శ్రీమద్భాగవతము – వైజ్ఞానిక విశ్లేషణ
(సృష్టి రహస్యాలు)
శ్రీహరిహృదయము - శ్రీ శుకగీత

గ్రంథకర్త

ప్రొ॥ ఘనకోట వేంకటేశ్వరరావు

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు, తిరుపతి.

2024

SRIMADBHAGAVATHAMU - VYGNANIKA VISLESHANA (SRUSHTI RAHASYALU)

By
Prof. Ghanakota Venkateswara Rao

Editor
Dr. Akella Vibhishana Sarma
Special Officer
Publications Division

T.T.D. Religious Publications Series No.1470
©All Rights Reserved

First Print: 2024

Copies : 500

Published by

Sri J. Syamala Rao, I.A.S.,
Executive Officer,
Tirumala Tirupati Devasthanams,
Tirupati -517 501

D.T.P:
Publications Division,
T.T.D, Tirupati.

Printed at :
Tirumala Tirupati Devasthanams Press
Tirupati.

ముందుమాట

సర్వోపనిషత్సారం శ్రీమద్భాగవతం. వేదాలను విభజించి, 17 పురాణాలు, బ్రహ్మసూత్రాలు, మహాభారతాదుల రచనచేసి కూడా తృప్తిచెందని వేదవ్యాసుడు, నారదుని ఉపదేశంతో మహాభాగవత పురాణాన్ని 18వ పురాణంగా వెలువరించాడు. వ్యాసపుత్రుడైన శుకయోగీంద్రుడు తన తండ్రిద్వారా ఉపదేశాన్ని పొంది పరీక్షిత్తు ద్వారా మహాభాగవత బోధ చేశాడు. జీవుల పరమధర్మము భగవదనుభూతిని, మహిమను తెలుసుకోవడమని భాగవతం బోధించింది. వేదములనే కల్పవృక్షానికి కాచిన అమృతతుల్యమైన ఫలమే శ్రీమద్భాగవతం. భాగవతం జ్ఞాన, భక్తి, వైరాగ్య ప్రధానమైన గ్రంథం.

శ్రీమద్భాగవతం 18,000 శ్లోకాలు, 12 స్కంధములతో కూడినది. ఇది హయగ్రీవబ్రహ్మవిద్య. శ్రీమద్భాగవతం స్వయంగా లీలాపురుషోత్తముడైన శ్రీమన్నారాయణుడి నుండి బ్రహ్మకు, బ్రహ్మనుండి సనకాదులకు, వారి నుండి నారదునకు, నారదుని నుండి వ్యాసునకు, వ్యాసుని ద్వారా శుక సూత శౌనకాదులకు పరంపరలో వచ్చిన ఉపదేశం. ఇది పరిపూర్ణ భగవత్ స్వరూపం. కర్మకాండ, ఉపాసనకాండ, జ్ఞానకాండలకు పరాకాష్ఠ.

శ్రీమద్భాగవతం శ్రీకృష్ణభగవానుడి గ్రంథరూపము, గ్రంథ అవతారము. ప్రథమ, ద్వితీయ స్కంధములు శ్రీహరికి పాదయుగళము. తృతీయ, చతుర్థ స్కంధములు ఊరువులు. పంచమ స్కంధము నాభిప్రదేశము. షష్ఠ స్కంధము వక్షఃస్థలము. సప్తమ, అష్టమ స్కంధములు రెండు బాహువులు. నవమ స్కంధము కంఠము. దశమ స్కంధము ముఖపద్మము. ఏకాదశ స్కంధము లలాట ప్రదేశము. ద్వాదశస్కంధము శిరస్సు. ఈ ద్వాదశ స్కంధములతో అన్వయింపబడిన మూలమంత్రమే 'ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ'.
శ్రీమహాభాగవతంలోని 12 స్కంధాలలో...

ప్రథమ స్కంధంలో భాగవత అవతరణ, శృంగి వల్ల పరీక్షిత్తు శాపాన్ని పొందుట,
ద్వితీయ స్కంధంలో శుకుడు పరీక్షిత్తునకు ముక్తి, భక్తి మార్గాలను, సృష్టి ప్రకారమును ఉపదేశించుట,
తృతీయ స్కంధంలో విదురుని తీర్థయాత్రలు, కపిలావతారం, కపిలగీత,
చతుర్థ స్కంధంలో దక్షయజ్ఞం, ధ్రువోపాఖ్యానము, పురంజనోపాఖ్యానము, రుద్ర గీత, పృథు చక్రవర్తి చరిత్ర,
పంచమ స్కంధంలో ప్రియవ్రతుని వృత్తాంతం, ఋషభావతారం, భరతుని కథ, యమలోక వర్ణన,
షష్ఠ స్కంధంలో అజామిళ చరిత్ర, వృత్రాసుర చరిత్ర, చిత్రకేతువు కథ, సూర్యవంశ అనుక్రమణిక,
సప్తమ స్కంధంలో జయవిజయుల శాపవృత్తాంతం, సుయజ్ఞుని కథ, ప్రహ్లాద చరిత్ర, త్రిపురాసుర సంహారము,
అష్టమ స్కంధంలో గజేంద్ర మోక్షము, క్షీరసాగర మథనం, కూర్మావతారం, మోహిని అవతారం, వామనావతారం, మత్స్యావతారం,

నవమ స్కంధంలో అంబరీషుని కథ, ఇక్ష్వాకు వంశ క్రమం, సగర చక్రవర్తి కథ, శ్రీరామకథ, పరశురాముని కథ, యయాతి చరిత్ర, భరతుని చరిత్ర, రంతిదేవుని చరిత్ర, యదువంశము, వసుదేవుని వంశక్రమం,

దశమ స్కంధంలో శ్రీకృష్ణావతారం, వ్రేపల్లెలో బాలకృష్ణుని బాల్యక్రీడలు, పూతన, శకటాసుర సంహారం, గోపికావస్త్రాపహరణ, గోపికాకృష్ణుల క్రీడలు, కంసుని వధ, రుక్మిణీకల్యాణం, శ్రీకృష్ణుని అష్టమహిషీకల్యాణం, నరకాసుర సంహారం, ఉషాపరిణయం, బాణాసుర వృత్తాంతం, శిశుపాల, దంతవక్త్రుల సంహారం, కుచేలుని కథ, శ్రీకృష్ణావతారపరిసమాప్తి,

ఏకాదశ స్కంధంలో ప్రబుద్ధ, పిప్పలాయనుల పరమార్థోపదేశం, ఉద్ధవగీత, శ్రీ కృష్ణ బలరాముల వైకుంఠ ప్రయాణము,

ద్వాదశ స్కంధంలో శుకమహర్షి పరీక్షిత్తునకు వివరించిన భావి చరిత్ర, యుగధర్మం, ప్రళయ చతుష్టయం, కల్ప ప్రళయ ప్రకారాలు, తక్షకుడు పరీక్షిత్తును కాటు వేయుట, జనమేజయుని సర్పయాగం, వేద పురాణాల వ్యాప్తి, మార్కండేయోపాఖ్యానం, ద్వాదశాదిత్య మూర్తులు, భాగవత ప్రశస్తి మొదలైన విషయాలున్నాయి.

శ్రీమద్భాగవతాన్ని వినడానికి దేవతలు కూడా నరజన్మను పొందాలని ఆశిస్తారు. ఇలా సకల దుఃఖాలను పరిహరించి, శుభాలను ప్రసాదించే రత్నపేటిక కనుకనే శ్రీమద్భాగవత పురాణ శ్రవణానికి మానవులు నిరంతరాసక్తులవుతున్నారు.

శ్రీమద్భాగవతం – వైజ్ఞానిక విశ్లేషణ (సృష్టిరహస్యాలు) అనే గ్రంథాన్ని రచించిన వారు ప్రొఫెసర్ ఘనకోట వేంకటశాస్త్రిగారు. వృత్తిరీత్యా రసాయనశాస్త్ర ఆచార్యుడైనప్పటికి ప్రవృత్తి రీత్యా ఆధ్యాత్మిక రచయితగా భాగవతంలోని అంశాలను వైజ్ఞానిక దృష్టితో పరిశీలించి, సృష్టిక్రమము–అవయవముల ఉత్పత్తి, సౌరకుటుంబము, నక్షత్ర గ్రహ మండలాలు మున్నగు విషయాలతోపాటు వివిధ శస్త్రాస్త్రాల విశేషాలను జీవ, రసాయన, భౌతిక, ఖగోళ శాస్త్రాలతో సమన్వయం చేసి విశ్లేషించారు. ఆధ్యాత్మిక విషయమైన 'శ్రీమద్భాగవతమును వైజ్ఞానికాంశాలతో విశ్లేషించి గ్రంథ రూపంలో అందించిన వీరితపన, కృషి అభినందనీయాలు. శ్రీనివాసుని పరమానుగ్రహం వీరికి సర్వత్రా ఉండాలని కోరుకుంటూ ఈ గ్రంథరాజాన్ని పాఠకలోకం ఆదరిస్తుందని భావిస్తున్నాను.

ఈ మహత్తర గ్రంథాన్ని తి.తి.దే. స్వీయముద్రణగా ఎంపిక చేసి చక్కగా ముద్రాపింపచేసిన ప్రచురణల విభాగ ప్రత్యేకాధికారి డా॥ ఆకెళ్ల విభీషణశర్మగారికి శుభాభినందనలు.

సదా శ్రీవారి సేవలో....

ఐ. శ్యామల రావు

కార్యనిర్వహణాధికారి

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు, తిరుపతి.

श्रीहरिः

मङ्गलाशासनम्

Pranams to the endless line of acharyas and bhaktas commencing from Vyasa and Prahlada.

It gives me great pleasure to be able to write a few lines about the scientifically explanatory exposition of the entire Srimad Bhagavatham grantham under the name of Srihari Hrudayamu in telugu, the monumental work of love and Bhakti towards SriKrishna, compiled by my atmabandhu Sri G.V.Shastry, Professor of Chemistry of the Kakatiya University, Warangal, a great krishna Bhaktha. His dedicated interest in practising bhakti has found an outlet in the goshala and ashram which he has established at Aushapur, Hyderabad. He intends to expand these activities in course of time.

After all, our entire culture is based on the protection of gomatha who is the embodiment of all that is godly.

In the past, because of the family cultures whatever was passed down by the elders found immediate acceptance down the line in great faith. But the days have so drastically changed that even those who come in such lineages start asking for scientific explanation for everything, including Bhakti efficacy of nama, etc. This present work addresses this questioning attitude and gives sufficient proof from the scientific angle. For this Sri Shastry has taken pains to quote the relevant slokas alongside the explanations.

I wish to conclude this message by quoting - योगो ज्ञानं तथा सांख्यं विद्याशिल्पादिकर्म च वेदाः शास्त्राणि विज्ञानमेतत् सर्वं जनार्दनात् । as found in the phalasruti of the great Vishnu - Sahasranamam.

I am sure those seekers of scientific explanations will find the work highly satisfying and elevating, thereby driving greater pleasure with intensified love of god.

Pranams,

Chennai N.S. Natarajan Bhagavatar, disciple of
Pudukkottai Sri Gopalakrishna Bhagavatar

Dr. K. Ramanujacharya
M.A.,Ph.D
Retd. Principal

Res.: Plot No.16,
New Nagole,
Saroor Nagar (P.O.)
Hyderabad - 500 035

డా॥ కందాడై రామానుజాచార్య
ఎం.ఏ., పిహెచ్.డి.

రిటైర్డ్ ప్రిన్సిపాల్

భాగవతామృతమ్

"పిబత భాగవతం రసమాలయం ముహురహో రసికా భువి భావుకాః" అను మాట సాక్షాత్తు శుక యోగీన్ద్రులు ఉపదేశించిన మాట. ఇది మంత్రనిధి. భగవంతుని కథలు భగవంతుని భక్తుల కథలు భాగవతము. భాగవతరసామృతమును శుకముఖస్పర్శచే అందించిన దానిని మోక్షమున కూడా పానము చేయండి. ఇది శుకాజ్ఞ. వ్యాస భగవానుడు 17 పురాణములు, మహాభారతము, బ్రహ్మసూత్రములను రచించి కూడా తృప్తి పొందక పరితాపముతో నుండగా నారదమహర్షి వచ్చి శ్రీమద్భాగవతమును రచించమని సూచించగా ప్రారంభించినాడు. అనగా తక్కిన పురాణములను మన కొరకందించి భాగవతమును తనకొరకు రచించుకున్నారు. వ్యాస భగవానుని తృప్తికరమంటేనే ఎంతో గహనము. నారికేళపాకము. అందుకే "విద్యావతాం భగవతే పరీక్షా" అంటారు. వ్యాఖ్యానమో అనువాదమో వివరణో ఉపన్యాసమో ఉపదేశమో లేనివాడు శ్రీమద్భాగవతమును చదువజాలడు. చదివిననూ అర్థము అవగతము కాదు. అందుకే భాగవత వ్యాఖ్యానమునకు వివరణకు ఎవ్వరూ సాహసించరు. పరిపూర్ణ భగవద్భాగవత కటాక్షపాత్రులు మాత్రమే ఈ పని చేయగలరు. ప్రొఫెసర్ ఘనకోట వేంకటశాస్త్రిగారు లోకులపై అవ్యాజానురాగముతో జ్ఞానవిజ్ఞాన-భిక్షను అందించాలను దృఢసంకల్పముతో "శ్రీమద్భాగవత రహస్యాలు వైజ్ఞానిక విశ్లేషణ", అను పేరుతో 12 స్కంధములలోని, వ్యాసభగవానుని హృదయమును అందరికి అందించి తరింపచేయాలని ఒక్కొక్క అంశాన్ని వివరించి విశ్లేషించి అందించుచున్నారు. శ్రీహరిహృదయము అను పేరుతో ప్రథమ, ద్వితీయ స్కంధములను అందించియున్నారు. అంశములను తీసుకొని వైజ్ఞానిక విశ్లేషణను చేసియున్నారు. ప్రతి శ్లోకమును వివరించలేదు. అలా అని ఏ అంశమును విడువలేదు. అందరికి అర్థమును బోధించాలను వీరి తపన భగవత్ప్రసాదలబ్ధమే. ఈ తపనతో వీరు భాగవతమును పరిపూర్ణముగా అందించాలని రామాయణ భారతాది గ్రంథ విషయవిశ్లేషణ ఇంకా ఇతర పౌరాణిక మర్మములు, ధర్మములు నలుగురికి అందించే కృషి ఇలా కొనసాగాలి, పరమాత్మ కొనసాగించాలని వీరి గ్రంథములను వివరణను అందరూ చదువాలని చదివి తరించాలని ఆశించుచున్నాను.

సర్వే జనాస్సుఖినో భవన్తు

(డా॥ కందాడై రామానుజాచార్య)

తంగిరాల రాజేంద్రప్రసాద్ శర్మ
శ్రీమద్భాగవతసప్తాహ శిరోమణి

సంతోషిమా నగర్,
నేరేడుమెట్,
హైదరాబాదు – 500 056
సెల్ : 98668 36006

పండితాభిప్రాయము

శ్రీమద్భాగవతము భారతీయ ఆర్షవిజ్ఞానసారము, పురాణ వాఙ్మయానికి మకుటాయమానం. దశలక్షణ లక్షితమైన మహాపురాణరాజం. 'నిగమార్థ ప్రతిపాదకమై, నిర్వాణ సంధాయి'గా తేజరిల్లుతున్న కల్పక్ష్మాజము. శాస్త్రరాజగరిష్ఠము. పరమహంస సంహిత. ఇందులో విశుద్ధాద్వితీయ పరమహంస జ్ఞానం గానం చెయ్యబడినది – 'అస్మిన్ పారమ హంస్యమేక మమలం జ్ఞానం పరం గీయతే'. 'అమలం జ్ఞానం పరమ్'– అనగా సర్వథా కైతవరహితమైన విశుద్ధజ్ఞానకీర్తనమే శ్రీమద్భావతము. ఇందు ఆవిష్కృతమైన నైష్కర్మ్యము అనగా ఆత్యంతిక కర్మనివృత్తి కూడా జ్ఞాన వైరాగ్య భక్తి సంయుతమైనది – "అత్ర జ్ఞాన విరాగభక్తి సహితం నైష్కర్మ్య మావిష్కృతమ్". ఈ లక్షణం ఈ భాగవత పురాణ సర్వాధిక విలక్షణత్వం. కనుకనే, ఇది జ్ఞానప్రదీపంగా, ఆధ్యాత్మదీపంగా భాసిస్తోంది. 'అధ్యాత్మం ఆత్మతత్త్వం తస్య దీపం సాక్షాత్ప్రకాశకం' – అని భాగవత వ్యాఖ్యాత చక్రవర్తి శ్రీధరాచార్యుల వివరణ.

శ్రీమద్భాగవతము సర్వోపనిషత్సారము కనుక అత్యంత రహస్యాత్మకం, 'పురాణ గుహ్యం'. భాగవత భాష సమాధి భాష, భాగవతశైలి పరోక్షశైలి. 'యత్పరోక్షప్రియో దేవో భగవాన్ విశ్వభావనః' అన్న భాగవత వచనము 'పరోక్షప్రియా ఇవ హి దేవాః ప్రత్యక్షద్విషః' అన్న వేదధ్వనికి ప్రతిధ్వని. భాగవత పురాణ కథలు, ఉపాఖ్యానాలు అన్నీ వేదశాస్త్ర రహస్య గర్భితములు. బాలకృష్ణుని బాల్యలీలలన్నీ భవ్యమైన శాస్త్రార్థాలు. భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యప్రాప్తియే భాగవత కథాశ్రవణ పరమఫలం. ప్రపంచ విస్మరణ, పరమాత్మలో తన్మయత్వం, ఇదే లీలా ప్రయోజనం. కథల బాహ్యరూపం కేవల "వచో విభూతిః" అనగా వాచారంభణము, వాగ్విలాసమే కాని పరమార్థము కాదు. 'వచ్ విభూతిర్నతు పారమార్థ్యమ్' అని శ్రీశుకులవారే ద్వాదశ స్కంధంలో ముక్తాయింపు మాటగా అన్నారు కనుక, ఈ పరమార్థావిష్కరణమే వ్యాఖ్యాతల, విమర్శకుల, గ్రంథకర్తల కృతిత్వానికి పరమార్థం కావాలి. భాగవతము పండితభోగ్యం కాగా భక్తభోగ్యం "భక్త్యా భాగవతం జ్ఞేయం న వ్యుత్పాత్త్యా న టీకయా" అన్న ఆర్యోక్తి ఉండనే ఉన్నది కదా!

ప్రస్తుత గ్రంథకర్తలు శ్రీ ఘనకోట వేంకటశాస్త్రిగారు నాకు చిరపరిచితులు, ఆత్మీయులు. వీరు శ్రీ ఘనకోట రామచంద్రశాస్త్రి, సీతారామమ్మల గర్భశుక్తి ముక్తాఫలం. వీరి కుటుంబం సంస్కార సంపన్నం. సంస్కృత భాష, కర్ణాటక సంగీతాలంటే వీరికి మక్కువ ఎక్కువ. శాస్త్రిగారు భాగవతప్రియులు. 'జన్మాంతరే

భవేత్పుణ్యం తదా భాగవతం లభేత్’ అన్న విధంగా పూర్వసుకృతఫలంగాను, ఇహంలో సేవించిన సత్సంగ ఫలరూపంగాను వీరికి భాగవత శ్రవణ, భగవత్కీర్తన, గోసంరక్షణలు అత్యంత ప్రీతిపాత్రములయ్యాయి. గోసేవ వీరికి దినచర్యలో ప్రధాన కర్మ. ఘటకేసర్‌లో శ్రీకృష్ణాశ్రమం, చల్లూరులో గోశాల నిర్మించి, నిర్వహిస్తున్న ధన్యజీవులు శాస్త్రిగారు. కాకతీయ విశ్వవిద్యాలయంలో రసాయన శాస్త్ర విభాగానికి ఆచార్యత్వం వహిస్తున్నా, అంతటి కార్యభారంలో కూడా గోసంరక్షణకి సముచిత కాలధనాలు వెచ్చిస్తున్న వీరు నిజంగా హైందవజాతికి ఆదర్శంగా, స్ఫూర్తికేంద్రంగా నిలుస్తారనడం స్వభావోక్తి. జీవితంలో అన్ని విధాల అనుకూలవతియైన జీవిత భాగస్వామిని లభించడం వీరి భాగ్యవిశేషం, భగవత్కృప – ‘దుర్లభా సదృశీ భార్య సద్గురోః కరుణాం వినా’, ‘యస్య భార్యా శుచిర్దక్షా భర్తారమనుగామినీ, నిత్యం మధుర వక్త్రీ చ సా రమా న రమా రమా’ అని గదా ఆర్యోక్తి.

ప్రస్తుత గ్రంథమే రచయిత వ్యక్తిత్వానికి అద్దం పడుతుంది. నిరంతర భాగవత శ్రవణ మననాలే వీరిని ఈ రచనకు ప్రోత్సహించాయని నా భావన. ప్రాచీన భాష్య వ్యాఖ్యానాలు సరే. ఎందరో ఆధునిక పండితులు కూడా తమ తమ దృక్కోణాలతో భాగవత పురాణ పరిశీలనం చేశారు. శాస్త్రిగారు వృత్తిరీత్యా బోధకులు, మీదు మిక్కిలి రసాయన శాస్త్రజ్ఞులు కావడంచేత వైజ్ఞానిక దృక్పథంతో భాగవతపరిశీలన గావించి క్రొత్త ఒరవడికి నాంది పలికారు. ఉదాహృత మూలశ్లోకాలను పదవిభాగ పూర్వకంగా అందించుట శ్రద్ధాళువులకు ఎంతో ప్రయోజనకరం. ఈ రచనలు భాగవత పాఠకలోకంలో జనప్రియం కావాలని కోరుతూ...

మంగళాశాసనములతో...

భాగవత విధేయుడు
తంగిరాల రాజేంద్ర ప్రసాద్ శర్మ

గ్రంథకర్త విన్నపము

అందరి మానవుల హితము పలికేది శ్రీమద్భాగవతము. అనాది కాలము నుండి వచ్చుచున్న ఈ భాగవత జ్ఞాన మరుపు వల్లనే నేటి సంఘములో అశాంతి, దుర్భిక్ష, అనారోగ్యము, అల్పాయుష్షు ప్రబలినాయి. కావున వెంటనే దీని అధ్యయనము పాఠశాలల యందే మొదలుపెట్టాలని శ్రీ ప్రహ్లాదుడి ఆజ్ఞ (కౌమార ఆచరేత్ ప్రాజ్ఞో ధర్మాన్ భాగవతాన్ ఇహ । దుర్లభం మానుషం జన్మ తద్ అపి అధ్రువం అర్థదమ్ (7-6-1). పారిశ్రామిక అభివృద్ధినే (Industrial Revolution) ధ్యేయంగా పెట్టుకొని కలుషిత వాతావరణాన్ని సృష్టిస్తున్న ఈ గర్వాన్వితులైన మానవాళికి నిజమేంటో తెలియజేయాలనే తపనతో వారికి అర్థమయే భాషలో శ్రీమద్భాగవతము అను ఈ గ్రంథమును విశ్లేషించి వ్రాయనైనది. ఈ ప్రయోగము చేయుటలో కొన్ని తప్పులు దొర్లి ఉండవచ్చును, అయిననూ శ్రీమద్భాగవతము మాణిక్యమే, వజ్రమే. ఏలయన - పోతనవారి భాషలో - అపశబ్దంబుల గూడియున్ హరిచరిత్రాలాపముల్ సర్వ పాపపరిత్యాగము సేయు, గావున హరిన్ భావించుచుంబాడుచున్ జపముల్ సేయుచు వీనులన్ వినుచు నశ్రాంతంబు గీర్తింపుచున్ దపసుల్ సాధులు ధన్యులౌదురు గదా తత్త్వజ్ఞ చింతింపుమా (భాగ. 1-57). దీన్నే వ్యాసులవారి భాషలో - తత్ వాక్ విసర్గః జనతా అఘ విప్లవః యస్మిన్ ప్రతిశ్లోకం అబద్ధవతి అపి, నామాని అనంతస్య యశః అంకితాని యత్ శృణ్వన్తి గాయన్తి గృణన్తి సాధవః (1-5-11).

యోగ్యత, అధికారములను బట్టి చూస్తే ఈ బృహత్కార్యనిర్వహణమునకు పూనుకొనుట నా వంటి వానికి దుస్సాహసమే. అట్లే ఈ శ్రీమద్భాగవత అవగాహన నాకు అయినట్లు తెలుపుట సాహసమే - బ్రహ్మ రుద్రాదులకే పూర్తిగా తెలియనిది భాగవతరహస్యాలు (మనుః స్వయంభూర్భగవాన్ భవశ్చ యే అన్యే తపోజ్ఞానవిశుద్ధసత్త్వాః అదృష్టపారా అపి యన్మహిమ్నః స్తువంతి అథో త్వా ఆత్మసమం గృణీమః// 4-30-41). వీటిని విన్నది కన్నది ఇసుమంత లోకానికి అందజేయాలనే తాపత్రయముతో మీ ముందుకు వస్తున్నాను.

భాగవతసందేశమును సంపూర్ణముగా ప్రకటించుట అశక్యము. కావున దానిని అవగాహన చేసికొనుటలోను, వివరించుటలోను పెక్కు లోపములు సంభవించియుండవచ్చును. దోషములు లేకుండా పనిచేయలేమని తెల్పి, స్వకర్మ చేయమన్నాడు కృష్ణస్వామి (గీత. 18-48), అందుకే ఈ నా ప్రయత్నం. ఈ విషయమున దొరలిన నా దోషములను మన్నించి, నన్ను క్షమించుటకై ఆ భగవంతుని వేడుకొనుచున్నాను. ఈ గ్రంథములోని అచ్చుతప్పులు, అర్థాంతతప్పులను నాకు తెలియపఱచినచో మరు ప్రతిలో సరిచేయగలను.

యదక్షరపదభ్రష్టం మాత్రాహీనం చ యద్భవేత్
తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ నారాయణ నమోస్తు తే ॥

గోపీభర్తుః పదకమలయోర్దాసదాసానుదాస,

-ప్రొ॥ ఘనకోట వేంకటేశ్వరరావు

ఉగ్రం వీరం మహావిష్ణుం జ్వలంతం సర్వతోముఖం
నృసింహం భీషణం భద్రం మృత్యుమృత్యుం నమామ్యహమ్ ॥

భగవంతునికి అర్పించవలసిన పుష్పములు

అహింసా ప్రథమం పుష్పం పుష్పమింద్రియనిగ్రహః
సర్వభూతదయాపుష్పం క్షమాపుష్పం విశేషతః ।
జ్ఞానం పుష్పం తపః పుష్పం ధ్యానం పుష్పం తథైవ చ
సత్యమష్టవిధం పుష్పం విష్ణోః ప్రీతికరం భవేత్ ॥

శ్రీమద్భాగవత పరిచయము - విశ్లేషణ

శ్రీమద్భాగవతము అంటే – మతాతీత సత్యజ్ఞానస్వరూపగ్రంథము.

- అహింసాబద్ధంగా ధర్మ అధర్మాలను నిర్ణయించేది మరియు మానవులకు పరమాత్మతో గల సంబంధబాంధవ్యాలను తెల్పే పరిపూర్ణ గ్రంథము శ్రీమద్భాగవతము.

- వేదములు, 17 పురాణాలు, బ్రహ్మసూత్రాలు, భారతము వ్రాసిన తర్వాత కూడా సంతృప్తిచెందని వేదవ్యాసుడికి నారదుడిచే ఉపదేశింపబడిన విజ్ఞానము శ్రీమద్భాగవతము. అన్ని పురాణాలలోకి ఇది చివరి సంపూర్ణ గ్రంథము, 18వ పురాణము. ఇది జ్ఞాననిధి. వ్యాసులవారి పుత్రుడైన శుకయోగీంద్రులచే ఆస్వాదింపబడి ఆయనచే తెలుపబడిన ఏకైక గ్రంథము శ్రీమద్భాగవతము. ఇది వేదాంతసారము. పండిత పామరులకే కాక యోగులకు కూడా నిత్యపారాయణము చేసుకోవలసినది ఈ గ్రంథము. అందువల్లనే శుకమహర్షిచే ఇది విరచితమైనది.

- సృష్టిరచన, ప్రళయపద్ధతులు, సృష్టిని రక్షించేది ఎవ్వరో, ఎవ్వరి ఆధీనమున ఈ సృష్టి కలదో ఆ సృష్టికర్తవర్ణన ఇందు కలదు. మనము చావుపుట్టుకలకు ఎందుకు లోనయ్యామో తెలిపిన ఏకైక గ్రంథమిది. మనం నిత్యజీవితంలో ఏది చేయాలో ఏది చేయకూడదో తెలిపేది భాగవతధర్మాలు.

- మానవులకు ఎందుకు జన్మవచ్చిందో, వచ్చిన శరీరము వద్దన్నా ముసలితనము, మృత్యువులకు ఎందుకు లోనవుతుందో ఇందు వివరింపబడినది. సృష్టిరహస్యాలు, జీవుల లోకాంతరయాత్రా విధానము, భగవత్తత్త్వము తెలిపేది శ్రీమద్భావతము. దీనిలో కొన్ని తెలిసిన రహస్యాలు ఇక్కడ చర్చించడం జరిగింది.

- ఇతర గ్రహములు, నక్షత్రమండలములలో గల జీవరాశుల వర్ణన కూడా ఇందు కలదు. యమపురి, పితృలోకాలుగా గల ముల్లోకాలు వాటిలోని ముక్కోటి దేవతలు, రాక్షసులు (భాగవతధర్మవిరుద్ధులు), సిద్ధచారణ గంధర్వులు, అసురులు (atheists and materialists) మరియు స్వర్గ, కైలాస, వైకుంఠ లోకముల వర్ణన ఇందు గలదు.

- మానవులు ఆలోచించగలిగే అన్ని ప్రశ్నలు మరి వాటి సమాధానములు ఇందు కలవు.

- శ్రీమద్భాగవతము మతాతీతము. మూఢనమ్మకాలను ఖండించే గ్రంథము. భగవంతుని భయము ద్వారా, కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా ఉపాసనకాక, భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యములేమిటో తెలుసుకొని మనకు పట్టుకొన్న అరిషడ్ వర్గాలైన కామ క్రోధ లోభ మోహ మద మాత్సర్యాలను తొలగించగలిగే ప్రయోగాత్మక ఉద్గ్రంథము శ్రీమద్భాగవతము. అహింసనే జీవుల పరమధర్మమని బోధించేది భాగవతధర్మాలు.

- సృష్టిజరిగినప్పటినుండి కొన్నికోట్ల సంవత్సరాలు ప్రకృతితో నడిచారు, జీవన విధానాన్ని రూపొందించారు మన మహర్షులు. ప్రకృతికి విషాన్ని అందిస్తూ ప్రకృతికి విరుద్ధంగా గత 200 సంవత్సరములలోనే దాన్ని కలుషితము చేస్తూ ఇదే తెలివి అనుకుంటూ ముందుకు సాగుతున్నారు శాస్త్రజ్ఞులు. వీరిని సమర్థిస్తూ ప్రజలను అశాంతికి లోనుచేస్తున్నాయి ప్రభుత్వాలు. ఈ క్లిష్టపరిస్థితులలో దిక్కు భాగవతధర్మాచరణ అయిన సనాతనధర్మాచరణ అవసరము. శాంతియుత జీవనమునకై కావలసిన మతాతీతగ్రంథము – శ్రీమద్భాగవతము.

భాగవతము జ్ఞాన భక్తిప్రధానమైన గ్రంథము. ఇందులేని విద్య ఎక్కడా కానరాదు. దీనిని చదివిన, చెప్పుకొన్న శ్రీకృష్ణభక్తి కలుగుతుంది. భగవత్‌తత్త్వము అర్థమవుతుంది. శ్రీకృష్ణస్వామి యందు భక్తి యుక్త సేవ చేసినచో స్వామి తప్పక కరుణిస్తాడు (మామేవ యే ప్రపద్యన్తే మాయా మేతాం తరన్తి తే – కృష్ణస్వామి వచనము – భగవద్గీత – 7–14). అదే పోతన మాట కూడా – (పో.భా.1–13)

పలికెడిది భాగవతమట పలికించు విభుండు రామభద్రుండట నే
పలికిన భవహర మగునట పలికెద వేఱొండుగాథ పలుకగ నేలా

అలా కాక తర్కము, ఒట్టి గ్రంథపఠనము, మనస్సు వెళ్ళినంతవరకూ ఆలోచించుటవల్ల లభ్యం కాదు స్వామి (యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ – తైత్తిరీయోపనిషత్తు – 2–9). గురుముఖతః పరంపరలో దీనిని సేవించాలని శ్రీవ్యాస – నారదుల వల్ల, శ్రీసంకర్షణ – సనత్ కుమారుల వల్ల, శ్రీవ్యాస – శుక – సూతుల వల్ల, శ్రీసూత – శ్రీశౌనకాది ఋషుల సంవాదమువల్ల తెలుస్తున్నది. అలాగే భాగవత ధర్మాలను ప్రచారము చేయుటకై గర్భోదకశాయి విష్ణువుచే బ్రహ్మదేవునకు, స్వయం శ్రీభగవానుడైన శ్రీకృష్ణునిచే శ్రీ ఉద్ధవునకు, శ్రీమైత్రేయ మహర్షికి తెలుపబడినవి. బ్రహ్మదేవుడు తన మానస పుత్రుడైన నారదునకు, మైత్రేయుడు విదురునకు ఉపదేశించాడు. వేదములనే కల్పవృక్షమునకు కాచిన పండు శ్రీమద్భాగవతము. ఈ పండును శుకమహర్షి ద్వారా మనకు ఇవ్వబడుతోంది కావున ఇది పరిపక్వము, రసభరితము, ప్రమాణమైయున్నది, అన్ని అభీష్ఠములను చేకూర్చేది. నిగమ కల్పతరోః గళితం ఫలం శుకముఖాద్ అమృతద్రవ సంయుతమ్ పిబత భాగవతం రసమాలయం ముహురహో రసికా భువి భావుకాః (శ్రీమద్భాగవతము – 1–1–3). – దీనినే బమ్మెర పోతనామాత్యులు ఇలా తెలియజేసారు–

లలితస్కంధము కృష్ణమూలము శుకాలాపాభిరామంబు మం
జులతాశోభితమున్ సువర్ణ సుమనస్సుజ్ఞేయమున్ సుందరో
జ్జ్వలవృత్తంబు మహాఫలంబు విమల వ్యాసాలవాలంబునై
వెలయన్ భాగవతాఖ్యకల్పతరువుర్విన్ సద్ద్విజశ్రేయమై ॥ (పో.భా.1–18)

మానవజీవితము శిశ్నోదరపారాయణమునకు రాలేదు. ఆ సుఖములు జంతువులలో కూడా కలవు. మానవజన్మకు ఆలోచనాశక్తి, "నేను ఎవరినో", "ఎందుకు పుట్టానో" తెలుసుకొనే జ్ఞానశక్తి ఉంది. ఆ అన్వేషణ చేసిన మానవుడి జన్మ సార్థకము. లేకున్న మానవుడికి జంతువుకు తేడా లేదు (ఆహార నిద్రా భయమైథునమ్ చ సామాన్యం ఏతత్ పశుభిర్ నరాణాం, ధర్మో హి తేషాం అధికో విశేషో ధర్మేణ హీనాఃపశుభిః సమానాః - హితోపదేశ). (ఓం అథాథో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా - వేదాంతసూత్రము 1-1-1). **భాగవతము జ్ఞాననిధి. మనం ఆలోచించగలిగే అన్ని ప్రశ్నలకు సమాధానములు ఇందు గలవు** - భాగవతం పురాణం దశ లక్షణమ్ - అత్ర సర్గో విసర్గశ్చ స్థానం పోషణమూతయః / మన్వంతరేశానుకథా నిరోధో ముక్తిరాశ్రయః // 2-10-1).

లౌకికుల భావములు, కర్మలు - ధనార్జన, సుఖములు పొందడానికే. సుఖసంపదలు, దేహము అశాశ్వతము. ఇతరుల చావును చూస్తూనే ఉంటాము, కాని అది ఇప్పట్లో నాకు రాదు అనుకోవడమే అవిద్య లేక మాయ. నిత్యమూ శరీరము మారుతూనే ఉంది. బాల్యము - యౌవనము - ముసలితనము - చావు చూస్తూనే ఉన్నాము. శరీరము ప్రకృతికి చెందింది. శరీరములో ప్రాణం నిలవాలంటే గాలి, నీరు, ఆహారము అవసరము. ఇవన్నీ పంచ భూతముల ఆధారము. అవి శ్రీకృష్ణుడి ఆధీనములో ఉన్నాయి (మయాధ్యక్షేణ ప్రకృతిః సూయతే సచరాచరమ్ । హేతునానేన కౌంతేయ జగద్ విపరివర్తతే - భగవద్గీత 9-10). సూర్యభగవానుడి అనుగ్రహంవల్ల వర్షాలు, వర్షాల వల్ల అన్నము తయారవుతాయి. అట్టి సూర్యుడికి కృతజ్ఞతరూపంలో సూర్యనమస్కారము, సంధ్యావందనము చేయమని పెద్దల ఆజ్ఞ. సృష్టికి, సూర్యదేవునికి మూలకారణమైన సత్ చిత్ ఆనందశక్తి స్వరూపమే శ్రీకృష్ణుడు (ఈశ్వరః పరమకృష్ణః సచ్చిదానంద విగ్రహః । అనాదిర్ ఆదిర్ గోవిందః సర్వకారణ కారణమ్ - "బ్రహ్మసంహిత 5-1")

సృష్టిలో కనబడే తెలివి, శక్తి, క్రమబద్ధత, అందం, ఆనందం వెనక వీటన్నిటికి మూలకారణము అయిన శ్రీకృష్ణుడు - మూలపురుషుడిలో ఇవి పరిపూర్ణంగా ఉంటాయి. అదే భగవత్స్వరూపము. మన మహర్షులు నియమనిష్ఠలతో, తపస్సుతో, అహింసతో స్వధర్మాచరణ చేసి కనిపెట్టినదే - ఆ అప్రాకృత జ్ఞానము (Absolute Knowledge).

గత 200 సంవత్సరములలో లౌకిక శాస్త్రజ్ఞులు కనిపెట్టిన జ్ఞానము (Material Knowledge) ప్రాకృతమైనది. ఇది ప్రకృతికి హానికరమైనది. దీనివల్ల గాలి, నీరు, ఆహారము కలుషితమైనాయి. రాక్షసత్వము అంటే ఇదే. ధనార్జన, లౌకిక సుఖము అనుభవించుటయే దీనికి మూలము. వీటికై తపనపడ్డ రాక్షసులు - హిరణ్యకశిపు (One who is attracted to Gold and its accumulation) మరియు హిరణ్యాక్షులు (One whose eyes are always in search of Gold and its accumulation.) వారి సంప్రదాయమును కరుణతో స్వామి నిరోధించాడు. అలాగే ఇప్పటి శాస్త్రీయపరిజ్ఞానము విషాన్ని కక్కించేది. గాలి, నీరు,

ఆహారాన్ని కలుషితము చేసి ధనార్జనే ముఖ్యంగా పెట్టుకొన్న ప్రభుత్వాలు, శాస్త్రజ్ఞులు (Capitalist Governments & Scientists) శాస్త్రీయ పరిజ్ఞానము (Science and Technology) పేరిట ప్రకృతిని నాశనం చేస్తున్నారు. పంటకు పేడను, పిల్లలకు పాలు, నాగటికి ఎద్దును ఇచ్చే గోమాతను చంపుకు తినే ఈ కసాయీ రాక్షసత్వము వల్లనే భూమండలముపై జీవము కొనసాగుటకు వీలులేకుండా చేస్తున్నారు. ఇదే ప్రళయానికి దారితీస్తుంది. దీనినుండి రక్షించేవాడు – రక్షకుడు – అచ్యుతుడు ఆ శ్రీహరి ఒక్కడే.

మన పూర్వీకులు, మహర్షులు ఈ ప్రాకృత పరిజ్ఞానము (Exploitation of Matter and Material Knowledge) అవాంఛనీయమైనదని గ్రహించి (Pandoras Box), ఆత్మతత్త్వము, బ్రహ్మతత్త్వమును తమ తపస్సుతో కనుగొన్నారు. అవే వేదాలు, ఉపనిషత్తులు, సంహితలు, (Absolute knowledge comprising of spiritual knowledge and biocompatible living. Therefore learn the purpose of your living from Srimad Bhagavatham).

శ్రీమద్భాగవతము సర్వవేదాన్తసారం. చెట్టుకులేని తీపి సారమైన పండులోనే వుంటుంది. జీవితానికి పరమార్థాన్ని నిర్వచింపచేసిన విజ్ఞానము (సర్వవేదాన్తసారం యద్బ్రహ్మాత్మైకత్వలక్షణమ్, వస్త్వద్వితీయం తన్నిష్ఠం కైవల్యైక ప్రయోజనము – శ్రీమద్భాగవతం 12-13-12). ఇది ప్రస్తుత కాలమున గల కులమతములు మరియు విద్వేషాలతో సంబంధం లేనిది – సుఖశాంతి ప్రధానమైనది. శ్రీమద్భాగవతం కీర్తి ఇలా వర్ణించబడింది – (శ్రీమద్భాగవతం పురాణమమలం యద్వైష్ణవానాం ప్రియం యస్మిన్ పారమహంస్యమేకం అమలం జ్ఞానం పరం గీయతే తత్ర జ్ఞానవిరాగభక్తి సహితం నైష్కర్మ్యమావిష్కృతం తచ్ఛృణ్వన్ విపఠన్ విచారణపరో భక్త్యా విముచ్యేన్నరః (12-13-18)). **శ్రీమద్భాగవతము "వేదములనబడే కల్పవృక్షము" యొక్క పరిపక్వఫలము.** (పిబత భాగవతం రసమాలయం ముహురహో రసికా భువి భావుకాః – శ్రీమద్‌భాగవతము 1-1-3).

భగవానుడు శ్రీకృష్ణుడు తానే "సంబంధ" తత్త్వమనియు, ఆయనకు సంబంధించిన పరమగుహ్యమైన జ్ఞాన విజ్ఞానములే "అభిధేయ" తత్త్వమనియు, స్వామిని పొందుటకు "ప్రేమ" తత్త్వము (Love and God and living entities based on Ahimsa) ముఖ్యము అని (శరణాగతి, ప్రపత్తి), ఆ ప్రేమ – కృష్ణభక్తిని పొందుటవల్లనే జీవుడు తన నిత్యకర్మలలో ప్రావీణ్యతను పొంది, తన అనుగ్రహమునకు పాత్రులు కాగలరని స్వామి అభయము ప్రసాదించుటయే – చతుశ్శ్లోకి భాగవతసారము. స్వయముగా ఆ శ్రీహరియే సృష్టికర్త అయిన బ్రహ్మకు దీనిని బోధించాడు. ముక్తిదాత శ్రీహరి అని వేదాలు ఘోషిస్తున్నాయి. అందుకే పోతనవారు ఇలా తెల్పారు – (పో.భా. 1-1).

శ్రీకైవల్యపదంబుఁ జేరుటకునై చింతించెదన్ లోక ర
క్షైకారంభకు భక్తపాలన కళా సంరంభకున్ దానవో
ద్రేక స్తంభకుఁ కేళిలోల విలసద్దృగ్జాల సంభూతనా
ఆకంజాత భవాండ కుంభకు మహానందాంగనా డింభకున్ ॥

మానవుడు శ్రీకృష్ణసంకీర్తన చేయడంవల్ల శ్రీకృష్ణునకు ఒరిగేది ఏమిలేదు, శ్రీకృష్ణుడు తనను కీర్తించుట, దాసోహము చేయుట, శరణాగతి, ప్రపత్తి చేయమనడంలో అర్థం జీవుల ఉద్ధరణే తప్ప, స్వామిఉద్ధరణకు కాదు. శ్రీహరి నిగర్వి, నిర్వికల్పుడు, నిర్గుణుడు మరియు అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ నాయకుడు (ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య వీర్యస్య యశసః శ్రీయః జ్ఞానవైరాగ్యయోశ్చైవ షణ్ణాం భాగ ఇతింగణ – విష్ణుపురాణము 6–5–47) కావడం వల్ల పొగడ్తలకు లొంగేవాడు కాదు. అలాగే మనము దూషించిన కోపించేవాడు కూడా కాదు. ధర్మపరిపాలన, అహింసనే ధ్యేయముగా కలవాడు.

తన అంశలమైన మనల్ని తనలోకానికి రమ్మనమని, ఈ భూలోకమువంటి నీచలోకములలో నివసించరాదని పదేపదే శ్రీమద్భాగవతములో, భగవద్గీతలో తెలియజేసాడు. కామ, క్రోధ, లోభాలుపోయినచో బద్ధజీవుడు (Conditioned living entity attached to material life and enjoyment) ముక్తజీవుడు అవుతాడు (liberated living entity fit to enter spiritual worlds). అప్పటిదాకా జీవుడు ద్వంద్వాలకు (Pain and Pleasure, happiness and distress, wealth and poverty, health and disease, repeated birth and death) – శాంతి అశాంతి, సుఖదుఃఖాలకు తన కర్మానుసారము లోనవుతాడు. సంసారసాగరములో పడ్డ జీవుణ్ణి కాపాడేది శ్రీహరినామమే. కావున జీవుడు అనన్యభక్తి, నిష్కామకర్మ, తనవద్ద ఉన్న తెలివి, ధనము, కాలమును – ధర్మాచరణ, సాధుసేవ, భూతదయయందు ఉంచిన ఈ జీవితములోనే జీవుడు విముక్తుడు కాగలడు (నామసంకీర్తనం యస్య సర్వపాపప్రణాశనమ్ । ప్రణామో దుఃఖశమనః తం నమామి హరిం పరమ్ 12–13–23).

శ్రీహరి నామసంకీర్తన, షోడశోపచార పూజలు, సాధుసాంగత్యము చేయుటలో ఉద్దేశ్యము – సకల చరాచరముల యందు (In all living organisms) భగవంతుని ఉనికి గుర్తించి అందరినీ ఆదరించి గౌరవించుటయే. దాని అర్థం దొంగను ఇంట్లో పెట్టుకొనమని కాదు. కుక్కను సింహాసనమున కూర్చో పెట్టమని కాదు. అంటే భూతదయ కలిగి ఉండాలి, జగత్తులో అంతటా స్వామిని చూడు (అదే విరాట్ రూపము), స్వామిలో జగత్తును చూడు (అదే అర్చా విగ్రహము – స్వామి వైకుంఠరూపము) – శ్రీకృష్ణుడు ఈ తత్త్వాన్ని గోపికలకు (10వ స్కంధము), ఉద్ధవునకు బోధించాడు (11వ స్కంధము). అలాగే అర్జునునకు భగవద్గీతలో బోధించాడు (యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వం చ మయి పశ్యతి । తస్యాహం న ప్రణశ్యామి స చ మే న ప్రణశ్యతి – భగవద్గీత, 6–30). కావున స్వార్థంతో ధనార్జనకై గాడిదలాగా పనిచేయడం, కుక్కలలాగా దేహాన్ని అనుభవించి సుఖం పొందాలనుకోవడం జంతులక్షణం. మరి మానవలక్షణం – తానెవరో, ఎందుకు ఇక్కడకు వచ్చాడో, వచ్చిన ఈ దేహము ఎందుకు పోతుందో, దేహము – ఆత్మకు – పరమాత్మకు గల సంబంధం నేర్చుకోవడమే. ఉదాసీనముగా బ్రతుకుతూ, భూతదయకలిగి, శ్రీమద్భాగవత పఠనము నిత్యము (ప్రతిరోజూ ఒక గంట) చేసిన ఆ శ్రీకృష్ణుడు అతిసులభుడు కావున శ్రీకృష్ణతత్త్వము

అర్థమవుతుంది. మనము నివసించే భూమి, ఇల్లు, జేబులోని డబ్బు మనదికాదని గుర్తించిన ధర్మాచరణ సులభమవుతుంది (ఈశావాస్యం ఇదం సర్వమ్ యత్ కించ జగత్యామ్ జగత్ । తేన త్యక్తేన భుంజీథాః మాగృధః కస్య స్విద్ ధనమ్, ఈశోపనిషత్ – 1).

అలా కాక, "అంతా నాదే, నేను సంపాదించా, నా యిష్టంగా అనుభవిస్తా, నావారికే పెడతా" – అని ఆలోచిస్తే అదే స్వార్థం. అది అజ్ఞాన అంధకారంలో పడేస్తుంది. వివిధ యోనులలో అనంతకాలముతో పాటు బద్ధజీవుడిగా తిరుగుతుంటావు. దీని నుండి విముక్తి కలిగించే జ్ఞానము శ్రీమద్భాగవతములో ఉంది. నిరహంకారముతో, శ్రద్ధతో గురుపరంపరలో వచ్చే ఆచార్యుల వద్ద శ్రీమద్భాగవతమును చెప్పుకున్నచో, అది అర్థం అవుతుంది, మనస్సు వికసిస్తుంది, కార్యాచరణలోకి దిగగలవు. ఇదే సనాతనధర్మము – భాగవతధర్మము – భాగవతుల కరుణతో లభ్యమయ్యేది (నమో ధర్మాయ మహతే నమః కృష్ణాయ వేధసే। బ్రాహ్మణేభ్యో నమస్కృత్య ధర్మాన్ వక్ష్యే సనాతనాన్ 12–12–1).

ఈ సనాతనధర్మాన్ని వదలి, ఈ మధ్యకాలంలో ఎన్నో పాషండధర్మాలు, వాటిని బోధించే అసద్గురువులు ప్రబలుతున్నారు. దొంగబుద్ధిగలవారు దొంగ గురువులనే ఆశ్రయించగలరు (Birds of same feather flock together). గొర్రె కసాయివాణ్ణే నమ్ముతుందట. గొర్రెపిల్లలా మోసానికి బలి చెందక, సంప్రదాయ బద్ధమైన గురుపరంపరలో వచ్చే (శ్రీ, రుద్ర, బ్రహ్మ, కుమార సంప్రదాయాలు) సద్గురువు వద్దనే శ్రీమద్భాగవతము చెప్పుకోవాలి. ఇది సర్వోత్తమమైనది (నిమ్నగానాం యథా గంగా దేవానామచ్యుతో యథా । వైష్ణవానాం యథా శంభుః పురాణానామిదం తథా 12–13–16). (క్షేత్రాణాం చైవ సర్వేషాం యథా కాశీ హ్యనుత్తమా । తథా పురాణవ్రాతానాం శ్రీమద్భాగవతం ద్విజాః 12–13–17).

కాలమనెడు సర్పము యొక్క నోటికి కబళమగు జీవుల భయమును నాశనము చేయుటకై శుకమహర్షి శ్రీమద్భాగవతశాస్త్రము ప్రవచించాడు (కాలవ్యాళముఖ గ్రాస త్రాసనిర్ణాశహేతవే । శ్రీమద్భాగవతం శాస్త్రం కలౌ కీరేణ భాషితమ్ – శ్రీమద్భాగవత మహాత్మ్యము – పద్మపురాణ అంతర్గతము 1–11).

అలాగే కుమారులు (సనక సనంద సనాతన సనత్ కుమారులు) నారదునకు తెల్పిన విషయము (పద్మపురాణము) చూద్దాం. "మానవుడు తన జీవితములో మనస్సును ఏకాగ్రముగ ఉంచి శ్రీమద్భాగవతము కొలదిగనైనా పఠించకపోయిన అట్టి దుష్టుడి జన్మ చండాలుడి జన్మ లేక గాడిద జన్మలాంటిది. మానవ జన్మను వ్యర్థము చేసుకొన్నవాడగును. వాడు కేవలము తన తల్లికి ప్రసవవేదనను కలిగించుటకు 'పుట్టినవాడగును' (ఆజన్మ మాత్రమపి యేన శఠేన కించిత్ చిత్తం విధాయ శుకశాస్త్రథా న పీతా, చణ్డాలవచ్చ ఖరవద్బత తేన నీతం మిథ్యా స్వజన్మ జననీజనిదుఃఖభాజా – శ్రీమద్భాగవతమహాత్మ్యము, పద్మపురాణము 3–42). ఈ శుకశాస్త్రకథను వినని పాపాత్ముడు జీవించియున్నను చచ్చినవానితో సమానము. అట్టివాడు భూమికి భారము, పశువుతో సమానుడు (two legged animal) అని దేవ ప్రముఖులు అనుచున్నారు

(జీవచ్ఛవో నిగదితః స తు పాపకర్మా యేన శ్రుతం శుకకథావచనం న కించిత్, ధిక్ తం నరం పశుసమం భువి భారరూపమేవం వదన్తి దివి దేవ సమాజముఖ్యాః – శ్రీమద్భాగవత మహాత్మ్యము పద్మపురాణము 3–43).

శ్రీమద్భాగవతము వినుటవల్ల సర్వ అశుభములు నశిస్తాయి (ఏతద్వః కథితం విప్రాః కథనీయ ఉరుకర్మణః, మాహాత్మ్యం వాసుదేవస్య సర్వఅశుభవినాశనమ్ 12–12–58). శ్రీమద్భాగవతములోని ప్రతీశ్లోకము ఒక రత్నము. ఇది రత్నముల గని, ప్రతీరోజు ఒక పూటైనా కీర్తన చేయాలి. సమయము లేకున్న ప్రతీరోజు ఒక పూటైనా లేక క్షణకాలమైన పఠించాలి. ఇంకనూ సమయము లేకున్నా కనీసము ఒక శ్లోకమైనా, అర్ధశ్లోకమైనా, చతుర్ధశ్లోకభాగమైనా విన్నా అది పవిత్రునిగా చేస్తుంది. (య ఏతత్ శ్రావయేన్నిత్యం యామ క్షణమనన్యధీః శ్లోక మేకం తదర్ధం వా పాదం పాదార్ధమేవ వా శ్రద్ధావాన్ యో అనుశృణుయాత్ పునాత్యాత్మాన మేవ సః 12–12–59) ఈ సందర్భంలో భాగవతోత్తముడు పోతనగారు చెప్పింది గుర్తుచేసుకోవాలి (పో.భా.1–11). చేతులారంగ శివునిఁ బూజింపడేని నోరునొవ్వంగ హరికీర్తి నుడువడేని దయయు సత్యంబు లోనుగాదలపడేని కలుగనేటికి తల్లులకడుపు చేటు. అనగా శుద్ధ శివభక్తుడికి శ్రీహరియందు శ్రద్ధ కలుగుతుంది. శివుడిది గురుస్థానము.

ఇంత చక్కటి అవకాశము ఇచ్చినా మానవజన్మకు అర్థము తెలుసుకోదలచని వారి జన్మ గాడిద జన్మలాంటిదే. అట్టివారు ఆత్మఘాతకులు (10–1–4). శ్రీమద్భాగవతము భవఔషధము (10–2–32). దీనిని గ్రహించిన వారే మహాత్ములు (10–2–30,31).

33 కోట్ల దేవతలు మరియు 66 కోట్ల అసురులు – వీరంతా నిరాకారులు అనే వాదం వైదికశాస్త్రాలు, సనాతనధర్మాలు సమర్థించవు. అయితే వారి శరీరాలు మనలా పార్థివ శరీరాలు కావు. వారివి నీడపడని పంచ తన్మాత్రాయుత శరీరాలు, మరికొందరివి జ్యోతిర్ శరీరములు. కావుననే మానవాతీత దివ్యలీలలు వీరు చేయగలరు. దేవతలు ముఖ్యంగా సత్త్వగుణప్రధానులైనా కొందరిలో రజో తమో గుణాలు కూడా కొద్దిశాతంలో కన్పడతాయి. అసురులు తమోగుణప్రధానులైనా కొందరిలో సత్త్వరజోగుణాలు కన్పడతాయి. మనలాగే దేవతలకు కూడా బంధుత్వాలు ఉన్నాయి.

శ్రీమద్భాగవతము వినుటకై దేవతలు నరజన్మ పొందాలని కోరుకుంటారు. దేవతాజన్మ భోగశీలమైనదే కాని కర్మలు చేయుటకు అధికారము లేదు. దేవతారూపములో కర్మఫలితము అనుభవించిన తర్వాతనే మళ్ళీ మానవజన్మ తీసుకోవలసి ఉంటుంది. భక్తిమార్గములేక అహంకారముతో దానము, త్యాగము చేసిన మానవులు తమ పుణ్యకర్మల ఫలితము అనుభవించుటకే దేవలోకము ప్రవేశిస్తారు. అట్టి అభక్తులకు శ్రీమద్భాగవతకథ వినే అధికారము లేదు. (అభక్తాంస్తాంశ్చ విజ్ఞాయ న దదౌ స కథామృతమ్ శ్రీమద్భాగవతీ వార్తా సురాణామపి దుర్లభా – శ్రీమద్భాగవత మహాత్మ్యము – పద్మపురాణ అంతర్గతము 1–17). మానవులలో కూడా ధనమదమువల్ల గర్వితులైనవారు కూడా ఈ గ్రంథమును ముట్టుకొనలేరు.

శ్రీమద్భాగవతమహాత్మ్యము గూర్చి 8 పురాణములలో వర్ణించబడింది. శ్రీమద్భాగవతమును రామాయణము చదివిన తర్వాత వినాలి. ఇది మహాభారతమునకు వివరణ (భారతార్థ వినిర్ణయము). శ్రీమద్భాగవతము బ్రహ్మసూత్రములకు భాష్యము. గాయత్రీ మంత్రమునకు వ్యాఖ్యానము (ధ్యాయంతు సవితృమండల మధ్యే నారాయణ). అర్థోఅయం బ్రహ్మసూత్రాణాం భారతార్థ వినిర్ణయః గాయత్రీ భాష్యరూపోఅసౌ వేదార్థపరిబృంహితః పురాణానాం సారరూపః సాక్షాద్భగవతోదితః ॥ – శ్రీమద్భాగవతము బ్రహ్మసూత్రములకు భాష్యము, గాయత్రీ మంత్ర రహస్యార్థ బోధకము (జన్మాద్యస్య యతః – సత్యం పరం ధీమహి) భారతానికి తాత్పర్యము, సమస్త వేదార్థ వివరణము, సర్వపురాణ సారభూతమైన ఈ భాగవత పురాణము సాక్షాత్తు భగవత్స్వరూపముగా భావించబడుచున్నది – **గరుడపురాణము**. శ్రీమద్భాగవతము 18000 శ్లోకములు, 12 స్కంధములు కలది. శ్రీమద్భాగవతము – హయగ్రీవ బ్రహ్మవిద్య – నారాయణ కవచము, వృత్రాసుర వధ, స్వయంభగవానుడైన శ్రీకృష్ణలీలలు, గోపికాగీతములు, శ్రీకృష్ణభక్తుల చరితము, శ్రీకృష్ణ ఉద్ధవ సంవాదము, సృష్టిక్రమము, బ్రహ్మాండ రహస్యములతో గల చివరి పురాణము.

వేదములు, పురాణములు వర్ణించినా సంతృప్తి చెందని. వ్యాసునకు "భగవత్ కథ వర్ణించమని" అడుగగా నారదుడు భాగవతమును ఉపదేశించడంవల్ల వెలువడిన పరిపూర్ణ భాగవత, భగవత్ తత్త్వగ్రంథమిది (నిగమకల్పతరోర్గలితం ఫలం శుకముఖాదమృతద్రవ సంయుతమ్ పిబత భాగవతం రసమలాయం ముహురహో రసికా భువి భావుకాః 1-1-3).

శ్రీమద్భాగవతమున నిష్కామమైన పరమధర్మము నిరూపించబడినది. దీనిలో కపటధర్మములకు (ఉదాహరణ : కామ్యకర్మలైన యజ్ఞములు, వ్రతములు ఆచరించిన కలిగే పుణ్యఫలితముల వంటి విధానములు లేవు) ఆస్కారము లేదు. సత్పురుషులు తెలుసుకొనదగిన కళ్యాణకారకమైన సత్యమైన నిజవస్తువు అయిన పరమాత్మతత్త్వము వర్ణింపబడినది. ధర్మ అర్థ కామ మోక్షములనే కపటధర్మాలకు కూడా అతీతమైన సత్యమిది (ధర్మః ప్రోజ్ఝితకైతవోఅత్ర పరమో నిర్మత్సరాణాం సతాం వేద్యం వాస్తవమత్ర వస్తు శివదం తాపత్రయోన్మూలనమ్ శ్రీమద్భాగవతే మహామునికృతే కిం వా పరైరీశ్వరః సద్యో హృద్యవరుధ్యతే అత్ర కృతిభిః శుశ్రూషుభిస్తత్క్షణాత్ 1-1-3).

మానవమాత్రుడిచే స్వార్థముతో వ్రాయబడిన గ్రంథముకాదు. ఇది స్వయంగా లీలాపురుషోత్తముడైన శ్రీమన్నారాయణుడినుండి బ్రహ్మకు, బ్రహ్మనుండి సనకాది కుమారులకు, కుమారులనుండి నారదునకు, నారదుని నుండి వ్యాసునకు, వ్యాసుని నుండి శుక సూత శౌనకాదులకు పరంపరలో ఇవ్వబడ్డ ఉపదేశము (2-7-51; 2-9-31 నుండి 36, 44, 45; 3-4-13, 19, 25; 3-8-2 నుండి 8). శివుడు పార్వతీదేవికి బోధించే అంశమిది. దీనిలో మొదట శ్లోకము నుండి (సత్యం పరం ధీమహి 1-1-1) చివరి వరకూ (సత్యం పరం ధీమహి 12-13-19) గాయత్రీమంత్ర వివరణ కలదు. పరమ సత్యము గూర్చి శ్రద్ధగల

మానవులకు వివరించుటయే దీని ఉద్దేశ్యము. దీనిలో లేని సత్యము మరి ఎక్కడనూ అగుపడదు. ఇది పరిపూర్ణ భగవత్‌స్వరూపము. కర్మకాండ, ఉపాసనా కాండ, జ్ఞానకాండలకు పరాకాష్ఠ. శ్రీమద్భాగవతము భగవత్ స్వరూపమని క్రింది పద్మపురాణ శ్లోకముల వల్ల తెలియుచున్నది (ప్రథమశ్చ ద్వితీయశ్చ చరణౌ ద్వౌ ప్రకీర్తితా, తృతీయశ్చ చతుర్థశ్చ ద్వావూరూ సముదీరితౌ, పంచమో నాభిదేశశ్చ షష్ఠో హృదయముచ్యతే, సప్తమశ్చాష్టమశ్చైవ బాహూ ద్వౌ పరికీర్తితౌ, నమః కంఠదేశః స్యాత్ దశమో ముఖమేవ చ, ఏకాదశో లలాటం చ ద్వాదశస్తు శిఖోచ్యతే, ఏవం సర్వం భాగవతం శ్రీహరేరంగ ముచ్యతే ॥ – పాదౌ యదీయౌ ప్రథమ ద్వితీయౌ తృతీయ తుర్యౌ కథితౌ యత్ ఊరూ ।, నాభిస్తథా పంచమ ఏవ షష్ఠో, భుజాంతరం దోర్యుగళం తథాన్యౌ ॥ కంఠస్తు రాజన్నవమో యదీయో, ముఖారవిన్దం దశమః ప్రఫుల్లమ్ ।, ఏకాదశో యస్య లలాటపట్టం, శిరో అపి తు ద్వాదశ ఏవ భాతి ॥ తమాదిదేవం కరుణానిధానం తమాలవర్ణం సుహితావతారమ్ । అపార సంసార సముద్రసేతుం భజామహే భాగవత స్వరూపమ్ ॥ – **పద్మపురాణము**). కావున శ్రీమద్భాగవతము శ్రీకృష్ణభగవానుడి యొక్క గ్రంథరూపము, గ్రంథ అవతారము. ప్రథమ, ద్వితీయ స్కంధములు ఆయనకు పాదయుగళము, తృతీయ చతుర్థ స్కంధములు ఊరువులు, పంచమ స్కంధము నాభిప్రదేశము, షష్ఠ స్కంధము భుజాంతరము అనగా వక్షః స్థలము, సప్తమ అష్టమ స్కంధములు రెండును రెండు బాహువులు, నవమ స్కంధము కంఠము, దశమ స్కంధము వికసించిన ముఖపద్మము, ఏకాదశ స్కంధము లలాట ప్రదేశము, ద్వాదశ స్కంధము శిరస్సునై ఉన్నదని, కావున అపార కరుణామయుడైన కృష్ణస్వామి మనముందు శ్రీమద్భాగవత రూపమున ప్రత్యక్షమైనచో, దీనిని కాదని విడుచువాడు మూర్ఖుడు, గాడిద, శ్వాసతీస్తున్నా చచ్చిన పీనుగ వంటివాడు. కావున అవకాశమును విడువక దయతో భాగవత శ్రవణము ఆరంభించగలరని ప్రార్థన. శ్రీమద్భాగవతమున వర్ణింపబడ్డ ద్వాదశాక్షరీ మంత్రము "ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ". ఈ ద్వాదశ స్కంధములతో అన్వయింపబడిన మూలమంత్రము.

ఇదం భాగవతం నామపురాణం (Literary incarnation of Srikrishna) బ్రహ్మసమ్మితం (Incarnation of Supreme Brahman Srikrishna) ఉత్తమశ్లోక చరితం (Glorification of Purushotthama Srikrishna) చకార భగవాన్ ఋషిః (Compiled not by an ordinary human being but by the divine personified - Sri Vedavyasa Bhagavan) నిఃశ్రేయసాయ లోకస్య (for the ultimate goal and good of all living entities) ధన్యం (It is fully successful) స్వస్తి అయనం (It is all blissful) మహత్ (It is all perfect) (శ్రీమద్భాగవతం 1-3-40).

శ్రీకృష్ణుడు ఎక్కడుంటే అక్కడే ధర్మజ్ఞానవైరాగ్యాలు ఉంటాయి. మరి అట్టి స్వామి భూలోకలీలల తర్వాత గోలోక వైకుంఠములకు వెళ్ళిన తర్వాత కల్గిన అంధకారమును తొలగించేవి శ్రీకృష్ణస్వరూపమైన శ్రీమద్భాగవతము (కృష్ణే స్వధామోపగతే ధర్మజ్ఞానాదిభిః సహ కలౌ నష్టదృశాం ఏష పురాణార్క అధునోదితః – శ్రీమద్భాగవతము 1-3-43).

ఈ గ్రంథపఠనము వల్ల కలిగే ఫలితాలను శ్రీసూతులవారు వివరించారు – (నష్టప్రాయేషు అభద్రేషు నిత్యం భాగవతసేవయా భగవతి ఉత్తమశ్లోకే భక్తిర్భవతి నైష్ఠికీ – శ్రీమద్భాగవతం 1–2–18). కావున ఇక ఆలస్యము చేయక, సర్వమంగళప్రదమూ, సర్వబాధలను నివారించే శ్రీమద్భాగవత గ్రంథ శ్రవణమునకు ఉన్ముఖులు కాగలరు.

Srimad Bhagavatham and its Social Relevance :

ప్రాచీనకాలంలో భారతదేశము నాగరికత, సంస్కృతిలో ఎంతో గొప్పదైన పుణ్యభూమి. భారత, భాగవత, రామాయణాలు జరిగిన స్థలం; పుణ్యపురుషులు సంచరించిన స్థలంలో ఈనాడు నరహంతకులు, గోహంతకులు విజృంభిస్తున్న సమయమిది. ధర్మం గూర్చి ఆలోచించేవారు, ధర్మాన్ని రక్షించేవారు కరువైన రోజులివి. ధనవంతుల వద్ద డబ్బు ఉన్నా, దాన్ని భవంతులపైన, కార్లపైన, స్త్రీ సౌఖ్యములో ఖర్చుపెడతారే తప్ప ధర్మాచరణలో వెచ్చించరు. భారతదేశవాసులు, ఇప్పుడు పాశ్చాత్యదేశాలను అనుకరించే రోజులివి. మానవజాతి అంతా ఒకేవైపు చూస్తోంది – అది ఇంద్రియ సుఖానుభవ ప్రయత్నము, ధర్మాధర్మవిచక్షణతో పనిలేదు. ఇదే అజ్ఞానవాహిని. అందుకే దీన్ని కలహాలతో కూడిన కలికాలం అన్నారు పౌరాణికులు. డబ్బుతోటే గౌరవమర్యాదలు వస్తాయనే రోజులివి. సుఖశాంతులు మాత్రం ఇలా రావని శ్రీమద్భాగవతము ఘోషిస్తోంది. ఆత్మజ్ఞానము పరబ్రహ్మతత్త్వము తెలిసికొని కాలానుగుణంగా ధర్మాచరణ చేస్తూ అహింస భూతదయ కలిగి శ్రీహరికీర్తన శ్రీహరిసేవ చేసిన కాని జీవితము సార్థకము కాదని శ్రీమద్భాగవతము తెలుపుతోంది.

గాలి నీరు ఆహారము భూమి వీటి కలుషితము వల్ల అనారోగ్యము పొందుతూనే ఉన్నాము. అయినా భౌతికశాస్త్రపరిజ్ఞానము అది అందించే యాంత్రికజీవనము ఎంతో గొప్పది అనే భ్రమలో చాలామంది ఉన్నారు (Short sighted Science and Technology is leading to all problems in human society). ఆయుః ప్రమాణము పెరిగిందంటారు – కానీ అంతకన్నా ఎక్కువ అనారోగ్యముతో బాధపడుతున్నారు. డబ్బు ఉన్నా లేకున్నా ఈతిబాధలు పొందుతూనే ఉన్నారు. వీరిని చూసి ప్రకృతి అసహ్యించుకుంటున్నది. అయినా మానవుడు యథార్థాన్ని గ్రహించలేక గర్వమదముతో సత్యాన్వేషణ చేయుటలేదు. భావితరాలకు భూగోళముపై విషాన్ని వదలి భూమండలముపై జీవము కొనసాగే పరిస్థితి లేకుండా చేస్తున్నాడు నేటి శాస్త్రీయ మానవుడు. కాలేజీ చదువులు పెరిగినా ఐశ్వర్యము ఉన్నా నాగరికత పేరుతో మద్యము, Night clubs, Crime rates పెరుగుతున్నాయి. ఇదేనా మానవత్వం! ఇదేనా నాగరికత! ధర్మాచరణలేని ప్రభుత్వాలను ఎన్నుకొనే ప్రజలు మానవతావిలువలను కోల్పోయారు. దీనికి కారణము మన ప్రాచీనసంస్కృతిని వదలడమని గ్రహించాలి. నాగరికతలక్షణాలైన మర్యాద, సహనము, భూతదయ ప్రజలలో ప్రభుత్వాలలో కన్పడుటలేదు. పైగా కామ, క్రోధ, లోభాలు పెరుగుతున్నాయి. అందుకే చిన్న చిన్న తగాదాల వల్ల భార్యాభర్తలు, అన్నదమ్ములు,

మిత్రులు కలహించుకుంటున్నారు, చంపుకుంటున్నారు. దేశనాయకులు వారి మధ్య ఐక్యత కోల్పోయారు. వివిధ దేశముల మధ్య యుద్ధభయము నెలకొని ఉన్నది. ఎన్నో కొత్తమతాలు, సంస్కరణలు వచ్చినా శాంతికి మార్గం కన్పడుటలేదు. విశ్వశాంతి, విశ్వసాంఘిక వ్యవస్థను నెలకొల్పడంలో అంతరరాష్ట్రీయ సంఘాలు (United Nations Organisations) విఫలం చెందాయి. తీవ్రవాదులు, యుద్ధాలు మరి అంతటా భయానక పరిస్థితులు నెలకొన్నవి. దీనికంతటికి కారణం – ప్రాచీనసంస్కృతిని పట్టించుకోని ప్రభుత్వాలు, కొత్త పోకడలను చూపుతున్న శాస్త్రజ్ఞులు కారణము. ఇప్పటికైనా ఈ పరిస్థితినుండి బయటపడాలంటే తెలివిగలవారైనా పునరాలోచన చేయాలి. పరమసత్యమేమిటో గ్రహించాలి. మనకు మనమే ఉద్ధరింపబడాలి తప్ప ఈ ప్రభుత్వాలు సహాయము చేయవు – ఉద్ధరేదాత్మనాత్మానం (గీత). దేవుడు అంటే హిందువు, ముస్లిం, క్రిస్టియన్ మతాలకు అతీతుడు అని గ్రహించాలి. అదే శ్రీమద్భాగవతతత్త్వం మానవుడిలో, ప్రకృతిలో, బ్రహ్మాండంలో ఉన్న పరమాత్మను చూపే మార్గం. శాంతికి సోపానం. (Srimad Bhagavatham unravels the inner secrets of Man, Nature and the Universe, and correctly defines its originator, maintainer and also its destroyer. When life can no longer continue to exist on this planet, the all merciful Srikrishna annihilates it and brings in new creation).

శ్రీమద్భాగవత గ్రంథపఠనాన్ని మొదట మన ఇంట్లో కుటుంబ సభ్యులు అంతా కలసి ప్రతీరోజు ఏదో ఒక సమయంలో శ్రవణం చేయాలి. ఇల్లు బాగుపడితే సంఘం తనంతట తనే బాగవుతుంది. దీనికి వయోపరిమితి లేదు. పైగా బాల్యావస్థ నుండే చదవాలని ప్రహ్లాదుడి ఆజ్ఞ (కౌమార ఆచరేత్ ప్రాజ్ఞో ధర్మాన్ భాగవతాన్ ఇహ, దుర్లభం మానుషం జన్మ తదపి అధ్రువం అర్థదమ్ 7-6-1).

[Disparity in human society is due to lack of principles in a religiously divided society. God is only one, but instead of preaching love of God - in the name of God - The modern religions are preaching hatred of other religions and their practitioners - The only solution to this problem is Srimad Bhagavatham. Srimad Bhagavatham is the unbiased literature that boldly declared that the Supreme God has unlimited number of names, forms, activities, and potencies. Each name of God has potential to awaken the knowledge and intelligence of innerself of an individual (నామ్నా నామకారి బహుధా నిజసర్వశక్తిః). God is unlimited having unlimited number of names and forms. Many narrow minded religions accept only one name for God.

Are the religions prepared to accept this absolute truth and this is the open challenge of teachings of Srimad Bhagavatham? Can all the religions and the so called secular

ruling Governments pass the legislation that all the places of worship of all religions should bear the symbols of all religions Viz. Then only it can be called a secular state. This is the teaching of Srimad Bhagavatham. Therefore, the author requests the unbiased Philosophers, Religionists, Sociologists, Anthropologists, Psychologists and the Seekers of absolute truth - to read the contents of this eternal science of absolute truth called Srimad Bhagavatham. The Supreme Lord - the all attractive personality (meaning Sri krishna) and the all beautiful personality (meaning Sri Rama) and the destroyer of evil and vice (meaning Sri Hari) is revealed to those who love even their enemies and also the other religionists. Therefore, this is an exalted literature for the mankind for their quest for peace and happiness. The abstract of Srimad Bhagavatham is given in its first Sloka - (జన్మాద్యస్య యతః అన్వయాద్ ఇతరతః చ అర్థేషు అభిజ్ఞః స్వరాట్ తేనే బ్రహ్మ హృదయః ఆదికవి యే ముహ్యంతి యత్ సూరయః తేజోవారి మృదాం యథా వినిమయః యత్ర త్రిసర్గః అమృషా ధామ్నా స్వేన సదా నిరస్త కుహకం సత్యం పరం ధీమహి 1-1-1).

The object and benefit of reading Srimad Bhagavatham and implementing its contents is summarised in the second sloka of Srimad Bhagavatham. (ధర్మః ప్రోజ్ఝిత కైతవో అత్ర పరమో నిర్మత్సరాణాం సతాం వేద్యం వాస్తవం అత్ర వస్తు శివదం తాపత్రయోన్మూలనమ్ శ్రీమద్భాగవతే మహామునికృతే కిం వా పరైర్ ఈశ్వరః సద్యో హృది అవరుధ్యతే అత్ర కృతిభి శుశ్రూషుభిస్తత్క్షణాత్ 1-1-2).

In this way one finds 18,000 scintillating verses (Slokas) in Srimad Bhagavatham - as all jewels, diamonds, pearls stitched together in a garland. This nectar is accepted by the wise and intelligent. Societies or anyone who do not take it has to suffer and consequently perish. In the realm of God there is no scope for adharma. On the other hand, the principles of dharma are based on democracy and non-violence to all living entities that feel pain. Those who practice it alone are eligible to enter the divine worlds. The Practitioners of adharma called rakshas however great they may be, will be punished by the Lord. Material body is a jail, even for a king! The mechanism to its freedom is given in Srimad Bhagavatham. (సత్యం వద, ధర్మం చర – తైత్తిరీయ ఉపనిషత్తు)

సర్వే భవంతు సుఖినః సర్వే సంతు నిరామయాః
సర్వే భద్రాణి పశ్యంతు మా కశ్చిత్ దుఃఖభాగ్భవేత్ – అందరమూ కలసి బాగుపడాలి, ధర్మం

ఆచరించాలి, సుఖశాంతులు కలిగి ఉండాలి – ఇది వేదశాస్త్రధ్యేయం – శంన్నో భవంతు భూతాని, శంన్నో భవంతు మిత్రస్య వరుణః శంన్నో బృహస్పతిః. ఈ విషయాన్నే శ్రీమద్భాగవతము ప్రతిపాదిస్తుంది, బోధిస్తుంది, ఆనందింపచేస్తుంది (యత్ర జ్ఞానవిరాగభక్తిసహితం నైష్కర్మ్యమావిష్కృతం తచ్ఛృణ్వన్ విపఠన్ విచారణపరో భక్త్యా విముచ్యేన్నరః ॥ కస్మై యేన విభాసితో ఽయమతులో జ్ఞానప్రదీపః పురా తద్రూపేణ చ నారదాయ మునయే కృష్ణాయ తద్రూపిణా । యోగీంద్రాయ తదాత్మనాథ భగవద్ రాతాయ కారుణ్యతః తత్ శుద్ధం విమలం విశోకమమృతం సత్యం పరం ధీమహి ॥ 12–13–18, 19).

ఓం సహనా వవతు (అందరూ కలిసి ఓర్పుతో సహనముతో ఉండాలి)
ఓం సహనౌ భునక్తు (అందరమూ కలిసి అనుభవించాలి)
సహవీర్యం కరవావహై (అందరమూ కలసి శ్రమించాలి)
తేజస్వినావధీతమస్తు (అందరమూ తేజోవంతులుగా చదువుకోవాలి)
మావిద్విషావహై (ఎవ్వరినీ ద్వేషించరాదు) ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః

(కృష్ణయజుర్వేదము) – ఇది ఆనాటి గురువుల ప్రతిజ్ఞ మరియు ప్రార్థన. కావున అజ్ఞాన అంధకారమునుండి బయల్వెడలి సత్యము ఏమిటో గ్రహిద్దాము (అసతో మా సద్గమయ తమసో మా జ్యోతిర్గమయ మృత్యోర్మా అమృతమ్ గమయ బృహదారణ్యక ఉపనిషత్తు 1–3–28).

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః
గో బ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం లోకాః సమస్తా సుఖినో భవంతు.

ఇట్లు
గ్రంథకర్త
అంగీరస బార్హస్పత్య భారద్వాజస
త్రయార్షేయ భారద్వాజసగోత్రస్య
ఆపస్తంబసూత్రః యజుశ్శాఖాధ్యాయీ
అహం భో అభివాదయే.
ప్రొఫెసర్ ఘనకోట వేంకటేశ్వరరావు

శ్రీమద్భాగవతము
పారాయణము చేయవలసిన పద్ధతి

శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణమ్ చతుర్భుజమ్ ।
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్ సర్వవిఘ్నోపశాంతయే ॥
యస్య స్మరణ మాత్రేణ జన్మసంసారబంధనాత్
విముచ్యతే నమస్తస్మై విష్ణవే ప్రభవిష్ణవే ॥

* * *

మాతృదేవో భవ! పితృదేవో భవ! ఆచార్య దేవో భవ!

ఓం అజ్ఞానతిమిరాన్ధస్య జ్ఞానాంజనశలాకయా
చక్షురున్మీలితం యేన తస్మై శ్రీ గురువే నమః

నమ ఓం విష్ణుపాదాయ కృష్ణప్రేష్ఠాయ భూతలే
శ్రీమతే భక్తి వేదాంతస్వామి ఇతి నామినే

నమస్తే సారస్వతేదేవీ గౌరవాణీ ప్రచారిణీ
నిర్విశేషశూన్యవాది పాశ్చాత్యదేశతారిణీ

కృష్ణ కృష్ణేతి భాషంతం సుస్వరం సుమనోహరం ।
యతివేషధరం సౌమ్యం శ్రీచైతన్యం నమామ్యహమ్ ॥

స్వస్త్యస్తు । సమస్త మంగళాని సంతు । లోకా స్సమస్తా స్సుఖినో భవంతు
గురుచరణారవిందాభ్యాం నమః

శృతి స్మృతి పురాణానాం ఆలయం కరుణాలయం
నమామి భగవత్ పాద శంకరం లోకశంకరమ్ ॥

* * *

ప్రహ్లాద నారద పరాశర పుండరీక
వ్యాసాంబరీష శుక శౌనక భీష్మదాల్భ్యాన్ ।
రుక్మాంగదార్జున వసిష్ఠ విభీషణాదీన్
పుణ్యానిమాన్ పరమ భాగవతాన్ స్మరామి ॥

హరేర్నామైవ నామైవ నామైవ మమ జీవనం ।
కలౌ నాస్త్యేవ నాస్త్యేవ నాస్త్యేవ గతిరన్యథా ॥

విసృజ్య లజ్జాం యోఽధీతే మన్నామాని నిరంతరం ।
కులకోటిసమాయుక్తో లభతే మామకం పదమ్ ॥

విష్ణోర్గానం చ నృత్యం చ నటనం చ విశేషతః ।
బ్రహ్మన్! బ్రాహ్మణజాతీనాం కర్తవ్యం నిత్యకర్మవత్ ॥

కాలక్షేపో న కర్తవ్యః క్షీణమాయుః క్షణే క్షణే ।
యమస్య కరుణా నాస్తి కర్తవ్యం హరికీర్తనమ్ ॥

నాహం వసామి వైకుంఠే న యోగిహృదయే రవౌ ।
మద్భక్తా యత్ర గాయంతి తత్ర తిష్ఠామి నారద ॥

కలేర్దోషనిధే రాజన్ అస్తి హ్యేకో మహాన్ గుణః ।
కీర్తనాత్ ఏవ కృష్ణస్య ముక్తసంగః పరం వ్రజేత్ ॥ **12-3-51**

కలౌ కల్మషచిత్తానాం పాపద్రవ్యోపజీవినాం ।
విధిక్రియావిహీనానాం గతి ర్గోవింద కీర్తనమ్ ॥

ధ్యాయన్ కృతే యజన్, యజ్ఞైః త్రేతాయాం, ద్వాపరేర్చయన్ ।
యదాప్నోతి తదాప్నోతి కలౌ సంకీర్త్య కేశవమ్ ॥

హరిర్హరతి పాపాని దుష్టచిత్తైరపి స్మృతః ।
అనిచ్ఛయాపి సంస్పృష్టః దహత్యేవ హి పావకః ॥

జ్ఞానతో అజ్ఞానతో వాపి వాసుదేవస్య కీర్తనాత్ ।
తత్పాపం విలయం యాతి తోయస్థ లవణం యథా ॥

గోకోటి దానం గ్రహణేషు కాశీ ప్రయాగ గంగాయత కల్పవాసః ।
యజ్ఞాయుతం మేరు సువర్ణదానం గోవిందకీర్తేః న సమం శతాంశే ॥

కృష్ణానుస్మరణాదేవ పాపసంఘాతపంజరః ।
శతధా భేదమాయాతి గిరిర్వజ్ర హతో యథా ॥

స్మృతే స్సకల కల్యాణ భాజనం యత్ర జాయతే ।
పురుష స్తమజం నిత్యం వ్రజామి శరణం హరిమ్ ॥

ఆలోధ్య సర్వ శాస్త్రాణి విచార్య చ పునః పునః ।
ఇదమేకం సునిష్పన్నం ధ్యేయో నారాయణ స్సదా ॥

తదుపరి శ్రీమద్భాగవత గురుపరంపరను అనుసంధానము చేయవలెను :

శ్రీవ్యాస ధ్యానము :

వ్యాసం వసిష్ఠనప్తారం శక్తేః పౌత్రమకల్మషమ్ ।
పరాశరాత్మజం వందే శుకతాతం తపోనిధిమ్ ॥

వ్యాసాయ విష్ణురూపాయ వ్యాసరూపాయ విష్ణవే ।
నమో వై బ్రహ్మనిధయే వాసిష్ఠాయ నమో నమః ॥

కస్మై యేన విభాసితో అయమతులో జ్ఞానప్రదీపః పురా
తద్రూపేణ చ నారదాయ మునయే కృష్ణాయ తద్రూపిణే ।
యోగేంద్రాయ తదాత్మనేథ భగవద్రాతాయ కారుణ్యతః ।
తచ్ఛుద్ధం విమలం విశోకమమృతం సత్యం పరం ధీమహి ॥

నమస్తస్మై భగవతే వాసుదేవాయ సాక్షిణే ।
య ఇదం కృపయా కస్మై వ్యాచచక్షే ముముక్షవే ॥

శ్రీశుకధ్యానము : (శ్రీశుకులవారి పేర్లు – బాదరాయణీ, వైయాసఖి, ఉపేంద్రదత్త)

యం ప్రవ్రజన్త మనుపేతం మపేత కృత్యమ్
ద్వైపాయనో విరహకాతర ఆజుహావ ।
పుత్రేతి తన్మయతయా తరవోభినేదుః
తం సర్వభూతహృదయం మునిమానతోఽస్మి **1-2-2**

యః స్వానుభావం అఖిలశృతిసారం ఏకమ్ అధ్యాత్మదీపం అతి తితీర్షతాం
తమో అంధమ్ సంసారిణాం కరుణయాహ పురాణగుహ్యం
తం వ్యాససూనుం ఉపయామి గురుం మునీనామ్ **1-2-3**

స్వసుఖనిభృతచేతాః తత్ వ్యుదస్త అన్యభావో
అపి అజిత రుచిర లీలాః ఆకృష్టసారః తదీయమ్ ।
వ్యతనుత కృపయా యః తత్త్వదీపం పురాణం
తం అఖిల వృజినఘ్నం వ్యాససూనుం నతోఽస్మి ॥ **12-12-68**

యోగీన్ద్రాయ నమః తస్మై శుకాయ బ్రహ్మరూపిణే ।
సంసారసర్పదష్టం యో విష్ణురాతం అమూముచత్ ॥ 12-13-21

శ్రీసూత మహర్షి (ఉగ్రశ్రవుడు) ధ్యానము : (ఈయన పురాణములను ప్రచారము చేసిన రోమహర్షణుని పుత్రుడు 1-4-22).

త్వయా ఖలు పురాణాని సేతిహాసాని చానఘ ।
ఆఖ్యాతాని అపి అధీతాని ధర్మశాస్త్రాణి యాని ఉత ॥ 1-1-6

సూత సూత మహాభాగ వద నో వదతాం వర ।
కథాం భాగవతీం పుణ్యాం యత్ ఆహ భగవాన్ శుకః ॥ 1-4-2

హయగ్రీవ ధ్యానము

జ్ఞానానందమయం దేవం నిర్మలస్ఫటికాకృతిమ్ ।
ఆధారం సర్వవిద్యానాం హయగ్రీవముపాస్మహే ॥

శ్రీ హనుమత్ ధ్యానము

సర్వకల్యాణదాతారం సర్వాపద్ఘనవారకం ।
అపారకరుణామూర్తిం ఆంజనేయం నమామ్యహమ్ ॥

తరువాత భాగవతగ్రంథాన్ని ధూపదీప పుష్పాక్షతలచే అర్చించి, తరువాత ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ అనే ద్వాదశాక్షరమంత్రాన్ని యథాశక్తి జపించి ఈ విధంగా అంగన్యాస కరన్యాసాదికాన్ని చేయవలెను. ఓం అస్య శ్రీమద్భాగవతాఖ్య మహామంత్రస్య శ్రీనారద ఋషిః, బృహతీ ఛందః, శ్రీకృష్ణపరమాత్మా దేవతా, బ్రహ్మబీజం, భక్తిః శక్తిః, జ్ఞానవైరాగ్యే కీలకం, శ్రీమన్నారాయణప్రసాదసిద్ధ్యర్థం శ్రీభాగవతపారాయణే వినియోగః

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ అంగుష్ఠాభ్యాం నమః
ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ తర్జనీభ్యాం నమః
ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ మధ్యమాభ్యాం నమః
ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ అనామికాభ్యాం నమః
ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ కనిష్ఠికాభ్యాం నమః
ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ కరతలకరపృష్ఠాభ్యాం నమః
ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ హృదయాయ నమః
ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ శిరసే స్వాహా

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ శిఖాయై వషట్
ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ కవచాయ హుం
ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ నేత్రతయాయ వౌషట్
ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ అస్త్రాయ ఫట్
ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ఇతి దిగ్బంధః

శ్రీకృష్ణ ధ్యానము

యం బ్రహ్మా వరుణేంద్ర రుద్రమరుతస్తున్వంతి దివ్యైః స్తవైః
వేదైః సాంగపదక్రమోపనిషదైః గాయంతి యం సామగాః ।

ధ్యానావస్థిత తద్గతేన మనసా పశ్యంతి యం యోగినో
యస్యాంతం న విదుస్సురా సురగణాః దేవాయ తస్మై నమః ॥

కస్తూరీ తిలకం లలాటఫలకే వక్షఃస్థలే కౌస్తుభం
నాసాగ్రే నవమౌక్తికం కరతలే వేణుం కరే కంకణమ్ ।
సర్వాంగే హరిచందనం చ కలయన్ కంఠే చ ముక్తావళీం
గోపస్త్రీపరివేష్టితో విజయతే గోపాలచూడామణిః ॥

త్రిభువనకమనం తమాలవర్ణం రవికర గౌరవరాంబరం దధానే ।
వపురలకకులావృతాననాబ్జం విజయసఖే రతిరస్తు మే అనవద్యా ॥

హే కృష్ణ! కరుణాసింధో! దీనబంధో! జగత్పతే!
గోపేశ! గోపికాకాంత! రాధాకాంత! నమోఽస్తు తే

సచ్చిదానన్దరూపాయ విశ్వోత్పత్త్యాదిహేతవే
తాపత్రయవినాశాయ శ్రీకృష్ణాయ వయం నుమః (భాగవత మహాత్మ్యము 1)

నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ గో బ్రాహ్మణ హితాయ చ
జగద్ హితాయ కృష్ణాయ గోవిందాయ నమో నమః (విష్ణుపురాణము)

యత్ర అవతీర్ణః భగవాన్ కృష్ణ ఆఖ్యః జగదీశ్వరః ।
వసుదేవ గృహే జన్మ తతః వృద్ధిః చ గోకులే ॥ **12-12-27**

తస్య కర్మాణి అపారాణి కీర్తితాని అసురద్విషః ।
పూతనా అసు పయః పానం శకట ఉచ్చాటనం శిశోః ॥ **28**

తృణావర్తస్య నిష్పేషః తథా ఏవ బకవత్సయోః ।
అఘ అసుర వధః ధాత్రా వత్సపాల అవగూహనమ్ ॥ 29

గోపానాం చ పరిత్రాణం దవాగ్నేః పరిసర్పితః
దమనం కాళియస్యా హేర్మహాహేర్నందమోక్షణమ్ । 30

వ్రతచర్యా తు కన్యానాం యత్ర తుష్టో అచ్యుతో వ్రతైః
ప్రసాదో యజ్ఞపత్నీభ్యో విప్రాణాం చానుతాపనమ్ ॥ 31

గోవర్ధనోద్ధారణం చ శక్రస్య సురభేరథ ।
యజ్ఞాభిషేకం కృష్ణస్య స్త్రీభిః క్రీడా చ రాత్రిషు ॥ 32

శంఖచూడస్య దుర్బుద్ధేర్వధో అరిష్టస్య కేశినః ।
అక్రూరాగమనం పశ్చాత్ ప్రస్థానం రామకృష్ణయోః ॥ 33

వ్రజస్త్రీణాం విలాపశ్చ మధురాలోకనం తతః ।
గజముష్టికచాణూరకంసాదీనాం చ యో వధః ॥ 34

మృతస్యానయనం సూనోః పునః సాందీపనేర్గురోః ।
మధురాయాం నివసతా యదుచక్రస్య యత్ప్రియమ్ ।
కృతముద్ధవరామాభ్యాం యుతేవ హరిణా ద్విజాః ॥ 35

జరాసంధ సమానీతసైన్యస్య బహుశో వధః ।
ఘాతనం యవనేంద్రస్య కుశస్థల్యా నివేశనమ్ ॥ 36

ఆదానం పారిజాతస్య సుధర్మాయాః సురాలయాత్ ।
రుక్మిణ్యా హరణం యుద్ధే ప్రమథ్య ద్విషతో హరేః ॥ 37

హరస్య జృంభణం యుద్ధే బాణస్య భుజకృంతనమ్ ।
ప్రాగ్ జ్యోతిషపతిం హత్వా కన్యానాం హరణం తథా ॥ 38

చైద్యపౌంద్రకసాల్వానాం దంతవక్త్రస్య దుర్మతేః ।
శంబరో ద్వివిదః పీఠో మురః పంచజనాదయః ॥ 39

మహాత్మ్యం చ వధస్తేషాం వారణాస్యాశ్చ దాహనమ్ ।
భారావతరణం భూమేర్నిమిత్తీకృత్య పాండవాన్ ॥ 40

విప్రశాపాపదేశేన సంహారః స్వకులస్య చ ।
ఉద్ధవస్య చ సంవాదో వాసుదేవస్య చాద్భుతః 41

యత్రాత్మవిద్యా హ్యఖిలా ప్రోక్తా ధర్మవినిర్ణయః
తతో మర్త్యపరిత్యాగ ఆత్మయోగానుభావతః ॥ 42

యుగలక్షణవృత్తిశ్చ కలౌ నృణాముపప్లవః ।
చతుర్విధశ్చ ప్రళయ ఉత్పత్తిస్త్రివిధా తథా ॥ 43

దేహత్యాగశ్చ రాజర్షేర్విష్ణురాతస్య ధీమతః ।
శాఖాప్రణయనమృషేర్మార్కండేయస్య సత్కథా ॥
మహాపురుషవిన్యాసః సూర్యస్య జగదాత్మనః ॥ 44

ఇతి చోక్తం ద్విజశ్రేష్ఠా యత్పృష్టో అహమిహాస్మి వః ।
లీలావతారకర్మాణి కీర్తితానీహ సర్వశః ॥ 45

పతితః స్ఖలితశ్చార్తః క్షుత్వా వా వివశో బ్రువన్ ।
హరయే నమ ఇత్యుచ్చైర్ముచ్యతే సర్వపాతకాత్ ॥ 46

సంకీర్త్యమానో భగవాననంతః
శ్రుతానుభావో వ్యసనం హి పుంసామ్
ప్రవిశ్య చిత్తం విధునోత్యశేషం
యథా తమో అర్కో అభ్రమివాతివాతః 47

మృషా గిరస్తా హ్యసతీరసత్కథా
న కథ్యతే యద్ భగవానధోక్షజః
తదేవ సత్యం తదుహైవ మంగళం
తదేవ పుణ్యం భగవద్గుణోదయమ్ 48

భవే భవే యథా భక్తిః పాదయోస్తవ జాయతే ।
తథా కురుష్వ దేవేశ నాథస్త్వం నో యతః ప్రభో ॥ 12-13-22

ఇట్లు ప్రార్థించి శ్రీమద్భాగవత పారాయణమారంభింపవలెను.

శ్రీమద్భాగవత ధ్యానము

కాలవ్యాళ ముఖగ్రాస త్రాస నిర్ణాశ హేతవే ।
శ్రీమద్భాగవతం శాస్త్రం కలౌ కీరేణ భాషితమ్ ॥

నిగమ కల్పతరోర్గలితం ఫలం శుకముఖాదమృతద్రవ సంయుతమ్ ।
పిబత భాగవతం రసమాలయం ముహురహో రసికా భువి భావుకాః ॥

శ్రీమద్భాగవతం పురాణతిలకం యద్వైష్ణవానాం ధనం
యస్మిన్ పారమహంస్యమేవమమలం జ్ఞానం పరం గీయతే ।

యత్ర జ్ఞాన విరాగ భక్తి సహితం నైష్కర్మ్య మావిష్కృతం
తత్ శ్రుణ్వన్ ప్రపఠన్ విచారణపరో భక్త్యా విముచ్యేన్నరః ॥

ధర్మః ప్రోజ్ఝితకైతవో అత్ర పరమో నిర్మత్సరాణాం సతాం
వేద్యం వాస్తవమత్ర వస్తు శివదం తాపత్రయోన్మూలనమ్ ॥

శ్రీమద్భాగవతే మహామునికృతే కిం వాపరైరీశ్వరః ।
సద్యో హృద్యమవరుధ్యతే అత్ర కృతిభిః శుశ్రూషుభిస్తత్క్షణాత్ ॥

స్వర్గే సత్యే చ కైలాసే వైకుంఠే నాస్త్యయం రసః ।
అతః పిబంతు సద్భాగ్యాః మామా ముంచత కర్హిచిత్ ॥

కృష్ణప్రియం సకల కల్మషనాశనం చ ముక్త్యేకహేతుమిహ భక్తివిలాసకారి ।
సంతః కథానకమిదం పిబతాదరేణ లోకే హి తీర్థపరిశీలనసేవయా కిమ్ ॥

స్వపురుష మభివీక్ష్య పాశహస్తం వదతి యమః కిల తస్య కర్ణమూలే ।
పరిహర భగవత్కథాసు మత్తాన్ ప్రభు రహమన్యనృణాం న వైష్ణవానామ్ ॥

రసప్రవాహసంస్థేన శ్రీ శుకనేరితా కథా ।
కంఠే సంబంధ్యతే యేన స వైకుంఠ ప్రభుర్భవేత్ ॥

కలిమల సంహతికారణోఽఖిలేశో హరిరితరత్ర న గీయతేహ్య భీక్ష్ణం ।
ఇహ తు పునర్భగవానశేషమూర్తిః పరిపఠితో అనుపదం కథాప్రసంగైః ॥

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్ ।
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్ ॥ **1-2-4**

నష్టప్రాయేశ్వభద్రేషు నిత్యం భాగవతసేవయా ।
భగవత్యుత్తమశ్లోకే భక్తిర్భవతి నైష్ఠికీ ॥ **1-2-18**

నమో ధర్మాయ మహతే నమః కృష్ణాయ వేధసే ।
బ్రాహ్మణేభ్యో నమస్కృత్య ధర్మాన్ వక్ష్యే సనాతనాన్ ॥ **12-12-1**

ఏతద్ వః కథితం విప్రా విష్ణోశ్చరితమద్భుతమ్ ।
భవద్భిర్యదహం పృష్టో నరాణాం పురుషోచితమ్ ॥ 2

అత్ర సంకీర్తితః సాక్షాత్ సర్వపాపహరో హరిః ।
నారాయణో హృషీకేశో భగవాన్ సాత్వతాం పతిః ॥ 3

అత్ర బ్రహ్మపరం గుహ్యం జగతః ప్రభవాప్యయమ్ ।
జ్ఞానం చ తదుపాఖ్యానం ప్రోక్తం విజ్ఞానసంయుతమ్ ॥ 4

భక్తియోగః సమాఖ్యాతో వైరాగ్యం చ తదాశ్రయమ్ ।
పారీక్షితముపాఖ్యానం నారదరాఖ్యానమేవ చ ॥ 5

ప్రాయోపవేశో రాజర్షేర్విప్రశాపాత్ పరీక్షితః ।
శుకస్య బ్రహ్మర్షభస్య సంవాదశ్చ పరీక్షితః ॥ 6

యోగధారణయోత్క్రాంతిః సంవాదో నారదాజయోః ।
అవతారానుగీతం చ సర్గః ప్రాధానికో అగ్రత ॥ 7

విదురోద్ధవసంవాదః క్షత్తృమైత్రేయయోస్తథా ।
పురాణసంహితాప్రశ్నో మహాపురుషసంస్థితిః ॥ 8

తతః ప్రాకృతికః సర్గః సప్త వైకృతికాశ్చ యే ।
తతో బ్రహ్మాండసంభూతిర్వైరాజః పురుషో యతః ॥ 9

కాలస్య స్థూలసూక్ష్మస్య గతిః పద్మసముద్భవః ।
భువ ఉద్ధరణే అంభోధేర్హిరణ్యాక్షవధో యథా ॥ 10

ఊర్ధ్వతిర్యగవాక్ సర్గో రుద్రసర్గ స్తథైవ చ ।
అర్ధనారీనరస్యాథ యతః స్వాయంభువో మనుః ॥ 11

శతరూపా చ యా స్త్రీణామాద్యా ప్రకృతిరుత్తమా ।
సంతానో ధర్మపత్నీనాం కర్దమస్య ప్రజాపతేః ॥ 12

అవతారో భగవతః కపిలస్య మహాత్మనః ।
దేవహూత్యాశ్చ సంవాదః కపిలేన చ ధీమతా ॥ 13

నవబ్రహ్మసముత్పత్తి ర్దక్షయజ్ఞవినాశనమ్ ।
ధ్రువస్య చరితం పశ్చాత్ పృథోః ప్రాచీనబర్హిషః ॥ 14

నారదస్య చ సంవాద స్తతః ప్రైయవ్రతం ద్విజాః ।
నాభేస్తతో అనుచరితం భరతస్యర్షభస్య చ ॥ 15

ద్వీపవర్షసముద్రాణాం గిరినద్యుపవర్ణనమ్ ।
జ్యోతిశ్చక్రస్య సంస్థానం పాతాళనరకస్థితిః ॥ 16

దక్షజన్మ ప్రచేతోభ్యస్తత్పుత్రీణాం చ సంతతిః ।
యతో దేవాసురనరాస్తిర్యఙ్నగఖగాదయః ॥ 17

త్వాష్ట్రస్య జన్మ నిధనం పుత్రయోశ్చ దితేర్ద్విజాః ।
దైత్యేశ్వరస్య చరితం ప్రహ్లాదస్య మహాత్మనః ॥ 18

మన్వంతరానుకథనం గజేంద్రస్య విమోక్షణమ్ ।
మన్వంతరావతారాశ్చ విష్ణోర్హయశిరాదయః ॥ 19

కౌర్మం ధాన్వంతరం మాత్స్యం వామనం చ జగత్పతేః ।
క్షీరోదమథనం తద్వదమృతార్థే దివౌకసామ్ ॥ 20

దేవాసురమహాయుద్ధం రాజవంశానుకీర్తనమ్ ।
ఇక్ష్వాకుజన్మ తద్వంశః సుద్యుమ్నస్య మహాత్మనః ॥ 21

ఇళోపాఖ్యానమత్రోక్తం తారోపాఖ్యానమేవ చ ।
సూర్యవంశానుకథనం శశాదాద్యా నృగాదయః ॥ 22

సౌకన్యం చాథ శర్యాతేః కకుత్స్థస్య చ ధీమతః ।
ఖట్వాంగస్య చ మాంధాతుః సౌభరే సగరస్య చ ॥ 23

రామస్య కోసలేంద్రస్య చరితం కిల్బిషాపహమ్ ।
నిమేరంగపరిత్యాగో జనకానాం చ సంభవః ॥ 24

రామస్య భార్గవేంద్రస్య నిఃక్షత్రకరణం భువః ।
ఐళస్య సోమవంశస్య యయాతేర్నహుషస్య చ ॥ 25

దౌష్యంతేర్భరతస్యాపి శంతనోస్తత్సుతస్య చ ।
యయాతేర్జ్యేష్ఠపుత్రస్య యదోర్వంశోఽనుకీర్తితః ॥ 26

తదేవ రమ్యం రుచిరం నవం నవం
తదేవ శశ్వన్మనసో మహోత్సవమ్

తదేవ శోకార్ణవశోషణం నృణాం
యదుత్తమశ్లోకయశో అనుగీయతే 49

న తద్ వచశ్చిత్రపదం హరేర్యశో
జగత్పవిత్రం ప్రగృణీత కర్హిచిత్ ।
తద్ ధ్వాక్షతీర్థం న తు హంససేవితం
యత్రాచ్యుతస్తత్ర హి సాధవో అమలాః ॥ 50

స వాగ్విసర్గో జనతాఘసంప్లవో
యస్మిన్ ప్రతిశ్లోకమబద్ధ వత్యపి ।
నామాన్యనంతస్య యశోఅంకితాని యత్
శృణ్వంతి గాయంతి గృణంతి సాధవః ॥ 51

నైష్కర్మ్యమప్యచ్యుతభావవర్జితమ్
న శోభతే జ్ఞానమలం నిరంజనమ్ ।
కుతః పునః శశ్వదభద్రమీశ్వరే
న హ్యర్పితం కర్మ యదప్యనుత్తమమ్ ॥ 52

యశః శ్రియామేవ పరిశ్రమః పరో
వర్ణాశ్రమాచారతపః శ్రుతాదిషు ।
అవిస్మృతిః శ్రీధరపాదపద్మయోః
గుణానువాదశ్రవణాదిభిర్హరేః ॥ 53

అవిస్మృతిః కృష్ణపదారవిందయోః
క్షిణోత్యభద్రాణి శమం తనోతి చ ।
సత్త్వస్య శుద్ధిం పరమాత్మ భక్తిం
జ్ఞానం చ విజ్ఞానవిరాగయుక్తమ్ ॥ 54

యూయం ద్విజాగ్ర్యా బత భూరిభాగాః
యచ్ఛశ్వదాత్మన్యఖిలాత్మభూతమ్ ।
నారాయణం దేవమదేవమీశం
అనన్యభావా భజతా వివేశ్య ॥ 55

అహం చ సంస్మారిత ఆత్మతత్త్వం
శ్రుతం పురా మే పరమర్షివక్త్రాత్ ।

ప్రాయోపవేశే నృపతేః పరీక్షితః
సదసదృషీణాం మహతాం చ శృణ్వతామ్ ॥ 56

ఏతద్వః కథితం విప్రాః కథనీయోరుకర్మణః ।
మహాత్మ్యం వాసుదేవస్య సర్వాశుభవినాశనమ్ ॥ 57

య ఏతత్ శ్రావయేన్నిత్యం యామక్షణమనన్యధీః ।
శ్రద్ధావాన్ యో అనుశృణుయాత్ పునాత్యాత్మానమేవ సః ॥ 58

ద్వాదశ్యామేకాదశ్యాం వా శృణ్వన్నాయుష్యవాన్ భవేత్ ।
పఠత్యనశ్నన్ ప్రయతస్తతో భవత్యపాతకే ॥ 59

పుష్కరే మథురాయాం చ ద్వారవత్యాం యతాత్మవాన్ ।
ఉపోష్య సంహితామేతాం పఠిత్వా ముచ్యతే భయాత్ ॥ 60

దేవతా మునయః సిద్ధాః పితరో మనవో నృపాః ।
యచ్ఛంతి కామాన్ గృణతః శృణ్వతో యస్య కీర్తనాత్ ॥ 61

ఋచో యజూంషి సామాని ద్విజో అధీత్యానువిందతే ।
మధుకుల్యాః ఘృతకుల్యాః పయఃకుల్యాశ్చ తత్ఫలమ్ ॥ 62

పురాణసంహితామేతామధీత్య ప్రయతో ద్విజః ।
ప్రోక్తం భగవతా యత్తు తత్పదం పరమం వ్రజేత్ ॥ 63

విప్రో అధీత్యాప్నుయాత్ ప్రజ్ఞాం రాజన్యోదధిమేఖలామ్ ।
వైశ్యో నిధిపతిత్వం చ శూద్రః శుధ్యేత పాతకాత్ ॥ 64

కలిమలసంహతికాలనో అఖిలేశో
హరిరితరత్ర న గీయతే హ్యభీక్ష్ణమ్ ।
ఇహ తు పునర్భగవానశేషమూర్తిః
పరిపఠితో అనుపదం కథాప్రసంగైః ॥ 65

తమహమజమనంతమాత్మ తత్త్వం
జగదుదయస్థితిసంయమాత్మశక్తిమ్ ।
ద్యుపతిభిరజశక్రశంకరాద్యైః
దురవసితస్తవమచ్యుతం నతోఽస్మి ॥ 66

ఉపచితనవశక్తిభి స్స్వ ఆత్మని
        ఉపరచితస్థిరజంగమాలయాయ ।
భగవత ఉపలబ్ధిమాత్రధామ్నే
        సురఋషభాయ నమః సనాతనాయ ॥ 67

స్వసుఖనిభృతచేతా స్తద్వ్యుదస్తాన్యభావో
        అప్యజితరుచిరలీలాకృష్ణసారస్తదీయమ్ ।
వ్యతనుత కృపయా యస్తత్త్వదీపం పురాణం
        తమఖిలవృజినఘ్నం వ్యాససూనుం నతోఽస్మి ॥ 68

ఇదం భగవతా పూర్వం బ్రహ్మణే నాభిపంకజే ।
స్థితాయ భవభీతాయ కారుణ్యాత్ సంప్రకాశితమ్ ॥ 12-13-10

ఆదిమధ్యావసానేషు వైరాగ్యాఖ్యానసంయుతమ్ ।
హరిలీలాకథా వ్రాతామృతానందితసత్సురమ్ ॥ 11

సర్వవేదాంతసారం యద్ బ్రహ్మాత్మైకత్వలక్షణమ్ ।
వస్త్వద్వితీయం తన్నిష్ఠం కైవల్యైకప్రయోజనమ్ ॥ 12

ప్రోష్ఠపద్యాం పౌర్ణమాస్యాం హేమసింహసమన్వితమ్ ।
దదాతి యో భాగవతం స యాతి పరమాం గతిమ్ ॥ 13

రాజంతే తావదన్యాని పురాణాని సతాం గణే ।
యావన్న దృశ్యతే సాక్షాచ్ఛ్రీమద్భాగవతం పరమ్ ॥ 14

సర్వవేదాంతసారం హి శ్రీభాగవతమిష్యతే ।
తద్రసామృతతృప్తస్య నాన్యత్ర స్యాద్రతిః క్వచిత్ ॥ 15

నిమ్నగానాం యథా గంగా దేవానామచ్యుతో యథా ।
వైష్ణవానాం యథా శంభుః పురాణానామిదం తథా ॥ 16

క్షేత్రాణాం చైవ సర్వేషాం యథా కాశీ హ్యనుత్తమా ।
తథా పురాణవ్రాతానం శ్రీమద్భాగవతం ద్విజాః ॥ 17

శ్రీమద్భాగతం పురాణమమలం యద్వైష్ణవానాం ప్రియం
యస్మిన్ పారమహంస్యమేకమమలం జ్ఞానం పరం గీయతే ।

యత్ర జ్ఞానవిరాగభక్తిసహితం నైష్కర్మ్యమావిష్కృతం ।
తచ్ఛృణ్వన్ విపఠన్ విచారణపరో భక్త్యా విముచ్యేన్నరః ॥ 18

కస్మై యేన విభాసితో ఽయమతులో జ్ఞానప్రదీపః పురా
తద్రూపేణ చ నారదాయ మునయే కృష్ణాయ తద్రూపిణా ।
యోగీంద్రాయ తదాత్మనాథ భగవద్ రాతాయ కారుణ్యతః
తచ్ఛుద్ధం విమలం విశోకమమృతం సత్యం పరం ధీమహి ॥ 19

నమస్తస్మై భగవతే వాసుదేవాయ సాక్షిణే ।
య ఇదం కృపయా కస్మై వ్యాచచక్షే ముముక్షవే ॥ 20

హరయే నమః శ్రీకృష్ణాయ నమః

వంశీ విభూషితకరాన్నవనీరదాభాత్
పీతాంబరాదరుణబింబఫలాధరోష్ఠాత్ ।
పూర్ణేందు సుందర ముఖారవింద నేత్రాత్
కృష్ణాత్పరం కిమపి తత్త్వమహం న జానే ॥ (శ్రీమధుసూదన సరస్వతి)

నామసంకీర్తనం యస్య సర్వపాపప్రణాశనమ్ ।
ప్రణామో దుఃఖశమనః తం నమామి హరిం పరమ్ ॥ (12-13-23)

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ । ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ । ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ॥
అని నామసంకీర్తన చేయవలెను. ఆ తర్వాత గ్రంథపఠనము ఆరంభింపవలెను.

శ్రీమద్భాగవత పఠనము ముగించిన తరువాత ఈ క్రింది శ్లోకములు చదువవలెను

ఏవమేతత్పురావృత్తం ఆఖ్యాతం భద్రమస్తు వః ।
ప్రవ్యాహరత విస్రబ్ధం బలం విష్ణోః ప్రవర్ధతామ్ ॥

లాభస్తేషాం జయస్తేషాం కుతస్తేషాం పరాభవః ।
యేషామిందీవరశ్యామో హృదయే సుప్రతిష్ఠితః ॥

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః ।
గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం లోకాః సమస్తాః సుఖినో భవంతు ॥

ఇదం భగవతా పూర్వం బ్రహ్మణే నాభిపంకజే ।
స్థితాయ భవభీతాయ కారుణ్యాత్ సంప్రకాశితమ్ ॥

య ఏనం శ్రావయేన్నిత్యం యామక్షణమనన్యధీః ।
శ్రద్ధావాన్ యో అనుశ్రుణుయాత్ పునాత్యాత్మానమేవ సః ॥

ఏతాం యో నియతతయా శ్రుణోతి భక్త్యా
యశ్చైనాం కథయతి శుద్ధ వైష్ణవాగ్రే ।
తౌ సమ్యగ్విధికరణాత్ఫలం లభేతే
యాథార్థ్యాన్నహి భువనే కిమప్యసాధ్యమ్ ॥

సర్వవేదాంతసారం హి శ్రీభాగవత మిష్యతే ।
తత్ రసామృత తృప్తస్య నాన్యత్ర స్యాద్రతిః క్వచిత్ ॥

భవే భవే యథా భక్తి పాదయోస్తవ జాయతే ।
తథా కురుష్వ దేవేశ నాథస్త్వం నో యతః ప్రభోః ॥

నామసంకీర్తనం యస్య సర్వపాపప్రణాశనం ।
ప్రణామో దుఃఖశమనః తం నమామి హరిం పరమ్ ॥

యదక్షర పదభ్రష్టం మాత్రాహీనం చ యద్భవేత్ ।
తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ నారాయణ నమోఽస్తు తే ॥

కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా బుద్ధ్యాత్మనా వా ప్రకృతేః స్వభావాత్ ।
కరోమి యద్యత్సకలం పరస్మై నారాయణాయేతి సమర్పయామి ॥

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ।
ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ।
ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ ॥

అని నామసంకీర్తన చేయవలెను.

విషయసూచిక

భాగవతుల సందేశములు
గ్రంథకర్త విన్నపము
శ్రీమద్భాగవత పరిచయము – విశ్లేషణ
శ్రీమద్భాగవతము – పారాయణము చేయవలసిన పద్ధతి

ప్రథమ స్కంధము - అధికార నిరూపణ **1-74**

ఋషులచే ధ్యానము, శ్రీ సూత గీత, ధర్మబద్ధముగా ఎందుకు జీవించాలి? స్వామిని ఎందుకు కీర్తించాలి? శ్రీమద్భాగవతపఠనమువల్ల సర్వసమస్యలు తొలగుట, వాసుదేవుడంటే ఎవ్వరు? విష్ణువు శివబ్రహ్మాదులు కూడా ఎందుకు ఆవిర్భవిస్తారు? కృష్ణస్తు స్వయం భగవాన్, శ్రీకృష్ణ భగవానుడి నానావతారముల వర్ణన, భాగవతగ్రంథశ్రవణ ఫలితములు– భాగవతము వినుట నేటి అత్యంత ఆవశ్యకత, శ్రీమద్భాగవత ఆవిర్భావము, శ్రీవ్యాసవ్యాకులత – నారదుడిచే ఉపదేశము శ్రీకృష్ణవర్ణనలేని, నిరాకార బ్రహ్మతత్త్వ ఉపాసన అసంపూర్ణమని శ్రీనారదుడు నిర్ధారించుట, దాసీపుత్రుడు బ్రహ్మపుత్రుడు అయ్యాడు, వ్యాసుడు భాగవతమును గ్రహించుట, నివృత్తి నిరతులకు, సన్యాసులకు, అవధూతలకు, వేదపండితులకు కూడా ఆశ్రయము శ్రీమద్భాగవతమే, అశ్వత్థామచే ఉపపాండవుల హత్య, అశ్వత్థామచే బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగము అశ్వత్థామ ముండనము, అర్జునునిచే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము, ఉత్తరచే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము, కుంతీదేవిచే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము, భీష్మడిచే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము – భీష్మనిర్యాణము, హస్తినాపురస్త్రీలచే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము, ద్వారకాపురవాసులచే స్వామిస్తోత్రము, శ్రీ పరీక్షిత్తు జన్మవృత్తాంతము, విదుర, ధృతరాష్ట్ర గాంధారుల వానప్రస్థము నిర్యాణము, విదుర జన్మవృత్తాంతము జీవో జీవస్య జీవనమ్ అంటే అర్థమేంటి? అష్టాంగ యోగధారణ కూడా శ్రీహరిభక్తిలోనే చేయాలి, శ్రీకృష్ణనిర్యాణము జరిగినదని అర్జునుడు అన్నగారికి తెల్పుట, పరీక్షిత్తు పట్టాభిషేకము – పాండవుల నిర్యాణము శ్రీ పరీక్షిత్తు మహారాజు కలిపురుషుని నియంత్రించుట, ధర్మపురుషుని రక్షించుట – గోమాత, వృషభమును కలిపురుషుని నుండి రక్షించుట, ధర్మదేవత నాలుగు పాదాలు, ధర్మస్వరూపుడైన వృషభము, రాజు పరీక్షిత్తుకు తన అవస్థను తెలియజేయుట, అధర్మము లేక కలి యొక్క దశ లక్షణములు, యజ్ఞయాగాదులు అక్కరలేదు, శ్రీ పరీక్షిన్మహారాజు బ్రాహ్మణశాపము నొందుట, శమీక మహర్షి తన పుత్రుడైన శృంగిని మందలించుట, పరీక్షిత్తు పశ్చాత్తాపము – రాజ్యత్యాగము, జనమేజయ పట్టాభిషేకము – పరీక్షిత్తు గంగానదీతీరము చేరుట, శ్రీశుకుడు, మహర్షులు అచ్చటకు చేరుట, పరీక్షిత్తు శ్రీశుకమహర్షికి వినమ్రతతో తన పరిస్థితిని విన్నవించుట.

ద్వితీయ స్కంధము - సాధనా వివరణ **75-148**

శ్రీ పరీక్షిత్తు వ్యాకులత – శ్రీ శుకదర్శనము, శ్రీ పరీక్షిత్తుచే శ్రీ శుకస్తోత్రము, శ్రీ శుకబోధః అన్తే నారాయణస్మృతిః, యోగినో భక్తిలక్షణః – హరేః నామానుకీర్తనమ్, యోగధారణవిధానము – స్థూల విరాట్‌పురుష ధ్యానవిధి, స్వర్గమును కోరరాదు – సంసారనివృత్తిమార్గమే శ్రేయస్కరము, యోగధారణ – సూక్ష్మపురుష ధ్యానవిధి – ధూమ అర్చిరాది మార్గము, వివిధ దేవతారాధనఫలితములు, శ్రీ శుకమహర్షి స్వామిని ధ్యానించుట – సుభద్రశ్రవస్తోత్రము, ఈ కనబడే ప్రపంచము ఎవ్వరిది? దీనికి ఆధారం ఎవ్వరు? ఇది ఎట్లా ఏర్పడ్డది? విరాట్ పురుషునిలో గల లోకాల వర్ణన, లోకములు ఏర్పడిన పద్ధతి – విరాట్ రూపము లేక విశ్వరూప ఆవిర్భావము, బ్రహ్మదేవుడిచే విరాట్‌పురుషుని విభూతుల వర్ణన – పురుషసూక్తము యొక్క అంతర్గతము, బ్రహ్మదేవుడు నారదునకు తెల్పిన శ్రీకృష్ణలీలా అవతారములు, మహాజనులు అరవై నలుగురు, శ్రీమద్భాగవతముచే పరిష్కరింపబడే ప్రశ్నలు – శ్రీమద్భాగవతార్థనిర్ణయము శ్రీమద్భాగవత తత్త్వజ్ఞాన వివరణ, శ్రీహరిచే బ్రహ్మదేవునకు చతుఃశ్లోకి భాగవత ఉపదేశము, బ్రహ్మదేవుడు నారదునకు శ్రీమద్భాగవత జ్ఞానము బోధించుట, గురుపరంపరలో శ్రీమద్భాగవత ఉపదేశము, శ్రీమద్భాగవతమంటే ఏమిటి? శ్రీమద్భాగవతము దేనిని ప్రతిపాదిస్తుంది? సృష్టికార్యము – అవయవముల ఉత్పత్తి.

తృతీయ స్కంధము - సర్గ **149-345**

విదురుడు హస్తినాపురము నుండి బహిష్కరింపబడుట – తీర్థయాత్రలు చేయుట, ఉద్ధవుడిచే శ్రీకృష్ణవిరహస్తోత్రము– పరమరహస్యమైన శ్రీకృష్ణతత్త్వమును తెల్పుట, మానవులలోని రెండు జాతులు– విదురుడు మైత్రేయుని జ్ఞానబోధకై ప్రశ్నించుట – విదుర మైత్రేయ సంవాదము, భాగవతధర్మాలు తెలుపమనుట– సృష్టిక్రమమును మైత్రేయుడు వివరించుట–I, ఇంద్రియ అధిష్ఠానదేవతలు స్వామిని స్తోత్రము చేయుట, విరాట్ పురుషునకు అవయవములు; ఇంద్రియములు, బుద్ధి, హృదయము, చిత్తము, అభిమాన అహంకారములు, మనస్సు ఏర్పడుట, విరాట్‌పురుషునిలో ముల్లోకములు వెలయుట, విరాట్‌పురుషుని నుండి వర్ణాశ్రమాలు ఏర్పడుట, జీవునకు సంసారబంధనము ఏల? ఈ సృష్టిచక్రము ఎందులకు? సంసారనివృత్తి మార్గము తెల్పుట – బ్రహ్మ చేసిన సృష్ట్యాది వివరములు, శ్రీమద్భాగవతమున చర్చకు వచ్చు విషయములు – శ్రీమద్‌భాగవతమును గురుపరంపరలో వినాలి, ఆ గురుపరంపర వివరణ, కుమార సంప్రదాయము, విదురుడిచే మరిన్ని ప్రశ్నలు, విదురుడు మైత్రేయుని వద్ద శ్రీమద్భాగవతమును చెప్పుకొనుట, బ్రహ్మదేవుడి ఆవిర్భావము, జ్ఞానోదయము, బ్రహ్మచే శ్రీహరిస్తోత్రము, బద్ధజీవుల నిజపరిస్థితిని చూచుట – వానికై సృష్టికార్యమును ఆరంభించుట, గర్భజలమున శేషతల్పమున శయనుడైన గర్భోదకవిష్ణు స్వామి బ్రహ్మదేవుని అనుగ్రహించుట – బ్రహ్మచే జీవులకు వారి వారి కర్మల ఫలితమునసుసరించి శరీరములు ఇచ్చుట, బ్రహ్మకు ముందు జరిగిన సృష్టి – సర్గ – ప్రాకృతసృష్టి 6 విధములు, బ్రహ్మ చేసిన సృష్టి – వైకృతసృష్టి – విసర్గ 3 విధములు, స్థావరసృష్టి, తిర్యక్‌సృష్టి, పశుపక్ష్యాదులు, నిలువుగా ఉండేవారి సృష్టి, దేవతాసృష్టి, పరమాణువు, కాలము బ్రహ్మాండరాసులతో గల విశ్వము వేరు, వైకుంఠ లోకములు వేరు వివరణ, కాలగతులు – బ్రహ్మదేవుని దినచర్య, బ్రహ్మ తన శరీరము, మనస్సునుండి చేసిన వైకృతసృష్టి మరియు మైథునసృష్టి, బ్రహ్మచే అజ్ఞాన లేక అవిద్యాసృష్టి, బ్రహ్మచే జ్ఞానసృష్టి, బ్రహ్మచే కుమారులు, రుద్రసృష్టి – ఏకాదశ రుద్రులు, బ్రహ్మ నుండి దశ పుత్రుల సృష్టి, బ్రహ్మచే ధర్మము, అధర్మము, మృత్యుదేవతల సృష్టి – కామక్రోధలోభసృష్టి, బ్రహ్మచే వాగ్దేవిసృష్టి, బ్రహ్మ తన శరీరమును వదలుట, బ్రహ్మచే వేదములు, ధర్మము, వర్ణాశ్రమాలు వెల్లడి అగుట, మిథునసృష్టి, స్వాయంభువ మనువు, శతరూపలను ప్రకటింపజేయుట, స్వాయంభువమనువు తన తండ్రిగారైన బ్రహ్మను పుత్రుడి కర్తవ్యము ఏమిటో తెలుపమని ఇలా ప్రార్థించాడు, యజ్ఞవరాహస్వామి స్తోత్రము, సంధ్యాకాలమున దితి, కశ్యపుల సమాగమము, హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులను గర్భమున ధరించుట, వైకుంఠవర్ణన – హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపుల పూర్వజన్మల వృత్తాంతము, కుమారులచే శ్రీహరిస్తోత్రము, అఖిలవేదసారము, శ్రీహరి – వైకుంఠనిలయవిభుడు కుమారులను అభినందించుట, శ్రీహరి తన హృదయము బ్రాహ్మణసేవ అని తెలియజేయుట, హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపుల జననము – హిరణ్యాక్షవధ, మైత్రేయుడు విదురునకు సృష్టిక్రమము బోధించుట – II, బ్రహ్మచేసిన సృష్టి – విసర్గ – వైకృతసృష్టి వివరములు, అజ్ఞాన – అవిద్యాసృష్టి, జ్ఞానసృష్టి – దేవతలు, ఇతర సృష్టి – అసురులు – గంధర్వులు, అప్సరసలు, భూత ప్రేత పిశాచములు, సాధ్యులు, పితృగణములు, విద్యాధరులు, సిద్ధులు, కిన్నెరులు, కింపురుషులు, సర్పములు, నాగములు, మనువులు, ఋషులు మొదలగువారు, మైథునసృష్టి, కర్దమ ప్రజాపతి శ్రీహరిని స్తోత్రము చేయుట, కపిలదేవుని ఆవిర్భావము, కపిలదేవుని తండ్రి కర్దమప్రజాపతి ఒంటరిగా స్తోత్రము చేయుట, కపిలుడిచే తండ్రి కర్దమమునికి సమాధానము, కపిల – దేవహూతి సంవాదము, తల్లి దేవహూతి వేసిన భగవత్ తత్త్వార్థప్రశ్నలు, కపిలదేవునిచే సమాధానము, ప్రకృతిలో ఉన్న గణములు (**Elements**): కాలము కూడా ప్రకృతి గణమే, పరమాత్మతత్త్వమంటే ఏమిటో తెలియజేయుట, జగత్తును తాను ఎందుకు సృష్టి చేస్తాడో తెలియజేయుట, అవిద్యకు లోనైన జీవుల స్థానము ఏమిటో తెలియజేయుట, కపిలదేవుడు తల్లి దేవహూతికి సృష్టిక్రమము వర్ణించుట, సాంఖ్యాశాస్త్రము– సృష్టి జరిగిన పద్ధతి – అహంకారము నుండే సృష్టి జరిగినది, ప్రకృతి గణములు 24 వెలువడిన విధానము – బ్రహ్మాండముల తయారీ, ప్రకృతిలో ఉన్న గణములు, అంతరాత్మ లేక అంతఃకరణ చతుష్టయము అంటే ఏమిటో తెలియజేయుట: సూక్ష్మశరీర నిర్మాణము, కాలము అంటే ఏమిటో స్వామి వివరించుట, సృష్టి జరిగిన పద్ధతి – ప్రకృతి గణముల ఆవిర్భావము, అహంకారము నుండే సృష్టి జరిగినది – ప్రకృతి గణములు వెలువడిన విధానము, తామస అహంకారము

వికారము చెందుట – పంచ భూతములు ఏర్పడుట, రాజసిక అహంకారము నుండి ఏర్పడ్డవి జ్ఞానేంద్రియములు, కర్మేంద్రియములు, సాత్త్విక అహంకారము నుండి ఏర్పడ్డ దేవతలు, పాంచభౌతిక శరీరమున బద్ధజీవుని హృదయమును ఆవరించి ఉన్న అంతరాత్మ వివరములు – సూక్ష్మశరీరము – వాటిని నిర్దేశించే అధిష్ఠాన దేవతలు, కారణజలములో అచేతన అండము ఏర్పడుట, స్వామి అంటే జీవులకు కర్మానుసారము శరీరములు ఇచ్చేవాడు, జీవుడు శరీరమును జగత్తును సంసారమును విడనాడు పద్ధతి, జీవులు, వైకుంఠము చేరే పద్ధతిని కపిలదేవుడు విశదీకరించుట, యోగపద్ధతిని వివరించుట – జ్ఞాన కర్మయోగములు భక్తియోగమునకు అంగములని నిరూపించుట, నిజమైన మోక్షపద్ధతి శ్రీహరిని ధ్యానించుట అని నిరూపణ, భక్తి విధములు: నిత్యజీవితమున ఆచరించవలసిన విధానము, తామసభక్తి, రాజసభక్తి, సాత్త్వికభక్తి, విగ్రహారాధన అవసరమా? "సర్వత్రా అన్నింటిలో స్వామిని చూడు", జీవులలో ఎవరు గొప్ప? బ్రాహ్మణులలో ఉత్తములు ఎవ్వరు? బ్రాహ్మణులకంటే ఉత్తముడెవ్వడు? కాలము అంటే ఏమిటి? బద్ధజీవుడి ఆలోచనా విధానము – అతితెలివి ప్రదర్శన – వాడి గతి, బద్ధజీవుడి మనస్సు మానసికలక్షణాలు, దుర్మార్గులు పొందే గతి, భూమండలమున పునర్జన్మ, పిండాభివృద్ధి శాస్త్రవర్ణన, గర్భవాసుడి స్తోత్రము, దుష్టవాసనామమునకు దుర్జన సాంగత్యము, దుష్టపు ఆలోచనలు ప్రారంభం, స్త్రీ వ్యామోహము, స్త్రీ సాంగత్యము అతి బలీయమైనవి – బహు జాగ్రత్త!! చావుపుట్టుకలు అంటే ఏమిటి? వాటిని ఎట్లా వదలాలి? జీవులు పొందే వివిధ గతులు – "కర్మకొద్ది బుద్ధి", "బుద్ధి కొద్ది భాగ్యము" – వివిధ లోకాల దర్శనము – పరమపదము పొందే విధి, నరకగతి పొందే జీవుల లక్షణాలు, తామసిక భక్తి ఫలితము: గృహస్థ ధర్మాలను పాటించని గృహ వ్యభిచారగతి, సాత్త్వికభక్తి బ్రహ్మజ్ఞానులు, సాత్త్విక భక్తులు, బ్రహ్మజ్యోతి ఉపాసకులు సత్యలోకము లేక బ్రహ్మలోకము దాకానే వెళతారు, నిర్గుణభక్తి లేక నిష్కామభక్తి ఫలితము: పరమపదమైన వైకుంఠలోకములు పొందే భక్తుల లక్షణములు, తల్లి దేవహూతి కపిలదేవుని స్తోత్రము చేయుట.

చతుర్థ స్కంధము - విసర్గ **346-400**

దక్షుడిచే శంకరుడి అవమానము, నందీశ్వరుడు బ్రాహ్మణులకు పెట్టిన శాపాలు, భృగు మహర్షి శివ ఉపాసకులకు పెట్టిన ప్రతిశాపాలు, దక్షుడిచే శివస్తోత్రము, ఆవిర్భవించిన యజ్ఞపురుషుడైన శ్రీహరిని స్తుతించుట, దక్షునకు విష్ణుభగవానుని బోధ, కైలాస వర్ణన, బ్రహ్మదేవుడి ధర్మసంతానము, అధర్మ వంశ వర్ణన : బ్రహ్మదేవుడి అధర్మసంతానము వల్లనే ప్రళయము, ధ్రువ చరిత్ర – ముఖ్యాంశాలు, యోగ పద్ధతి– నారదమునిచే వివరణ, ధ్రువస్తోత్రము – సారాంశము, స్వాయంభువ మనువు, రాజు ధ్రువునకు బోధ చేయుట, ధ్రువుడు కుబేరుని ప్రసన్నము చేసుకొనుట, ధ్రువుడి రాజ్యపాలన – వానప్రస్థాశ్రమము – వైకుంఠలోకములకు విమానయానము, ధ్రువ వంశ వర్ణన, వేనుడి క్రూరమైన రాజ్యపాలన – బ్రహ్మదండనము, పృథు చక్రవర్తి, పృథు చక్రవర్తికి యజ్ఞనారాయణుడిచే ఉపదేశము, పృథుచక్రవర్తి స్వామిని స్తోత్రం చేయుట, పృథు చక్రవర్తి పుర ప్రముఖులకు బోధ చేయుట, సనత్ కుమారులు పృథుచక్రవర్తికి చేసిన బోధనలు, పృథు చక్రవర్తి రాజ్యపాలన, బర్హిషదుడు – ప్రాచీన బర్హి, రుద్రగీతలు – ప్రచేతసులకు పరమశివుడి బోధనలు, క్షుద్రయజ్ఞాలలో చేసే జంతుబలి పీడిస్తుంది : నారదవాక్యము, వేదాంతసారమైన ఒక పురంజనుని (శరీరంలో గల జీవుడు) కథ, నారదుడిచే ప్రాచీనబర్హికి తత్త్వబోధ, కాలకన్య మోహిస్తుంది – సంసార జీవనంలో జీవుడి గతి: నారదవచనము, జీవుని శరీరమును రథముతో పోల్చుట, జీవుని పునరాగమనము, అంతాకర్మానుసారమే – కర్మల ఫలితంగానే క్రొత్త శరీరము తయారవుతుంది, జన్మచక్రము, రుద్రగీతలను ఆలపించిన ప్రచేతసులకు శ్రీహరిదర్శన మొసంగుట ప్రచేతసులచే స్వామి స్తోత్రం, నారదుల వారిచే ప్రచేతసులకు బోధ.

పంచమ స్కంధము - స్థానము **401-460**

బ్రహ్మచే ప్రియవ్రతునకు బోధ, ఋషభదేవుడిచే తన పుత్రులకు తత్త్వబోధ, భరతుడు, జడభరతుడు, జడభరతుడిచే రహూగణుడికి బోధ, బుద్ధి మనస్సుల కొట్లాట రెండు పాముల పోరువంటిది, మానవ శరీరమంటే మట్టిముద్దేనా? అణుసముదాయమేనా?, భవాటవి – ప్రత్యక్ష వర్ణన – త్రితాపములతో కూడిన సంసార నిజ వర్ణన, భూమండలము –

జంబూద్వీప వర్ణన, జంబూద్వీపమున - గంగ ఆవిర్భావము, జంబూద్వీపములోని వివిధ లోకాల వర్ణన (వర్షములు), భూమండలాంతర్గత ద్వీపాల వర్ణన, సూర్యుడి సంచార వివరములు, సంవత్సరకాలమున సూర్యుడు ఉండు రాశులు, రాశిచక్రము, మన సూర్యుడు - మన బ్రహ్మాండము - గ్రహములు, లోకములు, బ్రహ్మాండము - బ్రహ్మాండ కొలతలు - పటవివరణ, శిశుమార ఆకృతిలో ఉన్న భూ - నక్షత్ర - జ్యోతిర్ మండలములతో గల బ్రహ్మాండాలు, బిల స్వర్గములు, మాయా వినోదములతో కూడిన బిలస్వర్గ సౌకర్యాలు, అనంతలోకము - అనంతమూర్తి - ఆదిశేషుడు - సంకర్షణుని వర్ణన, నరకలోకాల వర్ణన, బ్రాహ్మణ భక్తుడు, గర్విష్ఠి అయిన సుతల లోకాధిపతి రాక్షస బలిచక్రవర్తిని ఉద్ధరించుట.

షష్ఠ స్కంధము - పోషణ **461-485**

మనసా వచసా కర్మణా అంటే?, అజామిళ చరిత్ర, యమదూతల ధర్మ బోధ, 12 మంది కర్మసాక్షులు- జీవుడు చేసే కర్మలననుసరించి ఫలితం ఉంటుంది - ఆయా జన్మలు వస్తాయి, విష్ణుదూతల ధర్మబోధ, యమధిక్కారం జరిగితే యముడేమన్నాడు, ధర్మం ఎరిగిన 12 మంది భాగవతోత్తములు, హంసగుహ్యస్తోత్రము, అష్టభుజశ్యాముడు దక్షునకు బోధచేయుట, కిం అసత్కర్మభిః భవేత్? అసత్ కర్మలు ఎందుకు చేస్తారు?, మదాంధుడైన ఇంద్రుడు సభలో గురువు బృహస్పతిని అమర్యాదపరుచుట, నారాయణ కవచమంత్రము - హయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యామంత్రము, వృత్రాసురుడి ఆవిర్భావము, మహానుభావుడు దధీచి తన శరీరమునే త్యాగము చేయుట, వృత్రాసురుడు ఎలా భక్తుడైనాడు?, వృత్రాసురుడి జన్మవృత్తాంతము, శరీరము వదలిన జీవాత్మ రాజు చిత్రకేతునకు బోధ చేయుట, సంకర్షణస్తోత్రం : సంకర్షణ దర్శనంతో చిత్రకేతు చేసిన స్తోత్రం, సంకర్షణ గీత, పార్వతీదేవి చిత్రకేతును శపించుట, దితి కశ్యపుల సంతానముగా మరుత్తుల ఆవిర్భావము, స్త్రీ లక్షణాలు, పుంసవనవ్రతదీక్ష - లక్ష్మీనారాయణ ఉపాసన.

సప్తమ స్కంధము - ఊతయః - కర్మవాసనలు **486-534**

ప్రహ్లాద చరిత్ర, దేవాదిదేవుడు శ్రీకృష్ణుని మెత్తని మనస్సు వర్ణన, వైకుంఠవాసులు కూడా పతనమవుతారు, (మనమూ అక్కడనుండి వచ్చినవారమే), కన్నకొడుకును చంపే దుర్మార్గుడు హిరణ్యకశిపుడు యమగీత, హిరణ్యకశిపుడి భగవత్ ప్రేమలేని ధ్యానము, Nuclear - fusion కు దారితీసింది, ప్రహ్లాద గుణములు - ప్రహ్లాదగీత, ఆత్మ 12 లక్షణాలు కలది, ఆత్మను ఆవరించి ఉండేవి 8 ప్రకృతులు, శ్రీనృసింహస్వామి ఆవిర్భావము, ప్రహ్లాదుడిచే నృసింహస్తోత్రము, మైథునమా! అబ్బ! చాలా సుఖమా?, కానేకాదు శ్రీ ప్రహ్లాద వాక్యము, మయదానవునిచే ఓడబడ్డ శివుని తిరిగి గెలిపించి త్రిపురాంతక బిరుదు ఇప్పించిన దేవాదిదేవుడు శ్రీకృష్ణస్వామి, వర్ణాశ్రమధర్మాలు - సదాచార నిర్ణయము, మానవ ధర్మాలు - సంఘమర్యాదలు, వర్ణాశ్రమ నియమములు, స్త్రీ ధర్మాలు, బ్రహ్మచర్యాశ్రమ ధర్మాలు, గృహస్థాశ్రమ ధర్మాలు, వానప్రస్థాశ్రమ ధర్మాలు, సన్యాస ధర్మాలు, అవధూతలు - బాబాజీల ధర్మాలు, ఆదర్శ గృహస్థ జీవనము, కరుణలేనివాడే జంతుబలి చేస్తాడు - తింటాడు, కర్మలు బహుజాగ్రత్తగా చేయాలి. ధనంతో పనిలేదు, నారదుడు ధర్మరాజునకు యోగపద్ధతి కూడా తెల్పాడు, దిగజారిన ఆశ్రమవాసులకు దూరంగా ఉండాలి, శరీరరథవర్ణన : రథకుడికి ఎన్నో మార్గాలు, జీవుల ప్రవృత్తి నివృత్తి మార్గముల ఫలితములు, సత్కర్మలు 2 రకములు, ప్రవృత్తి, నివృత్తి కర్మలు, జీవశరీరమును రథముతో పోల్చుట, పవిత్ర గృహస్థుని ఇంట్లో శ్రీకృష్ణస్వామి నివసిస్తాడు - నారద పూర్వజన్మవృత్తాంతము.

అష్టమ స్కంధము - మన్వంతర కథనము **535-578**

మనువుల చరిత్రలు, వానప్రస్థుడైన స్వాయంభువ మనువు స్వామిని స్తోత్రముచేయుట: యజ్ఞేశ్వర ఆవిర్భావము, గజేంద్రమోక్షము, హరి ఆవిర్భావము, క్షీరసాగరమథనము, శ్రీ అజిత అవతారము, మహావిభూతి స్తుతి - ప్రసన్న భగవత్ స్తుతి (పురుషసూక్త అంతరార్థము), బ్రహ్మ శివాదుల స్వామి దర్శన స్తోత్రము, క్షీరసాగరమథనంలో ఉద్భవించిన వాటి పేర్లు: పాలసముద్రమే సిరిసంపదలకు నిలయము, మోహినీమూర్తిని చూడాలని శివుడి కోరిక - శివుడు మోహంలో పడ్డాడు, గడచిన మనువులు, మనువంశ పట్టిక, భవిష్యత్తులో రాబోయే మన్వంతరాలలోని మనువులు, మనువంశజులు

ఇంద్రుడు, దేవతాపాలకులు, ఋషుల పేర్లు, సృష్టి ప్రళయ హేతువులు, సూర్యుడి పుత్రులు సావర్ణులు, రాక్షస బలిచక్రవర్తి దేవత (ఇంద్రుడు) అవుతాడు– వామనావతార ఆవిర్భావము, శ్రీ వామనస్వామి బలిచక్రవర్తిల సంవాదము, మాయామత్స్య అవతారములు: మత్స్యనారాయణుడు, రెండవ మత్స్య అవతారము, సత్యవ్రతరాజుచే మహామత్స్యస్వామి స్తోత్రము.

నవమ స్కంధము - ఈశాను కథలు **579-616**

ఇలా – సుద్యుమ్నుల చరితము, వైవస్వత మనువు పుత్రులనుండి చాతుర్వర్ణాలు ఏర్పడుట, గోరక్షణ ప్రాముఖ్యత, సుకన్య చ్యవన మునిల వివాహము, అంబరీషుడు, సూర్యవంశీయులు చరిత్ర, మైథునవాంఛ అతి బలీయమైనది – సౌభరిముని చరిత్ర, త్రిశంకుస్వర్గము: చండాలుని కోరిక, యజ్ఞాలలో పశుబలి లేదు: హరిశ్చంద్రుని చరిత్ర, గంగను భూమి మీదకు తెచ్చుట: సగర, అంశుమాన్, భగీరథచరిత్రలు – కపిలదేవుని దర్శనము, వేటలోని అనర్థాలు, రామాయణ కథ, రాజు నిమి విదేహుడు అయ్యాడు, చంద్రవంశ రాజుల కథనము, యయాతి ఉపదేశము–కోరికలను అనుభవించడం వల్ల అవి చల్లారవు – అతి బలమైనవి ఇంద్రియకోరికలు, అవి ఎలాంటి పాపము చేయడానికైనా దారితీస్తాయి – స్త్రీలంపటం అతి బలీయమైనది, పూరువు వంశము లేక కౌరవ వంశము లేక కౌరవ పాండవ వంశములు – (చంద్రవంశాంతర్గతము), చక్రవర్తి భరతుడు, భరద్వాజుడు, రంతిదేవుడు, భీష్ముడు, వ్యాసుడు, రాజు శంతనుడు భార్య గంగద్వారా మహాభాగవతుడు, సర్వధర్ముడు అయిన భీష్ముని పుత్రునిగా పొందాడు, ధృతరాష్ట్రుడు, పాండురాజు, విదురుడు, పాండు వంశ సంతానము, యయాతి, దేవయానిల నుండి యదువంశము (చంద్రవంశాంతర్గతము), వసుదేవుడు, కుంతి, శ్రీకృష్ణబలరాములు.

దశమ స్కంధము - నిరోధలీల-ప్రళయం, సుప్తావస్థ, నివృత్తి, ఆత్మసాక్షాత్కారము, మనోలయము **617-1040**

శ్రీకృష్ణజన్మవృత్తాంతము, జగన్నాథ, సుభద్ర, బలదేవాదుల ఆవిర్భావము – గోలోకము, గోలోకవాసులు, స్వర్గలోక దేవతల అంశలు భూలోకమున ఆవిర్భవించుట, చెల్లెలు దేవకిని చంపబోయిన కంసుడికి వసుదేవునిచే బోధ, శ్రీకృష్ణుడు దేవకీవసుదేవుల గర్భమున చేరుట – కంసవ్యాకులత, భీతి, బ్రహ్మదేవునిచే దేవకిగర్భస్తుతి, శ్రీకృష్ణజననము, తండ్రి వసుదేవుడిచే శైశవకృష్ణుని స్తోత్రము, దేవకిచే శైశవకృష్ణుని స్తోత్రము, పూతనా బాలఘాతిని, శకటభంజనము – బండిని ఆవరించి ఉన్న రాక్షసుడు – శకటాసురుడి వధ, తృణావర్త – సుడిగాలి రూపం ధరించిన రాక్షసుడి వధ, నోటిలో విశ్వరూప దర్శనము, పంచభూతశుద్ధి– బాలకృష్ణుడు మన్ను తినుట– మృత్‌భక్షణలీల, దామోదరలీల, రోలుకు కట్టివేయుట – ఉలూఖల బంధన లీల – నవనీతచోర లీల, యమళార్జున భంజనము – నలకూబర మణిగ్రీవుల శాపవిమోచనము, యమళార్జున వృక్షములనుండి వెలువడిన కుబేర పుత్రులచే స్తోత్రము, గోకులమునుండి బృందావనమునకు నందాదులు వలస పోవుట: స్వామి గోవత్సబాలకుడు మరియు వేణుగోపాలుడయ్యాడు, గోవత్సాసుర వధ, బకాసురవధ (కొంగరూపమున గల రాక్షసుడు), చల్దులారగించుట, పూతర బకాసురుల తమ్ముడు అఘాసురుడు, బ్రహ్మదేవుని గర్వభంగము, బ్రహ్మమోహము తొలగించుట – చల్దులారగించుట, తదీయారాధన– శ్రీకృష్ణుడు గోపబాలురు, గోవత్స రూపములలో ఒక సంవత్సరము ఉండుట – అది బ్రహ్మకు క్షణకాలము, సర్వం విష్ణుమయమ్ (10–13–19), బ్రహ్మచే చల్దురాగించుచున్న శ్రీకృష్ణస్తోత్రము, బాలకృష్ణుని కౌమారలీల, బాలకృష్ణుని పౌగండ లీలలు, బలరాముడిచే తాళ్ళవనమున ధేనుకాసుర వధ, కాళియమర్దన: కాళియదమనము, కాళియుని అణచుట, శ్రీకృష్ణుని పాదముద్రలు, కాళియపత్నులచే స్తోత్రము, కాళియచరితము, దావానలభక్షణ – కృష్ణలీల, బలరాముడిచే ప్రలంబాసుర వధ, ముంజవనమునందు గోవులు, గోపాలురను దావానలంనుండి రక్షించుట, వర్ష శరదృతువులలో బృందావన శోభవర్ణనము మరియు దానిని తత్త్వజ్ఞానముతో అన్వయించుట–వేణుగీతములను గోపికలు శ్లాఘించుట, గోపికావస్త్రాపహరణము– కాత్యాయనీ వ్రతఫలము: (దేఖోదేఖో వహా కుచ్ భి నహిహై–స్వామియందు దేహాభిమానములేకుండుటయే మోక్షమని నిరూపణ), శ్రీకృష్ణుడు యజ్ఞమాచరించు బ్రాహ్మణుల భార్యలను అనుగ్రహించుట (బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మజ్ఞానులు మరివారి

పత్నులు భక్తిజ్ఞానము కలవారు అని నిరూపించుట), ఇంద్రయజ్ఞనిరోధనము-ఇంద్ర గర్వభంగము-గోవర్ధనలీల : గోవర్ధనగిరిపూజ - ప్రకృతిని పూజించుట, సురభి (కామధేనువు) తన సంతానమగు గోవులతో కలిసి గోపాలుని స్తోత్రము మరియు క్షీరాభిషేకము చేయుట - గోవిందపట్టాభిషేకము, శ్రీకృష్ణుడు నందుని వరుణలోకము నుండి తీసికొని వచ్చుట: (10-28 అధ్యాయము), గోపాలకులకు వైకుంఠదర్శనప్రాప్తి, గోపీభావమంటే ఏమిటి? గోపికలు ఎవరు?, గోపికలు - గోపిజనవల్లభుడి సంవాదము - రాసలీల, శ్రీకృష్ణ అంతర్ధానమున గోపికల పరిస్థితి: గోపికా విరహగీతలు, గోపికలు కనపడని శ్రీకృష్ణుని అనుకరించుట, శ్రీకృష్ణుని పాదముద్రలు, శ్రీమతి రాధాదేవి పాదముద్రలు, శ్రీకృష్ణుని హస్తముద్రలు, శ్రీమతి రాధాదేవి హస్తముద్రలు, స్వామి ప్రకటుడై గోపికలను ఓదార్చుట, రాసక్రీడ-రాసోత్సవము: జీవాత్మలకు పరమాత్మతో గల మాధుర్య రసాస్వాదనము- అసంఖ్యాక కృష్ణరూపములు రాసక్రీడన వెలయుట, సుదర్శన, శంఖచూడుల ఉద్ధరణ, శంఖచూడవధ - బలరామునకు మణిప్రదానము, వేణుగోపాలస్వామి వేణునాదము జగత్తునకే ఆహ్లాదము: గోపీభావన- గోపికాహృదయము, ఉగ్ర వృషభరూపమునగల అరిష్టాసుర వధ, శ్రీకృష్ణజన్మవృత్తాంతమును నారదుడు కంసునకు తెలియజేయుట: కంసుడు-అక్రూరుని వ్రజమునకు పంపుట, గుఱ్ఱము రూపము ధరించి వచ్చిన కేశి వధ, గోపబాలుని వేషమున గల వ్యోమాసురవధ, అక్రూరుడు వ్రజమునకు వెడలుట-స్వామి దర్శనమునకై తపించుట, జలములలో అక్రూరునకు కనపడ్డ ఆదిశేషుడు మరియు స్వామి ఎలా ఉన్నారంటే, అక్రూరునిచే స్తుతి: సంకర్షణుడు లేక ఆదిశేషుడు లేక అనంతుడు లేక బలుడు లేక శేషతల్పమున పవళించిన అనంతశయనుని స్తుతి లేక పద్మనాభస్తుతి, కృష్ణ బలరాముల మథురానగర లీలలు, కుబ్జ-సైరంధ్రిని శ్రీకృష్ణుడు అనుగ్రహించుట, మథురానగరలీలలు - ధనుర్భంగము, మథురానగర లీలలు - కువలయాపీడ అను గజమును సంహరించుట మరియు చాణూర ముష్టికులు అను మల్లయోధులతో మల్లయుద్ధమున వారిని సంహరించుట, మథురానగర లీలలు - కంసవధ, చనిపోయిన గురుపుత్రుని తెచ్చిఇచ్చిన బలరామకృష్ణులు: పాంచజన్యమను శంఖప్రాప్తి, శ్రీకృష్ణుడు గోపికల విరహవేదనను పోగొట్టుటకై ఉద్ధవుని వ్రజమునకు పంపుట, భ్రమరగీతాలు, గోపికలకు శ్రీకృష్ణసందేశము - ఉపదేశము (ఉద్ధవుడి ద్వారా), శ్రీకృష్ణ భగవానుడు తన భక్తులను ఆనందింపజేయుట - కుబ్జ, అక్రూర గృహములకు వెడలుట, అక్రూరుడు హస్తినాపురమునకు వెళ్ళుట, జరాసంధయుద్ధము - ద్వారకాపురనిర్మాణము, కాలయవన భస్మీకరణము, ముచికుందునకు స్వామి తనెవ్వరో తెలియజేసాడు ఇలా, శ్రీకృష్ణుడు తన అష్టపట్టపురాణులను పొందిన విధానము, రుక్మిణీకళ్యాణము, ప్రద్యుమ్న జనన వృత్తాంతము - శంబరాసురవధ, స్యమంతకమణి కథ : ధనం తోటే అనర్థాలు - నిజమెరుగని అక్రూరుడు, సత్రాజిత్తు, బలరాముడు, కృతవర్మ. ఒక్క కృష్ణుడికే అంతా తెలుసు -జాంబవతీ, సత్యభామల పరిణయము, జాంబవంతునిచే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము, ద్వారక, హస్తినలలో గల దుష్టపు రాజకీయములు - అక్రూర, కృతవర్మల నీచ రాజకీయములు - సత్రాజిత్తుసంహారము - బలరాముని అసమర్థత, కాళిందిశ్రీకృష్ణుల వివాహము-పాండవులకు ఇంద్రప్రస్థ నగర నిర్మాణము మరియు ఖాండవవన దహనము-విచిత్ర మయసభనిర్మాణము, మిత్రవింద - శ్రీకృష్ణుల వివాహము, నాగ్నజితి (నీళాదేవి లేక సత్య) తో శ్రీకృష్ణ వివాహము, భద్ర మరియు లక్ష్మణలతో శ్రీకృష్ణ వివాహము, మురాసుర మరియు భౌమాసుర/ నరకాసురుల వధ - 16100 కన్యలతో శ్రీకృష్ణ వివాహము, భూదేవిచే కృష్ణస్వామి స్తోత్రము - కృష్ణుని లక్షణములను తెల్పుట, శ్రీకృష్ణరుక్మిణిలు ఎద్దేవలు చేసుకొనుట-జీవుల నిజస్థితి నిరూపణ, శ్రీకృష్ణుని పుత్రపౌత్రాది సంతతి - స్వామి గృహస్థాశ్రమలీల, శ్రీకృష్ణ బాణాసుర యుద్ధము - బాణాసురగర్వభంగము - ఉషా అనిరుద్ధుల కలయిక - శివునిచే శ్రీకృష్ణుడి స్తోత్రము, బ్రాహ్మణ ధన అపహరణ వల్ల కలుగు శిక్ష - ఇక్ష్వాకు పుత్రుడగు నృగరాజు చరిత్ర-నృగోపాఖ్యానము: గోవులు బ్రాహ్మణుల ప్రాముఖ్యత వివరణ, నృగరాజుచే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము, బలరాముడు బృందావనమును దర్శించుట, కరూషాధిపతి పౌండ్రకుడు "నేనే వాసుదేవుడను" అని ప్రకటించుట- వాడిని, వాడిని సమర్థించిన కాశీరాజును శ్రీకృష్ణుడు వధించుట - సుదర్శనము వారణాసిపురమును దగ్ధము చేయుట - మహాదేవుని వరమున పొందిన అగ్నిరూపి కృత్యను దానిని పొందిన కాశీరాజు పుత్రుడైన సుదక్షిణుని దగ్ధము చేయుట, బలరామునిచే లోకకంటకుడైన నరకాసురుని మిత్రుడైన ద్వివిదుడను వానరుని సంహారము, జాంబవతీపుత్రుడు సాంబుడు, దుర్యోధనుని పుత్రికయగు లక్ష్మణను

స్వయంవర మండపము నుండి అపహరించుట – బలరాముని వీరోచితలీల, శ్రీకృష్ణుని గార్హస్థ్యలీలలను దర్శించిన నారదుడు, శ్రీకృష్ణుడి వచనము : ధర్మరక్షణే తన కార్యము అని నారదునకు తెలియజేయుట, దినచర్య ఎలా ఉండాలో శ్రీకృష్ణుడు తాను ఆచరించి చూపిన విధము, కుటుంబముతో సహా శ్రీకృష్ణుడు ఇంద్రప్రస్థపురమునకు వెడలుట, ధర్మరాజు రాజసూయయజ్ఞము తలపెట్టుట – జరాసంధవధ, బంధవిముక్తులైన రాజులకు శ్రీకృష్ణుడు కనబడిన తీరు వర్ణన, బంధవిముక్తులైన రాజులచే శ్రీకృష్ణస్తుతి, బంధవిముక్తులైన రాజులకు శ్రీకృష్ణబోధ, శిశుపాలవధ – రాజసూయ యజ్ఞము – భగవానునికి అగ్రపూజ, రాజసూయ యజ్ఞ పూర్తి–దుర్యోధనుడు మయ భవనములో అవమానము చెందుట, శ్రీకృష్ణుని అద్భుత కర్మలు – సాల్వుని మాయాయుద్ధమును ఛేదించుట –సౌభగమను మాయా విమాననగరమును ధ్వంసము చేయుట–సాల్వ, దంతవక్త్ర, విదూరథుల వధ, కౌరవపాండవుల యుద్ధ ప్రయత్నములు విన్న బలరాముడు తీర్థయాత్రలకు వెడలుట–రోమహర్షణ సంహారము బ్రహ్మహత్యాపాతకము చుట్టుకొనుట, “శ్రీకృష్ణుడు సుదామునకు (కుచేలుడు లేక శ్రీదాముడు) స్వాగతమిచ్చుట”, శ్రీదామునిచే కృష్ణస్వామి స్తోత్రము, గోపగోపికలు కురుక్షేత్రమునందు (స్యమంతపంచక క్షేత్రము) కృష్ణ బలరాములను కలుసుకొనుట, గోపికలచే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము, యుధిష్ఠిరాదులచే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము, శ్రీకృష్ణుడి అష్ట మహారాణులు వారి వారి వివాహకథలను తెలియచేసారు, శ్రీకృష్ణుడు ఋషులను అభినందించుట – సాధుసాంగత్యమహిమ, గృహస్థులు ఏమిచేయాలో ఋషులు తెలియజేయుట, శ్రీకృష్ణవిభూతి వర్ణనాస్తోత్రము, తల్లి దేవకి కొరకు చనిపోయిన తన పుత్రులను ప్రసాదించుట, తల్లి దేవకిచే స్తోత్రము, శ్రీకృష్ణుడిచే బలిచక్రవర్తికి దేవకీ పుత్రుల జన్మవృత్తాంతము తెల్పుట, సుభద్రాహరణము – అర్జునుడు త్రిదండిసన్యాసి వేషము వేయుట – బలరామ ఆగ్రహము: (బలరామకృష్ణులు – ప్రకృతి మరియు పురుషుల ప్రతీక), శ్రీకృష్ణుడు మునులతో కలసి విదేహరాజ్యమునగల మిథిలాపురమునకు వెళ్ళుట – “భక్తులసేవయే నా సేవ” అని తెలియజేయుట: స్వామి యొక్క బహురూపత్వము వెల్లడి, రాజు బహుళాశ్వునిచే శ్రీకృష్ణస్వామి స్తోత్రము, బ్రాహ్మణుడు శ్రుతదేవుడిచే శ్రీకృష్ణస్వామి స్తోత్రము, “సద్బ్రాహ్మణులు నా గురువులు, నా రూపములు” అని శ్రీకృష్ణ స్వామి తెలియజేయుట **(Brahmanas are embodiment of Lord Sri Krishna)**, శ్రుతిగీతలు: సృష్ట్యారంభమున వేదమాతలచే స్వామిని చేయు స్తోత్రము, శ్రుతిగీతలు – పరిచయవాక్యములు–ప్రవేశిక, శుకమహర్షిచే జవాబు, వేదమాతలు లేక శ్రుతిమూర్తులు స్వామిని చూస్తు కీర్తించిన విధానము, బ్రహ్మ, శివ, శ్రీహరిల మధ్య తేడా ఏమిటి? శ్రీహరి శివుని వృకాసుర నుండి రక్షించుట, వృకాసురసంహారము – శ్రీమన్నారాయణుడు శివుని రక్షించుట, బ్రహ్మలోకము, కైలాసము, వైకుంఠములు భృగువుచే దర్శనము– భృగువు త్రిమూర్తులను పరీక్షించుట: శ్రీహరి విశుద్ధసత్త్వగుణసంపన్నుడు అని నిరూపణ, శ్రీకృష్ణుడు దేవాదిదేవుడు అని నిరూపణ – అర్జునుని గర్వభంగము – అర్జునుడు యమ, ఇంద్ర, చంద్ర, వరుణ, వాయు, అగ్ని, స్వర్గ, రసాతల లోకాలను గాలించుట. కృష్ణార్జునులు నారాయణలోకము వెళ్లి బ్రాహ్మణబాలురను తెచ్చుట, **Usually what does happen after death?**, కురరి గీతములు– శ్రీకృష్ణ స్తుతులు, మహిమలు, లీలలు అనంతములు,

ఏకాదశ స్కంధము - ముక్తి **1041-1217**

గర్వితులైన యదువంశీయులచే బ్రాహ్మణ హేళన– బ్రాహ్మణశాపము, ఋషభ పుత్రులగు నవయోగీంద్రులకు, విదేహ రాజగు నిమిచక్రవర్తికి జరిగిన సంవాదము: – నిమి నవయోగీంద్ర సంభాషణమును, నారదుడు వసుదేవునకు వినిపించుట – నారద వసుదేవ సంవాదము– సర్వవిధ భయహర భాగవతధర్మములు, జీవుల క్షేమము, శాంతి పొందే మార్గమేది? నిమి చక్రవర్తిచే మొదటి ప్రశ్న, నిమి చక్రవర్తిచే వేయబడిన రెండవ ప్రశ్న : శ్రీహరికి దగ్గర కావాలంటే ఏం చేయాలి? భాగవతోత్తముడు ఎవరు? భాగవతుడు ఏది ఆచరించాలి? భాగవతులు ఏది మాట్లాడాలి?, విష్ణుమాయ అంటే ఏమిటి? నిమి చక్రవర్తిచే తరువాత ప్రశ్న, ఆ తర్వాత, నిమి చక్రవర్తి వేసిన ప్రశ్న: దాట శక్యము కాని యీ విష్ణుమాయను ఎట్లా సులభంగా దాటాలి? దుర్లభమైన యీ సంసారాన్ని సులువుగా ఎలా వదలించుకోవాలి?, అసలు నారాయణుడు అంటే ఎవ్వరు? నారాయణతత్త్వం ఏమిటి? ఆయనకు మనకు గల సంబంధం ఏమిటి?– నిమిచక్రవర్తిచే తరువాత ప్రశ్న, కర్మయోగం గూర్చి తెలుపండి? కర్మజ్ఞానము తెలుపండి?– నిమిచక్రవర్తిచే తరువాత ప్రశ్న, శ్రీహరి

ఏఏ అవతారాలలో ఏ ఏ కర్మలు ఎందుకు చేస్తాడో వివరంగా తెల్పగలరు – నిమి చక్రవర్తిచే తరువాత ప్రశ్న, నరనారాయణుల ఆవిర్భావము – దేవతల అసూయ – ఊర్వశి ఉత్పత్తి, శ్రీహరి యొక్క వివిధ అవతారాలు –శ్రీ ద్రుమిళ యోగీంద్రుడిచే వర్ణన, నానా జీవరాశులు ఏల? సంసారమందు ఆసక్తి గలవారి గతి నానాయోనులలో జన్మ: **Why are the falling down of living beings into lower forms of Life?,** జీవుల స్వధర్మము తెలుసుకో – మాంసభక్షణ మహా నేరము, స్వామి ఏ కాలంలో, ఏ వర్ణములో, ఏ యుగంలో ఎలా ఉంటాడు? ఏ పేర్లతో పిలువబడతాడు? ఎలా పూజింపబడతాడు? నిమిచక్రవర్తిచే తరువాత ప్రశ్న, మోహవిమోచనులై బ్రహ్మాది దేవతలు శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట, **(Thanks giving ceremory to Sri Krishna by Demigods)-** యాదవులు ద్వారకను వదలి ప్రభాస క్షేత్రమునకు వెడలుట– ఉద్ధవుడు శ్రీకృష్ణుని కలియుట, ప్రసంగించుట, ఉద్ధవ శ్రీకృష్ణ సంవాదము, శ్రీకృష్ణభగవానుడు ఉద్ధవునకు సన్యాస ఆశ్రమధర్మాలు బోధ చేయుట – అవధూతోపాఖ్యానము, మహాభాగవతుడు శ్రీఉద్ధవుడు, శ్రీకృష్ణస్వామిని అడిగిన ప్రశ్నలు, అవధూత లక్షణములు – తురీయ ఆశ్రమధర్మాలు, అవధూత బ్రాహ్మణుడిచే ధర్మోపదేశము: ప్రకృతియే గురువు మరి అందించు గుణ పాఠములు, గురువుల రూపము మరి వారి దగ్గర నేర్చుకున్న బోధన, పింగళా అనే వేశ్య కథ, జ్ఞానోదయమైన పింగళా వేశ్యచే గీతము, ఉద్ధవునకు భగవానుడైన శ్రీకృష్ణుడు ఇంకా బోధ చేయుట: "కర్మాచరణ చేయాల్సిందే", స్వర్గము వెళ్ళేవారి లక్షణాలు, నరకము వెళ్ళేవారి లక్షణాలు, కర్మిష్ఠులకు సుఖము ఏల కలుగుతుంది? *కిం సుఖం మర్త్యధర్మిణః?,* త్రిగుణములతో నానా కర్మలు చేయడం వాటి ఫలితములను అనుభవించుట–అందుకే ప్రతి జీవి వేరుగా ఆలోచిస్తాడు? **Understanding human Psychology,** బద్ధ, ముక్తజీవుల లక్షణములు: పై ప్రశ్నలకు శ్రీకృష్ణ భగవానుడిచే సమాధానము, జీవాత్మ రెండు విధములు, తత్త్వ ఆసక్తిగల శ్రీ ఉద్ధవుడిచే మరిన్ని ప్రశ్నలు, భక్తి అంటే ఏమిటి? భక్తుల లక్షణములు ఏమి? భక్తుల లక్షణాలు మరియు భక్తులు చేయాల్సిన పనులు: శ్రీకృష్ణస్వామిచే బోధ, సత్సంగమహిమ – శ్రీకృష్ణవచనము, గోపికాభావన ఉద్ధవునకు శ్రీకృష్ణస్వామి తెల్పుట, ఉద్ధవుడు శ్రీకృష్ణుని విడువదల్చుకోలేదు: శ్రీ ఉద్ధవుడిచే మరిన్ని ప్రశ్నలు, జీవులు విషయభోగములను ఏల కోరుతారు?, అహంకారమే సర్వనాశనమునకు మూలకారణము, హంసగీత, ఎందుకిన్ని మతములు? ఎందుకిన్ని మార్గములు? అన్నీ ఒకటేనా? స్త్రీల సాంగత్యము చేసేవారిని, స్త్రీల సాంగత్యముపై కోరిక కలవారిని వదలాలి, యోగపద్ధతి : శ్రీభగవానుడిచే తెల్పబడినది, శ్రీకృష్ణుడి విభూతులు, వర్ణాశ్రమ – గృహస్థాశ్రమ ధర్మాలు: శ్రీకృష్ణభగవానుడు తెలుపుట, సర్వ ఆశ్రమ నియమాలు (బ్రహ్మచర్య, గృహస్థ, వానప్రస్థ, సన్యాస ఆశ్రమాలు): ద్విజులు (బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్యులు)–వంశవృద్ధి, స్త్రీల యందు ప్రవర్తన (బ్రహ్మచారులకు సన్యాసులకు శిక్షణ), వానప్రస్థాశ్రమపద్ధతి – ధర్మాలు – లక్షణాలు, సన్యాసాశ్రమ పద్ధతి – ధర్మాలు – లక్షణాలు, అవధూతల లక్షణాలు: **(Babajis)**, వేదవాదరతులు, జితేంద్రియుడి లక్షణాలు, వర్ణాశ్రమధర్మాలు – సమీక్ష: **(Review - Abstract)**, "జ్ఞానం" అంటే ఏమిటి? జ్ఞాని లక్షణాలు: శ్రీకృష్ణుడిచే ఉద్ధవుడికి బోధ, మోక్షధర్మాలు – వైరాగ్య విజ్ఞానభక్తి : శ్రీ ఉద్ధవుడిచే ప్రశ్నలు – శ్రీకృష్ణునికి శరణు మంత్రము, జ్ఞానం అంటే?, విజ్ఞానము అంటే?, భక్తియోగమంటే ఏమి? అది ఎట్లా పొందాలి?, వేదములు కృష్ణభక్తిని మాత్రమే తెల్పక బహు ఇతర కర్మకాండను కూడా ఎందుకు ప్రతిపాదించుచున్నవి? శ్రీ ఉద్ధవుడి ప్రశ్నలు, ఉత్తమజాతి మానవకర్తవ్యము ఏమిటి? – ఏ మార్గాన్ని ఎంచుకోవాలి? – శ్రీకృష్ణ భగవానుడిచే సమాధానము, బుద్ధిని వాడి మనస్సును వశపరుచుకోవాలి, వేదములలో భిన్నరుచులు ఏల? (భక్తి జ్ఞాన కర్మలు విడిచినవారి గతి వివిధ శరీరములలో తిరుగుట – గుణదోషములు **(Laws of Nature):** శ్రీకృష్ణవాక్యము, కర్మలయందు రుచికలిగించుటకే వేదముల ప్రయోజనము, వేదము – శబ్దబ్రహ్మ – ఓంకారము – వాక్కు అర్థము – శబ్దము యొక్క మూలము మరియు ప్రయోజనము – గాయత్రి ఛందస్సు, "సర్వవేద అర్థములు, శబ్ద అర్థములు నేనే, అవి నా వల్లనే" అని శ్రీకృష్ణుడు తెలియజేయుట, సృష్టితత్త్వముల గణనము–సాంఖ్యాశాస్త్రము–సాంఖ్యతత్త్వ విభిన్న లెక్కలు, జీవుల ప్రయాణము – పునరాగతి ఎట్లా?, కర్మతంత్రము, భిక్షుక చరిత వర్ణన, ధనము చెడ్డది – లోభి సొమ్ము ఎప్పుడూ అక్కరకు రాదు కదా! *అర్థం అనర్థమ్ భావయ చింతమ్,* మానవజన్మ దుర్లభమైనది, భిక్షుకగీత, "జీవిత నగ్నసత్యాలు – జీవితాన్వేషణలో తుదిమెట్టు", సృష్టి జరిగే పద్ధతి – సృష్టిరహస్యము –

ప్రళయము జరిగే విధానము, సృష్టి ప్రళయముల సాంఖ్య విధానము, శ్రీ కృష్ణ భగవానుడిచే ఉద్ధవుడికి తెలియజేయుట, మానవదేహము పొందినవాడు జన్మసార్థకమునకై చేయవలసినది, ఐల గీత, (స్త్రీల వ్యామోహము సర్వనాశనమునకు దారితీస్తుందని నిరూపణ – స్త్రీ శరీర వర్ణన), శ్రీ కృష్ణుడిచే ఉద్ధవుడికి తెలుపబడిన అర్చన పద్ధతి – క్రియాయోగము, (షోడశోపచార విధి, హవిస్సు విధి, కావలసిన ద్రవ్యములు, ఫలితములు), శ్రీ విగ్రహార్చన పద్ధతి – పూజావిధానము, (కర్మకాండ అనంతమైనది. సంక్షిప్తంగా వర్ణిస్తా: శ్రీభగవానువాచ), అజ్ఞాన – జ్ఞాన – విజ్ఞానముల వివరణ, జ్ఞానవిజ్ఞాన సముపార్జనే సంసారవిముక్తికి కారణము, భాగవతధర్మ నిర్ణయము: శ్రీకృష్ణ భగవానుడి ముఖ్యమైన చివరి ఉపదేశములు, ఉద్ధవుడి శ్రీకృష్ణవిరహము: శ్రీ శుకమహర్షి – పరీక్షిత్తుకు తెల్పుట, శ్రీ ఉద్ధవుడు అశ్రునయనములతో దీనావస్థలో మాట్లాడిన పలుకులు, ఉద్ధవుని తక్షణ కర్తవ్యము ఏమిటో కృష్ణస్వామి తెలుపుట, ఉద్ధవుని కృష్ణవిరహ పరిస్థితిని శ్రీ శుకమహర్షి తెలుపుట: ఉద్ధవుడు బదరిక వనమునకు ఏగుట: శ్రీ శుక ఉవాచ, యదుకుల సంహారము, శ్రీకృష్ణనిర్యాణము–ప్రయాణలీల–శ్రీకృష్ణుడు స్వధామమునకు వెళ్ళుట – గోలోకప్రవేశము.

ద్వాదశ స్కంధము - ఆశ్రయము **1218-1287**

కలియుగ రాజవంశముల వర్ణన, కలియుగ ప్రజల లక్షణములు, చాతుర్ యుగధర్మాలు – లక్షణములు, I. భూమి నవ్వుకొనుట: శ్రీ శుక ఉవాచ, II. యుగములలో ధర్మక్షీణత జీవుల ప్రవర్తన వల్లనే–కలియుగములోని జీవుల నీచత్వ వర్ణన–కలియుగ దోషముల నుండి విముక్తి పొందే మార్గము–జీవుల ముక్తిమార్గము వివరించుట–కలియుగ గొప్పతనము తెల్పుట, కలియుగములో ప్రజలు ఎట్లా తయారవుతారో వివరణ – కలియుగ లోకుల నీచత్వ వర్ణన, కలి ప్రజలు ఉద్ధరింపబడే మార్గము – శ్రీహరి కీర్తనయే, బ్రహ్మదేవుడి వయస్సు–కల్పములు–ప్రళయ సమయములు–ప్రళయ విధములు, ప్రాకృతప్రళయము లేక మహాప్రళయము లేక మహాకల్పప్రళయవిధానము, జీవులు ఎన్నాళ్ళు సృష్టి ప్రళయములకు లోనవుతారు?, శ్రీమద్భాగవత సారాంశము, పరీక్షిత్తు పరమగతిని పొందుట, జనమేజయుడు సర్పయాగము చేయుట– బృహస్పతిచే యజ్ఞవిరమణ, శ్రీ సూతమహర్షిచే శ్రీ కృష్ణతత్త్వధ్యానము, శ్రీసూతమహర్షిచే శ్రీకృష్ణుని ధ్యానము, శ్రీమద్భాగవతధ్యానము, ఓంకార నాదవర్ణన–వేద ఆవిర్భావపద్ధతి, సూర్యోపాసనమంత్రములతో సూర్యభగవానుని స్తోత్రము: (ఇది గాయత్రి మంత్రమునకు వ్యాఖ్యానము), పురాణలక్షణములు : మహాపురాణలక్షణములు, పురాణలక్ష్యము: పురాణముల సంఖ్య, 8 మహా పురాణముల పేర్లు, శ్రీహరికై మార్కండేయుని తపస్సు–ఇంద్రుడిచే తపోభంగ ప్రయత్నమున విఫలము–శ్రీహరి ప్రత్యక్షము–నరనారాయణస్తోత్రము–మాయాదర్శనము–వటపత్రశాయి దర్శనము కలుగుట–ఇత్యాదులు, మార్కండేయఋషిచే నరనారాయణస్తోత్రము: శరణాగతిమంత్రములు, అంతటా స్వామిని చూచుటయే యోగధారణ – శ్రీసూత ఉవాచ, శ్రీమార్కండేయునిచే మాయాదర్శనము మరియు వటపత్రశాయి దర్శనము, వటపత్ర శయనుడు ఎట్లా ఉన్నాడంటే – వటపత్రశాయి వర్ణన, మార్కండేయునికి శివుడు వరములను ఇచ్చుట, శ్రీ మార్కండేయుడు శివనిరంబరాదత్వమును కొనియాడుట, శ్రీ భగవాన్ శర్వాణి సమేత శర్వుడు (పార్వతీ పరమేశ్వరులు) మార్కండేయుని అభినందించుట, విరాట్ రూపము, స్వామి ఆయుధముల రహస్యము – వైష్ణవ విభూతులు, శ్రీహరి అలంకరణములు – ఆయుధముల వర్ణన, ఆదిత్యరూపుడైన శ్రీహరి – సూర్యవ్యూహము – సూర్యగణములు, సనాతనధర్మ వర్ణనయే శ్రీమద్భాగవతము – ఇది విననివాడు సుఖము పొందలేడు – శ్రీమద్భాగవత సంక్షిప్త వర్ణన – శ్రీమద్భాగవపఠన ఫలితములు, సూర్యగణములు – ఆయా మాసములను పాలించు గణాధిపతుల వివరములు, శ్రీహరి కీర్తన, శ్రీమద్భాగవత శ్రవణ ఫలితములు–హరికథ, హరినామ మహాత్మ్యము, శ్రీ మద్భాగవత ఆవిర్భావము – శ్రీమద్భాగవతము అంటే ఏమిటి ? ఇది ఎందుకు? దీనివల్ల ఏమి ప్రయోజనము? – శ్రీమద్భాగవత స్థానము, శ్రీమద్భాగవత గురుపరంపర: శ్రీ సూతులవారిచే వెల్లడిచేయబడ్డ సత్యము, మానవుడు కోరుకోవలసినది ఏమిటో శ్రీసూతుడిచే వివరణ.

శ్రీమద్భాగవతము - వైజ్ఞానిక విశ్లేషణ (సృష్టిరహస్యాలు)

ప్రథమ స్కంధము (అధికార నిరూపణ)

ఋషులచే ధ్యానము

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ

జన్మాద్యస్య యతః అన్వయాద్ ఇతరతః చ అర్థేషు అభిజ్ఞః స్వరాట్
తేనే బ్రహ్మ హృదా య ఆదికవయే ముహ్యంతి యత్ సూరయః
తేజో వారి మృదాం యథా వినిమయో యత్ర త్రిసర్గో అమృషా
ధామ్నా స్వేన సదా నిరస్త కుహకం సత్యం పరం ధీమహి (1-1-1)

"విశ్వము యొక్క సృష్టి స్థితి లయములకు మూలకారణుడైన స్వామిని ధ్యానిస్తున్నాము. జరిగినది, జరుగుతున్నది, జరుగబోయేది అంతా తెలిసిన ఆ దేవదేవుడు అయిన శ్రీకృష్ణస్వామిని ధ్యానిస్తున్నాము. ఆ సృష్టికర్త, రక్షకుడు, ప్రళయకారకుడు, దేవాదిదేవుడు, అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండాల నాయకుడు అయిన శ్రీకృష్ణుడు/శ్రీవాసుదేవుడు సకల స్వతంత్రుడు, జీవులు ఆయన బిడ్డలు. సకల స్వతంత్రుడు అయిన ఆ స్వామి తనలాగా ఆనందంగా, ఆహ్లాదంగా, స్వతంత్రంగా, ధర్మబద్ధంగా అంటే ఎవ్వరికి హాని చేయకుండా, శాంతంగా, సత్యపరంగా తన అధ్యక్షతన సకల లోకాలను అనుభవించమని కోరుకుంటున్నాడు. అయితే స్వామి ఇచ్చిన తెలివిని, స్వతంత్రాన్ని వక్రమార్గంలో వాడి అంతా నాకే కావాలి, అంతా నాదే, అంతా నేనే అనుభవించాలి అని అనుకునే బద్ధజీవులు (Rebellious or conditioned individuals) వారు చేయు కర్మల ఫలితంగా స్వామి మాయాశక్తికి ఆకర్షితులై, ఎండమావులనే నిజమని భ్రమిస్తూ మర్త్యలోకాలలో (భూభువర్స్వర్ లోకాలలో) నానా యోనులలో జన్మిస్తూ అవస్థపడుతున్నారు. దేవతలు స్వామివైపు ఆకర్షింపబడ్డా, సత్త్వప్రధానులైన దేవతలు, రజోప్రధానులైన మానవులు కూడా శుద్ధసత్త్వభక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యములను పొందలేక సత్యాన్వేషణ చేయలేక ఆ సత్యనేమిని, ఆ సత్యస్వరూపుని, ఆ సత్యసంకల్పుని కనుగొనలేకపోతున్నారు. ఇట్టివారిని ఉద్ధరించుటకు బ్రహ్మదేవునికి జ్ఞానబోధ చేసి ఆయన ద్వారా సృష్టికార్యమును నిర్వహింపచేసి ఆ స్వామి తన అంశారూపంలో జీవుల ఆ యా శరీరాలలో పరమాత్మగా ప్రవేశించి, జ్ఞానం అందిస్తూ, అలాగే బాహ్యంగా నానా అవతారాలు తీసుకుంటూ జీవుల ఉద్ధరణ, భక్తుల రక్షణకై కపటం లేకుండా ఎల్లవేళలా ప్రాకులాడుతూ ఉండే అట్టి ఆ స్వామిని ధ్యానిస్తున్నాము."

శ్లోక వివరణ : ఈ శ్లోకము శ్రీకృష్ణుడికై చేయు ధ్యానశ్లోకము. ఈ ఒక్క శ్లోకములో మొత్తము శ్రీమద్భాగవత సారాంశము కలదు. (This sloka is the abstract of Srimad Bhagavatham). ఇది మంగళశ్లోకము. వ్యాసులవారు ఈ శ్లోకముద్వారా మొదట శ్రీకృష్ణధ్యానము చేసి శ్రీమద్భాగవతప్రవేశము చేశారు. శ్రీధరులు ఈ శ్లోకానికి ఎన్నో అర్థాలు తెల్పారు. ఈ శ్లోకములో 8 బ్రహ్మసూత్రాలు దాగి ఉన్నాయి.

జగత్తు యొక్క సృష్టి, జగత్తు నియంత్రణ – నడపడం, అవసరమైనప్పుడు జగత్తును లీనము చేయుట (జన్మాద్యస్య యతో) మొదలగునవి స్వామి ప్రత్యక్షంగా పరోక్షంగా (అన్వయాద్ ఇతరతః) ఒక పద్ధతిగా (అర్థేషు) జీవులను ఉద్ధరించడానికి నిర్వహిస్తాడు (జన్మాద్యస్య యతో అన్వయాద్ ఇతరతః చ అర్థేషు). తాను చేసిన ఈ బ్రహ్మాండాల సృష్టిలో ఏ మూల ఏమవుతుందో ఆ స్వామికి అంతా తెలుసు (అభిజ్ఞః), అయినా ఈ సృష్టితో సంబంధం లేకుండానే వైకుంఠంలో ఉంటాడు (స్వరాట్). జీవులను ఉద్ధరించడానికై సృష్టిలో ఎన్నో జన్మలు, అవతారాలు ప్రత్యక్షంగా పరోక్షంగా (వివిధ అంశలు, శక్తులు, రూపాలు ధరిస్తాడు) తీసుకొంటూ జీవులకు తాను గురువై బోధచేస్తూనే ఉంటాడు (బాహ్యంగా ఆచార్యుల రూపంలో) (జన్మాద్యస్య యతో అన్వయాద్ ఇతరతః). అలాగే జీవుల అంతర్యామిగా ఉంటూ వారు చేసేవన్ని గ్రహిస్తూ (అభిజ్ఞః) వారి హృదయాంతరంలో ఉంటూ స్వామి బోధలు చేస్తూనే ఉంటాడు (అర్థేషు). ఇలా తన విభూతులు – అవతారములతో సృష్టిని నడిపిస్తున్నా స్వామికి దీని నిర్వహణ, బాధ్యతతో ఎట్టి సంబంధం లేకుండా వైకుంఠలోకాలలో భక్తులతో మరియు తనకు తాను రమిస్తుంటాడు (స్వరాట్).

స్వామి అంశ మరియు సృష్టికార్యములో మొదటివాడు అయిన బ్రహ్మదేవుడికి సృష్టికార్యము చేయుటకై కావలసిన బ్రహ్మజ్ఞానమును బ్రహ్మ తపస్సు చేయడంవల్ల హృదయమున స్వామియే అందించినాడు (తేనే బ్రహ్మహృదాయ ఆదికవయే). ఇట్టి దేవాదిదేవుని తెలుసుకొనుటలో మునులు, దేవతలు కూడా అసమర్థులై భ్రాంతి చెందుచున్నారు. కావుననే దశమ స్కంధములో గర్వాన్వితులైన బ్రహ్మ ఇంద్ర వరుణాదుల గర్వభంగము చూడవచ్చును (తేనే బ్రహ్మహృదాయ ఆదికవయే ముహ్యంతి యత్ సూరయః). ఈ మాయాభ్రాంతి ఎలాంటిదంటే ఎండమావుల (Mirages) లాంటిది. ఎండాకాలములో దూరప్రాంతమున లేక ఎడారిలో నీళ్ళు, నీటి ఆవిరి, తరంగములు ఉన్నట్లుగా కనబడునట్టిది. తీరా దగ్గరకు వెళ్ళిచూస్తే అక్కడ ఏమీ ఉండదు. ఈ సంసారము కూడా అలాంటిదే (తేజోవారి మృదాం యథా వినిమయః యత్ర త్రిసర్గో అమృషా). సంసారములో పడ్డ జీవులు (మానవ, దేవతాదులు) ఇదే నిజమని భ్రమిస్తూ రాత్రింబవళ్ళు కష్టపడుతూ, టైము సరిపోక ఉక్కిరిబిక్కిరిలాడుతూ పనులలో నిమగ్నమై ఉన్నారు. శరీరము అనిత్యము అని గ్రహించలేక అజ్ఞానముతో ఉదయమునుండి రాత్రి దాకా అడ్డమైన కార్యములలో నిమగ్నమై, భూమిమీదకు ఎందుకు వచ్చారో మరచి, పరమార్థాన్ని గ్రహించలేక, అనంతకాలముతో పాటు ఇంద్రియతృప్తికై ప్రాకులాడుచున్నారు. వారు చేసే కర్మల ఫలితంగా మరుజన్మలో ప్రవేశిస్తూ ఇలా ఎన్నో జన్మలలో ఎన్నో శరీరాలలో తిరుగుతూ, అసత్కర్మలను ఆచరిస్తూ ఉన్నారు తప్ప యథార్థాన్ని గ్రహించలేకపోతున్నారు. అశాశ్వతమైన మిథ్యావస్తువులకై (big buildings, big cars, etc.) ఆశలు పెంచుకొని వాటిని పొందడానికి నానా అవస్థలు చెందుతున్నారు. యథార్థవస్తువైన స్వామిని గ్రహించలేక జీవితధ్యేయాన్ని మరిచారు. ఇదే జీవుల మాయాజగత్తు. ఇది జీవుల సంకల్పమయమై ఉన్నది. యథార్థాన్ని బోధించినా అర్థం చేసుకోలేని పరిస్థితి. చావుపుట్టుకలను చూస్తూ ఉన్నా, అవి తనకు ఇప్పట్లో రావని ధీమా. అదే గాఢాంధకారము. నేను చాలా తెలివిగలవాడినని భావిస్తూ పప్పులో కాలువేస్తున్నారు (యత్ర త్రిసర్గో అమృషా). అనిత్యవస్తువులకై నానాపటాటోపాలు,

లోపాయికారి వేషాలు, వ్యవహారాలు నడిపిస్తున్నారు. నిత్యమైన ఆత్మజ్ఞానము పొందలేక, శరీరము ఎందుకు వచ్చిందో, ఎందుకు పోతుందో గ్రహించలేక, ఆలోచించలేక, ఒకవేళ గురువు వేదశాస్త్రజ్ఞానము అందించినా ఇదంతా కథలే, భ్రమ, అబద్ధం, ఊహ అని కొట్టిపారేస్తారు. తనకే అంతా తెలుసు, తనదే అసలైన తెలివి, తను నమ్మేది నిజము, తన ఆలోచనే సరి అయినది అనుకొని పనికిరాని లంపటాలలో చిక్కుకొని అబద్ధాలు, మోసాలు, హింసలు – "మనసా వచసా కర్మణా" – చేస్తూ బ్రతుకుతున్నారు. వీరి సంపాదన ఆస్తులు, బంధువులు, మిత్రులను వదలి వీరు వెళ్ళాల్సిన పరిస్థితి ఒక రోజు వస్తుంది. శరీరము నుండి వేరవుతాడు. ఇది సత్యము. శరీరము పంచ భూతాలలో కలుస్తుంది. వాసనామయుడైన జీవుడు క్రొత్త శరీరాన్ని పొందుతాడు. ఇదే జీవుడు దాటలేని సంసారసాగరము. అవిద్యలో కూరుకుపోయి కొట్టుమిట్టాడుతూ అదే సత్యము అనుకునే భ్రమ (తేజో వారి మృదాం యథా వినిమయః యత్ర త్రిసర్గో అమృషా). ఎంత బోధ చేసినా వినక, అవిద్య అనే మహాసాగరములో పడ్డ జీవుడి యందు జాలితలచి, జీవులకై సృష్టి స్థితి లయ అను కార్యాలను ఏర్పాటు చేస్తున్నాడు స్వామి. జీవులు వారికి ఇష్టమైన అసత్ కర్మలను ఆచరించడంవల్ల ఏర్పడే కలుషితము వల్ల ప్రకృతిలో జీవనం కొనసాగనప్పుడు, ప్రళయాన్ని తెప్పించి తిరిగి సృష్టికార్యము చేస్తాడు ఆ స్వామి. ఈ సృష్టికార్యము తనకై కాదు, తన కీర్తికై కాదు, జీవుల ఉద్ధరణకే. స్వామి పరిపూర్ణుడు, మన నుండి ఏమీ ఆశించనివాడు (ఓం పూర్ణమదః, పూర్ణమిదం పూర్ణాత్ పూర్ణముదుచ్యతే పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే – శుక్లయజుర్వేదము – బృహదారణ్యక ఉపనిషత్తు 5-1-1). స్వామి మన పొగడ్తలకు ఉబ్బేవాడు కాదు, మన తిట్లకు భయపడేవాడు కాదు. చలించనివాడు (సమోహం సర్వభూతేషు న మే ద్వేష్యోస్తి న ప్రియః యే భజన్తి తు మాం భక్త్యా మయి తే తేషు చాప్యహమ్ – భగవద్గీత 9-29). స్వామి పరిపూర్ణుడు (ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య వీర్యస్య యశసః శ్రియః జ్ఞానవైరాగ్యయోశ్చైవ షణ్ణాంభాగ ఇతింగణ– విష్ణుపురాణము 6-5-47). వైకుంఠంలో గల పరిపూర్ణుడైన స్వామి ముక్త జీవులతో ఆత్మారాముడై రమిస్తూ ఉంటాడు, మన అజ్ఞానాన్ని చూసి జాలిపడుతుంటాడు. మనకు సహాయము చేయాలని తాపత్రయపడుతాడు స్వామి, ఏ బాధలు లేని వైకుంఠలోకానికి వచ్చే అర్హతలను పొందమని (వైకుంఠ – వికుంఠ:= free from miseries). జగద్ గురువుగా గుర్తు చేస్తుంటాడు. ఎన్నో అవకాశాలు ఇస్తూ ఉంటాడు స్వామి (ధామ్నా స్వేన సదా నిరస్త కుహకం). భవసాగరమనే జైల్లో ఉన్నా ఇదే స్వర్గము బాగుంది అని అనుకుంటారు సంసార జీవులు. (A hog also thinks it is very happy by eating the stool. Man is no way better than this hog. Donkey or a dog if not interested in the purpose of life) కామక్రోధలోభాలకు లోనై గర్విస్తూ కాలాన్ని వృథాచేసుకుంటూ మృత్యువాత పడుతూ వారికళ్ళను వారే పొడుచుకుంటున్నారు. మదమాత్సర్యాల వల్ల స్వామితత్త్వాన్ని గుర్తించలేదు. ఇంద్రియతృప్తి కలిగితే ఆనందిస్తారు. ఇంద్రియ బాధకలిగితే ఏడుస్తారు తప్ప సత్యాన్వేషణ చేయలేని వారు స్వార్థపరులు, మూఢులు, హింసాపరులు, సంసారికులు, శిశ్నోదర పారాయణులు. సంసారములో ఆనందం వెదకడం ఉచ్చకుంటలలో చేపలు పట్టడం లాంటిది.

మర్కటకిశోరన్యాయముతో స్వామిని వెదికి పట్టుకొన్న, స్వామి మార్జాలకిశోర న్యాయముతో మనల్ని రక్షిస్తాడు. మన జీవనాధారము స్వామియే (గతిర్ భర్తా ప్రభుః సాక్షీ నివాసః శరణం సుహృత్ । ప్రభవః ప్రళయః స్థానం నిధానం బీజమవ్యయమ్ - భ.గీ.9-18). అన్నదాత ప్రాణదాత అయిన స్వామికి మానవుడు కృతజ్ఞుడు కాక కృతఘ్నుడు, ఆత్మహంతకుడు అవుతున్నాడు. స్వామి సొమ్మును కాజేయాలని స్వామి రాజ్యాన్ని అనుభవించాలని చూస్తున్నాడు (ఈశావాస్యమ్ ఇదం సర్వమ్ యత్ కించ జగత్యామ్ జగత్ తేన త్యక్తేన భుంజీథా మాగృధః కస్య స్విద్ ధనమ్ - ఈశోపనిషత్తు-1), సృష్టిని అడ్డుకుంటున్నాడు. గాడిదకంటే అధ్వాన్నంగా సంసారభారాన్ని మోస్తున్నాడు. తుచ్ఛమైన ఇంద్రియభోగములను పొందుటకై నీచముగా ప్రవర్తిస్తున్నాడు. ఆచార్యులు దయతో బోధిస్తే వారిని హేళన చేస్తూ వెర్రికుక్కలా అరుస్తూ, కరుస్తూ హానిచేస్తాడీ నేటి మానవుడు. ఆచార్యునకు శరణు అన్నవాడు పై ఇంద్రియాలకు లొంగని మానవుడు. సత్యములు గ్రహించే స్థితిలో గల మానవుడు సత్యాకృష్ణుని ప్రార్థిస్తాడు, అనుకరిస్తాడు, ధ్యానిస్తాడు, ఆరాధిస్తాడు, సేవచేస్తాడు, విలపిస్తాడు, శరణాగతి ప్రపత్తి చేస్తాడు. స్వామి భజన, కీర్తన చేస్తాడు. అప్పుడే మనస్సు మారుతుంది, వికసిస్తుంది, యథార్థము తెలుసుకుంటాడు (ఉదా : ధ్రువ, నారద, ప్రహ్లాద చరిత్రలలో ఇది చూడవచ్చు). చిలుక కూడా సత్‌సాంగత్యము పొందిన రామచిలుకై రామశబ్దాన్ని ఉచ్చరించగలదు. అట్టి ఆ సత్యస్వరూపుని నేను ధ్యానిస్తున్నాను అని శ్రీవ్యాసదేవుడు, గ్రంథకర్త, మొదటి శ్లోకములోనే స్వామి వర్ణన, లీలలు, భాగవత స్వరూపాన్ని తెలియజేశాడు (సత్యం పరం ధీమహి 1-1-1). ఈ శ్లోకంలో 'సత్యం పరం ధీమహి' అన్నారు కాని 'కృష్ణం పరం ధీమహి' అనలేదు కదా! ఎందుకంటే కృష్ణుడు అంటే చదువరులకు మొదట తెలువదు కదా! శ్రీకృష్ణుడే ఆ సత్యస్వరూపుడు, దేవాదిదేవుడు అని స్పష్టంగా దశమ స్కంధమున బ్రహ్మాదిదేవతలు శ్రీకృష్ణుని స్తుతించినట్టు శ్రీ శుకులవారు తెలియజేశారు (సత్యవ్రతం సత్యపరం త్రిసత్యం సత్యస్య యోనిం నిహితం చ సత్యే । సత్యస్య సత్యమృత సత్యనేత్రం సత్యాత్మకం త్వాం శరణం ప్రపన్నాః 10-2-26).

శ్రీకృష్ణుడి పేర్లలో ముఖ్యమైనది సత్యనేమి అనగా సత్యమే చక్రపు (సుదర్శన చక్రము) అంచుగా గలవాడు. శ్రీకృష్ణుడు సత్యానికి సత్యం (సత్యం పరం) - సత్యమూర్తి ఆయన చెప్పిందే సత్యం, ఆయన చేసిందే సత్యం. సత్యే కృష్ణం ప్రతిష్ఠితః కృష్ణే కృష్ణం ప్రతిష్ఠే సత్యం. దేవకీ గర్భంలో వచ్చి చేరిన శ్రీకృష్ణుని బ్రహ్మశివనారదాదులు చేసి తన స్తుతి (10-2-26) - సత్యవ్రతం సత్యపరం త్రిసత్యం సత్యస్య యోనిం నిహితం చ సత్యే । సత్యస్య సత్యమృత సత్యనేత్రం సత్యాత్మకం త్వాం శరణం ప్రపన్నాః 10-2-26 అతి ముఖ్యమైనది అని గ్రహించాలి.

స్వామి సత్యకాముడు, సత్యముతోనే సకల జగత్తును చూసేవాడు. శ్రీకృష్ణలక్షణం - సత్యం, జ్ఞానం, అనంతం, బ్రహ్మ యో వేద (అన్నివేళల్లో అన్నిచోట్లా చూసేవాడు) - అట్టి స్వామిని ప్రార్థిస్తున్నాను - సత్యం పరం ధీమహి, ఇలా స్వామిని ప్రార్థించగలిగితే అన్ని కుట్రలు (కుహకం), మాయలు, మాయావాదములు మనస్సునుండి తొలగుతాయి (నిరస్తకుహకం). ఈ శ్లోకము గాయత్రిమంత్రార్థము. ఎలాగంటే - భూర్భువః

సువః (జన్మాద్యస్య – సకల లోకాల సృష్టి) తత్ సవితుః వరేణ్యం (సకల జగత్తుసృష్టి, రక్షణ సంహారం చేయు శ్రీమన్నారాయణుడు సూర్యమండల అంతర్గతుడు), భర్గో దేవస్య (దివ్యతేజస్సుగల దేవుడు), ధీమహి (ధ్యానిస్తున్నాను – ధియో యో నః ప్రచోదయాత్).

ఈ శ్లోకములో – జన్మాద్యస్య యతః అన్వయాద్ ఇతరతశ్చ అర్థేషు అభిజ్ఞః అనగా – యచ్చ కించ జగత్సర్వం...అంతర్ బహిశ్చ నారాయణపరః అని చెప్పుకోవచ్చు.

మన తెలివి తలక్రిందులుగా చూసేది, యథార్థాన్ని గ్రహించలేనిది. మనది భ్రమజ్ఞానం, అజ్ఞానం, విపరీతాజ్ఞానం, త్రిగుణములతో నిండినది. ఇదే పరిస్థితి దేవతలు, రాక్షసులు మొదలగు వారిది. అందరూ అవిద్యనాశ్రయించినారు కావుననే మనం చూసేదే సత్యం అనుకుంటాము (తేజోవారి మృదాం యథా వినిమయః యత్ర త్రిసర్గో అమృషా) – సత్యం నాస్తి, ధర్మం నాస్తి, నాస్తి ధర్మ పరాయణం (మందాః సుమందమతయో మందభాగ్యా హ్యుపద్రుతాః 1–1–10), ఉదరం భరిణో జీవాః కూట భాగ్యః).

ఈ శ్లోకములో బ్రహ్మసూత్రాలు లేక వేదాంతసూత్రాలు ఇమిడి ఉన్నాయి – అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా (ధీమహి) (V.S-I), జన్మాద్యస్య యతః (V.S-II), శాస్త్రయోనిత్వా (తేనే బ్రహ్మహృదాయ ఆదికవయే), తత్సమన్వయాద్ (అన్వయాత్) (బ్రహ్మశివాదులు, ఇంద్రుడు, సృష్టి అంతా నారాయణుడి నుండే), తర్క అప్రతిష్ఠానమ్ (స్వరాట్) (ఎలాంటి తర్కానికి అందనివాడు) (అప్రతిష్ఠ= నిరాధారమైనది). జీవాత్మ పరతంత్రుడు (అర్థేషు అభిజ్ఞః), నేతర అనుపపత్తే (ఈ సృష్టిని ఇంకెవ్వరూ చేయలేరు – స్వామి తన తేజస్సు, మేధస్సులతో చేసాడు – (ధామ్నా స్వేన సదా నిరస్తకుహకం). పరమాత్మసొమ్మును దొంగిలించి ఇది నాది అనేవాళ్ళం మనం. ఇలా బ్రహ్మసూత్రాల భాష్యం ఈ శ్లోకంలో ఉంది.

శ్రీమద్భాగవతములోని రెండవశ్లోకము శ్రీమద్భాగవతము యొక్క గొప్పతనాన్ని మరియు శ్రీమద్భాగవత పారాయణము వల్ల కలిగే ఫలితాన్ని నిర్వచిస్తుంది –

ధర్మప్రోజ్ఝిత కైతవో అత్ర పరమో నిర్మత్సరాణాం సతాం వేద్యం వాస్తవం అత్ర వస్తుశివదం తాపత్రయోన్మూలనమ్ శ్రీమద్భాగవతే మహామునికృతే కిం వా పరైర్ ఈశ్వరః సద్యో హృది అవరుధ్యతే అత్ర కృతిభిః శుశ్రూషుభిష్ తత్క్షణాత్ 1–1–2– శ్రీ వ్యాస మహామునిచే తెలుపబడినది ఈ శ్రీమద్భాగవతము. దీనిలో నిష్కామము కపటములేని పరమధర్మము ఏమిటో వర్ణింపబడినది. స్వామితో జీవునకు గల సంబంధమే పరమధర్మము, యజ్ఞయాగాదులు కపటములు, ఏలననగా ఇవి కామ్యకర్మలను సిద్ధింపచేస్తాయే తప్ప మోక్షాన్ని తెచ్చిపెట్టలేవు. కృష్ణభక్తిని శ్రీకృష్ణప్రేమను ఇవ్వలేవు. జీవులకు ఏది కళ్యాణకారకమైనదో, ఏది పవిత్రమైనదో, దేనిని తెలుసుకొన్న తాపత్రయములు నశిస్తాయో అది ఇందు వర్ణింపబడినది. శ్రీమద్భాగవతమును శ్రవణము చేసి దీనిని ఆశ్రయించిన ఇక వేరే ఏ శాస్త్రములతో పనిలేదు. ఇది పరిపూర్ణమైన శాస్త్రము. దీనిని సేవించిన తప్పక హృదయములోని అన్ని మలినాలు తొలగుతాయి.

ఎందుకనగా దీనిని చదవడంవల్ల వెంటనే స్వామి హృదయమున అవరుద్ధుడవుతాడు. హృదయములో కట్టివేయబడతాడు. కావున శ్రద్ధతో ఆలస్యము చేయక ఈ గ్రంథాన్ని (స్వామిగ్రంథరూపము శ్రీమద్భాగవతము) సేవించండి.

"కైతవధర్మాలను" వదలివేసి (అంటే కోరికలతో కూడిన యజ్ఞ, వ్రత, పూజలు మరియు జపములు. ఇవి శాస్త్రాలలో వర్ణింపబడ్డా కపటంతో కూడినవి. ఇవి కామ్యకర్మలు, స్వార్థపూరితములు. తల్లి ప్రేమ అలాంటిది కాదు. భాగవతము విన్నాక కర్మకాండ తొలగిపోతుంది), పరమధర్మమైన ఈ శ్రీమద్భాగవతమును శ్రవణము చేసిన మనస్సులో కల మాత్సర్యము తొలగుతుంది. మాత్సర్యములేని మహానుభావులు వెంటనే ఈ గ్రంథమునకు ఆకర్షితులై దీనిని స్వీకరిస్తారు. ఇది తెలుసుకోదగ్గ పవిత్రమైన వస్తువు. జీవుడికి పట్టిన దరిద్రములు అన్నీ తొలగిపోయి మంగళప్రదుడు కళ్యాణమయుడు అవుతాడు. ఈశ్వరతత్త్వం, జీవతత్త్వం తెలుసుకోవాలనే శ్రద్ధాసక్తులు కలవారికి దీనిని మించిన గ్రంథము లేదు. భగవంతుడి అంశరూపమైన శ్రీవేదవ్యాస భగవానుడిచే చెప్పబడటం వల్ల ఇందులో ఎట్టి తప్పులూ లేవు, పవిత్రమైనది. "మాత్సర్యం" - అంటే ఎదుటివారి అభివృద్ధిని చూసి సహించలేకపోవుట. ఇదే మహాభారతయుద్ధానికి మూలం. (Here is a story for understanding the evil power of Matsarya. Two inimical persons wanted to destroy the other. By their penance they pleased the Lord. When Lord appeared infront of them and asked the first person as to what boon he desires. The clever man said, "give me the double of what you are going to give to the other person". The other man thought over and begged the Lord to destroy of remove one of his own eyes!!! That is called Matsarya). "మాత్సర్యము" పోవాలంటే శ్రీమద్భాగవతమును శ్రవణము చేయాలి. నిర్మాత్సర్యులు వెతుక్కుంటూ శ్రీమద్భాగవతము వద్దకు రాగలరు. ఆధ్యాత్మిక, ఆధిభౌతిక, ఆధిదైవిక తాపత్రయాలు - ఈ మూడు రకములైన తాపత్రయములు శ్రీమద్భాగవత శ్రవణంవల్ల తొలగిపోతాయి (తాపత్రయ ఉన్మూలనమ్).

ఈ క్రింది శ్రీమద్భాగవతములోని మూడవశ్లోకము శ్రీమద్భాగవతము బద్ధజీవులకే కాదు, ముక్తపురుషులు, జ్ఞానులు అందరూ నిత్యము పారాయణము చేయదగ్గ గ్రంథమని నిరూపిస్తున్నది -

నిగమ కల్పతరోర్ గళితం ఫలం శుకముఖాద్ అమృతద్రవసంయుతమ్
పిబత భాగవతం రసమాలయం ముహుర్ అహో రసికా భువి భావుకాః (1-1-3)

ఓ జ్ఞానులారా! భావుకులారా! రసికులారా! తెలివిగల మహాత్ములారా! ఈ శ్రీమద్భాగవతము 'వేదము' అనే కల్పవృక్షమునకు పండిన పండు. ఇది శుకమహర్షిచే అందించబడిన ఏకైక పురాణము, శాస్త్రము, వేదశాస్త్రసారము. ఆయన ముఖము నుండి వెలువడ్డ అమృతభాండము. శుకుడనే చిలుకముక్కుచే కొట్టబడినది కావున ఇది బాగా పండిన పరిపూర్ణమైన జ్ఞానామృతము అనే పండు. ఇది అమృతరసము. కావున మాటిమాటికి దీనిని త్రాగండి, పానముచేయండి. శ్రీమద్భాగవతము శ్రీశుకమహర్షి ముఖము నుండి

వచ్చినది కావున అతిప్రామాణ్యత కలది. ఈ శ్లోకములో శ్రీమద్భాగవతము యొక్క విశిష్టస్థానము నిరూపించబడినది. మోక్షము పొందినవారు కూడా నిత్యము పారాయణము చేయవలసిన గ్రంథము.

నైమిశారణ్యములో సత్రయాగము (100 సంవత్సరములపైబడి చేసే యజ్ఞము) సందర్భములో శౌనకాది మునులు శ్రీసూతమహర్షిని ఇలా ప్రశ్నించారు. (1-1-4,5): త్వయా ఖలు పురాణాని స ఇతిహాసాని చ అనఘ ఆఖ్యాతాని అపి అధీతాని ధర్మశాస్త్రాణి యాని ఉత (1-1-6) - (యాని వేదవిదామ్ శ్రేష్ఠో 1-1-7). మీరు అన్ని పురాణాలు ధర్మశాస్త్రాలు బాగా చదివారు, చెప్పారు. మీరు మహానుభావులు. దయతో మా ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానం వివరించండి (వేత్థ త్వం సౌమ్య తత్సర్వం తత్త్వః తత్ అనుగ్రహాత్ । బ్రూయుః స్నిగ్ధస్య శిష్యస్య గురవో గుహ్యమ్ అపి ఉత ॥ 1-1-8) అని ఇలా అడిగారు -

- **శ్రీకృష్ణభగవానుడు ద్వాపరయుగము చివర తన లోకమునకు వెళ్ళిన తర్వాత ఇక్కడ ధర్మము ఎవ్వరిని ఆశ్రయించింది? (బ్రూహి యోగేశ్వరే కృష్ణే బ్రహ్మణ్యే ధర్మవర్మణి స్వామ్ కాష్ఠామ్ అధునా ఉపేతే ధర్మః కమ్ శరణం గతః 1-1-23)**
- **శాస్త్రాలు ఎన్నో ఉన్నాయి. శాస్త్రరహస్యాలు ఎన్నో ఉన్నాయి. నీవు అంతా తెలిసినవాడవు కాబట్టి శాస్త్రసారాంశము తెలుపవలసినది. అలాగే ఇది కలియుగము. కావున వేదాలు చదివే తెలివి, జ్ఞానము, సమయము లేవు. కావున వేదసారము మాకు తెలియజేయవలసినది** (1-1-9, 10, 11, 8, 21, 22). పుంసాం ఏకాంతతః శ్రేయస్ తన్ నః శంసితుమ్ అర్హసి (1-1-9). ప్రాయేణాల్పాయుషః సభ్య కలావస్మిన్ యుగే జనాః । మందాః సుమన్దమతయో మందభాగ్యాహ్యుపద్రుతాః (1-1-10) భూరీణి భూరికర్మాణి శ్రోతవ్యాని విభాగశః । అతః సాధోఽత్ర యత్సారం సముద్ధృత్య మనీషయా, బ్రూహి భద్రాయ భూతానాం యేనాత్మో సుప్రసీదతి - బ్రూహి నః శ్రద్ధధానానాం యేనాత్మా సంప్రసీదతి (1-1-11).
- **శ్రీకృష్ణభగవానుడు దేవకీ గర్భములో ఎందుకు జన్మ తీసుకున్నాడో తెలుపవలసినది** (1-1-12).
- **జీవులను ఉద్ధరించడానికి శ్రీకృష్ణభగవానుడు తీసుకొన్న అవతారములను వర్ణించగలరు** (1-1-13).
- **ఈ ప్రస్తుత కలికాలములో ఏం చేయాలో అలాంటి యుగధర్మాలు తెల్పగలరు. ఏమి చేస్తే జీవులు ఉద్ధరింపబడగలరో తెలుపగలరు** (1-1-14 నుండి 24). కలిబాధలను తొలగించే స్వామి తెల్పిన విషయాలను ఎవ్వరు వినకుండా ఉండగలరు? కోవా భగవతస్ తస్య పుణ్యశ్లోక ఈడ్య - కర్మణః । శుద్ధికామో న శృణుయాత్ యశః కలిమలాపహమ్ (1-1-16), త్వం నః సందర్శితో ధాత్రా దుస్తరం నిస్తితీర్షతామ్ । కలిం సత్త్వహరమ్ పుంసాం కర్ణధార ఇవార్ణవమ్ (1-1-22).

శ్రీ సూతమునిచే సమాధానము - శ్రీ సూతగీత

(శ్రీ భాగవతము 1వ స్కంధము - 1 నుండి 7 అధ్యాయము వరకు)

శ్రీ సూతమహర్షి వారిగురువులైన శ్రీ శుకమహర్షికి గురువందనము (శ్రీ శుకధ్యానం), శ్రీ వ్యాసదేవతా- వందనములు, శ్రీమద్భాగవతమును మరియు శ్రీ వాసుదేవుని ఈ క్రింది శ్లోకాలతో ధ్యానిస్తూ శౌనకాదులు అడిగిన ప్రశ్నలకు, భాగవతకథను సమాధానంగా తాను విన్నదానిని తెల్పుటకు ఉపక్రమించారు-

యం ప్రవ్రజంతం అనుపేతం అపేత కృత్యం ద్వైపాయనో విరహకాతర ఆజుహావ పుత్రేతి తన్మయతయా తరవః అభినేదుః తం సర్వభూత హృదయం మునిం ఆనతో అస్మి (1-2-2). శ్రీ శుకులవారు పుట్టుకతోనే బ్రహ్మజిజ్ఞాసి. వారు యజ్ఞోపవీత బ్రహ్మచర్యాది వైదికకర్మలు పొందకనే సంసారమునందు శ్రద్ధలేక అవధూతగా నివృత్తిమార్గంలో ఏమి అంటక వెళుతూఉంటే, పుత్రుడిపై వాత్సల్యముతో శ్రీకృష్ణద్వైపాయన వ్యాసుడు విరహముతో పుత్రా! పుత్రా! అని అరుస్తుంటే ఆ మాటలు విన్న అడవిలోని చెట్లుకూడా అవే పలుకులను గట్టిగా వినిపించాయట. ఇలా సర్వభూత హృదయములను ఆకర్షించగలిగే ఆ మహాముని శ్రీ శుకులవారికి నా దండ ప్రణామములు అర్పిస్తున్నాను.

యః స్వానుభావం అఖిలశ్రుతిసారం ఏకం అధ్యాత్మదీపం
అతితితీర్షతాం తమో అంధం సంసారిణాం కరుణయాహ
పురాణగుహ్యం తం వ్యాససూనుం ఉపయామి గురుం మునీనామ్ (1-2-3)

అఖిల శ్రుతుల సారము తెలుసుకొన్నవాడు, తత్త్వజ్ఞానంతో వెలుగుతున్నవాడు, సంసారులయందు కరుణకలిగి వారి అవిద్య అనే అంధకారాన్ని తొలగించగలిగేవాడు, అట్టి వ్యాసపుత్రుడైన గురువు శ్రీశుకుల వారికి దండప్రణామములు. (శ్రీశుకులవారి పవిత్రత భాగవతములో మెండుగా వర్ణింపబడినది. ఆసక్తిగలవారు ఈ శ్లోకములను చూడండి, 1-2-2,3; 1-4-8; 1-7-9 నుండి 11, 1-9-25 నుండి 31).

నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్
దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయముదీరయేత్ (1-2-4)

నరనారాయణులకు, సరస్వతీదేవికి, శ్రీవ్యాసదేవునకు జయము, జయము. జీవితార్థమునకు జయము కలిగించునట్టిది మరియు మానవ జీవితమునకు పరమార్థమైనది అయిన శ్రీమద్భాగవతగ్రంథపఠనము చేయుటకు ముందుగా శ్రీమన్నారాయణునకు, నరులలో ఉత్తముడైన నరనారాయణ ఋషికి, చదువుల తల్లి సరస్వతికి, శ్రీ వ్యాసుల వారికి నమస్కారము.

నష్టప్రాయేషు అభద్రేషు నిత్యం భాగవతసేవయా
భగవతి ఉత్తమశ్లోకే భక్తిర్ భవతి నైష్ఠికీ (1-2-18)

నిత్యము శ్రీమద్భాగవతమును శ్రవణము చేయువారికి అన్ని కష్టములు, భయములు, తాపత్రయములు తొలగిపోతాయి మరియు పురుషోత్తముడైన శ్రీకృష్ణ భగవానుడి యందు నైష్ఠికభక్తి, నిష్కామభక్తి, అనన్యభక్తి, కృష్ణప్రేమ కలుగుతాయి.

వాసుదేవపరా వేదా (Vasudeva is the ultimate goal of Vedas and the supreme person to be known).
వాసుదేవపరా మఖాః (Vasudeva is the purpose of all Sacrifices)
వాసుదేవపరా యోగాః (Vasudeva is the means of all yoga)
వాసుదేవపరా క్రియాః (Vasudeva is the Source of all activities) (1-2-28)
వాసుదేవపరం జ్ఞానం (Knowing Vasudeva is the Supreme knowledge)
వాసుదేవపరం తపః (Vasudeva is the object of all austerities)
వాసుదేవపరో ధర్మః (Vasudeva is the result of doing dharma and Vasudeva is the Dharma Personified)
వాసుదేవపరా గతిః (Vasudeva is the goal for everyone) (1-2-29)

ఈ శ్లోకమున వాసుదేవుడు పరిపూర్ణుడు అని అర్థము.

భగవానుడైన శ్రీవాసుదేవుడిని భక్తియోగమున సేవించి (వాసుదేవే భగవతి భక్తియోగః ప్రయోజితః 1-2-7). (బహూనాం జన్మనామంతే జ్ఞానవాన్ మాం ప్రపద్యతే । వాసుదేవ స్సర్వమితి స మహాత్మా సుదుర్లభః ।। భగవద్గీత 7-19). వాసుదేవుడి యందు అహైతుకభక్తి అప్రతిహతికభక్తియే జీవుల లక్షణము. జీవులకు శాంతి కలిగించి ఆహ్లాదమును ఇచ్చునది శ్రీకృష్ణతత్త్వమార్గము (1-2-5). అదే జీవులకు పరమధర్మము పరమకళ్యాణప్రదము, పరమమంగళము చేకూర్చునది (1-2-6). ధర్మాచరణ వల్ల కృష్ణభక్తి కలగాలి. భక్తిలేని ధర్మాచరణ, దానము, త్యాగము, తపస్సు కూడా వ్యర్థములు (1-2-8,9). జీవుల లక్షణమే భగవత్‌తత్త్వజిజ్ఞాస. అది లేకున్న వారు జంతువులతో సమానము (జీవస్య తత్త్వజిజ్ఞాసా 1-2-10). జీవులు భగవదంశలు కాబట్టి వారి మూలము గుర్తించి అక్కడికి చేరితేనే ఆనందం. తల్లి కావాలని పుట్టిన పాప వెదుకుతుంది, ఏడుస్తుంది. తల్లి దొరకగానే పిల్లాడికి ఎంతో ఆనందం. అదే జీవుల లక్షణం కూడా.

పుణ్యాత్ములు శ్రీకృష్ణకథలకు ఆకర్షితులవుతారు. మిగతావారు, వారు చేసుకొన్న పెద్దపాపమువల్లనే సంసారమునందు ప్రీతి మరియు ప్రకృతిని అనుభవించాలని కోరిక కలుగుతుంది. కోరిక, కోపము అనునవి రెండే జీవులచే పాపకర్మలు చేయించేవి. ధనం మూడు విధాలుగా వాడవచ్చును. ధనంవల్ల సుఖము, దానం చేసిన ధనమువల్ల శాంతి, ధనము దాచిన నాశనము కూడా పొందుతారు. శ్రీకృష్ణుని తెలుసుకోవడం వల్లనే ఆత్మశాంతిని పొంది, ఉల్లాసముతో ఊగిసలాడుతుంది. అంతేకాని, ధనార్జన, ఐహిక సుఖముల వల్లకాదు (యత్ కృతః కృష్ణసంప్రశ్నో యేనాత్మా సుప్రసీదతి 1-2-5). జీవుల పరమధర్మము శ్రీకృష్ణుని యందు అహైతుకి అప్రతిహతమైన భక్తి చేయుట. అనగా కామవాంఛలు కోరక, నిరంతరంగా, నిరపేక్షగా భక్తితో కూడిన కర్మల ద్వారా, కర్మఫలితములను స్వామికి అర్పించుట ద్వారా ఆత్మకు సుఖశాంతులు

కలుగుతాయి. ఇదియే ఆత్మ యొక్క లక్షణము. అది వదలి సుఖశాంతులు పొందదానికి ఎన్నెన్నో ప్రయత్నాలు చేసి చిక్కులపాలవుతున్నారు (స వై పుంసాం పరధర్మో యతో భక్తిరధోక్షజే, అహైతుకి అప్రతిహతా యయాత్మా సుప్రసీదతి 1-2-6). వాసుదేవుడి యందు భక్తి కలిగినదనుటకు నిదర్శనము సమదర్శనము కలిగియుండుట- అనగా జ్ఞాన వైరాగ్యములు సంపూర్ణముగా ఉండాలి (వాసుదేవే భగవతి భక్తియోగః ప్రయోజితః జనయత్యాశు వైరాగ్యం జ్ఞానం చ యద్ అహైతుకమ్ 1-2-7). శ్రీకృష్ణుని యందు ప్రేమభక్తి, జీవులయందు భూతదయ, ధర్మాచరణ కలిగింపని - పూజలు, వ్రతములు, నోములు, నిత్యానుష్ఠానము, తీర్థయాత్రసేవన, ఉపాసన అన్నియూ వ్యర్థములే (ధర్మః స్వఅనుష్ఠితః పుంసాం విష్వక్సేన - కథాసు యః న - ఉత్పాదయేద్ యది రతిమ్ శ్రమ ఏవ హి కేవలమ్ 1-2-8) - అనగా శ్రీమద్భాగవతశ్రవణం వల్లనే ధర్మాచరణ, నిజమైన భక్తి కలుగుతుంది.

ధర్మబద్ధముగా ఎందుకు జీవించాలి? :

ధర్మాచరణ, దానధర్మాల వల్ల వాసుదేవుడి యందు భక్తి కలిగి అది మోక్షమునకు దారితీయాలి. ధర్మాచరణవల్ల మోక్షం రావాలి కాని, ధనము, కామము తృప్తినొందుట కాదు - ధర్మస్య హి అపవర్గ్యస్య

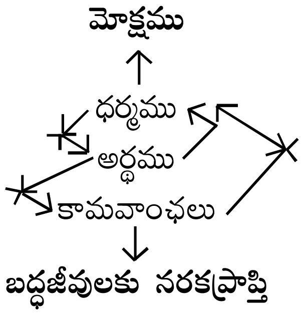

న - అర్థః అర్థాయ ఉపకల్పతే న అర్థస్య ధర్మైకాంతస్య కామో లాభాయ హి స్మృతః (1-2-9).

జీవితలక్ష్యము, కామవాంఛతృప్తికై కారాదు. ఎందుకనగా జీవుడి లక్షణము తత్త్వజిజ్ఞాస. కావున ఆచరించే కర్మలు శరీరమున ప్రాణము నిలుపుటకు మరియు ధర్మాచరణ, భగవత్తత్త్వవిచారణ కావాలి (కామస్య న ఇంద్రియప్రీతిర్ లాభో జీవేత యావతా జీవస్య తత్త్వజిజ్ఞాసా న అర్థో యః చ ఇహ కర్మభిః 1-2-10). దేవుడు ఒక్కడే (ఏకమేవ అద్వితీయం బ్రహ్మ). ఆ దేవుని బ్రహ్మపదార్థమని (Brahman) పరమాత్మ (Supersoul) అని భగవంతుడని (Lord) అని తెలుపుతారు - వదంతి తత్ తత్త్వవిదస్ తత్త్వమ్ యద్ జ్ఞానమద్వయమ్ । బ్రహ్మేతి పరమాత్మేతి భగవాన్ ఇతి శబ్ద్యతే (1-2-11).

స్వామిని ఎందుకు కీర్తించాలి? - ధర్మశీలుని కీర్తిస్తే మనకు కూడా ధర్మము ఒంటబడుతుంది :

భక్తుడు లేక మునియొక్క లక్షణము ఏమంటే జ్ఞానవైరాగ్యంతో కూడిన భక్తిని కలిగి, తనలో మరి ఇతరులలో, సృష్టిలో అంతటా స్వామిని చూచుట మరియు భూతదయ కలిగి ఉండుట (తత్ శ్రద్దధానాః

మునయః జ్ఞాన వైరాగ్యయుక్తయా పశ్యంతి ఆత్మని చ ఆత్మానం భక్త్యా శ్రుత - గృహీతయా 1-2-12). ఈ లక్షణములు కలిగి ఉండుట సన్యాసులకే కాదు, గృహస్థులకు కూడా అవసరము. నిజమైన గృహస్థులు కూడా ఆచరించవలసిన పద్ధతి కూడా ఇదియే. వర్ణాశ్రమధర్మమును పాటించువారైన అందరూ ఆచరించవలసింది ఇదే. బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర వర్ణములకు చెందినవారు మానవులు. దుర్మార్గులు హింసను ఆనందించువారు, అహంకారులు. వర్ణాశ్రమతెగలు కర్మలచేతనే మానవులకు ఇవ్వబడతాయి. అందరూ స్వామిని చేరుటకు అర్హులు. బుద్ధిహీనులైన వారు బ్రాహ్మణకులములో జన్మించినా వాసుదేవుడి యందు ఆసక్తిలేని వారు శూద్రులే. శూద్రజాతివారికి కూడా మోక్షము కలియుగమున సులభకరమై ఉన్నది. అనగా జన్మమృత్యుచక్రము నుండి బయటపడగలరు (అతః పుంభిర్ ద్విజశ్రేష్ఠా వర్ణాశ్రమ - విభాగశః స్వనుష్ఠితస్య ధర్మస్య సంసిద్ధిర్ హరితోషణమ్ 1-2-13). కావున అందరూ చేయవలసినది ఆ శ్రీహరి యొక్క కథలను వినుట, కీర్తన చేయుట, ధ్యానించుట, పూజచేయుట, కర్మలను ఆచరించుట (తస్మాద్ ఏకేన మనసా భగవాన్ సాత్వతాంపతిః శ్రోతవ్యః కీర్తితవ్యశ్చ ధ్యేయః పూజ్యశ్చ నిత్యదా 1-2-14). దీనివల్లనే కర్మవాసనలు - కర్మగ్రంథులు నశిస్తాయి (యత్ అనుధ్యాసినా యుక్తాః కర్మగ్రంథి నిబంధనమ్ ఛిందంతి కోవిదాస్ తస్య కో న కుర్యాత్ కథా - రతిమ్ 1-2-15). అలాగే వాసుదేవుడి యందు అభిలాష, వాసుదేవుడి తత్త్వము అర్థము కావాలంటే వాసుదేవుడి భక్తుల సేవ చేయాలి (శుశ్రూషోః శ్రద్ధధానస్య వాసుదేవకథారుచిః స్యాస్ మహత్ - సేవయా విప్రాః పుణ్య - తీర్థ - నిషేవణాత్ 1-2-16). వింటే ఆ పుణ్యశీలుడైన శ్రీకృష్ణస్వామికథలను వినాలి. అలా వినడంవల్ల మన హృదయంలో పేరుకుపోయిన మలినాలు పోయి మనకు కూడా పుణ్యము అంటుతుంది. మనము కూడా పుణ్యశీలురమై పుణ్యకర్మలను ఆచరించగలము (శృణ్వతాం స్వకథాః కృష్ణః పుణ్యశ్రవణకీర్తనః, హృద్యన్తఃస్థో హి అభద్రాణి విధునోతి సుహృత్ సతామ్ 1-2-17).

శ్రీమద్భాగవతపఠన వల్ల సర్వ సమస్యలు తొలగుట :
Srimad Bhagavatham "The remedy for all diseases"

ప్రతి నిత్యము భాగవతశ్రవణము, పఠనము వల్ల, ఉత్తమశ్లోకుడైన శ్రీకృష్ణుని యందు ఆకర్షణ కలుగుతుంది, అమంగళములు నశిస్తాయి. అభద్రత తొలుగుతుంది. ఆహ్లాదకరమైన మనస్సు, సుఖశాంతులు, ఆరోగ్యము కలుగుతాయి. భగవత్‌భక్తి, భగవత్‌తత్త్వము కలుగుతాయి. రజస్సు, తమస్సు గుణములైన కామలోభాదులు తొలగి సత్త్వగుణము అభివృద్ధి చెందుతుంది. సర్వసంశయాలు, హృదయములో గల కామవాంఛలు, హృదయగ్రంథులు తొలగిపోతాయి. ప్రశాంతచిత్తుడై యథార్థాన్ని తెలుసుకొన్నవాడై భగవత్తత్త్వ విజ్ఞానుడై శుద్ధభక్తికి అర్హుడవుతాడు. భవరోగములతో బాధపడే మానవునకు శ్రీమద్భాగవతమే అసలైన మందు. అందువల్లనే పూర్వకాలమునుండి కూడా పండితులు వాసుదేవునే ఆరాధ్య దైవముగా స్వీకరించి వాసుదేవుని సేవచేయుచున్నారు (నష్టప్రాయేషు అభద్రేషు నిత్యం భాగవతసేవయా, భగవతీ ఉత్తమశ్లోకే

భక్తిర్ భవతి నైష్ఠికీ 1-2-18. తదా రజస్తమోభావాః కామలోభాదయశ్చ యే, చేత ఏతైరనావిద్ధం స్థితం సత్త్వే ప్రసీదతి 1-2-19, ఏవం ప్రసన్న మనసో భగవద్భక్తి యోగతః భగవత్ తత్త్వవిజ్ఞానం ముక్తసంగస్య జాయతే 1-2-20. భిద్యతే హృదయ గ్రంథిశ్ఛిద్యంతే సర్వసంశయాః, క్షీయంతే చ అస్య కర్మాణి దృష్ట ఏవాత్మని ఈశ్వరే 1-2-21. అతో వై కవయో నిత్యం భక్తిం పరమయా ముదా, వాసుదేవే భగవతి కుర్వన్త్యాత్మప్రసాదినీమ్ 1-2-22). స్వామి సనాతనుడు మరియు నిత్యనూతనుడు.

వాసుదేవుడంటే ఎవ్వరు? విష్ణువు శివబ్రహ్మాదులు కూడా ఎందుకు ఆవిర్భవిస్తారు? [Who is God? Whom to worship? Why do Vishnu, Shiva and Brahma and other gods also exist?]

సత్త్వ, రజస్సు, తమస్సు అనువాటితో కూడినది ఈ సృష్టి. ఇవి ప్రకృతి గుణములు. ఈ మూడు గుణములకు గుణాధీశ్వరుని రూపములుగా - విష్ణువు (సత్త్వగుణాధీశుడు - పాలించువాడు), బ్రహ్మ (రజోగుణాధీశుడు - విసర్గసృష్టి కార్యమునకై ఏర్పడ్డ నారాయణ రజో రూపము), శివుడు (తమో గుణాధీశుడు- ప్రళయ కార్యమునకై ఏర్పడ్డ నారాయణ తమో రూపము) - ఆ పరమపురుషుడు అయిన శ్రీహరి లేక నారాయణుడు లేక మహావిష్ణువు ఇలా సృష్టికార్యార్థమై రూపములు ధరించాడు (Lords different makeups are demigods and do not be illusioned by them). వీరిలో శుద్ధసత్త్వగుణసంపన్నుడైన విష్ణువు - శ్రీహరి - నారాయణుడు - వాసుదేవుని ఆరాధించుట వలన శుభములు గల మోక్షము, సంసారబంధ విముక్తి కలుగుతాయి. మోక్షదాత నారాయణుడే (సత్త్వం రజస్తమ ఇతి ప్రకృతేర్గుణాస్ తైర్ యుక్తః పరః పురుష ఏక ఇహాస్య దత్తే స్థితి - ఆదయే హరి - విరించి - హరేతి సంజ్ఞాః శ్రేయాంసి తత్ర ఖలు సత్త్వ-తనోర్ నృణాం స్యుః 1-2-23). మన శ్రేయస్సు సత్త్వగుణంకల నారాయణుని వల్లనే కలుగుతుంది. ఇది ఎలా అంటే, ఉదాహరణగా... వంట కావాలంటే (మోక్షము కావాలంటే) మంటవల్లనే (వాసుదేవుడి వల్లనే) సాధ్యము. కాని కట్టెపొగలవల్ల వంటకాదు (పార్థివాద్ దారుణో ధూమస్ తస్మాద్ అగ్నిస్ త్రయీమయః తమసస్తు రజస్తస్మాద్ సత్త్వం యద్ బ్రహ్మదర్శనమ్ 1-2-24). కావున సత్త్వగుణము బ్రహ్మదర్శనము చేయించునట్టిది. సత్త్వగుణసంపన్నుని ఆరాధన వల్లనే అనగా శ్రీహరి ఆరాధన వల్లనే కార్యసిద్ధి కాగలదు అని నిరూపణ. అందువల్లనే సనాతనంగా మునులు శ్రీహరిని సేవించుచున్నారు. ఆ శ్రీహరియే కేవల సత్త్వమయమూర్తి, అప్రాకృతుడు, వైకుంఠాధీశ్వరుడు, క్షేమకారకుడు, మోక్షకారకుడునై ఉన్నాడు. అట్టి అధోక్షజుని సేవించి క్షేమాన్ని పొందండి (భేజిరే మునయో అథ అగ్రే భగవంతమ్ అధోక్షజమ్ సత్త్వం విశుద్ధమ్ క్షేమాయ కల్పంతే యే అనుతాన్ ఇహ 1-2-25). కావున మోక్షకాముకులైన వారు శ్రీమన్నారాయణుని సేవిస్తూ, ఘోరమైన ఇతరదేవతలను కూడా గౌరవిస్తూ వారిని నిందచేయక వారు కూడా శ్రీహరి నుండి వెలసిల్లిన మారు రూపాలని గ్రహిస్తూ ఉండాలి (ముముక్షవో ఘోరరూపాన్ హిత్వా భూతపతీన్ అథ నారాయణ - కలాః శాంతా భజంతి హి అనసూయవః 1-2-26). మోక్షము కాక ఇతర కోరికలు, కామవాంఛలు కలవారు ఇతర దేవతలను, పితృదేవతలను (పితృకార్యములు), భూతగణములను,

ప్రజాపతులను సేవిస్తారు (కామైస్ తైః తైర్ హృతజ్ఞానాః ప్రపద్యన్తే అన్యదేవతాః - భగవద్గీత 7-20). రజస్సు, తమస్సు గుణములు కల మానవులు వారితో సమానశీలురైన బ్రహ్మ, శివ, పితృ, భూతనాయకులకు ఆకర్షితులై వారివల్ల ధనము, ఐశ్వర్యము, సంతానము, స్త్రీ మొదలగు వాంఛలను పొందుతారు (రజస్తమః ప్రకృతయః సమశీలా భజన్తి వై పితృ భూతప్రజేశ - ఆదీన్ శ్రీయా - ఐశ్వర్య - ప్రజా ఈప్సవః 1-2-27) కావున శ్రీవాసుదేవుడే సర్వము, నాయకుడు, ప్రభువు (1-2-28, 29) (వాసనాద్ వాసుదేవస్య వాసితం తే జగత్త్రయం, సర్వభూతనివాసోఽసి శ్రీవాసుదేవ నమోఽస్తు తే).

వాసుదేవపరా వేదా వాసుదేవపరా మఖాః
వాసుదేవపరా యోగా వాసుదేవపరాః క్రియాః 1-2-28
వాసుదేవపరం జ్ఞానం వాసుదేవపరం తపః
వాసుదేవపరో ధర్మో వాసుదేవపరా గతిః 1-2-29

ఆ వాసుదేవుడే సృష్టికర్త (1-2-30,31). ఆ వాసుదేవుడు ఒక్కడే అయినా అంతటా వ్యాపించి ఉన్నవాడు. ఆ వైకుంఠవాసుడు, వివిధ దేవతారూపాల వేషధారణలో ఉండి సృష్టికార్యాన్ని నిర్వహించేవాడు (1-2-32,33). అలాగే లోకపాలకులుగా, అనేక లీలావతారములు - మత్స్య, కూర్మ, రామాది అవతారములతో తన సృష్టిని పోషిస్తాడు (1-2-34). వాసుదేవుడి లక్షణము మనలాంటి శరీర లక్షణము కాదు. జీవలక్షణము వేరు పరమాత్మ లక్షణము వేరు. భగవంతుడి లక్షణము అవిద్య అనే మాయకు అతీతమైనది - ఏకమేవ అద్వితీయమ్ బ్రహ్మ. వాసుదేవుడు అంతటా వ్యాపించి ఉన్నాడు (వాసనాద్ వాసుదేవస్య వాసితం తే జగత్త్రయం సర్వలోకనివాసోఽసి వాసుదేవ నమోఽస్తు తే) అదే **"బ్రహ్మతత్త్వం".** (ఇందుకలదు అందులేదని వలదు చక్రి ఎందెందు వెదకిన అందందే కలదు - పో.భా.). అలాగే జీవుల హృదయాలలో అంతర్యామిగా పరమాత్మ రూపంగా ఉంటాడు - అదే **"పరమాత్మతత్త్వం".** అలాగే, అసలైన స్వామి పరిపూర్ణరూపముతో "భగవంతుడి"గా వైకుంఠలోకాలలో నివసిస్తాడు. అవసరమైనపుడు భక్తుల కోరిక తీర్చుటకై ఈ లోకానికి కూడా తన అంశ, విభూతి, అంశాంశ, స్వయం భగవాన్‌గా ఇక్కడ విరాజిల్లుతాడు అదే **"భగవాన్‌తత్త్వం"**. కాబట్టి ఆ శ్రీకృష్ణస్వామి బహురూపి - వాసుదేవుడిగా శ్రీమన్నారాయణుడిగా శ్రీహరిగా మహావిష్ణువుగా సంకర్షణ అనిరుద్ధ ప్రద్యుమ్నులుగా - యుగావతారాలు, లీలావతారాలు, పురుషావతారాలు, అంశావతారాలు, అంశాంశ అవతారాలు, విభూతి అవతారాలుగా ఆ స్వామి అనంతుడు. అనంత లీలలతో బ్రహ్మాండాలు, దివ్యలోకాలు అంతటా వెలసిల్లినాడు. (వదంతి తత్ తత్త్వవిదస్ తత్త్వం యద్‌జ్ఞానం అద్వయమ్ బ్రహ్మేతి పరమాత్మేతి భగవానితి శబ్ద్యతే 1-2-11).

కర్మ భక్తి జ్ఞానవైరాగ్యాలతో నిత్యము సేవించిన స్వామి సులభుడు. భక్తి సన్యాసులకే కాదు అన్ని వర్ణాశ్రమవాసులకు కూడా కావాల్సిందే (1-2-12 నుండి 26 వరకు). భక్తి జీవుల ధర్మం, నిజప్రవృత్తి.

అనాది కాలంగా అందరూ శ్రీహరినే సేవించారు (1-2-22,25). అలాగే శ్రీహరిని పొందాలంటే శ్రీహరి నిజభక్తులను (మనసా వచసా కర్మణా ఆచరించే భాగవతోత్తములు) సేవించిన, వారి సాంగత్యము పొందిన శ్రీహరి అతి సులభుడు (1-2-16). జీవులను అంటిపెట్టుకొన్న అరిషడ్వర్గాలు - కామక్రోధ-మోహలోభ మద మాత్సర్యాలు తొలగాలంటే శ్రీమద్భాగవతశ్రవణము, భక్తుల సాంగత్యము తప్ప వేరే గతి లేదు (నష్టప్రాయేషు అభద్రేషు నిత్యం భాగవతసేవయా 1-2-18 నుండి 21). శ్రీహరిని ప్రతిపాదించేది శ్రీమద్భాగవతము. శ్రీహరి తప్ప వేరే దేవాదిదేవుడు ఇంకెవ్వరూ లేరు. బ్రహ్మ, శివ, విష్ణు, దేవతలు మొదలగు వారందరూ ఆ శ్రీహరి యొక్క వివిధ వేషధారణలే, అంశలే. పరిపూర్ణుడు శ్రీకృష్ణుడు లేక శ్రీహరి లేక వాసుదేవుడు లేక శ్రీమన్నారాయణుడు మాత్రమే (1-2-23). శ్రీమన్నారాయణ అవతారాలని కొలవండి. ఇతర దేవతలను గౌరవించండి, నిందించకండి (1-2-26,28,29).

మోక్షం కావాలంటే నారాయణుణ్ణి సేవించండి. ఇతర దేవతల నింద చేయక శ్రీమన్నారాయణుని శరణాగతి చేయండి (మనసా వచసా కర్మణా). (జరామరణమోక్షాయ మామాశ్రిత్య యతంతి యే । తే బ్రహ్మ తద్విదుః కృత్స్నమ్ ఆధ్యాత్మమ్ కర్మ చాఖిలమ్ ॥ సాధిభూతాధిదైవం మాం సాధియజ్ఞం చ యే విదుః ప్రయాణకాలే అపి చ మాం విదుర్యుక్తచేతసః ॥ భగవద్గీత 7-29,30). కామవాంఛలు కలవారు మాత్రమే ఇతర దేవతారాధన చేస్తారు (1-2-27). (కామైస్తైస్తైర్ హృతజ్ఞానాః ప్రపద్యంతే అన్యదేవతాః । తం తం నియమమాస్థాయ ప్రకృత్యా నియతాః స్వయా ॥ అంతవత్తు ఫలం తేషాం తద్భవత్యల్పమేధసామ్ । దేవాన్ దేవయజో యాంతి మద్భక్తా యాంతి మామపి ॥ భగవద్గీత 7-20,23) వారిని అలానే కొనసాగనివ్వండి. వారు ఆ దేవతా అనుగ్రహము పొందినచో శ్రీకృష్ణతత్త్వంలోకి రాగలరు. ఆ దేవతలు ఇచ్చే వరాలు, లాభాలు శ్రీకృష్ణుడి కరుణవల్లనే (యో యో యాం యాం తనుం భక్తః శ్రద్ధయార్చితు మిచ్ఛతి । తస్య తస్యాచలం శ్రద్ధాం తామేవ విదధామ్యహమ్ ॥ స తయా శ్రద్ధయా యుక్తః తస్యారాధనమీహతే । లభతే చ తతః కామాన్ మయైవ విహితాన్ హితాన్ ॥ భగవద్గీత 7-21,22). వాసుదేవుడే దేవాదిదేవుడు (1-2-28,29) అన్ని అవతారాలు వాసుదేవుడివే (1-2-34). సృష్టి అంతా ఆ వాసుదేవుడిదే. సృష్టికార్యానికై 16 మూలకములతో గల (పంచ భూతములు, దశేంద్రియములు, మనస్సు) ప్రకృతి, ప్రకృతిబద్ధులైన అహంకారముతో కూడిన జీవులను కర్మలు చేయమని వ్యక్తపరుస్తాడు స్వామి. దీన్నే మహాతత్త్వము అంటాము. ఇదే ప్రాకృతిక సృష్టి (1-3-1 నుండి 5).

జగృహే పౌరుషం రూపం భగవాన్ మహదాదిభిః
సంభూతం షోడశకలం ఆదౌ లోక సిసృక్షయా 1-3-1.
యస్య అంభసి శయానస్య యోగనిద్రాం వితన్వతః
నాభిహ్రద అంబుజాదాసీద్ బ్రహ్మా విశ్వసృజాం పతిః 1-3-2

దివ్యాకాశం (Spiritual sky)లోని స్వయం వెలుగు అయిన బ్రహ్మజ్యోతితో వైకుంఠలోకాలు, వాటిలో నిత్యముక్త జీవులు ఉన్నారు (2-9-9 నుండి 18). ఈ వైకుంఠలోకాలు దివ్యాకాశంలో 75% స్థలం

ఆక్రమించగా (పురుషసూక్తం, వేదం – గర్భస్తుతి), దివ్యాకాశంలో ఒక మూల 25% స్థలంలో మహాతత్త్వము నిర్మింపబడింది (బ్రహ్మాండాల ఏర్పాటు నిత్యబద్ధజీవులు సంచరించే ప్రదేశాలు అనగా మర్త్యలోకాలు). మహాతత్త్వనిర్మాణమునకై కారణసముద్రములో మహావిష్ణువు – కారణోదకశాయి విష్ణువు ప్రవేశించి, ఆయన మహాతత్త్వాన్ని తలచగానే, ఆయన శరీర చర్మ రంధ్రములనుండి ఎన్నో బ్రహ్మాండాలు వెలువడ్డాయి. ప్రతీ బ్రహ్మాండంలోకి గర్భోదకశాయి విష్ణువు ఆదిశేషుడితో (3–8–3) (నారాయణాంశ 2–10–10, 2–10–11) ప్రవేశించి గర్భజలముతో దానిని సగం వరకూ నింపి అందులో శయనిస్తాడు. ఈ జలము (నరములు) ఆధారంగా (ఆయనములుగా) కలవాడు కావున నారాయణుడని అంటాము (2–8–8, 2–10–11). ఆయనకే హరి అని, సంకర్షణుడని పేర్లు కలవు (2–10–10,11; 3–8–3). స్వామి నాభినుండి నాళముతో కూడిన కమలము ఉత్పన్నమై ఆ కమలము (పద్మం అన్నిలోకాలకు ప్రతీక – దీనిపై బ్రహ్మదేవుడు తన బ్రహ్మలోకం లేక సత్యలోకంలో ఉంటాడు 2–8–9) పైన బ్రహ్మదేవుడు ఆవిర్భవిస్తాడు (1–3–2). కాడలో 14 లోకాలు విలసిల్లుతాయి. ఇదే స్వామి విరాట్ రూపము (2–1–25 నుండి 39). బ్రహ్మదేవుడు ఒక పెద్ద ఇంజనీర్, ప్రాకృత సృష్టికర్త – జీవుల శరీరములను జోడించి ఇచ్చువాడు. గర్భోదకశాయివిష్ణు సహాయముతో జీవులకు వారి వారి స్థానాలను (పూర్వకల్ప కర్మఫలితాన్ని అనుసరించి), శరీరాలను ఇవ్వడంవల్ల దేవ, మానవ, రాక్షస మొదలగుగాగల సృష్టి జరుగుతుంది (1–3–5). ఉదాహరణకు– దక్ష, మరీచి, ప్రజాపతులు, మనువులు ప్రకటింపబడతారు. కల్పాంత ఇదం ఆదాయ శయానే అంభసి ఉదన్వతః శిశయిషోర్ అనుప్రాణమ్ వివిశే అంతర్ అహం (నారద) విభోః (బ్రహ్మ), సహస్రయుగ పర్యంతే ఉత్థాయ ఇదం సిసృక్షతః మరీచి మిశ్రా ఋషయః ప్రాణేభ్యః అహం చ (నారద) జజ్ఞిరే (1–6–29, 30– నారద వచనము)

ప్రతీ మనువు 71 మహాయుగాలు ఉంటాడు. ఇది బ్రహ్మదేవుడికి ఒక రోజు (14 మనువుల కాలము). ఇలా బ్రహ్మదేవుడి ఆయుష్షు 100 సంవత్సరములు (5,04,000 మనువుల కాలం) (సత్య త్రేతా ద్వాపర కలియుగాలు కలిస్తే ఒక మహాయుగము. 14 మనువులు – 43,20,000 సంవత్సరములు – సూర్య సంవత్సరములు).

బ్రహ్మదేవుడి ఆయుష్షు (100 సంవత్సరములు) విష్ణువునకు ఒక కనురెప్ప వేసినంత సమయము మాత్రమే– నిమేష – నిమిషము (One second) (3–11–38). ఇలా లెక్కిస్తూ పోతే ఆ మహాపురుషుడి (విష్ణుమూర్తి) (కారణోదకశాయివిష్ణువు) ఉచ్ఛ్వాస (Exhalation)లో ఎన్నో బ్రహ్మాండాలు (Clusters of Galaxies) బయటకు వస్తాయి. ఆయన నిశ్వాస (Inhalation)లో బ్రహ్మాండాలు స్వామిలోకి వెళతాయి (మహా ప్రళయం). అదే స్వామి యోగనిద్ర (1–6–29,30). ప్రళయాలు నాలుగు రకాలు – నిత్య ప్రళయము (ప్రతీక్షణం జీవులలో కలుగు మార్పు), నైమిత్తిక ప్రళయము (బ్రహ్మకు ఒకరోజు అయిన తర్వాత అనగా 1000 మహాయుగాల అనంతరము వచ్చే ప్రళయము), ప్రాకృతిక ప్రళయాలు – వికల్పము (బ్రహ్మకు 100 సంవత్సరములు ఆయుష్షునిండిన తర్వాత వచ్చేది) మరియు పైన చెప్పబడ్డ మహాప్రళయము (2–8–12).

ప్రతీ బ్రహ్మాండములో (Galaxy) ఒక మూల శ్వేతద్వీపం అందులోని క్షీరసముద్రములో సత్త్వగుణ-సంపన్నుడైన క్షీరోదకశాయి విష్ణు లేక పరమాత్మ ఉండి ఆ బ్రహ్మాండాన్ని పరిరక్షిస్తాడు (2-2-8, 2-1-25 నుండి 39). అదే విధంగా ఆ బ్రహ్మాండానికి చెందిన బ్రహ్మ ఉండే బ్రహ్మలోకం (సత్యలోకం) మరియు శివుడు ఉండే శివలోకము లేక సత్యలోకము ఏర్పరచబడతాయి.

సృష్టి పరిరక్షణకై స్వామి ఎన్నో రూపాలతో, అవతారాలతో వస్తాడు. అవి లెక్కించలేనివి. అయినా ముఖ్యమైనవి ఇక్కడ వర్ణించబడ్డాయి (1-31-1 to 27).

కృష్ణస్తు స్వయం భగవాన్ : (1-3-28)

శ్రీకృష్ణ అంశ	**నిర్వహించు కార్యము**
కారణోదకశాయి విష్ణువుచే కారణసముద్రమున కారణజలప్రవేశము (మహావిష్ణువుచే జలప్రవేశము (1-3-1) (2-6-42)) అండకోశప్రవేశము	ఆయన శరీర చర్మరంధ్రములనుండి బ్రహ్మాండాల ఉత్పత్తి (1-3-1) (Galaxies formation)
గర్భోదకశాయి విష్ణువుచే గర్భసముద్రమున గర్భజలప్రవేశము.(సంకర్షణుడు 3-8-3,4) లేక ఆదిశేషుడుచే బ్రహ్మాండప్రవేశము (1-3-2, 2-10-10,11)	ప్రతిబ్రహ్మాండ గర్భజలంలో యోగ నిద్రలో శయనించుట. (in Galaxy each) ఆయన నాభి కమలము నుండి బ్రహ్మదేవుడి ఆవిర్భావము. (1-3-2)
క్షీరోదకశాయి విష్ణువుచే క్షీరసముద్రమున క్షీరజలప్రవేశము. అనంతుడిపై శేషశాయి శ్వేతద్వీపము నందు 3-1-34) ప్రవేశము అనిరుద్ధుడు ఈయనే (3-8-10).	ప్రతీ బ్రహ్మాండములో శ్వేత ద్వీపమున గల పరమాత్మ= క్షీరోదకశాయి, హరి, విష్ణువుచే ఆ బ్రహ్మాండకార్యము,రక్షణ నిర్వహించబడ్డాయి (Manager).
శ్రీమన్నారాయణుడి పురుషావతారము - కారణోదక, గర్భోదక, క్షీరోదక విష్ణువులు శ్రీమన్నారాయణుడి గుణావతారము - బ్రహ్మ శివ విష్ణువులు శ్రీమన్నారాయణుడి లీలావతారము - మత్స్య, కూర్మ వరాహ, రామ మొదలగు అవతారములు శ్రీమన్నారాయణుడి అంశావతారములు - నారద, కుమార, పృథు, వ్యాస, శేష (అనంత) మొదలగునవి. (1-4-14,15) శ్రీమన్నారాయణుడి అంశాంశ అవతారములు విభూతి అవతారాలు ఎన్నెన్నో కలవు.	93% అంశ అవతారము క్షీరోదక శాయి విష్ణు 84% అంశ అవతారము శివుడుగా కైలాసమున వెలయుట 78% అంశ అవతారముతో బ్రహ్మ సత్యలోకమున వెలయుట 78% ముక్తజీవుడి అంశలక్షణములు పొందగలడు.

సృష్టికార్యానికై శ్రీకృష్ణుడి యొక్క కొన్ని ముఖ్య అవతారాలు (1-3-1 to 27) ఈ క్రింద వివరించబడ్డాయి.

మహాతత్త్వ నిర్మాణానికై శ్రీహరి నరముల(జలము)ను ఆధారముగా (ఆయనములుగా) చేసుకొని, నీటిలో ప్రవేశించుటవల్ల నారాయణుడిగా పేర్కొనబడతాడు (2-8-8, 2-10-11)

Table : సృష్టిక్రమము

Note: ప్రద్యుమ్నుడు చతుర్వ్యూహములో చివరి విష్ణు అంశ. ఇతడే మన్మథుడు. సృష్టికార్యమును ప్రోత్సహించువాడు.

శ్రీకృష్ణభగవానుడి నానావతారముల వర్ణన

1. కారణోదకశాయి విష్ణు అవతారము

మహావిష్ణువు కారణజలములోని బంగారు అండకోశము ప్రవేశించి కారణోదకశాయి విష్ణుమూర్తిగా 16 అంశలతోగల మహాతత్త్వాన్ని తన చూపులతో వికారము చెందించుట వల్ల (2-6-42) తన శరీరము నుండి ఎన్నో బ్రహ్మాండాలు (Galaxies) బయటకు వెళతాయి. ఇదే సృష్టికార్యమునకు నాంది. (జగృహే పౌరుషం రూపం భగవాన్ మహత్ ఆదిభిః 1-3-1).

2. గర్భోదకశాయి విష్ణు అవతారము : సంకర్షణుడు లేక ఆదిశేషుడు నుండి బ్రహ్మదేవుడి ఆవిర్భావము :

ప్రతీ బ్రహ్మాండములోని (Galaxy) గర్భజలంలోకి స్వామి అంశ ప్రవేశించి గర్భోదకశాయి విష్ణుమూర్తి అవతారము స్వీకరిస్తాడు. యోగనిద్రలో ఉన్న ఆ స్వామి నాభినుండి కమలము ఆవిర్భవించుట అనగా లోకాలు అన్ని వికసించుట (Galaxy formation), ఆ పద్మమున బ్రహ్మదేవుడు వెలసిల్లుతాడు. తామరతూడు (నాళము) నందు లోకాలు అన్ని ఏర్పడతాయి. లోకాలన్నీ విరాట్‌పురుషుని అవయవములే (యస్య అంభసి శయానస్య యోగనిద్రాం వితన్వతః నాభిహ్రద అంబుజాత్ ఆసీత్ బ్రహ్మా విశ్వసృజాం పతిః 1-3-2).

సృష్టికార్యమునకై బ్రహ్మ 1000 సంవత్సరములు తపస్సు చేసి నారాయణుడి వద్ద విద్యను తీసుకొని నారాయణుడి సహాయముతో దేవ, మానవ, రాక్షస, అయోనిజ, యోని (తిర్యక్) మొదలగునవి సృష్టి చేస్తాడు.

3. బ్రహ్మమానసపుత్రులు - కుమార అవతారము

సృష్టికార్యము చేయుటకై బ్రహ్మ తలచినంతనే నలుగురు బ్రహ్మచారుల సృష్టి జరుగుతుంది. వారే బ్రహ్మ మానస పుత్రులు. వారిపేర్లు సనక, సనత్, సనందన, సనాతన కుమారులు. వీరు ఆత్మతత్త్వమును లోకాలలో బోధించారు. వీరు భాగవతధర్మప్రచారకులు. వీరు యోగమహిమవల్ల కుమారులుగనే ఉండిపోయారు. వీరు నారదునికి శ్రీమద్భాగవత ఉపదేశం చేసారు. కుమారసంప్రదాయము ఇప్పటికీ ఉత్తర భారతమున కలదు.

4. వరాహ అవతారము (సూకర – Wild boar appearance from the nose of Brahma) :

ఈ అడవిపంది బ్రహ్మముక్కులో నుండి ఏర్పడినది. కావున దీనికి గ్రహణశక్తి (వాసనకనిపెట్టే శక్తి అద్భుతం) అధికము. రాక్షస హిరణ్యాక్షుడు భూమిని దొంగిలించి బ్రహ్మాండంలోని రసాతలం నీటిలో దాచిపెట్టాడు. భూవాసన (గంధగుణకం పృథ్వీ) కనిపెట్టగలిగే ఈ వరాహరూపమును ధరించి, బ్రహ్మాండములో గర్భజలమున ప్రవేశించి, భూవాసన ఎక్కడుందో వెదికి, రసాతలమున ప్రవేశించి హిరణ్యాక్షుని తన కోరలతో చంపి, కోరలపై భూమిని ఉంచుకొని వెలికితీసి దాన్ని యథాస్థానములో ఉంచాడు (1–3–7, 2–7–1). వరాహస్వామి వల్ల భూమాతకు నరకాసురుడు జన్మించాడు (హిరణ్యాక్షుడి సమక్షంలో).

ఇలా భూదేవి ఉద్ధరణ జరిగిన తర్వాత భూమిపై సృష్టికి, ఆవాసానికి సరిపడే జీవుల శరీరాలను బ్రహ్మ తయారుచేశాడు. బ్రహ్మదేవుడు రెండు రూపాలు ధరించాడు. వారు శతరూపి (ఆడ) మరియు స్వాయంభువ మనువు (మగ). వారిచే యోనిసృష్టి ఆరంభమైనది (3–12–52).

5. నారద అవతారము

కృష్ణభక్తిప్రచారమునకై వెలసిన అవతారము. ప్రజలకు వేదసారాంశమైన నారదభక్తిసూత్రాలు, నారదపాంచరాత్రపద్ధతి, వ్యాసాదులకు శ్రీమద్భాగవతధర్మబోధ, ధర్మస్థాపనకై ఏర్పడ్డ భగవదంశ (1–3–8; 1–4–8; 1–6 మరియు 1–7 అధ్యాయములు).

6. నర – నారాయణుల అవతారము : (తపస్సు ఎలా చేయాలో నిరూపణ)

వీరు కవలలుగా దక్షప్రజాపతి కుమార్తె, ధర్మప్రజాపతి భార్య అయిన "మూర్తి"కి పుత్రులుగా జన్మించారు. బ్రహ్మ నుండి సహస్రకవచుడు వరము పొందాడు – తనకు మరణం రాకూడదని. ఈ రాక్షసుడు బ్రహ్మకై తపస్సు చేసి వరము పొందాడు. అదేమంటే 1000 సంవత్సరాలు ఒకేసారి యుద్ధము మరియు తపస్సు చేసే వీరుడితో తప్ప తనకు చావు రారాదని వరము కోరాడు, పొందాడు. ఒకే స్వామి రెండు రూపాలలో సహస్రకవచుడి సంహారము కొరకు ఆవిర్భవించాడు నరనారాయణులుగా.

నరనారాయణులు గురుశిష్య సంబంధం ఎలా ఉండాలో ప్రచారము చేశారు. తపస్సు ఎలా చేయాలో చేసి చూపించారు. "విశ్వామిత్రుడు" తపస్సులో మొదట మేనకచే భంగము పొంది మేనక వల్ల మోహము పొంది సంసారములోకి దిగి శకుంతలను కన్నాడు. ఆ తర్వాత పరిస్థితిని గ్రహించి కామవాంఛకు దూరమయ్యాడు, మళ్ళీ తపస్సు మొదలుపెట్టాడు. ఈసారి తపస్సును భంగము చేయుటకు రంభ అప్సరసవచ్చింది. పరిస్థితిని గ్రహించిన విశ్వామిత్రుడు క్రోధంతో ఆమెను బూడిద చేశాడు. అంటే క్రోధాన్ని జయించలేకపోయాడు. ఇలా విశ్వామిత్రుడు ఎన్నో అవస్థలు పడ్డాడు.

"శివుడు" కూడా తన తీవ్ర తపస్సును భగ్నము చేయుటకై వచ్చిన మన్మథుని కోపాగ్నితో భస్మీకరణం చేశాడు (2–7–7). ఇలా కాక "నర నారాయణులు" కామక్రోధాదులు గెలిచినవారు. వారి తపస్సు భగ్నం

చేయడానికి ఇంద్రుడు రంభ, మేనకలను పంపాడు. నరనారాయణులు చలించక, నవ్వి, మీకేమి అందం ఉంది, మీకంటే అందగత్తెను ఇస్తాను అని తన ఊరువులను చీల్చి (తొడలను) ఊర్వశిని వ్యక్తీకరింపజేసి ఇంద్రుడికి బహుమతిగా పంపాడు (2-7-6). "ఊర్వశిని" చూసిన ఇంద్రుడు మైమరచి ఆమె మోహానికి అందానికి పరవశుడై 1000 సంవత్సరములు ఆవిడతో సంసారము చేశాడు. నరనారాయణులు తపస్సులో, ధర్మప్రతిష్ఠాపన యందు, యుద్ధమందు సాటిలేనివారు (1-3-9, 2-7-6).

7. కపిల మహర్షి

కాలక్రమంలో యోగము మరియు జ్ఞానం నష్టంకావడంవల్ల వాటి ప్రచారమునకై దేవహూతి మరియు కర్దమ ప్రజాపతికి కుమారుడిగా పుట్టాడు. సాంఖ్యయోగము, గర్భపరిణామము, భక్తితత్త్వము మొదలగునవి తల్లి దేవహూతికి మరియు ఆసురి అను బ్రాహ్మణునకు బోధించాడు. వారి ద్వారా ఈ జ్ఞానం అందుబాటులోకి వచ్చింది (1-3-10; 1-9-19; 2-7-3). నవ ప్రజాపతుల భార్యలు 9 మంది కపిలమహర్షికి అక్కయ్యలు అవుతారు.

8. యజ్ఞపురుషుడు (సుయజ్ఞ)

ఆకూతి, ప్రజాపతి రుచి పుత్రుడు - యజ్ఞపురుషుడు. యజ్ఞములు చేయడంవల్ల బాధలనుండి నివృత్తి కలుగుతుంది అని ప్రచారము చేసిన హరి అవతారము. ఈయన భార్య "దక్షిణ". దక్షిణ లేని యజ్ఞము చేయరాదు (Give good charities in Yajna). సుయజ్ఞ త్రిలోకాలను పాలించి త్రిలోకాలలోని అన్ని బాధలను యజ్ఞంతో పోగొట్టడం వల్ల ఈయన "హరి"యే అని స్వాయంభువముని పిలిచాడు. వర్షములను యజ్ఞంతో సృష్టించి ముల్లోకాలు పడుతున్న బాధలను తొలగించాడు (1-3-12; 2-7-2).

సుయజ్ఞ మరియు దక్షిణల పురుషసంతానం "యామ" మొదలగు దేవతలు. "యామ" ఇంద్రుడు అయ్యాడు.

9. దత్తాత్రేయుడు

పరమయోగి. భగవత్తత్త్వాన్ని అలర్క, ప్రహ్లాద, యదు (యదువంశ కర్త) మొదలగు వారికి యోగ తత్త్వాన్ని బోధించాడు. హైహయ రాజు కార్తవీర్యార్జునుడు దత్తాత్రేయుడి వల్ల 1000 చేతులు ఆయుధాలు పొందాడు. కార్తవీర్యార్జునుడి రాజ్యంలో దొంగలు లేరు, ఇండ్లకు తలుపులు లేవు. ధర్మబుద్ధితో పరిపాలన చేశాడు. వేటాడలేదు, క్రూరమృగ బాధ కూడాలేదు. ప్రజలు సుఖశాంతులు పొందారు. అయితే కార్తవీర్యార్జునుడు ఒకసారి అడవిలో అలిసి పరశురాముడి తండ్రి - జమదగ్ని ఆశ్రమమునకు వెళ్ళి - జమదగ్ని వద్ద సత్కారాలు పొంది "సురభి" ఆవును వద్దన్నా వినక బలవంతంగా తీసుకుపోయాడు. ఆ తర్వాత పరిస్థితిని తెలుసుకొని పరశురాముడు ఆయనను వధించి "సురభి"ని తెచ్చి, తండ్రికి ఇచ్చాడు. (కథా వివరాలు 9వ స్కంధము 16 మరియు 17 అధ్యాయములలో చూడవచ్చు).

దత్తాత్రేయుడి తల్లిదండ్రులు - అనసూయ, అత్రి (దత్త+అత్రి). అత్రి, అనసూయల సంతానము దుర్వాసుడు (శివాంశ), చంద్రుడు (బ్రహ్మాంశ), దత్తాత్రేయుడు (విష్ణుఅంశ)గా నేను నీకు ఇవ్వబడ్డాను అని విష్ణుమూర్తి అనసూయకు తెలిపాడు (అయం దత్తః). దత్తాత్రేయుడు బ్రహ్మవిష్ణుశివ అంశ అవతారమని బ్రహ్మాండపురాణము తెలియజేస్తోంది.

దత్తాత్రేయుడు తన యోగసాధనకొరకై నిగూఢంగా సంచరించేవాడు. యోగభంగం కాకుండా ఉండటానికి పైకి పిచ్చివాడిలా, కర్మిష్ఠిగా కనబడేవాడు. ఇలా ఉండటం వల్ల మోక్షకాములు కాక, ఐశ్వర్యసిద్ధులు కావాలనే వారు దూరంగా ఉండేవారు. ఆయన 4 కుక్కలు (చతుర్వేదాలు), మద్యం (మోక్ష అమృతరసం ఉండేది ఆ పాత్రలో), మగువలు (ముక్తి, భక్తి, శ్రద్ధ, బుద్ధి రూపాలు) చుట్టూ పెట్టుకొని ఉండేవాడు. నల్లని వాడియందు గుర్తుకై (శ్రీకృష్ణుడి గుర్తుకై) నల్లమందు కూడా ఉంచుకునేవాడు (సదా నామకీర్తనలో రమించేవాడు.) (1-3-11; 2-7-4).

10. ఋషభదేవుడు

మేరుదేవి మరియు మహారాజు నాభిపుత్రుడు (King Nabhi is the son of Priyavrata). ఋషభదేవుడి పుత్రుడే భరతుడు (King Bharath later became Jada Bharatha). ఋషభదేవుడు రాజ్యం పాలించిన తర్వాత దానియందు మోహములేక వైరాగి ఎట్లా కావాలో చూపించాడు. అజగరవృత్తి ఆచరించాడు. జడయోగములాంటి 16 యోగాలు చేశాడు. వీటిని సరిగా అర్థంచేసుకోనివారు దిగంబరులు, పీతాంబరులు, శ్వేతాంబరులు మొదలగు సంప్రదాయములను ఏర్పరచుకొన్నారు (1-3-13; 2-7-10).

11. పృథుచక్రవర్తి

ఈయన పేరు మీదనే భూమిని పృథు అని పిలువసాగారు. అంతటి గొప్పవాడు. సాంఘికవ్యవస్థ, గ్రామవ్యవస్థ, వ్యవసాయము మొదలగునవి ఏర్పరచాడు.

అంగ ప్రజాపతి శూద్రస్త్రీని వివాహమాడాడు. అతడే వేనుడు. వేనుడి రాజ్యపాలన క్రూరమైనది. యజ్ఞయాగాదులు లేవు. భగవత్ ధర్మప్రచారము, ధర్మాచరణలేనిదై బ్రాహ్మణులను హింసింపసాగాడు. ఆగ్రహించిన భూమాత పంటలను ఇవ్వకుండా విత్తనాలను, ఓషధులను దాచుకున్నది. బ్రాహ్మణహింసవల్ల బ్రాహ్మణులు ఆగ్రహించి మరణించమని శపించారు. రాజులేని రాజ్యము దొంగల పాలయినది. ప్రజలు పీడించబడ్డారు. ఇది గ్రహించిన బ్రాహ్మణులు దుఃఖితులై వేనుడి శవము యొక్క ఎడమ తొడను మర్దించి మళ్ళీ రాజును సృష్టించే ప్రయత్నము చేసారు. కాని అప్పుడు పుట్టినవాడు - నిషాదుడు - ఆయన నుండి నిషాదజాతి ఏర్పడింది (The poison of King Vena appeared as a black man). నిషాదుడు రాజ్యానికి ఏలడం సమర్థుడు కాదని గ్రహించి (నిషాద జాతి), బ్రాహ్మణులు ఈసారి వేనుడి శవముయొక్క కుడి భుజమును (దక్షిణబాహువు) మర్దించడం వల్ల ఏర్పడ్డ మహానుభావుడు, పృథుచక్రవర్తి. భూమాత తాను

దాచిపెట్టిన విత్తనాలు ఓషధులతో సుఖశాంతులు పొందారు. (1-3-14; 2-7-9). (You see here advanced Genetic Engineering, Biotechnology, and Synthetic Biology)

12. మత్స్యావతారము

మహిమలు కల మాట్లాడే మత్స్యం. ప్రళయకాలంలో సప్త ఋషులను, వేదాలను రక్షించేది. కల్పాంతరములో అంతా ప్రళయజలంలో మునిగినప్పుడు పడవలో సప్త ఋషులు, వేదాలు రక్షింపబడగా, సత్యవ్రతుడు ఈ పడవను - వాసుకీసర్పాన్నీ వాడి మత్స్యము యొక్క కొమ్ముకు కడ్తాడు. మళ్ళీ కల్పము వచ్చేవరకు ఇలా రక్షింపబడతారు. సత్యవ్రతుడు వచ్చే ఆ కల్పానికి మనువు అవుతాడు. ఇతడే వైవస్వత మనువు. ప్రళయం శివుడివల్ల కాబట్టి మత్స్యపురాణములో ఎక్కువగా శివమహిమ వర్ణింపబడి ఉంది.

మరోసారి ప్రళయకాలంలో బ్రహ్మనుండి హయగ్రీవుడు (బ్రహ్మవేద ప్రవార్త) అనే రాక్షసుడు (వివిధ కల్పాలలో మధుకైటభులు/శంఖాసురుడు/సోమకాసురుడు అను రాక్షసులు) సృష్టిరహస్యాలు కల వేదమును (File containing the secrets of Vedas) దొంగిలించాడు. మత్స్యరూపస్వామి ప్రళయసముద్రములో వాడిని దొరికించుకొని, చంపి, వేదాలను తీసుకొని తిరిగి బ్రహ్మకు ఇచ్చాడు.

ఒడిదొడుకులు గల ప్రళయసముద్రమునుండి మత్స్యము కాపాడింది. (ఆవాసాన్ని కాపాడింది). అలాగే సంసారసాగరాన్ని కూడా దాటకలిగేట్టు చేసేది మత్స్యయంత్రము. కావున మత్స్యయంత్రప్రతిష్ఠాపన క్షేమానికి, కూర్మయంత్రప్రతిష్ఠాపన స్థిరత్వానికి చేసుకుంటారు (1-3-15, 2-7-12). (8-24-61).

13. కూర్మావతారము= కమఠ అవతారము= కచ్ఛప అవతారము (తాబేలు)

ఒకసారి సన్మానంలో దుర్వాసమునికి పూలమాలను వేశారు. ఎదురుగా గజారోహణుడై వస్తున్న తన శిష్యుడైన ఇంద్రుడు కనబడ్డాడు. ఇంద్రుడు దుర్వాస మునికి నమస్కరించాడు (దుర్వాసుడిది శివఅంశ). ప్రీతిచెందిన దుర్వాసముని తన మెడలోని పుష్పమాలను ఇంద్రుడికి అలంకరించాడు (మెడలోవేశాడు). లోపల అహంకారితుడై ఉన్న ఇంద్రుడు దాన్ని తీసి తన వాహనమైన ఐరావతమను ఏనుగుకు అలంకరించాడు. అది తొండంతో ఆ మాలను క్రిందపారవేసి కాలితో నలిపింది. ఆగ్రహించిన దుర్వాసుడు పదవీభ్రష్టుడివి కమ్మని ఇంద్రుణ్ణి శపించాడు (బ్రాహ్మణశాపం). ఇది తెలుసుకొన్న రాక్షసరాజు బలిచక్రవర్తి, దేవతలను ఓడించి రాజ్యం చేజిక్కించుకున్నాడు. తేజోవిహీనులైన ఇంద్రాది దేవతలు భయపడి దాక్కుని శ్రీహరిని శరణువేడారు. దేవతలకు యుద్ధంలో చావురాకుండా చేయాలని స్వామి వారికి అమృతకలశ ప్రాప్తి, అమృతపానం చేయించడానికి క్షీరసాగరమథనం గూర్చి వారికి తెలియజేశాడు (చమత్కారము - ఏమంటే శ్రీహరికి కావలసిన లక్ష్మీదేవి - క్షీరసాగరకన్య - సముద్రకన్య - వస్తుంది తనను వరిస్తుందని ఆశ - క్షీరసాగరమథనంలో ముఖ్యంగా వచ్చింది అమ్మవారే (Love affair of Vishnu!!!). క్షీరసాగర మథనానికి అనగా చిలకడానికి మంధరపర్వతాన్ని కవ్వంగా, వాసుకీ తాడుగా, దేవతలు మరియు అసురులు

(పాలివాళ్ళు) చిలుకుటకై, మంధరపర్వతాన్ని సముద్రంలో మోయడానికి స్వామి కూర్మరూపము ధరించి వీపుపై దాన్ని ఉంచుకున్నాడు (చమత్కారము - స్వామికి వీపుకు అంటిన దురద వదిలించుట!!!). క్షీర సాగరమథనంలో అలసిన వాసుకీ, దేవతలు, అసురుల పరిస్థితి గ్రహించి స్వామియే అష్టమూర్తులుగా అవతరించి క్షీరసాగరమథనం చేశాడు. అష్ట లక్ష్ములను పొందాడు. పైకి ఏమో దేవాసురులు కష్టపడినట్లు కనపడ్డా, అంతాచేసింది ఆ శ్రీహరే (పద్మపురాణము - అష్టలక్ష్మీదేవతలు క్షీరసాగరమథనంలో పాల్గొన్న అష్టమూర్తి సేవకై వెలిసారు). అదే స్వామి కరుణ, లీల, మహాత్మ్యము (పెద్దలు వేసిన పూలమాలను ఇతరులకు ఈయరాదు అని గుణపాఠము) (Kunti also served Durvasa and got benediction from him. Durvasa with his disciples appeared before Pandavas for food during their forest dwelling period vanavasa and Lord Krishna saved Pandavas from this awkward situation on the invocation of Draupadi. However, Durvasa was defeated, humiliated, and truth was known to him through king Ambarisha - i.e., Ekadasi penance affair) (1-3-16, 2-7-13).

14. ధన్వంతరి అవతారము

క్షీరసాగరమథనంలో వచ్చిన ఔషధాలపాత్రతో - అమృతభాండముతో స్వామి ప్రత్యక్షమయ్యాడు. స్వామియే ఆయుర్వేదశాస్త్రానికి మూలము. ఈ అమృతకలశాన్ని రాక్షసులు బలవంతాన లాక్కుని వెళ్ళిపోయారు (1-3-17; 2-7-21). ధన్వంతరి పేరు స్మరిస్తే రోగాలు నయమైపోతాయి.

15. మోహినీ అవతారము

సముద్రమథనంలో వచ్చిన అమృతభాండాన్ని అసురులు దొంగిలించి వెళుతూంటే, స్వామి అతి అందమైన మోహినీ స్త్రీ రూపాన్ని ధరించి వారిని ఆకర్షించాడు. అబ్బ! ఏమి సౌందర్యమని వారు మోహితులై మైమరచి నీవే కావాలన్నారు. అమృతపాత్రను పంచమని ఆవిడకు ఇచ్చారు. మోహినీదేవి తెలివిగా దేవతలకు అమృతపానం చేయించింది. మోహినీ సౌందర్యాన్ని చూసి శివుడు కూడా మోహితుడయ్యాడు (ఆయనస్థలనమే బంగారము) (1-3-17) (8-12-33). విడవబడ్డ రేతస్సునుండి వెండి, బంగారు క్షేత్రములు ఏర్పడ్డాయి.

16. నారసింహ అవతారము

నరసింహుడు మహాభయంకరముగా అవతరించాడు (2-7-14). ప్రహ్లాదుడికి కూడా స్వామి ఈ రూపంలో వస్తాడని తెలియదు. ప్రహ్లాదుడు శ్రీకృష్ణభక్తుడే తప్ప, ఈ రూపాన్ని చూసి ఆశ్చర్యపడ్డాడు, భయపడలేదు. ఈ రూపాన్ని చూసి భయపడి, ఈయన నా భర్తకాదు నేను వెళ్ళి శాంతించమని అడగను అంది లక్ష్మీదేవి. బ్రహ్మశివాదులు కూడా భయపడ్డారు. స్వామిని శాంతింపచేయలేక, 5 సంవత్సరముల బాలుడైన ప్రహ్లాదుడినే స్వామి వద్దకు పంపారు. "నీ కోసమే వచ్చాడు కాబట్టి నీవే వెళ్ళు, శాంతించమని ప్రార్థించు" అన్నారు - బ్రహ్మశివాదులు.

ప్రహ్లాదుడి మాటలు నిజము చేయడానికి, “ఇందుకలడందులేడని సందేహము వలదు, చక్రి ఎందెందు వెదకిన అందందే కలడని” – అన్న ప్రహ్లాదుడి మాటలు సార్థకము చేయడానికి, పరువు కాపాడడానికి స్వామి ఇలా ప్రత్యక్షమయ్యాడు. అయితే ఈ స్తంభమున నీ స్వామిని చూపగలవా అని ప్రహ్లాదుని తండ్రి రాజు హిరణ్యకశిపుడు వెక్కిరించాడు. ఈ సవాలు ప్రహ్లాదుడికి, అంతేకాక ప్రహ్లాదుడికి బోధలు చేసిన గురువు నారదులు, నారదుడి గురువు బ్రహ్మ సనకాదులు మొదలగు వారి పరువు కాపాడడానికి, భాగవతవచనములు సరియైనది అని నిరూపించుటకు స్వామి హిరణ్యకశిపుడి ఎదుట ప్రత్యక్షమయ్యాడు. నరసింహ అవతారము – భాగవతుల ప్రతిష్ఠ నిలపడానికే తప్ప హిరణ్యకశిపుడి సంహారానికి కాదు. హిరణ్యకశిపుడిని సంహరించాలంటే స్వామి వద్ద ఇంకా ఎన్నో ఉపాయాలు ఉన్నాయి. తాను ఈ రూపంలో రావలసిన అవసరమే లేదు. అలాగే, హిరణ్యకశిపుడు కూడా వైరిభావంతో ఎల్లపుడు స్వామినే తలచేవాడు. కావున స్వామిని దర్శించే అర్హతను హిరణ్యకశిపుడు సంపాదించుకున్నాడు. స్వయాన స్వామిచేతిలోనే మరణించాడు. అలాగే హిరణ్యాక్షుడు కూడా. ఇదే కోవకు చెందినవారు శిశుపాల దంతవక్త్రులు, కంసుడు మొదలగువారు. రాజు వేనుడు మాత్రము స్వామిని తలవకపోవడంవల్ల వాడికి మోక్షం రాలేదు. స్వామిదర్శనం కాక మరోవిధంగా చచ్చాడు. ఎల్లవేళలా ప్రేమతోనైనా (గోపికలు), లేక శత్రువుగానైనా (కంసుడు), మిత్రుడిగానైనా (అర్జునుడు, ఉద్ధవుడు), తండ్రిగానైనా, (అనిరుద్ధుడు, ప్రద్యుమ్నుడు) పుత్రుడిగానైనా (వాసుదేవుడు – దేవకీ, యశోదా, నందుడు), భర్తగానైనా (రుక్మిణీ, సత్యభామలు), సేవకుడిగానైనా (ప్రహ్లాదుడు, లక్ష్మీదేవి), యజమానిగా (నందసునందలు), మరే సంబంధం పెట్టుకున్నా ఎలా తలచినా, తలచిన వారియందు కరుణచూపిస్తాడు – సమదర్శిని అయిన శ్రీహరి, పొగడ్తలకు కాని, నిందలకు గాని లొంగనివాడు. అయితే తప్పుచేసే వాణ్ణి శిక్షించక మానడు శ్రీహరి (శాస్త్రపాణిః), అలాగే భక్తుణ్ణి రక్షించక మానడు శ్రీహరి (న మే భక్తః ప్రణశ్యతి – భగవద్గీత) (1–3–18, 2–7–14). **వ్యాప్నోతి ఇతి విష్ణుః** – ఇది నిజం చేయడానికి నరసింహుడిగా ఆవిర్భవించాడు.

రైతు వ్యవసాయం చేస్తూంటే కలుపుమొక్కలు కూడా పెరుగుతుంటాయి. గడ్డి మొలుస్తుంది. కలుపు, గడ్డి గూర్చి వ్యవసాయము చేయరు. మరియు అవి మొలుస్తాయని వ్యవసాయము చేయక మానరాదు. స్వామి కలడు – భయము వలదు. కావున భక్తిని ఎన్ని కష్టాలు వచ్చినా చేయండి (వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధిః – భగవద్గీత 2–44).

17. భృగుపతి రూపము – పరశురాముడు

రేణుక జమదగ్నిల పుత్రుడు. 21 సార్లు భూమండలాన్ని తిరిగి అధర్ములైన రాజులను వధించాడు (2–7–22). భీష్ముడికి గురువు. తండ్రి కామధేను (సురభిఆవు)ను బలవంతంగా తీసుకుపోయిన రాజు కార్తవీర్యార్జునుని సంహరించి తండ్రికి ఇచ్చాడు. కార్తవీర్యార్జునుడి కుమారులు తండ్రి జమదగ్నిని చంపుటచూసి పరశురాముడు తండ్రిని బ్రతికించాడు, కార్తవీర్యార్జునుడి పుత్రులను సంహరించాడు.

నీటికై నదికి వెళ్ళిన రేణుక మనస్సులో కామవికారం పొందింది. అపరాధము చేసిన తల్లిని వధించమని ఆజ్ఞాపించాడు. తండ్రి మహిమ తెలిసిన పరశురాముడు అలాగే చేసాడు. పితృఆజ్ఞ పాలించినందుకు ఏం కావాలో కోరుకోమన్నాడు. తల్లిని బ్రతికించమని, మరియు జరిగిన విషయము ఆవిడ మరచేటట్లు చేయమన్నాడు. జమదగ్ని అలానే చేసాడు (1-3-20; 2-7-22).

18. వామనుడు= త్రివిక్రముడు= ఉపేంద్రుడు (ఉగ్రఇంద్రము కలవాడు లేక దేవతలు ఇంద్రుడు పాలివారిగా కలవాడు)

లోకకళ్యాణార్థం బ్రాహ్మణ బ్రహ్మచారిగా లక్ష్మీపతి, రాక్షసచక్రవర్తి బలియాగానికి వెళ్ళి "భవతి భిక్షాం దేహి" అని యాచించాడు (అలాకాక అన్నీ స్వార్థానికై యాచించే వాళ్ళం మనము). కోరుకోమన్నాడు బలి బ్రాహ్మణ బాలుని చూసి; వీడు ముద్దుగా ఉన్నాడు స్తన్యం ఇస్తే బాగుంటుంది అనుకొంది బలికూతురు రత్నమాల. నాకేమి అక్కరలేదు, మూడు అడుగులు భూదానంచేస్తే చాలు అన్నాడు త్రివిక్రముడు. వచ్చినవాడు కపటబ్రహ్మచారి, శ్రీహరి అని నిర్ధారించి గురువు శుక్రాచార్యుడు దానం చేయరాదని రాజు బలిని ఆజ్ఞాపించాడు. బ్రాహ్మణ ప్రీతిగలవాడు, ఇచ్చిన మాటను నిలబెట్టుకొనే బలిచక్రవర్తి, గురు శుక్రాచార్యుని తిరస్కరించి దానం చేశాడు. స్వామి ఒక పాదంతో భూమిని కొలిచాడు, మరొక పాదంతో బలి ఆక్రమించిన దేవలోకంతో సహా ముల్లోకాలను కొలిచాడు, మూడవ పాదానికి స్థలంలేక బలి తన తలపై పాదాన్ని పెట్టమన్నాడు. ఇది సహించని రాక్షసవీరులు యుద్ధానికి వస్తే వారించాడు బలిచక్రవర్తి. విషయాన్ని చూసి బంధింపబడ్డ బలిని చూద్దామని తాతగారు ప్రహ్లాదుడు వచ్చాడు. నమస్కరిద్దామంటే బలికి పాపం చేతులు కట్టబడి ఉన్నవి. స్వామిలీలను తిలకించాడు ప్రహ్లాదుడు. వామనుడు తన పాదాన్ని బలి తలపై ఉంచి రసాతలానికి పంపాడు. రాజు బలి పరీక్షలో నెగ్గాడు. నిగర్వి అయ్యాడు. ప్రీతి చెందిన త్రివిక్రముడు బలిని దేవలోకాన్ని మించిన భోగాలు కల రసాతలమునకు అధిపతిని చేసాడు. నైమిత్తికప్రళయంలో బ్రహ్మకు ఒక్కరోజులో పోయేది ఇంద్రలోకము. అనగా ఇంద్రుడి పదవిపోయి మళ్ళీ సృష్టిలో కొత్త ఇంద్రుడు వస్తాడు. మహాప్రళయం (ప్రాకృతిక) అంటే బ్రహ్మకు 100 సంవత్సరముల కాలము నిండినప్పుడే రసాతలం విలీనమవుతుంది. అంటే కల్పాంతములోనే రసాతలము పోతుంది. అప్పటిదాకా బలి రాజ్యాన్ని అనుభవించ వచ్చును. కొత్త కల్పంలో క్రొత్త బ్రహ్మగా బలియే వస్తాడు (సావర్ణి మన్వంతరం) అని కూడా స్వామి వరమిచ్చాడు. మోక్షాలన్ని రాక్షసులకే, దేవతలకు కాదు అని గ్రహించాలి. అంతేకాక బలికి రసాతలమందు కాపలాదారుడిగా (Security Guard) అయ్యాడు స్వామి. ఎంత కరుణామయుడో ఆలోచించండి. వద్దంటే అన్నీ ఇస్తాడు. బలి తనరాజ్యాన్నే దానం చేసాడు కాబట్టి వచ్చే జన్మలో 14 లోకాలకు రాజుగా అనగా బ్రహ్మగా అవుతావని ఉపేంద్రుడు వరము ఇచ్చాడు. అంటే స్వామికి కొద్దిగా అర్పించినా, సేవచేసినా ఎంతో అధికంగా ఫలాన్ని ఇచ్చేవాడు శ్రీహరి. బలిమహారాజు కాయేన, మనసా, వాచా చేసిన కర్మలను స్వామి తన మూడు పాదాలతో తీసుకున్నాడు. మోక్షాన్ని ఇచ్చాడు (1-3-19).

బలి మనవడు రావణాసురుడు. బలిని పరామర్శిద్దామని ఓసారి రసాతలము వెళ్ళాడు. ద్వారపాలకుడైన రాముడు (వామనుడు) వారించాడు. ఆగ్రహించి రావణాసురుడిని తన్నాడు కాపలాదారుడు. విభ్రాంతి చెందిన రావణాసురుడు అల్లంత దూరాన నేలపై పడ్డవాడై లేచి దొడ్డిదారిన వెళ్ళి బలితో చెప్పుకున్నాడట! ఇది స్వామిలీల (1-3-19, 1-4-14,15; 1-7-4,8; 2-7-17,40).

19. వ్యాసమహర్షి

మహర్షి పరాశరుడివల్ల సత్యవతికి పుడతాడు శ్రీవ్యాసదేవుడు. ఉపరిచరవసువు కూతురు సత్యవతి, మత్స్యకన్యక. చంద్రవంశపురాజైన శంతనుడు గంగామాతవల్ల భీష్ముని కన్నాడు. గంగామాత వెళ్ళిపోవడం వల్ల దుఃఖితుడైన శంతనుడు సత్యవతిని వివాహమాడి చిత్రాంగద, విచిత్రవీర్యులను కంటాడు. చిత్రాంగదుడు చనిపోతాడు. విచిత్రవీర్యుడి భార్యలు అంబికా, అంబాలికా (కాశీరాజుకన్యలు అంబ, అంబిక, అంబాలిక. అంబకు వివాహము కాక మునుపు భీష్ముడిపై కోరిక, భీష్ముడు తిరస్కరించాడు. వీరిని బలత్కారాన అపహరించి తెస్తాడు తమ్ముడికై భీష్ముడు. అంబ కోపంతో వెళ్ళిపోయి భీష్మునిపై పగ తీర్చుకోవడానికి తపస్సు చేస్తుంది, శిఖండిగా తయారవుతుంది మరుజన్మలో). విచిత్రవీర్యుడు జబ్బుచేసి మరణిస్తాడు. వంశవృద్ధిలేక నిలిచిపోవుట చూసి, సత్యవతి తన పుత్రుడైన శ్రీవ్యాసుని విచిత్రవీర్యుని భార్యలైన అంబికా, అంబాలికాలకు సంతానప్రాప్తి చేయమంది. ఋషిరూపంలో ఉన్న వ్యాసుని చూసి అసహ్యించుకుంది అంబిక. తత్ఫలితంగా ధృతరాష్ట్ర, పాండుల జననం, అంబాలికా వ్యాసుని చూసి భయపడి తన దాసీని ఆ రాత్రి వ్యాసుడి వద్దకు పంపింది. తత్ఫలితంగా విదురుడు జన్మించాడు. ఇది శ్రీవ్యాసమహర్షి పూర్వాశ్రమ వృత్తాంతము (9-22-22 నుండి 25).

శ్రీవాస్యమహర్షి శ్రీహరి అవతారమే (వ్యాసాయ విష్ణురూపాయ) - జాతః పరాశరాద్యోగీ వాసవ్యాం కలయా హరేః (1-4-14). రాబోవు తరములవారు బుద్ధిహీనులని గ్రహించి వారి తరుణోపాయానికై వేద విభజన చేసాడు. వేదవిదాం శ్రేష్ఠో భగవాన్ బాదరాయణః (1-1-7). భగవత్తత్త్వాన్ని పురాణాలలో చక్కగా వర్ణించాడు. నారదులవారి వద్ద ఉపదేశం పొంది శ్రీమద్భాగవతమును వర్ణించగలిగాడు. ఈ భాగవత అమృతాన్ని తన పుత్రుడైన శ్రీశుకుల వారికి అందించాడు (1-3-21; 2-7-36). వ్యాసుడి మరో పేరు బాదరాయణుడు.

20. శ్రీరాముడు

మానవాళి ఎలా నిత్యజీవితం మలచుకోవాలో స్వామి ఆచరించి ధర్మరక్షణ చేసాడు. వనవాసంలో కూడా సీతాదేవి వద్దన్నా రాక్షసులను సంహరించి మునులకు రక్షణ కల్పించాడు స్వామి (1-3-22; 2-7-23).

21. బలరాముడు

అనంతశేషుడు లేక ఆదిశేషుడి అవతారము. ఇతడే సంకర్షణుడు, ప్రళయకారకుడు. శివుడి అంశ అనవచ్చు. కొన్ని విషయాలలో దుర్యోధనుడిని సమర్థించాడు. శ్రీకృష్ణుడితో తిరిగినా శ్రీకృష్ణతత్త్వాన్ని పూర్తిగా తెలుసుకోలేకపోయాడు (1-3-23).

22. శ్రీకృష్ణభగవానుడు

కృష్ణుడు అనగా అపరిచ్ఛిన్న ఆనన్దస్వరూపుడు. వాసుదేవుడు అనగా సకల కృష్ణుడు అనగా అపరిచ్ఛిన్న ఆనన్దస్వరూపుడు. వాసుదేవుడు అనగా సకల చరాచరప్రపంచమునకు వెలుపల లోపల నుండువాడు. కృష్ణ అంటే "కృషిర్భూవాచక శబ్దః 'ణ' శ్చ నిర్వృతి వాచకః" - భూసంబంధ వాసనలు లేకపోవడమని అర్థం. ఐహికవాసనారహితుడైన వానికి బ్రహ్మజ్ఞానం లభిస్తుంది. అంటే శ్రీకృష్ణనామస్మరణవల్ల శ్రీకృష్ణుడి లాగానే మనకుకూడా భూసంబంధ వాసనలు - కర్మవాసనలు తొలగుతాయి.

కృష్ణస్తు స్వయం భగవాన్ - (1-3-28) అని శ్రీ సూతుడు తెలిపాడు. శ్రీకృష్ణుడు పరిపూర్ణావతారమని శ్రీమద్భాగవతసారాంశము. ధర్మరక్షణ, భక్తుల దర్శనమునకై అవతరిస్తాడు స్వామి. సద్ బ్రాహ్మణ ప్రియుడు. బ్రాహ్మణులు తన్నినా (భృగువు), తన ద్వారపాలకులను కోపించినా, శపించినా (కుమారులు), వాటి వెనుక ఉన్న లీలలను అర్థం చేసుకొన్నాడు తప్ప వారిని శిక్షించలేదు స్వామి. అయితే భృగువుకు శిక్షపడింది. దక్షయజ్ఞంలో వీరభద్రుడు భృగుమీసాలను కొరికాడు. బ్రాహ్మణనీచుడైన అశ్వత్థామను శిక్షించాడు స్వామి. అలాగే దుస్సాంగత్యము చేసిన ద్రోణుడికి కూడా మరణం తప్పలేదు. చెడు బ్రాహ్మణులను - హిరణ్యకశిపుడు, హిరణ్యాక్షుడు (Sons of Kasyapa and Diti) మొదలగు వారిని సంహరించాడు (3-14 అధ్యాయము). దుర్వాసుడి అహంకారాన్ని అణచి అంబరీషోపాఖ్యానమున స్వామి తన తత్త్వమును నిరూపించాడు. ఏ కులంలో జన్మించినా భక్తులకు (ప్రహ్లాద, బలి రాక్షసజాతి) (గరుడుడు పక్షిజాతి) స్వామియే సేవచేసాడు. చక్కటి బ్రాహ్మణులే, బ్రాహ్మణత్వమే తన దైవమని తెలిపాడు స్వామి (3-16-6 నుండి 11). ధర్మరాజు చేసిన రాజసూయయాగములో శ్రీకృష్ణ భగవానుడు తీసుకొన్న పని ఏమంటే వచ్చిన సద్ బ్రాహ్మణులను పూజించి, వారి పాదములను కడిగి శిరస్సున ఉంచుకోవడం. స్వామి అతి సామాన్యుల కంటే సామాన్యుడు- పిల్లల లాగా ఆడాడు గోకులంలో (పామరతత్త్వము) మరియు స్వామి అసమానుడు (పరమాత్మ తత్త్వము) అని కూడా నిరూపించాడు - సనకాది యోగులకు కూడా కనబడడు (అణోర్ అణీయాన్ మహతో మహీయాన్)

ఏతేచాంశ కలాః పుంసః కృష్ణస్తు భగవాన్ స్వయమ్
ఇంద్రారి వ్యాకులమ్ లోకమ్ మృడయంతి యుగే యుగే (1-3-28)

శ్రీమద్భాగవతములో శ్రీవ్యాసుడు, శ్రీశుకుడు అవకాశము వచ్చినప్పుడల్లా విడవక స్వామిని అమోఘంగా కీర్తించారు. శ్రీమద్భాగవతమంటే భగవాన్ శ్రీకృష్ణస్తోత్రరత్నం అని తెలియజేశారు. ధర్మరక్షణకై స్వామి నీచ అవతారాలను (వరాహ మత్స్య కూర్మ), నీచమైన పనులను (అర్జునుడికి రథసారథ్యము చేయుట, గుఱ్ఱాలను కడుగుట, మేపుట మొదలగునవి) చేసాడు. తన ప్రతిజ్ఞలను కూడా భంగపరచుకుని భక్తుడైన భీష్మప్రతిజ్ఞనే నిలబెట్టాడు. భక్తుడైన రాక్షసరాజు బలిచక్రవర్తికి దాసుడై ద్వారపాలకుడయ్యాడు. తనవారికై ధర్మరక్షణార్థము యాచించాడు బలిచక్రవర్తిని, జరాసంధుని.

దేవాదిదేవుడు శ్రీకృష్ణుడు సత్‌చిత్ ఆనంద విగ్రహస్వరూపుడు – దివ్యశరీరము కలవాడు. ఆయన అంశావతారాలు శ్రీమన్నారాయణుడు, శ్రీరాముడు, కారణోదక విష్ణు, గర్భోదక విష్ణు అని ఎన్నో మహాపురాణాలు ఘోషిస్తున్నాయి. లోకాలను సృష్టి, స్థితి, లయములు చేయుటకు బ్రహ్మ, విష్ణు, శివ అవతారములు తీసుకుంటాడు స్వామి. ఇవన్నీ శ్రీకృష్ణుడి వివిధ మేకప్‌లు. కావున వీరందరిని గౌరవించాలి. వీరందరిలో స్వామిని చూడాలి. వీరు రజో, సత్త్వ, తమో గుణాధిపతులు. అనంతకోటి జీవరాశులు కూడా స్వామి అంశలే. అయితే వీరు నిత్యముక్తులేగాక బద్ధజీవులుగా కూడా దిగజారిపోయి ఉన్నారు. అజ్ఞానమును ఆశ్రయించి దీనిలోనే ఆనందమును వెతికే వారు బద్ధజీవులు. శ్రీకృష్ణుని ఆశ్రయించినచో వీరు ముక్తజీవులై వైకుంఠలోకాలను చేరగలరు.

శుభస్వరూపుడు శ్రీహరియే ప్రళయసమయమున రుద్రనామముతో జగత్తును సంహరింపచేయును. ఆ శ్రీహరియే సకల శక్తిధరుడు సకల విద్యలకు మూలస్థానము, ఆ శ్రీహరియే సకల ప్రాణుల రక్షకుడు. ఆ శ్రీహరికి నమస్కారము.

శ్రీకృష్ణుడు గోలోకవాసి, అన్ని రసాలలోకి అద్భుతమైన మాధుర్యరసం ఈయన వద్దనే గలదు. పరిపూర్ణుడు, కోరికలు లేనివాడు, భక్తులకు సులభుడు, దుర్మార్గులకు అతికఠినుడు కూడా శ్రీకృష్ణుడు. శ్రీకృష్ణుడు తన మాధుర్యలీలలను దాచుకుంటే శ్రీమన్నారాయణుడవుతాడు. ఐశ్వర్యలీలగలవాడు వైకుంఠవాసి శ్రీమన్నారాయణుడు. లక్ష్మీదేవి నారాయణుడిని అనుసరిస్తే, గోపికలు కృష్ణుని వదలరు. జీవులు ఏం కావాలని కోరుకొంటారో అవి వారికి కర్మానుసారంగా ఇచ్చేవాడు దేవాదిదేవుడు శ్రీకృష్ణుడు. శ్రీకృష్ణతత్త్వం అందరికీ అర్థమయ్యేది కాదు. శ్రీకృష్ణతత్త్వం ఒక్క నిష్కామభక్తులకు అర్థమయ్యేది. శ్రీకృష్ణుడి వెంటఉండే బలరాముడికి కూడా పూర్ణంగా తెలువనిది శ్రీకృష్ణతత్త్వము. ఇక శ్రద్ధలేని మిగతావారికి ఏమి అర్థం అవుతుంది.

శ్రీకృష్ణుడు చెప్పిందే, చేసి చూపించినదే ధర్మం, సత్యము, ఇదే సత్యధర్మాలకు సరియైన నిర్వచనము. మూర్ఖులు – దుర్యోధన శిశుపాలురు దీన్ని గ్రహించలేకపోయారు. శ్రీకృష్ణుడి అద్భుతలీలలను వాటి పరమార్థాన్ని దశమ స్కంధములో చూడవచ్చు. బ్రహ్మ ఇంద్ర వరుణాదులచే స్తుతి, వేదములచే స్తుతి, దావానల భక్షణ, భక్తులచే స్తుతి, ఇలా భాగవతము నిండా శ్రీకృష్ణస్వామిస్తుతులే, స్తోత్రములే (1-3-23; 1-3-28; 2-7-26 నుండి 35 మరియు దశమ స్కంధము).

శ్రీకృష్ణస్వామి భోజ వృష్టి అంధక మధు వంశీయులు శూరసేనాదులను, కురు సృంజయపాండవులను వెంట వేసుకొని ధర్మస్థాపన చేశాడు (9-24-63). శ్రీకృష్ణస్వామి - ప్రేమ స్నేహం గల కళ్ళు నవ్వులతో, ఉదారమైన మాటలతో, చేతులతో, వయ్యారంగా నడుస్తూ వాత్సల్యపూరిత నడవడితో, ఉపదేశములతో తన దివ్య రూపముతో మానవలోకాన్ని రమింపచేశాడు ఆ అందగాడు (**స్నిగ్ధ స్మిత ఈక్షిత ఉదారైః వాక్యైః విక్రమలీలయా నృలోకం రమయాం ఆస మూర్త్యా సర్వ అఙ్గ రమ్యయా ॥** 9-24-64). మకరకుండలముల కాంతితో బుగ్గలు (చెంపలు) ప్రకాశిస్తున్నాయి, మాట్లాడిన దంతముల వెలుగు బయటపడుతోంది. మాటలలో చిరుహాసం కనబడుతోంది. స్వామిని చూస్తున్న కొద్ది చూడబుద్ధి అవుతోంది (**నిత్యోత్సవమ్ న తతృపుః దృశిభిః పిబంత్యః నార్యః నరాః**), ఎందుకంటే **స్వామి నిత్యనూతనుడు, నవయవ్వనుడు, నిత్యమంగళుడు, నిత్య విభూతుడు, అతిసుకుమారుడు, అతిసుందరుడు**. స్వామి మహాఅందగాడు - సాక్షాత్ మన్మథమన్మథః - మన్మథుని కూడా మోహింపచేసేవాడు. కావున స్వామిని చూసినచో ఎవరు మోహించలేరు? ఇలా స్వామికి ఆకర్షితులైనవారు స్వామిని కళ్ళతో చెవులతో స్వామిని ఆస్వాదిస్తున్నారు. అయినా తృప్తి కలగడం లేదట - ఎందుకంటే స్వామి నిత్యనూతనుడు కదా! స్వామిని అలా చూస్తుంటే కనురెప్పలు అడ్డువస్తున్నాయి అని "నిమి"ని తిట్టారట (యస్య ఆననం మకరకుండల చారు కర్ణ భ్రాజత్ కపోల సుభగం సవిలాస హాసమ్ నిత్య ఉత్సవం న తతృపుః దృశిభిః పిబన్త్య నార్యః నరాః చ ముదితాః కుపితాః నిమేః చ ॥ 9-24-65). (ఇక్కడ మకర కుండలాలు అంటే మకరాకృతిన గల శింశుమారచక్రమును స్వామి ధరించాడు). ఇలా స్వామిని తలచుకునే సందర్భము రాగానే శ్రీమద్భాగవతమంతటా తెగ వర్ణిస్తాడు శ్రీశుకుడు.

23. బుద్ధుడు

అంజనాపుత్రుడు. యజ్ఞాదికర్మలకు అలవాటుపడి, విపరీత అర్థాలతో యజ్ఞాలలో జంతుబలిని ఇచ్చుట మరియు యజ్ఞముల పేరుతో మాంసభక్షణకు అలవాటుపడిన కొందరు బ్రాహ్మణులను ఉద్ధరించడానికై స్వామి బుద్ధుడిగా అవతరించి అహింసను ప్రతిపాదించాడు. బౌద్ధమతాన్ని స్థాపించాడు. శివాంశ అయిన ఆదిశంకరులు, ఆ తర్వాత బౌద్ధులను శ్రీకృష్ణభక్తులుగా తీర్చిదిద్దాడు. బౌద్ధమతాన్ని వెడలగొట్టి వైదిక ధర్మాలను ప్రచారం చేసాడు. జ్ఞాన వైరాగ్య సహితుడైన శ్రీ ఆదిశంకరులు సనాతన వైదిక ధర్మస్థాపకుడు. ఈయన బోధనలను రామానుజ మధ్వ నింబార్క శ్రీచైతన్యులు భక్తితత్త్వంగా మలచగలిగారు. అభాగ్యులు వీటిని గ్రహించలేక పాషండ మతాలను నీచధర్మాలను స్వీకరిస్తున్నారు (1-3-24) ఈ రోజులలో అదే సత్యమనుకుంటున్నారు.

24. కల్కి భగవానుడు

ధర్మాచరణయందు శ్రద్ధలేక, జంతువులకంటే నీచంగా పరిణమించిన ఈ మానవజాతిని ఉద్ధరించడానికి రాబోయే అవతారమిది (1-3-25).

25. శ్రీహరివి అసంఖ్యాక అవతారములు (2-7వ అధ్యాయము)

ధర్మస్థాపనకై జీవులలో సద్బుద్ధి ప్రేరేపించుటకై జీవులను పాలించుటకై శ్రీహరి లెక్కపెట్టలేనన్ని వివిధ అవతారాలను తీసుకుంటాడు. బ్రహ్మశివాదులు, ఋషులు, మనువులు, దేవతలు, ప్రజాపతులు, మనుపుత్రులు మొదలగువారు శ్రీహరి అంశలే (1-3-27). ధ్రువుడు కూడా శ్రీహరి అంశ అవతారము (2-7-8). హంసావతార (2-7-19), మనువు (2-7-20) అవతారములు కూడా శ్రీహరి నుండియే.

26. హయగ్రీవుడు= హయశీర్ష= వేదపురుషుడు= యజ్ఞపురుషుడు

హయగ్రీవుడు యజ్ఞమున ఆవిర్భవించాడు (సత్రే మమాస భగవాన్ హయశీరసాథో సాక్షాత్ స యజ్ఞపురుషస్తపనీయవర్ణః । ఛందోమయో మఖమయో అఖిల దేవతాత్మా వాచో బభూవుః ఉశతీః శ్వసతో అస్య నస్తః ॥ - ఆ యజ్ఞేశ్వరుడు సాక్షాత్తుగా హయగ్రీవరూపముతో ఆ యజ్ఞమున (బ్రహ్మ తాను చేసిన యజ్ఞమున) ఆవిర్భవించెను. ఆయన సువర్ణకాంతి విశిష్టుడు, వేదమయుడు, యజ్ఞమయుడు. సర్వదేవతలకు ఈశ్వరరూపముతో వెల్లడియయ్యెను. ఆ హయగ్రీవపురుషుడు నిఃశ్వాసమును విడచునప్పుడు ఆయన నాసాపుటములనుండి కమనీయములు వేదలక్షణములునగు వాక్కులుత్పన్నములైనవి (2-7-11). గుఱ్ఱము ముఖము కల భగవానుడు. నాలుగుసార్లు సకిలించడం వల్ల నాలుగు వేదాలు బయటకు వచ్చాయి (హేయశాపు). 11 పురాణాలలో ముఖ్యంగా స్కాంద పురాణములో వర్ణింపబడ్డాడు స్వామి. ఇదే పేరుగల రాక్షసుడు కూడా ఉన్నాడు. మరో మన్వంతరంలో వేదాలను దొంగిలించిన రాక్షసుడు హయగ్రీవస్వామి అరుపు వల్ల భయపడి ఆ రాక్షసుడు వేదాలను వదిలి పారిపోయాడు. స్వామి బ్రహ్మదేవునకు సృష్టికార్యమునకై వాటిని మళ్ళీ అందించాడు. వరాహము, హయశీర్ష, హంస అవతారములు - ఈ ముగ్గురూ యజ్ఞ పురుషులు. స్వామి నిశ్వాసలో శ్వాసద్వారా (నిట్టూర్పు) నాసికనుండి వేదములు ఆవిర్భవించాయి.

నైమిత్తిక ప్రళయాంతమున (బ్రహ్మదేవుడి ప్రతి పగలు తర్వాత వచ్చేది) నిద్రిస్తున్న బ్రహ్మ నిశ్వాసనుండి వేదములను దొంగిలించిన హయగ్రీవుడు అను రాక్షసుని దొరికించుకోవాలని ఆ ప్రళయజలంలో స్వామి మత్స్యావతారుడై ఆనాటి రాత్రి ప్రళయసముద్రంలో అంతటా వెదికి ఆ రాక్షసుని సంహరించి బ్రహ్మదేవుడి మరునాటి ఉదయానికల్లా సృష్టికార్యమునకై వాటిని మళ్ళీ అందించాడు (8-24-8,9). స్వామి హయగ్రీవుడిగా సకిలింపుతో బ్రహ్మదేవునకు దక్షిణ కర్ణము ద్వారా మళ్ళీ వేదాలను ఉపదేశించాడు (మత్స్యో యుగాన్తసమయే మనోపలపబ్ధః క్షోణీమయో నిఖిలజీవనికాయకేతః విస్రంసితానురుభయే సలిలే ముఖాన్మే ఆదాయ తత్ర విజహార హ వేదమార్గాన్ ॥ (2-7-12). (8-24-61).

27. హరి అవతారము : శ్రీహరియే దేవాదిదేవుడని నిరూపణ

తామస మన్వంతరంలో గజేంద్రునకు రక్షణ మరియు మోక్షము కల్పించాడు స్వామి. గజేంద్రుడు మొసలినుండి రక్షణ కోరలేదు. అనన్యభక్తితో స్వామిని స్తోత్రము చేసాడు. శ్రీహరిని పేరు పెట్టి కూడా

పిలువలేదు (ఎవ్వనిచే జనించు జగమెవ్వని లోపలనుండు లీనమై యెవ్వని యందు డిందు, పరమేశ్వరుడెవ్వడు, మూలకారణం బెవ్వడనాది మధ్య లయుఁడెవ్వడు, సర్వము తానయైన వాఁడెవ్వడు, వానినాత్మభవునీశ్వరునే శరణంబు వేడెదన్). అయితే ఈ వర్ణనలోకి మేము రామని బ్రహ్మ, శివుడు తప్పుకున్నారు. వారు పలకలేదు. దేవాదిదేవుడు, సృష్టికర్త, భగవానుడు మేముకామని వారు గజేంద్రుడి వద్దకు రాలేదు. ఈ వర్ణన నాకే సరిపోతుందని పేరుపెట్టి పిలవకున్నా నిర్గుణుడు నిరహంకారి అయిన శ్రీహరి గజేంద్రుడి వద్దకు చేరుకొని రక్షించాడు. మోక్షము కూడా ప్రసాదించాడు (2-7-15, 16). పాండిత్యముతో స్తుతి చేయకున్నా, జాతి లింగ మత, కుల భేదములేకుండా అనన్య భక్తితో పిలుస్తే పలుకుతానని నిరూపించాడు స్వామి. ఇలాగే రాక్షసబాలుడైన ప్రహ్లాదుని రక్షించాడు.

28. శివుడు= సదాశివుడు= శంభు= రుద్రుడు= భోళాశంకరుడు= సంకర్షణుడు= ఆదిశేషుడు= బలరాముడు

సదాశివుడు కైలాసవాసి. జ్ఞానాదిత్యుడు (వైష్ణవానాం యథా శమ్భుః 12-13-16). శివభక్తులు కైలాసం వెళతారు. పార్వతీదేవికి శివభక్తులకు శివుడు భగవత్ తత్త్వము అయిన శ్రీమద్భాగవతాన్ని నిత్యము వినిపిస్తూనే ఉంటాడు. ఇది గ్రహించిన వారికి వైకుంఠలోకాలు పొందే అవకాశం ఉంది. శివుడిది గురుస్థానము. ఇది గ్రహించని ఆయన మామగారైన ప్రజాపతి దక్షుడు, దక్షయజ్ఞంలో శివుడు గౌరవించలేదని ఎనలేని కోపం పెట్టుకొని అందరిముందు దూషించడం మొదలుపెట్టాడు. అలా చేసినా శివుడు బాధపడలేదు. ఈయనొక అజ్ఞాని అనుకొని మౌనం వహించాడు.

శివపార్వతులు, శివభక్తులు, బ్రహ్మాదులు పారాయణము చేయు గ్రంథము శ్రీమద్భాగవతము మరియు ఇది వారిని నిర్దేశించు గ్రంథము.

బ్రహ్మాండములోని పాతాళమున గల గర్భజలమునందు శయనించి ఉన్న సంకర్షణుడి నాభి కమలమున బ్రహ్మ ఆవిర్భవించాడు. బ్రహ్మమానస పుత్రులైన కుమారులు ఎప్పుడైతే సృష్టికార్యమందు తమకు శ్రద్ధలేదని, బ్రహ్మజ్ఞాన సముపార్జనే తమ ధ్యేయమని తెలిపారో, బ్రహ్మకు కోపం వచ్చింది. బ్రహ్మ భృకుటి కోపాగ్నినుండి ఆవిర్భవించినవాడు శివుడు లేక రుద్రుడు (3-12-6). సృష్టిచేయమనగా - భూతములు ప్రేతములు పిశాచము మొదలగు గణముల సృష్టి చేయసాగాడు శివుడు. ఇది సరియైన సృష్టికాదు ఆపమని తండ్రి బ్రహ్మ తెలిపాడు. వీటి నాయకుడు రుద్రుడే. ఈ రుద్రుడే అహంకార అధిష్ఠాన దేవత. అహంకారమునకు వేయిపడగలు (ఆదిశేషుడు). అందుకే రుద్రుడు హృదయము, మనస్సు, ఇంద్రియములు, ప్రాణములు అంతటా వ్యాపించి ఉంటాడు. ధ్యానము, తపస్సు, హరికీర్తన వల్లనే ఉపశమిస్తాడు. ఇవి లేని జీవులు ఏడుస్తూనే ఉంటారు (రోదనం).

ప్రళయకాలంలో పాల్గొనేవాడు రుద్రుడు (2-7-39; 3-9-16). ఈయన సంకర్షణుడి అంశ. పాతాళమునుండి సంకర్షణుడు, కైలాసము నుండి రుద్రుడి యొక్క విషజ్వాలల వల్లనే లోకాలన్నీ

భస్మీకృతమవుతాయి (2-6-32). ఇలా కాకుండా ఉండాలంటే జీవులు ధర్మాచరణ చేయాల్సి ఉంటుంది. శివార్చనవల్ల విద్యావంతులు మరియు కామవాంఛపూరితులు అవుతారు. అలాగే పార్వతీదేవి ఆరాధన వల్ల చక్కటి భర్త/భార్యను పొందుతారు (2-3-7). నారాయణుడి యొక్క విజ్ఞానతత్త్వమునకు ప్రతీక బ్రహ్మ, నారద, కుమారులు మరియు శివుడు (2-6-11,12) - **జ్ఞానం తు శంకరాదిచ్ఛేత్.** శివుడి అనుగ్రహము లేనిదే శ్రీహరిని పొందలేరు. శివనింద చేయువారు శ్రీహరిని పొందలేరు (ఆరోగ్యం భాస్కరాదిచ్ఛేత్ శ్రియమిచ్ఛేత్ హుతాశనః జ్ఞానం తు శంకరాదిచ్ఛేత్ మోక్షమిచ్ఛేత్ జనార్దనః - వశిష్టస్మృతి) శివుడంటే పవిత్రుడు. శ్రీహరిభక్తుని చూడకుండా శివుడు ఉండలేడు. అందుకే పార్వతీసమేతుడై మార్కండేయునికి దర్శనమిచ్చి వరాలు ఒసిగాడు శివుడు (భాగవతము 12వ స్కంధము). బ్రహ్మకు, నాకు కూడా శ్రీహరితత్త్వం మొత్తం తెలువదని చెప్పుకున్న నిరాడంబరి శివుడు (6-17-32,33) (1-8-14). బ్రహ్మ, శివుడు, ప్రజాపతులు ఆ శ్రీహరి అంశలే (2-6-42,43). శ్రీహరిని అర్చించేవారిలో ప్రముఖులు బ్రహ్మ మరియు శివుడు (2-4-19). శివుడు పరమభాగవతోత్తముడు - నారాయణపరో వచః (రుద్రగీతలు 4-24 అధ్యాయము, 4-30-2). కాశీక్షేత్రంలో తన పరమభక్తులకు తారకమంత్రం దక్షిణ కర్ణికలో ఉపదేశిస్తాడట.

నారాయణుడి లీలలు నారద, శివ, కపిలుడికి తెలుసు (1-9-19). శివుడికి మరోపేరు వామదేవుడు (3-12-12) (2-6-37) (One who lives at the feet of Srihari). శివుడు 12 మంది మహాజనులు- అనగా శ్రేష్ఠులలో (జ్యేష్ఠాయ నమః శ్రేష్ఠాయ నమః) ఒకడు (6-3-20).

శివుడు భోళాశంకరుడు. క్షీరసాగరమథనంలో వచ్చిన హాలాహలాన్ని భరించలేక పోయారు దేవాసురులు. శ్రీహరి వారిని శివుడి వద్దకు వెళ్ళి ప్రార్థించమని అడిగాడు. వారి స్తోత్రానికి ఉబ్బితబ్బిబ్బైన శివుడు (ఆశుతోష్) విషాన్ని త్రాగడానికి పార్వతిదేవి అనుమతిని అడిగాడు. ఆవిడ సరే త్రాగండి అంది లోకకళ్యాణార్థమై - "మంగళసూత్రంబునెంత మది నమ్మినదో!" (పోతన భాగవతం). శివుడు ఆదిశేషుడి అంశ కావున విషం త్రాగడం, విషాన్ని భరించడం ఆయనకేమి క్రొత్తకాదు. వేయిపడగల అహంకారము పోవాలంటే ఆ ఆదిశేషుని స్తుతించాలి. అదే పురుషసూక్తము.

పవిత్రుడు, శ్వేతుడు అయిన శివుడు హాలాహలం కంఠమున నిలపడం వల్ల నీలకంఠుడు అయినాడు. జ్ఞాన వైరాగ్యాల పరిపూర్ణుడు శివుడు. సంసారమందు శ్రద్ధలేదని తెలియజేయడానికే భస్మధారణ, కపాలమాలధారణ చేసుకొని యోగంలో మనస్సును నిలిపి స్మశానాలలో కాటికాపరిస్థలాలలో సంచరిస్తుంటాడు. అక్కడ నిజంగా ఉండే భూత ప్రేత పిశాచగణములు ఈయనే మా స్వామి, నాయకుడు అని కొలువసాగాయి. జటాధారి అయిన శివుడు సామాన్యుడు కాడు. దక్షయజ్ఞంలో దేవీఆత్మాహుతిని తాళలేనివాడై ఒక జడను తీసి విసిరిగొట్టడం వల్ల అందులోనుండి ఆవిర్భవించిన వీరభద్రుడు దక్షుణ్ణి, దక్షయజ్ఞాన్ని ధ్వంసం చేసాడు. తాళలేని బ్రాహ్మణులు, అచ్చంగా శివారాధన చేసినవారు భ్రష్టులవుతారని

శపించారు. దక్షయజ్ఞ ధ్వంస సమయంలో శివుడు, బాధనొందిన చంద్రుడిని రక్షించి శిరస్సున ధరించాడు. చంద్రశేఖరుడనిపించుకున్నాడు. శివుడు ధ్యానము చేసేది శ్రీకృష్ణుడినే అని శుకుడు తెలియజేసాడు (8-12-43,44).

రాక్షసులకు విపరీతబుద్ధి అధికము. భోళాశంకరుడు త్వరగా ప్రీతిచెంది వరాలను కురిపిస్తాడని తెలుసుకొన్న రాక్షసులు (రావణాసురుడు, బాణాసురుడు, భస్మాసురుడు మొదలగువారు) శివారాధన చేసి ఆయనచే వరములను పొంది, ఆయనకే హాని చేయాలని తలపెట్టారు. ఆయనకు అపకీర్తి తెచ్చిపెట్టారు. క్షీరసాగరమథనంలోనే కాక మరోసారి శ్రీహరి మోహినీ అవతారము తీసుకోవలసివచ్చిందట భస్మాసురుని సంహరించడానికి.

భోళాశంకరుడు- ఆ అందగత్తె అయిన మోహినీ దర్శనం కావాలని కోరాడు శ్రీహరిని. బావగారి కోరికను (దేవకి గర్భమున భవాని ఆవిర్భవించి కృష్ణునికి చెల్లెలు అయ్యింది అందుకే రామకృష్ణ సహోదరి అని సంబోధిస్తాడు శ్యామశాస్త్రి తన అమ్మవారి కీర్తనలలో. మీనాక్షిని మధురై పట్టణములో శివునకు కన్యాదానము చేసినవాడు ఆ శ్రీమన్నారాయణుడే) కాదనలేక మళ్ళీ మోహినీరూపాన్ని ధరించాడు ఆ శ్రీహరి. మోహితుడైన శివుడు మోహినివెనుక పరుగులు తీసాడు. స్ఖలనం అయింది (అదే వైట్ గోల్డ్ - వెండి, బంగారములుగా అవతరించింది. కొందరు అయ్యప్పస్వామి జననము ఈ సందర్భములోనే అని అంటారు). యథార్థాన్ని గుర్తించి మోహము నుండి తేరుకొని సిగ్గుపడ్డాడు శివుడు. వైష్ణవమాయ ఎంతటిదో గ్రహించగలిగాడు శివుడు.

వామనుడి పాదము బ్రహ్మాండాన్ని చీల్చుకొని పైన ఉన్న బ్రహ్మలోకం చేరుకోగానే, దొరికింది కదా అని బ్రహ్మదేవుడు తన కమండలంలోని జలముతో అభిషేకించాడట - అదే బ్రహ్మకడిగిన పాదము (అన్నమయ్య కీర్తన). ఆ జలమే గంగ. ఆ పాదతీర్థాన్ని శిరస్సున ధరించాడట శివుడు (3-28-22). బ్రహ్మాండాల చుట్టూ ఉన్న కారణజలమే గంగాజలము కావచ్చు. బ్రహ్మాండాన్ని చీల్చుకొని వెళ్ళిన రంధ్రము నుండే గంగ భూమండలము ప్రవేశించిందట. కారణజలంలోనే అన్ని బ్రహ్మాండాలు తేలి ఉంటాయట.

భోళాశంకరుడు ఎంత త్వరగా ప్రీతి చెందుతాడో అంత త్వరగానే కోపానికి కూడా వస్తాడు. అందుకే ఆయనకు మరోపేరు "ఆశుతోష్" అంటారు. భృగువు పెట్టిన పరీక్షలో శివుడు ఓడిపోయాడు. కైలాసము వెళ్ళిన భృగువు, శివుడు పలకరించినా, ఆహ్వానించినా మాట్లాడలేదు. మౌనము వహించిన భృగువును చూసి శివుడు తాళలేక కోపము తెచ్చుకొని చంపుతానన్నాడు. పార్వతీదేవి వారించిందట. ఎంతైనా తమోగుణప్రధానుడు కదా! శివుడు. ఆ లక్షణాలు ఉంటేనే కాని రౌద్రుడు కాలేడు. ప్రళయాగ్నులు సృష్టించలేడు. చేసే కార్యాన్ని బట్టి ఆ లక్షణాలు ఎంతటి యోగిలోనైనా కొంతైనా కనపడతాయి (మరో ఉదాహరణ - కామక్రోధలోభాలతో గల సృష్టి చేసిన బ్రహ్మ, తన వాక్కు నుండి అప్పుడే ఆవిర్భవించిన వాగ్దేవిని మోహించాడు) శివుడిది గుణావతారము. శ్రీహరియొక్క తమోగుణ అవతారమే శివుడు. కావున శివుని

ఆరాధించిన శ్రీహరిని ఆరాధించినట్లే. సరియైన నిష్కామభక్తితో శివార్చన చేసినవారికి, శివుడు జ్ఞానబోధ చేసి తారకమంత్రాన్ని (మహామంత్రాన్ని) ఇస్తాడట. అదే కాశీక్షేత్ర మహిమ. భూమండలమున అతి పవిత్ర క్షేత్రము కాశీ (భాగవతము 12-13-17). కాశీక్షేత్ర పాలకుడు బిందుమాధవుడు. ఈ ఆలయం గంగానదితీరములో ఉంది. రామేశ్వరంలో వామనుడు క్షేత్రపాలకుడు. ఈశాన్యభాగంలో ఆలయములో చూడవచ్చును. అలాగే తిరుపతి శ్రీవేంకటనాయకుడి క్షేత్రంలో క్షేత్రపాలకుడు వరాహస్వామి (పుష్కరతీర్థం వద్ద ఆలయము కలదు). క్షేత్రపాలకులను దర్శించక స్వామిని దర్శించరాదు.

దుర్వాస, అశ్వత్థామలు కూడా శివుని అంశలే. శివుడి జ్ఞాన అంశ శుకమహర్షి అని మహాభారతమున కలదట (జ్ఞానం తు శంకరాదిచ్ఛేత్). శివుణ్ణి గురువుగా పొందనిదే నారాయణతత్త్వము తెలుసుకోలేరు. ఇదే రుద్ర సంప్రదాయము. ఉత్తరభారతదేశమున ఈనాటికి ఈ సంప్రదాయము కలదు. దీని అధిపతి ఆచార్య విష్ణుస్వామి. వైష్ణవులలో ప్రథముడు శివుడే (వైష్ణవానాం యథా శంభుః 12-13-16). కావున శివుని కీర్తనలతో మొదలయిన తర్వాతనే శ్రీకృష్ణకీర్తనలు భజనపద్ధతిలో ఆచరించుట దక్షిణభారత సంప్రదాయము. అలాగే హనుమత్స్తుతితో ముగిస్తారు.

శ్రీమన్నారాయణుడియందు మాకు శ్రద్ధకలగడం లేదనుకునేవారు (తామసులు) శివుడి ఆరాధన చేసుకోవచ్చును. సత్త్వగుణ సంపన్నులు శ్రీహరికీర్తనకు ఎలా ఆకర్షితులవుతారో, తమోగుణసంపన్నులు శివుడి కీర్తనకు అలానే ఆకర్షితులవుతారు. శ్రీహరి వికారము చెందుటచే ఏర్పడ్డ శివుడి కీర్తన చేసిన శ్రీహరికీర్తనే కదా! కైలాసవాసి అయిన శివుడి ప్రాప్తి కావాలనుకునేవారు శివుడినే ఆరాధ్యదైవముగా ఎన్నుకోవచ్చు. కైలాసము కూడా వైకుంఠమువలే శివభక్తులను ఆహ్వానిస్తుంది. కైలాసవర్ణన శ్రీమద్భాగవతమున అద్భుతముగా కలదు (4వ స్కంధము, 6వ అధ్యాయము). అలాకాక, వైకుంఠము పొందదలచుకునేవారు శ్రీమన్నారాయణుని, గోలోకమును చేరదలచుకున్నవారు శ్రీకృష్ణుని ఆరాధించాలి. వైకుంఠవర్ణన, వైకుంఠవాసుల వర్ణన శ్రీమద్భాగవతమున కలదు (3వ స్కంధము, 15వ అధ్యాయము; 2-6-19,20; 2-9-10 నుండి 19; 4-12-20 నుండి 24; 4-12-36; 8-5-5, 14). భగవన్నామాన్ని తీసుకోక పుణ్యకర్మలను దానధర్మములు చేసేవారు స్వర్గలోకము లేక ఇంద్రలోకముదాకా వెళ్ళి భోగ ఐశ్వర్యాలను అనుభవిస్తారు. (స్వర్గలోకమునకై 8-15-12 చూడండి). క్రూరులు, అధర్మపరులు యమదూతలచే యమలోకమునకు తీసుకుపోబడతారు (6-2-30; 6-1-28,29). యమలోకవర్ణన కూడా శ్రీమద్భాగవతమున విస్తారముగా కలదు.

కాబట్టి మన ఆలోచన, పద్ధతులు, సంస్కారము, చేయుకర్మలను అనుసరించి వివిధ లోకాలలో నివసించవచ్చును. అయితే కర్మభూమి పృథ్వి. (Tickets are available here only to go to different worlds) భగవత్ భక్తిలేని రాజసికులు, తామసికులు, నీచులు భూమండలమందే వివిధ యోనులలో నిత్యబద్ధులై తిరుగుతుంటారు.

కోరికలు ఉన్నంతకాలము పుదుతూనే ఉండాలి. స్వర్గలోకములోకి వెళ్ళి భోగైశ్వర్యాలను అనుభవించిన తర్వాత మళ్ళీ భూమిమీదనే పుట్టాల్సి ఉంటుంది (క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశంతి - భగవద్గీత). పుట్టినప్పటి నుండి కాలము బాధిస్తూనే ఉంటుంది. బాల్య ప్రౌఢ వార్ధక్య అవస్థలలో కోరికలు, పడే బాధలు వేరువేరుగా ఉంటాయి. అందుకే ఈ లోకాన్ని అశాశ్వతమ్ దుఃఖాలయము అని భగవద్గీతలో స్వామి తెలియజేసాడు - కాలంవల్ల మానవుడి తుమ్మెదలాంటి నల్లని కేశాలు పాలరాతిలా మారుతాయి. ముసలితనం వస్తుంది, ఆ తర్వాత - తథా దేహాంతరప్రాప్తి (భగవద్గీత).

భాగవత గ్రంథ శ్రవణ ఫలితము : భాగవతము వినుట నేటి అత్యంత ఆవశ్యకత :

ఈ పై భగవత్ అవతారములను పఠించినవారు అన్ని కష్టములనుండి నివృత్తి అవుతారు (1-3-29). అయితే ఈ భగవత్ అవతారాలు భక్తులను ఉత్తేజపరుస్తాయి. వారు వాటిని అర్థము చేసుకొని ఆనందించగలరు (1-3-36,38). మూర్ఖులు వీటిని అర్థము చేసుకొనలేక అవస్థపడుతారు (1-3-37). శ్రీకృష్ణభక్తికి ఆకర్షితులైనవారే సృష్టిస్థితిలయకారకుడు శ్రీకృష్ణుడని శరణాగతి ప్రపత్తి చేస్తారు (వాసుదేవే అఖిలనాథే 1-3-39). అట్టివారు జన్మమృత్యుచక్రము నుండి బయటపడగలరు (1-3-39). కాబట్టి శ్రీమద్భాగవతమున గల హరికథలను శ్రద్ధగా వినండి. అదే జీవిత ధ్యేయం కావాలి. అయితే గురుపరంపరలో వచ్చే సద్గురువుల వద్దనే శ్రీమద్భాగవతమును చెప్పుకోవాలని శ్రీసూతులవారు నొక్కి చెప్పారు (1-3-42,44). శ్రీమద్భాగవత గ్రంథము యొక్క ఉద్దేశ్యము, మరి ఇది ఎందుకు ఆవిర్భవించిందో మరొక్కసారి శ్రీసూతులవారు తెలియజేస్తున్నారు - ఇదం భాగవతం నామ పురాణం బ్రహ్మసమ్మితం ఉత్తమశ్లోక చరితం చకార భగవాన్ ఋషి..నిఃశ్రేయసాయ లోకస్య ధన్యం స్వస్తి అయనం మహత్ 1-3-40- ఈ శ్రీమద్భాగవతము శ్రీకృష్ణస్వరూపము. ఇది భగవత్ అంశ అయిన శ్రీవ్యాసుల వారిచే వర్ణితము. దీనిని శ్రవణము చేసిన లోకులు అదృష్టవంతులు, ఉత్తములు, జీవిత ధ్యేయాన్ని సాధించినవారు. మానవులు తరించుటకు ఏది కావాలో అది ఇందులో కూర్చబడినది. అదే భగవత్ కరుణ - తద్ ఇదం గ్రాహయామాస సుతం ఆత్మవతాం వరం, సర్వవేద ఇతిహాసానాం సారం సారం సముద్ధృతమ్ 1-3-41. వ్యాసులవారు దీనిని తన ప్రియపుత్రుడైన శ్రీశుకులవారికి స్వయానా ఇచ్చాడు. దీని నిండా భగవత్ తత్త్వం అన్ని చోట్లా నింపబడిఉంది. ఇది వేదములు ఇతిహాసముల సారముయొక్క సారము. కావున వేరే ఏ గ్రంథపఠన అవసరం లేదు. ముఖ్యంగా కలికాలములో సమయమే దొరకదు. పొట్టకూటికై అంతా కష్టపడాలి. అలసిపోతారు, సమయము లేదు అనేవారు రోజుకాస్త దీన్ని చదివినా వినినా చాలు, జన్మసార్థకత అవుతుంది.

కృష్ణే స్వధామోపగతే ధర్మజ్ఞానాదిభిః సహ
కలౌ నష్టదృశాం ఏష పురాణార్కోఽధునోదితః 1-3-43

శ్రీకృష్ణ భగవానుడు అంటేనే ధర్మజ్ఞానస్వరూపుడు. ఆయన ఎక్కడుంటే అక్కడే ధర్మజ్ఞానాలు ఉంటాయి. ఆయన తన లోకానికి తిరిగి వెళ్ళిపోయిన తర్వాత ఈ కలియుగమున గల అజ్ఞాన అంధకారములను

పోగొట్టగలిగే ఏకైక సూర్యసమమైన తేజస్సు శ్రీమద్భాగవతమే. సంసారసాగరములో చిక్కుకున్న మనందరికీ గతి శ్రీమద్భాగవతశ్రవణమే.

శ్రీమద్భాగవత ఆవిర్భావము

అయ్యా! శ్రీసూతమహర్షి! మీరు సకల శాస్త్రములు నేర్చుకొనుటయేకాక చెప్పే ప్రావీణ్యము కలవారు. కావున మాకు శ్రీమద్భాగవతము వినిపించగలరు (1-4-2).

- శ్రీమద్భాగవతము ఎప్పుడు, ఎక్కడ ఆవిర్భవించింది? దీని ప్రయోజనము ఏమిటి? వ్యాసులవారు దీనిని సంగ్రహించుటకు స్ఫూర్తి ఎలా కలిగింది? (కస్మిన్ యుగే ప్రవృత్తేఽయం స్థానే వా, కేన హేతునా కుతః సంచోదితః కృష్ణః కృతవాన్ సంహితాం మునిః 1-4-3).

- శ్రీపరీక్షిత్తు మహారాజు గూర్చి తెల్పండి? ఇతను రాజ్యమును ఎందుకు వదలవలసి వచ్చింది? (1-4-9 నుండి 12) పరీక్షిత్తు దేహత్యాగము ఎలా చేశాడు? శ్రీశుకులవారు పిచ్చిగా, మూగవాడిలా, ఏమిపట్టించుకోని వాడిలా సంచరిస్తూంటాడు కదా! (ఉన్మత్త - మూక - జడవత్) (1-4-4 నుండి 8), మరి ఆయనను ఎలా గుర్తు పట్టగలిగారు? మరి ఆయనను శ్రీపరీక్షిత్తు మహారాజుల వారు ఎలా కలువగలిగారు? శ్రీశుకులవారు ఏ తత్త్వబోధ చేశారు? ఇదంతా దయతో మాకు వివరించండి అని శౌనకాది ఋషులు శ్రీసూతమహర్షిని ప్రాధేయపడ్డారు, ప్రార్థించారు (1-4-2 నుండి 13).

శ్రీసూత ఉవాచ

కాలముయొక్క విలువ తెలిసినవాడే జ్ఞాని. శ్రీవ్యాసులవారు పర-అపర జ్ఞానము కలవాడు. కలియుగ ధర్మాలు తెలిసినవాడు. వ్యాసులవారు భగవత్ అంశ, సామాన్య మానవుడు కాదు. ఈయన సత్యవతీ పరాశరమహర్షి పుత్రుడు (1-4-14). ప్రజలలో ధర్మము లోపించింది. వర్ణాశ్రమధర్మాల పాలన లేదు అని కలియుగ లక్షణాలు గ్రహించాడు (1-4-17,18). పామరులు కూడా పాటించే విధంగా వేదాలను తీర్చిదిద్దాడు. పురాణాలు, సంహితలను కూడా అందించాడు (1-4-20). మహాభారతము వర్ణించాడు (25,29). వేద విభజన చేసాడు (1-4-19,24). అయినా సంతృప్తి చెందలేక పోయాడు వ్యాసదేవుడు (1-4-26 నుండి 31) (స అతుష్యాత్ హృదయం తతః (1-4-26), న అతిప్రసీదత్ హృదయః (1-4-27), అసంపన్నః ఇవ ఆభాతి బ్రహ్మవర్చస్య సత్తమః 1-4-30). దీనికి కారణము శ్రీకృష్ణలీలలు, భాగవతుల లీలలు, భాగవత ధర్మాలు పూర్తిగా వర్ణించలేదని బాధపడ్డాడు (1-4-31). వ్యాసదేవుడు గృహస్థుడైతే ఆయన పుత్రుడు ఆజన్మ బ్రహ్మచారి, నివృత్తి మార్గం స్వీకరించాడు. ఆయన్ని చూస్తే పిచ్చివాడు అని అనుకుంటారు లోకులు. సంసారానికి అంటక తిరుగుతూ ఎల్లపుడూ శ్రీకృష్ణధ్యానంవల్ల ఉన్మత్తుడై లౌకికమాటలు లేనివాడై స్తబ్ధుడై సంచరిస్తూ ఉంటే, ఈయన పరిపూర్ణజ్ఞాని, శ్రీకృష్ణభక్తుడు, ఈయనతో సాటిగలవారు మరెవ్వరూ లేరని - ఎవ్వరూ గుర్తుపట్టలేరు. ఆత్మారాముడు శ్రీశుక యోగీంద్రుడు, ఎవ్వరికీ

అందనివాడు పరిపూర్ణ భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యాలు కలవాడు (1-4-4 నుండి 8, 1-2-2,3). పులి కడుపున పులి పుడుతుంది కాని పిల్లి పుట్టదని నిరూపించాడు. తండ్రిని మించిన భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యాలు సంపాదించాడు- అట్టి జ్ఞానిచే శ్రీమద్భాగవతధర్మాలు ఉపదేశింపబడ్డ శ్రీపరీక్షిత్తుకు ఏడు రోజులలోనే మోక్షం వచ్చి తీరింది.

శ్రీవ్యాస వ్యాకులత (అసంతృప్తి), నారద ఉపదేశము
(నారదజన్మ వృత్తాంతము తెలుపుట). శ్రీవ్యాసునకు శ్రీమద్భాగవత ప్రాప్తి
శ్రీకృష్ణుడులేని నిరాకార బ్రహ్మతత్త్వ ఉపాసన అసంపూర్ణము అని నారదుడు నిర్ధారించుట

పురాణాలు, మహాభారతము, వేద విభజన, వేద పురాణ సంహితలు వ్రాసినా సంతృప్తి చెందలేకపోయాడు శ్రీవ్యాసదేవుడు (1-4-19 నుండి 31). ఏదో వెలితి ఆయనను బాధించసాగింది. వ్యాసుడు గొప్ప మహర్షి (1-5-13). వేదజ్ఞుడు ఎన్నో పురాణాలు సంహితలు తెల్పాడు. మహాభారతాన్ని కూడా వర్ణించాడు. వేదాలు నేర్చినా వేదాలు పొగిడే ఆ స్వామిభక్తితత్త్వాన్ని భాగవతధర్మాలను వర్ణించలేదని బాధపడ్డాడు (1-4-30,31,32). పరిస్థితిని అర్థము చేసుకొన్న గురువుగారైన నారదుడు వ్యాసాశ్రమమునకు వెళ్ళాడు. (1-4-32,33). నారదుని వ్యాసుడు స్తుతించాడు (1-5-5,6,7). నారదుడు బోధించాడు ఇలా - నీవు మహానుభావుడవు, మహాభారతాన్ని అద్భుతంగా తెలిపావు (1-5-3).

వేదవ్యాసా! ఇప్పటిదాకా వైదికధర్మాలు, యజ్ఞకర్మలు వాటి ఫలితాలు వర్ణించావే తప్ప శ్రీహరిలీలలను పూర్తిగా వర్ణించలేకపోయావు. న తథా వాసుదేవస్య మహిమా హి అనువర్ణితః (1-5-9). భాగవత ధర్మాలను తెలుపలేదు (1-5-8). శ్రీకృష్ణతత్త్వము, హరికథలు లేని వేదాలు ముక్తిని అందించలేవు. ముక్తికి పనికిరాని కావ్యాలు వ్రాయరాదు. కాకులు ఆకర్షితమైన చోటికి హంసలు రాలేవు (1-5-10). శ్రీహరి కథ హంసలకే (1-5-10 నుండి 15).

ఇప్పటి దాకా నీవు వ్రాసిన శాస్త్రగ్రంథాలు శ్రీహరితత్త్వాన్ని స్పష్టంగా చెప్పలేదు. జనులకు నిజమైన ఉపకారము చేయలేదు. వ్యతిక్రమం చేసావని నారదుడు హెచ్చరించాడు (1-5-15). అలాగే, శ్రీహరి భావన లేక నైష్కర్మ్యము శోభించదు. ఈశ్వర అర్పితం కాని కర్మలు పనికిరానివి (1-5-12). కావున సాంసారికులు తరించే భగవత్‌తత్త్వం తెలుసుకొని వ్రాయగలవు. హరిభక్తి అపక్వంగా దొరికినా ఫలితాన్నే ఇస్తుంది (1-5-17). ఒక్కసారి ముకుందరసం దొరికితే విడువలేరు (1-5-19). కావున ఉత్తమశ్లోకవర్ణన చేయడం గొప్ప విషయము (1-5-21,22). పుణ్యకర్మలు ఆచరించడంవల్ల స్వర్గలోకాల దాకా తిరిగిరావచ్చు. కావున తెలివిగలవారు సుఖదుఃఖాలకు అతీతంగా బ్రహ్మతత్త్వము తెలియగోరేటట్టు చేయాలి. వద్దన్నా దుఃఖాలు వచ్చినట్టుగా ధర్మాచరణ చేస్తే సుఖాలు కూడా వస్తాయి. మోక్షం కూడా కల్గుతుంది (18).

ఓ వేదవ్యాసా! నీవు గొప్పవాడవు. వ్యాకులత చెందక నీ యోగదృష్టి ద్వారా చూసినవాడవై శ్రీమద్ భాగవతధర్మాన్ని వర్ణించగలవు (అతో మహాభాగ భవాన్ అమోఘదృక్ శుచిశ్రవాః సత్యరతో ధృతవ్రతః

ఉరుక్రమస్యాఖిలబంధముక్తయే సమాధి నానుస్మర తద్విచేష్టితమ్ 1-5-13) అని నారదులవారు ఇంకా ఇలా తెలియజేశారు-

నా జన్మవృత్తాంతము చెబుతా ఆదర్శముగా తీసుకోగలవు. పోయిన జన్మలో నేను దాసీపుత్రుడను. వేదబ్రాహ్మణులకు సేవలు చేసి బ్రతికేది నా తల్లి. ఆ బ్రాహ్మణుల చాతుర్మాస్య వ్రతమునందు నేను వారి సేవచేసాను (5 సంవత్సరముల వయస్సులో) (1-5-23). నేను బాల్యక్రీడలు చేయక (అధృత - క్రీడనకే) వారియందు నమ్రతతో ఉండేవాణ్ణి (దాంతే 1-5-24) (అనువర్తిని - 24). వారి కృప నా యందు ఉండేది. (చక్రుః కృపామ్ యద్యపి తుల్యదర్శనాః శుశ్రూషమాణే మునయః అల్పభాషిణి - 24). వారిని యాచించి వారి ఉచ్ఛిష్టము తినేవాడిని (ఉచ్ఛిష్టలేపాన్ అనుమోదితో ద్విజైః సకృత్స్మ భుంజే 1-5-25). వారి సేవ, ఉచ్ఛిష్టభక్షణవల్ల నాపాపాలన్ని పోయినవి (తత్ అపాస్త కిల్బిషః). ధర్మాచరణ ఆత్మజ్ఞానములందు శ్రద్ధ కలిగింది. వారు నన్ను బాగా ఆకర్షించగలిగారు (ఏవం ప్రవృత్తస్య విశుద్ధచేతసః తద్ధర్మ ఏవాత్మ రుచిః ప్రజాయతే (1-5-25)). వారి సాంగత్యము వారి దయవల్ల వారి హరికథాశ్రవణమువల్ల - నాకు శ్రీకృష్ణుడు, శ్రీకృష్ణనామమందు శ్రద్ధకలిగి దినదినాభివృద్ధి కాసాగింది (తత్ర అను అహం కృష్ణకథాః ప్రగాయతాం అనుగ్రహేణ అశృణవం మనోహరాః తాః శ్రద్ధయా మే అనుపదం విశృణ్వతః ప్రియశ్రవసి అంగ మమ అభవత్ రుచిః 1-5-26). హరికథాశ్రవణమువల్ల నాకు అర్థమైనదేమంటే నాకు అవిద్యవల్లనే ఈ శరీరము వచ్చిందని గ్రహించాను (1-5-27). వర్షాకాలము శరత్కాలములలో వారు చెప్పే భాగవత శ్రవణము భక్తిమార్గపద్ధతులు వినడంవల్ల నాలో మార్పు కలిగింది. రజోతమోగుణాలు లేకుండా పోయాయి (1-5-28). వారిని వదలలేకపోయా, వారియందు నాకు బాగా శ్రద్ధకలిగింది. వారు ఉపదేశించినట్లుగానే చేసేవాణ్ణి (1-5-29). దీనుడనై నన్ను భాగవతధర్మాలయందు వారు దయతో శిక్షణ ఇచ్చి ఉపదేశించారు. అతిరహస్యమైన శ్రీమద్భాగవత విషయాలను ఉపదేశించారు (జ్ఞానం గుహ్యతమమ్ యత్ తత్ సాక్షాద్ భగవతోదితమ్ అన్వవోచన్ గమిష్యంతః కృపయా దీనవత్సలాః 1-5-30) (at the age of 5 years only I learnt all this). ఆలోచనలవల్ల వాసుదేవుడే దేవాదిదేవుడు సర్వకారకుడు జగత్ రక్షకుడు అని స్వామిని శరణువేడాను (యేనైవాహమ్ భగవతో వాసుదేవస్య వేధసః మాయానుభావం అవిదం యేన గచ్ఛంతి తత్పదమ్ 1-5-31). తాపత్రయాలు తొలగాలంటే నిత్య జీవితములో కర్మలు స్వామికైంకర్యము చేయాలి, స్వామికార్యములు ఆచరించాలి అని గ్రహించా (ఏతత్ సంసూచితం బ్రహ్మన్ తాపత్రయ చికిత్సితమ్ యద్ఈశ్వరే భగవతి కర్మబ్రహ్మణి భావితమ్ 1-5-32). కడుపులో పుట్టిన పుండు ఔషధసేవనలో కడుపులోనే పోయినట్లుగా, బాగు అయినట్లుగా, జీవులు చేసే కర్మలవల్ల పుణ్యము, విముక్తి, మోక్షము కూడా సాధించవచ్చును (ఆమయో యశ్చ భూతానాం జాయతే యేన సువ్రత । తదేవ హి ఆమయం ద్రవ్యం న పునాతి చికిత్సితమ్ 1-5-33; ఏవం నృణాం క్రియాయోగాః సర్వే సంసృతి హేతవః । తఏవాత్మ వినాశాయ కల్పంతే కల్పితాః పరే 1-5-34).

జ్ఞానం భక్తియోగసమన్వితమైనప్పుడే దానికి విలువ. స్వామికైంకర్యము చేసే కర్మలు దానికి వాడే జ్ఞానమును భక్తి యోగము అంటాము (యద్ అత్ర క్రియతే కర్మ భగవత్ పరితోషణం జ్ఞానం యత్ తద్ అధీనం హి భక్తి యోగసమన్వితమ్ 1-5-35). ఈ కర్మలవల్ల (కుర్వాణా యత్ర కర్మాణి భగవత్ శిక్ష్యా 1-5-36), శ్రీహరికీర్తనలవల్ల, శ్రీహరికథాశ్రవణముల వల్ల (కుర్వాణా యత్ర కర్మాణి భగవత్ శిక్షయా అసకృత్ గృణంతి గుణనామాని కృష్ణస్యానుస్మరంతి చ (1-5-36), శ్రీహరినామమంత్రజపములవల్ల, పూజలవల్ల స్వామి తెలుపబడతాడు (ఓం నమో భగవతే తుభ్యం వాసుదేవాయ ధీమహి ప్రద్యుమ్నాయ అనిరుద్ధాయ నమః సంకర్షణాయ చ (1-5-37) - ఇతి మూర్తి అభిదానేన మంత్రమూర్తిం అమూర్తికం) (Sound vibration of the Lord are transcendental and not material). యజతే యజ్ఞపురుషమ్ స సమ్యగ్ దర్శనః పుమాన్ (1-5-38), శ్రీహరిని పూజించడం వల్ల (కలౌ సంకీర్తనాన్ముక్తిః) శ్రీహరి అర్చాపద్ధతివల్ల శ్రీహరి లభ్యమవుతాడు. శ్రీహరి మరియు శ్రీహరి నామము వేరుకాదు. శ్రీహరి మంత్రములు-శబ్దబ్రహ్మమే. శ్రీహరినామము శ్రీహరివైకుంఠానికి చేర్చుతుంది (1-5-38). ఆత్మజ్ఞానము మొదట పొందుట, ఆ తర్వాత భక్తితో కేశవుడి నామాలు కేశవుడి కథలు వినుట కీర్తించుట వల్ల కేశవుడి హృదయము, కేశవుడి బోధనలు అర్థమవుతాయి. అసలు కేశవుడు ఎవరో తెలుసుకోవచ్చును, భక్తిసేవ చేసి పొందవచ్చును (ఇమం స్వనిగమమ్ బ్రహ్మన్ అవేత్య మద్ అనుష్ఠితమ్ । అదాన్ మే జ్ఞానం ఐశ్వర్యం స్వస్మిన్ భావం చ కేశవః 1-5-39). జీవుల ఐశ్వర్యం కేశవుడి భక్తి చేయుట మరియు కేశవుడి జాగృతియే (స్వస్మిన్ భావం చ కేశవః 1-5-39).

కావున నీవు వేదజ్ఞానముతో శ్రీహరిలీలలను విస్తృతంగా వర్ణించు. వీటిని వినుటవల్ల జీవుల దుఃఖాలు, ఈతిబాధలు పోతాయి. శ్రీహరి లేని కథల వల్ల జీవోద్ధరణ జరుగదు. వేరే మార్గము లేదు. (త్వం అపి అదభ్ర -శ్రుత విశ్రుతమ్ విభోః సమాప్యతే యేన విదాం బుభుత్సితమ్ ప్రఖ్యాహి (ఆఖ్యాహి) దుఃఖైర్ ముహుర్ అర్దితాత్మనామ్ సంక్లేశ - నిర్వాణం ఉశంతి నాన్యథా (1-5-40).

నారదుడి జన్మ, ఆయనకు భగవత్ తత్త్వజిజ్ఞాస కలిగిన విధము, ఆయన కర్మల వివరాలు విన్న వ్యాసుడు ఇలా అడిగాడు - బ్రహ్మపుత్రా! స్వామీ నారదా! మీకు జ్ఞానబోధ చేసిన ఋషులు వెళ్ళిన తర్వాత మీ పూర్వజన్మలో ఆ తర్వాత ఏమి చేసారో తెల్పగలరు (1-6-2). ఆ జీవితం ఎలా గడిచిందో వివరించగలవు (1-6-3). పోయిన కల్పములో (previous day of Brahma) జరిగిన ఈ నీ జన్మవృత్తాంతమును ఇప్పుడు ఎలా స్మృతికి తెచ్చుకోగలిగావు (1-6-4)? అని వ్యాసులవారు నారదులవారిని ప్రశ్నించాడు. నారదులవారు ఇలా తెలియజేశారు -

దాసీపుత్రుడు బ్రహ్మపుత్రుడు అయ్యాడు

శ్రీ నారద ఉవాచ (సూతుడు చెప్పాడు) : నా తల్లికి నేను ఏకైక పుత్రుడను, నాపైన గాఢమైన ప్రేమ పెట్టుకుంది (1-6-6). దాసి అయిన నా తల్లి, బ్రాహ్మణుల సేవ చేస్తూ ఉండేది. మేము ఆ బ్రాహ్మణుల

ఆశ్రమము వద్దనే ఉండేవారము. అపుడు నా వయస్సు 5 సంవత్సరములు (1–6–8). ఒకరోజు రాత్రి ఆవుపాలు పితకడానికి వెళ్ళిన నా తల్లిని సర్పము కాటువేయడంవల్ల ఆవిడ మరణించింది (9). ఇలా జరగడం కూడా భగవత్ కృపగా తలచినవాడనై (తదా తదహం ఈశస్య భక్తానామ్ శమ – అభీప్సతః అనుగ్రహమ్ మన్యమానః ప్రాతిష్ఠమ్ దిశం ఉత్తరామ్ 1–6–10), ఉత్తర దిశగా పల్లెలు పట్టణాలు అడవులు దాటి నదీతీరాన్ని దాటి సేదతీరినవాడనై, పిప్పలవృక్షము (రావిచెట్టు) క్రింద కూర్చొని హృదయములో బ్రాహ్మణులు మరియు శాస్త్రాలలో వర్ణించబడ్డ విధంగా స్వామిని నిలిపాను (1–6–16). నా హృదయ కమలమున స్వామి ప్రత్యక్షమైనాడు (ధ్యాయతః చరణాంభోజం భావనిర్జిత చేతసా ఔత్కంఠ్య అశ్రుకల – అక్షస్య హృది ఆసీన్ మే శనైర్ హరిః 1–6–16). శరీరం పులకరించింది, ఆనందసాగరాలలో మునిగిపోయాను (1–6–17). ఒక్కసారి ఆ భగవత్ శ్రీహరి రూపం అంతర్ధానం చెందింది (రూపం భగవతోయత్ తన్ మనః కాంతం శుచాపహం అపశ్యన్ సహసాఉత్తస్థే వైక్లవ్యాద్ దుర్మనాః ఇవ (1–6–18). మళ్ళీ శ్రీహరిని చూడాలని ధ్యానం చేసినా చూడలేకపోయాను. నాలో దుఃఖము, అసంతృప్తి అలుముకొంది (1–6–19). ఆ ఏకాంత వాతావరణం, అడవిలో అగోచరవాణి ఇలా వినబడింది (ఏవం యతతం విజనే (నిర్జనమైన ఆ ప్రదేశంలో) మామ్ – (నాకు) ఆహ అగోచరోగిరామ్ గంభీర శ్లక్ష్ణయా వాచా శుచః ప్రశమయన్ ఇవ 1–6–20). నారదా! నీలో ఇంద్రియవాసనలు (అవిపక్వ కషాయాణాం) పూర్తిగా పోలేదు. కాబట్టి నన్ను నీవు చూడలేవు (హంతాస్మిన్ జన్మని భవాన్ మా మాం ద్రష్టుమ్ ఇహార్హతి అవిపక్వ కషాయాణాం దుర్దర్శః అహం కుయోగినామ్ 1–6–21). పక్వము చెందని యోగివి కావున సాధన చేసుకో అని తెల్పాడు శ్రీహరి. నీకు నాయందు శ్రద్ధకలగడానికి నీ సాధన క్రమంగా ఉత్తేజపరచడానికి నారూపం ఒకసారి చూపాను. సాధన చేయగలిగితే హృదయగ్రంథులు తొలగిపోతాయి (ముంచతి హృద్శయాన్). కావున నారదా నీవు నా శరణాగతి, ప్రపత్తి చేసుకోగలవు (సకృద్ యద్ దర్శితమ్ రూపం ఏతద్ కామాయ తే అనఘ, మత్ కామః శనకైః సాధుః సర్వాన్ ముంచతి హృద్శయాన్ 1–6–22). నాయందు దృఢమైన భక్తి జ్ఞానవైరాగ్యాలు కలిగి కర్మలను ఆచరిస్తూ సత్‌సాంగత్యము చేయుము. అది కొద్దికాలము చేసినా నిన్ను పవిత్రము చేస్తుంది. మరియు ఈ లోకాలను వదలి నన్ను చేరుకోగలవు. సజ్జనుల సేవవల్ల నా గురించి తెలుసుకున్నావు. మళ్ళీ సాధుసంగమువలన, సాధనవల్ల నన్ను చేరుకోగలవు. (సత్‌సేవయా (సత్సంగము) అదీర్ఘయా అపి జాతా (having attained) మయి ధృఢామతిః హిత్వా అవద్యమ్ (deplorable) ఇమం లోకం గంతా మత్ – జనతాం అసి 1–6–23). నాయందు చేసిన భక్తిజ్ఞానసేవలు నిరర్థకములు కావు. అవి జీవులకు రాబోయే జన్మలలో కూడా వాటి స్మృతి ఉండేట్టు వాటి ఫలితాలు పొందేట్లు చేస్తాను (మతిర్ మయి నిబద్ధేయమ్ న విపద్యేత కర్హిచిత్, ప్రజా – సర్గ – నిరోధే అపి స్మృతిః చ మత్ – అనుగ్రహాత్ 1–6–24). ఇలా అగోచరవాణి పలికి ఆగిపోయింది. శిరస్సు వంచి నమస్కరించాను (ఏతావద్ ఉక్త్వా ఉపరరామ తత్‌మహత్ భూతమ్ నభః లింగమ్ అలింగమ్ ఈశ్వరమ్ అహం చ తస్మై మహతాం మహీయసే శీర్ష్ణావనామం విదధే అనుకంపితః 1–6–25). స్వామి చెప్పినట్టే భౌతికవాంఛలు లేకుండా (హత –

త్రపహః) స్వామియొక్క అనంతనామాలు కీర్తిస్తూ, హరికీర్తనలు వింటూ, స్వామికైంకర్యమునకై కర్మలు ఆచరిస్తూ నిరహంకారిగా నిర్మాత్సర్యంగా భూలోకాన్ని భగవన్నామసంకీర్తన చేస్తూ తిరిగాను (నామాని అనంతస్య హత - త్రపః పఠన్ గుహ్యాని భద్రాణి కృతాని చ స్మరన్, గాం పర్యటంస్ తుష్టమనా గతస్పృహః కాలం ప్రతీక్షన్ విమదో విమత్సరః 1-6-26).

ఇలా కృష్ణధ్యాస కృష్ణధ్యానం కృష్ణకైంకర్యకర్మలు చేస్తూ, కర్మఫలితాలను అనుభవించాలనే శ్రద్ధ లేనివాడనై, నిర్మల కృష్ణ చిత్తముతోగల నన్ను ఒకసారి మెరుపుతో కూడిన శబ్దంలా - శరీరాన్ని అంతం చేసే మృత్యువు వచ్చింది (ఏవం కృష్ణమతేర్ బ్రహ్మన్ న ఆసక్తస్య అమల - ఆత్మనః కాలః ప్రాదుర్భూత్ కాలే తడిత్ సౌదామనీ యథా 1-6-27). (Lightening is followed by thunder, similarly life is followed by death). పాంచభౌతికశరీరాన్ని వదలి దివ్యశరీరాన్ని పొందాను. కర్మలు కర్మఫలితాలనుండి విముక్తి పొందాను. భగవత్ అనుచరులలో ఒకడిని అయ్యాను (ప్రయుజ్యమానే మయి తాం శుద్ధాం భాగవతీం తనుం ఆరబ్ధ కర్మ నిర్వాణో న్యపతత్ పాంచభౌతికః 1-6-28). ప్రళయకాలంలో కల్పాంతంలో బ్రహ్మతోపాటు పద్మనాభుడిలోకి ప్రకృతితోపాటు వెళ్ళాను (కల్పాంత ఇదం ఆదాయ శయానే అంభసి ఉదన్వతః శిశయిషోర్ అనుప్రాణం వివిశే అంతర్అహం విభోః 1-6-29). సహస్ర యుగాలు (బ్రహ్మరాత్రి) గడిచిన తర్వాత బ్రహ్మనిద్ర నుండి లేవగానే పద్మనాభుడి నుండి ఆయన కోరికవల్ల మరీచి మొదలగు మహర్షులతో పాటు నేనుకూడా బ్రహ్మతోపాటు ఆవిర్భవించాను (సహస్ర యుగపర్యంతే ఉథాయేదమ్ సిసృక్షతః మరీచి - మిశ్రా ఋషయః ప్రాణేభ్యో అహం చ జజ్ఞిరే 1-6-30). అప్పటినుండి శ్రీ మహావిష్ణువు అనుగ్రహంవల్ల నిరంతరంగా ముల్లోకాలు దివ్యలోకాలు అన్ని నారాయణసంకీర్తన చేస్తూ తిరుగుతాను (అంతర్ బహిశ్చ లోకాంస్త్రీన్ పర్యేమి అస్కందితవ్రతః అనుగ్రహాన్ మహావిష్ణోర్ అవిఘాత - గతిః క్వచిత్ 1-6-31).

శ్రీకృష్ణస్వామిచే ఈయబడిన ఈ వీణను వాయిస్తూ హరికీర్తనలు పాడుతూ తిరుగుతుంటాను (దేవ - దత్తాం ఇమాం వీణాం స్వర - బ్రహ్మ - విభూషితాం మూర్ఛయిత్వా హరికథాం గాయమానశ్చరామి అహమ్ 1-6-32). నేను ఇలా కీర్తిస్తున్నపుడు స్వామి (తీర్థపాదుడు) నా హృదయకమలమందు వెలసిల్లి నాకు దర్శనము ఇచ్చి నన్ను ఆనందింపచేస్తాడు. పిలిచినప్పుడల్లా శీఘ్రదర్శనం ఇస్తాడు. (ప్రగాయతః స్వవీర్యాణి తీర్థపాదః ప్రియశ్రవాః ఆహూత ఇవ మే శీఘ్రం దర్శనం యాతి చేతసి 1-6-33). యమనియమయోగ పద్ధతుల ద్వారా కామ క్రోధ లోభములను నియంత్రించవచ్చును. కానీ ఇది సరిపోదు **(Impersonal Yoga is imperfect).** ఆత్మకు ఆనందం ముకుందుడి భక్తి ప్రపత్తి, ముకుందుడి సేవలోనే దొరుకుతాయి. అప్పుడే ఆత్మారాముడు అవుతాడు. ఆత్మానందం చెందుతాడు. శ్రీహరిశరణాగతి, భక్తి ప్రపత్తి, సంకీర్తనల వల్లనే ఆత్మ సంతృప్తి చెందుతుంది (యమాదిభిర్ యోగపథైః కామలోభహతో ముహుః ముకుంద సేవయా యద్వత్ తథాఆత్మఅద్ధాన శామ్యతి 1-6-35). శ్రీహరిభక్తిలేకుండా యమనియమ,

అష్టాంగ యోగములు చేసినా ఆత్మ పరిపూర్ణంగా తృప్తి చెందజాలదు (1-6-35). (Yoga without Bhakti is useless). ఆతురచిత్తులకు, మాత్రాస్పర్శులకు, భవసింధువులకు నావ శ్రీహరిచరణములే (ఏతత్ హి ఆతుర చిత్తానామ్ మాత్రా స్పర్శ ఇచ్ఛయా ముహుః భవసింధు ప్లవో దృష్టో హరి చర్యా అనువర్ణనమ్ 1-6-34).

ఓ వ్యాసదేవా నీవు పవిత్రుడవు, వేదజ్ఞుడవు, మహానుభావుడవు కావుననే నీకు నా జన్మవృత్తాంతమును శ్రీమద్భాగవతతత్త్వమును విపులీకరించాను (సర్వం తద్ఇదం ఆఖ్యాతుం యత్పృష్టో అహం త్వయా అనఘా జన్మకర్మ రహస్యమ్ మే భవతః చ ఆత్మ - తోషణమ్ 1-6-36). దీనివల్లనే అన్ని జీవులు కూడా ఆత్మానందాన్ని పొందగలవు (1-6-36). ఇలా శ్రీనారదులవారు, శిష్యుడైన శ్రీవ్యాసమహర్షికి శ్రీమద్భాగవత సారాంశాన్ని మరియు తను దాసీపుత్రుడి నుండి భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యాలు పొందినవాడై బ్రహ్మపుత్రుడు (బ్రహ్మ మానసపుత్రుడు) ఎలా అయ్యాడో తెలియజేసాడు - అని శ్రీ సూతుడు శ్రీశౌనకాది మహర్షులకు తెలియజేసాడు (1-6-37) (The Teachings of Shri Narada to the unsatisfied Vyasadeva comprises the essence of Srimad Bhagavatham. Later on during his meditation Vyasadeva realised the complete version of Srimad Bhagavatham and wrote it to his satisfaction and for the satisfaction of all human beings).

శ్రీనారదులకు జయము జయము, శ్రీశారంగధన్వనః (సారంగపాణి) తత్త్వమును వివరించి, వీణపై మ్రోగించి వినిపించే శ్రీనారదులకు జయము, జయము (1-6-38).

శౌనకాదులు శ్రీసూతుని తిరిగి ఇలా ప్రశ్నించారు - శ్రీనారదులు ఉపదేశించి వెళ్ళిన తర్వాత, మహానుభావుడు శ్రీవేదవ్యాసుడు ఏమి చేసాడో తెలుపవలసినది అని కోరారు (1-7-1).

దాసీపుత్రుడు అయిన నారదుడు బ్రహ్మపుత్రుడు అయ్యాడు కదా! కావున "ముకుందుడి సేవవల్లనే ప్రయోజనమని సంసారజనులకు తెలియజేయగలవు (1-6-35)" అన్న నారదుడి ఆదేశాలను విన్నవాడై, సంతృప్తుడై కార్యసాధనలో నిమగ్నుడయ్యాడు శ్రీవ్యాసదేవుడు.

వ్యాసుడు భాగవతమును గ్రహించుట

శ్రీ సూత ఉవాచ

అప్పుడు వ్యాసుడు సరస్వతీ నదీతీరములో ఉత్తరదిక్కు ఒడ్డునగల తన శమ్యాప్రాస ఆశ్రమంలో నారదులవారు చెప్పినట్లుగా చేసాడు (Now River Saraswathi got dried up. It runs from Himalayas through Rajasthan desert and Gujarat to Thriveni Sangamam at Allhabad or into the ocean at Prabhasakshetra). (బ్రహ్మనద్యాం సరస్వత్యాం ఆశ్రమః పశ్చిమే తటే । శమ్యాప్రాస ఇతిప్రోక్త ఋషిణాం సత్ర వర్ధనః 1-7-2). నీటిని ఔపోసన చేసి సుఖాసీనుడై నారదుడు చేసిన ఉపదేశాన్ని తలచి

యోగదృష్టితో (తస్మిన్ స్వ ఆశ్రమే వ్యాసో బదరీ - షండ - మండితే । ఆసీనః అపః ఉపస్పృశ్య ప్రణిదధ్యౌ మనః స్వయమ్ 1-7-3) శ్రీమద్భాగవతమును చూసినవాడైనాడు వ్యాసుడు. వ్యాసుడు జ్ఞానవైరాగ్య నివృత్తి మార్గాలలో ప్రావీణ్యుడు కావున తన భక్తియోగము ద్వారా శ్రీమద్భాగవతమును భగవానుని మరియు ఆయన యోగమాయను నారదుడు చెప్పినట్లుగా దర్శించగలిగాడు (భక్తియోగేన మనసి సమ్యక్ ప్రణిహితే అమలే । అపశ్యత్ పురుషం పూర్ణమ్, మాయాం చ తద్ ఉపాశ్రయామ్ 1-7-4).

మాయాబద్ధులైన జీవులు కూడా సంసారమును దాటగలరు. అసలు సంసారముతో జీవునకు సంబంధము లేదు. అయితే జీవుడు సంసారమువల్ల మోహితుడై సంసారమునందు ఆసక్తుడైనాడు. అందువల్ల త్రిగుణబద్ధుడై అనర్థాలను ఆచరిస్తూ (అనర్థం తత్కృతం) వాటి విషపు ఫలితాలను అనుభవిస్తున్నాడు (అభిపద్యతే 1-7-5) జీవుడు. ఈ అనర్థాలు పోవాలంటే (అనర్థ ఉపశమమ్) భక్తియోగమును అధోక్షజునియందు చేయటమే సరియైన మార్గమని లోకులకు తెలియదు (లోకస్య అజానతః 1-7-6). కాబట్టి వీరిని ఉద్ధరించుటకై శ్రీవ్యాసదేవుడు సాత్త్వతసంహిత అయిన శ్రీమద్భాగవతమును తెలుసుకున్నవాడై (విద్వాన్) దీన్ని గ్రంథీకరించాడు (అనర్థోపశమం సాక్షాద్భక్తియోగ- మధోక్షజే । లోకస్య అజానతః విద్వాన్ చక్రీ సాత్వత సంహితామ్ ॥ 1-7-6). శ్రీమద్భాగవతము విన్నంతనే శ్రీకృష్ణుడు పరమపురుషుడని గ్రహిస్తారు (కృష్ణః పరమపూరుషః 1-7-7). మరియు దీనివల్ల భక్తిబీజములు వారిలో మొలకెత్తుతాయి. ఫలితంగా వారు, వారి శోక, మోహ - భయములను పోగొట్టుకుంటారు (యస్యాం వై శ్రూయమాణాయాం కృష్ణే పరమపూరుషే । భక్తిర్ ఉత్పద్యతే పుంసః శోకమోహ భయాపహా) (1-7-7).

నివృత్తి నిరతులకు - సన్యాసులకు - అవధూతలకు - వేద పండితులకు కూడా ఆశ్రయము శ్రీమద్భాగవతమే (1-7-9)

ఇదంతా యోగముతో గ్రహించిన వ్యాసుడు శ్రీమద్భాగవతమును వ్రాసి తన పుత్రుడు, నివృత్తి నిరతుడూ అయిన శుకుడికి బోధించాడు (స సంహితాం భాగవతీం కృత్వానుక్రమ్య చ ఆత్మజం శుకమ్ అధ్యాపయామ ఆస నివృత్తినిరతం మునిః 1-7-8). శ్రీమద్భాగవతము - వేదాంతసూత్రములు లేక బ్రహ్మసూత్రములకు భాష్యము కావున శ్రీశుకుడు దీనిని సులువుగా ఆనందంగా గ్రహించగలిగాడు. నివృత్తిమార్గమున సంసారము నందు విరక్తి కలిగిన వారికి శ్రీమద్భాగవతమందు రక్తి కలుగుతుంది. కృష్ణభక్తియే ముఖ్యమైనదని గ్రహించిన శుకుడు శ్రీమద్భాగవతాన్ని నిత్యం పారాయణం చేస్తూ దీనినే ధ్యానించడంవల్ల విష్ణుజనులకు- భక్తులకు ప్రియుడయ్యాడు (హరేర్గుణాక్షిప్త - మతిర్ భగవాన్ బాదరాయణిః । అధ్యగాన్ (Underwent Studies) మహద్ ఆఖ్యానమ్ నిత్యం (always studying Srimad Bhagavatham) విష్ణుజనప్రియః 1-7-11).

అన్ని కర్మల నుండి ముక్తిపొందినవారు అనగా హృదయగ్రంథులు లేనివారు (నిర్గ్రంథాః), ఆత్మారాములు అనగా ఏ కోరికలు లేకుండా తనలోతాను ఆనందించేవారు, (who take pleasure in Nirguna meditation on the Supreme Brahman) గొప్ప పట్టుదలతో జీవితధ్యేయాన్ని సాధించే మునులు - వీరందరికీ

కూడా దిక్కు శ్రీమద్భాగవతమే. మరి వేరే ఏ మార్గము సంపూర్ణమైనది కాదు (ఆత్మారామాశ్చ మునయో నిర్గ్రంథా అపి ఉరుక్రమే । కుర్వంతి అహైతుకీం భక్తిం ఇత్థంభూత గుణో హరిః 1-7-10) ఇది గ్రహించిన శ్రీవ్యాసదేవుడు భాగవతధర్మాలను ప్రచారము చేయుటకై పూనుకున్నాడు (వక్ష్యే (I shall speak) కృష్ణకథోదయమ్ 1-7-12) అని సూతుడు శౌనకాదులకు తెలియజేసాడు. శ్రీకృష్ణభక్తి రావాలంటే ఆత్మారాములు, నివృత్తిమార్గములో ఉండి లక్ష్యసాధన అయిన శ్రీమద్భాగవత ఆచరణ ప్రయత్నము చేయాలని శ్రీచైతన్య ప్రభువుల వారు నానారకాలుగా ఈ శ్లోకార్థాన్ని వివరించి వారి శిష్యులైన శ్రీసనాతన గోస్వాముల వారికి తెలియజేసారు.

తండ్రికొడుకులు ఇరువురూ - శ్రీవ్యాస శ్రీశుకులు (బాదరాయణ, బాదరాయణీలు) నివృత్తిమార్గముతో గల నిరాకార బ్రహ్మవాదన (ఉపాసన) నుండి తప్పుకొని నారదుడి దయవల్ల శ్రీమద్భాగవతాన్ని పొంది శ్రీకృష్ణభక్తులైనారు. ఇంకొక విషయము ఇక్కడ చర్చించదగినది. నిరాకారబ్రహ్మమును ఉపాసన చేసి నిరంతరము బాల్యావస్థలో ఉండగలిగే యోగశక్తిని సంపాదించి దివ్యశరీరాలను ధరించారు కుమారులు- బ్రహ్మమానసపుత్రులు. ఊర్ధ్వలోకాలని - జన తప మహర్ సిద్ధ లోకాలను దాటి సత్యలోకమును కూడా ప్రవేశించారు. అది కూడా బ్రహ్మాండంలో భాగమే అని గ్రహించినవారై దానిని దాటి దివ్యలోకాలలో అడుగుపెట్టారు. సప్త ప్రాకారాలతో గల వైకుంఠము కూడా వెళ్ళగలిగారు. అక్కడ అందమైన శ్రీహరి ఉంటాడని వైకుంఠవాసుల వద్ద తెలుసుకొని శ్రీహరి దర్శనార్థమై వెళ్ళగా వీరికి అర్హతలేదని భక్తులు కారని ద్వారపాలకులు అడ్డగించారు. కోపాగ్నితో (unfit quality in vaikunta) ద్వారపాలకులను శపించారు కుమారులు. జయ విజయులు భూమండలంలోకి వైరిభావముతో హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులు, రావణ కుంభకర్ణులు, శిశుపాల దంతవక్త్రులుగా జన్మలు పొందారు. అర్హతలేని బ్రాహ్మణులు వైకుంఠంలోకి వచ్చి తన ద్వారపాలకులపై ఆగ్రహం చూపిస్తున్నారని గ్రహించిన శ్రీహరి, అంతఃపురంలోకి వారిని రానివ్వక తానే ద్వారము బయటకువచ్చి వారిని ఓదార్చాడు. అబ్బ! ఏమి ఈ శ్రీహరి సౌందర్యము అని కనురెప్పవేయక స్వామిని చూస్తూ మైమరచినవారై శరణాగతి, ప్రపత్తి ఒనరించి శ్రీహరిభక్తులైనారట. అష్టఐశ్వర్యాలు, జ్ఞానవైరాగ్యాలు, సత్‌చిత్ ఆనందమయుడైన శ్రీహరి కనపడ్డాక స్తోత్రం చేయనివారు ఉండగలరా! సనకాదులు ఇలా శ్రీమద్భాగవతస్వరూపుడైన శ్రీహరిని తెలుసుకోగలిగారు.

శ్రీసూత ఉవాచ

పాండవులతోగల శ్రీకృష్ణుడి లీలల వర్ణన, పరీక్షిత్తుయొక్క జన్మవృత్తాంతము, పాండవులను శ్రీకృష్ణుడు ఎలా అనుగ్రహించాడో నేను విన్నది తెలుపుతాను (1-7-12).

పోయిన అధ్యాయాలలో (1-4,5,6,7 అధ్యాయాలలో) శౌనకాదులు అడిగిన ప్రశ్నలైన శ్రీమద్భాగవతము ఎక్కడ, ఎప్పుడు శ్రీవ్యాసులవారికి తెలియజేయబడిందో సమాధానం చెప్పాడు సూతులవారు. అలాగే

శ్రీమద్భాగవతముయొక్క ప్రయోజనము తెలియజేసాడు. శ్రీమద్భాగవత సారాంశాన్ని ప్రాముఖ్యతను నారదులు వ్యాసునకు తెలియజేసిన విధానమును కూడా శ్రీసూతులవారు శ్రీశౌనకాదులకు తెలియజేసారు. ఇక ఇక్కడ వారి మిగత ప్రశ్నలకు ఇలా సమాధానము చెబుతున్నాడు.

అశ్వత్థామచే ఉపపాండవుల హత్య - అశ్వత్థామచే బ్రహ్మాస్త్ర ప్రయోగము - అశ్వత్థామ ముండనము

మహాభారతయుద్ధం 18 రోజులు కురుక్షేత్రంలో జరిగింది. 64 కోట్ల మంది వీరులు మరణించారు. అందులో, అశ్వత్థామ ద్రోణుడి ఏకైక పుత్రుడు. మహాభారతయుద్ధంలో కౌరవులవైపు ఉండి పాండవుల సైన్యంతో పోరాడాడు ఈ బ్రాహ్మణ మూర్ఖుడు. భారత భాగవత రామాయణాలలోని పాత్రల పూర్వజన్మ చరిత్ర వృత్తాంతములు పద్మపురాణమునందు కలవు. అశ్వత్థామ మహాభారతయుద్ధంలో ఉపపాండవులను రాత్రిపూట నిద్రలో ఉన్నవారిని సంహరించి భూమండలాన్ని అపాండవము చేయాలనుకున్నాడు. ఉపపాండవులను హత్య చేసానని అశ్వత్థామ కాలువిరిగి యుద్ధభూమిలో ఉన్న దుర్యోధనుడితో తెల్పాడు. దుర్యోధనుడు అది తప్పన్నాడు (1-7-14). వారిని హత్య చేసిన తర్వాత పారిపోయాడు (1-7-18). వెంబడిస్తున్న కృష్ణార్జునులపై బ్రహ్మాస్త్రం వదిలాడు (1-7-20). వెంబడిస్తున్న తాపాగ్ని ఎక్కడిదో ఏమిటో గ్రహించని అర్జునుడు భయపడి శ్రీకృష్ణ భగవానుని ఇలా స్తుతించాడు (1-7-21).

అర్జునునిచే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము (1-7-22 నుండి 26)

కృష్ణ కృష్ణ మహాబాహో భక్తానాం అభయంకర। త్వమ్ ఏకో దహ్యమానానామ్ అపవర్గః అసిసంసృతేః (1-7-22). కృష్ణా! సంసారదావాగ్నితో బాధపడుతూ కష్టాలలో ఉన్న మాలాంటి వారిని రక్షించి మోక్షమార్గాన్ని చూపేవాడవు నీవే.

త్వం ఆద్యః పురుషః సాక్షాద్ ఈశ్వరః ప్రకృతే పరః
మాయాం వ్యుదస్య చిత్‌శక్త్యా కైవల్యే స్థితః ఆత్మని 1-7-23

స ఏవ జీవలోకస్య మాయామోహితచేతసః
విధత్సే స్వేన వీర్యేణ శ్రేయో ధర్మాదిలక్షణమ్ 1-7-24

కృష్ణా! నీవు మొదటివాడవు, సనాతనుడవు, భగవానుడవు, సృష్టికర్తవు, ప్రకృతికి భిన్నుడవు, సచ్చిదానందరూపుడవు, కల్మషము లేనివాడవు. మాయామోహితులైన జీవులను రక్షించి ధర్మమార్గాన్ని చూపేవాడవు నీవే (1-7-23,24). భూభారాన్ని హరించడానికి ఎన్నో అవతారములు తీసుకునే స్వామివి నీవే (తథా అయం చావతారస్తే భువో భార జిహీరయా। స్వానాం చానన్యభావానామ్ అనుధ్యానాయ చ అసకృత్ ॥ 1-7-25).

భరించలేని ఈ దావాగ్ని ఎక్కడనుండి వస్తున్నదో తెలుపగలవు. భయకంపితుడనవుతున్నాను అని అర్జునుడు శ్రీకృష్ణస్వామిని ప్రార్థించాడు (1-7-26). ఇది అశ్వత్థామ వదలిన బ్రహ్మాస్త్రమని (దానిని ఎలా

వెనుకకు మరల్చాలో తెలియనివాడు అశ్వత్థామ) లోకాలన్నీ భయకంపితులవుతున్నాయని మరో బ్రహ్మాస్త్రాన్ని ప్రయోగించి దీనిని ఉపసంహరించమని శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునకు తెలియజేశాడు (1-7-29). అలాగ చేసి, అశ్వత్థామను బంధించి తాళ్ళతోకట్టి ద్రౌపది ముందు నిలబెట్టాడు (1-7-41). బ్రహ్మహత్య చేయరాదని తనకు కల్గిన పుత్రశోకమే తల్లి "కృపి" కి రాకూడదని, పుత్రవ్యామోహం వల్ల కృపి సహగమనము చేయలేదని తెల్పింది ద్రౌపది (1-7-47). చతుర్భుజుడి సలహామేరకు శిఖముండనము చేసి శిరోమణిని తొలగించి అశ్వత్థామను ప్రాణాలతో వదలిపెడతారు (1-7-54,55). కృతజ్ఞహీనుడైన అశ్వత్థామ పాండవవంశము భూమిమీద లేకుండా చేయాలని మరో బ్రహ్మాస్త్రాన్ని గర్భవతి అయిన ఉత్తర మీదకు వదిలాడు (1-8-11). నీచులైన దుర్యోధనాదులతో సాంగత్యము చేయడంవల్ల బ్రాహ్మణ అశ్వత్థామ కూడా నీచాతినీచుడైనాడు. ద్రౌపదీమాత కేశములు పట్టి ఈడ్చే స్థితికి జారిన దుర్యోధనాదులు అందువల్లనే వారి ఆయుష్షు క్షీణించి యుద్ధంలో క్రూరంగా చావును పొందారు (కచ – స్పర్శ – క్షత ఆయుషః 1-8-5) (It means man has no fixed life span in his each birth. His life span is dependent on his activities. This is called అకాలమృత్యు. This untimely death happens to the cruel and sinful persons). ఇలాంటి క్రూరుడే అశ్వత్థామ – ధర్మహీనుడు. ఉత్తరగర్భస్రావం చేసి అపాండవము చేయాలని ప్రయత్నించిన నీచుడు. అయితే శ్రీకృష్ణస్వామి ధర్మరక్షకుడు ఉండగా ధర్మానికి హాని జరుగదు, భక్తులు విజయము పొందుతూనే ఉంటారు. గర్భంలోపల ఏర్పడ్డ తాపాన్ని భరించలేనిదై ఉత్తర శ్రీకృష్ణస్వామిని ఇలా వేడుకొంది–

ఉత్తరచే శ్రీకృష్ణ స్తోత్రము

పాహి పాహి మహాయోగిన్ దేవదేవ జగత్పతే
నాన్యం త్వద్ అభయం పశ్యే యత్ర మృత్యుః పరస్పరమ్ (1-8-9)

నా గర్భాన్ని దహింపచేస్తున్న అగ్ని (శర – తాపము) నుండి రక్షించమని స్వామిని ప్రార్థించింది (1-8-10). అది అశ్వత్థామ వదలిన బ్రహ్మాస్త్రమని గ్రహించిన స్వామి (1-8-11) తనను శరణుజొచ్చిన వారిని తనవారిని తన సుదర్శనచక్రంతో దాన్ని అడ్డగించాడు (వ్యసనం వీక్ష్య తత్తేషామ్ అనన్య విషయ ఆత్మనామ్ । సుదర్శనేన స్వాస్త్రేణ స్వానాం రక్షాం వ్యధాద్ విభుః॥ 1-8-13). అలాగే తన యోగమాయ వల్ల ఉత్తరగర్భమున ప్రవేశించి గర్భాన్ని రక్షించాడు (అంతస్థః సర్వభూతానామాత్మ యోగేశ్వరో హరిః । స్వమాయయా ఆవృణోత్ గర్భం వైరాట్యాః కురుతంతవే ॥ 1-8-14). గర్భంలో ఉన్న పరీక్షిత్తు స్వామిని చూసాడు. విష్ణువుచే రక్షింపబడినాడు కావున పరీక్షిత్తుకు విష్ణురాతుడని పేరు. ఇలా రక్షించడం కృష్ణస్వామికి ఒక అద్భుతమైన కార్యమేమి కాదు. ఎందుకంటే అచ్యుతుడు సర్వ ఆశ్చర్యమయుడు కదా అని శ్రీసూతుడు శౌనకాదులకు తెలియజేసాడు (మా మంస్థా హి ఏతత్ ఆశ్చర్యం సర్వ ఆశ్చర్యమయే అచ్యుతే । య ఇదం మాయయా దేవ్యా సృజతి అవతి హంతి అజః ॥ 1-8-16). (వేదం : ఆశ్చర్యవత్ పశ్యత్) ఇలా తనవారిని రక్షించుట చూసిన కుంతీదేవి స్వామిని కీర్తించసాగింది (1-8-17).

కుంతీదేవిచే శ్రీకృష్ణ స్తోత్రము

నమస్యే పురుషం త్వాద్యం ఈశ్వరం ప్రకృతేః పరమ్
అలక్ష్యం సర్వభూతానాం అంతర్ బహిర్ అవస్థితమ్ (1-8-18)

కృష్ణా! ఈశ్వరా! విశ్వకర్తా సర్వభూతాలకు అతీతుడవు, అంతర్యామివి, అంతటా ఉన్నవాడివి. ఎవరి మనస్సులో ఏముందో గ్రహించగలిగేవాడివి.

మాయా జవనికా ఆచ్ఛన్నమ్ అజ్ఞా అధోక్షజమ్ అవ్యయమ్
న లక్ష్యసే మూఢదృశా నటో నాట్యధరో యథా (1-8-19)

నీవు మూర్ఖులకు (దుర్యోధన అశ్వత్థామాదులకు) కానరానివాడవు. నీ భగవత్ స్వరూపము మూర్ఖులు తెలుసుకొలేరు. ఎలాగంటే నటుడి వేషము చూస్తారే తప్ప వేషధారి ఎవరో గ్రహించలేరు కదా! నటుడి నిజరూపము తెలియరానట్లుగా నీవు అంతే స్వామి! (తథా పరమహంసానాం మునీనామ్ అమలాత్మనామ్। భక్తియోగవిధానార్థం కథం పశ్యేమ హి స్త్రియః ॥ 1-18-20).

కృష్ణాయ వాసుదేవాయ దేవకీ నందనాయ చ । నందగోపకుమారాయ గోవిందాయ నమో నమః (1-8-21). నమః పంకజనాభాయ నమః పంకజమాలినే। నమః పంకజనేత్రాయ నమస్తే పంకజాంఘ్రయే (1-8-22).

కృష్ణా! దేవకీవసుదేవులను కారాగారము నుండి రక్షించినట్లే మమ్ములను ఎన్నో ప్రాణాలు తీసే పరిస్థితులనుండి రక్షిస్తున్నావు (విమోచితా అహం చ సహ ఆత్మజా విభో । త్వయైవ నాథేన ముహుః విపత్ గణాత్ ॥ విషాత్ మహాగ్నేః పురుష అదదర్శనాత్ అసత్ । సభాయా వనవాసకృచ్ఛ్రతః మృధే మృధే అనేక మహారథాస్త్రతో ద్రౌణ్యస్త్రతః చ ఆస్మ హరే అభిరక్షితాః ॥ 1-8-23,24).

ఏ కష్టాలువస్తే నీవు కనబడతావో దయతో నాకు ఆ కష్టాలు ఇవ్వగలవు. నీవు వస్తావు రక్షించడానికి, మరి నీదర్శన భాగ్యం మాకు కలుగుతుంది. నీ దర్శనమైనచో సంసారదర్శనము కాదు కదా! (విపదః సంతు నః శశ్వత్ తత్ర జగద్గురో భవతో దర్శనం యత్స్యాద్ అపునర్ భవదర్శనమ్ 1-8-25). అకించనులకు కన్పడతావు, కాని కులమదము, అందమైన శరీరమదము, ఐశ్వర్యమదము, విద్యామదము ఉన్నవారికి గోచరించవు (జన్మ ఐశ్వర్యశ్రుత శ్రీభిర్ ఏధమాన మదః పుమాన్। న ఏవ అర్హతి అభిధాతుమ్ వై త్వాం అకించనగోచరమ్ 1-8-26).

రక్షణకు అర్హతలేని వారిని కూడా రక్షిస్తుంటావు. అలాగే రక్షణలేని వారిని కూడా రక్షిస్తుంటావు. కరుణామయుడవు. రక్షణలేని ఆత్మారాములు, అకించనులను ఆదరించి మోక్షము కూడా ఇస్తుంటావు. ఇట్టి నీకు నమస్కారము. అందరికీ జీవము, ఆధారము నీవని మరిచి, జీవులు స్వార్థంతో అజ్ఞానులై

పోట్లాడుకుంటున్నారు. కాలానుగుణంగా వారు అనుభవించినా, నీవు సముడవు (నమో అకించన విత్తాయ నివృత్త గుణవృత్తయే । ఆత్మారామాయ శాంతాయ కైవల్యపతయే నమః 1-8-27).

కృష్ణా! నీవు అందరియందు సముడవు. సమదర్శివి. కాని వారివారి కర్మలననుసరించి అవిద్యల వల్ల నిన్ను తెలుసుకోలేకపోతున్నారు (మన్యే త్వాం కాలం ఈశానం అనాది నిధనం విభుం । సమం చరంతం సర్వత్ర భూతానాం యన్ మిథః కలిః 1-8-28). నిన్ను నిందించినా నీవు ద్వేషించవు. నీ లీలలు ఎవ్వరికీ అర్థం కావు. నీవు ఏం చేయాలనుకుంటున్నావో ఏం చేస్తావో ఎవ్వరికీ తెలియదు (న వేద కశ్చిత్ భగవన్ చికీర్షితమ్ । తవ ఈహమానస్య నృణాం విడంబనమ్ । న యస్య కశ్చిత్ దయత్ అస్తికర్హిచిత్ । ద్వేషయస్ చ యస్మిన్ విషమా మతిర్ నృణామ్ 1-8-29).

విశ్వకర్తా! నీ జన్మకర్మలు అనంతము. నీవు జన్మలేనివాడవు అయినా ధర్మరక్షణ గూర్చి తిర్యక్ (animals), మనుష్య (humanbeings), ఋషి, జలచరాలుగా ఎన్నో వేషాలు వేస్తావు. ఇది అత్యంత ఆశ్చర్యము. పుట్టుకలేనివాడవు పుడుతున్నావు, కర్మలు లేనివాడవు కర్మ చేస్తున్నావు (నీవు ఆత్మతంత్రుడవు, మేము కర్మతంత్రులము). (జన్మకర్మ చ విశ్వాత్మన్ అజస్య అకర్తుః ఆత్మనః । తిర్యజ్ నృఋషిషు యాదః సుతద్ అత్యంత విడంబనమ్ 1-8-30).

స్వామి! యశోదామాత ఉలూఖబంధనమునకై తాడుతో కట్టివేసే ప్రయత్న సమయంలో భయపడ్డట్టుగా నటించావు. కాని వాస్తవమేమిటంటే మృత్యుదేవతే నిన్ను చూసి భయపడుతుంది. ఈ విషయము నాకు తెలుసు. ఇది ఆశ్చర్యకరము (భీః అపి యత్ బిభేతి -1-8-31).

స్వామి! కృష్ణా! జన్మలేని నీవు - భూభారాన్ని తొలగించడానికో, భక్తిధర్మాలను స్థాపించడానికో లేక దేవకీవసుదేవులకు ఇచ్చిన వరం నిరూపించడానికో లేక భక్తులకు దర్శనము ఇవ్వడానికో ఇక్కడ జన్మ తీసుకుంటావు. పుట్టుకలేనివాడివి పుట్టావు (1-8-32 నుండి 34). సామాన్య మానవులు తలచుకోడానికి, ధ్యానించడానికి వీలుగా అల్లరి చిల్లర దొంగ పనులు చేసావు. వీటిని స్మరించుట, తలచుట, ధ్యానించుట మొదలగు సులభపద్ధతుల ద్వారా సులభముగా మా అవిద్య, కామ్యకర్మలచే కలుగు బాధలు తొలగిపోతాయి (భవే అస్మిన్ క్లిశ్యమానానామ్ అవిద్యా - కామ - కర్మభిః । శ్రవణ స్మరణ అర్హాణి కరిష్యన్ ఇతి కేచన 1-8-35).

కృష్ణా! నీ పాదదర్శనము కావాలంటే నీ గూర్చి తెలుసుకోవాలి. నీ కథలు నీ నామాన్ని స్వీకరించాలి, నీ సేవ చేసుకోవాలి. అలాంటప్పుడే ఈ సంసారసేవనముండదు కదా! (శృణ్వంతి గాయంతి గృణంతి అభీక్షణశః । స్మరంతి నందంతి తవ ఈహితం జనాః, తవ ఏవ పశ్యంతి అచిరేణ తావకం । భవ ప్రవాహ ఉపరమమ్ పదాంబుజమ్ 1-8-36).

కృష్ణా! నీ దయతో బ్రతికేవారము మేము. అలాంటి నీవు ఇప్పుడు వెళ్ళిపోతే (ద్వారకకు స్వామి ప్రయాణమయ్యాడు) మమ్ములను ఈ దుష్టపు రాజుల నుండి ఎవరు రక్షించగలరు. స్వామి నీ ఎడబాటును సహించలేము అని ఏడ్చింది కుంతీమాత (అపి అద్య నః త్వం స్వకృతే హిత ప్రభో జిహాససి స్విత్ సుహృదో అనుజీవినః । యేషాం న చ అన్యద్భవతః పదాంబుజాత్ పరాయణం రాజసు యోజిత అంహసామ్ ॥ 1-8-37). నీ చూపులు మాపేర్లు కీర్తిప్రతిష్ఠలు ప్రాణాలు అన్నీ కోల్పోతాము. మనస్సు లేకుంటే ఇంద్రియాలు లేనట్టుగా, నీవు లేకపోతే మాకు నామరూపాలు లేవు, యాదవులు పాండవులు బ్రతుకలేరు. నశించిపోతారు (కే వయం నామరూపాభ్యాం యదుభిః సహ పాండవాః । భవతో దర్శనం యర్హి హృషీకామ్ ఇవ ఈశితుః ॥ 1-8-38). జగదాధారా! మా ఈ రాజ్యములు నీ పాదస్పర్శవల్ల శోభిస్తున్నవి (న ఇయం శోభిష్యతే తత్ర యథా ఇదానీం గదాధర । త్వత్ పదైః అంకితా భాతి స్వలక్షణ విలక్షితైః ॥ 1-8-39). పంటలు పండుతున్నాయి. ప్రజలు సుఖిస్తున్నారు, నదులు ప్రవహిస్తున్నాయి, చెట్లు ఫలాలను ఇస్తున్నాయి, పర్వతాలు సముద్రగర్భాలు ఐశ్వర్యాలతో నిండి ఉన్నాయి. ఇదంతా నీ చలువ, నీ చూపులవల్లనే (ఇమే జనపదాః స్వృద్ధాః సుపక్వ ఔషధి వీరుధః । వన అద్రినది ఉదన్వంతో హి ఎధంతే తవ వీక్షితైః 1-8-40). నీవులేక బ్రతుకలేను. ఈ పాండవులయందు (అత్తగారి వైపువారు - మెట్టిన ఇల్లు) మరియు వృష్ణి వంశమందు (తల్లిగారివైపువారు - పుట్టిన ఇల్లు) నాకు గల మమకారబంధములను త్రుంచివేయగలవని ప్రార్థిస్తున్నాను (అథ విశ్వేశ విశ్వాత్మన్ విశ్వమూర్తే స్వకేషు మే । స్నేహపాశం ఇమం ఛ్ఛింది దృఢం పాండుషు వృష్ణిషు 1-8-41). గంగ సముద్రము వైపు ప్రవహించినట్లుగా నా మనస్సు నీయందే ప్రవహించేటట్లు చేయి స్వామి అని ప్రార్థించింది (త్వయి మే అనన్య విషయా మతిర్ మధుపతే అసకృత్‌రతిం ఉద్వహతాత్ అద్ధా (directly) గంగా ఇవ ఓఘం (flows) ఉదన్వతీ 1-8-42).

శ్రీకృష్ణ కృష్ణసఖ వృష్ణిఋషభ అవనిధృక్ రాజన్యవంశ
దహన అపవర్గ వీర్యగోవింద గో ద్విజ సుర అర్తిహర,
అవతార యోగీశ్వర అఖిల గురో భగవన్ నమస్తే (1-8-43)

శ్రీకృష్ణా! అర్జునమిత్రుడా! (కృష్ణ సఖ= అర్జునుడు, వ్యాసుడు, విదురుడు, ద్రౌపది) సవృష్ణివంశోద్భవా, భూభారమైన దుష్టరాజులను సంహరించేవాడా! నీ శక్తులు, నీ బలము ఎనలేనిది, ఓ గోలోకవాసి, యోగీశ్వరా! జగత్‌గురూ! గోబ్రాహ్మణ ఆర్తిరక్షకుడా! నీకు ప్రణామములు.

ఇలా కీర్తించినప్పటికీ స్వామి ఒక నవ్వు విసిరాడు. మాయ అను నవ్వుతో మోహంలో పడేసాడు (మందం జహాస వైకుంఠో మోహయన్ ఇవ మాయయా 1-8-44) అని సూతుడు శౌనకాదులకు తెలియజేసాడు. (శ్రీరాముడు మితభాషి, పూర్వభాషి - ముందుగానే పలకరించి నవ్వు విసురుతాడు. అలాకాక శ్రీకృష్ణుడు మితభాషి, ఉత్తరభాషి - అంతా విన్న తర్వాత నవ్వు విసిరి చేయాల్సిందేదో చేసి చూపుతాడు).

ఒకసారి ద్వారకకు బయలుదేరుటకై రథమును సన్నద్ధము చేసుకొని కూర్చోగానే ఉత్తర ఆవేదన వల్ల ఉత్తర గర్భరక్షణ చేశాడు. కుంతి పైవిధంగా స్తోత్రం చేసింది. మళ్ళీ రథము ఎక్కి ద్వారకకు బయలుదేరుటకు సిద్ధమైనప్పుడు దుఃఖితుడైన యుధిష్ఠిరుడు అడ్డుపడ్డాడు. యుద్ధమున బంధుజనులను వీరులను కోల్పోయి (యుద్ధవైరాగ్యము లేక స్మశానవైరాగ్యము) బాధలో ఉన్నాడు. ఋషులు, కృష్ణుడు ఓదార్చినా దుఃఖితుడయ్యాడు (1-8-46 నుండి 52). అందరూ కలసి యుద్ధభూమియందే అంపశయ్యపై పడుకొని ఉన్న భీష్ముడి వద్దకు వెళ్ళారు. అలాగే అక్కడకు అంగీరసుడు (బృహస్పతి), దేవతలు, వ్యాసుడు, ధౌమ్యుడు (పురోహితుడు), నారదుడు, భరద్వాజ, పరశురామ, వసిష్ఠ, అసిత, గౌతమి, అత్రి, కౌశిక, శుక, కశ్యప మొదలగువారు భీష్మని నిర్యాణము మరియు శ్రీకృష్ణ దర్శనము, సాంగత్యము దొరుకుతుందని వచ్చారు. వారిని ఉద్దేశించి భీష్ముడు ఇలా పలికాడు –

యుధిష్ఠిరా! నీవు ధర్మముచే, అచ్యుతుడుచే, బ్రాహ్మణులచే రక్షింపబడి ఉన్నావు (1-9-12). ఈ యుద్ధమునకు కారణము అధర్మవినాశనము. మీరు నేను ఉండగా అధర్మం ఎట్లా రాణిస్తుంది? (1-9-15) ధర్మరక్షకుడైన శ్రీకృష్ణస్వామి వల్లనే రక్షింపబడ్డాము. ఇప్పుడు రాజ్యాన్ని చక్కగా ఏలుకో (1-9-17). ఈ శ్రీకృష్ణుడు స్వయాన భగవంతుడు అందుకే రక్షిస్తున్నాడు (ఏష వై భగవాన్ సాక్షాద్ ఆద్యో నారాయణః పుమాన్। మోహయన్ మాయయా లోకం గూఢశ్చరతి వృష్ణిషు 1-9-18). ఈయన గూర్చి శివుడు, నారదుడు, కపిలుడు ఎరుగుదురు (1-9-19). ఈయన ఏదో మీ తల్లివైపు బంధువు (మాతులేయం), స్నేహితుడు, శ్రేయోభిలాషి అనుకుంటున్నారు, కాని ఇదంతా భ్రమ. ఇతడు స్వయం ధర్మరక్షకుడైన భగవానుడు (యం మన్యసే మాతులేయం ప్రియం మిత్రం సుహృత్తమమ్। అకరోః సచివం దూతం సౌహృదాద్ అథ సారథిమ్ 1-9-20). స్వామి నిరహంకారంతో మీకు సేవకుడయ్యాడు. ఈయన సమదర్శి, ధర్మరక్షకుడు, భేదబుద్ధిలేనివాడు (నిరవద్యస్య), ఎప్పుడైనా ఎక్కడైనా ఈయన ఇంతే (సర్వాత్మనః సమదృశో హి అద్వయస్య అనహంకృతేః। తత్కృతం మతి వైషమ్యం నిరవద్యస్య న క్వచిత్ 1-9-21). ఈయన ఎంత దయామయుడంటే నేను ఇప్పుడు దేహత్యాగం చేస్తానని తెలిసి, నా దేహత్యాగసమయంలో వచ్చి ప్రత్యక్షమయ్యాడు, స్వయంభగవానుడు, కరుణామయుడు (తథాపి ఏకాంతభక్తేషు పశ్య భూపానుకంపితమ్ యన్ మే అశూమ్స త్యజతః సాక్షాత్ కృష్ణోదర్శనం ఆగతః 1-9-22). అంత్యకాలంలో దేహత్యాగసమయంలో స్వామిని తలుస్తేనే ముక్తి అట (1-9-23). అలాంటిది స్వయాన చతుర్భుజుడు నా యెదుటకు వచ్చి ప్రత్యక్షమయ్యాడు (1-9-24), అది నా అదృష్టము అని పలికాడు భీష్ముడు. భీష్ముడు దేహత్యాగమునకు సిద్ధమవుతున్నాడని గ్రహించిన యుధిష్ఠిరుడు తనకు ధర్మబోధచేయమని అడిగాడు (యుధిష్ఠిరః తత్ ఆకర్ణ్యా శయానం శరపంజరే । అపృచ్ఛత్ వివిధాన్ ధర్మాన్ ఋషీణామ్ అనుశృణ్వతామ్ ॥ 1-9-25). ప్రత్యుత్తరంగా భీష్ముడు వర్ణాశ్రమధర్మాలను, జ్ఞానవైరాగ్యాలను, దానధర్మాలను, మోక్షధర్మాలను, స్త్రీ ధర్మాలను, భాగవత ధర్మాలను, రాజులు ఆచరించవలసిన ధర్మాలను, ధర్మ అర్థ కామ మోక్షములను పొందే విధములను

వివరించాడు (భీష్ముడు బోధించిన ఈ వివిధ ధర్మాలను మహాభారతమున శ్రీవ్యాసుల వారు విశదముగా శాంతిపర్వమున తెల్పారు). ఆ తర్వాత ఎదురుగా ఉన్న ఆదిపురుషుడైన శ్రీకృష్ణుని చతుర్భుజుని పీతాంబరుని కళ్ళారా చూస్తూ మనస్సును స్వామియందు లగ్నము చేసి (కృష్ణేలసత్ - పీత - పటే చతుర్భుజే పురః స్థితే అమీలితదృక్ వ్యధారయత్ ॥ విశుద్ధయా ధారణయా హత అశుభః తత్ ఈక్షయా ఏవ ఆశు గతా యుధవ్యథః । నివృత్త సర్వేంద్రియవృత్తి విభ్రమః తుష్టావ జన్యం విసృజన్ జనార్దనమ్ ॥ 1-9-30,31), ఇలా స్తోత్రము చేసాడు (1-9-32).

భీష్మదేవుడిచే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము మరియు భీష్మనిర్యాణము

నీవు ఎవ్వరివల్లా సుఖము కాని, కీర్తిని కాని కోరేవాడవు కాదు. సాత్వతపతివి. అందరికీ అన్ని నీవే ఇస్తావు. స్వామి! నీవు భక్తులకు ఆరాధ్యదైవము (భగవతి సాత్వతపుంగవే 1-9-32). నీవు ప్రకృతి యొక్క సృష్టి, స్థితి లయకారకుడవు (ప్రకృతిం ఉపేయుషి యద్ భవ ప్రవాహః 1-9-32). నా బుద్ధి మహా ప్రమాదకారి, కావున దానిని నీయందు నిల్పగలవు. ముల్లోకాలను ఆకర్షించే - చందనచర్చిత నీల కళేబర పీతాంబరధర శ్రీకృష్ణా - నామనస్సున నిలువుము. నాలో వేరే కోరికలేవి లేకుండా చేయుము (త్రిభువన కమనమ్ తమాలవర్ణం రవికరగౌరవరాంబరం దధానే । వపుర్ అలకకులావృత ఆననాబ్జం విజయసఖే రతి అస్తు మే అనవద్యా ॥ 1-9-33).

యుద్ధసమయంలో దుమ్ము కొట్టుకున్న సుందర శ్రీకృష్ణ ముఖాన్ని చూసి భూమాత సంతోషించింది. శ్వాస తీసుకునే కాలం కూడా ఇవ్వకుండా అనేక బాణాలు స్వామిపై వేసాను, కవచాన్ని కూడా ఛేదించా. ఇలా యుద్ధంలో రకరకాల కృష్ణుని చూసా. యుద్ధరంగంలో నా బాణాల తాకిడివల్ల గాయపడి, అలసినట్లుగా కనబడ్డ ఆ శ్రీకృష్ణుని వర్చస్సు నన్ను ఇంకా గుర్తుచేస్తున్నవి. అట్టి శ్రీకృష్ణుడిని నేను మనస్సున నిలుపుదును గాక (1-9-34). అర్జునుడి మాట విని రెండు సైన్యముల మధ్య రథాన్ని ఉంచి, అందర్నీ నీవు చూచి, నీ చూపులతో వారి ప్రాణాలు అపహరించావు. కానీ యుద్ధవీరులకు కీర్తి ఇవ్వాలని, వాళ్ళచే చంపించావు. అర్జునుని మిత్రుడవని నిరూపించుకున్న కృష్ణా నీవు నామనస్సుయందు నిలువుగాక (సపది సఖివచో నిశమ్య మధ్యే నిజపరయోర్బలయో రథం నివేశ్య । స్థితవతి పరసైని ఆయుర అక్ష్ణా హృతవతి పార్థ సఖే రతిః మమ అస్తు ॥ 1-9-35). అలాగే యుద్ధరంగమున అర్జుననకు తత్త్వబోధ చేసి పార్థుని విమోహమును తొలగించినావు. అలాంటి ఆ శ్రీకృష్ణుని పాదములు నా హృదయమున నిలుచుగాక (వ్యవహిత పృతనా ముఖం నిరీక్ష్య స్వజనవధాత్ విముఖస్య దోషబుద్ధ్యా । కుమతిమ్ అహరత్ ఆత్మ విద్యయా యః చరణరతిః పరమస్య తస్య మే అస్తు ॥ 1-9-36).

యుద్ధరంగమున నన్ను చంపుతానంటు రథచక్రాన్ని చేపట్టి నాపై వచ్చిన ఆ స్వామిరూపము నా మనస్సున నిలువుగాక! యుద్ధమున ఆయుధము పట్టనని ప్రతినపూనిన స్వామి, నా కోర్కెతీర్చుటకై తన

ప్రతిజ్ఞను అవమానపరచుకొని నన్ను చంపుతానంటూ, ఏనుగు మీదకు వచ్చే పులిలావచ్చిన అట్టి ఆ స్వామిరూపము నా మనస్సున నిలువుగాక (స్వనిగమమ్ అపహాయ మత్ప్రతిజ్ఞామ్ ఋతమ్ అధికర్తుమ్ అవప్లుతో రథస్థః । ధృతరథచరణో అభ్యయాత్ చలద్గుః హరిరివ హంతుం ఇమిభం గత ఉత్తరీయః ॥ 1-9-37). కృష్ణా! నీవు భక్తవాత్సల్యుడవని నిరూపించావు. నా వాడి బాణాలతో గాయపడి, విరిగిన కవచంతో నన్ను చంపడానికి వచ్చిన నా శత్రువు, ఆ ముకుందుడు నన్ను కాపాడు గాక. నాకు ఇట్టి ముకుందుడే కావాలి (శిత విశిఖ హతో విశీర్ణదంశః క్షతజపరిప్లుత ఆతతాయినో మే। ప్రసభమ్ అభిససార మత్ వధ అర్థం స భవతు మే భగవాన్ గతిర్ముకుందః ॥ 1-9-38).

యుద్ధరంగమున అర్జునునకు పార్థసారథిగా నిలిచిన ఆ స్వామి నా మనస్సున నిలువుగాక. విజయసారథి భక్తవత్సలుడై పార్థసారథి అని పిలిపించుకున్నాడు. యుద్ధరంగమున స్వామిని చూస్తూ ప్రాణాలు వదలిన వీరులు వారివారి మోక్షరూపములు పొందారు. అలాగే నా మరణ సమయమున కూడా ఈ కృష్ణస్వామిని చూస్తూ ప్రాణాలు వదలాలి. అట్టిస్వామి నా మనస్సున నిలువుగాక (విజయరథకుటుంబ ఆత్తతోత్రే ధృతహయరశ్మిని తత్ శ్రియా ఈక్షణీయే। భగవతి రతిర్ అస్తు మే ముమూర్షోః యమ్ ఇహ నిరీక్ష్య హతా గతాః సరూపమ్ ॥ 1-9-39).

ఏ స్వామి యొక్క చూపులు, నగవులు గోపికలను ఆకర్షితులను చేసాయో, వారిని ఉన్మత్తంలో గుడ్డివారిని చేసి, పిచ్చివారిలా శ్రీకృష్ణుని వెతుకుతున్నారో అట్టి స్వామిచూపులు నన్ను కూడా ఆకర్షించుగాక (లలితగతివిలాసవల్గుహాస ప్రణయ నిరీక్షణ కల్పిత ఉరుమానాః ॥ కృత మనుకృతవత్య ఉన్మదాంధాః ప్రకృతిమ్ అగన్ కిల యస్య గోపవధ్వః ॥ 1-9-40).

యుధిష్ఠిరుడి రాజసూయ యజ్ఞమందు అగ్రపూజ అందుకొని సన్మానింపబడిన శ్రీకృష్ణస్వామిని నేను అక్కడే చూశాను. ఆ ఘటన నా మనస్సున నిలువుగాక (మునిగణ నృపవర్య సంకులే అంతః సదసి యుధిష్ఠిరరాజసూయ ఏషామ్ అర్హణమ్ ఉపపేద ఈక్షణీయా మమ దృశి గోచర ఏష ఆవిః ఆత్మా ॥ 1-9-41).

సూర్యుడు ఒక్కడే అయినా వేరు వేరు దేశాలలో వేరు వేరుగా కనపడ్డట్టుగా, రకరకాల జీవరాసులలో ఒకే అంశగా - అందరి హృదయాలలో అంతర్యామిగా గల పరమాత్మగా వ్యాపించి ఉండే శక్తి గల ఈ స్వామి విగ్రహము నా మదిన ఉన్నది ఉన్నట్లుగా నిలుచుగాక (తమ్ ఇమమ్ అహమ్ అజం శరీరభాజాం హృది హృది ధిష్ఠితమ్ ఆత్మ కల్పితానామ్ । ప్రతిదృశమ్ ఇవ న ఏకధా అర్కమ్ ఏకం సమధిగతో అస్మి విధూతభేదమోహః ॥ 1-9-42).

ఈ విధంగా మనస్సున చూపులద్వారా, వాక్కులద్వారా, నమస్కారములద్వారా, ఇంద్రియవృత్తుల ద్వారా భీష్ముడు తన ఆత్మను స్వామియందు నిలిపి శ్వాసను వదిలాడు (కృష్ణ ఏవం భగవతి మనో - వాక్ - దృష్టి - వృత్తిభిః ఆత్మని ఆత్మానం ఆదేశ్య సో అంతః శ్వాస ఉపారమత్ 1-9-43).

అక్కడ చేరిన వారంతా రాత్రిపూట పక్షులలాగా మౌనాన్ని ధరించారు (44). దేవతలు పుష్పవర్షము కురిపించారు. అందరూ భీష్ముడిని పొగుడుతూ చెప్పుకోసాగారు.

ఓ భార్గవా! భృగువంశజుడా! శౌనకా! భీష్ములవారి అంత్యక్రియల అనంతరము, ఋషులంతా వేదమంత్రాలతో శ్రీకృష్ణస్వామిని స్తుతించారు (47). శ్రీకృష్ణునితో సహా అందరూ హస్తినాపురము వెళ్ళి గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులు మొదలగువారిని ఓదార్చారు (48). భీష్ముడు చెప్పిన రాచరికధర్మాలను ఆచరిస్తూ శ్రీకృష్ణుని పర్యవేక్షణ, ఆమోదముతో రాజ్యము ఏలసాగాడు యుధిష్ఠిరుడు (1-9-49; 1-10-3). శ్రీకృష్ణుడు కొద్ది మాసాలు వారితోనే గడిపి, విరహమతులైన కుంతి, ద్రౌపది, సుభద్ర, ఉత్తరా, గాంధారీ, సత్యవతీ, ధృతరాష్ట్ర, పాండవులను వ్యాసుని వదలి, ఉద్ధవ - సాత్యకీలు చామర వీస్తుండగా రథమున కూర్చొని ద్వారకకు బయలుదేరాడు. తప్పదా ఈ ఎడబాటు అని రెప్పలు వేయకుండా స్వామిని చూసారు (13). కన్నీళ్ళను ఆపుకున్నారు (14). స్వామిదర్శనార్థమై పురస్త్రీలు వీధులలోకి వచ్చి స్వామిని చూస్తూ, ఇలా స్తోత్రము చేయసాగారు.

హస్తినాపుర స్త్రీలచే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము

పురస్త్రీల స్తోత్రము వేదమంత్రస్తోత్రం కంటే గొప్పగా సాగిందట (1-10-20). ఇతడే దైవము, సనాతనుడు, అద్వితీయుడు, జగత్తుకు మూలపురుషుడు (1-10-21) (స వై కిలాయం పురుషః పురాతనో యఏక ఆసీద్ అవిశేషః, ఆత్మని అగ్రే గుణేభ్యః, జగత్ఆత్మ ఈశ్వరే 1-10-21). శాస్త్రపాణి అయినస్వామి తన నిజశక్తులతో, మాయా ఆధీనములో ఉన్న జీవులకు (తన బద్ధ జీవాంశలకు) శరీరములను కల్పితము చేసి ప్రకృతి ఆధీనములో ఉంచాడు (Jivas are imprisoned here) (స ఏవ భూయో నిజ - వీర్య - చోదితాం స్వజీవమాయాం ప్రకృతిం సిసృక్షతీం అనామ రూపాత్మని రూపనామనీ విధిత్ సమానో అనుససార శాస్త్రకృత్ 1-10-22). ఎవరైతే జితేంద్రియులై నిర్మల చిత్తముతో భక్తిప్రపత్తులు చేస్తారోవారు ఈ స్వామిని పొందగలరట. ఏ వైకుంఠాన్ని యోగులు ధ్యానిస్తారో ఆ వైకుంఠనాథుడు - అతను ఇతనేనా అని చూడసాగారు (1-10-23). రహస్యములైన వేదములు ఈ వేదపురుషుని కీర్తిస్తాయి. భక్తులు మిత్రులు ఎవరి కథనైతే గానం చేస్తారో (వేదేషు గుహ్యేషు) వాడే వీడు కదా! అని చూడసాగారు. అంతరంగిక అనన్యభక్తులకు మాత్రమే ఈయనగూర్చి తెలుసు. సృష్టి స్థితి లయములు ఎప్పుడు ఎలా చేయాలో ఆయనకే తెలుసు (స వా అయం సఖి అనుగీత - సత్ - కథో వేదేషు గుహేషు చ గుహ్య వాదిభిః య ఏకఈశో జగదాత్మలీలయా సృజతి అవతి అత్తి న తత్ర సజ్జతే (1-10-24). ఈ లోకానికి ఎందుకు వచ్చాడంటే, రాజులు ధర్మహీనులై తమోగుణముతో రాజ్యపాలన చేస్తున్నపుడు వారిని శిక్షించడానికి ఎన్నో రూపాలు వ్యూహాలు పన్నుతూ సత్యధర్మ దయానిరతుడై సత్యధర్మాలను స్థాపించాడు ఇతడే కదా! (యదా హి అధర్మేణ తమో ధియో నృపా జీవంతి తత్రైష హి సత్త్వతః కిల దత్తే భగం సత్యం ఋతం దయాం యశో భవాయ రూపాణి దధద్ యుగే యుగే 1-10-25). ఆహా! యదువంశము ఎంత గొప్పది! మధుర ఎంత గొప్పది! అక్కడ ఆ వంశంలో

స్వామి జన్మించాడు, ఆడుకున్నాడట (అహో అలం శ్లాఘ్యతమమ్ యదోః కులం, అహోఅలం పుణ్యతమం మధోర్వనమ్ । యద్ ఏష పుంసామ్ ఋషభః శ్రియః పతిః । స్వ-జన్మనా చంక్రమణేన చ అంచతి 1-10-26). అలాంటి స్వామిని చూడగలుగుతున్నాము. ఆహా! ద్వారక భూమండలములోనే గొప్పది. అక్కడ ఈ స్వామి భార్యలతో కలిసి సంసారము చేసాడు, వ్రజస్త్రీలు ఎంతో గొప్పవారు, వారికికూడా స్వామి అధరామృతము లభించింది. శ్రీకృష్ణుని భార్యలు ఎంత గొప్పవారు - వారు ఈ స్వామివల్ల ప్రద్యుమ్న, సాంబాదులను పొందగలిగారు. ఈ రాణులను పొందుటకై స్వామి ఎన్నో విధములైన లీలలను చేసాడు. (రుక్మిణీ అపహరణము, జాంబవంతుడితో యుద్ధము, నరకాసుర సంహారము మొదలగు లీలలు). చిన్న సందేశంతో స్వామినే రప్పించింది రుక్మిణీ అమ్మవారు. వీరు ఎంత అదృష్టవంతులో కదా! వీరిని ఈ స్వామి మనసారా తృప్తిపరచాడు. అదృష్టమంటే వారిదే కదా! అని పురస్త్రీలు చెప్పుకుంటూ స్వామిని తిలకించారు. స్వామి నవ్వుతూ వారిని పలకరించాడు (1-10-27 నుండి 31).

శ్రీకృష్ణరథచక్రాలు ముందుకు కదిలాయి. సాగనంపడానికి పాండవులు కొంతదూరము రథము వెనక వెళ్ళి సాగనంపారు (1-10-33). పాంచాల, శూరసేన మొదలగు రాజ్యాలను దాటి ద్వారకకు చేరుకున్నాడు స్వామి. ద్వారకావాసులు స్వామిని ఆహ్వానించి, స్తుతించారు.

ద్వారకాపురవాసులచే స్వామిస్తోత్రము

సూర్యుడికి దీపారాధన చేసినట్టుగా నీకు మేము ఏమి ఇవ్వగలము (రవేర్ దీపం ఇవ ఆదృతాః ఆత్మారామమ్ పూర్ణకామమ్ నిజలాభేన నిత్యదా! 1-11-4).

ఓ స్వామి! బ్రహ్మ సనకాదులు సురేంద్రులూ మొదలగువారు కాలాతీతుడవైన నిన్ను వారి క్షేమమునకై కొలుస్తుంటారు. నీవు కాలప్రభావము లేనివాడవు. విరించి - (వైరించ్యా సురేంద్రవందితమ్ 1-11-6). నీవే మా దైవము, తల్లి, తండ్రి, రక్షకుడవు, గురుడవు, విశ్వకర్తవు, విశ్వరక్షకుడవు (భవాయ నః త్వం భవ విశ్వభావన, త్వం ఏవ మాతా అథ సుహృత్ పతిః । పితా త్వం సత్ గురుః నః పరమం చ దైవతం । యస్య అనువృత్తయా కృతినః బభూవిష 1-11-7). నీ శిక్ష, బోధనలను పాటించడంవల్లనే మేము శుభము పొందగలిగాము. విశ్వభావన గలవాడా! నీ దయ ఇంకా రానివ్వగలవు (1-11-7). మా భాగ్యము ఏమంటే నీ చిరునగవును చూచే అదృష్టం మళ్ళీకలగడం (అహో స నాథా భవతా స్మ యత్వయం త్రైవిష్టపానామపి దూరదర్శనమ్ । ప్రేమస్మిత స్నిగ్ధనిరీక్షణాననం పశ్యేమ రూపం తవ సర్వసౌభగమ్ ॥ 1-11-8). ఇది స్వర్గవాసులైన దేవతలకు కూడా లభ్యముగానిది (1-11-8). నీవు ద్వారకను వదలి మధురా హస్తిన మొదలగు ప్రాంతములకు వెళ్లినప్పుడల్లా నీవులేని సమయము ప్రతీక్షణము యుగములా గడుస్తోంది. ఆ సమయములో అంధకారములో ఉంటున్నాము. సూర్యుడులేని కళ్ళలాగా నీవు లేకపోతే మాకు శూన్యమే (యర్హి అంబుజ అక్ష అపససార భో భవాన్ । కురూన్ మధూన్ వా అథ సుహృద్ దిదృక్షయా ।

తత్రాబ్దకోటిప్రతిమః క్షణో భవేత్ । రవిం వినా అక్ష్ణోరివ నః తవ అచ్యుత ॥ 1-11-9). నీవులేక మేము బ్రతుకలేము. నీ చూపులు, మాటలు లేకపోయిన మా జీవితము వ్యర్థము, అది అందరి తాపాలను పోగొట్టేవి అని స్తుతించారు స్వామిని (కథం వయం నాథ చిరోషితే త్వయి ప్రసన్న దృష్ట్యాఖిల - తాప శోషణం జీవేమ తే సుందర - హాస - శోభితమ్ అపశ్యమానా వదనం మనోహరమ్ 1-11-10). ఇలా స్తుతించిన ప్రజలను చూసి భక్తవత్సలుడు అనుగ్రహముతో వారిని చూసి ఆశీర్వదించి పురప్రవేశము చేసాడు (1-11-10). వాసుదేవ, అక్రూర, ఉగ్రసేన, బలరామ, ప్రద్యుమ్న, చారుదేష్ణ, సాంబాదులు స్వామిని ఆహ్వానించారు (1-11-16,17). బ్రాహ్మణులు స్వస్తివచనములు పలికారు. స్వామి నిత్యనూతనుడు కావడం వల్ల, ద్వారకావాసులు కృష్ణుని రోజూ చూస్తున్నా, ఎంత చూసినా తనివి తీరడం లేదు. తృప్తి కలగడం లేదు ఇంకా చూడాలని (నిత్యం నిరీక్షమాణానామ్ యద్ అపి ద్వారకౌకసామ్ । నైవ తృప్యంతి హి దృశః శ్రియో ధామాంగమ్ అచ్యుతమ్ 1-11-25). కృష్ణుని నుండి ఎవ్వరికి ఏమి కావాలో అవి పొందుతూనే ఉన్నారు- అనంతకాలము నుండి జీవులు (1-11-26). స్వామి తన భవనానికి చేరుకోగానే రాణులు, పుత్రులు కౌగలించుకోసాగారు. ఏదో కొత్తదనము. ఎప్పుడూ స్వామి వారితో ఉన్నా ఎందుకు ఇంత ఆకర్షణ అంటే - స్వామి నిత్యనూతనుడు. అందుకే చంచలమైన లక్ష్మి కూడా ఆయన పాదాలను వదలదు (యద్యపి అసౌ పార్శ్వగతో రహోగతస్ తథాపి తస్య అంఘ్రియుగం నవమ్ నవం పదే పదే కా విరమేత తత్ పదాత్ చలాపి యత్ శ్రీఃర్ న జహాతి కర్హిచిత్ 1-11-33). స్వామిని ఎంత చూసినా ఎంతో కొత్తదనం - నిత్యనూతనః కృష్ణః - స్వామిని వశం చేసుకోవాలని ఎందరో ప్రియురాళ్ళు ప్రయత్నించినా, ఆయన ఇంద్రియాలను చలింపలేకపోయారు. మన్మథుడు పారిపోయాడు (1-11-36 నుండి 39). (సః ఏషః నరలోకే అస్మిన్ అవతీర్ణః స్వ మాయయా । రేమే స్త్రీ రత్న కూటస్థః భగవాన్ ప్రాకృతః యథా ॥ 1-11-35) (ఉద్దామ భావ పిశున అమల వల్గుహాస వ్రీడ అవలోక నిహతః మదనః అపి యాసామ్ సమ్ముహ్య చాపమ్ అజహాత్ ప్రమద ఉత్తమాః తా యస్య ఇంద్రియమ్ విమథితుమ్ కుహకైః న శేకుః ॥ తం అయం మన్యతే లోకః హి అసంగమ్ అపి సంగినమ్ ఆత్మ ఔపమ్యేన మనుజం వ్యాపృణ్వానమ్ యతః అబుధః ॥ ఏతత్ ఈశనం ఈశస్య ప్రకృతిస్థః అపి తద్గుణైః న యుజ్యతే సదాత్మస్థైః యథా బుద్ధిః తత్ ఆశ్రయా ॥ తం మేనిరే అబలాః మూఢాః స్త్రైణం చ అనువ్రతం రహః అప్రమాణవిదః భర్తుః ఈశ్వరం మతయః యథా ॥ 1-11-36 నుండి 39). శ్రీకృష్ణుని స్త్రీలోలుడని భ్రమపడ్డారు కాని, ఆయనను మోహింపచేయలేకపోయారు. అదే శ్రీకృష్ణుడి పరమాత్మతత్త్వం (1-11-39). (యథా బుద్ధిర్ తథాశ్రయః 1-11-38), శ్రీకృష్ణుని చూసినవారు, వారి బుద్ధికి తగ్గట్టుగా ప్రవర్తించారు. ఉదాహరణకు - దుర్యోధనుడు యుద్ధం చేస్తా చేస్తా అని, అర్జునుడు యుద్ధం చేయను చేయను అని, గోపికలు సత్యభామ - స్వామి స్త్రీజారుడని భ్రమించారు. ద్రౌపది, కుంతి దీనవత్సలుడని చూసారు. విదురుడు, భీష్ముడు పరమాత్మ అని గుర్తుపట్టారు.

శ్రీపరీక్షిత్తు జన్మవృత్తాంతము

శౌనకాదులచే ప్రశ్నలు

అశ్వత్థామ బ్రహ్మాస్త్రము జ్వాలలచే ఉత్తరగర్భమునకు జరిగిన నష్టాన్ని స్వామి తొలగించాడు (ఉరుతేజసా ఉత్తరాయః హతః గర్భః ఈశేన ఆ జీవితః పునః 1-12-1). మరి ఉత్తరగర్భమునుండి వచ్చిన పరీక్షిత్తు రాజుయొక్క జన్మవృత్తాంతము తెలుపవలసినదని శౌనకాదులు కోరారు. శ్రీసూతా! శ్రీశుకులవారు మీకు అందించిన తత్త్వజ్ఞానము వినాలని శ్రద్ధతో ఉన్నాము - దయతో తెల్పగలరు (1-12-2,3).

శ్రీసూత ఉవాచ

భృగువంశజుడా! శౌనకా! ఉత్తరగర్భము అశ్వత్థామ బ్రహ్మాస్త్రమువల్ల దహించివేస్తుంటే గర్భవాసి అయిన పరీక్షిత్తు, తనవైపు రక్షించడానికై వస్తున్న స్వామిరాకను గ్రహించాడు (దదర్శ పురుషం కంచిత్ 1-12-7). వచ్చిన పురుషుడు బొటనవేలు ఎత్తుతో, అందంగా పీతాంబరధరుడై కిరీటి శ్యామలవర్ణుడై (అంగుష్ఠ - మాత్రం అమలమ్ స్ఫురత్ - పురట - మౌళినమ్, అపీచ్య - దర్శనమ్ శ్యామం తడిద్‌వాసనమ్ అచ్యుతమ్ 1-12-8), చతుర్భుజుడై, కర్ణకుండలములు, గదాధారుడై కోపముతో కళ్ళు ఎర్రబడినవాడై గర్భాన్ని రక్షిస్తూ గర్భంలోగల నన్ను రక్షిస్తూ నక్షత్రపు ఉల్కలాగా తిరిగాడు (శ్రీమద్ - దీర్ఘ - చతుర్ బాహుమ్ తప్త కాంచనకుండలమ్ క్షతజాక్షమ్ గదాపాణిమ్ ఆత్మనః సర్వతోదిశమ్ పరిభ్రమంతమ్ ఉల్కాభామ్ భ్రామయంతం గదాం ముహుః 1-12-9). నీటిని వాయురూపంగా లాగే సూర్యుడిలా స్వామి బ్రహ్మాస్త్ర తాపాన్ని తన గదతో నశింపచేసాడు (1-12-10). అలా చేసిన స్వామి గర్భాన్ని రక్షించి అంతర్ధానము చెందాడు (తత్రేవ అంతర్దధే హరిః 1-12-11). ఆ తర్వాత శుభసమయంలో (అనగా పాపగ్రహాలు పాపస్థానాలలో ఉన్న సమయమున) ఆ బాలుడు జన్మించాడు. జ్యోతిష్యశాస్త్ర పండితులు ఆ బాలుడు అద్భుతమైనవాడు, కీర్తిప్రతిష్ఠలు కలవాడు, శ్రీకృష్ణభక్తిని పొంది మోక్షాన్ని సాధించగలడని తెల్పారు (1-12-13 నుండి 29). గర్భవాసంలో ఉన్నప్పుడు కనపడ్డ పురుషుడు మళ్ళీ కనబడతాడేమోనని అందర్ని పరీక్షగా చూడసాగాడు. అందువల్లనే ఇతన్ని పరీక్షిత్తు అని పిలువసాగారు (1-12-30). విష్ణువుచే రక్షింపబడినాడు కావున విష్ణురాతుడు అని కూడా అంటారు (1-12-17). పరీక్షిత్తు గుణగుణాలను బ్రాహ్మణులు ముందే యుధిష్ఠిరునకు జాతకము ద్వారా తెలియజేశారు (విప్రా జాతక కోవిదాః 1-12-29).

యుద్ధంలో బంధువులను చంపటంవల్ల వచ్చే పాపము పోగొట్టుటకై అశ్వమేధయజ్ఞము చేయాలని తలపెట్టాడు - యుధిష్ఠిరుడు (1-12-32). శ్రీకృష్ణుడు మళ్ళీ వచ్చి యజ్ఞమును బాగా అయ్యేట్టు చేసి కొన్ని నెలలు అక్కడే ఉన్నాడు (1-12-35). ఆ తర్వాత అర్జునుడితో కలసి స్వామి ద్వారకకు వెళ్ళాడు (1-12-36).

విదుర, ధృతరాష్ట్ర గాంధారుల వానప్రస్థము - నిర్యాణము : విదుర జన్మ వృత్తాంతము - "జీవో జీవస్య జీవనమ్" అంటే అర్థమేంటి?

మహాభారత యుద్ధసమయములో విదురుడు తీర్థయాత్రలకు వెళతాడు. ఆ సమయంలో మైత్రేయుడు విదురునకు కలిసి భాగవతధర్మాలు బోధ చేసాడు. అలాగే శ్రీకృష్ణుడు నిర్యాణము చెందే సమయం వచ్చిందని కూడా తెల్పాడు. శ్రీకృష్ణుడు విదురుడికి చెప్పమని మైత్రేయుడితో అన్నాడు (1-13-1 నుండి 4). యుద్ధానంతరము హస్తినకు తిరిగివచ్చి, యుధిష్ఠిరుడిచే సన్మానితుడై తీర్థయాత్ర విశేషాలు అన్నీ చెబుతాడు విదురుడు. కాని యదువంశనాశనము గూర్చి తెలుపలేదు (1-13-12). పాండవుల దుఃఖాన్నీ చూడలేకనే దాచిపెట్టాడు (1-13-13). మండూకముని శాపంవల్ల యమధర్మరాజు శూద్రుడిగా విదురుడిగా భూలోకములో పుట్టవలసివచ్చింది. ఆ స్థానంలో అప్పుడు అర్యముడు (సూర్యుడు) యమధర్మరాజుగా పనిచేసాడు (1-13-15). విదురుడు అన్నగారైన ధృతరాష్ట్రుడికి ఇలా సలహా ఇచ్చాడు-

ఇంకెన్నాళ్ళు ఇలా ముసలిగా అవస్థపడుతూ (జరాదుఃఖం) వీరి మీద ఆధారపడుతావు. ఎప్పుడో కాలం ముంచేస్తుంది (అవిజ్ఞాతః కాలః పరమ దుస్తరః 1-13-17). తప్పించుకోలేనిది కాలము (19) అని కాలాన్ని నిర్వచించాడు (ప్రతి క్రియా న యస్యేహ కుతశ్చిత్ కర్హిచిత్ ప్రభో । స ఏష భగవాన్ కాలః సర్వేషాం నః సమాగతః 1-13-19). కాలము ప్రియమైన ప్రాణాలను తీసుకుంటుంది (20). ఇంకా బ్రతకాలని ఉందా! భీముడు పెట్టే పిండాన్ని భుజిస్తూ ఇంటికుక్కలాగా ఉన్నావని, కాస్త గట్టిగానే మందలించాడు (అహో మహీయసీ జంతోర్‌జీవితాశా యయా భవాన్ । భీమాపవర్జితమ్ పిండమ్ ఆదత్తే గృహపాలవత్ 1-13-23). నీవు వీరిని ఎన్నో విధాల చంపచూసావు, ఇప్పుడు వీరిమీద ఆధారపడి బ్రతికినా ఏదోరోజు ప్రాణము పోక తప్పదు (తస్యాపి తవ దేహో అయం కృపణస్య జిజీవిషోః । పరతి అనిచ్ఛతో జీర్ణో జరయా వాససీ ఇవ 1-13-25). కావున విరక్తుడివై అందర్నీ విడచి ఏకాంతంగా వానప్రస్థుడవై, ఉన్నంతకాలమే శరీరమును పోషిస్తూ శ్రీహరిని తలుస్తూ బ్రతుకుట ఉత్తమమైనది (యః స్వకాత్ పరతో వేహ జాత - నిర్వేద ఆత్మవాన్ హృది కృత్వా హరిం గేహాత్ ప్రవ్రజేత్ స నరోత్తమః 1-13-27). కావున, వీరితో ఘర్షణ రాకమునుపే - మంచిగానే బంధుత్వమున్నపుడే ఎవ్వరికీ చెప్పక నువ్వు అనుకున్న చోటికి - ఉత్తరదిక్కుగా వెళ్ళిపో, అలాకాకపోతే కాలము నిన్ను నరకము వైపు లాక్కుపోతుంది అని సలహా ఇచ్చాడు విదురుడు (కాలః పుంసాం గుణ - వికర్షణః 1-13-28). అంతరార్థాన్ని గ్రహించిన ధృతరాష్ట్రుడు గాంధారి భార్యతో విదురునితో కలసి హిమాలయ అడవులకు బయలుదేరాడు (1-13-29,30). రోజుటిలాగా దేవతా గో బ్రాహ్మణ అర్చన, ఆ తరువాత తల్లిదండ్రులకు నమస్కరించుటకై చూడగా తండ్రి ధృతరాష్ట్రుడు మరియు గాంధారి, విదురుడు (సుబలపుత్రిక - గాంధారి - గాంధారదేశము - కందహార్) కన్పడలేదు (1-3-31). వీరు ఏరని సంజయుడిని ప్రశ్నించాడు యుధిష్ఠిరుడు (1-13-33). మా తండ్రి పాండురాజు చనిపోయినపుడు మమ్మల్ని రక్షించింది వీరేకదా! (Yudhistira is seeing the positive side of Dhritarashtra and not

his negative side. Dhritarashtra is the embodiment of the worst qualities of a man and a king. This is what we have to emulate from Yudhistira). వీరు ఎక్కడికి వెళ్ళారో తెల్పగలవు (1-13-34) అని సంజయుని అడిగాడు. నన్నుకూడా మోసం చేసారు. నాకు తెలియదు అని సంజయుడు కంటతడి పెట్టుకున్నాడు. ఆ తర్వాత విదురుడు కూడా ప్రభాసక్షేత్రంలో శ్రీకృష్ణచిత్తుడై నిర్యాణము చెంది తనలోకానికి వెళ్ళాడు (1-15-49). ఇంతలో నారదుడు అక్కడకు వచ్చాడు (1-13-38). నారదుణ్ణి ఆహ్వానించి ఈ విషయమే అడిగాడు ధర్మజుడు. అవును వాళ్ళు వానప్రస్థులైనారు అని నారదుడు ఇలా పలికాడు. ఆవును ముక్కుతాడు వేసి బంధించినట్లుగా, ఈశ్వరుడు జీవుని శాస్త్రబద్ధుని చేసి నియంత్రించు-చున్నాడు (1-13-42). (యథా గావోనసి ప్రోతాస్ తంత్యాం, బద్ధాశ్చ స్వదామభిః వాక్ - తంత్యాం నామభిర్ బద్ధాః వహంతి బలిమ్ ఈశితుః 1-13-42). శాస్త్రనియమములనే తాళ్ళతో జీవుణ్ణి భగవంతుడు కట్టివేసినాడు (1-13-42). ఏదీ నీ ఆజ్ఞలో లేదు. సృష్టి అంతా పరమాత్మ ఆధీనం, కావున జరిగే సంఘటనల గూర్చి విచారించకు (1-13-41). కర్మనాటకంలో పాత్రలము మనము (42). దీని పోషకుడు ఈశ్వరుడు (1-13-45). కర్మానుసారం జీవులు కలుస్తుంటారు, విడిపోతుంటారు (1-13-43). ప్రపంచము నిత్యమా ఏమి, నీ విలాపానికి అర్థం లేదు (యత్ మన్యసే ధ్రువం లోకం అధ్రువం వా న చ ఉభయమ్ । సర్వథా న హి శోచ్యాః తే స్నేహాద్ అన్యత్ర మోహజాత్ 1-13-44). నీవు అజ్ఞానమువల్లనే వారు నీవులేక ఎలా బ్రతుకుతారని దుఃఖిస్తున్నావు. ఈశ్వరుడే వారిని చూస్తాడు (తస్మాత్ జహి అంగవైక్లబ్యమ్ అజ్ఞానకృతం ఆత్మనః కథమ్ త్వ అనాథాః కృపణా వర్తేరన్తే చ మామ్ వినా 1-13-45). కావున నీ ఆత్రుతను వదిలిపెట్టు (This is what Srila Prabhupada answered when he took sanyasa order leaving his wife and children), కాలసర్పము నోటిలో ఉండి, కాలకర్మ గుణబద్ధులము అయినామని గ్రహించి దేనికై చింతించకు, నీ శరీరాన్ని నీవే కాపాడుకోలేవు. ఇతరుల శరీరములకై దుఃఖిస్తున్నావు. ధర్మమునకై మాత్రమే చింతించుము. హరిని పొందాలని మాత్రమే చింతించుము (కాల-కర్మ-గుణాధీనో దేహో అయం పాంచభౌతిక : కథం అన్యాన్ తు గోపాయేత్ సర్పగ్రస్థః యథా పరమ్ 1-13-46). నీ జీవము శ్రీహరే. నీ ఆహారము కల్పించేది శ్రీహరే, శ్రీహరి ఇచ్చిందే పుచ్చుకోవాలి, అంతేకాని ఇతరులపై మమకారముండుట నీ జీవనము కారాదు. మానవజీవుల లక్షణము మమకారము కారాదు. జంతులక్షణము ఏమంటే ఇతరులతో, కన్నవారితో, తెలిసినవారితో తిరుగుట మరియు బలహీన జంతువులను భక్షించుట (అహస్తాని సహస్తానామ్ అపదాని చతుష్పదామ్ । ఫల్గూని తత్ర మహతాం జీవో జీవస్య జీవనమ్ ॥ 1-13-47) కాని మానవుల లక్షణము పరమాత్మకై వెదకుట, పరమాత్మ చెప్పినట్లుగా నడచుట. ఒక జంతువుకు ఆహారము మరొక జంతువు - ఇది **జీవో జీవస్య జీవనమ్** 1-13-47. కాని మనిషికి గతి కావలసినది శ్రీహరియే. ఏదో ఒక శాఖాహారము దొరికినది తింటూ భగవన్నామకీర్తన చేయుటయే మానవజీవితలక్షణము - జీవో జీవస్య జీవనమ్ 1-13-47. ఆవు, ఏనుగు, గుర్రము, మేక మొదలగు జంతువులు ఇతర బలహీన జంతువులను

తిని బ్రతుకవు. గడ్డి తిని మనకు పాలు ఇస్తుంది ఆవు. అలాగే మానవుడు మిత సాత్త్విక ఆహారము (ధాన్యము, పప్పులు, కాయకూరలు, కందమూలములు) తీసుకొంటూ హరినామము, సంఘసేవ చేయుటయే జీవోజీవస్య జీవనమ్ 1-13-47. అంతేకానీ, జంతువులను చంపుకు తినవచ్చు అని దీనికి పెడర్థము తీయువారు మూర్ఖులు. ఇక్కడ నారదుడు యుధిష్ఠిరునకు తెలియజేసిన సందర్భము, దాని అర్థము పైన తెల్పినట్లు అర్థముచేసికొనుట సరైనది. ఈ శ్లోకానికి పెడర్థము తీస్తు జంతువులను చంపి తింటా అనడం జంతులక్షణము. ఈ శ్లోకానికి అర్థము బ్రతకడానికి ఆహారం కావాలి, స్వామి అన్నిటికి ఆహారము ఏర్పాటు చేసాడు. హరినామకీర్తన చేస్తే తప్పక ఆహారము దొరుకుతుందని, హరినామ అమృతాన్ని తాగమని, అలాగే అడవిలో కల ధృతరాష్ట్రాదులకు ఏదో ఒక ఆహారము - ఆకులు, పండ్లు, కందమూలాలు దొరుకుతాయి. అంతే తప్ప, కుందేళ్ళు జింకలను చంపుకుతింటారులే, ఫరవాలేదని కాదు - ఇదే జీవో జీవస్య జీవనమ్. అలాగే ధృతరాష్ట్రాదులను కాలానుగుణంగా ఏవో జంతువులు కూడా తినవచ్చు, దేహము పోవచ్చు అని కూడా అర్థము. మనలాగే, ఆవు, గొర్రె, కోడి పిల్లలను, కనిపించే అన్ని మూగజీవులను చంపి తినడం వల్ల అవి ఆ బాధలో తప్పక శపిస్తాయి. సంఘంలో వాటి శాపంవల్ల అరాచకము రాకమానదు. నోరులేని తమ్ముడిని కాల్చుకు తింటా అనడం తెలివియా! అహింసాయుతంగా బ్రతుకుతూ శ్రీహరిభక్తి కలిగి ఉండుటే జీవిత పరమలక్ష్యము కావాలి.

అష్టాంగ యోగధారణ కూడా శ్రీహరిభక్తిలోనే చేయాలి (నారద వచనము)

కాబట్టి యుధిష్ఠిరా! భగవత్తత్త్వము గ్రహించి ముందుకు సాగు అని నారదుడు తెలిపాడు (తద్ ఇదం భగవాన్ రాజన్ ఏక ఆత్మా ఆత్మానామ్ స్వదృక్ । అంతరో అనంతరో భాతి పశ్య త్వం మాయయోరుధా 1-13-48). కాలరూపుడైన స్వామి క్రూరులను నాశనము చేస్తూనే ఉంటాడు (49). విదురుడు, ధృతరాష్ట్రుడు గాంధారి ఉత్తరదిక్కుగా హిమాలయాలవైపు వెళ్ళారు, అక్కడ హిమాలయాలకు దక్షిణంగా ఎన్నో ఆశ్రమాలు ఉన్నాయి వారికి ఫర్వాలేదు. హిమాలయాలలో కల సప్త నదులు ఉన్నచోట "సప్త స్రోత" అనేచోట ఉండి యోగధారణలో హరిని తలుస్తూ ఉన్నారు (జితాసనో జితశ్వాసః ప్రత్యాహృత - షడ్ - ఇంద్రియః హరిభావనయా ధ్వస్తరజః సత్త్వతమో అమలః 1-13-54). ఆయనకు విఘ్నము చేయకు. యోగధారణల ఈనాటికి 5వ రోజున శరీరాన్ని దగ్ధము చేస్తాడు - శరీరము నాశనము చెందుతుందని - శరీరాన్ని వదలి పెడ్తాడని తెలియజేశాడు (1-13-57). (whereas Pandavas went to Narayanaloka 1-15-47). అదే దారిలో మిగతావారూ వెళతారు. వారికై చింతించకు అని నారదుడు బోధచేశాడు (1-13-60). కాలానుగుణంగా సమయము వచ్చినపుడు మీరుకూడా వెళ్ళాల్సి ఉంటుందని కూడా బోధ చేశాడు (1-13-50). శ్రీకృష్ణస్వామి తనలోకానికి వెళ్ళే సమయము కూడా వచ్చిందని శ్రీకృష్ణనిర్యాణము తర్వాత మీరు కూడా వెళ్ళండి అని నారదుడు తెలియజేశాడు.

శ్రీకృష్ణనిర్యాణము జరిగినదని అర్జునుడు అన్నగారికి తెల్పుట - పరీక్షిత్తు పట్టాభిషేకము - పాండవుల నిర్యాణము

ద్వారకకు వెళ్ళిన అర్జునుడు 7 నెలలైనా ఇంకా తిరిగి రాకపోవటం, అపశకునములు కన్పడడం యుధిష్ఠిరుని కలత చెందించాయి. ప్రజలలో అశాంతి, కలహాలు, అత్యాశ, కామక్రోధాలు పెరగడం గమనించాడు. అధర్మం చేసే ప్రజలే, అబద్ధాలు ఆడే ప్రజలే, కామక్రోధ లోభాలు గల ప్రజలే "బద్ధజీవులు". శ్రీకృష్ణనిర్యాణంలో వారి లక్షణాలు మళ్ళీ ప్రకటితమైనాయి. రాజులేని రాజ్యములో దొంగలు, అరాచకాలు విజృంభిస్తాయి. అలాగే శ్రీకృష్ణనిర్యాణము వల్ల ప్రజలలో అధర్మకాంక్ష చెలరేగిందని అది వారి స్వభావము అని గ్రహించాలి. ఇప్పటికీ సంఘంలో ప్రకృతివైపరీత్యాలైన వరదలు, భూకంపాలు, ప్రమాదాలు వస్తే వచ్చినవారి ఆభరణాలు డబ్బులు వెంటనే అపహరించేవారు చాలా మంది ఉన్నారు. అవకాశము దొరికితే పాపానికి ఎగబడతారు బద్ధజీవులు. విపరీతంగా అదే జరిగింది శ్రీకృష్ణనిర్యాణము వల్ల. అప్పటి ప్రజలలో వారి నిజస్వరూపం బయటపడింది. ప్రజలు అసత్కర్మలు చేయడంవల్ల, పాపములు చేయడంవల్ల (పాపీయసీం), కామ – క్రోధ – అనృతములు అనగా అబద్ధములు మోసములు పెరిగాయి (కాలస్య చ గతిం రౌద్రాం విపర్యస్త ఋతుధర్మిణః । పాపీయసీం నృణాం వార్తాం క్రోధలోభానృతాత్మనామ్ ॥ 1-14-3). కపటంతో కూడిన వ్యవహారాలు, మోసంతోకూడిన స్నేహం, (జిహ్మప్రాయం వ్యవహృతం శాఠ్యమిశ్రం చ సౌహృదమ్ । పితృ – మాతృ – సుహృద్ – భ్రాతృ – దంపతీనాం చ కల్కనమ్ 1-14-4), కలహాలు అధర్మప్రవృత్తులు చేస్తున్న మానవుల బుద్ధి (నిమిత్తాని అతి అరిష్టాని కాలే త్వనుగతే నృణామ్ । లోభ ఆది అధర్మ ప్రభృతిం దృష్ట్వా ఉవాచానుజం నృపః ॥ 1-14-5) బయటపడింది. అనగా బుద్ధిమోహనం (1-14-10) చెందడం గమనించాడు ధర్మరాజు. ఇలా దుఃఖితుడై భీమసేనుడితో చర్చించసాగాడు. దీనముఖంతో అర్జునుడు రానే వచ్చాడు (1-14-24). శ్రీకృష్ణాదులు బాగున్నారా అని అడిగాడు యుధిష్ఠిరుడు (భగవాన్ అపి గోవిందో బ్రహ్మణ్యో భక్తవత్సలః । పురే కచ్చిత్ సుధర్మాయామ్ సుఖం ఆస్తే సుహృద్ – వ్రతః 1-14-34). శ్రీకృష్ణుని యుధిష్ఠిరుడు ఇలా తలచాడు – మంగళాయ హి లోకానామ్ క్షేమాయ చ భవాయ చ । ఆస్తే యదు – కుల అంభోధావ్ ఆద్యో అనంత – సఖః పుమాన్, యద్ బాహు – దండ – గుప్తాయాం స్వపుర్యామ్ యాదవో అర్చితాః క్రీడంతి పరమానందం మహా పౌరుషికా ఇవా (1-14-35, 36). ఇలాంటి స్వామి, మిగతావారు అంతా క్షేమమా అని అడిగాడు. మాట్లాడక తేజోవిహీనుడై అర్జునుడు ముఖం క్రిందికి దించుకున్నాడు. ఒంట్లో బాగాలేదా లేక ఎవరన్నా అవమానించారా! ఎవరికన్నా అడిగితే దానధర్మాలు చేయలేకపోయావా? ఎవరన్నా పెద్దలు తిట్టారా? ఎవరికన్నా రక్షణ కల్పించలేక అసహాయుడ–వయ్యావా? లేక శూద్రజాతి స్త్రీతో తిరిగావా? ఎవరన్నా ఓడించారా? ఎవరికన్నా అన్యాయము చేసావా? ఏదన్నా పాపకార్యము ఆచరించావా ఏమి? ఎవరన్నా ఆత్మబంధువును కోల్పోయామా? (1-14-44) ఏమిటి పరిస్థితి అని అడిగాడు.

అర్జునునికి నోటమాటరాలేదు (1-15-2). కళ్ళల్లో నీళ్ళు వచ్చాయి (1-15-3). శ్రీకృష్ణతలంపు విరహముతో లోపల కుమిలిపోయి ఇలా చెప్పాడు (1-15-4). శ్రీహరిని కోల్పోయాము, నా తేజస్సు శక్తి కూడా పోయింది (1-15-5). ఏ స్వామి ఒక క్షణము లేకున్నా లోకాలన్ని నశిస్తాయో అట్టి స్వామి మనదగ్గర లేడు (1-15-6). ఆయన ఇచ్చిన శక్తివల్లనే ద్రౌపదికై మత్స్యయంత్రచ్ఛేదనము చేసాను (1-15-7), ఖాండవ వనదహనము చేసి ఇంద్రుణ్ణి ఓడించా, మయుడిని రక్షించి మయభవనము పొందాము. ఆయన శక్తివల్లనే భీముడు జరాసంధుని సంహరించగలిగాడు. ఆయన కరుణవల్లనే ద్రౌపదీ కేశములు పట్టి ఈడ్చిన వారిని చంపి వారి భార్యల కేశములు ముడిని విప్పేట్లు చేసాము (1-15-10). ఆయన శక్తివల్లనే మన శత్రువులు అడవిలో దుర్వాసుని 10,000 వేల శిష్యులతో భోజనమునకు మన వద్దకు పంపినవేళ అతిథిమర్యాదలు భోజనము పెట్టి రక్షింపబడ్డాము - శాకా అన్న - శిష్టం ఉపయుజ్య యతస్ త్రిలోకీమ్ తృప్తామ్ (1-15-11). ఆయన శక్తివల్లనే శివుడిని కూడా ఎదుర్కోగలిగాను ఆశ్చర్యపరిచాను, శివుడు పాశుపత అస్త్రాన్ని ఇచ్చాడు. (యత్ తేజసా అథ భగవాన్ యుధి శూలపాణిః విస్మాపితః స గిరిజః అస్త్రం అదాత్ నిజం మే ॥ 1-15-12). ఇంద్రసభలో ఉండి నివాతకవచుడనే రాక్షసుడి నుండి ఇంద్రుణ్ణి రక్షించాను, అట్టి శక్తి కూడా శ్రీకృష్ణుని వల్లనే. స్వామి వెళ్ళిపోవడం వల్ల శక్తిహీనుడనైనాను(1-15-13). కురుక్షేత్ర యుద్ధంలో కూడా స్వామి శత్రువుల ఆయుఃక్షీణత, శక్తి విహీనత చేయడంవల్లనే వారు చచ్చారు. లేకపోతే భీష్మ కర్ణ ద్రోణ శల్యాదులను ఎవ్వరు గెలువగలరు? (యో భీష్మకర్ణగురుశల్య చమూషు అదభ్ర రాజన్యవర్య రథమండలమండితాసు । అగ్రేచరో మమ విభో రథయూథపానాం ఆయుర్మనాంసి చ దృశా సహ ఓజ ఆర్చత్ 1-15-15). వీరందరూ ఎన్నో ఆయుధాలు నాపై ప్రయోగించారు, అలాగే ప్రహ్లాదుడిపై కూడా రాక్షసులు ఎన్నో ఆయుధాలు ప్రయోగించారు. వీటినుండి రక్షించింది ఆ శ్రీకృష్ణస్వామియే (యద్దోష్షు మా ప్రణిహితం గురుభీష్మకర్ణ నప్తృత్రిగర్త శల్య సైన్ధవ బాహ్లికాద్యైః । అస్త్రాణ్యమోఘమహిమాని నిరూపితాని న ఉపస్పృశుః నృహరి దాసమ్ ఇవ అసురాణి ॥ 1-15-16). ఆయన మాధవుడు, పార్థసారథి అయి రథము నడిపిన ఎవ్వరు తాళగలరు? సర్వలోకపూజితుడు నా రథము నడుపుట, నేను రథసారథిగా (సేవకునిగా) ఉండమని అడుగుట నా కుమతి కాదా! (1-15-17). ఆయన మాధవుడు - నన్ను పార్థా, అర్జునా, సఖే, కురునందనా, అంటూ చక్కగా మాట్లాడుతుంటే ఆనందము అనిపించేది (1-15-18). అట్టి స్వామి నాకు దూరమైనాడని విలపించాడు అర్జునుడు. ఒకేచోట కలసి ఉంటూ, ఒకేచోట నిద్రపోతూ, కలిసి తిరుగుతూ, కలిసి భుజిస్తూ కష్టసుఖాలయందు పాలు పంచుకుంటూ, నేను తప్పులు చేస్తున్నా మన్నిస్తూ నాకు సలహాలు ఇచ్చేవాడు ఆ స్వామి. అల్పుడనైన నాతో స్నేహంచేస్తూ, తండ్రిలాగా రక్షిస్తూ జీవితాన్ని తీర్చిదిద్దాడు (సఖ్యుః సఖేవ పితృవత్ తనయస్య సర్వం సేహే మహాన్ మహితయా కుమతేర్ అఘంమే 1-15-19). నా చేతిలో అదే గాండీవము ఉంది, అవే బాణాలు ఉన్నాయి. కాని నేను స్వామి పరివారాన్ని రక్షించలేక ఓడిపోయా ఇప్పుడు. ఇది నా పరిస్థితి (1-15-20,21). ఎందరో రాజులు నాశౌర్య ప్రతాపాలను చూసి తలవంచారు, నమస్కరించారు. కాని ఒక్క క్షణములో నాశక్తి సామర్థ్యాలను కోల్పోయి ఓడాను (సర్వం క్షణేన తద్ అభూద్ అసద్ ఈశరిక్తమ్ 1-15-21). రాజా! విప్రశాపానికి

గుర్రైన యాదవులు “వారుణి (మదిర)” తాగి ఆ మైకంలో కొట్టుకుచచ్చారు. ఒక నలుగురైదుగురు మాత్రమే మిగిలారు (1-15-23). ఇది ఆ స్వామికి తెలిసే జరిగింది (1-15-24,34). గర్వితులైన యాదవుల నాశనము వల్ల భూభారనివృత్తి చెందింది (1-15-25,26). ఇప్పుడున్న దేశకాల పరిస్థితులు, అశాంతులు అణగాలంటే ఆ గోవిందుడు బోధనలను గుర్తుకు తెచ్చుకొని ఆచరించాలి (Adopt the teachings of Sri Krishna) (దేశకాలార్థయుక్తాని హృత్ తాపఉపశమనాని చ। హరంతి స్మరతః చిత్తం గోవిందాభిహితాని మే - 1-15-27).

ఇలా శ్రీకృష్ణ బోధనలను గుర్తుకు తెచ్చుకొన్నవాడై అర్జునుడు తనకుతానే ఓదార్చుకున్నాడు (సూత ఉవాచ - ఏవం చింతయతో జిష్ణోః కృష్ణపాద సరోరుహమ్। సౌహార్దేన అతిగాఢేన శాంతా ఆసీత్ విమలా మతిః 1-15-28. వాసుదేవాంఘ్రి - అనుధ్యాన - పరిబృమ్హిత - రమ్హసా భక్త్యా నిర్మథిత - అశేష కషాయ - ధిషణః అర్జునః 1-15-19). యుద్ధమందు నిలిపిన మనస్సువల్ల, మరి కాలానుగుణంగా వచ్చిన మరుపు, అలసత్వం, అశ్రద్ధవల్ల పోయిన భగవద్గీతజ్ఞానాన్ని మళ్ళీ గుర్తుకు తెచ్చుకొన్నవాడై అర్జునుడు వాస్తవపరిస్థితిని గుర్తించి శాంతుడైనాడు (గీతం భగవతా జ్ఞానమ్ యత్‌తత్ సంగ్రామ - మూర్ధని। కాల - కర్మ - తమ్ - రుద్ధమ్ పునర్ అధ్యగమాత్ విభుః 1-15-30; విశోకో బ్రహ్మసంపత్త్యా సంఛిన్న - ద్వైత - సంశయః। లీనప్రకృతి నైర్‌గుణ్యాద్ అలింగత్వాద్ అసంభవః 1-15-31).

శ్రీకృష్ణనిర్యాణము, యదువంశనాశనము విన్నవాడైన యుధిష్ఠిరుడు తానుకూడా నిర్యాణము చెందాలని నిశ్చయించుకున్నాడు (1-15-32). శ్రీకృష్ణ అనన్యభక్తురాలైన కుంతి అంతావిన్నదై అధోక్షజుడైన శ్రీకృష్ణుని యందు మనస్సు నిలిపి శరీరాన్ని వదిలింది (1-15-33). నటుడు నాటకములో పాత్ర పోషించినట్టు స్వామి భూభారాన్ని నిర్మూలించి వెళ్ళిపోయాడు (1-15-35). స్వామి తన శరీరముతో సహా భూమండలము నుండి అంతర్ధానము చెందగానే, ఆ రోజునుండే బద్ధజీవులు వారివారి ప్రవృత్తి యందు బహు ఆసక్తిగలవారై అధర్మాన్ని ఆచరిస్తూ అశాంతులను రేకెత్తింప చేస్తున్నారు. దీన్నే కలిప్రవేశము అంటాము. అధర్మాన్ని ఆచరించే ఇప్పటి మానవులే కలిపురుషులు, కావున ఈ యుగమును కలియుగము అని అంటాము (యదా ముకుందో భగవాన్ ఇమామ్ మహీమ్ జహౌ స్వతన్వా శ్రవణీయ - సత్ - కథః తదా హరేః ఏవ అప్రతి బుద్ధ - చేతసామ్ అధర్మహేతుః కలిః అన్వవర్తత 1-15-36). ఇది గ్రహించిన మహారాజు యుధిష్ఠిరుడు రాజ్యాన్ని వదలి వెళ్ళడానికి సిద్ధమయ్యాడు. ప్రజలు లోభ - అనృత - జిహ్మ (diplomacy) - హింసన మొదలుగా గల అధర్మకర్మలతో గలవారైనారని తెలుసుకొన్నవాడై (యుధిష్ఠిర తత్ పరిసర్పణం బుధః పురే చ రాష్ట్రే చ గృహే తథా ఆత్మని విభావ్య లోభ - అనృత - జిహ్మ హింసన - ఆది అధర్మ చక్రం గమనాయ పర్యధాత్ 1-15-37), మనుమడైన పరీక్షిత్తును పట్టాభిషిక్తుని చేసి హస్తిన రాజ్యాధిపత్యము ఇచ్చాడు. అలాగే మధుర రాజ్యానికి వజ్రుని (అనిరుద్ధ పుత్రుడు, శ్రీకృష్ణస్వామి మనుమడు) (శూరసేన రాజ్యవంశజుడిగా) పట్టాభిషేకము చేసి, ధర్మరాజు రాజ్యాన్ని వదలి వానప్రస్థుడై యోగధారణ వల్ల అగ్నిని తనలో ప్రజ్వలింప చేయడానికి సన్నద్ధమయ్యాడు (1-15-38 నుండి 42). రాజ్యాన్ని వదలినవాడై చిరిగిన

బట్టలతో, ఆహారాన్ని వదలి, మూగవాడై, జుట్టును విరబోసుకుని జడ - ఉన్మత్త - పిశాచుడిలాగా చెవిటివాడిలా, పెద్దలు వెళ్ళిన ఉత్తరదిక్కుగా ప్రయాణమయ్యాడు (1-15-43,44). అధర్మం ప్రబలడం, యుధిష్ఠిరుని తమ్ములు కూడా గ్రహించినవారై అన్నలాగే అన్నను అనుసరించారు (కలినా అధర్మమిత్రేణ దృష్ట్వా స్పృష్టాః ప్రజాః భువి 1-15-45). వీరందరూ జీవితములో ధర్మమార్గాన్ని ఆచరించినవారే (తే సాధుకృత్ సర్వార్థా జ్ఞాత్వాత్యంతికమ్ ఆత్మనః మనసా ధారయామి అసుః వైకుంఠ చరణాంబుజమ్ 1-15-46). వానప్రస్థాశ్రమములో కూడా ధ్యానంలో విశుద్ధ శ్రీకృష్ణభక్తిని ఆచరించి ఏకాంతమతులై శరీరాన్ని వదలి వైకుంఠలోకాలకు వెళ్ళారు. అసద్కర్మలు ఆచరించేవారు, విషయలంపటులు ఈ లోకాలకు వెళ్ళలేరు.

పాండవులు అన్ని కల్మషములనుండి విముక్తి పొందినవారు, ధర్మపరులు, శ్రీకృష్ణభక్తులు కావున వారికి తగ్గ నారాయణ లోకాలకు వెళ్ళగలిగారు (తత్ధ్యాన ఉద్రిక్తయా భక్త్యా విశుద్ధ ధిషణాః పరే తస్మిన్ నారాయణ పదే ఏకాంత మతయః గతిమ్ ॥ అవాపుః దురవాపాం తే అసద్భిః - విషయ ఆత్మభిః, విధూతకల్మషాః స్థానం విరజేన ఆత్మనా ఏవ హి 1-15-47,48). తనతో ఓ మాటైనా చెప్పకుండా వెళుతున్న భర్తలను చూచి ద్రౌపది అంతా గ్రహించినదై వాసుదేవుణ్ణి తలచి నిర్యాణము చెందింది. విదురుడు ప్రభాసక్షేత్రాన శ్రీకృష్ణచిత్తుడై దేహాన్ని వదలి, పితృలోకమున యమధర్మరాజైనాడు (విదురో అపి పరిత్యజ్య ప్రభాసే దేహమాత్మవాన్ । కృష్ణావేశేన తచ్చిత్తః పితృభిః స్వక్షయం యయౌ ॥ 1-15-49). (ద్రౌపదీ చ తదా ఆజ్ఞయా, పతీనాం అనపేక్షతామ్ వాసుదేవే భగవతి హి ఏకాంత మతిర్ ఆప తమ్ 1-15-50).

ఈ పాండవుల నిర్యాణము శుభప్రదమైనది. ఇది విన్నవారు వారి దుఃఖములను కోల్పోయి పవిత్రులు అవుతారు. శ్రీహరిభక్తి కలుగుతుంది. జీవితధ్యేయాన్ని పొందుతారు (యః శ్రద్ధయైతద్ భగవత్ ప్రియాణాం పాండోః సుతానామ్ ఇతి సంప్రయాణమ్ శ్రుణోతి అలమ్ స్వస్త్యయనమ్ పవిత్రమ్ లబ్ధ్వా హరౌ భక్తిమ్ ఉపైతి సిద్ధిమ్ 1-15-51) అని సూతుడు శౌనకాదులకు తెలియజేసాడు.

శ్రీపరీక్షిత్తు మహారాజు కలిపురుషుడిని నియంత్రించుట - ధర్మపురుషుడిని రక్షించుట - గోమాత, వృషభమును కలిపురుషుని నుండి రక్షించుట

శ్రీసూత ఉవాచ

పట్టాభిషేకుడైన శ్రీపరిక్షిత్తు మహారాజు బ్రాహ్మణుల సలహామేరకు రాజ్యపాలన చేయసాగాడు. మేనమామ అయిన శ్రీఉత్తర రాజు పుత్రికను వివాహమాడి నలుగురు పుత్రులను కన్నాడు. వారిలో పెద్దవాడు జనమేజయుడు (1-16-1,2). మూడు అశ్వమేధ యజ్ఞాలు చేసాడు. దిగ్విజయయాత్రకై బయలుదేరిన పరీక్షిత్తు మహారాజు ఆవులు, వృషభములను కొట్టుచూ తన్నుచూ కాళ్ళు నరికివేయు శూద్రుని చూసాడు. పైగావాడు రాజవేషధారి అయి ఈ ఘోరకృత్యము చేయుట చూసి వాణ్ణి శిక్షించాలని (నిజగ్రాహౌ ఓజసా వీరః కలిం దిగ్విజయే క్వచిత్ నృపలింగధరమ్ శూద్రమ్ ఘ్నంతమ్ గోమిథునమ్ (ఆవు, వృషభం

లేక ఎద్దు) 1-16-4) వాడిపైకి వెళ్ళాడు. "ఇది ఇలా జరగడమేమిటి" పూర్తిగా వివరించమని శౌనకాదులు అడిగారు (1-16-5 నుండి 9). అయినా శ్రీహరిలేని కర్మలు ఎలా చేయబుద్ధి అవుతుంది జీవులకు అని ప్రశ్నించారు (అథవా అస్య పదాంభోజ మకరందలిహాం సతామ్ । కిం అన్యైః అసద్ ఆలాపైర్ ఆయుషో యద్ అసద్ వ్యయః 1-16-6) శౌనకాదులు. చక్కగా శ్రీహరిలీలామృతాన్ని విని తరించవచ్చు కదా! ఇలా ఎందుకు చేయరు. ఇలా చేస్తే మృత్యుదేవత కూడా భక్తులను కరుణిస్తుంది కదా! శ్రీమద్భాగవతమును వినేవారిని యముడు కూడా ఏమి చేయడు. ఆ మృత్యుదేవతను భాగవతశ్రవణానికి ఆహ్వానించాము. ఇక్కడే ఉన్నాడు. భక్తులను తాకడు. ఎక్కడైతే భాగవతకథ నడుస్తుందో అక్కడకు వచ్చి ఆయన (యమరాజు-విదురుడు) వింటాడు. అల్పాయుష్కులైన మందభాగ్యులైన కలిప్రజలు ఎవరైతే భాగవతాన్ని వింటారో అట్టివారికి మర్త్య శరీరము తీసివేసి నిజమైన అచిరశరీరము ఇస్తాడు, కరుణామయుడైన ఆ మృత్యుభగవానుడు (క్షుద్రాయుషాం నృణామంగ మర్త్యానామ్ ఋతం ఇచ్ఛతామ్ ఇహ ఉపహూతో **భగవాన్ మృత్యుః** శామిత్రకర్మణి ॥ 1-16-7). (న కశ్చిన్ మ్రియతే తావద్ యావద్ ఆస్త ఇహాంతకః । ఏతదర్థం హి భగవాన్ ఆహూతః పరమ ఋషిభిః। అహో నృలోకే పీయేత హరి లీలామృతమ్ వచః 1-16-8). ఇంతటి చక్కటి అవకాశాన్ని వదులుకుంటారు ఈ శూద్రులైన గోహత్య చేసేవారు, మాంసం తినేవారు, శ్రీమద్భాగవతము వినని దౌర్భాగ్యులు. ఈ మందభాగ్యులు, బుద్ధిహీనులు, అల్పాయుష్కులు నిద్ర మరియు వ్యర్థకర్మ యందే ఆసక్తిగా ఉన్నారు. ఇదేమి విచిత్రము? (మందస్య మందప్రజ్ఞస్య వయో మంద ఆయుషః చ వై । నిద్రయా హ్రియతే నక్తమ్ దివాచ వ్యర్థ - కర్మభిః 1-16-9) అని అడిగారు - శ్రీసూతులవారు సమాధానంగా ధర్మము, గోరక్షణ గురించి ఇలా తెల్పారు -

పరీక్షిత్తు తన రాజ్యంలో అధర్మమైన కలి లక్షణాలు, ధర్మహీనులైన ప్రజల లక్షణాలను చూసాడు. ప్రజలలో గల చెడువారిని అలాగే దుష్టరాజులను సంహరించుటకై తలపడి ధనుర్బాణాలతో దేశాటన చేయసాగాడు (1-6-10 నుండి 17).

ధర్మదేవత నాలుగు పాదాలు

తపము (సత్ సాంగత్యము నిత్యకర్మాచరణ, కృష్ణకీర్తన), శౌచము (మద్యమాంసములు తినకుండుట, జూదము ఆడకుండుట, వ్యభిచారము చేయకుండుట), సత్యము (ధర్మరక్షణ, న్యాయము) మరియు దయ (అహింస, దానము చేయుట) (తపః శౌచం దయా సత్యమితి పాదాః కృతే కృతాః । అధర్మ అంశైస్త్రయో భగ్నా స్మయసంగమదైః తవ 1-17-24). అయితే పరీక్షిత్తు రాజ్యంలో ధర్మదేవత వృషభరూపంలో ఒకే కాలుపై నిలబడి తిరగసాగింది. భూమాత (గోమాత) దూడలేనిదై ఏడుస్తూ తిరగసాగింది. వృషభము (ధర్మదేవత) గోవుతో (భూమాతతో) ఇలా పలికింది (ధర్మః పద ఏకేన చరన్ విచ్ఛాయామ్ ఉపలభ్యగామ్ । పృచ్ఛతి స్మ అశ్రు వదనామ్ వివత్సాం ఇవ మాతరమ్ 1-16-18).

ఓ గోమాత ఎందుకు ఏడుస్తున్నావు? అనారోగ్యమా? లేక బంధువులు బాగాలేకనా ఏమిటి? (1-16-19). నా మూడు కాళ్ళుపోయి ఒకే పాదము మీద నేను నిలబడుట చూసి దుఃఖిస్తున్నావా? లేక

గోహంతకులు గోభక్షకులు చంపేస్తారనా? లేక దేవతాయజ్ఞాలు లేక కరువుకాటకాలు విజృంభిస్తున్నాయనా? మాంసభక్షకులు నిన్ను చంపుకుతింటారనా? (పాదైర్ న్యూనం శోచసి మా ఏకపాదామ్ । ఆత్మానం వా వృషలైః భోక్ష్యమాణామ్ । ఆహోః సురాదీన్ హృతయజ్ఞ భాగాన్ । ప్రజాః ఉత స్విన్ మఘవతి అవర్షతి 1-16-20) లేక వేదశాస్త్రాలు వ్రతాలు నిష్ఠాచారములేని బ్రాహ్మణుల చేతిలో భ్రష్ఠత చెందుతున్నాయనా? లేక స్త్రీలకు రక్షణలేక పిల్లలను సక్రమమైన ధార్మికవిద్య నేర్పేవారు లేరనా? (అరక్ష్యమాణాః స్త్రియః ఉర్విబాలాన్ । శోచసి అథో పురుషాదై ఇవ ఆర్తాన్ । వాచం దేవీం బ్రహ్మకులే కుకర్మణి । అబ్రహ్మణ్యే రాజకులే కుల అగ్ర్యాన్ 1-16-21), లేక కలితోకూడిన రాజులు అధర్మాన్ని ఆచరిస్తూ దేశాన్ని భ్రష్ఠత పొందింప చేస్తున్నారనా? లేక ప్రజలు ధర్మహీనులై వర్ణాశ్రమరహితులై భోజన పాన స్నాన మైథున, వేషధారణ మొదలగు నిత్యకర్మలను విచ్చలవిడిగా జంతువులకన్నా అధ్వాన్నంగా బ్రతుకుతున్నారనా? (కిం క్షత్ర బంధూన్ కలినా ఉపసృష్టాన్ రాష్ట్రాణి వా తై అవరోపితాని । ఇతః తతః వా అశన పాన వాసః స్నాన వ్యవాయ ఉన్ముఖ జీవలోకమ్ 1-16-22). ధర్మరక్షకుడైన శ్రీహరి తన లోకానికి వెళ్ళాడని దుఃఖిస్తున్నావా? యద్వా అంబ తే భూరి భార అవతార కృత అవతారస్య హరేః ధరిత్రి అంతర్హితస్య స్మరతీ విసృష్టాః కర్మాణి నిర్వాణ విలంబితాని (1-16-23). తల్లీ, భూమాతా, గోమాతా! ధనరాశులకు నిలయమైన నీవే అన్నింటినీ కోల్పోయి బలహీనురాలవైన నిన్ను కాలానుగుణంగా ప్రజలు దొంగలరూపంలో హరిస్తున్నారు. నీవు దేవతలకూ కూడా ఆరాధ్యదైవానివి. నీ పరిస్థితి ఎందుకిలా అయిందో తెల్పగలవు (ఇదం మమ ఆచక్ష్వ తవ ఆదిమూలమ్ వసుంధరే యేన వికర్శితా అసి కాలేన వా తే బలినామ్ బలీయసా సురార్చితమ్ కిం హృతమ్ అంబ సౌభగమ్ 1-16-24). (గోమాత నుండి వెలువడే గోమూత్రము, గోపేడ వల్లనే భూమాత పాడిపంటలు ఇస్తుంది. గోహత్య చేసి, గో మాంసాన్ని తిన్న గోముఖవ్యాఘ్రాలకు భూదేవి పంటలను ఇవ్వలేదు. రసాయనపు ఎరువులు వాడిన, భూకలుషితమే తప్ప భూసారము ఉండదు. పంటలో పోషకవిలువలు ఉండవు).

గోమాత రూపంలో గల భూమాత, వృషభరూపంలోగల ధర్మదేవతకు ఇలా సమాధానము తెల్పింది. అన్నీ వివరిస్తాను. నీ పరిస్థితి కూడా బాగాలేదు కదా! నాలుగు పాదాలతో తిరుగుతూ లోకులకు సుఖాన్ని ఇచ్చేవాడివి (1-16-25), ఒకే పాదముపై నడుస్తున్నావు.

ఎక్కడైతే సత్యము, శౌచము, దయ, శాంతి, త్యాగము, సంతోషము, ఆర్జవము, శమము, దమము, తపము, సామ్యము, తితిక్షా, ఉపరతిః, శృతమ్, జ్ఞానము, విరక్తి, ఐశ్వర్యమ్, శౌర్యము, తేజస్సు, బలము, స్మృతి, స్వాతంత్ర్యము, కౌశలము, కాంతి, ధైర్యము, మార్దవము, ప్రాగల్భ్యము, ప్రశ్రయము, శీలము, సమః ఓజః, బలమ్, భగః, గాంభీర్యము, స్థైర్యము, ఆస్తిక్యము, కీర్తి, మానము, అనహంకారము మొదలగు గొప్ప లక్షణాలు కలవారు ఉంటారో అక్కడ నేను శ్రీనివాసుడితో ఉంటాను. అవి లేనిచోట దుఃఖితురాలై ఉంటాను (తేనాహం గుణపాత్రేణ శ్రీనివాసేన సాంప్రతమ్ । శోచామి రహితం లోకం పాపమనా కలినేక్షితమ్ ॥ 1-16-30). ఈ కాలము ప్రజలు వీటియందు శ్రద్ధలేక వీటికి భిన్నముగా ఆచరించుటవల్ల కలిలక్షణాలు

విజృంభించాయి. కాబట్టి ఈ పరిస్థితిలో నీగురించి, దేవతలు, పితృదేవతలు, ఋషులు, సాధువులు మొదలగు వారి గూర్చి పనిచేసే ఉత్తములు వర్ణాశ్రమధర్మాలను పాటించేవారు కనబడుటలేదు. వారిని ఆదరించేవారు కనబడుట లేదు (ఆత్మానం చ అనుశోచామి భవంతం చ అమరోత్తమమ్ । దేవాన్ ఋషీన్ పితౄన్ సాధూన్ సర్వాన్ వర్ణాంస్తథా ఆశ్రమాన్ ॥ 1-16-31). అబ్జ (Lotus Flower), కులిశ (Thunderbolt), అంకుశ (Rod for driving elephant), కేతు (Flag) మొదలగు చిహ్నాములు గల స్వామి, లక్ష్మీదేవిచే సేవింపబడే స్వామిపాదచిహ్నాములు, నా మీద అనగా భూమాత అనగా భూమిపై కనబడుట లేదు. శ్రీకృష్ణస్వామి నన్ను వదలి వెళ్ళిపోయాడు. ఆయన పాదచిహ్నాములు అబ్జ, కులిశ, అంకుశ నాపై పడుటలేదు (33). అదృష్టహీనురాలైనాను. అలాగే నీవుకూడా కొనప్రాణాలతో ఉన్నావు. రాక్షసబుద్ధిగల ప్రజలు, రాజులు బలపడినారు. భూభారం పెరిగింది. పురుషోత్తముడి ఎడబాటువల్ల నలిగిపోయాను (1-16-26 నుండి 36), అని ఏడ్వసాగింది గోమాత.

ఇలా విలపిస్తుంటే, రాజ వేషధారి అయిన శూద్రుడు ఆ వృషభమును గోవును దండముతో కొట్టసాగాడు (తత్ర గోమిథునం రాజా హన్యమానమ్ అనాథవత్ । దండహస్తం చ వృషలం దదృశే నృపలాంఛనమ్ ॥ 1-17-1). వృషభము వణుకుతూ మూత్రవిసర్జన చేయసాగింది (వృషం మృణాళధవళం మేహంతమ్ ఇవ బిభ్యతమ్ । వేపమానం పద ఏకేన సీదంతం శూద్రతాడితమ్ ॥ 1-17-2). ధర్మస్వరూపిణి - ధర్మాన్ని స్రవించే గోమాత, ఆవిడ కాళ్ళను ఆ శూద్రుడు కొట్టసాగాడు. బలహీనమై ఏడుస్తూ ఉన్న ఆవును కొట్టసాగాడు (గాం చ ధర్మదుఘాం దీనాం భృశం శూద్రపద ఆహతామ్ । వివత్సాం స అశ్రువదనాం క్షామాం యవసమ్ ఇచ్ఛతీమ్ ॥ 1-17-3). సరస్వతీనదీతీరాన్ని అనుసరించి రథముపై వెళుతున్న రాజు పరీక్షిత్తు ఈ దృశ్యాన్ని చూసి, వాడిపై గట్టిగా అరిచాడు (4) ఇలా :-

బలిష్ఠంగా ఉన్న నీవెవరు? నా రాజ్యంలో అనాథులైన గోవులను చంపుతున్నావు? వేషధారణలో క్షత్రియుడిలాగా ఉన్నావు కాని ఇది క్షత్రియ లక్షణము కాదు. నీకెంతధైర్యం. శ్రీకృష్ణార్జునులు లేరని ఇంతకు తెగించావా? సిగ్గులేదా? నిన్ను చంపేస్తా - నీవు చంపడానికి అర్హుడవు (1-17-6,5). వృషభమా నీవెవరవు? మూడు పాదములు లేక ఒకే పాదముమీద నిలుచున్నావు. ఏడుస్తున్నావు. మా రాజ్య పరిపాలనలో ఇప్పటిదాకా ఇలా నేను చూడలేదు. నీవు ఏడ్వరాదు. భయపడరాదు. నేను ఉన్నంతకాలము ఈ శూద్రుడు నిన్నేమీ చేయలేడు. నేనే నీ రక్షకుడను (1-17-7,8,9) (మా సౌరభేయ అనుశుచః వ్యేతు వృషలాత్ భయమ్ మా రోదీః అంబ భద్రం తే ఖలానాం మయి శాస్తరి 1-17-9). ఏ రాజు పరిపాలనలో సాధువులు అసాధువులచే బాధింపబడతారో అట్టి రాజు కీర్తిప్రతిష్ఠలు పోయి నశింపబడతాడు. కావున వీణ్ణి అంతం చేస్తాను అన్నాడు పరీక్షిత్తు (1-17-10,11). వృషభమా నీ మిగతా మూడు పాదములేమైనవి. వాటిని ఎవరు నరికి వేసినారు, నేను దీన్ని సహించలేను. శ్రీకృష్ణుడు చెప్పిన ధర్మాలను పాటింపచేసేవాణ్ణి ఉండగా ఇలా జరుగరాదు (కో అవృశ్చత్ తవ పాదాన్ త్రీన్ సౌరభేయ చతుఃపాద । మా భూవన్ త్వాదృశాః రాష్ట్రే రాజ్ఞాం కృష్ణానువర్తినామ్ 1-17-12). వృషభమా! ఈ నీ పరిస్థితిని చూస్తే మా పృథువంశరాజుల

ప్రతిష్ఠకు ఇది మాయనిమచ్చ. నీకు సర్వరక్షకుడను, శుభము కలుగుగాక! (ఆఖ్యాహి వృష భద్రం వః సాధూనాం అకృత ఆగసామ్ । ఆత్మవైరూప్య కర్తారమ్ పార్థానామ్ కీర్తిదూషణమ్ 1-17-13). ఎవరైతే ఇతరులను హింసిస్తారో వారు నన్నుచూసి భయపడాల్సి ఉంటుంది. సాధువులకు రక్షకుడను (సాధూనాం భద్రమేవ స్యాద్ అసాధు దమనే కృతే - 1-17-14). పాపము చేసేవాడు ఎవ్వడైనా ఎంత గొప్పవాడైనా మృత్యువులేని దేవతలైనా వదలను (15). ధర్మరక్షకుడే రాజు (రాజ్ఞో హి పరమో ధర్మః స్వధర్మస్థ అనుపాలనమ్ । శాసతో అన్యాన్ యథా శాస్త్రమ్ అనాపది ఉత్పథాన్ ఇహ ॥ 16).

ధర్మస్వరూపుడైన వృషభము రాజు పరీక్షిత్తుకు తన అవస్థను తెలియజేయుట

వృషభరూపిణిలో ఉన్న ధర్మదేవత ఇలా పలికింది - రాజా! నీ మాటలు చూస్తే పాండవవంశజుడిగా ఉన్నావు (ఏతద్ వః పాండవేయానామ్ యుక్తమ్ ఆర్త అభయమ్ వచః । యేషామ్ గుణగణైః కృష్ణో దౌత్యాదౌ భగవాన్ కృతః 1-17-7). రాజా! అధర్మమోహితులై, శాస్త్రార్థనిర్ణయము ధర్మనిర్ణయము చేయనివారై, అధర్మాలను ధర్మాలుగా భావిస్తూ ఇదే నిజమైనది సరి అయినది అని ఆచరించే రాజులు, ప్రజలవల్ల ఇలా బలహీనుడనై, వారిచే పాదములను నరికి వేయబడినవాడనై బ్రతుకుతున్నాను (1-17-18 నుండి 21) అని వృషభరూపములో ఉన్న ధర్మదేవత తెల్పింది.

రాజోవాచ : వృషభరూపములో ఉన్న ధర్మదేవతలా ఉన్నావు. ధర్మాన్ని చక్కగా తెలిపావు. అధర్మాన్ని ప్రచారము చేసేవారు, అదే సత్యమని పాటించేవారు, దాన్ని రక్షించేవారు ఆ అధర్మాచరణవల్ల బాధపడి అశాంతులకు గురి కావల్సిఉంటుంది (ధర్మం బ్రవీషి ధర్మజ్ఞ ధర్మోఽసి వృషరూపధృక్ । యత్ అధర్మ కృతః స్థానం సూచకస్యాపి తత్ భవేత్ 1-17-22). భగవంతుడి శక్తులు అగోచరములు అంతుపట్టలేనివి (23). సత్యయుగములో ధర్మానికి నాలుగు పాదములైన - తపః శౌచమ్ దయా సత్యం ఉండేవి. ఇప్పుడు అహంకారము, కుసంగము, మదము - వీటి రూపము గర్వము, ధనాశ, దుస్సంగము, స్త్రీసాంగత్యము, మద్యము, మాంసభక్షణ (Pride, too much association with women, intoxication) అనే అధర్మ లక్షణములు ప్రజలు ఆచరించటం వల్ల నీ మూడు పాదములు నరికివేయబడినవి (తపః శౌచమ్ దయా సత్యమ్ ఇతి పాదాః కృతే కృతాః । అధర్మ అంశైః త్రయః భగ్నాః స్మయ సంగ మదైః తవ (1-17-24). నీవు ప్రస్తుతము సత్యమనే పాదముపై నిలబడివున్నావు. దాన్నికూడా అంతము చేయాలని అబద్ధములయందు ఆసక్తి గల ప్రజలు ప్రయత్నము చేయుచున్నారు (ఇదానీమ్ ధర్మపాదస్తే సత్యం నిర్వర్తయేత్ యతః । తమ్ జిఘృక్షతి అధర్మోఽయమ్ అనృతేన ఏధితః కలిః 1-17-25). భగవానుడు ఇక్కడ సంచరించడం వల్ల అధర్మము అణచబడింది, ఆయన ధర్మపాదములవల్ల (26). ఇప్పుడు ఈ భూమాతను శూద్రప్రజలు బాధిస్తున్నారు (27). ధర్మదేవతను, భూమాతను ఇలా ఊరడించినవాడై, మహారథుడైన పరీక్షిత్తు అధర్మమునకు మూలమైన కలిపురుషుని సంహరించుటకు పూనుకున్నవాడై తన కత్తిని లేపాడు (28). చస్తానని భయభ్రాంతుడై కాళ్ళుపట్టుకున్నాడు. తలను పరీక్షిత్తు కాళ్ళపై పెట్టి శరణువేడాడు (తత్ పాద మూలం శిరసా సమగాద్ భయ విహ్వలః 1-17-29). శరణు అన్నవాణ్ణి దయచూపే పరీక్షిత్తు కలిపురుషుడిని చంపలేక, అధర్మ

బంధువైన కలిపురుషుని దేశబహిష్కరణ చేసాడు (1-17-31). నీవు అధర్ముడివి. అబద్ధాలు - లోభ, అనృతమ్, చౌర్యమ్, అనార్యమ్, అంహహ (Treachery), జ్యేష్ఠా (Misfortune), మాయా (Cheating), కలహః (quarrel) - దంభః (1-17-32) - ఇవన్ని అధర్మలక్షణాలు. నా రాజ్యంలో సత్యధర్మాలు యజ్ఞయాగాలు విజ్ఞులు ఉండే ప్రాంతము కావున నీకు స్థానము లేదు (న వర్తితవ్యం తద అధర్మబంధో ధర్మేణ సత్యేన చ వర్తితవ్యే। బ్రహ్మావర్తే యత్ర యజంతి యజ్ఞైః యజ్ఞేశ్వరం యజ్ఞవితానవిజ్ఞాః॥ 1-17-33). యజ్ఞాలలో హరి పూజింపబడేచోట నీవు నిలువరాదు, నీకు స్థానము లేదు, ప్రజారక్షకుడు, కోరికలు తీర్చేవాడు శ్రీహరి (యస్మిన్ హరిర్భగవాన్ ఇజ్యమాన ఇజ్యామూర్తిర్ యజతాం శం తనోతి । కామాన్ అమోఘాన్ స్థిరజంగమానామ్ అంతర్బహిర్వాయుర్ ఇవ ఏషః ఆత్మా॥ 1-17-34). కావునా వెళ్ళిపో అని గట్టిగా ఆజ్ఞాపించాడు (35). భయపడ్డ కలిపురుషుడు వణుకుతూ ఇలా బ్రతిమాలాడు (1-17-35) - నేనూ ప్రజలలో ఒకడినే, ఎక్కడికి వెళ్ళగలను? నీవు సార్వభౌముడవు, భూమండలము అంతా నీ ఆధీనములోనే ఉంది కదా! కావున దయతో నాకో స్థానము కల్పించిన అక్కడ బ్రతుకుతాను అని అన్నాడు కలిపురుషుడు (1-17-36,37). ద్యూతము - జ్యూదము (Clubs), పానము (కల్లు, సారా త్రాగుచోట్లు), వేశ్యాగృహములు, సూనా - వధశాల - కటికశాల అను అధర్మపుచోట్లు కలిపురుషునకు రాజు పరీక్షిత్తు కేటాయించాడు (శ్రీసూత ఉవాచః - అభ్యర్థితతః తదా తస్మై స్థానాని కలయే దదౌ । ద్యూతమ్ పానమ్ స్త్రియః సూనా యతత్ర అధర్మః చతుర్విధః 1-17-38). సంతృప్తి చెందనివాడైన కలిపురుషుడు ఇంకా బ్రతిమిలాడడం వల్ల బంగారము, ధనము - ఇవి కూడా అనృతమ్ (అబద్ధాలు, మోసము), మదము, కామ, రజో, వైర హేతువులు - కలహహేతువులు, కావున 5వ నివాస స్థానముగా కలిపురుషునకు ఇచ్చివేసినాడు పరీక్షిత్తు మహారాజు (పునశ్చ యాచమానాయ జాతరూపమ్ అదాత్ ప్రభుః । తథోఅనృతమ్ మదమ్ కామమ్ రజోవైరమ్ చ పంచమమ్ 1-17-39).

అధర్మము లేక కలి యొక్క దశ లక్షణాలు

ద్యూతం, పానం, అక్రమస్త్రీ సంబంధము, వధశాల - మాంసభక్షణ, బంగారము లేక ధనమును కూడబెట్టుట, అనృతం లేక అసత్యము పలుకుట వల్ల మోసగించుట, మదము, కామము, రజో, వైరము లేక కలహించుట (1-17-38,39). కలి పురుషుడు రాజు రూపములో ఉంటాడు (1-17-29) (రాజా రాక్షసరూపేణ, వ్యాఘ్రరూపేణ మంత్రినా, సేవకా శ్వేనరూపేణ, యథారాజా తథాప్రజా). కాబట్టి సత్పురుషులు, ముఖ్యంగా ధర్మశీలురైన రాజులు, లోకనాయకులు, గురువులు, బ్రాహ్మణులు, సన్యాసులు ఇలాంటి పాపపు వాటిని ఆశించరాదు. వీటిని తాకరాదు (అత ఏతాని న సేవేత బుభూషుః పురుషః క్వచిత్। విశేషతః ధర్మశీలః రాజా లోకపతిః గురుః 1-17-41). అదేవిధంగా కామవాంఛలకు, అసత్యమునకు, అక్రమ ధనోపార్జనకు, స్త్రీసాంగత్యమునకు, మద్యమునకు దూరంగా ఉండాలి. పాపపు స్థలములకు వెళ్ళరాదు.

ఆ తర్వాత పరీక్షన్మహారాజు, తపస్సు శౌచము దయను ప్రచారము చేసి వృషభము యొక్క తెగిన పాదములను కల్పించి అందర్ని అభివృద్ధిపరచసాగాడు (వృషస్య నష్టాన్ త్రీన్ పాదాన్ తపః శౌచమ్ దయాం

ఇతి । ప్రతిసందధ ఆశ వాస్య మహీమ్ చ సమవర్ధయాత్ 1-17-42). ఇప్పటి కలికాలంలో అన్ని దోషాలు కనబడ్డా, ఈ కాలంలో ఉపాయంతో చేసే కుశలమైన పనులవల్ల (ధర్మాచరణ, శ్రీహరిసేవ, శరణాగతి, దానధర్మాలు, గోసేవ) సిద్ధి సులభంగా పొందవచ్చును (1-18-7). కలియొక్క 5 రూపాలకు దూరంగా ఉండాలి. అవి meat eating, illicit sex, gambling, alcohol, wealth accumulation మరియు "ధనము - బంగారమును" కూడబెట్టక వాటిని శ్రీహరిసేవలో ఉంచాలి.

శ్రీసూత ఉవాచ

అశ్వత్థామ బ్రహ్మాస్త్రముతో తాకబడ్డా శ్రీకృష్ణుడి అద్భుతలీలవల్ల శ్రీకృష్ణుడి రక్షణవల్ల పరీక్షిత్తు గర్భవాసములో బ్రతికాడు (యో వై ద్రౌణి అస్త్ర విప్లుష్టః న మాతుర్ ఉదరే । మృతః అనుగ్రహాద్ భగవతః కృష్ణస్యాద్భుత కర్మణ 1-18-1). అలాగే బ్రహ్మదండన శాపము నుండి శ్రీశుకుని వల్ల రక్షింపబడ్డాడు, తక్షకుడు ఏమీ చేయలేకపోయాడు - చచ్చిన శరీరాన్నే కాల్చగలిగాడు (1-18-2,3) కదా! అందువల్ల కృష్ణస్వామికి అంకితుడై రాజుగా పాలించసాగాడు. పరీక్షిత్తు రాజ్యపాలనలో కలి ప్రభావము లేదు. కలిని నియంత్రించాడు. శ్రీకృష్ణస్వామి నిర్యాణ అనంతరము భూమండలము మీద అధర్మ విస్తరణ జరగడం గ్రహించినా దానిని నియంత్రించాడు రాజు పరీక్షిత్తు (1-18-6).

కలిలోని దోషాలు తీసుకోకుండా ఉపాయంగా ధర్మాచరణ చేసే పనులవల్ల మనకు కూడా మంచి జరుగుతుంది. ఎలా అంటే తుమ్మెద పూమకరందం తీసుకుంటుంది కాని పద్మాన్ని పాడుచేయదు. పులిలా కలిని నియంత్రించాలి. కలికాలంలో కలి విషయమై అప్రమత్తంగా లేకుంటే పులిలాగా మింగేస్తుంది (అధర్మాన్ని పోనీలే అని వదలితే అది మనలను మింగేస్తుంది). కావున బహు జాగ్రత్తగా ఉండాలి. బాలుడిలాగా కాక శూరుడిగా, ధీరుడిగా వ్యవహరిస్తూ అప్రమత్తతతో కాలం గడపాలి (న అనుద్వేష్టి కలిమ్, సమ్రాట్, సారంగ ఇవ సారభుక్ కుశలాని ఆశు సిద్ధ్యంతి న ఇతరాణి కృతాని యత్ 1-18-7, కింను బాలేషు శూరేణ కలినా, ధీర - భీరుణా అప్రమత్తః ప్రమత్తేషు యో వృకో నృషు వర్తతే 1-18-8). ఇదీ శ్రీకృష్ణస్వామి పరీక్షిత్తును అనుగ్రహించి రక్షించిన విధము మరియు పరీక్షిత్తు ధర్మాన్ని కాపాడిన విధానము (1-18-9) అని శ్రీసూతులవారు తెలియజేసారు. కావున తమ శ్రేయస్సు క్షేమం కోరుకునే మానవులు వాసుదేవుడి కథలను, ఆయన లీలలను, ఆయన విశేషగుణ కర్మలు గల భాగవతమును నిత్యమూ చదవాలి లేక శ్రవణము చేయాలి (ఉపవర్ణితమేతద్వః పుణ్యం పారీక్షితం మయా । వాసుదేవకథోపేతమ్ ఆఖ్యానం యద్ అపృచ్ఛత ॥ 1-18-9), (యాః యాః కథా భగవతః కథనీయా ఉరుకర్మణః గుణ - కర్మ ఆశ్రయాః పుంభిః సంసేవ్యాః తాః బుభూషిభిః 1-18-10).

యజ్ఞయాగాదులు అక్కరలేదు : శ్రీశౌనకాదులు శ్రీసూతుడితో ఇలా పలికారు -

శ్రీకృష్ణకథలు వినుటవల్ల మర్త్యులు అమరులవుతారు (యస్త్వమ్ శమ్ససి కృష్ణస్య మర్త్యానామ్ అమృతమ్ 1-18-11). కర్మకాండ, యజ్ఞములు - చేసి చేసి మా శరీరములు అంతఃకరణములు

పొగబారిపోయినవి. మాకు ఇక ఇవి వద్దు. శ్రీకృష్ణకథామృతము, శ్రీకృష్ణపాదసేవనము బాగా ఉంది. కావున అది మాకు ఇంకా ఇంకా కావాలి (కర్మణి అస్మిన్ అనాశ్వాసే ధూమ ధూమ్ర ఆత్మనాం భవాన్ । ఆపాయయతి గోవిందపాద పద్మాసవమ్ మధుః 1-18-12). భక్తుల సాంగత్యము ఒక్క క్షణము దొరికినా ఎంతో గొప్పది - అది, స్వర్గలోకము పొందుట, మోక్షమును పొందుట, కామవాంఛలను పొందుట మొదలగువాటి అన్నిటికంటే గొప్పది, సాటిలేనిది (తులయామ లవేనాపి స స్వర్గం న అపునః భవమ్ భగవత్ సంగిసంగస్య మర్త్యానాం కిం ఉత ఆశిషః 1-18-13). భగవంతుడి లీలలు అనంతములు, నిత్యనూతనములు ఎంత విన్నా ఇంకా వినాలనిపిస్తుంది. బ్రహ్మ శివుడు కూడా వాటిని యోగీశ్వరులమైనామని వదలలేదు, ఆపలేదు. భగవన్నామలీలాకథామృతరసాన్ని ఎంత తాగినా ఇంకా కావాలనిపిస్తుంది. అంతులేనిది కాబట్టి అది వింటూనే ఉండాలి (కో నామ తృప్యేద్ రసవిత్ కథాయాం మహత్ - తమ ఏకాంత పరాయణస్య న అంతమ్ గుణానామ్ అగుణస్య జగ్ముః యోగేశ్వరా యే భవ - పాద్మ ముఖ్యాః 1-18-14). భగవత్ కథలే మీకు ముఖ్యమైనవి. శ్రీహరి ఏకాంతభక్తుడివి. ఆ పవిత్రకథలు వినాలని మాకు బాగా కోరికగా ఉంది. దయచేసి వాటిని విస్తరించగలరు. మీరు ఏకాంతపరాయణులు, హరిభక్తులు, సమర్థులు కావున దయతో తెల్పగలరు (తత్ నః భవాన్ వై భగవత్ ప్రధానః మహత్ - తమ ఏకాంత పరాయణస్య హరేః ఉదారమ్ చరితమ్ విశుద్ధమ్ శుశ్రూషతామ్ నః వితనోతు విద్వన్ 1-18-15). మహాభాగవతుడైన పరీక్షిత్తుకు శ్రీశుకులవారు చేసిన బోధనలను విని, ఆయన భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యాలను పొంది, గరుడవాహనుడైన ఆ స్వామిపాదాలను పొందిన విధానము వివరించగలరు (సవై మహాభాగవతః పరీక్షిత్ యేన అపవర్గ ఆఖ్యం అభద్ర బుద్ధిః జ్ఞానేన వైయాసకి శబ్దితేన భేజే ఖగేంద్ర ధ్వజ పాదమూలమ్ 1-18-16). పరీక్షిత్తు హరికథ విని 7 రోజులలో మోక్షం పొందాడు. ఇది అద్భుత హరి కథ. దాచకుండా అంతా వివరించండి, వింటాము (తత్ నః పరమ్ పుణ్యం అసమ్ వృతార్థమ్ ఆఖ్యానం అత్యద్భుత - యోగ - నిష్ఠమ్ ఆఖ్యాహి అనంత ఆచరిత ఉపపన్నం పారీక్షితమ్ భాగవత్ - అభిరామమ్ 1-18-17) అని ఋషులు శ్రీసూతుని అడిగారు. ఆయన మొదట శ్రీకృష్ణధ్యానము చేసి, గురువులకు నమస్కరించి శ్రీహరిలీలామృతాన్ని ఇలా తెలియజేశాడు -

శ్రీపరీక్షిన్మహారాజు బ్రాహ్మణ శాపము నొందుట - వివరములు
శ్రీసూత ఉవాచ - శ్రీసూతధ్యానమ్

శ్రీకృష్ణా! నీవు అనంతుడవు, అనంతభక్తి సంపన్నుడవు, అనంత లీలలు గలవాడవు. మహాత్ములు, భక్తులు, నీ అనంతనామాల మహత్యమును ఏకాంతంగా పారాయణం చేస్తారు. అట్టివారి అదృష్టము ఏమని వర్ణించగలను (కుతః పునర్ గృణతో నామ తస్య మహత్యమ్ ఏకాంతపరాయణస్య యః అనంత శక్తిః భగవాన్ అనంతః మహత్ గుణత్వాత్ యం అనంతం ఆహుః 1-18-19). స్వామి అనంతుడు కాబట్టి ఆయన అనంతకథలు చెప్పుట ఎవ్వరికి సాధ్యము? (1-18-20). ఆయనతో సమానమైనవాడు మరి ఎవ్వడునూ లేడుకాబట్టి మరి ఇంకెవ్వరూ వర్ణించలేరు (1-18-20). **భగవంతుడు ఎవ్వరు?** అంటే

బ్రహ్మచే కాళ్ళు కడిగించుకున్నవాడు, శివుడు ఆ నీళ్ళను నెత్తిన పెట్టుకున్నాడు (1-18-21). ఎవ్వని పాదము బ్రహ్మాండమును చీల్చినదో, అప్పుడు వచ్చిన జలధారలు (వామనావతారమున) స్వామి పాదమును కడిగినవై బ్రహ్మలోకము (సత్యలోకమునకు) రాగా బ్రహ్మ వాటిని కమండలమున నింపాడు, శివుడు ఆ గంగను శిరస్సున ధరించాడు. అట్టి భగవంతుడైన ముకుందుడికి నమస్కారము (**అథాపి యత్ పాదనఖ - అవసృష్టమ్ - జగత్ - విరించ ఉపహృత అర్హణ అంభః స ఈశాం పునాతి అన్యతమః ముకుందాత్ కః నామలోకే భగవత్ పద అర్థః** 1-18-21). భగవంతుడు అంటే ఎవ్వరో ఇక్కడ శ్రీసూతులవారు ధ్యానము చేసారు, "భగవత్" పదమునకు అర్థం తెలియజేసారు (1-18-21).

భగవత్తత్త్వమునందు రక్తికలిగిన భక్తులకు దేహాభిమానము ఉండదు. అట్టి స్వధర్మానుష్ఠానము చేయు శాంతులు, అహింసలైన పరమహంసలకు నమస్కరించుచున్నాను (యత్రానురక్తాః సహసా ఏవ ధీరాః వ్యపోహ్య దేహాదిషు సంగమ్ ఊఢమ్ వ్రజంతి తత్ పారమహంస్యం అంత్యం యస్మిన్ అహింసా ఉపశమః స్వధర్మః 1-18-22). కావున నాకు తెలిసినదంతా వర్ణిస్తాను. అనంతమైన ఆకాశమందు పక్షులు ఎగురగలిగినంతగా ఎగిరినట్టుగా అనంతుడైన విష్ణుకథను నేను కన్నంత విన్నంత వర్ణిస్తాను అని శ్రీసూతుడు శౌనకాదులతో తెల్పాడు (అహం హి పృష్టో అర్యమణో భవద్భిర్ ఆచక్షే ఆత్మావగమః అత్ర యావాన్ నభః పతంతి ఆత్మ - సమం పతత్రిణః తథా సమమ్ విష్ణు - గతిం విపశ్చితః 1-18-23), (భాగవతము తెలిసి పలుకుట చిత్రంబు శూలికైన తమ్మిచూలికైన విబుధ జనుల వలన విన్నంత కన్నంత తెలియ వచ్చినంత తేటపఱుతు).

ఒకసారి శ్రీపరీక్షిన్మహారాజు వేటకై అడవికి వెళ్ళాడు (వేటకు వెళ్ళిన వారిని కలి పట్టుకుంటుంది. జంతుబలి నిషిద్ధము, అయితే రక్షణార్థము పులిని వేటాడి గ్రామవాసులను రక్షించుట న్యాయమే. వేటకై వెళ్ళిన రాజులు, ఉదా : పరీక్షిత్తు, దశరథుడు, కార్తవీర్యార్జునుడు, దుష్యంతుడు, పాండురాజు అవస్థపాలైనారు. వేట వ్యసనము. ఆనందమునకై వేటాడిన అవస్థలు తప్పవు). అలసినవాడై, ఆకలి దప్పులతో బాధపడుతూ, త్రాగునిమిత్తమై కనీసం మంచినీళ్ళు కూడా లేనివాడై దగ్గరలో కనబడ్డ శమీక ఋషి ఆశ్రమానికి వెళ్ళాడు. ధ్యాననిమగ్నుడైన ఆ ఋషి, రాజురాకను గుర్తించలేదు. పిలిచినా పలకలేదు. అలసి, దప్పికతో ఉన్న రాజు, మదమాత్సర్యాలు కోపమునకు వశుడై పక్కనే కనపడ్డ చచ్చిన పామును బాణముతో ఎత్తి ఋషి మెడలో వేసి తన నగరానికి బయలుదేరాడు. అంతఃపురము చేరాక అలసట తీరాక ఆలోచించసాగాడు - ఈ ఋషి నిజంగా మైమరచి ధ్యానంలో ఉన్నాడా? లేక క్షత్రియుని ఆహ్వానించుట ఏమి అని నటనచేశాడా? అని ఆలోచించసాగాడు (1-18-24 నుండి 31).

ఆ తర్వాత శమీక ఋషి మెడలో చచ్చినపాము ఉండటం చూసిన పిల్లలు ఋషితనయుడు శృంగికి తెలియజేసారు. ఆగ్రహించినవాడై శృంగి పరిస్థితిని గ్రహించి, పొగరుబోతు రాజు ఇలా చేసాడు కృష్ణుడు వెళ్ళిపోగానే అధర్మం పెరిగింది. రాజులు గర్వితులైనారు. రాజులను నేను శిక్షిస్తాను (35). క్షత్రియులు అంటే మాకు ద్వారపాలకులుగా ఉంటూ మమ్ము రక్షిస్తూ ఉండాలి. అలాంటిది మా ఇంట్లో ప్రవేశించి

అన్నభాండం తినేవారిలాగా తయారయ్యారు. బ్రాహ్మణులంటే గౌరవం పోయింది. మావల్లనే పాలకులుగా ఉండాల్సినవారు (బ్రాహ్మణైః క్షత్రబంధుర్ హి ద్వారపాలో నిరూపితః స కథం తద్ గృహే ద్వాః స్థః సభాండం భోక్తు మర్హతి 1-18-34), ఆశ్రమములోనికి ప్రవేశించి ఇలా చేస్తాడా! అని ఆగ్రహానికి లోనై (రోషతామ్ర అక్షః, కౌశికీ ఆప ఉపస్పృశ్య వాక్ వజ్రమ్ విససర్జ 1-18-36) మిగతా పిల్లలు చూస్తుండగా ఇలా శపించాడు (వాక్ వజ్రము విసిరాడు, వాక్= అగ్ని, అందుకే కొన్ని మాటలు ఒళ్ళు మండేట్టు చేస్తాయి). మర్యాద తప్పినరాజు నా తండ్రిని అవమానించాడు కావున ఈ నాటికి ఏడవ రోజున తక్షకుడి కాటుతో మరణించుగాక (ఇతి లంఘిత - మర్యాదమ్ తక్షకః సప్తమే అహని దంక్ష్యతిస్మ కులాంగారమ్ చోదితో మే తత - ద్రుహమ్ 1-18-37). తండ్రి మెడలో చచ్చినపామును చూసి గట్టిగా ఏడ్చాడు (1-18-38). ఏడుస్తున్న పిల్లాడి శబ్దమువల్ల అంగీరసముని వంశజుడైన శమీకఋషి కళ్ళు తెరచి, మెడలోని చచ్చిన పామును చూసి బయటవేసి తనయుడు శృంగి ద్వారా జరిగినదంతా విని, శపించినందుకు దుఃఖితుడయ్యాడు.

శమీకమహర్షి తన పుత్రుడైన శృంగిని మందలించుట

పరీక్షిత్తు మహారాజు గొప్పవాడు, నీవు తొందరపడ్డావు. చిన్న పొరపాటుకు పెద్ద శిక్ష వేసావు. నీవు చేసింది తప్పని తనయుని మందలించాడు శమీకుడు. నీ ఆవేశమే జగత్తుకు అపకారము. పుత్రా! నీకు తత్త్వజ్ఞానము పూర్తిగా తెలియదు (అపక్వ - బుద్ధే 1-18-42). ఈ రాజువల్ల ప్రజలు సుఖశాంతులు పొందుతున్నారు, ధర్మపరిపాలన చేస్తున్నాడు. రథాంగపాణి సేవకుడు పరీక్షిత్తు. రాజు మరణిస్తే దొంగలు విజృంభించి ప్రజలను దోచుకుంటారు (1-18-43), హత్యలు చేస్తారు, స్త్రీలను, పశువులను ధనమును అపహరిస్తారు. నీవు చేసింది పెద్ద పాపం. రాజులేని రాజ్యం అరాచకానికి దారి తీస్తుంది. ధర్మము లేక వర్ణ సంకరము అవుతుంది. (1-18-44). వర్ణాశ్రమధర్మాలు లేనివారై ప్రజలు కామలాలసులై - కుక్కలు, కోతులుగా తయారవుతారు (తదా ఆర్యధర్మశ్చ విలీయతే నృణాం వర్ణాశ్రమ ఆచారయుతః త్రయీమయః, తతః అర్థకామ అభినివేశిత ఆత్మానామ్ శూనమ్ కపీనామ్ ఇవ వర్ణసంకరః 1-18-45). పరీక్షిత్తు ధర్మరక్షకుడు, మహాభాగవతుడు, అశ్వమేధ యజ్ఞాలు నిర్వహించినవాడు అన్నీ తెలిసినవాడు ఆకలిదప్పులతో క్షణిక కోపానికి గురి అయినాడే తప్ప శాపానికి అర్హుడుకాడు (ధర్మపాలో నరపతిః స తు సమ్రాట్ బృహత్ శ్రవాః సాక్షాద్ మహాభాగవతో రాజర్షిర్ హయమేధయాట్ క్షుత్ - తృట్ - శ్రమయుతో దీనో న ఏవ అస్మత్ శాపమ్ అర్హతి 1-18-46). పరిపక్వతలేని బుద్ధితో పిల్లాడు స్వామిభక్తుని శపించి పాపము చేశాడు. కావున నారాయణా! పిల్లాణ్ణి మన్నించమని పరమాత్మను ప్రార్థించాడు శమీకుడు (1-18-47). భక్తులు ఎంత బాధపడ్డా కరుణిస్తారే తప్ప ప్రతీకారము తీర్చుకోరు అటువంటివారు పరీక్షిత్తు మరియు శమీక ఋషి (1-18-48,50).

పరీక్షిత్తు పశ్చాత్తాపము - రాజ్యత్యాగము - జనమేజయ పట్టాభిషేకము - పరీక్షిత్తు గంగానదీ తీరము చేరుట (సుక్రతాల్) - శ్రీశుకుడు, మహర్షులు అచ్చటకు చేరుట

శమీక ఆశ్రమమునుండి నగరానికి వెళుతూ పరీక్షిత్తు బాధపడుతూనే వెళ్ళాడు. అయ్యో! ఋషిని అవమానపరిచానుకదా! ఇది తప్పు అని గ్రహించాడు పరీక్షిత్తు (1-19-1 తత్‌కర్మ గర్హ్యమ్, అహో మయా నీచం అనార్యవత్ కృతమ్ నిరాగసి బ్రహ్మణి గూఢ తేజసి). భగవత్ అపచారం చేసాను నేను శిక్షార్హుడను. అది ఎప్పుడోకాదు ఇప్పుడే వస్తే పాపపరిహారమవుతుంది (1-19-2) అని భావించసాగాడు. బ్రాహ్మణుల కోపం నన్ను కాలుస్తుంది. నేను ఎప్పుడూ బ్రాహ్మణులు, గోవులు, దేవతలకు అపచారము చేయలేదు (3). ఇలా పశ్చాత్తాపము చెందుతున్న రాజుకు శమీకుడు పంపిన శాపవార్త రానే వచ్చింది (4). ఇదీ నా మంచికే అని తలచినవాడై (1-19-5), రాజు రాజ్యాన్ని వదలి జనమేజయుడికి రాజ్యము ఇచ్చి గంగాతీరానికి చేరి, శ్రీకృష్ణుని తలుస్తూ ఆమరణ దీక్షలో ఉండిపోయాడు. ఈ శరీరము ఉన్నప్పుడే శ్రీకృష్ణపాదసేవ చేయాలి (అథో విహాయ ఇమం అముం చ లోకమ్ విమర్శితౌ హేయతయా పురస్తాత్ కృష్ణాంఘ్రి - సేవామ్ అధి మన్యమానా ఉపావిశత్ ప్రాయం అమర్త్య నద్యామ్ 1-19-5). గంగానది పవిత్రత వర్ణించబడింది. తులసీయుత శ్రీకృష్ణపాదరేణువులతో కూడి ప్రవహించినది (1-19-6). గంగను విష్ణుపద్యామ్ అన్నారు (1-19-7). అచ్చట పరీక్షిత్తు ఎలా ఉన్నాడంటే : ఇతి వ్యవచ్ఛిద్యస పాండవేయః ప్రాయోపవేశం ప్రతి విష్ణుపద్యామ్ దధౌ - ముకుంద - అంఘ్రిం అనన్యభావః మునివ్రత్ ముక్త సమస్త సంగః (1-19-7). అచ్చోటికి మహానుభావులైన మునులు వారి శిష్యులతో చేరుకున్నారు (స్వయం హి తీర్థాని పునంతి సంతః 1-19-8). విశ్వలోకాలనుండి అత్రి, వసిష్ఠ, చ్యవన, శరద్వాన్, అరిష్టనేమి, భృగు, అంగీర, పరాశర, విశ్వామిత్ర, పరశురామ, ఉతథ్య, ఇంద్రప్రమద, ఇధ్మవాహ, మేధాతిథి, దేవల, ఆర్ష్టిషేణ, భరద్వాజ, గౌతమ, పిప్పలాద, మైత్రేయ, ఔర్వ, కవష, కుంభయోని, ద్వైపాయన, నారదాదులు చేరుకున్నారు (1-19-9,10). అలాగే దేవర్షులు, బ్రహ్మర్షులు, రాజర్షులు, ముఖ్య ఋషివంశ్యులు చేరుకున్నారు (1-19-11). వారందరికీ పరీక్షిత్తు శిరస్సు వంచి దండప్రణామములు అర్పించాడు (శిరసా వవందే 1-19-11). చేతులు జోడించి ఇలా పలికాడు. చాలా అదృష్టవంతుడను మీ దర్శన భాగ్యము కలిగింది. రాజరికము చెడ్డదని గ్రహించి మీరంతా దానికి దూరంగా ఉంటున్నారు (1-19-13). మీరు అదృష్టవంతులు. నేను గృహములో చిక్కుకున్న పాపిని. అట్టి నాపై దయ తలుస్తూ స్వామి నాకు ఈ అవకాశము ఇచ్చాడు- బ్రాహ్మణశాపమువల్ల నాకు ఈ అవకాశము కల్గింది. దీనిని వాడి స్వామిని సేవించి తరిస్తాను. మీరు నన్ను దీవించండి. తక్షకుడు కాటు వేయడానికి రానీయండి నాకు భయములేదు. అయితే మీరంతా విష్ణు కథలను కీర్తించండి వింటాను (ద్విజో - ఉపసృష్టః కుహకః తక్షకః వా దశతు అలం గాయత విష్ణు గాథాః 1-19-15). మళ్ళీ జన్మ ఉన్నా ఫరవాలేదు, కానీ నాకు కావలసింది భక్తుల సాంగత్యము, భగవత్ అనంతలీలా శ్రవణము - అలా నన్ను దీవించండి (1-19-16) అని వారిని కోరి, దర్భాసీనుడై ఉత్తరదిక్కుగా కూర్చున్నాడు (1-19-17) ప్రాయోపవేశము (fasting unto death) చేయాలని మహర్షుల దీవెనలు

పొందాడు (1-19-19). ఋషులు ఇలా తెల్పారు - శ్రీకృష్ణకృపవల్లనే మీ వంశం వారందరూ భాగవతోత్తములు (1-19-20).

ఓ పరీక్షిత్తు! శ్రీకృష్ణభక్తా! నీవు ముక్తుడవయ్యే దాకా మేము ఇక్కడనే ఉంటాము. విష్ణుకథలు వినడానికి సిద్ధుడైనాడు పరీక్షిత్తు (1-19-20,21,22) (శుశ్రూషమాణస్ చరితాని విష్ణోః 1-19-22). పరీక్షిత్తు వారితో ఇలా అన్నాడు -

మీరంతా వేదజ్ఞులు, స్వామి అంశలు త్రిలోకాలలో ఎక్కడెక్కడినుండో నాకై వచ్చారు. నేను ఇప్పుడు ఏమి చేయాలో తెలియజేయండి. **చావుకు సిద్ధముగా ఉన్నవాణ్ణి. మరణించేవాడు ఏం చేయాలి? దేన్ని స్మరించాలి? దేన్ని ధ్యానించాలి? దేన్ని అనుసరించాలి? దేన్ని జపించాలి? దేన్ని ఆలోచించాలి? దేన్ని చేయకూడదో కూడా తెలియజేయండి-** నాకు కర్తవ్యాన్ని బోధించండి అని ప్రార్థించాడు. (తతస్ చ వః పృచ్ఛ్యమ్ ఇమం విపృచ్ఛే విశ్రభ్య విప్రా ఇతి కృత్యతాయామ్ సర్వాత్మనా మ్రియమాణైశ్ చ కృత్యమ్ శుద్ధమ్ చ తత్ర అమృశత అభియుక్తాః 1-19-24).

అదే సమయానికి వ్యాసపుత్రుడు అక్కడికి చేరుకున్నాడు. బాల అవధూతలా కన్పడుతూ సంతృప్తి చెందినవాడిలా ఉన్నాడు (తత్ర ఆగమత్ భగవాన్ వ్యాసపుత్రః యదృచ్ఛయా గాం అటమానః అనపేక్షః అలక్ష్యలింగః నిజలాభతుష్టః వృతః చ బాలైః అవధూత వేషః 1-19-25). శ్రీశుకులవారు 16 ఏళ్ళ వయస్సులో ఉండి చక్కటి అందము తేజస్సుతో శోభిల్లుతున్నాడు (తం ద్వి - అష్ట వర్షం సుకుమార పాదకర ఊరు బాహు అంశకపోల గాత్రమ్ చారు ఆయత అక్ష ఉన్నస తుల్య కర్ణ సు - భ్రు ఆననం కంబు సుజాత - కంఠమ్ 1-19-26. నిగూఢ జత్రుం పృథు తుంగ వక్షసమ్ ఆవర్తనాభిమ్ వలి - వల్గు ఉదరమ్ చ దిగంబరమ్ వక్త్రవికీర్ణ కేశమ్ ప్రలంబబాహుమ్ సు అమర ఉత్తమ ఆభమ్ 1-19-27). శ్రీ శుకులవారు శ్యామవర్ణుడై అంగసౌష్ఠవముతో శ్రీకృష్ణుడి రూపంలా మెరుస్తూ ఉంటే స్త్రీలను ఆకర్షించేవాడిలా ఉన్నాడట, తన అందాన్ని దాచుకోవాలని అవధూతగా ఉన్న స్వామిని ఋషులంతా గుర్తుపట్టి నమస్కరిస్తూ లేచి నిల్చున్నారు (శ్యామమ్ సదా - అపీచ్య - వయః అంగ లక్ష్మ్యా స్త్రీణాం మనోజ్ఞమ్ రుచిరస్మితేన ప్రత్యుత్థితాః తే మునయః స్వ ఆసనేభ్యః తత్ లక్షణజ్ఞాః అపి గూఢవర్చసమ్ 1-19-28). విష్ణురాతుడు - పరీక్షిత్తు శిరస్సువంచి నమస్కరించాడు. ఆసనాలంకృతుడైనాడు శ్రీశుకుడు. అందగాడైన అవధూతను వెంబడించి వచ్చిన పిచ్చివాళ్ళు, బాలురు, స్త్రీలు ప్రక్కకు తప్పుకున్నారు (స విష్ణురాతో అతిథయ ఆగతాయ తస్మై సపర్యామ్ శిరసా ఆజహార, తతః నివృత్తాః హి అబుధాః స్త్రియః అర్భకాః మహా ఆసనే స ఉపవివేశ పూజితః 1-19-29). అందరి మధ్యా నక్షత్రాలలో చంద్రుడిలా వెలిగిపోతున్నాడు శ్రీశుకులవారు (సః సంవృతః తత్ర మహాన్ మహీయసాం బ్రహ్మర్షి రాజర్షి దేవర్షి సంఘైః వ్యరోచత అలం భగవాన్ యథా ఇందుః గ్రహ రుక్ష తారా నికరైః పరీతః 1-19-30). శ్రీశుకులవారు ప్రశాంతచిత్తుడై అన్ని సమాధానాలు తెల్పగలవాడై ప్రశ్నలు అడగమన్నట్లుగా పరీక్షిత్తును చూశాడు. పరీక్షిత్తు శిరస్సుతో నమస్కరించి ఇలా అడిగాడు (ప్రశాంతమ్ ఆసీనమ్ అకుంఠమేధసమ్ మునిమ్, నృపోభాగవతః అభ్యుపేత్య ప్రణమ్య మూర్ధాన్

అవహితః కృతాంజలిః నత్వా గిరాసూనృతయా అన్వపృచ్ఛత్ 1-19-31).

పరీక్షిత్తు శ్రీశుకమహర్షికి వినమ్రతతో తన పరిస్థితిని విన్నవించుట

నేను క్షత్రియ అధముణ్ణి, మీలాంటివారు వచ్చి నన్ను పవిత్రం చేసారు. నాయందు దయతలచి రావడం మీ గొప్పతనమునకు నిదర్శనము (1-19-32). స్వామి! శుకమహర్షి ప్రభో! మీ పేరు తలుస్తే మా గృహములన్ని పావనమవుతాయి, అలాంటిది మీ దర్శన, పాదస్పర్శన కలగడం వర్ణనాతీతము. నా ఆనందమును ఏమని వర్ణించను (యేషాం సంస్మరణాత్ పుంసాం సద్యః శుద్ధ్యంతి వై గృహాః కిం పునః దర్శన స్పర్శపాద శౌచ ఆసనాదిభిః 1-19-33). శ్రీ విష్ణువును చూసి రాక్షసులు పారిపోయినట్లుగా, ఇక చేసిన పాపము మీ దర్శనమువల్ల ఎప్పుడో పోయుంటాయి (సాన్నిధ్యాత్ తే మహాయోగిన్ పాతకాని మహాంత్యపి । సద్యో నశ్యంతి వై పుంసాం విష్ణోరివ సుర ఇతరాః ॥ 1-19-34). నా అదృష్టమేమంటే స్వయం భగవానుడికి ప్రియమైన పాండవుల వంశంలో పుట్టి స్వామిచే రక్షించబడ్డాను (1-19-35). ఆ శ్రీకృష్ణుడి అనుగ్రహము వల్లనే మీ దర్శన భాగ్యము కలిగింది. చావుకు సిద్ధముగా ఉన్న నాయందు కరుణ చూపారు (1-19-36). యోగులకు కూడా మీరే గురువు - యోగ యోగేశ్వరులు. అంతటి శ్రేష్ఠులు. కావున చావుటకై సిద్ధముగా ఉన్న నేను చేయవలసిందేమిటో తెల్పండి (అతః పృచ్ఛామి సంసిద్ధిమ్ యోగినాం పరమమ్గురుమ్ పురుషస్యేహ యత్కార్యమ్ మ్రియమాణస్య సర్వథా 1-19-37). కావున మానవులు ఏది వినాలో, ఏది జపించాలో, ఏ పని చేస్తేటై జీవిత ధ్యేయము సాధించగలరో సెలవివ్వండి అని ఆతృతగా అడిగాడు. ఎందుకంటే శ్రీశుకయోగి ఎక్కడా ఒకచోట నిలకడగా ఉండనివాడు. ఆవు పాలు పితికే అంత సమయం కూడా ఒక చోట ఉండడు. (యత్ శ్రోతవ్యం అథో జప్యమ్ యత్ కర్తవ్యం నృభిః ప్రభో స్మర్తవ్యమ్ భజనీయమ్ వా బ్రూహి యద్ వా విపర్యయమ్ 1-19-38). (నూనం భగవతో బ్రహ్మన్ గృహేషు గృహమేధినామ్ । న లక్ష్యతే హ్యవస్థానమపి గోదోహనం క్వచిత్ ॥ 1-19-39). ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానాలు మానవుడు అనే ప్రతీవాడు వేసుకోవలసినవే. ఇవి సామూహిక, సార్వజనిత, లోకార్థ ప్రశ్నలు.

(పరీక్షిత్తుకు ఏడు రోజులలో చావు ఉందని తెలుసు. మనకు ఆ గ్యారెంటీ లేనేలేదు. వచ్చే రోజులో, గంటలో, నిముషములో కూడా ప్రాణాలు పోవచ్చును. కావున ఆలసించక, బద్ధకాన్ని వదలి సత్యాన్ని గ్రహించి, జీవితధ్యేయము ఏమిటో తెలుసుకున్నవాడే మానవుడు. అది విచారించనివాడు పశువు. మానవుడు పశుతుల్యుడు ఎందుకు అవుతున్నాడంటే మోక్షజ్ఞానమును అడ్డగించే విరోధి జ్ఞానము - (మాయ) యందు ఆసక్తి చూపుటవల్ల అది బలీయమైనది. బుద్ధిని వాడి సాధుసంగము చేసిన "మాయను" నిరోధించవచ్చును. పరీక్షిత్తు తెలివైనవాడు కాబట్టి సర్వసంగపరిత్యాగం చేసి గంగాతీరములో ప్రాయోపవేశము చేసాడు. అచ్చోటికి వేలకొలది మునులు రావడం శ్రీపరీక్షిత్తు యొక్క గొప్పతనము).

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే వైయాసిక్యాం
అష్టాదశసహస్రికాయాం పారమహంస్యాం సంహితాయాం ప్రథమస్కంధః

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ

ద్వితీయ స్కంధము (సాధనా వివరణ)

శ్రీ పరీక్షిత్తు వ్యాకులత - శ్రీశుక దర్శనము

శ్రీ పరీక్షిత్తు మహారాజు శాపగ్రస్తుడై పుత్రుడైన జనమేజయునకు రాజ్యము అప్పజెప్పి ప్రాయోపవేశం చేసి గంగానదీతీరాన్ని చేరాడు. ఈ విషయము తెలుసుకొన్న మహర్షులు అక్కడికి చేరుకున్నారు. వారి దీవెనలను పొంది, మరణించేవాడు ఏమి చేయాలో తెల్పండి అని ప్రార్థించాడు (1-19-24). ఇంతలో అక్కడికి బాల అవధూతలా కన్పడుతూ 16 ఏళ్ళ వయస్సులో ఉండి చక్కటి అందమూ తేజస్సు గల శ్రీశుకులవారు (శివాంశసంభూతుడు) వచ్చారు (1-19-25, 26,27,28). పరీక్షిత్తు శిరస్సుతో ప్రణమిల్లి, సంతోషము పొంది ఇలా శ్రీశుకులవారిని అడిగాడు (1-19-33 నుండి 36) -

శ్రీ పరీక్షిత్తుచే శ్రీశుకమహర్షిస్తోత్రము

శ్రీ విష్ణువును చూసి రాక్షసులు పారిపోయినట్లుగా, మీరాకవల్ల నా పాపాలన్నీ పోయాయి (1-19-34). చావుకు సిద్ధముగా ఉన్న నేను - ఏం చెయ్యాలో, దేన్ని స్మరించాలో, దేన్ని ధ్యానించాలో, దేన్ని అనుసరించాలో, దేన్ని జపించాలో, దేన్ని ఆలోచించాలో తెల్పండని వెంటనే అడిగాడు (*అతః పృచ్ఛామి సంసిద్ధిం యోగినాం పరమం గురుమ్ । పురుషస్యేహ యత్కార్యం మ్రియమాణస్య సర్వథా ॥ యత్ శ్రోతవ్యమ్ అథో జప్యం యత్కర్తవ్యం నృభిః ప్రభో । స్మర్తవ్యం భజనీయం వా బ్రూహి యద్వా విపర్యయమ్॥* 1-19-37,38), శ్రీశుకులవారు ఎక్కడా ఒకచోట స్థిరంగా ఉండరని, ఆయన దర్శనము క్షణికమని, వెళ్ళిపోతాడని ఆతృతతో గభాలున అన్ని ప్రశ్నలు వేసాడు పరీక్షిత్తు. ఈ ప్రశ్నలు పరీక్షిత్తుకే కాదు, మనము కూడా వేసుకోవలసిన ప్రశ్నలు. ఇవి లోకోపకారార్థ ప్రశ్నలు. ఈ ప్రశ్నలను అన్ని కాలములయందు అన్ని ప్రదేశములవారు అందరూ వేసుకోవాల్సి ఉంటుంది (Beyond time, space & person). ఆకలి దప్పిక అలసట అనే శరీరబాధలవల్లనే పరీక్షిత్తు తప్పు చేసాడు. మనం కూడా చేసేది అదే. మన శరీరము కూడా పోయేదే. కాబట్టి తెలివిగలవారు ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానాలు వెతకాలి. మోక్షజ్ఞానంను అడ్డగించే విరోధి అజ్ఞానం (మాయ) బలీయమైనది. పరీక్షిత్తు శ్రీకృష్ణుడిచే ఇదివరకు గర్భవాసమున రక్షింపబడ్డాడు. ఇప్పుడు పరీక్షిత్తును రక్షించడానికి, జ్ఞానోదయం కలిగించడానికి, వేసిన ప్రశ్నలకు సమాధానము చెప్పే తెలివి, జ్ఞాన విజ్ఞాన వైరాగ్య భక్తిప్రపత్తులు కల ప్రావీణ్యుడు శ్రీశుకుడు తప్ప ఇంకెవరు? అని అక్కడకు చేరుకొన్న వేలాది మునులు భావించారు. భాగవతశ్రవణంలో దండధరుడు (యముడు) కూడా వచ్చి కూర్చున్నాడు (కావున శ్రీమద్భాగవతం శ్రవణం చేయువారికి మృత్యుభయం ఉండదు).

సమాధానంగా, శ్రీశుకులవారు ధర్మజ్ఞులు కావున ఇలా చెప్పడం ప్రారంభించారు (*ప్రత్యభాషత ధర్మజ్ఞో భగవాన్ బాదరాయణిః* 1-19-40) అని సూతుడు శౌనకాదులకు తెల్పాడు.

శ్రీ శుకబోధ : అన్తే నారాయణస్మృతిః

రాజా ! ఉత్తమమైన ప్రశ్నలు అడిగావు. ఆత్మతత్త్వము యందు శ్రద్ధలేనివారికి అనగా గృహరాతులకు వేలకొలది ఇతర పనులు, ముచ్చట్లు ఉంటాయి (*శ్రోతవ్యాదీని రాజేంద్ర నృణాం సంతి సహస్రశః । అపశ్యతామాత్మతత్త్వం గృహేషు గృహమేధినామ్॥* 2-1-2). ఆత్మతత్త్వజ్ఞానచర్చ అనే సందర్భమురాగానే గృహస్థులు వినడానికి శ్రద్ధతో కూర్చొంటారు, గృహరాతులు లేచి వెళ్ళిపోతారు (*ఉత్తిష్ఠం తు భూత పిశాచాః !!!*). గృహరాతులకు కావల్సిందల్లా కుటుంబపోషణ, ధనార్జనయందు ఆసక్తి, రాత్రి యందు నిద్ర, సంగమము ఇంతే. వారికి కావల్సిందల్లా దేహపోషణ, భార్యాపుత్రులు బంధువులు అనే ఆత్మసైన్య-పోషణ - దాంట్లోనే నిండామునక. అందరూ పోవడం చూస్తున్నా వీడు మాత్రం నాకు మరణం ఇప్పట్లో రాదు అనే అజాగ్రత్త (ప్రమత్తత)తో ఉంటాడు, అదే బ్రతుకుతెరువుపై ఆశ. మన పుట్టుక మరణం చూడలేము. కావున నాకు ఇప్పుడు మరణం లేదు అనే పిచ్చి భ్రమ (*నిధనమ్ పశ్యన్ అపి న పశ్యతి*), అదే వాణ్ణి నిండా ముంచుతోంది (*నిద్రయా హ్రియతే నక్తం వ్యవాయేన చ వా వయః । దివా చ అర్థ ఈహయా రాజన్ కుటుంబభరణేన వా ॥ దేహ అపత్య కళత్ర ఆదిషు ఆత్మసైన్యేషు అసత్సు అపి । తేషాం ప్రమత్తః నిధనం పశ్యన్ అపి న పశ్యతి ॥* 2-1-3,4). ("కనియు కాన రంత్యకాల సరణి" - పోతన).

తెలివి అంటే జన్మమృత్యుచక్రమునుండి బయటకు రావడం. ఆత్మతత్త్వము తెలిసినవాడు శ్రీహరి కథాశ్రవణము, స్మరణ, కీర్తన చేయాలి (*తస్మాద్భారత సర్వాత్మా భగవానీశ్వరో హరిః । శ్రోతవ్యః కీర్తితవ్యశ్చ స్మర్తవ్యశ్చేచ్ఛతా అభయమ్ ॥* 2-1-5). ఒట్టి ఆత్మతత్త్వము తెలుసుకున్నా సరిపోదు. సాంఖ్యులు, యోగులు కూడా తమతమ స్వధర్మాలను అనుసరించి నారాయణస్మృతి చేయాల్సి ఉంటుంది. యోగనిష్ఠులు-చేయకూడని కామ్యకర్మలు చేయరు, గుణములయందు రమించరు, గుణవికారములు పొందకుండా హరిని కీర్తిస్తారు. రమిస్తారు. అందరికీ శ్రీహరియే శరణ్యం, అందరికీ శ్రీమద్భాగవతమే గతి. భాగవతమంటే వేదము. ఇది మానాన్నగారైన శ్రీవ్యాసుడి దగ్గర ద్వాపరము ఆదిగా గల యుగము కలియుగ ప్రారంభంలో చెప్పుకున్నాను, అంటే చదువుకున్నాను (ఆ గురుధ్యానం - పరంపరను గుర్తు చేసాడు శ్రీశుకుడు) (*ఏతావాన్ సాంఖ్యయోగాభ్యాం స్వధర్మ పరినిష్ఠయా । జన్మ లాభః పరః పుంసాం అన్తే నారాయణ స్మృతిః ॥* 2-1-6, *ప్రాయేణ మునయః రాజన్ నివృత్తా విధిషేధతః । నైర్గుణ్యస్థాః రమన్తే స్మ గుణానుకథనే హరేః ॥ 2-1-7, ఇదం భాగవతం నామ పురాణం బ్రహ్మసమ్మితమ్। అధీతవాన్ ద్వాపరాదౌ పితుః ద్వైపాయనాత్ అహమ్ ॥* 2-1-8).

నేను విరాగిని, పరినిష్ఠితుడను, త్రిగుణములకు అతీతుడను అయినా ఉత్తమ శ్లోకాలు గల శ్రీమద్భాగవతము, భగవత్ లీలలు నన్ను ఆకర్షించాయి. అందుకే దీన్ని విన్నాను (అధ్యయనం చేశాను) (Mind cannot remain empty even for an impersonal yogi). నేను ఏదీ కల్పించడం లేదు. నేను విన్నది అనుభవించినది నీకు చెప్తాను (గురుస్మరణ పరంపరలో విద్యను అందుకోవాలి). రాజా! నీవు

మహాపురుషుడికి (శ్రీకృష్ణుడికి) దగ్గరవాడివి, పరమ భాగవతోత్తముడివి, ఆత్మతత్త్వం కావాలనే శ్రద్ధ ఉన్న నీకు ముకుందుడి గూర్చి తెలియజేస్తాను (*పరినిష్ఠితః అపి నైర్గుణ్యే ఉత్తమశ్లోకలీలయా। గృహీత చేతాః రాజర్షే ఆఖ్యానమ్ యత్ అధీతవాన్॥ తత్ అహం తే అభిధాస్యామి మహాపౌరుషికః భవాన్ । యస్య శ్రద్ధధతామ్ ఆశు స్యాత్ ముకున్దే మతిః సతీ ॥* 2-1-9,10).

యోగినో భక్తిలక్షణః - హరేః నామానుకీర్తనమ్:

భాగవతమును వింటే భయం తొలగుతుంది. విరక్తినొందిన యోగులు, విరక్తినొందని సంసారులూ- అకాములు, సర్వకాములు, మోక్షకాములు - అందరూ వినాల్సింది భాగవతము మరియు హరికీర్తన - ఇది చేస్తే, ధర్మమును ఆచరించడం వల్ల ఆరోగ్యము, సిరిసంపదలు కలుగుతాయి. కోరికలు తీరుతాయి. ఒక్క ముహూర్తకాలము (48 నిముషములు) హరికీర్తన చక్కగా చేసినా శ్రేయస్సు, మోక్షము కలుగుతాయి. ఉదా: రాజుఖట్వాంగుడు- ఒక్క ముహూర్త కాలమే ఇంకా జీవితకాలమున్నదని తెలుసుకున్నవాడై శ్రీహరిని శరణువేడి మోక్షం పొందాడు. అటువంటిది నీకు ఇంకా ఏడు రోజుల కాలము ఉంది, కావున మోక్షజ్ఞానము సంపాదించుకో అని పరీక్షిత్తుకు విశ్వాసం కలిగించాడు శ్రీశుకుడు (*ఏతత్ నిర్విద్యమానానామ్ ఇచ్ఛతాం అకుతోభయమ్ । యోగినాం నృప నిర్ణీతం హరేః నామ అనుకీర్తనమ్ ॥* 2-1-11, *కిం ప్రమత్తస్య బహుభిః పరోక్షైః హాయనైః ఇహ । వరం ముహూర్తం విదితం ఘటేత శ్రేయసే యతః ॥* 2-1-12, *ఖట్వాంగః నామ రాజర్షిః జ్ఞాత్వా ఇయత్తామ్ ఇహ ఆయుషః । ముహూర్తాత్ సర్వమ్ ఉత్సృజ్య గతవాన్ అభయం హరిమ్ ॥* 2-1-13, *తవ అపి ఏతర్హి కౌరవ్య సప్తాహం జీవిత అవధిః । ఉపకల్పయ తత్ సర్వమ్ తావత్ యత్ సాంపరాయికమ్ ॥* 2-1-14).

చావు కంటే మరణభయం భరించలేనిది. దాన్ని వైరాగ్యఖడ్గంతో ఛేదించు. అలాగే దేహముతో ఉన్న బంధుప్రీతి, అరిషడ్వర్గములను కూడా ఛేదించు. ధీరుడవై సంసారకోరికలను వదలు (వనవాసంలో రాముడిని సీతాదేవి ధనుర్బాణాలు వదలమంది, హింసవీడమంది. రాక్షససంహారం, ధర్మరక్షణే నా ధ్యేయం అని నిక్కచ్చిగా చెప్పాడు శ్రీరాముడు. అలాగే రంభ మేనకలను వాడి ఇంద్రుడు స్వార్థంతో యోగులకు పెట్టే పరీక్ష కూడా అటువంటిదే. అసలు నిజంగా వీడికి శ్రద్ధ ఉందా? అనే పరీక్ష. పరీక్షలో నెగ్గినవాడికి గాని మోక్షం రాదు. పరీక్షలు వ్రాయని భక్తుడే లేడు. ఉదా: రామదాసు, తుకారామ్, త్యాగరాజు, నారాయణతీర్థ, ప్రభుపాద, మీరాబాయి, సూర్‌దాస్, ప్రహ్లాద, నారద, అంబరీష, ధ్రువ మొదలగువారు పరీక్షలలో నెగ్గినవారే) (2-1-15).

అష్టాంగ యోగము, ప్రణవమంత్రము, ప్రాణాయామముతో మనస్సును నిగ్రహించుటయే విష్ణుధ్యానమునకు మొదటిమెట్టు (*అభ్యసేత్ మనసా శుద్ధం త్రివృత్ బ్రహ్మాక్షరం పరమ్ । మనః యచ్ఛేత్ జితశ్వాసో బ్రహ్మబీజం అవిస్మరన్* 2-1-17). సంసారములో ఆసక్తి ఉన్న మనస్సును (*మనః కర్మభిర్ ఆక్షిప్తమ్*) - బుద్ధితో (*మనసా బుద్ధి సారథిః*) ఇంద్రియములను - విషయముల నుండి మరల్చాలి. అదే

యోగాంగమైన "ప్రత్యాహారము". మనస్సుకు ఆకారం లేదు. వాయువుతోనే శరీరమున ఇంద్రియములలో తిరుగుతుంటుంది. ప్రాణాయామంతో (కుంభక పూరక రేచకములు) అనగా ప్రాణవాయువుతో దాన్ని నియంత్రించవచ్చును. ధీరుడై అలాంటి నియంత్రింపబడ్డ మనస్సులో పరమాత్మను ధారణ చేయాలి. అదే యోగాంగమైన "ధారణ" - స్వామిని ధరించాలి. ధారణ తర్వాత భగవంతుడిని ధ్యానం చేయాలి. - మనస్సున నిల్పాలి - అంటే మొదట విష్ణుమూర్తి యొక్క పాదములు, పిక్కలు, ఊరువులు, కటి, నాభి, వక్షస్థలము, ముఖకమలము నుండి మకర కుండల కిరీట శిరోకేశముల వరకూ అంటే నఖ - శిఖ పర్యంతమూ వాటి సౌందర్యము, అవి చేసిన లీలలపై ధ్యానించాలి. విచ్ఛిన్నం కాకుండా ఆ కలిగే ఆనందంలో కనబడేది విష్ణు పరమపదము (*నియచ్ఛేత్ విషయేభ్యః అక్షాన్ మనసా బుద్ధి సారథిః । మనః కర్మభిః ఆక్షిప్తం శుభార్థే ధారయేత్ ధియా ॥ తత్ర ఏక అవయవం ధ్యాయేత్ అవ్యుచ్ఛిన్నేన చేతసా । మనః నిర్విషయం యుక్త్వా తతః కించన న స్మరేత్, పదమ్ తత్ పరమం విష్ణోః మనః యత్ర ప్రసీదతి ॥* 2-1-18,19).

మనోనిగ్రహము తర్వాత ప్రత్యాహారము తర్వాత స్వామిని ధరించుట చాలా అవసరము అదే భక్తి. లేకున్న నిగ్రహించిన ఇంద్రియాలు ఊరుకోవు. అందుకే కొందరు కుయోగులలో ప్రేతకళలు చూస్తాము (Empty mind is dangerous). (*యోగినో భక్తి లక్షణః* 2-1-21). స్వామిధారణ వల్ల భక్తి కలగాలి. అదే రక్షణ ఇస్తుంది. శుభం కలుగుతుంది. మంగళప్రదుడవుతాడు భక్తుడు. స్వామిని ధారణ చేయక యోగమున ఇంద్రియనిగ్రహం చేస్తూ శూన్యంలో చూసే వారికి వారి సాధన వల్ల వారి చూపులలో బెదురుచూపులు కన్పడతాయి. మొహంలో కాంతిలేక భయభ్రాంతులకు లోనై శూన్యులవుతారు. అలాంటి వారికి మనస్సు చేస్తున్నది ఒకటి. ఆలోచించేది ఇంకొకటి చేయబోయేది మరొకటి అవుతుంది. అశాంతికి లోనవుతారు. కావున భక్తిలేని యోగము అసంపూర్ణము, విపరీతాలకు దారి తీస్తుంది. భక్తితో స్వామిని ధ్యానించిన అది మనస్సులోని మాలిన్యం పోగొడుతుంది. సరి అయిన ధారణవల్ల మనస్సుకు పట్టిన రజస్సు, తమస్సు మరియు మూఢత్వము అంతా తొలగిపోతుంది. భగవంతుడితో కలిసి ఉండటం వల్ల యోగి ప్రకాశిస్తాడు (*రజః తమోభ్యాం ఆక్షిప్తం విమూఢం మనః ఆత్మనః । యచ్ఛేత్ ధారణయా ధీరః హన్తి యా తత్కృతం మలమ్ ॥ యస్యాం సన్ధార్యమాణాయాం యోగినః భక్తిలక్షణః ఆశు సంపద్యతే యోగః ఆశ్రయం భద్రం ఈక్షతః* 2-1-20,21).

ఇలా శ్రీశుకుడు తెలియచేసేటప్పటికి పరీక్షిత్తులో ఉత్సుకత చెలరేగింది. నేను అజ్ఞానిని, ఎలా భక్తియోగమున "ధారణ" చేయాలో స్పష్టంగా తెల్పండి. దీని స్వరూపం తెల్పండి. ఎలా చేస్తే మనస్సులోని మలినాలు పోతాయో వివరించండి అని అడిగాడు (*రాజ ఉవాచ - యథా సన్ధార్యతే బ్రహ్మన్ ధారణా యత్ర సమ్మతా । యాదృశీ వా హరేత్ ఆశు పురుషస్య మనః మలమ్ ॥* 2-1-22). (సరియైన "ధారణ" లేకపోతే అపశ్రుతులు పలుకుతాయి కదా! అందుకని మళ్ళీ ప్రశ్నించాడు పరీక్షిత్తు. మనస్సు బహుచెడ్డది. మోసం చేస్తుంది. మోసంలో పడేస్తుంది. అది మహాభయంకరమైనది. బహుజాగ్రత్తగా ఉండాలి. '

'బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపి కర్షతి" 9-19-17). ఉదాహరణకు - ఎదుటి వాడి భార్యతో ఎలా కలవాలి? ఆవిడ భర్తను ఎలా విడదీయాలి? ఇదే మనోమలం - అంతులేనిది!)

దీనికి సమాధానంగా శ్రీశుకుడు ఇలా తెలియజేసాడు.

యోగధారణ విధానము: విరాట్‌పురుషధ్యాన విధి

యోగి సుఖాసీనుడై, శ్వాసపై కుంభక రేచకములపై మనస్సును నిలుపుతూ ప్రాణాయామం చేయాలి. ఇలా శ్వాసను గెలచినవాడైన సంసారము గెలచినట్లే, రాగద్వేషాలు పోతాయి. ఇంద్రియనిగ్రహం కలుగుతుంది (*జితాసనో జితశ్వాసో జితసంగో జితేంద్రియః* 2-1-23). అప్పుడు బుద్ధిని భగవంతుడి స్థూలరూపముపై ధ్యానించాలి *(స్థూలే భగవతో రూపే మనః సంధారయేద్ ధియా* 2-1-23). అంటే సృష్టికార్యానికై విశేష అండకోశమున ప్రవేశించిన అనిరుద్ధుడి వల్ల ఏర్పడ్డ విశ్వరూపం అనగా ఆయన నాభికమలము నుండి బ్రహ్మ ఏర్పడ్డదంతా అలాంటి వైరాజపురుషుడు - విరాట్ పురుషుని ధారణ చేయాలి. అంతేకాని నిరాకారాన్ని లేక శూన్యంలోకి చూడమని ఇక్కడ చెప్పలేదు. విశ్వాన్ని విష్ణువుగా చూడడమే ధారణ (రాబోయే అధ్యాయాలలో ఇంకా సులభతరమైన పద్ధతి భగవన్నామస్మరణ అని శుకుడు తెలియజేస్తాడు). ఈ విరాట్ పురుషుని ఎలా ధ్యానం చేయాలంటే- ఈయన అరికాళ్ళ (పాదమూలమ్)లో పాతాళ లోకాలు, పాదముల యొక్క స్థలమున (పార్ష్ణి) రసాతలము, మడిమలయందు (గుల్ఫౌ) మహాతలము, పిక్కల (జంఘే) యందు తలాతలము, మోకాళ్ళలో (జానునీ) సుతలము, తొడలు (ఊరుద్వయం) వితలలోకము మరియు అతలలోకములు, నడుమున (జఘనమ్) మహీతలము (భూలోకము), నాభియందు (నాభిసరః) నభః స్థలము (ఆకాశలోకాలు - Outer Space), వక్షస్థలమందు (ఉరః) స్వర్గలోకం (గ్రహములు, తారకలు గల నక్షత్రలోకము), కంఠమందు (గ్రీవా) మహర్‌లోకం, ముఖమున (వదనమ్) జనలోకం, లలాట ఫలకమున (వరాటీం - నుదురు - Forehead) తపోలోకం, అతని సహస్ర శిరస్సులయందు (శీర్షాణి సహస్ర శీర్ష్ణః) సత్యలోకం (*పాతాళం ఏతస్య హి పాదమూలం పఠన్తి పార్ష్ణి ప్రపదే రసాతలమ్ । మహాతలం విశ్వసృజః అథ గుల్ఫౌ తలాతలం వై పురుషస్య జంఘే ॥, ద్వే జానునీ సుతలం విశ్వమూర్తేః ఊరుద్వయం వితలం చ అతలం చ । మహీతలం తత్ జఘనం మహీపతే నభస్థలం నాభిసరః గృణన్తి ॥, ఉరః స్థలం జ్యోతిః అనీకం అస్య గ్రీవా మహః వదనం వై జనః అస్య । తపః వరాటీమ్ విదుః ఆది పుంసః సత్యం తు శీర్షాణి సహస్ర శీర్ష్ణః ॥* 2-1-26 to 28) ఉన్నాయని ధ్యానించాలి. అలాగే, విరాట్ పురుషుని చేతుల యందు (బాహువుల) ఇంద్రాది దేవతలు, చెవులయందు (కర్ణౌ) దిక్ దేవతలు, ముక్కులో (నాసే,నాస) అశ్వినీ దేవతలు, నోటిలో (ముఖమ్) అగ్ని, కనుగుడ్లలో (చక్షుః - eye balls) సూర్యుడు (పతంగః), కన్నులలో (అక్షిణీ - eye pits) ద్యోలోకములు (the sphere of outer space), కనుబొమ్మలో (భ్రూ) బ్రహ్మ (పరమేష్ఠి), కనురెప్పలలో (పక్ష్మాణి eyelids) దివారాత్రములు (day and night), కొండనాలుక (తాలు)లో వరుణుడు (నీరు), నాలుక (జిహ్వా) యందు రసము (2-1-29,30), శిరోభాగమున అఖిల వేదములు (*ఛందాంస్య అనంతస్య*) - స్వామి మాటలు వేదములు, దవడల (దంష్ట్ర - Jaws)లో యముడు,

పంటిలో (ద్విజాని) ప్రీతి (స్నేహ కలాః), నవ్వు (హాస)లో మాయ (జన ఉన్మాదకరీ), క్రీ గంటి చూపులో (అపాంగ మోక్షః) సృష్టి (దురంత సర్గః) (2-1-31), పై పెదవి (ఉత్తర ఓష్ఠ)లో సిగ్గు (వ్రీడ), క్రింది పెదవి (అధరం) లో లోభము (*వ్రీడోత్తరఓష్ఠో అధర ఏవలోభో* 2-1-32), వక్షస్థలమున (స్తనము) ధర్మము, వీపున (పృష్ఠమ్) అధర్మము, జననాంగమున (మేఢ్రం - genitals) బ్రహ్మ ప్రజాపతి (కస్తస్య మేఢ్రమ్), వృషణములు- పిచ్చల (వృషణములు - Testicles) యందు మిత్రావరుణులు, కడుపులో (కుక్షిః) సముద్రము, ఎముకలలో పర్వతములు (2-1-32), నాడులలో నదులు, రోమ కేశములలో వృక్షములు (*తనూరుహాణి మహీరుహా*), శ్వాసలో అనంత పరాక్రమము గల గాలి (*శ్వసితమ్ మాతరిశ్వా*), గమనములో కాలము, జీవుల వయస్సులో ప్రకృతిలో మార్పు కలుగుట (Passing ages) - ఇలా మార్పు లేనివాడు మాత్రము స్వామి. కాలము స్వామి యొక్క యవ్వనము మరియు ఆయన కర్మలు జీవుల గుణప్రవాహములు (*గతిర్వయః కర్మగుణ ప్రవాహః* 2-1-33). విరాట్‌పురుషుని శిరోజములు లేక కేశములు మేఘములు (*ఈశస్య కేశాన్ విదుర్ అంబువాహాన్*), వస్త్రములు సంధ్యలు (చతుఃసంధ్యలు - మధ్యరాత్రి, సూర్యోదయము, పగలు, సూర్యాస్తమయము. ప్రతి ఆరుగంటలకు ఒక సంధ్య. అందుకే దేవాలయములో స్వామి విగ్రహాలకు వస్త్రాలు మారుస్తారు) (*వాసస్తు సంధ్యామ్*), హృదయము ప్రకృతి-సృష్టి-ఆలోచన (*అవ్యక్తమ్ ఆహుర్ హృదయమ్*), విరాట్‌పురుషుని మనస్సు అన్ని వికారములకు మూలమైన చంద్రుడు (*చంద్రమాః సర్వవికార - కోశః* 2-1-34). విరాట్‌పురుషుని విజ్ఞాన శక్తి - బుద్ధి బ్రహ్మతో కూడిన మహత్తత్త్వము, అంతఃకరణము లేక అహంకారము రుద్రుడు, గోళ్ళు (నఖములు, నఖ) గుర్రములు, సంకర గాడిదలు, ఒంటెలు, ఏనుగులు; పిరుదులు (శ్రోణిదేశే) ఇతర అన్ని మృగములు, పశువులు (*విజ్ఞాన శక్తిమ్ మహిమామనంతి సర్వాత్మనో అంతఃకరణమ్ గిరిత్రమ్, అశ్వ అశ్వతరి ఉష్ట్రగజ నఖాని, సర్వే మృగాః పశవః శ్రోణి దేశే* 2-1-35), వ్యాకరణము - (వ్యాకరణమంటే విశిష్టమైన సమగ్రమైన సృష్టి చేయుట = వి+ఆ+కరణము) అనగా స్వామి విచిత్ర సృష్టిని, నైపుణ్యతను పక్షులలో చూడవచ్చు (*వయాంసి తద్ వ్యాకరణమ్ విచిత్రమ్*). ఆయన మానవత్వము మనువు (మనుర్ బుద్ధి, మనీషా), ఆయన నివాసము మానవుడు (2-1-36), ఆయన స్వరస్మృతియే గంధర్వ, విద్యాధర, చారణులు, అప్సరసలు. ఆయన వీర్యము రాక్షసులు (బలి, ప్రహ్లాదుడు మొదలగువారు) (*వయాంసి తద్ వ్యాకరణమ్ విచిత్రమ్ మనుర్ మనీషా మనుజో నివాసః గంధర్వ విద్యాధర చారణాప్సరః స్వరస్మృతీర్ అసురానీకవీర్యః* 2-1-36). అలాగే విరాట్‌పురుషుని ముఖము బ్రాహ్మణులు, భుజములు క్షత్రియులు, ఊరువులు వైశ్యులు, పాదములు శూద్రులు అన్ని కర్మలకు, అన్ని వస్తువులకు, అన్ని యోగములకు అన్నింటికీ నివాసము, విరాట్‌పురుషుడిలోనే. అంతా ఆయనే. ఈ విశ్వరూపాన్ని నీ మనస్సున ధరించు. అతని కన్నా భిన్నమైనది ఏదీ లేదు. దేని మీద ధ్యానం చేసినా ఆయన మీదనే, అయితే అది భగవత్ స్వరూపమని ధ్యానించు. ఏది చూసినా స్వామియే గుర్తుకు రావాలి. అదే యోగధారణ విధానము. అదే శివలింగరూపమున గల బ్రహ్మాండము. అందుకే శివలింగమునకు ఆరాధన అభిషేకము (*ఇయాన్ అసౌ ఈశ్వర విగ్రహస్య యః సన్నివేశః కథితః మయా తే । సన్ధార్యతే అస్మిన్ వపుషి స్థవిష్ఠే మనః స్వబుద్ధ్యా న యతః అస్తి కించిత్ ॥* 2-1-38).

అన్ని యోగవిధములచే అనగా – యమ, నియమ, ఆసన, ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార, ధారణ, ధ్యాన, సమాధి అను అష్టాంగయోగముల వల్ల – సత్యము, ఆనందనిధి (ఆనందో బ్రహ్మ) అయిన భగవానుని భజించుము. భగవంతుడంటేనే సత్యము ఆనందనిధి (*సత్‌చిత్ ఆనంద విగ్రహః*). దీన్ని బుద్ధితో మనస్సుతో ధారణ చేయి. విశాల ప్రపంచంలోని అన్ని బుద్ధిభావాలు, స్వప్నజనితాలు, అన్ని అనుభూతులు, అన్ని వృత్తులు ఆయనవే అని గుర్తించి, సత్యధర్మ ఆనందముల వైపు మాత్రము రమ్ము. ఇది గుర్తిస్తే మన అహంకారము పోతుంది. నేను అనేదే లేక అంతా ఈశ్వరుడిదే అనే భావన రావాలి (*ఈశావాస్య మిదం సర్వమ్*). కర్తృత్వ, భోక్తృత్వ, జ్ఞాతృత్వ అనే అభిమాన రాహిత్యం కలిగితే భగవత్ ధారణ అవుతుంది. ఆయనను ఆరాధిస్తే ఆత్మ సత్‌చిత్ ఆనందాన్ని పొందుతుంది. ఆత్మ ఉద్దీపనం కలుగుతుంది. లేకపోతే ఆత్మపాతం అవుతుంది (*సః సర్వధీవృత్తి అనుభూత సర్వ ఆత్మా యథా స్వప్నజన ఈక్షిత ఏకః తమ్ । సత్యం ఆనందనిధిం భజేత న అన్యత్ర సజ్జేత్ యతః ఆత్మపాతః ॥* 2-1-39). యోగధారణలో యోగనియంత్రణకై కళ్ళు మూసుకుని ధ్యానించవలసిన శ్లోకాలు –

శ్రీ శుకః ఉవాచ – *జిత ఆసనః జితశ్వాసః జితసంగః జిత ఇంద్రియః। స్థూలే భగవతః రూపే మనః సన్ధారయేత్ ధియా ॥* 23, *విశేషః తస్య దేహః అయం స్థవిష్ఠః చ స్థవీయసామ్ । యత్ర ఇదం వ్యజ్యతే విశ్వం భూతం భవ్యం భవత్ చ సత్ ॥* 24, *అండకోశే శరీరే అస్మిన్ సప్త ఆవరణ సంయుతే । వైరాజః పురుషః యః అసౌ భగవాన్ ధారణా ఆశ్రయః ॥* 25, *పాతాళం ఏతస్య హి పాదమూలం పఠన్తి పార్ష్ణి ప్రపదే రసాతలమ్ । మహాతలం విశ్వసృజః అథ గుల్ఫౌ తలాతలం వై పురుషస్య జంఘే ॥* 26, *ద్వే జానునీ సుతలం విశ్వమూర్తేః ఊరుద్వయం వితలం చ అతలం చ । మహీతలం తత్ జఘనం మహీపతే నభస్తలం నాభిసరః గృణన్తి ॥* 27, *ఉరః స్థలం జ్యోతిః అనీకం అస్య గ్రీవా మహః వదనం వై జనః అస్య । తపః వరాటీమ్ విదుః ఆది పుంసః సత్యం తు శీర్షాణి సహస్ర శీర్ష్ణః ॥* 28, *ఇంద్ర ఆదయః బాహవః ఆహుః ఉస్రాః కర్ణౌ దిశః శ్రోత్రం అముష్య శబ్దః । నాసత్యదస్రౌ పరమస్య నాసే ఘ్రాణః అస్య గన్ధః ముఖం అగ్నిః ఇద్ధః ॥* 29, *ద్యౌః అక్షిణీ చక్షుః అభూత్ పతంగః పక్ష్మాణి విష్ణోః అహనీ ఉభే చ । తత్ భ్రూ విజృంభః పరమేష్ఠి ధిష్ణ్యం ఆపః అస్య తాలూ రసః ఏవ జిహ్వా ॥* 30, *ఛన్దాంసి అనన్తస్య శిరః గృణన్తి దంష్ట్రాః యమః స్నేహకలాః ద్విజాని । హాసః జన ఉన్మాదకరీ చ మాయా దురన్త సర్గః యత్ అపాంగ మోక్షః ॥* 31, *వ్రీడ ఉత్తర ఓష్ఠ అధరః ఏవ లోభః ధర్మః స్తనః అధర్మ పథః అస్య పృష్ఠం । కః తస్య మేఢ్రం వృషణౌ చ మిత్రౌ కుక్షిః సముద్రాః గిరయః అస్థి సంఘాః ॥* 32, *నద్యః అస్య నాడ్యః అథ తనూరుహాణి మహీరుహాః విశ్వతనోః నృప ఇంద్ర । అనన్తవీర్యః శ్వసితం మాతరిశ్వా గతిః వయః కర్మ గుణప్రవాహః ॥* 33, *ఈశస్య కేశాన్ విదుః అంబువాహాన్ వాసః తు సన్ధ్యాం కురువర్య భూమ్నః । అవ్యక్తం ఆహుః హృదయం మనః చ సః చంద్రమాః సర్వవికారకోశః ॥* 34, *విజ్ఞానశక్తిం మహిమ్ ఆమనన్తి సర్వ ఆత్మనః అంతఃకరణం గిరిత్రం । అశ్వ అశ్వతరి ఉష్ట్ర గజాః నఖాని సర్వే మృగాః పశవః శ్రోణిదేశే ॥* 35, *వయాంసి తత్ వ్యాకరణం విచిత్రం మనుః మనీషా మనుజః నివాసః । గంధర్వ విద్యాధర చారణ అప్సరః స్వర స్మృతీః*

అసుర అనీక వీర్యః ॥ 36, *బ్రహ్మ ఆననం క్షత్ర భుజః మహాత్మా విట్ ఊరుః అంఘ్రిశ్రిత కృష్ణవర్ణః । నానా అభిధా అభీజ్యగణ* ఉపపన్నః ద్రవ్య ఆత్మకః కర్మ వితానయోగః ॥ 37, *ఇయాన్ అసౌ ఈశ్వర విగ్రహస్య యః సన్నివేశః కథితః మయా తే । సన్ధార్యతే అస్మిన్ వపుషి స్థవిష్ఠే మనః స్వబుద్ధ్యా యతః న అస్తి కించిత్ ॥* 38, *సః సర్వధీవృత్తి అనుభూత సర్వే ఆత్మా యథా స్వప్నజన ఈక్షిత ఏకః తమ్ । సత్యం ఆనందనిధిం భజేత అన్యత్ర న సజ్జేత యతః ఆత్మపాతః ॥* 2-2-39. కళ్ళు తెరవగానే కనబడేదంతా స్వామి యొక్క రూపమని తలచి అహింస, భూతదయ దాక్షిణ్యములను కలిగి ఉండాలి.

పూర్వము బ్రహ్మదేవుడు యోగధారణ వల్లనే స్మృతిని పొందగలిగాడు. సృష్టిని చేయగలిగాడు. జ్ఞానము లభ్యమైన ధ్యానము సులభము. ఆ జ్ఞానము ప్రసాదిస్తా విను అన్నాడు శ్రీశుకుడు (2-2-1).

ఈ ప్రపంచమున ఎలా జీవించాలి? మరియు స్వర్గమును కోరరాదు - సంసారనివృత్తిమార్గమే శ్రేయస్కరము

జగత్తులో కనపడు వస్తువులను కోరుతూ వాటిని పొందుటకై వేదమార్గమున గల కామ్య దేవతాయజ్ఞముల యందు ఆసక్తి కలిగి స్వర్గసుఖాలు కోరుతున్నారు (*శాబ్దస్య హి బ్రహ్మణ ఏషః పన్థా యన్నామభిర్ధ్యాయతి ధీః అపార్థైః । పరిభ్రమన్ తత్ర న విన్దతే అర్థాన్ మాయామయే వాసనయా శయానః ॥* 2-2-2). ప్రపంచమునందలి వస్తువులు అన్నియు మాయామయమే వాసనామయమే అని గ్రహించలేక పోతున్నారు. వీటి ఆకర్షణతో సంసారమందే లగ్నమైన మనస్సుతో జనన మరణ చక్రమునందు పరిభ్రమించాల్సి ఉంటుంది. కావున నామరూపములు గల వస్తువులు కావాలనుట సంసారబంధమునకు కారణము (*న విందతే అర్థాన్ మాయామయే వాసనయా శయానః* 2-2-2). ప్రయత్నము చేయకున్నా దుఃఖాలు వచ్చినట్లుగా, సుఖాలు కూడా అట్లాగే వస్తాయి. కావున జ్ఞానము కలవాడు అనగా వ్యావసాయిక బుద్ధి గలవాడు ప్రపంచములోని వస్తువులను మితముగా గ్రహిస్తూ వాటికై అధిక ప్రయాసపడక వాటికై ప్రయత్నము చేయరాదు మరియు అతిసరళముగా జీవించాలి (*అతః కవిః నామసు యావత్ అర్థః స్యాత్ అప్రమత్తః వ్యవసాయబుద్ధిః । సిద్ధే అన్యథా అర్థే న యతేత తత్ర పరిశ్రమం తత్ర సమీక్షమాణః ॥* 2-2-3). నిద్రపోవుట కొఱకు నేల ఉన్నప్పుడు మంచము కొరకు ఏల ప్రయత్నింపవలెను? భగవత్కృప వలన దృఢమైన భుజములు ఉన్నప్పుడు దిండుయొక్క అవసరము ఏమి? నీరు త్రాగుటకు దోసిలియున్నప్పుడు వివిధములగు పాత్రలకై ప్రయత్నింపనేల? వల్కములు అనగా ఖాదిబట్టలు దొరుకుతున్నపుడు అమూల్యములగు వస్త్రములకై తాపత్రయపడుట ఎందులకు? (*సత్యాం క్షితౌ కిం కశిపోః ప్రయాసైః బాహౌ స్వసిద్ధే హి ఉపబర్హణైః కిం । సతి అంజలౌ కిం పురుధా అన్న పాత్ర్యా దిక్ వల్కల అదౌ సతి కిం దుకూలైః ॥* 2-2-4). ధరించుటకు సాధారణమైన వస్తువులు చాలు గదా ! కనీసం చిరిగిన వస్త్రాలు దొరికినా చాలు. అలాగే మానవుల ఆకలిని తీర్చుటకు అడవులలో ఫలవృక్షములు, కందమూలముల ఉన్నవి గదా! మన దాహమును తీర్చుటకొరకు సమృద్ధిగా జలముగల జీవనదులు ఉన్నవి గదా! అవి ఎండిపోవుట లేదు గదా! పర్వతగుహలు నివాసస్థానములుగా దొరికిన చాలు కదా! అన్నింటిని మించి శరణాగతులను రక్షించు అజితభగవానుడు సులభముగా లభ్యమగుచున్నపుడు బుద్ధిగలవాడు ధనమదాంధులను సేవించుట

ఎందులకు? (*చీరాణి కిం పథి న సన్తి దిశన్తి భిక్షాం న ఏవ అంఘ్రిపాః పరభృతః సరితః అపి అశుష్యన్। రుద్ధా గుహాః కిం అజితః అవతి న ఉపసన్నాన్ కస్మాత్ భజన్తి కవయః ధన దుర్మద అన్ధాన్ ॥* 2-2-5). కావున జ్ఞాని అయినవాడు, ధనమదాంధుల సేవచేయక, స్వర్గవాంఛకై దేవతార్చన చేయక నివృత్తి మార్గములో అనంతుడైన భగవంతుని భజించవలె (*"కస్మాద్భజన్తి కవయః ధనదుర్మదాంధాన్". ధనమదాంధుల కొలువులే తామసులకు నిలయము. బుద్ధి గలవారు స్వామిని వదలి మదమెక్కిన వారిని ఎందుకు భజిస్తారు?).* మన ప్రియతముడైన అనంతుడైన భగవంతుడు మనము జీవితకాలమున పొందవలసిన పరమాత్మరూపమున మన హృదయాకాశములోనే విలసిల్లుచున్నాడు. అతడే ప్రియతముడైన అంతరాత్మ. అట్టి అనంతుడైన భగవంతుడు మన అంతఃకరణమునందే ఉన్నాడని బుద్ధి ద్వారా నిశ్చయించుకొని అనన్యభక్తితో సేవించుచుండవలెను. అదే మానవులకు పరమార్థము – అదే జీవధర్మము. జీవాత్మ పరమాత్మను పొందుటే మహాభాగ్యము, పరమానందము, అదే జీవుల నిజ స్థితి. అప్పుడు ఈ సాంసారిక వాసనలు అన్నియును దూరమై మనము పరమానందమగ్నులమగుదుము (*ఏవం స్వచిత్తే స్వతః ఏవ సిద్ధః ఆత్మా ప్రియః అర్థః భగవాన్ అనన్తః। తమ్ నిర్వృతః నియత అర్థః భజేత సంసారహేతు ఉపరమః చ యత్ర ॥* 2-2-6). అలా స్వామిని తలచి స్వామిసేవ చేస్తే సంసారము మళ్ళీ కలుగదు. సంసారమే అవిద్య అనర్థములకు మూలకారణము. కావున అనంతుని పూజించు. మనము కోరుకునే సంపదలు మనల్ని రక్షించుటలేదు, అవి సంసారమునకే హేతువులు, నరకమునగల వైతరణీనదిలో పడేసేవి. కావున స్వార్థకర్మలు వదలి పరమార్థాన్ని సేవించాలి. ఇంత చెప్పినా భగవంతుని నిస్స్వార్థసేవ చేయనివాడు పశుతుల్యుడు. వ్యర్థముగా జీవిస్తూ అట్టివాడు తప్పుగా జీవిస్తున్నాడు (*కః తామ్ తు అనాదృత్య పరానుచిన్తాం ఋతే పశూన్ అసతీం నామ కుర్యాత్ (యుంజ్యాత్)। పశ్యన్ జనమ్ పతితం వైతరణ్యాం స్వకర్మజాన్ పరితాపాన్ జుషాణమ్* 2-2-7).

యోగధారణ-పరమాత్మలేక సూక్ష్మపురుషధ్యాన విధి. అర్చిరాదిమార్గము - సద్యోముక్తి, మరియు ధూమమార్గము-క్రమముక్తి-వాటి వివరములు (3-32 అధ్యాయము కూడా చూడుము)

వైకుంఠలోకనివాసియైన చతుర్భుజ నారాయణునిచే వెలువడు ఈ విశ్వమే ఆయన విరాట్‌రూపము–విశ్వరూపము. ఆ విరాట్ పురుషుడు మన హృదయంలో పరమాత్మస్వరూపంగా కూడా ఉన్నాడు కదా! మహానుభావులు 8 అంగుళముల పరిమాణం గల చతుర్భుజశంఖచక్రగదాధారుడైన నారాయణుని హృదయాకాశమున ధారణ చేస్తారు. ఆ స్వామిని ఎలా చూస్తూ ధ్యానిస్తారంటే – *కేచిత్ స్వదేహాన్తః హృదయావకాశే ప్రాదేశమాత్రం పురుషం వసన్తమ్। చతుర్భుజం కంజ రథాంగ శంఖ గదాధరం ధారణయా స్మరన్తి ॥* (2-2-8). (ఇచట ప్రాదేశమాత్రము అనగా చేతి బొటనవ్రేలి నుండి చూపుడు వ్రేలిని చాచి పట్టిన కొలత జిట్టెడు. ఇది సుమారు 8 అంగుళముల పరిమాణము). *ప్రసన్న వక్త్రం నలినాయత ఈక్షణం కదంబ కింజల్క పిశంగ వాససమ్। లసత్ మహారత్న హిరణ్మయ అంగదమ్ స్ఫురత్ మహారత్న కిరీట కుండలమ్ ॥*

(2-2-9), *ఉన్నిద్ర హృత్ పంకజ కర్ణికాలయే యోగేశ్వర ఆస్థాపిత పాదపల్లవమ్ । శ్రీ లక్షణం కౌస్తుభ రత్న కంధరమ్ అమ్లాన లక్ష్మ్యా వనమాలయా ఆచితమ్ ॥* (2-2-10), *విభూషితం మేఖలయా అంగులీయకైః మహాధనైః నూపుర కంకణాదిభిః । స్నిగ్ధ అమల ఆకుంచిత నీలకుంతలైః విరోచనమాన ఆనన హాస పేశలమ్ ॥* (2-2-11), *అదీన లీలా హసిత ఈక్షణ ఉల్లసత్ భ్రూభంగ సంసూచిత భూరి అనుగ్రహమ్। ఈక్షేత చిన్తామయమ్ ఏనం ఈశ్వరం యావత్ మనః ధారణయా అవతిష్ఠతే ॥* (2-2-12), *ఏకఏకశః అంగాని ధియా అనుభావయేత్ పాదాది యావత్ హసితం గదాభృతః జితం జితం స్థానం అపోహ్య ధారయేత్ పరం పరం శుధ్యతి ధీః యథా యథా॥* (2-2-13). పరమాత్మ నిర్గుణ పరబ్రహ్మ సచ్చిదానంద స్వరూపుడు. ఆయనయే తన లీలల ద్వారా ఇచ్ఛారూపమును ధరించును. ఈ విశ్వమునకు ఆయనయే ప్రభువు. సాక్షియు అతడే. సాధకుడు నిత్యకర్మలను ఆచరించిన మీదట ఆ పరమాత్మయందు భక్తియోగము కుదురుకొనునంతవరకును ఈ విరాట్ బ్రహ్మాండమంతయును ఆ ప్రభువు యొక్క స్థూలరూపముగా గుర్తించి (సగుణ బ్రహ్మ), అట్టి స్వరూపమును సర్వత్ర దర్శించుచుండవలెను (*యావత్ న జాయేత పర అవరే అస్మిన్ విశ్వ ఈశ్వరే ద్రష్టరి భక్తియోగః । తావత్ స్థవీయః పురుషస్య రూపం క్రియా అవసానే ప్రయతః స్మరేత్ ॥* 2-2-14). పరీక్షిన్మహారాజా ! ఇలా స్వామిని చూస్తూ, ధ్యానిస్తూ ఇంద్రియనిగ్రహమును పొందిన భక్తుడు స్థిరముగా, సుఖముగా ఆసీనుడై సాధనలో ఉండవలెను. లౌకిక వ్యవహారములను అన్నింటిని పరిత్యజింపవలెను. మనస్సును, ఏ ప్రదేశముపైకిని, ఏ విషయము మీదికిని పోనీయరాదు. పరంధామమును చేరుట లక్ష్యముగా పెట్టుకొని, ప్రాణాయామము ద్వారా ఇంద్రియములను (మనస్సును) నిగ్రహించుకొని, కేవలము భగవచ్చింతనమునందే నిమగ్నుడు కావలెను (*స్థిరం సుఖం చ ఆసనం ఆస్థితః యతిః యదా జిహాసుః ఇమం అంగ లోకం । కాలే చ దేశే చ మనః న సజ్జయేత్ ప్రాణాన్ నియచ్ఛేత్ మనసా జిత అసుః ॥* 2-2-15). నిర్మలమైన బుద్ధిని వాడి మనస్సును వశమునందుంచుకొని, క్షేత్రజ్ఞుడైన ఆత్మను పరమాత్మయందు నిలుపుటవలన జ్ఞానికి - సాధకునకు, శాంతి లభించును. ఇక తాను ఒనర్చవలసిన లౌకిక కార్యములు ఏవియును మిగిలి లేవనుభావము స్థిరపడును (*మనః స్వబుద్ధ్యా అమలయా నియమ్య క్షేత్రజ్ఞే ఏతాం నినయేత్ తమ్ ఆత్మని । ఆత్మానం ఆత్మని అవరుధ్య ధీరః లబ్ధ ఉపశాన్తిః విరమేత కృత్యాత్ ॥* 2-2-16). అప్పుడు కాలత్రిగుణ ప్రభావములు ఏమియు ఉండవు. లోకపాలుర ప్రభావము కూడ ఉండదు. అది పరమానందస్థితి. ఆ తరువాత అనాయాసమరణము జరిగినపుడు పరమపదము పొందుతాడు. ఆ వైకుంఠలోకమున దేవతలను గూడ శాసించునట్టి కాలము యొక్క ప్రభావము ఏ మాత్రమూ ఉండదు. ఇంక, జగత్తును పాలించునట్టి ఇతర దేవతల ప్రభావము దానిపై (పరంధాముపై) ఎట్లుండును? అచట (ఆ పరంధామము నందు) సత్త్వ, రజ స్తమోగుణముల యొక్క మహత్తత్వము యొక్క, కడకు మూల ప్రకృతియొక్క ప్రభావము కూడ ఉండనే యుండదు (*న యత్ర కాలః అనిమిషామ్ పరః ప్రభుః కుతః ను దేవాః జగతాం యే ఈశిరే । న యత్ర సత్త్వం న రజః తమః చ న వై వికారః న మహాన్ ప్రధానమ్ ॥* 2-2-17).

సంసారముకూడా కావాలనేవాడికి స్వామి కనపడడు. అన్నిటిని వదలి (నేతి నేతి ఇతి) స్వామి ఒక్కడే కావాలనే ధ్యానంతో స్వామి పాదపద్మములను పదే పదే కాంక్షించేవాడికి హృదయాకాశమున కన్పడతాడు (*విసృజ్య దురాత్మయమ్ అనన్య సౌహృదా హృద ఉపగుహ్య అర్హ పదం పదేపదే ॥* 2-2-18). చివరకు ఇట్టివాడు దేహాంతరమున పరమపదమైన వైకుంఠమును చేరుతాడు (*పరం పదం వైష్ణవం ఆమనన్తి తత్ యత్ న ఇతి న ఇతి ఇతి అతత్ ఉత్సిసృక్షవః । 18*) ఇలా హృదయాకాశమున పరమాత్మను ప్రత్యక్షము చేసుకొన్నవారు "ముక్తులు" – వారు పరిశుద్ధ ఆత్మకలవారు కావున వైకుంఠము చేరగలరు. దీనిని అర్చిరాదిమార్గము-తెల్లదారి-సద్యోముక్తి అంటాము. ఇది సులభమైన భక్తిమార్గము. అలా కాకుండా ఈ పరమాత్మయందు భక్తిలేక తన ఆత్మలో శూన్యాన్ని చూసేవారు అనగా కేవలము యోగధారణపద్ధతిలో (2-2-19 నుండి 22) శ్వాసను నియంత్రిస్తూ, పరమాత్మను ధారణ చేయక, ఆత్మసాక్షాత్కారమును చేయువారు అనగా వారు బ్రహ్మరంధ్రము గుండా జీవాత్మను దానితో గల ఇంద్రియములు మనస్సు అహంకారము (అంతఃకరణము) బుద్ధితో గల సూక్ష్మశరీరమును షట్చక్రములను భేదించుచు బయటకు లాగి (2-2-22), ఆ సూక్ష్మశరీరముతో ముల్లోకాలు- భూభువర్ స్వర్లోకాలలో తిరుగుతారు. ఇది ధూమమార్గము-నల్లదారి లేక క్రమముక్తి. రాజా ! ఇట్టి బ్రహ్మస్థితికి చేరిన యోగి పూనికతో కోరుకొనినచో అతడు బ్రహ్మలోకమునకు వెళ్లవచ్చును. లేదా అష్టసిద్ధులను పొంది, ఆకాశమున సంచరింపవచ్చును. లేదా గుణములతో గూడి మనస్సుతోను, ఇంద్రియములతోను గూడి బ్రహ్మాండమునందు ఎచటనైనను ఉండవచ్చును. జ్ఞానయోగమును ఆలంబనము చేసికొనిన యోగికి బాహ్యాభ్యంతరములయందు అన్ని చోట్లకును వెళ్లగలిగిన సామర్థ్యము అబ్బును. అట్టి యోగి యొక్క సూక్ష్మశరీరము వాయువువలె అతిసూక్ష్మముగా ఉండును. ఇట్టి స్థితి ఉపాసన, తపస్సు, యోగము, సమాధి మొదలగు సాధనవలననే సిద్ధించును. కేవలము సామాన్య కర్మలను పాటించువారికి ఈ గతి లభింపదు (*ఇత్థం మునిః తు ఉపరమేత్ వ్యవస్థితః విజ్ఞానదృక్ వీర్య సురన్ధిత ఆశయః । స్వపార్ష్ణినా ఆపీడ్య గుదమ్ తతః అనిలమ్ స్థానేషు షట్సు ఉన్నమయేత్ జితక్లమః ॥* 19, *నాభ్యాం స్థితం హృది అధిరోప్య తస్మాత్ ఉదాన గత్యా ఉరసి తమ్ నయేత్ మునిః । తతః అనుసంధాయ ధియా మనస్వీ స్వతాలుమూలం శనకైః నయేత ॥* 20, *తస్మాత్ భ్రువోః అన్తరమ్ ఉన్నయేత నిరుద్ధ సప్త ఆయతనః అనపేక్షః । స్థిత్వా ముహూర్త అర్ధమ్ అకుంఠ దృష్టిః నిర్భిద్య మూర్ధన్ విసృజేత్ పరం గతః ॥* 21, *యది ప్రయాస్యన్ నృప పారమేష్ఠ్యమ్ వైహాయసానాం ఉత యత్ విహారమ్ । అష్ట ఆధిపత్యం గుణసన్నివాయే సహ ఏవ గచ్ఛేత్ మనసా ఇంద్రియైః చ ॥* 22, *యోగేశ్వరాణాం గతిం ఆహుః అన్తః బహిః త్రిలోక్యాః పవన అన్తః ఆత్మనామ్ । న కర్మభిః తామ్ గతిం ఆప్నువన్తి విద్యా తపః యోగ సమాధి భాజామ్ ॥* 2-2-23). రాజా! సుషుమ్నానాడి ద్వారా (అష్టాంగ యోగము ద్వారా) ఆకాశము గుండా బ్రహ్మలోకమునకు చేరెడి ఈ మార్గము ద్వారా యోగి అగ్నిలోకమునకు చేరును. అచ్చట అతనియొక్క పాపములన్నియు ప్రక్షాళితములగును. పిమ్మట ఆ యోగి అగ్నిలోకమునకు ఉపరిభాగమునగల శిశుమార

చక్రమునకు చేరుకొనును. శ్రీమహావిష్ణువు యొక్క ఈ శిశుమారచక్రము విశ్వమునకు నాభిస్థానము. దానిని దాటిన పిదప యోగి పరిశుద్ధమైన సూక్ష్మశరీరముతో ఒంటరిగనే సత్యలోకము లేక బ్రహ్మలోకమునకు చేరగలడు. అది బ్రహ్మవేత్తలను గూడ ఆదరించునట్టిది. అచట కల్పాంతమువరకును ఆయుర్దాయము గల దేవతలును విహరించుచుందురు (*వైశ్వానరమ్ యాతి విహాయసా గతః సుషుమ్నయా బ్రహ్మ పథేన శోచిషా । విధూత కల్కః అథ హరేః ఉదస్తాత్ ప్రయాతి చక్రం నృప శైశుమారమ్ ॥* 2-2-24, *తత్ విశ్వనాభిం తు అతివర్త్య విష్ణోః అణీయసా విరజేన ఆత్మనా ఏకః । నమస్కృతం బ్రహ్మవిదాం ఉపైతి కల్ప ఆయుషః యత్ విబుధాః రమన్తే ॥* 2-2-25). త్రిలోకాలు లేక ముల్లోకాలు అంటే భూభువర్ స్వర్‌లోకాలు నైమిత్తిక ప్రళయం (One day of Brahma)తో పోయేవి (బ్రహ్మలోకము తప్ప). మళ్ళీ బ్రహ్మకు మరుసటి రోజున ఇవి మళ్ళీ సృష్టించబడతాయి. మహర్ జన తప సత్యలోకాలు మహాప్రళయంలో పోయేవి (100 Years of Brahma). కావున వీరు సూక్ష్మశరీరులై అష్టసిద్ధులు కలిగి ధూమమార్గము లేక నల్లదారిలో బ్రహ్మాండాల్లో తిరుగుతారు. ప్రళయకాలము ఆసన్నమైనప్పుడు ఆదిశేషుని ముఖమునుండి వెలువడిన అగ్నిధాటికి అధోలోకములన్నియును భస్మమగును. అప్పుడు ఆ యోగి ఆయా లోకముల నుండి బ్రహ్మలోకమునకు చేరును. ఆ బ్రహ్మలోకమునందలి గొప్ప గొప్ప సిద్ధపురుషులు విమానములలో సంచరించుచుందురు. ఈ బ్రహ్మలోకము యొక్క ఆయుః ప్రమాణము బ్రహ్మయొక్క ఆయుర్దాయము వలె రెండు పరార్థములు వరకును ఉండును. అనగా ఇది 1,54,80,00,00,00,000 సూర్యమాన సంవత్సరములు (*అథో అనన్తస్య ముఖ అనలేన సన్దహ్యమానం సః నిరీక్ష్య విశ్వం । నిర్యాతి సిద్ధేశ్వర యుష్టధిష్ణ్యం యత్ ద్వైపరార్ధ్యమ్ తత్ ఉ పారమేష్ఠ్యమ్ ॥* 2-2-26). ఆ బ్రహ్మలోకమునందు శోకము, వార్ధక్యము, మృత్యువు, రోగములు, ఉద్వేగము మొదలగు శారీరక, మానసిక బాధలు ఏవియును ఉండవు. ఆ యోగులు కేవలము సాంసారిక బంధములలో చిక్కుకొనియున్న వారిని జూచి, దయార్ద్రహృదయులై ఈ విధముగా తపన పడుచుందురు - అయ్యో! జనులు మానవశరీరములను పొందియు తమ ఆత్మస్వరూపమును గుర్తింపక వ్యర్థముగా కాలము గడుపుచు, భయంకరమైన జననమరణచక్రములో పరిభ్రమించుచున్నారు కదా ! అని ఈ మానవుల దురవస్థలను జూచి వారు జాలిపడుచుందురు (*న యత్ర శోకః న జరా న మృత్యుః న ఆర్తిః న చ ఉద్వేగః ఋతే కుతశ్చిత్ యత్ చిత్ । తతః అదః కృపయా అనిదంవిదాం దురన్త దుఃఖ ప్రభవ అనుదర్శనాత్ ॥* 2-2-27). ఈ సిద్ధిపురుషులు మహాప్రళయకాలమున తమ ఆత్మను ఆవరించి ఉన్న సూక్ష్మశరీరమును విలీనము చేసి బ్రహ్మీభూతస్థితిలో బ్రహ్మజ్యోతిలో లీనము కావచ్చును లేక తిరిగి ఇట్టివారు ప్రళయ కాలమున బ్రహ్మతో పాటు "ప్రధానమున" (మూలప్రకృతిన) చేరవలసి ఉంటుంది (*తతః విశేషం ప్రతిపద్య నిర్భయః తేన ఆత్మనా ఆపః అనల మూర్తిః అత్వరన్ । జ్యోతిః మయః వాయుమ్ ఉపేత్య కాలే వాయు ఆత్మనా ఖం బృహత్ ఆత్మలింగమ్ ॥* 2-2-28, *ఘ్రాణేన గన్ధం రసనేన వై రసమ్ రూపమ్ చ దృష్ట్యా శ్వసనం త్వచా ఏవ । శ్రోత్రేణ చ ఉపేత్య నభోగుణత్వమ్ ప్రాణేన చ ఆకూతిమ్ ఉపైతి యోగీ ॥*

2-2-29, *సః భూత సూక్ష్మ ఇంద్రియ సన్నికర్షం మనోమయం దేవమయం వికార్యమ్। సంసాద్య గత్వా సహ తేన యాతి విజ్ఞాన తత్త్వం గుణ సన్నిరోధమ్ ॥* 2-2-30). మళ్ళీ బ్రహ్మతో పాటు సృష్టి ఆదిలో బయటకు వచ్చి బ్రహ్మాదిలోకములను తిరుగుతూ భూలోకమున తగిన శరీరము తీసుకొని పరమాత్మ ధారణ చేయవచ్చును. ఇట్టివారు భాగవతధర్మాలను ఆచరిస్తూ భక్తియోగమున స్వామిని చేరవచ్చును. పరీక్షిన్మహారాజా! మహాప్రళయకాలమునందు ప్రకృతిరూపమైన ఆవరణములు గూడ లయమగుటతో ఆ యోగి చివరకు స్వయముగా ఆనందస్వరూపుడగును, బ్రహ్మజ్యోతిలో లీనముకావచ్చును. తిరిగి బ్రహ్మాండమున ఈ సంసారమున జన్మింపడు (*తేన ఆత్మనా ఆత్మానం ఉపైతి శాన్తం ఆనన్దం ఆనన్దమయః అవసానే । ఏతాం గతిం భాగవతీం గతః యః సః వై పునః ఇహ న విషజ్జతే అంగ ॥* 2-2-31). ఇదే విషయమును భగవద్గీతలో దేవాదిదేవుడైన శ్రీకృష్ణభగవానుడు తన ప్రియశిష్యుడైన అర్జునునకు తెలియజేశాడు. అది ఏమిటో చూద్దాము – ఓ భరతశ్రేష్ఠా ! ఏ కాలమునందు దేహత్యాగమును చేసిన యోగులు తిరిగిరాని గతిని చేరుదురో, మఱియు ఏ కాలమునందు దేహత్యాగము చేసినవారు తిరిగివచ్చు గతిని పొందుదురో అట్టి కాలములను, అనగా రెండు మార్గములను తెలిపెదను (*యత్ర కాలే తు అనావృత్తిమ్ ఆవృత్తిం చ ఏవ యోగినః । ప్రయాతాః యాన్తి తం కాలం వక్ష్యామి భరతర్షభ ॥* భగవద్గీత 8-23). బ్రహ్మవేత్తలైన యోగులు బ్రహ్మజ్ఞానమును పొందినవారై బ్రహ్మోపాసనతో అనగా జ్ఞాన, కర్మ, భక్తియుక్తులతో శరణుజొచ్చి అంటే శరణాగతి, భక్తిప్రపత్తులను వాడి జ్యోతిర్మయమార్గము ద్వారా బ్రహ్మపదప్రాప్తిని పొందుదురు. ఈ జ్యోతిర్మయ మార్గమునకు అధిదేవత అగ్ని. దేహత్యాగము చేసిన ఆ యోగులను క్రమముగా దిన (పగలు), శుక్లపక్ష, ఉత్తరాయణ – అభిమానదేవతలు కొనిపోయి పరమపదమును చేర్చుదురు (*అగ్నిః జ్యోతిః అహః శుక్లః షణ్మాసాః ఉత్తరాయణమ్। తత్ర ప్రయాతాః గచ్ఛన్తి బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదః జనాః ॥* భగవద్గీత 8-24). భక్తిమార్గమున శ్రద్ధలేక షట్చక్రోపాసన, కుండలిని విద్యలను ఉపాసించు యోగులు ధూమమార్గము ద్వారా స్వర్గాది-లోకములను చేరుదురు. దేహత్యాగము చేసిన ఈ యోగులను క్రమముగా రాత్రి, కృష్ణపక్ష, దక్షిణాయన-అభిమానదేవతలు కొనిపోయి, స్వర్గాదిలోకములను చేర్చుదురు. వారు అచట చాంద్రమసజ్యోతిని పొంది, అనగా తమ శుభకర్మఫలములను అనుభవించి, తిరిగి భూలోకమును చేరుదురు (*ధూమ రాత్రిః తథా కృష్ణః షణ్మాసాః దక్షిణాయనమ్ । తత్ర చాన్ద్రమసం జ్యోతిః యోగీ ప్రాప్య నివర్తతే ॥* గీత – 8-25). (జీవుడు యోగము చేయుట ద్వారా ఈ జగత్తును వీడుటకు వేదాభిప్రాయము– ననుసరించి శుక్ల, కృష్ణములనెడి రెండు మార్గములు కలవు (దేవమార్గము లేక దేవయానము మరియు పితృయానము కలవు). శుక్లమార్గమునందు దేహమును వదులు వాడు పరమగతిని పొంది తిరిగిరాకుండును. కాని చీకటిమార్గమున దేహమును వదులువాడు మాత్రము వెనుకకు తిరిగివచ్చును (అంటే పరమాత్మ సాక్షాత్కారము పరిత్యజించి ఆత్మసాక్షాత్కారమునకై ప్రయత్నించువాడు – అంటే ఒట్టి ధ్యానయోగమున షట్చక్రములను వాడి బ్రహ్మరంధ్రము గుండా సూక్ష్మశరీరముతో గూడిన జీవుని బయటకు లాగి దేహమును వదులువాడు, తన

సూక్ష్మశరీరముతో బ్రహ్మాండాలలో వివిధ లోకాలలో మాత్రమే తిరుగుతాడు. వీడు వైకుంఠము చేరలేడని అర్థము) - *శుక్ల కృష్ణే గతీహ్యేతే జగతః శాశ్వతే మతే । ఏకయా యాతి అనావృత్తిమ్ అన్యయా ఆవర్తతే పునః ॥* భగవద్గీత - 8-26). పార్థా ! ఈ విధముగా రెండు మార్గముల తత్త్వమును తెలుసుకొన్న బ్రహ్మజ్ఞాని అయిన యోగి మోహితుడు కాడు, అనగా మాయలో పడిపోడు. కావున ఆతడు ఎల్లప్పుడు యోగము ద్వారా అంతటా నన్నే చూస్తూ కర్మలను ఆచరించుచు నన్ను పొందుటకు ప్రయత్నించును (*న ఏతే సృతీ పార్థ జానన్ యోగీ ముహ్యతి కశ్చన । తస్మాత్ సర్వేషు కాలేషు యోగయుక్తః భవ అర్జున ॥* భగవద్గీత 8-27). ఈ తత్త్వరహస్యములను ఎఱిగిన యోగి వేదపఠనము వలనను యజ్ఞదానతపశ్చర్యాదుల వలనను కలుగు పుణ్యఫలమును అధిగమించును. అట్టివాడు నిస్సందేహముగా దివ్యమైన సనాతనపరమ-పదమును చేరును (*వేదేషు యజ్ఞేషు తపస్సు చ ఏవ దానేషు యత్ పుణ్యఫలం ప్రదిష్టమ్। అత్యేతి తత్సర్వం ఇదం విదిత్వా యోగీ పరం స్థానమ్ ఉపైతి చ ఆద్యమ్ ॥* భగవద్గీత 8-28).

కావున యోగము రెండు రకాలు- ఆత్మయోగము వల్ల (ధూమమార్గము, నల్లదారిలో) వాయురూపంతో త్రిలోకాలు సంచరించేవారు, మరియు పరమాత్మ భక్తియోగము (విరాట్‌పురుష లేక సూక్ష్మపురుష ధ్యానము) వల్ల ముక్తి పొందినవారు (శ్రీమద్భాగవతము - 3-32 అధ్యాయము కూడా చూడుము). కావున శరణాగతి భక్తి ప్రపత్తులతో కర్మజ్ఞానభక్తియోగములను ఆచరించేవారు కాంతిమార్గమున అగ్నిలోకము-సూర్యుడిలోకి ప్రవేశించేవారు, అర్చిరాదిమార్గమునగల వీరు - ఆ తర్వాత శైశుమారచక్రము (మన దేహమునకు నాభి ఉన్నట్లుగా ఇది విశ్వమునకు నాభి-బొడ్డు-ధ్రువలోకము. విసుర్రాయికి బొడ్డువంటిది) తో గల ఈ విశ్వమును దాటి (మహర్ జన తపః సత్యలోకాలు దాటి) దాని చుట్టు ఉన్న సప్త ఆవరణములు దాటి, అహంకారముతో గల మనోమయ, దేవమయ, జ్ఞానమయ (బ్రహ్మజ్యోతి) కోశములు (ఆవరణములు-layers) దాటి (అనగా ఆయా ప్రదేశములయందు సూక్ష్మశరీరమున గల ఆయా అంశలను వదిలి అనగా సూక్ష్మశరీరమును వదిలి) విరజానదిలో స్నానం చేయడం వల్ల దివ్యశరీరము పొంది వైకుంఠము చేరతారు. ఇది అర్చిరాదిమార్గము లేక తెల్లదారి లేక సద్యోముక్తి అంటారు. ఈ రెండును వేదసమ్మతములు. వీటిని స్వయాన వాసుదేవుడు బ్రహ్మకు ఇదివరకు తెలియజేసాడు (*ఏతే సృతీ తే నృప వేదగీతే త్వయా అభిపృష్టే చ సనాతనే చ । యే వై పురా బ్రహ్మణే ఆహ తుష్టః ఆరాధితః భగవాన్ వాసుదేవః ॥* 2-2-32). సంసారచక్రమునందు పరిభ్రమించుచుండునట్టి మానవులకు వాసుదేవునియందు భక్తిమార్గము తప్ప సులభమైన మరియొక మార్గమేదియును లేదు. ఇది సకల శుభములను ప్రసాదించునట్టిది (*న హి అతః అన్యః శివః పన్థాః విశతః సంసృతౌ ఇహ । వాసుదేవే భగవతి భక్తియోగః యతః భవేత్ ॥* 2-2-33). బ్రహ్మదేవుడు ముమ్మారు దీనిని పరిశీలించి ఇదియే సరియైన, శ్రేష్ఠమైన జీవుల ధర్మమని నిశ్చయించాడు (*భగవాన్ బ్రహ్మ కార్త్స్న్యేన త్రిః అన్వీక్ష్య మనీషయా । తత్ అధ్యవస్యత్ కూటస్థః రతిః ఆత్మన్ (ఆత్మని) యతః భవేత్ ॥* 2-2-34). కావున

బుద్ధిమంతుడు, భగవత్ భక్తిగలవాడు సర్వభూతములయందు శ్రీహరి భగవంతుని చూస్తాడు, కీర్తిస్తాడు, స్మరిస్తాడు, చివరగా స్వామినే చేరుతాడు (*భగవాన్ సర్వభూతేషు లక్షితః స్వాత్మనా హరిః । దృశ్యైః బుద్ధ్యాదిభిః ద్రష్టా లక్షణైః అనుమాపకైః* 2-2-35). (*తస్మాత్ సర్వ ఆత్మనా రాజన్ హరిః సర్వత్ర సర్వదా । శ్రోతవ్యః కీర్తితవ్యః చ స్మర్తవ్యః భగవాన్ నృణామ్ ॥* 2-2-36). (*పిబంతి యే భగవతః ఆత్మనః సతాం కథామృతం శ్రవణపుటేషు సంభృతమ్ పునన్తి తే విషయ విదూషితాశయమ్ వ్రజన్తి తత్ చరణ సరోరుహాన్తికమ్ ॥* 2-2-37). ఓ రాజా ! పరీక్షిత్తు ! మరణము చెందవలసిన మానవుల కర్తవ్యము ఏమిటో తెలుపవలసినదని నీవు అడిగిన ప్రశ్నకు సమాధానముగా ఇదంతా నీకు తెలియజేశాను. దీనిని ఆచరించడం బుద్ధిమంతుని లక్షణము అని శ్రీశుకుడు తెలియజేశాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఏవం ఏతత్ నిగదితం పృష్టవాన్ యత్ భవాన్ మమ । నృణాం యత్ మ్రియమాణానాం మనుష్యేషు మనీషిణామ్ ॥* 2-3-1). (1-19-37,38 శ్లోకములలో వేసిన ప్రశ్నలకు సమాధానముగా పై విధముగా శుకమహర్షి వివరించెను).

శ్రీశుకులవారు మొదట యోగోపాసన చేసి నివృత్తిమార్గములో సంచరించాడు. ఆయన విరాగి. ఆయన చేసిన యోగాన్ని ఇప్పటిదాకా వివరించాడు. ఎప్పుడైతే శ్రీమద్భాగవతమును తండ్రి వద్ద నేర్చుకున్నాడో, ఇంకా సులభతరమైన భక్తియుక్త సేవ, భగవన్నామస్మరణతోటే ముక్తి అని గ్రహించాడు. అజ్ఞానులు, అల్పాయుష్కులు, అనారోగ్యులు కూడా పొందకలిగే "సూక్ష్మంలో మోక్షం" పద్ధతిని వివరించాడు. ఇదంతా ఈ క్రింది పట్టికలో ఫ్లోచార్ట్ రూపమున కూడా తెలుపబడింది-

గమనిక : (Notes to understand the following flow chart)

1. స్థూల శరీరము మరియు సూక్ష్మ శరీరము (లింగ శరీరము) పొందుట - కలిగిఉండుట బద్ధజీవుల లక్షణము. పంచభూతములు, జ్ఞానేంద్రియములు, కర్మేంద్రియములతో గల జీవుల శరీరమును స్థూలశరీరము అంటారు. స్థూలశరీరము జీర్ణించిన లింగశరీరము లేక సూక్ష్మశరీరము లేక సూక్ష్మదేహముతో గల జీవాత్మ బయటపడుతుంది. అది కర్మానుసారము వివిధ లోకాలు సంచరిస్తుంది. లింగశరీరము అంటే జీవాత్మ నావరించి మనస్సు, బుద్ధి, అంతఃకరణము (అహంకారము), చిత్తములతో గల సూక్ష్మశరీరము (3-26-14; 4-29-74). 2. అష్టసిద్ధులు = అణిమ, గరిమ, మహిమ, లఘిమ, ప్రాప్తి, ప్రాకామ్యము, ఈశిత్వము, విశిత్వము. 3. అష్టాంగ యోగ విధానము - దీనిలో 8 మెట్లు - యమ, నియమ, ఆసన, ప్రాణాయామ, ప్రత్యాహార, ధారణ, ధ్యాన, సమాధి. ఇందు కృష్ణధ్యానము చేసిన వైకుంఠప్రాప్తి. 4. షట్-చక్ర యోగము- అనగా ఇడ పింగళ సుషుమ్నానాడులు శరీరమున ఆరు చోట్ల కలయు స్థానములను చక్రములు అని అంటాము. అవి మూలాధార, స్వాధిష్ఠాన, మణిపూర, అనాహత, విశుద్ధి, ఆజ్ఞా (భ్రుకుటిలో -Third eye). **కుండలినిశక్తిని వీటి ద్వారా లేపి శ్రీకృష్ణుని యందు మనస్సును సమాధి చేయుట. ఆ తర్వాత సహస్రారము ద్వారా జీవాత్మను ముక్తిమార్గమున పంపుట.**

Title of the following flow-chart - అవిద్యతో ప్రకృతికి వశమైన మానవ జీవులు అనగా బద్ధజీవులు - వారు పొందగలిగే మార్గములు, కర్మానుసారము వివిధ లోకముల సందర్శనము - తగినవారికి వైకుంఠ ప్రవేశము - మరణము తర్వాత జీవుడు పొందగలిగే స్థితులు:

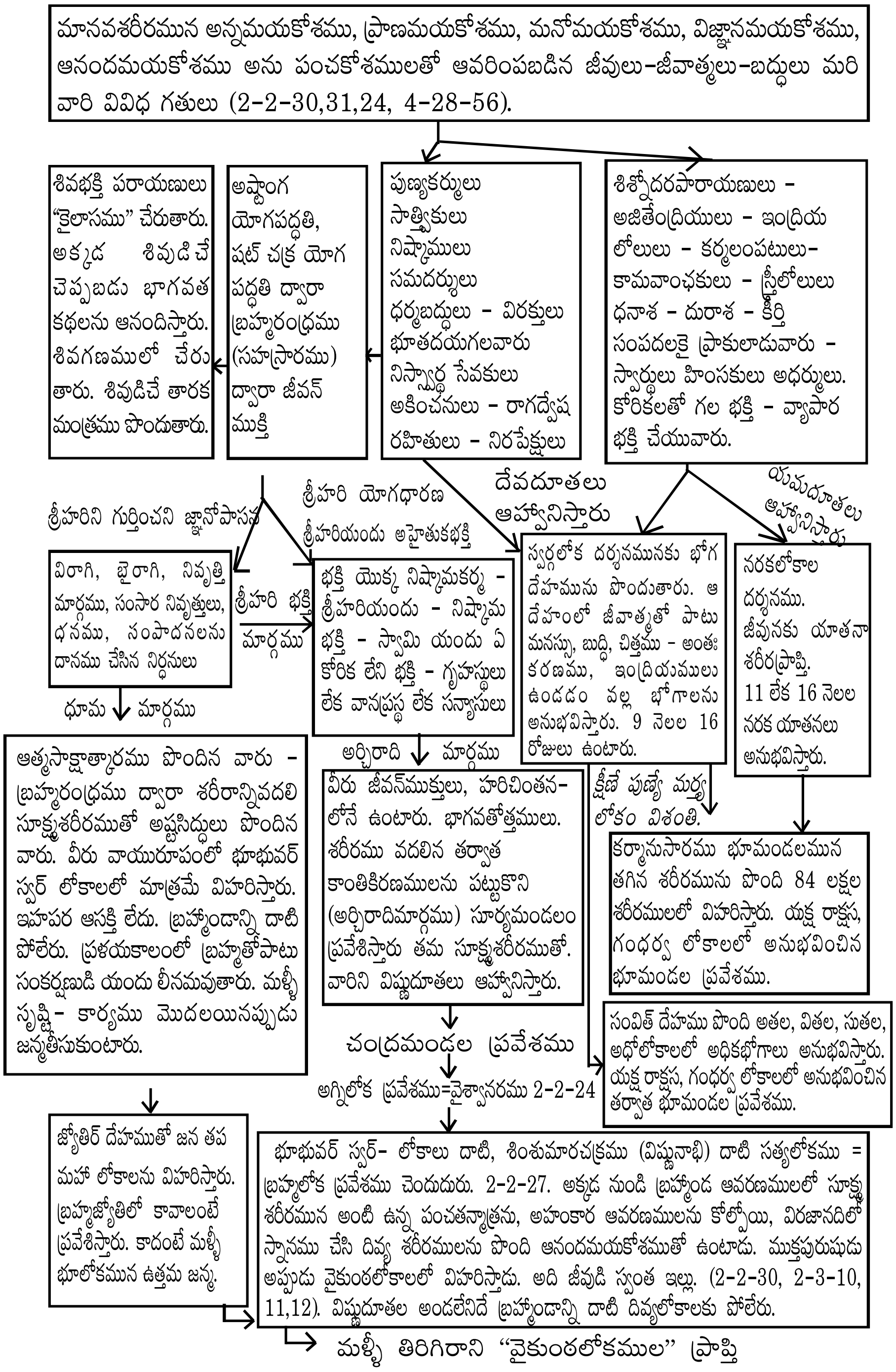

వివిధ దేవతారాధన - ఫలితములు:

కామవాంఛలు కలవారు ఏ ఏ దేవతలను ఉపాసించాలో కూడా స్పష్టంగా శ్రీ శుకులవారు వివరించారు. అది ఈ క్రింది పట్టికలో పొందుపరచబడింది-

దేవత	తీర్చేకోరిక	దేవత	తీర్చేకోరిక	దేవత	తీర్చేకోరిక
బ్రహ్మ= వేదపతి	బ్రహ్మవర్చస్సు	రోదసీ	ప్రతిష్ఠ	నిరృతి అనే రాక్షసుదు	శత్రుమరణము
ఇంద్రుడు	కామవాంఛ- ఇంద్రియవాంఛ	గంధర్వులు ఊర్వశి	సౌందర్యము స్త్రీవాంఛ	సోముడు చంద్రుడు	భోగములు
ప్రజాపతులు	సంతానము				
దుర్గాదేవి	సంపదలు	పరమేష్ఠి=బ్రహ్మ	జనులపై ఆధిపత్యము	శ్రీహరి	ఏ కోరిక లేనివాడు ఆరాధించాలి (2-3-2 to 10)
అగ్నిదేవుడు	శక్తి, తేజస్సు				
అష్టవసువులు	ఐశ్వర్యము	యజ్ఞము	యశస్సు		
రుద్రుడు	బలము	వరుణుడు= ప్రచేతసుడు	కోశము (ధనము)		
అదితి	అన్నము	శివుడు	జ్ఞానము, విద్య		
ద్వాదశ ఆదిత్యులు	స్వర్గము	ఉమ	దాంపత్యము		
విశ్వేదేవతలు	రాజ్యము	విష్ణువు	ధర్మము		
సాధ్యులు	కృషి,వాణిజ్యము	పితృగణములు	సంతానము		
అశ్వినీ దేవతలు	ఆయుష్షు	యక్షులు,రాక్షసులు	బాధానివృత్తి, రక్షణ		
పృథివి	పుష్టి	మరుత్‌గణములు	బలము, ఓజస్సు		
		మనువులు	రాజ్యము		

(*బ్రహ్మ వర్చస కామఃతు యజేత బ్రహ్మణః పతిం । ఇంద్రం ఇంద్రియకామః తు ప్రజాకామః ప్రజాపతీన్ ॥, దేవీం మాయాం తు శ్రీకామః తేజః కామః విభావసుం। వసుకామః వసూన్ రుద్రాన్ వీర్యకామః అథ వీర్యవాన్ ॥, అన్న అద్య కామః తు అదితిం స్వర్గ కామః అదితేః సుతాన్ । విశ్వాన్ దేవాన్ రాజ్యకామః సాధ్యాన్ సంసాధకః విశామ్ ॥, ఆయుఃకామః అశ్వినౌ దేవౌ పుష్టికామః ఇలాం యజేత్ । ప్రతిష్ఠాకామః పురుషః రోదసీ లోకమాతరౌ ॥, రూప అభికామః గంధర్వాన్ స్త్రీకామః అప్సరః ఊర్వశీమ్। ఆధిపత్యకామః సర్వేషాం యజేత పరమేష్ఠినమ్ ॥, యజ్ఞం యజేత్ యశఃకామః కోశకామః ప్రచేతసమ్। విద్యాకామఃతు గిరిశం దపంత్య అర్థః ఉమామ్ సతీమ్ ॥* 2-3-2 నుండి 7 వరకు, *ధర్మ అర్థః ఉత్తమశ్లోకం*

తన్తుః తన్వన్ పితౄన్ యజేత్। రక్షాకామః పుణ్యజనాన్ ఓజఃకామః మరుత్ గణాన్॥ 2-3-8, *రాజ్యకామః మనూన్ దేవాన్ నిర్బతిం తు అభిచరన్ యజేత్। కామకామః యజేత్ సోమమ్ అకామః పురుషం పరమ్॥* 2-3-9, *అకామః సర్వకామః వా మోక్షకామః ఉదారధీః। తీవ్రేణ భక్తియోగేన యజేత పురుషం పరమ్॥* 2-3-10). *యాన్తి దేవవ్రతా దేవాన్ పితౄన్ యాన్తి పితృవ్రతాః। భూతాని యాన్తి భూతేజ్యా యాన్తి మద్యాజినో అపి మామ్ ॥* భగవద్గీత 9-25. అయితే ఏ కోరికలు లేకున్నా అన్నీ కావాలన్నా మోక్షం కావాలన్నా బుద్ధిమంతులు చేయాల్సింది ఏమంటే తీవ్రభక్తియోగంతో ఆ పరమపురుషుడిని ఆరాధించాలి (*అకామః సర్వకామో వా మోక్షకామ ఉదార ధీః। తీవ్రేణ భక్తియోగేన యజేత పురుషమ్ పరమ్॥* 2-3-10).

భాగవతుల వద్ద హరికథలు వింటే జ్ఞానం దానంతట అదే వస్తుంది, త్రిగుణముల బాధపోతుంది. ఆత్మకు ప్రసన్నత కలుగుతుంది. గుణసంగము పోతుంది. కైవల్యప్రాప్తి కలుగుతుంది. కాబట్టి హరికథల యందు ఆసక్తి లేనివాడెవ్వడు? (*ఏతావాన్ ఏవ యజతామ్ ఇహ నిఃశ్రేయస ఉదయః। భగవతి అచలః భావః యత్ భాగవత సంగతః ॥* 2-3-11). (*జ్ఞానం యత్ ఆ ప్రతినివృత్త గుణోర్మి చక్రమ్ ఆత్మప్రసాదః ఉత యత్ర గుణేషు అసంగః। కైవల్య సమ్మత పథః తు అథ భక్తియోగః కః నిర్వృతః హరికథాసు రతిం న కుర్యాత్ ॥* 2-3-12), అని శ్రీశుకుడు పరీక్షిత్తుకు తెలియజేశాడు అని ఇక్కడ సూతుడు శౌనకాదులకు చెప్పాడు.

సూతమునీ! నీవు అన్ని విషయములను చక్కగా ఎరిగినవాడవు. నీ సందేశములను శ్రద్ధగా వినగోరుచున్నాము. అన్ని విషయములను దయతో మాకు తెలుపగలవు. ఏలయన సత్పురుషుల సదస్సులలో మధురమైన శ్రీహరికథాప్రసంగములే కొనసాగుచుండునుగదా ! (*ఏతత్ శుశ్రూషతామ్ విద్వన్ సూత నః అర్హసి భాషితుమ్। కథాః హరికథా ఉదర్కాః సతాం స్యుఃసదసి ధ్రువమ్ ॥* 2-3-14). పాండవ వంశజుడు మహారథియు ఐన పరీక్షిన్మహారాజు గొప్ప దైవభక్తి నిరతుడు. అతడు బాల్యమునందు ఆటలాడుకొను సమయమున గూడ శ్రీకృష్ణుని లీలాకథలనే వినేవాడట (*సః వై భాగవతః రాజా పాండవేయః మహారథః। బాలక్రీడనకైః క్రీడన్ కృష్ణ క్రీడామ్ యః ఆదదే ॥* 2-3-15). వ్యాసపుత్రుడు, పూజ్యుడు అయిన శుకయోగి శ్రీకృష్ణభక్తితత్పరుడు. ఇట్టి మహాపురుషుల సత్సంగమునందు సర్వశుభంకరములైన భగవంతుని దివ్యగుణముల చర్చలే జరుగుచుండునుగదా ! (*వైయాసకిః చ భగవాన్ వాసుదేవ పరాయణః। ఉరుగాయ గుణోదారః సతాం స్యుః హి సమాగమే ॥* 2-3-16).

శుకమహర్షి కృష్ణభక్తుడు కావున ఇంకా ఏమి తెల్పాడో చెప్పవలసినదని మునులు సూతుని కోరారు (*వైయాసకిః చ భగవాన్ వాసుదేవ పరాయణః। ఉరుగాయ గుణోదారాః సతాం స్యుః హి సమాగమే ॥* 2-3-16). మరియు- సూర్యభగవానుడు ప్రతిరోజు జనుల ఆయుష్షును హరిస్తుంటాడు. కావున కాలమును వ్యర్థము చేయక మేము సర్వోత్తముడైన శ్రీకృష్ణలీలలను మీలాంటి ఉత్తములచే వినదల్చుకున్నాము (*ఆయుః*

హరతి వై పుంసాం ఉద్యన్ అస్తం చ యన్ అసౌ । తస్య ఋతే యత్ క్షణః నీతః ఉత్తమశ్లోక వార్తయా ॥ 2-3-17). ఏమి ! వృక్షములు జీవించుటలేదా? కొలిమితిత్తులు శ్వాసక్రియను జరుపుటలేదా? అట్లే గ్రామములయందలి పెంపుడు జంతువులు, పక్షులు గూడ అన్నపానములను తిని సంతానమును పొందుట లేదా? కానీ, మానవుని జీవితము వీటిన్నింటికంటెను విలక్షణమైనది, ఉత్కృష్టమైనది. కనుక, మానవుడు శ్రీకృష్ణుని లీలలను, కథలను తనివిదీర వినుచు, కీర్తించుచు తన జీవితమును సార్థకము చేసికొనుచుండ-వలెను. అట్లు చేయనివాడు గ్రామములయందలి కుక్కలు, పందులు, ఒంటెలు, గాడిదలు మున్నగు జంతువులకంటెను మనిషి జీవితము కడుహీనమైనదగును (*తరవః కిం న జీవన్తి భస్త్రాః కిం న శ్వసన్తి ఉత । న ఖాదన్తి న మేహన్తి కిం గ్రామే పశవః అపరే ॥* 2-3-18, *శ్వ విట్ వరాహ ఉష్ట్ర ఖరైః సంస్తుతః పురుషః పశుః । యత్ కర్ణపథ న ఉపేతః జాతు నామ గదాగ్రజః ॥* 2-3-19).

భగవత్ కథలను విననివాడు పురుషపశువు (2-3-19). మానవజన్మ వచ్చింది ఎందుకో తెలుసుకోకపోతే జీవితమే వ్యర్థము. భగవత్ కథాశ్రవణము చేయని వాడి చెవులు పాముపుట్టల రంధ్రములు, వాడి నాలుక బెకబెక అనే కప్పనాలుక వంటిది (బిలే బత ఉరుక్రమ విక్రమాన్ యే న శృణ్వతః కర్ణపుటే నరస్య । జిహ్వా అసతీ దార్దురికా ఇవ సూత న ఉపగాయతి చ ఉరుగాయ గాథాః ॥ 2-3-20), హరిని దర్శించని కళ్ళు నెమలికన్నులవంటివి. వాడి శిరస్సు కట్టెమోపులాంటిది, కాళ్ళు చెట్టుకొమ్మలు లాగా ఊగేలాంటివి. ముకుందుని పాదపద్మములకడ మోకరిల్లని శిరస్సు శిరస్సేగాదు. దానికి అలంకరింపబడిన పట్టువస్త్రములు, మణికిరీటము దానికి భారములేయగును. బంగారుకంకణములతో అలంకృతము-లైనప్పటికిని శ్రీహరికి సపర్యలు చేయని చేతులు చేతులేగావు. అవి శవముయొక్క చేతులే అగును (*భారః పరం పట్ట కిరీట జుష్టం అపి ఉత్తమ అంగమ్ న నమేత్ ముకున్దమ్ । శావౌ కరౌ నో కురుతే సపర్యామ్ హరేః లసత్ కాంచనకంకణౌ వా ॥* 2-3-21). శంఖచక్రాది చిహ్నములతో శోభితమైన శ్రీహరి దివ్యరూపమును దర్శింపని కన్నులు కన్నులే గావు. అవి నెమలి ఈకల కన్నులవలె నిరర్థకములు. భగవంతుని పవిత్రక్షేత్రములను సేవించుటకు నడవని పాదములు పాదములే గావు. అవి వృక్షములవలె స్థావరములే. భాగవతోత్తముల పాదధూళులను శిరమున దాల్చనివాడు బ్రతికియుండియు చచ్చినవానితో సమానుడు (జీవచ్ఛవము) (*బర్హాయితే తే నయనే నరాణాం లింగాని విష్ణో న నిరీక్షతః యే । పాదౌ నృణాం తౌ ద్రుమజన్మ భాజౌ క్షేత్రాణి న అనువ్రజతః హరేః యౌ ॥* 2-3-22). భక్తుడి పాదధూళిని ధరించనివాడు, శ్రీ విష్ణుపాదముల వద్ద ఉంచిన తులసిని తాకనివాడు బ్రతికి ఉన్నను కేవలము గాలిని పీల్చు శవముతో సమానుడు (*జీవన్ శవః భాగవత అంఘ్రిరేణుం జాతు మర్త్యః న అభిలభేత యః తు । శ్రీ విష్ణుపద్యాః మనుజః తులస్యాః శ్వసన్ శవః యః న వేద గన్ధమ్ ॥* 2-3-23) - (Bellows of the Blacksmith). హరినామ సంకీర్తన, జపము చేయువాడి శరీరములో పులకింతలు రాకున్నా, కళ్ళనిండా నీళ్ళు రాకున్నా అట్టివాడు కఠినాత్ముడు, భక్తి అంటే తెలియనివాడు (*తత్ అశ్మసారం హృదయం బత ఇదమ్ యత్ గృహ్యమాణైః హరినామధేయైః । న విక్రియేత అథ యదా వికారః నేత్రే జలం గాత్రరుహేషు హర్షః ॥*

2-3-24). ఇలా శౌనకాదులు వాళ్ళు నేర్చుకున్నదంతా అప్పచెప్పారు (summarised what they learnt). కావున భాగవత ప్రధానుడు శ్రీపరీక్షిత్తు, ఆత్మవిద్యావిశారదుడు వైయాసకి (శుకుడు)- వీరి మధ్య తర్వాత జరిగిన చర్చ - ఆత్మ విద్య, అది ఏమిటో తెల్పగలరు అని మునులు సూతుని కోరారు (*అథ అభిధేహి అంగ మనః అనుకూలం ప్రభాషసే భాగవత ప్రధానః । యత్ ఆహ వైయాసకిః ఆత్మవిద్యా విశారదః నృపతిం సాధు పృష్టః ॥* 2-3-25).

శ్రీసూత ఉవాచ: శుకదేవుడి బోధనల వల్ల పరీక్షిత్తు శ్రీకృష్ణుని ఆత్మలో ధరించాడు. *తత్త్వనిశ్చయం ఆత్మనః ఉపధార్య మతిమ్ కృష్ణే* (2-4-1). మనస్సులో శ్రీకృష్ణుడు తప్ప సంసార ఆలోచన, శరీరరక్షణ ఆలోచన లేనివాడైనాడు పరీక్షిత్తు - అంటే ఆత్మకు పట్టే బంధాలు లేనివాడైనాడు (*ఆత్మ జాయా సుత ఆగార పశు ద్రవిణ బంధుషు రాజ్యే చ అవికలే నిత్యం విరూఢాం మమతాం జహౌ ॥* 2-4-2). అప్పుడు *కృష్ణాను భావ - శ్రవణే శ్రద్ధధానో మహా - మనాః* (2-4-3), *వాసుదేవే భగవతి ఆత్మభావం దృఢంగతః* (2-4-4), అలాంటి స్థితిలో పరీక్షిత్తు శ్రీశుకులను ఇలా అడిగారు - నీవు సర్వజ్ఞుడవు. హరికథలను వింటూంటే నా అజ్ఞానం పోతోంది (*తమః విశీర్యతే మహ్యమ్ హరేః కథయతః కథామ్* 2-4-5), శ్రీహరి సృష్టి ఎలా చేశాడో ఎందుకు చేశాడో తెలుపగలరు (2-4-6). శ్రీహరి యొక్క ఈ అద్భుతకర్మలు అర్థముకానివి (*హరేర్ అద్భుతకర్మణః దుర్విభావ్యమ్* 2-4-8). మరియు తాను ఒక్కడే ఎన్నో రూపాలతో, ఎన్నో జన్మలతో ధర్మరక్షణకై ఎన్నో కర్మలు ఆచరిస్తాడు - *బిభర్తి భూరిశః తు ఏకః కుర్వన్ కర్మాణి జన్మభిః ।* 2-4-9). అయ్యా శుకా ! నీవు నాకు భగవంతుడిలాంటి వాడివి, నీవు యోగములో మరియు వేదాంతమున నిష్ణాతవు. స్వామిని చూచినవాడవు, అనుభవించినవాడవు, స్వామిని ఆత్మయందు నిలుపుకొన్నవాడవు. కావున నేను తెలుసుకొనవలసిన విషయముల గూర్చి వివరించగలరని ప్రార్థన (*విచికిత్సితమ్ ఏతత్ మే బ్రవీతు భగవాన్ యథా శాబ్దేబ్రహ్మణి నిష్ణాతః పరస్మిన్ చ భవాన్ ఖలు* 2-4-10). ఇలా దయతో నన్ను కరుణించండని ప్రార్థించాడు రాజు పరీక్షిత్తు. ఇలా అడిగేటప్పటికి శ్రీశుకుడు, శ్రీహరి గుణములు వర్ణించడానికి సకల ఇంద్రియములకు అధిపతి అయిన ఆ హృషీకేశుని తలచుకున్నాడు, సరియైన మాటలు రావాలని (*సూతః ఉవాచ - ఇతి ఉపామన్త్రిత రాజ్ఞా గుణానుకథనే హరేః హృషీకేశం అనుస్మృత్య ప్రతివక్తుం ప్రచక్రమే* 2-4-11) ఇలా స్తోత్రము చేస్తూ ధ్యానం చేసాడు -

శ్రీశుకమహర్షి స్వామిని ధ్యానించుట: సుభద్రశ్రవ స్తోత్రము

ఆ పరమ పురుషుడికి నమస్కారము, ఆయనే సృష్టిస్థితిలయములు తన శక్తితో ఈ మూడింటిని చేసేవాడు. మనలో అంతరాత్మగా ఉంటాడు. దుర్జనులను నశింపచేస్తూ సత్పురుషులకు పాపాలు అంటకుండా చేస్తూ, రక్షిస్తూ, దుఃఖాలను హరిస్తూ సన్యాసులకు వారు వెదికే దాన్ని ఇచ్చేవాడికి అట్టి స్వామికి నమస్కారము (*శ్రీశుక ఉవాచ - నమః పరస్మై పురుషాయ భూయసే సదుద్భవ స్థాన నిరోధ లీలయా గృహీత శక్తి త్రితయాయ దేహినామ్ అన్తః భవాయ అనుపలక్ష్య వర్త్మనే ॥ భూయః నమః సత్ వృజిన ఛిదే అసతాం అసమ్భవాయ అఖిల సత్త్వ మూర్తయే పుంసాం పునః పారమహంస్య ఆశ్రమే వ్యవస్థితానాం అనుమృగ్య దాశుషే ॥* 2-4-12,13).

యోగులకు ప్రభువు, కుయోగులకు దూరముగా ఉండేవాడు, తనతో సమానుడు లేనివాడు, తనలో తాను ఆనందించేవాడికి నమస్కారము. ఎవరి కీర్తన, స్మరణ, చూచుట, నమస్కరించుట, కథలు వినుట, పూజించుట వల్ల మనస్సులోని కల్మషాలు పోయి పవిత్రత పొందగలమో అట్టి స్వామికి, పవిత్రమూర్తికి మళ్ళీ మళ్ళీ నమస్కరిస్తున్నా. యదువంశశ్రేష్ఠుడైన శ్రీకృష్ణుడు భక్తవత్సలుడు, భక్తిహీనులైన కుయోగులు ఆ ప్రభువు యొక్క నీడను గూడ స్పృశింపజాలరు. తేజస్సు, ఐశ్వర్యము మొదలగు గుణములలో ఆయనకు ఎవ్వరును సాటికాజాలరు. ఇంక అధికులు ఎట్లుందురు? కల్యాణగుణసంపన్నుడైన ఆ స్వామి తన పరంధామమున విహరించుచుండును. అట్టి శ్రీకృష్ణభగవానునకు నేను పదే పదే నమస్కరించుచున్నాను. శ్రీహరిగుణకీర్తనము, నామస్మరణము, ఆ స్వామిదర్శనము, పాదాభివందనము, కథాశ్రవణము, షోడశోపచారపూజలు జీవుల పాపములను అప్పటికప్పుడే పటాపంచలొనర్చును. అట్టి పవిత్రమూర్తికి పదేపదే నమస్కరింతును *(నమో నమస్తే అస్తు ఋషభాయ సాత్వతామ్ విదూరకాష్ఠాయ ముహుః కుయోగినామ్ నిరస్త సామ్య (సమానస్థాయి) అతిశయేన రాధసా స్వధామని బ్రహ్మణి రంస్యతే నమః ॥, యత్ కీర్తనమ్ యత్ స్మరణం యత్ ఈక్షణమ్ యత్ వన్దనం యత్ శ్రవణం యత్ అర్హణమ్ । లోకస్య సద్యో విధునోత్ కల్మషమ్ తస్మై సుభద్ర శ్రవసే నమో నమః ॥* 2-4-14,15)

ఎవ్వరి కాళ్ళుపట్టుకుంటే, ఆత్మవిజ్ఞానము కోల్పోయిన ఆత్మకు జ్ఞానము కలిగి అన్ని బాధలు పోతాయో అట్టి పవిత్రమూర్తికి మళ్ళీ మళ్ళీ నమస్కరిస్తున్నా *(విచక్షణాః యత్ చరణోపసాదనాత్ సంగం వ్యుదస్య ఉభయతః అంతరాత్మనః విన్దంతి హి బ్రహ్మగతిం గతక్లమాః తస్మై సుభద్ర శ్రవసే నమో నమః ॥* 2-4-16).

తపోసంపన్నులు, దానపరులు, కీర్తిని పొందినవారు, బుద్ధిమంతులు, మంత్రముతో అర్చించే బ్రాహ్మణులు, మంగళప్రదులు మొదలగువారు తాము తమవి అనుకున్నవి అన్నీ ఏ స్వామికి అర్పించుకుంటే క్షేమం పొందుతారో అట్టి పవిత్రమూర్తికి మళ్ళీ మళ్ళీ నమస్కరిస్తున్నాను *(తపస్వినః దానపరాః యశస్వినః మనస్వినః మన్త్రవిదః సుమంగళాః క్షేమం న విన్దంతి వినా యదర్పణం తస్మై సుభద్ర శ్రవసే నమః నమః* 2-4-17).

అతి పాపాత్మజాతులు అయిన కిరాత, హూణ, ఆంధ్ర, పులింద, పుల్కష, ఆభీరు, శుంభ, యవన, ఖస మొదలగు వారు ఎవరి భక్తులను ఆశ్రయిస్తే వారి పాపాలు పోతాయో ఆ పవిత్ర విష్ణుమూర్తికి నమస్కారము (కిరాత హూణ ఆంధ్ర *పులింద పుల్కసాః ఆభీర కంకాః యవనాః ఖశాదయః । యే అన్యే చ పాపాః యత్ ఉపాశ్రయ ఆశ్రయాః శుధ్యన్తి తస్మై ప్రభవిష్ణవే నమః ॥* 2-4-18).

అందరి ఆత్మలలో ఉండే ఆ పరమాత్మను వేదములు బ్రహ్మశివాదులు నిరంతరమూ వెతుకుతూనే ఉంటారో అట్టి స్వామి నాయందు ప్రసన్నుడు కావాలని ప్రార్థిస్తున్నా (2-4-19). యజ్ఞపతి, శ్రియఃపతి, ప్రజాపతి, బుద్ధిపతి, లోకపతి, ధరాపతి, అందరికీ పతి గతి; అంధక, వృష్ణి సాత్వతామ్‌పతి, సత్పతి అయిన ఆ స్వామి నన్ను కరుణించుగాక *(శ్రియఃపతిః యజ్ఞపతిః ప్రజాపతిః ధియాం పతిః లోకపతిః ధరాపతిః పతిః గతిః చ అంధక వృష్ణి సాత్వతాం ప్రసీదతామ్ మే భగవాన్ సతాం పతిః* 2-4-20).

ఏ స్వామి పాదములను ధ్యానం చేస్తూ పరిశుద్ధులై జ్ఞానము పొందుతారో, స్వామిని ఏ రూపంలో అజ్ఞానులు, వివిధ రుచిగలవారు, తత్త్వవేత్తలు చూడాలనుకుంటున్నారో ఆ రూపాలను ధరించే భగవానుడు ముకుందుడు నాయందు ప్రసన్నుడగుగాక (ముకుందుడు ఒక్కడే కానీ కొలిచేవారి మనస్సుననుసరించి స్వామి వారికి ఆ రూపమున దర్శనమిస్తాడు). (*యదంఘ్రి అభిధ్యాన సమాధి ధౌతయా ధియా అనుపశ్యన్తి హి తత్త్వం ఆత్మనః వదన్తి చ ఏతత్ కవయః యథారుచమ్ సః మే ముకుందః భగవాన్ ప్రసీదతామ్ ॥* 2-4-21).

విద్యార్థులకు సరస్వతిని, బ్రహ్మకు జ్ఞానము హృదయమున ఇచ్చి ఆయనతో సృష్టి చేయించాడో, ఆ స్వామి నన్ను కరుణించుగాక (*ప్రచోదితా యేన పురా సరస్వతీ వితన్వతా అజస్య సతీం స్మృతీం హృది । స్వ లక్షణా ప్రాదురభూత్ కిల ఆస్యతః సః మే ఋషీణామ్ ఋషభః ప్రసీదతామ్ ॥* 2-4-22).

ఎవ్వరివల్ల 16 తత్త్వముల (5 భూతతన్మాత్రలు, 5 కర్మేంద్రియములు, 5 జ్ఞానేంద్రియములు, మనస్సు)తో గల శరీరము జ్ఞానము పొందగలిగానో మరియు నా మాటలకు ఆధారభూతుడైన ఆ స్వామియే నా వాక్కులను అలంకరించుగాక (శబ్దబ్రహ్మ) (*భూతైః మహద్భిః యః ఇమాః పురః విభుః నిర్మాయ శేతే యతఅమూషు పూరుషః భుంక్తే గుణాన్ షోడశ షోడశాత్మకః సః అలంకృషీష్ట భగవాన్ వచాంసి మే ॥* 2-4-23).

వాసుదేవుడి గూర్చి బాగుగా ఎరిగిన శ్రీ వ్యాసునకు నమస్కారము. స్వామి వ్యాసుడిరూపంలో వచ్చి వ్యాసుని ముఖము నుండి వెలువరించిన జ్ఞానమనే మకరందాన్ని ఏ వ్యాసదేవుని వలన తాగానో అట్టి స్వామికి నమస్కరిస్తున్నాను (*నమః తస్మై భగవతే వాసుదేవాయ వేధసే । పపుః జ్ఞానమయం సౌమ్యాః యత్ ముఖాంబురుహ ఆసవమ్ ॥* 2-4-24).

ఓ పరీక్షిత్తు! నన్ను ఏమి అడిగావో అవే పూర్వమున నారదుడు బ్రహ్మను, బ్రహ్మ శ్రీహరిని అడిగారు. వాళ్ళు చెప్పినదే, ఉన్నది ఉన్నట్లుగా నీకు తెలియజేస్తాను. ఇది పరంపర విధానము (*ఏతత్ ఏవ ఆత్మభూః రాజన్ యదాయ విపృచ్ఛతే వేదగర్భ అభ్యధాత్ సాక్షాత్ యదాహ హరిః ఆత్మనః* 2-4-25).

ఈ కనబడే ప్రపంచం ఎవ్వరిది? దీనికి ఆధారము ఎవరు? ఇది ఎట్లా ఏర్పడ్డది?

నారద ఉవాచ: (Narada is quoted here by Sri Suka to Parikshit) **నారదుడు తండ్రిగారైన బ్రహ్మదేవుని ఇలా అడిగాడు -**

ఈ ప్రపంచం ఎవ్వరిది? ఎవరి వల్ల సృష్టించబడింది. ఎవరు దీనికి ఆధారము? ఇది ఎవరి రూపము? ఎవరి వల్ల ఇది ఉన్నది. ఎవ్వరి వల్ల ఇది నడుపబడుతున్నది? అని ఇంకా ఎన్నో ప్రశ్నలు వేసాడు (2-5-1 to 8) - తండ్రీ! నీవు కేవలము నాకేగాదు సకల జీవులకును తండ్రివి. దేవతలలో శ్రేష్ఠుడవు. సృష్టికర్తవు. నీకు నమస్కారము. నాకు ఆత్మతత్త్వసాక్షాత్కారము కలుగునట్లు జ్ఞానోపదేశము చేయుము

(*నారద ఉవాచ – దేవదేవ నమః తే అస్తు భూతభావన పూర్వజ తత్ విజానీహి యత్ జ్ఞానం ఆత్మతత్త్వ నిదర్శనమ్ ॥* 2-5-1). ప్రభూ! ఈ విశ్వముయొక్క లక్షణమేమి? దీనికి ఆధారమేమి? దీనిని సృష్టించినవారు ఎవరు? ఇది దేనిలో లయమగును? ఇది ఎవరి ఆధీనములో నుండును? యథార్థముగా ఈ విశ్వమనగా ఏమి? దీని తత్త్వమును నాకు బోధపరచుము (*యత్ రూపం యత్ అధిష్ఠానం యతః సృష్టం ఇదం ప్రభో! యత్ సంస్థం యత్ పరం యత్ చ తత్ తత్త్వం వద తత్త్వతః ॥* 2-5-2). నీవు సర్వజ్ఞుడవు, పూజ్యుడవు. భూత, భవిష్యత్, వర్తమానములకు నీవే స్వామివి. ఈ విశ్వమంతయును కరతలామలకము వలె నీ జ్ఞానదృష్టిలో అంతర్గతమైయున్నది (*సర్వం హి ఏతత్ భవాన్ వేద భూత భవ్య భవత్ ప్రభుః । కరామలకవత్ విశ్వం విజ్ఞానావసితం తవ ॥* 2-5-3). నీకు ఈ విజ్ఞానము ఎట్లు ప్రాప్తించినది? నీవు ఈ సృష్టిని కావించుటకు ఆధారమేమి? నీకు స్వామి ఎవరు? నీ స్వరూపమేమి? (నీ స్వరూపము ఎట్టిది?) నీవు ఒక్కడవే నీ మాయద్వారా (by your Intelligence) పంచ భూతాత్మకమైన ప్రాణులను సృష్టించుచున్నావు. ఇది మిక్కిలి ఆశ్చర్యకరము (*యత్ విజ్ఞానః యత్ ఆధారః యత్ పరః త్వం యత్ ఆత్మకః । ఏకః సృజసి భూతాని భూతైః ఏవ ఆత్మమాయయా॥* 2-5-4). సాలెపురుగు తననుండి వెలువడిన సూత్రము (దారము)తోనే గూడు అల్లుకొని, అందే మసలుకొనుచుండును. అట్లే నీవు నీ శక్తిని ఆశ్రయించి, అనాయాసముగా ప్రాణులను ఉత్పన్నము గావించుచు వాటిని కర్మలకు ప్రోత్సహించుచుందువు. ఐనను, దానివలన నీకు ఎట్టి ప్రయాసము ఉండదు (*ఆత్మన్ భావయసే తాని న పరాభావయన్ స్వయం । ఆత్మశక్తిం అవష్టభ్య ఊర్ణనాభిః ఇవ అక్లమః ॥* 2-5-5). ప్రభూ! ఈ జగత్తునందలి ఉత్తమ – మధ్యమ – అధమ వస్తువులు అన్నియును నామ, రూప, గుణాత్మకములే. అటులే కార్యకారణాత్మకమగు ఈ జగత్తు అంతయు నీవలననే తప్ప ఇతరులెవరివలనను ఇది సృష్టింపబడలేదని నేను అనుకొందును (*న అహం వేద పరం హి అస్మిన్ న అపరమ్ న సమమ్ విభో! నామ రూప గుణైః భావ్యం సత్ అసత్ కించిత్ అన్యతః ॥* 2-5-6). ఈ విధముగా నీవు సర్వేశ్వరుడవేయైనను, ఏకాగ్రచిత్తముతో తీవ్రమైన తపస్సును ఆచరించితివి. దీనినిబట్టి నీకంటెను అధికుడు ఎవ్వడైనను ఉన్నాడా? అని నాలో శంక కలుగుచున్నది (*సః భవాన్ ఆచరత్ ఘోరం యత్ తపః సుసమాహితః । తేన ఖేదయసే నః త్వం పరా శంకామ్ చ యచ్ఛసి ॥* 2-5-7). తండ్రీ ! నీవు సర్వజ్ఞుడవు, సర్వేశ్వరుడవు. కనుక, నేను అడిగిన ఈ విషయములను అన్నింటిని నా బుద్ధికి అవగత-మగునట్లుగా దయతో విశదీకరింపుము (*ఏతత్ మే పృచ్ఛతః సర్వం సర్వజ్ఞ సకల ఈశ్వర । విజానీహి తథా ఏవ ఇదం అహం బుధ్యే అనుశాసితః ॥* 2-5-8). (ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానాలు తెలియపరిచేదే శ్రీమద్భాగవతము).

బ్రహ్మ ఉవాచ: నారదా ! అందరి సందేహము ఇదే. భగవత్ వీర్యము పరాక్రమము, వైభవములు, శక్తిని తెలియజేసే అవకాశము ఇచ్చావు (2-5-9). వాస్తవముగా నన్ను గూర్చి నీవు సర్వజ్ఞుడు, సర్వేశ్వరుడు మొదలగు మాటలచే పేర్కొనిన విషయమేదియు అసత్యముగాదు. ఏలయన? నాకంటెను అధికుడైన పరమాత్మయొక్క తత్త్వమును గూర్చి ఎరుగనంతవరకు 'ఇదియంతయును నా ప్రభావమే' యని లోకమునకు

గోచరించుట సహజము. యథార్థముగా ఈ సమస్తసృష్టికిని ఆ పరమశక్తి స్వరూపుడగు స్వామియే కారణము (*న అనృతం తవ తత్ చ అపి యథా మామ్ ప్రబ్రవీషి భోః । అవిజ్ఞాయ పరం మత్తః ఏతావత్ త్వం యతః హి మే ॥* 2-5-10). ఎవ్వరి వల్ల సూర్యచంద్రులు అగ్ని నక్షత్రాలు ప్రకాశింపబడుతున్నాయో అతడే స్వామి (*యేన స్వరోచిషా విశ్వం రోచితం రోచయామి అహమ్ । యథా అర్కః అగ్నిః యథా సోమః యథా ఋక్ష గ్రహ తారకాః* 2-5-11), అతనికి నమస్కారము "తస్మై నమో భగవతే వాసుదేవాయ ధీమహి" (ద్వాదశి అక్షరమంత్రము). స్వామి మాయ ఎంత గొప్పదంటే దాన్ని ఎవ్వరు గెలువగలరు? ఎలాగంటే నేను సృష్టికర్తను - జగద్గురువును అనుకుంటారు, అదే కఠినమైన మాయ. కాని నాకు ఆధారము శ్రీవాసుదేవుడే అసలైన జగద్గురువు (*తస్మై నమః భగవతే వాసుదేవాయ ధీమహి । యత్ మాయయా దుర్జయయా మాం వదన్తి (బ్రువంతి) జగత్ గురుమ్ ॥* 2-5-12), మాయచే మోహము చెందినవారు "నేను నాది" (అహంకారము - మమకారము) అని అనుకుంటారు. ఈ మాయ ఆ స్వామి యెదుట నిలువజాలదు. ఇది ఎల్లప్పుడును ఆ స్వామికి భయపడుచుండును. కాని, ఈ జగత్తునందలి అజ్ఞానులు ఆ పరమాత్మయొక్క మాయచే మోహితులై 'ఇది నేను, ఇది నాది' (అహంకార మమకారములు) అను భావముతో పరస్పరము ద్వేషించుకొనుచుందురు (*విలజ్జమానయా యస్య స్థాతుం ఈక్షాపథే అముయా। విమోహితాః వికత్థన్తే మమ అహం ఇతి దుర్ధియః* 2-5-13).

బ్రహ్మగా సృష్టికర్తను నేనే అయినా, అది స్వామి ఇచ్చిన జ్ఞానము వల్లనే చేయగలిగాను. ద్రవ్యము (పంచ భూతములు, శరీరము), కర్మ (కర్మేంద్రియములు), కాలము (ప్రవర్తకము), వారి వారి స్వభావములతో గల జీవులు, నేను - అంతా స్వామివే. స్వామికంటే అన్యథా వేరే పదార్థం లేదు (*ద్రవ్యం కర్మ చ కాలః చ స్వభావః జీవః ఏవ చ । వాసుదేవాత్ పరః బ్రహ్మన్ న చ అన్యః అర్థః అస్తి తత్త్వతః ॥* 2-5-14). దేవతలందరూ నారాయణుని శరీరము నుండి వచ్చినవారే. అన్ని లోకాలు, యజ్ఞములు అన్నీ నారాయణపరములే. వేదములు శ్రీమన్నారాయణుని ప్రతిపాదించుచున్నవి. దేవతలు ఎల్లరును ఆ వైకుంఠవాసుని అంగములనుండియే ఉద్భవించిరి. లోకములన్నియును ఆ శ్రీహరిచేతనే నడుపబడుచున్నవి. క్రతువులన్నింటిద్వారా శ్రీమహావిష్ణువే ఆరాధింపబడుచున్నాడు (*నారాయణపరాః వేదాః దేవాః నారాయణ అంగజాః । నారాయణపరాః లోకాః నారాయణపరాః మఖాః ॥* 2-5-15). అన్ని యోగములు, తపస్సులు ఆయన గూర్చే చేయాలి, మనందరికీ గతి ఆయనయే, అన్ని జ్ఞానములు ఆయనవే (*నారాయణపరః యోగః నారాయణపరం తపః । నారాయణపరం జ్ఞానం నారాయణపరా గతిః ॥* 2-5-16). అతనే సకలజగత్తులు ఎరిగినవాడు - జ్ఞాత, అధిపతి, నిత్యుడు, ద్రష్ట, సృష్టికర్త, నన్ను సృష్టించినది కూడా ఆయనయే. అతని సంకల్పముచే ప్రేరేపింపబడి, నేను మళ్ళీ సృజిస్తున్నా (*తస్య అపి ద్రష్టుః ఈశస్య కూటస్థస్య అఖిలాత్మనః సృజ్యం సృజామి సృష్టః అహం ఈక్షయా ఏవ అభిచోదితః ॥* 2-5-17). స్వామి నిర్గుణుడు అయినా సృష్టికార్యమునకై, దానిని పోషించుటకై అవసరమైనప్పుడు దానిని లీనము చేయుటకై త్రిగుణములను తీసుకుంటాడు. అవి సత్త్వము, రజస్సు మరియు తమస్సు (*సత్త్వం రజః తమః ఇతి*

నిర్గుణస్య గుణాః త్రయాః స్థితి సర్గ నిరోధేషు గృహీతాః మాయయా విభోః 2-5-18) కార్యము (ద్రవ్యము - శరీరము), కారణము (జ్ఞానము - ఇంద్రియములు), కర్త (జీవుడు - క్రియాశీలుడు) వీటిని స్వామి వ్యక్తపరిచాడు, అదే సృష్టి. బంధములేని జ్ఞాని జీవుడు వీటిచే (అవిద్య - అజ్ఞానము - ప్రకృతి) బంధింపబడుటచే బద్ధజీవుడు అవుతున్నాడు. అందుకే జీవుడు స్వామి మాయచే కప్పబడుతున్నాడు (*కార్య కారణ కర్తృత్వే ద్రవ్య జ్ఞాన క్రియాశ్రయాః । బధ్నన్తి నిత్యదా ముక్తం మాయినమ్ పురుషం గుణాః ॥* 2-5-19). జీవులు - ద్రవ్య జ్ఞాన క్రియలు అను ఈ మూడు లింగములతో ఇంద్రియవ్యాపారము చేసినా, ఇంద్రియజ్ఞానము వాడినా స్వామి కనబడడు. అట్టి స్వామి నాకు కూడా ప్రభువే *(సః ఏషః భగవాన్ లింగైః త్రిభిః ఏతైః అధోక్షజః । సు అలక్షిత గతిః (స్వలక్షితగతిః) బ్రహ్మన్ సర్వేషాం మమ చ ఈశ్వరః* 2-5-20). జీవుల కర్మ స్వభావముననుసరించి కాలానుగుణముగా వారు చేయుకర్మలను బట్టి మాయాధీశుడు మాయచే జీవుడిని బద్ధుడిగా చేస్తాడు. అన్ని ఎరిగిన స్వామి మన సంగతిని ఎప్పుడైనా స్వామి బయట పెట్టవచ్చును (*కాలం కర్మ స్వభావం చ మాయా ఈశః మాయయా స్వయా । ఆత్మన్ యదృచ్ఛయా ప్రాప్తం విబుభూషుః ఉపాదదే ॥* 2-5-21). స్వామి కాలము వల్లనే జీవుల గుణ ప్రభావములను చూపుతూ, గుణవైషమ్యమును చూపుతూ మహత్తత్త్వాన్ని ఆవిర్భవింపచేస్తాడు. మహత్తత్త్వము భగవత్ ప్రేరణ వల్ల వికారము చెంది దాని నుండి అహంకారతత్త్వము వెలువడుతుంది. ఇది మూడు రకములు - సాత్త్విక అహంకారమునుండి మనస్సు, ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు; రాజసిక అహంకారము నుండి బుద్ధి, ఇంద్రియములు, ప్రాణము; తామసిక అహంకారము నుండి పంచ భూతములు, భూతతన్మాత్రలు ఏర్పడతాయి. అహంకార ప్రేరణ వల్ల ద్రవ్యశక్తి నుండి పంచ భూతములు, జ్ఞానశక్తి నుండి జ్ఞానేంద్రియములు, క్రియాశక్తి నుండి కర్మేంద్రియములు ఏర్పడతాయి. మన గుణములు కూడా అహంకారముతోటే బయటపడ్తాయి (*కాలాత్ గుణవ్యతికరః పరిణామః స్వభావతః॥ కర్మణః జన్మ మహతః పురుషాధిష్ఠితాత్ అభూత్* 2-5-22, *మహతః తు వికుర్వాణాత్ రజః సత్త్వ ఉపబృంహితాత్ । తమః ప్రధానః తు అభవత్ ద్రవ్య జ్ఞాన క్రియాత్మకః ॥* 2-5-23, *సః అహంకారః ఇతి ప్రోక్తః వికుర్వన్ సమభూత్ త్రిధా। వైకారికః తైజసః చ తామసః చ ఇతి యత్ భిదా । ద్రవ్యశక్తిః క్రియాశక్తిః జ్ఞానశక్తి ఇతి ప్రభో ॥* 2-5-24).

తామస అహంకారము వికారము చెందడం వల్ల మొదట ఆకాశము (space/ether) యొక్క సూక్ష్మావస్థ - తన్మాత్ర - శబ్దతన్మాత్ర ఏర్పడుతుంది. శబ్దతన్మాత్ర వ్యక్తమైతే దాని గుణము శబ్దము. శబ్దము యొక్క సూక్ష్మావస్థ శబ్దతన్మాత్ర- (Shabda-tanmatra is the finer form of sound waves. Shabda-tanmatra is nothing but Electromagnetic waves. They can be converted to sound waves to exhibit their property - guna . E.M. radiation can travel in ether / space / aakasha). గుణములేని ద్రవ్యము ఉండదు. కావున గుణమే మొదలుపుట్టుతుంది (సూక్ష్మావస్థ - తన్మాత్ర). తన్మాత్ర నుండి పుట్టినది ద్రవ్యము. శబ్దతన్మాత్ర నుండి ఆకాశద్రవ్యము ఏర్పడుతుంది. దాని గుణము శబ్దము (*తామసాత్ అపి భూతాదేః వికుర్వాణాత్ అభూత్ నభః । తస్య మాత్రా గుణః శబ్దః లింగం యత్ ద్రష్టృ దృశ్యయోః ॥* (2-5-25).

ఆకాశం వికారము చెందడం వల్ల స్పర్శతన్మాత్ర దాని నుండి వాయువు ద్రవ్యము ఏర్పడుతుంది. వాయువులో స్పర్శతో పాటు దానికి కారణమైన శబ్దగుణము కూడా ఉంటుంది. వాయులక్షణము - ఓజః (ప్రవర్తింప చేసేది - Sense perception - ఇంద్రియములు పనిచేయాలంటే వాయువు అవసరము), సహః (వేగ గుణము) బలము (ధారణశక్తి - ఇంద్రియములు, మనస్సు, శరీరమును ధరించే శక్తి కలది). ఇదే ప్రాణము - ప్రాణవాయువు (*నభసః అథ వికుర్వాణాత్ అభూత్ స్పర్శ గుణః అనిలః । పర అన్వయాత్ శబ్దవాన్ చ ప్రాణః ఓజః సహః బలమ్ ॥* 2-5-26).

వాయువు కాలముననుసరించి స్వామిఅనుగ్రహముతో వికారము చెందడం వల్ల దీని నుండి రూపతన్మాత్ర, దాని నుండి తేజస్సు లేక అగ్ని ఏర్పడింది. దీని లక్షణము రూపము (50%) మరియు స్పర్శ శబ్దగుణములు (50%) (*వాయోః అపి వికుర్వాణాత్ కాల కర్మ స్వభావతః । ఉదపద్యత తేజః వై రూపవత్ స్పర్శ శబ్దవత్ ॥* 2-5-27), అగ్ని వికారము చెందడం వల్ల దాని నుండి రసతన్మాత్ర, రసమునకు మూలమైన జలము ఏర్పడినది. దీని లక్షణము రసమును గ్రహించుట (50%) మరియు రూపము, శబ్దము, స్పర్శ అనే వంశలక్షణాలు కూడా 50% కలిగి ఉంటుంది (*తేజసః తు వికుర్వాణాత్ ఆసీత్ అంభః రసాత్మకమ్ । రూపవత్ స్పర్శవత్ చ అంభః ఘోషవత్ చ పర అన్వయాత్ ॥* 2-5-28). జలము వికారము చెందడం వల్ల గంధతన్మాత్ర దాని నుండి భూమి ఏర్పడినది. దీని లక్షణము గంధము (వాసన 50%). మిగతా 50 % లక్షణాలు దాని వంశలక్షణమైన రసము, రూపము, స్పర్శ, శబ్దము (*విశేష తు వికుర్వాణాత్ అంభసః గంధవాన్ అభూత్ । పర అన్వయాత్ రస స్పర్శ శబ్ద రూప గుణాన్వితః ॥* 2-5-29). పంచీకృతము అయింది జగత్తు - దీన్ని పంచీకరణము అంటారు.

వైకారిక అహంకారము (సాత్త్విక అహంకారము) నుండి ఎల్లప్పుడు వికారము చెందు మనస్సు మరియు పదిమంది అధిష్ఠానదేవతలు ఏర్పడ్డారు. వీరు ఇంద్రియములను నియంత్రించుటచే వీరిని ఇంద్రియ అధిష్ఠానదేవతలు అని అంటారు. వారు - దిక్ (శ్రోతము - కర్ణము - శబ్దము), వాత (త్వక్- చర్మము - స్పర్శ), అర్క (దృక్ - నేత్రము - రూపము), ప్రచేతస (జిహ్వా, నాలుక, రుచి) అశ్వినిదేవతలు (ఘ్రాణ - నాసిక - గంధము), వహ్ని (వాక్ - నోరు - మాట), ఇంద్ర (ధోర్ - హస్తము - వ్యాపారము), ఉపేంద్ర (అంఘ్రి - పాదములు - నడచుట), మిత్ర (పాయువు /గుదము - మల విసర్జన, మృత్యువుకు మూలము, నరకము, హింస), బ్రహ్మ (మేఢ్ర - ఉపస్థ / శిశ్నము - వీర్యము / రేతస్సు వల్ల ఆనందము, సంతానము) (*వైకారికాత్ మనః జజ్ఞే దేవాః వైకారికాః దశ । దిక్ వాత అర్క ప్రచేతః అశ్వి వహ్ని ఇంద్ర ఉపేంద్ర మిత్రకాః ॥* 2-5-30).

తైజసిక అహంకారము నుండి (రాజసిక అహంకారము నుండి) బుద్ధి, ప్రాణము, జ్ఞానశక్తి (జ్ఞానేంద్రియములు) మరియు క్రియాశక్తి (కర్మేంద్రియములు) గల 10 ఇంద్రియములు ఏర్పడ్డాయి. అవి శ్రోత్రమ్ (కర్ణము - చెవి), త్వక్ (చర్మము - రోమము), ఘ్రాణ (నాసిక - ముక్కు), దృక్ (నేత్రము - కన్నులు), జిహ్వా (నాలుక), వాక్ (మాట), ధోర్ (పాణి హస్తము - చేతులు), మేఢ్ర (ఉపస్థ, శిశ్నము), అంఘ్రి (పాదములు - కాళ్ళు) పాయువు

(గుదము) ఏర్పడ్డాయి. *(తైజసాత్ తు వికుర్వాణాత్ ఇంద్రియాణి దశ అభవన్ । జ్ఞానశక్తి క్రియాశక్తి బుద్ధిః ప్రాణః చ తైజసౌ శ్రోత్రమ్ త్వక్ ఘ్రాణ దృక్ జిహ్వాః వాక్ దోః మేఢ్ర అంఘ్రి పాయవః ॥* 2-5-31).

ఇలా భూతములు, ఇంద్రియములు, మనస్సు, గుణములు మొదలగునవి ఏర్పడ్డాయి. అవి కలవలేక అసమర్థంగా ఉండిపోయాయి. వాటిలో స్వామి అంశ చేరి తన శక్తి వల్ల అండకోశము ఏర్పడింది. వెయ్యి సంవత్సరములు ఇది జలము - నీటిలో (అండజలము - ప్రకృతి జలము - మూలజలం - కారణ జలము) ఉండి, ఇందు స్వామి అంశ (అనిరుద్ధుడు - నిరోధించలేని వ్యాప్తి కలవాడు - నిరోధం నాస్తి అనిరుద్ధతత్త్వము) చేరడంవల్ల వాటిని కలపడంవల్ల యోగనిద్ర పొందడంవల్ల జీవులకు కాలానుగుణంగా వారి కర్మస్వభావమును అంటగట్టడంవల్ల - అండకోశము నుండి సకల లోకాలతో విరాజిల్లే విరాట్ పురుషుడు ఏర్పడ్డాడు - బ్రహ్మాండాలు ఏర్పడ్డాయి. (*యదా ఏతే అసంగతాః భావాః భూత ఇంద్రియ మనః గుణాః । యదా అయతన నిర్మాణే న శేకుః బ్రహ్మవిత్తమ ॥* 2-5-32). (*తదా సంహత్య చ అన్యోన్యం భగవత్ శక్తి చోదితాః । సదసత్త్వం ఉపాదాయ చ ఉభయం ససృజుః హి అదః ॥* 2-5-33), (*వర్షపూగ సహస్రాంతే తత్ అండం ఉదకే శయమ్ । కాల కర్మ స్వభావస్థః జీవః అజీవం అజీవయత్ ॥* 2-5-34), (*సః ఏవ పురుషః తస్మాత్ అండం నిర్భిద్య నిర్గతః । సహస్ర ఊరు అంఘ్రి బాహు అక్షః సహస్ర ఆనన శీర్షవాన్ ॥* 2-5-35), విరాట్ పురుషుని నడుముపైభాగాన సప్త ఊర్ధ్వలోకాలు (భూః భువర్ స్వర్ మహర్ జన తప సత్య లోకాలు), నడుము క్రింది భాగమున సప్త అధోలోకాలు (అతల వితల సుతల తలాతల మహాతల రసాతల పాతాళ లోకములు ఏర్పడ్డాయి (*యస్య ఇహ అవయవైః లోకాన్ కల్పయన్తి మనీషిణః । కట్యాదిభిః అధః సప్త సప్త ఊర్ధ్వం జఘనాదిభిః ॥* 2-5-36).

అలాగే విరాట్పురుషుని ముఖమునుండి బ్రాహ్మణులు, బాహువులనుండి క్షత్రియులు, ఊరువుల నుండి వైశ్యులు, పాదముల నుండి శూద్రులు ఏర్పడ్డారు (*పురుషస్య ముఖం బ్రహ్మ క్షత్రం ఏతస్య బాహవః ఊర్వోః వైశ్యః భగవతః పద్భ్యాం శూద్రః అభ్యజాయత (వ్యజాయత) ॥* 2-5-37).

విరాట్పురుషునిలో గల లోకాల వర్ణన

General Classification of Trilokas
{ **పాదముల నుండి భూః లోకములు**
నాభి నుండి భువర్ లోకములు
హృదయము నుండి స్వర్లోకములు } **త్రైలోక్య రాజ్యం 2-5-38,42**

వీటిని ఈ క్రింది విధముగా వర్ణించవచ్చును -

ఊర్ధ్వ సప్త లోకాలు
{ **తల భాగమున సత్యలోకములు (బ్రహ్మలోకము)**
మెడ స్థానమున జనలోకములు
స్తనముల యందు తపోలోకాలు
వక్షస్థలము వద్ద మహర్ లోకములు

అధోలోకాలు

కటిస్థలము - నడుమున అతలలోకాలు
ఊరువులు - తొడల స్థానమున వితల లోకాలు
జానువులు - మోకాళ్ళు - సుతల లోకములు
జంగములు - పిక్కలు - తలాతల లోకములు
గుల్ఫములు - మడిమలు లేక చీలమండలు-మహాతలలోకములు
ప్రపాదములు - ముంగాళ్ళు-పాదములపైన రసాతలలోకములు
పాద తలములు - అరికాళ్ళ నుండి - పాతాళ లోకాలు ఉన్నాయి.

(*భూః లోకః కల్పితః పద్భ్యాం భువః లోకః అస్య నాభితః । హృదా స్వర్లోకః ఉరసా మహర్లోకః మహాత్మనః ॥* 2-5-38), (*గ్రీవాయామ్ జనలోకః అస్య తపోలోకః స్తనద్వయాత్ । మూర్ధభిః సత్యలోకః తు బ్రహ్మలోకః సనాతనః ॥* 2-5-39), (*తత్ కట్యాం చ అతలం క్లుప్తం ఊరుభ్యాం వితలం విభోః । జానుభ్యాం సుతలం శుద్ధం జంఘాభ్యాం తు తలాతలమ్ ॥* 2-5-40), (*మహాతలం తు గుల్ఫాభ్యాం ప్రపదాభ్యాం రసాతలమ్ । పాతాలం పాదతలతః ఇతి లోకమయః పుమాన్ ॥* 2-5-41).

(*భూర్లోకః కల్పితః పద్భ్యాం భువర్లోకః అస్య నాభితః । స్వర్లోక కల్పితః మూర్ధ్నా ఇతి వా లోకకల్పనా ॥* 2-5-42).

లోకములు ఏర్పడిన పద్ధతి – విరాట్‌రూపము లేక విశ్వరూప ఆవిర్భావము

మూలప్రకృతి-అవ్యక్తము-ప్రధానము అనగా
జీవుల సూక్ష్మరూపము శ్రీవత్స పుట్టుమచ్చ-శ్రీహరి-శ్రీవాసుదేవుని వక్షస్థలమున ఉంటుంది.

→ స్వామి సంకల్పముతో క్షోభ చెందడం వల్ల →

మహత్తత్త్వము-బుద్ధితత్త్వము-జ్ఞానతత్త్వము-అనగా గుణములు వ్యక్తము అయిన స్థితి. ఇది బ్రహ్మస్థానము ప్రద్యుమ్నుడు అధిపతి

↓ స్వామి ప్రేరణ వల్ల కాలానుగుణంగా 2-5-25

అహంకారతత్త్వము వెలువడుతుంది. ఇది రుద్రస్థానము. అధిపతి సంకర్షణుడు

↓

తామస అహంకారము = తమస్సు
↓ = **ద్రవ్యశక్తి ప్రధానము** 2-5-25
శబ్దతన్మాత్ర
↓
ఆకాశము – ద్రవ్యము (100% శబ్ద లక్షణము)
↓
స్పర్శతన్మాత్ర
↓
వాయువు – ద్రవ్యము (50% స్పర్శ లక్షణము)
(50% శబ్ద లక్షణము)
↓
రూపతన్మాత్ర
↓
అగ్ని – ద్రవ్యము (50% రూప లక్షణము)
(50% స్పర్శ, శబ్దలక్షణము)
↓
రసతన్మాత్ర
↓
జలము – ద్రవ్యము (50% రసలక్షణము)
(50% రూప, స్పర్శ, శబ్దలక్షణము)
↓
గంధతన్మాత్ర
↓
భూమి – ద్రవ్యము (50% గంధలక్షణము)
(50% రూప, స్పర్శ, శబ్దలక్షణము)
దీన్ని పంచీకరణము అంటారు.

రాజసిక అహంకారము= తైజసికము
↓ **క్రియాశక్తి ప్రధానము** 2-5-31
బుద్ధి + ప్రాణము + 5 జ్ఞానేంద్రియములు
దేవత బ్రహ్మ 5 కర్మేంద్రియములు

జ్ఞానేంద్రియములు
శ్రోత్రము – శబ్దము – కర్ణము — దిక్కు – వేదశబ్దము, తీర్థములకు మూలం
త్వక్ – స్పర్శ – చర్మము — వాత, వాయువు అందానికి మూలం (ఓషధి) – చర్మము; అనిల దేవత వల్ల దురద, గ్రాహకము 2-5-30
ఘ్రాణ – గంధము – నాసిక — అశ్వినీ దేవతలు – మోదమునకు, ఓషధులకు నిలయము
దృక్ – రూపము – నేత్రము — అర్క, త్వష్ట – స్వర్గమునకు మార్గము, తేజస్సుకు మూలము
జిహ్వ – రసము, రుచి – నాలుక — ప్రచేతసులు – వరుణ – రుచి

కర్మేంద్రియములు
వాక్ – మాట – నోరు — వహ్ని = అగ్ని నోటి దేవత
ధోర్ – వ్యాపారము – హస్తము — ఇంద్రుడు = దేవతలు
వృత్తి – వర్తకము
మేఢ్ర – సృష్టికార్యము – శిశ్నము –ఉపస్థ — బ్రహ్మ ప్రజాపతి (కా:) – ఆనందంతో సంతానము పొందాలి. రేతస్సు – వీర్యమునకు మూలము
అంఘ్రి – తీర్థములకు నడుచుట – పాదములు — ఉపేంద్రుడు – సకల లోకములు, తీర్థములకు మూలము– విష్ణుస్థానము
పాయువు – మలవిసర్జన – గుదము — మిత్రదేవత – హింస, నరకము, మృత్యువుకు మూలము

సాత్త్విక అహంకారము=వైకారికము
↓ **జ్ఞాన శక్తి ప్రధానము** 2-5-31
మనస్సు (చంద్రస్థానము) + 10 ఇంద్రియ
అధిష్ఠాన దేవతలు (అనిరుద్ధుడు అధిపతి) 2-5-30

అధిష్ఠాన దేవత చేయు కార్యము:

పంచ భూతములు, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారము (భగవద్గీత 7-4), ఇంద్రియములు, గుణములు, ఇంద్రియఅధిష్ఠానదేవతలు మరి వారు నియంత్రించు బద్ధజీవులు (భగవద్గీత 7-5) - ఇవి అన్ని కలవడానికి వాటిలో సామర్థ్యము లేకపోయినది (2-5-32). స్వామి తన శక్తితో వీటిలోకి ప్రవేశించి, వాటిని అన్వయించాడు (*భగవత్ శక్తి చోదితా; సంహత్య చ అన్యోన్యమ్* : 2-5-33). అలా చేయడంవల్ల వేల సంవత్సరముల తర్వాత కారణజలములో అండకోశము ఏర్పడినది (2-5-34). ఈ అండానికి ప్రాణశక్తి అనిరుద్ధస్వామి ఇవ్వగానే అది హిరణ్మయమైనది (అనిరుద్ధతత్త్వము)- బంగారు అండకోశము ఏర్పడినది. ఆ బంగారు అండకోశమున గర్భజలంలోకి స్వామి ప్రవేశించి (సంకర్షణుడు - ఆదిశేషుడు) ఆయన నాభికమలము నుండి నేను (బ్రహ్మ) ఆవిర్భవించాను (3-8-10,15; 2-8-8; 2-10-10,11). నేను (బ్రహ్మదేవుడు) జీవులకు తగిన శరీరములు ఇచ్చాను (3-26-50). అలా దేవతలు, మానవులు, జంతువులు, వివిధ లోకాల వాసులకు శరీరాలు ఏర్పడ్డాయి. లోకాలు లోకనివాసులు - ఇదంతా స్వామి యొక్క విరాట్ రూపము - స్థూలరూపము. విరాట్‌పురుషుడిలో పాదాల చెంత భూలోకాలు, నాభివద్ద భువర్లోకాలు, హృదయం వద్ద స్వర్ లోకాలు ఉన్నాయి. దీన్నే ఇంకా విపులీకరించవచ్చును. నడుము క్రింద అధోలోకాలు- పాదములపైన రసాతలం, అరికాళ్ళు పాతాళం, నడుము అతలము, ఊరువులు వితలము, మడిమలు మహాతలము మొదలగునవి. విరాట్ పురుషుడి నడుముపైన ఊర్ధ్వలోకాలు - వక్షస్థలము మహర్‌లోకము, స్తనము తపోలోకము, మెడ జనలోకము, తల సత్యలోకము. ఇలా మనము చూసేదంతా స్వామి స్థూలరూపము (2-1-26,27; 2-5-39) అదే బ్రహ్మాండము. దానినే శివలింగరూపమున ఆరాధిస్తారు, అభిషేకిస్తారు. స్వామి మరో అంశగా సూక్ష్మరూపంలో జీవులలో అంతర్యామిగా పరమాత్మగా ఉంటాడు. అదే ముందు చెప్పబడిన సూక్ష్మపురుష ధ్యానవిధి. స్వామి నిజరూపము - సత్‌చిత్ ఆనందమంగళ ఘనశ్యాముడు వైకుంఠ, గోలోకములలో విహరిస్తాడు. ఆయన అంశనే ఈ విరాట్ - విశ్వరూపము మనము దాంట్లోనే ఉన్నాము.

విరాట్‌పురుషుని పంచ రూపములు-భూతమయః ఇంద్రియమయః విజ్ఞానమయః ప్రాణమయః లోకమయః (పంచాయతనం, అర్ధ - పంచకము అందుకే పంచాహ్నిక ఉత్సవములు చేయుట విరాట్ పురుషుని తృప్తికై చేస్తారు).

భౌతిక జగత్తు-మర్త్యలోకములు-బ్రహ్మాండము మరియు దివ్యలోకములు లేక వైకుంఠలోకములు- బ్రహ్మదేవుడిచే విరాట్‌పురుషుని విభూతుల వర్ణన - పురుషసూక్తము యొక్క అంతర్గతము-విరాట్‌పురుషుని శివలింగరూపమున ఆరాధన

బ్రహ్మోవాచ: నారదుడికి ఇలా తెలియజేశాడు

విరాట్‌పురుషుని నోటిలో అగ్ని ఉండడం వల్ల వాక్కు - మాటలు వెలువడుతాయి (అందుకే శ్రీకృష్ణుడి దావానల భక్షణలీల). విరాట్ పురుషుని సప్త ధాతువులు - (చర్మము, మాంసము, రక్తము, మేధో, మజ్జ, అస్థి, స్నాయువులు)- ఛందస్సులు. అవి గాయత్రి, ఉష్ణిక్, జగతి, అనుష్టుప్, బృహతి, త్రిష్టుక్, మహతి.

వీటి పోషణ – దేవతలకు అన్నము హవ్యము, పితృదేవతలకు అన్నము కవ్యము. విరాట్ పురుషుడి నాలుక అన్ని రసములకు మూలము (రుచిని చెప్తుంది) (*బ్రహ్మో ఉవాచ – వాచాం వహ్నేః ముఖం క్షేత్రం ఛందసాం సప్త ధాతవః । హవ్యకవ్య అమృత అన్నానాం జిహ్వా సర్వ రసస్య చ ॥* 2-6-1).

విరాట్‌పురుషుని నాసిక అన్ని రకముల వాయువులకు – ప్రాణ, అపాన, ఉదాన, సమాన, వ్యాన, నాగ, కూర్మ, కృకర, దేవదత్త, ధనంజయ వాయువులకు మూలము (మాట్లాడడానికి నోటి నుండి వెలువడే వాయువు – నాగ – అందుకే విషము కక్కకు – మౌనము వహించు; కన్నులు తెరువడానికి బయటకు వచ్చే గాలి – కూర్మ, తుమ్మేటప్పుడు వచ్చే వాయువు – కృకర; ఆవలింపులో వచ్చేవాయువు – దేవదత్త, చచ్చిన శరీరములో ఉండే వాయువు ధనంజయ). నాసిక చేసే పని ఘ్రాణము, దానివల్ల మోదము, ప్రమోదము కలుగుతాయి. దీని అధిష్ఠాన దేవత అశ్వినీదేవతలు – వీరు ఓషధులకు మూలము, ఘ్రాణేంద్రియము అశ్వినీదేవతల వల్లనే పనిచేస్తుంది (*సర్వ అసూనాం చ వాయోః చ తత్ నాసే పరమాయనే। అశ్వినోః ఓషధీనాం చ ఘ్రాణః మోద ప్రమోదయోః* 2-6-2).

విరాట్‌పురుషుని కన్నులు అన్ని రూపములకు తేజస్సులకు మూలము. నేత్ర గోళములకు అధిష్ఠాన దేవత సూర్యుడు. చెవి అన్ని దిక్కులకు, వేదములకు, తీర్థములకు మూలము. ఆకాశము నుండి పుట్టు శబ్దములను గ్రహించునది శ్రోత్రేంద్రియము (*రూపాణాం తేజసాం చక్షుః దివః సూర్యస్య చ అక్షిణీ । కర్ణౌ దిశాం చ తీర్థానాం శ్రోత్రం ఆకాశ శబ్దయోః ॥* 2-6-3).

విరాట్‌పురుషుని శరీరమును కప్పు చర్మము అన్ని వస్తువులకు అందమునకు మూలము. నఖము నుండి శరీరము వరకు కప్పుతూ స్పర్శను గ్రహిస్తుంది. వాయువును గ్రహిస్తుంది. ఇది అన్ని యజ్ఞములకు మూలము. విరాట్ పురుషుని రోమముల నుండి ఏర్పడ్డవి– వృక్షములు, మొలకలు – దర్భలతోటే యజ్ఞములు. కేశములు, శ్మశ్రు (మీసములు), గోళ్ళు– శిలలకు, లోహములకు మేఘములకు, మెరుపులకు మూలము (2-6-4,5). బాహువులు అష్టదిక్పాలకులకు మూలము. వీరు లోకములను కాపాడువారు. విరాట్‌పురుషుడు అడుగువేయుట (ఉదా: త్రివిక్రముడు) ముల్లోకాలకు క్షేమకరము, రక్షణ. శ్రీహరి చరణములు అన్ని రకముల కోరికలు తీర్చునవి. శిశ్నమున ఉండునది ఉపస్థ ఇంద్రియము. దీనివల్లనే సంతానము, ఆనందము కలుగుతాయి. విరాట్ పురుషుని శిశ్నముల నుండి వెలువడునది– నీరు, వర్షములు (2-6-6,7,8).

మిత్రదేవత గుదస్థానములో ఉండి మలినాలు బయటకు పంపిస్తూ ఆరోగ్యము కాపాడే మిత్రుడు. పగటి నిద్ర, రాత్రి నిద్ర లేకపోవుట, అధిక స్త్రీ సంగమము మలమూత్రములను దిగ్బంధింపచేస్తాయి. హింస, దురదృష్టము కలవారికి మృత్యువు ఈ రంధ్రము గుండానే పోతుంది. మిత్ర స్థానము మృత్యుస్థానము కూడా అవుతుంది. విరాట్‌పురుషుడి వీపు – అధర్మము, చీకటి, అజ్ఞానము, అవిద్యకు ఆశ్రయము (*పరాభూతేరధర్మస్య తమసశ్చాపి పశ్చిమః ।* 2-6-9). నరములు నదులు. ఎముకలు పర్వతములు. ఉదరము – అవ్యక్తమునకు (ప్రధానము) అనగా ప్రకృతి, రసములు, సముద్రాలు మరియు సకల ప్రాణములకు

నిలయము (ప్రళయకాలమున వటపత్రశాయి బ్రహ్మాండాలను ఉదరమున ఉంచుతాడు (విరాట్‌పురుషుని హృదయము మరియు మనస్సు భక్తులకు నిలయము) *అవ్యక్తరససింధూనాం భూతానాం నిధనస్య చ । ఉదరం విదితం పుంసో హృదయం మనసః పదమ్ ॥* (2-6-10).

విరాట్‌పురుషుని అంతఃకరణము ధర్మమునకు నిలయము. నీకు (నారద) నాకు (బ్రహ్మ), శివునకు, కుమారులకు (సనక, సనాతన, సనందన సనత్ కుమారులు) లభ్యమయ్యే విజ్ఞానమునకు చోటు అదియే (*ధర్మస్య మమ తుభ్యం చ కుమారాణాం భవస్య చ । విజ్ఞానస్య చ సత్త్వస్య పరస్యాత్మా పరాయణమ్ ॥* 2-6-11). మనమంతా ఉన్నది విరాట్ పురుషుడిలోనే. అలాగే నేను, నీవు, శంకరుడు, మునులు, దేవతలు, అసురులు, నరులు, నాగులు (నాగలోకవాసులు), పక్షులు, మృగములు, సరీసృపములు (సర్పములు), గంధర్వులు, అప్సరసలు, యక్షులు, రాక్షస - భూతగణములు - ఉరగములు, పశువులు, పితృలు, సిద్ధులు, విద్యాధరులు, చారణులు, వృక్షములు, సకలప్రాణులు, జలచరములు, ఆకాశ భూచరములు, నక్షత్రములు, ఉల్కలు, రాశులు, మెరుపులు, మేఘములు అన్ని ఆ విరాట్ పురుషుని అంతర్గతములే. బ్రహ్మాండాలతో గల విశ్వమంతయు కేవలము ఆ స్వామియందు జానెడు - పది అంగుళములు పరిమాణములోనే వ్యాపించి ఉన్నది (అదే శ్రీవత్స అనే పుట్టుమచ్చగా స్వామి వక్షస్థలమున గలదు. వేదాంత ప్రక్రియలో అంగుష్ఠే స కనిష్ఠే స్యాత్ వితస్తిః ద్వాదశాంగుళః-అమరకోశము-ఇదే దశాంగుళన్యాయము- స్వామి యొక్క ఒక పాద ప్రమాణములో ఈ విశ్వమంతయు అమరియున్నది) (*అహం భవాన్ భవః చ ఏవ తే ఇమే మునయః అగ్రజాః । సుర అసుర నరాః నాగాః ఖగాః మృగ సరీసృపాః ॥, గన్ధర్వాప్సరసః, యక్షాః రక్షఃభూతగణః ఉరగాః । పశవః పితరః సిద్ధాః విద్యాధ్రాః చారణాః ద్రుమాః ॥ అన్యే చ వివిధాః జీవాః జల స్థల నభ ఓకసః । గ్రహ ఋక్ష కేతవః తారాః తాడితః స్తనయిత్నవః॥, సర్వం పురుషః ఏవ ఇదం భూతం భవ్యం భవత్ చ యత్ । తేన ఇదం ఆవృతం విశ్వం వితస్తిమ్ అధితిష్ఠతి ॥* 2-6-13,14,15,16). భూత భవిష్యత్ వర్తమాన కాలములలో వచ్చినవి, ఇప్పుడు ఉన్నవి, రాబోయేవి అన్నీ విరాట్‌పురుషునిలోనే ఉన్నాయి. విరాట్‌పురుషుడు విశ్వరూపుడైననూ, మన శరీరరూపుడై జీవులను నియంత్రిస్తాడు. అది ఎలా అంటే, హృదయమున అంతర్యామిగా ఉండి ఇంద్రియములను జీవుల కోరికననుసరించి అనుభవించేటట్లు చేస్తాడు. శరీరము బయట ఉండి ఇంద్రియాలకు కావలసినవి అందిస్తాడు. ఇంద్రియముల లోపల బయట ఉండేవాడు అంతటా ఉన్నవాడు విరాట్‌పురుషుడు (*సర్వం పురుష ఏవేదం భూతం భవ్యం భవచ్చ యత్ । తేనేదమావృతం విశ్వం వితస్తిమధితిష్ఠతి ॥* 2-6-16), (*స్వధిష్ణ్యం ప్రతపన్ ప్రాణః బహిః చ ప్రతపతి అసౌ । ఏవం విరాజం ప్రతపన్ తపతి అన్తః బహిః పుమాన్ ॥* 2-6-17) (*అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణః స్థితః*).

అన్నింటిలో విరాట్‌పురుషుడు ఉన్నా దేనికీ లొంగనివాడు. ఈ ప్రపంచాన్ని, భోగ్య పదార్థములను అంటనివాడు విరాట్‌పురుషుడు. *అమృతస్య, అభయస్య ఈశః మర్త్యమ్* (2-6-18) - మర్త్యులకు అమృతాన్ని ప్రసాదిస్తాడు. ఎందుకంటే స్వామి అమృతమూర్తి, అమృతనిధి-ఉతామృతత్వస్యేశానః-పురుషసూక్తము.

వాడి మహిమలు అంతు చిక్కనివి. మోక్షము, క్షేమము, అభయము (రక్షణ) ఈ మూడింటిని అన్ని జీవులకు కల్పిస్తాడు. (జీవులు మూడు విధములు- బద్ధజీవులు, ముక్తులు, నిత్యులు- సంసారములోకి రానివారు). బద్ధ జీవరాశులతోగల బ్రహ్మాండాలు- లోకాలు ఒక పాదస్థలమున ఉంటే (1/4), వీటికి అతీతమైన మూడు పాదముల స్థలమున (3/4) కలవి దివ్యలోకాలు (*పాదోఽస్య విశ్వాభూతాని । త్రిపాదస్యామృతం దివి* – వేదము–పురుషసూక్తము). దివ్యలోకాలలో ఉండువారు పుట్టుక లేనివారు – నిత్యులు. ప్రకృతిని ఆరాధించే గృహమేధులు, అవైదికులు (*అబ్రుహద్ వ్రతః*) ముల్లోకాలలో (భూభువర్ స్వర్‌లోకాలు) సంచరిస్తూ మర్త్యలోకాలలో ఉంటారు. స్వామి లీలా విభూతులు అనంతకోటి బ్రహ్మాండాలైన మర్త్యలోకములలో జీవుల ఉద్ధరణకై జరుగుతుంటాయి. అలాగే స్వామి నిత్య విభూతులు పరమపదమున గల ముక్తులు, నిత్యులను ఆనందింప చేస్తుంటాయి (*సః అమృతస్య అభయస్య ఈశః మర్త్యం అన్నం యత్ అత్యగాత్ । మహిమా ఏషః తతః బ్రహ్మన్ పురుషస్య దురత్యయః ॥* 2–6–18, *పాదేషు సర్వ భూతాని పుంసః స్థితిపదః విదుః । అమృతం క్షేమం అభయం త్రిమూర్ధ్నః అధాయి మూర్ధసు ॥* 2–6–19, *పాదాత్రయః బహిః చ ఆసన్ అప్రజానాం యే ఆశ్రమాః । అన్తః త్రిలోక్యాః తు అపరః గృహమేధః అబృహద్వ్రతః ॥* 2–6–20).

[భౌతికజగత్తునందు మన అనుభవమునగల విశ్వమువంటి విశ్వములు ఆవగింజలవలె అసంఖ్యాకములుగా కలవు. వానిలో ప్రతిదాని యందును మనము వసించుచున్నట్టి లోకమును బోలెడి లోకములు కోట్లాది కలవు. అద్వైతులు దాదాపుగా అపరిమితమగు భగవత్కాంతి (బ్రహ్మజ్యోతి) విస్తారముచే ఆకర్షితులు కాగా, భక్తులు అతని స్వీయరూపమునందే అనురక్తులైయుందురు. ఆ స్వీయరూపము నుండియే సమస్తము ఉద్భవించుచున్నది (*జన్మాద్యస్య యతః*), సూర్యకిరణములు సూర్యబింబమునందు కేంద్రీకృతమైయున్నట్లు బ్రహ్మజ్యోతి దివ్యజగమందలి అత్యున్నత లోకమైన గోలోకబృందావనమునందు కేంద్రీకృతమైయున్నది. భౌతికజగమునకు అతిదూరముగా నున్న అపరిమితమగు దివ్యలోకములు వైకుంఠనామము గల ఆధ్యాత్మికలోకములతో నిండియున్నది. దివ్యలోకములు గల ఆధ్యాత్మిక ఆకాశమునందు అపరిమితముగా బ్రహ్మజ్యోతి విస్తరించి అందు సర్వ అసంఖ్యాక వైకుంఠలోకములుండును. భగవానుని యందు లీనమవగోరెడి నిరాకారవాదులకు బ్రహ్మజ్యోతి యందు కలియుటకు అవకాశమొసగబడును. వైకుంఠలోకములందుగాని, దివ్యలోకమగు గోలోక బృందావనమునందుగాని శ్రీకృష్ణభగవానుని సహచరులుగానగుటకు వారికి యోగ్యత ఉండదు. అట్టి దివ్యధామము భగవద్గీత యందు "మద్ధామము" అనియు (*న తద్భాసయతే సూర్యో న శశాంకో న పావకః । యద్గత్వా న నివర్తన్తే తద్ధామ పరమం మమ ॥* భగవద్గీత 15.6), 2–4–14 శ్లోకమునందు "భగవానుని స్వధామము" అనియు వర్ణింపబడినది. వైకుంఠలోకములు, గోలోకబృందావనము అన్నియును స్వయంప్రకాశమానములు. శ్రీకృష్ణుని ఆ స్వధామముచే వెదజల్లబడెడి కిరణములే బ్రహ్మజ్యోతి. ముండకోపనిషత్తు (2.2.10), కఠోపనిషత్తు (2.2.15), శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు (6.14) వంటి వేదములందు ఇంకను ఇట్లు ధృవీకరింపబడినది – *న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారకమ్ నేమా విద్యుతో భాన్తి కుతో అయమగ్నిః । తమేవ భాన్తమను భాతి సర్వమ్ తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి॥* – శ్రీకృష్ణభగవానుని స్వధామమునందు వెలుగు కొరకై సూర్య, చంద్ర, నక్షత్రాదుల అవసరము లేదు. విద్యుచ్ఛక్తి అవసరము

సైతము లేదన్నచో దీపముల గూర్చి వేరుగా తెలుపునదేమున్నది? పైగా ఆ లోకములు స్వయంప్రకాశ-మానములగుట వలన సమస్త ప్రకాశము సాధ్యమై యున్నది. స్వధామముచే ప్రతిబింబించుట వలన అచ్చట గల ప్రతిదియు దేదీప్యమానమై యుండును. చల్లని ఆనందమయమైన నిరాకారబ్రహ్మజ్యోతి తేజముతో కండ్లు మిరమిట్లు పొందినవాడు ఆధ్యాత్మిక రూపమును ఎరుగజాలడు. కనుకనే భగవానుడు తన దేదీప్యమానమగు తేజమును మళ్ళించవలెననియు, తద్ద్వారా భక్తుడు నిజతత్త్వమును గాంచగలడు అని ప్రార్థన- *ఆదిత్య వర్ణమ్ తమసః పరస్తాత్* - శ్వేతాశ్వతర ఉపనిషత్తు 3-8. మరియు ఈశోపనిషత్తు (15) నందు ఈ విధముగా కలదు - *హిరణ్మయేన పాత్రేణ సత్యస్యాపి హితమ్ ముఖమ్। తత్త్వం పూషన్నపావృణు సత్యధర్మాయ దృష్టయే ॥* - "*హే ప్రభూ !* నీవు సమస్తమును (భౌతికము, ఆధ్యాత్మికము రెంటిని) పోషించువాడవు మరియు ప్రతిదియు నీ కరుణ చేతనే చక్కగా వర్ధిల్లగలదు. నీ భక్తియోగమే నిజమగు ధర్మనియమమై (సత్యధర్మము) యున్నది. నేను ఆ సేవయందు నియుక్తుడనై యున్నందున నీ నిజముఖమును జూపి నన్ను రక్షింపుము. కనుక సచ్చిదానందమయమగు నీ రూపమును నేను చూచుటకై నీ బ్రహ్మజ్యోతికిరణ తెరను దయచేసి తొలగింపుము". మరియు నిజభక్తులు, బ్రాహ్మణులు స్వామిని చేరాలని కొలుస్తారు - *తద్ విష్ణోః పరమంపదమ్ సదా పశ్యంతి సూరయః దివీవ చక్షుర్ ఆతతమ్ । తద్ విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంసః సమింధతే విష్ణోర్ యత్ పరమంపదమ్ ॥* ఋగ్వేదము 1-22-20. జీవుల నిజ స్వభావ లక్షణము - *ఆనందమయో అభ్యాసాత్* - వేదాంతసూత్రము. దివ్యలోకవాసులు దేవతాస్వరూపులై, సర్వవిధములగు లౌకిక తాపత్రయముల నుండి విడివడియుందురు. వారు దేవదేవుడగు నారాయణునికి (అట్టి వైకుంఠ- లోకములకు అధిష్ఠాత) దివ్యమగు ప్రేమయుత సేవను గూర్చుట తప్ప అన్యకార్యము వారికి లేదు. అట్టి ముక్తాత్ములు సామవేదమునందు తెలుపబడిన కీర్తనలను నిరంతరము గానము చేయుటయందు నియుక్తులై యుందురు- *వేదైః సాంగపదక్రమోపనిషదైర్గాయన్తి యం సామగాః. వారందరును మూర్తీభవించిన పంచ ఉపనిషత్తులే.*]

సకాములకు, నిష్కాములకు, కర్ములకు ఇలా అందరికీ ఆశ్రయం కల్పిస్తాడు స్వామి అనగా విద్యకు అవిద్యకు కూడా స్వామియే ప్రభువు (*సృతీ విచక్రమే విశ్వజ్ సాశన అనశనే ఉభే । యత్ అవిద్యా చ విద్యా చ పురుషః తు ఉభయ ఆశ్రయః ॥* 2-6-21).

సూర్యకిరణాలు అన్ని లోకాలను ప్రజ్వలింప చేసినా సూర్యుడు వేరైనట్లుగా భూతములు ఇంద్రియములు ద్రవ్యములు, లోకాలు అన్ని స్వామి అంశగా వ్యాపించి ఉన్నా తనలోనే ఉన్నా వీటిని అతిక్రమించి వీటికి అంటకుండా ఉంటాడు స్వామి. స్వామి నుండి ఈ బ్రహ్మాండములు మరి వాటిలో పంచ భూతములు ఏకాదశ ఇంద్రియములు త్రిగుణమయమగు విరాట్టును ఉద్భవించినవి. కాని, సూర్యునివలె భగవంతుడు కూడా ఈ సమస్త ద్రవ్యముల లోపల మరియు వాటి రూపములలో ఉంటూ కూడా వాటన్నింటి నుండి పూర్తిగా అతీతుడై యుండును (*యస్మాత్ అండం విరాట్ జజ్ఞే భూత ఇంద్రియ గుణాత్మకః । తద్ద్రవ్యం అత్యగాత్ విశ్వం గోభిః సూర్యః ఇవ ఆతపన్ ॥* 2-6-22).

స్వామి నాభికమలమున నేను ఆవిర్భవించినప్పుడు ఆయనను యజ్ఞముల ద్వారా ఆరాధించుటకు ఏమీలేవు (*యదా అస్య నాభ్యాత్ నలినాత్ అహం ఆసమ్ మహా ఆత్మనః । న అవిదం యజ్ఞ సంభారాన్ పురుష అవయవాన్ ఋతే ॥* 2-6-23). ఆయన దేహమునుండి పైన తెల్పిన విధంగా అన్ని ఆవిర్భవించాయి. ఆయన నుండి పుట్టిన ద్రవ్యములతో ఆయనను యజ్ఞముల ద్వారా ఆరాధించాను (2-6-23 to 28). (*భోక్తారం యజ్ఞ తపసాం సర్వలోక మహేశ్వరం । సుహృదం సర్వభూతానాం జ్ఞాత్వా మాం శాన్తిం ఋచ్ఛతి ॥* భగవద్గీత 5-29). అలాగే, ఆవిర్భవించిన నీ సోదరులు – మారీచ్యాది ప్రజాపతులు, దేవతలు, మనువులు, పితృలోకవాసులు మొదలగువారు క్రతువులచే ఆరాధించారు (2-6-29). నారదా! ఈ విశ్వము అంతయును శ్రీమన్నారాయణునియందే స్థితమైయున్నది. ఆ పరమాత్మ స్వయముగా ప్రాకృతగుణములు లేనివాడైనను, సృష్టి ప్రారంభమున తన మాయద్వారా పెక్కు గుణములను స్వీకరించి సృష్టికార్యము నిర్వహిస్తున్నాడు. విశ్వమూర్తి అవ్యక్తంగా విశ్వంలో ఆయన శక్తులతో ఆ నారాయణుడు అంతటా వ్యాపించి ఉన్నాడు. వ్యక్తరూపంలో వైకుంఠలోకమున ఉంటాడు. ఆయన తన మాయాశక్తితో త్రిగుణములను గ్రహించి సృష్టి రక్షణ సంహారము స్వతంత్రంగా చేస్తున్నాడు ఆ అగుణుడు (*నారాయణే భగవతి తదితం విశ్వమ్ ఆహితమ్ । గృహీత మాయా ఉరుగుణః సర్గాదౌ అగుణః స్వతః ॥* 2-6-31). (*అంతర్ బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణ స్థితః*). (*మయా తతం ఇదం సర్వం జగత్ అవ్యక్తమూర్తినా । మత్స్థాని సర్వభూతాని అహం తేషు న చ అవస్థితః ॥* భగవద్గీత 9-4). ఆయన ఆజ్ఞకు బద్ధుడనై నేను సృష్టి (విసర్గ), శివుడు సంహారము, ఇంద్రుడు వర్షములను, దిక్పాలకులు వారి వారి కార్యములను నిర్వహిస్తారు. బ్రహ్మాండాలను బ్రహ్మ విష్ణు శివశక్తులతో నడిపిస్తాడు. ఆ పరమాత్మచే నియమితుడనై, నేను ఈ జగత్తును సృజించుచున్నాను. పరమశివుడు ఆయన ఆధీనములో నుండియే ఈ ప్రపంచమును లయమొనర్చుచున్నాడు. పరమపురుషుడైన ఆ శ్రీమహావిష్ణువే ఈ విశ్వమును పాలించుచున్నాడు. ఈ విధముగా సృష్టి, స్థితి, లయాత్మక శక్తులు మూడును ఆయనవే (*సృజామి తత్ నియుక్తః అహం హరః హరతి తద్వశః । విశ్వం పురుష రూపేణ పరిపాతి త్రిశక్తిధృత్ ॥* 2-6-32) [త్రిశక్తి ధృత్ – అనగా సృష్టి స్థితి లయశక్తులు గలవాడు లేక అంతరంగికశక్తి, తటస్థశక్తి (జీవుల ఆధారము), బహిరంగ శక్తి (త్రిగుణములు, ప్రకృతికి ఆధారము గలవాడు). అంతరంగిక శక్తి మూడు విభాగములు-సంవిచ్ఛక్తి (అనగా అస్తిత్వము-బ్రహ్మాండములు మరియు దివ్యలోకములకు ఆధారము), సంధినీశక్తి (జ్ఞానము), హ్లాదినీశక్తి (ఆనందము)]. నీవు అడిగినదంతా తెలియజేశాను. అసలు స్వామికంటే భిన్నమైన సత్, అసత్ రూపము సృష్టిలో మరొకటి లేదు. అన్నీ ఆయనవే (*ఇతి తే అభిహితం తాత యథా ఇదం అనుపృచ్ఛసి । న అన్యత్ భగవతః కించిత్ భావ్యం సత్ అసత్ ఆత్మకమ్ ॥* 2-6-33) (*ఈశావాస్యం సర్వమిదమ్*). (*మత్తః పరతరం న అన్యత్కించిత్ అస్తి ధనంజయ। మయి సర్వమిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణాః ఇవ ॥, బీజం మాం సర్వభూతానాం విద్ధి పార్థ సనాతనమ్ । బుద్ధిః బుద్ధిమతాం అస్మి తేజః తేజస్వినాం అహమ్ ॥, త్రిభిః గుణమయైః భావైః ఏభిః సర్వమ్ ఇదమ్ జగత్ । మోహితమ్ న అభిజానాతి మాం ఏభ్యః పరమ్ అవ్యయమ్ ॥* భగవద్గీత 7-7,10,13, *అశ్రద్ధధానాః పురుషాః ధర్మస్య అస్య పరన్తప । అప్రాప్య మాం నివర్తన్తే మృత్యు సంసార వర్త్మని ॥* 9-3, *యథా ఆకాశస్థితః నిత్యం వాయుః సర్వత్రగః మహాన్ । తథా సర్వాణి భూతాని*

మత్ స్థాని ఇతి ఉపధారయ ॥ 9-6, *సర్వభూతాని కౌన్తేయ ప్రకృతిం యాన్తి మామికామ్ కల్పక్షయే పునః తాని కల్పాదౌ విసృజామి అహమ్ ॥* 9-7, *ప్రకృతిం స్వామ్ అవష్టభ్య విసృజామి పునః పునః । భూతగ్రామం ఇమం కృత్స్నం అవశం ప్రకృతేః వశాత్ ॥* 9-8, *మయా అధ్యక్షేణ ప్రకృతిః సూయతే సచరాచరమ్। హేతునానేన కౌన్తేయ జగత్ విపరివర్తతే ॥* 9-10, *ఆబ్రహ్మభువనాత్ లోకాః పునరావర్తినః అర్జున । మాం ఉపేత్య తు కౌన్తేయ పునర్జన్మ న విద్యతే ॥* 8-16).

నేను చెప్పిన దాంట్లో అబద్ధము ఏదిలేదు. నేను చెప్పిందంతా నిజమే. నేను స్వామిని ధారణ చేయుటవల్ల నా మనస్సు పతనం కాదు, నా వద్ద అబద్ధము లేదు. నా ఇంద్రియములు కూడా దిగజారవు. నా హృదయమున శ్రీహరిని గట్టిగా బంధించా, ఆర్తితో నిలుపుకున్నా. ఇది నా అనుభవము (*న భారతీ మే అంగ మృషా ఉపలక్ష్యతే న వై క్వచిత్ మే మనసః మృషా గతిః । న మే హృషీకాని పతన్తి అసత్పథే యత్ మే హృదా ఔత్కంఠ్యవతా ధృతః హరిః ॥* 2-6-34).

నా హృదయములో స్వామిని ఉంచుకోవడం వల్లనే ప్రజాపతులు నన్ను తపోమూర్తి వేదమూర్తిగా ఆరాధిస్తున్నారు. వీరందరికీ నేను గొప్పవాడినిగా కనపడ్డా నా మూలము ఏమిటో నేను తెలుసుకోవడానికి నాకు 1000 సంవత్సరములు యోగము ధ్యానము తపస్సు చేయవలసి వచ్చింది. (*సోహం సమామ్నాయమయః తపోమయః ప్రజాపతీనాం అభివన్దితః పతిః । అస్థాయ యోగం నిపుణం సమాహితః తమ్ న ఆధ్యగచ్ఛం యతః ఆత్మ సంభవః ॥* 2-6-35).

నేను ఆయన పాదపద్మములను ధ్యానం చేయడం వల్ల అన్ని మంగళములు, కళ్యాణములు, శుభములు కలిగాయి. నేను నిరహంకారుడను కావాలని రోజూ ప్రార్థిస్తుంటాను. ఆకాశం తన అంతాన్ని, మొదలు, చివర తెలుసుకోలేదు. నేను కూడా, నాలో ఉన్న ఆత్మనే తెలుసుకొనేశక్తి లేనివాణ్ణి స్వామిని ఎలా తెలుసుకుంటాను (*నతః అస్మి అహం తత్ చరణం సమీయుషాం భవచ్ఛిదమ్ స్వస్త్యయనం సుమంగళమ్। యః హి ఆత్మమాయా విభవం స్మ పర్యగాత్ యథా నభః స్వాన్తం అథ అపరే కుతః ॥* 2-6-36). శివుడు శ్రీహరి పాదముల వద్దనే ఉంటాడు (వామదేవుడు), అయినా కూడా పరమాత్మతత్త్వం అంతా తెలియనివాడు. ఇక నా గతేమిటి? - నాకు తెలియదు. ఆయన మాయచే మోహింపబడ్డ నాకు దేవతలకు తెలియదు (*న అహం న యూయం యత్ ఋతాం గతిం విదుః న వామదేవః కిం ఉత అపరే సురాః । తత్ మాయయా మోహిత బుద్ధయః తు ఇదం వినిర్మితం చ ఆత్మసమం విచక్ష్మహే ॥* 2-6-37). ఆయన అవతారములను తత్త్వములను గానము చేస్తున్నాం కాని ఆయన గూర్చి తెలియదు. అట్టి స్వామికి నమస్కారము (*యస్య అవతార కర్మాణి గాయన్తి హి అస్మదాదయః న యమ్ విదన్తి తత్త్వేన తస్మై భగవతే నమః ॥* 2-6-38). ఈ ఆదిపురుషుడు ప్రతీకల్పములో సృష్టిస్తాడు. కాని ఆయనకు మాత్రము పుట్టుకలేదు (అజః). అందర్నీ మాత్రం సృష్టిస్తాడు. తాను (స్వామి) తన వారిని, తనలోనే (విశ్వరూపుడై) తనచేత సృష్టిస్తాడు, రక్షిస్తాడు. తనవారి ద్వారా క్రూరత్వము పెరిగినపుడు, జరిగిన సృష్టి కలుషిత పూరితమైనప్పుడు దానిని అవసరమైనప్పుడు సంహరిస్తాడు కూడా. ఆ స్వామి మాయాతీతుడు, నిరంజనుడు, జ్ఞానస్వరూపుడు. సర్వప్రాణులలో

అంతర్యామిగా ఉండుటయేగాక, విశ్వమునందు అంతటను వ్యాపించియున్నాడు. స్వామి అన్ని కాలముల-యందును సత్యస్వరూపుడై, పరిపూర్ణుడైయుండువాడు. ఆద్యంతములు లేనివాడు; త్రిగుణాతీతుడు, శాశ్వతుడు, అద్వితీయుడు (*సః ఏషః ఆద్యః పురుషః కల్పే కల్పే సృజతి అజః । ఆత్మా ఆత్మని ఆత్మనా ఆత్మానాం సః సంయచ్ఛతి పాతి చ*। 2-6-39). (*కృష్ణస్తు భగవాన్ స్వయమ్* - అదే విషయం స్వామి భగవద్గీతలో 9వ అధ్యాయమున వివరించాడు- *శ్రీ భగవానువాచ* - ఇదం తు తే గుహ్యతమం ప్రవక్ష్యామి *అనసూయవే । జ్ఞానం విజ్ఞానసహితం యత్ జ్ఞాత్వా మోక్ష్యసే అశుభాత్*॥ - భగవద్గీత 9-1, *రాజవిద్యా రాజగుహ్యం పవిత్రం ఇదం ఉత్తమమ్ । ప్రత్యక్షావగమం ధర్మ్యం సుసుఖం కర్తుం అవ్యయమ్* ॥ 9-2, *అశ్రద్దధానాః పురుషాః ధర్మస్య అస్య పరన్తప । అప్రాప్య మాం నివర్తన్తే మృత్యు సంసార వర్త్మని* ॥ 9-3, *మయా తతం ఇదం సర్వం జగత్ అవ్యక్తమూర్తినా । మత్‌స్థాని సర్వభూతాని న చ అహం తేషు అవస్థితః* ॥ 9-4, *న చ మత్థ్సాని భూతాని పశ్య మే యోగమైశ్వరమ్। భూతభృత్ న చ భూతస్థః మమ ఆత్మా భూతభావనః* ॥ 9-5, *యథా ఆకాశస్థితః నిత్యం వాయుః సర్వత్రగః మహాన్। తథా సర్వాణి భూతాని మత్స్థాని ఇతి ఉపధారయ*॥ 9-6, *సర్వభూతాని కౌన్తేయ ప్రకృతిం యాన్తి మామికామ్ । కల్పక్షయే పునః తాని కల్పాదౌ విసృజామి అహమ్*॥ 9-7, *ప్రకృతిం స్వామ్ అవష్టభ్య విసృజామి పునః పునః । భూతగ్రామం ఇమం కృత్స్నం అవశం ప్రకృతేః వశాత్* ॥ 9-8, *న చ మాం తాని కర్మాణి నిబధ్నన్తి ధనంజయ । ఉదాసీనవత్ ఆసీనమ్ అసక్తం తేషు కర్మసు*॥ 9-9, *మయా అధ్యక్షేణ ప్రకృతిః సూయతే సచరాచరమ్ । హేతునానేన కౌన్తేయ జగత్ విపరివర్తతే* ॥ 9-10, *అవజానన్తి మాం మూఢాః మానుషీమ్ తనుం ఆశ్రితమ్। పరం భావం అజానన్తః మమ భూతమహేశ్వరమ్* ॥ 9-11, *మోఘాశాః మోఘకర్మాణః మోఘజ్ఞానాః విచేతసః । రాక్షసీం ఆసురీం చైవ ప్రకృతిం మోహినీం శ్రితాః* ।। 9-12, *మహాత్మానః తు మాం పార్థ దైవీం ప్రకృతిం ఆశ్రితాః । భజన్తి అనన్యమనసః జ్ఞాత్వా భూతాదిం అవ్యయమ్* ॥ 9-13, *సతతం కీర్తయన్తః మాం యతన్తశ్చ దృఢవ్రతాః । నమస్యన్తశ్చ మాం భక్త్యా నిత్యయుక్తాః ఉపాసతే* ॥ 9-14, *జ్ఞానయజ్ఞేన చ అపి అన్యే యజన్తః మాం ఉపాసతే । ఏకత్వేన పృథక్త్వేన బహుధా విశ్వతోముఖమ్* ॥ 9-15, *అహం క్రతుః అహం యజ్ఞః స్వధా అహం, అహం ఔషధమ్ । మన్త్రః అహం అహమేవ ఆజ్యం అహం అగ్నిః అహం హుతమ్* ॥ 9-16, *పితా అహం అస్య జగతః మాతా ధాతా పితామహః । వేద్యం పవిత్రం ఓంకారః ఋక్ సామ యజురేవ చ* ॥ 9-17, *గతిః భర్తా ప్రభుః సాక్షీ నివాసః శరణం సుహృత్ । ప్రభవః ప్రలయః స్థానం నిధానం బీజం అవ్యయమ్* ॥ *9-18, తపామి అహం, అహం వర్షం నిగృహ్ణామి ఉత్సృజామి చ । అమృతం చ ఏవ మృత్యుః చ సత్ అసత్ చ అహం అర్జున* ॥ *9-19, త్రైవిద్యాః మాం సోమపాః పూతపాపాః యజ్ఞైః ఇష్ట్వా స్వర్గతిం ప్రార్థయన్తే । తే పుణ్యం అసాద్య సురేంద్రలోకమ్ అశ్నన్తి దివ్యాన్ దివి దేవభోగాన్* ॥ 9-20, *తే తం భుక్త్వా స్వర్గలోకం విశాలం క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశన్తి । ఏవం త్రయీధర్మం అనుప్రపన్నాః గతాగతం కామకామః లభన్తే* ॥ 9-21, *అనన్యాః చిన్తయన్తః మాం యే జనాః పర్యుపాసతే । తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగ క్షేమం వహామి అహమ్* ॥ 9-22, *యే అపి అన్యదేవతాభక్తాః యజన్తే శ్రద్ధయాన్వితాః । తే అపి మామేవ కౌన్తేయ యజన్తి అవిధిపూర్వకమ్* ॥ 9-23, *అహం హి సర్వయజ్ఞానాం*

భోక్తా చ ప్రభుః ఏవ చ । న తు మాం అభిజానన్తి తత్త్వేన అతః చ్యవన్తి తే ॥ 9-24, *యాన్తి దేవవ్రతాః దేవాన్ పితౄన్ యాన్తి పితృవ్రతాః । భూతాని యాన్తి భూతేజ్యాః యాన్తి మద్యాజినః అపి మామ్ ॥* 9-25, *పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యః మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి । తత్ అహం భక్త్యుపహృతమ్ అశ్నామి ప్రయతాత్మనః ॥* 9-26, *యత్కరోషి యదశ్నాసి యజ్జుహోషి దదాసి యత్ ॥ యత్తపస్యసి కౌన్తేయ తత్ కురుష్వ మదర్పణమ్ ॥* 9-27, *శుభ అశుభ ఫలైః ఏవం మోక్ష్యసే కర్మబన్ధనైః । సన్న్యాసయోగ యుక్తాత్మా విముక్తః మామ్ ఉపైష్యసి ॥* 9-28, *సమః అహం సర్వభూతేషు న మే ద్వేష్యః అస్తి న ప్రియః । యే భజన్తి తు మాం భక్త్యా మయి తే తేషు చ అపి అహమ్ ॥* 9-29, *అపిచేత్ సు దురాచారః భజతే మామ్ అనన్య భాక్ । సాధుః ఏవ సః మన్తవ్యః సమ్యక్ వ్యవసితః హి సః ॥* 9-30, *క్షిప్రం భవతి ధర్మాత్మా శశ్వచ్ఛాన్తిం నిగచ్ఛతి కౌన్తేయ ప్రతిజానీహి న మే భక్తః ప్రణశ్యతి ॥* 9-31, *మాం హి పార్థ వ్యపాశ్రిత్య యే పి స్యుః పాపయోనయః । స్త్రియః వైశ్యాః తథా శూద్రాః తే అపి యాన్తి పరాం గతిమ్ ॥* 9-32, *కిం పునః బ్రాహ్మణాః పుణ్యాః భక్తాః రాజర్షయః తథా । అనిత్యం అసుఖం లోకమిమం ప్రాప్య భజస్వ మామ్ ॥* 9-33, *మత్ మనాః భవ మద్భక్తః మద్యాజీ మామ్ నమస్కురు । మామ్ ఏవ ఏష్యసి యుక్త్వా ఏవం ఆత్మానం మత్పరాయణః ॥* 9-34).

స్వామి ఎలాంటి వాడంటే - విశుద్ధుడు, మాయాతీతుడు (గుణత్రయరహితుడు), కేవలుడు, నిరంజనుడు (ఇతరుల సహకారములేనివాడు), పరిపూర్ణజ్ఞానుడు, అంతటా కూడా తన అవ్యక్తరూపంలో ఉండగల్గేవాడు, పూర్ణుడు, ఆద్యంతములు లేనివాడు, సత్యస్వరూపుడు, నిర్గుణుడు - త్రిగుణాతీతుడు, అద్వితీయుడు మరియు ఋషులకు మునులకు తెలియబడేవాడు. (సదా పశ్యంతి సూరయః) (*విశుద్ధం కేవలం జ్ఞానం ప్రత్యక్ సమ్యక్ అవస్థితమ్ । సత్యం పూర్ణం అనాది అన్తం నిర్గుణమ్ నిత్యం అద్వయమ్ ॥* 2-6-40, *ఋషే విదంతి మునయః ప్రశాంతాత్మేంద్రియాశయాః ॥ యదా తత్ ఏవ అసత్ తర్కైః తిరోధీయేత విప్లుతమ్॥* 2-6-41). ప్రశాంతమనస్కులు, ఇంద్రియనిగ్రహులు, బుద్ధిగలవారు మాత్రమే స్వామి ఇలా ఉంటాడని తెలుసుకోగలరు. మూర్ఖులకు తర్కముయందు ఆసక్తి కలవారికి అర్థము కాదు (*ఋషే విదన్తి మునయః ప్రశాన్త ఆత్మ ఇంద్రియ ఆశయాః । యదా తత్ ఏవ అసత్ తర్కైః తిరోధీయేత విప్లుతమ్ ॥* 2-6-41).

బద్ధజీవుల స్వభావమునుసరించి దేవతారాధన మరియు వివిధ మతములు

స్వామి మొట్టమొదటగా కాలస్వభావముతో తన సంకల్పముతో మూలప్రకృతిని క్షోభించటం వల్ల స్థావర జంగమములతో కల సృష్టి పురుషుడు - విరాట్ పురుషుడిగా విరాజిల్లాడు. ఈ విరాట్‌పురుషుడే ఆ స్వామి యొక్క మొదటి అవతారము. ఈ స్వరూపము ద్వారా పరమాత్మగా అనేక రూపములలో ప్రకటమయ్యెను. కాలము, స్వభావము, కార్యము (దృశ్యజగత్తు), కారణము, మహత్తత్త్వము, అహంకారము, పంచ మహాభూతములు, సత్త్వ, రజ, స్తమోగుణములు, దశేంద్రియములు, అనేక రూపములలో ప్రకాశించెడు బ్రహ్మాండ శరీరము, దాని అభిమాన దేవతలు, స్థావర జంగమాత్మకములైన ప్రాణులు మొదలగునవి

అన్నింటికి ప్రభువు స్వామియే. అన్నియు స్వామి నుండి వెలువడినవే (*ఆద్యః అవతారః పురుషః పరస్య కాలః స్వభావః సత్ అసత్ మనః చ । ద్రవ్యం వికారః గుణః ఇంద్రియాణి విరాట్ స్వరాట్ స్థాస్ను చరిష్ణు భూమ్నః ॥* 2-6-42). నేను (బ్రహ్మ), శివుడు, విష్ణువు, దక్షప్రజాపతులు, నీలాంటివారు (నారదుడు), స్వర్గలోకపాలకులు, ఆకాశలోకపాలకులు, నరలోకపాలకులు, అధోలోకపాలకులు, గంధర్వులు, విద్యాధరులు, చారణులు, యక్షులు, రాక్షసులు, ఉరగ- నాగ లోకులు, ఋషులు, పితృలోకులు, సిద్ధులు, దానవ ఇంద్రాదులు (దానవేంద్రులు Non-Aryans), దైత్యేంద్రులు (దైత్య ఇంద్రులు) (Atheists); **ప్రేత** (Those attached to dead bodies), పిశాచ (evil spirits), భూత (jinn), కూష్మాండులు (evil spirits like ashgourd shaped, బూడిద గుమ్మడికాయలాంటి ఆకృతి గలవారు), జల - మృగ - పక్షి అగ్రగణ్యులందరికీ భగవత్ గుణములు, ఓజస్సు (ప్రవర్తనాశక్తి - ఇంద్రియములకు ఉన్న శక్తి), చలము (శరీరమునకు గల శక్తి), ధారణ శక్తి, హ్రీ, సహస్సు - సహః (మనస్సుకు ఉన్న శక్తి), విభూతిశక్తి, బుద్ధిబలము, అద్భుతతత్త్వము ఆయన నుండి ఆవిర్భవించాయి, ఇవన్నీ ఆయన విభూతులే. ఇవి వివిధ జీవరాసులలో కనబడ్డా, ఇవన్ని ఆయననుండే, ఇవి ఆ విరాట్‌పురుషుడి కొన్ని లక్షణములే. వీటితో ఉన్నా ఆయన వీటికి అతీతుడు. అన్ని లక్షణములు పరిపూర్ణముగా కలవాడు. వీటిలో కొన్ని లక్షణములు కొందరికే ఉంటాయి. అన్ని లక్షణములు కలవాడు శ్రీహరి ఒక్కడే. ఈ మాట సముద్రమథనంలో ఆవిర్భవించిన లక్ష్మీదేవి తనను వరించడానికి వచ్చిన అందర్నీ చూస్తూ పలికిన మాటలు కూడా ఇవే. చివరికి ఆవిడ శ్రీహరిని వరించింది (*అహం భవః యజ్ఞః ఇమే ప్రజేశాః దక్షాదయః యే భవత్ ఆదయశ్చ। స్వర్లోకపాలాః ఖగలోకపాలాః నృలోకపాలాః తలలోకపాలాః ॥ గంధర్వ విద్యాధర చారణేశాః యే యక్ష రక్ష ఉరగ నాగనాథాః। యే వా ఋషీణాం ఋషభాః పితౄణాం దైత్యేంద్ర సిద్ధేశ్వర దానవేంద్రాః । అన్యే చ యే ప్రేత పిశాచ భూత కూష్మాండ యాదః మృగ పక్షి అధీశాః ॥ యత్కించ లోకే భగవత్ మహస్వత్ ఓజఃసహస్వత్ బలవత్ క్షమావత్ । శ్రీ హ్రీ విభూతి ఆత్మవత్ అద్భుత అర్ణమ్ తత్త్వమ్ పరమ్ రూపవత్ అస్వరూపమ్ ॥* 2-6-43,44,45). (శ్రీం, హ్రీం - అగ్ని, ఆకాశము, లక్ష్మి మొదలగు విభూతులు - నారాయణాయ స్వః - దీంట్లో 14000 మంత్ర బీజాలు ఉన్నాయి. ఇది ఎవ్వరికి అర్థంకానిది. విరాట్ స్వరూపము కలది). వీటితో కొందరు కొందరిచే ఆకర్షితులై వారిని దైవంగా భావిస్తారు. ఆరాధిస్తారు. కొందరు ఇతర దేవతలను, కొందరు భగవత్ విభూతులను, కొందరు భూతములను, పిశాచములను ఆరాధిస్తూ జంతువులను బలి ఇస్తూ భక్షిస్తూ ఆరాధిస్తూ ఉంటారు (*కామైః తైఃతైః హృతజ్ఞానాః ప్రపద్యన్తే అన్యదేవతాః । తం తం నియమం ఆస్థాయ ప్రకృత్యా నియతాః స్వయా ॥* భగవద్గీత - 7-20, *యో యో యాం యాం తనుం భక్తః శ్రద్ధయా అర్చితుం ఇచ్ఛతి । తస్య తస్య అచలాం శ్రద్ధాం తామేవ విదధామి అహమ్ ॥* 7-21, *అన్తవత్ తు ఫలం తేషాం తత్ భవతి అల్పమేధసామ్ । దేవాన్ దేవయజః యాన్తి మద్భక్తాః యాన్తి మామపి ॥* 7-23). దేవతలను ఆరాధించువారు ఆయాలోకములకు వెళ్ళుదురు. స్వామిని ఆరాధించువారు స్వామి పరమపదమును చేరుదురు - *పరః తస్మాత్ తు భావోన్యః అవ్యక్తః అవ్యక్తాత్ సనాతనః । యః సః సర్వేషు భూతేషు నశ్యత్సు న వినశ్యతి ॥* భగవద్గీత - 8-20 అదే వైకుంఠ లోకము). కొందరు మానవులను, దేశమును, కొందరు తమ

తెలివితేటలను ఆరాధిస్తారు. కొందరు భార్యలను ఆరాధిస్తారు. కొందరు మద్యమును, మరికొందరు డబ్బును (పైసామే పరమాత్మహై) ఆరాధిస్తారు. వీటన్నిటిని ఆరాధించనివారు, నిష్కాముకులు, నిష్కించనులు దేవాదిదేవుడైన శ్రీకృష్ణునికి ఆకర్షితులై ఆరాధిస్తారు. కోరికలతో కామవాంఛలు గలవారికి కోరికలు తీరుస్తాడు స్వామి. నిష్కాముకులై తనను సేవించే వారికి తనకు తానే అర్పించుకుంటాడు ఆ భగవాన్ శ్రీకృష్ణుడు (*మనుష్యాణాం సహస్రేషు కశ్చిత్ యతతి సిద్ధయే । యతతాం అపి సిద్ధానాం కశ్చిత్ మాం వేత్తి తత్త్వతః ॥* 7-3, *బహూనాం జన్మనాం అన్తే జ్ఞానవాన్ మాం ప్రపద్యతే । వాసుదేవః స్వరమితి సః మహాత్మా సుదుర్లభః ॥* 7-19). శ్రీకృష్ణుని ముఖ్యమైన దశావతారములను, లీలాఅవతారములను ధ్యానించే ఋషులు ఆయన కర్మలను లీలలను గానము చేస్తారు. అవి వింటేనే మన చెవులకు పట్టిన భవరోగాలు పోగొడతాయి. నాకు అలాగే పోయాయి. కావున ఆ అవతారాలను వర్ణిస్తానని బ్రహ్మదేవుడు పుత్రుడైన నారదులవారికి ఈ క్రింది విధంగా చెప్పసాగాడు (*ప్రాధాన్యతః యాన్ ఋషే అమనన్తి లీలా అవతారాన్ పురుషస్య భూమ్నః । ఆపీయతామ్ కర్ణ కషాయ శోషాన్ అనుక్రమిష్యే త (తే = అవి) ఇమాన్ సుపేశాన్ ॥* 2-6-46).

బ్రహ్మదేవుడు నారదునకు తెల్పిన శ్రీకృష్ణస్వామి లీలాఅవతారములు: అవతార-గుణ-లీలా అధ్యాయము (2-7వ అధ్యాయము): సూతుడు శౌనకాదిమునులకు తెలియజేయుట

వరాహ, యజ్ఞ పురుష - సుయజ్ఞ - హరి (భార్య దక్షిణతో కలసి దేవతలను కనెను), కపిల, దత్తాత్రేయ (అత్రి అనసూయల సంతానము), కుమార, నరనారాయణులు (ధర్ముడు మరియు దక్షుని పుత్రిక "మూర్తి" సంతానం), శివ, ధ్రువ, పృథు, ఋషభదేవ (నాభి సుదేవిల పుత్రుడు), హయగ్రీవ అవతారములు.

బ్రహ్మదేవుడు పలికెను - నారదా ! అనంత మహిమాన్వితుడైన స్వామి గర్భోదక సముద్రజలములలో మునిగియున్న భూమండలమును ఉద్ధరించుటకై సకలయజ్ఞమయమైన వరాహశరీరమును ఆ అనంతుడైన స్వామి ధరించెను. ఆది దైత్యుడైన హిరణ్యాక్షుడు ఆ జలములలోనే ఆ స్వామిని ఎదుర్కొనుటకు ముందునకు వచ్చెను. వజ్రాయుధముతో పర్వతము ముక్కలైనట్లుగా వరాహరూపుడైన శ్రీహరి తన కోరలతో ఆ హిరణ్యాక్షుని చీల్చివేసెను (2-7-1).

పూర్వము 'రుచి' యను ప్రజాపతిగలడు. ఆయన భార్యపేరు ఆకూతి. ఆ పుణ్యదంపతులకు స్వామి "సుయజ్ఞు"డను పేర కుమారుడై జన్మించెను. ఆ సుయజ్ఞునకు 'దక్షిణ' అను పుణ్యవతియందు 'సుయములు' అను దేవతలు ఉద్భవించిరి. ఈ సుయజ్ఞావతారమున ఆ ప్రభువు ముల్లోకములవారి సంకటములను అన్నింటిని హరించెను. ఆ కారణమున స్వాయంభువ మనువు ఆ స్వామిని 'హరి' అను పేరుతో పేర్కొనెను. ఇది ఆ భగవంతునియొక్క రెండవ అవతారము (2-7-2).

నారదా! ప్రజాపతులలో 'కర్దముడు' మిగుల సుప్రసిద్ధుడు. ఆయన భార్య 'దేవహూతి'. ఆ పవిత్ర దంపతులకు తొమ్మిదిమంది కుమార్తెలు కలిగిరి. అనంతరము ఆ దంపతులకు స్వామి 'కపిలుడు' అను పేరుతో పుత్రుడై అవతరించెను. ఈ కపిలావతారమున భగవంతుడు తన తల్లియైన దేవహూతికి

'ఆత్మజ్ఞానమును' ఉపదేశించెను. ఈ ఆత్మజ్ఞానమువలన ఆ దేవహూతియొక్క త్రిగుణాత్మకములైన దోషములు అన్నియు ఆ జన్మయందే రూపుమాపెను. మరియు ఆ కపిలుని ఈ ఉపదేశము లోకములలోని వారికి అందరికిని ఆత్మజ్ఞాన మోక్షప్రాప్తి కారకమయ్యెను (2-7-3).

భగవంతుడు తనకు పుత్రుడై జన్మించుటకు అత్రిమహర్షి అభిలషించెను. అందులకు పరమాత్మ ప్రసన్నుడై 'నన్ను నేను నీకు సమర్పించుకొంటిని' అని పలికెను (*దత్తో మయా అహం ఇతి*). అందువలన భగవంతుని యొక్క ఈ అవతారమునకు 'దత్తుడు' (దత్తాత్రేయుడు) అను పేరు కలిగెను. ఆ ప్రభువు యొక్క పాదపద్మపరాగముల స్పర్శచేత, తనువులను పునీతమొనర్చుకొని, యదుమహారాజు, హైహయవంశజుడైన కార్తవీర్యార్జునుడు మొదలగువారు యోగముద్వారా 'భోగము, మోక్షము' అను రెండు సిద్ధులను పొందిరి (2-7-4).

నారదా ! సృష్టి ప్రారంభమున నేను వేర్వేరు లోకములను సృజించు కోరికతో తపస్సొనర్చితిని. తీవ్రమైన నా తపస్సుకు ప్రసన్నుడై ఆ భగవంతుడు 'తపస్సు'నకు అర్థరూపముగ - సనక, సనందన, సనాతన, సనత్కుమార రూపములతో అవతరించెను. ఇందు సనత్కుమార అవతారమున భగవంతుడు ప్రళయ కారణముగా నశించిన పూర్వకల్పమునందలి ఆత్మజ్ఞానమును ఋషులకు తిరిగి ఉపదేశించెను. ఫలితముగా వెంటనే ఆ ఋషుల హృదయములయందు పరతత్త్వజ్ఞానము సాక్షాత్కరించెను (2-7-5).

దక్షుని కూతురు, ధర్ముని యొక్క పత్ని - అయిన 'మూర్తి' యను నామె గర్భమునందు 'భగవంతుడు నరనారాయణుల' రూపములో అవతరించెను. వారి తపఃప్రభావము అమోఘమైనది. ఇంద్రునిచే పంపబడిన మన్మథునిసేనయగు అప్సరసలు వారి తపస్సును విఘ్నము చేయుటకు యత్నించిరి. వారి హావభావ విలాసములు ఆత్మస్వరూపుడైన ఆ భగవంతుని తపస్సునకు ఏ మాత్రమూ విఘ్నమును కలిగింపలేకపోయెను. పైగా తమకంటె అందమైన ఊర్వశి వంటి పెక్కు సౌందర్యవతులు వారి శరీరమునుండి బయల్వెడుటను గ్రహించిరి. కడకు వారే తమను క్షమింపుమని ఆ భగవంతుని ప్రార్థించిరి (*ధర్మస్య దక్ష దుహితరి అజనిష్ట మూర్త్యాం నారాయణః నరః ఇతి స్వతపః ప్రభావః । దృష్ట్వా ఆత్మనః భగవతః నియమావలోపం దేవ్యః తు అనంగపృతనాః ఘటితుం న శేకుః ॥* 2-7-6).

నారదా! కామమును జయించిన శంకరుడు మున్నగు మహానుభావులు తమ క్రోధదృష్టులచే మన్మథుని దహించి వేయగలిగిరి. కాని, వారు తమయందుగల అభేద్యమగు క్రోధమును మాత్రము జయింపజాలక-పోయిరి. అట్టి క్రోధము నరనారాయణుని నిర్మలహృదయము నందు ప్రవేశించుటకు ముందే భయపడుచుండును. ఇంక, ఆ స్వామియొక్క హృదయమున కామము ఎట్లు ప్రవేశింపగలదు? (కామమ్ *దహన్తి కృతినః నను రోషదృష్ట్యా రోషం దహన్తం ఉత తే న దహన్తి అసహ్యమ్ । సః అయం యత్ అన్తరం అలం ప్రవిశన్ బిభేతి కామః కథం సు పునః అస్య మనః శ్రయేత ॥* 2-7-7).

ఐదు సంవత్సరముల ప్రాయముగల ధ్రువుడు ఒకనాడు తన తండ్రియగు ఉత్తానపాదునియొక్క తొడపై కూర్చొనియుండెను. అంతట అతని సవతితల్లియగు సురుచి తన వాగ్బాణములతో ఆ బాలుని తిట్టింది. అంతట ధ్రువుడు చిన్న వయస్సువాడైయున్నను కలత చెంది, తపస్సు ఒనర్చుటకు వనములకు బయలుదేరెను. అతని తపస్సునకు ప్రసన్నుడై భగవంతుడు సాక్షాత్కరించెను. పిమ్మట శాశ్వతమైన ధ్రువలోకమును ప్రసాదించెను. నేటికిని ఊర్ధ్వ, అధోలోకమున గల దివ్యమహర్షులు సైతము ఆ ధ్రువునకు ప్రదక్షిణమొనర్చుచు ఆయనను స్తుతించుచున్నారు (2-7-8).

రాజు వేనుడు ఐశ్వర్యమదోన్మత్తుడై పెడదారిపట్టెను. అంతట బ్రాహ్మణులు అవైదిక మార్గమున చెలరేగుచున్న వేనుని తమ వాక్కులతో శపించి చంపిరి. రాజులేని లోటు దీర్చుటకై స్వామి ప్రార్థించి అంతట ఋషులు అతని శవమును మథించి అందుండి 'పృథు' రూపమున స్వామిని అవతరింపచేసిరి. ఈ విధముగా భగవంతుడు జన్మనొంది పుత్రుడు అను పదమును సార్థకమొనర్చెను. ఆ పృథుచక్రవర్తియే పృథ్విని గోవుగా చేసి, అందుండి లోకకల్యాణార్థము వివిధములగు ఓషధులను పిదికెను (2-7-9).

'నాభి'యను రాజు యొక్క పత్ని 'సుదేవి'. ఆమె గర్భమునందు భగవంతుడు ఋషభదేవుడను పేరుతో జన్మించెను. ఆ అవతారమున ఆ స్వామి మనస్సును, ఇంద్రియములను తనకు తానే జయించి ఇతరులకు ఆదర్శప్రాయుడయ్యాడు (2-7-9). స్వస్వరూపమున స్థితుడైన ఆ ఋషభదేవుడు సమదర్శియై జడునివలె మసలుకొనుచు యోగసాధన చేసెను. అట్టి స్థితిలోనున్న, అతనిని మహర్షులు 'పరమహంస' అనియు, 'అవధూత' అనియు పేర్కొనిరి (2-7-10).

అనంతరము స్వయముగా ఆ యజ్ఞపురుషుడే, నేను (నేను = బ్రహ్మదేవుడు) ఒనర్చిన యజ్ఞమునందు సువర్ణకాంతితో హయగ్రీవరూపమున అవతరించెను. ఆ ప్రభువు వేదమయుడు, యజ్ఞమయుడు. సకల దేవతలకు ఆత్మస్వరూపుడు. ఆయన శ్వాసనుండి వేదవాణి (వేదములు) ప్రకటితమయ్యెను. ఆతడు శ్వాసించినపుడు వేదమంత్రములు మధురవాక్కులు ఆతని ముక్కుపుటల నుండి బయల్వెడలెను (*సత్రే మమాస భగవాన్ హయశీరషా అథ సాక్షాత్ స యజ్ఞపురుషస్తపనీయవర్ణః । ఛందోమయో మఖమయో అఖిల దేవతాత్మా వాచో బభూవుః ఉశతీః శ్వసతో అస్య నస్తః ॥* 2-7-11), మత్స్య, కూర్మ - కచ్ఛప, నృసింహ, వామన - ఉపేంద్ర అవతారములు వర్ణించాడు బ్రహ్మ నారదునికి. అలాగే గజేంద్రమోక్షము తెలియజేశాడు (ఒకటవ స్కంధము, 3వ అధ్యాయమున కూడా వర్ణింపబడ్డాయి).

చాక్షుష మన్వంతరము యొక్క చివరిదశయందు వైవస్వత మనువుకానున్న రాజు సత్యవ్రతుని, ఋషులను, బీజములను భగవంతుడు మత్స్యరూపమున రక్షించెను. మరొకసారి భయంకరమైన ప్రళయకాల సమయమున ఆ జలములలో నా ముఖములనుండి జారిపడిన వేదములను ఆ ప్రభువు మత్స్యరూపమున తన నోట ధరించి ఆ జలధిలోనే విహరింపసాగెను (*మత్స్యః యుగ అన్త సమయే మనునా ఉపలబ్ధః క్షోణీమయః నిఖిల జీవ నికాయకేతః । విస్రంసితాన్ ఉరు భయే సలిలే ముఖాత్ మే ఆదాయ తత్ర విజహార హ వేదమార్గాన్ ॥* 2-7-12).

దేవరాక్షసుల సేనానాయకులు అందరును అమృతమును పొందుటకై తమ శక్తిని అంతయును కూడగట్టుకొని మంధరపర్వతమును కవ్వముగాజేసికొని, క్షీరసాగరము (పాలసముద్రము)ను మథించిరి. ఆ సమయమున ఆదిదేవుడు లక్షయోజనముల విస్తీర్ణముగల కూర్మరూపమును ధరించి, ఆ విశాలమైన పర్వతమును తన వీపుపై మోసెను. ఆ కొండరాపిడి తీవ్రమైనదే యైనప్పటికిని, అది ఆ స్వామికి మిగుల సుఖకరముగా (వీపుపై నిమిరినట్లుగా) అమరెను. ఆ సుఖము కారణముగా ఆ స్వామి నిమీలిత నేత్రములతో హాయిగా నిద్రాముద్రితుడయ్యెను (*క్షీర ఉదధౌ అమర దానవ యూథపానాం ఉన్మథ్నతాం అమృత లబ్ధయ ఆదిదేవః । పృష్ఠేన కచ్ఛప వపుః విదధార గోత్రం నిద్రాక్షణః అద్రిపరివర్త కషాణ కండూః ॥* 2-7-13).

ముల్లోకములవారి తీవ్రములైన భయములను తొలగించుటకై స్వామి నృసింహరూపమున అవతరించెను. చలించుచున్న (అటునిటు కదలుచున్న) బొమముడులతోడను, వాడియైన కోరలపలువరుస-తోడను ఆ స్వామి ముఖము భయంకరముగా కన్పట్టుచుండెను. గదతో తన మీదికి దూసికొని వచ్చుచున్న దైత్యరాజగు హిరణ్యకశిపుని వెంటనే పట్టుకొని ఆ ప్రభువు తన తొడల మీదికి చేర్చుకొనెను. పిమ్మట ఆ శత్రుసూదనుడు వాడియైన తన గోళ్లతో ఆ దైత్యుని ఉదరమును చీల్చివైచెను. వెంటనే అతడు కాళ్ళతో, చేతులతో కొట్టుకొని, తటపటాయించి మృత్యువాతపడెను. ఆ విధముగా ముల్లోకవాసుల భయమును నివారించెను (*త్రైపిష్టప ఉరుభయహా సః నృసింహరూపం కృత్వా భ్రమత్ భ్రుకుటి దంష్ట్ర కరలా వక్త్రమ్ । దైత్య ఇంద్రం ఆశు గదయా అభిపతన్తమ్ ఆరాత్ ఊరౌ నిపాత్య విదదార నఖైః స్ఫురన్తమ్ ॥* 2-7-14).

సరోవరజలములయందు రాణులతో గూడి విహరించుటకై దిగిన గజేంద్రుని పాదములను బలిష్ఠమైన ఒక మొసలి గట్టిగా పట్టుకొనెను. అంతట ఆ మొసలితో పెక్కు సంవత్సరములకాలము పోరాడి అలసిపోయిన గజేంద్రుడు తన తొండముతో ఒక కమలమును సమర్పణబుద్ధితో పట్టుకొని స్వామిని ఇట్లు ప్రార్థించెను- "ఆదిపురుషా! నీవు సకల లోకములకును ప్రభుడవు. ఆర్తులైన భక్తుల మొర చెవికి సోకినంతనే వారిని రక్షించునట్టి నీ కీర్తి నిర్మలమైనది. నన్ను కాపాడుము" అను గజేంద్రుని ప్రార్థనను వినినంతనే అనంతశక్తిశాలియైన ఆ పరమపురుషుడు చక్రధారియై, గరుత్మంతుని అధిరోహించి, అచటికి చేరెను. వెంటనే ఆ దయామయుడు వాడియైన తన సుదర్శనచక్రముతో ఆ మొసలిని ఖండించి గజేంద్రుని రక్షించెను. పిమ్మట శరణాగతుడైన గజేంద్రుని యొక్క తొండమును తన హస్తముతో పట్టుకొని దానిని ఉద్ధరించెను, ముక్తిని ప్రసాదించెను (*అన్తఃసరసి ఉరుబలేన పదే గృహీతః గ్రాహేణ యూథపతిః అంబుజహస్తః ఆర్తః । ఆహ ఇదం ఆదిపురుష అఖిలలోకనాథ తీర్థశ్రవః శ్రవణమంగళ నామధేయ ॥* 2-7-15, *శ్రుత్వా హరిః తమ్ అరణ అర్థినమ్ అప్రమేయః చక్ర ఆయుధః పతగరాజ భుజ అధిరూఢః । చక్రేణ నక్రవదనం వినిపాట్య తస్మాత్ హస్తే ప్రగృహ్య భగవాన్ కృపయా ఉజ్జహార ॥* 2-7-16).

వామనుడు (వామనమూర్తి) అదితి పుత్రునిగా ఉపేంద్రునిగా జన్మించి గొప్ప మనస్సు, బుద్ధి, గుణములు గలవాడై యజ్ఞమున బ్రాహ్మణదాన సమయమున త్రిలోకరాజు బలిచక్రవర్తి వద్ద మూడు అడుగుల నేలను యాచించి, ముల్లోకములను ఆక్రమించెను. "సన్మార్గమున ప్రవర్తించుచున్న ప్రభువులను అడుగకుండ

వారి ఐశ్వర్యములను తీసుకొనరాదు" అని ఈవిధముగా పరమేశ్వరుడు నిరూపించెను. ఈ విధముగా ఆ పురుషోత్తముడు బలిచక్రవర్తి నుండి గ్రహించిన స్వర్గమును దేవతలకు అప్పగించెను (*జ్యాయాన్ గుణైః అవరజః అపి అదితే సుతానాం లోకాన్ విచక్రమే ఇమాన్ యత్ అథ అధియజ్ఞః । క్ష్మామ్ వామనేన జగృహే త్రిపద ఛలేన యాచ్ఞామ్ ఋతే పథిచరన్ ప్రభుభిః న చాల్యః ॥* 2-7-17). శ్రీమహావిష్ణువు యొక్క పాదములను కడిగిన పవిత్ర శ్రీపాదజలములను బలిచక్రవర్తి ఆదరముతో తన శిరస్సుపై ధరించెను. అడిగిన వెంటనే మూడు అడుగుల నేలను ఇచ్చెదనని సంకల్పించిన బలిచక్రవర్తి మాటను నివారించుటకై తన గురువైన శుక్రాచార్యుడు "కాదు, కూడదు" అని ఎంత ప్రయత్నించిననూ, రాజు బలి చక్రవర్తి ఎంతమాత్రము వెనుకాడకుండా, తడబాటు పడకుండా ఇచ్చినమాటపై గట్టిగా నిలబడెను. పైగా, భగవంతుని మూడవ అడుగును పూర్తిచేయుటకై ఆయన చరణములమీద తన శిరమును చేర్చి తననుతానే సమర్పించుకొనెను. వాస్తవమునకు ఇదియే అతని నిజమైన పురుషార్థము (*న అర్థః బలేః అయం ఉరుక్రమపాద శౌచం ఆపః శిఖాధృతవతః విబుధ అధిపత్యమ్ । యః వై ప్రతిశ్రుతమ్ ఋతే న చికీర్షత్ అన్యత్ ఆత్మానం అంగ మనసా హరయే అభిమేనే ॥* 2-7-18).

నారదా ! నీ అనన్యభక్తికి పరమేశ్వరుడు ప్రసన్నుడయ్యెను. అంతట ఆ ప్రభువు హంసరూపములో నీకు యోగమును, జ్ఞానమును మరియు ఆత్మతత్త్వము ప్రకాశింపజేయు (బోధపరచు) భాగవతధర్మమును ఉపదేశించెను. అది (ఆ ఉపదేశ పరమార్థము) వాసుదేవుని శరణుజొచ్చిన భాగవతోత్తములకు మాత్రమే అనాయాసముగా బోధపడును. హంసావతారమున నీకు (నారదునకు) ఆత్మగుహ్యతత్త్వబోధలో యోగము, జ్ఞానము, భాగవతమును బోధచేసాడు స్వామి, అది అందరికి లభించేది కాదు కదా! అది అందరికి అర్థమయ్యేది కాదు (*తుభ్యం చ నారద భృశం భగవాన్ వివృద్ధ భావేన సాధు పరితుష్టః ఉవాచ యోగమ్। జ్ఞానం చ భాగవతం ఆత్మ సతత్త్వ దీపం యత్ వాసుదేవశరణాః విదుః అంజసా ఏవ ॥* 2-7-19).

స్వామి మనువుగా అవతరించి దుష్టరాజులను సంహరించి ముల్లోకాలలో ధర్మస్థాపన చేసాడు, మనుచరిత్ర తెలియజేసాడు (*చక్రం చ దిక్షు అవిహతం దశసు స్వతేజః మన్వంతరేషు మనువంశధరః బిభర్తి । దుష్టేషు రాజసు దమమ్ వ్యదధాత్ స్వకీర్తిమ్ సత్యే త్రిపృష్ఠే ఉశతీం ప్రథయన్ చరిత్రైః* 2-7-20).

అలాగే ధన్వంతరిగా నారదా ! ఆ శ్రీహరి ధన్వంతరి అవతారమున మిగుల వాసిగాంచెను. ఆయన యొక్క నామస్మరణ మాత్రముననే మానవుల రోగములు అన్నియును పటాపంచలగును. ఆ స్వామి ఆ అవతారమున ఆయుఃప్రదమైన అమృతరూపయజ్ఞభాగమును దైత్యులనుండి తాను గ్రహించి, దేవతలకు ఇచ్చెను (మోహిని రూపమున). అంతేగాక, అట్లు అవతరించి, శ్రీహరి లోకమునందు ఆయుర్వేదమును సుప్రతిష్ఠితమొనర్చెను (*ధన్వంతరిశ్చ భగవాన్ స్వయమేవ కీర్తిః నామ్నా నృణాం పురురుజాం రుజః ఆశు హంతి । యజ్ఞే చ భాగం అమృత ఆయుః అవ అవరుంధ ఆయుష్య వేదమ్ అనుశాస్తి అవతీర్య లోకే ॥* 2-7-21).

పరశురామ, రామ అవతారములను తీసుకున్నాడు. బ్రాహ్మణద్రోహులైన దిగజారిన క్షత్రియులు పరిపాలకులై ఈ లోకమున అధర్మమున పాలించుట జరిగింది. నరకయాతనలకు అర్హులైన ఆ క్షత్రియులు వృద్ధినొందసాగిరి. ధర్మరక్షకుడైన స్వామి, పరశురాముడై అవతరించి, ఇరువది యొక్క మారులు వారిపై దాడిచేసెను. అజేయ పరాక్రముడైన ఆ పురుషోత్తముడు లోకకంటకులైన ఆ రాజులను వాడియైన తన గండ్రగొడ్డలితో నిర్మూలించెను (*క్షత్రం క్షయాయ విధినా ఉపభృతం మహాత్మా బ్రహ్మధృక్ ఉజ్ఝితపథం నరక ఆర్తి లిప్సు । ఉద్ధన్తి అసౌ అవనికంటకమ్ ఉగ్రవీర్యః త్రిఃసప్త కృత్వః ఉరుధార పరశ్వధేన ॥* 2-7-22). నారదా ! దుష్టులను శిక్షించుటకు, సాధువులను రక్షించుటకు, ధర్మపరిరక్షణకు అభయప్రదాత-యైన సర్వకళానిధి అయిన స్వామి తన అంశలైన భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులతో గూడి, ఇక్ష్వాకు వంశమున శ్రీరాముడుగా అవతరించెను. ఆ మహాత్ముడు పితృాజ్ఞను శిరసావహించుచు ధర్మపత్నియైన సీతాదేవితోను, తమ్ముడైన లక్ష్మణునితోను గూడి వనవాసమొనర్చెను. ఆ సమయమున రావణుడు శ్రీరామునకు విరుద్ధముగా ప్రవర్తించి, (సీతాపహరణ మొనర్చి విరోధియై) నశించెను. సీతావియోగ కారణముగా క్రోధాగ్నితో శ్రీరామచంద్రప్రభువు యొక్క కన్నులెఱ్ఱబారియుండెను, అవి ప్రళయకాలమునకు శంకరునివలె ఉండెను. ఆ శ్రీరాముడు శత్రునగరమైన లంకను భస్మమొనర్చుటకై సముద్రతీరమునకు చేరెను. ఆ స్వామి క్రోధాగ్ని తాపమునకు సముద్రమునందలి మొసళ్ళు మొదలగు జలజంతువులన్నియును తపించుచుండెను. భయకంపితుడై యున్న సముద్రుడు ఆ స్వామికి దారి ఇచ్చెను (*అస్మత్ ప్రసాద సుముఖః కలయా కలేశః ఇక్ష్వాకు వంశే అవతీర్య గురోః నిదేశే । తిష్ఠన్ వనమ్ సదయితా అనుజ ఆవివేశ యస్మిన్ విరుధ్య దశకంధరః ఆర్తిమ్ ఆర్ఛత్ ॥* 2-7-23, *యస్మై అదాత్ ఉదధిః ఊఢభయ అంగవేపః మార్గం సపది అరిపురం హరవత్ దిధక్షోః । దూరే సుహృత్ మథిత రోష సుశోణ దృష్ట్యా తాతప్యమాన మకర ఉరగ నక్ర చక్రః ॥* 2-7-24). పూర్వము రావణుడు ఇంద్రునిపై దండెత్తెను. ఆ సమయమున యుద్ధమునందు ఇంద్రుని వాహనమైన ఐరావతము యొక్క దంతములు అతని (రావణుని) యొక్క కఠోరమైన వక్షస్థలమునకు తగిలి, ముక్కలు ముక్కలుగానయ్యెను. వాటి (ఆ దంతముల) వెలుగులు నలుదిశలయందును వ్యాపించెను. అటువంటి ద్విగిజయయాత్రతో గర్వోన్మత్తుడై యున్న రావణుడు అట్టహాసమొనర్చెను. అట్టి రావణుడే శ్రీరామచంద్రప్రభువు యొక్క ధర్మపత్నియైన సీతాదేవిని అపహరించెను. అనంతరము శ్రీరామరావణుల మధ్య జరిగిన ఆ ఘోరసమరమున ధనుర్ధారియైన రఘురాముని శరపరంపరధాటికి ఆ లంకాధిపతి (రావణుడు) తన సైన్యముతో సహా నేలపాలయ్యెను (*వక్షఃస్థల స్పర్శ రుగ్న మహా ఇంద్ర వాహ దంతైః విడంబిత కకుబ్జుషః ఊఢహాసమ్ । సద్యః అసుభిః సహ వినేష్యతి దారహర్తుః విస్ఫూర్జితైః ధనుషః ఉచ్చరతః అధిసైన్యే ॥* 2-7-25).

ఆ తర్వాత భూభారాన్ని హరించడానికి ఆ శ్రీకృష్ణస్వామే దిగి వచ్చాడు, దేవకి గర్భమున ప్రవేశించాడు. ఈ భూతలమున దైత్యుల సమూహములు అన్నిదిశలయందును అలజడులను సృష్టించగా స్వయాన శ్రీకృష్ణస్వామి వారిని శిక్షించి, జనుల క్లేశములను బాపుటకై తన అంశతో (శేషాంశతో-బలరామునితో)

గూడి అవతారమును దాల్చెను. తెలుపువన్నెతో బలరాముడుగను, శ్యామవర్ణముతో కృష్ణుడుగను అవతరించి భూలోకవాసులకు ఆనందమును చేకూర్చెను. వారి అద్భుతలీలలు, నిరూపమాన బలపరాక్రమములు సామాన్యమానవులకు బోధపడవు. కాని, వారి దివ్యచరితమే వారి మహత్త్వములను, ఐశ్వర్యములను, వెల్లడించును (*భూమేః సురేతర వరూథ విమర్దితాయాః క్లేశవ్యయాయ కలయా సితకృష్ణకేశః । జాతః కరిష్యతి జనానుపలక్ష్యమార్గః కర్మాణి చ ఆత్మమహిమా ఉపనిబంధనాని ॥* 2-7-26). కృష్ణకథ రాగానే శ్రీకృష్ణలీలలను వర్ణించసాగాడు బ్రహ్మదేవుడు. - పూతనసంహారము, బకాసురవధ, అర్జునవృక్షములుగా ఉన్న నలకూబర మణిగ్రీవుల మోక్షము, దావానలభక్షణ, దామోదరలీల, వ్యోమాసురవధ; వరుణ, ఇంద్ర మరియు నా (బ్రహ్మ) యొక్క విమోహము తొలగించుట, గోవర్ధనలీల (గోవర్ధన పర్వతము 4 యోజనాలు పొడవు - 48 చదరపు కిలోమీటర్లు వ్యాసము గలది), శంఖచూడవధ, అలాగే ప్రలంబ, ధేనుక, బక, కేశి, అరిష్ట, చాణూర, ముష్టిక, కువలయపీడ, కంస, యవన, నరకాసుర, పౌండ్రక, శాల్వ, కుజ (వానరుడైన ద్వివిదుడు), బల్వల, దంతవక్ర, సప్తోక్ష, శంబర, విదూరథ మొదలగు వారి వధ, రుక్మి గర్వభంగము, మరి ఎన్నెన్నో కార్యాలు బలరాముని ముందుంచుకొని చేసాడు మరియు వారిని కరుణించాడు స్వామి. అంతేగాక ధనుర్ధారులై యుద్ధమునకు వచ్చిన కాంభోజ, మత్స్య, కురు, కైకయ, సృంజయ మొదలగు రాజులను భీమార్జునులద్వారా హతమార్చాడు స్వామి (2-7-27 నుండి 35). (*యే చ ప్రలంబ ఖర దర్దుర కేశి అరిష్ట మల్ల ఇభ కంస యవనాః కపి పౌండ్రకాద్యాః । అన్యే చ శాల్వ కుజ (కపి) బల్వల దంతవక్త్ర సప్తోక్ష శంబర విదూరథ రుక్మిముఖ్యాః ॥ యే వా మృధే సమితిశాలినః ఆత్తచాపాః కాంభోజ మత్స్య కురు సృంజయ కైకయాద్యాః । యాస్యన్తి అదర్శనమ్ అలమ్ బల పార్థ భీమ వ్యాజ ఆహ్వయేన హరిణా నిలయం తదీయమ్ ॥* 2-7-34, 2-7-35).

శ్రీకృష్ణుడు వెళ్ళిన తర్వాత సత్యవతి తనయుడిగా వ్యాసుడి రూపంలో అల్పబుద్ధి, అల్పఆయుష్షు గల కలియుగప్రజలు దేన్ని ఆచరించాలో వ్యాసుడి రూపమున ఆ శ్రీహరియే వేదరూపవృక్షమును శాఖాభేదముతో విభజించాడు. వేదార్థమును భాగవతమున తెలియజేసాడు (*కాలేన మీలితధియాం అవమృశ్య నౄణాం స్తోకాయుషాం స్వనిగమః బత దూరపారః । అవిర్హితః తు అనుయుగం సః హి సత్యవత్యాం వేదద్రుమం విటపశః విభజిష్యతి స్మ ॥* 2-7-36). యజ్ఞముల ద్వారా హింసను జరుపుతున్నవారిని నివారించుటకు బుద్ధుడి రూపాన వచ్చాడు ఆ స్వామి (*దేవద్విషాం నిగమ వర్త్మని నిష్ఠితానాం పూర్భిః మయేన విహితాభిః అదృశ్యతూర్భిః । లోకాన్ ఘ్నతామ్ మతివిమోహమ్ అతిప్రలోభమ్ వేషమ్ విధాయ బహుభాష్యతే ఔపధర్మ్యమ్* 2-7-37).

కలికాలమున పాషండ (పాపఖండములు) ధర్మాలను ఆచరించే ద్విజులు (బ్రాహ్మణ క్షత్రియ, వైశ్యులు), శూద్రులు (వృషలాః), రాజులు (నృదేవాః), వెతికిచూసినా "స్వాహా, స్వధా" అనే మాటలు (యజ్ఞములలో ఆహుతుల ధ్వనులు) వినబడని కాలము దాపురించినప్పుడు అనగా యజ్ఞములు, పితృకర్మలు ఆచరించని కాలమున హరికథలు వినబడని కాలమున, వాళ్ళను శిక్షించడానికి స్వామి కల్కి భగవానుడై అవతరిస్తాడు

(*యర్హి ఆలయేషు అపి సతామ్ న కథాః హరేః స్యుః పాషండినః ద్విజజనాః వృషలాః నృదేవాః । స్వాహా స్వధా వషట్ ఇతి స్మ గిరః న యత్ర శాస్తా భవిష్యతి కలేః భగవాన్ యుగాన్తే* 2-7-38).

స్వామి యొక్క అవతార విశేషములను గూర్చి తెలిపిన పిమ్మట బ్రహ్మదేవుడు విశ్వముయొక్క సృష్టి, స్థితి, లయములను గూర్చి నారదునకు ఇట్లు వివరింపసాగెను. - నారదా ! విశ్వసృష్టి ప్రారంభమున భగవంతుడు నన్నేగాక, మరీచి మొదలగు ఋషులను తొమ్మిదిమంది ప్రజాపతులను, తపస్సులను సృజించెను. ఇవి అన్నియును ఆ స్వామి యొక్క విభూతులే. అట్లే జగద్రక్షణకై ఆ ప్రభువు ధర్మమును, యజ్ఞములను, మనువులను, దేవతలను, రాజులను సృష్టించెను. వీరు అందరును ఆ స్వామి యొక్క సత్త్వగుణ ప్రధాన విభూతులకు ప్రతీకలు. అధర్మము ప్రబలి అరాచకము చెలరేగిన విశ్వమును లయమొనర్చి, తనలో విశ్వమును లీనమొనర్చుకొను సమయమున రుద్రుడు క్రోధవశుడు అవుతాడు. తన సంహారలీలలను నెరపుతాడు. ఇవి ఆ ప్రభువు యొక్క తమోగుణ విభూతులు. ఈ విధముగా శ్రీహరియే అనేక శక్తులను ధరించి, విశ్వము యొక్క ఉత్పత్తి, స్థితి, సంహారములు అను మాయాలీలలను ప్రదర్శించుచుండును (2-7-39).

సృష్టి ఆరంభమున - తపశ్శీలులైన బ్రహ్మ, ఋషులు, ప్రజాపతులు గలరు. ఆ తర్వాత జరిగిన సృష్టి పరిపాలనలో ధర్మము స్థాపించు యజ్ఞుడు (విష్ణువు), ఎన్నో విధాల బోధనలు చేస్తాడు. శివుడు - రుద్రుడు, మనువులు, దేవతలు, రాజులు మానవజాతులు ఆవిర్భవిస్తారు. ఆ తర్వాత అధర్మానికి ఆశపడిన మానవులు కోపిష్ఠులు (పాములాంటిక్రోధముగలవారు), నాస్తికులు, అసురులు, మాయా విభూతులు కలవారుగా విజృంభిస్తారు. అప్పుడు రుద్రుడు కోపోద్రేకుడై తాండవిస్తూ వారందరిని లయము చేస్తాడు. ఇవన్ని ఆ స్వామికి తెలుసు, వీరిని ఎలా శిక్షించాలో కూడా తెలుసు (As the Yugas pass from Satya or Kruta → Treta → Dvapara → Kali, people incline to take to irreligions and inhuman methods like illicit sex, intoxication, gambling and animal killing and they will become cruel) (*సర్గే తపః అహం ఋషయః నవ యే ప్రజేశాః స్థానే చ ధర్మ మఖ మను అమర అవనీశాః । అన్తే తు అధర్మ హర మన్యువశ అసురాద్యాః మాయా విభూతయః ఇమాః పురుశక్తిభాజః ॥* 2-7-39).

ఇలా విష్ణులీలలు అనంతములు. భూమిపైన ఇసుక రేణువులను లెక్కపెట్టగలమేమో గాని విష్ణుమూర్తి అవతారములను, లీలలను, గుణాలను ఆయన శక్తిని గణించలేము (*విష్ణోః ను వీర్య గణనాం కతమః అర్హతి ఇహ యః పార్థివాని అపి కవిః విమమే రజాంసి । చస్కంభ యః స్వరంహసా అస్ఖలతా త్రిపృష్ఠమ్ యస్మాత్ త్రిసామ్య సదనాత్ ఉరుకంపయానమ్ ॥* 2-7-40). ఆయన లీలలను మాయాబలములను, మునులు గాని, ఆయన మొదటి అంశ, దాసుడు అయిన ఆదిశేషుడు కూడా పూర్తిగా వర్ణించలేడు, తెలుసుకోలేడు (*న అన్తం విదామి అహం అమీ మునయః అగ్రజాః తే మాయాబలస్య పురుషస్య కుతః అవరాః (అపరే) యే। గాయన్ గుణాన్ దశశతాననః ఆదిదేవః శేషః అధునా అపి సమవస్యతి న అస్య పారమ్ ॥* 2-7-41).

నిష్కపటభావముతో ఆ పరమాత్ముని శరణుజొచ్చిన భక్తులపై ఆ దేవదేవుని కృప సర్వదా ప్రసరించుచునేయుండును. అట్టి నిష్కామభక్తులు దైవానుగ్రహ ఫలితముగా దుస్తరమైన ఈ దేవమాయను దాటుదురు. కాని కుక్కలకును, నక్కలకును ఆహారమగు ఈ దేహముపై మమకారముగల మానవులు ఏనాటికిని ఈ మాయనుండి బయట పడజాలరు. ఈ పరిస్థితిలో కుక్కలు నక్కలు తినే ఈ శరీరము మీద మమకారము కలవారు, "నేను నాది" అనే అహంకారము కలవారు అసలే తెలుసుకోలేరు. కపటం లేకుండా కరుణకలవారు అంతటా సమదర్శనము చేయువారే దేవమాయను అతిక్రమించగలరు (*యేషాం సః ఏషః (ఏవ) భగవాన్ దయయేత్ అనన్తః సర్వాత్మనా ఆశ్రితపదః యది నిర్వ్యలీకమ్ । తే దుస్తరామ్ అతితరన్తి చ దేవమాయాం న ఏషాం మమ అహం ఇతి ధీః శ్వ శృగాల భక్ష్యే ॥* 2-7-42).

మహాజనులు అరవై నలుగురు: వారి మాటలు విన్న జనులు బాగుపడతారు

ఇలా స్వామి యొక్క యోగమాయ తెలిసినవారు కొద్దిమందే (64 మందికి తెలుసు). వారు స్వామి యొక్క కళా, అంశ, ఆవేశ అవతారములు. వారిలో ముఖ్యులు –నేను, నీవు (నారదుడు), శివుడు, ప్రహ్లాదుడు, స్వాయంభువమనువు మరియు ఆయన భార్య శతరూపి, ఆయనపుత్రులు – ప్రియవ్రతుడు, ఉత్తానపాదుడు, ఆయన పుత్రికలు - ఆకూతి, దేవహూతి, ప్రసూతి. అలాగే ప్రాచీనబర్హి, ఋభుమహర్షి, వేణుని తండ్రి అంగమహారాజు - అంగ, ధ్రువ, ఇక్ష్వాకు, పురూరవ, ఐల, ముచుకుంద, జనక (విదేహ), గాధి, రఘు, అంబరీష, సగర, గయ, నాహుష (నహుషుని కుమారుడైన యయాతి), మాంధాత, అలర్క, శతధను, అను, రంతిదేవ, దేవవ్రత (భీష్మ), బలి, అమూర్తరయుడు, దిలీపుడు, సౌభరి, ఉతంక, శిబి, దేవల, పిప్పలాద, సారస్వత, ఉద్ధవ, పరాశర, భూరిషేణ, విభీషణ, హనుమంత, ఉపేంద్రదత్త (శుక), పార్థ (అర్జున), ఆరిష్టిషేణ, విదుర, శ్రుతదేవ మొదలగువారు (*వేద అహం అంగ పరమస్య హి యోగమాయాం యూయం భవః చ భగవాన్ అథ దైత్యవర్యః ।, పత్నీ మనోః సః చ మనుః చ తత్ ఆత్మజః చ ప్రాచీనబర్హిః ఋభుః అంగ ఉత ధ్రువః చ ॥, ఇక్ష్వాకుః ఐల ముచుకున్ద విదేహ గాధి రఘు అంబరీష సగరాః గయ నాహుష ఆద్యాః । మాంధాతృ అలర్క శతధన్వ అను రంతిదేవాః దేవవ్రతః బలిః అమూర్తరయః దిలీపః ॥, సౌభరి ఉతంక శిబి దేవల పిప్పలాద సారస్వత ఉద్ధవ పరాశర భూరిషేణాః । యే అన్యే విభీషణ హనుమత్ ఉపేంద్రదత్త పార్థ ఆర్ష్టిషేణ విదుర శ్రుతదేవ వర్యాః ॥* 2-7-43,44,45). వీరిలో స్త్రీలు, శూద్రకులమున జన్మించినవారు, వానరులు, జంతువులు కూడా ఉన్నారు. వీరందరూ మాయను తెలుసుకోగలిగారు, దాటగలిగారు. పశువులు (వానరులు) కూడా మాయను దాటుతున్నాయి. అటువంటప్పుడు విన్న హరికథలను ధారణ చేసి మాయను దాటలేడా మానవుడు? భక్తులను శరణుజొచ్చిన భగవంతుడు సులభుడు కదా ! (*తే వై విదన్తి అతితరన్తి చ దేవమాయాం స్త్రీ శూద్ర హూణ శబరాః అపి పాపజీవాః । యది అద్భుతక్రమ పరాయణ శీల శిక్షాః తిర్యగ్జనాః అపి కిం ఉ శ్రుతధారణాః యే ॥* 2-7-46). వేదముకూడా ఈ పరమాత్మతత్త్వమును పూర్తిగా తెలుపలేదు. భక్తి ద్వారానే తెలువబడతాడు భగవంతుడు (*యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ* – వేదము). *శబ్దో న యత్ర పురుకారకవాన్* 2-7-47). పరమాత్మ యొక్క వాస్తవరూపము సర్వదా ప్రశాంతము,

భయరహితము. నిరంజనము. జ్ఞానానందమయము. పవిత్రము, సమము; అది కార్యకారణములకు అతీతమైనది. అనగా గుణాతీతము. లౌకిక వైదిక శబ్దములకు గూడ అందనిది. ఎట్టి సాధనలకును ప్రాప్తించునట్టిది కాదు. ఆ భగవత్స్వరూపముపై మాయాప్రభావము ఏ మాత్రమూ ఉండదు. మాయ ఆ పరమేశ్వరుని ముందు సిగ్గుతో తలవంచుకొనియుండును. భగవంతుడు షాడ్గుణ్య పురుషుడు, జ్ఞాన రూపుడు, సులభుడు, కరుణామయుడు, స్వామిని భక్తితో ఆరాధించిన, కర్మలతో సేవించిన మాయ కూడా తిరోముఖము చెందుతుంది. (*క్రియార్థో మాయా పరైతి అభిముఖే చ విలజ్జమానా*). పరమాత్మ నిర్వికారుడు సత్తు అసత్తు కూడా సమంగా చూసేవాడు ఆ పరమాత్మ – అంటే తన సొమ్ము తింటూ తనను లేదన్న వాణ్ణి, హేళన చేసినవాణ్ణి, తిట్టినవాణ్ణి కూడా ఏమనడు. భక్తులను ఏమన్న అంటే మాత్రం ఊరుకోడు (*శుద్ధమ్ సమమ్ సద్ – అసద్ పరమాత్మ తత్త్వమ్*). పరమాత్మ మనల్ని కష్టపెడ్తున్నాడా? లేక మనవల్ల కష్టాలు పడుతున్నాడా? ఈ దుష్ట సంతానాన్ని భరించలేక దాక్కుంటున్నాడా? స్వామి ప్రకృతికి విరుద్ధమైనవాడు (ప్రతిబోధమాత్రమ్) (*శశ్వత్ ప్రశాన్తం అభయం ప్రతిబోధమాత్రం శుద్ధం సమం సత్ అసతః పరమాత్మతత్త్వమ్। శబ్దః న యత్ర పురుకారకవాన్ క్రియార్థః మాయా పరైతి అభిముఖే చ విలజ్జమానా॥* 2-7-47). ఆ పరమపదం శోకరహితము, బ్రహ్మానందస్వరూపము. మహాత్ములు సంయమశీలురై ఇంద్రియములను నియమించి (జితేంద్రియులై) ఆ పరమపదమును పొందుదురు. మేఘాధిపతియైన ఇంద్రునకు నీటికై గునపముతో బావిని త్రవ్వవలసిన పనిలేదు–*నిపాన ఖనిత్రం ఇంద్రః*. నీరు కావల్సినపుడు స్వయంగా ఇతరులకు కూడా వర్షము ద్వారా అందింపగలడు. అట్లే, భగవత్ప్రాప్తిని పొందిన మహాపురుషులు కూడా తమ ప్రభావముచే ఇతరులకు కూడా భగవత్ప్రాప్తికి తగిన మార్గములను నిర్దేశింతురు (*తత్ వై పదం భగవతః పరమస్య పుంసః। బ్రహ్మ ఇతి యత్ విదుః అజస్ర సుఖం విశోకమ్* ॥ 2-7-48).

స్వామిని పొందాలంటే విషయముల యందు మనస్సును ప్రసరింపచేయకుండా తన బుద్ధిని కర్మలను స్వామియందే ఉంచాలి. అలా ప్రకృతి నుండి స్వతంత్రుడు కావాలి. స్వామియందలి భక్తి నీటికై భూమిని త్రవ్వే గడ్డపార వంటిది కావాలి (*నిపాన ఖనిత్రం ఇంద్రః* 2-7-48). స్వామి మన ప్రభువు, శ్రేయస్సు కోరేవాడు అనే భావనతో వారి వారి స్వభావములతో వర్ణాశ్రమకర్మలను ఆచరించి మనము పనిచేసిన ఆయన సులభుడవుతాడు. వైరాగ్యము గలవాడై, ఈ ధాతువులతో కూడిన శరీరము నశ్వరమైనది అని గ్రహించి, ఆత్మయే సత్యమైనది అని స్వామి యొక్క సేవకుడు కావాలి. అప్పుడు జీవునకు మంగళము కలుగుతుంది. ఆ సర్వేశ్వరుడు శ్రేయస్సాధనములకు అన్నింటికిని అధిపతి. అతడు జీవుల యొక్క భావములకును, స్వభావములకును అనుగుణముగా శాస్త్రములద్వారా వారి వారి కర్మలను నిర్దేశించును. సత్కర్మలు అన్నియును ఆ భగవంతునిచే నిర్దేశింపబడినవే. ఈ స్థూలదేహము పంచ భూతములతో ఏర్పడినది. కనుక చివరకు ఈ శరీరము ఆ పంచ భూతములలోనే కలియవలెను. మట్టిపెడ్డను వదలిన భూమిని తాకినట్లు, జ్యోతిని వెలిగించిన సూర్యుని వైపు జూచినట్లుగా వెలుగును. అందుకే కొండ ఎక్కింది అంటాము. అలాగే జీవాత్మ పరమాత్మను చేరుటయే శాంతికి, ఆనందమునకు మూలము. అది జీవుల స్వభావము.

ఘటము భిన్నమైనప్పుడు ఘటాకాశము మహాకాశములో కలియునట్లు, దేహము ఉపాధిగాగల ఆత్మ, భక్తి జ్ఞానములతో స్వామిని కొలుస్తూ మళ్ళీ దేహమును కోరక పరమాత్మను చేరాలి. అంతేకాని మళ్ళీ జన్మతీసుకోరాదు. వాస్తవముగా జీవుడు జన్మరహితుడు శాశ్వతుడు. శరీరము నశించినను, జీవుడు నశింపడు. వీడు వైకుంఠమున ఆనందించాల్సినవాడు (*సః శ్రేయసామ్ అపి విభుః భగవాన్ యతః అస్య భావ స్వభావ విహితస్య సతః ప్రసిద్ధిః । దేహే స్వధా తు విగమే అను విశీర్యమాణే వ్యోమ ఇవ తత్ర పురుషః న విశీర్యతే అజః ॥* 2-7-49) -

నాయనా! సంకల్పమాత్రముచేతనే ఈ విశ్వము యొక్క సృష్టి, స్థితి లయములను నెరవునట్టి షడ్వైశ్వర్యసంపన్నుడైన శ్రీహరిని గూర్చి ఇట్లు - సంక్షేపముగా వివరించితిని. సత్తు, అసత్తు అనగా కార్యకారణరూపమైన జగత్తంతయు స్వామియొక్క రూపమే. అతడు తప్ప ఈ జగత్తులో ఏదియును లేదు. అంతేగాదు, అతడు జగత్తునకు అతీతుడు. స్వామికంటే ఇతరమైనది ఏదీ లేదు. శ్రీహరి లేని వస్తువు లేదు, అనే భావన రావాలి. ఇదంతా చక్కగా వర్ణించాను. ఇదే శ్రీమద్భాగవతము, మా గురువు గారు స్వయం-భగవానుడైన నారాయణుడు నాకు తెలియజేసినది నీకు చెప్పాను. ప్రజలలోకి వెళ్ళి భక్తి కలిగేలా దీన్ని విపులీకరించు. శ్రీహరితత్త్వాన్ని ప్రజలకు అందించి, వారిని భక్తులుగా చేయి (*సో-యం తే అభిహితః తాత భగవాన్ విశ్వభావనః । సమాసేన హరేః న అన్యత్ అన్యస్మాత్ సత్ అసత్ చ యత్॥* 2-7-50, *ఇదం భాగవతం నామ యత్ మే భగవతా ఉదితమ్॥ సంగ్రహః అయం విభూతీనాం త్వం ఏతత్ విపులీ కురు ॥* 2-7-51, *యథా హరౌ భగవతి నృణాం భక్తిః భవిష్యతి॥ సర్వాత్మని అఖిలాధారే ఇతి సంకల్ప్య వర్ణయ ॥* 2-7-52), అని బ్రహ్మ నారదునికి బోధించాడు.

స్వామి యొక్క లోకసమ్మోహమైన మాయను వర్ణించినప్పుడు శ్రద్ధగా వినేవారిని స్వామి మాయ మోహింపదు. శ్రద్ధతో హరికథలను నిత్యమూ వినుట వల్ల మాయాసంసారము నుండి బయటపడగలము. శ్రీహరినామములు లీలలు గుణములు కీర్తిస్తూ సత్కర్మలు ఆచరించేవాడి సమయము-కాలము-జీవనము సవ్యయమవుతుంది. ఈ విధంగా బ్రహ్మ వద్ద భాగవతమును చెప్పించుకొని నారదుడు దాన్ని ప్రజలకు వ్యాప్తి చేశాడు (*మాయాం వర్ణయతః అముష్య ఈశ్వరస్య అనుమోదతః । శృణ్వతః శ్రద్ధయా నిత్యం మాయయా ఆత్మా న ముహ్యతి ॥* 2-7-53). (Of course, one who is only interested in eating, sleeping, mating and fearing - defending, that is, leading an animalistic life and it is no better than an animal).

శ్రీమద్భాగవతముచే పరిష్కరింపబడే ప్రశ్నలు - శ్రీమద్భాగవతార్థనిర్ణయము - పరీక్షిత్తుమహారాజుచే శ్రీశుక మహర్షికి ప్రశ్నలు

ప్రకృతికి సంబంధించిన త్రిగుణములులేని (అగుణస్య) ఆ స్వామి యొక్క గుణములను లీలలను శ్రీనారదులవారు ఎవరికి బోధ చేసాడు? (*రాజా ఉవాచః బ్రహ్మణా చోదితః బ్రహ్మన్ గుణాఖ్యానే అగుణస్య*

చ । *యస్మై యస్మై యథా ప్రాహ నారదః దేవదర్శనః ॥* 2-8-1). శ్రీహరి యొక్క అద్భుతలీలలు అత్యాశ్చర్యకరమైన కథలు లోకములకు మంగళములు కలిగించేవి. కావున అవి నాకు తెలుపగలరు (*ఏతత్ వేదితుమ్ ఇచ్ఛామి తత్త్వం తత్త్వవిదాం వర। హరేః అద్భుతవీర్యస్య కథాః లోక సుమంగళాః ॥* 2-8-2).

శ్రీకృష్ణుని లీలాకథలు నాకు చాలా ముఖ్యమైనవి. ఎందుకంటే వాటిని వింటూ సంసారిక విషయములను మనస్సు నుండి తీసివేసి అఖిల జీవులకు ప్రభువైన శ్రీకృష్ణుని కథలను మనస్సున నిలుపుకుంటూ, అలా ఈ శరీరాన్ని వదలుతాను (*కథయస్వ మహాభాగ యథా అహం అఖిలాత్మని । కృష్ణే నివేశ్య నిస్సంగం మనః త్యక్ష్యే కలేవరమ్॥* 2-8-3). సంసారము నుండి మనస్సును త్రిప్పివేయుట అసాధ్యమైనా శ్రద్ధతో నిత్యమూ భాగవతకథలను వింటే త్వరలోనే మనస్సులోకి ఆయన వస్తాడు. నాలో గల ఆయన ఉనికిని గుర్తించగలను (*శృణ్వతః శ్రద్ధయా నిత్యం గృణతః చ స్వచేష్టితమ్ । కాలేన న అతిదీర్ఘేణ భగవాన్ విశతే హృది ॥* 2-8-4).

కర్ణరంధ్రముల ద్వారా భగవత్ శబ్దములతో పాటు శబ్దము ద్వారా తెలియబడే స్వామి, శబ్ద ప్రతిష్టాపకుడైన స్వామి కర్ణరంధ్రములలోనికి ప్రవేశించి హృదయములోని మాలిన్యాలను తొలగిస్తాడు (హృదయ గ్రంథులను ఛేదిస్తాడు), ఎలా అంటే – వాన నీటిలోని మురికి, మడ్డిని శరత్ కాలము తీసివేసినట్లుగా (*ప్రవిష్టః కర్ణరంధ్రేణ స్వానాం భావ సరోరుహమ్ । ధునోతి శమలం కృష్ణః సలిలస్య యథా శరత్ ॥* 2-8-5). తన ఇల్లు వదలిన బాటసారులు ఎన్నో కష్టాలు పడి ఇల్లు చేరి ఎలా సుఖపడతారో, అలాగే సంసారమనే భయంకర అడవిలో కల బాటసారిని నేను, స్వామిని చేరితేనే, స్వంత ఇల్లు అయిన పరమపదాన్ని చేరితేనే నిజమైన సుఖము. మరి శ్రీకృష్ణస్వామి పాదాలు విడవకుండా ఉండాలంటే మనస్సు పవిత్రత కావాలి అందువల్ల భాగవతము వినిపించండి (*ధౌతాత్మా పురుషః కృష్ణ పాదమూలం న ముంచతి । ముక్త సర్వ పరిక్లేశః పాంథః స్వశరణం యథా ॥* 2-8-6).

శ్రీశుకబ్రహ్మా ! మీరు స్వామి చేసిన ఈ సృష్టిని అద్భుతంగా తెల్పారు. అయితే జీవుడికి ఈ సప్త ధాతుమయశరీరము ఏర్పడుటకు ఏమైనా కారణముందా? లేక కారణం లేకుండానే వస్తుందా? ఈ విషయంలో మీరేమనుకుంటున్నారో దయతో తెలియజేయండి (*యత్ అధాతుమతః బ్రహ్మన్ దేహ ఆరంభః అస్య ధాతుభిః । యదృచ్ఛయా హేతునా వా భవన్తః జానతే యథా ॥* 2-8-7).

స్వామి పురుషాంశ నాభి నుండి ఏర్పడ్డ సర్వలోకాలతో గల పద్మము అందు బ్రహ్మ మరియు జీవలోకాలు – ఇదంతా విరాట్ పురుషుడి అవయవాలు అన్నారు. దీన్ని ఎలా అర్థం చేసుకోవాలి. మరి జీవుడి అవయవాలేవో భోగస్థానము – శరీరమైంది, భోగ ఉపకరణాలు ఇంద్రియాలైనాయి, భోగ్యద్రవ్యములు షడ్రసములు అంటున్నారు. వీటన్నింటికి బాగా తేడా ఉంది. దీన్ని వివరించగలరు. మరి విరాట్ పురుషుడి అవయవాలు, జీవుల అవయవాలు రెండూ ప్రాకృతికములేనా? (*ఆసీత్ యతుదరాత్ పద్మం లోక సంస్థాన లక్షణమ్ ।*

యావాన్ అయం వై పురుషః ఇయత్తా అవయవైః పృథక్ । తావాన్ అసౌ ఇతి ప్రోక్తః సంస్థా అవయవవాన్ ఇవ ॥ 2-8-8).

స్వామి పురుషాంశలోని నాభిపద్మమున ఆవిర్భవించిన బ్రహ్మ తపస్సు ద్వారా స్వామిని ప్రత్యక్షము చేసుకొని సృష్టి ఎలా చేయాలో ఆ జ్ఞానమును పొంది జీవులకు తగిన శరీరాల రూపకల్పన చేసాడు అని చెప్పారు. మరి ఈ మాయాశరీరాలలో అంటకుండా అన్ని శరీరాలలో ఆ మాయేశుడు (*ముక్త్వా ఆత్మమాయామ్ మాయేశః శేతే సర్వగుహాశయః*) నివసిస్తూ, విశ్వస్థితి లయములను కూడా చూస్తూ ఉండే ఆ స్వామి ఇదంతా ఎలా నిర్వహిస్తాడు? విరాట్ పురుషునిలో గల లోకాలు లోకపాలకులతో జీవులతో ఉంటాయన్నారు. విషయం స్పష్టంగా అర్థం కాలేదు. దయతో స్పష్టంగా బోధించండి (*అజః సృజతి భూతాని భూతాత్మ యత్ అనుగ్రహాత్ । దదృశే యేన తద్రూపం నాభిపద్మసముద్భవః ॥* 2-8-9, *సః చ అపి యత్ర పురుషః విశ్వ స్థితి ఉద్భవ అప్యయః । ముక్త్వా ఆత్మమాయాం మాయేశః శేతే సర్వగుహాశయః ॥* 2-8-10, *పురుష అవయవైః లోకాః సపాలాః పూర్వ కల్పితాః । లోకైః అముష్య అవయవాః సపాలైః ఇతి శుశ్రుమ ॥* 2-8-11).

కాలము వల్లనే బ్రహ్మదేవుని సృష్టి - వికల్పము, కల్పము - బ్రహ్మ ఒక రోజు జరిపే సృష్టి (బ్రహ్మ ఒక రోజు = 1000 మహాచతుర్ యుగాలు), - తర్వాత జరిగే ప్రళయము దీన్నే నైమిత్తిక ప్రళయము అంటారు గదా! ఇవన్నీ కాలముతో గలుగు పరిణామములు గదా ! (బ్రహ్మకు 100 సంవత్సరముల తర్వాత కలిగే ప్రళయాన్ని ప్రాకృతిక ప్రళయము లేక మహాప్రళయము అంటాము. ప్రతిక్షణము జీవుల శరీరాలలో ప్రకృతితో కలిగే మార్పును నిత్య ప్రళయము, జీవులు మోక్షం పొందిన మళ్ళీ ఈ ప్రకృతి సృష్టిలోకి రారు - దాన్ని ఆత్యంతిక ప్రళయము అంటారు). కాలము వల్లనే జరిగినది, జరగబోయేది, జరుగుతున్నది అంటాము (భూత, భవ్య, భవత్ శబ్దః) (Past, Future and Present - Yesterday, Tomorrow and Today are based on Time only). కాలముతో ఆయుష్షును కొలుస్తారు. కావున ఆ కాలరూపాన్ని వర్ణించండి (*యావాన్ కల్పః వికల్పః వా యథా కాలః అనుమీయతే। భూత భవ్య భవత్ శబ్దః ఆయుః మానం చ యత్ సతః ॥* 2-8-12).

శ్రీశుకా ! శుద్ధ బ్రాహ్మణా ! కాలము గూర్చియు మరి దాని లక్షణములు గూర్చియు తెల్పండి. కాలముతోటే కర్మలు. మనము చేసే కర్మలను (మంచిచెడు) ఎవరు స్వీకరిస్తారు? మనం చేసే కర్మ (మంచి, చెడు)లను మన చేతనే భుజింప చేస్తాడా? గుణముల వల్లనే వారి స్వభావము ననుసరించి కర్మలు చేస్తారు. మరి వాటి పరిణామము ఏమిటో తెలియజేయగలరు. జీవుడు గుణస్వరూపుడు, గుణబద్ధుడు, గుణములతో గల జీవుడు గుణి. అతడు పొందే ఫలితాలను తెలియజేయండి (*కాలస్య అనుగతిః యాతు లక్ష్యతే అణ్వీ బృహతీ అపి । యావత్యః కర్మగతయః యాదృశీః ద్విజసత్తమ ॥* 2-8-13, *యస్మిన్ కర్మ సమావాయః యథా యేన ఉపగృహ్యతే । గుణానామ్ గుణినాం చ ఏవ పరిణామమ్ అభీప్సతామ్ ॥* 2-8-14).

శ్రీశుక బ్రాహ్మణా ! భూపాతాళ లోకములు, స్వర్గలోకము ఆకాశ గ్రహ నక్షత్ర పర్వత నది సముద్ర ద్వీపములలో ఉండే జీవరాశుల వర్ణన చేయగలరు. అలాగే బ్రహ్మాండకోశ నిర్మాణము, ప్రమాణము, కొలతలు తెలియజేయగలరు. అలాగే మహానుభావుల చరిత్రలు, వర్ణాశ్రమధర్మాలు, యుగధర్మాలు, యుగముల ప్రమాణములు (Time Scale), స్వామి అవతారముల చరిత్రలు అనగా శ్రీహరి ఆశ్చర్యకరలీలలు తెల్పగలరు (*భూపాతాళ కకుప్ వ్యోమ గ్రహ నక్షత్ర భూభృతామ్। సరిత్ సముద్ర ద్వీపానాం సంభవః చ ఏతత్ ఓకసామ్ ॥* 2-8-15, *ప్రమాణం అండకోశస్య బాహ్య అభ్యంతర భేదతః । మహతాం చ అనుచరితం వర్ణ ఆశ్రమ వినిశ్చయః ॥* 2-8-16, *యుగాని యుగమానం చ ధర్మః యశ్చ యుగే యుగే । అవతార అనుచరితం యత్ ఆశ్చర్యతమం హరేః ॥* 2-8-17). అలాగే స్వామి ఏర్పరచిన సంఘమర్యాదలు, సాధారణధర్మాలు (సత్యము, దానము, తపస్సు మొదలగునవి), విశేషధర్మాలు (సన్యాస ఆశ్రమధర్మాలు), రాజులు ఆచరించాల్సిన ధర్మాలు, ఆపద్ధర్మాలు తెల్పగలరు (*నృణాం సాధారణః ధర్మః సవిశేషః చ యాదృశః । శ్రేణీనాం రాజర్షీణాం చ ధర్మః కృచ్ఛ్రేషు జీవతామ్ ॥* 2-8-18).

మహానుభావులలో అగ్రగణ్యా ! శ్రీశుక బ్రాహ్మణా ! తత్త్వములెన్ని? తత్త్వలక్షణములు వాటి హేతులక్షణములు, స్వామిని అర్చించే విధానము, యోగము - అధ్యాత్మికయోగము గూర్చి కూడా తెల్పగలరు (*తత్త్వానాం పరిసంఖ్యానం లక్షణం హేతులక్షణమ్ । పురుష ఆరాధన విధిః యోగస్య ఆధ్యాత్మికస్య చ ॥* 2-8-19).

యోగుల లక్షణాలు, యోగేశ్వరుని పొందే విధానము, యోగులగతి, యోగులు లింగభంగము చేసే విధానము (మోక్షమార్గము, శరీరనివృత్తి, నిర్యాణము, శరీరము వదలు పద్ధతి) తెల్పగలరు. అలాగే వేదములు, ఉపవేదములు, ధర్మశాస్త్రాలు, ఇతిహాసాలు, పురాణాలు - వీటిన్నింటి సారాంశము గూర్చి కూడా తెల్పండి (*యోగేశ్వర ఐశ్వర్య గతిః లింగ భంగః తు యోగినామ్ । వేద ఉపవేద ధర్మాణాం ఇతిహాస పురాణయోః ॥* 2-8-20).

జీవుల లక్షణములు, శరీర ఉత్పత్తి విధానము, వారు ఆచరించాల్సిన యజ్ఞ యాగముల విధానము, ఇష్టములు, ధర్మ అర్థ కామములు చేయు విధానము (చెఱువులు, దేవాలయ, కూపము లాంటి ధార్మిక కార్యములు) తెలియజేయగలరు (*సంప్లవః సర్వభూతానాం విక్రమః ప్రతిసంక్రమః ఇష్టాపూర్తస్య కామ్యానాం త్రివర్గస్య చ యః విధిః ॥* 2-8-21).

పాషండులు (పాపఖండములను అనుసరించేవారు-The infidels) ప్రకృతిలోనే ఉండి సృష్టి ప్రళయములలో వారు ఉండే విధానము అనగా ప్రళయకాలమున స్వామిలో లీనమై ఉండే విధానము (అనుశాయినామ్), బద్ధజీవులు, ముక్త పురుషుల లక్షణములు, బద్ధజీవులు ముక్తపురుషులై తమ స్వస్వరూపము పొందే విధానము తెల్పగలరు (*యః వా అనుశాయినాం సర్గః పాషండస్య చ సంభవః । ఆత్మనః బంధ మోక్షౌ చ వ్యవస్థానమ్ స్వరూపతః ॥* 2-8-22).

జీవులకు సంసార బంధనము – మోక్షము వాటంతట అవే వస్తాయా? లేక ఇవన్ని జీవుల వల్లనేనా? లేక ఇదంతా స్వామికి ఆటలా? క్రీడలా? ఇదంతా స్వామి యొక్క మాయనా? ఇదంతా సాక్షీభూతుడై చూస్తూ ఉంటాడా? మాయను మనపైకి వదలి తమాషా చూస్తుంటాడా? లేక ఇదంతా జీవుడి కర్మతంత్రమా? – అవిద్యనా? లేక స్వామి యొక్క ఆత్మతంత్రమా? ఇదేమిటో తెల్పండి (*యథా ఆత్మతంత్రః భగవాన్ విక్రీఢతి ఆత్మమాయయా। విసృజ్య వా యథా మాయాం ఉదాస్తే సాక్షివత్ విభుః ॥* 2-8-23).

స్వామీ ! ఇన్ని ప్రశ్నలు అడిగాను కదా ! అనుపూర్వకంగా ప్రశ్నలకు సమాధానాలు నాకు వినే అర్హత ఉంటే తెల్పండి. అన్ని యథాక్రమంగా తెల్పండి. వాస్తవాన్ని ఉన్నది ఉన్నట్లుగా తెల్పండి. మీరు తప్ప నాకు ఇంకెవ్వరూ దిక్కులేరు (*సర్వం ఏతత్ చ భగవన్ పృచ్ఛతః మే అనుపూర్వశః తత్త్వతః అర్హసి ఉదాహర్తుమ్ ప్రపన్నాయ మహామునే ॥* 2-8-24). అన్ని విషయాలు మీకు తెలుసు. సృష్టికార్యములో బ్రహ్మదేవుడు ఎంతటి నిపుణుడో, సనాతన ధర్మములో అంతటి ప్రావీణ్యము, నిష్ఠ కలవారు మీరు. పూర్వజులు తెలిపిన ఈ విద్యను బోధించుటకు మీరే అర్హులు, పెద్దలు ఎలా చేసారో అలాగే అచ్యుత అమృతాన్ని తాగుతాను. మీ వాక్కులు ప్రామాణికములు. మీది అనుభవజ్ఞానము. కావున ప్రాయోపవేశము చేసిన నాకు ఇదే ఆహారము. ఇవన్ని వింటాను, నాకు అలసట లేదు దయతో నన్ను కనికరించండి అని పరీక్షిత్తు మహారాజు శ్రీశుకులను ప్రార్థించారు (*అత్ర ప్రమాణం హి భవాన్ పరమేష్ఠీ యథా ఆత్మభూః । అపరే చ అనుతిష్ఠన్తి పూర్వేషాం పూర్వజైః కృతమ్ ॥* 2-8-25, *న మే అసవః పరాయన్తి బ్రహ్మన్ అనశనాత్అమీ। పిబతః అచ్యుత పీయూషమ్ అన్యత్ర కుపితాత్ ద్విజాత్ ॥* 2-8-26).

ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానమునకై పుట్టినది శ్రీమద్భాగవతము. ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానాలు మరి ఎక్కడా ఇంత పరిపూర్ణంగా దొరకవు. ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానమే శ్రీమద్భాగవతము. తత్త్వజిజ్ఞాస కలవారే బ్రాహ్మణులు, వారికి కావలసిన సాత్త్వత సంహిత శ్రీమద్భాగవతము. ఇది అందుకోలేనివారు పామరులు, పశుతుల్యులు, దీనిని బోధించే అర్హత శ్రీ శుకుల వారికి కలదు. వినే అర్హత పరీక్షిత్తులాంటి భాగవతోత్తములది.

శ్రీ సూత ఉవాచ: ఇలా స్వామిచే రక్షింపబడినవాడైన (విష్ణురాతుడు) పరీక్షిత్తు ఇన్ని ప్రశ్నలు వేసేటప్పటికి స్వామిని అందించేవాడు (బ్రహ్మరాతుడు), స్వామి జ్ఞానము అందించే శ్రీ శుకబ్రహ్మ సంతోషము చెందాడు (*సూతః ఉవాచ – సః ఉపామంత్రితః రాజ్ఞా కథాయాం ఇతి సత్పతేః । బ్రహ్మరాతః భృశం ప్రీతః విష్ణురాతేన సంసది ॥* 2-8-27). శ్రీశుకులవారు భాగవతము గూర్చి తెలిపారు ఇలా – శ్రీమద్భాగవతమును స్వయాన భగవానుడు బ్రహ్మకు ఉపదేశించాడు. ఇది వేదసారము, ఇది జీవులకు పరమాత్మకు గల సంబంధమును వివరించే బ్రహ్మతత్త్వజ్ఞానము (*ప్రాహ భాగవతం నామ పురాణం బ్రహ్మసమ్మితమ్ । బ్రహ్మణే భగవత్ప్రోక్తం బ్రహ్మకల్ప ఉపాగతే ॥* 2-8-28). శ్రీ శుకుల వారు, పరీక్షిత్తు అడిగిన వరుసలోనే సమాధానాలను వివరించడం ప్రారంభించాడు.

(Note: ఇప్పటిదాకా జరిగింది ఉపోద్ఘాతమే. ఇప్పుడే భాగవతము – చతుఃశ్లోక వర్ణనతో మొదలవుతోంది.)

శ్రీమద్భాగవతతత్త్వజ్ఞాన వివరణ – శ్రీశుకుడిచే సమాధానాలు: బ్రహ్మదేవుడు వైకుంఠలోకమును, అందుగల శ్రీమన్నారాయణుని చూచుట

ప్రకృతి గుణములు జీవాత్మకు అంటవు. శరీరము జీవాత్మకు చెందినది కాదు. శరీరము తనదే అనే భ్రమలో ఉంది జీవాత్మ. జీవాత్మ స్వామిని (పరమాత్మను) వదలడం వల్ల ప్రకృతి – అవిద్య – మాయ అంటుకుంది. ప్రకృతి కంటే విలక్షణుడైన జీవుడు ప్రకృతి గుణములు అనుభవిస్తున్నాను అని అనుకుంటున్నాడు (పరస్యానుభవాత్మనః). జీవునకు శరీర సంబంధము కుదరనిది (*న ఘటేతు అర్థసంబంధః*). ఇది కల ఎంతనిజమో అంతే నిజమైనది (*స్వప్న ద్రష్టుః ఇవ అంజసా*). జీవాత్మ మాయను కనుక వదిలితే పరతత్త్వమును అనుభవించగలదు. తన నిజస్థితిని తెలుసుకొనగలదు (*ఆత్మమాయామ్ ఋతే, పరస్యానుభవ ఆత్మనః*) (*శ్రీశుకః ఉవాచ–ఆత్మ మాయాం ఋతే రాజన్ పరస్య అనుభవాత్మనః । న ఘటేత అర్థ సంబన్ధః స్వప్న ద్రష్టుః ఇవ అంజసా ॥* 2–9–1). తనదికాని శరీరాన్ని, భార్యాపుత్రులను తనవి అనుకుంటాడు. ఆత్మకు శరీర సంబంధములేదు. ఆత్మకు లేని శరీరము ప్రకృతి భావనతో వస్తోంది. చేసే కర్మలతో, భావనతోటే, కోరికలతోటే శరీరము వస్తోంది (శ్రీకృష్ణభావనే బలమన్నాడు స్వామి భావానందుడు– మరుకూకు ఆశ్రమము). సంసారానికి మూలము కోరికలు, కామవాంఛ, ఇలలో పొందనివి కలలో పొందుతాడు. కలలో కూడా పరస్త్రీల ఆలోచన, సంగమమైన రేతస్ఖలనము అవుతుంది. శరీరానికి మూలము కోరిక, సుఖదుఃఖాలకు మూలం మనస్సు (బుద్ధిని వాడి ఈ లంపటాలు నావికావు అని ఆత్మ అనుకోవాలి).

ఏ రూపములేని జీవుడు మాయలోపడి అన్ని రూపాలు తనవే (అన్ని వస్తువులు) అనుకుంటాడు. ప్రకృతి గుణాలతో రమిస్తుంటాడు. “నా భార్య కంటే మోహినినీ చూసా”, లేక, “నా భార్యనే మోహిని” అని అనుకుంటారు మరికొందరు – మోహములో పడిపోతారు. నేను, నాది – అహంకారము, మమకారము – “మమ అహమ్”, “అహమ్ మమ” అని అనుకొంటాడు ఆ పిచ్చివాడు (*బహురూపః ఇవ ఆభాతి మాయయా బహురూపయా । రమమాణః గుణేషు అస్యాః మమ అహం ఇతి మన్యతే ॥* 2–9–2). (మానవుడు స్థితప్రజ్ఞుడు కావాలి. అప్పుడు మాయ పనిచేయదు. అవిద్య అంటదు. రుక్మాంగదుడు నిర్జల ఏకాదశీ వ్రతం పాటించేవాడు. తన రాజ్యంలో ఏకాదశీ రోజు శిశువులు పాలుత్రాగరాదు, పశువులు గడ్డి మేయరాదన్నాడు! యమలోకం ఎవ్వరూ వెళ్ళలేదు !)

స్వామితో సంబంధం కలవాడు ప్రకృతి నాది కాదు అని భావిస్తాడు (2–9–3). అలాంటివాడు ఆత్మతత్త్వజ్ఞుడు, విశుద్ధుడికి ఎలాంటి బాధలులేక నిష్కామచిత్తుడై భగవత ఆరాధనతో ప్రసన్నత చెందుతాడు. ఎలాఅంటే బ్రహ్మదేవుడి తపస్సు మెచ్చి స్వామి దర్శనము పొందినట్లుగా అతడు గూడ స్వామిని పొందగలడు (*ఆత్మతత్త్వ విశుద్ధి అర్థం యత్ ఆహ భగవాన్ ఋతమ్ । బ్రహ్మణే దర్శయన్ రూపమ్ అవ్యలీక వ్రత ఆదృతః* 2–9–4).

బ్రహ్మదేవుడు వేయిరేకుల పద్మంలో ఆవిర్భవింపబడ్డ తర్వాత సృష్టి చేయాలని అంతా చూసాడు కాని ఉపాయము తెలియని స్థితిలో 'తపము' ఆచరించమని రెండు అక్షరముల శబ్దం వినబడింది. స్పర్శలలో (క→మ) 16వ అక్షరము అయిన 'త' మరియు 21వ అక్షరము (ప) - వినవచ్చింది. తపః అంటే తపస్సు చేయమని ఆజ్ఞ వచ్చింది (*సః చిన్తయన్ ద్వి అక్షరం ఏకదా అంభసి ఉపాశృణోత్ ద్విః గదితం వచః విభుః । స్పర్శేషు యత్ షోడశం ఏకవింశం నిష్కించనానాం నృప యత్ ధనం విదుః ॥* 2-9-6). ఆ శబ్దం ఎక్కడ నుండి వచ్చిందో అని బ్రహ్మ పరీక్షించాడు. అయినా లాభం లేకపోయింది. 1000 సంవత్సరములు ఘోర తపస్సు ఆచరించడం వల్ల (2-9-9) (తేనే బ్రహ్మ హృదాయ ఆదికవయే 1-1-1), ఏ బాధలులేని వారైన వైకుంఠవాసులను చూసాడు, కాలము, మాయ అక్కడ లేవు. అందరూ హరిభక్తులే. అందువల్ల అచట మాయ, మోహము, త్రిగుణములు, రాగద్వేషములు ఎట్లు ఉండును? అచట సురాసురుల పూజలను అందుకొను స్వామి పార్షదులు, ఉపాసకులు నివసింతురు. (*ప్రవర్తతే యత్ర రజస్తమస్తయోః సత్త్వం చ మిశ్రం న చ కాలవిక్రమః । న యత్ర మాయా కిముతాపరే హరేః అనువ్రతా యత్ర సురాసురార్చితాః ॥* 2-9-10). అంతా అచట నీలమేఘశరీరులే, పీతాంబరులే, చతుర్భుజులు, నవరత్న మణులతో అలంకరింపబడి విమానాలలో సంచరిస్తూ ఉండటం చూసాడు. అమ్మవారు చక్కటి అలంకరణతో స్వామి పాదములను సేవిస్తూ మరియు వక్షస్థలమున ఉంటూ, ఉయ్యాలలో ఊగుతూ, గానం చేస్తూ ఇలా అన్ని విభూతులతో గూడి తన పతిదేవుడైన స్వామిని సేవించుట చూశాడు, దర్శించాడు. సర్వేశ్వరుడైన ఆ లక్ష్మీనారాయణుడు ధర్మనిష్ఠాపరులకు సర్వరక్షకుడు, ఆ జగన్నాథుడు యజ్ఞములద్వారా ఆరాధింపబడువాడు, యజ్ఞఫలప్రదాత. అట్టి పరమ పురుషుని బ్రహ్మదేవుడు దర్శించెను. అప్పుడు సునందుడు, నందుడు, ప్రబలుడు, అర్హణుడు మొదలగు పార్షద ప్రముఖులు మిగుల భక్తిశ్రద్ధలతో ఆ వైకుంఠనాథుని సేవించుచుండిరి (*శ్యామవదాతాః శతపత్రలోచనాః పిశంగవస్త్రాః సురుచః సుపేశసః । సర్వే చతుర్బాహవ ఉన్మిషన్ మణి ప్రవేక నిష్కాభరణాః సువర్చసః । ప్రవాళ వైడూర్య మృణాళ వర్చసః పరిస్ఫురత్కుండల మౌళిమాలినః ॥ భ్రాజిష్ణుభిః యః పరితో విరాజతే లసద్విమాన అవలిభిః మహాత్మనామ్ । విద్యోతమానః ప్రమదోత్తమ అద్యుభిః సవిద్యుత్ అభ్రావళిభిర్యథా నభః ॥ శ్రీర్యత్ర రూపిణీ ఉరుగాయపాదయోః కరోతి మానం బహుధా విభూతిభిః ప్రేంఖం శ్రితా యా కుసుమాకర అనుగైః విగీయమానా ప్రియకర్మ గాయతీ ॥ దదర్శ తత్రాఖిలాసాత్వతాం పతిమ్ శ్రియఃపతిం యజ్ఞపతిం జగత్పతిమ్ సునందనంద ప్రబల అర్హణాదిభిః స్వపార్షద అగ్రైః* పరిసేవితం విభుమ్ ॥ 2-9-11 నుండి 14) స్వామి - అఖిల సాత్వతామ్ పతి, యజ్ఞపతి, జగత్పతిని దర్శించాడు. ఆయన స్వపార్షదులైన నంద, సునంద ప్రబల, అర్హణ మొదలగువారితో భక్తులతో సేవింపబడుతూ, వనమాల పీతాంబర కౌస్తుభములతో విరాజిల్లిన స్వామి దివ్యమంగళ విగ్రహాన్ని చూసాడు. బ్రహ్మదేవుడు దర్శించిన ఆ పరాత్పరుడగు శ్రీమన్నారాయణుడు స్వధామమైన వైకుంఠమునందు సర్వోత్కృష్టమైన సింహాసనమున ఆసీనుడై, ఆనందస్వరూపమున విరాజిల్లుచుండెను. ప్రకృతి, పురుషుడు, మహత్తత్త్వము, అహంకారములు, దశేంద్రియములు, మనస్సు, శబ్దాది పంచ తన్మాత్రలు, పృథివ్యాది పంచ

భూతములు అను ఇరువదియైదు తత్త్వముల అధిష్ఠానశక్తులు (అధిష్ఠాన దేవతలు) ఆ సర్వేశ్వరుని సేవించుచుండిరి. షడ్గుణ ఐశ్వర్యములు ఇతరులలో అస్థిరములుగా ఉండును. కాని, భగవంతునిలో ఆ గుణములు స్వభావసిద్ధములుగా ఉండును. ఆ సర్వేశ్వరుడు స్వీయమగు సచ్చిదానంద స్వరూపమునందు నిత్యము, నిరంతరము రమించుచుండును. ఇది వైకుంఠ వర్ణన. అన్ని వేదములు వాటి వాటి రూపాలతో, అన్ని భగములు– *"ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య వీర్యస్య యశః శ్రియః జ్ఞానవైరాగ్యాశ్చ"*, అన్ని విభూతులు వాటి రూపాలతో సింహాసన అలంకృతుడైన స్వామిని సేవించుట చూసాడు (*భృత్య ప్రసాద అభిముఖం దృక్ ఆసవమ్ ప్రసన్న హాస అరుణ లోచన ఆననమ్ । కిరీటినం కుండలినం చతుర్భుజం పీత అంబరం అంశుకమ్ వక్షసి లక్షితం శ్రియా ॥ అధ్యర్హణీయ ఆసనమ్ ఆస్థితిం పరమ్ వృతం చతుః షోడశ పంచ శక్తిభిః । యుక్తం భగైః స్వైః ఇతరత్ర చ అధ్రువైః స్వ ఏవ ధామన్ రమమాణమ్ ఈశ్వరమ్ ॥* 2–9–15,16). ఆ పరమేశ్వరుని దర్శించినంతనే బ్రహ్మదేవుని హృదయము ఆనందపరిప్లుతమయ్యెను. తనువు పులకించి పోయెను. నేత్రములు ప్రేమాశ్రువులతో నిండారెను. అంతట సృష్టికర్తయైన బ్రహ్మదేవుడు నిరంతరము పరమహంసలు నివృత్తిమార్గమును అనుసరించుచు సేవించుచుండునట్టి భగవత్పాదారవిం–దములకు శిరసా నమస్కరించెను (*తద్దర్శన ఆహ్లాదపరిప్లుతాంతరో హృష్యత్ తనుః ప్రేమభరాశ్రులోచనః । ననామ పాదాంబుజమస్య విశ్వసృక్ యత్ పారమహంస్యేన పథా అధిగమ్యతే ॥* 2–9–17) (చంధ కుముదులు ఒక ద్వారము వద్ద, భద్ర, సుభద్రలు, జయ విజయలు వేరు వేరు ద్వారాల వద్ద రక్షణ చేయడం చూసాడు – పద్మపురాణ, ఉత్తరఖండము).

స్వామిని చూసి సంతోషుడైన బ్రహ్మ ఆనందాశ్రువులతో స్వామి పాదాలను తాకాడు. బ్రహ్మ చేతిని తన చేత్తో పట్టుకొని నవ్వుతూ సృష్టికార్యానికై ఉపక్రమించమని పలికాడు (*తమ్ ప్రీయమాణం సముపస్థితమ్ కవిం ప్రజా విసర్గే నిజ శాసన అర్హణమ్। బభాషే ఈషత్ స్మిత శోచిషా గిరా ప్రియః ప్రియం ప్రీతమనాః కరే స్పృశన్ ॥* 2–9–18). ఓ బ్రహ్మదేవా ! ఓ వేదగర్భుడా! నన్ను తపస్సు ద్వారా మెప్పించావు. డంబంగా తపస్సు చేసే వాడికి నేను దొరకను. బ్రహ్మదేవా! నీవు సృష్టిరచనా కార్యమునకు సంసిద్ధుడవై, చాలాకాలము నిష్ఠతో తపస్సు చేసితివి. నీ భక్తిశ్రద్ధలకు మిగుల సంతోషించితిని. కపటయోగులు ఎట్టి కఠోరతపస్సు లొనర్చినను, అవి నన్ను సంతోషపెట్టజాలవు (*త్వయాహం తోషితః సమ్యగ్వేదగర్భ సిసృక్షయా । చిరం భృతేన తపసా దుస్తోషః కూటయోగినామ్ ॥* 2–9–19). వరములను ఇచ్చేవాడను కావున వరము కోరుకో, నేను వరేశుడను. మానవులు నా దర్శనమునే అవధిగా పెట్టుకొంటే బాగుపడతారు (*శ్రీ భగవానువాచ – త్వయా అహం తోషితః సమ్యక్ వేదగర్భ సిసృక్షయా । చిరం భృతేన తపసా దుస్తోషః కూటయోగినామ్ ॥* 2–9–20). నా అనుగ్రహం వల్లనే వైకుంఠ దర్శనం చేయించా, నీవు ఏం చేయాలో తెలియని స్థితిలో ఉన్నప్పుడు నిన్ను తపస్సు చేయమని ప్రోత్సహించింది నేనే. తపస్సే నా హృదయము (యోగీశ్వరుడను). తపస్సుకు ఆధారము, ఉద్దేశ్యము నేనే. నా గూర్చే తపస్సు చేయాలి (*వరం వరయ భద్రం తే వర ఈశం మా (మామ్) అభివాంఛితమ్ । బ్రహ్మన్ శ్రేయః పరిశ్రామః పుంసాం మత్ దర్శన అవధిః ॥* 2–9–21,

ప్రత్యాదిష్టం మయా తత్ర త్వయి కర్మవిమోహితే| తపో మే హృదయం సాక్షాదాత్మాహం తపసో అనఘ ॥ 2-9-22). తపస్సు వల్లనే అన్ని సాధించగలరు. నా బలము తపస్సు. చక్కటి తపస్సుతోటే అవసరాన్ని బట్టి జీవుల శ్రేయస్సుకై సృష్టిసంహారాలు చేస్తాను, అని పలికాడు స్వామి (*సృజామి తపసా ఏవ ఇదం గ్రసామి తపసా పునః । బిభర్మి తపసా విశ్వం వీర్యం మే దుశ్చరం తపః ॥* 2-9-23). ఇంద్రియ నిగ్రహము లేనివాడు ధర్మచింతన, తపస్సు చేయలేడు.

బ్రహ్మోవాచ: స్వామీ, నీవు సకల భూత అంతర్యామివి. ఎవరు ఏమి చేయాలనుకుంటున్నారో అది నీకు ముందే తెలుసు. ప్రతీ సంకల్పం పుట్టే చోటు అయిన మనస్సు, హృదయమున ఉండి జీవుల ఆలోచనను ముందే పసిగడతావు (*భగవన్ సర్వభూతానామధ్యక్షో అవస్థితో గుహామ్ । వేద హి అప్రతిరుద్ధేన ప్రజ్ఞానేన చికీర్షితమ్॥* 2-9-25). నాథా ! నీవు అప్రాకృత దివ్యమంగళ విగ్రహుడవు. నా కోరిక నెరవేర్చు. నాకు సృష్టి చేయడానికి కావల్సిన జ్ఞానము ఇవ్వగలవు. అన్ని జ్ఞానములు శక్తులు కలవాడివి. నీవు మాయకు అధీశుడవు. నీ సంకల్పము ఎన్నడును వ్యర్థము గాదు. కావుననే సృష్టి స్థితి సంహారము చేయగలవు (*తథాపి నాథమానస్య నాథ నాథయ నాథితమ్ । పరావరే యథా రూపే జానీయాం తే తు అరూపిణః ॥, యథా ఆత్మమాయాయోగేన నానాశక్తి ఉపబృంహితమ్ । విలుంపన్ విసృజన్ గృహ్ణన్ బిభ్రత్ ఆత్మానమాత్మనా॥* 2-9-26,27). ఓ మాధవా! సాలెపురుగులాగా గూడు కడ్తావు, మింగేస్తావు. ఇదంతా నీ యోగమాయ ద్వారా నడిపిస్తావు. మీరు చెప్పినట్లే సృష్టి (విసర్గ) చేస్తాను. కాని నేను ఆ సృష్టిలో బంధింపకుండా ఆశీర్వదించగలవు (*క్రీడసి అమోఘ సంకల్ప ఊర్ణనాభిః యథా ఊర్ణుతే । తథా తద్విషయాం ధేహి మనీషాం మయి మాధవ ॥* 2-9-28). స్వామీ! నీవు సాక్షాత్కరించి నన్ను ఒక మిత్రుడిగా స్వీకరించావు. నేను నిష్పక్షపాతిగా వ్యవహరిస్తూ జీవులకు తగిన శరీరాలను అంటగడతాను, వారి వారి స్వరూప స్వభావాలను అనుసరించి ఏ మాత్రము అజాగ్రత్త వహించక (*అవిక్లవఃతే పరికర్మణి*) సృష్టి కార్యము నిర్వహిస్తా, పూర్వకల్పమునందు జీవులు ఒనర్చిన కర్మలను అనుసరించి తగిన విధంగా వివిధ యోనులలో సృష్టిస్తా. అయితే సృష్టి చేస్తున్నాననే గర్వము నాకు రాకుండా చేయి (పనికి ముందే వచ్చేది అహంకారము కదా!) (*భగవత్ శిక్షితం అహం కరవాణి హి అతంద్రితః । న ఇహమానః ప్రజాసర్గం బధ్యేయం యత్ అనుగ్రహాత్॥* 2-9-29). (*యావత్ సఖా సఖ్యుః ఇవ ఈశ తే కృతః ప్రజా విసర్గే విభజామి భోః జనమ్| అవిక్లవః తే పరికర్మణి స్థితః మా మే సమున్నద్ధ మదః అజ మానినః* 2-9-30). ఇలా బ్రహ్మదేవుడు సృష్టి మొదట స్వామిని ప్రార్థించాడు. సంతుష్టుడైన స్వామి బ్రహ్మకు జ్ఞానబోధ చేశాడు. అదే శ్రీమద్భాగవతజ్ఞాన ఉపదేశము.

శ్రీహరిచే బ్రహ్మదేవునకు చతుఃశ్లోకి భాగవత ఉపదేశము

శ్రీ భగవానువాచ: "జ్ఞానమంటే అతిరహస్యమైనది, నా గూర్చి చెప్పేది. అదే తత్త్వజ్ఞానము". ఈ జ్ఞానము ఏమిటో తెలియజేస్తాను విను (*శ్రీ భగవానువాచ జ్ఞానం పరమ గుహ్యం మే యత్ విజ్ఞాన సమన్వితమ్ । సరహస్యమ్ తత్ అంగం చ గృహాణ గదితం మయా ॥* 2-9-31). బ్రతకడానికి కావలసిన జ్ఞానము పశుపక్ష్యాదులకు కూడా ఉంది. ఇక్కడ జ్ఞానమంటే అదికాదు. శాస్త్రములలో చెప్పబడినది జ్ఞానము,

అంతేకాని ఊహించినది కాదు. ఆ శాస్త్రరహస్యమే భాగవతమున వర్ణించబడినది. అది పరంపరలో పొందే జ్ఞానము, అనుభవజ్ఞానము– సూత శౌనక సంవాదము, శుక పరీక్షిత్తు సంవాదము, విదుర మైత్రేయ సంవాదము, ప్రహ్లాద అజగర సంవాదము, శ్రీకృష్ణ ఉద్ధవ సంవాదము మొదలగునవి – శాస్త్ర రహస్యములు ఈ జ్ఞానమునకు మంత్రములు అంగములు. నశించేది మోహపరిచేది జ్ఞానముకాదు. జగత్తులో స్వామి ఎలా ఉన్నాడు. స్వామిలో జగత్తు ఎలా ఉంది. జీవులు పరమాత్మను ఎలా చేరగలరు మొదలగునవి తెలియజేసేది జ్ఞానము. రహస్య జ్ఞానమంటే స్వామి భక్తి యోగము. రహస్య జ్ఞానమును అర్హులైన వారికే బోధిస్తారు.

ఓ బ్రహ్మదేవా! నేను ఎవరినో? నా స్వరూపమేమిటో నా రూప, గుణ, కర్మలు ఏమిటో, తపస్సు నాచరించి దాసుడవైన నీలాంటి వారికి నా అనుగ్రహము వల్ల తప్పక తెలియజేయబడుతుంది (*యావాన్ అహం యథా భావః యత్ రూప గుణ కర్మకః । తథా ఏవ తత్త్వవిజ్ఞానం అస్తు తే మత్ అనుగ్రహాత్ ॥* 2-9-32). (*భక్త్యా మామ్ అభిజానాతి యావాన్యశ్చాస్మి తత్త్వతః* – గీత 18-55)

"సృష్టికి ముందుగా నేను ఉంటిని, మరి ఇంకేమియు లేదు. జీవులకు, ప్రకృతికి నేను ప్రభువును మరియు ఈ రెండింటికి వేరైనవాడను. సృష్టికి ముందు, సృష్టికాలములో, సృష్టితర్వాత కూడా నేను ఉంటాను"– *అహం ఏవ ఆసం ఏవాగ్రే న అన్యత్ యత్ సత్ అసత్ పరమ్ । పశ్చాత్ అహం యత్ ఏతత్ చ యః అవశిష్యేత సః అస్మి అహమ్ ॥* 2-9-33. ఈ శ్లోకము ఋగ్వేదములోని "ఓం అగ్నిమీళే పురోహితం" అను మంత్రసారము అని శ్రీధరులు తెల్పారు. (ఈ శ్లోకమున స్వామి తన భగవత్‌తత్త్వము, ఈశ్వరతత్త్వమును వర్ణించాడు). కృష్ణపింగళ వర్ణుడైన నారాయణుడే పరతత్త్వమని నారాయణోపనిషద్ తెలియజేస్తుంది ఇలా– *"ఓం అథ పురుషోహవై నారాయణో అకామయత ప్రజాః సృజేయేతి ప్రజాః సృజేయేరన్ । నారాయణాద్ బ్రహ్మో జాయతే నారాయణా దింద్రాజాయన్తే నారాయణాద్ద్వాదశాదిత్యా రుద్రాః సర్వా దేవతాః సర్వే ఋషయః సర్వాణి భూతాని నారాయణాదేవ సముత్పద్యన్తే నారాయణే ప్రలీయన్తే । అథవిత్యో దేవ ఏకో నారాయణో బ్రహ్మ నారాయణః శివశ్చ నారాయణః శక్రశ్చ నారాయణః సర్వేఋషయశ్చ నారాయణః అధశ్చ నారాయణః ఊర్ధ్వశ్చ నారాయణః మూర్తా మూర్తాశ్చ నారాయణః అంతర్బహిశ్చ నారాయణః నారాయణ ఏవేదం సర్వం యద్భూతం యచ్చ భవ్యమ్"*. కావున స్వామి నిరాకారుడు కాడు, సచ్చిదానంద విగ్రహరూపుడని సర్వస్వతంత్రుడని గ్రహించాలి (దీన్నే భగవద్గీతలో కూడా స్వామి తెలియజేశాడు– *అహమ్ ఆదిర్హి దేవానాం మహర్షీణాం చ సర్వశః* – గీత 10-2, *యో మామ్ అజం అనాదిం చ వేత్తి లోక మహేశ్వరమ్* – గీత 10-3, *అహం సర్వస్య ప్రభవో మత్తః సర్వం ప్రవర్తతే । ఇతి మత్వా భజంతే మాం బుధా భావ సమన్వితాః* – గీత 10-8, *మత్తః పరతరం నాన్యత్ కించిదస్తి ధనంజయ* – గీత 7-7). (*ఆత్మైవేదం అగ్ర ఆసీత్ పురుషవిధః* – యనెడి మంత్రము బృహదారణ్యకోపనిషత్తు (1.4.1) నందు కలదు. పూర్ణపురుషోత్తముడగు భగవానుడు (శ్రీకృష్ణుడు) సృష్టికార్యమునకు అవసరమగు పురుషావతార ఆవిర్భావమునకు ముందే ఉన్నాడని ఈ మంత్రము సూచించుచున్నది. అక్షరపురుష (పురుషావతారములు),

క్షరపురుషునకు (ప్రకృతికి వశమైన జీవులకు) పరుడైనట్టి పరమోత్కృష్ట పురుషుడైన కారణమున శ్రీకృష్ణభగవానుడు పురుషోత్తముడని భగవద్గీత (15.18) యందు తెలుపబడినది- *యస్మాత్ క్షరమతీతో అహమ్ అక్షరాదపి చోత్తమః । అతో అస్మి లోకే వేదే చ ప్రథితః పురుషోత్తమః ॥.* అక్షరపురుషుడు (మహావిష్ణువు) తన దృష్టిని ప్రకృతిపై సారించును, కాని ఆ కార్యమునకు పూర్వమే పురుషోత్తముడు నెలకొనియున్నాడు. కనుకనే బృహదారణ్యకోపనిషత్తు శ్రీకృష్ణుడు పురుషోత్తముడనెడి భగవద్గీత వాక్యమును ధృవపరచుచున్నది (*చింతామణిప్రకరసద్మసుకల్పవృక్ష లక్షావృతేషు సురభిరభి పాలయన్తమ్ । లక్ష్మీసహస్రశతసంభ్రమ సేవ్యమానమ్ గోవిందమాది పురుషం తమహం భజామి*- బ్రహ్మసంహిత 5.29). ఇదే విషయాన్ని తాను చూసి అర్జునుడు తెలిపాడు (*అర్జున ఉవాచ - పరం బ్రహ్మ పరం ధామ పవిత్రం పరమం భవాన్। పురుషం శాశ్వతం దివ్యం ఆదిదేవమజం విభుమ్ ॥, ఆహుః త్వామ్ ఋషయః సర్వే దేవర్షిర్నారదస్తథా । అసితో దేవలో వ్యాసః స్వయం చైవ బ్రవీషి మే ॥* భగవద్గీత 10-12,13).

ఈ క్రింది తరువాతి శ్లోకమున భగవానుడు తన మాయాతత్త్వము - సంబంధతత్త్వమును తెలియజేయుచున్నాడు.

ఋతే అర్థం యత్ ప్రతీయేత న ప్రతీయేత చ ఆత్మని । తత్ విద్యాత్ ఆత్మనః మాయాం యథా అభాసః యథా తమః ॥ 2-9-34- "నా వల్లనే జీవులకు వారి కర్మానుసారము జ్ఞాన అజ్ఞానములు కలుగుతాయి. ఆత్మజ్ఞానమునందు శ్రద్ధ కలవాడైన అవిద్య నుండి అనగా తమస్సు నుండి అనగా మాయ నుండి తొలగి జ్ఞానోదయము కలుగుతుంది." (ఈ శ్లోకము యజుర్వేదములోని "ఓం ఇషేత్వోర్జేత్వా వాయవః" అను మంత్ర సారాంశము - అని శ్రీధరస్వామి తెలియజేశాడు). (జీవులకు అన్ని స్వామి వల్లనే, జీవుల స్వరూప స్వభావాలు స్వామి వల్లనే స్వామి లేకుండా ఏమీ తెలువదు. అంతర్యామిగా స్వామి ఉంటేనే కన్ను చూడగలుగుతుంది, చెవి శబ్దాన్ని వినగలుగుతుంది, నాలిక రుచిని తెలియజేస్తుంది. ఏ విషయము తెలవాలన్నా జ్ఞాత జ్ఞేయము జ్ఞానము అన్నీ స్వామియే. వెలుతురు చీకటి స్వామివల్లనే. ఎవరికి ఏది ఇవ్వాలో అది స్వామి వల్లనే కలుగుతాయి). అదే భగవద్గీతలో కూడా స్వామి తెలుపుతాడు - *మయాధ్యక్షేణ ప్రకృతిః సూయతే స చరాచరమ్* 9-10; *త్రిభిర్గుణ మయైర్భావై రేభిస్సర్వమిదం జగత్ । మోహితం నాభిజానాతి మామేభ్యః పరమవ్యయమ్* 7-13; *దైవీ హి ఏషా గుణమయీ మమ మాయా దురత్యయా। మామేవ యే ప్రపద్యన్తే మాయాం ఏతాం తరన్తి తే ॥* 7-14. భగవంతునికి సంబంధించిన జ్ఞానమును, విజ్ఞానమును గురు శాస్త్రముల అనుగ్రహము లేనిదే తెలిసికొనలేము.

యథా మహాన్తి భూతాని భూతేషు ఉచ్చావచేషు అను । ప్రవిష్టాని అప్రవిష్టాని తథా తేషు న తేషు అహమ్ ॥ 2-9-35 - "పంచభూతాలలో జీవులు ఉన్నారు. అలాగే జీవుల శరీరాలలో పంచభూతాలు వ్యాపించి ఉన్నాయి. అలాగే సకల జగత్తులో అంతర్యామిగా చిన్న పెద్ద శరీరాలలో (దోమలో చీమలో ఏనుగులో, ఉచ్చనీచ శరీరములయందు అంతటా దేవ తిర్యక్ భౌతిక దేహములయందు) ఉంటాను, అలాగే అవన్నీ నాలో ఉన్నాయి. కానీ వాటి గుణదోషములు నన్ను అంటవు. పాపపుణ్యాలు, న్యాయాన్యాయాలు

ప్రకృతి సంబంధముతోటే జీవులకు, కాని అవి నన్ను అంటవు". ఈ శ్లోకము అథర్వవేదములోని *"ఓం శన్నోదేవీరభీష్టయే"* అను మంత్రసారమని శ్రీధరులు తెల్పారు. కావున జగత్తు స్వామి యొక్క శక్తి పరిణామమే. ఇది మిథ్య కాదు, కాని అనిత్యము. స్వామికి ఎన్నెన్నో శక్తులు గలవు. ఆకాశమువలె అంతర్యామిగా భగవంతుడు సమస్త జీవులందు ఉన్నప్పటికి, ఆ సర్వవ్యాపకత్వ గుణము ఆ దివ్యమంగళ- రూపుడైన శ్రీకృష్ణ - శ్రీహరి - శ్రీమన్నారాయణ లక్షణములలో ఒకటి మాత్రమే (*యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వం చ మయి పశ్యతి । తస్యాహం న ప్రణశ్యామి సః చ మే న ప్రణశ్యతి* - గీత 6-30); (*యే యథా మాం ప్రపద్యన్తే తాంస్తథైవ భజామ్యహమ్ । మమ వర్త్మ అనువర్తన్తే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః* - గీత 4-11), (*మయా తతమిదం సర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా, మత్ స్థాని సర్వ భూతాని న చాహం తేషు అవస్థితః* 9-4), (*న చ మత్ స్థాని భూతాని పశ్య మే యోగ మైశ్వరమ్ । భూత-భృత్ న చ భూతస్థో మమాత్మా భూతభావనః* 9-5).

ఏతావత్ ఏవ జిజ్ఞాస్యమ్ తత్త్వజిజ్ఞాసునా ఆత్మనః । అన్వయ వ్యతిరేకాభ్యాం యత్స్యాత్ సర్వత్ర సర్వదా ॥ 2-9-36- "తత్త్వజ్ఞానము తెలుసుకోదలచినవారు, తెలుసుకోవలసినదేదో అది తెలియజేసాను. నా అంశ అంతటా అన్ని కాలాలలో అన్ని స్వరూపాలలో ఉంది అని, అన్వయ జ్ఞానముతో నన్ను అంతటా చూడవచ్చును. కనబడేదంతా నా విరాట్ రూపమని చూడవచ్చును (సగుణ బ్రహ్మ). మరొక విధంగా వ్యతిరేక జ్ఞానముతో - "నేతి, నేతి" (ఇది కాదు, ఇది కాదు) శబ్దమును వాడి - కనబడేదంతా బ్రహ్మపదార్థము కాదని, బ్రహ్మవస్తువు కంటికి కనబడనిది, కనబడదని, ఇంద్రియముల ద్వారా తెలుసుకోలేనిది, తెలువబడనిది- అలా తెలువబడనిదే - "పరమాత్మ" (వైకుంఠవాసి అయిన శ్రీహరి-నిర్గుణబ్రహ్మ) అని గ్రహించినవారై, నన్ను అర్చావిగ్రహమున లేక శబ్దబ్రహ్మమున జపము చేస్తూ, నేను వైకుంఠవాసినని, నా శక్తుల వల్లనే జగత్తు నడుస్తున్నదని గ్రహించి, నిష్కామభక్తితో కర్మలను ఆచరిస్తూ నన్ను తలుస్తూ ఉండిన, దేహాంతమున నన్నే పొందగలరు, నా పరమపదము చేరగలరు". ఈ శ్లోకము సామవేదములోని "ఓం అగ్నఆయాహి వీతయే" అను మంత్రసారమని శ్రీధరుడు తెలియజేశాడు. స్వామి లేకుంటే జగత్తు లేదు. జగత్తులో అంతటా స్వామిని చూచుట అన్వయజ్ఞానము, స్వామి లేకుంటే ఏమీ తెలియదని గ్రహించుట వ్యతిరేక జ్ఞానము. ఈ రెంటిలో ఏ జ్ఞానమును స్వీకరించినా అది భక్తిమార్గమునకే దారి తీస్తుంది. నిజభక్తుడికి స్వామి అతి సులభుడు. గీతలో ఇదే విషయం తెలిపాడు స్వామి- (*భక్త్యా తు అనన్యయా శక్య అహమేవం విధో అర్జున। జ్ఞాతుం ద్రష్టుం చ తత్త్వేన ప్రవేష్టుం చ పరంతప ॥* గీత 11-54, *మన్మనాభవ మద్భక్తో మద్యాజీ మామ్ నమస్కురు । మామేవైష్యసి సత్యం తే ప్రతిజానే ప్రియో అసి మే ॥* 18-65). *అకామః సర్వకామో వా మోక్షకామ ఉదార ధీః । తీవ్రేణ భక్తియోగేన యజేత పురుషం పరమ్ ॥* (2-3-10). (పద్మపురాణము, స్కందపురాణము, లింగపురాణము అనెడి త్రిపురాణములందును గోచరించెడి ఒక శ్లోకమును సైతము శ్రీల జీవగోస్వామి ఉదహరించియుండిరి. అది ఈ విధముగా కలదు - *ఆలోడ్య సర్వశాస్త్రాణి విచార్య చ పునః పునః । ఇదమేకం సునిష్పన్నమ్ ధ్యేయో నారాయణః సదా ॥*) (*యస్య స్మృత్యా చ*

నామోక్త్యా తపోయజ్ఞక్రియాదిషు । నూనం సంపూర్ణతామేతి సద్యో వన్దే తమచ్యుతమ్ ॥ – స్కందపురాణము. *అర్చితే దేవదేవేశే శంఖ చక్రగదాధరే। అర్చితాః సర్వదేవాః స్యుర్యతః సర్వగతో హరిః ॥* – స్కందపురాణము. "పూర్ణపురుషోత్తముడగు వాసుదేవుని స్మరణమును క్షణమాత్రము విడిచినప్పటికిని అది గొప్ప నష్టము, గొప్ప భ్రాంతి, గొప్ప విపరీతమే అయియున్నది"– *స హానిస్తన్మహచ్ఛిద్రం స మోహః స చ విభ్రమః । యన్ముహూర్తం క్షణం వాపి వాసుదేవం న చిన్తయేత్ ॥* – విష్ణుపురాణము).

జీవుల కర్తవ్యము ఏమిటో పైన వివరించిన చతుః శ్లోకమున తెలియజేశాడు స్వామి. ఈ చతుఃశ్లోకి భాగవతము భగవంతునిచే తెలియజేయబడినది. సమస్త వేదముల సారము. ఇది కాదని మిగతా మార్గాలను అనుసరించేవారు బుద్ధిహీనులు (*నాయ మాత్మా ప్రవచనేన లభ్యః న మేధయా న బహునా శ్రుతేన । యమేవైష వృణుతే తేన లభ్యస్తస్యైష ఆత్మా వివృణుతే తనుం స్వామ్-కఠోపనిషత్॥*1-2-23).

"బ్రహ్మదేవా ! ఎన్ని కల్పములు వికల్పములు వచ్చినా నా ఉపదేశాన్ని మరచిపోకు. ఈ సిద్ధాంతాన్ని మరచిపోనంతవరకు నీకు మోహం రాదు". ఇలా జనులకు పరమనేత అగు బ్రహ్మదేవుడికి ఉపదేశించి శ్రీహరి అంతర్ధానం చెందాడు అంటే ఈ నాలుగు శ్లోకములలో గల స్వామి యొక్క భగవత్ సిద్ధాంతము – తత్త్వాన్ని జనావళికి అందించాలని కోరుతూ స్వామి అదృశ్యుడయ్యాడు (*ఏతత్ మతం సమాతిష్ఠ పరమేణ సమాధినా । భవాన్ కల్ప వికల్పేషు న విముహ్యాతి కర్హిచిత్ ॥* 2-9-37, *శ్రీశుకః ఉవాచ – సంప్రదిశ్య ఏవం అజనః జనానాం పరమేష్ఠినం । పశ్యతః తస్య తద్రూపం ఆత్మనః న్యరుణత్ హరిః ॥* 2-9-38) అని శ్రీశుకుల వారు పరీక్షిత్తుకు తెలియజేశాడు. శ్రీహరి అంతర్ధానము చెందుటవల్ల అనగా శ్రీహరి బ్రహ్మకు తన ఇంద్రియగోచరమైన స్వరూపమును అంతర్హితము చేయడంవల్ల, జగత్సృష్టికి నియమితుడైన బ్రహ్మదేవుడు నమస్కరించి ఉదాసీనంగా సృష్టికార్యము ఇదివరకు ఉన్నట్లుగా సృష్టిచేశాడు (*అన్తర్హిత ఇంద్రియార్థాయ హరయే విహితాంజలిః । సర్వభూతమయః విశ్వం ససర్జ ఇదం సః పూర్వవత్ ॥* 2-9-39).

పైన తెల్పిన చతుఃశ్లోకి భాగవతము, భగవత్ప్రోక్తము, సమస్తవేదముల సారము. ఇది స్వామి హృదయము. దీనిని అనుసరించిన వారు మాయను జయిస్తారు. దీనిని త్రోసిపుచ్చేవారు అహంకారులు, మాయాబద్ధులు, గర్వాన్వితులు, అజ్ఞానులు లేక మోహజ్ఞానము కలవారు. శ్రీహరి ఆదేశానుసారము బ్రహ్మదేవుడు శ్రీమద్భాగవతజ్ఞానమును లోకమునకు అందించుటకై ఈ చతుఃశ్లోకి భాగవతమును ధ్యానించి, విపులీకరించి తన ప్రియపుత్రుడైన నారదునకు ఉపదేశించెను (*ప్రజాపతిః ధర్మపతిః ఏకదా నియమాన్ యమాన్ । భద్రం ప్రజానాం అన్విచ్ఛన్ ఆతిష్ఠత్ స్వ అర్థ కామ్యయా ॥* 2-9-40).

బ్రహ్మదేవుడు నారదునకు శ్రీమద్భాగవతజ్ఞానము బోధించుట – గురుపరంపరలో శ్రీమద్భాగవత ఉపదేశము

శ్రీశుక ఉవాచ: ఒకసారి శ్రీమద్భాగవతజ్ఞాన ప్రచారమున సృష్టికల్యాణము చేయుట గూర్చి బ్రహ్మదేవుడు ఆలోచిస్తుండగా నారదుడు, తండ్రి అయిన బ్రహ్మ దగ్గరకు వచ్చాడు. పరీక్షిత్తూ! నీవు అడిగినట్లే అన్ని ప్రశ్నలు సవినయముతో నారదుడు బ్రహ్మదేవుని నారాయణతత్త్వము తెలుసుకుందామని వేసాడు (తమ్

నారదః ప్రియతమః రిక్థాదానామ్ అనువ్రతః । శుశ్రూషమాణః శీలేన ప్రశ్రయేణ దమేన చ॥ 2-9-41, *మాయాం వివిదిషన్ విష్ణోః మాయా ఈశస్య మహామునిః । మహాభాగవతః రాజన్ పితరమ్ పర్యతోషయత్ ॥* 2-9-42, *తుష్టం నిశమ్య పితరం లోకానాం ప్రపితామహమ్ । దేవర్షిః పరిపప్రచ్ఛ భవాన్ యత్ మా అనుపృచ్ఛతి॥* 2-9-43). (*తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయా । ఉపదేక్ష్యన్తి తే జ్ఞానం జ్ఞానినస్తత్త్వ-దర్శినః ॥ భగవద్గీత* 4-37). (*యస్య దేవే పరా భక్తిర్యథా దేవే తథా గురౌ । తస్యైతే కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశన్తే మహాత్మనః ॥-శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు* 6.23) కుమారుడియందు ప్రీతి గలవాడై బ్రహ్మదేవుడు 10 ముఖ్య లక్షణములతో కల ఈ శ్రీమద్భాగవతాన్ని విపులీకరించి ఉపదేశించాడు. (ఆ పది లక్షణములుః సర్గ, విసర్గ, స్థానం, పోషణము, ఊతులు (ఊతయః), మన్వంతర చరిత్రలు, ఈశాను కథ, నిరోధము, ముక్తిః, ఆశ్రయము) (*తస్మా ఇదం భాగవతం పురాణం దశలక్షణమ్ । ప్రోక్తం భగవతా ప్రాహ ప్రీతః పుత్రాయ భూతకృత్ ॥* 2-9-44). (*పురాణం పంచ లక్షణమ్.* కాని శ్రీమద్భాగవతము మహాపురాణము అంటే దశలక్షణములతో కలది). శ్రీహరి వద్ద తాను చెప్పుకొన్న చతుఃశ్లోక భాగవత వివరణనే ఈ శ్రీమద్భాగవతముగా బ్రహ్మదేవుడు నారదునకు తాను ధ్యానించి, విపులీకరించి అందించాడు (2-9-40).

నారదుడు సరస్వతీ నదీ తీరానగల వ్యాసాశ్రమంలో వ్యాసుడు ఖిన్నుడైన సమయంలో వ్యాసుడికి దీన్ని బోధ చేసాడు. వ్యాసుడు తన భక్తియోగముతో శ్రీమద్భాగవతమును అనుభవించి తర్వాత నాకు అందించాడు. స్వామి యొక్క విరాట్‌పురుషుని రూపము నుండి జగత్తు ఉద్భవించిన రీతిని-వైరాజ్యమును గూర్చి నీవు నన్ను అడిగితివి. అంతేగాక, ఇంకను పెక్కు ప్రశ్నలను వేసితివి. వాటికి అన్నింటికి సమాధానముగా నీకు భాగవతమహాపురాణమును వినిపించెదను. అదే నీ ప్రశ్నలకు సమాధానము, అంతా వివరిస్తాను విను అన్నాడు శ్రీశుకుడు (*నారదః ప్రాహ మునయే సరస్వత్యాః తటే నృప । ధ్యాయతే బ్రహ్మ పరమం వ్యాసాయ అమిత తేజసే ॥, యత్ ఉత అహం త్వయా పృష్టః వైరాజాత్ పురుషాత్ ఇదమ్ । యథా ఆసీత్ తత్ ఉపాఖ్యాస్యే ప్రశ్నాన్ అన్యాన్ చ కృత్స్నశః ॥* 2-9-45,46).

శ్రీమద్భాగవతమంటే ఏమిటి? శ్రీమద్భాగవతము దేనిని ప్రతిపాదిస్తుంది? శ్రీమద్భాగవత ప్రయోజనమేమి? సృష్టి ఎట్లా ఎందుకు జరిగింది?

శ్రీశుక ఉవాచ: శ్రీమద్భాగవతము 10 లక్షణములతో కూడినది అవి -

(*శ్రీశుకః ఉవాచ - అత్ర సర్గః విసర్గః చ స్థానం పోషణం ఊతయః । మన్వన్తర ఈశానుకథాః నిరోధః ముక్తిః ఆశ్రయః ॥* 2-10-1).

1. **సర్గః =** ప్రాకృతసృష్టి - స్వామి చేసిన పంచ భూతములతో గల లోకముల సృష్టి - The Creation of the Universe by the Lord. (పంచ భూతముల ఆవిష్కరణ).

2. **విసర్గః =** వైకృతసృష్టి, బ్రహ్మదేవుడు చేసిన సృష్టి, (జీవులకు శరీరములు తయారు చేయుట) - Secondary creation by Brahma.

3. స్థానం = స్థితి - దానవుల నుండి సృష్టిని రక్షించుట

4. పోషణము = చేసిన సృష్టిని పాలించుట

5. ఊతి = కర్మవాసనలు వివరించుట

6. మన్వంతరము = ఏ ఏ మనువులు ఎప్పుడు ఆవిర్భవిస్తారో తెలుపుట, ధర్మప్రతిపాదన

7. ఈశాను కథ = స్వామి లీలలు, తత్త్వమును వర్ణించుట

8. నిరోధము = ప్రళయవర్ణన, ప్రళయమున జీవులు సూక్ష్మరూపమున నిద్రావస్థలో స్వామిని చేరుట. మనస్సును లయము చెందించుట నిరోధము.

9. ముక్తిః = జీవుడు తన నిజరూపము పొందే విధానము

10. ఆశ్రయ = స్వామియే జీవునకు దిక్కు అని నిరూపించుట, వేరే మార్గము లేదు అని గ్రహించుట.

10వ లక్షణమైన స్వామి యొక్క స్వరూప గుణములు, విభూతులు, స్వామిని బద్ధజీవులు పొందే విధానము మెండుగా వర్ణింపబడినది భాగవతమున. మొదటి 9 లక్షణముల ఫలితము 10వ లక్షణమైన ఆశ్రయమును పొందుట (*దశమస్య విశుద్ధ్యర్థం నవానామ్ ఇహ లక్షణమ్ । వర్ణయన్తి మహాత్మానః శ్రుతేన అర్థేన చ అంజసా ॥* 2-10-2)

"సర్గ" అనగా బ్రహ్మ ఆవిర్భావమునకు ముందు జరిగిన ప్రాథమిక సృష్టి అనగా పంచ భూతములు, పంచ తన్మాత్రలు, పంచ జ్ఞానేంద్రియాలు, పంచ కర్మేంద్రియాలు, మనస్సు, బుద్ధి, అంతఃకరణము (అహంకారము)లతో గల బ్రహ్మాండసృష్టియే ప్రాకృతసృష్టి. జీవులు సనాతనములు. జీవులకు వారి వారి కర్మానుసారము తగిన మనస్సు, బుద్ధి, అంతఃకరణము అంటగట్టి లింగశరీరము లేక సూక్ష్మశరీరము కల్పించుట. దీన్ని 'సర్గ' అంటాము. దీనిని ఆధారంగా చేసుకొని తరువాత వచ్చిన బ్రహ్మదేవుడు దేవ మానవ రాక్షస తిర్యక్, స్థావరములు మొదలగు శరీరములు తయారు చేసాడు. దాన్ని "విసర్గ" అంటారు (వైకృత సృష్టి) (*భూత మాత్రా ఇంద్రియ ధియాం జన్మ సర్గః ఉదాహృతః । బ్రహ్మణః గుణవైషమ్యాత్ విసర్గః పౌరుషః స్మృతః ॥* 2-10-3).

"స్థానము" అనగా దానవులను జయించి సృష్టిని రక్షించు వర్ణన. "పోషణము" అనగా స్వామిచే ప్రతిపాదింపబడిన ధర్మాచరణ ప్రకారము నడచు భక్తులను అనుగ్రహించు విధానము. "మన్వంతరము" అనగా ప్రతి మనువుకాలంలో ధర్మరక్షణకై ప్రతిపాదించుట, ఆ వర్ణన. "ఊతయ" - కర్మలవల్ల కలిగే సంసారము - కర్మవాసనలు గూర్చి తెలియజేయుట, వాటిని వివరించుట. "ఈశానుకథ" అనగా హరికథలను భక్తుల కథలను వివరించుట. "నిరోధము" అనగా ప్రళయ విధానము అనగా జీవాత్మ సూక్ష్మశరీరమున ప్రళయకాలములో సుషుప్తావస్థ పొంది స్వామి అంశలో ప్రవేశించే విధానము. "ముక్తి" అనగా బద్ధజీవులు

వారి వారి స్వస్వరూపమును పొందుట, వాసనామయశరీరమును వదలుట. ఎవ్వరివల్ల సృష్టి కలుగుతుందో, ప్రళయము చెందుతుందో, ఎవ్వరిని ఆశ్రయిస్తే జీవులు పరమానందమును పొందుతారో, తమ స్వంత ఇంటికి చేరుకుంటారో అట్టి స్వామిని పరమాత్మ లేక పరబ్రహ్మ అని పిలుస్తారో అదే జీవులకు “ఆశ్రయము” అని అంటారు (*స్థితిః వైకుంఠవిజయః, పోషణమ్ తదనుగ్రహః మన్వంతరాణి సద్ధర్మః ఊతయః కర్మ-వాసనాః ॥* 2-10-4, *అవతార అనుచరితం హరేః చ అస్య అనువర్తినామ్ పుంసాం (సతాం) ఈశకథాః ప్రోక్తాః నానా ఆఖ్యాన ఉపబృంహితాః* 2-10-5, *నిరోధః అస్య అనుశయనం ఆత్మనః సహ శక్తిభిః । ముక్తిః హిత్వా అన్యథా రూపం స్వరూపేణ వ్యవస్థితిః* 2-10-6, *అభాసః చ నిరోధః చ యతః అస్తి అధ్యవసీయతే। సః ఆశ్రయః పరం బ్రహ్మ పరమాత్మా ఇతి శబ్ద్యతే ॥* 2-10-7).

బద్ధజీవులు ప్రకృతికి ఆకర్షితులైనారు. అనగా వారు ఆధ్యాత్మిక, ఆధిదైవిక, ఆధిభౌతికములపై ఆధారపడ్డారు. ఆధ్యాత్మికమనగా ఆత్మకు చెందినది - ఇంద్రియములు, శరీరము ఆత్మకు చెందినది; ఆధిదైవికమనగా దైవమునకు చెందినది- ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు; ఆధిభౌతిక మనగా పంచ భూతగణములకు శరీరమునకు చెందింది. ఉదా: నేత్రములు మొదలగు ఇంద్రియములలో ద్రష్టరూపముగా జీవుడు ఉన్నాడు. ఇది ఆధ్యాత్మికము. కన్ను మొదలగు ఇంద్రియములకు సూర్యుడు మొదలగు దేవతలు అధిష్ఠాన దేవతలైయున్నారు. ఇది ఆధిదైవికము. ఈ ఆధ్యాత్మిక - ఆధిదైవిక విభాగమునకు హేతువుగానున్నది భౌతికమగు స్థూలదేహము. ఇదియే ఆధిభౌతికము. ఇక పురుషుని ఉపాధియగు ఈ అన్నరసమయమగు దేహము పురుషుడగు బద్ధజీవునకు నివాసస్థానము. వీటికి సృష్టికర్త పరమాత్మనే. ఈ మూడింటికి అతీతుడు పరమాత్మ. ఈ మూడింటిలో ఏ ఒక్కటి పనిచేయకపోయినా మిగతావి పనిచేయవు. వీటికి ఆశ్రయమిచ్చేవాడు పరమాత్మ (*యః అధ్యాత్మికః అయం పురుషః సః అసౌ ఏవ ఆధిదైవికః । యః తత్ర ఉభయ విచ్ఛేదః పురుషః హి అధిభౌతికః ॥* 2-10-8, *ఏకం ఏకతర అభావే యదా న ఉపలభామహే । త్రితయం తత్ర యః వేద సః ఆత్మా స్వ ఆశ్రయ ఆశ్రయః ॥* 2-10-9).

సృష్టికార్యమును నిర్వహించడానికి బ్రహ్మాండాలతో గల జలమును సృష్టించి (సర్గ అంటాము), జలమును ఆధారముగా చేసుకొని వేల సంవత్సరములు స్వామి యొక్క పురుషఅంశ అందు ఉన్నాడు. కాబట్టి ఆ పురుషుని నారాయణుడు అని అంటారు (*ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తాః ఆపో వై నరసూనవః*).

నరాత్ (పురుషుడి నుండి) ఆగాత్ (పుట్టినవాడు) నారాయణః- కృష్ణుడి నుండి ఏర్పడ్డాడు కాబట్టి నారాయణుడు అని అంటారు- ఈయన పవిత్ర జలములో వేల సంవత్సరములు ఉండి సృష్టికార్యము నిర్వహించాడు (సర్గ). సృష్టిజలములో నివసించే ఆ పురుషుడు నారాయణుడు. నారములు-జలములు ఆయనములుగా (ఆధారములుగా) కలవాడు నారాయణుడు. పవిత్రమైన గర్భజలమును సృష్టిచేసి (Plasma) అందు సృష్టికార్యము నిర్వహించుటకు నివసించి యోగనిద్ర చేసిన ఆ పురుషుని నారాయణుడు (గర్భోదకశాయి, కారణోదకశాయి, క్షీరోదకశాయి నారాయణులు) అంటాము. నరుని-విరాట్పురుషుని వలన ఉత్పన్నమగుటవలన జలమునకు ‘నారము’ అని పేరు. ఒక వేయి సంవత్సరముల వరకు ఆ

విరాట్‌పురుషుడు జలములలో (నారములలో) ఉండుటవలన ఆయనకు 'నారాయణుడు' అని పేరు ఏర్పడెను (*పురుషః అండం వినిర్భిద్య యదా అసౌ సః వినిర్గతః । ఆత్మనః అయనం అన్విచ్ఛన్ ఆపః అస్రాక్షీత్ శుచిః శుచీః ॥* 2-10-10, *తాసు అవాత్సీత్ స్వ సృష్టాసు సహస్రం పరివత్సరాన్। తేన నారాయణః నామ యత్ ఆపః పురుషోద్భవాః ॥* 2-10-11). ఆ స్వామి శరీరమునుండి ఎన్నో బ్రహ్మాండాలు - వెలువడుతాయి. ప్రతి బ్రహ్మాండజలమున స్వామి గర్భోదకవిష్ణువుగా ప్రవేశించి ఆయన నాభికమలమున బ్రహ్మదేవుడు సృష్టింపబడుతాడు. ఆ బ్రహ్మదేవుడు జీవులకు శరీరములను ఇస్తాడు.

సృష్టికార్యము - బద్ధజీవులకు అవయవముల ఉత్పత్తి. స్వామి తన విరాట్‌రూపమును లేక సగుణబ్రహ్మ లేక జీవులతో గల విశ్వమును ఏర్పరచుట: సృష్టి ప్రళయములు ఏల?

నారాయణుడు వేల సంవత్సరములు యోగనిద్రలో సృష్టిజలంలో ఉన్నాడు. ఆయన నుండే సృష్టి కార్యమునకు కావలసిన ద్రవ్యములు, కాలము, లోకములు ఏర్పడి జీవుల స్వభావముననుసరించి వాటిని అంటించాడు. పరమాత్మ యొక్క అనుగ్రహమువలననే ద్రవ్యము, కర్మ, కాలము, స్వభావము, జీవుడు అనునవి ఏర్పడును. ఆయన ఉపేక్ష వహించినప్పుడు ఇవి ఏవియును ఉండవు. అనగా భగవంతుడే అన్నింటికిని ఆధారము. అతని అనుగ్రహమువలననే ఈ ఐదును ఉండును. అతని ఉపేక్ష వలన ఇవి ఏవియును ఉండవు (*ద్రవ్యం కర్మ చ కాలః చ స్వభావః జీవః ఏవ చ । యత్ అనుగ్రహతః సన్తి న సన్తి యత్ ఉపేక్షయా ॥* 2-10-12). జీవులన్నియు పురాతనములైన స్వామి యొక్క పురాతన అంశలు గదా! వారు ప్రళయ కాలమున నిద్రావస్థలో ఉన్నారు గదా ! అలాంటి తనలో సుప్తావస్థలో ఉన్న జీవులను బయటకుతీయాలని సృష్టికార్యము ఆరంభించాలని తన వీర్యశక్తితో ఆధ్యాత్మము, ఆధిదైవము, ఆధిభౌతికములను శక్తులను వెలువరింపచేసి యోగనిద్రలో జీవులకు వారి వారి కర్మానుసారము సూక్ష్మ శరీరములు కూర్చాడు (*ఏకః నానాత్వం అన్విచ్ఛన్ యోగతల్పాత్ సముత్థితః । వీర్యం హిరణ్మయం దేవః మాయయా వ్యసృజత్ త్రిధా ॥* 2-10-13). ఆధిభౌతికము అంటే తెలుసుకోవలసిన విషయాలు - భూతగణములు-శబ్ద సర్శ రూప రస గంధములు- వీటినే "జ్ఞేయం" లేక భోగ్యం అంటారు. ఆధిదైవికము అంటే ఇంద్రియములు వాటి అధిష్ఠాన దేవతలు - వీటినే "జ్ఞానం" తెలుసుకొనేది - భోక్త ఉపకరణము అంటారు. ఆధ్యాత్మికము - తెలుసుకొనేది - "జ్ఞాత" అదే భోగస్థానం, అదే "ఆత్మ" శరీరములోనిది (2-10-8,13,14). వీటిని సమన్వయము చేస్తు తన సంకల్పముతో జీవులకు సూక్ష్మశరీరములు తయారు చేసాడు స్వామి. తన హృదయాకాశంలో ఓజస్సు (ఇంద్రియములకు ఉండే ప్రవృత్తి సామర్థ్యం-ఇంద్రియబలము), సహః (మనస్సుకు ఉండే వేగ సామర్థ్యం-మనోబలము), బలం (శరీరమునకు కావలసిన ధారణ సామర్థ్యం-శారీరక బలము - బరువు మోయుట) అను శక్తులను సృష్టించాడు. ఈ మూడు మనకు కావలసినవి. వీటిని సంచరింప చేయుటకు హృదయంలో ప్రాణం కల్పించాడు. సమస్తశక్తులు పనిచేయుటకు ప్రాణము లేక ప్రాణవాయువు అత్యవసరము. దానికై ప్రాణమును ఉద్భవింపచేసెను. ప్రాణమువల్లనే ప్రాణులన్నియును క్రియాశీలములు అగును (*అధిదైవం అథ అధ్యాత్మం అధిభూతం ఇతి*

ప్రభుః । అథ ఏకం పౌరుషం వీర్యం త్రిధా అభిద్యత తత్ శృణు ॥ 2-10-14, *అంతఃశరీరే ఆకాశాత్ పురుషస్య విచేష్టతః । ఓజః సహః బలం జజ్ఞే తతః ప్రాణః మహానసుః ॥* 2-10-15). ప్రాణం (ప్రాణవాయువు) బాగా ఉంటేనే ఇవన్ని పనిచేస్తాయి. లేకుంటే ఇంద్రియాలు, శరీరము, మనస్సు పనిచేయవు. రాజును సేవకులు ఎలా అనుసరిస్తారో అలాగే ప్రాణాన్ని ఇంద్రియాలు అనుసరిస్తాయి. ఆ ప్రాణము శరీరమును వీడిపోయిన ఇంద్రియములు చైతన్య రహితములగును. (*అనుప్రాణన్తి యం ప్రాణాః ప్రాణన్తం సర్వజన్తుషు । అపానన్తమ్ అపానన్తి నరదేవం ఇవ అనుగాః ॥* 2-10-16).

ప్రాణవాయువు సంచరించాలంటే అగ్ని పుట్టాలి (*వాయోరగ్నిః*), దానికై జఠరాగ్ని పుట్టింది. దీనితో ఆకలి – దప్పికలు మొదలయినవి. దహించేది దాహం – దీన్ని నీళ్ళతో చల్లార్చాలి. ఆకలికి – ఆహారము, దాహానికి నీళ్ళు అవసరము, అంతేకాని ఇవి భోగసాధనాలు కాకూడదు. వీటికి ఆహుతులు వేయాలంటే (నోరు) ముఖము పుట్టింది. సమిధలు వేసినంత కాలమే అగ్ని ఉంటుంది (*ప్రాణేన క్షిపతా క్షుత్ తృట్ అన్తరా జాయతే విభోః (ప్రభోః) పిపాసతః జక్షతః చ ప్రాక్ ముఖం నిరభిద్యత ॥* 2-10-17). రుచి చెప్పడానికి నాలుక, వాక్కు పుట్టాయి. దీని దేవత వహ్ని = అగ్ని. తిన్న పదార్థాలను జీర్ణకోశములోనికి పంపడానికి కొండనాలుక (తాలు) అవసరము (*ముఖతః తాలు నిర్భిన్నం జిహ్వా తత్ర ఉపజాయతే । తతః నానారసః జజ్ఞే జిహ్వయా యః అధిగమ్యతే ॥* 2-10-18, *వివక్షోః ముఖతః భూమ్నః వహ్నిః వాక్ వ్యాహృతమ్ తయోః । జలే చ ఏతస్య (వైతస్య) సుచిరం నిరోధః సమజాయత॥* 2-10-19).

వాయురాకపోకలకు నాసికారంధ్రం కావాలి. వాసన పుట్టింది. అన్నిటిని చూడడానికి నేత్రాలు పుట్టాయి. దీనికి అధిష్ఠానం సూర్యుడు – ఇది వస్తు గుణము గ్రహిస్తుంది (*నాసికే నిరభిద్యేతాం దోధూయతి నభస్వతి । తత్ర వాయుః గన్ధవహో ఘ్రాణః నసి జిఘ్రుక్షతః ॥* 2-10-20, *యదా ఆత్మని నిరాలోకమ్ ఆత్మానం చ దిదృక్షతః నిర్భిన్నే హి అక్షిణీ తస్య జ్యోతిః చక్షుః గుణగ్రహః ॥* 2-10-21). ఋషులు వినడానికి, ఋషుల మాటలు – వేదములు వినడానికి కర్ణములు (చెవులు) వచ్చాయి. వాటి అధిష్ఠాన దేవత దిక్కులు. ఇలా శ్రోత్రేంద్రియము ప్రకటమయ్యెను (*బోధ్యమానస్య ఋషిభిః ఆత్మనః తత్ జిఘృక్షతః । కర్ణౌ చ నిరభిద్యేతాం దిశః శ్రోత్రం గుణగ్రహః ॥* 2-10-22). ఇవన్నీ వచ్చిన తర్వాత శరీరం – చర్మము ఏర్పడింది. చర్మములోపల బయట వాయు సంచారము వల్లనే (వాత) స్పర్శ ఇంద్రియము – త్వక్ ఇంద్రియము పనిచేస్తుంది. భూమి నుండి చెట్లు ఆవిర్భవించు విధమున చర్మమునుండి రోమములు పుట్టెను. రోమములు రక్షిస్తాయి (*వస్తునః మృదు కాఠిన్య లఘు గురు ఓష్ణ శీతతామ్ । జిఘృక్షతః త్వక్ నిర్భిన్నా తస్యాం రోమ మహీరుహాః । తత్ర చ అన్తః బహిః వాతః త్వచా లబ్ధా గుణః వృతః ॥* 2-10-23). పని చేయుటకై చేతులు ఏర్పడ్డాయి. ఆ రెండు చేతులతో వస్తువులను గ్రహించు శక్తి హస్తేంద్రియము వల్ల కలుగుతుంది– అనగా గ్రహణరూపకర్మలు మొదలైనవి. – దీనికి ఇంద్రుడు అధిష్ఠాన దేవత (*హస్తౌ రురుహతుః తస్య నానా కర్మ చికీర్షయా । తయోః తు బలవాన్ ఇంద్రః ఆదానం ఉభయాశ్రయమ్ ॥* 2-10-24). దూరం వెళ్ళడానికి యజ్ఞానికి కావలసిన హోమద్రవ్యాలు తేవడానికి

పాదములు ఏర్పడ్డాయి. నడక మొదలయింది. వాటియందు చరణేంద్రియము యొక్క అధిష్ఠానదేవత యజ్ఞపురుషుడైన శ్రీమహావిష్ణువు స్థితుడయ్యెను (అందుకే ఆపత్కాలమున కష్టాలు వచ్చినప్పుడు ఇతరుల కాళ్ళు పట్టుకుంటాము (*గతిం జిగీషితః పాదౌ రురుహాతే అభికామికామ్ । పద్భ్యాం యజ్ఞః స్వయం హవ్యం కర్మభిః క్రియతే నృభిః ॥* 2-10-25). ప్రజాసృష్టిని ఆనందము కల్గిస్తూ చేయడానికి శిశ్నము శక్తిని వీర్యరూపంలో వదలుతుంది. అలాగే దీనికి ఉపస్థ అని కూడా పేరు. దీనివల్ల మూత్రవిసర్జన కూడా జరగడం వల్ల ఇది రెండు పనులు చేస్తుంది నాలుకలాగా (కావున నాలుకను మరియు శిశ్నమును గెలిచిన వాడు లోకాలను గెలువగలడు. శిశ్నోదర పారాయణులకు భగవత్ సాన్నిధ్యము ఉండదు). నిస్సారము వదలడానికి పాయువు- గుదము ఏర్పడింది. నిస్సారమును వదలుటకు సహాయము చేయువాడు, మిత్రుడు అధిష్ఠాన దేవత. శిశ్నమునకు అధిష్ఠాన దేవత ప్రజాపతి (*నిరభిద్యత శిశ్నః వై ప్రజానన్ద అమృతార్థినః ఉపస్థః ఆసీత్ కామానామ్ ప్రియం తత్ ఉభయాశ్రయమ్॥, ఉత్సిసృక్షోః ధాతుమలం నిరభిద్యత వై గుదమ్। తతః పాయుః తతః మిత్రః ఉత్సర్గః ఉభయ ఆశ్రయః ॥* 2-10-26,27).

గర్భజలమునగల గర్భోదకశాయివిష్ణుమూర్తి నాభి నుండి బ్రహ్మదేవుడు జన్మించినట్లుగా, తల్లి గర్భజలమున శిశువునకు బొడ్డు ద్వారానే సంబంధములు కలిగియుండును. అనగా ఒక శరీరము నుండి మరొక శరీరము తయారగుటకు నాభిద్వారము అవసరము. కావున జీవులు అంశలై ఉన్నారు. వారికి స్వతంత్ర ఉనికి లేదు. నాభిని ఆశ్రయించియే జన్మమృత్యువులు ప్రకటితమయ్యెను (ప్రాణ, ప్రాణఅపానములు). ఈ రెంటిని వేరుగా ఉంచునది నాభి. శరీరమున వాయువు సమానంగా ఉండడానికి కుంభక రేచకములు అవసరము. దీనికి ప్రధానం నాభి. నాభిలో సమాన వాయువు ఉంటుంది (*ఆసిసృప్సోః పురః పుర్యాః నాభిద్వారం అపానతః । తత్ర అపానః తతః మృత్యుః పృథక్త్వం ఉభయ ఆశ్రయమ్ ॥* 2-10-28). ఆహార నివాసమునకై కుక్షి, పేగులు ఏర్పడ్డాయి- తుష్టి, పుష్టి వీటి గుణములు, వీటి అధిష్ఠానదేవతలు సముద్రములు, నదులు (*ఆదిత్సోః అన్నపానానాం ఆసన్ కుక్షి అన్త్ర నాడయః । నద్యః సముద్రాః చ తయోః తుష్టిః పుష్టిః తత్ ఆశ్రయే ॥* 2-10-29). యోగము గూర్చి హృదయము, సంకల్పము మరియు కోరికలకై మనస్సు ఏర్పడ్డాయి. ఎప్పుడూ వికారము చెందు మనస్సునకు వికారముచెందు చంద్రుడు అధిష్ఠాన దేవత (చంద్రుడిని చూస్తూ మనస్సు ఉల్లాసము చెందుతుంది - మానసిక రోగాలు పోతాయి) (*నిదిధ్యాసోః ఆత్మమాయాం హృదయం నిరభిద్యత । తతః మనః చంద్రః (మనస్తతశ్చంద్రః) ఇది సంకల్పః కామః ఏవ చ ॥* 2-10-30). సప్తధాతువులు ఏర్పడ్డాయి. శరీరమునందు భూమి, నీరు, తేజస్సుల (అగ్ని) నుండి సప్తధాతువులు ఏర్పడెను. త్వక్కు (చర్మము యొక్క లోపలి సూక్ష్మభాగము), చర్మము (వెలుపలిభాగము), మాంసము, రక్తము, మేధస్సు (క్రొవ్వు), మజ్జ (ఎముకలకు సంబంధించిన జిగురు పదార్థము), ఎముకలు అను ఏడు ధాతువులు ఏర్పడెను. అదేవిధముగా ఆకాశము, జలము, వాయువులవలన పంచ ప్రాణములు ఉత్పత్తి జరిగెను. ఇంద్రియములు, భూతముల యొక్క గుణములైన శబ్ద రూప రస గంధములను గ్రహించి వికారము కల్గించే మనస్సును అంటిపెట్టుకొని ఉంటాయి. విజ్ఞానమును చూపేది బుద్ధి (*త్వక్ చర్మ మాంస*

రుధిర మేదః మజ్జా అస్థి ధాతవః । భూమి అప తేజః మయాః సప్త ప్రాణః వ్యోమ అంబు వాయుభిః ॥ 2-10-31). త్రిగుణములతో గల ఇంద్రియములు శబ్దాది విషయములను (శబ్ద స్పర్శ రూప రసగంధములను) గ్రహించును. ఈ విషయములు అహంకారమునుండి ఉత్పన్నములయ్యెను. మనస్సే సకలవికారములకు ఉత్పత్తి స్థానము. సమస్త పదార్థములను గూర్చిన విజ్ఞానమును కలిగించునది బుద్ధి (*గుణ ఆత్మకాని ఇంద్రియాణి భూత ఆది ప్రభవాః గుణాః । మనః సర్వ వికార ఆత్మా బుద్ధిః విజ్ఞాన రూపిణి ॥* 2-10-32). ఇది అంతా పరమాత్మ స్థూలరూపము. ఇలా పరమాత్మ యొక్క భిన్న రూపము జీవుల కోరికలు తీర్చడానికి ఏర్పడినది. ఇది పంచ భూతములు, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారములతో నిర్మింపబడినది. ఇంతవఱకును నేను భగవంతునియొక్క స్థూలరూపమును వర్ణించితిని. ఇట్టి స్థూలరూపమునందు జీవుని ఆవరించి పృథ్వి, జలము, తేజస్సు (అగ్ని), వాయువు, ఆకాశము, అహంకారము, మహత్తత్త్వము, ప్రకృతి అను ఎనిమిదింటిచే ఆవృతమైయున్నవి (*ఏతత్ భగవతః రూపం స్థూలం తే వ్యాహృతం మయా । మహీ ఆదిభిః చ ఆవరణైః అష్టభిః బహిః ఆవృతమ్ ॥* 2-10-33); (*భూమిర్ ఆపో అనలో వాయుః ఖం మనో బుద్ధిర్ ఏవ చ అహఙ్కార ఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతిర్ అష్టధా* – గీత, 7-4). (జీవుని ఆవరించి స్థూలశరీరరూపమున, సూక్ష్మశరీరరూపమున ఎనిమిది ఆవరణములుంటే బ్రహ్మాండకోశమును ఆవరించి ఏడు ఆవరణములు గలవు 2-1-25). ఈ భిన్న ప్రకృతుల సూక్ష్మరూపమే “అవ్యక్తము”. ఇది ప్రకృతి యొక్క ప్రళయకాలంలో నిద్రావస్థస్థితి – “అవ్యక్తము” – పరసూక్ష్మమైన స్థితి (*అతః పరమ్ సూక్ష్మతమమ్ అవ్యక్తమ్ నిర్విశేషణమ్ । అనాది మధ్య నిధనం నిత్యం వాక్ మనసః పరమ్ ॥* 2-10-34).

భౌతిక జగత్తుతో కూడిన విరాట్‌రూపము (సగుణ బ్రహ్మ) మరి అందుగల జీవాత్మ, పరమాత్మ అంశలను కోరక జ్ఞానులు ఈ రెంటిని వదలి నిర్గుణ స్వరూపుడైన వైకుంఠవాసి అయిన స్వామినే కోరుతారు. అన్ని వస్తువులు (వాచ్యం) వాటి గుణములు (వాచకత్వం) స్వామి నుండే. అన్ని వస్తువులకు పేర్లు కల్పించే జ్ఞానశక్తిని ఇచ్చాడు. అన్ని వస్తువులు నామరూపక్రియలతో గూడినవి అని గ్రహించి, అవసరమైన కర్మలు చేస్తూ, అనవసరమైన కర్మలను చేయకుండా విచక్షణాజ్ఞానంతో పనిచేస్తూ నిష్కాముడై అన్నింటిలో స్వామి మహిమను చూడటం నేర్చుకోవాలి (*అమునీ భగవత్ రూపే మయా తే హి అనువర్ణితే । ఉభే అపి న గృహ్ణన్తి మాయా సృష్టే విపశ్చితః ॥* 2-10-35, *సః వాచ్య వాచకతయా భగవాన్ బ్రహ్మ రూపధృక్ । నామ రూప క్రియా ధత్తే సకర్మ అకర్మకః పరః ॥* 2-10-36). స్థావర జంగమముల అన్నింటికి నామరూపాలు ఏర్పరచాడు. ఇట్లు ప్రజాపతులు, మనువులు, దేవతలు, ఋషులు, పితృగణములు, సిద్ధులు, చారణులు, సర్పములు, కింపురుషులు, నరులు, అష్టమాతృకలు, రాక్షస పిశాచ ప్రేత భూత కూష్మాండ ఉన్మాద గణములు, వేతాల, యాతుధానులు (jinns and evil spirits), గ్రహములు, పక్షులు, జంతువులు, పశువులు, వృక్షములు, పర్వతములు, సరీసృపములు, ద్వివిధాలు (seeds and plants: moving and stationary), చతుర్విధాలు – అండజ, అయోనిజ, స్వేదజ (Bacteria and viruses), ఉద్భిజములు; జలచరములు, ఆకాశచరములు (నభౌకసః) వీరందరూ వారి కర్మానుఫలితంగా ఆ యా శరీరాలను జీవులకు బ్రహ్మదేవుని

ముందుంచుకొని సృష్టింపచేశాడు స్వామి (విసర్గ). వీరిలో కొందరు నేర్పరులు, చవటలు, మిశ్రులు లేక మధ్యములు, ఉత్తములు, మధ్యములు, అధములుగా గలవారు అన్ని జాతులు, రూపాలు, అన్ని శరీరాలలో ఉంటారు. దేవతలు (సత్త్వప్రధానము), నరులు (రజస్సు ప్రధానము), రాక్షసులు (తమస్సు ప్రధానముగా గలవారు) – వీరందరూ త్రిగుణములతో కలవారై అన్ని జాతులు, రూపాలు, శరీరాలు కలిగి ఉంటారు. వారి వారి కర్మానుసారముగా ఈ గుణములు వారి వారిలో హెచ్చు తగ్గులుగా కన్పడుతుంటాయి– *కుశల అకుశలా మిశ్రాః కర్మణామ్ గతయః తు ఇమాః ॥* (*ప్రజాపతీన్ మనూన్ దేవాన్ ఋషీన్ పితృగణాన్ పృథక్ । సిద్ధ చారణ గంధర్వాన్ విద్యాధ్ర అసుర గుహ్యకాన్ ॥, కిన్నర అప్సరసః నాగాన్ సర్పాన్ కింపురుషాన్ నరాన్ । మాతృ రక్షః పిశాచాన్ చ ప్రేత భూత వినాయకాన్ ॥, కూష్మాండ ఉన్మాద వేతాళాన్ యాతుధానాన్ గ్రహాన్ అపి । ఖగాన్ మృగాన్ పశూన్ వృక్షాన్ గిరీన్ నృప సరీసృపాన్ ॥, ద్వివిధాః చతుర్విధాః యే అన్యే జల స్థల నభ ఓకసః । కుశల అకుశలాః మిశ్రాః కర్మణాం గతయః తు ఇమాః ॥* 2–10–37 నుండి 40 వరకు). త్రిగుణములతో కలవారు కావున అన్ని జాతులలో త్రిగుణముల నిష్పత్తి సమానముగ ఉండక – మంచివారు, చెడువారు ఉండవచ్చును. కర్మానుసారం వీరు ఒక దాంట్లో నుండి మరోదాంట్లోకి మారవచ్చును. పరీక్షిన్మహారాజా! త్రివిధములగు సత్త్వరజస్తమో గుణముల ప్రాధాన్యమును బట్టి జీవులు మూడు రీతులగు యోనులలో జన్మింతురు. సత్త్వగుణ ప్రధానులు దేవతలుగను, రజోగుణ ప్రాధాన్యమున మనుష్యులుగను, తమోగుణము ప్రధానముగా గలవారు నీచయోనులయందును జన్మింతురు. ఈ మూడు విధములగు వారిలో గూడ త్రిగుణములయొక్క న్యూనాధిక్యములను బట్టి ఇంకనూ మూడేసి రకములుగ వీరుందురు (*సత్త్వం రజః తమః ఇతి తిస్రః సుర నృ నారకాః । తత్రాపి ఏకైకశః రాజన్ భిద్యన్తే గతయః త్రిధా । యదా ఏకైకతరః అన్యాభ్యాం స్వభావః ఉపహన్యతే॥* 2–10–41). ధర్మరూపుడైన ప్రభువు శాస్త్రపాణిః, ధర్మపాలన చేస్తూ ఇలాంటి చిత్ర విచిత్ర సకల చరాచరములను నిస్వార్థముగా, పక్షపాతములేకుండా పోషిస్తూ, వారిని ఉద్ధరించడానికి ఈ జగత్తును నడిపిస్తున్నాడు. తనలాగే సంతానము కూడా ధర్మమార్గమున సంచరిస్తూ ఆనందమును అనుభవించాలని కోరుకునేవాడు స్వామి. ధర్మస్వరూపుడు, షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుడు ఐన పరమేశ్వరుడు జగత్పాలనకై ధర్మరక్షణకై దేవ–మనుష్య–పశుపక్ష్యాది రూపములలో అవతరించుచుండును (*సః ఏవ ఇదం జగద్ధాతా భగవాన్ ధర్మరూపధృక్ । పుష్ణాతి స్థాపయన్ విశ్వమ్ తిర్యక్ నర సురాదిభిః ॥* 2–10–42). (*సర్వయోనిషు కౌన్తేయ మూర్తయః సమ్భవన్తి యాః । తాసాం బ్రహ్మ మహద్యోనిరహం బీజప్రదః పితా ॥ భగవద్గీత* 14.4). అలాగే జీవుల దుర్మార్గం ఎక్కువైనప్పుడు తాను చేసిన సృష్టిని, వాయువు మేఘములను చెదరగొట్టినట్లుగా కాలాగ్నిరుద్రుడై నిర్మూలిస్తాడు (*తతః కాల అగ్ని రుద్రాత్మ యత్సృష్టమ్ ఇదం ఆత్మనః । సమ్ నియచ్ఛతి తత్కాలే (కాలేన) ఘనానీకమ్ ఇవ అనిలః ॥* 2–10–43). ఇలాంటి భగవత్ తత్త్వము భక్తులకే తెలుస్తుంది– *ద్రష్టుం అర్హంతి, సూరయః.* షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుడైన విరాట్‌పురుషుని యొక్క రూపమును భాగవతోత్తములు ఈ విధముగ వర్ణించిరి. ఆ ప్రభువు విశ్వముయొక్క సృష్టి స్థితి లయములను లీలామాత్రమున నెరపును. అయితే, ఆ పరమాత్ముని

పూర్ణరూపము, ఇంతమాత్రమేనని బ్రహ్మజ్ఞానులు కూడా అనుకోరు. ఏలయన, వారు ఆ పరమపురుషుడు దీనికి అతీతుడనియు, సర్వోత్కృష్టుడనియు భావింతురు (*ఇత్థం భావేన కథితః భగవాన్ భగవత్ తమః । న ఇత్థం భావేన హి పరమ్ ద్రష్టుమ్ అర్హన్తి సూరయః ॥* 2-10-44). *భక్త్యా మామభిజానాతి యావాన్యశ్చాస్మి తత్త్వతః । తతో మాం తత్త్వతో జ్ఞాత్వా విశతే తదనంతరమ్ ॥* (గీత - 18-55).

కావున *సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ* (*యతో వా ఇమానీ భూతాని జాయన్తే యేన జాతాని జీవన్తి యత్ ప్రయన్త్యభిసంవిశంతి ॥* వేదము). అయితే దుర్మార్గులను మాయకు అప్పచెప్పి తన బాధ్యతను తొలగించుకుంటాడు స్వామి (*కర్తృత్వ ప్రతిషేధ అర్థమ్ మాయయా ఆరోపితమ్ హి తత్ ॥* 2-10-45). భౌతికజగపు సృష్టి, లయమునందు భగవానుని ప్రత్యక్ష కర్తృత్వమేదియును లేదు. అతని ప్రత్యక్ష జోక్యమును గూర్చి వేదములందు వర్ణింపబడినదంతయు కేవలము ఇది నిరాధారమైన సృష్టియనెడి భావనను తొలగించుట కొరకు మాత్రమే. ఆ ప్రభువునందు ఏ విధమైన కర్తృత్వము లేదు. అజ్ఞానముచేత, జీవులమాయచేత, జీవుల అజ్ఞాన సంకల్పబలముచేతనే ఈ సృష్టి జరుపుటకు ఆరోపితమైన కర్తృత్వమును కలిగి ఉన్నాడు స్వామి (*న అస్య కర్మణి జన్మ ఆదౌ పరస్య అనువిధీయతే । కర్తృత్వ ప్రతిషేధ అర్థం మాయయా ఆరోపితమ్ హి తత్ ॥* 2-10-45). (*మయాధ్యక్షేణ ప్రకృతిః సూయతే స చరాచరమ్ । హేతునానేన కౌన్తేయ జగద్విపరివర్తతే॥* భగవద్గీత 9.10). (*న మాం కర్మాణి లిమ్పన్తి న మే కర్మ ఫలే స్పృహా । ఇతి మాం యో అభిజానాతి కర్మభిర్ న సః బధ్యతే ॥* భగవద్గీత 4.14).

ఇచ్చట సంగ్రహముగా వర్ణింపబడిన ఈ సృష్టి, లయ విధానము బ్రహ్మదేవుని ఒక దినము (1000 మహాయుగముల కాలము) యొక్క వ్యవధియైయున్నది. స్వామి తన బుద్ధిని వాడి అవ్యక్తప్రకృతిలో వికారము చెందించుటవల్ల ప్రధానము =మూలప్రకృతి=అవ్యక్తప్రకృతి నుండి మహత్తత్త్వము=బుద్ధితత్త్వము ఏర్పడును. ఇదే సృష్టికి నాంది, మహాకల్ప ప్రారంభము జరుగును (ఇది ముందటి మహా ప్రళయము తర్వాత జరుగును. అయితే ఇది బ్రహ్మదేవుని పూర్ణాయువు అయిన 100 దివ్య సంవత్సరముల తర్వాత సృష్టి అంతా అవ్యక్త ప్రకృతిలోకి చేరిన తర్వాత తిరిగి కొత్తగా సృష్టి ప్రారంభమగు ప్రక్రియ-మహాకల్ప ప్రారంభము). ఆ మహత్తత్త్వము నుండి భౌతికప్రకృతి విస్తరించియున్నది. మహాకల్పప్రారంభమున (Brahma's origin from the navel of vishnu) అవ్యక్తప్రకృతి నుండి మహత్తత్త్వాదులు ఉత్పన్నములగును. దీనిని సర్గ లేక ప్రాకృతసృష్టియందురు. వాటి నుండి బ్రహ్మదేవుడు బద్ధజీవులకు శరీరాలను కల్పిస్తాడు. దీనిని విసర్గ లేక వైకృతసృష్టి అంటారు. బ్రహ్మదేవుని యొక్క పగలు, రాత్రివలన సృష్టి - ప్రళయములు జరుగును. ఇలా బ్రహ్మదేవుని యొక్క ప్రతి రోజు (1000 మహాయుగముల కాలము) - బ్రహ్మకల్పము మొదలవుతుంది. బ్రహ్మకు రాత్రికాగానే సృష్టి నిద్రావస్థకు (1000 మహాయుగాలు) బ్రహ్మతో సహా చేరుతుంది. తిరిగి రెండవ రోజున (రెండవ కల్పమున) బ్రహ్మదేవుడు వెనుకటిలాగానే భూభువర్స్వర్ లోకాలలో వైకృతసృష్టి/ విసర్గసృష్టి చేస్తాడు. ఇలా బ్రహ్మదేవుడు తన ప్రతిరోజు ఉదయమున వైకృతసృష్టి ఆరంభిస్తాడు (బ్రహ్మకల్ప ప్రారంభమునందు) (Beginning of everyday of Brahma during his lifespan of 100 divine years)

జరిగిన ప్రాకృతసృష్టి మాత్రము అదేవిధముగా బ్రహ్మదేవుని జీవితకాలమైన 100 దివ్య సంవత్సరాలు ఉండును. ఇలా కాలము అనంతమైనది. పైన తెల్పినదంతా ప్రాకృతసృష్టి (సర్గ) క్లుప్తంగా మరియు వైకృత సృష్టి (విసర్గ) విపులంగా వివరించబడింది (*అయం తు బ్రహ్మణః కల్పః సవికల్పః ఉదాహృతః । విధిః సాధారణః యత్ర సర్గాః ప్రాకృత వైకృతాః ॥* 2-10-46).

వివరణ: మహాకల్పము, వికల్పము, కల్పము అనెడి మూడు రకముల సృష్టులు కలవు. మహాకల్పమునందు శ్రీకృష్ణభగవానుడు కారణోదకశాయివిష్ణువు రూపమున కారణజలమున తొలిపురుషావతారమును దాల్చును. మహత్తత్త్వపు సమస్తశక్తులను, పదునారు రకముల ద్రవ్యములను, సాధనములను అతడు కలిగియుండును. ఆయన యోగనిద్రవలన కారణజలమున కారణోదకశాయివిష్ణు శరీరచర్మరంధ్రములనుండి బ్రహ్మాండములు ఉద్భవిస్తాయి - *యః కారణార్ణవజలే భజతిస్మ యోగ నిద్రామ్ అనంతజగదండ సరోమకూపః । ఆధారశక్తి మవలంబ్య పరాంస్వ మూర్తిం గోవిందమాది పురుషం తమహం భజామి ॥*- బ్రహ్మసంహిత 5.47. కారణోదకశాయివిష్ణు రూపమున దేవదేవుడు కావించెడి ఈ సృష్టిక్రమము "మహాకల్పమని" పిలువబడును. ఇలా ఉత్పన్నమైన బ్రహ్మాండములలో, ప్రతి బ్రహ్మాండమున గల గర్భోదకజలమున శ్రీకృష్ణుని రెండవ పురుషావతారమైన గర్భోదకశాయివిష్ణు చేరి తన యోగనిద్ర ఫలితముగా ఆ స్వామి నాభి కమలమునుండి బ్రహ్మదేవుని జననము మరియు భౌతికతత్త్వముల విస్తరణము అనగా చతుర్దశ భువనములు ఏర్పడతాయి. ఈ ప్రక్రియ "వికల్పముగా" పిలువబడును. బ్రహ్మదేవుని 100 దివ్య సంవత్సరములు అనగా 31,104 కోట్ల కోట్లు భూసంవత్సరములు. బ్రహ్మదేవుని జీవితకాలమున ప్రతిదినమున చేయబడు సృష్టి అనగా జీవులకు శరీరములు అందించుట- "కల్పమని" పిలువబడును (బ్రహ్మకల్పము). అనగా బ్రహ్మదేవుని ప్రతిదినము ఒక కల్పమైయున్నది - అది 4,300,000,000 భూసంవత్సరములతో సమానము. అతని రాత్రి కూడా అంతే పరిమాణము ఉండును-బ్రహ్మదేవుని ప్రతిరోజు -1000 మహా యుగముల కాలము- సత్య, త్రేతా, ద్వాపర, కలియుగములతో కూడిన ఒక వలయము మహాయుగము. సత్యయుగము -17,28,000 సం॥, త్రేతాయుగము - 12,96,000 సం॥, ద్వాపరయుగము - 8,64,000 సం॥, కలి యుగము - 4,32,000 సం॥. దీనినే 4000 యుగములుగా చెప్పుకోవచ్చు- *సహస్రయుగ పర్యంతం అహః యత్ బ్రహ్మణః విదుః । రాత్రిం యుగసహస్రాన్తాం తే అహోరాత్రవిదో జనాః ॥* భగవద్గీత 8.17. అతని దినముల పరిభాషలో అటువంటి కల్పములు ఒక మాసమున గల ముప్పది చెప్పుకుందాము - స్కందపురాణమునందలి ప్రభాతఖండమున ఈ క్రింది విధముగా కలదు- *ప్రథమః శ్వేతకల్పశ్చ ద్వితీయో నీల లోహితః । వామదేవస్తృతీయస్తు తతో గాథాన్తరో అపరః ॥, రౌరవః పంచమః ప్రోక్తః షష్ఠః ప్రాణ ఇతి స్మృతః । సప్తమో అథ బృహత్కల్పః కందర్పో అష్టమ ఉచ్యతే ॥, సద్యోథ నవమః కల్ప ఈశానో దశమః స్మృతః । ధ్యాన ఏకాదశః ప్రోక్తస్తథా సారస్వతో అపరః ॥, త్రయోదశ ఉదానస్తు గరుడో అథ చతుర్దశః । కౌర్మహ పంచదశో జ్ఞేయః పౌర్ణమాసీ ప్రజాపతేః ॥, షోడశో నారసింహస్తు సమాధిస్తు తతో అపరః । ఆగ్నేయో విష్ణుజః సౌరః సోమకల్పస్తతో అపరః ॥, ద్వావింశో భావనః ప్రోక్తః సుపుమానితి చాపరః ।*

వైకుంఠశ్చార్ ష్టిషస్తద్వద్వలీకల్పస్తతో అపరః ॥, సప్తవింశో అథ వైరాజో గౌరీకల్పస్తథాపరః । మహేశ్వరస్తథా ప్రోక్తస్త్రిపురో యత్ర ఘాతి తః । పితృకృల్పస్తథాచాన్తే యః కుహూర్బ్రహ్మణః స్మృతా ॥ – బ్రహ్మదేవుని ముప్పది కల్పములు ఈ విధముగా నున్నవి– 1. శ్వేతకల్పము, 2. నీలలోహిత కల్పము, 3. వామదేవకల్పము, 4. గథాంతరకల్పము, 5. రౌరవకల్పము, 6. ప్రాణకల్పము, 7. బృహత్కల్పము, 8. కందర్పకల్పము, 9. సద్యోథకల్పము, 10. ఈశానకల్పము, 11. ధ్యానకల్పము, 12. సారస్వతకల్పము, 13. ఉదానకల్పము, 14. గరుడకల్పము, 15. కౌర్మకల్పము, 16. నారసింహకల్పము, 17. సమాధికల్పము, 18. ఆగ్నేయకల్పము, 19. విష్ణుజకల్పము, 20. సౌరకల్పము, 21. సోమకల్పము, 22. భావనకల్పము, 23. సుపుమకల్పము, 24. వైకుంఠకల్పము, 25. అర్చిషకల్పము, 26. వాలీకల్పము, 27. వైరాజకల్పము, 28. గౌరీకల్పము, 29. మహేశ్వరకల్పము, 30. పైతృకల్పము. ఇవన్నియును బ్రహ్మదేవుని 30 దినములు మాత్రమే. అనగా ఆయనకు ఒక నెల. ఆ విధముగా నెలలు, సంవత్సరముల తరబడి (ఒక నూరు సంవత్సములు) అతడు జీవించును. అనగా కేవలము కల్పములందే ఎంతటి సృష్టి కలదో మనము ఊహింపవచ్చును. బ్రహ్మసంహిత యందు తెలుపబడినట్లు ఎన్నో బ్రహ్మాండాలు మరి వాటియందు ప్రతి బ్రహ్మాండమున ఒక బ్రహ్మదేవుడు గలడు. అవన్నియును మహావిష్ణువు శ్వాస ద్వారా సృజింపబడును (*యస్యైక నిశ్వసితకాలమథావలంబ్యా జీవన్తి రోమవిలజా జగదండనాథాః*). అట్టి బ్రహ్మలు, మహావిష్ణువు శ్వాసమాత్ర సమయమే జీవింతురు అనగా అది 100 దివ్య సంవత్సరములు లేక 100×1000 మహాయుగములు లేక 100×4000 యుగములు. ఈ విధముగా విష్ణువు యొక్క ఉచ్ఛ్వాస బ్రహ్మదేవుని జీవితకాలమైన 100 సంవత్సరములకు సమానము. అట్లే విష్ణుమూర్తియొక్క నిశ్వాస కూడా బ్రహ్మదేవుని 100 దివ్య సంవత్సరములకు సమానము. అనగా విష్ణుమూర్తి యొక్క ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసలే మహాకల్పములై– యున్నవి. ఇట్లైనచో విష్ణువు యొక్క పరిమాణము, ఆకారము మన మెదడుకు అందనిది. ఊహించలేనిది గదా! ఇది భౌతికజగత్తునగల మన అల్పమేధస్సుకు అందనిది. కాని శాశ్వతజగత్తునగల దివ్య పురుషులకు (వైకుంఠవాసులకు) వారి దృష్టిలో ఇది ఒక మెరుపుమెరిసినంత స్వల్పమైనది. బంగాళఖాత మహాసముద్రమును కారణసముద్రజలముగ ఊహించిన అందు జనించు నీటిబుడగలు బ్రహ్మాండముల వంటివి. అవి ఎన్నో ఆవిర్భవించుచు నశించుచుండును.

బ్రహ్మాండములు దేవదేవుడగు శ్రీకృష్ణుని కారణముననే కలుగుచున్నవి. ఏలయన సమస్తసృష్టికి అతడు తప్ప వేరెవ్వరును ప్రభువు కానేరరు. ఈ భౌతికజగము సృజింపబడి, కొంతకాలము పోషింపబడి, భగవత్సంకల్పమున తిరిగి లయింపజేయబడును. శ్రీకృష్ణుని యొక్క తొలి, ద్వితీయ అవతారములలో సృష్టికి కావల్సిన అంశములు మరియు గౌణసృష్టికర్తయగు బ్రహ్మదేవుడు సృష్టినొందెను. తొలి పురుషావతారము కారణోదకశాయి విష్ణువు లేక మహావిష్ణువు; ద్వితీయ పురుషావతారము గర్భోదకశాయి విష్ణువు. గర్భోదకశాయి విష్ణువు నుండియే బ్రహ్మ ఉద్భవించెను. ఇక మూడవ పురుషావతారము క్షీరోదకశాయి విష్ణువు. అతడే విశ్వమందలి సమస్తమునందును పరమాత్ముని రూపమున వసించి, బ్రహ్మచే సృజింపబడిన సృష్టిని పోషించును. బ్రహ్మదేవునికి గల పలువురు పుత్రులలో శివుడు ఒకడు. అతడే

సృష్టిని లయింప జేయును. అనగా విశ్వపు ఆదిసృష్టికర్త విష్ణువే. సృజింపబడిన జీవులను నిర్హేతుక కరుణచే పోషించువాడు అతడే. కనుకనే వైకుంఠుని తలచుచు, కర్మలను ఆచరిస్తు, దానధర్మాలు చేయుచు విశుద్ధభక్తులుగా తయారై, ఈ దుఃఖములతో కూడిన ప్రపంచమున (*అశాశ్వతమ్, దుఃఖాలయమ్*–గీత) ప్రశాంతముగా జీవించుట బద్ధజీవులందరి ధర్మమైయున్నది. బద్ధజీవులు ఈ భౌతికదృష్టిని ఇంద్రియములను సంతృప్తిపరచుకొను స్థానముగా తలచి, మాయచే మోహితులైయున్నారు. ఆ విధముగా ఉన్న వారు తిరిగి ప్రకృతి నియమములకు (సృష్టి, లయము) ప్రభావితులగుచుందురు. ఇచటనే మరలమరల తిరిగితిరిగి జన్మింతురు. (*సర్వభూతాని కౌన్తేయ ప్రకృతిం మామికాం। కల్పక్షయే పునస్తాని కల్పాదౌ విసృజామ్యహం। ప్రకృతిం స్వామవష్టభ్య విసృజామి పునః పునః। భూతగ్రామమిమం కృత్స్నం అవశం ప్రకృతేర్వశాత్ ॥* భగవద్గీత 9.7,8). (*అవజానన్తి మాం మూఢా మానుషీం తనుమాశ్రితమ్ । పరం భావమజానన్తో మమ భూత మహేశ్వరమ్ ॥* భగవద్గీత 9.11). (*మయాధ్యక్షేణ ప్రకృతిః సూయతే సచరాచరమ్ । హేతునానేన కౌన్తేయ జగద్విపరివర్తతే ॥* భగవద్గీత 9.10). (*అథవా బహునైతేన కిం జ్ఞాతేన తవార్జున । విష్టభ్యాహమిదం కృత్స్నం ఏకాంశేన స్థితో జగత్ ॥* భగవద్గీత 10.42).

బ్రహ్మదేవుని పూర్వార్థమున గల మొదటిరోజు – బ్రహ్మకల్పము లేక పద్మకల్పము గూర్చి వివరిస్తాను (*పరిమాణమ్ చ కాలస్య కల్ప లక్షణ విగ్రహమ్ । యథా పురస్తాత్ వ్యాఖ్యాస్యే పాద్మం కల్పం అథో శృణు ॥* 2-10-47). (వివరణ: బ్రహ్మదేవుని ప్రస్తుత కల్పమును శ్వేతవరాహకల్పము అని పిలుతురు. బ్రహ్మదేవుని ఈ రోజున, ఈ కల్పసృష్టి ఆరంభమున మొట్టమొదటగ స్వామి వరాహరూపమును దాల్చి భూమండలమును రక్షించెను. కావున ఈ కల్పమును, వరాహకల్పము అని అందురు. జీవగోస్వామి, శ్రీధరస్వామి, విశ్వనాథ చక్రవర్తి ఠాకూరులు వంటి ఆచార్యులచే ఇది ప్రామాణీకరింపబడినది).

శౌనకాదులు సూతుని ఇలా ప్రశ్నించారు –

విదురుడు కురుక్షేత్ర యుద్ధప్రారంభంలో తీర్థయాత్రలకు వెళ్ళడం, అక్కడ కలిసిన మైత్రేయుడి (కౌశారపుత్రుడు) ద్వారా నేర్చుకున్న భగవత్తత్త్వమును ఆ విషయాలను శ్రీశుకుల వారు పరీక్షిత్తుకు తెల్పారు కదా ! (1-13-1) దయతో వాటిని వినిపించండి అని అడిగారు. శ్రీసూతుడు ఆ విషయాలను తాను శ్రీశుకుడు పరీక్షిత్తుకు బోధిస్తున్నప్పుడు విన్నది విన్నట్టుగా శౌనకాదులకు తెలియజేశాడు. అదియే శ్రీమద్భాగవత మూడవ స్కంధము (2-10-48 నుండి 51).

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే వైయాసిక్యాం
అష్టాదశసహస్రికాం పారమహంస్యాం సంహితాయాం ద్వితీయస్కంధః

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ

తృతీయ స్కంధము (సర్గ)

విదురుడు హస్తినాపురము నుండి బహిష్కరించబడుట: తీర్థయాత్రలు చేయుట
విదురుడు ఎందుకు హస్తినాపురము నుండి వెళ్ళిపోయాడు? అని పరీక్షిత్తు శ్రీశుకమహర్షిని ప్రశ్నించాడు.

శ్రీ శుక ఉవాచ – పరీక్షిత్తురాజా! అఖిలేశ్వరుడైన భగవానుడు దుర్యోధనాదుల ఇండ్లకుపోకుండా మీ ఇండ్లలోనే తిరిగేవాడు, మీకు సలహాలు ఇస్తూ మీ బాగోగులు విచారిస్తూ ఉండేవాడు. (*యత్వా అయం మంత్ర-కృత్ వః భగవాన్ అఖిలేశ్వరః పౌరవేంద్ర గృహం హిత్వా ప్రవివేశ ఆత్మసాత్కృతమ్ ॥* 3-1-2) (Here the name Krishna is not used, and likewise at many places in Srimad Bhagavatham the Lord is indirectly addressed. Therefore, one must understand that all these indirect addresses refer to Sri Krishna only). అది మీ అదృష్టం. కౌరవులచే బహిష్కరించబడిన విదురుడు తీర్థయాత్రలు చేయసాగాడు.

శ్రీ విదుర మైత్రేయులు ఎక్కడ ఎప్పుడు కలుసుకున్నారో తెలుపవలసిందని పరీక్షిత్తు శ్రీశుకస్వామిని అడిగాడు (*రాజా ఉవాచ – కుత్ర క్షత్తుః భగవతా మైత్రేయేణ ఆస సంగమః । కదా వా సహ సంవాదః ఏతత్ వర్ణయ నః ప్రభో ॥* 3-1-3). విదురుడు గొప్పవాడు మహానుభావుడు (*అమల ఆత్మనః* 3-1-4) కాబట్టి గొప్ప విషయాలే (*న హి అల్పఅర్థ ఉదయః* 3-1-4) అడిగి ఉంటాడు శ్రీమైత్రేయ మహర్షిని మరి అవి ఏమిటో తెలుపగలరు అని పరీక్షిత్తు శ్రీశుకుల వారిని అడిగారు (*న హి అల్ప అర్థ ఉదయః తస్య విదురస్య అమల ఆత్మనః । తస్మిన్ వరీయసి ప్రశ్నః సాధువాద ఉపబృంహితః ॥* 3-1-4).

జాగ్రత్తగా విను, నీవడిగిన విషయాలు చెబుతానన్నాడు శ్రీశుకులవారు (3-1-5). ధృతరాష్ట్రుడు గుడ్డివాడేకాదు, దుర్యోధన పుత్రవాత్సల్యములో పడి ధర్మదృష్టిలేని గుడ్డివాడుకూడా (*ధర్మేణ వినష్ట దృష్టిః*) (3-1-6). అందువల్ల తమ్ముని పుత్రులు, తండ్రిలేని పాండవులను లక్క ఇంటిలో ధ్వంసం చేద్దామని ప్రయత్నించాడు (3-1-6). అలాగే దుఃశాసనుడు, ద్రౌపది ఏడ్చినా వినక కేశములు పట్టి సభలో ఈడుస్తుంటే తనకోడలిని రక్షించలేకపోయాడు (*యదా సభాయాం కురుదేవదేవ్యాః కేశ అభిమర్షం సుతకర్మ గర్హ్యమ్ । న వారయామ్ ఆస నృపః స్నుషాయాః స్వాస్రైః హరన్త్యా కుచకుంకుమాని ॥* 3-1-7). జూదంలో యుధిష్ఠిరుడు మోసగింపబడ్డాడు, అడవులపాలయి తిరిగివచ్చి తనకు చెందవలసిన రాజ్యంలో కొంత ఇవ్వమన్నా ఇవ్వలేదు, ఆ అజాతశత్రువునకు (*ద్యూతే త్వధర్మేణ జితస్య సాధోః సత్యావలంబస్య వనం గతస్య । యాచతః న ఆదాత్ సమయేన దాయం తమః జుషాణః యత్ అజాతశత్రోః ॥* 3-1-8). జగద్గురువైన శ్రీకృష్ణుడు రాయబారానికి వెళ్ళినా పుణ్యహీనులైన కౌరవులు ధర్మాన్ని గ్రహించలేక పట్టించుకోలేదు (*జగద్గురుః యాని జగాద కృష్ణః । న తాని పుంసాం అమృత అయనాని రాజా ఉరు మేనే*

క్షతపుణ్యలేశః 3-1-9). పుణ్యము క్షీణించిన వారు ధర్మాన్ని గ్రహించలేరని అర్థము- *క్షతపుణ్యలేశః,* అప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు సమయోచితమైన ఆలోచనకొరకు మంత్రి విదురుని తన సభాభవనమునకు ఆహ్వానించి, తగిన సలహా ఇమ్మని కోరెను. నీతిశాస్త్రకోవిదుడైన విదురుడు తన అన్నకు సముచితమైన సూచనలను ఇచ్చెను. రాజనీతిశాస్త్రమునందు ఆరితేరినవారు ఆ పలుకులను 'విదురనీతి'గా వచింతురు (*యదా ఉపహూతః భవనం ప్రవిష్టః మంత్రాయ పృష్టః కిల పూర్వజేన । అథ ఆహ తత్ మంత్ర దృశాం వరీయాన్ యత్ మంత్రిణః వైదురికమ్ వదన్తి ॥* 3-1-10). విదురుడు పలికెను - "అన్నా! ధృతరాష్ట్రా! అజాతశత్రువైన ధర్మరాజు నెడ నీవు ఒనర్చిన అపరాధములు సహింపరానివి. అతడు శాంతమూర్తియై వాటిని అన్నింటిని ఓర్చుకొనెను. కనుక, అతని రాజ్యభాగమును అతనికి ఇచ్చుట న్యాయము. భీముడు తన తమ్ములతో గూడి నీపై పగదీర్చుకొనుటకు కోపముతో బుసలుగొట్టుచున్నాడు. అతనికి నీవుగూడ భయపడుదువుగదా! (*అజాతశత్రోః ప్రతియచ్ఛ దాయం తితిక్షతః దుర్విషహం తవ ఆగః । సహ అనుజః యత్ర వృకోదర అహిః శ్వసన్ రుషా యత్ త్వం అలం బిభేషి ॥* 3-1-11). మరియు "బ్రాహ్మణులు, దేవతలు, యదువంశీయులచే పూజింపబడే ఆ ముకుందుడు (*దేవోభగవాన్ ముకుందో గృహీత్వాన్ స క్షితి-దేవదేవః* 3-1-12) మీ వారికి పాండవులకు రక్షకుడిగా శ్రేయోభిలాషిగా నిలిచాడు (*పార్థాన్ తు దేవః భగవాన్ ముకుందః గృహీతవాన్ స క్షితిదేవదేవః । ఆస్తే స్వపుర్యాం యదుదేవదేవః వినిర్జిత అశేష నృదేవ దేవః ॥* 3-1-12). అన్నా! ధృతరాష్ట్రా! నీ కుమారుడైన దుర్యోధనుడు పాపాలపుట్ట. అతడు పురుషోత్తముడైన శ్రీకృష్ణభగవానుని యెడ వైరభావముతో ఉన్నాడు. పుత్రరూపమున నీ యింట ఉన్నాడు. అట్టి దుర్యోధనునిపై పుత్రమమకారముతో అతడు చెప్పినవాటికి అన్నింటికి నీవు తలయూపుచున్నావు. కృష్ణస్వామియెడ విముఖుడైనవాడు రాజ్యమును, సంపదలను, కోల్పోవుట తథ్యము. కావున, నీవు వంశక్షేమమునకై వెంటనే అతనినొక్కడినే పరిత్యజింపుము, అతని మాటలను పాటించుకోక, నీ అంతట నీవు రాయబారానికి ఒప్పుకో అని విదురుడు సలహా ఇచ్చాడు. శ్రీకృష్ణద్వేషి (*దోషః పురుష - ద్విట్* 3-1-13) (కృష్ణ *విముఖః* 3-1-13), దుర్మార్గుడైన దుర్యోధనుని నీ పుత్రుడిగా భావించి వాణ్ణి నెత్తిన పెట్టుకున్నావు. వీణ్ణి వదిలేసి కులక్షేమాన్ని రక్షించు", అని విదురుడు తెల్పాడు (*సః ఏష దోషః పురుషద్విట్ ఆస్తే గృహాన్ ప్రవిష్టః యం అపత్యమత్యా పుష్ణాసి కృష్ణాత్ విముఖః గతశ్రీః త్యజ ఆశు అశైవం కుల కౌశలాయ ॥* 3-1-13). ధృతరాష్ట్రుడికి సలహాలు ఇచ్చిన విదురుని కోపంతో దుర్యోధనుడు-కర్ణుడు, శకుని మరియు సోదరులు మొదలగు వారిముందు - ఇష్టము వచ్చినట్లు అన్నాడు (ఇతి *ఊచివాన్ తత్ర సుయోధనేన ప్రవృద్ధ కోప స్ఫురిత అధరేణ । అసత్ కృతః సత్ స్పృహనీయ శీలః క్షత్తా స కర్ణ అనుజ సౌబలేన ॥* 3-1-14) ఇలా- "బహిష్కరించండి వీణ్ణి, శత్రువులతో చేతులు కలిపాడు, వీడు దాసీపుత్రుడు మనవాడు కాదు, బయటకు పోయి ప్రాణాలు కాపాడుకోమను అని కోపంతో ప్రలాపాలు చేశాడు" (*కః ఏనం అత్ర ఉపజుహావ జిహ్మం దాస్యాః సుతం యత్ బలినా ఏవ పుష్టః । తస్మిన్ ప్రతీపః పరకృత్య ఆస్తే నిర్వాస్యతాం ఆశు పురాత్ శ్వసానః ॥* 3-1-15). హృదయాంతరాళములో తాకిన ఈ మాటలు విన్న విదురుడు (*మర్మసుతాడితః అపి సః ఇత్థమ్ అతి ఉల్బణ కర్ణబాణైః ।* 3-1-16) దుర్యోధనుడు పెనుమాయలో

ఉన్నాడని గ్రహించినవాడై తన ధనస్సు, బాణాలను సభలోనే వదలి బయటకు వెళ్ళిపోయాడు (3-1-16). హస్తినాపురాన్ని వదలి తీర్థయాత్రలు చేస్తూ శ్రీహరిని తలుస్తూ అవధూతలాగా తిరగసాగాడు (*అవధూతః అలక్షితః స్వైః అవధూతవేషః వ్రతాని చేరే హరితోషణాని* 3-1-19). ప్రభాస క్షేత్రములో ఉన్నప్పుడు, తన బంధువులు చనిపోయి, యుధిష్ఠిరుడు రాజు అయినాడని విదురునకు తెలియవచ్చింది (3-1-20).

కౌరవులలో పుట్టిన చెడువారినే కాటేసిందని గ్రహించాడు విదురుడు. అడివిలో పుట్టిన అగ్ని అడవినే దహించినట్లుగా కౌరవులలో పుట్టిన ద్వేషాగ్ని వారినే దహించివేసిందని గ్రహించాడు విదురుడు (3-1-21). దగ్గరలో ఉన్న సరస్వతీ నదీతీరాన చనిపోయినవారికి అంత్యకర్మలను ఆచరించి, శ్రీహరి ఆయుధములలో శ్రేష్ఠమైన సుదర్శన చక్రచిహ్నమును గోపురమున ధరించబడ్డ మందిరములను శ్రీకృష్ణచింతనతో దర్శించసాగాడు (3-1-23) (స్వామి ఆయుధము, వాహనము, అనుచరుడు, భక్తులు, అమ్మవారిని పంచాయతనముగా మందిరములో స్థాపిస్తారు). విదురుడు అలా తీర్థయాత్రలు కొనసాగిస్తూ ఉండగా యమునాతీరంలో వాసుదేవుని అనుచరుడైన ఉద్ధవుడి దర్శనభాగ్యం కలిగింది. ఉద్ధవుడు బృహస్పతి శిష్యుడు. ఉద్ధవుడు శ్రీకృష్ణభక్తులలో ప్రముఖుడు. మిగుల శమదమాది సంపన్నుడు. అతడు సర్వదా భగవంతుని లీలాగుణములను స్మరించుచు ఆనందమగ్నుడై యుండెడివాడు. బృహస్పతి వద్ద నీతిశాస్త్రమును అభ్యసించి ఖ్యాతికెక్కినవాడు. విదురుడు ఆ మహాత్ముని దర్శించినంతనే ప్రేమతో ఆయనను గాఢాలింగనము నొనర్చుకొని, శ్రీకృష్ణుని గూర్చియు, శ్రీకృష్ణభక్తులైన ప్రజల క్షేమసమాచారములను గురించియు అడిగెను (*సః వాసుదేవ అనుచరమ్ ప్రశాన్తం బృహస్పతేః ప్రాక్ తనయం ప్రతీతమ్। ఆలింగ్య గాఢం ప్రణయేన భద్రం స్వానాం అపృచ్ఛత్ భగవత్ ప్రజానామ్ ॥* 3-1-25). ఉద్ధవుని చూసినవాడై శ్రీకృష్ణ యోగక్షేమాలు విచారించాడు ఇలా- పురాణపురుషుడు, ఎవ్వరి నాభినుండి బ్రహ్మదేవుడు ఉద్భవించాడో ఎవ్వడు ప్రపంచమునగల అందరి క్షేమములను కాంక్షించునో అట్టి శ్రీకృష్ణుడు శూరసేనుని గృహమున కుశలమా! (*కచ్చిత్ పురాణౌ పురుషౌ స్వనాభ్య-పాద్మ-అనువృత్తయా ఇహ కిల అవతీర్ణౌ । ఆసాతే ఉర్వ్యాః కుశలం విధాయ కృతక్షణౌ కుశలం శూరగేహే ॥* 3-1-26). ప్రియమైన ఉద్ధవా ! వసుదేవుడు మా కురువంశజులకు మిగుల ఆత్మీయుడు. అతడు తన చెల్లెండ్రైన కుంతీదేవి మున్నగువారికి వారు కోరుకొనిన వస్తువులను అన్నింటిని తండ్రివలె ఉదారముగా ఇచ్చుచుండును. అట్టి వసుదేవుడు హాయిగా ఉన్నాడా? (27). వీరుడైన ప్రద్యుమ్నుడు యాదవుల సేనలకు అధిపతి. అతడు పూర్వజన్మలో మన్మథుడు. రుక్మిణీదేవి విప్రులను ఆరాధించి, శ్రీకృష్ణభగవానుని వలన అతనిని తన పుత్రునిగా పొందెను. ఆ ప్రద్యుమ్నుడు కుశలమేనా? (28). ఉగ్రసేనుడు సాత్త్వత, వృష్ణి, భోజ, దాశార్హవంశజులైన యాదవులకు అధిపతి. అతడు కొంతకాలము రాజ్యాభిలాషను పరిత్యజించి, దూరముగా ఉండెను. శ్రీకృష్ణుడు కంసుని సంహరించి, ఆయనను మఱల రాజ్యాభిషిక్తుని గావించెను. ఆ ఉగ్రసేన మహారాజు క్షేమమేనా? (29). సాంబుడు శ్రీకృష్ణుని కుమారుడు. బలపరాక్రమములలో ఇతడు తండ్రియంతటివాడు. రథికులలో శ్రేష్ఠుడు. పూర్వజన్మలో ఇతడు పార్వతీదేవి తనయుడైన కుమారస్వామి. జాంబవతి పెక్కు నోములు నోచి, కృష్ణానుగ్రహమున ఇతనిని తన సుతునిగా పొందెను.

ఈ సాంబుడు కుశలమేనా? (*కచ్చిత్ హరేః సౌమ్య సుతః సదృక్షః ఆస్తే అగ్రణీః రథినామ్ సాధు సాంబః । అసూత యం జాంబవతీ వ్రతాఢ్యాః దేవం గుహమ్ యః అంబికయా ధృతః అగ్రే ॥ 30*). (పూర్వజన్మలో శివుడివల్ల అంబికాదేవి/పార్వతీదేవికి-కార్తికేయుడు/సుబ్రహ్మణ్యస్వామి/కుమారస్వామిగా పుట్టినవాడు సాంబుడు, శివుడి అంశ. శివుడివల్లనే ప్రళయం వస్తుంది. అపవిత్రతను భరించలేనివాడు శివుడు. శివుడంటేనే మంగళప్రదుడు. గర్వితులైన యాదవులను నాశనమొందించడానికి సాంబుడిగా వచ్చాడు. యదుకులంలో ప్రళయం సృష్టించాడు శివుడు). 'యుయుధానుడు' అను పేరు గల సాత్యకి అర్జునుని నుండి ధనుర్విద్యారహస్యములను నేర్చెను. అతడు శ్రీకృష్ణుని సేవించి, ఆ స్వామి అనుగ్రహముతో ఋషులకు దుర్లభమైన ఉన్నతిని సునాయాసముగా పొందెను. అట్టి సాత్యకి క్షేమమేనా? (*క్షేమం సః కచ్చిత్ యుయుధానః ఆస్తే యః ఫాల్గుణాత్ లబ్ధ ధనుః రహస్యః । లేభే అంజసా అధోక్షజ సేవయా ఏవ గతిం తదీయాం యతిభిః దురాపామ్॥* 3-1-31), శ్వఫల్క పుత్రుడైన పరమభక్తుడు అక్రూరుడు. ఆతడు జ్ఞాని. అక్రూరుడు కంసుని మంత్రి. కృష్ణుని తోడ్కొని రావడానికి కంసునిచే గోకులానికి పంపబడ్డాడు. దారిలో నేలపై గల శ్రీకృష్ణపాదచిహ్నములను చూసి కృష్ణప్రేమవశుడై వాటిపై పొర్లుకుంటూ వెళ్ళాడట. అట్టి అక్రూరుడు కుశలమేనా? (3-1-32). భోజవంశమునకు చెందిన దేవకుని యొక్క కూతురు దేవకి. దేవమాతయైన అదితి విష్ణుమూర్తి అయిన వామనుని తన గర్భమున ధరించినట్లు, వేదత్రయస్వరూపుడు, యజ్ఞపురుషుడు, యజ్ఞములను చేయుమని ప్రోత్సహించువాడు, యజ్ఞఫలములను అందించువాడు అగు కృష్ణస్వామిని తన గర్భమునందు ధరించిన దేవకీదేవి కుశలమేకదా! (*దేవకభోజ పుత్ర్యాః విష్ణుప్రజాయాః ఇవ దేవమాతుః । యా వై స్వగర్భేణ దధార దేవమ్ త్రయీ యథాయజ్ఞ వితానం అర్థమ్ ॥* 3-1-33). అనిరుద్ధుడు క్షేమముగా ఉన్నాడా? అనిరుద్ధుడు విశుద్ధభక్తుల సర్వకోరికలను పూర్ణము కావించువాడై-యున్నాడు. పూర్వకాలము నుండియు అతడు ఋగ్వేదమునకు కారణునిగను, మనస్సును సృష్టించినవానిగను, విష్ణువు యొక్క చతుర్థ ప్రధాన విస్తారముగను భావింపబడినాడు. సృష్టికార్యమునకై జరుగు శ్రీకృష్ణుని చతుర్వ్యూహాలలో చివరివాడు అనిరుద్ధుడు. వాసుదేవ, సంకర్షణ, ప్రద్యుమ్న, అనిరుద్ధుడు అను వీరు అంతఃకరణ చతుష్టయమైన చిత్తము, అహంకారము, బుద్ధి, మనస్సులకు ఉపాస్యదేవతలు. అట్టి అనిరుద్ధుడు క్షేమమేనా? (*అపిస్విత్ ఆస్తే భగవాన్ సుఖమ్ వోయః సాత్వతామ్ కామదుఘః అనిరుద్ధః । యం ఆమనంతి స్మహి శబ్దయోనిమ్ మనః మయం సత్త్వ తురీయ తత్త్వమ్ ॥* 3-1-34). సౌమ్యుడవైన ఉద్ధవా! హృదీకుడు, సత్యభామా తనయుడైన చారుదేష్ణుడు, గదుడు మున్నగు శ్రీకృష్ణుని కుమారులును, ఇతర యాదవులును అనన్యభావముతో కృష్ణభగవానుని సేవించుచుందురు. వారు అందరును క్షేమమేనా? అని ఉద్ధవుని శ్రీ విదురుడు ప్రశ్నించాడు (*అపి స్విత్ అన్యే చ నిజాత్మ దైవం అనన్య వృత్త్యా సమనువ్రతాః యే। హృదీక సత్యాత్మజ చారుదేష్ణ గద ఆదయః స్వస్తి చరన్తి సౌమ్య ॥* 3-1-35). ఉద్ధవా! మయుడు ధర్మరాజునకు ఒక సభాభవనమును నిర్మించి ఇచ్చెను. ఆ సభాభవనము అపూర్వమైనది. అందు ప్రతిఫలించుచున్న ధర్మరాజు యొక్క రాజ్యలక్ష్మీ వైభవములను జూచి దుర్యోధనుడు మిగుల అసూయకు లోనయ్యెను. ఆ ధర్మరాజు కృష్ణార్జునుల సహాయసహకారములతో ధర్మయుక్తముగా రాజ్యమును పరిపాలించుచున్నాడు గదా !

శ్రీకృష్ణార్జునులచే దుర్యోధనాదుల నుండి రక్షింపబడ్డవాడు అగు మహారాజు యుధిష్ఠిరుడు బాగున్నాడా? (*అపి స్వదోర్భ్యాం విజయ అచ్యుతాభ్యాం ధర్మేణ ధర్మః పరిపాతి సేతుమ్ । దుర్యోధనః అతప్యత యత్ సభాయాం సామ్రాజ్య లక్ష్మ్యా విజయ అనువృత్త్యా ॥* 3-1-36). పాపులయెడ క్రోధమును ప్రదర్శించు అజితుడగు భీమసేనుడు, గదను ధరించిన యుద్ధభూమిన శత్రుభయానకుడు, పాములా బుసకొట్టే ఆ భీముడు కుశలమేనా? (*కిం వా కృత అఘేషు అఘం అతి అమర్షీ భీమః అహివత్ దీర్ఘతమం వ్యముంచత్। యస్య అంఘ్రిపాతం రణభూః న సేహే మార్గం గదాయాః చరతః విచిత్రమ్ ॥* 3-1-37). మాయాకిరాత రూపంలో వచ్చిన శివుణ్ణి తన బాణాలతో బంధించిన గాండీవధారి అర్జునుడు బాగున్నాడా? అర్జునుని ధనుర్విద్యానైపుణ్యమునకు ముగ్ధుడై పరమశివుడు ఆయనకు పాశుపతాస్త్రమును బహూకరించెను గదా! (*కచ్చిత్ యశః అధా రథయూథపానాం గాండీవ ధన్వ ఉపరత అరిః ఆస్తే। అలక్షితః యత్ శరకూటగూఢః మాయాకిరాతః గిరిశః తుతోష ॥* 3-1-38). మాద్రిపుత్రులు, కవలలు– నకులసహదేవులు బాగున్నారా? కనులకు రెప్పలవలె, యుధిష్ఠిర భీమార్జునులచే వారు రక్షితులైరి. అట్లే పృథ (కుంతీదేవి) – తన పిల్లలను రక్షించడానికి మాత్రమే బ్రతికి ఉన్న ఆ తల్లి బాగానే ఉందా? (3-1-40). పాండురాజు అయిన తమ్మునికి ద్రోహము చేసి రాజ్యాన్ని పొంది, పుత్ర్యవ్యామోహములో అధర్మాచరణ చేస్తున్న ధృతరాష్ట్రుడు–నన్ను ఆయన పురమునుండి వెళ్ళగొట్టినా నేను ఆయన శ్రేయోభిలాషినే– అలాంటి మా అన్నగారు బాగున్నారా? అని విచారించాడు విదురుడు (*సౌమ్య అనుశోచే తమ్ అధఃపతన్తమ్ భ్రాత్రే పరేతాయ విదుద్రుహే యః । నిర్యాపితః యేన సుహృత్ స్వపుర్యాః అహం స్వపుత్రాన్ సమనువ్రతేన ॥* 3-1-41).

"శ్రీకృష్ణుని చూస్తే అందరిలో ఒకడిలాగా, సామాన్యుడిలాగా కనబడ్డాడు. ఎందరినో విభ్రాంతులకు లోనుచేసాడు. కానీ ఆయన ఎవరో నాకు తెలుసు. ఆయన దయవల్లనే నేను సంతోషంగా ఉండగలుగుతున్నాను (*సోహం హరేః మర్త్యా విడంబనేన దృశఃనృణాం చాలయతః విధాతుః । న అన్య ఉపలక్ష్యః పదవీం ప్రసాదాత్ చరామి పశ్యన్ గత విస్మయః అత్ర* 3-1-42), ఆర్తరక్షకుడు, భూభారాన్ని హరించేవాడు, గర్వము పొందిన రాజులను హరించేవాడు శ్రీకృష్ణస్వామి (*త్రిమద ఉత్పథానామ్* 3-1-43) – విద్య, ఐశ్వర్యము, యవ్వనము లేక మదబలము వల్ల మదించిన రాజులను సంహరించాడు స్వామి (*నూనం నృపాణాం త్రి మదోత్పథానాం మహీం ముహుః చాలయతాం చమూభిః । వధాత్ ప్రపన్న ఆర్తిజిహీర్షయా ఈశః అపి ఉపైక్షత అఘం భగవాన్ కురూణామ్ ॥* 3-1-43). (శ్రీకృష్ణస్వామిని తలచుకున్నప్పుడల్లా ఆపుకోలేక వర్ణన చేస్తూనే ఉంటాడు విదురుడు). కృష్ణస్వామి పుట్టుకలేనివాడు పుట్టాడు. కర్మలు చేయ అవసరములేని స్వామి కర్మలు చేస్తున్నాడు. స్వామికార్యము నిర్వహించడానికి సకలలోక పాలకులుఉన్నా స్వయాన కృష్ణస్వామి భూమి మీద అవతరించాడు. తీర్థయాత్రలలో భక్తులచే కీర్తింపబడే ఆ కృష్ణస్వామిని "తీర్థకీర్తి" అంటారు కదా!" ఆ స్వామియొక్క కీర్తి తెలుపగలవు. "శ్రీ కృష్ణుడి లీలలు అంతుచిక్కనివి. భక్తులకు తెలిసిపోతాడు, దుర్మార్గులను భీతిల్లేట్లు చేస్తాడు స్వామి, అలాంటి స్వామి బాగున్నాడా? ఆ స్వామి ఎల్లపుడూ కీర్తనీయుడు", అని విదురుడు కనబడ్డ ఉద్ధవుడితో తన మనసులోని మాట, ప్రశ్నలను

వెళ్ళపరిచాడు- *అజస్య జన్మ ఉత్పథనాశనాయ కర్మాణి అకర్తుః గ్రహణాయ పుంసామ్। నను అన్యథా కః అర్హతి దేహయోగమ్ పరః గుణానామ్ ఉత కర్మతంత్రమ్ ॥* (3-1-44). *తస్య ప్రపన్న అఖిలలోకపాలానామ్ అవస్థితానాం అనుశాసనే స్వే । అర్థాయ జాతస్య యదుషు అజస్య వార్తామ్ సఖే కీర్తయ తీర్థకీర్తేః ॥* (3-1-45).

కృష్ణుడి గూర్చి ఇలా అడిగేటప్పటికి నోటమాట రాలేదు ఉద్ధవుడికి. శ్రీకృష్ణ విరహము తాళలేనివాడై ఉన్నాడు ఉద్ధవుడు (*ఇతి భాగవతః పృష్టః క్షత్త్రా వార్తాం ప్రియ ఆశ్రయామ్ । ప్రతివక్తుం న చ ఉత్సేహ ఔత్కంఠ్యాత్ స్మారిత ఈశ్వరః ॥* 3-2-1). చిన్నప్పటి నుండే ఉద్ధవుడు శ్రీకృష్ణభక్తుడు. ఇలా ప్రశ్నలు అడగటం వల్ల ఒక్కసారి స్వామిని తలుచుకున్నాడు. నిరంతరము శ్రీకృష్ణుని పాదారవిందముల సేవలో అనురక్తుడై యుండెడు ఉద్ధవుని జీవితకాలము క్రమముగా వృద్ధాప్యదశకు చేరుకొనెను. విదురుడు శ్రీకృష్ణుని గూర్చి అడుగగా ఉద్ధవుడు తన జీవితసర్వస్వమైన శ్రీకృష్ణభగవానుని కోల్పోవడంవల్ల విరహకాతరుడై అశ్రునయనుడై శ్రీకృష్ణచరణకమలములను స్మరించుటలో నిమగ్నుడయ్యెను. అట్టి స్థితిలో అతడు సమాధానమును ఎట్లు చెప్పగలుగును? (3-2-2,3). అట్టి కృష్ణస్వామిని మనస్సున నిలుపుకున్నాడు. అట్టి ఉద్ధవుడు శ్రీకృష్ణుని పాదారవింద మకరంద సుధాజలనిధిలో మునిగి, మహానందభరితుడై అశ్రునయనుడైయుండెను. ఆ స్థితిలో తీవ్రమైన భక్తిపారవశ్యముచే పరవశుడై ముహూర్తకాలమునందు మారుమాట పలుకకుండెను (*స ముహూర్తం అభూత్ తుష్ణీమ్ కృష్ణాంఘ్రి సుధయా భృశమ్ । తీవ్రేణ భక్తియోగేన నిమగ్నః సాధు నిర్వృతః ॥* 3-2-4). శరీరం పులకరించింది, కంటతడిపెట్టుకున్నాడు. అప్పుడు ఉద్ధవుడు పులకితగాత్రుడయ్యెను. భక్తిప్రభావమున కనులు మూతపడెను. ఆనందాశ్రువులు జలజల స్రవించెను. విదురుడు ఉద్ధవుని యొక్క భక్త్యావేశమును గాంచి 'ఈ భాగవతోత్తముడు ఎంతయో ధన్యాత్ముడు' అని తలంచెను (*పులక ఉద్భిన్న సర్వాంగః ముఞ్చన్ మీలత్ దృశా శుచః । పూర్ణ అర్థః లక్షితః తేన స్నేహప్రసర సంప్లుతః ॥* 3-2-5), భక్తి సామ్రాజ్యరతి నుండి బయటకువచ్చి దేహస్మృతిని పొంది, కళ్ళను తుడుచుకొని మృదువుగా మాట్లాడసాగాడు (*శనకైః భగవత్ లోకాత్ నృలోకమ్ పునరాగతః । విమృజ్య నేత్రే విదురమ్ ప్రీత్యా ఆహ ఉద్ధవః ఉత్స్మయన్* 3-2-6).

ఉద్ధవుడిచే శ్రీకృష్ణ విరహస్తోత్రము - పరమరహస్యమైన శ్రీకృష్ణతత్త్వమును తెల్పుట

విదురా! శ్రీకృష్ణుడు అనే సూర్యుడు అస్తమించాడు. కాలం అనే కొండచిలువ సూర్యుడిని మింగేసింది. కాలానుగుణంగా స్వామి అంతర్ధానం చెందాడు. ఇప్పుడు మన బాగోగులు పట్టించుకునేవారు ఎవ్వరూ లేరు (*ఉద్ధవ ఉవాచ - కృష్ణద్యుమణి నిమ్లోచే గీర్ణేషు అజగరేణ హ । కిం ను నః కుశలం బ్రూయాం గత శ్రీషు గృహేషు అహమ్ ॥* 3-2-7). ఇక ఎవరు క్షేమంగా ఉండగలరు. ఇప్పుడు ఉన్నవారు దౌర్భాగ్యులే. యాదవులు గర్వాన్వితులై స్వామిని తెలుసుకోలేకపోయారు. నీటిలో ఉన్న పడవను చూసి ఇది మాలాంటిదే అని చేపలు అనుకొన్నట్లు, సంసారములో ఉన్న బద్ధజీవులు శ్రీకృష్ణుడు కూడా మాలాంటివాడే అనుకున్నారుతప్ప అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకుడని గ్రహించలేకపోయారు (*దుర్భగః బత లోకః అయం యదవః నితరామ్*

అపి । యే సంవసన్తః న విదుః హరిం మీనాః ఇవోడుపమ్ ॥ 3-2-8). యాదవులు ఇంగితజ్ఞానము గలవారు, బుద్ధిమంతులు, శ్రీకృష్ణునితో కలసిమెలసి తిరిగినవారు. ఐనను శ్రీకృష్ణుడు విశ్వమునకు ఆధారమైనవాడు, స్వయంభగవానుడు, ఇతడే అన్ని భూతములకు ఆవాసము అని చాలామంది తెలుసుకోలేకపోయారు. కేవలము ఈయన ఒక యాదవ ప్రముఖుడని మాత్రమే భావించిరి *(ఇఙ్గితజ్ఞాః పురుప్రౌఢాః ఏక ఆరామాః చ సాత్వతాః । సాత్వతాం ఋషభమ్ సర్వే భూతావాసమ్ అమంసత ॥* 3-2-9). విదురా ! భౌతిక సంపత్తులు మరియు మిథ్యగౌరవములను ఆశ్రయించినవారు భగవంతుని మాయలో చిక్కుకొందురు. కానీ, భగవంతునియందే తమ చిత్తములను సమర్పించిన వారియొక్క బుద్ధిమాత్రము ప్రాపంచిక విషయములను గూర్చిన వాక్యములయందు చిక్కుపడదు. దేవమాయకు లోనై స్వామితో ఉన్నా స్వామిని చూస్తున్నా గుర్తించలేకపోయారు. అట్లాకాక, స్వామియందే చిత్తము గలవారు, స్వామియందే వాక్కు కలవారు మాయకు లొంగక స్వామిసేవ చేసుకున్నారు *(దేవస్య మాయయా స్పృష్టాః యే చ అన్యత్ అసత్ ఆశ్రితాః । భ్రామ్యతే ధీః న తత్ వాక్యైః ఆత్మని ఉప్త ఆత్మనః హరౌ ॥* 3-2-10). జ్ఞానోదయముకాని వారికి, తపస్సు చేయని వారికి గూడ బహుకాలము తన దర్శనమొసంగి, శ్రీకృష్ణభగవానుడు భువనమోహనమైన తన స్వరూపమును వారి నేత్రములనుండి లాగుకొనిపోయెను (*ప్రదర్శ్య అతప్త తపసామ్ అవితృప్తదృశాం నృణామ్ । ఆదాయ అన్తః అధాత్ యః తు స్వబింబమ్ లోకలోచనమ్ ॥* 3-2-11).

స్వయోగమాయాబలంతో కప్పబడి భూలోకాన ఆవిర్భవించి మానవలోకానికి కావలసిన మంగళము చేసాడు, ఆ కృష్ణస్వామి. సత్యజ్ఞాన అనంత స్వరూపుడు, మోహనరూపుడు, సౌభాగ్యానికి కూడా ఆశ్చర్యము కలిగించే పనులుచేసేవాడు స్వామి. ఆభరణములన్నింటికి ఆభరణమైనవాడు (*భూషణ భూషణాంగమ్*), తాను చేయదలచినది చేసి పరమపదానికి వెళ్ళాడు ఆ కృష్ణస్వామి *(యత్ మర్త్య లీలౌపయికమ్ స్వయోగ మాయాబలం దర్శయతా గృహీతమ్ । విస్మాపనం స్వస్య చ సౌభగ ఋద్ధేః పరం పదం భూషణ భూషణాంగమ్ ॥* 3-2-12).

ధర్మరాజు రాజసూయ యజ్ఞంలో కృష్ణస్వామి దివ్యమంగళ విగ్రహమును చూసిన త్రిలోకవాసులు వారి నేత్రములకు ఆనందము కలిగించేట్టుగా కళ్ళారా చూసి ఆనందించారు. వారు అజ్ఞానులు కాబట్టి అనుకున్నారు కదా! – బ్రహ్మసృష్టికి శ్రీకృష్ణసౌందర్యము తుదిమెట్టు అనుకున్నారు (గతమ్ విధాతుర్) *(యత్ ధర్మసూనోః బత రాజసూయే నిరీక్ష్య దృక్ స్వస్త్యయనం త్రిలోకః । కార్త్స్న్యేన చ అద్య ఇహ గతం విధాతుః అర్వాక్ సృతౌ కౌశలం ఇతి అమన్యత ॥* 3-2-13).

శ్రీకృష్ణుని చూచినంతనే గోపగోపికలు ఆకర్షితులైనారు. మిగతావారిలాగా కాక, గోపికలు కృష్ణుని చూపులోగల ప్రేమరసము, విలాసము, అనురాగమును గ్రహించి తన్మయత్వం చెందారు. ఆ శ్రీకృష్ణునిచే గోపికలు రాసలీలలో పరిపూర్ణంగా సన్మానింపబడ్డారు. శ్రీకృష్ణునిచే మోహింపబడి, ఆయనను చూసిన తర్వాత ఏ ఇంటి పనులు చేసుకోలేకపోయారు. కన్నులను అనుకరించిన బుద్ధితో (*దృగ్భిర్ అనుప్రవృత్త ధియో*) శ్రీకృష్ణునే చూడసాగారు, ఇక ఏ ఇతర పనులు చేయవలసినవి వారికి కన్పడలేదు *(యస్య*

అనురాగ ప్లుత హాస రాస లీలా అవలోక ప్రతిలబ్ధ మానాః। వ్రజస్త్రియః దృగ్భిః అనుప్రవృత్త ధియః అవతస్థుః కిల కృత్యశేషాః 3-2-14).

అందరూ వారి సంకల్పముతో కర్మానుగుణముగా పుట్టినవారే. శాంతస్వరూపులైన మహాత్ములకు ఘోరరూపులైన అసురులకు - పెద్దలు, చిన్నలు అందరికీ ఈశ్వరుడు శ్రీకృష్ణుడు - పరావరేశః. తన భక్తులను ఇతరులు పీడించుట సహించనివాడై బలరాముడితో కలసి దయగలవాడై వారికొరకు జన్మతీసుకున్నాడు. ఐనను స్వామి అంతటా ఎలా ఉంటాడంటే కట్టెలో కన్పడని నిప్పులా ఉంటాడు. కట్టెలో కన్పడని నిప్పులాగా పుడ్తాడు. స్వామి భక్తులను ఎప్పుడైతే దుర్మార్గులు హింసిస్తారో జన్మలేని శ్రీకృష్ణుడు జన్మతీసుకొని తన పార్శ్వదులతో సహా ఆవిర్భవిస్తాడు (*స్వశాన్తరూపేషు ఇతరైః స్వరూపైః అభ్యర్ద్యమానేషు అనుకంపితాత్మా। పరావర ఈశః మహదంశయుక్తః హి అజః అపి జాతః భగవాన్ యథా అగ్నిః ॥* 3-2-15).

అనంత వీర్యుడు మధురలో జన్మించి గోకులంలో చేసిన లీలలు అన్నీ అద్భుతాలే, ఆశ్చర్యజనకాలే. సకల జగత్తును సంకల్పమాత్రముతోనే సృష్టించేస్వామి, పుట్టుకలేని స్వామి వసుదేవుని ఇంట చెఱసాలలో పుట్టాడంటే నమ్మాలా? ఇది ఆయన అనంతవీర్యశక్తికి నిదర్శనము. అనంతకోటి బ్రహ్మాండాలలో దాగి ఉండే స్వామి, కంసాదులకు భయపడి రేపల్లెలో దాక్కున్నాడట! పరిగెత్తిపోయాడట! ఇది నమ్మదగ్గ విషయమేనా! వైకుంఠంలో వీణా, ఢమరుకలతో ఆనందించే స్వామి! చిన్ని కృష్ణుడిగా రేపల్లెలో పిల్లాడిగా లీలలు చేయడం మనకొరకు కాదా! తల్లి ఒళ్ళో పాలుత్రాగడం విచిత్రం కాదా! (*మాం ఖేదయతి ఏతత్ అజస్య జన్మ విడంబనం యత్ వసుదేవగేహే। వ్రజే చ వాసః అరి భయాత్ ఇవ స్వయం పురాత్ వ్యవాత్సీత్ యత్ అనన్తవీర్యః ॥* 3-2-16).

శత్రువులే ఈయన భయంవల్ల సకలలోకాలలో కలతచెందుతారు. కంసాదులు కూడా భయముతో వణికారు. అట్టి స్వామి దేవకీవసుదేవులతో ఇలా పలికాడట- "ఓ తల్లీ, తండ్రీ-కంసుడి భయంవల్ల మీకు సేవ చేయలేకపోయాను" అని అన్నాడట, ఇది నాకు అర్థము కాని విషయము. ఇది నా గుండెలను పిండివేసే సన్నివేశము (*దునోతి చేతః స్మరతః మమ ఏతత్ యత్ ఆహ పాదౌ అభివన్ద్య పిత్రోః। తాత అంబ కంసాత్ ఉరు శంకితానాం ప్రసీదతం నః అకృత నిష్కృతీనామ్ ॥* 3-2-17). ఒక్కసారి ఈయన పాదసేవ చేసిన తర్వాత ఎవ్వరైనా మరువగలరా! వదలగలరా! ఈయన ఎలాంటి వాడంటే కనుబొమ్మల కదలికతో భూభారాన్ని కలిగించే రాక్షససంహార శక్తి సంపన్నుడు (*కః వా అముష్య అంఘ్రి సరోజ రేణుం విస్మర్తుమ్*

ఈశీత పుమాన్ విజిఘ్రున్। యః విస్ఫురత్ భ్రూవిటపేన భూమేః భారం కృతాన్తేన తిరశ్చకార ॥ 3-2-18). అలాంటి స్వామి, రాజసూయ యాగమున తనకు జరిగే అగ్రపూజను సహించని శిశుపాలుడు నిందించినా వాడికి మహాయోగులు కూడా పొందని సిద్ధిని ఇచ్చాడు. అట్టి శ్రీకృష్ణుని విరహమును ఎవరు సహింపగలరు? (*దృష్టా భవద్భిః నను రాజసూయే చైద్యస్య కృష్ణం ద్విషతః అపి సిద్ధిః । యామ్ యోగినః సంస్పృహయన్తి సమ్యక్ యోగేన కః తత్ విరహం సహేత ॥* 3-2-19), (వైరిభావముతో తలచినా మోక్షం ఇచ్చాడు సమదర్శి శ్రీకృష్ణస్వామి. ఈయనను తలుస్తూ తిట్టినా మేలే కదా! పూతన తన దగ్గర ఉన్న విషాన్ని ఇచ్చి కూడా మోక్షము పొందింది). అలాగే కౌరవ పాండవసంగ్రామంలో అర్జునుడి బాణవర్షంతో హతమైన సైన్యం కృష్ణుని చూస్తూ చచ్చారు. అట్టివారికి నయనాభిరాముడు మోక్షం కల్పించాడు. అందుకే ఆయన తన సైన్యాన్ని దుర్యోధనుడికి ఇచ్చాడట! (*తథా ఏవ చ అన్యే నరలోక వీరాః య ఆహవే కృష్ణ ముఖారవిందమ్ । నేత్రైః పిబన్తః నయనాభిరామం పార్థ అస్త్రపూతః పదమ్ ఆపుః అస్య ॥* 3-2-20).

శ్రీకృష్ణస్వామితో సమానుడు ఎవ్వడూలేడు. దీపంలాగా స్వయంప్రకాశుడు. త్రిలోకాలు, త్రివేదాలు, త్రిగుణాలకు అధీశుడు. కోట్లాది లోకపాలకుల కోట్లాది కిరీటములు ఆయన పాదములను తాకాయి. పరమపదములో విరాజిల్లే జగత్తు సృష్టికర్త, చక్రవర్తి అయిన కృష్ణస్వామి, కంససంహార అనంతరము ఉగ్రసేనుని రాజుగా అధిష్ఠింపచేసి ఆయనముందు ఒక సేవకుడిలా సభలో కూర్చుని రాజు ఉగ్రసేనుని "దేవా" అని సంబోధిస్తూ మాట్లాడడం ఇది తలుచుకుంటే నా మనస్సును చీల్చివేస్తుంది (*స్వయం తు అసామ్య అతిశయః త్ర్యధీశః స్వారాజ్య లక్ష్మీ ఆప్త సమస్తకామః । బలిం హరద్భిః చిరలోకపాలైః కిరీటకోటి ఏడితపాదపీఠః* 3-2-21, *తత్ తస్య కైంకర్యమ్ అలం భృతాన్ నః విగ్లాపయతి అంగ యత్ ఉగ్రసేనమ్ । తిష్ఠన్ నిషణ్ణమ్ పరమేష్ఠిధిష్ణ్యే న్యబోధయత్ దేవ నిధారయ ఇతి ॥* 3-2-22). బకాసురుడి చెల్లెలు పూతన విషము ఇచ్చి చంపుతాననే దురుద్దేశముతో వచ్చింది ఆ దుష్టురాలు. కాలకూట విషపుపాలను త్రాగినా, పెంచిన తల్లిలా భావించి, తల్లిస్థానము ఇచ్చాడు సమదర్శిని అయిన స్వామి. పూతనకు మోక్షం ఇచ్చాడు. ఇంతకన్నా దయాళుడు ఎవరైనా ఉంటాడా! ఇంతకన్నా బుద్ధిహీనుడు ఉంటాడా ! అట్టి కృష్ణుని విడిచి మేము మరి ఇంకెవ్వరి శరణు తీసుకుంటాము? (*అహో బకీ యమ్ స్తన కాలకూటమ్ జిఘాంసయా అపాయయత్ అపి అసాధ్వీ । లేభే గతిం ధాత్ర్యుచితాం తతః అన్యం కం వా దయాలుం శరణం వ్రజేమ ॥* 3-2-23). గరుడవాహనుడైన చక్రధారియైన స్వామిని చూస్తూ స్వామితో యుద్ధము చేస్తూ వైరిభావముతో మనస్సును స్వామియందు లగ్నము చేసి యుద్ధమున మరణించిన రాక్షసులను అమర భాగవతులు అనాలి. స్వామిని చూస్తూ స్వామి చేతిలో మరణం పొందారు. కావున వారు కూడా మోక్షానికి అర్హులే కదా! అదృష్టవంతులు! (*మన్యే అసురాన్ భాగవతాన్ త్ర్యధీశే సంరంభ మార్గ అభినివిష్టచిత్తాన్ । యే సంయుగే అచక్షత తార్క్ష్యపుత్రమ్ అంసే సునాభ ఆయుధమ్ ఆపతన్తమ్ ॥* 3-2-24). ఇట్టి అవకాశము దేవతలకు లేదు. మోక్షము చాలామటుకు రాక్షసులకే దేవతలకు కాదు.

అద్భుతలీలలుకల స్వామి, బ్రహ్మప్రార్థనల మేరకు లోకకళ్యాణార్థమై భూభారము తొలగించుటకు దేవకీవసుదేవులకు కారాగారమున పుట్టాడు. కంసుడికి భయపడినట్లుగా రేపల్లెకు మార్చబడి 11 సంవత్సరములు గోపాలుడిగా యమునాతీరాన గోవులను మేపుతూ పక్షుల కిలకిల-రావాలతో కూడిన అడవులలో తిరిగాడు *(వసుదేవస్య దేవక్యాం జాతః భోజేన్ద్ర బన్ధనే । చికీర్షుః భగవాన్ అస్యాః శమ్ అజేన అభియాచితః॥* 3-2-25, *తతః నన్దవ్రజమ్ ఇతః పిత్రా కంసాత్ విబిభ్యతా। ఏకాదశ సమాః తత్ర గూఢార్చిః సబలః అవసత్ ॥* 3-2-26). చిన్నికృష్ణుడు కళ్ళు నలుపుతూ తల్లిముందు కాసేపు ఏడుస్తూ, మొరాయిస్తూ, నవ్వుతూ బాలసింహములా పెరిగాడు *(కౌమారీం దర్శయన్ చేష్టాం ప్రేక్షణీయాం వ్రజౌకసామ్। రుదన్ ఇవ హసన్ ముగ్ధ బాలసింహ అవలోకనః* 3-2-28). సకల గోవులను, గోధనమును కాపాడుతూ, అగణిత గోధనముతో కలిసి వేణుగోపాలుడు అయినాడు కృష్ణస్వామి *(సః ఏవ గోధనం లక్ష్మ్యాః నికేతం సితగోవృషమ్ । చారయన్ అనుగాన్ గోపాన్ రణత్ వేణుః అరీరమత్॥* 3-2-29). రాజు కంసుడు బాలకృష్ణుని అంతమొందించాలని ఎన్నో కుతంత్రాలు పన్నాడు. పిల్లవాడు బొమ్మలను తీసి పారవేసినట్లుగా కంసుడిచే పంపబడ్డ రాక్షసులను బాలక్రీడలలగాగ సంహరించాడు ఆ బాల సింహము *(ప్రయుక్తాన్ భోజరాజేన మాయినః కామరూపిణః । లీలయా వ్యసుదత్ తాన్ తాన్ బాలః క్రీడనకాన్ ఇవ॥* 3-2-30). కాళీయుడి విషముతో కలుషితమైన యమున నుండి కాళీయుని మర్దనము చేసి పొగరణచి, అక్కడనుండి వెళ్ళగొట్టి, యమునను పునీతము చేసి తిరిగి ఆ నీటిని ఆవులు తాగేట్టు చేసాడు, స్వామి కాళీయమర్దనుడు అయ్యాడు *(విపన్నాన్ విషపానేన నిగృహ్య భుజగాధిపమ్ । ఉత్థాప్య అపాయయత్ గావః తత్ తోయమ్ ప్రకృతి స్థితమ్॥* 3-2-31). నందమహారాజుల ధనముతో ఇంద్రపూజ చేయనీయక, గోవుల ప్రాముఖ్యాన్ని చాటుతూ గోపూజ, గోవర్ధనపూజ చేసి అడవుల ప్రాముఖ్యాన్ని చాటి చెప్పాడు. ఇంద్రుడి గర్వమణచి గోవర్ధనధారి అయ్యాడు శ్రీకృష్ణస్వామి. ఇంద్రుడిచే ఎడతెగక కురిపింపబడ్డ వర్షము నుండి రక్షించడానికి గోవర్ధనాన్ని ఒక గొడుగులా ఎత్తిపట్టి గోపాలురను రక్షించాడు గోవర్ధనగిరిధారి *(అయాజయత్ గోసవేన గోపరాజమ్ ద్విజోత్తమైః । విత్తస్య చ ఉరుభారస్య చికీర్షన్ సద్వ్యయమ్ విభుః ॥* 3-2-32, *వర్షతి ఇంద్రే వ్రజః కోపాత్ భగ్నమానే అతి విహ్వలః । గోత్ర లీలాతపత్రేణ త్రాతః భద్ర అనుగృహ్ణతా ॥* 3-2-33). శరత్కాలంలో పూర్ణిమనాడు రాసక్రీడలు చేసి గోపికలకు రాసమండలమున

ఆనందం చేకూర్చాడు తన వేణునాదంతో బృందావన వేణుగోపాలుడు (*శరత్ శశి కరైః మృష్టం మానయన్ రజనీముఖమ్ । గాయన్ కలపదం రేమే స్త్రీణాం మండలమండనః ॥* 3-2-34). ఇలా స్వామి లీలలు ఏవి మరచిపోగలను అని ఉద్ధవుడు వాపోయాడు. ఆ తర్వాత బలదేవుడితో మధురకు వెళ్ళి కంసుని సింహాసనము నుండి లాగి పిడిగుద్దులు వేసి చంపాడు స్వామి (*ఉద్ధవః ఉవాచ - తతః సః ఆగత్య పురం స్వపిత్రోః చికీర్షయా శమ్ బలదేవ-సంయుతః । నిపాత్య తుంగాత్ రిపుయూథనాథం హతమ్ వ్యకర్షత్ వ్యసుమ్ ఓజసా ఉర్వ్యామ్॥* 3-3-1). సాందీపని గురువువద్ద వేదవిద్య నభ్యసించినవాడై గురుదక్షిణగా గురుపుత్రుని యమలోకము నుండి రక్షించి తెచ్చి ఇచ్చాడు స్వామి. తననే కోరిన కన్యక రుక్మిణీదేవి తలచినంతనే అందరూ చూస్తుండగా గరుడుడు అమృతాన్ని తెచ్చినట్లుగా వచ్చిన రాజుల శిరములపై తన పాదాలను ఉంచి తనవస్తువైన రుక్మిణీ అమ్మవారిని అపహరించాడు, ఆమెను దుర్జనులనుండి రక్షించాడు, కళ్యాణము చేసాడు (*సమాహుతాః భీష్మక కన్యయా యే శ్రియః సవర్ణేన బుభూషయా ఏషామ్। గాంధర్వ వృత్త్యా మిషతామ్ స్వభాగం జహ్రే పదమ్ మూర్ధ్ని దధత్ సుపర్ణః ॥* 3-3-3). ముక్కుతాడు వేయని 7 మదించిన వృషభముల నిగ్రహించి, కన్యక నాగ్నజితిని పొందుటను చూసిన శత్రురాజులు అడ్డువస్తే వారిని తరిమికొట్టి కొందరిని చంపి నాగ్నజితిని వివాహమాడాడు స్వామి (*కకుద్మతః-కకుద్మినః అవిద్ధనసః దమిత్వా స్వయంవరే నాగ్నజితీం ఉవాహ । తద్భగ్నమానాన్ అపి గృధ్యతః అజ్ఞాన్ జఘ్నే అక్షతః శస్త్రభృతః స్వశస్త్రైః ॥* 3-3-4).

భార్య కోరినంతనే సామాన్య మానవుడిలా ఇంద్రలోకము వెళ్ళి పారిజాతవృక్షమును తెచ్చాడు. అడ్డుపడ్డ స్త్రీలోలుడు, క్రీడామృగి అయిన ఇంద్రుడిని మరియు తనపైకి వచ్చిన ఇంద్రసేనలకు బుద్ధి చెప్పాడు స్వామి (*ప్రియం ప్రభుః గ్రామ్యః ఇవ ప్రియాయాః విధిత్సుః ఆర్చత్ ద్యుతరుం యత్ అర్థే । వజ్రీ ఆద్రవత్తమ్ సగణః రుషా అంధః క్రీడామృగః నూనం అయం వధూనామ్ ॥* 3-3-5). తనయందు ఇంద్రుడి భక్తి నిజమైనది కాదని అది అవసర భక్తి అని నిరూపించాడు స్వామి. భూమండలమంతా నాదే, అన్న భూమాత పుత్రుడు నరకాసురుని వధించి, భూమాత ప్రార్థనలవల్ల మోక్షము ఇచ్చాడు స్వామి (హిరణ్యాక్ష రాక్షసుడు నుండి భూమిని ఉద్ధరించి, భూమిని పట్టి ముద్దు పెడుతున్న భూమాతను ఆ రాక్షసుడు చూడడం వల్ల రాక్షస సంతానము కలిగింది. భూమాతను తనకోరలపై ఎత్తుకున్నాడు వరాహస్వామి). నరకాసురుడి పుత్రునికి పట్టాభిషేకము చేసాడు స్వామి (*సుతం మృధే ఖం వపుషా గ్రసన్తం దృష్ట్వా సునాభ ఉన్మథితం ధరిత్ర్యా । ఆమన్త్రితః తత్తనయాయ శేషం దత్త్వా తత్ అన్తఃపురం ఆవివేశ ॥* 3-3-6). నరకాసురుడి చెఱసాలలో ఉన్న 16,100 మంది రాజకన్యలను విడుదల చేసి వారి కోరికపై పెండ్లాడాడు స్వామి కళ్యాణగోపాలుడు (*తత్ర ఆహృతాః తాః నరదేవకన్యాః కుజేన దృష్ట్వా హరిం ఆర్తబన్ధుమ్। ఉత్థాయ సద్యః*

జగృహుః ప్రహర్ష వ్రీడ అనురాగ ప్రహితావలోకైః ॥ 3-3-7), (*ఆసాం ముహూర్త ఏకస్మిన్ నానా ఆగారేషు యోషితామ్ । సవిధం జగృహే పాణీన్ అనురూపః స్వమాయయా ॥* 3-3-8). వారిని అనుగ్రహిస్తూ ఒక్కొక్కరికి 10 మంది చొప్పున స్వామి తన రూపాలుగా అవతరించి పుత్రులను మరియు తలా ఒక పుత్రికను ఇచ్చాడు (*తాసు అపత్యాని అజనయత్ ఆత్మతుల్యాని సర్వతః । ఏకైకస్యామ్ దశ దశ ప్రకృతేః విబుభూషయా॥* 3-3-9).

కాలయవనుడు, జరాసంధుడు, సాల్వుడు మొదలగువారు తమ సేనలతో మధురను, ద్వారకను ముట్టడించినపుడు తన శిష్యులైన ముచుకుంద, భీమ, అర్జునుల గొప్పతనాన్ని చాటుటకు, వారికి అవకాశము ఇచ్చి, తన దివ్యశక్తులను వారికి ప్రసాదించి వారి ద్వారా కాలయవనాదులను మట్టుబెట్టెను (*కాల మాగధ సాల్వ ఆదీన్ అనీకైః రున్ధతః పురమ్ । అజీఘనత్ స్వయం దివ్యం స్వపుంసాం తేజః ఆదిశత్ ॥* 3-3-10). అలానే ఎందరో రాక్షసులను తనూ, బలరాముడు చంపారు. శంబరుడు, ద్వివిదుడు, బాణాసురుడు, మురాసురుడు, బల్వలుడు, దంతవక్త్రుడు మొదలగువారిని శ్రీకృష్ణుడు మృత్యుముఖమునకు చేర్చెను. వారిలో శంబరాదులను ప్రద్యుమ్నుడు, బలరాముడు మున్నగువారి ద్వారా సంహరింపజేసెను. దంతవక్త్రాదులను తానే స్వయముగా తుదముట్టించెను (*శంబరమ్ ద్వివిదమ్ బాణమ్ మురం బల్వలమ్ ఏవ చ । అన్యాన్ చ దంతవక్త్రాదీన్ అవధీత్ కాన్ చ ఘాతయత్॥* 3-3-11). అలానే కురుక్షేత్ర యుద్ధములో ఇరుపక్షరాజులను సంహరించేట్టు చేసి భూభారాన్ని తొలగించాడు స్వామి. నా భూమి నా రాజ్యము అన్న కౌరవులను వారి మిత్రులతో సహా హరించాడు స్వామి (*అథ తే భ్రాతృపుత్రాణాం పక్షయోః పతితాన్ నృపాన్ । చచాల భూః కురుక్షేత్రం యేషాం ఆపతతామ్ బలైః ॥* 3-3-12). దుష్టమైన ఆలోచన ఆమోదించడం వల్లనే మన బుద్ధి మనల్ని చంపుతుంది. అది ప్రకృతి నియమము. కర్ణ, దుశ్శాసన, సౌబలుని దుస్సాంగత్యము వల్ల ఆయుక్షీణత ఐశ్వర్య క్షీణత పొందిన దుర్యోధనుడు తొడలు విరిగి యుద్ధభూమిన పడిన వాడిని చూచుటకు ఇష్టపడలేదు స్వామి (Whereas he went to see Bheeshma and gave moksha to him) (*సః కర్ణ దుశ్శాసన సౌబలానామ్ కుమన్త్రపాకేన హతశ్రియ ఆయుషమ్ । సుయోధనం స అనుచరం శయానమ్ భగ్న ఊరుం ఊర్వ్యాం న ననన్ద పశ్యన్ ॥* 3-3-13). కురుక్షేత్రయుద్ధమున 18 అక్షౌహిణీల సైన్యము భీష్మ ద్రోణ అర్జున భీమాదులచే సంహరించబడి భూభారము తొలగినా, ఇంకా గర్విష్ఠులైన తనవారైన యదువంశజుల సంహారము బ్రాహ్మణ శాపవశమున జరగడం కూడా చూసాడు స్వామి. తనవారిని తాను చంపలేదు. యదువంశం కౌరవసైన్యం కంటె పెద్దది, బలమైనది. వారు మద్యపానముతో మత్తిల్లి, ఎఱ్ఱబారి కనులుగలవారై ముసల లీలతో కొట్టుకుచస్తారు అని గ్రహించాడు స్వామి (*కియాన్ భువః అయం క్షపిత ఉరు భారః యత్ ద్రోణ భీష్మ అర్జున భీమ మూలైః । అష్టాదశ అక్షౌహిణికః మదంశైః ఆస్తే బలం దుర్విషహమ్ యదూనామ్ ॥* 3-3-14) (*మిథః యదా ఏషాం భవితా వివాదః మధు ఆమద ఆతామ్రవిలోచనానామ్। న ఏషాం వధ ఉపాయః ఇయాన్ అతః అన్యః మయి ఉద్యతే అంతర్దధతే స్వయం స్మ ॥* 3-3-15). యుధిష్ఠిరుని పట్టాభిషేకము చేసి ధర్మపాలన కొనసాగించడం వల్ల ఆనందం పొందాడు స్వామి. పాండవవంశము నాశనము చేయాలని తలపెట్టిన ద్రోణపుత్రుడు వదలిన బ్రహ్మాస్త్రము నుండి ఉత్తరగర్భమును కాపాడి

విష్ణురాతుని బ్రతికించాడు స్వామి (*ఏవం సంచిన్త్య భగవాన్ స్వరాజ్యే స్థాప్య ధర్మజమ్ । నన్దయామాస సుహృదః సాధూనాం వర్త్మ దర్శయన్ ॥* 3-3-16), (*ఉత్తరాయం ధృతః పూరోః వంశః సాధు అభిమన్యునా । సః వై ద్రౌణ్యస్త్ర సంప్లుష్టః (సంఛిన్నః) పునః భగవతా ధృతః ॥* 3-3-17). యుధిష్ఠిరుని చేత మూడు అశ్వమేధయజ్ఞములు చేయించి ధర్మము లోకమున శోభిల్లునట్టు చేసాడు. కృష్ణచిత్తుడై పరిపాలన చేసాడు యుధిష్ఠిరుడు (*అయాజయత్ ధర్మసుతమ్ అశ్వమేధైః త్రిభిః విభుః । సః అపి క్ష్మామ్ అనుజైః రక్షన్ రేమే కృష్ణం అనువ్రతః ॥* 3-3-18).

వేదశాస్త్రాన్ని ముందుంచుకొని, ఆసక్తిలేని వాడిలాగా అంతా అనుభవించి రాజుగా ద్వారకను పాలించాడు స్వామి. స్వామిచూపులో స్నేహం, అమృతం వంటి వాక్కు, కోపానికి ఆస్కారములేని నడవడి, చిరునవ్వులతో గల సంభాషణ, అమ్మవారికి నివాసమైన శరీరముతో భాసిల్లాడు స్వామి (*భగవాన్ అపి విశ్వాత్మా లోక వేద పథానుగః । కామాన్ సిషేవే ద్వార్వత్యామ్ అసక్తః సాంఖ్యమ్ ఆస్థితః ॥* 3-3-19). (*స్నిగ్ధ స్మితావలోకేన వాచా పీయూషకల్పయా చరిత్రేణ అనవద్యేన శ్రీనికేతేన చ ఆత్మనా ॥* 3-3-20). తనపై ఆధారపడ్డ ద్వారకావాసులను, భార్యలను సుఖపెట్టాడు ఆ స్వామి. ఈ శ్లోకము సృష్టిరహస్యాన్ని సంసారాన్ని, దాన్ని వదుల్చుకొనే వైరాగ్యాన్ని బోధించే చమత్కారం. ఆడవారి చూపులతో గల ప్రేమవల్ల ఇవ్వబడ్డ సుఖం క్షణకాలమైనది. స్త్రీ పురుష సంభోగం క్షణిక సుఖము, ఎంతసేపు అంటిపెట్టుకొని ఉంటారు? క్షణకాలం సుఖము, ప్రపంచం ఇలా ఉంటుందని చెప్పడానికి, అందరిలో తాను ఒక్కడిలా భార్యాలోలుడై ఉన్నట్టుగా నటించాడు ఆ స్వామి (*ఇమం లోకం అముం చ ఏవ రమయన్ సుతరాం యదూన్ । రేమే క్షణదయా దత్త క్షణ స్త్రీ క్షణ సౌహృదః ॥* 3-3-21). మనలాగే సంసారం ఎలా చేసాడో అలాగే దానియందు వైరాగ్యమును కలిగి దానిని వదల్చుకున్నాడు స్వామి (Unlike us who are very much attached till the last breath– 'ఆశాపాశ శతైర్బద్ధాః') (*తస్య ఏవం రమమాణస్య సంవత్సర గణాన్ బహూన్ । గృహమేధేషు యోగేషు విరాగః సమజాయత ॥* 3-3-22). ఎవరైతే శ్రీకృష్ణస్వామి చూపినట్టుగా సంసారమున విరాగి అయి, యోగేశ్వరుడైన ఆ శ్రీకృష్ణుని ధ్యానిస్తారో, ఎవరైతే ఇట్టి స్వామిని కొలుస్తారో, వారు స్వామి అనుగ్రహము వల్ల కృష్ణప్రేమను పొంది ఆ యోగీశ్వరుని వశములోకి వస్తారు, రమిస్తారు (*దైవ అధీనేషు కామేషు దైవాధీనః స్వయం పుమాన్ । కః విశ్రంభేత యోగేన యోగేశ్వరమ్ అనువ్రతః ॥* 3-3-23).

గర్వాంధకారము వల్ల వృష్ణి, భోజ, అంధక వంశజులు అయిన యాదవులు మదోన్మత్తులై ఋషుల శాపము పొంది, కొద్ది నెలల తర్వాత ప్రభాసతీర్థమునకు వెళ్ళి నిత్యకర్మలను ఆచరించి జల్సాలకు దిగారు. మదిరాపానము చేసి కొట్టుకు చచ్చారు (3-3-24 నుండి 28). (*ఉద్ధవ ఉవాచ – అథ తే తత్ అనుజ్ఞాతాః భుక్త్వా పీత్వా చ వారుణీమ్ । తయా విభ్రంశితజ్ఞానాః దురుక్తైః మర్మ పస్పృశుః ॥* 3-4-1, *తేషాం మైరేయ దోషేణ విషమీకృత చేతసామ్ । నిమ్లోచతి రవౌ ఆసీత్ వేణూనాం ఇవ మర్దనమ్ ॥* 3-4-2). (చెడు వ్యసనము ఎంతటివారినైనా మాయలో పడేస్తుంది. యాదవులు సామాన్యులు కారు. వారు గోరక్షణ,

విప్రుల రక్షణకై ప్రాణములను కూడా అర్పించు శూరులు. బ్రాహ్మణులకు శిరసా నమస్కరించువారు- *గో విప్ర అర్థ అసవః శూరాః ప్రణేముహుః భువి మూర్ధభిః ॥* 3-3-28. అంతటి వారు గర్విష్ఠులై మదిరాపానము చేసి పూర్ణమాయలోపడి వారికి వారే కొట్టుకుచచ్చారు. ఈ విషయాన్ని స్వామి ముందే గ్రహించాడు - *భగవాన్ స్వ ఆత్మమాయాయాః గతిం తామ్ అవలోక్య సః ।* 3-4-3). ఇది జరిగిన తర్వాత సరస్వతీ నదిలో ఆచమనము చేసి ప్రభాసతీర్థమున రావిచెట్టు మొదట కూర్చున్నాడు స్వామి. యాదవవంశమును నశింపజేయు సంకల్పము గలవాడై నన్ను బదరికాశ్రమము వెళ్ళమన్నాడు. స్వామిని వదలలేని పరిస్థితి నాది. స్వామి ఎడబాటు భరించలేము. అందుకే ఆయన వెంట ఆయనను అనుసరించి వెళ్ళాను. విదురా! నేను నాకు ఇష్టదైవమైన శ్రీనివాసుని మనస్సునందే ధ్యానించుచు ఆ స్వామి సరస్వతీనదీతీరమునందు ఒంటరిగా కూర్చొనియుండగా చూచితిని. సకలప్రాణులకును ఆశ్రయమైన ఆ ప్రభువు అప్పుడు ప్రత్యేకమైన నివాసస్థానము లేకుండా అచట తాను ఒక్కడే యుండెను (*తథా అపి తత్ అభిప్రేతం జానన్ అహం అరిందమ । పృష్ఠతః అన్వగమం భర్తుః పాదవిశ్లేషణ అక్షమః ॥* 3-4-5, *అద్రాక్షమ్ ఏకం ఆసీనం విచిన్వన్ దయితమ్ పతిమ్ । శ్రీనికేతమ్ సరస్వత్యాం కృతకేతమ్ అకేతనమ్॥* 3-4-6). అపుడు నీలమేఘశ్యాముడు చతుర్భుజుడై - శంఖ చక్రాదులు ధరించి తన ఎడమతొడపై దక్షిణ పాదమును నిలిపి, కాలిపైకాలు వేసుకొని రావి చెట్టు క్రింద పడుకొని ఉన్నవేళ (అశ్వత్థనారాయణుడు), మైత్రేయుడు లోకసంచార మొనర్చుచు అప్రయత్నముగా అచ్చటికి వచ్చాడు. మైత్రేయుడు భాగవతోత్తముడు, కృష్ణభక్తుడు, కృష్ణద్వైపాయన వ్యాసుడి మిత్రుడు (*శ్యామావదాతమ్ విరజమ్ ప్రశాన్త అరుణ లోచనమ్ । దోర్భిః చతుర్భిః విదితం పీత కౌశ అంబరేణ చ ॥* 3-4-7), (*వామే ఊరౌ అధిశ్రిత్య దక్షిణాంఘ్రి సరోరుహమ్ । అపాశ్రిత అర్భక అశ్వత్థం అకృశం త్యక్త పిప్పలమ్ ॥* 3-4-8), (*తస్మిన్ మహాభాగవతః ద్వైపాయన సుహృత్ సఖా । లోకాన్ అనుచరన్ సిద్ధే ఆససాద యదృచ్ఛయా ॥* 3-4-9). మైత్రేయుడు కృష్ణచిత్తుడై (*ముకుంద ప్రమోదభావ*) నమస్కరించాడు. ఆ తర్వాత చిరునవ్వుతో స్వామి మైత్రేయుడి సమక్షంలో నాతో ఇలా పలికాడు (*తస్య అనురక్తస్య మునేః ముకున్దః ప్రమోదభావ ఆనత కన్ధరస్య । అశృణ్వతః మామ్ అనురాగహాస సమీక్షయా విశ్రమయన్ ఉవాచ ॥* 3-4-10). ఉద్ధవా ! నీ మనస్సులో ఉన్నది నాకు తెలుసు. వేదములు నేర్చిన వసువులలో ఉద్ధవా నీవు నాయందు శ్రద్ధ కలవాడివి. నన్ను కావాలన్నావు. కాబట్టి నాతో ఇప్పుడు కలసి ఉన్నావు. దీనిని సామాన్యులు పొందలేరు. వైకుంఠప్రాప్తి కాగలదు. కాబట్టి చింతించకు (*శ్రీభగవానువాచ- వేద అహం అన్తః మనసి ఈప్సితమ్ తే దదామి యత్ తత్ దురవాపమ్ అన్యైః । సత్రే పురా విశ్వసృజాం వసూనాం మత్ సిద్ధికామేన వసో త్వయా ఇష్టః ॥* 3-4-11). సాధుపురుషుడవైన ఉద్ధవా! నీవు నా అనుగ్రహమునకు పాత్రుడవు ఐనందున ఇది నీకు చివరిజన్మ. నేను ఈ మర్త్యలోకమును వీడి పరంధామమునకు వెళ్ళుచున్నాను. నీ అనన్యభక్తి కారణముననే దుర్లభమైన నా చతుర్భుజరూపదర్శనభాగ్యము అదృష్టవశమున నీకు అబ్బినది (*సః ఏషః సాధో చరమః భవానాం ఆసాదితః తే మత్ అనుగ్రహః యత్ । యత్ మామ్ నృలోకాన్ రహః ఉత్సృజన్తమ్ దిష్ట్యా దదృశ్వాన్ విశద అనువృత్త్యా ॥* 3-4-12). పూర్వము

పద్మకల్పమునందు సృష్టి ప్రారంభసమయమున నా నాభికమలమునందు ఉపవిష్టుడైన బ్రహ్మకు నా మహిమలను ప్రకాశింపజేయు జ్ఞానమును ఉపదేశించితిని. దానిని వివేకవంతులు 'భాగవతము' అని పేర్కొనిరి. దానినే ఇపుడు నీకు తెలియజేస్తాను (*పురా మయా ప్రోక్తం అజాయ నాభ్యే పద్మే నిషణ్ణాయ మమ ఆదిసర్గే । జ్ఞానం పరం మత్ మహిమా అవభాసం యత్ సూరయః భాగవతమ్ వదంతి ॥* 3-4-13), అని ఆ భాగవత ధర్మాలను నాకు (ఉద్ధవుడికి) విస్తారంగా బోధించాడు (3-4-18,19) (దానికై భాగవతము 11వ స్కంధము చదవండి). కావున ఉద్ధవా! నా మాట నమ్ము నీకు ఇది కడసారి జన్మ అని సెలవిచ్చాడు స్వామి.

ఓ విదురా ! స్వామి నన్ను ఇలా జీవితాంతము కరుణించాడు. ఆయన ప్రేమతో పులకితుడనై, చేతులు జోడించి, కంటినిండా నీళ్ళు కలవాడనై వాటిని తుడుచుకొని అట్టి స్వామితో ఇలా పలికాను (ఇతి *ఆదృత ఉక్తః పరమస్య పుంసః ప్రతిక్షణ అనుగ్రహభాజనః అహమ్ । స్నేహ ఉత్థ రోమా స్ఖలిత అక్షరః తమ్ ముంచన్ శుచః ప్రాంజలిః ఆబభాషే ॥* 3-4-14)-

స్వామి ! నీ పాదసేవయందు శ్రద్ధకలగడం దుర్లభమైనది, అట్టి వారికి ధర్మ అర్థ కామమోక్షాలు ఇస్తావు. కానీ నాకు అవి ఏవి అక్కరలేదు - నీ యందు అనన్య నిష్కామ తీవ్ర భక్తి కావాలి (*కో న్వీశ తే పాదసరోజభాజామ్ సుదుర్లభః అర్థేషు చతుర్షు అపి ఇహ । తథాపి న అహం ప్రవృణోమి భూమన్ భవత్ పదాంభోజ నిషేవణోత్సుకః ॥* 3-4-15).

స్వామీ ! నీవు ఏ కోరికలు లేనివాడవు, అయినప్పటికీ ధర్మరక్షణకై అన్ని పనులు చేస్తున్నావు. పుట్టుకలేని వాడివి, పుడుతున్నావు. మధురను వదలి ద్వారకలో దాక్కున్నావు. ఇదేమిటి? నీకు భయమా? కాదు శత్రువులను చూసి పారిపోయినట్టుగా నటించావు. ధర్మరక్షణ ఎలా చేయాలో మాకు నేర్పుటకై ఇలా చేసావు. నీవు కాలుడవు, కాలాతీతుడవు. ఆత్మారాముడవు అయినా 16,108 భార్యలతో సంసారమేమిటి? ఇది నీ అనంత శక్తి తెల్పటానికి మాత్రమే. వారి కోరిక తీర్చటానికి నీవు సంసారివి అయినావు. గృహస్థుడిగా రమించావు. పరమ జ్ఞానులు కూడా ఇవి తలచుకుంటే కలత చెందుతారు - ఎక్కడి స్వామీ? ఇలా చేస్తాడేమిటని? (నీలా కాక, మేము స్వార్థపరులము - కోరికలతోటే పనులు చేసేవారము మేము) (*కర్మాణి అనీహస్య భవః అభవస్య తే దుర్గాశ్రయః అథ అరిభయాత్ పలాయనమ్ । కాలాత్మనః యత్ ప్రమదాయుత ఆశ్రయేః స్వాత్మన్ రతేః ఖిద్యతి ధీః విదామ్ ఇహ ॥* 3-4-16).

నిరంతరము ఆత్మజ్ఞానము అందించేనీవు, రాజ్యకార్యాలలో క్లిష్టసమస్యలు వచ్చినప్పుడు సలహా గూర్చి నన్ను పిలిచి అడుగుతున్నప్పుడు, నేను నీకు చెప్పేవాణ్ణా! అది నన్ను మోహింప చేస్తున్నది (*మంత్రేషు మామ్ వై ఉపహూయ యత్ త్వం అకుంఠిత అఖండ సదా ఆత్మ బోధః । పృచ్ఛేః ప్రభో ముగ్ధః ఇవ అప్రమత్తః తత్ నః మనః మోహయతి ఇవ దేవ ॥* 3-4-17).

స్వామీ ! నీవు స్వఆత్మ ప్రకాశకుడవు (మా జీవాత్మకు మలినం అంటుతుంది కాని నీవు పరమ ఆత్మవు. మలినం అంటనివాడవు). బ్రహ్మకు మీరు ఉపదేశించిన భాగవతధర్మాలను, నాకు అర్హత ఉంటే, నేను అర్థం చేసుకోగలిగితే, నాకు తెలియజేయండి అని ప్రార్థించా. ఇలా ప్రార్థిస్తే, స్వామి తన స్వరూప జ్ఞానాన్ని బోధించే శ్రీమద్భాగవతమును నాకు ఉపదేశించాడు (భాగవత ఏకాదశస్కంధమున విపులంగా వర్ణించబడింది) (*జ్ఞానం పరం స్వాత్మ రహః ప్రకాశమ్ ప్రోవాచ కస్మై భగవాన్ సమగ్రమ్ । అపి క్షమమ్ నః గ్రహణాయ భర్తః వద అంజసా యత్ వృజినం తరేమ ॥* 3-4-18). (*ఇత్యావేదిత హార్దాయ మహ్యం సః భగవాన్ పరః । ఆదిదేశ అరవిందాక్ష ఆత్మనః పరమాం స్థితిమ్ ॥* 3-4-19). ఇలా స్వామినే గురువుగా పొంది అంతా ఉపదేశింపబడి, స్వామిని ఇంకా పొందలేని బాధతో, స్వామిని ప్రదక్షిణం చేసి, ఆజ్ఞతో బదరికాశ్రమము వెళుతున్నాను. ఇపుడు ఆ పురుషోత్తముని ఎడబాటును భరింపలేక పోవుచున్నాను (*సః ఏవం ఆరాధిత పాదతీర్థాత్ అధీత తత్త్వాత్మ విబోధ మార్గః । ప్రణమ్య పాదౌ పరివృత్య దేవమ్ ఇహ ఆగతః అహం విరహ ఆతురాత్మా ॥* 3-4-20). (*సః అహం తత్ దర్శన ఆహ్లాద వియోగ ఆర్తియుతః ప్రభో । గమిష్యే దయితం తస్య బదర్యాశ్రమ మండలమ్॥* 3-4-21). ఆ బదరీకాశ్రమమున నర-నారాయణులు లోకకల్యాణార్థమై తపస్సు చేస్తున్నారు. వారి దర్శనార్థమై వెళుతున్నాను (*యత్ర నారాయణః దేవః నరః చ భగవాన్ ఋషిః । మృదు తీవ్రం తపః దీర్ఘం తేపాతే లోకభావనౌ ॥* 3-4-22).

ఉద్ధవుడి ద్వారా తన బంధువులు కౌరవులు, మిత్రులు మరణించారని విదురుడు బాధపడ్డాడు. అయితే తత్త్వజ్ఞాని కావడంవల్ల తేరుకున్నాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఇతి ఉద్ధవాత్ ఉపాకర్ణ్య సుహృదామ్ దుస్సహం వధమ్ । జ్ఞానేన అశమయత్ క్షత్తా శోకమ్ ఉత్పతితమ్ బుధః ॥* 3-4-23). ఉద్ధవుని నిలిపి, ఉద్ధవా! స్వయంగా శ్రీకృష్ణభగవానుడే నీకు పరమార్థ జ్ఞానం బోధ చేసాడు కదా ! ఎంతో అదృష్టవంతుడివి. పరమ విష్ణుభక్తుడివి నీవు. నేను నీ భక్తుడను కాబట్టి అది నాకు బోధించండి అని అడిగాడు (*విదుర ఉవాచ - జ్ఞానం పరం స్వాత్మ రహః ప్రకాశం యత్ ఆహ యోగేశ్వర ఈశ్వరః తే । వక్తుం భవాన్ నః అర్హతి యత్ హి విష్ణోః భృత్యాః స్వభృత్యార్థకృతః చరన్తి ॥* 3-4-25). ఉద్ధవుడు ఇలా తెలియజేసాడు- శ్రీకృష్ణస్వామి నిర్యాణ సమయంలో నిన్ను గుర్తు చేసాడు. విదురుడికి అంతా తెలియజేయమని మైత్రేయుడితో స్వామి పలికాడు. కావున మైత్రేయుడు నీకు బోధ చేయగలడు అని తెల్పాడు ఉద్ధవుడు విదురునకు (*ఉద్ధవ ఉవాచ- నను తే తత్త్వసంరాధ్యః ఋషిః కౌశారవః అన్తిమే । సాక్షాత్ భగవతా ఆదిష్టః మర్త్యలోకం జిహాసతా ॥* 3-4-26). కృష్ణస్వామి గూర్చి ఆ రాత్రంతా యమునా (యముడి చెల్లెలు) తీరములో విదురుడు (యముడు) మహాభాగవతుడైన ఉద్ధవుడు చర్చించుకున్నారు. ఆ తర్వాత ఉద్ధవుడు బదరికాశ్రమము వైపు వెళ్ళాడు (*శ్రీశుక ఉవాచ - ఇతి సహ విదురేణ విశ్వమూర్తేః గుణకథయా సుధయా ప్లావిత ఉరుతాపః । క్షణం ఇవ పులినే యమస్వసుః తాం సముషితః ఔపగవిః నిశామ్ తతః అగాత్ ॥* 3-4-27) (*విదురః అపి ఉద్ధవాత్ శ్రుత్వా కృష్ణస్య పరమాత్మనః । క్రీడయా ఉపాత్త దేహస్య కర్మాణి శ్లాఘితాని చ ॥* 3-4-33) అని శ్రీశుకుల వారు పరీక్షిత్తుకు తెలియజేశాడు.

మానవులలోని రెండు జాతులు: శ్రీసూత ఉవాచ:

పరీక్షిత్తు మళ్ళీ ప్రశ్నవేశాడు? యదువంశమునాశనమైంది కదా ! మరి ఉద్ధవుడు ఒక్కడే మిగిలాడా? వివరించండి అన్నాడు (3-4-28). శ్రీశుకులవారు ఇలా తెల్పారు. రాజా ! శ్రీకృష్ణుడు వెళ్ళిపోతూ ధర్మ ప్రచారం నిలబెట్టుటకు తన గూర్చి, తన లోకము గూర్చి తెలియజేయుటకు మైత్రేయుని, ఉద్ధవుని ఉంచి వారికి బోధచేసి వెళ్ళిపోయాడు ఆ స్వామి (*అస్మాత్ లోకాత్ ఉపరతే మయి జ్ఞానం మదాశ్రయమ్। అర్హతి ఉద్ధవః ఏవ అద్ధా సంప్రతి ఆత్మవతాం వరః ॥* 3-4-30), (*న ఉద్ధవః అణు అపి మత్ న్యూనః యత్ గుణైః న అర్దితః ప్రభుః । అతః మద్వయునం లోకం గ్రాహయన్ ఇహ తిష్ఠతు ॥* 3-4-31). ఉద్ధవుడు బదరికాశ్రమమున శ్రీమద్భాగవతబోధన, హరిస్మరణ చేసుకోసాగాడు. శ్రీకృష్ణస్వామిలీలలను విని విదురుడు ఆత్మజ్ఞానంతో హరికీర్తన చేస్తూ తిరుగసాగాడు. ఇలా స్వామిబోధనలు, లీలలు ధీరులకు అర్థమవుతాయి. మిగతా వారు పశుతుల్యులు, ఇదంతా వారికి తలనొప్పిలాగా ఉంటుంది (*దేహన్యాసం చ తస్య ఏవం ధీరాణాం ధైర్య వర్ధనమ్ । అన్యేషామ్ దుష్కరతరమ్ పశూనాం విక్లవ ఆత్మనామ్ ॥* 3-4-34).

“కృష్ణస్వామి వెళ్ళి పోతూ నన్ను (విదురుడిని) గుర్తు చేసుకున్నాడట. విదురుడికి చెప్పమన్నాడట”, ఇది గుర్తు చేసుకొన్న విదురుడు ఏకాంతంలో విలపించాడు ప్రేమభావముగల స్వామి విరహముతో (*ఆత్మానం చ కురుశ్రేష్ఠ కృష్ణేన మనసా ఈక్షితమ్ । ధ్యాయన్ గతే భాగవతే రురోద ప్రేమవిహ్వలః ॥* 3-4-35). యమునాతీరమున కొంతకాలము ఉండి గంగానదీతీరము చేరి (హరిద్వారము) మైత్రేయమహర్షిని కలుసుకొన్నాడు విదురుడు (3-4-36). జ్ఞానబోధ చేయమని ఇలా ప్రశ్నించాడు.

విదురుడు మైత్రేయుని జ్ఞానబోధకై ప్రశ్నించుట: విదుర-మైత్రేయ సంవాదము: భాగవతధర్మాలు తెలుపుమనుట

విదురునిచే ప్రశ్నలు: స్వామి ! సుఖము పొందడానికి ప్రజలు కర్మలు చేస్తుంటారు. కాని వారికి సుఖముతో పాటు కష్టాలు కూడా వస్తున్నాయి. కావున ఎలాంటి కర్మలు చేస్తే కష్టాలు రాక ఒక్క సుఖమే వస్తుందో తెలియజేయగలరు (*విదురః ఉవాచ - సుఖాయ కర్మాణి కరోతి లోకః తైః న సుఖం వా అన్యత్ ఉపారమం వా । విన్దేత భూయః తతః ఏవ దుఃఖం యత్ అత్ర యుక్తం భగవాన్ వదేత్ నః ॥* 3-5-2). మరియు ప్రజలు అధర్మశీలురు, దైవానికి విముఖంగా బ్రతుకుతున్నారు. దైవాన్ని పట్టించుకోరు, స్వార్థంతో జీవిస్తున్నారు. కావున వీరియందు అనుగ్రహము కలిగి, జనుల ఆర్తనాదము వినే ఆ జనార్దనుడి గూర్చి తెలియజేయండి. మీలాంటి భక్తులు జనులను ఉద్ధరించడానికే సంచరిస్తూ ఉంటారు కదా ! (*జనస్య కృష్ణాద్ విముఖస్య దైవాద్ అధర్మశీలస్య సుదుఃఖితస్య । అనుగ్రహాయ ఇహ చరంతి నూనమ్ భూతాని భవ్యాని జనార్దనస్య ॥* 3-5-3). మీలాంటివారు కారణజన్ములు, తత్త్వబోధకై నియమింపబడ్డవారు. భక్తిజ్ఞానాలు వివరించండి. వాటి సాధనవల్ల జనులు బాగుపడుతారు. స్వామి వారి హృదయాన నివసించే జ్ఞానం కలుగుతుంది. ఏమి చేస్తే భక్తి చిత్తములో నిలుస్తుందో ఆ జ్ఞానం, ఆ పద్ధతి, ఆ సనాతనతత్త్వం తెలియజేయండి (*తత్ సాధువర్య ఆదిశ వర్త్మ శమ్ నః సంరాధితః భగవాన్ యేన పుంసామ్ । హృదిస్థితః యచ్ఛతి భక్తిపూతే జ్ఞానం స తత్త్వ*

అధిగమం పురాణమ్ ॥ 3-5-4). ప్రకృతికి అధీశుడు, ఆత్మతంత్రుడు, స్వతంత్రుడు, ఏ కోరికలేనివాడు సృష్టి చేసి, వారికి వృత్తిని ఏర్పరచిన ఆ స్వామి లీలలను, అవతారములను, సృష్టి కార్యమును వివరించగలరు (*కరోతి కర్మాణి కృత అవతారః యాని ఆత్మతంత్రః భగవాన్ త్రి అధీశః । యథా ససర్జ అగ్రే ఇదం నిరీహః సంస్థాప్య వృత్తిం జగతః విధత్తే ॥* 3-5-5).

- యోగీశ్వరుడు ఒక్కడే ఈ సృష్టిని ఎలా నడిపిస్తాడు? ఎలా విస్తరిస్తాడో తెల్పండి (*యోగీశ్వర - అధీశ్వరః ఏకః ఏతత్ అనుప్రవిష్ట బహుధాయథా ఆసీత్* (3-5-6). ఈ బహురకాలైన సృష్టిని ఎందుకు చేస్తున్నాడో తెలియజేయగలరు (3-5-6). ఈ భాగవతతత్త్వం మేం విన్నా మాకు సరిగ్గా తెలియదు. తృప్తి లేదు. అనంతుడి అవతారములు అనంతములు, అనంతకథలు ఎంత విన్నా తృప్తి కలుగదు. ఇంకా వినాలని ఉంటుంది. ఆ సుశ్లోకమౌళి యొక్క చరిత్ర వర్ణించగలరు. ఆ స్వామి - బ్రాహ్మణులు, గోవులు, దేవతల రక్షణార్థమై, స్వామి ఏఏ కార్యాలు ఆచరిస్తాడు, ఎలా అవతరిస్తాడో తెల్పండి (3-5-7) (*క్రీడన్ విధత్తే ద్విజగోసురాణాం క్షేమాయ కర్మాణి అవతార భేదైః । మనో న తృప్యతి అపి శృణ్వతాం నః సుశ్లోక మౌళేస్ చరితామృతాని ॥* 3-5-7).
- జీవుల స్వభావమును అనుసరించి స్వామి సృష్టి చేసిన లోకాలు లోకపాలకుల గూర్చి తెల్పండి. వివిధ రూపాలతో ఉన్న జీవుల సృష్టి చేశాడు, ఆ విసర్గ సృష్టిని కూడా తెల్పగలరు (3-5-8). ప్రళయ కాలంలో కూడా జీవులు సుప్తావస్థలో ఉన్నా ఎవరికివారే విడిగా ఉంటారు. ఆ తత్త్వాన్ని కూడా వివరించండి. ఆ తర్వాత తత్త్వభేదం వల్ల అనగా మహత్తు - అహంకారము నుండి 25 తత్త్వాలతో సుప్తావస్థ నుండి బయటపడతారు- అది వివరించండి (*యైస్తత్త్వభేదైర్ అధిలోకనాథో లోకాన్ అలోకాన్ సహలోకపాలాన్ । అచీక్లపద్ యత్ర హి సర్వసత్త్వనికాయ భేదో అధికృతః ప్రతీతః ॥* 3-5-8). ప్రాణులకు కర్మ, రూపం, పేరు, స్వభావము మొదలైనవి అంతా వేరువేరు కదా! - ఇవన్నీ ఎందుకో వివరించండి. పైపై సమాధానాలు కాక దయతో నాకు వివరించి తెల్పగలరు (*యేన ప్రజానాయుత ఆత్మకర్మ రూపాభిదానామ్ చ భిదాం వ్యదత్త, నారాయణో విశ్వసృగాత్మ యోనిర్ ఏతత్ చ నః వర్ణయ విప్రవర్య ॥* 3-5-9).
- ఊర్ధ్వ, అధో లోకాలు వాటిలో నివసించే వారి గూర్చి వ్యాస ముఖతః విన్నాను, కాని అవి అన్ని క్షుల్ల సుఖాలే - అల్పసుఖములే అని విన్నాను. ఇక అసలైన కృష్ణకథ మీదగ్గర వినాలని ఉంది. దయచేసి అది కూడా తెల్పండి (*పర అవరేషాం భగవన్ వ్రతాని శ్రుతాని మే వ్యాస ముఖాత్ అభీక్షణమ్ । అతృప్నుమ క్షుల్ల సుఖావహానామ్ తేషాం ఋతే కృష్ణకథా అమృతౌఘాత్ ॥* 3-5-10). ఎందుకంటే అవి వింటేనే సంసారబాధలు పోతాయి. ఎవ్వరి పాదముల యందు సకలతీర్థస్థానములు నివసించునో అట్టి తీర్థపాదుడును భక్తగణముచే పూజనీయుడును అగు శ్రీకృష్ణభగవానునికి సంబంధించిన తగినంత కథాశ్రవణము లేకుండ ఎవడు ఈ మానవ సమాజమున సంతృప్తిచెందగలడు? కర్ణరంధ్రములందు

ప్రవేశించుట ద్వారా ఆ కథలు మనుజుని సంసారబంధమును త్రెంపివేయగలవు (*కః తృప్నుయాత్ తీర్థపదః అభిధానాత్ సత్రేషు వః సూరిభిః ఈడ్యమానాత్ । యః కర్ణనాడీం పురుషస్య యాతః భవప్రదాం గేహరతిం ఛినత్తి ॥* 3-5-11). మీ మిత్రుడైన శ్రీవ్యాసుల వారు మహాభారతంలో శ్రీకృష్ణప్రేమ కలిగించుటకే ఎన్నో సామాన్యధర్మాలు విస్తరించారు. అయినా జ్ఞానము, యజ్ఞాలు, కర్మకాండలో తృప్తిలేదు. అవి కేవలము విషయసుఖములనే ఇచ్చును. విషయసుఖములయందు ఆసక్తి గల వారి బుద్ధిని హరికథలయందు మరల్చుటకు ప్రయత్నం చేశాడు. కావున మీరు భాగవత ధర్మాలు వివరించగలరు (*మునిః వివక్షుః భగవత్ గుణానాం సఖా అపి తే భారతం అహ కృష్ణః । యస్మిన్ నృణాం గ్రామ్య సుఖానువాదైః మతిః గృహీతా ను హరేః కథాయామ్ ॥* 3-5-12). శ్రీహరిలీలలు వింటే మిగతావి ఏవి అక్కరలేదనిపిస్తుంది. ఇవి అసలైనవి, నిజమైనవి, తృప్తినిచ్చేవి, మిగతావి క్షణికములే కావున హరికథలు వినిపించగలరు. వాటివల్ల సమస్త దుఃఖములు నశిస్తాయి (*సా శ్రద్ధధానస్య వివర్ధమానా విరక్తిం అన్యత్ర కరోతి పుంసః । హరేః పదానుస్మృతి నిర్వృతస్య సమస్తదుఃఖ అప్యయమ్ (అత్యయమ్) ఆశు ధత్తే ॥* 3-5-13). హరికథలు వినని వారు దౌర్భాగ్యులు నష్టప్రాయులు. వారి పాపకర్మల వల్ల ఆయుఃక్షీణము చేసుకుంటున్నారు. హరికథలు విననివారు చేసేవి పాపకర్మలే, అనర్థాలే, శుష్కవేదాంతమే, కుతర్కాలే, లౌకిక ఆనందమే. అట్టి అజ్ఞానులను చూచినపుడు నాకు చాలా జాలివేస్తుంది (*తాన్ శోచ్య శోచ్యాన్ అవిదః అనుశోచే హరేః కథాయామ్ విముఖాన్ అఘేన । క్షిణోతి దేవః అనిమిషః తు యేషామ్ ఆయుః వృథా వాద గతి స్మృతీనామ్ ॥* 3-5-14). హరికథలే క్షేమకారకాలు. పుష్పాలలోని సారాన్ని తేనెటీగలు తీసినట్టుగా, నా వంటి పామరులకు వేదసారాంశాన్ని అందించగలరు. కర్ణనాడులలోకి (చెవిలోకి) ఆ తీర్థపాదుడి కథలు పోతేనే తప్ప భవరోగాలు నాశనము కావు. కావున అవి తెలియజేయండి (*తత్ అస్య కౌషారవ శర్మదాతుః హరేః కథామ్ ఏవ కథాసు సారమ్ । ఉద్ధృత్య పుష్పేభ్యః ఇవ ఆర్తబన్ధో శివాయ నః కీర్తయ తీర్థ కీర్తేః ॥* 3-5-15).

- విశ్వసృష్టి రక్షణ లయమునకై స్వామి తన మాయాశక్తిని వాడినాడు. ఆ స్వామి తీసుకొన్న అవతారాలు వర్ణించగలరు, అవి మానవాతీతములు, అలౌకికములు అని ప్రార్థించాడు విదురుడు (*సః విశ్వ జన్మ స్థితి సంయమార్థే కృత అవతారః ప్రగృహీత శక్తిః । చకార కర్మాణి అతిపూరుషాణి యాని ఈశ్వరః కీర్తయ తాని మహ్యమ్ ॥* 3-5-16).

ఇదంతా విదురుని ఆవేదన. విదురుడు జ్ఞానపిపాసి. ఆయన అడిగిన ప్రశ్నల సారాంశం ఏమంటే -

- మహాభారతమున మీ మిత్రులైన వ్యాసులవారు భగవత్ గుణముల వర్ణన కూడా చేశాడు. కాని అవి అర్థముకాక వాటి పారాయణమువల్ల గ్రామ్యసుఖములే వస్తున్నాయి. కావున హరికథలు కావాలి (3-5-12). శ్రద్ధగలవారికి సంసారవిరక్తులకు కావలసిన హరిపదములు తెల్పండి. సమస్త దుఃఖములు పోయే విధానం తెల్పండి. నివృత్తి నిరతులకు కావలసినవి ఏమిటో తెలియజేయండి

(3-5-13). హరికథా విముఖులు అయిన ప్రజలు, పండితులు పనికిరాని వేదాంతాలు, కబుర్లలో పడి ఆయుష్షును కోల్పోతున్నారు. పనికిరాని వాదములలో పడి అవే సత్యమని తలుస్తూ గడుపుతున్నారు. అశుచులు, అజ్ఞానులు, విచారించే జ్ఞానము ఉన్నా దాన్ని వాడుకొననివారు, వీరందరి గూర్చి బాధపడుతున్నాను. పాపాత్ముడు ఎవరంటే అకారణంగా తిరిగేవారు, లోకులు. మానసిక వ్యాపారంకై ప్రాకులాడుతున్నారు. వీరు వృథాగా శరీరము వాక్కు మనస్సును ఖర్చు చేసుకునేవారు. ఇట్టి వారికి అర్థమయ్యేటట్లు, పువ్వులసారం అయిన తేనెను తుమ్మెద ఎలా తీస్తుందో అలా శాస్త్రసారం తీసి అందుగల ఆ హరికథాసారం, ఆ తీర్థకీర్తి యొక్క కీర్తిని వర్ణించండి (3-5-14,15), అని విదురుడు శ్రీమైత్రేయ ఋషిని వేడుకున్నాడు.

ఇంత బాగా ప్రశ్నలు అడుగుటను చూసిన మైత్రేయుడు సంతోషించి, ప్రశ్నలను బాగా గౌరవిస్తూ, అందరి బాధా పోయే మార్గాలను చక్కగా వివరించాడు, అని శుకమహర్షి పరీక్షిత్తుకు వాటిని వివరించసాగాడు (3-5-17), (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఏవం సః భగవాన్ పృష్టః క్షత్త్రా కౌషారవః (విః) మునిః । పుంసాం నిశ్శ్రేయస అర్థేన తమ్ ఆహ బహు మానయన్ ॥* 3-5-17).

సృష్టిక్రమమును మైత్రేయుడు వివరించుట-I : పుర్రెకో బుద్ధి, జిహ్వకో రుచి

శ్రీమైత్రేయుడు పలికెను - ఓ విదురా! నీకు జయమగు గాక ! సమస్త జనుల క్షేమలాభములను కోరుతూ చక్కగా ప్రశ్నలు వేశావు. ఆ విధముగా నీవు ప్రపంచముపట్లను, నా యందును కరుణ జూపినవాడవైతివి. అధోక్షజుని తలంపునందు నీ మనస్సు సదా సంలగ్నమై యుండుటయే అందులకు కారణము (*మైత్రేయః ఉవాచ - సాధు పృష్టం త్వయా సాధో లోకాన్ సాధు అనుగృహ్ణతా । కీర్తిం వితన్వతా లోకే ఆత్మనః అధోక్షజ ఆత్మనః ॥* 3-5-18). విదురా ! నీవు బాదరాయణుని (వ్యాసుడి) వీర్యం వల్ల పుట్టావు. కాబట్టి ఇలాంటి ఉత్తమ ప్రశ్నలు వేసి హరికథలు కావాలని అడిగావు (*ఏతత్ న చిత్రం త్వయి క్షత్తః బాదరాయణ వీర్యజే । గృహీతః అనన్యభావేన యత్ త్వయా హరిః ఈశ్వరః ॥* 3-5-19). మాండవ్యముని శాపం వల్ల దాసి పుత్రుడిగా శూద్రుడిగా జన్మ తీసుకున్న నీవు యమధర్మరాజువు కాబట్టి హరిస్మరణ కలవాడవు. ఇది ఎలా అంటే రాజు విచిత్రవీర్యుని అంతఃపురదాసికి ఆయన భార్య ప్రేరణచే మరియు సత్యవతీ ప్రేరణచే వ్యాసుని వల్ల పుట్టినవాడవు నీవు. నీవు పూజ్యుడవు (*మాండవ్య శాపాత్ భగవాన్ ప్రజా సంయమనః యమః । భ్రాతుః క్షేత్రే భుజిష్యాయామ్ జాతః సత్యవతీ సుతాత్ ॥* 3-5-20). నీకు ఉపదేశము చేయుమని కృష్ణస్వామి నాకు ఆజ్ఞ ఇచ్చాడు విదురా! నీవు శ్రీకృష్ణభగవానునకు ప్రియుడవు మరియు ఆ స్వామి యొక్క సహచరులలో ఒకడవు. స్వామి పరమభక్తులకు నిత్యము మిక్కిలి ఇష్టుడవు. కనుక, ఆ ప్రభువు భూలోకమును వీడి, పరంధామమునకు చేరు సమయమున నిన్ను తలుచుకున్నాడు మరియు నీకు జ్ఞానోపదేశము చేయుమని నన్ను ఆజ్ఞాపించాడు (*భవాన్ భగవతః నిత్యం సమ్మతః సానుగస్య హ । యస్య జ్ఞాన ఉపదేశాయ మా ఆదిశత్ భగవాన్ వ్రజన్ ॥* 3-5-21), కావున భగవత్ లీలలను, యోగమాయచే వృద్ధి పొందిన విశ్వస్థితి, సృష్టిక్రమము అంతా తెలియజేస్తాను (*అథ తే భగవత్ లీలాః యోగమాయా ఉరు బృంహితాః విశ్వ స్థితి*

ఉద్ధవ అన్త అర్థాః వర్ణయామి అనుపూర్వశః ॥ 3-5-22). అన్ని ఆత్మలకు ప్రభువు, విభుడు, అంతర్యామి, సర్వవ్యాపకుడు అనగా పరమాత్మ ఆ స్వామి ఒక్కడే. నానా ఆత్మలకు నానామతులు ఉంటాయి - ఆత్మగతులు నానామతులు (పుర్రెకోబుద్ధి, జిహ్వకోరుచి) (*భగవాన్ ఏకః ఆస ఇదం అగ్రే ఆత్మా ఆత్మనాం విభుః । ఆత్మా ఇచ్ఛా అనుగతౌ ఆత్మా నానామతి ఉపలక్షణః ॥* 3-5-23). వాడే అంతా చూసేవాడు. అంతా తెలిసినవాడు (*సహ ఏష తదా ద్రష్టా*), ఎప్పుడూ సంకోచము చెందని జ్ఞానము కలవాడు (*అసుప్తదృక్*). మనది సుప్త శక్తి మాత్రమే - అనగా పూర్వజన్మ కర్మల యొక్క బుద్ధి వికాసము ననుసరించి ఇప్పటి మన బుద్ధి పనిచేస్తుంది. అతడిలో ప్రళయకాలంలో జీవులు అంతర్లీనంగా ఉంటాయే తప్ప కలిసిపోవు. జగత్తు సూక్ష్మరూపంలో ఉంటుంది ప్రళయకాలమున. దాన్ని స్థూలావస్థకు తీసుకువచ్చేది కాలముతో ప్రేరేపింపబడ్డ సృష్టి (*స వా ఏష తదా ద్రష్టా నఅపశ్యత్ దృశ్యమ్ ఏకరాట్ । మేనే అసంతమ్ ఇవాత్మానమ్ సుప్తశక్తిర్ అసుప్తదృక్ ॥* 3-5-24). కొందరికి వాడు లేనట్టుగా కొందరికి వాడు ఉన్నట్టుగా కనబడడం అది చూచేవారి శక్తి జ్ఞానమును బట్టి. అదే మాయా, బద్ధజీవలక్షణము. మన జ్ఞానేంద్రియములకు గోచరమైన, అగోచరమైన సృష్టి కలవాడు స్వామి (*సత్ - అసత్ ఆత్మికా*), (*సా వా ఏతస్య సంద్రష్టుః శక్తిః సత్ అసత్ ఆత్మికా । మాయా నామ మహాభాగ యయా ఇదం నిర్మమే విభుః ॥* 3-5-25). మాయను ముందుంచుకొని ప్రకృతి గణములతో సృష్టి సంకల్పము చేయువాడు స్వామి. అన్నీ తాను చేస్తూ కాలం చేస్తోందంటాడు, ఆ ఇంద్రియములకు అగోచరుడు అయిన స్వామి (*కాలవృత్త్యాతు మాయాయామ్ గుణమయ్యామ్ అధోక్షజః ।* 3-5-26). పురుషావతారములను స్వీకరించి వాటి ద్వారా తన శక్తిని విజృంభింపచేస్తాడు స్వామి (*పురుషేణ ఆత్మ భూతేన వీర్యం ఆదత్తా వీర్యవాన్ ॥* 3-5-26).

అంతట కాలము యొక్క ప్రేరణచేత అవ్యక్త ప్రకృతి నుండి మహత్తత్త్వము (బుద్ధి) ప్రకటితమయ్యెను. అది విజ్ఞానస్వరూపము. అజ్ఞానమును రూపుమాపునట్టిది. సూక్ష్మరూపములోనున్న ప్రపంచమును అభివ్యక్తీకరించునట్టిది. సమగ్రమైన విశ్వమును ప్రకటించుశక్తి కలదియగుటవలన అది సమిష్టిబుద్ధి యొక్క విలాసము, విజ్ఞానాత్మకము. ఇది మహత్తత్త్వమునకు నిర్వచనము. కావున మూలప్రకృతిని (అవ్యక్తమును లేక ప్రధానమును) కాలము అనుగుణంగా తన శక్తివల్ల క్షోభించడంవల్ల, తన విజ్ఞానమువల్ల మహత్తత్త్వము ఏర్పడుతుంది. అంతే సృష్టికార్యము ప్రారంభమవుతుంది (*తతః అభవత్ మహత్తత్వం అవ్యక్తాత్ కాలచోదితాత్, విజ్ఞాన ఆత్మా ఆత్మ దేహస్థం విశ్వం వ్యంజన్ తమః నుదః ॥* 3-5-27). నిద్రావస్థలో ఉన్న సకల చరాచరములను కన్పింపచేయాలని అనగా సృష్టి చేయాలని అనగా జీవులకు అవస్థారూపం అనగా కర్మలు చేయడానికి తగ్గ అంశ (జీవుడు) - గుణ (ప్రకృతి) కాలరూపము (సంకల్పము) గల శరీరములను ప్రసాదిస్తాడు. అనగా అవ్యక్తముగా ఉన్న దానిని (కనబడనిదానిని) తగిన శరీరములను ఇచ్చి జీవులను వ్యక్తపరుస్తాడు స్వామి. భగవత్ దృష్టి గోచరముతో సృష్టి జరుగుతుంది. ఆ మహత్తత్త్వము చైతన్యాంశతో యుక్తమై త్రిగుణాత్మకమైన ప్రకృతియొక్క కాలస్వరూపమగుటవలన విశ్వమును ప్రకటించునది అయ్యెను. దానిని విశ్వనిర్మాణమునందు సహాయకారిగా భగవంతుడు వాడెను. వెంటనే ఆ మహత్తత్త్వము రూపాంతరము

చెందెను (*సో అపి అంశ-గుణ-కాలాత్మా భగవత్ దృష్టి గోచరః । ఆత్మానమ్ వ్యకరోద్ ఆత్మా విశ్వస్యాస్య సిసృక్షయా ॥* 3-5-28).

పరిణామము చెందిన మహత్తత్త్వమునుండి అహంకారతత్త్వము ఉత్పన్నమయ్యెను. అది కార్య, కారణ, కర్తల రూపమగుట వలన క్రమముగా పంచమహాభూతములకును, ఇంద్రియములకును, మనస్సునకును కారణమయ్యెను. మహత్తత్త్వములో వికారము కల్గించడం వల్ల అందులోనుండి అహంకారతత్త్వమునకు అధిపతి అయిన శివుడు ఆవిర్భవిస్తాడు. అహంకారమునకు వేయిపడగలు. అతడే సృష్టికి మూలమైన పాతాళమునగల ఆదిశేషుడు. ఇది మూడు రకములు. రగుల్కొనుటకు నిప్పు కట్టెలను కదిలించినట్లుగా చేయువిధమున- అట్లే అహంకారతత్త్వము, క్షోభ లేక వికారము చెందదడంవల్ల అది మూడు విధములుగా విభజన చెందుతుంది. అవి సాత్త్విక అహంకారము (వైకారిక), రాజసిక అహంకారము (తైజస), తామసిక అహంకారము (తామస). వీటినుండే భూత, (తామస అహంకారము నుండి పుట్టినది), ఇంద్రియ (రాజసిక అహంకారము నుండి పుట్టినది), మనో (సాత్త్విక అహంకారము నుండి పుట్టినది) మయ శరీరాలు ఏర్పడ్డాయి అనగా కార్య (శరీరము), కారణ (ఇంద్రియములు), కర్త (జీవులు) అని మూడు రకములుగా కలిసిన అవస్థ. వీటిని వారి వారి కర్మానుసారము సంధానము చేసిన వాడు స్వామి (*మహత్తత్త్వాత్ వికుర్వాణాద్ అహం తత్త్వమ్ వ్యజాయత । కార్య-కారణ-కర్త్రాత్మా భూత-ఇంద్రియ-మనోమయః వైకారిక తైజసః చ తామసః చ ఇతి అహం త్రిధా ॥* 3-5-29).

అహంకారము మూడు విధములు- వైకారికము (సాత్త్వికము), తైజసము (రాజసము), తామసము. సాత్త్విక అహంకారము వికారము పొందటం వల్ల మనస్సు మరియు ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు (వైకారికులు) ఆవిర్భవిస్తారు. ఇంద్రియములు ఉన్నా, అవి పనిచేయాలంటే మనస్సుతో సంధానము చేయువారు ఈ ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు. దేవతల వల్లనే శబ్దరూపరసగంధములు అను విషయములను ఇంద్రియముల నుండి మనస్సు గ్రహించకలుగుతున్నది (*అహం తత్త్వాత్ వికుర్వాణాత్ మనః వైకారికాత్ అభూత్ । వైకారికాః చ యే దేవాః అర్థ అభివ్యంజనమ్ యతః ॥* 3-5-30). రాజస అహంకారము (తైజసము) నుండి ఏర్పడినవి జ్ఞానేంద్రియములు మరియు కర్మేంద్రియములు. తామసాహంకారము నుండి మొదట సూక్ష్మ భూతములకు కారణమైన “శబ్దతన్మాత్ర” (Media for electromagnetic radiation called space) ఏర్పడెను. ఈ ఆకాశము సర్వవ్యాపకమైనది. కావున ఆత్మయొక్క సర్వవ్యాపకత్వమునకు ఈ ఆకాశము దృష్టాంతముగా పేర్కొనబడును. అనగా జీవాత్మలు సంచరించే నివసించే స్థలము. ఆకాశము-అది సర్వవ్యాపకము. అది జీవుల శరీరమునందు మరియు బయట కూడా ఉండును (*తైజసాని ఇంద్రియాణి ఏవ జ్ఞాన కర్మ మయాని చ । తామసః భూతసూక్ష్మ ఆదిః యతః ఖం లింగమ్ ఆత్మనః ॥* 3-5-31).

తామస అహంకారము నుండి పుట్టినవి పంచభూత సూక్ష్మములు (పంచ తన్మాత్రలు) - శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధ గుణముల సూక్ష్మములు. ఇందులో మొదట పుట్టినది శబ్దతన్మాత్ర (media for electro-magnetic waves). దీని నుండి శబ్దగుణము (sound waves) పుట్టింది (దీనిని శ్రోత్రేంద్రియములు

గ్రహించగలదు 3-26-32). వేదములు శబ్ద ప్రమాణం అనగా శబ్దము పరమాత్మకు ప్రమాణము. శబ్దతన్మాత్ర నుండి ఆకాశము ఏర్పడింది. ఆకాశము అనగా లోకములు నివసించుటకు అవకాశమిచ్చునది. ఇది నివాసస్థానము అంటే అంతరిక్షము- గగనము- జీవుల లోపల బయట అంతటా వ్యాపించి ఉండేది, సర్వవ్యాపకమైనది- space. Modern Science కు ఇది ఇంకా అందలేదు. ఇది ఆత్మలు సంచరించుటకు మొదటి స్థానము *(తామసః భూతసూక్ష్మాదిః యతః ఖం లింగమ్ ఆత్మనః ॥* 3-5-31). కాలము, మాయా అంశ శక్తివల్ల ఆకాశద్రవ్యము, శబ్దతన్మాత్రతో వికారము చెంది వాయుతన్మాత్ర లేక స్పర్శతన్మాత్ర ఏర్పడింది. దీని నుండి స్పర్శ గుణము, ఇది ఆకాశ ద్రవ్యముతో కలవడం వల్ల వాయువు ద్రవ్యము ఏర్పడింది అనగా భగవంతుని దృష్టి ఆకాశముపై పడినప్పుడు ఆ ఆకాశమునందు కాలము, మాయ, చిత్‌శక్తుల యోగము వలన స్పర్శతన్మాత్ర ఏర్పడును. దాని పరిణామరూపమే వాయువు (దీని లక్షణములు 50 శాతము స్పర్శ మిగతా 50 శాతము శబ్దము. దీనిని త్వక్ ఇంద్రియము - చర్మము - గ్రహించగలదు) *(కాల మాయా అంశయోగేన భగవత్ వీక్షితమ్ నభః । నభసః అనుసృతమ్ స్పర్శం వికుర్వత్ నిర్మమే అనిలమ్ ॥* 3-5-32).

వాయువు ఆకాశముతో (అనగా వాయుద్రవ్యము, స్పర్శతన్మాత్రతో) కలసి వికారము చెందడం వల్ల రూపతన్మాత్ర లేక అగ్నితన్మాత్ర ఏర్పడుతుంది. దీని నుండి రూపగుణము ఏర్పడును (దీనిని చక్షుర్ ఇంద్రియములు - కన్ను గ్రహిస్తుంది). దీని నుండి జ్యోతి లేక తేజస్సు లేక అగ్ని ద్రవ్యము (దీని లక్షణము 50% రూపము, మిగతా 50 శాతము శబ్ద స్పర్శలు) ఏర్పడుతుంది. వాయువు మిగుల బలీయమైనది. అది స్పర్శతన్మాత్రతో సంయోగము చెందినప్పుడు తత్పరిణామమున రూపతన్మాత్ర ఏర్పడును. దానివలన తేజస్సు ఏర్పడెను. అది లోకమునకు వెలుగును ఇచ్చును *(అనిలః అపి వికుర్వాణః నభసా ఉరుబలాన్వితః । ససర్జ రూప తన్మాత్రం జ్యోతిః లోకస్య లోచనమ్ ॥* 3-5-33).

జ్యోతి, ఆకాశ, వాయువులతో స్వామి మాయాశక్తి వల్ల వికారము చెంది రసతన్మాత్ర, రసగుణము (దీనిని జిహ్వేంద్రియము గ్రహిస్తుంది), నీరు లేక జలము అను ద్రవ్యము ఏర్పడును (దీని లక్షణము 50 శాతము రసము మిగతా 50 శాతము రూప, స్పర్శ, శబ్ద లక్షణములతో కలిగి ఉంటుంది). కావున పరమాత్మ దృష్టి ప్రభావమున "వాయుయుక్తమైన తేజస్సుతో" కాలము, మాయ, చిత్ అంశల సంయోగము వలన అనగా అగ్నిద్రవ్యముతో రూపతన్మాత్ర వికారము చెందడం వల్ల రసతన్మాత్ర ఏర్పడును. రసతన్మాత్ర నుండి జలము రూపొందును *(అనిలేన అన్వితం జ్యోతిః వికుర్వత్ పరవీక్షితమ్ । ఆధత్త అంభః రసమయం కాల మాయాంశ యోగతః ॥* 3-5-34). అనంతరము "తేజస్సుతో కూడిన జలము" భగవద్వీక్షణ ప్రభావమున కాలము, మాయ, చిదంశల సంయోగము పొందిన గంధగుణాత్మకమైన పృథ్విని ఉత్పన్నమొనర్చెను. జలద్రవ్యముతో రసతన్మాత్ర వికారము చెందడం వల్ల గంధతన్మాత్ర ఏర్పడును. అనగా జలము (ఆపో, అంబః), అగ్ని, వాయు, ఆకాశ ద్రవ్యములతో స్వామి యొక్క సంకల్పము వల్ల వికారము చెందడం వల్ల గంధతన్మాత్ర, గంధగుణము (దీనిని ఘ్రాణేంద్రియము గ్రహించగలదు - 3-26-44), మరియు వీటి నుండి భూమి లేక మట్టి ద్రవ్యము (మహీమ్) ఏర్పడును. (దీని లక్షణము 50 శాతము

గంధము, మిగతా 50 శాతము రస అగ్ని వాయు ఆకాశ లక్షణములు కలిగి ఉంటుంది. దీనిని పంచీకరణమంటారు 3-5-36). కావున భూమిలో ఐదు గుణాలు కన్పిస్తాయి *(జ్యోతిషా అంభః అనుసంసృష్టమ్ వికుర్వత్ బ్రహ్మ వీక్షితమ్ । మహీమ్ గంధ గుణామ్ ఆధాత్ కాల మాయా అంశ యోగతః ॥* 3-5-35). (All matter, all materials are the different forms of fire-agni-energy. $E=mc^2$).

పంచ భూతముల లక్షణములను పంచీకరణము అంటాము. అనగా ఆకాశములో 100 శాతము శబ్దము కలదు. కాని దాని నుండి వికారము చెందిన వాయువులో 50 శాతము స్పర్శ లక్షణముతో పాటు వాయువు ఏర్పడుటకు కారణమైన శబ్దలక్షణము కూడా 50 శాతము ఉంటుంది. ఇలా పంచ భూతములు ఏర్పడుటలో వాటికి కారణభూతముల లక్షణము కన్పిస్తాయి. ఎప్పటికైనా కారణగుణం కార్యంలో ఉంటుంది. వీటిని అనులోమము లేక ప్రతిలోమములో చెప్పుకోవచ్చు. దీన్ని పంచీకరణము చెందుట అంటాము. విదురా! ఆకాశము మొదలుకొని ఏయే భూతములు ఏర్పడినవో వాటియందు క్రమముగా మునుపటి పంచభూతముల గుణములు (పంచతన్మాత్రలు) గూడ ఉండునని ఎఱుంగవలెను *(భూతానాం నభః ఆదీనాం యత్ యత్ భవ్య అవర వరమ్ । తేషాం పర అనుసంసర్గాత్ యథా సంఖ్యమ్ గుణాన్ విదుః ॥* 3-5-36). *(పరస్య దృశ్యతే ధర్మః హి అపరస్మిన్ సమన్వయాత్ । అతః విశేషః భావానాం భూమౌ ఏవ ఉపలక్ష్యతే ॥* 3-26-49).

అధ్యాత్మము = జ్ఞానేంద్రియములు, కర్మేంద్రియములు, మనస్సు - ఇవి 11. అధిభూతము = ఇంద్రియాదుల విషయములు, అనగా తన్మాత్రలు (శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములు), అధిదైవము = ఇంద్రియాధిష్ఠానదేవతలు, పది ప్రాణములు (ప్రాణ, అపాన, వ్యాన, ఉదాన, సమానములు - అను పంచ ప్రాణములు, నాగ, కూర్మ, కృకర, దేవదత్త, ధనంజయములు అను ఐదు ఉపప్రాణములు) ఏర్పడ్డాయి. ఇలా పంచ తన్మాత్రలు, పంచ భూతములు, కర్మేంద్రియాలు, జ్ఞానేంద్రియాలు, మనస్సు (అధిపతి చంద్రుడు), బుద్ధి (అధిపతి బ్రహ్మ), ప్రాణము, ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు ఏర్పడ్డం - దీన్ని ప్రాకృతసృష్టి లేక బ్రహ్మకు ముందు జరిగిన సృష్టి (3-10-14) అంటారు. ఇలా జరిగినా వీటికి మధ్య సంయోజకుడు, సంధానకర్త (Mediator) లేక అవి అలానే ఉండిపోయినాయి (3-26-50). అప్పుడు వీటిని సంధానం కావించమని ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు *(దేవాః కలా విష్ణోః)* స్వామిని స్తోత్రం చేసాయి. మహత్తత్త్వము మున్నగువాటి అభిమాన దేవతలు శ్రీమహావిష్ణువు యొక్క అంశలే. ప్రకృతిలో కాలము యొక్క ప్రభావము వలన వికారము ఏర్పడును. అట్లే మాయయొక్క ప్రభావముచే విక్షేపము కలుగును మరియు చిదాభాసము యొక్క ప్రభావమువలన చేతనమేర్పడును. వీటితోపాటుగా మహత్తత్త్వాది అభిమాన దేవతలు కలిగిరి. వీరు వేరువేరుగా ఉండుటవలన సృష్టిరచనయందు అసమర్థులైరి. అప్పుడు వీరందరు కలిసి ప్రాంజలులై భగవంతుని ఇట్లు స్తుతించిరి *(ఏతే దేవాః కలాః విష్ణోః కాల మాయా అంశ లింగినః । నానాత్వాత్ స్వక్రియా అనీశాః ప్రోచుః ప్రాంజలయః విభుమ్ ॥* 3-5-37). దీన్నే ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతల స్తోత్రాలు లేక పాదుకాసహస్రస్తోత్రము అంటారు (3-5-38 to 51). అవి ఏమంటే -

సృష్టి జరిగిన పద్ధతి–సృష్టిక్రమము–చతుర్ వ్యూహాలు: (3–5,6,10,20,26 అధ్యాయములు)

"మూల ప్రకృతి"
అనగా ప్రళయ కాలంలో
జీవుల నిద్రావస్థ,
సూక్ష్మరూపంలో ఉన్న జగత్తు –
వాసుదేవ అధిష్ఠానము
3–26–21

స్వామిసంకల్పముతో వైకారికము
3–5–24,25 *అసుప్తదృక్* **3–5–24**
కాలవృత్త్యాతు మాయాయామ్ **3–5–26**

<u>అవ్యక్తము</u>
గుణములు వ్యక్తముగాని స్థితి
స్వరూపములేనిది. జీవులు
మహత్తత్త్వము ఉన్నాయి కాని
వాటి మధ్య అన్వయము లేదు.
మనస్సు, ఇంద్రియాలు ఉన్నాయి
కాని, వాటికి లింకులేదు.

కాలచోదితాత్ **3–5–27**
అంశ–గుణ–కాలాత్మా
భగవత్ దృష్టిగోచరః
3–5–28

<u>మహత్తత్త్వము</u>
త్రిగుణాత్మకమైనది.
జ్ఞానము లేక బుద్ధి
స్వరూపము <u>వాసుదేవ</u>
<u>అధిష్ఠానము</u> **3–26–21**

<u>అహంకారతత్త్వము = అహంతత్త్వము</u> **3–5–29**
కార్య (శరీరము), కారణ (ఇంద్రియములు), కర్త ఆత్మా (జీవులు) భూతేంద్రియ మనోమయః **3–5–29**, <u>"సంకర్షణ అధిష్ఠానము" = ఆదిశేషుడు</u> **3–26–25.**
అహంకారమునకు అధిపతి దేవత రుద్రుడు **3–26–61,69**

3–5–29
తామస
అహంకారము
తామస తత్త్వము
= "భూతాది" –
భూతగణము

రాజసిక అహంకారము =
తైజసిక తత్త్వము **3–5–31**
"ఇంద్రియ గణము" "బుద్ధి",
జ్ఞానేంద్రియములు – త్వక్,
శ్రోతః, చక్షుర్, జిహ్వా,
ఘ్రాణములు; కర్మేంద్రియములు–
వాక్, పాణి, పాద, పాయు, ఉపస్థ–
ఇంద్రియములు. <u>"ప్రద్యుమ్న</u>
<u>అధిష్ఠానము"</u> – బుద్ధికి అధిపతి
బ్రహ్మ **3–26–30,61,69**

3–5–29
సాత్త్విక అహంకారము = వైకారిక
తత్త్వము – నిరంతర వైకారికము
చెందే చంచలమైన "మనస్సు"
3–5–30, 2–10–30, ఇంద్రియ
అధిష్ఠాన దేవతలు లేక వైకారికులు
– *దేవాః కలా విష్ణోః* **3–5–37,**
మనస్సుకు అధిపతి దేవత చంద్రుడు
పుట్టారు **3–26–61**
అనిరుద్ధ అధిష్ఠానము
3–26–28

3-5-32 ↓ **తామస అహంకారము**

పంచ తన్మాత్రలు = భూత సూక్ష్మములు
భూతతన్మాత్రలు-భూతముల సూక్ష్మావస్థ
పంచ భూతముల మొదటిస్థితి

3-5-32 3-26-32

"శబ్దతన్మాత్ర" వేదశబ్దము మొదట పుట్టింది - పరమాత్మ ఉన్నాడని తెల్పేది వేద శబ్దము "శబ్దగుణము - శ్రోత ఇంద్రియము - చెవి గ్రహిస్తుంది. ఆకాశము - లక్షణము 100% శబ్ద గుణకము (E.M. Radiation)

కాలమాయా అంశయోగేన భగవత్ వీక్షితమ్ 3-5-32 3-26-35

"స్పర్శతన్మాత్ర" లేక వాయుతన్మాత్ర
స్పర్శగుణము - త్వక్ ఇంద్రియము గ్రహిస్తుంది.
వాయువు - లక్షణము 50% స్పర్శ + 50% శబ్దము

ఉరు బలాన్వితః 3-26-38
3-5-33

"రూపతన్మాత్ర" = అగ్నితన్మాత్ర
రూపగుణము - తేజస్సు - జ్యోతిః
లోకస్య లోచనమ్ 3-5-34, చక్షుర్ ఇంద్రియము
అగ్ని - లక్షణము 50% రూపము + 50% స్పర్శ, శబ్దము గుణకములు

3-5-35 3-26-41

"రసతన్మాత్ర"
రసగుణము - జిహ్వేంద్రియ - నాలుక గ్రహిస్తుంది
జలము - నీరు - ఆపో - రసము. - లక్షణము - 50% రసము + 50% రూప, స్పర్శ శబ్ద

బ్రహ్మవీక్షితమ్, కాలమాయా అంశయోగతః 3-5-35 3-5-36 3-26-44

గంధతన్మాత్ర
గంధ గుణము - ఘ్రాణేంద్రియము - ముక్కు గ్రహిస్తుంది.
భూమి - మట్టి - మహి. లక్షణము 50% గంధము + 50 రస, రూప, స్పర్శ, శబ్దగుణము

ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు ↓

ఏర్పడ్డ ద్రవ్యములు (భూతములు), ఇంద్రియములు బుద్ధి, మనస్సులతో కలిసి పని చేయలేక స్వామిని స్తోత్రం చేసారు ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు 3-5-38,39,48 నుండి 51. అప్పుడు స్వామి విరాట్ పురుషుడిగా వాటిలో ప్రవేశించగానే అన్ని పనులు ప్రారంభమై బంగారు అండము ఏర్పడింది. హిరణ్యగర్భుడు అయినాడు స్వామి 3-6-6.

ప్రకృతి గణములు-అచేతన అండము 3-26-51

మనస్సు, ప్రాణము, బుద్ధి + 5 జ్ఞానేంద్రియములు+ + 5 కర్మేంద్రియములు + 5 భూతతన్మాత్రలు + 5 భూతములు + బద్ధజీవులు + కాలము (కాళీ) + ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు + హిరణ్య గర్భుడైన విరాట్ పురుషుడు అనగా కారణ జలములో గల కారణోదకశాయి విష్ణువు 1000 సంవత్సరాలు యోగనిద్ర (జీవులకు కర్మకు తగ్గ శరీరములను జోడించుట). అచేతన అండము బంగారు అండముగా మారి, దానిని ఛేదించుకొని విరాట్ రూపము - విశ్వరూపం ఏర్పడింది. 3-8-13, 3-6-2,3,4,6,7

బంగారు అండమును ఛేదించుకొని విశ్వరూపము ఏర్పడుట 3-8-13

విశేష అండము ↓

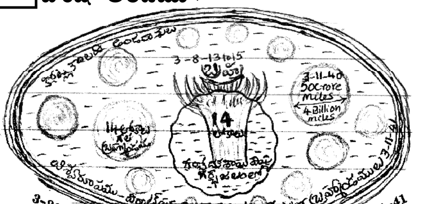

ఈ విశేష అండము లేక బ్రహ్మాండాల రాశి చుట్టూ (3-26-52) ఆకాశము, వాయు, అగ్ని, నీరు, భూమి పొరల ఆవరణము కలదు 3-11-41

- బ్రహ్మకమలములోని ఒక్కొక్కరేకు ఒక లోకము.
- స్వామి యొక్క రజోగుణ రూపము బ్రహ్మదేవుడు - స్వయం భూః- వేదపురుషుడు
- ఇదంతా బ్రహ్మకు ముందు జరిగిన సృష్టి ప్రాకృత సృష్టి.

ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు స్వామిని స్తోత్రము చేయుట

స్వామీ ! నీ పాదపద్మములకు నమస్కారము. వాటిని ఆశ్రయించిన వారి తాపత్రయములు తొలగిపోతాయి. వాటిని ఆశ్రయించిన యతులు నీ దయవల్ల సంసారదుఃఖమును విసిరి పారవేస్తున్నారు (*నమామ తే దేవ పదారవిందమ్, ప్రపన్న తాప – ఉపశమ – ఆతపత్రమ్ । యత్ మూలకేతాః యతయః అంజసా ఉరుసంసార దుఃఖమ్ బహిః ఉత్క్షిపంతి* 3–5–38). నీ పాదసేవన వల్ల జ్ఞానోదయం కలుగుతుంది. ఆధ్యాత్మిక ఆధిదైవిక ఆధిభౌతిక తాపత్రయాలతో సుఖం పొందలేకపోతున్నవారికి నీపాదములే శరణు (*ధాతః యత్ అస్మిన్ భవ ఈశ జీవాః తాపత్రయేణ అభిహతాః న శర్మ । ఆత్మన్ లభన్తే భగవన్ తవ అంఘ్రిఛాయాం స విద్యామ్ అతః ఆశ్రయేమ* 3–5–39). నీ పాదము నుండి పుట్టిన గంగ అన్ని పాపాలను పోగొడుతుంది కావున నీ పాదములను "తీర్థపాదములు" అన్నారు. నీ ముఖపద్మము వేదమంత్రముల నిలయము. నీవు మాట్లాడేదంతా వేదమే. దానిని సరిగ్గా అర్థము చేసుకొన్నవారగు మహర్షులు నీ పాదములను ఆశ్రయిస్తారు. నీ నీడలో పక్షులలాగా బ్రతుకుతు గూటికి చేరుటకై మార్గమును వెతుకుతు మునులు వేదజ్ఞానమును వెతుకుతున్నారు (*మార్గన్తి యత్ తే ముఖపద్మ నీడైః ఛందః సుపర్ణైః ఋషయః వివిక్తే । యస్య అఘమర్షోద సరిత్ వరాయాః పదం పదం తీర్థపదః ప్రపన్నాః ॥* 3–5–40). జ్ఞాన వైరాగ్యములతో నీ పాదములను శరణువేడిన వారు ధీరులు. వైరాగ్యము రావాలంటే వస్తుతత్త్వము తెలుసుకొని, ఆనందం కలిగించే వస్తువులో గల దోషం చూసిన దానిపై విరక్తి కలుగుతుంది. అన్ని వికారములు వీడిన నీవే సృష్టికర్తవని అర్థమవుతుంది (*యత్ శ్రద్ధయా శ్రుతవత్యా చ భక్త్యా సంమృజ్యమానే హృదయే అవధాయ । జ్ఞానేన వైరాగ్య బలేన ధీరాః వ్రజేమ తత్ తే అంఘ్రిసరోజపీఠమ్ ॥* 3–5–41). నీవు సృష్టి స్థితి లయములు చేస్తావు. దానికి నీవు ఎన్నో అవతారములు తీసుకుంటావు. అందువల్లనే నీ పాదములను శరణు వేడుతున్నాము (*విశ్వస్య జన్మ స్థితి సంయమార్థే కృత అవతారస్య పదాంబుజమ్ తే । వ్రజేమ సర్వే శరణం యత్ ఈశ స్మృతం ప్రయచ్ఛతి అభయం స్వపుంసామ్॥* 3–5–42).

నేను, నాది అనే బంధములతో బాగా పట్టుదలగా గల భావన కలవారు నీ పాదదర్శనము చేయలేరు. శరీరములో ఆత్మ ఉందని గ్రహించలేనివాడు పరమాత్మను అన్వేషించలేడు కదా ! అట్టి వారికి నీవు చాలా దూరముగా ఉంటావు. అట్టివాడు నీ పాదముల చెంతకు రాలేడు (*యత్ సానుబన్ధే అసతి దేహ గేహే మమ అహం ఇతి ఊఢ దురాగ్రహాణామ్ । పుంసాం సుదూరమ్ వసతః అపి పుర్యాం భజేమ తత్ తే భగవన్ పదాబ్జమ్ ॥* 3–5–43).

పరేశా ! మా ఇంద్రియములు అసద్ వృత్తులు గలవి. ఏవి చేయకూడదో అవి చేస్తాయి. దుష్టమార్గములో ఉండేవి. వీటికి దాసోహమనేవాడు నీవు దగ్గరలో ఉన్నా నీ పాదస్పర్శ చేయలేడు (*తాన్ వై హి అసత్ వృత్తిభిః అక్షిభిః యే పరాహృత అన్తఃమనసః పరేశ । అథో న పశ్యన్తి ఉరుగాయ నూనం యే తే పదన్యాస విలాస లక్ష్మ్యాః ॥* 3–5–44).

నీ హరికథలు వినడం వల్ల, హరికథామృతము సేవించడం వల్ల జ్ఞానవైరాగ్యము కల్గి మనస్సు విషయవాంఛలపైకి పోక, అకుంఠమైన వైకుంఠలోకమును చేరుతారు (*పానేన తే దేవ కథా సుధాయాః ప్రవృద్ధ భక్త్యా విశదాశయాః యే । వైరాగ్యసారం ప్రతిలభ్య బోధమ్ యథా అంజసా అన్వీయుః అకుంఠధిష్ణ్యమ్ ॥* 3-5-45). ఇలా భక్తిని చేయక, నిన్ను శరణు వేడక, ఒట్టి సమాధి యోగబలముకై ప్రయత్నము చేయుట ఒట్టి శ్రమనే కదా ! మా జ్ఞానంతో చేసే యోగము పనికిరానిది. నిన్ను శరణు వేడుటయే ఏకైక మార్గము (*తథా అపరే చ ఆత్మసమాధి యోగ బలేన జిత్వా ప్రకృతిం బలిష్ఠామ్ । త్వామ్ ఏవ ధీరాః పురుషం విశన్తి తేషాం శ్రమః స్యాత్ న తు సేవయా తే ॥* 3-5-46). స్వామీ ! మమ్ములను సృష్టి చేసావు. కానీ మేము అసమర్థులము మేము త్రిగుణములు కలవారము. మేము నీవారలము. మాకు శక్తి ఇచ్చి మమ్ములను కలిపిన నీ సృష్టికార్యములో పాల్గొనగలము. ఎలాంటి సమయంలో ఎలా పూజ చేయాలో చెప్పు చేస్తాము (*తత్ తే వయం లోక సిసృక్షయా ఆద్య త్వయా అనుసృష్టాః త్రిభిః ఆత్మభిః స్మ । సర్వే వియుక్తాః స్వవిహారతన్త్రం న శక్నుమః తత్ ప్రతిహర్తవే తే ॥* 3-5-47). మాకు, అన్ని జీవులకు అన్నము పెట్టిన దానిని నీకు అర్పించి తింటాము. అప్పుడు జీవులందరు మరియు మేము ఎట్టి బాధలకు గురికాక యజ్ఞమున నీకు హవ్యములను (భోగ్యవస్తువులను) సమర్పిస్తాము. అపుడు జీవులన్నియును ఎట్టి బాధలకు గురికావు (*యావత్ బలిం తే అజ హరామ కాలే యథా వయం చ అన్నం అదామ యత్ర । యథా ఉభయేషాం తే ఇమే హి లోకాః బలిం హరన్తః అన్నం అదన్తి అనూహాః ॥* 3-5-48).

నీవే కూటస్థుడవు. అవికారివి. సృష్టికర్తవు, అజుడవు. జీవుల గుణకర్మలకు యోనివి. నిత్యుడవు. సృష్టి రహస్యము తెలిసినవాడవు. ప్రకృతి యందు నీ శక్తి వల్ల మేము ఆవిర్భవించాము. విఘ్నములు లేకుండా మమ్ములను అన్వయము చేయగలవు (*త్వం నః సురాణామ్ అసి స అన్వయానామ్ కూటస్థః ఆద్యః పురుషః పురాణః । త్వం దేవ శక్త్యాం గుణకర్మయోనౌ రేతః తు అజాయాం కవిం ఆదధే అజః ॥* 3-5-49).

మహత్తత్త్వము నుండి మేము పుట్టాము. మా కర్తవ్యమేమిటో తెలిపిన, మాకు జ్ఞానక్రియాశక్తులు ఇచ్చిన నీవు చెప్పినట్లు చేయగలము. మాకు కండ్లు ఇచ్చిన నిన్ను చూస్తాము. నీవు చెప్పే పనిచేస్తాము. నీ ఆజ్ఞను పాటిస్తాము. మేము నీ కృపకు పాత్రులము కాగలము. నిన్ను శరణువేడుచున్నాము (*తతః వయం సత్ప్రముఖాః యదర్థే బభూవిమ ఆత్మన్ కరవామ కిం తే । త్వం నః స్వచక్షుః పరిదేహి శక్త్యా దేవ క్రియార్థే యత్ అనుగ్రహాణామ్ ॥* 3-5-50).

ఇలా ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతల ప్రార్థన విని, వారి అసక్తతను - చేతకానితనమును గ్రహించి, స్వామి కాలుడై (కాలదేవత, కాళీ) చేష్టారూపములో ఆ అచేతన 23 గణములలో (మహత్తత్త్వము లేక బుద్ధి, జ్ఞానము, అహంకారము, పంచ భూతములు, పంచ తన్మాత్రలు, మనస్సు, పంచ జ్ఞానేంద్రియములు మరియు పంచ కర్మేంద్రియములు) ప్రవేశించగనే వాటి కార్యక్రమాలు మొదలైనవి (*ఋషిః ఉవాచ - ఇతి తాసామ్ స్వశక్తీనాం సతీనాం అసమేత్య సః ప్రసుప్త లోకతన్త్రాణాం నిశామ్య గతిం ఈశ్వరః ॥* 3-6-1),

(*కాలసంజ్ఞాం తదా దేవీం బిభ్రత్ శక్తిం ఉరుక్రమః । త్రయోవింశతి తత్త్వానాం గణమ్ యుగపత్ ఆవిశత్॥* 3-6-2), ఈ విధముగా భగవంతుడు ఇరువదిమూడు తత్త్వములలో ప్రవేశించి, తన క్రియాశక్తి ద్వారా వాటిని అన్నింటిని సమ్మిళితమొనర్చెను. పిమ్మట జీవులను జాగృతమొనర్చెను. అనగా నిద్రావస్థలోనున్న జీవులను కర్మలు చేయమని మేల్కొలిపెను (*సః అనుప్రవిష్టః భగవాన్ చేష్టారూపేణ తమ్ గణమ్ । భిన్నం సంయోజయామాస సుప్తం కర్మ ప్రబోధయన్ ॥* 3-6-3).

దైవశక్తి పొందిన 23 తత్త్వాలలోకి పురుషుడు ప్రవేశించగనే ఆ దివ్య కారణజలములో బంగారు అండకోశము ఏర్పడింది. విశ్వసృష్టికి కావలసిన అన్ని గణములు (23) స్వామి ప్రవేశంతో అన్యోన్యంగా పనిచేసి చరాచరలోకాలను ఏర్పరచినాయి. ఇదే విరాట్ పురుషుడు - విశ్వరూపుడు - అధిపురుషుడు - కారణోదకశాయి - హిరణ్మయుడు (3-26-51), (*ప్రబుద్ధ కర్మా దైవేన త్రయోవింశతికః గణః । ప్రేరితః అజనయత్ స్వాభిః మాత్రాభిః అధిపూరుషమ్ ॥* 3-6-4), (*పరేణ విశతా స్వస్మిన్ మాత్రయా విశ్వసృక్ గణః । చుక్షోభ అన్యోఅన్యం ఆసాద్య యస్మిన్ లోకాః చరాచరాః ॥* 3-6-5).

అండకోశమున ఎన్నో కోట్ల అండరాశులు, వీటిలో లోకాలు ఏర్పడ్డాయి. అండకోశములు ఆవరించి నీరు, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము, అహంకారము, బుద్ధిజ్ఞానము లేక మహత్తత్త్వము, ప్రధానము అను పంచ భూతముల పొరలు ఒకదానికంటె మరొకటి పది రెట్లు పెద్దగా వ్యాపించినాయి (3-26-52). ఇదే సర్వకారణకారణుడైన విష్ణుమూర్తి యొక్క విరాట్ విశ్వరూపము, అంతు చిక్కని లీల (*వికారైః సహితః యుక్తైః విశేష ఆదిభిః ఆవృతః । అండకోశః బహిః అయం పంచాశత్ కోటి విస్తృతః ॥* 3-11-40). (*దశోత్తరాధికైః యత్ర ప్రవిష్టః పరమాణువత్ । లక్ష్యతే అన్తర్గతాః చ అన్యే కోటిశః హి అండరాశయః ॥* 3-11-41), (*తత్ ఆహు అక్షరం బ్రహ్మ సర్వకారణ కారణమ్ విష్ణోః ధామ పరం సాక్షాత్ పురుషస్య మహాత్మనః ॥* 3-11-42).

ఈ లోకాలన్నీ గల ప్రతి అండరాశులలోకి గర్భోదకశాయి - హిరణ్మయుడు - అహంకార ప్రతిమ - వేయిపడగల ఆదిశేషుడు ప్రవేశించి ఆయన శరీరచెమట ద్వారా ఏర్పడ్డ దివ్యగర్భజలంలో 1000 సంవత్సరములు యోగనిద్రలో ఉండి అన్ని జీవరాశులను మేల్కొలిపాడు. కర్మతంత్రుడై జీవులకు వారి వారి కర్మఫలితములను విభజించాడు (3-6-6, 3-26-53) (*హిరణ్మయః సః పురుషః సహస్ర పరివత్సరాన్। అండకోశ ఉవాస అప్సు సర్వసత్త్వ ఉప బృంహితః॥* 3-6-6). ఆ విరాడ్రూపము విశ్వసృష్టి చేయు తత్త్వముల గర్భము (కార్యము). అది జ్ఞాన, క్రియా, ఆత్మశక్తులచే సంపన్నమైనది. ఈ శక్తులద్వారా ఆ విరాడ్రూపము స్వయముగా తనను క్రమేణ ఒకటి (హృదయము), పది (పంచ ప్రాణములు, పంచ ఉపప్రాణములు), మూడు (ఆధ్యాత్మిక, ఆధిదైవిక, ఆధిభౌతిక) రూపములుగా విభజించుకొనెను (*సః వై విశ్వసృజాం గర్భః దేవ కర్మ ఆత్మ శక్తిమాన్ । విబభాజ ఆత్మనా ఆత్మానాం ఏకధా దశధా త్రిధా ॥* 3-6-7). ఈ విరాట్పురుషుడే మొదటివాడు అగుటవలన సమస్త జీవులకు అంతరాత్మగా పరమాత్మగా వెలసిల్లుతాడు. విరాట్పురుషుడు మొదట అభివ్యక్తుడగుటవలన భగవంతుని యొక్క మొదటి అవతారము.

జీవరాశులన్నియు ఈ విరాట్‌పురుషుని యందే విరాజిల్లుచున్నవి (*ఏషః హి అశేష సత్త్వానాం ఆత్మా అంశః పరమాత్మనః । ఆద్యః అవతారః యత్ర అసౌ భూతగ్రామః విభావ్యతే ॥* 3-6-8).

విరాట్ పురుషునకు అవయవములు, ఇంద్రియములు, బుద్ధి, హృదయము, చిత్తము, అభిమాన అహంకారములు, మనస్సు ఏర్పడుట: (3-26-వ అధ్యాయము కూడా చూడుడు).

విరాట్ పురుషుడు - హిరణ్మయ పురుషుడు లేక పరమాత్మ 1000 సంవత్సరములు దివ్యగర్భజలంలో (3-6-6) యోగనిద్రలో ఉండి జీవుల స్వరూప స్వభావము నిర్ణయించాడు (*భూత గ్రామః విభావ్యతే* 3-6-8). కర్మాత్ముడైన మొదటి పురుషుడు (స్వామి), జీవాత్మల వ్యక్తిరూపాలను ఇవ్వసాగాడు- ఎలా అంటే ఏకధా, దశధా, త్రిధా (3-6-7). త్రిధా అనగా స-ఆధ్యాత్మః (అనుభవించేది - శరీరము, మనస్సు), స - ఆధిదైవః (అనుభవింపబడేది - ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు), స-ఆధిభూతః (అనుభవింపచేసేది - ఇంద్రియములు) (*సాధ్యాత్మః సాధిదైవశ్చ సాధిభూత ఇతి త్రిధా* 3-6-9); *విరాట్ ప్రాణః దశవిధః ఏకధా హృదయేన చ* (3-6-9) - దశ విధా అనగా ఇంద్రియాలను పని చేయించేవి 5 ప్రాణములు లేక ప్రాణవాయువులు మరియు శరీరమును నడిపేవి మరో 5 ప్రాణములు లేక ప్రాణవాయువులు. శరీరములోని ప్రతీ కదలిక, ప్రతీ పని వాయువు వల్లనే. అవి ఏమిటో చూద్దాం. ప్రాణ వాయువు (ముక్కు ద్వారా ఊపిరితిత్తులు), అపానవాయువు (ఉపస్థ రంధ్రము ద్వారా బయటకు వచ్చేది విషవాయువు). సమాన వాయువు (నాభి కడుపులోని చప్పుళ్ళు - జీర్ణక్రియకు ఉపయోగము-Balancing reservoir of life airs). ఉదాన (గొంతు, త్రేణుపు, ఎక్కిళ్ళు), వ్యాన వాయువు (రక్తనాళములలో రక్తము ద్వారా శరీరమంతటా వ్యాపించేది) - ఇవి పంచ ప్రాణములు శరీరములో ఉండి శరీరమును, ఇంద్రియములను పనిచేయించేవి. నాగ (కన్నులు కనురెప్పల కదలికలు, నోరు, చెవి, ముక్కు మొదలగునవి పని చేయించేవి). కృకర (తుమ్ము), దేవదత్త (ఆవలింత), కూర్మ (శరీర కదలికలు), ధనంజయ (స్పందన, స్పర్శ) - ఇవి మరో పంచ ప్రాణవాయువులు. ఇలా ఈ విరాడ్రూపము ఆధ్యాత్మము, ఆధిభూతము, ఆధిదైవము - అను మూడు విధములగు రూపములతోను, విలసిల్లుచున్నది. (*సాధ్యాత్మః సాధిదైవశ్చ సాధిభూత ఇతి త్రిధా । విరాట్ ప్రాణః దశవిధః ఏకధా హృదయేన చ ॥* 3-6-9).

ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలకు స్వామి శక్తిని ఇవ్వగానే, వారు వారి వారి కార్యాలను స్వామిని ఆధారంగా చేసుకొని మొదలు పెట్టసాగారు (*స్మరన్ విశ్వసృజాం ఈశః విజ్ఞాపితం అధోక్షజః । విరాజం అతపత్ స్వేన తేజసా ఏషాం వివృత్తయే ॥* 3-6-10). జీవులకు కర్మానుసారంగా శరీర అవయవాలు ఏర్పడ్డాయి. ఆ విరాట్‌పురుషుడు జాగృతము కాగానే శరీరమున అధిష్ఠానదేవతల కొరకు ఏర్పరచిన స్థానములను గూర్చి తెలిపెదను వినుము. లోకపాలకుడైన అగ్ని దేవత నోటిలో ప్రవేశించగానే వాక్కులు మొదలయినవి. అగ్నిని శాంతపరచుటకు నాలుకపై వరుణుడు దేవత ప్రవేశించాడు, ఈయన వల్లనే నాలికపైన నీరు ఊరుతుంది. అక్కడ రుచి, రసము గ్రహించే శక్తి పుట్టింది. అగ్ని ప్రక్కనే నీరు ఉంటుంది (*అథ తస్య అభితప్తస్య కతిధా ఆయతనాని హ । నిరభిద్యన్త దేవానాం తాని మే గదతః శృణు ॥* 3-6-11,

తస్య అగ్నిః ఆస్యమ్ నిర్భిన్నం లోకపాలః ఆవిశత్ పదమ్। వాచా స్వ అంశేన వక్తవ్యం యయా అసౌ ప్రతిపద్యతే ॥ 3–6–12, *నిర్భిన్నం తాలు వరుణః లోకపాలః ఆవిశత్ హరేః । జిహ్వయా అంశేన చ రసం యయా అసౌ ప్రతిపద్యతే ॥* 3–6–13). అశ్వినీ దేవతలు నాసికలో రెండు నాసాపుటములలో జ్ఞానేంద్రియముతో ప్రవేశించగానే ఘ్రాణముతో గంధమును గ్రహించే శక్తి వచ్చింది (*నిర్భిన్నే అశ్వినౌ నాసే విష్ణోః ఆవిశతామ్ పదమ్ । ఘ్రాణేన అంశేన గన్ధస్య ప్రతిపత్తిః యతః భవేత్ ॥* 3–6–14). త్వష్ట లోకపాలకుడు అయిన సూర్యుడు తన నేత్రేంద్రియముతో కన్నులో ప్రవేశించగానే చక్షుర్ ఇంద్రియము పనిచేయుట మొదలైంది. రూపము గ్రహించే శక్తి కన్నుకు కలిగింది. వాయుదేవుడు చర్మంలో ప్రవేశించడం వల్ల త్వక్ ఇంద్రియము పని చేయుట వల్ల జీవునకు స్పర్శ జ్ఞానము కలిగింది (*నిర్భిన్నే అక్షిణీ త్వష్టా లోకపాలః ఆవిశత్ విభోః। చక్షుషా అంశేన రూపాణాం ప్రతిపత్తిః యతః భవేత్ ॥* 3–6–15, *నిర్భిన్నాని అస్య చర్మాణి లోకపాలః అనిలః ఆవిశత్ । ప్రాణేన అంశేన సంస్పర్శం యేన అసౌ ప్రతిపద్యతే ॥* 16). దిక్కుల లోకపాలకులు కర్ణములలోకి ప్రవేశించగానే శ్రోత్రేంద్రియము శబ్దమును గ్రహించుట మొదలిడినది (*కర్ణౌ అస్య వినిర్భిన్నౌ ధిష్ణ్యం స్వం వివిశుః దిశః । శ్రోత్రేణ అంశేన శబ్దస్య సిద్ధిం యేన ప్రపద్యతే ॥* 3–6–17). ఓషధీ దేవతలు చర్మరోమములలో ప్రవేశించుట వల్ల ధాతువుల వికారము వల్ల చెమట, చర్మరక్షణ మరియు దురద మొదలైనది (*త్వచమ్ అస్య వినిర్భిన్నాం వివిశుః ధిష్ణ్యం ఓషధీః । అంశేన రోమభిః కండూం యైః అసౌ ప్రతిపద్యతే ॥* 3–6–18). పిమ్మట ఆ విరాట్‌పురుషుని శరీరమునందు శిశ్నము ఉత్పన్నమయ్యెను. మేఢ్రము లేక శిశ్నము (జననేంద్రియము)న ప్రజాపతి ప్రవేశించడం వల్ల వీర్యము (రేతస్సు) ఉత్పత్తి, దాని ద్వారా ఆనందముతో కూడిన సంతానోత్పత్తి, దాన్ని అనుభవించే అవకాశము కలిగింది (*మేఢ్రం తస్య వినిర్భిన్నం స్వధిష్ణ్యం కః ఉపావిశత్। రేతసాంశేన యేన అసౌ ఆనన్దం ప్రతిపద్యతే॥* 3–6–19). ఆ తర్వాత విరాట్‌పురుషుని శరీరమందు గుదము ఉత్పన్నమాయెను. పాయువు (గుదము)న మిత్రదేవత ప్రవేశించడ వల్ల పాయు ఇంద్రియము పనిచేయుటవల్ల మల విసర్జనకు అవకాశము ఏర్పడినది (*గుదం పుంసః వినిర్భిన్నం మిత్రః లోక ఈశః ఆవిశత్। పాయునా అంశేన యేన అసౌ విసర్గం ప్రతిపద్యతే ॥* 3–6–20). విరాట్‌పురుషునకు చేతులు ఏర్పడినవి. ఆ చేతులలోకి ఇంద్రుడి అంశ ప్రవేశించడం వల్ల పాణి ఇంద్రియము పనిచేయుట మొదలిడి ఇచ్చుట, పుచ్చుకొను వర్తకవృత్తి మొదలిడినది (*హస్తౌ అస్య వినిర్భిన్నౌ ఇంద్రః స్వః పతిః ఆవిశత్ । వార్తయా అంశేన పురుషః యయా వృత్తిం ప్రపద్యతే।* 3–6–21). విష్ణు అంశ పాదమున చేరుట వల్ల నడక మొదలైనది (*పాదౌ అస్య వినిర్భిన్నౌ లోక ఈశః విష్ణుః ఆవిశత్ । గత్యా స్వ అంశేన పురుషః యయా ప్రాప్యం ప్రపద్యతే ॥* 3–6–22). అందుకే భయం వస్తే విష్ణుమూర్తి కాళ్ళలో ఉంటాడు కావున కాళ్ళు పట్టుకుంటాము.

వాగీశుడి అంశ (బ్రహ్మదేవుడి అంశ) బుద్ధిలో చేరడం వల్ల ఆలోచన, బోధన అనే అంశతో తెలియవలసిన దాన్ని తెలుసుకుంటాము (*బుద్ధిం చ అస్య వినిర్భిన్నాం వాక్ ఈశః ధిష్ణ్యం ఆవిశత్ । బోధేన అంశేన బోద్ధవ్యమ్ ప్రతిపత్తిః యతః భవేత్ ॥* 3–6–23). ఆ తర్వాత ఏర్పడ్డ హృదయమున అధిష్ఠాన దేవత అయిన

చంద్రుడి అంశ ప్రవేశించడం వల్ల మనస్సు అనే అంశ అక్కడ ఏర్పడింది. మనస్సు వికారానికి హేతువు. బుద్ధి ప్రాబల్యం ఉంటేనే నిగ్రహింపబడుతుంది (*హృదయం చ అస్య నిర్భిన్నం చంద్రమా ధిష్ణ్యం ఆవిశత్ । మనసా అంశేన యేన అసౌ విక్రియాం ప్రతిపద్యతే ॥* 3-6-24), (*చంద్రో మనసో జాయతే*). అంతరాత్మలో లేక అంతఃకరణములో అభిమాన అధిష్ఠాన దేవత అయిన శివుడి అంశ ప్రవేశించడం వల్ల అభిమానము (అహంకారము) మొదలైంది. ఏ పని చేయాలో నిశ్చయించేది, అంతఃకరణము లేక అంతరాత్మ. అక్కడే అహంకారము ఉంటుంది. (అందుకే నీ అంతరాత్మతో పనిచేయి, అంతరాత్మ ఎలా చెపితే అలా చేయి అని అంటాము). కర్తవ్యమును నిశ్చయించేది అంతఃకరణము-అభిమానము (decision making body) (*ఆత్మానం చ అస్య నిర్భిన్నం అభిమానః ఆవిశత్ పదమ్ । కర్మణా అంశేన యేన అసౌ కర్తవ్యం ప్రతిపద్యతే ॥* 3-6-25). పరిశోధన, పరిశీలించుట చేసేది చిత్తము (Consciousness, సత్త్వము). దీనివల్ల విజ్ఞానము పొందగలుగుతారు. సూక్ష్మ ప్రతిపత్తి విశ్లేషణ చేసేది చిత్తము. ఇది బ్రహ్మదేవుని అధిష్ఠానము. ఇది మహా అంశ-మహా భూత అంశ-ఆత్మాంశ-బ్రహ్మ యొక్క స్వరూప అంశ (*సత్త్వం చ అస్య వినిర్భిన్నం మహాన్ ధిష్ణ్యం ఉపావిశత్ । చిత్తేన అంశేన యేన అసౌ విజ్ఞానం ప్రతిపద్యతే ॥* 3-6-26). ఇలా విరాట్ పురుషుడి అన్ని అవయవాలు వాటిలోకి ప్రవేశించిన ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు, ఇంద్రియాలు పనిచేయడం, హృదయము, మనస్సు, బుద్ధి, అంతఃకరణము (చిత్తము), అభిమానము లేక అహంకారముతో విరాట్ పురుషుడు సకల జీవరాసులతో విరాజిల్లాడు.

విరాట్‌పురుషునిలో ముల్లోకములు వెలయుట

ఆ విరాట్‌పురుషుని శిరస్సు నుండి స్వర్గలోకములు, పాదముల నుండి పృథివి (భూలోకములు), నాభి నుండి అంతరిక్షమున గల భువర్‌లోకములు ఏర్పడెను. అందు క్రమముగా సత్త్వ, రజ, స్తమోగుణముల పరిణామ రూపములైన దేవతలు, మనుష్యులు, భూతప్రేతాదులు కన్పడుచున్నారు. వీరిలో దేవతలు సత్త్వగుణముయొక్క ఆధిక్యము వలన స్వర్గలోకమునందును, మనుష్యులు మరియు వారికి ఉపయోగపడునట్టి గోవులు మొదలగు జీవులు రజోగుణాతిశయముచే రాజసకర్మల భోగానుభవములకు అనుగుణమైన భూలోకములందు నివసింతురు. తమోగుణము అధికముగాగల భూతప్రేతాదులు రుద్రునకు పార్షదులుగా మసలుకొనుచు, భగవంతునకు నాభిస్థానమైన (భూమ్యాకాశములకు మధ్యగల) అంతరిక్షలోకములయందు వసింతురు. విరాట్‌పురుషుని శిరస్సు ద్యులోకము లేక దేవలోకము లేక దివలోకము - (సువః) - వారు సత్త్వగుణసంపన్నులు. విరాట్ పురుషుడి నాభి ప్రదేశమున అనగా ఆకాశమునగల భువర్‌లోకములు (ఖం లోకాలు) లేక అంతరిక్షమునగల లోకములలో (వ్యోమ లోకాలు) భూత ప్రేత పిశాచ గణములు (రుద్రపార్షాదులు) (భువః) తామసగుణసంపన్నులై ఉంటారు. మరియు విరాట్ పురుషుని పాదముల వద్ద భూలోకాలు (భూః) లేక ధరాలోకములు వెలసిల్లినాయి. ఇందు రాజసిక సంపన్నులు అయిన మానవులు వెలసినారు. ఈ మూడులోకములలో - అనగా ముల్లోకాలలో (భూః భువః సువః) మూడు గుణములు గల జీవుల నివాసము ఏర్పరచబడినది (ఈ ముల్లోకాలు ఏర్పరచిన సవితుమండల చక్రవర్తి అయిన నారాయణుడు

నన్ను రక్షించుగాక ! – ఇది గాయత్రీ మంత్ర అర్థము – *ఓం భూర్ భువః సువః తత్* (*శిర్ష్ణః అస్య ద్యౌః ధరా పద్భ్యాం ఖం నాభేః ఉదపద్యత। గుణానాం వృత్తయః యేషు ప్రతీయన్తే సురాదయః ॥* 3-6-27), (*ఆత్యన్తికేన సత్త్వేన దివమ్ దేవాః ప్రపేదిరే। ధరాం రజః స్వభావేన పణయః యే చ తాన్ అను॥* 3-6-28), (*తార్తీయేన స్వభావేన భగవత్‌నాభిం ఆశ్రితాః । ఉభయోః అన్తరమ్ వ్యోమ యే రుద్రపార్షదాం గణాః ॥* 3-6-29).

విరాట్ పురుషుని నుండి వర్ణాశ్రమాలు ఏర్పడుట:

విరాట్ పురుషుని ముఖము నుండి వచ్చినవారు ముఖ్యులు – వారు అధ్యయన ప్రధానులు, గురువులు, ముఖము యొక్క వ్యాపారము కలవారు అనగా వేదము చదువుట, చెప్పుట, నేర్చుకొనుట చేసేవారు – వారే బ్రాహ్మణులు, గురువులు (*ముఖతః అవర్తత బ్రహ్మ పురుషస్య కురు ఉద్వహ। యః తు ఉన్ముఖత్వాత్ వర్ణానాం ముఖ్యః అభూత్ బ్రాహ్మణః గురుః ॥* 3-6-30). విరాట్ పురుషుని బాహువుల నుండి రక్షణ కల్పించే క్షత్రియులు ఏర్పడ్డారు. వీరు ఇతర వర్ణములవారిని ఆపదలనుండి, దుర్మార్గముల నుండి రక్షించేవారు (*బాహుభ్యః అవర్తత క్షత్రం క్షత్రియః తత్ అనువ్రతః । యః జాతః త్రాయతే వర్ణాన్ పౌరుషః కంటక క్షతాత్ ॥* 3-6-31). విరాట్ పురుషుని తొడల నుండి – పిక్క బలముతో వ్యవసాయము వల్ల ధాన్యము, బీజములు, గోవులు, వర్తకము వృద్ధి చేయు వైశ్యులు ఏర్పడ్డారు (*విశః అవర్తన్త తస్య ఊర్వోః లోకవృత్తికరీః విభోః। వైశ్యః తత్ ఉద్భవః వార్తాం నృణాం యః సమవర్తయత్ ॥* 3-6-32). ఈ మూడు ఆశ్రమవాసులు సరిగా పనిచేయాలంటే పాదబలము కలవారు అవసరము. పాదవ్యాపారము చేయువారు శూద్రులు. శూద్రుల సేవతోటే ధర్మం నిలబడుతుంది. వీరి సేవలచే శీఘ్రమే శ్రీహరి సంతోషము చెందుతాడు. పనులు చేయడం వల్లనే వీరికి ముక్తి కలుగుతుంది. వీరు విరాట్ పురుషుని పాదముల నుండి ఆవిర్భవించారు (*పద్భ్యాం భగవతః జజ్ఞే శుశ్రూషా ధర్మ సిద్ధయే। తస్యాం జాతః పురా శూద్రః యత్ వృత్త్యా తుష్యతే హరిః ॥* 3-6-33). మన శరీర అవయవాలన్నింటిని సమమైన జాగ్రత్తతోనే చూసుకుంటాము. పాదములు నీచస్థానములని వాటి యందు అశ్రద్ధ చేయము కదా ! మొత్తం శరీరమును నిలబెట్టేది మనకాళ్ళు కదా ! అలాగే సంఘం నడవాలంటే అన్ని పనులు చేసే వారు ఉండాలి. అందరిని గౌరవించేవాడే మానవుడు. పని ఎగ్గొట్టి తిరిగేవాడే నీచుడు. నీచులను దూరంగా ఉంచాలి.

శూద్రః సాధుః (ధర్మరక్షణకై బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులకు సేవ, పని చేస్తూనే ముక్తి పొందేవారు), స్త్రీ సాధుః (యజ్ఞ యాగాదులు చేయ అవసరము లేకుండా, ధర్మరక్షణలోగల భర్త సేవలోనే ముక్తి పొందేవారు. భర్త చేసే పుణ్యకర్మలను పంచుకునేవారు, భర్త చేసే పాపపు కర్మలు అంటనివారు. భార్య చేసే పాపమును భర్త పంచుకుంటాడు కానీ భర్త చేసే పాపము భార్యకు అంటదు), కలిః సాధుః అన్నారు (కలికాలములో భగవన్నామ స్మరణతోటే ముక్తి. అయితే నామాపరాధము లేని భగవన్నామస్మరణ ఉండాలంటే దానధర్మాలు అవసరము. దానధర్మాల వల్ల జ్ఞానవైరాగ్యాలు మరియు నామము యందు ఆసక్తి కలుగుతాయి. దానము లేని జపములు, కీర్తనలు, భజనలు వ్యర్థము. అయితే అపాత్రాదానము చేయరాదు – మహాభారతము).

వర్ణ-ఆశ్రమవాసులు అందరూ వారి వారి వర్ణాశ్రమధర్మాలను అనుసరించి, వారికి ఉన్న బుద్ధి జ్ఞానములను కౌశల్యతను వారు చేసే కర్మలయందు ప్రదర్శిస్తూ, ఆ కర్మల ఫలితములను స్వామికి అర్పిస్తూ తమ తమ వృత్తులతో గురువును, శ్రీహరిని సేవించినచో వికారము చెందే లక్షణము గల మనస్సు వికారము చెందక, మలినము అంటక నిర్మాల్యముతో ఉండి పవిత్రత చెందుతుంది. అట్టివారు రాగద్వేషాలకు లోనుకారు అదే మానవ జీవిత లక్ష్యము కావాలి (*ఏతే వర్ణాః స్వధర్మేణ యజన్తి స్వగురుమ్ హరిమ్ । శ్రద్ధయా ఆత్మ విశుద్ధ్యర్థం యత్ జాతాః సహ వృత్తిభిః ॥* 3-6-34). (అన్ని ధర్మములను సిద్ధించుటకు సేవయే అనగా కర్మలు అనగా పనులు చేయుటయే మూలము. సేవలేనిదే ఏ ధర్మము గూడ నెరవేరదు. కనుక సకల ధర్మములకును మూలమైన సేవాధర్మమును నిర్వహించు శూద్రులు అన్ని వర్ణములవారిలో గొప్పవారు. బ్రాహ్మణుల ధర్మము శాస్త్రపఠనము, శాస్త్రబోధ. క్షత్రియుల ధర్మము జనులకు రక్షణ ఇచ్చుట మరియు సుఖభోగములను కల్పించుట. వైశ్యధర్మము గోసేవ మరియు వ్యవసాయము- ఈ విధముగా ఎల్లరకును ఆర్థికలాభములను సమకూర్చుట. శూద్రుల ధర్మము మాత్రము అన్ని వర్ణముల వారికి అనగా సంఘమున కాయకష్టములుచేసి ధర్మమును సిద్ధింపజేయుట. ఈ విధముగా మొదటి మూడువర్ణములవారి ధర్మములు అన్యపురుషార్థములకొరకే గానీ, శూద్రుల ధర్మము స్వపురుషార్థము కొరకే. అందువలన వీరి సేవావృత్తివలన భగవంతుడు శీఘ్రముగా ప్రసన్నుడగును. కావున, ఎవ్వరివల్ల సర్వజీవులకు ఉపాధి కల్పింపబడినదో, ఎవ్వరివల్ల జీవులకు కర్మలు చేయు శక్తి మరియు జ్ఞానము కలిగినదో, ఎవరికి సర్వవ్యాపక శక్తి గలదో అట్టి భగవంతునకు జీవులు తమతమ బుద్ధిలో పుట్టిన స్వాభావిక మంచి కర్మలద్వారా పనులు చేయుటద్వారా స్వామిని పూజించాలి. అదే పూజావిధానము. అప్పుడే వారికి సిద్ధి కలుగుతుంది. సకలప్రాణుల ఉత్పత్తి పరమేశ్వరునినుండియే ఏర్పడినది. సమస్త జగత్తూ ఆ సర్వేశ్వరునిచేతనే వ్యాప్తమైయున్నది. కనుక అన్ని వర్ణములవారును తమ తమ స్వాభావికకర్మలద్వారా ఆ పరమేశ్వరుని పూజించి, పరమసిద్ధిని పొందుదురు- *యతః ప్రవృత్తిర్భూతానాం యేన సర్వమిదం తతమ్ । స్వకర్మణా తమభ్యర్చ్య సిద్ధిం విందతి మానవః ॥* (గీత. 18-46). ఈ కర్మసిద్ధాంతము కష్టమైనను, ఇది చేయుటలో నైపుణ్యత లేకపోయినను దీనిని వదలరాదు (*శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః పరధర్మాత్ స్వనుష్ఠితాత్ । స్వభావనియతం కర్మ కుర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషమ్ ॥* గీత-18-47).

స్వామి యోగమాయ బలముతో కర్మతంత్రుడై జీవులకు వారికి తగ్గ శరీరములను జోడించి లోకాలను సృష్టి చేసి తనలో ఇముడ్చుకొన్న ఆ విరాట్ పురుషుని వర్ణన ఎవ్వరూ సంపూర్ణముగా చేయలేరు (*ఏతత్ క్షత్తః భగవతః దైవకర్మ ఆత్మరూపిణః । కః శ్రద్ధధ్యాత్ ఉపాకర్తుమ్ యోగమాయా బల ఉదయమ్ ॥* 3-6-35). అయినా, నేను విన్నది, నా బుద్ధికి అందినది తెలియజేసాను. ఇలా స్వామి కీర్తిని, పనులను- వాక్కుల ద్వారా నేను కీర్తించడం వల్ల నా నాలుక ఈ కొద్దిపాటి మంచి అయినా చేస్తోంది. ఇలా చెప్పడం వల్ల కొంచెముసేపైనా నా నాలుక చెడ్డపని చేయక ఉంటుంది (*తథా అపి కీర్తయామి అంగ యథా మతి యథా శ్రుతమ్ । కీర్తిమ్ హరేః స్వామ్ సత్కర్తుమ్ గిరమ్ అన్యాభిధా అసతీమ్ ॥* 3-6-36). మానవుల

వాక్కులకు ఏకాంతలాభం స్వామి గుణానుసంధానం చేయడమే. స్వామి గుణములు పలుకుట నోటికి లాభము. వాటిని వినుట మన చెవులకు లాభము అని మైత్రేయుడు తన నిరహంకారమును వెలిబుచ్చాడు విదురునితో. మైత్రేయుడు ఎంతటి భాగవతోత్తముడో అర్థము చేసుకొనగలరు (*ఏకాన్తలాభం వచసః ను పుంసామ్ సుశ్లోక మౌలేః గుణవాదమ్ ఆహుః । శ్రుతేః చ విద్వద్భిః ఉపాకృతాయాం కథాసుధాయాం ఉపసంప్రయోగమ్ ॥* 3-6-37).

ఇలాంటి విరాట్ పురుషుని అర్థము చేసికొనుటకు, విరాట్ పురుషుని బ్రహ్మాండంలో పుట్టిన బ్రహ్మకు కూడా 1000 సంవత్సరములు పట్టింది (*ఆత్మనః అవసితః వత్స మహిమా కవినా ఆదినా । సంవత్సర సహస్రాన్తే ధియా యోగ విపక్వయా ॥* 3-6-38). ఇది బ్రహ్మకే అర్థము కాని మాయ. అది మహామాయావులను కూడా మోహములో పడేస్తుంది. ఆత్మజ్ఞానము గలవారిని కూడా మోహములో పడేసేది. కావున ఇతరుల గూర్చి చెప్పనేల? (*అతః భగవతః మాయా మాయినామ్ అపి మోహినీ । యత్ స్వయం చ ఆత్మవర్త్మ ఆత్మా న వేద కిం ఉత అపరే ॥* 3-6-39). వేదపండితులు, దేవతలకు కూడా అంతుచిక్కని మాయ (*దైవీ హి ఏషా గుణమయీ మమ మాయా దురత్యయా । మాం ఏవ యే ప్రపద్యంతే మాయాం ఏతాం తరంతి తే ॥* గీత 7-14). కావున స్వామిని జ్ఞానంతో అర్థం చేసుకోవడానికి ఎక్కడిదాకా వాక్కు మనస్సు కూడా వెళ్ళి అర్థంకాక, తెలియక మళ్ళీ వస్తాయో అటువంటి స్వామికి నమస్కారము. మహాత్మా! విదురా! భగవంతుడు అవాఙ్మానసగోచరుడు-వాక్కులకు, మనస్సునకు అందనివాడు. ఆ ప్రభువు యొక్క మహత్త్వమును వేదవచనములుగాని, యోగపరిశుద్ధములైన మనస్సులు గల ఋషులుగాని ఎఱుగజాలరు. అంతేగాదు, బ్రహ్మరుద్రాదిదేవతలు గూడ ఆయనను సమగ్రముగా తెలిసికొనజాలరు. పరిపూర్ణుడైన అట్టి భగవంతునకు నేను పదే పదే ప్రణమిల్లుదును (*యతః అప్రాప్య న్యవర్తన్త వాచః చ మనసా సహ । అహం చ అన్య ఇమే దేవాః తస్మై భగవతే నమః ॥* 3-6-40). (*యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ - తైత్తిరీయ ఉపనిషత్* 2-4-1). కావున ఒక్క భక్తులకే స్వామితత్త్వం అర్థముచేయిస్తాడు (*భక్త్యా మామ్ అభిజానాతి యావాన్ యశ్ చాస్మి తత్త్వతః* - గీత 18-55). తన ఈ విశ్వరూపాన్నే శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునకు చూపాడు కదా !

ఈ విశ్వరూపాన్ని చూసిన అర్జునుడు ఇలా వర్ణించాడు - *అనేక బాహూదర వక్త్రనేత్రమ్ పశ్యామి త్వాం సర్వతో అనంత రూపం । న అంతమ్ న మధ్యమ్ న పునస్ తవాదిమ్ పశ్యామి విశ్వేశ్వర విశ్వరూప ॥* (గీత 11-16). వేదశాస్త్రములోని "పురుష సూక్తము" కూడా ఈ విరాట్ పురుషుని మరియు పాతాళమున వేయి పడగలతో గల ఆదిశేషుని అనగా సంకర్షణుని స్తుతి చేస్తుంది. అతడే సృష్టికర్త. జీవులకు వారి కర్మానుసారము జ్ఞానము మనస్సు బుద్ధి ఇచ్చువాడు. వారు చేసిన కర్మఫలితమును అంటించువాడు. సంకర్షణుడు లేక ఆదిశేషుడికి 1000 పడగలు. అహంకారమునకు వేయిపడగలు ఉంటాయి. అవి మానవుడిలో చేరి బుసకొడుతుంటాయి. ఇవి అణగారాలంటే వీటి దేవత అయిన శివుని ప్రార్థించాలి. శివుడి లాగా జ్ఞానవైరాగ్యాలు కలిగి ఉండాలి. (*ఓం సహస్ర శీర్షం దేవం విశ్వాక్షం విశ్వశమ్భువమ్, విశ్వం*

నారాయణం దేవం అక్షరం పరమ్ పదమ్ - విరాట్పురుష వర్ణన - మంత్రపుష్పము - వేదము). (*ఓం సహస్ర శీర్షా పురుషః సహస్రాక్ష స్సహస్రపాత్ సభూమిం విశ్వతో వృత్వా అత్యతిష్ఠద్దశాంగుళమ్* - పురుష సూక్తము).

జీవునకు సంసార బంధనము ఏల? ఈ సృష్టిచక్రము ఎందులకు?
సంసారనివృత్తిమార్గము తెల్పుట - బ్రహ్మ చేసిన సృష్ట్యాది వివరములు :

విదురుడిచే మైత్రేయమహర్షికి వేసిన ప్రశ్నలు - (3-7 అధ్యాయము).

శ్రీశుక ఉవాచ - సృష్టి ప్రక్రియను విన్న విదురుడు, ఈ సృష్టి అంతా స్వామికి ఎందుకు? ఎందుకు సృష్టి చేస్తున్నాడు. ఒకవేళ ఆయనకు ఇదంతా ఆట అంటే ఆయనకు ఈ కోరిక ఎందుకు? ఆయనకు కోరికలే లేవు కదా? స్వామి పరిపూర్ణుడు ఇలాంటి కోరిక ఏల కలిగింది? (*క్రీడాయాం ఉద్యమః అర్భస్య కామః చిక్రీడిషా అన్యతః । స్వతఃతృప్తస్య చ కథం నివృత్తస్య సదా అన్యతః ॥* 3-7-3). ఆయన చేసిన పై సృష్టి అంతా త్రిగుణములతో కూడినది, మరేమో ఆయనకు ఇలాంటి గుణములు లేవు కదా ! గుణరహిత స్వామి మరి ఎందుకు ఈ గుణక్రియలు చేస్తాడు? నిర్గుణుడు, చిత్‌మయుడు అయిన స్వామి, గుణములతో కూడిన శరీరములను ఏల జీవులకు ఇస్తున్నాడు? (*విదురః ఉవాచ - బ్రహ్మన్ కథం భగవతః చిన్మాత్రస్య అవికారిణః। లీలయా చ అపి యుజ్యేరన్ నిర్గుణస్య గుణాః క్రియాః ॥* 3-7-2).

- త్రిగుణములతోకల విశ్వాన్ని ఎందుకు సృష్టిస్తున్నాడు ఎందుకు లయము చేస్తాడో తెల్పగలరు? (*అస్రాక్షీత్ భగవాన్ విశ్వం గుణమయ్యా ఆత్మమాయయా । తయా సంస్థాపయతి ఏతత్ భూయః ప్రత్యపిధాస్యతి॥* 3-7-4). భగవానుని జ్ఞానము, భగవత్తత్త్వము - దేశ, కాల పరిస్థితులకు భిన్నమైనది. వాటిచే మార్పునొందనిది. అతడు తనకు తానై కాని, ఇతర నిమిత్తముల కారణమునగాని ఎన్నడును నశించడు. అట్టి భగవానునకు మాయతో (అవిద్యతో) ఏమి పని? జీవుడు కాలముతో పాటు ఎందుకు దిగజారి పోతున్నాడు (*దేశతః కాలతః యః అసౌ అవస్థాతః స్వతః అన్యతః । అవిలుప్త అవబోధ ఆత్మా సః యుజ్యేత అజయా కథమ్ ॥* 3-7-5). (సత్యయుగము నుండి కలియుగము వచ్చేసరికి ధర్మక్షీణత జరుగుతోంది ఎలా?). జీవుల బయట మరియు హృదయాలలో అంతటా స్వామి ఉంటాడు కదా ! మరి ఏల జీవుడు దిగజారిపోతున్నాడు? (*భగవాన్ ఏకః ఏవ ఏషః సర్వ క్షేత్రేషు అవస్థితః । అముష్య దుర్భగత్వం వా క్లేశః వా కర్మభిః కుతః ॥* 3-7-6). మహాత్మా! మైత్రేయా! నా అజ్ఞానమువలన సంభవించిన ఈ సంకటము నా మనస్సును మిగుల ఖేదపరచుచున్నది. అందువలన నా మనస్సునందలి తీవ్రమైన మోహమును నానుండి దయతో తొలగింపుము. మనం చేసే తప్పులు స్వామికి ఎందుకు అంటవు? జీవులు అజ్ఞాన సంకటములతో బాధపడుతున్నారు, కావున ఈ విషయములు తెల్పగలరు అని విదురుడు మైత్రేయుని అడిగాడు (*ఏతస్మిన్ మే మనః విద్వన్ ఖిద్యతే అజ్ఞాన సంకటే । తత్ నః పరాణుద విభో కశ్మలం మానసం మహత్ ॥* 3-7-7).

భగవత్ చిత్తుడైన మైత్రేయుడు, భగవత్తత్త్వజిజ్ఞాసి అయిన విదురునకు ఇలా బోధ చేశాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ – సః ఇత్థం చోదితః క్షత్త్రా తత్త్వజిజ్ఞాసునా మునిః। ప్రత్యాహ భగవత్ చిత్తః స్మయన్ ఇవ గతస్మయః ॥* 3–7–8). ఈశ్వరుడి నుండి ముక్తి పొందాలని తాను స్వతంత్రుడు కావాలని జీవుడు భావించి (became rebellious) అవిద్యలో చిక్కుకున్నాడుట – *ఈశ్వరస్య విముక్తస్య కార్పణ్యం ఉత బంధనమ్* (*మైత్రేయః ఉవాచ – సా ఇయమ్ భగవతః మాయా యత్ నయేన విరుధ్యతే । ఈశ్వరస్య విముక్తస్య కార్పణ్యమ్ ఉత బన్ధనమ్ ॥* 3–7–9). కాని ఇది ఆత్మ లక్షణము కాదు – *ఆత్మ విపర్యయః*, తన శిరస్సును తెగగొట్టుకునే లక్షణము. తన శిరస్సును తెగగొట్టుకొని ఆ తర్వాత చూస్తాననుకోవడంలాంటిది– *స్వశిరస్ ఛేదనాదికః* (*యత్ అర్థేన వినా అముష్య పుంసః ఆత్మవిపర్యయః। ప్రతీయతే ఉపద్రష్టుః స్వశిరః ఛేదన ఆదికః ॥* 3–7–10). ఇది ఎలాంటిదంటే, చంద్రుని నీటి తరంగములలో కదలినట్టు చూస్తూ ఇది సత్యమనుకోవడం లాంటి మూర్ఖత్వమైన పని – *ఆత్మనః అనాత్మనః* (*యథా జలే చన్ద్రమసః కంప ఆదిః తత్ కృతః గుణః । దృశ్యతే అసన్ అపి ద్రష్టుః ఆత్మనః అనాత్మనః గుణః ॥* 3–7–11). ఈ మూర్ఖత్వము పోవాలంటే భగవత్ భక్తియోగము చేయాల్సిందే, వాసుదేవుడిని శరణాగతి వేడాల్సిందే. వేరే మార్గం లేదు. మానవుడు నిష్కామభావముతో ధర్మములను ఆచరించినప్పుడు అతనిపై భగవత్కృప ప్రసరించును. భక్తియోగము ద్వారా అతని భ్రమలు అన్నియును మెల్లమెల్లగా తొలగిపోగా, అతనికి సర్వత్ర బ్రహ్మానుభవమే కలుగును (*సః వై నివృత్తి ధర్మేణ వాసుదేవ అనుకంపయా । భగవత్ భక్తియోగేన తిరోధత్తే శనైః ఇహ ॥* 3–7–12).

జితేంద్రియుడై, ఆత్మదృష్టి కలిగి శ్రీహరిని చేరినచో ఆత్మకు ఆనందం కలుగుతుంది. తన స్వ-స్థానము పొందినవాడై విశ్రమిస్తాడు. అప్పటి దాకా శాంతి లేదు. గాఢనిద్రలో బాధలు లేనట్టుగా, అలాగే, ఇంద్రియాలను స్వామికార్యములో ఉంచిన ఏ బాధలూ ఉండవు (*యదా ఇంద్రియ ఉపరామః అథ ద్రష్టాత్మని పరే హరౌ । విలీయన్తే తదా క్లేశాః సంసుప్తస్య ఇవ కృత్స్నశః ॥* 3–7–13).

స్వామిగుణానుశ్రవణము వల్లనే అన్ని కష్టాలు పోతాయి. స్వామిపాదసేవనం చేయాలి (చెప్పినట్లు చేయాలి). మురారికథలు విన్న, కీర్తించిన, సేవచేసిన ఆత్మ శాంతిని పొందుతుంది. ఆత్మకు పట్టిన అవిద్య తొలగుతుంది (*అశేష సంక్లేశ శమం విధత్తే గుణానువాద శ్రవణం మురారేః । కిం వా పునః తత్ చరణారవిన్ద పరాగసేవా రతిః ఆత్మలబ్ధా ॥* 3–7–14).

అబ్బ ! నాకు అర్థమైంది స్వామితత్త్వము, ఎంతో సంతోషము పొందాను. నా అజ్ఞానము నిర్మూలింపబడింది. అజ్ఞానమే భౌతికవిశ్వసృష్టికి మూలమని గ్రహించాను. అందుకే శ్రీహరి తన మాయను ప్రయోగిస్తాడు. అజ్ఞానులు వారి వారి కర్మానుసారము దానికి వశులవుతారు. భగవంతుడు స్వతంత్రుడు, జీవుడు పరతంత్రుడు. అవిద్యాకారణముగా సంసారబంధములు, అది తొలగిన మోక్షము అని గ్రహించాను అని విదురుడు తెల్పాడు (3–7–15) గురువుగారైన మైత్రేయుడితో (*అపార్థమ్ నిర్మూలమ్* 3–7–16). సుఖములు మనస్సుకే, ఆత్మకు కాదు. ఈ మాయాజగత్తు మోసము చేయిస్తున్నది అందరినీ, దీనికై

సంసారమునకై ప్రాకులాడుట అవిద్యనే (*అర్థ అభావమ్* 3-7-18). మీ సేవ చేసుకొన్న ఈ అవిద్య తొలగుతుంది (*అర్థాభావమ్ వినిశ్చిత్య ప్రతీతస్య అపి న ఆత్మనః । తామ్ చ అపి యుష్మత్ చరణ సేవయా అహం పరాణుదే*॥ 3-7-18). మీ పాదసేవన విలువవల్ల, భాగవతుల సేవవల్ల, నాలోని రాక్షసత్వమును (తేనెలాంటి సంసారమును) ఆ మధుద్విషుడు - తేనెలాంటి సంసారమునకు శత్రువైన దేవుడు (The enemy of the asura Madhu), ఆ శ్రీహరి, మన సంసారమును తొలగించి, ఆయన వద్దకు చేర్చుకుంటాడు (భాగవతుల సేవవల్లనే భగవత్‌భక్తి కలుగుతుంది), ఆయనతో రమించవచ్చు, అన్ని బాధలు తొలుగుతాయి (*యత్ సేవయా భగవతః కూటస్థస్య మధుద్విషః । రతిరాసః భవేత్ తీవ్రః పాదయోః వ్యసన అర్దనః ॥* 3-7-19). (Our curent status is that of a child waiting for the mother - motherless child is at unrest)

అల్పబుద్ధి గలవారికి స్వామికాని స్వామిభక్తుల యందుకాని శ్రద్ధ కలుగదు, కావున వారికి దర్శన భాగ్యము కూడా ఉండదు. ఏ భక్తులైతే దేవదేవుడైన జనార్దనుని కీర్తిస్తారో అట్టి వైకుంఠభక్తుల సేవ మహాయోగులకు మాత్రమే లభిస్తుంది (*దురాపా హి అల్పతపసః సేవా వైకుంఠ వర్త్మసు । యత్ర ఉపగీయతే నిత్యం దేవ దేవః జనార్దనః ॥* 3-7-20).

శ్రీమద్భాగవతమున చర్చకు వచ్చు విషయములు - శ్రీమద్భాగవతమును గురుపరంపరలో వినాలి - ఆ గురుపరంపర వివరణ: కుమార సంప్రదాయము:

విదురుడిచే మరిన్ని ప్రశ్నలు: మహత్తు (The total material subtle entity) లోకి స్వామి ప్రవేశించి దానిని వికారము పొందించుటవల్ల బ్రహ్మాండాలు ఏర్పడ్డాయి (*సృష్ట్వా అగ్రే మహత్ ఆదీని సవికారాణి అనుక్రమాత్ । తేభ్యః విరాజం ఉద్ధృత్య తమ్ అను ప్రావిశత్ విభుః ॥* 3-7-21). కారణజలములో గల విష్ణువు నుండి బ్రహ్మాండాలు భాసించాయి. సృష్టికార్యము మొదలైంది (3-7-22,23), అని మీరు తెలియజేసారు కదా! (3,5,6 అధ్యాయములు). ఇప్పుడు ఆ బ్రహ్మాది విభూతులైన పుత్ర, పౌత్ర, ప్రపౌత్రులతో, వారి వలన వృద్ధిచెందిన వివిధాకారములు గల ప్రజలతో ఈ బ్రహ్మాండము నిండియున్న విషయమును వివరింపుము (*యత్ర పుత్రైః చ పౌత్రైః చ నప్తృభిః సహ గోత్రజైః । ప్రజాః విచిత్ర ఆకృతయః ఆసన్ యాభిః ఇదం తతమ్*॥ 3-7-24). బ్రహ్మ, ప్రజాపతులు, మనువులు ఏర్పడ్డారు కదా ! ఇంకా ఆ వివరాలన్నీ తెలియజేయగలరు (*ప్రజాపతీనాం సః పతిః చక్లుపే కాన్ ప్రజాపతీన్ । సర్గాన్ చ ఏవ అనుసర్గాన్ చ మనూన్ మన్వన్తర అధిపాన్ ॥* 3-7-25). ఓ మైత్రేయా ! దయతో ఈ భూలోకానికి పైన క్రింద ఉన్న లోకాలు, వాటి ప్రమాణాలు, కొలతలు, వాటిలో ఉండే జీవరాసులు, గుణావతారాలు, సర్గ, విసర్గలు, శ్రీనివాసుడి సృష్టి లీలలు, అవతారములు అన్ని వర్ణించగలరు (*ఉపరి అధః చ యే లోకాః భూమేః మిత్ర ఆత్మజ ఆసతే । తేషాం సంస్థామ్ ప్రమాణం చ భూఃలోకస్య చ వర్ణయ ॥* 3-7-26, *తిర్యక్ మానుష దేవానాం సరీసృప పతిత్త్రిణామ్ । వద నః సర్గ సంవ్యూహం గార్భ స్వేద ద్విజ ఉద్భిదామ్ ॥* 27, *గుణ అవతారైః విశ్వస్య సర్గ స్థితి అప్యయ ఆశ్రయమ్ । సృజతః శ్రీనివాసస్య వ్యాచక్ష్వ ఉదార విక్రమమ్ ॥* 28).

అలాగే భూమండలవాసుల వర్ణాశ్రమాలు, వారి లక్షణాలు, ఋషుల జన్మలు, చరిత్రలు, కర్మలు, వేదశాస్త్ర లక్షణము ఇవన్నీ కూడా తెల్పగలరు (*వర్ణాశ్రమ విభాగాన్ చ రూప శీల స్వభావతః । ఋషీణామ్ జన్మ కర్మాణి వేదస్య చ వికర్షణమ్ ॥* 3-7-29). అలాగే యజ్ఞము, యోగము, వివిధ పద్ధతులు సాంఖ్య తంత్ర మొదలగు విద్యల ద్వారా స్వామిని పొందే మార్గాల గూర్చి తెల్పగలరు (*యజ్ఞస్య చ వితానాని యోగస్య చ పథః ప్రభో । నైష్కర్మ్యస్య చ సాంఖ్యస్య తన్త్రమ్ వా భగవత్ స్మృతమ్॥* 3-7-30). అలాగే పాషండ లక్షణములు, విపరీతధర్మాలు, మార్గాలు, అపక్వపద్ధతులు, త్రిగుణ లక్షణములు అన్ని తెల్పవలసినది (*పాషండపథ వైషమ్యం ప్రతిలోమ నివేశనమ్ । జీవస్య గతయః యాః చ యావతీః గుణకర్మజాః ॥* 3-7-31). ధర్మార్థ కామ మోక్ష మార్గములు, దండనీతి, సంఘధర్మాలు, శృతుల వివరణ, వాటి నియమాలు, ఆచరించే పద్ధతులు (*ధర్మ అర్థ కామ మోక్షాణాం నిమిత్తాని అవిరోధతః । వార్తాయాః దండనీతేః చ శ్రుతస్య చ విధిమ్ పృథక్ ॥* 3-7-32), పితృ కార్య విధులు, గ్రహ నక్షత్ర కాల వివరములు తెల్పగలరు (*శ్రాద్ధస్య చ విధిమ్ బ్రహ్మన్ పితౄణామ్ సర్గమ్ ఏవ చ । గ్రహ నక్షత్ర తారాణామ్ కాల అవయవ సంస్థితిమ్ ॥* 3-7-33). దానము, తపస్సు, ఇష్టాపూర్తి ఫలములు, ఆపద్ ధర్మాలు మొదలైనవి తెలియజేయగలరు (*దానస్య తపసః వాపి యత్ చ ఇష్టా పూర్తయోః ఫలమ్ । ప్రవాసస్థస్య యః ధర్మః యః చ పుంసః ఉత ఆపది ॥* 3-7-34). ముఖ్యంగా జనార్దనుని సంతృప్తి చేయుటకు, ప్రీతి చేయుటకు, ఏమి చేయాలో, ఏ ధర్మాలు పాటించాలో వివరించగలరు. ఎందుకంటే జనార్దనుడంటేనే ధర్మమునకు మారుపేరు కదా! (*యేన వా భగవాన్ తుష్యేత్ ధర్మయోనిః జనార్దనః । సంప్రసీదతి వా యేషాం ఏతత్ ఆఖ్యాహి మే అనఘ ॥* 3-7-35).

మీరు గురువులు, శిష్యునియందు దయతో అన్ని తెల్పగలరు. మీరు దీనవత్సలురు, శిష్యులకు పుత్రులకు అడగకున్నా చెప్పాలి. కావునా అన్ని విషయాలు తెల్పగలరు. భూసురోత్తమా! గురువులకు దీనులయెడగల వాత్సల్యము అపారము. అట్టి మహాత్ములు భక్తిశ్రద్ధలతో తమను సేవించుచుండునట్టి శిష్యులను, పుత్రులను- వారు అడుగకున్నను, వారికి శుభములను కలిగించునట్టి, హితములనుగూర్చి ఉపదేశింతురు (*అనువ్రతానాం శిష్యాణాం పుత్రాణాం చ ద్విజ ఉత్తమ । అనాపృష్టమ్ అపి బ్రూయుః గురవః దీనవత్సలాః ॥* 3-7-36), (*అపృష్టోఅపి శుభం బ్రూయత్ – అపృష్టోపి హితం వదేత్*). పూజ్యమహర్షీ! ప్రళయము ఎట్లా జరుగుతుందో, ప్రళయాంతమున స్వామితోపాటు ఎవరు మిగులుతారో, ఆ పరిస్థితులు ఏమిటో కూడా తెల్పగలరు (*తత్త్వానాం భగవాన్ తేషాం కతిధా ప్రతిసంక్రమః । తత్ర ఇమం కే ఉపాసీరన్ కే ఉ స్విత్ అనుశేరతే ॥* 3-7-37). జీవతత్త్వమెట్టిది? పరాత్పరుని యొక్క స్వరూపమెట్టిది? గురుశిష్యులకు ప్రయోజనకరమైన వేదముల, ఉపనిషత్తుల జ్ఞానమెట్టిది? జీవులకు మరియు దేవదేవునకు సంబంధించిన సత్యములేమిటి? వారి స్వరూపమేమిటి? వేదములందలి జ్ఞానము యొక్క విశేషవిలువ యేమిటి? గురుశిష్యుల సంబంధము ప్రయోజనములేమిటి? (*పురుషస్య చ సంస్థానమ్ స్వరూపం వా పరస్య చ । జ్ఞానం చ నైగమం యత్ తత్ గురు శిష్య ప్రయోజనమ్ ॥* 3-7-38). పుణ్యపురుషా! తత్త్వజ్ఞానప్రాప్తికొరకై విద్వాంసులు ఏయే ఉపాయములను తెలిపిరి. ఏలయన మనుష్యులకు భక్తి, జ్ఞాన, వైరాగ్యములు తమంతటతాముగా

కలుగవుగదా ! గురువు లేకుండా ఏ జ్ఞానమూ రాదుగదా! (*నిమిత్తాని చ తస్య ఇహ ప్రోక్తాని అనఘ సూరిభిః । స్వతః జ్ఞానం కుతః పుంసాం భక్తిః వైరాగ్యం ఏవ వా ॥* 3-7-39). భగవత్ తత్త్వములు అన్నీ తెల్పగలరు. భక్తుల గూర్చి కూడా తెల్పగలరు. జీవ, భగవత్ స్వరూపములు, వైదిక జ్ఞానము తెలియజేయగలరు. శ్రీహరి జ్ఞానము పొందుటకై ఇన్ని ప్రశ్నలు వేసాను - *హరేః కర్మ వివిత్సయా.* వీటి వల్ల నా అజ్ఞానము తొలగుతుంది, నేను మీ మిత్రుడి (వ్యాసుడు) పుత్రుడిని. నేను అజ్ఞానములో ఉన్నాను - నష్ట - చక్షుషః (*ఏతాన్ మే పృచ్ఛతః ప్రశ్నాన్ హరేః కర్మ వివిత్సయా । బ్రూహి మే అజ్ఞస్య మిత్రత్వాత్ అజయా నష్ట-చక్షుషః ॥* 3-7-40). యజ్ఞ, దాన, తపస్సు, వేదపారాయణము కన్నా, అజ్ఞానికి బోధ చేయుట గొప్పది కదా! యజ్ఞదానతపః వేదాధ్యాయపారాయణము- ఇవన్నీ ఒక జీవుడికి అభయప్రదానమునకు సమానము కావు (*సర్వే వేదాశ్చ యజ్ఞాశ్చ తపోదానాని చానఘ । జీవాభయప్రదానస్య న కుర్వీరన్ కలామపి ॥* 3-7-41). కావున దయతో తెలియజేయండి అని స్వామి కథ చెప్పమని అడిగేటప్పటికి మైత్రేయుడికి ఆనందం కల్గింది (*శ్రీశుకః ఉవాచ - సః ఇత్థం ఆపృష్ట పురాణకల్పః కురుప్రధానేన మునిప్రధానః । ప్రవృద్ధ హర్షః భగవత్ కథాయాం సంచోదితః తమ్ ప్రహసన్ ఇవ ఆహ ॥* 3-7-42). విదురా! మీది ఉత్తమమైన పురువంశము కావటంవల్ల ఉత్తమ ప్రశ్నలు వేసావు. నీకు భాగవతపురాణాన్ని వినిపిస్తాను. ఇది స్వయంగా భగవానుడు ఋషులకు (Scientists) బోధించిన విద్య (*సోఽహం నృణాం క్షుల్లసుఖాయ దుఃఖం మహద్గతానాం విరమాయ తస్య । ప్రవర్తయే భాగవతం పురాణం యదాహ సాక్షాద్భగవానృషిభ్యః ॥* 3-8-2). కొద్ది సుఖం పొందుటకు పెద్ద దుఃఖము తెచ్చుకొనే మానవుల అపార దుఃఖమును పోగొట్టుటకై ఏర్పడింది ఈ శ్రీమద్భాగవతవిద్య. ఈ పురాణమును పూర్వము పాతాళమున గల సంకర్షణుడు కుమారులకు తెల్పాడు (గర్భోదకవిష్ణు లేక ఆదిశేషుని పరుపుగా ఏర్పరచుకొన్నస్వామి - ఈయన నుండే శివుడు ఏర్పడ్డాడు). ఆదిశేషుడు మరియు శివుడు - వీరిద్దరు ప్రళయకాలమున పాల్గొందురు. అహంకారమునకు వేయిపడగలు- అదే ఆదిశేషుడు, దానిని నియంత్రించువాడు సంకర్షణుడు-సనక సనందనాది కుమారులకు బోధ చేశాడు (*జ్ఞానం తు శంకరాదిచ్ఛేత్*). దీనిని కుమార సంప్రదాయము అందురు (*ఆసీనం ఉర్వ్యాం భగవంతమ్ ఆద్యమ్ సంకర్షణమ్ దేవమ్ అకుంఠసత్త్వమ్ । వివిత్ సవః తత్త్వమతః పరస్య కుమార ముఖ్యాః మునయః అన్వపృచ్ఛన్ ॥* 3-8-3). అర్ధనిమీలిత నేత్రుడై శ్రీవాసుదేవుడిని ధ్యానము చేసి ఈ జ్ఞానాన్ని పొందిన సంకర్షణుడు కుమారులకు బోధ చేశాడు (*స్వం ఏవ ధిష్ణ్యం బహు మానయన్తం యత్ వాసుదేవ అభిధమ్ ఆమనన్తి । ప్రత్యక్ ధృత అక్ష అంబుజకోశం ఈషత్ ఉన్మీలయన్తమ్ విబుధ ఉదయాయ ॥* 3-8-4). ఆ వివరాలేమిటో చూద్దాము.

సనత్కుమారాది మహర్షులు భాగవతకథాశ్రవణమునకై సత్యలోకమునుండి పాతాళతలమునకు దిగివచ్చిరి. పవిత్ర గంగాజలములలో స్నానము చేయుట వలన వారి జటాకలాపములు తడిసియుండెను. వారు ఆర్ద్రములైయున్న తమ జటాకలాపములు ఆ సంకర్షణుని పాదపీఠమగు పద్మమునకు తాకునట్లుగా శిరసా ప్రణమిల్లిరి. అపుడు నాగరాజ కన్యలు తమకు ఉత్తమవరుడు లభింపవలెనను కోరికతో పెక్కు

ఉపాయనములను సమర్పించుచు, ఆయన పాదపద్మములను అర్చించుచుండిరి (*స్వర్ధునీ ఉద ఆర్ద్రై స్వజటా కలాపైః ఉపస్పృశన్తః చరణ ఉపధానమ్ । పద్మం యత్ అర్చన్తి అహిరాజ కన్యాః సప్రేమ నానా బలిభిః వర అర్థాః ॥* 3-8-5). కుమారులు వేదశాస్త్ర ప్రావీణ్యులు, కావున ఇలాంటి శిష్యులకు సంకర్షణుడు తేలికగా బోధ చేయగలిగాడు. పరంపరలో నేర్చుకున్నవారైన కుమారులలో ప్రధానుడు - సనత్ కుమారుడు ఆ తర్వాత సాంఖ్యాయనమునికి శ్రీమద్భాగవతమును అందించాడు (*ప్రోక్తం కిల ఏతత్ భగవత్తమేన నివృత్తిధర్మాభిరతాయ తేన । సనత్కుమారాయ స చ ఆహ పృష్టః సాంఖ్యాయనాయాంగ ధృతవ్రతాయ ॥* 3-8-7). సాంఖ్యాయన ముని పరమహంస, ఆయన నుండి ఈ విజ్ఞానము పరాశరముని (వసిష్ఠుడి మనవడు, శక్తి కుమారుడు), బృహస్పతి మొదలగువారు నేర్చుకున్నారు. అలాగే పరాశరముని నాకు (మైత్రేయునకు) ఈ భాగవతమును బోధ చేశారు. అప్పుడు అచ్చట పులస్త్యుడు (The father of demoniac descendants) కూడా కలడు. విదురా! నీకు శ్రద్ధభక్తి ఉన్నాయి కాబట్టి నీవు భాగవతమును వినుటకు అర్హుడవు. నీకు తెలియజేస్తాను (*సంఖ్యాయనః పారమహంస్యముఖ్యో వివక్షమాణో భగవద్విభూతీః । జగాద సః అస్మద్ గురవే అన్వితాయ పరాశరాయ అథ బృహస్పతేశ్చ॥ ప్రోవాచ మహ్యం స దయాళుః ఉక్తః మునిః పులస్త్యేన పురాణం ఆద్యమ్ । సో అహం తవ ఏతత్ కథయామి వత్స శ్రద్ధాళవే నిత్యం అనువ్రతాయ॥* 3-8-8,9).

విదురుడు మైత్రేయుని వద్ద శ్రీమద్భాగవతమును చెప్పుకొనుట:

The causation of Brahma - బ్రహ్మదేవుడి ఆవిర్భావము, జ్ఞానోదయము:

ప్రళయకాలములో లోకాలన్నింటిని ప్రళయజలంలో ముంచిన తర్వాత వాటిని లీనము చేసి ఆ ప్రళయజలంలో యోగనిద్రలో ఆత్మారాముడై శేషతల్పమున వెయ్యి మహాయుగాలు ధ్యానమున గడుపుతాడు (*ఉద ఆప్లుతమ్ విశ్వం ఇదం తదా ఆసీత్ యత్ నిద్రయా అమీలిత దృక్ న్యమీలయత్ । అహి ఇంద్రతల్పే అధిశయానః ఏకః కృతక్షణః స్వ ఆత్మరతౌ నిరీహః ॥* 3-8-10). ప్రళయకాలమున ప్రాణులన్నియును తమ సూక్ష్మశరీరములతో గర్భోదకవిష్ణుశరీరమున లీనమైయుండును. ఆ స్వామి యొక్క కాలాత్మికశక్తి మాత్రము జాగృతితోనుండెను. ఆ ప్రభువు తన నివాసస్థానమున జలమునందు ఉండియే, అగ్ని తన దాహకశక్తిని కాష్ఠమందు దాచి, అందు వ్యాప్తమైయున్నట్లు, స్వామి తన శక్తులను అన్నింటిని తనలో లీనమొనర్చుకొని యుండెను (*సః అన్తఃశరీరే అర్పిత భూత సూక్ష్మః కాలాత్మికామ్ శక్తిం ఉదీరయాణః। ఉవాస తస్మిన్ సలిలే పదే స్వే యథా అనలః దారుణి రుద్ధవీర్య॥* 3-8-11). *చతుర్ యుగానామ్ చ సహస్రమ్* - గడిచినంతనే కాలము వల్ల మళ్ళీ జీవులను కర్మతంత్రములో పురికొల్పుటకు సృష్టిని ఆవిర్భవింపచేయ తలపెడతాడు ఆ శేషశయనుడు (*చతుః యుగానాం చ సహస్రం అప్సు స్వపన్ స్వయా ఉదీరితయా స్వశక్త్యా । కాలాఖ్యయా ఆసాదిత కర్మతన్త్రః లోకాన్ అపీతాన్ దదృశే స్వదేహే ॥* 3-8-12). మూల ప్రకృతి కాలానుగణముగా రజోపూరితమై (Freshly genes evolve from basic ingredients due to the yogic process of the Lord over 4000 yugas or 1000 Mahayugas of period. They

are suitably attached to the living entities based on their past karma called - vasanas - which is the finer form of past karma. Based on their material attachment and based on their triguna nature the eternal living entities get suitable bodies), శేషశయనుడి నాభినుండి కమలరూపంలో లోకాలు పుడుతాయి. అనగా భగవంతుని దృష్టి తనలోనే లీనమైయున్న లింగశరీరములు మొదలగు సూక్ష్మతత్త్వములయందు పడెను. అంతట భగవంతునిలో ఉన్న సూక్ష్మరూప తత్త్వములు అన్నియును కాలప్రభావముచే రజోగుణముద్వారా క్షోభకు గురియయ్యెను. అప్పుడు వాటిని మరల సృష్టించుటకొరకై ఆయన నాభిప్రదేశమునుండి కమలము ఉద్భవించెను (*తస్య అర్థ సూక్ష్మ అభినివిష్టదృష్టేః అన్తర్గతః అర్థః రజసా తనీయాన్ । గుణేన కాలానుగతేన విద్ధః సూష్యన్ తదా అభిద్యత నాభిదేశాత్ ॥* 3-8-13). ఆ పద్మకోశము ఒక్కసారిగా అపారజలరాశినుండి పైకి వచ్చెను. అది కర్మశక్తిని జాగృతమొనర్చు కాలము ద్వారానే ప్రకటమైయుండెను. అది (భగవంతునిచే సృజించబడిన పద్మకోశము) తన తేజస్సుతో అపారమైన జలరాశిని సూర్యునివలె ప్రకాశింపజేసెను (*సః పద్మకోశః సహసా ఉదతిష్ఠత్ కాలేన కర్మ ప్రతిబోధనేన । స్వరోచిషా తత్ సలిలం విశాలమ్ విద్యోతయన్ అర్కః ఇవ ఆత్మయోనిః* ॥ 3-8-14). దానిలోకి విష్ణువు రజోగుణముతో ప్రవేశించినవాడై వేదమయుడై, బ్రహ్మను ఆవిర్భవింపచేస్తాడు (*తత్ లోక పద్మం సః ఉ ఏవ విష్ణుః ప్రావీవిశత్ సర్వ గుణావభాసమ్ । తస్మిన్ స్వయం వేదమయః విధాతా స్వయంభువమ్ యమ్ స్మ వదన్తి సః అభూత్ ॥* 3-8-15).

అనగా గర్భోదకస్వామి తన కాలశక్తితో కర్మతంత్రము వల్ల తన యోగనిద్రలో లోకాలన్నీ తన దేహములో సూక్ష్మరూపములో ఉండుట చూసి, రజోగుణ ప్రధానుడై కాలానుగుణంగా క్షోభచేయడం వల్ల గర్భంలోని లోకాలు, తన నాభికమలము నుండి ఆవిర్భవించాయి. కర్మ గురించి కాలము గుర్తు చేస్తే నిష్కాముడైన స్వామి నుండి పద్మము ఏర్పడింది. పిదప ఆ విరాట్‌పురుషునియొక్క తాలువు (దౌడలు) ఉత్పన్నమయ్యెను. దానియందు లోకపాలకుడగు వరుణుడు తన యంశయైన రసనేంద్రియము (నాలుక)తో సహా ప్రవేశించెను. దానివలన జీవుడు రసమును (రుచిని) గ్రహించును. పద్మప్రకాశము వల్ల జలము ప్రకాశింపబడింది. సూర్యుడు లోకాలను ప్రకాశింపచేసినట్టుగా, లోకాలన్నీ వెలిగిపోయాయి. స్వామి నుండి రజోగుణమయ స్వరూపం బయటకు వచ్చి పద్మములోకి ప్రవేశించాడు. అతనే వేద స్వరూపుడు, వైకృతసృష్టికర్త, స్వయంభువుడు అయిన బ్రహ్మదేవుడు. ఇలా ప్రతీ బ్రహ్మాండంలో బ్రహ్మ ఆవిర్భవిస్తాడు, ఆయన 1000 సంవత్సరముల యోగం వల్ల (తపస్సు వల్ల) స్వామిలీలలను వేదముల రహస్యములను గ్రహించగలడు

స్వయంభువుడు - బ్రహ్మ ఒంటరితనము కలవాడై ఏమి చేయాలో తోచక నలుమూలలా పరికించి చూడటం వల్ల నాలుగు ముఖములు ఏర్పడ్డాయి (*తస్యాం చ అంభః రూహకర్ణికాయామ్ అవస్థితః లోకమ్ అపశ్యమానః । పరిక్రమన్ వ్యోమ్ని వివృత్తనేత్రః చత్వారి లేభే అనుదిశం ముఖాని ॥* 3-8-16). (నాలుగు వేదాలు గ్రహించుటకు స్వామి బ్రహ్మకు నాలుగు తలలు ఏర్పరచాడు. సృష్టి - విసర్గ చేయవలసింది బ్రహ్మనే కదా ! ఏమీ అర్థము కానివాడైన బ్రహ్మ తన పద్మము క్రిందగల నాళమున ప్రవేశించి (*ఉద్ వీక్ష్య*

తత్ అబ్జ – నాళ – నాడీభిః అంతః జలమ్ ఆవివేశ – 19) లోపలకు వెళ్ళినా ఏమీ తెలియనివాడై తన పుట్టుకకు మూలము గ్రహించలేక పోయాడు. మళ్ళీ నాళము నుండి బయటకు వచ్చినవాడై శ్వాసను నియంత్రణ చేస్తూ ధ్యానించసాగాడు (3–8–21). 100 సంవత్సరములు (తన ఆయుఃపరిమాణ సమానకాలము) ఇలా సమాధియోగమున ఉన్నవాడై జ్ఞానమును పొంది తనలో స్వామిని చూడసాగాడు. యోగ సమాధికంటె పూర్వము కనబడని స్వామి కనబడసాగాడు. ఈ విధముగా బ్రహ్మదేవుడు వంద దివ్య సంవత్సరముల కాలము సమాధిస్థితిలో ఉండెను. ఇట్లు ఏకాగ్రతతో సమాధిస్థితుడైయున్న అతనికి జ్ఞానోదయమయ్యెను. అప్పుడు అతని హృదయాకాశమునందు శ్రీహరి స్వయముగా దర్శనమిచ్చెను. ఆ పురాణపురుషుని రూపమును అతడు ఇంతకుముందు ఎన్నడును చూచియుండలేదు. భగవద్దర్శనము ఐనంతనే అతడు తనను కృతకృత్యునిగా తలంచుకొనెను (*తత్ అంతః హృదయే అవభాతమ్ అపశ్యతాపశ్యత యన్న పూర్వమ్ ॥* 3–8–22). బ్రహ్మదేవునకు హృదయాకాశమున దర్శనమిచ్చిన శ్రీమన్నారాయణుడు ఒంటరిగా శేషతల్పముపై శయనించియుండెను. ఆ ఆదిశేషుని శరీరము కమలనాళమువలె తెల్లనిదై విశాలముగా ఉండెను. ఆ ఆదిశేషుని వేయి పడగలు ఆ శ్రీహరికి ఛత్రములవలె అమరియుండెను. ఆ పడగల మీది కిరీటములయందలి మణులకాంతులు ప్రళయకాల జలమునందు అలముకొన్న చీకట్లను పారద్రోలుచుండెను (*మృణాల గౌర ఆయత శేషభోగ పర్యంక ఏకం పురుషం శయానమ్ । ఫణాతపత్ర ఆయుత మూర్ధ రత్న ద్యుభిః హతధ్వాన్త యుగ అన్త తోయే ॥* 3–8–23). ఆ పరమపురుషుని యొక్క శ్యామసుందర శరీరకాంతులు మరకతమణిపర్వతశోభలను మైమరిపించుచుండెను. ఆ ప్రభువు యొక్క నడుమునకు గల పీతాంబరము యొక్క ధగధగలు గిరిప్రాంతమున వ్యాపించియున్న సాయంకాలపు పచ్చని మేఘముల ద్యుతులను మించిపోవుచుండెను. ఆ స్వామి శిరమున విరాజిల్లుచున్న సువర్ణమయ కిరీటశోభలు ఆ పర్వతముయొక్క బంగారు శిఖరముల కాంతులను తలదన్నుచుండెను. ఆ పురుషోత్తముడు ధరించిన వనమాలద్యుతులు సెలయేళ్ళతో కూడిన పర్వతమునందలి, రత్నముల, ఓషధుల, పుష్పముల వైభవములను మించి ఉండెను. ఆ పరమాత్మ భుజదండములు పర్వతమునందలి పుష్పమాలా అలంకృతములైన వెదుళ్ళ వలె, చరణములు పుష్పమాలతో కూడిన వృక్షములవలె అద్భుతముగా ఉండెను (*ప్రేక్షాం క్షిపన్తమ్ హరిత ఉపల అద్రేః సన్ధ్యా అభ్ర నీవేః ఉరు రుక్మ మూర్ధ్నః । రత్న ఉదధార ఔషధి సౌమనస్య వనస్రజః వేణు భుజ అంఘ్రిప అంఘ్రేః ॥* 3–8–24). ఆ పురుషోత్తముని దేహం ఆ స్వామియొక్క ఔన్నత్యమును ప్రకటించుచుండెను. దేదీప్యమానముగానున్న ఆ దేహము ముల్లోకముల ప్రమాణములను మీరుచుండెను. ఆ స్వామి ధరించుటవలన, దివ్యములైన ఆభరణములు, పీతాంబరములు రెట్టింపు శోభలతో అలరారుచుండెను (*ఆయామతః విస్తరతః స్వమాన దేహేన లోకత్రయ సంగ్రహేణ । విచిత్ర దివ్య ఆభరణాంశుకానామ్ కృతశ్రియా అపాశ్రిత వేష దేహమ్ ॥* 3–8–25). భక్తులు తమ అభిలాషలను దీర్చుకొనుటకై వర్ణాశ్రమధర్మములను అనుసరించి, వేర్వేఱు మార్గములలో ఆ స్వామిపాదములను చేరుటకై అర్చింతురు. ఆ ప్రభువుయొక్క చరణారవిందములు, వాటిని సేవించువారి పాలిట కామధేనువులు. ఆ దివ్యపాదముల నఖకాంతులు చంద్రకిరణముల శోభలను మించి తళతళలాడుచుండెను (*పుంసాం స్వకామాయ వివిక్తమార్గైః*

అభ్యర్చితామ్ కామదుఘ అంఘ్రిపద్మమ్ । ప్రదర్శయన్తమ్ కృపయా నఖ ఇందు మయూఖ భిన్న అంగులి చారుపత్రమ్ ॥ 26). ఆ పరమపురుషుని ముఖశోభలు అపూర్వములు, అందములను చిందుచున్న ఆయన దరహాసములు భక్తుల ఆర్తులను పారద్రోలుచుండెను. చెవులకు అలంకృతములైన మణికుండలముల కాంతులు ఆ స్వామి చిరునవ్వుల శోభలతో పోటీపడుచు తళుకులీనుచుండెను. అధరబింబముల అరుణశోభలు ఎంతయు మనోజ్ఞముగా నుండెను. ఆ స్వామియొక్క సుందరమైన నాసిక, తీర్చిదిద్దబడిన కనుబొమలుగల ముఖము చక్కని అందచందములను వెలార్చుచు తనను పూజించెడు భక్తులను కృపాదృష్టిని సారించుచు సమ్మానించుచుండెను. వేయేల, ఆ పురుషోత్తముని ముఖద్యుతులు పరమాద్భుతములు. భక్తానుగ్రహ-సంపన్నములు (*ముఖేన లోక ఆర్తిహర స్మితేన పరిస్ఫురత్ కుండల మండితేన । శోణాయితేన అధర బింబ భాసా ప్రత్యర్హయన్తమ్ సునసేన సుభ్రువా ॥* 27). నాయనా! విదురా! ఆ దేవదేవుని కటిప్రదేశము కడిమిపువ్వులోని కేసరములవలె పసుపుపచ్చని వర్ణముగల వస్త్రముతోను, సువర్ణమయమైన మేఖలతోను సుశోభితమై ఉండెను. అట్లే వక్షస్స్థలము శ్రీవత్సచిహ్నముతోడను, అమూల్యములైన ఆభరణములతోడను విరాజిల్లుచుండెను. (*కదంబకింజల్క పిశంగ వాససా సు అలంకృతం మేఖలయా నితంబే । హారేణ చ అనన్త ధనేన వత్స శ్రీవత్స వక్షఃస్థల వల్లభేన ॥* 28). జగత్కారణుడగు శ్రీమన్నారాయణుడు అవ్యక్తముగ సుగంధభరితమైన చందనవృక్షమువలె సృష్టి అంతర్యామిగానున్నాడు. అమూల్యమైన భుజకీర్తుల మణులచే పొదగబడి, అలంకృతములైన విశాలములగు భుజదండములే ఆ వృక్షము యొక్క వేలాదిశాఖలుగా అలరారుచున్నవి. జగత్తు అనెడి మహావృక్షమునకు అతడే ఆధారము. ఆదిశేషుని పడగలు ఆ స్వామి బాహువులకు చుట్టుకొని వింతకాంతులను ప్రసరింపజేయుచుండెను. మణికేయూరములు వృక్షశాఖలకు గల పుష్పఫలములవలె తేజరిల్లుచుండెను (*పరార్ధ్య కేయూర మణిప్రవేక పర్యస్త దోర్దండ సహస్రశాఖమ్ । అవ్యక్తమూలం భువన అంఘ్రిప ఇంద్రమ్ అహి ఇంద్ర భోగైః అధివీత వల్శమ్ ॥* 29). (ఇతడే తిరుమలపై

నెలకొన్న శ్రీనివాసుడు) మహాపర్వతము వలె భగవానుడు సమస్త చరాచర జీవులకు ఆవాసముగా నిలిచియున్నాడు. అనంతదేవుడు బంధువైన కారణమున అతడు పన్నగములకు మిత్రుడైయున్నాడు. పర్వతము వేలాది బంగారపు శిఖరములను కలిగియున్నట్లుగా, అనంతశేషుని వేలాది కిరీటజుష్ట పడగలను గూడి ఆతడు కన్పించెను. పర్వతము మణిమయమైయున్నట్లు, ఆతని దివ్యదేహము సైతము విలువైన మణులతో పూర్ణముగా అలంకృతమైయుండెను; పర్వతము కొన్నిమార్లు సముద్రజలమున మునిగియుండునట్లుగా, ఆతడు కొన్నిమార్లు ప్రళయజలమునందు మునిగియుండెను (*చర అచర ఓకః భగవత్ మహీధ్రమ్ అహి ఇంద్రబన్ధుమ్ సలిల ఉపగూఢమ్ । కిరీట సాహస్ర హిరణ్య శృంగమ్ ఆవిర్భవత్ కౌస్తుభ రత్నగర్భమ్ ॥* 3-8-30). ఆ స్వామి ధరించిన వనమాలయందలి సుగంధములచే ఆకర్షితములైన భ్రమరములు ఝుంకారములు సలిపినట్లు వేదములనెడి భ్రమరములు ఆ పరమాత్మ యశోవిలాసములను గానము చేయుచున్నవి. సూర్యుడు, చంద్రుడు, వాయువు, అగ్ని మొదలగు దేవతలు ఎవరునూ ఆ పరంధాముని

చేరజాలకుండెను. ముల్లోకములలో, మూడు కాలములలో అమోఘములగు తమ తేజస్సుచే భేదించ తిరుగులేని సుదర్శనాది ఆయుధములు ఆయన చుట్టూరా తిరుగుచుండుటచే, ఆ స్వామిని సమీపించుటకు ఎట్టి దుర్మార్గులకు కూడా శక్యముగాకున్నది. అట్టి శ్రీహరి దివ్యస్వరూపమును బ్రహ్మదేవుడు దర్శించెను (*నివీతమ్ ఆమ్నాయ మధువ్రతశ్రియా స్వకీర్తిమయ్యా వనమాలయా హరిమ్ । సూర్య ఇందు వాయు అగ్ని అగమం త్రిధామభిః పరిక్రమత్ ప్రాధనికైః దురాసదమ్ ॥* 3-8-31).

శేషతల్పమున పవళించి ఉన్న స్వామి శేషుడి పడగలపైగల రత్నాలవల్ల కలిగిన వెలుగులో మెఱసి పోతున్నట్టుగా చూసాడు. విచిత్రమైన ఆభరణములు, తులసిమాల, వనమాల, కిరీటకుండలములు, చిరుహాసముతో గల, పీతాంబరధారిని శ్రీహరిగా గుర్తించాడు (ఆదిశేషుడు ప్రకృతితత్త్వము, వనమాల జీవతత్త్వము, సుదర్శన చక్రము కాలతత్త్వము). (యోగధ్యానమున ఇటువంటి స్వామిని ధారణ చేయాలి, ఇటువంటి స్వామిని పొందుటకై యోగధ్యానము చేయాలి). విదురా! విశ్వనిర్మాణదృష్టి గలిగిన బ్రహ్మదేవుడు అంతట క్రమముగా శ్రీమన్నారాయణుని నాభినుండి ఉద్భవించిన కమలమును, అందు కూర్చొనియున్న తనను, ప్రళయకాలజలములను, ప్రళయవాయువును, ఆకాశమును చూచెను. ఈ ఐదు దప్ప ఆయనకు మరి యేవియును కనబడలేదు (3-8-32). సృష్టి చేయడానికి కావలసిన జ్ఞానం పొందాడు. పిమ్మట బ్రహ్మదేవుడు రజోగుణయుక్తుడై ప్రాణులను సృష్టించుటకై అభిలాషపడెను. కానీ సృష్టికారణరూపమైన పైన పేర్కొనబడిన నాభిసరోజముల నుండి ప్రకటితములైన ఈ ఐదింటిని మాత్రమే అతడు చూచెను. సృష్టి నిర్మాణమును చేయగోరిన బ్రహ్మదేవుడు భగవంతుని యందు మనస్సును నిల్పెను. అప్పుడు కొనియాడదగిన ఆ ప్రభువును స్తుతింపసాగెను (*సః కర్మబీజం రజసా ప్రజాః సిసృక్షన్ ఇయత్ ఏవ దృష్ట్వా । అస్తౌత్ విసర్గ అభిముఖః తమ్ ఈడ్యం అవ్యక్త వర్త్మని అభివేశిత ఆత్మా ॥* 3-8- 33). శ్రీహరిని స్తోత్రము చేయసాగాడు, ఇలా-

బ్రహ్మచే శ్రీహరిస్తోత్రము: బద్ధజీవుల నిజపరిస్థితిని చూచుట - వారికై సృష్టికార్యమును ఆరంభించుట:

స్వామి! దేహాభిమానులు నిన్ను చూడలేరు (*దేహభాజామ్ న జ్ఞాయతే భగవతః గతిః* 3-9-1). ఎందుకనగా వారు మాయ యందు ఆసక్తి కలవారు అయినారు (*తత్ న శుద్ధం మాయాగుణవ్యతికరాత్* 3-9-1). నీ కంటే ఎక్కువ వారు ఎవ్వరూ లేరు (*న అన్యత్ త్వత్ అస్తి* 3-9-1).

స్వామి! నీవే అన్నిటికీ మూలము, నీ నాభికమలము నుండి వచ్చానని గ్రహించా. నీవే ఎన్నో వందల కొలది అవతారములకు మూలకారణము. నీకు ప్రకృతితో కూడిన శరీరము లేదు. నీ దివ్యశరీరము చూస్తున్నాను. ఆనంద అవికల్ప అవిద్ధవర్చస్సు గల పురుషుడవు. పంచ భూతములు, ఇంద్రియములు, అంతఃకరణములన్నింటికి అధిష్ఠానరూపమున ఉన్నావు (*రూపం యత్ ఏతత్ అవబోధరస ఉదయేన శశ్వత్ నివృత్త తమసః సదనుగ్రహాయ । ఆదౌ గృహీతమ్ అవతార శతైకబీజం యత్ నాభిపద్మభవనాత్ అహం అవిరాసమ్ ॥* 3-9-2), (*న అతఃపరం పరమ యత్ భవతః స్వరూపం ఆనన్దమాత్రం అవికల్పం అవిద్ధ-*

వర్చః । పశ్యామి విశ్వసృజం ఏకమ్ అవిశ్వమ్ ఆత్మన్ భూత ఇంద్రియ ఆత్మక మదః తే ఉపాశ్రితః అస్మి ॥ 3-9-3). సర్వమంగళవిగ్రహుడవు. దుర్మార్గులు, నరకతుల్యులు, విషయవాంఛలు కలవారు నిన్ను చూడలేరు. శృతులయందు గౌరవము మరియు నీ పాదపద్మములను సేవచేయు భక్తులకే దర్శనమిస్తావు. నిన్ను శరణు వేడుకుంటున్నా (*తత్ వా ఇదం భువనమంగళమంగళాయ ధ్యానే స్మ నః దర్శితమ్ తే ఉపాసకానామ్। తస్మై నమః భగవతే అనువిధేమ తుభ్యం యః అనాదృతః నరకభాగ్భిః అసత్ప్రసంగైః ॥* 3-9-4), (*యే తు త్వదీయ చరణాంబుజ కోశ గన్ధం జిఘ్రన్తి కర్ణవివరైః శ్రుతివాతనీతమ్ । భక్త్యా గృహీతచరణః పరయా చ తేషాం న అపైషి నాథ హృదయ అంబురుహాత్ స్వపుంసామ్ ॥* 3-9-5).

దేవా! అభయప్రదములైన నీ చరణారవిందములను ఆశ్రయింపనంతవరకు జనులకు ధనము, గృహములవలనను, బంధుజనుల కారణముగను కలుగు భయము, శోకము, దైన్యము, కోరికలు, మిక్కుటమైన లోభము మొదలగునవి బాధించుచుండును. 'నేను నాది' అను అహంకారమమకారములు కలుగుచుండును. అవియే సకల దుఃఖములకు మూలములు. కనుక, ముక్తిప్రదములైన నీ పాదములను ఆశ్రయించిన వారికి ఈ భయాదులు ఏవియును ఉండవు (*తావత్ భయం ద్రవిణ దేహ గేహ సుహృత్ నిమిత్తమ్ శోకః స్పృహా పరిభవః విపులః చ లోభః । తావత్ మమ ఇతి అసత్ అవగ్రహః ఆర్తిమూలమ్ యావత్ న తే అంఘ్రిమభయం ప్రవృణీత లోకః ॥* 3-9-6). సర్వేశ్వరా! నీపైగల భక్తిప్రభావమున అశుభములు అన్నియును తొలగిపోవును. కానీ, నీయెడ భక్తిప్రపత్తులు లేనివారు నీ దివ్యగుణములను శ్రవణము చేయరు, కీర్తింపరు. వారు నీకు దూరము కావడం వల్ల తెలివిమాలినవారు అగుదురు. క్షణికములైన ఇంద్రియసుఖములకొరకు ఆరాటపడుచు దుష్కర్మలయందే నిరతులగుదురు. దీనావస్థలతో కుమిలిపోవుచుందురు. అట్టివారికి శాంతి ఎట్లుండును? (*దైవేన తే హతధియః భవతః ప్రసంగాత్ సర్వ అశుభ ఉపశమనాత్ విముఖ ఇంద్రియాః యే । కుర్వన్తి కామ సుఖ లేశ లవాయ దీనాః లోభ అభిభూత మనసః అకుశలాని శశ్వత్ ॥* 3-9-7). అచ్యుతా! ఉరుక్రమా! అట్టి బద్ధజీవులు ఆకలిదప్పులతోను, వాత, పిత్త, కఫరోగములతోను, ప్రకృతి కలిగించు తీవ్రములైన శీతోష్ణములతోను, సుడిగాలులతోడను, జడివానలు మున్నగువాటితోను పరంపరగా బాధపడుచుందురు. వారు అంతులేని అసూయా ద్వేషములకును, దుర్భరములైన కామక్రోధములకును లోనై, అట్టివారిని జూచినప్పుడు 'అయ్యో! వారి మనస్సులలో భగవంతుడు అంతర్యామిగా ఉన్నను, స్వస్వరూపమును మరచిపోవుటచేతనే మాయలో చిక్కుకొని అంతులేని దుఃఖములను అనుభవించుచున్నారుగదా' అని నా మనస్సు పరిపరివిధముల ఖేదపడుచుండును (*క్షుత్ తృట్ త్రిధాతుభిః ఇమాః ముహుః అర్ద్యమానాః శీత ఉష్ణ వాత వర్షైః ఇతరేతరాత్ చ । కామాగ్నినా అచ్యుతరుషా చ సుదుర్భరేణ సంపశ్యతః మనః ఉరుక్రమ సీదతే మే ॥* 3-9-8). పరమేశ్వరా! జీవుల కర్మానుసారము వచ్చు నీ మాయాప్రభావమున మానవులు ఇంద్రియార్థములకు ఆకర్షితులై విషయలోలురు అగుదురు. వారు దేహాత్మభావముతో తమకు నీవు అక్కరలేదని వేరుగా తలంతురు. అట్టివారు ఎన్నడును జననమరణరూప సంసారచక్రమునుండి బయటపడజాలరు. వారి కర్మాచరణములు, నిరర్థకములై

దుఃఖములను తెచ్చిపెట్టుచుండును. చేసినవి పుణ్యకర్మలేయైనను, అవి అహంకారయుక్తములైనచో, సత్ఫలితములను ఇయ్యజాలవు సరిగదా! మోక్షప్రాప్తికి ప్రతిబంధకములగును (*యావత్ పృథక్త్వమ్ ఇదం ఆత్మనః ఇంద్రియార్థ మాయాబలం భగవతః జనః ఈశ పశ్యేత్ । తావత్ సంస్సృతిః అసౌ న ప్రతిసంక్రమేత వ్యర్థా అపి దుఃఖనివహమ్ వహతీ క్రియార్థా ॥* 3-9-9). లోకులు లోభులు, అంతా నాదే, నేనే గొప్ప అనుకుంటారు, దేహభ్రాంతి కలవారు. దేహమే సత్యము అనుకునేవారు శోకమోహులు, ఆర్తి మూలముగా కలవారు. నీ నామగుణ లీలలయందు ప్రీతిలేని దౌర్భాగ్యులు. వారికి కావలసింది ధనము, సంసారిక సుఖములు - అవే కోరుకుంటారు. అందుకే వారికి త్రిధాతువులతో కల శరీరము వచ్చింది (Mucous, bile and wind). వారి కోరిక మైథున సుఖము. నీ గురించి తెల్పితే కోపము వస్తుంది వారికి. వీరు అందుకే ద్వంద్వాలకు లోనై బ్రతుకుతున్నారు. వారి ధ్యేయము ఇంద్రియార్థ అన్వేషణ. మనస్సు నిండా కోరికల పుట్టలు కలిగి రాత్రి పూట కూడా నిద్రపట్టక ఆలోచిస్తూ, పగటి పూట గాడిదలలాగా పనిచేస్తూ కుక్కలలాగా జీవితాన్ని అనుభవించాలని ప్రయత్నము చేయువారు (*అహ్ని* - during day time), *ఆపృత ఆర్తకరణాః నిశి* (at night), *నిఃశయానాః నానా మనోరథ ధియా క్షణ భగ్న నిద్రాః*). వీరి ప్లాన్‌లను కర్మానుసారము భగ్నం చేసే వాడవు నీవు (*దైవ ఆహత- అర్థ రచనాః*), నీవు సమదర్శివి. దేవదేవా! ఋషులు గూడ నీ కథాప్రసంగములకు దూరమైనచో వారిలోను భక్తిప్రపత్తులు ఆగిపోవును. అట్టివారు సంసారతాపత్రయములయందు చిక్కుపడుదురు. వారి చిత్తములు పగటియందు పలువిధములగు లౌకిక కార్యకలాపములలో మునిగిపోవును. రాత్రివేళలయందు నిద్రావస్థలో అచేతనులైయుందురు. వివిధమనోరథముల కారణముగా ఎప్పుడైనను, రాత్రివేళలలో గూడ వారికి నిద్రాభంగము కలుగుచుండును. విధివశమున అప్పుడప్పుడు వారి ధనార్జనాదిలాభముల ప్రయత్నములకు అవరోధములు ఏర్పడుచుండుటవలన వారు దుఃఖముల పాలగుచుందురు. ఈ విధముగా అట్టివారును జననమరణచక్రములో తిరుగాడుచుందురు (*అహ్ని ఆపృత ఆర్త కరణాః నిశి నిశ్శయానాః నానా మనోరథ ధియా క్షణ భగ్న నిద్రాః । దైవ ఆహత అర్థ రచనాః ఋషయః అపి దేవ యుష్మత్ ప్రసంగ విముఖాః ఇహ సంసరన్తి ॥* 3-9-10).

స్వామి! భక్తులకు మొదట నీవు చెవుల ద్వారా కనబడేవాడివి (*శృత-ఈక్షిత* 3-9-11). దయామయా! పరమాత్మా! నిన్ను భజించువారి హృదయకమలములు నీ కథాప్రసంగములను వినుట ద్వారా నిర్మలములగును. ఆ విధముగా వారు తమ హృదయముల యందు నిన్నే నిలుపుకొందురు. అట్లే నీవును వారి హృదయములలో శాశ్వతముగా నిలిచియుందువు. శ్రవణభక్తి ద్వారా నీ స్వరూపజ్ఞానము వారికి కలుగును. స్వామి ! నీవు కావాలనుకున్న వారికి అనన్యభక్తులకు ఇలా నీ నిజరూపాన్ని చూపిస్తావు. అలా కాక మిగతా వారికి నీవు వారి కోరికను అనుసరించి వివిధ రూపాలలో కన్పడతావు. వారు ఏ రూపమున నిన్ను తలంతురో, నీవు వారిని అనుగ్రహించుటకై ఆ రూపములోనే వారికి దర్శనమిత్తువు. (శివుడిగా, దేవిగా, భద్రకాళిగా, అయ్యప్పగా, విఘ్నేశ్వరుడిగా, సుబ్రహ్మణ్యుడిగా మొదలగునవి), అబ్బో! నీవు బహురూపివి, నీ లీలలు అనంతములు, ఎన్నో వేషాలు వేస్తావు భక్తులను తృప్తిపరచడానికి, రాక్షసులను

శిక్షించడానికి (*త్వం భావయోగ (భక్తియోగ) పరిభావిత హృత్ సరోజ ఆస్సే శ్రుతేక్షిత పథః నను నాథ పుంసామ్ । యద్యత్ ధియా తే ఉరుగాయ విభావయన్తి తత్తద్ వపుః ప్రణయసే సదనుగ్రహాయ ॥* 3-9-11). దుర్మార్గులకు మాత్రము కన్పడవు (7-25-గీత). సర్వేశ్వరా! దేవతలు గూడ పూజాసామగ్రిని సమకూర్చుకొని సకామభక్తితో నిన్ను ఆరాధించినను నీవు అంతగా ప్రసన్నుడవుగావు. కానీ ! ఎవరైతే సకల ప్రాణులయెడ దయాభావము గలిగి వారికి సేవలొనర్చుటవలన నీవు మిగుల తృప్తిచెందెదవు. ఏలయన, సకలప్రాణులకును నీవే అంతర్యామివి, సుహృదుడవు. ప్రాణులను తమ ఆత్మస్వరూపులుగా భావించి, సేవించుటయే సర్వోత్కృష్టమైన భక్తియనబడును (*న అతి ప్రసీదతి తథా ఉపచిత ఉపచారైః ఆరాధితః సురగణైః హృదిబద్ధకామైః । యత్ సర్వ భూత దయయా అసత్ అలభ్యయా ఏకః నానాజనేషు అవహితః సుహృత్ అన్తరాత్మా ॥* 3-9-12).

పరమేశ్వరా! మానవులు యజ్ఞయాగాది వివిధ కర్మలను, దానధర్మములను, కఠోరములగు తపశ్చర్యలను, వ్రతములను చేసి నిన్ను ఆరాధించి, ప్రసన్నుని చేసికొనుటయే ఆ సత్కర్మలకు లభించెడు మహాఫలము. ఇంకనూ నీయందు సమర్పణబుద్ధితో చేయబడిన ధర్మకర్మలన్నియు ఎన్నడునూ నశింపవు. పైగా అవి అక్షయఫలప్రదములగును. పుణ్యకర్మలు ఆచరించువారిని, నీ సేవ చేసే వారిని, ధర్మరక్షణపరులను నీవు వదలకుండా వెంట ఉండి రక్షిస్తావు (*పుంసాం అతః వివిధకర్మభిః అధ్వరాద్యైః దానేన చ ఉగ్ర తపసా పరిచర్యయా చ । ఆరాధనం భగవతః తవ సత్క్రియార్థః ధర్మః అర్పితః కర్హిచిత్ మ్రియతే న యత్ర ॥* 3-9-13). పరమాత్మా! నీవు సర్వదా నీ దివ్యరూపమున అనన్య భక్తులకు ప్రకటితుడవు అవుతావు. ఎప్పటిదాకా జీవులు భేదభావములు, భ్రమలు, మోహముచెంది ఉంటారో అప్పటిదాకా వారికి చీకటే మిగులుస్తావు. నీవు జ్ఞానమునకు అధిష్ఠాతవు, పరమపురుషుడవు, జగత్తుయొక్క సృష్టి, స్థితి, లయముల నిమిత్తముగా నీవు ఒనర్చెడి మాయాలీలలు అన్నియు నీకు ఒకలెక్కనా! నీకు పదేపదే నమస్కరించుచున్నాను. అట్టి నీకు - సృష్టి స్థితి లయములు చేసేవాడికి - నమస్కరిస్తున్నా (*శశ్వత్ స్వరూప మహసా ఏవ నిపీత భేద మోహాయ బోధ ధిషణాయ నమః పరస్మై । విశ్వోద్భవ స్థితి లయేషు నిమిత్త లీలా రాసాయ తే నమః ఇదం చకృమ ఈశ్వరాయ॥* 3-9-14). (Brahma and Gajendra worshipped the Lord without naming him nor taking his form. But the merciful Lord appeared them with his original form with beautiful transcendental body).

ఎవ్వరి జన్మ కర్మలు గుణములు, పేర్లు వింటేనే అనేక జన్మల పాపాలు వెంటనే పోయి అమృతత్త్వము (immortality - free from material birth) కలుగుతుందో అట్టి నిత్యునకు, జన్మలు లేని నీకు నమస్కరిస్తున్నాను (*యస్య అవతార గుణ కర్మ విడంబనాని నామాని యే అసువిగమే వివశాః గృణన్తి । తే అనైక జన్మ శమలం సహసా ఏవ హిత్వా సంయాన్తి అపావృత అమృతం తమ్ అజం ప్రపద్యే ॥* 3-9-15). ఎవ్వని నుండి సృష్టి ప్రజాపతులు, మనువులు, ఋషులు మొదలగు రూపమున శాఖోపశాఖలైనదో,

ఎవ్వని నుండి నేను, శివుడు, మరి నీ స్వయమ్ రూప అంశయైన క్షీరోదకశాయి విష్ణువు - సృష్టి, లయ, స్థితులకై ఏర్పడ్డాయో (గుణావతారాలు) అట్టి నీకు నమస్కరిస్తున్నాను (*యః వై అహం చ గిరిశః చ విభుః స్వయం చ స్థితి ఉద్భవ ప్రళయ హేతవః ఆత్మమూలమ్ । భిత్త్వా త్రిపాత్ వవృధ ఏకః ఉరు ప్రరోహః తస్మై నమః భగవతే భువనద్రుమాయ ॥* 3-9-16). దుర్మార్గుల చెడుకర్మల, చెడుఆలోచనల ఫలితంగా లోకములు లోకులు పీడింపబడతాయో అట్టి వారి ఆటలను సాగనీయక కాలానుగుణంగా వారిని నశింపచేస్తావో అట్టి నీకు నమస్కరిస్తున్నాను (*లోకః వికర్మ నిరతః కుశలే ప్రమత్తః కర్మణి అయం త్వత్ ఉదితే భవత్ అర్చనే స్వే । యః తావత్ అస్య బలవాన్ ఇహ జీవితాశామ్ సద్యః ఛినత్తి అనిమిషాయ నమః అస్తు తస్మై ॥* 3-9-17). ఎవరు కాలరూపుడో, ఎవరైతే యజ్ఞఫలితము స్వీకరిస్తాడో, ఎవరైతే జీవులకు కర్మఫలితాలను ఇస్తాడో, ఎవరైతే నాకు మూలమో, ఎవరివల్ల నేను, సకలలోకాలు ఏర్పడ్డాయో, ఎవరి వల్ల నేను సృష్టికార్యము (విసర్గ) చేయగలనో, ఎవ్వరి వల్ల నాకు ఆయుష్షు ద్విపర అర్ధగా (2×50=100 దివ్యసంవత్సరములుగా) నిర్ణయించబడిందో అట్టి నీకు నమస్కరిస్తున్నా (*యస్మాత్ బిభేమి అహం అపి ద్విపరార్ధ ధిష్ణ్యమ్ అధ్యాసితః సకలలోక నమస్కృతం యత్ । తేపే తపః బహుసవః అవరురుత్సమానః తస్మై నమః భగవతే అధిమఖాయ తుభ్యమ్ ॥* 3-9-18).

ఎవరు పశుపక్ష్యాదులు (తిర్యక్), మానవ, దేవతా యోనులలో జన్మను తీసుకొని దివ్యలీలలు చేస్తూ, రమిస్తూ కర్మలు అంటక ముల్లోకాలలో ధర్మరక్షణ, భక్తానుగ్రహము చేస్తారో అట్టి నీకు నమస్కారము (*తిర్యక్ మనుష్య విబుధాదిషు జీవయోనిషు ఆత్మ ఇచ్ఛయా ఆత్మకృత సేతు పరీప్సయా యః । రేమే నిరస్త రతి అపి అవరుద్ధ దేహః తస్మై నమః భగవతే పురుషోత్తమాయ ॥* 3-9-19).

ఎవ్వరు ప్రళయసముద్రచీకటిలో (*దశ - అర్ధ వృత్తయా నిద్రామ్*) కడుపు నిండా బ్రహ్మాండాలు దాచుకొని శేషశయనుడిగా యోగనిద్రలో ఉండి జీవులకు సుఖమును ప్రాప్తించుటకై ప్రయత్నము చేస్తూ ఉంటాడో అట్టి స్వామికి నమస్కరిస్తున్నా (*యః అవిద్యయా అనుపహతః అపి దశార్ధ వృత్త్యా నిద్రాం ఉవాహ జఠరీ కృత లోకయాత్రః అన్తర్జలే అహికశిపు స్పర్శానుకూలాం భీమోర్మి మాలిని జనస్య సుఖం వివృణ్వన్ ॥* 3-9-20). (కడుపులో దాచుకొన్న బ్రహ్మాండాలను తన నాభి నుండి కమలరూపంలో బ్రహ్మతో సహా ఆవిర్భవింపచేస్తాడు స్వామి).

ఎవ్వరి నాభి నుండి వచ్చిన పద్మముపై ఆవిర్భవించానో, ఎవ్వరి అనుగ్రహముతో సృష్టికార్యము మొదలుపెట్టానో, ఎవ్వరు ప్రళయసమయంలో కడుపునిండా బ్రహ్మాండాలు దాచుకొని యోగనిద్రలో ఉంటారో, ఎవ్వరు ప్రళయాంతమున యోగనిద్రనుండి లేచి సృష్టి చేయమని (విసర్గ) నన్ను ఉత్తేజపరచారో, అట్టి స్వామి నా ఎదుట మేల్కొని ఉన్న స్వామి యొక్క పద్మముల వంటి కన్నులను చూడగలుగుతున్నానో అట్టి స్వామికి నమస్కారము (*యత్ నాభి పద్మ భవనాత్ అహం అసమ్ ఈడ్య లోకత్రయ ఉపకరణః యత్ అనుగ్రహేణ । తస్మై నమః తే ఉదరస్థ భవాయ యోగనిద్రావసాన వికసత్ నలినేక్షణాయ ॥* 3-9-21).

ఎవరైతే జగత్తుకు శ్రేయోభిలాషి, జగత్తు రక్షకుడు, సకల భగములు కలవాడు, ఎవరు నా యందు ప్రీతిచెంది ఇదివరకటిలాగా నన్ను సృష్టికార్యము చేయు నిమిత్తునిగా చేసారో అట్టి నీకు నమస్కరించుచున్నాను (*సః అయం సమస్తజగతాం సుహృదేకః ఆత్మా సత్త్వేన యత్ మృడయతే భగవాన్ । భగేన తేన ఏవ మే దృశం అనుస్పృశతాత్ యథా అహం స్రక్ష్యామి పూర్వవత్ ఇదం ప్రణత ప్రియః అసౌ ॥* 3-9-22).

"నేను సృష్టికర్తను" (విసర్గ కర్త) అనే గర్వము నాకు రాకుండా నీవు చూడాలి స్వామి. జీవుల యందు సమదర్శివి అయిన నీవు స్వామివి - ప్రపన్నులకు శుభము చేకూరుటకు గుణావతారములు తీసుకొంటూ, నీ బలముతో సృష్టిని చేసే స్వామివి. నీవు నా యందు దయ కలిగి నీ వల్లనే సృష్టి జరుగుతున్న భావన నాకు కల్గించేట్టు చేయాలని ప్రార్థిస్తున్నా (*ఏషః ప్రపన్న వరదః రమయా ఆత్మశక్త్యా యత్ యత్ కరిష్యతి గృహీత గుణావతారః । తస్మిన్ స్వవిక్రమమ్ ఇదంః సృజతః అపి చేతః యుంజీత కర్మ శమలం చ యథా విజహ్యామ్ ॥* 3-9-23).

నాకు విజ్ఞానము కలిగించి నాకు కావలసిన అన్ని శక్తులు ఇచ్చి నాచే సృష్టి చేయిస్తున్న ఈ స్వామి దయవల్ల పొందిన వేదరాశిని నేను మరువకుందును గాక! (*నాభిహ్రదాత్ ఇహ సతః అంభసి యస్య పుంసః విజ్ఞానశక్తిః అహం ఆసమ్ అనన్తశక్తేః । రూపం విచిత్రం ఇదం అస్య వివృణ్వతః మే మా రీరిషీష్ట నిగమస్య గిరాం విసర్గః ॥* 3-9-24).

అపార కరుణామయుడు, అనంత ప్రేమమూర్తి అయిన స్వామి యోగనిద్ర నుండి లేచి, తను కళ్ళు తెరిచి చూస్తూ, లోకకల్యాణము చేయుటకు ఉపక్రమించిన ఆ స్వామి, నా యందు దయతో ఆయన తెలిపే శుభపలుకులు వినాలని, ఆయన ఆజ్ఞలకై ఎదురు చూస్తున్నాను (*సః అసౌ అదభ్ర కరుణః భగవాన్ వివృద్ధ ప్రేమ స్మితేన నయనాంబురుహం విజృంభన్ । ఉత్థాయ విశ్వవిజయాయ చ నః విషాదం మాధ్వ్యా గిరా అపనయతాత్ పురుషః పురాణః ॥* 3-9-25).

గర్భజలమున శేషతల్పమున శయనుడైన గర్భోదకవిష్ణుస్వామి, బ్రహ్మదేవుని అనుగ్రహించుట - బ్రహ్మచే జీవులకు వారి వారి కర్మల ఫలితములను అనుసరించి శరీరములు ఇచ్చుట:

మైత్రేయ ఉవాచ - ఇలా బ్రహ్మదేవుడు తనకు గల తెలివి బుద్ధి జ్ఞానములతో స్వామిని స్తోత్రము చేసి నిశ్చేష్టుడైనాడు (*మైత్రేయః ఉవాచ - స్వసంభవం నిశామ్య ఏవం తపః విద్యా సమాధిభిః । యావత్ మనః వచః స్తుత్వా విరరామ సః ఖిన్నవత్॥* 3-9-26).

బ్రహ్మస్తుతిని విన్నవాడైన స్వామి మధుసూదనుడు ప్రళయాంతమున సృష్టిని తలచినవాడై బ్రహ్మతో ఇలా పలికాడు (*కల్పవ్యతికర-అంభసా*= కల్పాంతమున గర్భజలమునగల స్వామి 3-9-27,28). (బ్రహ్మకు వేదజ్ఞానము ఇస్తున్న సమయంలో జలములో ఉన్న మధుకైటభులు అంతా విన్నారని, బ్రహ్మ నుండి ఆ వేదరాశిని గ్రహించారని తెలుసుకొన్న స్వామి వారిని వధించి మధుసూదనుడు అయ్యాడు)-

బ్రహ్మదేవా ! నీకు సృష్టికార్యమునకై కావలసిన వేదం జ్ఞానమును ఇదివరకే ఇచ్చేసాను, నీవు వేదగర్భుడవు. కాబట్టి సృష్టికార్యమును మొదలుపెట్టు. తపస్సు, విద్య, నా రక్షణ నీకు మేలు చేసేవి (*శ్రీభగవానువాచ – మా వేదగర్భ గాస్తన్ద్రీం సర్గే ఉద్యమమ్ ఆవహ । తత్ మయా ఆపాదితమ్ హి అగ్రే యత్ మామ్ ప్రార్థయతే భవాన్ ॥* 3–9–29).

నీవు మరల ఒకసారి తపమునకు పూనుకొనుము. నన్ను ఉపాసింపుము. దాని ప్రభావమున నీలో జ్ఞాననిష్ఠ కుదురుకొనుటచే నీవు సకలలోకములను నీ హృదయమునందు స్పష్టముగా చూడగలవు (*భూయః త్వం తపః ఆతిష్ఠ విద్యాం చ ఏవ మత్ ఆశ్రయామ్ । తాభ్యాం అన్తః హృది బ్రహ్మన్ లోకాన్ ద్రక్ష్యసి అపావృతాన్॥* 3–9–30). భక్తియోగములో నీవు ఉన్నచో సృష్టిలో, నీలో అంతటా నన్నే చూడగలవు. కట్టెలో నిప్పులాగా సృష్టిలో అంతటా ఉన్నాను. ఇలా నన్ను అంతటా చూడగలిగితే నీలోని అన్ని భ్రాంతులూ తొలుగుతాయి. అప్పుడు నీకు అహంకారము ఉండదు (భక్తియోగము అంటే స్వామిని అంతటా చూచుట. భక్తియోగము మరియు స్వామి భజన ఎందుకు చేయాలో వివరిస్తున్నాడు) (*తతః ఆత్మని లోకే చ భక్తియుక్తః సమాహితః । ద్రష్టాసి మామ్ తతమ్ బ్రహ్మన్ మయి లోకాన్ త్వం ఆత్మనః ॥* 3–9–31). (*యదా తు సర్వ భూతేషు దారుషు అగ్నిమ్ ఇవ స్థితమ్ । ప్రతిచక్షీత మామ్ లోకః, జహ్యాత్ తర్హి ఏవ కశ్మలమ్ ॥* 3–9–32).

ఆత్మకు – ఇంద్రియములు, త్రిగుణములతో సంబంధం లేదని గ్రహించిన, అప్పుడు నీ నిజస్థితి గ్రహించగలవు. అట్టి స్థితిలో నాలోకము అయిన వైకుంఠము – స్వారాజ్యము పొందినవాడవవుతావు (*యదా రహితమ్ ఆత్మానం భూత ఇంద్రియ గుణాశయైః । స్వరూపేణ మయా ఉపేతమ్ పశ్యన్ స్వారాజ్యమ్ ఋచ్ఛతి॥* 3–9–33).

ఈ సృష్టిలో మొదటివాడవు నీవే. నా స్వరూపమును, గుణములను, విభూతులను ప్రతిపాదించు వేదములకును నీవే ద్రష్టవు. సకలప్రాణులసృష్టియు నీ ద్వారానే జరుగుచున్నది. ఈ కారణమువలన నిన్ను అహంకారము ఆవరించినచో, నీ మనస్సును నాయందు నిబద్ధము చేయుటవలన రజోగుణాత్మకమైన అహంకారము నీ దరిచేరదు. జీవులకు వారి వారి కర్మ ఫలితములను నీవు పంచి పెట్టడం వల్ల నా అనుగ్రహము పొందగలవు. ఇలా చేస్తే రజోగుణ ప్రధానుడవైనా నిన్ను పాపాలు అంటవు. నీకు కర్మ వ్యామోహము ఉండదు. నీకు సృష్టికర్తననే అహంకారము అంటదు (*నానాకర్మ వితానేన ప్రజాః బహ్వీః సిసృక్షతః । న ఆత్మా అవసీదతి అస్మిన్ తే వర్షీయాన్ మత్ అనుగ్రహః ॥* 3–9–34). (*ఋషిమ్ ఆద్యం న బధ్నాతి పాపీయాం త్వాం రజోగుణః । యత్ మనః మయి నిర్బద్ధం ప్రజాః సంసృజతః అపి తే ॥* 3–9–35).

బద్ధజీవులకు నేను కన్పడను, నన్ను తెలుసుకొనుట బద్ధజీవులకు కష్టమైనది. ఏల అన నాకు పాంచభౌతిక శరీరము, ఇంద్రియములు, త్రిగుణములు, అహంకారము లేవు, కాన నన్ను చర్మ చక్షువులతో చూడలేరు. నేను, పంచ భూతములు, దశేంద్రియములు, సత్త్వరజస్తమోగుణములు మనోబుద్ధ్యహంకార

చిత్తములు మున్నగువాటికి అతీతుడను. ఈ విషయజ్ఞానమును దేహధారులు ఎరుగుట అశక్యము. కానీ, నా అనుగ్రహప్రభావమున నా నిజస్వరూపజ్ఞానము నీకు కలిగినది (*జ్ఞాతః అహం భవతా తు అద్య, దుః విజ్ఞేయః అపి దేహినామ్ । యత్ మామ్ త్వం మన్యసే అయుక్తం భూత ఇంద్రియ గుణ ఆత్మభిః ॥* 3-9-36). చర్మచక్షువులచే అనగా మాంసచక్షువులచే స్వామిని చూడలేరు.

నీవు ఎంతో అవస్థపడి పద్మనాళమున ప్రవేశించి అంతటా వెతికి, ఖిన్నుడవై తపస్సు ఆచరించడం వల్ల నీ హృదయములో వెలసి ఇదంతా బోధించా. నా యందు నీకు గల శ్రద్ధాభక్తిని చూసి నేను కరుణించాల్సి వచ్చింది. నా స్తోత్రము బాగానే చేశావు (*తుభ్యం మత్ విచికిత్సాయామ్ ఆత్మా మే దర్శితః అబహిః । నాలేన సలిలే మూలమ్ పుష్కరస్య విచిన్వతః ॥* 3-9-37, *యత్ చకర్థ అంగ మత్‌స్తోత్రం మత్కథా అభ్యుదయాఙ్కితమ్। యత్ వా తపసి తే నిష్ఠా సః ఏషః మత్ అనుగ్రహః ॥* 3-9-38, *ప్రీతః అహం అస్తు భద్రం తే లోకానాం విజయ ఇచ్ఛయా। యత్ అస్తౌషీః గుణమయం నిర్గుణం మా అనువర్ణయన్ ॥* 3-9-39). ప్రతిదినము నా గూర్చి నీవు చేసిన ఈ స్తోత్రమును పారాయణము చేయుచు అర్థం చేసుకొన్నవారికి భౌతిక సుఖములను, ఆధ్యాత్మిక సుఖములను అనగా ఇహపరలోకములలో సుఖ, శాంతి, ఆనందములను కలిగి ఉంటారు (*యః ఏతేన పుమాన్ నిత్యం స్తుత్వా స్తోత్రేణ మాం భజేత్ । తస్య ఆశు సంప్రసీదేయమ్ సర్వకామవరేశ్వరః ॥* 3-9-40). ఇలా ఎవ్వరు స్తోత్రం చేయగలిగితే వారి కోరికలను తీరుస్తాను, ఎందుకంటే నా పేరే - *సర్వకామవరేశ్వరః* 3-9-40. అన్ని యజ్ఞాలు, తపస్సులు, యోగములు చేయుట నా సంతృప్తి కొరకే అని తత్త్వవేత్తలకు తెలుసు (*పూర్తేన తపసా యజ్ఞైః దానైః యోగ సమాధినా । రాద్ధం నిశ్శ్రేయసం పుంసాం మత్ ప్రీతిః తత్త్వవిత్ మతమ్ ॥* 3 -9-41). ఇలా ఎందుకు నన్ను ఆరాధించాలంటే, నేను మీలో అంతర్యామిగా పరమాత్మగా ఉండే మీ శ్రేయోభిలాషిని, మీకు ప్రియమును చేకూర్చువాడను. అందరి ఆత్మలకు ఆత్మను నేనే. నన్ను ప్రేమించుటే నీ కర్తవ్యము. అప్పుడే సుఖము శాంతి కలుగుతాయి. అదే జీవుల ధర్మము, జీవుల నిజలక్షణము (*అహం ఆత్మా ఆత్మనాం ధాతః ప్రేష్ఠః సన్ ప్రేయసామ్ అపి । అతః మయి రతిం కుర్యాత్ దేహాదిః యత్కృతే ప్రియః ॥* 3-9-42). బ్రహ్మదేవా ! సర్వవేదమయుడవైన నీ బుద్ధిని అనుసరించి, పూర్వకల్పమునందువలె ప్రజలను (ప్రాణులను) సృష్టింపుము. ఇప్పుడు ముల్లోకములును, వాటియందలి ప్రాణులును నాలోనే లీనమై శయనించుచున్నారు (*సర్వ వేదమయేన ఇదం ఆత్మనా ఆత్మా ఆత్మయోనినా । ప్రజాః సృజ యథాపూర్వం యాః చ మయి అనుశేరతే ॥* 3-9-43). కావున అన్ని చేకూర్చుకున్నవాడవై, ఇక సృష్టికార్యము ఆరంభింపుము అని స్వామి బ్రహ్మ హృదయమునుండి అంతర్ధానము చెందాడు అని మైత్రేయుడు విదురునకు తెల్పాడు (*మైత్రేయ ఉవాచః- తస్మై ఏవం జగత్ స్రష్టే* (Creator of the Universe) *ప్రధాన పురుష ఈశ్వరః* (The Lord who is the holder of Pradhana - the amalgamated form of prakruti and jivas at the time of pralaya. He alone can unmanifest it. Because of His freewill the creation once again starts) *వ్యజ్య ఇదమ్* (after instruction this) *స్వేన రూపేణ కంజనాభః తిరోదధే* 3-9-44).

శ్రీ విదుర ప్రశ్న: "బ్రహ్మదేవుడు జీవులకు శరీరములను ఇచ్చు విధానము" తెల్పవలసినది అని విదురుడు మైత్రేయుని అర్థించాడు (*విదురః ఉవాచ – అన్తర్హితే భగవతి బ్రహ్మా లోకపితామహః । ప్రజాః ససర్జ కతిధాః దైహికీః మానసీః విభుః ॥* 3-10-1). మైత్రేయుడు చెప్పిన విధానాన్ని శ్రీశుకుడు పరీక్షిత్తుకు తెల్పాడు (3-10-3), అలాగే ఇక్కడ సూతుడు శౌనకాదులకు తెలియజేశాడు ఇలా –

శ్రీ మైత్రేయ ఉవాచ – బ్రహ్మదేవుడు 100 దివ్య సంవత్సరాలు తపస్సు చేసి స్వామికృపకు పాత్రుడై సృష్టి చేసే వేదజ్ఞానమును పొందాడు (*మైత్రేయః ఉవాచ – విరించః అపి తథా చక్రే దివ్యం వర్షశతం తపః । ఆత్మని ఆత్మానం ఆవేశ్య యథా ఆహ భగవాన్ అజః ॥* 3-10-4). విజ్ఞానము, బుద్ధిబలమును వాడి ప్రళయనీటిని, గాలిని తీసివేయడం వల్ల (తాగడం వల్ల), పద్మము బ్రహ్మాండము అంతటా వ్యాపించి ఉందని గ్రహించినవాడై పద్మకోశమున ప్రవేశించి దానిని మూడు లోకములుగా విభజించి తిరిగి వాటిని 14 లోకాలుగా వ్యాపింపచేసాడు (3-10-4 to 8). (*పద్మకోశం తదా ఆవిశ్య భగవత్ కర్మచోదితః । ఏకం వ్యభాఙ్క్షీత్ ఉరుధా త్రిధా భావ్యం ద్విసప్తధా ॥* 8). పద్మములోని ఒక్కొక్క రేకు ఒక లోకము. జీవుల కర్మానుసారమున వారికి ఆయా లోకముల ప్రాప్తి కలుగుతుంది. ఇది ధర్మబద్ధంగా నిష్పాక్షికంగా పరిపక్వతతో బ్రహ్మదేవుడిచే ఆచరింపబడుతుంది (*ఏతావాన్ జీవలోకస్య సంస్థాభేదః సమాహృత । ధర్మస్య హి అనిమిత్తస్య విపాకః పరమేష్ఠి అసౌ ॥* 9).

శ్రీ విదుర ప్రశ్న– శ్రీహరి యొక్క కర్మలు అద్భుతమైనవి మరియు బహురూపములు. ఇవి కాలానుగుణంగా జరిగేవి. వాటిని వివరించండి. కాలము అంటే ఏమిటి? కాలము లక్షణములు తెలుపవలసినది (*విదురః ఉవాచ – యధాత్థ బహురూపస్య హరేః అద్భుత కర్మణః । కాల ఆఖ్యం లక్షణం బ్రహ్మన్ యథా వర్ణయ నః ప్రభో ॥* 3-10-10).

శ్రీమైత్రేయ ఉవాచ – త్రిగుణములు పరిణామము చెందుటనే కాలము. కాలము వల్లనే జీవుల కర్మలు, ప్రకృతిలో పరిణామాలు. దీనికి మూలము, ఉపాదానము శ్రీహరియే. స్వామి సంకల్పమే కాలము. కాలము స్వామి రూపము (*మైత్రేయః ఉవాచ – గుణవ్యతికర ఆకారః నిర్విశేషః అప్రతిష్ఠితః । పురుషః తత్ ఉపాదానమ్ ఆత్మానం లీలయా అస్పజత్ ॥* 3-10-11).

కాలముతో కూడిన ప్రాకృతిక విశ్వము వైష్ణవమాయతో నిండి వైకుంఠలోకము నుండి విడివడినది. విశ్వంలో ఎన్నో బ్రహ్మాండాలు కాలమును అనుసరించి జీవులు చేయు కర్మలననుసరించి మార్పు చెందుతాయి. అవ్యక్తమున సుప్తావస్థనగల జీవరాసులు వేర్వేరు రూపములలో ప్రకటింపబడతారు. అయితే దీనిని నియంత్రించువాడు కాలరూపి అయిన బహురూపి శ్రీహరి (*విశ్వం వై బ్రహ్మ తన్మాత్రం సంస్థితమ్ విష్ణుమాయయా । ఈశ్వరేణ పరిచ్ఛిన్నం కాలేన అవ్యక్త మూర్తినా* 3-10-12). కాలము వల్ల సృష్టి స్థితి ప్రళయములకు లోనైన విశ్వములోని బ్రహ్మాండాలు ఒకదాని వెంబడి ఒకటి – సృష్టి స్థితి ప్రళయములు చెందుతూనే ఉంటాయి. ఇది కాలమార్పు – సహజమైనదే. కొత్త ఏమీ కాదు. సృష్టి తొమ్మిది విధములు అవి ప్రకృతి (అది బ్రహ్మకు ముందు జరిగిన సృష్టి 6 విధములు), మరియు బ్రహ్మదేవునిచే జరిగినది

వైకృతసృష్టి. వైకృత్యాలు. బ్రహ్మచే జరిగిన సృష్టి 3 విధములు (*యథా ఇదానీం తథా అగ్రే చ పశ్చాత్ అపి ఏతదీదృశమ్ । సర్గో నవవిధస్తస్య ప్రాకృతో వైకృతస్తు యః ॥* 3-10-13). (The creation done by the Lord is called SARGA and later on Brahma's creation is called VISARGA for the manifestation and unmanifestation of material worlds). (Time repeats formation of Universes. It occurs in cycles. Time folds and unfolds the activities of living entities. Trigunas exist in different proportions in all conditioned living entities that is in baddhajivas). కాలముతో - ద్రవ్యముతో - జీవులు చేయు త్రిగుణముల కర్మలను అనుసరించి సృష్టిక్రమము కలుగుతుంది - నశింపబడుతుంది. ఇది అంతులేని వ్యవహారము (*సర్గః నవవిధః తస్య ప్రాకృతః వైకృతః తు యః । కాల ద్రవ్య గుణైః అస్య త్రివిధః ప్రతిసంక్రమః ॥* 3-10-14).

బ్రహ్మదేవునకు ముందు జరిగిన సృష్టి-ప్రాకృతసృష్టి - సర్గ 6 విధములు

అవ్యక్త ప్రకృతి ప్రధానము నుండి మొదట మహత్తు లేక మహత్తత్త్వము ఏర్పడుతుంది (జ్ఞాననిధిలో త్రిగుణ వైషమ్యము కలుగుట). స్వామి సంకల్పమువల్ల కాలానుగుణంగా గుణవైషమ్యము చెందుట, మొదటి ప్రక్రియ, దీనివల్ల కలిగే పరిణామాలు ఎన్నో. మహత్తు లేక మహత్తత్త్వము నుండి అహంకారతత్త్వము లేక అహంతత్త్వము ఏర్పడుట రెండవది. దానినుండి పంచ తన్మాత్రలు దానినుండి పంచ మహాభూతములు ఏర్పడుట మూడవది. ద్రవ్యజ్ఞాన పరిజ్ఞానము చేయు క్రియాశీల ఇంద్రియాలు ఏర్పడును. వీటి మూలము మరియు నాల్గవది మనస్సు (*ఆద్యః తు మహతః సర్గః గుణవైషమ్యం ఆత్మనః । ద్వితీయః తు అహమః యత్ర ద్రవ్య జ్ఞాన క్రియా ఉదయః ॥* 3-10-15), (*భూతసర్గః తృతీయః తు తన్మాత్రః ద్రవ్య శక్తిమాన్। చతుర్థః ఐంద్రియః సర్గః యః తు జ్ఞాన క్రియా ఆత్మకః ॥* 3-10-16). సాత్త్విక అహంకారము నుండి ఇంద్రియ అధిష్ఠానదేవతలు ఏర్పడుట ఐదవది. జీవుల తమస్సు లేక "బుద్ధి ప్రదర్శన" లేక అవిద్య యొక్క సృష్టి ఆరవది. అవిద్యతో గూడిన బద్ధజీవుల బుద్ధియందు-తామిస్రము, అంధతామిస్రము, తమము, మోహము, మహామోహము అను ఐదు బంధములు ఉండును. ఇది జీవుని యొక్క బుద్ధిని ఆవరణవిక్షేపము చేయును. ఆ ఆరును ప్రాకృతసృష్టులు. 1.మహత్తత్త్వము, 2.అహంకారము, 3.పంచ తన్మాత్రలు, 4.ఇంద్రియములతో గూడిన మనస్సు, 5. ఇంద్రియాధిష్ఠానదేవతలు, 6. అవిద్యతో గల బుద్ధి. స్వామి నాభి నుండి పద్మము ఏర్పడి విచ్చుకొనుటనే ప్రాకృతసృష్టి. దానిపై బ్రహ్మ చేరి వైకృతసృష్టి చేశాడు. ఇంక వైకృతసృష్టిని గూర్చి వివరింతును వినుము (*వైకారికః దేవ సర్గః పంచమః యత్ మయం మనః షష్ఠః తు తమసః సర్గః యః తు అబుద్ధికృతః ప్రభోః । షట్ ఇమే ప్రాకృతాః సర్గాః వైకృతాన్ అపి మే శృణు ॥* 3-10-17).

బ్రహ్మదేవుడు చేసిన సృష్టి - వైకృతసృష్టి - విసర్గ ఇది 3 విధములు

బ్రహ్మ, స్వామి యొక్క రజోగుణ అవతారము (*రజోభాజః భగవతః లీలా ఇయం హరి మేధసః ॥* 3-10-18). బ్రహ్మ దేవుడి సృష్టి భూలోకమున మూడు విధములుగా ఇలా ఉంది-

స్థావర సృష్టి: ఇది ఏడవదైన ముఖ్యసృష్టి బ్రహ్మచే చేయబడినది. ఇది 6 రకములు (*సప్తమః ముఖ్య సర్గః తు షడ్విధః తస్థుషామ్ చ యః* – 18). వృక్షములు మరియు మొక్కలు 6 రకములు – వనస్పతి, ఓషధీ, లతా, త్వక్ సార (చర్మ ప్రధానమైనవి. ఉదా: అరటి), వీరుధ (పొదలు), ద్రుమః (Trees)– వీటి లక్షణము లోపల స్పర్శజ్ఞానము కలవి. వ్యక్తము చేయలేని బాధ కలవి (*సప్తమో ముఖ్యసర్గస్తు షడ్విధస్తస్థుషాం చ యః । వనస్పతి ఓషధి లతా త్వక్సారాః వీరుధః ద్రుమాః ॥* 3–10–19). (వనస్పతులు = పూవులు లేకుండగనే ఫలములను ఇచ్చునవి. ఉదా: రావి, మేడి, పనస, మఱ్ఱి మొదలగునవి. 2. ఓషధులు = పుష్పించి, ఫలించగనే నష్టమగును. ఉదా: వరి, గోధుమ, శనగ మొదలగు ధాన్యములు. 3. లతలు = వృక్షాదులను ఆశ్రయించుకొని పెరుగుచుండునవి (అల్లుకొనుచు పెరుగుచుండినవి) ఉదా: మాలతి, మల్లె, దొండ మొదలగునవి. 4. త్వక్సారములు = పైభాగము చర్మముతో ఉండునవి. అరటి మొ॥. 5. వీరుధములు = ఇవియును ఒక విధముగా లతలే. కాని నేల మీద ప్రాకుచు బరువైన ఫలములను ఇచ్చునవి. దోస, పుచ్చ, కర్బూజ, గుమ్మడి మొదలగునవి. 6. ద్రుమములు = పుష్పించి, పుష్పముల స్థానములలోనే ఫలములను ఇచ్చునవి. ఉదా: మామిడి, నేరేడు మొదలగునవి.

తిర్యక్ సృష్టి–పశుపక్ష్యాదులు : ఎనిమిదవ సృష్టి – తిర్యక్కులు (పశుపక్ష్యాదులు) ప్రధానముగా ఇవి ఇరువది యెనిమిది (28) విధములని భావింపబడినవి. తమోగుణము అధికముగా ఉండుటచే ఇవి ఆహారనిద్రాభయమైథునములు గలవి. ఇవి వాసనలనుబట్టి వస్తుజ్ఞానము కలిగియుండును. వీటి హృదయములయందు ఆలోచనాశక్తి గాని, దూరదర్శిత్వము గాని, కాలజ్ఞానము గాని ఉండవు. అడ్డముగా ఉండేవి జంతువులు. జంతువులు కేవలము ఆకలిదప్పులకు సంబంధించిన జ్ఞానమును మాత్రమే కలిగి ఉంటాయి. జ్ఞానసముపార్జన, దూరదృష్టి వీటికి ఉండదు. ఇవి తల్లి గర్భము నుండి బయటకు వచ్చునప్పుడు మొదట కాళ్ళతో బయటికి వస్తాయి (*తిరశ్చాం అష్టమః సర్గః సః అష్టావింశత్ విధః మతః । అవిదః భూరి తమసః ఘ్రాణజ్ఞాః హృద్యవేదినః ॥* 3–10–20). సాధుపురుషా! విదురా! గోవులు, మేకలు, గేదెలు, దున్నలు, నల్లజింకలు, పందులు, గురుపోతులు, నల్లచారల దుప్పులు, గొఱ్ఱెలు, ఒంటెలు మొదలగునవి (వీటి గిట్టలు చీలి రెండుగా యుండును) (*గౌః అజః మహిషః కృష్ణః సూకరః గవయః రురుః । ద్విశఫాః పశవః చ ఇమే అవిః ఉష్ట్రః చ సత్తమ ॥* 3–10–21). గాడిదలు, గుఱ్ఱములు, కంచరగాడిదలు, తెల్లజింకలు, అడవిదున్నలు, అడవిగోవులు, ఇవి అన్నియును చీలని గిట్టలు గలవి. ఇంక ఐదు గోళ్లుగల పశువులను గూర్చి తెలిపెదను వినుము (*ఖరః అశ్వః అశ్వతరః గౌరః శరభః చమరీ తథా । ఏతే చ ఏక శఫాః క్షత్తః శృణ పంచ నఖాన్ పశూన్ ॥* 3–10–22). కుక్కలు, తోడేళ్ళు, నక్కలు, పెద్దపులులు, పిల్లులు, కుందేళ్ళు, ముళ్లపందులు, సింహములు, వానరములు, ఏనుగులు, తాబేళ్లు, ఉడుములు, మొసళ్లు మొదలగునవి. వీటికి ప్రతి పాదమునకు ఐదేసి గోళ్లు ఉండును (*శ్వా శృగాలః వృకః వ్యాఘ్రః మార్జారః శశ శల్లకౌ । సింహః కపిః గజః కూర్మః గోధా చ మకరాదయః ॥* 3–10–23). రాబందులు, గ్రద్దలు, కొంగలు, డేగలు,

భాసపక్షులు, భాసభల్లూకములు, నెమళ్లు, హంసలు, బెగ్గురుపక్షులు, చక్రవాకములు, కాకులు, గుడ్లగూబలు మొదలగునవి, ఆకాశమునందు ఎగురు జీవులు పక్షులు (*కంక గృధ్ర బక (వట) శ్యేన భాస భల్లూక బర్హిణః । హంస సారస చక్రాహ్వ కాక ఉలూక ఆదయః ఖగాః ॥* 3-10-24).

నిలువుగా ఉండేవారి సృష్టి: మానవుల సృష్టి. - *"రజో అధికః"* అనగా దుఃఖమునే సుఖము అనుకొనేవారు (*దుఃఖే చ సుఖమానినః*) మరియు కోరికలే ప్రధానముగా గలవారు మానవులు. మైథున క్రియకు జంతువులు ఒక నియమిత కాలమును కలిగి ఉండగా మానవునకు అవి లేవు. అందుకే *రజో అధికః* అన్నారు. జంతువులలాగా కాక మానవులు ఎప్పుడూ పనిచేయువారు. విదురా! మనుష్యులు తొమ్మిదవ సృష్టి, వీరి ఆహారసంచారము నోటినుండి క్రిందికి నడుచును. వీరు రజోగుణప్రధానులు. కర్మపరాయణులు. దుఃఖరూపవిషయములనే సుఖములుగా భావింతురు (*అర్వాక్ స్రోతః తు నవమః క్షత్తః ఏకవిధః నృణామ్। రజః అధికాః కర్మపరాః దుఃఖే చ సుఖమానినః ॥* 3-10-25). తల్లిగర్భము నుండి తల మొదటగా వచ్చే ఏకైక సృష్టి మానవులది. కావున తలలోని బుద్ధిని వాడి జ్ఞానోదయమునకు అర్హులైన వారు మానవజాతి.

10వది దేవతా సృష్టి: పై మూడు విధములు గల స్థావరములు, పశుపక్ష్యాదులు, మనుష్యులు అను పంచ భూతాత్మకమైన సృష్టియేకాక, దేవతాసృష్టి కూడా వైకారికసృష్టిలో భాగమే. కుమారులు మిశ్రమ సృష్టికి చెందినవారు అనగా ప్రాకృత వైకృతముతో కలవారు (*వైకృతాః త్రయః ఏవ ఏతే దేవసర్గః చ సత్తమ। వైకారికః తు యః ప్రోక్తః కౌమారః తు ఉభయాత్మకః ॥* 3-10-26). దేవగణములు ఎనిమిది విధములు- విబుధులు అనగా దేవతలు (demigods), పితరులు (పితృదేవతలు), అసురులు, గంధర్వ అప్సరసలు, సిద్ధులు, యక్షరక్షసచారణలు, భూతప్రేత పిశాచములు, విద్యాధర, కిన్నరలు మొదలగువారు (కిన్నరులు, కింపురుషులు - వీరు అశ్వముఖులు) - (*దేవసర్గః చ అష్టవిధః విబుధాః పితరః అసురాః । గంధర్వ అప్సరసః సిద్ధాః యక్ష రక్షాంసి చారణాః* ॥ 3-10-27), (*భూత ప్రేత పిశాచాః చ విద్యాధరాః కిన్నర ఆదయః* - 28).

ఓ విదురా! ఈ విధముగా సృష్టికర్తయైన బ్రహ్మదేవుడు తయారుచేసిన 10 విధములగు సృష్టిని గూర్చి నీకు తెలిపితిని- *దశైతే విదుర ఆఖ్యాతాః సర్గాః తే విశ్వసృక్ కృతాః ॥* 3-10-28.

బ్రహ్మచే మనువులు, మనువంశముల సృష్టి జరిగింది. బ్రహ్మకు శ్రీహరి ఇచ్చిన జ్ఞానము, శక్తి వల్ల మనువుల సృష్టి చేసాడు ఆ బ్రహ్మదేవుడు. తన అమోఘమైన సంకల్పముతో బ్రహ్మదేవుడు తానే తన నుండి తన రజోగుణము ద్వారా మనువంశముల సృష్టిచేసాడు (*అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి వంశాన్ మన్వన్తరాణి చ । ఏవం రజః ప్లుతః స్రష్టా కల్పాదిషు ఆత్మభూః హరిః । సృజతి అమోఘ సంకల్ప ఆత్మా ఏవ ఆత్మానమ్ ఆత్మనా ॥* 3-10-29).

పరమాణువు, కాలము వివరణ - బ్రహ్మాండరాసులతో గల విశ్వము వేరు, వైకుంఠలోకములు వేరు (Matter, Atom, Time and Space description):

పదార్థము యొక్క అతి చిన్న రూపము పరమఅణువు అంటే పదార్థముల తురీయస్థితి పరమాణువు. ఇంకదానిని విభజించుటకు వీలుపడదు. అట్టి అనేక పరమాణువులు కలియుట వలన వస్తురూపేణ కన్పడును. అవి వస్తువని భ్రమతో దానిని అనుభవించుటకు మానవుడు ప్రయత్నము చేయును. అలా భ్రమలో పడి పరమాణుతత్త్వమును మనుజుడు మరచును (*మైత్రేయ ఉవాచ – చరమః సత్ విశేషాణాం అనేకః అసంయుతః సదా । పరమ అణుః సః విజ్ఞేయః నృణాం ఐక్య భ్రమః యతః ॥* 3-11-1). పరమాణువుల కృషి వల్లనే పదార్థములు, వాటి స్వరూపములు, వస్తు లక్షణములు మరియు వాటి జ్ఞానము ఉద్భవించును. ఇది నిరంతర క్రియ (*సతః ఏవ పద అర్థస్య స్వరూప అవస్థితస్య యత్ । కైవల్యం పరమ మహాన్ అవిశేషః నిరన్తరః ॥* 3-11-2). ఈ భౌతిక ప్రక్రియ కాలానుగుణముగ సాగుతూ ఆయా వస్తువులన్నింటిలో సూక్ష్మమార్పులను (కంటికి కన్పడనివి) మరియు స్థూలమార్పులను (కంటికి కన్పడేవి) భగవత్‌శక్తికి లోనై కాలము వల్ల మార్పు కలుగుతాయి (*ఏవం కాలః అపి అనుమితః సౌక్ష్మ్యే స్థౌల్యే చ సత్తమ। సంస్థాన భుక్త్యా భగవాన్ అవ్యక్తః వ్యక్తభుక్ విభుః ॥* 3-11-3).

స్వామి కనబడకుండా కాలరూపుడై కనబడే పదార్థాలన్నింటిని మార్పుకు లోను చేస్తాడు. వాటిని నియంత్రిస్తాడు. సూర్యరశ్మి పరమాణువును దాటు సమయమును పరమాణు కాలము (Atomic time) అనవచ్చు (3-11-4). రెండు పరమాణువులు కలసిన అణువు అనవచ్చును. ఇటువంటి మూడు అణువుల సముదాయము కిటికిగుండావచ్చు సూర్యరశ్మిలో ఎగురుచున్నట్లు కనబడు ధూళిలాంటి కణము–త్రసరేణువు చూడవచ్చును (3-11-5). మూడు త్రస రేణువులు సూర్యరశ్మిని దాటే సమయాన్ని త్రుటి కాలము, అలాగే కాలమును వేధము (100 తృటులు), లవ (3 వేధలు), నిమేష (3 లవలు), క్షణ (3 నిమేషములు), కాష్ఠ (5 క్షణములు), లఘు (15 కాష్ఠలు), నాడిక లేక దండ(15 లఘువుల కాలం), ముహూర్త (2 నాడికలు), (ఉభయ సంధ్యల కాలము రెండు ముహూర్తములు). ప్రహర లేక యామ=జామ=జాము కాలము (6 నుండి 7 నాడికలు) మొదలుగాగల కాల కొలతలుగా నిర్ణయించారు (పగలు లేక రాత్రి కాలంలో 1/4 భాగం జాము). (3-11-6 to 10). పగటి సమయము నాలుగు యామలు. అలాగే రాత్రి కాలాన్ని నాలుగు జాములు=యామలుగా విభజిస్తారు. 15 దినములు ఒక పక్షము – అవి శుక్లపక్షము, కృష్ణపక్షము (*యామాః చత్వారః చత్వారః మర్త్యానాం అహనీ ఉభే । పక్షః పంచదశ అహానీ శుక్లః కృష్ణః చ మానద ॥* 3-11-10). 15 రేయింబవళ్ళను ఒక పక్షము అన్నారు. శుక్ల, కృష్ణపక్షములు కలిస్తే ఒక నెల. మానవుల నెలరోజులు పితృదేవతలకు ఒక రోజుతో సమానము (నెల మాసికము పెడతారు) (*తయోః సముచ్చయః మాసః పితౄణామ్ తత్ అహర్నిశమ్ । ద్వౌ తౌ ఋతుః షట్ అయనం దక్షిణం చ ఉత్తరం దివి ॥* 3-11-11). రెండు నెలలు కలసిన ఒక ఋతువు. 6 నెలలు కాలములో సూర్యుడు అయనము మారుతాడు (దక్షిణాయనము మరియు ఉత్తరాయణము). రెండు అయనములు కలసిన మనకు ఒక సంవత్సరము, ఇదే దేవతలకు ఒక రాత్రి మరియు ఒక పగలు అనగా మన సంవత్సరము వారికి ఒక

రోజు (24 hours). (అందుకే పితృదేవతలకు చెందడానికి విశ్వేదేవతలకు భోజనమునకై సంవత్సరమునకు ఒకసారి పితృదేవతలకు చెందడానికి విశ్వేదేవతలకు-ఆబ్దికము/తద్దినము/పిండప్రదానము ద్వారా భోజనాదులు, ఆహుతుల సమర్పిస్తారు). సంవత్సర పర్యంతము సూర్యుడు ద్వాదశరాశులలో భూమండలము-నందు నిరంతరము సంచరించుచుండును. మానవులకు 100 సం॥ పూర్ణాయుష్షు (*అయనే చ అహనీ ప్రాహుః వత్సరః ద్వాదశ స్మృతః । సంవత్సరశతం నృణాం పరమాయుః నిరూపితమ్॥* 3-11-12). గ్రహములు, ఋక్షలు, తారలు, పరమాణువులు వాటి వాటి కక్ష్యలలో కాలానుగుణంగా క్రమపద్ధతిలో తిరుగుతుంటాయి (*గ్రహ ఋక్ష తారా చక్రస్థః పరమాణు ఆదినా జగత్ । సంవత్సర అవస్థానేన పర్యేతి అనిమిషః విభుః ॥* 3-11-13). సంవత్సరము, పరివత్సరము, ఇడావత్సరము, అనువత్సరము, వత్సరము మొదలగునవి నిర్వచించబడినవి- సూర్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రములు, తారకలు అను వాటి కాలచక్రమును సూచించు ప్రత్యేక సంవత్సర కాలప్రమాణములు (*సంవత్సరః పరివత్సరః ఇడావత్సరః ఏవ చ । అనువత్సరః వత్సరః చ విదుర ఏవం ప్రభాష్యతే ॥* 3-11-14). (త్రుటికాలము 8/13,500th of a Second, నిమేషము = 8/15 of Second, కాష్ఠా = 8 Seconds, లఘువు = 2 నిమిషాలు, ఘటిక = 24 నిమిషములు, ఒక దండము = 30 నిముషాలు, ముహూర్తకాలం = 48 నిమిషములు (2 గడియలు), (ఒక రోజుకు 30 ముహూర్తముల కాలము), ప్రహార లేక జాము = 3 గంటలు). సూర్యుని ప్రత్యక్ష దైవముగా కొలవండి. అర్ఘ్యప్రదానములు ఇవ్వండి (సూర్యోపాసన, గాయత్రీ ఉపాసన- సంధ్యావందనము). సూర్యుడే "కాలము" అను పేరుతో వివిధ గంధ గుణరూపములతో గల పదార్థములను ఉత్పన్నము చేయును. సూర్యుడు మానవుల ఆయువును హరించుచు ఆకాశమున సంచరించును. సూర్యుడి వల్లనే కాల నిర్ణయము జరుగుతుంది. సకల ప్రాణులను కర్మలు చేయమని సూర్యభగవానుడు ప్రోత్సహించును. యజ్ఞాది కర్మలవలన కలుగు ఫలితములను సూర్యుడు స్వర్గాదిలోకమున అట్టివారలకు అందించును. ఐదు విధముల సంవత్సరములుగాగల కాలమునకు ప్రభువు సూర్యభగవానుడు. సూర్యభగవానునకు అన్నాదులను అర్పించి భుజించండి (*యః సృజ్య శక్తిం ఉరుధా ఉచ్ఛ్వసయన్ స్వశక్త్యా పుంసః అభ్రమాయ దివి ధావతి భూతభేదః । కాలాఖ్యయా గుణమయం క్రతుభిః వితన్వన్ తస్మై బలిం హరత వత్సర పంచకాయ ॥* 3-11-15). లోకాలు, ప్రాణులలో కాలము అనే పేరుతో కాలపురుషుడు తిరుగుతాడు. దేవతలు, పితరులు, మనుష్యుల పూర్ణాయుష్షు కాలమును గూర్చి తెల్పితిరి. లోకముల కాలప్రమాణములు - కాలచక్రములు భిన్నముగా ఉండును అని తెలియజేశారు. అట్లే నాకు కల్పముకంటే అధికకాలము జీవించు జ్ఞానులైన సనకాదిమునులు మొదలగువారు ఆయుఃపరిమాణము తెలియపరచగలరు (*విదురః ఉవాచ - పితృ దేవ మనుష్యాణాం ఆయుః పరం ఇదం స్మృతమ్ । పరేషామ్ గతిం ఆచక్ష్వ యే స్యుః కల్పాత్ బహిః విదః ॥* 3-11-16). మీరు యోగదృష్టితో సమస్త విషయములను చూచువారు కావున స్వామిచే ఏర్పరచబడిన కాలగతుల గూర్చి తెలియజేయగలరు (*భగవాన్ వేద కాలస్య గతిం భగవతః నను । విశ్వం విచక్షతే ధీరాః యోగరాద్ధేన చక్షుషా ॥* 3-11-17).

కాలగతులు - బ్రహ్మదేవుని దినచర్య - మన్వంతరములు - బ్రహ్మాండములు - విశ్వము - అనంతశయనుడు - నైమిత్తిక ప్రళయ విధానము - బ్రహ్మాండరాశులతోగల కనబడే విశ్వము వేరు, దివ్యమైన వైకుంఠలోకములు వేరు -

శ్రీ మైత్రేయ ఉవాచ - కృత (సత్య), త్రేత, ద్వాపర, కలియుగములు కలసిన ఒక మహాయుగము - ఇది దేవతలకు 12,000 దివ్యసంవత్సరములు (మనకు 43,20,000 సంవత్సరములు) (*మైత్రేయః ఉవాచ- కృతం త్రేతా ద్వాపరం చ కలిః చ ఇతి చతుర్యుగమ్ । దివ్యైః ద్వాదశభిః వర్షైః సావధానం నిరూపితమ్ ॥* 3-11-18). సత్యయుగ (కృతయుగ) ప్రమాణము 4,800 (కలియుగ ప్రమాణమునకు నాలుగింతలు కాలముగా గలది), త్రేతాయుగ ప్రమాణము 3,600 (కలియుగ ప్రమాణమునకు మూడింతలుగా గలది), ద్వాపరము 2,400 (కలియుగ ప్రమాణమునకు రెండింతలు అనగా రెట్టింపు కాలము గలది), కలియుగపు కాలము 1,200 దేవతా సంవత్సరములు లేక దివ్య సంవత్సరములు (*చత్వారి త్రీణి ద్వే చ ఏకం కృతాదిషు యథాక్రమమ్ । సంఖ్యాతాని సహస్రాణి ద్విగుణాని శతాని చ ॥* 3-11-19) (దేవతల సంవత్సర కాలము మానవుల 360 సంవత్సరములకు సమానము. కలియుగకాల పరిమాణము 1200 × 360 = 4,32,000 సంవత్సరములు. అట్లే దీనికి పదిరెట్లు సత్య త్రేతా ద్వాపర కలియుగముల మొత్తము కాలము = 43,20,000).

కృత (సత్య) యుగము మొదలుకొని, నాలుగు యుగముల కాలము క్రమముగా 4000, 3000, 2000, 1000 దివ్య వర్షముల కాలము. యుగముల మధ్య యుగసంధి కూడా ఉంటుంది. ప్రతి యుగమునకు ముందు కాలమును సంధ్యాకాలమని, యుగమునకు చివరికాలమును సంధ్యాంశమని వ్యవహరింతురు. ఆ సంధి కాలము లేక సంధ్యాకాలము సంవత్సరములు వందల ప్రమాణములో ఉంటుంది. దీని గణన ఎలాఅంటే ప్రతియుగమునందు గల సహస్ర సంఖ్యలకు రెండు రెట్లు వందల సంఖ్యలో చెప్పుకోవాలి. అనగా సంధి/ సంధ్యాకాలములు కృతయుగమున 800, త్రేతాయుగమున 600, ద్వాపరయుగమున 400, కలియుగమున 200 దివ్యసంవత్సరములుగా చెప్పుకోవచ్చు (*సంధ్యా సంధ్యాంశయోః అన్తః యః కాలః శతసంఖ్యయోః తమేవ ఆహుః యుగం తజ్జ్ఞాః యత్ర ధర్మః విధీయతే ॥* 3-11-20). (కృతయుగమున 4,000 దివ్యసం॥ + 800ల సంధ్యకాలము. సంధ్య+సంధ్యాంశముల దివ్యసం॥ మొత్తము = 4,800ల దివ్య సంవత్సరములుండును. ఇదేవిధముగా త్రేతాయుగము 3,000 + 600= 3600 దివ్య సం॥లు, ద్వాపరయుగము 2000+400=2400 దివ్యసం॥లు, కలియుగము 1,000+200=1200 దివ్యసం॥లుగా నుండును. నాలుగు యుగముల మొత్తము 12,000 దివ్యసం॥. మానవుల యొక్క ఒక సంవత్సరం దేవతలకు ఒక దినముతో సమానము. కనుక మానవుల 360 సంవత్సరముల కాలము దేవతలకు ఒక సంవత్సరముతో సమానము. ఈ లెక్కప్రకారము కలియుగ కాలప్రమాణము 4,32,000 సంవత్సరములు (1200×360). ద్వాపరయుగము దీనికి రెండు రెట్లు = 8,64,000 సంవత్సరములు (2400×360). అట్లే త్రేతాయుగము కలియుగ కాలప్రమాణమునకు మూడురెట్లు = 12,96,000 సంవత్సరములు

(3600×360). అట్లే త్రేతాయుగము కలియుగకాల ప్రమాణమునకు నాలుగు రెట్లు = 17,28,000, (4800×360)). కృతయుగమున మానవులలో ధర్మము నాలుగు పాదములతో వర్ధిల్లుచుండును. త్రేతాయుగమున ధర్మము మూడుపాదములతోను, ద్వాపరయుగమున ధర్మము రెండు పాదములతోను, కలియుగమున ధర్మము ఒక పాదముతోను నడచుచుండును. సత్యయుగమున ధర్మముతో ఉండే ప్రజలు కలియుగము వచ్చేసరికి క్రమంగా ధర్మమునందు ఆసక్తి లేకపోవడం వల్ల ధర్మము తరిగి అధర్మము పెరుగుతుంది (ఇది రజోపూరితులైన మానవుల స్వతంత్ర కర్మలననుసరించి అంతేకాని స్వామి ఆజ్ఞ కాదు) (*ధర్మః చతుష్పాత్ మనుజాన్ కృతే సమనువర్తతే । సః ఏవ అన్యేష అధర్మేణ వ్యేతి పాదేన వర్ధతా ॥* 3-11-21). బ్రహ్మ ఆయుష్షు 100 దివ్యసంవత్సరములు. బ్రహ్మ ఒక రోజు కాలము 1000 మహాయుగాలు లేక 4000 యుగాలు. 1000 మహాయుగాల సమయం గడిస్తే బ్రహ్మలోకమున ఒక పగలుతో సమానము. నాయనా! విదురా! ముల్లోకములకును వెలుపల మహర్లోకము మొదలుకొని బ్రహ్మలోకము పర్యంతము ఇచ్చటి (ఈ ముల్లోకముల) వేయి చతుర్యుగములు అచటి పగలుతో సమానము. అంతేకాలము అచటి రాత్రికాలముతో సమానము. ఈ రాత్రికాలమునందు సృష్టికర్తయైన బ్రహ్మదేవుడు శయనించియుండును (*త్రిలోక్యాః యుగ సాహస్రం బహిః అబ్రహ్మణః దినమ్ । తావతీ ఏవ నిశా తాత యత్ నిమీలతి విశ్వసృక్ ॥* 3-11-22), ఆ తర్వాత, అలాగే 1000 మహాయుగముల కాలము బ్రహ్మకు ఒక రాత్రి. అప్పుడు బ్రహ్మయోగముతో యోగనిద్రలో లీనమవుతాడు, ముల్లోకాలు - భూ భువర్స్వర్లోకాలు మాత్రమే- స్వర్గ, మర్త్య, నరకలోకాలు మాత్రమే ప్రళయజలములో మునిగిపోతాయి (3-11-26,28,29). ఆ తర్వాత మళ్ళీ బ్రహ్మ మరుసటి రోజు కల్పారంభమున సృష్టి జరిగి 1000 మహాయుగముల కాలము ఆ బ్రహ్మ రోజు ఉంటుంది (That is the starting of next day of Brahma). ప్రతికల్ప కాలములో 14 మనువులు ఆవిర్భవిస్తారు (*నిశ అవసానే ఆరబ్ధః లోకకల్పః అనువర్తతే, యావత్ దినమ్ భగవతః మనూన్ భుఞ్జన్ చతుర్దశ ॥* 3-11-23). ప్రతీ మనువు కాలము సుమారు 71 మహాయుగాలు (*స్వం స్వం కాలమ్ మనుః భుంక్తే సాధికాం హి ఏకసప్తతిమ్॥* 3-11-24). ప్రతి మన్వంతరమునందును వేరు వేరు మనువులు, మనువంశములకు చెందిన రాజులు, సప్తఋషులు, వసురుద్రాదులు, ఇంద్రాది దేవతలు, వారి అనుయాయులైన గంధర్వాదులు తమ అధికారములను నడుపుచుందురు. ప్రతీ మనువుతో పాటు ఇంద్రుడు, సప్తఋషులు కూడా మారుతారు (*మన్వన్తరేషు మనవః తద్వంశ్యాః ఋషయః సురాః । భవన్తి చైవ యుగపత్ సురేశాః చ అను యే చ తాన్ ॥* 3-11-25). ఇలా బ్రహ్మ పగటి సమయమున ముల్లోకాలు వెలసిల్లుతాయి. పరిభ్రమిస్తుంటాయి. వాటిలోని పశువులు, మానవులు, పితరులు, దేవతలు, తమ కర్మఫలముల ననుసరించి వివిధ శరీరములలో ఉద్భవించుచు, లయము చెందుచుందురు. ఇది బ్రహ్మదేవుని యొక్క ప్రతిదినసృష్టి. అందు ముల్లోకముల సృష్టి జరుగుచుండును. జీవులు తమ తమ కర్మలకు అనుగుణముగా దీనిలో పశువుల-పక్షుల-మనుష్యుల-పితరుల-దేవతల ఉత్పత్తి జరుగుచుండును (*ఏషః దైనన్దినః సర్గః బ్రాహ్మః త్రైలోక్యవర్తనః । తిర్యక్ నృ పితృ దేవానాం సంభవః యత్ర కర్మభిః ॥* 3-11-26), ప్రతీ మన్వంతరంలో

స్వామి ఎన్నో అవతారాలు ధర్మరక్షణకై తీసుకొంటాడు (*మన్వంతరేషు భగవాన్ బిభ్రత్ సత్త్వం స్వమూర్తిభిః । మన్వాదిభిః ఇదం విశ్వం అవతి ఉదిత పౌరుషః ॥* 3-11-27). (ఇది బ్రహ్మకు ఒక రోజులోనే). బ్రహ్మ ఒకరోజులోనే జీవుల తమోగుణము పెరగడం వల్ల నైమిత్తిక ప్రళయం వస్తుంది. అపుడు కాలక్రమమున బ్రహ్మదేవునియొక్క ఒకదినము గడచినంతనే ఆ శ్రీహరి తమోగుణమును స్వీకరించి, తన సృష్టిరచనా రూపపౌరుషమును ఆపి, నిశ్చేష్టభావముతో నిలిచియుండును (*తమః మాత్రామ్ ఉపాదాయ ప్రతిసంరుద్ధ విక్రమః । కాలేన అనుగత అశేషః ఆస్తే తూష్ణీం దినాత్యయే ॥* 3-11-28). ఆ సమయమున విశ్వము అంతయును ఆ ప్రభువులో లీనమగును. సూర్యచంద్రాది రహితముగా ప్రళయరాత్రి వచ్చును. అప్పుడు భూలోకము, భువర్లోకము, సువర్లోకము అను ముల్లోకములును తిరోహితములగును. అప్పుడు సూర్యుడు కూడా అలసిపోయి అచట నిర్వీర్యుడవుతాడు (*తమ్ ఏవ అను అపిధీయన్తే లోకాః భూః ఆదయః త్రయః నిశాయామ్ అనువృత్తాయాం నిర్ముక్త శశి భాస్కరమ్ ॥* 3-11-29). ఆ సమయమున ఆదిశేషుని ముఖమునుండి వెలువడిన అగ్నిరూపభగవచ్ఛక్తిచే ముల్లోకములును తాపమునకు గురియగుచుండును. ఆ తాపమున బాధితులైన భృగువు మొదలగు మునీశ్వరులు మహర్లోకమును వీడి జనలోకమునకు వెళ్లుదురు. అప్పుడు ముల్లోకాలను సంకర్షణుడు తన జ్వాలలతో దహింపచేసి గర్భజలంతో నింపుతాడు (3-11-31). అప్పుడు సనకాదులు, భృగాదులు, ఋషులు ముల్లోకాలను (భూభువర్ స్వర్‌లోకాలను) వదలి బ్రహ్మ, తపో, మహర్ జనలోకాలకు తమ నివాసమై వెళతారు (*త్రిలోక్యాం దహ్యమానాయాం శక్త్యా సంకర్షణ అగ్నినా । యాన్తి ఊష్మణా మహర్లోకాత్ జనమ్ భృగు ఆదయః అర్దితాః ॥ తావత్ త్రిభువనం సద్యః కల్పాన్త ఏధిత సిన్ధవః ప్లావయన్తి ఉత్కట ఆటోప చండ వాత ఈరిత ఊర్మయః ॥* 3-11-30,31). వీరు గర్భజలంలో ఉన్న అనంతశేష తల్పమున నిమీలిత నేత్రుడై యోగనిద్రలో ఉన్న శ్రీనారాయణుని స్తుతిస్తారు (*అన్తః సః తస్మిన్ సలిలే ఆస్తే అనంతాసనః హరిః । యోగ నిద్రా నిమీలాక్షః స్తూయమానః జనాలయైః* 3-11-32). ఈ విధముగా కాలగమనములో రాత్రింబవళ్లు దొర్లిపోవుచుండగా వేల చతుర్యుగములు గడచిపోవుచున్నట్లు అనిపించును. బ్రహ్మలోకమునందలి కాలప్రమాణమును అనుసరించి, ఆయన (బ్రహ్మ) యొక్క వంద సంవత్సరముల పరమాయువు గూడ ముగియునట్లు అనిపించును. ఇలా బ్రహ్మతో సహా అందరూ కాలానికి కట్టుబడి ఉంటారు (*ఏవం విధైః అహః రాత్రైః కాలగత్యా ఉపలక్షితైః । అపక్షితమ్ ఇవ అస్య అపి పరమాయుః వయః శతమ్ ॥* 3-11-33). బ్రహ్మదేవుని వంద సంవత్సరముల పూర్ణాయువులో సగభాగమును 'పరార్థము' అనియందురు. ఇప్పటివరకు (ఆయన వయస్సులో) ఏబది సంవత్సరములు గడచినవి (పూర్వపరార్ధము ముగిసినది). ప్రస్తుతము ద్వితీయపరార్ధము నడుచుచున్నది. ఇప్పుడు, ఇలా బ్రహ్మకు అర్ధాయుష్షు గడిచింది. వరాహకల్పము మొదలయింది (*యత్ అర్ధమ్ ఆయుషః తస్య పరార్ధమ్ అభిధీయతే। పూర్వః పరార్ధః అపక్రాన్తః హి అపరః అద్య ప్రవర్తతే ॥* 3-11-34). బ్రహ్మ యొక్క ఒక రోజును, 1000 మహాయుగముల కాలమును "కల్పము" అని అంటారు. పూర్వపరార్ధప్రారంభమున మొదలైన కల్పమును 'బ్రహ్మకల్పము' అనియందురు. అప్పుడే బ్రహ్మదేవుడు ఉత్పన్నమాయెను. అదే పద్మకల్పము. పండితులు అతనిని వేదగర్భుడు

లేక వేదమూర్తి లేక వేదనిలయుడు లేక వేదనిధి లేక శబ్దబ్రహ్మ లేక హిరణ్యగర్భుడు అని అందురు (*పూర్వస్య ఆదౌ పరార్ధస్య బ్రాహ్మః నామ మహాన్ అభూత్ । కల్పః యత్ర అభవత్ బ్రహ్మా శబ్దబ్రహ్మ ఇతి యం విదుః ॥* 3-11-35). ఇంకొక ప్రమాణము - సహస్ర యుగములు బ్రహ్మకు ఒక రోజు (*సహస్ర యుగ పర్యంతమ్ అహః యత్ బ్రహ్మణః విదుః* - గీత 8-17). బ్రహ్మ తన మొదటి రోజున పద్మమురూపంలో ఉన్న సత్యలోకమున ఆవిర్భవిస్తాడు- అనగా మొదటి కల్పమును పాద్మకల్పము అన్నారు, ఎందుకంటే అప్పుడే పద్మము ఏర్పడింది (లోకాలు వెలిసాయి). అందులో బ్రహ్మ 100 దివ్యసంవత్సరములు (బ్రహ్మ సంవత్సరములు) నివసిస్తాడు కదా! (*తస్య ఏవ చ అన్తే కల్పః అభూత్ యం పాద్మం అభిచక్షతే । యత్ హరేః నాభిసరసః ఆసీత్ లోక సరోరుహమ్॥* 3-11-36). ఇపుడు బ్రహ్మ ఆయుర్దాయము సగము అనగా 50 దివ్యసంవత్సరములు అయిపోయినవి. ద్వితీయ పరార్ధమునగల కల్పమున వరాహస్వామి ఆవిర్భవించడం వల్ల ఇప్పటి కల్పమును వరాహకల్పము అంటారు (*అయం తు కథితః కల్పః ద్వితీయస్య అపి భారత । వారాహః ఇతి విఖ్యాతః యత్ర ఆసీత్ సూకరః హరిః ॥* 3-11-37). బ్రహ్మ యొక్క 100 సంవత్సరముల పూర్ణాయుష్షు, సంకర్షణునకు ఒక నిమేషకాలముతో సమానము (less than a second) ఎందుకంటే అతడు అనంతుడు, భౌతికజగత్తు అంటనివాడు, భౌతికజగత్తులో సృష్టింపబడనివాడు, జగత్తుకు మూలకర్త, జగత్తును సృష్టించినవాడు. జగత్తును శాసించువాడు, జగత్తును మోయువాడు (*కాలః అయం ద్విపరార్ధాఖ్యః నిమేషః ఉపచర్యతే । అవ్యాకృతస్య అనన్తస్య హి అనాదేః జగదాత్మనః ॥* 3-11-38). (అనంతస్వామి ఉచ్ఛ్వాస, నిశ్వాసలలో ఆయన నుండి ఎన్నో బ్రహ్మాండరాసులు బయటకు వస్తుంటాయి, మరి ఎన్నో బ్రహ్మాండాలు లయమై ఆయన లోనికి ప్రవేశిస్తుంటాయి (This may be the undefined blackholes of the modern Astronomers). ఆయన కాలాతీతుడు. ఆయనయే శ్రీహరి అంశ - కారణోదకశాయి విష్ణుమూర్తి. పరమాణువు నుండి బ్రహ్మదేవుని వరకు కాలమునకు బద్ధులై అనంతుడి నియంత్రణలో ఉంటారు. కాలానుగుణంగా మార్పులు సృష్టి స్థితి లయములు కలుగుతుంటాయి. పరమాణువు మొదలుకొని ద్విపరార్ధముయొక్క చివరివరకు వ్యాపించిన ఈ కాలము (బ్రహ్మ ఆయుష్షు = 100 దివ్యసంవత్సరముల వరకు) సర్వసమర్థమైనదే అయినప్పటికిని సర్వాత్ముడైన శ్రీహరిపై దాని శాసనము ఏ మాత్రమూ చెల్లదు. ఆ కాలము కేవలము దేహాదులపై అభిమానముగల జీవులను శాసించుటయందే సమర్థమైనది (*కాలః అయం పరమాణు ఆదిః ద్విపరార్ధ అన్తః ఈశ్వరః । న ఏవ ఈశితుమ్ ప్రభుః భూమ్నః ఈశ్వరః ధామమాని-నామ్ ॥* 3-11-39). (*ఆవాసయోగ్యంగా ఉండే అవకాశాలున్న మరో 92 శాతం గ్రహాలు విశ్వంలో ఉద్భవించాల్సి ఉందని Nasa Scientists వెల్లడించారు. పాలపుంతలో (our Galaxy called milkway) ప్రస్తుతం భూమి పరిమాణంలాంటి గ్రహాలు కనీసం 100 కోట్లు ఉంటాయని వారు సూచించారు. 460 కోట్ల ఏళ్ళ క్రితం సౌర వ్యవస్థ ఉద్భవించిందని అందులో కేవలం 8 శాతం గ్రహాలు ఆవాసయోగ్యంగా ఉన్నాయని వారు ఊహించారు. నాసాకు చెందిన హబుల్ స్పేస్ టెలిస్కోప్, కెప్లర్ స్పేస్ అబ్జర్వేటరీలు అందించిన సమాచారాన్ని విశ్లేషించిన పరిశోధకులు ఈ వివరాలను అందించారు. తేది: అక్టోబరు 2015).*

భూమి, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము, ఇంద్రియములతో కూడిన మనస్సు (అహంకారము - అహంతత్త్వము), బుద్ధి (మహత్తత్త్వము) అను ఎనిమిది భిన్న ప్రకృతులతో గల జీవరాశులతో కూడినది బ్రహ్మాండము (Galaxy). మన బ్రహ్మాండకోశము యొక్క వ్యాసము 500 కోట్ల మైళ్ళు (*వికారైః సహితః యుక్తైః విశేష ఆదిభిః ఆవృతః । అండకోశః బహిః అయం పంచాశత్ కోటి విస్తృతః ॥* 3-11-40). ప్రతీ బ్రహ్మాండము చుట్టూ ఏడు ఆవరణములు (సప్త ఆవరణములు, పంచ భూతములు, అహంకారము, మహత్తత్త్వము లేక జ్ఞానశక్తి - 2-1-25) ఒకదాని కంటే మరొకటి పదిరెట్లు పెద్దవిగా ఆవరించి ఉంటాయి. ఇలాంటి కోట్ల కొలది బ్రహ్మాండాలు పరమాణువులలాగా (ఆవగింజలవలె) కారణజలంలో తేలుతుంటాయి (*దశోత్తరాధికైః యత్ర ప్రవిష్టః పరమాణువత్ । లక్ష్యతే అన్తర్గతాః చ అన్యే కోటిశః హి అండరాశయః ॥* 3-11-41). *(అదే బ్రహ్మాండాలతో కూడిన విశ్వము* (Universe)*-విరాట్ పురుషుడు-వైరాజము-వివిధం రాజతే, శోభతే ఇతి విరాట్-వైరాజ్యము-వివిధ రూపములతో విరాజిల్లుట-స్వామి స్థూలరూపము. ఇది మకరరూపమున విరాజిల్లును. ఇలా గల కోట్ల కొలది బ్రహ్మాండరాశులు - ఇవన్నీ ఆ మహావిష్ణువు, అక్షరుని ఆధీనంలో ఉంటాయి. వాడే వీటన్నింటికి అధికారి మరియు సర్వకారణ కారకుడు. అట్టి నాశనములేని పరమపురుషుడు-అక్షరబ్రహ్మ-శ్రీహరి వైకుంఠలోకములలో ఎల్లవేళలా జాగృతుడై ఉంటాడు. వాడి వైకుంఠ లోకాలు ప్రళయమునకు రానివి. కాలమునకు అంటనిది. అదే శ్రేష్ఠమైన వైకుంఠధామము (స్వరాజము-స్వారాజ్యము) (తత్ ఆహుః అక్షరం బ్రహ్మ సర్వకారణ కారణమ్। విష్ణోః ధామ పరం సాక్షాత్ పురుషస్య మహాత్మనః ॥ 3-11-42).*

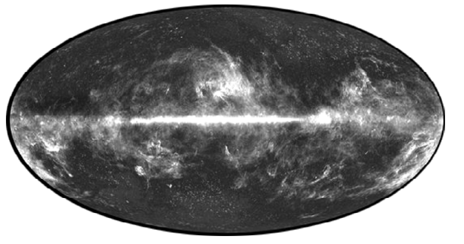

మకరరూపమున విరాజిల్లు విశ్వము-శింశుమారము- Crocodile shaped Universe (శ్రీమద్భాగవతము 5వ స్కంధము చూడుడు). Microwave photo of the universe as given by Plank observatory (2010).

The ESA picture of the Universe is similar to the Crocodile/Dolphin/Dragon shaped or *simsumara chakra* as given in Srimadbhagavatham. This is the microwave photo of the universe as given by Plank observatory.

The Universe is everything we can touch, feel, sense, measure or detect. It includes living things, planets, stars, galaxies, dust clouds, light, and even time. Before the birth of the Universe, time, space and matter did not exist.

The Universe contains billions of galaxies, each containing millions or billions of stars. The space between the stars and galaxies is largely empty. However, even places far from stars and planets contain scattered particles of dust or a few hydrogen atoms per cubic centimetre. Space is also filled with radiation (e.g. light and heat), magnetic fields and high energy particles (e.g. cosmic rays). The Universe is incredibly huge. It would take a modern jet fighter more than a million years to reach the nearest star to the Sun. Travelling at the speed of light (3,00,000 km per second), it would take 1,00,000 years to cross our Milky Way galaxy alone.

No one knows the exact size of the Universe, because we cannot see the edge - if there is one. All we do know is that the visible Universe is at least 93 billion light years across. (A light year is the distance light travels in one year - about 9 trillion km.)

The Universe has not always been the same size. Scientists believe it began in a Big Bang, which took place nearly 14 billion years ago. Since then, the Universe has been expanding outward at very high speed. So the area of space we now see is billions of times bigger than it was when the Universe was very young. The galaxies are also moving further apart as the space between them expands. In this Universe the new planets with life will evolve while the old planets undergo annihilation through blackholes. This is a continuous process.

బ్రహ్మ తన శరీరము నుండి, మనస్సు నుండి చేసిన వైకృతసృష్టి మరియు మైథునసృష్టి క్రమము: (3-12 Chapter, 20 Chapter).

బ్రహ్మచే అజ్ఞాన లేక అవిద్యాసృష్టి (3-12-2) (It is based on the behaviour and rebellious nature of jivas): బ్రహ్మ తన ఛాయ శరీరము నుండి (4-8-2 నుండి 5) దుష్ట ఆలోచనలు, దుష్ట ప్రవృత్తులను సృష్టి చేసాడు. ఇవి వారి వారి కర్మ ననుసరించి పాపపు జీవులను ఆవహిస్తాయి. చీకటి అని కూడా తెలియని అజ్ఞానము - అంధతామిస్రము (ద్వేషపూరిత హత్యకు కారకము), తామిస్రము (ద్వేషమునకు కారకము, భంగపాటు పిమ్మట కోపమునకు కారకము), మహామోహము (రాగము-భోగ్య విషయములపై యజమానిత్వము), మోహము (భ్రాంతిమయ భావన), తమస్సు (చీకటి అని కూడా తెలియని అజ్ఞానము) అనే అజ్ఞానము యొక్క 5 వృత్తులుగల యక్ష, రాక్షసుల సృష్టి తన శరీరము నుండి చేశాడు (*ససర్జ ఛాయయా అవిద్యాం పంచపర్వాణమ్ అగ్రతః తామిస్రమ్ అంధతామిస్రమ్ తమః మోహః మహాతమః ॥* 3-20-18) (3-20-18 నుండి 21). వీరిని చూసి బ్రహ్మ భయపడ్డాడు. వాళ్ళు బ్రహ్మదేవుని తినడానికి వెంటబడ్డారు. నన్ను రక్షించండి అని అన్నాడు (మామ్ రక్షత). అందుకని వారిని రాక్షసులు అన్నారు. నన్ను తినకండి అన్నాడు (మా జక్షత), అనగా వారిని యక్షులు అన్నారు (*దేవస్తానాహ సంవిగ్నో మా మాం*

జక్షత రక్షత । అహో మే యక్షరక్షాంసి ప్రజాః యూయం బభూవిథ ॥ 3-20-21). బ్రహ్మ అలాంటి ఛాయాదేహాన్ని వదలిపెట్టాడు. ఆ వదలిన దేహము నుండి, తమస్సు నుండి రాత్రి ఏర్పడింది (*విససర్జ ఆత్మనః కాయం న అభినందన్ తమః మయమ్ । జగృహుః యక్షరక్షాంసి రాత్రిమ్ క్షుత్ తృట్ సముద్భవామ్ ॥* 3-20-19). దీనిని ఆశ్రయించినవారు రాక్షసులు, యక్షులు (బ్రహ్మసృష్టి క్రమంలో మొదట ఏర్పడ్డవారు చెడు రాక్షసులు. క్షీరసాగర మథనంలో కూడా మొదట వచ్చినది హాలాహలము మరియు జ్యేష్టాదేవి. అలాగే వేనుని శరీరమును బ్రాహ్మణులు మథించుట వల్ల మొదట ఏర్పడ్డవారు మరుగుజ్జుల నిషాద జాతి, ఆ తర్వాత మథనము వల్ల పృథు చక్రవర్తి ఆవిర్భవించాడు) (*ససర్జ అగ్రే అన్ధతామిస్రమ్ అథ తామిస్రమ్ ఆదికృత్ । మహామోహమ్ చ మోహమ్ చ తమః చ అజ్ఞాన వృత్తయః ॥* 3-12-2).

బ్రహ్మచే జ్ఞానసృష్టి: పై పాపపు సృష్టిని చూసి బ్రహ్మదేవుడు అసహ్యించుకొని, మళ్ళీ స్వామిని ధ్యానించి పవిత్రుడై సృష్టికార్యాన్ని ఆరంభించాడు (*దృష్ట్వా పాపీయసీం సృష్టిం న ఆత్మానమ్ బహు అమన్యత । భగవత్ ధ్యాన పూతేన మనసా అన్యాం తతః అసృజత్ ॥* 3-12-3). అది ఈ క్రిందివిధంగా గలదు-

బ్రహ్మచే కుమారులు, రుద్రసృష్టి - ఏకాదశరుద్రులు: బ్రహ్మ తన మనస్సు నుండి సనక, సనంద, సనాతన, సనత్ కుమారులను చక్కని వారలను సృష్టి చేసాడు (మానస పుత్రులు). వారు నివృత్తిపరాయణులు, ఊర్ధ్వరేతస్కులు (*సనకం చ సనందం చ సనాతనం అథ ఆత్మభూః । సనత్కుమారం చ మునీన్ నిష్క్రియాన్ ఊర్ధ్వరేతసః ॥* 3-12-4). తన పుత్రులను ప్రజా ఉత్పత్తి చేయమని తండ్రి బ్రహ్మదేవుడు కోరాడు. అయితే వారికి సంసారమునందు ఇష్టములేక మోక్షధర్మములను ఆచరిస్తూ వాసుదేవుని పరాయణులైనారు (*తాన్ బభాషే స్వభూః పుత్రాన్ ప్రజాః సృజత పుత్రకాః । తత్ న ఐచ్ఛన్ మోక్షధర్మాణః వాసుదేవపరాయణాః* 3-12-5). తన ఆజ్ఞను నిరాకరించిన పుత్రులు తనను అగౌరవపరిచారని రజోగుణసంపన్నుడైన బ్రహ్మదేవుడు అధికకోపానికి గురి అయ్యాడు. సృష్టికార్యములో పాల్గొనమని చెప్పినా, వారు వినకపోవడం వల్ల బ్రహ్మకు కోపం వచ్చింది (*సః అవధ్యాతః సుతైః ఏవం ప్రత్యాఖ్యాత అనుశాసనైః । క్రోధమ్ దుర్విషహమ్ జాతమ్ నియంతుమ్ ఉపచక్రమే॥* 3-12-6). తెలివితో ఆ కోపాన్ని నిగ్రహించుకున్నాడు. అయినప్పటికి భ్రుకుటి నుండి నీలి ఎరుపు వర్ణము గల బాలుడు ఆవిర్భవించాడు. అతడే దేవతలకు పూర్వజుడైన రుద్రుడు. ఆతడు ఏడవడం మొదలు పెట్టాడు (రురోదః), నాకు పేరు పెట్టి ఉండడానికి స్థలము ఇవ్వమన్నాడు (*సః వై రురోద దేవానాం పూర్వజః భగవాన్ భవః । నామాని కురు మే ధాతః స్థానాని చ జగద్గురో॥* 3-12-8). (ఇతడే మొదటి, వెనుకటి రుద్రుడు - మహాదేవుడు - శివుడు - *పూర్వజో భగవాన్ భవః* 3-12-8). అపుడు పద్మజుడైన బ్రహ్మదేవుడు ఆ బాలుని ప్రార్థనను మన్నించుటకై మృదుమధురముగా ఇట్లు నుడివెను - 'బాలకా! నీవు రోదింపకుము. ఇప్పుడే నీ అభిలాషను తీర్తును. సురశ్రేష్ఠా! నీవు జన్మింపగనే బాలునివలె వెక్కివెక్కి ఏడువసాగితివి. కనుక లోకము నిన్ను 'రుద్రుడు' అను పేరుతో పిలుచును. నీవు దేవతలలో శ్రేష్ఠుడవు. ఏడుస్తూ పుట్టావు కాబట్టి నిన్ను రుద్రుడు అని పిలుస్తారు (*ఇతి తస్య వచః పాద్మః భగవాన్*

పరిపాలయన్ । అభ్యదాత్ భద్రయా వాచా మా రోదీః తత్ కరోమి తే ॥ 3-12-9). రుద్రునకు ఇవ్వబడిన స్థలములు - ఇంద్రియములకు ప్రభువు. అభిమాన, అంతఃకరణ, అహంకార దేవత. ఇంద్రియతృప్తి జరగనప్పుడు వచ్చేది ఏడుపే. తపస్సు వల్లనే శాంతింపబడతాడు. ఈయన ఉండే స్థలము సర్వమూ - సర్వమూ అహంకారసృష్టే కదా ! కావున హృదయము, ఇంద్రియములు, ప్రాణములు, ఆకాశ, వాయు, అగ్ని, జలము, భూమి మరియు సూర్యచంద్రులు, తపస్సున కూడా ఉంటాడు శివుడిగా (*ధియా నిగృహ్యామాణః అపి భ్రువోః మధ్యాత్ ప్రజాపతేః । సద్యః అజాయత తత్ మన్యుః కుమారః నీలలోహితః ॥* 3-12-7), (*యత్ అరోదీః సురశ్రేష్ఠ స ఉద్వేగః ఇవ బాలకః । తతః త్వాం అభిధాస్యన్తి నామ్నా రుద్రః ఇతి ప్రజాః ॥* 3-12-10), (*హృత్ ఇంద్రియాణి అసుః వ్యోమ వాయుః అగ్నిః జలం మహీ । సూర్యః చంద్రః తపః చ ఏవ స్థానాని అగ్రే కృతాని మే (తే)* 3-12-11).

మహాత్మా! రుద్రా! నీకు 11 పేర్లు గలవు. రుద్రుడి పేర్లు (ఏకాదశ రుద్రులు): మన్యువు, మనువు, మహీనసుడు, మహానుడు, శివుడు, ఋతధ్వజుడు, ఉగ్రరేతుడు, భవుడు, కాలుడు, వామదేవుడు, ధృతవ్రతుడు. ఓ రుద్రా! నీ భార్యల పేర్లు (రుద్రాణిలు)- (*ధీః, ధృతి, ఉశన (రసల), ఉమ, నియుత్, సర్పి, ఇల, అంబిక, ఇరావతి, సుధ, దీక్ష అనునవి (మన్యుః, మనుః, మహీనసః, మహాన్, శివః, ఋతధ్వజః, ఉగ్రరేతాః, భవః, కాలః, వామదేవః, ధృతవ్రతః* 3-12-12, *ధీః, ధృతి, ఉశనా (రసలా), ఉమా, నియుత్, సర్పిః, ఇలా, అంబికా । ఇరావతీ, సుధా, దీక్షా రుద్రాణ్యః రుద్ర తే స్త్రియః ॥* 3-12-13). వామదేవా! నేను తెలిపిన ఈ పేర్లను, స్థానములను, స్త్రీలను స్వీకరింపుము. వీరి ద్వారా పెక్కుమంది ప్రజలను సృజింపుము. ఆ విధముగా నీవు ప్రజాపతివి అగుదువు (*గృహాణ ఏతాని నామాని స్థానాని చ సయోషణః । ఏభిః సృజ ప్రజాః బహ్వీః ప్రజానాం అసి యత్ పతిః ॥* 3-12-14). రుద్రుడంటే అహంకారులను ఏడ్పిస్తాడు. నిరహంకారులను వదలుతాడు. జ్ఞాన వైరాగ్యములతో ఉండమని సంసారము అశాశ్వతమైనదని తెలియజేస్తూ తాను ఆచరిస్తూ శ్మశాన భస్మధారణ చేసుకొని ధ్యానంలో ఉంటాడు.

తండ్రిగారి కోరికపై సృష్టి కార్యమును ఆరంభించాడు ప్రజాపతి రుద్రుడు. అదే రుద్రసృష్టి. అసంఖ్యాకమైన తనతో బలమునందును, ఆకారముచేతను, స్వభావములోను తనను బోలిన రుద్రగణాలను సృష్టి చేశాడు (*ఇతి ఆదిష్టః సగురుణా భగవాన్ నీలలోహితః । సత్త్వ ఆకృతి స్వభావేన ససర్జ ఆత్మసమాః ప్రజాః ॥* 3-12-15). శివునిచే సృష్టించబడిన అసంఖ్యాకులైన రుద్రులయొక్క సమూహములు జగత్తును భక్షింపసాగెను. ఆ దృశ్యమును చూచిన పిమ్మట బ్రహ్మదేవునకు శంక గలిగెను. వీరిని చూసి బ్రహ్మ భయపడ్డాడు. ఎందుకంటే వారు నలుదిక్కులా వ్యాపించి అహంకారులై మండే కళ్ళతో ఉన్నారు. అంతట బ్రహ్మదేవుడు శివునితో ఇట్లు పలికెను - "సురోత్తమా! నీవు సృష్టించిన ఈ ప్రజలు తీవ్రములైన తమ చూపులతో నన్ను, సకలదిశలను దహించివేయుచున్నారు. కనుక, ఇక నీవు సృష్టించినంతవరకు చాలును (*రుద్రాణాం రుద్రసృష్టానాం సమన్తాత్ గ్రసతామ్ జగత్ । నిశామ్య అసంఖ్యశః యూథాన్ ప్రజాపతిః అశంకత ॥* 3-12-16), (*అలం ప్రజాభిః సృష్టాభిః ఈదృశీభిః సురోత్తమ । మయా సహ దహన్తీభిః దిశః చక్షుర్భిః*

ఉల్బణైః ॥ 3-12-17). నీకు శుభమగుగాక! ఇప్పుడు నీవు సకల ప్రాణులకును సుఖావహమైన తపమును ఆచరింపుము. పూజ్యుడవైన నీవు నీ తపఃప్రభావమున ఈ విశ్వమును మునుపటివలె ఉంచుము. ఇలాంటి సృష్టి మానేసి ధ్యానం చేసుకో అని బ్రహ్మ హెచ్చరించాడు. ధ్యానము వల్లనే ఆ కోపము పోతుంది. కావున - *ఆదిత్యవర్ణమ్ తమసః పరస్తాత్* అగు సర్వాంతర్యామి సర్వేశ్వరుడైన అధోక్షజుని నీ హృదయములో చూడగలవు అని బ్రహ్మ తెలియజేసాడు (*తపః ఆతిష్ఠ భద్రం తే సర్వ భూత సుఖావహమ్। తపసా ఏవ యథా పూర్వం స్రష్టా విశ్వం ఇదం భవాన్ ॥* 3-12-18). (*తపసా ఏవ పరం జ్యోతిః భగవన్తమ్ అధోక్షజమ్ । సర్వభూతగుహావాసమ్ అంజసా విన్దతే పుమాన్ ॥* 3-12-19). (ఇక్కడ పరంజ్యోతి అంటే స్వయాన తేజస్సుతో వెలుగు స్వామి అర్థము. కొంత మంది మూర్ఖులు స్వామి అంటే జ్యోతి/వెలుగు అనే అర్థము తీస్తారు. అది వారి అజ్ఞానము. స్వామి యజ్ఞవరాహరూపమున అవతరించినపుడు కూడా వ్యాసుడు *జ్యోతిః బభాసే భగవాన్ మహీధ్రః* - 3-13-27, అని వర్ణించాడు). విదురా! బ్రహ్మదేవుడు ఇట్లు ఆజ్ఞాపింపగా, తండ్రిగారైన బ్రహ్మకు ప్రదక్షిణము చేసి పరమశివుడు తపస్సుకై అడవికి వెళ్ళాడు (*మైత్రేయః ఉవాచ - ఏవం ఆత్మభువా ఆదిష్టః పరిక్రమ్య గిరాంపతిమ్ । బాఢమ్ ఇతి అముమ్ అమన్త్ర్య వివేశ తపసే వనమ్ ॥* 3-12-20). తపస్సు వల్లనే అహంకారము వదలి పూర్వము లాగా జీవులు ఉండగలరు. అనగా జీవులు నిరహంకారి అయి భగవత్‌సేవలో ఉండాలి (*తపః ఆతిష్ఠ భద్రం తే సర్వ భూత సుఖావహమ్ । తపసైవ యథా పూర్వమ్ స్రష్టా విశ్వమ్ ఇదమ్ భవాన్ ।* 3-12-18). తపస్సు ఆచరించనివారిని, అపవిత్రులను, చెడు వ్యసనములు గలవారిని, చెడు తలపెట్టేవారిని రుద్రగణములు రుద్రుడు పీడిస్తారు. క్రమబద్ధజీవనము గడిపేవారికి, పవిత్రులకు, మంచి తలపెట్టేవారికి, భూతదయకలవారికి రుద్రుడు శివుడిగా (శివుడు = పవిత్రదేవుడు) కన్పడతాడు. అందువల్లనే అసంఖ్యాక పాప జీవులకు అసంఖ్యాక రుద్రగణాలు ఏర్పడ్డాయి. ఇక లాభం లేదని, బ్రహ్మ తన శక్తితో సృష్టి చేయడంవల్ల 10 మంది చక్కటి పుత్రులను పొందాడు - (*అథ అభిధ్యాయతః సర్గం దశ పుత్రాః ప్రజజ్ఞిరే । భగవత్ శక్తియుక్తస్య లోకసంతానహేతవః ॥* 3-12-21). వారు ఎవరంటే-

బ్రహ్మనుండి దశ పుత్రుల సృష్టి

బ్రహ్మ మనస్సు నుండి మరీచి ప్రజాపతి, కళ్ళ నుండి అత్రి, ముఖము నుండి అంగిరసుడు, చెవుల నుండి పులస్త్యుడు, నాభి నుండి పులహుడు, చేతుల నుండి క్రతువు, చర్మము- స్పర్శ నుండి భృగువు, శ్వాస నుండి వసిష్ఠుడు, బొటనవ్రేలు నుండి దక్షుడు, బ్రహ్మ వాక్కు నుండి నారదుడు ఆవిర్భవించారు (3-12-22 నుండి 24).

బ్రహ్మచే ధర్మము, అధర్మము మృత్యు దేవతల సృష్టి - కామక్రోధ లోభసృష్టి

ధర్మము (Principles of non-violent style of living) బ్రహ్మదేవుడి వక్షస్థలము నుండి ఏర్పడింది. ధర్ముడు అంటేనే నారాయణస్వరూపము. ధర్మమునకు మారుపేరు నారాయణుడు. ధర్ముని భార్యయగు మూర్తి ద్వారా నరనారాయణులు జన్మపొందారు. బ్రహ్మదేవుడి వీపు నుండి అధర్ముడు (cruelty) దాన్ని

ఆశ్రయించే వారికి భయంతో ప్రత్యక్షమయ్యే మృత్యుదేవత కూడా సృష్టింపబడింది (*ధర్మః స్తనాత్ దక్షిణతః యత్ర నారాయణః స్వయమ్ । అధర్మః పృష్ఠతః యస్మాత్ మృత్యుః లోకభయంకరః ॥* 3-12-25). బ్రహ్మ హృదయము నుండి కామవాంఛ - కోరికలు - కామము, కనుబొమ్మల నుండి కోపము, క్రింది పెదవి నుండి లోభము, నోటి నుండి మాటలతోగల వాక్చాతుర్యము, మాత్సర్యము ఏర్పడ్డాయి (expression of lust, anger, greed and envy through words). శిశ్నము (మేఢ్రము) నుండి సముద్రములలాంటి నీచకర్మలు వెలువడ్డాయి, పాయువు నుండి సాగరములుగాగల పాపములు వెలువడినాయి. అందు రాక్షస అధిపతి నిరృతి జన్మించెను (*హృది కామః భ్రువః క్రోధః లోభః చ అధర దచ్ఛదాత్। ఆస్యాత్ వాక్ సింధవః మేఢ్రాత్ నిరృతిః పాయోః అఘాశ్రయః ॥* 3-12-26).

బ్రహ్మదేవుడి ఛాయ నుండి కర్దముడు ఏర్పడ్డాడు. ఇతనే దేవహూతి భర్త మరియు ప్రజాపతి. ఈ విధముగా బ్రహ్మదేవుని మనస్సు నుండి అంగముల నుండి సమస్త జగత్తు ఉద్భవించెను (*ఛాయయాః కర్దమః జజ్ఞే దేవహూత్యాః పతిః ప్రభుః। మనసః దేహతః చ ఇదం జజ్ఞే విశ్వ కృతః జగత్ ॥* 3-12-27).

బ్రహ్మచే వాగ్దేవిసృష్టి, బ్రహ్మ ఆ శరీరమును వదలుట:

బ్రహ్మదేవుడి వాక్కు నుండి పుట్టిన పుత్రిక వాగ్దేవి - సరస్వతి. ఆమె వెంటపడ్డాడు (బ్రహ్మకైన పుట్టు రిమ్మతెగులు) (3-12-28) (ఎందుకంటే ఇప్పుడే కదా ఆ శరీరము నుండి కామక్రోధ లోభములు పుట్టాయి 3-12-26. ఆ పాపపు శరీరమును అందుకే వదిలాడు 3-12-33). పుత్రులైన మరీచి ప్రజాపతులు ఇది ధర్మానికి విరుద్ధమని హెచ్చరించారు. పూర్వకాలమున ఎవ్వరు ఇట్లు ప్రవర్తింపలేదని హెచ్చరించారు ఇలా - (*న ఏతత్ పూర్వైః కృతం త్వత్ న కరిష్యన్తి చ అపరే । యః త్వం దుహితరం గచ్ఛేః అనిగృహ్య అంగజమ్ ప్రభుః ॥* 3-12-30).

పితామహా ! జగద్వ్యాపారపాలకా! మీవంటి ధర్మాత్ములకు ఇది కీర్తికరముగాదు. మీవంటి శ్రేష్ఠుల ప్రవర్తనను అనుసరించుటవలననే లోకమునకు క్షేమము కలుగును. మరియు మీవంటి వారి ప్రవర్తన లోకమునకు ఆదర్శముగా ఉండవలెను (*తేజీయసాం అపి హి ఏతత్ న సుశ్లోక్యం జగద్గురో ।యత్ వృత్తం అనుతిష్ఠన్ వై లోకక్షేమాయ కల్పతే ॥* 3-12-31). భగవంతుడు తన ధర్మపరిపాలనకై తన సంకల్పముతో ఈ సమస్తజగత్తును తన తేజస్సుతో వ్యక్తపరిచెను. ఇట్టి స్థితియందు ఆ దేవదేవుడే ధర్మమును కాపాడవలెను. ఆ ప్రభువునకు నమస్కారము (*తస్మై నమః భగవతే యః ఇదం స్వేన రోచిషా । ఆత్మస్థం వ్యఞ్జయామాస సః ధర్మం పాతుం అర్హతి ॥* 32).

ప్రజాపతులు, తన పుత్రులైన మరీచాదులు తన ఎదుటనే ఈ విధముగా పలుకగా సిగ్గుతో బ్రహ్మదేవుడు ఆ శరీరమును వదలిపెట్టాడు. ఇది పొగమంచు రూపముతో నలుదిక్కులా వ్యాపించింది. పొగమంచు మంచిది కాదు (*సః ఇత్థం గృణతః పుత్రాన్ పురః దృష్ట్వా ప్రజాపతీన్ । ప్రజాపతిపతిః తన్వం తత్యాజ వ్రీడితః తదా । తామ్ దిశః జగృహుః ఘోరాం నీహారమ్ యత్ విదుః తమః ॥* 3-12-33) (The feature

of ignorance is darkness of fog. Sun is the only counteracting principle for fog or for darkness). *బలవాన్ ఇంద్రియగ్రామో విద్వాంసమ్ అపి కర్షతి* 9-19-17, అనే దానికి ఉదాహరణ బ్రహ్మదేవుడితో మొదలయిన మన అందరికి వర్తిస్తుంది.

బ్రహ్మచే వేదములు, ధర్మము, వర్ణాశ్రమాలు వెల్లడి అగుట

సృష్టి సరిగ్గా జరగడం లేదని నూతన శరీరాన్ని తీసుకొని ధ్యానించాడు. ఈసారి నాలుగు ముఖముల నుండి నాలుగు వేదాలు (ఋక్, యజుర్, సామ, అథర్వ వేదములు) ప్రకటమైనవి (*స్రష్టుః వేదాః ఆసన్ చతుః ముఖాత్* - 3-12-34). అలాగే నాలుగు యజ్ఞ సంభారములు, వాటికి చెందిన కర్మకాండ, న్యాయశాస్త్రము, ఉపవేదములు, ధర్మము యొక్క నాలుగు పాదములు, నాలుగు ఆశ్రమములు ప్రకటములయ్యెను (*చాతుః హోత్రం కర్మ తన్త్రమ్ ఉపవేద నయైః సహ । ధర్మస్య పాదాః చత్వారః తథా ఏవ ఆశ్రమవృత్తయః ॥* 3-12-35). (*మైత్రేయః ఉవాచ - ఋక్ యజుః సామ అథర్వ ఆఖ్యాన్ వేదాన్ పూర్వాదిభిః ముఖైః । శాస్త్రం ఇజ్యాం స్తుతిస్తోమం ప్రాయశ్చిత్తం వ్యథాత్ క్రమాత్ ॥* 3-12-37). ఆయుర్వేద, ధనుర్వేద, గాంధర్వ (సంగీతము) విద్యలను, స్థాపత్యము - స్థపతి శిల్పకళను తన పూర్వ-దక్షిణ-పశ్చిమ-ఉత్తర ముఖములనుండి క్రమముగా ఆవిర్భవింపజేశాడు (*ఆయుర్వేదం ధనుర్వేదం గాన్ధర్వం వేదం ఆత్మనః। స్థాపత్యం చ అసృజత్ వేదమ్ క్రమాత్ పూర్వాదిభిః ముఖైః ॥* 3-12-38). అన్ని యుగములు, కాలములను దృష్టిలో పెట్టుకొని అన్ని ముఖముల నుండి ఇతిహాసపురాణములు అనే పంచమ వేదమును ఇచ్చాడు (*ఇతిహాస పురాణాని పంచమం వేదం ఈశ్వరః । సర్వేభ్యః ఏవ వక్త్రేభ్యః ససృజే సర్వదర్శనః ॥* 3-12-39). అన్ని విధములైన యజ్ఞములను - షోడశి, ఉక్థములు, చయన, అగ్నిష్టోమములు, ఆప్తోర్యామ-అతిరాత్రములు, వాజపేయ-గోసవములు మొదలగునవి తన పూర్వాదిముఖముల ద్వారా ఉత్పన్నమొనర్చెను (*షోడసి ఉక్తౌ పూర్వవక్త్రాత్ పురీషి అగ్నిష్టుతౌ అథ । ఆప్తోర్యామ అతిరాత్రౌ చ వాజపేయం సగోసవమ్ ॥* 3-12-40). యజ్ఞములు - హోమముల పద్ధతి, ధర్మశాస్త్రాలు, వర్ణాశ్రమధర్మాలు మరియు విద్యా, దానము, తపస్సు, సత్యము అను ధర్మము యొక్క నాలుగు పాదాలను విస్తరింపచేసాడు (*విద్యా దానం తపః సత్యం ధర్మస్య ఇతి పదాని చ । ఆశ్రమాన్ చ యథా సంఖ్యం అసృజత్ సహ వృత్తిభిః ॥* 3-12-41). (*తపః శౌచం దయా సత్యమితి పాదాః కృతే కృతాః । అధర్మాంశైస్త్రయో భగ్నాః స్మయసంగమదైస్తవ ॥* 1-17-24). సావిత్రము (ఉపనయనము), ప్రాజాపత్యము (సంవత్సర పత్యమనే నియమము), బ్రాహ్మము (వేదాధ్యయనము), బృహత్ నియమము (బ్రహ్మచర్యము) (austerities to become free from illicit sex, money laundering, alcohol, meat eating, gambling etc), సాధువులు ఆచరించవలసిన శిలోంఛ వృత్తి (Picking up rejected grains from fields. Living without asking anyone for anything - *అకించనానాం చ విత్తమ్ శిలోంఛనమ్*) వ్యాపింపచేసాడు (*సావిత్రం ప్రాజాపత్యం చ బ్రాహ్మం చ అథ బృహత్ తథా । వార్తా సంచయ శాలీన శిల ఉంఛః ఇతి వై గృహే ॥* 3-12-42). అలాగే నిరహంకారముతో అజగరవృత్తి, కుటీచకవృత్తి, వాలఖిల్యవృత్తి, హంసవృత్తి నిలబెట్టాడు సాధువులు ఆచరించుటకు (3-12-43).

మోక్షప్రాప్తిని కలుగుజేయు శ్రీమద్భాగవత జ్ఞానము (ఆన్వీక్షికి), స్వర్గాది ఫలములనొసంగు కర్మవిద్య (త్రయి), వ్యవసాయము, వ్యాపారము మొదలగు వాటికి సంబంధించిన విద్య (వార్త), శిక్ష, రాజనీతి శాస్త్రములు ఏర్పరచాడు. ఛందస్సు, అక్షరమాలిక, వ్యాకరణముల (శబ్దబ్రహ్మ) ఉత్పత్తి చేశాడు - ఇలా నానా శక్తులతో సృష్టిని ధర్మస్థాపనకై విజృంభింపచేసాడు (*ఆన్వీక్షకీ త్రయీ వార్తా దండ నీతిః తథా ఏవ చ। ఏవం వ్యాహృతయః చ ఆసన్ ప్రణవః హి అస్య దహ్రతః ॥* 44). బ్రహ్మయొక్క రోమములనుండి ఉష్ణిక్కు, చర్మమునుండి గాయత్రి, మాంసమునుండి త్రిష్టుప్, స్నాయువులనుండి అనుష్టుప్, ఎముకలనుండి జగతి, మజ్జ (కొవ్వు) నుండి పంక్తి, ప్రాణములనుండి బృహతి - అను ఛందస్సులు ఉత్పన్నములయ్యెను. అనగా ఆయన శరీర అవయవములే ఛందోమయము. స్పర్శవర్ణములు (కవర్గ, చవర్గ, టవర్గ, తవర్గ, పవర్గములు - కాదయో మావసానాః స్పర్శాః), స్వరవర్ణములు (అచ్చులు) వెల్లడి అయ్యెను (*తస్య ఉష్ణిక్ ఆసీత్ లోమభ్యః గాయత్రీ చ త్వచః విభోః। త్రిష్టుప్ మాంసాత్ స్నుతః అనుష్టుప్ జగతీ అస్థ్నః ప్రజాపతేః ॥* 45, *మజ్జాయాః పంక్తిః ఉత్పన్నా బృహతీః ప్రాణతః అభవత్॥ స్పర్శః తస్య అభవత్ జీవః స్వరః దేహః ఉదాహృతః* -46). బ్రహ్మదేవుని యొక్క ఇంద్రియములు-"శ, ష, స, హ - శషసహ ఊష్మాణః" అనియు, బలమును అంతస్థములు (య, ర, ల, వ-యరలవ అంతస్థాః) అని వ్యవహరింతురు. ఆ ప్రజాపతి యొక్క విహారము వలన షడ్జమము, ఋషభమము, గాంధారము, మధ్యమము, పంచమము, ధైవతము, నిషాదము అను (స, రి, గ, మ, ప, ద, ని) సప్తస్వరములు ఏర్పడినవి. నాయనా! విదురా! బ్రహ్మదేవుడు శబ్దబ్రహ్మస్వరూపుడు- అనగా వేదశబ్దములచే గోచరింపబడువాడు. వైఖరీరూపముతో వ్యక్తముగను (అక్షర రూపమున ప్రకటమగుట), ఓంకార రూపమున (ప్రణవ స్వరూపమున ప్రకటమగుట) అవ్యక్తముగను విలసిల్లుచున్నాడు. ఇతడు శ్రేష్ఠుడు, పరిపూర్ణుడైన బ్రహ్మ- అనేకవిధములగు శక్తులతో నిండుగా ఉన్నాడు (*ఊష్మాణాం ఇంద్రియాణి ఆహుః అన్తఃస్థాః బలమ్ ఆత్మనః। స్వరాః సప్త విహారేణ భవన్తి స్మ ప్రజాపతేః ॥* 47, *శబ్దబ్రహ్మ ఆత్మనః తస్య వ్యక్త అవ్యక్తాత్మనః పరః। బ్రహ్మ అవభాతి వితతః నానా శక్తి ఉపబృంహితః ॥* 3-12-48).

మిథునసృష్టి: స్వాయంభువమనువు, శతరూపలను ప్రకటింపజేయుట

సృష్టి అనుకున్నంతగా జరగడం లేదని బ్రహ్మ మరొక శరీరాన్ని తీసుకొని ఆ శరీరము నుండి పురుష రూపము (స్వాయంభువ మనువు) మరియు స్త్రీ రూపము (శతరూప - స్త్రీ శతరూపాలు వేస్తుంది)లుగా విభజించాడు. వారిలో పురుషాకృతిని కలిగినవాడు స్వాయంభువ నామక మనువుగా తెలియబడెను. స్త్రీ రూపిణి శతరూపగా (మహాత్ముడగు మనువు యొక్క రాణిగా) తెలియబడెను (*యః తు తత్ర పుమాన్ సః అభూత్ మనుః స్వాయంభువః స్వరాట్। స్త్రీ యా ఆసీత్ శతరూపా ఆఖ్యా మహిషీ అస్య మహాత్మనః ॥* 3-12-54). వారి మధ్య మైథున ఆకర్షణ వల్ల వారు మిథున ధర్మం ఆచరించి వారు సంతానం పొందారు (*తాభ్యాం రూప విభాగాభ్యాం మిథునం సమపద్యత ॥* 3-12-53, *తదా మిథున ధర్మేణ ప్రజాః హి ఏధామ్ బభూవిరే ॥* 3-12-55). మనువుకు పుట్టినవారు మనుష్యులు అని పిలవబడ్డారు (3-12-50

నుండి 55). స్వాయంభువమనువునకు 5గురు సంతానము కలిగారు– ఇద్దరు పుత్రులు – ప్రియవ్రతుడు, ఉత్తానపాదుడు. ముగ్గురు పుత్రికలు – ఆకూతి (రుచి ప్రజాపతి భార్య), దేవహూతి (కర్దమ ప్రజాపతి భార్య), ప్రసూతి (దక్ష ప్రజాపతి భార్య). వీరి సంతానమే లోకాలను నింపింది (*తదా మిథున ధర్మేణ ప్రజాః హి ఏధామ్ బభూవిరే।* 3-12-55, *సః చ అపి శతరూపాయాం పంచ అపత్యాని అజీజనత్ । ప్రియవ్రత ఉత్తానపాదౌ తిస్రః కన్యాః చ భారత । ఆకూతిః దేవహూతి చ ప్రసూతిః ఇతి సత్తమ॥* 3-12-56, *ఆకూతిం రుచయే ప్రాదాత్ కర్దమాయ తు మధ్యమామ్ । దక్షాయ అదాత్ ప్రసూతిం చ యతః ఆపూరితం జగత్ ॥* 3-12-57). శ్రీహరి భక్తుడైన స్వాయంభువ మనువు గూర్చి ఇంకా తెలియజేయమన్నాడు విదురుడు. ఎందుకనగా వేదశాస్త్రాధ్యయనములన్నియు భక్తిమార్గమున సంచరించుటకు ఉద్దేశింపబడినవని నిరూపించుటకు భక్తుల చరిత్రలే ప్రమాణములు. కావున వాటిని వినాలి గదా! (*చరితం తస్య రాజర్షేః ఆదిరాజస్య సత్తమ। బ్రూహి మే శ్రద్ధధానాయ విష్వక్సేన ఆశ్రయః హి అసౌ ॥* 3-13-3, *శ్రుతస్య పుంసాం సుచిర శ్రమస్య నను అంజసా సూరిభిః ఈడితః అర్థః । తత్ తత్ గుణ అనుశ్రవణమ్ ముకున్ద పాద అరవిన్దమ్ హృదయేషు యేషామ్ ॥* 3-13-4). ఇట్లా ప్రశ్నించడంవల్ల సంతోషము చెందిన మైత్రేయుడు– స్వాయంభువమనువునకు ఆయన తండ్రి గారైన బ్రహ్మదేవునకు జరిగిన చర్చను తెలుపసాగాడు–

స్వాయంభువమనువు తన తండ్రి గారైన బ్రహ్మను, పుత్రుడి కర్తవ్యము ఏమిటో తెలుపమని ఇలా ప్రార్థించాడు

తండ్రీ ! జన్మనిచ్చావు. పోషించావు. మీకు ఎలా సేవ చేయాలో తెల్పండి. మీ సేవ చేయడానికి ఏం కర్మలు చేయాలో తెల్పండి. సర్వలోకపూజ్యుడా ! నీకు నమస్కారము. ఈ లోకమునందు కీర్తియు, ఆ తర్వాత పరలోకమునందు సద్గతియు ప్రాప్తించుటకు మేము మా శక్తికి దగినట్లు ఏమి చేయవలెనో ఆజ్ఞాపింపుము (*తత్ విధేహి నమః తుభ్యం కర్మసు ఈడ్య ఆత్మశక్తిషు । యత్ కృత్వా ఇహ యశః విశ్వక్ అముత్ర చ భవేత్ గతిః ॥* 3-13-8). బ్రహ్మగారిచే సమాధానము: పితృవాక్యపరిపాలనే పుత్రులు చేయాల్సింది. తండ్రి చెప్పిన పనిని ఆదరంతో చేయాలి (*ఏతావతీ ఆత్మజైః వీర కార్యా హి అపచితిః గురౌ। శక్త్యా అప్రమత్తైః గృహ్యేత సాదరం గతమత్సరైః ॥* 3-13-10). నాయనా ! నీవు ధర్మసంతానం కనాలి. ధర్మపద్ధతిలో పాలించి యజ్ఞాలు చేయాలి. ప్రజలను చక్కగా పాలించాలి. ఇదే నాకు కావలసింది, స్వామికి కావలసింది (*సః త్వం అస్యాం అపత్యాని సదృశాని ఆత్మనః గుణైః । ఉత్పాద్య శాస ధర్మేణ గాం యజ్ఞైః పురుషం యజ ।* 3-13-11). రాజా! ప్రజలను రక్షించుటయే నీవు నాకు చేయవలసిన సేవ. నీవు చక్కగా ప్రజలను పరిపాలించినచో, షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుడైన శ్రీహరి గూడ నీయెడ ప్రసన్నుడగును (*పరం శుశ్రూషణం మహ్యం స్యాత్ ప్రజా రక్షయా నృప । భగవాన్ తే ప్రజాభర్తుః హృషీకేశః అనుతుష్యతి॥* 3-13-12). ఎవ్వరైతే జనార్దనుని సంతోషపెట్టరో వారి కర్మలన్నీ వృథా. వారు గౌరవించతగ్గ వారు కారు (*యేషాం న తుష్టః భగవాన్ యజ్ఞలింగః జనార్దనః । తేషాం శ్రమః హి అపార్థాయ యత్ ఆత్మా న ఆదృతః స్వయమ్ ॥* 3-13-13) అని బ్రహ్మదేవుడు పుత్రుడైన మనువుకు తెలియజేసాడు. తండ్రీ అలాగే చేస్తాను,

కాని నివసించుటకు స్థానము లేక భూమి సముద్రంలో ఉంది (గర్భజలంలో రసాతలాన ఉన్నది) మరిదాన్ని తీసే ప్రయత్నము చేయండని బ్రహ్మతో పలికాడు స్వాయంభువమనువు. భూమి మీదకు మనుష్యులు రాకమునుపే భూమిని రాక్షసులు ఆక్రమించుకొని గర్భజలంలో దాచారు. బ్రహ్మదేవుడు సందిగ్ధంలో పడ్డాడు- ఎట్లా బయటకు భూమిని తేవాలో ఆలోచిస్తుండగా, బ్రహ్మ నాసికా రంధ్రము నుండి అంగుష్ఠ ప్రమాణము గల వరాహము పుట్టి గజమాత్రుడిగా చూస్తుండగానే ఎదిగాడు, ఆ తర్వాత గండశిలలా పెద్దగా అయ్యాడు, దిక్కులు ప్రతిధ్వనించేటట్టు గర్జన చేసాడు. తెల్లని కోరలతో యజ్ఞవరాహస్వామి ఆవిర్భవించాడు. మానవుల నివాసమునకై భూమిని ఉద్ధరించడానికి యజ్ఞవరాహస్వామి ఆవిర్భావము జరిగింది (*ఇతి అభిధ్యాయతః నాసావివరాత్ సహసా అనఘ । వరాహతోకః నిరగాత్ అంగుష్ఠ పరిమాణకః ॥* 3-13-18, *తస్య అభిపశ్యత ఖస్థః క్షణేన కిల భారత । గజమాత్రః ప్రవవృధే తత్ అద్భుతమ్ అభూత్ మహత్ ॥* 3-13-19). ఆ మహావరాహ రూపమును జూచి, మరీచి మొదలగు మునులు, సనకసనత్కుమారాది మునులు, స్వాయంభువమనువు మొదలగువారితోగూడి బ్రహ్మదేవుడు పరిపరివిధముల ఆలోచింపసాగిరి (20). "అహో! వరాహరూపములో ప్రకటమైన ఈ దివ్యప్రాణి ఏమైయుండును? ఒక్కక్షణకాలము క్రిందటనే ఇది నాముక్కురంధ్రములనుండి వెలువడినదిగదా! (*కిం ఏతత్ సూకర వ్యాజమ్ సత్త్వమ్ దివ్యం అవస్థితమ్ । అహో బత ఆశ్చర్యం ఇదం నాసాయాః మే వినిఃసృతమ్ ॥* 3-13-21)", అని బ్రహ్మదేవుడు, మనువు మొదలగు తన కుమారులతో గూడి ఇట్లు తర్కించుచుండగనే భగవంతుడైన యజ్ఞపురుషుడు గండశిలలలా పెద్దగా అయ్యాడు. పర్వతప్రమాణ దేహుడై బిగ్గరగా గర్జింపసాగెను. ఈతడు దేవదేవుడగు శ్రీహరియా యేమి? అని సందేహములో పడ్డాడు బ్రహ్మదేవుడు (*దృష్టః అంగుష్ఠశిరః మాత్రః క్షణాత్ గండశిలా సమః । అపి స్విత్ భగవాన్ ఏషః యజ్ఞః మే ఖేదయన్ మనః ॥* 3-13-22, *ఇతి మీమాంసతః తస్య బ్రహ్మణః సహ సూనుభిః । భగవాన్ యజ్ఞపురుషః జగర్జ అగ ఇంద్ర సన్నిభః ॥* 3-13-23). సర్వశక్తిమంతుడైన శ్రీహరి దిక్కులన్నియును ప్రతిధ్వనించునట్లుగా గర్జించి, బ్రహ్మదేవుని, ఇతర మునులను హర్షములో ముంచివేసెను (*బ్రహ్మాణం హర్షయాం ఆస హరిః తాన్ చ ద్విజ ఉత్తమాన్। స్వగర్జితేన కకుభః ప్రతిస్వనయతా విభుః ॥* 3-13-24). శ్రీహరి మాయామయ (యజ్ఞ) వరాహరూపమున చేసిన మహాగర్జనమును వినగానే బ్రహ్మ మొదలగువారి దుఃఖము దూరమయ్యెను. అప్పుడు జనలోక, తపలోక, సత్యలోక నివాసులగు మునులందురు పవిత్రములైన ఋగ్యజుస్సామ వేదమంత్రములతో ఆ స్వామిని స్తుతించిరి (*నిశమ్య తే ఘర్ఘరితమ్ స్వఖేద క్షయిష్ణు మాయామయ సూకరస్య । జనః తపః సత్య నివాసినః తే త్రిభిః పవిత్రైః మునయః అగృణన్ స్మ ॥* 3-13-25). శ్రీమహావిష్ణువు యొక్క రూపము వేదములలో విస్తృతముగా వర్ణింపబడినది. తన కల్యాణగుణములకు అనుగుణముగా ఆ మహామునులు కావించిన వేదమంత్ర ప్రస్తుతులను విని శ్రీహరి మిక్కిలి ప్రసన్నుడాయెను. దానికి నిదర్శనముగా సర్వేశ్వరుడు మరియొకమారు గర్జించి, దేవతల అభ్యుదయముకొరకు గజేంద్రునివలె లీలలను నెరపుచు జలములలో ప్రవేశించెను (*తేషాం సతాం వేద వితానమూర్తిః బ్రహ్మ అవధార్య ఆత్మ గుణ అనువాదమ్ । వినద్య భూయః*

విబుధః ఉదయాయ గజేంద్రలీలః జలమ్ ఆవివేశ॥ 3-13-26). దృఢమైన దేహము గల ఆ యజ్ఞవరాహమూర్తి తన వాలమును పైకెత్తి వేగముగా ఆకాశమునకు ఎగిరెను. మెడపైగల రోమములను విదల్చెను. శరీరముపైగల రోమములు అన్నియు నిక్కపొడుచుకొనియుండెను. గిట్టల తాకిడికి మేఘములు చెల్లాచెదరాయెను. తెల్లని కోరలు స్వచ్ఛములైయుండెను. చూపుల నుండి తేజఃపుంజము వెలువడుచుండెను. ఆ సమయమున యజ్ఞవరాహమూర్తి భూదేవిని ఉద్ధరించుటకై అవతరించియుండెను (*ఉత్క్షిప్తవాలః ఖచరః కఠోరః సటాః విధున్వన్ ఖర రోమశత్వక్ । ఖురాహత అభ్రః సితదంష్ట్రః ఈక్షా జ్యోతిః బభాసే భగవాన్ మహీధ్రః ॥* 3-13-27). ఇది చూసిన జన, తప, సత్యలోకవాసులు స్వామిని కీర్తించసాగారు. తొండముతో భూమి ఎక్కడ ఉందో అని ఘ్రాణిస్తూ సముద్రములోకి దూకాడు వరాహస్వామి. శ్రీహరి స్వయముగా యజ్ఞపురుషుడు. ఐనను, వరాహరూపమును ధరించి యుండుటవలన ముక్కుతో వాసన చూచుచు పృథ్వియొక్క స్థానమును తెలిసికొనుటకు ప్రయత్నించుచుండెను. కఠోరములైన కోరలు గలిగి దుష్టులకు భయంకరుడుగానుండెను. తనను స్తుతించుచున్న మరీచి మొదలగు మునులపై, ఇతర భక్తులపై తన ప్రసన్నదృష్టుల ద్వారా కృపను వర్షించుచు జలములలో ప్రవేశించెను (*ఘ్రాణేన పృథ్వ్యాః పదవీం విజిఘ్రన్ క్రోడ అపదేశః స్వయమ్ అధ్వర అంగః । కరాల దంష్ట్రః అపి అకరాల దృగ్భ్యాం ఉద్వీక్ష్య విప్రాన్ గృణతః అవిశత్ కమ్ ॥* 3-13-28). వజ్రమువలె కఠోరమై, పర్వతమయమైన ఆ యజ్ఞవరాహమూర్తి యొక్క దేహము జలములో పడినప్పుడు ఆ వేగముయొక్క ధాటికి సముద్రగర్భము చీలిపోయినట్లు అయ్యెను. అందుండి మేఘగర్జనవలె భయంకరశబ్దము ఉత్పన్నమాయెను. సముద్రుడు ఎగసిపడుచున్న తన తరంగములనెడి భుజములను పైకెత్తి ఆర్తనాదముతో *"యజ్ఞేశ్వర పాహి మే"* అని అన్నాడు సముద్రుడు- (*స వజ్రకూటాంగనిపాత వేగ విశీర్ణకుక్షిః స్తనయన్ ఉదన్వాన్। ఉత్సృష్ట దీర్ఘ ఊర్మిభుజైః ఇవ ఆర్తః - చుక్రోశ యజ్ఞేశ్వర పాహి మేతి॥* 3-13-29). విదురా! యజ్ఞవరాహమూర్తి శ్రీహరి కత్తులవలె వాడియైన తన గిట్టలతో జలములను చీల్చుకొనుచు అపారజలరాశియొక్క అడుగుభాగమునకు చేరెను. అచట రసాతలమున ఆ స్వామి సకలజీవులకు స్థానమైన భూమిని గాంచెను (*ఖురైః క్షురప్రైః దరయన్ తత్ ఆపః ఉత్పారపారం త్రిపరుః రసాయామ్ । దదర్శ గాం తత్ర సుషుప్సుః అగ్రే యాం జీవధానీం స్వయం అభ్యధత్త ॥* 3-13-30). రసాతలంలో కన్పడ్డ భూమిని, దంతములపైకి ఎత్తాడు. అట్లు జలములయందు మునిగియున్న ఆ భూమిని తన కోరలతో ఉద్ధరించి, రసాతలమునుండి పైకి తీసికొనివచ్చుచున్న ఆ యజ్ఞవరాహ భగవానుడు అద్భుతమైన శోభలతో దీపించెను. జలములనుండి వెలుపలికి వచ్చుచున్న సమయమున ఆ జలములలో మార్గమధ్యమున విఘ్నములను కలిగించుటకై హిరణ్యాక్షుడను దైత్యుడు గదను చేబూని జలములలో నుండగనే ఆ ప్రభువును అడ్డగించెను. అపుడు కృష్ణచక్రము వలే వెలుగుచు స్వామి బహుక్రోధము చెందెను (*స్వదంష్ట్రయా ఉద్ధృత్య మహీమ్ నిమగ్నాం సః ఉత్థితః సంరురుచే రసాయాః । తత్ర అపి దైత్యం గదయా ఆపతన్తమ్ సునాభ సందీపిత తీవ్ర మన్యుః ॥* 3-13-31). (యజ్ఞవరాహమూర్తి భూదేవిని ఉద్ధరించుటకై అవతరించాడు, భూదేవిని తన దంతముల పైకి ఎత్తుకోవడం వల్ల - అనగా హిరణ్యాక్షుడు చూస్తుండగా

భూదేవిని ముద్దుపెట్టుకోవడం వల్ల వారికి నరకాసురుడు జన్మించాడట). (తిరుపతి క్షేత్రమున వరాహస్వామి క్షేత్రపాలకుడు. అందుకే అచ్చట శ్రీనివాసుడు భూదేవి, శ్రీదేవి సమేతుడై ఉన్నాడు).

పిదప సింహము గజమును సంహరించిన చందమున వరాహభగవానుడు దానవుని జలమునందు వధించెను. ధాతువర్ణమయమగు భూమిని త్రవ్వుటచే గజము అరుణవర్ణ చిహ్నితమైనట్లుగా, భగవానుని చెక్కిళ్ళు, ముట్టి (తొండము) దానవ రక్తపంకిలమయ్యెను (*జఘాన రున్ధానమ్ అసహ్య విక్రమం సః లీలయా ఇభమ్ మృగరాట్ ఇవ అంభసి । తత్ రక్త పంక అంకిత గండ తుండః యథా గజేంద్రః జగతీం విభిన్దన్ ॥* 3-13-32).

విదురా! నీలవర్ణశోభితుడైయున్న యజ్ఞవరాహమూర్తి తన తెల్లనికోరలపైన భూమిని మీదికి ఎత్తియున్నప్పుడు దంతములపై స్వచ్ఛమైన కమలమును ధరించియున్న గజేంద్రమువలె ఆ స్వామి విరాజిల్లుచుండెను. అట్టి ఆ ప్రభువు జలములనుండి బయటికి వచ్చియుండగా ఆయనను దేవదేవునిగా గుర్తించి, బ్రహ్మ, మరీచి మొదలగువారు ఆయనను సమీపించి అంజలిఘటించి వేదసూక్తములతో స్తుతించిరి- (*తమాల నీలం సిత దన్త కోట్యా క్ష్మామ్ ఉత్క్షిపన్తమ్ గజలీలయా అంగ । ప్రజ్ఞాయ బద్ధ అంజలయః అనువాకైః విరించి ముఖ్యాః ఉపతస్థుః ఈశమ్ ॥* 3-13-33).

వరాహస్వామి శరీరమునకు అంటిన గర్భజలమును విదలించేటప్పటికి, ఆ రోమాలు భూమి మీదపడి దర్భ, కాశగడ్డిగా మొలిచాయి (*కుశాఃకాశః* 3-22-30). భూదేవిని ఉద్ధరించాడు. స్వామి భూమిని తెస్తున్న సమయంలో ఆ వింత లీలను చూచిన ఋషులు స్తోత్రము చేశారు ఇలా -

యజ్ఞవరాహస్వామి స్తోత్రము- "యజ్ఞమయుడు వరాహస్వామి"

స్వామికి జయము జయము. స్వామి నిన్ను ఎవ్వరూ గెలువలేరు. యజ్ఞార్థమైన భూమిని ఉద్ధరించిన స్వామి ! నీవు యజ్ఞస్వరూపుడవు. యజ్ఞార్థమై సూకర రూపాన్ని దాల్చిన స్వామి! యజ్ఞములన్నీ నీ రోమ కూపాలలో ఉన్నాయి. నీవే యజ్ఞస్వరూపుడవు (*జితం జితం తే అజిత యజ్ఞభావన త్రయీం తనుం స్వాం పరిధున్వతే నమః యత్ రోమగర్తేషు నిలిల్యుః అధ్వరాః తస్మై నమః కారణసూకరాయ తే ॥* 3-13-34). నీ నాలుగు పాదములలో నలుగురు హోతలు, ఋత్విజుల కర్మలు ఉంటాయి. నీ రోమములలో దర్భలు, శరీరములో వేదములు ఛందస్సు, నేత్రములలో నెయ్యి కలవాడవు (*రూపం తవ ఏతత్ నను దుష్కృతాత్మనాం దుర్దర్శనమ్ దేవ యత్ అధ్వరాత్మకమ్ । ఛన్దాంసి యస్య త్వచి బర్హిః రోమసు ఆజ్యం దృశి తు అంఘ్రిషు చాతుర్హోత్రమ్ ॥* 3-13-35). (నోట్: కంటిరోగములు రాకుండా ఉండాలంటే కంట్లో దేశీనేతి చుక్కలు వేయండి) నీ నోరు అర్ఘ్య పాత్ర, నీ నమలుట హోమద్రవ్యము. నీ శరీరము యజ్ఞమయము. యజ్ఞదీక్షనే నీ మతము, నీ శిరస్సు క్రతువు. ప్రారంభయజ్ఞము, సమాప్తి యజ్ఞము నీ దవడలు. సత్యమే యజ్ఞచితులుగా కలవాడవు. వేదోచ్చారణ నీ ప్రాణం. దేవా! నీ భక్షణమే అగ్నిహోత్రము, (*స్రక్ తుండ ఆసీత్ స్రువః ఈశ నాసయోః ఇడా ఉదరే చమసాః కర్ణరంధ్రే । ప్రాశిత్రమ్ ఆస్యే గ్రసనే గ్రహాః తు తే యత్ చర్వణం తే భగవన్*

అగ్నిహోత్రమ్ ॥ 3-13-36) నీవు యజ్ఞస్వరూపుడు - నీ అవయవములన్నియు యజ్ఞములలోని భాగములకు ప్రతీక (*దీక్షా అనుజన్మ ఉపసదః శిరోధరం త్వం ప్రాయణీయ ఉదయనీయ దంష్ట్రః। జిహ్వా ప్రవర్గ్యః తవ శీర్షకం క్రతోః సత్య ఆవసథ్యం చితయో అసవో హి తే॥* 3-13-37). సోమము నీ రేతస్సు, నీ ఉనికి సవనములు, నీ అవయవముల నిండా యజ్ఞపదార్థములే. కేవలము యజ్ఞముల ద్వారానే నీవు బంధితుడవు అగుదువు (*సోమస్తు రేతః సవనాని అవస్థితిః సంస్థావిభేదాః తవ దేవ ధాతవః। సత్రాణి సర్వాణి శరీరసంధి త్వం సర్వయజ్ఞక్రతురిష్టి బంధనః ॥* 3-13-38) అఖిల మంత్రములు, అఖిల దేవతలు, అఖిల ద్రవ్యములు అన్ని నీలోనే. అట్టి నీకు నమస్కారము. నీవే మాకు గురువు. కావున మాకు భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యాలు కల్పించు, వాటితోటే నీవు లభ్యము కాగలవు (*నమో నమస్తే అఖిలమన్త్ర దేవతాద్రవ్యాయ సర్వక్రతవే క్రియాత్మనే। వైరాగ్యభక్త్యా ఆత్మజయ అనుభావిత జ్ఞానాయ విద్యాగురవే నమో నమః ॥* 3-13-39). భూమాతను తెచ్చావు. ఆ తల్లిపై మేముంటాము. నీవే తండ్రివి ఈ భూమండలానికి, రసాతలం నుండి భూమండలాన్ని తేవడం నీకే సాధ్యము. ఇది అతి విస్మయమైనది. భూమిని ధరించియున్న యజ్ఞవరాహస్వామీ! నీ కోఅలచే పర్వతములతో గూడిన భూమిని ధరించియున్న నీవు జలములనుండి బయటికివచ్చుచు, పత్రములతో విలసిల్లుచున్న పద్మమును తన దంతములతో ధరించియున్న గజేంద్రమువలె విరాజిల్లుచున్నావు (*దంష్ట్రాగ్ర కోట్యా భగవన్ త్వయా ధృతా విరాజతే భూధర భూః స భూధరా। యథా వనాత్ నిఃస్సరతో దతా ధృతా మతంగజేన్ద్రస్య సపత్రపద్మినీ ॥* 3-13-40). ఓ దేవా! మేఘాలంకృతమైనపుడు ఘనపర్వత శృంగములు సుందరముగా తయారైనట్లుగా, దంతాగ్రమున ధరణిని నిలిపియున్న కారణమున నీ దివ్యదేహము సుందరముగా ఒప్పారుచున్నది (*త్రయీమయం రూపమిదం చ సౌకరం భూమండలేన అథ దతా ధృతేన తే। చకాస్తి శృంగ ఊఢ ఘనేన భూయసా కుల అచల ఇన్ద్రస్య యథైవ విభ్రమః ॥* 3-13-41). (భూమి నుండి ఏర్పడు వస్తువులవల్లనే గదా యజ్ఞయాగాదులు నిర్వహింపబడతాయి. వాటి స్వరూపమే యజ్ఞవరాహస్వామి అని అర్థము). మాకు స్థానం కల్పించడానికి ఇది నీ అనుగ్రహము. హే ప్రభూ! స్థావరజంగమవాసులందరి నివాస ప్రయోజనార్థమై ఈ ధరణి నీ భార్యయైనది; నీవు పరమపితవు. అట్టి నీకు భూమాతతో సహా వందనములను అర్పింతుము. నిష్ణాతుడైన యాజ్ఞికుడు అరణి యందు అగ్నిని స్థాపించినట్లుగా స్వతేజమును నీవు ధరణియందు నిలిపితివి (*సంస్థాపయ ఏనాం జగతాం స తస్థుషాం లోకాయ పత్నీమసి మాతరం పితా। విధేమ చ అస్యై నమసా సహ త్వయా యస్యాం స్వతేజో అగ్నిమ్ ఇవ అరణౌ అధాః ॥* 3-13-42). దేవదేవుడవగు నీవు గాక వేరెవ్వరు ధరణిని జలము నుండి ఉద్ధరింపగలరు? విశ్వసృష్టి యందు నీవు పరమాద్భుతముగా వ్యవహరించియుంటివి కావున ఇది ఏమియును నీకు అద్భుతమైనది కాదు. నీ మాయచే నీవీ అద్భుతజగత్తును సృజించితివి (*కః శ్రద్దధీత అన్యతమః తవ ప్రభో రసాం గతాయా భువ ఉద్విబర్హణమ్। న విస్మయో అసౌ త్వయి విశ్వవిస్మయే యో మాయయేదం ససృజే అతివిస్మయమ్॥* 3-13-43). ఓ పరమేశ్వరా! మేము నిస్సంశయముగా జనలోక, తపోలోక, సత్యలోకములనెడి పరమ పవిత్రలోకములందు వసించువారమే. అయినను నీ దేహమును విదిల్చినపుడు

నీ జూలు నుండి వెదజల్లబడిన నీటిబిందువులచే మరింత పవిత్రులమైతిమి (*విధున్వతా వేదమయం నిజం వపుః జనస్తపస్సత్యనివాసినో వయమ్। సటా శిఖ ఉద్ధూత శివ అంబుబిందుభిః విమృజ్యమానాః భృశం ఈశ పావితాః ॥* 3-13-44). స్వామీ ! ఇంతవరకు మోహంలో పడ్డాము. నీ యోగమాయచే మోహింపబడ్డ మాకు శుభం కలిగించు. దేవదేవా! నీ దివ్యకర్మల అంతమును తెలియగోరువాడు నిశ్చయముగా బుద్ధిభ్రష్టుడేయగును. ఏలయన, నీ లీలలు అనంతములు (అపారములు), నీ యోగమాయయొక్క సత్త్వాదిగుణములచే ఈ విశ్వము అంతయును మోహితమైయున్నది. అట్టి ఈ విశ్వమునకు శుభములను ప్రసాదింపుము (*స వై బత భ్రష్టమతః తవ ఏష తే యః కర్మణాం పారమ్ అపారకర్మణః । యత్ యోగమాయాగుణయోగమోహితం విశ్వం సమస్తం భగవన్ విధేహి శమ్ ॥* 3-13-45). విదురా! వేదవేత్తలైన మునులు ఇట్లు స్తుతింపగా, జగద్రక్షకుడైన యజ్ఞవరాహస్వామి తన కాళ్ళగిట్టలచే ఆక్రమింపబడిన జలములయందు తన శక్తిని నిలిపి భూమిని ఆ జలములపై స్థాపించెను (*మైత్రేయః ఉవాచ - ఇతి ఉపస్థీయమానః అసౌ మునిభిః బ్రహ్మవాదిభిః । సలిలే స్వఖుర ఆక్రాన్తే ఉపాధత్త అవితా అవనిమ్ ।* 3-13-46). విష్వక్సేనుడును, ప్రజాపతియు ఐన ఆ శ్రీహరి ఇట్లు రసాతలమునుండి అవలీలగా తీసికొని భూమండలమును జలములపై ఉంచి అంతర్ధానమయ్యెను. ఈ రీతిని సమస్త జీవపోషకుడగు విష్ణుభగవానుడు ధరణిని జలము నుండి ఉద్ధరించి, జలముపైననే తేలునట్లుగా దానిని నిలిపి తన స్వధామమునకు తిరిగిపోయెను (*సః ఇత్థం భగవాన్ ఉర్వీమ్ విష్వక్సేనః ప్రజాపతిః । రసాయాః లీలయా ఉన్నీతామ్ అప్సు న్యస్య యయౌ హరిః ॥* 3-13-47), అని విదురునకు మైత్రేయుడు తెలియజేశాడు. ఇది విన్నవారి ఫలశ్రుతిని మైత్రేయుడు ఇలా తెలియజేశాడు- భగవంతుని యొక్క లీలలను వర్ణించునట్టి ఈ చరిత్రము మిగుల కీర్తింపదగినది. శుభప్రదమైన ఇట్టి కథయందు మనసు నిలిపినవారియొక్క పాపతాపములు అన్నియును తొలగిపోవును. పుణ్యప్రదమైన ఈ వృత్తాంతమును భక్తిశ్రద్ధలతో విన్నవారియెడలను, వినిపించినవారి మీదను భగవంతుడు వెంటనే తన అనుగ్రహమును ప్రసరింపజేయును (*య ఏవమేతాం హరిమేధసో హరేః కథాం సుభద్రాం కథనీయమాయినః । శృణ్వీత భక్త్యా శ్రవయేత వా ఉశతీం జనార్దనో అస్యాశు హృది ప్రసీదతి ॥* 3-13-48). సకల పురుషార్థములను అనుగ్రహించునట్టి శ్రీహరి ప్రసన్నుడైనచో, లోకమున దుర్లభమైన వస్తువు ఏదియును ఉండదు. అనన్యభావముతో ఆ శ్రీహరిని సేవించువారికి తుచ్ఛమైన భౌతికలాలస ఉండనే ఉండదు. అంతర్యామియైన ఆ పరమాత్మ అట్టివారికి తన పరమపదమును స్వయముగా ప్రసాదించును (*తస్మిన్ ప్రసన్నే సకలాశిషాం ప్రభౌ కిం దుర్లభం తాభిరలం లవాత్మభిః । అనన్యదృష్ట్యా భజతాం గుహాశయః స్వయం విధత్తే స్వగతిం పరః పరామ్ ॥* 3-13-49). భగవంతునియొక్క భాగవతోత్తముల యొక్క పుణ్యకథలు విన్నచో ఆ విన్న మానవులను జననమరణ చక్రము నుండి రక్షించును. పురుషార్థముల సారమును (పరమార్థమును) ఎరిగినవాడు భగవంతుని యొక్క కథామృతమును ఒక్కసారి చెవులార గ్రోలినచో, అతడు తన మనస్సును ఇతర విషయములమీదికి పోనీయడు. భగవత్కథలయందు

మనస్సును నిలుపనివాడు పశుతుల్యుడు (*కో నామ లోకే పురుషార్థసారవిత్ పురాకథానాం భగవత్కథా-సుధామ్ । ఆపీయ కర్ణాంజలిభిర్ భవాపహాం అహో విరజ్యేత వినా నరేతరమ్ ॥* 3-13-50).

సంధ్యాకాలమున దితి, కశ్యపుల సమాగమము - హిరణ్యాక్ష, హిరణ్య కశిపులను గర్భమున ధరించుట

యజ్ఞవరాహమూర్తి అయిన శ్రీహరి తన కోరలపై పృథ్విని ఉద్ధరించు సమయమున దైత్యరాజైన హిరణ్యాక్షుడు అడ్డుపడ్డాడు కదా! రాక్షస హిరణ్యాక్షునికి, శ్రీ వరాహస్వామికి యుద్ధము ఎందుకు జరిగిందో ఆ హరికథను తెలుపవలసినదని విదురుడు మైత్రేయుని అడిగాడు (*విదురః ఉవాచ - తేన ఏవ తు మునిశ్రేష్ఠ హరిణా యజ్ఞమూర్తినా । ఆది దైత్యః హిరణ్యాక్షః హతః ఇతి అనుశుశ్రుమ ॥* 3-14-2) (*తస్య చ ఉద్ధరతః క్షౌణీం స్వదంష్ట్ర అగ్రేణ లీలయా । దైత్యరాజస్య చ బ్రహ్మన్ కస్మాత్ హేతోః అభూత్ మృధః ।* 3-14-3).

హరికథలు వినడం వల్ల మృత్యువాతపడే మానవులు మృత్యుపాశముల నుండి రక్షింపబడతారు (*అవతారకథాం హరేః యత్ త్వమ్ పృచ్ఛసి మర్త్యానాం మృత్యుపాశ విశాతనీమ్ ॥* 3-14-5). కావున నీవు అడిగిన ప్రశ్నలకు సమాధానము చెబుతాను విను అని మైత్రేయుడు విదురునితో ఇలా తెల్పాడు - హరికథలు గొప్పవి. ఉదా॥ నారదుడి వల్ల విన్న ధృవుడు మృత్యుదేవతపై తన కాలు ఉంచి, తొక్కి వైకుంఠానికి ఎగిరాడు (4-12వ అధ్యాయము) (*యయా ఉత్తానపాదః పుత్రః మునినాః గీతయా అర్భకః । మృత్యోః కృత్వా ఏవ మూర్ధ్ని అంఘ్రిమ్ ఆరురోహ హరేః పదమ్ ॥* 3-14-6). అది హరికథల అద్భుతం! శ్రీహరిలీలలను బ్రహ్మదేవుడు దేవతలకు తెలియజేయుచుండగా నేను విన్నది చెబుతా అని మొదలుపెట్టాడు మైత్రేయుడు (*అథ అత్ర అపి ఇతిహాసః అయం శ్రుతః మే వర్ణితః పురా । బ్రహ్మణా దేవదేవేన దేవానాం అనుపృచ్ఛతామ్ ॥* 3-14-7).

ప్రజాపతి మరీచి కుమారుడు కశ్యప ప్రజాపతి. దక్ష ప్రజాపతి యొక్క కూతురు దితి అతని భార్య. ఒకనాటి సంధ్యాకాలములో (సూర్యోదయఅస్తమయ సమయాలను చూచుట పాపము. ఆ సమయంలో నిద్రించుట, భోజనము చేయుట, సంభోగించుట చేయరాదు. ఇది దేవతారాధనకు ప్రధానమైన కాలము, శివుడు భూత ప్రేత పిశాచ గణములతో తిరిగే సమయమిది 3-14-23), కామవాంఛితురాలై దితి, భర్త కశ్యపుడితో సంగమము కోరింది (*దితిః దాక్షాయణీ క్షత్తః మారీచమ్ కశ్యపమ్ పతిమ్ । అపత్యకామా చకమే సన్ధ్యాయాం హృత్ శయ అర్దితా ॥* 3-14-8). ఆ సమయమున కశ్యపమహర్షి యజ్ఞశాల యందు అగ్నియే నాలుకగా గలవాడు - అగ్నిజిహ్వుడు యజ్ఞపతియు ఐన శ్రీహరికి (అగ్నియందు సమర్పింపబడిన ధాన్యం, నెయ్యిని ఆ విధముగా స్వీకరించెడివాడు) పాయసమును ఆహుతులుగా సమర్పించి, ఆరాధించియుండెను. ఆ సాయంకాలము యజ్ఞశాలయందు సంధ్యావందన ధ్యానమగ్నుడై కూర్చొనియుండెను. అప్పుడు దితి ఆయనతో ఇట్లు పలికెను (*ఇష్ట్వా అగ్ని జిహ్వం పయసా పురుషం యజుషాం పతిమ్ । నిమ్లోచతి అర్కే ఆసీనం అగ్ని అగారే సమాహితమ్ ॥* 3-14-9). దితి పలికెను - సకల-

శాస్త్రపారంగతా! మహర్షీ! ధనుర్ధారియైన మన్మథుడు అబలనైన నాపై విజృంభించి తన బాణములను వర్షించుచు మదపుటేనుగు అరటిచెట్టునువలె నీ సమాగమమును పొందుటకై నన్ను పీడించుచున్నాడు (*దితిః ఉవాచ - ఏషః మాం త్వత్కృతే విద్వన్ కామః ఆత్తశరాసనః । దునోతి దీనాం విక్రమ్య రంభామ్ ఇవ మతఙ్గజః ॥* 3-14-10). పతిదేవా! నా సవతులు అందరును నీ ద్వారా సర్వసుఖములను అనుభవించి, పుత్రవతులై ఆనందించుచున్నారు. వారిని చూచినపుడు నన్ను ఈర్ష్యాగ్ని దహించివేయుచున్నది. కనుక, నన్ను అనుగ్రహింపుము. నీకు మేలు కలుగును (*తత్ భవాన్ దహ్యమానాయామ్ సపత్నీనాం సమృద్ధిభిః । ప్రజావతీనాం భద్రమ్ తే మయి ఆయుజ్ఞామ్ అనుగ్రహమ్ ॥* 3-14-11). నీవంటి పతిని పుత్రరూపమున పొందిన స్త్రీలు తమ పతుల ఆదరాభిమానములకు నోచుకొనినట్లు భావింపబడుదురు. వారి (ఆ స్త్రీల) యశస్సు సకలలోకముల యందును వ్యాపించును (*భర్తరి ఆప్త ఉరుమానానాం లోకాన్ ఆవిశతే యశః । పతిః భవత్ విధః యాసామ్ ప్రజయా నను జాయతే ॥* 3-14-12). పూజ్యుడైన మా తండ్రియగు దక్షప్రజాపతికి తన పుత్రికలపైగల వాత్సల్యము అపారము. ఆయన పూర్వము ఒకసారి మమ్ములను (మా అక్క చెల్లెండ్లను) విడివిడిగా పిలిచి "నీవు ఎవరిని పతిగా కోరుకొనుచున్నావు? అట్టి సంస్కారవంతులెవ్వరు?" అని అడిగెను. అతడు (దక్షుడు) తన పుత్రికల సౌఖ్యమును గూర్చియే సర్వదా ఆలోచించుచుండెడివాడు. అపుడు మేము నీయందు మాకు ప్రేమానురాగములుగలవని విన్నవించితిమి. మా యొక్క భావములను గ్రహించెను. అందువలన నీ గుణస్వభావములకు అన్ని విధములుగా ఈడుజోడైన మమ్ము పదమూడుమందిని నీకు ఇచ్చి వివాహము ఒనర్చెను (3-14-13,14). మంగళరూపా! కమలనయనా! నా కోరికను తీర్చుము. ఏలయన, మహాత్మా! నీ వంటి మహాపురుషుల యొద్దకు ఆర్తులరాక వృథా కాదుగదా! (*అథ మే కురు కల్యాణం కామం కమలలోచన । ఆర్త ఉపసర్పణమ్ భూమన్ అమోఘం హి మహీయసి ॥* 3-14-15).

వీరా! విదురా! దితి కామాతిరేకమున మోహితయై అశాంతికి గురియైయుండెను. అందువలన ఆమె యుక్తాయుక్తవిచక్షణను మరచి దైన్యముతో అనేకవిధములుగా పలికెను. అంతట కశ్యపుడు మధుర-వచనములతో ఆమెను ఓదార్చుచు ఇట్లనెను (*ఇతి తామ్ వీర మారీచః కృపణాం బహుభాషిణీమ్ । ప్రత్యాహ అనునయన్ వాచా ప్రవృద్ధ అనఙ్గ కశ్మలామ్ ॥* 3-14-16)- భీరూ! భయపడవలదు. ఈ నీ కోర్కెను తప్పక తీర్చెదను. ధర్మార్థకామములు సిద్ధించుటకు భార్యయే మూలము. అట్టి భార్యయొక్క అభిలాషను ఎవరు తీర్చరు? (*ఏషః తే అహం విధాస్యామి ప్రియం భీరు యత్ ఇచ్ఛసి । తస్యాః కామం కః న కుర్యాత్ సిద్ధిః త్రైవర్గికీ యతః ॥* 3-14-17) (భార్య గొప్పతనము చూడండి). మనుష్యుడు ఒక ఓడను ఆశ్రయించి, సులభముగా సముద్రమును దాటును. అదేవిధముగా గృహస్థాశ్రమములో ఉండువాడు, తన భార్యయొక్క సాయముతో ఇతరాశ్రమములవారిని ఆదుకొనుచునే తన ఆశ్రమ (గృహస్థాశ్రమ) ధర్మములను ఆశ్రయించుచు దుఃఖసముద్రమును దాటగలడు (*సర్వ ఆశ్రమాన్ ఉపాదాయ స్వ ఆశ్రమేణ కళత్రవాన్ । వ్యసన అర్ణవమ్ అత్యేతి జలయానైః యథా అర్ణవమ్ ॥* 3-14-18). మానినీ! ధర్మార్థకామ పురుషార్థములు సిద్ధిని కోరుకొనువానికి భార్య అతని శరీరములో సగభాగమని పెద్దలు చెప్పుదురు. కావున, పురుషుడు గృహస్థాశ్రమ

కర్మలభారమును ఆమెపై ఉంచి నిశ్చింతగానుండును (*యాం ఆహుః ఆత్మనః హి అర్ధమ్ శ్రేయః కామస్య మానినీ । యస్యాం స్వధురమ్ అధ్యస్య పుమాన్ చరతి విజ్వరః ॥* 3-14-19). బ్రహ్మచర్య-వానప్రస్థ-సన్యాసాశ్రమములవారు కామక్రోధాది ఇంద్రియరూప శత్రువులను జయించుట కష్టము. కాని విద్యుక్తముగా ధర్మపత్నిని చేపట్టి గృహస్థాశ్రమమునందు ఉన్నవారు ఆమె సహకారముతో ఇంద్రియరూప శత్రువులను, దుర్గాధిపతి దోపిడిదొంగలనువలె సులభముగా జయింపగలరు (*యామ్ ఆశ్రిత్య ఇంద్రియ అరాతీన్ దుర్జయాన్ ఇతర ఆశ్రమైః । వయం జయేమ హేలాభిః దస్యూన్ దుర్గపతిః యథా ।* 3-14-20). గృహేశ్వరీ ! నీవంటి భార్య అందించెడి ఉపకారమునకు పూర్తిగా ప్రత్యుపకార మొనర్చుట నాకుగాని, మరియు గుణగ్రాహులైన ఏ ఇతర గృహస్థులకుగాని ఈ జన్మయందే గాదు, జన్మాంతరములలో గూడ అసాధ్యము (*వయం న ప్రభవః తామ్ త్వాం అనుకర్తుమ్ గృహేశ్వరి । అపి ఆయుషా వా కార్త్స్న్యేన యే చ అన్యే గుణగృధ్నవః ॥* 3-14-21*)*. ధర్మపత్నీ! ఐనప్పటికినీ పుత్రోత్పత్తికై నీకుగల అభిలాషను తప్పక తీర్తును. కానీ, నీవు ఒక ముహూర్తకాలము అగుము. అప్పుడు లోకులును నన్ను నిందింపరు (*అథా అపి కామం ఏతమ్ తే ప్రజాత్యై కరవాణి అలమ్ । యథా మాం న అతిరోచన్తి ముహూర్తం ప్రతిపాలయ ॥* 3-14-22). ఇది అత్యంత ఘోరసమయము. ఈ సమయమున రాక్షసులు మొదలగు భయంకరమైన జీవులు సంచరించుచుందురు. ఇట్టి వేళలలో భూతపతియైన శంకరుని భూతప్రేతాదిగణములు సంచరించుచుండును (ఏషా ఘోరతమా *వేలా ఘోరాణాం ఘోరదర్శనా । చరన్తి యస్యాం భూతాని భూత ఈశ అనుచరాణి హ ॥* 3-14-23).

సాధ్వీ! ఈ సంధ్యాసమయమున భూతభావనుడు, భూతపతియు ఐన శంకరభగవానుడు వృషభవాహనుడై ప్రమథగణములతోగూడి అంతటను సంచరించుచుండును (శివుడు జ్ఞాని-శివతత్త్వమును తెలియజేయుట) (*ఏతస్యాం సాధ్వి సన్ధ్యాయాం భగవాన్ భూతభావనః । పరీతః భూతపర్షద్భిః వృషేణ అటతి భూతరాట్॥* 3-14-24). ఆ పరమశివుని జటాజూటము శ్మశానభూమియందు సుడిగాలులకు చెలరేగిన ధూళులచే కప్పబడి దేదీప్యమానముగా వెలుగొందుచుండును. సువర్ణకాంతులీనెడి ఆ పరమేశ్వరుని దివ్యదేహము భస్మముతో నిండియుండును. నీ మరిదియైన ఆ మహాదేవుడు సూర్య-చంద్ర-అగ్నిరూపములైన మూడు నేత్రములతో అందరిని చూచుచుండును. కనుక ఆయన దృష్టికిరాని ప్రదేశమే (విషయమే) ఉండదు (*శ్మశాన చక్ర అనిల ధూలి ధూమ్ర వికీర్ణవిద్యోత జటాకలాపః । భస్మ అవగుంఠ అమల రుక్మ దేహః దేవః త్రిభిః పశ్యతి దేవరః తే ॥* 3-14-25). పరమశివునకు ఈ లోకమున తనవాడు, పరవాడు అను భేదములేదు. ఆయనకు అందరును సమానులే. కావున నీ మరిదిగా బాంధవ్యము ఉన్నను అది లెక్కచేయడు. ఆయన దృష్టిలో మిగుల ఆదరణీయుడుగాని, నింద్యుడు గాని ఉండడు. మేము అనేక వ్రతములను ఆచరించి, ఆయన ద్వారా అనేక భోగములను కోరుకొనుచుందుము. కాని, ఆ పరమేశ్వరుడు భోగములను త్యజించినవాడు. ఆయన దేనిని త్యజించినాడో మనము కూడా అదేపని చేయాలి. అప్పుడే బాగుపడతాము (*న యస్య లోకే స్వజనః పరః వా న అతి ఆదృతః న ఉత కశ్చిత్ విగర్హ్యః । వయం వ్రతైః యత్ చరణ అపవిద్ధామ్ ఆశాస్మహే అజాం బత భుక్తభోగామ్ ॥* 3-14-26). వివేకవంతులు అవిద్యయను ఆవరణమును

ఛేదింపగోరి ఆ శంకరుని ఆశ్రయింతురు. ఆయన జ్ఞానపురుషుడు. ఈ విషయమున ఆయనను మించినవారుగాని, ఆయనతో సమానులుగాని ఈ లోకమున ఎవ్వరును లేరు. అందుకే ఆయనను భక్తులు సులభముగా ఆకర్షిస్తారు. సత్పురుషులు మాత్రమే ఆయనను చేరగలరు. ఇంతటి వైభవోపేతుడైనను ఆయన పిశాచచర్యలను నడుపుచుందును. భక్తులకు ముక్తినొసగుటకై ఆయన పిశాచమువలె వ్యవహరించును (*యస్య అనవద్య ఆచరితం మనీషిణః గృణన్తి అవిద్యా పటలం బిభత్సవః । నిరస్త సామ్య అతిశయః అపి యత్ స్వయం పిశాచ చర్యామ్ అచరత్ గతిః సతామ్ ॥* 3-14-27). ఈ మానవశరీరము కుక్కలకు భోజనము. వివేకహీనులు దీనినే (దేహమునే) ఆత్మగా భావించి, వస్త్రములు, ఆభరణములు, మాలలు, చందనములు మొదలగువానితో అలంకరించుచుందురు. అట్టి మూఢులు ఆత్మారాముడైన శంకరుని యొక్క ఆచరణను జూచి, పరిహాస పూర్వకముగా నవ్వుకొనుచుందురు (*హసన్తి యస్య ఆచరితమ్ హి దుర్భగాః స్వ ఆత్మన్ రతస్య అవిదుషః సమీహితమ్ । యైః వస్త్ర మాల్య ఆభరణ అను లేపనైః శ్వభోజనం స్వ ఆత్మతయా ఉపలాలితమ్ ॥* 3-14-28). మనమేగాదు, బ్రహ్మాదిలోకపాలురు గూడ ఆయన నియమించిన ధర్మమర్యాదలను పాలించుచుందురు. ఆ స్వామి మాయామయమైన జగత్తును ఉద్ధరించుటకు అన్ని పనులు చేస్తాడు. ఈ మాయ (దుర్గ)తో సాంగత్యము చేయు శక్తి గలవాడు. ఇట్లున్నను ఆ స్వామి పిశాచములవలె ప్రవర్తించుచుండును. ఇవన్ని బయటకు కనబడానికి మాత్రమే జగద్వ్యాపకుడైన ఆ ప్రభువు యొక్క ఇట్టి అద్భుతలీలలు ఎవ్వరికిని అర్థముగావు (*బ్రహ్మా ఆదయః యత్ కృత సేతు పాలాః యత్ కారణం విశ్వం ఇదం చ మాయా । ఆజ్ఞాకరీ యస్య పిశాచ చర్యా అహో విభూమ్నః చరితమ్ విడంబనమ్ ॥* 3-14-29).

ఇట్లు భర్త వారించినా వినలేదు (యవ్వనములో దురద శరీరములో, ముసలితనంలో దురద వాక్కు ద్వారా ఉంటుంది. ఏ సమయంలోనైనా సంభోగించవచ్చును. సవతులకు సంతానముందనే హేతువాదం ప్రయోగించింది దితి). ఓ భార్యామణి మీ మరిదిగారైన శివుడు నందీశ్వరునిపై భూతగణాలతో మూడు కండ్లతో, సువర్ణకాంతి శరీరము గలవాడైనా భస్మధారణవల్ల తెల్లగా కన్పడుతూ, ఆత్మజ్ఞానములేని వారిచే అసహ్యించబడుతూ, జ్ఞానులచే పొగడబడే శివుడు, సంధ్యాకాలమున భగవన్నామస్మరణ చేయక వెధవపనులు చేసేవారిని శిక్షిస్తాడు అని హెచ్చరించాడు (3-14-23 to 29). మైత్రేయుడు ఇట్లనెను - ఈ విధముగా భర్త ధర్మబద్ధములైన ఇన్ని విషయములను తెలిపినను కామాతురయైయున్న దితి వేశ్యవలె లజ్జాహీనురాలై బ్రహ్మర్షియైన కశ్యపుని వస్త్రమును పట్టుకొనెను (*మైత్రేయః ఉవాచ - సా ఏవం సంవిదితే భర్త్రా మన్మథ ఉన్మథిత ఇంద్రియా । జగ్రాహ వాసః బ్రహ్మర్షేః వృషలీ ఇవ గతత్రపా ॥* 3-14-30). అప్పుడు కశ్యపమహర్షి నిషిద్ధకర్మలయందు తన భార్యయొక్క పట్టుదలను చూచి, లోలోన భగవంతునకు నమస్కరించుచు ఏకాంతప్రదేశమున ఆమెతో సంగమించెను. ఇంత చెప్పినా వినని భార్యతో వికర్మ చేశాడు (*సః విదిత్వా అథ భార్యాయాః తమ్ నిర్బంధమ్ వికర్మణి। నత్వా దిష్టాయ రహసి తయా అథ ఉపవివేశ హి (హ) ॥* 3-14-31). (స్త్రీల కోరికను కాదనరాదు).

పిమ్మట ఆ బ్రాహ్మణుడు స్నానమాచరించి ప్రాణాయామము, దివ్యపురుషునిపై ధ్యానము, పవిత్ర గాయత్రీమంత్ర జపము ద్వారా తన వాక్కును నియంత్రించెను (*అథ ఉపస్పృశ్య సలిలం ప్రాణానాయమ్య వాక్యతః । ధ్యాయన్ జజాప విరజం బ్రహ్మ జ్యోతిః సనాతనమ్ ॥* 3-14-32). విదురా! దితియు ఆ నింద్యమైన కార్యమునకు మిగుల సిగ్గుపడెను. అంతట, ఆమె తన పతియగు కశ్యపమహర్షిని జేరి తలవంచుకొని ఇట్లు పలికెను (*దితిః తు వ్రీడితా తేన కర్మ అవద్యేన భారత । ఉపసంగమ్య విప్రర్షిం అధః ముఖీ అభ్యభాషత ॥* 3-14-33). దితి పలికెను – "మహాత్మా! భూతనాథుడైన శంకరభగవానునియెడ నేను అపరాధమొనర్చితిని. కానీ, ఆ పశుపతి నా గర్భమును నష్టము చేయకుండుగాక ! (*దితిః ఉవాచ – న మే గర్భమ్ ఇమం బ్రహ్మన్ భూతానాం ఋషభః అవధీత్ । రుద్రః పతిః హి భూతానాం యస్య అకరవమ్ అంహసమ్ ॥* 3-14-34). ఆ తర్వాత దితి పశ్చాత్తాపము పొంది క్షమించమని భర్తను ప్రార్థించింది. స్త్రీలు క్షమార్హులని, శివుడి స్తోత్రం కూడా చేసింది. మహాదేవుడైన శంకరుడు రుద్రస్వరూపుడైనను సకాములై సేవలొనర్చినవారికి వారి మనోరథములను ఈడేర్చును. నిష్కామభావముతో సేవించినవారికి శ్రేయస్సును ప్రసాదించును. దుష్టులయెడ ఆగ్రహముతో దండపాణియై శిక్షించును. అట్టి పరమేశ్వరునకు నేను నమస్కరింతును. స్త్రీలయెడ కిరాతులు గూడ కనికరము చూపుదురు. ఇంక ఆ సతీపతి నా తోబుట్టువునకు (సోదరికి) భర్త, పరమదయాళువు ఐన, ఆ మహాదేవుడు మనయెడ ప్రసన్నుడగుగాక!" (*నమః రుద్రాయ మహతే దేవాయ ఉగ్రాయ మీఢుషే । శివాయ న్యస్తదండాయ ధృతదండాయ మన్యవే ॥* 3-14-35, *సః నః ప్రసీదతామ్ భామః భగవాన్ ఉరు అనుగ్రహః । వ్యాధస్య అపి అనుకంప్యానాం స్త్రీణాం దేవః సతీపతిః ॥* 3-14-36).

మైత్రేయుడు పలికెను– భర్తకు కోపము కలిగెనన్న భయకారణమున వణకుచున్న దితితో కశ్యపుడు ఈ విధముగా పలుక నారంభించెను. తన భర్త నిత్య సంధ్యానియమముల నుండి మరలింపబడినాడని ఆమెకు అవగతమయ్యెను, అయినను ఈ లోకమున తన సంతానము యొక్క క్షేమమును ఆమె వాంఛించి–యుండెను (*మైత్రేయః ఉవాచ – స్వసర్గస్య ఆశిషమ్ లోక్యామ్ ఆశాసానామ్ ప్రవేపతీమ్ । నివృత్త సన్ధ్యానియమః భార్యాం ఆహ ప్రజాపతిః ॥* 3-14-37). కశ్యపుడు ఇట్లు నుడివెను – దితీ! అప్పుడు నీ చిత్తము కామోద్రేకముచే కలుషితమైయుండెను. నీకోర్కెను మన్నించుటకును అది సరియైన సమయము గాదు. ఆ విషయమును నేను ఎంతగా చెప్పినను నా మాటలను పెడచెవిన బెట్టితివి. అంతేగాక, రుద్రుడు మొదలగు దేవతలయెడ గూడ చులకనభావము వహించితివి (*కశ్యపః ఉవాచ – అప్రాయత్యాత్ ఆత్మనః తే దోషాత్ మౌహూర్తికాత్ ఉత । మత్ నిదేశ అతిచారేణ దేవానాం చ అతిహేలనాత్ ॥* 3-14-38). చెప్పినా వినక అపవిత్ర కార్యము చేసావు. లోకపాలకులు క్షమించరు. కాబట్టి నీ గర్భంలో లోకాలను పీడించేవారు, కవలలు పుడ్తారు. వారు ప్రజలను భక్తులను హింసిస్తారు (*భవిష్యతః తవ అభద్రౌ అభద్రే జాఠరాధమౌ । లోకాన్ సపాలాన్ త్రీన్ చండి ముహుః ఆక్రందయిష్యతః* 3-14-39). వారు పెక్కుమంది నిరపరాధులను, దీనులను హింసింతురు. స్త్రీలయెడ అత్యాచారమునకు పాల్పడుదురు. మహాత్ములయెడ అపరాధమొనర్చి,

వారి కోపమునకు గురియగుదురు (*ప్రాణినాం హన్యమానానాం దీనానాం అకృతాగసామ్। స్త్రీణాం నిగృహ్యమాణానం కోపితేషు మహాత్మసు ॥* 3-14-40). అప్పుడు లోకరక్షకుడైన విశ్వేశ్వరుడైన శ్రీహరి అవతారముదాల్చి, ఇంద్రుడు వజ్రాయుధముచే పర్వతములను కూల్చివేయునట్లుగా వారినిద్దరినీ సంహరింపగలడు, అని కశ్యపుడు భార్యతో తెల్పాడు (*తదా విశ్వేశ్వరః క్రుద్ధః భగవాన్ లోకభావనః । హనిష్యతి అవతీర్య అసౌ యథా అద్రీన్ శతపర్వధృక్ ॥* 3-14-41). దితి సంతోషించింది, స్వయాన స్వామి చేతిలో తన పుత్రులు మరణిస్తారని, బ్రహ్మదండం, బ్రాహ్మణశాపం లేదని తృప్తి చెందింది (*దితిః ఉవాచ - వధం భగవతా సాక్షాత్ సునాభ ఉదార బాహునా। ఆశాసే పుత్రయోః మహ్యం మా క్రుద్ధాత్ బ్రాహ్మణాత్ ప్రభో (విభో) ॥* 3-14-42). ఎందుకనగా బ్రాహ్మణశాపం వల్ల నరకము ఆ తర్వాత వివిధ యోనులలో బాధ తప్పదు కదా! (*న బ్రహ్మదండదగ్ధస్య న భూతభయదస్య చ । నారకాః చ అనుగృహ్ణన్తి యాం యాం యోనిమ్ అసౌ గతః ॥* 3-14-43). అయితే చేసిన తప్పుకు పశ్చాత్తాపం పొందావు మరియు నీకు స్వామియందు, పరమ శివునియందు, నా యందు ఆదరభావము గలదు. కాబట్టి, నీ మనుమడు ప్రహ్లాదుడు గొప్ప భక్తుడు కాగలడు. ఆయన పేరు తలచుకుంటేనే ముక్తి కలుగుతుంది. (*కశ్యపః ఉవాచ - కృతశోక అనుతాపేన సద్యః ప్రత్యవమర్శనాత్ । భగవతి ఉరు మానాత్ చ భవే మయి అపి చ ఆదరాత్ ॥* 3-14-44) (*పుత్రస్య ఏవ చ (తు) పుత్రాణాం భవితా ఏకః సతాం మతః । గాస్యన్తి యత్ యశః శుద్ధం భగవత్ యశసా సమమ్॥* 3-14-45). యోగులు కూడా నీ మనవణ్ణి-నీ పౌత్రుణ్ణి అనుసరిస్తారు, అంతటి గొప్పవాడవుతాడు. నీ పౌత్రుని అడుగుజాడల ననుసరించుటకు మహాత్ములైనవారు శుద్ధి విధానమున మలినబంగారమును చక్కబరచినట్లుగా "ఎవ్వరికి హాని చేయక ఉండాలి" అనే భావములను అభ్యసించుచు ప్రహ్లాదుని స్వభావమును పొంద యత్నింతురు (*యోగైః హేమ ఇవ దుర్వర్ణం భావయిష్యన్తి సాధవః । నిర్వైరాదిభిః ఆత్మానం యత్ శీలం అనువర్తితుమ్ ॥* 3-14-46). ఈ విశ్వమంతయును భగవత్ కరుణచే నడుచుచున్నది. ఆయన అనుగ్రహమువలననే లోకము సుఖసంతోషములతో వర్ధిల్లుచుండును. భక్తుల యెడ అపారకరుణామూర్తి అగు స్వామి తన దయాదృష్టిచే పరమభక్తుడైన నీ పౌత్రుని అనుగ్రహించును (*యత్ ప్రసాదాత్ ఇదం విశ్వం ప్రసీదతి యత్ ఆత్మకమ్ । సః స్వదృక్ భగవాన్ యస్య తోష్యతే అనన్యయా దృశా ॥* 3-14-47). నిరంతర భగవన్నామస్మరణతో, అంతటా స్వామిని చూస్తూ, స్వామి చింతనలో ఉంటూ ఆ బాలకుడు మహాభాగవతుడిగా, మహానుభావుడిగా (మహతి+అనుభావ), అనన్యభక్తి కారణముగా, దేహాభిమానములేనివాడై రాజ్యమును ఏలి, ఆ తర్వాత వైకుంఠలోకము చేరుతాడు, పేరొందుతాడు (*సః వై మహాభాగవతః మహాత్మా మహానుభావః మహతాం మహిష్ఠః । ప్రవృద్ధభక్త్యా హి అనుభావిత ఆశయే నివేశ్య వైకుంఠం ఇమం విహాస్యతి॥* 3-14-48). అతడు లౌకికవిషయములయందు అనాసక్తుడగును. సచ్ఛీలుడు, సద్గుణనిధియై, ఇతరుల యొక్క అభివృద్ధిని జూచి సంతోషించును. ఇతరుల దుఃఖమును తన దుఃఖముగా భావించును. అతనికి శత్రువులనువారే యుండరు. చంద్రుడు గ్రీష్మతాపమును హరించి-వేయునట్లుగా, అతడు జనుల శోకమును శాంతింపజేయును (*అలంపటః శీలధరః గుణాకరః హృష్టః*

పరర్ధ్యా వ్యథితః దుఃఖితేషు । అభూతశత్రుః జగతః శోకహర్తా నైదాఘికమ్ తాపం ఇవ ఉడురాజః ॥ 3-14-49). స్వామి అంటే ఎవరు? లోపల బయట అందరియందు అంతటా చూసేవాడు, అందగాడు, తన ఇష్టమైన రూపాన్ని తీసుకునేవాడు, లక్ష్మీదేవిభర్త (శ్రీలలనా-లలామమ్) ఇట్టివాణ్ణి నీ మనుమడు చూస్తాడు. శ్రీహరి జగత్తునకు లోపలవెలుపల వ్యాపించియుండును. కమలాక్షుడైన ఆ పరమపురుషుడు తన భక్తుల కోరికపై వేర్వేరు రూపములలో అవతరించుచుండును. లక్ష్మీదేవిలాంటి భక్తుల లావణ్యములకు శోభలను చేకూర్చువాడు స్వామి. ఆ స్వామి యొక్క చెక్కిళ్ళపై మణికుండలముల మిలమిలలు ప్రతిఫలించు-చుండును. అట్టి శ్రీహరి నీ పౌత్రునకు ప్రత్యక్ష దర్శనమొసంగును (*అన్తః బహిః చ అమలం అబ్జనేత్రం స్వపూరుష ఇచ్ఛానుగృహీత రూపమ్ । పౌత్రః తవ శ్రీలలనా లలామం ద్రష్టా స్ఫురత్కుండల మండిత ఆననమ్ ॥* 3-14-50), అని చెప్పేటప్పటికి భార్య దితి సంతసించింది. శ్రీకృష్ణుడి చేతిలో పుత్రుల సంహారము, శ్రీకృష్ణభక్తుడిగా పౌత్రుడు అవుతాడని విని చాలా సంతోషపడింది దితి (*మైత్రేయః ఉవాచ - శ్రుత్వా భాగవతం పౌత్రం ఆమోదత దితిః భృశమ్ । పుత్రయోః చ వధం కృష్ణాత్ విదిత్వా ఆసీత్ మహామనాః ॥* 3-14-51).

వైకుంఠ వర్ణన - హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపుల పూర్వజన్మల వృత్తాంతము:

గర్భము ధరించిన దితి, దేవతలకు కష్టాలు తెచ్చే పుత్రులు పుట్టరాదని వారిని 100 సంవత్సరములు గర్భంలోనే ఉంచుకుంది (*మైత్రేయః ఉవాచ - ప్రాజాపత్యం తు తత్తేజః పరతేజః హనమ్ దితిః । దధార వర్షాణి శతం శంకమానా సుర అర్దనాత్ ॥* 3-15-1) (అత్తగారు 100 సంవత్సరములు భయంతో భయంకర గర్భం ధరిస్తే, కోడలు 10,000 సంవత్సరములు భక్తితో గర్భం ధరించింది. ఆ తర్వాతే ప్రహ్లాదుణ్ణి ప్రసవించింది). ఇలా గర్భంలోనే మహానుభావుని రేతస్సును దాచటంవల్ల అది దినదినాది అభివృద్ధి చెందడం వల్ల ప్రకృతిలో చీకటి వైపరీత్యము కలిగింది. దేవతలు ఈ చీకటిని తొలగించమని బ్రహ్మను ప్రార్థించారు ఇలా - కోడెలకు ముక్కుతాడు వేసినట్లు, మాకు వేదములు, వేదకర్మలు ప్రమాణంగా పెట్టాడు స్వామి, వాటిని ఆచరించలేకపోతున్నాము ఈ చీకట్లో, కావున ఇది తొలగించవలసినదని ప్రార్థించారు. దేవతలు తమకు అందుబాటులో గల నాయకుడైన బ్రహ్మదేవుని ఇలా స్తుతించారు-

దేవతలు ఇట్లు పలికిరి- "బ్రహ్మదేవా! లోకములు అన్నియును చీకట్లతో నిండిపోవుచున్నవి. కారణము మాకు బోధపడుట లేదు. మేము మిగుల భీతిల్లుచున్నాము. కాలము నీ జ్ఞానశక్తిని ఏ మాత్రమూ కుంటుపరచదు. నీవు సర్వజ్ఞుడవు. దీనికి తగిన ఉపాయమును ఆలోచింపుము (*దేవా ఊచుః - తమః ఏతత్ విభో వేత్థ సంవిగ్నాః యత్ వయం భృశమ్ । న హి అవ్యక్తం భగవతః కాలేన అస్పృష్ట వర్త్మనః ॥* 3-15-3, *దేవదేవ జగద్ధాతః లోకనాథశిఖామణే। పరేషామ్ అపరేషామ్ త్వం భూతానాం అసి భావవిత్ ॥* 4, *నమః విజ్ఞానవీర్యాయ మాయయా ఇదం ఉపేయుషే। గృహీత గుణభేదాయ నమస్తే అవ్యక్తయోనయే ॥* 5, *యే త్వా అనన్యేన భావేన భావయన్తి ఆత్మభావనమ్ । ఆత్మని ప్రోత భువనమ్ పరం సత్ అసత్ ఆత్మకమ్ ॥* 6, *తేషాం సుపక్వయోగానాం జిత శ్వాస ఇంద్రియ ఆత్మనామ్ । లబ్ధ యుష్మత్ ప్రసాదానాం*

న కుతశ్చిత్ పరాభవః ॥ 3-15-7, *యస్య వాచా ప్రజాః సర్వాః గావః తన్త్యా ఇవ యన్త్రితాః । హరన్తి బలిం ఆయత్తాః తస్మై ముఖ్యాయ తే నమః ॥* 3-15-8). భూమన్! లోకములలో వ్యాపించిన ఈ అంధకారమువలన రాత్రింబవళ్ల భేదము తెలియుటలేదు. దానివలన సకల లోకవాసుల కర్మలు అన్నియును లుప్తమగుచున్నవి. వారు దుఃఖితులగుచున్నారు. అవి వారికి సుఖములు చేకూర్చవు. శరణాగతులమైన మాపై నీ అపారకృపా-దృష్టిని ప్రసరింపజేయుము (3-15-9). ఇంధనమును ఉపయోగించి అగ్ని వృద్ధి అగునట్లు, సూర్యకాంతిని అంతయు దితి గర్భము లాగుకొనుచు, మాకు చీకటియే మిగుల్చుచున్నది (*ఏషః దేవ దితేః గర్భః ఓజః కాశ్యపమ్ అర్పితమ్ । దిశః తిమిరయన్ సర్వాః వర్ధతే అగ్నిః ఇవ ఏధసి ॥* 3-15-10).

అవును మీరన్నది నిజము. శబ్దములు, కర్మల ద్వారానే స్వామి తెలియబడతాడు, అని అన్నాడు బ్రహ్మదేవుడు (బ్రహ్మ, శివుడు కూడా ప్రార్థనలు, స్తోత్రములు, శబ్దము ద్వారా స్వామిని పొందారు - *భగవాన్ శబ్ద గోచరః* 3-15-11). (అట్లే బ్రహ్మ, శివుడు, ఇంద్రాదులు కూడా శబ్దగోచరులే - శబ్దములవల్లనే అనగా స్తోత్రములు, వేదమంత్రములద్వారా తెలువబడతారు). లోకాలు చీకటిని పొంది కళావిహీనము పొందుటకు గల కారణాన్ని బ్రహ్మ-దేవతలకు ఇలా చెప్పసాగాడు-

పూర్వకాలమున సనకాదులు ఆకాశంలో విహరిస్తూ జన, తప, సత్య, లోకములను దాటి వెళ్ళారు (*బ్రహ్మే ఉవాచ - మానసాః మే సుతాః యుష్మత్ పూర్వజాః సనకాదయః । చేరుః విహాయసా లోకాన్ లోకేషు విగతస్పృహాః ॥* 3-15-12). వైకుంఠ మార్గంలో వెళ్ళడం వల్ల వారికి దివ్యలోకాలైన వైకుంఠలోకాలు తగిలాయి. వారు వైకుంఠలోకాలను చేరి వాటిని చూసి ఆశ్చర్యచకితులైనారు (*తే ఏకదా భగవతః వైకుంఠస్య అమలాత్మనః యయుః వైకుంఠనిలయం సర్వలోక నమస్కృతమ్ ॥* 3-15-13). (Kumaras are originally not Krishna conscious devotees. However, they are liberated souls due to their severe austerities and nirguna - yoga process. Because they are not satisfied in living in Brahmaloka (satyaloka), Jana, Tapah, Maharlokas, they were informed of the superior Vaikunta lokas. Hence their journey to Vaikuntalokas).

వైకుంఠమూర్తి శ్రీమన్నారాయణుడు లాగానే ఉంటారు వైకుంఠ లోకాలలో నివసించేవారు. ఏ కోరికలు లేక ధర్మబద్ధంగా నడిచే శుద్ధ సత్త్వగుణ సంపన్నులు వారు (*వసన్తి యత్ర పురుషాః సర్వే వైకుంఠ-మూర్తయః । యే అనిమిత్తనిమిత్తేన ధర్మేణ ఆరాధయన్ హరిమ్ ॥* 3-15-14, *యత్ర చ ఆద్యః పుమాన్ ఆస్తే భగవాన్ శబ్దగోచరః । సత్త్వం విష్టభ్య విరజం స్వానాం నో మృడయన్ వృషః ॥* 3-15-15). ఆ వైకుంఠలోకమున పరమమంగళకరమగు పెక్కు వనములు గలవు. వీటిని నైఃశ్రేయసమని పిలువవచ్చును. అక్కడ కాలప్రభావము లేకపోవడంవల్ల అన్నివేళలా అన్ని ఋతువుల పండ్లు, పూలు ఇస్తాయి. అన్ని కల్పవృక్షాలే, అంతా ఆనందమే. ఆ వనము రూపముదాల్చిన కైవల్యము (*యత్ర నైఃశ్రేయసం నామ వనం కామదుఘైః ద్రుమైః । సర్వ ఋతు శ్రీభిః విభ్రాజత్ కైవల్యమ్ ఇవ మూర్తిమత్ ॥* 3-15-16). అచ్చట అందరూ

ముముక్షువులే. విమానాలలో జంటలుగా తిరుగుతూ స్వామిని గానం చేస్తూ, స్వామిని ఆస్వాదిస్తూ ఉంటారు. అక్కడ ప్రతీ అణువు స్వామి గూర్చే. సుగంధభరిత మాధవీలతల వాయువులచే మత్తిల్లుచూ పరమానందంతో స్వామిని ఆస్వాదిస్తారు (*వైమానికాః సలలనాశ్చరితాని యత్ర గాయన్తి యత్ర శమల క్షపణాని భర్తుః । అన్తర్జలే అనువికసత్ మధుమాధవీనాం గన్ధేన ఖండిత ధియో అప్ అనిలం క్షిపన్తః ॥* 3-15-17). పక్షులు కూడా గానం చేస్తాయి. భక్తులు ఏ రూపం కావాలో ఆ రూపాన్ని తీసుకొని స్వామి సేవ చేస్తారు. స్వామి నిత్యనూతనుడు కావున ఎంత ఆస్వాదించినా రమించినా ఇంకా స్వామిని సేవించాలనే నిరంతర కోరికతో ఉంటారు. అచటి గండుతుమ్మెదలు శ్రీహరియొక్క అద్భుతలీలాగాథలను తమ ఝంకారముల ద్వారా పారవశ్యముతో గానము చేయుచుండును. వాటి గానమాధుర్యములకు మైమఱచుచు పావురములు, కోయిలలు, బెగ్గురుపక్షులు, చక్రవాకములు, చాతకపక్షులు, హంసలు, చిలుకలు, తిత్తిరిపక్షులు, నెమళ్లు తమ కోలాహలములను క్షణకాలము విరమించి, ఆ మధురిమలను ఆస్వాదించుచుండును (*పారావత అన్యభృత సారస చక్రవాక దాత్యూహ హంస శుక తిత్తిరి బర్హిణాం యః । కోలాహలో విరమతే అచిరమాత్రమ్ ఉచ్చైః భృంగాధిపే హరికథాం ఇవ గాయమానే ॥* 3-15- 18). తులసీవనాల మధ్య స్వామి విహరిస్తుంటాడు. లక్ష్మీదేవితో కలసి శ్రీహరి తులసీమాలను ప్రీతిగా ధరించుచుండును. తులసీదళపూజ ఆ స్వామికి ఎంతయు ముదావహము. ఆ వనమునందలి మందారములు, మొల్లలు, ఎఱ్ఱగోరంటలు, నల్లకలువలు, సంపెంగలు, అర్ణపుష్పములు, పున్నాగములు, నాగకేసరములు, పొగడలు, పద్మములు, పారిజాతములు మొదలగు పుష్పములు మిగుల సుగంధభరితములే. ఐనప్పటికిని, అవి శ్రీహరి అర్చనలకు నోచుకొనుచున్న తులసీదళముల అదృష్టములను జూచి వాటిని మిక్కిలిమిక్కిలిగా కొనియాడుచుండును. ఇంకను అవి 'తులసీదళముల భాగ్యమే భాగ్యము. ఈ తులసి పూర్వజన్మలో ఎంతటి తపస్సు చేసినదో యేమో? పరిమళభరితములైన మనలను కాదని, ఆ ప్రభువు తులసీపూజలకే ఎంతయు సంతృప్తుడగుచుండును' అని మెచ్చుకొనుచుండును (*మందార కుంద కురవ ఉత్పల చంపక అర్ణ పున్నాగ నాగ వకుల అంబుజ పారిజాతాః । గన్ధే అర్చితే తులసికా ఆభరణేన తస్యాః యస్మిన్ తపః సుమనసః బహు మానయన్తి ॥* 3-15-19). ఈ వైకుంఠధామము శ్రీహరి చరణములను ఉపాసించుటవలననే ప్రాప్తించును. అది వైదూర్య, మరకతమణులచే పొదుగబడిన బంగారు విమానములచే నిండియుండును. ఆ విమానములలో ఉన్న శ్రీహరి భక్తులు గూడ విష్ణురూపముల-తోడనే విరాజిల్లుచుందురు. చక్కని కటితటములు గలవారు, అందమైన ముఖములు గలవారు ఐన వారి లలనామణులు తమ చిరునవ్వులతోను, సరససల్లాపములతోడను గూడ ఆ విష్ణుభక్తుల చిత్తములలో ఎంతమాత్రమూ రజోగుణభూయిష్ఠమగు కామవికారములను కలిగింపజాలరు. ఎక్కడ చూసినా ముత్యాలు, రత్నాలు, మరకతమణులు, హేమకూటప్రాకారాలు, పగడాలు, వైడూర్యాలతో అలంకరణ కలిగి ఉన్న భవనాలు. వాటిలో ఉండేవారు శ్రీకృష్ణుని తప్ప వేరే ఏ కోరికలేక (*యత్ సంకులం హరిపద ఆనతి మాత్ర దృష్టైః వైధూర్య మారకత హేమమయైః విమానైః । యేషాం బృహత్ కటితటాః స్మిత శోభి ముఖ్యః కృష్ణ ఆత్మనామ్ న రజః ఆదధుః ఉత్స్మయాద్యైః ॥* 3-15-20), వేదవేద్యుడైన స్వామితో పరాచికములు ఆడుతూ

ఆనందిస్తూ ఉంటారు. లక్ష్మీదేవి చాంచల్యము వదిలినదై పద్మమును ధరించి ఆ లీలాకమలమును విలాసముగ త్రిప్పుచు స్వామిసేవలో నిమగ్నమై ఉంటుంది (*శ్రీ రూపిణీ క్వణయతీ చరణారవిన్దం లీలాంబుజేన హరిసద్మని ముక్తదోషా । సంలక్ష్యతే స్ఫటిక కుడ్యే ఉపేత హేమ్ని సమ్మార్జతీవ యత్ అనుగ్రహణే అన్య యత్నః ॥* 3-15-21). (*వాపీషు విద్రుమ తటాసు అమల అమృత అప్సు ప్రేష్యాన్వితా నిజవనే తులసీభిః ఈశమ్ । అభ్యర్చతి సు అలకం ఉన్నసమ్ ఈక్ష్య వక్త్రం ఉచ్ఛేషితమ్ భగవతా ఇతి అమత అంగ యత్ శ్రీః ॥* 3-15-22). హరి విముఖులు అచ్చటికి వెళ్ళలేరు. స్వామినిగాక ఇతర విషయములను ఆలోచించేవారు అచటకు వెళ్ళలేరు. భగవంతుని దివ్యలీలలను వర్ణించు కథలను వినుటవలన సకల పాపములును దూరమగును. అట్లుగాక అర్థకామ సంబంధములగు ఇతర కథలను విన్నచో, అవి వారి బుద్ధులను కలుషితమొనర్చును. అట్టి నిస్సారమైన వృత్తాంతములను వినునట్టి దురదృష్టవంతులు వైకుంఠముయొక్క సమీపమునకే చేరజాలరు. అయ్యో ! వారు తమ పూర్వపుణ్యములను కోల్పోవుటయేగాక, దిక్కులేనివారై నరకముల వారగుదురు (*యత్ న వ్రజన్తి అఘభిదః రచనా అనువాదాత్ శృణ్వన్తి యే అన్య విషయాః కుకథాః మతిఘ్నీః । యాః తు శ్రుతాః హతభగైః నృభిః ఆత్త సారాః తాన్ తాన్ క్షిపన్తి అశరణేషు తమఃసు హన్త ॥* 3-15-23). దేవతలారా! ఈ మానవజన్మ మహిమాన్వితమైనది. ఈ జన్మయందే తత్త్వజ్ఞానప్రాప్తికి, ధర్మాచరణమునకు అవకాశము గలదు. దేవతలమైన మనము మానవజన్మప్రాప్తికై అభిలాషపడినను అది మనకు దుర్లభము. అయ్యో! అట్టి మానవజన్మ లభించినప్పటికినీ భగవంతుని సేవింపనిచో, వారు భగవన్మాయచే సమ్మోహితులై సంసారమనెడి ఊబిలో కూరుకొనిపోవుదురు (*యే అభ్యర్థితామ్ అపి చ నః నృగతిం ప్రపన్నాః జ్ఞానం చ తత్త్వవిషయం సహధర్మం యత్ర । న ఆరాధనం భగవతః వితరన్తి అముష్య సమ్మోహితాః వితతయా బత మాయయా తే॥* 3-15-24), దేవాదిదేవుడైన శ్రీహరిని నిరంతరము ధ్యానించు-చుండుటవలన యమధర్మరాజు వారి సమీపమునకు చేరజాలడు. వారు పరస్పరము ఆ ప్రభువుయొక్క నిర్మలయశస్సును చర్చించుకొనుచు భక్తిపరవశులగుచుందురు. తత్ఫలితముగా వారి నేత్రములనుండి అనురాగజనితములైన అశ్రువులు జాలువారుచుండును. వారి శరీరములు పులకాంకితములగును. వారి శీలస్వభావములు మనకును శ్లాఘనీయములు. అట్టి పరమ భాగవతోత్తములు స్వర్గాదిలోకములకంటెను ఉన్నతమైన వైకుంఠధామమునకు చేరుదురు (*యత్ చ వ్రజన్తి అనిమిషామ్ ఋషభ అనువృత్త్యా దూరే యమాః హి ఉపరి నః స్పృహణీయ శీలాః । భర్తుః మిథః సుయశసః కథన అనురాగ వైక్లవ్య బాష్పకలయా పులకీకృత అంగాః ॥* 3-15-25). వైకుంఠధామము సమస్త విశ్వమునకు గురుడైన శ్రీహరియొక్క నివాస-స్థానము. సకల లోకములకు అది వందనీయము. దివ్యమైన ఆ పరంధామము దేవతలయొక్క చిత్రవిచిత్రము-లైన విమానకాంతులతో విరాజిల్లుచుండును. సనకాదిమహామునులు తమ యోగప్రభావముచే అట్టి అద్భుతమైన వైకుంఠధామమును సమీపించి, లోకోత్తరమైన దాని వైభవమునకు మిక్కిలి సంతోషించిరి (*తత్ విశ్వగురు అధికృతం భువన ఏక వన్ద్యం దివ్యం విచిత్ర విబుధ అగ్ర్య విమాన శోచిః । ఆపుః పరాం ముదం అపూర్వం ఉపేత్య యోగమాయాబలేన మునయః తత్ అథో వికుంఠమ్॥* 3-15-26).

సనకాదులు వైకుంఠమును దర్శించి పరమానందమును పొందారు. స్వామిని చూద్దామని వైకుంఠమున ఆఱు ద్వారాలు దాటారు. ఏడవ ద్వారం వద్ద సమాన వయస్సు గలవారు, గదాధరులు, కిరీటులు, వనమాల అలంకృతులు, చతుర్భుజులు అయిన ద్వారా పాలకులను చూసారు. వారు శ్యామవర్ణముతో విరాజిల్లుచున్న చతుర్భుజములను కలిగియుండిరి. వారి వక్షస్థలముల యందు వనమాలికలు శోభిల్లు-చుండెను. గండు తుమ్మెదలు చక్కని సువాసనలను వెదజల్లుచున్న ఆ వనమాలపై జేరి, ఝుంకారములను గావించుచుండెను. వారి వదనములు ముడివడియున్న కనుబొమలతోడను, దీర్ఘములైన ఉచ్ఛ్వాస-నిశ్వాసములతో ఒప్పుచున్న నాసారంధ్రములతోను, ఎఱ్ఱబాఱిన చూపులతోడను విలసిల్లుచు కించిత్తు కోపమును ప్రకటించుచుండెను (*తస్మిన్ అతీత్య మునయః షట్ అసజ్జమానాః కక్షాః సమాన వయసౌ అథ సప్తమాయామ్। దేవౌ అచక్షత గృహీత గదౌ పరార్థ్య కేయూర కుండల కిరీట విటంక వేషౌ ॥* 3-15-27, *మత్త ద్విరేఫా వనమాలికయా నివీతౌ విన్యస్తయా అసిత చతుష్టయా బాహు మధ్యే। వక్త్రం భ్రువా కుటిలయా స్ఫుట నిర్గమాభ్యాం రక్త ఈక్షణేన చ మనాక్ రభసం దధానౌ ॥* 3-15-28). మిగతా వజ్రఖచితములైన బంగారు వాకిళ్ళుగల ఆఱు ద్వారాల దగ్గర ఉన్నట్లుగా ద్వారపాలకులగు వారిని చూచినా వారిని అడగకనే సనకాది కుమారులు ప్రవేశించారు. ఆ మునులు స్వ-పర భేదము లేనివారు, అంతటా సంచరించగలిగే జ్ఞానము, అష్టసిద్ధులు కలవారు. అట్టి ఏడవ కక్ష్యయందు ఉన్న ద్వారపాలకులను చూసియు వారి ఆజ్ఞను బడయకనే ప్రవేశించబోయిరి (*ద్వారి ఏతయోః నివివిశుః మిషతోః అపృష్ట్వా పూర్వాః యథా పురట వజ్ర కపాటికాః యాః। సర్వత్ర తే అవిషమయా మునయః స్వదృష్ట్యా యే సంచరన్తి అవిహతాః విగత అభిశంకాః ॥* 3-15-29). ఇట్టి వారిని, పిల్లలను చూసి లోపలకు వెళ్ళనీయకుండా ఆ ద్వారపాలకులు అడ్డగించారు. సనక, సనందన, సనాతన, సనత్కుమారులు - సనత్సుజాతులు అను ఆ నలుగురును బ్రహ్మజ్ఞానులు. బ్రహ్మదేవుని కుమారులలో జ్యేష్ఠులేయైనప్పటికిని, వారు చూచుటకు ఐదు సంవత్సరముల ప్రాయముగలవారుగా కనబడుచుందురు. వారు దిగంబరులు. నిస్సంకోచముగా వారు లోపలికి ప్రవేశించుటను చూచి, భగవంతునికి ప్రతికూలమైన స్వభావము గలిగియున్న ఆ ఇరువురు ద్వారపాలకులు, ఆ మునుల తేజస్సునకు నవ్వుకొనుచు వారిని తమ బెత్తములతో నివారించిరి. వారు ఇట్టి అగౌరవమునకు ఎంతమాత్రము అర్హులు కారు (*తాన్ వీక్ష్య వాతరశనాన్ చతురః కుమారాన్ వృద్ధాన్ దశార్ధ వయసః విదిత ఆత్మతత్త్వాన్। వేత్రేణ చ అస్ఖలయతామ్ అతత్అర్హణాన్ తౌ తేజః విహస్య భగవత్ ప్రతికూల శీలౌ॥* 3-15-30). వైకుంఠవాసులైన సమస్తదేవతలు చూచుచుండగనే, ఆ సనకాదులను శ్రీహరి ద్వారపాలకులు అడ్డగించిరి (*తాభ్యాం మిషత్సు అనిమిషేషు నిషిధ్యమానాః సు అర్హత్తమాః హి అపి హరేః ప్రతిహారపాభ్యామ్।* 3-15-31). ప్రియతముడగు శ్రీహరిని చూద్దామనుకున్న కుతూహలము, కోరికతో ఉన్న కుమారులను అడ్డగించగానే వారిలో ఒక్కసారి కోపము బయటకు వచ్చింది. కళ్ళు ఎర్రబడ్డాయి (Anger is the brother of desire - *ఊచుః సుహృత్తమా దిదృక్షిత భంగ ఈషత్ కామానుజేన సహసా త ఉపప్లుత అక్షాః।* 3-15-31), ద్వార పాలకులతో ఇట్లా పలికారు- ద్వారపాలకులారా! భగవంతుని సేవాభాగ్యము ప్రాప్తించుట

దుర్లభము. భగవత్సేవలొనర్చుటకే మీరు ఇద్దరు ఇచట నియమింపబడియున్నారు. ఈ వైకుంఠవాసులందరును సమదర్శనముగలవారు. కానీ, మీ స్వభావములయందు ఇట్టి వైషమ్యము ఎట్లు ఏర్పడినది? భగవంతుడు మిక్కిలి శాంతస్వభావుడు. ఆ స్వామికి ఎవ్వరియందు విరోధభావము ఉండదు. మీరు సహజముగా కపటస్వభావులు. అందువలననే కాబోలు భగవద్దర్శనార్థమై ఇచటికి వచ్చిన మమ్ము సందేహించుచున్నారు (*మునయః ఊచుః - కః వాం ఇహ ఏత్య భగవత్ పరిచర్యయా ఉచ్చైః తత్ ధర్మిణామ్ నివసతామ్ విషమః స్వభావః । తస్మిన్ ప్రశాన్తపురుషే గతవిగ్రహే వాం కః వా ఆత్మవత్ కుహకయోః పరిశంకనీయః ॥* 3-15-32). ద్వారపాలకులారా! భగవంతుని ఉదరమునందే ఈ బ్రహ్మాండము అంతయు ఉన్నది. సకలప్రాణులలో ఆయన పరమాత్మరూపముగా జీవాత్మలతో ఉన్నాడు. కావున, జ్ఞానులు సర్వత్రా అఖండమైన ఆత్మసత్తానే దర్శించుచుందురు. అనగా తమను ఆత్మసత్తాకంటే వేరుగా భావింపరు. మహాకాశమునందు ఘటాకాశము యొక్క ఆవరణమువేరుగా కనిపించిననూ అఖండమైన ఆకాశమునందు ఎట్టి భేదమూ ఉండదుకదా! అట్లే అఖండమైన ఆత్మసత్తాయందే వారు తమను తాము దర్శించెదరు. మీరు దేవతారూపమును ధరించియున్నారు. కనుక, మీకు ఎవరి వలన భయము కలిగి, మమ్ములను అడ్డగించుచున్నారు? మీకీ భయమెందులకు? (*న హి అన్తరమ్ భగవతి ఇహ సమస్తకుక్షౌ ఆత్మానమ్ ఆత్మని నభః నభసి ఇవ ధీరాః । పశ్యన్తి యత్ర యువయోః సురలింగినోః కిం వ్యుత్పాదితం హి ఉదరభేది భయం యతః అస్య ॥* 3-15-33). మీరు భగవంతుడైన వైకుంఠపతియొక్క పార్షదులు. కానీ, మీరు మందబుద్ధులు అయ్యారు. ప్రశాంతమైన స్వామి వద్ద మీరు ఉండతగ్గవారు కాదు మీరు మంచివాళ్ళు కాదు. ఇక్కడ ఉండే అర్హత లేదు. మీరు స్వామి వద్ద మందమతులై ఉన్నారు. ఇక్కడకాక మీరు ఉండవలసిన స్థలం ఎక్కడో ఆలోచిస్తాము. అది స్వామి కీర్తిని ఇంకా పెంచేటట్టు చేస్తాయి. కామక్రోధలోభాలు ఎక్కడ ఉంటాయో మీరు అక్కడ పుట్టండి, పోండి అని శపించారు (*తత్ వామ్ అముష్య పరమస్య వికుంఠభర్తుః కర్తుమ్ ప్రకృష్టమ్ ఇహ ధీమహి మందధీభ్యామ్ । లోకాన్ ఇతః వ్రజతమ్ అన్తరభావ దృష్ట్యా పాపీయసః త్రయః ఇమే రిపవః అస్య యత్ర ॥* 3-15-34). బ్రాహ్మణ శాపము ఎట్టి ఆయుధములతో ఎదుర్కోలేమని తెలిసినవారు కాబట్టి, వెంటనే క్షమించమని వారు కాళ్ళపై పడ్డారు (*తేషాం ఇతి ఈరితమ్ ఉభౌ అవధార్య ఘోరం తమ్ బ్రహ్మదండమ్ అనివారణమ్ అస్త్రపూగైః । సద్యః హరేః అనుచరౌ ఉరు బిభ్యతః తత్ పాదగ్రహౌ అపతతామ్ అతికాతరేణ॥* 3-15-35). తప్పు చేసిన మాయందు శిక్ష వేయండి, కాని మాకు ఒక ఉపకారము చేయండి. స్వామిని మరువకుండా ఉండే వరము ఇవ్వండి. మాకు నీచజన్మలు వచ్చినా ఫరవాలేదు కాని భగవత్ స్మృతిని మరువకుండా వచ్చే మోహమును మాకు రానీయకండి అని ప్రార్థించారు (*భూయాత్ అఘోని భగవద్భిః అకారి దండః యః నౌ హరేత సురహేలనమ్ అపి అశేషమ్ । మా వః అనుతాప కలయా భగవత్ స్మృతిఘ్నః మోహః భవేత్ ఇహ తు నౌ వ్రజతోః అధః అధః ॥* 3-15-36).

సేవకులు పెద్దలను అతిక్రమించారని పద్మనాభుడు గ్రహించి, పరమహంసలు వెదికే పాదాలతో నడుస్తూ అమ్మతో సహా బయటకు వచ్చాడు. ఆయన వెంట గొడుగు చామరలు పట్టుకొని భక్తులు

(సేవకులు) కూడా వచ్చారు (*ఏవం తదైవ భగవాన్ అరవిందనాభః స్వానాం విబుధ్య సత్ అతిక్రమమ్ ఆర్య హృద్యః తస్మిన్ యయౌ పరమహంస మహామునీనామ్ అన్వేషణీయ చరణౌ చలయన్ సహశ్రీః ॥* 3-15-37). ఆ స్వామి ఎలా ఉన్నాడంటే -

సనకాదిమునులు తమకు యోగ సమాధిస్థితియందు దర్శనభాగ్యము నొసంగెడి శ్రీవైంకుఠనాథుడు స్వయముగా తమ కనులముందు సాక్షాత్కరించి యుండుట గమనించిరి. ఆ ప్రభువుతోపాటు ఆ స్వామి పార్షదగణములు గూడ ఛత్రచామరాదులను గైకొని నడచుచుండిరి. పార్షదులు ఆయనకు ఇరువైపుల రాజహంసల రెక్కలవలె స్వచ్ఛములైన చామరములను వీచుచు సేవించుచుండిరి. వాటి శీతలవాయువులకు తెల్లని ఛత్రములయందు వ్రేలాడుచున్న ముత్యాలసరములు అటునిటు కదలుచుండెను. ఆ ముత్యాల సరములు చంద్రుని కిరణముల నుండి అమృతబిందువులు స్రవించుచున్నట్లు శోభిల్లుచుండెను (*తమ్ తు ఆగతమ్ ప్రతిహృత ఔపయికమ్ స్వపుంభిః తే అచక్షత అక్షవిషయమ్ స్వసమాధిభాగ్యమ్ । హంసశ్రియోః వ్యజనయోః శివవాయు లోలత్ శుభ్ర ఆతపత్ర శశి కేసర శీకర అంబుమ్ ॥* 3-15-38). ఆ పరమపురుషుడు సకలసద్గుణములకు ఆశ్రయుడు, ఆనందనిధి. అతని మంగళకరసన్నిధి భక్తుల వరదానమునకై ఉద్దేశింప-బడినది. ఆ స్వామియొక్క ప్రసన్నమైన ముఖమండలము సకలజనులపై అఖండకృపారసమును వర్షించు-చుండును. వాత్సల్యపూర్ణములైన ఆ ప్రభువు కటాక్షవీక్షణములు భక్తుల హృదయములయందు ఆనందమును నింపుచుండును. శ్యామవర్ణముతో శోభిల్లుచుండెడి ఆ పురుషోత్తముని విశాలమైన వక్షస్థలము లక్ష్మీదేవి ఉండుస్థానము. ఆ దేవి తన అద్భుతకాంతులచే సమస్త దివ్యలోకములకును శిరోభూషణమైన వైకుంఠ-ధామమునకు ఇంకను వన్నెచిన్నెలను దిద్దుచుండును. నీలమేఘుడు కౌస్తుభంతో వెలిగిపోతుంటే, అమ్మవారు చూడామణి వెలుగునిస్తున్నదా అన్నట్టుగా ఉన్నది (*కృత్స్నప్రసాద సుముఖం స్పృహణీయ ధామ స్నేహ అవలోక కలయా హృది సంస్పృశన్తమ్ । శ్యామే పృథౌ ఉరసి శోభితయా శ్రియా స్వః చూడామణిం సుభగయన్తం ఇవ ఆత్మ ధిష్ణ్యమ్ ॥* 3-15-39).

శ్రీహరి ధరించిన పీతాంబరము ధగధగ మెరయుచుండెను.దానిపై నడుమునకు ధరించిన కటిసూత్ర-కాంతులు మనోజ్ఞముగా నుండెను. కంఠమున అలంకృతమైయున్న వనమాల పరిమళములకు ఆకర్షితములై-యున్న తుమ్మెదల ఝుంకారములు వినసొంపుగా నుండెను. ముంజేతులకుగల స్వర్ణకంకణములు కాంతులీను-చుండెను. ఆ స్వామి తన వామహస్తమును గరుత్మంతుని భుజముపై మోపియుండెను. దక్షిణహస్తముతో లీలాకమలమును విలాసముగా త్రిప్పుచుండెను. (*పీతాంశుకే పృథునితంబిని విస్ఫురన్త్యా కాంచ్యా అలిభిః విరుతయా వనమాలయా చ । వల్గు ప్రకోష్ఠ వలయం వినతాసుత అంసే విన్యస్త హస్తం ఇతరేణ ధునానమ్ అబ్జమ్ ॥* 3-15-40). మకర కుండలములతో శోభిల్లుతూ చక్కటి ముఖారవిందముతో కౌస్తుభమణి హారాన్ని ధరించి నవ్వుతూ దర్శనము ఇచ్చాడు (*విద్యుత్ క్షిపత్ మకర కుండల మండన అర్హ గండస్థల ఉన్నస ముఖం మణిమత్ కిరీటమ్। దోఃదండ షండ వివరే హరతా పరార్థ్య హారేణ కంధరగతేన చ కౌస్తుభేన ॥* 3-15-41).

అబ్బ! ఇదా స్వామి రూపము అంటే, అని నిశ్చేష్ఠులై తృప్తి పొందని కళ్ళతో నోరువెళ్ళబెట్టుకొని చూడసాగారు. కోపం పోయింది. మనస్సు శరీరము పులకించింది. అప్పటిదాకా నిర్గుణ నిరాకార ఉపాసన చేసిన వారు (అక్షర జుషామ్) ఒక్కసారి స్వామిభక్తిలో పడ్డారు, స్వామి ప్రేమలో పడ్డారు, మనస్సు శరీరము పులకించింది. బ్రహ్మకు, నాకు, శివుడు, అందరికీ ఈయనే దిక్కు అని శిరస్సులను స్వామి పాదాలపై ఉంచారు. శ్రీహరియొక్క తను సౌందర్య వైభవములను గాంచి, వారు ముగ్ధులగుచుండిరి. వారు 'ఈ స్వామి అందచందములముందు లక్ష్మీదేవియొక్క సౌందర్యాతిశయము ఏమూలకును చాలదు' అని భావించుచుండిరి. బ్రహ్మదేవుడు, పరమశివుడు, సకలదేవతలు నిరంతరము సేవించునట్టి శ్రీహరి యొక్క రూపమును దర్శించి, సనకాది మహామునులు ఆయనకు శిరసా ప్రణమిల్లిరి. ఆ ప్రభువు యొక్క దివ్యమంగళ విగ్రహమును ఎంతగా దర్శించినను వారి నేత్రములకు తనివితీరకుండెను (*అత్ర ఉపసృష్టం ఇతి చ ఉత్స్మితమ్ ఇందిరాయాః స్వానాం ధియా విరచితం బహుసౌష్ఠవాఢ్యమ్ । మహ్యం భవస్య భవతాం చ భజన్తం అంగమ్ నేముః నిరీక్ష్య న వితృప్త దృశః ముదా కైః ॥* 3-15-42). విదురా! సనకాది మునీశ్వరులు జ్ఞాననిధులు. వారు తమకు సాక్షాత్కరించిన భగవంతుని అద్భుతరూపమును గాంచి, భక్తిపారవశ్యమున మునిగిరి. కమలనయనుడైన ఆ సర్వేశ్వరుని చరణారవిందములపై సమర్పింపబడిన తులసీదళముల సుగంధములు వారి నాసారంధ్రముల ద్వారా అంతఃకరణములయందు ప్రవేశింపగా వారు పరమానందవిహ్వలులైరి. తన్మయత్వమున వారి హృదయములు పొంగిపోయెను (*తస్య అరవిందనయనస్య పదారవింద కింజల్క మిశ్ర తులసీ మకరన్ద వాయుః। అన్తర్గత స్వవివరేణ చకార తేషాం సంక్షోభం అక్షరజుషాం అపి చిత్తతన్వోః ॥* 3-15-43). సనకాదిమహర్షులు నల్లకలువమొగ్గవలె మనోహరముగా విరాజిల్లుచున్న ఆ పరమపురుషుని ముఖమును మిగుల సుందరమైన అధరములపై తొణికిసలాడుచున్న మల్లెమొగ్గలవంటి మందహాసముల కాంతులను జూచి తమ మనోరథములు సఫలమైనట్లు సంతసించిరి. పిదప, వారు ఆ పురుషోత్తముని పాదద్వంద్వమును, వాటిపై అందములు చిందుచున్న పద్మరాగమాణిక్యముల-వంటి గోళ్ళను గాంచినంతనే ఇంకను హర్షమున పొంగిపోవుచు ధ్యానమగ్నులైరి (*తే వా అముష్య వదన అసిత పద్మ కోశమ్ ఉద్వీక్ష్య సుందరతర అధర కుంద హాసమ్ । లబ్ధ ఆశిషః పునః అవేక్ష్య తదీయం అంఘ్రిద్వంద్వం నఖ అరుణ మణి శ్రయణం నిదధ్యుః ॥* 3-15-44).

కుమారులు అనన్యసిద్ధులు, స్వామిని మళ్ళీ మళ్ళీ చూస్తూ ధ్యానించసాగారు, అలా హృదయములో నింపుకున్నారు (3-15-45) (Kumaras were only mystic yogis interested in Nirguna, Nirakara Brahmopasana. They were not devotees of Krishna. They enjoyed Brahmananda in their meditations during their stay in Jana, Mahar, Tapo and Satyalokas. Upon told about the beautiful Lord, they visited the Vaikunta and saw the most beautiful supreme person - Sri Hari. Because they are not qualified devotees they were stopped at the 7th gate whose entry is restricted to unalloyed devotees of Sri Hari. Lakshmi Narayana and his encourage

came out of the Garbha-Gruha at the 7th prakara and gave their "Darshan" to the kumaras. Kumaras were not invited inside nor they have eligibility to enter the 7th Gate. Upon seeing the Lord, at once they became His disciples and went back to their father - Brahmaji and learnt the inner meaning about Srimad Bhagavatham thus giving up the incomplete vedas and related works of Yogic perfection of mind control without Bhakti. *భక్త్యా త్వనన్యయా శక్యా, భక్త్యా మామ్ అభిజానాతి.* They were originally attracted to the impersonal Brahman. Now they experienced the personal form of the absolute truth which is only hither to known to devotees).

అన్ని యోగాలు, ధ్యానములు, సిద్ధులు ఈ దివ్యమంగళ విగ్రహుడు, నయనాభిరాముడు, నీలమేఘశ్యాముడిని పొందడానికే అని నిర్ణయించారు సనకాది కుమారులు. ఇదే యోగపద్ధతి అని తేల్చుకున్నారు (*పుంసాం గతిం మృగయతాం ఇహ యోగమార్గైః ధ్యానాస్పదం బహు మతం నయన అభిరామమ్ । పౌంస్నం వపుః దర్శయానం అనన్యసిద్ధైః ఔత్పత్తికైః సమగృణన్ యుతమ్ అష్టభోగైః ॥* 3-15-45). స్వామిని భక్తితో ఇలా స్తోత్రము చేయసాగారు -

కుమారులచే శ్రీహరిస్తోత్రము - అఖిల వేదసారము:

అందరి హృదయాలలో, దుష్టుల హృదయాలలో గూడా ఉండే అంతరాత్మవు - పరమాత్మవు ఇప్పుడు మా కళ్ళకు కన్పడుతున్నావు. యోగుల హృదయాలలో నిన్ను నిల్పుకొని నిన్ను ధ్యానించుట సత్యమని, నీవున్నావని గ్రహించాము. ఇంతకాలము మా కర్ణరంధ్రములలో ఉన్నావు. ఇప్పుడు మాముందు ఉన్నావు. మానాన్నగారు మీ గూర్చి చెప్పారు, మీ లక్షణాలైన బ్రహ్మతత్త్వము, పరమాత్మ అంతర్యామి తత్త్వం, భగవాన్ తత్త్వం చెప్పారు. ఇప్పుడు కళ్ళారా అనుభవిస్తున్నాము. ఇంక మాకు ఏం కావాలి. నీ నుండే మా నాన్న ఉద్భవించాడట, స్వామీ నీవు ఉన్నా దుర్మార్గులకు మాత్రము భాసించవు, యోగులకు భాసిస్తావని గ్రహించాము. భగవత్తత్త్వము నీవే. భక్తులకు చెవుల ద్వారా హృదయాలలో ప్రవేశిస్తావు. జగత్తులోని ప్రేమతత్త్వం నీవే. నీ యందు ప్రేమలేని వారికి ఆ ప్రేమ వికారము చెందుటవల్ల వారు భార్యాపుత్రులను ఆస్తులను ప్రేమిస్తుంటారు అజ్ఞానంతో. మా అహంకారము పోయి, పశ్చాత్తాపముతో నిన్ను తెలుసుకున్న, ధృఢభక్తి యోగం పెరిగి, హృదయము బుద్ధి మనస్సులలో గల పీఠముళ్ళు విచ్చుకుపోతాయి, హృదయ గ్రంథులు నష్టమైపోతాయి. ఇలా నీ తత్త్వం తెలుసుకున్నాము (*కుమారాః ఊచుః - యః అన్తర్హితః హృది గతః అపి దురాత్మనాం త్వమ్ సః అద్య ఏవ నః నయనమూలం అనన్త రాద్ధః । యర్హి ఏవ కర్ణవివరేణ గుహామ్ గతః నః పిత్రా అనువర్ణిత రహాః భవత్‌ఉద్భవేన ॥* 3-15-46). (*తమ్ త్వాం విదామ భగవన్ పరం ఆత్మతత్త్వం సత్త్వేన సంప్రతి రతిం రచయన్తం ఏషామ్ యత్ తే అనుతాప విదితైః దృఢ భక్తియోగైః ఉద్గ్రంథయః హృది విదుః మునయః విరాగాః ॥* 3-15-47). నీ తత్త్వము తెలుసుకున్నవారు మాత్రమే నీ పాదములను శరణు వేడుతారు. కీర్తన చేసినవారిని పవిత్రం చేస్తాడని కీర్తి పొందినవారంటారు, వారే

రసజ్ఞులు. ఇట్టి వారు మోక్షము కూడా కోరరు. వీరు నిన్ను తప్ప ఏది కోరరు, కేవలము నీకనుబొమ్మల సైగలవల్ల (భ్రువః), కదలికలవల్ల ఏర్పడే ఆ భౌతికజగత్తు ఆనందాన్ని-అనగా ప్రకృతినికాని స్వర్గాన్నికాని వీరు కోరరు (*న ఆత్యన్తికం విగణయన్తి అపి తే ప్రసాదం కిం త్వ అన్యత్ అర్పిత భయమ్ భ్రువః ఉన్నయైః తే। యే అంగ త్వత్ అంఘ్రి శరణాః భవతః కథాయాః కీర్తన్య తీర్థ యశసః కుశలాః రసజ్ఞాః ॥* 3-15-48).

మేము చేసిన కర్మానుసారంగా, మా పాప కర్మల వల్ల నీ ఇష్టమైన జన్మ ఇవ్వు, కానీ ఎక్కడున్నా మా మనస్సు తుమ్మెదలలాగా పూవులకు ఆకర్షణమైనట్టుగా మా మనస్సు నీ పాదములందు, నీ గుణ పాఠములుగల కథల యందు ఉండాలి. ఎలా అయితే తులసి నీ పాదములు అంటిపెట్టుకొని ఉన్నదో మేము కూడా అలానే ఉండాలి (*కామం భవః స్వవృజినైః నిరయేషు నః స్తాత్ చేతః అలివత్ యది ను తే పదయోః రమేత, వాచః చ నః తులసివత్ యది తే అంఘ్రి శోభాః పూర్యేత తే గుణగణైః యది కర్ణరంధ్రః ॥* 3-15-49).

గొప్ప వేదమంత్రములతో కీర్తింపబడే నీ దివ్యరూపము మా కళ్ళతో చూడగలిగాము. మనోనిగ్రహము, ఇంద్రియనిగ్రహము లేనివారికి కనబడవని ప్రతీక. నిన్ను చూడడం వల్ల మా పని అయిపోయింది. మాకు అంతా అర్థం అయిపోయింది పరిస్థితి ఏమిటో, భగవత్తత్త్వము ఏమిటో గ్రహించగలిగాము. నీ దివ్య విగ్రహమును దర్శింపజేసిన నీకు మా ప్రణామములు (*ప్రాదుశ్చకర్థ యత్ ఇదం పురుహూత రూపం తేన ఈశ నిర్వృతిం అవాపుః అలం దృశః నః। తస్మై ఇదం భగవతే నమః ఇతి విధేమ యః అనాత్మనాం దురుదయః భగవాన్ ప్రతీతః ॥* 3-15-50).

శ్రీహరి - వైకుంఠనిలయవిభుడు కుమారులను అభినందించుట - శ్రీహరి తన హృదయము బ్రాహ్మణసేవ అని తెలియజేయుట:

కుమారులారా! ఈ నా ద్వారపాలకులు జయవిజయులు. నా అభిప్రాయాన్ని అర్థం చేసుకోక మిమ్ములను అవమానించారు. నా భావమును తెలుసుకున్నవారై మీరు బాగానే శిక్ష వేసారు. నేను దానితో అంగీకరిస్తున్నా. మీరు బ్రాహ్మణులు, వీరు చేయకూడని పనిని చేశారు. వీరిని క్షమించండి (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ - ఏతౌ తౌ పార్షదౌ మహ్యం జయః విజయః ఏవ చ। కదర్థీకృత్య మాం యత్ వః బహు అక్రాతామ్ అతిక్రమమ్ ॥* 3-16-2). (*యః తు ఏతయోః ధృతః దండః భవద్భిః మాం అనువ్రతైః। సః ఏవ అనుమతః అస్మాభిః మునయః దేవ హేలనాత్ ॥* 3-16-3). బ్రాహ్మణులు నాకు పరమపూజ్యులు, నా అనుచరులు మీకు ఒనర్చిన అపరాధమును నేను ఒనర్చినట్లే భావింతును. అందువలన, మీరు నా యెడ ప్రసన్నులగుటకు నేను మిమ్ము అర్థించుచున్నాను. బ్రాహ్మణులు నా దైవం, ఈ తప్పు నాదిగా భావిస్తున్నా (*తత్ వః ప్రసాదయామి అద్య బ్రహ్మ దైవం పరం హి మే। తత్ హి ఇతి ఆత్మకృతం మన్యే యత్ స్వపుంభిః అసత్ కృతాః ॥* 3-16-4). ఎవరి చర్మరోగం వారినే పాడు చేస్తుంది, అలాగే వీరి అహంకారము వారినే అవస్థపెడుతుంది (*యత్ నామాని చ గృహ్ణాతి లోకః భృత్యే కృతాగసి। సః అసాధువాదః తత్ కీర్తిం హన్తి త్వచమ్ ఇవ ఆమయః ॥* 3-16-5). బ్రాహ్మణుల వల్లనే నాకు కీర్తి, నా కీర్తి పెరిగినా తగ్గినా మీ వల్లనే. లోకుల సర్వ

పాపాలు పోగొట్టేవారు మీరు. మీకు వ్యతిరేకంగా మాట్లాడితే అట్టివారు నాకు అయిష్టులు. వారిని శిక్షిస్తాను. మీకు ప్రతికూలంగా మాట్లాడితే నా బాహువునైనా నరుకుతాను (*యస్య అమృత అమల యశః శ్రవణ అవగాహః సద్యః పునాతి జగత్ ఆశ్వపచాత్ వికుంఠః । సః అహం భవద్భ్య ఉపలబ్ధ సుతీర్థ కీర్తిః ఛిన్ద్యాం స్వబాహుం అపి వః ప్రతికూలవృత్తిమ్ ॥* 3-16-6). పిలవగానే కాపాడ్తానని, ఆపద్ రక్షకుడని నాకీ పేర్లు మీ వల్లనే మీ సేవల వల్లనే పొందాను. నా పాదరేణువుకు పవిత్రత ఎందుకంటే నేను మీ సేవకుడను కాబట్టి. బ్రాహ్మణసేవకుడను కావుననే లక్ష్మీదేవి కూడా నన్ను వదలదు (*యత్ సేవయా చరణ పద్మ పవిత్ర రేణుం సద్యః క్షత అఖిల మలం ప్రతిలబ్ధ శీలమ్ । న శ్రీః విరక్తం అపి మాం విజహాతి యస్యాః ప్రేక్షా లవ అర్థః ఇతరే నియమాన్ వహన్తి ॥* 3-16-7).

యజ్ఞదానములకంటే, తాను ఆచరించే సత్ కర్మల ఫలితంగా వచ్చే దానితో జీవించే బ్రాహ్మణుడు నాకు ఇష్టం. భూసురులు వర్ణాశ్రమోచిత కర్మల ఫలములను నిష్కామబుద్ధితో నాకు బ్రాహ్మణుల ద్వారా సమర్పించుచుందురు. అట్టి బ్రాహ్మణులు భుజించిన ఆహారమును వారి ముఖములద్వారా నేను స్వీకరించి తృప్తిచెందుదును. యజమాని యజ్ఞములలో అగ్నిముఖతః (అగ్నిద్వారా) నాకు సమర్పించు పురోడాశాది ఆహుతులను భుజించుటవలనను నాకు అంతటి తృప్తి కలుగదు (*నాహం తథా న అద్మి యజమాన హవిః వితానే శ్చ్యోతత్ ఘృత ప్లుతమ్ అదన్ హుతభుక్ ముఖేన। యత్ బ్రాహ్మణస్య ముఖతః చరతః అనుఘాసమ్ తుష్టస్య మయి అవహితైః నిజ కర్మ పాకైః ॥* 3-16-8). (అసంతృప్తి చెందిన బ్రాహ్మణుడు మరియు సిగ్గు వదలిన స్త్రీ నాశనము పొందుతుంది – *అసంతుష్టో ద్విజోనష్టః ... నలజ్జా గణికా నష్టా*).

నా పాద జలము వల్ల శివుడు ఎందుకు పవిత్రము అయినాడంటే నేను బ్రాహ్మణుల పాదరేణువులను నా శిరస్సున ధరించడంవల్లనే, కాబట్టి అట్టి బ్రాహ్మణులను గౌరవించని వారెవ్వరు? (*యేషాం బిభర్మి అహం అఖండ వికుంఠ యోగమాయా విభూతిః అమల అంఘ్రి రజః కిరీటైః । విప్రాన్ తు కః న విషహేత యత్ అర్హణాంభః సద్యః పునాతి సహ చంద్రలలామ లోకాన్ ॥* 3-16-9). బ్రాహ్మణులు, ఆవులు, రక్షణ లేనట్టి అనాధజీవులు నా శరీరమే, అవి వ్యక్తమైన రూపాలు. పాపకృత్యముల ఫలితముగా వివేకమును కోల్పోయిన మూర్ఖులు బుద్ధిహీనులై బ్రాహ్మణాదులను, నన్నును వేరుగా భావింతురు. అట్టివారిని నాచే నియుక్తుడైన యమునియొక్క భటులు గ్రద్దల రూపమును గలిగి సర్పములవలె క్రోధము వహించి, తమ ముక్కుపుటములతో పొడిచి, పొడిచి చీల్చి చంపుదురు. ఇలా నా రూపాన్ని గుర్తించనివారు భేదబుద్ధిగలవారు, అట్టివారు నా యొక్క భక్తులను గుర్తించరు. వారు పాములలాంటివారు. వారిని యముడు శిక్షిస్తాడు (*యే మే తనూః ద్విజవరాన్ దుహతీః మదీయాః భూతాని అలబ్ధశరణాని చ భేదబుద్ధ్యా । ద్రక్ష్యన్తి అఘ క్షత దృశః హి అహి మన్యవః తాన్ గృధ్రాః రుషా మమ కుషన్తి అధిదండనేతుః ॥* 3-16-10).

బ్రాహ్మణులు నిష్కర్షగా మాట్లాడినా, భగవత్ స్వరూపులైన బ్రాహ్మణులను అర్చించినవారికి, వారిని పూజించిన వారికి, నేను వశుడనగుదును. బ్రాహ్మణులతో ప్రేమతో మాట్లాడినా, వారికి సేవచేసినా– అది నా

సేవనే. నేను వారి చేతిలోనే ఉన్నా, వారు చెప్పినట్లుగానే పనిచేస్తాను (*యే బ్రాహ్మణాన్ మయి ధియా క్షిపతః అర్చయన్తః తుష్యత్ హృదః స్మిత సుధా ఉక్షిత పద్మ వక్త్రాః । వాణ్యా అనురాగకలయా ఆత్మజ వత్ గృణన్తః సంబోధయన్తి అహం ఇవ అహం ఉపాహృత తైః ॥* 3-16-11).

ఓ బ్రాహ్మణులారా ! మీకు నా యందు అనుగ్రహముంటే, మీరు అమోదిస్తే నా ద్వార పాలకులు వీరు, వేరే నీచ యోనులలో పుట్టినా, వీరు త్వరగా నా వద్దకు వచ్చేటట్టు వీరిని అనుగ్రహించండి (*తత్ మే స్వభర్తుః అవసాయమ్ అలక్షమాణౌ యుష్మత్ వ్యతిక్రమ గతిం ప్రతిపద్య సద్యః । భూయః మమ అన్తికమ్ ఇతామ్ తత్ అనుగ్రహః మే యత్ కల్పతామ్ అచిరతః భృతయోః వివాసః ॥* 3-16-12).

బ్రహ్మదేవుడు తన మాటలను కొనసాగించెను ఇలా- దేవతలారా! భగవంతుని మృదుమధురములైన వాక్కులను ఆస్వాదించిన ఆ సనకాది మునులయొక్క క్రోధము చల్లారిపోయెను. కాని, ఆయన తీయని పలుకులు ఎంత వినిననూ వారికి తనివితీరకుండెను. ఇంకనూ వినవలెనను ఉత్కంఠతో యుండిరి (*బ్రహ్మా ఉవాచ - అథ తస్య ఉశతీం దేవీం ఋషికుల్యాం సరస్వతీమ్ । న ఆస్వాద్య మన్యు దష్టానామ్ తేషాం ఆత్మా అపి అతృప్యత ॥* 3-16-13). ఇలా స్వామి పలికేటప్పటికి, ఆ భాష దాని అర్థము పూర్తిగా తెలియజాలక పోయినారు కుమారులు. మేము కోపముతో ఉంటే ఈయన ఇలా అమృతం కురిపించాడు, ఇదంతా నిజమేనా? (బ్రాహ్మణుల పాదధూళిని శిరస్సున ధరిస్తా అంటున్నాడు). అసలు ఈయన మనస్సులో ఏముందో తెలియడం లేదు, స్వామి ఏం చేయాలనుకుంటున్నాడో తెలియడం లేదు. (ఇదే సకల జగన్నాథుడి తత్త్వం) (*సతీం వ్యాదాయ శృణ్వన్తః లఘ్వీం గురు అర్థ గహ్వరామ్ । విగాహ్య అగాధ గంభీరామ్ న విదుః తత్ చికీర్షితమ్ ॥* 3-16-14). తాము ద్వారపాలకులకు ఇచ్చిన శాపమును భగవంతుడు సమర్థించు- చున్నాడా? లేక తప్పుగా భావించుచున్నాడా? అను విషయము ఆ శ్రీహరి వచనములద్వారా ఆ మునులకు బోధపడలేదు.

స్వామిచూపుతోనే ఆనందం పొందిన కుమారులు, చేతులు జోడించి ఆనందంగా ఇలా పలికారు-

స్వామీ ! మీరు ఏమి చేయాలనుకుంటున్నారో మాకు తెలియడం లేదు. మీరు అధ్యక్షులు, యింద్రియ అతీతులు. మీ అనుగ్రహం అద్భుతం (*ఋషయః ఊచుః - న వయం భగవన్ విద్మః తవ దేవ చికీర్షితమ్ । కృతః మే అనుగ్రహః చ ఇతి యత్ అధ్యక్షః ప్రభాషసే ॥* 3-16-16). మీకు బ్రాహ్మణులు దైవము అన్నారు, కాని బ్రాహ్మణతత్త్వాన్ని నిలిపేది మీరే - బ్రాహ్మణులకు ఆరాధ్యదైవము, ఆరాధించదగిన దైవమూ మీరే, లోకాలకు లోకులకు నేర్పడానికి ఇలా పలికారు మీరు (*బ్రహ్మణస్య పరం దైవం బ్రాహ్మణాః కిల తే ప్రభో । విప్రాణాం దేవదేవానాం భగవాన్ ఆత్మ దైవతమ్ ॥* 3-16-17). సనాతన ధర్మం మీచే రక్షింపబడుతోంది. ధర్మము యొక్క పరమ రహస్యము ఏమంటే - వికారములేని వాడవు నీవే - నిర్వికారుడంటేనే స్వామి అని తెలుసుకున్నాము. మా వికారము చూసినా నీవు వికారము చెందవు. ఇదే ధర్మ రహస్యము. మాటిమాటికి మారేది ధర్మము కాదు. మరి మాలాంటి వారందరూ వికారము పొందేవారే

(This is the difference between jivatma and Paramatma) ఆ యా సమయములయందు వివిధములగు అవతారములను దాల్చి ధర్మమును నీవు రక్షించుచుందువు. ధర్మమును నిలబెట్టువాడవు నీవే. ధర్మమునకు పరమరహస్యము నీవే అని శాస్త్రములు పేర్కొనుచున్నవి. కావున నీవు ధర్మస్వరూపుడవు (*త్వత్తః సనాతనః ధర్మః రక్ష్యతే తనుభిః తవ । ధర్మస్య పరమః గుహ్యః నిర్వికారః భవాన్ మతః ॥* 3-16-18).

ఏ స్వామి అనుగ్రహముతో యోగులు సంసారాన్ని దాటుతారో, అలాంటి యోగులు నీకు దైవమా? నీకు వారి అనుగ్రహము కావాలా? వారు నిన్ను అనుగ్రహిస్తారా? ఇది నమ్మవచ్చునా? ఇది నీ నిరహంకారమునకు నిదర్శనము (*తరన్తి హి అంజసా మృత్యుం నివృత్తాః యత్ అనుగ్రహాత్ । యోగినః సః భవాన్ కిం స్విత్ అనుగృహ్యేత యత్ పరైః ॥* 3-16-19).

అమ్మవారు నిన్ను వెతుకుతూ వస్తుంది. ఆవిడ పాదరేణువులను శిరస్సున ధరిస్తారు ప్రజలు. అట్టి అమ్మవారు మీ పాదరేణువులను సేవిస్తూ ఉండే లక్ష్మీ అమ్మను తులసీదళమాల ధరించిన వక్షస్థలంలో ఉంచుకుంటారు మీరు. తుమ్మెదలు మకరందాన్ని కోరినట్టు అమ్మవారు మిమ్మల్ని ఆశ్రయించింది. మీ పాదాలను నివాసస్థానముగా ఏర్పరుచుకొన్నది. అలాంటి మీరు ఇంకెవరో అనుగ్రహము కోరతామంటే నమ్ముతామా? మీరు నిరంతరమూ భాగవతులను రక్షించడంలో వారిని సంతోషపెట్టడంలో ఉండి అమ్మవారిని లెక్కపెట్టడము లేదు. మీరు అందరికీ ఆదరణీయులు. లోకాలు మిమ్ములను అనుసరిస్తాయి. మీరు బ్రాహ్మణుల పాదరేణువులతో పావనము పొందడము అని అనడము - లోకానికి పాఠము చెప్పడానికి మాత్రమే. మీవక్షస్థలమునగల శ్రీవత్సచిహ్నము మరియు షడ్ ఐశ్వర్యములతో తులతూగుట మీకు సరిపోవడంలేదా ఏమి? బ్రాహ్మణుల పాదధూళి మీరు ధరిస్తారా? అది మిమ్ములను పవిత్రము చేయునా? ఈ మాటలు బహువిచిత్రములు, మాకు అర్థముకానివి (*యం వై విభూతి ఉపయాతి అనువేలం అన్యైః అర్థ అర్థిభిః స్వశిరసా ధృత పాదరేణుః । ధన్యార్పిత అంఘ్రి తులసీ నవ దామ ధామ్నః లోకం మధువ్రతపతేః ఇవ కామయానా ॥* 3-16-20), (*యః తాం వివిక్త చరితైః అనువర్తమానాం న అత్యాద్రియత్ పరమ భాగవత ప్రసంగః । సః త్వం ద్విజ అనుపథ పుణ్య రజః పునీతః శ్రీవత్స లక్ష్మ కిం అగాః భగ భాజనః త్వమ్ ॥* 3-16-21).

అహింస, దానము, సత్యము, తపస్సుతో కూడిన ధర్మమును బ్రాహ్మణుల కొరకు దేవతల కొరకు నిలబెడుతున్నావు. దానికై మూడు యుగాలలో ఆవిర్భవిస్తావు. (నాల్గవ యుగమైన కలియుగమున అందరూ దిగజారిన గుణములతో ఉండడం వల్ల వారికి దర్శనమీయవు. అందుకే "త్రియుగ-త్రియుగి" అని పిలువబడతావు). నీ శుద్ధ సత్త్వరూపముతో ధర్మ విరోధములైన రాజస, తామస గుణములను తొలగిస్తుంటావు. ఇదే నీ లీల. పరాత్పరా! నీవు సాక్షాత్తు ధర్మస్వరూపుడవు. సత్యాది మూడు యుగములయందును ప్రత్యక్షముగా విరాజిల్లుచుందువు. బ్రాహ్మణులను, దేవతలను రక్షించుటకై తపస్సు, శౌచము, దయ అను మూడు పాదములతో ఈ చరాచరజగత్తును పాలించుచుందువు. అందువల్లనే రాక్షస బలిచక్రవర్తిని మూడడుగులతో

శిక్షించి దేవతలకు న్యాయము చేకూర్చావు. కావున నీవు శుద్ధసత్త్వమయమైన, వరదాయినియైన నీ తనువుచే ధర్మమునకు ప్రతిబంధకములైన మా రజస్తమోగుణములను రూపుమాపుము (*ధర్మస్య తే భగవతః త్రియుగ త్రిభిః స్వైః పద్భిః చరాచరమ్ ఇదం ద్విజ దేవతా అర్థమ్ । నూనమ్ భృతమ్ తత్ అభిఘాతి రజః తమః చ సత్త్వేన నః వరదయా తనువా నిరస్య ॥* 3-16-22).

ధర్మమును సత్యంతో కాపాడుతున్నావు. జగత్తుకు రక్షణ ధర్మమే. ధర్మము లేకపోతే జగత్తులేదు. ధర్మంలేని జగత్తు నాశనము పొందుతుంది. ఉత్తములు ఆచరించినదే లోకులు ప్రమాణంగా భావిస్తారు. మీరు బ్రాహ్మణ రక్షణ చేయకపోతే ఈ లోకాలు ఉంటాయా? అందుకే ఇలా మాట్లాడారు. దేవా! ఈ బ్రాహ్మణవంశము నీకు అవశ్యము రక్షణీయము. సాక్షాత్తు ధర్మస్వరూపుడైన నీవుగూడ మధురవచనములచే, పూజాదిమధురవచనములచే, ఈ చక్కటి వంశమును రక్షింపనిచో, నీవు ప్రతిపాదించిన శుభప్రదమైన ధర్మమార్గము నష్టమగును (*న త్వం ద్విజ ఉత్తమకులం యది హ ఆత్మగోపం గోప్తా వృషః సు అర్హణేన స సూనృతేన। తర్హి ఏవ నఙ్క్ష్యతి శివః తవ దేవ పన్థాః లోకః న అగ్రహీష్యత్ ఋషభస్య హి తత్ ప్రమాణమ్ ॥* 3-16-23).

సకల జగత్తు రక్షణ కొరకై శత్రువులను సంహరిస్తావు. మీ శాసనములోనే జగత్తు ఉంది. కావున మా వల్ల నీ కీర్తి ఇంకా ఏమీ పెరగదు, నీ తేజస్సు ఇంకా పెరిగేది ఏమీలేదు. నీ నిజశక్తులతోనే సృష్టిని ఏలుతున్నావు. ప్రభూ! నీవు శుద్ధసత్త్వగుణనిధివి. సకలజీవులకు శుభములను కలిగించుటయే నీ పని. అందులకై నీవు నీ శక్తిని ప్రకటించు క్షత్రియాది (రాజాది) అవతారములను దాల్చి ధర్మవిరోధులైన వారిని సంహరించెదవు. ఏలయన, వేదమార్గములు దెబ్బతినుట నీవు సహింపవు. నీవు త్రిలోకాధిపతివి, జగత్పరిపాలకుడవు ఐనప్పటికిని, బ్రాహ్మణోత్తములపట్ల వినమ్రుడవైయుందువు. దానివలన నీ తేజస్సునకు లోటురాదు. ధర్మరక్షణ నీకు వినోదము కలిగించును (*అతత్ తే అనభీష్టమ్ ఇవ సత్త్వనిధేః విధిత్సోః క్షేమం జనాయ నిజశక్తిభిః ఉద్ధృత అరేః । న ఏతావతా త్రి అధిపతేః బత విశ్వభర్తుః తేజః క్షతమ్ తు అవనతస్య సః తే వినోదః ॥* 3-16-24).

సర్వేశ్వరా! నీకు ఉచితమనిపించిన రీతి ఈ ద్వారపాలకులకు శిక్షవిధింపుము లేదా వారికి పురస్కారములు ఇవ్వగలవు. మాది అజ్ఞానస్థితి అని గుర్తించాము. నిరపరాధులైన నీ అనుచరులను మేము తొందరపడి శపించితిమి. కనుక, మాకు తగిన శిక్ష విధింపుము. అందులకు మేము సంతోషముగా అంగీకరించెదము. ఈ విధముగా సనకాదిమునులు భగవంతునకు నివేదించిరి. స్వామీ ! మీరు ఏమి చేసినా మేము మనస్ఫూర్తిగా ఆమోదిస్తాము. మేము కూడా తప్పు చేసాము. కోపానికి గురి అయినాము, మమ్ము కూడా శిక్షించండి అని అన్నారు (*యమ్ వా అనయోః దమమ్ అధీశ భవాన్ విధత్తే వృత్తిం ను వా తత్ అనుమన్మహి నిర్వ్యలీకమ్ । అస్మాసు వా యః ఉచితః ధ్రియతామ్ సః దండః యే అనాగసౌ వయం అయుఙ్క్ష్మహి కిల్బిషేణ ॥* 3-16-25).

శ్రీహరి ఇలా బదులిచ్చాడు - కుమారులారా ! మీరు బాధపడకండి, వీరికి మీరు ఇచ్చిన శాపము నేను ఇచ్చిందే అని అనుకోండి. ఈ ద్వారపాలకులు నన్ను మరువరు, నాపై వైరము పెట్టుకొని నన్ను విరోధిస్తూ మూడు రాక్షస జన్మలను పొంది ఆ వైరి భావ కోపముతో గల సమాధి భావంతో నన్ను స్మరిస్తూ, ఆ జన్మల అనంతరము నాచే చంపబడి మళ్ళీ నన్నుచేరుతారు అని తెల్పాడు (*శ్రీభగవానువాచ - ఏతౌ సురఇతర గతిం ప్రతిపద్య సద్యః సంరంభ సంభృత సమాధి అనుబద్ధ యోగౌ । భూయః సకాశమ్ ఉపయాస్యతః ఆశు యః వః శాపః మయా ఏవ నిమితః తత్ అవేత (అవైత) విప్రాః ॥* 3-16-26). (It is the punishment given to them by brahmanas and approved by me. Although they are innocent, they are punished by all of us. Therefore, they will be envious of me in their next three births).

అపుడు కుమారులు నయనానందకరమైన స్వామిని, వైకుంఠమును తనివిదీర దర్శించి ఆనందించిరి. స్వామికి ప్రదక్షిణము చేసినవారై శ్రీహరిని స్మరిస్తూ వైకుంఠమును వదలివెళ్ళారు. (కోపము పొందిన కుమారులు వైకుంఠనివాసమునకు అనర్హులు. వారు సిద్ధి పురుషులు కాని భక్తులుకారు, ఇప్పుడిప్పుడే శ్రీహరి తత్త్వము అర్థమవుతోంది వారికి) (*బ్రహ్మో ఉవాచ - అథ తే మునయః దృష్ట్వా నయన ఆనన్ద భాజనమ్ । వైకుంఠమ్ తత్ అధిష్ఠానమ్ వికుంఠమ్ చ స్వయంప్రభమ్ ॥* 3-16-27), (*భగవన్తం పరిక్రమ్య ప్రణిపత్య అనుమాన్య చ । ప్రతిజగ్ముః ప్రముదితాః శంసన్తః వైష్ణవీం శ్రియమ్ ॥* 3-16-28). స్వామి తన అనుచరులైన జయ విజయులతో మీరు భయపడకండి, వెళ్ళండి. మీకు శుభం కలుగుతుంది. బ్రాహ్మణ శాపంను తొలగించే సామర్థ్యం ఉన్నా అది నేను చేయను. అది కూడా నా ఆమోదముతోనే జరిగింది. మీరు మరచిపోకపోతే, ఇది వరకు నేను యోగనిద్రపోయే సమయంలో నాకు నిద్రాభంగం జరుగరాదని లక్ష్మీదేవిని కూడా మీరు రానీయలేదుట. ఆమెకు కూడా కోపము తెప్పించారు (*భగవాన్ అనుగౌ ఆహ యాతమ్ మా భైష్టం అస్తు శమ్ । బ్రహ్మ తేజః సమర్థః అపి హన్తుం న ఇచ్ఛే మతమ్ తు మే ॥* 3-16-29, *ఏతత్ పురా ఏవ నిర్దిష్టం రమయా క్రుద్ధయా యదా । పురా అపవారితా ద్వారి విశన్తీ మయి ఉపారతే ॥* 3-16-30). కావున మీ ప్రవృత్తులలో మార్పు రావాలి. ద్వేషయోగాన్ని (సంభ్రమ యోగాన్ని) ఆచరిస్తూ బ్రాహ్మణశాపాన్ని పోగొట్టుకున్నవారై మళ్ళీ నా దగ్గరకు వస్తారు అని తెల్పాడు స్వామి తన ద్వారపాలకులైన జయ విజయులతో (*మయి సంరంభయోగేన నిస్తీర్య బ్రహ్మహేళనమ్ । ప్రత్యేష్యతమ్ నికాశమ్ మే కాలేన అల్పీయసా పునః ॥* 3-16-31). ఇలా తెల్పినవాడై వైకుంఠములోని అన్ని భవనాలకంటే సాటిలేని వైభవములతో అలరారుచున్న గొప్పదైన తన భవనము చేరుకున్నాడు స్వామి (*ద్వాఃస్థౌ ఆదిశ్య భగవాన్ విమానశ్రేణి భూషణమ్ । సర్వ అతిశయయా లక్ష్మ్యా జుష్టం స్వం ధిష్ణ్యం ఆవిశత్ ॥* 3-16-32).

హిరణ్యాక్ష హిరణ్య కశిపుల జననము - హిరణ్యాక్షవధ:

బ్రాహ్మణశాపంతో కళావిహీనులై వైకుంఠదేవతలలో శ్రేష్ఠులైన జయ విజయులు శ్రీహరిలోకము నుండి పడిపోయారు. వారి గర్వము అంతయు అణిగిపోయెను. పడిపోయే వారిని చూసి మిగతావారు

హాహాకారాలు చేసారు (*తౌ తు గీర్వాణ ఋషభౌ దుస్తరాత్ హరిలోకతః । హతశ్రియౌ బ్రహ్మశాపాత్ అభూతామ్ విగతస్మయౌ ॥* 3-16-33), (*తదా వికుంఠ ధిషణాత్ తయోః నిపతమానయోః। హాహాకారః మహాన్ ఆసీత్ విమాన అగ్ర్యేషు పుత్రకాః ॥* 3-16-34) (వైకుంఠవాసులు మహాశక్తి సంపన్నులు కావున మహా చెడు రాక్షసులుగా జన్మపొందారు).

దేవతలారా ! శ్రీహరి యొక్క ముఖ్యమైన పార్షదులు-జయ విజయులు, దితిగర్భములో చేరడం వల్ల కశ్యపుడి రేతస్సు వల్ల దినదినము తేజస్సును పొందడం వల్ల మీ తేజస్సు హరిస్తున్నది అని బ్రహ్మదేవుడు తెలియజేసాడు (*తౌ ఏవ హి అధునా ప్రాప్తౌ పార్షదప్రవరౌ హరేః దితేః జఠర నిర్విష్టమ్ కాశ్యపం తేజః ఉల్బణమ్॥* 3-16-35). ఇట్టి వారిని నేను కూడా ఏమీ చేయలేను. మనకు స్వామియే రక్ష. ఇదంతా స్వామికి తెలుసు. త్రిలోకాధిపతి, త్రిగుణాధిపతి, త్రిమేధాధిపతి స్వామి మన రక్షకుడు. కావున స్వామిని స్మరించండి అని చతుర్ముఖ బ్రహ్మ తనను వేడుకొన్న దేవతలకు తెలియజేసాడు (*తయోః అసురయోః అద్య తేజసా యమయోః హి వః ఆక్షిప్తమ్ తేజః ఏతర్హి భగవాన్ తత్ విధిత్సతి ॥*3-16-36), (*విశ్వస్య యః స్థితి లయ ఉద్భవ హేతుః ఆద్యః యోగ ఈశ్వరైః అపి దురత్యయ యోగమాయః క్షేమం విధాస్యతి సః నః భగవాన్ త్రి అధీశః తత్ర అస్మదీయ విమృశేన కియాన్ ఇహ అర్థః ॥* 3-16-37). మైత్రేయుడు వచించెను - విదురా! బ్రహ్మదేవుని వచనములను వినిన పిమ్మట దేవతల దుఃఖకారణములు తొలగిపోయెను. వారి సంశయములు అన్నియును తీరెను. పిదపవారు అందరును స్వర్గలోకమునకు మరలిరి (3-17-1). ఇలా ఈ విషయాన్ని మైత్రేయుడు విదురునకు చెప్పాడు (ఆ తర్వాత కాలంలో శ్రీశుకుడు శ్రీ పరీక్షిత్తు గాగల ఋషులకు, శ్రీసూతుడు శౌనకాదులకు తెలియజేసారు). మైత్రేయుడు విదురునకు ఇంకా ఇలా తెలియజేయ-సాగాడు -

100 సంవత్సరములు గర్భాన్ని నిలపడం వల్ల లోకాలలో ఉత్పాతాలు వస్తున్నాయి అని కశ్యపుడు తెల్పడం వల్ల భార్య దితి కవలలను కన్నది. ఆ సమయంలో భూకంపాలు, ఉల్కాపాతం జరిగింది. సుడిగాలులు చెలరేగాయి (*ఉత్పాతాః బహవః తత్ర నిపేతుః జాయమానయోః । దివి భువి అన్తరిక్షే చ లోకస్య ఉరు భయ ఆవహాః ॥* 3-17-3). మెరుపులు, ఉరుములు, చీకటి, సూర్యచంద్ర వలయాలు, పాపగ్రహాలు శుభగ్రహాలను అతిక్రమించాయి (*సహ అచలాః భువః చేలుః దిశః సర్వాః ప్రజజ్వలుః । స ఉల్కాః చ అశనయః పేతుః కేతవః చ ఆర్తి హేతవః ॥* 3-17-4). వారు పెరుగుతున్న కొద్దీ అన్ని అశుభసూచకాలే - ఆవులు రక్తాన్ని స్రవించసాగాయి. గుడ్లగూబల భయంకర అరుపులు, నక్కలు కూయుట, కుక్కలు మెడలు పైకెత్తి ఒక్కొక్కసారి గానమువలె మూల్గుచు, ఏడ్చుచు పలువిధములుగా మొఱుగుచుండెను (*సంగీతవత్ రోదనవత్ ఉన్నమయ్య శిరోధరామ్ । వ్యముంచన్ వివిధాః వాచః గ్రామసింహాః తతః తతః ॥* 3-17-10). గాడిదలు గిట్టలతో భూమిని త్రవ్వుచూ భయంకరముగా ఓండ్రపెట్టుట మరియు గుంపులుగుంపులుగా అటునిటు పరిగెత్తుటచే ప్రజలు భీతిల్లారు. అంగారకాది క్రూరగ్రహములు విజృంభించి, గురుశుక్రాది శుభగ్రహములను, నక్షత్రములను అతిక్రమించుచు, వక్రగతిలో పరస్పర యుద్ధములకు తలపడుచుండెను (*గ్రహాన్ పుణ్యతమాన్*

అన్యే భగణాన్ చ అపి దీపితాః । అతిచేరుః వక్రగత్యా యుయుధుః చ పరఃపరమ్ ॥ 3-17-14). మేఘాలు చీమును వర్షించాయి. ఆలయాలలోని దేవతా విగ్రహాల కళ్ళనుండి నీళ్ళు రావడం జరిగింది. ఉక్కు శరీరాలలాగా కొండలాగా తయారయ్యారు ఆ పిల్లలు – హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులు (*తౌ ఆదిదైత్యౌ సహసా వ్యజ్యమాన ఆత్మ పౌరుషౌ। వవృధాతే అశ్మసారేణ కాయేన అద్రిపతీ ఇవ ॥* 3-17-16). మొదట పుట్టినవాడికి హిరణ్యాక్షుడని (బంగారము అంతా నాకే కావాలి అనేవాడు, బంగారము ఎక్కడ, అదే కావాలని చూసేవాడు, దాన్ని కూడబెట్టేవాడు, అనగా ఇంద్రియవ్యామోహం కలవాడని ఇంద్రియలోలుడని అర్థము), తరువాత పుట్టినవాడికి హిరణ్యకశిపుడు అని (ఇతరుల బంగారము అంతా నాదనేవాడు, భోగించేవాడు అనగా బంగారముపై వ్యామోహము కలవాడని ఇంద్రియలోలుడని అర్థము) అని నామకరణం చేసాడు కశ్యప ప్రజాపతి (*ప్రజాపతిః నామ తయోః అకార్షీత్ యః ప్రాక్ స్వదేహాత్ యమయోః అజాయత । తమ్ వై హిరణ్యకశిపుం విదుః ప్రజాః యమ్ తమ్ హిరణ్యాక్షమ్ అసూత సా అగ్రతః ॥* 3-17-18). పెద్దవాడు హిరణ్యకశిపుడు బ్రహ్మచే వరాలు పొంది ముల్లోకాలను ఆక్రమించాడు అనుభవించసాగాడు. తమ్ముడు హిరణ్యాక్షుడు గదను భుజమున ధరించి యుద్ధవాంఛతో ముల్లోకాలు తిరుగసాగాడు. దేవతలు భయంతో దాక్కున్నారు (*చక్రే హిరణ్యకశిపుః దోర్భ్యాం బ్రహ్మవరేణ చ । వశే సపాలాన్ లోకాన్ త్రీన్ అకుతః మృత్యుః ఉద్ధతః ॥* 3-17-19, *హిరణ్యాక్షః అనుజః తస్య ప్రియః ప్రీతికృత్ అను అహమ్ । గదాపాణిః దివమ్ యాతః యుయుత్సుః మృగయన్ రణమ్ ॥* 3-17-20, *మనఃవీర్య వర ఉత్సిక్తమ్ అసృణ్యమ్ అకుతఃభయమ్ । భీతాః నిలిల్యిరే దేవాః తార్క్ష్య త్రస్తాః ఇవ అహయః ॥* 3-17-22). అంతట దైత్యరాజైన ఆ హిరణ్యాక్షుడు గర్వితులైయున్న ఇంద్రాదిదేవతలు తన పరాక్రమముముందు నిలువజాలక దాగుకొనియున్నట్లు గమనించెను. పిమ్మట, అతడు వారు ఎవ్వరును అచట కనబడకయుండుటచే భీకరముగా గర్జించెను (*సః వై తిరోహితాన్ దృష్ట్వా మహసా స్వేన దైత్యరాట్। స ఇంద్రాన్ దేవగణాన్ క్షీబాన్ అపశ్యన్ వ్యనదత్ భృశమ్ ॥* 3-17-23). మహాబలశాలియైన ఆ రాక్షసుడు అచటి నుండి మరలెను. పిదప అతడు జలక్రీడలు సల్పుటకై, మదపుటేనుగువలె అగాధమైన అలలహోరుతో ఘోషించుచున్న సముద్రమున ప్రవేశించాడు. గదాధారి అయి సముద్రంలోకి దూకి వరుణుడి లోకముచేరి విభావరి పట్టణములో యుద్ధము చేయాలని ఉంది రమ్మనమని రాజు వరుణుని గేలి చేశాడు. యుద్ధభిక్ష పెట్టమన్నాడు. కోపం వచ్చినా మ్రింగి, జారుకున్నాడు వరుణుడు (*సః ఏవం ఉత్సిక్త మదేన విద్విషా దృఢం ప్రలబ్ధ భగవాన్ అపామ్ పతిః । రోషమ్ సముత్థమ్ శమయన్ స్వయాధియా వ్యవోచత్ అంగ ఉపశమమ్ గతాః వయమ్ ॥* 3-17-29). నీతో యుద్ధము చేయ సామర్థ్యముగల శ్రీహరి రానున్నాడు, నీ పని చేస్తాడులే అప్పుడు పీనుగులా పడి ఉన్న నిన్ను కుక్కలు పీక్కుతింటాయి అని చెబితే, పోరా అని నవ్వి ఊరుకున్నాడు (*పశ్యామి న అన్యం పురుషాత్ పురాతనాత్ యః సంయుగే త్వాం రణమార్గ కోవిదమ్ । ఆరాధయిష్యతి అసుర ఋషభ ఇహి తమ్ మనస్వినః యం గృణతే భవాదృశాః ॥* 3-17-30, *తమ్ వీరమ్ ఆరాత్ అభిపద్య విస్మయః శయిష్యసే వీరశయే శ్వభిః వృతః । యః త్వత్ విధానామ్ అసతామ్ ప్రశాన్తయే రూపాణి ధత్తే సత్ అనుగ్రహ*

ఇచ్ఛయా ॥ 3-17-31). ఆ శ్రీహరికై వెదకసాగాడు. శ్రీహరి ఎక్కడ అని నారదుడిని కలసి ప్రశ్నించాడు (*మైత్రేయః ఉవాచ - తత్ ఏవం ఆకర్ణ్య జలఈశ భాషితమ్ మహామనాః తత్ విగణయ్య దుర్మదః । హరేః విదిత్వా గతిం అంగ నారదాత్ రసాతలమ్ నిర్వివిశే త్వరాన్వితః ॥* 3-18-1). రసాతలములో ఉన్నాడని తెలుసుకొని అక్కడికి వెళ్ళాడు. అప్పుడే అక్కడ భూమిని తన దంతములపైన ధరించి ఉద్ధరించే వరాహస్వామిని చూసాడు. ఓహో విష్ణువు అంటే ఒక వన్యమృగమని అనుకొని, ఈ భూమిని తీసుకుపోలేవు నాతో యుద్ధానికి రా ! అన్నాడు హిరణ్యాక్షుడు. ఇది మాది, రసాతలలోకాలకు చెందింది, దాన్ని వదలు అన్నాడు (*దదర్శ తత్ర అభిజితమ్ ధరా ధరమ్ ప్రోన్నీయమాన అవనిమ్ అగ్రదంష్ట్రయా । ముష్ణన్తమ్ అక్ష్ణా స్వరుచః అరుణ శ్రియా జహాస చ అహో వనగోచరః మృగః ॥* 3-18-2, *ఆహ ఏనం ఏహి అజ్ఞ మహీం విముంచ నః రసా ఓకసామ్ విశ్వసృజా ఇయం అర్పితా । స్వస్తి న యాస్యసి అనయా మమ ఈక్షతః సుర అధమ ఆసాదిత సూకర ఆకృతే ॥* 3-18-3). మూఢుడా! నీవు మాయలు పన్ని కపటనాటకములతో దైత్యులను జయించి, వధించుచుందువు. మాకు శత్రువులైన దేవతలు మమ్ములను నశింపచేయుటకే నిన్ను పోషించుచున్నారు కాబోలు. నీకు యోగమాయా బలమే బలము. నీవు సహజముగా బలహీనుడవు. నేడు నేను నిన్ను తుదముట్టించి, నా బంధువుల దుఃఖాశ్రువులను తుడిచెదను (*త్వం నః సపత్నైః అభవాయ కిం భృతః యః మాయయా హన్తి అసురాన్ పరోక్షజిత్ । త్వాం యోగమాయాబలమ్ అల్పపౌరుషమ్ సంస్థాప్య మూఢ ప్రమృజే సుహృత్ శుచః ॥* 3-18-4). (పరాస్యశక్తిర్వివిధైవ శ్రూయతే - దేవదేవునకు ఎన్నో శక్తులు గలవు- శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు 6-8). ఇలా శ్రీవరాహస్వామిని దూషించాడు, నిన్ను సంహరిస్తే నీతో పాటు దేవతలు ఋషులు కూడా పోతారు, వారి మూలము నీవే. నీవో అర్భకుడివి (అల్ప-పౌరుషమ్), చాటుగా గెల్చేవాడివి అని ప్రలాపాలు చేసాడు హిరణ్యాక్షుడు (*త్వయి సంస్థితే గదయా శీర్ణ శీర్షణీ అస్మత్భుజ చ్యుతయా యే చ తుభ్యమ్ । బలిం హరన్తి ఋషయః యే చ దేవాః స్వయం సర్వే న భవిష్యన్తి అమూలాః ॥* 3-18-5). శ్రీవరాహస్వామి ఏమీ మాట్లాడక భయపడుతున్న భూమాతను ఎత్తుకొని వస్తుంటే హిరణ్యాక్షుడు వెంటబడ్డాడు. భగవంతుడు అతని దుర్భాషలకు ఎట్టి ప్రత్యుత్తరము ఈయకుండా జలములనుండి బయటికి వచ్చెను. అప్పుడు భయంకరమైన దంతములుగల హిరణ్యాక్షుడు ఒక మొసలి, ఏనుగును వెంటపడినట్లు ఆ స్వామిని వెంబడించెను. పిమ్మట ఆ దైత్యుడు 'నీవు సిగ్గువిడిచి పారిపోవుచున్నావా? లజ్జావిహీనులు పారిపోవుటలో వింత ఏమున్నది?' అని వజ్రతుల్యమైన కఠోరవచనములను పలికెను (*తమ్ నిఃసరన్తమ్ సలిలాత్ అనుద్రుతః హిరణ్యకేశః ద్విరదమ్ యథా ఝషః । కరాలదంష్ట్రః అశని నిస్వనః అబ్రవీత్ గతహ్రియామ్ కిం తు అసతామ్ విగర్హితమ్॥* 3-18-7). నీటిపైకి తెచ్చి భూదేవిని అనుకూలమగు స్థానంలో ఉంచాడు వరాహస్వామి. ఆ భూమి యందు స్వామి తన ఆధారశక్తిని - తేలియాడుశక్తిని ఉంచెను (*"గామ్ ఆవిశ్య చ భూతాని ధారయామ్యహమోజసా । పుష్ణామి చౌషధీః సర్వాః సోమో భూత్వా రసాత్మకః ॥"* - భగవద్గీత 15-13). బ్రహ్మాదులు సంతోషించి పుష్పవర్షము కురిపించారు (*సః గాం ఉదస్తాత్ సలిలస్య గోచరే విన్యస్య తస్యాం అదధాత్ స్వ సత్త్వమ్ । అభిష్టుతః విశ్వసృజా ప్రసూనైః ఆపూర్యమాణః*

విబుధైః పశ్యతః అరేః ॥ 3-18-8). బంగారు నగలు బంగారు గద గల హిరణ్యాక్షుణ్ణి చూస్తూ ఇలా పలికాడు కోపంతో స్వామి -

అవునురా ! నీవన్నట్టుగా నేను వన్యమృగాన్నే. అందరి కోర్కెలు తీర్చేది వనమే. ఆ అడవిలో ఉండే నేను అడవి మృగాన్ని కాబట్టి, నీలాంటి గ్రామకుక్కలను వేటాడుతాను, నీవు అలాంటి వాడివి. ఇష్టము వచ్చినట్లు మాట్లాడావు కదా ! నాతో విరోధం ఉన్నాక యుద్ధము తప్పదు (*శ్రీభగవానువాచ - సత్యం వయమ్ భోః వనగోచరాః మృగాః యుష్మత్‌విధాన్ మృగయే గ్రామసింహాన్ న మృత్యుపాశైః ప్రతిముక్తస్య వీరాః వికత్థనమ్ తవ గృహ్ణన్తి అభద్ర ॥* 3-18-10). నీవు సకల రాక్షసులకు అధిపతివి. నీ పని మాకు అమంగళము చేయుటయే కదా ! అదేదో ప్రారంభించు. చేసిన ప్రతిజ్ఞను నీచులే పరిపాలించరు (*యః స్వాం ప్రతిజ్ఞాం న అతిపిపర్తి అసభ్యః* 3-18-12). ధైర్యం ఉంటే యుద్ధానికి రమ్మన్నాడు వరాహస్వామి.

కోపం వచ్చి నాట్యం చేస్తున్న సర్పంలాగా హిరణ్యాక్షుడు, స్వామి పైకి వచ్చి గదతో కొట్టాడు (*మైత్రేయః ఉవాచ - సః అధిక్షిప్తః భగవతా ప్రలబ్ధః చ రుషా భృశమ్ । ఆజహార ఉల్బణమ్ క్రోధమ్ క్రీడ్యమానః అహిరాట్ ఇవ ॥*, 3-18-13, *సృజన్ అమర్షితః శ్వాసాన్ మన్యు ప్రచలిత ఇంద్రియః । ఆసాద్య తరసా దైత్యః గదయా న్యహనత్ హరిమ్ ॥* 14). స్వామి చాకచక్యముతో తప్పుకున్నాడు. ఆ దైత్యుడు పళ్ళుకొరుకుతూ గదను తీసుకొని దానిని త్రిప్పుచూ తిరిగి గదాయుద్ధానికి దిగాడు. మదించిన కోడెల వలె యుద్ధము చేసారు (*ఏవం గదాభ్యాం గుర్వీభ్యాం హర్యక్షః హరిః ఏవ చ । జిగీషయా సుసంరబ్ధౌ అన్యోన్యం అభిజఘ్నతుః॥* 3-18-18). ఆ ఉభయులును భూమి కొరకై ఒకరిని మఱియొకరు జయింపగోరుచు, వివిధ గతులలో తిరుగుచు మిగుల పట్టుదల వహించి, బలమైన గదలతో కొట్టుకొనుచుండిరి. వారి గదాప్రహారములకు ఇద్దరి అవయవములును మిక్కిలి గాయపడుచుండెను. ఆ గాయములనుండి స్రవించుచున్న రక్తపువాసనలకు వారిలో కోపము ఇనుమడించుచుండెను. ఈ విధముగా వారు ఆవుకొరకై పోట్లాడుకొను ఆబోతులవలె గెలుపుకొరకై యుద్ధమొనర్చిరి. వారి ద్వంద్వయుద్ధము ఎంతో గొప్పగా ప్రకాశించుచుండెను (*తయోః స్పృధోః తిగ్మ గదా ఆహత అంగయోః క్షత ఆస్రవ ఘ్రాణ వివృద్ధ మన్వ్యోః । విచిత్ర మార్గాన్ చరతోః జిగీషయా వ్యభాత్ ఇలాయామ్ ఇవ శుష్మిణోః మృధః ॥* 3-18-19). విదురా! తన మాయద్వారా వరాహరూపమును ధరించిన యజ్ఞస్వరూపుడైన శ్రీహరికిని అద్భుతమగు హిరణ్యాక్షునకును భూతలము కొరకై బద్ధవైరముతో యుద్ధము కొనసాగుచుండెను. భయంకరమైన వారి గదాయుద్ధమును దర్శించుటకై బ్రహ్మదేవుడు ఋషులతోగూడి అచటికి ఏతెంచెను (*దైత్యస్య యజ్ఞ అవయవస్య మాయా గృహీత వారాహ తనోః మహాత్మనః । కౌరవ్య మహ్యాం ద్విషతోః విమర్దనమ్ దిదృక్షుః ఆగాత్ ఋషిభిః వృతః స్వరాట్ ॥* 3-18-20). (*విలక్ష్య దైత్యం భగవాన్ సహస్రణీః జగాద నారాయణమ్ ఆది సూకరమ్* - 3-18-21). బ్రహ్మదేవుడు స్వామితో ఇలా పలికాడు- "తప్పునాదే ఈ లోక కంటకునికి వరాలిచ్చా, వీడు మాయావి, దుర్మార్గుడు. నీ పాదములను శరణుజొచ్చిన దేవతలను, బ్రాహ్మణులను గోవులను, అమాయక ప్రాణులను హింసించినాడు (*బ్రహ్మో ఉవాచ - ఏషః తే దేవ దేవానాం అంఘ్రిమూలం ఉపేయుషామ్ । విప్రాణాం*

సౌరభేయాణాం భూతానాం అపి అనాగసామ్ ॥ 3-18-22). ఇతడు లోకకంటకుడు. తనను ఎదుర్కొను విరోధికొరకై అన్వేషించుచు లోకములు తిరుగుతున్నాడు. గిల్లికజ్జాలు పెట్టుకుంటున్నాడు (*అసురః అన్వేషన్ అప్రతిరథః లోకాన్ అటతి కంటకః* - 23). బ్రహ్మదేవుడు ఇంకను ఇట్లు పలికెను - ఓ దేవా! మాయాజాలమునందు నేర్పరియును, అహంకారియును, నిరంకుశుడును, దుర్మార్గుడును అగు ఈ సర్పము వంటి దానవునితో ఆటలాడనవసరము లేదు (*మా ఏనం మాయావినమ్ దృప్తం నిరంకుశమ్ అసత్తమమ్ । ఆక్రీడ బాలవత్ దేవ యథా ఆశీవిషమ్ ఉత్థితమ్ ॥* 3-18-24). ఆలస్యం చేస్తే సంధ్యాకాలము వస్తుంది, వీడికి శక్తి పెరుగుతుంది, ఇది మంచి అభిజిత్ ముహూర్తము. కావున వెంటనే చంపమని" బ్రహ్మ, స్వామిని ప్రార్థించాడు (*న యావత్ ఏషః వర్ధేత స్వాం వేలాం ప్రాప్య దారుణః । స్వాం దేవ మాయాం ఆస్థాయ తావత్ జహి అఘం అచ్యుత ॥* 3-18-25, *ఏషా ఘోరతమా సన్ధ్యా లోక ఛమ్బట్కరీ ప్రభో । ఉపసర్పతి సర్వాత్మన్ సురాణాం జయమ్ ఆవహ ॥* 3-18-26, *అధునా ఏషః అభిజిత్ నామ యోగః మౌహూర్తికః హి అగాత్ । శివాయ నః త్వం సుహృదాం ఆశు నిస్తర దుస్తరమ్ ॥* 3-18-27). స్వామి ! నీవు రాక్షసులను వెతికి చంపేవాడివి, కాని వీడు బలాఢ్యుడు నిన్ను వెతుకుతూ వచ్చాడు. చెడ్డవారు నిన్ను వెతకడమంటే మృత్యువును వెదకడమనే విషయము వీడికి తెలియదు. కావున వెంటనే వీడిని చంపి లోకాలకు శాంతిని చేకూర్చుము అని బ్రహ్మ తెల్పాడు (*దిష్ట్యా త్వాం విహితమ్ మృత్యుం అయం ఆసాదితః స్వయమ్ । విక్రమ్య ఏనం మృధే హత్వా లోకాన్ ఆధేహి శర్మణి ॥* 3-18-28).

మైత్రేయుడు వచించెను - విదురా! నిర్మలమైన అమృతతుల్యములగు బ్రహ్మదేవుని వచనములను ఆలకించి, యజ్ఞవరాహమూర్తి ఆయన యొక్క అమాయకత్వమునకు నవ్వి, తన వాత్సల్యపూరితములైన కటాక్షములతో ఆయన ప్రార్థనను అంగీకరించెను (3-19-1). ప్రేమతో బ్రహ్మ తెల్పినది విని, అనంతరము శ్రీమహావిష్ణువు విజృంభించి తన యెదుట నిర్భయముగా తిరుగుచున్న శత్రువుయొక్క దవుడపై శ్రీహరి తన గదతో కొట్టెను. కాని దానవుని గదచే ప్రతిఘటింపబడగా అప్పుడు శ్రీహరి చేతిలోని గద గిరగిర తిరుగుచు జారిపడి ప్రకాశించెను. ఈ విధముగ ఆ ప్రభువు గద క్రిందపడుట అక్కడ ఉన్నవారందరికి ఆశ్చర్యమును కలిగించెను. (3-19-2,3). గద జారిపోవుటతో నిరాయుధుడైయున్న శ్రీహరిపై దెబ్బతీయుటకు అవకాశము చిక్కినను హిరణ్యాక్షుడు యుద్ధధర్మమును అనుసరించి, ఆ స్వామిపై దాడికి దిగలేదు. ఆ ప్రభువు కోపముతో రెచ్చిపోవుటకై ఆ దైత్యుడు అట్లొనర్చెను (4). యజ్ఞవరాహమూర్తి చేతి నుండి గద జారిపోగా అంతట హాహాకారములు చెలరేగెను. అప్పుడు ఆ పురుషోత్తముడు దైత్యుని ధర్మబుద్ధిని మెచ్చుకొనుచు తన సుదర్శన చక్రమును స్మరించెను (5). విదురా! వెంటనే భీకరమైన సుదర్శనచక్రము భగవంతుని చేతికి చేరి తిరుగసాగెను. కానీ, ఆ పరమాత్మ తన ముఖ్యపార్షదుడు ఇపుడు దైత్యాధముడు ఐన హిరణ్యాక్షునితో ఇంకను లీలగా కొంతసేపు యుద్ధము చేయసాగెను. అప్పుడు ఆ స్వామి యొక్క మహత్త్వమును ఎరుగక అక్కడ ఆకాశము నుండి గమనిస్తున్న దేవతలు అందరును "ప్రభూ! నీకు జయమగుగాక! ఇంకను వీనితో వినోదింపకుము. శీఘ్రముగా వీనిని హతమార్చుము" అని చిత్రముగా

పలుకసాగిరి (6). అంతట కమలాక్షుడైన శ్రీహరి చతుర్భుజరూపముతో చక్రధారియై హిరణ్యాక్షునిముందు నిలిచెను. అప్పుడు ఆ స్వామిని చూచినంతనే ఆ దైత్యునియొక్క ఇంద్రియములు క్రోధంతో కంపించెను. అతడు మిగుల క్రుద్ధుడై దీర్ఘనిశ్వాసములను విడుచుచు పండ్లు పటపట కొరుకసాగెను (7). పిదప భయంకరమైన కోరలుగల ఆ రాక్షసుడు తన చూపులతో దహించివేయుచున్నట్లు చూచుచు ఆ స్వామిపై విజృంభించి, 'ఓయీ! ఇప్పుడు నా చేతిలో మరణము తప్పదు' అని పలుకుచు తన గదతో శ్రీహరిని కొట్టెను (8). సాధుస్వభావముగల విదురా! యజ్ఞవరాహమూర్తియైన ఆ శ్రీహరి తన యెడ వైరభావముతోనున్న హిరణ్యాక్షుడు చూచుచుండగనే వాయువేగముతో వచ్చుచున్న అతని గదను తన యెడమ పాదముతో బంతిలాగా అవలీలగా తన్నెను. పిమ్మట ఆ స్వామి – 'ఓరీ ! నీవు నన్ను జయింపదలచినచో, ఆయుధమును చేబూని, ఎదుర్కొనుము' అని పలికెను. అంతట ఆ దైత్యుడు తన గదను ఆ ప్రభువుపై విసరి, భీకరముగా గర్జింపసాగెను (9–10). అప్పుడు భగవంతుడు తనవైపు దూసికొనివచ్చుచున్న ఆ గదను చూచి, ఏ మాత్రము చలింపక, గరుత్మంతుడు ఆడు పామువలె దానిని అవలీలగా పట్టుకొనెను (11). తన శౌర్యము పూర్తిగా విఫలమగుటవలన ఆ మహాదైత్యుని గర్వము అణగిపోయెను. అతని ముఖము వెలవెలబోయెను. అప్పుడు శ్రీహరి ఆ దైత్యునకు గదను తిరిగి యిచ్చినను, అతడు దానిని తీసికొనుటకు ఇష్టపడలేదు (12). మూర్ఖుడు బ్రహ్మవేత్తయైన విప్రోత్తమునిపై నిష్ఫలమారణమంత్రములను ప్రయోగించినట్లు, ఆ హిరణ్యాక్షుడు ఆ యజ్ఞపురుషునిపై ఒక త్రిశూలమును ప్రయోగించెను. అది ఎదుటివానిని మ్రింగుటకై నాల్కలు సాచియున్న అగ్నిప్రభలతో విరాజిల్లుచుండెను (13). దైత్యప్రముఖుడైన హిరణ్యాక్షునిచే బలముకొద్ది ప్రయోగింపబడిన ఆ త్రిశూలముయొక్క కాంతులు ఆకాశమున మిఱుమిట్లు గొల్పసాగెను. దానిని శ్రీహరి పదునైన అంచులుగల చక్రముతో ఛేదించెను. అది పూర్వము గరుత్మంతునిచే విడువబడిన ఈకను ఇంద్రుడు తన వజ్రాయుధముతో ఖండించినట్లుగా ఉండెను (14). తన త్రిశూలము శ్రీమహావిష్ణువు యొక్క చక్రధాటికి ముక్కలైపోవుటనుచూచి, హిరణ్యాక్షుడు మిగుల క్రుద్ధుడాయెను. పిమ్మట, అతడు శ్రీహరిని సమీపించి శ్రీవత్సచిహ్నముచే శోభిల్లుచున్న ఆయన విశాల వక్షస్థలముపై బలమైన పిడికిలితో కొట్టెను. పిదప, బిగ్గరగా గర్జించుచు అతడు అంతర్ధానమాయెను (15). విదురా! అప్పుడు యజ్ఞవరాహమూర్తి ఆ దైత్యుని పిడికిలిపోటునకు, పూలమాల దెబ్బకు మదపుటేనుగువలె ఏమాత్రమూ చలింపలేదు (16). మహామాయావియైన ఆ దైత్యుడు యోగమాయాపతియైన శ్రీహరిపై పెక్కు మాయలను ప్రయోగింపసాగెను. వాటిని జూచిన ప్రజలు 'మహాప్రళయము రాబోవుచున్నది. అని తలంచి మిగుల భీతిల్లిరి (17). అప్పుడు ప్రచండవాయువులు వీచెను. ఆ సుడిగాలుల ప్రభావమున పైకెగసిన దుమ్ముచే అన్ని దిక్కులయందును అంధకారము వ్యాపించెను. క్షిపణులచే ప్రయోగింపబడినట్లు వడగండ్లవర్షము కురిసెను (18). సుదర్శన చక్రంతో వాడి రాక్షస మాయా యుద్ధాన్ని అరికట్టాడు (*ప్రాదుష్కృతానాం మాయానామ్ ఆసురీణాం వినాశయత్। సుదర్శన అస్త్రం భగవాన్ ప్రాయుఙ్క్త దయితమ్ త్రిపాత్ ॥* 3-19-22). వాణ్ణి చెంప దెబ్బకొట్టడంతో గిరగిరా తిరుగుచూ నేలపై పడి, కనుగుడ్లు తేలవేసాడు. మహావాయువుల తాకిడికి పెద్దవృక్షము నేలపై పడినట్లాయెను. చచ్చి ఊరుకున్నాడు

(*తమ్ ముష్టిభిః వినిఘ్నన్తం వజ్రసారైః అధోక్షజః । కరేణ కర్ణమూలే అహన్ యథా త్వాష్ట్రం మరుత్పతిః ॥* 3-19-25). స్వామి చేతిలో చావడం వాడి అదృష్టమని దేవతలు స్వామిని స్తోత్రం చేసారు ఇలా-

యజ్ఞములను విస్తరింపజేసే స్వామీ, జగత్తును కాపాడుటకు హిరణ్యాక్షవధ చేయటం వల్ల మీ మీద మాకు నమ్మకం పెరిగింది. ఇపుడు మేము సుఖశాంతులు పొందగలిగాము (*దేవాః ఊచుః - నమః నమః తే అఖిల యజ్ఞతన్తవే స్థితౌ గృహీత అమల సత్త్వ మూర్తయే । దిష్ట్యా హతః అయం జగతాం అరున్తుదః త్వత్పాద భక్త్యా వయం ఈశ నిర్వృతాః ॥* 3-19-30). ఆ తర్వాత హిరణ్యాక్షుని సంహరించిన ఆదిసూకరుడు నిత్యలీలలు జరిగే తనలోకం వెళ్ళాడు. (*మైత్రేయః ఉవాచ - ఏవం హిరణ్యాక్షం అసహ్యవిక్రమమ్ సః సాదయిత్వా హరిః ఆదిసూకరః । జగామ లోకం స్వం అఖండిత ఉత్సవమ్ సమీడితః పుష్కరవిష్టః ఆదిభిః ॥* 3-19-31). సహృదయ మిత్రమా! విదురా! మహాపరాక్రమశాలియైన శ్రీహరి పెక్కు అవతారములను దాల్చి అనేక లీలలను ఇలా చేసాడు. భీషణసంగ్రామమున ఆ శ్రీహరి హిరణ్యాక్షుని విలాసముగా హతమార్చెను. నేను ఈ వృత్తాంతములను అన్నింటిని గురుముఖతః వినియుంటిని. వాటిని అదే క్రమములో నీకు వివరించితిని (*మయా యథానూక్తమ్ అవాది తే హరేః కృత అవతారస్య సుమిత్ర చేష్టితమ్ । యథా హిరణ్యాక్షః ఉదార విక్రమః మహామృధే క్రీడనవత్ నిరాకృతః ॥* 3-19-32), అని మైత్రేయుడు విదురునకు తెలియజేసాడు, అని సూతుడు శౌనకాదులకు తెలియజేశాడు. శౌనకా! శ్రీనివాసుడు ఎంత కరుణామయుడో తెల్పుటకు ఒక చిన్న విషయము తెలుపుతాను. ఒకసారి ఒక సరస్సునందు మొసలి ఒక మదపుటేనుగు పాదమును నోటితో గట్టిగా పట్టుకొనెను. అప్పుడు గజరాజు ఆ మొసలి పట్టునుండి విడిపించుకొనలేక బాధనుండి బయటపడుటకొరకై శరణాగతరక్షకుడైన శ్రీహరిని ధ్యానింపసాగెను. ఆ గజేంద్రుని భార్యలైన ఆడు ఏనుగులు తమ పతియొక్క దుస్థితినిజూచి విలవిలలాడుచు గగ్గోలు పెట్టసాగిరి. అంతట శ్రీహరి వారి మొరను ఆలకించి, వెంటనే మొసలి పట్టునుండి గజేంద్రుని రక్షించెను. దిక్కులేని దీనుల మొరలను ఆలకించి వారి ఆర్తులను రూపుమాపుటలో శ్రీహరి పరమదయాళువు (3-19-35). ఆ కరుణామయుని ఎవరు సేవింపకుందురు?

స్వామికథలను విన్న మంచివారు స్వామికి ఆకర్షితులవుతారు శరణాగతి పొందుతారు. దుర్మార్గులకు ఇది దుర్లభం. వారికి స్వామి అన్నా స్వామి కథలన్నా ఒక తలనొప్పి, పోపో అంటారు (Krishna consciousness is simple for a simple person and complicated for a crook - *తం సుఖ ఆరాధ్యమ్ ఋజుభిః అనన్య శరణైః నృభిః । కృతజ్ఞః కః న సేవేత దురారాధ్యమ్ అసాధుభిః ॥* 3-19-36), అని సూతుడు శౌనకాదులకు తెలియజేసాడు. మానవులకు భూమి దొరికింది, రాక్షస బాధ పోయింది - ఇది వరాహస్వామి వారి కృప. శౌనకాదిమునులారా! పృథ్విని ఉద్ధరించుటకై శ్రీమహావిష్ణువు యజ్ఞవరాహ-రూపమును దాల్చి లోకకంటకుడైన హిరణ్యాక్షుని వధించి, లోకములను కాపాడెను. ఆ పురుషోత్తముని అద్భుతలీలలను వర్ణించినట్టి ఈ దివ్యగాథను వినువారు, కీర్తించువారు, ఆనందించువారు బ్రహ్మహత్యవంటి

ఘోరపాపములనుండి సులభముగా విముక్తులవుదురు (*యః వై హిరణ్యాక్షవధం మహాద్భుతమ్ విక్రీడితమ్ కారణ సూకర ఆత్మనః । శృణోతి గాయతి అనుమోదతే అంజసా విముచ్యతే బ్రహ్మవధాత్ అపి ద్విజాః ॥* 3-19-37). ఇది విన్నవారికి ఆయుష్షువృద్ధి, శాంతి, ధనం, కీర్తి పొందుతారు. వీరు పరలోకములో ముక్తికి అర్హులు (*ఏతత్ మహాపుణ్యమ్ అలం పవిత్రమ్ ధన్యమ్ యశస్యామ్ పదమ్ ఆయుః ఆశిషామ్ । ప్రాణ ఇంద్రియాణామ్ యుధి శౌర్య వర్ధనమ్ నారాయణః అన్తే గతిః అంగ శృణ్వతామ్॥* 3-19-38), అని శౌనకాదులకు శ్రీ సూత మహర్షి తెల్పాడు.

పాతాళమునుండి భూమిని ఉద్ధరించిన తర్వాత బ్రహ్మదేవుడు, స్వాయంభువ మనువు అందు ఏల సృష్టికార్యము నిర్వహించిరని, ఆ విధానమును తెల్పమని మైత్రేయుని విదురుడు అడుగగా, మైత్రేయఋషి విదురునకు ఆ జ్ఞానమును అందించాడు. ఆ విషయములను మాకు తెల్పమని శౌనకాదులు సూతుని ప్రార్థించడంవల్ల, సూతుడు వారికి వివరించసాగాడు.

మహాత్మా! మైత్రేయా! నీవు మనస్సుకు అందని విషయములను గూడ తెల్పగల సామర్థ్యం గలవాడవు. పరోక్షవిషయములను గూడ బాగుగా తెలిసినవాడవు. బ్రహ్మదేవుడు మొదట మరీచి మొదలగు ప్రజాపతులను సృష్టించెను. పిమ్మట ఆ విరించి సృష్టి విస్తారమునకై ఏమి చేసెను? (*విదురః ఉవాచ - ప్రజాపతిపతిః సృష్ట్వా ప్రజాసర్గే ప్రజాపతీన్ । కిం ఆరభత మే బ్రహ్మన్ ప్రబ్రూహి అవ్యక్తమార్గవిత్॥* 3-20-9). మరీచి మొదలగు బ్రాహ్మణోత్తములు, స్వాయంభువమనువు మరియు బ్రహ్మదేవుని ఆదేశమును అనుసరించి, ఈ విశ్వమున ప్రజలను ఏ విధముగా సృష్టించిరి? (*యే మరీచి ఆదయః విప్రాః యః తు స్వాయంభువః మనుః । తే వై బ్రహ్మణః ఆదేశాత్ కథం ఏతత్ అభావయన్ ॥* 3-20-10). మైత్రేయా! వారు ఈ ప్రజలను, జగత్తును తమ పత్నుల సహకారముతో ఉత్పన్నము చేసిరా? లేక తమ తమ కార్యములయందు స్వతంత్రులై వ్యవహరించుచు, సృష్టికార్యమును నెరపిరా? లేదా, అందరును గూడి ఈ సృష్టి గావించిరా? అదేదో తెలుపవలసినది అని విదురుడు ప్రార్థించెను (*స ద్వితీయాః కిం అసృజన్ స్వతంత్రాః ఉత కర్మసు । అహో స్విత్ సంహతాః సర్వే ఇదం స్మ సమకల్పయన్ ॥* 3-20-11). మైత్రేయుడు తెల్పసాగాడు-

మైత్రేయుడు విదురునకు సృష్టిక్రమము బోధించుట-II:

తర్కమునకు అందని విధంగా (*దుర్వితర్క్యేణ* 3-20-12) మూల ప్రకృతి నుండి మహత్తత్త్వము (బుద్ధితత్త్వము) (రజోగుణప్రధానమైనది) దాని నుండి గుణతత్త్వము వ్యక్తమయినాయి. ఇవి స్వామి సంకల్పముతో కాలానుగుణంగా క్షోభ చెందడంవల్ల ఏర్పడ్డాయి (*మైత్రేయః ఉవాచ - దైవేన దుర్వితర్క్యేణ పరేణ అనిమిషేణ చ । జాతక్షోభాత్ భగవతః మహాన్ ఆసీత్ గుణత్రయాత్ ॥* 3-20-12). దాని నుండి అహంకారతత్త్వము దాని నుండి సాత్త్విక అహంకారము (మనస్సు, ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు – ఐదుగురు), రాజసిక అహంకారము (ఇంద్రియములు – 5 జ్ఞానేంద్రియములు, 5 కర్మేంద్రియములు), తామసిక అహంకారము (5 భూతతన్మాత్రలు వాటి నుండి 5 భూతములు) ఏర్పడ్డాయి. దీనిని పంచీకరణము –

పంచ సమూహములు అంటారు (*రజః ప్రధానాత్ మహతః త్రిలింగః దైవచోదితాత్। జాతః ససర్జ భూతాదిః వియత్ ఆదీని పంచశః ॥* 3-20-13). వీటితో గల బంగారు అండకోశము జలములో ఏర్పడింది. వీటి మధ్య సఖ్యతలేకపోవడంవల్ల అవి అలాగే ఉండిపోయాయి (*తాని చ ఏక ఏకశః స్రష్టుమ్ అసమర్థాని భౌతికమ్। సంహత్య దైవయోగేన హైమం అండమ్ అవాసృజన్ ॥* 3-20-14). గర్భోధక విష్ణుస్వామి హిరణ్యగర్భుడై ఈ అండకోశమున ప్రవేశించాడు (*సః అశయిష్ట అబ్ధిసలిలే అండకోశః నిరాత్మకః । స అగ్రమ్ వై వర్షసాహస్రం అన్వవాత్సీత్ తమ్ ఈశ్వరః ॥* 3-20-15). అందు 1000 సంవత్సరములు యోగనిద్ర చేయడం వల్ల స్వామి నాభి నుండి సకల లోకాలు కల పద్మకోశము ఏర్పడింది. అది వేయి సూర్యులు కాంతితో ప్రకాశించుచుండెను. దానినుండి లోకములు, బ్రహ్మదేవుడు వెలసిల్లారు (*తస్య నాభేః అభూత్ పద్మం సహస్ర అర్క ఉరు దీధితి । సర్వ జీవనికాయ ఓకః యత్ర స్వయం అభూత్ స్వరాట్ ॥* 3-20-16). దీంట్లో ఒక్కొక్క పద్మమురేకు ఒక్కో లోకము. గర్భోధక సముద్రమున సృష్టికార్యమునకై యోగనిద్రలో శయనించి ఉన్న స్వామి వల్ల బ్రహ్మదేవుడికి సృష్టికార్యమునకు అవసరమగు జ్ఞానోదయము కలిగినది. పద్మములో బ్రహ్మ వెలసిల్లాడు. సకల జీవరాశులతో బ్రహ్మ తన తెలివితో స్వామి పర్యవేక్షణలో ఇదివరకటి లాగానే జీవులకు శరీరాలను ఇచ్చాడు (*సః అనువిష్టః భగవతాయః శేతే సలిలాశయే । లోకసంస్థామ్ యథాపూర్వం నిర్మమే సంస్థయా స్వయా ॥* 3-20-17). (వివరాలకు 3వ స్కంధము 5వ అధ్యాయము చూడవచ్చును).

బ్రహ్మ చేసిన సృష్టి - విసర్గ - వైకృతసృష్టి:

1. అజ్ఞాన - అవిద్యాసృష్టి :

బ్రహ్మ యొక్క ఛాయా శరీరము నుండి అవిద్యాసృష్టి జరిగింది (తామస సృష్టి). అది తామిస్రం, అంధతామిస్రం, తమస్సు, మోహం, మహామోహం గల జీవులు వచ్చారు. వీరు బాగా ఆకలి దప్పులు కలవారై తినడానికి ఏమిలేక బ్రహ్మనే తినే ప్రయత్నం చేసారు. బ్రహ్మ భయంతో నన్ను రక్షించండి (మామ్ రక్షత) అనగా రాక్షసులు, నన్ను తినకండి అనగా (మా జక్షత) యక్షులు ఏర్పడ్డారు. కావున ఈ జీవులు (రాక్షసులు, యక్షులు) ఏర్పడ్డారు. బ్రహ్మ తన ఇట్టి దేహాన్ని వదలగా అది రాత్రిగా మారింది. రాత్రిని ఆశ్రయించినారు రాక్షసులు, యక్షులు (3-20-18 to 21). యక్షరాక్షసులు తామసులు. వీరికి ఆకలి దప్పికలు ఎక్కువ. బ్రహ్మ తన ఛాయ శరీరము నుండి (4-8-2 to 5) దుష్ట ఆలోచనలు, దుష్ట ప్రవృత్తులను సృష్టి చేసాడు. ఇవి వారి వారి కర్మననుసరించి పాపపు జీవులను ఆవహిస్తాయి. వివరాలలోకి వెళదాము- చీకటి అని కూడా తెలియని అజ్ఞానము - అంధతామిస్రము (ద్వేషపూరిత హత్యకు కారకము), తామిస్రము (ద్వేషమునకు కారకము, భంగపాటు పిమ్మట కోపమునకు కారకము), మహామోహము (రాగము-భోగ్య విషయములపై యజమానిత్వము), మోహము (భ్రాంతిమయ భావన), తమస్సు (చీకటి అని కూడా తెలియని అజ్ఞానము) అనే అజ్ఞానము

యొక్క 5 వృత్తులుగల యక్ష, రాక్షసుల సృష్టి తన శరీరము నుండి చేశాడు (*ససర్జ ఛాయయా అవిద్యాం పంచపర్వాణమ్ అగ్రతః తామిస్రమ్ అంధతామిస్రమ్ తమః మోహాః మహాతమః ॥* 3-20-18). బ్రహ్మ అలాంటి ఛాయా దేహాన్ని వదలిపెట్టాడు. ఆ వదలిన దేహము నుండి, తమస్సు నుండి రాత్రి ఏర్పడింది. వారు రాత్రిని ఆశ్రయించి నిశాచరులు అయినారు (*విససర్జ ఆత్మనః కాయం న అభినందన్ తమః మయమ్ జగృహుః యక్షరక్షాంసి రాత్రిమ్ క్షుత్ తృట్ సముద్భవామ్ ॥* 3-20-19). యక్షరాక్షసులకు ఆకలిదప్పులు ఎక్కువ. వారి బ్రహ్మదేవునే భుజించ ప్రయత్నం చేశారు. బ్రహ్మదేవుని రక్షించకండి (*మా రక్షత*) అన్నవారు రాక్షసులు. బ్రహ్మదేవుని భుజించండి (*ఏనం జక్షధ్వమ్*) అన్నవారు యక్షులు. వాళ్ళు నకనకలాడుచు బ్రహ్మదేవుని తినడానికి వెంటబడ్డారు. వారిని చూసి బ్రహ్మదేవుడు భయపడ్డాడు (*క్షుత్తృడ్భ్యాం ఉపసృష్టాః తే తమ్ జగ్ధుమ్ అభిదుద్రువుః మా రక్షత ఏనం జక్షధ్వమ్ ఇతి ఊచుః క్షుత్తృట్ అర్దితాః ॥* 3-20-20). భీతిల్లిన బ్రహ్మదేవుడు వారితో ఇలా అన్నాడు- మీరు నా సంతానము. కావున నన్ను రక్షించండి అని అన్నాడు (*మామ్ రక్షత*). అందుకని వారిని రాక్షసులు అన్నారు. నన్ను తినకండి అన్నాడు (*మా జక్షత*), అనగా వారిని యక్షులు అన్నారు. ఇలా యక్షరాక్షసులు సంతానమైరి (*దేవస్తానాహ సంవిగ్నో మా మాం జక్షత రక్షత । అహో మే యక్షరక్షాంసి ప్రజాః యూయం బభూవిథ ॥* 3-20-21).

2. జ్ఞానసృష్టి - దేవతలు:

జరిగిన సృష్టి బాగాలేదని, బ్రహ్మ చీకటిని వదలి, వెలుగులో దేవతాసృష్టి చేసాడు. దేవతలు పగలు/ వెలుగును ఆశ్రయించారు (*దేవతాః ప్రభయా యాః యాః దీవ్యన్ ప్రముఖతః అసృజత్ । తే అహార్షుః దేవయన్తః విసృష్టాం తామ్ ప్రభాం అహః ॥* 3-20-22).

3. **ఇతర సృష్టి - అసురులు (స్త్రీ-లంపటులు), గంధర్వులు, అప్సరసలు, భూత ప్రేత పిశాచములు, సాధ్యులు, పితృగణములు, విద్యాధరులు, సిద్ధులు, కిన్నెరలు, కింపురుషులు, సర్పములు, నాగములు, మనువులు, ఋషులు మొదలగువారు:**

i. తర్వాత బ్రహ్మ తన పిక్కలు (buttocks) నుండి "అదేవతలను" (అసురులు) సృష్టి చేసాడు. వీరు స్త్రీ లంపటులు (*దేవః అదేవాన్ జఘనతః సృజతి స్మ అతిలోలుపాన్ । తే ఏనం లోలుపతయా మైథునాయా అభిపేదిరే ॥* 3-20-23). పిరుదుల నుండి రావడం వల్ల వీరు మదపిచ్చి, సంభోగప్రియులై ఎవ్వరూ లేక బ్రహ్మతోనే సంభోగానికి సిద్ధపడ్డారు. బ్రహ్మ నవ్వుకొని పారిపోయాడు, కాపాడమని స్వామిని ప్రార్థించాడు. పిదప, ఆ విరించి శరణుజొచ్చినవారి దుఃఖములను రూపుమాపునట్టి శ్రీహరిని ఆశ్రయించెను. వరప్రదుడైన ఆ జగన్నాథుడు భక్తులను అనుగ్రహించుటకొఱకై వారి భావములకు అనుగుణమైన రూపములో దర్శనమిచ్చు కరుణాళువు (*సః ఉపవ్రజ్య వరదమ్ ప్రపన్న ఆర్తి హరమ్ హరిమ్ । అనుగ్రహాయ భక్తానాం అనురూప ఆత్మదర్శనమ్ ॥* 3-20-25). అంతట బ్రహ్మదేవుడు ఆ స్వామితో ఇట్లు మొరపెట్టుకొనెను -

"ప్రభూ! రక్షింపుము, రక్షింపుము. నీ ఆదేశమును శిరసావహించి నేను ఈ ప్రజలను సృజించితిని. ఇప్పుడు ఈ పాపాత్ములు నాపై మైథునము ద్వారా అత్యాచారమొనర్చుటకై నన్ను వెంటాడుచున్నారు (*పాహి మాం పరమాత్మన్ తే ప్రేషణన అసృజమ్ ప్రజాః । తాః ఇమాః యభితుమ్ పాపాః ఉపాక్రామన్తి మామ్ ప్రభో ॥* 26). జగద్రక్షకా! సకల లోకములలో నివసించెడి వారి యొక్క బాధలను తొలగించు-వాడవు నీవు ఒక్కడవే. అట్లుగాక, అజ్ఞానమువలన నాస్తికులై నిన్ను ఆశ్రయింపనివారు కష్టముల పాలగుదురు" (*త్వం ఏకః కిల లోకానాం క్లిష్టానాం క్లేశ నాశనః । త్వం ఏకః క్లేశదః తేషాం అనాసన్న పదాం తవ ॥* 3-20-27). ఆ కామోద్రేక భావం గల శరీరం వదలిపెట్టమని స్వామి చెప్పగా దాని నుండి సంధ్యాకాలమనే అందమైన స్త్రీ ఏర్పడింది (*సః అవధార్య అస్య కార్పణ్యం వివిక్త అధ్యాత్మ దర్శనః । విముంచ ఆత్మతనుం ఘోరాం ఇతి ఉక్తః విముమోచ హ ॥* 3-20-28). బ్రహ్మ త్యజించిన దేహము రజోగుణమును కలిగించునట్టి సంధ్యారూపమును దాల్చెను. స్వభావరీత్యా కాముకులైన అసురులు రజోగుణభరితులై అద్దానిని ఘల్లుఘల్లుమని మ్రోగు నూపురములు కలిగిన పాదపద్మములు కలదియు, మదవిహ్వలమగు కన్నులు కలదియు, చక్కని వస్త్రముచే ఆచ్ఛాదితమై ఉపరిభాగమున మెరయు మేఖలము కలిగిన పిరుదులు కలదియునగు దేవతాంగనయని తలచిరి (*తామ్ క్వణత్ చరణాంభోజామ్ మద విహ్వల లోచనామ్। కాంచీకలాప విలసత్ దుకూల ఛన్న రోధసమ్ ॥* 29). ఒకదానితో మరియొకటి తాకి ఎత్తైన, అంతరములేని స్తనములు వైభవములు గలిగినవి. ఆమె నాసికను, సుందరమగు దంతవరుసను, పెదవులపై సుందర దరహాసమును కలిగి ఆమె అసురులను లీలగా గాంచెను (*అన్యోన్య శ్లేషయా ఉత్తుంగ నిరంతర పయోధరామ్ । సునాసామ్ సుద్విజామ్ స్నిగ్ధ హాస లీలావలోకనామ్ ॥* 30). నల్లని కురులచే శోభిల్లుచు ఆమె సిగ్గు చెందినట్లుగా దాగుకొనెను. ఆ కన్యను గాంచి దానవులందరును కామవాంఛతో మోహపరవశులైరి (*గూహన్తీం వ్రీడయా ఆత్మానం నీల అలక వరూథినీమ్ । ఉపలభ్య అసురాః ధర్మ సర్వే సమ్ముముహుః స్త్రియమ్ ॥* 31). అంతట వారు ఇట్లనుకొనిరి – అహో ఎంతటి సౌందర్యము, ఈమె అతిలోక సౌందర్యవతి. ఎంతటి అపూర్వమగు ధైర్యము, నిగనిగల తారుణ్యము అత్యద్భుతములు. కామాతురులమైన మనమధ్య ఈమె నిర్భయముగా సంచరించుచున్నది. ఏమాశ్చర్యము! అని ఆ అసురులు అందరును మోహపరవశులైరి (*అహో రూపమ్ అహో ధైర్యం అహో అస్యాః నవమ్ వయః । మధ్యే కామయమానానామ్ అకామా ఇవ విసర్పతి ॥* 32). తెలివిమాలిన ఆ దైత్యులు సంధ్యాదేవి విషయమున ఇట్లు పలు విధములుగా తమలోతాము తర్కించుకొనిరి. పిమ్మట వారు ఆమెను సమీపించి, సాదరముగా ప్రణయభావముతో ప్రశ్నించిరి.

అబ్బ! ఏమి సౌందర్యము అని పాపులు ఆమెను ఆశ్రయించారు. సంధ్యాకాలమును పాపులు ఆశ్రయిస్తారు. సంధ్యను వారికి ఇచ్చి బ్రహ్మ తప్పించుకున్నాడు. ఆమె వెంట అసురులు పడ్డారు. ఆమెపై కవిత్వాలు రాశారు (*వితర్కయన్తః బహుధా తామ్ సన్ధ్యాం ప్రమదా ఆకృతిమ్ । అభిసంభావ్య విశ్రంభాత్ పర్యపృచ్ఛన్ కుమేధసః ॥* 3-20-33). ఆమెను శరణుజొచ్చి జీవించసాగారు. ఆ

సంధ్యా అవతారములే కామిని స్త్రీలు (ఈ సమయంలో పూజ తప్ప – నిద్ర, భోజనం మొదలగునవి చేయకూడదు). సుందరీ! నీవు ఎవరు? ఎవ్వరిదానవు? ఇచట సంచరించుటకు గల కారణమేమి? అపూర్వమైన నీ రూపసంపదతో మమ్ములను కొనివేసి, మిక్కిలి బాధించుచున్నావు. నిన్ను పొందనినాడు మేము నిజముగా దురదృష్టవంతులము (34). అబలా! నీవు ఎవరైననేమి? నీవంటి అపురూప సుందరిని దర్శింపగల్గుట మా భాగ్యఫలము. నీవు మా మనస్సులను బంతులనుగాజేసి ఆడుకొనుచున్నావు. నిన్ను చూచుచున్న కొలదియు మాకు మతిపోవుచున్నది (35). సుందరీ! నీ ఒయ్యారపు నడకల వలన సుకుమారములైన నీ పాదములు ఒకచోట నిలుచుటలేదు. నీ అఱచేతితో బంతిని కొట్టుటవలన అది మాటిమాటికిని నేలకు కొట్టుకొనుచు పైకి ఎగురుచున్నది. విశాలమైన నీ వక్షస్థలభార ప్రభావమున నీ సన్నని నడుము భీతితో వణకుచు వంగిపోవుచున్నది. అలసటవలన నీ చూపులు శాంతములగుచున్నవి. నీ కేశపాశము అందములను చిందుచున్నది (36). ఈ విధముగా స్త్రీరూపమున వ్యక్తమైన సాయంకాలీన సంధ్యారూపిణి ఆ అసురులను మిగుల కామాసక్తులను గావించెను. ఆ మూఢులు ఆమెను అనుభవించాలని భావించి, ఆమె దరిజేరిరి. ఆమెను చేజిక్కించుకొనిరి (37).

ii. ఆ తర్వాత బ్రహ్మ తన చంద్రకాంతిమయ (వెన్నెల) ప్రేమ నుండి (గంధర్వులు, అప్సరసలను) సృష్టి చేసాడు. వీరు వెన్నెలను ఆశ్రయించారు (3-20-38 to 39). అప్పుడు బ్రహ్మ ఆ కాంతిమయ-శరీరమును వదిలాడు. దానిని వారు స్వీకరించిరి. గంధర్వులలో ముఖ్యులు – విశ్వావసు, ఆహా – హూహూ మొదలగువారు ముదముతో దానిని స్వీకరించిరి.

iii. బ్రహ్మ తన సోమరితనంతో (ఆత్మ – తంద్రినా) వెంట్రుకలు విరబోసుకొని నగ్నంగా ఉన్న భూత పిశాచములను సృష్టి చేసి, వీరిని చూసి కళ్ళు మూసుకున్నాడు (*సృష్ట్వా భూత పిశాచాన్ చ భగవాన్ ఆత్మ తన్ద్రిణా । దిక్వాససః ముక్త కేశాన్ వీక్ష్య చ అమీలయత్ దృశౌ ॥* 3-20-40) (ఇవి సోమరితనం కలవి కావున వాటి స్థలాలలోకి మనం పోతేనే అవి మనల్ని పట్టుకుంటాయి). ఇదేమి సృష్టి అని బ్రహ్మ ఆ ఆవులింతగల తన దేహాన్ని వదలి పెడితే అది "నిద్ర" – కునుకు నిద్ర, చొల్లుగా అయినది. దీనిని వీరు ఆశ్రయించారు (3-20-41).

iv. బ్రహ్మ తేజోమయశరీరము తీసుకొని తన తేజస్సుతో, అదృశ్యరూపముతో, శక్తితో సాధ్యులు, పితృగణములను ఆవిర్భావపరచాడు. వీరు తెలివిగలవారు. వీరికి పితృతర్పణాలు ఇస్తారు. తెలివిగల-వారు శ్రాద్ధాదుల ద్వారా పితృదేవతలకు పిండప్రదానములను (కవ్యములను), సాధ్యులకు హవ్యములను అర్పించెదరు (*తే ఆత్మసర్గమ్ తమ్ కాయం పితరః ప్రతిపేదిరే । సాధ్యేభ్యః పితృభ్యః చ కవయః యత్ వితన్వతే ॥* 3-20-43).

v. బ్రహ్మ తన అంతర్ధాన (తిరోధానేన) శక్తితో విద్యాధరులు, సిద్ధులను ఏర్పరచినాడు. వీరికి అంతర్ధానశక్తి ఉంటుంది (*సిద్ధాన్ విద్యాధరాన్ చ ఏవ తిరోధానేన సః అసృజత్ । తేభ్యః అదదాత్ తమ్ ఆత్మానం అన్తర్ధాన ఆఖ్యమ్ అద్భుతమ్ ॥* 3-20-44).

vi. బ్రహ్మ తన ప్రతిబింబమునుండి కిన్నెరులు, కింపురుషుల సృష్టి చేసాడు. ఉదయకాలంలో వీరు భార్యలతో కలసి (అప్సరసలు) బ్రహ్మగానం చేస్తారు. అలాగే నాట్యము కూడా చేస్తారు (3-20-45,46).

vii. సృష్టి సరిగ్గా జరగడంలేదని ఒళ్ళు విరిచి చింతాక్రాంతుడై పడుకొని – ఆ తర్వాత క్రోధంతో ఒళ్ళు విదల్చగా రోమాలు రాలి వాటి నుండి సర్పములు (జారుతు స్పర్శతో పోయేవి) నాగముల (ఆగకుండా వెళ్ళేవి బహుతలలు కలవి) సృష్టి జరిగింది. అట్టి ఆ శరీరాన్ని వదలిపెట్టాడు (3-20-48).

viii. అంతా సృష్టి అయిపోయింది అనుకున్నాడు మనస్సులో, అప్పుడు బ్రహ్మ మనస్సు నుండి మనువులు పుట్టారు (*సః ఆత్మానమ్ మన్యమానః కృతకృత్యమ్ ఇవ ఆత్మభూః । తదా మనూన్ ససర్జ అన్తే మనసా లోక భావనాన్ ॥* 3-20-49). వీరికి తన పురుష ఆకారము ఇచ్చాడు. ఈ మనువులను చూసి దేవతలు, గంధర్వులు సంతసించారు. ఇది నీ సుకృతం అని బ్రహ్మను పొగిడారు. ఎందుకంటే వీరు యజ్ఞయాగాదులలో దేవతలకు అన్నం ఇస్తారు. వీరు లోకసంక్షేమకార్యములను నిర్వహిస్తారు (*అహో ఏతత్ జగత్స్రష్టః సుకృతం బత తే కృతమ్ । ప్రతిష్ఠితాః క్రియా యస్మిన్ సాకమ్ అన్నం అదామ హే ॥* 3-20-51). క్రతువులు గుర్తుకు రాగానే బ్రహ్మ సమాధిలోకి వెళ్ళి ఋషులను సృష్టి చేశాడు. వీరికి తన కొన్ని కళలు ఇచ్చాడు. అవి తపస్సు, యోగవిద్య, వైరాగ్యం, సమాధి మొదలగునవి (*తపసా విద్యయా యుక్తః యోగేన సు సమాధినా । ఋషీన్ ఋషిః హృషీకేశః ససర్జ అభిమతాః ప్రజాః ॥* 3-20-52, *తేభ్యః ఏకైకశః స్వస్య దేహస్య అంశమ్ అదాత్ అజః । యత్ తత్ సమాధి యోగ బుద్ధి తపః విద్యా విరక్తి మత్ ॥* 3-20-53).

ix. బ్రహ్మ మైథున సృష్టికై తన శరీరమును రెండుగా విభజించి స్త్రీ పురుషులుగా మారాడు. స్వాయంభువమనువు, ఆయన భార్య శతరూపల ద్వారా మైథున సృష్టి ఆరంభమైంది (*స్వాయంభువస్య చ మనోర్ వంశః పరమ సమ్మతః । యత్ర మైథునేన ఏధిరే ప్రజాః ॥* 3-21-1). స్వాయంభువ మనువు యొక్క ఇద్దరు పుత్రులు – ప్రియవ్రతుడు, ఉత్తానపాదుడు – వీరు సప్త ద్వీపాలను (భూమండలమును) ధర్మాన్ని అనుసరించి పరిపాలించారు (3-21-2). స్వాయంభువ మనువుకు ముగ్గురు కూతుళ్లు – ఆకూతి, దేవహూతి, ప్రసూతి, (దేవహూతి కర్దమ ప్రజాపతి భార్య అయ్యెను. రుచి ప్రజాపతి ఆకూతిని, దక్షప్రజాపతి ప్రసూతిని వివాహమాడెను).

కర్దమ ప్రజాపతి తన తండ్రిగారైన బ్రహ్మ ఆదేశానుసారము సత్ సంతానము పొందుటకై 10,000 సంవత్సరముల తపస్సు సరస్వతీ నదీతీరాన చేశాడు (3-21-6, 3-12-27). (For attaining perfection Kardama took 10,000 years, similarly Valmiki muni took 60,000 years. Therefore, yoga practice can be successfully performed by persons having 1,00,000 years of duration of life in earlier yugas. That is real perfection of yoga. It is not recommended for this kali age. We do not know how people can be captivated by the bogus yoga system of present preachers who state that simply by meditating 1-2 hrs daily one can attain perfection of

becoming one with God. This kali age is the age of bluffing and quarrel. Actually there is no possibility of attaining yoga perfection by such paltry proposals. Therefore, the vedic literature clearly stresses by three times that in this age of kali. - There is no other alternative, no other alternative, no other alternative than harer nama; chanting, singing and dancing with the holy names of Lord Sri Hari–*హరేర్నామ హరేర్నామ హరేర్నామైవ కేవలమ్ – కలౌ నాస్త్యేవ నాస్త్యేవ నాస్త్యేవ గతిరన్యథా*). కర్దముడు సమాధియోగమున కూడా శ్రీహరినే తలచాడు (*తతః సమాధియుక్తేన క్రియా కర్దమః । సంప్రపేదే హరిమ్ భక్త్యా ప్రపన్న వరదాశుషమ్ ॥* 3-21-7). శబ్దగోచరుడైన స్వామి, వేదప్రతిపాదితమైన దివ్యమంగళస్వరూపముతో ప్రత్యక్షమయ్యాడు – ఆ శ్రీహరి ఎలా ఉన్నాడంటే – కర్దమునకు

ప్రత్యక్షమైన శ్రీహరి యొక్క శుద్ధసత్త్వమయరూపము సూర్యతేజస్సుతో వెలుగొందుచుండెను. స్వామికంఠమున తెల్లని పద్మముల, కలువల మాలలు తేజరిల్లుచుండెను. పద్మమువలె మనోహరమైన ఆ ప్రభువు యొక్క వదనమున నల్లని ముంగురులు నిగనిగలాడుచుండెను. ధరించిన పట్టు పీతాంబరము స్వచ్ఛముగా కాంతులీనుచుండెను. శిరమున గల మణిమయకిరీటశోభలు, సువర్ణకుండలముల మిలమిలలు అపూర్వములు. ఆ పరమ పురుషుని కరకమలములయందు శంఖ, చక్ర, గదాది ఆయుధములు అలరారుచుండెను. ఒక చేతియందు తెల్లకలువ శోభిల్లుచుండెను. మందహాసముతో గూడిన చూపులు భక్తుల మనస్సులకు ఆహ్లాదమును గూర్చు- చుండెను. ఆ స్వామి పాదాబ్జములు గరుత్మంతుని భుజములపై విరాజిల్లుచుండెను. వక్షస్థలమునందలి లక్ష్మీదేవియొక్క విలాసములు, కంఠమున విలసిల్లుచున్న కౌస్తుభమణికాంతులు నయన మనోహరములు. ఆకాశమునందుండి దర్శనమిచ్చుచున్న ఆ పురుషోత్తముని జూచినంతనే కర్దముని హృదయము సంతోషముతో పొంగిపోయెను (*సః తమ్ విరజమ్ అర్కాభమ్ సిత పద్మ ఉత్పల స్రజమ్ । స్నిగ్ధ నీల అలక వ్రాత వక్త్ర అబ్జమ్ విరజః అంబరమ్ ॥* 3-21-9), (*కిరిటీనం కుండలినమ్ శంఖ చక్ర గదా ధరమ్। శ్వేత ఉత్పల క్రీడనకమ్ మనః స్పర్శ స్మిత ఈక్షణమ్ ॥* 3-21-10), (*విన్యస్త చరణాంభోజమ్ అంసదేశే గరుత్మతః । దృష్ట్వా ఖే అవస్థితమ్ వక్షః శ్రియమ్ కౌస్తుభ కన్ధరమ్ ॥* 3-21-11). స్వామికి నమస్కరించి, స్తోత్రము చేశాడు కర్దమ ప్రజాపతి–

కర్దమ ప్రజాపతి శ్రీహరిని స్తోత్రము చేయుట

స్వామీ ! నీవు అఖిల సత్త్వరాశివి. నీ దర్శనము ఎన్నో జన్మల తపస్సు ఫలితము (*యద్ దర్శనమ్ జన్మభిర్ ఈడ్య సద్భిర్ ఆశాసతే యోగినో రూఢ యోగాః* 3-21-13). సంసారమే బాగా ఉంది అని

అనిపించేది నీ మాయ. మాయనే ఆశ్రయించిన వారు పశుతుల్యులు – పంది కూడా నాకు ఈ జన్మ బాగా ఉంది అని అనుకుంటుంది. నీ పాదములు శరణువేడిన సంసారసాగరము దాటవచ్చును. అయితే అల్పబుద్ధిగలవారు విషయవాంఛలను తీర్చుకొనుటకై నీ పాదములను ఆశ్రయిస్తారు (*యే మాయయా తే హత మేధసః త్వత్ పాదారవిందమ్ భవ సిన్ధు పోతమ్ । ఉపాసతే కామ–లవాయ తేషామ్ రాసి ఈశ కామాన్ నిరయే అపి యే స్యుః ॥* 3–21–14). ప్రభూ! నిన్ను ఉపాసించువారికి నీవు కల్పవృక్షమువలె సకల కోరికలను తీరుస్తావు. అయితే మా తండ్రిగారి ఆజ్ఞననుసరించి సంతానం కావాలనే వాంఛతో ఉన్నాను. కావున నాకు చక్కటి శీలవతి అయిన భార్యను ఇవ్వు. గృహస్థాశ్రమమే మోక్షం చూపాలి, కావున భక్తిజ్ఞానములు కూడా ఇవ్వగలవు. మా తండ్రి వాక్కులను అనుసరించి నిన్ను స్మరిస్తూ సంసారము చేస్తాను. అందుకొరకై నీ పాదములను ఆశ్రయించుచున్నాను (*తథా సః చ అహం పరివోఢుకామః సమానశీలాం గృహమేధ ధేనుమ్ । ఉపేయివాన్ మూలం అశేష మూలమ్ దురాశయః కామదుఘ అంఘ్రిపశ్య॥* 3–21–15). పరాత్పరా! నీవు సకల లోకములకును అధిపతివి. వివిధములగు కోరికలలో చిక్కుపడిన ఈ లోకమువారు నీ వేదవాణి యనెడి త్రాళ్లచే బంధింపబడి వేదములలో చెప్పబడిన కామ్యకర్మలనే ఆచరించుచున్నారు. నేనును అట్టి లోకరీతినే అనుసరించుచు కాలస్వరూపుడైన నీకు పూజోపహారములను సమర్పించుచున్నాను (*ప్రజాపతేః తే వచసా అధీశ తన్త్యా లోకః కిల అయం కామహతః అనుబద్ధః । అహం చ లోకానుగతః వహామి బలిం చ శుక్ల అనిమిషాయ తుభ్యమ్ ॥* 3–21–16). ప్రభూ! నీ భక్తులు విషయాసక్తులైన జనులను, వారి మార్గములను అనుసరించునట్టి పశుతుల్యులైనవారిని నిరాకరించుదురు. నీ భక్తులు నీ చరణములనెడి ఛత్రముల ఛాయనే ఆశ్రయించెదరు. వారు పరస్పరము నీ గుణములను కీర్తించుటయనెడి మధురామృతమును గ్రోలుచు తమ ఆకలిదప్పులనెడి దేహధర్మములను పట్టించుకొనరు. నీ కీర్తనలు ఆలపిస్తే అరిషడ్ వర్గాలు తగ్గుతాయి. నిరంతరము నీ గుణగానము చేయాలి, అలా దేహధర్మాన్ని మరవాలి. సంసారాన్ని మరిపించే నీ స్మరణ ఈయగలవు (*లోకాన్ చ లోక అనుగతాన్ పశూన్ చ హిత్వా శ్రితాః తే చరణ ఆతపత్రమ్ । పరస్పరమ్ త్వత్ గుణ వాద సీధు పీయూష నిర్యాపిత దేహధర్మాః ॥* 3–21–17).

ఎంత తిరిగినా అరగని ఆకులు కలది సంసారచక్రము. సాక్షాత్తు బ్రహ్మయే ఈ కాలచక్రమునకు ఇరుసు. పౌర్ణమి, అమావాస్యలు కాక 13 తిథులు, లేక అధికమాసముతో కలుపుకొని 13 మాసములు దీని అరలు/ఆకులు. దీని కణుపులు లేక పర్వములు 360 దినములు, మూడు కాలాలు, ఆరు ఋతువులు దీని నేములు – నేమి = చక్రమునకు అందున ఉండెడి ఇనుపకమ్మి/ఇనుపపట్టా. అసంఖ్యాకములైన క్షణములే (క్షణము = 4 నిమిషములు, లవము = 1 నిమిషము) దీని పత్రములు. మూడు చాతుర్మాస్యములు దీని నాభి. మరియు అతిపెద్ద నోరు కలది కాలము – కాలచక్రము. మిక్కిలి వేగముగా సాగిపోవు సంవత్సరరూప కాలచక్రము జగత్తునందలి చరాచరప్రాణులయొక్క ఆయువును హరించుచు తిరుగు–చుండును. కానీ! ఇది నీ భక్తుల ఆయువును మాత్రము హరింపజాలదు (న తే *అజర అక్ష భ్రమిః ఆయుర్ ఏషాం త్రయోదశ అరం త్రిశతం షష్టి పర్వ । షట్ నేమి అనంతచ్ఛది యత్త్రినాభి కరాలస్రోతో జగత్*

ఆఛ్ఛిద్య ధావత్ ॥ 3-21-18). నీ యోగమాయ ద్వారా అవసరాన్నిబట్టి ఎన్నో బ్రహ్మాండాలను సృష్టిస్తావు, రక్షిస్తావు, సాలెపురుగులాగా ఉపసంహరిస్తావు (*ఏకస్స్వయం సన్ జగతః సిసృక్షయా అద్వితీయయా ఆత్మన్ అధి యోగమాయయా । సృజసి అదః పాసి పునర్గ్రసిష్యసే యథోర్ణనాభిర్భగవన్ స్వశక్తిభిః ॥* 3-21-19). ఇదంతా మా కోరికననుసరించి ఈ భూతసూక్ష్మములు, ఇంద్రియముల సృష్టి చేస్తావు. నీ ఆత్మతంత్రముతోటే సకల జగత్తు నీ మాయతో ఏర్పడుతోంది. నీకు ఏమీ చేయవలసిన పనిలేదు. నాలాంటి అల్పుల కామవాంఛలు తీర్చే తులసీదళ అలంకృత నీ పాదములకు నమస్కారము. ఓ దేవా! అది నీ ఈప్సితము కాకున్నను కేవలము మా ఇంద్రియసంతుష్టి కొరకై నీవు ఈ జగత్తును సృష్టింతువు. తులసీమాలచే అలంకృతమైన నిత్యరూపమున నీవు నాకు దర్శనమొసంగితివి. నీ నిర్హేతుకమగు కరుణ నాపై కురియుగాక! (*నైతద్ బత అధీశ పదం తవేప్సితం యన్మాయయా నః తనుషే భూతసూక్ష్మమ్ । అనుగ్రహాయ అస్త్వపి యర్హి మాయయా లసత్ తులస్యా భగవాన్ విలక్షితః ॥* 3-21-20). జగన్నాథా! స్వరూపతః నీవు నిష్క్రియుడవు ఐనను నీ మాయద్వారా ఈ జగత్తుయొక్క సకల వ్యవహారములను నడిపెదవు. దిగజారిన జీవులను ఉద్ధరించడానికి ఇది నీవు చేయు ప్రయత్నము. జనులు ఏ కొద్దిగా నిన్ను ఉపాసించినను, వారి యభీష్ట-వస్తువులను అన్నింటిని ప్రసాదింతువు. పవిత్రములైన నీ పాదపద్మములకు పదేపదే నమస్కరించుచున్నాను (*తం త్వా అనుభూత్యో ఉపరతక్రియార్థం స్వమాయయా వర్తితలోకతంత్రమ్ । నమామి అభీక్ష్ణం నమనీయపాద-సరోజమ్ అల్పీయసి కామవర్షమ్ ॥* 3-21-21). ఆర్ద్రతతో ఇలా స్తోత్రము చేయగా, ప్రేమతో చిరునవ్వుతో పలుకుతూ, కళ్ళతో కనురెప్పలతో ఆశీర్వదిస్తూ, ఇలా అన్నాడు స్వామి (*ఋషిః ఉవాచ – ఇతి అవ్యలీకమ్ ప్రణుతః అబ్జనాభః తమ్ అబభాషే వచసా అమృతేన। సుపర్ణ పక్ష ఉపరి రోచమానః ప్రేమ స్మిత ఉద్వీక్షణ విభ్రమత్ భ్రూః ॥* 3-21-22).

భగవానుడు పలికెను– నీ మనస్సునందున్నదేదో యెరిగి, దేనికొరకై నీవు మనోఇంద్రియముల ద్వారా నన్ను అర్చించితివో అద్దానిని నేను ఇదివరకే ఏర్పాటుచేసితిని (*శ్రీభగవానువాచ – విదిత్వా తవ చైత్యం మే పురా ఏవ సమయోజి తత్ । యదర్థమ్ ఆత్మ నియమైః త్వయా ఏవ అహం సమర్చితః ॥* 3-21-23). ప్రజాపతీ! నాకు ఒనర్చిన ఆరాధన ఎన్నడును వృథా కాదు. మీదు మిక్కిలి నిరంతరము నాయందే చిత్తమును నిలిపిన నీ వంటి మహాత్ములు ఒంటరిగా నన్ను గూర్చి చేసిన ఉపాసన అత్యంత ఫలదాయకము అగును (*న వై జాతు మృషా ఏవ స్యాత్ ప్రజా అధ్యక్ష మదర్హణమ్ । భవత్ విధేషు అతితరామ్ మయి సంగృభిత ఆత్మనామ్ ॥* 3-21-24).

బ్రహ్మావర్తమున సామ్రాట్టు స్వాయంభువమనువు నివసించుచు సప్త సముద్రముల మధ్య గల భూమండలమును పరిపాలించుచున్నాడు. ఆయన తన భార్య శతరూపతో కలసి వారి కూతురు దేవహూతిని నీకు కన్యాదానము చేస్తారు. ఆమె ద్వారా నీవు 9 మంది కుమార్తెలను కంటావు. వారు మరీచ్యాది 9 మంది ఋషులను వివాహమాడుదురు. అలాగే నేను నా అంశతో నీకు పుత్రుడనవుతాను, ఆ తర్వాత తత్త్వశాస్త్రాన్ని బోధించగలను (*సహ అహం స్వ అంశ కలయా త్వత్ వీర్యేణ మహామునే । తవ క్షేత్రే దేవహూత్యాం*

ప్రణేష్యే తత్త్వ సంహితామ్ ॥ 3-21-32). ఆ తర్వాత నా యందు ఆసక్తుడవై నాలో జగత్తును చూస్తావు, అలాగే నీలో అంతటా నన్ను చూస్తావు (*కృత్వా దయామ్ చ జీవేషు దత్త్వా చ అభయం ఆత్మవాన్ । మయి ఆత్మానమ్ సహ జగత్ ద్రక్ష్యసి ఆత్మని చ అపి మామ్ ।* 3-21-31). (*సర్వభూతస్థమాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని। ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః ॥, యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వం చ మయి పశ్యతి। తస్యాహం న ప్రణశ్యామి స చ మే న ప్రణశ్యతి ॥ - భగవద్గీత* 6-29,30). నీవు మహాయోగివి. నా భక్తుడివి అని శ్రీహరి కర్దమమునికి తెలియజేసి, సరస్వతీ నదీతీరాన గల ఆ బిందుసరోవరము నుండి గరుడునిపై వైకుంఠమార్గాన ప్రయాణమయ్యాడు. ఓ విదురా! కర్దముడిలాగా మానవులు తమ ఇంద్రియములను శ్రీకృష్ణభక్తిభావనతో పరిపూర్ణము చేసుకొన్నప్పుడే స్వామి అట్టివారికి కనబడతాడు, తనకు తానుగా వెల్లడి చేసుకుంటాడు (*మైత్రేయః ఉవాచ - ఏవం తమ్ అనుభాష్య అథ భగవాన్ ప్రత్యక్ అక్షజః । జగామ బిందుసరసః సరస్వత్యా పరిశ్రితాత్ ॥* 3-21-33.) విదురా! కర్దమమహర్షి చూచుచుండగనే శ్రీహరి వైకుంఠమార్గమున తన పరంధామప్రయాణమును కొనసాగించుచుండెను. ఆ వైకుంఠమార్గము సకల సిద్ధేశ్వరులచే స్తుతింపబడునది. ఆ ప్రభువుయొక్క ప్రయాణసమయమున గరుత్మంతుడు రెక్కలను విసురునప్పుడు వెలువడుచున్న శబ్దములద్వారా సామవేద ఋక్కుల గానము వినబడుచుండెను. ఆ పరమాత్మ ఆ సామగానము శ్రవణము చేయుచు తన వైకుంఠధామమునకు చేరెను (*నిరీక్షతః తస్య యయౌ అశేష సిద్ధ ఈశ్వర అభిష్టుత సిద్ధమార్గః । ఆకర్ణయన్ పత్రరథేంద్ర పక్షైః ఉచ్చారితమ్ స్తోమమ్ ఉదీర్ణసామ ॥* 3-21-34).

బిందుసరోవరము స్వామిఅశ్రువులతో ఏర్పడింది. కర్దమ ప్రజాపతి యొక్క నిరహంకార తీవ్ర భక్తి యుక్త సమాధిని లోకకల్యాణమునకై స్వార్థం లేకుండా చేయుట చూసి అక్కడికి వచ్చిన శ్రీహరి కంట తడి పెట్టాడు. ఆ కన్నీళ్ళే సరోవరంగా మారింది. అదే బిందుసరోవరము. అచ్చోట మహర్షి గణములు ఆ సరస్సు జలములను సేవించుచు తమ తపశ్చర్యలను కొనసాగించుచుందురు (*యస్మిన్ భగవతః నేత్రాత్ న్యపతన్ అశ్రుబిన్దవః । కృపయా సంపరీతస్య ప్రపన్నే అర్పితయా భృశమ్ ॥* 3-21-38, *తత్ వై బిన్దు సరః నామ సరస్వత్యా పరిప్లుతమ్ । పుణ్యమ్ శివ అమృత జలమ్ మహాఋషి గణ సేవితమ్ ॥* 39). (నేడు ఈ తీర్థస్థానము "సిద్ధపురము" గా ఖ్యాతి వహించినది. దీనికి 'మాతృగయ' అనియు ప్రసిద్ధిగలదు. ఈ క్షేత్రమునందు ఆచరింపబడు మాతృ శ్రాద్ధములు (పితృదేవతల నిమిత్తము) మిగుల పుణ్యఫలప్రదములు, ఈ సిద్ధతీర్థమునందే కర్దమమహర్షియు తపమాచరించెను. కపిలభగవానుడు జన్మించినదియు ఈ పుణ్యభూమియందే). ఈ తీర్థస్థానము ప్రకృతి రమణీయము. వివిధ రకముల ఫలవృక్షములు, సువాసనాభరిత వృక్షములు మరియు వన్యప్రాణులు, పక్షులు మధురధ్వనులతో వినసొంపుగా ఉండెను (*పుణ్య ద్రుమ లతా జాలైః కూజత్ పుణ్య మృగ ద్విజైః । సర్వ ఋతు ఫల పుష్ప ఆఢ్యమ్ వనరాజి శ్రియా అన్వితమ్ ॥* 40, *మత్త ద్విజ గణైః ఘుష్టమ్ మత్త భ్రమర విభ్రమమ్ । మత్త బర్హి నట ఆటోపమ్ ఆహ్వయత్ మత్త కోకిలమ్ ॥* 41, *కదంబ చంపక అశోక కరంజ బకుళ ఆసనైః । కుంద మన్దార కుటజైః చూతపోతైః అలంకృతమ్ ॥, కారండవైః ప్లవైః*

హంసైః కురరైః జలకుక్కుటైః । సారసైః చక్రవాకైః చ చకోరైః వల్గు కూజితమ్ ॥ 42,43). (*తథా ఏవ హరిణైః క్రోడైః శ్వావిత్ గవయ కుంజరైః । గోపుచ్ఛైః హరిభిః మర్కైః నకులైః నాభిభిః వృతమ్ ॥* 44). అక్కడే కర్దమముని ఆశ్రమము కలదు. తన ఆశ్రమానికి వచ్చిన స్వాయంభువమనువు కుటుంబాన్ని, ఆ చక్రవర్తికి స్వాగతం పలికాడు కర్దముడు. వర్ణాశ్రమధర్మాలు పాటించి రాజ్యమును ధర్మపరిపాలన చేయడాన్ని కర్దముడు అభినందించాడు. మహారాజా! నీవు శ్రీహరి యొక్క పాలన శక్తిరూపుడవు. కనుక నీవు ఈ విధముగా సంచరించుట సజ్జనులను రక్షించుటకొరకే, దుష్టులను శిక్షించుటకొఅకే. ఇందు ఏమాత్రమూ సందేహములేదు (*నూనం చంక్రమణమ్ దేవ సతామ్ సంరక్షణాయ తే । వధాయ చ అసతామ్ యః త్వమ్ హరేః శక్తిః హి పాలినీ ॥* 3-21-50). నీవు సాక్షాత్తు శుద్ధసత్త్వస్వరూపుడవైన శ్రీహరి అంశవు. కనుక సూర్యుడు, చంద్రుడు, అగ్ని, ఇంద్రుడు, వాయువు, యమధర్మరాజు, వరుణుడు మొదలగువారి రూపమున దివ్యశక్తులు కలిగి లోకకల్యాణము కొరకై వేర్వేరు కార్యములను చేస్తూ సృష్టికార్యమును నిర్వహించుటకొరకు నీవుగా రూపొందింపబడిన శ్రీహరివి. శ్రీహరిరూపా! నీకు నమస్కారము (*యః అర్క ఇందు అగ్ని ఇంద్ర వాయూనామ్ యమ ధర్మ ప్రచేతసామ్। రూపాణి స్థానే ఆధత్సే తస్మై శుక్లాయ తే నమః ॥* 3-21-51). రాజా! నీవు మణిఖచితమైన జైత్రరథమును అధిరోహించి, నీ మహాసేనతోకూడి సూర్యభగవానునివలె భూమండలమునందు అంతటను పర్యటించుచుందువు. అప్పుడు నీ భయంకరమగు ధనస్సును చేపట్టి టంకారము చేయుటవలన పాపాత్ములు గడగడ వణికిపోవుచుందురు. నీనుండి స్ఫూర్తిని పొంది, ధైర్యోత్సాహములతో పురోగమించుచున్న నీ అపారసైన్యము యొక్క పాదముల తొక్కిడికి భూమి దద్దరిల్లుచుండును. మహారాజా! ఈ విధముగా నీవు లోకరక్షణ విషయమున ఉపేక్ష వహించినచో, దైవవిహితములైన వర్ణాశ్రమధర్మమర్యాదలను అన్నింటిని దుర్మార్గులు నశింపజేయుదురు సుమా! విషయలోలురు, విశృంఖలవర్తనులు ఐన మానవుల ద్వారా అధర్మము పెచ్చరిల్లును. దురాచారుల యొక్క అదుపాజ్ఞలలో చిక్కుకొని, లోకము నశించును. లోకక్షేమమునకై నీవు ఇట్లు పర్యటించుట ఎంతేని ప్రయోజనకరము (*న యదా రథమ్ ఆస్థాయ జైత్రం మణి గణ అర్పితమ్ । విస్ఫూర్జత్ చండ కోదండః రథేన త్రాసయన్ అఘాన్ ॥* 3-21-52, *స్వసైన్య చరణ క్షుణ్ణమ్ వేపయన్ మండలమ్ భువః । వికర్షన్ బృహతీమ్ సేనామ్ పర్యటసి అంశుమాన్ ఇవ ॥* 3-21-53, *తదా ఏవ సేవతః సర్వే వర్ణ ఆశ్రమ నిబన్ధనాః। భగవత్ రచితాః రాజన్ భిద్యేరన్ బత దస్యుభిః ॥* 3-21-54, *అధర్మః చ సమేధేత లోలుపైః వ్యంకుశైః నృభిః । శయానేత్వయి లోకః అయం దస్యు గ్రస్తః వినజ్క్ష్యతి ॥* 55). అపుడు రాజు స్వాయంభువమనువు ఇలా తెల్పాడు-

ఓ మహాముని ! మీలో తన స్వస్వరూపము చూసుకొనుటకై స్వామి సృష్టి చేసాడు. ఆయన ముఖము నుండి బ్రాహ్మణులు ఆవిర్భవిస్తారు కదా ! (*బ్రహ్మణో ముఖమాసీత్*) (*బ్రహ్మా అసృజత్ స్వముఖతః ।* 3-22-2). మీరు సంఘమునకు మార్గదర్శకులు, గాయత్రీ, తపస్సు, వేదవిద్యలందు నిష్ణాతులు. మీ రక్షణే మా క్షత్రియుల కర్తవ్యము. ఈ వేదధర్మమును రక్షించుటకు బ్రాహ్మణులు మరి వారి రక్షణకై

క్షత్రియులమైన మమ్ము స్వామి నియమించాడు. ఈ విధముగా పరస్పరము రక్షించుకొనునట్టి బ్రాహ్మణక్షత్రియుల రక్షకుడు ఆ శ్రీహరియే. ఆయనయే అంతా తెలిసినవాడు, అందరిని నడిపించువాడు పర్యవేక్షకుడు (*మనుః ఉవాచ- బ్రహ్మా అసృజత్ స్వముఖతః యుష్మాన్ ఆత్మపరీప్సయా । ఛందః మయః తపః విద్యాయోగ యుక్తాన్ అలంపటాన్ ॥* 3-22-2, *తత్ త్రాణాయ అసృజత్ చ అస్మాన్ దోః సహస్రాత్ సహస్రపాత్ హృదయం తస్య హి బ్రహ్మ క్షత్రం అంగమ్ ప్రచక్షతే ॥* 3-22-3, *అతః హి అన్యోన్యం ఆత్మానం బ్రహ్మ క్షత్రం చ రక్షతః । రక్షతి స్మ అవ్యయః దేవః సః యః సత్అసత్ ఆత్మకః ॥* 3-22-4). మహాత్మా! నీ సందర్శనమాత్రముననే నా సందేహములు అన్నియును తొలగిపోయినవి. ప్రజాపాలన తత్పరుడనైన నాకు నన్ను ప్రశంసించు నెపముతో నా రాజధర్మములను ప్రీతితో వివరించితివి (*తవ సన్దర్శనాత్ ఏవ ఛిన్నాః మే సర్వసంశయాః । యత్ స్వయం భగవాన్ ప్రీత్యా ధర్మం ఆహ రిరక్షిషోః ॥* 3-22-5). మునీశ్వరా! శుద్ధహృదయులుకానివారికి నీవంటి మహాత్ముల దర్శనము దుర్లభము. నా అదృష్టవశమున మీ దర్శనము నాకు లభించినది. శుభప్రదమైన నీ పాదధూళిని నా శిరస్సున ధరించి, నేను కృతార్థుడనైతిని (*దిష్ట్యా మే భగవాన్ దృష్టః దుర్దర్శః యః అకృత ఆత్మనామ్ । దిష్ట్యా పాదరజః స్పృష్టమ్ శీర్ష్ణా మే భవతః శివమ్ ॥* 3-22-6). నా భాగ్యవశముననే రాజధర్మములను గూర్చి బోధించి, నన్ను అనుగ్రహించితివి. నా పూర్వజన్మ సుకృతమువలననే నీ మధురవచనములను నేను చెవులార వినగల్గితిని (*దిష్ట్యా త్వయా అనుశిష్టః అహం కృతః చ అనుగ్రహః మహాన్ । అపావృతైః కర్ణరంధ్రైః జుష్టాః దిష్ట్యా ఉషతీః గిరః ॥* 3-22-7). దైవికముగా వచ్చిన దానిని కాదనరాదు. అన్ని ఆశలూ, కోరికలు వదలి పెట్టినవారు కూడా ఒక్కోసారి కామవశులు అవుతారు. కావున వివాహము గొప్పది. గృహస్థాశ్రమము మేలు (*ఉద్యతస్య హి కామస్య ప్రతివాదః న శస్యతే । అపి నిర్ముక్త సంగస్య కామ రక్తస్య కిం పునః ॥* 3-22-12). నారదుడి ద్వారా మీ గూర్చి విన్నదైన నా పుత్రికను మీకు ఇద్దామని తీసుకువచ్చాను అని స్వాయంభువమనువు కర్దమమునికి తెల్పాడు (*యదా తు భవతః శీల శ్రుత రూప వయః గుణాన్ । అశృణోత్ నారదాత్ ఏషా త్వయి ఆసీత్ కృతనిశ్చయా॥* 3-22-10). వైదిక వర్ణాశ్రమధర్మాలను అనుసరించి ఆమెను స్వీకరిస్తున్నానని కర్దముడు ఇలా తెలియజేసాడు. అమ్మవారిని సేవించని వారికి మీలాంటి చక్కని అమ్మాయి దొరకదు. అది నా అదృష్టము. వివాహము చేసుకొని, సంతానము కని, పెంచి, ఆ తర్వాతనే సన్యాసము తీసుకుంటాను. ఇదే స్వామి తెల్పిన ధర్మము (3-22-19). *'ధర్మప్రజా సంపత్యర్థగ్ం స్త్రియ-ముద్వహే'* - వేదమంత్రము - ఇందులో స్వార్థము ఏమీ లేదు. నా సర్వమూ స్వామియే. జగత్తు సృష్టి రక్షణ ధర్మము, పరమప్రమాణము అన్నియు ఆ స్వామియే. ప్రజాపతులకు పతి కూడా ఆ శ్రీహరియే అని శ్రీహరిని తలచాడు (*యతః అభవత్ విశ్వమ్ ఇదం విచిత్రం సంస్థాస్యతే యత్ర చ వా అవతిష్ఠతే । ప్రజాపతీనాం పతిః ఏషః మహ్యం పరం ప్రమాణం భగవాన్ అనన్తః ॥* 3-22-20). స్వాయంభువ మనువు భార్య అనుమతితో కూతురు అనుమతితో, కూతురును కర్దమమునికి కన్యాదానము చేసాడు (*సః అను జ్ఞాత్వా వ్యవసితమ్ మహిష్యాః దుహితుః స్ఫుటమ్ । తస్మై గుణగణాఢ్యాయ దదౌ తుల్యాం ప్రహర్షితః ॥* 3-22-22). శతరూప కట్నకానుకలు ఇచ్చింది. స్వాయంభువ మనువు భార్యతో వెళ్ళిపోతూ విరహంతో

కూతురుని – అంబా = అమ్మా, వత్సా = బిడ్డా – అంటూ భోరున ఏడ్చాడు (*అశక్నువన్ తద్విరహం ముంచన్ బాష్పకలాం ముహుః । ఆసించత్ అంబ వత్స ఇతి నేత్ర ఉదైః దుహితుః శిఖాః ॥* 3–22–25). తన రథముపై బ్రహ్మావర్త రాజ్యమునకు పట్టణమైన బర్హిష్మతి చేరాడు. పట్టణవాసులు సన్మానించారు. బర్హిష్మతి పట్టణ గొప్పతనమేమంటే – అక్కడ దర్భ, కుశ గడ్డి మొలిచాయి. వరాహస్వామి గర్భజలమునుండి భూమిని ఉద్ధరించిన తర్వాత, తనదేహమును విదల్చడం వల్ల రోమాలు పడి అక్కడ అవి దర్భ (కుశః), కాశ (కాశః) గడ్డిగా మారినాయట (*బర్హిష్మతీ నామ పురీ సర్వసంపత్ సమన్వితా । న్యపతన్ యత్ర రోమాణి యజ్ఞస్య అంగమ్ విధున్వతః ॥* 3–22–29). యజ్ఞశత్రువులైన రాక్షసులను ఈ దర్భలతోనే పారద్రోలుట సాధ్యమవుతుంది (*కుశాః కాశాః తే ఏవ ఆసన్ శశ్వత్ హరిత వర్చసః । ఋషయః యైః పరాభావ్య యజ్ఞఘ్నాన్ యజ్ఞం ఈజిరే ॥* 3–22–30). ఈ దర్భాసనముపై స్వామివిగ్రహము నుంచి స్వాయంభువ మనువు పూజించేవాడు. అందుకే ఆ ప్రాంతమునకు 'బర్హిష్మతీ' అని పేరువచ్చింది (3–22–31). ఈ చక్రవర్తి యోగములో నిష్ణాత. భగవత్పరాయణుడు కావడంవల్ల లౌకిక భోగములు ఏవియును ఆయనను మోహములో పడవేయలేక పోయెను (*నిష్ణాతమ్ యోగమాయసు మునిం స్వాయంభువమ్ మనుమ్ । యత్ ఆభ్రంశయితుమ్ భోగాః న శేకుః భగవత్పరమ్॥* 3–22–34). భగవత్‌పరంగా కర్మలను ఆచరిస్తూ ధర్మ అర్థ కామాలను అనుభవించాడు. ఆయన వ్యర్థ ప్రసంగములకు తావీయక, కాలహరణము చేయక, శ్రవణకీర్తనలను చేయుచుండెడివాడు. శ్రీహరిధ్యానము చేసాడు, వాసుదేవుడి కథలు వినేవాడు, ఇలా మన్వంతరము (71 మహాయుగాలు) గడిపాడు (*అయాతయామాః తస్య ఆసన్ యామాః స్వ అన్తర యాపనాః । శృణ్వతః ధ్యాయతః విష్ణోః కుర్వతః బ్రువతః కథాః ॥, సః ఏవం స్వ అన్తరమ్ నిన్యే యుగానాం ఏకసప్తతిమ్ । వాసుదేవ ప్రసంగేన పరిభూత గతిత్రయః ॥* 3–22–35, 36). వ్యాసనందనుడవైన విదురా! సర్వధా శ్రీహరినే ఆశ్రయించిన పురుషుని శారీరక, మానసిక, దైవిక, మానుషిక (మనుష్యులవలన కలిగెడివి) భౌతిక క్లేశములు ఎట్లు బాధించును? (బాధింపజాలరు) (*శారీరాః మానసాః దివ్యాః వైయాసే యే చ మానుషాః । భౌతికాః చ కథం క్లేశాః బాధన్తే హరిసంశ్రయమ్ ॥* 3–22–37). ఋషులకు కూడా ధర్మాన్ని బోధించాడు. రాజ్యాంగము ఇచ్చాడు – అదే మనుస్మృతి, అతడే మొదటిరాజు, నానావిధ ధర్మాలు తెలియజేశాడు. అందరికీ సౌభాగ్యము కలిగే విధానము తెలియజేశాడు (*యః పృష్ట మునిభిః ప్రాహ ధర్మాన్ నానావిధాన్ శుభాన్ । నృణాం వర్ణాశ్రమాణాం చ సర్వభూత హితః సదా ॥* 3–22–38). విదురా! స్వాయంభువమనువు మహారాజులలో మొదటివాడు. నేను నీకు ప్రశస్తి వహించిన ఆ మనువు యొక్క అద్భుత చరిత్రమును వివరించితిని. ఇంక అతని కుమార్తెయైన దేవహూతియొక్క వైభవమును తెలిపెదను వినుము (*ఏతత్ తే ఆదిరాజస్య మనోః చరితమ్ అద్భుతమ్ । వర్ణితమ్ వర్ణనీయస్య తత్ అపత్య ఉదయం శృణు ॥* 3–22–39)–

ప్రజాపతి, మహర్షి అయిన కర్దముడు తన భార్యను సుఖపెట్టసాగాడు. తన యోగబలంతో ఏర్పరచిన భవంతులు, వనములు, విమానములు, సేవకురాండ్రను సృష్టించి కామలాలసుడిగా 100 సంవత్సరములు

గడిపాడు. తీర్థపాదుడు చరణములకు శరణు అన్నవాడికి దుర్లభమైనది ఏమున్నది? అంతేకాదు అవి భవబంధములను కూడా తొలగించేవి (*కిం దురాపాదనమ్ తేషాం పుంసామ్ ఉద్దామచేతసామ్। యైః ఆశ్రితః తీర్థపదః చరణః వ్యసన అత్యయః ॥* 3-23-42). అంతాతెలిసిన కర్దముడు అన్ని విధాల భార్యను సుఖపెట్టసాగాడు. 9 మంది కూతుళ్లను కన్నాడు. సన్యసిస్తా అన్న కర్దముణ్ణి ఆగమంది. వీరికి భర్తలను వెదకాలి, మరియూ నాకు కూడా మోక్షం కావాలంది భార్య దేవహూతి (3-23-52 శి॥ 54). అజ్ఞానవశమున సత్పురుషులు కానివారితో చేసిన సాంగత్యము సంసారబంధములకు హేతువగును. కాని అజ్ఞానవశముననే ఐనను నీ వంటి సత్పురుషులతో జేసిన సాంగత్యము వైరాగ్యమునకే దోహదకారియగును. అనగా సంసారబంధరాహిత్యమునకు తోడ్పడును (*సంగః యః సంసృతేః హేతుః అసత్సు విహితః అధియా। సః ఏవ సాధుషు కృతః నిస్సంగత్వాయ కల్పతే ॥* 3-23-55) "కర్మలు ధర్మబద్ధంగా చేయాలి, అలా చేయనప్పుడు బ్రతికున్నా మరణించినా ఒక్కటే. అలాకాక తీర్థపాదుడైన స్వామిని గుర్తించకపోవడంవల్ల అధర్మంగా బ్రతకడం చచ్చినవాడితో సమానము (*న ఇహ యత్ కర్మ ధర్మాయ న విరాగాయ కల్పతే । న తీర్థపద సేవాయై జీవన్నపి మృతః హి సః ॥* 3-23-56), కావున నాకు అలాంటి అవకాశము ఇవ్వండి. ఇప్పటిదాకా సంసారముతో మోసగింపబడ్డాను. మీలాంటి వారిని భర్తగా పొంది మోక్షము పొందకుండా ఉండడమనేది నా జన్మ వృథా, అని దేవహూతి భర్తకు తెలిపింది (*సా అహం భగవతః నూనం వంచితా మాయయా దృఢమ్ । యత్ త్వాం విముక్తిదమ్ ప్రాప్య న ముముక్షేయ బన్ధనాత్ ॥* 3-23-57).

కపిలదేవుని ఆవిర్భావము:

భర్త కర్దమముని ఆమె యందు దయగలవాడై, స్వామిని ధ్యానించి (*శుక్లాంబరధరం విష్ణుమ్ = శుక్ల అభివ్యాహృతమ్ స్మరన్* 3-24-1, శుక్ల = విష్ణువు, మలినము అంటనివాడు) భార్యను ఆశీర్వదించాడు, పొగిడాడు. శ్రీహరి అంశారూపమున నీ గర్భప్రవేశం చేస్తాడు. ఆ పుత్రుడిచే నీ హృదయగ్రంథులు - (అజ్ఞానము) వీడి మోక్షమార్గము దొరుకుతుందని తెల్పాడు (3-24-4). కర్దముడి వీర్యంలోకి మధుసూదనుడు ప్రవేశించాడు. కర్ర నుండి అగ్నివలె ఆమె గర్భమునుండి కపిలుడు జన్మించాడు (*తస్యాం బహుతిథే కాలే భగవాన్ మధుసూదనః । కర్దమాం వీర్యం ఆపన్నః జజ్ఞే అగ్నిః ఇవ దారుణి ॥* 3-24-6). ఓ విదురా! శత్రుసంహార సమర్థుడవైన విదురా! షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుడైన పరబ్రహ్మ (శ్రీహరి) తన సత్త్వమయ అంశతో లోకమున సాంఖ్యశాస్త్రమును ప్రతిపాదించుటకై అవతరించెనని, జ్ఞాననిధి, దేవతలలో శ్రేష్ఠుడు ఐన బ్రహ్మదేవునకు తెలిసెను (*భగవన్తం పరం బ్రహ్మ సత్త్వేన అంశేన శత్రుహన్ । తత్త్వసంఖ్యాన విజ్ఞప్త్యై జాతమ్ విద్వాన్ అజః స్వరాట్ ॥* 3-24-10).

బ్రహ్మదేవుడు - కుమారులు, నారదుడు, మరీచాది ప్రజాపతులు, స్వాయంభువ మనువు, బంధువులతో గలసి సరస్వతీ నదీతీరాన గల కర్దమ ప్రజాపతి ఆశ్రమానికి చేరాడు. బ్రహ్మదేవుడు కర్దముని ఇలా అభినందించాడు- నాయనా! నీవు ఎంతయో సంస్కారవంతుడవు. సుందరీమణులైన నీ కుమార్తెలు మిగుల సాధుస్వభావము గలవారు. వీరు తమ ప్రభావములచేత మీ వంశపరంపరను అనేక విధములుగా

వృద్ధిపరచగలరు (*ఇమాః దుహితరః సత్యః తవ వత్స సుమధ్యమాః । సర్గం ఏతమ్ ప్రభావైః స్వైః బృంహయిష్యన్తి అనేకధా ॥* 3-24-14). నీవు నీ తనయలను మరీచి మున్నగు తొమ్మిదిమంది మహర్షులకు వారి వారి స్వభావములకును, అభిరుచులకును తగినట్లుగా సమర్పించి, వివాహములను జరుపుము. అట్లొనర్చినచో లోకమున నీ కీర్తిప్రతిష్ఠలు ఇనుమడింపగలవు (*అతః త్వం ఋషిముఖ్యేభ్యః యథాశీలం యథారుచి । ఆత్మజాః పరిదేహి అద్య విస్తృణీహి యశః భువి ॥* 3-24-15). బ్రహ్మ తన పుత్రుడైన కర్దముని తన మాట ప్రకారము చక్కటి సంతానముగా శ్రీహరిని కపిలదేవుడిగా - కపిల వర్ణము - బంగారు దేహముతో బంగారువన్నెతో గల కేశములతో గల కపిలమునిగా - పుత్రునిగా పొందావని అభినందించాడు. ఆ కమలాక్షుని పాదములు పద్మము మొదలగు రేఖలతో గూడియుండును. కైటభాసురుని సంహరించిన ఈ స్వామి జీవుల అవిద్య, అజ్ఞానము, కర్మవాసనలు, కర్మగ్రంథులు, మనోగ్రంథులు తొలగించుటకై ఎన్నో జ్ఞానబోధనలు చేస్తాడు. అలా బోధించడం వల్ల లోకమున బంగారము వంటి వాడు - కపిలుడు అని పిలువబడుతాడు. కీర్తి ప్రతిష్ఠలను పొందుతాడు. ఇతడు సిద్ధగణములకు అధిపతి, సాంఖ్యతత్త్వమును బోధిస్తాడు అని తెలిపాడు (*బ్రహ్మో ఉవాచ - ఏతావతీ ఏవ శుశ్రూషా కార్యా పితరి పుత్రకైః । బాఢమ్ ఇతి అనుమన్యేత గౌరవేణ గురోః వచః ॥* 3-24-13, *వేద అహం ఆద్యం పురుషం అవతీర్ణమ్ స్వమాయయా । భూతానాం శేవధిం దేహం బిభ్రాణం కపిలం మునే ॥* 3-24-16, *జ్ఞాన విజ్ఞాన యోగేన కర్మణాం ఉద్ధరన్ జటాః । హిరణ్యకేశః పద్మాక్షః పద్మముద్రా పదాంబుజః ॥* 3-24-17, *ఏషః మానవి తే గర్భం ప్రవిష్టః కైటభ అర్దనః । అవిద్యా సంశయ గ్రంథిమ్ ఛిత్త్వా గాం విచరిష్యతి ॥* 18, *అయం సిద్ధగణ అధీశః సాంఖ్యాచార్యైః సుసమ్మతః । లోకే కపిలః ఇతి ఆఖ్యామ్ గన్తా తే కీర్తి వర్ధనః ॥* 19). అలాగే దేవహూతిని అభినందించి, ఆశీర్వదించి, హంసవాహనంపై ఆకాశమార్గంలో నారదాదులు, సనకాదులతో గూడి సత్యలోకము చేరాడు బ్రహ్మదేవుడు (*మైత్రేయః ఉవాచ-తౌ ఆవాశ్వాస్య జగత్స్రష్టా కుమారైః సహనారదః । హంసః హంసేన యానేన త్రిధామపరమం యయౌ ॥* 3-24-20). తండ్రిగారైన బ్రహ్మ తెలియజేసినట్టుగా 9 మంది కూతుళ్ళను ప్రజాపతులకు ఇచ్చి వివాహము చేసినాడు. పుత్రిక కళను మరీచికి, అనసూయ - అత్రి, శ్రద్ధ - అంగీరస, హవిర్భువు - పులస్త్య, గతి - పులహ, క్రియా - క్రతు, ఖ్యాతి - భృగు, అరుంధతి - వసిష్ఠ, శాంతి - అథర్వణ (శాంతి మంత్రము మరియు యజ్ఞప్రక్రియ తెల్పే అథర్వణమునకు అధిపతి అథర్వుణుడు) ప్రజాపతికి ఇచ్చి వివాహము చేసాడు (3-24-22,23). భార్యలతో వారి వారి ఆశ్రమాలు చేరుకున్నారు ఆ యా ప్రజాపతులు (3-24-25).

కపిలదేవుని తండ్రి కర్దమ ప్రజాపతి ఒంటరిగా స్తోత్రము చేయుట

మూడు యుగములలో ఆవిర్భవించు స్వామి (త్రియుగమ్), దేవతలకు జ్ఞానులకు అధిపతి (*విబుధ ఋషభమ్*) అయిన శ్రీహరి తన కొడుకుగా కపిలుడిగా ఆవిర్భవించాడు కాబట్టి ఒంటరిగా ఎవ్వరూ లేనప్పుడు పుత్రుని ఇలా స్తోత్రము చేశాడు - (*సః చ అవతీర్ణమ్ త్రియుగమ్ అజ్ఞాయ విబుధ ఋషభమ్। వివిక్తే ఉపసంగమ్య ప్రణమ్య సమభాషత ॥* 3-24-26).

కర్దమముని పలికెను – అహో! తమ పాపకర్మల కారణమున భవబంధమున చిక్కెడి దుఃఖిత జీవుల యెడ ఈ లోకపు దేవతలు చాలా కాలము తర్వాతనే ప్రసన్నులగుదురు. కానీ నీవు అమంగళములచే పాపములచే అవస్థపడుతున్న జగత్తును కరుణిస్తూ స్వామీ నీవు వారి కోసమై ఆవిర్భవించావు (*అహో పాపచ్యమానానం నిరయే స్వైః అమంగళైః । కాలేన భూయసా నూనం ప్రసీదన్తి ఇహ దేవతాః ॥* 3-24-27). ఎన్నో జన్మల కర్మ పరిపాకం వల్ల కానీ జీవుడు ఇక ఈ సంసారము వద్దంటాడు, అప్పుడే స్వామి తన వద్దకు రమ్మంటాడు. విషయాసక్తులైన మా వంటి అనర్హులను కరుణించడానికి, మా హృదయాలలో నిలవడానికి వచ్చావు స్వామీ ! (*బహు జన్మ విపక్వేన సమ్యక్ యోగసమాధినా। ద్రష్టుం యతన్తే యతయః శూన్యాగారేషు యత్ పదమ్ ॥* 3-24-28). నీవు పెద్ద చిన్న లేక భక్తుల అందరి తప్పులను మన్నిస్తూ మా ఇండ్లలో పుడతావు. నీవు సమదర్శివి. ఏ కొద్ది భక్తి ఉన్నా నీవు పక్షపాతంతో వారిని ఉద్ధరిస్తావు (సాధురేవ మంతవ్య – భాగవతము) (*సః ఏవ భగవాన్ అద్య హేళనమ్ న గణయ్య నః । గృహేషు జాతః గ్రామ్యాణాం యః స్వానాం పక్షపోషణః ॥* 3-24-29).

భక్తుల గౌరవమును పెంపొందించుటకు, వారికి నిజమైన జ్ఞానము అందించడానికి నీ వాగ్దానమును నిలుపుకొనుటకు మా ఇండ్లలో పుడతావు (*స్వీయం వాక్యం ఋతమ్ కర్తుమ్ అవతీర్ణః అసి మే గృహే । చికీర్షుః భగవాన్ జ్ఞానం భక్తానాం మానవర్ధనః ॥* 3-24-30).

దేవా ! నీకు ప్రాకృత రూపము లేదు. నీది దివ్యరూపము కావడంవల్ల (సత్‌చిత్‌ఆనంద విగ్రహుడవు) భక్తులకు ఏ ఏ రూపాలు ఇష్టమో అదే రూపముతో కన్పడతావు. కావున నీవు బహురూపివి (*తాని ఏవ తే అభిరూపాణి రూపాణి భగవన్ తవ । యాని యాని చ రోచన్తే స్వజనానాం అరూపిణః ॥* 3-24-31).

తత్త్వజ్ఞానము తెలుసుకోవాలని జ్ఞానభక్తులు నిన్ను చేరుతారు. నీవు ఐశ్వర్యము, వైరాగ్య, యశస్సు, జ్ఞాన, వీర్య, శ్రీ – అను షడ్ఐశ్వర్యములు పరిపూర్ణముగాగల భగవానుడవు కావున భగవత్ తత్త్వజ్ఞానము ఉపదేశించే అర్హత గలవాడివని నీ పాదములు సేవిస్తారు (*త్వాం సూరిభిః తత్త్వ బుభుత్సయా అద్ధా సదా అభివాద అర్హణ పాద పీఠమ్ ॥ ఐశ్వర్య వైరాగ్య యశః అవబోధ వీర్య శ్రియా పూర్తమ్ అహం ప్రపద్యే ॥* 3-24-32).

నీ ఆత్మశక్తితోటే సృష్టి రచన. సృష్టి చేసినా దానికి వేరుగా ఉంటావు. నీవు కాలుడవు. నీ వల్లనే మహత్తత్త్వము. నీవు బ్రహ్మకు బ్రహ్మవు, సృష్టిస్థితిప్రళయములు కల్పించువాడవు. కపిలభగవానునిగా అవతరించిన నిన్ను శరణుజొచ్చెదను (*పరం ప్రధానం పురుషం మహాన్తం కాలం కవిం త్రివృతమ్ లోకపాలమ్। ఆత్మ అనుభూత్య అనుగత ప్రపంచమ్ స్వచ్ఛంద శక్తిమ్ కపిలం ప్రపద్యే ॥* 3-24-33).

దేవా ! నా పుత్రుడిగా జన్మించుటవల్ల అన్ని ఋణములనుండి విముక్తుడనైనాను (పితృఋణము, ఋషిఋణము, దైవఋణము అను – ఋణత్రయమునుండి విముక్తి పొందాను). అన్ని వాంఛలు తీర్చుకొన్న వాడనై ప్రసన్నుడనైతిని (ఉతాప్త కామః) కావున ఇక నేను సన్యాసిగా ఉంటూ నిన్ను హృదయమున

నిలుపుకొని సంచరించుటకు అనుజ్ఞ ఇవ్వగలవు. నీవు అందరికీ పతివి (భర్తవు) (పతిమ్ ప్రజానామ్) కావున నిన్ను ఇలా ప్రార్థించాను, అని కర్దముడు కుమారుడైన కపిలదేవుని ఏకాంతంగా ప్రార్థించాడు (*ఆ స్మ అభిపృచ్ఛే అద్య పతిమ్ ప్రజానాం త్వయా అవతీర్ణ ఋణః ఉత ఆప్త కామః । పరివ్రజత్ పదవీమ్ ఆస్థితః అహం చరిష్యే త్వాం హృది యుంజన్ విశోకః ॥* 3-24-34).

కపిలుడిచే తండ్రి కర్దమమునికి సమాధానము

తండ్రీ ! నేను నీకు పుత్రుడిగా జన్మిస్తానని చెప్పిన ఆ మాటలను సత్యము చేయుటకు జన్మించాను (*శ్రీభగవానువాచ – మయా ప్రోక్తం హి లోకస్య ప్రమాణం సత్య లౌకికే । అథ అజని మయా తుభ్యం యత్ అవోచమ్ ఋతమ్ మునే ॥* 3-24-35). ఈ లోకంలో దుష్టవాసనలు గల శరీరము (దురాశయము – శరీరమంటేనే దురాశయము కదా ! శరీరం ఆత్మ అనుకొనుట కూడా దుష్టవాసన, దురాశయము, అదే అజ్ఞానము) నుండి విముక్తి కాదలచిన వారికి ఆత్మదర్శనము పొందే జ్ఞానము ఉపదేశించుటకు–ప్రసంఖ్యానాయ–సాంఖ్య జ్ఞానము (ప్ర+సం+ఖ్యానము–తత్త్వము గూర్చి బాగా తెలియజేయుటకై అవతరించా) తెలియజేయుటకు అవతరించాను (*ఏతత్ మే జన్మ లోకే అస్మిన్ ముముక్షూణామ్ దురాశయాత్ । ప్రసంఖ్యానాయ తత్త్వానాం సమ్మతాయ ఆత్మదర్శనే ॥* 3-24-36). ఈ జ్ఞానము పూర్వము అందుబాటులో ఉండేది. ఇది ఇప్పుడు నష్టమై విపరీతజ్ఞానము ప్రచారములోకి వచ్చింది. వాటిని తొలగించి సనాతన జ్ఞానమును, అందరూ మరచిపోయిన జ్ఞానమును తిరిగి ప్రవర్తింపచేయుటకు అవతరించాను (*ఏషః ఆత్మపథః అవ్యక్తః నష్టః కాలేన భూయసా। తమ్ ప్రవర్తయితుమ్ దేహమ్ ఇమం విద్ధి మయా భృతమ్॥* 3-24-37).

నీవు సన్యాసాశ్రమము స్వీకరించుటకు నేను అంగీకరించాను. నన్ను తలుస్తూ అన్ని కర్మలు చేయి, నన్ను భజించడం వల్ల మృత్యువును గెలిచి అమృతత్వాన్ని పొందగలవు. నిర్భయుడవై, ఎలాంటి బాధలులేక మోక్షమును పొందగలవు. అంతటా నన్నే చూడగలవు. నీలో కూడా నన్నే నిలుపుకోగలవు. అన్ని ఆత్మలకు ఆత్మ అయిన నేను పరమాత్మను – స్వయంప్రకాశిని (తనకు తాను చూపే వాడు), అందరిలో ఉన్నవాణ్ణి (నారికేళము లోని జలములాగా) నన్ను పరిశీలించు. నన్ను పరిశీలించిన నీలోనే నేను గలను. సర్వభూతాంతర్యామిని కావున నన్ను బుద్ధి ద్వారా నీ ఆత్మలో చూచిన నిర్భయుడవై శాంతిని మోక్షమును పొందగలవు (*గచ్ఛ కామం మయా అపృష్టః మయి సన్న్యస్త కర్మణా । జిత్వా సుదుర్జయమ్ మృత్యుమ్ అమృతత్వాయ మాం భజ ॥* 3-24-38), (*మాం ఆత్మానాం స్వయంజ్యోతిః సర్వభూత గుహా ఆశయమ్ । ఆత్మని ఏవ ఆత్మనా వీక్ష్య విశోకః అభయం ఋచ్ఛసి ॥* 3-24-39). తండ్రీ ! అలాగే తల్లి దేవహూతికి కూడా ఆధ్యాత్మిక (మనస్సుకు చెందిన) విద్య బోధిస్తా. ఆవిడ చేసే అన్ని కర్మలకు బంధం లేకుండా చేస్తాను. ఆవిడ సంసారభయమును పోగొడ్తాను అని కపిలదేవుడు తండ్రికి తెల్పాడు (*మాత్ర ఆధ్యాత్మికీమ్ విద్యాం శమనీం సర్వకర్మణామ్ । వితరిష్యే యయా చ అసౌ భయం చ అతితరిష్యతి॥* 3-24-40).

మైత్రేయుడు వచించెను – కపిలభగవానుడు ఈ విధముగా కర్దమప్రజాపతికి తెలిపిన పిదప, అతడు సంప్రీతుడై ఆ భగవానునకు ప్రదక్షిణమొనర్చి, వనములకు వెళ్ళెను (*మైత్రేయః ఉవాచ – ఏవం సముదితః*

తేన కపిలేన ప్రజాపతిః । దక్షిణీకృత్య తమ్ ప్రీతః వనమ్ ఏవ జగామ హ ॥ 3-24-41). కర్దముడు యతిగా మారి అంతటా తిరగసాగాడు. ఆయన పరిస్థితిని మైత్రేయుడు విదురునకు ఇలా తెలియజేసాడు-

మౌనవ్రతంతో ఇల్లులేక ఏకాకిగా అన్ని ప్రదేశాలు తిరగసాగాడు. నిత్యాగ్నికర్మలు లేవు. శ్రీహరిని తలుస్తూ అనన్య శరణత్వం పొందాడు (మౌనవ్రతంతోటే ముని అవుతాడు. నాలుకను గెలిచిన అన్ని గెలిచినట్లే - *'జితం సర్వం జితే రసే'.* తినకూడనివి తింటుంది అనకూడనివి అంటుంది - నాలుక. దానిని నియంత్రించుటయే మౌనవ్రతం) (*వ్రతం సః ఆస్థితః మౌనం ఆత్మ ఏక శరణః మునిః । నిఃసంగః వ్యచరత్ క్షోణీమ్ అనగ్నిః అనికేతనః ॥* 3-24-42).

సత్, అసత్ రెండింటికి విలక్షణమైనవాడు, త్రిగుణముల ఉత్పన్నమునకు కారణమైనా త్రిగుణాతీతుడు అయిన స్వామి యందు మనస్సును లగ్నము చేసి స్వామిని భక్తితోటే అనుభవించాడు కర్దముడు (*మనః బ్రహ్మణి యుంజానః యత్ తత్ సత్ అసతః పరమ్ । గుణావభాసే విగుణే ఏకభక్త్యా అనుభావితే ॥* 3-24-43).

మోక్షానికి కావలసిన అర్హతలైన నిరహంకారము (దేహ ఆత్మ అభిమానము లేనివాడై), నా వారు - నాది అనే భావం వదిలాడు, ద్వంద్వ మోహములులేక (అనగా శోకము - నవ్వు, భయము - సంతోషము, పులుపు - తీపి మొదలగునవి). సకల ప్రాణులను తనలాగానే చూస్తూ, తనలో స్వామిని, అలాగే అందరిలో స్వామిని చూస్తూ (స్వదృక్), నీలో నాలో ఉన్నవాడు ఒక్కడే ఆ స్వామి అంశ (*సమదృక్, సమదర్శన*) (అంతేకాని రక్త సంబంధమునకు విలువ ఈయలేదు. కుక్కలలో కూడా అదే రక్తము ఉందని గ్రహించినవాడై), అవిద్యకు లోనుకానివాడై (అవిద్య అంటే శరీరమునే ఆత్మ అనుకొనుట, శరీరమే తాను అనుకొనుట, తనది కాని శరీరమును తనది అని అనుకొనుట), ప్రశాంతబుద్ధిని కలిగి ధీరుడై (*ప్రత్యక్ ప్రశాంత ధీర్ ధీరః*), అలలులేని సముద్రమువలె (*ప్రశాంత-ఊర్మిః ఇవ ఉదధిః*) కాలాన్ని గడపసాగాడు కర్దముడు (*నిరహంకృతిః నిర్మమః చ నిర్ద్వంద్వః సమదృక్ స్వదృక్। ప్రత్యక్ ప్రశాన్త ధీర్ ధీరః ప్రశాంత ఊర్మిః ఇవ ఉదధిః ॥* 3-24-44).

పరమభక్తి భావము ద్వారా సర్వజ్ఞుడైన శ్రీవాసుదేవుని యందు మనస్సును లగ్నము చేసి, అంతరాత్మలో వాసుదేవుణ్ణి భక్తిభావనతో చూస్తూ (ప్రత్యగ్ ఆత్మని - అంతరాత్మలో పరమాత్మను చూస్తూ) అన్ని బంధనముల నుండి ముక్తుడయినాడు కర్దముడు (*వాసుదేవే భగవతి సర్వజ్ఞే ప్రత్యక్ ఆత్మని । పరేణ భక్తిభావేన లబ్ధ ఆత్మా ముక్తబన్ధనః ॥* 3-24-45).

అన్ని ప్రాణులలో స్వామిని చూస్తూ, స్వామిలో అన్ని ప్రాణులను సకలసృష్టిని చూసిన అన్ని కోరికలు, వైరములు పోతాయి. అలాంటి స్థితిలో ఉన్నాడు కర్దముడు. జగత్తులో అంతటా స్వామిని చూసాడు, స్వామిలో జగత్తును చూసాడు. స్వామిలోపలే జగత్తు ఉందని గ్రహించాడు (*ఆత్మానాం సర్వభూతేషు భగవన్తం అవస్థితమ్ । అపశ్యత్ సర్వభూతాని భగవతి అపి చ ఆత్మని ॥* 3-24-46). కర్దముడు ఇలా అంతటా సమబుద్ధి కలిగి, ఎవర్ని ద్వేషించక, ఏ కోరికలులేక భగవత్‌భక్తి కలిగి రాగద్వేషరహితుడు

కావడంవల్ల పరమపదము పొందాడు అని మైత్రేయుడు విదురునకు తెలియజేసాడు (ఇచ్ఛాద్వేషవిహీనేన *సర్వత్ర సమ చేతసా । భగవత్ భక్తియుక్తేన (యోగేన) ప్రాప్తా భాగవతీగతిః ॥* 3-24-47).

కపిల - దేవహూతి సంవాదము

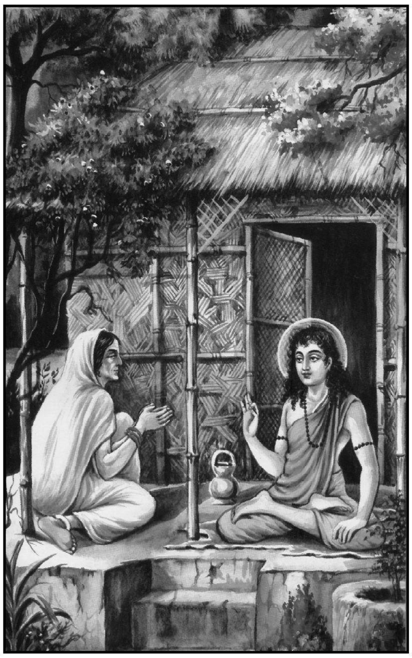

శౌనకుడు ఇట్లు అడిగెను - సూతమునీ! కపిలభగవానుడు సాక్షాత్తుగా జన్మాది షడ్వికారరహితుడైన శ్రీమన్నారాయణుడే. ఆ స్వామియే తత్త్వశాస్త్రమును సులభముగా వివరించెను. ఆ ప్రభువు మానవాళికి ఆత్మజ్ఞాన ఉపదేశము చేయుటకై తనకు తాను కప్పి-పుచ్చుకొని సామాన్య మానవునివలె కపిలమహర్షిగా అవతరించెను. తన యోగమాయచే కప్పబడి ఉండడంవల్ల దుర్మార్గులు స్వామిని గుర్తించలేరు (*శౌనకః ఉవాచ - కపిలః తత్త్వ సంఖ్యాతా భగవాన్ ఆత్మమాయయా । జాతః స్వయమ్ అజః సాక్షాత్ ఆత్మప్రజ్ఞప్తయే నృణామ్ ॥* 3-25-1). నేను భగవంతునియొక్క అనేక గాథలను వినియుంటిని. ఇంకా ఇంకా వినాలని ఉంది. నాకు తృప్తికలగడం లేదు. ఇక విన్నవి చాలు అని అనిపించుటలేదు. కావున యోగిపుంగవుడు, పురుషోత్తముడు ఐన కపిలభగవానుని యొక్క ప్రశస్తిని గూర్చి బాగా తెలుపవలసినది. అపుడే నా ఇంద్రియములకు నిజమైన తృప్తి కలుగుతుంది. స్వామి వేదమయుడు, వేదపురుషుడు. కావున ఆయన గూర్చి ఇంకా వినాలి (*న హి అస్య వర్ష్మణః పుంసాం వరిమ్ణః సర్వ యోగినామ్ । విశ్రుతౌ శ్రుతదేవస్య భూరి తృప్యన్తి మే అసవః ॥* 3-25-2). సర్వస్వతంత్రుడైన శ్రీహరి తన భక్తులు కోరుకొనిన రీతిగా తన షడ్ ఐశ్వర్యములను దాచుకొని యోగమాయద్వారా పెక్కు శరీరములను ధరించి వివిధ లీలలను నెరపెను. అవి అన్నియును ప్రస్తుతింపదగినవే. వాటిని వినుటకై నేను మిగుల శ్రద్ధను కలిగియున్నాను. దయతో వాటిని వివరింపుడు (*యత్ యత్ విధత్తే భగవాన్ స్వచ్ఛందాత్మాఽఽత్మమాయయా । తాని మే శ్రద్దధానస్య కీర్తన్యాని అనుకీర్తయ॥* 3-25-3).

మైత్రేయుడు విదురునకు తెలియజేసిన కపిల - దేవహూతిల మధ్య జరిగిన చర్చను వివరించాడు సూతుడు శౌనకాదులకు- ఇది బిందుసరోవరమున గల కర్దమ - కపిల ఆశ్రమమున జరిగిన చర్చ. మైత్రేయుడు వచించెను - విదురా! తన తండ్రియైన కర్దమప్రజాపతి వనములకు వెళ్లిన పిదప, కపిలభగవానుడు తన తల్లియగు దేవహూతిని సంతసింపజేయుటకై బిందుసరోవరతీరమునందే నివసింప-సాగెను (*మైత్రేయః ఉవాచ - పితరి ప్రస్థితే అరణ్యం మాతుః ప్రియచికీర్షయా। తస్మిన్ బిన్దుసరే అవాత్సీత్ భగవాన్ కపిలః కిల ॥* 3-25-5). తత్త్వమార్గాలలో మొదటిది, గొప్పది కపిలబోధ (*తత్త్వ మార్గాగ్రదర్శనమ్* 3-25-6) అని మైత్రేయుడు తెల్పాడు. లౌకికకార్యకలాపములయందు విరక్తుడు, తత్త్వములలో గొప్పదైన

సాంఖ్యతత్త్వమార్గపారంగతుడు ఐన కపిలభగవానుడు ఒకానొకనాడు సుఖాసీనుడై ఉన్న సమయమున తల్లి దేవహూతి బ్రహ్మదేవుని వచనములను స్మరించుచు తన తనయుడగు కపిలునితో ఇట్లు పలికెను -

తల్లి దేవహూతి వేసిన భగవత్తత్త్వార్థ ప్రశ్నలు

కామవాంఛలు, ఇంద్రియ వికారము బలీయమైనది, దాటలేనిది. ఇది అజ్ఞానము అంధకారములతో కూడినది (*దేవహూతిః ఉవాచ - నిర్విణ్ణా నితరామ్ భూమన్ అసత్ ఇంద్రియతర్షణాత్। యేన సంభావ్యమానేన ప్రపన్నా అంధమ్ తమః ప్రభో ॥* 3-25-7). దాటశక్యముగాని అజ్ఞానాంధకారమునుండి జీవులను దరిజేర్చువాడవు నీవే. పెక్కు జన్మల తరువాత నీ అనుగ్రహమువలన నాకు నీ దర్శనభాగ్యము అబ్బినది (*తస్య త్వం తమసః అంధస్య దుష్పారస్య అద్య పారగమ్। సత్ చక్షుః జన్మనాం అన్తే లబ్ధం మే త్వత్ అనుగ్రహాత్ ॥* 3-25-8). నీవు ఆదిపురుషుడవు, సర్వజ్ఞుడవు. సర్వశక్తిసంపన్నుడవు. అజ్ఞానమనే చీకటిలో ఉన్న లోకాలకు నీవు సూర్యుడి లాంటివాడవు. నాకు జ్ఞానం ఇవ్వాలి. ఆదిపురుషుడవైన నీవు సమస్తప్రాణులకును స్వామివి గదా! అజ్ఞానాంధకారమున చిక్కుకొని, దిక్కుతోచకయున్నవారికి చిమ్మచీకట్లలో కొట్టుమిట్టాడుచున్నవారికి సూర్యునివలె దారిచూపెడువాడవు నీవే (*యః ఆద్యః భగవాన్ పుంసాం ఈశ్వరః వై భవాన్ కిల। లోకస్య తమసా అంధస్య చక్షుః సూర్యః ఇవ ఉదితః ॥* 3-25-9). నాలో ఉన్న దృఢమైన మోహము (సమ్మోహము)ను తొలగించగల సమర్థుడవు. "నేను, నాది"- అనే అహంకార మమకారములను నా నుండి నీవు తొలగించాలి. నాకు ధర్మోపదేశం చేయగలవు. కనుక ఓ దేవా! ప్రసన్నుడవై నా మహామోహమును ఇప్పుడు నశింపజేయుము. నా మిథ్యాహంకార కారణమున నేను నీ మాయచే నడుపబడి, దేహాత్మభావనయందు మరియు తత్ఫలస్వరూపమగు దేహసంబంధ బంధములందు లగ్నమైతిని (*అథ మే దేవ సమ్మోహమ్ అపాక్రష్టుమ్ త్వమ్ అర్హసి । యః అవగ్రహః అహం మమ ఇతి, ఇతి ఏతస్మిన్ యోజితః త్వయా ॥* 3-25-10). నాకు ఏమీ తెలియదు. ప్రకృతి, పురుష స్వరూపము తెలుసుకోవడానికి నీ కంటే వరిష్ఠుడు ఎవ్వరూ లేరు అని నాకు తాతగారైన బ్రహ్మ తెల్పాడు. నాకు అది తెలుసుకోవాలని ఎంతో జిజ్ఞాసతో ఉన్నాను. నీ సేవకుల సంసారవృక్షానికి నీవు గొడ్డలివి (*స్వభృత్య సంసారతరోః కుఠారమ్* 3-25-11) అని పుత్రుని ప్రార్థించింది దేవహూతి (*తమ్ త్వా గతా అహం శరణం శరణ్యం స్వభృత్య సంసార తరోః కుఠారమ్। జిజ్ఞాసయా అహం ప్రకృతేః పూరుషస్య నమామి సత్ ధర్మవిదామ్ వరిష్ఠమ్ ॥* 3-25-11).

కపిలదేవునిచే సమాధానము

ఏ దోషములేని కోరిక అడిగినందుకు, తల్లి మోక్షము పొందే మార్గము అడిగినందుకు, సజ్జనులు పొందే మార్గమును ప్రశ్నించినందులకు సంతోషపడి తనలోతానే తల్లిని అభినందించుకున్నాడు (*మైత్రేయః ఉవాచ - ఇతి స్వమాతుః నిరవద్యం ఈప్సితమ్ నిశమ్య పుంసాం అపవర్గ వర్ధనమ్ । ధియా అభినన్ద్య ఆత్మవతాం సతాం గతిః బభాషే ఈషత్ స్మిత శోభిత ఆననః ॥* 3-25-12). కపిలదేవునిచే సమాధానము:

శ్రీ భగవానువాచ (యోగమనగా ఏమి? సమాధానము):

సుఖదుఃఖములను నివారించేది యోగజ్ఞానము. యోగము అంటే జ్ఞానవైరాగ్యాలను, శ్రేయస్సును కలుగచేసేది. అట్టి యోగమును, నేను ఇదివరకు యోగులకు తెలియజేసిన సనాతన పరిపూర్ణ యోగమును తెలియజేస్తాను (*శ్రీభగవానువాచ - యోగః ఆధ్యాత్మికః పుంసాం మతః నిఃశ్రేయసాయ మే । అత్యంత ఉపరతిః యత్ర దుఃఖస్య చ సుఖస్య చ ॥* 3-25-13).

(*యోగః చిత్తవృత్తి నిరోధః*) కోతిలాంటి మనస్సును భక్తితో భగవంతుని సేవ చేయించాలి. భక్తికి మారు పేరు యోగము. యోగమునకు పరాకాష్ఠము భక్తియే. చిత్తము నిరోధించుట లేక మనో నిరోధము లేక మనస్సును స్వాధీనపరచాలన్న - ఆహారశుద్ధి (ఆహార శుద్ధి సత్త్వశుద్ధిః) మరియు సత్యభాషణ, ధర్మాచరణ కావాలి (సత్యంవధ, ధర్మం చర). (కాని ఈ రోజులలో కనపడేది సత్యం వధ (సత్యాన్ని నాశనం చేయి), ధర్మము చర - ధర్మాన్ని చెరచుట - అవే కలి లక్షణాలు. ఇవి స్వార్థబుద్ధితో గల ఈనాటి మానవుల అశాంతికి నాశనానికి మూల కారణములు). ఆహారశుద్ధి అర్థశుద్ధితో వస్తుంది (*ఆహారశుద్ధౌ సత్త్వశుద్ధిః సత్త్వశుద్ధౌ ధ్రువా స్మృతిః స్మృతి లంభే సర్వగ్రన్థీనాం విప్రమోక్షః, 'సర్వేషామేవ శౌచానాం అర్థశౌచం పరం*

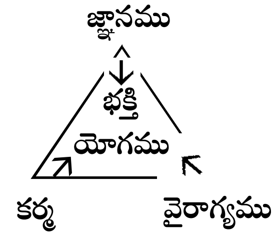

The Three Pillars of Bhakti Yoga

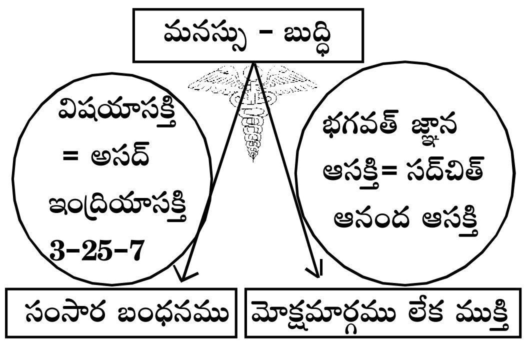

స్మృతమ్ - మనుధర్మశాస్త్రము).

మనస్సు ఖాళీగా ఉండలేదు. మనస్సుకు కావల్సింది ఆశ్రయము లేక ఆసక్తి. మనస్సునకు అసద్ ఇంద్రియవ్యామోహము కల్గిన సంసార బంధనము, కోరికలను అనుసరించి జీవునకు రకరకాల శరీర ప్రాప్తి, అలాకాక, బుద్ధిని వాడి మనస్సును భగవత్ భక్తి జ్ఞానమందు నిల్పిన అదే జీవునకు సంసారము నుండి విముక్తి. జీవునియొక్క బంధములకును, మోక్షమునకును మనస్సే కారణము. విషయములందు ఆసక్తమైనప్పుడు అది బంధహేతువగును. అట్లుగాక, అది పరమాత్మయందు అనురక్తమైనచో, మోక్షహేతువగును (*చేతః ఖలు అస్య బన్ధాయ ముక్తయే చ ఆత్మనః మతమ్ । గుణేషు సక్తమ్ బన్ధాయ రతమ్ వా పుంసి ముక్తయే ॥* 3-25-15). మనస్సుకు పట్టే మలములు ఆఱు - కామక్రోధలోభమోహ మద మాత్సర్యములు. నేను, నాది (అహం, మమ) అనుకోవడం వల్లనే ఈ మలములు మనస్సుకు

అంటుతాయి. దుఃఖంలో బాధ, సుఖములో సంతోషముతో చలించకపోయిన మనస్సు నిర్మలం అవుతుంది (*అహం మమ అభిమాన ఉత్థైః కామ లోభ ఆదిభిః మలైః । వీతమ్ యదా మనః శుద్ధమ్ అదుఃఖమ్ అసుఖమ్ సమమ్ ॥* 3-25-16).

సుఖదుఃఖాలయందు భేదములేనివాడు ప్రకృతికి దూరముగా ఉంటాడు. అట్టి జీవుడు స్వయం ప్రకాశిస్తాడు (*తదా పురుషః ఆత్మానం కేవలం ప్రకృతేః పరమ్ । నిరన్తరమ్ స్వయంజ్యోతిః అణిమానమ్ అఖండితమ్ ॥* 3-25-17). అట్టివాడు శ్రీహరివైపు తిరుగుతాడు, జ్ఞాన వైరాగ్యాలు, భక్తి యుక్త కర్మలు ఆచరిస్తాడు. ఇంద్రియవ్యామోహమునకు దాసుడు కాడు, అయిష్టుడవుతాడు (*జ్ఞాన వైరాగ్య యుక్తేన భక్తి యుక్తేన చ ఆత్మనా । పరిపశ్యతి ఉదాసీనమ్ ప్రకృతిం చ హతౌజసమ్ ॥* 3-25-18). శ్రీహరిభక్తి కావాలని సత్‌సాంగత్యము వెదకుతాడు. భక్తితో సమానమైనది ఏదియు లేదు. యోగులకు బ్రహ్మసిద్ధి కావాలంటే కేవలము భక్తివల్లనే అది సాధ్యము (*న యుజ్యమానయా భక్త్యా భగవతి అఖిల ఆత్మని । సదృశః అస్తి శివః పన్థాః యోగినామ్ బ్రహ్మసిద్ధయే ॥* 3-25-19). జగత్తును బాగా అనుభవించాలనుకోవడమే పెద్ద పొరపాటు. అది సంసారమున కట్టివేయును. అది లౌకికులతో బంధమును కలిగిస్తుంది. దుర్జన సాంగత్యమే విడిపించుకోలేని బంధము, అదే తరగని పాపము. దుర్మార్గులకు దూరంగా ఉండి సజ్జనులకు దగ్గరగా ఉంటే చాలు. సత్సంగము దొరికితే సర్వమూ దొరికినట్లే (*ప్రసంగమ్ అజరమ్ పాశమ్ ఆత్మనః కవయః విదుః । సః ఏవ సాధుషు కృతః మోక్షద్వారమ్ అపావృతమ్॥* 3-25-20). ఆ సజ్జనులు ఎవ్వరు? సాధులక్షణాలు ఏమంటే? ఓర్పు, క్షమ కలవారు. అజ్ఞానం వల్ల ఇతరులు చేసే నిందను క్షమించేవారు (తితిక్షవః), కరుణ కలవారు (పర దుఃఖ దుఃఖి), శాంతుడు (సర్వ ఇంద్రియనిగ్రహము కలవాడు), సర్వే జనా సుఖినో భవంతు అనేవాడు (అజాతశత్రవః), స్వామిని అనుభవించేవాడు (*సాధవః సాధు- భూషణాః*) (*తితిక్షవః కారుణికాః సుహృదః సర్వదేహినామ్ । అజాతశత్రవః శాన్తాః సాధవః సాధుభూషణాః ॥* 3-25-21). ఇట్టి సాధువు లక్షణము, శ్రీహరి యందు అనన్యభక్తి కలిగిఉండుట (*మయి అనన్యేన భావేన భక్తిం కుర్వంతి యే దృఢామ్*- కపిలదేవుడి వచనము). సంసారబంధనకర్మలు, సంసారికులైన బంధువులను వదలి, నిష్కామకర్మలు ఆచరించుట (*మయి అనన్యేన భావేన భక్తిం కుర్వన్తి యే దృఢామ్ । మత్కృతే త్యక్త కర్మాణః త్యక్త స్వజన బాన్ధవాః* 3-25-22). ఇలా చేయడం వల్ల వివిధ రకాల తాపత్రయాలు పోతాయి. అన్ని పనులు నన్ను ఉద్దేశిస్తూ నా కథలను వింటూ మనస్సును నా యందు లగ్నము చేసినవారు అన్ని బాధల నుండి విముక్తిపొందుతారు (*మత్ ఆశ్రయాః కథా మృష్టాః శృణ్వన్తి కథయన్తి చ । తపన్తి వివిధాః తాపాః న ఏతాన్ మద్గత చేతసః ॥* 3-25-23). సాధుసంగంవల్ల- ఇతర విషయాల నుండి, ఇతరుల స్నేహద్వేషముల వల్ల వచ్చే పాపాలు పోతాయి. సత్‌సాంగత్యము చేయడంవల్ల, వారు చెప్పే కథలవల్ల నీకు తెలియకుండానే శుద్ధత్వము వస్తుంది. మనస్సుకు పట్టిన మలములు అంతరిస్తాయి (*త ఏతే సాధవః సాధ్వి సర్వ సంగ వివర్జితాః । సంగః తేషు అథ తే ప్రార్థ్యః సంగదోష హరాః హి తే ॥* 3-25-24), (*సతామ్ ప్రసంగాత్ మమ వీర్య సంవిదః భవన్తి హృత్ కర్ణ రసాయనాః కథాః । తత్ జోషణాత్ అశు అపవర్గ వర్త్మని*

శ్రద్ధా రతిః భక్తిః అనుక్రమిష్యతి ॥ 3-25-25). భక్తి కలిగితే సంసారమందు విరాగము, ఇంద్రియములను అనుభవించాలనే కామవాంఛలు పోతాయి. ఇంద్రియవిషయములను చూసినా విన్నా ఆసక్తి కలుగవు. నన్ను చింతించుట. నా కథలను వినుటయే యోగమార్గము. భక్తియోగములో ఉండడం వల్ల వారి మనస్సు నా యందు రమిస్తుంది. అదే యోగః చిత్త వృత్తి నిరోధః. నా యందు మనస్సు లేనివారు వంకర దారిలో ఉంటారు (*భక్త్యా పుమాన్ జాతవిరాగః ఐంద్రియాత్ దృష్ట శ్రుతాత్ మత్‌రచన అనుచిన్తయా । చిత్తస్య యత్తః గ్రహణే యోగయుక్తః యతిష్యతే ఋజుభిః యోగమార్గైః ॥* 3-25-26). ప్రకృతిని (అచిత్తు), శ్రీహరిని (చిత్తు) రెంటిని అనుభవించుట కుదరదు అనగా లౌకికము, భక్తి రెండూ చేస్తానంటే కుదరదు. ప్రకృతిగుణములను సేవించక, జ్ఞానవైరాగ్యములతో గల నా భక్తియోగమును సేవించిన వారిని నేను వదలను. జీవాత్మకు ఆత్మ అయిన పరమాత్మను నేను, అట్టి నన్ను సేవించినవారు, నా యందు భక్తియుక్త సేవ చేసినవారు, వారి ప్రేమతో నన్నే కట్టిపడేస్తారు (ఉదాహరణ: బిందుసరోవరము ఏర్పడ్డ విధానము గుర్తు చేసుకోండి 3-21వ అధ్యాయము). నేను వారి హృదయములలో ఉంటాను (*అసేవయా అయం ప్రకృతేః గుణానాం జ్ఞానేన వైరాగ్యవిజృంభితేన । యోగేన మయి అర్పితయా చ భక్త్యా మామ్ ప్రత్యక్ ఆత్మానః ఇహ అవరున్ధే ॥* 3-25-27).

ఇలా చెబుతుంటే, ఇంకా చెప్పమని, భక్తియోగమును ఇంకా వివరించమని, దేని ద్వారా సులభమవుతుందో తెల్పమని, తను మందబుద్ధి గల స్త్రీనని దేవహూతి ఇలా ప్రార్థించింది– పరమపురుషా! నీ భక్తిస్వరూపము ఎట్టిది? సహజముగా మోక్షపదమును పొందుటకై నావంటి స్త్రీలకు ఎట్టి భక్తి తగినది? (*దేవహూతిః ఉవాచ – కాచిత్ త్వయి ఉచితా భక్తిః కీదృశీ మమ గోచరా । యయా పదమ్ తే నిర్వాణం అంజసా అన్వాశ్నవై అహమ్ ॥* 3-25-28). మోక్షప్రదాతవైన ప్రభూ! లక్ష్యమును భేదించునట్టి బాణమువలె భగవత్ప్రాప్తిని ప్రసాదించు తత్త్వజ్ఞానము ఎట్టిది? నీవు తెలిపిన యోగవిధానము ఎట్టిది? దాని అంగములెవ్వి? భగవత్తత్త్వాన్ని పొందే మార్గమును తెల్పగలవు (*యః యోగః భగవత్ బాణః నిర్వాణ ఆత్మన్ త్వయా ఉదితః । కీదృశః కతి చ అంగాని యతః తత్త్వ అవబోధనమ్ ॥* 3-25-29). ఓ హరీ! నా వంటి మందమతులైన స్త్రీలకు గూడ దురవగాహమైన విషయము నీయనుగ్రహమువలన సులభముగా ఎట్లు బోధపడునో ఆ విధముగా వివరించగలవు? అని ప్రార్థించింది (*తత్ ఏతత్ మే విజానీహి యథా అహం మన్ద ధీః హరే। సుఖం బుద్ధ్యేయ దుర్బోధమ్ యోషా భవత్‌అనుగ్రహాత్ ॥* 3-25-30).

స్వామి, తన తల్లి మనస్సులో గల విషయము గ్రహించినవాడై తల్లియందు తీవ్రమైన ప్రేమకలవాడై భక్తిని పెంచే యోగము – సాంఖ్యయోగము తెల్పుట ఆరంభించాడు. సాంఖ్యము చూడటానికి జ్ఞానం కానీ దాని నిండా భక్తియే మూలము అని నిరూపిస్తుంది. జ్ఞాన వైరాగ్యాల వల్ల భక్తి శ్రద్ధ కలిగింపచేసేదే సాంఖ్య తత్త్వము (*మైత్రేయః ఉవాచ – విదిత్వా అర్థమ్ కపిలః మాతుః ఇత్థం జాతస్నేహః యత్ర తన్వా అభిజాతః । తత్త్వ ఆమ్నాయమ్ యత్ ప్రవదన్తి సాంఖ్యం ప్రోవాచ వై భక్తి వితాన యోగమ్ ॥* 3-25-31).

శ్రీభగవానువాచ: శబ్దస్పర్శరూపరసగంధములను గ్రహించేవి అనుభవింప చేసేవి జ్ఞానేంద్రియములు, కర్మలు చేయించేవి కర్మేంద్రియములు. వీటన్నింటికి గుణ లింగములు కావాలి. అంటే ఇంద్రియార్థములు కావాలి. వాటిని ప్రకోపింప చేయువారు - ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు. వీటిని వాడుకునేది "మనస్సు". మనస్సు తనకు తానుగా ఏ పనీ చేయలేదు. మనస్సులో కలిగే సంకల్ప- వికల్పాలు ఇంద్రియముల ద్వారానే. ఇంద్రియసహకారము లేనిదే మనస్సు పనిచేయదు. ఉదాహరణకు- కన్ను ఇంద్రియము, రూపాన్ని చూపితేనే మనస్సు అది కావాలి అంటుంది. మనస్సు యొక్క ప్రవృత్తి ఇంద్రియ ఆధారము కాబట్టి "ఇంద్రియనిగ్రహము" చేయాలి. ఇంద్రియములే మనస్సును ప్రకోపింపచేస్తాయి. ఆ తర్వాత ఆ పని చేయుటకు మనస్సు ఇంద్రియములను ప్రేరేపిస్తుంది. కావున బుద్ధిని వాడి "ఇంద్రియనిగ్రహము" చేయాలి. ఇంద్రియములను సాత్త్విక విషయముల వైపు మళ్ళించాలి. అంటే భక్తుల సాంగత్యము అందిస్తే మనస్సు నోరు మూసుకుంటుంది అంటే సత్త్వమూర్తియగు శ్రీహరిసేవలో ఏకాగ్రతతో మనస్సును నిలపాలి. అనగా జ్ఞానేంద్రియములతో కర్మేంద్రియములతో చేతనయిన స్వామిసేవ చేయాలి. అప్పుడే మనస్సు స్వామియందు నిలుస్తుంది. అదే అసలైన భక్తి. అతడే సిద్ధిపురుషుడు అవుతాడు (*శ్రీభగవానువాచ- దేవానాం గుణలింగానామ్ ఆనుశ్రవిక కర్మాణామ్। సత్త్వే ఏవ ఏకమనసః వృత్తిః స్వాభావికీ తు యా అనిమిత్తా భాగవతీ భక్తిః సిద్ధేః గరీయసీ ॥* 3-25-32). భక్తియుత సేవ అన్ని రకాల అనర్థాలను అగ్నివలె దహిస్తుంది, జఠరాగ్నిలాగా. మనము తిన్న ఆహారపదార్థములను మనకు తెలియకుండానే జఠరాగ్ని జీర్ణము చేస్తుంది కదా ! (*జరయతి ఆశు యా కోశమ్ నిగీర్ణమ్ అనలః యథా ॥* 3-25-33). ఈ విషయంలో భాగవతోత్తములను కలవడంవల్ల ఎంతో లాభం కలుగుతుంది. ఎందుకనగా వారు ఎల్లప్పుడు నాసేవలో నా పనులలోనే ఉంటారు. నా అవతారకర్మలనే చర్చిస్తారు (*న ఏక ఆత్మతామ్ మే స్పృహయన్తి కేచిత్ మత్పాదసేవా అభిరతాః మత్ ఈహాః । యే అన్యోన్యతః భాగవతాః ప్రసజ్య సభాజయన్తే మమ పౌరుషాణి ॥* 3-25-34). నా దివ్యరూపం, నా వాక్కులైన వేదాలను, నా చరిత్రను, నా గుణములను గానం చేస్తారు. నన్ను మాత్రమే కోరేవారు మోక్షము కూడా అక్కరలేదంటారు. అట్టివారు మోక్షమును కోరకున్నను, నాయందు గల తీవ్రభక్తికారణమున ఆటోమేటిక్‌గా వారికి పరమపదము లభించును (*పశ్యన్తి తే మే రుచిరాణి అంబ సన్తః ప్రసన్న వక్త్ర అరుణ లోచనాని । రూపాణి దివ్యాని వరప్రదాని సాకమ్ వాచమ్ స్పృహణీయామ్ వదన్తి ॥* 3-25-35, *తైః దర్శనీయ అవయవైః ఉదార విలాస హాస ఈక్షిత వామ సూక్తైః । హృత ఆత్మనః హృత ప్రాణాన్ చ భక్తిః అనిచ్ఛతః మే గతిం అణ్వీమ్ ప్రయుంక్తే ॥* 3-25-36). నా నిజమైన నిష్కామభక్తులు నా ఐశ్వర్యములను కోరరు. వారు మాయాజగత్తునకు దాసోహమనక మాయకు ప్రభువునైనా (*మాయావినః*) నన్నే కావాలంటారు. ఇలా ఏమి ఆశించని భక్తియోగము చేసిన (అనిమిత్తభక్తి) వారికి వారు కోరకున్నా అష్టసిద్ధులు వస్తాయి. వాటిని కూడా తిరస్కరిస్తారు. నన్నే కావాలంటారు. నా పరతత్త్వము తెలుసుకొన్నవారు ఏమియును కోరరు, మోక్షాన్ని కూడా కోరరు. వారికి సర్వశుభములు ఇక్కడనే కలుగుతాయి. ఆ తర్వాత వారు నా పరమపదమును చేరుతారు (*అథో విభూతిం మమ మాయావినః తామ్ ఐశ్వర్యమ్ అష్టాంగమ్ అనుప్ర-*

వృత్తమ్ । శ్రియమ్ భాగవతీమ్ వా అస్పృహయన్తి, భద్రామ్ పరస్య మే తే అశ్నువతే తు లోకే ॥ 3-25-37). ఇట్టి అనన్య భక్తులకు దైవము నేనే. నేను వారికి ప్రకృతితో కూడిన భోగాలు ఇచ్చినా వారు అనుభవిస్తూ కనబడ్డా అవి వారికి అంటవు. ఎలా అంటే కత్తికి తేనె పూసినా నాలుకను కోసేస్తుంది. నా భక్తులు అలా కత్తిలాంటివారు. సంసారముతో సంబంధము ఉన్నా అది వారిని ఏమీ చేయలేదు. నేను వారికి ఇష్టము మరియు దేవుడను. నాకంటే వేరేది కావలసింది వారికి ఏమీలేదు. జననీ! నన్ను పొందినవారు ఎన్నటికిని నశింపరు. కాలచక్రము గూడ వారిని కబళింపదు. ఏలయన వారియందు అమితమైన ప్రీతిగల నేను వారికి సుతునివలె ప్రేమాస్పదుడను, సఖునివలె విశ్వాసపాత్రుడను. గురువువలె హితోపదేష్టను, సుహృదునివలె వారి హితమును గోరువాడను, ఇష్టదైవము వలె వారికి పూజ్యుడను (*న కర్హిచిత్ మత్పరాః శాన్తరూపే నఙ్క్ష్యన్తి న మే అనిమిషః లేఢి హేతిః । యేషామ్ అహం ప్రియః ఆత్మా సుతః చ సఖా గురుః సుహృదః దైవం ఇష్టమ్ ॥* 3-25-38).

నిజభక్తులు – ఇహపరములు, ధనము, గృహము, భార్య, పుత్రులు, బంధువులు, పశుసంపద అన్నిటినీ వదలి అనన్యభక్తితో నన్ను సేవిస్తారు. వారిని సంసారము నుండి నేను దాటిస్తాను. అనగా అట్టివారిని నేనే మృత్యురూపమగు సంసారమునుండి తరింపజేస్తాను (*ఇమం లోకమ్ తథా ఏవ అముమ్ ఆత్మానం ఉభయ అయినమ్। ఆత్మానం అను యే చ ఇహ యే రాయః పశవః గృహాః॥, విసృజ్య సర్వాన్ అన్యాన్ చ మామ్ ఏవం విశ్వతః ముఖమ్ । భజన్తి అనన్యయా భక్త్యా తాన్ మృత్యోః అతిపారయే ॥* 3-25-39,40). ("నేను ధనం ఇస్తున్నాను కాబట్టి భక్తి చేస్తున్నా" అనడం అనన్యభక్తి కాదు). నన్ను సేవిస్తేనే సంసారభయము పోతుంది. వేరే ఏ ఉపాయము లేనేలేదు. వేరే ఎవ్వరు రక్షించువారు లేరు. అందరిని ప్రేమించువాడను నేనే. అన్ని ప్రాణులకు ప్రకృతి వల్ల కలిగే భయం నా వల్లనే పోతుంది (నన్నే తలుచుకో అన్ని కష్టాలు తీరుస్తా). భయాన్ని కలిగించే దిక్పాలకులే నన్ను చూసి నోరు మూసుకుంటారు. ఎందుకంటే వారు నా భయం వల్లనే పనిచేస్తున్నారు (*న అన్యత్ర మత్ భగవతః ప్రధానపురుషేశ్వరాత్। ఆత్మనః సర్వభూతానాం భయం తీవ్రం న నివర్తతే ॥* 3-25-41), (*మత్ భయాత్ వాతి వాతః అయం సూర్యః తపతి మత్ భయాత్। వర్షతి ఇంద్రః దహతి అగ్నిః మృత్యుః చరతి మత్ భయాత్।* 3-25-42).

జీవితంలో ఎలాంటి భయం లేకుండా ఉండాలంటే నా పాదములను ఆశ్రయించాలి. జ్ఞాన వైరాగ్యయుక్తులైన భక్తులు అలా చేస్తారు. అదే అసలైన యోగము. భక్తితో నా సేవ చేయుట, నన్ను కీర్తించుటయే జీవులకు శుభము, అభయము, క్షేమము. కావున తీవ్రమైన అనన్యభక్తియుక్తకర్మలు చేయడం వల్లనే మనస్సును నాకు అర్పించగలుగుతారు. ఇలాకాక ఇంకేమి చేసినా లాభము లేదని కపిలదేవుడు తల్లికి స్పష్టంగా వివరించాడు (*జ్ఞానవైరాగ్యయుక్తేన భక్తియోగేన యోగినః । క్షేమాయ పాదమూలం మే ప్రవిశన్తి అకుతః భయమ్ ॥* 3-25-43), (*ఏతావాన్ ఏవ లోకే అస్మిన్ పుంసాం నిఃశ్రేయస ఉదయః । తీవ్రేణ భక్తియోగేన మనః మయి అర్పితమ్ స్థిరమ్ ॥* 3-25-44).

జీవుల మూలస్థానము వివరించుట - ఏం చేస్తే జీవులు నిత్యశాంతి, నిత్యానందము పొందుతారో తెల్పుట, జ్ఞానమును నిర్వచించుట

శ్రీ కపిల భగవానువాచ: అమ్మా! ఇప్పుడు ప్రకృతి మొదలగు తత్త్వములయొక్క వేర్వేరు లక్షణములను గూర్చి తెలిపెదను. వాటిని తెలిసికొనినవారు ప్రకృతిగుణముల నుండి ముక్తులగుదురు (*శ్రీభగవానువాచ- అథ తే సంప్రవక్ష్యామి తత్త్వానాం లక్షణం పృథక్ । యత్ విదిత్వా విముచ్యేత పురుషః ప్రాకృతైః గుణైః ॥* 3-26-1). భగవత్‌తత్త్వదర్శనము జ్ఞానము. హృదయగ్రంథులను భేదించేదే జ్ఞానము. దేనివల్ల జీవుడు సంసారబంధనమును విడనాడి తన నిజస్థితి గ్రహిస్తాడో అది జ్ఞానము. దానిని నీకు వివరించగలను (*జ్ఞానం నిఃశ్రేయసార్థాయ పురుషస్య ఆత్మదర్శనమ్ । యత్ ఆహుః వర్ణయే తత్ తే హృదయగ్రన్థిభేదనమ్॥* 3-26-2).

పరమాత్మతత్త్వమంటే ఏమిటో తెలియజేయుట

శ్రీహరి భగవానుని పరమాత్మతత్త్వము, అవిద్యకులోనైన బద్ధజీవులను అనగా సంసారమునందు ఆసక్తులైన జీవులను మేల్కొల్పుట కొరకు ఏర్పడేది. పరమాత్మగా జీవులలో అంతర్యామిగా సంచరిస్తూ వారికి గురువులాగా హృదయమునుండే బోధ చేస్తాడు స్వామి. అదే స్వామి యొక్క పరమాత్మతత్త్వము. పరమాత్మ జీవునకు తనను చూపుతుంది, అలాగే జగత్తును కూడా చూపుతుంది. అదే పరమాత్మ లక్షణము. తల్లీ! సకలప్రాణులలో అంతర్యామిగా విలసిల్లుచుండెడి పరమపురుషుడు సమస్త విశ్వమును ప్రకాశింపజేయు-చుండును. ఆ స్వామి ఆద్యంతములు లేనివాడు, త్రిగుణాతీతుడు, ప్రకృతికంటే పరమైనవాడు, స్వయం-ప్రకాశమానుడు. దీపము తాను ప్రకాశించుచు, చుట్టునుగల వస్తువులను ప్రకాశింపజేయుచుండునట్లు, ఆ పరమాత్మ స్వయముగా తాను ప్రకాశించుచు, సమస్త విశ్వమును ప్రకాశింపజేయుచుండును (*అనాదిః ఆత్మా పురుషః నిర్గుణః ప్రకృతేః పరః । ప్రత్యక్ ధామా స్వయంజ్యోతి విశ్వం యేన సమన్వితమ్ ॥* 3-26-3).

జగత్తును తాను ఎందుకు సృష్టిచేస్తాడో తెలియజేయుట

ప్రకృతిని ఆశ్రయించిన జీవులకు స్థానము కల్పించుటకే సృష్టి. ప్రకృతిని ఆశ్రయించి త్రిగుణములతో బద్ధుడై ఇది బాగా ఉందనుకుంటాడు జీవుడు. ఇలా మోహగ్రస్తుడైన జీవుడు తన స్వరూపజ్ఞానమును మరిచిపోతాడు (*గుణైః విచిత్రాః సృజతీం స రూపాః ప్రకృతిం ప్రజాః । విలోక్య ముముహే సద్యః సః ఇహ జ్ఞానగుహయా ॥* 3-26-5). మూలప్రకృతిలోకి స్వామి ప్రవేశించి క్షోభించడంవల్ల ఆ అవ్యక్తస్థితి నుండి మహత్తత్త్వము, దాని నుండి అహంకారతత్త్వము, దాని నుండి త్రిగుణములు గల జీవుల శరీరములు ఏర్పడడం జరుగుతుంది. వీరే బద్ధజీవులు. అవిద్య అజ్ఞానములకు దాసోహమన్నజీవులు ప్రకృతికి వశమౌతారు. అందుకే ఈ సృష్టి ఎన్నోమార్లు జరుగుతూనే ఉంటుంది (*సః ఏషః ప్రకృతిం సూక్ష్మాం దైవీం గుణమయీం విభుః । యదృచ్ఛయా ఇవ ఉపగతామ్ అభ్యపద్యత లీలయా ॥* 3-26-4). ఈ ప్రకృతి తన సత్త్వాదిగుణముల ద్వారా వాటికి అనువైన వివిధ ప్రాణులను సృజించును. ఆ ప్రాణుల స్వభావమును బట్టి

చిత్రవిచిత్రములైన భోగములను నిర్మించును. ఈ భోగములను చూచి, వాటికి మోహితులైన జీవులు తమ స్వరూపజ్ఞానమును మరచిపోవును (*గుణైః విచిత్రాః సృజతీం స రూపాః ప్రకృతిం ప్రజాః । విలోక్య ముముహే సద్యః సః ఇహ జ్ఞానగూహయా ॥* 3-26-5).

అవిద్యకు లోనైన జీవుల స్థానము ఏమిటో తెలియజేయుట:

ప్రకృతి, ఇంద్రియతృప్తి యందు శ్రద్ధ కలిగి ఇదే జీవితము సరిఅయినది అనుకుంటాడు జీవుడు. తనకు లేనిదాన్ని తెచ్చిపెట్టుకొని అదే నాది అనుకుంటాడు జీవుడు. జీవుడు ఈ విధముగా తనకంటె, ఆత్మకంటే వేరైన మాయాప్రకృతిని తన స్వరూపముగా భావిస్తాడు. ఫలితముగా ప్రకృతియొక్క గుణములద్వారా చేయబడు కర్మలకు తననే కర్తగా భావించును (*ఏవం పర అభిధ్యానేన కర్తృత్వం ప్రకృతేః పుమాన్ । కర్మసు క్రియమాణేషు గుణైః ఆత్మని మన్యతే ॥* 3-26-6).

సంసారబంధమున చిక్కుకున్న జీవుడు తనకు తానే – కార్యము, కారణము, కర్తగా భావిస్తూ సుఖదుః ఖాలను అనుభవిస్తూ ఉంటాడు. దీని వల్ల జననమరణాలు పొందే శరీరము వస్తుంది మరియు భయము, ఈతిబాధలకు, తాపత్రయములకు లోనవుతాడు. జీవుడు స్వయముగా దేనికిని కర్తగాడు. ఆతడు స్వతంత్రుడు, సాక్షీభూతుడు, ఆనందస్వరూపుడు మరియు స్వామికి చెందినవాడు. అది గుర్తించక అతడు సంసార కర్తృత్వాభిమానకారణముచే జననమరణరూపచక్రములో బంధింపబడి పరతంత్రుడగుచున్నాడు. ఆ కారణమున బంధింపబడి బద్ధజీవుడగుచున్నాడు (*తత్ అస్య సంసృతిః బన్ధః పారతన్త్ర్యం చ తత్కృతమ్ । భవతి అకర్తుః ఈశస్య సాక్షిణః నిర్వృత ఆత్మనః ॥* 3-26-7). సంసారబంధనమున జన్మమృత్యువులను పొందుట జీవుల లక్షణం కాదు. జీవుడు ప్రకృతికి అతీతుడు. జీవుల లక్షణము పరమాత్మను చేరుట, అప్పుడే శాంతి, ఆనందము కలుగుతాయి. పరమాత్మలక్షణమే నిత్యము, శాంతి, ఆనందము, జ్ఞానము. కార్యరూపశరీరముచే, కారణరూపములైన ఇంద్రియములచే చేయబడు క్రియలన్నింటికిని ప్రకృతియే కారణమని బుద్ధిగలవారు తెలుసుకోవాలి. వాస్తవముగా జీవుడు ప్రకృతికి అతీతుడు. కాని, ప్రకృతియందు ఉండుటవలన సుఖ-దుఃఖములను అనుభవించుటకు కారణభూతుడగును. ఈ విధముగా జీవుడు బద్ధుడగును. ఇది గుర్తించిన జీవుడు, తన నిజస్వరూపమును తెలుసుకున్నవాడవుతాడు (*కార్య కారణ కర్తృత్వే కారణం ప్రకృతిం విదుః । భోక్తృత్వే సుఖదుఃఖానాం, పురుషమ్ ప్రకృతేః పరమ్ ॥* 3-26-8). (However, expert a swimmer may be he can be happy only on reaching the shore. The nature of fish is that it can be comfortable in water, a stone is comfortable not in space but on the surface of the earth, similarly upon lighting the lamp it looks towards sun - the fire looks forward to reach sun, its original place. Similarly the original place of jivatma is to reach Paramatma).

దేవహూతిచే ప్రశ్న: పురుషోత్తమా! పురుషుని స్వభావంవల్ల అనగా జీవుల స్వభావంవల్ల ఈ విశ్వము యొక్క స్థూల, సూక్ష్మ కార్యములతో గల ప్రకృతి ఏర్పడింది అని నీవు తెలిపితివి. ఈ ప్రకృతి పురుషుల

లక్షణములను గూడ నాకు వివరింపుము (*దేవహూతి ఉవాచ - ప్రకృతేః పురుషస్య అపి లక్షణం పురుష ఉత్తమ । బ్రూహి కారణయోః అస్య సత్ అసత్ చ యత్ ఆత్మకమ్ ॥* 3-26-9)

కపిలదేవుడు తల్లి దేవహూతికి సృష్టిక్రమము వర్ణించుట : సాంఖ్యాశాస్త్రము-సృష్టి జరిగిన పద్ధతి: అహంకారము నుండే సృష్టి జరిగినది - ప్రకృతి గణములు 24 వెలువడిన విధానము - బ్రహ్మాండముల తయారీ:

శ్రీ కపిలభగవానుడిచే సమాధానము - కనబడే ఈ బాహ్యసృష్టికి ముందు జీవులతో గల ప్రకృతి అవ్యక్తస్థితిలో ఉంటుంది. అవ్యక్తస్థితిలో (*అసద్ ఆత్మకమ్*) ఉన్న మూలప్రకృతి లేక ప్రధానము (సృష్టి యొక్క సూక్ష్మావస్థ లేక కారణావస్థ లేక నిద్రావస్థ) కూడా త్రిగుణాత్మకమే. అంటే ఆ స్థితిలో కూడా జీవులు వారి వారి గుణములను దగ్గర పెట్టుకొనే ఉంటారు. దాన్ని మేల్కొల్పుటయే సృష్టి - వ్యక్తస్థితి. అమ్మా! మూలప్రకృతి అంటే త్రిగుణాత్మకము, అవ్యక్తము, నిత్యము మరియు కార్యకారణముల రూపము. ఇది నిర్విశేషమేయైనను సకల విశేషధర్మములకు ఆశ్రయము. ఇదియే ప్రధానమైన తత్త్వము. దీనినే ప్రకృతి అని అందురు (*శ్రీభగవానువాచ - యత్ తత్ త్రిగుణమ్ అవ్యక్తం నిత్యం సత్ అసత్ ఆత్మకమ్ । ప్రధానం ప్రకృతిం ప్రాహుః అవిశేషం విశేషవత్ ॥* 3-26-10).

ప్రకృతిలో ఉన్న గణములు (Elements): కాలము కూడా ప్రకృతిగణమే

త్రిగుణములతోగల ప్రకృతిలో గలవి - 5 పంచ భూతములు, 5 పంచ భూత తన్మాత్రలు, 5 జ్ఞానేంద్రియములు, 5 కర్మేంద్రియములు మరియు మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారము, చిత్తము - ఇవి 24 గణములు (*పంచభిః పంచభిః బ్రహ్మ చతుర్భిః దశభిః తథా । ఏతత్ చతుఃవింశతికమ్ గణమ్ ప్రాధానికం విదుః ॥* 3-26-11). భూమి, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము - అను పంచ మహాభూతములు; వాసన, రుచి, రూపము, స్పర్శ, శబ్దము అను ఐదును వాటి పంచ మాత్రలు. శ్రోత్రము, చర్మము, చక్షువులు, నాలుక, ముక్కు అను ఐదును జ్ఞానేంద్రియములు. వాక్కు, చేతులు, పాదములు, జననేంద్రియములు, పాయువు అను ఐదును కర్మేంద్రియములు (*మహాభూతాని పంచ ఏవ భూః ఆపః అగ్నిః మరుత్ నభః । తత్ మాత్రాణి చ తావన్తి గన్ధ ఆదీని మతాని మే*। 3-26-12, *ఇంద్రియాణి దశ శ్రోత్రమ్ త్వక్ దృక్ రసన నాసికాః । వాక్ కరౌ చరణౌ మేఢ్రం పాయుః దశమః ఉచ్యతే ॥* 3-26-13). మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము అను నాల్గింటిని అంతఃకరణచతుష్టయము అందురు. సంకల్పము, నిశ్చయము, చింత (స్మరణ - Memory), అభిమానము అనునవి వరుసగా ఆ నాల్గింటి వృత్తులు (*మనః బుద్ధిః అహంకారః చిత్తం ఇతి అన్తః ఆత్మకమ్ । చతుః ధా లక్ష్యతే భేదః వృత్త్యా లక్షణరూపయా ॥* 3-26-14). ఈ విధముగా తత్త్వజ్ఞానులు ఈ ఇరువది నాలుగు తత్త్వములతో గలవి బ్రహ్మాండముల స్థానములుగా పేర్కొనిరి. ఇవిగాక 'కాలము'ను ఇరువదిఐదవ తత్త్వముగా పరిగణించిరి. ఇదంతా స్వామియొక్క సగుణ బ్రహ్మము- (*ఏతావాన్ ఏవ సంఖ్యాతః బ్రహ్మణః సగుణస్య హ । సన్నివేశః మయా ప్రోక్తః యః కాలః పంచ వింశకః ॥* 3-26-15). కాలము అనగా అది పరమపురుషుని ప్రభావము అని తెల్పుదురు. దానివలన మాయాకార్యరూపములైన

దేహాదులయందు ఆత్మాభిమానము కలిగి, జీవుడు అహంకారముచే మోహితుడై, తనను కర్తగా భావించుకొని, నిరంతరము భయగ్రస్తుడగును (*ప్రభావం పౌరుషం ప్రాహుః కాలం ఏకే యతః భయమ్ । అహంకార విమూఢస్య కర్తుః ప్రకృతిం ఈయుషః ॥* 3-26-16). మనురాజపుత్రీ! అమ్మా! వాస్తవముగా పురుషోత్తముడైన భగవంతుని ప్రేరణచే గుణముల యొక్క సామాన్య అవస్థారూపమైన నిర్విశేష ప్రకృతియందు చైతన్యము ఉత్పన్నమగును. అట్టి భగవంతుడే 'కాలము' అని వ్యవహరింపబడును (*ప్రకృతేః గుణసామ్యస్య నిర్విశేషస్య మానవి । చేష్టా యతః సః భగవాన్ కాలః ఇతి ఉపలక్షితః ॥* 3-26-17). ఈ విధముగా తన మాయ ద్వారా ప్రాణుల శరీరములోపలగల జీవులతో పరమాత్మగా, వెలుపల కాలరూపుడుగను వ్యాప్తమైయున్న భగవంతుని అంశనే ఇరువది ఐదవ తత్త్వము (*అన్తఃపురుషరూపేణ కాలరూపేణ యః బహిః । సమన్వేతి ఏషః సత్త్వానాం భగవాన్ ఆత్మమాయయా ॥* 3-26-18). జీవుడు మరియు పురుషుడు లేక పరమాత్మ లేక స్వామి అంశతో 27 గుణములు (త్రిగుణమయమైన బ్రహ్మాండాలను విరాట్‌పురుషుడు అని అంటారు. అదే ప్రకృతి, అదే సగుణబ్రహ్మ. ఇది నిర్గుణబ్రహ్మమయుడైన శ్రీహరినుండి వెలువడినది. శుద్ధసత్త్వ సంపన్నుడైన నిర్గుణబ్రహ్మము మరియు సచ్చిదానంద స్వరూపుడైన స్వామి వైకుంఠగోలోకవాసి యగు శ్రీహరి భగవానుడు ఆయనయే సృష్టికర్త).

అంతరాత్మ లేక అంతఃకరణ చతుష్టయము అంటే ఏమిటో తెలియజేయుట: సూక్ష్మశరీర నిర్మాణము

మనస్సు, బుద్ధి, అంతఃకరణము (అహంకారము) మరియు చిత్తము వీటిని ఆశ్రయించినది బద్ధజీవుడు. వీటిని అంతఃకరణ చతుష్టయము అని అందురు. సంకల్పము, నిశ్చయము, చింత (స్మరణ-Memory), అభిమానము అనునవి వరుసగా ఆ నాల్గింటి వృత్తులు. ఇవి మాయావిరచితములు - *మాయాగుణైర్విరచితమ్* 1-3-30. వీటికి ఆకర్షితుడై స్థూల, సూక్ష్మ శరీరాలను తెచ్చుకున్నాడు బద్ధజీవుడు. వీటిని వదల్చుకున్న ముక్తజీవుడై శాశ్వతంగా వైకుంఠలోకాలలో విహరిస్తాడు (*మనః బుద్ధిః అహంకారః చిత్తం ఇతి అన్తః ఆత్మకమ్ । చతుర్ధా లక్ష్యతే భేదః వృత్త్యా లక్షణరూపయా ॥* 3-26-14).

1. మనస్సు సంకల్పము చేస్తుంది. ఇంద్రియాల ద్వారా విషయాలను చూసి వికారము చెందుతుంది.

2. బుద్ధి ఆలోచించేది - అవునా? కాదా? అని ఆలోచించుట (సంశయః) బుద్ధి తప్పుడు అడుగులు కూడా వేస్తుంది (విపర్యాసః అన్యథా) - ఇది రెండు రకాలు - ఒక దానిలో ఒకటి వేరుగా చూచుట (అన్యథా జ్ఞానం, ఉదా: తాడులో పామును చూచుట) మరియు ఒక వస్తువు వేరుగా కన్పడుట (విపరీత జ్ఞానము, ఉదా: తగరమును వెండి అనుకొనుట, ఇత్తడిని చూసి బంగారమనుకొనుట). బుద్ధి చిత్తమును వాడి విషయములను జ్ఞప్తికి తెచ్చుకోగలదు (స్మృతి జ్ఞానము). బుద్ధి "ఇది ఇంతే" అని నిశ్చయము కూడా చేయగలదు (నిశ్చయ జ్ఞానము). బుద్ధి నిద్రావస్థకు కూడా గురికాగలదు (స్వాపః) - ఇవి బుద్ధి లక్షణములు (*సంశయః అథ విపర్యాసః నిశ్చయః స్మృతిః ఏవ చ । స్వాపః ఇతి ఉచ్యతే బుద్ధేః లక్షణం వృత్తితః పృథక్ ॥* 3-26-30).

3. అహంకారము- ఇది బుద్ధిని నెగలనీయక మనస్సుచే ప్రలోభపరిచి అవిద్యతో నిర్ణయము తీసుకొనేది. అలా కర్మలు చేయించేది అహంకారము - ఇది వికర్మ, అకర్మలకు దారితీస్తాయి.

4. చిత్తమనగా సందేహమును తీర్చేది, స్మరణచేయునది లేక గుర్తుపెట్టుకొని బుద్ధికి అందించునది - *చిత్తేన హృదయం చైత్యః* 3-26-70- చిత్తమువల్ల బుద్ధి చైతన్యమునొందును. చిత్తశక్తి ద్వారా జీవుడు చైతన్యమును (విజ్ఞానమును) పొందును - *చిత్తేన అంశేన యేన అసౌ విజ్ఞానం ప్రతిపద్యతే* 3-6-26). (Selfish Mind overpowers Intelligence (బుద్ధి) for enjoyment. False ego (అహంకారము) also overrides Intelligence (బుద్ధి). Chitta aids intelligence in taking decisions. But due to the act of false intelligence sometimes decision so taken becomes wrong).

కాలము అంటే ఏమిటో స్వామి వివరించుట

ప్రకృతి గుణములలో మార్పు తెచ్చేది కాలము. బద్ధజీవులకు భయము కల్పించేది కాలము. అహంకారముతో మోహము చెంది మూఢుడైన జీవుడు కర్తృత్వాన్ని తెచ్చిపెట్టుకొని భయావస్థపొందుతున్నాడు. జీవుల స్వభావము మరియు స్వామి ప్రభావము చూపించేది కాలము (*ప్రభావం పౌరుషం ప్రాహుః కాలం ఏకే యతః భయమ్ । అహంకార విమూఢస్య కర్తుః ప్రకృతిం ఈయుషః ॥* 3-26-16). ప్రతిదానిలో చేష్ట కలిగించేది కాలము (కాలచక్రమే సుదర్శన చక్రము 3-8-20). అవ్యక్తప్రకృతి - జీవుల సూక్ష్మావస్థ - ఆ ప్రధానములో వికారము అనగా చేష్ట కలిగించేది కాలరూపుడైన భగవానుడు. "కాలమును నేను" అని గీతలో కూడా స్వామి తెలియజేశాడు (*ప్రకృతేః గుణసామ్యస్య నిర్విశేషస్య మానవి । చేష్టా యతః సః భగవాన్ కాలః ఇతి ఉపలక్షితః ॥* 3-26-17). ప్రకృతిలో కాలానుగుణంగా మార్పు వస్తుంది. నిర్విశేషమైన ప్రకృతి (నిద్రావస్థ అవ్యక్తస్థితిలో ఉన్నది) విశేషమైన ప్రకృతి (వ్యక్తస్థితి) లోకి కాలంతో మారుతుంది. జీవులకు వారి కర్మానుసారం స్వామి లోపల ఉండి గుణములను కలుపుతాడు. స్వామి జీవుల శరీరాలలో తన అంశరూపంలో ఉండడంవల్లనే అవి పనిచేస్తాయి. వాటిలో మార్పులు కాలానుగుణంగా కలుగుతాయి. అలాగే బయట ఉండి కాలప్రభావము చూపుతాడు. ఇదే భగవంతుడి శక్తి - కాలము. విడిపోయిందే కలుస్తుంది (సృష్టి), కలిసిందే విడిపోతుంది (ప్రళయము) (*అన్తః పురుషరూపేణ కాలరూపేణ యః బహిః । సమన్వేతి ఏషః సత్త్వానాం భగవాన్ ఆత్మమాయయా ॥* 3-26-18).

సృష్టి జరిగిన పద్ధతి : ప్రకృతి గణముల ఆవిర్భావము

అవ్యక్తస్థితి లేక నిద్రావస్థలో గల మూలప్రకృతి - (ఇది స్త్రీ అంశ). అందు పురుషుడు (స్వామి అంశ) ప్రవేశించి తన బీజము (సంకల్పము) ఉంచితే, అది స్వామిసంకల్పము వల్ల వికారము - క్షోభ - చైతన్యము - స్పందన చెందుతుంది. స్వామి ప్రవేశించడం వల్ల అది హిరణ్మయము అవుతుంది. మహత్తత్త్వము హిరణ్మయమవుతుంది. మహత్తత్త్వములోకి స్వామిఅంశ ప్రవేశించడం వల్ల అది మెరుస్తుంది. అప్పటిదాకా చీకటిలో ఉన్నదాంట్లోకి స్వామి ప్రవేశించడం వల్ల చీకటి తొలగి బంగారం లాగా కనబడుతుంది. హిరణ్మయమైన మహత్తత్త్వము మలినంలేనిది కాబట్టి మెరుస్తుంది (*దైవాత్ క్షుభిత ధర్మిణ్యామ్ స్వస్యాం*

యోనౌ పరః పుమాన్ । ఆధత్త వీర్యం సా అసూత మహత్తత్త్వం హిరణ్మయమ్ ॥ 3-26-19). తనలో దాగి ఉన్న ప్రకృతిని బయలు చేస్తూ జగత్తు సృష్టి జరుగుతుంది. ఇది జగత్తుకు అంకురము. ఇది స్వామి సంకల్పమే (*విశ్వం ఆత్మగతమ్ వ్యంజన్ కూటస్థః జగదంకురః । స్వతేజసా అపిబత్ తీవ్రం ఆత్మప్రస్వాపనం తమః ॥* 3-26-20). ఈ మహత్తత్త్వము వాసుదేవుడి చిత్తసంకల్పముతో కూడినది. కావున ఇది సత్త్వగుణముతో శోభిల్లడంవల్ల ఇది శాంతమయము మరియు బుద్ధికి ప్రధానమైనది. అతడే వికారము పొందే జగత్తుకు నిర్వికారుడు, కూటస్థుడు, ప్రశాంతంగా తాను మారకుండా ఉండేవాడు – అవికారుడు – నిర్మలమైనవాడు (స్వచ్ఛత్వమ్) – శాంతుడు (*శాంతత్వమ్, అవికారత్వమ్* – 3-26-22). అతడే వాసుదేవుడు. హిరణ్మయమైన మహత్తత్త్వము వాసుదేవ అధిష్ఠానము – అది వాసుదేవుడి చిత్తముతో కలది. అందుకే అది పనిచేస్తుంది. జలము తన స్వాభావిక స్థితియందు స్వచ్ఛముగా, వికారశూన్యముగా, శాంతముగా ఉండును. కాని, అదే జలము, మట్టి మొదలగు ఇతర పదార్థముల కలయికచే మలినముగా వికారముగా అల్లకల్లోలముగా మారిపోవును. అట్లే జీవుల చిత్తము కూడా తన సహజస్థితియందు జలమువలెనే స్వచ్ఛము, వికారరహితము, శాంతముగా ఉండును. అయితే ఇది కూడా ఇతర వృత్తులతో కూడినప్పుడు ఆ చిత్తము మలినముగా, వికారముగా, అశాంతిగా మారిపోవును. ఇదియే చిత్తముయొక్క ముఖ్యలక్షణముగా చెప్పబడినది (*యత్ తత్ సత్త్వగుణమ్ స్వచ్ఛం శాన్తం భగవతః పదమ్ । యత్ ఆహుః వాసుదేవ ఆఖ్యమ్ చిత్తం తత్ మహత్ ఆత్మకమ్ ॥* 3-26-21), (*స్వచ్ఛత్వం అవికారిత్వం శాన్తత్వం ఇతి చేతసః । వృత్తిభిః లక్షణం ప్రోక్తం యథా అపామ్ ప్రకృతిః పరా ॥* 3-26-22).

వాసుదేవుడిచే వికారము పొందినదై (క్రియాశక్తి రజోగుణము వల్ల కలుగుతుంది. రజోగుణముతోటే కోరిక, పని, కార్యము) మహత్తత్త్వము నుండి మూడు విధముల అహంకారతత్త్వములు పుడతాయి (అదే అభిమానతత్త్వము లేక అంతఃకరణతత్త్వము). సాత్త్విక అహంకారమునుండి అన్ని వికారములకు మూలమైనట్టి మనస్సు (మనస్సును సృష్టించేది వైకారికతత్త్వము), తైజసిక అహంకారము (రాజసిక అహంకారము) నుండి కర్మజ్ఞాన ఇంద్రియములు, తామస అహంకారము (తామస తత్త్వము) నుండి పంచ భూత తన్మాత్రలు పుట్టాయి (*మహత్ తత్త్వాత్ వికుర్వాణాత్ భగవత్ వీర్యసంభవాత్ । క్రియాశక్తిః అహంకారః త్రివిధః సమపద్యత॥* 3-26-23), (*వైకారికః తైజసః చ తామసః చ యతః భవః మనసః చ ఇంద్రియాణాం చ భూతానాం మహతాం అపి ॥* 3-26-24).

అహంకారము (The finer form of matter) నుండే సృష్టి జరిగినది – ప్రకృతి గణములు వెలువడిన విధానము

అహంకారము లేక అభిమానము లేక అంతఃకరణము యొక్క అధిష్ఠాన దేవత రుద్రుడు లేక శివుడు (ఆదిశేషుడు లేక సంకర్షణుని అంశ). ఆదిశేషుడి అధిష్ఠానమైన అహంకారమునకు వేయి పడగలు ఉంటాయి. ఇవి అనంతములు. భూత, ఇంద్రియ, మనస్సులకు నిలయము. అహంకారము వల్లనే భూతములు, మనస్సు, ఇంద్రియములు పుట్టాయి. అహంకారము వల్లనే మనిషి బుసకొడతాడు (*సహస్రశిరసమ్ సాక్షాత్*

యమ్ అనన్తమ్ ప్రచక్షతే । సంకర్షణాఖ్యం పురుషమ్ భూత ఇంద్రియ మనః మయమ్ ॥ 3-26-25). అహంకార లక్షణము - కర్తృత్వము, కారణత్వము, కార్యత్వము (నేను చేస్తున్నా, నాదే, నా గురించే అనే భావన). ఇదంతా స్వామిది కాదు నాదే, నా గురించే, నేనే అధికారిని, నా తెలివే అనే భావన. నా శరీరము, నా ఇంద్రియములు, నా మనస్సు అనుకోవడం అహంకారము, అహంకార సస్వరూపము అవిజ్ఞానము, విమూఢత్వము (*కర్తృత్వం కరణత్వం చ కార్యత్వం చ ఇతి లక్షణమ్ । శాన్త ఘోర విమూఢత్వం ఇతి వా స్యాత్ అహంకృతేః* 3-26-26).

మనస్సు లేక మనోతత్త్వము సంకల్ప వికల్పములతో కూడినది. కోరికల పుట్ట. కామవాంఛ కలది. సాత్త్విక - వైకారిక అహంకారము నుండి పుట్టినది మనస్సు. సంకల్పవికల్పములు చేయునది మనస్సు. మనస్సుకు కావల్సింది లౌకికభోగములు - విషయభోగములు - విషయాసక్తి. అది నెరవేరకున్న కోపం వస్తుంది. దానికి తగ్గట్టుగా అజ్ఞాన జనిత కర్మలు చేస్తారు. దీని అధిపతి దేవత చంద్రుడు. ఉపాస్యదేవత అనిరుద్ధుడు- కామము వల్ల పుట్టినది మనస్సు (*వైకారికాత్ వికుర్వాణాత్ మనః తత్త్వం అజాయత । యత్ సంకల్ప వికల్పాభ్యాం వర్తతే కామసంభవః ॥* 3-26-27). సాత్త్విక అహంకారము నుండి పుట్టినవి మనస్సు మరియు ఇంద్రియ అధిష్ఠానదేవతలు (పట్టిక చూడుడు).

రాజసిక అహంకారము నుండి పుట్టినవి - హృషీకములు (ఇంద్రియములు). వీటి అధిపతి దేవతలు- సూర్యభగవానుడు, అగ్నిదేవుడు, వాయుదేవుడు, దిగ్దేవతలు, ఓషధులు, అశ్వినిదేవతలు. ఉపాస్యదేవత అనిరుద్ధుడు. ఇంద్రియములను స్వామి ఉపాసన లేనిదే ఆపలేము - *అనిరోధః ఇతి అనిరుద్ధః,* నిరోధింప శక్యము కాని వాడు అనిరుద్ధుడు. జీవుని మనస్సును నిగ్రహించుటకై, ఇంద్రియములకు అధిపతి లేక ఇంద్రియాధీశుడగు అనిరుద్ధుని సేవించాలి. అతడు నీలికమలములు లేక నల్లకలువలలాంటి నీలివర్ణుడై తనను ఉపాసించే యోగులకు క్రమక్రమముగా తెల్పబడతాడు. కావున యోగులు ఇట్టి స్వామిని ఆరాధించాలి (*యత్ విదుః హి అనిరుద్ధ ఆఖ్యం హృషీకాణాం అధీశ్వరమ్। శారద ఇందీవర శ్యామం సంరాధ్యమ్ యోగిభిః శనైః॥* 3-26-28).

రాజసిక అహంకారము నుండి పుట్టినది బుద్ధితత్త్వము లేక బుద్ధి. మెల్లగా ప్రయత్నము చేస్తే బుద్ధితో (యోగంతో) ఇంద్రియనిగ్రహం కలుగుతుంది. ఇంద్రియములను నిరోధించే శక్తి కలది బుద్ధి. బుద్ధి అధిపతి దేవత బ్రహ్మదేవుడు. కావున బ్రహ్మజ్ఞానముతో కల బుద్ధితో ఇంద్రియములను వశపరచుకోవచ్చు.

పూజ్యులారా! తైజస (రాజస) అహంకారమున వికారము కలుగుటచే దాని నుండి బుద్ధితత్త్వము ఉత్పన్నమయ్యెను. వస్తువులను స్ఫురింపజేయు విజ్ఞానము ఇది కలిగియుండును. అట్లే ఇది ఇంద్రియ వ్యాపారమునకు సహాయపడుట అనగా పదార్థముల విశేషజ్ఞానము కలిగించుట అనునవి ఈ బుద్ధి యొక్క కార్యములు (*తైజసాత్ తు వికుర్వాణాత్ బుద్ధితత్త్వం అభూత్ సతి । ద్రవ్య స్ఫురణ విజ్ఞానం ఇంద్రియాణాం అనుగ్రహః ॥* 3-26-29). బుద్ధిలక్షణాలు - సంశయః (అవునా? కాదా?), విపర్యాసః (ఒకదానిలో ఒకటి వేరుగా చూచుట. ఉదా: తాడులో పాము, తగరంలో వెండిని చూచుట, అనగా

పొరబడుట అనగా ఒక్కోసారి విపరీతబుద్ధిని ప్రయోగించుట జరుగును, నిశ్చయః ("ఇది ఇంతే" అని నిశ్చయించుట), స్మృతిః (గుర్తుకు తెచ్చుకొనుట- నెమరువేయుట), స్వాపః (నిద్రపోవుట) మొదలగునవి బుద్ధిలక్షణములు (*సంశయః అథ విపర్యాసః నిశ్చయః స్మృతిః ఏవ చ । స్వాపః ఇతి ఉచ్యతే బుద్ధేః లక్షణం వృత్తితః పృథక్ ॥* 3-26-30). ఇంద్రియము పనిచేయాలంటే, బుద్ధి, ప్రాణము - ప్రాణవాయువు కావాలి. కర్మేంద్రియములు ప్రాణవాయువు శక్తి వల్ల, జ్ఞానేంద్రియములు బుద్ధి వల్ల పనిచేయును (*తైజసాని ఇంద్రియాణి ఏవ క్రియా జ్ఞాన విభాగశః । ప్రాణస్య హి క్రియాశక్తిః బుద్ధేః విజ్ఞానశక్తితా॥* 3-26-31). బుద్ధికి అధిపతి బ్రహ్మదేవుడు. ఉపాస్యదేవత ప్రద్యుమ్నుడు-ప్రకర్షణే ద్యుమ్నః-ప్రద్యుమ్నః - ప్రకోపం తప్ప ఏమీ ఉండదు. ఇదే బద్ధజీవుల విపరీతజ్ఞానము, విపరీతబుద్ధి (చిత్తమునకు అధిష్ఠాత క్షేత్రజ్ఞుడు, ఉపాస్య దేవత వాసుదేవుడు-22. అదేవిధముగా అహంకారమునకు అధిష్ఠాత రుద్రుడు, ఉపాస్యదేవత సంకర్షణుడు-25. బుద్ధికి అధిష్ఠాత లేక అధిపతి బ్రహ్మ, ఉపాస్యదేవత ప్రద్యుమ్నుడు. మనస్సునకు అధిష్ఠాత చంద్రుడు, ఉపాస్యదేవత అనిరుద్ధుడు-28).

తామస అహంకారము వికారము చెందుట - పంచ భూతములు ఏర్పడుట: పంచ భూతముల లక్షణములు

తామస అహంకారము నుండి పుట్టినది - పంచ భూతతన్మాత్రలు మరియు వాటి నుండి పుట్టినవి పంచ భూతములు. తామస అహంకారము కాలానుగుణంగా స్వామి సంకల్పముతో వికారము చెందడంవల్ల మొదట శబ్దతన్మాత్ర ఏర్పడింది. దీని నుండి ఆకాశము ఏర్పడినది. అట్లే శబ్దజ్ఞానమును కలిగించుటకు శ్రోత్రేంద్రియము-చెవులు ఏర్పడ్డాయి. ఆకాశము అన్ని వస్తువులకు, ప్రాణులకు ఆశ్రయము ఇచ్చేది. ప్రాణుల లోపల (హృదయాకాశము) బయట కూడా ఉండేది ఆకాశము (space or ether which allows electromagnetic rays (శబ్దతన్మాత్ర) to pass through it). ప్రాణులు, ఇంద్రియములు, ఆత్మలకు అధిష్ఠానము- ఆకాశము. *శబ్ద గుణకం ఆకాశమ్.* వస్తువుల పేర్లు శబ్దం ద్వారానే చెబుతాము. స్వామిని గూర్చి కూడా తెలిపేది ఆకాశమే - శబ్దమే - వేద శబ్దమే. భూమి కూడా ఆకాశములోనే ఉంది (The concept of time and space can be found here. Akasa otherwise known as ether or space. *శబ్దతన్మాత్ర - Shabda Tanmatra* can be defined as electromagnetic waves, while shabda can be defined as sound waves. They are interconvertible. Electromagnetic waves can travel in space. వాయువుకంటే సూక్ష్మరూపమైనది ఆకాశము-*శబ్ద గుణకం ఆకాశమ్*). (There are so many Types of energies of the Lord. *పరాస్య శక్తిర్ వివిధైవ సూయతే- ఈశావాస్యోపనిషత్తు.* Heat is one form of such energies of the Lord. Pure form of energy called Heat or Heat waves can be converted to matter ($E=MC^2$). Modern Science could not completely define Akasa, although neutrinos and mesons are known. The other form of matter is Plasma. Electromagnetic radiation is used to generate sound waves. T.V. converts the finer form of pictures which are in space around us into the visible form. This cannot be done by our brain. Akasa and Ahankara are the finer forms of the matter as described in

Srimadbhagavatham. Because of Akasa only the mind works - it thinks, it desires and it feels pain and pleasure). శబ్దమును గ్రహించే ఇంద్రియము శ్రోత్రము- శ్రోత్రేంద్రియము - చెవులు (*తామసాత్ చ వికుర్వాణాత్ భగవత్ వీర్యచోదితాత్ । శబ్దమాత్రం అభూత్ తస్మాత్ నభః శ్రోత్రం తు శబ్దగమ్॥* 3-26-32). ధ్వని - శబ్దము - శబ్దతన్మాత్రను బట్టే ఆకాశమును గుర్తిస్తాము. పదార్థజ్ఞానము కలుగజేయుట, వక్త ఎదురుగా ఉన్నను, చాటుగా ఉన్నను అతనిని గుర్తించునట్లు చేయుట, శబ్దములను గ్రహించుట, సూక్ష్మతన్మాత్రరూపముగా గూడ ఉండుట అనునవి ఆకాశము యొక్క లక్షణములు అని విద్వాంసులు చెప్పెదరు (*అర్థ ఆశ్రయత్వం శబ్దస్య ద్రష్టః లింగత్వమ్ ఏవ చ । తత్ మాత్రత్వమ్ చ నభసః లక్షణం కవయః విదుః ॥* 3-26-33). ప్రాణులు ఉండుటకు అవకాశమును ఇచ్చుట, సకల ప్రాణుల యందును, లోపల, బయటగూడ వ్యాపించియుండుట, అట్లే ప్రాణములకును, ఇంద్రియములకును, మనస్సునకును ఆశ్రయముగా ఉండుట. ఇవి ఆకాశముయొక్క వృత్తి (కార్యరూప) లక్షణములు (*భూతానాం ఛిద్రదాతృత్వం బహిః అన్తరమ్ ఏవ చ । ప్రాణ ఇంద్రియ ఆత్మ ధిష్ణ్యత్వం నభసః వృత్తి లక్షణమ్ ॥* 3-26-34). ఆ తర్వాత, శబ్దతన్మాత్ర, ఆకాశము ఈ రెండూ స్వామిప్రేరేపణవల్ల కాలముతో వికారము చెందడంవల్ల వాయుతన్మాత్ర లేక స్పర్శతన్మాత్ర, దాని నుండి వాయువు ఏర్పడతాయి. వాయువు వల్లనే ప్రాణం మరియు ఇంద్రియములు పనిచేస్తాయి. దీనిని గ్రహించేది త్వక్ ఇంద్రియము-చర్మము (*నభసః శబ్దతన్మాత్రాత్ కాలగత్యా వికుర్వతః । స్పర్శః అభవత్ తతః వాయుః త్వక్ స్పర్శయా చ సంగ్రహః* 3-26-35). మృదుత్వము, కాఠిన్యము, చల్లదనము, వెచ్చదనము (వేడి) అనువానిని గుర్తించుట వాయువు యొక్క సూక్ష్మరూపమైన స్పర్శలక్షణము (*మృదుత్వం కఠినత్వం చ శైత్యం ఉష్ణత్వమ్ ఏవ చ । ఏతత్ స్పర్శస్య స్పర్శత్వమ్ తత్ మాత్రత్వమ్ నభస్వతః ॥* 3-26-36). చెట్లకొమ్మలను చలింపజేయుట, తృణాదులను ఒకచోట చేర్చుట, సర్వత్ర వ్యాపించుట, వస్తువుల యొక్క వాసనలను (గంధమును) ఘ్రాణేంద్రియము (ముక్కు) కడకును, శబ్దమును శ్రోత్రేంద్రియము (చెవుల) కడకును చేర్చుట అట్లే సమస్త ఇంద్రియములకును కార్యశక్తిని కలిగించుట అనునవి వాయువు యొక్క వృత్తుల లక్షణములు (*చాలనం వ్యూహనమ్ ప్రాప్తిః నేతృత్వం ద్రవ్యశబ్దయోః । సర్వ ఇంద్రియాణాం ఆత్మత్వం వాయోః కర్మ అభిలక్షణమ్ ॥* 3-26-37). దైవప్రేరణచే స్పర్శతన్మాత్ర లేక వాయుతన్మాత్ర ద్రవ్యమైన వాయువుతో కలిసి వికారము చెందడం వల్ల రూపతన్మాత్ర ఏర్పడుతుంది. దీని నుండి అగ్ని లేక తేజస్సు అను ద్రవ్యము ఏర్పడును. అట్లే రూపములను జూపు నేత్రేంద్రియము-కన్నులు ఏర్పడినవి. పూజ్యురాలా! వస్తువులయొక్క ఆకారము, వాటి గుణములను తెలిసికొనునట్లు చేయుట అనగా వస్తువుల ఆకారము, పరిమాణములు మొదలగు వాని యొక్క జ్ఞానమును కలిగించుట, తేజోరూపముగా భాసించుట అనునవి రూపతన్మాత్ర యొక్క వృత్తులు (*వాయోః చ స్పర్శ తన్మాత్రాత్ రూపం దైవ ఈరితాత్ అభూత్ । సముత్థితమ్ తతః తేజః చక్షుః రూప ఉపలంభనమ్ ॥* 3-26-38), (*ద్రవ్య ఆకృతిత్వం గుణతా వ్యక్తి సంస్థాత్వం ఏవ చ । తేజస్త్వం తేజసః సాధ్వి రూపమాత్రస్య వృత్తయః ॥* 3-26-39). ప్రకాశించుట, పక్వమొనర్చుట, చల్లదనమును దూరముచేయుట, ఎండింపజేయుట, దప్పి గలిగించుట, ఆకలిదప్పుల నివారణకై తిన్న భోజన, పానాదులను జీర్ణింపచేయించుట అనునవి

తేజస్సు యొక్క వృత్తులు (*ద్యోతనం పచనం పానం అదనం హిమమర్దనమ్ । తేజసః వృత్తయః తు ఏతాః శోషణమ్ క్షుత్ తృట్ ఏవ చ ॥* 3-26-40). దైవప్రేరణతో రూపతన్మాత్ర, అగ్ని లేక తేజస్సుతో వికారము చెందుటవలన రసతన్మాత్ర ఉత్పన్నమయ్యెను. దానినుండి జలము మరియు రసమును గ్రహించునట్టి రసనేంద్రియము (నాలుక) ఉద్భవించెను (*రూపమాత్రాత్ వికుర్వాణాత్ తేజసః దైవచోదితాత్ । రసమాత్రం అభూత్ తస్మాత్ అంభః జిహ్వా రసగ్రహః ॥* 3-26-41). రసము ఒకటేయైనను ఇతర భౌతికవస్తువుల కలయికవలన అది వగరు, తీపి, చేదు, కారము, పులుపు, ఉప్పు మొదలగు రీతిలో పలు విధములుగా గోచరించును (*కషాయః మధురః తిక్తః కటు ఆమ్లః ఇతి న ఏకధా । భౌతికానాం వికారేణ రసః ఏకః విభిద్యతే ॥* 3-26-42). నీటి లక్షణములు ఏమంటే పదార్థములను తడుపుట, మట్టి మొదలగువాటికి ముద్ద ఆకృతిని కలిగించుట, తృప్తిని కలిగించుట, జీవలక్షణమును నిలుపుట, దాహమును నివారించుట, పదార్థములకు మెత్తదనమును కలిగించుట, తాపమును నివారించుట, కూపాదులనుండి ఎంతగా తోడినను మరల మరల ఊరుచుండుట (free-flowing nature) అనునవి (*క్లేదనం పిండనం తృప్తిః ప్రాణాన ఆప్యాయన ఉందనమ్ ॥ తాప అపనోదః భూయస్త్వం అంభసః వృత్తయః తు ఇమాః ॥* 3-26-43). అనంతరము దైవప్రేరణచే రసతన్మాత్ర, జలముతో కలిసి వికారము నొందుటచే దానివలన గంధతన్మాత్ర ఏర్పడెను. దాని నుండి "మట్టి-పృథ్వి-భూమి" మరియు గంధగ్రహణ సామర్థ్యమును కలిగించు ఘ్రాణేంద్రియము (ముక్కు) ఉత్పన్నమయ్యెను (*రసమాత్రాత్ వికుర్వాణాత్ అంభసః దైవచోదితాత్ । గన్ధమాత్రం అభూత్ తస్మాత్ పృథ్వీ ఘ్రాణః తు గన్ధగః ॥* 3-26-44). గంధము ఒకటేయైనను పరస్పరము కలిసియున్న ద్రవ్యభాగముల న్యూనాధిక్యమువలన అది మిశ్రితగంధమై దుర్గంధము, సుగంధము, శాంతగంధము, ఉగ్రగంధము, ఆమ్లగంధము మొదలగు పలురీతులుగా రూపొందెను (*కరంభ పూతి సౌరభ్య శాన్త ఉగ్ర ఆమ్ల ఆదిభిః పృథక్ । ద్రవ్య అవయవ వైషమ్యాత్ గన్ధః ఏకః విభిద్యతే ॥* 3-26-45). పరబ్రహ్మము యొక్క ప్రతిమలను తయారుచేయుటయందు, నివాసస్థానములు నిర్మించుటయందు, జలమును నింపుటకై కుండలను తయారుచేయుట యందు, మరి అన్ని వస్తువులకు రూపకల్పనచేయుట, వాటికి ఆయా ధారణ సామర్థ్యము కల్పింపచేయుటయందును పృథ్వి యొక్క గుణములను చూడవచ్చును (*భావనం బ్రహ్మణః స్థానం ధారణం సత్ విశేషణమ్ । సర్వ సత్త్వ గుణ ఉద్భేదః పృథ్వీ వృత్తి లక్షణమ్ ॥* 3-26-46).

ఆకాశము యొక్క విశేషగుణము శబ్దము. దానిని గ్రహించునట్టిది శ్రోత్రేంద్రియము-చెవి. వాయువుయొక్క విశేషగుణము స్పర్శ. దానిని గ్రహించునట్టిది త్వగింద్రియము-చర్మము (*నభః గుణవిశేషః అర్థః యస్య తత్ శ్రోత్రమ్ ఉచ్యతే । వాయోః గుణవిశేషః అర్థః యస్య తత్ స్పర్శనం విదుః ॥* 3-26-47). తేజస్సు యొక్క విశేషగుణము రూపము. దానిని గ్రహించునట్టిది నేత్రేంద్రియము-కన్ను. జలము యొక్క విశేషగుణము రసము. దానిని గ్రహించునది రసనేంద్రియము-నాలుక. భూమి యొక్క విశేషగుణము గంధము. దానిని గ్రహించునట్టిది ఘ్రాణేంద్రియము-ముక్కు (*తేజః గుణవిశేషః అర్థః యస్య తత్ చక్షుః ఉచ్యతే । అంభః గుణవిశేషః అర్థః యస్య తత్ రసనమ్ విదుః । భూమేః గుణవిశేషః అర్థః యస్య సః ఘ్రాణః ఉచ్యతే ॥* 3-26-48). వాయువు మొదలగు కార్యతత్త్వముల యందు వాటికి మూలమైన మాతృకలు

అగు ఆకాశాది కారణతత్త్వముల గుణములు ఉంటాయి (parent characters are found in children). అట్లే పంచ మహాభూతములయొక్క గుణములైన శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములు అన్నియు పృథ్వియందు మాత్రమే గోచరించును (*పరస్య దృశ్యతే ధర్మః హి అపరస్మిన్ సమన్వయాత్ । అతః విశేషః భావానాం భూమౌ ఏవ ఉపలక్ష్యతే ॥* 3-26-49). (ఆకాశమునందు శబ్దగుణము ఒక్కటే ఉండును. వాయువునందు శబ్ద, స్పర్శగుణములు రెండు ఉండును; తేజస్సునందు-అగ్నియందు, శబ్ద, స్పర్శ, రూపగుణములు మూడు ఉండును. జలమునందు శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రసగుణములు నాలుగు ఉండును; పృథ్వియందు శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధ గుణములు ఐదును ఉండును).

వికారము చెందిన మహత్తుయొక్క అంశలైన మనస్సు, బుద్ధి (మహత్తత్త్వము), పంచ భూతములు మొదలగు ఏడింటి మధ్య సమన్వయము లేకుండెను. ఇవి అహంకార జనితములు (అవి హృదయమునగల మనో బుద్ధి చిత్త అహంకారములతోగల సూక్ష్మశరీరము, ఇంద్రియములు, పంచ భూతములు మరియు జీవుడు). అప్పుడు స్వామి-కాలము, జీవులు చేసిన కర్మఫలితములు, త్రిగుణములతోపాటు వాటియందు ప్రవేశించి వాటిని సమన్వయపరచెను (*ఏతాని అసంహత్య యదా మహత్ ఆదీని సప్త వై । కాల కర్మ గుణ ఉపేతః జగత్ ఆదిః ఉపావిశత్ ॥* 3-26-50). పరమాత్మ ప్రవేశముతో ఆ ఏడు తత్త్వములలో సంక్షోభము ఏర్పడి అవి పరస్పరము కలిసికొనెను. వాటి నుండి అప్పుడు అచేతనమైన ఒక బ్రహ్మాండము ఉత్పన్నము అయ్యెను (*తతః తేన అనువిద్ధేభ్యః యుక్తేభ్యః అండమ్ అచేతనమ్ । ఉత్థితమ్ పురుషః యస్మాత్ ఉదతిష్ఠత్ అసౌ విరాట్ ॥* 3-26-51). ఈ అండము 'విశేషము' అను పేరుతో పిలువబడెను. ఇది విశేషమైన అండరూపమున గల విశ్వము. (దీనిలోపల పదునాలుగు భువనములు విస్తరించియున్నవి. అదే విరాట్పురుష ఆవిర్భావము-లోకములు ఏర్పడుట). దీనిచుట్టూ నలువైపుల క్రమముగా జలము, దానికి పదిరెట్లు అగ్ని, దానికి పదిరెట్లు వాయువు, దానికి పదిరెట్లు ఆకాశము, దానికి పదిరెట్లు అహంకారము, దానికి పదిరెట్లు మహత్తత్త్వము (బుద్ధి) ఆవరించియున్నవి. ఈ ఆఱు ఆవరణములకు వెలుపల ఏడవ ఆవరణమైన ప్రకృతి (ప్రధానము) వెలసియున్నది. ఇదంతయు ఆ శ్రీహరి యొక్క విరాట్పురుషము (*ఏతత్ అండమ్ విశేష ఆఖ్యమ్ క్రమ వృద్ధైః దశ ఉత్తరైః । తోయ ఆదిభిః పరివృతమ్ ప్రధానేన ఆవృతైః బహిః । యత్ర లోకవితానః అయం రూపమ్ భగవతః హరేః ॥* 3-26-52). ప్రతి అండకోశమందు- కారణమయమైన ఈ గర్భజలమునందు ఉన్నట్టి ఆ మహాదేవుడు ఆ తేజోమయ అండమును ఎన్నో రూపాంతరములు చెందింపచేశాడు. దాని నుండి సృష్టి అవయవములు, ప్రాణుల శరీరములు తయారయ్యెను. అదే విశ్వరూపనిర్మాణము లేక విరాట్పురుషరూపము (*హిరణ్మయాత్ అండకోశాత్ ఉత్థాయ సలిలే శయాత్। తమ్ ఆవిశ్య మహాదేవః బహుధా నిర్బిభేద ఖమ్ ॥* 3-26-53). విరాట్పురుషునకు స్థూలశరీరము (పాంచభౌతిక శరీరము అవయవములు) మరియు సూక్ష్మశరీరము (జీవాత్మతో గల అంతఃకరణ చతుష్టయము=మనో, బుద్ధి, చిత్త, అహంకారములు ఇవి హృదయమున ఉండును) ప్రకటమయ్యెను. వివరములకు పట్టిక చూడుడు. (*నిరభిద్యత అస్య ప్రథమం ముఖమ్ వాణీ తతః అభవత్ । వాణ్యా వహ్నిః అథః నాసే ప్రాణ ఉతః ఘ్రాణః ఏతయోః ॥* 54, *ఘ్రాణాత్ వాయుః అభిద్యేతామ్ అక్షిణీ చక్షుః ఏతయోః ।*

తస్మాత్ సూర్యః న్యభిద్యేతామ్ కర్ణౌ శ్రోత్రమ్ తతః దిశః ॥ 55, *నిర్బిభేద విరాజః త్వక్ రోమ శ్మశ్రు ఆదయః తతః । తతః ఓషధయః చ ఆసన్ శిశ్నం నిర్బిభిదే తతః ॥* 56, *రేతః తస్మాత్ ఆపః ఆసన్ నిరభిద్యత వై గుదమ్ । గుదాత్ అపానః అపానాత్ చ మృత్యుః లోకభయంకరః ॥* 57, *హస్తౌ చ నిరభిద్యేతాం బలమ్ తాభ్యాం తతః స్వరాట్ । పాదౌ చ నిరభిద్యేతాం గతిః తాభ్యాం తతః హరిః ॥* 58, *నాడ్యః అస్య నిరభిద్యన్త తాభ్యః లోహితమ్ అభృతమ్ । నద్యః తతః సమభవన్ ఉదరమ్ నిరభిద్యత ॥* 59, *క్షుత్ పిపాసే తతః స్యాతామ్ సముద్రః ఏతయోః అభూత్ । అథ అస్య హృదయం భిన్నం హృదయాత్ మనః ఉత్థితమ్ ॥* 2-26 60). విరాట్ పురుషునకు హృదయము ఏర్పడెను, అందు మనస్సు ప్రకటమయ్యెను (*అథాస్య హృదయం భిన్నం హృదయాత్ మనః ఉత్థితమ్ ॥* 2-26-60). మనస్సు నుండి దాని అభిమానదేవతయైన చంద్రుడు, హృదయమునుండి బుద్ధియు దాని అభిమానదేవతయైన బ్రహ్మ వ్యక్తమయ్యెను. పిమ్మట అహంకారము దాని అభిమానదేవతయైన రుద్రుడు ఉత్పన్నమయ్యెను. అనంతరము చిత్తముతో కూడి జీవులు వచ్చి చేరెను (*మనః చంద్రమాః జాత బుద్ధిః బుద్ధేః గిరాం పతిః । అహంకారః తతః రుద్రః చిత్తం చైత్యః తతః అభవత్ ॥* 3-26-61). అయితే ఆ యా అవయవములలో ఈ ఇంద్రియ అధిష్ఠానదేవతలు ప్రయత్నించినను ఆ విరాట్ పురుషుడు మేల్కొనలేదు (*ఏతే హి అభ్యుత్థితాః దేవాః అస్య ఉత్థాపనే నైవ అశకన్ । పునః ఆవివిశుః ఖాని తమ్ ఉత్థాపయితుమ్ క్రమాత్ ॥* 3-26-62) (*వహ్నిః వాచా ముఖమ్ భేజే న ఉదతిష్ఠత్ తదా విరాట్ । ఘ్రాణేన నాసికే వాయుః న ఉదతిష్ఠత్ తదా విరాట్ ॥* 63, *అక్షిణీ చక్షుషా ఆదిత్యః న ఉదతిష్ఠత్ తదా విరాట్ । శ్రోత్రేణ కర్ణౌ చ దిశః న ఉదతిష్ఠత్ తదా విరాట్ ॥* 64, *త్వచం రోమభిః ఓషధ్యః న ఉదతిష్ఠత్ తదా విరాట్ । రేతసా శిశ్నం ఆపః తు న ఉదతిష్ఠత్ తదా విరాట్ ॥* 65, *గుదం మృత్యుః అపానేన న ఉదతిష్ఠత్ తదా విరాట్ । హస్తౌ ఇంద్రః బలేన ఏవ న ఉదతిష్ఠత్ తదా విరాట్ ॥* 66, *విష్ణుః గత్యా ఏవ చరణౌ న ఉదతిష్ఠత్ తదా విరాట్ । నాడీః నద్యః లోహితేన న ఉదతిష్ఠత్ తదా విరాట్ ॥* 67, *క్షుత్ తృడ్భ్యాం ఉదరం సిన్ధుః న ఉదతిష్ఠత్ తదా విరాట్ । హృదయం మనసా చంద్రః న ఉదతిష్ఠత్ తదా విరాట్ ॥* 3-26-68, *బుద్ధ్యా బ్రహ్మా అపి హృదయం న ఉదతిష్ఠత్ తదా విరాట్ । రుద్రః అభిమత్యా హృదయం న ఉదతిష్ఠత్ తదా విరాట్ ॥* 3-26-69). చిత్తము యొక్క ఉపాస్యదేవతయైన వాసుదేవుడు క్షేత్రజ్ఞరూపములో చిత్తముతో గూడి హృదయమునందు ప్రవేశించినంతనే విరాట్ పురుషుడు జలమునుండి బహిర్గతుడై వచ్చి నిలబడెను (*చిత్తేన హృదయం చైత్యః క్షేత్రజ్ఞః ప్రావిశత్ యదా । విరాట్ తదా ఏవ పురుషః సలిలాత్ ఉదతిష్ఠత ॥* 3-26-70). (జీవుడి యొక్క అభిమానదేవతయైన – క్షేత్రజ్ఞుడు–వాసుదేవుడు వచ్చి చేరెను). నిద్రపోవుచున్న మనిషిని క్షేత్రజ్ఞుడు లేకుండా ప్రాణము, ఇంద్రియములు, మనస్సు, బుద్ధి మొదలగునవి తమ బలముచే మేలుకొల్పజాలవు. ఇట్లే ఆయా ఇంద్రియముల అధిష్ఠానదేవతలు ఎవరునూ తమ విరాట్‌పురుషుని లేపజాలకపోయిరి (*యథా ప్రసుప్తమ్ పురుషమ్ ప్రాణ ఇంద్రియ మన ధియః । ప్రభవన్తి వినా యేన న ఉత్థాపయితుమ్ ఓజసా ॥* 3-26-71) కనుక, మానవుడు వాసుదేవుడైన భగవంతునియందు భక్తిని చేయవలెను. ప్రకృతి పురుషుల జ్ఞానము, వివేకము ద్వారా సంసారమునందు వైరాగ్యమును పొందవలెను. పిమ్మట యోగముచే ఏకాగ్రము చెందిన బుద్ధితో, దేహమునకంటె వేరైనవాడుగా

ఈ దేహమునందే ప్రత్యగాత్మరూపములోనున్న పరమాత్మను ధ్యానింపవలెను (*తమ్ అస్మిన్ ప్రత్యక్ ఆత్మానమ్ ధియా యోగప్రవృత్తయా । భక్త్యా విరక్త్యా జ్ఞానేన వివిచ్య ఆత్మని చిన్తయేత్॥* 3-26-72).

తామస అహంకారము వికారము చెందుట-పంచ భూతములు ఏర్పడుట:

భగవత్ వీర్య చోదితాత్ 3-26-32

శబ్ద మాత్ర లేక శబ్దతన్మాత్ర
Electormagnetic waves

→ శబ్దము (Sound waves)

→ దీనిని గ్రహించే ఇంద్రియము శ్రోత్రం (కర్ణము, చెవి)

→ నభః (ఆకాశము) ఏర్పడింది. ఇంద్రియములు, ఆత్మలు, ప్రాణములకు అధిష్ఠానం ఆకాశము.

శబ్దతన్మాత్ర ఆకాశంతో కాలం వల్ల వికారం చెంది

స్పర్శతన్మాత్ర → వాయువు ఏర్పడింది → దీనిని గ్రహించే ఇంద్రియము త్వక్ చర్మము. స్పర్శ గుణము కలదు.

స్పర్శతన్మాత్ర వాయువుతో దైవ సంకల్పం వల్ల కలసి రూపమాత్ర ఏర్పడును. దీని నుండి తేజస్సు/ అగ్ని ద్రవ్యము ఏర్పడును.

→ రూపమాత్ర లేక రూపతన్మాత్ర

→ దీనిని గ్రహించే ఇంద్రియము చక్షుః (నేత్రము, కన్ను)

→ ద్రవ్యముల / వస్తువుల గుణము అగ్ని / తేజస్సు. రూపము లేకుండా ద్రవ్యము ఉండదు. ద్రవ్య / వస్తువు / పదార్థం యొక్క ఆశ్రయత్వం, ఆకారం, ఆధారం- రూపము. **అన్ని రూపాలు -ద్రవ్యములు అగ్ని రూపాలే ($E=mc^2$)** 3-26-39

అగ్ని లక్షణములు:
ద్యోతనం - ప్రకాశం
పచనం - వంట
పానం - త్రాగుట
అదనం - తినుట
హిమమర్దనం - చలిని తీయుట
శోషణం - ఇగుర్చుట - Evaporation
క్షుత్ - ఆకలి (జఠరాగ్ని)
తృట్ - దప్పిక (జఠరాగ్ని)
3-26-40

→ రూపతన్మాత్ర అగ్నితో కలిసి కాలం వల్ల దైవ ప్రయత్నంతో (3-26-41,42,43) రసతన్మాత్ర ఏర్పడుతుంది. ↓

→ రసమాత్ర లేక రసతన్మాత్ర → అంభః (జలం) ఏర్పడింది – రసము దీని గుణము – దీనిని గ్రహించే ఇంద్రియము జిహ్వా / నాలుక 3-26-41

జలం వల్లనే రుచులు– కషాయః (astringent) మధురః, తిక్తః (చేదు) (bitter), కటు (Pungent), అమ్లః (Sour) (3-26-42). జలము యొక్క లక్షణాలు – తడుపుట (Moistening), పిండనం (coagulating), తృప్తి (Causing satisfaction), ప్రాణన (maintaining life), ఆప్యాయన (Refreshing), ఉందనం (Softening), తాప (heat), అపనోదః (evaporating), భూయస్త్వం (Reservoirs of water) (3-26-43)

↓

రసతన్మాత్ర దైవప్రయత్నంతో జలంతో కలియడం వల్ల వికారము చెంది 3-26-44

↓

గంధతన్మాత్ర → పృథ్వీ (భూమి) ఏర్పడింది. దీని గుణము గంధము. → దీనిని గ్రహించేది ఘ్రాణేంద్రియము (3-26-44) (నాసిక, ముక్కు) (గంధ గుణకం పృథ్వీ). గంధములు Mixed smell – (కరంబ), Offensive smell (పూతి), Mild (శాంత), Strong (ఉగ్ర), Acidic (ఆమ్ల). పృథ్వీ / భూమి / మట్టి – అన్ని లోకాలు మట్టితోనే ఏర్పడ్డాయి. ప్రతీ ప్రాణి శరీరంలో మార్పు మట్టి వల్లనే. ఇదే పంటలకు మూలము. ఇదే క్షేత్రము అన్ని బీజములకు – దీనితోనే వేరు వేరు శరీరములు తయారవుతాయి 3-26-46,45. *ద్రవ్యా అవయవ వైషమ్యాత్।*

పంచీకరణము : (3-26-49) కారణ గుణం కార్యంలో ఉంటుంది. అనగా వాయువులో స్పర్శగుణంతో పాటు వాయువుకు కారణమైన శబ్దగుణం కూడా ఉంటుంది. దీనిని ఈ క్రింది విధంగా వివరించవచ్చు.

ద్రవ్యం	గుణం	+ కారణగుణం
ఆకాశం	శబ్ద 100%	–
వాయువు	స్పర్శ 50%	+ శబ్ద 50%
అగ్ని	రూప 50%	+ స్పర్శ, శబ్ద 50%
జలం	రసం 50%	+ రూప, స్పర్శ, శబ్ద కారణ గుణాలు 50%
పృథ్వీ	గంధం 50%	+ రస, రూప, స్పర్శ, శబ్దగుణములు 50% (దీనిని వంశ లక్షణం అంటారు)

మూలప్రకృతిని కాలముతో స్వామి వికారము చెందించుట వల్ల ప్రధానము- మహత్తత్త్వము, దాని నుండి - అహంకారతత్త్వము, దాని నుండి - పంచ తన్మాత్రలు, పంచ భూతములు, పంచ కర్మేంద్రియములు, పంచ జ్ఞానేంద్రియములు, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారము, చిత్తము అను 24 తత్త్వములు ఏర్పడుట- (3-26-23,24)

తామస అహంకారము నుండి ఏర్పడ్డ తన్మాత్రలు, భూతములు వాటి గుణములు

భూత తన్మాత్ర	భూతము - ద్రవ్యము	గుణకము
శబ్దతన్మాత్ర	ఆకాశము	శబ్దము
స్పర్శతన్మాత్ర	వాయువు	స్పర్శ
రూపతన్మాత్ర	అగ్ని-తేజస్సు	రూపము
రసతన్మాత్ర	జలము-నీరు	రసము
గంధతన్మాత్ర	పృథ్వి-భూమి-మట్టి	గంధము

తైజసిక లేక రాజసిక అహంకారము నుండి ఏర్పడ్డవి జ్ఞానేంద్రియములు -

ఇంద్రియము- గుణకము	ఇంద్రియకార్యమును నిర్వర్తించు అవయవము	ఇంద్రియ అధిపతి -అభిమాన దేవత
శ్రోత్రేంద్రియము - శబ్ద	చెవి-కర్ణము	దిక్పాలురు 3-26-55,64
త్వక్ ఇంద్రియము - స్పర్శ 3-6-16	చర్మము,రోమములు	ఓషధులు 3-26-56
దృక్-చక్షురింద్రియము - రూప (తేజస్సు వల్ల రూప గ్రహణము)	చక్షుః-నేత్రము-కన్ను	సూర్యుడు3-6-15 3-26-55,64
వాగింద్రియము-రసనేంద్రియము-రసనము, రుచి	నాలుక 3-6-13	అగ్నిదేవుడు3-26-54,63
ఘ్రాణేంద్రియము-గంధము 3-6-14	ముక్కు	అశ్వినీదేవతలు-వాయుదేవుడు 54,55,63

సాత్త్విక అహంకారము నుండి ఏర్పడ్డ దేవతలు:

ఇంద్రియములను నడిపించే ఇంద్రియ అధిపతి దేవతలు	ఇంద్రియ అవయవము	భాగవత శ్లోకము
దిక్ దేవతలు (దిక్కు, దిశ) దిక్పాలురు	చెవి	3-6-17, 3-26-55,64
ఓషధుల దేవతలు-అశ్వినీ దేవతలు-వాయువు-ఆరోగ్యము, అందమును కలుగచేయు ఓషధులు శరీరమున చర్మం ద్వారా ప్రవేశించును	చర్మము	3-26-56,65 3-6-16, 18
త్వష్ట = అర్క = సూర్యదేవుడు-స్వర్గమునకు దారి చూపువాడు. రూపము, తేజస్సుకు మూలము	కన్ను	3-26-55,64 3-6-15
ప్రచేతసులు (వరుణ) దేవత, (అగ్ని-వాక్-నోరు)	నాలుక	3-26-63, 3-6-13
వాయుదేవుడు-అశ్వినీ దేవతలు-మోదము	ముక్కు	3-6-14, 3-26-63,55

రాజసిక అహంకారమునుండి ఏర్పడ్డ కర్మేంద్రియములు వాటి అవయవములు		సాత్త్విక అహంకారమునుండి ఏర్పడ్డ అధిపతి దేవత	భాగవత శ్లోకము
1. వర్తకము మరియు బలము	హస్తము, కరములు	ఇంద్రుడు	3-26-66, 58, 3-6-21
2. మాట-వాణి-వాక్కు-వాగింద్రియము	నోరు-ముఖము	వహ్ని= అగ్నిదేవత (కృష్ణుడు నోటితో దావానల భక్షణ చేసాడు.) అగ్ని దేవతను చల్లార్చుటకు నాలికపై నీరు ఉండాలి. (వరుణుడు)	3-26-54, 63, 3-6-12
3. రేతస్సు-వీర్యము	శిశ్నము, మేఢ్రము, లింగము	కాః ప్రజాపతి (కామము) సంతానము, ఆనందము కలుగ జేయును. జలదేవత=వరుణుడి వల్ల రేతస్సు - వీర్యోత్పత్తి	3 - 2 6 - 56, 57, 65, 3-6-19
4. నడుచుట-గమన క్రియ	పాదములు, అంఘ్రములు, చరణములు	హరి-విష్ణువు ఆశ్రయించి ఉంటాడు. కావున తీర్థములకు నడుచుటకై కాళ్ళు వాడాలి, కామాదులకై పోరాదు. ఆపదలు- కష్టం వస్తే కాళ్ళు పట్టుకుంటాము, అక్కడ శ్రీహరి అంశ ఉంటుందని	3-26-58, 67, 3-6-22
5. మల విసర్జన మరియు అపానవాయువు	పాయువు, గుదము	మిత్రదేవత వల్ల మలవిసర్జన జరుగును. ఇతడు లోకభయంకర మైన మృత్యుదేవత.	3-26-57, 66, 3-6-20

శరీర అంతర అవయవములు - అధిపతి దేవతలు

ఆకలిదప్పులు	ఉదరము-కడుపు	దేవత సముద్రుడు- అల్లకల్లోలము చేయుటచే జీర్ణశక్తి జఠరాగ్నితో జరుగును. (సముద్రునిలో బడబాగ్ని ఉండును కదా!)	3-26-68
రక్తప్రసరణ	రక్తనాళములు-నాడులు	దేవత - నదులు	3-26-67, 59

పాంచభౌతిక శరీరమున బద్ధజీవుని హృదయమున ఆవరించి ఉన్న అంతరాత్మ వివరములు- జీవుల సూక్ష్మశరీరము-మరియు వాటిని నిర్దేశించే అధిపతి దేవతలు మరియు ఉపాస్యదేవత వివరములు: (*మనః బుద్ధిః అహంకారః చిత్తం ఇతి అన్తః ఆత్మకమ్ చతుర్ధా లక్ష్యతే భేదః వృత్త్యా లక్షణరూపయా ॥* 3-26-14, *అథాస్య హృదయం భిన్నం హృదయాన్మన ఉత్థితమ్ ॥* 60, *మనః చంద్రమాః జాత బుద్ధిః బుద్ధేః గిరాం పతిః । అహంకారః తతః రుద్రః చిత్తం చైత్యః తతః అభవత్ ॥* 61)-

సూక్ష్మశరీరము	సూక్ష్మశరీర స్థానము	అధిపతి లేక అధిష్ఠాన దేవత	ఉపాస్య దేవత
మనస్సు-కోరికలను తీర్చుకొనుటకై సంకల్ప, వికల్పములు చేయునది	హృదయము ఏర్పడుట. దానిలో మనస్సు వచ్చి చేరును. 3-26-60. ఇది సాత్త్విక అహంకారము నుండి ఏర్పడినది.	చంద్రుడు 3-26-14, 25,27 61, 68, 2-10-30 3-6-21,24	అనిరుద్ధుడు 3-26-28
బుద్ధి-జ్ఞానము కలది	బుద్ధి - హృదయమున చేరుట. ఇది సాత్త్విక అహంకారము నుండి ఏర్పడినది. 3-26-29, 30	బ్రహ్మ=గిరాంపతి= వాగీశః 3-26-61, 14, 69, 3-6-23	ప్రద్యుమ్నుడు
అహంకారము లేక అంతఃకరణము	అభిమానము లేక అహంకారము హృదయమున చేరుట. ఇది 3 రకములు 3-26-23,24	రుద్రుడు 3-26-61,14, 69,26,26, 3-6-25,26	సంకర్షణుడు 3-26-25
చిత్తము=చైతన్యము విశ్లేషణ, స్మరణ, స్మృతి చేయునది	చిత్తము వల్ల హృదయములో చైతన్యము కలుగును. *చిత్తేన హృదయ చైత్యః* 3-26-70	క్షేత్రజ్ఞుడు 3-26-61,14, 21, 3-6-26	వాసుదేవుడు- క్షేత్రజ్ఞుడు 3-26-70,21
జీవుడు	హృదయమున పై అంశలతో గల సూక్ష్మశరీరముతో గల బద్ధజీవుడు	పరమాత్మ లేక ప్రత్యగ్ ఆత్మ చేరినంతనే శరీరము పనిచేయును	వాసుదేవుడు 3-26-21 3-26-70,71

నోట్: మనస్సు సంకల్పిస్తుంది 3-6-25. బుద్ధి ఆలోచిస్తుంది. చిత్తము పాత విషయములను జ్ఞాపకము-స్మరణ చేస్తూ బుద్ధితో కలిసి విశ్లేషిస్తుంది పరిశీలిస్తుంది, విజ్ఞానము వాడి మంచిదా, కాదా తెలియజేస్తుంది. చిత్తము బుద్ధిని చైతన్యపరుచును. ఒక్కోసారి అహంకారము వల్ల తప్పు నిర్ణయాలు వస్తాయి 3-6-26. ఇలా అంతఃకరణము నిశ్చయిస్తుంది. అక్కడే అహంకారముంటుంది- అదే రుద్రస్థానము - అభిమానముంటుంది. బుద్ధిజ్ఞానములను తోసిపుచ్చి అహంకరించి నిర్ణయము తప్పు దిశలో తీసుకుంటాడు అహంకారి, అభిమాని. బుద్ధి జ్ఞానములతో విశ్లేషించి మనస్సును తోసిపుచ్చి/ నిగ్రహించి సరియైన నిర్ణయం తీసుకుంటాడు నిరహంకారి అయిన భక్తుడు - జ్ఞాని. జీవుడు తనలో ఉన్న పరమాత్మను (ప్రత్యగ్ ఆత్మను) - బుద్ధి, జ్ఞాన వైరాగ్యములు, యోగ ప్రవృత్తి, భక్తితో తెలుసుకోవాలి- అతడే సిద్ధి పురుషుడు 3-26-72.

కారణజలములో
అచేతన అండము
ఏర్పడుట – (3–26–51)

పంచీకరణము
- పంచ భూత తన్మాత్రల
- పంచ భూతములు
- పంచ జ్ఞానేంద్రియము
- పంచ కర్మేంద్రియముః

మనస్సు,
బుద్ధి,
చిత్తము,
అంతః
కరణము లేక
అహంకారము

అను
అంతరాత్మతో
గల బద్ధజీవుల
లింగ లేక పింద
శరీరము+ప్రాణము–
Life's air
(3–26–14)

+ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు, త్రిగుణములు, కాలము మొదలగునవి.

ఇది కారణజలములో కారణోదకశాయి విష్ణుసంకల్పముతో
మూలప్రకృతి నుండి జరిగిన ప్రాకృతసృష్టి – సర్గ

ఏర్పడ్డ మహదాదులు కలువలేక నిస్సహాయస్థితిలో ఉండిన సమయంలో వాటిని కలపమని ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు స్వామిని వేడుకున్నారు. (3–5–39, 3–26–50,62).

అప్పుడు ఆ ప్రళయజలములోనికి ప్రళయ కాలమందున్న జీవుల పాపపుణ్యముల ఫలితములను తీసుకొని, కాలము (కాళీ)ను తీసుకొని, వారికి తగిన శరీరములు కల్పించడానికి, వారికి స్థానము కల్పించడానికి శ్రీహరిఅంశ అయిన గర్భోదక విష్ణువు– హిరణ్యగర్భుడు – సంకర్షణుడు అండజలములోకి ప్రవేశించి యోగనిద్రలో 1000 సంవత్సరములు ఉంటాడు. అప్పుడు అది హిరణ్మయమైనది. ఆ తేజస్సు గల బంగారు అండమును ఛేదించుకొని విరాట్ పురుషుడు ఏర్పడ్డాడు. ఎన్నో బ్రహ్మాండాలు ఏర్పడ్డాయి. వాటిలోని గర్భోదక విష్ణునాభికమలము నుండి పద్మము, బ్రహ్మ రావడం, ఆ బ్రహ్మకు తగిన జ్ఞానం స్వామి ఇవ్వడం వల్ల ఆ బ్రహ్మ "వైకృతసృష్టి" చేసాడు. అదే "విసర్గ" (3–26–50 to 53)

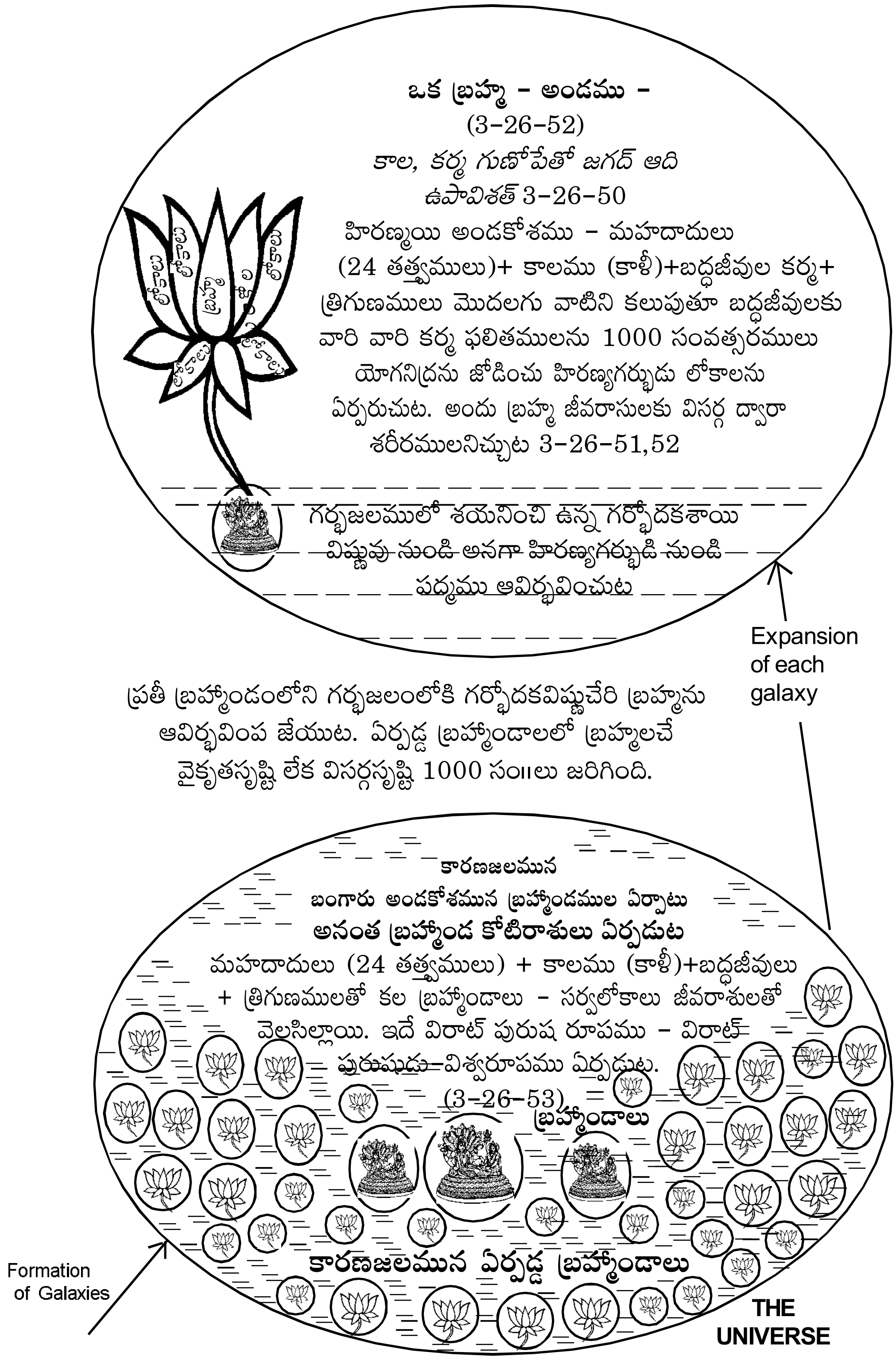
ఒక బ్రహ్మ - అండము -
(3-26-52)
కాల, కర్మ గుణోపేతో జగద్ ఆది
ఉపావిశత్ 3-26-50
హిరణ్మయి అండకోశము - మహదాదులు
(24 తత్త్వములు)+ కాలము (కాళీ)+బద్ధజీవుల కర్మ+
త్రిగుణములు మొదలగు వాటిని కలుపుతూ బద్ధజీవులకు
వారి వారి కర్మ ఫలితములను 1000 సంవత్సరములు
యోగనిద్రను జోడించు హిరణ్యగర్భుడు లోకాలను
ఏర్పరుచుట. అందు బ్రహ్మ జీవరాసులకు విసర్గ ద్వారా
శరీరములనిచ్చుట 3-26-51,52
గర్భజలములో శయనించి ఉన్న గర్భోదకశాయి
విష్ణువు నుండి అనగా హిరణ్యగర్భుడి నుండి
పద్మము ఆవిర్భవించుట
Expansion
of each
galaxy
ప్రతీ బ్రహ్మాండంలోని గర్భజలంలోకి గర్భోదకవిష్ణుచేరి బ్రహ్మను
ఆవిర్భవింప జేయుట. ఏర్పడ్డ బ్రహ్మాండాలలో బ్రహ్మలచే
వైకృతసృష్టి లేక విసర్గసృష్టి 1000 సం॥లు జరిగింది.
కారణజలమున
బంగారు అండకోశమున బ్రహ్మాండముల ఏర్పాటు
అనంత బ్రహ్మాండ కోటిరాశులు ఏర్పడుట
మహదాదులు (24 తత్త్వములు) + కాలము (కాళీ)+బద్ధజీవులు
+ త్రిగుణములతో కల బ్రహ్మాండాలు - సర్వలోకాలు జీవరాశులతో
వెలసిల్లాయి. ఇదే విరాట్ పురుష రూపము - విరాట్
పురుషుడు-విశ్వరూపము ఏర్పడుట.
(3-26-53)
బ్రహ్మాండాలు
కారణజలమున ఏర్పడ్డ బ్రహ్మాండాలు
Formation
of Galaxies
THE
UNIVERSE

స్వామి అంటే జీవులకు కర్మానుసారము శరీరములు ఇచ్చేవాడు

ఒకే జీవునకు కాలాంతరంలో ఎన్నోరకములైన శరీరములు రావచ్చును. (దేవతలది భోగశరీరము, నరకలోకమున జీవునకు యాతనాశరీరప్రాప్తి, చనిపోయిన శరీరమునుండి బయటకు వచ్చునది సూక్ష్మ లేక లింగ లేక పిండ శరీరము. అది పాపియైన ప్రేతరూపమున తిరుగుచుండును. భక్తుడైన దివ్యశరీరము పొందును. సూక్ష్మ మరియు స్థూలమైన పాంచభౌతికశరీరములు గలది మన భూలోకవాసులది (Action pertaining to the development of material bodies to the conditioned souls is called Karma. Jivas acquire suitable subtle, material, celestial, spiritual bodies based on Karma). స్వామి అంశ అయిన పరమాత్మ జీవుడితో పాటు ఉంటూ ఆ పరమాత్మ ఆ శరీరాలతో ఏమి అంటకుండా, వికారము చెందకుండా, కర్మలంపటం చెందకుండా, గుణదోషం లేకుండా, అలా పరమాత్మ ఉంటూ జీవుడికి బోధ చేస్తుంటాడు. సూర్యుడి ప్రతిబింబము జలములో ఉన్నా జలానికి అంటుకోనట్లుగా పరమాత్మ జీవుల శరీరములో ఉన్నా ఆ మలినములు అంటనిది స్వామి అంశ (స్వామి వైకుంఠవాసుడు. ఆయన ప్రతిబింబము అయిన పరమాత్మ జీవాత్మతో శరీరమున అంతటా వ్యాపించి ఉంటుంది) (*శ్రీభగవానువాచ- ప్రకృతిస్థః అపి పురుషః న అజ్యతే ప్రాకృతైః గుణైః । అవికారాత్ అకర్తృత్వాత్ నిర్గుణత్వాత్ జల అర్కవత్ ॥* 3-27-1). అట్లుకాక జీవులకు ప్రకృతిగుణములు అలుముకొనును. జీవాత్మలకు లేక జీవులకు కర్మలతో కూడిన వాసనలు అంటుకొనును. అలాంటి జీవులు ప్రకృతిలో, ఇంద్రియములతో బుద్ధిని వాడి అన్వేషించినా ఆత్మజ్ఞానము దొరకదు. ఇదే మన భౌతిక శాస్త్రజ్ఞులు నిర్వీర్య పరిస్థితి. ప్రకృతి, ఇంద్రియములలో అహంకారముతో మోహితమై ఉన్న ఆత్మ ఇదంతా నాదే, నేనే కర్తను, నాదే శరీరమని కర్మలు ఆరంభిస్తుంది ఆ విమూఢ ఆత్మ (*సః ఏషః యర్హి ప్రకృతేః గుణేషు అభివిషజ్జతే । అహంక్రియా విమూఢ ఆత్మా కర్తా అస్మి అభిమన్యతే ॥* 3-27-2).

ఇలా సంసారమార్గములో ఉన్న జీవుడు తాను చేసే కర్మానుసారంగా శరీరాలు మారుస్తూ ఉంటాడు. శరీరాలు మారుస్తూ జీవుడు - దేవ, తిర్యక్ (animals) రాక్షస యోనులలో తిరుగుతాడు (*తేన సంసార పదవీం అవశః అభ్యేతి అనిర్వృతః । ప్రాసంగికైః కర్మదోషైః సత్ అసత్ మిశ్ర యోనిషు ॥* 3-27-3).

ఆత్మ-మనస్సు ద్వారా అవిద్యా సంసారములో చిక్కుకొని, విషయములను ధ్యానిస్తూ, సంబంధములేని వాటిని ధ్యానిస్తూ విషయలంపటాలలో చిక్కుకుంటుంది. బుద్ధిని గ్రహించిన జీవాత్మకు అసలు సంసారబంధము లేదు. స్వప్నములో వచ్చిన అనర్థాలు నిజము అనుకొని స్వప్నమున బాధపడి అనుభవించినట్టులాంటిదే బద్ధజీవుడి నిజ జీవిత సంసారము. ఇది అనిత్యము. స్వామిని ధ్యానం చేసిన సంసారమే లేదు. ఆత్మకు సంసారము లేకున్నా విషయములందు ఆసక్తి కల్గి ఉండడం వల్ల (This is how jivatma differs from paramatma) సంసారము కలిగింది (*అర్థే హి అవిద్యమానే అపి సంసృతిః న నివర్తతే । ధ్యాయతః విషయాన్ అస్య స్వప్నే అనర్థ ఆగమః యథా ॥* 3-27-4). ఆత్మకు విషయధ్యానము లేకుండా చేయాలంటే ఇంద్రియజ్ఞానమందు, విషయవాసనలయందు లగ్నమైన చిత్తమును (మనస్సును) క్రమంగా భక్తి

వైరాగ్యములను తీవ్రము చేస్తూ వశపరచుకోవచ్చును (*అతః ఏవ శనైః చిత్తం ప్రసక్తం అసతాం పథి । భక్తియోగేన తీవ్రేణ విరక్త్యా చ నయేత్ వశమ్ ॥* 3-27-5). యమ నియమాదుల వల్ల, నాయందు భక్తి శ్రద్ధల వల్ల, నా కథలు వినుట వల్ల మనస్సు నా యందు ఆకర్షణ పొందుతుంది (*యమ ఆదిభిః యోగపథైః అభ్యసన్ శ్రద్ధయా అన్వితః । మయి భావేన సత్యేన మత్కథాశ్రవణేన చ ॥* 3-27-6) అని కపిలదేవుడు తల్లికి బోధ చేశాడు. అలాగే బ్రహ్మచర్యము, మౌనముతో స్వధర్మాన్ని ఆచరించు. కర్మల సాంగత్యము చేయకుండా జాగ్రత్తపడి స్మధర్మాచరణ చేయాలి. లౌకిక విషయములయందు ఆసక్తి విడిచి పెట్టవలెను. లౌకిక విషయములను చర్చించరాదు. స్వామి విషయములనే చర్చించాలి. స్వామికార్యములనే తలపెట్టాలి. స్వామియందు భక్తి కలిగితే సర్వభూతసమత్వం వస్తుంది. అట్లా సజ్జనుల యందు వైరిభావము పోతుంది. సజ్జనులు ఎవరో గుర్తింపగలవు. భూతదయ కలుగుతుంది (*సర్వభూతసమత్వేన నిర్వైరేణ అప్రసంగతః । బ్రహ్మచర్యేణ మౌనేన స్వధర్మేణ బలీయసా ॥* 3-27-7). మిత ఆహారము తీసుకుంటూ యాదృచ్ఛికంగా వచ్చిన ధనంతో సంతృప్తి చెందుతూ, భూతముల యందు మిత్రత, కరుణ భావము కలిగి ఉండాలి. వీలయినంత వరకూ ఏకాంతములో మౌనంగా ఉండాలి (*యదృచ్ఛయా ఉపలబ్ధేన సంతుష్టః మిత భుక్ మునిః । వివిక్తశరణః శాన్తః మైత్రః కరుణః ఆత్మవాన్ ॥* 3-27-8). తత్త్వజ్ఞానదృష్టితో ప్రకృతి పురుష లక్షణాలు గుర్తు చేసుకుంటూ, శరీరముతో వచ్చిన అనుబంధములను - అనగా బంధువులతో మమకారము తగ్గిస్తూ, ఇంద్రియపట్టును వదులుకుంటూ బ్రతకాలి. సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములకు వెరవక ధీరుడైయుండ వలెను. ప్రకృతి పురుషులయొక్క వాస్తవరూపమును తెలిసికొని, తత్త్వజ్ఞానియై, స్త్రీపుత్రాదులయందును, దేహముపైనను 'నేను-నాది' అను మిథ్యాభిమానమును త్యజింపవలెను (*స అనుబన్ధే చ దేహే అస్మిన్ అకుర్వన్ అసత్ అగ్రహమ్ । జ్ఞానేన దృష్ట తత్త్వేన ప్రకృతేః పురుషస్య చ ॥* 3-27-9). బుద్ధి సంకల్ప వికల్పములను, బుద్ధి వ్యాపారమును పరమాత్మ వైపు మరల్చి (బుద్ధి అవస్థానము - బుద్ధి సమూహము - బుద్ధి, మనస్సు, చిత్తము, అంతఃకరణము లేక అహంకారము) ఆత్మతో పరమాత్మను చూడాలి. ప్రపంచాన్ని చూపుతున్న సూర్యుడిని కన్ను ఎలా చూపెడుతుందో అలాగే అంతర్యామిగా ఉన్న ఆత్మతో పరమాత్మని చూడాలి (*నివృత్త బుద్ధి అవస్థానః దూరీభూత అన్య దర్శనః ఉపలభ్య ఆత్మనా ఆత్మానం చక్షుషా ఇవ అర్కమ్ ఆత్మదృక్ ॥* 3-27-10). ఆ పరమాత్మ దేహమున ఎలా ఉంటాడంటే వైకుంఠస్వామి శ్రీమన్నారాయణుడి ప్రతిబింబముగా పరమాత్మ ఉంటాడు. అలా అంతర్యామిగా స్వామిని హృదయాకాశంలో చూడాలి. సూర్యుడి ప్రతిబింబము నీటితో అంటక నీటిలో ఉన్నట్టుగా స్వామి జీవులతో ఉంటాడు (*యథా జలస్థః ఆభాసః స్థలస్థేన అవదృశ్యతే । స్వ ఆభాసేన యథా సూర్యః జలస్థేన దివి స్థితః ॥* 3-27-12).

శరీరభావములేని (*ముక్తలింగమ్*), ఎల్లప్పుడూ వికారములేని పరమాత్మ యొక్క జ్ఞానంకల ఆత్మజ్ఞాని తనలోనూ బయట పరమాత్మను చూడగలడు. పరమాత్మయే నిజమైన బంధువు అని జీవాత్మ గుర్తించగలడు (*సత్బంధుమ్*). ఆత్మ దేహాది ఉపాధులకంటే వేరైనది. ఐనను అహంకారాది మిథ్యావస్తువులయొక్క సాంగత్యకారణముగా ఈ దేహాదులు సత్యముగనే భాసించును. ఆ పరమాత్మ జగత్కారణభూతమైన ప్రకృతికి

అధిష్ఠాత – మహదాది కార్యవర్గమును ప్రకాశింపజేయువాడు. కార్యకారణరూపమగు సకలపదార్థముల యందును ఆ పరమాత్మయే వ్యాపించియున్నాడు అని గ్రహించాలి (*ముక్తలింగమ్ సత్ ఆభాసమ్ అసతి ప్రతిపద్యతే । సతః బన్ధుమ్ అసత్ చక్షుః సర్వ అనుస్యూతమ్ అద్వయమ్ ॥* 3-27-11). ఇది గ్రహించి త్రిగుణములతో కల అహంకారమును, ఇంద్రియములను మనస్సును బద్ధజీవుడు పరమాత్మ వైపు మరల్చాలి. అదే జీవలక్షణము. *"జ్ఞానాధికరణమ్ ఆత్మ"* – కాబట్టి పరమాత్మజ్ఞానము పొందే హక్కు జీవాత్మకు కలదు. అట్లే సాత్త్విక, రాజస, తామసములనెడి మూడు విధములగు అహంకారముల కార్యములగు దేహ ఇంద్రియ మనస్సులయందు స్వామిప్రతిబింబము అనుభవమునకు వచ్చును. అప్పుడు అవి నశించి జీవుడు నిరహంకారి అగును. ప్రేమతత్త్వమును ప్రదర్శించును. ఈ విధముగా సత్యవస్తువువలె భాసించు దేహ, ఇంద్రియ, అహంకార, మనస్సు అను అసత్ వస్తువులద్వారా సత్యవస్తువు అనుభవమునకు వచ్చును అని స్పష్టమగుచున్నది (3-27-13). కావున సంసారమనెడి నిద్ర నుండి జీవాత్మ బయటకు రాగలదు. భూతములు, ఇంద్రియములు, మనస్సు, విషయవాసనలతో గల జీవాత్మ, సంసారములో గాఢంగా నిద్రపోతున్నా, జ్ఞానముతో నిరహంకారి అయి ఆ నిద్ర నుండి లేవగలడు (*ఏవం త్రివృత్ అహంకారః భూత ఇందియమనః మయైః । స్వ అభాసైః లక్షితః అనేన సత్ అభాసేన సత్యదృక్ ॥* 3-27-13). (*భూత సూక్ష్మ ఇంద్రియ మనః బుద్ధి ఆదిషు ఇహ నిద్రయా । లీనేషు అసతి యః తత్ర వినిద్రః నిరహంక్రియః ॥* 3-27-14).

ధనంపోతే ఎలా బాధపడతామో అలాగే నష్టమైన అహంకారము వల్ల సంసారము, ఇంద్రియ కామతృప్తి పోయినా అంతే బాధ కలిగినా, ఆ తర్వాత అవి పోయినందుకు ఎంతో సంతోషము పొందుతాడు జీవుడు. నాశనము పొందవలసినవి (విషయవాసనలతో కల మనస్సు) నాశనమైననాడు జీవుడు జ్ఞానముతో ప్రకాశిస్తాడు, బ్రహ్మానందములో ఉంటాడు. తన యథాస్థానాన్ని చూడగలుగుతాడు (*మన్యమానః తదా ఆత్మానం అనష్టః నష్టవత్ మృషా । నష్టే అహంకరణే ద్రష్టా నష్టవిత్తః ఇవ ఆతురః ॥* 3-27-15). తల్లీ ! వివేకి ఈ విషయములను అన్నింటినీ మననము చేసికొనుచు ఆత్మానుభవమును పొందును. అహంకార సహితమైన తత్త్వములకు అన్నింటికిని ఆత్మయే అధిష్ఠాత మరియు వాటిని అన్నింటినీ ప్రకాశింపజేయువాడు గూడ అతడే (*ఏవం ప్రత్యవమృశ్య అసౌ ఆత్మానం ప్రతిపద్యతే । స అహంకారస్య ద్రవ్యస్య యః అవస్థానం అనుగ్రహః ॥* 3-27-16).

జీవుడు శరీరమును జగత్తును సంసారమును విడనాడు పద్ధతి: (3-32 అధ్యాయము కూడా చూడుడు)

తల్లి దేవహూతి ఇట్లడిగెను– ప్రకృతి, జీవుడు అన్యోన్యంగా కలసి ఉన్నాయి. అవి ఒకదానిని మరియొకటి ఆశ్రయించుకొని ఉన్నవి. ఇవి విడిపోనివి లాగా గోచరించుచున్నవి (*దేవహూతిః ఉవాచ – పురుషమ్ ప్రకృతిః బ్రహ్మన్ న విముంచతి కర్హిచిత్ । అన్యోన్య అపాశ్రయత్వాత్ చ నిత్యత్వాత్ అనయోః ప్రభో ॥* 3-27-17). గంధము పృథ్వినుండియు, రసము జలమునుండియు వేరుచేయలేనట్లు, బుద్ధి ఆత్మను అంటుపెట్టుకుని ఉండును. అది పోలేనిది మరియు అకర్తయైనను జీవాత్మ ప్రకృతి గుణములను ఆశ్రయించుటచే కర్మబంధములను పొందునుగదా! అప్పుడు జీవాత్మకు కైవల్యపదము ఎట్లు సిద్ధించును?

(*యథా గన్ధస్య భూమేః చ న భావః వ్యతిరేకతః । అపామ్ రసస్య చ యథా తథా బుద్ధేః పరస్య చ ॥, అకర్తుః కర్మబన్ధః అయం పురుషస్య యత్ ఆశ్రయః । గుణేషు సత్సు ప్రకృతేః కైవల్యం తేషు అతః కథమ్ ॥* 3-27-18,19) భగవత్‌తత్త్వమును గూర్చి ఆలోచించుటవలన ఒకానొక వ్యక్తికి సంసారబంధమువలన కలుగు తీవ్రభయము తొలగిపోయినను, వాటికి నిమిత్తకారణమైన ప్రకృతి గుణములు-ఆసక్తి తొలగనందువలన మరల సంసారబంధనము అనే భయము ఉండనేయుండునుగదా! అంటే, తత్త్వజ్ఞాని కూడా ప్రకృతిపైనే బ్రతుకుతాడు. కావున దాని వాసనలు పోలేనివి గదా! (*క్వచిత్ తత్త్వ అవమర్శేన నివృత్తం భయం ఉల్బణమ్ । అనివృత్త నిమిత్తత్వాత్ పునః ప్రత్యవతిష్ఠతే ॥* 3-27-20). జ్ఞానంతో జీవుడు ప్రకృతి - సంసారమును వదులుకున్నా, దాన్ని అంటిపెట్టుకొనియే బ్రతుకుతాడు. కావున మళ్ళీ సంసారములోకి రాకుండా, దిగజారకుండా ఉండగలడా? అని ప్రశ్నించింది దేవహూతి. కపిలదేవుడి జవాబు - తల్లీ ! అగ్నికి ఉత్పత్తిస్థానమైన అరణి-కట్టెలు, తన నుండి ఉత్పన్నమైన అగ్నివలన కాలి బూడిదయగును. అట్లే నిష్కామభావముతో చేసిన స్వధర్మాచరణముద్వారా అంతఃకరణము పరిశుద్ధమై చాలాకాలము భగవత్కథాశ్రవణము ద్వారా దృఢపడిన భక్తివలనను, తత్త్వసాక్షాత్కారమొనర్చు జ్ఞానమువలనను, ప్రబలమైన వైరాగ్యమువలనను, వ్రతనియమాదులతో గూడిన ధ్యానాభ్యాసమువలనను, చిత్తము యొక్క ఏకాగ్రతవలనను, పురుషుని యొక్క స్వభావము (అజ్ఞానము) క్రమక్రమముగా క్షీణించి, పూర్తిగా తొలగిపోవును (3-27-21, 22, 23). (*విషయా వినివర్తంతే నిరాహారస్య దేహినః । రసవర్జం రసో అప్యస్య పరం దృష్ట్వా నివర్తతే ॥*- గీత 2-59 - ఇంద్రియముల ద్వారా విషయములను గ్రహింపకుండా నిగ్రహించినవానికి ఇంద్రియార్థములు మాత్రమే దూరమగును. కాని, వాటిపై ఆసక్తి మిగిలి ఉండును. అట్టి వ్యక్తికి పరమాత్మను దర్శించిన మీదట విషయములందుగల ఆసక్తి కూడా నశించిపోవును).

బుద్ధిలేని జీవులు ఉండలేరు. వక్రబుద్ధిని వదలి సాధుబుద్ధితో బ్రతకాలి. ఆత్మలేని శరీరమును శవమని ఎలా అంటామో, పరమాత్మజ్ఞానములేని జీవుడు కూడా జీవుడు కాలేడు, అదే జీవుల లక్షణము, జీవధర్మము. చచ్చిన శవములా జీవించేవాడు - అజ్ఞాని - జంతువులలా బ్రతికేవాడు - పశుతుల్యుడు. అట్టివాడు కూడా మేల్కొని జ్ఞానోదయము పొందాలి, పొందగలడు. అది జీవలక్షణము- *ఆనందమయోభ్యాసాత్.* ఏ మాత్రము బుద్ధిగలవాడు గ్రహించాల్సింది, ఈ శరీరములో జీవాత్మతోపాటు పరమాత్మ కూడా ఉంటాడని. ఎప్పుడైతే జీవాత్మ పరమాత్మవైపు శ్రద్ధతో చూస్తాడో, ఇక సంసారము ఉండదు, ప్రకృతి వదలిపోతుంది. అదే యోగము: ప్రాణాయామము వల్ల మనోదోషాలు, కఫవాతపిత్తదోషాలు, ధారణ వల్ల పాపపు పనులయందు ఆసక్తిపోతాయి. ప్రత్యాహారము వల్ల - ఇంద్రియనిగ్రహము కలుగుతుంది. సంసారవర్గదోషము పోతుంది. శ్రీహరిధ్యానము వల్ల గుణదోషాలు పోయి ఆత్మసమాధిలో ఉంటాడు. ఏమీ ఆశించకుండా స్వధర్మాచరణ నిర్మల ఆత్మతో నాయందు తీవ్రభక్తి కలిగి చేయాలి. జ్ఞానముతో తత్త్వదృష్టితో, యుక్త వైరాగ్యముతో తపస్సు నిష్ఠలతో అచంచల దృఢమైన జీవితాన్ని గడపాలి (*శ్రీభగవానువాచ - అనిమిత్త నిమిత్తేన స్వధర్మేణ అమల ఆత్మనా । తీవ్రయా మయి భక్త్యా చ శ్రుత సంభృతయా చిరమ్ ॥* 3-27-21) (*జ్ఞానేన దృష్టతత్త్వేన*

వైరాగ్యేణ బలీయసా । తపః యుక్తేన యోగేన తీవ్రేణ ఆత్మసమాధినా ॥ 3-27-22). దీనివల్ల ఏమవుతుందంటే క్రమంగా ప్రకృతి/సంసారము తొలగిపోతుంది. సంసారము బలీయమైనది. అహర్నిశలు (రాత్రి, పగలు) ప్రకృతి జీవుణ్ణి దహించినా దృఢ జ్ఞాన వైరాగ్య భక్తి కర్మల వల్ల సంసారము తిరుగుముఖము పడుతుంది. కట్టెలో ఉన్న అగ్ని ఆ కట్టెలనే ఎలాగైతే బూడిద చేసినట్టుగా అలాగే జ్ఞానోదయమైన సంసారి అదే సంసారమును కాల్చి బూడిద చేయగలడు. కావున సంసారములో ఉన్నా ప్రయత్నిస్తే ఆ సంసారము కూడా కాల్చబడి బూడిద అవుతుంది (*ప్రకృతిః పురుషస్య ఇహ దహ్యమానా తు అహః నిశమ్ । తిరః భవిత్రీ శనకైః అగ్నేః యోనిః ఇవ అరణిః ॥* 3-27-23).

విషయభోగములలో ఉన్నను తన తప్పు తెలుసుకొన్న జీవాత్మ, ఆ యా విషయభోగములను విరక్తితో అనుభవించుట మానేసి ఈశ్వరసేవ - ధ్యానము చేస్తాడు. అప్పుడే అశుభాలన్నీ తొలగుతాయి. అలా చేయకపోతే మళ్లీ అశుభం కలుగుతుందని గ్రహిస్తాడు (Once bitten twice shy!!!). విషయభోగములను అనుదినము అనుభవించిన పురుషుడు ఆ భోగమునందలి దోషములను వెతికిన ఆ భోగములయెడల విరక్తుడై, వాటిని విడిచిపెట్టును. అట్టి పరిస్థితిలో అతడు స్వస్వరూపమునందు నిలిచి స్వాధీనుడగును. అనగా - సంసారబంధవిముక్తుడగును. అట్టి పురుషుడు ప్రకృతిలో ఉన్నా ఆ ప్రకృతి ఏ విధమైన అశుభమును కలిగింపజాలదు (*భుక్త భోగా పరిత్యక్తా దృష్ట దోషా చ నిత్యశః । న ఈశ్వరస్య అశుభమ్ ధత్తే స్వే మహిమ్ని స్థితస్య చ ॥* 3-27-24). నిద్రావస్థలో బహు చెడ్డకలలు వచ్చి బాధపడ్డా జాగృదావస్థలో ఇక అవి పనిచేయవు. అలాగే ఒక్కసారి సంసారము నుండి బయటపడ్డ తర్వాత మళ్ళీ సంసారములోకి రారు. సంసారబంధాలుండవు (*యథా హి అప్రతిబుద్ధస్య ప్రస్వాపః బహ్వనర్థభృత్ । సః ఏవ ప్రతిబుద్ధస్య న వై మోహాయ కల్పతే ॥* 3-27-25). తత్త్వజ్ఞానియై నిరంతరము మనస్సును నా యందే నిలిపిన ప్రకృతి గుణములు ఏమి బాధించలేవు. అట్టివాడు ప్రకృతిలో ఉన్నా ప్రకృతి అంటదు (జీవన్ముక్తుడు). జ్ఞానదృష్టి గల ఆత్మారాముడు - సంసారమునకు లొంగడు (*ఏవం విదిత తత్త్వస్య ప్రకృతిః మయి మానసమ్ । యుంజతః న అపకురుతే ఆత్మ ఆరామస్య కర్హిచిత్ ॥* 3-27-26). అట్టివాడు దేహాంతరమున సూక్ష్మశరీరముతో స్వర్గ బ్రహ్మలోకాలు తిరిగి, తిరిగి, వాటిలో కూడా ఏమీ లేదని గ్రహించి వైరాగ్యము పొంది, ఆత్మలోనే అంతర్యామి అయిన పరమాత్మతో రమిస్తాడు (ఉదాహరణ : కుమారులు). ఆ తర్వాత స్వామిని చేరుతాడు. మనుష్యుడు పెక్కుజన్మలయందు నిరంతరము ఇట్లు ఆత్మచింతనయందే నిమగ్నుడైనచో, అతనికి బ్రహ్మలోక పర్యంతముగల సకల భోగములయెడ వైరాగ్యము ఏర్పడును (*యదా ఏవం ఆధ్యాత్మరతః కాలేన బహు-జన్మనా । సర్వత్ర జాతవైరాగ్యః ఆబ్రహ్మభువనాత్ మునిః ॥* 3-27-27). ధీరుడైన నా భక్తుడు తిరుగులేని నా అనుగ్రహ ప్రభావమున తత్త్వజ్ఞానమును పొందును. ఆత్మానుభవము ద్వారా అతని సంశయములు అన్నియును తొలగిపోవును. అంతట ఈ లింగ (సూక్ష్మ) దేహము నశించినమీదట ఆ పురుషుడు నన్నే ఆశ్రయించుకొని, శుభప్రదమైన కైవల్యమును సహజముగనే పొందును. అట్లు కైవల్యప్రాప్తి నొందిన యోగి తిరిగి ఈ లోకమునకు రాడు అనగా అతనికి పునర్జన్మ యుండదు. ఆత్మజ్ఞానము కలిగి, ధీరుడై,

సంశయము లేనివాడైన నా భక్తుడు నా కరుణవల్ల తన స్వంత ఇల్లు అయిన వైకుంఠము చేరిన తర్వాత (స్వ-సంస్థానమ్) కైవల్యం పొందినవాడై, నా రక్షణలోకి వచ్చిన తర్వాత లింగశరీరమును వదలినవాడై, దివ్య శరీరధారి అయి, అన్ని సంశయములను పోగొట్టుకున్నవాడై, స్వయంప్రకాశుడైన అట్టి నా భక్తుడు నా లోకము వచ్చిన తర్వాత మళ్ళీ ఇటువైపు ఈ మర్త్యలోకాలవైపు రాడు, రాలేడు (*మద్భక్తః ప్రతిబుద్ధ అర్థః మత్ప్రసాదేన భూయసా । నిఃశ్రేయసమ్ స్వసంస్థానమ్ కైవల్యాఖ్యమ్ మత్ ఆశ్రయమ్ ॥* 3-27-28), (*ప్రాప్నోతి ఇహ అంజసా ధీరః స్వదృశా ఛిన్నసంశయః । యత్ గత్వా న నివర్తేత యోగీ లింగాత్ వినిర్గమే ॥* 3-27-29). ఓ జననీ ! ఇట్టి స్థితిని పొందిన భక్తియోగి యొక్క మనస్సు యోగమువల్ల లభించే మాయాపూరిత అణిమాద్యష్టైశ్వర్యములయందు ఆసక్తముకాక, ఇంకా దేనియందు మరలని మనస్సు కలవాడై నా యందే పరమాసక్తి చెంది ఉండటంవల్ల నా గతినే పొందుతాడు. అనగా నా పరమపదము పొందుతాడు. అనన్యభక్తి కారణమున అతడు ఆత్యంతిక పరమపదమును చేరుతాడు. ఇట్టి యోగికి మృత్యు బాధ ఉండదు, మృత్యువు తాకదు, మృత్యువును ఇతడు అధిగమిస్తాడు (*యదా న యోగ ఉపచితాసు చేతః మాయాసు సిద్ధస్య విషజ్జతే అఙ్గ । అనన్యహేతుషు అథ మే గతిః స్యాత్ ఆత్యన్తికీ యత్ర న మృత్యు-హాసః ॥* 10-27-30).

జీవులు, వైకుంఠము చేరే పద్ధతిని కపిలదేవుడు విశదీకరించుట - యోగపద్ధతిని వివరించుట- జ్ఞాన, కర్మ యోగములు భక్తియోగమునకు అంగములని నిరూపించుట : నిజమైన మోక్షపద్ధతి శ్రీహరిని ధ్యానించుట అని నిరూపణ: (Yoga without Bhakti is useless)-

శ్రీ కపిల భగవానుని బోధ: తల్లీ! నీకు ప్రామాణికమగు యోగలక్షణమును గూర్చి తెలిపెదను. ఆ సాధనవలన మనస్సు ప్రశాంతమగుటయే గాక, చిత్తము నిర్మలమై శీఘ్రముగా పరమాత్మమార్గమునందు ప్రవృత్తమగును (*శ్రీభగవానువాచ - యోగస్య లక్షణమ్ వక్ష్యే సబీజస్య నృప ఆత్మజే । మనః యేన ఏవ విధినా ప్రసన్నం యాతి సత్ పథమ్ ॥* 3-28-1).

జితశ్వాసా జితేంద్రియః - శ్వాసను పట్టుకుంటే ఇంద్రియాలపై పట్టు సాధించవచ్చును. అప్పుడు మనస్సు స్థిరత్వాన్ని పొంది నిర్మలంగా ఉంటుంది. మనస్సు వికసిస్తుంది (3-28-10). రాగద్వేషాలు లేని మానసిక స్థితి వస్తుంది (3-28-1). సత్సంగము చేయాలి అనగా ఆత్మజ్ఞానులతో కలిసి ఉండుట మరియు వారి పాదసేవనము చేయుట. బ్రహ్మచర్య గృహస్థ వానప్రస్థ సన్యాస ఆశ్రమాలలో కలవారు వారి వారి కర్మలను ఆచరిస్తూ భక్తులను ఆరాధిస్తూ వచ్చిన ధనముతో సంతృప్తి చెందాలి (*దైవలబ్ధేన సంతోష - యథాలాభసంతుష్టి*). దీనికొరకై శాస్త్ర విహిత స్వధర్మములను యథాశక్తిగా ఆచరించవలెను. శాస్త్ర నిషిద్ధ కర్మలను వదిలిపెట్టాలి. ప్రారబ్ధానుసారము లభించిన దానితో తృప్తి చెందాలి. స్వామి ఇచ్చిన దానితో సంతృప్తి చెందాలి. ఫలమును కోరి స్వధర్మం ఆచరిస్తే అది విధర్మము (నిషిద్ధవ్యాపారము) అవుతుంది (*స్వధర్మ ఆచరణమ్ శక్త్యా విధర్మాత్ చ నివర్తనమ్। దైవాత్ లబ్ధేన సన్తోషః ఆత్మవిత్ చరణ అర్చనమ్ ॥* 3-28-2). అర్థకామములకై, కోరికలు తీర్చుకొనుటకై వ్రతములు చేయరాదు. నిష్కామముతో చేయాలి.

మితంగా ఆహారము తీసుకొంటూ, మోక్షధర్మాలను ఆచరిస్తూ ఏకాంతముగా ఉండాలి మితభాషణ కొరకై ప్రయత్నించాలి. విషయవాసనలను పెంపొందించునట్టి కర్మలకు దూరముగా ఉండవలెను. సంసార-బంధములు తొలగించునట్టి ధర్మములయందు శ్రద్ధను కల్గియుండవలెను. పవిత్రమైన (సాత్త్వికమైన) ఆహారమును మితముగా భుజింపవలెను. నిరంతరము ఏకాంతముగా శుభ్రమైన స్థానమున నిర్భయస్థానమున నివసింపవలెను (*గ్రామ్య ధర్మ నివృత్తిః చ మోక్ష ధర్మ రతిః తథా । మిత మేధ్య అదనమ్ శశ్వత్ వివిక్త క్షేమ సేవనమ్ ॥* 3-28-3). అహింస, సత్యము పాటిస్తూ దొంగతనము చేయక, అవసరమున్నంతనే తీసుకొని, మిగతాది కూడబెట్టక, బ్రహ్మచర్యము *తపః శౌచం స్వాధ్యాయము* (నిత్య భాగవతపఠనము) పాటిస్తూ స్వామి అర్చనలో ఉండాలి (*అహింసా సత్యం అస్తేయం యావత్ అర్థ పరిగ్రహః । బ్రహ్మచర్యం తపః శౌచం స్వ అధ్యాయః పురుష అర్చనమ్॥* 3-28-4). ఇంద్రియములకు కావలసిన విషయములను ఈయక మనస్సును అణచాలి. ఆ మనస్సును హృదయములో ఉంచాలి. మనస్సు వల్ల ప్రాణవాయువును పట్టుకొని చలింపకుండా చేసి వైకుంఠమూర్తిలీలలపై ధ్యానించుటయే ఆత్మసమాధి (*మౌనం సత్ ఆసన జయః స్థైర్యం ప్రాణజయః శనైః । ప్రత్యాహారః చ ఇంద్రియాణాం విషయాత్ మనసా హృది ॥* 3-28-5). (*స్వధిష్ణ్యానామ్ ఏకదేశే మనసా ప్రాణధారణమ్ । వైకుంఠలీలా అభిధ్యానమ్ సమాధానమ్ తథా ఆత్మనః ॥* 3-28-6). తప్పుమార్గమున పోతున్న మనస్సును బుద్ధికి అప్పచెప్పాలి. చెడు మార్గములవైపు వెళ్ళు మనస్సును బుద్ధిని వాడి మరల్చాలి. మెల్లమెల్లగా ఏకాగ్రతతో మనస్సును పరమాత్మధ్యానము నందు లగ్నము చేయాలి. సోమరితనము వదలి ప్రాణవాయుపరిశీలన చేయాలి (సంధ్యావందనము చేయాలి) (*ఏతైః అన్యైః చ పథిభిః మనః దుష్టమ్ అసత్ పథమ్ । బుద్ధ్యా యుంజీత శనకైః జితప్రాణః హి అతంద్రితః ॥* 3-28-7). ప్రాణవాయువును స్థిరంగా ఉంచిన మనస్సు నిలకడగా ఉంటుంది. పూరక రేచక కుంభకముల ద్వారా ప్రాణవాయువును పట్టుకున్నచో ప్రతికూలమైన మనస్సు స్థిరంగా చలించకుండా ఉంటుంది (*శుచౌ దేశే ప్రతిష్ఠాప్య విజితాసనః ఆసనమ్ । తస్మిన్ స్వస్తి సమాసీనః ఋజుకాయః సమభ్యసేత్ ॥, ప్రాణస్య శోధయేత్ మార్గం పూరకుంభకరేచకైః । ప్రతికూలేన వా చిత్తం యథా స్థిరం అచంచలమ్ ॥* 3-28-8,9). వాయువు సహాయముతో బంగారమును అగ్నిలో బాగుగా కాల్చినపుడు ఆ బంగారమునందలి మలినములు తొలగిపోవును. అదేవిధముగా యోగి ప్రాణాయామము ద్వారా ప్రాణవాయువును జయించినచో, మనస్సులోని మాలిన్యములు నశించి, అది శీఘ్రముగా నిర్మలమగును (*మనః అచిరాత్ స్యాత్ విరజమ్ జితశ్వాసస్య యోగినః । వాయు అగ్నిభ్యామ్ యథా లోహమ్ ధ్మాతం త్యజతి వై మలమ్ ॥* 3-28-10). ఇలా చేయడంవల్ల నిర్మలమైన పవిత్రమైన చలించని మనస్సును పొందినచో మనోదోషాలు, గుణదోషములు, దురాలోచన పోతాయి, కఫవాతపిత్తాలు సమస్థితికి వస్తాయి, ప్రత్యాహారము వల్ల ఇంద్రియనిగ్రహము కలుగుతుంది. కనుక, అమ్మా! యోగి ప్రాణాయామము ద్వారా వాతపిత్తాది దోషములను, ధారణవలన పాపములను, ప్రత్యాహారముచే విషయవాసనలను, ధ్యానము వలన భగవద్వ్యతిరేకములైన రాగద్వేషాది దుర్గుణములను దూరము చేయవలెను (*ప్రాణాయామైః దహేత్ దోషాన్ ధారణాభిః చ కిల్బిషాన్ । ప్రత్యాహారేణ సంసర్గాన్ ధ్యానేన అనీశ్వరాన్ గుణాన్ ॥* 3-28-11). యోగాభ్యాసము చేయగా చేయగా చిత్తము

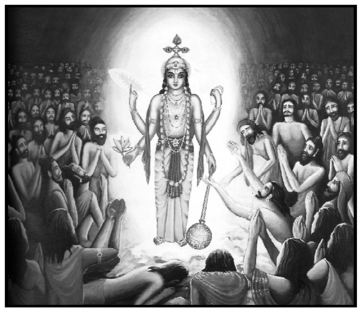

నిర్మలమై ఏకాగ్రమగును. అప్పుడు యోగి తన నాసికాగ్రమున దృష్టిని నిలిపి, భగవత్స్వరూపమును ఈ విధముగా ధ్యానింపవలెను. ఆ నిర్మలమైన మనస్సులోకి స్వామి దివ్యమంగళవిగ్రహాన్ని ఆహ్వానించాలి (*యదా మనః స్వం విరజం యోగేన సుసమాహితమ్ । కాష్ఠామ్ భగవతః ధ్యాయేత్ స్వనాసాగ్ర అవలోకనః ॥* 3-28-12). ఆ స్వామిని ధ్యానంలో ఎలా చూడాలంటే- *ప్రసన్నముఖము, పద్మపత్ర అరుణ వీక్షణము, నీలోత్పల దళశ్యామమ్ శంఖ చక్రగదాధరమ్, పీతకౌశేయవాససమ్ శ్రీవత్సవక్షమ్, కౌస్తుభాముక్తకంధరమ్, నవయవ్వనమ్, శాంతమ్*- ఇలాంటి స్వామిని చూస్తున్నకొద్దీ ఇంకా చూడాలని-పిస్తుంది. మనస్సుకు ఉల్లాసము కలుగుతుంది. ఎందుకంటే స్వామి మనలాంటి మర్త్యశరీరుడు కాదు. దివ్యశరీరముగల నవయవ్వనుడు- *మనః నయన వర్ధనమ్* (*ప్రసన్న వదన అంభోజమ్ పద్మగర్భ అరుణ ఈక్షణమ్ । నీల ఉత్పల దల శ్యామం శంఖ చక్ర గదా ధరమ్ ॥* 3-28-13), (*లసత్ పంకజ కింజల్క పీత కౌశేయవాససమ్ । శ్రీవత్సవక్షసమ్ భ్రాజత్ కౌస్తుభ ఆముక్త కంధరమ్ ॥* 3-28-14), (*మత్త ద్విరేఫ కలయా పరీతమ్ వనమాలయా । పరార్థ్య హార వలయ కిరీట అంగద నూపురమ్ ॥* 3-28-15), (*కాంచీ గుణ ఉల్లసత్ శ్రోణిమ్ హృదయ అంభోజ విష్టరమ్ । దర్శనీయతమమ్ శాన్తం, మనః నయన వర్ధనమ్ ॥* 3-28-16). కిశోరావస్థయందుగల ఆ ప్రభువు యొక్క దర్శనము అత్యంత సుందరము, సర్వలోకవంద్యము. ఆ శ్రీహరిభక్తులను అనుగ్రహించుట యందే సర్వదా తత్పరుడై యుండును. ఎవ్వడు ఎప్పుడు భక్తిమార్గమును తీసుకొని బాగుపడతాడా! నేను వాళ్ళను ఉద్ధరించాలి కదా! అని స్వామి తాపత్రయపడతాడు - *భృత్య అనుగ్రహ కాతరమ్* (*అపీచ్యదర్శనమ్ శశ్వత్ సర్వలోక నమః కృతమ్ । సన్తమ్ వయసి కైశోరే భృత్య అనుగ్రహ కాతరమ్ ॥* 3-28-17). భగవన్మహిమలు అతని భక్తుల ఏకాగ్రతను వృద్ధి చేయును కనుక అవి సర్వదా కీర్తనీయములైయున్నవి. కనుకనే యోగి భగవానుని పైనను మరియు అతని భక్తుని పైనను ధ్యానమును నిలుపవలెను- *ప్రహ్లాద నారద పరాశర పుండరీక వ్యాసాంబరీష శుక శౌనక భీష్మదాల్భ్యాన్ । రుక్మాంగదార్జున వసిష్ఠ విభీషణాదీన్ పుణ్యానిమాన్ పరమ భాగవతాన్ స్మరామి ॥* మనస్సు సుస్థిరమగునంత వరకు అతడు భగవానుని దివ్యమైన సమగ్ర అవయవములు గల నిత్యరూపమును ధ్యానింపవలెను. అత్యంత పవిత్రమైన ఆ సర్వేశ్వరుని యశస్సు ఎల్లప్పుడును కీర్తింపదగినది. ఆ స్వామి అనుగ్రహమునకు పాత్రులైన బలి, ప్రహ్లాద, నారద, భీష్మాది పరమభక్తుల యశస్సులను స్మరిస్తూ ఉండాలి. వాటిని ధ్యానమున గుర్తుకు తెచ్చుకోవాలి. ఈ ప్రకారముగా భగవంతుని దివ్యమైన సమగ్ర అవయవములయందు చిత్తము నిలిచియుండునంతవరకు ధ్యానించుచుండవలెను (*కీర్తన్య తీర్థయశసమ్ పుణ్యశ్లోక యశస్కరమ్ । ధ్యాయేత్ దేవమ్ సమగ్ర అంగమ్ యావత్ న చ్యవతే మనః ॥* 3-28-18).

స్వామిలీలలు మిగుల మహిమాన్వితములు, దర్శనీయములు. సాధకుడు తన అభిరుచికి తగినట్లుగా ఆ స్వామిని మురళీగాన మొనర్చుచు నిలిచియున్నట్లుగను, గోపబాలురు గోవులను గూడి సంచరించు-చున్నట్లుగను, ఆత్మీయులమధ్య సుఖాసీనుడై యున్నట్లుగను, నాభికమలమునందు ఉన్న బ్రహ్మతోడను,

సేవలొనర్చుచున్న లక్ష్మీదేవితోగూడి శేషతల్పమునందు శయనించి యున్నట్లుగను, సకల ప్రాణులలో అంతర్యామియై తేజరిల్లుచున్నట్లుగను భావించుచు, విశుద్ధభావనతో, నిర్మల మనస్సును ఆ పురుషోత్తముని వివిధ లీలలయందు లగ్నమొనర్చి ధ్యానింపవలయును. యోగి భగవన్మూర్తియొక్క ఒక్కొక్క అంగమునందును తన చిత్తమును విశేషముగ లగ్నమొనర్చి ఆ దేవదేవుని ధ్యానింపవలెను (*స్థితం వ్రజన్తం ఆసీనం శయానం వా గుహాశయమ్ । ప్రేక్షణీయ ఈహితమ్ ధ్యాయేత్ శుద్ధభావేన చేతసా॥* 3-28-19, *తస్మిన్ లబ్ధపదం చిత్తం సర్వ అవయవ సంస్థితమ్ । విలక్ష్య ఏకత్ర సంయుజ్యాత్ అంగే భగవతః మునిః ॥* 3-28-20). ఆ భగవానుని పాదారవిందములు వజ్రము, అంకుశము, ధ్వజము, పద్మము మొదలగు దివ్యచిహ్నములతో అలరారుచుండును. ఎఱ్ఱని పొడవైన ఆ స్వామి పాదనఖ మండలములు వెన్నెలకాంతులను విరజిమ్ముచుండును. అట్టి మహిమాన్విత పాదములను ధ్యానించెడు భక్తుల హృదయములయందలి అజ్ఞానాంధకారములు పటాపంచలై పోవును (*సంచిన్తయేత్ భగవతః చరణారవిన్దమ్ వజ్ర అంకుశ ధ్వజ సరోరుహ లాంఛన ఆఢ్యమ్ । ఉత్తుంగ రక్త విలసత్ నఖ చక్రవాల జ్యోత్స్నాభిః అహత మహత్ హృదయ అన్ధకారమ్ ॥* 3-28-21), ఇట్టి స్వామి ఒక్కొక్క లీలను ధ్యానం చేయాలి. మొదట స్వామిపాదములను ధ్యానం చేయాలి. వామన అవతారలీల, బ్రహ్మచే పాదప్రక్షాళన, శివుడిచే ఆ గంగాజలము శిరస్సున ధరించుట, లక్ష్మీదేవి పాదములు ఒత్తుట – ఆ దివ్యపాదములను స్మరించిన వారి పాపరాశులను ఛేదించుటయందు ఆ పాదములు వజ్రములలాంటివి (*యత్ శౌచ నిఃసృత సరిత్ ప్రవర ఉదకేన తీర్థేన మూర్ధ్న అధికృతేన శివః శివో అభూత్ । ధ్యాతుః మనః శమలశైల నిసృష్ట వజ్రం ధ్యాయేత్ చిరమ్ భగవతః చరణారవిన్దమ్ ॥* 3-28-22). ఆ తర్వాత జన్మరహితుడు, భవభయమును పోగొట్టువాడగు శ్రీహరి యొక్క మోకాళ్ళను హృదయమునందు ధ్యానింపవలెను.

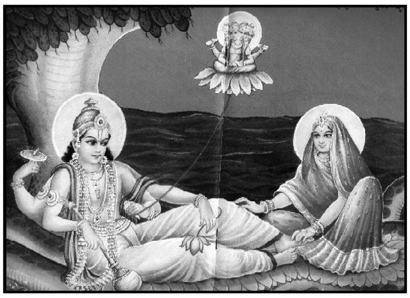

విశ్వవిధాతయగు బ్రహ్మదేవునికి తల్లి, సకల దేవతలచే పూజింపబడునది, పద్మములవంటి కన్నులు గలిగిన లక్ష్మీదేవి ఆ శ్రీహరి యొక్క కాళ్ళను తన యొడిలో చేర్చుకొని చిగురుటాకులవలె కోమలములై కాంతులీనుచున్న తన చేతులతో లాలించుచుండును. ఈ విధముగ స్వామిమోకాళ్ళను తన హృదయము- నందు ధ్యానింపవలెను (*జానుద్వయమ్ జలజలోచనయా జనన్యా లక్ష్మ్యా అఖిలస్య సురవన్దితయా విధాతుః । ఊర్వోః నిధాయ కరపల్లవ రోచిషా యత్ సంలాలితం హృది విభోః అభవస్య కుర్యాత్ ॥* 3-28-23). ఆ తర్వాత ఊరువుల ధ్యానము – పీతాంబరముతో గరుడునిపై కూర్చొండుట. అవిసె పూల వంటి శోభతో వెలసిల్లు ఊరువులు పీతాంబరముతో గల మణికట్టుతో కలిసి, మొలయందుగల స్వర్ణమయ కటిసూత్రముతో గల అందమైన పిరుదులతో చెలిమి చేయుచున్నట్లు ధ్యానించవలెను (*ఊరూ సుపర్ణ భుజయోః అధి శోభమానౌ ఓజఃనిధీ అతసికా కుసుమ అవభాసౌ । వ్యాలంబి పీత వర వాససి వర్తమాన కాంచీకలాప పరిరంభి నితంబబింబమ్ ॥* 3-28-24). ఆ తర్వాత స్వామినాభిని ధ్యానించవలెను. పద్మనాభుడి నుండి

కమలము ఆవిర్భవించుట, అందు లోకములు బ్రహ్మ వెలయుట మొదలగునవి ధ్యానించాలి. ఆ తర్వాత వక్షస్థలంలో ఉన్న లక్ష్మి – అంతరంగిక లక్ష్మితో గల లక్ష్మీనారాయణుల ధ్యానం (శివుడు అర్ధనారీశ్వరుడైతే, స్వామి లక్ష్మీదేవిని వక్షస్థలమున ధరించాడు). భగవంతుని యొక్క ఉదరము సకల భువనములకును ఆశ్రయ స్థానమైనట్టిది. అట్టి ఉదరమునందు విలసిల్లుచున్న నాభిసరోవరమునుండి ప్రాదుర్భవించిన పద్మము సమస్త లోకములను సృష్టించుచున్న బ్రహ్మదేవునకు ఆధారభూమి. అట్టి నాభిసరోవరమును ధ్యానింపవలెను. ఆ సర్వేశ్వరుని వక్షస్థలమునందు విలసిల్లుచున్న మరకతమణి సదృశములైన స్తనవైభవములను ధ్యానింపవలెను. అది శుభ్రమైన మణిహారముల శ్వేతకాంతులతోను తేజరిల్లుచున్నది. దివ్యమైన అట్టి శ్రీహరి స్తనములను ధ్యానింపవలెను (*నాభిహ్రదమ్ భువనకోశ గుహా ఉదరస్థం యత్ర ఆత్మయోని ధిషణ అఖిలలోక పద్మమ్ । వ్యూఢమ్ హరిత్ మణి వృష స్తనయోః అముష్య ధ్యాయేత్ ద్వయమ్ విశద హార మయూఖ గౌరమ్ ॥* 3-28-25). అనంతరము ఆ పురుషోత్తముని యొక్క వక్షస్థలమును ధ్యానింపవలెను. అది సకల లోక సంపదలకు కాణాచియైన లక్ష్మీదేవికి నివాసస్థానము. శ్రీవత్స అను పుట్టుమచ్చ – అది మూలప్రకృతికి చిహ్నము. ఆ తర్వాత అఖిలలోకములచే ఆరాధించుటకు అర్హుడైన ఆ పురుషోత్తముని కంఠదేశమును ధ్యానింపవలెను. ఆ స్వామి ధరించిన కౌస్తుభమణి కాంతులకు వన్నెచిన్నెలు దిద్దునట్టిది అతని కంఠము కనుక ఆ దేవదేవుని వక్షస్థలమును, అద్భుత కంఠప్రదేశమును ధ్యానమున హృదయమున నిల్పుకొని భక్తిశ్రద్ధలతో ధ్యానింపవలెను (*వక్షః అధివాసమ్ ఋషభస్య మహావిభూతేః పుంసాం మనః నయన నిర్వృతిం ఆదధానమ్ । కంఠమ్ చ కౌస్తుభమణేః అధి (ఆది) భూషణ అర్థమ్ కుర్యాత్ మనసి అఖిలలోక నమస్కృతస్య ॥* 3-28-26). ఆ తర్వాత బాహువులలో శ్వేతవర్ణ శోభితమై రాజహంసవలె గోచరించు పాంచజన్య శంఖము, సుదర్శన చక్రము, కౌమోదకిగద, పద్మములు – అవి చేసిన లీలలను ధ్యానించాలి. సుదర్శన చక్రము 1000 అంచులు గలది (దశ శతారమ్)– ఎవరెవర్ని శిక్షించిందో రక్షించిందో ధ్యానించాలి. స్వామిచేతులు మంధరగిరిని ధరించి సముద్రమథనానికి సహాయ– పడ్డాయి. అలాగే గోవర్ధనగిరిని ఎత్తి భక్తులను రక్షించాయి. ఆ బాహువులు లోకపాలకులకు, దేవతలకు రక్షాకవచములు (*బాహూన్ చ మంధరగిరేః పరివర్తనేన నిర్ణిక్త బాహువలయాన్ అధిలోకపాలాన్ । సంచిన్తయేత్ దశ శతారమ్ అసహ్యతేజః శంఖం చ తత్కర సరోరుహ రాజహంసమ్ ॥* 3-28-27). కౌమోదకీగద శ్రీహరికి అత్యంత ప్రీతిపాత్రమైనది. అది శత్రువీరులగు రాక్షసులను నుగ్గునుగ్గు చేయుచు వారి రక్తములతో తడిసి, అరుణకాంతులను విరజిమ్ముచుండునట్టిది. ఆ స్వామి కంఠమున గల వనమాల పరిమళములకు ఆకర్షితములైన తుమ్మెదల ఝుంకారములు అత్యంత మనోహరములు. కంఠమునందు మణివలె తన భక్తులను స్వామి రక్షించుచుండును. ఆ పురుషోత్తముని గళసీమయందు విరాజిల్లుచుండెడి నిర్మలమైన కౌస్తుభమణి జీవుల విశుద్ధ సత్త్వగుణమునకు ప్రతీక. అందువలన ఆ సర్వేశ్వరుని కౌమోదకీగదను, వనమాలను, కౌస్తుభమణిని హృదయపూర్వకముగా ధ్యానింపవలెను (*కౌమోదకీం భగవతః దయితామ్ స్మరేత దిగ్ధాం అరాతి భట శోణితకర్దమేన । మాలామ్ మధువ్రత వరూథ గిరా ఉపఘుష్టామ్ చైత్యస్య తత్త్వం అమలం మణిమ్ అస్య కంఠే ॥* 3-28-28). దేవదేవుడైన శ్రీమహావిష్ణువు భక్తులను అనుగ్రహించుటకై ఈ లోకమున అవతరించుచుండును. ఆ స్వామి

యొక్క వదనారవిందము తీరైన నాసికతో శోభిల్లుచుందును. చెక్కిళ్లు స్వచ్ఛములై ఆహ్లాదకరముగానుండును. కర్ణములయందు అలంకృతములై మిరుమిట్లు గొలుపు మకరకుండలముల కాంతులు ఆ నునుచెక్కిళ్లపై ప్రతిఫలించుచుండుటచే వాటి అందచందములు అపూర్వముగా ఉజ్జ్వలములగుచుండును. అట్టి సుందరములైన చెక్కిళ్లతో, నాసికతో విలసిల్లుచున్న ఆ స్వామి ముఖకమలములను ధ్యానింపవలెను. శ్రీహరి యొక్క ముఖశోభా- వైభవము అద్భుతమైనది. అది వంకరులు తిరిగిన ముంగురులతోను, కమల నయనములతోను, నాట్యమాడు కనుబొమ్మలతోను అలంకృతమైయుండును. ఝుంకారము చేయు తుమ్మెదలతోను, మీనముల జంటతోను పరివృత్తమై యుండు కమలమును బోలినట్లుగా ఉండి అది తన శోభతో దానిని ఓడించునట్లుగా పరిహసించుచుండునట్లుగా ఉన్నదని ధ్యానించాలి. వనమాలలో ప్రకృతి తత్త్వాన్ని, కంఠమున గల కౌస్తుభమణిలో జీవుల తత్త్వాన్ని ధ్యానించాలి. స్వామిముఖము పద్మములా అందమైనదని, మకర- కుండలాలు శోభిల్లుతున్నాయని స్వామిచిరునవ్వు భక్తుల హృదయములను తాకే విధంగా ఉన్నాయని, మీనముల వంటి

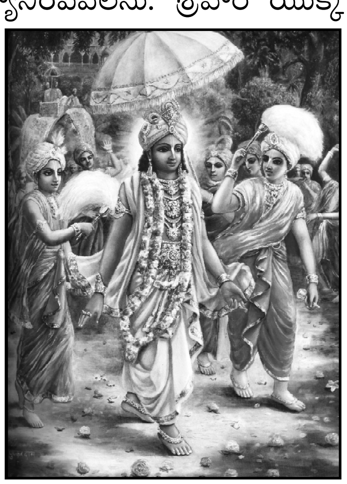

అరవిందనేత్రాలు భక్తులను వెదుకుటకా అన్నట్టుగా ఉన్నాయని ధ్యానించాలి (*భృత్య అనుకంపితధియా ఇహ గృహీతమూర్తేః సంచిన్తయేత్ భగవతః వదన అరవిందమ్। యత్ విస్ఫురన్ మకర కుండల వల్గితేన విద్యోతిత అమల కపోలమ్ ఉదార నాసమ్ ॥* 3-28-29, *యత్ శ్రీనికేతమ్ అలిభిః పరిసేవ్యమానమ్ భూత్యా స్వయా కుటిల కుంతల బృంద జుష్టమ్ । మీన ద్వయ ఆశ్రయం అధిక్షిపత్ అబ్జ నేత్రమ్ ధ్యాయేత్ మనః మయమ్ అతంద్రితః ఉల్లసత్ భ్రు ॥* 3-28-30). ఆ శ్రీహరిచూపులు కృపారసమును వర్షించుచు, ప్రేమపూరిత దరహాసశోభితములై క్షణక్షణము ఉత్తరోత్తరవృద్ధి గాంచుచు ఒప్పారుచుండును. అవి భక్తుల ఘోరతాపత్రయములను ఉపశమింపజేయు- చుండును. ఆ స్వామి యొక్క మధురవీక్షణములను చిరకాలము హృదయకుహరమున నిలుపుకొని ధ్యానింపవలెను (*తస్య అవలోకమ్ అధికమ్ కృపయా అతి ఘోర తాపత్రయ ఉపశమనాయ నిసృష్టమ్ అక్ష్ణోః । స్నిగ్ధ స్మిత అనుగుణితమ్ విపుల ప్రసాదమ్ ధ్యాయేత్ చిరమ్ విపుల (వితత) భావనయా గుహాయామ్ ॥* 3-28-31). తపస్సు చేసేవారిని మోహించి వారి మనస్సులలో చేరి ఎక్కడివో ఆలోచనలు గుర్తుకు తెచ్చి తపస్సును భంగం చేయాలని ప్రయత్నము చేయువాడు మన్మథుడు. అట్టివానిని స్వామి తన మాయతో కనుబొమ్మ భావములతో మన్మథవధ చేస్తాడని ధ్యానించాలి. ఆ పరమపురుషుని యొక్క మనోహరమైన దరహాసము ప్రపన్నులైన సమస్త భక్తుల శోకాశ్రుసాగరమును శుష్కింపజేయుటలో అమోఘమైనది. మిగుల ఉదారమైనది. మునులను రక్షించుటకై మన్మథుని గూడ మోహింపజేయునట్టి భ్రూమండలమును ఆ ప్రభువు తన మాయావిలాసముచే కలిగి ఉన్నాడు. ఆ స్వామి యొక్క ఉదార దరహాసమును, మనోజ్ఞమగు భ్రూమండలమును అనన్యభక్తితో ధ్యానింపవలెను (*హాసమ్ హరేః అవనత అఖిల లోక తీవ్రశోక అశ్రుసాగర విశోషణమ్ అతి ఉదారమ్ । సమ్మోహనాయ రచితం నిజమాయయా*

అస్య భ్రూమండలమ్ మునికృతే మకరధ్వజస్య॥ 3-28-32). శ్రీహరి యొక్క దంతపంక్తి (పలువరుస) మల్లెపూవులవలె శ్వేతకాంతులచే విరాజిల్లుచు, పెదవుల యొక్క అరుణకాంతులతో విరాజిల్లుచు, పెదవుల యొక్క అరుణకాంతులతో మిశ్రితమై శోభిల్లుచుండెను. అట్టి దంతశోభలతో అలరారుచుండెడి ఆ స్వామి దరహాసము ఎంతయు ధ్యానార్హమైనది. అట్టి శ్రీహరి చిరునవ్వును తన హృదయమునందు నిలుపుకొని, మిక్కిలి ప్రేమార్ద్రభావముతో భక్తుడు అనన్యమనస్కుడై ధ్యానింపవలెను. ఇట్టి స్వామిని హృదయాన ధ్యానిస్తూ ఉంటే మనస్సులో ఆర్ద్రత కలగాలి. శ్రీహరి తప్ప వేరేది ఏమీ అక్కరలేదనే భావన రావాలి (*ధ్యానాయనమ్ ప్రహసితమ్ బహుల అధరోష్ఠ భాస అరుణాయిత తను ద్విజ కుందపంక్తి । ధ్యాయేత్ స్వదేహకుహరే అవసితస్య విష్ణోః భక్త్యా ఆర్ద్రయా అర్పితమనాః న పృథక్ దిదృక్షేత్॥* 3-28-33), ఇలా ధ్యానం చేయాలంటే స్వామిపై ఎంతో ప్రేమ భక్తి ఉండాలి. మనస్సు నిండా స్వామిని నింపాలి. ఆ ధ్యానంలో ఆ స్వామిని ఆస్వాదిస్తున్నప్పుడు ఆనందబాష్పాలు కలుగుతాయి (*ఏవం హరౌ భగవతి ప్రతిలబ్ధ భావః భక్త్యా ద్రవత్ హృదయః ఉత్పులకః ప్రమోదాత్। ఔత్కంఠ్య బాష్పకలయా ముహుః అర్ద్యమానః తత్ చ అపి చిత్త బడిశమ్ శనకైః వియుంక్తే ॥* 3-28-34). మనస్సు ఆ విధముగా సమస్త భౌతికకల్మషము నుండి పూర్తిగా విడివడి నిర్విషయమైనప్పుడు పవిత్రతతో దీపజ్వాలవలెనగును. ఆ సమయమున మనస్సు గుణప్రవాహము నుండి విడివడిన కారణమున వాస్తవముగా భగవానునితో ముడివడి, అతనితో ఏకాగ్రతలో ఆనందఅనుభూతిలో ఉంటాడు (*ముక్తాశ్రయం యర్హి నిర్విషయమ్ విరక్తమ్ నిర్వాణం ఋచ్ఛతి మనః సహసా యథా అర్చిః । ఆత్మానం అత్ర పురుషః అవ్యవధానమ్ ఏకమ్ అన్వీక్షతే ప్రతినివృత్త గుణప్రవాహః ॥* 3-28-35). ఆ విధముగా మనస్సు అత్యున్నతమగు చివరిదైన ఆధ్యాత్మికస్థితియందు నెలకొని సమస్త కర్మఫలము నుండి విడివడి, సుఖదుఃఖ భావనలకు అతీతమగు తన నిజ స్థితియందు నెలకొనును. ఆ సమయమున యోగి తనకు భగవానునితో గల సంబంధపు సత్యమును అనుభూతమొనర్చుకొనును. తనయందు ఆరోపించుకొనిన సుఖదుఃఖములు నిజమునకు తమోగుణఫలమగు కారణముననే కలుగునని అతడు తెలిసికొనగలుగును (*సః అపి ఏతయా చరమయా మనసః నివృత్త్యా తస్మిన్ మహిమ్ని అవసితః సుఖదుఃఖబాహ్యే । హేతుత్వమ్ అపి అసతి కర్తరి దుఃఖయోః యత్ స్వాత్మన్ విధత్త ఉపలబ్ధ పరాత్మ కాష్ఠః ॥* 3-28-36). అలా సంసారాన్ని మరుస్తాడు జీవుడు. దేహాత్మభావం ఒక్కసారి పోతుంది - ఎలా అంటే తాగినవాడికి ఒంటిమీద గుడ్డలు మరచినట్లుగా యోగి దేహభ్రాంతి లేనివాడై "పాదాద్ కేశపర్యంతమ్" స్వామిని ఆస్వాదిస్తూ ఉంటాడు (*దేహం చ తమ్ న చరమః స్థితం ఉత్థితం వా సిద్ధః విపశ్యతి యతః అధ్యగమత్ స్వరూపమ్। దైవాత్ ఉపేతమ్ అథ దైవవశాత్ అపేతమ్ వాసః యథా పరికృతం మదిరామదాంధః ॥* 3-28-37). ఆత్మస్వరూప సాక్షాత్కారమును పొందిన యోగి తన ప్రారబ్ధకర్మానుభవము ముగియునంతవరకు ప్రాణసహితుడై శరీరమును ధరించియుండును. అతనికి పరమాత్మతో అఖండసంయోగము ఏర్పడియున్నందున, నిద్ర నుండి మేల్కొన్నవాడు, స్వప్నదృశ్యములను మిథ్యగా భావించినట్లు అతడు సాంసారిక విషయములను అసత్తుగా భావించును. అట్టివాడు తిరిగి సంసారబంధమున చిక్కుకొనడు (*దేహః అపి దైవ వశగః ఖలు కర్మ*

యావత్ స్వ ఆరంభకమ్ ప్రతిసమీక్షత ఏవ స అసుః । తమ్ స ప్రపంచమ్ అధిరూఢసమాధియోగః స్వాప్నం పునః న భజతే ప్రతిబుద్ధ వస్తుః ॥ 3-28-38).

ఇలాంటి యోగి ఆత్మజ్ఞానపూర్ణుడవుతాడు. తన స్వస్వరూపము తెలుసుకుంటాడు. విజ్ఞానముకలవాడై భార్యాపుత్రులు, ధనము తనవి కావని, స్వామియే తన వస్తువని గ్రహిస్తాడు (*యథా పుత్రాత్ చ విత్తాత్ చ పృథక్ మర్త్యః ప్రతీయతే । అపి ఆత్మత్వేన అభిమతాత్ దేహాదేః పురుషః తథా ॥* 3-28-39). పరమాత్మ అగ్ని అయితే, నిప్పురవ్వలు జీవులని (impure state), పొగ ప్రకృతి లాంటిదని గ్రహిస్తాడు. ఇవన్ని అగ్ని వల్లనే సంభవమని గ్రహిస్తాడు. పరబ్రహ్మయే "స్వామి" అని గ్రహిస్తాడు (*యథా ఉల్ముకాత్ విస్ఫులింగాత్ ధూమాత్ వా అపి స్వసంభవాత్ । అపి ఆత్మత్వేన అభిమతాత్ యథా అగ్నిః పృథక్ ఉల్ముకాత్ ॥* 3-28-40). జీవుడు వేరు (ప్రధానాత్ జీవ సంజ్ఞితాత్), భగవంతుడు వేరు పరబ్రహ్మ స్వరూపుడని గ్రహిస్తాడు (*భగవాన్ బ్రహ్మ సంజ్ఞితాత్*). అలాగే ప్రకృతి అంటే - *భూతేంద్రియ అంతఃకరణాత్,* అని గ్రహిస్తాడు (*భూత ఇంద్రియ అన్తఃకరణాత్ ప్రధానాత్ జీవసంజ్ఞితాత్ । ఆత్మా తథా పృథక్ ద్రష్టా భగవాన్ బ్రహ్మసంజ్ఞితః ॥* 3-28-41). అలాగే దేవ, మనుష్య తిర్యక్ స్థావరాలు వారి వారి కర్మల పాప పుణ్య ఫలితములు అనుభవించడానికి అని గ్రహిస్తాడు. ఆత్మజ్ఞాని, అన్ని జీవులలో పరమాత్మ అంతర్యామిగా ఉండేవాణ్ణి చూస్తాడు - భూతదయ కలిగి ఉంటాడు (*సర్వభూతేషు చ ఆత్మానం సర్వభూతాని చ ఆత్మని । ఈక్షేత అనన్యభావేన భూతేషు ఇవ తత్ ఆత్మతామ్ ॥* 3-28-42).

ఒకే అగ్ని వేర్వేఱు వస్తువులను ఆశ్రయించుటవలన వేర్వేఱు ఆకారములలో గోచరించినట్లు, దేవమనుష్యాది శరీరములలో గల ఆత్మలు అవి ఆశ్రయించియున్న ప్రాణుల గుణముల భేదకారణముగా వేర్వేఱుగా భాసించును (*స్వయోనిషు యథా జ్యోతిః ఏకమ్ నానా ప్రతీయతే । యోనీనాం గుణవైషమ్యాత్ తథా ఆత్మా ప్రకృతౌ స్థితః ॥* 3-28-43). (విద్యుచ్ఛక్తి బల్బులలో వెలుతురుగను, ఫ్యాన్‌లలో గాలిగను, రేడియోలలో శబ్దముగను, టివిలలో రూపముగను, హీటర్‌లలో వేడిగను కన్పించుచున్నను వాటిలోగల విద్యుచ్ఛక్తి ఒక్కటే. ఉపాధి భేదములచే అది వేర్వేఱుగా గోచరించును). ఇలా యోగి తన నిజస్వరూపమును పొంది (*స్వరూపేణావతిష్ఠతే*) ప్రకృతిని జయించినవాడై కార్యము కారణముతో గల ప్రకృతికి దూరమవుతాడు,తన నిజస్థితిని గుర్తించినవాడవుతాడు (*తస్మాత్ ఇమామ్ స్వాం ప్రకృతిం దైవీం సత్ అసతాత్మికామ్ । దుర్విభావ్యాం పరాభావ్య స్వరూపేణ అవతిష్ఠతే ॥* 3-28-44).

భక్తి విధములు: నిత్యజీవితమున ఆచరించవలసిన విధానము:

"భక్తియోగస్య స్వరూపం తే చతుర్విధమ్" ॥ (3-32-37).

దేవహూతి కపిలదేవుని ఇలా అడిగింది- ప్రభూ! సాంఖ్యాశాస్త్రము గూర్చి తెలియజేశారు. భక్తియోగమును గూర్చి ఇంకను వినగోరుచున్నాను. కనుక, దానిని గూర్చి విపులముగా తెలుపుము (*భక్తియోగస్య మే మార్గం బ్రూహి విస్తరశః ప్రభో!* 3-29-2). భగవన్ ! జీవుని వివిధగతులను గూర్చి తెలుపుము.

ఆ జీవుడు వైరాగ్యమును పొంది, భక్తిమార్గమును అనుసరించగలిగే విధానమును గూర్చి వివరింపుము. (*విరాగః యేన పురుషః భగవన్ సర్వతః భవేత్ । ఆచక్ష్వ జీవలోకస్య వివిధాః మమ సంసృతీః ॥* 3-29-3). ఈశ్వరస్వరూపమైన కాలము బ్రహ్మాదులను గూడ శాసించును. దానికి భయపడియే జనులు క్షేమంగా ఉండాలని ప్రయత్నిస్తారు. అట్టి కాలస్వరూపమును గూర్చి తెలుపుము (*కాలస్య ఈశ్వరరూపస్య పరేషామ్ చ పరస్య తే । స్వరూపమ్ బత కుర్వన్తి యత్ హేతోః కుశలం జనాః ॥* 3-29-4). ఈ జీవుడు అనాదియైన అజ్ఞాన-అవిద్య కారణముగా దేహాది మిథ్యావస్తువుల యందు ఆత్మాభిమానముగలిగి, చిరకాలము నుండి అజ్ఞానాంధకారములో నిద్రించుచున్నాడు. అట్లే కర్మాసక్తబుద్ధి కారణముగా అలసిపోయియున్నాడు. అట్టి జీవుడు భగవంతుని జేరుటకు జ్ఞానప్రకాశమును ప్రసాదించు భాస్కరుడవు నీవు. అందులకే నీవు నాకు జ్ఞానబోధ చేయగలవు (*లోకస్య మిథ్యాభిమతే అచక్షుషః చిరమ్ ప్రసుప్తస్య తమసి అనాశ్రయే। శ్రాన్తస్య కర్మసు అనువిద్ధయా ధియా త్వం ఆవిరాసీః కిల యోగ భాస్కరః ॥* 3-29-5). మైత్రేయుడు విదురునకు ఇలా తెలియజేశాడు-

శ్రీ కపిలదేవుని సమాధానము - జీవుడి స్వభావము, గుణము, విషయవాసనలను బట్టి యోగమార్గాన్ని ఎన్నుకొంటాడు (*శ్రీభగవానువాచ - భక్తియోగః బహువిధః మార్గైః భామిని భావ్యతే । స్వభావ గుణ మార్గేణ పుంసాం భావః విభిద్యతే ॥* 3-29-7).

తామసభక్తి - డాంభికము, మాత్సర్యముతో కూడినది, ఇది హింస భక్తి (*అభిసన్ధాయ యః హింసాం దంభం మాత్సర్యం ఏవ వా । సంరంభీ భిన్న దృక్ భావమ్ మయి కుర్యాత్ సః తామసః ॥* 3-29-8). దీనికి ఉదాహరణ : రావణాసురుడు.

రాజసభక్తి - విషయభోగము పొందడానికి, ఆరోగ్యము పొందడానికి, కీర్తి ఐశ్వర్యము పొందడానికి చేసే అర్చన, కామవాంఛలతో చేసే దేవతారాధన (*విషయాన్ అభిసన్ధాయ యశః ఐశ్వర్యమ్ ఏవ వా । అర్చా అదౌ అర్చయేత్ యః మామ్ పృథక్ భావః సః రాజసః ॥* 3-29-9). దీనికి ఉదాహరణ : ఇంద్రుడు.

సాత్త్వికభక్తి - ధర్మాచరణ జీవుల మార్గమని, శాస్త్రవిదితమని, భగవదర్పణం అని, కర్మపరిహారమని, కర్మవిముక్తికై చేసేది అని గ్రహిస్తారు. దీనికి ఉదాహరణ బలిచక్రవర్తి, బ్రహ్మ, కుమారులు, అక్రూరుడు (*కర్మ నిర్హారమ్ ఉద్దిశ్య పరస్మిన్ వా తత్ అర్పణమ్ । యజేత్ యష్టవ్యమ్ ఇతి వా పృథక్ భావః సః సాత్త్వికః ॥* 3-29-10).

అహైతుకభక్తి, అనన్యభక్తి, నిష్కామభక్తి, నిర్గుణభక్తి, అవిచ్ఛిన్నభక్తి, ఆత్యంతికభక్తి, తీవ్రభక్తి, ప్రేమభక్తి లేక శరణాగతి ప్రపత్తి (Unalloyed devotional service to the Lord)- ఇది చేసేవాడు మోక్షాన్ని కూడా కోరడు. అన్నింటినీ అందర్నీ వదలి స్వామియే కావాలని వెంటబడతాడు. దీనికి ఉదాహరణ- ప్రహ్లాదుడు, గోపికలు, ఉద్ధవుడు. భక్తుడు నిష్కామభావముతో నాయందు అనన్యభక్తిని కల్గియుండును. దీనిని "నిర్గుణ-గుణాతీత భక్తియోగము" అని యందురు (*మత్ గుణ శ్రుతి మాత్రేణ మయి సర్వగుహాశయే। మనఃగతిః*

అవిచ్ఛిన్నా యథా గంగా అంభసః అంబుధౌ ॥, లక్షణం భక్తియోగస్య నిర్గుణస్య హి ఉదాహృతమ్ । అహైతుకీ అవ్యవహితా యా భక్తిః పురుషోత్తమే ॥ 3-29-11, 12). ఇట్టి నిష్కామభక్తుడు నా సేవను దప్ప, సాలోక్య-సార్ష్టి-సామీప్య-సారూప్య-సాయుజ్య మోక్షములను కోరుకొనడు. అంతేగాదు, భగవంతుడు ప్రసన్నుడై ఎట్టి మోక్షమును ప్రసాదించినను దానిని అభిలషింపడు (*సాలోక్య సార్ష్టి సామీప్య సారూప్య ఏకత్వమ్ అపి ఉత । దీయమానం న గృహ్ణన్తి వినా మత్ సేవనం జనాః ॥* 3-29-13). (భగవంతుని పరంధామమున నివసించుట సాలోక్యము. భగవంతునితో సమానముగా ఐశ్వర్యభోగములను కలిగియుండుట 'సార్ష్టి' మోక్షము. నిత్యము భగవంతుని సమీపమున ఉండుట సామీప్యము. భగవంతునివంటి రూపమును పొందుట సారూప్యము. భగవంతునిలో ఐక్యమగుట సాయుజ్యము అనబడును). భగవంతుని సేవలలో నిరతుడైయుండుటకు ముక్తిని గూడ తిరస్కరించు భక్తియోగమును- 'ఆత్యంతికభక్తి' యందురు. ఇదియే ఉత్తమోత్తమ పురుషార్థము. దీని ద్వారా జీవుడు త్రిగుణాతీతుడై భగవద్భావమును అనగా భగవంతునియొక్క అప్రాకృతమైన ప్రేమస్వరూపమును పొందును. ఇదియే సర్వశ్రేష్ఠమైన భక్తి. ఇట్లు భక్తిమార్గమున దేహము వదలిన జీవుడు ఆత్యంతికప్రళయము నొందును. ఆత్యంతికప్రళయమనగా జీవుడు వాసనామయ సూక్ష్మశరీరమును వదిలి తన దివ్యశరీరమును పొంది వైకుంఠలోకమును చేరుట (*సః ఏవ భక్తియోగ ఆఖ్యః ఆత్యంతికః ఉదాహృతః । యేన అతివ్రజ్య త్రిగుణం మత్ భావాయ ఉపపద్యతే ॥* 3-29-14).

కోరికలు కోరి స్వామిభక్తి చేసేవాడు సేవకుడు కాదు వ్యాపారి. హింస చేయకుండా కర్మలు చేయలేము (పుష్పములు కోయుట, చీమలను కాళ్ళ క్రింద తొక్కుట, వడ్లుదంచుట, బియ్యము విసురుట, ఊడ్చుట, వంటకై మంట పెట్టు - ఇవన్ని వర్ణాశ్రమ గృహస్థధర్మాలే). అయితే కర్మ ఫలితాలను, వంట పాకములను స్వామికి అర్పించి వాడిన ఆ దోషాలు తొలగుతాయి. ఇలా వీలయినంత తక్కువ హింసతో బతకాలి (*నిషేవితేన అనిమిత్తేన స్వధర్మేణ మహీయసా । క్రియాయోగేన శస్తేన న అతిహింస్రేణ నిత్యశః ॥* 3-29-15).

విగ్రహారాధన చేయునప్పుడు విగ్రహములోనే కాక సర్వభూతములలో కూడా స్వామిని చూడాలి (*భూతేషు మత్ భావనయా*-16). సాత్త్వికభావము కలిగి, కర్మఫలితాలను ఆశించకుండా (*సత్త్వేన అసంగ మేన చ* -16) సమభావము భూతదయ కలిగి ఉండాలి (*మత్ ధిష్ణ్య దర్శన స్పర్శన పూజా స్తుతి అభివన్దనైః । భూతేషు మత్ భావనయా సత్త్వేన అసంగమేన చ ॥* 3-29-16). అంటే, మనకంటె పెద్దవాణ్ణి బాగా ఉన్నవాణ్ణి మంచి గుణము కలవారిని చూసి ఈర్ష్య పడకుండా వారి యందు భక్తి ఆనందము కలిగి, ఈశ్వరుడు వీరికి కరుణతో ఇచ్చాడు అని సంతోషించాలి. మనకంటే చిన్నవాణ్ణి, చెడువారిని, చిన్న గుణములు కలవారిని, బీదవాళ్ళను, అమాయకులను చూసి వారి కర్మ ఫలితముగా ఇలా అనుభవిస్తున్నారని గ్రహించి వారి యందు జాలిపడి తగినంత సహాయము చేయాలి. మనతో సమానులైన వారి యందు మైత్రీభావం కలిగి ఉండాలి. ఇలా ఈర్ష్య అసూయలను వదలాలి (*మహతాం బహుమానేన దీనానాం అనుకంపయా, । మైత్ర్యా చ ఏవ ఆత్మతుల్యేషు యమేన నియమేన చ ॥* 3-29-17), (4-8-34).

శ్రీమద్భాగవతము వినుట, నామసంకీర్తన గట్టిగా చేయుట, భక్తుల సాంగత్యము చేయడంవల్ల పెద్దల సాంగత్యము వల్ల మనస్సులో నిజాయితీ, నిరహంకారము కలుగుతాయి (*ఆధ్యాత్మిక అనుశ్రవణాత్ నామసంకీర్తనాత్ చ మే । ఆర్జవేన ఆర్యసంగేన నిరహంక్రియయా తథా ॥* 3-29-18). అదే భక్తుడి లక్షణము (అలాకాక దుర్మార్గుడు ఒకటి చెపుతాడు, ఇంకొకటి అనుకుంటాడు, వేరొకటి చేస్తాడు). స్వామి లాంటి ధార్మిక గుణముగలవారు, సత్ఆశయములు, సత్సంకల్పము మరియు సత్సాంగత్యము కలవారు స్వామిని చేరుతారు (*మత్ ధర్మిణః గుణైః ఏతైః పరిసంశుద్ధః ఆశయః । పురుషస్య అంజసా అభ్యేతి శ్రుత మాత్ర గుణమ్ హి మామ్ ॥* 3-29-19). పుష్పగంధము వాసన ద్వారా నాసికను చేరినట్టు యోగరతమైన చిత్తము కలవారు నన్ను చేరుతారు (*యథా వాత రథః ఘ్రాణమ్ ఆవృంక్తే గంధః ఆశయాత్। ఏవం యోగరతమ్ చేతః ఆత్మానం అవికారి యత్ ॥* 3-29-20).

విగ్రహారాధన అవసరమా? "సర్వత్రా అన్నింటిలో స్వామిని చూడు":

కపిలదేవుడు తల్లి దేవహూతికి ఇలా తెలియజేసాడు - నేను పరమాత్మ అంశగా అంతటా సర్వభూతములలో ఉన్నాను. ఇది మరచి నా అర్చన చేస్తే నేను మెచ్చుకుంటానా? (*అహం సర్వేషు భూతేషు భూతాత్మ అవస్థితః సదా । తం అవజ్ఞాయ మామ్ మర్త్యః కురుతే అర్చావిడంబనమ్* 3-29-21). విగ్రహారాధన చేస్తూ అంతటా అందరిలో సర్వత్ర స్వామిని చూడకపోవడము బూడిదలో వేసిన ఆహుతుల లాంటివి (*యో మాం సర్వేషు భూతేషు సంతం ఆత్మానమ్ ఈశ్వరమ్ । హిత్వా అర్చామ్ భజతే మౌఢ్యాత్ భస్మని ఏవ జుహోతి సః ॥* 3-29-22). భక్తులను అగౌరవపరుస్తూ విగ్రహాన్ని మాత్రమే ఆరాధించేవాడు మూఢుడు. అట్టి వాడి అర్చన బూడిదలో పోసిన పన్నీరు వంటిది. సర్వభూతములలో స్వామిని చూసినవాడే విగ్రహములో కూడా స్వామిని చూడగలడు. కావున అర్చామూర్తిని ఆరాధిస్తూ సర్వప్రాణులయందు దయ కలిగి ఉండడము భక్తియోగలక్షణము. కళ్ళు మూసుకున్నప్పుడు స్వామిరూపాన్ని ధ్యానించాలి. కళ్ళు తెరచినప్పుడు విశ్వరూపమైన స్వామిని అంతటా దర్శించాలి. అదే యోగము. ప్రాణులలో అంతరాత్మగా ఉన్న భగవంతుని గుర్తింపక, జీవులలో గల బాహ్యముగానున్న భేదములను దర్శించు దురభిమాని రాగద్వేష దూషితుడగుచుండును. అందువలన, అతడు ఇతరులను ద్వేషించుచుండును. అట్లొనర్చుట తనలో నున్న భగవంతుని ద్వేషించుటయే అగును. అట్టివానికి ఎన్నడును మనశ్శాంతి లభింపదు. ఇతరుల యందు ద్వేషము కలిగినవాడు భక్తిని చేయలేడు. అట్టివాడు భేదబుద్ధి కలవాడు. అట్టి వారికి మనశ్శాంతి ప్రసన్నత కలగదు (*ద్విషతః పరకాయే మామ్ మానినః భిన్నదర్శినః । భూతేషు బద్ధవైరస్య న మనః శాన్తిం ఋచ్ఛతి ॥* 3-29-23) (పైన తెల్పినవి తురీయ ఆశ్రమధర్మాలు - అలా అని చెడ్డవారితో సాంగత్యము చేయరాదు. చెడ్డవారికి శిక్షపడేట్టు చూడాలి. దానివల్ల వారికే లాభము కలుగుతుంది. నేరస్తులను ఉపేక్షించిన మహాపాపము - అధర్మము. అయితే వారి యందు దయతలచి జాలిపడి ప్రసాదము మరి ఇతర అవసరాలను శక్తి కొలది తీర్చాలి. ఇవి గృహస్థధర్మాలు).

నా విగ్రహమందు మాత్రమే ప్రేమభక్తి కలిగి ఇతరులను ద్వేషించువాడు, ఇతరులను అగౌరవపరచువాడు చేసే అర్చన – పూజ పవిత్రతో చేసినా నేను సంతృప్తి చెందనని కపిలదేవుడు తెలియజేసాడు (*అహం ఉచ్చ అవచైః ద్రవ్యైః క్రియయా ఉత్పన్నయా అనఘే । న ఏవ తుష్యే అర్చితః అర్చాయాం భూతగ్రామ అవమానినః ॥* 3-29-24).

కావున అందరిలో, నీలో నన్ను ప్రత్యక్షము చేసుకొనేదాకా, నా రూపాన్ని నీ హృదయాకాశంలో నిలుపుకొనే దాకా విగ్రహారాధన చేయి (*అర్చాదావ అర్చయేత్ తావత్ ఈశ్వరమ్ మామ్ స్వ కర్మ కృత్ । యావత్ న వేద స్వహృది సర్వభూతేషు అవస్థితమ్ ॥* 3-29-25). భేదదృష్టి కారణమున తనకు మరియు ఇతర జీవులకు నడుమ కొద్దిపాటి భేదభావమును చూపినవానినైనను మృత్యుజ్వాల రూపమున గొప్ప భయమునకు గురిఅవుతారు (*ఆత్మనః చ పరస్య అపి యః కరోతి అన్తరా ఉదరమ్ । తస్య భిన్నదృశః మృత్యుః విదధే భయమ్ ఉల్బణమ్ ॥* 3-29-26). అందరిలో నన్ను చూసి మైత్రీభావం కలిగి వీలయినంత దానధర్మాలు చేసుకో. అపవిత్రులకు దానము చేసిన అట్టివారు త్రాగుటకు లేక మాంసభక్షణకో వెచ్చిస్తాడు లేక పొగ త్రాగడానికో వాడతాడు, కావున అపాత్రదానము చేయరాదు. ఉదాహరణకు, రొట్టె దొంగిలించుటకు పోతున్న కుక్కను చూసి, ఇంకా నెయ్యి వేయలేదు ఆగు, నెయ్యివేసి ఇస్తా అన్నాడు కబీరుదాసు. అది భూతదయ అంటే.

ప్రాణులు వేర్వేరు రూపములను కల్గియున్నను అన్నింటిలో పరమాత్ముడు అంతర్యామిగా విలసిల్లుచున్నాడు. కావున సాధకుడు సకల ప్రాణులయందు గౌరవము కలిగి ఉండాలి. పెద్దలను ఆదరించుట, సేవించుట, పాపులను కరుణించుట, సములతో మైత్రి చేయుట అనే లక్షణములు కలిగి భూతదయ కలిగి ఉండటమే సాత్త్విక లక్షణము (*అథ మాం సర్వభూతేషు భూతాత్మానమ్ కృతాలయమ్ । అర్హయేత్ దాన మానాభ్యామ్ మైత్ర్యా అభిన్నేన చక్షుషా ॥* 3-29-27).

జీవులలో ఎవరు గొప్ప? బ్రాహ్మణులలో ఉత్తములు ఎవ్వరు?:

అజీవానాం ప్రాణభృతః శ్రేష్ఠాః – జీవములేని మట్టి, రాళ్ళు మరి వాటి కంటే జీవముగల ప్రాణులు శ్రేష్ఠము (*జీవాః శ్రేష్ఠా హి అజీవానాం తతః ప్రాణభృతః శుభే । తతః స చిత్తాః ప్రవరాః తతః చ ఇంద్రియవృత్తయః ॥* 3-29-28). జీవులలో శ్రేష్ఠత్వము ఇలా ఉంటుంది – *తత్ర అపి స్పర్శవేదిభ్యః ప్రవరాః రసవేదినః । తేభ్యః గన్ధవిదః శ్రేష్ఠా తతః శబ్దవిదః వరాః ॥* 3-29-29, *రూపభేద విదః తత్ర తతః చ ఉభయతః దతః । తేషాం బహుపదాః శ్రేష్ఠాః చతుఃపాదః తతః ద్విపాత్ ॥* 3-29-30).

సచిత్తాః (జీవ చైతన్యము గలవి) < ఇంద్రియ వృత్తయః < స్పర్శ వేదిభ్య (శ్వాసక్రియ జరుపు వృక్షములు) < రసవేదినః (మత్స్యములు) < గంధ విదః (చీమలు, దోమలు) < శబ్ద విదః (పాములు) < రూపభేదః (పక్షులు) < ఉభయతః దంతః (having teeth) (కీటకములు) < బహుపదాః (four legged animals)< ద్విపాద్ (humans) < చాతుర్ వర్ణాలు పాటించేవారు (వర్ణశ్చ చత్వారస్) < బ్రాహ్మణులు <

వేదజ్ఞః < వేద అర్థజ్ఞః < వేద అర్థజ్ఞాత్ సంశయః ఛ్చేత్తా (one who cuts off doubts in vedic teachings) < స్వకర్మకృత్ (పాటించేవాడు) < ముక్తసంగః (Liberated from material contamination) < అదోగ్ధా ధర్మం ఆత్మనః (Executing dharma / bhakti with full consciousness without expecting remuneration / reward).

అచేతనములైన మట్టి, రాళ్ళు కంటె ప్రాణముగలవి గొప్పవి (Bacteria and Viruses). వాటికంటెను శ్వాసక్రియ నడుపునని గొప్పవి (వృక్షములు కార్బన్ ఆక్సైడ్‌ను పీల్చి ఆక్సిజన్‌ను వదులనవి. వాటికంటెను మనస్సుచే ఆలోచింపగల ప్రాణులు గొప్పవి. వాటికంటెను ఇంద్రియవృత్తులు గలవి శ్రేష్ఠములు. ఇంద్రియ వ్యాపారములుగల ప్రాణులలో గూడా స్వర్శజ్ఞానముగల వృక్షములకంటెను రసగ్రహణమొనర్చు చీమలు, చేపలు మొదలగునవి ఉత్కృష్టములు. వాటి కంటెను గంధము అనగా పరిమళములను గ్రహించు భ్రమరాదులును, వాటికంటెను శబ్దమును గ్రహింపగల సర్పాదులు గొప్పవి. వాటికంటెను రూపభేదములను గుర్తింపగల కాకులు గొప్పవి. వాటికంటెను పై భాగమునందును, క్రింది భాగమునందును దంతములు గల జీవులు గొప్పవి. వాటిలో గూడ పెక్కు పాదములుగలవి శ్రేష్ఠములు. వాటికంటెను నాలుగు పాదములుగల పశువులు గొప్పవి. నాలుగు పాదములు గల జంతువులకంటెను రెండు పాదములుగల మానవులు శ్రేష్ఠులు. (పరిణామ సిద్ధాంతమును డార్విన్ శాస్త్రజ్ఞుడే తొలుత తెలిపినాడని పాశ్చాత్యులు భావించినప్పటికిని శరీర నిర్మాణ విజ్ఞానశాస్త్రము క్రొత్తదేమియును కాదు. దాదాపు సృష్ట్యారంభమున ఉన్నట్టి కపిలముని కూడా దానిని గూర్చి పలికెను. అనగా ఆ జ్ఞానము వేదకాలము నుండియే నెలకొనియున్నది).

చతుర్వర్ణములవారిలో బ్రాహ్మణులు ఉత్తములు. వారిలో వేదాధ్యయనము చేసినవాడు శ్రేష్ఠుడు. వేదజ్ఞులలో వేదముల తాత్పర్యము తెలిసినవాడు మేటి. వారికంటెను వేదార్థములలోని సంశయములను తీర్చువాడు ఇంకను శ్రేష్ఠుడు. వారిలోను వర్ణాశ్రమోచిత ధర్మములను ఆచరించువాడు ఎంతయు గొప్ప. అట్టివారిలోను ఆసక్తిరహితముగా నిష్కామభావముతో స్వధర్మములను ఆచరించువాడు ఎంతయు గొప్ప. అట్టివారిలోను ఆసక్తిరహితముగా నిష్కామభావముతో స్వధర్మములను ఆచరించువాడు మిగుల శ్రేష్ఠుడు-గృహస్థుడు (*తతః వర్ణాః చ చత్వారః తేషాం బ్రాహ్మణః ఉత్తమః । బ్రాహ్మణేషు అపి వేదజ్ఞః హి అర్థజ్ఞః అభ్యధికః తతః ॥* 3-29-31, *అర్థజ్ఞాత్ సంశయఛేత్తా తతః శ్రేయాన్ స్వకర్మకృత్ । ముక్తసంగః తతః భూయాన్ అదోగ్ధా ధర్మం ఆత్మనః ॥* 3-29-32). వారికంటెను నిరంతరము తమ విద్యుక్తకర్మలఫలములను అన్నింటిని భగవదర్పణము గావించినవాడు గొప్పవాడు. వారికంటెను దేహాభిమానమును వీడి భేదభావము లేకుండా భగవంతుని ఉపాసించువాడు ఉత్తమోత్తముడు-వారే సన్యాసులు. ఈ విధముగా తన చిత్తమును, కర్మలను భగవంతునికే సమర్పించి, తాను దేనికిని కర్తనుగాదని భావించుచు సకల ప్రాణులను సమదృష్టితో చూచువానికంటె శ్రేష్ఠుడు మరి ఎవ్వరును ఉండరు-వారే బాబాజీలు, అవధూతలు (*తస్మాత్ మయి అర్పిత అశేష క్రియా అర్థ ఆత్మా నిరన్తరః । మయి అర్పిత ఆత్మనః పుంసః మయి సంన్యస్త కర్మణః । న పశ్యామి పరమ్ భూతమ్ అకర్తుః సమదర్శనాత్ ॥* 3-29-33).

[There is no greater person than one who performs all activities for my satisfaction (*మయ్యర్పిత అశేష క్రియా అర్థ ఆత్మా నిరంతరః*), Always thinks in mind for my activities (*నిరంతరః మయి అర్పిత ఆత్మనః*), Dedicates the fruits of his activities unto me (*మయిం సంన్యస్త కర్మణః* 3-29-33)- He is the greatest of all persons (3-29-33). Such a person can be identified based on that he sees the Lord in all living entities and thinks that Lord entered into all living entities as the super soul - Paramatma (3-29-34). One who practices this is called Bhakti yogi. Such a person is fit to enter my abode (3-29-35). He is in knowledge because he realised that the Brahman, Paramatma are the forms of the Lord (Bhagavan) who is transcendental to Matter - (Prakruti and Pradhana) (మూలప్రకృతి) (3-29-36). The all pervading Brahman feature, and the localised paramatma attached to jivatma in material bodies of living entities are the eternal qualities of the supreme Bhagavan- Srikrishna). (స్వామి నామము వినుట, పలుకుట వల్ల కుక్క మాంసము తినే చండాలుడు కూడా మారతాడు, వాడికి యజ్ఞాధికారం వస్తుంది (3-33-6). ఎవరి నాలుక కొనలో నీ పేరు ఉంటుందో అట్టివాడు చండాల వంశంలో పుట్టినవాడైనా అందరికంటే గొప్పవాడు, తపఃశ్శాలి, వేదరతుడు (3-33-7) అని తత్త్వాన్ని అర్థము చేసుకొన్న దేవహూతి పలికింది)].

బ్రాహ్మణులలో ఉత్తములు ఎవ్వరు?

శ్రీకపిలభగవానుడు పలికెను – వర్ణాశ్రమసంఘములో బ్రాహ్మణులకే ఎక్కువ బాధ్యత, నియమనిష్ఠలు కలిగి మార్గదర్శకులుగా ఉండాలని కపిలదేవుడు తల్లి దేవహూతికి తెల్పాడు. వేదార్థము తెలుసుకొన్న బ్రాహ్మణులు మరీ గొప్పవారు (*తతః వర్ణాః చ చత్వారః తేషాం బ్రాహ్మణః ఉత్తమః । బ్రాహ్మణేషు అపి వేదజ్ఞః హి అర్థజ్ఞః అభ్యధికః తతః* 3-29-31). వీరికంటే గొప్పవారు బ్రహ్మతత్త్వాన్ని సంఘానికి బోధించువారు. వారిలో వేదార్థములలోని సంశయములను తీర్చువారు ఇంకనూ శ్రేష్ఠులు. అలాగే వీరికంటే ఆచరణలో పెట్టి బ్రాహ్మణత్వాన్ని చూపేవాడు గొప్పవాడు (*అర్థజ్ఞాత్ సంశయ ఛేత్తా తతః శ్రేయాన్ స్వకర్మ కృత్ । ముక్తసంగః తతః భూయాన్ అదోగ్ధా ధర్మం ఆత్మనః ।।* 3-29-32).

బ్రాహ్మణులకంటే ఉత్తముడెవ్వడు? భక్తియోగమునకు నిర్వచనము:

శ్రీకపిలభగవానుడు పలికెను- అన్ని కర్మలు నాకై చేస్తూ, సంపాదించిన ధనాన్ని నాకై వెచ్చిస్తూ, నిరంతరంగా మనస్సులో నన్ను ఉంచుకొని నన్నుస్మరిస్తూ, నాకై జీవిస్తూ ఉండే భక్తుడు ఏ వర్ణాశ్రమములో జన్మించినా అందరికంటే గొప్పవాడు. అట్టివాడు అందర్ని సమదర్శనము చేస్తూ భూత దయకలిగి ఉంటాడు (*తస్మాత్ మయి అర్పిత అశేష క్రియా అర్థ ఆత్మా నిరన్తరః । మయి అర్పిత ఆత్మనః పుంసః మయి సన్న్యస్త కర్మణః న పశ్యామి పరమ్ భూతమ్ అకర్తుః సమదర్శనాత్ ।।* 3-29-33). అట్టివాడు ప్రాణి కన్పిస్తే

అందులో ఉన్న పరమాత్మకు నమస్కారము అని మనస్సులో అనుకొంటాడు. ఈశ్వరుడు ఈ రూపంలో కన్పడ్డాడు అని అనుకొంటాడు (*మనసా ఏతాని భూతాని ప్రణమేత్ బహుమానయన్ । ఈశ్వరః జీవ కళయా ప్రవిష్టః భగవాన్ ఇతి ॥* 3-29-34). ఇతడే నిజమైన భక్తుడు. అందరిలో నన్ను చూస్తాడు కావున ఆ తర్వాత నన్ను చేరగలడు. ఇదే భక్తియోగము. నీవు అడిగిన ప్రశ్నకు సమాధానము (*భక్తియోగః చ యోగః చ మయా మానవి ఉదీరితః । యయోః ఏకతరేణ ఏవ పురుషః పురుషం వ్రజేత్ ॥* 3-29-35).

ఈ విశ్వమంతయు పరమాత్మయైన పరబ్రహ్మస్వరూపమే, ఇదంతా జీవుల సంకల్పమయమై ఉన్నది. ఐనను భగవానుడు ఈ విశ్వమునకు అతీతుడు. అందుకే నేను జీవరాశులతో గల ఈ విశ్వమును నడిపించుటకు బ్రహ్మజ్యోతిగా, పరమాత్మగా, భగవానునిగా వెలసిల్లుతూ జీవుల కర్మచేష్టలకు తగిన ఫలితములను అందిస్తుంటాను. దేవునిగా వారికి బోధనలు చేస్తూనే ఉంటాను. కావున మూలప్రకృతి (ప్రధానము), జీవుడు ఆచరించే కర్మలు మరి పరమాత్మను పొందే అధికారములు ఇలా- పూర్వపరములు అన్ని స్వామికి తెలుసు అని గ్రహించుటయే భాగవతుడి లక్షణము. జీవులలో గల రకములు, తేడాలు వారి వారి కర్మానుసారము వచ్చినవే. అందుకే ఏ ఇద్దరిని చూచినను వారి రూప స్వభావములు వేరుగా ఉండును. ఇదంతా వారి వారి కర్మానుసారమే. అయితే కనబడే సకలము, కనబడని సకలము అంతయు ఆ స్వామికి చెందినదే (*ఏతత్ భగవతః రూపమ్ బ్రహ్మణః పరమాత్మనః । పరమ్ ప్రధానం పురుషమ్ దైవం కర్మవిచేష్టితమ్ ॥* 3-29-36). వీరిలో ఉత్తములను, అధములను గుర్తించవచ్చును (కవలపిల్లలు గూడ చూచుటకు ఒకేలాగా కనబడినను వారి స్వభావములు, బుద్ధి, అభిరుచులు వేరువేరుగా ఉండును).

కాలము అంటే ఏమిటి? What is Time?

శ్రీకపిలభగవానుడు పలికెను - (3-26-15 నుండి 18 వరకు చూడుము).

- జగత్తు నందు ప్రతీదానిలో రూపభేదం తెచ్చేది కాలం. జీవులను సరి అయిన కర్మలు చేయుమని ప్రోత్సహించేది కాలము. ప్రాణులలో ప్రకృతిలో భగవంతుని అంశను చూడలేని అందరికీ భయం కలిగించేది కాలం (3-29-37 - *రూప భేదాస్పదమ్ దివ్యం కాలః ఇతి అభిధీయతే । భూతానాం మహదాదీనాం యతో భిన్నదృశాం భయమ్ ॥*)
- కాలం / కాలపురుషుడు స్వామియే అని గ్రహించనివాడు భయానికి లోనవుతాడు - (37).
- అందరికీ ఆశ్రయం మరియు ఆరాధన కాలపురుషుడైన విష్ణువు. కాలము ద్వారా అందరి చేష్టలను చూస్తూ అందరిలో ప్రవేశించి ఉంటాడు స్వామి.
- కాలము సమస్త జగత్తునకు ఆశ్రయము. అన్ని భూతాలలోకి ప్రవేశించి వారిని వశం చేసుకొనే ఆ దేవతలు కూడా విష్ణువును ఆశ్రయిస్తారు (example - Lord Shiva destroys all at the time of annihilation). అట్టి దేవతలు కూడా విష్ణువుకు వశమవుతారు. ఆ దేవతలు విష్ణువును ఆశ్రయిస్తారు.

అందరి హృదయాలలోకి కాలరూపుడైన పరమాత్మ ప్రవేశించి వారికి బోధిస్తూ సత్కర్మలను చేయమని కాలరూపుడై వారిని ప్రోత్సహిస్తాడు. ఆ విష్ణువే అఖిల ఆశ్రయుడు, యజ్ఞ పురుషుడు మరియు కాలపురుషుడు, అన్ని కళలకు ప్రభువు, అతడే పర్యవేక్షకుడు, సర్వాధికారి, సృష్టికర్త, పోషకుడు (*యః అంతః ప్రవిశ్య భూతాని భూతైః అత్తి అఖిలాశ్రయః । సః విష్ణు ఆఖ్యః అధియజ్ఞః అసౌ కాలః కలయతాం ప్రభుః ॥* 3-29-38).

- కాలమునకు మిత్రుడు, శత్రువు, బంధువు అను భేదం లేదు (cat handles the kitten and the rats with the same mouth).

- ఏమరపాటు పొందని కాలం ఏమరపాటు పొందినవాడిలో ప్రవేశించి మింగేస్తుంది. పొరపడని కాలం పొరపడిన వానిలో ప్రవేశించి మింగివేస్తుంది. ఈ కాలపురుషునకు మిత్రుడుగాని, శత్రువుగాని, ఆత్మీయుడుగాని ఎవరును లేరు. అనగా ఆయనకు అందరును సమానులే. ఆయన సర్వదా జాగరూకుడై యుండును. ఆత్మరూపుడైన భగవానుని మరచి, భోగభాగ్యములలో ప్రమత్తులైన ప్రాణులను ఆక్రమించి, అతడు వారిని సంహరించును (*న చ అస్య కశ్చిత్ దయితో న ద్వేష్యో న చ బాంధవః । ఆవిశతి అప్రమత్తో అసౌ ప్రమత్తమ్ జనమ్ అంతకృత్ ॥* 3-29-39).

- కాలభయం వల్లనే, కాలం వల్లనే గాలి వీస్తుంది, సూర్యుడు కాంతిని ఇస్తాడు, వర్షాలు పడతాయి, భగణములు / దేవతలు / దిక్పాలురు వారి వారి పనులు చేస్తారు – (*యత్ భయాత్ వాతి వాతః అయం సూర్యః తపతి యత్ భయాత్। యత్ భయాత్ వర్షతే దేవః భగణః భాతి యత్ భయాత్ ॥* 40).

- కాలం వల్లనే వనస్పతయః (చెట్లు), ఓషధులు, ఫలాలను పుష్పములను ఇస్తాయి – (*యత్ వన స్పతయః భీతాః లతాః చ ఓషధిభిః సహ । స్వే స్వే కాలే అభిగృహ్ణన్తి పుష్పాణి చ ఫలాని చ ॥* 41).

- కాలం వల్లనే – నదులు ప్రవహిస్తాయి, సముద్రం ఉప్పొంగదు, అందర్నీ ముంచివేయదు, అగ్ని కాలుస్తుంది, భూమి గర్భజలంలోకి మునగదు–(*స్రవన్తి సరితః భీతాః న ఉత్సర్పతి ఉదధిః యతః । అగ్నిః ఇంధే స గిరిభిః భూః న మజ్జతి యత్ భయాత్ ॥* 42).

- కాలం వల్ల విశ్వం విశ్వవాసులు ఆకాశంలో ఉండగల్గుచున్నారు. కాలపురుషుని శాసనమునకు లోబడియే ఆకాశమున గల గాలి ప్రాణుల శ్వాసక్రియకు అవకాశము ఇచ్చుచున్నది. కాలం వల్లనే సప్తావరణలతో కల విశ్వం/విరాట్ పురుషుడు పెరుగుతున్నాడు (Expands)– (*నభః దదాతి శ్వసతాం పదమ్ యత్ నియమాత్ అదః । లోకమ్ స్వదేహం తనుతే మహాన్ సప్తభిః ఆవృతమ్॥* 43).

- కాలపురుషుడి వల్లనే సృష్టిపరిపాలన చేయు దేవతలు వారి వారి పనులు చేస్తున్నారు. యుగాలు గతిస్తున్నాయి – స్వామి నిర్దేశకత్వంలో అన్ని చరాచరములు అన్ని ప్రాణులు జీవిస్తున్నాయి. (*గుణ*

అభిమానినః దేవాః సర్గ ఆదిషు అస్య యత్ భయాత్ । వర్తన్తే అనుయుగమ్ యేషామ్ వశే ఏతత్ చర అచరమ్ ॥ 3-29-44).

- కాలమునకు ఆది అంతములు లేవు. కాలము మార్పు చెందనిది. సృష్టి మరియు ప్రళయమునకు హేతువు కాలమే. కాలముతో పుట్టేవారిని బ్రహ్మతోనే పుట్టిస్తుంది (సృష్టి చేయిస్తుంది) అందరిని చంపే యముణ్ణి కూడా చంపుతుంది కాలము. కాలము సృష్టి చేసే బ్రహ్మను సృష్టి చేస్తుంది, అందర్నీ చంపే మృత్యుదేవతకు కూడా మృత్యువును కల్పిస్తుంది (*సః అనన్తః అన్తకరః కాలః అనాదిః ఆదికృత్ అవ్యయః । జనమ్ జనేన జనయన్ మారయన్ మృత్యునా అన్తకమ్ ॥* 3-29-45). (also see 3-4-16, 3-26-16, 3-6-1, 3-10-10, 3-11-1) (కాలీ = కాళీ - ప్రకృతిదేవత అగు భద్రకాళి కాలరూపిణి. స్వామికార్యాన్ని నిర్వర్తించేది కాలమే).
- శ్రీకపిలభగవానుడు పలికెను - అమ్మా! కాలము బలిష్ఠమైనది. అది అందరినీ కబళించును. వాయువుయొక్క శక్తిని మేఘం తెలిసికొనలేనట్లు, ఈ కాలము యొక్క బలమును ఈ జనులు ఎఱుంగరు. కాలం రానీయి అంటే స్వామిసంకల్పం కావడమే అని అర్థము. కాలం బలీయమైనది (*కపిల ఉవాచ - తస్య ఏతస్య జనః నూనం అయం న వేద ఉరువిక్రమమ్ । కాల్యమానః అపి బలినః వాయోః ఇవ ఘన ఆవలిః ॥* 3-30-1). జీవుడు సుఖాభిలాషతో మిగుల కష్టపడి సంపాదించుకొనిన వస్తువులను అన్నింటిని కాలపురుషుడు నశింపజేయును. ఫలితముగా ఆ జీవుడు ఎంతయు పరితపించును. సంపాదించినదంతా కాలంతో నాశనము పొందుతుంది (*యం యం అర్థమ్ ఉపాదత్తే దుఃఖేన సుఖహేతవే । తం తం ధునోతి భగవాన్ పుమాన్ శోచతి యత్కృతే* ॥ 3-30-2). (Unfolding and folding the activities of living entities is called Time).

బద్ధజీవుడి ఆలోచనా విధానము - అతితెలివి ప్రదర్శన - వాడి గతి. బద్ధజీవుడి మనస్సు - మానసిక లక్షణాలు. దుర్మార్గులు పొందే గతి: నరకలోక యాత్రా వివరములు

శ్రీ కపిల భగవానుడిచే బోధ- పూర్వకర్మలవల్లనే జీవులకు కాలానుగుణంగా ధనప్రాప్తి, వద్దన్నా దారిద్ర్యమూ కలుగుతాయి తప్ప కోరికలవల్ల ఏమిరాదు. చేసుకొన్న కర్మఫలితాలు అనుభవించుట, కొత్త కర్మలు చేయుటకే శరీరము. ఇలా కాలము యొక్క గొప్ప ప్రభావాన్ని తెలుసుకోలేకపోతున్నారు. బలీయమైనది కాలము, ఎలాగంటే బలమైన మబ్బులు కూడా గాలి వల్ల కదలిపోయినట్లుగా అలాగే కాలము వల్ల గొప్ప మార్పులు సంభవిస్తుంటాయి. జీవుల ప్లాన్లు కుప్పకూలి పోతుంటాయి. ఎంతో కష్టంతో భార్య, పుత్రులు, ఇల్లు, ధనము మొదలగునవి సుఖపడదామని పోగుచేస్తుంటాడు బద్ధజీవుడు. అట్టి సంపాదనను కాలము హరిస్తుంది. వాడు వద్దని మొత్తుకున్నా వినదు. సంపాదించక మునుపు, సంపాదించిన తర్వాత కూడా ఎప్పుడూ దుఃఖసాగరంలో ఏడుస్తూ ఉండేవాడు బద్ధజీవుడు (*యం యం అర్థమ్ ఉపాదత్తే దుఃఖేన సుఖహేతవే । తం తం ధునోతి భగవాన్ పుమాన్ శోచతి యత్కృతే॥* 3-30-2).

మోహముతో సంపాదనలు నిత్యము అని అనుకొంటున్నాడు. అసలు శరీరమే అనిత్యమైనపుడు ఇవన్నీ వుండే వస్తువులు కావు. శరీరసంబంధముతో గల ఇల్లు, భార్యాపుత్రులు, ధనము ఇవన్నీ మోహాన్ని కలిగిస్తూ మోహితుడై బద్ధజీవుడు (*దుర్మతిః*) ఇదంతా నిత్యము శాశ్వతము అనుకుంటున్నాడు. ఇదంతా నాదే అనే వట్టి భ్రమ (*ధ్రువాణి మన్యతే*) అసలైన శరీరమే అశాశ్వతమైనప్పుడు ఇవన్ని ఉండేవి కావని గ్రహించలేడు మూర్ఖుడు (*యత్ అధ్రువస్య దేహస్య స అనుబన్ధస్య దుర్మతిః ధ్రువాణి మన్యతే మోహాత్ గృహ క్షేత్ర వసూని చ ॥* 3-30-3).

జీవుడు తాను చేసుకున్న పాపపుణ్యాలకనుగుణంగా నానా రూపాలు, శరీరాలు పొందుతాడు. వీటిలో విరక్తి పొందడు, తృప్తి పొందడు బద్ధజీవుడు. వాటిలో మాయాసుఖాన్ని పొందుతాడు. అది అనుభవిస్తూ ఇది చాలా బాగుంది అని తలుస్తాడు (ఉదా: పంది కూడా నా జన్మ ఎంతో బాగుంది ఎంతో సుఖమైనది, అద్భుతం దీన్ని అనుభవిస్తా అని ప్రతిక్షణము ప్రయత్నము చేస్తూనే ఉంటుంది (*జన్తుః వై భవే ఏతస్మిన్ యాం యాం యోనిమ్ అనువ్రజేత్ । తస్యాం తస్యాం సః లభతే నిర్వృతిం న విరజ్యతే ॥* 3-30-4). ఇలా నరకబాధలు పొందినా, మాయామోహితుడైన బద్ధజీవుడు, వచ్చిన శరీరము బాగా ఉందని తలుస్తూ వీటిని వదిలించుకొనే ప్రయత్నము చేయక అనుభవిస్తుంటాడు. ఇంటికంటే జైలే బాగుంది అనుకోవడం లాంటిది శారీరక జీవితము, అదే మాయ. జీవుడు కర్మవశమున ఏ యోనియందు జన్మనెత్తినను అందులోగల తుచ్ఛభోగములోనే సుఖమున్నదని భావించి, దానిని త్యజించుటకు ఇష్టపడడు. దేవమాయనే అందులకు కారణము (*నరకస్థః అపి దేహమ్ వై న పుమాన్ త్యక్తుమ్ ఇచ్ఛతి । నారక్యామ్ నిర్వృతౌ సత్యామ్ దేవమాయా విమోహితః ॥* 3-30-5).

భార్యాపిల్లలు, పశువులు, ధనము, బంధుప్రీతిని హృదయములో నింపుకొని (*నిరూఢ మూలహృదయ*) నేను వీరిని పోషిస్తున్నా రక్షిస్తున్నా అని, మనస్సులో నేను గొప్పవాణ్ణి అనుకొని (*ఆత్మానమ్ బహుమన్యతే*), వారు ఇచ్చే సంతోషాలను అనుభవిస్తాడు, జీవుడు (*ఆత్మ జాయా సుత అగార పశు ద్రవిణ బన్ధుషు । నిరూఢమూల హృదయః ఆత్మానమ్ బహు మన్యతే ॥* 3-30-6). ఇలాంటి మూఢుడు వీరిని పోషించడానికి పాపకర్మలు చేస్తూ దుర్బుద్ధి కలిగి (*మూఢో దురితాని దురాశయః*) ఇతరులను ద్వేషిస్తాడు – ఇతరుల వల్ల ఒళ్ళు మండుతున్నది అని అంటాడు (*సందహ్యమాన సర్వాంగః ఏషా*). ఇంకా కష్టపడాలి, అనుభవించాలి అంటాడు (*సన్దహ్యమాన సర్వ అంగః ఏషామ్ ఉద్వహన ఆధినా । కరోతి అవిరతమ్ మూఢః దురితాని దురాశయః ॥* 3-30-7). పుణ్యకర్మలతో వారిని పోషించలేక భార్యాపిల్లల మోహములో ఉన్న వీడు వారి అవసరములను తీర్చుటకు పోషించుటకు తృప్తిచేయుటకు పాపకర్మలు చేస్తాడు. చెడు స్త్రీల (వేశ్యలు) మాయతో ఆకర్షింపబడి వారితో ఏకాంతం కోరుతాడు, వారు ప్రదర్శించు కపటప్రేమలలో కూరుకుపోతాడు. పిల్లలను కంటాడు, శిశువుల ముద్దుముద్దు మాటలకు వశుడై అతని మనస్సు ఇంద్రియములు మోహితములగుచుండును. వారి కోర్కెలు తీర్చడానికి మరికొన్ని పాపాలు చేస్తూ ఉంటాడు (*ఆక్షిప్త ఆత్మ ఇంద్రియః స్త్రీణామ్ అసతీనాం చ మాయయా । రహః రచితయా ఆలాపైః శిశూనామ్ కలభాషిణామ్ ॥*

3-30-8). కలుగుతున్న దుఃఖాలను తొలగించుకోవడానికి (*దుఃఖతంత్రేషు*) ప్రయత్నం చేస్తూ, సుఖము వస్తుందని తలుస్తూ సోమరితనాన్ని వదలి పనిచేస్తూ సాంసారిక లౌకికము చేస్తూ (diplomacy and politics), ఇంద్రియతృప్తి చెందుతూ సంతోషిస్తాడు (*గృహేషు కూటధర్మేషు దుఃఖతన్త్రేషు అతన్ద్రితః । కుర్వన్ దుఃఖప్రతీకారమ్ సుఖవత్ మన్యతే గృహీ ॥* 3-30-9). ఇలా హింసతో కూడిన ధనార్జనను బంధువులకు పెడుతూ (భార్యాపిల్లలు) వారిని పందికొక్కులలాగా పోషిస్తూ, ఏమన్నా మిగిలితే వీడుతింటాడు. తిన్న వాళ్ళంతా బాగానే ఉంటే వీడు మాత్రం చేసిన పాపకర్మల ఫలితం అనుభవించడానికి నరకం వెళతాడు (*అర్థైః ఆపాదితైః గుర్వ్యా హింసయా ఇతః తతః చ తాన్ । పుష్ణాతి యేషామ్ పోషేణ శేష భుక్ యాతి అధః స్వయమ్ ॥* 3-30-10). ఒకవేళ కర్మానుసారంగా ఎదురు దెబ్బలు తగిలి సంసారపోషణ చేయలేకపోయినచో, తిరిగి ప్రయత్నం చేస్తూ (పట్టువదలని విక్రమార్కుడిలాగా) మళ్ళీ విఫలం పొందితే అప్పులుచేసి దుఃఖితుడవుతాడు బద్ధజీవుడు. ఎన్ని పర్యాయములు ఎంతగా ప్రయత్నించినను ఇల్లు గడపటమే కష్టమైపోవుటవలన అతడు లోభమునకు (పేరాశకు) లోనై ఇతరుల సంపదలకై ఆశపడ్తాడు (*వార్తాయాం లుప్యమానాయాం ఆరబ్ధాయాం పునః పునః । లోభ అభిభూతః నిఃసత్త్వః పరార్థే కురుతే స్పృహామ్ ॥* 3-30-11). దురదృష్టవశమున అతని ప్రయత్నములన్నియు విఫలమగుటతో, ఆ మందబుద్ధి ధనహీనుడై కుటుంబపోషణకు అసమర్థుడగును. అంతట అతడు మిగుల దైన్యమునకు లోనై, అంతులేని చింతలలో మునిగి నిట్టూర్పులు విడుచుచుండును. కుటుంబమును పోషించలేని స్థితిలో ఉన్న వీణ్ణి (*కుటుంబభరణ అకల్పః*) వాడి భార్య పుత్రులు అసహ్యించుకుంటూ ముసలి ఎద్దును రైతు చూసినట్లుగా చూస్తారు (*కీనాశాః ఇవ గో-జరమ్*). సంపాదనలేని వాణ్ణి భార్యాపిల్లలు కూడా గౌరవించరు (*కుటుంబ భరణ అకల్పః మన్దభాగ్యః వృథా ఉద్యమః । శ్రియావిహీనః కృపణః ధ్యాయన్ శ్వసితి మూఢ ధీః ॥* 3-30-12, *ఏవమ్ స్వభరణ అకల్పం తత్ కలత్ర ఆదయః తథా । న ఆద్రియన్తే యథా పూర్వం కీనాశాః ఇవ గో-జరమ్ ॥* 3-30-13). ఇంతవరకునూ అతనిచే పోషింపబడినవారే అతనిపై పెత్తనము చెలాయించెదరు. వారిచే పోషింపబడుతూ, ఇంతలో వార్ధక్యం (ముసలితనం) రావడం వల్ల ముడతలు పడ్డ శరీరముతో మరణానికి సమీపిస్తాడు (*తత్ర అపి అజాత నిర్వేదః భ్రియమాణః స్వయమ్ భృతైః । జరయా ఉపాత్త వైరూప్యః మరణ అభిముఖః గృహే ॥* 3-30-14). అవమానంతో పడేసిన అన్నాన్ని ఇంటి కుక్కలాగా తింటూ రోగపీడితుడు అవుతూ, అన్నం తింటే అరగక-ఆకలిలేక నీరసిస్తూ అవస్థ పడతాడు (*ఆస్తే అవమత్యా ఉపన్యస్తమ్ గృహపాలః ఇవ ఆహరన్ । ఆమయావీ అప్రదీప్త అగ్నిః అల్ప ఆహారః అల్ప చేష్టితః ॥* 3-30-15). కఫ వాత పిత్తముల ప్రకోపం వల్ల కళ్ళు ఉబ్బి నాడి సరిగ్గా ఆడక దగ్గు దమ్ముతో గురగుర శబ్దం చేస్తూ రోగ పీడితుడవుతాడు (*వాయునా ఉత్క్రమతా ఉత్తారః కఫ సంరుద్ధ నాడికః । కాస శ్వాస కృత ఆయాసః కంఠే ఘురఘురాయతే ॥* 3-30-16). దుఃఖిస్తున్న బంధువులు చుట్టూ కూర్చొని పలకరిస్తారు (కొందరు బంధువులు - వీడు ఇంకెన్నాళ్ళు బ్రతుకుతాడో మమ్మల్ని బాధపెట్టడానికి అని అనుకుంటారు మనస్సులో), కానీ ఈ ముసలివాడు మాట్లాడలేక కాలపాశబద్ధుడై ఉండుటవలన నోరు మెదపజాలడు (*శయానః పరిశోచద్భిః పరివీతః*

స్వబన్ధుభిః । వాచ్యమానః అపి న బ్రూతే కాల పాశ వశమ్ గతః ॥ 3-30-17). ఈ విధముగా మూఢుడు ఇంద్రియనిగ్రహము లేనివాడై దూరదృష్టిలేక ఇలా కుటుంబముతోనే ఇంద్రియబద్ధుడై, బంధువులు ఏడుస్తుండగా మృత్యుదేవతలను చూస్తాడు. ఇటువంటివాడిని తీసుకుపోవడానికి వచ్చిన యమదూతలను చూసి భయభ్రాంతుడై మలమూత్రాలను పక్క బట్టలలోనే విడుస్తాడు, గతిస్తాడు (*ఏవం కుటుంబభరణే వ్యాపృత ఆత్మా అజిత ఇంద్రియః । మ్రియతే రుదతాం స్వానాం ఉరు వేదనయా అస్త ధీః ॥* 3-30-18), (*యమదూతౌ తదా ప్రాప్తౌ భీమౌ స రభస ఈక్షణౌ । సః దృష్ట్వా త్రస్త హృదయః శకృత్ మూత్రమ్ విముంచతి ॥* 3-30-19). ఆ తర్వాత జీవుడు-జీవాత్మతోగల లింగశరీరము లేక సూక్ష్మశరీరముతో గల బద్ధజీవుడు యాతనాశరీరము పొందినవాడై, మెడకు పాశములు వేసి దొంగలను రాజభటులు తీసుకుపోయినట్లుగా యమభటులు ఈడ్చుకు పోతుంటే పశ్చాత్తాపంతో బాధపడుతుంటాడు (*ఆర్తో అఘం స్వం అనుస్మరన్* - 21). ఆ యమదూతలు భయపెట్టుచు తీసికొనిపోవుచుండగా అతడి గుండె పగులును, శరీరము కంపించును. దారిలో అతనిని-ఆ యాతనాశరీరమును, కుక్కలు వెంటబడి కరుచును. అంతట అతడు ఆర్తుడై స్థూలదేహమున తానొనర్చిన పాపములను స్మరించుకొనుచు వెళ్లును (*తయోః నిర్భిన్న హృదయః తర్జనైః జాత వేపథుః । పథి శ్వభిః భక్ష్యమాణః ఆర్తః అఘం స్వమ్ అనుస్మరన్ ॥* 3-30-21). నడవలేక మూర్ఛపోతుంటే యమదూతలు కొడ్తుంటారు. యమపురిదారి వేడి ఇసుకతో కూడినదై 99 వేల యోజనాల దూరమున గలదు. అంతదూరం నడిపిస్తారు. అతడు-ఆ జీవుడు ఆ స్థితిలో ఆకలిదప్పులతో అలమటించును. తీవ్రమైన సూర్యకిరణముల వేడికిని, దావాగ్నిమంటలకు, వేడిగాలులకును అతడు తపించిపోవును. యమభటులు అతనిని కొరడాతో కొట్టుచు వేడి ఇసుకలో నడిపింతురు. దారిలో నీరుగాని, విశ్రాంతిస్థానము గాని దొరకదు. నడువజాలకున్నను అతడు ఏదో ఒక విధముగా వారి వెంట నడుచును (*క్షుత్తృట్ పరీతః అర్క దావానల అనిలైః సన్తప్యమానః పథి తప్తవాలుకే । కృచ్ఛ్రేణ పృష్ఠే కశయా చ తాడితః చలతి అశక్తః అపి నిరాశ్రమ ఉదకే ॥* 3-30-22). అలసటతో జీవుడు అక్కడక్కడ పడిపోవుచు మూర్ఛిల్లుచుండును. మూర్ఛనుండి తేరుకొని, ఎట్టకేలకు అతడు లేవగా క్రూరులైన యమభటులు అతనిని దుఃఖమయమైన చీకటిదారిలో యమపురికి తీసికొనిపోవుదురు (*తత్ర తత్ర పతన్ శ్రాన్తః మూర్ఛితః పునః ఉత్థితః పథా పాపీయసా నీతః తమసా యమసాదనమ్ ॥* 3-30-23). యమపురికి గల దూరము తొంబది తొమ్మిదివేల యోజనములు (99,000×8= 7,92,000 మైళ్ళు). యమదూతలు అతనిని రెండు లేక మూడు ముహూర్తముల కాలములో యమపురికి చేర్చెదరు. అక్కడ అతడు (జీవుడు) పలు విధములుగు యాతనలను అనుభవింపవలసివచ్చును (*యోజనానాం సహస్రాణి నవతిం నవ చ అధ్వనః । త్రిభిః ముహూర్తైః ద్వాభ్యాం వా నీతః ప్రాప్నోతి యాతనాః ॥* 3-30-24). ఆకలి అంటే తన చెయ్యో లేక కాలినో భటులు కోసి ఇస్తారు తినరా అని. వెళ్ళగానే నూనె గుడ్డలను ఒంటికి చుట్టి మంట పెడ్తారు. అతని యాతనాదేహమును మండుచున్న కట్టెలమధ్య పడవేసి కాల్చుదురు. ఆ దేహమును అతనిచేగాని, ఇతరులచే గాని ఖండింపజేసి, ఆ మాంసమును అతనిచే తినిపింతురు (*ఆదీపనం స్వగాత్రాణాం వేష్టయిత్వా ఉల్ముకాదిభిః ।*

ఆత్మమాంస అదనమ్ క్వాపి స్వకృత్తం పరతః అపి వా॥ 3-30-25). యమలోకమున ఆ జీవునియొక్క ప్రేవులను కుక్కలు, గ్రద్దలు బయటికి పీకివేయును. ఆ యాతనాదేహమును పాములు కాటువేయును. తేళ్లు, అడవి ఈగలు మొదలు విషప్రాణులు కుట్టి బాధించును. యాతనా శరీరములోని కడుపు ప్రేగులు లాగి కుక్కలకు, గ్రద్దలకు వేస్తారు. అలాగే ఏనుగులతో త్రొక్కించుట, గోతిలో పడవేయుట, తేళ్లు పాములతో కరిపించుట జరుగుతుంది (*జీవతః చ అన్త్ర అభ్యుద్ధారః శ్వగృద్రైః యమసాదనే । సర్ప వృశ్చిక దంశ ఆద్యైః దశద్భిః చ ఆత్మవైశసమ్ ॥* 3-30-26). ప్రతి అవయవమును ముక్కలు ముక్కలు చేయుదురు. ఏనుగులు మొదలగు వాటిచే తొక్కింతురు. గిరిశిఖరములనుండి పడద్రోయుదురు. నీళ్లలోను, మురికిగుంటలలోను ముంచి, అదిమి పెట్టుదురు (*కృన్తనం చ అవయవశః గజాదిభ్యః భిదాపనమ్ । పాతనమ్ గిరి శృంగేభ్యః రోధనమ్ చ అంబుగర్తయోః ॥* 3-30-27). ఇలా చిత్రహింసలు, చేసిన పాపాన్ని బట్టి తామిస్ర, అంధతామిస్ర, రౌరవాది మొదలగు నరకాలలో (28 నరకలోకాలు) అనుభవించాల్సి ఉంటుంది.

స్త్రీ పురుషుల మధ్య అధర్మ సంబంధము, బ్రాహ్మణ నింద పీడనము, గోహత్య, జీవహత్య, మాంస భక్షణ, జూదము, అధర్మ పాపసంపాదన, అసత్యభాషణ, మోసము, వంచనల వల్ల కలిగే పాప ఫలితము అనుభవించాల్సి ఉంటుంది. నవ్వుతూ చేసే కర్మలు ఏడుస్తూ అనుభవించాలి. కావున కర్మలు బహు జాగ్రత్తగా చేయాలి. స్త్రీగాని, పురుషుడు గాని పరస్పరాసక్తితో చేసిన పాపకర్మలకు ఫలితముగా తామిస్రములు, అంధతామిస్రములు, రౌరవములు మొదలగు నరక లోకములలో యాతనలను అనుభవించవలసి వచ్చును (*యాః తామిస్ర అన్ధతామిస్రాః రౌరవ ఆద్యాః చ యాతనాః । భుంక్తే నరః వా నారీ వా మిథః సంగేన నిర్మితాః ॥* 3-30-28). అక్కడ నరకాలు ఉంటాయా, ఇవి కథలు, వాస్తవాలు కావు, అనే వారికి చూపడానికి కొన్ని నరకయాతనలను దుర్మార్గులకు ఇక్కడ ఉండగానే చూపిస్తాడు (*అత్ర ఏవ నరకః స్వర్గః ఇతి మాతః ప్రచక్షతే । యాః యాతనాః వై నారక్యః తాః ఇహ అపి ఉపలక్షితాః ॥* 3-30-29). కర్మలు తనకై కుటుంబానికై చేసినా, కర్మల ఫలితము ఒక్కడే అనుభవించాల్సి ఉంటుంది. పాపపు సొమ్ముతో పోషించుకున్న శరీరము, జాగ్రత్తగా పెంచి అందంగా తయారు చేసుకున్న శరీరాన్ని వదలిపెట్టాల్సి ఉంటుంది. ఎంతో మంది ప్రాణులకు అన్యాయము చేసిన శరీరమును ఇక్కడే వదలి పాపపు మూటలను కట్టుకొని వాటి ఫలితాలను అనుభవించడానికి నరకానికి వెళతాడు దుర్మార్గుడైన జీవుడు (*ఏవం కుటుంబమ్ బిభ్రాణః ఉదరమ్ భరః ఏవ వా । విసృజ్య ఇహ ఉభయం ప్రేత్య భుంక్తే తత్ ఫలమ్ ఈదృశమ్ ॥* 3-30-30), (*ఏకః ప్రపద్యతే ధ్వాన్తమ్ హిత్వా ఇదం స్వ కళేబరమ్ । కుశల ఇతర పాథేయః భూత ద్రోహేణ యత్ భృతమ్ ॥* 3-30-31). కుటుంబాన్ని పోషించడానికి సంపాదించినదంతా ఇక్కడ వదలి, పాపము చేసిన "Account pass book" పట్టుకొని దాన్ని అనుభవించడానికి నరకలోకాలు ప్రవేశిస్తాడు జీవుడు. సంపాదించిన డబ్బుపోతే ఎంత బాధపడతాడో అలాగే సంపాదించిన పాపం వెంటవస్తూ ఉంటే అంతే బాధపడతాడు. మానవుడు తన కుటుంబపోషణకై పాల్పడిన అకృత్యములకు తగినట్లు, దైవము విధించిన ఫలములను నరకమున చేరి అనుభవించును. ఆ సమయమున అతడు తన సర్వస్వమును కోల్పోయిన వానివలె విలవిలలాడును (*దైవేన అసాదితం తస్య శమలం నిరయే పుమాన్ । భుంక్తే కుటుంబపోషస్య హృతవిత్తః*

ఇవ ఆతురః ॥ 3-30-32). ఏ కొద్ది పుణ్యము చేయక అన్ని పాపపు పనులు చేసినవాడు నరకలోకాలలో క్రిందగలది, తీవ్రమైనది అయిన అంధతామిస్రము లోకంలో కష్టాలను అనుభవిస్తాడు (*కేవలేన హి అధర్మేణ కుటుంబ భరణ ఉత్సుకః । యాతి జీవః అన్ధతామిస్రం చరమమ్ తమసః పదమ్ ॥* 3-30-33). ఇలాంటి నరకయాతనలు అనుభవించిన తర్వాత వాసనలతో గల బద్ధజీవుణ్ణి ఇప్పుడైనా మంచి కర్మలు చేయమని కొత్త "New Account pass book" ఇచ్చి పంపిస్తారు భూలోకానికి మళ్ళీ. పునర్జన్మలు భూమండలంలో వివిధ జంతుశరీరాలలో క్రమక్రమముగా అనుభవించిన తర్వాతనే మళ్ళీ కర్మలు చేసే యోగ్యము గల మానవజన్మ వస్తుంది.

మరల మానవజన్మను పొందుటకు ముందు, ఈ నరకయాతనలను అన్నింటిని అనుభవించి, పిదప కుక్కగా, నక్కగా నీచయోనులలో పుట్టి క్రమక్రమముగా పెక్కు కష్టములను అనుభవించును. ఆ విధముగా అతని పాపములు అన్నియును ప్రక్షాళనము కాగా, మరల అతడు మనుష్యుడుగా జన్మించును (*అధస్తాత్ నరలోకస్య యావతీః యాతనా ఆదయః । క్రమశః సమనుక్రమ్య పునః అత్ర ఆవ్రజేత్ శుచిః ॥* 3-30-34). (కాబట్టి మానవజన్మ దుర్లభమైనది. వచ్చిన జన్మలు దుర్వినియోగము చేయక హింసను వీడి బుద్ధిని వాడి చక్కటి కర్మలు చేసిన చక్కటి లోకాలు చేరుతాడు). వదలిపెట్టిన విషయవాసనలతో మానవజన్మ ఎలా పొందుతాడో తదుపరి అధ్యాయములో కపిలదేవుడు తల్లి దేవహూతికి బోధించాడు.

భూమండలమున పునర్జన్మ:

నరకయాతనలు పొందిన జీవుని, తిరిగి దైవమే భూలోకానికి తీసుకువస్తుంది కొత్త శరీరము ఇవ్వడానికి– మన కర్మలు ఫలితములను మనకు ఇచ్చేవాడు స్వామి. స్త్రీ గర్భంలోకి పురుష రేతస్సుద్వారా ప్రవేశపెడతాడు (అలా జంతు, మానవ శరీరము ఏది వచ్చినా అనుభవించటానికి ఇది చక్కని జన్మ అని అనుకుంటాడు బద్ధజీవుడు. శరీరాన్ని ప్రేమిస్తాడు). అమ్మా! జీవుడు మానవజన్మ ఎత్తుటకు భగవంతుని ప్రేరణతో తన పూర్వకర్మానుసారఫలము వలన మరియొక దేహప్రాప్తి కొరకు పురుషుని వీర్యకణము ద్వారా స్త్రీగర్భమున ప్రవేశిస్తాడు (*శ్రీభగవానువాచ – కర్మణా దైవనేత్రేణ జన్తుః దేహ ఉపపత్తయే స్త్రియా ప్రవిష్టః ఉదరమ్ పుంసః రేతః కణ ఆశ్రయః ॥* 3-31-1).

పిండాభివృద్ధి శాస్త్ర వర్ణన:

స్త్రీ గర్భము ధరించినంతనే, జీవుడు అందు మొదటి రాత్రి ఒక కణంలాగా, ఐదురోజులలో అది నీటి బుడగ రూపమును పొందును. 10 రోజులలో రేగు గింజంత పరిమాణముతో గట్టిపడును, ఆ తర్వాత మాంసపు ముద్దగా పక్షిగుడ్డువలె అండాకారమున పరిణితి చెందును (*కలలమ్ తు ఏకరాత్రేణ పంచరాత్రేణ బుద్బుదమ్। దశ అహేన తు కర్కన్ధూః పేశీ అండమ్ వా తతః పరమ్ ॥* 3-31-2). బుడగలాగా, మొదటి నెలలో తల, రెండవ నెలన కాళ్ళు చేతులు, 3వ నెలలో గోళ్ళు, కేశములు, చర్మము, నవరంధ్రాలు, లింగము ఏర్పడతాయి (*మాసేన తు శిరః ద్వాభ్యాం బాహు అంఘ్రి ఆది అంగ విగ్రహః । నఖ లోమ అస్థి*

చర్మాణి లింగ ఛిద్ర ఉద్భవః త్రిభిః ॥ 3-31-3). 4వ నెలలో సప్త ధాతువులు, 5వ నెలన ఆకలిదప్పులు ఏర్పడతాయి. అందుకే అప్పుడు సీమంతం చేస్తారు. 6వ నెలన పిండము చుట్టూ మావి ఏర్పడి కడుపున కుడిభాగమున సంచరిస్తాడు (*చతుర్భిః ధాతవః సప్త పంచభిః క్షుత్తృట్ ఉద్భవః । షడ్భిః జరాయుణా వీతః కుక్షౌ భ్రామ్యతి దక్షిణే ॥* 3-31-4). తల్లి భుజించిన ఆహారపానీయముల ద్వారా పోషింపబడెడి శిశువు క్రమముగా ఆ గర్భస్థానమున వృద్ధిపొందును. గర్భస్థానము మలమూత్ర స్థానము, ఇలాంటి ఇష్టములేని చోట ఏ జంతు ప్రాణి అయినా ఇక్కడ వృద్ధి పొందాల్సిందే (*మాతుః జగ్ధ అన్నపాన ఆద్యైః ఏధత్ ధాతుః అసమ్మతే । శేతే విట్ మూత్రయోః గర్తే సః జన్తుః జంతు సంభవే ॥* 3-31-5). ఆ గర్భస్థ శిశువు సుకుమారముగ ఉండును, కాని గర్భం నరకవాసము లాంటిది. మలమూత్ర స్థానమున క్రిమికీటకాదులు కూడా పెరుగును. ఆకలితో ఉన్న క్రిములు (Bacteria and Viruses) లోపల అవస్థ పెడతాయి. కావున మూర్ఛపోతూ ఉండటం, నిద్రవల్ల, గర్భం ఎల్లప్పుడూ తిరగదు (*కృమిభిః క్షత సర్వాంగః సౌకుమార్యాత్ ప్రతిక్షణమ్ । మూర్ఛామ్ ఆప్నోతి ఉరుక్లేశః తత్రత్యైః క్షుధితైః ముహుః ॥* 3-31-6). తల్లి కారంతింటే గర్భస్థశిశువునకు మంట, పులుపు తింటే రక్తము పలచబడి అవస్థ, తామసిక రాజసిక ఆహారమువల్ల అవే గుణాలు వస్తాయి ఆ శిశువునకు (*కటు తీక్ష్ణ ఉష్ణ లవణ రూక్ష అమ్ల ఆదిభిః ఉల్బణైః । మాతృభుక్తైః ఉపస్పృష్టః సర్వాంగ ఉత్థిత వేదనః ॥* 3-31-7). (నారద ఆశ్రమంలో ఋషుల సాత్త్విక భోజనముతో హరికథలను వింటూ గర్భమున పెరిగాడు ప్రహ్లాదుడు). గర్భమున పిండము తలకాయను కడుపులో పెట్టుకొని ముడుచుకొని, అంగములను కదలించుటకు అశక్తుడై ఉండును (*ఉల్బేన సంవృతః తస్మిన్ అన్త్రైః చ బహిః ఆవృతః । ఆస్తే కృత్వా శిరః కుక్షౌ భుగ్న పృష్ఠ శిరఃధరః ॥* 3-31-8). పంజరములోని పక్షిలాగా ఉంటూ ధ్యానిస్తూ ఉండడంవల్ల ఇదివరకు తాను చేసిన వందల కొలది పూర్వజన్మల కర్మలు గుర్తుకు వస్తాయి, దుఃఖితుడవుతాడు, కాళ్ళు చేతులు ముడుచుకొని అవస్థలో ఉంటాడు. అయ్యో! ఇంతపని అయ్యిందా! అని నిట్టూరుస్తాడు. ఇట్టి స్థితిలో ఏల ప్రశాంతంగా ఉండగలడు? (*అకల్పః స్వ అంగ చేష్టాయాం శకుంతః ఇవ పంజరే। తత్ర లబ్ధస్మృతిః దైవాత్ కర్మ జన్మ శతోద్భవమ్। స్మరన్ దీర్ఘం అనుచ్ఛ్వాసన్ శర్మ కిం నామ విన్దతే ॥* 3-31-9). 7వ నెల మొదట అన్నిటినీ తలుస్తూ చేతనుడై, జ్ఞానశక్తిగలవాడై ఆలోచిస్తూ, అయ్యో ఇలా చేసానా అని వణుకుతూ మావిలో ఒకచోట ఉండలేక తిరుగుతూ ఉంటాడు. ప్రసూతివాయు వేగమున గర్భంలోని గాలి, ద్రవముల మధ్య ఉంటూ అదే గర్భమున జన్మించిన క్రిములతో (Bacteria and Viruses) అవస్థపడుతుంటాడు (*ఆరభ్య సప్తమాత్ మాసాత్ లబ్ధబోధః అపి వేపితః । ఏకత్ర న ఆస్తే సూతివాతైః విష్ఠాభూః ఇవ స ఉదరః ॥* 3-31-10). జ్ఞానవంతుడైన గర్భస్థశిశువు 7వ నెలన చేతులు జోడిస్తూ (పిడికిళ్ళతో) మళ్ళీ ఇలాంటి జన్మ రాకూడదని దీనంగా, జ్ఞానము గల ఆ జీవుడు ఋషిలాగా స్వామిని స్తోత్రం చేస్తాడు ఇలా (*నాథమానః ఋషిః భీతః సప్తవధ్రిః కృతాంజలిః । స్తువీత తమ్ విక్లవయా వాచా యేన ఉదరే అర్పితః ॥* 3-31-11).

గర్భవాసుడి స్తోత్రము:

తల్లిగర్భమునందున్న జీవాత్మ ఇట్లు పలుకును– స్వామీ! నీవు నానావిధములగు రూపములను ధరించి ధర్మరక్షణకై ఈ భూమండలమునకు వస్తావు. అట్టి రూపములను ధరించు దేవదేవుని పాదపద్మములను నేను ఆశ్రయింతును. సమస్త భయము నుండి నాకు ఉపశమనము కలిగించగలిగినవాడును, నా పాపకర్మలకు తగినట్లుగా ఈ స్థితిని కలుగజేసినవాడును అగు అతనిని నేను శరణువేడుదును (*జన్తుః ఉవాచ – తస్య ఉపసన్నమ్ అవితుమ్ జగత్ ఇచ్ఛయా ఆత్త నానా తనోః భువి చలత్ చరణారవిన్దమ్ । సోహం వ్రజామి శరణమ్ హి అకుతోభయమ్ మే యేన ఈదృశీ గతిః ఆదర్శి అసతః అనురూపా ॥* 3–31–12). స్వామి ! నేను ఆచరించిన పాపము నన్ను ఈ స్థితికి చేర్చింది. కర్మవాసనల కారణంగా నేను ఈ మాతృగర్భమున బంధింపబడియున్నాను. నిన్ను శరణు వేడుతున్నాను. నీ ఇచ్ఛతో నానా రూపాలతో జగత్తును నడిపించే ఉద్దేశముతో నానా అవతారాలు తీసుకుంటావు అట్టి నీ పాదములకు శరణు. ఈ గర్భంలో బంధించబడిన నేను, నాతో ఉన్న నీవు – స్వామివి, ఏమీ అంటకుండా ఏ వికారములేక పరిశుద్ధుడవై ఉన్నావు. ఆర్తులహృదయాలలో ఉండే స్వామివి, అఖండ విజ్ఞాన సంపన్నుడైన స్వామివి – నన్ను నా కర్మానుసారంగా ఇక్కడ బంధించి మాయలో పడేసి ఇంద్రియశరీరమును కల్పించావు. నేను బాధపడినవాడనై నిన్ను శరణు వేడుతున్నాను (*యః తు అత్ర బద్ధః ఇవ కర్మభిః ఆవృత ఆత్మా భూత ఇంద్రియ ఆశయ మయీమ్ అవలంబ్య మాయామ్ । ఆస్తే విశుద్ధం అవికారం అఖండబోధమ్ ఆతప్యమాన హృదయే అవసితమ్ నమామి ॥* 3–31–13).

ఈ పంచ భూతశరీరము, ఇంద్రియములు, గుణములు, ఇంద్రియార్థములు, అహంకారము పొందిన నేను నీ మహిమను చూస్తూ ఆశ్చర్యచకితుడనై నీ అవికుంఠ మహిమలను గ్రహిస్తూ ఉన్నాను. నీకు సర్వమూ తెలుసు. కావున నిన్ను నమస్కరిస్తున్నాను (*యః పంచభూత రచితే రహితః శరీరే ఛన్నః అయథా ఇంద్రియ గుణ అర్థ చిత్ ఆత్మకః అహమ్ । తేన అవికుంఠ మహిమానమ్ ఋషిమ్ తమ్ ఏనమ్ వందే పరమ్ ప్రకృతి పూరుషయోః పుమాంసమ్ ॥* 3–31–14).

నా కర్మ ఫలితంగా నన్ను ఈ సంసారములో బంధించావు. నా జ్ఞానము పోయి అజ్ఞానంలో మాయలో పడ్డ నన్ను కరుణించు నాకు తిరిగి జ్ఞానం బుద్ధిరావాలి. నీ అనుగ్రహము తప్ప వేరే మార్గము దిక్కు ఏదీలేదు. కావున నిన్ను శరణు వేడుతున్నాను. కర్మఫలము పొందే సంసారగతుడనైన నేను ఈ తాపత్రయాన్ని తగ్గించమని నాతో పాటు అంతర్యామిగా ఉన్న నిన్ను ప్రార్థిస్తున్నా. స్థావర జంగమాలకు నీవు జ్ఞానం ఇవ్వడం వల్లనే అవి బ్రతుకుతున్నాయి. అలాగే నన్ను కూడా కరుణించగలవు (*యత్ మాయయా ఉరుగుణ కర్మ నిబన్ధనే అస్మిన్ సాంసారికే పథి చరన్ తత్ అభిశ్రమేణ । నష్ట స్మృతిః పునః అయం ప్రవృణీత లోకమ్ యుక్త్యాకయా మహదనుగ్రహమ్ అన్తరేణ ॥* 3–31–15). నవరంధ్రములు గల శరీరము పొందా, మలమూత్రములు రక్త మాంసముల మధ్య ఉన్న నన్ను ఎప్పుడు బయటకు పంపిస్తావు అని ఎదురు చూస్తున్నాను స్వామి. 10 నెలల గర్భనివాసము ఇచ్చావు, తప్పు చేసాను కాబట్టి చేతులు జోడ్చి నమస్కరిస్తున్నా.

ఈ జ్ఞానం నీవు ఇచ్చినందుకు కృతజ్ఞుణ్ణి. బయటకు వచ్చిన తర్వాత నీ సేవ చేసుకుంటాను. నీవు సకల చరాచర ప్రాణులలో అంతరాత్మగా త్రికాలములలో ఉండువాడవు. కర్మవాసనలచే బద్ధ జీవస్థితిని పొందిన మేము తాపత్రయములనుండి బయటకు వచ్చుటకై నిన్ను సేవించుకుంటాము (*జ్ఞానం యత్ ఏతత్ అదధాత్ కతమః సః దేవః త్రైకాలికమ్ స్థిరచరేషు అనువర్తిత అంశః । తమ్ జీవ కర్మపదవీం అనువర్తమానాః తాపత్రయ ఉపశమనాయ వయం భజేమ ॥* 3-31-16).

గర్భజీవుడు ఇంద్రియనిగ్రహము కలవాడై కళ్ళు మూసుకున్నా, అన్నీ చూస్తూ గ్రహిస్తూ పరమాత్మ జ్ఞానము శరీరజ్ఞానము కలవాడై పురాణపురుషుని గ్రహిస్తూ అంతా తెలుసుకున్నవాడై, బయటకు రాగానే స్వామిని మరుస్తాడు జీవుడు. కళ్ళు మూసుకొని అంతర్యామిని, కళ్ళు తెరచి విశ్వవ్యాపకుడైన స్వామిని చూస్తానని దానికి తగిన కర్మలు చేస్తానని వాగ్దానము చేస్తున్నాడు. గర్భము నుండి బయటకు రావటానికి మాసములను లెక్కించుచు అందుగల జఠరాగ్నిచే తాపము నొందుచు, దీనబంధూ! ఈ దీనుడు గర్భకూపము నుండి ఎప్పుడు బయటపడునో గదా? అని ప్రార్థించుచుండును (*దేహీ అన్యదేహ వివరే జఠర అగ్నినా అసృక్ విట్ మూత్ర కూప పతితః భృశ తప్త దేహః । ఇచ్ఛన్ ఇతః వివసితుమ్ గణయన్ స్వమాసాన్ నిర్వాస్యతే కృపణధీః భగవన్ కదా ను ॥* 3-31-17).

స్వామీ ! బయటకు రాగానే నీ యోగమాయ నన్ను కప్పడం నా ప్రారబ్ధ కర్మ. బయటకు రాగానే మిథ్యామతిని అయి అంతా కోల్పోయినవాణ్ణి అవుతాను, తిరిగి జన్మచక్రములో పడతాను. ఇక్కడ ఈ పది నెలల నివాసమున నీ మాయలేదు కావున ఇక్కడ నుండి నేను రాదలచుకోలేదు. హే ప్రభూ! కేవలము పదిమాసముల వయస్సు కలవాడనే అయినప్పటికిని నీ కరుణచే జ్ఞానమును బడసితిని. దీననాథుడవగు నీ నిర్హేతుక కరుణకు చేతులు జోడించి ప్రార్థించుటతప్ప వేరుగా కృతజ్ఞతను తెలుపజాలను (*యేన ఈదృశీమ్ గతిమ్ అసౌ దశమాస్యః ఈశ సంగ్రాహితః పురదయేన భవాదృశేన। స్వేన ఏవ తుష్యతు కృతేన సః దీననాథః కః నామ తత్ ప్రతి వినా అంజలిమ్ అస్య కుర్యాత్।।* 3-31-18). నీవు సర్వమయుడవు. అన్ని శరీరాలలో లోపలబయట ఉండే సామర్థ్యము గలవాడవు. ఇది ప్రత్యక్షముగా చూడగలుగుచున్నాను. ఓ పరమపురుషా! సనాతనుడా ! ఎల్లప్పుడు ఉండువాడా! సప్త ధాతువులతో గూడిన శరీరముగల జీవులు, శరీర అనుభవములోనికి వచ్చెడి సుఖదుఃఖములను మాత్రమే చూచును. వారికి కన్పడవు. ఇప్పుడు నిన్ను నా హృదయమునందు ప్రత్యక్షముగా చూచుచున్నాను (*పశ్యతి అయం ధిషణయా నను సప్తవధ్రిః శారీరకే దమశరీర అపరః స్వదేహే । యత్ సృష్టయా ఆసమ్ తమ్ అహం పురుషమ్ పురాణమ్ పశ్యే బహిః హృది చ చైత్యం ఇవ ప్రతీతమ్ ॥* 3-31-19). పరమాత్మా! అత్యంత దుఃఖకారకమైన ఈ గర్భాశయమునందు ఎంతగానో విలవిలలాడుచున్నను, దీని నుండి బహిర్గతుడనై, సంసారము అనెడి అంధకారకూపమున పడుటకు నేను అభిలషించుటలేదు. ఏలయన, అందులో పడిన ప్రతి జీవుడు వాడు ఇదివరకు చేసిన కర్మల ఫలితముల ననుసరించి నీ మాయ కప్పివేయును. ఫలితముగా అతనిలో అహంకారబుద్ధి ఏర్పడును. పరిణామ స్వరూపముగా మరల అతడు జనన, మరణచక్రములో పరిభ్రమింపవలసియుండును (*సోఽహం*

వసన్ అపి విభో బహుదుఃఖ వాసమ్ గర్భాత్ న నిర్జిగమిషే బహిః అన్ధకూపే । యత్ర ఉపయాతమ్ ఉపసర్పతి దేవమాయా మిథ్యా మతిః యత్ అను సంసృతి చక్రం ఏతత్ ॥ 3-31-20). కనుక ఇక ఏమాత్రము కలతచెందక నా మిత్రుడగు బుద్ధి సహాయముచే అజ్ఞానాంధకారము నుండి నన్ను నేను ఉద్ధరించుకొందును. విష్ణుభగవానుని పాదపద్మములను చిత్తమునందు నిలుపుకొనుట ద్వారా ముందు ముందు పలువురు తల్లుల గర్భమునందు పడకుండగ (జననమరణ చక్రమున పడకుండగ) రక్షింపబడుదును. సంసారబాధలనుండి బయటపడటానికి నిన్ను ఎల్లప్పుడూ తలుస్తాను, మనస్సులో ధ్యానిస్తా. ఇంకా ఇలాంటి శరీరములను ఈ రంధ్రముల గుండా (యోని ద్వారా) ఎన్నిసార్లు జన్మలు తీసుకుంటూ బయటకు వచ్చేది – *ఏతత్ అనేక రంధ్రమ్*-21. ఛీ ! ఇదేమి దౌర్భాగ్యము, ఈసారి విష్ణుపదమును చేరుతాను (*తస్మాత్ అహం విగత విక్లవః ఉద్ధరిష్యే ఆత్మానం ఆశు తమసః సుహృదాత్మనా ఏవ । భూయః యథా వ్యసనమ్ ఏతత్ అనేకరంధ్రమ్ మే మా భవిష్యతి ఉపసాదిత విష్ణుపాదః ॥* 3-31-21).

శ్రీకపిల భగవానుడు తెల్పెను – తల్లీ! జీవుడు పది మాసములు తల్లిగర్భమునందు ఉండి, వివేకియై భగవంతుని పై విధముగా స్తుతించును. అంతట ప్రసవకాలమున అధోముఖుడైయున్న ఆ శిశువును వెంటనే వాయువు బయటికి త్రోసివేయును (*కపిలః ఉవాచ-ఏవం కృతమతిః గర్భే దశమాస్యః స్తువన్ ఋషిః । సద్యః క్షిపతి అవాచీనమ్ ప్రసూత్యై సూతిమారుతః ॥* 3-31-22). 10వ నెలన ప్రసూతి వాయువుచే నెట్టబడినవాడై తలక్రిందులై అతికష్టబాధతో బయటకు రావడం వల్ల అతడు తన శ్వాసతో గల ధ్యానగతిని మరచును– పరమాత్మ స్మృతిని మరుస్తాడు (*తేన అవసృష్టః సహసా కృత్వా అవాక్ శిరః ఆతురః । వినిష్క్రామతి కృచ్ఛ్రేణ నిరుచ్ఛ్వాసః హత స్మృతిః ॥* 3-31-23) . బ్రహ్మజ్ఞానము కోల్పోయి మాయలో పడి ఏడుస్తూ క్రిమిలాగా రక్తమూత్రముల మధ్య అవయవములను కదలిస్తూ కొట్టుమిట్టాడుతూ అందరికీ కన్పడతాడు (*పతితో భువి అసృజ్ మూత్రే విష్ఠాభూః ఇవ చేష్టతే । రోరూయతి గతే జ్ఞానే విపరీతామ్ గతిం గతః ॥* 3-31-24). పిల్లవాడికి ఏది కావాలో ఏది ఇష్టమో తెలియనివారిచే పెంచబడతాడు. ఇట్టి పరిస్థితిలో తనకు ఇష్టము కాని దానిని అనుభవించవలసివచ్చును. అపుడు దానిని కాదని త్రోసిపుచ్చే సామర్థ్యము కూడా ఆ జీవికి ఉండదు (*పరచ్ఛందమ్ న విదుషా పుష్యమాణః జనేన సః । అనభిప్రేతమ్ ఆపన్నః ప్రత్యాఖ్యాతుమ్ అనీశ్వరః ॥* 3-31-25). చీమలు, దోమలు కరిచినా తెల్పలేడు, గోక్కోలేడు, ఏడుస్తాడు. అప్పుడు అతడు దురదను నివారించుటకుగాని, లేచి కూర్చుండుటకుగాని, ప్రక్కకు పొర్లుటకు గాని అశక్తుడై ఏడ్చును (*శాయితః అశుచిపర్యంకే జన్తుః స్వేదజ దూషితే న ఈశః కండూయనే అంగానామ్ అసన ఉత్థాన చేష్టనే ॥* 3-31-26). ఆ శిశువు యొక్క చర్మము మిగుల కోమలముగా ఉండును. ఈగలు, దోమలు, నల్లులు మొదలగునవి కుట్టి బాధించును. పెద్ద కీటకములు, చిన్న కీటకములను బాధించునట్లు ఆ శిశువును బాధించును. మాతృగర్భమునందు ఉన్నప్పుడు అతనికి కలిగిన జ్ఞానము నశించుటవలన, ఆ శిశువు ఏడ్చుటదప్ప మరియేమియు చేయజాలదు (*తుదన్తి ఆమత్వచం దంశాః మశకాః మత్కుణ ఆదయః । రుదన్తం విగత జ్ఞానం కృమయః కృమికం యథా ॥* 3-31-27). ఆ అవస్థలో కోపము మొదలవుతుంది,

అజ్ఞానము పెరుగుతుంటుంది. ద్వేషము, అసూయలూ ప్రకోపిస్తూ ఉండగా ఆ శిశువు శైశవ, పౌగండ వయస్సులోకి (6 సంవత్సరముల వరకు) పెరుగుతాడు (*ఇతి ఏవం శైశవం భుక్త్వా దుఃఖమ్ పౌగండమ్ ఏవ చ । అలబ్ధ అభీప్సితః అజ్ఞానాత్ ఇద్ధ మన్యుః శుచా అర్పితః ॥* 3-31-28). అక్కడ నుండి పెరిగే శరీరముతో పాటు యవ్వనదశలో అభిమానము, కోపము, కోరికలు, శత్రుత్వము పెరగడం వల్ల మనస్సులో మలినాలు పేరుకుపోతుంటాయి. ఇలా తన నాశనమును తానే తెచ్చుకుంటాడు (*సహ దేహేన మానేన వర్ధమానేన మన్యునా కరోతి విగ్రహం కామీ కామిషు అన్తాయ చ ఆత్మనః ॥* 3-31-29). అజ్ఞాని ఐన ఆ జీవుడు పంచ భూతాత్మకమైన ఈ దేహమునందలి మిథ్యాభిమానకారణముగా తనలో నిరంతరము అహంకార, మమకారములను పెంచుకుంటాడు. "నేను నాది" అనే స్వార్థంతో జీవిస్తాడు (*భూతైః పంచభిః ఆరబ్ధే దేహే దేహీ అబుధః అసకృత్ । అహం మమ ఇతి అసత్ గ్రాహః కరోతి కుమతిః మతిమ్ ॥* 3-31-30). వాటి సంతృప్తికై చెడుకర్మలు ఆచరిస్తాడు, కర్మఫలములలో చిక్కుకుంటాడు. దాని ఫలితముగా జననమరణ చక్రములో జన్మలను పొందుతాడు (31).

దుష్టవాసనామయునకు - దుర్జన సాంగత్యము, దుష్టపు ఆలోచనలు ప్రారంభం- (Character formation stage is the childhood quality)-

అవిద్యా కర్మబంధనః (3-31-31), *అహం మమేతి అసద్ గ్రాహః* (3-31-30)-శరీరపోషణకై ఎలాంటి చెడు చేయుటకైనా వెనుకంజ వేయక (*కుమతిర్ మతిమ్*), అజ్ఞానము కూడుకొన్నవాడై "నేను నాది" అనే భావన మొదలవుతుంది, దానికి తగ్గ చెడు కర్మలు చేస్తాడు. వాటివల్ల బద్ధజీవుడిగా మళ్ళీ తయారవుతాడు. జన్మ మృత్యుచక్రంలో పడతాడు. కర్మబంధంలో చిక్కుకుంటాడు (*భూతైః పంచభిః ఆరబ్ధే దేహే దేహీ అబుధః అసకృత్ । అహం మమ ఇతి అసత్ గ్రాహః కరోతి కుమతిః మతిమ్ ॥* 3-31-30). (*తద్ అర్థమ్ కురుతే కర్మ యద్ బద్ధో యాతి సంసృతిమ్ । యః అనుయాతి దదత్ క్లేశం అవిద్యా కర్మ బంధనః* 3-31-31). దుర్జనుల సహవాసము, అక్రమమార్గములో నడక, తమస్సులో శిశ్నోదరములను అనుభవిస్తూ శిశ్నోదరపారాయణుడు అవుతాడు. వెనుకటిలాగే నరకప్రాప్తి పొందుతాడు (*యది అసద్భిః పథి పునః శిశ్న ఉదర కృత ఉద్యమైః । ఆస్థితః రమతే జన్తుః తమః విశతి పూర్వవత్ ॥* 3-31-32). దుర్జనుల సాంగత్యమువల్ల సంసారికుల సహవాసంవల్ల బాల్యదశనుండే సత్యము, శౌచము (బాహ్యాంతర శుద్ధి), దయ, మౌనం (వాక్ సంయమము), బుద్ధి, శ్రీ (ఐశ్వర్యము), హ్రీః (సిగ్గు), యశః (కీర్తి), క్షమ, శమః (మనోనిగ్రహము), దమము (ఇంద్రియనిగ్రహము), భగః (భాగ్యము-విభూతులు) మొదలగుగాగల జ్ఞాన అంగములు పెరగకుండాపోతాయి (*సత్యం శౌచం దయా మౌనం బుద్ధిః హ్రీః శ్రీః యశః క్షమా । శమః దమః భగః చ ఇతి యత్సంగాత్ యాతి సంక్షయమ్॥* 3-31-33). (పది కాకులుంటే ఒక రామచిలుకను బ్రతుకనివ్వవు. అది దుర్జనుల మహిమ).

చెడ్డగుణాలు, చెడ్డవారి సాంగత్యము వల్ల మనకు తెలియకుండానే చెడుగుణములు మనలో సులభంగా అంకురించి వృద్ధి పొందుతాయి. ఇంద్రియ ఆశలు పెంచుకొని, అవి తీరక అశాంతులై అట్టి మూఢులు

శరీరము వచ్చినదే అనుభవించుట అని తలుస్తూ, దేహమే ఆత్మ అని భావిస్తూ పరమ దుర్మార్గులతో తిరుగుతూ ఆడవారి వెంటబడుతూ, ఆడవారి ఆటబొమ్మలుగా వారు పెంచుకొనే పశువులుగా తయారవుతారు – *యోషిత్ క్రీడామృగేషు చ* (*తేషు అశాన్తేషు మూఢేషు ఖండిత ఆత్మ స్వ అసాధుషు । సంగమ్ న కుర్యాత్ శోచ్యేషు యోషిత్ క్రీడామృగేషు చ ॥* 3-31-34).

స్త్రీ వ్యామోహము, స్త్రీ సాంగత్యము అతి బలీయమైనవి - బహు జాగ్రత్త !!

అన్ని మోహముల (ధనము, ఆస్తులు, బంగారము, ఆహారము, నిద్ర ఆకలి, దప్పిక, మద్యము మొదలగునవి) కంటే స్త్రీవ్యామోహము (అలాగే పురుషవ్యామోహము కూడా) బలీయమైనది. అన్ని మోహాలకంటే బంధకరమైనది స్త్రీ సాంగత్యము. స్త్రీల గూర్చి మాట్లాడేవారు మరియు స్త్రీ సాంగత్యము కోరే వారితో స్నేహము చేయరాదు (న *తథా అస్య భవేత్ మోహః బన్ధః చ అన్యప్రసంగతః । యోషిత్ సంగాత్ యథా పుంసః యథా తత్సంగి సంగతః ॥* 3-31-35). బ్రహ్మదేవుడే స్త్రీవ్యామోహమునకు గురి అయ్యాడు. సిగ్గు విడిచి సాక్షాత్తు కూతురు వెనక పడ్డాడు. అతని దుష్టసంకల్పమునకు భయపడి ఆమె లేడి (జింక) రూపమున పారిపోసాగింది. అంతట బ్రహ్మ సిగ్గువిడిచి మగ జింక రూపమును దాల్చి ఆమె వెంట పరుగెత్తాడు (*ప్రజాపతిః స్వాం దుహితరమ్ దృష్ట్వా తద్రూప ధర్షితః । రోహిత్ భూతామ్ సః అన్వధావత్ ఋక్షరూపీ హతత్రపః ॥* 3-31-36). శివుడు మోహినీదేవికి వశుడయ్యాడు. సృష్టికర్త బ్రహ్మనే వ్యామోహంలో పడితే ఆయనచే సృష్టించబడ్డ వాళ్ళము మనమెంత? పర స్త్రీ మాయలో పడమా? కావున బహుజాగ్రత్త !!! నారాయణుడు ఒక్కడే స్త్రీలంపటములో పడనివాడు. మరీచి మొదలగు ప్రజాపతులను ఆ బ్రహ్మదేవుడే సృష్టించెను. మరీచి ప్రభృతులు కశ్యపాదులను–వారు దేవ, మనుష్యాది ప్రాణులను సృష్టించిరి. వీరిలో ఋషిప్రవరుడైన నారాయణుడు తప్ప, ఇతరులు స్త్రీవ్యామోహములో పడనివారు ఎవరున్నారు? (*తత్ సృష్టసృష్టసృష్టేషు కః అఖండిత ధీః పుమాన్ ఋషిమ్ నారాయణమ్ ఋతే యోషిత్మయ్యా ఇహ మాయయా ॥* 3-31-37). (ఇంద్రుడు, రంభమేనకలను నరనారాయణుల తపస్సును భగ్నం చేయడానికి పంపిస్తే – "మీరు బాగాలేరు", అని తన తొడల నుండి ఊర్వశిని సృష్టించి ఇంద్రుడికి కానుకగా పంపాడు స్వామి. ఇంద్రుడు ఆ ఊర్వశితో సంసారంలోకి దిగాడు. అందుకే శ్రీకృష్ణుడికి మారు పేరు మదనమోహనుడు, మన్మథుని కూడా మోహింపచేసేవాడు – మన్మథమన్మథః. కావున శ్రీహరిసేవ, భక్తుల సాంగత్యము, భార్య సాంగత్యము వదలిన స్త్రీ వ్యామోహము వెంటబడుతుంది. భర్తకు రక్షణ కల్పించేదే భార్య. శ్రీహరిసేవ వదలి భార్యతో సుఖించడమే జీవితధ్యేయము కారాదు).

(సాధుసాంగత్యము లేని సన్యాసికి కూడా కామవేదన తప్పదట – "చాకలిదాని సండ్లకై సన్యాసులు కొట్లాడుకున్నారట" – అనే ఉదంతము కూడా సత్యమే అవుతుంది. బ్రహ్మచారులు, సన్యాసులు, వానప్రస్థులకు స్త్రీని అనుభవించుట నిషిద్ధము. ఒక్క గృహస్థాశ్రమంలో అది కూడా సృష్టికార్యము నిర్వహించుటకే భార్య తప్ప, విడిగా ఆనందం పొందడానికి కాదు. అక్రమ స్త్రీ సంబంధము నరకమునకు హేతువు–తమోద్వారమ్) (5-5-2) (Looking, talking, associating with women is more dangerous than suicide. These

days pictures of women are advertised to sell the merchandise. The physiological attraction for women is very great and one who becomes blind by it leads a materialistic life like a dog and becomes a dog in his next life, where there is free enjoyment for sex. From the stories of Lord Brahma and Lord shiva one should understand that solitary free mixing even with one's own daughter or with one's mother or with one's sister may lead to fall down since the senses are so strong that even they fool the wiseman to become a beast – *మాత్రా స్వస్రా దుహిత్రా వా నా వివిక్తాసనో భవేత్, బలవాన్ ఇంద్రియగ్రామో విద్వాంసమపి కర్షతి ॥* 9-19-17). (*నారీస్తన భర నాభిదేశమ్ దృష్ట్వా మాగా మోహావేశమ్ ఏతన్మాంసవసాది వికారం మనసి విచింతయ వారం వారమ్* - ఆదిశంకరాచార్య).

స్త్రీ అంటేనే మాయాస్వరూపిణి. అదే కపిలదేవుడు అంటాడు – నా మాయ కల్పిత స్త్రీ రూపం ఎంత బలీయమైనదంటే ఆవిడ కనుబొమ్మగీటితే ఎంత మహానుభావుడైనా రారాజైనా ఆవిడకు శరణు అంటాడు. ఆవిడ కాళ్ళమీద పడతాడు. ఇదే నా మాయ (*బలం మే పశ్య మాయాయాః స్త్రీమయ్యాః జయినః దిశామ్। యా కరోతి పద ఆక్రాన్తాన్ భ్రూవిజృంభేణ కేవలమ్ ॥* 3-31-38). స్త్రీ నరకద్వారానికి హేతువు, గడ్డి కప్పిన గొయ్యి, మరణహేతువు (మగ ఏనుగును అట్లాగే దొరకబడతారు), అని గ్రహించినవాడే సంసారమును దాటగలడు. నా పరమపదమును చేరుగోరువారు, నా సేవాప్రభావమున భక్తి జ్ఞానములు గలవాడు ఎన్నడును స్త్రీ సాంగత్యము చేయరాదు. ఏలయన, స్త్రీ సాంగత్యము పురుషునకు పూర్తిగా నరకద్వారము వంటిది. భగవంతునిచే స్త్రీ రూపమున సృష్టింపబడిన ఈ మాయ మెల్లమెల్లగా సేవచేయు నెపముతో పురుషుని దరిజేరును. కనుక, ఈ మాయను గడ్డిచే కప్పబడిన బావివలె, మృత్యురూపముగా ఎరుగవలయును (*సంగమ్ న కుర్యాత్ ప్రమదాసు జాతు యోగస్య పారమ్ పరమ్ ఆరురుక్షుః । మత్సేవయా ప్రతిలబ్ధ ఆత్మలాభః వదన్తి యాః నిరయ ద్వారమ్ అస్య ॥* 3-31-39), (*యా ఉపయాతి శనైః మాయా యోషిత్ దేవ వినిర్మితా । తామ్ ఈక్షేత ఆత్మనః మృత్యుం తృణైః కూపమ్ ఇవ ఆవృతమ్ ॥* 3-31-40).

స్త్రీలోలుడికే మరుజన్మలో స్త్రీదేహము వస్తుంది. ఇప్పటి భర్త అప్పటి భార్యనే. బాగా భార్యను మోహించేవాడు మరుజన్మలో స్త్రీ అవుతాడు, అట్టి భర్త నుండి సంతానము, సంపదలు, ఇల్లు, భోగములు కోరతాడు (*యాం మన్యతే పతిం మోహాత్ మత్ మాయామ్ ఋషభ ఆయతీమ్ । స్త్రీత్వం స్త్రీసంగతః ప్రాప్తః విత్త అపత్య గృహ ప్రదమ్ ॥* 3-31-41).

స్త్రీకి పురుషుడు కూడా నరకద్వారమే. స్త్రీకి మాయారూపము పురుషుడే. భర్త – పిల్లలు మరియు వారి సేవలో పడి దైవాన్ని మరచినదై మృత్యువుకు గురి అవుతుంది. ఎలాగంటే వేటగాడు చేసే చప్పుళ్ళకు గానానికి పరవశురాలై లేడి మృత్యువాత పడినట్టుగా, స్త్రీకి నరకము భక్తిలేని లౌకికభర్తనే (*తామ్ ఆత్మనః విజానీయాత్ పతి అపత్య గృహ ఆత్మకమ్ । దైవ ఉపసాదితమ్ మృత్యుం మృగయోః గాయనం యథా ॥* 3-31-42).

భక్తుల సాంగత్యములేకపోయిన భార్యాభర్తల జీవితము సంసారహేతువే తప్ప మోక్షకారకము కాదు. భర్త ననుసరించే భార్య తయారవుతుంది (Beyond every great man there is the support of wife - in the form of love or aversion). గృహస్థాశ్రమధర్మాలు తెలియని భార్యాభర్తలకు సంసారము వ్యభిచార గృహము అవుతుంది.

భార్య ఉత్తమజాతి స్త్రీ అయిన మోక్షానికి సహకరిస్తుంది, నీచజాతి స్త్రీ అయిన భర్తను నరకద్వారానికి పంపిస్తుంది. అలాగే ఉత్తమజాతి భర్త భార్యను సుఖపెట్టి భగవత్ దర్శన మార్గం చూపిస్తాడు. భర్త అధముడైతే సంసారములోనే ఉంచుతాడు. భార్యాసాంగత్యములేని భర్త, భర్త సాంగత్యము లేని భార్య, కృష్ణ కథలులేని ఇల్లు భక్తుల సాంగత్యములేని భార్యాభర్తలు పిల్లలు చెడిపోతారు (They form a dog civilisation). జీవితధ్యేయాన్ని మరచి "భార్యనే దైవముగా భావించి మైథునమే జీవనము" అనే మూర్ఖులు కూడా ఉన్నారు.

చేసుకున్న కర్మానుసారము, కోరుకున్న సాంగత్యమును బట్టి మనిషి ఋషిగా మారవచ్చును లేక విషపు వ్యక్తిగా మారవచ్చును. అందుకే శ్రీ చైతన్యులు - *సాధుసంగ సాధుసంగ సర్వశాస్త్రకయె లవమాత్ర సాధుసంగే సర్వసిద్ధిహోయ్* (చైతన్య చరిత్రామృతము మధ్యలీల-22-54). యోగము ద్వారా లబ్ధి పొందాలనుకునేవాడు, సంసారాన్ని దాటాలనుకునేవాడు, మోక్షం కోరేవాడు, స్త్రీ సాంగత్యము అనే మోహము పోవాలంటే నా సేవ భక్తులతో కలసి చేసుకోవాలి. నన్ను క్రమంగా సేవించేవాడికి నాచే సృష్టించబడ్డ మాయాశక్తి - స్త్రీ వ్యామోహము నుండి తొలగిస్తాను (*మామ్ ఏవ యే ప్రపద్యంతే మాయామ్ ఏతాం తరంతి తే ॥* గీత 7-14).

శ్రీ ఆదిశంకరులు *"నారీ స్తనభరనాభీదేశం దృష్ట్వా మాగా మోహావేశమ్, ఏతన్మాంసవసాదివికారం మనసి విచిన్తయ వారంవారమ్"*, కావున *"సత్‌సంగత్వే నిస్సంగత్వమ్, నిస్సంగత్వే నిర్మోహత్వమ్, నిర్మోహత్వే నిశ్చలతత్త్వమ్, నిశ్చలతత్త్వే జీవన్ముక్తిః ॥ భజగోవిందం భజగోవిందం గోవిందం భజ మూఢమతే"*, అని తెల్పారు.

చేసుకున్న కర్మానుసారంగా సంసారచక్రంలో జీవుడు శరీరాలను మారుస్తూనే ఉంటాడు. దానిలో పొందే సుఖదుఃఖాలను అనుభవిస్తాడు. ఇది అర్థము చేసుకోని మూర్ఖుడు తనకు తనవారికి హాని జరిగితే దేవుడు ఓర్వలేదంటాడు. దైవాన్ని నిందిస్తాడు. తనకు శుభము జరిగితే అది తన తెలివి, అశుభము జరిగితే దైవనిర్ణయము అని అంటాడు మూర్ఖుడు. అంతేకాని యథార్థాన్ని అర్థం చేసుకోడు.

జీవుడు ఒక శరీరము నుండి మరో శరీరంలోకి మరో లోకములోకి మారుతూ తాను చేసిన కర్మ ఫలితాన్ని అనుభవిస్తూనే ఉంటాడు. అనంతకాలంతో పాటు శరీరాలను మారుస్తూనే ఉంటాడు. నిరంతరము కర్మలను ఆచరించుచునే వాటి ఫలితంగా కొత్తకొత్త రకరకాల శరీరాలను పొందుతాడు. ఇలా అనంత జన్మలలో అనంతమైన వివిధ శరీరాలలో అనంతకర్మలతో జన్మచక్రమున బంధింపబడతాడు (దేహేన

జీవభూతేన లోకాత్ లోకమ్ అనువ్రజన్ । భుంజానః ఏవ కర్మాణి కరోతి అవిరతమ్ పుమాన్ ॥ 3-31-43).

చావు పుట్టుకలు అంటే ఏమిటి? - వాటిని ఎట్లా వదలాలి?

ఇట్లా కర్మానుసారంగా జీవునకు దేహము, భూత ఇంద్రియములు మనస్సు కలుగుతూనే ఉంటాయి. జీవుడికి శరీరము కలుగుట పుట్టుక, జీవుడివెంట దేహము పోనప్పుడు మరణము అంటాము. చావుపుట్టుకలు జీవునకు లేవు అవి శరీర లక్షణములే. జీవుడు సూక్ష్మరూపం (లింగశరీరము – మనో బుద్ధి అహంకార వాసనామయుడైన జీవాత్మ)తో గల దేహముతో చేసే కర్మలననుసరించి దేహాలను మారుస్తాడు (Genes are controlled by epigenetics i.e., depending on the Lifestyle of a person genes evolve. Although the twins have the same genome their behaviour, habits are different due to epigenetics. Epigenetics is controlled by mind and senses and acquired intelligence). శరీరము, ఇంద్రియములు, మనస్సుతో గూడిన జీవుడు భోగానుభవములకై కామ్యకర్మలు ఆచరిస్తాడు. దానికి తగ్గట్టుగా తిరిగి సూక్ష్మశరీరము తయారవుతుంది. ఇది ఇంద్రియ అగోచరము. మళ్ళీ దీనికి స్థూల దేహము వస్తే జననము అంటాము. శారీరక ద్రవ్య అవయవాలు జీవునకు కలుగుట జననము, వాటిని చూడలేకపోవుట మరణం (*జీవః హి అస్య అనుగః దేహః భూత ఇంద్రియ మనః మయః । తత్ నిరోధః అస్య మరణం ఆవిర్భావః తు సంభవః ॥* 3-31-44). జీవుని మరణము కూడా ఇట్టిదే. వస్తువులను అనుభూతమొనర్చుకొను స్థానమగు దేహము తత్కార్యమునకు అయోగ్యమైనప్పుడు అది మృత్యువనబడును. అపుడు సూక్ష్మదేహముతో గల జీవుడు భౌతికశరీరమును వదలును. కొత్త శరీరమును గాంచుట ఆరంభించినప్పుడు ద్రవ్యములను గుర్తించగలుగుట అది జన్మమని పిలువబడును. ఉదా: కంటినరము రోగగ్రస్థమైన కారణమున రంగును గాని, రూపమును గాని చూచెడి శక్తిని కన్నులు కోల్పోయినపుడు చక్షురింద్రియము మృతప్రాయమగును. అప్పుడు జీవుడు సైతము దృశ్యశక్తిని కోల్పోవును. అలా ఒక్కొక్క ఇంద్రియ అవయవము మరణిస్తూ చివరకు శరీరమే పనిచేయకుండాపోతుంది (*ద్రవ్య ఉపలబ్ధి స్థానస్య ద్రవ్య ఈక్షా అయోగ్యతా యదా । తత్ పంచత్వమ్ అహమ్ మానాత్ ఉత్పత్తి ద్రవ్య దర్శనమ్ ॥* 3-31-45, *యథా అక్ష్ణోః ద్రవ్య అవయవ దర్శన అయోగ్యతా యదా । తదా ఏవ చక్షుషః ద్రష్టుః ద్రష్టృత్వ అయోగ్యతా అనయోః ॥* 3-31-46). కావున చావుకై భయపడవద్దు. మరణం వస్తే ఆశ్చర్యపడవద్దు. శరీరము వచ్చినప్పుడు ధీరుడు జీవుల గతులను ఎరిగి, కుసంగము నుండి ముక్తసంగుడై ప్రవర్తించాలి. అందువలన సుఖదుఃఖములయెడ సమానభావము గల ధీరుడు అనాత్మయైన దేహము యొక్క జననమరణాదులకు ఏ మాత్రము భయపడడు. ఆత్మీయుల మృతికి గూడ దైన్యము వహింపడు. పుత్రజన్మాది విషయములకు పొంగిపోడు. కావున మానవుడు నిత్యానిత్యవస్తువిచక్షణను పొంది – దేహము అనిత్యము, ఆత్మనిత్యము అను జ్ఞానమును పొంది, దేహగేహములయందు ఆసక్తిరహితుడై ఈ లోకమున చరింపవలెను (*తస్మాత్ న కార్యః సన్త్రాసః న కార్పణ్యం న సంభ్రమః । బుద్ధ్వా జీవగతిం ధీరః ముక్తసంగః చరేత్ ఇహ ॥* 3-31-47).

కావున తెలివైనవాడు ఈ మాయావిరచిత జగత్తును గుర్తించి జ్ఞాన వైరాగ్య యోగయుక్తుడై "దేహమే ఆత్మ, ఆత్మయే దేహము" అనే భావమువదలి బుద్ధితో యథార్థాన్ని గుర్తించి, అందరియందూ సమదర్శనుడై మెలగాలి. ఇదే జీవితధ్యేయము కావాలి. అప్పుడే దేహాసక్తి తొలుగుతుంది. అతడు జగత్తుయందు ఆసక్తి చూపడు. అట్లా శరీరము కోల్పోయిన మరొక కొత్త శరీరము రాదు. మోక్షపురుషుడై తిరిగిరాని దివ్యలోకాలకు ప్రయాణమవుతాడు. ఈ భౌతిక జగత్తులోకి ఎప్పుడు తిరిగి రాడు (*సమ్యక్దర్శనయా బుద్ధ్యా యోగ వైరాగ్య యుక్తయా । మాయావిరచితే లోకే చరేత్ న్యస్య కళేబరమ్॥* 3-31-48).

జీవులు పొందే వివిధ గతులు "కర్మ కొద్ది బుద్ధి" "బుద్ధి కొద్ది భాగ్యము" వివిధ లోకాల దర్శనము- పరమపదము పొందే విధి (2-2-అధ్యాయము కూడ చూడుడు)**- భక్తియోగము నాలుగు రకములు- వారు పొందే ఫలితములు:**

నరక గతి పొందే జీవుల లక్షణాలు - భక్తిలేని దౌర్భాగ్యులు:

ధర్మవిరుద్ధంగా ప్రవర్తిస్తూ, ధర్మాన్ని హేళన చేస్తూ, దుర్జనసాంగత్యము చేస్తూ స్త్రీవ్యామోహము చెందినవాడు తప్పక నరకలోకాలైన తామిస్రము, అంధతామిస్ర, రౌరవాది నరకాలలో నరకయాతనలు పొందుతాడు. ఆ తర్వాత స్వామి కరుణించడం వల్ల బద్ధజీవుడు తన వాసనలతో భూమండలమున వివిధ యోనులలో ప్రవేశిస్తూ, తిరిగి కర్మలను చేయగలిగే మానవజన్మను పొందుతాడు. ఈ పద్ధతి ఏమిటో పై అధ్యాయమున కపిలదేవుడు తల్లికి వివరించాడు (3-30వ అధ్యాయము చూడుడు).

భక్తియోగస్య స్వరూపం తే చతుర్విధమ్ । (3-32-37).

1. తామసిక భక్తి ఫలితము: గృహస్థధర్మాలను పాటించని గృహవ్యభిచారిగతి:

ఎవరైతే ధర్మ అర్థ కామముల యందు మాత్రమే శ్రద్ధ కలిగి వ్రతాలు, నోములు, పూజలు స్వార్థమునకై కామ్యకర్మలకై చేస్తారో వారికి మళ్ళీ మళ్ళీ ఇవే జన్మలు కలుగుతాయి. మోక్షము గూర్చి ఆలోచించని గృహమేధి, వాడికి కావల్సిందల్లా ఇంద్రియతృప్తి, ధనార్జన, కీర్తిప్రతిష్ఠలే ప్రధానము (*కపిలః ఉవాచ - అథ యః గృహమేధీయాన్ ధర్మాన్ ఏవ అవసన్ గృహే । కామం అర్థమ్ చ ధర్మాన్ స్వాన్ దోగ్ధి భూయః పిపర్తి తాన్ ॥* 3-32-1).

కోరికలతో మూఢుడై యజ్ఞములతో దేవతలను, శ్రాద్ధకర్మలతో పితృదేవతలను తృప్తి చేసేవాడు, అసలైన భగవత్ తత్త్వమును గ్రహించలేనివాడు (*సః చ అపి భగవద్ధర్మాత్ కామమూఢః పరాక్ ముఖః । యజతే క్రతుభిః దేవాన్ పితౄన్ చ శ్రద్ధయా అన్వితః ॥* 3-32-2). ఇట్టి భక్తులు మరణానంతరము దేవలోకాలలో పితృలోకాలలో విహరిస్తారు. అక్కడ చంద్రలోకమునకు చేరి సోమరసాన్ని పానం చేస్తూ భోగాలను అనుభవిస్తూ చేసిన పుణ్యకర్మలు ఖర్చు అయిపోగానే భూలోకంలో జన్మ పొందుతారు (*తత్ శ్రద్ధయా ఆక్రాన్త మతిః పితృ దేవ వ్రతః పుమాన్ । గత్వా చాన్ద్రమసమ్ లోకమ్ సోమపాః పునః ఏష్యతి ॥* 3-32-3). ప్రళయకాలంలో అనంతశయనుడు ఈ లోకాలను లయము చేసినప్పుడు వాటితో పాటు స్వామిలో సుప్తావస్థన చేరుతారు

గృహమేధులు (*యదా చ అహి ఇంద్ర శయ్యాయాం శేతే అనన్త ఆసనః హరిః । తదా లోకాః లయం యాన్తి తే ఏతే గృహమేధినామ్ ॥* 3-32-4).

2. సాత్త్విక భక్తి ఫలితము: బ్రహ్మజ్ఞానులు, సాత్త్విక భక్తులు, బ్రహ్మజ్యోతి ఉపాసకులు సత్యలోకము లేక బ్రహ్మలోకము దాకానే వెళతారు: సూర్యమార్గము - అర్చిరాది - దేవయానమార్గము - క్రమముక్తి:

వివేకవంతులైన గృహస్థులు అర్థకామములను సంపాదించుటకు స్వధర్మాచరణ చేయక, సత్త్వగుణ ప్రధానులై సుఖదుఃఖముల యందు ఆసక్తిలేనివారై, పరిశుద్ధ మనస్సుతో నివృత్తిధర్మాన్ని ఆశ్రయిస్తూ నిరహంకారులై బ్రహ్మోపాసన యందు నిష్ఠాతులైన అట్టివారు సూర్యమార్గము గుండా సూర్యమండలము ప్రవేశిస్తారు, బ్రహ్మజ్యోతితో కలిసి ఆనందిస్తారు. ఆ తర్వాత క్రమముగా పరమపురుషుడైన శ్రీహరిలోకమును చేరగలరు (*యే స్వధర్మాన్ న దుహ్యన్తి ధీరాః కామ అర్థ హేతవే। నిస్సంగాః న్యస్త కర్మాణః ప్రశాన్తాః శుద్ధచేతసః ॥* 3-32-5), (*నివృత్తిధర్మ నిరతాః నిర్మమాః నిరహంకృతాః । స్వధర్మ ఆప్తేన (ఆఖ్యేన) సత్త్వేన పరిశుద్ధేన చేతసా ॥* 3-32-6), (*సూర్యద్వారేణ తే యాన్తి పురుషమ్ విశ్వతోముఖమ్ । పరావరేశమ్ ప్రకృతిం అస్య ఉత్పత్తి అన్త భావనమ్ ॥* 3-32-7).

బ్రహ్మోపాసనయందు శ్రద్ధగలవారు బ్రహ్మలోకము, మహర్లోకము, జనలోకము, తపోలోకాలలో తిరుగుతూ బ్రహ్మకు వయస్సు ఉన్నంతకాలం (ద్వి పరార్థములు) అక్కడ ఉండి, ప్రళయకాలంలో బ్రహ్మతో పాటు, పర- అవ-ఈశుడు, విశ్వకర్త సృష్టించిన 24 తత్త్వాలతో పాటు అనంతశయనుడిలోకి ప్రవేశిస్తారు. వీరు బ్రహ్మోపాసకులమనే అభిమానము కలవారై బ్రహ్మస్వరూపాన్ని పొందుతారు (*ద్విపరార్థ అవసానే యః ప్రళయః బ్రహ్మణస్తు తే । తావత్ అధ్యాసతే లోకమ్ పరస్య పరచిన్తకాః ॥* 3-32-8). త్రిగుణాత్మకమగు ద్విపరార్థ కాలమును గడిపిన పిదప బ్రహ్మదేవుడు భూమి, జలము, వాయువు, అగ్ని, ఆకాశము, మనస్సు, అహంకారాదులచే ఆవృతమైనట్టి భౌతికవిశ్వమును పరిసమాప్తి చేసి భగవద్ధామమున కేగును (*క్ష్మా అంభః అనల అనిల వియత్ మనః ఇంద్రియ అర్థ భూత ఆదిభిః పరివృతమ్ ప్రతిసంజిహీర్షుః । అవ్యాకృతం విశతి యర్హి గుణత్రయ ఆత్మా కాలమ్ పరాఖ్యమ్ అనుభూయ పరః స్వయంభూః ॥* 3-32-9). ప్రాణాయామము, మనోనిగ్రహము ద్వారా భౌతికజగమునుండి విరాగులైనట్టి యోగులు తమ దేహములను త్యజించిన పిమ్మట అత్యంత దూరమున గల బ్రహ్మలోకమును చేరుదురు. ప్రళయకాలమున వారు బ్రహ్మదేవుని యందు ప్రవేశింతురు. బ్రహ్మదేవుడు తన జీవితకాలము సమాప్తి కాగా పరబ్రహ్మయగు భగవానుని చెంతకేగగా ఆ యోగులు సైతము భగవద్ధామమున ప్రవేశింతురు (*ఏవం పరేత్య భగవన్తం అనుప్రవిష్టాః యే యోగినః జిత మరుత్ మనసః విరాగాః । తేన ఏవ సాకం అమృతం పురుషమ్ పురాణం బ్రహ్మప్రధానం ఉపయాన్తి అగత అభిమానాః ॥* 3-32-10). ఈ స్థితి పొందుటకు ఓ తల్లీ ! సర్వభూతముల హృదయములలో స్వామిని చూచుటవల్ల ఇది సాధ్యమవుతుంది. కావున స్వామిని శరణువేడుము (*అథ తమ్ సర్వభూతానాం హృత్పద్మేషు కృతాలయమ్ । శ్రుత అనుభావం శరణం వ్రజ భావేన భామిని ॥* 3-32-11).

ఇట్టివారు ప్రళయకాలములో సూక్ష్మస్థితిలో ఉండి, తిరిగి సృష్టికార్యము ప్రారంభంకాగానే బ్రహ్మతో పాటు అభిమానవంతులై సృష్టికార్యమునకై భేదదృష్టి కలవారై బ్రహ్మతో పాటు కుమారులు, సిద్ధులు, మునులు, ఋషులు, యోగులు, ప్రజాపతులుగా తిరిగి ఆవిర్భవిస్తారు. ఊర్ధ్వలోకాలలో సంచరిస్తూ, జీవులను ఉద్ధరిస్తూ, ధర్మాన్ని నిలబెట్టడానికి ప్రాకులాడుతూ వారి వారి అభిమానములతో గుణములతో ప్రకృతి యందు శ్రద్ధలేనివారై బ్రహ్మోపాసన పొందుతూ బ్రహ్మజ్యోతి యందు ధ్యానంలో రమిస్తూ ఉంటారు. ఇలాంటి భక్తిలేని బ్రహ్మోపాసకులు బ్రహ్మలోకమున సంచరిస్తారే తప్ప వైకుంఠలోకానికి వెళ్ళలేరు. వేదగర్భుడైన బ్రహ్మదేవుడు సమస్త చరాచర ప్రాణులకును ఆదికారణుడు. మరీచ్యాది మహర్షులు, యోగేశ్వరులు, సనకసనందనాది మహామునులు, యోగప్రవర్తకులైన సిద్ధులు మున్నగువారితో గూడి అతడు నిష్కామకర్మద్వారా ఆదిపురుషుడైన నిర్గుణబ్రహ్మయగు శ్రీహరిలో మహాప్రళయకాలమున సుప్తావస్థలోకి పోవుదురు. సృష్టి ప్రారంభకాలమున కాలపురుషుడైన పరమేశ్వరుని ప్రేరణచే ప్రకృతిగుణములయందు సంక్షోభము ఏర్పడును. అప్పుడు బ్రహ్మదేవుడు భేదదృష్టివలనను, కర్తృత్వాభిమాన కారణమునను భగవదిచ్ఛానుసారము ఎప్పటివలె మరల ప్రకటము అగును (*ఆద్యః స్థిరచరణాం యః వేదగర్భః సహ ఋషిభిః యోగ ఈశ్వరైః కుమారాద్యైః సిద్ధైః యోగప్రవర్తకైః ॥* 3-32-12, *భేదదృష్ట్యా అభిమానేన నిస్సంగేన అపి కర్మణా। కర్తృత్వాత్ సగుణమ్ బ్రహ్మ పురుషమ్ పురుష ఋషభమ్ ॥* 3-32-13, *సః సంసృత్య పునః కాలే కాలేన ఈశ్వరమూర్తినా। జాతే గుణ వ్యతికరే యథా పూర్వం ప్రజాయతే ॥* 3-32-14). అదే విధముగా మరీచ్యాది ఋషి ప్రముఖులును తమతమ కర్మలను అనుసరించి, బ్రహ్మలోకము నందలి భోగములను అనుభవించి, ప్రళయాంతమున సృష్టి ఆరంభమున భగవదిచ్ఛతో ప్రకృతి గుణముల యందు సంక్షోభం ఏర్పడినప్పుడు మరల ఈ లోకమున జన్మింతురు (*ఐశ్వర్యం పారమేష్ఠ్యం చ తే అపి ధర్మ వినిర్మితమ్। నిషేవ్య పునః ఆయాన్తి గుణవ్యతికరే సతి ॥* 3-32-15).

3. రాజసిక భక్తి ఫలితము: చంద్రలోకము పొందే గతి - దక్షిణాయన, ధూమాది మార్గము:

సాంసారిక విషయములయందు ఆసక్తి గలవారు భౌతికవిషయములయందు అత్యాసక్తి జూపుతూ కర్మాచరణమునందే శ్రద్ధ వహింతురు. వారు వేదవిహితములైన కామ్యకర్మలను మరియు నిత్యకర్మలను సాంగోపాంగముగా ఆచరిస్తూ ఇదే సరి అయిన జీవనము అని తలుస్తారు (*యే తు ఇహ ఆసక్త మనసః కర్మసు శ్రద్ధయా అన్వితాః। కుర్వన్తి అప్రతిషిద్ధాని నిత్యాని అపి చ కృత్స్నశః ॥* 3-32-16). రాజసికులు కామాసక్తులై పితృదేవతలను ఆరాధిస్తూ విభ్రమచిత్తులై ధనము సౌఖ్యము కావాలని కనబడ్డ దేవుళ్ళందరికి కోటి దండాలు పెడుతూ, కర్మలను ఆచరిస్తూ ఇదే జీవనము అని గడుపుతారు (*రజసా కుంఠ మనసః కామాత్మానః అజిత ఇంద్రియాః। పితౄన్ యజన్తి అనుదినమ్ గృహేషు అభిరత ఆశయాః ॥* 3-32-17). హరిభక్తిని పొందలేక, హరికథల యందు శ్రద్ధలేక, ధర్మ అర్థ కామములయందే శ్రద్ధ కలిగి మోక్షమునందు శ్రద్ధ లేక, భార్యాలాభం, ధనలాభం కావాలని రమించేవారు కామాసక్తులు. వీరు అన్నము వదలి మలము తినే లక్షణము కలవారు. అంటే వీరు తిను అన్నము మలముతో సమానము. స్వామి వద్దు, స్వామి

రాజ్యము వద్దు, అని భోగములకై కామ్యకర్మలు చేస్తారు. దైవానుగ్రహమునకు దూరమైన ఈ దురదృష్టవంతులు పూర్వజన్మ సుకృతఫలముగా మానవజన్మ లభించినను, భగవత్కథామృతమును గ్రోలుటమాని సూకరాదులు అశుద్ధమును భుజించునట్లు, హేయమైన సాంసారికవిషయములనే అమితాసక్తితో ఆలకించుచుందురు (*త్రైవర్గికాః తే పురుషాః విముఖాః హరిమేధసః । కథాయాం కథనీయ ఉరువిక్రమస్య మధుద్విషః ॥* 3-32-18, *నూనం దైవేన విహతాః యే చ అచ్యుత కథా సుధామ్। హిత్వా శృణ్వన్తి అసత్ గాథాః పురీషమ్ ఇవ విడ్భుజః ॥* 3-32-19). గర్భాధానము మొదలు అంత్యేష్టివరకు సంస్కారములను -షోడశ సంస్కారములను, అన్నింటిని విధ్యుక్తముగా ఆచరించు సకామకర్ములు ధూమమార్గమున పితృలోకములకు చేరెదరు. తరువాత తమ సంతానమునకే మరల సంతానమై జన్మింతురు (*దక్షిణేన పథా అర్యమ్ణః పితృలోకమ్ వ్రజన్తి తే ప్రజామ్ అను ప్రజాయన్తే శ్మశాన అన్త క్రియా కృతః॥* 3-32-20). తల్లీ! పితృలోకభోగములను అనుభవించుటతో వారి పుణ్యములు అన్నియును ఐపోవును. అంతట అచటి దేవతలు వారిని భోగానుభవములకు దూరమొనర్చి నెట్టివేయుదురు. అప్పుడు వారు అస్వతంత్రులై మరల భూలోకముననే పడిపోవుదురు (*తతః తే క్షీణ సుకృతాః పునః లోకమిమం సతి। పతన్తి వివశాః దేవైః సద్యః విభ్రంశిత ఉదయాః॥* 3-32-21). అమ్మా! అందువలన నీవు సకల లోకములకును ఆరాధ్యములైన శ్రీహరి పాదపద్మములనే నమ్ముకొనుము. త్రికరణశుద్ధిగా భక్తిశ్రద్ధలతో మనస్సు లగ్నమొనర్చి, వాటిని భజింపుము (*తస్మాత్ త్వం సర్వభావేన భజస్వ పరమేష్ఠినమ్ । తద్గుణ ఆశ్రయయా భక్త్యా భజనీయ పదాంబుజమ్ ॥* 3-32-22). అది ఎట్లాగో వివరిస్తాను-

4. నిర్గుణభక్తి లేక నిష్కామభక్తి ఫలితము: పరమపదమైన వైకుంఠలోకములు పొందే భక్తుల లక్షణములు - ఉత్తరాయణ అర్చిరాది మార్గము - సద్యోముక్తి:

ముక్తిమార్గములలోకెల్లా పరమపవిత్రమైనది నిర్గుణభక్తి. ఇది మానవుల సహజ ధర్మస్థితి. కావున అమ్మా! నీవు సకల లోకములకును ఆరాధ్యములైన శ్రీహరిపాదపద్మములనే నమ్ముకొనుము. త్రికరణశుద్ధిగా భక్తిశ్రద్ధలతో మనస్సు లగ్నమొనర్చి, వాటిని భజింపుము. అనంత కళ్యాణ గుణ సంపన్నుడైన, సర్వలోకపాలకు-డైన శ్రీవాసుదేవుని అన్ని భావములతో అన్ని క్రియలతో అన్ని కర్మలతో భక్తియోగమును ఆచరించుట వల్ల జ్ఞానవైరాగ్యమును పొంది వాసుదేవుని సాక్షాత్కరింప చేసుకుంటాడు ఆ అనన్య కృష్ణభక్తుడు, అహైతుక భక్తుడు. షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుడైన వాసుదేవునియందు అనన్యభక్తి కలిగియున్నచో, సాంసారిక విషయముల-యందు వైరాగ్యము మరియు బ్రహ్మసాక్షాత్కారమును గూర్చెడి జ్ఞానము శీఘ్రముగా లభించును (*తస్మాత్ త్వం సర్వభావేన భజస్వ పరమేష్ఠినమ్ । తద్గుణ ఆశ్రయయా భక్త్యా భజనీయ పదాంబుజమ్ ॥* 3-32-22, *వాసుదేవే భగవతి భక్తియోగః ప్రయోజితః । జనయతి ఆశు వైరాగ్యం జ్ఞానం యత్ బ్రహ్మదర్శనమ్॥* 3-32-23). ఈ భక్తియోగము ఎలా చేయాలంటే -

ఇంద్రియములను అదుపు చేసుకుంటూ - ఇంద్రియవృత్తులందు సమభావము కలిగి అంటే ద్వంద్వాలయందు సమభావము కలిగి అనగా ప్రియము అప్రియముల యందు సమభావము కలిగి,

యదృచ్ఛలాభసంతుష్టి చెందుతూ, ఆత్మలో ఆత్మను చూస్తూ, నిస్సంగుడైన సమదర్శనుడు పరమపదమును చేరగలడు. అట్టి వాడి లక్షణము *అంతర్ బహిశ్చ తత్త్వమ్ నారాయణ పరః.* సకల పదార్థముల యందు పరమాత్మయే వ్యాపించియున్నాడు. అందువలన అవి అన్నీ సమానములే. తమతమ ఇంద్రియవృత్తులలో గల భేదముల కారణముగా కొన్ని ప్రియముగాను, కొన్ని అప్రియముగాను తోచును. కాని, బ్రహ్మజ్ఞానముగల వ్యక్తి సమభావస్థితిని కలిగియుండుటవలన వస్తువులన్నియును సగుణబ్రహ్మస్వరూపముననే కన్పట్టును. మహిమాన్వితమైన ఇట్టి స్థితికి చేరిన వ్యక్తి సర్వత్ర భగవత్స్వరూపమునే దర్శించును (*యదా అస్య చిత్తం అర్థేషు సమేషు ఇంద్రియవృత్తిభిః । న విగృహ్ణాతి వైషమ్యం ప్రియం అప్రియమ్ ఇతి ఉత ॥* 3-32-24). (*సః తదా ఏవ ఆత్మనా ఆత్మానం నిస్సంగం సమదర్శనమ్ । హేయ ఉపాదేయ రహితం ఆరూఢం పదం ఈక్షతే ॥* 3-32-25). స్వామి జ్ఞానమయుడు, మాయకు లొంగనివాడు కావున బద్ధజీవుడు ప్రకృతిని ఇంద్రియము ద్వారా అనుభవించక ఇంద్రియముల ద్వారా స్వామిని చూసే ప్రయత్నము చేయక ఇంద్రియములను బుద్ధిజ్ఞానములను వాడి ఏకాగ్రతతో స్వామియందు దృష్టి కలిగి, స్వామి కథలను వినుట స్మరించుట, స్వామికార్యములలో సేవ చేయుట ఇత్యాదుల యందు ఏకాగ్రచిత్తము కలిగి ఉండుటయే "జ్ఞానయోగము'- ఇదియే జ్ఞానయజ్ఞము (*జ్ఞాన మాత్రం పరమ్ బ్రహ్మ పరమాత్మా ఈశ్వరః పుమాన్। దృశ్యాదిభిః పృథక్ భావైః భగవాన్ ఏకః ఈయతే ॥* 3-32-26). సంపూర్ణ సంసారమునందు రవంతకూడ ఆసక్తి లేకుండుటయే, యోగులకు వారి యోగసాధన ద్వారా లభించునట్టి ఏకైక అభీష్టఫలము (*ఏతావాన్ ఏవ యోగేన సమగ్రేణ ఇహ యోగినః । యుజ్యతే అభిమతః హి అర్థః యత్ అసంగః తు కృత్స్నశః ॥* 3-32-27).

పంచ భూతములకు అతీతమైన స్వామిని, పంచ భూతములను చూపే ఇంద్రియములు గ్రహించలేవు. ఇంద్రియములకు బుద్ధికి మనస్సుకు అందనివాడు స్వామి. స్వామి సత్త్వాది గుణములులేని శుద్ధజ్ఞానము గలవాడు (*బ్రహ్మ నిర్గుణమ్*), ఆత్మకు గోచరుడు. కావున బుద్ధిని వాడి ఇంద్రియములను పరమాత్మసేవలో వినియోగిస్తే, ఇంద్రియములను పరమాత్మవైపు మరలిస్తే ఆత్మకు సహకరించినవాడై (*పరాచీనైః ఇంద్రియైః*), అంతటా అన్ని వస్తువులలో స్వామిని కీర్తించి నిరహంకారులైనచో, అదియే యోగము అదే విరాట్ పురుషుని జగత్తులో అంతటా చూచుట, భక్తిభావన కలుగుట, స్వామిని మించి మరొక వస్తువులేదని గ్రహించుట, 24 తత్త్వములతో గల జగత్తు – బ్రహ్మాండమునకు స్వామి మూలపురుషుడు అని గ్రహించుట. అదియే సమదర్శనము – అంతటా స్వామిని చూచుట. అదే భక్తియోగ అభ్యాసము. ఇది శ్రద్ధతో ఆచరించిన జ్ఞాన వైరాగ్యములు కలవారై ఆ వాసుదేవుని సర్వత్రా చూడగలుగుతారు. అప్పుడే ఆ వాసుదేవుడు వశమవుతాడు. కృష్ణప్రాప్తి కలుగుతుంది. స్వామి త్రిగుణాతీతుడు (నిర్గుణబ్రహ్మము) జ్ఞానస్వరూపుడు, అద్వితీయుడు. కాని, బాహ్యదృష్టియందు ఆసక్తిగల బద్ధజీవుల ఇంద్రియములకు శబ్దాదిధర్మములుగల వస్తువులయందు భ్రాంతిచే పెక్కు రూపములలో గోచరించును (*జ్ఞానం ఏకం పరాచీనై ఇంద్రియైః బ్రహ్మ నిర్గుణమ్ । అవభాతి అర్థరూపేణ భ్రాన్త్యా శబ్ద ఆది ధర్మిణా ॥* 3-32-28). మహత్తత్త్వము, త్రిగుణాత్మకమైన

అహంకారము, పంచ మహాభూతములు, పదకొండు ఇంద్రియములు అనునవి చైతన్యస్వరూపుడైన బద్ధ జీవుడి అంగములు. అట్లే మహత్తు మొదలగు ఇరువది నాలుగు తత్త్వములతోగూడిన జగత్తు ఆ పరమాత్మయొక్క సమిష్టిరూపము. పశుపక్ష్యాదుల దేహములలో విలసిల్లు జీవరాశులు కూడా పరమాత్మయొక్క బంధువు అనే భావన రావాలి (*యథా మహాన్ అహంరూపః త్రివృత్ పంచవిధః స్వరాట్ । ఏకాదశవిధః తస్య వపుః అండమ్ జగత్ యతః ॥* 3-32-29). ఇదే బ్రహ్మదర్శనజ్ఞానము. దీనివల్ల ప్రకృతి పురుషులకు గల సంబంధము తెలుస్తుంది. ప్రకృతి ఎందుకు ఆవిర్భవించిందో దీనిని నియంత్రించువాడెవ్వడో తెలుస్తుంది. భక్తిశ్రద్ధలతో, వైరాగ్యముతో గూడిన వ్యక్తి ఏకాగ్రచిత్తుడై నిరంతరము భౌతికవస్తువులపై ఆసక్తిరహితుడైనచో, అతనిలో బ్రహ్మదృష్టి ఏర్పడును. అప్పుడు అతడు అన్ని వస్తువులలో పరబ్రహ్మమునే దర్శింపగలడు. అదియే భక్తియోగము (*ఏతత్ వై శ్రద్ధయా భక్త్యా యోగాభ్యాసేన నిత్యశః । సమాహితాత్మా నిస్సంగః విరక్త్యా పరిపశ్యతి ॥* 3-32-30). తల్లీ! స్వామి సాక్షాత్కార సాధనరూపమైన జ్ఞానయోగముతో కూడిన భక్తియోగమును నీకు వివరించితిని. దీని ద్వారా ప్రకృతి - పురుషుల యొక్క యథార్థరూపము అవగతమగును (*ఇతి ఏతత్ కథితం గుర్వి జ్ఞానం తత్ బ్రహ్మ దర్శనమ్ । యేన అనుబుధ్యతే తత్త్వం ప్రకృతేః పురుషస్య చ ॥* 3-32-31). బుద్ధి జ్ఞానము ద్వారా (జ్ఞాన యోగము), త్రిగుణమయములైన ఇంద్రియములను వాడి, మనోనిష్ఠ, మనో ఏకాగ్రతతో త్రిగుణాతీతుడను (నిర్గుణుడను) ఇంద్రియాతీతుడను అయిన నన్ను ఉపాసించుటయే భక్తి లక్షణము. భక్తియోగము- (మనస్సును స్వామికి అర్పణ చేయుట - శరణాగతి) మరియు జ్ఞానయోగము- (సర్వత్రా స్వామిని చూచుట, కనబడేది అంతా స్వామిదే నాది కాదు అని ఎల్లప్పుడూ తలచుట, కృతజ్ఞతా భావము కలిగియుండుట, తెలివిని సంపదలను స్వామిసేవలో ఉంచుట-ఈ రెండూ కలిసిన భగవత్ ప్రాప్తి అవుతుంది. స్వామిని వెదకటానికి, స్వామిని పొందడానికి అవి రెండు కళ్ళు లాంటివి. కన్ను చెవి ముక్కు మొదలగు ఇంద్రియములు వేరైనా, ఒకే వస్తువును ఎలా పసిగడతాయో అలాగే, అన్ని పద్ధతుల ద్వారా బహురూపి అయిన నన్ను ఒక్కడిని చూచుటయే సరి అయినది. ఇంద్రియాలు ఎన్నైనా చూసే వస్తువు ఒకటే అయినట్లుగా, ఏ యోగము వాడినా, ఏ శాస్త్రమును చూసినా అది నా లక్షణమునే తెలియజేస్తుంది, భిన్నదృష్టి పనికిరాదు, భిన్నదృష్టిలేనేలేదు ఎందుకనగా నేను ఒక్కడనే అని కపిలదేవుడు తల్లికి తెలియజేశాడు. కావున శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధాది గుణములకు ఆశ్రయమైన ఒకే పదార్థము వేర్వేరు ఇంద్రియములద్వారా వేర్వేరు రూపములలో గోచరించునట్లు, శాస్త్రములయొక్క వేర్వేరు మార్గములద్వారా ఒకే భగవంతుడు అనేక విధములుగా గోచరించును (*జ్ఞానయోగః చ మత్‌నిష్ఠః నైర్గుణ్యః భక్తి లక్షణః। ద్వయోః అపి ఏకః ఏవ అర్థః భగవత్ శబ్ద లక్షణః ॥* 3-32-32, *యథా ఇంద్రియైః పృథక్ ద్వారైః అర్థః బహుగుణ ఆశ్రయః । ఏకః నానా ఈయతే తద్వత్ భగవాన్ శాస్త్రవర్త్మభిః ॥* 3-32-33). క్రియ (ఆరాధనవల్ల), క్రతువు (యజ్ఞముల వల్ల), దానముల వల్ల, స్వాధ్యాయము (శాస్త్రపఠనము వల్ల), సమదర్శనము (చదివిన దానిని ఆచరించుట వల్ల), ఆత్మ ఇంద్రియజయము వల్ల (మనోనిగ్రహము వల్ల మనస్సును వశపరచుకొనుట మనోజయముతో), విరక్తితో కర్మాచరణవల్ల, వివిధ అంగములతో గల భక్తియోగము ఆచరిస్తూ, ధర్మమార్గమున

సంచరిస్తూ లోపల నివృత్తిపరంగా ఉన్నా బయటకు మాత్రము ప్రవృత్తిమార్గములో నడుస్తూ, ఆత్మతత్త్వమును అర్థము చేసుకొని దృఢమైన వైరాగ్యభావము కలిగి, సగుణములతో (ఇంద్రియములను వాడి), నిర్గుణుడు (త్రిగుణాతీతుడు, ఇంద్రియములకు లొంగని) అయిన స్వామిని ఉపాసించుటయే సరి అయిన మార్గము. ఆత్మతత్త్వజ్ఞానమును నేర్చి, దానిని వాడి నిత్యజీవితమున సంసారమున విరక్తుడై జాగ్రత్తగా గృహస్థాశ్రమమున ధర్మములను పాటిస్తూ తాను చూసేదంతా స్వామి యొక్క విరాట్ రూపమని, సగుణములతో కూడినది అని దానిని ఉపాసించాలి. అలాగే కనబడే విశ్వరూపమునకు స్వామి వేరైనవాడని గ్రహించి, స్వామి నిర్గుణుడని, త్రిగుణాతీతుడని గ్రహించి ఆ నిర్గుణ వైకుంఠవాసిని ధ్యానించాలి (*క్రియయా క్రతుభిః దానైః తపః స్వాధ్యాయ దర్శనైః । ఆత్మ ఇంద్రియజయేన అపి సన్న్యాసేన చ కర్మణామ్ ॥* 3-32-34), (*యోగేన వివిధ అంగేన భక్తి యోగేన చ ఏవ హి । ధర్మేణ ఉభయచిహ్నేన యః ప్రవృత్తి నివృత్తిమాన్ ॥* 3-32-35), (*ఆత్మతత్త్వ అవబోధేన వైరాగ్యేణ దృఢేన చ । ఈయతే భగవాన్ ఏభిః సగుణః నిర్గుణః స్వదృక్ ॥* 3-32-36). (యోగి విరాగియై, జితేంద్రియుడై కర్మలను కర్తృత్వభావము లేకుండా ఆచరించుచు భగవన్నామ ప్రచారము చేయుచు, భగవత్ జ్ఞానమును లోకానికి అందిస్తాడు- ఇది నివృత్తిమార్గము. గృహస్థుడైన కర్మయోగి నిష్కామభావముతో తాను చేయు కర్మలన్నియును భగవత్సేవలుగా భావించి, దానధర్మములను చేయుచు సత్యము, శౌచము, దయ మొదలగువాటిని ఆచరించును- ఇది ప్రవృత్తి మార్గము. ఈ రెండును భగవత్ప్రాప్తికి సాధనములు- *ప్రవృత్తిం చ నివృత్తిం చ కార్యాకార్యే భయాభయే । బంధం మోక్షం చ యా వేత్తి బుద్ధిః సా పార్థ సాత్త్వికీ ॥* - భగవద్గీత 18-30). (గృహస్థాశ్రమముననే ఉండి, శాస్త్రజ్ఞానమును పొందుతూ, కర్మఫలాసక్తులను త్యజించి, భగవదర్పణబుద్ధితో కేవలము లోకహితార్థమై జనకమహారాజువలె ప్రవర్తించుటను 'ప్రవృత్తి' మార్గమని యందురు. వానప్రస్థాశ్రమమున దేహాభిమానమును వీడి, కేవలము సచ్చిదానంద ఘనపరమాత్మయందే ఏకీభావస్థితుడై, శుక, సనకాదిమహర్షులవలె సంసారమునుండి ఉపరతుడై చరించు మార్గమును 'నివృత్తి' మార్గమనియందురు).

భక్తియోగస్య స్వరూపం తే చతుర్విధమ్ - తల్లీ ! ఇప్పటి దాకా నీకు అవిద్యా సంసారుల యొక్క ప్రవర్తన వారు పొందే ఫలములను, అలాగే తామసిక, రాజసిక, సాత్త్విక, నిర్గుణభక్తుల లక్షణమువారు పొందే ఫలితములను వర్ణించాను. అలాగే ప్రాణుల జన్మాది వికారములకు హేతువైన కాలస్వరూపమును వర్ణించితిని (*ప్రాహోచం భక్తియోగస్య స్వరూపం తే చతుర్విధమ్ । కాలస్య చ అవ్యక్తగతేః యఃఅన్తర్ధావతి జన్తుషు ॥* 3-32-37). అమ్మా! అజ్ఞానజనిత కర్మలకారణముగా జీవునకు అనేక గతులుండును. అందువలననే జీవుడు స్వస్వరూపమును ఎరుగజాలక జననమరణచక్రములో పరిభ్రమించుచుండును (*జీవస్య సంసృతీః బహ్వీః అవిద్యా కర్మ నిర్మితాః । యాసు అంగ ప్రవిశన్ ఆత్మా న వేద గతిం ఆత్మనః ॥* 3-32-38). నాకు అంతా తెలిసిపోయిందని అందరికీ ఈ జ్ఞానాన్ని అందించకు. శ్రద్ధలేనివారికి, వినయ విధేయతలు లేనివారికి, గర్వితులై "నాకు అంతా తెలుసు" అనే వాడికి, సోమరులకు, భిన్నభావములు కలవారికి, పేరాశ కలవారికి, సంసారమునే శ్రద్ధగా చూస్తూ ఇదే సత్యమనే వారికి, భక్తి యందు శ్రద్ధలేని

వారికి, నా భక్తుల యందు ద్వేషము గలవారికి ఈ తత్త్వమును తెలుపరాదు (*న ఏతత్ ఖలాయ ఉపదిశేత్ న అవినీతాయ కర్హిచిత్ । న స్తబ్ధాయ న భిన్నాయ న ఏవ ధర్మధ్వజాయ చ ॥* 3-32-39, *న లోలుపాయ న ఉపదిశేత్ న గృహ ఆరూఢచేతసే । న అభక్తాయ చ మే జాతు న మత్ భక్త ద్విషామ్ అపి ॥* 3-32-40). శ్రద్ధాభక్తి వినయసంపన్నులు, భక్తులన్నా భగవంతుడన్నా అసూయలేని వారికి, భూతదయగల వారికి, శాంతులకు, లోపలలేకున్నా బయట అయినా ఏ కాస్త వైరాగ్యము - భగవత్ చింతన కలవారికి, నిర్మత్సరులకు, శ్రద్ధాళువులకు ఈ తత్త్వము అందించవచ్చును. వారికి బోధ చేయవచ్చును (*శ్రద్ధధానాయ భక్తాయ వినీతాయ అనసూయవే । భూతేషు కృతమైత్రాయ శుశ్రూషా అభిరతాయ చ ॥* 3-32-41, *బహిః జాతవిరాగాయ శాన్తచిత్తాయ దీయతామ్ । నిర్మత్సరాయ శుచయే యస్య అహం ప్రేయసామ్ ప్రియః ॥* 3-32-42).

నేను బోధించిన ఈ తత్త్వాన్ని ఎవ్వరు శ్రద్ధగా వింటారో, ఎవ్వరు నా యందు మనస్సు ఉంచి దీనిని తగినవారికి బోధిస్తారో - అలాంటి విన్నవారు, చెప్పినవారు నా లోకాన్ని పొందుతారు (*యః ఇదం శృణుయాత్ అంబ శ్రద్ధయా పురుషః సకృత్। యః వా అభిధత్తే మచ్చిత్తః సః హి ఏతి పదవీమ్ చ మే ॥* 3-32-43).

తల్లి దేవహూతి కపిలదేవుని స్తోత్రము చేయుట:

గురువుగారి దగ్గర చెప్పుకున్న పాఠాన్ని శిష్యుడు అప్పచెప్పాలి. అదే దేవహూతి చేసింది. జ్ఞానోదయం కలిగింది దేవహూతికి. తత్త్వపరిపూర్ణుడైన కపిలదేవుని ఇలా స్తోత్రము చేయసాగింది - అని మైత్రేయుడు విదురునకు తెలియజేసాడు.

దేవహూతి ఇట్లు పలికెను - భగవన్! ప్రళయ జలమధ్యమున శేషతల్పశాయియై విలసిల్లునట్టి శ్రీమన్నారాయణుడవు నీవే. పంచ మహాభూతములకును, శబ్దాది తన్మాత్రలకును, దశేంద్రియములకును, మనస్సునకును నీవే ఆధారము. త్రిగుణములు అన్నియు నీనుండియే వెలువడినవి. వాటికి కార్యరూపమైన ఈ జగత్తునకు కారణభూతుడవును నీవే. నీ నాభికమలమునుండి ఉత్పన్నమైన బ్రహ్మదేవుడు సృష్టినిర్మాణజ్ఞానమును పొందుటకు నిన్నే ధ్యానించెను కదా!. దేవా ! సృష్టికార్యమునకై యోగనిద్రలో గర్భజలములో నీవు పడుకున్నప్పుడు నీ నాభి నుండి ఏర్పడ్డ కమలమందు ఆవిర్భవించిన బ్రహ్మదేవుడు యోగము ద్వారా నీ విరాట్ రూపమును చూసినవాడై ఆ విశ్వరూపాన్ని వర్ణించాడు (అదే పురుష సూక్తము) (*దేవహూతి ఉవాచ - అథ అపి అజః అన్తఃసలిలే శయానం భూత ఇంద్రియ అర్థ ఆత్మ మయం వపుః తే । గుణప్రవాహం సత్ అశేష బీజం దధ్యౌ స్వయం యత్ జఠర అబ్జ జాతః ॥* 3-33-2). నీవు అనంతుడవు-అనంత జ్ఞానము, అనంతకర్మలు చేసేవాడవు. ఎవ్వరి ఊహకూ అందనివాడవు (*ఆత్మేశ్వరో అతర్క్య-సహస్ర-శక్తిః* 3-33-3). నీకు ఏ కోరికా లేకున్నా మా గూర్చి సృష్టి చేస్తావు, నీ సృష్టిని రాక్షసబుద్ధితో మేము పాడుచేసినప్పుడు మా కోసమై దాన్ని లీనము చేస్తావు అంటే దాన్ని ప్రళయము ద్వారా నశింపచేసి

మళ్ళీ చక్కగా సృష్టి చేస్తావు. దేవా ! నీవు రజోమూర్తిరూపంతో (బ్రహ్మగా) సృష్టి చేస్తావు, సత్త్వరూపంతో (విష్ణువుగా) జగత్తును నడిపిస్తావు. తమోమూర్తిరూపంతో (శివుడిగా) లయం చేస్తావు. ఇలా ఎవరి ఊహకు అందని శక్తి కలవాడివి. నీ శక్తులు అనంతములు, మరియు అవి మాకు అర్థముకానివి (*సః ఏవ విశ్వస్య భవాన్ విధత్తే గుణప్రవాహేణ విభక్త వీర్యః । సర్గాది అనీహః అవితథ అభిసన్ధిః ఆత్మేశ్వరః అతర్క్య సహస్ర శక్తిః ॥* 3-33-3).

ప్రళయం తర్వాత, యుగాంతమున వటపత్రశాయిగా చిన్న బాలుడిగా బొజ్జలో లోకాలన్ని పెట్టుకొని, ఏమీ తెలియనివాడిలాగా ఉంటావు. అన్ని లోకాలను పొట్టలో పెట్టుకున్న నీవు నా కడుపులో ఎట్లా పెరిగావో ! ఇది ఆశ్చర్యకరమైన విషయము. నీవు ఏమీ తెలియని వాడిలా నోట్లో పాదాన్ని పెట్టుకొని ఆస్వాదించావు వటపత్రశాయిగా, నా పుత్రుడిగా నీవు మాయాశిశువు కాదా ! ఇది నీ అద్భుత లీల. ఇలాంటివి ఎన్నో చేసావు (*సః త్వం భృతః మే జఠరేణ నాథ కథం ను యస్య ఉదరే ఏతత్ ఆసీత్ । విశ్వమ్ యుగాన్తే వటపత్రే ఏకః శేతేస్మ మాయా శిశుః అంఘ్రి పానః ॥* 3-33-4). నీవు అఖిల శక్తి సంపన్నుడవు. నీవు ఎలా అంటే అలాగే పుడతావు. అందుకే లోకకళ్యాణార్థమై వరాహాదిరూపములను దాల్చితివి. నీవు సజ్జనుల వృద్ధికి, దుర్జనుల సంహారానికి అనేక శరీరములను రూపములను ధరిస్తావు. ఇప్పుడు ఆత్మతత్త్వజ్ఞానము బోధించడానికి అవతరించావు. నీవు మాలాగా కర్మతంత్రుడవు కావు - కర్మలు అంటనివాడవు. కర్మ ప్రకారము శరీరము వస్తుంది మాకు. అలా రానివాడవు నీవు. నీవు సమదర్శివి (*త్వం దేహ తన్త్రః ప్రశమాయ పాప్మనాం నిదేశభాజామ్ చ విభో హే విభూతయే । యథా అవతారాః తవ సూకరాదయః తథా అయం అపి ఆత్మపథ ఉపలబ్ధయే ॥* 3-33-5).

చండాలజన్మ తీసుకున్నా అట్టివాడు సజ్జనుడైన వాణ్ణి స్వీకరిస్తావు. నీవు వర్ణాశ్రమాతీతుడవు. అది నీ కరుణ. ఎవ్వరైనా సరే నీ నామము స్మరించినా, కీర్తించినా, నీకు నమస్కరించినా అట్టివాడు కుక్క మాంసము తినే చండాలజాతి వాడైనా, వాడికి యజ్ఞాధికారము కల్పిస్తావు. అలాంటిది నీ దివ్యమంగళరూప దర్శనము చేసుకొన్నవారికి లభించనిది ఏమి? (*యత్ నామధేయ శ్రవణ అనుకీర్తనాత్ యత్ ప్రహ్వాణాత్ యత్ స్మరణాత్ అపి క్వచిత్ । శ్వ అదః అపి సద్యః సవనాయ కల్పతే కుతః పునః తే భగవన్ ను దర్శనాత్॥* 3-33-6). ఎవ్వరి నాలుకపై నిరంతరమూ నీ నామము కలదో అట్టివాడు ఎంత నీచపు జన్మ పొందినా, అందరికంటే వాడే గొప్పవాడు, వాడే తపఃశాలి, వేదరతుడు, యజ్ఞము హోమము తపస్సు అన్నీ చేసినట్టే. భక్తిలేని బ్రాహ్మణునికంటే భక్తి గల చండాల వంశస్థుడే నియమనిష్ఠలతో ఉన్న గొప్ప (*అహో బత శ్వపచః అతః గరీయాన్ యత్ జిహ్వాగ్రే వర్తతే నామ తుభ్యమ్ । తేపుః తపః తే జుహువుః సస్నుః ఆర్యాః బ్రహ్మ అనూచుః నామ గృణన్తి యే తే ॥* 3-33-7).

అలాంటి సమదర్శివి అయిన నీవు పరబ్రహ్మవు, ఉత్తమ పురుషుడివి, బుద్ధితో ఆత్మలో ధ్యానించిన వారికి త్రిగుణములచే పొందే తాపాలను తొలగిస్తావు. వారి గుణప్రభావములను తొలగిస్తావు. నీ ఉదరమునందే వేదతత్త్వములు అన్నియును పదిలముగా ఉన్నవి. అట్టి ఓ విష్ణుమూర్తి, వేదగర్భుడా, కపిలదేవా! నీకు నమస్కారము - *వందే విష్ణుం కపిలం వేదగర్భమ్.* (*తమ్ త్వాం అహం బ్రహ్మ పరం పుమాంసం ప్రత్యక్ స్రోతసి ఆత్మని సంవిభావ్యమ్ । స్వతేజసా ధ్వస్త గుణప్రవాహం వన్దే విష్ణుం కపిలం వేదగర్భమ్ ॥* 3-33-8). ఇలా తల్లి స్తుతించేటప్పటికి, కపిలుడు సంతోషముతో తత్త్వార్థము పొందిన తల్లితో యిలా పలికాడు-

తల్లీ! నేను చెప్పిన జ్ఞానమార్గము సులభమైనది, ఆచరణయోగ్యమైనది. దీనిని అవలంబించుటవలన నీవు పరమపదమును శీఘ్రముగ పొందగలవు (*కపిలః ఉవాచ - మార్గేణ అనేన మాతః తే సుసేవ్యేన ఉదితేన మే । ఆస్థితేన పరామ్ కాష్ఠామ్ అచిరాత్ అవరోత్స్యసి ॥* 3-33-10). అమ్మా ! నేను చెప్పిన ఈ సులభమార్గాన్ని శ్రద్ధతో ఆచరించు. ఇది వరకు బ్రహ్మజ్ఞానము పొందినవారు ఇలాగే చేసారు. నన్ను పొందారు. నా స్వరూపము తెలియనివారు సంసారములోనే ఉంటూ ఎన్నోసార్లు మృత్యువును చూస్తూనే ఉంటారు (*శ్రద్ధస్వ ఏతత్ మతమ్ మహ్యం జుష్టం యత్ బ్రహ్మవాదిభిః । యేన మామ్ అభయం (అభవం) యాయాః మృత్యుం ఋచ్ఛన్తి అతద్విదః ॥* 3-33-11).

ఇలా బోధించే బ్రహ్మతత్త్వము తెలుసుకొన్నది కాబట్టి పుత్రుడు అడుగగానే సన్యసించడానికి ఒప్పుకున్నది. తల్లికి నమస్కరించి కపిలుడు తత్త్వబోధచేయుటకు వెళ్ళిపోయాడు (Kapila Ashram is still there at Gangasagar 3-33-34,35, in west Bengal). ఆమె కూడా సరస్వతీ నదీతీరములో గల ఆశ్రమంలో యోగాభ్యాసము చేయసాగింది (*సా చ అపి తనయ ఉక్తేన యోగాదేశేన యోగయుక్ । తస్మిన్ ఆశ్రమే ఆపీడే సరస్వత్యాః సమాహిత ॥* 3-33-13). పూర్తిగా యోగంలో ఉండి మౌనం వహించి ఉగ్ర తపస్సు చేయడం వల్ల శరీరము శిథిలం కాసాగింది. అన్ని సంస్కారాలు వదలడం వల్ల దేహసంస్కారములేక శిరస్సులో జడలు ఏర్పడ్డాయి (*అభీక్ష్ణ అవగాహ కపిశాన్ జటిలాన్ కుటిల అలకాన్ । ఆత్మానం చ ఉగ్రతపసా బిభ్రతీ చీరిణమ్ కృశమ్ ॥* 3-33-14).

దేవహూతి గృహస్థాశ్రమంలో అనుభవించిన భోగాలు దేవతలకు కూడా దొరకనిది (*ప్రజాపతేః కర్దమస్య తపః యోగ విజృంభితమ్ । స్వగార్హస్థ్యమ్ అనౌపమయమ్ ప్రార్థ్యమ్ వైమానికైః అపి ॥* 3-33-15). అలా దివ్యభోగాలు అనుభవించిన దేవహూతి ఇప్పుడు విరాగినిగా చిరిగిన బట్టలతో కృశించిన దేహముతో ఉన్న దేవహూతిని చూస్తే కంటికి నీళ్ళు వస్తాయి (అలాగే ధర్మరాజు రాజ్యాన్ని వదలినప్పుడు కౌపీనంతో, దుమ్ముధూళితో కృశించాడు. అలాగే ఋషభదేవుడు అజగరవృత్తితో దేహభ్రాంతి లేనివాడైనాడు. ఇది మహానుభావులు శరీరము వదలిపెట్టే రీతి) (This is the final stage of human life called vanaprastha which comes after fulfilling all the duties of Gruhastha life).

పతియగు కర్దముడు వనములకు వెళ్లిన పిదప దేవహూతి ఆత్మజ్ఞాన సంపన్నురాలైనప్పటికిని, పుత్రుని యెడబాటువలన, దూడకు దూరమైన గోవువలె ఖిన్నురాలయ్యెను (*వనమ్ ప్రవ్రజితే పత్యౌ అపత్యవిరహ ఆతురా । జ్ఞాతతత్త్వా అపి అభూత్ నష్టే వత్సే గౌః ఇవ వత్సలా ॥* 3-33-21). పుత్రుడు ఎదురుగా లేడని మనస్సులో ఉన్నా, భర్త కూడా వదలి సన్యసించినా, శ్రీహరి అయిన కపిలనారాయణుడిపై మనస్సును నిలిపి అన్నిటినీ మరచింది. అట్లా, అన్నివిధములుగా సుసంపన్నమైన ఆ గృహమునందు ఆసక్తి విడనాడెను (*తమ్ ఏవ ధ్యాయతీ దేవమ్ అపత్యమ్ కపిలం హరిమ్ । బభూవ అచిరతః వత్స నిఃస్పృహా తాదృశే గృహే ॥* 3-33-22). దేవహూతికి ఆమె కుమారుడైన కపిలుడు శ్రీహరియొక్క దివ్యమంగళ విగ్రహమును, ఆ దేవదేవుని ప్రతి అంగవైభవములను వివరించియుండెను. ఆయన తెలిపిన రీతిగనే దేవహూతి శ్రీహరియొక్క ప్రసన్నమైన ముఖమును, సౌందర్యశోభితమైన సమగ్రరూపమును, ప్రతి అంగమును ధ్యానింపసాగెను. ఆ ధ్యానప్రభావమున ఆమె మనస్సు పూర్తిగా భగవంతునితో తాదాత్మ్యము చెందెను (*ధ్యాయతీ భగవత్ రూపమ్ యత్ ఆహ ధ్యానగోచరమ్। సుతః ప్రసన్నవదనం సమస్త వ్యస్త చిన్తయా ॥* 3-33-23). తీవ్రమైన జ్ఞాన వైరాగ్యములు కలదై భక్తియోగమున కపిలదేవుడు చెప్పినట్లుగా స్వామి దివ్యమంగళ విగ్రహములోని ఒక్కొక్క అవయవాన్ని ధ్యానించసాగింది. అన్ని మాయ గుణములు కలది, అంతటా సంచరించే "మనస్సును" స్వామి యందు లగ్నముచేసి బ్రహ్మ-జ్ఞానమున లీనమై దేహజ్ఞానమును వదలి పరమానందాన్ని పొందింది. అంతః కరణము పూర్తిగా పరిశుద్ధమగుటవల్ల ఎటుచూసినా, ఏదిచూసినా – "సర్వం బ్రహ్మమయమ్" అనే భావనతో సర్వత్ర పరమాత్మనే చూడసాగింది. కళ్ళు తెరిచిన కనబడ్డదంతా స్వామికిచెందినదని, స్వామి వికారరూపమని చూడసాగింది. కళ్ళుమూసిన ధ్యానమున స్వామి దివ్యమంగళ సత్‌చిత్‌ఆనంద శ్యామసుందర రూపమును ధ్యానించసాగింది– ఆత్మానుభూతి ప్రభావమున మాయ యొక్క త్రిగుణములన్నియు మటుమాయమయ్యెను. అనగా ఆమె త్రిగుణాతీత స్థితికి చేరినది (*భక్తిప్రవాహయోగేన వైరాగ్యేణ బలీయసా । యుక్తానుష్ఠాన జాతేన జ్ఞానేన బ్రహ్మహేతునా ॥* 3-33-24), (*విశుద్ధేన తదా ఆత్మానం ఆత్మనా విశ్వతోముఖమ్। స్వ అనుభూత్యా తిరోభూత మాయాగుణ విశేషణమ్ ॥* 3-33-25). బ్రహ్మానందములో మునిగింది. "నేను నాది", అనే భావనలో లేనిదై, "నేను నీ వాడనే–అంతా నీదే", అనే భావనలో మునిగి – తన శరీరమును ఎట్లా ప్రేమించిందో అలానే సకల ప్రాణులను ప్రేమించింది. అలానే విశ్వాన్ని చూసింది. సకల ప్రాణులకును ఆశ్రయభూతమైన పరమాత్మయందు ఆమె బుద్ధి స్థిరముగా నిలచెను. అందువలన ఆమెలోని "నేను, నాది" భావన నశించెను. తత్ప్రభావమున సకల క్లేశములును తొలగి ఆమెకు పరమానందప్రాప్తి కలిగెను (*బ్రహ్మణి అవస్థిత మతిః భగవతి ఆత్మసంశ్రయే। నివృత్త జీవ ఆపత్తిత్వాత్ క్షీణ క్లేశ ఆప్త నిర్వృతిః ॥* 3-33-26).

నిద్రలో కలలో శరీరాన్ని ఎలా మరచిపోతామో సమాధిలో ఉన్న దేవహూతి అంతా మరిచింది. దేహాధ్యాసలేక అన్ని గుణములు తొలగినదై బ్రహ్మానుభూతితో ప్రకాశించసాగెను- *నిత్య ఆరూఢ సమాధిత్వాత్ పరావృత్త గుణ భ్రమా । న సస్మార తదా ఆత్మానం స్వప్నే దృష్టమ్ ఇవ ఉత్థితః ॥* 3-33-27). పొగతో చుట్టబడిన అగ్నిలాగా ప్రకాశిస్తోంది. మనస్సు, ఆలోచన అంతా ఆ వాసుదేవుడిపైనే, తపోమయ శరీరము ఐనదై, శరీరము దుమ్ముపట్టినా, శరీర అవస్థ దేహస్థితి తెలియనిదై- నివురుగప్పిన నిప్పువలె ఆమె తేజస్సుతో ప్రకాశించుచుండెను. శరీరధ్యాసలో లేనేలేదు. ఆమె కేశాలంకరణను వస్త్రాలంకరణను పట్టించుకొనుట- లేదు. ఆమె బుద్ధి వాసుదేవునియందే బలముగా లగ్నమై ఉండుటవలన ఒళ్ళు మైమరచిపోయెను. శరీరము తపోమయమైనది (*తత్ దేహః పరతః పోషః అపి అకృశః చ అధి అసంభవాత్। బభౌ మలైః అవచ్ఛన్నః సధూమః ఇవ పావకః॥* 3-33-28), (*స్వాంగం తపః యోగమయమ్ ముక్తకేశమ్ గత అంబరమ్ । దైవ గుప్తమ్ న బుబుధే వాసుదేవ ప్రవిష్ట ధీః ॥* 3-33-29). కపిలనారాయణుడు చెప్పిన యోగమార్గములో సంచరించి త్వరలోనే స్వామిని చేరింది - బ్రహ్మనిర్యాణము పొందినది. స్వామిని చేరుకొన్నది (*ఏవం సా కపిల ఉక్తేన మార్గేణ అచిరతః పరమ్। ఆత్మానం బ్రహ్మ నిర్వాణం భగవన్తం అవాప హ ॥* 3-33-30). వీరవరా! విదురా! ఆమె తపస్సొనర్చి, ముక్తిని పొందిన స్థానము 'సిద్ధపదము' అను పేరుతో ముల్లోకములలో ఖ్యాతి వహించినది. అది అత్యంత పవిత్రమైన పుణ్యక్షేత్రము (*తత్ వీర ఆసీత్ పుణ్యతమమ్ క్షేత్రం త్రైలోక్య విశ్రుతమ్ । నామ్నా సిద్ధపదమ్ యత్ర సా సంసిద్ధిమ్ ఉపేయుషీ ॥* 3-33-31). అదియే గుజరాత్ రాష్ట్రమున గల సిద్ధపురము లేక మాతృగయ. సౌమ్యా! విదురా! భక్తియోగసాధన ఫలితముగా దేవహూతి యొక్క భౌతికశరీర కల్మషములు అన్నియును కడిగివేయబడినవి. ఆమె పాంచభౌతిక శరీరములోని తత్త్వములు అన్నియును తమతమ సమిష్టి తత్త్వములలో కలిసిపోయెను. జలతత్త్వము నదీరూపములో ప్రవహింపసాగెను. అదియే నదులలో శ్రేష్ఠమైనదై సిద్ధిని (మోక్షమును) ప్రసాదించు సిద్ధపురక్షేత్రముగా ఖ్యాతి వహించెను. సిద్ధులు ఆ పవిత్రక్షేత్రమును సేవింతురు (*తస్యాః తత్ యోగ విధుత మార్త్యమ్ మర్త్యమ్ అభూత్ సరిత్ । స్రోతసామ్ ప్రవరా సౌమ్య సిద్ధిదా సిద్ధ సేవితా ॥* 3-33-32).

కర్దమముని దేవహూతిల ఆశ్రమము బిందుసరోవరమున గలదు. ఈ సరోవరము స్వామి యొక్క ఆనందాశ్రువులతో ఏర్పడినది. సరస్వతీ నదీతీరమున గల ఈ పవిత్రస్థలము సిద్ధపురముగా కీర్తింపబడినది (ఇప్పుడు అది సిద్ధపూర్ లేక మాతృగయ అను పుణ్యక్షేత్రముగ ప్రసిద్ధిగాంచినది).

మహాయోగియైన కపిలభగవానుడు తల్లి అనుమతితో తండ్రి ఆశ్రమమును వీడి ఈశాన్యదిశగా వెళ్ళెను (*కపిలః అపి మహాయోగీ భగవాన్ పితుః ఆశ్రమాత్ । మాతరమ్ సమనుజ్ఞాప్య ప్రాగుదీచీం దిశమ్ యయౌ ॥* 3-33-33). కపిలాశ్రమము లేక సిద్ధాశ్రమమున-సాంఖ్యాచార్యుడు- గంగానది సముద్రములో కలిసే చోట (గంగాసాగరమున) యోగధ్యానములో ఉన్నాడు (Gangasagar is in West Bengal).

ముల్లోకవాసులు ఆయనను సేవిస్తుంటారు. కపిలనారాయణుడు బోధించిన సాంఖ్యభక్తిజ్ఞానయోగమునే యోగీశ్వరులు ఆచరింతురు, అని మైత్రేయుడు విదురునకు తెలియజేసాడు (*సిద్ధ చారణ గన్ధర్వై మునిభిః చ అప్సరోగణైః । స్తూయమానః సముద్రేణ దత్త అర్హణ నికేతనః ॥* 3-33-34, *ఆస్తే యోగమ్ సమాస్థాయ సాంఖ్య ఆచార్యైః అభిష్టుతః । త్రయాణాం అపి లోకానాం ఉపశాన్త్యై సమాహితః ॥* 3-33-35). ఎవ్వరైతే ఈ కపిల దేవహూతి సంవాదాన్ని మనస్సును బుద్ధిని స్వామిపై ఉంచి శ్రద్ధతో ఏకాగ్రతతో వింటారో, ఇతరులకు చెబుతారో వారు పవిత్రులవుతారు (*ఏతత్ నిగదితం తాత యత్ పృష్టః అహం తవ అనఘ । కపిలస్య చ సంవాదః దేవహూత్యాః చ పావనః ॥* 3-33-36). ఈ సాంఖ్యయోగతత్త్వము పరమ గుహ్యమైనది. శ్రద్ధతో కపిలమునిచే చెప్పబడిన బోధనలు పరమ రహస్యమైనవి. శ్రద్ధాళువులు గురువుల ద్వారా విన్నచో, గరుడధ్వజుడైన శ్రీహరిసన్నిధి చేరుతారు, శ్రీహరిపాదారవిందసేవ అట్టి వారికి లభిస్తుందని మైత్రేయుడు విదురునకు తెల్పాడు (*యః ఇదం అనుశృణోతి యః అభిధత్తే కపిలమునేః మతమ్ ఆత్మయోగ గుహ్యమ్ । భగవతి కృతధీః సుపర్ణకేతౌ ఉపలభతే భగవత్ పదారవిన్దమ్॥* 3-33-37).

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే వైయాసిక్యాం
అష్టాదశ సహస్రికాయాం పారమహంస్యాం సంహితాయాం తృతీయ స్కంధః ॥

చతుర్థ స్కంధము - విసర్గ

దక్షప్రజాపతి భార్య ప్రసూతి. వీరి సంతానంతోనే ముల్లోకాలు నిండాయి. సృష్టి బాగా జరగట్లేదని ఇదివరకు దిగులుపడ్డ బ్రహ్మను - దక్షుడు, ప్రసూతి సంతోషపెట్టారు. అందుకే గర్భవతులను ప్రసూతి అయిందా (Delivery అయిందా) అని అడుగుతారు (4-1-11).

కర్దమ ప్రజాపతి మరియు దేవహూతిల కూతురు అనసూయ. అనసూయ భర్త అత్రి మహాముని, బ్రహ్మచే ప్రేరేపింపబడి సృష్టివిస్తరణ చేయాలని ధ్యానయోగమున ప్రాణవాయువును నిగ్రహిస్తూ 1000 సంవత్సరములు స్తంభింపచేయడం వల్ల శిరస్సు నుండి అగ్నిజ్వాలలు వెడలి ముల్లోకాలను తాపత్రయం కల్గించాయి (4-1-21). త్రిమూర్తులు అత్రిముందు ప్రత్యక్షమయ్యారు - ఎలా అంటే - వృషభవాహనుడై శివుడు (వృషస్థః), హంసవాహనుడై బ్రహ్మ (హంసస్థః), గరుడవాహనుడై విష్ణుమూర్తి (సుపర్ణస్థః) వారి వారి చిహ్నములను ధరించి అలంకరణలతో వచ్చారు (*ప్రణమ్య దండవత్ భూమౌ ఉపతస్థే అర్హణ అంజలిః । వృష హంస సుపర్ణ స్థాన్ స్వైః స్వైః చిహ్నైః చ చిహ్నితాన్ ॥* 4-1-24). వారు చిరునవ్వు నవ్వుతూ దివ్యకాంతులతో మెరసిపోతుంటే అత్రిమహాముని వారిని చూడలేకపోయాడు (*కృపావలోకేన హసత్ వదనేన ఉపలంభితాన్ తత్ రోచిషా ప్రతిహతే నిమీల్య మునిః అక్షిణీ* 4-1-25). ఇలా స్తోత్రం చేసాడు - మీరు విశ్వమున సృష్టి, రక్షణ, లయము చేయు కార్యములకై రాజస, సాత్త్విక, తామస గుణావతారములను తీసుకొన్న బ్రహ్మ విష్ణు శివులారా మీకు వందనము (*విశ్వ ఉద్భవ స్థితి లయేషు విభజ్యమానైః మాయాగుణైః అనుయుగమ్ విగృహీత దేహాః । తే బ్రహ్మ విష్ణు గిరిశాః ప్రణతః అస్మి అహం వః తేభ్యః కః ఏవ భవతాం మ ఇహ ఉపహూతః ॥* 4-1-27). సృష్టికార్యము చేయుటకై పుత్రులు కావాలని ధ్యానిస్తే నాయందు ప్రసన్నులైనారు అని తన కోరికను వారికి తెల్పాడు (*ఏకః మయా ఇహ భగవాన్ వివిధ ప్రధానైః చిత్తీకృతః ప్రజననాయ కథం ను యూయమ్ । అత్ర ఆగతాః తనుభృతాం మనసః అపి దూరాత్ బ్రూత ప్రసీదత మహాన్ ఇహ విస్మయః మే ॥* 4-1-28). త్రిమూర్తులు అత్రిని ఆశీర్వదించి సత్ సంకల్పం చేసావు కాబట్టి మా ముగ్గురు అంశలు నీకు పుత్రులుగా జన్మిస్తారని కోరిన వరం ఇచ్చి అంతర్ధానం చెందారు (*అథ అస్మత్ అంశభూతాః తే ఆత్మజాః లోకవిశ్రుతాః । భవితారః అంగ భద్రం తే విస్రప్స్యన్తి చ తే యశః ॥* 4-1-31). ఆ తర్వాత బ్రహ్మ అంశగా చంద్రుడు (సోముడు), విష్ణు అంశగా దత్తాత్రేయుడు, శివుడి అంశగా దుర్వాసుడు - అత్రి అనసూయలకు పుత్రులుగా జన్మించారు (*సోమః అభూత్ బ్రహ్మణః అంశేన దత్తః విష్ణోః తు యోగవిత్। దుర్వాసాః శంకరస్య అంశః నిబోధ అంగిరసః ప్రజాః ॥* 4-1-33). చంద్రుడి నుండి చంద్రవంశరాజులు - సోమవంశం ఏర్పడింది (9-14 అధ్యాయము).

కర్దమ ప్రజాపతి, దేవహూతిల పుత్రిక - హవిర్భువి - పులస్త్యుని వివాహమాడింది. వారి సంతానమే అగస్త్యముని మరియు విశ్రవ (4-1-36). అగస్త్యుడి మారురూపము జఠరాగ్ని. అందుకే "వాతాపి" రాక్షసుని జీర్ణము చేసుకొన్నాడు (4-1-36).

దక్షుడిచే శంకరుడి అవమానము:

ఒకసారి దేవతలు మహర్షులు, లోకపాలకులు యజ్ఞము చేస్తూంటే ఆ యజ్ఞశాలకు ప్రజాపతుల నాయకుడైన దక్షుడు వచ్చాడు. దక్షుని చూసి శివ, బ్రహ్మ (అల్లుడు శివుడు, తండ్రి బ్రహ్మ) తప్ప అందరూ లేచి నమస్కరించారు. శివుడు లేవలేదని (శివుడు ధ్యానంలో పరధ్యాసలో ఉండి ఉంటాడు), తనను పలకరించలేదని దక్షుడు కోపంతో జ్ఞానశూన్యుడై, గర్వితుడై, మాత్సర్యము కలవాడై (గర్వంతో ఉన్నవాడు (దక్షుడు) తనకు అజ్ఞానం, మాత్సర్యము లేదని భావిస్తాడు 4-2-9), ఇలా పలికాడు- (మంచివారిని (శంకరుని) చెడుగా భావించాడు దక్షుడు). దక్షుడి దృష్టిలో శివుడు (4-2-10,11)-

- శూద్రుడు, కోతి కన్నులు గలవాడు - మర్కటలోచనః (4-2-12).
- నియమనిష్ఠలు తెలియక పెద్దలకు నమస్కరించడు - లుప్త క్రియాయ (4-2-13).
- శ్మశానవాసి, పిచ్చివాడిలా నగ్నంగా జుట్టు విరబోసుకొని, మెడలో పుర్రెలు వేసుకొని కాష్టంలోని బూడిద పూసుకొని, పేరుకు శివుడే కాని వీడు అశివుడు, ఉన్మత్తుడు, భూతపిశాచనాయకుడు (4-2-14,15). (వైరాగ్య సంపన్నుడైన శివుని గుర్తించలేకపోయాడు దక్షుడు).
- మంచివాడు అనుకొని బిడ్డను ఇచ్చాను. మా నాన్న బ్రహ్మ చెబితే ఇచ్చా.
- పిచ్చివాళ్ళనాయకుడు అయ్యాడు వీడు అని శివుని హేళన చేసాడు దక్షుడు (4-2-16).

  ఇట్లా తిట్టినా శివుడు ఏమీ ప్రతీకారము చేయలేదు. యజ్ఞశాలలో అందరి ముందు దక్షుడు శివుని ఇలా శపించాడు, "శంకరుడికి యజ్ఞంలో భాగం ఉండరాదు" (4-2-18), అని తిట్టి దక్షుడు యజ్ఞశాల నుండి వెళ్ళిపోయాడు (walk out చేసాడు). (శివుడు అందరికి గురువు, శత్రుత్వము లేనివాడు, శాంతవిగ్రహుడు, ఆత్మారాముడు, జ్ఞాననిష్ఠుడు - *కః తమ్ చర అచర గురుమ్ నిర్వైరం శాన్తవిగ్రహమ్ । ఆత్మ ఆరామం కథం ద్వేష్టి జగతః దైవతం మహత్ ॥* 4-2-2).

నందీశ్వరుడు బ్రాహ్మణులకు పెట్టిన శాపాలు:

నందీశ్వరుడికి కోపం వచ్చి ప్రతిశాపాలు పెట్టాడు, నవ్విన బ్రాహ్మణులకు శాపం ఇలా (4-2-20) (దక్షుడు బాగా శివుణ్ణి తిట్టాడని నవ్విన బ్రాహ్మణులకు శాపం)

1. వీరికి తత్త్వజ్ఞానం లేకపోవుగాక, తత్త్వముయందు శ్రద్ధలేకపోవుగాక (4-2-21).
2. కామ్యకర్మలు ఆచరిస్తారు. వేదములను తప్పుగా అర్థం చేసుకుంటారు. గ్రామ్యసుఖముల యందు శ్రద్ధ కల్గి ఉంటారు (4-2-22).
3. శరీరజ్ఞానము, ఆత్మజ్ఞానం శూన్యం, స్త్రీ సుఖమే ముఖ్యం (స్త్రీకామః) అని భావిస్తారు (4-2-23).
4. దక్షుడిని అనుసరించేవారు సంసారంలోనే ఉంటారు (4-2-24).

5. శివద్వేషులకు వేదముల గూఢార్థములు తెలియక వేదముల పైపై అర్థములే తెలుసుకుంటారు (4-2-25). (*యామ్ యిమాం పుష్పితాం వాచం ప్రవదన్తి అవిపశ్చితః । వేదవాదరతాః పార్థ న అన్యత్ అస్తి ఇతి వాదినః । కామ ఆత్మానః స్వర్గపరా జన్మకర్మ ఫలప్రదామ్ । క్రియా విశేష బహుళాం భోగైశ్వర్య గతిం ప్రతి* (గీత 2-42).

6. అన్ని చోట్ల అన్ని తింటారు. బ్రతుకుతెరువు కోసం చదువు, తపస్సు, పూజ, నోములు అమ్ముకుంటారు, యాచకులై తిరుగుతుంటారు. విత్త, దేహ, ఇంద్రియములచే ఆనందం పొందుతారు (4-2-26).

భృగుమహర్షి శివ ఉపాసకులకు పెట్టిన ప్రతిశాపాలు:

బ్రాహ్మణులపై నందీశ్వరుని శాపం విన్న భృగు బ్రహ్మదండంతో ప్రతిశాపం పెట్టాడు ఇలా (4-2-27): శివ ఉపాసకులకు భృగుముని శాపాలు.

1. కేవలం శివవ్రతం చేసేవారు నాస్తికులై పాషండులైపోతారు (4-2-28).

2. వేదము, వేదాంతము అర్థంగాక వేరే మార్గంలో వెళతారు.

3. ఆచారం ఉండదు, మోహించే బుద్ధి, జడలు, భస్మం ధరించి శివదీక్షపరులు గంజాయి, సురాపానమునకు అలవాటుపడతారు (4-2-29).

4. బ్రాహ్మణులను వేదములను నిందిస్తూ పాషండులవుతారు (4-2-30).

5. సజ్జనులు ఆచరించే సనాతనధర్మమునకు ప్రమాణము, మూలము జనార్దనుడు అని గ్రహించలేరు (*ఏషః ఏవ హి లోకానామ్ శివః పన్థాః సనాతనః । యం పూర్వే చ అనుసంతస్థుః యత్ ప్రమాణం జనార్దనః ॥* 4-2-31).

ఒకరికొకరు పరస్పరశాపాలు చూసి మనస్సు చిన్నబుచ్చుకొని తన వారితో కలసి శివుడు వెళ్ళిపోయాడు. శ్రీహరిని ఆరాధించే యజ్ఞం సమాప్తం చేసారు ఋషులు (-34). ఆ తర్వాత అవభృథస్నానం జేసారు (-35). ఇలా చాలాకాలం దక్షుడు శివుణ్ణి అవమానించాడు (4-3-1). దక్షుడు ప్రజాపతులకు నాయకుడిగా బ్రహ్మ నిర్ణయించాడు. ఒకసారి దక్షుడు వాజపేయ యజ్ఞము (బృహస్పతి సవన యజ్ఞము)- దక్షయజ్ఞం మొదలుపెట్టి సతీశివులను, శివపరివారాన్ని ఆహ్వానించక, యజ్ఞంలో శివభాగం లేకుండా యజ్ఞం జరిపిస్తుంటే, తల్లిదండ్రులపై మమకారంతో శివుడు వారించినా ఆలోచన కోల్పోయి (4-4-2), (శివుడు సతీదేవి యందు ప్రేమగలవాడై అర్ధాంగిగా చేసుకొన్నాడు 4-4-3), బాగా అలంకరించుకొని నేను స్త్రీని బంధువ్యామోహము గలదానిని (4-3-11), అని సతి యజ్ఞమునకు వెళ్ళింది. తల్లి, అక్క, చెల్లెళ్ళు తనను పలకరించినా (4-4-7), తండ్రి దక్షుడు మాట్లాడకపోవడం (తనను కూతురుగా చూడక శివుడిభార్యగా చూసాడని గ్రహించింది), యజ్ఞంలో శివభాగం లేకపోవడం గ్రహించింది. శివుడు (అర్ధనారీశ్వరుడు 4-4-3) తనకు బోధించిన తత్త్వం (4-3-16) గుర్తుకు తెచ్చుకుంది. అది ఏమంటే -

1. దోషదృష్టి కలవారు శరీరమే ఆత్మ అనే భావించేవారు పిలిచినా వెళ్ళకూడదు. వారికి జ్ఞానం, బుద్ధికంటే శరీరమదం ఎక్కువగా ఉంటుంది (*శ్రీభగవానువాచ – త్వయా ఉదితమ్ శోభనం ఏవ శోభనే అనాహుతాః అపి అభియన్తి బన్ధుషు తే యది అనుత్పాదిత దోషదృష్టయః బలీయసా అనాత్మ్య మదేన మన్యునా* ॥ 4-3-16).

2. చదువు, వ్రతం – తపస్సు – జ్ఞానం, కులం, ధనం, అందం, వయస్సు ఈ 6 సజ్జన గుణములు వచ్చినప్పుడు అసూయ / అహంకారము / అభిమానం వస్తే వీటివల్ల స్మృతిపోయి, సంస్కారములేక చెడు ఆలోచనలతో ఉంటారు. సంపద, విద్య పదవులు వచ్చినప్పుడు మదము అహంకారము గర్వము ఉండకూడదు. ఒకవేళ అవి వస్తే మనోనిగ్రహం కోల్పోయి వంకరబుద్ధితో మాట్లాడుతారు. అట్టివారిండ్లకు బంధువులైనా వెళ్ళరాదు. వారి మాటలు నిరంతరం బాధిస్తాయి (*విద్యా తపః విత్త వపుః వయః కులైః సతామ్ గుణైః షడ్భిః అసత్తమ ఇతరైః స్మృతౌ హతాయాం భృతమానదుర్దృశః స్తబ్ధాః న పశ్యన్తి హి ధామ భూయసామ్* ॥ 4-3-17), (*న ఏతాదృశానామ్ స్వజన వ్యపేక్షయా గృహాన్ ప్రతీయాత్ అనవస్థిత ఆత్మనామ్ । యే అభ్యాగతాన్ వక్రధియా అభిచక్షతే ఆరోపిత భ్రూభిః అమర్షణ అక్షిభిః* ॥ 4-3-18).

3. సంపద పెరిగితే లేక ఉన్నత పదవివస్తే బుద్ధి బయట పడుతుంది. యుద్ధంలో శత్రుబాణాలతో తగిలిన దెబ్బలు ఆ తర్వాత పోతాయి, కాని మనవారు చెడుమాటలతో అన్నవి నిరంతరం బాధపెడతాయి (*తథా అరిభిః న వ్యథతే శిలీముఖైః శేతే అర్దిత అంగః హృదయేన దూయతా। స్వానాం యథా వక్రధియాం దురుక్తిభిః దివానిశం తప్యతి మర్మతాడితః ॥ 4-3-19).*

దేహాత్మాభిమానం దాటలేనివారు (నేను, నాది అనేవారు) ఇలా పదవులు / సంపద వస్తే మంచి వారిని ద్వేషిస్తారు. ఎలాగంటే రాక్షసులు హరిని ద్వేషించినట్టుగా, మీ నాన్న ఈ కోవకు చెందినవాడని గ్రహిస్తున్నా, నిన్ను పుత్రికగా చూడక నా భార్యగా చూసాడు (*వ్యక్తమ్ త్వమ్ ఉత్కృష్టగతేః ప్రజాపతేః ప్రియా ఆత్మజానామ్ అసి సుభ్రు మే మతా (సమ్మతా) । తథా అపి మానం న పితుః ప్రపత్స్యసే మత్ ఆశ్రయాత్ కః పరితప్యతే యతః* ॥ 4-3-20), (*పాపచ్యమానేన హృదా ఆతుర ఇంద్రియః సమృద్ధిభిః పురుషబుద్ధి-సాక్షిణామ్ అకల్పః ఏషామ్ అధిరోఢుమ్ అంజసా పరమ్ పదమ్ ద్వేష్టి యథా అసురాః హరిమ్* ॥ 4-3-21), (*ప్రత్యుద్గమ ప్రశ్రయణ అభివాదనం విధీయతే సాధు మిథః సుమధ్యమే । ప్రాజ్ఞైః పరస్మై పురుషాయ చేతసా గుహాశయాయ ఏవ న దేహమానినే* ॥ 4-3-22), (*సత్త్వం విశుద్ధం వసుదేవ శబ్దితం యత్ ఈయతే తత్ర పుమాన్ అపావృతః । సత్త్వే చ తస్మిన్ భగవాన్ వాసుదేవః హి అధోక్షజః మే నమసా విధీయతే* ॥ 4-3-23), (*తత్ తే నిరీక్ష్యః న పితా అపి దేహకృత్ దక్షః మమ ద్విట్ తత్ అనువ్రతాః చ యే । యః విశ్వసృక్ యజ్ఞగతమ్ వర ఊరు మామ్ అనాగసమ్ దుర్వచసా అకరోత్ తిరః* ॥ 4-3-24), (*యది వ్రజిష్యసి అతిహాయ మత్ వచః భద్రం భవత్యాః న తతః భవిష్యతి । సంభావితస్య స్వజనాత్*

పరాభవః యదా సః సద్యః మరణాయ కల్పతే ॥ 4-3-25). శివుడు సతీదేవితో ఇలా అన్న మాటలు గుర్తుకు తెచ్చుకొన్న సతీ, జ్ఞానం కలదై శివుడి మహిమ తెలిసినదై, తండ్రిలో లోపం చూసింది (శివుడు దక్షుడిలోని అంతర్యామిగా ఉన్న వాసుదేవుడికి మనస్సులోనే నమస్కారము చేసుకున్నాడు. శివుడు దేహాభిమాని కాదు. శరీరములను గుర్తించుట, గౌరవించుట చేయలేని జ్ఞానస్థితిలో ఉన్మత్తుడై ఉన్నవాడు అంతటా అధోక్షజుని, వాసుదేవుని చూసేవాడు శివుడు. శివుడు జ్ఞానమూర్తి 4-3-22,23). రుద్రుడికి భాగం లేకుండా చేస్తున్న యజ్ఞం చూసి తన తండ్రి దైవాన్నే అవమానపరిచాడని, (4-4-9), ధూమమార్గం / నల్లదారిలో వెళ్ళేవాడు చేసే పనులు (నరకవాసులు) తన తండ్రి దక్షుడు చేస్తున్నాడని గ్రహించింది - (10). తండ్రితో ఇలా పలికింది-

- శివుడు నారాయణునికి అత్యంత ప్రీతిపాత్రుడు, శత్రువులు లేనివాడు, సకల జీవుల ఆత్మను తన ఆత్మగా చూసేవాడు. అలాంటి శివుణ్ణి ఎందుకు ద్వేషిస్తున్నావు? (*అతిశాయనః ప్రియః* 4-4-11).
- చెడువారిలో కూడా మంచి చూసేవాడు, చిన్న మంచిగుణం కనబడ్డా పెద్దగా చూసే మహాత్ముడు- శివుడు. మంచివారిలో చెడు చూసేవాడివి నీవు (12).
- ఎన్నో పురుగులు కనబడేవి / కనబడనివి ఆహారంగా తీసుకొనే ఈ శరీరం - ఆత్మలేని శరీరం శవం (కుణప - ఆత్మవాదిషు). ఇలాంటి శరీరమే ఆత్మ అనుకునే నీవు పెద్దలను నిందించటం ఆశ్చర్యమేమి కాదు. నీవు వారివల్లనే నాశనం చెందుతావు (-13).
- 'శివ' అనే రెండు అక్షరాలు తలచినంతనే లోకవాసులు పవిత్రత పొందుతారు. అటువంటి శివుడికి అపరాధం చేస్తున్నావు. కావున నీవు అమంగళుడవు. (*భవాన్ అహో ద్వేష్టి శివం శివేతరః* 4-4-14).
- విశ్వబంధువు శివుడు, నీవు అట్టి శివుని ద్వేషిస్తున్నావు. బ్రహ్మానందం పొందేవారి మనస్సు శివుడి మీదనే. శివుడు అమంగళుడు అంటున్నావు - ఈ విషయం ఒక్క నీకే తెలుసా? బ్రహ్మకు తెలియదా? ఆయన పాదముల నుండి వచ్చిన రేణువులను ఇంద్రాదులు శిరస్సుపై ధరించుట లేదా? నీవు పాపపు పనులు చేస్తూ పుణ్యం కోరితే వస్తుందా? (-15,16).
- నమస్కారం పెట్టలేదంటావా? ఆయన మనస్సు ఒకోసారి ఇక్కడ ఉండదు. తనలోకంలో తానుంటాడు ఆత్మారాముడు శివుడు (*న వేదవేదాన్ అనువర్తతే మతిః స్వే ఏవ లోకే రమతః మహామునేః ॥* 4-4-19).
- ధర్మ అవతారుడు - శివుడు. అట్టి శివనింద చేసేవారిని ఖండించాలి, లేకపోతే చెవులు మూసుకోవాలి, లేకపోతే ప్రాణత్యాగం చేయాలి, ఇదే ధర్మం - (4-4-17).
- నీవు చేసే ఈ యజ్ఞయాగాదులు కామ్యకర్మలు. దీనివల్ల స్వర్గప్రాప్తే. వీటికి అతీతుడు, విరాగులచే సేవించబడేవాడు శివుడు - (4-4-20,21).

- నీ నుండి వచ్చిన ఈ పాపపు శరీరం నాకు వద్దు. ప్రేమతో మావారు దాక్షాయణీ అని పిలిచేవారు. ఈ పేరు నాకు వద్దు. కాబట్టి ఈ శరీరం వదలిపెడ్తా (4-4-18,22,23), అని ప్రాణవాయువును యోగంతో నిలిపి అగ్నిని హృదయంలో సృష్టించి శరీరాన్ని దహనం చేసింది - సతీదేవి (4-4-24, 25,26,27). ఇలా చేస్తుంటే శివుడిపై కోపంతో వద్దని కూడా అనలేదు దక్షుడు (4-4-30). అక్కడ ఉన్న శివానుచరులైన ప్రమథగణములు, గుహ్యకులు దక్షుని చంపాలని తమ ఆయుధములతో వచ్చుట చూచిన భృగువు యజుర్వేదమంత్రములతో దక్షిణాగ్నియందు ఆహుతులను ఇచ్చాడు. అప్పుడు యజ్ఞమున వేలసంఖ్యలో ఋభువులు అను దేవతలు ఆవిర్భవించి వారిని ఎదుర్కొన్నారు.
- శివుడు సతీదేవి అగ్నిప్రవేశంతో కోపము వచ్చి ప్రతీకారానికి తన ఒక జడ నుండి వీరభద్రుని ఆవిర్భవింపచేసాడు. అప్పుడు వీరభద్ర ఆవిర్భావం వల్ల ఆయన దక్షశిరఃఖండన, భృగుమీసములను పెరికివేయుట (శ్మశ్రుఖండన) భగదేవత కళ్ళు పీకుట, పూషుడి పళ్ళు విరగగొట్టుట జరిగింది. మీసాలు మెలివేసిన భృగుమీసాలు కొరికారు, కళ్ళతో ఉరిమిన భగదేవత కళ్లను పీకారు, నవ్విన పూషుడి పళ్ళు విరగ్గొట్టారు (4-5 అధ్యాయము). జరుగబోయేది తెలుసుకాబట్టి బ్రహ్మ, విష్ణువులు యజ్ఞశాలకు అసలు రాలేదు (4-6-3). తప్పు గ్రహించిన దేవతలు, బ్రాహ్మణులు, బ్రహ్మతో కలసి కైలాసం వెళ్ళి శివుణ్ణి శాంతించమని బ్రతిమిలాడారు (కైలాసవర్ణన అద్భుతంగా శ్రీమద్భాగవతమున తెలుపబడింది, 4-6 Chapter). శివుడు కరుణించాడు. దక్షుడికి మేకపోతుతల పెట్టి బ్రతికించాడు శివుడు (4-7-3). భగుడు మిత్రుడి కళ్ళ ద్వారా చూస్తాడని, పళ్ళులేని పూష పిండినే ఆరగిస్తాడని యజమాని దంతముల ద్వారా భక్షిస్తాడని శివుడు తెల్పాడు. అలాగే, భృగుడికి మేకమీసాలు ఇచ్చాడు (4-7-3,4,5).

దక్షుడిచే శివస్తోత్రము: (4-7వ అధ్యాయము)

మేకతల పొంది మళ్ళీ బ్రతికిన దక్షుడు శివస్తుతికి దిగాడు. కూతురు లేక ఏడ్చాడు (4-7-11). శివస్తుతి ఇలా చేశాడు-

- "పశుపాలకులు పశువులను కాపాడినట్టు - బ్రాహ్మణుల ధర్మాన్ని నీవు కాపాడతావు. నాయందు కరుణ ఉంచి మళ్ళీ బ్రతికించావు (4-7-13,14), నరకము నుండి రక్షించావు", ఇలా స్తుతించి, శివుడికి క్షమాపణ చెప్పి, ఆగిన యజ్ఞం మొదలుపెట్టాడు (4-7-16).

ఆవిర్భవించిన యజ్ఞపురుషుడైన శ్రీహరిని స్తుతించుట:

- యజ్ఞంలో విష్ణుమూర్తి ఆవిర్భావం చెందుట చూసి (*అధ్వర్యుణా ఆత్త హవిషా యజమానః విశాంపతే ధియా విశుద్ధయా దధ్యౌ తథా ప్రాదుః అభూత్ హరిః*॥ 18, *తదా స్వప్రభయా తేషామ్ ద్యోతయన్త్యా దిశో దశ ముష్ణన్ తేజః ఉపానీతః తార్క్ష్యేణ స్తోత్రవాజినా* ॥ 19, *శ్యామః హిరణ్యరశనః అర్కకిరీటజుష్టః నీల అలక భ్రమర మండితకుండల ఆస్యః శంఖ అబ్జ చక్ర శర చాప గదా అసి చర్మ వగ్రైః*

హిరణ్మయ భుజైః ఇవ కర్ణికారః ॥ 20, వక్షసి అధిశ్రిత వధూః వనమాలీ ఉదార హాస అవలోక కలయా రమయన్ చ విశ్వమ్ పార్శ్వ భ్రమత్ వ్యజన చామర రాజహంసః శ్వేత ఆతపత్ర శశినా ఉపరి రజ్యమానః ॥ 4-7-21), బ్రహ్మ, శివాదులు శిరస్సుపై చేతులు ఉంచి యజ్ఞపురుషుడైన విష్ణువుకు నమస్కారం చేసారు (*తమ్ ఉపాగతమ్ ఆలక్ష్య సర్వే సురగణ ఆదయః ప్రణేముః సహసా ఉత్థాయ బ్రహ్మ ఇంద్ర త్రి అక్ష నాయకాః ॥ 22, తత్ తేజసా హతరుచః సన్నజిహ్వాః స సాధ్వసాః మూర్ధ్నా ధృత అంజలి పుటాః ఉపతస్థుః అధోక్షజమ్ ॥* 4-7-22,23). ఆ నారాయణస్వామిని అందరూ స్తోత్రం చేసారు, ఇలా -

దక్షుడు: నీలోకంలో ఎవ్వరి శక్తీ పనిచేయదు. నీవు జ్ఞానస్వరూపుడవు (*దక్షః ఉవాచ - శుద్ధమ్ స్వధామ్ని ఉపరత అఖిల బుద్ధి అవస్థమ్ చిత్ మాత్రమ్ ఏకమ్ అభయం ప్రతిషిధ్య మాయామ్ తిష్ఠన్ తయా ఏవ పురుషత్వమ్ ఉపేత్య తస్యాం ఆస్తే భవాన్ అపరిశుద్ధ ఇవ ఆత్మతన్త్రః ॥* 4-7-26).

ఋత్విక్కులు: రుద్రశాపం వల్ల నీ తత్త్వం మాకు తెలియడం లేదు (*ఋత్విజః ఊచుః తత్త్వమ్ న తే వయం అనఞ్జన రుద్ర శాపాత్ కర్మణి అవగ్రహ ధియః భగవన్ విదామః ధర్మ ఉపలక్షణం ఇదం త్రివృట్ అధ్వర ఆఖ్యమ్ జ్ఞాతమ్ యత్ అర్థమ్ అధిదైవమ్ అదః వ్యవస్థాః ॥* 4-7-27).

సదస్యులు: ఒంటివారము, రక్షణ లేదు. అడుగడుగునా ద్వంద్వాలే, చుట్టూ అన్నీ విషయవాంఛలనే పాములే, బ్రతుకుదారిలో విషయముల రూపంలో నున్న భవాటవి నుండి రక్షించగలవు- (*సదస్యాః ఊచుః ఉత్పత్తి అధ్వని అశరణే ఉరు క్లేశ దుర్గే అన్తక ఉగ్ర వ్యాల అన్విష్టే విషయ మృగతృషి ఆత్మ గేహ ఉరు భారః ద్వంద్వ శ్వభ్రే ఖల మృగ భయే శోకదావే అజ్ఞ స అర్థః పాద ఓకః తే శరణ ద కదా యాతి కామ ఉపసృష్టః ॥* 28).

రుద్ర: నీ జపం చేస్తా ఏ కోరికలు లేకున్నా, నాకు ఏ కోరికలు రాకూడదు, నీ పాదములను ఎల్లప్పుడూ ఆశ్రయిస్తాను. మూర్ఖులు ఏమన్నా అది అజ్ఞానమని పట్టించుకోను నీలానేను కూడా. వారియందు కరుణ కలిగి ఉంటున్నాను (*రుద్రః ఉవాచ- తవ వరద వర అంఘ్రౌ ఆశిషా ఇహ అఖిల అర్థే హి అపి మునిభిః అసక్తైః ఆదరేణ అర్హణీయే యది రచితధియమ్ మా అవిద్యలోకః అపవిద్ధమ్ జపతి న గణయే తత్ త్వత్ పర అనుగ్రహేణ ॥* 4-7-29).

భృగువు: బ్రహ్మ రుద్రాదులకు కూడా నీ తత్త్వము తెలియదు. కరుణించు. మేము మాయాప్రభావితులమై నిజపరిస్థితిని గ్రహించలేకున్నాము. నిన్ను శరణు అన్నవారికి నీవే బంధువువు (*భృగుః ఉవాచ - యత్ మాయయా గహనయా అపహృత ఆత్మబోధాః బ్రహ్మ ఆదయః తనుభృతః తమసి స్వపన్తః । న ఆత్మన్ శ్రితమ్ తవ విదన్తి అధునా అపి తత్త్వమ్ సః అయం ప్రసీదతు భవాన్ ప్రణత ఆత్మబంధుః ॥* 30).

బ్రహ్మ: స్వామి ! నీవు జ్ఞానము, మనస్సుకు అందనివాడవు, ఎందుకంటే మావి మాయాపూరిత జ్ఞానము, గుణములు. అన్నీ వదలి శరణం అంటే కనబడతావు (*బ్రహ్మా ఉవాచ - న ఏతత్ స్వరూపమ్ భవతః అసౌ పద అర్థ భేద గ్రహైః పురుషః యావత్ ఈక్షేత్ జ్ఞానస్య చ అర్థస్య గుణస్య చ ఆశ్రయః మాయామయాత్ వ్యతిరిక్తః యతః త్వమ్ ॥* 31).

ఇంద్రుడు: 8 భుజములలోఆయుధములతో నాకు రక్షణ ఇస్తూ కన్పడుతున్నావు (*ఇంద్రః ఉవాచ – ఇదం అపి అచ్యుత విశ్వభావనం వపుః ఆనందకరమ్ మనః దృశామ్ సుర విద్విట్ క్షపణైః ఉదాయుధైః భుజదండైః ఉపపన్నమ్ అష్టభిః ॥* 32), (ఇది ఇంద్రబుద్ధి), నీకు నమస్కారము.

ఋషులు: సంసారం వదలలేకుండా ఉన్నాము. నీ కర్మలు లీలలు మాకు అర్థము కానివి. కరుణించు – లక్ష్మీదేవి కూడా నిన్నే ఆశ్రయిస్తుంది (*ఋషయః ఊచుః – అనన్వితమ్ తే భగవన్ విచేష్టితమ్ యత్ ఆత్మనా చరసి హి కర్మ న అజ్యసే విభూతయే యతః ఉపసేదుః ఈశ్వరీమ్ న మన్యతే స్వయం అనువర్తతీమ్ భవాన్ ॥* 34).

ఋత్విక్కుల భార్యలు: ఈ యజ్ఞము శ్మశానం లాగా ఉంది. నీ చూపులతో ఇప్పుడు పవిత్రం చెందింది (*పత్న్యః ఊచుః– యజ్ఞః అయం తవ యజనాయ కేన సృష్టః విధ్వస్తః పశుపతినా అద్య దక్షకోపాత్ తమ్ నః త్వం శవశయన ఆభ శాన్తమేధం యజ్ఞఆత్మన్ నలిన రుచా దృశా పునీహి ॥* 33).

సిద్ధులు: నిన్ను ఎంత ఆస్వాదించినా ఆనందమే – (*సిద్ధాః ఊచుః అయం త్వత్ కథా మృష్ట పీయూష నద్యామ్ మనః వారణః క్లేశ దావాగ్ని దగ్ధః । తృషా ఆర్తః అవగాఢః న సస్మార దావమ్ న నిష్క్రామతి బ్రహ్మ సంపన్నవత్ నః ॥* 35).

యజ్ఞ యజమాని మరియు భార్యలు: శిరస్సు లేక మొండెమునకు ఎలా విలువలేదో అలాగే నీవు లేకపోతే ఈ యజ్ఞం అంతే (*యజమానీ ఉవాచ – సు ఆగతమ్ తే ప్రసీద ఈశ తుభ్యం నమః శ్రీనివాస శ్రియా కాన్తయా త్రాహి నః త్వాం ఋతే అధీశ న అంగైః మఖః శోభతే శీర్షహీనః కబన్ధః యథా పురుషః ॥* 36).

లోకపాలురు: చెడును చూసే మాకు నీ స్వరూపం చూపి ఆనందపరిచావు. పంచ భూతములను మాత్రమే చూసేవాళ్ళము మేము. నీవు వాటికి అతీతమైన ఆరవ తత్త్వముగా కన్పడుతున్నావు. నీవు వాటి సృష్టికర్తవు (*లోకపాలాః ఊచుః – దృష్టః కిం నః దృగ్భిః అసత్ గ్రహైః త్వం ప్రత్యక్ ద్రష్టా దృశ్యతే యేన విశ్వమ్ మాయా హి ఏషా భవదీయా హి భూమన్ యః త్వం షష్ఠః పంచభిః భాసి భూతైః ॥* 4-7-37).

యోగీశ్వరులు: నీకు ప్రియుడూ అప్రియుడూ లేరు. అనన్యభక్తికి దాసుడవు (*యోగఈశ్వరాః ఊచుః – ప్రేయాన్ న తే అన్యః అస్తి అముతః త్వయి ప్రభో విశ్వ ఆత్మని ఈక్షేత్ న పృథక్ యః ఆత్మనః అథ అపి భక్త్యా ఈశ తయా ఉపధావతమ్ అనన్యవృత్త్యా అనుగృహాణ వత్సల ॥* 38). నీవు మాయకు అతీతుడవు. నీ రూపము భౌతికగుణ ఇంద్రియములకు తెలువబడేది కాదు. భౌతిక గుణవర్జితుడవు అంటే నిర్గుణుడవు (*జగత్ ఉద్భవ స్థితి లయేషు దైవతః బహు భిద్యమాన గుణయా ఆత్మమాయయా రచిత ఆత్మ భేదమతయే స్వసంస్థయా వినివర్తిత భ్రమ గుణ ఆత్మనే నమః ॥* 4-7-39).

వేదములు (వేదపురుషుడు): ధర్మానికి కారణమైనవాడా, నిన్ను మేము తెలుసుకోలేము. శుద్ధసత్త్వ ఆశ్రయుడవు. ధర్మరక్షకుడవు. వేదములకు అందని నిర్గుణుడవు (*వేదపురుష ఉవాచ – నమః తే శ్రితసత్త్వాయ ధర్మ ఆదీనాం చ సూతయే। నిర్గుణాయ చ యత్ కాష్ఠామ్ న అహం వేద అపరే అపి ॥* 4-7-40).

అగ్ని: యజుర్వేదమంత్రములతో యజ్ఞము చేయుటకు అవసరమగు - అగ్ని, యజ్ఞగుండము, సోముడు (చెట్ల నుండి వచ్చు సోమరసము), నెయ్యి (యజ్ఞపశువు నుండి వచ్చునది), ఋత్విక్కులు - ఇవన్నీ నీ వల్లనే లభ్యమవుతున్నాయి. యజమానుల సంకల్పముతో వచ్చు హవిస్సులను తీసుకొని ఆయా దేవతలకు ఇచ్చుట వల్లనే ఓషధులు (చెట్లు, పంటలు), పశువులు వృద్ధిచెందుతున్నాయి. అనగా పాడిపశువులు వృద్ధిచెందుటకు కారణం వరుణుడు. ఇదంతా నీ చలువనే. యజ్ఞముల వల్లనే ఓషధులు (Nutraceuticals), అన్నము - అర్థము మరియు పరమార్థము. నీ ప్రభావం వల్లనే హవిస్సు / ఆజ్యము తీసుకుంటున్నా (*అగ్నిః ఉవాచ - యత్ తేజసా అహం సుసమిద్ధ తేజాః హవ్యం వహే సు అధ్వరే ఆజ్యసిక్తమ్ తమ్ యజ్ఞియమ్ పంచవిధమ్ చ పంచభిః సు ఇష్టం యజుర్భిః ప్రణతః అస్మి యజ్ఞమ్ ॥* 4-7-41).

దేవతలు: ప్రళయకాలమున ఆదిశేషుడివై సిద్ధిపురుషులకు మాత్రమే కన్పడేవాడివి ఇప్పుడు మాకు కనబడుట అది నీ కృపే (*దేవాః ఊచుః- పురా కల్ప అపాయే స్వకృతమ్ ఉదరీకృత్య వికృతం త్వం ఏవ ఆద్యః తస్మిన్ సలిలే ఉరగ ఇంద్ర అధిశయనే పుమాన్ శేషే సిద్ధైః హృది విమృశిత అధ్యాత్మపదవిః సః ఏవ అద్య అక్ష్ణోః యః పథి చరసి భృత్యాన్ అవసి నః ॥* 4-7-42).

గంధర్వులు: బ్రహ్మ, ఇంద్ర, మరీచిగా గల అందరూ నీ అంశలే. విశ్వమనే కుండపై నృత్యం చేసేది నీవే. నీవు దేవాదిదేవుడవు, శాంతికాముకుడవు, అహింసాబద్ధుడవు మరియు ధర్మరక్షకుడవు. దాన్నే మేము కీర్తిస్తాము (*గన్ధర్వాః ఊచుః - అంశ అంశాః తే దేవ మరీచి ఆదయః ఏతే బ్రహ్మ ఇంద్ర ఆద్యాః దేవగణాః రుద్రపురోగాః క్రీడాభాండం - విశ్వమ్ ఇదం యస్య విభూమన్ తస్మై నిత్యం నాథ నమః తే కరవామ ॥* 4-7-43). (You are the boss, establisher of peace and non-violence called Dharma).

విద్యాధరులు: మాయాబద్ధులు నేను నాది అనే అహంకారముతో దుర్మతులై నీ సొమ్ము తింటూ నీవు లేవంటారు, విషయలాలసులై ఉంటారు. దేహమే ఆత్మ అనే భావన వారిది. నీ విద్య కావాలనే వారు - నీకథాశ్రవణం ఎల్లప్పుడూ చెయ్యాలి (*విద్యాధరాః ఊచుః - త్వత్ మాయయా అర్థమ్ అభిపద్య కలేవరే అస్మిన్ కృత్వా మమ అహం ఇతి దుర్మతిః ఉత్పథైః స్వైః । క్షిప్తః అపి అసత్ విషయలాలసః ఆత్మమోహమ్ యుష్మత్ కథా అమృత నిషేవకః ఉత్ వ్యుదస్యేత్ ॥* 4-7-44).

బ్రాహ్మణులు: యజ్ఞం నిండా నీవే (సమిధలు, మంత్రాలు, ఋత్విక్కులు మొదలగునవి) - (*బ్రాహ్మణాః ఊచుః - త్వం క్రతుః త్వం హవిః త్వం హుత ఆశః స్వయం త్వం హి మన్త్రః సమిత్ దర్భ పాత్రాణి చ త్వం సదస్య ఋత్విజః దంపతీ దేవతా అగ్నిహోత్రం స్వధా సోమః ఆజ్యం పశుః ॥* 4-7-45). సూకరరూపంలో యజ్ఞమూర్తిగా - జలముల నుండి ఏనుగు కమలమును తీయు రీతిన రసాతలమునుండి ధరణిని ఉద్ధరించావు. అలాంటి వరాహస్వామిగర్జనవల్లనే వేదములు, యజ్ఞములు, సమిధలు మొదలగువాటిని భూమిని లేపినట్టుగానే యజ్ఞములో ఆవిర్భవింపచేసావు. ఇలా అందరూ హృషీకేశుని కీర్తించారు (*త్వం పురా గాం రసాయాః మహాసూకరః దంష్ట్రయా పద్మినీం వరణ ఇంద్రః యథా । స్తూయమానః నదన్ లీలయా యోగిభిః వ్యుజ్జహర్థ*

త్రయీగాత్ర యజ్ఞక్రతుః ।। 4-7-46, *సః ప్రసీద త్వం అస్మాకమ్ ఆకాంక్షతామ్ దర్శనం తే పరిభ్రష్ట సత్కర్మణామ్ కీర్త్యమానే నృభిః నామ్ని యజ్ఞ ఈశ తే యజ్ఞవిఘ్నాః క్షయం యాన్తి తస్మై నమః ॥* 4-7-47).

దక్షునకు విష్ణుభగవానుని బోధ

దక్షా ! నేను బ్రహ్మ శివుడు ముఖ్యులము (-50). బ్రహ్మ యొక్క గుణము, శివుడి గుణం కూడా నాదే (-51). శివబ్రహ్మలలో కూడా నన్ను చూడు (-52), భేదబుద్ధి వదులుకోగలవు. అంతటా నేనున్నాను (52). - ఈ రకంగా దక్షుడు స్వామి నుండి పాఠం నేర్చుకున్నాడు (-57). హిమాలయ పర్వతరాజు మరియు మేనక పుత్రికగా - తిరిగి పార్వతి జన్మించింది. ఇలా సతీదేవి అయిన అంబిక (దుర్గ) మళ్లీ శివుణ్ణి పొందింది (-59).

కైలాసవర్ణన

మంత్రయోగ సిద్ధులు, గంధర్వులు, కిన్నెరలు, అప్సరసలు, నంద, అలకనంద నదులు, కల్పవృక్షాలతో, అలకాపురి రమ్యంగా ఉంటుంది. కుబేరుడి పట్టణము కూడా అలకాపురి (అలక = Uncommonly beautiful). ఎన్నో విమానాలు మణులతో అలంకరింపబడి ఉంటాయి. శివుడు - నారదుడు, కుమారులతో, సిద్ధులతో, మిత్రుడు కుబేరుడితో గుహ్యకులతో కలసి ఉంటాడు (4-6-34,37). శివుడు తన కుడి తొడ మీద ఎడమ పాదాన్ని ఉంచుకొని తత్త్వబోధ చేసే సమయానికి బ్రహ్మతో కూడిన దేవతలు, బ్రాహ్మణులు, సతీవియోగము కలిగిన శివుడి దర్శనానికై కైలాసం వెళ్ళారు (4-6-39).

బ్రహ్మదేవుడి ధర్మసంతానము (4-8-1)

బ్రహ్మదేవుడు సృష్టించిన కుమారులు- సనక, సనంద, సనాతన, సనత్కుమారులు మరియు నారద, ఋభ, హంస, అరుణి, యతి - వీరు ఊర్ధ్వరేతస్కులైనారు. ప్రజాసృష్టి చేయక నైష్ఠిక బ్రహ్మచారులైనారు.

అధర్మ వంశ వర్ణన: బ్రహ్మదేవుడి అధర్మసంతానము (4-8-2 to 5) వల్లనే ప్రళయము

బ్రహ్మదేవుడి మరొక కుమారుడు అధర్మము లేక అధర్ముడు. ఆయన వంశ వర్ణన-

అధర్మము (అధర్ముడు) + భార్య అబద్ధము (మృషా) (అబద్ధరూపిణి)

Irreligion Personified ↘↙ Falsity Personified

↓

వారి సంతానముగా కవలలు పుట్టారు-

దంబము అను పుత్రుడు మాయ అను పుత్రిక

Bluffing Personified ↘↙ Cheating Personified

↓

వారి సంతానము

లోభుడు లేక లోభిరూపుడు — నికృతి అను పుత్రిక
Greed Personified — Cunning Personified
↓
వారి సంతానము

క్రోధరూపుడు — హింస పుత్రిక
Anger Personified — Envy Personified
↓
వారి సంతానము

కలిపురుషుడు — దురుక్తి పుత్రిక
Quarrel Personified — Harsh Speech Personified
↓
వారి సంతానము

మృత్యువు — భీతి పుత్రిక
Death Personified — Fear Personified

కూతురు సునీత. ఈమె ధ్రువ వంశీయుడైన అంగరాజు ద్వారా వేనుని పుత్రునిగా కన్నది (4-13-39)

వారి సంతానము

యాతన అను పుత్రిక — నిరయము (నరక ప్రాప్తి) లేక నరకము లేక నరకుడు అను పుత్రుడు
Suffering and Excessive pain Personified (యాతనా శరీర ప్రాప్తి) — Hell Personified

ధ్రువ చరిత్ర - ముఖ్యాంశాలు

- స్వాయంభువమనువు→ఉత్తానపాదుడు→ధ్రువుడు (4-8Chapter). ఉత్తానపాదునకు సునీతి, సురుచి అను ఇరువురు భార్యలు. సురుచికి ఉత్తముడు, సునీతికి ధ్రువుడు పుత్రులుగా జన్మించిరి. సురుచి అంటే రాజు ఉత్తానపాదునికి వ్యామోహము ఎక్కువ. ఆమె ధ్రువుని ద్వేషించేది. ఆమె భయంవల్ల తండ్రి ధ్రువుని ఆదరించేవాడు కాదు. తల్లి ఇలా పలికింది - వత్సా ! ఇతరులు నీకు అపకారము చేసినారని భావించకు, ఎవరైనా పూర్వజన్మలో ఇతరులకు కష్టము కలిగిస్తే అది ఈ జన్మలో దుఃఖముగా అనుభవించాల్సి ఉంటుంది (***మాఅమంగలం తాత పరేషు మంస్థా భుంక్తే జనోయత్ పర-దుఃఖదః తత్*** - 4-8-17. *అనఘా! ఈ దుఃఖమునకు పనిలేదన్యులకు సొలయ బలవంతంబై తన పూర్వజన్మదుష్కృత ఘనకర్మము వెంటనంటగా నెవ్వలనన్* -4-228 పోతన భాగవతము).

నా కడుపున పుట్టినవాడే తండ్రిప్రేమకు అర్హుడు. సవతికడుపున పుట్టిన నిర్భాగ్యుడివి. ఆ శ్రీహరిని ప్రార్థించుకో పో అని సవతితల్లి సురుచి హేళన చేసింది. సవతి తల్లి అన్నమాటలు నిజమే, కావున శ్రీహరిని ప్రార్థించు అని తల్లి సునీతి పుత్రుడైన ధ్రువునికి తెల్పింది. ధ్రువుడు ఇంటి నుండి వెళ్ళిపోయి వనాలలో సంచరిస్తుంటే నారదుడు తారసిల్లాడు. పిల్లాడివి, ఘోరతపస్సు ఆచరించరాదని నారదుడు కొట్టిచూసాడు. జగత్తులో తాను చేయు కర్మల వల్లనే జీవులకు మానావమానాలు, సుఖదుఃఖాలు కలుగుతాయి (*పుంసో మోహమ్ ఋతే భిన్నాః యల్లోకే నిజకర్మభిః* – 4–8–28. *పురుషులు ఆత్మీయ కర్మ విస్ఫురణ చేసి వితత సుఖ దుఃఖముల అనుభవింతురెపుడు* – పోతన). కావున పట్టించుకోకు, నీవు పిల్లవాడివి నీకు మానావమానాలేల? అని నారదుడు మందలించాడు. అయినా వినని, బాలుడైన ధ్రువునికి మంత్ర ఉపదేశము చేసాడు.

నారదుడు యోగం ఎలా చేయాలో ధ్రువుడికి బోధ చేసాడు. యమునాతీరాన మధువనంలో తపస్సు చేయమన్నాడు (4–8–43) ఇలా –

యోగపద్ధతి – నారదమునిచే వివరణ

1. **యోగ:**

కుంభకము	అ	ఓం	*ప్రాణాయామేన త్రివృతా ప్రాణ ఇంద్రియ*
పూరకం	ఉ	ॐ	*మనోమలమ్ శనైర్ వ్యుదస్య అభిధ్యాయేత్*
			4–8–44, *ఆ తర్వాత*
రేచకం	మ		*ధ్యానం విష్ణుర్–(45 నుండి 52 వరకు)*

ఇలా మనస్సును నిరోధించి శ్రీహరిరూపాన్ని ధ్యానించాలి. శ్రీహరిరూపాన్ని మనస్సున ఎలా ఉంచాలంటే – (*ప్రసాదాభిముఖం శశ్వత్ ప్రసన్నవదనేక్షణమ్ । సునాసం సుభ్రువం చారుకపోలం సురసుందరమ్ ॥ తరుణం రమణీయ అంగమ్ అరుణ ఓష్ఠ ఈక్షణ అధరమ్ । ప్రణతాశ్రయణం నృమ్ణం శరణ్యం కరుణార్ణవమ్॥ శ్రీవత్సాంకం ఘనశ్యామం పురుషం వనమాలినమ్ । శంఖచక్రగదా పద్మైరభివ్యక్త చతుర్భుజమ్ ॥ కిరీటినం కుండలినం కేయూరవలయాన్వితమ్ । కౌస్తుభాభరణగ్రీవం పీతకౌశేయవాససమ్ ॥ కాంచీకలాపపర్యస్తం లసత్కాంచననూపురమ్ । దర్శనీయతమం శాంతం మనోనయనవర్ధనమ్ ॥ పద్భ్యాం నఖమణిశ్రేణ్యా విలసద్భ్యాం సమర్చతామ్ । హృత్పద్మకర్ణికా ధిష్ణ్యమ్ ఆక్రమ్య ఆత్మని అవస్థితమ్ ॥ స్మయమానమ్ అభిధ్యాయేత్ స అనురాగవలోకనమ్ । నియతేనైకభూతేన మనసా వరదర్షభమ్ ॥ ఏవం భగవతో రూపం సుభద్రం ధ్యాయతో మనః । నిర్వృత్యా పరయా తూర్ణం సంపన్నం న నివర్తతే ॥ జపశ్చ పరమో గుహ్యః శ్రూయతాం మే నృపాత్మజ । యం సప్తరాత్రం ప్రపఠన్ పుమాన్ పశ్యతి ఖేచరాన్ ॥* ***"ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ"*** *మంత్రేణానేన దేవస్య కుర్యాద్ద్రవ్యమయీం బుధః । సపర్యాం వివిధైర్ద్రవ్యైః దేశకాలవిభాగవిత్ ॥* 4–8–45 నుండి 54). ఆ తర్వాత ఈ క్రింది మంత్రముతో జపించాలి.

2. **మంత్రం:** ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ - ఇది పరమరహస్యమంత్రం 4-8-53,54, (ద్వాదశాక్షరీ మంత్రము).

3. **మంత్రమూర్తిని అర్చించు విధానము:** మంత్రమూర్తి వాసుదేవుడు (*సలిలైః శుచిభిః మాల్యైః వన్యైః మూలఫల ఆదిభిః । శస్తాంకుర అంశుకైశ్చార్చేత్ తులస్యా ప్రియయా ప్రభుమ్ ॥ లబ్ధ్వా ద్రవ్యమయీం అర్చాం క్షితి అంబ్వాదిషు వా అర్చయేత్, అభృతాత్మా మునిః శాంతో యతవాక్ మితవన్యభుక్ ॥ స్వేచ్ఛావతార చరితైచిన్త్యనిజమాయయా, కరిష్యత్యుత్తమ శ్లోకస్తద్ధ్యాయేద్ధృదయంగమమ్ ॥ పరిచర్యా భగవతో యావత్యః పూర్వసేవితాః । తా మంత్రహృదయేనైవ ప్రయుంజ్యాత్ మంత్రమూర్తయే ॥ ఏవం కాయేన మనసా వచసా చ మనోగతమ్ । పరిచర్యమాణో భగవాన్ భక్తిమత్ పరిచర్యయా ॥ పుంసాం అమాయినాం సమ్యగ్భజతాం భావవర్ధనః శ్రేయో దిశత్యభిమతం యద్ధర్మాదిషు దేహినామ్ ॥ విరక్తః చ ఇంద్రియరతౌ భక్తియోగేన భూయసా । తం నిరంతరభావేన భజేత అద్ధా విముక్తయే ॥ ఇతి ఉక్తః తమ్ పరిక్రమ్య ప్రణమ్య చ నృపార్భకః । యయౌ మధువనం పుణ్యం హరేశ్చరణచర్చితమ్॥* 4-8-55 నుండి 62).

మౌనంతో ఉండాలి. మితాహారం తీసుకోవాలి - (56), *మనసా వాచా కర్మణా* - త్రికరణ శుద్ధితో మంత్ర జపం చేసిన, కపటం లేనివారికి భక్తి వృద్ధి అవుతుంది (4-8-59,60). అలాగే భక్తియోగంలో ఇంద్రియములకు వైరాగ్యం నేర్పాలి (-61), ఇలా నారదుడిచే ఉపదేశింపబడి, ధ్రువుడు మధువనము చేరి భక్తియోగాన్ని ఆచరించాడు (4-8-65, 66, 67). తండ్రి ఉత్తానపాదుడు ఆ తర్వాత పుత్రవియోగం వల్ల బాధపడ్డాడు. పుత్రుడు మంచి తపస్సులో ఉన్నాడు, బాగుపడతాడని నారదుడు ఓదార్చాడు. ఆ తర్వాత తీవ్రభక్తియోగం వల్ల 6 నెలల్లో ధ్రువుడికి స్వామి ప్రత్యక్షం అయ్యాడు (4-9-1,2,3).

ధ్రువుడు వేదం చదువుకోలేదు. స్వామి తన జ్ఞానశంఖంతో ధ్రువుడి కపాలమును (4-9-4) స్పృశించడం వల్ల **ధ్రువుడు స్తోత్రం** (4-9 Chapter) చేసాడు ఇలా-

1. స్వామీ ! మీ స్పర్శచే నిద్రపోతున్న నా వాక్‌శక్తిని లేపారు. మీ వల్ల నాకు వాక్కులు రావడమే కాక నా కనులు, చెవి, నోరు, చేతులు అన్నీ శక్తివంతములయినాయి. అట్టి అఖిలశక్తిధరుడవైన నీకు నమస్కారము (*ధ్రువ ఉవాచ -యః అన్తః ప్రవిశ్య మమ వాచమ్ ఇమాం ప్రసుప్తామ్ సంజీవయతి అఖిలశక్తిధరః స్వధామ్నా । అన్యాన్ చ హస్త చరణ శ్రవణ త్వక్ ఆదీన్ ప్రాణాన్ నమః భగవతే పురుషాయ తుభ్యమ్ ॥* 4-9-6).

2. స్వామీ ! నీవు ఒక్కడవే నీ యోగ మాయ వల్ల సత్త్వరజోతమో గుణములతో (విష్ణు, బ్రహ్మ, శివుడిగా) ప్రకృతి మహదాదులను సృష్టి చేసి, దానిలో ప్రవేశించి సత్, అసత్‌గా కట్టెలలో నిప్పు దాగి ఉన్నట్లు ఉన్నావు. స్వామీ నీవు ప్రకృతిలో లీనమై ఉన్నా కాని పరంగా ఉంటావు (*ఏకః త్వం ఏవ భగవన్ ఇదం ఆత్మశక్త్యా మాయా ఆఖ్యయా ఉరు గుణయా మహత్ ఆది అశేషమ్ । సృష్ట్వా అనువిశ్య పురుషః తత్ అసత్ గుణేషు నానా ఇవ దారుషు విభావసు వత్ విభాసి ॥* 4-9-7).

3. తెలివిలేనివారు మాయలో పడి సృష్టి స్థితి లయములకు మూలమైన నిన్ను కోరక, సంసారమునే కోరుతారు. కల్పవృక్షాన్ని పట్టుకొని మోక్షం కోరక, పురుగులకు ఆహారమైన (కుణప – ఉపభోగ్యం ఇచ్ఛంతి) శరీరమునే కోరుతున్నారు. నరకవాసులు కూడా నరకాన్నే కోరుతున్నారు కదా ! – స్వామీ ! పురుగులా బ్రతికే ఈ శరీరవృద్ధికై వాంఛిస్తున్నారు. సంసారము కోరుతున్నారు, స్వర్గం కోరుతున్నారు తప్ప నిన్ను కోరడం లేదు. సంసారమును కోరే భార్యాభర్తలు పిల్లలు ఒకరికొకరు జలగలు. భార్యయందు 100 సార్లు విరక్తి 1000 సార్లు రక్తి కలిగి ఉంటున్నారు. చాలా పరిశుద్ధ బుద్ధి కలిగి తత్త్వమును విమర్శించినవారు కూడా నీ మాయలో పడి సంసారము నుండి బయటకు రాలేకపోతున్నారు *(త్వత్ దత్తయా వయునయా ఇదం అచష్ట విశ్వమ్ సుప్తప్రబుద్ధః ఇవ నాథ భవత్ ప్రపన్నః। తస్య ఆపవర్గ్య శరణం తవ పాదమూలమ్ విస్మర్యతే కృతవిదా కథం ఆర్తబన్ధో॥* 4-9-8), *(నూనం విముష్ఠ మతయః తవ మాయయా తే యే త్వాం భవ అప్యయ విమోక్షణమ్ అన్యహేతోః। అర్చన్తి కల్పకతరుమ్ కుణప ఉపభోగ్యమ్ ఇచ్ఛన్తి యత్ స్పర్శజమ్ నిరయే అపి నౄణామ్ ॥* 4-9-9).

4. శరీరధారులకు ఆనందము అంటూ ఉంటే అది నీ పాదములవద్దనే లభ్ధి. నీ హరికథలు వినక ఆనందం పొందక, యముడి కత్తిని తప్పించుకోడానికి మాత్రమే ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. అందువల్ల పతితులవుతున్నారు. శరీరధారులకు ఆనందం అంటూ ఉంటే అది నీ పాదసేవలో నీకై చేసే కర్మలలో నీ కథాశ్రవణములోనే కలదు. మరికొందరు నీ కథాశ్రవణము చేస్తూ భార్య రాలేదని, భార్య చెప్పినట్టుగా వినుట లేదని బాధ చెందుతుంటారు. ఇట్టివారిని నీవు వదలిపెడతావు. వీరు నిన్ను ఆశ్రయించేది యముడి కత్తిని తప్పించుకోవడానికే వస్తారు తప్ప నీ మీద ప్రేమవల్ల కాదు *(యా నిర్వృతిః తనుభృతాం తవ పాదపద్మ ధ్యానాత్ భవత్ జన కథా శ్రవణేన వా స్యాత్ । సా బ్రహ్మణి స్వమహిమని అపి నాథ మా భూత్ కిం తు అన్తక అసి లులితాత్ పతతాం విమానాత్ ॥* 4-9-10).

5. నీ భక్తుల సాంగత్యం ఇవ్వు. వారు మనస్సును నీయందే లగ్నం చేసి ఇంకేమి కోరరు, దీనివల్ల సంసారమును దాటగలము. స్వామి ! నీవు కనబడాల్సిన రావాల్సిన అవసరం లేదు. కానీ భక్తుల సాంగత్యము ఇసుమంతైనా ఇవ్వు అది చాలు, ఇట్లే భయంకర కష్టాలను సంసారమును దాటగలము (4-9-11). నిరంతరమూ నీయందే వాక్కు మనస్సు కలిగి శరీరముతో చేసే కర్మలను నీ యందు లగ్నము చేసిన వారు, మరణ ధర్మాన్నే మరిచిపోతారు. ఇట్టివారు శరీరాన్నే నీకర్పించి మనస్సును నీ యందు లగ్నము చేసిన తర్వాత సంసారమును కోరే భార్యాపుత్రులు, ఇల్లు వీటిని మరిచిపోరా? ఇంకా సంసారము వీరికి ఎలా ఉంటుంది? అనుభవించాలని భార్య శరీరం కోసం, పిల్లలు శరీరం నుండి వచ్చారని, వారి వెంట తిరగక వారిని కూడా నీ వద్దకు తెచ్చేవాడే భర్త (4-9-12). *(భక్తిం ముహుః ప్రవహతామ్ త్వయి మే ప్రసంగః భూయాత్ అనన్త మహతాం అమల ఆశయానామ్ ।*

యేన అంజసా ఉల్బణం ఉరు వ్యసనమ్ భవ అబ్ధిమ్ నేష్యే భవత్ గుణ కథా అమృత పాన మత్తః ॥ 4-9-11), *(తే న స్మరన్తి అతితరాం ప్రియమ్ ఈశ మర్త్యమ్ యే చ అను అదః సుత సుహృత్ గృహ విత్త దారాః । యే తు అబ్జనాభ భవదీయ పదారవింద సౌగన్ధ్య లుబ్ధ హృదయేషు కృతప్రసంగాః ॥* 4-9-12).

6. స్వామీ, నీవే మా వద్దకు మము కరుణించ వివిధ రూపాలలో వచ్చావు - సూకర, వరాహ, వామన, నరసింహ మొదలగునవి (జంతువుల రూపంలో), చెట్ల రూపంలో (రావి, తులసి), పక్షుల రూపంలో (గరుడ, హంస), సరీసృప (ఆదిశేషుడు), దేవత (వామన, కపిల, హరి, పృథుచక్రవర్తి), దైత్య (ప్రహ్లాద), మర్త్య (రామ) మొదలగు అవతారములను ధరించావు. స్వామి ! అన్ని రకాల శరీరాలలోకి, అన్ని రూపాలను దాల్చి మమ్ములను ఉద్ధరించడానికి వస్తావు. అన్నింటిలో అంశరూపంగా ఉన్నా ఏదీ అంటనివాడవు (సత్ - అసత్ గుణములు కలవాడివి - *సద్ అసద్ విశేషమే* 4-9-13). వామనుడిగా యాచకత్వం మా గూర్చి చేసావు. మేము నీ వద్దకు అసత్ గుణములతో రాలేమని, నీవే మా చెంతకు వచ్చి మమ్ము నీ వైపు మరల్చాలని ఎన్నో విధాల ప్రయత్నం చేస్తుంటావు *(తిర్యజ్ నగ ద్విజ సరీసృప దేవ దైత్య మర్త్య ఆదిభిః పరిచితమ్ సత్ అసత్ విశేషమ్ । రూపమ్ స్థవిష్టమ్ అజ తే మహత్ ఆది అనేకమ్ న అతః పరమ్ పరమ వేద్మి న యత్ర వాదః ॥* 4-9-13).

7. కల్పాంతమున వటపత్రశాయిగా బ్రహ్మాండాలను కుక్షిలో దాస్తావు. మళ్ళీ నీ నాభికమలముగా వాటిని బ్రహ్మతోసహా విస్తరింపచేస్తావు *(కల్ప అన్తే ఏతత్ అఖిలమ్ జఠరేణ గృహ్ణన్ శేతే పుమాన్ స్వదృక్ అనన్త సఖః తత్ అంకే । యత్ నాభి సిన్ధు రుహ కంచన లోక పద్మగర్భే ద్యుమాన్ భగవతే ప్రణతః అస్మి తస్మై ॥* 4-9-14). ప్రళయకాలంలో సకల జగత్తును నీ కడుపులో పెట్టుకొని నిద్రిస్తావు. ఆ తర్వాత నీ నాభి నుండి ఏర్పడ్డ పద్మంలో బ్రహ్మదేవుడు ఉద్భవిస్తాడు. అలాంటి నీకు నమస్కారము (4-9-14).

ధ్రువస్తోత్రము–సారాంశము: (4–9 అధ్యాయము)

ప్రకృతి లక్షణములు	**జీవుడు = పురుష = ఆత్మ లక్షణములు**	**ధ్రువుడు తాను యోగంలో ధ్యానించిన స్వామి, ధ్రువుడు కళ్ళు తెరువగానే అలానే ప్రత్యక్షమయ్యాడు- గరుడారూఢుడైన నారాయణుడు (4-9-1,2). స్వామి యొక్క పరమపురుష లక్షణములను స్తోత్రం చేసాడు ధ్రువుడు ఇలా (దేవుడంటే - నిర్వచనము) -**
స్వరూప వికారము చెందినది. త్రిగుణములు, అహంకారము కలది ప్రకృతి. – సాత్త్విక అహంకారము నుండి మనస్సు ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు ఏర్పడతాయి. – రాజసిక అహంకారము నుండి బుద్ధి, జ్ఞానేంద్రియములు కర్మేంద్రియములు ఏర్పడతాయి. – తామసిక అహంకారము నుండి పంచ తన్మాత్రలు పంచ భూతములు ఏర్పడతాయి **10 ప్రాణములు:** పంచ ప్రాణాలు (శరీరంలో): ప్రాణ- ముక్కు, ఊపిరితిత్తులు అపాన – ఉపస్థ సమాన – నాభి ఉదాన – గొంతు వ్యాన – రక్తంలో మరో 5 ప్రాణాలు 5 ఇంద్రియములను పని చేయించేవి– – నాగ (కన్ను, నోరు కదలికలు) – క్రకర (తుమ్ము) – దేవదత్త (ఆవలింత) – కూర్మ (శరీర కదలికలు) – ధనంజయ (రక్త ప్రసరణ)	1. స్వభావంలో వికారం 2. కర్మతంత్రబద్ధుడు = మనము అనుకున్న శరీరములో అనుకున్న చోట పుట్టలేము – కర్మబద్ధులము – ధర్మం అనుగుణంగా పుడతాము. 3. తనకు ఏది కావాలో తెలియనివాడు దీనుడు, అంటే బద్ధజీవుడు 4. ఎదుటి వారికి ఉన్నది కావాలనేవాడు – అజ్ఞాని జీవుడు 5. అవిద్యాగ్రంథులు – మమ, అహం (4–11–30) నేను నాది అను అహంకారముతో జీవిస్తాడు. 6. దుఃఖాన్నే సుఖముగా భావించేవాడు బద్ధ జీవుడు 7. స్వామిని తప్ప దేన్నీ కోరనివాడు ముక్త జీవుడు – నిజభక్తుడు.	కూటస్థః : ఏ వికారము లేనివాడు (4–9–15) అవికారము కలవాడు. నిత్యముక్త : వ్యాప్యవస్తుదోష అస్పృష్టః పరిశుద్ధ : ప్రకృతి అంటనివాడు విబుద్ధః : సర్వజ్ఞాన క్రియాశక్తి కలవాడు ఆత్మా : సంతత గమన శీలత్వం – జగత్ శాసకత్వము గలవాడు. ఆదిపురుషః: మూలపురుషుడు, కారణం లేక కార్యముండదు భగవాన్ : 6 భగములు కలవాడు త్రి.అధీశః : త్రిగుణములతో కూడిన త్రిలోకాలకు ప్రభువు అఖండిత బుద్ధి అవస్థితము = సృష్టి స్థితి లయములకు కావలసిన మరుపులేని బుద్ధి (పిల్లను తల్లి మరవవచ్చు. స్వామి మరిస్తే అంతా ప్రళయమే) స్వదృష్ట్యా : తనకు తానే చూడగలడు. సృష్టి స్థితి లయములకు తన కడుపులో ఉన్న లోకాలు చూడగలడు. స్వయంప్రకాశుడు. ద్రష్టా : సాక్షి, జీవకర్మలను చూచువాడు. స్థితి : జీవులకు స్థానము, రక్షణ కల్పించువాడు అధిమఖః : యజ్ఞఫలితము తీసుకొనేవాడు వ్యతిరిక్తః : ప్రకృతి, పురుషులలో ఉంటూ వారికి విలక్షణుడవు కాని వారితో కలసి ఉంటావు. – అనుకున్నచోట, అనుకున్న శరీరంతో, అనుకున్న పనిచేస్తావు – ధర్మరక్షణ, దుష్టశిక్షణకై సంభవామి యుగే యుగే. – సజాతీయ విజాతీయ స్వగత భేద రాహిత్యం, (నీలాంటివాడు నీలాగా ఇంకొకడు లేడు, నీకు నీవే కనబడ్తావు. – సత్యసంకల్పుడవు, సత్యస్వరూపుడవు – శాస్త్రపాణిః సద్ – అసద్ విశేషమ్ = ప్రకృతిలో లీనమై ఉన్నాడు మరియు పరంగా ఉన్నాడు. అన్నిట్లో ఉంటాడు, మరి ఏది అంటదు (4–9–13). ప్రత్యక్ అక్షం, ప్రత్యక్ ఆత్మ, (4–11–28), (4–11–30) ఏకం అనంతం ఆద్యం (4–9–16) ఆనందమాత్రం విద్యాదయం వివిధ శక్త్యైః పురుషార్థమూర్తే (4–9–16,17).

8. (భగవంతుడంటే ఎవరో తెలియజేయుట): నీవు నిత్యుడవు, వ్యతిరిక్తః=ప్రకృతి / పురుషులకు (జీవులకు) విలక్షణుడవు అయినా వీటితో కలసి ఉంటావు. నిత్యముక్త = వ్యాప్త వస్తువు దోష అస్పృష్టః - నీవు జగత్తులో ఉన్నా ఏ దోషం అంటదు. ఎందుకంటే నీవు భగవాన్=6 భగములు కలవాడివి, త్రి అధీశః = త్రిగుణములతో కూడిన త్రిలోకాలను ఏర్పరుస్తున్నావు (సత్త్వగుణ - స్వర్గలోకాలు, రజోగుణ - భువర్‌లోకాలు, తమోగుణ - భూర్‌లోకాలు). సృష్టి స్థితి లయములకు కావాల్సిన మరుపులేని బుద్ధి= "అఖండిత బుద్ధి అవస్థితః", కలవాడివి *(త్వం నిత్యముక్త పరిశుద్ధ విబుద్ధః ఆత్మా కూటస్థః ఆది పురుషః భగవాన్ త్రి అధీశః యత్ బుద్ధి అవస్థితమ్ అఖండితయా స్వదృష్ట్యా ద్రష్టా స్థితౌ అధిమఖః వ్యతిరిక్తః ఆస్సే ॥* 4-9-15) అని భగవత్తత్త్వాన్ని భగవంతునికే అప్పచెప్పాడు. సజ్జన రక్షణ, దుర్జనశిక్షణ ప్రతీయుగంలో అనుకున్నచోట, అనుకున్నట్టుగా, అనుకున్నపని అనుకున్న శరీరంతో చేస్తావు. మాలాగా నీవు కర్మవశుడవు కావు. ప్రకృతి - జీవులకు విలక్షణుడవు అయినా వారితో కలసి ఉంటావు (*వ్యతిరిక్త* - 4-9-15). జగత్ శాసకత్వము చేసేవాడివి త్రిగుణాతీతుడవు, యజ్ఞపురుషుడవు, త్రిలోకాధీశుడవు, అఖండిత జ్ఞానము కలవాడవు (4-9-15).

9. లోకాలను, నీవారిని రక్షించడానికై రకరకాల జ్ఞానము, విద్యలు, శక్తులు, బలము ఒకేసారి వివిధ యుక్తులతో వాడతావు (విరుద్ధగతయో 4-9-16). కాబట్టి నీవే పరబ్రహ్మవు - *"తత్ బ్రహ్మ" (యస్మిన్ విరుద్ధగతయః హి అనిశమ్ పతన్తి విద్యా ఆదయః వివిధ శక్తయః అనుపూర్వ్యాత్ । తత్ బ్రహ్మ విశ్వభవమ్ ఏకమ్ అనన్తమ్ ఆద్యమ్ ఆనన్దమాత్రమ్ అవికారమ్ అహమ్ ప్రపద్యే ॥* 4-9-16).

10. నిన్ను కాదనేవాడు లేదు । నీలాంటివాడు ఇంకొకడు లేదు, నువ్వే పురుషార్థము (*పురుషార్థమూర్తేః* 4-9-17), అన్ని కోరికలు తీర్చేవాడవు (సత్య - ఆశిషః), నిన్ను కోరని వారికి కూడా అన్నీ ఇస్తావు. ఎలాగంటే అప్పుడే ఈనిన ఆవు దుర్గంధముతో ఉన్న దూడను నాకినట్లు, మావిని నాకి శుభ్రపరచినట్లు, మా దోషాలను మరచి తల్లిలా కాపాడతావు. గాలి నీరు ఆహారము అందరికీ ఇస్తావు, కాపాడతావు. దోషాలను పట్టించుకోక సౌభాగ్యాన్ని ఆలోచించేదే తల్లి - అలాంటివాడవు నీవు. దుర్గంధంతో ఉన్నా ఆవు తన దూడను నాకుతుంది, రక్షిస్తుంది. అలాగే నీవు జీవులను కాపాడతావు. చదువుకున్న వారంతా పండితులు కాక మూర్ఖులు కూడా అవుతారు (రావణాసురుడు తపస్సు చేసి శ్రీరాముని భార్యను కోరాడు). అటువంటి వారికి కూడా అన్ని అవకాశాలు ఇచ్చి అన్ని బోధలు చేసినా వారు విననప్పుడు వారి మంచికొరకే వారిని శిక్షిస్తావు (4-9-17). సత్యసంకల్పుడవు. తనకు ఏది కావాలో తెలియని జీవుడు "దీనుడు", ఎదుటివారికి ఉన్నది కావాలనేవాడు "అజ్ఞాని" వీరిని కూడా మన్నిస్తావు, అవకాశమిస్తావు. కాని వారి దౌర్భాగ్యమేమంటే వారే నిన్ను లెక్క చేయరు. అందరికి తల్లివీ తండ్రివి భర్తవు నీవు (4-9-17). (*సత్య ఆశిషః హి భగవన్ తవ పాదపద్మమ్ ఆశీః తథా అనుభజతః పురుష అర్థ మూర్తేః అపి ఏవం అర్య భగవాన్ పరిపాతి దీనాన్ వాశ్రా ఇవ వత్సకమ్ అనుగ్రహ కాతరః అస్మాన్ ॥* 4-9-17). అని ధ్రువుడు స్వామిని స్తోత్రం చేసాడు.

ఇలా ధ్రువుడు చక్కగా స్వామి ఇచ్చిన జ్ఞానంతో (4-9-4) స్వామిని కీర్తించేటప్పటికి, స్వామి సంతోషించి ఇలా తెల్పాడు. ధ్రువా! నీవు ఎందుకు తపస్సు చేసావో నాకు తెలుసు. నీ హృదయం నా ఇల్లే, (ఎవరు ఏది ఆలోచిస్తారో అక్కడే ఉంటాడు స్వామి) (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ - వేద అహం తే వ్యవసితమ్ హృది రాజన్యబాలక । తత్ ప్రయచ్ఛామి భద్రం తే దురాపమ్ అపి సువ్రత ॥* 4-9-19). సకలలోకాలు గానుగ ఎద్దులా తిరిగే స్తంభం లాంటిది, ప్రధానమైంది, కల్ప - ప్రళయకాలంలో కూడా పోనిది, అన్ని లోకాలకు నాభి లాంటిది అయిన - ధ్రువ నక్షత్రమండలాన్ని (Pole Star) నీకు ఇస్తున్నాను శాశ్వతంగా (*న అన్యైః అధిష్ఠితమ్ భద్ర యత్ భ్రాజిష్ణు ధ్రువక్షితి యత్ర గ్రహ ఋక్ష తారాణామ్ జ్యోతిషామ్ చక్రమ్ ఆహితమ్ ॥* 4-9-20), *మేఢ్యామ్ గో చక్రవత్ స్థాస్ను పరస్తాత్ కల్ప వాసినామ్ ధర్మః అగ్నిః కశ్యపః శుక్రః మునయః యే వన ఓకసః చరన్తి దక్షిణీకృత్య భ్రమన్తః యత్ స తారకాః ॥* 4-9-21). ప్రస్తుతానికి వెళ్ళి 36,000 సంవత్సరాలు రాజ్యాన్ని ధర్మయుక్తంగా పాలించు. ఆ తర్వాత ధ్రువలోకం చేరి నన్ను మరవకుండా ఉంటావు (*తతః గన్తా అపి మత్ స్థానం సర్వలోక నమః కృతం ఉపరిష్టాత్ ఋషిభ్యః త్వం యతః న ఆవర్తతే గతః ॥* 4-9-25). ఇలా స్వామి తెల్పి, గరుడధ్వజుడై ధ్రువుడు చూస్తుండగానే స్వామి తన లోకానికి వెళ్ళాడు (*బాలస్య పశ్యతో ధామ స్వం అగాద్ గరుడధ్వజః* 4-9-26).

స్వామిని ఇవి కోరానే అని ధ్రువుడు బాధపడ్డాడు (4-9-28 to 35), స్వయంనింద చేసుకున్నాడు. మన ఇంద్రియాలన్ని దేవతా అధిష్ఠాలే కాబట్టి వారి ప్రభావం వల్ల సరి అయిన కోరిక కోరలేకపోయానా ఏమి అని చింతించసాగాడు (*మతిః విదూషితా దేవైః పతద్భిః అసహిష్ణుభిః । యః నారద వచః తథ్యం న అగ్రాహిషమ్ అసత్ తమః ॥* 4-9-32). అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకుడైన స్వామి ప్రత్యక్షమైతే అడగాల్సింది అడగక బీదవాడిలా నూకలను కోరానే అని, స్వయంకృత అపరాధమని, తనకు తానే నిందించుకోసాగాడు (*మయా ఏతత్ ప్రార్థితమ్ వ్యర్థం చికిత్సా ఇవ గత ఆయుషి । ప్రసాద్య జగత్ ఆత్మానం తపసా దుష్ప్రసాదనమ్ । భవచ్ఛిదమ్ అయాచే అహం భవమ్ భాగ్య వివర్జితః ॥* 4-9-34), (*స్వారాజ్యం యచ్ఛతః మౌఢ్యాత్ మానః మే భిక్షితః బత । ఈశ్వరాత్ క్షీణపుణ్యేన ఫలీకారాన్ ఇవ అధనః ॥* 4-9-35).

ఓ విదురా ! నీలాంటి ధ్రువుడిలాంటి భక్తులు స్వామిపాదాలను సేవిస్తారే తప్ప ఏమి కోరరు. స్వామే కావాలంటారు. భౌతికసంపత్తులు అక్కరలేదంటారు. ఇది భక్తుల లక్షణమంటే అని మైత్రేయుడు తన అభిప్రాయాన్ని వెళ్ళబుచ్చాడు (*మైత్రేయ ఉవాచ - న వై ముకున్దస్య పద అరవిందయోః రజః జుషః తాత భవాదృశాః జనాః వాంఛన్తి తత్ దాస్యం ఋతే అర్థమ్ ఆత్మనః యదృచ్ఛయా లబ్ధ మనః సమృద్ధయః ॥* 4-9-36).

ధ్రువుడు తండ్రి వద్దకు చేరాడు (ఉత్తానపాదుని కుమారుడు కావడం వల్ల ధ్రువునికి మరోపేరు ఔత్తానపాదుడు). క్షీరాభిషేకం చేసారు. భూమండలాన్ని రక్షించేవాడు లభించాడని పురజనులు సంతోషించారు. ధృవ పట్టాభిషేకం జరిగింది (4-9-66). ప్రజాపతి శిశుమార పుత్రిక భ్రమిని పెండ్లాడాడు. కల్ప, వత్సర అనే పుత్రులు కల్గారు (ధ్రువుడు స్థిరుడైతే భ్రమించేది - తిరిగేది - కాలంతో తిరిగేది ఆయన భార్య భ్రమి.

వీరి సంతానమే కల్ప మరియ వత్సర. ఇలా బాగా ఆలోచించి పెద్దలు పేర్లు పెడతారు). వాయుపుత్రిక అయిన "ఇల" ద్వారా ఉత్కళ అనే పుత్రుడు మరియు ఒక అమ్మాయి కల్గారు (4-10-1,2,3). సవతితల్లి పుత్రుడు ఉత్తముని యక్షులు చంపుట గ్రహించి వారిపై దండయాత్రకు అలకాపురి వెళ్ళాడు. నారాయణాస్త్రంతో వారిని ఓడించాడు, చంపసాగాడు. ఇది గ్రహించిన స్వాయంభువమనువు (తాతగారు) యక్షవంశాన్ని నాశనం చేయవద్దని, వంశంలోని వారందరూ చెడ్డవారు కాదని హితవు పలికాడు ఇలా- (4-11-6 to 12) (స్వయంభువమనువు 12 మంది మహాజనులలో ఒకడు. అలాగే బ్రహ్మ శివాదులు కూడా. వీరి సంపర్కము బోధలవల్లనే భాగవతము నిండా భక్తులు ఉద్ధరింపబడ్డారు. ఇప్పుడు ఈయన ధ్రువుడికి బోధ చేస్తున్నాడు. ఎందుకంటే - **ధ్రువః కృష్ణ పరాయణః** అంటే శ్రీకృష్ణుడు సత్యుడు, నిత్యుడు, కాలాతీతుడు. కృతయుగములో వచ్చినవారు ధ్రువ ప్రహ్లాదులు. ఆ తర్వాత యుగములో అనగా ద్వాపరయుగములో వచ్చినాడు శ్రీకృష్ణుడు, అని అర్థము చేసుకోరాదు. శ్రీకృష్ణుడు సనాతుడు, దేవాదిదేవుడు, సృష్టికర్త అని గ్రహించాలి).

స్వాయంభువ మనువు, రాజు ధ్రువునకు బోధ చేయుట

ఓ ధ్రువా ! నీవు నిజభక్తుడవు. నీవు హరిపదము చేరుటకు నిశ్చయింపబడినవాడవు (*సర్వభూత ఆత్మ భావేన భూత ఆవాసమ్ హరిం భవాన్ ఆరాధ్య ఆప దురారాధ్యమ్ విష్ణోః తత్ పరమం పదమ్ ॥* 4-11-11). నీకో విషయం తెలుసా స్వామియే నీ గూర్చి తల్చుకుంటాడు, నీవు గొప్పవాడివని (*సః త్వం హరేః అనుధ్యాతః తత్ పుంసాం అపి సమ్మతః కథం తు అవద్యం కృతవాన్ అనుశిక్షన్ సతాం వ్రతమ్॥* 4-11-12). కావున మైత్రిభావం కలిగి ప్రజాపాలన చేయి, మాయతో ఉండక చెడును అడ్డుకో, బ్రహ్మానందంతో చూడు, స్వామిసృష్టిని అర్థం చేసుకో అని పలికాడు. స్వామియే సర్వస్వము. స్థూల సూక్ష్మ విశ్వాలు (వ్యక్త, అవ్యక్తములు) ఆయన చుట్టూ తిరుగుతుంటాయి, ఎలాగంటే అయస్కాంతం చుట్టూ ఇనుము తిరిగినట్టుగా అని తెల్పాడు (*తితిక్షయా కరుణయా మైత్ర్యా చ అఖిల జన్తుషు సమత్వేన చ సర్వ ఆత్మా భగవాన్ సంప్రసీదతి ॥* 4-11-13, (*సంప్రసన్నే భగవతి పురుషః ప్రాకృతైః గుణైః విముక్తః జీవనిర్ముక్తః బ్రహ్మ నిర్వాణం ఋచ్ఛతి ॥* 4-11-14), (*భూతైః పంచభిః ఆరబ్ధైః యోషిత్ పురుషః ఏవ హి తయోః వ్యవాయాత్ సంభూతిః యోషిత్ పురుషయోః ఇహ ॥* 4-11-15), (*ఏవం ప్రవర్తతే సర్గః స్థితి సంయమః ఏవ చ గుణ వ్యతికరాత్ రాజన్ మాయయా పరమ ఆత్మనః ॥* 4-11-16), (*నిమిత్తమాత్రం తత్ర ఆసీత్ నిర్గుణః పురుష ఋషభః వ్యక్త అవ్యక్తం ఇదం విశ్వం యత్ర భ్రమతి లోహవత్ ॥* 4-11-17).

స్వాయంభువమనువు (తాత) ధ్రువమహారాజునకు ఇంకా ఇలా తెలియజేయసాగాడు. కనబడే సృష్టి అంతా ఆయనదే. దాంట్లో అనవసరంగా హింసను రేకెత్తించకు - *స ఖల్విదం భగవాన్ కాలశక్త్యా గుణప్రవాహేణ విభక్తవీర్యః । కరోతి అకర్తా ఏవ నిహన్తి అహన్తా చేష్టా విభూమ్నః ఖలు దుర్విభావ్య ॥* - సృష్టి అంతా ఆయన శక్తియే కాని ఏమి తెలియనివాడిలా ఉంటాడు - *కరోతి అకర్త ఏవ.* ఎవ్వరికీ తెలియదు (*దుర్విభావ్య* - 4-11-18).

– కాలమునకు ఆది అంతములు లేకున్నా అది "ఆది కృత" (సృష్టి), "అంతకరః" అంతం (ప్రళయం) చేయిస్తుంది. జీవరాశులతో సృష్టి చేయిస్తుంది. కాలం అంటే– *అనంతో అంతకరః కాలో ఆదిర్ ఆదికృత్ అవ్యయః* – (19).

– దిక్కులేనివాడు పరుగెత్తినట్టుగా కాలంతోపాటు మనం పరుగిడుతాము (–20), ఎలాగంటే గాలి వెంట ధూళి వెళ్ళినట్టుగా. కాలమునకు మిత్రుడు, శత్రువు లేరు (*న వై స్వపక్షః అస్య విపక్షః ఏవ వా పరస్య మృత్యోః విశతః సమమ్ ప్రజాః । తం ధావమానమ్ అనుధావన్తి అనీశాః యథా రజాంసి అనిలమ్ భూతసంఘాః ॥* 4–11–20).

– జీవుడికి ఆయుష్షులేదు. చావు పుట్టుకలు కామం / కర్మతోటే (*ఆయుషః అపచయమ్ జన్తోః తథా ఏవ ఉపచయమ్ విభుః ఉభాభ్యాం రహితః స్వస్థః దుఃస్థస్య విదధాతి అసౌ ॥* 21, *కేచిత్ కర్మ వదన్తి ఏనం స్వభావం అపరే నృప ఏకే కాలం పరే దైవం పుంసః కామం ఉత అపరే ॥* 22), స్థూలశరీరం వస్తే పుట్టాడు అంటాము, స్థూల శరీరము జీర్ణిస్తే మరణించాడంటాము. అంతేకాని జీవునకు చావు లేదు. నిత్యుడు.

– కాలం కొలతకు అందనిది (*అవ్యక్త అప్రమేయస్య*). నానాశక్తులు పుట్టుతుంటాయి కాలం వల్ల (*నానాశక్తి ఉదయస్య చ*). కాలం యొక్క ప్లాను (Plan) ఏమిటో ఎవ్వరికీ తెలియదు (*న వై చికీర్షితాం కో వేదాథ స్వసంభవమ్* 4–11–23). మనం హితము ప్రియము అనుకుని ఎన్నో వస్తువులను పోగు చేసుకుంటాం కాని కాలుడు వాటితోనే మనకు హాని కల్పిస్తాడు (Ex: Dasharatha loved Kaikeyi and he got death from her). (కాలం అంటే- unfolding and folding the activities of living entities is called Time). (కర్మ అంటే– Work done - Activities performed or - actions performed resulting in the development of material bodies for a living being is called Karma. Actions pertaining to the development of different material bodies of a living being is called karma).

కాలపురుషుడు – సృష్టి స్థితి లయములు చేస్తున్నా ఆయన నిరహంకారి, గుణ కర్మదోషములంటనివాడు (–25). ఇంత పెద్ద సృష్టి చేసినవాడు నిరంహకారంగా ఉంటే, మనము కూడా అలాగే ప్రశాంతంగా ఉండాలి (*సః ఏవ విశ్వం సృజతి సః ఏవ అవతి హన్తి చ । తథ అపి హి అనహంకారాత్ న అజ్యతే గుణ కర్మభిః ॥* 4–11–25).

– స్వామియే అన్ని భూతములకు అంతర్యామి, నియామకుడు, సృష్టికర్త, శాసించేవాడు (*ఏషః భూతాని భూత ఆత్మా భూత ఈశః భూతభావనః స్వశక్త్యా మాయయా యుక్తః సృజతి అత్తి చ పాతి చ ॥* 4–11–26). ఎలాగంటే కోడెలకు ముక్కుతాడు వేసి వశపరచుకున్నట్టుగా (*గావో యథా వై నసి దామ (తాడు) యంత్రితాః* 27). ఆయనయే అమృతం మరియు మృత్యువు. బ్రతికించే నీరు చావకొడుతుంది కూడా (*తం ఏవ మృత్యుం అమృతం తాత దైవం సర్వ ఆత్మనా ఉపేహి జగత్ పరాయణమ్ । యస్మై బలిం విశ్వసృజో హరన్తి గావః యథా వై నసి దామ యన్త్రితా॥* 4–11–27). కావున నీవు వారిని శిక్షించింది

చాలు. నీ తమ్ముడ్ని చంపింది వీరైనా అంతా ఆ కాలపురుషుడికి తెలుసు (4-11-24). ఇదంతా జాగ్రత్తగా అర్థం చేసుకొని స్వామిసేవ చేసుకో (*తం ఏనం అంగ ఆత్మని ముక్తవిగ్రహే వ్యపాశ్రితమ్ నిర్గుణం ఏకం అక్షరమ్ । ఆత్మానం అన్విచ్ఛ విముక్తం ఆత్మదృక్ యస్మిన్ ఇదం భేదం అసత్ ప్రతీయతే ॥* 4-11-29).

- అవిద్య గ్రంథులు=మమ అహం=మమాహం - ఈవ్యాధి పోగొట్టుకోవాలంటే ముందు (*అగదేన యథా ఆమయం*) - వేదశాస్త్ర పురాణాలు వినుట, కోపాన్ని నిగ్రహించుట చేయి. చిన్నప్పుడు స్వామినే ప్రత్యక్షం చేసుకున్నావు. కావున ఆ స్వామిసృష్టిని నాశనం చేయరాదు. ధర్మరక్షణ చేయి. నీ ప్రజలయందు, మరియు నీలోని అవిద్యాగ్రంథులను తొలగించు, భగవన్నామమనే మందు వాడు (*త్వం ప్రత్యక్ ఆత్మని తదా భగవతి అనన్తే ఆనన్దమాత్రే ఉపపన్న సమస్త శక్తౌ । భక్తిం విధాయ పరమాం శనకైః అవిద్యా గ్రన్థిం విభేత్స్యసి మమ అహం ఇతి ప్రరూఢమ్॥* 4-11-30, *సంయచ్ఛ రోషం భద్రం తే ప్రతీపం శ్రేయసాం పరమ్ శ్రుతేన భూయసా రాజన్ అగదేన యథా ఆమయమ్ ॥* 4-11-31). ఏది వస్తే (అధికారము, ధనము, యవ్వనము, పరస్త్రీ మొదలగునవి) మనకు అమంగళం వస్తుందో అది మనము కోరకూడదు, అలా ప్రశాంతంగా అభయంగా ఉండవచ్చును (*యేన ఉపసృష్టాత్ పురుషాత్ లోకః ఉద్విజతే భృశమ్ । న బుధః తత్ వశమ్ గచ్ఛేత్ ఇచ్ఛన్ అభయం ఆత్మనః ॥* 4-11-32).

ధ్రువుడు కుబేరుని ప్రసన్నము చేసుకొనుట:

ధ్రువా ! యక్షులను చాలామందిని ఇప్పటికే చంపావు. శివుడికి మిత్రుడైన యక్షుల రాజు - కుబేరుడికి అవమానం కల్పించావు. కాబట్టి కుబేరుడిని ప్రసన్నం చేసుకో అని స్వాయంభువమనువు - తాతగారు తెల్పారు (4-11-33,34,35). అలాగే చేసాడు ధ్రువమహారాజు. ప్రసన్నుడైన కుబేరుడు (*భగవాన్ ధన ఈశ్వరః* 4-12-1) చారణులు, యక్షులు, కిన్నరులతో అక్కడికి చేరి ధ్రువుడికి ఇలా ఉపదేశం చేసాడు- చావుపుట్టుకలకు కాలమే కారణము, కావున నీవు బాధపడవలదు వీరిని చంపానని (*న భవాన్ న అవధీత్ యక్షాన్ న యక్షాః భ్రాతరం తవ । కాలః ఏవ హి భూతానాం ప్రభుః అప్యయ భావయోః ॥* 4-12-3). నేను, నీవు అనే అనుభవము సంసారకారణము (*అహం త్వం ఇతి అపార్థా ధీః అజ్ఞానాత్ పురుషస్య హి । స్వాప్ని ఇవ అభాతి అ తత్ధ్యానాత్ యయా బన్ధ విపర్యయౌ ॥* 4-12-4). ఇంద్రియములచే గోచరింపబడని స్వామి అంతటా కలడు. అన్ని గుణములతో యోగమాయాశక్తితో అంతటా ఉంటాడు స్వామి. స్వామి పాదాలను ఆశ్రయించిన మళ్ళీ ఈ సంసారబంధం రాదు (*తత్ గచ్ఛ ధ్రువ భద్రం తే భగవన్తం అధోక్షజమ్ సర్వభూత ఆత్మభావేన సర్వభూత ఆత్మ విగ్రహమ్ ॥* 4-12-5), (*భజస్వ భజనీయ అంఘ్రిమ్ అభవాయ భవచ్ఛిదమ్ యుక్తం విరహితం శక్త్యా గుణమయ్యా ఆత్మమాయయా* 4-12-6). నారాయణసేవ చేసేవాడివి కావున ఏమన్నా వరం కోరుకో ఇస్తానన్నాడు కుబేరుడు. తెలివి గల ధృవుడు నారాయణభక్తి తొలగకుండా ఉండే వరం కోరాడు. ఇడవిడా పుత్రుడైన కుబేరుడు అలాగే అనుగ్రహించాడు (4-12- 7 to 9).

ధ్రువుడి రాజ్యపాలన - వానప్రస్థాశ్రమము - వైకుంఠలోకములకు విమానయానము

ధ్రువుడు, ఆ తర్వాత రాజ్యాన్ని బాగా ఏలి యజ్ఞములను ఆచరించాడు. 36,000 సంవత్సరములు రాజ్యాన్ని పాలించాడు. బ్రాహ్మణులకు దక్షిణలు ఇచ్చాడు. అచ్యుతుని మనస్సులో ఉంచుకొని అన్ని భూతాలలో స్వామినే చూస్తూ *(అథ అయజత యజ్ఞ ఈశమ్ క్రతుభిః భూరి దక్షిణైః । ద్రవ్యక్రియా దేవతానాం కర్మ కర్మఫలప్రదమ్ ॥* 4-12-10), *(సర్వ ఆత్మని అచ్యుతే అసర్వే తీవ్ర ఓఘాం భక్తిం ఉద్వహన్ దదర్శ ఆత్మని భూతేషు తం ఏవ అవస్థితమ్ విభుమ్ ॥* 4-12-11), దీనవత్సలుడైన ధ్రువుడు దుర్మార్గులను శిక్షిస్తూ, సన్మార్గులను రక్షిస్తూ, బీద, గొప్ప తేడాలేనివాడై ప్రజలకు తండ్రిగా, అందరియందు సమదర్శనుడై ఉన్నాడు (*తం ఏవం శీలసంపన్నం బ్రహ్మణ్యం దీనవత్సలమ్ గోప్తారం ధర్మ సేతునాం మేనిరే పితరమ్ ప్రజాః ॥* 4-12-12). భోగాలు అనుభవించి పుణ్యం ఖర్చు చేసాడు. కష్టాలను అనుభవించి పాపాలను ఖర్చు చేసాడు (*షట్ త్రింశత్ వర్ష సాహస్రం శశాస క్షితిమండలమ్। భోగైః పుణ్యక్షయం కుర్వన్ అభోగైః అశుభక్షయమ్ ॥* 4-12-13). ఆ తర్వాత రాజ్యాన్ని పుత్రుడికి ఇచ్చాడు. విశ్వము మాయారచితము, అవిద్యతోకూడినది అని గ్రహించి, దాన్ని వదలాలని బదరికాశ్రమము వెళ్ళి అష్టాంగ యోగముల ద్వారా మనస్సును నిలిపి స్వామిని ధారణ చేసాడు (*మన్యమానః ఇదం విశ్వం మాయారచితం ఆత్మని అవిద్యా రచిత స్వప్న గంధర్వనగర ఉపమమ్ ॥* 4-12-15) (*ఆత్మ స్త్రీ అపత్య సుహృదః బలం ఋద్ధకోశమ్ అన్తః పురం పరివాహారభువః చ రమ్యాః । భూమండలమ్ జలధి మేఖలం ఆకలయ్య కాల ఉపసృష్టమ్ ఇతి సః ప్రయయౌ విశాలామ్ ॥* 4-12-16), (*తస్యాం విశుద్ధ కరణః శివ వాః విగాహ్య బద్ధ్వా ఆసనమ్ జిత మరుత్ మనసా ఆహృత అక్షః । స్థూలే దధార భగవత్ ప్రతిరూపే ఏతత్ ధ్యాయన్ తత్ అవ్యవహితః వ్యసృజత్ సమాధౌ ॥* 4-12-17). హరిభక్తిలో మునిగినవాడై ఆనందబాష్పములతో స్వామిని ధ్యానిస్తూ శరీరాన్ని మరిచాడు (*భక్తిం హరౌ భగవతి ప్రవహన్ అజస్రమ్ ఆనన్ద బాష్పకలయా ముహుః అర్ద్యమానః । విక్లిద్యమానః హృదయః పులక అచిత అంగః ఆత్మానం న అస్మరత్ అసౌ ఇతి ముక్తలింగః ॥* 4-12-18). విష్ణుదూతలతో గల విమానము వచ్చింది. సంభ్రమంతో ఏమి చేయాలో తెలియక స్వామినామాలను కీర్తించాడు (*సః దదర్శ విమాన అగ్ర్యం నభసః అవతరత్ ధ్రువః । విభ్రాజయత్ దశ దిశః రాకాపతిమ్ ఇవ ఉదితమ్ ॥* 4-12-19), (*తత్ర అను దేవప్రవరౌ చతుః భుజౌ శ్యామౌ కిశోరౌ అరుణ అంబుజ ఈక్షణౌ। స్థితౌ అవష్టభ్య గదాం సువాససౌ కిరీట హార అంగద చారు కుండలౌ ॥* 4-12-20), (*విజ్ఞాయ తౌ ఉత్తమగాయ కింకరౌ అభ్యుత్థితః సాధ్వస విస్మృత క్రమః । ననామ నామాని గృణన్ మధుద్విషః పార్షత్ ప్రధానౌ ఇతి సంహత అంజలిః* 4-12-21). వచ్చిన విష్ణుదూతలు-సారంగపాణి పార్షదులమని నందసునందులమని (4-12-22), కృష్ణ భక్తుడైన ధ్రువుని తీసుకురమ్మని స్వామి పంపాడు అని తెల్పారు. దేవతలకు కూడా లభ్యము కానిది, జగత్తు కూడా నమస్కరించే వైకుంఠం వెళదాం, విమానం ఎక్కండని తెల్పారు (*తం కృష్ణ పాద అభినివిష్ట చేతసమ్ బద్ధ అంజలిమ్ ప్రశ్రయ నమ్ర కంధరమ్ । సునన్ద నన్దౌ ఉపసృత్య సస్మితమ్ ప్రత్యూచతుః పుష్కరనాభ సమ్మతౌ ॥* 4-12-22), (*సునందనందౌ ఊచతుః- భోః భోః రాజన్ సుభద్రం*

తే వాచమ్ నః అవహితః శృణు । యః పంచవర్షః తపసా భవాన్ దేవమ్ అతీతృపత్ ॥ 4-12-23), (*తస్య అఖిల జగత్ ధాతుః ఆవామ్ దేవస్య శార్ఙ్గిణః పార్షదౌ ఇహ సంప్రాప్తౌ నేతుం త్వాం భగవత్పదమ్॥* 4-12-24), (*సుదుర్జయమ్ విష్ణుపదమ్ జితమ్ త్వయా యత్ సూరయః అప్రాప్య విచక్షతే పరమ్ । ఆతిష్ఠ తత్ చంద్ర దివ ఆకర ఆదయః గ్రహ ఋక్ష తారాః పరియన్తి దక్షిణమ్ ॥* 4-12-25), (*అనాస్థితం తే పితృభిః అన్యైః అపి అంగ కర్హిచిత్ । అతిష్ఠ జగతాం వన్ద్యం తత్ విష్ణోః పరమం పదమ్ ॥* 4-12-26), (*ఏతత్ విమాన ప్రవరమ్ ఉత్తమశ్లోక మౌలినా ఉపస్థాపితమ్ ఆయుష్మన్ అధిరోఢుమ్ త్వం అర్హసి॥* 4-12-27). స్నాన ఆచమనము చేసి మునులకు ప్రదక్షిణము చేసికొని విమానానికి ప్రదక్షిణము చేసికొని, మృత్యుదేవత వచ్చాకనే వాడి నెత్తిమీద కాలుపెట్టి విమానం ఎక్కాడు (*మైత్రేయః ఉవాచ - నిశమ్య వైకుంఠ నియోజ్య ముఖ్యయోః మధుచ్యుతమ్ వాచమ్ ఉరుక్రమప్రియః । కృత అభిషేకః కృత నిత్యమంగలః మునీన్ ప్రణమ్య ఆశిషమ్ అభ్యవాదయత్ ॥* 4-12-28), (*పరిత్య అభ్యర్చ్య ధిష్ణ్య అగ్ర్యమ్ పార్షదౌ అభివన్ద్య చ ఇయేష తత్ అధిష్ఠాతుమ్ బిభ్రత్ రూపం హిరణ్మయమ్ ॥* 4-12-29), (*తదా ఉత్తానపదః పుత్రః దదర్శ అన్తకం ఆగతం మృత్యోః మూర్ధ్ని పదమ్ దత్త్వా ఆరురోహ అద్భుతం గృహమ్ ॥* 4-12-30). తల్లీ సునీతికై ఆలోచించసాగాడు. ఇది గ్రహించిన నందసునందలు, ధ్రువుడి తల్లి వేరే విమానంలో బయలుదేరిందని తెలియజేసారు (4-12-33). ఇలా నక్షత్రమండలాలను భూభువర్‌స్వర్ లోకాలను దాటి విష్ణులోకాన్ని చేరారు (*తత్ర తత్ర ప్రశంసద్భిః పథి వైమానికైః సురైః అవకీర్యమాణః దదృశే కుసుమైః క్రమశః గ్రహాన్ ॥* 4-12-34), (*త్రిలోకీం దేవయానేన సః అతివ్రజ్య మునీన్ అపి పరస్తాత్ యత్ ధ్రువగతిః విష్ణోః పదమ్ అథ అభ్యగాత్* 4-12-35). వైకుంఠము స్వయంప్రకాశం కలది, పరిపూర్ణ శాంతులు వెళ్ళే అచ్యుతలోకం వెళ్ళగలిగాడు (*యత్ భ్రాజమానం స్వరుచా ఏవ సర్వతః లోకాః త్రయః హి అను విభ్రాజన్తే ఏతే యత్ న అవ్రజన్ జన్తుషు యే అననుగ్రహాః వ్రజన్తి భద్రాణి చరన్తి యే అనిశమ్ ॥* 4-12-36), (*శాన్తాః సమదృశః శుద్ధాః సర్వ భూత అనురంజనాః యాన్తి అంజసా అచ్యుత పదం అచ్యుతప్రియ బాన్ధవాః* 4-12-37), (*ఇతి ఉత్తానపదః పుత్రః ధ్రువః కృష్ణపరాయణః । అభూత్ త్రయాణాం లోకానాం చూడామణిః ఇవ అమలః ॥* 4-12-38). ధృవలోకం చుట్టూ గానుగ ఎద్దులాగా మిగతా నక్షత్రమండలాలు తిరుగుతాయి. ఇది వైకుంఠలోకాలలో ఒకటి, అక్కడికి చేరాడు ధ్రువుడు (39).

ఇలాంటి ధ్రువచరిత్రను గురువుగారు నారదుడు ధృవుడి మునిమనుమలైన ప్రచేతసులకు తెల్పాడు. తల్లి పాతివ్రత్యం ధృవుడి తపస్సు వల్ల వేదాంతులు కూడా పొందలేని లోకాన్ని 5 ఏళ్ళ బాలుడు భక్తితో స్వామిని గెలిచి, రాజుగా తన కర్తవ్యపాలన చేసి వైకుంఠాన్ని పొందాడు (*మహిమానం విలోక్య అస్య నారదః భగవాన్ ఋషిః ఆతోద్యమ్ వితుదన్ శ్లోకాన్ సత్రే అగాయత్ ప్రచేతసామ్ ॥* 4-12-40), (*నారదః ఉవాచ - నూనం సునీతేః పతిదేవతాయాః తపః ప్రభావస్య సుతస్య తాం గతిమ్ దృష్ట్వా అభ్యుపాయాన్ అపి వేదవాదినః న ఏవ అధిగన్తుం ప్రభవన్తి కిం నృపాః ॥* 4-12-41), (*యః పంచవర్షః గురుదార వాక్శరైః భిన్నేన యాతః హృదయేన దూయతా । వనమ్ మత్ ఆదేశ కరః అజితమ్ ప్రభుమ్ జిగాయ తత్*

భక్త గుణైః పరాజితమ్ ॥ 4-12-42), (*యః క్షత్రబన్ధుః భువి తస్య అధిరూఢమ్ అను అరురుక్షేత్ అపి వర్షపూగైః షట్ పంచవర్షః యత్ అహోభిః అల్పైః ప్రసాద్య వైకుంఠమ్ అవాప పదమ్ ॥* 4-12-43).

ధ్రువచరిత్ర విన్నవారి అన్ని పాపాలు పోతాయి. మంగళమవుతుంది. ధనప్రాప్తి, కీర్తి, అచ్యుతుడి ప్రీతిపాత్రులవుతారు (*ధనం యశస్యం ఆయుష్యం పుణ్యం స్వస్తి ఆయనమ్ మహత్ స్వర్గ్యం ధ్రౌవ్యం సౌమనస్యం ప్రశస్యం అఘమర్షణమ్* 4-12-45), (*శ్రుత్వా ఏతత్ శ్రద్ధయా అభీక్ష్ణమ్ అచ్యుత ప్రియ చేష్టితమ్ భవేత్ భక్తిః భగవతి యయా స్యాత్ క్లేశ సంక్షయః ॥* 4-12-46), (*మహత్త్వం ఇచ్ఛతాం తీర్థం శ్రోతుః శీల అదయః గుణాః । యత్ర తేజః తత్ ఇచ్ఛూనాం మానః యత్ర మనస్వినామ్ ॥* 4-12-47), (*ప్రయతః కీర్తయేత్ ప్రాతః సమవాయే ద్విజన్మనామ్ సాయం చ పుణ్యశ్లోకస్య ధ్రువస్య చరితం మహత్* 4-12-48), (*పౌర్ణమాస్యాం సినీవాల్యాం ద్వాదశ్యాం శ్రవణే అథవా । దినక్షయే వ్యతీపాతే సంక్రమే అర్కదినే అపి వా ॥* 4-12-49), (*శ్రావయేత్ శ్రద్ధధానానాం తీర్థపాద పద ఆశ్రయః న ఇచ్ఛం తత్ర ఆత్మనా ఆత్మానం సంతుష్టః ఇతి సిధ్యతి ॥* 4-12-50), (*జ్ఞానం అజ్ఞాత తత్త్వాయ యః దద్యాత్ సత్ పథే అమృతమ్ । కృపాళోః దీన నాథస్య దేవాః తస్య అనుగృహ్ణతే ॥* 4-12-51). ఈ ధ్రువ వృత్తాంతాన్ని మైత్రేయుడు విదురునకు, శుకుడు పరీక్షిత్తునకు, సూతుడు శౌనకాదులకు తెలియజేసాడు.

ధ్రువ వంశ వర్ణన (4-13- అధ్యాయము)

ఈ వంశము వాడు, సంతానహీనుడు, అంగుడు అను రాజు. ఈ జన్మలో చేయకున్నను, పోయిన జన్మలోని పాపం వల్ల సంతానహీనుడైనాడు (*సదసః పతయః ఊచుః - నరదేవ ఇహ భవతః న అఘం తావత్ మనాక్ స్థితమ్ అస్తి ఏకం ప్రాక్తనం అఘం యత్ ఇహ ఈదృక్ త్వం అప్రజః ॥* 4-13-31). కావున ప్రాయశ్చిత్తంగా యజ్ఞమును చేసి యజ్ఞపురుషుని సంతృప్తి చేయుమని చెప్పారు పురోహితులు. ఈయన భార్య యొక్క తండ్రి మృత్యుదేవత, తాత అధర్ముడు. యజ్ఞపురుష ఆరాధన వల్ల సంతానప్రాప్తి కలిగింది (4-13-31 నుండి 38). వీరి లక్షణములతో గల ధర్మహీనుడు సంతానంగా వేనుడు పుట్టాడు (4-13-39,40) (No son is better than a badson - 43). వేనుడు కౄరత్వాన్ని భరించని అంగుడు ఎవ్వరికీ చెప్పక అడవికి వెళ్ళాడు (47). రాజు లేక రాజ్యం పాడవుతుందని భృగు మరి ఇతర బ్రాహ్మణులు, మంత్రులు వద్దన్నా, వేనుడిని రాజు చేసారు (4-14-2).

వేనుడి క్రూరమైన రాజ్యపాలన - బ్రహ్మదండనము

- వేనుడు గర్విష్ఠి, మదాంధుడు, చండశాసనుడు, మూర్ఖుడు (4-14 Chapter) అయ్యాడు. యజ్ఞములు చేయరాదని చాటింపు, తనే దేవుణ్ణి అని ప్రకటించాడు. (రావణ, శిశుపాల, కంస, హిరణ్యకశిపులు స్వామినామం వైరిభావంతో చేసేవారు. వీడు అలా కాదు). బ్రాహ్మణులు బోధ చేసినా (4-14-14 to 22) వినక, వర్ణాశ్రమాలు, ధర్మం లేక ప్రజలు ఈతిబాధలు పొందారు. బ్రాహ్మణులను కూడా దూషించాడు (-23 to 28). భరించలేక బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మదండంతో అంటే వాక్కులతో వేణుని చంపారు (34). రాజు

లేక దొంగల బాధ ఎక్కువ కావడం వల్ల, రాజు చచ్చిన శవాన్ని మథించారు బ్రాహ్మణులు (Biotechnology). మొదట తొడలను చిలకడం వల్ల చెడు రూపం బయటకు వచ్చింది. వాడు వికారుడు, పొట్టివాడు - అదే నిషాదజాతి (-44). వేనుని పాపఫలములనన్నింటిని గ్రహించడం వల్ల ఈ నిషాదజాతి దొంగతనము, దోపిడి, వేట మొదలగు పాపకర్మలయందు శ్రద్ధ కలవారై ఉంటారు. వీరు కొండలలో నివసిస్తారు. ఊళ్ళలో ఉండరు. చెడు బయటకు రావడం వల్ల, తిరిగి ఆ శవము యొక్క చేతులను మథించడం వల్ల లక్ష్మీనారాయణ అంశలైన అర్చి, పృథు పుట్టారు (*ఋషయః ఊచుః - ఏషః విష్ణోః భగవతః కళా భువనపాలినీ। ఇయం చ లక్ష్మ్యాః సంభూతిః పురుషస్య అనపాయినీ॥* 4-15-3) (కుడి చేతిలో చక్రం గుర్తు అరికాలున పద్మంతో పుట్టాడు- Palmistry - *బ్రహ్మా జగద్గురుః దేవైః సహ అసృత్య సుర ఈశ్వరైః । వైన్యస్య దక్షిణే హస్తే దృష్ట్వా చిహ్నం గదాభృతః ॥ పాదయోః అరవిందమ్ చ తం వై మేనే హరేః కళామ్। యస్య అప్రతిహతం చక్రం అంశః సః పరమేష్ఠినః ॥* 4-15-9,10). స్వామి అంశ అని గుర్తించిన దేవతలు స్తోత్రం చేసారు. కానుకలు ఇచ్చారు (4-15 అధ్యాయము).

పృథు చక్రవర్తి

- పృథు చక్రవర్తి మొదటిరాజు. భూమిని కూతురుగా (4-18-29) భావించి (మహి, ధరా, వసుంధర, వసుధ, ధరణి, వసు = ధాన్యమును ఇచ్చునది వసుధా) ఆమె నుండి అన్ని పొందాడు. భూమిని చదును చేసాడు. గ్రామములు పట్టణములు, చెరువులు ఏర్పరచాడు. భూమిని దున్ని పంటలు తీయించిన మొదటిరాజు. బ్రాహ్మణ ఆరాధన, స్త్రీలకు సమాన హక్కు, వృద్ధుల సేవ, దుష్టశిక్షణ చేశాడు (4-16 Chapter). ఆహారంలేక భూమి ఇవ్వక బాధపడుతుంటే భూమిని శిక్షించి అన్నిటినీ పొందాడు (4-17 Chapter). భూదేవి తాను ఓషధులు, బీజములు, ధాన్యములను దుర్మార్గుల చేతిలో పడక, యజ్ఞములు ఆచరించే వారికే ఇవ్వాలని దాచిపెట్టానని తెల్పింది (4-18-6,7,8). భూమి (ధరా/వసుధ) రాజుపృథువును స్తోత్రం చేసింది. అలాగే రాజునకు యథార్థం తెలియజేసింది కూడా (4-17-29 to 36, 4-18-1 to 11). అన్ని ద్రవ్యములు లభ్యం కాగానే యజ్ఞం చేసాడు. కుమారులు గురువులుగా, అత్రి ఆధ్వర్యంలో యజ్ఞం; కపిలనారద దత్తాత్రేయ మొదలగువారు యజ్ఞశాలకు వచ్చారు. 99 యజ్ఞాలు కాగానే ఇంద్రుడు అడ్డుపడ్డాడు (శతక్రతుకర్త ఒక్కడే ఉండాలని) (4-19 Chapter). ఇంద్రుడు యజ్ఞాశ్వాన్ని దొంగిలించి, వెంటబడుతున్న పృథురాజు నుండి తప్పించుకోవాలని రకరకాల సన్యాసి వేషాలు వేసాడు, రకరకాల మారు ధర్మాలను ప్రజలలోకి తెచ్చాడు. ఎందుకంటే యజ్ఞముల ప్రాముఖ్యతను తగ్గించడానికి (*క్రతుః విరమతాం ఏషః దేవేషు దురవగ్రహః । ధర్మవ్యతికరః యత్ర పాషండైః ఇంద్ర నిర్మితైః ॥, ఏభిః ఇంద్ర ఉపసంసృష్టైః పాషండైః హరిభిః జనమ్ హ్రియమాణమ్ విచక్ష్వ ఏనం యః తే యజ్ఞధ్రుక్ అశ్వముట్ ॥* 4-19-35,36). (వారే దిగంబరులు, శ్వేతాంబరులు, రక్తాంబరులుగా వృద్ధిచెందారు). ఇంద్రుడి వెంటబడిన పృథువునకు బ్రహ్మ బోధ చేసాడు ఇలా - యజ్ఞములు కామ్యకర్మలే, మోక్షదాయకము కాదు (4-19-32). ఇంద్రవధ అధర్మం. ఏ ఇంద్రుని వధ చేసి యజ్ఞమున తృప్తి చేయదలచుకున్న దేవతలు - ఇంద్రుడి అంశలే కదా) (న వధ్యో

భవతాం ఇంద్రః యత్ యజ్ఞః భగవత్ తనుః । యం జిఘాంసథ యజ్ఞేన యస్య ఇష్టాః తనవః సురాః ॥ 4-19-30). మరియు నీవు, ఇంద్రుడు స్వామి అంశలే కదా ! (*న ఏవ ఆత్మనే మహా ఇంద్రాయ రోషమ్ ఆహర్తుమ్ అర్హసి ఉభౌ అపి హి భద్రం తే ఉత్తమశ్లోక విగ్రహౌ॥* 4-19-33). కావున ఇంద్రుడిని వధ చేసి 100వ యజ్ఞము పూర్తి చేయాల్సిన అవసరం లేదు. శతక్రతుకర్త ఒక్కడే ఉంటాడు, అతడు ఇంద్రుడు (4-19-32), నీవు స్వామి అంశాంశవు. ధర్మరక్షణకై వచ్చావు. అది గుర్తుచేసుకో (4-19-37), ఇంద్రుడు ప్రవేశపెట్టిన విపరీతధర్మాలను ఖండించు (4-19-38), అని బ్రహ్మదేవుడు పృథు చక్రవర్తిని వారించాడు మరియు బోధించాడు. ఆ తర్వాత యజ్ఞములతో తృప్తిచెందిన యజ్ఞపురుషుడిని (విష్ణువుని) అర్చించి తరించాడు పృథు. కావున ఆయన భార్య "అర్చి" అనే పేరు పొందింది. పృథువు పూజనంతో తరించాడు. అర్చన నవవిధ భక్తిమార్గాలలో ఒకటి. అందుకే స్వామి ప్రత్యక్షమైనాడు సంతోషంతో. ఇంద్రుడితో సహా వచ్చి పృథురాజుకు బోధ చేసాడు ఇలా -

పృథు చక్రవర్తికి యజ్ఞనారాయణుడిచే ఉపదేశము

రాజా ! ఇంద్రుని క్షమించు - శతక్రతుకర్త ఒక్కడే వుంటాడు. దేవమాయకు లోనై నీవు కూడా తప్పు చేస్తే ఎలా? ముక్తాత్మ లక్షణం ఉండాలి ఈ శరీరములోనే అని (*పురుషాః యది ముహ్యన్తి త్వదృశాః దేవ మాయయా । శ్రమ ఏవ పరం జాతః దీర్ఘయా వృద్ధసేవయా ॥* 4-20-4), (*అతః కాయం ఇమం విద్వాన్ అవిద్యా కామ కర్మభిః ఆరబ్ధః ఇతి న ఏవ అస్మిన్ ప్రతిబుద్ధః అనుషజ్జతే ॥* 4-20-5) (*యః ఏవం సన్తం ఆత్మానం ఆత్మస్థం వేద పూరుషః । న అజ్యతే ప్రకృతి స్థః అపి తత్ గుణైః సః మయి స్థితః ॥* 4-20-8), (*యః స్వధర్మేణ మాం నిత్యం నిరాశీః శ్రద్ధయా అన్వితః భజతే శనకైః తస్య మనః రాజన్ ప్రసీదతి ॥* 4-20-9), (*ఉదాసీనమ్ ఇవ అధ్యక్షమ్ ద్రవ్య జ్ఞాన క్రియా ఆత్మనామ్ । కూటస్థం ఇమం ఆత్మానం యః వేద ఆప్నోతి శోభనమ్ ॥* 4-20-11), (*భిన్నస్య లింగస్య గుణ ప్రవాహః ద్రవ్య క్రియా కారక చేతనా ఆత్మనః । దృష్టాసు సంపత్సు విపత్సు సూరయః న విక్రియన్తే మయి బద్ధసౌహృదాః ॥* 4-20-12), (*సమః సమాన ఉత్తమ మధ్యమ అధమః సుఖే చ దుఃఖే చ జిత ఇంద్రియ ఆశయః । మయా ఉపక్లుప్త అఖిల లోక సంయుతః విధత్స్వ వీర అఖిల లోక రక్షణమ్ ॥* 4-20-13), (*శ్రేయః ప్రజాపాలనం ఏవ రాజ్ఞః యత్ సాంపరాయే సుకృతాత్ షష్ఠమ్ అంశమ్ హర్తా అన్యథా హృతపుణ్యః ప్రజానామ్ అరక్షితా కరహారః అఘం అత్తి ॥* 4-20-14), (*ఏవం ద్విజ అగ్ర్య అనుమత అనువృత్త ధర్మ ప్రధానః అన్యతమః అవితా అస్యాః । హ్రస్వేన కాలేన గృహ ఉపయాతాన్ ద్రష్టాసి సిద్ధాన్ అనురక్తలోకః ॥* 4-20-15), (*వరం చ మత్ కంచన మానవ ఇంద్ర వృణీష్వ తే అహం గుణశీల యన్త్రితః । న అహం మఖైః వై సులభః తపోభిః యోగేన వా యత్ సమచిత్త వర్తీ ॥* 4-20-16) రాజధర్మములను బోధ చేసాడు. రాజా ! నేను యజ్ఞాలకు లొంగేవాడిని కాదు. ప్రజలను చక్కగా పాలించు, భక్తియోగము చేయి, నేను నీతో తృప్తి చెందా - ఏం కావాలో కోరుకో అని స్వామి తెల్పాడు. కాళ్ళ మీద పడ్డాడు పృథు చక్రవర్తి (*మైత్రేయః ఉవాచ - సః ఇత్థం లోకగురుణా విష్వక్సేనేన విశ్వజిత్ । అనుశాసితః ఆదేశం శిరసా జగృహే హరేః* 4-20-17), (*స్పృశన్తం పాదయోః ప్రేమ్ణా వ్రీడితమ్ స్వేన కర్మణా। శతక్రతుం పరిష్వజ్య విద్వేషం విససర్జ హ ॥* 4-20-18).

పృథుచక్రవర్తి స్వామిని స్తోత్రం చేయుట

స్వామీ ! వరం కోరుకోమన్నావు. బుద్ధి ఉన్నవాడు ఏమన్నా నీ వద్ద నుండి వరం కోరుతాడా (-23). మోక్షం కావాలని కోరాలి. అది కూడా నాకు వద్దు. 10,000 చెవులు ఇవ్వు నీ కథలు వినటానికి (-24), నేను కుయోగిని, సజ్జన సాంగత్యం కావాలి నాకు (-26). నీవు సహస్ర పాదుడివి నాకు ఆ సహస్ర పాదములివ్వు పట్టుకోడానికి ఎందుకంటే, నీవు భార్యను కూడా మరచి భక్తులను సేవిస్తావు (*పృథుః ఉవాచ - వరాన్ విభో త్వత్ వరద ఈశ్వరాత్ బుధః కథం వృణీతే గుణవిక్రియా ఆత్మనామ్ । యే నారకాణాం అపి సన్తి దేహినామ్ తాన్ ఈశ కైవల్యపతే వృణేన చ ॥* 4-20-23), (*న కామయే నాథ తత్ అపి అహం క్వచిత్ న యత్ర యుష్మత్ చరణ అంబుజ ఆసవః । మహత్ తమ అన్తః హృదయాత్ ముఖ చ్యుతః విధత్స్వ కర్ణ అయుతమ్ ఏషః మే వరః ॥* 4-20-24), (*సః ఉత్తమ శ్లోక మహత్ ముఖచ్యుతః భవత్ పద అంభోజ సుధా కణ అనిలః । స్మృతిం పునః విస్మృత తత్త్వ వర్త్మనామ్ కుయోగినాం నః వితరతి అలం వరైః ॥* 4-20-25), (*యశః శివమ్ సుశ్రవః ఆర్యసంగమే యదృచ్ఛయా చ ఉపశృణోతి తే సకృత్ । కథం గుణజ్ఞః విరమేత్ వినా పశుమ్ శ్రీః యత్ ప్రవవ్రే గుణ సంగ్రహ ఇచ్ఛయా ॥* 4-20-26), (*భజన్తి అథ త్వాం అతః ఏవ సాధవః వ్యుదస్త మాయాగుణ విభ్రమ ఉదయమ్ । భవత్ పద అనుస్మరణాత్ ఋతే సతామ్ నిమిత్తం అన్యత్ భగవన్ న విద్మహే ॥* 4-20-29), (*త్వత్ మాయయా అద్ధా జనః ఈశ ఖండితః యత్ అన్యత్ ఆశాస్తే ఋత ఆత్మనః అబుధః । యథా చరేత్ బాలహితం పితా స్వయం తథా త్వం ఏవ అర్హసి నః సమీహితుమ్ ॥* 4-20-31). పిల్లాడికి ఏంకావాలో తల్లిదండ్రులకు తెలుసు. కావున నాకు ఏది కావాలో అదే వరము ఇవ్వగలవు అని ప్రార్థించాడు (31).

నారాయణమూర్తి పృథువుకు అభయహస్తం ఇచ్చాడు (4-20-32,33): పృథూ! నీవు కోరినట్టే నన్ను మరువవు, సంసారం దాటుతావు. ఏమరపాటులేక రాజ్యపాలన చేయి అని స్వామి వరదహస్తంతో అనుగ్రహించాడు.

చక్రవర్తి పృథు సప్త ద్వీపాలను పాలించాడు (4-21-12). పుణ్యకర్మల ఫలితం వదలాలని అనుభవించసాగాడు (*బుభుజే భోగాన్ పుణ్యజిహాసయా* 4-21-11). గంగా యమునల మధ్య ప్రాంతంలో రాజధానిని ఏర్పరచుకొని సప్త ద్వీపాలను పాలించాడు.

పృథుచక్రవర్తి పురప్రముఖులకు బోధ చేయుట:

పృథు చక్రవర్తి యజ్ఞములు చేసిన తర్వాత పురప్రవేశం చేసి పురప్రముఖులను ఉద్దేశించి బోధ చేసాడు (4-21-21) ప్రజలారా ! మీ మీ వర్ణాశ్రమధర్మాలను పాటించండి. కర్మలను చేయండి. ఇలా చేస్తే మీరు నన్ను అనుగ్రహించినట్టు (4-21-25). స్వామిని దృష్టిలో ఉంచుకొని కర్మాచరణ చేసినట్లైతే పితృదేవతలు, దేవతలు, ఋషులు సంతోషిస్తారు. లోకం సుభిక్షంగా ఉంటుంది (-26). కృష్ణతత్త్వం గ్రహించి - ("Krishna consciousness") వర్ణాశ్రమకర్మలు చేయండి (-25). యజ్ఞపతి ఉన్నాడు

కాబట్టి యజ్ఞమును (మీమీ కర్మలను) ఆచరించి స్వామికి కైంకర్యము చేయండి (-27). స్వామి ప్రకృతి, జీవులకు అతీతుడు. కర్మఫలం ఇచ్చేవాడు వాడే - (27). స్వాయంభువమనువు, ఉత్తానపాదుడు, ప్రియవ్రతుడు, మా తాత అంగుడు మొదలగువారు అందరూ ఆ "గదాధర స్వామి" కార్యములను చేసినవారే, మీరు కూడా అదే మార్గంలో పయనించండి (28,29). దేవుడు లేడు అనే వారిలో మొదటివాడు మా నాన్న (మృత్యువు యొక్క కూతురు సునీతి యొక్క కొడుకు) వేనుడు నీచుడు. ఇది గ్రహించినవారై త్రిలోకాలు, స్వర్గనరకాలు, మోక్షమునకు కారకుడు ఒక్కడే హేతువు అయిన స్వామిని (-30) ఆరాధిస్తూ కర్మలు చేస్తే ఎన్నో జన్మల మనోమలము పోతుంది (-31). అప్పుడు జ్ఞాన వైరాగ్యములు కలుగుతాయి. బుద్ధి మురికిగా ఉన్నప్పుడే సంసారం, కావున మీమీ వర్ణాశ్రమధర్మాలను అనుసరించి (బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యశూద్రధర్మాలు, బ్రహ్మచర్య గృహస్థ, వానప్రస్థ, సన్యాసాశ్రమధర్మాలు) కపటం లేక కర్మలు చేయండి. "ఉత్త పుణ్యానికి వెట్టిచాకిరి" లాగా కాదు - మనం కోరింది ఇవ్వడు మనకు కావల్సింది ఇస్తాడు స్వామి (*యత్పాదసేవా అభిరుచిః తపస్వినామ్ అశేష జన్మ ఉపచితమ్ మలం ధియః । సద్యః క్షిణోతి అన్వహమ్ ఏధతీ సతీ యథా పద అంగుష్ఠ వినిఃసృ్త తా సరిత్ ॥* 4-21-31) (*వినిర్ధుత అశేష మనః మలః పుమాన్ అసంగ విజ్ఞాన విశేష వీర్యవాన్ । యత్ అంఘ్రి మూలే కృతకేతనః పునః న సంసృతిం క్లేశవహామ్ ప్రపద్యతే ॥* 4-21-32) (*తం ఏవ యూయం భజత ఆత్మ వృత్తిభిః మనః వచః కాయ గుణైః స్వకర్మభిః । అమాయినః కామదుఘ అంఘ్రిపంకజమ్ యథా అధికార అవసిత అర్థ సిద్ధయః ॥* 4-21-33).

ఇష్ట కామ్య వాంఛల సాధనకై దేవతలను అర్చించే వారికి ఆయా దేవతల వేషంలో కోరినవారి వరములను ఇచ్చేది కూడా స్వామియే (*అసౌ ఇహ అనేక గుణః అగుణః అధ్వరః పృథక్ విధ ద్రవ్య గుణ క్రియా ఉక్తిభిః । సంపద్యతే అర్థ ఆశయ లింగ నామభిః విశుద్ధ విజ్ఞాన ఘనః స్వరూపతః ॥* 4-21-34) (*వక్షసి అధిశ్రిత వధూః వనమాలీ ఉదార హాస అవలోక కలయా రమయన్ చ విశ్వమ్ । పార్శ్వ భ్రమత్ వ్యజన చామర రాజహంసః శ్వేత ఆతపత్ర శశినా ఉపరి రజ్యమానః ॥* 4-7-21) (*తమ్ ఉపాగతమ్ ఆలక్ష్య సర్వే సురగణ ఆదయః ప్రణేముః సహసా ఉత్థాయ బ్రహ్మ ఇంద్ర త్రి అక్ష నాయకాః ॥* 4-7-22)

కోరిన కర్మలతో వచ్చేది శరీరం, ఆచరించిన కర్మలను బట్టి గుణాలు అంటుకుంటాయి. పూర్వజన్మ కర్మ కృత ఫలరూపమే ఈ శరీరం (35). ఎవరైతే వారి ధర్మానుగుణంగా శ్రీహరిసేవచేస్తారో వాళ్ళంతా నావారే (*ప్రధాన కాల ఆశయ ధర్మ సంగ్రహే శరీరే ఏషః ప్రతిపద్య చేతనామ్ । క్రియాఫలత్వేన విభుః విభావ్యతే యథా అనలః దారుషు తత్‌గుణ ఆత్మకః ॥* 4-21-36).

బ్రాహ్మణులను, గోవులను ఆదరించండి అని ప్రజలకు పృథుచక్రవర్తి ఆజ్ఞాపించాడు (44). బ్రాహ్మణులు రాజుకు కూడా దైవమే (-38). వారికి తేజస్సు, తపస్సు, విద్య ఉంటాయి (-37). స్వామి విప్రప్రియుడు (-39). బ్రాహ్మణులు దేవతాముఖములు. కావున వారిని ఆరాధించండి (-39,40). బ్రాహ్మణుల ద్వారానే భుజిస్తాడు స్వామి యజ్ఞముల కంటే బాగా (-41). బ్రాహ్మణ పాదధూళిని నా కిరీటంపై ధరిస్తా (-43).

అట్టి గోవులు, బ్రాహ్మణులు నాయందు ప్రసన్నం అగుదురుగాక (-44). *(బ్రహ్మణ్యదేవః పురుషః పురాతనః నిత్యం హరిః యత్ । చరణ అభివన్దనాత్ అవాప లక్ష్మీమ్ అనపాయినీం యశః జగత్ పవిత్రం చ మహత్ తమ అగ్రణీః ॥* (4-21-38), (*యత్ సేవయా అశేష గుహాశయః స్వరాట్ విప్రప్రియః తుష్యతి కామం ఈశ్వరః తత్ ఏవ తత్ ధర్మపరైః వినీతైః సర్వ ఆత్మనాః బ్రహ్మకులం నిషేవ్యతామ్ ॥* 4-21-39), (*పుమాన్ లభేత అనతివేలమ్ ఆత్మనః ప్రసీదతః అత్యన్త శమం స్వతః స్వయమ్ । యత్ నిత్య సంబన్ధ నిషేవయా తతః పరం కిం అత్ర అస్తి ముఖం హవిః భుజామ్ ॥* 4-21-40), (*అశ్నాతి అనన్తః ఖలు తత్త్వకోవిదైః శ్రద్ధా హుతమ్ యత్ ముఖ ఇజ్యనామభిః । న వై తథా చేతనయా బహిఃకృతే హుత ఆసనే పారమహంస్య పర్యగుః ॥* 4-21-41), (*యత్ బ్రహ్మ నిత్యం విరజం సనాతనమ్ శ్రద్ధా తపః మంగల మౌన సంయమైః । సమాధినా బిభ్రతి హ అర్థ దృష్టయే యత్ర ఇదం ఆదర్శే ఇవ అవభాసతే ॥* 4-21-42), (*తేషాం అహం పాద సరోజ రేణుమ్ ఆర్యాః వహేయ అధి కిరీటం ఆయుః । యం నిత్యదా బిభ్రతః ఆశు పాపమ్ నశ్యతి అముమ్ సర్వగుణాః భజన్తి ॥* 4-21-43), (*గుణ అయనం శీలధనం కృతజ్ఞమ్ వృద్ధ ఆశ్రయం సంవృణుతే అను సంపదః । ప్రసీదతాం బ్రహ్మకులం గవాం చ జనార్దనః స అనుచరః చ మహ్యమ్ ॥* 4-21-44). హిరణ్యకశిపుడు, వేనుడు హరిపుత్రుల వల్ల మోక్షం పొందారు (4-21-46,47). పితృదేవతలు, దేవతలు, బ్రాహ్మణులు పృథుమహారాజును ఆశీర్వదించారు (48).

ప్రజలు బదులు పలికారు (4-21-49) : మీరు రాజుగా ఉండడం వల్ల మీతోపాటు మేము కూడా నారాయణభక్తులమైనాము. నిన్ను కొలుస్తే ముకుందుడిని సేవించినట్టే (-49). రాజులైనవారు మీలా శాసనం చేయాలి (-50). ఈనాడు మా అజ్ఞానం తొలగింది (-51). మీరు తత్త్వం బోధించకుంటే మా గతి సంసారంలో ఉంటూ దేవతలను కామవాంఛలతో ఆరాధించేవారము. మీరు తెల్పకుంటే మా అజ్ఞానము తొలిగేది కాదు (-51). ఆ స్వామియే మాకు రాజు రూపంలో వచ్చాడు. అట్టి రాజు పృథుకు నమస్కారము (52). ఇలా ప్రజలు పృథు చక్రవర్తిని స్తోత్రం చేస్తుంటే అక్కడికి సూర్యవర్చస్సు కలిగిన మునులు - కుమారులు నలుగురు వచ్చారు (4-22-1). వారిని పృథు చక్రవర్తి స్తుతించాడు ఇలా - మీరు శివుడికి అన్నలు (4-22-6). విష్ణువు, యోగులు, బ్రాహ్మణుల దర్శనం వల్ల ఇక ఏది లభ్యం కాకుండా ఉంటుంది? మీరు నా వద్దకు రావడం నా భాగ్యము. మీరు అన్నిలోకాలు సంచరిస్తారు, అయినా మీ దర్శనం దుర్లభం కావున నన్ను అనుగ్రహించండి అని ప్రార్థించాడు (4-22- 1 to 16). (4-16-25) (4-17-5). సనత్ కుమారులు పృథు చక్రవర్తిని ఆశీర్వదించి ఇలా బోధ చేశారు-

సనత్కుమారులు పృథుచక్రవర్తికి చేసిన బోధనలు:

- సంసారులకు మరియు మోక్షం కావల్సిన వారికి కూడా సాధుసాంగత్యమే శుభము (*సాధు పృష్టం మహారాజ సర్వభూతహితాత్మనా । భవతా విదుషా చాపి సాధూనాం మతిరీదృశీ ॥ సంగమః ఖలు సాధూనాముభయేషాం చ సమ్మతః । యత్సంభాషణసంప్రశ్నః సర్వేషాం వితనోతి శమ్ ॥* 4-22-18, 19). నీవు భక్తుడవు కావున స్వామితత్త్వం తెల్పుట మాకు కష్టం కాదు. చాలామంది భక్తి ఉన్నట్టుగా

నటిస్తారే తప్ప నిజభక్తి సేవ ఉండదు. నైష్ఠికభక్తి, విషయవాసనలతో గల మనోబలాన్ని పోగొడుతుంది. అంతరాత్మలో గల మాలిన్యాలను తొలగిస్తుంది (*అస్తి ఏవ రాజన్ భవతః మధుద్విషః పాద అరవిందస్య గుణ అనువాదనే రతిః దురాపా విధునోతి నైష్ఠికీ కామం కషాయం మలం అన్తః ఆత్మనః ॥* 4-22-20).

- ఆత్మకాని వాటి యందు వైరాగ్యం, ఆత్మయందు ప్రీతి క్షేమకరం. అది రావాలంటే శ్రద్ధ, ధర్మాచరణ, హరికథ, **"మనసా వాచా కర్మణా"** అనగా మనస్సులో, మాటలలో, కర్మలలో అహింసను చూపాలి (22-25). (*అహింసయా పారమహంస్యచర్యయా స్మృత్యా ముకుంద ఆచరిత అగ్ర్య సీధునా । యమైః అకామైర్నియమైశ్చ అపి అనిందయా నిరీహయా ద్వంద్వతితిక్షయా చ ॥* 4-22-24). శాస్త్రమును స్వామిని నమ్మినచో నరులకు క్షేమకరము (*శాస్త్రేషు ఇయాన్ ఏవ సునిశ్చితః నృణాం క్షేమస్య సధ్ర్యక్ విమృశేషు హేతుః అసంగః ఆత్మవ్యతిరిక్తే ఆత్మని దృఢా రతిః బ్రహ్మణి నిర్గుణే చ యా ॥ సా శ్రద్ధయా భగవత్ ధర్మ చర్యయా జిజ్ఞాసయా ఆధ్యాత్మిక యోగనిష్ఠయా యోగ ఈశ్వర ఉపాసనయా చ నిత్యం పుణ్యశ్రవః కథయా పుణ్యయా చ ॥* 4-22-21,22). అర్థ ఇంద్రియ కాముకులను వదలి హరి గుణములను కీర్తించాలి (*అర్థ ఇంద్రియ ఆరామ సగోష్ఠీ అతృష్ణయా తత్ సమ్మతానాం అపరిగ్రహేణ చ వివిక్తరుచ్యా పరితోష ఆత్మన్ వినా హరేః గుణ పీయూష పానాత్ ॥ హరేః ముహుః తత్పర కర్ణపూర గుణ అభిధానేన విజృంభమాణయా భక్త్యా హి అసంగః సత్ అసతి అనాత్మని స్యాత్ నిర్గుణే బ్రహ్మణి చ అంజసా రతిః ॥* 4-22-23,25).

- అగ్ని కట్టెలో పుట్టి కట్టెను కాల్చినట్లుగా, శరీరంలో పుట్టిన జ్ఞానవైరాగ్యాలు శరీరాన్నే కాలుస్తాయి. కావున ఆ జ్ఞానాన్ని గురువుల వద్ద పొందాలి (*యదా రతిః బ్రహ్మణి నైష్ఠికీ పుమాన్ ఆచార్యవాన్ జ్ఞాన విరాగ రంహసా దహతి అవీర్యం హృదయం జీవకోశం పంచ ఆత్మకం యోనిమ్ ఇవ ఉత్థితః అగ్నిః* 4-22-26). అలా శరీరబంధనము పోతుంది (*దగ్ధ ఆశయః ముక్త సమస్త తద్గుణః న ఏవ ఆత్మనః బహిః అన్తః విచష్టే పరాత్మనోః యత్ వ్యవధానం పురస్తాత్ స్వప్నే యథా పురుషః తత్ వినాశే ॥* 4-22-27). సత్యాశయము గలవానిని ఇంద్రియములు ఏమి చేయలేవు (*ఆత్మానం ఇంద్రియ అర్థమ్ చ పరం యత్ ఉభయోః అపి సతి ఆశయే ఉపాధౌ వై పుమాన్ పశ్యతి న అన్యదా ॥* 4-22-28). మనోమలము కలవాడే సత్యాన్ని గ్రహించలేడు. భిన్నంగా చూస్తుంటాడు (*నిమిత్తే సతి సర్వత్ర జల ఆదౌ అపి పూరుషః ఆత్మనః చ పరస్య అపి భిదాం పశ్యతి న అన్యదా ॥* 4-22-29).

- పరమాత్మ, జీవాత్మల మధ్య ఎంతో "అవిద్య దూరం" ఉంది - రాగద్వేషాలు, రాగానురాగాలు, మానావమానాలు జీవుని బంధిస్తాయి. నీటిలో పెరిగే మొక్కలు నీటిని లాగినట్లు, విషయములు ఇంద్రియములకు ఆహారంగా బుద్ధిని లాగేస్తాయి, ఆకర్షిస్తాయి. అప్పుడు బుద్ధిలేని వాడవుతాడు (*ఇంద్రియైః విషయ ఆకృష్టైః ఆక్షిప్తమ్ ధ్యాయతాం మనః చేతనాం హరతే బుద్ధేః స్తంబః తోయం*

ఇవ హ్రదాత్ ॥ 4-22-30). ఇవన్నీ పూర్వజన్మ కర్మఫలంతోనే (-28). జ్ఞాననష్టము వల్లనే జీవుడికి స్వార్థం, అలాగే విషయప్రీతే పెద్ద ముప్పు (*న అతః పరతరః లోకే పుంసః స్వ అర్థ వ్యతిక్రమః యత్ అధి అన్యస్య ప్రేయస్త్వం ఆత్మనః స్వ వ్యతిక్రమాత్ ॥* 4-22-32). నిండాముంచేది ఇంద్రియార్థములే (-33). మనస్సు బుద్ధి యొక్క జ్ఞానాన్ని లాగేస్తుంది. జ్ఞానభ్రంశము పొందిన ఆత్మవంచకుడు అవుతాడు (*భ్రశ్యతి అనుస్మృతి చిత్తం జ్ఞానభ్రంశః స్మృతిక్షయే తత్ రోధమ్ కవయః ప్రాహుః ఆత్మ అపహ్నవమ్ ఆత్మనః ॥* 4-22-31). తత్త్వజ్ఞానం లేనివాడు చెట్టుగా పుడ్తాడు (*అర్థ ఇంద్రియ అర్థ అభిధ్యానం సర్వ అర్థ అపహ్నవః నృణామ్ భ్రంశితః జ్ఞాన విజ్ఞానాత్ యేన అవిశతి ముఖ్యతామ్ ॥* 4-22-33). తమోగుణమును ఆశ్రయించిన ధర్మఅర్థకామమోక్షములకు అది అవరోధము కల్పిస్తుంది (*న కుర్యాత్ కర్హిచిత్ సంగమ్ తమః తీవ్రం తితీరిషుః ధర్మ అర్థ కామ మోక్షాణాం యత్ అత్యన్త విఘాతకమ్ ॥* 4-22-34). చివరకు ధర్మఅర్థకామములను కూడా వదలి వానప్రస్థాశ్రమమున మోక్షమునకై స్వామిని చింతించాలి (*తత్ర అపి మోక్షః ఏవ అర్థే ఆత్యన్తికతయా ఇష్యతే త్రైవర్గ్యః అర్థః యతః నిత్యం కృత అన్త భయ సంయుతః ॥* 4-22-35). మానవుని ఉన్నత, నీచ సాంఘిక స్థానములుకూడా అక్కరకు రానివే. స్వామిసంకల్పంతో అన్నీ నశించేవే (*పరే అవరే చ యే భావాః గుణ వ్యతికరాత్ అను న తేషాం విద్యతే క్షేమం ఈశ విధ్వంసిత ఆశిషామ్ ॥* 4-22-36). స్వామి ఇచ్చిన బుద్ధి జ్ఞానములను ధర్మమునకై వాడకున్న ఆత్మకు పట్టిన అహంకారము అనే మలినము దానంతట అదే కరిగిపోతుంది. తొలగిపోతుంది.

- శూన్యమును గూర్చి ఆలోచించేవారు, ఏమిలేని దాన్ని ఆరాధించేవారు "రిక్తమతులు". వీరు కళ్ళు మూసుకుంటే తెరిచిన దానికన్నా ఎక్కువ విషయాలు కనబడతాయి. కావున వాసుదేవకీర్తన నోరార చేయాలి. హరిపాదములను పడవగా చేసుకొని సంసారసాగరం దాటండి (-40). (*యత్ పాద పంకజ పలాశ విలాస భక్త్యా కర్మ ఆశయం గ్రథితం ఉద్గ్రథయన్తి సన్తః తత్ వత్ రిక్తమతయః యతయః అపి న రుద్ధ స్రోతః గణాః తం అరణం భజ వాసుదేవమ్ ॥* 4-22-39), (*కృచ్ఛ్రః మహాన్ ఇహ భవ అర్ణవమ్ అప్లవ ఈశాం షట్ వర్గ నక్రం అసుఖేన తితీర్షన్తి తత్ త్వం హరేః భగవతః భజనీయం అంఘ్రిం కృత్వా ఉడుపం వ్యసనమ్ ఉత్తర దుస్తర అర్ణమ్ ॥* 4-22-40). బుద్ధిలేకుంటేనే మాయ ప్రకాశిస్తుంది. శరీరమే ఆత్మ అనుకుంటాడు బుద్ధిహీనుడు. శరీరమును తెలుసుకొనేదే ఆత్మ, అదే ఆత్మజ్ఞానం. తత్త్వజ్ఞానం సంపాదించు, మాయను అతిక్రమించు. కావున జ్ఞానంతో హరికీర్తన చేయాలి (*తత్ త్వం నర ఇంద్ర జగతాం అథ తస్థూషాం చ దేహ ఇంద్రియ అసు ధిషణా ఆత్మభిః ఆవృతానాం యః క్షేత్రవిత్ తపతయా హృది విశ్వక్ ఆవిః ప్రత్యక్ చకాస్తి భగవాన్ తం అవేహి సః అస్మి ॥ యస్మిన్ ఇదం సత్ అసత్ ఆత్మతయా విభాతి మాయా వివేకవిధుతి స్రజి వా అహి బుద్ధిః తం నిత్య ముక్త పరిశుద్ధ విశుద్ధ తత్త్వం ప్రత్యూఢ కర్మ కలిల ప్రకృతిం ప్రపద్యే ॥* 4-22-37,38).

ఇది శ్రద్ధతో విన్న పృథు బదులు పలికాడు: మీరు సన్యాసులు మీకు ఏమి ఇచ్చినా దక్షిణగా తప్పే. మీరు విరక్తులు. నా దగ్గర ఉన్నదంతా మీలాంటివారు వదలిపెట్టినదే (43). నా సర్వస్వం మీదే. మీరే దైవము. మీ బ్రాహ్మణుల సొమ్మునే రాజులు మరి ఇతర వర్ణములు భోజనంగా స్వీకరిస్తాయి (*స్వం ఏవ బ్రాహ్మణః భుంక్తే స్వం వస్తే స్వం దదాతి చ తస్య ఏవ అనుగ్రహేణ అన్నం భుంజతే క్షత్రియ ఆదయః ॥* 4-22-46). మా దక్షిణ సముద్రుడికి అర్ఘ్యం ఇచ్చినట్లే. మీ సంతోషమే మా దక్షిణ అని ప్రార్థించాడు. వారు ఆకాశమార్గంలో వెళ్ళారు (4-22-42 to 49).

పృథు చక్రవర్తి రాజ్యపాలన (4-22-50 to 63):

కర్మలు ఎలా చేయాలో నిరూపణ: స్వామిని సాక్షిగా ఉంచుకొని పరిస్థితులను బట్టి రాజరికం చేసాడు. కర్మలు బ్రహ్మార్పణం అని చేసాడు. (*కర్మాణి చ యథాకాలం యథాదేశం యథాబలమ్। యథా ఉచితం యథా విత్తం అకరోత్ బ్రహ్మసాత్ కృతమ్।* 4-22-50), (*ఫలం బ్రహ్మణి స(వి)న్యస్య నిర్విషంగః సమాహితః కర్మ అధ్యక్షం చ మన్వానః ఆత్మానం ప్రకృతేః పరమ్ ॥* 4-22-51). దేనియందూ ఆసక్తిలేక "స్వామికార్యం" అని కర్మలు చేసాడు. సకల లోకపాలుర గుణములను ధరించి పాలించాడు. (ఉదా: చంద్రుడిలా అందర్ని మురిపిస్తూ, సూర్యుడు, అగ్ని, వరుణుడు, యమ, శివ, బృహస్పతి, రామ మొదలగు వారి గుణములతో ఆయా కార్యములను నిర్వర్తించేవాడు).

పృథు చక్రవర్తి సకల లోకపాలుర గుణములను ధరించి ప్రజలను పాలించాడు. అవి ఎలా అంటే చంద్రుడిలో అందర్నీ మురిపించే గుణము (4-22-56) ను తీసుకొని ప్రజల ఆదరాభిమానాలను పొందాడు. సూర్యుడిలో అందరికీ నీళ్ళు, భోజనం ఇచ్చే గుణం మరియు అన్నిటిలో ఉన్నా ఏమి అంటనట్టుగా ఉండుట, చల్లగా ఉన్నప్పుడు వేడిని ఇచ్చుట (4-22-52), ఇలా ఆనందింపచేశాడు. అగ్నిలాగా శత్రువులను, ఎవ్వర్ని దగ్గరకు రానివ్వని గుణం (దుర్ధర్షస) పొందాడు. శత్రువులు దగ్గరికి వస్తే దహింప చేస్తాడు (57). ఇంద్రుడిలో అందర్ని గెలిచే శక్తి, బలం (దుర్జయుడు) లాగా అందర్ని గెలిచాడు. ఆకాశంలాగా విశాల హృదయుడై అడిగినవి ఇచ్చేవాడు. దానధర్మాలు చేసేవాడు. భూమి నుండి అందర్ని ఓర్చుకొనే, కలుపుకునే గుణం తీసుకున్నాడు (57). వర్షము అందరికీ కావల్సిన నీరు ఇచ్చే గుణం, అలాగే అందరి కోర్కెలు తీర్చేవాడు. సముద్రుడిలో నిండుగా ఉన్నట్టుగా, తన లోతు ఏమిటో బయటపడేవాడు కాదు. పర్వతంలో ఉన్న ధైర్యంతో, నిలకడతో వ్యవహరించేవాడు (58). ధర్మరాజు (యముడి) లాగా తప్పు చేసిన వాడి శిక్ష, హిమవంతుడిలో గల గొప్పతనంలాగా ఐశ్వర్యము కలిగి, కుబేరుడిలోని ధనం లాగా (కోశవాన్) కోశాగారాన్ని నింపేవాడు, వరుణుడి లాగా ఎప్పుడు కరుణిస్తాడో అని రహస్యములను దాచేవాడు (59). వాయువులోని బలం, ధైర్యం, శక్తి - శరీర ఇంద్రియ మనోబలములు, రుద్రుడి లాగా వైరాగ్యంతో ఉన్నా అధర్మాన్ని సహించేవాడు కాదు, శివుడి లాగా కోపించేవాడు (60). మన్మథుడిలో గల అందంలాగా అందగాడు పృథువు, ఆలోచనలో సింహం వంటివాడు. పుత్రప్రేమలో స్వాయంభువమనువులాగా, పాలనలో బ్రహ్మలాగా ఉండేవాడు (61). బృహస్పతిలో గల బుద్ధితో, విష్వక్సేనుడిలో గల ప్రశాంతత, ధర్మశీలత కలిగి, హరిలోని -

ఇంద్రియనిగ్రహం కల్గి ఉండేవాడు (ఆత్మవత్వే) (-62). ఆత్మజ్ఞానం కలిగి, భక్తులలోని భక్తిని పొంది గోవులు, గురువు బ్రాహ్మణుల యందు భక్తి కలిగి (62), శ్రీరాముడిలో అన్ని ఉన్నట్టుగా రామరాజ్యం నడిపించాడు పృథు చక్రవర్తి (63). ఈ ఉత్తమ గుణములు ఒక్కొక్కరిలో ఒకటి ఉంటే స్వామి అంశ అయిన పృథు చక్రవర్తిలో ఈ గుణములు అన్నీ ఉన్నాయి. ప్రజలందరికీ బ్రతుకుతెరువు చూపి చక్కగా ధర్మబద్ధంగా పాలించాడు (4-23-2).

పృథు చక్రవర్తి ఐదుగురు పుత్రులను కన్నాడు (4-22-53). వారిలో ముఖ్యుడు విజితాశ్వ. ఆ తర్వాత వానప్రస్థాశ్రమము తీసుకున్నాడు. పృథుచక్రవర్తి కృష్ణభక్తుడు (*ఆరిరాధయిషుః కృష్ణమ్ అచరత్ తప ఉత్తమమ్* 4-23-7). కర్మమలాశయాన్ని తపస్సుతో పోగొట్టుకొని అరిషడ్వర్గాలను ప్రాణాయామంతో ఛేదించాడు (4-23-8). అనన్యభక్తిని ఆచరించాడు (10). ఏ యోగం చేసినా నారాయణుడి భక్తి శరణు తలంపు లేనిదే అది పనికిరాదని గ్రహించాడు. ధ్యానంలో హరికథలనే స్మరించాడు (12). చివరిగా శ్రీహరిని ధ్యానిస్తూ శరీరాన్ని వదిలాడు. మహారాణి అర్చి సతీసహగమనం చేసింది (4-23-19 to 26). అది చూసిన దేవతలు పుష్పవర్షం కురిపించి దేవతలు ఇలా చర్చించుకున్నారు. మోక్షసాధనమైన శరీరం పొంది కూడా విషయాసక్తులైనారు మానవులు. వారికి వారే మోసం చేసుకుంటున్నారు, మనకు మనమే శత్రువులము (*ఆత్మధృక్* 4-23-28) (*సః వంచితః బత ఆత్మధ్రుక్ కృచ్ఛ్రేణ మహతా భువి । లబ్ధ్వా ఆపవర్గ్యం మానుష్యం విషయేషు విషజ్జతే ॥* 4-23-28).

ఈ పృథుచక్రవర్తి కథ విన్నవాడు, వినిపించినవాడు, ఆయన వెళ్ళిన వైకుంఠమార్గంలోనే జీవితాంతమున వెళతాడని మైత్రేయుడు విదురునకు తెలియజేసాడు (4-23-31). అలాగే ఇది విన్న బ్రాహ్మణుడు బ్రహ్మవర్చస్సును, విన్న క్షత్రియుడు కీర్తిని, విన్న వైశ్యుడు సంపదలను, విన్న శూద్రుడు చక్కటి భక్తుడవుతాడు (4-23-32). అలాగే సంతానము లేనివారు సంతానమును, ధనం లేని వారు ధనాన్ని పొందుతారు (33). పామరులు పండితులవుతారు. దురదృష్టవంతులు అదృష్టవంతులవుతారు. అమంగళములు పోయి అన్నీ శుభాలు కలుగుతాయి (4-23-34). శ్రద్ధగా పృథు చక్రవర్తికథ విన్న కలిమలము తొలుగుతుంది. ధర్మ అర్థ కామ మోక్షములను పొందుతారు (35). యుద్ధంలో వెళ్ళేవాడు ఇది విన్న శత్రువులు శరణు అంటారు (36). ముక్తపురుషులు కూడా నిత్యమూ దీన్ని పారాయణం చేసిన అనన్యభక్తి కలిగి ఉంటారు (37). మానవజన్మ సార్థకం కావాలంటే శ్రద్ధతో నిత్యమూ దీన్ని వినండి, చదవండి (*అనుదినం ఇదం ఆదరేణ శృణ్వన్ పృథుచరితం ప్రథయన్ విముక్త సంగః భగవతి భవసిన్ధు పోత పాదే సః । చ నిపుణాం లభతే రతిం మనుష్యః ॥* 4-23-39).

బర్హిషదుడు - ప్రాచీనబర్హి

పృథు మహారాజు పుత్రుడు విజితాశ్వ → హవిర్ధాన → బర్హిషదుడు (ప్రాచీనబర్హి) → వీరి పుత్రులు 10 మంది ప్రచేతసులు. బర్హిషదుడు భూతలమున దర్భలను పరచి ఎన్నో యజ్ఞాలు చేయడంవల్ల

ప్రాచీనబర్హి అయ్యాడు. బ్రహ్మ సంతోషించి ఈయనను ప్రజాపతి చేసి, సముద్రుడి పుత్రిక శతద్రుతిని వివాహము చేసుకోమన్నాడు. ఈవిడ మహాఅందగత్తె. పెళ్ళి సమయంలో అగ్ని చుట్టూ ప్రదక్షిణము చేస్తుంటే పరిశుద్ధుడైన అగ్ని కూడా కామవాంఛుడైనాడు ప్రాచీనబర్హి భార్యను చూసి. అప్పటి నుండి దంపతులు అగ్నిదేవుని ప్రదక్షిణము చేయు సమయంలో గుడ్డివాడు అవుగాక – అని శాపం కూడా పొందాడు (స్కాందపురాణం). ఇదివరకు కూడా పెళ్ళిలో ప్రదక్షిణము చేస్తున్న సప్తఋషి భార్య శుకిని చూసి ఇలాగే మోహించాడు (4-24-11). అప్పుడు అగ్ని భార్య స్వాహా శుకి రూపంలో వచ్చి అగ్నిని రమింపచేసింది. అంటే కాంతావ్యామోహము అతి బలీయమైనది. బ్రహ్మశివాదులను కూడా మోహింపచేసేది. అందుకే అన్నిటిని దహింపచేసే అగ్నిదేవుడు కామంతో తానే దహింపబడ్డాడు. కావున బహుజాగ్రత్త !!! అగ్ని సంస్కారముతో పొందిన భార్యను విడనాడి ఒక్క క్షణమైనా ఉండకండి.

ప్రాచీనబర్హి తన పుత్రులైన 10 మంది ప్రచేతసులను, తన ఆజ్ఞ మేరకు చక్కటి సంతానం పొందమని, కావున తపస్సు చేయమని పంపాడు (14). వీరిని చూసి శివుడు ఆకర్షితుడై (4-24-29,30) వారికి తత్త్వజ్ఞానం అందించాడు . అవే రుద్రగీతలు.

రుద్రగీతలు

ప్రచేతసులకు పరమశివుడి బోధనలు

మైత్రేయుడు విదురునకు ఇలా తెలియజేశాడు-

- శివుడు ప్రచేతసులకు నారాయణమంత్రోపదేశం చేసాడు. శివుడు పరమభాగవతోత్తముడు. శివదర్శనం సులభం కాదు. సకల లోకాల క్షేమం గూర్చి దుర్గ లేక కాళితో తిరుగుతాడు. శివుడెట్టివాడంటే – (*ఆత్మ ఆరామః అపి యః తు అస్య లోక కల్పస్య రాధసే శక్త్యా యుక్తః విచరతి ఘోరయా భగవాన్ భవః ॥, సః తాన్ ప్రపన్న ఆర్తిహరః భగవాన్ ధర్మవత్సలః । ధర్మజ్ఞాన్ శీలసంపన్నాన్ ప్రీతః ప్రీతాన్ ఉవాచ హ ॥* 4-24-18,26).
- ప్రచేతసులారా ! మీరు నాకు తెలుసు. మీరు వేదిషద పుత్రులు కదా ! (*శ్రీరుద్రః ఉవాచ – యూయం వేదిషదః పుత్రాః విదితం వః చికీర్షతమ్ అనుగ్రహాయ భద్రం వః ఏవం మే దర్శనం కృతమ్ ॥* 8-24-27). శ్రీ వాసుదేవుడి భక్తులంటే నా కిష్టం. అందుకే మీకు నా దర్శనము ఇచ్చా తత్త్వబోధ చేస్తా (*యః పరం రంహసః సాక్షాత్ త్రిగుణాత్ జీవసంజ్ఞితాత్ భగవన్తం వాసుదేవం ప్రపన్నః సః ప్రియో హి మే ॥* 4-24-28).
- శివసాయుజ్యం పొందనిదే వైష్ణవుడు కాలేడు. 100 సం॥ ధర్మం ఆచరిస్తే బ్రహ్మలోకం, ఆ తర్వాత ఎంతో కాలం కైలాసంలో శివఉపదేశం వల్లనే విష్ణుభక్తి జీవుడికి కలుగుతుంది అని శివుడు ప్రచేతసులకు భగవత్తత్త్వ బోధ ఆరంభించాడు (*స్వధర్మనిష్ఠః శతజన్మభిః పుమాన్ విరించతాం ఏతి తతః పరం హి*

మామ్ అవ్యాకృతం భాగవతః అథ వైష్ణవమ్ పదం యథా అహం విబుధాః కళాత్యయే ॥ 4-24-29).

- మీరు భాగవతోత్తములు కావున మీకు పవిత్రమైన మంత్రాన్ని ఉపదేశిస్తా (*అథ భాగవతాః యూయం ప్రియాః స్థ భగవాన్ యథా । న మత్ భాగవతానాం చ ప్రేయాన్ అన్యః అస్తి కర్హిచిత్ ॥* 4-24-30) (*ఇదం వివిక్తం జప్తవ్యం పవిత్రం మంగళం పరమ్ నిశ్శ్రేయసకరం చ అపి శ్రూయతాం తత్ వదామి వః ॥* 4-24-31).

- శివుడు- నారాయణ భక్తుడు, భాగవతోత్తముడు కావున వారికి గురు ఉపదేశము చేసే అర్హత కలిగిన వాడు. శివుడు వారికి ఇలా తెల్పసాగాడు (*మైత్రేయః ఉవాచ - ఇతి అనుక్రోశహృదయః భగవాన్ ఆహ తాన్ శివః । బద్ధ అంజలీన్ రాజపుత్రాన్ నారాయణ పరః వచః ॥* 4-24-32).

- ***శ్రీరుద్రః ఉవాచ*** - సర్వమంగళములు కలిగించే స్వామికి జయము జయము. స్వామిభక్తియే గొప్పది, పవిత్రమైనది. (*జితం - త ఆత్మవిత్ వర్య స్వస్తయే స్వస్తిః అస్తు మే భవతా ఆరాధసా రాద్ధం సర్వస్మై ఆత్మనే నమః* 4-24-33) (*నమః పంకజనాభాయ భూతసూక్ష్మ ఇంద్రియ ఆత్మనే వాసుదేవాయ శాన్తాయ కూటస్థాయ స్వరోచిషే ॥* 4-24-34), (*సంకర్షణాయ సూక్ష్మాయ దురన్తాయ అన్తకాయ చ । నమః విశ్వప్రబోధాయ ప్రద్యుమ్నాయ అన్తః ఆత్మనే ॥* 4-24-35), (*నమః నమః అనిరుద్ధాయ హృషీకేశ ఇంద్రియ ఆత్మనే । నమః పరమహంసాయ పూర్ణాయ నిభృత ఆత్మనే ॥* 4-24-36), (*స్వర్గ అపవర్గ ద్వారాయ నిత్యం శుచిషదే నమః నమః హిరణ్య వీర్యాయ చాతుఃహోత్రాయ తన్తవే ॥* 4-24-37), (*నమః ఊర్జ ఇషే త్రయ్యాః పతయే యజ్ఞరేతసే । తృప్తిదాయ చ జీవానాం నమః సర్వరస ఆత్మనే ॥* 4-24-38), (*సర్వ సత్త్వ ఆత్మదేహాయ విశేషాయ స్థవీయసే । నమః త్రైలోక్య పాలాయ సహ ఓజః బలాయ చ ॥* 4-24-39), (*అర్ధలింగాయ నభసే నమః అన్తః బహిః ఆత్మనే । నమః పుణ్యాయ లోకాయ అముష్మై భూరివర్చసే ॥* 4-24-40), (*ప్రవృత్తాయ నివృత్తాయ పితృదేవాయ కర్మణే । నమః అధర్మవిపాకాయ మృత్యవే దుఃఖదాయ చ ॥* 4-24-41), (*నమః తే అశిషామీశ మనవే కారణ ఆత్మనే । నమః ధర్మాయ బృహతే కృష్ణాయ అకుంఠమేధసే । పురుషాయ పురాణాయ సాంఖ్యయోగ ఈశ్వరాయ చ ॥* 4-24-42), (*శక్తిత్రయసమేతాయ మీఢుషే అహంకృత ఆత్మనే । చేతః ఆకూతిరూపాయ నమః వాచః విభూతయే ॥* 4-24-43), (*దర్శనం నః దిదృక్షూణాం దేహి భాగవత అర్చితమ్ । రూపం ప్రియతమమ్ స్వానాం సర్వ ఇంద్రియ గుణ అంజనమ్ ॥* 4-24-44), (*స్నిగ్ధ ప్రావృట్ ఘనశ్యామం సర్వ సౌందర్య సంగ్రహమ్ । చారు ఆయత చతుః బాహు సుజాత రుచిర ఆననమ్ ।* 4-24-45). *పద్మకోశ పలాశ అక్షం సుందర భ్రు సునాసికమ్ సుద్విజం సుకపోల ఆస్యం సమకర్ణ విభూషణమ్ ॥* (4-24-46), (*ప్రీతి ప్రహసిత అపాంగమ్ అలకైః రూప శోభితమ్ । లసత్ పంకజ కింజల్క దుకూలమ్ మృష్ట కుండలమ్ ॥* 4-24-47), (*స్ఫురత్ కిరీట వలయ హార నూపుర మేఖలమ్ । శంఖ చక్ర గదా పద్మ మాలా మణి ఉత్తమ*

బుద్ధిమత్॥ 4-24-48), (*సింహ స్కంధ త్విషః బిభ్రత్ సౌభగ గ్రీవ కౌస్తుభమ్। శ్రియా అనపాయిన్యా క్షిప్త నికష ఆశ్మ ఉరసా ఉల్లసత్ ॥* 4-24-49), (పురా రేచక సంవిగ్న వలి వల్గు దల ఉదరమ్। ప్రతిసంక్రామయత్ విశ్వం నాభ్యా ఆవర్త గభీరయా ॥ 4-24-50), (*శ్యామ శ్రోణి అధి రోచిష్ణు దుకూల స్వర్ణ మేఖలమ్। సమ చారు అంఘ్రి జంఘు ఊరు నిమ్న జాను సుదర్శనమ్॥* 4-24-51), (*పదా శరత్ పద్మ పలాశ రోచిషా నఖ ద్యుభిః నః అన్తః అఘం విధున్వతా। ప్రదర్శయ స్వీయం అపాస్త సాధ్వసం పదం గురో మార్గ గురుః తమఃజుషామ్ ॥* 4-24-52), (*ఏతత్ రూపమ్ అనుధ్యేయం ఆత్మ శుద్ధిం అభిప్సతామ్ యత్ భక్తియోగః అభయదః స్వధర్మం అనుతిష్ఠతామ్॥* 4-24-53), (*భవాన్ భక్తిమతా లభ్యః దుర్లభః సర్వదేహినామ్ స్వారాజ్యస్య అపి అభిమతః ఏకాన్తేన ఆత్మవిత్ గతిః ॥* 4-24-54), (*తం దురారాధ్యం ఆరాధ్య సతామపి దురాపయా। ఏకాన్త భక్త్యా కః వాంఛేత్ పాదమూలం వినా బహిః ॥* 4-24-55).

ఇలా కృష్ణవర్ణన, కృష్ణభక్తియే మార్గం అని శివుడు తెలియజేశాడు (52,53,54). కాలము, కాలము విలువ కూడా స్వామియే (55,56). ఎవ్వరిలో ప్రపంచం కనబడుతుందో, ఎవరు ప్రపంచంలో కనబడతాడో అతడే స్వామి. భక్తియోగము గొప్పది మరియు భక్తుల సాంగత్య అవసరము కూడా అని తెలియజేశాడు శివుడు. క్షణకాలమైన భక్తుల సాంగత్యము చాలా గొప్పది. అది శోకాన్ని తీసేస్తుంది. ఇంత కన్నా గొప్ప వరం ఇంకేం కావాలి కాబట్టి ఇదే కోరాలి (*యత్ర నిర్విష్టమరణం కృత అన్తః న అభిమన్యతే। విశ్వం విధ్వంసయన్ వీర్య శౌర్య విస్ఫూర్జిత భ్రువా ॥* 4-24-56), (*క్షణఅర్ధేనాపి తులయే న స్వర్గం న పునర్భవమ్ భగవత్ సంగి సంగస్య మర్త్యానాం కిం ఉత ఆశిషః ॥* 4-24-57), (*అథ అనఘా అంఘ్రేః తవ కీర్తి తీర్థయోః అన్తః బహిః స్నాన విధూత పాప్మనామ్ భూతేషు అనుక్రోశ సు సత్త్వ శీలినాం స్యాత్ సంగమః అనుగ్రహః ఏషః నః తవ ॥* 4-24-58), (*న యస్య చిత్తం బహిః అర్థ న విభ్రమమ్ తమః గుహాయాం చ విశుద్ధం ఆవిశత్ యత్ భక్తియోగ అనుగృహీతం అంజసా మునిః విచష్టే నను తత్ర తే గతిమ్ ॥* 4-24-59).

- బ్రహ్మజ్యోతి కూడా కృష్ణుడి నుండే (*యత్ర ఇదం వ్యజ్యతే విశ్వం విశ్వస్మిన్ అవభాతి యత్ తత్ త్వం బ్రహ్మ పరం జ్యోతిః ఆకాశం ఇవ విస్తృతమ్ ॥* 4-24-60), భేద భావం లేక స్వామిని చూడాలి (*యః మాయయా ఇదం పురు రూపయా అసృజత్ బిభర్తి భూయః క్షపయతి అవిక్రియః యత్ భేదబుద్ధిః సత్ ఇవ ఆత్మదుఃస్థయా త్వం ఆత్మతన్త్రం భగవన్ ప్రతీమహి ॥* 4-24-61), (*క్రియా కలాపైః ఇదం ఏవ యోగినః శ్రద్ధ అన్వితాః సాధు యజన్తి సిద్ధయే భూత ఇంద్రియ అన్తఃకరణ ఉపలక్షితం వేదే చ తన్త్రే చ త ఏవ కోవిదాః ॥* 4-24-62). అలా చేసేవారు యోగులు వేదాంతులు. మహత్తత్త్వం, ప్రకృతి, ప్రళయం అన్నీ స్వామి నుండే (*త్వం ఏకః ఆద్యః పురుషః సుప్త శక్తిః తయా రజః సత్త్వ తమః విభిద్యతే। మహాన్ అహం ఖం మరుత్ అగ్ని వాః ధరాః సుర ఋషయః*

భూతగణాః ఇదం యతః ॥ 4-24-63), (*సృష్టం స్వశక్త్యా ఇదం అనుప్రవిష్టః చతుఃవిదం పురం ఆత్మ అంశకేన । అథో విదుః తం పురుషం సన్తం అన్తః భుంక్తే హృషీకైః మధు సారఘం యః* 4-24-64). నీవే కాలము, కాలయానముగా ప్రమత్తులైన వారిని మింగేస్తావు. నీవు అప్రమత్తుడవు (*స ఏషః లోకాన్ అతి చండవేగః వికర్షసి త్వం ఖలు కాలయానః భూతాని భూతైః అనుమేయ తత్త్వః ఘన ఆవలీః వాయుః ఇవ అవిషహ్యః ॥* 4-24-65), (*ప్రమత్తం ఉచ్చైః ఇతి కృత్య చిన్తయా ప్రవృద్ధ లోభం విషయేషు లాలసమ్ త్వం అప్రమత్తః సహసా అభిపద్యసే క్షుత్ లేలిహానః అహిః ఇవ ఆఖుమ్ అన్తకః ॥* 4-24-66). మానాన్న బ్రహ్మ, తర్వాత వచ్చిన ప్రజాపతులు కూడా నిన్నే ఆరాధిస్తున్నారు (*కః త్వత్ పదాబ్జం విజహాతి పండితః యః తే అవమాన వ్యయమాన కేతనః విశంకయా అస్మత్ గురుః అర్చతి స్మ యత్ వినా ఉపపత్తిమ్ మనవః చతుఃదశ ॥* 4-24-67). ప్రళయమున నన్ను చూసి అంతా భయపడ్డా, జ్ఞానవంతులైన వారు నిన్ను పరబ్రహ్మముగా, పరమాత్మునిగా తెలుసుకున్నారు. నీ ఆరాధన వల్లనే భయము నుండి విముక్తి పొందుతారు (*అథ త్వం అసి నః బ్రహ్మన్ పరమ ఆత్మన్ విపశ్చితామ్ । విశ్వం రుద్రభయ ధ్వస్తం ఆకుతశ్చిత్ భయా గతిః ॥* 4-24-68).

- నేను చెప్పిందంతా పారాయణం చేసుకుంటూ రాజ్యపాలన చేయగలరు- *ధ్యాయంతస్ చ అసకృద్ హరిమ్* (-70), (*ఇదం జపత భద్రం వః విశుద్ధాః నృపనన్దనాః స్వధర్మం అనుతిష్ఠన్తః భగవతి అర్పిత ఆశయాః ॥* 4-24-69). ఆ శ్రీహరిని ధ్యానిస్తూ స్వకర్మలను ఆచరించండి (*తం ఏవ ఆత్మానాం ఆత్మస్థం సర్వ భూతేషు అవస్థితమ్ । పూజయధ్వం గృణన్తః చ ధ్యాయన్తః చ అసకృత్ హరిమ్ ॥* 4-24-70) (*యోగ ఆదేశం ఉపాసాద్య ధారయన్తః మునివ్రతాః సమాహిత ధియః సర్వ ఏతత్ అభ్యసత ఆదృతాః ॥* 4-24-71).

ఇదంతా మానాన్న బ్రహ్మ నాకు మరియు భృగువు మొదలగు ప్రజాపతులకు చెప్పాడు (*ఇదం ఆహ పురా ఆస్మాకం భగవాన్ విశ్వసృక్ పతిః భృగు ఆదీనాం ఆత్మజానాం సిసృక్షుః సంసిసృక్షతామ్ ॥* 4-24-72), దీనిని పారాయణము చేసుకోవడం వల్ల మేము అజ్ఞానము - తమస్సు నుండి బయటకు రాగలిగాము, మా మా కార్యములను చక్కగా చేసుకోగలిగాము (*తే వయం నోదితాః సర్వే ప్రజాసర్గే ప్రజా ఈశ్వరాః అనేన ధ్వస్తతమసః సిసృక్ష్మః వివిధాః ప్రజాః ॥* 4-24-73). కావున నేను చెప్పింది అర్థం చేసుకొని పారాయణం చేస్తే, దీని - ఫలశ్రుతి - వాసుదేవప్రాప్తి మీకు కూడా కలుగుతుంది (*అథ ఇదం నిత్యదా యుక్తః జపన్ అవహితః పుమాన్ అచిరాత్ శ్రేయః ఆప్నోతి వాసుదేవపరాయణః ॥* 4-24-74), (*యఇమం శ్రద్ధయా యుక్తః* ***మత్ గీతం భగవత్ స్తవమ్ అధీయానః*** *దురారాధ్యం హరిం ఆరాధయతి అసౌ ॥* 4-24-76). ఇది జ్ఞాననౌక (*శ్రేయసాం ఇహ సర్వేషాం జ్ఞానం నిఃశ్రేయసం పరమ్ । సుఖం తరతి దుష్పారం జ్ఞానం నౌః వ్యసన అర్ణవమ్ ॥* 4-24-75), (*విన్దతే పురుషః అముష్మాత్ యత్ యత్ ఇచ్ఛతి అసత్వరమ్ ।* ***మత్ గీతా గీతాత్ సు ప్రీతాత్ శ్రేయసాం ఏక వల్లభాత్*** *॥* 4-24-77), (***ఇదం యంః కల్య ఉత్థాయ ప్రాంజలిః శ్రద్ధయా***

అన్వితః । శృణుయాత్ శ్రావయేత్ మర్త్యః ముచ్యతే కర్మబన్ధనైః ॥ 4-24-78), ఓ రాజకుమారులారా ! ఈ మంత్రములు చాలా గొప్పవి. వీటిని బుద్ధిని వాడి ఏకాగ్రతతో పారాయణము చేసినచో కోరిన కోరికలు అన్ని తీరుతాయి (***గీతం మయా ఇదం నరదేవ నన్దనాః పరస్య పుంసః పరమ ఆత్మనః స్తవమ్ । జపన్తః ఏక అగ్ర ధియః తపః మహత్ చరధ్వం అన్తే తతః ఆప్స్యథ ఈప్సితమ్ ॥*** 4-24-79), అని శివుడు ప్రచేతసులకు బోధ చేసాడు. ఇది నిత్యమూ పారాయణము చేయాలి. **అదే శివ సంప్రదాయము.** ప్రచేతసులు అలానే 10,000 సంవత్సరములు ఆచరించారు (4-25-1,2).

క్షుద్రయజ్ఞాలలో చేసే జంతుబలి పీడిస్తుంది - నారదవాక్యము

ప్రాచీనబర్హి భూమండలం నిండా దర్భలు పరిచి ఎన్నో యజ్ఞాలు చేసాడు (4-25-3). నారదుడు ఆయన యందు దయ తలచి ఉపదేశం చేసాడు (4-25 అధ్యాయము). “నాకు యజ్ఞకర్మలు తప్ప ఇంకేమి తెలియదు. దయతో జ్ఞానోదయము చేయమని”, బర్హి నారదుని ప్రార్థించాడు. అప్పుడు నారదుడు ఇలా ఉపదేశము చేశాడు. ఈ యజ్ఞాల వల్ల ఏం కోరుతున్నావు? నీకు నిజమైన సుఖం రాదు. దుఃఖం పోదు. ఒట్టి పుణ్యంతో లాభం లేదు (-4). సంసారచక్రంలోనే ఉంటావు. యజ్ఞాల పేరుతో ఎన్నో పశువులు బలి ఇచ్చావు. అవన్నీ నిన్ను హింసించాలని ఎదురు చూస్తున్నాయి (*నారదః ఉవాచ - భోః భోః ప్రజాపతే రాజన్ పశూన్ పశ్య త్వయా అధ్వరే సంజ్ఞాపితాన్ జీవసంఘాన్ నిర్ఘృణేన సహస్రశః ॥* 4-25-7), (*ఏతే త్వాం సంప్రతీక్షన్తే స్మరన్తో వైశసం తవ సంపరేతం అయః కూటైః ఛిన్దన్తి ఉత్థిత మన్యవః ॥* 4-25-8). తత్త్వబోధకై నేను అల్లిన **వేదాంతసారమైన ఒక పురంజనుని (శరీరంలో గల జీవుడు) కథ చెప్తా విను** (-9). పురంజనునకు అనగా జీవునకు (Husband) భార్య కామంతో కూడిన బుద్ధి (Wife). 10 ఇంద్రియాలతో కల మనస్సు 10×100 అనే ఎన్నో విషయాలను కోరుతుంది. కామంతో కూడిన బుద్ధి మనస్సుకు వశుడై పురంజనుని వీర్యమును వర్షించే వృషభముగా చేస్తాయి. వీడి మిత్రుడు మనస్సు (Mind), వీరి సంతానం ఇంద్రియాలు (Children), పురంజనుడు దుర్మార్గుడై జంతువుల వేట, విషయవాంఛలు, స్త్రీ వ్యామోహంలో రమిస్తున్నాడు (4-25-20 to 43) (4-26 అధ్యాయము). (*అసురీం వృత్తిం ఆశ్రిత్య ఘోర ఆత్మా నిరనుగ్రహః న్యహనత్ నిశితైః బాణైః వనేషు వనగోచరాన్॥* 4-26-5). కావున యజ్ఞములలో యజ్ఞపశువుల ప్రాధాన్యము పవిత్రత చూడవచ్చును. అంతేకాని వాటిని వధించరాదు. వాటి పాలు, నెయ్యి యజ్ఞములో ఆహుతులుగా ఇవ్వాలి. ఇది నియమము (*తీర్థేషు ప్రతిదృష్టేషు రాజా మేధ్యాన్ పశూన్ వనే యావత్ అర్థమ్ అలం లుబ్ధః హన్యాత్ ఇతి నియమ్యతే ॥* 4-26-6). దీనిని ఉల్లంఘించిన నీచయోనులలో జన్మ పొందుతాడు (*యః ఏవం కర్మ నియతం విద్వాన్ కుర్వీత మానవః కర్మణా తేన రాజ ఇంద్ర జ్ఞానేన సః న లిప్యతే ॥ అన్యథా కర్మ కుర్వాణః మాన ఆరూఢః నిబధ్యతే గుణప్రవాహ పతితః నష్టప్రజ్ఞః వ్రజతి అధః ॥* 4-26-7,8). చండవేగుడు (కాలం), జరా (ముసలితనం), భయము మరియు రోగాలు (ప్రజ్వార) పురంజనుని పీడించి ఆ తర్వాత అవి పురంజనపురాన్ని దోచుకున్నాయి (4-26, 27 Chapter). జరా పురంజనుని బాధించింది. భార్య వ్యామోహంలో మరణించడం వల్ల స్త్రీగా మరోజన్మ పొందే ముందు, యజ్ఞపశువులు “యాతనా

శరీరాన్ని" నరకంలో పీడించాయి. స్త్రీ-వైదర్భిగా మలయధ్వజుని భర్తగా పొందింది. సంసారంలో పిల్లలు కన్న తర్వాత మలయధ్వజ మరణానంతరం, స్త్రీగా ఉన్న పురంజనుడు ఏడ్వడం, ఇది చూసి సఖుడైన "పరమాత్మ" బ్రాహ్మణరూపంలో వచ్చి ఓదార్చడం - మనిద్దరం హృదయకోశంలో ఉంటామని బోధ, స్వస్వరూప జ్ఞాన బోధ, ఈసారి పురంజనుడు ఇది విని దాని యందు ఆసక్తి చూపి భక్తి, నిష్కామకర్మలు ఆచరించడం వల్ల ముక్తి పొందాడు (4-28వ అధ్యాయము). ఆధ్యాత్మిక తత్త్వజ్ఞానాన్ని నారదుదు కథారూపంలో పెట్టి (పరోక్షేణ ప్రదర్శితమ్) బద్ధజీవుడి లక్షణాలు - వాడిగతి వర్ణించాడు (4-25,26,27,28 అధ్యాయాలు).

నారదుడిచే ప్రాచీనబర్హికి తత్త్వబోధ: (4-29 Chapter)

నేను కర్మమోహితుడిని (4-29-1), కావున నాకు అర్థం అయ్యేలా తత్త్వబోధ చేయండి అని ప్రాచీనబర్హి అడుగగా నారదుడు స్వామితత్త్వాన్ని మొదలుపెట్టాడు ఇలా - కర్మలననుసరించి జీవాత్మ ఏక, ద్వి, చతుస్ లేక బహుపాదములు గల శరీరములను లేక పాదములులేని శరీరాన్ని తీసుకోవచ్చును (*నారదః ఉవాచ - పురుషం పురంజనమ్ విద్యాత్ యత్ వ్యనక్తి ఆత్మనః పురం ఏక ద్వి త్రి చతుఃపాదం బహుపాదం అపాదకమ్ ॥* 4-29-2). జీవాత్మ మిత్రుదు అయిన పరమాత్మకు అనంతనామాలు అనంతకర్మలు అనంతగుణములు ఉన్నాయి కాబట్టి మాటలతో అర్థం కాదు (*యః అవిజ్ఞాత ఆహృతః తస్య పురుషస్య సఖా ఈశ్వరః యత్ న విజ్ఞాయతే పుంభిః నామభిః వా క్రియాగుణైః ॥* 4-29-3).

జీవాత్మ (పురంజనుడికి) తాను చేసే కర్మ అనుభవించాలి కాబట్టి త్రిగుణ సంబంధములైన ఎన్నో శరీరాలు వస్తున్నాయి, అందు మానవ జన్మ అంటే ఇష్టపడతారు (*యదా జిఘృక్షన్ పురుష కార్త్స్న్యేన ప్రకృతేః గుణాన్ నవద్వారం ద్వి హస్త అంఘ్రి తత్ర అమనుత సాధు ఇతి ॥* 4-29-4). మానవజన్మపొందిన పురుషుడు పురంజనుడు తన భార్యతో (బుద్ధితో) కలసి సంసారం చేస్తూ ఇంద్రియములు, మనస్సు ద్వారా విషయాలను అనుభవిస్తాడు. ఇదే సరి అయినది అనుకుంటాడు (*ఆశాపాశశతైర్ బద్ధః*). ఈ ఇంద్రియాలు పంచ ప్రాణముల (vital airs) వల్లనే పని చేస్తాయి - (*బుద్ధిం తు ప్రమదాం విద్యాత్ మమ అహం ఇతి యత్కృతం యాం అధిష్ఠాయ దేహే అస్మిన్ పుమాన్ భుంక్తే అక్షభిః గుణాన్ ॥, సఖాయః ఇంద్రియగణాః జ్ఞానం కర్మ చ యత్కృతమ్ సఖ్యః తత్ వృత్తయః ప్రాణః పంచవృత్తిః యథా ఉరగః ॥* 4-29-5,6). ఇంద్రియములు బలమైన మనస్సు యొక్క సేవకులు కావటం వల్ల మనస్సు చెప్పినట్టుగా శబ్ద స్పర్శ రస రూప గంధములను (పంచ+అలం-పాంచాలాః-7) తెచ్చి పెడతాయి. జ్ఞానేంద్రియములకు కర్మేంద్రియములకు సాయకుడు మనస్సు (*బలవాన్ ఇంద్రియ గ్రామో విద్వాంస మపి కర్షతి*). (*బృహద్బలం మనో విద్యాత్ ఉభయేంద్రియనాయకమ్। పాంచాలాః పంచ విషయా యన్మధ్యే నవఖం పురమ్ ॥* 4-29-7). నాలుక బహు విచిత్రమైనది బహుకార్యములు కలది. చెవులలో - రెండు కర్ణములలో దక్షిణ కర్ణికను వాడిన అది వేదములు పురాణములను వినగలదు మరియు పితృలోకము, దేవతల లోకము (స్వర్గము) లేకపోతే పరమపదము పొందింపగలదు. అలాకాక ఉత్తర కర్ణికకు ఇష్టమైన లౌకికము నందు ఆసక్తి అయిన అది నరకలోకాలలో వివిధ యోనులలో జీవుని తీసుకుపోతూంది (*ఆపణః వ్యవహారః అత్ర చిత్రం*

అంధః బహూదనమ్ పితృహూః దక్షిణః కర్ణః ఉత్తరః దేవహూః స్మృతః ॥, ప్రవృత్తం చ నివృత్తం చ శాస్త్రం పాంచాల సంజ్ఞితమ్ పితృయానం దేవయానం శ్రోత్రాత్ శ్రుతధరాత్ వ్రజేత్ ॥ 4-29-12,13). అట్లే సామాన్య జనులకు ఆదర్శమైనది జననేంద్రియము. మైథునమే జీవితధ్యేయము కారాదు. దానికిందనే అట్టివారికి గుదమున మృత్యుదేవత ఉంటాడు (*ఆసురీ మేఢ్రం అర్వాక్ ద్వాః వ్యవాయః గ్రామిణాం రతిః ఉపస్థః దుర్మదః ప్రోక్తః నిరృతిః గుదః ఉచ్యతే ॥* 4-29-14).

హృదయమునకు ద్వారము మనస్సు. హృదయము అంతఃపురము. మనస్సు వల్లనే హృదయమున సంతోషము లేక బాధ పొందుతాము. ఆయా గుణములచే ప్రకోపితమైన మనస్సు బుద్ధిని వశపరచుకొని, బుద్ధిని వక్రమార్గంలో ఆలోచించేట్టు చేసి భోగాలను అనుభవించేటట్టు చేస్తాడు (*అన్తఃపురం తు హృదయం విషూచిః మనః ఉచ్యతే । తత్ర మోహం ప్రసాదం వా హర్షం ప్రాప్నోతి తత్ గుణైః* 4-29-16), (*యథా యథా విక్రియతే గుణ అక్తః వికరోతి వా తథా తథా ఉపద్రష్టా ఆత్మా తత్ వృత్తీః అనుకార్యతే ॥* 4-29-17) (*ఆకూతిః విక్రమః బాహ్యః మృగతృష్ణాం ప్రధావతి । ఏకాదశ ఇంద్రియ చమూః పంచ సూనా వినోదకృత్ ॥* 4-29-20).

కాలకన్యమోహిస్తుంది – సంసారజీవనంలో జీవుడిగతి – నారదవాక్యము

కాలము చణ్డవేగముతో వెళ్ళేది. కాలకన్య శరీరాన్ని వృద్ధాప్యంలోకి జారుస్తుంది. క్లేశములు అనుభవిస్తాడు (*సంవత్సరః చండవేగః కాలః యేన ఉపలక్షితః తస్య అహాని ఇహ గన్ధర్వాః గన్ధర్వ్యః రాత్రయః స్మృతాః హరన్తి ఆయుః పరిక్రాన్త్యా షష్టి ఉత్తర శత త్రయమ్ ॥, కాలకన్యా జరా సాక్షాత్ లోకః తాం న అభినన్దతి స్వసారం జగృహే మృత్యుః క్షయాయ యవన ఈశ్వరః ॥ ఆధయః వ్యాధయః తస్య సైనికాః యవనాః చరాః భూత ఉపసర్గ ఆశు రయః ప్రజ్వారః ద్వివిధః జ్వరః* 4-29-21,22,23). ఇంత అయినా అర్థం చేసుకోక ఇంకా భోగాలు కావాలంటాడు. ఈ భోగాలు మనస్సు శరీరములవి అయినా, తను అనుభవిస్తున్నా అనే భ్రమలో జీవుడు ఉంటాడు. ఈ సుఖాలు నావి అనుకుంటుంది జీవాత్మ – (18 to 20). తప్పు చేసేది వక్రబుద్ధితో కూడిన మనస్సు, ఇంద్రియములు; నేనూ, నాది (మమ, అహం) అనే భ్రమ (*మమ అహం ఇతి కర్మకృత్* 4-29-25). మూడు రకాల బాధలు పొందేది శరీరం (*దుఃఖైర్ దైవ – భూత– ఆత్మ సంభవై* – 4-29-24 ఆధ్యాత్మిక ఆధిభౌతిక ఆధిదైవిక బాధలు) (తప్పు చేయించేది మనస్సు, దెబ్బలు తినేది శరీరం, శిక్ష పడేది జీవునకు). కర్మలఫలితం వాసనల రూపంలో అంటుకొనేది ఆత్మకు (Ex: నేను గుడ్డివాణ్ణి – ఇంద్రియములను ప్రాణములను ఆత్మయందు ఆపాదిస్తారు). స్వస్వరూపజ్ఞానం, భగవత్ జ్ఞానంలేక అవిద్యలోగల ఆత్మ తనకు లేని త్రిగుణములు నావి అనుకొని, "అహం మమ" భావంలో కర్మలకు ఒప్పుకుంటుంది. మనస్సు, బుద్ధిహీనతతో ప్రకృతిగుణములైన సత్త్వ తమో రజో గుణములతో ఆత్మను ముంచుతాయి (*ఏవం బహువిధైః దుఃఖై దైవ భూత ఆత్మ సంభవైః క్లిశ్యమానః శతం వర్షం దేహే దేహీ తమఃవృతః ॥* 4-29-24). (*ప్రాణ ఇంద్రియ మనః ధర్మాన్ ఆత్మని అధ్యస్య నిర్గుణః । శేతే కామ*

లవాన్ ధ్యాయన్ మమ అహం ఇతి కర్మకృత్ ॥ 4-29-25), (*యదా ఆత్మానం అవిజ్ఞాయ భగవన్తం పరం గురుమ్ పురుషః తు విషజ్జేత గుణేషు ప్రకృతేః స్వదృక్ ॥*4-29-26), (*గుణ అభిమానీ సః తదా కర్మాణి కురుతే అవశః శుక్లం కృష్ణం లోహితం వా యథా కర్మ అభిజాయతే ॥* 4-29-27). ఎలా కర్మ చేస్తాడో మరు జన్మలో అలా పుడతాడు. ఆత్మ - పురుషుడిగా, స్త్రీగా, నపుంసకుడిగా, దేవతగా, పశుక్రిమికీటకాదులుగా, స్థావర జంగమములుగా కర్మానుసారం వివిధ ఊర్ధ్వ అధో లోకాలలో వివిధ శరీరాలలో పుడుతూ, జ్ఞానహీనుడై, పిచ్చివాడైనా, చాలా తెలివి ఉంది, అంతా నాకే అనుభవించటానికి అని అనుకుంటాడు - కర్మానుసారంగా వివిధ రకాలుగా (*యథా కర్మ - గుణం భవః*) అజ్ఞానంలో విషయభోగాలు అనుభవించుట, దుఃఖించుట జరుగుతుంది - (*శుక్లాత్ ప్రకాశ భూయిష్ఠాన్ లోకాన్ ఆప్నోతి కర్హిచిత్ । దుఃఖ ఉదర్కాన్ క్రియా ఆయాసాన్ తమః శోక ఉత్కటాన్ క్వచిత్ ॥* 4-29-28), (క్వచిత్ పుమాన్ క్వచిత్ చ స్త్రీ క్వచిత్ న ఉభయం అంధ *ధీః । దేవః మనుష్యః తిర్యక్ వా యథా కర్మ గుణం భవః ॥* 4-29-29). (తాడుతో కట్టెకు బిగించిన కోడె లాంటిది ఆత్మ. అది కావాలంటే తెంపుకోని వెళ్ళిపోగలదు). **స్థూల సూక్ష్మ రూపములతో గల శరీరము రథంతో వర్ణించబడింది** (*దేహః రథః తు ఇంద్రియ అశ్వః సంవత్సర రయః అగతిః । ద్వి కర్మ చక్రః త్రి గుణ ధ్వజః పంచ అసు బన్ధురః ॥* 4-29-18) (*మనః రశ్మిః బుద్ధి సూతః హృత్ నీడః ద్వన్ద్వ కూబరః । పంచ ఇంద్రియ అర్థ ప్రక్షేపః సప్త ధాతు వరూథకః ॥* 4-29-19) (*ఆకూతిః విక్రమః బాహ్యః మృగతృష్ణాం ప్రధావతి । ఏకాదశ ఇంద్రియ చమూః పంచ సూనా వినోద కృత్ ॥* (4-29-20).

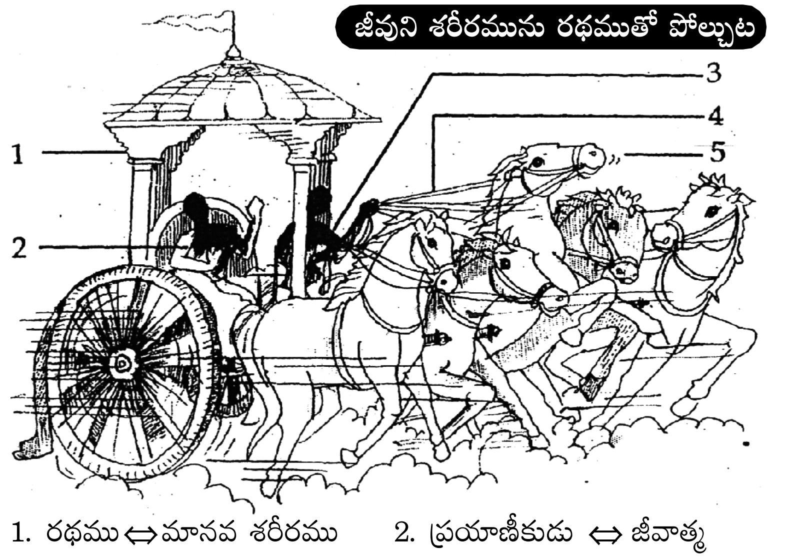

1. రథము ⇔ మానవ శరీరము 2. ప్రయాణీకుడు ⇔ జీవాత్మ
3. రథసారథి ⇔ బుద్ధి 4. పగ్గాలు ⇔ మనస్సు
5. గుఱ్ఱాలు ⇔ ఇంద్రియములు (శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములు)

జీవుని పునరాగమనము

ఆకలిగొన్న కుక్క ఒక ఇంటి నుండి మరొక ఇంటికి వెళ్ళి రకరకాల వస్తువులు తినేటివి గ్రహించినట్టు, ఒక్కోసారి దెబ్బలు తింటూ బ్రతుకుతుంది. అలాగే జీవుడు వివిధ శరీరాలు తీసుకుంటూ వివిధలోకాలు భ్రమిస్తాడు, తన కామవాంఛలు తీర్చుకొంటూ, మూడు తాపత్రయాలకు లోనైయి ఈ బాధలు తప్పించుకోవడానికి ప్రయత్నం చేస్తాడు (*క్షుత్పరీతః యథా దీనః సారమేయః గృహం గృహమ్ । చరన్ విన్దతి యత్ దిష్టం దండం ఓదనమ్ ఏవ వా ॥* 4-29-30), (*తథా కామ ఆశయః జీవః ఉచ్చ అవచ పథా భ్రమన్ । ఉపరి అధః వా మధ్యే వా యాతి దిష్టం ప్రియ అప్రియమ్ ॥* 4-29-31) (*దుఃఖేషు ఏకతరేణ అపి దైవ భూత ఆత్మ హేతుషు । జీవస్య న వ్యవచ్ఛేదః స్యాత్ చేత్ తత్ తత్ ప్రతిక్రియా ॥* 4-29-32). బరువును శిరస్సు నుండి భుజము మీదికి తిరిగి శిరస్సు పైకి మార్చుకొని కొంత ఉపశమనం, హాయి పొందినట్లుగా ఉంటాడే తప్ప, ఆ బరువు ఎక్కడిది? ఎందుకు వచ్చింది? దీనికి కారణభూతం ఏమిటి అని ఆలోచించక సంసారసుఖాలే బావున్నాయి అనుకొంటాడు. అలాగే ప్రవర్తిస్తాడు అజ్ఞాని (*యథా హి పురుషః భారం శిరసా గురుం ఉద్వహన్ తం స్కన్దేన సః ఆధత్తే తథా సర్వాః ప్రతిక్రియాః ॥* 4-29-33). ఒక కర్మకు మరొక కర్మ నివృత్తి కాదు. తెలియక చేసా అన్నా కర్మఫలితము అంటుతుంది. అవిద్యతో వచ్చింది అవిద్యతో పోదు (*న ఏకాన్తతః ప్రతీకారః కర్మణాం కర్మ కేవలమ్ ద్వయం హి అవిద్యా ఉపసృతం స్వప్నే స్వప్నః ఇవ అనఘ ॥* 4-29-34). ఎక్కడ మనస్సో అక్కడే శ్రద్ధ. స్వప్నంలో వచ్చిన బాధ తొలగాలంటే ఇంకో మంచి స్వప్నం గురించి ప్రయత్నం చేయక మేల్కొనడమే దీనికి మందు. కావున విద్య ఉన్న అవిద్య తొలగుతుంది- (34).

- మనస్సులో లింగరూపంలో కర్మవాసనలు సంస్కారాలు ఉంటాయి. విషయముల స్పర్శలు - శబ్ద స్పర్శ రస రూప గంధములు ఎదుట లేకున్నా అవి పొందటానికి ఆలోచిస్తుంది బుద్ధిని తీసుకొని, అంతే కాని కర్మవాసనలు పోవు - (*అర్థే హి అవిద్యమానే అపి సంసృతిః న నివర్తతే మనసా లిఙ్గరూపేణ స్వప్నే విచరతః యథా ॥* 4-29-35), (*అథ ఆత్మనః అర్థభూతస్య యతః అనర్థ పరంపరా సంసృతిః తత్ వ్యవచ్ఛేదః భక్త్యా పరమయా గురౌ॥* 4-29-36). ఉత్తమమైన ఆత్మకు అనర్థములు మనస్సు, వాసనలతోటే. సత్ గురువు ద్వారా భక్తియోగం వల్లనే జ్ఞానవైరాగ్యాలు వస్తాయి (*వాసుదేవే భగవతి భక్తియోగః సమాహితః, సధ్రీచీనేన వైరాగ్యం, జ్ఞానం చ జనయిష్యతి* 4-29-37). అప్పుడు అచ్యుతకథలు వినాలనిపిస్తుంది. పరిశుద్ధ మనస్సుతో శ్రద్ధగా విన్నవారికి ఆకలిదప్పులు, శోక మోహ భయములు అంటుకోవు. భగవత్ కథామృతం నదుల్లాగా వారి చుట్టూ ప్రవహించాలి (4-29-36 to 40) (*సః అచిరాత్ ఏవ రాజఋషే స్యాత్ అచ్యుత కథా ఆశ్రయః । శృణ్వతః శ్రద్ధధానస్య నిత్యదా స్యాత్ అధీయతః ॥* 4-29-38) (*యత్ర భాగవతః రాజన్ సాధవః విశద ఆశయాః । భగవత్ గుణ అనుకథన శ్రవణ వ్యగ్ర చేతసః ॥* 4-29-39) (*తస్మిన్ మహత్ ముఖరితాః మధుభిత్ చరిత్ర పీయూష శేష సరితః పరితః స్రవన్తిః । తాః యే పిబన్తి అవితృష నృప గాఢ కర్ణైః తాన్ నస్పృశన్తి అశన తృట్ భయ శోక మోహాః ॥* 4-29-40).

సంసారసాగరంలో ఉండడం వల్ల భ్రమలోపడి "నాకు బాధలు రావు" అని హరికథలందు శ్రద్ధ చూపరు. మరికొందరికి, హరికథల శ్రవణం వల్ల పాపాలు పోతాయి అని తెలుసుకొన్నా వినడానికి / చదవడానికి సమయం లేదంటారు (అదో మాయారోగం !!!) (The No Time - disease) (*ఏతైః ఉపద్రుతః నిత్యం జీవలోకః స్వభావజైః న కరోతి హరేః నూనం కథామృతనిధౌ రతిమ్ ॥* 4-29-41). నారదుడు ఇంకా ఏం చెపుతున్నాడంటే - ఈ విశాల ప్రపంచంలో బ్రహ్మ శివ మను సనకాదులకు నాకు భాగవతతత్త్వం పూర్తిగా అర్థం కాకున్నా స్వామినే శరణు పొందుతాము (*ప్రజాపతి పతిః సాక్షాత్ భగవాన్ గిరిశః మనుః । దక్ష ఆదయః ప్రజా అధ్యక్షాః నైష్ఠికాః సనక ఆదయః ॥, మరీచిః అత్రి అంగిరసౌ పులస్త్యః పులహః క్రతుః । భృగుః వసిష్ఠః ఇతి ఏతే మత్ అన్తాః బ్రహ్మవాదినః ॥, అద్య అపి వాచః పతయః తపః విద్యా సమాధిభిః పశ్యన్తః అపి న పశ్యన్తి పశ్యన్తం పరమ్ ఈశ్వరమ్॥* (4-29-42,43,44). జ్ఞానం ఉన్నా గ్రుడ్డివాడిలా ఆచరించకపోతే అవి గొప్పలు చెప్పుకోడానికే పనికి వస్తాయి. ఇట్టి వీరు ఆచారహీనులు, జ్ఞానులైనా చూస్తున్న గ్రుడ్డివాళ్ళు. జీవితంలో ఆచరించేవారే నైష్ఠికభక్తులు, వీరు లౌకికబుద్ధిని వదలుతారు (42 to 46), వీరిని శ్రీహరి కరుణిస్తాడు (*శబ్దబ్రహ్మణి దుష్పారే చరన్తః ఉరు విస్తరే । మన్త్ర లింగైః వ్యవచ్ఛిన్నం భజన్తః న విదుః పరమ్ ॥* 4-29-45) (*యదా యస్య అనుగృహ్ణాతి భగవాన్ ఆత్మభావితః సః జహాతి మతిం లోకే వేదే చ పరినిష్ఠితామ్॥* 4-29-46).

కేవలము పురుషార్థాలు పొందటానికి వేదం నేర్చుకోవాలి. కాని ఇవే కాక, చివరి దశ ఏమంటే వేదవిహిత కర్మలు కాక వేదాంతం తెలవాలి అదే జ్ఞానం. దీనివల్లనే భక్తి శరణాగతి రావాలి. వేదాలు, యజ్ఞములు కామ్యకర్మలు. ఇవి స్వర్గం దాకానే తీసుకుపోతాయి. పురుషార్థాలు అనర్థాలే అని గ్రహించాలి. వేదంలో త్రైగుణ్యవిషయాలే ప్రధానం. వేదంలో స్వామి గూర్చి పరోక్షంగా తెల్పబడితే భాగవతంలో ప్రత్యక్షంగా మోక్షమార్గం తెలుపబడింది. భక్తులకు వేదములతో కల కర్మకాండ అక్కరలేక, ఇవేమి తెలియక ఏ లోకాలో కూడా తెలియక వారు జనార్దనుని ఆరాధిస్తారు (*స్వం లోకం నవిదుః తే వై యత్ర దేవో జనార్దనః* - 48). ఒక్క వేద విహితకర్మలు ఆచరించేవారు పొగబారిన బుద్ధి కలవారు (ధూమ్రధియః). వేదకర్మలతో, కర్మకాండతో కోరుకున్న ధనం భార్య పిల్లలు ఇల్లు ఇవి వస్తాయి. ఆ తర్వాత అవి దుఃఖాన్నే ఇస్తాయి, ఇది తెలివైన పనికాదు (అతద్-విధః). ఇది తెలియక యజ్ఞం గూర్చి దర్భలు పరిచావు, జంతుబలి చేసావు. ఇప్పుడు అవి నిన్ను హింసించడానికి సిద్ధంగా వున్నాయి. కర్మ అంటే స్వామిని పొందుట గూర్చి చేసేదే (*యత్ పరం తత్ కర్మ హరితోషమ్*-49), అదే అసలైన విద్య (*తస్మాత్ కర్మసు బర్హిష్మన్ అజ్ఞానాత్ అర్థకాశిషు । మా అర్థదృష్టిం కృథాః శ్రోత్రస్పర్శిషు అస్పృష్ట వస్తుషు ॥* 4-29-47) (*స్వం లోకం న విదుః తే వై యత్ర దేవః జనార్దనః ఆహుః ధూమధ్రియః వేదం స కర్మకం అతత్ విదః ॥* 4-29-48) (*ఆస్తీర్య దర్భైః ప్రాక్ అగ్రైః కార్త్స్న్యేన క్షితిమండలమ్। స్తబ్ధ బృహత్ వధాత్ మానీ కర్మ న అవైషి యత్ పరమ్ । తత్ కర్మ హరితోషమ్ యత్ సా విద్యా తత్ మతిః యయా॥* 4-29-49). శ్రీహరియే మన అంతరాత్మ, మన కారణం, శాసకుడు, ముఖ్యుడు, రక్షకుడు, మూలం, క్షేమం (*హరిః దేహభృతాం ఆత్మా స్వయం ప్రకృతి - ఈశ్వరః తద్*

పాదమూలం శరణం యతః క్షేమో నృణాం ఇహ 4-29-50). వేదం కామ్యకర్మలు తెల్పేది, వాటి వల్ల పురుషార్థము పొందడం ఎందుకంటే – స్వామి యందు శ్రద్ధ కలగటానికి మాత్రమే, అంతేకాని స్వర్గభోగాలు మరి ఇతర పురుషార్థములతో కోరికలతో సంతృప్తి చెందరాదు.

స్వామిని ఆరాధిస్తే ఏ భయం ఉండదు. స్వామియే ప్రియుడు అని ఎవ్వరు తెలుసుకుంటారో ఆయనయే పండితుడు, గురువు (*సః వై ప్రియతమః చ ఆత్మా యతః న భయం అణు అపి । ఇతి వేద సః వై విద్వాన్ యః విద్వాన్ సః గురుః హరిః ॥* 4-29-51). ఇంకొక పరమరహస్యం – పై శ్లోకానికి వ్యాఖ్య తెలుసుకో అని నారదుడు ఇలా చెప్పాడు (4-29-52). లేడి పచ్చికబయలును చూచి తిందామని బయలుదేరింది. తింటూ ఉండగా కొంచము ముందరలో తనను తినడానికి సిద్ధంగా ఉన్న తోడేళ్ళను చూసింది. వెనక్కు పరిగెడదామని ప్రయత్నిస్తే అక్కడ వేటగాడు కనబడ్డాడు. ఏవో సంపదల ఆశలో మనం చిక్కుకుంటే మనకు కూడా ఇలా ఒకవైపు కాలం– అకాలమృత్యువు మరొకవైపు యముడు – మృత్యువు ప్రత్యక్షమవుతాడు అని గ్రహించాలి.

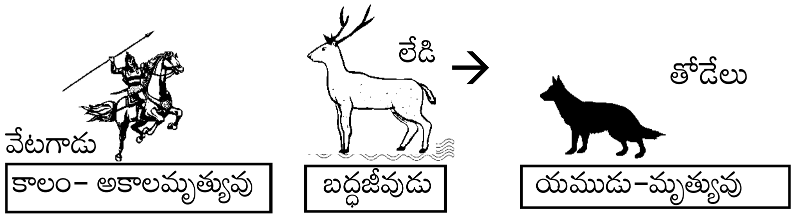

లేడిపిల్లకు ఇరువైపులా ప్రమాదమే

జీవుడు కూడా లేడిలా పచ్చికను ఆరగిస్తూ పుష్పముల మీద తుమ్మెదలు చేసే ఝుంకారావము / సంగీతమును వింటూ మృత్యుదేవతను మరిచి ఆనందించడం అవిద్య. పుష్పాలపై వాలిన తుమ్మెద నాదం చేస్తూ ఆడ తుమ్మెదను ఆహ్వానిస్తుంది. రెండు తేనెను త్రాగుతూ అజాగ్రత్తగా ఉన్న, మైమరిచి ఉన్న, కాలాన్ని మరచిన, ఆ సమయంలో సూర్యాస్తమయం జరగడం వల్ల పుష్పం మూసుకుపోవడం వల్ల బంధింపబడి చనిపోతాయి. ఇదే అజ్ఞానంలో ఉన్న జీవుడి గతి – పునరపి మరణం పునరపి జననం (*క్షుద్రం చరం సుమనసాం శరణే మిథిత్వా రక్తం షట్ అంఘ్రి గణ సామసు లుబ్ధకర్ణమ్ । అగ్రే వృకాన్ అసుతృపః అవిగణయ్య యాన్తం పృష్ఠే మృగం మృగయ లుబ్ధక బాణ భిన్నమ్ ॥* 4-29-53). ప్రియుల ఆశ్రయం కామ్యకర్మల వల్ల పొంది నాలుక రుచి, మైథునం పొందడానికి మనస్సుతో ఇంద్రియాలను లగ్నం చేసినప్పుడు అట్టి వారు సంసారంలో బంధింపబడతారు. సంవత్సరాలు గడిచినా వీరు స్పృహలోకి రారు. కాలయముడు గురిపెట్టిన బాణంతో హృదయం ఛిన్నమవుతుంది (*సుమనః సధర్మణాం స్త్రీణాం శరణే ఆశ్రమే పుష్ప మధు గన్ధ వత్ క్షుద్రతమం కామ్య కర్మ విపాకజమ్ కామసుఖ లవం జైహ్వ్య ఔపస్థ్య ఆది విచిన్వన్తం మిథునీభూయ తత్ అభినివేశిత మనసం షట్ అంఘ్రి గణ సామ గీత వత్ అతి మనోహర వనిత ఆది జన*

ఆలాపేషు అతితరామ్ అతి ప్రలోభిత కర్ణమ్ అగ్రే వృకయూథ వత్ ఆత్మనః ఆయుః హరతః అహః రాత్రాన్ తాన్ కాలలవవిశేషాన్ అవిగణయ్య గృహేషు విహరన్తం పృష్ఠతః ఏవ పరోక్షం అనుప్రవృత్తః లుబ్ధకః కృత అన్తః అన్తః శరేణ యం ఇహ పరావిధ్యతి తం ఇమం ఆత్మానం అహోరాజన్ భిన్న హృదయం ద్రష్టుం అర్హసి ఇతి ॥ 4-29-54). లేడిలాగా కాక తుమ్మెదలాగా కాక అజ్ఞానం వదలి, కాస్త ఆలోచించాలి. చెడువారి సాంగత్యం విడువాలి. అంగనల ఆశ్రయము వదులుకోవాలి. యోగులు ఎవర్ని ఆశ్రయిస్తారో అది చేయాలి (55). మనల్ని భ్రష్టత పరచేవారు చాలామంది ఉంటారు. విన్నవెంటనే మోసపోరాదు, కాస్త ఆలోచించాలి అని చెప్పగానే ప్రాచీనబర్హి (వేదిషద) అంతా అర్థము చేసుకున్నవాడై ఆయన తల దిమ్మ తిరిగిపోయింది. తాను ఇప్పటిదాకా చేసిన యజ్ఞములు, వాటిలో పశుబలి నరకహేతువులు అని గ్రహించి నారదుల వారితో ఇలా పలికాడు (*సః త్వం విచక్ష్య మృగచేష్టితమ్ ఆత్మనః అన్తః చిత్తం నియచ్ఛ హృది కర్ణధునీం చ చిత్తే జహి అంగనా ఆశ్రమం అసత్ తమ యూథగాథమ్ ప్రీణీహి హంసశరణం విరమ క్రమేణ ॥* 4-29-55).

ఈ విషయం మా గురువులకు తెలవదా? నాకు ఎందుకు ఇదివరకు వారు తెలియజేయలేదు? విషయములందు ఇంద్రియవృత్తులు ప్రవర్తింపకుండా ఎలా ఉండాలో నాకు ఇప్పుడు అర్థమయింది. చూడబోతే ఋషులు కూడా ఈ విషయంలో మోహగ్రస్తులైనట్లున్నారు (*రాజా ఉవాచ - శ్రుతం అన్వీక్షితం బ్రహ్మన్ భగవాన్ యత్ అభాషత న ఏతత్ జానన్తి ఉపాధ్యాయాః కిం న బ్రూయుః విదుఃయది ॥, సంశయః అత్ర తు మే విప్ర సంఛిన్నః తత్ కృతః మహాన్ ఋషయః అపి హి ముహ్యన్తి యత్ర న ఇంద్రియ వృత్తయః ॥, కర్మాణి ఆరభతే యేన పుమాన్ ఇహ విహాయ తం అముత్ర అన్యేన దేహేన జుష్టాని సః యత్ అశ్నుతే ॥* 4-29-56,57,58). **చేసిన కర్మ మనము మరచినా దాని కర్మఫలితం మన వెంట పడుతూనే ఉంటుంది** (*ఇతి వేదవిదాం వాదః శ్రూయతే తత్ర తత్ర హ కర్మ యత్ క్రియతే ప్రోక్తం పరోక్షం న ప్రకాశతే ॥* 4-29-59). **ఇది ఎట్లా సాధ్యము అని ప్రాచీనబర్హి నారదుని ప్రశ్నించాడు.**

అంతా కర్మానుసారమే కర్మల ఫలితంగానే క్రొత్త శరీరము తయారవుతుంది

ఇది అంతా కర్మానుసారమే అని బదులు పలికాడు నారదుడు. నారదుడు ఇలా తెలిపాడు: మనస్సు - కర్మ వాసనలు - సంస్కారము, కర్మఫలముల తోటే మరొక శరీరనిర్మాణము జరుగుతుంది (4-29-60 to 82). ఏ మనస్సుతో ఇక్కడ కర్మలు చేస్తున్నామో ఆ కర్మలు వాసనరూపంలో మనస్సులో ఉండి, మనస్సు జీవుడిని అంటిపెట్టుకొని ఈ శరీరాన్ని వదలి వేరే లోకాలు, వేరే శరీరాలలోకి వెళ్ళి ఇలాంటి పనులే మళ్ళీ చేస్తుంది - కర్మలను అనుభవిస్తుంది (*నారదః ఉవాచ యేన ఏవ ఆరభతే కర్మ తేన ఏవ అముత్ర తత్ పుమాన్ । భుజ్క్తే హి అవ్యవధానేన లింగేన మనసా స్వయమ్ ॥* 4-29-60). అన్ని భావాలు మనస్సువే. అది ఒక్కటే వాసనలతో వేరు వేరు శరీరాలలోకి జీవుడితో కలిసి ప్రవేశించి ఇలాంటి కోరికలనే కోరుకుంటుంది

(*శయానం ఇమం ఉత్సృజ్య శ్వసన్తం పురుషః యథా కర్మ ఆత్మని ఆహితమ్ భుఙ్క్తే తాదృశేన ఇతరేణ వా ॥* 4-29-61), (*మమ ఏతే మనసా యత్ యత్ అసావ అహం ఇతి బ్రువన్ । గృహ్ణీయాత్ తత్ పుమాన్ రాద్ధం కర్మ యేన పునః భవః ॥* 4-29-62). మనస్సుతోటే నేను, నాది (అహం మమ) అంటాడు. మానవులకు ఒకే రకమైన ఇంద్రియాలు ఉన్నా అందరి ఆలోచనలు, కోరికలు, రుచులు కర్మలు ఒకే రకంగా ఉండకపోవటానికి కారణం వివిధ కర్మవాసనలు, సంస్కారంతో కూడిన మనస్సులే కారణం. శరీరపనులతో వీడి మనస్సు ఇలాంటిది అని ఎలా గుర్తుపడతామో అలాగే వీడు పూర్వజన్మలో ఇలాంటి పనులే చేసి ఉండాలి అని గ్రహించాలి. దీనితో ఇదివరకు జన్మ ఎలాగో గుర్తించాలి (ఉదా: దుర్యోధనుడు పూర్వజన్మలో రాక్షసుడు – మహాభారతము). ఎప్పుడూ చేయనిది నీ ఆలోచనలోకి రాదు (*యథా అనుమీయతే చిత్తం ఉభయైః ఇంద్రియ ఈహితైః ఏవం ప్రాక్ దేహజం కర్మ లక్ష్యతే చిత్త వృత్తిభిః* ॥ 4-29-63). సంబంధం లేనిదే దాని యందు ప్రీతి కలుగదు. లింగ శరీరముతో గల నీ మనస్సే నీకు కొత్త శరీరం ఇస్తుంది. వాసన – సంస్కారం మనస్సుకు కలుగుతుంది శరీరానికి కాదు (*న అనుభూతం క్వ చ అనేన దేహేన అదృష్టం అశ్రుతం కదాచిత్ ఉపలభ్యేత యత్ రూపం యాదృక్ ఆత్మని ॥* 4-29-64), (*తేనాస్య తాదృశం రాజన్ లింగనః దేహసంభవమ్ । శ్రద్ధత్స్వ అననుభూతః అర్థః న మనః స్పృష్టుమ్ అర్హతి ॥* 4-29-65). తిరిగి కొత్త శరీరంలో కూడా అవే పనులు, ప్రకోపాలు అదే సంస్కారము (అందుకే జంతువుల మనస్తత్వాలు కూడా ఒకేరకంగా ఉండవు అంటే అన్ని ఆవులు, కుక్కలు మొ॥ ఒకే రకంగా ఉండవు. వాటిలో కూడా సాత్త్విక రాజసిక తామసిక లక్షణాలు కలిగినవి ఉంటాయి). అనుభవం వల్ల కల్గినదాన్నే మనస్సు కోరుకుంటుంది (*అదృష్టం అశ్రుతం చ అత్ర క్వచిత్ మనసి దృశ్యతే । యథా తథా అనుమన్తవ్యం దేశ కాల క్రియా ఆశ్రయమ్ ॥* 4-29-67). తదనుగుణంగా శరీరప్రాప్తి. ఇదివరకు అనుభవించని విషయాలను మనస్సు కోరదు. మనస్సు వల్లనే వెనుకటి శరీరం, ఉన్న శరీరం, రాబోయే శరీర ఆకారం, ప్రవర్తన కలుగుతాయి (*మనః ఏవ మనుష్యస్య పూర్వ రూపాణి శంసతి। భవిష్యతః చ భద్రం తే తథా ఏవ న భవిష్యతః ॥* 4-29-66). మన పూర్వరూపమేమిటో మనస్సు చెబుతుంది. చేష్టలను ఆలోచనాసరళిని బట్టి అవి ఎప్పుడో అనుభవించినవే ఇప్పుడు వాసన సంస్కారం రూపంలో ప్రకోపిస్తాయి. ఆయా సంస్కారములచే ఇంద్రియాలకు అలా అలా కనబడుతాయి, అర్థం అవుతాయి (ఉదా: కృష్ణుడిని తెలివి గలవారు స్వామి అని గుర్తించారు. మూర్ఖులైన శిశుపాల దుర్యోధన, పౌండ్రక వాసుదేవులు ఇలా గుర్తుపట్టలేక పోయారు). చేసిన కర్మవాసనలననుసరించి మనస్సులోకి ఆయా వర్గాలు – రాక్షసప్రవృత్తి, దైవప్రవృత్తి, జంతుప్రవృత్తి మొదలగునవి చేరుతాయి, వాటియందు ప్రీతి కలిగింపచేస్తాయి. చేసే కర్మల ఫలితములు వాసనారూపమున లింగశరీరమున ఉంచబడతాయి (*సర్వే క్రమ అనురోధేన మనసి ఇంద్రియగోచరాః ఆయాన్తి వర్గశో యాన్తి సర్వే సమనసః జనాః ॥* 4-29-68).

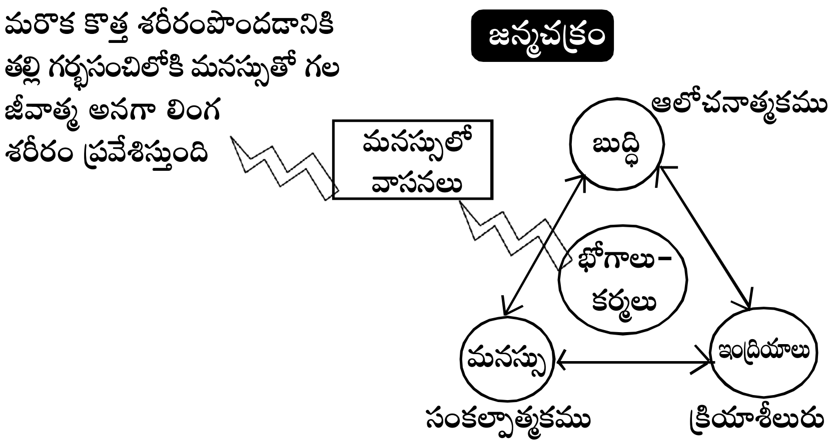

(5-11 వ అధ్యాయము కూడా చూడుము)

మనోవాసన ⇌ కర్మ ⇌ శరీరాలు

బుద్ధి కోల్పోయిన బద్ధజీవుని స్థితి - వివిధ శరీరాలలో ఎన్నో జన్మలలో బ్రహ్మాండాలు తిరుగుతూనే ఉంటాడు. మళ్ళీ మానవజన్మ ఎత్తుతాడు.

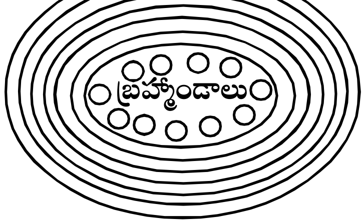

(ధృతరాష్ట్రుడు తెలివిగలవాడైనా (బుద్ధి ఉన్నా) పుత్రవ్యామోహంలో దుర్యోధనుడు (మనస్సుకు లోలుడై) చెప్పినట్టుగా చేసాడు. దుర్యోధనునకు మిత్రులు కర్ణుడు, శకుని, దుశ్శాసనుడు (ఇంద్రియాలు) అంతే కాని విదురుడు, భీష్ముడు, ద్రోణుడు కాదు (అది వాడి పూర్వజన్మ వాసనా ప్రభావము). అయితే ధృతరాష్ట్రుడు తలచుకుంటే దుర్యోధనుణ్ణి అతిక్రమించే వీర్యసంపన్నుడు, వీడు 10,000 ఏనుగుల బల సంపన్నుడు, భీముని చంపగోరినాడు. ధృతరాష్ట్రుడికి మంచిచెడు బాగా తెలుసు. ఎందరో మహానుభావుల నుండి జ్ఞానబోధ పొందాడు. అయినా ఏమి లాభం, పశువును తాడుతో కట్టివేసినట్టు పుత్రవ్యామోహం బంధించేది. తలచుకుంటే జీవుడు తన బుద్ధి, శక్తిని ఉపయోగించి తాడును తెంపుకొని వెళ్ళగలడు.)

ఈ గోల అంతా ఏమిటి? ఎందుకు? అనుకునేవాడు, వాసనలు - సంస్కారాలు పోగొట్టుకోవాలనుకునే వాడు సాంప్రదాయబద్ధుడైన గురువును ఆశ్రయించి స్వామియందు మనస్సును నిలపాలి. అప్పుడే చంద్రుడికి పట్టిన రాహుకేతువులు పోయి గ్రహణం విడిచిన చంద్రుడిలా భాసిస్తాడు (*సత్త్వ ఏక నిష్ఠే మనసి భగవత్ పార్శ్వవర్తిని । తమః చంద్రమసి ఇవ ఇదం ఉపరజ్య అవభాసతే ॥* 4-29-69). అయితే "నేను నాది" అనే

భావన ఉన్నంత వరకు స్వామి భాసించదు, వశుడు కాదు. ఎప్పటిదాకా బుద్ధి – మనస్సు, ఇంద్రియాలు, గుణములకు బానిసగా ఉంటూ – జీవునకు జ్ఞానోదయం చెందించదో, జ్ఞానం గూర్చి ప్రయత్నించదో అప్పటి దాకా స్వామికి దూరమే ఉంటాడు (*న అహం మమ ఇతి భావః అయం పురుషే వ్యవధీయతే। యావత్ బుద్ధి మనః అక్ష అర్థ గుణ వ్యూహః హి అనాదిమాన్॥* 4-29-70). నిద్రావస్థ, మూర్ఛ, స్వప్న, మరణావస్థలో, అపాయంలో, గర్భంలో, బాల్యంలో కూడా మనస్సుకు "నేను, నాది" అనే అహంకారములు సుప్తావస్థలో ఉంటాయి (*సుప్తి మూర్ఛ ఉపతాపేషు ప్రాణ అయన విఘాతతః న ఈహతే అహం ఇతి జ్ఞానం మృత్యు ప్రజ్వారయోః అపి ॥* 4-29-71). ఇంద్రియాలు చెడు కోరవు– స్వార్థాన్ని కలిగి ఉంటాయి. శరీర వృద్ధితోనే జాగృతావస్థలోనే వాసనలు వ్యక్తం అవుతాయి. అప్పటిదాకా అమావాస్యలో ఉన్న చంద్రుడిలాగా కన్పడవు (*గర్భే బాల్యే అపి అపౌష్కల్యాత్ ఏకాదశ విధమ్ తదా లిఙ్గమ్ న దృశ్యతే యూనః కుహ్వామ్ చంద్రమసః యథా ॥* 4-29-72). తలనరికినట్టు వచ్చిన కలలో దుఃఖం పోవాలంటే మేలుకోవడం వల్లనే (జ్ఞానోదయం వల్లనే) అది పోతుంది. అన్ని విడిచి సన్యాసం తీసుకున్నంత మాత్రాన సంస్కారాలు పోవు. వాసనలు ఉంటే సన్యాసి కూడా విషయములను పొందటానికి ఆలోచిస్తాడు. సుఖదుఃఖాలు పొందుతాడు. శరీరం పనిచేస్తుంది, మనస్సు అనుభవిస్తుంది ఇంద్రియాలను ముందు పెట్టుకొని – నేను బాగా ఉన్నా కదా అని భ్రమలో జీవుడు ఉంటాడు. ఈ అవస్థ పోవాలంటే జీవుడు తన వెంట ఉన్న సైన్యం – బుద్ధి, మనస్సు, త్రిగుణములు, పంచ ప్రాణములు, దశేంద్రియములు, తన్మాత్రలు (ఇదే లింగశరీరము లేక సూక్ష్మ శరీరము), పంచ భూతములు సప్త ధాతువులతో (4-29-71) గల స్థూలశరీమును వాడి జీవుడు తన కర్మలను స్వామికి కైంకర్యం చేయాలి. దానధర్మాలు చేయుట, స్వామియందు శరణాగతి పొందినచో, సృష్టి స్థితి లయములు చేసే స్వామియే వీటి ఆటను ఆపగలడు (*అర్థే హి అవిద్యమానే అపి సంసృతిః న నివర్తతే । ధ్యాయతః విషయాన్ అస్య స్వప్నే అనర్థ ఆగమః యథా ॥* 4-29-73), (*ఏవం పంచవిధం లిఙ్గమ్ త్రివృత్ షోడశ విస్తృతమ్ । ఏషః చేతనయా యుక్తః జీవః ఇతి అభిధీయతే ॥* 4-29-74) (*అనేన పురుషః దేహాన్ ఉపాదత్తే విముంచతి । హర్షం శోకం భయం దుఃఖం సుఖం చ అనేన విన్దతి ॥* 4-29-75).

బుద్ధిః కర్మానుసారిణీ, బుద్ధిని వాడి కర్మలు మనస్సు ఆధీనంలో చేస్తాడు బద్ధజీవుడు. అనుభవించేది మనస్సు దెబ్బలు తినేది శరీరం. కర్మ అనుభవించే కాలం వచ్చినప్పుడు బుద్ధి పనిచేయకుండా ఉంటుంది. దానికనుగుణంగానే బుద్ధి మార్పు చెందుతుంది. కర్మ అనుభవించాకే ఆలోచించి తప్పు చేసానని నిర్ణయిస్తుంది. దీనికి మందు సాధుసాంగత్యము అంటే భక్తుల సేవ మరివారితో కలసి భగవన్నామసంకీర్తన చేయుట. భ్రమ, మాయలో పడి జీవుడు సాక్షిలాగా జడముగా ఉండకూడదు. కర్మలు చేస్తూ మరియు పాత కర్మఫలితం అనుభవించిన తర్వాతే కర్మవాసనలతో నిండి మనస్సుతో కొత్త శరీరం పొందుతుంది ఆ లింగశరీరము మళ్ళీ కర్మలు చేయటానికి. ఎలాగంటే గడ్డి పరక మీద ఉన్న పురుగు (సూక్ష్మ శరీరం – లింగ శరీరం) ఇంకొక గడ్డి మీదికి తాను ఉన్న గడ్డిని అంటిపెట్టుకొని వెళ్ళినట్టుగా, అలాగే మనం కూడా శరీరాలు మారుస్తాము (4-29-77). కావున అన్ని జన్మలకు కారణం మనస్సే (*యథా తృణజలూకా*

ఇయం న అపయాతి అపయాతి చ । న త్యజేత్ మ్రియమాణః అపి ప్రాక్ దేహ అభిమతిం జనః ॥ 4-29-76). (*యావత్ అన్యం న విన్దేత వ్యవధానేన కర్మణామ్ మనః ఏవ మనుష్య ఇంద్ర భూతానాం భవ భావనమ్ ॥* 4-29-77).

చేసిన కర్మలను మరవని మనస్సుతో గల జీవుడు, కొత్త శరీరం పొందిన తర్వాత కూడా అదే మనస్సు "కర్మవాసనలు నిండా గలది" మళ్ళీ భోగాలు అనుభవించుటకు మళ్ళీ అవ్వే దొంగపనులు (అసత్యం, స్త్రీ సాంగత్యం, జిహ్వా చాపల్యం, మోసం, హింస, కర్మకాండ) చేస్తుంది, దెబ్బలు తింటుంది. ఇది అనంత జన్మలలో అనంతంగా జరిగే ప్రక్రియ - **పునః పునః చర్విత చర్వణానాం.** శరీరమనే అవిద్యా బంధం, సంసారబంధం పోవాలంటే సాధుసంగం, శ్రీహరికథాశ్రవణం, కీర్తన నవవిధ భక్తులు చేయాల్సిందే వేరే మార్గం లేదు (*యదా అక్షైః చరితాన్ ధ్యాయన్ కర్మాణి ఆచినుతే అసకృత్ సతి కర్మణి అవిద్యాయాం బన్ధః కర్మణి అనాత్మనః ॥* 4-29-78), (*అతః తత్ అపవాద అర్థం భజ సర్వ ఆత్మనా హరిమ్। పశ్యన్ తత్ ఆత్మకం విశ్వం స్థితి ఉత్పత్తి అప్యయాః యతః ॥* 4-29-79). ఈ రకంగా నారదుడు ప్రాచీనబర్హికి ఉపదేశం చేసి సిద్ధులలోకం వెళ్ళాడు (-80). ప్రాచీనబర్హి రాజ్యం పుత్రులకు అప్పగించి, అన్ని సుఖాలను త్యజించి కపిలాశ్రమం వెళ్ళి తపస్సు చేసి స్వామి యొక్క సామీప్య మోక్షం పొంది వైకుంఠము వెళ్ళాడు (-81, 82).

ఎవరైతే ప్రాచీనబర్హికి నారదుడు ఉపదేశము చేసిన ఆత్మతత్త్వజ్ఞానాన్ని వింటారో వారు లింగశరీరము నుండి సంసారజీవనము నుండి ముక్తి చెందుతారు, ముకుందుడి లోకమును చేరుతారు (4-29-83, 84). అలాగే శ్రద్ధతో పురంజనుని కథను అర్థము చేసుకొన్న తత్త్వజ్ఞానము పొంది బద్ధజీవుల ప్రవర్తన అర్థము చేసుకొన్నవాడై దానిని వదలుతాడు. ముక్తిమార్గమైన ఆనందమార్గాన్ని చేరుతాడు (4-29-85).

ప్రచేతసుల వృత్తాంతము మిగిలినది కూడా తెల్పమని విదురుడు, బృహస్పతి శిష్యుడైన మైత్రేయుని కోరాడు (4-30-1,2).

- ప్రచేతసులు శివుడు తెల్పిన రుద్రగీతలను జపిస్తూ హరిని పొందారు. గురువుగా శివుడి అనుగ్రహము పొందిన వారికి శ్రీహరి తప్పక దొరుకుతాడు. శివుడు ఎవరంటే *"కైవల్యనాథ - ప్రియపార్శ్వవర్తినః ఆసాద్య దేవం గిరీశం"* (4-30-2).

రుద్రగీతలను నిత్యము ఆలపించిన ప్రచేతసులకు శ్రీహరిదర్శన మొసంగుట

- **ప్రచేతసులు 10,000 సం॥ రుద్రగీతలపై ధ్యానం చేయడం వల్ల గరుడారూఢుడైన స్వామి శంఖ చక్ర గదాపద్మములతో దర్శనం ఇచ్చాడు.** ఆ స్వామి అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ నాయకుడు ఎలా ఉన్నాడంటే - (*సుపర్ణ స్కంధం ఆరూఢః మేరు శృంగం ఇవ అంబుధః పీతవాసాః మణిగ్రీవః కుర్వన్ వితిమిరాః దిశః ॥* 4-30-5), (*కాశిష్ణునా కనకవర్ణ విభూషణేన భ్రాజత్ కపోల వదనః విలసత్ కిరీటః । అష్ట ఆయుధైః అనుచరైః మునిభిః సుర ఇంద్రైః ఆసేవితః గరుడ కిన్నర గీత కీర్తిః ॥*

4-30-6), (*పీన ఆయత అష్ట భుజ మండల మధ్య లక్ష్మ్యా స్పర్ధత్ శ్రియా పరివృతః వనమాలయా ఆద్యః । బర్హిష్మతః పురుష ఆహ సుతాన్ ప్రపన్నాన్ పర్జన్య నాద రుతయా సఘృణ అవలోకః ॥* 4-30-7). స్వామి వారితో ఏమన్నాడంటే -

ఈ రుద్రగీతలు - ఉదయ, సాయంకాల సంధ్యలలో ఆలపించేవారికి సర్వశుభములు కలుగుతాయి (*యే తు మాం రుద్రగీతేన సాయం ప్రాతః సమాహితాః స్తువన్తి అహం కామవరాన్ దాస్యే ప్రజ్ఞాం చ శోభనామ్ ॥* 4-30-10). తండ్రి చెప్పడం వల్ల మీరు తపస్సు చేయడం సర్వలోకాలలో మీ కీర్తిని పెంచుతుంది (*యత్ యూయం పితుః ఆదేశం అగ్రహీష్ట ముదా అన్వితాః అథో వః ఉశతీ కీర్తిః లోకానను భవిష్యతి* 4-30-11). (కావున తల్లిదండ్రులు చిన్నప్పుడు పిల్లలకు బోధ చేయాలి). కండు మహర్షి మరియు ప్రంలోచ అప్సరసకు కలిగిన కూతురును వనదేవతలు పెంచుతున్నారు. ఆమెను మీరు వివాహమాడి ఐకమత్యంతో సంసారం లక్ష సం॥ చేసి చక్కని పుత్రునికంటారు (దక్షుడు మరుజన్మ పొందాడు. ప్రజాపతి కార్యాన్ని చక్కగా చేసి "దక్ష" అనిపించుకున్నాడు). దివ్యభోగాలు అనుభవిస్తూ మీరు నా భక్తిని మరువరు (-17,18). మీరు నాయందే మనస్సు కల్గి ఉన్నవారు కావున గృహస్థులైనా కుశల కర్మలు చేస్తూ బంధం లేకుండానే ఉండి నన్ను చేరుతారు నా రక్షణలోనే ఆనందిస్తారు (*గృహేషు అవిశతాం చ అపి పుంసాం కుశలకర్మణాం మత్‌వార్తా యాత యామానాం న బంధాయ గృహాః మతాః ॥, నవ్యవత్ హృదయే యత్ జ్ఞః బ్రహ్మ ఏతత్ బ్రహ్మవాదిభిః న ముహ్యన్తి న శోచన్తి నహృష్యన్తి యతః గతాః ॥* 4-30-19,20). జనార్దనుడు ఇలా మాట్లాడగానే ఆనందంతో ప్రచేతసులు స్తోత్రం చేసారు ఇలా-

ప్రచేతసులచే స్వామి స్తోత్రం: (4-30-22 to 43)

- పరమ ఉదార గుణములు కల నీవు ఇంద్రియమార్గంలో వెళితే దొరకవు-(*ప్రచేతసః ఊచుః - నమః నమః క్లేశ వినాశనాయ నిరూపిత ఉదార గుణ ఆహ్వాయాయ । మనః వచః వేగ పురః జవాయ సర్వ అక్ష మార్గైః అగత అధ్వనే నమః ॥* 4-30-22).
- సృష్టికై మాయా గుణములు తీసుకుంటావు. భేద బుద్ధి/ద్వంద్వ బుద్ధి కలవారు నీ మాయలో పడతారు. నీ మాయను ఆశ్రయిస్తారు. (*శుద్ధాయ శాన్తాయ నమః స్వనిష్ఠయా మనసి అపార్థం విలసత్ ద్వయాయ । నమః జగత్ స్థాన లయ ఉదయేషు గృహీతమాయాగుణవిగ్రహాయ ॥* 4-30-23).
- *నమో విశుద్ధసత్త్వాయ హరయే హరిమేధసే । వాసుదేవాయ కృష్ణాయ ప్రభవే సర్వసాత్వతామ్ (-24). నమః కమలనాభాయ నమః కమలమాలినే । నమః కమలపాదాయ నమస్తే కమలేక్షణ* (25). *నమః కమలకింజల్కపిశంగ అమల వాససే । సర్వభూతనివాసాయ నమో అయుజ్‌క్ష్మహి సాక్షిణే* - (26). *రూపం భగవతా త్వ ఏతద్ అశేష క్లేశ సంక్షయమ్ । ఆవిష్ కృతం నః క్లిష్టానాం కిం అన్యత అనుకంపితమ్* (-27).

- భక్తుల సేవచేస్తే నీవు దగ్గర అవుతావు, ఓ అమంగళనాశకా ! మమ్ము గుర్తు చేసుకుంటే చాలు. నీవు మమ్ములను మావాడు అనుకుంటే చాలు (*ఏతావత్ త్వం హి విభుభిః భావ్యం దీనేషు వత్సలైః । యత్ అనుస్మర్యతే కాలే స్వబుద్ధ్యా అభద్రరన్ధన ॥* 4-30-28). లోకంలో అతిక్షుద్రమైన వారికి కూడా తృప్తిని ఇస్తున్నావంటే వారి హృదయంలో నీవు ఉన్నావు. అటువంటప్పుడు మాలాంటి వారికి ఏమి తక్కువ (*యేన ఉపశాన్తిః భూతానాం క్షుల్లకానాం అపి ఈహతామ్। అన్తర్హితః అన్తః హృదయే కస్మాత్ నః వేద న ఆశిషః ॥* 4-30-29). మోక్షం ఇచ్చే స్వామి ప్రత్యక్షం అయినాక మేము మోక్షం కాక ఇంకా వేరేమి కోరము (*అసౌ ఏవ వరః అస్మాకం ఈప్సితః జగతః పతే ప్రసన్నః భగవాన్ యేషాం అపవర్గ గురుః గతిః ॥* 4-30-30). కోరుకోమన్నావు కాబట్టి మా కోరిక ఏమంటే నీవు అనంతుడివి, అనంత విభూతులు కలవాడివి కావున పారిజాతం దొరికిన తర్వాత తుమ్మెద ఎటూ పోనట్టు నీ పాదపద్మములు దొరికిన తర్వాత మాకు ఇక ఏ కోరిక లేదు (*వరం వృణీమహే అథ అపి నాథ త్వత్ పరతః పరాత్ । న హి అన్తః త్వత్ విభూతీనాం సః అనన్తః ఇతి గీయసే ॥* 4-30-31). (*పారిజాతే అంజసా లబ్ధే సారంగః అన్యత్ న సేవతే త్వత్ అంఘ్రి మూలం అసాద్య సాక్షాత్ కిం కిం వృణీమహి॥* 4-30-32). మా ప్రతి జన్మలో ఈ లోకంలో ఉన్నంతవరకూ పొరపాటున కూడా నిన్ను మరువక మేము ఉండాలి. నిన్ను తలిచేవారి సాంగత్యము ఇవ్వు (*యావత్ తే మాయయా స్పృష్టాః భ్రమామః ఇహ కర్మభిః । తావత్ భవత్ ప్రసఙ్గానాం సంగః స్యాత్ నః భవే భవే ॥* 4-30-33).

- కొద్దిపాటి భక్తుల సాంగత్యం దొరికినా అది స్వర్గం కన్నా మిన్న. అలాంటప్పుడు ఈ సంసారం ఒక్క లెక్కనా ! (*తులయామ లవేన అపి న స్వర్గం న అపునర్భవమ్ । భగవత్ సంగి సంగస్య మర్త్యానాం కిం ఉత ఆశిషః ॥* 4-30-34). ఆశ చావాలంటే భక్త సాంగత్యం కావాలి, అక్కడ వైరం, ఆందోళనకు స్థానం ఉండదు. వారు చెప్పుకొనే కథలలో నీవే ఉంటావు, అన్నీ నీ గూర్చే ముక్తసంగులు సన్యాసులు (న్యాసః) మాట్లాడేవి (*యత్ర ఈడ్యన్తే కథా మృష్టాః తృష్ణాయాః ప్రశమః యతః । నిర్వైరం యత్ర భూతేషు న ఉద్వేగః యత్ర కశ్చన ॥* 4-30-35) (*యత్ర నారాయణః సాక్షాత్ భగవాన్ న్యాసినాం గతిః సంస్తూయతే సత్ కథాసు ముక్తసంగైః పునః పునః ॥* 4-30-36). అలాంటి భక్తులు నడుస్తుంటే పుణ్యక్షేత్రాలే పావనం అవుతాయి. ఇక మేము వారి సాంగత్యంలో పావనం కామా? (*తేషాం విచరతాం పద్భ్యాం తీర్థానాం పావన ఇచ్ఛయా । భీతస్య కిం న రోచేత తావకానాం సమాగమః ॥* 4-30-37). (*తీర్థీకుర్వంతి తీర్థాని*).

- శివుడి ప్రత్యక్షము, ఉపదేశము వల్ల నిన్ను పొందగల్గాము. చాలా కష్టపడ్డా చికిత్స చేయలేని ఈ సంసారమును నీ దయతో దాటగలము. (*వయం తు సాక్షాత్ భగవన్ భవస్య ప్రియస్య సఖ్యుః క్షణ సంగమేన । సుదుశ్చికిత్స్యస్య భవస్య మృత్యోః భిషక్ తమమ్ త్వా అద్య గతిం గతాః స్మః ॥* 4-30-38).

- మేము అసూయలేక గురు బ్రాహ్మణ పెద్దలసేవ చేయడం వల్లనే మీదయతో తపస్సు చేయగలిగాము (*యత్ నః స్వధీతమ్ గురవః ప్రసాదితాః విప్రాః చ వృద్ధాః చ సత్ అనువృత్త్యా । ఆర్యాః నతాః*

సుహృదః భ్రాతరః చ సర్వాణి భూతాని అనసూయయా ఏవ ॥ 4-30-39), (*యత్ నః సుతప్తం తపః ఏతత్ ఈశ నిరన్ధసామ్ కాలం అదభ్రమ్ అప్సు సర్వం తత్ ఏతత్ పురుషస్య భూమ్నః వృణీమహే తే పరితోషణాయ ॥* 4-30-40). నీ గూర్చి అంతా అర్థం కాకున్నా బ్రహ్మ శివ, మనువులు మొదలగు పెద్దవారు నిన్ను ఎలా భజిస్తున్నారో అలాగే మేము మా చిన్న స్థానంతో స్తోత్రం చేస్తూనే ఉంటాము (*మనుః స్వయంభూః భగవాన్ భవః చ యే అన్యే తపః జ్ఞాన విశుద్ధ సత్త్వాః అదృష్టపారాః అపి యత్ మహిమ్న స్తువన్తి అథో త్వా ఆత్మసమం గృణీమః* (4-30-41).

- *నమః సమాయ శుద్ధాయ పురుషాయ పరాయ చ వాసుదేవాయ సత్త్వాయ తుభ్యం భగవతే నమః* (4-30-42).

- స్వామి నిత్యనవీనదివ్యమంగళ విగ్రహాన్ని ఎంత చూసినా తృప్తి చెందడంలేదు ప్రచేతసులకు (*అతృప్త చక్షుషాం*) (ఎందుకంటే స్వామి నిత్యనూతనుడు, నవయవ్వనుడు కదా ! అంటే స్వామిని చూసిన కొద్దీ చూడాలనిపిస్తుంది) (-43). మీ కోరిక నెరవేరుతుందని స్వామి తెలియజేసి వెళ్ళాడు. సరస్సులో స్వామిని ధ్యానించి, ప్రత్యక్షము చేసికొని బయటకు వచ్చేటప్పటికి అడుగు పెట్టలేని కీకారణ్యం వ్యాపించి ఉంది. దాన్ని బర్హిపుత్రులు దహిస్తుంటే, బ్రహ్మదేవుడు వచ్చి వారించాడు. బ్రహ్మ ప్రోత్సాహంతో వనదేవతలు వచ్చి - కండుమహర్షి కూతురు - "మారిష" ను ఇచ్చి పెళ్ళి చేసారు. వీరి సంతానము దక్షుడు (పునర్జన్మ) - ఇది చాక్షుస మన్వంతరంలో జరిగింది (-49). దక్షుడు ఇలా జన్మ పొంది ప్రజాసృష్టి సామర్థ్యంగా చేయడం వల్ల "దక్షుడు" అనిపించుకున్నాడు. ప్రజాపతుల నాయకుడైనాడు.

- సాధువులకు కోపాగ్ని పోదు కాని వారు దాన్ని మంచికే వాడతారు. కోపాగ్నితో ప్రచేతసులు భూమిని అంతా ఆక్రమించిన వనదహనం చేయడం, బ్రహ్మ శాంతింపచేయడం, వనదేవతలు వారి అమ్మాయిని ఇవ్వడం, ప్రచేతసులు వివాహం చేసుకోవడం - (4-30-44 to 48), శివుడి ఆగ్రహంవల్ల మరణించిన దక్షుడికి పునర్జన్మ దొరకడం - ఇదంతా సాధువుల కోపాగ్ని కూడా మంచి ఫలితాలనే ఇస్తుందనటానికి నిదర్శనం.

- ప్రచేతసుల రాజ్యపాలన, తర్వాత జాజిలి మహర్షి ఆశ్రమంలో తపస్సు చేస్తుండగా నారదుడు ప్రత్యక్షం అయినాడు. ఆయనకు నమస్కరించినవారై మళ్ళీ జ్ఞానబోధ చేయమని, తమ జ్ఞానాన్ని మెరుగుపరచమని అడిగారు (4-31-6,7).

నారదుల వారిచే ప్రచేతసులకు బోధ

- హరిని సేవించడంవల్లనే జన్మసార్థకం, మనోవాక్కాయకామకర్మలు కూడా హరి గూర్చే చేయాలి (*నారదః ఉవాచ - తత్ జన్మ తాని కర్మాణి తత్ ఆయుః తత్ మనః వచః । నృణాం యేన హి విశ్వ ఆత్మా సేవ్యతే హరిః ఈశ్వరః ॥* 4-31-9).

- మానవజన్మ పొందిన తర్వాత హరికీర్తన చేయకపోతే దేవతలలాగా ఎంత వయసున్నా లాభం లేదు (*కిం జన్మభిః త్రిభిః వా ఇహ శౌక్ర (శౌక్ల) సావిత్ర యాజ్ఞికైః కర్మభిః వా త్రయీ ప్రోక్తైః పుంసః అపి విబుధ ఆయుషా॥* 4-31-10).
- వేదజ్ఞానం, తపస్సు ముఖ్యం అంతేకాని మనోబుద్ధి ఇంద్రియాలను అనుభవించుట కాదు (*శ్రుతేన తపసా వా కిం వచోభిః చిత్తవృత్తిభిః । బుద్ధ్యా వా కిం నిపుణయా బలేన ఇంద్రియరాధసా ॥* 4-31-11).
- హరిభక్తిలేనిచో ఎంత సాంఖ్యశాస్త్రం, సన్యాసయోగంతో విరాగిగా ఉన్నా ఏం లాభం లేదు (*కిం వా యోగేన సాంఖ్యేన న్యాస స్వాధ్యాయయోః అపి కిం వా శ్రేయోభిః అన్యైః చ న యత్ర ఆత్మప్రదః హరిః ॥* 4-31-12).
- ఆత్మశ్రేయస్సు హరితోనే, అతడే ప్రియుడు కాబట్టి అన్ని పనులు ఆయన గూర్చే చేయాలి (*శ్రేయసాం అపి సర్వేషాం ఆత్మా హి అవధిః అర్థతః । సర్వేషాం అపి భూతానాం హరిః ఆత్మా ఆత్మదః ప్రియః ॥* 4-31-13).
- వృక్షానికి నీళ్ళు ఎలా వేరు దగ్గర పోయాలో అలాగే శ్రీహరిని సేవిస్తే, శ్రీహరికై పనిచేస్తే, సర్వఇంద్రియాలు మరి వాటి అధిష్ఠానదేవతలు సంతృప్తి చెందుతారు (14). హరిని సేవిస్తే అందరు దేవతలు తృప్తి చెందుతారు (***యథా తరోః మూల నిషేచనేన తృప్యన్తి తత్ స్కంధ భుజ ఉపశాఖాః ప్రాణ ఉపహారాత్ చ యథా ఇంద్రియాణాం తథా ఏవ సర్వ అర్హణమ్ అచ్యుత ఇజ్యా ॥*** 4-31-14).
- ఎలా సూర్యుడి వల్ల నీరు గ్రహింపబడి వర్ష రూపంలో మళ్ళీ మళ్ళీ వస్తాయో అలాగే కాలంతో బద్ధజీవులు మళ్ళీ మళ్ళీ భూమండలమునకు వస్తారు. ఇవన్నీ హరిలీలలు (*యథా ఏవ సూర్యాత్ ప్రభవన్తి వారః పునః చ తస్మిన్ ప్రవిశన్తి కాలే । భూతాని భూమౌ స్థిర జంగమాని తథా హరౌ ఏవ గుణప్రవాహః ॥* 4-31-15).
- ఎలాగైతే ప్రాణాలు ఉంటేనే నిద్రమేల్కొనగానే ఇంద్రియాలు పనిచేసినట్టు అవుతాయో అలానే సృష్టి అంతా స్వామి వల్లనే పనిచేస్తున్నది. సూర్యకిరణాలు సూర్యుడి నుండి వచ్చినట్టుగా సకల సృష్టికి మూలకారణము ఆ స్వామియే (*ఏతత్ పదం తత్ జగత్ ఆత్మనః పరం సకృత్ విభాతం సవితుః యథా ప్రభా యథా అసవః జాగ్రతి సుప్త శక్తయః ద్రవ్య క్రియా జ్ఞాన భిదాభ్రమ అత్యయః ॥* 4-31-16).
- మీరు ఇదివరకు శివకేశవుల నుండి జ్ఞానం పొందారు కాబట్టి, మబ్బులలాంటి సంశయాలు వచ్చినా తొలగిపోతాయి.

- ఆకాశంలో మబ్బులు, వెలుతురు చీకటి వచ్చినట్టుగా, ఒక్క స్వామి నుండియే సృష్టి స్థితి ప్రళయ లక్షణాలు వస్తూ ఉంటాయి, పోతుంటాయి. ఎలా అంటే వెలుతురు చీకటి, మబ్బు, వర్షం లాగా (*యథా నభసి అభ్ర తమః ప్రకాశాః భవన్తి భూపాః న భవన్తి అనుక్రమాత్ । ఏవం పరే బ్రహ్మణి శక్తయః తు అమూః రజః తమః సత్త్వం ఇతి ప్రవాహః ॥* 4-31-17). ఈ రకంగా జరుగుతున్న స్వామి సృష్టికార్యం చేస్తూ అన్ని జీవులలో అంతరాత్మగా ఉన్న ఆ పురుషుడు, ఆ స్వామి, ఆయనను శరణంటే త్రిగుణాలు మటుమాయం అవుతాయి (*తేన ఏకం ఆత్మానం అశేష దేహినామ్ కాలం ప్రధానం పురుషమ్ పర ఈశం స్వతేజసా ధ్వస్త గుణప్రవాహమ్ ఆత్మ ఏకభావేన భజధ్వం అద్ధా ॥* 4-31-18).
- సకల భూతదయ కలిగి, దొరికినదానితో సంతృప్తి చెంది ఇంద్రియనిగ్రహంతో జనార్దనునికై తపస్సు చేయాలి (*దయయా సర్వభూతేషు సన్తుష్ట్యా యేన కేన వా సర్వ ఇంద్రియ ఉపశాన్త్యా చ తుష్యతి ఆశు జనార్దనః ॥* 4-31-19). అంటే నియమనిష్ఠలతో కర్మలు ఆచరిస్తూ కనీసం 50% ధనార్జనను దానధర్మాలలో వినియోగించాలి.
- ఏమి కోరికలులేక నిరంతర భక్తి ఉంటే స్వామి హృదయంలోకి వస్తాడు, లేకపోతే చిల్లుల గిన్నె అయినట్లయితే (మనస్సు) నీళ్ళ లాగా వెళ్ళిపోతాడు స్వామి (*అపహత సకల ఏషణ అమల ఆత్మని అవిరతమ్ ఏధిత భావనా ఉపహూతః । నిజజన వశ గత్వం ఆత్మనః అయన్ న సరతి ఛిద్రవత్ అక్షరః సతాం హి ॥* 4-31-20). దుష్టబుద్ధి, గర్వం, స్వార్థం గల భక్తికి స్వామి రాడు (*న భజతి కుమనీషిణాం సః ఇజ్యామ్ హరిః అధన ఆత్మధన ప్రియః రసజ్ఞః శ్రుత ధన కుల కర్మణాం మదైః యే విదధతి పాపం అకించనేషు సత్సు ॥* 4-31-21). (**కావున ఇక్కడ స్వామి మనకు ఎందుకు కనబడడో, మరి స్వామిని ఎలా పొందాలో వివరించబడింది**).
- స్వామి పూర్ణుడు, ఆత్మారాముడు, భక్తపరాధీనుడు, తన వెంట పడే లక్ష్మిని కాని, లక్ష్మీకటాక్షం కావాలనుకునే వారిని కూడా లెక్కచేయడు (*శ్రియం అనుచరతీం తత్ అర్థినః చ ద్విపదపతీన్ విబుధాన్ చ యత్ స్వపూర్ణః । న భజతి నిజభృత్యవర్గ తన్త్రః కథం అముమ్ ఉద్విసృజేత్ పుమాన్ కృతజ్ఞః ॥* 4-31-22). ఇటువంటి స్వామిని ఎవ్వరైనా వదలుకొంటారా? కాబట్టి ఇది మరువరానిది అని మళ్ళీ ఒక్కసారి ప్రచేతసులకు నారదులవారు బోధ చేసారు. (ప్రియమైన శిష్యులు దొరికితే వారి బాగోగులు విచారించే గురువు ఇలా పదేపదే బోధ చేస్తూనే ఉంటాడు). ఇలా బోధ చేసి నారదుడు బ్రహ్మలోకం వెళ్ళాడు (*మైత్రేయః ఉవాచ - ఇతి ప్రచేతసః రాజన్ అన్యాః చ భగవత్ కథాః । శ్రావయిత్వా బ్రహ్మలోకం యయౌ స్వాయంభువః మునిః ॥* 4-31-23).

- సంసారమురికిని పోగొట్టుకుని హరిపాదములు సేవించి హరిపదమునకు అనగా స్వామి వద్దకు చేరారు ప్రచేతసులు *(తే అపి తత్ ముఖ నిర్యాతం యశః లోక మల అపహమ్। హరేః నిశమ్య తత్ పాదం ధ్యాయన్తః తత్ గతిం యయుః ॥* 4-31-24).

ఇలా ఈ సన్నివేశాన్ని విదురుడికి మైత్రేయుడు, పరీక్షిత్తుకు శుకుడు, శౌనకాదులకు సూతుడు తెల్పాడు - (26,25,27,28,29).

శ్రీహరికథ వినేటప్పుడు గురువు పాదములు శిరస్సుపై, స్వామిని హృదయంలో ధరించి జయ జయ నాదాలతో మధ్యమధ్య అంటూ వినాలి. విదురుడు ఇలా చేసి చూపాడు (*మూర్ధ్నా చరణం హృదా హరేః* 28). శ్రీహరి తప్ప ఏది లేదు, ఏదీ వద్దు అనుకొన్నవారికే స్వామి గోచరిస్తాడు - (29) అని కూడా విదురుడు తెల్పాడు.

ఇలా మైత్రేయుడి వద్ద జ్ఞానబోధ చేసుకొని, తీర్థయాత్రలను ముగించుకొని హస్తినాపురానికి బయలుదేరాడు విదురుడు (30). ఓ పరీక్షిత్తు - ఇప్పటిదాకా నీకు స్వాయంభువమనువు పుత్రుడైన ఉత్తానపాదుని వంశచరిత్రలు తెలియజేసాను. ఇప్పుడు రెండవ కుమారుడు ప్రియవ్రతుడి గూర్చి తెలుపుతాను (26) అని శుకుడు తెల్పాడు.

ఈ పై సంవాదమును విన్నవారికి ఫలశ్రుతి: ఇది శ్రద్ధగా విన్నవారికి స్వామి ఏది కావాలంటే అది ఇస్తాడు అని శ్రీశుకులవారు పరీక్షిత్తుకు తెలియజేసాడు (*వరం వృణీమహే అథ అపి నాథ త్వత్ పరతః పరాత్ న హి అన్తః త్వత్ విభూతీనాం సః అనన్తః ఇతి గీయసే ॥* 4-31-31).

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే వైయాసిక్యాం
అష్టాదశసహస్రికాం పారమహంస్యాం సంహితాయాం చతుర్థస్కంధః

పంచమ స్కంధము

(స్థానము)

స్వాయంభువమనువు పుత్రుడు ప్రియవ్రతుడు మహాభాగవతుడు– *ప్రియవ్రతో భాగవత ఆత్మారామః* (5–1–1). ప్రియవ్రతుడు ఆత్మారాముడు తండ్రి చెప్పినా రాజ్యం చేయనన్నాడు. ఎందుకంటే ఇతడు నారదుడి శిష్యుడు (6). రాజ్యపాలనయందు శ్రద్ధలేక ఎల్లప్పుడూ వాసుదేవుడి చింతనలో ఉండేవాడు (***కృష్ణేచ మతిర్ అచ్యుతా***–4). అయితే బ్రహ్మదేవుడి ఆదేశం వల్ల ఆయనను కాదనలేక రాజ్యపాలన స్వీకరించాడు.

బ్రహ్మచే ప్రియవ్రతునకు బోధ

హంసవాహనుడైన బ్రహ్మ తన మనుమడైన ప్రియవ్రతునికి కర్మయోగము గూర్చి తెలియజేసాడు (హంసయానేన, హిరణ్యగర్భం 5–1–9). మోక్షం పొందినా కర్మలు చేయాల్సిందే. ఆత్మారాములకు గృహస్థుడైనా, సన్యాసి అయినా ఒక్కటే. కావున స్వామిని తలుస్తూ రాజ్యము పాలించు. శరీరము వచ్చింది వర్ణాశ్రమకర్మలు చేయడానికి, ఇది స్వామి ఆజ్ఞ. మేము దాన్ని పాటిస్తున్నాము. నీవు కూడా పాటించు. ఈ దేహం ఎందుకు వచ్చిందంటే చేసిన కర్మ అనుభవించి పోగొట్టుకోవడానికి. కామక్రోధముల విజయమునకు – సంసారం అయినా (ఉదా: ప్రహ్లాదుడు) అడవి అయినా (ఉదా: విశ్వామిత్రుడు) ఒకటే. అజాగ్రత్తగా ఉంటే ఎక్కడైనా ముప్పే. దేహం స్వామి వల్ల వచ్చింది. దాన్ని స్వామి చెప్పినట్లుగా వాడు. స్వామిని శరణని రాజరికం చేయి (*నిబోధ తత ఇదం ఋతం బ్రవీమి మా అసూయితుమ్ దేవం మా అర్హసి అప్రమేయం వయం భవః తే తతః ఏషః మహాఋషిః వహామః సర్వే వివశా యస్య దిష్టమ్ ॥* 5–1–11) (*న తస్య కశ్చిత్ తపసా విద్యయా వా న యోగ వీర్యేణ మనీషయా వా న ఏవ అర్థ ధర్మైః పరతః స్వతో వా కృతం విహన్తుం తనుభృత్ విభూయాత్ ॥* 5–1–12) (*భవాయ నాశాయ చ కర్మ కర్తుం శోకాయ మోహాయ సదా భయాయ సుఖాయ దుఃఖాయ చ దేహయోగమ్ అవ్యక్త దిష్టం జనతా అంగ ధత్తే ॥* 5–1–13) (*యత్ వాచి తన్త్యాం గుణ కర్మ దామభిః సుదుస్తరైః వత్స వయం, సుయోజితాః సర్వే వహామో బలిం ఈశ్వరాయా ప్రోతాః నసి ఇవ ద్విపదే చతుష్పదః ॥* 5–1–14) (*ఈశా అభిసృష్టం హి అవరున్ధ్మహే అంగ దుఃఖం సుఖం వా గుణకర్మ సఙ్గాత్ ఆస్థాయ తత్ తత్ యత్ అయుఙ్క్త నాథః చక్షుష్మతా అంధాః ఇవ నీయమానాః ॥* 5–1–15) (*ముక్తః అపి తావత్ బిభృయాత్ స్వదేహమ్ ఆరబ్ధమ్ అశ్నన్ అభిమానశూన్యః యథా అనుభూతం ప్రతియాతనిద్రః కిం తు అన్యదేహాయ గుణాన్ న వృఙ్క్తే ॥* 5–1–16) (*భయం ప్రమత్తస్య వనేషు అపి స్యాత్ యతః సః ఆస్తే సహ షట్ సపత్నః జిత ఇంద్రియస్య ఆత్మరతేః బుధస్య గృహ ఆశ్రమః కిం ను కరోతి అవద్యమ్ ॥* 5–1–17) (*యః షట్ సపత్నాన్ విజిగీషమాణః గృహేషు నిర్విశ్య యతేత పూర్వమ్ అత్యేతి దుర్గ ఆశ్రితః ఊర్జిత అరీన్ క్షీణేషు కామం విచరేత్ విపశ్చిత్ ॥* 5–1–18).

ప్రియవ్రతుడు ప్రజాపతి విశ్వకర్మ కూతురు బర్హిష్మతిని పెండ్లాడి, 10 మంది పుత్రులను మరియు పుత్రిక ఊర్జస్వతిని కన్నాడు. ఈమె శుక్రాచార్యుని పెండ్లాడినది (5-1-34). ప్రియవ్రతుడు 11 కోట్ల సం॥ముల రాజ్యపాలన, రథంలో సూర్యుడి మండలం చుట్టూ తిరగడం వల్ల రథబాటలు సముద్రాలుగా చీలి భూలోకాలు 7 ద్వీపాలుగా ఏర్పడ్డాయి. వీటిని 7 గురు పుత్రులు పాలించారు. మిగతా ముగ్గురు పరమహంసలైనారు. మనది జంబూద్వీపంలోని అజనాభవర్షము (5-7-3) (5-4-9) (5-1-30 నుండి 33). దీన్ని పాలించిన వాడు ప్రియవ్రతపుత్రుడు, ఆగ్నీధ్రుడు. లక్ష సం॥రములు రాజ్యపాలన తర్వాత జంబూద్వీపాన్ని 9 ఖండములు (వర్షములు-Planets)) చేసి 9 మంది పుత్రులకు రాజ్యములను ఇచ్చాడు (5-2-19,21). నాభి, ఆగ్నీధ్రుడి పుత్రుడు. రాజు నాభి మేరుదేవిని పెండ్లాడాడు. సంతానమునకై చేసిన యజ్ఞంలో యజ్ఞపురుషుడు ఆవిర్భావం చెందాడు. ఆ పరమ - పురుషుడు, బంగారుమూర్తి అయిన విష్ణుమూర్తి ఇలా ఉన్నాడు- *అథ హ తం ఆవిష్కృతభుజయుగళ ద్వయం హిరణ్మయం పురుషవిశేషం కపిశకౌశేయ అంబరధరమ్ ఉరసి విలసత్ శ్రీవత్స లలామం దరవర వనరుహ వనమాలా అచ్ఛూరీ అమృతమణి గదా ఆదిభిః ఉపలక్షితం స్ఫుటకిరణ ప్రవర ముకుట కుండల కటక కటిసూత్ర హార కేయూర నూపుర ఆది అంగ భూషణ విభూషితమ్ ఋత్విక్ సదస్య గృహపతయః అధనాః ఇవ ఉత్తమధనం ఉపలభ్య సబహుమానం అర్హణేన అవనత శీర్షాణః ఉపతస్థుః॥* (5-3-3). స్వామిని యాజ్ఞికులు స్తోత్రం చేసారు ఇలా- (స్వామి ఆవిర్భావాన్ని, యజ్ఞికుల స్తోత్రాలను వ్యాసుల వారు శ్లోకాల ద్వారా ఇవ్వక గద్యములో వర్ణించారు. వీటిలో లఘువు, గురువు ఉంటాయి. ఇవి 8,16,32... గణములతో ఉంటాయి). స్వామీ ! నిన్ను అర్చించడానికి డబ్బుతో పనిలేదు. తులసీదళములు, లేతగడ్డిపోచలు చాలు. అవీ కూడా లేకపోతే మనస్సు అర్పించిన చాలు.

సంతసించిన స్వామి, నాభిపుత్రుడుగా ఋషభదేవుడిగా అవతరించాడు (5-3వ అధ్యాయము). నాభి తనలాంటి పుత్రుని కోరడం వల్ల, స్వామి ధర్మబోధ చేయడానికి తన అంశావతారంగా, తన శుద్ధ సత్త్వదేహంతో అవతరించాడు. స్వామిలాంటివాడు మరొకడు లేడు కావున, స్వయాన స్వామియే నాభిపుత్రునిగా అవతరించాడు (*తత్రాగ్నీధ్రీయే అంశ కలయా అవతరిష్యామి ఆత్మతుల్యమ్ అనుపలభమానః* 5-3-18). స్వామి తన దివ్యదేహంతో అవతరించాడు (*శుక్ల యా తనువా అవతతార* 5-3-20). నాభి తన పుత్రుడికి రాజ్యం అప్పగించి వాసుదేవుడి అవతారములైన నరనారాయణులను బదరికాశ్రమంలో ఉపాసించాడు (5-4-5). స్వామి తన ఓజస్సు, బలము, శ్రియము, యశస్సు, వీర్య శౌర్యములతో అవతరించాడు కాబట్టి ఋషభుడు శ్రేష్ఠుడు, ఉత్తముడని పిలువబడ్డాడు (*తస్య హ వా ఇత్థం వర్ష్మణా వరీయసా బృహత్ శ్లోకేన మహల్లక్షణ చ ఓజసా బలేన శ్రియా యశసా వీర్య శౌర్యాభ్యాం చ పితా ఋషభః ఇతి ఇదం నామ చకార ॥* 5-4-2).

ఋషభదేవుడు, ఇంద్రుడి పుత్రిక అయిన జయంతిని వివాహమాడి 100 పుత్రులను ఇచ్చాడు. వీరిలో పెద్దవాడు భరతుడు, 9 కవులు (వీరి గూర్చి 11వ స్కంధము చూడుము) మొదలగువారు (5-4-9

నుండి 13). స్వామి సామాన్య మానవుడిలా వచ్చి కర్మక్షేత్రంలో కర్మలు ఎలా చేయాలో (5–4–8) తాను చేసి గృహస్థ, సన్యాసధర్మాలు బోధ చేసి, ఆచరించి చూపాడు – (14), ఎందుకంటే ఉత్తముడు ఏం ఆచరిస్తాడో పామరులు కూడా అదే చేస్తారు కాబట్టి – (15). అలాగే వర్ణాశ్రమధర్మాలను ప్రచారం చేసాడు – (16) (*భగవాన్ ఋషభ సంజ్ఞః ఆత్మతన్త్రః స్వయం నిత్య నివృత్త అనర్థ పరంపరః కేవల ఆనంద అనుభవః ఈశ్వరః ఏవ విపరీత వత్ కర్మాణి ఆరభమాణః కాలేన అనుగతం ధర్మం ఆచరణేన ఉపశిక్షయన్ అతత్ విదాం సమః ఉపశాన్తః మైత్రః కారుణికః ధర్మ అర్థ యశః ప్రజా ఆనంద అమృత అవరోధేన గృహేషు లోకం నియమ యత్ ॥* 5–4–14) (*యత్ యత్ శీర్షణ్య ఆచరితమ్ తత్ తత్ అనువర్తతే లోకః ॥* 5–4–15). బ్రహ్మావర్తమున బ్రాహ్మణసభలో బ్రాహ్మణులకు, తన కుమారులకు తత్త్వజ్ఞాన బోధ చేసాడు (5–4–19).

ఋషభదేవుడిచే తన పుత్రులకు తత్త్వబోధ

1. సంసారకోరికలు కష్టాలనే తెచ్చిపెడతాయి. మలభోజనము చేసే జంతువుల లాగా ఉండకండి. మనస్సును శుద్ధి చేసే తపస్సును ఆచరించండి (Use human body properly. 5–5–1). (Bhuloka is the Booking Counter for Narakaloka or Svarloka.) కామవాంఛలు, కోరికలు కష్టాలనే తెచ్చి పెడతాయి. కావున వాటిని వదలి బ్రహ్మసౌఖ్యమును పొందండి (*ఋషభః ఉవాచ – నాయం దేహః దేహభాజాం నృలోకే కష్టాన్ కామాన్ న అర్హతే విట్ భుజాం యే తపః దివ్యం పుత్రకాః యేన సత్త్వం శుద్ధ్యేత్ యస్మాత్ బ్రహ్మసౌఖ్యం తు అనన్తమ్ ॥* 5–5–1).

2. ***మహత్ సేవాం ద్వారమాహుర్ విముక్తేః తమోద్వారం యోషితాం సంగిసంగమ్*** (5–5–2). మహాత్ముల సేవచేస్తే ముక్తి, స్త్రీలోలుల సాంగత్యము పొందిన అది నరకమునకు హేతువు.

3. శరీరపోషణ చేసేవారు సంసారికులు. బ్రతకడానికి స్వార్థములేనివారు మహానుభావులు. వీరు స్వామిసేవలో ఉంటారు. శరీరపోషకులు భార్యాపిల్లల సేవలో ఉంటూ ధనసంపదలను కూడబెడ్తూ జీవిస్తుంటారు (*యే వా మయి ఈశే కృత సౌహృద అర్థాః జనేషు దేహమ్భర వార్తికేషు గృహేషు జాయా ఆత్మజ రాతి మత్సు న ప్రీతియుక్తాః యావత్ అర్థాః చ లోకే ॥* 5–5–3).

4. మదించి అధర్మపనులు చేసేవాడికి (వికర్మ) ఇంద్రియప్రీతి శరీరప్రీతి ఎక్కువ. వాడికి కష్టాలు తప్పవు (*నూనం ప్రమత్తః కురుతే వికర్మ యత్ ఇంద్రియ ప్రీతయ ఆపృణోతి న సాధు మన్యే యతః ఆత్మనః అయమ్ అసన్ అపి క్లేశదః ఆస దేహః ॥* 5–5–4).

5. ఆత్మతత్త్వం తెలియనంతవరకే మానావమానాలు. శరీరబంధమునకు కారణం కర్మలలో లగ్నమైన మనస్సు – (*పరాభవః తావత్ అబోధజాతః యావత్ న జిజ్ఞాసత ఆత్మతత్త్వమ్ । యావత్ క్రియాః తావత్ ఇదం మనో వై కర్మ ఆత్మకం యేన శరీరబన్ధః* 5–5–5) , అవిద్యాకర్మలవల్లనే **పునరపి జననం పునరపి మరణం** – అంటే దేహబంధము పోదు (*ఏవం మనః కర్మవశం ప్రయుంక్తే*

అవిద్యయా ఆత్మని ఉపధీయమానే ప్రీతిః యావత్ మయి వాసుదేవే న ముచ్యతే దేహయోగేన తావత్ ॥ 5-5-6). స్వార్థానికై ఇంద్రియతృప్తికై కర్మలు చేసే ప్రమత్తుడు, మరియు జ్ఞానమున్నా దాన్ని సరిగ్గా వాడుకోక మైథునక్రియాదులకై ప్రాకులాడేవాడు గృహములలోనే బంధింపబడే మూర్ఖులు - (*యదా న పశ్యతి అయథా గుణ ఈహాం స్వ అర్థే ప్రమత్తః సహసా విపశ్చిత్ గతస్మృతిః విన్దతి తత్ర తాపాన్ ఆసాద్య మైథున్యం అగారమ్ అజ్ఞః ॥* 5-5-7). స్వామి యందు ప్రీతి లేనపుడు, కామ్యకర్మలు ఆచరిస్తాడు. వాటి ఫలితంగా శరీరాలను పొందుతూనే ఉంటాడు.

6. భార్యాభర్తల మధ్య పీటముడి మైథునము. ఇందువల్లనే సంసారము, హృదయగ్రంథులు - నేను, నాది అనే భావన. ఇదే ఇల్లు, ధనసంపాదనకు మూలము (***పుంసః స్త్రియాః మిథునీభావం ఏతం తయోః మిథోః హృదయగ్రన్థిం ఆహుః అతః గృహ క్షేత్ర సుత ఆప్త విత్తైః జనస్య మోహః అయం అహం మమ ఇతి॥*** 5-5-8) (*యదా మనః హృదయగ్రన్థిః అస్య కర్మ అనుబద్ధః దృఢః ఆశ్లథేత తదా జనః సంపరివర్తతే అస్మాత్ ముక్తః పరం యాతి అతిహాయ హేతుమ్ ॥* 5-5-9).

7. సహజంగానే ఈ లోకవాసులు తమ శ్రేయస్సు ఏమిటో తెలుసుకోలేక, పరిపూర్ణ కామవాంఛలలో చిక్కుకొని, అవి తీరక పరస్పర వైరిభావము కలిగి, సుఖశాంతులు లేనివారై అనంత దుఃఖాలను పొంది మూఢులుగా బ్రతుకుతున్నారు. కామంతోనే కోపం, రాగద్వేషాలు (*లోకః స్వయం శ్రేయసి నష్టదృష్టిః యః అర్థాన్ సమీహేత నికామకామః అన్యోన్యవైరః సుఖలేశహేతోః అనన్త దుఃఖం చ న వేద మూఢః ॥* 5-5-16), (*కః తం స్వయం తత్ అభిజ్ఞః విపశ్చిత్ అవిద్యాయాం అన్తరే వర్తమానమ్ దృష్ట్వా పునః తం స ఘృణః కుబుద్ధిం ప్రయోజయేత్ ఉత్పథగం యథా అంధమ్ ॥* 5-5-17).

అవిద్యకర్మలవల్ల సంసారము. కావున వాటిని వదిలి నా సేవ చేయండి (*హంసే గురౌ మయి భక్త్యా అనువృత్త్యా వితృష్ణయా ద్వన్ద్వ తితిక్షయా చ సర్వత్ర జన్తోః వ్యసన అవగత్యా జిజ్ఞాసయా తపసా ఈహా నివృత్త్యా ॥* 5-5-10), (*మత్ కర్మభిః మత్ కథయా చ నిత్యం మత్ దేవసంగాత్ గుణకీర్తనాత్ మే నిర్వైర సామ్య ఉపశమేన పుత్రాః జిహాసయా దేహ గేహ ఆత్మబుద్ధేః ॥* 5-5-11), *అధ్యాత్మయోగేన వివిక్తసేవయా ప్రాణ ఇంద్రియ ఆత్మ అభిజయేన సధ్ర్యక్ సత్ శ్రద్ధయా బ్రహ్మచర్యేణ శశ్వత్ అసంప్రమాదేన యమేన వాచామ్॥* 5-5-12), (*సర్వత్ర మత్ భావ విచక్షణేన జ్ఞానేన విజ్ఞాన విరాజితేన యోగేన ధృతి ఉద్యమ సత్త్వ యుక్తః లింగం వ్యపోహేత్ కుశలః అహం ఆఖ్యమ్ ॥* 5-5-13), (*కర్మ ఆశయం హృదయగ్రన్థి బన్ధమ్ అవిద్యయా అసాదితం అప్రమత్తః అనేన యోగేన యథా ఉపదేశం సమ్యక్ వ్యపోహ్య ఉపరమేత యోగాత్ ॥* 5-5-14), (*పుత్రాన్ చ శిష్యాన్ చ నృపః గురుః వా మత్లోకకామః మత్ అనుగ్రహ అర్థః ఇత్థం విమన్యుః అనుశిష్యాత్ అతత్జ్ఞాన న యోజయేత్ కర్మసు కర్మమూఢాన్ కం యోజయన్ మనుజః అర్థం లభేత నిపాతయన్ నష్టదృశం హి గర్తే ॥* 5-5-15).

8. సంసారము నుండి రక్షించేవాడే గురువు, తండ్రి, భర్త, బంధువు. ఆత్మజ్ఞానము, పరమాత్మతత్త్వము లేనివారు గురువు, తండ్రి, భర్త కాకూడదు. అలాగే మోక్షము ఈయలేని అన్యదేవతలను పూజించుట తగదు. ఆ దేవత దేవత కాదు (***గురుర్న స స్యాత్ స్వజనో న స స్యాత్ పితా న స స్యాత్ జననీ న సా స్యాత్ దైవం నతత్ స్యాన్న పతిశ్చస స్యా త్ న మోచయేద్యః సముపేత మృత్యుమ్*** 5-5-18). పూర్వకాలమున మహాత్ముడగు రాక్షసవంశీయుడు బలిచక్రవర్తి తన గురువగు శుక్రాచార్యుని, విభీషణుడు తన అన్న అగు రావణుని, ప్రహ్లాదుడు తన తండ్రి అగు హిరణ్యకశిపుని, భరతుడు తన తల్లి అగు కైకేయిని, ఖట్వాంగరాజు దేవతలను, బ్రాహ్మణపత్నులు యాజ్ఞికులగు తమ భర్తలను వారి భగవత్ విముఖత వలన దుస్సంగులుగా భావించి పరిత్యజించిరి.

9. నాయీ శరీరము మీలాంటిదికాదు. ఇది ఎలాంటిదో మీరు ఊహించలేరు- అవితర్క్యము (మరొక అర్థము ఈ శరీరము లోపల ఏముందో, ఇది ఎలా పనిచేస్తుందో మీకు అర్థము కానిది. దాని గూర్చి ఆలోచించకండి). నా హృదయము విశుద్ధసత్త్వాత్మకము. నేను అధర్మమును దూరము నుండియే పరిత్యజించితిని, అందువలన ఆర్యులు నన్ను ఋషభుడని అందురు. అంటే నా హృదయము ధర్మమని, నా పృష్ఠభాగము అధర్మమని గ్రహించండి. మీరు నా అంశలు కావున, నా హృదయము నుండి ఏర్పడ్డవారు కావున మీరు కూడా నాలాగా అధర్మమునకు లోనుకాకండి. మదమాత్సర్యాదులను వదలి మహాత్ముడైన మీ అన్నగారైన భరతుని సేవించిన నన్ను సేవించినట్లు, ప్రజలను పరిపాలించినట్లు కాగలదు (*ఇదం శరీరం మమ దుర్విభావ్యం సత్త్వం హి మే హృదయం యత్ర ధర్మః । పృష్ఠే కృతః మే యత్ అధర్మః ఆరాత్ అతః హి మాం ఋషభం ప్రాహుః ఆర్యాః ॥ తస్మాత్ భవన్తః హృదయేన జాతాః సర్వే మహీయాంసమ్ అముమ్ స నాభమ్ అక్లిష్ట బుద్ధ్యా భరతం భజధ్వం శుశ్రూషణం తత్ భరణం ప్రజానామ్* 5-5-19,20).

10. చేతన అచేతన పదార్థములలో వృక్షాధిస్థావరములు, వానికంటె సరీ సృపములు, వానికంటే పశ్వాదులు, వాని కంటే మానవులు శ్రేష్ఠులు. మానవుల కంటే దేవయోనిత్వమువలన ప్రేతాదులు, వారికంటె గంధర్వులు, వారికంటే సిద్ధులు, వారికంటే కిన్నరులు శ్రేష్ఠులు (*భూతేషు వీరుద్భ్యః ఉదుత్తమాః యే సరీసృపాః తేషు సబోధనిష్ఠాః । తతః మనుష్యాః ప్రమథాః తతః అపి గన్ధర్వ సిద్ధాః విబుధ అనుగాః యే ॥* 5-5-21). వారికంటే అసురులు, వారికంటే దేవతలు శ్రేష్ఠులు. దేవతలలో ఇంద్రుడు సర్వ ప్రధానుడు, ఇంద్రునికంటే బ్రహ్మపుత్రులగు దక్షాదులు శ్రేష్ఠులు. వారిలో శంకరుడు సర్వప్రధానుడు. శంకరుడు బ్రహ్మబలముతో బలవంతుడై ఉన్నాడు. అందువలన ఆయనకంటెను బ్రహ్మ శ్రేష్ఠుడు. ఆ బ్రహ్మ నా ఆధీనమున ఉన్నాడు. అందువలన నేను ఆయన కంటెను శ్రేష్ఠుడను. నాకు, ద్విజశ్రేష్ఠులగు బ్రాహ్మణులు నాకు పూజ్యులు. కావున బ్రాహ్మణులను సేవించండి. వారు నాకు దైవం (*దేవ అసురేభ్యః మఘవత్ ప్రధానాః దక్ష ఆదయః బ్రహ్మసుతాః తు తేషామ్ భవః పరః సః అథ విరించ వీర్యః సః మత్ పరః అహం ద్విజ దేవదేవః ॥* 5-5-22), (*న బ్రాహ్మణై తులయే*

భూతం అన్యత్ పశ్యామి విప్రాః కిం అతః పరం తు యస్మిన్ నృభిః ప్రహుతమ్ శ్రద్ధయా అహం అశ్నామి కామం న తథా అగ్నిహోత్రే ॥ 5-5-23). యజ్ఞములకంటే బ్రాహ్మణులే నా శరీరం కావున వారికి భోజనం పెడ్తే నేను తీసుకుంటా - (23). బ్రాహ్మణుల లక్షణాలు తెల్పాడు - (24). అవి శమ, దమ, సత్యం, అనుగ్రహః, తపః, తితీక్షా, అనుభవః.

11. భూతదయతో సమదర్శులై ఉండాలి. ఇదే నాకు ఆరాధన. దీనివల్లనే ఇంద్రియనిగ్రహము పొందగలరు (*సర్వాణి మత్ ధిష్ణ్యతయా భవద్భిః చరాణి భూతాని సుతాః ధ్రువాణి సంభావితవ్యాని పదే పదే వః వివిక్తదృగ్భి తత్ ఉ హ అర్హణం మే ॥* 5-5-26), (*మనః వచః దృక్ కరణ హితస్య సాక్షాత్ కృతం మే పరిబర్హణమ్ హి వినా పుమాన్ యేన మహావిమోహాత్ కృతాన్త పాశాత్ విమోక్తుమ్ ఈశేత్ ॥* 5-5-27), అని తన నూరుగురు పుత్రులకు జ్ఞానబోధ చేసి, రాజ్యాన్ని వారికి అప్పజెప్పి సర్వసంగపరిత్యాగం చేశాడు. ఋషభదేవుడు విరక్తులు, సన్యాసులు అవధూతలు ఎలా ఉండాలో తాను ఆచరించి చూపాడు (5-5-28 to 35). తన యోగబలముతో ఇంద్రియనిగ్రహము పొంది అన్ని కర్మబీజములను నశింపచేసాడు (*ఆత్మారామాణాం యోగ సమీరిత జ్ఞాన అవభర్జిత కర్మబీజానామ్* 5-6-1). ఋషభదేవుడు ఇంత తీవ్రమైన విరక్తితో - దిగంబరుడై, ఉన్మత్తుడై, జడ, అంధ, మూగ, బధిర, పిశాచోన్మాద, అవధూతవేష, మౌనవ్రతి లాగా ఉంటే కొందరు కొట్టారు, బెదరించారు. దొరికితే తినడం లేకపోతే ఉపవాసం, వ్యామోహాలులేక బ్రతికేవాడు. ఆయన విసర్జన కూడా సువాసనతో ఉండేది అంత పవిత్రమైనవాడు ఋషభుడు (5-5 chapter).

ఋషభుడు ఇంత తీవ్రవిరక్తి ఎందుకు ప్రదర్శించాడు అని పరీక్షిత్తు అడిగితే (5-6-1), **కోరికలను వేటాడే దొంగవేటగాడు మనస్సు** (Mind is a Monkey). కావున చెడ్డ మనస్సుతో బహు జాగ్రత్తగా ఉండాలి, అని శుకుడు తెల్పాడు (*ఋషి ఉవాచ - సత్యం ఉక్తం కిన్తు ఇహ వా ఏకేన మనసః అద్ధా విశ్రమ్భం అనవస్థానస్య శఠ కిరాతః ఇవ సఙ్గచ్ఛన్తే ॥* 5-6-2). (*తథా చ ఉక్తం - న కుర్యాత్ కర్హిచిత్ సఖ్యం మనసి హి అనవస్థితే యత్ విశ్రంభాత్ చిరాత్ చీర్ణం చస్కంద తపః ఐశ్వరమ్ ॥* 5-6-3). ఉదా: శివుడిని కూడా మోహించింది కామం (-3). యోగులను కూడా పాడుచేసేది మదము, కామ క్రోధాలతో కలిగిన మనస్సు - (4). ఎవ్వరైనా మనస్సును నమ్మితే అది “లంజెతనం చేసే భార్య” మొగుణ్ణి చంపించినట్లు చంపుతుంది (*నిత్యం దదాతి కామస్య ఛిద్రం తం అను యే అరయః యోగినః కృత మైత్రస్య పత్యుర్ జాయా ఇవ పుంశ్చలీ ॥* 5-6-4). కామ, క్రోధ, మద, లోభ, శోక, మోహ, భయములకు మూలం మనస్సు (*కామో మన్యుః మదః లోభః శోక మోహ భయ ఆదయః । కర్మబన్ధః చ యత్ మూలః స్వీకుర్యాత్ కః ను తత్ బుధః* 5-6-5). దీనితో బహుజాగ్రత్తగా ఉండాలని యోగులకు హెచ్చరించి ఆచరించి చూపాడు- ఋషభదేవుడు తన సన్యాస ఆశ్రమంలో (5-6-6 to 9) (*అథ ఏవం అఖిలలోకపాలలలామః అపి విలక్షణైః జడవత్ అవధూతవేష భాషా చరితైః అవిలక్షిత భగవత్ ప్రభావః యోగినాం సాంపరాయవిధిం అనుశిక్షయన్*

స్వకళేవరమ్ జిహాసుః ఆత్మని ఆత్మానమ్ అసంవ్యవహితమ్ అనర్థ అన్తరభావేన అన్వీక్షమాణః ఉపరత అనువృత్తిః ఉపరరామ ॥ 5-6-6). కలివాసులు తప్పుదారిలో ఎలా పడతారో గూడా చూపాడు. కలియుగ ప్రజలు కుహనాధర్మాలను, మతములను, దేవుళ్ళను కనిపెట్టే మూర్ఖులు (*యస్య కిల అనుచరితమ్ ఉపాకర్ణ్య కోంక వేంక కుటకానాం రాజా అర్హత్ నామ ఉపశిక్ష్య కలౌ అధర్మే ఉత్కృష్యమాణే భవితవ్యేన విమోహితః స్వధర్మపథం అకుతః భయం అపహాయ కుపథ పాఖండం అసమంజసం నిజమనీషయా మన్దః సంప్రవర్తయిష్యతే ॥* 5-6-9). అవి ఏమంటే- అసలు ధర్మాలను మరచి బ్రాహ్మణులను యజ్ఞములను దూషించి (5-6-10), ఇష్టం వచ్చిన వ్రతాలు చేస్తారు (ఉదా: భార్యాహస్తభోజన వ్రతం) - (***Kali effects***) (*యేన హ వావ కలౌ మనుజ అపసదాః దేవమాయా విమోహితాః స్వవిధి నియోగ శౌచ చారిత్ర విహీనః దేవ హేళనాని అపవ్రతాని నిజ నిజ ఇచ్ఛయా గృహ్ణానాః అస్నాన అనాచమన అశౌచ కేశ ఉల్లుంఛన ఆదీని కలినా అధర్మ బహుళేన ఉపహత ధియః బ్రహ్మ బ్రాహ్మణ యజ్ఞపురుష లోక విదూషకాః ప్రాయేణ భవిష్యన్తి ॥* 5-6-10) మరికొందరు దిగంబరులై, భక్తిలేక, హరికథలు వినక అదే సరి అయినది అని భావిస్తారు - వీరి గతి ఏంటో ఎలా చేస్తారో కూడా చూపాడు ఋషభదేవుడు. భక్తియే ప్రధానమని నిరూపించాడు. పండితులు ఆయన గుణగణాలను ఇప్పటికి గానం చేస్తారు (*తే చ హి అర్వాక్తనయా నిజలోకయాత్రయా అన్ధ పరంపరయా ఆశ్వస్తాః తమసి అన్ధే స్వయం ఏవ ప్రపతిష్యన్తి* 5-6-11).

ఋషభదేవుడు భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యాలను ఆచరించి చూపాడు. అందుకే యోగులు ఆయనను కీర్తిస్తారు (*తస్య అనుగుణాన్ శ్లోకాన్ గాయన్తి*- 5-6-12, *అహో భువః సప్త సముద్రవత్యాః ద్వీపేషు వర్షేషు అధిపుణ్యం ఏతత్ గాయన్తి - యత్రత్య జనాః మురారేః కర్మాణి భద్రాణి అవతారవన్తి ॥* 5-6-13). ఇదంతా శ్రీకృష్ణుడి ఋషభరూపం - అంటే స్వామి తన జ్ఞానవైరాగ్యాలను వ్యక్తపరచాడు. కృష్ణుడు భోగలాలసుడే కాదు, వైరాగ్యస్వరూపుడని ఇందు తెలుసుకోవచ్చు. అదే విషయాన్ని గోపికలకు కూడా తెలియజేశాడు. కృష్ణ స్వామి ముక్తిని ఇస్తాడు, కాని భక్తిని సులభంగా అనుగ్రహించడు (*భగవాన్ భజతాం ముకుందో ముక్తిం దదాతి కర్హిచిత్ స్మ న భక్తి యోగమ్* 5-6-18). ఎందుకంటే ముక్తుడు తనకు సేవచేస్తాడు. భక్తుడికి తను సేవ చేస్తాడు కదా !!!. సంసారములో పడ్డవాణ్ణి కూడా మేల్కొలిపేది ఋషభచరిత్ర. కావున దీనిని తప్పక వినండి (5-6-19). **ఋషభదేవుడి పుత్రుడు భరతుడు.** (Bharatha married Panchajani d/o Vishwarupa, got 5 sons, ruled for 10 lakh years and later on renounced to Pulaha Ashram 5-7-8).

భరతుడు

రాజు భరతుడు ధర్మబద్ధంగా రాజ్యం పాలించాడు, నిష్కాపరుడు (5-7-1). వాసుదేవుడి (*బ్రహ్మణి భగవతి వాసుదేవే మహాపురుష* 5-7-7) యందు పరమభక్తి కలవాడు. యజ్ఞములు చేస్తున్నప్పుడు

దేవతలకు హవిస్సు ఇస్తున్నప్పుడు వీరు వాసుదేవఅంగములు (అవయవములు) అని ఇచ్చేవాడు - (6). **(The Perfection of Yajna).** కర్మఫలం వద్దని యజ్ఞఫలం యజ్ఞార్పణమస్తు అనేవాడు. దేవతల పేర్లలో దేవతామంత్రాలలో నియామకుడు వాసుదేవుడే అని గ్రహించాడు- (*సంప్రచరత్సు నానాయాగేషు విరచిత ఆజ్ఞ క్రియేషు అపూర్వం యత్ తత్ క్రియాఫలం ధర్మ ఆఖ్యం పరే బ్రహ్మణి యజ్ఞపురుషే సర్వదేవతా లిఙ్గానాం మన్త్రాణాం అర్థనియామకతయా సాక్షాత్ కర్తరి పరదేవతాయాం భగవతి వాసుదేవ ఏవ భావయమానః ఆత్మ నైపుణ్య మృదిత కషాయః హవిః సు అధ్వర్యుభిః గృహ్యామాణేషు సః యజమానః యజ్ఞభాజః దేవాన్ తాన్ పురుష అవయవేషు అభ్యధ్యాయత్ ॥* 5-7-6). ఇలా కర్మశుద్ధి, మనశ్శుద్ధి కల్గి హృదయాకాశంలో వాసుదేవుణ్ణి ధ్యానిస్తూ ఆయన స్వరూపవర్ణన చేసేవాడు (*ఏవం కర్మవిశుద్ధ్యా విశుద్ధ సత్త్వస్య అన్తర్ హృదయ ఆకాశ శరీరే బ్రహ్మణి భగవతి వాసుదేవే మహాపురుష రూప ఉపలక్షణే శ్రీవత్స కౌస్తుభ వనమాలా అరిదర గదా ఆదిభిః ఉపలక్షితే నిజ పురుష హృత్ లిఖితేన ఆత్మని పురుషరూపేణ విరోచమాన ఉచ్చైస్తరాం భక్తిః అనుదినం ఏధమాన రయా జాయత ॥* 5-7-7). స్వామిని ధ్యానిస్తూ 10 లక్షల సంవత్సరములు రాజ్యపాలనను అనుభవించి, పూర్వజన్మ కర్మఫలితమును అనుభవించి, కర్మవాసనలను పోగొట్టుకొని గండకీనదితీరాన గల పులహ ఆశ్రమము చేరి, స్వామిని నిత్యార్చన తులసీదళములతో చేస్తూ (5-7-8 to 11), సంధ్యోపాసన చేసేవాడు.

సూర్యుడిలోని తేజస్సు సూర్యుడిలో ఉన్న నారాయణుడివల్లనే (*సూర్యర్చా భగవంతం హిరణ్మయం పురుషం ఉజ్జిహానే సూర్యమండలే అభ్యుపతిష్ఠన్* 5-7-13). ఇది గ్రహించి నిత్యమూ సూర్యమండలంలో గల నారాయణుడి స్తోత్రం, సూర్య ఉదయకాలంలో పఠించేవాడు (method of Sun God worship) ఇలా -

రజోగుణమునకు దూరంగా ఉంటూ అనగా విశుద్ధసత్త్వగుణమూర్తి సూర్యనారాయణుడు తన స్వయంప్రకాశముతో సమస్త విశ్వమును ప్రకాశింపచేయుచూ తన వివిధ శక్తులచే అతడు భోగేచ్ఛ కలిగిన జీవులందరిని పోషిస్తున్నాడు. అట్టి స్వామికి నమస్కారము (*పరోరజః సవితుర్ జాతవేదో దేవస్య భర్గో మనసేదం జజాన । సురేతసః అదః పునః ఆవిశ్య చష్టే హంసం గృధ్రాణం నృషద్ రింగిరామ్ మిమః* (5-7-14).

సూర్యుడిలో గల హిరణ్మయపురుషుడిని గాయత్రిమంత్రము ద్వారా ద్విజులు ఉపాసిస్తారు (*ఓం భూర్భువస్సువః - తత్ సవితుర్ వరేణ్యమ్ భర్గో దేవస్య ధీమహి ధియో యో నః ప్రచోదయాత్*), (ఋగ్వేదమంత్రః- *ధ్యేయః సదా సవితృమండలమధ్యవర్తీ నారాయణః సరసిజాసన సన్నివిష్టః*.........).

భరతుడు ఎంత గొప్పవాడంటే ఆయన పాలించిన ఈ భూగ్రహాన్ని భరతవర్షమని పేర్కొనడం జరిగింది. దీనికి ముందు అజనాభవర్షము (5-7-3, 5-4-9) అనేవారు. పులస్త్య - పులహ ఆశ్రమంలో తల్లి లేని లేడిపిల్లను చూసి దాన్ని రక్షించి దాని మోజులో నారాయణభక్తి మరిచాడు భరతుడు - (5-8 చాప్టర్). ప్రేమ అంటే కృష్ణుడి మీద ఉండాలి. స్వామిపై ప్రేమను తీసి జింకమీద పెట్టాడు. స్వామిసేవ తగ్గింది (5-8-8). (అలాగే తల్లి మీది ప్రేమ భార్యకు పంచుతాం మనం) సంసారంలో విరక్తి చెంది రాజ్యం

వదలి పులహాశ్రమం వచ్చి లేడియందు రక్తి కలిగి మళ్ళీ సంసారంలో పడ్డాడు. మనస్సు ఎంత చంచలమైనదో, లేడిని ధ్యానిస్తూ చివరి క్షణాలలో మరణించడం వల్ల లేడి జన్మ పొందాడు (5-8-27 to 36). అయితే లేడి జన్మలో గత జన్మస్మృతి కలిగి పులహ ఆశ్రమంలో గడిపి (5-8-31), మరణించిన తర్వాత అంగీరస గోత్ర బ్రాహ్మణుడి ఇంట జన్మ పొంది, గత స్మృతితో అతడే బ్రాహ్మణ జడభరతుడు అయ్యాడు. క్షత్రియ భరతుడు బ్రాహ్మణ జడ భరతుడిగా, గత జన్మల స్మృతితో జన్మించాడు (5-9-2,3).

జడభరతుడు : (5-9 అధ్యాయము)

బ్రాహ్మణ కర్మకాండయందు శ్రద్ధలేక విరక్తుడై మనస్సులో స్వామిని ధ్యానిస్తూ బయటకు మాత్రం పిచ్చివాడిలా దేహాత్మాభిమానం వదలి నివురుగప్పిననిప్పులాగా, (*ఆత్మానమున్మత్త జడాంధ బధిర స్వరూపేణ దర్శయామాస లోకస్య* // 5-9-3), మట్టిలో మాణిక్యం లాగా వేదములయందు శ్రద్ధలేక వేదార్థములయందు శ్రద్ధ కలిగి -(8), ఆహారం గూర్చి మాత్రమే కర్మ చేస్తూ ఉంటే, ఒకసారి ఆటవికుల చేతులో పడి కాళీ బలికి సిద్ధమైనాడు. కాళీదేవి రక్షించింది (5-9-13 to 18). అయినా ఇంత జరిగినా చలనం లేక ఉన్నాడు భాగవత పరమహంస (-20). మరోసారి రాజు ఆజ్ఞ మేరకు తర్వాత పల్లకీ మోయడానికి సిద్ధమై రహూగణుడికి (సింధురాజు) జ్ఞానోపదేశం చేశాడు (Joke: పల్లకీని మోయలేక పోతున్న జడభరతుని, చచ్చిన పీనుగువా ఏమి చేతకావడం లేదా? మొద్దులా ఉన్నావు అని తిట్టేసరికి "బ్రతికుండగానే మోయించుకునే వాడివి నీవా చచ్చిన పీనుగవు లేక నేనా?" అన్నాడు !) (త్వం జీవన్ మృతః (5-10-7,8). రాజు రహూగణుడు తిట్టినా (5-10-6,7) చలించలేదు బ్రహ్మ భూతుడు జడభరతుడు) (*అవ్యవిద్యాయా రచిత ద్రవ్యగుణ కర్మాశయ స్వచరమ కలేవరే - అవస్తుని సంస్థాన విశేషే అహం మమ ఇతి మమేత్యనధ్యారోపిత మిథ్యాప్రత్యయోః బ్రహ్మభూతః* 5-10-6). అట్టి ఆ చలించని జడభరతుడు ఇలా సమాధానం ఇచ్చాడు. రాజా ! సత్యానికి దూరంగా మాట్లాడావు, దేహభ్రాంతిలో ఉన్నావు అని ఇలా తెలియజేశాడు-

దేహభ్రాంతి కలవారి స్థితి (5-10-10) ఎలాగుంటుందో అలా మాట్లాడావు (*స్థౌల్యం కార్శ్యం వ్యాధ్యయ ఆదయః చ క్షుత్ తృట్ భయం కలిః ఇచ్ఛా జరా చ నిద్రా రతిః మన్యుః అహం మదః శుచో దేహేన జాతస్య హి మే న సంతి* 5-10-10). వాస్తవము వేరు, రేపు నేను రాజు, నీవు సేవకుడవు కూడా కావచ్చు. దేహము అశాశ్వతము, ఆత్మజ్ఞానం పొందు. శిక్షిస్తా అంటున్నావు. నాకు సంసారము యందు మోహము లేదు, దేహభ్రాంతి లేని నన్ను ఏమి శిక్షించగలవు అని తెలిపి (5-10-11,12,13), కర్మానుసారంగా పనిచేయాలి అని తిరిగి పల్లకీ మోయసాగాడు (*ఉపభోగేన కర్మ ఆరబ్ధమ్ వ్యపనయన్ రాజ యానమ్ అపి తథా ఉవాహ* // 5-10-14). జరిగినది విన్నది అంతా అర్థము చేసుకొని ఆశ్చర్యపడిన రాజు పల్లకి నుండి లేచి కాళ్ళ మీద పడ్డాడు. క్షమించమని, తాను స్వధర్మ ఆచరణలో భాగంగానే కపిలుడి దగ్గరకు వెళ్తున్నానని (*స్వధర్మం అరాధనం అచ్యుతస్య* 5-10-23), అజ్ఞానిగా మాట్లాడిన మాటలు జ్ఞానులు పట్టించుకోరాదని, మీరు క్షమించకపోతే తాను నశించిపోతానని, శివుడి దగ్గర దాక్కున్నా సరే మహానుభావులను అవమానిస్తే

శిక్షపడుతుంది కదా ! - (25) అని ప్రాధేయపడ్డాడు. తత్త్వబోధ తెల్పమని ప్రార్థించాడు. ప్రశ్నలు అడిగాడు (5-10-16 to 25).

జడభరతుడిచే రహూగణుడికి బోధ: (5-11 Chap.)

జడభరతుడు తాను ఆచరించి, తన అనుభవంతోటే రహూగణుడికి బోధ చేసాడు. ఆయనకు పూర్వజన్మ స్మృతి ఉంది, జ్ఞానం ఉంది. రహూగణా ! నీవు తెల్పిన వ్యవహారములు పండితులు అంగీకరించరు. యథార్థం తెలిసేదాకా అసత్యమే సత్యములాగా కన్పడుతుంది. నీకు తత్త్వం కొద్దిగా తెలిసినదో ఏమో కాని భ్రమలో పడ్డావు. తత్త్వం తెలియనివాడు తెలిసినవాడిలా మాట్లాడడం మొదటితప్పు. వేదాలు తెలిస్తే సరిపోదు వేదాంతం (వేదార్థం) తెలవాలి (*న వేద వాదేషు హి తత్త్వవాదః* - 2) (Vedas are different from Vedanta-The conclusion of Vedas). గృహస్థధర్మాలు కామ్యకర్మలు గల యజ్ఞములు ఆపాదించే వేదవాదములలో తత్త్వం లేదు (వేదములలో వర్ణింపబడ్డ కామ్యకర్మ యజ్ఞఫలితములు ఎలాంటివంటే వేదములయందు శ్రద్ధ కలిగించడానికి తెల్పబడ్డాయి. అలాగే, పిల్లవాడు చందమామ కావాలని ఏడుస్తుంటే నీటిలో బింబాన్ని చూపి ఇదిగోరా అంటాము. వాడు పెద్ద అయ్యాక ఆ కోరిక కోరడు. చందమామ రాదని తెలుసుకుంటాడు. వేదాలను వదలి వేదాంతాన్ని గ్రహించడం ఇలాంటిదే). సాధువు / జ్ఞాని అనేవాడు గుణత్రయ సంబంధం లేక (సత్త్వరజోతమో గుణ ప్రభావములకు లోనుకాక) శుద్ధుడై ఉండాలి. నీవు అలా లేవు (*బ్రాహ్మణః ఉవాచ - అకోవిదః కోవిదవాదవాదాన్ వదస్య అథో నాతివిదాం వరిష్ఠః న సూరయో హి వ్యవహారం ఏనం తత్త్వ అవమర్శేన సహ అమనంతి ॥* 5-11-1). (*తథా ఏవ రాజన్ ఉరుగార్హమేధ వితానవిద్యా ఉరు విజృంభితేషు న వేదవాదేషు హి తత్త్వవాదః ప్రాయేణ శుద్ధో ను చకాస్తి సాధుః ॥* 5-11-2). నీవు అనుభవించినది సత్యం కాదు. ఇదంతా ఎలా అసత్యమో అలాగే త్రిగుణ పూరితములైన వేదములు చదువుకున్నవాడికి, అహంకారము అడ్డుపడుతుంది. సంసారంలో పొందే సౌఖ్యం కలలాంటిది. నీకు తెలిసిన జ్ఞానం సరిపోదు. స్వప్నం ఎలా వదలిపెడతామో అలాగే సంసారజ్ఞానం వదలిపెట్టాలి. పండితుడిలా మాట్లాడినా పాండిత్యము వేరు, వేదముల యొక్క అంతరార్థము వేరు (*న తస్య తత్త్వగ్రహణాయ సాక్షాత్ వరీయసీ అపి వాచః సమాసన్ స్వప్నే నిరుక్త్యా గృహమేధిసౌఖ్యం న యస్య హేయ అనుమితమ్ స్వయం స్యాత్ ॥* 5-11-3), (అశోచయన్ అన్వశోచస్ త్వం ప్రజ్ఞా వాదాంశ్చ భాషసే- భగవద్గీత 2-11). (*యాం ఇమాం పుష్పితాం వాచం ప్రవదంతి అవిపశ్చితః వేదవాదరతాః, పార్థ నాన్యదస్తి ఇతి వాదినః కామాత్మనా స్వర్గపరా జన్మకర్మఫల ప్రదామ్ క్రియా విశేష బహుళాం భోగైశ్వర్య గతిం ప్రతి* - గీత 2-42,43). **అన్నిటికీ మూలం మనస్సు.** మనస్సు సత్త్వరజోతమో గుణములతో పూయబడి ఉంది (మనస్సు లక్షణములు). కర్మానుసారంగా ఆ సమయంలో మనస్సుకు ఏ గుణం ఆవరించి ఉందో ఆ పని చేస్తాడు. చేతో భిర్ (జ్ఞానేంద్రియము) ఆకూతి భిర్ (కర్మేంద్రియము) ఆతనోతి - ఆ సమయంలో మనస్సుకు ఏ గుణం ఆవరించి ఉందో ఆ పని చేస్తాడు. పుణ్య పాపములకు మూలం మనస్సే (*కుశలం చ ఇతరం వా*) దాన్ని వదలి పెడితే (నిరంకుశం) అంకుశములేని ఏనుగులాగా అన్నీ చేస్తుంది (*యావత్ మనః రజసా*

పూరుషస్య సత్త్వేన వా తమసా వా అనురుద్ధమ్ చేతోభిః ఆకూతిభిః ఆతనోతి నిరంకుశం కుశలం చ ఇతరం వా ॥ 5-11-4). వాసనా ఆత్మతో కూడిన మనస్సుకు విషయములు అంటే మహాప్రీతి. ఇది తనగుణములను వ్యక్తం చేయుటకు 5 జ్ఞానేంద్రియములు 5 కర్మేంద్రియములు 5 భూతములు వాడుకుంటుంది (15+1 షోడశ ఆత్మ). ఇవన్నీ మనోవికారములే. ఏ శరీరంతో పనిచేయిస్తుందో అది నశిస్తుంది. చేసిన శరీరానికి ఫలితం రాదు. అనుకున్నది మనస్సు. ఆచరించేది శరీరం. అనుభవించేది మనస్సు. ఫలితం ఆత్మకు కర్మవాసన అంటుకుంటుంది. దాని ఫలితంగా కొత్త శరీరం వస్తుంది. మనస్సు ఈ శరీరంలో పాత శరీరంలో ఒక్కటే, అప్పుడూ ఇప్పుడూ జీవాత్మను అంటిపెట్టుకొని ఉన్నది. దాని గుణం మారలేదు. అది మళ్ళీ కర్మలు అనుభవించటానికి క్రొత్త కర్మలు చేయిస్తుంది. వాసనలతో గల మనస్సు జీవుడితో ఇంకొక శరీరంలోకి ప్రవేశిస్తుంది. శరీరములకు వేరు వేరు పేర్లు, వేరు వేరు రూపములు ఉన్నా- దేవతాశరీరములు, మానవశరీరములు, జంతుశరీరములు - స్థావర జంగములు ఎన్నో ఉన్నా అన్నింటిలో మారనిది వాసనలతో కూడిన మనస్సు, ఆత్మ; ఎన్ని జన్మలు ఎత్తినా గుణములు, వాసనలు మారవు. ఎందుకంటే జ్ఞానోదయం కాకపోతే అదే మనస్సుతో కల ఆత్మ వివిధ శరీరాలలోకి ప్రవేశిస్తుంది. కాలంతోటే కర్మలు చేయిస్తుంది మనస్సు, వాటి ఫలితాలు సుఖదుఃఖాలు, జన్మలు - జనన మరణములు (*స వాసనా ఆత్మా విషయ ఉపరక్తః గుణప్రవాహః వికృతః షోడశ ఆత్మా బిభ్రత్ పృథక్ నామభిః (పృథఙ్నామభి) రూపభేదం అన్తః బహిష్ట్వం చ పురైః తనోతి ॥* 5-11-5). మాయా విరచిత అంతరాత్మ (పరమాత్మ) కౌగిలిలో ఉన్నా సంసారమునకు, ప్రకృతికి ఆకర్షితుడై మనస్సు చెప్పినట్టు వింటాడు జీవాత్మ. ఈ రోజు భోజనం చేస్తూ, రేపటికి ఏం చేస్తావు అని కోరేది మనస్సు. ఎలాగంటే వేశ్య ఒకడి కౌగలిలో ఉండి కూడా ఆమె మనస్సులో రేపు ఏ శ్రీమంతుడు వస్తాడో అని ఆలోచించినట్టుగా, అంతటి దుర్మార్గం చేసేది మనస్సు, సంసార చక్రంలో పడేసేది మనస్సే (*దుఃఖం సుఖం వ్యతిరిక్తం చ తీవ్రం కాల ఉపపన్నం ఫలం ఆవ్యనక్తి ఆలింగ్య మాయారచితాంతరాత్మా స్వదేహినం సంసృతి చక్రకూటః ॥* 5-11-6). ఇలా వివిధ శరీరాలలో మనస్సు జీవుణ్ణి పడవేస్తూ (వ్యవహారః సదా), స్థూలసూక్ష్మ లింగ శరీరములు పరమాత్మ ఆధ్వర్యంలోనే పరమాత్మ సాక్షిగా పొందుతాడు (యాతనాశరీరాన్ని నరకంలో కొడుతుంటే, మనస్సు నేను ఈ పాడు పనులు చేయలేదని అబద్ధం ఆడుతుంది. కాని సాక్షిగా ఉన్న పరమాత్మ చేసావని సాక్ష్యము ఇస్తాడు (*తావన్ అయం వ్యవహారహ సదావిః క్షేత్రజ్ఞసాక్ష్యో భవతి స్థూలసూక్ష్మః* 5-11-7). మంచి చెడులకు కారణం గుణములు, ఆ గుణములకు కారణం- ఉత్తమ నీచజన్మలకు కారణం మనస్సని తెలుసుకో (*తస్మాన్ మనోలింగం అదో వదంతి గుణ అగుణత్వస్య పర అపరస్య*-7). మనస్సు మంచి పాములాంటిది, ఎప్పుడు కాటేస్తుందో తెలియనిది. బహుజాగ్రత్త !!!

మనస్సు గుణములయందు ఆసక్తి ఉంటే సుఖదుఃఖాలు, నిర్గుణములయందు ఉంటే క్షేమం. అంబరీషుడు మనస్సును స్వామియందు ఉంచాడు - (*స వై మనః కృష్ణ పదారవిందయోర్*) - (*గుణానురక్తం వ్యసనా యజంతోః క్షేమాయ నైర్గుణ్యమథో మనఃస్యాత్* - 8). దీపంలో వత్తి ఉన్నంతవరకే మంట

(ప్రకాశం) పొగ, మసి. వత్తి లేకపోతే నెయ్యి వెలగదు ప్రకాశించదు. అలాగే శరీరమునకు జీవులను కలిపేది మనస్సు (వత్తిలాంటిది)– దీనివల్ల ప్రకాశం పొందవచ్చును (బుద్ధికి లోబడిన మనస్సు ఉన్న) లేక పొగమసిలు పొందవచ్చు (బుద్ధిని అణగార్చిన మనస్సు ఉన్న) (adjust the air supply to get flame only and not smoke). మనస్సు లేకపోతే జీవుడి స్వస్వరూపం వ్యక్తమవుతుంది. మనస్సు యొక్క గుణకర్మ బంధవృత్తులతోటే జీవుడికి బంధం, గుణత్రయం. మనస్సు వదలితే కాని తత్త్వం తెలుస్తుంది (*గుణ అనురక్తం వ్యసనాయ జంతోః క్షేమాయ నైర్గుణ్యం అథో మనః స్యాత్ యథా ప్రదీపః ఘృతవర్తిం అశ్నన్ శిఖాః సధూమా భజతి హి అన్యదా స్వమ్ పదం తథా గుణ కర్మ అనుబద్ధమ్ వృత్తీః మనః శ్రయతే అన్యత్ర తత్త్వమ్ ॥* 5-11-8).

మనస్సు ఇంద్రియములతో పనిచేయిస్తుంది. మనస్సు రూపాలు 5 జ్ఞానేంద్రియములు, 5 కర్మేంద్రియములు ఇవి ఏకాదశములు (5+5+1). పదింటిని స్వీకరించేది మనస్సు 11వది. ఇవే మనస్సు యొక్క వికారములు, మనస్సు యొక్క విభూతులు, ఇవన్ని (5+5+1) అహంకారము యొక్క వికారములు. వీటితోటే నేను నాది అనే అభిమానం. దీనివల్లనే విషయప్రీతి, కర్మలు, శరీరం మొదలైనవి. ఇవే మనస్సు యొక్క స్థానములు– క్రీడాస్థానములు, నివాసములు, విభూతులు, ఆధారములు – (9). దేని పనిని దానితో చేయిస్తుంది మనస్సు. ఉదా: నోటితో అబద్ధాలు, కన్నులతో సైగలు, శిశ్నముతో వ్యభిచారము మొదలైనవి (*ఏకాదశ ఆసన్ మనసో హి వృత్తయః ఆకూతయః పంచ ధియః అభిమానః మాత్రాణి కర్మాణి పురం చ తాసామ్ వదన్తి హ ఏకాదశ వీర భూమీః ॥* 5-11-9). ఇవి గంధ, ఆకృతి, స్పర్శ, రస, శ్రవాంసి, విసర్గ (పాయువు), రతి, అర్తి (పాదములు కదలుట), అభిజల్ప (మాటలు), శిల్పః (శరీరము) – వీటికి ఆధీనం మనస్సు (5+5+1). నేను నాది అనేది మనస్సు 11వది. వీటికి శయ్య – శరీరములో గల అహంకారము (*గన్ధ ఆకృతి స్పర్శ రస శ్రవాంసి విసర్గ రతి అర్తి అభిజల్ప శిల్పాః ఏకాదశం స్వీకరణం మమ ఇతి శయ్యాం అహం ద్వాదశం ఏకే ఆహుః ॥* 5-11-10). బుద్ధిని వాడి మనస్సుకు (The interplay of mind, Intelligence and ego) పరమాత్మను చూపాలి. లేకున్న వక్రబుద్ధితో గల మనస్సునకు ద్రవ్యములు, స్వభావములు, ఆశయములు, ఆశలు ఎన్నెన్నో. కర్మలు కాలంతో కలసి ఎన్నో ఎన్నో వేల లక్షల కోట్ల మనో వికారములు వస్తాయి. ఇవి క్షేత్రజ్ఞుణ్ణి (ఆత్మను) అంటుకొని ఉంటాయి. ఇవి అనంతములు (నమితః మరియు నమిథః) అయినా ఇవి జీవుడి లక్షణములు కావు (న స్వతః) – (*ద్రవ్య స్వభావ ఆశయ కర్మ కాలైః ఏకాదశ అమీ మనసః వికారాః సహస్రశః శతశః కోటిశశ్చ క్షేత్రజ్ఞతః న మిథః న స్వతః స్యుః ॥* 5-11-11). ఈ మనో విభూతులు బద్ధజీవులను అనంతకాలం నుండి పీడిస్తున్నాయి. ఇవి మాయా రచితములు. ఇవి నిత్యం ఉన్నా వీటి ప్రభావములను చూపిస్తున్నా (ఆవిర్హితాహ – 12) పరిశుద్ధ మనస్సుతో పోతాయి, అపరిశుద్ధ మనస్సులో ఉంటాయి – (12). ఇవన్నీ పరమాత్మ (క్షేత్రజ్ఞ)చే విధించబడిన మనో విభూతులు (మనస్సు, 5 జ్ఞానేంద్రియములు, 5 కర్మేంద్రియములు), మాయా రచితములు ఇవి జీవులకు (జీవస్య) నిత్యములై వాటి ప్రభావములు చూపినా, పరిశుద్ధత ఉంటే వీటి చేష్టలు తిరోముఖం పడతాయి.

అపరిశుద్ధమనస్సు ఉంటే వాటి ప్రభావం చూపుతాయి – (12). జీవుడు శుద్ధుడు అయ్యేదాకా అశుద్ధపనులు చేస్తూనే ఉంటాడు (*క్షేత్రజ్ఞ ఏతా మనసో విభూతీః జీవస్య మాయారచితస్య నిత్యాః ఆవిర్హితాః క్వాపి తిరోహితాః చ శుద్ధః విచష్టే హి అవిశుద్ధ కర్తుః ॥* 5-11-12).

పరమాత్మ ఆత్మకు అంతరాత్మ. ఇది స్వామిఅంశ, శాసించేవాడు, నిత్యుడు, ప్రకాశవంతుడు, ఓటమిలేనివాడు (అజః), ప్రకృతి సంబంధం లేనివాడు (పరేశః) అన్ని జీవులకు ఆశ్రయుడు – నారాయణుడు, భగములు కలవాడు (భగవంతుడు), సర్వవ్యాపకుడు (వాసుదేవుడు). *స్వమాయయా ఆత్మని అవధీయ-మానః, యథా అనిలః స్థావర జంగమానామ్* – తన యోగమాయ ద్వారా ఆత్మలను అంటిపెట్టుకొని ఉంటాడు. ఎలా అంటే వాయువులాగా, లోపలా బయట అంతటా వాయువు వ్యాపించి ఉన్నట్టుగా పరమాత్మ స్వరూపంలో అంతటా వ్యాపించి, శాసించి, ఏమి అంటనట్టుగా ఉండే వాసుదేవుడి అంశయే క్షేత్రజ్ఞుడు (*ఆత్మస్వరూపేణ నివిష్ట ఈశేత్ ఏవం పరో భగవాన్ వాసుదేవః క్షేత్రజ్ఞా*). అంతటా ఆత్మలో పరమాత్మగా ప్రవేశించి ఉంటాడు (*ఆత్మా ఇదం అనుప్రవిష్టః*) – 13,14. (*క్షేత్రజ్ఞ ఆత్మా పురుషః పురాణః సాక్షాత్ స్వయం జ్యోతిః అజః పరేశః నారాయణః భగవాన్ వాసుదేవః స్వమాయయా ఆత్మని అవధీయమానః* 5-11-13), (*యథా అనిలః స్థావర జంగమానామ్ ఆత్మస్వరూపేణ నివిష్ట ఈశేత్ ఏవం పరః భగవాన్ వాసుదేవః క్షేత్రజ్ఞః ఆత్మా ఇదం అనుప్రవిష్టః ॥* 5-11-14).

జ్ఞానోదయంతో ఈ మాయను గెలువనంతవరకూ జీవుడు ప్రపంచాలలో సంచరిస్తూనే ఉంటాడు. మాయాతత్త్వం తెలుసుకొనేంతవరకు సంసారచక్రం తప్పదు. కామక్రోధ లోభమద మాత్సర్యములయందు విముక్తసంగము జరగనంతవరకు మనస్సు మలినమే, సంసార చక్రంలో ఉండాల్సిందే. వివిధ జన్మలలో భ్రమించవలసినది జీవుడు (*విముక్త సంగః జిత షడ్ సపత్నః* – అరిషడ్వర్గములు మనస్సు యొక్క భార్యలు – వీటి సంతానము చెడు కర్మలు – వాసనలు ఇవి జీవుడైన తండ్రిని పీడిస్తూ ఉంటాయి–15), (*న యావత్ ఏతాం తనుభృత్ నరేన్ద్ర విధూయమాయాం వయునా ఉదయేన విముక్తసంగో జిత షట్సపత్నః వేద ఆత్మతత్త్వం భ్రమతి ఇహ తావత్ ॥* 5-11-15). జీవాత్మకు సంసారకారణము మనస్సు. దీన్ని గెలిచేంతవరకూ శోక మోహరాగలోభ వైర అనుబంధములు తప్పవు. ఆత్మకు లింగమైన మనస్సులో సంసారతాపమనే విత్తనములు ఉన్నంతవరకూ (సంసార తాపావపనమ్) శోకము, మోహము, ఆమము, రాగము, లోభము, వైరం– వీటికి మూలమైన, అనుబంధమైన "మమకారము, అహంకారము" ఉంటాయి – (16). అరిషడ్ వర్గముతో గల మనస్సును జయించనంతవరకూ, సంసారతాపము మొలకెత్తుతూనే ఉంటుంది. కర్మవాసన లక్షణాలు, సంసారచక్రమూ ఉంటాయి, ఆ జీవుడికి (*న యావత్ ఏతత్ మనః ఆత్మలింగమ్ సంసార తాప ఆవపనమ్ జనస్య యత్ శోక మోహ ఆమయ రాగ లోభ వైర అనుబన్ధం మమతాం విధత్తే ॥* 5-11-16).

బుద్ధి మనస్సుల కొట్లాట రెండు పాముల పోరు వంటిది

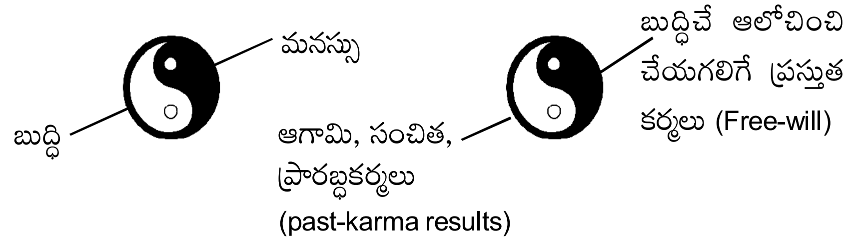

(Mind and intelligence compete with each other. The one dominates depends on yoga-sadhana. In other words association with devotees give strength to the intelligence thus doing good karma-based on free-will. While association with materialists give strength to the mind thus doing bad karma.)

బుద్ధి మనస్సు వీటిలో ఏది గెలుస్తుంది అని అంటే అది ఆ జీవుడు చేయు సత్సంగము/కుసంగముపై ఆధారపడి ఉంటుంది. సత్సంగము చేసిన బుద్ధి బలపడుతుంది, గెలుస్తుంది. కుసంగము చేసిన మనస్సు బలపడుతుంది, గెలుస్తుంది. మనస్సు విజృంభించిన ఇంద్రియవాంఛ కావాలంటుంది, సంసారములో పడేస్తుంది.

ఈ మనస్సుకు పేరు భ్రాతృడు = పాలివాడు = వాడే శత్రువు, ఉపేక్షాభావంతో, అజాగ్రత్తతో అదుపుగాని మనస్సుకు అవకాశం ఇచ్చావంటే అది పెరిగిపోయి నిన్ను చావకొడుతుంది (బ్రతకనీయదు, అభాసుపాలు చేస్తుంది). నీవు మంచివాడవని కామవాంఛ సంతృప్తికై బాగా పనిచేస్తున్నావని వదలిపెట్టదు. ప్రీతితో కౌగలించుకొనే భార్య / భర్తలాగా మాట్లాడినట్టు - జన్మ జన్మలకు నీవే భర్త / భార్య అన్నట్టుగా తయారవుతుంది చెడ్డమనస్సు. జాగృతుడవైతే, అంటే అప్రమత్తుడవైతే అంటే గురు, హరిచరణములు సేవిస్తే, ఈ సేవలనే అస్త్రములతో ఈ దొంగను చంపివేయవచ్చును. ఇది ఎటువంటి దొంగ (మనస్సు) అంటే 'ఆత్మ'నే దొంగిలించి తన వశంలో ఉంచుకొంటుంది (ఆత్మమోషం) - 17 (*భ్రాతృవ్యం ఏనం తత్ అదభ్రవీర్యమ్ ఉపేక్షయా అధ్యేధితం అప్రమత్తః గురోః హరేః చరణ ఉపాసనా అస్త్రః జహి వ్యళీకం స్వయం ఆత్మమోషమ్ //* 5-11-17).

అందుకే భక్తిసిద్ధాంతసరస్వతిస్వామి ఏమన్నాడంటే "మనోనిగ్రహానికి ముందురోజు దాన్ని ఉదయం లేవగానే, రాత్రి పడుకో పోయేముందు చాలాసార్లు గట్టిగా చెప్పుదెబ్బలు కొట్టండి", అని సెలవిచ్చాడు. అంతటి బలీయమైనది దుష్టపు మనస్సు. దానికి రోజూ హరికథలను వినిపించిన - హరికథాశ్రవణము అనగా శ్రీమద్భాగవతశ్రవణము, పారాయణము చేయాలి. అలాగే సత్సంగము, సాధుసేవ, గోసేవ, తులసి సేవ, సజ్జన సహపంక్తి భోజనము, సంధ్యోపాసనము, సద్ బ్రాహ్మణుల సేవ చేయాలి. అలాగే భార్యాపిల్లలతో కలిసి మందిర దర్శనము మరియు వారితో కలసి శ్రీమద్భాగవతపఠనము ప్రతీనిత్యమూ 30 నిముషములైనా చేసిన గాని ఆ కోతి మనస్సు చేష్టలు అరికట్టలేము.

అందుకే జడభరతుడు (5-12-1,2) శరీరాన్ని తుచ్ఛంగా చూస్తూ, దాంట్లో నిజదర్శనము చేసాడు, తన బ్రాహ్మణత్వాన్ని పైకి కనబడనీయక లోపల అనుభవించేవాడు. ఇట్టి జడభరతుని తన సందేహములు నివృత్తి చేయమని రాజు **రహూగణుడు ఇంకా ఇలా ప్రశ్నించాడు** - వ్యవహారమూలం ఏమి? కంటికి కనబడుతున్నదంతా నిజం కాదా? (5-12-4) సత్యము కాదా? మరి నే చేసే పని సరి అయినది కాదా? ఏది ఎలా చేయాలో, ఏది వాస్తవమో తెల్పండి అని ప్రార్థించాడు. జడభరతుడు ఇలా సమాధాన పరచాడు-

మానవశరీరమంటే మట్టి ముద్దేనా? అణుసముదాయమేనా?

నడిచేది కాళ్ళా లేక మొత్తం శరీరమా? ఏది మోసేది? ఏది మోయబడేది? అన్నీ మట్టి శరీరాలే, మట్టిలో పుడుతున్నాయి. దానిలో లీనమవుతున్నాయి. సకల జీవులు భూమి మీదనే ఉన్నా మరి ఒక్కో దాన్ని జంతువు, చెట్టు, మనిషి అంటాము. మరి వీటి తేడాలేంటి? కేవలం పనిని బట్టే నిర్ణయిస్తామా? మరి వీటికి ఆయా రూపాలు ఎందుకు వచ్చాయి? అన్ని పరమాణు ముద్దలు కావా? (9). ద్రవ్యము, స్వభావ, ఆశయ (వాసన, మనస్సు, సంస్కారము), కాల, కర్మల తోటే జీవులకు వివిధ రూపాలు, ఇంతేనా? కాదా? ఇవన్నీ అవిద్యా మనస్సు సంకల్పములే కదా! (*ఏవం నిరుక్తం క్షితిశబ్ద వృత్తం అసత్ నిధానాత్ పరమ అణవః యే అవిద్యయా మనసా కల్పితాః తే యేషాం సమూహేన కృతః విశేషః ॥, ఏవం కృశం స్థూలం అణుః బృహత్ యత్ అసత్ చ సత్ జీవం అజీవం అన్యత్ ద్రవ్య స్వభావ ఆశయ కాల కర్మ నామ్నా అజయా అవేహి కృతం ద్వితీయమ్ ॥* 5-12-9,10). వీటితో అంటిపెట్టుకొనే ప్రత్యక్ ఆత్మ (తన మటుకుతానే తెలుసుకొనేవాడు జీవాత్మ) మరి దానితో గల పరమాత్మతో (అన్నింటినీ తెలుసుకుంటూ అన్ని ఆత్మలలో ఉండే వాసుదేవ అంశ) కలసి ఉంటాయి. అందుకే వివిధ జీవరాసులు మరి వారి శరీరనిర్మాణాలు అశాశ్వతమైనా అవి కర్మజనితములు. జీవాత్మ పరమాత్మలే సత్యము (*జ్ఞానం విశుద్ధం పరమ అర్థం ఏకం అనంతరం త్వబహిః బ్రహ్మ సత్యమ్ ప్రత్యక్ ప్రశాన్తం భగవత్ శబ్దసంజ్ఞం యత్ వాసుదేవం కవయో వదన్తి ॥* 5-12-11). ఈ జ్ఞానం రావాలంటే భక్తిలేని యోగము తపస్సు, డాంభికమైన ఆరాధన, యజ్ఞయాగాదుల వల్ల, గృహస్థ ధర్మపాలన, దేవతారాధన వల్ల సత్యము తెలవదు. అహంకారము పోదు. నిజస్థితి గుర్తించలేదు (***నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యః న మేధయా న బహునా శ్రుతేన, యమేవైషవృణుతే తేన లభ్యః తస్యైష ఆత్మా వివృణుతే తనూంస్వామ్.***) (కఠోపనిషత్తు, మాండూక్య ఉపనిషత్తు). కేవలం భక్తుల పాదసేవ, హరికథలు వినుట ముఖ్యం (*రహూగణ ఏతత్ తపసా న యాతి న చ ఇజ్యయా నిర్వపణాత్ గృహాత్ వా న ఛందసా న ఏవ జల అగ్ని సూర్యైః వినా మహత్ పాదరజః అభిషేకమ్ ॥* 15-12-12). (*యత్ర ఉత్తమశ్లోక గుణ అనువాదః ప్రస్తూయతే గ్రామ్యకథావిఘాతః నిషేవ్యమాణః అనుదినం ముముక్షోః మతిం సతీం యచ్ఛతి వాసుదేవే ॥* 5-12-13). కుసంగము వదలి, ఎవ్వరితో కలవక - అసంగం పొంది, లేక సుసంగము చేసి, జ్ఞానమనే ఖడ్గముతో మోహాన్ని ఖండించి, స్వామికథలను వినుట చెప్పుట ద్వారా ఒడ్డుకు చేరుతాం (*తస్మాత్ నరః అసజ్గ సుసజ్గ జాత జ్ఞాన అసినా ఇహ ఏవ వివృక్ణ మోహః హరిం తద్ ఈహా కథన శ్రుతిభ్యాం లబ్ధస్మృతి యాతి అతిపారం అధ్వనః ॥* 5-12-16). పూర్వజన్మలో నేను భరతుడను,

లేడి సాంగత్యము వల్ల లేడిగా జన్మించినా, స్వామి ఆరాధనవల్ల గత స్మృతి పొంది, వాస్తవాన్ని గ్రహించి అహంకార మమకార రహితుడనై నిగూఢంగా తిరుగుతున్నా (*అహం పురా భరతః నామ రాజా విముక్త దృష్టశృత సఙ్గబన్ధః ఆరాధనం భగవతః ఈహమానః మృగః అభవం మృగసఙ్గాత్ హత అర్థః ॥, సా మాం స్మృతిః మృగదేహే అపి వీర కృష్ణ అర్చన ప్రభవా నో జహాతి అథో అహం జనసఙ్గాత్ అసఙ్గః విశఙ్కమానః అవివృతః చరామి ॥* 5-12-14,15). సంసారజీవి భవాటవిలో ఎలా ఉందో దాని స్వరూపం వర్ణిస్తాను విను అని (5-13 Chapter), జడభరతుడు రహూగణుడితో ఇలా పలుకసాగాడు -

జీవుడు కర్మవాసనలతో (5-25-8) జన్మనెత్తి, త్రిగుణకర్మలు (సత్త్వరజోతమ కర్మలు) చేస్తూ (నిర్గుణమును ఆలోచించక), విషయ అర్థములకై పరిభ్రమించే వ్యాపారి లాగా జీవుడు "అడవి" అనే సంసారంలో చిక్కుకున్నాడు (*బ్రాహ్మణః ఉవాచ- దురత్యయే అధ్వని అజయా నివేశితో రజః తమఃసత్త్వ విభక్త కర్మదృక్ సః ఏషః స అర్థః అర్థపరః పరిభ్రమన్ భవ అటవీం యాతి న శర్మ విన్దతి ॥* 5-13-1). వీడి "బుద్ధి" అనే ధనాన్ని అరిషడ్వర్గములు (కామక్రోధలోభమోహమద మాత్సర్యాలతో కూడిన మనస్సు) లేక 5 జ్ఞానేంద్రియములతో కల మనస్సు దొంగిలించాయి. ఎలా అంటే, మేకపిల్లను తోడేళ్లు లాక్కుపోయి తినేసే ప్రయత్నంలాగా భవాటవిలో చిక్కాడు (*యస్యాం ఇమే షట్ నరదేవ దస్యవః స అర్థం విలుంపన్తి కునాయకం బలాత్ గోమాయవో యత్ర హరన్తి స ఆర్థికం ప్రమత్తం ఆవిశ్య యథా ఉరణం వృకాః ॥* 5-13-2). ఇంత అయినా ఈ బాధలు పోవా, గంధర్వనగరం కనబడదా! అనే ఆశలో ఉంటాడు బద్ధజీవుడు. భవాటవి పొదలలో రక్షణకై దాక్కుంటాడు. (**భవాటవి - పరోక్ష వర్ణన ఇది-** ఆ పరిస్థితి ఎలా ఉంటుందో సంసారబాధలను ఇక్కడ పరోక్షంగా వర్ణించాడు). పొదలలో దాక్కోవడానికి వెళితే - కందిరీగలు, దోమలు, పాములు అనే అరిషడ్వర్గాలు బాధపెడ్తుంటాయి (*ప్రభూత వీరుత్ తృణ గుల్మ గహ్వరే కఠోర దంశైః మశకైః ఉపద్రుతః క్వచిత్ తు గన్ధర్వపురం ప్రపశ్యతి క్వచిత్ క్వచిత్ చ అశురయ ఉల్ముక గ్రహమ్ ॥* 5-13-3). చీకట్లో ఉన్నా అక్కడ వెలుతురు కనపడుతోంది అని అక్కడికి వెళితే కొరివి దయ్యం పట్టి పీడిస్తుంది. నీళ్ళు, ఆహారం, ఇంటి అన్వేషణలో నిర్వహణలో ఉండగా సుడిగాలి రావడం వల్ల కళ్ళలో దుమ్ము పడుతుంది. శ్రీహరిస్మరణ లేని భర్తకు భార్య, భార్యకు భర్త కొరవి దయ్యాలవుతారు, పీడించుకుంటారు.

కీచురాళ్ళు, గుడ్లగూబ, నక్కల అరుపుల వల్ల చెవులు వినబడవు. ఆహారమునకై వెతకగా ఫలములు లేని వృక్షమావులు, నీరులేని ఎండమావులు కనబడతాయి. (5-13-4,5). అగ్నితప్తః - ఉన్న ధనాన్ని కనబడని దొంగలు లేక పన్నుల రూపంలో రాజులు తీసుకుపోతారు (5-13-6). స్పృహకోల్పోయి లేచి గంధర్వపురం (invisible enjoyable imaginary palace) గురించి ఆలోచిస్తాడు మళ్ళీ. ముళ్ళబాటలో నడుస్తూ ఆకలేస్తూ కుటుంబసభ్యుల మీద ఆగ్రహం చెంది ప్రేమ చెంది ఉంటాడు. ఒక్కోసారి కొండచిలవలు మింగేస్తాయి. పాములు కాటేస్తాయి. గ్రుడ్డివాళ్ళను నమ్ముకోడం వల్ల ఈ గ్రుడ్డివాణ్ణి చీకటిబావిలో పడేస్తారు (5-13-7,8,9).

ఒక్కోసారి స్త్రీ సౌఖ్యం గూర్చి వ్యభిచార ప్రయత్నం, ధననష్టం పొందుతాడు. (10). ఒక్కోసారి తీవ్ర శీతోష్ణాలు, గాలి దుమారాలు ఎదుర్కొంటాడు. జూదంలో ఓడినా బుద్ధిరాదు, గెలిచేదాకా ఆడతానంటాడు. మోసగాళ్ళతో ఉంటూ వారిచే నమ్మబడతాడు. వ్యాపారాలలో మోసం వల్ల ధనం కోల్పోయి, అవమానాలు పొందుతాడు. అయినా వదలడు. ఒక్కోసారి గాలి దుమారంలో చిక్కుకొని గుహలో పడి చెట్టుకొమ్మ-నాశ్రయిస్తాడు. కొమ్మను వదిలితే క్రింది ఏనుగు భీతి, పైకి వెళదామంటే అక్కడ పులి కన్పడుతుంది. ఇది భవాటవి (5-13-18). చివరకు అన్యోన్య విత్త వైరములు, రోగాలు పాలవుతాడు.

సంసారజీవనంలో బద్ధజీవుని అవస్థ-

సాధుసంగమము వల్ల నిత్యమైన వైకుంఠ లోకములు పొందగలడు. కుసంగము వల్ల ఏర్పరచుకొన్న చెడు అలవాట్ల వల్ల అకాలమృత్యువు కలుగుతుంది. ఈతిబాధలు ఇక్కడ మరియు ఆ తర్వాత నరక లోకాల ప్రాప్తి కలుగుతుంది.

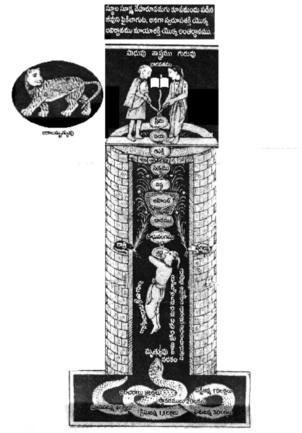

ఒక వ్యక్తి సంసారమనే బావిలో పడి ధనార్జన స్త్రీలంపటుడై తన నిత్యధర్మములను మరిచాడు. ఆ బావిలో రెండువైపుల గల లతలను ఆసరాగా తీసుకొని నడుమ వ్రేలాడుచుండెను. క్రింద నీటిలో ఒక సర్పము మరియు బావిపైన ఒక పెద్దపులి వానిని భక్షించుటకై ఆశతో నోళ్ళు తెరుచుకొని యుండెను. అచ్చటి లతల ఫలములే వాని జీవితమునకు ఆశ్రయము. కాని ఆ లతల వ్రేళ్ళను ఒక తెల్ల ఎలుక (పగలు), ఒక నల్ల ఎలుక (రాత్రి) కొఱికి వేయుచుండెను. ఇట్టి భయంకరమగు తన స్థితిని తెలిసికొని గూడ అతడు ఆ లతల నుండి జాలువారు మధుబిందువులను (అనగా సంసారము యొక్క విషముల రూపములో గల జడసుఖమనెడి తేనెబిందువులను) ఆస్వాదించుచు మత్తుడై అట్టి మహా దుఃఖకర అవస్థను గూడ సుఖమనుకొని నమ్మి, నిశ్చింతుడై, కింద, పైన రెండువైపుల (అనగా మృత్యు, అకాల మృత్యువులను) చూచి గూడ, చూడనట్లు, వినిగూడ విననట్లు ఉండెను.

ఇరువదినాలుగు తత్త్వములతో నిర్మితమైన స్థూల, సూక్ష్మ రూపదేహమును పొంది సంసారబావిలో పడి మాయాసుఖ బద్ధజీవుని అవస్థయే ఇది. ఆయుష్షు అను లతల గుచ్ఛమును రాత్రి పగలు అను రెండు ఎలుకలు కత్తిరించి వేయుచున్నవి. అది మరిచి ఆ లతల ఫలములను అనగా శబ్ద స్పర్శ రూప గంధములను విషయవాంఛలను రమించుచూ ఉన్మత్తుడై తన నిత్యకృష్ణ దాస స్వరూపమును మరచి మాయకు బానిస అయినాడు. అంతేగాక ఈ అవస్థనే పరమసుఖమని నమ్మి నిశ్చింతగా విషయభోగములను అనుభవించుచున్నాడు. రాబోయే ముసలితనం మృత్యువులను మరిచి తన తెలివిని కామభోగములకై ఎనలేని ప్రయత్నంలో ఉన్నాడు- ***అనేక చిత్తవిభ్రాన్తా మోహజాల సమావృతాః । ప్రసక్తాః కామభోగేషు పతన్తి నరకే అశుచౌ ॥*** (గీత 16-16).

పుట్టిన పిల్లలను చూసుకోలేక, దారి తెలియక బాధలో పడ్తాడు. కలహాలు, భూ తగాదాలలో ఇరుక్కుంటాడు. తత్త్వజ్ఞానం లేక కామవాంఛలకై ప్రియురాలి కౌగిళ్ళు పొందుతాడు. కొంగలు, గద్దలు, రాబందులతో స్నేహం చేస్తాడు. సింహం అంటే భయపడ్తాడు. సాధువులు కనబడ్డా ఇష్టంలేక కోతిమూకతోనే తిరగడం, కోతిలాగా కామవాంఛతో గుహలో పడితే ఏనుగును చూసి చెట్లకొమ్మలు పట్టుకునే ప్రయత్నం చేస్తాడు. కష్టం నుండి గట్టెక్కినా బుద్ధిరాక మళ్ళీ అవ్వే పనులు చేయడం ఆరంభిస్తాడు. చిక్కుకుపోతాడు. కావున ఇది "భవాటవి". దీనిని వదలి ఓ రాజా ! ఇక రాజరికం చేస్తూ శ్రీహరిసేవ చేసుకో అని హితవు పలికాడు జడభరతుడు. అంతా అర్థమైంది, దుర్లభమైనది మానవజన్మ (5-13-20). దీన్ని సార్థకత చేసుకుంటా అన్నాడు రాజు రహూగణుడు. పరమాత్మతత్త్వము ఎరిగి భగవత్ ఆశ్రిత ఆశ్రితానుభవం పొందడానికి ప్రయత్నం చేశాడు జడభరతుడు (*సౌవీరపతిః అపి సుజన సమవగత పరమాత్మ స తత్త్వః ఆత్మని అవిద్యా అధ్యారోపితామ్ చ దేహ ఆత్మమతిం విససర్జ ఏవం హి నృప భగవత్ ఆశ్రిత ఆశ్రిత అనుభావః ॥* 5-13-25). చక్కగా అర్థం అయ్యేట్లు సంసారమనే భవాటవివర్ణన పరోక్షంగా కాక ప్రత్యక్షంగా చెప్పమన్నాడు- రాజు పరీక్షిత్తు. శుకమహర్షి ఇలా తెలియజేసాడు-

భవాటవి - ప్రత్యక్ష వర్ణన - త్రితాపములతో కూడిన సంసార నిజ వర్ణన: 5-14-25,34) (5-14 అధ్యాయము)

1 దేహప్రీతి - దేహాత్మాభిమానం కలవాడు మాత్రమే భవాటవిలో అంటే సంసారములో ప్రవేశిస్తాడు జన్మ తీసుకుంటాడు. సత్త్వరజోతమోగుణ కర్మలు చేయడం వల్ల వివిధ జన్మలు వివిధ శరీరాలు పొందుతాడు. జీవుడు ఎంతో తెలివితో సంసారం చేస్తాడు. సంసారి వ్యాపారి. కర్మమూటతో కర్మవాసనతో అడవిప్రవేశం (సంసార ప్రవేశం), కామ్యకర్మలంటే ఇష్టం, ఎంత బాగా వ్యాపారము చేసినా ఎంతో లాభం పొందినా ఇది శ్మశానమే అని గ్రహించినవాడు జ్ఞాని (*సః ఏషః దేహ ఆత్మ మానినాం సత్త్వ ఆది గుణ విశేష వికల్పిత కుశల అకుశల సమవహార వినిర్మిత వివిధ దేహ ఆవలిభిః వియోగ సంయోగ ఆది అనాది సంసార అనుభవస్య ద్వార భూతేన షట్ ఇంద్రియ వర్గేణ తస్మిన్ దుర్గ అధ్వవత్ అసుగమే అధ్వని ఆపతితః ఈశ్వరస్య భగవతః విష్ణోః వశవర్తిన్యా మాయయా జీవలోకః అయం యథా వణిక్ స అర్థః అర్థపరః స్వదేహ నిష్పాదిత కర్మ అనుభవః శ్మశానవత్ అశివతమాయాం సంసార అటవ్యాం గతః న అద్య అపి విఫల బహు ప్రతియోగ ఈహః తత్ తాప ఉపశమనీం హరిగురుచరణారవిన్ద మధుకర అనుపదవీం అవరున్ధే॥* 5-14-1).

2. శ్మశానంలాగా భవాటవి అపవిత్ర స్థలం (*విఫల బహుప్రతి యోగ ఈహః* 5-14-1) అని గ్రహించినవాడు జ్ఞాని.

3. సంసారఅరణ్యంలో దొంగలు ఎవరంటే జ్ఞానేంద్రియములతో కూడిన మనస్సు, బుద్ధిని దొంగలించడం వల్ల ధర్మకార్యములు చేయలేక కుసంగంలో కామ్యకోరికలలో పడతాడు. ఇట్టి మాయాబద్ధుని ఈ జీవలోకమున ఈశ్వరుడైన - భగవానుడు విష్ణువు బంధిస్తాడు (*ఈశ్వరస్య భగవతో విష్ణోర్ వశవర్తిన్యా మాయయా జీవలోకో అయం వాణిక్ స అర్థః అర్థపరః* 5-14-1). ఇది ఎలా అంటే - ధర్మకార్యములు

చేయుటకై ధనమును సంపాదించిననూ, దానిని వెచ్చించే సమయంలో మనస్సుతో గల ఇంద్రియాలు అడ్డుపడి ఆ డబ్బును ఇంద్రియవాంఛలకై ఖర్చుపెట్టిస్తాయి (*యస్యాం ఉ హ వా ఏతే షట్ ఇంద్రియ నామానః కర్మణా దస్యవః ఏవ తే తత్ యథా పురుషస్య ధనం యత్ కించిత్ ధర్మ ఔపయికమ్ బహు కృచ్ఛ్ర అధిగతమ్ సాక్షాత్ పరమ పురుష ఆరాధన లక్షణః యః అసౌ ధర్మః తం తు సాంపరాయే ఉదాహరన్తి తత్ ధర్మ్యం ధనం దర్శన స్పర్శన శ్రవణ ఆస్వాదన అవఘ్రాణ సంకల్ప వ్యవసాయ గృహ గ్రామ్య ఉపభోగేన కునాథస్య అజిత ఆత్మనః యథా సార్థస్య విలుంపన్తి ॥* 5-14-2)

4. సంసారఅడవిలో తోడేళ్ళు, పులి లాంటి భార్యాపిల్లలు, దాచుకున్న ధనాన్ని మేకపిల్లలా లాగుకొంటారు (*అథ చ యంత్ర కౌటుంబికాః దార అపత్య ఆదయః నామ్నా కర్మణా వృక సృగాలాః ఏవ అనిచ్ఛతః అపి కదర్యస్య కుటుంబినః ఉరణకవత్ సంరక్ష్యమాణం మిషతః అపి హరన్తి ॥* 5-14-3). కావున కొంతైనా (50% వరకు) దానధర్మాలు చేయువాడు జ్ఞాని. అలా చేయనివాడు లోభి.

5. సంసారఅడవిలోని పంటపొలంలో కలుపు మొక్కలుగా ఉండేవి కర్మవాసనలు (5-14-4). వాటిని గుర్తించి పీకేసేవాడు జ్ఞాని.

6. సంసారఅడవిలో ఈగలు, దోమలు, గద్దలు, ఎలుకలు మొదలగునవి ధనం దొంగిలించే, ధనము కావాలని పీడించే శత్రువులు, రాజులు (*అవిద్యాకామ కర్మభిః ఉపరక్తమనసా అను ఉపపన్న అర్థం* నరకలోకం - 5). (5-14-5,11,16)

7. అడవిలో దప్పికతో ఎండమావిలో నీటి గురించి ప్రయత్నం చేయడం అనేది మనస్సు విషయముల వెంట పరిగెత్తుట లాంటిది (*తత్ర చ క్వచిత్ ఆతప ఉదక నిభాన్ విషయాన్ ఉపధావతి పాపభోజన వ్యవాయ ఆది వ్యసన లోలుపః ॥* 5-14-6). అప్పుడు గృహమే నరకముగా మారుతుంది (*క్వచిత్ ఆసాద్య గృహం దావవత్ ప్రియ అర్థ విధురమ్ అసుఖ ఉదర్కమ్ శోక అగ్నినా దహ్యమానః భృశం నిర్వేదం ఉపగచ్ఛతి ॥* 5-14-15)

8. భవాటవిలో కొరివిదయ్యాలు నిజమని పరిగెత్తుట ఎలాంటిది అంటే పీతిరంగు గల బంగారం అనే మలమునకై వెంటబడునటువంటిది (*క్వచిత్ చ అశేష దోష నిషదనం పురీష విశేషం తత్ వర్ణగుణ నిర్మితమతిః సువర్ణం ఉపాదిత్సతి అగ్నికామ కాతురః ఇవ ఉల్ముక పిశాచమ్* 5-14-7).

9. భవాటవిలో ఒక్కోసారి జీవనోపాధికి ఉరుకుతుంటాడు, అది ఇల్లు, ధనం ఆహారం మరి ఇతరములకై చేయు ప్రయత్నం (*అథ కదాచిత్ నివాస పానీయ ద్రవిణ ఆది అనేక ఆత్మ ఉపజీవన అభినివేశః ఏతస్యాం సంసార అటవ్యాం ఇతః అతః పరిధావతి ॥* 5-14-8). తమ ధనము ఖర్చు చేయక ఇతరుల ధనమునకై ఎగబడేవారు జీవన్ మృతులు (12). అలాగే భవాటవియందు ఆసక్తి గల తండ్రికొడుకులు ధనము లేనప్పుడు కొట్టుకు చస్తారు (*యదా తు పర బాధయా అన్ధః ఆత్మనే న ఉపనమతి తదా హి పితృపుత్ర బర్హిష్మతః పితృ పుత్రాన్ వా సః ఖలు భక్షయతి ॥* 5-14-14).

10. అడవిలో సుడిగాలులు వీస్తాయి. అవే అపాయములకు హేతువులైన అందమైన స్త్రీల వ్యామోహం- (*క్వచిత్ చ వాత్యా ఔపమ్యయా ప్రమదయా ఆరోహమారోపితః తత్ కాలరజసా రజనీభూతః ఇవ అసాధుమర్యాదః రజః వల అక్షః అపి దిక్ దేవతాః అతిరజః వల మతిః న విజానాతి ॥, కర్హి స్మ చిత్ కామమధులవాన్ విచిన్వన్ యదా పరదార పరద్రవ్యాణి అవరున్ధానః రాజ్ఞా స్వామిభిః వా నిహతః పతతి అపారే నిరయే ॥, క్వాపి దేవ మాయయా స్త్రియా భుజలతా ఉపగూఢః ప్రస్కన్న వివేక విజ్ఞానః యత్ విహార గృహ ఆరంభ ఆకుల హృదయః తత్ ఆశ్రయ అవసక్త సుత దుహితృ కలత్ర భాషిత అవలోక విచేష్టిత అపహృత హృదయః ఆత్మానం అజిత ఆత్మా అపారే అన్ధే తమసి ప్రహిణోతి ॥* 5-14-9,22,28).

11. పనికిరాని ధర్మాలను ఆచరిస్తూ, అసలైన ప్రామాణిక భగవత్ తత్త్వాన్ని వదలి వేదవిరుద్ధ ధర్మములను పనులను ఆచరించుట, వాటిలో ధర్మము వెదుకుట ఎలాంటిదంటే - సంసార అడవిలో నీళ్ళ గూర్చి వెదుకుతూ నీరులేని నదులలో దూకటం లాంటిది (*ఏకదా అసత్ ప్రసంగాత్ నికృత మతిః వ్యుదక స్రోతః స్ఖలన వత్ ఉభయతః అపి దుఃఖదం పాఖండం అభియాతి ॥* 15-14-13). అలా పాషండుల చేతిలో, మోసగాళ్ళ చేతిలో చిక్కుతారు. ధనం కోల్పోతారు. ధనం ఒకచోట నిలువదు (*ముక్తః తతః యది బన్ధాత్ దేవదత్తః ఉపాచ్ఛినత్తి తస్మాత్ అపి విష్ణుమిత్రః ఇతి అనవస్థితిః ॥* 5-14-24). ధనం ఉంటే అనుభవించాలి లేక దానం చేయాలి. అలా చేయకపోతే శత్రువులు, అధికారులు వెంబడిస్తారు (*క్వచిత్ కాలవిషమిత రాజకుల రక్షసా అపహృత ప్రియతమ ధన అసుః ప్రమృతకః ఇవ విగతజీవలక్షణః ఆస్తే ॥* 15-14-16).

12. భవాటవిలో కనబడే కొంగలు, గద్దలు, కాకులు, గుడ్లగూబలు, కోతులు ఇవన్నీ మోసం చేసే శత్రువులు, ప్రభుత్వాధికారులు, పాషండులు, కొంగజపం కాకి అరుపు గల దొంగ స్వాముల వలలో పడుట. నిజమైన మోక్షధర్మాలు తెలియక కర్మకాండలో దిగజారి అదే సరి అయిన పద్ధతి అనుకొని శూద్రత్వాన్ని పొందుతున్నారు. బ్రాహ్మణత్వమునందు శ్రద్ధలేక శూద్రకర్మలు, మిథునభావంతో జీవిస్తారు (*యదా పాషండిభిః ఆత్మవంచితైః తైః ఉరు వంచితః బ్రహ్మకులం సమావసన్ తేషాం శీలం ఉపనయన ఆది శ్రౌత స్మార్త కర్మ అనుష్ఠానేన భగవతః యజ్ఞ పురుషస్య ఆరాధనం ఏవ తత్ ఆరోచయన్ శూద్రకులం భజతే నిగమ ఆచరే అశుద్ధితః యస్య మిథునీభావః కుటుంబభరణం యథా వానర జాతేః ॥* 5-14-30, *తత్ర అపి నిరవరోధః స్వైరేణ విహరన్ అతి కృపణ బుద్ధిః అన్యోన్య ముఖ నిరీక్షణ ఆదినా గ్రామ్యకర్మణా ఏవ విస్మృత కాల అవధిః ॥* 5-14-31, *క్వచిత్ ద్రుమవత్ ఐహిక అర్థేషు గృహేషు రంస్యన్ యథా వానరః సుతదారవత్సలః వ్యవాయక్షణః ॥* 32, *ఏవం అధ్వని అవరున్ధానః మృత్యుగజభయాత్ తమసి గిరికన్దరప్రాయే ॥* 33, *క్వచిత్ శీతవాత ఆది అనేక దైవిక భౌతిక ఆత్మీయానాం దుఃఖానాం ప్రతినివారణే అకల్పః దురన్త విషయ విషణ్ణః ఆస్తే ॥* 34, *క్వచిత్ మిథః వ్యవహరన్ యత్ కించిత్ ధనం ఉపయాతి విత్తశాఠ్యేన ॥* 35, *క్వచిత్ క్షీణధనః*

శయ్యా ఆసన అశన ఆది ఉపభోగ విహీనః యావత్ అప్రతిలబ్ధ మనోరథ ఉపగత ఆదానే అవసిత మతిః తతః తతః అవమాన ఆదిని జనాత్ అభిలభతే ॥ 36, *ఏవం విత్తవ్యతిషంగ వివృద్ధ వైర అనుబన్ధః అపి పూర్వ వాసనయా మిథః ఉద్వహతి అథ అపవహతి ॥* 37, *ఏతస్మిన్ సంసార అధ్వని నానా క్లేశ ఉపసర్గ బాధితః ఆపన్న విపన్నః యత్ర యః తం ఉ హ వావ ఇతరః తత్ర విసృజ్య జాతం జాతం ఉపాదాయ శోచన్ ముహ్యన్ బిభ్యత్ వివదన్ క్రన్దన్ సంహృష్యన్ గాయన్ నహ్యమానః సాధువర్జితః న ఏవ ఆవర్తతే అద్య అపి యతః ఆరబ్ధః ఏషః నరలోక స అర్థః యం అధ్వనః పారం ఉపదిశన్తి ॥* 38).

మైథున భావముతో జీవించుట, ఎన్ని అబద్ధాలైనా మోసాలైనా చేసి తన కుటుంబమును పోషించుటయే జీవన పద్ధతి అనుకుంటారు. (*మిథునీభావః కుటుంబభరణం యథా వానరజాతేః* – 30) (5–14–29 నుండి 32). అంతులేని మైథునప్రక్రియకై ప్రాకులాడుతూ కోతులలాగా బ్రతుకుతాడు.

13. మోసం చేయడానికి సిద్ధంగా ఉన్న గురువులనే నమ్ముతూ మానవులు తయారుచేసిన ధర్మాలను, పాఖండ ధర్మాలను, పాషండ దేవతలను నమ్ముతూ, చక్కటి బ్రాహ్మణులు కనబడ్డా వదలి, శూద్రత పొందుతారు *(పాషండ దేవతాః కంకగృధ్రబకవట ప్రాయాః ఆర్య – సమయ – పరిహృతాః సాంకేత్యేన అభిధత్తే* 5–14–29). ఇట్టివారు కాలచక్రాన్ని నియంత్రించే నిజమైన ఈశ్వరుడు యజ్ఞపురుషుడునైన విష్ణుమూర్తిని గుర్తించలేరు. ఎవరైనా శ్రీహరి గూర్చి తెలియజేసినా అనాదరిస్తారు (*ఈశ్వరమ్ కాలచక్రనిజ ఆయుధం సాక్షాద్ భగవంతం యజ్ఞపురుషం అనాదృత్య* – 29). శ్రీహరిఆజ్ఞ లేనిదే కాలచక్రము నడవలేదు. గడ్డిపోచ కూడా మొలవలేదు (*ఈశ్వరస్య భగవతః విష్ణోః చక్రాత్ పరమాణు ఆది – ద్విపరార్థ అపవర్గ కాల ఉపలక్షణాత్ పరివర్తితేన వయసా రంహసా హరతః ఆబ్రహ్మ తృణస్తంభ ఆదీనామ్ భూతనామ్ అనిమిషతః ॥* – 29).

14. డబ్బులేకపోతే తండ్రి కొడుకులు బంధువుల ధనం దొంగిలిస్తారు. సంసారదావానలంలో నిర్వేదన పొందుట ఎలాంటిదంటే పితృదేవతలు తమ కడుపులో పుట్టారని సంతోషం – (17). కర్మకాండ కఠినమైనది – (18), దాన్ని ఆచరించలేక భార్యాపుత్రులపై ఆగ్రహం చెందుతాడు (*క్వచిత్ చ దుస్సహేన కాయ అభ్యంతర వహ్నినా గృహీతసారః స్వకుటుంబాయ క్రుధ్యతి ॥* 5–14–19). కొండచిలువలా నిద్రపోతాడు – (20). గుడ్డివాడిలా చీకటి బావిలో పడి శత్రువులు పెట్టే అవమానంతో కుమిలిపోతాడు (21).

15. సమయాన్ని గుర్తించలేక స్వార్థబుద్ధితో బ్రతుకుతూ ఇంద్రియతృప్తికై జీవిస్తూ, ఒకరినొకరు పరీక్షిస్తూ, పోల్చుకుంటూ, అనుకరిస్తూ కాలక్షేపం చేస్తారు ఈ బద్ధజీవులు అనే కోతులు (31,32) (*తత్రాపి నిరవరోధః స్వైరేణ విహరన్ అతికృపణ బుద్ధిః అన్యోన్య ముఖ నిరీక్షణ ఆదినా గ్రామ్యకర్మణా ఏవ విస్మృత కాల అవధిః* 5–14–31). పరభార్యలపై వ్యామోహం వల్ల పరుల సొమ్ముల వల్ల దెబ్బలు, నరకప్రాప్తి పొందుతారు (30,32).

16. సంసారంలో త్రితాపాలు - ఆధిదైవిక (ప్రకృతి, దేవతలవల్ల), ఆధిభౌతిక (ఇతరులు పెట్టే బాధలు), ఆధిఆత్మిక = ఆధ్యాత్మిక (ఆత్మ, శరీరంవల్ల, మనస్సు వల్ల వచ్చే బాధలు) బాధలకు గురి అవుతాడు. - (25,34) (*క్వచిత్ చ శీతాతపవాత ఆది అనేక అధిదైవిక భౌతిక ఆత్మీయానాం దశానాం ప్రతినివారణే అకల్పః దురన్త చిన్తయా విషణ్ణః ఆస్తే ॥* 5-14-25). డబ్బుతోటే శత్రువులు అవుతారు - (*క్వచిత్ మిథః వ్యవహరన్ యత్ కించిత్ ధనం అన్యేభ్యః వా కాకిణికా మాత్రం అపి అపహరన్ యత్ కించిత్ వా విద్వేషం ఏతి విత్త శాఠ్యాత్ ॥* 5-14-26). "ఈ భూమి నాది" అని కలహించుకుంటారు. అలా ఎందరో తన్నుకుచచ్చారు. రాజ్యాలు కోల్పోయారు (*యత్ అపి దిక్ ఇభ జయినః యజ్వినః యే వై రాజఋషయః కిం తు పరం మృధే శయీరన్ అస్యాం ఏవ మమ ఇయం ఇతి కృత వైర అనుబన్ధాయాం విసృజ్య స్వయం ఉపసంహృతాః ॥* 5-14-40).

17. సంసార అరణ్యంలో జీవుడు పొందేది - *సుఖ, దుఃఖ, రాగ, ద్వేష, భయ, అభిమాన, ప్రమాద, ఉన్మాద, శోక, మోహ, లోభ, మాత్సర్య, ఈర్ష్య, అవమాన, క్షుత్, పిపాసాధి, వ్యాధి జన్మ జరామరణ ఆదయః* - (27).

18. కొద్ది డబ్బులో తేడా వచ్చినా మిత్రుడు శత్రువు అవుతాడు. డబ్బుతోటే కలహాలు (35,36,37,24,25). (*విద్వేషమేతి విత్త శాఠ్యాత్* 5-14-26). (*ఏవం విత్త - వ్యతిసంగ - వివృద్ధ - వైరానుబంధో అపిపూర్వ వాసనయా* - 5-14-37).

19. విష్ణువును వదలి పాషండదైవములను నమ్మి కాలచక్రమైన విష్ణుచక్రానికి బలి అవుతారు (29). కావున భగవత్ తత్త్వము తెలియకపోతే భయమే, నరకమే (33). స్వార్థపరులైన రాజులు కూడా అహంకారంతో చెడ్డారు. కాలగర్భంలో కలసిపోయారు (40).

20. సంసారబాధలు కోకొల్లలు: *నానాక్లేశ ఉపసర్గ బాధితః ఆపన్న విపన్న... శోచన్ ముహ్యన్ బిభ్యత్ వివదన్ క్రందన్ సంహృష్యన్ గాయన్ నహ్యమానః సాధువర్జితః* - (38). బద్ధజీవుడు కర్మలు అనే లతలను ప్రాకుతూ వివిధలోకాలు సంచరిస్తాడు (***కర్మవల్లీం అవలంబ్య తతః ఆపదః కథంచిత్ నరకాత్ విముక్తః పునః అపి ఏవం సంసార అధ్వని వర్తమానః నరలోక స అర్థమ్ ఉపయాతి ఏవం ఉపరి గతః అపి ॥*** 5-14-41) సాధుసంగమము లేక వివిధ లోకాలు కర్మలవల్లే తిరుగుతాడు. చేసే కర్మల వల్లనే ఎన్నో జన్మలు పొందుతాడు బద్ధజీవుడు (*అథ చ తస్మాత్ ఉభయథా అపి హి కర్మ అస్మిన్ ఆత్మనః సంసార అవపనం ఉదాహరన్తి ॥* 5-14-23) - అని జడభరతుడు బోధించాడు.

గరుత్మంతుడికి ఈగకు ఎంత తేడానో భక్తుడికి బద్ధజీవుడికి అంతే తేడా - (42) ఉంటుంది. అందువల్ల మహాత్ములైన పండితులు జడభరతుని కీర్తిస్తారని శుకమహర్షి పరీక్షిత్తుకు తెలియజేసాడు. జడభరతుడు యవ్వనంలోనే సంసారమనే మలాన్ని విసర్జించి మధుసూదనుని సేవకై తహతహ లాడాడు (*జహౌ యువైవ మలవత్ ఉత్తమ శ్లోక లాలసః* 5-14-43, *మధుద్విట్ సేవానురక్త మనసా* 5-14-44). అది ఎలా అంటే - **శ్రీహరికై బిగ్గరగా అరిచేవాడు "హరయే నమః"**

అంటూ (*యజ్ఞాయ ధర్మపతయే విధి నైపుణాయ యోగాయ సాంఖ్యశిరసే ప్రకృతి ఈశ్వరాయ నారాయణాయ హరయే నమః ఇతి ఉదారమ్ హాస్యన్ మృగత్వం అపి యః సముదాజహార ॥* 5–14–45). ఇలా భాగవతోత్తములు భరతుని గుణములను కర్మలను కీర్తిస్తారు. ఇది మంగళకరము. భరతుని చరిత్రమును శ్రవణ కీర్తనములు చేసినవాడు సర్వాభీష్టఫలములను పొందు సమర్థుడగును. ఇలా భరతుని ఈ కథాశ్రవణం వల్ల అన్ని కోరికలు తీరుతాయి (5–14–46), అని శ్రీశుకుల వారు తెలియజేసారు.

భూమండలము–జంబూద్వీప వర్ణన: (5–20–5, 5–16–5, 5–2–18, 5–1–30 అధ్యాయము)

భూమండల మనగా సప్త ద్వీపములతో కూడిన భూభువర్ స్వర్‌లోకాలు (Universe i.e. clusters of galaxies). ప్రతీ ద్వీపములో ఎన్నో లోకాలు నిండి ఉన్నాయి. – వీటిని ప్రియవ్రతపుత్రులు పాలించారు.

భూమండలమంటే ఎంతవరకైతే సూర్యకిరణాలు ప్రసరిస్తాయో అదంతా కదా ! (*రాజా ఉవాచ – ఉక్తః త్వయా భూమండల ఆయామ విశేషః యావత్ ఆదిత్యః తపతి యత్ర చ అసౌ జ్యోతిషామ్ గణైః చంద్రమా వా సహ దృశ్యతే ॥* 5–16–1). దీన్ని ప్రియవ్రతుడు తన రథంలో మేరుపర్వతము, సూర్యుడి చుట్టు తిరగడం వల్ల ఏర్పడిన గాడులు వల్ల భూమండలము సప్త ద్వీపాలుగా ఏర్పడింది (*తత్ర అపి ప్రియవ్రతరథచరణ పరిఖాతైః సప్తభిః సప్త సిన్ధవః ఉపక్లుప్తాః యతః ఏతస్యాః సప్తద్వీప విశేష వికల్పః త్వయా భగవన్ ఖలు సూచితః ఏతత్ ఏవ అఖిలం అహం మానతః లక్షణతః చ సర్వం విజిజ్ఞాసామి ॥* 5–16–2). (5–1–30 మరియు 5–16–2). జంబూద్వీపాన్ని 9 వర్షములు (ఖండములు) గా అగ్నీధ్రుడు చేసాడు 5–16–6, 5–2–21) అని మీరు ఇదివరకు తెలియజేసారు, ఇదంతా స్వామి యొక్క స్థూలరూపం కదా ! దీన్ని వివరించండి అని రాజు పరీక్షిత్తు శుకమహర్షిని కోరాడు (3). సమాధానంగా – స్వామి విభూతులు అనంతములు. దీన్ని అంతా నీ బుద్ధితో గ్రహించలేవు. కావున ప్రధాన భూమండల విశేషములను తెలియజేస్తాను, జాగ్రత్తగా విను అని శుకమహర్షి తెల్పాడు (5–16–4). భూమండలము ఒక పద్మమువంటిది. సప్త ద్వీపములు దాని కోశము వంటివి. జంబూద్వీపము దీని నడుమ ఉన్నది. అది పద్మపత్రము వలె సమవర్తులాకారముగా ఉన్నది (5–16–5)–

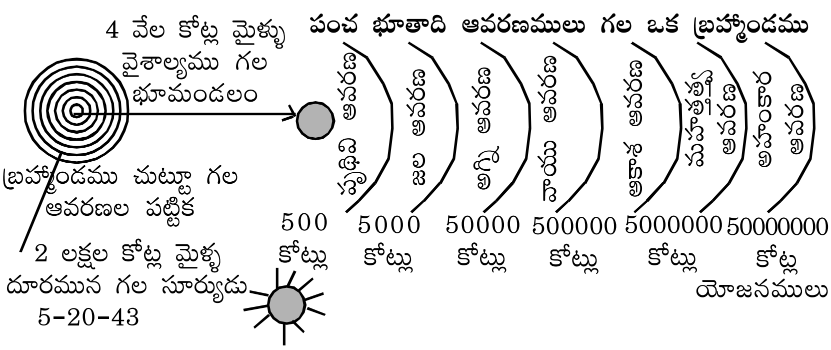

భూమండలమును సూర్యుడి చుట్టూ తిరుగుతూ 7 ద్వీపాలుగా చేసాడు ప్రియవ్రతుడు (5-1-30, 5-2-21, 5-16-2,5). జంబూద్వీపంలో 9 వర్షములు కలవు (*యః వా అయం ద్వీపః కువలయ కమలకోశ అభ్యన్తర కోశః నియుత యోజన విశాలః సమవర్తులః యథా పుష్కరపత్రమ్ ॥, యస్మిన్ నవ వర్షాణి నవయోజనసహస్ర ఆయామాని అష్టభిః మర్యాదా గిరిభిః సువిభక్తాని భవన్తి ॥* 5-16-5,6). జంబూద్వీపంలో మధ్య వర్షం ఇలావృత్త వర్షము. జంబూద్వీపము మరియు మిగతా ఆరు ద్వీపాలన్ని కలసి కమలము ఆకారంలో (Lotus ఆకారంలో) ఉంటుంది. ఇందు భారతవర్షము మనది. దీని పూర్వపు పేరు అజనాభ వర్షము.

జంబూద్వీపము: 5-16-5 (ద్వీపము=cluster of galaxies) జంబూ ద్వీపమున శివుడు సంకర్షణుని, నారదుడు నరనారాయణ ఋషిని, ప్రహ్లాదుడు నరసింహుని, హనుమంతుడు రాముని ఆరాధిస్తారు. దీనికి అధిపతి అగ్నీధ్రరాజు. ఈయన ప్రియవ్రతుని పుత్రుడు. తండ్రి ప్రియవ్రతుడు భూమండలాన్ని సప్త ద్వీపాలు చేస్తే (5-1-30), పుత్రుడు అగ్నీధ్రుడు జంబూద్వీపాన్ని 9 లోకాలుగా (వర్షములుగా- cluster of planets) చేసి తన 9 మంది సంతానాన్ని రాజులుగా చేసాడు (5-2-21). అవి నాభి (అజనాభ లేక భారతవర్ష), కింపురుష, హరివర్ష, ఇలావృత, రమ్యక, హిరణ్మయ, కురు, భద్రాశ్వ, కేతుమాల (5-2-19). ఈ రాజులు 9 మంది మేరుపుత్రికలను వివాహము చేసుకొన్నారు (5-2-23). ఈ 9 వర్షములను 8 పర్వతములు వేరుచేస్తాయి. అన్నింటిమధ్యలో ఇలావృతవర్షము దీని మధ్యలో మేరుపర్వతము కలదు (*ఏషాం మధ్యే ఇలావృతం నామ అభ్యన్తర వర్షం యస్య నాభ్యాం అవస్థితః సర్వతః సౌవర్ణః కులగిరిరాజః మేరుః ద్వీప అయామ సమున్నాహః కర్ణికాభూతః కువలయ కమలస్య మూర్ధని ద్వా త్రింశత్ సహస్ర యోజన వితతః మూలే షోడశ సహస్రమ్ తావత్ అన్తః భూమ్యాం ప్రవిష్టః ॥* 5-16-7). ఈ వర్షమున గల ముఖ్యమైన వృక్షములు - జంబూవృక్షము = నేరేడు, మామిడి (చ్యూత), కదంబ, న్యగ్రోధాః (మర్రి). సువాసన భరితములైన వీటి రసములు నదులుగా ప్రవహిస్తాయి. వీటిని పానం చేయడం వల్ల ఈ వర్షవాసులకు వ్యాధి, ముసలితనము ఉండదు. ఇవి 100 యోజనాల వెడల్పు 1,100 యోజనాల ఎత్తు కలిగి ఉంటాయి. ఇక్కడి నదుల పేర్లు - జంబూనది 10 వేల యోజనాలు, దీని ఒడ్డున గల జంబూనద బంగారముతో దేవతలు ఆభరణములు, కిరీటములు తయారు చేసుకుంటారు. తోటలు- దేవ ఉద్యానవనములు: నందన, చైత్రరథ, వైభ్రాజకం, సర్వతోభద్ర - ఇక్కడ దేవతలు రమిస్తారు. ఇక్కడి సరస్సులు: పాల (పయః), మధు, ఇక్షురస (చెరుకు రసం), మృష్టజలః (మంచినీరు). ఇక్కడి ఉపదేవగణములు యోగఐశ్వర్యములు కలవారు: సిద్ధులు, చారణులు గంధర్వులు (5-16-14). ఇక్కడి పర్వతముల పేర్లు - మేరు (లక్షయోజనాల ఎత్తు గలది), నీల, శ్వేత, శృంగవాన్, నిషధ, హేమకూట, హిమాలయ (10,000 యోజనాలు), మాల్యవాన్, గంధమాదన, మందర, మేరుమందర (10,000 యోజనాలు), సుపార్శ్వ, కుముద. వీటి మధ్య ఎన్నో నదులు, ఉపపర్వతాలు (5-16-26) కలిగి ఉంటాయి. కైలాసము కూడా ఇక్కడ కలదు. భవాని పరిచారకులు అయిన యక్షపత్నులు ఈ సువాసన భరిత నదులలో

జలాన్ని ఉపయోగించుకోవడం వల్ల తేజోమయులై ఉంటారు (5-16-18). పది లక్షల యోజనములు దీని వైశాల్యము- (1 యోజనం = 8 మైళ్లు = 12 కి.మీ.) (5-16-5, 5-20-2).

జంబూద్వీపవర్ణన

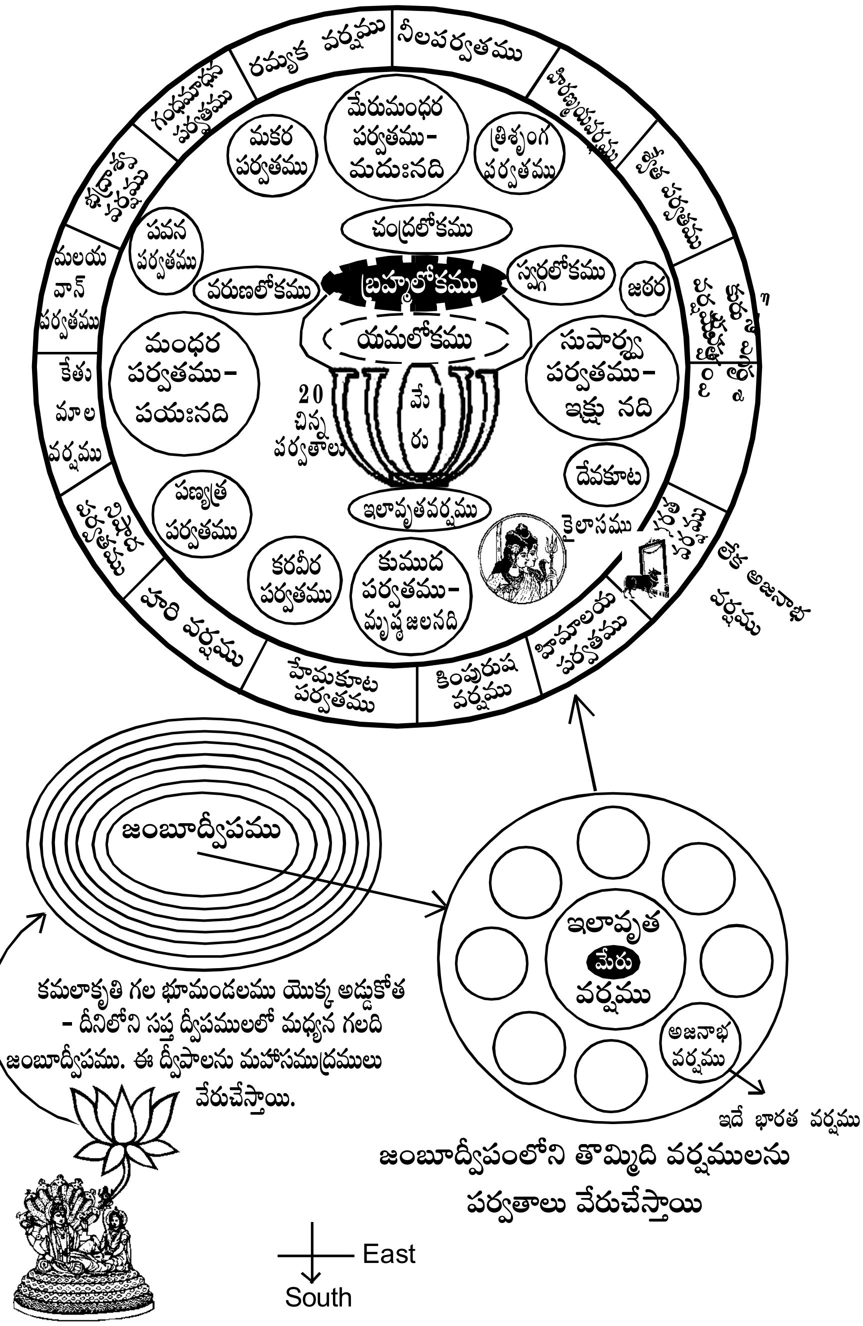

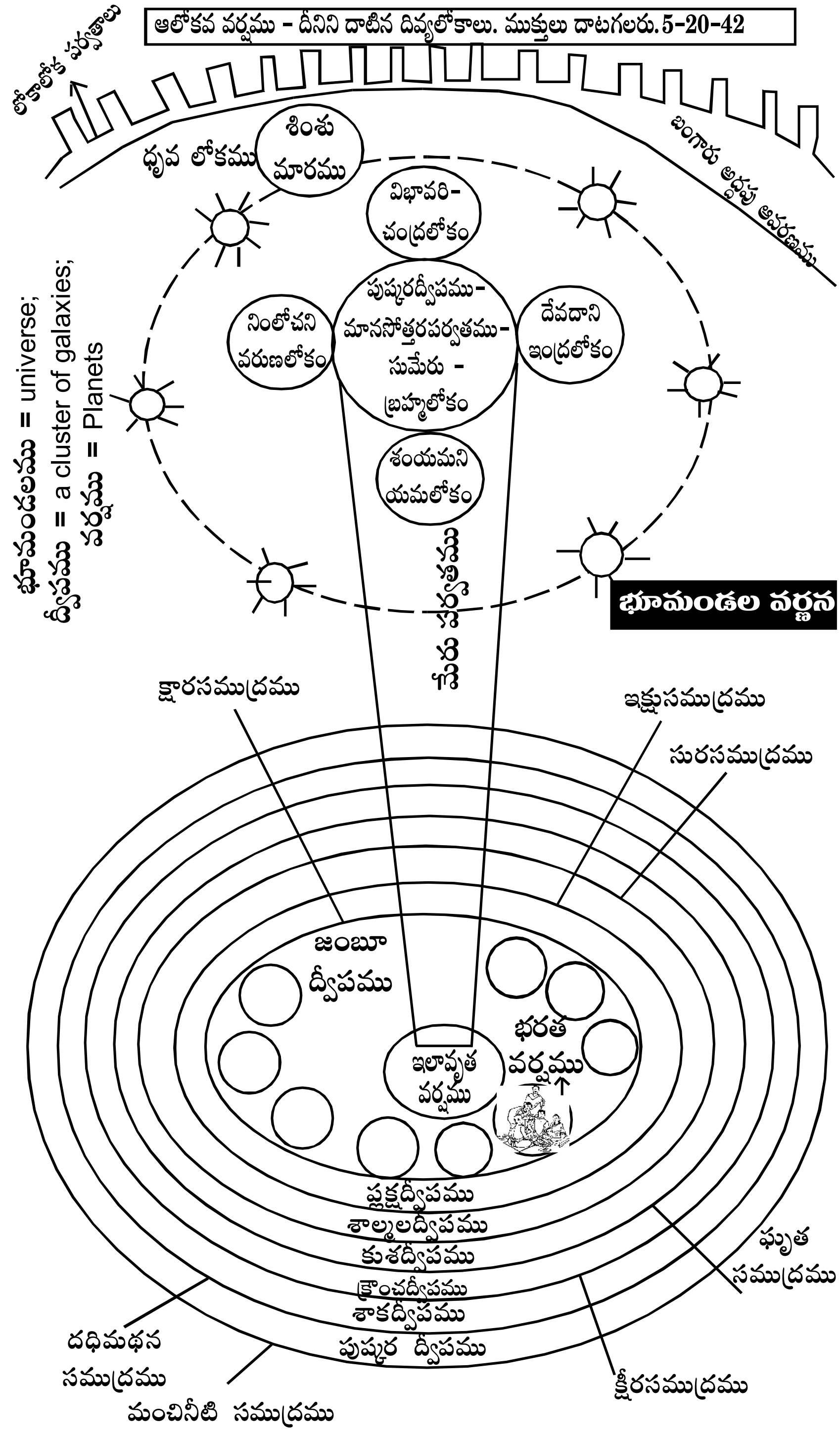
ఆలోకవ వర్షము - దీనిని దాటిన దివ్యలోకాలు. ముక్తులు దాటగలరు. 5-20-42
లోకాలోక పర్వతాలు
ధృవ లోకము
శింశు మారము
బంగారు అద్దపు అవరణము
విభావరి- చంద్రలోకం
పుష్కరద్వీపము- మానసోత్తరపర్వతము- సుమేరు - బ్రహ్మలోకం
నింలోచని వరుణలోకం
దేవదాని ఇంద్రలోకం
శంయమని యమలోకం
భూమండలము = universe;
ద్వీపము = a cluster of galaxies;
వర్షము = Planets
మేరు పర్వతము
భూమండల వర్ణన
క్షారసముద్రము
ఇక్షుసముద్రము
సురసముద్రము
జంబూ ద్వీపము
భరత వర్షము
ఇలావృత వర్షము
ప్లక్షద్వీపము
శాల్మలద్వీపము
కుశద్వీపము
క్రౌంచద్వీపము
శాకద్వీపము
పుష్కర ద్వీపము
ఘృత సముద్రము
దధిమథన సముద్రము
క్షీరసముద్రము
మంచినీటి సముద్రము

జంబూ, ప్లక్ష ద్వీపములను వేరు చేస్తూ క్షారసముద్రము కలదు (50-20-2). దీని వైశాల్యము 1,00,000 యోజనాలు.

పటములోని వివరములు:

- వర్షము-లోకములను వేరుచేస్తూ పర్వతములు, నదులు ఉంటాయి. ద్వీపాలను వేరుచేస్తూ సముద్రాలు ఉంటాయి. భారతవర్షమునకు మరోపేరు అజనాభవర్షము లేక మన భూమి (5-7-3), (5-4-9).
- మందరపర్వతంపైగల మామిడిచెట్టు ఎత్తు 1,100 యోజనాలు, 100 యోజనాలు వెడల్పు. దీని పండు కొండ అంత పెద్దగా ఉండి క్రిందపడడం వల్ల కారిన రసంతో అరుణోదనది ఇలావృత వర్షము వైపు ప్రవహిస్తుంది (5-16-17). శివుడి శిష్యులైన యక్షులు ఈ నీటిలో స్నానం, త్రాగటం మొదలైనవి చేస్తుంటారు.
- జంబూఫలం (నేరేడు) ఏనుగు అంతటివి మేరుమందర పర్వతం పై పడి, వాటి రసం వల్ల 10,000 యోజనాల పొడవు గల నది ప్రవహిస్తుంది. దీని ఒడ్డున గల మట్టితో ఈ రసం చర్యనొంది 'జంబూనద' బంగారం తయారవుతుంది. దీనిని దేవతలు ఆభరణాలుగా వాడతారు (5-16-21).
- సుపార్శ్వ పర్వతం వద్ద గల కదంబవృక్షం చెట్టుతొర్ర నుండి బయల్వెడలిన 5 తేనె నదులు ఒక్కొక్కటి 5 యోజనాల వెడల్పుతో ఇలావృత వర్షం చుట్టూ ప్రవహిస్తాయి.
- కుముద పర్వతం వద్ద గల న్యగ్రోధా వృక్షం (మఱ్ఱి) నుండి 100 శాఖలు ఏర్పడి ఎన్నో ఊడలు ఇది కలిగి ఉండి, వీటి నుండి ఎన్నో నదులు ప్రవహిస్తాయి. ఇవి కల్పనదులు ఏవంటే అవే ఇస్తాయి. ఉదా: పాలు, పెరుగు, తేనె, నెయ్యి, బెల్లం, అన్నం, అంబర, శయ్య నదులు. ఈ స్థలాలలో సిద్ధులు, చారణులు, గంధర్వులు అను ఉపదేవగణములు నివసిస్తారు, విహరిస్తారు. ఇవి వారి నివాసస్థానములు (14).
- బ్రహ్మలోకం 10,000 ల యోజనముల వైశాల్యముతో కూడినది. దీనికి మరో పేరు శాతకౌంభీ (5-16-28,29).

జంబూద్వీపమున - గంగ ఆవిర్భావము:

- వామనుడి ఎడమకాలి బొటనవేలుతో బ్రహ్మాండమునకు రంధ్రం ఏర్పడి (బ్రహ్మాండము బద్దలై) దాని గుండా గంగా ప్రవాహము (విష్ణుపదీ, జాహ్నవీ, భాగీరథీ) బయలుదేరి క్రిందికి ఇలా వచ్చింది (5-17-1)-

  ↓

  ధ్రువమండలము (శింశుమారలో మొదటిది) (5-17-2)

  ↓

  సప్త ఋషి మండలము (మరీచి, అత్రి, వసిష్ఠ....) 5-17-3

  ↓

దేవలోకాలు మీదుగా గంగ ప్రవహించి క్రిందికి వస్తుంది

↓

ఇందుమండలం-చంద్రమండలం-చంద్రలోకం: (Chandraloka is above Satyaloka and it is said to be 2 crores miles away from sun. The moon planet that americans visited may be Rahu/Ketu or an asteroid- ఛాయగ్రహము కావచ్చును. 5-19-30, 5-17-4)

↓

మన బ్రహ్మలోకంలో గంగాదేవి మేరు పర్వతము మీద పడి సీత, అలకనంద, చక్షు, భద్ర అను నాలుగు పాయలు అయింది (5-17-5). సీతపాయ కేసరాచల పర్వతాల మీదుగా గంధమాదన పర్వతాలను చేరి అచ్చట నుండి భద్రాశ్వవర్షము అచ్చట నుండి క్షార సముద్రము చేరుతుంది (5-17-6). అలకనందపాయ హేమకూట పర్వతాల మీదుగా భరతవర్షాన్ని చేరి అచట సముద్రమున కలుస్తుంది. చక్షుపాయ మాల్యవాన్ పర్వతాల మీదుగా కేతుమాల వర్షమును అచట నుండి సముద్రమును చేరును. భద్ర అను పాయ నీల శ్వేత శృంగవాన్ పర్వతాల మీదుగా కురువర్షము చేరి అచట నుండి సముద్రము చేరుతుంది.

- భరతవర్ష - భారతలోకమే కర్మభూమి (కర్మక్షేత్రము 5-17-11). జంబూద్వీపములోని మిగతా 8 లోకాలు భోగభూములే.
- మిగతా లోకాలలో (వర్షములు) ఆయుః ప్రమాణము 10,000 సంవత్సరాలు (5-17-12), ఈ వర్షాలలో జీవితాంతమూ శరీరానికి మోదము, మనస్సుకు ప్రమోదము, ఆత్మకు ఆనందము కలుగుతాయి. ఇచ్చట మైథునక్రియవల్ల ఆనందమే ఆనందము, జీవితం చివరి సం॥లో మాత్రమే గర్భవతులవుతారు (-12). దేవతాస్త్రీలతో యధేచ్ఛగా విహరిస్తారు. ఇవి భోగభూములు (స్వర్‌లోకాలు). ఇక్కడ ఉన్న వారి ముఖ్యులతో స్వామి ఈ క్రింద వివరించిన విధంగా ఆరాధింపబడతాడు (5-17-14).

జంబూద్వీపములోని వివిధ లోకాల వర్ణన (వర్షములు) స్వామిని ఆరాధించే పద్ధతులు: (5-17 అధ్యాయము).

ఇలావృత వర్షము: జంబూద్వీపములో మధ్యన ఇలావృత వర్షము కలదు. దీని పేర్లు భవానీలోకము - దేవీలోకము. ఇచ్చట ఆరాధ్య దైవము సంకర్షణుడు. ఆరాధించేవారు - శివుడు, భవానీనాథుడు- ఈ క్రింది మంత్రంతో జపిస్తాడు: *"ఓం నమో భగవతే మహాపురుషాయ సర్వగుణసంఖ్యానాయ అనంతాయ అవ్యక్తాయ నమః ఇతి'* అని శివుడు సంకర్షణుని జపిస్తాడు (5-17-17). ఇక్కడ మగవాడు శివుడు ఒక్కడే. భవాని మాత - దుర్గామాత - పార్వతీదేవి శాపం వల్ల ఇచ్చటి మగవారంతా కోట్లకొలది స్త్రీ గణాలుగా అయినారు. వీరితో కలసి పార్వతీదేవినాథుడు సంకర్షణుడిని ఆరాధిస్తాడు. శివుడికి మూలము సంకర్షణుడు. ఆయనను ప్రళయం గూర్చి ధ్యానిస్తాడు (**సంకర్షణ మంత్రం:** *ఓం నమో భగవతే మహాపురుషాయ సర్వగుణసంఖ్యానాయ అనన్తాయ అవ్యక్తాయ నమః ఇతి ॥* 5-17-17). కోపం గెలవాలని శివుడు స్వామిని ఆరాధిస్తాడు (19). సంకర్షణుని గొప్పతనాన్ని కీర్తిస్తాడు. **సంకర్షణ స్తోత్రము** (*భజే*

భజన్య అరణ పాదపంకజం భగస్య కృత్స్నస్య పరం పరాయణం భక్తేషు అలం భావిత భూతభావనమ్ భవ అపహమ్ త్వా భవభావం ఈశ్వరమ్ ॥ 5-17-18) స్వామి నాగపన్నగశాయి కావున, నాగ వటువులు ఆరాధిస్తారు. స్వామి అనంతుడు కావున వేయిపడగల శిరస్సులలో ఒక శిరస్సుపై ఒక ఆవగింజ లాగా భూమండలం ఉంటుంది. స్వామి అనంతుడు కావున ఆయన మాయ అర్థం కానిది (5-17-15 to 24).

భద్రాశ్వ వర్షము (5-18-1) - ఇక్కడ ఆరాధ్యదైవము - హయశీర్ష = హయగ్రీవుడు లేక నృతురంగ విగ్రహము. ఆరాధించేవారు - భద్రాశ్రవుడు. ఇతడు యమధర్మరాజు పుత్రుడు. భద్రాశ్రవుడు *"ఓం నమో భగవతే ధర్మాయ ఆత్మ విశోధనాయ నమ ఇతి"* అనే **హయగ్రీవమంత్రోపాసన** చేస్తాడు (5-18-2). ఇలా- ఉపాసించడం వల్ల ఆత్మ విశుద్ధతను పొందుతుంది - (5-18-2). మనఃశుద్ధి కల్గించేవాడు హయగ్రీవుడు, అప్పుడు వాక్శుద్ధి కలుగుతుంది. కావుననే ఆయనను వాగీషుడు అంటారు. ఆయన గొప్పతనాన్ని ఇలా స్తోత్రం చేస్తారు- **హయగ్రీవ స్తోత్రము-స్తుతి:** నీవే సృష్టికర్త. నీ మాయ అర్థం కానిది దానిని తట్టుకోలేము (5-18-3,4). యుగాంతంలో చీకట్లో ఉన్న రసాతలంలోని రాక్షసులను సంహరించి వేదాలు తీసుకొని బ్రహ్మకు ఇచ్చావు. నీవు సత్యసంకల్పుడవు - (*వేదాన్ యుగ అన్తే తమసా తిరస్కృతాన్ రసాతలాత్ యః నృ తురంగ విగ్రహః ప్రత్యాదదే వై కవయే అభియాచతే తస్మై నమస్తే అవితథ ఈహితాయ ఇతి ॥* 5-18-6).

హరి వర్షము (5-18-7): ఇక్కడ ఆరాధ్యదైవము - నరసింహుడు ఆరాధించేవాడు - ప్రహ్లాదుడు. **నరసింహ మంత్రము:** *ఓం నమో భగవతే శ్రీనరసింహాయ నమస్తేజస్తేజసే ఆవిరావిర్భవ వజ్రనఖ వజ్రదంష్ట్ర కర్మాశయాన్ రన్ధయ రన్ధయ తమో గ్రస గ్రస ఓం స్వాహా అభయమభయమాత్మని భూయిష్ఠాః ఓం క్ష్రౌమ్ ఇతి ॥* 5-18-8). **స్తోత్రము:** నీ యందు భక్తి కలగాలని ప్రార్థిస్తున్నాము. ఎందుకంటే భక్తిలేని వాడికి మంచిగుణాలు రావు (5-18-12). *స్వస్తి అస్తు విశ్వస్య ఖలః ప్రసీదతాం, ధ్యాయంతు భూతాని శివం మిథో ధియా । మనశ్చ భద్రం భజతాద్ అధోక్షజే । ఆవేశ్యతాం నః మతిర్ అపి అహైతుకీ* - (9). సంసారమందు గాక భగవత్ ప్రియుల యందు మా మనస్సు నిలవాలి, ఇంద్రియప్రీతి పోయి ప్రాణాయామప్రీతి కావాలి- (10). చేపలకు నీరు ఎలాగో మాకు నీవు అంతే - (13). మా పరిస్థితి ఏమంటే రజో-రాగ-విషాద-మన్యు-మాన-స్పృహా-భయ-దైన్య - అధిమూలం (మానసిక వ్యాధి), ఇలా 9 దుర్గుణాలు కల సంసార చక్రం వదలాలంటే నీ నృసింహప్రార్థన చేయాలి (5-18-14).

కేతుమాల వర్షము (5-18-15): ఈ లోకమున ఆరాధ్యదైవము - కామదేవస్వరూపుడైన విష్ణువు (మన్మథుడు = ప్రద్యుమ్నుడు). విష్ణుమూర్తి లక్ష్మీదేవికి ప్రీతి కలిగించుటకు ఇలా అవతరించాడు. ప్రజాపతి తన పుత్రులు పుత్రికలతో కలసి స్వామిని ఆరాధిస్తాడు. అలాగే లక్ష్మీదేవి స్వామిని ఆరాధిస్తుంది- **మంత్రము:** *ఓం హ్రాం హ్రీం హ్రూం ఓం నమః భగవతే హృషీకేశాయ సర్వగుణవిశేషైః విలక్షిత ఆత్మనే ఆకూతీనాం చిత్తీనాం చేతసాం విశేషాణాం చ అధిపతయే షోడశకళాయ ఛందఃమయాయ అన్నమయాయ అమృతమయాయ సర్వమయాయ సహసే ఓజసే బలాయ కాన్తాయ కామాయ నమస్తే ఉభయత్ర భూయాత్ ఇతి ॥* (5-18-18). ఇంద్రియపతి, మనోపతి అయిన నిన్ను ఆరాధించడం వల్లనే ఇంద్రియనిగ్రహము,

మనో నిగ్రహము కలుగుతాయి. **లక్ష్మీ పంచక స్తోత్రము** ద్వారా (5-18-19 నుండి 23) **లక్ష్మీదేవి స్వామిని** ప్రార్థిస్తుంది ఇలా - కామవాంఛితులై కామదేవుణ్ణి ఆరాధిస్తారు. కాలంతో వీరు (ప్రజాపతి పుత్రికలు) రతిలో గర్భంధరించినా గర్భస్రావం అవుతుంది. కోరిన భర్త దొరుకుతాడు. అయినా వీరి భర్తలు, ధనము వీరిని రక్షించజాలవు. వీరందరికీ మేలు కల్పించేది, రక్షించేది నీవే (19). నీవే అందరికి నిజమైన భర్తవు (20). నీ నుండి కామ్యం కోరరాదు (21). నీ పాదములను ఆశ్రయించు భక్తులు తప్ప మిగతావారు తపస్సు చేసేది ఇంద్రియతృప్తికే (22). నన్ను వక్షస్థలంలో శ్రీవత్సపుట్టుమచ్చ రూపంలో ఉంచుకున్నావు. కాని భక్తులు నన్ను పిలిచినా వెళ్ళకుండా చెయ్యి. మన ఇద్దరము కలసి వెళదాము భక్తులవద్దకు. నా హృదయం నీలో ఉండనివ్వు (23). (*స్త్రియః వ్రతైః త్వా హృషికేశ్వరమ్ స్వతః హి ఆరాధ్య లోకే పతిం ఆశాసతే అన్యమ్ తాసాం న తే వై పరిపాన్తి అపత్యం ప్రియం ధన అయూంషి యతః అస్వతన్త్రాః ॥ సః వై పతిః స్యాత్ అకుతః భయః స్వయం సమన్తతః పాతి భయ ఆతురమ్ జనమ్ । సః ఏకః ఏవ ఇతరథా మిథః భయం న ఏవ ఆత్మలాభాత్ అధి మన్యతే పరమ్ ॥ యా తస్య తే పాద సరోరుహ అర్హణం నికామయేత్ సా అఖిల కామలమ్పటా తత్ ఏవ రాసి ఈప్సితమ్ ఈప్సితః అర్చితః యత్ భగ్నయాచ్ఞా భగవన్ ప్రతప్యతే ॥ మత్ ప్రాప్తయే అజ ఈశ సుర అసుర ఆదయః తప్యన్తే ఉగ్రం తపః ఐన్ద్రియే ధియః ఋతే భవత్ పాద పరాయణాన్ న మాం విన్దతి అహం త్వత్ హృదయాః యతః అజిత ॥ సః త్వం మమ అపి అచ్యుత శీర్ష్ణి వన్దితం కర అంబుజమ్ యత్ త్వత్ అధాయి సాత్వతామ్ బిభర్షి మాం లక్ష్మ వరేణ్య మాయయా కః ఈశ్వరస్య ఈహితం ఊహితుం విభుః ఇతి ॥* 5-18-19 నుండి 23).

రమ్యక వర్షము: ఈ లోకమున ఆరాధ్యదైవము - మత్స్య మూర్తి - మీన శరీర స్వామి బలమునకు, ఓజస్సుకు అధిపతి. స్వామిని ఆరాధించేవారు - మనువు. మనువును ప్రళయమున రక్షించిన మత్స్యమును తన వారందరితో కలసి ఆరాధిస్తాడు. ఆరాధించే పద్ధతి - **మత్స్యమంత్రము** - *ఓం నమో భగవతే ముఖ్య తమాయ నమః సత్త్వాయ ప్రాణాయ ఓజసే సహసే బలాయ మహామత్స్యాయ నమ ఇతి* (5-18-25). నారములు అనగా జలంలో ఉండేవాడు స్వామి. ఆ జలానికి కూడా ఈయనే ఆధారము. **స్వామిస్తుతి:** నీలాగా ఇతర దేవతలకు రక్షించే సామర్థ్యం లేదు. ప్రళయకాలంలో భూమిని పడవగా చేసి ప్రళయజలంలో అన్ని బీజములను (Genes) ఆ పడవలో నిక్షిప్తం చేసి, సప్త ఋషులను, నన్ను కాపాడావు. మత్స్యమునకు గల కొమ్మునకు తాడు (వాసుకీ) చే నావ కట్టబడి రక్షించుట జరిగింది, అట్టి నీకు నమస్కారము (28).

హిరణ్మయ వర్షము: ఆరాధ్యదైవము - శ్రీకూర్మము - కూర్మావతారము - తాబేలు. పితృగణాధిపతి ఆర్యముడు తన వారందరితో కలసి స్వామిని ఆరాధిస్తాడు. ఆరాధించే పద్ధతి-**కూర్మమంత్రము:** *ఓం నమో భగవతే అకూపారాయ సర్వసత్త్వగుణవిశేషణాయ అనుపలక్షితస్థానాయ నమో వర్ష్మణే నమో భూమ్నే నమో అవస్థానాయ నమస్తే ॥* (5-18-30). **కూర్మ స్వామిస్తుతి:** మందరపర్వతం క్రింద ఉండి రక్షించావు. ఈ విషయం ఎవ్వరికీ తెలియదు. లోపల ఉండి సముద్ర మథనం వల్ల వచ్చిన పదార్థాలు, రూపాలు అన్నీ నీవే ఇచ్చావు, బహురూపాలు అన్ని నీవు సంకల్పించుకున్న నీరూపంతోటే ఇచ్చావు. నీటిలో ఉన్న నీ నుండే

అన్నీ రూపాలు వచ్చాయి – జరాయుజం (మావి), స్వేదజం, అండజం, ఉద్‌భిదం = ఉద్భిదం, దేవతా, ఋషి, పితృ, నది, ద్వీపాలు మొదలగునవి అన్నీ నీ రూపాలే, నీ వల్లనే వచ్చాయి.

ఉత్తరకురు వర్షము: ఈ లోకమున ఆరాధ్యదైవము – వరాహ రూపము – *భగవాన్ యజ్ఞపురుషః కృతవరాహ రూపః* (5–18–34). ఆరాధించేవారు – భూదేవి, అందరితో కలసి ఆరాధన చేస్తుంది. ఆరాధించే పద్ధతి – **వరాహ మంత్రం:** *ఓం నమః భగవతే మన్త్ర తత్త్వలింగాయ యజ్ఞక్రతవే మహాధ్వర అవయవాయ మహాపురుషాయ నమః కర్మశుక్లాయ త్రియుగాయ నమస్తే* (5–18–35). **స్వామిస్తుతి:** నన్ను (భూదేవిని) రక్షించావు రసాతలంనుండి హిరణ్యాక్షుడిని వధించి (39). యజ్ఞమునకు కావలసిన దర్భలు నీ రోమ వెంట్రుకలు. యజ్ఞ సమిధలు భూమి నుండి నీవే ఇస్తావు. ఓషధులు, అన్నం, జలం, మంత్రం నీవే (34). కట్టెలోని అగ్నిని మథనం ద్వారా బయటకు తీసినట్టు మునులు మనస్సుతో మథనం చేస్తారు నిన్ను పొందడానికి – మనస్సును కవ్వంగా – (మందరపర్వతం), బుద్ధిని తాడుగా వాడి (వాసుకీ – తాడు) సంసారసముద్రమును చిలుకుతారు. సృష్టికి కావలసిన వస్తువులు నీనుండే వస్తాయి. నీ మాయను తొలగించాలంటే వేదమంత్రముల అధ్యాపనం వల్లనే అది సాధ్యం (37).

కింపురుష వర్షము (5–19–1): ఈ లోకమున ఆరాధ్యదైవము – శ్రీరాముడు, ఆరాధించేవారు హనుమంతుడు, కింపురుషులతో కలసి ఆరాధిస్తాడు. ఆరాధించే పద్ధతి – **రామమంత్రము:** *ఓం నమో భగవతే ఉత్తమశ్లోకాయ నమ ఆర్యలక్షణశీలవ్రతాయ నమః ఉపశిక్షిత ఆత్మన ఉపాసితలోకాయ నమః సాధువాదనికషణాయ నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ మహాపురుషాయ మహారాజాయ నమ ఇతి ॥* (5–19–3). **స్వామిస్తుతి:** ఇతరులకు స్వామి అని తెలియకుండా, తనకు తాను తెలియబడుతూ, మానవులు ఎలా ప్రవర్తించాలో నేర్పడానికి అవతరించినవాడా ! తన అంతరంగిక శక్తి అయిన సీతను విడిచి ఉండలేడని చాటుకొన్నాడు. వానరుడైనా సరే భక్తి కలవాడు కావాలని చూపాడు. ఇతడే వాసుదేవుడు. భార్య వల్ల కష్టాలు వస్తాయని, మంచి భార్యను రాక్షసుల నుండి కాపాడాలని చూపాడు శ్రీరాముడు (5–19–4 to 8).

భారత వర్షము (5–19–9): దీని పూర్వపు పేరు నాభి లేక అజనాభవర్షము (5–7–3, 5–2–19). ఈ లోకమున ఆరాధ్యదైవము – నరనారాయణులు ఆరాధించేవారు – నారదాదులు (ఇప్పటికీ బదరికాశ్రమంలో నారదుడు ప్రథమ పూజారి). ఆరాధించే పద్ధతి – **నరనారాయణమంత్రం** – *ఓం నమో భగవతే ఉపశమశీలాయ ఉపరత అనాత్మ్యాయ నమో అకించనవిత్తాయ ఋషిఋషభాయ నర నారాయణాయ పరమహంస పరమగురవే ఆత్మారామ అధిపతయే నమో నమ ఇతి ॥* (5–19–11). **నరనారాయణస్తుతి:** మానవరూపంలో ఉన్నా ఆకలిదప్పులు, అలసట లేకుండా ఉన్నావు, దివ్యశరీరము గలవాడివి. నీకు ఇంద్రియములు ఉన్నా విషయవాసనలు లేవు. ఇది నీ యోగనైపుణ్యం. నీవు మానవాతీత శరీరం కల్గి ఉన్నావు **(సత్‌చిత్‌ఆనంద విగ్రహుడవు)** అన్ని కర్మలూ నీకే అర్పిస్తున్నా, అన్నిటినీ చూపుతావు కానీ నీవు కన్పడవు (Just like electricity) (5–19–12 to 15). కనీసం అంత్యకాలంలో నిన్ను స్మరించినా ముక్తి ఇస్తావు (13). అది నీ కరుణ, నీ అనుగ్రహము.

భారతవర్షంలో జన్మ పొందడం వల్ల మోక్షం కూడా పొందవచ్చును (5-19-19). ఇక్కడ భాగవత ప్రసంగాలు, అవిద్యపోయే మార్గాలు ఉన్నాయి. ఇది కర్మభూమి. ప్రతిఫలం లేని వాసుదేవభక్తితో అవిద్యను పోగొట్టుకోవచ్చును (*యో అసౌ భగవతి సర్వభూత ఆత్మని అనాత్మ్యే అనిరుక్తే అనిలయనే పరమ ఆత్మని వాసుదేవే అనన్య నిమిత్త భక్తియోగలక్షణో నానాగతి నిమిత్త అవిద్యాగ్రన్థి రన్ధనద్వారేణ యదా హి మహాపురుష పురుష ప్రసఙ్గః ॥* 5-19-20) (Here is the booking counter where tickets are obtained for other planets). ఇలా కాక, దేవలోకం విహారస్థలం మాత్రమే (*కిం దుష్కరైః నః క్రతుభిః తపః వ్రతైఃదాన ఆదిభిః వా ద్యుజయేన ఫల్గునా న యత్ర నారాయణపాదపఙ్కజస్మృతిః ప్రముష్ట అతిశయ ఇంద్రియ ఉత్సవాత్* ॥ 5-19-22) (*న యత్ర వైకుంఠకథాసుధ ఆపగాః న సాధవః భాగవతాః తత్ఆశ్రయాః న యత్ర యజ్ఞ ఈశమఖా మహా ఉత్సవాః సురేశ లోకో అపి న వై సః సేవ్యతామ్ ॥* 5-19-24), అక్కడ ఎవ్వరూ పుట్టరు ఇక్కడ నుండే వెళ్ళాలి. ఇంద్రియవ్యామోహంలేక స్వామిని సేవించే అవకాశం ఇక్కడ కలదు. మానవజన్మ పొందటం ఎంత అదృష్టమో కదా ! (5-19-21) కల్పాంతం వరకు ఆయుష్షు కల ఇతర లోకాలకంటే క్షణకాలం భారతవర్షంలో జన్మ గొప్పది. సంసార బంధం నుండి ముక్తి పొందవచ్చు, అని దేవతలు వాపోయారు (దీని విలువ భారతీయులకు తెలువదు) (*కల్ప ఆయుషాం స్థానజయాత్ పునః భవాత్ క్షణ ఆయుషాం భారత భూజయో వరమ్ క్షణేన మర్త్యేన కృతం మనస్వినః సన్న్యస్య సంయాన్తి అభయం పదం హరేః ॥* 5-19-23). ఏ దేవతను ఆరాధించినా ఫలితం ఇచ్చేది స్వామియే - (26). దేవతలు వరాలు ఇస్తే అవి భోగాలే, మోక్షాన్ని ఇవ్వవు. ఒక స్వామియే కోరికలేకుండా చేయగలడు. మిగతా దేవతలు వరాలు ఇవ్వడం వల్ల వాటిని అనుభవించడానికి సంసారంలోనే బంధం, పుట్టుక - (27). కావున ఏ మాత్రం పుణ్యం చేసినా భారతవర్షంలో జన్మ ఇవ్వు - (28). భారతవర్షములో జన్మించిన వారికి స్వామిని పొందే అవకాశం ఉంది, వారిది ఎంతో అదృష్టము అని దేవతలు అభినందిస్తారు. కాని దాని విలువ మానవులకు తెలియడంలేదు. ఇక్కడ స్వయంగా శ్రీహరే అవతరించాడు. అంత గొప్పది భారతవర్షము (*ఏతత్ ఏవ హి దేవా గాయన్తి అహో అమీషాం కిం అకారి శోభనమ్ ప్రసన్న ఏషాం స్విదుత స్వయం హరిః యైః జన్మ లబ్ధం నృషు భారత అజిరే ముకున్దసేవా ఔపయికం స్పృహా హి నః ॥* 5-19-21). వేటాడేవాడు జంతువులను ఎట్లా బంధించాలో తెలుసుకొని వాటిని అట్లా వశపరచుకొని చంపుతాడు. ఉదా: లేడి సంగీతం వినడంలో ఒళ్ళు మరుస్తుంది. మగ ఏనుగు ఆడ ఏనుగును చూపడం వల్ల వశమవుతుంది. మిడత దీపం చూసి పండు అనుకొని దాంట్లో పడి చస్తుంది, చేప ఎర ఆశతో చస్తుంది. దౌర్భాగ్యుడైన మానవుడు, బుద్ధిహీనుడై పంచేంద్రియములలో దేనితోనైనా వశుడై బంధింపబడతాడు- అని ఆదిశంకరాచార్యులవారు వివేకచూడామణిలో తెలియజేసారు. మానవుడు ఇంద్రియములతో సంసారమున బంధింపబడతాడు (*ప్రాప్తా నృజాతిం తు ఇహ యే చ జంతవో జ్ఞాన క్రియా ద్రవ్య కలాప సంభృతామ్ న వై యతేరన్నపునర్భవాయ తే భూయో వనౌకా ఇవ యాన్తి బన్ధనమ్ ॥* 15-19-25). స్వామిని వదలక ప్రతిఫలం ఆశించక భక్తియుక్తకర్మలు చేసేవాడికి ఏది మంచిదో అదే ఇస్తాడు స్వామి. మనం కోరినవి

ఇవ్వడు అంకించన భక్తులకు, మనకు ఏది శ్రేయస్సో స్వామికే తెలుసు, అదే ఇస్తాడు (*సత్యం దిశతి అర్థితం అర్థితో నృణామ్ న ఏవ అర్థదః యత్ పునః అర్థితా యతః స్వయం విధత్తే భజతామ్ అనిచ్ఛతామ్ ఇచ్ఛాపిధానం నిజపాదపల్లవమ్ ॥* 15–19–27). భక్తిలేని పుణ్యకర్మలు చేసిన వారు స్వర్గాలలో సుఖించి, ఈసారి హరిభక్తి చేయాలని భరతవర్షంలో జన్మపొందాలని కోరుతారు (*యది అత్ర నః స్వర్గసుఖ అవశేషితమ్ స్విష్టస్య సూక్తస్య కృతస్య శోభనమ్ తేన అజనాభే స్మృతి మత్ జన్మ నః స్యాద్ వర్షే హరిః యత్ భజతాం శం తనోతి ॥* 15–19–28).

రాజా ! ఇప్పటిదాకా జంబూద్వీపములోని వర్షములను (లోకాలను) వర్ణించాను. సగరుడి పుత్రుల యొక్క యజ్ఞాశ్వఅన్వేషణలో జంబూద్వీపాన్ని తవ్వడం వల్ల అది 8 ఉపద్వీపాలుగా– స్వర్ణప్రస్థ, చంద్రశుక్ల, ఆవర్తన, రమణక, మందరహరిణ, పాంచజన్య, సింహళ, లంకగా ఏర్పడింది (5–19–30).

భూమండలాంతర్గత ద్వీపాలవర్ణన:

ఇంతవరకు భూమండలమున గల సప్త ద్వీపాలలో మనదైన జంబూద్వీపము, దానిలోని తొమ్మిది లోకాలు – వర్షముల వర్ణన చూసాము కదా ! ఇక సప్త ద్వీపాలలో మిగతా ద్వీపాల వర్ణన ఇలా ఉంది–

ప్లక్ష ద్వీపము (5–20–2,3): ఇచ్చట ఆరాధ్యదైవము – సూర్య భగవానుడు. సూర్యోపాసన వేదమంత్రములతో చేస్తారు. **సూర్యోపాసనమంత్రము:** *ప్రత్నస్య విష్ణోరూపం యత్ సత్యస్యర్తస్య బ్రహ్మణః అమృతస్య చ మృత్యోశ్చ సూర్యమాత్మానమీమహి ఇతి ॥* (5–20–5). ఈ ద్వీప అధిపతి–ఇధమజిహ్వ రాజు. ఇక్కడి చాతుర్వర్ణాలు – హంసలు, పతంగులు, ఊర్ధ్వాయనులు, సత్యాంగులు. వీరి ఆయుష్షు 1000 సంవత్సరములు. దేవతలలాగా అందమైనవారు మరియు సంపన్నులు– ఓజః (body strength) సహః (mental strength) బలః (physical strength) ఈ ద్వీపమున ఏడు వర్షములు గలవు. అవి శివ, యవస, సుభద్ర, శాంత, క్షేమ, అమృత, అభయ. వీటికి తన పుత్రులైన 7 గురు రాజులను నియమించాడు. ఇచ్చటి వృక్షము జువ్వి (100 యోజనాలు వెడల్పు – 1,100 యోజనాలు ఎత్తు కలది). నదుల పేర్లు – అరుణా, నృమ్ణా, ఆంగీరసీ, సావిత్రీ, సుప్తబాటా, ఋతాంబురా, సత్యంబరా మొదలగునవి. పర్వతముల పేర్లు – మణికూర, వజ్రకూర, ఇంద్రసేన, జ్యోతిష్మాన్, సుపర్ణ, హిరణ్యష్ఠీవ, మేఘమాల. ఈ ద్వీప వైశాల్యము – 2,00,000 యోజనాలు (1,60,000 మైళ్ళు).

ఇక్షురస సముద్రం ప్లక్ష, శాల్మలీ ద్వీపాలను వేరు చేస్తుంది (ఇక్షురస ఉదేన) దీని వైశాల్యము – 2,00,000 యోజనాలు.

శాల్మలీ ద్వీపము (5–20–7): ఇచ్చట ఆరాధ్యదైవము చంద్రుడు (వేదమయ భగవదాత్మకుండగు చంద్రుడు) – సోమ, చంద్రోపాసన. **సోమోపాసనమంత్రం** ద్వారా స్వామి అర్చన చేస్తారు: *స్వగోభిః పితృదేవేభ్యో విభజన్ కృష్ణశుక్లయోః ప్రజానాం సర్వాసాం రాజాన్ధః సోమో న అస్తు ఇతి ॥* (5–20–12).

ఈ ద్వీప అధిపతి - యజ్ఞబాహు రాజు. ఇక్కడి చాతుర్వర్ణాలు: శ్రుతిధరులు, వీర్యధరులు, వసుంధరులు, ఈషంధరులు. లోకాలు - 7 (వర్షాలు): సురోచన, సౌమనస్య, రమణక, దేవబర్హ, పారిభద్ర, ఆప్యాయన, అవిజ్ఞాత. ఇక్కడి ముఖ్యమైన వృక్షము - శాల్మలీ వృక్షం = బూరుగ (100 యోజనాలు వెడల్పు, 1,100 యోజనాలు కలది). ఇది గరుడస్థానం. ఇక్కడి నదుల పేర్లు - అనుమతీ, సినివాలీ, సరస్వతీ, కుహూ, రజనీ, నందా, రాకా. పర్వతముల పేర్లు -సురస, శతశృంగ, వామదేవ, కుంద, ముకుందము, పుష్పవర్ష, సహస్ర శ్రుతి. వైశాల్యము - 4,00,000 యోజనాలు.

శాల్మలీ కుశ ద్వీపములను వేరుచేస్తూ సుర సముద్రము కలదు. దీని వైశాల్యము - 4,00,000 యోజనాలు. దీనికి రెండు రెట్లు అనగా ఎనిమిది లక్షల యోజనముల వైశాల్యముతో కలది కుశద్వీపము.

కుశద్వీపము (5-20-13): వీరు అగ్నిహోత్ర ఉపాసకులు - జాతవేద, **అగ్నిహోత్ర ఉపాసన మంత్రము:** *పరస్య బ్రహ్మణః సాక్షాజ్జాతవేదోఽసి హవ్యవాట్। దేవానాం పురుషాఙ్గానాం యజ్ఞేన పురుషం యజ ఇతి॥* 5-20-17). ఈ ద్వీప అధిపతి - హిరణ్యరేతస రాజు. ఇచ్చటి చతుర్వర్ణములు - కుశల, కోవిద, అభియుక్తి, కులక - వీరు యజ్ఞములు చేయుటలో దిట్ట. హిరణ్యరేత రాజుకు ఏడుగురు పుత్రులు. వీరు ఏడు వర్షములుగా చేయబడ్డ ఈ కుశద్వీపమును పాలించారు. ఆ లోకముల పేర్లు ఆ రాజుల పేర్లే. అవి - వసు, వసుదాన, ధృఢరుచి, స్తుత్యవ్రత, నాభిగుప్త, వివిక్త, వామదేవ. ఇచ్చటి ముఖ్య వృక్షము - కుశలు - దర్భలు, ఇవి అగ్ని రూపం. ఇచ్చటి నదులపేర్లు - రసకుల్యా, మధుకుల్యా, మిత్రవిందా, శ్రుతవిందా, దేవగర్భా, ఘృతచ్యుత, మంత్రమాలా. ఇందలి పర్వతములు: చక్ర, చతుఃశృంగ, కపిల, చిత్రకూట, దేవానీక, ఊర్ధ్వరోమ, ద్రవిణ. ఈ ద్వీప వైశాల్యము - 8,00,000 యోజనాలు.

ఘృత సముద్రం-కుశక్రౌంచద్వీపములను వేరు చేస్తుంది. దీని వైశాల్యము - 8,00,000 యోజనాలు. దీనికి రెండు రెట్లు క్రౌంచ ద్వీప వైశాల్యము.

క్రౌంచద్వీపము (5-20-20): ఇందు ఆరాధ్యదైవము వరుణుడు- వరుణోపాసన. నీటితోనే వరుణుని కొలుచుట. **వరుణమంత్రం:** *ఆపః పురుషవీర్యాః స్థ పునన్తీర్భూర్భువః స్సువః । తా నః పునీతా మీవఘ్నీః స్పృశతామాత్మనా భువః ఇతి॥* (5-20-23). నీవు స్వామి రూపానివి - (*ఆపః పురుష వీర్యాః స్థ పునంతిర్ భూర్ భువః సువః).* ఈ మంత్రజపం వల్ల మా పాపములను తీసేస్తావు. ఈ ద్వీప అధిపతి - ఘృతపృష్ఠ. ఇందలి చతుర్వర్ణాలు: పురుష, ఋషభ, ద్రవిణ, దేవక. ఇందలి లోకాలు ఏడు. వాటిని ఆ రాజు పుత్రుల పేర్లతో పిలిచారు. అవి ఆమ, మధురుహ, మేఘపృష్ఠ, సుధామా, భ్రాజిష్ఠ, లోహితార్ణ, వనస్పతి. నదుల పేర్లు - అభయా, అమృతౌఘా, ఆర్యకా, తీర్థవతీ, రూపవతీ, పవిత్రవతీ, శుక్లా. ఈ ద్వీపమునకు పేరు క్రౌంచనామ పర్వతరాజము వల్ల కలిగింది. ఇందలి ముఖ్య పర్వతముల పేర్లు శుక్ల, వర్ధమాన, భోజన, ఉపబర్హణ, నంద, నందన, సర్వతోభద్ర. వైశాల్యము - 16,00,000 యోజనాలు 1,28,00,000 మైళ్ళు.

క్షీరసముద్రం - క్రౌంచ శాక ద్వీపములను వేరు చేస్తుంది. క్షీరసముద్రమునకు బయటవైపు శాకద్వీపము కలదు. దీని వైశాల్యము - 16,00,000 యోజనాలు, 12,800,000 మైళ్ళు. దీనికి రెండు రెట్లు శాకద్వీప వైశాల్యము.

శాకద్వీపము : (5-20-24). ఇక్కడ ఆరాధ్యదైవము - వాయు రూపంలో ఉన్న స్వామి ఆరాధన, ప్రాణాయామ సమాధి ద్వారా యోగసిద్ధిని పొందుతారు. **వాయుమంత్రం:** *అన్తః ప్రవిశ్య భూతాని యో బిభర్త్యాత్మకేతుభిః । అన్తర్యామీశ్వరః సాక్షాత్పాతు నో యద్వశే స్ఫుటమ్ ॥* (5-20-28). ఈ ద్వీపమునకు అధిపతి - మేధాతిథి అను రాజు. చతుర్వర్ణాలు: ఋతవ్రత, సత్యవ్రత, దానవ్రత, అనువ్రత. ఈ ద్వీపమును ఏడు లోకాలుగా చేసి (7 వర్షాలు) తన ఏడుగురు పుత్రులకు ఇచ్చాడు- అవి- పురోజవ, మనోజవ, వేపమాన, ధూమ్రానీక, చిత్రరేఫ, బహురూప, విశ్వధార. ఇక్కడ గల పెద్ద వృక్షం - శాకవృక్షం, ఇది సుగంధ భరితం. దీని పేరు మీదుగా ఈ ద్వీపానికి శాకద్వీపమన్నారు. ఇచ్చటి నదులపేర్లు - అనఘా, ఆయుర్దా, ఉభయస్పృష్టి, అపరాజితా, పంచపదీ, సహస్రస్రుతి, నిజధృతి. ఇచ్చటి ముఖ్య పర్వతముల పేర్లు - ఈశాన, ఉరుశృంగ, బలభద్ర, శతకేసర, సహస్రస్రోత, దేవపాల, మహానస. దీని వైశాల్యము - 32,00,000 యోజనాలు = 2,56,00,000 మైళ్ళు.

దధి సముద్రము - శాక పుష్కర ద్వీపములను వేరుచేయును. దీని బయట పుష్కరద్వీపము కలదు (దధిమండ ఉదేన 5-20-29). వైశాల్యము - 32,00,000 యోజనాలు = 2,56,00,000 మైళ్ళు.

పుష్కర ద్వీపము: (5-20-30): దీని అధిపతి ప్రియవ్రతుని పుత్రుడగు వీతిహోత్రుడు. ఆరాధ్యదైవము- బ్రహ్మోపాసన - కాంతితో మెరిసే దివ్యమైన 1,00,000,000 రేకులు గల కమలంలో బ్రహ్మ - బ్రహ్మద్వారా స్వామి అర్చన చేయుట (5-20-29, 5-16-28). **బ్రహ్మదేవుని ఉపాసించు మంత్రము:** *యత్తత్కర్మమయం లిఙ్గం బ్రహ్మలిఙ్గం జనోఽర్చయేత్ । ఏకాంతమద్వయం శాంతం తస్మై భగవతే నమః ఇతి ॥* (5-20-33). మేరు పర్వతం చివర కల బ్రహ్మతోకూడిన కమలము (సత్యలోకము) ఈ ద్వీపములోకి విస్తరిస్తుంది. మేరు పర్వతం ఎత్తున చివర గల కమలం పుష్కరద్వీపమును అంటుకొని ఉంటుంది. పుష్కర ద్వీపమున గల మానసోత్తర పర్వతములయందు దేవలోకాలు - దేవదాని (ఇంద్రలోకము-అమరావతి), సంయమనీ (యమలోకము), నింలోచని (వరుణలోకము), విభావరీ (చంద్రలోకము) మొదలగు లోకాలు ఉంటాయి (5-21-7). పర్వతములు - పుష్కరద్వీపము మధ్యలో మానసోత్తర పర్వతం (10,000 యోజనాలు = 80,000 మైళ్ళ వెడల్పు మరియు ఎత్తు ఉండును) మరి దీనిపై లోకపాలకుల నగరములు, ఇంద్రపురము కలవు. ఈ పర్వతముపైన సూర్యుడు- సంవత్సరము అనే కక్షలో రథంలో తిరుగుతాడు. ఈ ద్వీప వైశాల్యము 64,00,000 యోజనములు లేక 5,12,00,000 మైళ్ళు. రాజు వీతిహోత్రునకు ఇరువురు పుత్రులు - రమణకుడు, ధాతకుడు. వారికి మానసోత్తర పర్వతం వల్ల విభజింపబడ్డ రెండు వర్షములను ఇచ్చాడు. తాను భగవదుపాసనయందు రతుడయ్యెను (5-20-31).

పుష్కర ద్వీపము తర్వాత మంచినీటి సముద్రము కలదు - (*స్వాదు ఉదకేన సముద్రేణ*). దీని వైశాల్యము - 64,00,000 యోజనాలు - 5,12,00,000 మైళ్ళు.

బంగారు భూమి (కాంచనీ) (Golden Land): ఈ బంగారు భూమి అద్దంలా మెరుస్తూ ఉంటుంది. దీని విస్తీర్ణము 250 లక్షల యోజనాలు = 25 కోట్ల యోజనాలు. ఇది జీవులకు నివాసయోగ్యము కానిది (5-20-35).

లోక అలోక పర్వతాలు (5-20-34 నుండి 38): ఇవి భూమండల సరిహద్దు. ఇవి బహుఎత్తైన పర్వతాలు. దీన్ని దాటి సూర్యరశ్మి వెళ్ళలేదు. ఇవి భూభువర్ స్వర్‌లోకాలకు (భూమండలము) ధృవమండలమునకు గల సరిహద్దు (37). ఇది 12,50,00,000 యోజనాల విస్తీర్ణము = 12.5 Crores యోజనాలు = One billion miles విస్తీర్ణము కల్గి ఉంటాయి.

లోకాలోక పర్వతములపై 4 గురు గజపతులు-ఋషభ, పుష్కరచూడ, వామన, అపరాజిత అనువారు గలరు.- వీరు బ్రహ్మను సేవిస్తారు, పాలనకై అనుసరిస్తారు. వీరు సకలలోకస్థితి హేతువులు - (39). 50 కోట్ల యోజనములు = 4 billion miles విస్తీర్ణముకల భూమండలమును రక్షిస్తూంటారు. ఈ పర్వతాలపై చతుర్భుజుడైన స్వామి, విష్వక్సేన (సైన్యాధిపతి) మరియు స్వపార్షదులతో పరివేష్టితుడై, బ్రహ్మాది దేవతలు ఇంద్రాది దేవతలకు సుఖము రక్షణ కలిగిస్తూ ఉంటాడు (He is the controller of the Universe) (*తేషాం స్వవిభూతీనాం లోకపాలనాం చ వివిధ వీర్య ఉపబృంహణాయ భగవాన్ పరమ మహా పురుషః మహావిభూతిః పతిః అన్తర్యామీ ఆత్మనః విశుద్ధసత్త్వం ధర్మజ్ఞానవైరాగ్య ఐశ్వర్య ఆది అష్ట మహాసిద్ధి ఉపలక్షణం విష్వక్సేన ఆదిభిః స్వపార్షదప్రవరైః పరివారితః నిజ వర ఆయుధ ఉపశోభితైః నిజ భుజదండైః సన్ధారయమాణః తస్మిన్ గిరివరే సమన్తాత్ సకలలోక స్వస్తయే ఆస్తే* 5-20-40). జంబూద్వీపంలో ఆవిర్భవించిన మేరు పర్వతం బాగా ఎత్తైనది కావున (లక్షయోజనాలు ఎత్తు) అది భూమండల అంచు అయిన పుష్కర ద్వీపందాకా రావడం వల్ల అక్కడనే బ్రహ్మ తన కమలంలో మరియు దిక్పాలకులు దేవతలు వారి వారి లోకాలలో ఉంటారు. వీరికి అతి దగ్గరలో లోకాలోక పర్వతాలపైగల నగరాలలో స్వామి వేంచేసియున్నాడు. (శ్రీ విశ్వనాథ చక్రవర్తి ఠాకూరులు జ్యోతిర్వేదము నుండి ఈ క్రింది శ్లోకమును ఇచ్చినారు - స తు *లోకాలోకస్తు భూగోళకస్య భూసమ్బన్ధాణ్డగోళకస్యేత్యర్థః । సూర్యస్యేవ భువో అపి అండగోళకయోర్మధ్యవర్తిత్వాత్ ఖగోళం ఇవ భూగోళం అపి పంచాశత్కోటియోజన ప్రమాణం తస్య తురీయభాగః సార్ధద్వాదశకోటియోజన-విస్తారోచ్ఛ్రాయ ఇత్యర్థః భూస్తు చతుస్త్రింల్లక్షణపంచాశత్ కోటి ప్రమాణ జ్ఞేయా । యథా మేరుమధ్యాన్మాన-సోత్తరమధ్య పర్యన్తం సార్ధసప్తపంచాశల్లక్షోత్తర కోటియోజన ప్రమాణం । మానసోత్తర మధ్యాత్స్వాదూదక సముద్ర పర్యన్తం షణ్ణవతిలక్షయోజన ప్రమాణం తతః కాంచనీభూమిః సార్ధసప్తపంచాశల్లక్షోత్తర కోటియోజన ప్రమాణా ఏవం ఏకతో మేరు లోకాలోకయోరన్తరాలం ఏకాదశశల్లక్షాధిక చతుష్కోటిపరిమితం అన్యతోఅపి*

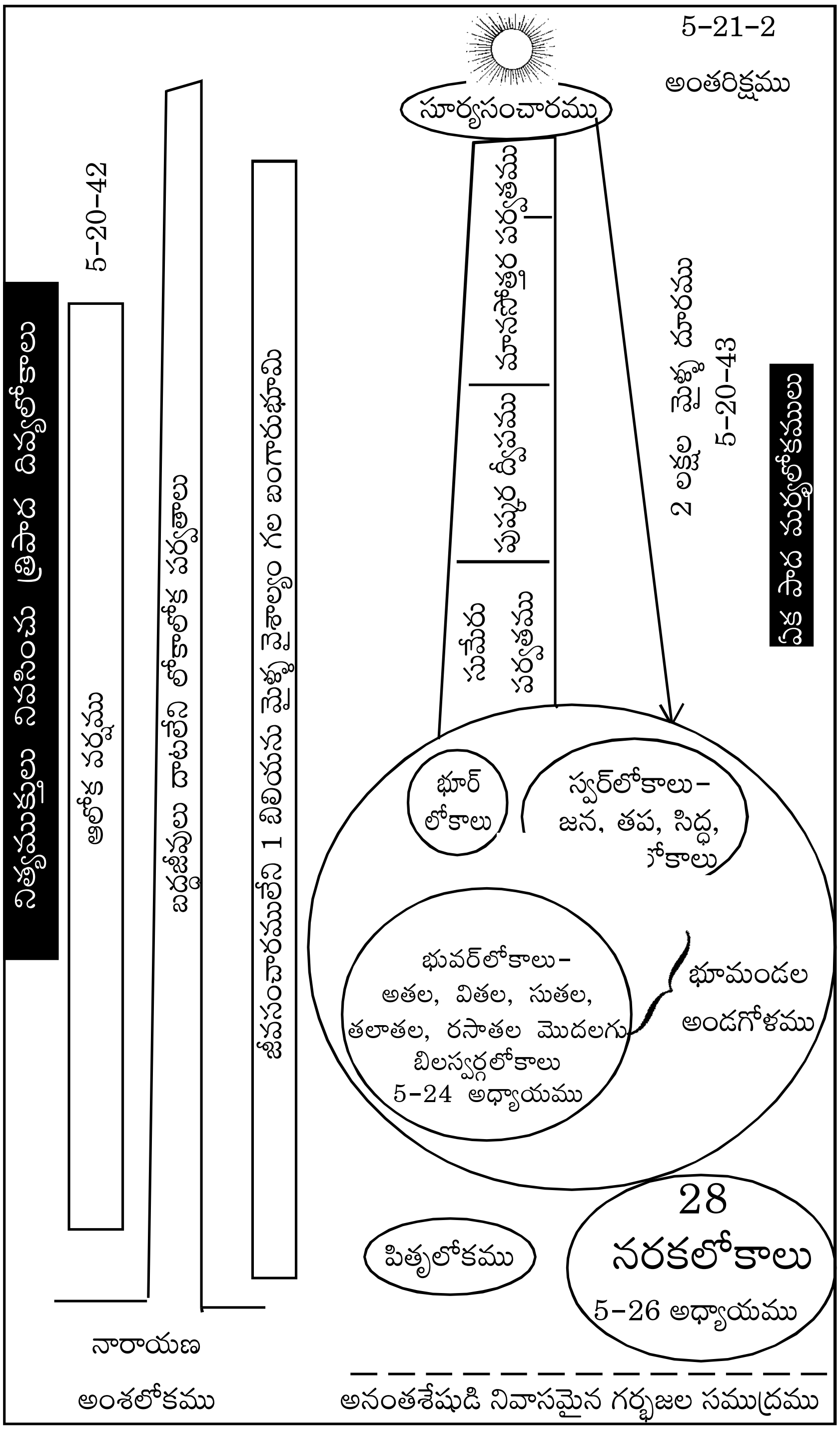
5-21-2
అంతరిక్షము
సూర్యసంచారము
5-20-42
మానసోత్తర పర్వతము
పుష్కర ద్వీపము
సుమేరు పర్వతము
2 లక్షల మైళ్ళ దూరము
5-20-43
ఏక పాద మర్త్యలోకములు
అలోక వర్షము
భూర్ లోకాలు
స్వర్‌లోకాలు- జన, తప, సిద్ధ, లోకాలు
భువర్‌లోకాలు- అతల, వితల, సుతల, తలాతల, రసాతల మొదలగు బిలస్వర్గలోకాలు 5-24 అధ్యాయము
భూమండల అండగోళము
28 నరకలోకాలు
5-26 అధ్యాయము
పితృలోకము
నారాయణ అంశలోకము
అనంతశేషుడి నివాసమైన గర్భజల సముద్రము

తథత్యేతో లోకాల్లోకపర్యన్తం స్థానం ద్వావింశతి లక్షోత్తరాష్టకోటిపరిమితం లోకాలోకాద్బహిరప్యేకతః ఏతావదేవ అన్యతో అప్యేతావదేవ యద్వక్ష్యతే, యోఅన్తర్విస్తార ఏతేన హ్యాలోకపరిమాణం చ వ్యాఖ్యాతం యద్బహిర్లోకాలోకా చలాదిత్యేకతో లోకాలోకః సార్ధద్వాదశకోటియోజన పరిమాణః అన్యతోఅపి స తథేత్యేవం చతుస్త్రింశల్లక్షణో పంచాశత్కోటిప్రమాణః భూః సాబ్ధిద్వీపపర్వతా జ్ఞేయ। అత ఏవాణ్డగోళకాత్సర్వతో దిక్షు సప్తదశలక్షయోజనావకాశే వర్తమానే సతి పృథివ్యాః శేషనాగేన ధారణం దిగ్గజైశ్చ నిశ్చలీకరణం సార్థకం భవేదన్యథా తు వ్యాఖ్యాన్తరే పంచాశత్కోటి ప్రమాణత్వాదణ్డ గోళకలగ్నత్వే తత్తత్సర్వం అకించిత్కరం స్యాత్ చాక్షుషే మన్వన్తరే చాకస్మాత్ మజ్జనం శ్రీవరాహదేవేనోత్థాపనం చ దుర్ఘటం స్యాదిత్యదికం వివేచ-నీయమ్ ॥).

అలోక వర్ష: (5-20-42). ఇది 12.5 కోట్ల యోజనాలు = One billion miles, విస్తీర్ణముతో నివాస యోగ్యముకాని ప్రదేశము (Uninhabited area). దీని తర్వాతకు వెళ్ళేది - అనగా దీనిని దాటేది ముక్తులు, యోగేశ్వరులు మాత్రమే. అక్కడ వైకుంఠలోకాలు / పరమపదం ఉంటుంది.

భూమండలము - సూర్యసంచారము: భూ అండమధ్యంలో అంటే బ్రహ్మాండ మధ్య గతస్థానమున సూర్యసంచారం జరుగుతుంది - అది 25 కోట్ల యోజనములు. (5-20-43). ఈయనే జీవులకు, సృష్టికి, మృత అండమునకు ప్రాణం పోసేది. అందుకే "మార్తాండ" అని సూర్యభగవానుని అంటారు (*మృతే అండ ఏషః ఏతస్మిన్ యత్ అభూత్ తతః మార్తాణ్డ ఇతి వ్యపదేశః హిరణ్యగర్భ ఇతి యత్ హిరణ్య అణ్డ సముద్భవః ॥* 5-20-44). ఈయన తోటే దిక్కులు, స్వర్గ, నరకలోకాలు, చీకటి, వెలుతురు లోకాలు, దేవ, తిర్యక్, మనుష్య మొదలగు సర్వ జీవాలు (*సూర్యేణ హి విభజ్యన్తే దిశః ఖం ద్యౌః మహీ భిదా స్వర్గ అపవర్గౌ నరకా రసౌకాంసి చ సర్వశః ॥* 5-20-45). (*దేవ తిర్యక్ మనుష్యాణాం సరీసృప స వీరుధామ్ సర్వజీవనికాయానాం సూర్యః ఆత్మా దృక్ ఈశ్వరః ॥* 5-20-46).

సూర్యుడి సంచార వివరములు

సూర్యుడు భూమండల మధ్యలోని స్థలమైన భూభువర్‌లోకాల మధ్య ప్రాంతంలో ఎత్తైన భూమండల అంచుగాగల పుష్కర ద్వీపంలోని మానసోత్తర పర్వతాలపై కక్షలో రథంలో తిరగడం వల్ల భూమండలానికి అంతటా వెలుగువస్తుంది (5-20-43, 5-21-2,3).

సూర్యుడు = మార్తాండుడు - ఈయన అండంలో ప్రవేశించగానే చచ్చిన అండం (మృతే అండే)లో చైతన్యం వచ్చింది. ఇంకొక పేరు హిరణ్యగర్భ. సూర్యుడి వల్లనే దిక్కులు, ఆకాశం, స్వర్గ నరకలోకాల దిశలు మొదలైనవి తెలుస్తాయి. సూర్యుడి వల్లనే మానవ, దేవ, జంతుశరీరాలు వేడిని గ్రహించి పనిచేస్తాయి. ఆయన వల్లనే మన చూపు, మన మాట మొదలైనవి- *సర్వజీవ నికాయనాం సూర్య ఆత్మా దృగ్ ఈశ్వరః*

(5-20-46). సూర్యుడు కొన్ని నక్షత్ర కూటములను (రాశులు) దాటునప్పుడు (మొత్తము 12 రాశులను 12 నెలలలో దాటుతాడు) మందము, వేగము (క్షిప్రము), సమము అను మూడు గతులుండును (5-21-3, 5-22-5 నుండి 8). వీటిననుసరించియే ఉత్తరాయణము, దక్షిణాయనము, విషవత్తు కలుగును (*యన్మధ్యగతో భగవాంస్తపతాం పతిస్తపన ఆతపేన త్రిలోకీం ప్రతపతి అవభాసయత్యాత్మభాసా । స ఏష ఉదగయన – దక్షిణాయనవైషువత సంజ్ఞాభిర్మాన్ద్య శైఘ్ర్య సమానాభిర్గతిభిరారోహణా అవరోహణసమ (సమాన) స్థానేషు యథాసవన మభిపద్య మానో మకరాదిషు రాశిష్వ హోరాత్రాణి దీర్ఘహ్రస్వ సమానాని విధత్తే*॥ 5-21-3). ఈ మూడు గతులననుసరించి మకరాదిరాసులయందు తగిన కాలమున ఆరోహణాదులను పొంది, దివారాత్రములను హ్రస్వదీర్ఘ సమానములుగా జేయుచుండును (5-21-3). సూర్యుడు మేష తులారాసుల యందు ఉన్నప్పుడు పగలు రాత్రి సమానముగా ఉండును. వృషభాదులగు ఐదు రాసులలో ఉన్నప్పుడు పగలు వృద్ధిచెందును – ప్రతిమాసమునందు ఒక్కొక్క ఘటిక చొప్పున రాత్రిమానము హ్రాసమును పొందుచుండును (*యదా మేషతులయోర్వర్తతే తదాహోరాత్రాణి సమానాని భవన్తి యదా వృషభాదిషు పంచసు చ రాశిషు చరతి, తదాహాన్యేవ వర్ధన్తే హ్రసతి చ మాసి మాస్యేకైకా ఘటికా రాత్రిషు ॥* 5-21-4). వృశ్చికాదిరాసులలో ఉన్నప్పుడు పగలు తగ్గును, రాత్రి వృద్ధి పొందును (*యదా వృశ్చికాదిషు పంచసు రాశిషు వర్తతే తదాహోరాత్రాణి విపర్యయాణి భవన్తి*॥ 5-21-5). ఎన్ని దినములు దక్షిణాయనముండునో అన్ని దినములు పగలు, ఎన్ని దినములు ఉత్తరాయణ ముండునో అన్ని దినములు రాత్రి వృద్ధి పొందుచుండును (*యావద్దక్షిణాయనమహాని వర్ధన్తే యావదుదగయనం రాత్రయః ॥* 5-21-6). ఇలా సూర్యుడు మానసోత్తర పర్వతమునకు నలువైపులా మండలాకారమున తొమ్మిదికోట్ల యాభై ఒక లక్షల యోజనములు (9,51,00,000 యోజనములు) సంచరించుచుండును. ఇది ఒక సంవత్సర కాలము (5-21-7). మానసోత్తర పర్వతమున సుమేరువునకు తూర్పు దిక్కున "దేవధాని" అను ఇంద్రుని పట్టణము, దక్షిణమున "సంయమని" అను యమపురి, పశ్చిమమున "నిమ్లోచని" అను వరుణుని పురము, ఉత్తరమున "విభావరి" అను చంద్రుని పట్టణము గలవు. ఈ పట్టణములలో కాల విశేషముననుసరించి పగలు రాత్రులవుతూ జీవుల ప్రవృత్తి నివృత్తులకు కారణమగుచున్నది (*ఏవం నవకోటయ ఏకపంచాశల్లక్షాణి యోజనానాం మానసోత్తర గిరపరివర్తనస్యో పదిశన్తి, తస్మిన్నైన్ద్రీంపురీం పూర్వస్మాత్ మేరోర్దేవధానీం నామ దక్షిణతో యామ్యాం సంయమనీం నామ పశ్చాద్వారుణీం నిమ్లోచనీం నామ ఉత్తరతః సౌమ్యాం విభావరీం నామ తాసూదయ-మధ్యాహ్న స్తమయనిశీథానీతి భూతానాం ప్రవృత్తినివృత్తినిమిత్తాని సమయవిశేషేణ మేరోశ్చతుర్దిశమ్ ॥* 5-21-7). (*శ్లో॥ తులాయాంజాయతే శీతం వృశ్చికేషుప్రవరం ధనుశిధనురాకారం మకరేకుండలి ఆకృతం కుంభే కుంభ సమస్థితం మీనేపిత్త నివారణమ్*),

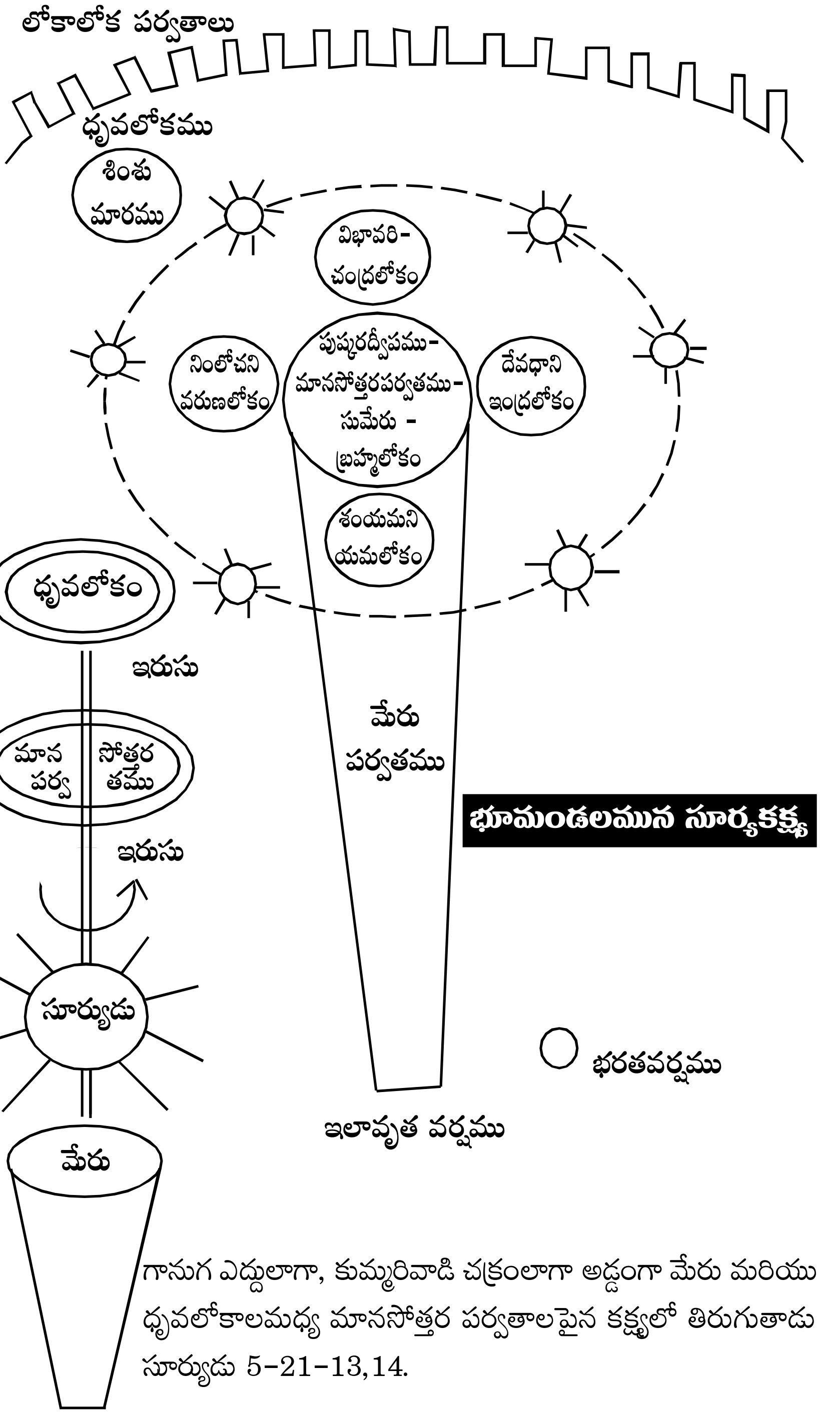

గానుగ ఎద్దులాగా, కుమ్మరివాడి చక్రంలాగా అడ్డంగా మేరు మరియు ధృవలోకాలమధ్య మానసోత్తర పర్వతాలపైన కక్ష్యలో తిరుగుతాడు సూర్యుడు 5-21-13,14.

సూర్యుడి సంచార వివరములు (5-21 అధ్యాయము)

సూర్యరథ పరిమాణం: 36,00,000 యోజనములు పొడవు (5-21-15) (2,88,00,000 మైళ్ళ పొడవు)

సూర్యరథము

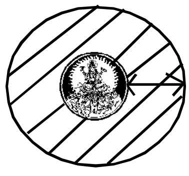

భూమండలము - 25 కోట్ల యోజనములు వ్యాసార్ధము

ఏడు అశ్వములు గలది ఆదిత్యరథము. అవి గాయత్రీ, బృహతి, ఉష్ణిక్, జగతీ, త్రిష్ఠ, అనుష్ఠ, పంక్తి (5-21-16,17). రథసారథి అరుణ (5-21-16). అంగుష్ఠ మాత్రం సైజు గల 60,000 వేల మంది వాలఖిల్యులు అరుణస్తోత్రం చేస్తుంటారు (17). గంధర్వ, అప్సర, దేవ, ఋషి, నాగ, రాక్షస, యక్ష ముఖ్యులు, నెలనెలా మారుతూ పూజిస్తారు రకరకాలుగా (18). సూర్యుడికి 12 రాశులలో (12 నెలలు) 12 పేర్లు గలవు. వారే ద్వాదశ ఆదిత్యులు. సూర్యుడు కూడా నారాయణుడే (5-22-3). గోళాకారంగల భూమండలము యొక్క వ్యాసము నాలుగువందల కోట్ల మైళ్ళ నిండా సూర్యకాంతి ప్రసరిస్తుంది.

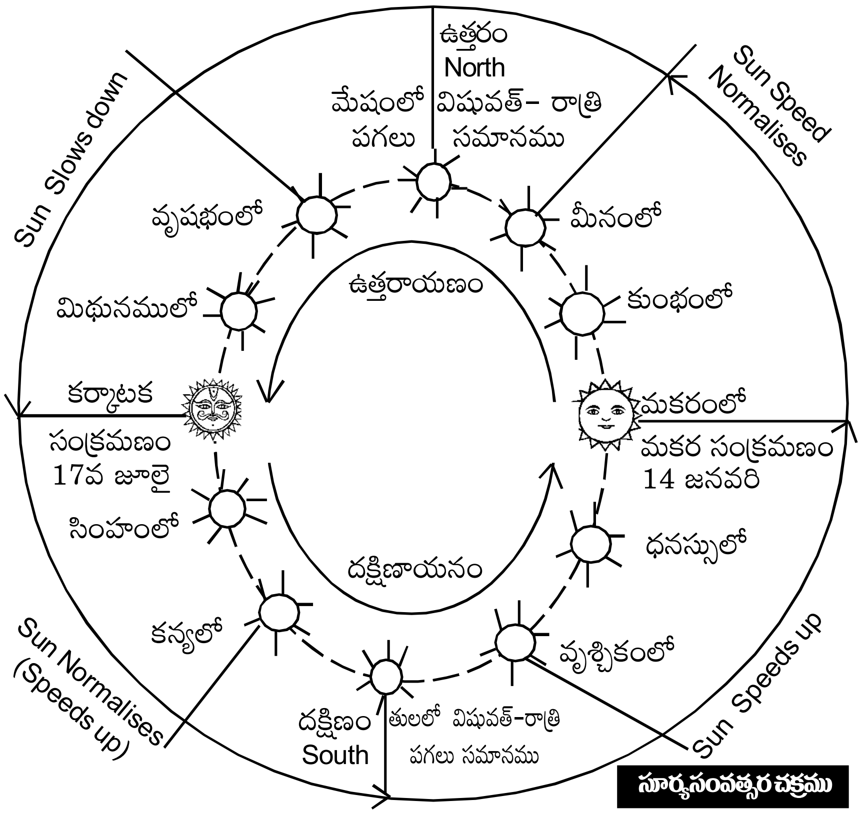

సూర్యసంవత్సర చక్రము

సంవత్సరకాలమున సూర్యుడు ఉండు రాశులు - ఆయా మాసములు

రాశి	మాసము	ఇంగ్లీషు నెలల సుమారు తేదీలు
మేషము	చైత్రము	మార్చి 21 నుండి ఏప్రిల్ 20
వృషభము	వైశాఖము	ఏప్రిల్ 21 నుండి మే 20
మిథునము	జ్యేష్ఠము	మే 21 నుండి జూన్ 21
కర్కాటకము	ఆషాఢము	జూన్ 22 నుండి జూలై 23
సింహము	శ్రావణము	జూలై 24 నుండి ఆగష్టు 23
కన్య	భాద్రపదము	ఆగష్టు 24 నుండి సెప్టెంబర్ 23
తుల	ఆశ్వీయుజము	సెప్టెంబర్ 24 నుండి అక్టోబర్ 23
వృశ్చికము	కార్తీకము	అక్టోబర్ 24 నుండి నవంబర్ 22
ధనస్సు	మార్గశిరము	నవంబర్ 23 నుండి డిసెంబర్ 21
మకరము	పుష్యము	డిసెంబర్ 22 నుండి జనవరి 20
కుంభము	మాఘము	జనవరి 21 నుండి ఫిబ్రవరి 19
మీనము	ఫాల్గుణము	ఫిబ్రవరి 20 నుండి మార్చి 20

2½ ఘడియలు = 1 గంట, 1 ఘడియ = 24 నిమిషాలు (ఘటిక), 1 ముహూర్తం = 2 ఘడియలు, 30 ముహూర్తము లేక 60 ఘడియలు = ఒక రోజు.

1 నక్షత్రం = 4 పాదాలు, 27 నక్షత్రాలు - 108 పాదాలు, ఆయనం = 6 నెలలు, 15 తిథులు, 27 నక్షత్రాలు. 1 రాశి = 9 పాదాలు లేక 2¼ నక్షత్రాలు .

- ఈ కాలాన్ని చంద్రుడు 2¼ రోజులలో, సూర్యుడు నెలరోజులలో తిరుగుతాడు. 12 రాశులను = 27 నక్షత్రాలను చంద్రుడు 27 రోజులలో తిరిగితే అదే కాలాన్ని సూర్యుడు 1 సంవత్సరంలో తిరుగుతాడు.

12 రాశులు - 12 నెలలు - 6 ఋతువులు (5-22-5). రాశుల పేర్లు-

మేషం - Aries - మేక

వృషభం - Taurus - ఎద్దు

మిథునం - Gemini - దంపతులు

కర్కాటక	-	Crab	-	ఎం[డ్రకాయ
సింహం	-	Lion	-	సింహం
కన్య	-	Virgin	-	కన్య
తులా	-	Libra	-	తరాజు
వృశ్చికం	-	Scorpio	-	తేలు 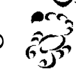
ధనుః	-	Sagitares	-	ధనుస్సు
మకర	-	Capricon	-	మొసలి
కుంభ	-	Aquaries	-	కుండ - కుంభము
మీనం	-	Fish	-	చేప

సూర్యుడు నక్షత్రాలలో చంద్రుడితో కలసి తిరుగుతాడు - (5-21-11). (సూర్యుడు + చంద్రుడు + శుక్రుడు + అభిముఖవీక్షణం వల్ల భూకంపం, అప్పుడే చంద్రగ్రహణం కలుగుతాయి అని పెద్దలు తెలియజేసారు).

- 9,51,00,000 యోజనాలు (76,08,00,000 మైళ్ళు) సూర్యుడు భూమండలంలో అంతరిక్షమున పరిక్రమిస్తాడు (5-21-19). ఆయన వేగం రెండు వేల యోజనాల రెండు క్రోసులు (16,004 మైళ్ళు) క్షణ కాలంలో తిరుగుతాడు- 5-21-19 (క్షణకాలము = రెప్పపాటు కాలము). సూర్యరథ పరిమాణము 36,00,000 యోజనములు (288,00,000 మైళ్ళు) పొడవు మరియు దానిలో నాల్గవవంతు అనగా 9,00,000 యోజనములు దాని వెడల్పు (5-21-15). దీని కాడియందు సారథి అయిన అరుణునిచే కూర్చబడిన ఏడు అశ్వములు గలవు. అవి గాయత్రీ, ఉష్ణి, జగతీ, త్రిష్టు, అనుష్టు, పంక్తి - (Vishnupuranam మరియు 5-21-15,16), ఇవి వేదఛందస్సుల రూపిణులు. అంగుష్ఠ మాత్రం పరిమాణం గల 60,000 మంది వాలఖిల్యులు అరుణస్తోత్రం చేస్తుంటారు (17). గంధర్వ అప్సర, దేవ, ఋషి, నాగ, రాక్షస, యక్ష ముఖ్యులు నెలనెలా మారుతూ రకరకాలుగా పూజిస్తారు (5-21-18). సూర్యుడికి 12 రాశులలో (12 నెలలు) 12 పేర్లు గలవు- ద్వాదశ ఆదిత్యులు. సూర్యమండల మధ్యస్తుడు కూడా నారాయణుడే - సూర్యనారాయణుడు ప్రత్యక్ష నారాయణుడు *(స ఏష భగవానాదిపురుష ఏవ సాక్షాన్నారాయణో లోకానాం స్వస్తయ ఆత్మానం త్రయీమయం కర్మవిశుద్ధి నిమిత్తం కవిభిరపి చ వేదేన విజిజ్ఞాస్య మానో ద్వాదశధా విభజ్యషట్సు వసన్తాదిష్వృతుషు యథోపజోషమృతుగుణాన్ విదధాతి ॥* 5-22-3, *తమేతమిహ పురుషాస్త్రయ్యా విద్యయా వర్ణాశ్రమాచారానుపథా ఉచ్చావచైః కర్మభిరామ్నాతైర్యోగవితానైశ్చ శ్రద్ధయా యజన్తోఅంజసా శ్రేయః సమధి గచ్ఛన్తి ॥* 5-22-4).

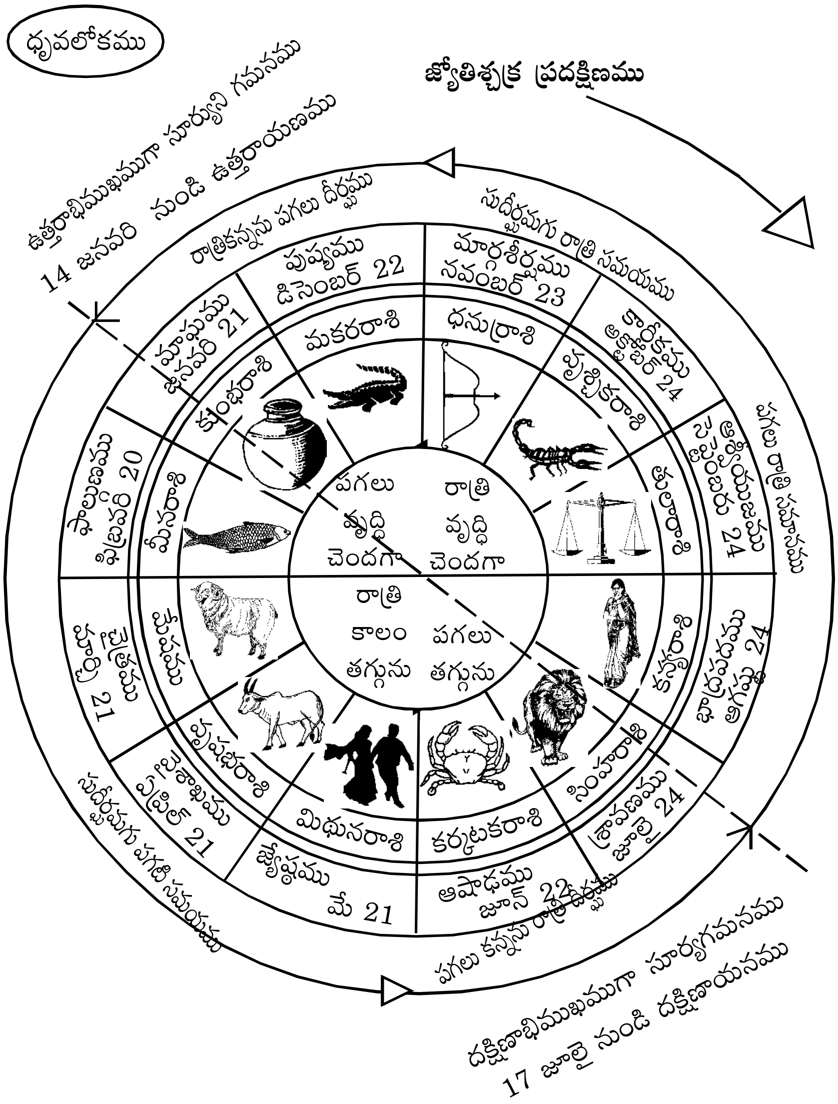

సంవత్సర కాలమానము - రాశిచక్రము- పట వివరణ:

కాలచక్రముతో పాటు నడుస్తూ గ్రహనక్షత్రములు ధ్రువమండలమునకు కుడిప్రక్కగా ప్రదక్షిణము కావించును; సూర్యుడు వాటితోపాటే వివిధ వేగములతో సంచరిస్తాడు.

మన సూర్యుడు – మన బ్రహ్మాండము – గ్రహములు, లోకములు

సూర్యనారాయణుని (5–22–3) వల్లనే కాలము, ఋతువులు, రాత్రి పగలు మరియు అఖిలాండకోటి జీవరాసులకు కర్మలు చేయు శక్తి కలుగుతుంది. గ్రహ నక్షత్రములతో తిరుగుతాడు ఆదిత్యుడు. పుణ్య విశేషంతో ధ్రువలోకం స్థిరంగా ఉంటుంది. గ్రహాలు కర్మానుసారం తిరుగుతాయి (5–23–3). కాలచక్రంలో ఇవి అన్ని ఒకేవైపు ప్రదక్షిణము చేయవు. రాశులు, నక్షత్రరాశులు, గ్రహాలు, సూర్యుడు, వీరి గమనాన్ని ధ్రువుడితో పోల్చాలి, అదే ధ్రువ నక్షత్రము– పొద్దుచుక్క–వేగుచుక్క–Pole star. మేరు, మానసోత్తర పర్వతాలు మనకు కనబడవు. సూర్యుడిని వేదముల ద్వారా, యోగము ద్వారా, ఆశ్రమధర్మములను బట్టి కర్మల ద్వారా ఆచరించాలి (5–22–4). ఒక సంవత్సరములో సూర్యుడు 12 రాశులలో తిరుగుతాడు (Zodiac signs). 12 నెలలతో గల ఒక సంవత్సరము పితృదేవతలకు ఒక రోజు (రాత్రిపగలు)తో సమానము (5–22–5,6). అందుకే పితృదేవతలకు శ్రాద్ధకర్మ (పిండప్రదానము) సంవత్సరమునకు ఒకసారి చేస్తాము.

కొన్ని నక్షత్రరాసులను సూర్యుడు త్వరగా దాటుతాడు. 12 రాసులను 12 నెలలలో సంచరిస్తాడు. 27 నక్షత్రాలను – 27 రోజులలో కలుస్తాడు చంద్రుడు. ఇది నక్షత్రమానం. 30రోజులు రాశిమానం. పరివత్సరము 360 రోజులు, సంవత్సరము 365 రోజులు, ఇధవత్సరము 355 రోజులు (15–22–7). కొన్ని చోట్ల మెల్లగా వెడతాడు నభః మండలంలో (ధ్రువ భూమండలముల మధ్యగల అంతరిక్షమున). (*భానోః మంద్య (slow), శైఘ్ర్య (speedy) సమ (equal) గతిభిః* – 5–22–7) (5–21–3 నుండి 7). ధ్రువలోకము విష్ణులోకములలో ఒకటి (5–23–1). సప్త ఋషిమండలము అందరికి శుభప్రదము. విష్ణులోకమైన ధ్రువలోకాన్ని ప్రదక్షిణం చేస్తారు వీరు.

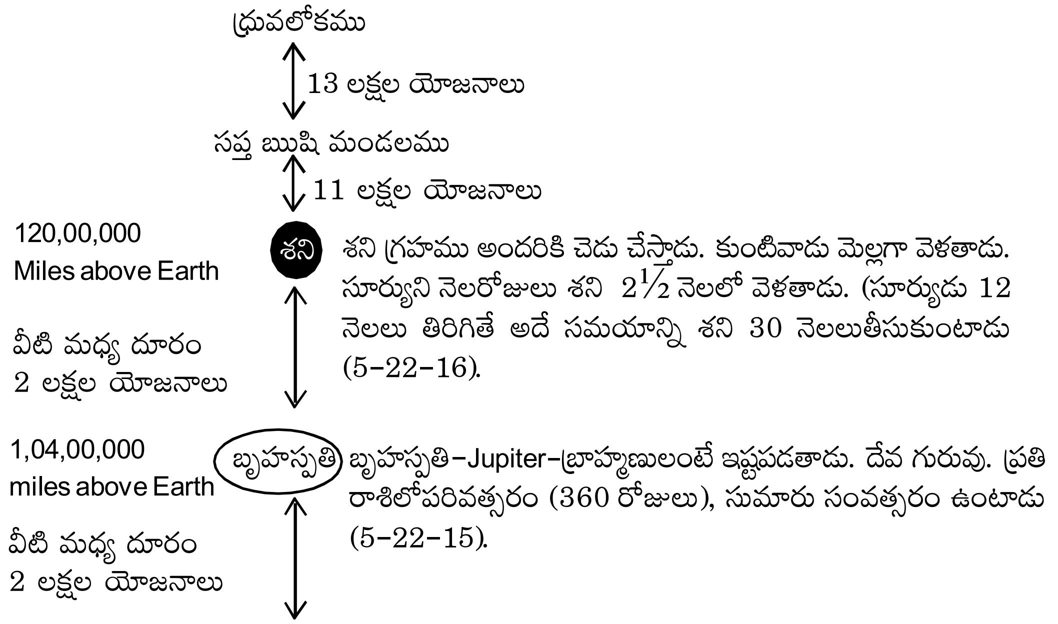

1,88,00,000
miles above Earth

కుజుడు

కుజుడు లేక అంగారకుడు – Mars – అశుభగ్రహం, ఋణకారకుడు. సూర్యుడు 30 రోజులు (ఒకరాశి) అంగారకుడికి 45 రోజులు తిరగడానికి పడుతుంది. హనుమంతుడి పూజతో శాంతి. అంగారక స్తోత్రం వల్ల అప్పుల బాధ తొలుగుతుంది (5–22–14).

వీటి మధ్య దూరం
2 లక్షల యోజనాలు

72,00,000
miles above Earth

బుధుడు

బుధుడు – Mercury – మంచి గ్రహము. సూర్యుడికి దగ్గరలో ఉంటే (ఉదా: మేషంలో సూర్యుడు, మీనంలో బుధుడు) శుభం. సూర్యుడికి దూరంగా ఉంటే భయం, అనావృష్టి, మబ్బులు ఉంటాయి కాని వర్షం పడదు (5–22–13). (తారాశశాంకముల పుత్రుడు)

వీటి మధ్య దూరం
2 లక్షల యోజనాలు

శుక్రుడు

శుక్రుడు–ఉశనా – Venus – మంచి గ్రహము. శుక్రుడు సూర్యుడికి ముందు ఉన్న చెడు, వెనుక ఉన్న మంచిది, సమంగా ఉన్న మూఢం. లోకులకు అనుకూలుడు. వర్షములు పడేట్టు చేస్తాడు (5–22–12). శుక్రుడు గోవులకు అధిపతి. గోవులను పూజిస్తే శుక్రుడు సంతోషిస్తాడు. అందుకే విరాటపర్వము చదివితే అందులో ఉత్తరగోగ్రహణం ఉన్నది కావున వర్షాలు పడతాయి.

వీటి మధ్య దూరం
2 లక్షల యోజనాలు–

27 నక్షత్రాలు + అభిజిత్ = 28 నక్షత్రాలు (12 రాశులు). ఇవి మేరు పర్వతానికి దక్షిణంలో తిరుగుతాయి (5–22–11). ఇవి నక్షత్రకూటములలో ముఖ్యమైనవి.

వీటి మధ్యదూరం
2 లక్షల యోజనాలు

చంద్రుడు

చంద్రుడు– Moon – మంచి గ్రహము. చంద్రుడి వేగం సూర్యుడి కన్నా గొప్పది (5–22–8నుండి 11). అంటే సూర్యుడి నెలను $2\frac{1}{4}$ రోజులలో సంచరిస్తాడు. ఒక రోజులో పక్షాన్ని, 27 రోజులలో సూర్యుడి సంవత్సరాన్ని దాటే వేగంతో వెళతాడు. (శుక్లపక్షం దేవతలకు పగలు = మనకు అది 6 నెలలు–ఉత్తరాయణం, కృష్ణపక్షం దేవతలకు రాత్రి = మనకు అది 6 నెలలు–దక్షిణాయనం. అంటే మన సంవత్సరము దేవతలకు ఒక రోజు). చంద్రుడు అందర్నీ మురిపిస్తాడు. చెట్లకు రసం ఇస్తాడు (అన్నమయ), దేవతలకు అమృతం, పితృ దేవతలకు, మనకు ఆహారం ఇస్తాడు. ప్రాణం ఇస్తాడు–అమృతమయ. అన్నీ ఇస్తాడు కాబట్టి–సర్వమయ. ఈయన మనస్సుకు అధిపతి– మనోమయ (*స ఏషః షోడశకళః పురుషో భగవాన్ మనోమయో అన్నమయో అమృతమయో దేవపితృ మనుష్య భూత పశుపక్షిసరీ సృపవీరుధాం ప్రాణాప్యాయనశీలత్వాత్ సర్వమయ ఇతివర్ణయన్తి* ॥ 5–22–10). సూర్యుడు భోజనం పెడితే చంద్రుడు నీళ్ళు ఇచ్చి అందర్నీ సంతృప్తి పరుస్తాడు. జీవులకు ప్రాణం ఇస్తాడు.

సూర్యకాంతి వెళ్ళే ప్రాంతం పైన 1,00,000 యోజనాలు దూరంలో చంద్రుడు ఉంటాడు (5–22–8).

సూర్యుడు

సూర్యుడు Sun – 10వేల యోజనముల విస్తీర్ణము అయితే చంద్రుడిది 20వేల యోజనముల విస్తీర్ణము, రాహువు కేతువులు 30 వేల యోజనముల విస్తీర్ణము కలిగి ఉంటాయి (5–24–2).

10 లక్షల యోజనాల దూరమున రాహువు కేతువులు నక్షత్రముల వలె సంచరిస్తుంటాయి (5–24–1).

రాహువు

కేతువు

రాహువుకేతువుల వల్లనే సూర్యచంద్ర గ్రహణములు వస్తాయి.

10,00,000 యోజనాల దూరం (5–24–4)

సిద్ధ, చారణ, విద్యాధర లోకాలు

వీటి క్రింద

అంతరిక్షంలో యక్ష రాక్షస పిశాచ లోకాలు – ఇక్కడ ప్రేత భూత గణములు విహరిస్తాయి.

వీటికి 100 యోజనాల దూరంలో

పృథ్వీ

పృథ్వీ – భూ గ్రహము. మనం నివసించేది ఇక్కడనే

70,000 యోజనాల దూరంలో

బిల స్వర్గములు– ఇందు అతల, వితల, సుతల, తలాతల, మహాతల, రసాతల, పాతాళ లోకాలు ఉంటాయి (5–24–7). ఇవి పృథ్వీ వైశాల్యము కలిగి ఉంటాయి. వీటి మధ్య దూరాలు ఒక్కొక్కటి 10 లక్షల యోజనముల దూరము.

దక్షిణ భాగంలో
పితృలోకాలు, నరకలోకాలు – పితృగణాధిపతి అయిన యముడు యమలోకంలో ఉంటాడు.

పాతాళానికి 30వేల యోజనాల దూరంలో గర్భజలంలో సంకర్షణుడు ఉంటాడు. ఈయనే వేయిపడగలతో గల ఆదిశేషుడు, అనంతుడు. ఇది భగవానుని తామసకళ. జీవుల అభిమాన అహంకారములకు ప్రతీక. ఈయన వేయి పడగలపై భూమండలము ఒక ఆవగింజలా ఉంటుంది (5–24–2). (5–25,26 అధ్యాయము).

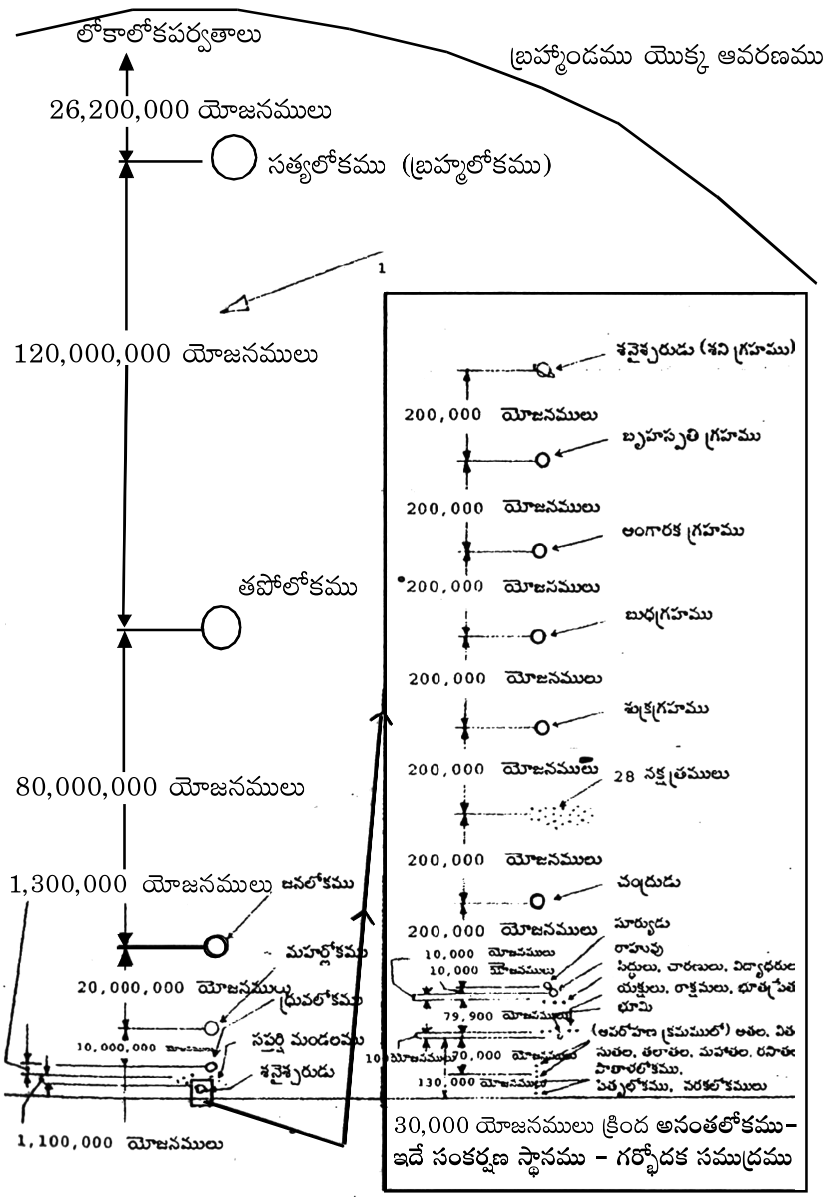

బ్రహ్మాండము – బ్రహ్మాండ కొలతలు – పట వివరణ

మనము నివసించెడి బ్రహ్మాండము యొక్క చిత్రము చూపబడినది. ఇచట సరళత కొరకు గ్రహములన్నియును ఒకదాని పైన ఒకటి సరళరేఖలో ఉన్నట్లుగా చూపబడినవి. శని గ్రహము, గర్భోదకసముద్రమునకు మధ్యనున్న ప్రాంతము కుడివైపు గడిలో వివరించబడినది.

శింశుమార ఆకృతిలో ఉన్న భూ - నక్షత్ర - జ్యోతిర్ మండలములతో గల బ్రహ్మాండాలు: (5-23వ అధ్యాయము)

- గానుగ ఎద్దులాగా భూమండల బ్రహ్మాండం అంతా ధ్రువలోకం చుట్టూ కుడి మీదుగా (ప్రదక్షిణ స్వామి కుడిచేతిమీదుగా) ప్రదక్షిణం చేస్తాయి (*స హి సర్వేషాం జ్యోతిర్గణానాం గ్రహ నక్షత్ర ఆదీనాం అనిమిషేణ అవ్యక్త రంహసా భగవతా కాలేన భ్రామ్యమాణానాం స్థాణుః ఇవ అవష్టంబః ఈశ్వరేణ విహితః శశ్వత్ అవ భాసతే ॥* (5-23-2).

బ్రహ్మాండం ప్రకృతి పురుషుల సంయోగం వల్ల కర్మానుసారం తిరుగుతాయి. ఇది ఎట్లా అంటే జలరాశిని కలిగి ఉండెడి మేఘము గాలియందు తేలియాడునట్లుగా లేక గ్రద్దలు ఆకాశమున గాలియందు తేలియాడునట్లుగా గ్రహములు నక్షత్రములు ధ్రువనక్షత్రము - ధ్రువలోకము చుట్టూ తిరుగుతుంటాయి. పుణ్యవిశేషంతోటే ధృవుడు - ధృవలోకములో నిశ్చలంగా ఉన్నాడు (*యథా మేఢీస్తంభ ఆక్రమణ పశవః సంయోజితాః త్రిభిః సవనైః యథాస్థానం మండలాని చరన్తి ఏవం భగణా గ్రహ ఆదయః ఏతస్మిన్ అన్తః బహిః యోగేన కాలచక్ర ఆయోజితాః ధ్రువం ఏవ అవలంబ్య వాయునా ఉదీర్యమాణా ఆకల్పఅన్తం పరిః చక్రమన్తి । నభసి యథా మేఘాః శ్యేన ఆదయః వాయువశాః కర్మసారథయః పరివర్తన్తే ఏవం జ్యోతిః గణాః ప్రకృతి పురుష సంయోగ అనుగృహీతాః కర్మ నిర్మిత గతయః భువి న పతన్తి॥* 5-23-3).

శిశుమార లేక శింశుమార రూపంలో ఉన్న భూ-జ్యోతిర్ మండలములు- బ్రహ్మాండాలతో గల విశ్వరూపం. ఇది వాసుదేవ స్థూల ధారణ, జ్యోతిచక్రము / శింశుమారచక్రం (మకర ఆకృతి- crocodile

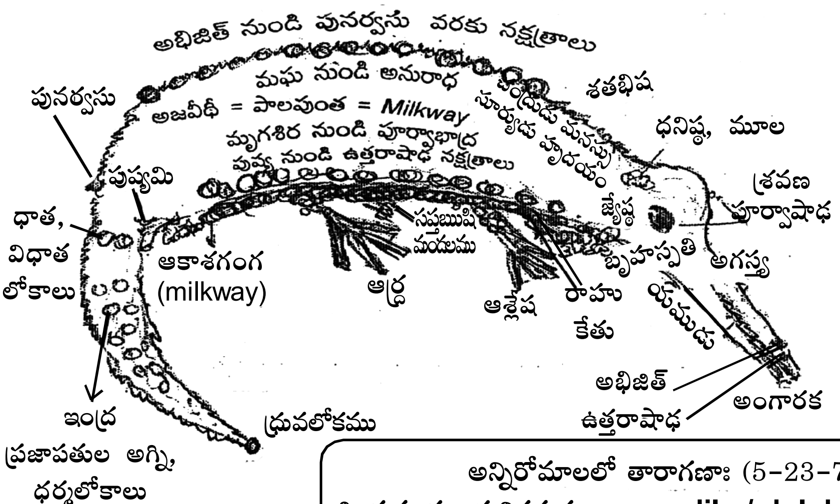

అన్నిరోమాలలో తారాగణాః (5-23-7)
శింశుమార ఆకృతినున్న (crocodile / dolphin shaped) భూ జ్యోతిర్ మండలాలు (5-23 అధ్యాయము). **శిశుమార చక్రము- విశ్వరూపము - వాసుదేవ స్థూలధారణ**

or dolphin shaped). ఇది - శింశుమార రూపంలో ఉంటుంది (*కేచన ఏతత్ జ్యోతి అనీకం శింశుమార సంస్థానేన భగవతః వాసుదేవస్య యోగధారణాయాం అనువర్ణయన్తి ॥* 5-23-4). (ఈ శింశుమార రూపమును శ్రీకృష్ణుడు / పాండురంగడు తన చెవులకు ధరించే మకరకుండలములు అనవచ్చు).

యస్య పుచ్ఛాగ్రే అవాక్శిరసః కుణ్డలీభూతదేహస్య ధ్రువ ఉపకల్పితః తస్య లాంగులే ప్రజాపతిరగ్నిరిన్ద్రో ధర్మ ఇతి పుచ్ఛమూలే ధాతా విధాతా చ కట్యాం సప్తర్షయః తస్య దక్షిణావర్త కుణ్డలీభూతశరీరస్య యాన్యుదగయనాని దక్షిణ పార్శ్వే తు నక్షత్రాణి ఉపకల్పయన్తి దక్షిణాయనాని తు సవ్యే యథా శింశుమారస్య కుణ్డలాభోగసన్నివేశస్య పార్శ్వయోరుభయోరప్యవయవాః సమసంఖ్యాః భవన్తి పృష్ఠే త్వజవీథీ ఆకాశగంగా చ ఉదరతః ॥ 5-23-5, పునర్వసు పుష్యౌ దక్షిణవామయోః శ్రోణ్యోరార్ద్రాశ్లేషే చ దక్షిణవామయోః పశ్చిమయోః పాదయోరభిజిదుత్తరాషాఢే దక్షిణవామయోర్నాసికయోర్యథాసంఖ్యం శ్రవణ పూర్వాషాఢే దక్షిణ వామయోర్లోచన యోర్ధనిష్ఠా మూలం చ దక్షిణ వామయోః కర్ణయోర్మఘాదీన్యష్ట నక్షత్రాణి దక్షిణాయనాని వామపార్శ్వవంక్రిషు యుంజీత । తథైవ మృగశీర్షాదీని ఉదగయనాని దక్షిణపార్శ్వవంక్రిషు ప్రాతిలోమ్యేన ప్రయుంజీత। శతభిషా జ్యేష్ఠే స్కన్ధయోర్దక్షిణ వామయోర్న్యసేత్ ॥ 5-23-6, ఉత్తరాహనౌ అగస్తి అధరాహనౌ యమోముఖేషు చాంగారకః శనైశ్చర ఉపస్థే బృహస్పతిః కకుది వక్షస్యాదిత్యో హృదయే నారాయణో మనసిచన్ద్రో నాభ్యాముశనాస్తనయోరశ్వినౌ బుధః ప్రాణాపానయో రాహుర్గలే కేతవః సర్వాంగేషు రోమసుసర్వే తారాగణాః ॥ 5-23-7, ఏతద్ హైవ భగవతః విష్ణుః సర్వదేవతామయం రూపం అహరహః సంధ్యాయాం ప్రయతో వాగ్యతో నిరీక్షమాణ ఉపతిష్ఠేత నమో జ్యోతిఃలోకాయ కాలాయనాయ అనిమిషాం పతయే మహాపురుషాయ అభిధీమహి ఇతి (5-23-8) **- శింశుమారచక్రరూపమున గల విరాట్ రూపమును వర్ణించు ఈ మంత్రములను పారాయణం చేసిన పాపాలను, అధిదైవిక బాధలను పోగొడుతాయి (పాప *అపహమ్*).** ఈ మంత్రజపం జీవిత అపస్వరాల ఫలితమును పోగొడుతుంది. ఈ మంత్ర జపము సంధ్యకాలమున చేసిన గ్రహ, నక్షత్ర, రాశి దోషాలు, మరి చేసుకొన్న అన్ని పాపాలు తొలగిపోతాయి (***గ్రహ ఋక్ష తారా మయం ఆధిదైవికం పాప అపహం మన్త్ర కృతాం త్రికాలమ్ నమస్యతః స్మరతః వా త్రికాలం నశ్యేత తత్ కాలజం ఆశు పాపమ్ ॥ 5-23-9).***

బిల స్వర్గములు: (Subterranean Heavenly Planets) (5-24వ అధ్యాయము)

చంద్రుడి విస్తీర్ణము 20,000 యోజనాలు (1,60,000 మైళ్ళు) (5-24-2), సూర్యుడి విస్తీర్ణము 10,000 యోజనాలు (80,000 మైళ్ళు). రాహువు నక్షత్రములా ఉంటుంది (స్వర్ భానుః నక్షత్రవత్ చరతి). రాహువు విస్తీర్ణము 30,000 యోజనాలు 2,40,000 మైళ్ళు. రాహువు తల్లి సింహికా. ఈమె ప్రహ్లాదుడి చెల్లెలు.

గ్రహణం ముహూర్తకాలం, ఎక్కువ కాలం ఉండలేదు. ఎందుకంటే సుదర్శనచక్రవేడివల్ల పారిపోతాడు (5-24-5). రాహుగ్రహము క్రింద 10,00,000 యోజనాల దూరంలో సిద్ధ, చారణ, విద్యాధర లోకాలు -

ఉన్నాయి (5-24-4). దీనికి క్రింది భాగమున అంతరిక్షమున యక్ష, రాక్షస, పిశాచ, ప్రేత, భూత గణముల స్థానములు కలవు. ఎక్కడిదాకానైతే వాయువు ఉంటుందో మేఘాలు ఉంటాయో, అక్కడవారు తిరుగుతారు (5-24-5). దీనికి క్రింది భాగమున 100 యోజనాలు (800 మైళ్ళు) దూరంలో పృథ్వీ (భూమి) గ్రహము కలదు. దీనికి 10,00,000 యోజనాల దూరంలో బిలస్వర్గములైన అతల, వితల, సుతల, తలాతల, మహాతల, రసాతల, పాతాళ లోకాలు ఉన్నాయి. వీటి మధ్య దూరము ఒక్కొక్క దానికి 10,00,000 యోజనాలు కలిగి ఉన్నవి. వాటి వివరములు:

మాయా వినోదములతో కూడిన బిలస్వర్గ సౌకర్యాలు:

అమరలోక శ్రియం అతిశయితాని - (5-24-10) - దేవలోకసంపదను మించిన సుఖాలు ఇక్కడ ఉంటాయి. మయుడిచే కట్టబడిన మణులతో కూడిన ప్రాకారాలు, గోపురాలు, పురములు, విచిత్ర సభామంటపములు కలిగి ఉంటాయి - (9). ఇక్కడ వార్ధక్యములేదు. సూర్యుడు లేదు. మణులకాంతుల వెలుగుతో నివాసము కావున కాల ప్రభావం లేదు. దివ్యరసములు, దివ్యపానీయములు, ఆహారములు వీరు తీసుకుంటారు (10 to13). ప్రళయకాలం లేక సుదర్శనచక్రం వల్లనే వీరికి భయం (14,15). *(ఏతేషు హి బిల స్వర్గేషు స్వర్గాద్ అపి అధిక కామభోగః ఐశ్వర్యానందః భూతి విభూతిభిః సుసమృద్ధ భవనా ఉద్యానాక్రీడ విహారేషు దైత్య దానవ కాద్రవేయాః నిత్యప్రముదిత అనురక్త కలత్రా అపత్యబంధు సుహృత్ అనుచరాః గృహపతయ ఈశ్వరాద్ అపి అప్రతిహతకామాః మాయావినోదాః నివసంతి* 5-24-8).

1. **అతలలోకము:** ఇచ్చటి రాజు బల, మయదానవ పుత్రుడు. వీరు భోగలాలసులు, మదాంధులు, 99 రకాలు మాయలు, కామినీస్త్రీలు, పుంశ్చలీస్త్రీలతో విహరిస్తారు. ఎవరైనా ఈ లోకంలోకి ప్రవేశించగానే వారికి హాటకరసం - పానీయం ఇచ్చి మదాంధులుగా చేసి సంభోగిస్తారు. 10,000 ఏనుగులబలం కలిగి, మేమే సిద్ధులం దేవతలం అనే అహంకారంతో ఉంటారు (5-24-16).

2. **వితలలోకము:** శివుడు హాటకేశ్వరుడు తన భక్తుల కోరికననుసరించి హాటక బంగారమును ఏర్పరచి స్వపార్షద భూతగణములతో ఉంటాడు. బ్రహ్మ సృష్టి చేయమని కోరితే ఘోరమైన జీవులను పార్వతీ వల్ల పొందాడు. ఇది వీరి స్థానం. శివుడి వీర్యం నుండి వచ్చింది హాటక సువర్ణము. దీనిని ఆభరణాలుగా వాడతారు (5-24-17). ఇక్కడ అసుర ఇంద్రులు వారి భార్యలతో అనుభవిస్తారు.

3. **సుతల లోకము:** బలి మహారాజు, విరోచన పుత్రుడు దీనికి అధిపతి. ఇక్కడ స్వామి ద్వారపాలకుడుగా ఉన్నాడు. రావణాసురుడు రాజ్యమదంతో బలిని ఆక్రమించడానికి వస్తే వాణ్ణి ఒక కాలుతో బంతిలా తన్నాడు స్వామి (5-24-27).

4. **తలాతల లోకము:** ఇది మయదానవుడి రాజ్యము. ఈయన శివభక్తుడు. మాయావి. దానవేంద్రుడు, త్రిపురారి (5-24-28).

5. **మహాతలలోకము:** బహుపడగలు గల సర్పదేవతలు ఇచ్చట ఉంటారు. వీరంతా కద్రువ సంతానం – వీరిలో ముఖ్యులు: కుహక, తక్షక, కాళీయ, సుషేణ మొదలగువారు వారి భార్యలతో నివాసం, సంతానం పొందుతారు. మిత్రులతో నివసిస్తారు. అయితే గరుత్మంతుడు అంటే భయంతో బ్రతుకుతారు (5–24–29).

6. **రసాతల లోకము:** దితి (దైత్యులు), దనువుల (దానవుల) – రాక్షస సంతానము ఇచ్చట నివసిస్తారు. వారే హిరణ్యపురవాసులు. వీరు క్రూరులు, కోపిష్ఠులు, దేవతాశత్రువులు. అయితే సుదర్శనచక్రము, వేదమంత్రాల భయంతో అణిగి ఉంటారు. – దితికి పుట్టినవారు దైత్యులు, దనువుకు పట్టినవారు దానవులు (5–24–30).

7. **పాతాళలోకము లేక నాగలోకము:** నాగలోకపతి వాసుకి. నాగులలో ముఖ్యులు: శంఖ, కుళిక, మహాశంక, శ్వేత, ధనంజయ, ధృతరాష్ట్ర, శంఖచూడ, కంబల, అశ్వతర, దేవదత్త మొదలగువారు. "మహాభోగినః" వీరు మహాభోగులు, అసూయాపరులు (అమర్షులు). వీరికి 5/7/10/100/1000 పడగలు మరి వాటిపై మణులు ఉంటాయి. ఇవి జ్యోతులలాగా వెలుగుతాయి (5–24–31). వీటి వల్లనే బిలస్వర్గాలు ప్రకాశిస్తాయి.

అనంతలోకము - అనంతదేవుడు - ఆదిశేషుడు - సంకర్షణుని వర్ణన:

అనంతలోకము: పాతాళ లోకమునకు 30,000 యోజనాల దూరంలో అనంతలోకము కలదు. ఇందులో విష్ణుమూర్తి అవతారము, తామసకళ – అహంకార లక్షణ ప్రధానుడు (ఆస్తే *యా వై కళా భగవతః తామసీ సమాఖ్యాతా అనంత ఇతి సాత్వతీయా ద్రష్టృ దృశ్యయోః సంకర్షణమ్ అహం ఇతి అభిమాన లక్షణమ్* 5–25–1) (*భగవతో అనంత మూర్తేః సహస్ర శిరసః* 5–25–2). నేను నాది అనే అభిమానము కలవారిని శాసించేవాడు, తామసులకు అనంతుడు లేక ఆదిశేషుడు కలడు. ఈయనకు మరోపేరు సంకర్షణుడు. ఈ బ్రహ్మాండము / భూమండలం / క్షితిజమండలం – అనంతుడి వేలపడగలలో ఒక దానిపై ఆవగింజలాగా ఉంటాయి (5–25–1,2). ప్రళయకాలంలో అనంతుడి కోపాగ్ని వల్ల ఆయన కనుబొమ్మల నడుమనుండి సంకర్షణనామం గల రుద్రుడు అవతరిస్తాడు. ఈయనకు ఏకాదశ వ్యూహములు (ఏకాదశరుద్రుల ఆకారములు కలవు), మూడు కన్నులు, మూడు శిఖలు, శూలం ఉంటాయి– (3). అనంతుడు లేక ఆదిశేషుడు లేక అనంతదేవుడు తెల్లని శరీరుడు, నీలవస్త్రధారుడు (తామసలక్షణాలు), నాగలిరోకలి భుజము మీద ఆయుధములుగా ధరించి (బలరాముడి అంశ), భార్యలైన నాగపుత్రికలచే ఉల్లాసము చెందుతాడు (5–25–4 నుండి 7). (*సః ఏవ భగవాన్ అనన్తః అనన్త గుణ అర్ణవః ఆదిదేవః ఉపసంహృత అమర్ష రోష వేగః లోకానాం స్వస్తయ ఆస్తే* // 5–25–6). తన అహంకార అధిష్ఠానము వల్ల సకల బద్ధజీవులను సులువుగా ఆకర్షిస్తాడు కావున సంకర్షణుడని చెప్పుకోవచ్చు. అలాగే దేవకీగర్భము

నుండి బయటకు ఆకర్షింపబడి రేవతి గర్భమునకు మార్చబడ్డాడు. కావున సంకర్షణుడు అని కూడా అనవచ్చును.

అనంతుడి వర్ణన: సుర, అసుర, ఉరగ, సిద్ధ, గంధర్వ, విద్యాధర మునిగణాదులతో ధ్యానింపబడతాడు. వీరిచే సేవింపబడుతూ మంచి మదము కలిగిన సర్పంలా ఉంటాడు (*అనవరత మదముదిత అపరిమ్లాన రాగ నవతులసికా అమోద, వైజయంతీంస్వాంవన మాలాం నీలవాసాః* (తామసికులను ఆకర్షించుటకు), *ఏకకుండలః హలకకుదికృత సుభగ సుందర భుజో భగవాన్ ....* = నాగలి రోకలి భుజము మీద ధరించి – రైతు లక్షణములు కల్గి, బలరాముడులా ఉంటాడు 5–25–7). నారద తుంబురులు ఒకసారి బ్రహ్మగారి సభలో అనంతుని మహిమను వర్ణించారు ఇలా– *యః ఏషః ఏవం అనుశ్రుతః ధ్యాయమానః ముముక్షూణాం అనాది కాల కర్మవాసనా గ్రథితం అవిద్యామయం హృదయగ్రంథిం సత్త్వరజః తమః మయం అన్తః హృదయం గతః ఆశు నిర్భినత్తి । తస్య అనుభవాన్ భగవాన్ స్వాయంభువః నారదః సహ తుంబురుణా సభాయాం బ్రహ్మణః సంశ్లోకయామాస॥* 5–25–8 – ఇలా– అనాదిగా కాలం వల్ల కర్మవాసనలతో వచ్చిన అవిద్యా హృదయగ్రంథి స్వామిసేవలో పోతాయి (8). సృష్టిస్థితి లయములు – ప్రకృతిగుణములు స్వామికటాక్షంతో కలుగుతాయి. స్వామిది మాత్రం మార్పు చెందని రూపం. ఆయన గుణాతీతుడు (9). ఆయన పరాక్రమమునకు అంతము లేదు (*భగవాన్ అనంతో దురన్తవీర్యోరుగుణానుభావః* 5–25–13). తన దివ్యలీలలతో సకల జీవులకు కావలసిన ఆహార విహారాలిస్తే జీవుడు ఇది మరచి "నాది నేను" అంటాడు. కర్మలననుసరించి లోకాలు. ధర్మాన్ని ఆచరించేవాడికి కర్మ జ్ఞాన పక్వం వల్ల ఊర్ధ్వ లోకాలు, అలా కాకపోతే అధోలోకాలు, నీచజన్మలు పొందుతారు (*పుంసః ప్రవృత్తి లక్షణస్య ధర్మస్య విపాకగతయః ఉచ్చ అవచా విసదృశాః* 5–25–15). స్వామిలీలలు అనంతములు. అంతులేని బలము గలవాడు అనంతుడు. లోకాలను తన పడగలపై మోస్తూ, జీవుల బుద్ధి కర్మలననుసరించి వారికి తగ్గ లోకాలు ఇస్తూ ఉంటాడు (*ఏతా హి ఏవ ఇహన్నృభిః ఉపగంతవ్యాః గతయః యథాకర్మ వినిర్మితాః యథా ఉపదేశమ్ అనువర్ణితాః కామాన్ కామయమానైః* 5–25–14). **అవిద్యకర్మలు జీవుల సంకల్పంతోటే – వాటి ఫలితాలు నరకయాతన, అందువల్ల నరకలోకాల ఆవశ్యకత ఇందుకు జరిగింది,** (*ఏతావతీర్హి రాజన్ పుంసః ప్రవృత్తి లక్షణస్య ధర్మస్య విపాకగతయ ఉచ్చావచా విసదృశాః* 5–25–15) అని స్వామి లీలలను అర్థం చేసుకొన్నవారై బ్రహ్మసభలో నారద తుంబురు స్వామిని కీర్తించారు.

నరకలోకాల వర్ణన (5–26 అధ్యాయము)

పరీక్షిత్తు రాజుచే శుకునకు ప్రశ్న– *ఏతద్ వైచిత్ర్యం లోకస్య కథం ఇతి* – **ఇన్ని వివిధ లోకాల నిర్మాణం ఎందుకు జరిగింది?** (5–26–1). శుకమహర్షిచే సమాధానము: జీవుల సంకల్పంతోటే స్వామి ఇవన్నీ సృష్టి చేసాడు. **కర్మలకు ఫలితమే సృష్టి** (*ఋషిః ఉవాచ – త్రిగుణత్వాత్ కర్తుః శ్రద్ధయా కర్మగతయః పృథక్ విధాః సర్వాః ఏవ సర్వస్య తారతమ్యేన భవన్తి ॥* 5–26–2). త్రిగుణములకు తగిన కర్మలు

చేయడం వల్ల వాటి ఫలితాలు వేరు వేరుగా ఉంటాయి. అనంత అవిద్యలచే కోరికలు అనంతములు, కావున సృష్టి అనంతములు. **అనంతలోకాలు, శరీరాలు జీవుల సంకల్పంతోటే** (*అథ ఇదానీం ప్రతిషిద్ధ లక్షణస్య అధర్మస్య తథా ఏవ కర్తుః శ్రద్ధాయా వైసాదృశ్యాత్ కర్మఫలం విసదృశం భవతి యా హి అనాది అవిద్యయా కృత కామానాం తత్ పరిణామ లక్షణాః సృతయః సహస్రశః ప్రవృత్తాః తాసాం ప్రాచుర్యేణ అనువర్ణయిష్యామః ॥* 5-26-3).

పితృగణములు తమగోత్రీయులు భూలోకంలో బాగా ఉండాలని స్వామిని ప్రార్థిస్తారు (5). భూమి-పృథ్వికి క్రింది భాగంలో దక్షిణ దిక్కున 28 నరక లోకాలు (21 నరకములు, 7 యాతనాభూములు) కలవు (5-26-7). అచట వివస్వాన్ పుత్రుడు (సూర్యపుత్రుడు) - వైవస్వతుడు, పితృదేవతల రాజు అయిన యముడు, జీవుల కర్మానుసారం ఫలితాలిస్తూ ఆయా లోకాలను ఇస్తాడు (*యత్ర హ వావ భగవాన్ పితృరాజః వైవస్వతః స్వవిషయం ప్రాపితేషు స్వపురుషైః జన్తుషు సంపరేతేషు యథాకర్మ అవద్యం దోషం ఏవ అనుల్లంఘిత భగవత్ శాసనః సగణః దమం ధారయతి ॥* 5-26-6). ఆ నరకలోకముల వర్ణన క్రింది విధముగా కలదు-

1. తామిస్ర నరకలోకము

ఇతరుల ధనమును, భార్యాపుత్రులను అపహరించువానిని తామిస్ర నరకమున పడవేయుదురు (*పర విత్త - అపత్య - కళత్రాణి అపహరతి సహి కాలపాశబద్ధః యమపురుషైః అతిభయానకైః తామిస్ర నరకే బలాత్ నిపాత్యతే ॥* 5-26-8). ఇక్కడ అన్నం నీళ్ళు ఇవ్వక తిట్టడం కొట్టడం వల్ల మూర్ఛపొందుతూ చీకటిలో ఉంటాడు.

2. అంధతామిస్ర నరకలోకము

ఇతరులను మోసగించి వారి భార్యలతో అక్రమసంబంధములు కలిగి సంతానమును పొంది భోగలాలసులవుతారో వారిని ఈ లోకమునకు తీసుకువస్తారు.

(*యస్తు వంచయిత్వా పురుషం దార - ఆదీన్ ఉపయుంక్తే యత్ర శరీరీ నిపాత్యమానః యాతనాస్థః వేదనయా నష్టమతిః నష్టదృష్టిశ్చ భవతి* - 9). దీనికి ఫలితం ఎలాగంటే చెట్టును మొదట నరికివేసినట్టుగా, చిత్రహింసలు పెట్టడం వల్ల చూపుపోయి, స్పృహ తప్పుతారు, కాని చావక అనుభవిస్తుంటారు.

3. రౌరవ నరకలోకము

ఎవరైతే 'నేను నాది' అనే అహంకార మమకారంతో ఇతరులను మోసం చేసి వారి ధనంతో తన కుటుంబాన్ని పోషించుకుంటారో వారు యాతనాశరీరం పొంది ఈ లోకం వస్తారు. వీరిచే బాధింపబడిన జీవులు, కక్ష దీర్చుకోవడానికి "రురు" అనే జంతువుల (పాములకంటే క్రూరమైనవి) రూపంలో వచ్చి ఈ యాతనాశరీరాన్ని కరుస్తుంటాయి (5-26-10,11).

4. మహారౌరవ నరకలోకము

ఎవరైతే తన శరీరపోషణార్థం (*కేవలం దేహంభరః* 5-26-12) ఇతరులకు హాని చేస్తారో, హింసా పరాయణులగు ఇట్టి వారి యాతనాశరీరాన్ని క్రవ్యాదరులు మెల్లమెల్లగా వారి యాతనాశరీరాన్ని తింటాయి.

5. కుంభీపాక నరకము

ఎవరైతే పశుపక్ష్యాదులను చంపివంట చేసి తింటారో వారిని ఇక్కడ యమభటులు కాగే నూనెలో పకోడీలలాగా గోలిస్తారు (*యమానుచరః కుంభీపాకే తప్తతైలె ఉపరంధ యంతి* - 13).

6. కాలసూత్ర నరకలోకము

ఎవరైతే బ్రాహ్మణద్రోహులో బ్రాహ్మణహంతకులో వారిని ఇక్కడకు తీసుకువస్తారు. 10,000 యోజనాల (80,000 మైళ్ళు వైశాల్యము గల) రాగి కంచముతో తయారైన ఈ లోకంలో పడవేసి క్రిందమంటపెట్టి, పైన సూర్యుడి ఎండతో, క్షుత్పిపాసలతో ఆ యాతనాశరీరం చావకుండా చూస్తూ ఆ వేడి రాగి స్థలంపైనే కూర్చోవడం వల్ల నరకబాధ అనుభవిస్తారు. దానిపైనే ఉరకడం, నించోవడం ఇలా వేల సంవత్సరాల యాతన - జంతువుల శరీరంలో ఎన్ని రోమాలో అన్ని సం॥లు అనుభవిస్తారు (14).

7. అసిపత్రవన నరకలోకము

వేద విహిత కర్మల మార్గాన్ని వదలి పాఖండమతములను స్వీకరించి వాటిని ఆరాధించే ద్విజులు - బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులను ఈ లోకంలోకి పంపబడగానే వారిని కొరడాలతో కొడ్తుంటే వారు ఉరకడం వల్ల చుట్టూ ఉన్న తాడి ఈత చెట్లకు గల రెండు అంచుల కత్తిలాంటి ఆకులు (తాడి పత్రముల అంచులు) గ్రుచ్చుకుపోయి విపరీత అవస్థకు గురి అవుతారు (5-26-15).

8. సూకరముఖ నరకలోకము

రాజకీయనాయకులు, ప్రభుత్వ ఉద్యోగులు దండించుటకు తగని వానిని దండించిన లేక ఎవరైతే బ్రాహ్మణులకు హింస తలపెడతారో వారిని ఇక్కడ చెరకుకాడ నుండి చెరకు రసం తీయడానికి ఎలా దంచుతారో, అలా పిండడం వల్ల ఆ బాధతో ఏడవడం, మూర్ఛిల్లడం మొదలగు అవస్థలు పొందుతారు. కావున బ్రాహ్మణులు దోషులైతే శిఖముండన, దేశ బహిష్కరణ, ధనం లాక్కోవాలి అంతే తప్ప వారిని హింసించరాదు (16).

9. అంధకూప నరకలోకము: (5-26-17)

మన నుండి ఏమీ ఆశించకున్నా జీవులను విలాసార్థము బాధపెట్టేవారు, అసహ్యించుకొనేవారు, దూషించేవారు ఈ నరకానికి పంపబడతారు. అక్కడ గల పశువులు, అడవిమృగములు, పక్షులు, సర్పములు, దోమలు, ఈగలు, పురుగులు వారిని బాధిస్తాయి. గాయపరుస్తాయి. వారిని నిద్రపోకుండా చేస్తాయి.

10. కృమి భోజన నరకలోకము

ఇతరులకు పెట్టకుండా అంతా తానే తినేవాడు కాకి లాంటివాడు. పితృ భూత అథితి దేవ ఋషి ఋణములు తీర్చక (పంచయజ్ఞములు) తానే అనుభవించేవాడు ఈ లోకము రావలసి ఉంటుంది. ఇచ్చట గల లక్షయోజనాల వైశాల్యంలో గల క్రిమి కుండంలో క్రిమిగా పుట్టి ఇతర క్రిమిలను తింటూ వేల సంవత్సరాలు ఉండాలి (18).

11. సందంశ నరకలోకము

ఎవరైతే ఇతరుల సొమ్మును కాని బ్రాహ్మణుల సొమ్మును కాని దొంగతనంగా లేక బలాత్కారంగా తీసుకుంటారో అట్టివారిని ఎర్రగా కాల్చిన ఇనుపగుండ్లను వాడి వారి శరీరాలను పొడుస్తారు (19).

12. తప్త శూర్మి నరకలోకము

అక్రమ సంబంధం గల మగ, ఆడ వారిని ఇక్కడ కొరడాలతో కొడుతూ, బాగా కాల్చిన ఆడ, మగ ఇనుప విగ్రహాలను వారిచే కౌగిలించేటట్టు చేస్తారు(20).

13. వజ్రకంటక శాల్మలీ నరకలోకము

ఎవరైతే మైథునమున అతిగా రమిస్తారో (కుక్కలలాగా), వారి యాతనాశరీరాన్ని ముళ్ళతో కూడిన బూరుగు చెట్టు (శాల్మలీ వృక్షం) ఎక్కించి చెట్టు ముళ్ళ మీదుగా బలవంతంగా లాగుతారు(21).

14. వైతరిణీనది

ధర్మం తప్పినడిచే క్షత్రియులు, రాజకీయనాయకులు, ప్రభుత్వ ఉద్యోగులను వైతరిణీనదిలోకి తోస్తారు. ఇది నరకలోకాల చుట్టూ ప్రవహించేది. ఇందులోని భయంకర జంతువులు కొరుకుతాయి. దీనిలో ప్రవహించేది మలమూత్ర రక్త మాంస చీము అస్తికలు, గోళ్ళు, కొవ్వులతో కూడినది, పరమ అసహ్యము దుర్గంధముతో కూడిన దాంట్లో బ్రతకాలి వీరు (22).

15. పూయోద నరకము

అక్రమ సంబంధాలు గల శూద్ర జాతి వారి లక్షణములు జంతువులాంటిది. వీరికి శుచి, క్రమబద్ధ జీవితము లేక సిగ్గు విడిచి నీచ స్వభావంతో శరీరసుఖాలే ప్రధానంగా బ్రతుకుతారు. ఇట్టివారిని మలమూత్ర శ్లేష్మ చీములు కల సముద్రంలోకి పడత్రోసి దాన్నే తినమంటారు. వేరే భోజనము ఇవ్వరు (23).

16. ప్రాణరోధ నరకము

కుక్కలు, వేటకుక్కలు, గాడిదలు పెంచే బ్రాహ్మణాదులు, క్షత్రియులు మొదలగువారు, విలాసమునకు అడవులలో జంతు వధ చేసిన వారిని, అలాగే యమభటులు వారి బాణములతో వీరిని ఈ ప్రాణరోధనరకములో వేటాడుతారు (24).

17. విశసన లేక వైశస నరకము

గర్విష్ఠులైన ధనవంతులు, పెద్ద ఉద్యోగస్థులు వారి కీర్తిని పెంచే పార్టీలు, జంతుబలి మాంస వడ్డనతో కలవి తింటూ డాంబికమైన పూజలు, కర్మకాండ, దేవతలకై జంతుబలి యజ్ఞములు చేసే వారిని ఈ నరకములో యమభటులు నానా హింసలు పెట్టి చంపుతారు – *యాత యిత్వా విశసంతి* (5–26–25).

18. లాలాభక్ష నరకము

కామాంధులైన బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యజాతులవారు రతికేళిలో వారి వీర్యాన్ని భార్యలచే తాగించినట్లైతే అట్టివారిని ఈ నరకంలోని రేతస్సునది (Semen River) లో తోస్తారు. అదేవారికి ఆహారము – (26)

19. సారమేయాదన నరకము

ఎవరైతే ఇతరుల– ఇళ్ళను అసూయ కలిగి దగ్ధం చేస్తారో, చంపుటకై విషం పెడతారో, ఏ రాజులైతే ఏ ప్రభుత్వాలైతే ప్రజలను పీడించి పన్ను రూపంలో దోచుకుంటారో అట్టి వారందర్నీ చనిపోయిన తర్వాత మరుజన్మలో వారి యాతనా శరీరములను 720 బలమైన పిచ్చికుక్కల మధ్య ఈ నరకంలో వదలుతారు అవి వీరిని విపరీతంగా కరుస్తాయి (5–26–27).

20. అవీచిమతి లేక అవీచిమంత నరకము

ఎవరైతే అబద్ధాలు ఆడతారో, తప్పుడు సాక్ష్యాలు ఇస్తారో, వ్యాపారంలో ధన సంపాదన గూర్చి అబద్ధాలాడతారో, దొంగసొమ్మును దానం చేస్తారో అట్టివారిని ఈ నరకంలో పడేస్తారు. ఇక్కడ వీరిని కొండల మీదికి ఎక్కించి నీరు లేని బండలు గల లోయలోకి తలక్రిందులుగా తోస్తారు. శరీరం ముక్కలైనా చావరు (అవీచిమత్) (5–26–28).

21. అయఃపాన నరకము

ఏ బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్యులు, వారి స్త్రీలు మద్యపానమునకు అలవాటు పడతారో వారి యాతనా శరీరము యొక్క ఛాతి మీద యమభటులు నించొని వేడి కరిగించిన ఇనుపద్రవాన్ని నోటిలో పోస్తారు (*వహ్నినా ద్రవమాణం కార్ష్ణాయసం నిషించంతి*) (5–26–29).

22. క్షారకర్దమ నరకము

ఎవరైతే నిష్టాచారము గల పెద్దలను గౌరవించరో, గర్విష్ఠులో వారు బ్రతికి ఉన్నా చచ్చినవారితో సమానం. అట్టి వారిని తలక్రిందులుగా క్షారకర్దములోకి (కారం బురదలోకి) పడేస్తారు (5–26–30).

23. యమసదనం: (రక్షోగణ భోజనము)

ఎవరైతే తాగి నరబలి, పశుబలి చేస్తారో (నరపశుహంతకులు) వారి మాంసాన్ని కాల్చుకు తింటారో అట్టివారిని యమపురిలో రాక్షసగణాలు అలాగే చేస్తాయి, హింసిస్తాయి (31).

24. శూలప్రోత నరకము

ఎవరైతే పశుపక్ష్యాదులను పెంచి (కోడిదయ!!!), వాటిని భక్షించుటకై హింసిస్తారో (కసాయివారు), అట్టివారిని శూలములతో పొడుస్తారు. వారిని కాకులు గద్దలు రాబందులకు వదలిపెడతారు. అవి క్రూరంగా పొడుస్తాయి (-32).

25. దందశూక నరకము

ఇతరులను అనవసరంగా బాధపెట్టేవారు, కోపిష్ఠులు, పాములలాగా ఇతరులను భయపెట్టారో అట్టివారిని ఈ నరకంలో 5 లేక 7 తలలు గల సర్పములు వారిని కాటేసి ఎలుకలను తిన్నట్టుగా తింటాయి.

26. అవటనిరోధన నరకము

ఎవరైతే ఇతర ప్రాణులను చీకటి గదులలో బంధిస్తారో, వాటిని బానిసలుగా చేసుకుంటారో, చెట్టుతొర్రలో ఉండే జంతువులను బంధిస్తారో, వారిని యమభటులు చీకటి బావులలో పడేసి విషవాయువులను, పొగ, మంటలను పెడతారు (34).

27. పర్యావర్తన నరకము

గౌరవనీయులైన అతిథులను, బంధువులను గౌరవించక ఉరిమి చూసిన, అట్టి వారి కన్నులను ఈ పర్యావర్తన నరకంలో గద్దలు పొడిచి వారి కన్నులను పీకేస్తాయి (5-26-35).

28. సూచీముఖ నరకము

డబ్బును దాచేవారు ధనమదాంధులు, అహంకారముతో వంకర చూపులు చూస్తుండేవారు, ధనమే ప్రధానంగాగల పిసినారులను ఈ నరకలోకములో వారి యాతనాశరీరములను, బట్టలను కుట్టినట్టుగా సూదులతో కుడతారు (5-26-36). ఇలా వారు బాధింపబడతారు.

ఇక్కడ వర్ణించబడనివి ఎన్నో వేలకొలది నరకములు యమపురిలో ఉన్నాయి. (*ఏవం విధా నరకా యమాలయే సంతి శతశః సహస్రశతేషు సర్వేషు చ సర్వఏవ అధర్మవర్తినోః యే కేచిత్ ఇహ ఉదితాః అనుదితాః)* - నానా పాపకర్మలకు నానా నరకాలు ఉన్నాయి (5-26-37). **పాపకర్మల ఫలితాలు నరకలోకాలలో యాతనాశరీరంతో అనుభవించిన తర్వాత చేసిన పాపపుణ్యకర్మల శేషంతో తిరిగి తగిన శరీరం పొంది భూలోకం ప్రవేశిస్తారు.** (*పునః భవేతే ఉభయ శేషాభ్యాం నివిశంతి* 5-26-37).

ఈ బాధలు లేకుండా ఉండాలంటే 14 లోకములు గల ఈ బ్రహ్మాండం - ప్రకృతిగుణములతో గల దీనిని పరిశీలించాలి, అహింసతో బ్రతకాలి, ఇది నారాయణుడిదని గ్రహించాలి (*అండకోశః చతుర్దశధా పురాణేషు వికల్పిత ఉపగీయతే* -38). ఇదియే నారాయణుడి స్థూలరూపం (*భగవతః నారాయణస్య*

సాక్షాద్ మహాపురుషస్య స్థవిష్ఠం రూపం ఆత్మమాయా గుణమయం అనువర్ణితం – 38) దీన్ని గూర్చి తెలుసుకోవాలి, వినాలి, చదవాలి, దీన్ని ధ్యానించాలి. – శ్రద్ధ, భక్తి, విశుద్ధ బుద్ధి కలిగి ఉండాలి. భగవత్తత్త్వం అర్థం కాకున్నా సత్సంగం కోరాలి (*భగవత్ పరమాత్మనో అగ్రాహ్యమపి శ్రద్ధాభక్తి విశుద్ధ బుద్ధిర్ వేద* 5–26–38). ఈ స్థూల రూప ధ్యానం తర్వాత మనస్సు వశమును పొంది స్వామి సూక్ష్మరూపమును అనగా – శ్రీకృష్ణుడి భక్తి చేయాలి. ఎలాగైతే పిల్లవాడు అక్షరాలు నేర్చుకొనేటప్పుడు మొదట పెద్ద అక్షరాలు రాయిస్తామో ఇదీ అంతే, అలాంటిదే (*శ్రుత్వా స్థూలం తథా సూక్ష్మం రూపం భగవతో యతిః స్థూలే నిర్జితం ఆత్మానం శనైః సూక్ష్మం ధియా నయేత్ ఇతి* ॥ 5–26–39). ఇదే నారాయణుడి స్థూల శరీరం – విరాట్ పురుషుడు – విరాట్ రూపం– ఇందులోనే సకల ప్రాణుల నివాసం కలదు. ఇదే సకల ప్రాణుల నివాసస్థానము (5–26–40). *భూ – ద్వీప – వర్ష – సరిత్ (నదులు) – అద్రి – నభ – సముద్ర – పాతాళ – దిక్ – నరక్ – భాగణా (విభూతులు) లోకసంస్థా గీతామయాతవన్నృపాద్ – అద్భుతం ఈశ్వరస్య స్థూలం వపుః సకల జీవ – నికాయ – ధామ* (5–26–40).

బ్రాహ్మణభక్తుడు, గర్విష్ఠి అయిన సుతల లోకాధిపతి రాక్షస బలిచక్రవర్తిని ఉద్ధరించుట

బిలస్వర్గాల వర్ణనలో సుతలలోకాధిపతి – బలి చక్రవర్తి అని తెలిపిన శుకుడు (5–24–18), ఆపుకోలేక పరీక్షిత్తుతో భక్తుడైన బలి గుణగణాలను వర్ణించసాగాడు. బలి హృదయాన్ని వివరించాడు – శ్రీహరిని– ఇంద్రుడు తను పోగొట్టుకొన్న రాజ్యము సంపదలను కోరాడు. ఇంద్రుడు ఎంతటి మూర్ఖుడో కదా ! (5–24–24).

మాతాత "ప్రహ్లాదుడే సరియైన పురుషార్థమేమిటో గ్రహించగలిగాడు"– ఇలా ఆలోచించి బ్రాహ్మణ ప్రేమ ప్రదర్శించి రాజ్యాన్ని సంపదలను లెక్కచేయక వామన బ్రాహ్మణ వటువుకు అంతా దానం చేసాడు బలిచక్రవర్తి. బలిత్యాగాన్ని మెచ్చిన వామనదేవుడు, బలినించి పొందిన రాజ్యము, సంపదలకు ఎన్నో రెట్లు అధికంతో గల సుతల లోకాన్ని ఇచ్చాడు. భక్తుడైన బలికి వశుడైయ్యాడు స్వామి. లోకాన్నే గాక ఆ లోకరక్షకుడిగా నిలిచాడు అచట స్వామి (5–24–18). శ్రద్ధతో గల నిష్కామభక్తియే ప్రధానమని బలి నిరూపించాడు. బ్రాహ్మణవేషంలో వచ్చిన స్వామి బలిచక్రవర్తిలోని సద్గుణాలను వెలికితీసి లోకానికి బ్రాహ్మణత్వ ఆధిక్యత ఏమిటో, రాజులు ఎలా ప్రవర్తించాలో చూపాడు (5–24–19,24) (*నో ఏవ ఏతత్ సాక్షాత్ కారః భూమిదానస్య యత్ తత్ భగవతి అశేష జీవనికాయానాం జీవభూత ఆత్మభూతే పరమ ఆత్మని వాసుదేవే తీర్థతమే పాత్ర ఉపపన్నే పరయా శ్రద్ధయా పరమ ఆదర సమాహిత మనసా సంప్రతిపాదితస్య సాక్షాత్ అపవర్గ ద్వారస్య యత్ బిల నిలయ ఐశ్వర్యమ్* ॥ 5–24–19).

ఆకలితో అలమటించినా, కష్టాలలో ఉన్నా, లేక జ్ఞానంతో కర్మబంధనము పోగొట్టుకోవాలన్నా, మోక్షం కావాలన్నా ఏదైనా సరే కోరికలు లేక గట్టిగా ప్రేమతో భగవన్నామకీర్తన చేస్తే, స్వామి ఏది

కావాలంటే అదే ఇస్తాడు. తానే వశుడై పోతాడు (*యస్య హ వావ క్షుత పతన ప్రస్ఖలన ఆదిషు వివశః సకృత్ నామ అభిగృణన్ పురుషః కర్మబన్ధనం అంజసా విధునోతి । యస్య హ ఏవ ప్రతిబాధనం ముముక్షవః అన్యథా ఏవ ఉపలభన్తే ॥* 5-24-20). (*తత్ భక్తానాం ఆత్మవతాం సర్వేషాం ఆత్మని ఆత్మదః ఆత్మతయా ఏవ ॥* 5-24-21).

ధనము దుఃఖాన్నే ఇస్తుంది. మాయా రూపాలు సంపదలు, భోగములు అవి స్వామిని మరిపిస్తాయి. అందుకే బలి నుండి వాటిని లాక్కొని కట్టిపడేసాడు స్వామి (*న వై భగవాన్ నూనం అముష్య అనుజగ్రాహ యత్ ఉత పునరః ఆత్మానుస్మృతి మోషణమ్ మాయామయ భోగైశ్వర్యమ్ ఏవ ఆతనుతేతి ॥* 5-24-22). ఇలా చేయడానికి చక్కటి ఉపాయాన్ని ఆలోచించి స్వామి వామన వటువుగా యాచించాడు బలి చక్రవర్తిని. అంటే ధర్మపాలుని యందు స్వామి అనుగ్రహము వల్ల వాని సంపదలను లాక్కుని కట్టిపడేస్తాడు (5-24-23). పరిస్థితిని అర్థము చేసుకొన్న బలి, తాతగారైన ప్రహ్లాదుడు తన తండ్రిని ఎదిరించి, సంపదలకు దాసుడుకాక స్వామినే కోరిన విషయము కూడా గుర్తుకు తెచ్చుకున్నాడు (*యస్య అనుదాస్యం ఏవ అస్మత్ పితామహః కిల వవ్రే న తు స్వ పిత్ర్యం యత్ ఉత అకుతః భయమ్ పదం దీయమానం భగవతః పరం ఇతి భగవతా ఉపరతే ఖలు స్వపితరి ॥* 5-24-25). (*తస్య మహా అనుభావస్య అనుపథం అమృజిత కషాయః కః వా అస్మత్ విధః పరిహీన భగవత్ అనుగ్రహః ఉపజిగమిషతి ఇతి ॥* 5-24-26).

ఓ పరీక్షిత్తు ! ఇంతటి మహా భాగవతోత్తముడి చరిత్రను విపులంగా తర్వాత వర్ణిస్తాను (8వ స్కంధము). ఏమని చెప్పాలి, రాజు బలి ఎంతటి అదృష్టవంతుడంటే, సుతలలోకాన గల బలిని, ఇప్పటికి గదాధారుడై స్వామి రక్షిస్తూనే ఉన్నాడు. ఒకసారి రావణుడు సుతలలోకం ఆక్రమిద్దామని రావడం చూసిన స్వామి, వాడిని ఒక్క తన్ను తంతే వాడు 80,000 మైళ్ళ దూరంలో పడి పారిపోయాడు (*తస్య అనుచరితం ఉపరిష్టాత్ విస్తరిష్యతే యస్య భగవాన్ స్వయం అఖిలజగత్ గురుః నారాయణః ద్వారి గదాపాణిః అవతిష్ఠతే నిజజన అనుకంపిత హృదయః యేన అంగుష్ఠేన పదా దశకన్ధరః యోజన అయుత అయుతం దిక్ విజయే ఉచ్చాటితః ॥* 5-24-27).

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే వైయాసిక్యాం
అష్టాదశసహస్రికాం పారమహంస్యాం సంహితాయాం పంచమ స్కంధః

షష్ఠ స్కంధము

(పోషణము: సృష్టిని పాలించుట, భక్తులను అనుగ్రహించుట)

మనసా వచసా కర్మణా అంటే?

"మనసా వచసా పాణిభిః" – అనగా భక్తి (with mind), జ్ఞాన (with intelligence), కర్మల (with body) ద్వారా (శరీరము, బుద్ధి, మనస్సులను వాడి స్వామిసేవ చేయుట వల్ల) సంసారనివృత్తి కాగలదు – ఇదే నివృత్తిమార్గం (*నివృత్తిమార్గః కథితః ఆదౌ భగవతా యథా। క్రమ యోగ ఉపలబ్ధేన బ్రహ్మణా యత్ అసంసృతిః ॥* 6–1–1). త్రిగుణ విషయములతో కల ప్రవృత్తిమార్గం మనస్సుతో కూడిన కర్మాచరణం వల్ల మళ్ళీ మళ్ళీ జన్మలే పొందాల్సి ఉంటుంది. (*ప్రవృత్తి లక్షణః చ ఏవ త్రైగుణ్య విషయో మునే యః అసౌ అలీన ప్రకృతేః గుణసర్గః పునః పునః॥* 6–1–2). అధర్మ కర్మల వల్ల నరకప్రాప్తి కలుగుతుంది. (*అధర్మలక్షణా నానా నరకాః చ అనువర్ణితాః। మను అన్తరః చ వ్యాఖ్యాతః ఆద్యః స్వాయంభువః యతః ॥* 6–1–3). అయితే, తప్పులు చేసినా నరకం వెళ్ళకుండా మార్గం ఉందా! ఒకవేళ అది ఉంటే, వినే అర్హత నాకు ఉంటే అది నాకు తెలియజేయండి, అని పరీక్షిత్తు ప్రశ్నించాడు (*అధునా ఇహ మహాభాగ యథా ఏవ నరకాన్ నరః నానా ఉగ్ర యాతనాన్ న ఈయాత్ తత్ మే వ్యాఖ్యాతం అర్హసి ॥* 6–1–6).

శ్రీశుకుని సమాధానము : *"మనసా వచసా పాణిభిః కర్మ"* ఆచరించిన తర్వాత దాని ఫలితం ఖచ్చితంగా వస్తుంది (*న చేత్ ఇహ ఏవ అపచితిమ్ యథా అంహసః కృతస్య కుర్యాత్ మనః ఉక్తి పాణిభిః ధ్రువం స వై ప్రేత్య నరకాన్ ఉపైతి యే కీర్తితా మే భవతః తిగ్మయాతనాః ॥* 6–1–7). అయితే డాక్టరు మందు ఇచ్చినట్టుగా ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకో (తన తప్పును పరిశీలించుకోవడం). తెలియకుండా చేసే తప్పుకు ప్రాయశ్చిత్తము ఉందేమోకాని, చూసి విని తెలిసి జ్ఞానంతో చేసే కర్మల ఫలితం ప్రాయశ్చిత్తంతో ఎలా పోతుంది? **తెలిసి, కావాలని చేసే తప్పుడుకర్మలకు ప్రాయశ్చిత్తం లేదు. పాపఫలితము అనుభవించాల్సిందే** (6–1–9): అధర్మం చేసి తర్వాత దాన్ని పోగొట్టుకోవడానికి ధార్మికకార్యము చేయడం గజస్నానం లాంటిది– (*కుంజరశౌచవత్*–10). ప్రాయశ్చిత్తం సింహావలోకనం లాంటిది. ఒక కర్మ ఫలితం పోగొట్టుకోవడానికి మరొక కర్మ చేస్తాననడం కుదరదు (*కర్మణా కర్మనిర్హారో న హి ఆత్యన్తికః ఇష్యతే అవిద్వత్ అధికారిత్వాత్ ప్రాయశ్చిత్తం విమర్శనమ్* 6–1–11).

స్వర్గనరకాలు భోగయాతనా భూములు. వీటికి బుకింగ్ కౌంటర్స్ భూలోకం. అపథ్యం తిని రోగం రావద్దంటే ఎలా? నియమాలను ఆచరించేవాడు క్షేమంగా ఉంటాడు (*ఏవం నియమకృత్ రాజన్ శనైః క్షేమాయ కల్పతే* –12). వెదురుపొదను అగ్ని కాల్చినట్టుగా మహానుభావులు తపస్సు, త్యాగం, బ్రహ్మచర్య, యమ నియమ శ్రద్ధలతో యోగములద్వారా త్రికరణములతో (*దేహ వాక్ బుద్ధిజం*–14) చిన్న తప్పుకు 1000 రెట్లు ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకుంటారు (*వేణుగుల్మం ఇవ అనలః* –14). అయితే కేవలం తపస్సు

ద్వారా ప్రాయశ్చిత్తం కలుగదు. భాగవతుల సేవ భగవత్ సేవవల్లనే పవిత్రత, పాపకర్మలు చేసే బుద్ధి పోయి క్షేమం కల్గుతుంది *(కేచిత్ కేవలయా భక్త్యా వాసుదేవ పరాయణాః। అఘం ధున్వన్తి కార్త్స్న్యేన నీహారం ఇవ భాస్కరః ॥ న తథా హి అఘవాన్ రాజన్ పూయేత తపః ఆదిభిః। యథా కృష్ణ అర్పితప్రాణః తత్ పురుష నిషేవయా ॥* 6-1-15,16) (*నారాయణపరాయణాః* -17 *కృష్ణార్పిత ప్రాణః* -16, *కేవలయా భక్త్యా వాసుదేవపరాయణాః అఘం ధున్వంతి*-15). ఎలా అంటే సూర్యుడు మంచును తొలగించినట్లుగా *(నీహారం ఇవ భాస్కరః*-15). భక్తిలేక కేవలం ప్రాయశ్చిత్తకర్మలు చేస్తే పాపబుద్ధి పోదు, భూమిలో ఉన్న వేరు ఎప్పటికైనా చిగురిస్తుంది. పైన కొమ్మలు, కాండంను నరికినా, అది మళ్ళీ చిగురించినట్లుగా పాప బుద్ధి కలవాడు పాపకర్మలు చేస్తూ ఫలితాలు అనుభవిస్తుంటాడు.

భక్తుల సేవవల్ల స్వామియే ప్రాయశ్చిత్తం చేస్తాడు. మనం చేస్తే పోవు. భక్తి లేక ఎన్ని ప్రాయశ్చిత్తాలు చేసినా (*నారాయణ పరాఙ్ముఖమ్ న నిష్పునంతి*) అది నదిలో ముంచిన కల్లు కుండలాంటిది (*సురాకుంభం ఇవ ఆపగాః* -18) ఎందుకంటే తిరిగి కల్లుకుండగానే వాడుతారు కదా! భగవత్ భాగవత ఆచార్యసేవ చేసేవారికి ప్రాయశ్చిత్తంతో పనిలేదు. ఒక్కసారి మనస్సు స్వామిపాదములందు గుణకీర్తనల యందు ఆకర్షితమైతే (*సధ్రీచీనః హి అయం లోకే పన్థాః క్షేమః అకుతో భయః। సుశీలాః సాధవః యత్ర నారాయణ-పరాయణాః॥* 6-1-17, *సకృత్ మనః కృష్ణపదారవిందయోర్ నివేశితం తద్ గుణరాగి యైర్ ఇహ* -19). ఇట్టి వారికి యమభటులు కానీ యమపాశాలు కాని కలలో కూడా కన్పడవు (*ప్రాయశ్చిత్తాని చీర్ణాని నారాయణ పరాఙ్ముఖం న నిష్పునన్తి రాజేన్ద్ర సురాకుంభమ్ ఇవ ఆపగాః ॥ సకృత్ మనః కృష్ణపద అరవిందయోః నివేశితం తత్ గుణరాగే యైః ఇహ న తే యమం పాశభృతః చ తత్ భటాన్ స్వప్నే అపి పశ్యన్తి హి చీర్ణ నిష్కృతాః ॥* 6-1-18,19). స్వామి అంటే అగ్నిలా అన్నిటిని హరిస్తాడు. స్వామి అంటే మేలిమి బంగారం, ఎలాంటి సంబంధం ఆయనతో కల్గినా మోక్షం. ఉదా: జారబుద్ధితో గోపికలు స్వామిని ఆశ్రయించి కూడా మోక్షం పొందారు. ఆయన నిరాడంబరుడు, ఉదాసీనుడు. ఎలా అంటే **భగవన్నామ కీర్తన తెలిసి తెలియక చేసినా, హేళనతో చేసినా పాపకర్మలనుండి విముక్తి ఇస్తాడు.** దీనికి ఒక ఉదంతం ఉంది, అది ***అజామిళ చరిత్ర*** (6-1వ అధ్యాయము). అది చెబుతా విను.

అజామిళచరిత్ర

బ్రహ్మనిష్ఠ గల బ్రాహ్మణుడు అజామిళుడు, కానీ కామీనీభూతం పట్టింది - అంటే ఇంద్రియలోలు-డయ్యాడు. అజామిళుడు వేశ్యతో 10 మంది సంతానం కూడా పొందాడు. భార్య, తల్లిదండ్రులను వదలి 88 సంవత్సరాలు గడిచాయి. అందరికంటే చిన్నవాడి పేరు నారాయణ. సంసారంలో పడి మృత్యువును మరచాడు. ఆ రోజు రానేవచ్చింది. భయంకర యమభటదర్శనం చేసి, భయపడి, నారాయణా రారా ! అని కొడుకును గట్టిగా పిలవడంవల్ల, విష్ణుదూతలు కూడా రావడం జరిగింది. వారి మధ్య సంభాషణ ఇలా ఉంది.

యమదూతల ధర్మ బోధ

వేదప్రణిహితో ధర్మో హి, అధర్మస్ తద్ విపర్యయః వేదో నారాయణః సాక్షాత్ స్వయంభూర్ ఇతి శుశ్రుమ- (6-1-40). జీవులు చేసే కర్మలను చూసి తెలిపేవారు ఉన్నారు వారు-

12 మంది కర్మసాక్షులు- జీవుడు చేసే కర్మలననుసరించి ఫలితం ఉంటుంది-ఆయా జన్మలు వస్తాయి: *సూర్యః అగ్నిః ఖం మరుద్గావః సోమః సన్ధ్యా అహనీ దిశః కం (బ్రహ్మ) కుః* (water, land) *కాలో ధర్మ ఇతి హి ఏతే దైహ్యస్య సాక్షిణః ॥* (42). **కర్మలననుసరించి ఫలితం ఉంటుంది** (*ఏతైః అధర్మః విజ్ఞాతః స్థానం దణ్డస్య యుజ్యతే సర్వే కర్మ అనురోధేన దణ్డం అర్హన్తి కారిణః॥, సంభవన్తి హి భద్రాణి విపరీతాని చ అనఘాః కారిణాం గుణసంగః ఆస్తి దేహవాన్ న హి అకర్మకృత్॥, యేన యావాన్ యథా అధర్మః ధర్మః వా ఇహ సమీహితః స ఏవ తత్ఫలం భుంక్తే తథా తావత్ అముత్ర వై ॥* 6-1-43,44,45). కర్మలననుసరించి ఫలితం - దేహం కలవారు కర్మలు ఆచరించాల్సిందే, ప్రకృతి గుణ సంబంధంతో ఉన్నారు కావున. పాపాన్ని ఆచరించిన శిక్ష తప్పదు. గుణసంగమమును బట్టి కర్మలు వాటి ఫలితాలు. దేవతలలో కూడా సాత్త్విక, రాజసిక తామసులు ఉన్నారు. ఇవి దేవతలకు కూడా తప్పవు (*యథా ఇహ దేవప్రవరాః త్రైవిద్యం ఉపలభ్యతే భూతేషు గుణవైచిత్ర్యాత్ తథా అన్యత్ర అనుమీయతే॥* 6-1-46). మనస్సే వారి పూర్వజన్మను చెబుతుంది. పుట్టుకతోనే కొందరు భక్తులుగా మరికొందరు క్రూరత్వం కలిగి ఉంటారు (*మనసా ఏవ పురే దేవః పూర్వరూపం విపశ్యతి అనుమీమాంసతే అపూర్వం మనసా భగవాన్ అజః॥* 6-1-48).

జ్ఞానంలేనివాడు, తమస్సు గుణం కలవాడు కనబడేదాన్ని మాత్రమే స్వీకరిస్తాడు. జ్ఞానులు యథార్థాన్ని స్వీకరిస్తారు (*యథా అజ్ఞః తమసా యుక్త ఉపాస్తే వ్యక్తం ఏవ హి న వేద పూర్వం అపరం నష్ట జన్మస్మృతిః తథా॥* 6-1-49). షోడశ కళలు (5+5+5+1) ద్రవ్యజ్ఞానక్రియాశక్తియుక్తులు కలవాడు బద్ధజీవుడు (*పంచభిః కురుతే స్వ అర్థాన్ పంచ వేద అథ పంచభిః ఏకస్తు షోడశేన త్రీన్ స్వయం సప్తదశో అశ్నుతే॥, తత్ ఏతత్ షోడశకలం లిఙ్గం శక్తిత్రయం మహత్ ధత్తే అనుసంసృతిం పుంసి హర్ష శోక భయ ఆర్తి దామ్॥* 6-1-50,51). బుద్ధిహీనుడు ఇదంతా నాది నేను అని భావించి ఇబ్బందుల పాలవుతాడు. చెడుబుద్ధే జీవుడిలో సంసారాన్ని ప్రవేశపెడుతుంది. బుద్ధిని అనుసరించి ముఖ్యంగా సాత్త్వికులు (దేవతలు) రాజసికులు (మానవులు) తామసిక (జంతువులు) జీవులు. ***"జ్ఞానాదికరణం ఆత్మ"*** సాలెపురుగు నోటినుండి దారాన్ని తీస్తుంది, అలాగే దారాన్ని మింగుతుంది, అలాగే జీవుడికి సంసారం యందు ఆసక్తి, విరక్తి పొందే ఆ సామర్థ్యం ఉంది (*దేహీ అజ్ఞః అజిత షడ్వర్గో న ఇచ్ఛన్ కర్మాణి కార్యతే కోశకార ఇవ ఆత్మానం కర్మణా ఆచ్ఛాద్య ముహ్యతి* 6-1-52). పొందిన గుణాన్ని అనుసరించి కర్మలు చేయడం సహజం (*న హి కశ్చిత్ క్షణం అపి జాతు తిష్ఠతి అకర్మకృత్ కార్యతే హి అవశః కర్మ గుణైః స్వాభావికైః బలాత్॥* 6-1-53). కాలంతోటే గుణములు శరీరాలు వ్యక్తం అవ్యక్తం అవుతాయి. కాని వారి వారి ప్రకృతుల / ప్రవృత్తుల వల్లనే కర్మలు చేస్తారు (*లబ్ధ్వా నిమిత్తం అవ్యక్తం వ్యక్త అవ్యక్తం భవతి ఉత యథాయోని యథాబీజం స్వభావేన*

బలీయసా॥, ఏష ప్రకృతిసంగేన పురుషస్య విపర్యయః ఆసీత్ సః ఏవ న చిరాత్ ఈశ సంగాత్ ॥ విలీయతే॥ 6-1-54,55).

అజామిళుడు ఒకప్పుడు మంచివాడు. మంచి లక్షణాలు కలవాడు *(అయం హి శ్రుతసంపన్నః శీల వృత్త గుణ ఆలయః ధృతవ్రతః మృదుః దాన్తః సత్యవాక్ మన్త్రవిత్ శుచిః ॥ గురు అగ్ని అతిథి వృద్ధానాం శుశ్రూషః నిరహంకృతః సర్వభూత సుహృత్ సాధుః మిత వాక్ అనసూయకః॥ 6-1-56,57).* అయితే ఒకసారి నగ్నంగా ఉన్న వేశ్యను రమిస్తున్న శూద్రుని చూసి, ఆగలేక దాని వెంటపడి సంసారం చేసాడు. జ్ఞానం కోల్పోయాడు. మనస్సుకు వశుడైనాడు. వాణ్ణి కామినీభూతం పట్టింది. అన్ని చెడు కర్మలు చేసాడు. కావున శిక్షించాలన్నారు (58-68), యమదూతలు అక్కడకు వచ్చిన విష్ణుదూతలతో. కాని విష్ణుదూతలు ఒప్పుకోక ఇలా పలికారు-

విష్ణుదూతల ధర్మబోధ

ఈయన (అజమీళ) ఒక జన్మపాపం చెప్పారు, కానీ "నారాయణ" అనడం వల్ల కోటిజన్మల పాపం తొలగించుకున్నాడు *(అయం హి కృతనిర్వేశో జన్మ కోటి అంహసాం అపి యత్ వ్యాజహార వివశః నామ స్వస్తి అయనం హరేః ॥* 6-2-7). *అయ్యో ధర్మసూక్ష్మం మీరెరుగరా (*6-2-2 *నుండి* 7,13,14*).* భగవన్నామం మనస్సు లేకున్నా చేస్తే ఫలితమే *(ఏతేన ఏవ హి అఘోనః అస్య కృతం స్యాద్ అఘ నిష్కృతమ్ యదా నారాయణ ఆయ ఇతి జగాద చతురక్షరమ్॥, స్తేనః సురాపో మిత్రధ్రుక్ బ్రహ్మ హా గురుతల్పగః స్త్రీ రాజ పితృ గో హన్తా యే చ పాతకినః అపరే॥ సర్వేషాం అపి అఘవతాం ఇదం ఏవ సునిష్కృతమ్ నామవ్యాహరణం విష్ణోర్ యతః తత్ విషయా మతిః॥* 6-2-8 *నుండి* 10*).* వేద పారాయణం స్వామియందు మనస్సులేక చేసిన ఫలితం ఇవ్వవు. ప్రాయశ్చిత్త కర్మలు (వేదవిహిత) ఎన్ని చేసినా మళ్ళీ మనస్సు పాపకర్మలవైపే వెళుతుంది. మానసిక పరివర్తన రావాలి అది స్వామినామసంకీర్తన భక్తితోనే సాధ్యం *(న నిష్కృతైః ఉదితైః బ్రహ్మవాదిభిః తథా విశుధ్యతి అఘవాన్ వ్రతాదిభిః యథో హరేః నామపదైః ఉదాహృతైః తత్ ఉత్తమశ్లోక గుణ ఉపలంభకమ్॥* 6-2-11, *న ఐకాన్తికం తత్ హి కృతే అపి నిష్కృతే మనః పునః ధావతి చేత్ అసత్ పథే తత్ కర్మ నిర్హారమ్ అభీప్సతాం హరేః గుణ అనువాదః ఖలు సత్త్వభావనః॥* 12, *తైః తాని అఘాని పూయన్తే తపః దాన జపాదిభిః న అధర్మజం తత్ హృదయం తత్ అపి ఈశ అంఘ్రి సేవయా॥*17*).* సాంకేతికంగానైనా హేళనగానైనా అన్నా నారాయణ నామం పాపవిముక్తి కల్గిస్తుంది *(అథ ఏనం మా అపనయత కృత అశేష అఘనిష్కృతమ్ యత్ అసౌ భగవత్ నామ మ్రియమాణః సమగ్రహీత్॥* 6-2-13, *సాంకేతం పారిహాస్యం వా స్తోభం హేళనం ఏవ వా వైకుంఠ నామగ్రహణం అశేష అఘహరం విదుః॥* -14, *పతితః స్ఖలితః భగ్నః సందష్టస్ తప్తః ఆహతః హరిః ఇతి అవశేన ఆహ పుమాన్ న అర్హతి యాతనామ్॥* -15, *గురూణాం చ లఘూనాం చ గురూణి చ లఘూని చ ప్రాయశ్చిత్తాని పాపానాం జ్ఞాత్వా ఉక్తాని మహా-ఋషిభిః-16, అజ్ఞానాత్ అథవా జ్ఞానాత్ ఉత్తమశ్లోక నామ యత్ సంకీర్తితం అఘం పుంసః దహేత్ ఏధః*

యథా అనలః॥ -18). ఎలా అంటే ఓషధిని (లక్షణాలు దాని ప్రభావాలు తెలియకున్నా మందులు వేసుకుంటే రోగం పోయినట్లుగా) తీసుకున్నట్లుగా *(యథా అగదం వీర్యతమం ఉపయుక్తం యదృచ్ఛయా అజానతః అపి ఆత్మగుణం కుర్యాత్ మన్త్రః అపి ఉదాహృతః ॥* 6-2-19). ఇలా ధర్మసూక్ష్మం తెల్పగానే యమభటులు పాశములను విడిచి వెళ్ళారు (6-2-20). ఇలా బోధ చేసి విష్ణుదూతలు వెళ్ళారు. పాశాలతో కల యమదూతలను, నలుగురు విష్ణుదూతలను అజామిళుడు చూసి వారి చర్చ విన్నాడు. ఇదంతా అజామిళుడు తన మరణ సమయములో జరిగిందంతా విని చూసి పశ్చాత్తాపాన్ని పొంది యథార్థాన్ని గ్రహించాడు (6-2-22 నుండి 32), పశ్చాత్తాపం చెందాడు. అదే నారాయణ శబ్ద ఉచ్చారణ మహిమ అంత్యకాలంలో *(అన్యథా మ్రియమాణస్య న అశుచేః వృషలీపతేః వైకుంఠ నామగ్రహణం జిహ్వా వక్తుం ఇహ అర్హతి॥* 6-2-33, *క్వ చ అహం కితవః పాపః బ్రహ్మఘ్నః నిరపత్రపః క్వ చ నారాయణ ఇతి ఏతత్ భగవత్ నామ మంగళమ్ ॥ 34).* ఈ వేశ్యతో ఇప్పటివరకు పెంపుడు జంతువు – కుక్కలాగా ఆడుకున్నా. ఇలా చింతించినవాడై **"మమ అహమ్"** వదలి (6-2-35 నుండి 49), యమ నియమముల ద్వారా భక్తిని పొందగలిగాడు. ఆత్మసమాధిలో మళ్ళీ ఆ నలుగురు విష్ణుదూతలను చూచి వారికి నమస్కరించి వారు తెచ్చిన విమానంలో వైకుంఠలోకం వెళ్ళాడు *(సాకం విహాయసా విప్రః మహాపురుష కింకరైః హైమం విమానం ఆరుహ్య యయౌ యత్ర శ్రియః పతిః॥* 6-2-44). ఇది విచిత్రం నరకంలో పడేవాడు కూడా స్వామినామాన్ని తీసుకొని, కర్మబంధనము వదల్చుకొని తీర్థపాదుని సేవించి విముక్తుడైనాడు అజామిళుడు. హరినామము ఎంత గొప్పదో కదా ! (*ఏవం స విప్లావిత సర్వధర్మా దాస్యాః పతిః పతితః గర్హ్య కర్మణా నిపాత్యమానః నిరయే హతవ్రతః సద్యః విముక్తః భగవత్ నామ గృహ్ణన్॥* 6-2-45, *న అతః పరం కర్మనిబన్ధ కృన్తనం ముముక్షతాం తీర్థపద అనుకీర్తనాత్ న యత్ పునః కర్మసు సజ్జతే మనః రజ తమోభ్యాం కలిలం తతః అన్యథా॥* 46, *యః ఏవం పరమం గుహ్యం ఇతిహాసం అఘ అపహం శృణుయాత్ శ్రద్ధయా యుక్తః యః చ భక్త్యా అనుకీర్తయేత్*-47, *న వై సః నరకం యాతి న ఈక్షితః యమకింకరైః యది అపి అమంగళః మర్త్యః విష్ణులోకే మహీయతే॥* 47,48, *మ్రియమాణః హరేః నామ గృణన్ పుత్ర ఉపచారితమ్ అజామిళః అపి అగాత్ ధామ కిముత శ్రద్ధయా గృణన్॥* 49).

యమధిక్కారం జరిగితే యముడేమన్నాడు? యముడు తన సేవకులకు ఇలా తెలియజేసాడు–

ఎవ్వరికి వారు గొప్ప అనుకుంటారు వస్త్రంలోని దారాలలాగా. కాని వీటిని ఒక చోట చేర్చి అమర్చి కొన్ని నిలువు దారాలు (ప్రోతం) కొన్ని అడ్డదారాలుగా (ఓతం) అల్లిన (ఓతం ప్రోతం పటవత్) స్వామి కలడు *(పరః మత్ అన్యః జగతః తస్థుషః చ ఓతం ప్రోతం పటవత్ యత్ర విశ్వం యత్ అంశతః అస్య స్థితి జన్మ నాశాః నసి ఓతవత్ యస్య వశే చ లోకః॥* 6-3-12, *తస్య ఆత్మతన్త్రస్య హరేః అధీశితుః పరస్య మాయా అధిపతేః మహా ఆత్మనః ప్రాయేణ దూతా ఇహ వై మనోహరాః చరన్తి తత్ రూప గుణ స్వభావాః॥ 17).* ఆయన సేవకులము, దిక్పాలకులము *(అన్యే చ యే విశ్వసృజః అమర ఈశాః భృగు ఆదయః అస్పృష్ట రజః తమస్కాః యస్య ఈహితం న విదుః స్పృష్ట మాయాః సత్త్వ ప్రధానాః అపి కిం తతః*

అన్యే॥ 6-3-15). అందర్నీ కర్మలతో బంధించాడు. అయితే భక్తులను విష్ణుదూతలు రక్షిస్తారు *(భూతాని విష్ణోః సురపూజితాని దుర్దర్శ లింగాని మహా అద్భుతాని రక్షన్తి తత్ భక్తిమతః పరేభ్యః మత్తః చ మర్త్యాన్ అథ సర్వతః చ॥ 6-3-18).*

సృష్టిని నడిపించే ధర్మ మర్యాద స్వామికే తెలుసు, ఆయనే ఏర్పరచాడు *(ధర్మం తు సాక్షాత్ భగవత్ ప్రణీతం న వై విదుః ఋషయః న అపి దేవాః న సిద్ధముఖ్యాః అసురాః మనుష్యాః కుతః ను విద్యాధర చారణ ఆదయః॥ 6-3-19).* ఈ ధర్మ రహస్యాలు, ధర్మం 12గురు మహాజనులకు మాత్రమే తెలుసు (6-3-20).

ధర్మం ఎరిగిన 12 మంది భాగవతోత్తములు

స్వయమ్భూః నారదః శంభుః కుమారః కపిలః మనుః ప్రహ్లాదః జనకః భీష్మః బలిః వైయాసకిః వయం ద్వాదశ ఏతే విజానీమహః ధర్మం భాగవతం భటాః గుహ్యం విశుద్ధం దుర్బోధం యం జ్ఞాత్వా అమృతం అశ్నుతే 6-3-20, 21. స్వామియందు భక్తి కలగడమే ధర్మం *(ఏతావాన్ ఏవ లోకే అస్మిన్ పుంసాం ధర్మః పరః స్మృతః భక్తియోగః భగవతి తత్ నామ గ్రహణ ఆదిభిః* 6-3-22). హరి నామోచ్చారణ మహత్యం వల్లనే కదా అజామిళుడు మృత్యుపాశములను తప్పించుకోవడం చూసారు కదా ! *(నామ ఉచ్చారణ మహాత్మ్యం హరేః పశ్యత పుత్రకాః అజామిలః అపి యేన ఏవ మృత్యుపాశాత్ అముచ్యత 6-3-23).* చేసిన పాపం పోవాలంటే స్వామిలీలలను వినాలి, వాటిని కీర్తించాలి - *అఘ నిర్హరణాయ పుంసాం సంకీర్తనం భగవతో గుణకర్మనామ్నామ్ విక్రుశ్య పుత్రం అఘవాన్ యత్ అజామిలః నారాయణేతి మ్రియమాణ ఇయాయ ముక్తిమ్* (6-3-24).

వేదములు, వేద విహితకర్మలవల్ల కామ్యకర్మలు సిద్ధిస్తాయి. కోరికలు లేనివారు జనార్దనుడిని సేవిస్తారు, అదే భావయోగం, అట్టివారు, తెలియక పాతకాలు చేసినా నామకీర్తనే వారిని రక్షిస్తుంది *(ప్రాయేణ వేద తత్ ఇదం న మహాజనః అయం దేవ్యా విమోహితమతిః బత మాయయా అలం త్రయ్యాం జడీకృతమతిః మధుపుష్పితాయాం వైతానికే మహతి కర్మణి యుజ్యమానః॥* 6-3-25, *ఏవం విమృశ్య సుధియః భగవతి అనన్తే సర్వ ఆత్మనా విదధతే ఖలు భావయోగం తే మేన దణ్డం అర్హన్తి అథ యది అమీషాం స్యాత్ పాతకం తత్ అపి హన్తి ఉరుగాయవాదః॥* 26). అలాంటి వారివద్దకు మీరు వెళ్ళకండి (*తే దేవ సిద్ధ పరిగీత పవిత్రగాథాః యే సాధవః సమదృశః భగవత్ ప్రపన్నాః తాన్ న ఉపసీదత హరేః గదయా అభిగుప్తాన్ న ఏషాం వయం న చ వయః ప్రభవామ దణ్డే* 6-3-27). స్వామికి విముఖులైన దుర్మార్గులు, సత్‌సాంగత్యము చేయని వారిని తీసుకురండి *(తాన్ ఆనయధ్వం అసతః విముఖాన్ ముకున్ద పాద అరవింద మకరంద రసాత్ అజస్రమ్ నిష్కించనైః పరమహంసకులైః రసజ్ఞైః జుష్టాత్ గృహే నిరయవర్త్మని బద్ధతృష్ణాన్॥* 6-3-28, *జిహ్వా న వక్తి భగవత్ గుణ నామ ధేయం చేతః చ న స్మరతి తత్ చరణ అరవిందమ్ కృష్ణాయ నో నమతి యత్ శిరః ఏకదా అపి తాన్ అనయధ్వం అసతః అకృత విష్ణుకృత్యాన్॥* 29), అని యమరాజు తన భటులకు

తెలియజేసాడు. శుకమహర్షి ఇంకా ఇలా తెల్పాడు– శ్రీహరి నామకీర్తన జగన్ మంగళకరము. మహాపాతకములనుండి రక్షిస్తుంది. ఇది నిజము *(తస్మాత్ సంకీర్తనం విష్ణోః జగత్ మంగళం అంహసామ్ మహతాం అపి కౌరవ్య విద్ధి ఐకాన్తిక నిష్కృతిమ్ ॥ 6-3-31).* **వైదిక కర్మలు, తపస్సు కంటే శ్రీహరికథాశ్రవణము, శ్రీహరికీర్తన మేలు** *(శృణ్వతాం గృణతాం వీర్యాణి ఉద్దామాని హరేః ముహుః యథా సుజాతయా భక్త్యా శుద్ధ్యాత్ న ఆత్మా వ్రత ఆదిభిః॥ 6-3-32, కృష్ణాంఘ్రిపద్మ మధు లిణ్ న పునః విసృష్ట మాయాగుణేషు రమతే వృజిన అవహేషు అన్యః తు కామహతః ఆత్మరజః ప్రమార్ష్టుమ్ ఈహేత కర్మ యత ఏవ రజః పునః స్యాత్* 33). కావున భక్తుడి లక్షణం ఏమంటే – *కృష్ణాంఘ్రి పద్మ మధులిణ్ న పునర్ విసృష్ట మాయాగుణేషు* (33). యముడు చెప్పింది విని ఆశ్చర్యపడ్డారు యమభటులు. ఇదంతా శ్రీహరి భక్తుడు అగస్త్యుడు (తండ్రి కుంభ) వద్ద తెలుసుకున్నా అని యమభటులకు యమధర్మరాజు తెలియజేసాడు (6-3-35). (అగస్త్యుడు మొత్తం సముద్రపు నీరు తాగాడు, వాతాపిని చంపాడు. ఆదిత్య హృదయం వ్రాసాడు. రావణున్ని చంపించాడు.) అప్పటి నుండి శ్రీహరిభక్తులంటే యమభటులకు భయం, జాగ్రత్తగా ఉంటారు (6-3-34) అని శుకమహర్షి పరీక్షిత్తుకు తెలియజేసాడు.

ప్రాచీనబర్హి (3వ స్కంధము) పుత్రులు 10 మంది ప్రచేతసులు. వీరు ప్రజాపతులు కావాలని తపస్సు చేసి నీటి నుండి బయటకు వచ్చేటప్పటికి అంతా కీకారణ్యమే. చంద్రుడి సంతానమైన వృక్షాలను దగ్ధం చేస్తుంటే, చంద్రుడు వారించి వనపుత్రిక మారిషాను ఇచ్చి వివాహం చేసాడు (మారిష వనదేవతల దత్త పుత్రిక). **ప్రజాపతులకు పతి అయిన ఆ శ్రీహరి, జీవులకు కల్పించిన ఆహారమే వృక్షాలు** అని చంద్రుడు బోధించాడు (6-4-8,10,13). ప్రచేతసుల వల్ల మారిషాకు పుట్టినవాడు దక్ష ప్రజాపతి. ఆయన తన మనస్సు ద్వారా దేవ అసుర మానవ మొదలగు జీవరాశులను సృష్టి చేసాడు. అయినా సృష్టి బాగా జరుగకపోవడం వల్ల దక్ష ప్రజాపతి శ్రీహరిసంతృప్తికై వింధ్యపర్వతాలలో తపస్సు చేసాడు. అదే **హంసగుహ్యస్తోత్రము** (6-4-20,21,22):

స్వామి నీవు ప్రకృతికి విలక్షణుడవు, స్వయంభూ(23), నీవు మాకు తెలవాలంటే ప్రకృతిసంబంధం వదలి నిన్ను శరణువేడాలి. మాయొక్క "అహంకార, మమకారములు" పోవాలి. పవిత్రుడవు, హృదయాంతరంలో ఉంటావు. కాని తెలియబడవు (హంసగుహ్య). కట్టెలో నిప్పులాగా (6-4-27,28) ఎన్నో మాయా విశేషాలు, సర్వనామములు కలవాడవు. విశ్వరూపం కలవాడవు *(స వై మమ అశేష విశేష మాయా నిషేధ నిర్వాణ సుఖ అనుభూతిః స సర్వ నామా స చ విశ్వరూపః ప్రసీదతాం అనిరుక్త ఆత్మశక్తిః ॥* 6-4-28*).* మనస్సు, వాక్కు, బుద్ధి, ఇంద్రియములకు అందనివాడవు, అగోచరుడవు, భక్తివశుడవు, సర్వకారణకారుడవు. ప్రపంచంలోని అన్ని కార్యములు దేనివలన, దేనికోసము, దేనిచే చేయబడుతున్నాయో అవి అన్నీ తెలిసినవాడవు. పాతవాడవు–పురాతనుడవు–సనాతనుడవు– *(యత్ యత్ నిరుక్తం వచసా నిరూపితం ధియా అక్షభిః వా మనసా ఉత యస్య మా భూత్ స్వరూపం గుణరూపం హి తత్ తత్ స వై గుణ అపాయ విసర్గ లక్షణః॥* 6-4-29, *యస్మిన్ యతః యేన చ యస్య యస్మై యత్ యథా కురుతే*

కార్యతే చ పర అవరేషాం పరమం ప్రాక్ ప్రసిద్ధం తత్ బ్రహ్మ తత్ హేతుః అనన్యత్ ఏకమ్ ॥ 30) స్వామీ ! నీవు లేడనే వాడిజ్ఞానం, నీవు కలవు అనేవాడి జ్ఞానం- వాటికి చెందిన తర్కజ్ఞానం స్వామి నీ నుండే వీరు పొందారు. భక్తులకై వివిధ పేర్లు, పనులు చేసేవాడికి నమస్కారము *(యత్ శక్తియః వదతాం వాదినాం వై వివాద సంవాద భువః భవన్తి కుర్వన్తి చ ఏషాం ముహుః ఆత్మమోహం తస్మై నమః అనన్త గుణాయ భూమ్నే 6-4-31, అస్తి ఇతి న అస్తి ఇతి చ వస్తు నిష్ఠయోః ఏకస్థయోః భిన్న విరుద్ధ ధర్మయోః అవేక్షితం కించన యోగ సాంఖ్యయోః సమం పరం హి అనుకూలం బృహత్ తత్॥ 32, యః అనుగ్రహ అర్థమ్ భజతాం పాదమూలం అనామ రూపః భగవాన్ అనన్తః నామాని రూపాణి చ జన్మకర్మభిః భేజే స మహ్యం పరమః ప్రసీదతు॥ 33)*, అహింసాభావము కలిగినవారు స్వామియొక్క ఏ రూపాన్ని తలచినా, ఎలా కొలచినా, స్వామి పలుకుతాడు. ఎందుకంటే అన్ని దేవతా రూపాలు స్వామివే కదా! ఇది ఎలా అంటే సన్నకర్ర సన్న సన్నని మంటను, వంకర కర్ర వంకర మంటను, లావుకర్ర లావు మంటను ఇచ్చినట్లుగా స్వామి ఆయా ఉపాసకులకు ఆయా రూపాలలో ప్రత్యక్షమై వారి కోరికలు తీర్చే, అట్టి స్వామికి నమస్కారము (*యః ప్రాకృతైః జ్ఞానపథైః జనానాం యథా ఆశయం దేహగతః విభాతి యథా అనిలః పార్థివం ఆశ్రితః గుణం సః ఈశ్వరః మే కురుతాం మనోరథమ్ ॥* 6-4-34). **అని స్తుతిచేయగానే, ఇది తన గూర్చే అని శ్యామసుందరుడు ప్రత్యక్షమైనాడు.**

అష్టభుజ ఘనశ్యాముడు దక్షునికి బోధ చేయుట:

త్రిభువనేశ్వరుడు అయిన అష్టభుజశ్యాముడు గరుడారూఢుడై తన పరివారముతో కలిసి ప్రత్యక్షము అయ్యాడు ఇలా-

ఆ ఘనశ్యాముడు ఎలా ఉన్నాడంటే- ***ఇతి స్తుతః సంస్తువతః స తస్మిన్ అఘమర్షణే ప్రాదురాసీత్ కురుశ్రేష్ఠ భగవాన్ భక్తవత్సల: (35) కృతపాదః సుపర్ణ అంశే ప్రలంబ అష్టమహాభుజః చక్ర శంఖ అసి చర్మ ఇషు ధనుః పాశ గదా ధరః పీతవాసా ఘనశ్యామః ప్రసన్న వదన ఈక్షణః వనమాలా నివీత అంగః లసత్ శ్రీవత్స కౌస్తుభః మహాకిరీట కటకః స్ఫురత్ మకరకుండలః కాంచీ అంగులీయ వలయ నూపుర అంగద భూషితః (36,37,38) త్రైలోక్యమోహనం రూపం బిభ్రత్ త్రిభువన ఈశ్వరః వృతః నారద నందాద్యైః పార్షదైః సుర యూథపైః స్తూయమానః అనుగాయద్భిః సిద్ధగంధర్వచారణైః॥*** - (6-4-35 నుండి 39). అందరి మనస్సులలో ఏముందో, అక్కడే ఉండి చూసే స్వామి (*చిత్తజ్ఞః సర్వభూతానామ్ జనార్దనః* 42) ఇలా పలికాడు-నా విభూతులు, అంతటా వృద్ధి పొందేలా చేయువారు, బ్రహ్మశివ మనువులు మొదలగు దేవతలు (*బ్రహ్మ భవః భవన్తః చ మనవః విబుధ ఈశ్వరాః విభూతయః మమ హి ఏతాః భూతానాం భూతి హేతవః ॥* 6-4-45). ధర్మము, తపస్సే నా హృదయము, నా శరీరము వేదజ్ఞానము, యజ్ఞకర్మలు నా దేహాంగములు. వీటి నుండి పుట్టినదే నా మనస్సు. యజ్ఞములను నెరవేర్చు దేవతలు నా ప్రాణములు (*తపః మే హృదయం బ్రహ్మన్ తనుః విద్యా క్రియా ఆకృతిః అఙ్గాని క్రతవః జాతాః ధర్మః ఆత్మా*

అసవః సురాః ॥ 6-4-46). మొట్టమొదట నేను ఒక్కడనే ఉంటిని. అప్పుడు అవ్యక్తమైన జీవులు నిద్రావస్థన ఉండిరి (అనాది ఆద్యంతరహితుడైన స్వామి తన బిడ్డలను మేలుకొలుపుటయే సృష్టికార్యము) *అహం ఏవాసం ఏవాగ్రే నాన్యత్ కించ అంతరమ్ బహిః సంజ్ఞానమాత్రం అవ్యక్తం ప్రసుప్తం ఇవ విశ్వతః ॥* (6-4-47). నేను అనంతుడను. నానుండే అనంత గుణములు కల బ్రహ్మాండాలు జీవుల కోరిక ననుసరించి ఏర్పడ్డాయి *(మయి అనన్తగుణే అనన్తే గుణతో గుణవిగ్రహః యదా ఆసీత్ తతః ఏవ ఆద్యః స్వయమ్భూః సమభూత్ అజః* 6-4-48). నానుండే బ్రహ్మ ఏర్పడ్డాడు సృష్టికార్యానికై (*సః వై యదా మహాదేవః మమ వీర్య ఉపబృంహితః మేనే ఖిలం ఇవ ఆత్మానం ఉద్యతః స్వర్గకర్మణి అథ మే అభిహితః దేవః తపః అతప్యత దారుణం నవ విశ్వసృజః యుష్మాన్ యేన ఆదౌ అసృజత్ విభుః ॥* 6-4-49,50), బ్రహ్మకూడా తపోజ్ఞానం పొందాడు నావద్ద (50). ప్రజాపతివి, నీవు కూడా పంచజనుని పుత్రిక అసిక్నిని పెండ్లాడి (ఈమె తండ్రి ప్రజాపతి పంచజన) సృష్టి కార్యము చేపట్టుము (6-4-51 నుండి 53), అని స్వామి తెల్పి అంతర్ధానం చెందాడు.

కిం అసత్కర్మభిః భవేత్? అసత్ కర్మలు ఎందుకు చేస్తారు?

10,000 మంది హర్యశ్వులను పుత్రులుగా కన్నాడు. వారిని ప్రజాసృష్టి చేయుటకై తపస్సు ఆచరించమన్నాడు తండ్రి దక్షుడు. సింధూనది సముద్రములో కలయు చోట నారదుడు వారిని కలిసి ఇలా ఉపదేశము చేసాడు (6-5-3). నీవు అంటే ఏమిటో తెలుసుకొని కర్మలు చేయండి. జ్ఞానంతో కర్మలు ఏమిటో గ్రహించండి.

అసత్ కర్మలు చేయకండి- *నానా రూపాత్మనో బుద్ధిః - వేశ్యలా గుణాలు మారుస్తుంది బుద్ధి (నానా రూపా ఆత్మనో బుద్ధిః స్వైరిణీ ఇవ గుణ అన్వితా తత్ నిష్ఠామ్ అగతస్య ఇహ కిం అసత్కర్మభిః భవేత్॥ 6-5-14).* వేశ్య స్త్రీ లాగా బుద్ధి బహురూపి. దీనికి లొంగి ఉంటాడు, భర్త - జీవాత్మ (7). ఇలాంటి బుద్ధికి లొంగి చేసే పనులు ఏం లాభం. 25+1 తత్వాలకు దర్పణం జీవుడు. ఈ తత్వాలు తెలియక అసత్ కర్మలు ఎలా చేస్తారు (18,17). శాస్త్రం మొదట తెలుసుకోండి. జీవాత్మజ్ఞానము తెల్పుతుంది శాస్త్రము. అప్పుడే కర్మాచరణలు చేయండి. అలాకాక మీకు తెలిసిన అసత్‌కర్మలు చేయవద్దు (*ఐశ్వరం శాస్త్రం ఉత్సృజ్య బన్ధ మోక్ష అనుదర్శనం వివిక్తపదం అజ్ఞాయ కిం అసత్ కర్మభిః భవేత్॥* 6-5-18). కాలచక్రం జగత్తును జీవుణ్ణి మింగుతోంది కావున కాలాన్ని వృధా చేసే అసత్‌కర్మలు చేయకండి. జీవుడు కాలాధీనుడు, అస్వతంత్రుడు(19,20). ఇదంతా బాగా ఆలోచించిన హర్యశ్వులు ఇక సృష్టి కార్యం చేయక మోక్షమార్గంలో వెళ్ళారు (21).

సంగీతశాస్త్రంను ఆలపిస్తూ (సామవేదం) స్వామియందు మనస్సుతో లోకాలు సంచరించాడు నారదుడు (*స్వర బ్రహ్మణి నిర్భాత హృషీకేశ పదాంబుజే అఖణ్డం చిత్తం ఆవేశ్య లోకాన్ అనుచరత్ మునిః॥* 6-5-22). దక్షుడు మళ్ళీ 10,000 మంది సవలాశ్వులను పుత్రులుగా కని సృష్టికార్యం గూర్చి తనలా తపస్సు చేయమని పంపాడు (25). తండ్రి కార్యము నిర్వహించుటకై నారాయణమంత్రాన్ని *(ఓం నమః*

నారాయణాయ పురుషాయ మహా ఆత్మనే విశుద్ధ సత్త్వధిష్ణ్యాయ మహా హంసాయ ధీమహి॥ 6-5-28) తపస్సులో ధ్యానించారు. మళ్ళీ నారదుడు బోధ - అన్నల మార్గంలో వెళ్ళమని హితవు - అలాగే చేసారు వీరు (29 నుండి 33). దక్షుడు వాపోయాడు. నారదుడిపై ఆగ్రహంతో ఇలా తెల్పాడు: *నీవు - అసాధో సాధునాం* (36). చిన్ని పిల్లలను సన్యాసులుగా చేసావు. వారి ఋణత్రయం (*పితృఋషిదేవ ఋణాలు*) పోకుండానే సన్యాసులను చేసావు (37). భక్తులు దయతో ఉంటారు కానీ నీవు అలా లేవు. నీవు పూర్ణ జ్ఞానం లేని సన్యాసివి (40). అనుభవించక కర్మల తీవ్రత ఎవ్వడూ తెలుసుకోలేడు. సంసారంలో గృహస్థ ఆశ్రమం తర్వాతే సన్యాసం తీసుకోవాలి (41), మేము కర్మసంధానులం గృహస్థధర్మాలు పాటించేవారము (42). మాకు అమంగళం చేసావు- కావున నీకు ముల్లోకాలలో నిలవడానికి స్థానం లేకపోవుగాక, నీకు ఇల్లు ఉండదు గాక అని శపించాడు (43). కావున నారదుడిది నివృత్తిమార్గం. దక్షప్రజాపతిది ప్రవృత్తిమార్గం (6-5-41,42).

ఇక లాభం లేదు మగ సంతానం వల్ల అని 60 మంది ఆడపిల్లలను కన్నాడు దక్షుడు. వారిని ధర్ముడు (యమధర్మరాజు) కశ్యప, సోమ, ధర్మ మొదలగు వారికి ఇచ్చాడు.

మదాంధుడైన ఇంద్రుడు సభలో గురువు బృహస్పతిని అమర్యాదపరచుట:

రాజు ఇంద్రుడు సభాసదుల మధ్య వినోదిస్తూ మదచిత్తుడై గురువు బృహస్పతిని లెక్కచేయలేదు. ఇది గ్రహించిన బృహస్పతి నిష్క్రమించాడు. గురువులేని ఇంద్రుని రాక్షసులు గెలిచారు. బ్రాహ్మణులకు, గోవులకు, గోవిందునకు అవమానం జరిగిన చోట అన్ని అమంగళాలే జరుగుతాయి (*న విప్ర - గోవింద - గావ ఈశ్వరాణాం భవంతి అభద్రాణి, నరేశ్వరాణామ్* 6-7-24). దుఃఖించిన ఇంద్రాదులు పదవిని కోల్పోయి బ్రహ్మను శరణు వేడారు. త్వష్టప్రజాపతి పుత్రుడు విశ్వరూపుని గౌరవిస్తూ, ఆయన ఏది చేసినా ఊరుకుంటూ గురువుగా చేసుకోండి అని బ్రహ్మ సలహా ఇచ్చాడు. విశ్వరూపుణ్ణి గురువుగా ఎన్నుకొని నారాయణకవచం పొందాడు ఇంద్రుడు (6-8వ అధ్యాయము). **నారాయణకవచంలో** - అష్టభుజ శ్రీహరి మంత్రస్తుతి మరియు మత్స్య (నీరు), వామన (భూమి), త్రివిక్రమ (ఆకాశం) లలో రక్షణకై మంత్రాలు, షోడశభుజనృసింహ మంత్ర స్తుతి (అడవి దుర్గాలలో రక్షణకై), యజ్ఞవరాహస్వామి, పరశురామ, రామ (పర్వతప్రాంతాల రక్షణ), నారాయణ, దత్తాత్రేయ, కపిల, హయగ్రీవ, కూర్మ, సనత్ కుమారులు, నారద, ధన్వంతరీ, ఋషభదేవ, యజ్ఞ, అనంతుడు = ఆదిశేషుడు = బలరాముడు, వ్యాస, బుద్ధ, కల్కి, కేశవ, గోవింద, నారాయణ, విష్ణు, మధుసూదన, త్రిధామా (బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులుగా అవతరించు ఆ శ్రీహరి), మాధవ, హృషీకేశ, పద్మనాభ, శ్రీవత్సధామీశ (శ్రీవత్సధామా ఈశః), జనార్దన, దామోదర, విశ్వేశ్వర మంత్రాలు (సకలనామాలు అవతారాలు), ఆయుధములు : చక్రం, గద, శంఖం, ఖడ్గం, చర్మ (గుండ్రంగా ఉండే కత్తి) యొక్క ఆవాహన మంత్రాలు; వాహనములు : గరుడ స్తుతి మంత్రాలు; ఛందోమయప్రభు, విష్వక్సేనుల స్తుతి మంత్రములు ఉన్నాయి. **ఇదే నారాయణకవచము** (6-9-51 to 53), **ఇదే హయగ్రీవ**

బ్రహ్మవిద్యామంత్రము (6-9-52):

శ్రీవిశ్వరూపః ఉవాచ- *ధౌత అఙ్ఘ్రి పాణిః ఆచమ్య సపవిత్రః ఉదఙ్ముఖః కృత స్వ అంగకరన్యాసః మన్త్రాభ్యాం వాక్ యతః శుచిః ॥* (6-8-4) *నారాయణమయం వర్మ సన్నహ్యేత్ భయ ఆగతే ॥ పాదయోః జానునోః ఊర్వోః ఉదరే హృది అథ ఉరసి* (6-8-5), *ముఖే శిరసి అనుపూర్వ్యాత్ ఓంకార ఆదీని విన్యసేత్ ఓం నమః నారాయణాయ ఇతి విపర్యయం అథ అపి వా ॥* (6), *కరన్యాసం తతః కుర్యాత్ ద్వాదశ అక్షర విద్యయా ప్రణవ ఆది య కార అన్తం అఙ్గులీ అఙ్గుష్ఠపర్వసు ॥* (7), *న్యసేత్ హృదయ ఓంకారం వికారం అను మూర్ధని షకారం తు భ్రువోః మధ్యే ణకారం శిఖయా న్యసేత్ దిశేత్ ॥* (8), *వేకారం నేత్రయోః యుంజ్యాత్ న కారం సర్వసన్ధిషు మకారం అస్త్రం ఉద్దిశ్య మన్త్రమూర్తిః భవేత్ బుధః ॥* (9), *స విసర్గం ఫట్ అన్తం తత్ సర్వదిక్షు వినిర్దిశేత్ ఓం విష్ణవే నమః ఇతి॥* (10), *ఆత్మానం పరమం ధ్యాయేత్ ధ్యేయం షట్ శక్తిభిః యుతం విద్యా తేజః తపః మూర్తిం ఇమం మన్త్రం ఉదాహరేత్ ॥* (11), *ఓం హరిర్ విదధ్యాన్ మమ సర్వరక్షాం న్యస్త అంఘ్రి పద్మః పతగేంద్ర పృష్ఠే దర అరి చర్మ అసి గదా ఇషు చాప పాశాన్ దధానః అష్ట గుణః అష్ట బాహుః ॥* (12), *జలేషు మాం రక్షతు మత్స్యమూర్తిః యాదః గణేభ్యః వరుణస్య పాశాత్ స్థలేషు మాయావటు వామనః అవ్యాత్ త్రివిక్రమః ఖే అవతు విశ్వరూపః ॥* (13), *దుర్గేషు అటవి అజిముఖాదిషు ప్రభుః పాయాత్ నృసింహః అసుర యూథప అరిః విముంచతః యస్య మహా అట్టహాసం దిశః వినేదుః న్యపతన్ చ గర్భాః ॥* (14), *రక్షతు అసౌ మా ధ్వని యజ్ఞకల్పః స్వదంష్ట్రయా ఉన్నీత ధరః వరాహః రామః అద్రికూటేషు అథ విప్రవాసే సలక్ష్మణః అవ్యాత్ భరత అగ్రజః అస్మాన్ ॥* (15), *మాం ఉగ్రధర్మాత్ అఖిలాత్ ప్రమాదాత్ నారాయణః పాతు నరః చ హాసాత్ దత్తః తు అయోగాత్ అథ యోగనాథః పాయాత్ గుణ ఈశః కపిలః కర్మబన్ధాత్ ॥* (16), *సనత్ కుమారః అవతు కామదేవాత్ హయశీర్షా మాం పథి దేవహేళనాత్ దేవర్షివర్యః పురుష అర్చన అన్తరాత్ కూర్మః హరిః మాం నిరయాత్ అశేషాత్ ॥* (17), *ధన్వన్తరిః భగవాన్ పాతు అపథ్యాత్ ద్వంద్వాత్ భయాత్ ఋషభః నిర్జిత ఆత్మా యజ్ఞః చ లోకాత్ అవతాత్ జన అన్తాత్ బలః గణాత్ క్రోధవశాత్ అహీన్ద్రః ॥* (18), *ద్వైపాయనః భగవాన్ అప్రబోధాత్ బుద్ధః తు పాషండగణాత్ ప్రమాదాత్ కల్కిః కలేః కాలమలాత్ ప్రపాతు ధర్మ అవనాయ ఉరు కృత అవతారః ॥* (19), *మాం కేశవః గదయా ప్రాతః అవ్యాత్ గోవిన్ద అసఙ్గవం ఆత్తవేణుః నారాయణః ప్రాహ్ణః ఉదాత్తశక్తిః మధ్యందినే విష్ణుః అరీన్ద్రపాణిః ॥* (20), *దేవః అపరాహ్ణే మధుహా ఉగ్రధన్వా సాయం త్రిధామా అవతు మాధవః మామ్ దోషే హృషీకేశ ఉత అర్ధరాత్రే నిశీథ ఏకః అవతు పద్మనాభః ॥* (21), *శ్రీవత్సధామా అపరరాత్ర ఈశః ప్రత్యూష ఈశః అసిధరః జనార్దనః దామోదరః అవ్యాత్ అనుసన్ధ్యం ప్రభాతే విశ్వ ఈశ్వరః భగవాన్ కాలమూర్తిః ॥* (22), *చక్రం యుగ అన్త అనల తిగ్మనేమి భ్రమత్ సమన్తాత్ భగవత్ ప్రయుక్తం దన్దగ్ధి దన్దగ్ధి అరిసైన్యం ఆశు కక్షం యథా వాతసఖః హుతాశః ॥* (23), *గదే అశని స్పర్శన విస్ఫులిఙ్గే నిష్పిణ్ఢి నిష్పిణ్ఢి అజిత ప్రియా అసి కుష్మాండ వైనాయక యక్ష రక్షః భూత గ్రహాన్*

చూర్ణయ చూర్ణయ అరీన్ ॥ (24), *త్వం యాతుధాన ప్రమథ ప్రేత మాతృ పిశాచ విప్రగ్రహ ఘోరదృష్టీన్ దరేన్ద్ర విద్రావయ కృష్ణపూరితః భీమస్వనః అరేః హృదయాని కంపయన్ ॥* (25), *త్వం తిగ్మధార అసి వర అరిసైన్యం ఈశప్రయుక్తః మమ ఛిన్ధి ఛిన్ధి చక్షూంషి చర్మన్ శతచంద్ర ఛాదయ ద్విషాం అఘోనాం హర పాపచక్షుషామ్ ॥* (26), *యత్ నః భయం గ్రహేభ్యః అభూత్ కేతుభ్యః నృభ్యః ఏవ చ సరీసృపేభ్యః దంష్ట్రిభ్యః భూతేభ్యః అంహోభ్యః ఏవ వా* (27), *సర్వాణి ఏతాని భగవత్ నామరూప అస్త్రకీర్తనాత్ ప్రయాన్తు సంక్షయం సద్యః యే నః శ్రేయః ప్రతీపకాః ॥* (28), *గరుడః భగవాన్ స్తోత్రస్తోభః ఛన్దః మయః ప్రభుః రక్షతు అశేష కృచ్ఛ్రేభ్యః విష్వక్సేనః స్వనామభిః ॥* (29), *సర్వ ఆపద్భ్యః హరేః నామ రూప యాన ఆయుధాని నః బుద్ధి ఇంద్రియ మనః ప్రాణాన్ పాన్తు పార్షద భూషణాః ॥* (30), *యథా హి భగవాన్ ఏవ వస్తుతః సత్ అసత్ చ యత్ సత్యేన అనేన నః సర్వే యాన్తు నాశం ఉపద్రవాః ॥* (31), *యథా ఐకాత్మ్య అనుభావానాం వికల్పరహితః స్వయమ్ భూషణ ఆయుధ లిఙ్గ ఆఖ్యాః ధత్తే శక్తీః స్వమాయయా ॥* (32), *తేన ఏవ సత్యమానేన సర్వజ్ఞః భగవాన్ హరిః పాతు సర్వైః స్వరూపైః నః సదా సర్వత్ర సర్వగః ॥* (33), *విదిక్షు దిక్షు ఊర్ధ్వం అధః సమన్తాత్ అన్తః బహిః భగవాన్ నారసింహః ప్రహాపయ లోకభయం స్వనేన స్వతేజసా గ్రస్త సమస్త తేజాః ॥* (34), *మఘవన్ ఇదం ఆఖ్యాతం వర్మ నారాయణ ఆత్మకం విజేష్యసే అంజసా యేన దంశితః అసుర యూథపాన్ ॥* (35), *ఏతత్ ధారయమాణః తు యం యం పశ్యతి చక్షుషా పదా వా సంస్పృశేత్ సద్యః సాధ్వసాత్ సః విముచ్యతే ॥* (36), *న కుతశ్చత్ భయం తస్య విద్యాం ధారయతః భవేత్ రాజ దస్యు గ్రహ ఆదిభ్యః వ్యాఘ్రాదిభ్యశ్చ కర్హిచిత్ ॥* (37), *ఇమాం విద్యాం పురా కశ్చిత్ కౌశికః ధారయన్ ద్విజః । యోగధారణయా స్వ అఙ్గం జహౌ స మరుధన్వని ॥* (38), *తస్య ఉపరి విమానేన గన్ధర్వపతిః ఏకదా యయౌ చిత్రరథః స్త్రీభిః వృతః యత్ర ద్విజక్షయః ॥* (39), *గగనాత్ న్యపతత్ సద్యః స విమానః హి అవాక్ శిరాః స వాలఖిల్య వచనాత్ అస్థీని ఆదాయ విస్మిత ప్రాస్య ప్రాచీ సరస్వత్యాం స్నాత్వా ధామ స్వం అన్వగాత్ ॥* (40), *శ్రీశుకః ఉవాచ - యః ఇదం శృణుయాత్ కాలే యః ధారయతి చ అదృతః తం నమస్యన్తి భూతాని ముచ్యతే సర్వతో భయాత్ ॥* (41), *ఏతాం విద్యాం అధిగతః విశ్వరూపాత్ శతక్రతుః త్రైలోక్యలక్ష్మీం బుభుజే వినిర్జిత్య మృధే అసురాన్ ॥* (42). పైన వివరించిన నారాయణకవచ ఉపాసనాపద్ధతి అంగన్యాస కరన్యాసములతో కలదు. నిత్యమూ దీనిని ఉపాసన చేయాలి.

- నారాయణకవచం వల్ల ఇంద్రుడు రాక్షసులపై విజయం పొందాడు. స్వార్థపరుడైన ఇంద్రుడు విశ్వరూపుడిచే రాక్షసులకు యజ్ఞాలలో భాగం కల్పించబడడం సహించలేక గురు, బ్రాహ్మణుడు రాక్షసులకు కూడా బంధువు అయిన విశ్వరూపుని వధ చేసాడు ఇంద్రుడు (6-9-4). అందువల్ల వెంటబడ్డ బ్రహ్మహత్యా పాతకాన్ని ఒక సం॥ అనుభవించి ఆ తర్వాత ఆ పాపాన్ని భూమి, చెట్లు, స్త్రీలు, నీటికి పంచి ఇచ్చి, ఊరటగా వారికి కొన్ని వరాలు కూడా ఇచ్చాడు. భూమికి వచ్చిన పాపము: పుందు - వరము: గుంతలు పూడిపోవుట, చెట్లకు వచ్చిన పాపము కల్లు / బంక / పాలు - వాటికి వచ్చిన వరము నరికినా చిగురువచ్చే

గుణం, స్త్రీలకు వచ్చిన పాపము నెల ఋతుస్రావము – వరము గర్భంధరించినా సంభోగం చేయగలుగుట, నీరుకు వచ్చిన పాపము నురుగు – ఇచ్చిన వరము ఏ ఆకారమైన పొందే శక్తి (6-9 అధ్యాయము).

వృత్రాసురుడి ఆవిర్భావము

పుత్రుడు మూడు తలల విశ్వరూపుడి మరణం వల్ల తండ్రి త్వష్ట ప్రజాపతి ఆగ్రహించి ఇంద్రవధకై యజ్ఞము తలపెట్టాడు. ఆ చేసిన యజ్ఞంలో మంత్రోచ్చారణ తప్పు కావడం వల్ల ఇంద్రుడిచే వధింపబడే రాక్షసుడు – **వృత్రాసురుడు** (పూర్వజన్మలో ఇతడు రాజు చిత్రకేతు, పార్వతి శాపం వల్ల ఇలా జన్మించాడు) **ఆవిర్భావం చెందాడు** (6-9-11,12). (*"స ఇమాల్లోకానావృణోత్తద్వృత్రస్య వృత్రత్వమ్"* అని వేదములలో చెప్పబడినది. ఆ అసురుడు సమస్తలోకములను కప్పివేసిన కారణమున వృత్రాసురుడని పేరు పొందెను). వృత్రాసురుని దేవతలు గెలువలేకపోయారు. వారి దివ్యాయుధాలను వృత్రాసురుడు మింగేసాడు. కలత చెందిన దేవతలు – వృత్రాసురుడి వధకై దేవతలు స్వామిని ప్రార్థించారు స్తోత్రం చేసారు ఇలా– స్వామీ! (6-9-21). సకలలోకరక్షకా, ఇంకెవరు మాకు దిక్కు నీవు కాక మిగతా ఎవ్వరికి సామర్థ్యం లేదు. వారిని శరణు అని కుక్క తోక పట్టుకొని సముద్రముదాటే ప్రయత్నము చేయుటతో సమానము వంటిది. -22). మత్స్యావతారంలో సత్యవ్రతమనువును రక్షించావు. పద్మనాభుడిగా బ్రహ్మను సముద్ర అలల నుండి రక్షించావు, నీవు మాలోనే ఉన్నా సృష్టిలోనే ఉన్నా మాకు కన్పడవు. నీవే ప్రధానం – ప్రకృతివి, దేవతా, ఋషి, మానవ, పశురూపాలలో ఎప్పటికి రక్షణ ఇస్తావు (6-9-31). (*దేవాః ఊచుః – నమః తే యజ్ఞవీర్యాయ వయసే ఉత తే నమః నమః తే హ్యస్తచక్రాయ నమః సుపురు హూతయే ॥ యత్ తే గతీనాం తిస్రూణాం ఈశితుః పరమం పదమ్ న అర్వాచీనః విసర్గస్య ధాతః వేదితుం అర్హతి ॥ ఓం నమః తే అస్తు భగవన్ నారాయణ వాసుదేవ ఆదిపురుష మహాపురుష మహానుభావ పరమమంగళ పరమకల్యాణ పరమకారుణిక కేవల జగత్ ఆధార లోక ఏకనాథ సర్వ ఈశ్వర లక్ష్మీనాథ పరమహంస పరివ్రాజకైః పరమేణ ఆత్మయోగ సమాధినా పరిభావిత పరిస్ఫుట పారమహంస్య ధర్మేణ ఉద్ఘాటిత తమః కవాట ద్వారే చిత్తే అపావృత ఆత్మలోకే స్వయం ఉపలబ్ధ నిజ సుఖ అనుభవః భవాన్ ॥* 6-9-31,32,33). స్వామీ ! అన్ని రూపాలలో వచ్చి మమ్ము రక్షించగలవు. నీకు అన్ని తెలుసు. వృత్రాసురుడు మా ఆయుధాలనన్నిటినీ మింగేసాడు. మమ్మల్ని రక్షించగలవు (6-9-32 to 45), అని ప్రార్థించారు దేవతలు. స్వామి నవ్వాడు. మీరు ఆపదలు వస్తేనే పిలుస్తారు. కాని భక్తులు ఎప్పుడూ పిలుస్తారు. తత్త్వం తెలిసినవాడు నన్ను తప్ప మరేమి కోరరు. **దీనుడు, అజ్ఞాని తమకు ఏది శ్రేయస్సో అది తెలుసుకోలేరు**. అలాంటివారు మీరు. దుఃఖమును పొందే కర్మ చేయమని, మీకు ఎవ్వరు చెప్పారు – తెలిసినవాడు / జ్ఞాని చెప్పడు కదా ! అని స్వామి వారిని మందలించాడు. అయినా, మీకు ఏమి కావాలో ఇస్తా తీసుకోండి (6-9-46 to 50) (ఇలా స్వామి దేవతలతో వ్యంగ్యంగా మాట్లాడాడు. మహానుభావులు అయిన విశ్వరూపుడు, దధీచి, వృత్రాసురుడు

ఎలాంటివారో, దేవతలు కూడా ఎలా ఉండాలో చెప్పాడు. అయినా దేవతలు అర్థం చేసుకోలేదు. బృహస్పతిని అవమానించడం, విశ్వరూప వృత్రాసుర - వధలతో స్వామికి కొంచెం కోపం కల్గింది. అయినా మోక్షాలు విశ్వరూపుడు, దధీచి వృత్రాసురులకే, వీరికి కాదు కదా !), అని స్వామి దేవతలకు ఇలా సలహా ఇచ్చాడు-

- మీరు వెళ్ళి దధీచి దేహం కోరండి - అది నారాయణ కవచ మంత్రాలతో నిండి ఉంది. దుర్భేద్యమైనది (6-9-51 to 54). ఆయన అస్తికల నుండి చేసిన వజ్రాయుధంతో వృత్రాసురుడిపై యుద్ధం చేయండి. నా భక్తుడు అయిన వృత్రాసురుడు ముల్లోకాలను జయించే శక్తి ఉన్నా నా భక్తులను హింసించడు (6-9-55).

దధీచి (దధ్యంచ) నారాయణకవచమంత్రాన్ని త్వష్ట ప్రజాపతికి, త్వష్ట ప్రజాపతి పుత్రుడైన విశ్వరూపుడికి, విశ్వరూపుడు ఇంద్రునికి ఈ మంత్రాన్ని ఉపదేశించాడు (6-9-51 నుండి 54).

దధీచి నారాయణకవచమంత్రమును అశ్వినీ దేవతలకు కూడా ఉపదేశించాడు హయశీర్షమును ధరించి. అందుకే దీన్ని హయగ్రీవబ్రహ్మవిద్య అంటారు (6-9-52). (ఇంద్రుడు తన తల నరికివేస్తాడనే భయం వల్ల దధీచి అశ్వినీ దేవతలకు నారాయణకవచం తెల్పనన్నాడు. మేము వైద్యులం భయపడాల్సినదిలేదు. ఇంద్రుడు మీ తలతీయక ముందే మేమే నీ తల తీసి దాచి పెడతాము. మీకు గుఱ్ఱము తల అమరుస్తాము దానితో మాకు నారాయణకవచాన్ని ఉపదేశించండి. ఆ తలను ఇంద్రుడు నరికేట్టితే మీ మొదటి తలను మేము మీకు మళ్ళీ బిగిస్తాము అని నచ్చ చెప్పారు) (Advanced Plastic Surgery).

మహానుభావుడు దధీచి తన శరీరమునే త్యాగముచేయుట

- మా ప్రాణాలు పదవులు కాపాడుటకు మీ ప్రాణాలివ్వండి (6-10 అధ్యాయము) అని స్వార్థపరుడైన ఇంద్రుడు, ఇంద్రాది దేవతలు దధ్యంచను అడిగారు. వారికి ధర్మబోధ చేసిన మహానుభావుడు దధీచి, "పరదుఃఖ దుఃఖి" కావునా అలానే అని ప్రాణాలు వదిలాడు. అతని దేహం అస్థికల నుండి విశ్వకర్మచే ఇంద్రుడి వజ్రాయుధం తయారీ అయింది. వృత్రాసురుడితో మొదటి మహాయాగంలో త్రేతాయుగమున నర్మదా తీరంలో యుద్ధం జరిగింది (6-10-16; 6-11 అధ్యాయములు).

ఇంద్రుడు దేవసైన్యాలైన రుద్రులు, వసువులు, ఆదిత్యులు, అశ్వినీ కుమారులు, పితృగణాలు, వహ్నులు, మరుత్తులు, ఋభులు, సాధ్యులు, విశ్వేదేవతలతో రాక్షససైన్యాలపైకి వజ్రాయుధాన్ని ధరించి ఐరావతముపై ముందుకు సాగాడు. వృత్రాసురుని అనుచరులైన యక్షులు, రాక్షసులు వారి అధిపతులైన సుమాలి, మాలి, నముచి, శంబర, అనర్వా, ద్విమూర్ధ్వా, ఋషభ, అసుర, హయగ్రీవ, శంకుశిరా, విప్రచిత్త, అయోముఖ, పులోమ, వృషపర్వా, ప్రహేతి, హేతి, ఉత్కల మొదలగు వారు దేవతలపైకి యుద్ధానికి వెళ్ళారు (6-10-16 to 29). భీకరయుద్ధం జరిగింది. నారాయణకవచరక్షితులైన ఇంద్రాదుల ధాటికి రాక్షసులు పారిపోసాగారు. వృత్రాసురుడు రాక్షససైన్యాలతో యుద్ధం చేయండి, పారిపోకండి, యుద్ధంలో ప్రాణం వదలితే కీర్తి మోక్షం వస్తాయని తోటివారితో తెల్పినా పారిపోసాగారు. పారిపోయేవారిని చంపరాదని వృత్రాసురుడు ఇంద్రుని

హెచ్చరించాడు. చేతనైతే నాతో యుద్ధం చేయి అని అరిచాడు. ఆ భయానికే చాలామంది దేవతలు మూర్ఛిల్లారు. ఇంద్రుడికి విశ్వరూపుడు కొడుకు వరసైతే, విశ్వరూపుడికి తమ్ముడు వృత్రాసురుడు. ఇంద్రుని వృత్రాసురుడు నిందించసాగాడు. – నీ గురువు, బ్రాహ్మణుడయిన మా అన్నగారిని చంపిన నీచుడవు (*శ్రీవృత్ర ఉవాచ – దిష్ట్యా భవాన్ మే సమవస్థితః రిపుః యః బ్రహ్మ హా గురు హా భ్రాతృ హా చ దిష్ట్యా అనృణః అద్య అహం అసత్ తమ త్వయా మత్ శూల నిర్భిన్న దృశత్ హృదా అచిరాత్॥ యః నః అగ్రజస్య ఆత్మవిదః ద్విజాతేః గురోః అపాపస్య చ దీక్షితస్య విస్రభ్య ఖడ్గేన శిరాంసి అవృశ్చత్ పశోః ఇవ అకరుణః స్వర్గకామః ॥* 6-11-14,15). నీవు రాక్షసుల కంటే హీనుడవు (*శ్రీ హ్రీ దయా కీర్తిభిః ఉజ్ఝితం త్వాం స్వకర్మణా పురుష అదైః చ గర్హ్యమ్ కృచ్ఛ్రేణ మత్ శూల విభిన్న దేహం అస్పృష్ట వహ్నిం సమదన్తి గృధ్రాః ॥* 6-11-16). కావునా దేవతలను ఏమనను, నీతోటే నాకు యుద్ధం, నిన్ను చంపి మా అన్నగారి ఋణం తీర్చుకుంటా, లేక నేను మరణిస్తే పెద్దల లోకాలకు వెళ్తా, నీ వజ్రాయుధాన్ని నా పైకి ప్రయోగించు, అది శ్రీహరిచే ఆజ్ఞాపింపబడినది, గొప్పది, భయపడకు యుద్ధానికి రా అన్నాడు (*నను ఏషః వజ్రః తవ శక్ర తేజసా హరేః దధీచేః తపసా చ తేజితః తేన ఏవ శత్రుం జహి విష్ణుయన్త్రిత యతః హరిః విజయః శ్రీః గుణాః తతః ॥* 6-11-20) స్వామి ఎటు ఉంటే అటే గెలుపు నన్ను ఆ వజ్రాయుధంతో కొట్టు, మరణిస్తే నా మనస్సు స్వామి సంకర్షణ ధ్యానంలో ఉంది కాబట్టి అక్కడికే వెళతా (*అహం సమాధాయ మనః యథా ఆహ నః సంకర్షణః తత్ చరణ అరవిందే త్వత్ వజ్ర రంహః లులిత గ్రామ్య పాశః గతిం మునేః యామి అపవిద్ధ లోకః ॥* 6-11-21).

నాలోని అజ్ఞానం, అసూయ, బాధలు, ఇలా అయినా పోతాయి. నాకు భూ భువర్ స్వర్గ వాంఛ కాని, రసాతలంలో గల భోగాదులయందు కాని శ్రద్ధలేదు (*పుంసాం కిల ఏకాన్తధియాం స్వకానాం యాః సంపదః దివి భూమౌ రసాయాం న రాతి యత్ ద్వేషః ఉద్వేగః ఆధిః మదః కలిః వ్యసనం సంప్రయాసః ॥* 6-11-22). ధర్మ అర్థ కామ మోక్షాలు లేక స్వామియందే భక్తి కలిగి, దిక్కూ రక్షణ ధనహీనుడనైన నన్ను అనగా అకించన గోచరుడనైన నన్ను స్వామి రక్షిస్తాడు (*త్రైవర్గిక ఆయాస విఘాతం అస్మత్ పతిః విధత్తే పురుషస్య శక్ర తతః అనుమేయః భగవత్ ప్రసాదః యః దుర్లభః అకించనగోచరః అన్యైః ॥* 6-11-23). నేను స్వామి యొక్క పాదముల దాసానుదాసుడనవుతాను. త్రికరణములతో స్వామిసేవ చేసుకుంటా – మనస్సుతో స్వామి గుణములయందు ధ్యానిస్తా, వాక్కును స్వామినామాలను లీలలను కీర్తించడానికి, ఈ శరీరాన్ని స్వామిసేవలో ఉంచుతా. నీలాంటి వారి దాసుణ్ణి కాలేను (*అహం హరే తవ పాద ఏకమూల దాస అనుదాసః భవితాస్మి భూయః మనః స్మరేత్ అసుపతేః గుణాన్తే గృణీత వాక్ కర్మ కరోతు కాయః ॥* 6-11-24). నాకు స్వర్గము, బ్రహ్మలోకం, భూలోక చక్రవర్తిత్వము, రసాతలపాలన యందు శ్రద్ధలేదు. నాకు యోగ, మోక్షం, సిద్ధి అక్కరలేదు. ఆవులకై దూడలు, ప్రియురాలికై ప్రియుడు, రెక్కలు లేని పక్షిపిల్లలు తల్లిదండ్రులకై ఎదురు చూసినట్టుగా, స్వామిని చూడటానికి పొందడానికి నా మనస్సు తహతహలాడుతోంది

(*న నాకపృష్ఠం న చ పారమేష్ఠ్యం న సార్వభౌమం న రసాధిపత్యం న యోగసిద్ధీః అపునర్భవం వా సమంజస త్వా విరహయ్య కాంక్షే ॥ అజాతపక్షా ఇవ మాతరం ఖగాః స్తన్యం యథా వత్సతరాః క్షుధ్ ఆర్తాః ప్రియం ప్రియా ఇవ వ్యుషితం విషణ్ణాః మనః అరవిందాక్ష దిదృక్షతే త్వామ్ ॥* 6-11-25,26). "స్వామి, నన్ను సంసారంలో పడేసినా ఫరవాలేదు. కానీ నీ భక్తులసేవ ఇవ్వు, ఇలా ఎన్ని జన్మలైనా ఫరవాలేదు. అంతేకాని శరీరం, భార్యాపిల్లల యందు మోహంలో పడక నీ భక్తులయందు ప్రేమ ఇవ్వు" అని స్వామిని ప్రార్థించసాగాడు (6-11-27). యుద్ధానికి రారా ! అని ఇంద్రుని బెదిరించసాగాడు, యుద్ధమరణం పొందాలని (6-12-1) (ఇలాంటి బ్రాహ్మణుడు, భక్తుని, వృత్రాసురుని ఇంద్రుడు చావగొట్టాలంటే ఇంద్రుడిది ఎంతనీచ జన్మో ఆలోచించండి. ఇంద్రుడు శ్రీహరి శుద్ధభక్తుడు కాదు, తన కోరికలను తీర్చుకోడానికి స్వామిని శరణుజొచ్చిన కామభక్తుడు. అలాకాక వృత్రాసురుడు నిష్కామభక్తుడు, అకించనుడు). యుద్ధంలో వృత్రాసురుడి ఒక చేయి తెగింది. మిగిలిన చేత్తో ఇంద్రుని చెంప దెబ్బకొట్టగానే ఆయన వజ్రాయుధం కిందపడింది. పడిపోయిన వజ్రాయుధాన్ని తీసుకో, శత్రువును చంపు అని అరిచాడు వృత్రాసురుడు. చివరి గెలుపు ఎవరిదో అది ముఖ్యం, ఇట్లా సిగ్గుపడరాదు, కావున దిగులుపడక ఆయుధం ఎత్తు. నాతో యుద్ధానికి రా, యుద్ధంలో గెలుపు ఎవరిదో చెప్పలేము అని తెల్పాడు వృత్రాసురుడు (6-12-6,7). పక్షులలాగా మనము కాలమనే వలలో చిక్కాము. ఎవరు ముందు మరణిస్తారో ఆ స్వామికే తెలుసు. ఓడిపోవుట, బలము పొందుట, ధారణ, స్వామివల్లనే బుద్ధి, సంపద వస్తాయి. వాటిని వాడుకోక పోగొట్టుకునేవి మనస్సు, ఇంద్రియాలు అని జ్ఞానమున్నవాడు గ్రహిస్తాడు. గెలుపు ఓటములు, జనన-మరణములు, సుఖదుఃఖాలు జ్ఞానం ఉన్నవాడు సమంగా భావించాలి. త్రిగుణములు ప్రకృతివి, ఆత్మవి కావు. ఇది గ్రహిస్తే మోక్షం, లేకపోతే త్రిగుణాలను అనుభవిస్తాడు. నన్ను చూడు, చేయితెగినా పోరాడడానికి సిద్ధంగా ఉన్నా. ఈ యుద్ధమనే జూదంలో పందెము ప్రాణము, పాచికలు ఆయుధాలు, కావున యుద్ధం చేయమన్నాడు వృత్రాసురుడు (6-12-6 to 17).

ఇంద్రుడు వృత్రాసురుని భక్తిని మెచ్చుకున్నాడు. రాక్షసులకు తమోరజో గుణాలు ఉండాలి కాని, ఇలా వాసుదేవుడి యందు శుద్ధ సత్త్వ భక్తి ఏమిటి అని ఆశ్చర్యపడ్డాడు. అమృతసముద్రాలలో ఉండేవాడికి ఊటబావులు ఒక్క లేక్కా - ఇది వృత్రాసురుని పరిస్థితి అని గ్రహించాడు (*ఖలు ఇదం మహత్ ఆశ్చర్యం యత్ రజః ప్రకృతేః తవ వాసుదేవే భగవతి సత్త్వ ఆత్మని దృఢా మతిః ॥ యస్య భక్తిః భగవతి హరౌ నిశ్శ్రేయస ఈశ్వరే విక్రీడతః అమృత అంభోధౌ కిం క్షుద్రైః ఖాతక ఉదకైః ॥* 6-12-21,22).

మళ్ళీ యుద్ధం ప్రారంభమైంది. ఎడమచేత్తోనే పోరాడసాగాడు వృత్రాసురుడు. ఆ చేతిని కూడా నరికాడు ఇంద్రుడు. చలించని వృత్రాసురుడు చేతులు లేని కొండలాంటి తన శరీరంతో గల రెండు పాదాలతో యుద్ధవీరులను తొక్కుతూ ఇంద్రుని ఐరావతముతో సహా మింగేసాడు. అందరూ హాహాకారాలు

చేసారు. నారాయణకవచం అనే తేజస్సుతో ఇంద్రుడు మరణించలేదు. తన వజ్రాయుధంతో కడుపును శిరస్సును ఛేదించాడు. ఆ శరీరమునుండి తేజోమయమైన, ముక్తిపొందిన ఆత్మ బయలుదేరి పరమలోకమైన పరమపదము వైపు వెళ్ళడం అక్కడి దేవతలు చూసారు (6-12-23 to 35).

ఇలాంటి యుద్ధం ప్రపంచంలో ఇంతవరకూ ఎక్కడా జరగలేదు. ఒకడు లోభి, ఇంకొకడు భక్తుడు మరియు వీరిద్దరూ వీరులు అని శుకుడు పరీక్షిత్తుకు తెలియజేసాడు.

రాక్షస జాతిలో, యజ్ఞంలో, త్వష్ట ప్రజాపతి వల్ల ఆవిర్భవించిన వృత్రాసురుడు పార్వతిశాపగ్రస్తుడైన చిత్రకేతువే, అతడు పరమభాగవతుడు. "నన్నుకొట్టినా, నన్ను చంపినా నేను వైష్ణవదాసానుదాసుండ"నని అన్నాడు. "యుద్ధంలో మరణిస్తే స్వామి దగ్గరకు వెళ్తా కాని భయపడను" అన్నాడు. వృత్రాసుర వధ అనంతరం బ్రహ్మహత్యా పాపం, కుష్ఠు వ్యాధిగల ఛండాలస్త్రీ ఆకృతిలో రక్తంతో తడిసిన వస్త్రములతో చేపలవాసనలతో ఇంద్రుని వెంటబడింది. దీన్ని తప్పించుకోడానికి మానససరోవరం లోపల తామర తూడులోని తంతువులో 1000 సం॥ ఆకలిదప్పులు ఓర్చుకుంటూ దాక్కున్నాడు, స్వామిని ధ్యానించాడు. నారాయణకీర్తనవల్ల బ్రహ్మహత్యా పితృహత్యా పాపాలు కూడా పోతాయి (6-13-7,8). ఆ తర్వాత బ్రహ్మ ఉపదేశం, అశ్వమేధం వల్ల రాజ్యాధికారం పొందాడు. ఈ 1000 సంవత్సరాలు నహుషుడు ఇంద్రపదవిని అలంకరించి, కామవాంఛతో ఇంద్రాణిని కోరాడు. బ్రాహ్మణ శాపం వల్ల (సప్త ఋషుల శాపం వల్ల) పాము జన్మపొందాడు (6-13-16).

- పక్షపండుగలు - పౌర్ణమి, అమావాస్య, అష్టమి, ఏకాదశులలో వృత్రాసుర వృత్తాంతం చదువు కోవాలి. అలాగే సంక్రమణం, గ్రహణకాలం, విషువత్, (6-13-23) సమయాలలో చదివి వినిపించాలి, అని శుకుడు దీని మహాత్మ్యాన్ని తెల్పాడు.

రాక్షస వృత్రాసురుడు ఎలా భక్తుడైనాడు?:

పరీక్షిత్తుచే ప్రశ్నలు:

- ఋషులకు, దేవతలకు సిద్ధులకు కలగని భక్తి మరియు రజోగుణులైన మానవులకు కలుగని భక్తి తమోగుణుడైన రాక్షసుడికి - వృత్రాసురుడికి ఎలా కలిగింది? (6-14-2,3,4). ముక్తులలో, సిద్ధులలో కూడా నారాయణభక్తులు దొరకరు కదా! (*ముక్తానాం అపి సిద్ధానాం నారాయణ పరాయణః । సుదుర్లభః ప్రశాన్త ఆత్మా కోటిషు అపి మహామునే ॥ వృత్రః తు స కథం పాపః సర్వలోక ఉపతాపనః ఇత్థం దృఢమతిః కృష్ణే ఆసీత్సంగ్రామ ఉల్బణే ॥* 6-14-5,6), అటువంటి భక్తుడు వృత్రాసురవృత్తాంతమును పూర్తిగా వివరించండి అని కోరాడు. (*శతేషు జాయతే శూరః సహస్రేషు చ పండితః, వక్తా దశసహస్రేషు, శ్రోతా దుర్లభః దాతా భవతి వా న వా ॥* - మరి ఇలాంటి పరిస్థితులలో వృత్రాసురునికి ఇంత భక్తి ఎలా కుదిరింది అని ప్రశ్నించాడు).

సరే, **వృత్రాసుర జన్మవృత్తాంతమును,** వ్యాస, నారద, దేవల వద్ద విన్నది చెబుతా అని మొదలుపెట్టాడు శకుడు- (6-14-9).

- రాజులు, బ్రాహ్మణులు, స్త్రీల వల్లనే నెలకు మూడువానలు పడతాయి, దేశం సస్యశ్యామలంగా ఉంటుంది. చిత్రకేతు మహారాజుకు లక్షమంది భార్యలు ఉన్నా సంతానం లేక అంగీరస ఋషి వల్ల యజ్ఞం చేయడం, యజ్ఞఫలం పెద్దభార్య కృతద్యుతికి ఇచ్చారు - (28). చక్కటి మగశిశువును ప్రసవించింది. కాని ఓర్వలేని సవతులు విషం పెట్టారు. చిత్రకేతు మూర్ఛిల్లాడు. నారద అంగీరసులు ఉపదేశం చేశారు ఇలా - **(వైరాగ్యబోధ:** 6-15-20 నుండి 26): అంగీరసుడు పుత్రవ్యామోహమున గల చిత్రకేతుని ఓదార్చుట: రాజా చిత్రకేతూ ! సంతానం కావాలి. సంతానము కలిగితే దుఃఖం పోతుందని అన్నావు. మరి మళ్ళీ ఏడుస్తున్నావు ఎందుకు? ఇదే సంసారం, కాలంతోటే ప్రవాహంలో రెండు కట్టెలు కలుస్తాయి, విడిపోతాయి, అలాగే ఇసుకరేణువులు గాలి వల్ల కలసి విడిపోతాయి, అలాగే జీవుల కలయిక విడిపోవుట కూడా (6-15-2,3,4). జనన మరణాలు ఎప్పుడో ఎలాగో ఏ జీవికి తెలియదు. కావున అసలు ఈ శరీరం నీదా? నీదైతే నీవు చెప్పినట్లు వింటుందా? నాది నాది అనే శరీరం నీది కాదు. అజ్ఞానం వల్లనే ఇన్ని రకాల శరీరాలు (*దేహ దేహి విభాగో అయం అవివేకృతః పురా* 6-15-8). నీ ఏడుపు ఎలాంటిదంటే, అప్పటిదాకా రక్షిస్తానన్న భర్త బందిపోట్లు రాగానే పారిపోతాడు. ఇంత చెప్పినా అర్థం చేసుకోలేకపోయాడు రాజుచిత్రకేతువు పుత్రశోకంతో. మళ్ళీ బోధించారు ఇలా-

సంతానంలేని బాధ తెలుసు, సంతానంతో వచ్చే బాధకూడా తెలుసుకున్నావు, అందుకే సంతానం ఇచ్చా. నేను ఇది వరకు వచ్చినప్పుడే బ్రహ్మజ్ఞానం ఇద్దామనుకుంటే, నీ మనస్సు స్వాధీనంలోలేక పుత్రవాంఛలో మునిగావు (*తదా ఏవ తే పరం జ్ఞానం దదామి గృహం ఆగతః జ్ఞాత్వా అన్య అభినివేశం తే పుత్రం ఏవ దదామి అహమ్॥* 6-15-20). పుత్రుడు కావాలన్నావు. సంతానంతో దుఃఖం ఎలా వస్తుందో తెలిసిందా! సంసారమంటేనే దుఃఖం, అశాశ్వతం, పెళ్లయినప్పుడు రంభ ఊర్వశి అంటాడు, ఆ తర్వాత భార్యను దయ్యం, భూతం అంటాడు (చంద్రముఖీ కాస్త, సూర్యముఖీ, జ్వాలాముఖీ అని అంటాడు, ఆ తర్వాత నీ వల్ల నా జీవితమే సర్వనాశనమైంది అంటాడు). ఇది సంసారసత్యం. ధనం, బంధువులు, గృహం, స్వంత శరీరం కూడా ఇంతే. అన్నీ దుఃఖకారణాలే (*శబ్ద ఆదయః చ విషయాః చలాః రాజ్య విభూతయః । మహీ రాజ్యం బలం కోశో భృత్య అమాత్య సుహృత్ జనాః ॥ సర్వే అపి శూరసేన ఇమే శోక మోహ భయ అర్తి దాః గన్ధర్వనగర ప్రఖ్యాః స్వప్న మాయా మనోరథాః ॥* 6-15-22,23). కనబడేవి శాశ్వతం కావు. ఇవన్ని కర్మభావంతో కర్మలవల్ల వచ్చినవే (*దృశ్యమానా వినా అర్థేన న దృశ్యన్తే మనోభవాః కర్మభిః ధ్యాయతః నానా కర్మాణి మనసః అభవన్ ॥* 6-15-24). శరీరభావన ఉండరాదు, శరీరంలో ఉన్నవి ద్రవ్య, ఇంద్రియములతో కూడిన కర్మవాసనలు, వీటి వల్లనే సంసారికబాధలు (25). మేము నీ యందు జాలి కలిగి వచ్చాము అని నారదుడు తెలియజేసాడు (27). సంకర్షణమంత్రము ఇస్తాను. దీన్ని ఉపాసన చేసిన

7 రోజులలో స్వామి కరుణిస్తాడు అని తెల్పినా రాజు చిత్రకేతు పుత్రవ్యామోహం వదలలేదు, పెద్దల మాటలను వినలేదు. (6-16-1). ఇలా చెప్పినా వినక చిత్రకేతు దైవనింద చేసాడు.

శరీరము వదలిన జీవాత్మ రాజు చిత్రకేతునకు బోధ చేయుట:

ఇలా వినకపోవడం వల్ల నారద అంగీరసులు దయతలచి ఆ చచ్చిన శిశువు యొక్క జీవాత్మను పిలిచి మళ్ళీ శరీరంలోకి రా, రాజువు అవుతావు, వీరు మీ తల్లిదండ్రులు అని చెబితే, ఆ జీవుడు నిరాకరించి, ఇలా పలికాడు (6-16 అధ్యాయము). **జీవ ఉవాచ** - నేను, దేవత, పశు, పక్షి, నరుడిగా కోట్ల జన్మలు పొందా, ఏ జన్మలో వీరు తల్లిదండ్రులు నాకు? (*జీవః ఉవాచ-కస్మిన్ జన్మని అమీ మహ్యం పితరః మాతరః అభవన్ కర్మభిః భ్రామ్యమాణస్య దేవతిర్యక్ నృ యోనిషు ॥* 6-16-4). ఇదంతా నాకేమి తెలుసు, తల్లే మరో జన్మలో చెల్లెలుగా భార్యగా కూడా అవుతుంది. అందరికీ అందరూ అన్ని కావచ్చు, కాకపోవచ్చు (*బన్ధు జ్ఞాతి అరి మధ్యస్థ మిత్ర ఉదాసీన విద్విషః సర్వే ఏవ హి సర్వేషాం భవన్తి క్రమశః మిథః ॥* 6-16-5). మనం చేసే పాపకర్మల వల్లనే వివిధ శరీరాలు వస్తాయి (*పర్యటంతి నరేష్వ, ఏవం జీవో యోనిషు కర్తృషు* 6-16-6). ఆత్మ నిత్యం, శరీరం అనిత్యం - ఇది గ్రహిస్తే జ్ఞాని లేకుంటే సంసారి. మమకారము, బంధువులతోనే శరీరాలు వస్తాయి (*నిత్యస్య అర్థస్య సంబన్ధ హి అనిత్యః దృశ్యతే నృషు యావత్ యస్య హి సంబన్ధః మమత్వం తావత్ ఏవ హి ॥* 6-16-7). అసలు జీవుడికి నాశనం లేదు. అహంకారం లేదు. దేహాభిమానాలు లేవు. ఏది లభిస్తే అది నాది, బాగుంది అనుకుంటాడు బద్ధజీవుడు. పశువు, క్రిమి, కీటకాలు కూడా ఆయా జన్మలు బాగానే ఉన్నాయి, అనుభవిస్తా ఆనందంగా అనుకుంటాయి (*ఏవం యోనిగతః జీవః స నిత్యః నిరహంకృతః యావత్ యత్ర ఉపలభ్యేత తావత్ స్వత్వం హి తస్య తత్ ॥* 6-16-8). జీవుడు కర్మానుసారం అన్ని శరీరాలను స్వీకరిస్తాడు. ఇవి నావి, నేను గొప్ప అనుకుంటాడు. సృష్టి అంతా మాయామోహితుడైన జీవుడు, మరి వాడు పొందిన గుణములతో శరీరాలు తయారవుతాయి. అలానే బుద్ధిపుడుతుంది (బుద్ధిః కర్మానుసారిణీ). అన్నిటికీ స్వామియే సాక్షి (*ఏషః నిత్యః అవ్యయః సూక్ష్మః ఏషః సర్వ ఆశ్రయః స్వదృక్ ఆత్మ మాయా గుణైః విశ్వం ఆత్మానాం సృజతే ప్రభుః ॥ న హ్యస్యాస్తి ప్రియః కశ్చిన్నాప్రియః స్వః పరోపివా, ఏకః సర్వధియాం ద్రష్టా కర్తౄణాం గుణదోషయోః॥* 6-16-9,10). కర్మదోషాలు జీవుడికి, అంతేకాని స్వామికి అంటవు. ఇక నాకు మళ్ళీ ఈ శరీరం వద్దు అని ఆ జీవి బోధ చేసి వెళ్ళిపోయాడు. అంతా ఆశ్చర్యం పొందారు (*న ఆదత్తే ఆత్మా హి గుణం న దోషం క్రియాఫలం ఉదాసీన వత్ ఆసీనః పర అవర దృక్ ఈశ్వరః ॥* (6-16-11). *శ్రీబాదరాయణిః ఉవాచ-ఇతి ఉదీర్య గతః జీవః జ్ఞాతయః తస్య తే తదా విస్మితాః ముముచుః శోకం ఛిత్త్వా ఆత్మస్నేహ శృంఖలామ్॥* 6-16-12). ఇది విని విరక్తి కలిగిన చిత్రకేతువు నారదుడి వద్ద 68 అక్షరములు (పదములు) గల **సంకర్షణ ఉపాసనామంత్రం** పొందాడు (*ఓం నమః తుభ్యం భగవతే వాసుదేవాయ ధీమహి ప్రద్యుమ్నాయ అనిరుద్ధాయ నమః సంకర్షణాయ*

చ ॥ నమః విజ్ఞానమాత్రాయ పరమ ఆనందమూర్తయే ఆత్మ ఆరామయా శాన్తాయ నివృత్తద్వైత దృష్టయే ॥ ఆత్మ ఆనన్ద అనుభూత్యా ఏవ న్యస్త శక్తి ఊర్మయే నమః హృషీకేశాయ మహతే నమః తే అనన్త మూర్తయే ॥ వచసి ఉపరతే అప్రాప్య య ఏకః మనసా సహ అనామ రూపః చిత్ మాత్రః సః అవ్యాత్ నః సత్ అసత్ పరః ॥ యస్మిన్ ఇదం యతః చ ఇదం తిష్ఠతి అప్యేతి జాయతే మృత్ మయేషు ఇవ మృత్‌జాతిః తస్మై తే బ్రహ్మణే నమః ॥ యత్ న స్పృశన్తి న విదుః మనః బుద్ధి ఇంద్రియ అసవః అన్తః బహిః చ వితతం వ్యోమవత్ తత్ నతః అస్మి అహమ్ ॥ దేహ ఇంద్రియ ప్రాణ మనః ధియః అమీ యత్ అంశ విద్ధాః ప్రచరన్తి కర్మసు న ఏవ అన్యదా లౌహం ఇవ అప్రతప్తం స్థానేషు తత్ ద్రష్ట అపదేశం ఏతి ॥ ఓం నమః భగవతే మహాపురుషాయ మహా అనుభావాయ మహా విభూతిపతయే సకల సాత్త్వత పరివృఢ నికర కరకమల కుడ్మల ఉపలాలిత చరణ అరవింద యుగళ పరమ పరమేష్ఠిన్ నమఃతే ॥ 6-16-18 to 25). ఈ మంత్రం ఏడు రోజులు చేసి సంకర్షణుడిని (గర్భోదకజలంలో ఉండే ఆదిశేషుడు - అనంతుడు లేక అనంతదేవుడు - సంకర్షణుడు = శంకరుడు = బలరాముడు) ప్రత్యక్షం చేసుకొన్నాడు. చిత్రకేతురాజు విద్యాధరుడైనాడు (విద్యాధరులు ఊర్ధ్వలోకాలలో సంచరిస్తారు). గర్భజలంలో ఉన్న అనంతశేషుడి లోకానికి చేరాడు (6-16-28,29). అక్కడ అనంతదేవుడు ఎలా ఉన్నాడంటే - (*మృణాల గౌరం శితివాససం స్ఫురత్ కిరీట కేయూర కటిత్ర కంకణమ్ ప్రసన్నవక్త్ర అరుణలోచనమ్ వృతం దదర్శ సిద్ధ ఈశ్వర మండలైః ప్రభుమ్ ॥* 6-16-30). స్వామికి దండ ప్రణామములు చేసి ఇలా స్తోత్రము చేయసాగాడు.

సంకర్షణ స్తోత్రం: (6-16-34 to 49) **సంకర్షణదర్శనంతో చిత్రకేతు చేసిన స్తోత్రం:**

- మనోనిగ్రహానికి మందు సంకర్షణస్తోత్రం పారాయణము. స్వామి నీలం (నల్లని) రంగు బట్టలు ధరించినవాడు సంకర్షణుడు = సంకర్షణుడు, అనంతదేవుడు (30).

- ఎవ్వరి మనస్సులో కోరికలు లేవో అక్కడ నీవు ఉంటావు. మనస్సును జయించినవారు, నిన్ను గెలుస్తారు (34). అంతటా నీవే, మొదట చివరా నీవే. *అణుర్ అణీయాన్ మహతో మహీయాన్.* స్థూల సూక్ష్మరూపాలు నీవే. (*పరమ అణు పరమ మహతోః త్వం ఆది అన్త-అన్తర-వర్తీ త్రయవిధురః ఆదావ అన్తే అపి చ సత్త్వానాం యత్ ధ్రువం తత్ ఏవ అన్తరాళే అపి ॥* 6-16-36). కోట్లకొలదిగాగల బ్రహ్మాండాలు నీ తలల పడగలపై ఆవగింజలలాగా ఉంటాయి (*యం వై శ్వసన్తం అను విశ్వసృజః శ్వసన్తి యం చేకితానాం అను చిత్తయః ఉచ్చకన్తి భూమండలం సర్షపాయతి యస్య మూర్ధ్ని తస్మై నమః భగవతే అస్తు సహస్రమూర్ధ్నే ॥* 6-16-48). అందువల్ల నిన్ను అనంతుడు అంటారు. అంటే అనంతకోటి బ్రహ్మాండాలు/విశ్వాలు నీ తలలపై ఉన్నాయి. నీవు అనంతదేవుడవు లేక ఆదిశేషుడవు. ఒక బ్రహ్మాండాన్ని తీసుకుంటే అది ఎలా ఉందో వర్ణించబడింది (*క్షితి ఆదిభిః ఏషః కిల ఆవృతః సప్తభిః దశగుణఉత్తరైః అణ్డకోశః యత్ర పతతి అణుకల్పః సహ అణ్డకోటికోటిభిః తత్ అనన్తః ॥* 6-16-37). (3-11-38,41, 5-20 నుండి 25 అధ్యాయము) (Time and space are unlimited. Universe is still expanding).

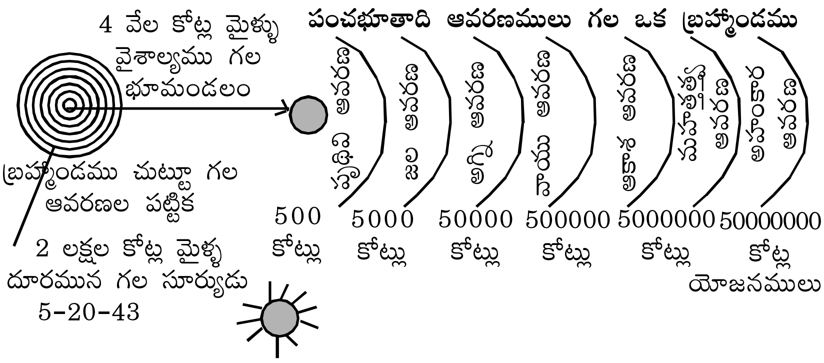

– విషయములతో కూడిన నరపశువులు నీ విభూతులను (demigods) ఆరాధిస్తారు కామవాంఛలు తీరాలని (సంపదలు, ఐశ్వరము) (38). నీ ఐశ్వర్యాలు కోరుతారు కాని నిన్ను కోరరు. కాని ఇవి మరియు దేవతలు కూడా నశ్వరములు ఎలాగంటే కొత్త రాజురాగానే పాతరాజు పాలనాశాసనాలు పోయినట్టుగా – ప్రళయకాలంలో వీరుండరు కదా ! (*విషయతృషః నరపశవః యే ఉపాసతే విభూతీః న పరం త్వాం తేషాం ఆశిషః ఈశ తత్ అను వినశ్యన్తి యథా రాజకులమ్ ॥* 6-16-38). అందరూ భక్తి చేసినట్టు కనబడ్డా అందరికీ ఫలితం రాదు కదా ! కోరికలు మనస్సులో నింపుకోవడం వల్ల నీవు సంసారులకు దొరకవు. ఆత్మారాములు, నిష్కించనులు కోరేది భాగవతధర్మమే (6-16-38 to 40), సంసారులు దీనిని వినరు, తాకరు (*జితం అజిత తదా భవతా యదా ఆహ భాగవతం ధర్మం అనవద్యమ్ నిష్కించనాః యే మునయః ఆత్మ ఆరామాః యం ఉపాసతే అపవర్గాయ ॥* 6-15-40). నేను నాది అనేవారు ఇదంతా నీది అని అనలేరు. భేదబుద్ధి (నీది వేరు, నాది వేరు అనుట) లేనివారు జగత్తుకు ద్రోహం చేయలేరు. మిగతవారు– సమదర్శనము లేనివారు – ఇతరులకు అపకారం చేస్తారు. జగత్తులో అంతటా నీవు వ్యాపించావని గ్రహించినవాడు ఎవ్వరికి అపకారము చేయలేడు. నీ నామస్మరణ చేస్తే ఛండాలుడికైనా మోక్షం ఇస్తావు. (*విషమ మతిర్ న యత్ర నృణాం త్వం అహం ఇతి మమ తవ ఇతి చ యత్ అన్యత్ర విషమధియా రచితః యః సః హి అవిశుద్ధః క్షయిష్ణుః అధర్మ బహుళః ॥ కః క్షేమః నిజ పరయోః కియాన్ వా అర్థః స్వపరద్రుహా ధర్మేణ స్వద్రోహాత్ తవ కోపః పర సంపీడయా చ తథా అధర్మః ॥ న వ్యభిచరతి తవ ఈక్షా యయా హి అభిహితః భాగవతః ధర్మః స్థిర చర సత్త్వ కదంబేషు అపృథక్ ధియః యం ఉపాసతే తు ఆర్యాః ॥ న హి భగవన్ అఘటితం ఇదం త్వత్ దర్శనాత్ నృణాం అఖిల పాప క్షయః యత్ నామ సకృత్ శ్రవణాత్ పుల్కసః కో అపి విముచ్యతే సంసారాత్ ॥* 6-16-41 to 44). అఖిల జగత్తులో అంతర్యామిగా ఉండే నీకు అందరూ ఏమి చేస్తున్నారో ఏమి కోరుకుంటారో అంతా నీకు తెలుసు. మాలోనే అంతర్యామిగా ఉన్నా నీవు కన్పడవు ఎలా చూపగలం (కట్టెలో అగ్నివలె, మజ్జిగ పాలలో వెన్నవలె రాపిడి వల్ల మథిస్తేనే అనగా యోగంతోటే తెలువబడతావు). నీ స్తోత్రం చేయడం మాకు చేతకాదు, ఇది ఎలా అంటే దీపంతో సూర్యుణ్ణి చూపినట్టుగా ఉంటుంది – (46). దుష్టులకు నీ స్వరూపం, నీ ఆత్మజ్ఞానం అర్థం కాదు. నీ కటాక్షం వల్ల సృష్టి స్థితిలయములు కలుగుతున్నాయి. బ్రహ్మాండాలు నీ తలలపై ఆవగింజలలాగా ఉంటాయి. నీ కృపవల్లనే

మాకు "చూపు, మాట మరియు శ్వాస" కలుగుతున్నాయి, కాని నిన్ను మరచి బ్రతుకుతున్నాము- అని స్తోత్రం చేసాడు విద్యాధరుల రాజు చిత్రకేతు (*నమః తుభ్యం భగవతే సకల జగత్ స్థితి లయ ఉదయ ఈశాయ దురవసిత ఆత్మగతయే కుయోగినాం భిదా పరమ హంసాయ ॥ యం వై శ్వసన్తం అను విశ్వసృజః శ్వసన్తి యం చేకితానం అను చిత్తయః ఉచ్చకన్తి భూమండలమ్ సర్షపాయతి యస్య మూర్ధ్ని తస్మై నమః భగవతే అస్తు సహస్రమూర్ధ్నే ॥* 6-16-47,48). సంకర్షణుడు సంతోషించి ఇలా పలికాడు-

సంకర్షణ గీత: 6-16-50

- అంగీరస నారద బోధలవల్ల సిద్ధి పొందావు. అవును అన్ని భూతాలకు నేను కారణం, నేనే అన్నింటా అంతర్యామిని, నేనే రక్షకుడను. శబ్దబ్రహ్మను పరబ్రహ్మను నేనే. లోకంలో నేను వ్యాపించా, నాలో లోకం వ్యాపించి ఉంది (*అంతర్ బహిశ్చతత్సర్వం నారాయణ పరః*) (*అహం వై సర్వభూతాని భూత ఆత్మా భూత భావనః శబ్దబ్రహ్మ పరం బ్రహ్మ మమ ఉభే శాశ్వతీ తనూ ॥ లోకే వితతం ఆత్మానం లోకం చ ఆత్మని సన్తతం ఉభయం చ మయా వ్యాప్తం మయి చ ఏవ ఉభయం కృతమ్ ॥* 6-16-51,52).

- మాయలో ఉన్న జీవుడికి ఈ సంసారం ఒక కలలాంటిది. దాని నుండి మేల్కొంటేనే అది ఒక కల అని తెలుస్తుంది. అప్పటిదాకా అది నిజమనుకుంటాడు. నిద్రలోని కలలో అన్ని వాహనాలు చూస్తాడు చక్రవర్తి అవుతాడు - కలపోగానే అయ్యో నేనా ఆ చక్రవర్తిని అనుకున్నట్టుగా, సంసారం అనే కలలో భార్యాపిల్లలు నేను నాది అన్నట్టుగా, సంసారం విషయభోగాలు అజ్ఞానం వల్ల వచ్చినవే. కాని అవి నిజం కావు. వీటి వెనుక నేను ఉన్నట్టు గ్రహించాలి. నిద్రావస్థలో ఆత్మకు శరీరం లేదు, సంసారం లేదు, అంతా సుఖమే (6-16-53 to 56). సంసారం అంటే శరీరాలు మార్చడం. నన్ను తెలుసుకొంటే మోక్షం. నన్ను మరిస్తే సంసారం (*యత్ ఏతత్ విస్మృతం పుంసః మత్ భావం భిన్నం ఆత్మనః తతః సంసారః ఏతస్య దేహాత్ దేహః మృతేర్ మృతిః ॥* 6-16-57). జ్ఞానం విజ్ఞానం (సంసారజ్ఞానం - బుద్ధి వికసించిన మోక్షబుద్ధి అవుతుంది) వాడుకోకపోతే అట్టి మానవుడు దౌర్భాగ్యుడు (*లబ్ధ్వా ఇహ మానుషీం యోనిం జ్ఞాన విజ్ఞాన సంభవామ్ ఆత్మానం యః న బుద్ధ్యేత న క్వచిత్ శమమ్ (క్షేమమ్) ఆప్నుయాత్॥* 6-16-58). కోరికలు విరమించు. ఆశలే అన్ని కష్టాలకు మూలం. విరక్తితో దేన్ని కోరకు (*స్మృత్వా ఈహాయాం పరిక్లేశం తతః ఫల విపర్యయం అభయం చ అపి అనీహాయాం సంకల్పాత్ విరమేత్ కవిః ॥* 6-16-59).

- భార్యాభర్తలు సంసారం చేసేది - సుఖం గూర్చి, కాని భాగవతధర్మాలు తెలియకపోతే అది రాక, పైగా దుఃఖమునకు హేతువు అగును. ఇప్పటిదాకా సంసారంలో విన్నవి కన్నవి మరచి, శాస్త్ర ఆచార్య ఉపదేశం ద్వారా నా భక్తుడివికా, ఆత్మగతి ఏమిటో తెలుసుకో, భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యాలతోనే సుఖము, ముక్తి (*సుఖాయ దుఃఖ మోక్షాయ కుర్వాతే దంపతీ క్రియాః తతః అనివృత్తిః అప్రాప్తిర్ దుఃఖస్య చ సుఖస్య చ ॥ ఏవం విపర్యయం బుద్ధ్వా నృణాం విజ్ఞ అభిమానినామ్ ఆత్మనః చ గతిం సూక్ష్మాం స్థానత్రయ విలక్షణామ్ ॥ దృష్ట శ్రుతాభిర్ మాత్రాభిర్ నిర్ముక్తః స్వేన తేజసా జ్ఞానవిజ్ఞాన సంతృప్తః (సంతుష్టః) మత్భక్తః పురుషః*

భవేత్ ॥ 6-16-60,61,62). జాగృతుడవై స్వ-అర్థము-స్వార్థము అంటే నన్ను (స్వామిని) తెలుసుకొనుట అని గ్రహిస్తే బాగుపడతావు. పవిత్రుడవవుతావు (*ఏతావాన్ ఏవ మనుజైర్ యోగ నైపుణ్య బుద్ధిభిః స్వ అర్థః సర్వ ఆత్మనా జ్ఞేయో యత్ పర ఆత్మ ఏక దర్శనమ్ ॥ త్వం ఏతత్ శ్రద్ధయా రాజన్ అప్రమత్తః వచః మమ జ్ఞానవిజ్ఞాన సంపన్నః ధారయన్ ఆశు సిధ్యసి ॥* 6-16-63,64). ఇలా జ్ఞానోదయం పొందిన చిత్రకేతు, ఒకసారి ఆకాశమార్గాన విహరిస్తూ ఒడిలో పార్వతిని కూర్చోబెట్టుకొని సభాసీనుడైన శివుడిని చూసాడు.

పార్వతీదేవి చిత్రకేతును శపించుట:

- *జ్ఞానంతు శంకరాదిచ్ఛేత్* - భగవత్తత్త్వాన్ని అందరికీ బోధించే శివుడే భార్యను ఒడిలో కూర్చోబెట్టుకొని సభలో కూర్చున్నాడు (6-17-6) అని ఆశ్చర్యపడ్డాడు.

- ఇదేంటో తేల్చుకుందామని అక్కడికి వెళ్ళి నమస్కరించి ఒడిలో పార్వతిని కూర్చోబెట్టుకున్న శివుణ్ణి (అర్ధనారీశ్వరుడు) చూసి, ఇదేం పని, సిగ్గులేదా అని అడిగాడు (6-7-7,8,9). పార్వతి ఆగ్రహించి (6-7-10,11,12), నీకు వైకుంఠ అర్హత లేదు అని (అచ్చుట లక్ష్మీ ఆయన వక్షస్థలం పైనే ఉంటుంది), రాక్షస జన్మ పొందు అని శపించింది (6-7-14,15). ఆసీనులైన భృగు నారద కుమార మను కపిల ముఖ్యులకు లేని అభ్యంతరము జ్ఞానం నీకుందా అని ఆగ్రహించింది (6-15-12 to 15).

- నన్ను క్షమించుతల్లీ, సంసారంలో ఇవన్నీ తప్పవు అనుభవిస్తా అన్నాడు. సంసారంలో ఏది శాపమో ఏది వరమో తెలియడం లేదు. ఒక్క స్వామియే సత్యమన్నాడు చిత్రకేతు (6-17-17 to 23). (*సంసార చక్రే ఏతస్మిన్ జన్తుః అజ్ఞానమోహితః భ్రామ్యన్ సుఖం చ దుఃఖం చ భుఙ్క్తేసర్వత్ర సర్వదా॥* 6-17-18). నమస్కరించి చిత్రకేతు శాపాన్ని అనుభవించుటకు వెళ్లిపోయాడు.

- శివుడు పార్వతితో ఇలా పలికాడు - హరిభక్తులు ఎలా ఉంటారో గ్రహించావా! (*శ్రీరుద్రః ఉవాచ - దృష్టవతీ అసి సుశ్రోణి హరేః అద్భుతకర్మణః మాహాత్మ్యం భృత్య భృత్యానాం నిఃస్పృహాణాం మహాత్మనామ్ ॥* 6-17-27), వారు నారాయణుడిని మనస్సులో నింపుకొని దేనికీ భయపడరు (*నారాయణపరాః సర్వే న కుతశ్చన బిభ్యతి స్వర్గ అపవర్గ నరకేషు అపి తుల్య అర్థ దర్శినః ॥* 6-17-28). ద్వంద్వాలు శరీరానికే ఆత్మకు లేవని తలుస్తారు- ఇవన్నీ గుణదోషాలే అని తలుస్తారు! సుఖదుఃఖాలకు వెరువరు (*దేహినాం దేహ సంయోగాత్ ద్వంద్వాని ఈశ్వరలీలయా సుఖం దుఃఖం మృతిర్ జన్మ శాపః అనుగ్రహః ఏవ చ ॥ అవివేక కృతః పుంసః హి అర్థభేదః ఇవ ఆత్మని గుణదోష వికల్పః చ భిత్ ఏవ స్రజి వత్ కృతః॥* 6-17-29, 30). *వాసుదేవే భగవతి* అంటారు జ్ఞాన వైరాగ్య వీర్యములతో (*వాసుదేవే భగవతి భక్తిం ఉద్వహతాం నృణామ్ జ్ఞానవైరాగ్య వీర్యాణాం న హి కశ్చిత్ వ్యపాశ్రయః ॥* 6-17-31). నేను బ్రహ్మ నారద కుమారులము మాకు మేమే గొప్ప అనుకుంటాం కాని స్వామి గూర్చి పూర్తి తెలియనివారము (*న అహం విరించః న కుమార నారదౌ న బ్రహ్మపుత్రాః మునయః సుర ఈశాః విదామ యస్య ఈహితం అంశక అంశకాః న తత్ స్వరూపం పృథక్ ఈశ మానినః ॥* 6-17-32). హరి అంటే - *ఆత్మత్వాత్ సర్వభూతానాం*

స్వరభూతప్రియో హరిః (6-17-33). చిత్రకేతులాగా నేను కూడా శ్రీహరిప్రియుడను - *అహం చ ఏవ అచ్యుత ప్రియః* (-34). భక్తుడి లక్షణం ఎలాగో భక్తులతో ఎలా ఉండాలో పార్వతికి చూపించాడు శివుడు. చిత్రకేతు ప్రతిశాపం ఇచ్చేంత శక్తికలవాడు కానీ వైరాగ్యంతో ఏమీ బాధపడక వెళ్ళిపోయాడు - (37). ఇతడే వృత్రాసురుడిగా యజ్ఞంలో పుట్టాడు - స్వామి యందు భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్య సంపన్నుడై - (38). (శివుడు పెట్టిన పరీక్షలో చిత్రకేతు నెగ్గాడు. శ్రీహరినిజభక్తుడని నిర్ధారింపబడినాడు. అలాగే పార్వతికి కూడా జ్ఞానోదయం కల్పించాడు శివుడు).

ఇలా చిత్రకేతు మరుజన్మలో వృత్రాసురుడు అను రాక్షసునిగా పరమవైష్ణవభక్తుడిగా జన్మపొందాడు. ఈ చరిత్ర విన్నవారికి అన్ని శుభాలు కలుగుతాయి. జన్మాంతరాన వైకుంఠాన్ని కూడా పొందగలరు.

దితి కశ్యపుల సంతానముగా మరుత్తుల ఆవిర్భావము

చక్కగా పతి సేవచేస్తూ దితి కశ్యపుని సంతృప్తి చెందింపచేసింది. ఆ సంతోషంలో ఏదైనా వరం కోరుకోమన్నాడు కశ్యపుడు భార్య దితిని. వరం పొందిన దితి ఇంద్రుణ్ణి చంపే సంతానం కావాలని దితి కశ్యపుణ్ణి బ్రతిమలాడింది - పుంసవనవ్రతం చేయమని కశ్యపుడు బదులు చెప్పాడు. వరం పొంది, తనను ఎలా మోసం చేసిందో తన భార్యను ఇలా నిందించాడు. స్త్రీల మనస్తత్త్వము తెలియరానిదని వర్ణించాడు కశ్యపుడు. వారితో జాగ్రత్తగా ఉండాలని హెచ్చరించాడు.

స్త్రీ లక్షణాలు: అసూయ, మనస్సుకు నచ్చేలా తియ్యని మాటలు, అందమైన ముఖము వారి మనస్సులో ఏముందో తెలియదు (*శరత్ పద్మ ఉత్సవం వక్త్రం వచః చ శ్రవణ అమృతమ్ హృదయం క్షురధారా ఆభం స్త్రీణాం కః వేద చేష్టితమ్ ॥* 6-18-41) (కథ - భార్య మీద అలిగిన శిష్యుడికి తన పరిస్థితి ఏమిటో కూడా తెల్పాడు గురువు. *అనేక బహు శత భాండాని ఛిన్నాని మమ మస్తకే, అహో భాగ్యవతీ నారీ భాండ మూల్యం న యాచతీతి* -అని గురువు అప్పుడు శిష్యులకు తెలియజేసాడు). స్వార్థపరులైన స్త్రీలు భర్త, సోదరుడు, పుత్రుణ్ణి చంపడానికి కూడా వెనుతీయరు (6-18-42). (స్త్రీకి పురుషుడికంటె 8 రెట్లు కామవాంఛ - కోరికలు, 16 రెట్లు బుద్ధి, 32 రెట్లు ఆకలి, 64 రెట్లు కార్యదక్షత, మరి అనంతమైన రెట్లు అసూయ ఉంటాయి.

పుంసవనవ్రత దీక్ష- లక్ష్మీనారాయణ ఉపాసన (6-18 మరియు 19వ అధ్యాయములు)**:** ఒక సంవత్సర కాలము ఈ వ్రత దీక్ష చేయాలని కశ్యపుడు తన భార్య కోరిక నెరవేరుటకు బోధించాడు. ఆ వ్రత నియమాలు ఏమంటే - నీటిలో మునిగి స్నానం చేయరాదు. దోసిలితో నీరు త్రాగరాదు. రజస్వల చూసిన అన్నం తినరాదు. సంధ్య సమయంలో నెత్తి విరబోసుకోరాదు. ఉత్తరదిక్కున తలపెట్టుకొని పడుకోరాదు. సంధ్యకాలంలో నిద్రపోరాదు. కాళ్ళుకడుక్కోకుండా, తుడుచుకోకుండా పడుకోరాదు. నగ్నముగా ఉండరాదు. ఏమి తినకముందు మాత్రమే గోవులను, బ్రాహ్మణులను, శ్రీహరిని పూజించాలి (16-18 అధ్యాయము).

సంధ్యకాలములో భోజనం చేయక దేవతారాధన చేయాలి. ఇలానే చేస్తూ పోయింది దితి. అయితే ఒకసారి, వ్రతం వల్ల బలహీనపడినదై సంధ్యాకాలంలో భుజించి కాళ్ళు కడగక నిద్రించింది. ఇంద్రుడు సమయం గుర్తించి ఎదురుచూస్తూ, ఇది గ్రహించినవాడై సంధ్యాకాలంలో నిద్రించడం చూసి ఆమె, సవతి తల్లి, గర్భంలోకి ప్రవేశించి, 7x7 = 49 గా పిండాన్ని కత్తితో ఛేదించినా వారు చావక నీతమ్ముళ్ళం నీకు సేవ చేస్తామన్నారు. సరే అని ఇంద్రుడు "ఏడువకండి"- మా + రోదా = మరుద్ = మరుత్తులు ఆవిర్భావం చెందారు. వ్రతదీక్షలో స్వామిస్మరణ వల్ల, విచ్ఛిత్తి అయిన గర్భముక్కలు మరణించలేదు. వారే మరుత్తులుగా జన్మించి ఇంద్రుడిసేవ చేయసాగారు.

పుంసవనవ్రతము - ఇది లక్ష్మీ నారాయణ ఉపాసన (6-19), *శ్రీనివాసం శ్రియాసహ* (6-19-15). పై నియమాలను పాటిస్తూ, స్వామికి షోడశోపచారములు చేస్తూ, మంత్రోపాసన చేస్తూ (*ఓం నమః భగవతే మహాపురుషాయ మహా అనుభావాయ మహావిభూతిపతయే సహ మహావిభూతిభిః బలిం ఉపహరాణీతి (ఉపహరామీతి) అనేన అహః అహర్ మన్త్రేణ విష్ణోర్ ఆవాహన అర్ఘ్య పాద్య ఉపస్పర్శన స్నాన వాస ఉపవీత విభూషణ గన్ధ పుష్ప ధూప దీప ఉపహార ఆది ఉపచారాన్ చ(సు)సమాహితా ఉపాహరేత్। హవిఃశేషం చ జుహుయాత్ అనలే ద్వాదశ ఆహుతీః ఓం నమః భగవతే మహాపురుషాయ మహావిభూతిపతయే స్వాహా ఇతి ॥ శ్రియం విష్ణుం చ వరదౌ ఆశిషాం ప్రభవౌ ఉభౌ భక్త్యా సంపూజయేత్ నిత్యం యది ఇచ్ఛేత్ సర్వ సంపదః॥ ప్రణమేత్ దణ్డవత్ భూమౌ భక్తి ప్రహ్వేణ చేతసా దశవారం జపేత్ మన్త్రం తతః స్తోత్రం ఉదీరయేత్ ॥* 6-19-7 to 10), ఆ తర్వాత స్తోత్రము పఠించాలి (*యువాం తు విశ్వస్య విభూ జగతః కారణం పరమ్ ఇయం హి ప్రకృతిః సూక్ష్మా మాయాశక్తిః దురత్యయా ॥ తస్యాః అధీశ్వరః సాక్షాత్ త్వం ఏవ పురుషః పరః త్వం సర్వయజ్ఞః ఇజ్యా ఇయం క్రియా ఇయం ఫలభుక్ భవాన్ ॥ గుణవ్యక్తిః ఇయం దేవీ వ్యంజకః గుణభుక్ భవాన్ త్వం హి సర్వ శరీరీ ఆత్మా శ్రీః శరీర ఇంద్రియ ఆశయాః నామ రూపే భగవతీ ప్రత్యయః త్వం అపాశ్రయః ॥ యథా యువాం త్రిలోకస్య వరదౌ పరమేష్ఠినౌ తథా మ ఉత్తమశ్లోక సన్తు సత్యాః మహా ఆశిషః ॥ ఇతి అభిష్టూయ వరదం శ్రీనివాసం శ్రియా సహ తత్ నిఃసార్య ఉపహరణం దత్వా ఆచమనం అర్చయేత్ ॥* 6-19-11 to 15), నిత్యయజ్ఞము - హవిస్సు (6-19-8,22) చేసి, పొంగలి అర్పించి, గురుబ్రాహ్మణులకు పెట్టి తను భుజించాలి. ఇలా సంవత్సరము వ్రతము ఆచరించిన అన్ని శుభాలు, ఐశ్వర్యములు, సంతానప్రాప్తి, భర్తకు పూర్ణ ఆయుష్షు, కీర్తి, ఇల్లు కలుగుతాయి (6-19-25 to 28).

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే వైయాసిక్యాం
అష్టాదశసహస్రికాం పారమహంస్యాం సంహితాయాం షష్ఠ స్కంధః

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ

సప్తమ స్కంధము

(ఊతయః - కర్మవాసనల వల్లనే సంసారమని నిరూపణ)

ప్రహ్లాద చరిత్ర

పరీక్షిత్తు మహారాజుచే ప్రశ్నలు

దేవతలు రాక్షసుల పాలివాళ్ళు, ఇంద్రుడి కొరకు స్వామి రాక్షసులను ఎందుకు వధ చేసాడు? సమదర్శిని అయిన స్వామికి ఇలా పక్షపాత వైఖరి ఏల? ఎవ్వరి దగ్గరా ఏమి ఆశించనివాడు కదా స్వామి? (*శ్రీరాజ ఉవాచ - సమః ప్రియః సుహృత్ బ్రహ్మన్ భూతానాం భగవాన్ స్వయం । ఇన్ద్రస్య అర్థే కథం దైత్యాన్ అవధీత్ విషమః యథా ॥, న హి అస్య అర్థః సురగణైః సాక్షాత్ నిఃశ్రేయస ఆత్మనః । న ఏవ అసురేభ్యః విద్వేషః న ఉద్వేగః చ అగుణస్య హి ॥* 7-1-1,2) ఈ విషయాలు తెలియజేయమని ప్రార్థించాడు. తనకు వినే అర్హత ఉంటే తెలియజేయమన్నాడు (*ఇతి నః సుమహాభాగ నారాయణగుణాన్ ప్రతి । సంశయః సుమహాన్ జాతః తత్ భవాన్ ఛేత్తుం అర్హతి ॥* 7-1-3). శుకమహర్షిచే సమాధానము- చక్కటి ప్రశ్నలు వేసావు. చెబుతాను విను- అన్నాడు.

దేవాదిదేవుడు శ్రీకృష్ణుని మెత్తని మనస్సు వర్ణన

హరేః చరితం అద్భుతం యద్ భాగవత మాహాత్మ్యం భగవత్ భక్తివర్ధనమ్ (7-1-4). (*గీయతే పరమం పుణ్యం ఋషిభిః నారద ఆదిభిః । నత్వా కృష్ణాయ మునయే కథయిష్యే హరేః కథామ్ ॥* 7-1-5). హరి కర్మబద్ధుడు కాడు - (*భగవాన్ ప్రకృతేః పరః* - 6). స్వామి నిర్గుణుడు అంటే ప్రాకృతిక గుణములు లేనివాడు, ధర్మగుణములు కలవాడు, కళ్యాణ గుణములు కలవాడు. ప్రాకృతిక గుణములు గల జీవులలో అంతర్యామిగా ఉంటాడు (*నిర్గుణః అపి హి అజః అవ్యక్తః భగవాన్ ప్రకృతేః పరః । స్వమాయాగుణం ఆవిశ్య బాధ్యబాధకతాం గతః ॥* 7-1-6). సత్త్వగుణం పెరిగితే దేవతలు గెలుస్తారు. రజోతమో గుణాలు పెరిగితే అసుర యక్షరాక్షసులు గెలుస్తారు. (*సత్త్వం రజః తమః ఇతి ప్రకృతేః న ఆత్మనః గుణాః । న తేషాం యుగపత్ రాజన్ హ్రాసః ఉల్లాసః ఏవ వా ॥ జయకాలే తు సత్త్వస్య దేవ ఋషీన్ రజసః అసురాన్ । తమసః యక్షరక్షాంసి తత్ కాల అనుగుణః అభజత్ ॥* 7-1-7,8). జీవుల కర్మానుసారం త్రిగుణాత్మకమైన శరీరాలు ఇస్తాడు. కాలాన్ని సృష్టించి, ప్రకృతి పురుషులను కాలంతో కలిపాడు. రజోతమోగుణాలు పెరిగినప్పుడు వాటిని ఖండిస్తాడు (*యదా సిసృక్షుః పురః ఆత్మనః పరః రజః సృజతి ఏషః పృథక్ స్వమాయయా । సత్త్వం విచిత్రాసు రిరంసుః ఈశ్వరః శయిష్యమాణః తమః ఈరయతి అసౌ ॥ కాలం చరన్తం సృజతి ఈశః ఆశ్రయం ప్రధాన పుంభ్యాం నరదేవ సత్యకృత్ ॥ యః ఏషః రాజన్ అపి కాలః ఈశితా సత్త్వం సుర అనీకం ఇవ ఏధయతి అతః । తత్ ప్రత్యనీకాన్ అసురాన్ సురప్రియః రజః తమస్కాన్ ప్రమిణోతి ఉరుశ్రవాః ।*

7-1-10,11). శ్రీహరి సత్త్వగుణమునకు మద్దతు ఇస్తాడు. కాలానుగుణంగా వ్యవహరిస్తాడు. అయితే మంచివారు రాక్షసులలో జన్మిస్తే వారిని కూడా ఉద్ధరిస్తాడు (ఉదా: ప్రహ్లాద, బలి). వీరే కాదు వైరిభావంతో ఉపాసన చేసిన శిశుపాలుడికి కూడా మోక్షం ఇచ్చాడు. మనం చేసే స్తోత్రాలు స్వామికి అవసరం లేదు. ఆయన పరిపూర్ణుడు. రాగద్వేషాలులేని స్వామి కావున మోక్షం ఇచ్చాడు. శిశుపాలుడి వధ అనంతరం రాజసూయ యాగంలో ఆయన నుండి ఆవిర్భవించిన ఆత్మజ్యోతి కృష్ణుడిలోకి వెళ్ళడం (సాయుజ్యముక్తి) గమనించిన యుధిష్ఠిరుడు ఆశ్చర్యచకితుడై నారదుడిని ఇదే ప్రశ్నిస్తాడు ఇలా – (*దృష్ట్వా మహా అద్భుతం రాజా రాజసూయే మహాక్రతౌ । వాసుదేవే భగవతి సాయుజ్యం చేదిభూభుజః ॥, తత్ర ఆసీనం సుర ఋషిం రాజా పాణ్డుసుతః క్రతౌ । పప్రచ్ఛ విస్మితమనాః మునీనాం శృణ్వతాం ఇదమ్॥* 7-1-13,14). ఇది స్వామి ఏకాంతభక్తులకు కూడా లభ్యం కాదు గదా, చిన్నప్పటి నుండి శిశుపాలదంతవక్త్రులు స్వామిని ద్వేషించేవారు. వారి నాలికలపై ఎందుకు పుండు కాలేదు. వారు నరకం పోలేదు. శిశుపాలుడికి మోక్షం, వేనుడికి నరకం లభించింది. దయతో ఈ పరమార్థం తెల్పండి (*శ్రీయుధిష్ఠిరః ఉవాచ –అహో అతి అద్భుతం హి ఏతత్ దుర్లభం ఏకాన్తినాం అపి । వాసుదేవే పరే తత్త్వే ప్రాప్తిః చైద్యస్య విద్విషః ॥ ఏతత్ వేదితుం ఇచ్ఛామః సర్వ ఏవ వయం మునే । భగవత్ నిన్దయా వేనః ద్విజైః తమసి పాతితః ॥ దమఘోషసుతః పాపః ఆరభ్య కలభాషణాత్ । సంప్రతి అమర్షీ గోవిన్దే దన్తవక్త్రః చ దుర్మతిః ॥ శపతోః అసకృత్ విష్ణుం యత్ బ్రహ్మపరం అవ్యయం । శ్విత్రః న జాతః జిహ్వాయాం న అంధమ్ వివిశతుః తమః ॥ కథం తస్మిన్ భగవతి దురవగ్రాహ్య(హ) ధామని । పశ్యతాం సర్వలోకానాం లయమీయతుః అంజసా ॥ ఏతత్ భ్రామ్యతి మే బుద్ధిః దీప అర్చిః ఇవ వాయునా । బ్రూహి ఏతత్ అద్భుతతమం భగవాన్ హి అత్ర (తత్ర) కారణమ్* 7-1-15,16,17,18,19,20). అంటే నారదుడు ఇలా అన్నాడు (7-1-21)–

– స్వామికి మనలాంటి శరీరం లేదు. మానావమానాలు శరీరధారులకే, స్వామికి కాదు. స్వామికి ఇలాంటి రాగద్వేషాలు లేవు (*శ్రీనారదః ఉవాచ–నిన్దన స్తవ సత్కార న్యక్కార అర్థం కళేబరమ్ । ప్రధానపరయోః రాజన్ అవివేకేన కల్పితమ్ ॥ హింసా తత్ అభిమానేన దణ్డపారుష్యయోః యథా । వైషమ్యం ఇహ భూతానాం మమ అహం ఇతి పార్థివ ॥ యత్ నిబద్ధః అభిమానః అయం తత్ వధాత్ ప్రాణినాం వధః । తథా న యస్య కైవల్యాత్ అభిమానః అఖిల ఆత్మనః । పరస్య దమకర్తుర్ హి హింసా కేన అస్య కల్ప్యతే ॥* 7-1-22,23,24). ఎలా సేవించినా స్వామి మోక్షం ఇస్తాడు (*తస్మాత్ వైర అనుబన్ధేన నిర్వైరేణ భయేన వా । స్నేహాత్ కామేన వా యుంజ్యాత్ కథంచిత్ న ఈక్షతే పృథక్ ॥* 7-1-25). గోపికలు కామవాంఛతో (జారత్వంతో), కంసుడు భయంతో, శిశుపాలుడు వాడి తమ్ముడు దంతవక్త్రుడు, హిరణ్యకశిపుడు మొదలగు రాజులు శత్రుత్వంతో, బంధుత్వంతో యాదవులు, మీరు (పాండవులు) స్నేహంతో, మేము (నారదాదులు) భక్తితో స్వామిని పొందాము (*ఏవం కృష్ణే భగవతి మాయామనుజ ఈశ్వరే । వైరేణ పూతపాప్మానః తం ఆపుః అనుచిన్తయా ॥ కామాత్ ద్వేషాత్ భయాత్ స్నేహాత్ యథా భక్త్యా ఈశ్వరే మనః । ఆవేశ్య తత్ అఘం హిత్వా బహవః తత్ గతిం గతాః ॥ గోప్యః కామాత్ భయాత్ కంసః ద్వేషాత్ చైద్య ఆదయః నృపాః । సంబన్ధాత్*

వృష్ణయః స్నేహాత్ యూయం భక్త్యా వయం విభో ॥ 7-1-28,29,30). రాజు వేనుడు పైవాటిలో దేనిలోకి రాడు (*కతమః అపి న వేనః స్యాత్ పంచానాం పురుషం ప్రతి । తస్మాత్ కేనాపి ఉపాయేన మనః కృష్ణే నివేశయేత్ ॥* 7-1-31).ఇది విని తన సందేహనివృత్తి చెందినవాడై, ధర్మరాజు మరో సందేహాన్ని తెలియజేశాడు ఇలా - వైకుంఠంలో స్వామిసేవకులు శిశుపాల దంతవక్త్రులుగా ఇలా ఎలా అయ్యారు? అని అడుగగా ఇలా తెల్పాడు నారదుడు (7-1-34,35)-

వైకుంఠవాసులుకూడా పతనమవుతారు (మనమూ అక్కడనుండి వచ్చినవారమే)

నారదుడు యుధిష్ఠిరునకు (ధర్మరాజుకు) బోధ (7-1-35)

- అందరి కన్నా ముందుపుట్టినవారు యోగాచరణ వల్ల బాలకులుగానే ఉండిపోయారు. వారే కుమారులు - (35), స్వామి అర్చకులు బట్టలులేక వచ్చారు అని ఈ పిల్లలను శ్రీమన్నారాయణ ద్వారపాలకులు ఆపారు. అప్పుడు వారికి కోపం వచ్చి "రజోతమోగుణంలో ఉన్న మీకు ఇక్కడ ఉండే అర్హత లేదు. అసుర యోనులలోకి వెళ్ళండి", అని శపించారు -(37). వారి ప్రార్థనలను మన్నించి మూడు జన్మల వైరిభావంతో మళ్ళీ వస్తారు అని దీవించారు - (39). మొదటి జన్మలో (*హిరణ్యకశిపుర్ జ్యేష్ఠా హిరణ్యాక్షో అనుజః)* (వారు కవలలైనా ముందు పుట్టినవాడు తమ్ముడు) వారు హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులుగా జన్మించారు. హిరణ్యాక్షుడు వరాహస్వామితో, హిరణ్యకశిపుడు నృసింహస్వామితో చంపబడ్డారు. ప్రహ్లాదగుణాలు అన్ని స్వామిలాంటివే, అందుకే కేశవప్రియుడైనాడు (7-1-42,43). అందుకే హిరణ్యకశిపుడు ద్వేషించాడు. ఆ తర్వాత జన్మలో రావణ కుంభకర్ణులను (విశ్రవ కేశినీ పుత్రులు) రాముడు వధించాడు. చివరి మూడవ జన్మలో శిశుపాల దంతవక్త్రులను (Sri Krishna's, cousin brothers) చక్రంతో శ్రీకృష్ణుడు వధించి తనలో ఐక్యం చేసుకొని మళ్ళీ ద్వారపాలకులుగా నియమించాడు (7-1-40 to 46) (*వైర అనుబన్ధ తీవ్రేణ ధ్యానేన అచ్యుత సాత్మతామ్ । నీతౌ పునః హరేః పార్శ్వం జగ్మతుః విష్ణుపార్షదౌ ॥* 7-1-46).

కన్నకొడుకును చంపే దుర్మార్గుడు హిరణ్యకశిపుడు:

ప్రశ్న: ఎంతైనా కన్న కొడుకును చంపే ప్రయత్నం చేస్తాడా ఆ హిరణ్యకశిపుడు? ఇదేంటో తెలియజేయండి అని ధర్మరాజు నారదుణ్ణి అడిగాడు (7-1-47). సమాధానంగా నారదుడు ఇలా తెలియజేశాడు-

వరాహస్వామి హిరణ్యాక్షుడుని చంపాడనగానే, హిరణ్యకశిపుడు శ్రీహరిపై అధిక కోపం ద్వేషం కలిగి చంపడానికి తలపెట్టుకున్నాడు. విష్ణువు మాయలో ఉన్నాడు చంచలబుద్ధితో దేవతలవైపు ఉన్నాడు, వారు చెప్పినట్టుగా చేస్తున్నాడు, అని తిట్టాడు. విష్ణువు ఉండే స్థానాలైనా తపస్సు, యజ్ఞం, వేదపాఠశాలలు, వ్రతములు, బ్రాహ్మణులు, గోవులను నరకండి అని ఆజ్ఞాపించాడు (*విష్ణుర్ ద్విజక్రియా మూలో యజ్ఞో ధర్మమయః పుమాన్ । దేవ-ఋషి - పితృ భూతానాం ధర్మస్య చ పరాయణమ్॥* 7-2-11). రాక్షసులు కదనప్రియులు (13). అన్నిటిని వధించడం / నాశనం చేయడం మొదలుపెట్టారు (14,15). దేవతలు స్వర్గం వదిలారు (16). భక్తులు - రాక్షసులకు భయపడి ఎవ్వరికి తెలియకుండా సంచరించారు (16).

(దేవతలను, దిక్పాలకులను సేవకులుగా చేసుకొని హిరణ్యకశిపుడు 71 మహా యుగాలు 71×4 = 284 యుగాలు పాలించాడు). హిరణ్యకశిపుడు – తల్లి దితిని, తమ్ముడిభార్య ఋషభానువును తన వైరాగ్యబోధనలతో ఇలా ఓదార్చాడు (20) – జీవుడు సంసారంలోకి వస్తాడు, సత్రంలో ఉన్నట్టుగా అందరితో కాలక్షేపం, మళ్ళీ ఎవ్వరి దారిన వాళ్ళు పోతారు (–21). మాయవల్లనే ప్రకృతిబద్ధుడవుతాడు. నేను నాది అని వ్యవహారము చేస్తాడు. కర్మల ఫలితం అయిపోయిందంటే వెళ్ళిపోతాడు (This is just like the devil quoting the Scriptures). ప్రియసంయోగం, వియోగం కర్మల ఫలితంగానే అవుతుంది. ఈ సందర్భంగా వెనకటి కథ – యమగీత వినండి అని తల్లికి తెల్పాడు (7–2–28). ఉశీనర దేశపురాజు సుయజ్ఞ మరణించగానే ఆయన భార్యలు ఆ శవాన్ని వదలక, దయలేని బ్రహ్మ అని తిట్టి ఏడుస్తుంటే, యముడు బాలుడి రూపంలో వచ్చి బోధ చేసాడు ఇలా–

యమగీత

ఇంత పెద్దవారికి కూడా వ్యామోహమేనా! (38). ఎక్కడ నుండి వచ్చాడో జీవుడు అక్కడకు వెళ్ళాడు. మీరు కూడా పోయేవారే కదా! గర్భంలో, బయట, ఆపదలలో, అడవులలో, ఇంట్లో ఎక్కడైనా స్వామి కటాక్షం ఉంటే బ్రతుకుతారు, లేకపోతే చస్తారు (38,40). ప్రాణులు వారి వారి కర్మానుసారం పుడతారు పోతారు. ఆత్మ ఎల్లప్పుడూ ప్రకృతిబంధం కాదు. ఎప్పటికీ అదే శరీరం ఉండదు. ప్రకృతి సంబంధం అయిన పాంచభౌతికశరీరం వస్తుంది పోతుంది, ఇది నాది అనుకోవడం పొరపాటు (*భూతాని తైస్ తైర్ నిజయోని కర్మభిః భవన్తి కాలే న భవన్తి సర్వశః । న తత్ర హ ఆత్మా ప్రకృతౌ అపి స్థితః తస్యా గుణైర్ అన్యతమః హి బధ్యతే ॥ ఇదం శరీరం పురుషస్య మోహజం యథా పృథక్ భౌతికం ఈయతే గృహమ్ । యథా ఉదకైః పార్థివ తైజసైః జనః కాలేన జాతః వికృతః వినశ్యతి ॥* 7–2–41,42). కట్టెలో ఉన్న అగ్ని, కుండలో ఉన్న ఆకాశం చిక్కనట్టు శరీరంలో ఉన్న ఆత్మ దొరకదు, కనబడదు (7–2–43). ఎవ్వరి గూర్చి ఏడుస్తున్నారో ఆ శరీరం ఇక్కడే ఉంది కదా ఇక ఎందుకు ఏడుపు? పంచ ప్రాణాలు ఎప్పుడూ మీతో మాట్లాడలేదు కదా! ఆత్మ మీకు ఎన్నడూ కనబడలేదు కదా! (7–2–44,45). శరీరం చూసి నిత్యం అనుకుంటారు. లింగశరీరంతో ఆత్మ శరీరమున ఉన్నంతవరకూ కర్మలు తప్పవు. ఇది గ్రహించకపోతే మాయ, కావున ఆత్మజ్ఞానం నేరవండి (7–2–44,45,46). (*యావత్ లిఙ్గ అన్వితః హి ఆత్మా తావత్ కర్మ నిబన్ధనమ్ । తతః విపర్యయః క్లేశః మాయాయోగః అనువర్తతే॥* 7–2–47). **త్రిగుణముల కర్మలో నిజాన్ని చూచుటయే మాయ.** అనిత్యాన్ని నిత్యం చేయలేము అలాగే నిత్యాన్ని అనిత్యం చేయలేము. జీవుడు (ఆత్మ) పొందే శరీరాల స్వభావాలను మార్చలేము (*అథ నిత్యం అనిత్యం వా న ఇహ శోచన్తి తత్ విదః । న అన్యథా శక్యతే కర్తుం స్వభావః శోచతాం ఇతి ॥* 7–2–49). "వేటగాడు – పక్షుల సంసార కథ" చెబుతా వినండి. వేటగాడు ఆడపక్షిని కొట్టగానే మగపక్షి ఆలోచన చేయక పిల్లలకై ఏడ్వసాగింది. ఇది గమనించిన వేటగాడు బాణంతో దాన్ని కూడా కొట్టాడు. ఆడపక్షివలలో పడితే మగపక్షి తన మూర్ఖత్వంతో బాణానికి గురైంది. మన జీవితాలు ఇంతే. కావున కాలయాపన చేయక ఆత్మజ్ఞానం పొందాలి (57). బాలుడు చెప్పిన దాన్ని

విని విస్మయంతో రాణులు తత్త్వం గ్రహించారు (58). అలాగే మీరు కూడా మమకారం వదలండి. నావాడు నీవాడెవడు? అజ్ఞానంతోటే ఇవన్నీ. అందరూ మనవారు అనుకోవాలి, అని తల్లిని తమ్ముడి భార్యను ఓదార్చి, వైరాగ్యం పొందిన హిరణ్యకశిపుడు, మళ్ళీ మాయలో పడి తాను చావకుండా ఉండే ప్రయత్నం మొదలు పెట్టాడు ఇలా - తల్లికి బోధించిన దానికి విపర్యయంగా, తాను నిత్యత్వం పొందాలని తపస్సు ఆరంభించాడు హిరణ్యకశిపుడు (ఇతరులకు చెప్పేది ఒకటి, తాను ఆచరించేది వేరొకటి - ఇదే రాక్షస బుద్ధి- The dual nature).

హిరణ్యకశిపుడి భగవత్ ప్రేమలేని ధ్యానము Nuclear-fusion కు దారితీసింది

తల్లికి బోధించిన దానికి విపర్యయంగా తాను చావునుండి తప్పించుకోవాలని హిరణ్యకశిపుడు తపస్సులోకి దిగాడు. ముసలితనం రాకుండా ఎవ్వరిచే చావకుండా తనకుసాటి ఎవ్వరూ లేకుండా తానే శాసకుడిగా శాశ్వతంగా ఉండాలని ప్రయత్నించాడు. ఇదే ఇప్పటి ప్రభుత్వాలు, సైంటిస్టుల మూర్ఖప్రయత్నం కూడా (7-3 Chap.)

- ధ్రువుడు తపస్సులో అంతర్యామి అయిన స్వామిని ప్రేమతో బంధిస్తే, హిరణ్యకశిపుడు ధ్యానంలో ఏకాగ్రతవల్ల - Nuclear-fusion జరిగి ప్రపంచమంతా వేడెక్కింది (7-3-4). దేవతలు భయపడి వారి వారి స్థానాలకు వచ్చారు. హిరణ్యకశిపుడు ఇలా 100 దివ్య సంవత్సరములు అనగా 10,000 సంవత్సరాలు తపస్సు చేసాడు. తాపానికి గురైన దేవతలు వారిలోకాలను వదలి దేవతలు బ్రహ్మ ప్రజాపతులతో దిగివచ్చారు (7-3-16). తన ఎముకలలో ప్రాణాలు నిల్పిన హిరణ్యకశిపుడి తపోదీక్షకు ఆశ్చర్యచకితులై, ఇదివరకెన్నడూ ఇలా ఎవ్వరూ చేయలేదని బ్రహ్మ మెచ్చుకొని విష్ణుపాదజలంతో వాణ్ణి ప్రోక్షించడం వల్ల - బంగారు వర్ణంగల శరీరం వజ్రమువంటి శక్తితో ఏర్పడింది (7-3-5 to 23). హిరణ్యకశిపుడు సంతసించి నీవే దైవమ్ము అని బ్రహ్మస్తోత్రం చేసాడు చక్కగా (26 to 34). తనకు కావలసిన కోరికలు ఇలా తెల్పాడు, -

నీచే సృష్టింపబడిన వాటిచే మరణం ఉండకూడదు. నాకు శత్రువులు ఉండకూడదు, అందర్నీ గెలవాలి. రాత్రిపగలు, ఆయుధాలతో, భూమ్యాకాశాలలో, మానవ పశు మొదలగు నీచే సృష్టింపబడ్డ జీవులతో చావు లేకుండా చేయి. అలాగే సుర అసురులతో, ప్రాణం లేని వాటితో, ఉన్నవాటితో నాకు చావు రాకూడదు. యుద్ధంలో దేవతలతో నాదే గెలుపు కావాలి. యోగసిద్ధులు కూడా నాకు ఇవ్వు అని కోరగా తథాస్తు అన్నాడు బ్రహ్మదేవుడు (7-3వ అధ్యాయము, 7-4-2,3).

మహావిష్ణుద్వేషంతో అన్ని లోకాలను గెలిచి *(స విజిత్య దిశః సర్వాలోకాంశ్చ త్రీన్ మహా అసురః ।* 7-4-5), దేవతలను లోకపాలకులను తన సేవకులుగా చేసుకున్నాడు *(దేవ అసుర మనుష్య ఇంద్రగంధర్వ గరుడ ఉరగ సిద్ధ చారణ విద్యాధర ఋషి పితృపతీన్ మను । యక్ష రక్షః పిశాచ ఈశాన్, ప్రేత భూతపతీన్ అథ । సర్వ సత్త్వపతీన్ జిత్వా వశం ఆనీయ విశ్వజిత్ । జహార లోకపాలానాం స్థానాని సహ తేజసా* (7-4-5,6,7). అందర్నీ గెలిచి తన అధీనంలో ఉంచుకున్నాడు. మహేంద్రభవనాన్ని అధిష్ఠించాడు. మద్యపానంతో

కళ్ళు ఎర్రబడేవి. దేవతలు, నారదుడిచే పొగడబడ్డాడు. దేవతలచే పాదాభివందనం చేయించుకునేవాడు. ఇంతయినా ఇంద్రియతృప్తి లేదు (*సః ఇత్థం నిర్జిత కకుబ్ ఏకరాట్ విషయాన్ ప్రియాన్ । యథా ఉపజోషమ్ భుంజానః న అతృప్యత్ అజిత ఇంద్రియః ॥* 7-4-19). ఇంద్రియాలను గెలువలేదు. అష్టదిక్పాలకుల పాలన ఒక్కడే చేయసాగాడు. ఐశ్వర్యమదం, ఋషులను అణచడం వల్ల (*ఏవం ఐశ్వర్యమత్తస్య దృప్తస్య ఉత్ - శాస్త్ర వర్తినః* 7-4-20) - దేవతలు, ఋషులు మహావిష్ణువును ధ్యానించగా (*తస్య ఉగ్రదణ్డ సంవిగ్నాః సర్వే లోకాః సపాలకాః । అన్యత్ర అలబ్ధ శరణాః శరణం యయుః అచ్యుతమ్ ॥* 7-4-21), స్వామి ఆకాశవాణి ద్వారా ఓదార్చాడు (*మా భైష్ట విబుధశ్రేష్ఠాః సర్వేషాం భద్రం అస్తు వః । మత్ దర్శనం హి భూతానాం సర్వశ్రేయ ఉపపత్తయే ॥ జ్ఞాతం ఏతస్య దౌరాత్మ్యం దైతేయ అపశదస్య చ । తస్య శాన్తిం కరిష్యామి కాలం తావత్ ప్రతీక్షత ॥* 7-4-25,26). నాయందు లేక దేవతలు, బ్రాహ్మణులు, గోవులు ధర్మం యందు విద్వేషం గల వాడు నశిస్తాడు (*యదా దేవేషు వేదేషు గోషు విప్రేషు సాధుషు । ధర్మే మయి చ విద్వేషః సః వా ఆశు వినశ్యతి ॥* 7-4-27). వాడు ఎన్ని వరాలు పొందినా, కన్నకొడుకైన పరమ భాగవతుడు ప్రహ్లాదుణ్ణి ఏమన్నా అంటే వాణ్ణి చంపేస్తా (*నిర్వైరాయ ప్రశాన్తాయ స్వసుతాయ మహా ఆత్మనే । ప్రహ్లాదాయ యదా ద్రుహ్యేత్ హనిష్యే అపి వర ఊర్జితమ్ ॥* 7-4-28), అని స్వామి పలికాడు. దేవతలు సంతసించి వెళ్ళిపోయారు (అంటే అర్థం ఏమిటి? మీరు దేవతలు కూడా స్వార్థపరులే, నిజభక్తులు కారు, కావున కాలానుగుణంగా, కర్మానుగుణంగా అణిగి ఉండి స్వర్గసుఖాలను వదలి శిక్షింపబడుతుండాలి. నా నిజభక్తుడిని మాత్రం ఏమన్నా అంటే వాడి ప్రాణం తీస్తా అని స్వామి పరోక్షంగా దేవతలకు భగవత్తత్త్వం బోధించాడు. దైత్యరాజు 71 మహాయుగాలు ఇలా పాలించాడు.) రాజు హిరణ్యకశిపునకు నలుగురు పుత్రులు, వారిలో ఉత్తముడు పరమభక్తుడు - ప్రహ్లాదుడు (7-4-30). ప్రహ్లాదుని గుణములను దేవతలు, శత్రురాజులు కూడా కీర్తించేవారు (7-4-34,35). స్వామియందు మనస్సు ఉండడం వల్లనే అన్ని మంచి గుణాలు వచ్చాయి (*గుణైః అలం అసంఖ్యేయైః మాహాత్మ్యం తస్య సూచ్యతే । వాసుదేవే భగవతి యస్య నైసర్గికీ రతిః ॥* 7-4-36).

ప్రహ్లాదగుణములు: (7-4-31 to 33).

స్వామియందు మనస్సు ఉండడం వల్ల అన్ని మంచి గుణాలు వచ్చి చేరాయి - (36). అంటే శ్రీకృష్ణ గ్రహం పట్టింది (*న్యస్త క్రీడనకః బాలః జడవత్ తత్ మనస్తయా । కృష్ణగ్రహ గృహీత ఆత్మా న వేద జగత్ ఈదృశమ్ ॥ ఆసీనః పర్యటన్ అశ్నన్ శయానః ప్రపిబన్ బ్రువన్ । న అనుసన్ధత్త ఏతాని గోవిన్ద పరిరమ్భితః ॥ క్వచిత్ రుదతి వైకుంఠచిన్తా శబల చేతనః । క్వచిత్ హసతి తత్ చిన్తా ఆహ్లాదః ఉద్గాయతి క్వచిత్ ॥ నదతి క్వచిత్ ఉత్కంఠః విలజ్జః నృత్యతి క్వచిత్ । క్వచిత్ తత్ భావనాయుక్తః తత్ మయః అనుచకార హ ॥ క్వచిత్ ఉత్పులకః తూష్ణీం ఆస్తే సంస్పర్శ నిర్వృతః । అస్పంద ప్రణయ ఆనంద సలిల ఆమీలిత ఈక్షణః ॥* 7-4-37,38,39,40,41). ఇదంతా భాగవతుడి (నారద) సాంగత్యం వల్లనే అన్ని మంచిగుణాలు వచ్చాయి (*సః ఉత్తమశ్లోక పద అరవిందయోః నిషేవయా అకించన సంగ లబ్ధయా । తన్వన్ పరాం నిర్వృతిం ఆత్మనః*

ముహుః దుఃస్సంగ దీనన్య (దీన అన్య) మనః శమం వ్యధాత్ ॥ 7-4-42). ఇలాంటి వాణ్ణి హింసించే తండ్రి ఉంటాడా అని వాపోయాడు యుధిష్ఠిరుడు - (44,45,46). తాను అన్ని వరాలు పొంది ఉన్నా ఏ వరాలు లేని కొడుకును చంపాలని తానే చచ్చాడు. ఎందుకిలా అయ్యింది?

తల్లి గర్భంలో 100 దివ్య సంవత్సరాలు (10,000 సం॥రాలు) ఉన్నప్పుడే భగవత్తత్త్వం, కథలు అన్నీ నారదుడు బోధించాడు (6 నెలల గర్భపిండానికి ధ్వనిగ్రాహకశక్తి కలిగి ఉంటుంది - 7-5-10). అందుకే 5 ఏండ్ల బాలుడికి పరతత్త్వ, లౌకిక జ్ఞానం అంతా కలిగింది. పాఠశాలలో చండామార్కుల బోధ ఒంటికి పట్టలేదు. తండ్రి ఏం నేర్చుకొన్నావంటే ఇలా చెప్పాడు-

ప్రహ్లాదగీత

"జీవులకు నిరంతరం కలత-చెడుబుద్ధి వల్ల, దీనితోటే రాగద్వేషాలు. ద్వేషం కంటే ప్రమాదం అనురాగం. ఆత్మను పతనం చేసే గృహాంధకూపమును వదలి వానప్రస్థమున అడవికి వెళ్ళి హరిని ఆశ్రయించాలి. ఇదే మంచిది (7-5-5). ఇలా పుత్రుడు పలికితే, శత్రువుల మాటల వల్ల పిల్లవాడు చెడిపోతున్నాడు జాగ్రత్త అని గురువులను హెచ్చరించాడు. ఎక్కడ నేర్చావురా ఇదంతా, అని గురువులు ఆగ్రహిస్తే - ఇలా పలికాడు-

స్వామిని సేవిస్తే స్వామికటాక్షంతోటే భేదబుద్ధి (నీవాడు నావాడు, నీది నాది అనే భావన) ఇవన్ని తొలుగుతాయి (12). వేదపండితులు, బ్రహ్మరుద్రాదులు కూడా దీన్ని అధిగమించలేరు- *ముహ్యంతి యత్ వర్త్మని వేదవాదినో బ్రహ్మాదయః* (13). ఆ స్వామియే నా బుద్ధిని మార్చాడు (13). చక్రపాణి వైపు ఆకర్షింపబడుతున్నాను - *మే భిద్యతే చేతః చక్రపాణేః యదృచ్ఛయా* (14) అని సెలవిచ్చాడు. రకరకాల ఉపాయాలు బెదిరింపులతో త్రివర్గములైన ధర్మ అర్థ కామములను (Public administration, Political science, Commerce and Business administration) గురువులు చండామార్కులు ప్రహ్లాదునకు బోధించి రాజుగారికి బోధించామని తెలిపారు. తండ్రి హిరణ్యకశిపుడు పుత్రవాత్సల్యంతో ఏదైనా చెప్పు నీవు చదివినదాంట్లో మంచిది, గురువు దగ్గర నేర్చుకొన్నది అని పుత్రుడు ప్రహ్లాదుని అడిగాడు. దానికి సమాధానం ఇలా తెలియజేసాడు ప్రహ్లాదుడు -

చదువుల సారం నవవిధభక్తులతో గల విష్ణు ఆరాధన అని చెప్పాడు (*శ్రీప్రహ్లాదః ఉవాచ - శ్రవణం కీర్తనం విష్ణోః స్మరణం పాదసేవనం । అర్చనం వన్దనం దాస్యం సఖ్యం ఆత్మనివేదనమ్ ॥ ఇతి పుంసా అర్పిత విష్ణౌ భక్తిః చేత్ నవలక్షణా । క్రియతే భగవతి అద్ధా తత్ మన్యే అధీతం ఉత్తమమ్ ॥* 7-5-23,24). హిరణ్యకశిపుడికి ఒళ్ళు మండింది. చెడ్డవాడా ఇదంతా ఎక్కడ నేర్చావు అన్నాడు. ఇలా బదులు పల్కాడు- భక్తి సహజంగా వచ్చేది పూర్వకర్మానుసారం, గురుకృపానుసారం అంతేకాని లంచం ఇచ్చినా రానిది భక్తి. సంసారంలో ఉన్నవారికి అంటేది కాదు. సంసారము అంటే నమిలి తిన్నదాన్ని బయటకు తీసి వాంతి రూపంలో దాన్ని ఇస్తే మళ్ళీ తినేవారు, దాన్ని నమిలేవారు సంసారులు. పునః పునస్ చర్విత చర్వణానామ్

–30 (*శ్రీప్రహ్లాదః ఉవాచ – మతిః కృష్ణే పరతః స్వతః వా మిథః న అభిపద్యేత గృహవ్రతానామ్ । అదాన్త గోభిః విశతాం తమిస్రం పునః పునః చర్విత చర్వణానామ్ ॥* 7–5–30). పొందవలసినది విష్ణువునే – (*స్వ అర్థ గతిం – హి విష్ణుం* – 31). కానీ సంసారబంధంలో ఉన్న దురాశపరులు పురుషార్థం అంటే ఇంద్రియతృప్తి అని అనుకుంటారు. ఇలా గుడ్డివాడు గుడ్డివాడితో తిరిగినట్లు అవుతుంది (*న తే విదుః స్వ అర్థ గతిం హి విష్ణుం దురాశయాః యే బహిః అర్థమానినః । అన్ధాః యథా అన్ధైః ఉపనీయమానాః తే అపి ఈశతన్త్ర్యాం (వాచీశతంత్ర్యామ్) ఉరు దామ్ని బద్ధాః ॥* 7–5–31). కావున, సంసారం అనర్థాలు తొలగాలంటే భక్తులను ఆశ్రయించాలి (*న ఏషాం మతిః తావత్ ఉరుక్రమ అఙ్ఘ్రిం స్పృశతి అనర్థ అపగమః యత్ అర్థః । మహీయసాం పాదరజః అభిషేకం నిష్కించనానాం న వృణీత యావత్ ॥* 7–5–32). ఇదంతా విని, ఒడిలో ఉన్న ప్రహ్లాదుని కోపంతో క్రిందకు గెంటివేసాడు. ఇలా పలికిన ప్రహ్లాదుని చంపాలని అన్ని ఉపాయాలతో – విషసర్పాలు, విషం, అగ్ని, సముద్రం, పర్వతాల నుండి పడవేయడం, నోరు ముక్కు మూసినా ఏమి కాలేదు ప్రహ్లాదుడికి (38–44). వీడు నాకే మృత్యువు అవుతాడా ఏమి? అని భయపడ్డాడు హిరణ్యకశిపుడు (47). శరీరంలో పుట్టిన పుండును కోయాలి. లేకపోతే నాశనం చెందుతా. శత్రువేషం వీడు. పుత్రవేషంలో ఉన్న శత్రువు వీడు (37, 38). నా అపకారం కూడా వీడు చెడుగా తలవడం లేదు (46). అన్ని లోకాలు గెలిచా కాని 5 సం॥ బాలుణ్ణి గెలువలేకపోయా అని వాపోయాడు (47). వీణ్ణి తీసుకుపోయి రాజనీతి (Political science) , కామ అర్థములు (Commerce and economic development and material enjoymnet), ద్వంద్వములు (Public administration and business administration) గూర్చి మాత్రమే బోధించండి, ఏం చేయాలో ఆలోచిస్తా అన్నాడు హిరణ్యకశిపుడు (7–5–51,52). (ప్రహ్లాదుడు ఏమి వరాలు పొందలేదు. కాని హిరణ్యకశిపుడు బ్రహ్మదేవుని వద్ద చావు రాకుండా ఎన్నో వరాలు పొందాడు. స్వామి తలచుకోవడం వల్ల ఇన్ని వరాలున్నా హిరణ్యకశిపుడు చచ్చాడు. ఏమి వరాలు లేని ప్రహ్లాదుడు రక్షింపబడ్డాడు).

తీరిక సమయంలో ఆట స్థలాలలో తోటి బాలురకు ప్రహ్లాదుడు జ్ఞానబోధ చేయసాగాడు. తోటి రాక్షస బాలురకు ఉపదేశం చేయసాగాడు. చిన్న వయస్సులో ద్వంద్వాలు తెలియక (రాగద్వేషాలు లేక) కలుషితంలేని బాలురకు, భగవతత్త్వం తెలపడం సులభం కదా! (7–5–56,57). – **మనుష్య జన్మ రావడం దుర్లభం. బ్రహ్మజ్ఞానం పొందేవాడు 5 సం॥ నుండే ఆధ్యాత్మికచదువు మొదలుపెట్టాలి. వృద్ధాప్యంలో కాదు.** *శ్రీప్రహ్లాదః ఉవాచ – కౌమార ఆచరేత్ ప్రాజ్ఞో ధర్మాన్ భాగవతాన్ ఇహ । దుర్లభం మానుషం జన్మ తద్ అపి అధ్రువం అర్థదమ్* (7–6–1). **ఎందుకంటే శ్రీహరి అందరికీ ప్రియుడు స్నేహితుడు. ఆయనను చేరుటయే మానవజన్మలక్షణం** (*యథా హి పురుషస్య ఇహ విష్ణోః పాద ఉపసర్పణమ్ । యత్ ఏషః సర్వభూతానాం ప్రియః ఆత్మ ఈశ్వరః సుహృత్ ॥* 7–6–2). ఇంద్రియసుఖాలు అనుభవించాలి కదా! అంటే అవి కోరకున్నా వస్తాయి ఎలాగైతే దుఃఖం కోరకున్నా వచ్చినట్లు. దేహాన్ని ఇచ్చినవాడే సుఖదుఃఖాలు ఇస్తాడు (*సుఖం ఐన్ద్రియకం దైత్యాః దేహయోగేన దేహినామ్ । సర్వత్ర లభ్యతే దైవాత్ యథా దుఃఖం*

అయత్నతః ॥ 7-6-3). కాబట్టి వాటికై ఆయుష్షు వృధా చేసుకోకండి. యోగక్షేమాలు స్వామిని ఆరాధిస్తేనే కలుగుతాయి (*తత్ ప్రయాసః న కర్తవ్యః యతః ఆయుః వ్యయః పరమ్ । న తథా విన్దతే క్షేమం ముకున్ద చరణ అంబుజమ్ ॥* 7-6-4). మానవదేహం ఎంతకాలం దృఢంగా ఉంటుందో చెప్పలేము. ఇందులో సగం నిద్రలో, బాలుడిగా ఆటలలో, యవ్వనంలో కామవాంఛతో, వృద్ధాప్యంలో అనారోగ్యం చింతలతో గడవడం వల్ల **బాల్యంలోనే తత్త్వం తెలుసుకోవాలి** (*తతః యతేత కుశలః క్షేమాయ భయమాశ్రితః । (భవ మాశ్రితః) శరీరం పౌరుషం యావత్ న విపద్యేత పుష్కలమ్ ॥ పుంసః వర్షశతం హి ఆయుః తత్ అర్ధం చ అజిత ఆత్మనః । నిష్ఫలం యత్ అసౌ రాత్ర్యాం శేతే అన్ధం ప్రాపితః తమః ॥ ముగ్ధస్య బాల్యే కైశోరే (కౌమారే) క్రీడతః యాతి వింశతిః । జరయా గ్రస్తదేహస్య యాతి అకల్పస్య వింశతిః ॥ దురాపూరేణ కామేన మోహేన చ బలీయసా । శేషం గృహేషు సక్తస్య ప్రమత్తస్య అపయాతి హి ॥* 7-6-5,6,7,8). ఎంతగొప్పవాడైనా దారా పుత్రుల అనుబంధం నుండి విడిపించుకోగలడా! ఇంద్రియనిగ్రహము లేనివాణ్ణి స్నేహపాశాలతో కట్టేస్తారు గృహవాసులు. ప్రాణాల కంటే తీపి గల అర్థకామాలను ఎవ్వడు వదలగలడు? కావున బాల్యంలోనే తత్త్వం నేర్చుకోవాలి – (*కః గృహేషు పుమాన్ సక్తం ఆత్మానం అజిత ఇంద్రియః । స్నేహపాశైః దృఢైః బద్ధం ఉత్సహేత విమోచితుమ్ ॥ కః ను అర్థతృష్ణాం విసృజేత్ ప్రాణేభ్యః అపి యః ఈప్సితః । యం క్రీణాతి అసుభిః ప్రేష్ఠైః తస్కరః సేవకః వణిక్ ॥* 7-6-9,10). ఏకాంతంలో ప్రియురాలు భార్యా ముచ్చట్లు వినేవాడు ఆమెను ఎలా వదలగలడు? ఇల్లు, సేవకులు, పశువులు, భార్యాపుత్రులు ఇవన్నీ సాలెగూడులో పురుగును బంధించినట్లుగా మనల్ని బంధిస్తాయి. జిహ్వా ఉపస్థ రంధ్రముల పోషణ చేసేవారి కోరికలు చల్లారుతాయా? కలియుగంలో పండితుడు కూడా భార్యతో దున్నపోతులాగా రమిస్తాడు (*కథం ప్రియాయాః అనుకంపితాయాః సజ్గం రహస్యం రుచిరాన్ చ మన్త్రాన్ । సుహృత్సు తత్ (చ) స్నేహసితః శిశూనాం కల అక్షరాణాం అనురక్తచిత్తః ॥ పుత్రాన్ స్మరన్ తాః దుహితౄః హృదయ్యాః భ్రాతౄన్ స్వసౄః వా పితరౌ చ దీనౌ । గృహాన్ మనోజ్ఞ ఉరు పరిచ్ఛదాన్ చ వృత్తీః చ కుల్యాః పశు భృత్య వర్గాన్ ॥ త్యజేత కోశఃకృత్ ఇవ ఈహమానః కర్మాణి లోభాత్ అవితృప్తకామః । ఔపస్థ్య జైహ్వ్యం బహుమన్యమానః కథం విరజ్యేత దురన్తమోహః ॥* 7-6-11,12,13). కుటుంబపోషణకు కాలం వెచ్చిస్తారు అంటే ఆయుష్షు కొంత ఖర్చు చేస్తారు కదా! అయితే కేవలం విత్తార్జన యందే మనస్సు ఉండడం అజ్ఞాని లక్షణం. తాపత్రయాలు కల్గినా వాటిని ఎదుర్కొనే ప్రయత్నం తప్ప విరక్తి రాదు. "నాదీ నీది" అనే భేదభావన స్వార్థబుద్ధి ఉంటుంది. అలానే పలుకుతాడు. పరవిత్తాపహరణ దోషంగా చూడక, ఇంద్రియనిగ్రహములేక, అశాంతిని పొందుతూ కామవాంఛలను తీర్చుకుంటాడు (*కుటుంబపోషాయ వియత్ నిజ ఆయుః న బుధ్యతే అర్థం విహతం ప్రమత్తః । సర్వత్ర తాపత్రయ దుఃఖిత ఆత్మా నిర్విద్యతే న స్వకుటుంబరామః ॥ విత్తేషు నిత్య అభినివిష్టచేతాః విద్వాన్ చ దోషం పరవిత్తహర్తుః । ప్రేత్య ఇహ వా (చ) అథాపి అజిత ఇంద్రియః తత్ అశాన్తకామః హరతే కుటుమ్బీ ॥* 7-6-14,15). పండితుడు కూడా కుటుంబపోషణతోటే ఉండి, భేదబుద్ధి కలిగి తమస్సులో ఉంటాడు. ఇక ముసలితనంలో మారతాడా, ఏం మారినా బాలుడిగానే మారాలి. మా ఇంటికి వస్తే ఏం

తెస్తావు మీ ఇంటికి వస్తే ఏమిస్తావంటారు (*విద్వాన్ అపి ఇత్థం దనుజాః కుటుంబం పుష్ణన్ స్వలోకాయ న కల్పతే వై । యః స్వీయ పారక్య విభిన్నభావః తమః ప్రపద్యేత యథా విమూఢః ॥* 7-6-16). సంసార వనంలో ఆటమృగంగా విషయలోలుడైన వారికి నారాయణసేవ ఎలా కలుగుతుంది? వారు ముక్తసంగులు కాలేరు కదా! (*యతః న కశ్చిత్ క్వ చ కుత్రచిత్ వా దీనః స్వం ఆత్మానం అలం సమర్థః । విమోచితుం కామదృశాం విహార క్రీడామృగః యత్ నిగడః విసర్గః ॥ తతః విదూరాత్ పరిహృత్య దైత్యాః దైత్యేషు సజ్గం విషయ ఆత్మకేషు । ఉపేత నారాయణం ఆదిదేవం సః ముక్తసజ్గైః ఇషితః అపవర్గః ॥* 7-6-17,18). కావున ఇప్పుడే ముక్తసంగుల సాంగత్యం కోరండి (7-6-18). నారాయణుడిని పొందడానికి కష్టపడాల్సిన అవసరం లేదు. స్వామి అంతటా కలడు. అన్నింటిలో స్వామిని చూస్తూ భూతదయ కలిగి ఉండు, అలాగే నారాయణకీర్తన చేయండి (*న హి అచ్యుతం ప్రీణయతః బహు ఆయాసః అసుర ఆత్మజాః । ఆత్మత్వాత్ సర్వభూతానాం సిద్ధత్వాత్ ఇహ సర్వతః ॥ పర అవరేషు భూతేషు బ్రహ్మ అన్త స్థావర ఆదిషు । భౌతికేషు వికారేషు భూతేషు అథ మహత్సు చ॥ గుణేషు గుణసామ్యే చ గుణవ్యతికరే తథా । ఏకః ఏవ పరః హి ఆత్మా భగవాన్ ఈశ్వరః అవ్యయః ॥ ప్రత్యక్ ఆత్మస్వరూపేణ దృశ్యరూపేణ చ స్వయమ్ వ్యాప్య వ్యాపక నిర్దేశ్యః హి అనిర్దేశ్యః అవికల్పితః ॥ కేవల అనుభవ ఆనన్ద స్వరూపః పరమ ఈశ్వరః । మాయయా అన్తర్హిత ఐశ్వర్యః ఈయతే గుణసర్గయా ॥ తస్మాత్ సర్వేషు భూతేషు దయాం కురుత సౌహృదమ్ । ఆసురం భావం ఉన్ముచ్య యయా తుష్యతి అధోక్షజః ॥ తుష్టే చ తత్ర కిం అలభ్యం అనన్తే ఆద్యే కిం తైః గుణవ్యతికరాత్ ఇహ యే స్వసిద్ధాః । ధర్మ ఆదయః కిం అగుణేన చ కాంక్షితేన సారం జుషాం చరణయోః ఉపగాయతాం నః ॥* 7-6-19 to 25). అలాగని పులిని కౌగలించుకోకు, పామునోట్లో వేలు పెట్టకు, దుర్మార్గులతో స్త్రీలంపటులతో స్నేహం విడనాడి భాగవతుల దాస్యంతో శుద్ధమైన భాగవతధర్మాన్ని నేర్చుకోండి, ఆచరించండి.

నిత్యజీవితమున ఇలా బ్రతకాలి

వృథాకాలక్షేపము చేయక చురుకుగా ఉండండి కాని తొందరపడకండి.
శాంతంగా ఉండండి కాని సోమరితనము వదలండి.
పొదుపరిగా ఉండండి కాని లోభత్వము వదలండి.
భూతదయ చూపండి కాని దాసోహం చెందకండి.
సానుభూతి చూపండి కాని మోసపోకండి.
దానం చేయండి కాని దివాళా కాకండి.
నాయకుడిగా ఉండండి కాని అధర్మం చేయకండి.
సంసారము అనిత్యమని వైరాగ్యముతో ఉండండి కాని అడవులకు వెళ్ళకండి.
గృహస్థుగా ఉండండి కాని విచ్చలవిడి కామము పొందుటకు ప్రయత్నించకండి.
వివేకవంతులతో తిరగండి కాని ఇతరులను ద్వేషించకండి.

– శ్రీ హరిదాస్‌గిరిమహారాజ్

ఇప్పటిదాకా చండామార్కులు మనకు ఇది చెప్పలేదు మాకు త్రివర్గాల బోధ - ధర్మ అర్థ కామ బోధలే (methods of material enjoymnent) చేసారు అని తోటి బాలురతో పలికాడు. - ఇవి సత్యమే కాని వాటిని స్వామి అర్పణ బుద్ధితో ఆచరించండి. ఆయనే మన మిత్రుడు (*ధర్మ అర్థ కామః ఇతి యః అభిహితః త్రివర్గః ఈక్షా త్రయీ నయ దమౌ వివిధా చ వార్తా । మన్యే తత్ ఏతత్ అఖిలం నిగమస్య సత్యం స్వ ఆత్మ అర్పణం స్వసుహృదః పరమస్య పుంసః ॥* 7-6-26). ఇలాంటి జ్ఞానం సామాన్యంగా రాదు. భాగవతుల దాస్యము, భాగవతుల సాంగత్యము, భాగవతధర్మ అధ్యయనము వల్ల కలుగుతాయని నారదులవారి వద్ద విన్నాను (*జ్ఞానం తత్ ఏతత్ అమలం దురవాపం ఆహ నారాయణః నరసఖః కిల నారదాయ । ఏకాన్తినాం భగవతః తత్ అకించనానాం పాద అరవింద రజసా ఆప్లుత దేహినాం స్యాత్ ॥ శ్రుతం ఏతత్ మయా పూర్వం జ్ఞానం విజ్ఞానసంయుతమ్ । ధర్మం భాగవతం శుద్ధం నారదాత్ దేవదర్శనాత్ ॥* 7-6-27,28) అని తెలియజేసాడు.

నీవు మాతో ఉండేవాడివి, నారదులవారిని ఎప్పుడు కలిసావు? ఇదంతా ఎప్పుడు ఎక్కడ నేర్చావన్నారు తోటి స్నేహితులు. ఈ రహస్యం చెప్పు అన్నారు వారు (7-6-29,30). ప్రహ్లాదుడు ఇలా తెలియజేసాడు - మా నాన్న తపస్సుకు వెళ్ళినప్పుడు దేవతల దండయాత్ర, ఇంద్రుడు గర్భవతి అయిన మా అమ్మను బంధించి తీసుకుపోవడం, నారదుడు వారించి తన ఆశ్రమంలో ఉంచుకొని ఇచ్ఛాప్రసవవరం ఈయడం, 100 దివ్య సం॥రాలు (10,000 సం॥రాలు) తల్లిగర్భంలోనే ఉండి నారద బోధనలు రోజు వినడం - ఇదంతా వివరించాడు ప్రహ్లాదుడు (*ధర్మస్య తత్త్వం జ్ఞానం చ మాం అపి ఉద్దిశ్య నిర్మలమ్, ఋషికారుణికః* 7-7-15). అదంతా నాకు గుర్తు ఉంది. మా అమ్మ స్త్రీ కావున దీర్ఘకాలము వల్ల మరిచింది ఆ జ్ఞానాన్ని (7-7-16). నాలాగే శ్రద్ధతో మీరూ బాలుడిగా వింటే జ్ఞానోదయం పొందుతారు (17). విపులీకరించి నేను నేర్చుకున్నది చెబుతా వినండి-

- పుట్టుక, పెరుగుట, ఉనికి, మార్పుచెందుట, నశించుట మొదలగునవి దేహం యొక్క షడ్ భావవికారములు. ఇవి ఆత్మకు లేవు. చెట్టుకు కాయలు కాసి పడిపోయినట్టుగా ఆత్మకు ఎన్నో దేహాలు కర్మానుసారంగా వస్తాయి పోతాయి (*జన్మ ఆద్యాః షట్ ఇమే భావాః దృష్టాః దేహస్య న ఆత్మనః । ఫలానాం ఇవ వృక్షస్య కాలేన ఈశ్వరమూర్తినా ॥* 7-7-18).

- **ఆత్మ 12 లక్షణాలు కలది.** అవి- ఆత్మ నిత్యము, నశించనిది (అవ్యయః), శుద్ధః, ఏకః, తనను మాత్రమే తాను తెలుసుకొనేది (క్షేత్రజ్ఞః లేక ప్రత్యక్ ఆత్మ. ఇలా కాక పరమాత్మకు అందరి గూర్చి తెలుసు), ఆశ్రయః (పరమాత్మను అనుసరించి ఉండేది), వికారములేనిది (అవిక్రియః), స్వదృక్ (జ్ఞానం కలది - తేజస్సు కలది), హేతుః, వ్యాపకః, అసంగీ, అనావృతః (దీన్ని ఆవరించేదిలేదు). కానీ శరీరంలో చేరగానే ఇది నాది అనుకుంటుంది. అహం మమ అంటుంది (*ఆత్మా నిత్యః అవ్యయః శుద్ధః ఏకః క్షేత్రజ్ఞః ఆశ్రయః । అవిక్రియః స్వదృక్ హేతుః వ్యాపకః అసజ్గీ అనావృతః ॥ ఏతైః ద్వాదశభిః విద్వాన్ ఆత్మనః లక్షణైః పరైః । అహం మమ ఇతి అసత్ భావం దేహ ఆదౌ మోహజం త్యజేత్ ॥* 7-7-19,20). ఆత్మకు క్షేత్రం శరీరం.

భూమిలో బంగారం ఎక్కడుందో నిపుణులకు తెలిసినట్టు శరీరంలో ఆత్మను చూసేవారు యోగులు (*స్వర్ణం యథా గ్రావసు హేమకారః క్షేత్రేషు యోగైః తత్ అభిజ్ఞః ఆప్నుయాత్ । క్షేత్రేషు దేహేషు తథా ఆత్మయోగైః అధ్యాత్మవిత్ బ్రహ్మగతిం లభేత ॥* 7-7-21, *అష్టౌ ప్రకృతయః ప్రోక్తాస్త్రయ ఏవ హి తద్గుణాః । వికారాః షోడశాచార్యైః పుమానేకః సమన్వయాత్॥* 7-7-22).

– **ఆత్మను ఆవరించి ఉండేవి 8 ప్రకృతులు** (భూమిః *ఆపోనల వాయు ఖం మన బుద్ధి అహంకార ఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతిర్ అష్టధా* – గీత – 7-4), 3 గుణాలు – సత్త్వ రజోతమోగుణాలు. 16 వికారాలు కలది ఆత్మ (5 భూతాలు + 5 కర్మేంద్రియాలు + 5 జ్ఞానేంద్రియాలు + మనస్సు), ఇదే బద్ధజీవుడు.

– ఆత్మకు రెండు శరీరములు ఉంటాయి. 1. సూక్ష్మ లింగ శరీరము (మనోబుద్ధి అహంకారాలతో గల వాసనామయదేహము) 2. స్థూల శరీరం – పంచ భూతాత్మకం (*దేహః తు సర్వసంఘాతః జగత్ తస్థుః ఇతి ద్విధా । అత్ర ఏవ మృగ్యః పురుషః న ఇతి న ఇతి ఇతి అతత్ త్యజన్ ॥* 7-7-23). "నేతి నేతి" – "ఇదికాదు ఇదికాదు" అని పదార్థములను విశ్లేషిస్తూ అనాత్మను ఆత్మనుండి వేరుగా గ్రహించాలి. అంటే ఈ విశ్లేషణ ద్వారా ఆత్మజ్ఞానము పొంది ఆత్మకు పట్టిన మలినములైన స్థూల సూక్ష్మ శరీరములను వేరుగా చేయాలి. అదే ఆత్మజ్ఞానతత్త్వము.

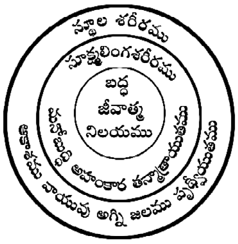

5+5+5+5+3+3= 26 + జీవాత్మ + పరమాత్మ.
భూత తన్మాత్రలు(5) , భూతాలు(5), కర్మేంద్రియాలు(5) జ్ఞానేంద్రియాలు(5), త్రిగుణాలు, బుద్ధి, మనస్సు, అహంకారం – వీటితో సూక్ష్మ, స్థూల శరీరములు నిర్మించబడ్డాయి. స్థూల శరీరంలో సూక్ష్మ శరీరం దాగి ఉంటుంది.

జీవుడు ఆవరణములను పొందిన బద్ధజీవుడు అవుతాడు. ఆవరణములు పోగొట్టుకున్న ముక్తజీవుడు అవుతాడు.

– ఆచరించే కర్మలను బట్టి సంసారం లేక సంస్కారం కలుగుతుంది. సంసారం అజ్ఞానమూలం (*ఏతత్ ద్వారః హి సంసారః గుణకర్మనిబన్ధనః । అజ్ఞానమూలః అపార్థః అపి పుంసః స్వప్నః ఇవ అర్ప్యతే (ఈష్యతే) ॥* 7-7-27). బుద్ధిః కర్మానుసారిణీః అన్నారు– బుద్ధితోటే కర్మలు అనే బీజములు మొలుస్తాయి. కావున అదే బుద్ధితో యోగమును ఆచరించుట వల్ల ఈ బీజాలు నిర్వీర్యం చెందుతాయి అంటే నశించబడతాయి (*తస్మాత్ భవద్భిః కర్తవ్యః కర్మణాం త్రిగుణ ఆత్మనామ్ । బీజ నిర్హరణం యోగః ప్రవాహ ఉపరమః ధియః ॥* 7-7-28). స్వామి యందు ప్రీతి ఉంటే చాలు. మిగతా ఉపాయాలతో పని లేదు (*తత్ర ఉపాయ సహస్రాణాం అయం భగవతా ఉదితః । యత్ ఈశ్వరే భగవతి యథా యైః అంజసా రతిః ॥* 7-7-29). మరి భక్తి ఎలా కలుగుతుందంటే గురుశుశ్రూష, సాధుసంగమం, భక్తసాంగత్యము – సత్సంగము, శ్రద్ధతో

ఈశ్వరారాధన – కీర్తన జప, తప, ధ్యానం అర్చన వల్ల. దొరికిన/సంపాదించిన వస్తువు దాస్తే సంసారం పెరుగుతుంది. అలాకాక స్వామి కర్పించు (*గురుశుశ్రూషయా భక్త్యా సర్వ లబ్ధ (లాభ) అర్పణేన చ । సఙ్గేన సాధుభక్తానామ్ ఈశ్వర ఆరాధనేన చ॥ శ్రద్ధయా తత్ కథాయాం చ కీర్తనైః గుణకర్మణామ్ । తత్ పాద అంబురుహధ్యానాత్ తత్ లిఙ్గ ఈక్ష అర్హణ ఆదిభిః ॥* 7-7-30,31). ఇవి చేస్తే అన్ని ప్రాణులలో స్వామి అంతర్యామి అని గ్రహిస్తాము. అప్పుడు భూతదయ కల్గి, శత్రువులు మనలోనే అరిషడ్ వర్గాల రూపంలో ఉన్నారు (కామ క్రోధ లోభ మోహ మద మాత్సర్యాలు) అని గ్రహిస్తాము. అప్పుడే నిజమైన వాసుదేవభక్తి చేకూరుతుంది (*హరిః సర్వేషు భూతేషు భగవాన్ ఆస్తే ఈశ్వరః । ఇతి భూతాని మనసా కామైః తైః సాధుమానయేత్॥ ఏవం నిర్జిత షట్ వర్గైః క్రియతే భక్తిః ఈశ్వరే । వాసుదేవే భగవతి యయా సంలభ్యతే రతిః (రతిమ్) ॥* 7-7-32,33). నిజ ఏకాంతిక భక్తి కలవాడు, ఆ ఆనందంలో కీర్తన, నృత్యం, ఏడ్పు, స్వామి నామాలను తీసుకొని దెయ్యం పట్టిన వాడిలా అరుస్తాడు (*నిశమ్య కర్మాణి గుణాన్ అతుల్యాన్ వీర్యాణి లీలాతనుభిః కృతాని । యదా అతిహర్ష ఉత్పులక అశ్రు గద్గదం ప్రోత్కణ్ఠః ఉద్గాయతి రౌతి నృత్యతి ॥ యదా గ్రహగ్రస్తః ఇవ క్వచిత్ హసతి ఆక్రన్దతే ధ్యాయతి వన్దతే జనమ్ । ముహుః శ్వసన్ వక్తి హరే జగత్ పతే నారాయణ ఇతి ఆత్మమతిః గతత్రపః ॥* 7-7-34,35). సంసారాన్ని జగత్తును పట్టించుకోకుండా స్వామినామాలను, పిచ్చిగా మైమరిచి అరవడం వల్ల, విషయవాసనలు పేర్లతో సహా పీకి తగలబెట్టబడతాయి, అవి ఇక మొలవవు. అలాకాక సంసారం వదలకపోతే స్వామి రాడు. హృదయంలో 100% విషయవాసనలు ఉంటే హృదయాకాశంలో స్వామి కూర్చోలేడు కదా! సంసారులకు జార చోర విద్యలందు ఎంత శ్రద్ధనో భక్తులకు స్వామినామమందు అంత శ్రద్ధ ఉండాలి. అప్పుడే అధోక్షజుణ్ణి పొందుతారు. అప్పుడే ఆత్మకు అశుభము కలిగించే సంసారము పోతుంది. స్వామి అంటేనే హృదయేశ్వరుడని గుర్తించి స్థాపించాలి. ఆత్మకు సంసారం తొలగుటయే బ్రహ్మానందం, మోక్షం (*తదా పుమాన్ ముక్త సమస్తబన్ధనః తత్ భావ భావఅనుకృత ఆశయ ఆకృతిః । నిర్దగ్ధ బీజ అనుశయః మహీయసా భక్తిప్రయోగేణ సమేతి అధోక్షజమ్॥ అధోక్షజ ఆలమ్భమ్ ఇహ అశుభ ఆత్మనః శరీరిణః సంసృతి చక్ర శాతనం । తత్ బ్రహ్మనిర్వాణసుఖం విదుః బుధాః తతః భజధ్వం హృదయే హృత్ ఈశ్వరమ్ ॥* 7-7-36,37). హృదయంలోనే స్వామి కన్పడతాడు, కలడు. ఎక్కడికో వెళ్ళాల్సిన అవసరం లేదు. అతడు మనకు కొత్తకాదు. మన మిత్రుడు. అలాంటి శ్రీహరిని ధ్యానించక విషయవాసనలలో చిక్కుకోకండి (*కః అతిప్రయాసః అసురబాలకాః హరేః ఉపాసనే స్వే హృది ఛిద్రవత్ సతః । స్వస్య ఆత్మనః సఖ్యుః అశేష దేహినాం సామాన్యతః కిం విషయ ఉపపాదనైః ॥* 7-7-38).

– ఇల్లు ధనం భార్యాపుత్రులు ఇవన్నీ అర్థకామాలు, క్షణభంగురాలు, ఎందుకంటే సంపాదించేవాడే అశాశ్వతం అయినప్పుడు ఇవి శాశ్వతం ఎలా అవుతాయి. సంపదలు చంచలం. కాబట్టి ఇవి ఏం ప్రీతి కలిగిస్తాయి (*రాయః కలత్రం పశవః సుత ఆదయః గృహాః మహీ కుంజర కోశ భూతయః । సర్వే అర్థ కామాః క్షణభంగుర ఆయుషః కుర్వన్తి మర్త్యస్య కియత్ ప్రియం చలాః ॥* 7-7-39). ఇది అర్థం చేసుకోక

ధనం భోగాలు వస్తాయని వేటినో కర్మలు చేస్తూ ఉంటే సుఖమునకు బదులుగా విపరీతం కలుగుతుంది (*యత్ అధి అర్థే ఇహ కర్మాణి విద్వత్ మానీ అసకృత్ నరః । కరోతి అతః విపర్యాసం అమోఘం విన్దతే ఫలమ్ ॥* 7-7-41). వ్రతాలు యజ్ఞముల ద్వారా సంపాదించే స్వర్‌లోకాలు కూడా ఇంతే, అశాశ్వతాలు (*ఏవం హి లోకాః క్రతుభిః కృతాః అమీ క్షయిష్ణవః సాతిశయాః న నిర్మలాః । తస్మాత్ అదృష్టశ్రుతదూషణం పరం భక్త్యా ఏకయా ఈశం భజత ఆత్మలబ్ధయే ॥* 7-7-40). దోషములు లేని స్వామిని ఆశ్రయించి ఆనందించక, నాశనమైపోయే సంసారాన్ని కోరుతారు ఎందుకు? కావున నిష్కామభక్తి కావాలని స్వామిని ఆరాధించాలి. ఐహికసుఖం కావాలని కర్మలు చేస్తే మిగిలేది దుఃఖమే. ఒకవేళ ఐహికసుఖము కలిగినా అది నిజమైన సుఖము కాదు (*సుఖాయ దుఃఖమోక్షాయ సంకల్పః ఇహ కర్మిణః । సదా ఆప్నోతి ఈహయా దుఃఖం అనీహాయాః సుఖ ఆవృతః ॥* 7-7-42). కోరికలతో సంసారంలోకి రాకపోకలు పెరుగుతాయి. కోరే సుఖాలు ఆత్మకు, శరీరానికి దుఃఖం కలిగిస్తాయి. శరీరం నీది కాదు నీవు చెప్పినట్టు వినదు, అది క్షణికం అశాశ్వతం, నీవంటే ఆత్మనే, దానికి ఏంకావాలో తెలుసుకో (*కామాన్ కామయతే కామ్యైః యత్ అర్థం ఇహ పూరుషః । సః వై దేహః తు పారక్యః భఙ్గురః యాతి ఉపైతి చ ॥* 7-7-43). శరీరపనుల వల్ల ఆత్మకు ఏమైనా లాభమా? సంతానం భార్య భర్త రాజరికం సేవకులు వాహనములు ఇవన్నీ శరీరానివా శరీర సంబంధాలా లేక ఆత్మవా? ఇవన్నీ అర్థములు అనిపించే అనర్థాలు. అనర్థములను పురుషార్థములు అనుకోవడం బద్ధజీవలక్షణం. ఇవన్నీ శరీరంతో పోయేవే. ఉదా: దశరథుడు భార్యను కోరాడు. కైకేయ వల్లనే రాముడి వనవాసం, తన మరణానికి దారితీసాయి. ఆత్మకు కావలసింది పరమానందం, ఐహిక సుఖాలు కావు. ఆనందం అంటే బ్రహ్మానందమే – ఆనందో బ్రహ్మ. కావున ఆత్మద్రోహులం కాక, శాస్త్ర వచనాలను ఉల్లంఘించక యథార్థం ఆలోచించండి. నిత్యానందుడు, పరమానందుడు అయిన స్వామిని వెదకి ఆనందం పొందండి, దుఃఖ సముద్రములో పడకండి (*కిము వ్యవహిత అపత్య దార అగార ధన ఆదయః । రాజ్యం కోశ గజ అమాత్య భృత్య ఆప్తాః మమతా ఆస్పదాః ॥ కిం ఏతైః ఆత్మనః తుచ్ఛైః సహ దేహేన నశ్వరైః । అనర్థైః అర్థ సంకాశైః నిత్య ఆనన్ద రస ఉదధేః (మహోదధే) ॥* 7-7-44,45).

– పుట్టినప్పటి నుండి కష్టాలే. దేనితోనైనా సంతోషం ఉందా. ధనసంపాదన, పెళ్ళి, పెళ్ళాం, సంతానం, ప్రతీరోజు రేపు అనుభవిస్తా అనే భావన. దేహంతో కర్మలు చేస్తాడు. ఆ కర్మలతో దేహం పొందుతాడు. ఒకసారి చేసిన పాపం వందల జన్మలకు కారణమవుతుంది, విత్తునుండి పెద్దవృక్షం వచ్చినట్టుగా (*నిరూప్యతాం ఇహ స్వ అర్థః కియాన్ దేహభృతః అసురాః । నిషేక ఆదిషు అవస్థాసు క్లిశ్యమానస్య కర్మభిః ॥ కర్మాణి ఆరభతే దేహీ దేహేన ఆత్మ అనువర్తినా । కర్మభిః తనుతే దేహం ఉభయం తు అవివేకతః ॥* 7-7-46, 47). అట్లా అని కర్మలను వదలకూడదు. కోరికలు లేక ధర్మబుద్ధితో భగవత్ అర్పణకై కర్మలను బహు జాగ్రత్తగా చేయాలి. స్వామి ఏ కోరికలు లేకుండా ఉన్నాడు కదా అలాగే మనముండాలి కర్మలు ఆచరిస్తూ, కర్మల ఫలితం ఆశించక స్వామికి అర్పించాలి (*తస్మాత్ అర్థాః చ కామాః చ ధర్మాః చ యత్ అపాశ్రయాః । భజత అనీహయా ఆత్మానం అనీహం హరిం ఈశ్వరమ్ ॥* 7-7-48). అయితే స్వామిలా కాక జీవుడు 26

వికారములతో (పంచ భూతాలు, పంచ భూతతన్మాత్రలు, పంచ జ్ఞానేంద్రియాలు, పంచ కర్మేంద్రియాలు, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారము, త్రిగుణములతో) బంధింపబడ్డాడు. వీటిని మన కర్మానుసారం మనకు ఇచ్చినవాణ్ణి వీటితోనే ఆరాధిస్తే వాడే వీటిని తీసేస్తాడు. ప్రతీ ప్రాణికి అంతర్యామి, ప్రియుడు, శాసకుడు, పరమాత్మయే (*సర్వేషాం అపి భూతానాం హరిః ఆత్మా ఈశ్వరః ప్రియః । భూతైః మహద్భిః స్వకృతైః కృతానాం జీవసంజ్ఞితః ॥* 7-7-49). స్వామిని అందరూ ఆరాధించవచ్చు. డబ్బు ఉంటే దానధర్మాలు చేయవచ్చు. భక్తి తప్ప అన్నీ ఆడంబరాలే. దేవత్వం, ఋషిత్వం, ఆచార్యత్వం, వ్రతం, బ్రాహ్మణత్వం ఈ అర్హతలు ఏమీ అక్కరలేదు. నేను రాక్షస కులంలో పుట్టలేదా! నేనే దృష్టాంతం అన్నాడు ప్రహ్లాదుడు (*దేవః అసురః మనుష్య వా యక్షః గన్ధర్వః ఏవ వా । భజన్ ముకున్దచరణం స్వస్తిమాన్ స్యాత్ యథా వయమ్ ॥ న అలం ద్విజత్వం దేవత్వం ఋషిత్వం వా అసుర ఆత్మజాః । ప్రీణనాయ ముకున్దస్య న వృత్తం న బహుజ్ఞతా ॥ న దానం న తపః న ఇజ్యా న శౌచం న వ్రతాని చ । ప్రీయతే అమలయా భక్త్యా హరిః అన్యత్ విడంబనమ్ ॥* -7-50,51,52). కావున భక్తి, కర్మలను జ్ఞానవైరాగ్యములతో చేయండి. స్వామి అంతటా ఉన్నాడు కావున ఎదుటి ప్రాణులకు కూడా కష్టం కోరరాదు (అసూయ బలీయమైనది. నా కన్ను ఒకటిపోయినా ఫరవాలేదు కాని ఎదుటి వాడి రెండు కళ్ళు పోవాలని కోరరాదు అసూయతో). తనలాగా అందరూ బ్రతకాలని బాగుపడాలని కోరాలి. వీలయినంత సహాయం ఇతరులకు చేయాలి."లోకాస్సమస్తా స్సుఖినో భవంతు" అనాలి బుద్ధి గలవాడు (*తతః హరౌ భగవతి భక్తిం కురుత దానవాః । ఆత్మ ఔపమ్యేన సర్వత్ర సర్వభూత ఆత్మని ఈశ్వరే ॥* 7-7-53). యక్షరాక్షసులు, స్త్రీలు, శూద్రులు, పామరులు, పాపులు, పశుపక్ష్యాదులు అన్నీ స్వామిని పొందే అర్హత కలిగి ఉన్నాయి (*దైతేయాః యక్షరక్షాంసి స్త్రియః శూద్రాః వ్రజ ఓకసః । ఖగాః మృగాః పాపజీవాః సన్తి హి అచ్యుతతాం గతాః ॥* 7-7-54). కావున అన్నిచోట్లా స్వామిని చూడాలి. సర్వప్రాణులలో సర్వజగత్తులో గోవిందుడిని చూడాలి. అలాగే గోవిందుడిలో జగత్తును చూడాలి. ఇదే సమదర్శనం. బద్ధజీవుడికి నిజమైన పరమ స్వార్థం (స్వ+అర్థం) ఏమంటే గోవిందుడి యందు ఏకైక భక్తి - *ఏతావాన్ ఏవ లోకే అస్మిన్ పుంసః స్వార్థః పరః స్మృతః । ఏకాంత భక్తిర్ గోవిందే యత్ సర్వత్ర తద్ ఈక్షణమ్* - (55), అని ప్రహ్లాదుడు తోటి రాక్షస బాలురకు ఉపదేశం చేసాడు. మనస్సులో కల్మషం లేనివారు బాలురు, కావున ప్రహ్లాదుడు చెప్పింది అర్థం చేసుకున్నారు (7-8-1). ఇలా బాలురకు బోధించి వాళ్ళను కూడా పాడు చేస్తున్నాడని గురువులు చండామార్కులు రాజు హిరణ్యకశిపుడికి తెల్పారు (7-8-2). ఆగ్రహంతో కొడుకును చంపడానికి తానే సిద్ధమైనాడు, తోకతొక్కిన పాములాగా బుసలు కొడుతూ పుత్రుడు ప్రహ్లాదుడితో- (7-8-3,4) ఇలా పలికాడు.

వినయం లేనివాడా, మందబుద్ధి, కులాధముడా, కులభేది, నా ఆజ్ఞను తోసివేసినవాడా, కావాలని ఉల్లంఘిస్తున్నావు. నిన్ను యమలోకం పంపిస్తా (7-8-5). నేను కోపిస్తే ముల్లోకాలు, లోకపాలకులు వణుకుతారు. మరి నీవు ఏ బలంతో నా ఆజ్ఞను ధిక్కరిస్తున్నావు? (7-8-6). వినయంతో ప్రహ్లాదుడు ఇలా పలికాడు-

రాజా! నాకే కాదు నీకు కూడా వాడే (స్వామియే) బలం. చిన్న పెద్ద, స్థావర జంగమాలకు అన్నిటికీ వాడే శాసకుదు (*శ్రీప్రహ్లాదః ఉవాచ - న కేవలం మే భవతః చ రాజన్ సః వై బలం బలినాం చ అపరేషామ్ । పరే అవరే అమీ స్థిరజఙ్గమాః యే బ్రహ్మ ఆదయః యేన వశం ప్రణీతాః ॥* 7-8-8). స్వామి తన దివ్యశక్తులతో సృష్టిస్థితిలయములను త్రిగుణములతో చేస్తాడు. వాడే వాటికి అధిపతి. అతనే ప్రభు. కాలవేగం కల పాదములు కలవాడు. అతనే ఓజస్సు (ప్రవృత్తి సామర్థ్యం - సృష్టిని సంకల్పించి దానిని ప్రవర్తింప జేయటం), సహ (వేగ సామర్థ్యం - మనోవేగం కన్నా ఎక్కువ వేగంతో పోయి పనిచేసే సామర్థ్యం), బలః (ధారణ సామర్థ్యం) కలవాడు (*సః ఈశ్వరః కాలః ఉరుక్రమః అసౌ ఓజః సహః సత్త్వ బల ఇంద్రియ ఆత్మా । సః ఏవ విశ్వం పరమః స్వశక్తిభిః సృజతి అవతి అత్తి గుణత్రయ ఈశః ॥* 7-8-9). కావున రాక్షసబుద్ధిని వదులు. రాగద్వేషాలు లేక మనస్సును సమంగా ఉంచు. ఇలా చేస్తే శత్రువులుండరు. గెలువని మనస్సు కంటే వేరే శత్రువులు లేరు. అడ్డదారి పట్టిన మనస్సు కంటే వేరే శత్రువులు లేరు. మనస్సును ప్రశాంతంగా ఉంచడమే స్వామి ఆరాధన. మనస్సును గెలుచుటయే మంచి ఆరాధన (*జహి ఆసురం భావం ఇమం త్వం ఆత్మనః సమం మనః ధత్స్వ న సన్తి విద్విషః । ఋతే అజితాత్ ఆత్మనః ఉత్పథ స్థితాత్ తత్‌హి హి అనన్తస్య మహత్ సమర్హణమ్ ॥* 7-8-10). మనస్సులోనే ఆరుగురు దొంగలున్నారు (అరిషడ్ వర్గాలు - కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద మాత్సర్యాలు- Lusty desires, anger, greed, illusion, madness and Jealousy). వీరు మోహం నుండి పుట్టినవారు. కొంచెం దృష్టి ప్రక్కకు తిరిగితే ఇంటి దొంగలు వారి పనివారు వారు చేస్తారు. వీరిని గెలువకుండా చాలా గొప్పలు చెప్పుకుంటారు. జ్ఞానంతో ఆలోచిస్తే ఇక వేరే శత్రువులు ఎవ్వరూ లేరు అని బదులు పలికాడు (*దస్యూన్ పురా షట్ న విజిత్య లుంపతః మన్యన్త ఏకే స్వజితాః దిశః దశ । జిత ఆత్మనః జ్ఞస్య సమస్య దేహినాం సాధోః స్వమోహప్రభవాః కుతః పరే ॥* 7-8-11). ఇది విని ఆగ్రహించిన హిరణ్యకశిపుడు ఇలా పలికాడు-

శ్రీనృసింహస్వామి ఆవిర్భావము

మందబుద్ధి గలవాడా! నీకు చచ్చేకాలం దాపురించింది అందుకే ఇలా మాట్లాడుతున్నావు. చావు తెలివి ఇది (7-8-12). నిజంగా నీవు చెప్పినట్లుగా నా కంటే వేరు జగన్నాథుడు అంతా ఉండి ఉంటే ఎదురుగా గల స్తంభంలో కనబడుట లేదు గదా! నీ హరి రక్షకుడంటున్నావు కదా, అంతటా ఉండేవాడి ముందే నీ శిరస్సును ఖండిస్తా. నీ హరిని కాపాడుకోమను (*యః త్వయా మన్దభాగ్య ఉక్తః మత్ అన్యః జగత్ ఈశ్వరః । క్వ అసౌ యది సః సర్వత్ర కస్మాత్ స్తంభే న దృశ్యతే ॥ సః అహం వికత్థమానస్య శిరః కాయాత్ హరామి తే । గోపాయేత హరిః త్వా అద్య యః తే శరణం ఈప్సితమ్ ॥* 7-8-13,14), అని కోపంతో దుర్భాషలతో హిరణ్యకశిపుడు సింహాసనం నుండి దూకి పిడికిలితో స్తంభాన్ని కొట్టి ఖడ్గంతో బాలుడి పైకి దూకాడు (*ఏవం దురుక్తైః ముహుః అర్దయన్ రుషా సుతం మహాభాగవతం మహా అసురః । ఖడ్గం ప్రగృహ్య ఉత్పతితః వర ఆసనాత్ స్తంభం తతాడ అతిబలః స్వముష్టినా ॥ సః విక్రమన్ పుత్రవధ ఈప్సుః ఓజసా నిశమ్య నిర్హ్రాదం అపూర్వం అద్భుతమ్ । అన్తఃసభాయాం న దదర్శ తత్ పదం వితత్రసుః*

యేన సుర అరి యూథపాః ॥ 7-8-15,17). ముష్ఠితో కొట్టగానే స్తంభంలో ధ్వని వినిపించింది. బ్రహ్మాండం బద్దలయ్యే ధ్వని. ఏమిటా ఈ ధ్వని (సింహగర్జన) అని వెనక్కి తిరిగి చూసాడు. ఈ ధ్వని ఎప్పుడూ వినలేదు అద్భుతం అన్నాడు. సభలో చుట్టూ చూసాడు. ఏమి కనబడలేదు. రాక్షసులు వణికారు - (15). తన భక్తుడు పలికిన మాట నిజం చేయడానికి వచ్చాడు. నీలో నాలో అంతటా ఉన్నాడు అనే మాటను నిజం చేయడానికి వచ్చాడు స్వామి. ఇప్పుడు స్తంభంలో స్వామి రాకపోతే ప్రహ్లాదుడి సిగ్గు పోతుంది. పిల్లాణ్ణి పాడు చేసారు అంటారు. సర్వాంతర్యామి అనే మాట అబద్ధం అవుతుంది. ప్రహ్లాదుడికి ఇదంతా బోధ చేసిన నారదుడు, ఆయనకు బ్రహ్మ చెప్పడం అంతా బూటకపు కథ అవుతుంది (*సత్యం విధాతుం నిజభృత్యభాషితమ్ వ్యాప్తిం చ భూతేషు అఖిలేషు చ ఆత్మనః । అదృశ్యత అతి అద్భుత రూపం ఉద్వహన్ స్తమ్భే సభాయాం న మృగం న మానుషమ్ ॥* 7-8-18). ప్రహ్లాదరక్షణ, హిరణ్యకశిపువధకు రాలేదు స్వామి తన భక్తుడి వాక్కు నిజం చేయడానికి వచ్చాడు. మళ్ళీ చుట్టూ కలయచూచి స్తంభం మధ్యలో తనను చంపటానికి వస్తున్న రూపం - మనిషీ కాదు సింహం కాదు. అబ్బ! వింతగా ఉందే నృమృగేంద్రరూపం - నరహరి రూపం ఎప్పుడు చూడలేదే ఇలాంటి భయంకర జీవరాశిని అనుకున్నాడు (*సః సత్త్వం ఏనం పరితః విపశ్యన్ స్తంభస్య మధ్యాత్ అనునిర్జిహానమ్ । న అయం మృగః న అపి నరః విచిత్రమ్ అహో కిం ఏతత్ నృమృగేన్ద్రరూపమ్ ॥* 7-8-19). నృసింహస్వామి ఎంత అద్భుతంగా ఉన్నాడంటే (*మీమాంసమానస్య సముత్థితః అగ్రతః నృసింహరూపః తత్ అలం భయానకమ్ ॥ ప్రతప్త చామీకర చణ్డలోచనమ్ స్ఫురత్ సటాకేసర జృంభిత ఆననమ్ ॥ కరాళ దంష్ట్రం కరవాల చంచల క్షుర అన్త జిహ్వం భ్రుకుటీ ముఖ ఉల్బణమ్ ॥ స్తబ్ధ ఊర్ధ్వ కర్ణం గిరికన్దర అద్భుత వ్యాత్తాస్య నాసం హనుభేదభీషణమ్॥ దివిస్పృశత్ కాయం అదీర్ఘ పీవర గ్రీవ ఉరు వక్షస్థలం అల్ప మధ్యమమ్ । చంద్ర అంశు గౌరైః ఛురితమ్ తనూరుహైః విశ్వక్ భుజ అనీకశతం నఖ ఆయుధమ్ ॥ దురాసదం సర్వ నిజ ఇతర ఆయుధ ప్రవేక విద్రావిత దైత్య దానవమ్॥* 7-8-20 to 22).

నృసింహుడు బంగారు పసుపురంగులో గల కండ్లు, మెడ చుట్టూ కేసరములు, పర్వతగుహలాగా నోరు, కోరలతో మహా ఖడ్గంలాగా కదులాడుతున్న నాలుక, చెవులు రిక్కించుకొని, నాసికారంధ్రాలు గుహలలాగా, భయంకర దవడలు, బలసి ఉన్న మెడ, విశాల వక్షస్థలం, సన్నని నడుము, చంద్రుడి కిరణాలు వలె తెల్లగా ఉన్న కత్తుల వంటి రోమాలు, 1000 భుజాలతో విశ్వమంతటా వ్యాపించినవాడిలాగా, ఆ రూపంతో సింహగర్జన చేస్తే అంతా భయపడ్డారు. అన్ని బీరములు పలికిన హిరణ్యకశిపుడికి భయం కల్గింది. ఈ రూపంతో నన్ను చంపదల్చుకున్నాడా! అని గదతో మీదికి దూకాడు - సింహం మీదికి ఏనుగు పోయినట్టు (23), అగ్నితేజస్సుకు కళ్ళు కనబడక మిడతలు అగ్నిలో పడినట్టుగా మీదికి వచ్చిన హిరణ్యకశిపుడు గదతో స్వామిని కొట్టాడు. పామును గరుడుడు పట్టినట్లుగా గదతో గల హిరణ్యకశిపుణ్ణి స్వామి పట్టుకోబోతే వాడు వదలిపెట్టుకొని జారిపోయాడు. అందరూ భయపడ్డారు. కాని ఇది గరుడుడు పాము లేక ముంగీస పాము ఆట అని తెలువదు (26). వాడు కిందపడి అమ్మ! అని లేచాడు. మళ్ళీ

ధైర్యంతో గదను ఈసారి వదలి, కత్తి డాలుతో వెళ్ళాడు. యుద్ధం అంటే రాక్షసులకు ఆనందం (27). ఈసారి గట్టిగా స్వామి వాణ్ణే పట్టేసాడు. ఎలాగంటే వేగంతో వెళుతున్న ఎలుకను పాము పట్టినట్టుగా, దేగవేగంతో తాను తిరుగుతూ కత్తిని తిప్పుతున్న హిరణ్యకశిపుణ్ణి స్వామి పట్టాడు. తన తొడల మీద పెట్టుకొని గోళ్ళతో చీల్చాడు, గరుడుడు పామును చీల్చినట్లు, ఏనుగును చంపిన గోళ్ళకు రక్తం సింహానికి ఉన్నట్టుగా ఉంది ఆ దృశ్యం భయంకరంగా. పేగులు తీసి మెళ్ళో వేసుకున్నాడు (*అంత్ర-మాలీ* -30). హిరణ్యకశిపుసైన్యం మీదికి వస్తే ఎన్నో చేతులలో గల ఆయుధాలతో వారిని ఖండించాడు. స్వామికి ఎంతో ఆగ్రహం, బుసకొడుతున్నాడు (31,32). స్వామిని ఎవరు తిట్టినా నావాడే పోనీలే అనుకుంటాడు. కాని భక్తుల జోలికి ఎవరైనా వెళితే కోపం. రాజును నేను అని సింహాసనం పై కూర్చున్నాడు. కానీ కోపం తగ్గలేదు. నా భక్తుణ్ణి హింసిస్తారా, చంపుతారా అని ఆవేశంలో ఉన్నాడు. అంతా భయపడ్డారు. ఎవ్వరూ ముందుకు రావడం లేదు (34). దేవతలు పుష్పవర్షం కురిపించారు. గంధర్వులు గానం, అప్సరసలు నాట్యం చేసారు. ముల్లోకాలను పీడించిన హిరణ్యకశిపుడు చచ్చాడని ఆనందించారు (35). బ్రహ్మాదులు వచ్చి భయంతో కొద్ది దూరంలో నిలబడి స్తోత్రం చేసారు (37,38,39), ఇలా – **నృసింహ స్తుతి:**

బ్రహ్మచే : అంతములేని వివిధ శక్తులు కలవాడా! *నతః అస్మి అనంతాయ దురంతశక్తయే విచిత్రవీర్యాయ పవిత్రకర్మణే । విశ్వస్య సర్గస్థితి సంయమాన్ గుణైః స్వలీలయా సందధతే అవ్యయ ఆత్మనే* (7-8-40).

రుద్రుడు: ప్రళయ కాల కోపంతో ఉన్నావు. నీ ముందు వీడెంత? నీవు భక్తుని రక్షించాలనే కోపంతో వచ్చావు, అట్టి నీకు నమస్కారము. (*కోపకాలో యుగాంతస్ తే హతో అయం అసురో అల్పకః । తత్ సుతం పాహి ఉపసృతమ్ భక్తం తే భక్తవత్సలః* 7-8-41).

ఇంద్రుడు: మా హృదయం నిండా వాడంటే భయమే. మమ్మల్ని కాపాడి మా మా భాగాలు మళ్ళీ ఇప్పించావు. నీ సేవకులకు మళ్ళీ ఆధిపత్యం ఇప్పించావు స్వామి. నీకు నమస్కారము (42).

ఋషులు: మేము ఆచరించే తపస్సు చేయకుండా ఆపేసాడు వీడు. నీ తపస్సు వల్లనే కదా మా తేజస్సు మా బాగోగులు అని ప్రార్థించారు (43).

పితృదేవతలు: మా పుత్రులు అర్పించే పిండాలు, తర్పణాలు, శ్రాద్ధ భోజనాలు వీడే ఆరగించేవాడు. వాడి కడుపును చీల్చి మళ్ళీ మాకిచ్చావు స్వామీ, సకలధర్మం కాపాడే నీకు నమస్కారం (44).

సిద్ధులు: మా సిద్ధులను తన యోగంతో అపహరించాడు. నేనే శక్తిమంతుడను అనేవాడు. నీ గోళ్ళతో చంపిన నీకు నమస్కారం (45).

విద్యాధరులు: మా అఖిల విద్యలను (అణిమ, లఘిమ, గరిమ, అంతర్ధానశక్తి మొదలగు విద్యలు) వీడు అపహరించినాడు. ఇప్పుడు పశువులా చచ్చాడు. నీకు నమస్కారం (46).

నాగులు: మా శిరస్సులలోని వక్షస్థలంలోని మణులను, స్త్రీ రత్నాలను అపహరించాడు ఈ దుర్మార్గుడు. వీణ్ణి చంపి మాకు ఆనందం చేకూర్చావు (47), అని ప్రార్థించారు.

మనువులు: నీ ఆజ్ఞను పాలించేవాళ్ళం. వీడు మా మర్యాదలను అడ్డగించాడు. అట్టివాడు మీ చేతిలో చావడం వల్ల మళ్ళీ మా ధర్మకార్యాలను, మా బాధ్యతలను నిర్వర్తిస్తాము (48).

ప్రజాపతులు: నీ ఆజ్ఞ ప్రకారం సృష్టి చేస్తుంటే అడ్డగించాడు. వీణ్ణి చంపి జగత్తుకు మంగళము తెచ్చావు. కావున నీవు సత్యమూర్తివి (49).

గంధర్వులు: నీకై మేము గానం నాట్యం చేసేవారం నీ దగ్గర. కానీ వీడు తన బలంతో మాతో తనకు చేయించుకున్నాడు. చెడుదారిలో పోయేవాడు క్షేమాన్ని పొందగలడా! (*వయం విభో తే నటనాట్య గాయకాః* 7-8-50).

చారణులు: నీ పాదము ఆశ్రయించే మమ్మల్ని రక్షించావు, నీ సేవ చేసుకుంటాము, సంసారమును పోగొట్టే నీ పాదములను ఆశ్రయిస్తాము (7-8-51).

యక్షులు: చక్కని సేవలు చేసేవారము మేము. ఇట్టి మీ అనుచరులను వాడి సేవకులుగా చేసుకున్నాడు. వాడి వాహనములు మోయించుకున్నాడు. సకలలోకాలను అవస్థ పెట్టాడు. ఓ పంచతాం పంచవింశా! (5+5+5+5+ మనస్సు+బుద్ధి+అహంకారం+జీవుడు = 24) - వీటిని సృష్టింపచేసి, నియంత్రించే స్వామివి నీవు 25వ వాడవు. నీకు నమస్కారము (7-8-52).

కింపురుషులు: మేము చిన్నవాళ్ళము కింపురుషులం. వీడు దుర్మార్గుడు (కుపురుషుడు). నీవు మహా పురుషుడవు. సజ్జనులతో ధిక్కరించబడి నశించాడు. నీకు నమస్కారము.

వైతాళికులు: సభలలో, సత్రములలో (యజ్ఞములలో) నీ దివ్య కీర్తనలతో మాకు విశేషగౌరవం లభించేది. వీడు ఇది తొలగించాడు. ఇప్పుడు మా వ్యాధి తొలగిపోయింది (7-8-54).

కిన్నరులు: మీ అనుచరులం మేము. ఈ రాక్షసుడికి ఇప్పటిదాకా సేవలు చేయాల్సి వచ్చింది. మాకు మా పూర్వ వైభవం కల్గించు స్వామి అని ప్రార్థించారు (7-8-55).

విష్ణుపార్షదులు: నీ నృసింహ రూపం (హరినరరూపము) చూడగల్గాము. ఇది సకల లోకాలకు మంగళం కల్గిస్తుంది. వాడూ నీ సేవకుడే. సనకాదులచే శపించబడి ఇలా అయ్యాడు. వాణ్ణి రక్షించావు. నీ అనుగ్రహంతో వాడి బాధను పోగొట్టావు స్వామీ (*అద్య ఏతత్ నరహరి రూపమ్ అద్భుతం తే దృష్టం నః శరణద సర్వలోక శర్మ । సః అయం తే విధికర ఈశ విప్రశప్తః తస్య ఇదం నిధనం అనుగ్రహాయ విద్మః* 7-8-56).

ఇలా స్తుతి చేసారు కాని ఎవ్వరు కూడ భయంకరరూపం గల స్వామి వద్దకు వెళ్ళడం లేదు (*శ్రీ నారదః ఉవాచ - ఏవం సుర ఆదయః సర్వే బ్రహ్మరుద్రపురః సరాః । ఉపైతుం న అశకన్ మన్యు సంరంభం సుదురాసదమ్ ॥* 7-9-1). బ్రహ్మాదులు శ్రీలక్ష్మీదేవిని పిలిచారు - మీ వారే తల్లీ శాంతింపచేయి- ఆమె

వెళ్ళి చూసి ఈ రూపం నేను చూడలేదు వినలేదు కోపంతో ఉన్నాడు భయంగా ఉంది అని దగ్గరకు వెళ్ళలేదు ఎవరో ఈయన అనే అనుమానంతో (*సాక్షాత్ శ్రీః ప్రేషితా దేవైః దృష్ట్వా తం మహత్ అద్భుతం । అదృష్ట అశ్రుత పూర్వత్వాత్ సా న ఉపేయాయ శంకితా ॥* 7-9-2). బ్రహ్మ భయంతో ప్రహ్లాదుడితో ఇలా అన్నాడు – నీ మూలంగానే ఇదంతా అయ్యింది. మీ నాన్న మీదనే కోపం. నీవన్నా దగ్గరకు వెళ్ళు – శాంతింపచేయి అన్నాడు (*ప్రహ్లాదం ప్రేషయాం ఆస బ్రహ్మ అవస్థితం అన్తికే । తాత ప్రశమయ ఉపేహి స్వపిత్రే కుపితం ప్రభుమ్ ॥* 7-9-3). అర్భకుడు, మహాభాగవతుడు, ప్రహ్లాదుడు దగ్గరకు వెళ్ళి చేతులు జోడించి భూమి మీద సాష్టాంగ నమస్కారం చేసాడు (*తథా ఇతి శనకైః రాజన్ మహా భాగవతః అర్భకః । ఉపేత్య భువి కాయేన ననామ విధృత అంజలిః ॥* 7-9-4). నృసింహుడు పిల్లాణ్ణి లేపి అతని శిరస్సుపై హస్తాన్ని ఉంచాడు (*స్వపాదమూలే పతితం తం అర్భకం విలోక్య దేవః కృపయా పరిప్లుతః । ఉత్థాప్య తత్ శీర్ష్ణి అదధాత్ కర అంబుజమ్ కాల అహి విత్రస్త ధియాం కృత అభయమ్ ॥* 7-9-5). అలా చేయడం వల్ల పిల్లాడి చుట్టూ ఎంతో కాలంగా ఉన్న దుర్జనులు / రాక్షసుల సాంగత్యం వల్ల కల్గిన పాపాలు అన్నీ పోయాయి (*సః తత్ కరస్పర్శ ధుత అఖిల అశుభః సపది అభివ్యక్త పర ఆత్మదర్శనః । తత్ పాదపద్మం హృది నిర్వృతః దధౌ హృష్యత్ తనుః క్లిన్న హృత్ అశ్రులోచనః ॥* 7-9-6). కోరికగల ధ్రువుణ్ణి శంఖంతో తాకిన స్వామి, ప్రహ్లాదుణ్ణి చేత్తోనే స్వయంగా స్పృశించాడు. ఇప్పటిదాకా స్వామితత్త్వం తెలుసుకున్నాడే తప్ప, ఇప్పుడే స్వామిసాక్షాత్కారం, ఆశీర్వచనం అయ్యింది ప్రహ్లాదుడికి (6). బ్రహ్మజ్ఞాని అయ్యాడు. ఆనందబాష్పాలతో ఏకాగ్ర మనస్సుతో స్వామి పాదముల పద్మాన్ని హృదయంలో ఉంచుకొని, బొంగురు గొంతుతో స్వామిని చూస్తూ స్తుతి చేసాడు (*అస్తౌషీత్ హరిం ఏకాగ్రమనసా సుసమాహితః । ప్రేమ గద్గదయా వాచా తత్ న్యస్త హృదయ ఈక్షణః* 7-9-7), ఇలా – (స్వామి స్తుతి, కీర్తన లేక జపము ఎలా చేయాలో ఇక్కడ ప్రహ్లాదుడు మనకు నేర్పాడు అదే శరణాగతి, ప్రపత్తిల విధానము)–

ప్రహ్లాదుడిచే నృసింహస్తోత్రము

– బ్రహ్మాదులు నీ ముందు చేతులు జోడించి ఉన్నారు. సత్త్వగుణమూర్తులే తమ గుణాలతో వాక్కులతో కీర్తించలేకపోయారు. అటువంటిది నేను తమోగుణం గల రాక్షసకులంలో పుట్టినవాణ్ణి నీ స్తోత్రం నేను ఏం చేయగలను స్వామి అని వాపోయాడు (*శ్రీప్రహ్లాదః ఉవాచ – బ్రహ్మ ఆదయః సురగణాః మునయః అథ సిద్ధాః సత్త్వ ఏకతాన మతయః వచసాం ప్రవాహైః । న ఆరాధితుం పురుగుణైః అధునా అపి పిప్రుః కిం తోష్టుం అర్హతి సః మే హరిః ఉగ్రజాతేః ॥* 7-9-8). నేను కీర్తిద్దామని రాలేదు. వాళ్ళు పంపారు. నీ ఆశీర్వచనంతో నాకు తెలిసింది, విన్నవించుకుంటా గజేంద్రుడిలాగా. నీ కీర్తనకు ధనం, బలం, బుద్ధి, మంచి రూపం అవసరంలేదు, భక్తియే ప్రధానం (*మన్యే ధన అభిజన రూప తపః శ్రుత ఓజః తేజః ప్రభావ బల పౌరుష బుద్ధి యోగాః । న ఆరాధనాయ హి భవన్తి పరస్య పుంసః భక్త్యా తుతోష భగవాన్ గజయూథపాయ ॥* 7-9-9). గజేంద్రుడి వద్ద ఇవన్నీ ఏమీలేక ఆర్తితో పిలిచాడు. నీవు పరుగుతో వచ్చి కాపాడావు. నిజభక్తి ప్రధానమని నిరూపించావు స్వామీ!

– బ్రాహ్మణుడికి 12 గుణాలు ఉండాలి. ఈ గుణాలు కల బ్రాహ్మణుడికి భక్తి లేకపోతే అట్టివాడు భక్తిగల చండాలుడి కన్నా తక్కువే. వాక్కు, కర్మలు, మనస్సు నీ యందే ఉన్నవాడు గొప్ప (*విప్రాత్ ద్విషట్ గుణయుతాత్ అరవిందనాభ పాద అరవింద విముఖాత్ శ్వపచం వరిష్ఠమ్ । మన్యే తత్ అర్పిత మనః వచన ఈహిత అర్థ ప్రాణం పునాతి సః కులం న తు భూరిమానః ॥* 7–9–10).

– భక్తుల పొగడ్త స్వామీ నీకు అక్కరలేదు. నీ సేవవల్ల మా మనస్సు చెడు ఆలోచించదు. మా పూజలు, నమస్కారాల వల్ల పొంగిపోయేవాడివికావు. అవి మాకే లాభం. నీవు పరిపూర్ణుడవు. ఆత్మారాముడవు, కావున మేం చేసే పనుల వల్ల మా పొగడ్తల వల్ల నీకేమన్నాలాభమా? అద్దానికి కాదు, ముఖానికి మేము మేకప్ చేసుకోవడం తెలివి, అసలైనది. అజ్ఞానుల పూజను కూడా స్వీకరిస్తావు దయతో, అట్టివాడు నీచే అనుగ్రహింపబడి అజ్ఞానం నుండి జ్ఞానంలోకి వస్తాడు (*స ఏవ ఆత్మనః ప్రభుః అయం నిజలాభపూర్ణః । మానం జనాత్ అవిదుషః కరుణః వృణీతే । యత్ యత్ జనః భగవతే విదధీత మానం । తత్ చ ఆత్మనే ప్రతిముఖస్య యథా ముఖశ్రీః ॥* 7–9–11). నీ నామకీర్తన భక్తి జ్ఞానంతో చేయడం వల్ల నా మాయా సంసారం పోయింది (*తస్మాత్ అహం విగతవిక్లవః ఈశ్వరస్య । సర్వ ఆత్మనా మహి గృణామి యథా మనీషమ్। నీచః అజయా గుణవిసర్గం అనుప్రవిష్టః । పూయేత యేన హి పుమాన్ అనువర్ణితేన ॥* 7–9–12).

– లోకకళ్యాణం గూర్చి నీవు తీసుకున్న నీ ఈ భయంకర రూపం కూడా నీ లీలనే, కాని బ్రహ్మాదులు కూడా నీ ఈ రూపాన్ని చూసి భయపడుతున్నారు – (*సర్వే హి అమీ విధికరాః తవ సత్త్వధామ్నః బ్రహ్మ ఆదయః వయం ఇవ ఈశ న చ ఉద్విజన్తః । క్షేమాయ భూతయే ఉత ఆత్మసుఖాయ చ అస్య విక్రీడితం భగవతః రుచిర అవతారైః ॥* 7–9–13).

– పాము, తేలు మొదలగు విష జంతువులను చంపితే సమదర్శనులు, వైరాగ్యులు, పండితులు, జ్ఞానులు, పామరులు మరి అందరూ సంతోషించినట్టుగా మా నాన్నను చంపడం వల్ల లోకానికి ఆనందమే ఇక అందరికీ భయం లేదు. కావున మీ కార్యము పూర్తి అయింది. ఇక శాంతించండి (*తత్ యచ్ఛ మన్యుం అసురః చ హతః త్వయా అద్య మోదేత సాధుః అపి వృశ్చికసర్పహత్యా । లోకాః చ నిర్వృతిం ఇతాః ప్రతియన్తి సర్వే రూపం నృసింహ విభయాయ జనాః స్మరన్తి ॥* 7–9–14).

– నాకు మిమ్ములను చూస్తే ఏ భయం లేదు – ప్రేగులను మెడలో మాలగా వేసుకొన్న ఈ నీ భయంకరరూపం చూస్తే నాకు భయంకరంగా లేదు. నేను ఇంతకన్నా భయంకరంగా ఉన్న సంసారమనే మహా భయంకరాన్ని చూసి భయపడ్తున్నా. ఈ భయంకర సంసార బంధం వదలి నేను నీ మోక్ష పాదములను ఎప్పుడు చేరుతానో అని నిరీక్షిస్తున్నా (*న అహం బిభేమి అజిత తే అతి భయానక ఆస్య జిహ్వా అర్కనేత్ర భ్రుకుటీ రభస ఉగ్రదంష్ట్రాత్ । ఆంత్రస్రజః క్షతజకేసరశంకుకర్ణాత్ నిర్హ్రాద భీత దిగిభాత్ అరిభిత్ నఖ అగ్రాత్ ॥ త్రస్తః అస్మి అహం కృపణ వత్సల దుస్సహ ఉగ్ర సంసార చక్ర కదనాత్ గ్రసతాం ప్రణీతః । బద్ధః స్వకర్మభిః ఉశత్తమ తే అంఘ్రిమూలం ప్రీతః అపవర్గ శరణం హ్వయసే కదా ను ॥* 7–9–15,16).

– వియోగం, సంయోగం కలిగేది సంసారం – ఇలాంటి శోకాగ్నిలో నానా జాతులలో కాల్చబడుతున్నా. దుఃఖాన్ని సుఖం అనుకుంటున్నా. దుఃఖానికి మందుగా నీ దాస్యం ప్రసాదించు (*యస్మాత్ ప్రియ అప్రియ వియోగ సంయోగ జన్మ శోక అగ్నినా సకల యోనిషు దహ్యమానః । దుఃఖ ఔషధమ్ తత్ అపి దుఃఖం అతత్ ధియా అహం భూమన్ భ్రమామి వద మే తవ దాస్యయోగమ్ ॥* 7-9-17).

– ఇదివరకు బ్రహ్మగానం చేసిన నీ లీలను నేను గానం చేస్తా. ఇలా త్రిగుణముల నుండి సులభంగా దాటుతా, నీవే నా సుహృత్, ప్రియుడవు, దేవుడవు (*సః అహం ప్రియస్య సుహృదః పరదేవతాయాః లీలాకథాః తవ నృసింహ విరించగీతాః । అంజః తితర్మి అనుగృణన్ గుణవిప్రముక్తః దుర్గాణి తే పదయుగాలయ హంససఙ్గః ॥* 7-9-18).

– నీ దయ చూపు లేని–బాలుడికి తల్లిదండ్రులు రక్షణ కాదు. నీ దయ లేకపోతే రోగికి మందు పనిచేయదు, సముద్రంలో మునిగేవాడికి నౌక రక్షణ కాదు, బాధపడేవారికి బాధపోదు. నీవు ఉపేక్షిస్తే ఎవ్వరికీ రక్షణ లేదు (*బాలస్య న ఇహ శరణం పితరౌ నృసింహ న ఆర్తస్య చ అగదం ఉదన్వతి మజ్జతః నౌః । తప్తస్య తత్ ప్రతివిధిః యః ఇహ అంజసా ఇష్టః తావత్ విభో తనుభృతాం త్వత్ ఉపేక్షితానామ్ ॥* 7-9-19).

– ఒక పని చేయాలంటే – కర్త, కర్మ – దేని యందు దేనితోటి, దేనివలన, దేనికొరకు, ఏ సంబంధంతో ఎక్కడ, ఎవ్వరు, ఎప్పుడు, ఎలా – ఇవన్నీ మా తెలివి అనుకోవడం ఉత్త మాటలే. స్వామీ నీ అనుగ్రహం వల్ల మా కర్మలతో గల మా సంస్కారమే పని చేయిస్తుంది, ఆపుతుంది, నీ పర్యవేక్షణలో. మా కర్మల ఫలితంగానే ఎప్పుడు ఎలా మాచే ఆలోచింపచేస్తావో నీకు బాగా తెలుసు (*యస్మిన్ యతః యర్హి యేన చ యస్య యస్మాత్ యస్మై యథా యత్ ఉత యః త్వ అపరః పరః వా । భావః కరోతి వికరోతి పృథక్ స్వభావః సంచోదితః తత్ అఖిలం భవతః స్వరూపమ్ ॥* 7-9-20).

– ప్రకృతి, కర్మమయమైన మనస్సును కల్పిస్తుంది నీ మాయ. ఇది కాలంతో వ్యక్తమవుతుంది. గుణాలతో నిండిన మనస్సు వల్ల కర్మలు చేస్తారు. ఇది దాటాలంటే నీవు తప్ప ఎవరున్నారు? కాలం నీ వశంలోఉంది. దేన్ని సృష్టించాలో, ఎలా సృష్టించాలో అది నీకు తెలుసు. వారి వారి కర్మానుసారంగా ఆరెలు (Spokes–పంచ భూతాలు, దశేంద్రియాలు, మనస్సు) గల సంసారచక్రంలో పడ్డ జీవులు గానుగచక్రంలా పీడింపబడతారు. వారి కర్మానుసారంగా (21,22) – జన్మలెత్తుతుంటారు, నిన్ను గుర్తించి శరణు పొందేదాకా. నీవు త్రిగుణములకు అతీతుడవు. కాలస్వరూపుడవు, సృష్టికర్తవు. ఇది గుర్తించని వానిని కాలమే శిక్షిస్తుంది. (*మాయా మనః సృజతి కర్మమయం బలీయః కాలేన చోదితగుణ అనుమతేన పుంసః । ఛందఃమయం యత్ అజయా అర్పిత షోడశ అరం సంసారచక్రం అజ కః అతితరేత్ త్వత్ అన్యః ॥ సః త్వం హి నిత్య విజిత ఆత్మా గుణః స్వధామ్నా కాలః వశీకృత విసృజ్య విసర్గ శక్తిః । చక్రే విసృష్టం అజయా ఈశ్వర షోడశ అరే నిష్పీడ్యమానం ఉపకర్ష విభో ప్రపన్నమ్ ॥* 7-9-21, 22).

- సకల దేవతలు నిన్ను చూసి ధనం, ఆయుష్షు భోగాలు కావాలంటారు. వీరు మా నాన్నను చూసి భయపడి అన్నీ పోగొట్టుకున్నారు. అలాంటి మానాన్న మీరు కళ్ళు ఎర్ర చేయగానే నశింపబడ్డాడు. కావునా ఇవేవి శాశ్వతం కాదు - 23. బ్రహ్మాదులు కోరేవి నేను కోరను. ఆయుష్షు, సంపద, వైభవం, ఇంద్రియసుఖం దేవతలకు ఇచ్చినవి నేను కోరను. ఇవి కాలంతో పోయేవి. నాకు కావల్సింది - నీ భక్తుల వద్దకు నన్ను చేర్చు (*దృష్టాః మాయా దివి విభో అఖిల ధిష్ణ్యపానామ్ ఆయుః శ్రియః విభవః ఇచ్ఛతి యాన్ జనః అయమ్ । యే అస్మత్ పితుః కుపితహాస విజృంభిత భ్రూ విస్ఫూర్జితేన లులితాః సః తు తే నిరస్తః ॥* తస్మాత్ అమూః తనుభృతాం *అహం ఆశిషః అజ్ఞః ఆయుః శ్రియం విభవం ఐన్ద్రియం ఆవిరించ్యాత్ । న ఇచ్ఛామి తే విలులితాన్ ఉరువిక్రమేణ కాలఆత్మనా ఉపనయ మాం నిజభృత్యపార్శ్వమ్॥* 7-9-23,24).

- కోరికలు వినడానికి ఇంపుగా ఉంటాయే తప్ప (ఉదా: అందమైన భార్య, భవనం మొదలగునవి) ఇవన్నీ ఎండమావులే - "మృగతృష్ణ రూపః". ఇక శరీరం మలమూత్ర పేటిక, రోగాలకు నిలయం - అయినా వీటిపై ఎవ్వరికీ విరక్తి కలగడం లేదు. కోరిక అనే నిప్పును తేనె చుక్కలతో చల్లార్చే ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. విరక్తిని పొందకపోతే అది అగ్నిలాగా అది ఇంకా ఎక్కువే అవుతుంది (*కుత్ర ఆశిషః శ్రుతిసుఖాః మృగతృష్ణిరూపాః క్వ ఇదం కలేబరమ్ అశేష రుజాం విరోహః । నిర్విద్యతే న తు జనః యత్ అపి ఇతి విద్వాన్ కామ అనలం మధులవైః శమయన్ దురాపైః* 7-9-25). కామాన్ని కామతృప్తితో జయించలేరు గదా!

- నీ దయకు హద్దులు లేవు. నేను రజోగుణం కంటే ఎక్కువ తమోగుణంతో ప్రభావితుడనైన రాక్షసుణ్ణి. నీ చేతిని నా శిరస్సు మీద తప్ప బ్రహ్మ, శివ, అమ్మవారిపై పెట్టావా! ఎక్కువ తక్కువ అనే పక్షపాతం, రాక్షసుడా దేవుడా, అనే భావన నీయందు లేదు. ఇది నీ స్వభావము. కల్పవృక్షాన్ని కోరినవాడికి ఇస్తావు - (*క్వ అహం రజః ప్రభవ ఈశ తమః అధికే అస్మిన్ జాతః సుర ఇతర కులే క్వ తవ అనుకంపా । న బ్రహ్మణః న తు భవస్య న వై రమాయా యత్ మే అర్పితః శిరసి పద్మకరః ప్రసాదః ॥ న ఏషా పర అవర మతిః భవతః నను స్యాత్ జన్తోః యథా ఆత్మసుహృదః జగతః తథాపి । సంసేవయా సురతరోః ఇవ తే ప్రసాదః సేవా అనురూపం ఉదయః న పర అవరత్వమ్ ॥* 7-9-26,27).

- నీ పరమభక్తుడు నారదుడు నన్ను సంసారం దాటింపచేసాడు. నేను నీ భక్తులను విడవలేను. నాకు వారి సేవ కావాలి. నేను ఉండే సంసారబావిలో అన్నీ పాములే. ఒక కోరిక తీరక ముందే 10 కోరికలు పుడ్తాయి. ఇది కోరికల పుట్ట. దీని నుండి తప్పించడానికి గురువు నారదుడి సహాయం కావాలి (*ఏవం జనం నిపతితం ప్రభవ అహి కూపే కామ అభికామం అను యః ప్రపతన్ ప్రసంగాత్ । కృత్వా ఆత్మసాత్ సుర ర్షిణా భగవన్ గృహీతః సః అహం కథం ను విసృజే తవ భృత్యసేవామ్ ॥* 7-9-28). నీ సేవ, నీ భక్తుల సేవవల్లనే రక్షణ, నీ భక్తుడి మాటను నిజం చేయడానికే వచ్చావు. ఎలాగంటే, మా నాన్న కత్తిని తీసుకొని నన్ను చంపబోతూ "వేరేవాడు ఎవడైనా ఉంటే నిన్ను కాపాడమను" అని అన్న మాటలను నిజం చేయడానికే

వచ్చావు. నారదుడు నాకు చేసిన బోధ మరియు నా మాటలు నిజం చేయడానికే వచ్చావు స్వామీ అన్నాడు ప్రహ్లాదుడు ప్రభు నృసింహుడితో (*మత్ ప్రాణరక్షణం అనన్త పితుః వధః చ మన్యే స్వభృత్య ఋషివాక్యఅమృతం విధాతుం । ఖడ్గం ప్రగృహ్య యత్ అవోచత్ అసత్ విధిత్సుః త్వాం ఈశ్వరః మత్ అపరః అవతు కం హరామి ॥* 7-9-29).

- మాయతో మహత్తత్త్వంలో ప్రవేశించి జీవరాసులు, ప్రకృతిని బహువిధాలైన విశ్వాన్ని తయారు చేసావు. నీవు శుద్ధసత్త్వుడివైనా నీ కంటే విడిగా ఉండే మాయ కూడా నీదే, నీ సంకల్పంతోటే జన్మ, స్థితి, లయం ఇదంతా కాలానుగుణంగానే. చిన్న విత్తులో నుండి పెద్ద మర్రి చెట్టు ఊహించలేము. అలాగే నీవు వ్యక్త అవ్యక్త స్థితులలో స్థూల సూక్ష్మ రూపాలలో సృష్టి, ప్రళయం చేస్తావు. నీ స్థూలరూపంలో విరాట్ పురుషుడివి, సూక్ష్మరూపంలో ఈ ప్రకృతిని శ్రీవత్స అనే పుట్టుమచ్చలా ఉంచుకుంటావు, యోగనిద్రలో ఉంటావు. ఇది జీవుల తామసిక నిద్రలాంటిది కాదు. బీజంలో వృక్షాన్ని, వృక్షంలో బీజాన్ని ఒకేసారి చూడలేము. ప్రళయకాలంలో జగత్తును నీలో ఉంచుకొని యోగనిద్రలో అర్ధనిమీలిత నేత్రాలతో యోగంలో ఉంటావు. ఆ తర్వాత జీవులను కరుణించడానికి కారణసముద్రజలంలో అనంతుడి శయ్యపై సమాధిని విరమించి, సూక్ష్మావస్థలో ఉన్న ప్రకృతిని క్షోభింపచేసి కాలాన్ని జోడించి, నీ నాభినుండి మహాపద్మాన్ని ఆవిర్భవింపచేసి కమలనాభుడివి అయినావు. ఇది ఎట్లా అంటే చిన్న విత్తునుండి మహావృక్షము రావడం లాగా ఈ విశ్వాన్ని- విశ్వరూపాన్ని- విరాట్‌రూపమైన బ్రహ్మాండాలను ఏర్పరచగలిగావు అవ్యక్తము నుండి (*ఏకః త్వం ఏవ జగత్ ఏతం అముష్య యత్ త్వం ఆది అన్తయోః పృథక్ అవస్యసి మధ్యతః చ । సృష్ట్వా గుణవ్యతికరం నిజమాయయా ఇదం నానా ఇవ తైః అవసితః తత్ అనుప్రవిష్టః ॥* 30, *త్వం వా ఇదం సత్ అసత్ ఈశ భవాన్ తతః అన్యః మాయా యత్ ఆత్మపరబుద్ధిః ఇయం హి అపార్థా । యత్ యస్య జన్మ నిధనం స్థితిః ఈక్షణం చ తత్ వై ఏతత్ ఏవ వసుకాలవత్ అష్టి తర్వోః ॥* 31, *న్యస్య ఇదం ఆత్మని జగత్ విలయ అంబుమధ్యే శేషే ఆత్మనా నిజ సుఖ అనుభవః నిరీహః । యోగేన మీలిత దృక్ ఆత్మ నిపీత నిద్రః తుర్యే స్థితః న తు తమః న గుణాన్ చ యుజ్‌క్షే ॥* 32, *తస్య ఏవ తే వపుః ఇదం నిజకాలశక్త్యా సంచోదిత ప్రకృతి ధర్మణః ఆత్మగూఢమ్ । అంభసి అనన్త శయనాత్ విరమత్ సమాధేః నాభేః అభూత్ స్వకణికా వటవత్ మహా అబ్జమ్ ॥* 7-9-30 నుండి 33). మహా ఆ కమలంలో సృష్టింపబడ్డ బ్రహ్మకు ఏమి అర్థంకాక, తామరతూడు (నాళం)లోకి దూరి 100 సంవత్సరములు పరిశీలించాడు. ఏమి అర్థం కాని స్థితిలో తపస్సు ద్వారా అంతఃకరణంలో నిన్ను సహస్రమూర్తిగా దర్శించుకున్నాడు (*తత్ సంభవః కవిః అతః అన్యత్ అపశ్యమానః త్వాం బీజం ఆత్మని తతం సః బహిః విచిన్త్య । న అవిన్దత్ అబ్దశతం అప్సు నిమజ్జమానః జాతే అంకురే కథం ఉహ ఉపలభేత బీజమ్ ॥* 34, *సః తు ఆత్మయోనిః అతి విస్మితః ఆస్థితః అబ్జం కాలేన తీవ్రతపసా పరిశుద్ధభావః । త్వాం ఆత్మని ఈశ భువి గన్ధం ఇవ అతిసూక్ష్మం భూత ఇన్ద్రియ ఆశయమయే వితతం దదర్శ ॥* 35, *ఏవం సహస్ర వదన అంఘ్రి శిరః కర ఉరు నాస ఆస్య కర్ణ నయన ఆభరణ ఆయుధ ఆఢ్యం । మాయామయం సత్ ఉపలక్షిత సన్నివేశం దృష్ట్వా మహాపురుషం ఆప ముదం*

విరించః ॥ 7-9-34 నుండి 36), నీ విరాట్ స్వరూపం తెలుసుకొని వేదవిద్యను వల్లెవేస్తున్న సమయంలో ఆ వేదరాశిని రాక్షసులు అపహరిస్తే వారిని ఆ మధుకైటభులను హయగ్రీవ రూపంలో వధించి వేదాలను బ్రహ్మకు అందచేయగలిగావు. ఈ రకంగా మానవ (రామ, కృష్ణ, వామన, కల్కి మొదలగునవి), ఋషి (కపిల, వ్యాస మొదలగునవి), తిర్యక్ (వరాహ, కూర్మ మొదలగునవి), జలచరాలు (మత్స్య) - ఇలా వివిధ రూపాలలో వచ్చి ధర్మాన్ని రక్షిస్తావు, అన్ని యుగాలలో వచ్చి *"త్రియుగి"* అనిపించుకున్నావు. అంటే ధర్మహీనమైన కలియుగంలో ప్రత్యక్షంగా కనబడవు. ధర్మయుగాలలోనే కనబడతావు (*తస్మై భవాన్ హయశిరః తనువం హి బిభ్రత్ వేదద్రుహౌ అతిబలౌ మధుకైటభ ఆఖ్యౌ । హత్వా అనయత్ శ్రుతిగణాన్ చ రజః తమః చ సత్త్వం తవ ప్రియతమాం తనుం ఆమనన్తి॥* 37, *ఇత్థం నృ తిర్యక్ ఋషి దేవ ఝష అవతారైః లోకాన్ విభావయసి హంసి జగత్ ప్రతీపాన్ । ధర్మం మహాపురుష పాసి యుగ అనువృత్తం ఛన్నః కలౌ యత్ అభవః త్రియుగః అథ సః త్వమ్ ॥* 7-9-37,38). ఇట్టి నీ యందు శ్రద్ధలేని మా మనస్సు బహు చెడ్డది. మా మనస్సు నీ కథల యందు శ్రద్ధలేక కోరికలు అనే వ్యాధి కలది (తీవ్రమ్ కామాతురం - 39) - కామ, హర్ష, శోక భయములకు లోనయ్యేది (*న ఏతత్ మనః తవ కథాసు వికుంఠనాథ సంప్రీయతే దురిత దుష్టం అసాధు తీవ్రమ్ । కామ ఆతురం హర్షశోక భయ ఏషణార్తమ్ తస్మిన్ కథం తవ గతిం విమృశామి దీనః ॥* 7-9-39). దీనికి పదిమంది భార్యలు లాగా పది ఇంద్రియాలు రకరకాలుగా లాగుతుంటాయి. నీ కథలను నీ కీర్తన చేయనీయకుండా ఉండటానికి మరీ ఇన్ని ఇంద్రియవాంఛలా? మా ప్రాణం తీయడానికి నీపై దృష్టి పోకుండా ఉండటానికి ఒక ఇంద్రియము చాలదా? (*జిహ్వా ఏకతః అచ్యుత వికర్షతి మా అవితృప్తా శిశ్నః అన్యతః త్వక్ ఉదరం శ్రవణం కుతశ్చిత్ । ఘ్రాణః అన్యతః చపల దృక్ క్వ చ కర్మశక్తిః బహ్వ్యః సపత్న్య ఇవ గేహపతిం లునన్తి॥* 7-9-40). స్వామీ! వైతరణిలో పడ్డాను - పుట్టుక, చావు, నేను నాది అనే అహంకార మమకారాలు నిన్ను మరిపిస్తున్నాయి. "వాడు నాకు హాని చేసాడు, వాడి అంతుచూస్తా, నేను సరి అయినవాణ్ణి" - ఇలా ఎన్ని ఆలోచనలు, ఉపాయాలు, ప్లానులలో ఉన్న మూర్ఖుడిని (*ఏవం స్వకర్మపతితం భవ వైతరణ్యామ్ అన్యః అన్య జన్మ మరణ ఆశన భీతభీతమ్ । పశ్యన్ జనం స్వ పర విగ్రహ వైరమైత్రమ్ హన్త ఇతి పారచర పీపృహి మూఢం అద్య ॥* 7-9-41). జ్ఞానం ఉన్న వారు వారిని ఉద్ధరించుకుంటారు. నేను మందబుద్ధిని నాలాంటి మూర్ఖులను రక్షించాలి. నీ సేవకుడను. నీ కీర్తన వల్ల సంసారం అంటే నాకు భయంలేదు. కానీ ఇంద్రియార్థులు, మాయాసుఖులు, విమూఢులను చూస్తే జాలిగా ఉంది. నేను వీరిని వదలి స్వార్థబుద్ధితో నా మోక్షం కోరను. వారికి గూడా నీ గూర్చి తెలియజేస్తా (*పరదుఃఖ దుఃఖి*). నీ భక్తి సముద్రములో ఉన్న వాడికి వైతరణి నది ఒక్కలెక్కనా! (*కః ను అత్ర తే అఖిలగురో భగవన్ ప్రయాస ఉత్తారణే అస్య భవసంభవ లోప హేతోః । మూఢేషు వై మహత్ అనుగ్రహః ఆర్తబన్ధో కిం తేన తే ప్రియజనాన్ అనుసేవతాం నః ॥ న ఏవ ఉద్విజే పర దురత్యయ వైతరణ్యాః త్వత్ వీర్య గాయన మహా అమృత మగ్నచిత్తః । శోచే తతః విముఖచేతసః ఇంద్రియ అర్థ మాయాసుఖాయ భరం ఉద్వహతో విమూఢాన్ ॥ ప్రాయేణ దేవ మునయః స్వ విముక్తికామాః మౌనం చరన్తి విజనే న పర అర్థనిష్ఠాః । న ఏతాన్ విహాయ కృపణాన్ విముముక్ష ఏకః న అన్యమ్ త్వత్ అస్య శరణం భ్రమతోః అనుపశ్యే ॥* 7-9-42,43,44).

మైథునమా! అబ్బ! చాలా సుఖమా? – కానేకాదు శ్రీ ప్రహ్లాద వాక్యము

– మైథునమా! అబ్బ! చాలా సుఖం అంటున్నారు అందరూ. కానీ ఏ మాత్రం ఆలోచించినా, ఏ కొద్ది తెలివి ఉన్నా – మైథునం అనేది గోకుడు లాంటిది అని గ్రహించాలి. గోకితే పుండు అవుతుంది తప్ప దురదపోదు. ఇది గోకుడు లాంటి ఆనందం కలది. గోకినంతసేపే ఆనందం, ఆ తర్వాత పుండు.ఇదే మైథున సుఖం ఆ తర్వాత దుఃఖమే (***యత్ మైథున ఆది గృహమేధి సుఖం హి తుచ్ఛమ్ కండూయనేన కరయోః ఇవ దుఃఖదుఃఖమ్ । తృప్యన్తి న ఇహ కృపణా బహు దుఃఖభాజః కండూతివత్ మనసిజం విషహేత ధీరః ॥*** 7–9–45). ధీరులు మైథునాగారంలో పడక ఇంద్రియనిగ్రహంతో ధ్యానంతో, కర్మలతో, షడంగ భక్తులతో నిన్ను సేవిస్తే కట్టెలోని నిప్పును మథనం వల్ల పొందినట్టుగా నిన్ను భక్తితో పొందగలరు. మనస్సు, ఇంద్రియాలు వికారాలు అయినా వీటిలో నిన్ను ఉంచినప్పుడు, వేదం నేర్చుకోకున్నా నిన్ను పొందవచ్చు. మా బుద్ధి నీ పాదాలలో, మా చెవులు నీ కథలలో ఉండేట్టు అనుగ్రహించు (45 to 50). స్వామీ నీ సంకీర్తన ప్రేమతో చేయాలి. మౌనవ్రతము, వేదబోధ, ధ్యాన, జపసమాధులు అజితేంద్రియులకు పనిచేయవు. కావున ఇంద్రియనిగ్రహము పాటిస్తూ వీటిని ఆచరించాలి. *మౌనవ్రత శ్రుతతపోఽధ్యయన స్వధర్మ వ్యాఖ్యారహోజపసమాధయ ఆపవర్గ్యాః । ప్రాయః పరం పురుష తే త్వజితేంద్రియాణామ్ వార్తా భవంత్యుత న వాత్ర తు దాంభికానామ్॥* (7–9–46) ప్రపంచంలో ఉన్న నిన్ను అంతటా చూసే విధానం కట్టెలో దాగి ఉన్న నిప్పును చూచుట లాంటిది. నీ అంశ అంతటా వ్యాపించి ఉంది. అంతా నీ అంశరూపమే అయినా మనస్సు, ఆలోచనలు, వాక్కుకు అందనివాడవు. *(రూపే ఇమే సదసతీ తవ వేదసృష్టే బీజాంకురావివ న చాన్యదరూపకస్య । యుక్తాః సమక్షముభయత్ర విచిన్వతే త్వామ్ యోగేన వహ్నిమివ దారుషు నాన్యతః స్యాత్* 7–9–47, *త్వం వాయుః అగ్నిః అవనిః వియత్ అంబు మాత్రాః ప్రాణేంద్రియాణి హృదయం చిదనుగ్రహశ్చ। సర్వం త్వమేవ సగుణో విగుణశ్చ భూమన్ నాన్యత్ త్వదస్త్యపి మనో వచసా నిరుక్తమ్* 48) అయితే కనబడే ఇదంతా మరియు బ్రహ్మాదులు కూడా జనన మరణములు కలవి. నీవొక్కడివే ఆ రెండు లేనివాడవు. అంటే కనబడేదంతా సృష్టిలయములను పొందేది. అందుకే జ్ఞానులు ప్రవృత్తి నుండి విరమిస్తారు. అన్నీ మానేసి, నోరు మూసుకొని నిన్నే కోరుతారు. *(నైతే గుణా న గుణినో మహదాదయో యే సర్వే మనః ప్రభృతయః సహదేవమర్త్యాః। ఆద్యంతవంత ఉరుగాయ విదంతి హి త్వాం ఏవం విమృశ్య సుధియో విరమంతి శబ్దాత్ ॥* 7–9–49). నీవు స్తుతి – కర్మ – పూజల ద్వారానే లభిస్తావు. కావున నాకు వాటియందు శ్రద్ధకలిగేటట్టు చేయి. నా బుద్ధి నీ పాదాలలో, నా చెవులు నీ కథాశ్రవణమందు శ్రద్ధ కలిగేట్టు చేయి అని ప్రార్థించాడు బాలుడు ప్రహ్లాదుడు. బ్రహ్మజ్ఞానం పొంది ఇలా మాట్లాడగలిగాడు తన భక్తిశ్రద్ధలను జోడించి (*తత్ తే అర్హత్ తమ నమః స్తుతికర్మపూజాః కర్మ స్మృతిః చరణయోః శ్రవణం కథాయామ్ । సంసేవయా త్వయి వినా ఇతి షట్ అంగయా కిం భక్తిం జనః పరమహంస గతౌ లభేత ॥* 7–9–50).

ఉగ్రనరసింహుడు చిదానందుడైనాడు. సంతసించిన నృసింహ భగవానుడు, కోరికలు ఏం కావాలో కోరమని ప్రహ్లాదుడికి చివరి పరీక్ష పెట్టాడు (7-9-52 to 55). అయితే కోరికలు కోరలేదు అసురోత్తముడు. ఇలా బదులు పలికాడు - "కోరికలుంటే భక్తి ఉండదు. శుద్ధ నిష్కామ భక్తికి కోరికలే అంతరాయం. నేను ఇప్పటి దాకా చాలా కోరి ఉంటాను ఎన్నో జన్మలలో. ఇక అవస్థ పెట్టకు స్వామీ! అవి అంటే నాకు భయం. పూర్తి వైరాగ్యం పొందాలి. కోరికలు ఇచ్చేవారు చాలామంది దేవతలు ఉన్నారు. వేదాల నిండా అవే కామ్యకర్మలు. కాని నాకు మోక్షదాతవైన నీవే కావాలి" - అన్నాడు ప్రహ్లాదుడు (7-10-1,2) (*శ్రీప్రహ్లాదః ఉవాచ - మా మాం ప్రలోభయ ఉత్పత్త్యా సక్తం కామేషు తైః వరైః । తత్ సఙ్గభీతో నిర్విణ్ణో ముముక్షుః త్వాం ఉపాశ్రితః ॥* 7-10-2). నాకు తెలుసు, నేను ఎలాంటివాణ్ణో తెలుసుకోవాలని కోరుకోమన్నావు. కోరికలు సంసారబీజములు మరియు అవి హృదయగ్రంథులు (*భృత్యలక్షణ జిజ్ఞాసుః భక్తం కామేషు అచోదయత్। భవాన్ సంసారబీజేషు హృదయగ్రన్థిషు ప్రభో ॥* 7-10-3). కోరికలు కోరేవాడు సేవకుడు కాదు వ్యాపారి (*న అన్యథా తే అఖిలగురో ఘటతే కరుణ ఆత్మనః । యః తే ఆశిషః ఆశాస్తే న స భృత్యః స వై వణిక్ ॥* 7-10-4). నేను నీతో వ్యాపారం చేయను. మన మధ్య కోరికలు ఎందుకు? నేను సేవకుణ్ణి నీవు యజమానివి. నేను నిన్ను వదలను, నాకు కోరికలతో ఏం పని? నేను కోరికలు లేని శుద్ధసేవకుడను (*ఆశాసానః న వై భృత్యః స్వామిని ఆశిషః ఆత్మనః । న స్వామీ భృత్యతః స్వామ్యం ఇచ్ఛన్ యః రాతి చ ఆశిషః ॥ అహం తు అకామః త్వత్ భక్తః త్వం చ స్వామీ అనపాశ్రయః । న అన్యథా ఇహ ఆవయోః అర్థః రాజ సేవకయోః ఇవ ॥* 7-10-5,6). మరి నీలాంటి స్వామి కోరుకోమన్నాక కోరుకోవాలి కదా! కోరుతున్నా! ఈనాటి నుండి నా మనస్సులో ఎలాంటి కోరికలు లేకుండా రాకుండా ఉండే వరం ఇవ్వు- అన్నాడు ప్రహ్లాదుడు (*యది దాస్యసి మే కామాన్ వరాన్ త్వం వరదర్షభ । కామానాం హృది అసంరోహం భవతః తు వృణే వరమ్ ॥* 7-10-7). కోరిక పుడితే మనస్సు, ఇంద్రియాలు, బుద్ధి, జ్ఞానం చపలత్వం పొందుతాయి (*ఇంద్రియాణి మనః ప్రాణః ఆత్మా ధర్మః ధృతిః మతిః । హ్రీః శ్రీః తేజః స్మృతిః సత్యం యస్య నశ్యన్తి జన్మనా ॥ విముంచతి యదా కామాన్ మానవః మనసి స్థితాన్ । తర్హి ఏవ పుండరీక అక్ష భగవత్త్వాయ కల్పతే ॥* 7-10-8,9). మనస్సులో కోరికలు లేనప్పుడే నిజమైన భక్తి కలిగి స్వామి గుర్తుకు వస్తాడు, అని **నరసింహమంత్రాన్ని** ఉచ్చరించాడు ఇలా-

ఓం నమో భగవతే తుభ్యం పురుషాయ మహాత్మనే । హరయే అద్భుతసింహాయ బ్రహ్మణే పరమాత్మనే (7-10-10). నరసింహుడు బదులు పలికాడు ప్రహ్లాదుడితో, బ్రహ్మ శివాదుల సమక్షంలో-

పరిపూర్ణంగా నా యందు మనస్సు లగ్నం చేసిన వారు ఏ కోరికనూ కోరరు అని నాకు తెలుసు. నాయందు భక్తి కలవారు సంసారికకోరికలు కోరరు. అయినా భక్తులకు నేను అన్ని భోగాలు ఇస్తా. నీలాంటి వాడు రాజు కావాలి. ప్రజలకు బుద్ధి చెప్పాలి. కావున ఒక మన్వంతర కాలం (71 మహాయుగాలు) ప్రజలను తండ్రిలా పాలించు (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ - న ఏకాన్తినః మే మయి జాతు ఇహ ఆశిషః ఆశాసతే అముత్ర చ యే భవత్ విధాః । అథాపి మన్వంతరం ఏతత్ అత్ర దైత్య ఈశ్వరాణాం అనుభుంక్ష్వ భోగాన్*

// 7-10-11). సకల ప్రాణులలో నేనున్నానని ఆరాధించు. కర్మచేయి ఫలితం వదలు (*కథా మదీయా జుషమాణః ప్రియాః త్వం ఆవేశ్య మామ్ ఆత్మని సన్తం ఏకం । సర్వేషు భూతేషు అధియజ్ఞం ఈశం యజస్వ యోగేన చ కర్మ హిన్వన్ //* 7-10-12). ఇతరుల కుశలం విచారించడం వల్ల నీ పాపాలు పోతాయి. అలాగే నీవు చేసిన పుణ్యాలను రాజభోగాలతో హరించుకోగలవు. నీకు సంసార కోరికలు రాకుండా వరం ఇస్తున్నా. ఆ కాలం వచ్చినప్పుడు శరీరం వదలి నా దగ్గరికి రా అన్నాడు నృసింహభగవానుడు (*భోగేన పుణ్యం కుశలేన పాపం కళేబరం కాలజవేన హిత్వా । కీర్తిం విశుద్ధాం సురలోకగీతాం వితాయ మాం ఏష్యసి ముక్తబన్ధః* 7-10-13). నీవు చేసిన ఈ స్తోత్రాన్ని విన్నవాడు, చదివినవాడు సంసారబంధం నుండి విముక్తి చెందుతాడు అని స్వయాన స్వామియే తెల్పాడు (*య ఏతత్ కీర్తయేత్ మహ్యం త్వయా గీతం ఇదం నరః । త్వాం చ మాం చ స్మరన్ కాలే కర్మబన్ధాత్ ప్రముచ్యతే //* 7-10-14)- పరహితము కోరమన్న స్వామితో ప్రహ్లాదుడు ఇలా పలికాడు -

స్వామీ! మా నాన్న అజ్ఞాని, నిన్ను నిందించాడు నన్ను బాధించాడు. మా నాన్నను క్షమించి పరిశుద్ధుణ్ణి చేయమని ప్రార్థిస్తున్నా అన్నాడు ప్రహ్లాదుడు (25-27). మీ నాన్నే కాదు - 21 తరాలవారు నీ మూలంగా తరించారు కావున నిన్ను "కులపావనుడు" అని అందరూ పిలుస్తారు (7-10-28). ఎక్కడైతే సాధువులు, భక్తులు ఉంటారో అక్కడ పాపులు, సకల ప్రాణులు పవిత్రం అవుతాయి అని నరసింహ భగవానుడు పలికాడు. అంతేకాదు నా భక్తులు భూతదయ కలిగి, అసూయ లేక గొప్పవారి యందూ నన్నే చూస్తారు. నా భక్తులకు నీవే ఆదర్శం (*యత్ర యత్ర చ మత్ భక్తాః ప్రశాన్తాః సమదర్శినః । సాధవః సముదాచారాః తే పూయన్తే అపి కీకటాః॥ సర్వ ఆత్మనా న హింసన్తి భూతగ్రామేషు కించన । ఉచ్చ అవచేషు దైత్య ఇంద్ర మత్ భావేన గత (భావవిగత) స్పృహాః ॥ భవన్తి పురుషా లోకే మత్ భక్తాః త్వాం అనువ్రతాః । భవాన్ మే ఖలు భక్తానాం సర్వేషాం ప్రతిరూపధృక్ //* 7-10-19,20,21). మీ నాన్న నా చేతి స్పర్శతోనే పవిత్రుడు అయ్యాడు. అయినా శ్రాద్ధకర్మలు ఆచరించు (7-10-22).

అప్పుడు శాంతించి, కోపంపోయిన నరసింహుడి వద్దకు బ్రహ్మ వెళ్ళి పలకరించాడు, ప్రార్థించాడు (*ప్రసాదసుముఖం దృష్ట్వా బ్రహ్మా నరహరిం హరిమ్ । స్తుత్వా వాగ్భిః పవిత్రాభిః ప్రాహ దేవ ఆదిభిః వృతః //* 7-10-25). శ్రీ బ్రహ్మచే స్తుతిః (*శ్రీబ్రహ్మా ఉవాచ - దేవ దేవ అఖిల అధ్యక్ష భూతభావన పూర్వజ । దిష్ట్యా తే నిహతః పాపః లోకసన్తాపనః అసురః //* 26, *యః అసౌ లబ్ధవరః మత్తః న వధ్యః మమ సృష్టిభిః । తపః యోగబల ఉన్నద్ధః సమస్త నిగమాన్ అహన్ //* 27, *దిష్ట్యా అస్య తనయః సాధుః మహా భాగవతః అర్భకః । త్వయా విమోచితః మృత్యోః దిష్ట్యా త్వాం సమితః అధునా //* 28, *ఏతత్ వపుః తే భగవన్ ధ్యాయతః ప్రయత ఆత్మనః । సర్వతః గోప్తృ సన్త్రాసాత్ మృత్యోః అపి జిఘాంసతః //* 7-10-26 నుండి 29 వరకు).

71 మహాయుగాల హిరణ్యకశిపు రాక్షసపాలన అంతం కావడం ఆనందించాడు బ్రహ్మ. ఇలాంటి వరాలను రాక్షసులకు ఇవ్వకూడదని బ్రహ్మను స్వామి హెచ్చరించాడు (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ - మా ఏవం వరః అసురాణాం తే ప్రదేయః పద్మసంభవ । వరః క్రూర నిసర్గాణాం అహీనాం అమృతం యథా* 7-10-30).

నృసింహస్వామిచరిత్ర స్వామి బోధనలను విన్నవారికి మృత్యుభయం కూడా ఉండదని, అకాలమృత్యువురాదని బ్రహ్మదేవుడు తెలిపాడు (7-10-29). స్వామి అంతర్ధానం చెందాడు. ఆ తర్వాత ప్రహ్లాదుడు భగవత్‌కళలైన బ్రహ్మ శివ ప్రజాపతులను పూజించాడు (*తతః సంపూజ్య శిరసా వవన్దే పరమేష్ఠినం । భవం ప్రజాపతీన్ దేవాన్ ప్రహ్లాదః భగవత్ కళాః* 7-10-32). బ్రహ్మదేవుడు ప్రహ్లాద పట్టాభిషేకం చేసాడు (*తతః కావ్య ఆదిభిః సార్ధం మునిభిః కమల ఆసనః । దైత్యానాం దానవానాం చ ప్రహ్లాదం అకరోత్ పతిమ్ ॥* 7-10-33).

ఇలా హిరణ్యకశిపుడిలా వైరిభావంతో కూడా మోక్షం పొందవచ్చని నారదుడు ధర్మరాజుకు బోధ చేసాడు (*హృదిస్థితేన హరిణా వైరభావేన తౌ హతౌ* - 35). వీరే తర్వాత జన్మలలో రావణ కుంభకర్ణులుగా, శిశుపాల దంతవక్త్రులుగా స్వామి యందు వైరిభావం కల్గి, స్వామి సంహరించడం వల్ల సాయుజ్యముక్తి పొందారు అని నారదుడు తెల్పాడు (*ప్రతినన్ద్య తతః దేవాః ప్రయుజ్య పరమ ఆశిషః । స్వధామాని యయుః రాజన్ బ్రహ్మ ఆద్యాః ప్రతిపూజితాః ॥* 34, *ఏవం తౌ పార్షదౌ విష్ణోః పుత్రత్వం ప్రాపితౌ దితేః । హృది స్థితేన హరిణా వైర భావేన తౌ హతౌ ॥* 35, *పునః చ విప్రశాపేన రాక్షసౌ తౌ బభూవతుః । కుమ్భకర్ణ దశగ్రీవౌ హతౌ తౌ రామవిక్రమైః ॥* 36, *శయానౌ యుధి నిర్భిన్న హృదయౌ రామసాయకైః । తత్ చిత్తౌ జహతుః దేహం యథా ప్రాక్తనజన్మని ॥* 37, *తౌ ఇహ అథ పునః జాతౌ శిశుపాల కరూషజౌ । హరౌ వైర అనుబన్ధేన పశ్యతః తే సమీయతుః ॥* 38, *ఏనః పూర్వకృతం యత్ తత్ రాజానః కృష్ణవైరిణః । జహుః తు అన్తే తత్ ఆత్మానః కీటః పేశస్కృతః యథా ॥* 39, *యథా యథా భగవతః భక్త్యా పరమయా అభిదా । నృపాః చైద్య ఆదయః సాత్మ్యం హరేః తత్ చిన్తయా యయుః ॥* 40, *ఆఖ్యాతం సర్వం ఏతత్ తే యత్ మాం త్వం పరిపృష్టవాన్ । దమఘోష సుత అదీనాం హరేః సాత్మ్యం అపి ద్విషామ్ ॥* 41, *ఏషా బ్రహ్మణ్యదేవస్య కృష్ణస్య చ మహా ఆత్మనః । అవతారకథా పుణ్యా వధః యత్ర ఆది దైత్యయోః ॥* 42, *ప్రహ్లాదస్య అనుచరితం మహాభాగవతస్య చ । భక్తిః జ్ఞానం విరక్తిః చ యథాత్మ్యం చ అస్య వై హరేః* 43, *సర్గ స్థితి అప్యయ ఈశస్య గుణ కర్మ అనువర్ణనం । పర అవరేషాం స్థానానాం కాలేన వ్యత్యయః మహాన్ ॥* 44, *ధర్మః భాగవతానాం చ భగవాన్ యేన గమ్యతే । ఆఖ్యానే అస్మిన్ సమామ్నాతం ఆధ్యాత్మికం అశేషతః ॥* 45, *యః ఏతత్ పుణ్యం ఆఖ్యానం విష్ణోః వీర్య ఉపబృంహితం । కీర్తయేత్ శ్రద్ధయా శ్రుత్వా కర్మపాశైః విముచ్యతే ॥* 46, *ఏతత్ యః ఆదిపురుషస్య మృగ ఇంద్ర లీలాం దైత్య ఇంద్ర యూథప వధం ప్రయతః పఠేత । దైత్య ఆత్మజస్య చ సతాం ప్రవరస్య పుణ్యం శ్రుత్వా అనుభావం అకుతః భయం ఏతి లోకమ్ ॥* 7-10-34 నుండి 47). మీరు పాండవులు ఎంత అదృష్టవంతులంటే **పరిపూర్ణస్వామి అయిన శ్రీకృష్ణుడే** మీ ఇంట్లో ఉంటున్నాడు (*యేషాం గృహాన్ అవసతీతి సాక్షాద్ గూఢం పరం బ్రహ్మ మనుష్యలింగమ్* 7-10-48). ఈ యజ్ఞంలో అగ్రపూజ అందుకుంటున్న **శ్రీకృష్ణుడే పరబ్రహ్మస్వరూపుడు**, మీ గురువు, మీ బావగారు (*స వా అయం బ్రహ్మ మహత్ విమృగ్య కైవల్య నిర్వాణ సుఖ అనుభూతిః । ప్రియః సుహృత్ వః ఖలు మాతులేయః ఆత్మా అర్హణీయః విధికృత్ గురుః చ ॥* 7-10-49). ఈ హిరణ్యకశిప హిరణ్యాక్షులే తరువాతి జన్మలలో రావణ

కుంభకర్ణులు, ఇప్పుడు శిశుపాల దంతవక్త్రులుగా జన్మించడం, ఈ రాజసూయ యజ్ఞంలో కృష్ణస్వామిచే వధింపబడి సాయుజ్య ముక్తి పొందారు (36 to 40). కావున కృష్ణస్వామిని ప్రేమతో లేక దూషణ మరి ద్వేషంతో సేవించినా మోక్షం ఇస్తాడు అని నారదుడు వివరించాడు (7-10-41 also refer to 7-1-30,31).

మౌనం, భక్తి, ఇంద్రియనిగ్రహం, వైరాగ్యాలతో ఈ శ్రీకృష్ణస్వామిని అర్థం చేసుకోవచ్చు. మౌనంతోటే చాలా పాపాలు పోతాయి. ఈ కృష్ణతత్త్వం బ్రహ్మ రుద్రాదులకు కూడా పూర్తిగా తెలియదు (*న యస్య సాక్షాత్ భవ, పద్మజ ఆదిభిః రూపం ధియా వస్తుతయా ఉపవర్ణితం । మౌనేన భక్త్యా ఉపశమేన పూజితః ప్రసీదతాం ఏష స సాత్వతాం పతిః,* 7-10-50). దీనికై చిన్న ఉదాహరణ ఇవ్వబడింది. ఈ కృష్ణస్వామియే ఇదివరకు దానవుల రాజు మయదానవునుండి శివుని కాపాడాడు (*సః ఏషః భగవాన్ రాజన్ వ్యతనోత్ విహతం యశః । పురా రుద్రస్య దేవస్య మయేన అనన్తమాయినా।* 7-10-51). అది ఏమిటో చెబుతా విను.

మయదానవునిచే ఓడబడ్డ శివుని తిరిగి గెలిపించి "త్రిపురారి" బిరుదు ఇప్పించిన దేవాదిదేవుడు శ్రీకృష్ణస్వామి:

అనంతమాయలు గల మయదానవుడు బంగారు, వెండి, ఇనుములతో తయారైన పట్టణాలను నిర్మించాడు. ఇవి ఇతరులకు కన్పడనివి మరియు గాలిలో విమానాల లాగా సంచరించేవి. వీటిలో ఉన్న రాక్షసులు దేవతలను బాధపెట్టడం, దేవతలు శివుణ్ణి వేడుకోవడం జరిగింది. శివుని అగ్నిగోళముల వంటి బాణములచే చచ్చిన దానవులను రాజు మయదానవుడు తాను నిర్మించిన అమృతకూపమున ముంచుతూ వారిని వజ్రాయుధ సమానులుగా చేస్తూ యుద్ధాన్ని కొనసాగించాడు. మిగుల దుఃఖితుడైన శివుని కాపాడడానికి స్వామి గోరూపము దాల్చి, బ్రహ్మదేవుడు వత్సము కాగా ఆ గోవత్సలు త్రిపురముల ప్రవేశించి రసకూప అమృతమును త్రాగి దానవులను బలహీనపరచారు (*విలోక్య భగ్నసంకల్పం విమనస్కం వృషధ్వజం । తదా అయం భగవాన్ విష్ణుః తత్ర ఉపాయం అకల్పయత్॥, వత్సః చ ఆసీత్ తదా బ్రహ్మా స్వయం విష్ణుః అయం హి గౌః । ప్రవిశ్య త్రిపురం కాలే రసకూప అమృతం పపౌ ॥* 7-10-61,62). పిమ్మట యుద్ధసామగ్రిని శివునకు అందజేసి యుద్ధమున శివుని గెలిపించాడు కృష్ణస్వామి (*అథ అసౌ శక్తిభిః స్వాభిః శంభోః ప్రాధానికం వ్యధాత్। ధర్మ జ్ఞాన విరక్తి ఋద్ధి తపః విద్యా క్రియా ఆదిభిః ॥ 65, రథం సూతం ధ్వజం వాహాన్ ధనుః వర్మ శర ఆది యత్ । సన్నద్ధః రథం ఆస్థాయ శరం ధనుః ఉపాదదే ॥ 66, శరం ధనుషి సన్ధాయ ముహూర్తే అభిజితి ఈశ్వరః । దదాహ తేన దుర్భేద్యాః హరః అథ త్రిపురః నృప ॥ 67, దివి దున్దుభయః నేదుః విమాన శత సంకులాః । దేవ ఋషి పితృ సిద్ధ ఈశాః జయ ఇతి కుసుమ ఉత్కరైః । అవాకిరన్ జగుః హృష్టాః ననృతుః చ అప్సరః గణాః ॥ 68, ఏవం దగ్ధ్వా పురః తిస్రః భగవాన్ పురహా నృప । బ్రహ్మ ఆదిభిః స్తూయమానః స్వం ధామ ప్రత్యపద్యత ॥ 69* 7-10-65 నుండి 69). శివుడు ఈ త్రిపురములను ధ్వంసం చేయడం వల్ల ***'త్రిపురారి'*** అని పిలవబడ్డాడు. ఇలా **అందరికీ రక్షణ, మోక్షం ఇచ్చే కృష్ణస్వామి జగత్ గురువు** ఏమి తెలియని వాడిలా మీ ఇంట్లో సంచరిస్తున్నాడు ఒక సేవకుడిలా, మిత్రుడిలా ధర్మరక్షణ

కొరకు (*ఏవం విధాని అస్య హరేః స్వమాయయా విడంబమానస్య నృలోకం ఆత్మనః । వీర్యాణి గీతాని ఋషిభిః జగత్ గురోః లోకం పునానాని అపరం వదామి కిమ్ ॥* 7–10–71), ఇది మీ అదృష్టం మరి అత్యద్భుతం అని నారదుడు ధర్మరాజుకు వివరించాడు.

వర్ణాశ్రమధర్మాలు – సదాచార నిర్ణయము:

యుధిష్ఠిరుడు నారదుని సనాతనధర్మం, వర్ణాశ్రమధర్మాలను తెలుపమని ప్రార్థించాడు (*శ్రీయుధిష్ఠిరః ఉవాచ – భగవన్ శ్రోతుం ఇచ్ఛామి నృణాం ధర్మం సనాతనం । వర్ణ ఆశ్రమ ఆచారయుతం యత్ పుమాన్ విన్దతే పరమ్ ॥* 7–11–2).

ఆచార ప్రభవో ధర్మః ధర్మస్య ప్రభుః అచ్యుతః – అన్నారు పెద్దలు. అనాచారం అధర్మానికి హేతువు అవుతుంది. కాబట్టి దయతో సనాతనధర్మం గూర్చి తెల్పండి అని ధర్మరాజు నారదుణ్ణి అడిగాడు. రాజసూయ యజ్ఞం తరువాత సమయం చిక్కిన ధర్మరాజు నారదుడిని స్తుతించాడు, మీకు జ్ఞానబోధ చేసే అధికారముందని, తెల్పమని బ్రతిమిలాడాడు (*నారాయణపరా విప్రా ధర్మం గుహ్యం పరం విదుః । కరుణాః సాధవః శాన్తాః త్వత్ విధాః న తథా అపరే ॥* 7–11–4). నారదుడు సంతోషించి ఇలా ప్రారంభించాడు.

కృష్ణస్వామి నరనారాయణుడిగా (ధర్ముడు, మూర్తీల పుత్రులుగా) ధర్మరక్షణకై వచ్చినప్పుడు హిమాలయాలలోని బదరికాశ్రమంలో తపస్సు చేస్తున్న సమయంలో ఇదే విషయం నాకు తెల్పారు (*యః అవతీర్య ఆత్మనః అంశేన దాక్షాయణ్యాం తు ధర్మతః । లోకానాం స్వస్తయే అధ్యాస్తే తపః బదరికాశ్రమే ॥* 7–11–6), అది ఇప్పుడు నీకు చెబుతా అని నారదుడు బదులు పలికాడు (6)– **ధర్మమూలం హి భగవాన్ సర్వ వేదమయో హరిః** (7–11–7). కావున శ్రీహరి తెల్పిన ధర్మాచారాలను పాటించినవారి జీవాత్మలు మాత్రమే పరిశుద్ధి చెందుతాయి (*ధర్మమూలం హి భగవాన్ సర్వవేదమయో హరిః । స్మృతం చ తద్విదాం రాజన్ యేన చ ఆత్మా ప్రసీదతి ॥* 7–11–7).

మానవధర్మాలు – సంఘమర్యాదలు:

సత్యం, దయా, తపః, శౌచం, శమః (మనో నిగ్రహం), దమః (ఇంద్రియనిగ్రహం), బ్రహ్మచర్యం, త్యాగః, స్వాధ్యాయః, నిజాయితి, నిష్కపటం, ఓర్పు, వినయం మొదలగునవి 30 ధర్మ లక్షణాలు మానవులు అన్న అందరికీ ఉండాల్సిన లక్షణములు– అందరికీ ఉండాల్సిందే – (*సత్యం దయా తపః శౌచం తితిక్షా ఈక్షా శమః దమః । అహింసా బ్రహ్మచర్యం చ త్యాగః స్వాధ్యాయ ఆర్జవమ్ ॥ సన్తోషః సమదృక్ సేవా గ్రామ్య ఈహా ఉపరమః శనైః । నృణాం విపర్యయ ఈహా ఈక్షా మౌనం ఆత్మ విమర్శనమ్ ॥ అన్న ఆద్య అదేః సంవిభాగః భూతేభ్యః చ యథా అర్హతః । తేషు ఆత్మ దేవతాబుద్ధిః సుతరాం నృషు పాణ్డవ ॥ శ్రవణం కీర్తనం చ అస్య స్మరణం మహతాం గతేః । సేవా ఇజ్యా అవనతిః దాస్యం సఖ్యం ఆత్మసమర్పణమ్ ॥ నృణాం (వృణాం) అయం పరో ధర్మః సర్వేషాం సముదాహృతః । త్రింశత్ లక్షణవాన్ రాజన్ సర్వ ఆత్మా యేన తుష్యతి ॥* 7–11–8 to 12).

వర్ణాశ్రమనియమములు

బ్రాహ్మణుడికి 64 సంస్కారాలు – గర్భాధానం నుండి శ్మశానం వరకూ నిర్ణయించారు. ఇందులో ముఖ్యమైన ధర్మాలు బ్రాహ్మణుడికి 11 గా, (*శమః దమః తపః శౌచం సన్తోషః క్షాన్తిః ఆర్జవమ్ । జ్ఞానం దయా అచ్యుత ఆత్మత్వం సత్యం చ బ్రహ్మలక్షణమ్ ॥* 7-11-21), క్షత్రియుడికి 9 గా (*శౌర్యం వీర్యం ధృతిః తేజః త్యాగః చ ఆత్మజయః క్షమా । బ్రహ్మణ్యతాప్రసాదః చ రక్షా చ క్షత్రలక్షణమ్ ॥* 7-11-22), వైశ్యులకు 6గా (*దేవ గురు అచ్యుతే భక్తిః త్రివర్గ పరిపోషణమ్ ఆస్తిక్యం ఉద్యమః నిత్యం నైపుణ్యం వైశ్యలక్షణమ్ ॥* 7-11-23), శూద్రుడికి వైదిక కర్మలతో పనిలేకుండానే, కపటంలేక పైవర్ణాలను సేవిస్తే సులభంగా మోక్షాధికారం ఉందని నిర్ణయించారు. బ్రాహ్మణునకు ఆరు విహితకర్మలు నిర్దేశింపబడినవి– వేదాధ్యయనము, బోధ, పౌరోహిత్యము, అర్చన, దానము స్వీకరించుట, ఇచ్చుట అనునవి వేదవిహిత కర్మలు (*విప్రస్య అధ్యయన ఆదీని షట్ అన్యస్య అప్రతిగ్రహః । రాజ్ఞః వృత్తిః ప్రజాగోప్తుః అవిప్రాత్ వా కర ఆదిభిః ॥* 7-11-14). కృతయుగంలో వర్ణభేదంలేక అందరూ హంసలే అంతా ధర్మమే (*దృష్ట్వా తేషాం మిథః నౄణాం అవజ్ఞాన ఆత్మతాం నృప । త్రేతా ఆదిషు హరేః అర్చా క్రియాయై కవిభిః కృతా ॥* 7-14-39). కలియుగం వచ్చేటప్పటికి అధర్మానికి ఆశపడ్డ జాతిని ఉద్ధరించడానికి ఇలా 4 వర్ణాలుగా విభజన జరిగింది. యుగాన్ని బట్టి కొన్ని ధర్మాలు మారినా (7-11-31) అవి అధర్మానికి హేతువు కారాదు. కానీ ఈ 4 వర్ణాలలోకి కలియుగ మానవులురాక పంచములు – అధములు – పాప ఖండములు భుజించేవారుగా తయారవుతున్నారు. ఇలా దయాదాక్షిణ్యాలు లేనివారిని రాక్షసజాతి అనవచ్చు (పాఖండులు–పాషండులుగా తయారైనారు). కలికాలంలో శూద్రులకు స్త్రీలకు సులభంగా ముక్తిపొందే అవకాశాలు కూడా నిర్ణయింపబడ్డాయి.

స్త్రీధర్మాలు ఏమనగా

(*స్త్రీణాం చ పతిదేవానాం తత్ శుశ్రూషా అనుకూలతా । తత్ బన్ధుషు అనువృత్తిః చ నిత్యం తత్ వ్రతధారణమ్ ॥ సమ్మార్జన ఉపలేపాభ్యాం గృహ మణ్డల వర్తనైః । స్వయం చ మణ్డితా నిత్యం పరిమృష్ట పరిచ్ఛదా ॥ కామైఃఉచ్చ అవచైః సాధ్వీ ప్రశ్రయేణ దమేన చ । వాక్యైః సత్యైః ప్రియైః ప్రేమ్ణా కాలే కాలే భజేత్ పతిమ్ ॥ సన్తుష్టా అలోలుపా దక్షా ధర్మజ్ఞా ప్రియ సత్య వాక్ । అప్రమత్తా శుచిః స్నిగ్ధా పతిం తు అపతితం భజేత్ ॥ 28* – పతితుడు కాని భర్తను అనురాగముతో సేవించవలెను. *యా పతిం హరిభావేన భజేత్ శ్రీరివ తత్ పరా । హరి ఆత్మనా హరేర్ లోకే పత్యా శ్రీరివ మోదతే ॥* 7-11-25 to 29). (*కలౌ శూద్ర సాధుః* కలికాలంలో శూద్ర జన్మ గొప్పది – బ్రాహ్మణుల సేవ వల్లనే ముక్తి పొందుతారు. ద్విజులసేవ చేస్తే చాలు. *కలౌ స్త్రీ సాధుః* స్త్రీ జన్మ కూడా గొప్పది – చక్కటి భర్త సేవలోనే ముక్తి అని అన్నారు. పతితుడు కాని భర్తనే సేవించాలనే స్వాంతంత్ర్యము కూడా వారికి ఇచ్చారు) (7-11-28– *స్నిగ్ధా పతిం తు అపతితం భజేత్*) . అలాగే భార్య భర్తతో ప్రియంగా మాట్లాడుతూ సేవించాలి. సత్యాన్ని కూడా ప్రియంగా చెప్పమన్నారు (దక్షా*ధర్మజ్ఞా ప్రియ సత్యవాక్ అప్రమత్తా* – 28). భార్య మంచిదై స్వామి భక్తురాలైన దుర్మార్గుడైన భర్తను కూడా వైకుంఠము తీసుకుపోగలదు (7-11-29).

పుట్టుకతోనే వర్ణం అని కూడా నిర్ణయించబడలేదు. వాడికి ఉన్న లక్షణాలను బట్టి వర్ణం అన్నారేతప్ప, వర్ణం బట్టి లక్షణం కాదు. పుట్టుకతో ఒక వర్ణంలో ఉన్నవాడికి వేరే వర్ణాల లక్షణాలు ఉంటే వాణ్ణి కొత్త వర్ణంలోనే చేర్చాలని నిర్ణయించారు (*యస్య యత్ లక్షణం ప్రోక్తం పుంసో వర్ణ - అభివ్యంజకమ్ । యత్ అన్యత్ర అపి దృశ్యేత తత్ తేన ఏవ వినిర్దిశేత్* - 7-11-35). తన స్వభావం ప్రకారం వర్ణవిహిత కర్మలను ఆచరించాలి. త్రిగుణములతో గల ఇంద్రియములు, బుద్ధి వీటి శుద్ధికై వర్ణాశ్రమాలను విధించారు. వర్ణాశ్రమ కర్మ నైపుణ్యం పొందిన తర్వాత (కోరికలు లేక కర్మలు ఆచరించి, కర్మ ఫలితాన్ని స్వామికి అర్పించడం) వాటిని వదలి నైష్కర్మంతో కృష్ణస్వామిని సేవించాలి. కృష్ణస్వామిసేవనే అన్ని వర్ణాలకు ముక్తి మార్గం (7-11-31 to 32). ఇంద్రియతృప్తికై కామపూరిత ఇంద్రియవాంఛలకై ప్రయత్నిస్తూ వాటిని పదేపదే అనుభవిస్తూపోతే చివరికి ఆ మానవుడు నిర్వీర్యుడు అవుతాడు. ఇది ఎలా అంటే పొలమును మాటిమాటికి సాగుచేసినచో దాని ఉత్పాదశక్తి తగ్గిపోయినట్లుగా. కామకోరికలను తీర్చుతూ పోతూ ఉంటే ఇంకా కోరికలు పుడ్తూనే ఉంటాయి. ఇది ఎడతెగనిది. అంతులేనిది. ఇది ఎలా అంటే నేతిబిందువులచే అగ్ని చల్లారనట్లు ఇంకా ఎగిసిపడేవి ఇంద్రియవాంఛలు (*ఉప్యమానం ముహుః క్షేత్రం స్వయం నిర్వీర్యతాం ఇయాత్ । న కల్పతే పునః సూత్యై ఉప్తం బీజం చ నశ్యతి ॥ ఏవం కామ ఆశయం చిత్తం కామానాం అతి సేవయా । విరజ్యేత యథా రాజన్ అగ్నివత్ కామబిన్దుభిః ॥* 7-11-33,34).

బ్రహ్మచర్యాశ్రమధర్మాలు

గురువు వద్ద శిక్షణ పొందాలి. ఇంద్రియనిగ్రహుడై సంధ్యలలో గురువు - అగ్ని - సూర్య - నారాయణ అర్చన చేయాలి. అలాగే గాయత్రీమంత్రాన్ని బిగ్గరగా గాక నోట్లోనే జపం చేయాలి (*సాయం ప్రాతః ఉపాసీత గురుః అగ్ని అర్క సుర ఉత్తమాన్ । సన్ధ్యే ఉభే చ యతవాక్ జపన్ బ్రహ్మ సమాహితః ॥* 7-12-2). యజ్ఞోపవీతము ధరించాలి (7-12-4).

ఇంద్రియనిగ్రహం లేనివాడి పరిస్థితి ఎలాంటిదంటే వాడికున్న వర్ణం, భక్తిని భ్రష్టత పట్టిస్తుంది. ఎలాగంటే అగ్నిని చల్లార్చడానికి నెయ్యిని వేసినట్టుగా అది ఎన్నడూ చల్లారకపోగా వృద్ధి పొందుతూనే ఉంటుంది. మరి వీణ్ణి అది దహిస్తుంది, పతనం అవుతాడు. దీని నుండి తప్పించుకోవాలంటే గురువును ఆశ్రయించాలి. గురువునకు దండప్రణామములు ఆచరించాలి. సంప్రదాయబద్ధుడైన గురువు చెంత శిక్షణ పొందాలి (*ఛందాంస్య అధీయాత గురోః ఆహూతశ్చేత్ సుయంత్రితః। ఉపక్రమే అవసానే చ చరణౌ శిరసా నమేత్।।* 7-12-3). ప్రాతః సాయంకాలములో గురువునకై భిక్షాటన చేయాలి (7-12-5).

గృహస్థాశ్రమధర్మాలు

భార్య కాక ఇతర స్త్రీలు, స్త్రీలోలవశులతో స్నేహం చేయరాదు. వారికి సన్నిహితంగా ఉండక దూరంగా ఉండాలి. ఆడవారి ముచ్చట్లను వదలాలి (*సుశీలో మితభుగ్దక్షః శ్రద్దధానో జితేంద్రియః। యావదర్థం*

వ్యవహరేత్ స్త్రీషు స్త్రీనిర్జితేషు చ 7-12-6). ఇంద్రియవాంఛ బహు చెడ్డది. సన్యాసికి కూడా ఇంద్రియాలు తపిస్తాయి. ఆయనను కూడా మనస్సు, ఇంద్రియాలు అపహరిస్తాయి. (***వర్జయేత్ ప్రమదాగాథాం అగృహస్థో బృహత్ వ్రతః । ఇంద్రియాణి ప్రమాథీని హరంతి అపి యతే మనః॥*** 7-12-7). స్త్రీ అగ్ని అయితే మరి పురుషుడు నేతికుండలా కరిగి అగ్నికి ఆహుతి అయిపోతాడు (*నను అగ్నిః ప్రమదా నామ ఘృత -కుంభ - సమః పుమాన్* 7-12-9), కావున కన్న కూతురుతో కూడా ఏకాంతంగా ఉండరాదు. ఏ పని కావాలో అది చేసుకొని దూరంగా ఉండాలి (*సుతాం అపి రహః జహ్యాత్ అన్యతా యావత్ అర్థకృత్* -7-12- 9). శరీర భావన ఉన్నంతవరకూ అనగా జ్ఞానం కలిగేంతవరకూ స్త్రీపురుష భేదబుద్ధితోనే వ్యవహరించాలి (10). పై నియమాలు బ్రహ్మచారులే కాక గృహస్థులు కూడా ఆచరించాలి. సంతానప్రాప్తికై భార్యతో ఋతుకాలంలో మాత్రమే కలవాలి (*గృహస్థస్య ఋతు - గామినః* - 11) (లేకపోతే అది గోకుడు ఆనందమే $3\frac{1}{2}$ నిమిషాలు. దానివల్ల పుండు అవుతుంది).

మాంసభక్షణ, మధుపానీయములు (ఆల్కహాలు) తాకరాదు (*ఆమిషం మధు స్రక్ గంధలేపాలంకారాన్ త్యజేయుర్ యే ధృతవ్రతాః* 7-12-12), సంసారంలో ఉన్నా దాన్ని అంటకుండా ఉండాలి (15), విజ్ఞానముతో వ్యవహరించాలి (16). 1000 సం॥ అనుభవించినా ఇంద్రియతృప్తి పోలేదని వాపోయాడు యయాతి - *న జాతు కామః కామానామ్* (9-19-14, 9-19-18). ఇంద్రియములను అనుభవించాలనే కోరిక పోవాలంటే విరక్తి ఒక్కటే మార్గం, అది కావాలంటే సజ్జన సాంగత్యం కావాలి. తాను జీర్ణమైనా ముసలి వాడైనా వదలనిది కోరిక, ఆశ. అన్ని దుఃఖములకు కారణం కోరిక / ఆశ. ఎంత గొప్పవాడైనా వదలినది ఆశ. ఆశ అలాంటిది (9-19-16). *బలవాన్ ఇంద్రియ గ్రామో విద్వాంసః అపి కర్షతి* (9-19-17). ఇంద్రియాలు మన కంటే లక్షరెట్లు బలమైనవి. తెలివిగలవాణ్ణి తల్లి, చెల్లెలు, కూతురుతో ఒకే ఆసనంపై కూర్చోరాదు (9-19-17). లడ్డూ ఈ రోజు పీకలదాకా తిన్నా సరిపోదు. విరక్తి రాదు. మళ్ళీ మరికొన్ని రోజులకు కావాలంటుంది మనస్సులో దాచుకొని. ఇవి తీరేవి కావు 1000 సం॥ అనుభవించినా, అని యయాతి రాజు తాను అనుభవించి తెల్పాడు (9-19-18). ఇంద్రియతృప్తికై కామవాంఛలకై ప్రతీరోజూ విషయవాంఛల గూర్చి విన్న, విన్నదాన్ని చూచినా లేక దాన్ని ధ్యానం చేసినా సంసారం కలుగుతుంది (9-19-20). యయాతి అన్నిటినీ వదలి, వాసుదేవుడి యందు మనస్సు నిలిపి పరమపదం పొందాడు (9-19-25). ఇదంతా మాయావిరచితం అని గ్రహించిన యయాతి భార్య, శుక్రాచార్య పుత్రిక - దేవయాని, కృష్ణస్వామి యందు మనస్సు ఉంచి ఆమె కూడా భర్తలాగా పరమపదం పొందింది, శరీరం వదిలింది (9-19-27,28).

వానప్రస్థాశ్రమధర్మాలు

వానప్రస్థాశ్రమంలో ఉన్నవారు వండిన పదార్థాలు తినరాదు (7-12-17,18). జబ్బు చేసినచో వానప్రస్థుడు ఉపవాసదీక్ష చేయాలి (23). వానప్రస్థుడు నిత్య అగ్నిహోత్రుడే (20).

సన్యాసధర్మాలు

సన్యాసికి అగ్నిహోత్రము ఉండదు (24). కావున సన్యాసి అగ్నిని తనలోనే ఆవాహన చేసుకోవాలి (24). శరీరంలో ఏఏ స్థానాలలో ఏఏ దేవతలు ఉన్నారో వారిని అచ్చట ధ్యానించాలి (వర్ణనకై - 7-12-26 to 31 చూడండి). అలాగే జీవాత్మ పరమాత్మలో, భూతములను వాటి తన్మాత్రలలో న్యాసం చేయాలి. సన్యాసి ధనోపార్జన చేయక గృహస్థుడిపై బ్రతుకుతాడు కావున నిరంతరమూ లోకకల్యాణము గూర్చి ఆలోచించాలి.

జగత్తును బద్ధజీవులకు మాయాస్వరూపంగా సృష్టించాడు స్వామి. తత్త్వదర్శనం అయ్యేంత వరకూ మంచిచెడు అనే భేదబుద్ధి కల్గి ఉండాలి (10). అది ఎలా అంటే

Be Brisk	but	Don't Be Hasty,	
Be Calm	but	Don't Be Lazy	
Be Economic	but	Not A Miser	
Be Kind	but	Not a Slave	
Be Sympathetic	but	Don't Get Duped	
Be Generous	but	Not Become A Bankrupt	
Be A Hero	but	Not a Rogue	
Be Detached	but	Don't Go to Forest	
Be a Gruhasti	but	Don't Be Lusty	
Seek the Wise	but	Hate Not Others	**- Swami Gyanananda**

ప్రకృతి పురుషులను విడిగా చూడాలి (10). ద్వైతాన్ని వదలరాదు (10). అద్వైతము పనికిరాదు -అంతా స్వామి సృష్టే కదా! అని చేతిని పాము ముందు ఉంచరాదు, లేక సింహం నోట్లో చేయి ఉంచరాదు, దొంగలను జేబులో చేయి పెట్టనీయరాదు. భేదబుద్ధి కలిగి ఉండి వీలయినంతవరకు ఇతరులకు అహింసాబద్ధంగా సహకరించాలి. సంసారంలో పుట్టినవే కోరికలు, అవి స్వామికి దూరం చేస్తాయి. కావున కోరికలు వదలిన స్వామికి దగ్గర అవుతాము.

అవధూతలు - బాబాజీల ధర్మాలు

బ్రహ్మచారి, గృహస్థ, వానప్రస్థ, సన్యాసి ధర్మాలుపైన చక్కగా వర్ణింపబడ్డాయి. (7-12,13 అధ్యాయాలు). అవధూతలు, పరివ్రాజకులు ఎలా బ్రతకాలో చూద్దాం. ఈ సందర్భంగా **పరమహంస ప్రహ్లాద - అవధూత సంవాదము** వర్ణింపబడింది అద్భుతంగా (7-13 అధ్యాయము) . రాజు ప్రహ్లాదుడు

దేశాటన సమయంలో కావేరీ నదీ తీరాన అజగరవ్రతంలో ఉన్న దుమ్ము పట్టిన ఒక సాధువును చూసాడు. ఎవరు నీవు ఎందుకిలా ఉన్నావు అని మర్యాద పూర్వకంగా ప్రశ్నించాడు.

అవధూత బ్రాహ్మణ ఉవాచ –

భూలోకం Booking Counter లాంటిది. ఇచ్చట నుండే స్వర్గ, అపవర్గ వైకుంఠ, నరకలోకాలకు వారు వారు చేసే కర్మల ఫలితం వల్ల టిక్కెట్లు దొరుకుతాయి (*యదృచ్ఛయా లోకం ఇమం ప్రాపితః కర్మభిః భ్రమన్ । స్వర్గ అపవర్గయోర్ ద్వారం తిరశ్చాం పునర్ అస్య చ ॥* 7–13–24). కోరికలు, ఆశ తీరేవి కావు. అవి సంసారచక్రంలో పడేసేవి. నానా జన్మలలో పుట్టింప చేసేవి. అవి రకరకాల పనులు చేయిస్తాయి (*తృష్ణయా భవ వాహిన్యా యోగ్యైః కామైః అపూరయా । కర్మాణి కార్యమాణః అహం నానాయోనిషు యోజితః ॥* 7–13–23). దాంపత్య జీవనం – మైథున సుఖం కూడా చూసా. పెచ్చుపెరిగిన ఆశలతో రకరకాలు కర్మలు సుఖానికే చేస్తే వాటివల్ల దుఃఖప్రాప్తే అని గ్రహించా. మనస్సు ఆసక్తివల్లనే సుఖదుఃఖాలు. పొరపాటున కళ్ళు తెరిస్తే కోరిక కలుగుతోంది అని కళ్ళుమూసుకున్నా. అన్ని కోరికలు వదులుతే సుఖం అని తెలుసుకున్నా (*అత్ర అపి దంపతీనాం చ సుఖాయ అన్య అపనుత్తయే । కర్మాణి కుర్వతాం దృష్ట్వా నివృత్తః అస్మి విపర్యయమ్ ॥ సుఖం అస్య ఆత్మనః రూపం సర్వ ఈహ ఉపరతిః తనుః । మనః సంస్పర్శజాన్ దృష్ట్వా భోగాన్ స్వప్స్యామి సంవిశన్॥* 7–13–25,26). (సుఖం అస్తి విరక్తస్య). ఆత్మ స్వరూపం మరచిన మానవుడు లేని భేదబుద్ధితో మనస్సును ఉంచి అవస్థ పడుతున్నాడు, భయంకర సంసారం పొందుతున్నాడు అని గ్రహించు – (28). సంసారంలో సుఖము చూడటం అనేది దప్పికకొన్నవాడు ఎండమావులలో నీటికై ప్రయత్నము చేయుటలాంటిది. స్వామి కంటే ఇతర చోట కోరికలు తీరుతాయి అనుకొనుట ఎండమావుల లాంటివి – (30). సంసారంలో పుట్టినవే కోరికలు, అవి మనలను స్వామివైపు పోకుండా అడ్డుపడతాయి. నిజసుఖము స్వామిసేవలో ఉంది (*జలం తత్ ఉద్భవైః ఛన్నం హిత్వా అజ్ఞః జల కామ్యయా । మృగతృష్ణాం ఉపాధావేత్ యథా అన్యత్ర అర్థదృక్ స్వతః ॥* 7–13–29). శరీరం నీదేనా? నీదైతే నీవు చెప్పినట్టు వింటుందా? నాకు సుఖం కావాలనే కోరిక తీర్చుకోవాలని శరీరం, మనస్సు, బుద్ధితో పని చేస్తాడు – మరి అవి నీవా? నీ మాట వింటాయా? వాటి యజమాని వేరు. అవి ఎక్కడివో నీ దగ్గర సేవ చేయించుకోడానికి వచ్చాయి అని గ్రహించు – (30). వీటితో పనిచేస్తే అంతా వ్యర్థమే.

ధనం ఉన్న వారికే ఎక్కువ బాధలు (*అర్థం అనర్థం భావయ నిత్యం – శంకరాచార్య*). ధనవంతులు, బీదవారు అందరూ ఏడుస్తూనే ఉన్నారు. ధనవంతులకు ఆపదలు వస్తాయనే ఎక్కువ భయం (Richman dies out of fear) – ప్రభుత్వము, దొంగలు, శత్రువులు, బంధువులు, అందరినుండీ భయమే. నాకు ఇంత ఉందా అని తనకు తానే భయపడ్తాడు కూడా. కాలం మూడితే అంతా పోతుంది (*పశ్యామి ధనినాం క్లేశం లుబ్ధానాం అజిత ఆత్మనామ్ । భయాత్ అలబ్ధ నిద్రాణాం సర్వతః అభివిశంకినామ్ ॥ రాజతః చౌరతః శత్రోః స్వజనాత్ పశుపక్షితః । అర్థిభ్యః కాలతః స్వస్మాత్ నిత్యం ప్రాణ అర్థవత్ భయమ్ ॥* 7–

13-31,32). అన్యాయంతో సంపాదించే డబ్బు ఆ మనిషికే అన్యాయ అనర్థాలను తెచ్చిపెడుతుంది. తాపత్రయాలతో వచ్చే సొమ్ము తాపత్రయాన్నే కలిగిస్తుంది కాని సుఖం కలిగించదు. కష్టపడకుండా మోసపూరితంగా వచ్చే సొమ్ము కష్టమే కల్గిస్తుంది కాని సుఖం ఎలా కల్గిస్తుంది? (*అధ్యాత్మిక ఆదిభిః దుఃఖైః అవిముక్తస్య కర్హిచిత్ । మర్త్యస్య కృచ్ఛ్ర ఉపనతై అర్థైః కామైః క్రియేత కిమ్ ॥* 7-13-30). ప్రాణం, డబ్బు మీద ఆశలతోటే శోక మోహ భయ, లోభ మద మాత్సర్యాలు (*శోక మోహ భయ క్రోధ రాగ క్లైబ్య శ్రమ ఆదయః । యన్ మూలాః స్యుః నృణాం జహ్యాత్ స్పృహాం ప్రాణ అర్థయోః బుధః ॥* 7-13-33).

నాకెంతో మంది గురువులు ఉన్నారు. తేనెటీగల వద్ద వైరాగ్యం నేర్చా, కొండచిలువ వద్ద తృప్తి నేరుకున్నా. తేనె కూడబెట్టిన తేనెటీగలను చంపుతారు. ఏది దొరికితే దాన్నే తిని బ్రతుకుతుంది కొండచిలువ (*మధుకార మహాసర్పౌ లోకే అస్మిన్ నః గురు ఉత్తమౌ । వైరాగ్యం పరితోషం చ ప్రాప్తా యత్ శిక్షయా వయమ్ ॥ విరాగః సర్వ కామేభ్యః శిక్షితః మే మధువ్రతాత్ । కృచ్ఛ్ర ఆప్తం మధువత్ విత్తం హత్వా అపి అన్యః హరేత్ పతిమ్ ॥ అనీహః పరితుష్ట ఆత్మా యదృచ్ఛా ఉపనతాత్ అహం । నో చేత్ శయే బహు అహాని మహా అహిః ఇవ సత్త్వవాన్ ॥* 7-13-34,35,36). నన్ను ఆదరించిన వాణ్ణి పొగడను. నన్ను అవమానించిన వాడిని నిందించను. వీరిద్దరికి శుభం చేకూర్చమని స్వామిని ప్రార్థిస్తా (*న అహం నిన్దే న చ స్తౌమి స్వభావ విషమం జనమ్ । ఏతేషాం శ్రేయ ఆశాసే ఉత ఐకాత్మ్యం మహా ఆత్మని ॥* 7-13-42). మాయను ఆత్మజ్ఞానంతో, ఆత్మను పరమాత్మజ్ఞానంలో వదిలా (43,44). అప్పుడు ఏ కోరికలు లేక ఆశ నశించింది. నాకు ఏదైనా దొరికితే తింటా, లేకపోతే పస్తు ఉంటా - ఉపవాసమే. ఏది దొరికితే దానితోనే శరీరాన్ని కప్పుతా, అదే సంతృప్తిగా కట్టుకుంటా, ఎక్కడ ఏది దొరికితే అదే నా ఇల్లు. ఎవరన్నా పిలిస్తే ఆ రోజు భవంతిలో ఉంటా, లేకపోతే చెట్ల క్రింద, గడ్డి, ఆకులపై లేక కటిక నేలపై పడుకుంటా, నీరు దొరికితే స్నానం చేస్తా. వాహనం (రథము, ఏనుగు, గుర్రము) దొరికితే ఎక్కుతా లేకపోతే నడుస్తా. నాతో ఏం చేయిస్తాడో ఆ స్వామికే తెలుసు (*క్వచిత్ అల్పం క్వచిత్ భూరి భుంజే అన్నం స్వాదు అస్వాదు వా । క్వచిత్ భూరి గుణ ఉపేతం గుణహీనం ఉత క్వచిత్ ॥ శ్రద్ధయా ఉపహృతం క్వాపి కదాచిత్ మానవర్జితమ్ । భుంజే భుక్త్వా అథ కస్మిన్ చిత్ దివా నక్తం యదృచ్ఛయా॥ క్షౌమం దుకూలం అజినం చీరం వల్కలం ఏవ వా । వసే అన్యత్ అపి సంప్రాప్తం దిష్టభుక్ తుష్ట ధీః అహమ్ ॥ క్వచిత్ శయే ధర ఉపస్థే తృణ పర్ణ అశ్మ భస్మసు । క్వచిత్ ప్రాసాద పర్యంకే కశిపౌ వా పర ఇచ్ఛయా॥ క్వచిత్ స్నాతః అనులిప్త అఙ్గః సు వాసాః స్రగ్వ అలంకృతః । రథ ఇభ అశ్వైః చరే క్వాపి దిక్ వాసాః గ్రహవత్ విభో ॥* 7-13-37,38,39,40,41). నారాయణుని తలుస్తూ ఇలా కాలం గడుపుతున్నాను (*ఏకః ఏవ చరేత్ భిక్షుః ఆత్మ ఆరామః అనపాశ్రయః । సర్వభూత సుహృత్ శాన్తః నారాయణ పరాయణః ॥* 7-13-3). అసద్ శాస్త్రాలు చదవరాదు, అవైదిక పాషండమతములను ఆచరించరాదు. బ్రతుకు తెరువుకోసం పాపపు ప్రయత్నం చేయరాదు. చెడువారితో తర్కించరాదు (7-13-7). ఉన్మత్తబాలుడిగా, మూగవాడిలా సంచరించాలి (10). మరణించినా, జీవించినా

ఒకటే అని నిర్భయంగా సంచరిస్తూ స్వామిని తలుస్తూ ఉండాలి (6,3). మామూలు కామ్యధర్మాలు (ధర్మ అర్థ కామ మోక్షములు) లోకులకు, ఈ అవధూతధర్మాలు నాలాంటి వాడికి. ఇది పరమరహస్యం. అందరికీ చెప్పకూడదని ప్రహ్లాదుణ్ణి అవధూత బ్రాహ్మణుడు మందలించాడు (45). నీవు నారాయణ భక్తుడవని అందుకే ఈ రహస్యాలు తెలియజేస్తున్నా అని అన్నాడు ఆ బ్రాహ్మణుడు (22). ఇవి పరివ్రాజక సన్యాస ఆశ్రమధర్మాలు (1,2,3). వారే పరమహంసలు -(46), నీటిని వదలి పాలను త్రాగేవారు, అని నారదుడు ఈ వృత్తాంతాన్ని యుధిష్ఠిరునకు తెలియజేసాడు (7-13-46).

ఆదర్శ గృహస్థ జీవనము

నారదుడు యుధిష్ఠిరునకు ఇలా తెలియజేసాడు. గృహస్థధర్మాలు, పనులు ఆచరిస్తూ వాటి ఫలితాలను కృష్ణార్పణం చేయాలి. మహా మునులను సేవించాలి. కృష్ణస్వామికై కర్మలు చేయాలి, బ్రతకాలి. కర్మ ఫలితం స్వామికే అర్పించాలి (*గృహేషు అవస్థితో రాజన్ క్రియాః కుర్వన్ గృహోచితాః । వాసుదేవార్పణం సాక్షాద్ ఉపాసీత మహామునీన్ 7-14- 2*). జనసంఘములను వదలి సత్ సంగమును పొంది భాగవతమును హరికథలను వింటూ ఉండడం వల్ల క్రమంగా సంసారమందు శ్రద్ధ ఆసక్తి తగ్గుతుంది. సంసారమనే కల నుండి బయటకు వస్తాడు. మేల్కొన కలుగుతాడు. అయితే ఇది ఈ శ్రీమద్భాగవతమును శ్రద్ధతో ఆసక్తితో సమయాన్ని మించకుండా టైం ప్రకారం శ్రద్ధ గల భక్తులతో వినాలి (*శృణ్వన్ భగవతః అభీక్ష్ణమ్ అవతార కథా అమృతమ్ । శ్రద్దధానో యథాకాలం ఉపశాన్త జన ఆవృతః । సత్ సంగాత్ శనకైః సజ్జం ఆత్మ జాయాత్మజాదిషు । విముంచేత్ ముచ్యమానేషు స్వయం స్వప్నవత్ ఉత్థితః ॥* 7-14-3,4). సరళంగా బ్రతుకుతూ ఇంటి మీద కాని ఒంటిమీద కాని అధిక ఖర్చులతో జీవనం గడపక, భార్యాపిల్లలను పోషించుకుంటూ, వీలయినంత దానధర్మాలు చేసుకుంటూ బయట లౌకికం చేసుకొంటూ వాదనలకు దిగక, లోపల సంసారవిరక్తి కలిగి ఉండాలి (*యావత్ అర్థమ్ ఉపాసీనో దేహే గేహే చ పణ్డితః । విరక్తో రక్తవత్ తత్ర నృలోకే నరతాం న్యసేత్ ॥ జ్ఞాతయః పితరౌ పుత్రాః భ్రాతరః సుహృదః అపరే । యత్ వదన్తి యత్ ఇచ్ఛన్తి చ అనుమోదేత నిర్మమః* 7-14-5,6). స్వామి అర్పణ బుద్ధితో స్వామి ఇచ్చిన సంపదలు, ప్రకృతి వనరులను అనుభవించు. నీ కడుపులో పట్టేది మాత్రమే నీది. అవసరాల నిమిత్తం కంటే ఎక్కువ దాస్తే వాడే దొంగ, శిక్షించాలి (*దివ్యం భౌమం చ అన్తరిక్షం విత్తం అచ్యుతనిర్మితమ్ । తత్ సర్వం ఉపభుంజాన ఏతత్ కుర్యాత్ స్వతో బుధః ॥ యావత్ భ్రియేత జఠరం తావత్ స్వత్వం హి దేహినామ్ । అధికం యో అభిమన్యేత స స్తేనో దణ్డం అర్హతి ॥* 7-14-7,8). పశుపక్ష్యాదులను హింసించరాదు. దైవానుగుణంగా కాలానుగుణంగా వచ్చిన వాటిని అనుభవిస్తూ స్వామియందు అర్పణబుద్ధి కలిగి ఉండాలి. ధర్మ అర్థ కామములకై అతి కష్టమైన కర్మలను ఆచరించరాదు (*త్రివర్గం న అతికృచ్ఛ్రేణ భజేత గృహమేధీ అపి । యథాదేశం యథాకాలం యావత్ దైవ ఉపపాదితమ్ ॥* 7-14-10). వీలయినంత వరకూ భూతదయ కలిగి ఉండాలి. వీలయితే ఛండాలునికి కూడా సహాయం చేయాలి. స్వార్థపూరితమైనదే సంసారం,

భార్యాభర్తల అనురాగం. వారి మధ్య అనురాగం బెడిసి కొడితే ఎంత విషమ పరిస్థితులు అయినా తెచ్చి పెడుతాయి (*ఆశ్వ అఘ అన్తే అవసాయిభ్యః కామాన్ సంవిభజేత్ యథా । అపి ఏకాం ఆత్మనః దారాం నృణాం స్వత్వగ్రహో యతః ॥ జహ్యాత్ యత్ అర్థే స్వ ప్రాణాన్ హన్యాత్ వా పితరం గురుమ్ । తస్యాం స్వత్వం స్త్రియాం జహ్యాత్ యః తేన హి అజితః జితః ॥* 7-14-11,12). భార్యాభర్తలు ఒకరి శరీరం ఒకరు అనుభవించడానికి మాత్రమే కాదు. ధర్మ అర్థ కామ మోక్షాలను గూర్చి ప్రయత్నించాలి. శరీరాలు శాశ్వతం కాదు. క్రిములు, పురుగులు, పక్షులు, మృగాలు తిని ఈ శరీరాన్ని మలంగా మార్చేస్తాయి. కావున స్వార్థపూరితంగా ఆలోచించరాదు. దేవతలు, ఋషులు, మానవులు, పితృదేవతలు ఇతర భూతములను మన శక్తి కొలది ఆరాధించాలి. అతిథి, దేవ భూత పితృలకై వంట చేసి ఉచ్ఛిష్టం భుజించాలి. అంటే తనకోసమై వండరాదు (*కృమి విట్ భస్మ నిష్ఠ అన్తం క్వ ఇదం తుచ్ఛం కలేవరమ్ । క్వ తదీయరతిః భార్యా క్వ అయం ఆత్మా నభః ఛదిః ॥ సిద్ధైః యజ్ఞా అవశిష్ట అర్థైః కల్పయేత్ వృత్తిం ఆత్మనః । శేషే స్వత్వం త్యజన్ ప్రాజ్ఞః పదవీం మహతాం ఇయాత్ ॥* 7-14-13,14). పితృదేవతలకై పెట్టు ఆహారమును - కవ్యమును - నిష్ఠాపరుడైన బ్రాహ్మణునికి పెట్టి దక్షిణలు ఇవ్వాలి (*జ్ఞాన నిష్ఠాయ దేయాని కవ్యాని అనన్త్యం ఇచ్ఛతా । దైవే చ తత్ అభావే స్యాత్ ఇతరేభ్యః యథా అర్హతః ॥* 7-15-2). స్వామి అగ్ని ద్వారా భుజిస్తాడు- అగ్నిర్ దేవో ముఖః (యర్హి ఆత్మనోఅధికారాద్యాః సర్వాః స్యుః యజ్ఞసంపదః। వైతానికేన విధినా అగ్నిహోత్రాదినా యజేత్। 7-14-16). ముఖ్యంగా బ్రాహ్మణులకు తదీయారాధన చేయాలి. వీరి ముఖంతో స్వామి చక్కగా భుజిస్తాడు (*నహి అగ్ని ముఖతో అయం వై భగవాన్ సర్వయజ్ఞభుక్ । ఇజ్యేత హవిషా రాజన్ యథా విప్రముఖే హుతైః ॥ తస్మాత్ బ్రాహ్మణదేవేషు మర్త్య ఆదిషు యథా అర్హతః । తైః తైః కామైర్ యజస్వ ఏనం క్షేత్రజ్ఞం బ్రాహ్మణాన్ అను ॥* 7-14-17,18). అపాత్రాదానం కంటే సత్‌పాత్రా దానం గొప్పది అనగా స్వామిని ధ్యానం చేసే భక్తులకు దానం చేయాలి, ఇతరులకు కాదు- (34,35). అన్ని శరీరాలలో జీవరాసులలో స్వామి అలంకరింపబడి ఉన్నా తాగుబోతులను, స్త్రీ వ్యామోహాలను, డబ్బుకై జీవించేవారిని దూరంగా ఉంచాలి - (38). అన్ని పాత్రలలో జీవాత్మతో పాటు పరమాత్మ ఉన్నా వారి కర్మానుసారం వారికి బుద్ధిని ఇస్తాడని గ్రహించాలి - (38). తోటివారిని నిందిస్తూ స్వామిని ఆరాధిస్తే ఫలితం ఇవ్వడు (40). తపస్సు విద్య యజ్ఞం ఆచరించే బ్రాహ్మణులంటే స్వామికి ఎంతో ప్రీతి - (7-14-41). (*శ్రీనారదః ఉవాచ - కర్మనిష్ఠా ద్విజాః కేచిత్ తపః నిష్ఠాః నృప అపరే । స్వాధ్యాయే అన్యే ప్రవచనే కేచన జ్ఞానయోగయోః ॥* 7-15-1). వీరిని తన నెత్తి మీద పెట్టుకుంటాడు ఆ శ్రీకృష్ణస్వామి - (42).

కరుణలేనివాడే జంతుబలి చేస్తాడు-తింటాడు

గృహస్థుడు గ్రహణ, సంక్రమణ సమయాలలో, వివిధ మాసాలలో ఆచరించాల్సిన వ్రతములను, శ్రాద్ధకర్మ విధానములు వర్ణించబడ్డాయి (7-14-19 to 26). తీర్థయాత్రాస్థానాలు వర్ణింపబడ్డాయి (7-14-28 to 33). అచ్యుతుని ఆరాధిస్తే సర్వ జీవరాసులకు సంతృప్తి చేసినట్లవుతుంది. స్వామియే అన్ని జీవరాసులకు మూలము కదా! స్వామి అన్ని శరీరములలో - దేవతలు, తిర్యక్ (తిరిగే జంతువులు,

పక్షులు), ఋషి, మానవులలో ఉన్నా వారి వారి కర్మానుసారం బుద్ధిని ఇస్తాడు (*పురాణి అనేన సృష్టాని నృ తిర్యక్ ఋషి దేవతాః । శేతే జీవేన రూపేణ పురేషు పురుషో హి అసౌ ॥ తేషు ఏషు భగవాన్ రాజన్ తారతమ్యేన వర్తతే । తస్మాత్ పాత్రం హి పురుషః యావాన్ ఆత్మా యథా ఈయతే ॥* 7-14-37,38). త్రేతాయుగారంభం దాకా ప్రజలు యజ్ఞాదికర్మలయందు ఆసక్తులై ధర్మబద్ధంగా జీవించేవారు. అందర్నీ గౌరవించేవారు. ఆరాధించేవారు స్వామి. త్రేతాయుగం నుండి దుర్మార్గులు వృద్ధి చెందడం వల్ల భగవత్ అర్చనకై విడిగా దేవాలయాల ఏర్పాటు మొదలైంది (7-14-39). అయితే కనబడే భక్తులను లెక్కచేయక, వారిని గౌరవించక స్వామిని ఆరాధిస్తే ఫలితం ఇవ్వడు. ఫలితం ఉండదు. (*తతః అర్చాయాం హరిం కేచిత్ సంశ్రద్ధాయ సపర్యయా । ఉపాసత ఉపాస్తా అపి న అర్థదా పురుషద్విషామ్॥* 7-14-40). భక్తి, జ్ఞానము, తపస్సు సంపన్నులైన బ్రాహ్మణులలో శ్రీహరి నివసిస్తాడు. భగవన్నామాన్ని ప్రచారం చేసే ఇట్టి బ్రాహ్మణులు వెళ్ళే స్థలాలన్నీ పవిత్రమవుతాయి. వీరు శ్రీకృష్ణునికి అత్యంత ప్రియులు. వీరు స్వామికి అంతరంగిక సేవకులు, వీరిని స్వామి ఆరాధిస్తాడు (*పురుషేషు అపి రాజ ఇంద్ర సుపాత్రం బ్రాహ్మణం విదుః । తపసా విద్యయా తుష్ట్యా ధత్తే వేదం హరేః తనుమ్ ॥ నను అస్య బ్రాహ్మణా రాజన్ కృష్ణస్య జగత్ ఆత్మనః । పునన్తః పాదరజసా త్రిలోకీం దైవతం మహత్ ॥* 7-14-41,42).

మునులు మాంసమును ముట్టరు. యజ్ఞపశువుకు స్వర్గం వస్తుందనేవాడు, వాడే యజ్ఞంలో బలి కావాలి. వాడికి స్వర్గం వస్తుంది కదా! **మాంసభక్షణ, ప్రాణహింస చేసేవారు ఉత్తమగతిని పొందలేరు –** పశుహింస చేసేవాడు అజ్ఞాని. పశువులను మనస్సు వాక్కులతో గాని దండన చేయుట మూర్ఖత్వము. ఇదే అతిముఖ్యమైన ధర్మము. జ్ఞానయజ్ఞంలో హవ్యంగా ఇచ్చేది పశువులను కాదు, ఇంద్రియప్రీతిని కామక్రోధాలను బలిగా ఇవ్వాలి. **కరుణ లేనివాడే జంతుబలి చేస్తాడు** (*న దద్యాత్ ఆమిషం శ్రాద్ధే న చ అద్యాత్ ధర్మతత్త్వవిత్ । ముని అన్నైః స్యాత్ పరా ప్రీతిః యథా న పశుహింసయా॥ న ఏతాదృశః పరో ధర్మో నృణాం సత్ ధర్మం ఇచ్ఛతామ్ । న్యాసో దణ్డస్య భూతేషు మనః వాక్ కాయజస్య యః ॥ ఏకే కర్మమయాన్ యజ్ఞాన్ జ్ఞానినో యజ్ఞవిత్తమాః । ఆత్మ సంయమనే అనీహా జుహ్వతి జ్ఞానదీపితే ॥ ద్రవ్య యజ్ఞైః యక్ష్యమాణం దృష్ట్వా భూతాని బిభ్యతి । ఏష మా అకరుణో హన్యాత్ అతత్ జ్ఞః హి అసుతృప్ ధ్రువమ్ ॥ తస్మాత్ దైవ ఉపపన్నేన ముని అన్నేన అపి ధర్మవిత్ । సన్తుష్టః అహర్ అహః కుర్యాత్ నిత్యనైమిత్తికీః క్రియాః ॥* 7-15-7,8,9,10,11). తగినటువంటి మంగళకర సమయము, ప్రదేశము లభ్యమైనపుడు మనుజుడు ప్రేమతో ఘృతయుక్తమగు అన్నమును శ్రీవిగ్రహమునకు అర్పించి, పిదప ఆ ప్రసాదమును పాత్రునకు (వైష్ణవుడు లేదా బ్రాహ్మణుడు) ఒసగవలెను. ఇది అక్షయమగు సమృద్ధిని కలుగజేయగలదు (*దేశే కాలే చ సంప్రాప్తే ముని అన్నం హరి దైవతం । శ్రద్ధయా విధివత్ పాత్రే న్యస్తం కామధుక్ అక్షయమ్ ॥* 7-15-5), దేవతలను, ఋషులను, పితృదేవతలను, జనసామాన్యమును, కుటుంబ సభ్యులను, బంధువులను, మిత్రులను భగవద్భక్తులుగా గాంచినవాడై అతడు వారందరకు ప్రసాదమును ఒసగవలెను (*దేవర్షి పితృ భూతేభ్యః ఆత్మనే స్వజనాయ చ । అన్నం సంవిభజన్ పశ్యేత్ సర్వం తత్ పురుష ఆత్మకమ్* 7-15-6). జంతుబలి, మాంసభక్షణ

మరియు యజ్ఞములు పశువధతోను, ధాన్యము వంటి విలువైన పదార్థములను ఆహుతిగా అర్పించుటతోను చేయుట, కోరికలు తీరుటకే ఉన్నట్టి అవన్నియును అశాంతిదాయకములే అయియున్నవి (*హింసం ద్రవ్యమయం కామ్యం అగ్నిహోత్ర ఆది ఆశాన్తిదమ్ ॥* 7-15-48). *పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యః మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి । తత్ అహం భక్తి-ఉపహృతం అశ్నామి ప్రయత - ఆత్మనః* - (భగవద్గీత 9-26).

కర్మలను బహుజాగ్రత్తగా చేయాలి. ధనంతో పనిలేదు

ధర్మం లాగానే అనిపించేవి అధర్మశాఖలు - విధర్మ, పరధర్మ, ఆభాస, ఉపధర్మ, చలధర్మ. కావున భాగవతధర్మము తప్ప ఇతర ధర్మములను ఆచరించరాదు. నిజమైన ధర్మము నెరిగినవాడు ఈ ఐదింటిని విడువవలెను. కావున **కర్మలను బహుజాగ్రత్తగా ఆచరించాలి** (*విధర్మః పరధర్మః చ ఆభాసః ఉపమా ఛలః । అధర్మశాఖాః పంచ ఇమాః ధర్మజ్ఞః అధర్మవత్ త్యజేత్ ॥* 7-15-12), స్వధర్మపాలనను ఆటంకపరచెడి ధర్మము - విధర్మమనబడును. అన్యులచే ప్రవేశపెట్టబడిన ధర్మము - పరధర్మము. గర్వితుడు, వేదధర్మమును నిరసించువాడు అయిన వ్యక్తి సృష్టించిన క్రొత్త రకమైన ధర్మము - ఉపధర్మము. పదగారడి అనగా వాక్ చాతుర్యముతో వేదార్థములను వక్రించి తెలియజేయుట - చలధర్మము (*ధర్మబాధః విధర్మః స్యాత్ పరధర్మః అన్యచోదితః । ఉపధర్మః తు పాఖండః దమ్భః వా శబ్దభిత్ ఛలః* 7-15-13), తన ఆశ్రమధర్మమును మొండి వైఖరితో నిర్లక్ష్యపరచెడివాడు తయారుచేసిన ధర్మమే ఆభాసము అనబడును. కాని మనుజుడు తన వర్ణాశ్రమధర్మమును చక్కగా నిర్వహించినచో భౌతికక్లేశమును శమింపజేయుటకు అది ఎందులకు సరిపోదు? (*యః తు ఇచ్ఛయా కృతః పుంభిః ఆభాసః హి ఆశ్రమాత్ పృథక్ । స్వభావ విహితః ధర్మః కస్య న ఇష్టః ప్రశాన్తయే ॥* 7-15-14). ధనంలేని వాడు ధనం గల వారిని చూసి ఈర్ష్య అసూయ పొందరాదు. ధనంలేని వాడు దానికై పరుగెత్తరాదు. ధనంలేనివాడు నిత్యసంతుష్టుడై ఆత్మారాముడిగా ఉండాలి. వీడికి దొరికే తృప్తి అన్ని కోరికలతో పరిగెత్తేవాడికి ఎలా దొరుకుతుంది? (*సన్తుష్టస్య నిరీహస్య స్వ ఆత్మ ఆరామస్య యత్ సుఖం । కుతః తత్ కామలోభేన ధావతః అర్థ ఈహయా దిశః ॥* 7-15-16), (*సదా సన్తుష్టమనసః సర్వాః శివమయాః దిశః । శర్కరా కంటక ఆదిభ్యః యథా ఉపానత్ పదః శివమ్ ॥* 7-15-17). నాలుక, ఉపస్థరంధ్ర నిగ్రహములేనివాడు కుక్కలలాగా తిరుగుతారు, బ్రతుకుతారు, కుక్కలై పుడతారు. జిహ్వ ఉపస్థల పోషకులు **(శిశ్నోదరపరాయణులు)** ఇంటి కుక్కలతో సమానం (*ఔపస్థ్య జైహ్వ్య కార్పణ్యాద్ గృహపాలాయతే జనః* - 18). సంతృప్తి లేని బ్రాహ్మణునకు తేజస్సు, విద్యా, కీర్తి ఇవన్ని ఇంద్రియ చాపల్యం వల్ల జారిపోతాయి (*అసంతుష్టస్య విప్రస్య తేజః విద్యా తపః యశః । స్రవన్తి ఇంద్రియలౌల్యేన జ్ఞానం చ ఏవ అవకీర్యతే ॥* 7-15-19), (*పండితాః బహవః రాజన్ బహుజ్ఞా సంశయచ్ఛిదః । సదసః పతయః అపి ఏకే అసంతోషాత్ పతన్తి అధః ॥* 7-15-21). కామ క్రోధముల కంటే భయంకరమైనది లోభం. తను అనుకున్న కోరికలు పని, కార్యము సిద్ధిస్తే కామక్రోధములు పోతాయి, కాని లోభమునకు అంతులేదు - (*కామస్య అన్తం హి క్షుత్ తృడ్భ్యాం క్రోధస్య ఏతత్ ఫల ఉదయాత్ । జనః యాతి న లోభస్య*

జిత్వా భుక్త్వా దిశః భువః ॥ 7-15-20). అర్థములన్ని అనర్థాలకే దారితీస్తాయని గ్రహించిననాడే లోభం పోతుంది. కామసంకల్పమును విరక్తితో అసంకల్పముగా చేసుకొని కామవాంఛను త్యజించవచ్చును. అట్లే ద్వేషమును వీడుట ద్వారా క్రోధమును జయించవచ్చును. ధనము పొందుట వల్లనే దుఃఖములకు హేతువు అని చర్చించుట ద్వారా లోభమును వదలవచ్చును. అలాగే తత్త్వవిచారణ ద్వారా భయమును విడిచిపెట్టవలెను (*అసంకల్పాత్ జయేత్ కామం క్రోధం కామవివర్జనాత్ । అర్థ అనర్థ ఈక్షయా లోభం భయం తత్త్వ అవమర్శనాత్ ॥* 7-15-22).

పరమాత్మతత్త్వం తెలుసుకొంటే భయం పోతుంది. కోపం పోవాలంటే కోరిక వదులు. శరీర ఆత్మవిజ్ఞానంతో శోకం మోహములు తొలగుతాయి. మహానుభావుల సేవచేయడం వల్ల గర్వము తొలగుతుంది, మౌనం వల్ల యోగ అంతరాయములు - భ్రష్టత తొలగిపోతుంది. ఇంద్రియతృప్తి, కోరికలు నశించిన హింసావాదము తొలగుతుంది. ప్రాణులయందు జాలి చూపించడంవల్ల దైవవశమున కలిగిన దుఃఖహేతువులు తొలగిపోతాయి. మౌనము, ధ్యానము, యోగసమాధి, అనవసర విషయాలు చర్చించక జప సంకీర్తనలు ఆచరించిన ఆత్మకు పట్టిన మలినాలు తొలగుతాయి. సాత్త్విక ఆహారము, సాత్త్విక ఆలోచనలు, సాత్త్విక కర్మలవల్ల సోమరితనము నిద్ర తొలగుతాయి (*ఆన్వీక్షిక్యా శోక మోహౌ దమ్భం మహదుపాసయా । యోగ అన్తరాయాన్ మౌనేన హింసాం కాయ ఆది అనీహయా ॥ కృపయా భూతజం దుఃఖం దైవం జహ్యాత్ సమాధినా । ఆత్మజం యోగవీర్యేణ నిద్రాం సత్త్వ నిషేవయా ॥* 7-15-23,24). రజోతమోగుణములను సత్త్వగుణము అలవరచుకోవడంవల్ల పోగొట్టుకోవచ్చు. ఆ తర్వాత సత్త్వగుణాన్ని విషయముల యందు అనాసక్తి కలిగించుకొని ఉపశమనము చేయవచ్చును. ఇవన్ని చేయాలంటే సంప్రదాయబద్ధుడైన గురువును పొందాలి (*రజః తమః చ సత్త్వేన సత్త్వం చ ఉపశమేన చ । ఏతత్ సర్వం గురౌ భక్త్యా పురుషః హి అంజసా జయేత్ ॥ యస్య సాక్షాత్ భగవతి జ్ఞానదీపప్రదే గురౌ। మర్త్య అసత్ ధీః శ్రుతం తస్య సర్వం కుంజర శౌచవత్ ॥* 7-15-25,26). ధర్మరాజా! ఈ **కృష్ణుడే స్వయం భగవానుడు యోగేశ్వరుడు. ఈయన చెప్పినట్టుగా నడచుకుంటే అన్ని అనర్థాలు తొలగుతాయి. బుద్ధిహీనులు స్వామిని గుర్తించలేక సామాన్య మానవుడనుకుంటారు. శ్రీకృష్ణుడు మానవమాత్రుడు కాదు, సాక్షాత్ భగవంతుడు, ప్రధాన పురుషుడు, సృష్టికర్త, యోగేశ్వరుడు అని గ్రహించి యోగులు కృష్ణస్వామి శరణం పొందుతారు *(ఏష వై భగవాన్ సాక్షాత్ ప్రధానపురుషేశ్వరః। యోగేశ్వరైః విమృగ్యాంఘ్రిర్లోకో యం మన్యతే నరమ్॥*** 7-15-27). అరిషడ్ వర్గాలను నియంత్రించే ఏకాంతులు వాటిని గెలిచిన తర్వాత శ్రీకృష్ణ శరణం పొందకపోతే వారి యోగ సిద్ధులు పొందుట శ్రమనే, వృధానే (*షడ్వర్గసంయమైకాంతాః సర్వా నియమచోదనాః। తదంతా యది నో యోగా నావహేయుః శ్రమావహాః॥*7-15-28) కావున అసలైన యోగులు మనస్సును ఆత్మలో, ఆత్మను శ్రీకృష్ణపరమాత్మలో ఉంచుతారు. స్వామిని తప్ప ఏదీ కోరక (అపరిగ్రహః - 30) శరణాగతి చేస్తారు. యోగార్థము శ్రీకృష్ణుని పొందుటయే. శ్రీకృష్ణుడిని పొందుటకై చేయని అన్ని యోగాలు వృధానే. **యోగం వల్ల శ్రీకృష్ణుడిని పొందకపోతే అది కేవలం శ్రమనే అవుతుంది** - (*యథా వార్తా ఆదయః హి అర్థాః*

యోగస్య అర్థం న బిభ్రతి । అనర్థాయ భవేయుః తే పూర్తం ఇష్టం తథా అసతః ॥, యః చిత్తవిజయే యత్తః స్యాత్ నిఃసంగః అపరిగ్రహః । ఏకః వివిక్తశరణః భిక్షుః భిక్షా మిత అశనః ॥ 7-15-29,30) అని నారదుడు ధర్మరాజుకు వివరించాడు.

నారదుడు ధర్మరాజునకు యోగపద్ధతి కూడా తెల్పాడు

పవిత్ర దేశంలో ఆసనం వేసుకొని స్థిరంగా కూర్చొని శరీరాన్ని ఋజువుగా సుఖంగా చక్కగా ఉంచి ప్రాణాయామం చేయాలి. ఓంకారంలో పూరక కుంభక రేచకములు చేసేటప్పుడు నాసాగ్రాన్ని అర్థనిమీలిత నేత్రాలతో చూడాలి. ఇలా చేయడం వల్ల మనస్సు ఆలోచనలు, కోరికలను వదలి స్థిరంగా ఉంటుంది (7-15-31,32,33). స్వార్థ కోరికలు వదలిన మనస్సు ప్రశాంతంగా ఉంటుంది (34,35). అప్పుడు అచ్యుతుడిని మనస్సులో నిల్పుకొని అచ్యుతుడి చతుర్భుజరూపాన్ని సాయుధములతో స్వీకరించి అచ్యుతుడి బలంతో అరిషడ్ వర్గాలను శత్రువులుగా భావించి వారిపై బాణాలు కురిపించాలి (43-45). ఇదే సామ్రాజ్యం భోజ్యం స్వారాజ్యం వైరాజ్యం అంటే. ఇలా కామక్రోధాదులు ఇతర ఆలోచనలు లేక స్వామిని హృదయాకాశంలో ప్రతిష్ఠ చేసుకోవడం వల్ల బ్రహ్మానందం పొందుతారు - (35).

దిగజారిన ఆశ్రమవాసులకు దూరంగా ఉండాలి

గృహస్థాశ్రమమునందున్నవాడు విధినియమములను విడుచుట, గుర్వాశ్రమమున ఉన్నప్పుడు బ్రహ్మచారి బ్రహ్మచర్యవ్రతమును పాటింపకుండుట, వానప్రస్థుడు గ్రామమున నివసించుచు సామాజిక లౌకిక కార్యక్రమములలో పాల్గొనుట, అట్లే సన్న్యాసి ఇంద్రియభోగలాలసుడగుట అత్యంత నీచమైనవి. ఈ రీతిగా వర్తించినవానిని అతిహీనునిగా భావింపవలెను. మాయావశుడైన అట్టి కపటిని ఎట్టి పరిస్థితులలోనైనా త్యజింపవలెను (*గృహస్థస్య క్రియాత్యాగః వ్రతత్యాగః వటోః అపి । తపస్వినః గ్రామసేవా భిక్షోః ఇంద్రియ లోలతా । ఆశ్రమ అపసదాః హి ఏతే ఖలు ఆశ్రమ విడంబనాః । దేవ మాయా విమూఢాన్ తాన్ ఉపేక్షేత అనుకంపయా ॥* 7-15-38,39). సన్న్యాసాశ్రమమును స్వీకరించినవాడు గృహస్థాశ్రమమునందలి ధర్మార్థ కామములనెడి మూడు లౌకికకలాపములను త్యజించును. మొదట సన్న్యాసమును స్వీకరించినను తిరిగి అట్టి వాటియందు శ్రద్ధగలవాడు కక్కిన కూటిన తినువాడు (వాన్తాశి), నిజముగా అతడు లజ్జావిహీనుడే (*యః ప్రవ్రజ్య గృహాత్ పూర్వం త్రివర్గ ఆవపనాత్ । పునః యది సేవేత తాన్ భిక్షుః సః వై వాన్త ఆశీ అపత్రపః ॥* 7-15-36), దేహము మరణశీలమనియు, మరణానంతరము అది మలము, క్రిములు లేదా బూడిదగా మారుననియు తొలుత తలచినను తిరిగి శరీరమునకు ప్రాముఖ్యమునిచ్చి, ఆత్మజ్ఞానము గూర్చి వ్యాఖ్యానములు ఇస్తూ భాషణములు చేస్తూ నిత్యజీవితంలో ఆచరించని సన్న్యాసులు పరమమూఢులని భావింపబడుదురు (*యైః స్వదేహః స్మృతః అనాత్మా మర్త్యః విట్ కృమి భస్మసాత్ । తే ఏనం ఆత్మసాత్ కృత్వా శ్లాఘయన్తి హి అసత్ తమాః ॥* 7-15-37).

అట్లే లోభి, కామవాంఛితుడు, ఇంద్రియనిగ్రహములేని బ్రాహ్మణుడు బ్రహ్మతేజస్సును కోల్పోతాడు (*అసంతుష్టస్య విప్రస్య తేజో విద్యా తపో యశః । స్రవంతీంద్రియలౌల్యేన జ్ఞానం చైవావకీర్యతే ॥* 7-15-19). కావున అహింస కరుణ జాలి దానధర్మాలు అతి ముఖ్యమైనవి.

బ్రహ్మచర్య, గృహస్థ, వానప్రస్థ, సన్యాస ఆశ్రమాల నుండి ఎవరన్నా వాటిని ఆచరించి విడిస్తే, వాటి నుండి జారిపోతే, మాయలో చిక్కుకున్నాడని జాలిపడి ఉద్ధరించే ప్రయత్నం చేయాలి. అంతేకాని, వారిని హేళన చేయరాదు (7-15-38,39).

శరీరరథవర్ణన: రథికుడికి ఎన్నోమార్గాలు: (7-15-41).

జీవుల ప్రవృత్తి, నివృత్తి మార్గముల ఫలితములు. సత్కర్మలు రెండు రకములు - ప్రవృత్తి, నివృత్తి కర్మలు:

శాస్త్రజ్ఞానంతో పితృయానము, దేవయానము తెలుసుకొనుట వల్ల జీవుల మోహము నాశనమవుతుంది (*యః ఏతే పితృ దేవానాం ఆయనే వేదనిర్మితే । శాస్త్రేణ చక్షుషా వేద జనస్థః అపి న ముహ్యతి ॥* 7-15-56). ఈ మార్గాలు స్వామిచే నిర్ణయింపబడినవి (*ఆదౌ అన్తే జనానాం సత్ బహిః అన్తః పర అవరం । జ్ఞానం జ్ఞేయం వచః వాచ్యం తమః జ్యోతిః తు అయం స్వయం ॥* 7-15-57). జన్మపొందినవాడు క్రమబద్ధజీవనము గడిపిన ఈ మార్గాలలో వెళతాడు. ఇంద్రియవశం లేనివాడు ఈ మార్గాలలో వెళ్ళడు (*అబాధితః అపి హి ఆభాసః యథా వస్తుతయా స్మృతః । దుర్ఘటత్వాత్ ఐన్ద్రియకం తద్వత్ అర్థ వికల్పితమ్ ॥* 7-15-58). అట్టివాడు నరకలోకాల వైపు వెళతాడు (5వ స్కంధము 26వ అధ్యాయము, 2వ స్కంధము 2వ అధ్యాయము చూడుము).

శరీరం - రథం, ఇంద్రియాలు - గుర్రాలు, మనస్సు - పగ్గాలు, విషయాలు (శబ్ద, స్పర్శ రూప రసగంధములు) - మార్గాలు, బుద్ధి - సారథి, చిత్తం - రథంలోపల కూర్చొనే భాగం, దశ ప్రాణాలు (ప్రాణవాయువులు - పాన, ఉదాన, సమాన....) ఆకులు / ఆరె (Spokes), ధర్మాధర్మములు - రథ చక్రములు, జీవుడు - రథికుడు. జీవుడి ధనువును - ఓంకారంగా భావించి శత్రుసైన్యంపై (అరిషడ్ వర్గాలపై) బాణాలు ప్రయోగించాలి (7-15-41,42 to 45). ఇలా చేయకపోతే, మనస్సుచే ప్రేరేపింపబడిన దుష్టమైన ఇంద్రియాలు - బుద్ధిని (సారథిని) వశము చేసుకొని తీసుకుపోయి ప్రక్కదారిలో పడేస్తాయి. విషయాలకు అప్పచెబుతాయి (గుఱ్ఱాల వల్ల రథము వేరేదారి పడుతుంది), రథం గాడి తప్పుతుంది. శబ్ద స్పర్శరూప రసగంధములు అను విషయములకు ఆకర్షితమైన మనస్సు ఇంద్రియములతో కలసి బుద్ధిని అపహరించి ఆ రథాన్ని కటిక చీకటిబావిలో పడేస్తాయి. అంటే రథాన్ని (శరీరాన్ని) నడిపేది సారథి కాక గుర్రాలే అవుతాయి. రథికుడు తప్పుదారిన పడతాడు. అదే అంధకూపం అనే సంసారకూపం. దాని నుండి రాలేక మృత్యుభయం పొందుతాడు- పునరపి జననం పునరపి మరణం. అలా కాక సారథి నైపుణ్యంతో రథికుడు శత్రువులపై ఓంకార నామ సహితబాణాలు వదలాలి (*ఆహుః శరీరం రథం ఇంద్రియాణి*

హయాన్ అభీషూన్ మన ఇంద్రియ ఈశమ్ । వర్త్మాని మాత్రా ధిషణాం చ సూతం సత్త్వం బృహత్ బన్ధురం ఈశ సృష్టమ్ ॥ అక్షం దశ ప్రాణం అధర్మ ధర్మౌ చక్రే అభిమానం రథినం చ జీవమ్ । ధనుః హి తస్య ప్రణవం పఠన్తి శరం తు జీవం పరం ఏవ లక్ష్యమ్ ॥ రాగః ద్వేషః చ లోభః చ శోకమోహౌ భయం మదః । మానః అవమానః అసూయా చ మాయా హింసా చ మత్సరః ॥ రజః ప్రమాదః క్షుత్ నిద్రా శత్రవః తు ఏవం ఆదయః । రజః తమః ప్రకృతయః సత్త్వ ప్రకృతయః క్వచిత్ ॥ ***యావత్ నృకాయ రథం ఆత్మవశ ఉపకల్పం ధత్తే గరిష్ఠ చరణ అర్చనయా నిశాతమ్ । జ్ఞాన అసిం అచ్యుత బలః దధత్ అస్త శత్రుః స్వారాజ్య తుష్ట ఉపశాన్తః ఇదం విజహ్యాత్ ॥*** *నోచేత్ ప్రమత్తం అసత్ ఇంద్రియ వాజి సూతాః నీత్వా ఉత్పథం విషయ దస్యుషు నిక్షిపన్తి । తే దస్యవః స హయసూతం అముం తమః అన్ధే సంసారకూప ఉరు మృత్యుభయే క్షిపన్తి ॥* 7-15-41,42,43,44,45,46). అంటే కర్మలు రెండు రకములు ప్రవృత్తికర్మలు నివృత్తికర్మలు. మనుజుని హీనస్థితి నుండి భౌతిక ఉన్నతస్థితికి గొనిపోవునవి ప్రవృత్తికర్మలు కాగా, నివృత్తి యనగా భౌతికేచ్ఛ అంతము అనగా దివ్యలోకాలు పొందే మార్గము. ప్రవృత్తికర్మల వలన మనుజుడు భవబంధమున చిక్కుబడగా, నివృత్తికర్మలచే పవిత్రుడై నిత్యానంద సుఖమును అనుభవించుటకు యోగ్యుడగును (*ప్రవృత్తం చ నివృత్తం చ ద్వివిధం కర్మ వైదికం । ఆవర్తతే ప్రవృత్తేన నివృత్తేన అశ్నుతే అమృతమ్ ॥* 7-15-47). తప్పు నడవడిలో ఉన్న బుద్ధితో చేయు వికర్మల వల్ల ప్రవృత్తికర్మల వల్ల ధూమ మార్గంలో అనగా నరకయాతన అనుభవిస్తాడు. నల్లదారిలో స్వర్గం దాకా వెళ్ళి పునర్జన్మలకు లోనవుతారు ద్రవ్యాద్వైతులు (స్వామిని లెక్కచేయక తన ద్రవ్యాన్ని మాత్రమే ఇతరుల సేవలో ఉంచేవారు). (Philanthropists) - (65). జంతుబలి, క్షుద్రదేవతా ఉపాసన, కామ్యకర్మలకై దర్శపూర్ణమాస, చాతుర్మాస్య, పశు మరియు సోమయజ్ఞములను దీక్షలను చేపట్టుట. బలిహరణమనెడి కార్యమును నిర్వహించుట, వీనితోపాటు సురాలయములను నిర్మించుట, విశ్రాంతిగృహములను ఉద్యానవనములను నిర్మించుట, మంచినీటి బావులను త్రవ్వించుట, అన్న సత్రములను ఏర్పాటుచేయుట, ప్రజోపకర కార్యములను చేయుట వంటివి విషయవాంఛల యెడ ఆసక్తికి సూచకములై యున్నవి (*హింస్రం ద్రవ్యమయం కామ్యం అగ్నిహోత్ర ఆది ఆశాన్తిదమ్ । దర్శః చ పూర్ణమాసః చ చాతుర్మాస్యం పశుః సుతః* 7-15-48), (*ఏతత్ ఇష్టం ప్రవృత్త ఆఖ్యం హుతం ప్రహుతం ఏవ చ । పూర్తం సుర ఆలయ ఆరామ కూప ఆజీవ్య ఆది లక్షణమ్॥* 7-15- 49), ధర్మరాజా! యవలు, నువ్వులు వంటి ధాన్యమును నెయ్యితో కలిపి యజ్ఞమున ఆహుతి నిచ్చినపుడు అవి దేవలోకధూమముగా మారి చంద్రుడు వంటి ఉన్నత లోకములకు పురుషుని గొనిపోవును. అయినను యజ్ఞకర్త తిరిగి ధరణికి వచ్చి ఓషధులు, లతలు, వృక్షములు, ధాన్యరూపమును పొందును. వాటిని వివిధ జీవులు భుజించగా వీర్యముగా మారి తల్లి గర్భమున ప్రవేశపెట్టబడును. ఆ విధముగా జీవుడు మాటిమాటికి జన్మను బడయుచుండును (*ద్రవ్యసూక్ష్మవిపాకః చ ధూమః రాత్రిః అపక్షయః । అయనం దక్షిణం సోమః అదర్శః ఓషధి వీరుధః ॥ అన్నం రేతః ఇతి క్ష్మ ఈశ పితృయానం పునః భవః । ఏక ఏకశ్యేన అనుపూర్వం భూత్వా భూత్వా ఇహ జాయతే॥* 7-15-50, 51). నివృత్తకర్మలు ఆచరించినవారు - భక్తులు - అర్చిరాదిమార్గం

/ (తెల్లదారి) / దేవయానంలో తిరిగిరాని పరమపదమైన వైకుంఠాన్ని పొందుతారు- తాము చేసే అన్ని పనులు స్వామికి కైంకర్యము చేయువారు క్రియాద్వైతులు (నిష్కామభక్తులు) - (64). జ్ఞానమార్గాన పయనించేవారు భావాద్వైతులు (63). (*అగ్నిః సూర్యః దివా ప్రాహ్ణః శుక్లః రాక ఉత్తరం స్వరాట్ । విశ్వః అథ తైజసః ప్రాజ్ఞః తుర్యః ఆత్మా సమన్వయాత్॥* 7-15-54), (*దేవయానం ఇదం ప్రాహుః భూత్వా భూత్వా అనుపూర్వశః । ఆత్మయాజీ ఉపశాన్త ఆత్మా హి ఆత్మస్థః న నివర్తతే ॥* 7-15-55). ఇంద్రియవశం లేక వికర్మలు చేసే కుసంగులు యమపురిబాటలో నరకలోకాలు పొంది పునర్జన్మకు లోనవుతారు ఈ భూలోకంలో (48). కావున ఇది Booking Counter, ఇక్కడే జీవులకు వివిధ లోకాలకు వెళ్ళడానికి టికెట్లు లభ్యమవుతాయి (7-15-46 to 58).

జీవశరీరమును రథముతో పోల్చుట

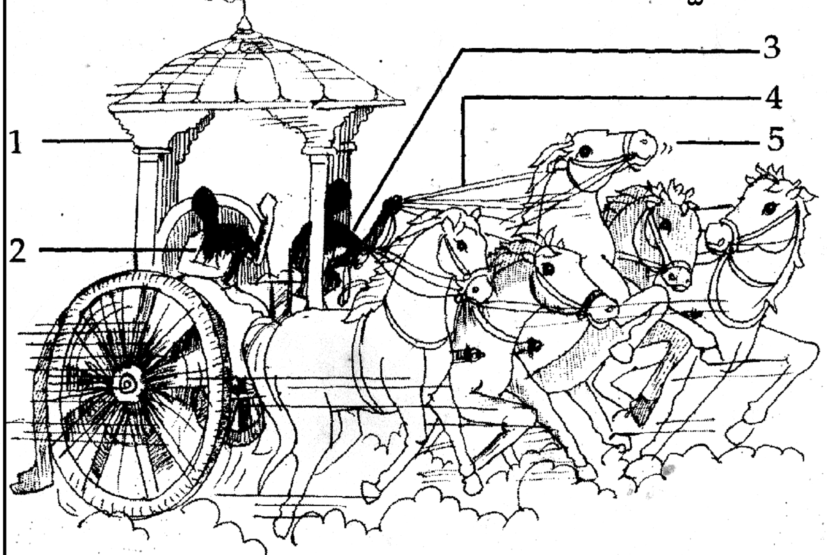

1. రథము ⇔ మానవ శరీరము 2. ప్రయాణీకుడు ⇔ జీవాత్మ
3. రథసారథి ⇔ బుద్ధి 4. పగ్గాలు ⇔ మనస్సు
5. గుఱ్ఱాలు ⇔ ఇంద్రియములు (శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములు)

కఠోపనిషత్తు (1.3.3-4,9) నందు ఇట్లు ధ్రువపరుచబడినది - *ఆత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథమేవ చ । బుద్ధిం తు సారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహమేవ చ । ఇంద్రియాణి హయానాహుర్విషయాంస్తేషు గోచరాన్ । సో అధ్వనః పారమాప్నోతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్* - ఆత్మ దేహమనెడి రథమున ఆసీనమై యున్నది. రథసారథి బుద్ధి, గమ్యమును చేరెడి సంకల్పము మనస్సు, అశ్వములే ఇంద్రియములు, ఇంద్రియార్థములు. ఈ విధముగా జీవుడు గమ్యమును చేరగలడు. ఆ గమ్యమే శ్రీహరిని పొందే మార్గము కావలెను (పరమమ్ పదమ్ - జీవిత పరమలక్ష్యము).

జీవుల ప్రవృత్తి, నివృత్తి మార్గముల ఫలితములు - సత్కర్మములు రెండు రకములు: ప్రవృత్తి, నివృత్తికర్మలు. ఈ రెండు మార్గాలలో వెళ్ళడానికి క్రమబద్ధ జీవనము అవసరము (7-15-47,58). అట్లా కాక మానవజీవితము జల్సారాయుడుగా జీవించిన వాడి గతి నరకప్రాప్తి (వివరములకు రెండవ స్కంధము రెండవ అధ్యాయము చూడుము).

ప్రవృత్తికర్మలు (7-15-47)

నల్లదారి-ధూమమార్గము - పితృలోకాలు

- కామ్యకోరికలతో స్వామిని వేడిన వారు -కామ్యభక్తి (62,63)
  - పితృమార్గాలలో చంద్రలోకం ద్వారా వెళతారు, ఆనందిస్తారు. ఆ తర్వాత భక్తి భోగైశ్వర్యాలు కల కుటుంబాలలో తిరిగి జన్మ (50,51).
- ద్రవ్యాద్వైతులు (62,65) స్వామిని లెక్కచేయక పుణ్యకర్మలు ఆచరించు పుణ్యాత్ములు (48,49)
  - స్వర్గలోకము దాకా వెళ్ళి భోగైశ్వర్యాలను అనుభవించి మళ్ళీ మానవజన్మ

ఈ రెండు నల్లదారులే - ధూమమార్గాలు పునర్మజన్మ హేతువులు (7-15-50,51)

నివృత్తికర్మలు-దేవయానము - అర్చిరాదిమార్గము-తెల్లదారి - మోక్షమార్గము

క్రియాద్వైతులు, భావాద్వైతులు (7-15-62,64)

దేవయానము, మోక్షమార్గము

గర్భాధాన సంస్కారము నుండి శ్మశానక్రియల వరకు సంస్కారక్రియలను ఆచరిస్తూ, జ్ఞానం పొందుతూ క్రమ జీవితాన్ని ఆచరించిన ద్విజులు(52,53)

పరమపదాన్ని చేరుతారు. పునర్జన్మలేక వైకుంఠలోకాలలో విహరిస్తారు (7-15-53,54,55)

ఈ ధర్మాలను ఇంట్లో ఉండి ఆచరించినవాడు (గృహస్థాశ్రమ - వర్ణాశ్రమాలు) మోక్షం పొందగలడు. స్వామి యందు భక్తి కలవాడు ఈ నియమాలు, ధర్మాలను పాటిస్తే ఇంట్లో ఉండే మోక్షమునకు అర్హత సంపాదించగలడు. యుధిష్ఠిరా! నీవు ఇంట్లో ఉండే గృహస్థుడిగా ఈ ధర్మాలను ఆచరిస్తూ స్వామిని తలవడం వల్లనే ఆ కృష్ణస్వామి మీ వద్దకు వచ్చాడు అని నారదుడు తెలియజేశాడు.

శరీరం అంటే పంచ భూతాత్మకము మాత్రమే అనుకునేవారు అల్పజ్ఞులు. కుండలో మట్టి ఉంది కానీ మట్టిలో కుండలేదు. ఒట్టి దారాల సముదాయమే వస్త్రం కాదు. వీటిని కూర్చినవాడెవడో తెలుసుకోవాలి (ఓతం ప్రోతం....). ఇవన్నీ ఉత్తములచే ఒప్పుకొనబడేవి ఆలోచించబడాలి. అవయవాలు లేకుండా శరీరం

ఉండదు. కర్మ చేయక ఫలితం రాదు. ఫలితం వచ్చిన తర్వాత కర్మ కనబడదు. ఆత్మలక్షణము అనగా ప్రతీజీవుల లక్షణాలు భావ, క్రియా, ద్రవ్య అద్వైతములు. వీటిలో దేన్నైనా స్వీకరించనిదే బ్రతుకులేదు (62), జాగృత, నిద్ర, కలలు తొలగేవి కావు. నీవు వద్దంటే ఇవి పోయేవికావు. ఇదంతా నాకెందుకు వచ్చిన శరీరాన్ని అనుభవిస్తా అనేవాడే జ్ఞానోదయం కాని పశువు. వాడు పీడింపబడతాడు. దారంతోటే వస్త్రం ఏర్పడినా కార్యం కారణంతో తయారైంది. దీన్ని గుర్తించడం భావాద్వైతం అంటారు (63). ఇది బుద్ధిగలవారికే అర్థం అవుతుంది. త్రికరణములతో (*మనసా వాచా కర్మణా*) కర్మలు ఆచరించుట, వాటి ఫలితాలను స్వామి యందు అర్పించుటనే గృహస్థాశ్రమధర్మాల ముఖ్యోద్దేశం (59 to 64). దీన్ని క్రియోద్వైతమన్నారు – అనగా అన్ని పనులు – అనగా మనస్సు ద్వారా వాక్కుల ద్వారా శరీరము ద్వారా చేసే పనులను స్వామికి కైంకర్యము చేయుట (64).

పవిత్ర గృహస్థుని ఇంట్లో శ్రీకృష్ణుడు నివసిస్తాడు–నారద పూర్వజన్మవృత్తాంతము:

ధర్మరాజా! నీవు ఇంట్లో ఉండే ఈ గృహస్థాశ్రమధర్మాలను పాటించడం వల్లనే శ్రీకృష్ణుడు మీతోటే ఉన్నాడు. ఈయన వల్లనే అన్ని ఆపదలను తప్పించుకోగల్గారు అని నారదుడు తెల్పాడు (*ఏతైః అన్యై చ వేద ఉక్తైః వర్తమానః స్వకర్మభిః । గృహే అపి అస్య గతిం యాయాత్ రాజన్ తత్భక్తిభాక్ నరః ॥ యథా హి యూయం నృపదేవ దుస్త్యజాత్ । ఆపత్ గణాత్ ఉత్తరత ఆత్మనః ప్రభోః । యత్ పాదపఙ్కేరుహసేవయా భవాన్ అహారిషీత్ నిర్జిత దిక్ గజః క్రతూన్ ॥* 7–15–67,68). నేనూ ఈ వర్ణాశ్రమాలను దాటినవాణ్ణే. నాపూర్వ జన్మల వృత్తాంతం తెలియజేస్తా విను. కొన్ని మహాకల్పాల క్రితం నేను ఒక గంధర్వ రాజును (69). స్త్రీలకు ఇష్టంగా బ్రతికా. నా పేరు ఉపబర్హణ. కామంతో అనుభవించేవాణ్ణి. ఒకసారి ప్రజాపతులచే ఆచరింపబడే యజ్ఞానికి ఆహ్వానింపబడి, అక్కడ హరికథాగానం చేయడానికి నా ప్రియురాళ్ళతో వెళ్ళాను. “ఇలా వచ్చావా, నీవు ప్రియురాళ్ళతో కలసి పాడుతున్నావేంటి” అని, నీవు శూద్రజాతిలో పుట్టడానికే అర్హుడవు అని శపించారు. తప్పుగానైనా కొంత సంకీర్తన చేయడంవల్ల దాని ఫలితంగా బ్రాహ్మణులకు సేవచేసే దాసికి పుత్రుడిగా పుట్టాను. శూద్రజన్మలో బ్రాహ్మణుల సేవ శ్రద్ధగా చేయడం వల్ల బ్రహ్మ పుత్రుడిని అయ్యా మరుజన్మలో – అదేనన్ను ఇప్పుడు ఇలా చూస్తున్నావు (*తావత్ దాస్యాం అహం జజ్ఞే తత్రాపి బ్రహ్మవాదినామ్ । శుశ్రూషయా అనుషఙ్గేణ ప్రాప్తో అహం బ్రహ్మపుత్రతామ్॥* 7–15–73). కావున ఈ తెల్పిన గృహస్థధర్మాలు పాటిస్తే ఇక సన్యాస ఆశ్రమం అక్కరలేదు (7–15–74). బ్రహ్మ రుద్రాదులు మునులు కూడా వెతికే ఆ పరబ్రహ్మ మీ ఇంట్లో సఖుడిగా ఉంటూ మీరు చెప్పినట్లుగా వింటూ మీకు గురువుగా ఉంటూ మరియు మీకు దాస్యం చేసే ఆ శ్రీకృష్ణుడు కైవల్య సామ్రాజ్య అధిపతి మీ ఇంట్లో రహస్యంగా తానెవరో దాచుకొని సంచరిస్తున్నాడు (*యూయం నృలోకే బత భూరిభాగా లోకం పునానా మునయః అభియాన్తి । యేషాం గృహాన్ ఆవసతి ఇతి సాక్షాత్ గూఢం పరం బ్రహ్మ మనుష్య లిఙ్గమ్ ॥ స వా అయం బ్రహ్మ మహత్ విమృగ్యం కైవల్యనిర్వాణ సుఖ అనుభూతిః । ప్రియః సుహృత్ వః ఖలు మాతులేయః ఆత్మా అర్హణీయః విధికృత్ గురుః చ ॥ న యస్య సాక్షాత్ భవ పద్మజ ఆదిభిః రూపం ధియా*

వస్తుతయా ఉపవర్ణితమ్ । మౌనేన భక్త్యా ఉపశమేన పూజితః ప్రసీదతాం ఏషః స సాత్త్వతాం పతిః ॥ 7-15-75,76,77), అబ్బ! మీరు ఎంత అదృష్టవంతులో కదా! ఓ ధర్మరాజా! అలాంటి స్వామి మాకు ప్రసన్నుడు అగుగాక! అని అన్నాడు నారదుడు. అమ్మో! ఈయనే నా, ఆ అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ నాయకుడు అని ఆశ్చర్యపడ్డాడు ధర్మరాజు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఇతి దేవ ఋషిణా ప్రోక్తం నిశమ్య భరత ఋషభః । పూజయామాస సుప్రీతః కృష్ణం చ ప్రేమ విహ్వలః ॥ కృష్ణ పార్థౌ ఉపామంత్ర్య పూజితః ప్రయయౌ మునిః । శ్రుత్వా కృష్ణం పరం బ్రహ్మ పార్థః పరమవిస్మితః ॥ ఇతి దాక్షాయణీనాం తే పృథక్ వంశాః ప్రకీర్తితాః । దేవ అసుర మనుష్య ఆద్యాః లోకా యత్ర చర అచరాః ॥* 7-15-78,79,80).

ఈ రకంగా నారదుడు రాజసూయయజ్ఞ సందర్భంగా యుధిష్ఠిరుడికి బోధ చేసాడు. నిండుసభలో దుర్మార్గుడు శిశుపాలవధ అనంతరము శిశుపాలుడి జీవాత్మ ప్రకాశిస్తు శ్రీకృష్ణస్వామిలో చేరడంలోని రహస్యాలను నారదుడి వద్ద తెలుసుకున్నాడు యుధిష్ఠిరుడు. ఈ సందర్భంగానే శ్రీహరియందు వైరిభావంతో కల హిరణ్యకశిపుని వ్యవహారము, ప్రహ్లాదచరిత్ర కూడా నారదుడు తెలియజేసాడు. **అలాగే మానవుల కర్తవ్యమేమిటో, ఏం చేస్తే మానవుడు మానవత్వాన్ని పొందుతాడో, ఊర్ధ్వలోకాలకు చేరగలడో వివరించాడు నారదుడు. మానవత్వంలేక జంతువులలాగా ధర్మవిరుద్ధంగా భోగాలను అనుభవిస్తా, బ్రతుకుతా అనేవాడు ఎలా నరకలోకాలలో యాతనలు పొందుతాడో కూడా తెలియజేసాడు. అలాకాక, ధర్మబద్ధంగా సులువైన గృహస్థాశ్రమధర్మాలను పాటించినవారి ఇండ్లలో, శ్రీకృష్ణుడు పాండవుల ఇంటిలో సంచరించినట్టుగా, మన ఇండ్లలో కూడా నివసిస్తూ మనకు ఇహ పరలోకాలలో శుభములు కలిగిస్తాడు- ఆ సర్వమంగళుడు, నవయవ్వనుడు, నిత్యనూతనుడు, స్వయంభగవానుడు, సకలలోకాధిపతి, అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ నాయకుడు శ్రీకృష్ణమూర్తి అని నారదుడు నిరూపించాడు.**

ఇలా దక్షప్రజాపతి వంశమున (ఆయన కూతుళ్ల వంశములు) దేవతలు, అసురులు (దానవులు, దైత్యులు) మరియు మానవులు జన్మించిన రీతి వారి వంశవృద్ధి ఎలా జరిగిందో మరి వారి కర్తవ్యమేమిటో పరీక్షిత్తుకు శ్రీ శుకులవారు తెలియజేసారు (7-15-80), అని సూతుడు శౌనకాదులకు చెప్పాడు.

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే వైయాసిక్యాం
అష్టాదశసహస్రికాం పారమహంస్యాం సంహితాయాం సప్తమ స్కంధః

అష్టమ స్కంధము
(మన్వంతర కథనము)

మనువుల చరిత్రలు

వివిధ మన్వంతరాలలో గల స్వామి అవతారాలు జరిగినవి, ఇప్పుడు జరుగుతున్నవి, జరుగబోయేవి చెప్పండి. ఓ శుక మహర్షి! మీరు త్రికాలజ్ఞులు కావున మీకు అంతా తెలుసు. ఇప్పటిదాకా స్వాయంభువ మనువుచరిత్రను తెలియజేశారు. ఇప్పుడు తక్కిన మనువుల చరిత్రను వారి వంశజులను కూడా తెలియజేయండి అనీ పరీక్షిత్తు ప్రార్థించాడు.

పరీక్షిత్తు మహారాజుతో శుకుడు పలికాడు – **మొదటి మనువు స్వాయంభువమనువు**. ఈయన కాలంలోనే స్వామి దేవహూతిపుత్రునిగా కపిలదేవుడుగా వచ్చి ఆయన చేసిన బోధనలను తెలియజేశాను (3వ స్కంధము). ఈ కల్పంలో ఇప్పటి వరకు సృష్టి జరిగిన తర్వాత ఆరుగురు మనువులు గడిచారు. అదేకాలంలో స్వామి ఆకూతిపుత్రునిగా యజ్ఞపతిగా అవతరించాడు. ఆ వివరాలను తెలియజేస్తాను. వానప్రస్థాశ్రమంలో స్వాయంభువమనువు ఘోర తపస్సులో ఉండి వేదమంత్రాలతో స్వామికై ధ్యానం చేశాడు – (8-1-9,17). స్వామి అంటే ఎవరో నిర్వచించాడు, స్తుతించాడు ఇలా– (8-1-9 to 16) (Defined the Godhead). ఆయన చేసిన స్తోత్రం ఇలా ఉంది–

వానప్రస్థుడైన స్వాయంభువ మనువు స్వామిని స్తోత్రము చేయుట: యజ్ఞేశ్వర ఆవిర్భావము

స్వామి! అందరూ నిద్రపోయినా అందరూ మరచినా నీవు నిద్రపోవు. ఎవ్వరిని మరవనివాడవు. సకల ప్రపంచాన్ని స్పందింపచేస్తావు. కాని విశ్వము నిన్ను స్పందింపచేయలేదు. స్వామిని తెలుపలేదు (*యేన చేతయతే విశ్వం విశ్వం చేతయతే న యమ్ । యో జాగర్తి శయానే అస్మిన్ నాయం తం వేద వేద సః ॥* 8-1-9). సకల చరాచర జగత్తు స్వామిచే వ్యాపించబడింది. కావున ప్రపంచాన్ని విడిగా చూడరాదు. ఇదంతా స్వామిదే ఆయన ఇచ్చిన దానిని స్వీకరించు, దొంగిలించకు, భూతదయ కలిగి అహింసతో ప్రవర్తించాలి (*ఆత్మావాస్యమిదం విశ్వం యత్కించిజ్జగత్యాం జగత్ । తేన త్యక్తేన భుంజీథా మాగృధః కస్య స్విద్ధత్ ధనమ్* 8-1-10, ఇది ఈశావాస్యోపనిషత్తులోని ఈశావాస్యమిదం సర్వం తేన త్యక్తేన భుంజీథా అనే మంత్రార్థ శ్లోకము). మా కన్నులు నిన్ను చూడలేవు. కాని నీవు మమ్ములను చూస్తుంటావు. రక్షిస్తుంటావు. మాతో ఉంటావు. నీ అనుగ్రహంతోటే మా కన్నులు పనిచేస్తుంటాయి. మా శరీరాలు నశిస్తాయి అనే జాగరూకత లేనివారము, నిన్ను మరచినవారము (*యం న పశ్యతి పశ్యంతం చక్షుర్యస్య న రిష్యతి । తం భూతనిలయం దేవం సుపర్ణం ఉపధావత ॥* 8-1-11). నీవు ఆది అంతములు లేనివాడవు కాని నీ సృష్టి అయిన ఈ జగత్తుకు అవి ఉన్నాయి (*న యస్యాద్యంతౌ మధ్యం చ స్వః పరో నాంతరం బహిః । విశ్వస్యామూని యత్ యస్మాత్ విశ్వం చ తత్ ఋతం మహత్ ॥* 8-1-12). బ్రహ్మాదులచే ధ్యానింపబడేవాడవు. కర్మలు

లేకున్నా కర్మలు చేస్తావు. అది ఎందుకంటే మమ్ము రక్షించుటకు మాకు ఎలా నడవాలో చూపుటకు. మాకు విరక్తి కలుగ చేయుటకు. నీవు త్రికాలబాధితుడవు కావు, ఏ కోరికాలేనివాడవు. నీవు సత్యస్వరూపుడవు. నీవే విశ్వాధారము, విశ్వరూపుడవు. నీ వెనుక ఇంక ఎవ్వరులేనివాడవు. కర్మానుసారంగా జన్మస్థితి లయములను మాకు కల్పించేవాడవు. నీవు ఏ ఆసక్తి ఏ కోరికలేక, ఏ స్వార్థంలేక ఇదంతా మాకై చేస్తావు (*స విశ్వకాయః పురూహూత ఈశః సత్యః స్వయంజ్యోతిర్ అజః పురాణః । ధత్తే అస్య జన్మాది అజయా ఆత్మశక్త్యా తాం విద్యయా ఉదస్య నిరీహ ఆస్తే ॥ అథాగ్రే ఋషయః కర్మాణి ఈహంతే అకర్మహేతవే। ఈహమానో హి పురుషః ప్రాయో అనీహాం ప్రపద్యతే ॥* 8-1-13, 14). నీవు ఆత్మారాముడవు. నీలో నీవే ఆనందం చూస్తావు. ఇంద్రియ ఆనందము అక్కరలేనివాడవు. విచారము లేనివాడవు. అలాంటివారే నీ భక్తులు కూడా. నీవు సృష్టి చేస్తావు కాని దానిలో చిక్కుకొనేవాడవుకావు. అందుకే పరమేశ్వరుడవు అయ్యావు (*ఈహతే భగవానీశో న హి తత్ర విషజ్జతే-విసజ్జతే। ఆత్మలాభేన పూర్ణార్థో న అవసీదంతి యే అను తమ్॥* 8-1-15). నీవు అఖిల ధర్మములకు మూలపురుషుడవు, ప్రభువు, నిరహంకారివి, కోరికలు లేనివాడవు, పూర్ణుడవు, తనకు తాను ప్రవర్తించేవాడవు. సహజుడవు, జీవులకు తత్త్వం నేర్పేవాడవు. ఏ పని స్వార్థంతో చేయవు. అంతా లోకకళ్యాణము కావాలంటావు (*తం ఈహమానం నిరహంకృతం బుధం నిరాశిషం పూర్ణం అనన్యచోదితమ్ । నౄన్ శిక్షయంతం నిజవర్త్మసంస్థితం ప్రభుం ప్రపద్యే అఖిలధర్మభావనమ్ ॥* 8-1-16). ఇలా ఉపనిషద్ మంత్రార్థాలతో వానప్రస్థుడైన స్వాయంభువమనువు ధ్యానిస్తుంటే ఓర్వలేని అసురులు, యాతుధానులు (రాక్షసులు) ఆయనను మింగేయాలని పరుగులు తీశారు - అని శుకమహర్షి పరీక్షిత్తుకు తెలియజేశాడు. ఇలా ధ్యానంలో ఉన్న మనువును రాక్షసులు తినే ప్రయత్నం చేస్తే "యజ్ఞపతి/యజ్ఞేశ్వరుడు/ యజ్ఞపురుషుడు" అయిన స్వామి ఆకూతిపుత్రునిగా - హరియజ్ఞుడిగా అవతరించి రాక్షస సంహారం చేశాడు (*యజ్ఞః సర్వగతో హరిః* - 18). మనువును రక్షించాడు. ముల్లోకాలను ఏలాడు.

అగ్నిపుత్రుడు స్వారోచిష రెండవ మనువుగా ఉండి ఆయన వంశవృక్షం వెలసిల్లింది (వెయ్యి యుగాలు బ్రహ్మకు ఒక రోజు. బ్రహ్మ ఒక రోజు కాలంలో పద్నాలుగు మనువులు ఏలుతారు. అంటే ప్రతి మనువు కాలము సుమారు 71 యుగాలు). యజ్ఞపతి పుత్రుడు అయిన రోచనుడు ఇంద్రుడయ్యాడు. ఆ మనువు కాలంలో సప్త ఋషులలో వేదశిరుడి పుత్రునిగా స్వామి 'విభు'గా అవతరించి 88 వేల ఋషులకు బోధనలు చేశాడు. ప్రియవ్రతుని పుత్రుడు **ఉత్తముడు 3వ మనువు అయ్యాడు.** ఆయన కాలంలో వసిష్ఠుని పుత్రులు సప్త ఋషులు అయ్యారు. సత్యజితుడు ఇంద్రుడయ్యాడు. ఈ మన్వంతర కాలంలో ధర్ముడు, సూనృత పుత్రుడిగా స్వామి 'సత్యసేనుడు'గా అవతరించాడు. సత్యవ్రతుడు అయిన స్వామి ఇంద్రాదులతో కలిసి దుఃశ్శీలులు, అనృతవ్రతులు, అసత్యశీలురు అయిన యక్షరాక్షస భూత గణములను సంహరించాడు (*సో అనృతవ్రతదుశ్శీలాన్ అసతో యక్షరాక్షసాన్ । భూతద్రుహో భూతగణాంస్త్వవధీత్ సత్యజిత్సఖః ॥* 8-1-26). ఉత్తమ మనువు తమ్ముడు **తామసుడు 4వ మనువు అయ్యాడు.** ఈ మన్వంతరంలో త్రిశిఖుడు ఇంద్రపదవిని అలంకరించాడు. విధృతిపుత్రులుగా దేవతలు అవతరించారు. తామస మన్వంతరంలో

హరిమేధ సహరిణీల పుత్రునిగా 'హరి' హరిగా స్వామి అవతరించాడు. ఈయన గజేంద్రుని రక్షించాడు (*తత్రాపి జజ్ఞే భగవాన్ హరిణ్యాం హరిమేధసః । హరిరిత్యాహృతో యేన గజేంద్రో మోచితో గ్రహాత్ ॥ రాజోవాచ – బాదరాయణ ఏతత్తే శ్రోతుమిచ్ఛామహే వయమ్ । హరిర్యథా గజపతిం గ్రాహగ్రస్తమమూముచత్ ॥* 8–1–30, 31). ఉత్తమశ్లోకుడైన స్వామి చరిత్రలు అమోఘం. వాటిని గూర్చి తెలుసుకోవడం వల్ల మనకు అన్ని శుభములు కలుగుతాయి. ఆ గజేంద్రుని రక్షించిన విధానం ఇలా ఉంది–

గజేంద్రమోక్షము – హరి ఆవిర్భావము

త్రికూటపర్వతం సుందరమైనది. క్షీరసాగరమధ్యలో ఇది ఉన్నది. ఒకసారి జలకాలాటలకై గజరాజు ఆడ ఏనుగులతో సరస్సులోకి ప్రవేశించి మొసలిబారిన పడ్డాడు. గజరాజును మొసలి పట్టగానే ఆడ ఏనుగులు పారిపోయాయి (కాంతలు వారి వారి కిన్). 1000 ఏళ్ళు కష్టపడ్డా గజరాజు బలహీనుడే అయినాడు కాని విడిపించుకోలేక పోయాడు. అప్పుడు మదం అణిగి, ప్రాణ సంకటంలో బుద్ధితో ఆలోచించి *"కాలసర్పం నుండి నన్ను ఎవ్వరు కాపాడతారో"* ఆ స్వామిని వేడుకుంటా (*అంతక ఉరగాత్ ప్రచండవేగాత్ అభిధావతో భృశమ్ । భీతం ప్రపన్నం పరిపాతి యత్ భయాత్ మృత్యుః* 8–2–33) అనుకోవడం వల్ల స్వామిని పేర్లతోకాక, తను పూర్వజన్మలో ఇంద్రద్యుమ్నరాజుగా ఉన్నప్పుడు నేర్చుకొన్న వేదమంత్రాలు గుర్తుకు వచ్చాయి, వాటి ద్వారా మనస్సును హృదయం నందు ఉంచి స్వామిని స్తుతించాడు (*ఏవం వ్యవసితో బుద్ధ్యా సమాధాయ మనో హృది। జజాప పరమం జాప్యం ప్రాగ్జన్మని అనుశిక్షితమ్ ॥* 8–3–1).

స్తోత్రం చేశాడు ఇలా –

– ఈ విశ్వమునకు ముఖ్యులైన బ్రహ్మశివాదులకు మూలమైన సృష్టికర్తకు (పర–ఈశయా) నమస్కరిస్తున్నాను, ప్రార్థిస్తున్నాను. ఈ ప్రపంచం అంత ఎవ్వరిచే వ్యాపించి ఉందో, ఎవ్వరి ఆధీనంలో ఉందో అట్టి భగవంతుడికి నమస్కారం అన్నాడు (*ఓం నమో భగవతే తస్మై యత ఏతచ్చిదాత్మకమ్ । పురుషాయాదిబీజాయ పర ఈశాయ (పరేశాయా) అభిధీమహి ॥* 8–3–2). (*ఎవ్వనిచే జనించు జగమెవ్వని లోపలనుండు లీనమై యెవ్వనియందు డిందుఁ బరమేశ్వరుఁ డెవ్వడు మూలకారణం బెవ్వ డనాదిమధ్యలయుఁ డెవ్వఁడు సర్వముఁ దానయైన వాఁ డెవ్వఁడు వాని నాత్మభవు నీశ్వరునే శరణంబు వేఁడెదన్* – పోతన భాగవతము 8–496).

– ఈ జగత్తు ఎవ్వరి ఆధీనంలో ఉందో ఆ స్వయంభువుడు అయిన స్వామి ఇహపరలోకాలకు పరుడు, ఈశుడు – పరేశుడు, ప్రళయకాలంలో కూడా ఉండేవాడు, అట్టి ఆ స్వామిని శరణు వేడుకుంటున్నాను (*యస్మిన్ ఇదం యతః చ ఇదం యేన ఇదం యః ఇదం స్వయమ్ । యః అస్మాత్ పరస్మాత్ చ పర తం ప్రపద్యే స్వయంభువమ్ ॥* 8–3–3).

– జగత్తును తాను తన మాయతో చూపే స్వామిజ్ఞానానికి అడ్డులేదు. ఆయనే జగత్తుకు సాక్షి, తిరిగి ఉపసంహరించేవాడు ఆయనే. అట్టి స్వామి నన్ను కాపాడుగాక (*యః స్వ ఆత్మని ఇదం నిజమాయయా*

అర్పితం క్వచిద్ విభాతం క్వ చ తత్ తిరోహితమ్ । అవిద్ధదృక్ సాక్షీ ఉభయం తత్ ఈక్షతే స ఆత్మమూలో అవతు మాం పరాత్పరః ॥ 8-3-4).

- అన్ని లోకాలు, లోకపాలకులు వారి కాలం రాగానే కొట్టుకుపోతారు. ప్రాకృత ప్రళయంలో (కాలేన పంచత్వం ఇతేషు కృత్స్నశో లోకేషు పాలేషు చ సర్వ హేతుషు), అప్పుడు ఏర్పడ్డ కటిక చీకటి - పెంజీకటి ఎంతదాకా వ్యాపించి ఉందో, ఎంత చీకటి ఆవరించి ఉందో తెలియని ఆ స్థితిలో స్వామి ఒక్కడే దానికి దూరంగా పైలోకంలో పరమపదంలో ఉంటాడు. తమస్సుకు దూరంగా ఉన్న దేవత ఋషులు కూడా స్వామి పరమపదం తెలియజాలరు. అలాంటప్పుడు నాలాంటి సామాన్య జీవుడి గతి ఏమిటి? **స్వామి నిత్య విభూతుడు-** రకరకాల వేషాలు వేసే నటుడిలా జగత్తును చూపిస్తాడు కాని తాను కనబడడు. వేషం వేసిన నటుడు ఎవ్వరో తెలియక ఉంటారు ప్రేక్షకులు. అదే నా పరిస్థితి కూడా. అట్టి స్వామి నన్ను రక్షించుగాక (*కాలేన పంచత్వం ఇతేషు కృత్స్నశో లోకేషు పాలేషు చ సర్వహేతుషు । తమః తదా ఆసీత్ గహనం గభీరం యస్తస్య పారే అభివిరాజితే విభుః ॥ న యస్య దేవా ఋషయః పదం విదుః జంతుః పునః కోఽర్హతి గంతుం ఈరితుమ్ । యథా నటస్యాకృతిభిర్ విచేష్టతో దురత్యయ అనుక్రమణః స మా అవతు ॥* 8-3-5,6). (*వేదాహ మేతం పురుషం మహాంతం ఆదిత్యవర్ణే తమసస్తుపారే - వేదము*).

సాధువులు ఎవర్ని ఆరాధిస్తారో ఎటువంటి అడ్డులేని యోగం చేస్తారో ఎలా చేస్తే ఆ సహృదయుని, సమహృదయుని, ఆ పురాణ పురుషుని పాదములు లభ్యమవుతాయో అట్టి స్వామి నాకు శరణగుగాక! (*దిదృక్షవో యస్య పదం సుమంగళం విముక్తసంగా మునయః సుసాధవః । చరంతి అలోకవ్రతం అవ్రణం వనే భూతాత్మభూతాః సుహృదః స మే గతిః ॥* 8-3-7).

జన్మకర్మలు లేనివాడు, ప్రకృతివల్ల చేసే ప్రాకృతికకర్మల వల్ల వచ్చిన నామరూపాలు, గుణము లేనివాడు. అంటే మనలాంటి నామరూపాలు లేనివాడు. మనస్సు, చిత్తం, వాక్కులకు అందనివాడు అట్టి స్వామిని ప్రార్థిస్తున్నా. *వేదంః యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్యమనసా.* తన సంకల్పంతో తన శక్తితో అన్ని పనులు చేసే అనంత దివ్యశక్తి కలవాడు. ప్రాకృత రూపములేనివాడు, అప్రాకృత సత్‌చిదానంద దివ్యరూపము గలవాడు, అందర్నీ తన ఆశ్చర్యకరమైన ఊహించలేని కర్మలు, రూపముల ద్వారా సంభ్రమఆశ్చర్యములను దేవరాక్షసులకు కలిగించేవాడికి నమస్కరిస్తున్నా (*న విద్యతే యస్య చ జన్మ కర్మ వా న నామరూపే గుణదోష ఏవ వా ॥ తథాపి లోక అప్యయ సంభవాయ యః స్వమాయయా తాని అనుకాలమృచ్ఛతి॥ తస్మై నమః పరేశాయ బ్రహ్మణే అనంతశక్తయే । అరూపాయ ఉరురూపాయ నమ ఆశ్చర్యకర్మణే ॥* 8-3-8,9).

- మనస్సు, చిత్తము మాటలకు అందనివాడు, ఆత్మసాక్షాత్కారము చేయించగలిగేవాడు, సాక్షిభూతుడు, పరమాత్మ, అందరి ఆత్మలలో తన అంశారూపంలో నివసించేవాడు, వారి వారి కర్మానుసారము వారికి అలాంటి బుద్ధులు పుట్టించేవాడు, వారు మాట్లాడే మాటలు పలికించేవాడు, సర్వకారణ కారణుడు అయిన

స్వామి నన్ను కాపాడుగాక (*నమ ఆత్మప్రదీపాయ సాక్షిణే పరమాత్మనే । నమో గిరాం విదూరాయ మనసః చేతసామపి ॥* 8-3-10).

– నైష్కర్మ్యలకు మాత్రమే అందేవాడు, కోరికలులేని భక్తికి అందేవాడు, కైవల్యనాథుడు, శరణన్న వారిని రక్షించేవాడు. కావున ఇప్పుడు నాకు శరణు శరణు (*సత్త్వేన ప్రతిలభ్యాయ నైష్కర్మ్యేణ విపశ్చితా । నమః కైవల్యనాథాయ నిర్వాణసుఖసంవిదే ॥* 8-3-11).

– గుణత్రయరహితుడు, జ్ఞానఘనుడు, అందరికీ మోక్షమార్గము చూపేవాడు. అన్నింటియందు సమంగా ఉండేవాడు, పక్షపాతము లేనివాడు నిర్విశేషుడు, త్రిగుణముల నుండి జీవులను రక్షించుటకై తానే మూఢమైన గుణధర్మములను అవతారములను తీసుకొనే కరుణామయుడు (మూఢాయ గుణ – ధర్మిణే), (*నమః శాంతాయ ఘోరాయ మూఢాయ గుణధర్మిణే । నిర్విశేషాయ సామ్యాయ నమో జ్ఞానఘనాయ చ ॥* 8-3-12). అంతా తెలిసినవాడు, అందరిని ఎరిగినవాడు, సర్వాధ్యక్షుడు, ప్రకృతి జీవులకు మూలముగా గలవాడు, సకల ఇంద్రియములకు గుణములకు ఆయాశక్తులు ఇచ్చేవాడు, కర్మల బుద్ధి పుట్టించేవాడు, అవ్యక్తము వ్యక్తము చెందే మూలప్రకృతికి మూలపురుషునికి నమస్కారము (*క్షేత్రజ్ఞాయ నమస్తుభ్యం సర్వాధ్యక్షాయ సాక్షిణే । పురుషాయ ఆత్మమూలాయ మూలప్రకృతయే నమః ॥* 8-3-13). అందరి గుణాలు ఇంద్రియాలను చూచేవాడు, అందరి జ్ఞానమునకు బుద్ధికి హేతువు, సత్తుగా ఉండి అసత్తు ఛాయ కలిగిన స్వామికి నమస్కారము (*సర్వేంద్రియగుణద్రష్టే సర్వప్రత్యయ హేతవే । అసతా ఛాయయా ఉక్తాయ సత్ ఆభాసాయ తే నమః ॥* 8-3-14).

– సకల వేదములకు సముద్రుడు, సకల ఆగమశాస్త్రములలో ఉండేవాడు, అన్నిటికి కారణము స్వామియే అయినా జీవుల కర్మానుసారము ఫలితము ఇచ్చేవాడు కావున దేనికి కారణముకాని అస్వతంత్రుడు, ఏ ఊహకు అందనివాడు అద్భుత కారణుడు, అఖిల కారణుడు, స్వయం ప్రకాశకుడు, నైష్కర్మ్యభావంతోటే స్వరూప సాక్షాత్కారం ఇచ్చే స్వామికి నమస్కారము (*నమో నమస్తే అఖిలకారణాయ నిష్కారణాయాద్భుత కారణాయ । సర్వ ఆగమ ఆమ్నాయ మహార్ణవాయ నమో అపవర్గాయ పర అయణాయ ॥ గుణ అరణి ఛన్న చిదూష్మపాయ తత్ క్షోభవిస్ఫూర్జిత మానసాయ । నైష్కర్మ్యభావేన వివర్జిత ఆగమ – స్వయంప్రకాశాయ నమస్కరోమి॥* 8-3-15,16).

– తనను తాను చూసుకొనేవాడు జీవుడు, ప్రతీవారి మనస్సులో అంతర్యామిగా ఉండేవాడవు నీవు. నీవల్లనే మేము చూడగలము, నడువగలము, అన్ని పనులు చేసుకోగలము, మా లాంటి పశువులను రక్షించేవాడవు నీవే, అట్టి నీకు నమస్కారము (*మాదృక్ ప్రపన్న పశుపాశవిమోక్షణాయ ముక్తాయ భూరికరుణాయ నమో అలయాయ । స్వాంశేన సర్వ తనుభృత్ మనసి ప్రతీత ప్రత్యగ్దృశే భగవతే బృహతే నమస్తే ॥* -8-3-17).

– శరీరమే సత్యమని నమ్మేవారు, భార్యాపుత్రులయందు మాత్రమే శ్రద్ధగలవారు, ఇంద్రియములకు దాసోహమనేవారు త్రిగుణములకు లోనైనవారికి త్రిగుణాతీతుడవు పరమాత్మవు, జ్ఞానాత్మవు అయిన నీవు

దూరం కదా! అయినా వారిని పోషిస్తున్నావు. ధర్మఅర్థకామమోక్షములను కోరేవారి కోరికలను తీర్చేవాడవు నన్ను ఈ ఆపత్తు నుండి రక్షించలేవా? (*ఆత్మ ఆత్మజ ఆప్త గృహ విత్త జనేషు సక్తైః దుష్ప్రాపణాయ గుణసంగవివర్జితాయ । ముక్తాత్మభిః స్వహృదయే పరిభావితాయ జ్ఞానాత్మనే భగవతే నమః ఈశ్వరాయ ॥ యం ధర్మకామార్థవిముక్తికామాః భజంత ఇష్టాం గతిమాప్నువంతి । కిం త్వ ఆశిషో రాతి అపి దేహమవ్యయం కరోతు మే అదభ్రదయో విమోక్షణమ్ ॥* 8-3-18,19).

- ఆధ్యాత్మిక యోగము ద్వారా తెలియబడేవాడివి (*ఆధ్యాత్మిక యోగ గమ్యం*) నాశనములేనివాడివి, భక్తులకు సులభుడవు. ఇంద్రియలోలులకు చాతుర్యము కలవారికి చతురుడవు, అందనివాడవు, మాయలో పడేసేవాడవు, గడ్డి కరిపించేవాడవు. అలా కాక భక్తులకు ఆనందసముద్రాన్ని ప్రసాదించేవాడవు. దయలేక అంతా నాదే నేను సంపాదిస్తా అనుభవిస్తా అనే వారికి నీచే కల్పించబడిన మాయా ఉచ్చుతో బిగిస్తావు (*ఏకాంతినో యస్య న కంచనార్థం వాంఛంతి యే వై భగవత్ప్రపన్నాః । అత్యద్భుతం తచ్చరితం సుమంగళం గాయంత ఆనంద సముద్రమగ్నాః ॥ తం అక్షరం బ్రహ్మ పరం పరేశమ్ అవ్యక్తమాధ్యాత్మికయోగగమ్యమ్। అతీంద్రియం సూక్ష్మమివాతిదూరమ్ అనంతం ఆద్యం పరిపూర్ణం ఈడే ॥* 8-3-20,21). (Accepting Krishna Consciousness is simple for a simple person and it is complicated for a crook. This is also the arrangement of the Lord).

- దేవతలు సకలలోకపాలురు నీ అంశలే. సూర్యుడి నుండి కిరణాలు, నిప్పు నుండి రవ్వలు వచ్చినట్టుగా వీరు సృష్టికార్యమునకై వస్తారు తిరిగి లీనమవుతారు, మరి నీవే మిగులుతావు. నీవు ఎవ్వరంటే ఏమి చెప్పగలను. అన్నింటా ఉంటావు కాని కన్పడవు. నీవు పశుపక్ష్యాదులలో చరాచరములలో సంచరించినా దృక్ గోచరుడవు కావు. మాంస పూరిత కన్నులకు కనపడేవాడవుకావు. "నేతి నేతి - ఇది కాదు ఇది కాదు" - అని కన్పడే వస్తువుల అన్నింటినీ తీసిపారవేస్తే మిగిలేవాడవు నీవే. కన్పడే అన్నిటినీ కాదన్నతర్వాత మిగిలేవాడవు నీవు. జగత్తు అంతటా నీ అంశలు నీ శక్తులు అంతటా వ్యాపించి ఉన్నా నీవు దీనికి అతీతుడవు (*యస్య బ్రహ్మాదయో దేవా వేదా లోకాశ్చరాచరాః । నామరూపవిభేదేన ఫల్గ్వ్యా చ కలయా కృతాః ॥ యథా అర్చిషో అగ్నేః సవితుః గభస్తయో నిర్యాంతి సంయాంతి అసకృత్ స్వరోచిషః । తథా యథోఅయం గుణసమ్ప్రవాహో బుద్ధిర్మనః ఖాని శరీరసర్గాః ॥ స వైన దేవాసురమర్త్యతిర్యఙ్ న స్త్రీ న షండో న పుమాన్ న జంతుః । నాయం గుణః కర్మ న సత్ న చ అసత్ నిషేధశేషో జయతాత్ అశేషః ॥* 8-3-22,23,24).

- స్వామి నిన్ను ఎందుకు పిలుస్తున్నా అంటే నన్ను ఈ మొసలి నుండి కాపాడమని కాదు. ఈ శరీరబంధము నుండి నాకు మోక్షము ఈయగలవు. దేహబంధం తొలగించు. నా కాలం పరిపూర్ణతకానిదే, నే చేసిన పాపకర్మల ఫలితం అనుభవించనిదే నాకు మోక్షం రాదు కదా! అయినా నన్ను కరుణించి రక్షించు (*జిజీవిషే న అహం ఇహ అముయా కిమ్ అంతర్బహిశ్చావృతయా ఇభయోన్యా । ఇచ్ఛామి కాలేన న యస్య విప్లవః తస్యాత్మలోక ఆవరణస్య మోక్షమ్ ॥* 8-3-25).

– నీవు విశ్వసృష్టికర్తవు, జ్ఞాతవు, విశ్వాత్మవు – *సోఅహం (సః అహం) విశ్వసృజం విశ్వం అవిశ్వం విశ్వవేదసమ్ । విశ్వాత్మానం అజం బ్రహ్మ ప్రణతోఅస్మి పరం పదమ్*॥ 8-3-26).

– యోగులు హృదయంలో ఎవ్వరిని నిలుపుకుంటారో, ఏ యోగేశ్వరుని సాక్షాత్కరింపచేసుకుంటారో, వారి కర్మల ఫలితాలు ఎవ్వరి వల్ల నశింపబడతాయో అట్టి నీకు నమస్కారము (*యోగరంధితకర్మాణో హృది యోగవిభావితే । యోగినో యం ప్రపశ్యంతి యోగేశం తం నతః అస్మి అహమ్ ॥* 8-3-27).

– శక్తిత్రయములైన – ఇచ్ఛా, క్రియా, జ్ఞాన శక్తులను అతివేగముగా ప్రసరింపచేసేవాడా! ఆశ్రయించిన వారిని కాపాడేవాడా! దుష్ట ఇంద్రియములకు దొరకనివాడా! అహంకారులకు అందనివాడా! స్వార్థబుద్ధి, కొంచెపు బుద్ధి, కుబుద్ధి గలవారిని మభ్యపెట్టేవాడా! నీకు నమస్కారము (*నమో నమః తుభ్యం అసహ్య వేగ శక్తిత్రయాయ అఖిలధీగుణాయ । ప్రపన్న పాలాయ దురంతశక్తయే కత్ ఇంద్రియాణాం అనవాప్యవర్త్మనే ॥ నాయం వేద స్వం ఆత్మానం యత్ శక్త్యా అహం ధియా హతమ్ ॥ తం దురత్యయ మాహాత్మ్యం భగవంతమితో అస్మ్యహమ్ ॥* 8-3-28,29).

మోక్షానికి నాథుడవు, నైష్కర్మ్యలకు మాత్రమే అందేవాడవు, కైవల్యనాథుడవు. గుణత్రయ రహితుడవు, జ్ఞానఘనుడవు, నిర్విశేషుడవు, సర్వ అధ్యక్షుడవు, ప్రకృతి జీవులకు మూలుడవు, సకల ఇంద్రియాలకు ఆయా శక్తుల నిచ్చువాడవు, అఖిల కారణాయ, నిష్కారణాయ, అద్భుతకారణాయ, సర్వ ఆగమ ఆమ్నాయా, మహా అర్ణవాయ, అపవర్గాయ (మోక్షదాత), పర – అయణాయ (సాధువులకు శరణు) అట్టి – నీకు నమస్కారము. నైష్కర్మ్యభావంతోటే స్వరూప సాక్షాత్కారం ఇచ్చేవాడవు, పశుపాశ విమోక్షణాయ, భూరికరుణాయ, ప్రత్యగ్ దృశే (అన్ని జీవులను చూసేవాడవు), అతి అద్భుత చరిత్ర కలవాడవు, సుమంగళుడవు. ఆనందసముద్రః అక్షరం బ్రహ్మ, పరేశా, అవ్యక్తం, ఆధ్యాత్మిక యోగ గమ్యం, అతి ఇంద్రియం, అనంతం, ఆద్యం, పరిపూర్ణం ఈడే (నమస్తే). నేతి నేతి వాక్యాల ద్వారా తెలుసుకొనబడేవాడవు. విశ్వసృజం, విశ్వవేదసం, విశ్వాత్మానం– ఇలా ఎందుకు స్వామిని పిలుస్తున్నా అంటే ఈ శరీరం కాపాడమని కాదు, బ్రతకాలని కాదు, ఈ శరీరబంధం తొలగించమని యోగులు యోగం చేత హృదయంలో ఏ యోగేశ్వరుడిని స్థాపించుకుంటారో అట్టి యోగేశ్వరుడికి మళ్ళీ మళ్ళీ నమస్కారం. శక్తి త్రయములు (ఇచ్ఛా, క్రియా, జ్ఞాన శక్తులు) అతివేగంగా కలవాడికి – *అసహ్య – వేగ – శక్తి – త్రయాఖిల – ధీ – గుణాయ, ప్రపన్నపాలాయ, దురంత శక్తయే*– ఇంద్రియములకు దొరకనివాడికి ప్రణామములు అంటూ దీనాలాపన చేయసాగాడు (*ఇంద్రియాణాం అనవాప్య – వర్త్మనే* – 28). (*దురత్యయ మాహాత్మ్యం భగవంతం ఇతః అస్మి అహమ్* – 29).

ఇలా ఊరు పేరు లేకుండా స్వామిని స్తోత్రం చేస్తే బ్రహ్మదేవుడు ఈ కీర్తనకు నేను మరియు శివుడు సరిపోమని, మా గురించి కాదని వెళ్ళలేదు (ఉపవర్ణిత నిర్విశేషమ్). అఖిల – అమర – మయుడు అయిన హరి ప్రత్యక్షం అయ్యాడు గజేంద్రుడికి (*ఏవం గజేంద్రముపవర్ణితనిర్విశేషం బ్రహ్మాదయో వివిధలింగభిదా*

అభిమానాః । నైతే యదా ఉపసస్రుపురి నిఖిలాత్మకత్వాత్ తత్రాఖిల అమరమయో హరిః ఆవివిరాసీత్ ॥ 8-3-30). స్వామి గరుడుడిపై వచ్చాడు (*తం తద్వత్ ఆర్తం ఉపలభ్య జగన్నివాసః స్తోత్రం నిశమ్య దివిజైః సహ సంస్తువద్భిః । ఛందోమయేన గరుడేన సమూహ్యమానః చక్రాయుధోఽభ్యగమత్ ఆశు యతో గజేంద్రః ॥* 8-3-31). అప్పుడు సకల దేవతలు కూడా అచ్చటికి చేరారు. "నారాయణా" నీకు నమస్కారం అని తొండంతో కమలాన్ని అందివ్వబోయాడు (*ఉత్ క్షిప్య సాంబుజకరం గిరమాహ కృచ్ఛ్రాత్ నారాయణాఖిలగురో భగవన్ నమస్తే ॥* 8-3-32). (*లావొక్కింతయులేదు, ధైర్యము విలోలం బయ్యెఁ, బ్రాణంబులున్ ఠావుల్ దప్పెను, మూర్ఛ వచ్చెఁ, దనువున్ డస్సెన్, శ్రమం బయ్యెడిన్ నీవేతప్పనితఃపరంబెఱుఁగ, మన్నింపదగున్ దీనునిన్ రావే యీశ్వర! కావవే వరద! సంరక్షింపు భద్రాత్మకా!* పోతన భాగవతము 8-504). గరుడుడి మీద నుండి లేచి స్వామి ఏనుగును మొసలితో సహా నీటి నుండి లేపి చక్రంతో మొసలి తలను నరికాడు - 33 (*సిరికిం జెప్పఁడు శంఖచక్రయుగముం జేదోయి సంధింపఁడే పరివారంబును జీరఁ డభ్రగపతిం బన్నింపఁ డాకర్ణికాం తరధమ్మిల్లముఁ జక్కనొత్తఁడు వివాదప్రోత్థితశ్రీకుచో పరిచేలాంచలమైన వీడఁడు గజప్రాణావనోత్సాహి యై* - పోతన భాగవతము 8-509). దేవతలు ఋషులు పుష్పమాలలను కురిపించారు. చచ్చిన మొసలి నుండి "హూహూ" అనే గంధర్వుడు శాపవిముక్తిని పొంది స్వామికి నమస్కరించి గంధర్వలోకం వెళ్ళాడు (8-4-5). గజేంద్రుడు, స్వామి చేతి స్పర్శవల్ల స్వామి సారూప్యముపొంది చతుర్భుజాలను, పట్టువస్త్రాలను పొందాడు (*గజేంద్రో భగవత్ స్పర్శాత్ విముక్తో అజ్ఞానబంధనాత్ । ప్రాప్తో భగవతో రూపం పీతవాసాశ్చతుర్భుజః ॥* 8-4-6). ఇతడు పూర్వజన్మలో విష్ణుభక్తుడు - పాండ్యదేశ రాజు ఇంద్రద్యుమ్నుడు, అగస్త్యుడి శాపం వల్ల ఏనుగు జన్మపొంది, స్వామిభక్తుడు కాబట్టి పూర్వజన్మజ్ఞానంతో ఉన్నాడు, ఇప్పుడు మోక్షం పొందాడు, వైకుంఠం వెళ్ళాడు స్వామితో అంతేకాని స్వామిలో లీనం కాలేదు అని శ్రీశుకుల వారు పరీక్షిత్తుకు తెలియజేశాడు (8-4-13).

ఈ గజేంద్రుడు చేసిన స్తుతిని ప్రతి ఉదయం పారాయణం చేసుకొన్న కలిదోషములు అంటనివారు అవుతారు అని శుకుడు పలికాడు. దుస్ప్రభావములకు లోనుకారు (*యథా అను కీర్తయంతి ఏతత్ శ్రేయః కామాః ద్విజాతయః । శుచయః ప్రాతః ఉత్థాయ దుస్స్వప్న ఆది ఉపశాంతయే ॥ ఇదం ఆహ హరిః ప్రీతో గజేంద్రం కురుసత్తమ । శృణ్వతాం సర్వభూతానాం సర్వభూతమయో విభుః ॥* 8-4-15,16). శ్రీహరి అక్కడ చేరిన వారి ముందు గజేంద్రుడిని ఉద్దేశించి ఇలా బోధ చేశాడు. ఎవ్వరైతే ఈ గజేంద్ర మోక్షఘట్టాన్ని, నన్ను, నా స్వరూపాన్ని, నా అవతారాలను, ఈ కనబడే ప్రకృతిని ఆరాధిస్తారో మరియు బ్రహ్మశివాదిభక్తుల, నదుల పేర్లను ఉదయం లేవగానే తలుస్తారో అట్టివారికి నా వైకుంఠంలో స్థానం ఇస్తాను (*యే మాం త్వాం చ సరశ్చేదం గిరి కందరకాననమ్ । వేత్రకీచకవేణూనాం గుల్మాని సురపాదపాన్ ॥ శృంగాణి ఇమాని ధిష్ణ్యాని బ్రహ్మణో మే శివస్య చ । క్షీరోదాం మే ప్రియం ధామ శ్వేతద్వీపం చ భాస్వరమ్ ॥ శ్రీవత్సం కౌస్తుభం మాలాం గదాం కౌమోదకీం మమ । సుదర్శనం పాంచజన్యం సుపర్ణం పతగేశ్వరమ్ ॥ శేషం చ మత్కళాం సూక్ష్మాం శ్రియం దేవీం మదాశ్రయామ్ । బ్రహ్మాణం నారదమృషిం భవం ప్రహ్లాదమేవ చ ॥*

మత్స్యకూర్మవరాహాద్యైర్ అవతారైః కృతాని మే । కర్మాణ్యాని అనంతపుణ్యాని సూర్యం సోమం హుతాశనమ్ ॥ ప్రణవం సత్యమవ్యక్తం గోవిప్రాన్ ధర్మమవ్యయమ్ । దాక్షాయణీః ధర్మపత్నీః సోమకశ్యపయోరపి ॥ గంగాం సరస్వతీం నందాం కాళిందీం సితవారణమ్ । ధ్రువం బ్రహ్మఋషీన్ సప్త పుణ్యశ్లోకాంశ్చ మానవాన్ ॥ ఉత్థాయ అపరరాత్రాంతే ప్రయతాః సుసమాహితాః ॥ స్మరంతి మమ రూపాణి ముచ్యంతే తే అహంసః అఖిలాత్ ॥ యే మాం స్తువంత్యనేనాంగ ప్రతిబుధ్య నిశాత్యయే । తేషాం ప్రాణాత్యయే చాహం దదామి విపులాం గతిమ్ ॥ ఇతి ఆదిశ్య హృషీకేశః ప్రధ్మాయ జలజోత్తమమ్ । హర్షయన్ విబుధ అనీకం ఆరురోహ ఖగ అధిపమ్ ॥ 8-4-17 నుండి 26).

క్షీరసాగర మథనము - శ్రీ అజిత అవతారము

తామస మనువు యొక్క తమ్ముడు **రైవతుడు ఐదవ మనువు అయ్యాడు.** ఆయన కాలంలో విభు ఇంద్రపదవినలంకరించాడు. దేవతలను భూతర్యాదులు అన్నారు, హిరణ్యరోమాదులు సప్త ఋషులు అయ్యారు. అప్పుడు స్వామి - శుభ్ర, వికుంఠులకు పుత్రునిగా వైకుంఠునిగా అవతారము తీసుకున్నాడు (8-5-4). ఇలా స్వామి అవతారములు అనంతములు. లోకాలలోని ఇసుకరేణువులను లెక్కపెట్టగలము, కాని అవతారములను లెక్కించలేము (*తస్యానుభావః కథితో గుణాశ్చ పరమోదయాః । భౌమాన్ రేణూన్ స విమమే యో విష్ణోర్వర్ణయేద్గుణాన్ ॥* 8-5-6).

ఆరవ మను చాక్షుష మనువు. ఈ చాక్షుష మన్వంతరంలో మంత్రద్రుముడు ఇంద్రపదవిని పొందాడు. ఆప్యాదులు దేవతలుగా అవతరించారు. హవిష్మాదులు సప్త ఋషులు అయ్యారు. ఈ మన్వంతరంలో స్వామి "అజిత" నామంతో దేవసంభూతి మరియు వైరాజలకు పుత్రుడు అయ్యాడు. ఈ స్వామియే కూర్మరూపం దాల్చాడు, మంధర పర్వత మథనంలో (8-5-7 to 10).

దుర్వాసముని శాపం వల్ల ధనమదగర్వుడు అయిన ఇంద్రుడు రాక్షసులతో ఓడి పదవికోల్పోయి దేవతలు బాధలు చెందడం, రాక్షసవృద్ధి జరగడం చూసిన బ్రహ్మ, శివాదులతో కలసి శ్వేతద్వీపమున క్షీరసాగరమున గల వైకుంఠంలోని "అజిత" నారాయణుడిని వేడుకొన్నారు. వైకుంఠం వెళ్ళినా స్వామి కనబడకపోవటం వల్ల బ్రహ్మాదులు ఇలా స్వామిని స్తోత్రం చేశారు -

మహావిభూతి స్తుతి- ప్రసన్న భగవత్ స్తుతి (పురుషసూక్త అంతరార్థము)

స్వామి! నీవు ఎవ్వరి ఊహకు అందనివాడవు, ఎలాంటి వికారములు లేనివాడవు, ప్రతీవారి అంతః కరణంలో ఉండేవాడవు, మనస్సు కంటే వేగంగా వెళ్ళే ఆ స్వామికి నమస్కారము (*మనః అగ్రయానం, దేవవరం వరేణ్యం)* (Who is worshiped by Gayatri Mantra) (*అవిక్రియం సత్యమనంతమాద్యమ్ గుహాశయం నిష్కలం అప్రతర్క్యమ్ । మనోఅగ్రయానం వచసా అనిరుక్తమ్ నమామహే దేవవరం వరేణ్యమ్ ॥* 8-5-26). అజ్ఞానానికి ఆవల ఉండేవాడా! జీవుల ప్రాణ మనోబుద్ధులను ఎరిగినవాడా! ఎల్లపుడు జాగ్రత్తగా ఉండువాడా! (*అనిద్రం*) సుఖ దుఃఖములకు రోగములకు లోనయ్యేడి భౌతిక శరీరము లేనివాడా!

(*అవ్రణం*)! అజ్ఞానులకు కూడా అన్నము పెట్టువాడా! (*ఛాయా ఆతపౌ*), నీవు పక్షపాతములేని అక్షరుడవు (*న గృధ్రపక్షౌతం అక్షరం ఖం*), త్రియుగాలలో నిత్యుడవు. అట్టి నీకు శరణు (*విపశ్చితం ప్రాణ మనః ధియ ఆత్మనాం అర్థ ఇన్ద్రియ అభాసం అనిద్రం అవ్రణం । ఛాయా ఆతపౌ యత్ర గృధ్రపక్షౌ తం అక్షరం ఖం త్రియుగం వ్రజామహే ॥* 8-5-27). జీవుల జననమరణ చక్రము నీ సంకల్పముతో బహు వేగముగా తిరుగుచున్నది. ఇది మనోమయములతో 15 ఆకులు, త్రిగుణములు, 8 ప్రకృతులతో (*భూమిః ఆపః అనలః వాయుః ఖం మనః బుద్ధిః ఏవ చ । అహఙ్కారః ఇతి ఇయం మే భిన్నా ప్రకృతిః అష్టధా* - గీత 7-4) గల చక్రపు ఇరుసుతో విద్యుత్తు వేగముతో చలించినది. అయితే నీవు మాత్రము అచలుడవు, సత్యము. అట్టి నీకు నమస్కరించుచున్నాను (*అజస్య చక్రం తు అజయా ఈర్యమాణం మనః మయం పంచదశ అరం ఆశు । త్రినాభి విద్యుత్ చలం అష్టనేమి యత్ అక్షం ఆహుః తం ఋతం ప్రపద్యే ॥* 8-5-28). నీవు భౌతిక జగత్తు అను అజ్ఞానమునకు దూరంగా ఉండే విశుద్ధ సత్త్వగుణ సంపన్నుడవు. మాకు కనబడకుండా ఉంటూ, నిన్ను ఉపాసించే వారికి ప్రియమిత్రుడవై గరుడారూఢుడవై వారి హృదయాలలో సంచరిస్తావు, రక్షిస్తావు (*యః ఏకవర్ణం తమసః పరం తత్ అలోకం అవ్యక్తం అనన్తపారం । ఆసాం చకార ఉప సువర్ణం ఏనం ఉపాసతే యోగపథేన ధీరాః ॥* 8-5-29). జీవిత లక్ష్యము ఎరుగని వారిని మాయ కప్పివేస్తుంది. దానిని దాటలేరు. అట్టి వారి ముందు కూడా కరుణ కలిగి సమభావం కలిగి వారిని కూడా ఉద్ధరించే ప్రయత్నము చేసే నీకు వందనములు (*న యస్య కశ్చ అతితితర్తి మాయాం యయా జనః ముహ్యతి వేద న అర్థం । తం నిర్జిత ఆత్మా ఆత్మగుణం పర ఈశం నమామ భూతేషు సమం చరన్తమ్ ॥* 8-5-30). సత్త్వగుణ సంపన్నులమైన మా దేవగణములు కూడా సూక్ష్మాతి ధర్మ రహస్యములు ఎరుగజాలకున్నాము. ఋషులు కూడా ఒక్కోసారి మోహములో పడి ఉంటారు. అటువంటప్పుడు అసురులు, నాస్తికులు, మరి తమోరజోగుణములతో గల మిశ్రజీవులకు నీవు అసలే అర్థం కావు కదా! (*ఇమే వయం యత్ ప్రియయా ఏవ తన్వా సత్త్వేన సృష్టాః బహిః అన్తః ఆవిః । గతిం న సూక్ష్మాం ఋషయః చ విద్మహే కుతః అసుర ఆద్యాః ఇతర ప్రధానాః ॥* 8-5-31) *తమసః పరమ్* (29), (*ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్* - వేదము). దేవతలకు కూడా అందనివాడా! (*ముహ్యంతి సూరయః*). స్వామి నీ విరాట్‌పురుషుడి రూపానికి భూలోకం పాదములు. ఈ భూలోకంలో నీ మహా విభూతి అయిన బ్రహ్మదేవునిచే 4 విధముల సృష్టి - జరాయుజ (మావివల్ల), అండజ, స్వేదజ (Bacteria and Viruses), ఉద్భిజముల సృష్టి జరిగింది. నీ పాదముల చెంత మేము కలము. కావున మా యందు ప్రసన్నుడవుకమ్ము (*పాదౌ మహీయం స్వకృత ఏవ యస్య చతుర్విధో యత్ర హి భూతసర్గః । స వై మహాపూరుష ఆత్మతంత్రః ప్రసీదతాం బ్రహ్మ మహావిభూతిః ॥* 8-5-32). ఓ మహా విభూతులు కలవాడా! తేజోమయమైన నీ రేతస్సు రూపము జలము. సృష్టి దాంట్లోనే జరిగింది (*అంభస్తు యత్ రేతః ఉదారవీర్యమ్ సిధ్యంతి జీవంతి ఉత వర్ధమానాః। లోకాస్త్రయో అథాఖిలలోకపాలాః ప్రసీదతాం బ్రహ్మ మహావిభూతిః ॥* 8-5-33). చంద్రుడిని మనస్సుగా గలవాడా! చంద్రుడివల్లనే పంటలు, బలం, ఆయుష్షు మాకు కలుగచేస్తున్నావు - (*సోమం మనో యస్య సమామనంతి*

దివౌకసాం వై బలమంధ ఆయుః । ఈశః నగానాం ప్రజనః ప్రజానామ్ ప్రసీదతాం నః స మహావిభూతిః ॥ 8-5-34). అగ్నియే నోరుగా గలవాడా! (బడబాగ్ని జఠరాగ్ని దావాగ్ని - అన్ని క్రియలకు కారణం అగ్నియే), జాతవేదా! (అన్నీ తెలిసినవాడా! వేదములను తెల్పేవాడా!). సూర్యుడే కన్నులుగా గలవాడా! (*యచ్ చక్షుర్ ఆసీత్ తరణిః* - 36) (*చంద్రమా మనసో జాతః సూర్యోః చక్షుః*). సూర్యుడినే దేవమార్గంగా గలవాడా (*తరణిః దేవయానం* - 36), (అర్చిరాది మార్గంలో మొదటి మజిలీ - సూర్యమండలమే సిద్ధి పురుషులకు ఆధారము. నీవు సూర్యుడిగా లేకపోతే మేము బ్రతకజాలము. ఇలా సృష్టి అంతా నీ విభూతులే అని గ్రహించా, కావున మా యందు ప్రసన్నుడవుకమ్ము (*అగ్నిర్ముఖం యస్య తు జాతవేదాః జాతః క్రియాకాండ నిమిత్తజన్మా । అంతస్సముద్రే అనువచన్ స్వధాతూన్ ప్రసీదతాం నః స మహావిభూతిః ॥ యచ్చక్షురాసీత్తరణిర్దేవయానమ్ త్రయీమయో బ్రహ్మణ ఏష ధిష్ణ్యమ్ । ద్వారం చ ముక్తేః అమృతం చ మృత్యోః ప్రసీదతాం నః స మహావిభూతిః ॥* 8-3-35,36). (Through sun rays the liberated jivatma goes to sun in the first instance). జీవులందర్నీ వారి కర్మానుసారంగా నడిపించేవాడా! - ఎలాగంటే - అన్ని విభూతులు నీ మహా విభూతినుండియే - అందరి ప్రాణాలు స్వామి నుండే, స్వామి చెవులనుండి దిక్కులు, హృదయాకాశం నుండి ఇంద్రియాలు, స్వామి నాభి / మూలాధారం నుండి ఆకాశం, నీ బలం నుండి ఇంద్రుడు, నీ ప్రసాదంగా దయతో దేవతలు, నీ కోపాగ్నినుండి శివుడు, నీ బుద్ధి నుండి బ్రహ్మ, నీ ఇంద్రియముల నుండి వేదములు, నీ జననేంద్రియము నుండి ప్రజాపతులు, ఋషులు, నీ వక్షః స్థలం నుండి లక్ష్మీదేవి, నీ ఛాయనుండి పితృదేవతలు, నీ వక్షఃస్థలము నుండి ధర్మము, వీపు నుండి అధర్మం, నీ శిరస్సు నుండి ఊర్ధ్వలోకాలు, నీ విహారము నుండి అప్సరసలు, నీ ముఖమునుండి వేదజ్ఞానంతో సత్ బ్రాహ్మణులు (*బ్రాహ్మణో అస్య ముఖమాసీత్* - పురుషసూక్తం), నీ భుజముల నుండి బలముగల - క్షత్రియులు, నీ తొడల నుండి (ఊరువులు) ఓజస్సు గల వైశ్యులు, నీ పాదములనుండి అవేదులైన శూద్రులు ఏర్పడ్డారు. మా అందరి పుట్టుకకు కారణమైన నీవు మా కన్నులకు కనపడుము. మేము నిన్ను ఆశ్రయించినవారము. స్వామీ! నీవు స్వతంత్రుడవు. నీ స్వరాజ్య లాభములో ఆనందం కలవాడవు. అన్ని అవతారాలు నీ నుండే అన్ని యుగాలలో ఏర్పడ్డాయి (*ప్రాణాత్ అభూత్ అస్య చర అచరాణామ్ ప్రాణః సహో బలం ఓజశ్చ వాయుః । అన్వాస్మ సమ్రాజమ్ ఇవ అనుగాః వయమ్ ప్రసీదతాం నః స మహావిభూతిః ॥* - 37, *శ్రోత్రాద్దిశో యస్య హృదశ్చ ఖాని ప్రజజ్ఞిరే ఖం పురుషస్య నాభ్యాః । ప్రాణేంద్రియాత్మ అసు శరీర కేతం ప్రసీదతాం నః స మహావిభూతిః ॥* - 38 *బలాత్ మహేంద్ర త్రిదశాః ప్రసాదాత్ మన్యోః గిరీశో ధిషణాత్ విరించః । ఖేభ్యస్తు ఛందాసి ఋషయో మేఢ్రతః కః ప్రసీదతాం నః సః మహావిభూతిః ॥* - 39, *శ్రీర్వక్షసః పితరః ఛాయయా ఆసన్ ధర్మః స్తనాత్ ఇతరః పృష్ఠతో అభూత్ । ద్యోః యస్య శీర్ష్ణో అప్సరసో విహారాత్ ప్రసీదతాం నః సః మహావిభూతిః ॥* - 40, *విప్రో ముఖాద్బ్రహ్మ చ యస్య గుహ్యం రాజన్య ఆసీద్భుజయోర్బలం చ । ఊర్వో విట్ ఓజః అంఘ్రిః అవేదశూద్రౌ ప్రసీదతాం నః సః మహావిభూతిః ॥* -41, *లోభోఅధరాత్ ప్రీతిః ఉపరి అభూత్ ద్యుతిః నస్తః పశవ్యః స్పర్శేన కామః ॥ భ్రువోః యమః పక్ష్మభవః*

తు కాలః ప్రసీదతాం నః సః మహావిభూతిః ॥ -42, *ద్రవ్యం వయః కర్మగుణాన్ విశేషం యత్ యోగమాయా విహితాన్ వదంతి । యత్ దుర్విభావ్యం ప్రబుధ అపబాధం ప్రసీదతాం నః సః మహావిభూతిః ॥*-43, *నమోఅస్తు తస్మా ఉపశాంతశక్తయే స్వారాజ్యలాభ ప్రతిపూరితాత్మనే । గుణేషు మాయారచితేషు వృత్తిభిః న సజ్జమానాయ నభస్వత్ ఊతయే ॥* -44, *స త్వం నో దర్శయాత్మానం అస్మత్ కరణ గోచరమ్ । ప్రపన్నానాం దిదృక్షూణాం సస్మితం తే ముఖాంబుజమ్ ॥* -45, *తైస్ తైః స్వేచ్ఛాధృతే రూపైః కాలే కాలే స్వయం విభో । కర్మ దుర్విషహం యన్నో భగవాన్ తత్ కరోతి హి॥* 8-5-37 నుండి 46).

కష్టం ఎక్కువ ఫలితం తక్కువ మా కర్మలు. ఒక్కోసారి ఫలితమే రాదు. విషయవాసనలచే పొందిన ఈ దేహమువల్ల చేయగలిగే కర్మలను నీకు అర్పిస్తే అద్భుత ఫలితాలు ఇప్పిస్తావు. స్వామి నీకై చేసే పనులు చిన్నవి అయినా ఫలితం గొప్పది. కర్మలను స్వామికి అర్పించకుంటే దాని ఫలితం అనుభవించాలి. అది కష్టంతో కూడినది (*క్లేశభూరి అల్పసారాణి కర్మాణి విఫలాని వా । దేహినాం విషయ ఆర్తానాం న తథైవార్పితం త్వయి ॥ న అవమః కర్మకల్పోఅపి విఫలాయ ఈశ్వరార్పితః । కల్పతే పురుషస్యైవ స హి ఆత్మా దయితో హితః ॥* 8-5-47,48).

చెట్టుకు నీరు పోయాలంటే, మొత్తం చెట్టు ఆకులకు కొమ్మలకు కాక ఎలాగైతే వేరు వద్ద నీళ్ళు పోస్తే చెట్టు సంతృప్తి చెందినట్లుగా, శ్రీమన్నారాయణ ఆరాధనవల్ల సకల దేవతలు తృప్తి చెందుతారు. కావున నీ ఆరాధన చాలు. నీవు అనంతుడవు (***యథా హి స్కంధశాఖానాం తరోర్మూల అవసేచనమ్ । ఏవమారాధనం విష్ణోః సర్వేషాం ఆత్మనః చ హి ॥*** 8-5-49,) (4-31-14). *ఆకాశాత్ పతితం తోయం యథా గచ్ఛతి సాగరం సర్వ దేవ నమస్కారః కేశవం ప్రతి గచ్ఛతి*) పద్మపురాణం నందు ఇట్లు చెప్పబడినది:

ఆరాధనానాం సర్వేషాం విష్ణోరారాధనం పరం

తస్మాత్ పరతరం దేవి తదీయానాం సమర్చనమ్ – "అన్ని ఆరాధనల్లో విష్ణు ఆరాధనమే శ్రేష్ఠమైనది. కాని వైష్ణవారాధనము (విష్ణుభక్తుని ఆరాధనము) విష్ణు ఆరాధన కన్నను శ్రేష్ఠతరమైయున్నది". భౌతికవాంఛానురక్తులగు జనులు పలువురు దేవతలను ఆరాధింతురు (కామైస్తైస్తైర్హృతజ్ఞానాః *ప్రపద్యన్తే అన్య దేవతాః*). జనులు పలుకోరికలతో సతమతమయ్యెడి కారణమున శివుని, బ్రహ్మను, కాళికను, దుర్గాదేవిని, గణేశుని, సూర్యుని వాంఛాసిద్ధికై ఆరాధింతురు. కాని భాగవతము (4-31-14) నందే ఇంకొక చోట ఇట్లు చెప్పబడినది–

యథో తరోర్మూలనిషేచనేన తృప్త తత్స్కంధభుజోపశాఖాః
ప్రాణోపహారాచ్చ యథేన్ద్రియాణాం తథైవ సర్వార్హణం అచ్యుతేజ్యా ॥

"వృక్షమూలములకు నీరుపోయుట ద్వారా కాండమును, కొమ్మలను, ఫలపుష్పములను సంతృప్తి పరచినట్లగును, ఉదరమునకు ఆహారము నొసగుట ద్వారా దేహేంద్రియములనన్నింటికి సంతృప్తి కలిగించినట్లగును. విష్ణు ఆరాధనము ద్వారా మనుజుడు ఎల్లరను సంతృప్తిపరచగలడు".

స్వామీ! నీవు ఏ సమయంలో ఏ ఏ పనిచేస్తావో ఎవ్వరూ ఊహించలేరు. ఆయా సమయాలలో నీ సంకల్పానుగుణంగా ఆయా రూపాలను స్వీకరించి, ఎదుటివారికి అర్థంకాని లీలలను చేసే ఆ స్వామి మాకు కన్పడాలని ప్రార్థిస్తున్నాము (*నమస్తుభ్యమనంతాయ దుర్వితర్క్యాత్మకర్మణే । నిర్గుణాయ గుణేశాయ సత్త్వస్థాయ చ సాంప్రతమ్ ॥* 8-5-50).

అప్పుడు కళ్ళు మూసుకు పోయే అద్భుతకాంతితో మరకత - శ్యామవర్ణం గల స్వామి ప్రత్యక్షమయ్యాడు (*ఏవం స్తుతః సురగణైర్భగవాన్ హరిరీశ్వరః । తేషామ్ ఆవిరభూత్ రాజన్ సహస్రార్కోదయద్యుతిః ॥* 8-6-1), *తేనైవ సహసా సర్వే దేవాః ప్రతిహత ఈక్షణాః । న అపశ్యన్ ఖం దిశః క్షౌణీం ఆత్మానం చ కుతో విభుమ్ ॥* 2, *విరించో భగవాన్ దృష్ట్వా సహ శర్వేణ తాం తనుమ్ । స్వచ్ఛాం మరకతశ్యామాం కంజగర్భ అరుణ ఈక్షణామ్ ॥* 3, *తప్తహేమావదాతేన లసత్కౌశేయవాససా । ప్రసన్న చారుసర్వాంగీం సుముఖీం సుందరభ్రువమ్ ॥* 4, *మహామణికిరీటేన కేయూరాభ్యాం చ భూషితామ్ । కర్ణాభరణనిర్భాతకపోల శ్రీముఖాంబుజామ్ ॥* 5, *కాంచీకలాప వలయహారనూపురశోభితామ్ । కౌస్తుభాభరణాం లక్ష్మీం బిభ్రతీం వనమాలినీమ్*-6, *సుదర్శనాదిభిః స్వాస్త్రైః మూర్తిమద్భిరుపాసితామ్ । తుష్టావ దేవప్రవరః సశర్వః పురుషం పరమ్ । సర్వ అమరగణైః సాకం సర్వాంగైః అవనిం గతైః ॥* 8-6-1 to 7).

బ్రహ్మ శివాదుల స్వామి దర్శనస్తోత్రం

అజాత జన్మస్థితి సంయమాయ - పుట్టుకలేని ఆద్యంతరహితుడవు. *అణోర్ అణీయాన్* - పరమాణువులో కూడా ఇంకా చిన్నగా కూడా ఉండేవాడా, నీ దివ్యమంగళ విగ్రహరూపంలో త్రిలోకాలను చూస్తున్నాము (8-6-8).

అంతటా అన్నింటిలో నిన్నే చూస్తున్నాము స్వామీ, అన్నీ నీలోనే కన్పడుతున్నాయి. భూమిలో నీరు మొదలగునవి అన్నీ ఉన్నట్టుగా, కట్టెలలో ఉన్న నిప్పులాగా, ఆవులలో అమృతంలాగా (పాలు), ప్రయత్నంలో బ్రతుకుతెరువుగా, భక్తియోగంలో నీవు కన్పడుతున్నావు స్వామి. నీవు బహిర్ అంతర్ ఆత్మసాక్షివి, కావున నీకు అంతా తెలుసు, మేము చెప్పాల్సిన అవసరంలేదు. కావున అఖిల లోకపాలకులమైన మేము దేన్ని కోరామో అది ఇవ్వు. మేము నీ అంశలము. నీకంటే వేరుగా ఎలా ప్రకాశింపగలము. మాకు, బ్రాహ్మణులకు శుభం కలిగించు అన్నారు (*అజాతజన్మస్థితి సంయమాయా గుణాయ నిర్వాణసుఖార్ణవాయ । అణోః అణిమ్నే అపరిగణ్యధామ్నే మహానుభావాయ నమో నమస్తే ॥* 8-6-8, *రూపం తవ ఏతత్ పురుషర్షభ ఇజ్యం శ్రేయో అర్థిభిః వైదిక తాంత్రికేణ । యోగేన ధాతః సహ నః త్రిలోకాన్ పశ్యామి అముష్మిన్ ఉ హ విశ్వమూర్తౌ॥* 9, *త్వయి అగ్ర ఆసీత్ త్వయి మధ్య ఆసీత్ త్వయి అంత ఆసీద్ ఇదం ఆత్మతంత్రే । త్వం ఆదిర్ అంతో జగతో అస్య మధ్యం ఘటస్య మృత్స్నా ఇవ పరః పరస్మాత్ ॥* 10, *త్వం మయాయా ఆత్మ ఆశ్రయయా స్వయా ఇదం నిర్మాయ విశ్వం తదనుప్రవిష్టః । పశ్యంతి యుక్తాః మనసా మనీషిణో గుణ వ్యపాయే అపి అగుణం విపశ్చితః ॥* 11, *యథా అగ్నిం ఏధసి అమృతం చ గోషు భువి అన్నం అంబు*

*ఉద్యమనే చ వృత్తిమ్ । యోగైర్మనుష్యా అధియంతి హి త్వాం గుణేషు బుద్ధ్యా కవయో వదంతి ॥*12, *తం త్వాం వయం నాథ సముజ్జిహానం సరోజనాభ అతిచిర ఈప్సితార్థమ్। దృష్ట్వా గతా నిర్వృతిం అద్య సర్వే గజా దవ అర్తా ఇవ గాంగమంభః ॥* 13, *స త్వం విధత్స్వాఖిలలోకపాలాః వయం యదర్థాస్తవ పాదమూలమ్ । సమాగతాస్తే బహిరంతరాత్మన్ కిం వా అన్యవిజ్ఞాప్యం అశేషసాక్షిణః* 14, *అహం గిరిత్రశ్చ సురాదయో యే దక్ష ఆదయో అగ్నేరివ కేతవస్తే । కిం వా విదామ ఈశ పృథక్ విభాతాః విధత్స్వ శం నో ద్విజదేవమంత్రమ్ ॥* 8-6-8 నుండి15) శ్రీ అజిత భగవానుడు ఇలా అన్నాడు (8-6-18)-

నా మాటలు సావధానంతో వినండి. మీకు శుభం కలిగిస్తాయి (*హంత బ్రహ్మన్నహో శంభో హే దేవా మమ భాషితమ్ । శృణుత అవహితాః* 8-6-18). మీకు కాలం అనుకూలంగా లేదు. శత్రువులతో పని ఉన్నప్పుడు సంధి కుదుర్చుకోవాలి (దేవతల అహంకారాన్ని అణచడానికి బలి గొప్పతనాన్ని ప్రదర్శించడానికి ఇది స్వామి లీల) (*యాత దానవదైతేయైః తావత్ సంధిః విధీయతామ్ । కాలేన అనుగృహీతైః తైః యావత్ వః భవ ఆత్మనః ॥* 8-6-19).

మీ జ్ఞాతులతో సంధి చేసుకొని క్షీరసాగరం మథనంలో వచ్చే అమృతం తాగడం వల్ల అమరులు అవుతారు. మంథరపర్వతం కవ్వంగా, వాసుకిని తాడుగా చేసుకొని ఔషధీలతలను వేసి, చిలకండి. నేను సహాయం చేస్తా (*సహాయేన మయా దేవా నిర్మన్థధ్వం* - 23). వారు, మీరు పనిచేసినా అమృతం మీకే, వారికి ఇతర వస్తువులు లభ్యమవుతాయి. శాంతంతో అన్ని పనులూ సమకూరుతాయి. ఓర్పు నెమ్మదితో కార్యసిద్ధి లభిస్తుంది. కోపంతో కాదు (*క్షిప్త్వా క్షీర ఉదధౌ సర్వాః వీరుత్ తృణ లతా ఔషధీః । మన్థానం మన్థరం కృత్వా నేత్రం కృత్వా తు వాసుకిం ॥ సహాయేన మయా దేవాః నిర్మన్థధ్వం అతన్ద్రితాః । క్లేశ భాజః భవిష్యన్తి దైత్యాః యూయం ఫలగ్రహాః ॥ యూయం తత్ అనుమోదధ్వం యత్ ఇచ్ఛన్తి అసురాః సురాః । న సంరంభేణ సిధ్యన్తి సర్వ అర్థాః సాన్త్వయా యథా ॥* 8-6-22 నుండి 24). సముద్రమథనంలో కాలకూట విషము కూడా వస్తుంది భయపడకండి, అని చెప్పి స్వామి అంతర్ధానం చెందాడు. (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఇతి దేవాన్ సమాదిశ్య భగవాన్ పురుష ఉత్తమః । తేషాం అన్తర్దధే రాజన్ స్వచ్ఛంద గతిః ఈశ్వరః ॥* 8-6-26) దేవతలు వారివారి లోకాలకు వెళ్ళారు (*అథ తస్మై భగవతే నమస్కృత్య పితామహః । భవః చ జగ్మతుః స్వం స్వం ధామ ఉపేయుః బలిం సురాః ॥* 8-6-27). స్వామి చెప్పినట్టుగానే త్రిపురవాసులైన బలి, శంబర, అరిష్టనేమి మొదలుగాగల రాక్షసులతో ఇంద్రుడు సంధి చేసుకున్నాడు. దేవదానవులు సముద్రమథనమునకు సిద్ధమయ్యారు.

మంథరపర్వతం లేపలేక దాని కిందపడి చస్తుంటే స్వామియే గరుడుడిపై దాన్ని తీసుకొని సముద్రంలో ఉంచాడు. వారిని స్వామి తన చూపులతో బ్రతికించాడు (*తాన్ తథా భగ్నమనసః భగ్న బాహు ఊరు కన్ధరాన్ । విజ్ఞాయ భగవాన్ తత్ర బభూవ గరుడధ్వజః ॥, గిరిపాత వినిష్పిష్టాన్ విలోక్య అమర దానవాన్ । ఈక్షయా జీవయామాస నిర్జరాన్ నిర్వ్రణాన్ యథా ॥* 8-6-36,37). (*గిరిం చ ఆరోప్య గరుడే హస్తేన ఏకేన లీలయా। ఆరుహ్య ప్రయయావబ్ధిం సురాసురగణైర్వృతః ॥* 8-6-38).

సముద్రమథనం చేయడానికి వాసుకీ తలభాగాన శ్రీ అజితాదులు చేరారు. "తోక పట్టుకోండి" (*తే నాగరాజం ఆమంత్ర్య ఫలభాగేన వాసుకీమ్ ॥ పరివీయ గిరౌ తస్మిన్ నేత్రం అబ్ధిం ముదా అన్వితాః ॥* 8-7-1) అని జ్ఞాతులైన రాక్షసులతో దేవతలు అంటే, రాక్షసులన్నారు- "మాది ఉత్తమ జన్మ, వేదం చదువుకున్నాం, గొప్ప కర్మలు ఆచరించే మేము అమంగళమైన తోక పట్టుకుంటామా" అని హేళన చేశారు (*తత్ న ఐచ్ఛన్ దైత్యపతయో మహాపురుషచేష్టితమ్ । న గృహ్ణీమో వయం పుచ్ఛం అహేరంగం అమంగలమ్ । స్వాధ్యాయశ్రుతసంపన్నాః ప్రఖ్యాతా జన్మకర్మభిః ॥* 8-7-3). సరే అని తోక వైపు వచ్చారు సురులు హరితో కలసి నవ్వుతూ (*ఇతి తూష్ణీం స్థితాన్ దైత్యాన్ విలోక్య పురుషోత్తమః । స్మయమానో విసృజ్యాగ్రం పుచ్ఛం జగ్రాహ స అమరః ॥* 8-7-4). చిలకడం మొదలుపెట్టారు. మంధరపర్వతాన్ని ఎంత గట్టిగా పట్టినా ఆగక అది మునిగిపోతోంది. మునిగింది. స్వామి కూర్మావతారం ధరించి ఆ మంధర పర్వతాన్ని లేపాడు. లక్ష యోజనాల వీపుపై ఒక ద్వీపంలా ఉన్నాడు కూర్మస్వామి – (*విలోక్య విఘ్న ఈశవిధిం తదా ఈశ్వరో దురంతవీర్యో అవితథ అభిసంధిః । కృత్వా వపుః కాచ్ఛపమద్భుతం మహత్ ప్రవిశ్య తోయం గిరిం ఉజ్జహార ॥ తం ఉత్థితం వీక్ష్య కులాచలం పునః సముద్యతా నిర్మతిథుం సురాసురాః దధార పృష్ఠేన సః లక్షయోజన – ప్రస్తారిణా ద్వీపః ఇవాపరో మహాన్॥ సురా సురేంద్రైర్ భుజవీర్యవేపితం పరిభ్రమంతం గిరిం అంగ పృష్ఠతః । బిభ్రత్ తత్ ఆవర్తనమ్ ఆదికచ్ఛపో మేనేఅంగకండూయనం అప్రమేయః ॥* 8-7-8,9,10). చిలకడానికి వారి శక్తి సరిపోకపోతే వారిలో చేరి బలాన్ని పెంచాడు – రాక్షసులతో తామసప్రవృత్తితో, వాసుకిలో రాజసికప్రవృత్తితో, దేవతలలో సాత్త్వికప్రవృత్తితో చేరాడు – (*తథా అసురాన్ అవిశద్ ఆసురేణ రూపేణ తేషాం బలవీర్యం ఈరయన్। ఉద్దీపయన్ దేవగణాంశ్చ విష్ణుః దైవేన నాగేంద్రం అబోధరూపః ॥* 8-7-11). సముద్రం తట్టుకోవాలి కాబట్టి దానిలో కూడా చేరాడు. పర్వతాన్ని తిప్పడం వల్ల అది లేస్తుంటే దానిపై కూర్చున్నాడు, వేల చేతులతో దాన్ని ఒత్తిపట్టాడు – (*ఉపరి అగేంద్రం గిరిరాట్ ఇవ అన్యః ఆక్రమ్య హస్తేన సహస్రబాహుః । తస్థౌ దివి బ్రహ్మభవేంద్రముఖ్యైః అభిష్టువద్భిః సుమనోఅభివృష్టః ॥* 8-7-12). అలసిపోయి వాసుకీ వేయిపడగల నుండి వచ్చే విషవాయువుల వల్ల నల్లబడ్డ పౌలోమ, కాలేయ, ఇల్వల మొదలగు రాక్షసులను మరియు దేవతలను ఉత్సాహపరచడానికి స్వామి కరుణించి చక్కటి చల్ల గాలితో గల చిరుజల్లు కురిపించాడు. అయినా వారికి చిలికే సామర్థ్యం లేకపోవడం గమనించిన స్వామి తాను స్వయాన మంధర పర్వతాన్ని చిలకడం ప్రారంభించాడు (*మథ్యమానాత్ తథా సింధోర్దేవాసుర వరూథపైః । యదా సుధా న జాయేత నిర్మమంథ అజితః స్వయమ్ ॥ మేఘశ్యామః కనకపరిధిః కర్ణవిద్యోతవిద్యుత్ మూర్ధ్నిభ్రాజత్ విలులిత కచః స్రగ్ధరో రక్తనేత్రః । జైత్రైః దోర్భి జగత్ అభయదైః దందశూకం గృహీత్వా మథ్నన్ మథ్నా ప్రతిగిరిర్ ఇవ అశోభత అథోద్ధృతాద్రిః ॥* 8-7-16,17). ఇలా అష్టమూర్తులుగా స్వామి అవతారాలు తీసుకొని మంధరపర్వతమును చిలుకుతుంటే, వాళ్ళు మాత్రం మదంతో మేమే చేస్తున్నాము అని భ్రమించారు –(13). పద్మపురాణమును అనుసరించి స్వామి యొక్క అష్టమూర్తులకు తృప్తి కలిగించడానికై అష్టలక్ష్ములు ఏర్పడ్డారు.

క్షీరసాగర మథనం వల్ల మొదట సముద్రంలోని మురికి అంతా హాలాహలము విషంగా బయటకు వస్తే, అందరూ భయపడి పరుగెత్తారు. ముందు ముందు ప్రళయం రావాలి కాబట్టి అప్పుడు విషం శివుడికి అవసరం కాబట్టి స్వామి ఆజ్ఞతో అంతా శివస్తుతి చేసారు (8-7-21) (శివ makeupలో ఉన్న స్వామి స్తుతి. స్తుతి చేయక పోతే ఎవరు విషం తాగుతారు కాబట్టి గట్టి పొగడ్తలతో స్తోత్రం చేయడం వల్ల, ఉబ్బితబ్బిబ్బైన ఆశుతోషుడు పార్వతీ అంగీకారంతో సరేనన్నాడు ("మంగళ సూత్రమును మదిన ఎంత నమ్మినదో" - శివుడి శక్తిని ఎరింగిన భవాని సరే అంది). నేను విషం తాగితే నారాయణుడు సంతోషిస్తాడు కాబట్టి తాగుతా అన్నాడు శివుడు - (*పుంసః కృపయతో భద్రే సర్వాత్మా ప్రీయతే హరిః । ప్రీతే హరౌ భగవతి ప్రీయే అహం స చరాచరః । తస్మాదిదం గరం భుంజే ప్రజానాం స్వస్తిరస్తు మే ॥* 8-7-40). విషం తాగిన తెల్లని శివుడు నీలకంఠుడు అయ్యాడు - (*తతః కరతలీకృత్య వ్యాపి హాలాహలం విషం । అభక్షయత్ మహాదేవః కృపయా భూతభావనః ॥* 8-7-42, *తస్యాపి దర్శయాం ఆస స్వవీర్యం జలకల్మషః । యత్ చకార గలే నీలం తచ్చ సాధోః విభూషణమ్॥* 8-7-43). తపిస్తున్న లోక తాపాలను హరించాడు. అదే మహానుభావుల లక్షణము (*తప్యన్తే లోకతాపేన సాధవః ప్రాయశః జనాః । పరమ ఆరాధనం తత్ హి పురుషస్య అఖిల ఆత్మనః ॥* 8-7-44). కిందపడ్డ విషపు చుక్కలను తేళ్ళు, సర్పాలు, ఔషధవృక్షాలు నాకాయి - (45). మళ్ళీ చిలకడం ప్రారంభించారు. అప్పుడు వరుసగా వచ్చినవి -

క్షీరసాగరమథనంలో ఉద్భవించిన వాటి పేర్లు: పాలసముద్రమే సిరి సంపదలకు నిలయము

1. హాలాహల విషం - శివుడికి ఇచ్చారు
2. ***హవిర్ధానీ తతః అభవత్* - సురభి** = హవిర్ధానీ = అగ్నిహోత్రీ = ఆవుస్థానం ఇది, గోమాత మహిమ ఇది (8-8-1,2). పాలసముద్రం నుండి వచ్చింది గోమాత. దీని పాలను అమృతం అని వర్ణించారు (8-6-12). దేవయానం (ముక్తి) ఇచ్చేది గోసేవ. దీన్ని ఋషులకు ఇచ్చారు (*తాం అగ్నిహోత్రీం ఋషయో జగృహుః బ్రహ్మవాదినః । యజ్ఞస్య దేవయానస్య మేధ్యాయ హవిషే నృప ॥* 8-8-2) (*అభిషేచనికా భూమిః ఆహరత్ సకలౌషధీః । గావః పంచ పవిత్రాణి వసంతో మధుమాధవౌ॥* 8-8-11).
3. ఉచ్చైశ్రవము- అను పేరు గల చంద్రుని లాంటి తెల్లదైన గుఱ్ఱము వెలువడినది. దీన్ని బలిచక్రవర్తి తీసుకున్నాడు.
4. ఐరావతము- శ్వేతవర్ణము గల నాలుగు దంతాలుగల ఏనుగు వచ్చింది - దీన్ని దేవరాజు - ఇంద్రుడు తీసుకున్నాడు.
5. అష్టదిగ్గజాలు: ఐరావతము, పుండరీకము, వామనము, కుముదము, అంజనము, పుష్పదంతము, సార్వభౌమము, సుప్రతీకము అను ఎనిమిది ఏ దిక్కుకైన వెళ్ళగల గజములు (దిక్ గజాః - గజములు) మరియు 8 ఆడ ఏనుగులు వచ్చాయి (8-8-4,5).

6. కౌస్తుభ – పద్మరాగ మణులు – విష్ణువును అలంకరించాయి.

7. పారిజాతము అను కల్పవృక్షం – ఇంద్రలోకం చేరింది (*పారిజాతః సురలోక విభూషణం పూరయతి అర్థినః యః అర్థైః* – 6)

8. అప్సరసలు స్వర్గలోకం వెళ్ళారు (*తతః చ అప్సరసః జాతాః నిష్క కంఠ్యః సువాససః । రమణ్యః స్వర్గిణాం వల్గుగతిలీలా అవలోకనైః ॥* 8-8-7).

9. రమాదేవి ఆవిర్భవించింది (*తతః చ ఆవిరభూత్ సాక్షాత్ రమా భగవత్ పరా । రంజయన్తీ దిశః కాన్త్యా విద్యుత్ సౌదామనీ యథా ॥* 8-8-8). లక్ష్మీదేవిని చూసి అందరూ ఆమెను కావాలన్నారు. ఇంద్రుడు చక్కటి ఆసనము సమకూర్చాడు. భూమాత అభిషేకమునకు కావలసిన అన్ని ఓషధులను ఇచ్చింది. గోవులు పవిత్రమైన పంచ గవ్యములను ఇచ్చాయి. అమ్మవారిని అష్ట దిగ్గజాలు అభిషేకించాయి, గజలక్ష్మి అయ్యింది – (*తతః అభిషిషిచుః దేవీం శ్రియం పద్మకరాం సతీం । దిగిభాః పూర్ణకలశైః సూక్తవాక్యైః ద్విజ ఈరితైః ॥* 14). సముద్రుడు పసుపువర్ణ పట్టువస్త్రములను, వరుణుడు వైజయంతీమాలను ఇచ్చాడు. ప్రజాపతి విశ్వకర్మ వివిధరకములైన ఆభరణాలను, సరస్వతి హారాన్ని, నాగులు కుండలాలను, బ్రహ్మ పద్మాన్ని అమ్మవారికి ఇచ్చారు. ఇలా యథావిధిగా పూజింపబడినదై పూలహారాన్ని పట్టుకొని ఎవర్ని వరిద్దామా అని వారి మధ్య తిరుగసాగింది. అందరూ తన్ను వరించారని తెలుసుకొని వారి దోషాలను గ్రహించి వీరు నాకు పనికిరారు అన్నది. ఇలా తెలియజేసింది ఆ అందమైన లక్ష్మీదేవి –

- బ్రహ్మకు జ్ఞానం ఉంది గాని కన్నకూతుర్నే ప్రేమించాడు.
- శివుడు తపస్సులో కామం గెలిచాడు గానీ క్రోధం గెలవలేదు.
- ఇంద్రుడికి ఈశ్వరాధిపత్యం ఉంది. కానీ ఒకడు ఇస్తే తీసుకొనేవాడు స్వయంగా సంపాదించలేడు.
- గంధర్వులు, యక్షులు, అసురులు, సిద్ధులు, చారణులు, దేవతలు మొదలగువారు, విశ్వపాలకులు, ప్రజాపతులు, చక్రవర్తులు చాలా మంది మహానుభావులు కనపడ్డారు (శిబి, యయాతి, కార్తవీర్యార్జున, మొ॥). కాని అందరికీ ఏదో ఒక లోపం ఉంది (8-8-19 నుండి 22). అనంత కల్యాణ గుణ సంపన్నుడు పరిపూర్ణుడు సత్యజ్ఞాన ధర్మస్వరూపుడు ఒక్క నారాయణుడే అని గ్రహించింది. కానీ ఆయన ఆత్మారాముడు, పరిపూర్ణుడు కావడం వల్ల ఆయనకు శ్రద్ధలేకున్నా స్వామినే వరించింది (*ఏవం విమృశ్య అవ్యభిచారి సత్ గుణైః । వరం నిజ ఏక ఆశ్రయతయా అగుణ ఆశ్రయం । వవ్రే వరం సర్వగుణైః అపేక్షితం రమా ముకున్దం నిరపేక్షం ఈప్సితమ్ ॥* 8-8-23). పుష్పమాలను స్వామి మెళ్ళో వేసింది (*తస్య అంశ దేశే ఉశతీం నవ కంజమాలాం మాద్యత్ మధువ్రత వరూథ గిరా ఉపఘుష్టాం । తస్థౌ నిధాయ*

నికటే తత్ ఉరః స్వధామ స వ్రీడ హాస వికసత్ నయనేన యాతా ॥ 8-8-24). లక్ష్మీనారాయణ కళ్యాణం అందరూ కనులారా చూసారు. దేవతాదులు పుష్పవర్షం కురిపించారు. అమ్మవారిని వక్షఃస్థలంలో ధరించాడు స్వామి (*తస్యాః శ్రియః త్రిజగతః జనకః జనన్యాః । వక్షః నివాసం అకరోత్ పరమం విభూతేః । శ్రీః స్వాః ప్రజాః సకరుణేన నిరీక్షణేన । యత్ర స్థితా ఐధయతః స అధిపతీన్ త్రిలోకాన్॥* 8-8-25). రాక్షసులు నిరుత్సాహపడ్డారు తమకు చెందలేదని (*నిః సత్వాః లోలుపాః రాజన్ నిరుద్యోగాః గతత్రపాః । యదా చ ఉపేక్షితాః లక్ష్మ్యా బభూవుః దైత్యదానవాః ॥* 8-8-29).

10. వారుణీ దేవిని నిరుత్సాహపడిన తాగుబోతు రాక్షసులు ఆనందంగా స్వీకరించారు (*అథ ఆసీత్ వారుణీ దేవీ కన్యా కమలలోచనా । అసురా జగృహుః తాం వై హరేః అనుమతేన తే ॥* 8-8-30).

11. అమృతకలశంతో ధన్వంతరీ వెలసిల్లాడు– *విష్ణోర్ అంశాంశ సంభవః ధ్వనంతరీ ఇతి ఖ్యాతః ఆయుర్వేద దృక్ ఇజ్యభాక్* 8-8-34. (*అథః ఉదధేః మథ్యమానాత్ కశ్యపైః అమృత అర్థిభిః । ఉదతిష్ఠత్ మహారాజ పురుషః పరమ అద్భుతః* 31, *దీర్ఘ పీవర దోః దణ్డః కంబు గ్రీవః అరుణ ఈక్షణః । శ్యామలః తరుణః స్రగ్వీ సర్వ ఆభరణ భూషితః ॥* 32, *పీతవాసాః మహా ఉరస్కః సు మృష్ట మణి కుండలః । స్నిగ్ధ కుంచితకేశ అన్త సుభగః సింహ విక్రమః । అమృత ఆపూర్ణ కలశం బిభ్రత్ వలయ భూషితః ॥* 33, *సః వై భగవతః సాక్షాత్ విష్ణోః అంశ అంశ సంభవః । ధన్వంతరిః ఇతి ఖ్యాతః ఆయుఃవేద దృక్ ఇజ్యభాక్ ॥* 8-8-34). (*ధన్వంతరిః దీర్ఘతమసః ఆయుర్వేద ప్రవర్తకః । యజ్ఞభుక్ వాసుదేవ అంశః స్మృత మాత్ర ఆర్తి నాశనః* 9-17-4).

ధన్వంతరీ చేతిలో ఉన్న అమృతకలశాన్ని లాక్కొని పారిపోయారు అసురులు (*తం ఆలోక్య అసురాః సర్వే కలశం చ అమృత ఆభృతం । లిప్సన్తః సర్వవస్తూని కలశం తరసా ఆహరన్ ॥* 8-8-35). ఇలా దొంగలించడం వల్లనే వారికి అమృతం దొరక్కుండా స్వామి ఏర్పాటు చేసాడు. దేవతలు శ్రీహరిని శరణు వేడారు (*నీయమానే అసురైః తస్మిన్ కలశే అమృత భాజనే । విషణ్ణ మనసో దేవాః హరిం శరణం ఆయయుః ॥* 8-8-36). స్వామి వారిని ఓదార్చి తన మాయతో రాక్షసులను గెలుస్తానన్నాడు. **రాక్షసబుద్ధి గలవారిని మోహపరిచేదే స్వామి మాయ** (*ఇతి తత్ దైన్యం ఆలోక్య భగవాన్ భృత్య కామకృత్ । మా ఖిద్యత మిథః అర్థం వః సాధయిష్యే స్వమాయయా॥* 8-8-37).

"నేను ముందంటే నేను ముందు అమృతం తాగుతా" అని రాక్షసులు వారిలో వారు ఒకరిపైకిమరొకరు ఎగబడ్డారు. మోహినీ అవతారం తీసుకొని వారిని మోహింపచేసాడు స్వామి! (8-8-41 to 46). అబ్బ! ఏం రూపం నిగనిగలాడుతోంది! ఎవరు నీవు? మా హృదయాలలో నిండిపోయావు. ఎవ్వరిదానవు? నీ చూపులతో మా మనస్సులను చిలుకుతున్నావు. నిన్ను చూస్తుంటే వివాహం చేసుకున్నట్టు లేవు – అని అన్నారు (8-9-1 to 4). మోహినీ అంది – ఈ వేశ్య మీద మోహమేల. వేశ్యల మీద నమ్మకం ఉంచుతారా?

మనస్సు రోజూ ఒక కొత్త స్త్రీ కావాలంటుంది. మరి ఇలాంటి వేశ్యను మీరు నమ్మితే మీ సమస్య పరిష్కారం చేస్తా అని అమృతకలశం వారి వద్ద నుండి చిరునవ్వులు ఒలికిస్తూ తీసుకొంది (8–9–10,11). దేవదానవులు స్నానసంధ్యలు చేసి అమృతం త్రాగడానికి కూర్చున్నారు. రాక్షసులకు అమృతం ఇవ్వడం పాముకు పాలు పోసినట్లే అని మనస్సులో తలచింది మోహిని (*అసురాణాం సుధాదానం సర్పాణాం ఇవ దుర్నయం । మత్వా జాతి నృశంసానాం న త్వాం వ్యభజత్ అచ్యుతః ॥* 8–9–19). ఆ మద విహ్వలాక్షి స్తన వస్త్రాన్ని కొంచెం కదిలించింది (*విగలిత స్తనపట్టిక అన్తామ్*–18). నోరు అప్పలించుకొని కళ్ళార్పకుండా రూపాస్వాదనలో మునిగారు. చూపులు రాక్షసులపై అమృతం దేవతలకు పోస్తోంది. ఇది చూచినా ఆమెతో ప్రేమ సంబంధం తెగిపోతుందని వారు ఏమీ అనలేదు (*తస్యాం కృత అతి ప్రణయాః ప్రణయ అపాయ కాతరాః । బహుమానేన చ ఆబద్ధాః న ఊచుః కించన విప్రియమ్ ॥* 8–9–23). ఇది గ్రహించిన రాహు అను దానవుడు దేవతా రూపము ధరించి దేవతల వరుసలో సూర్యచంద్రాదులు మధ్య కూర్చొని అమృతం తాగడం గమనించారు సూర్య చంద్రాదులు. వెంటనే స్వామి తన చక్రంతో రాహు గొంతుకోయడం వల్ల అమృతం దిగజారకపోవడం వల్ల, తలలేని దేహపు మొండెము ప్రాణము కోల్పోయింది– చచ్చింది. అమృతం త్రాగిన తల గ్రహమైంది (*చక్రేణ క్షురధారేణ జహార పిబతః శిరః । హరిః తస్య కబన్ధః తు సుధయా అప్లావితః అపతత్* 8–9–25, *శిరః తు అమరతాం నీతం అజః గ్రహం అచీక్లుపత్ । యః తు పర్వణి చన్ద్ర అర్కౌ అభిధావతి వైరధీః* 8–9–26). తర్వాత మోహిని అదృశ్యం చెందడం, శ్రీహరి తన నిజరూపాన్ని చూపడం జరిగింది (*పీతప్రాయే అమృతే దేవైః భగవాన్ లోకభావనః । పశ్యతాం అసుర ఇంద్రాణాం స్వం రూపం జగృహే హరిః ॥* 8–9–27). సుర అసురులు అన్నదమ్ములైనా, ఒకే సంతతి దేశకాలపరిస్థితులను కలిగి ఉన్నా వారి వారి భావములను అనుసరించి శ్రీహరి వారికి ఆయా ఫలితాలు కలుగజేసాడు. దేవతలకు అమృతం దొరికింది. రాక్షసులకు అమృతం దక్కలేదు (*ఏవం సుర అసురగణాః సమ దేశ కాల హేతు అర్థ కర్మ మతయః అపి ఫలే వికల్పాః । తత్ర అమృతం సురగణాః ఫలం అంజసా ఆపుః యత్ పాదపంకజ రజః శ్రయణాత్ న దైత్యాః ॥* 8–9–28). పరిస్థితిని అర్థం చేసుకొన్న రాక్షసులు ఆయుధాలతో దేవతల మీదికి ఉరికారు. క్షీరసాగరతీరంలోనే భయంకర యుద్ధం జరిగింది. రాజుబలి ఇంద్రుడితో, కార్తికేయుడు తారకుడితో, వరుణుడు హేతితో, మిత్రుడు ప్రహేతితో, యముడు కాలనాభుడితో, విశ్వకర్మ మయదానవుడితో, త్వష్ట శంబరుడితో, సవిత విరోచనుడితో, అపరాజిత నముచితో, అశ్విని దేవతలు వృషపర్వుడితో, సూర్యుడు బలిపుత్రులు వందమంది బాణాదులతో, చంద్రుడు రాహువుతో, వాయుదేవుడు పులోముడితో, శంభుడు నిశుంభుడితో, శివుడు జంబునితో, విభావసు మహిషాసురుడితో, వాతాపి మరియు ఇల్వలుడు బ్రహ్మపుత్రులతో, కామదేవుడు దుర్మర్షుడితో, ఉత్కల మాతృకాదేవితో, బృహస్పతి శుక్రాచార్యుడితో, శని నరకాసురుడితో, మరుత్తులు నివాతకవచులతో, వసువులు– కాలకేయ రాక్షసులతో, విశ్వేదేవతలు పౌలోమ రాక్షసులతో, రుద్రులు క్రోధవశరాక్షసులతో ద్వంద్వ యుద్ధానికి తలపడ్డారు. రాక్షసులు ఓడారు. చచ్చిన మరియు గాయపడ్డ రాక్షసులను శుక్రాచార్యుడు తన సంజీవినివిద్యామంత్రంతో బ్రతికించాడు (8–11–47). రాక్షసమాయ వల్ల పాములు, తేళ్ళు, పులులు,

సింహములు, గజములు దేవతా సైన్యముపై పడుచూ వారిని నశింపచేయసాగారు. అలాగే రాక్షస స్త్రీలు కూడా "నరకండి, చంపండి" అని అరుస్తూ యుద్ధములో పాల్గొన్నారు. రాక్షసుల మాయను ప్రయోగించడం వల్ల దేవతలు ఓడిపోవడం చూసి స్వామి అష్టభుజములతో అష్టాయుధములతో వచ్చి వారిని కాపాడాడు (*తతః సుపర్ణ అంశ కృత అంఘ్రి పల్లవః పిశంగవాసా నవకంజలోచనః । అదృశ్యత అష్టాయుధ బాహుః ఉల్లసత్ శ్రీకౌస్తుభ అనర్ఘ్య కిరీటకుండలః* 8-10-54). దేవతల అన్ని బాధలు తొలగినవి (*తస్మిన్ ప్రవిష్టే అసుర కూట కర్మజా మాయా వివేశుః మహినా మహీయసః । స్వప్నః యథా హి ప్రతిబోధ ఆగతే హరిస్మృతిః సర్వ విపత్ విమోక్షణమ్ ॥* 8-10-55). ఆ తర్వాత ఇంద్రుడిచే రాజు బలి యుద్ధంలో పడి చనిపోయాడు. శుక్రాచార్యుడు తన మృతసంజీవని విద్యతో చనిపోయిన రాజు బలిని మరి ఇతర రాక్షసులను బ్రతికించాడు (*బలిః చ ఉశనసా స్పృష్టః ప్రత్యాపన్న ఇంద్రియ స్మృతి । పరాజితః అపి న అఖిద్యత్ లోకతత్త్వవిచక్షణః ॥* 8-11-48). వజ్రాయుధంతో జంభాసుర వధ చేశాడు ఇంద్రుడు. కాని వజ్రాయుధంతో కూడా చావని నముచి రాక్షసుణ్ణి ఇంద్రుడు అశరీరవాణి వాక్కుల సలహాతో చంపాడు- (*న శుష్కేణ న చ ఆర్ద్రేణ*- తడిసినవి మరియు ఎండినవాటితో చావడు) - అనగా ఫేనం (నురుగు) తో తయారైన ఆయుధంతో ఇంద్రుడు సంహరించాడు (8-11-40). రాక్షసులు యుద్ధములో ఓడారు. బ్రహ్మదేవుడి ఆజ్ఞమేరకు నారదుడు వెళ్ళి యుద్ధం ఆపించాడు.

మోహినీమూర్తిని చూడాలని శివుడి కోరిక - శివుడు మోహంలో పడ్డాడు

శివుడు ఆ మోహినీ రూపం చూడాలని మధుసూదనుణ్ణి వేడుకొన్నాడు, స్తోత్రం చేశాడు (శ్రీ మహాదేవ ఉవాచ- *దేవదేవ జగద్వ్యాపిన్ జగదీశ జగన్మయ । సర్వేషామపి భావానాం త్వమాత్మా హేతురీశ్వరః ॥* 8-12-4, *ఆది అంతౌ అస్య యత్ మధ్యం ఇదం అన్యత్ అహం బహిః । యతో అవ్యయస్య నైతాని తత్సత్యం బ్రహ్మ చిద్భవాన్ ॥* 5, *తవైవ చరణాంభోజం శ్రేయస్కామా నిరాశిషః । విసృజ్యోభయతః సంగం మునయః సముపాసతే ॥* 6, *త్వం బ్రహ్మ పూర్ణమమృతం విగుణం విశోకమ్ ఆనందమాత్రం అవికారం అనన్యదన్యత్ విశ్వస్య హేతురుదయస్థితిసంయమానామ్ ఆత్మేశ్వరశ్చ తదపేక్షతయానపేక్షః ॥* 7, *ఏకస్త్వమేవ సదసద్ద్వయం అద్వయం చ స్వర్ణం కృతాకృతమివేహ న వస్తుభేదః । అజ్ఞానతస్త్వయి జనైర్విహితో వికల్పో యస్మాద్గుణైర్వ్యతికరో నిరుపాధికస్య ॥* 8, *త్వాం బ్రహ్మ కేచిత్ అవయంతి ఉత ధర్మమేకే ఏకే పరం సదసతోః పురుషం పరేశమ్ । అన్యే అవయంతి నవశక్తియుతం పరం త్వామ్ కేచిన్మహాపురుషం అవ్యయం ఆత్మతంత్రమ్ ॥* 9, *నాహం పర ఆయుః ఋషయః న మరీచిముఖ్యా జానంతి యద్విరచితం ఖలు సత్త్వసర్గాః । యన్మాయయా ముషితచేతస ఈశ దైత్య - మర్త్యాదయః కిముత శశ్వత్ అభద్రవృత్తాః ॥* 10, *స త్వం సమీహితం అదః స్థితిజన్మనాశం భూత ఈహితం చ జగతో భవబంధమోక్షౌ। వాయుర్యథా విశతి ఖం చ చరాచరాఖ్యమ్ సర్వం తదాత్మకతయా అవగమో అవరుంత్సే ॥* 11, *అవతారా మయా దృష్టా రమమాణస్య తే గుణైః । సోఅహం తద్ద్రష్టుమిచ్ఛామి యత్తే యోషిత వపుర్ధృతమ్ ॥* 12, *యేన సమ్మోహితా దైత్యాః పాయితాః చ అమృతం సురాః । తత్ దిదృక్షవ ఆయాతాః పరం కౌతూహలం హి నః ॥* 13, శ్రీ

శుక ఉవాచ– కౌతూహలాయ దైత్యానాం యోషిత్ వేషో మయా ధృతః । పశ్యతా సురకార్యాణి గతే పీయూష భాజనే ॥ 15, *తత్తే అహం దర్శయిష్యామి దిదృక్షోః సురసత్తమ । కామినాం బహుమంతవ్యం సంకల్ప ప్రభవోదయమ్॥* 8-12-4 to 16), స్వామి సరేనని అంతర్ధానం చెంది ఉద్యానవనంలో బంతులాడుతున్న అమ్మాయిగా అవతరించాడు. శివుడు మోహినిని కౌగిలించుకున్నాడు. మోహంలో పడ్డాడు. రేతస్సు ఎక్కడ పడిందో అక్కడ వెండి బంగారు గనులయినాయి – (33). మాయనుండి బయట పడ్డ శివుడు స్వామి చుట్టూ ప్రదక్షిణము చేశాడు (41). స్వామి ఇలా బోధ చేశాడు శివుడికి – ఇక ఈ మాయ నిన్ను ఏమి చేయదు. ఈ మాయను నేను సృష్టికార్యమున కాలముతోపాటు వాడి సృష్టిని చేస్తాను (*సా ఇయం గుణమయీ మాయా న త్వాం అభిభవిష్యతి । మయా సమేతా కాలేన కాలరూపేణ భాగశః ॥* 8-12-40). అప్పుడు శివుడు పార్వతితో ఇలా తెలియజేశాడు – మాయ ఎంత బలీయమైనదో చూసావు కదా! నేను ఆతని అంశావతారములలో ప్రధానుడైనను ఆతని మాయకు మోహితుడనైతిని. ఇక వేరే వారి గూర్చి చెప్పనేల (*అపి వ్యపశ్యః త్వం అజస్య మాయాం పరస్య పుంసః పర దేవతాయాః । అహం కలానాం ఋషభః విముహ్యే యయా అవశః అన్యే కిం ఉత అస్వతన్త్రాః ॥* 8-12-43). పార్వతితో ఇలా అన్నాడు – "నేను 1000 సం॥రాలు ధ్యానం చేసిన స్వామి ఈయనయే, తపస్సు ఫలితం ఈ స్వామియే, నా స్వామి అన్నాడు. ఆయన మాయను చూసావు కదా!" అని తెలియజేశాడు (*యం మాం అపృచ్ఛః త్వం ఉపేత్య యోగాత్ సమా సహస్ర అన్తే ఉపారతం వై । సః ఏవ సాక్షాత్ పురుషః పురాణః యత్ర కాలః న విశతే న వేదః ॥* 8-12-44). వృషభవాహనుడై పార్వతీదేవితో శివుడు కైలాసం వెళ్ళాడు (8-12-41 నుండి 44). ఈ క్షీర సాగర మథనవృత్తాంతము విన్నవారికి సంసారబాధలు తొలుగుతాయి (*ఏతత్ ముహుః కీర్తయతః అనుశృణ్వతః న రిష్యతే జాతు సముద్యమః క్వచిత్ । యత్ ఉత్తమశ్లోక గుణ అనువర్ణనం సమస్త సంసార పరిశ్రమ అపహమ్ ॥* 8-12-46). దానవులను సమ్మోహపరచి తన భక్తులకు అమృతమునిచ్చిన స్వామికి నమస్కారము అని శుకమహర్షి తెలియజేశాడు (*అసత్ అవిషయం అంఘ్రిం భావగమ్యం ప్రపన్నాన్ అమృతం అమర వర్యాన్ ఆశయత్ సిన్ధుమధ్యం । కపటియువతి వేషః మోహయాన్ యః సుర అరీన్ తం అహం ఉపసృతానాం కామపూరం నతః అస్మి ॥* 8-12-47).

గడచిన మనువులు, మనువంశముల పట్టిక: (8-5, 8-13 అధ్యాయములు)

– బ్రహ్మ ఒక దినంలో 1000 మహాయుగాలు ఉంటాయి. దీన్ని 14 మనువులు పాలిస్తారు. ఇది ఒక కల్పం (8-13-36, 8-14-11). ఇప్పుడు నడుస్తున్నది 7వ మనువు – వైవస్వత మనువుపాలన. ఈయననే శ్రాద్ధదేవమనువు అంటారు. ఇప్పటి ఇంద్రుడి పేరు పురందర. ఇప్పటి సప్త ఋషులు కశ్యప, అత్రి, వసిష్ఠ, విశ్వామిత్ర, గౌతమ, జమదగ్ని, భరద్వాజ (8-13-1 నుండి 6). (భవిష్యోత్తర పురాణము ననుసరించి భాద్రపద శుద్ధ పంచమిని ఋషి పంచమి అంటారు. ఇది సప్త ఋషులను ఉద్దేశించి చేసే వ్రతము. ఋషి ఋణం తీరాలంటే ప్రతిరోజు కొంతసేపైనా శ్రీమద్భాగవత, భారత, రామాయణాలను చదవాలి). వీరందరిని నియమించేవాడు స్వామియే (*శ్రీఋషి ఉవాచ – మనవః మనుపుత్రాః చ మునయః*

చ మహీపతే । ఇన్ద్రాః సురగణాః చ ఏవ సర్వే పురుష శాసనాః ॥ 8-14-2), (*మను ఆదయః జగత్ యాత్రాం నయన్తి ఆభిః ప్రచోదితాః ॥* 8-14-3).

ముందు వచ్చే మనువులు వారి కాలంలో ఉండే ఇంద్రులు, సప్త ఋషులు, స్వామి అవతారములు తెలుపబడినవి (8-13 అధ్యాయము).

మన్వంతరం మనుర్దేవా మనుపుత్రాః సురేశ్వరః

ఋషయో అంశావతారశ్చ హరేః షడ్విధముచ్యతే - దేవదేవుని అవతారములు ఎన్నో కలవు. మనువు, మనుపుత్రులు, స్వర్గరాజు అయిన ఇంద్రుడు, సప్త ఋషులు అతని అంశావతారములు. మనువు, అతని పుత్రులగు ప్రియవ్రత ఉత్తానపాదులు, దక్షుడు సృజించిన దేవతలు, మరీచాది ఋషులు స్వాయంభువ మనువు కాలమున దేవదేవుని అంశావతారములే. ఆ సమయమున భగవానుడు యజ్ఞావతారముగా స్వర్గలోకమును పాలించెను. తదుపరి మనువు స్వారోచిషుడు. ఈ క్రింది పట్టికలో మనువులు, ఋషులు, దేవతలు వివరింపబడిరి.

భవిష్యత్తులో రాబోయే మన్వంతరాలలోని మనువులు, మనువంశజులు, ఇంద్రుడు, దేవతాపాలకులు, ఋషుల పేర్లు (8-13 అధ్యాయము)

మను సంఖ్య	మనువు పేరు	మను వంశజులు	దేవతల పేర్లు	ఇంద్రుడి పేరు	సప్తఋషుల పేర్లు	స్వామి అవతారము
1	స్వాయం భువ మనువు		యాములు	యజ్ఞుడు	మరీచి, అత్రి, అంగీరసుడు, పులస్త్యుడు,పులహుడు, క్రతువు, వసిష్ఠుడు	యజ్ఞుడు/ యజ్ఞపతి/ యజ్ఞమూర్తి- కపిలుడు
2	స్వారోచిష మనువు- అగ్నిదేవ పుత్రుడు 8-1-19,20	ద్యుమనుడు సుషేణుడు రోచిష్మంతుడు	తూషి తాదులు- వేదశిర తుషిత పుత్రులు	రోచనుడు-	ఊర్జ స్తంభాదులు	యజ్ఞ, విభుడు
3	ఉత్తముడు- ప్రియవ్రత పుత్రుడు	పవనుడు, సృంజయుడు, యజ్ఞ- హోత్రుడు	సత్యులు/ సత్యవ్రతులు, వేదశ్రుతులు, భద్రులు	సత్య జితుడు	ప్రమదాదులు - వసిష్ఠుని పుత్రులు	సత్యసేనుడు- ధర్ముడు+సూనృత
4	తామసుడు	పృథువు, ఖ్యాతి, నరుడు, కేతువు	విధృతితనయులు వైధృతులు. సత్యకులు, హరులు, వీరులు	త్రిశిఖుడు	జ్యోతిర్ధా మాదులు	హరి - (హరిమేధస+హరిణిల పుత్రుడు) (గజేంద్ర మోక్షము)

5	రైవతుడు	అర్జున, బలి, వింధ్యుడు	భూతదయ గణములు	విభు	హిరణ్య రోముడు,వేదశిరుడు, ఊర్ధ్వ బాహు మొ॥	వైకుంఠ–(శుభ్రుడు+వికుంఠల పుత్రుడు – వైకుంఠము నిర్మించెను
6	చాక్షుస–చక్షుపుత్రుడు	పూరువు, పూరుషుడు, సుద్యుమ్నుడు	ఆప్యాదులు	మంత్ర ద్రుముడు	హవిష్మంతుడు, వీరకుడు	అజిత–(వైరాజ +దేవసంభూతి) (క్షీరసాగర మథనము)
సూచన: ఉత్తముడు, తామసుడు, రైవతుడు – వీరు అన్నదమ్ములు.						
7	వివస్వాన్+ సంధ్యల పుత్రుడు– వైవస్వతుడు లేక శ్రాద్ధదేవుడు. ఈయన ఇప్పుడు నడిపిస్తున్న మనువు. ఇది 28వ యుగచక్రము	ఇక్ష్వాకు, నభగ, దృష్ట శర్యాతి, నరిష్యంత, దిష్ట, పృషధ్ర, కవి, కరూషుడు, సుద్యుమ్నుడు, నృగుడు	ఆదిత్యులు, వసువులు, రుద్రులు, మరుత్తులు, విశ్వేదేవతలు, అశ్వినీ కుమారులు, ఋభులు	పురందర	కశ్యప, అత్రి, భరద్వాజ, విశ్వామిత్ర, గౌతముడు, వసిష్ఠుడు, జమదగ్ని	అదితి కశ్యపుల పుత్రుడు వామనుడు
8	సావర్ణి (వివస్వాన్ మరియు ఛాయల పుత్రుడు)	నిర్మోకాదులు విరజస్కుడు	సుతపాదులు–సుతపుడు, విరజుడు, అమృత ప్రభుడు	బలి–విరోచన పుత్రుడు	గాలవ, దీప్తిమాన్, పరశురామ, అశ్వత్థామ, కృపాచార్య, ఋష్యశృంగ, వ్యాస	దేవగుహ్యా సరస్వతిల పుత్రుడు సార్వభౌమ
9	దక్షసావర్ణి (వరుణ పుత్రుడు)	భూత కేతాదులు దీప్త కేతువు	మరీచి గర్భులు, పారుడు	అద్భుతుడు	ద్యుతిమాను మొదలగు వారు	ఆయుష్మాన్ అంబుదారల పుత్రుడు ఋషభ
10	బ్రహ్మసావర్ణి (ఉపశ్లోకుని పుత్రుడు)	భూరి షేణాదులు	సువాస నాదులు	శంభు	హవిష్మానుగా గలవారు–హవిష్మంతుడు సుకృతుడు, సత్యుడు, జయుడు, మూర్తి	విషూచి, విశ్వస్రష్టా పుత్రుడు విష్వక్సేన

మను సంఖ్య	మనువు పేరు	మను వంశజులు	దేవతల పేర్లు	ఇంద్రుడి పేరు	సప్తఋషుల పేర్లు	స్వామి అవతారము
11	ధర్మసావర్ణి	సత్య ధర్మాదులు	విహంగ మాదులు, కామగములు, నిర్వాణ రుచులు	వైధృత	అరుణాదులు	వైధృతా ఆర్యకళ పుత్రుడు ధర్మసేతు
12	రుద్రసావర్ణి	దేవవా నాదులు	హరి తసులు	ఋత ధాముడు	తపోమూర్తి మొదలగువారు	సున్నృత సత్యసహాల పుత్రుడు సుధామ లేక స్వధామ
13	దేవసావర్ణి	చిత్రసేనాదులు	సుకర్ములు సుత్రామ, సంజ్ఞాదులు	దివస్పతి	నిర్మోక, తత్త్వదర్శుడు	దేవహోత్ర బృహతీల పుత్రుడు యోగీశ్వరుడు
14	ఇంద్ర సావర్ణి	ఉరు, గంభీరాదులు, బుధుడు	పవిత్రాదులు చాక్షుష గణము	శుచి	అగ్ని, బాహు, శుచి, శుద్ధుడు, మగధుడు మొదలగు వారు	సత్రాయణ వితానల పుత్రుడు బృహద్భాను

సృష్టి ప్రళయ హేతువులు

బద్ధజీవుల అధర్మ లక్షణాల వల్ల ప్రతీ మహాయుగంలో వేదములు సనాతన ధర్మం అడుగంటిపోవడం వల్ల, స్వామి పర్యవేక్షణలో ఋషులు మళ్ళీవాటిని బయటకు తీస్తారు (*చతుర్యుగాంతే కాలేన గ్రస్తాన్ శ్రుతిగణాన్ యథా। తపసా ఋషయో అపశ్యన్ యతో ధర్మః సనాతనః ॥ తతో ధర్మం చతుష్పాదం మనవో హరిణా ఉదితాః । యుక్తాః సంచారయంతి అద్ధా స్వే స్వే కాలే మహీం నృప ॥* 8–14–4,5). అందుబాటులో కావలసిన వారికి ఉంచుతారు. అలా ధర్మబోధ చేస్తాడు స్వామి (*జ్ఞానం చ అనుయుగం బ్రూతే హరిః సిద్ధస్వరూపధృక్ । ఋషిరూపధరః కర్మయోగం యోగేశరూపధృక్ ॥* 8–14–8). ధర్మరక్షణ చేస్తాడు స్వామి (*సర్గం ప్రజా ఈశరూపేణ దస్యూన్ హన్యాత్ స్వరాట్ వపుః । కాలరూపేణ సర్వేషాం అభావాయ పృథక్ గుణః ॥* 8–14–9). **బద్ధజీవుల క్రియల వల్లనే అన్నింటా కలుషితం జరిగి ప్రాణుల నివాసానికే**

ముప్పు తేవడం వల్ల స్వామి కరుణతో అంతా నశింపచేసి ప్రళయకాల రుద్రావతారము – సంకర్షణుడిగా (శంకరుడు) ప్రళయం తెచ్చి, మళ్ళీ ఆ తర్వాత 1000 సం॥ యోగనిద్ర తర్వాత సృష్టికార్యం ఆరంభిస్తాడు. మనువులు, మనుపుత్రుల ధర్మపాలన, స్వామి వివిధ అవతారాలలో ధర్మరక్షణ, దుర్మార్గుల శిక్షణ, ప్రజాపతులచే ప్రజాసృష్టి ఇవన్నీ కాలస్వరూపుడైన స్వామి నడిపిస్తాడు (8-14 అధ్యాయము). తన మాయాశక్తియందు ఆసక్తులైన ఆకర్షితులైన వారికి తన మాయాశక్తిని చూపిస్తాడు. అంటే పదార్థశాస్త్రజ్ఞులకు పరమాణు దర్శనం చేసుకోమంటాడు (కణాదులు – వైశేషికులు). అలాగే మిగతా దర్శనాలు – మీమాంస, జ్యోతిషము, నానాతత్వాలు – అద్వైతము, ద్వైతము, విశిష్టాద్వైతము మొదలగునవి ఇవన్నీ మాయామోహితాలు (*స్తూయమానః జనైః ఏభిః మాయయా నామ రూపయా । విమోహిత ఆత్మభిః నానా దర్శనైః న చ దృశ్యతే ॥* 8-14-10).

సూర్యుడి పుత్రులు సావర్ణులు

వివస్వాన్ పుత్రుడు వైవస్వతుడు ఇప్పటి మనువు. ఇది 28వ మహాయుగము. మొత్తము ఒకమనుకాలము సుమారు 71 యుగాలు. బ్రహ్మ ఒక పగలు 1000 మహాయుగాలు, బ్రహ్మ ప్రతి పగటి కాలం తర్వాత నైమిత్తిక ప్రళయం. ప్రళయజలంలో 1000 మహాయుగాలు కాలం రాత్రి చీకటిలో బ్రహ్మ నిద్రిస్తాడు. ఉదయం కాగానే మళ్ళీ విసర్గసృష్టి చేస్తాడు. ఇలా బ్రహ్మ కాలం 1000 సంవత్సరములు. ఆ తర్వాత వచ్చేది మహాప్రళయం అంతా లయం చెందుతుంది. ఆ తర్వాతనే స్వామి సృష్టి – సర్గ మొదలవుతుంది. ఇలా సృష్టి క్రమం ఆవృత్తమవుతుంది.

రాక్షస బలిచక్రవర్తి దేవత (ఇంద్రుడు) అవుతాడు – వామనావతార ఆవిర్భావము

ఇంద్రుడిచే చంపబడ్డ బలిని శుక్రాచార్య మృతసంజీవినీ విద్యతో బ్రతికించాడు (8-15-3). భృగువంశీయుడైన శుక్రుడు, బలిచే ఇంద్రలోకం పొందాలని **విశ్వజిత్‌యాగం** చేయించాడు. భృగు బ్రాహ్మణుల యజ్ఞంతో తృప్తి చెందిన అగ్నిహోత్రుడు రథం, గుర్రాలు, సింహాసనం, ధనుర్ బాణాలు ఇచ్చాడు. ఈ దివ్య రథాన్ని ఆరోహించి దేవతలపైకి యుద్ధానికి వెళ్ళి చిత్తుగా ఓడించాడు రాజు బలి. సమయం అనుకూలంగా లేదు. కావున ఇంద్రలోకం వదలి పారిపోండి అని దేవగురువు బృహస్పతి దేవతలకు సలహా ఇచ్చాడు ఇలా – “ఇది వేదఘోష గల భృగు వంశీయ బ్రాహ్మణుల తేజస్సు, బ్రాహ్మణ బలం అని తెల్పాడు (8-15-58). మళ్ళీ బలి బ్రాహ్మణులను గురువులను ధిక్కరించే దాకా అన్ని లోకాలకు మహారాజు బలిచక్రవర్తి. ఆ సమయం గురించి ఆగండి.” ఇంద్రలోక పాలకుడైన బలిచే ఇంద్రపదవి కొనసాగడానికి 100 అశ్వమేధ యజ్ఞాలు కూడా చేయించారు. ఇదంతా బ్రాహ్మణదయ అని సంతోషించాడు బలి చక్రవర్తి (8-15-36).

పారిపోయి, దాక్కొని మారువేషాలతో బ్రతుకుతున్న ఇంద్రాది దేవతా పుత్రులను చూసి తల్లి అదితి బాధపడి భర్త అయిన కశ్యపుడితో మొరపెట్టుకుంది. అగ్ని, అతిథి, సేవకులు, యాచించే భిక్షకులు అందర్నీ ఆదరిస్తున్నా నాకు ఎందుకు ఈ బాధ కల్గింది అని వాపోయింది (స్త్రీలు కూడా అగ్ని కార్యములు –

నిత్యహోమములు చేసేవారు) (*అపి అగ్నయః తు వేలాయాం న హుతాః హవిషా సతి । త్వయా ఉద్విగ్నధియా భద్రే ప్రోషితే మయి కర్హిచిత్ ॥* 8-16-8). గృహస్థుడి నిత్య యజ్ఞాగ్ని ద్వారా - దేవతలు విష్ణువు వారి వారి హవిస్సులు స్వీకరిస్తారు - *యత్ పూజయా కామదుఘాన్ యాతి లోకాన్ గృహ అన్వితః బ్రాహ్మణః **అగ్నిః చ వై విష్ణోః సర్వ దేవ ఆత్మనః ముఖమ్*** ॥ 8-16-9). ఇలా చేసినా తన పుత్రులు ఎందుకు ఈతిబాధలు అనుభవిస్తున్నారో తెల్పమంది (8-16- 5 నుండి16).

కశ్యపుడు ఏమిటి ఇంత పుత్ర వ్యామోహమా, అబ్బ! ఇది విష్ణుమాయ, ఎంత గొప్పది అని ఆశ్చర్యపడ్డాడు. ఆత్మ ఎక్కడ? ఈ పంచ భూతాత్మకమైన శరీర సంబంధం గల సంసారంలో చిక్కుకొని నా పుత్రులు వారి బాగోగులు ఆలోచిస్తుంది మాయలో అని ఆశ్చర్యచకితుడై, ఇలా సమాధాన పరిచాడు (*క్వ దేహో భౌతికో అనాత్మా క్వ చ ఆత్మా ప్రకృతేః పరః । కస్య కే పతిపుత్ర ఆద్యా మోహ ఏవ హి కారణమ్ ॥* 8-16-19).

ఓ భార్యామణి, అదితి- స్వామిని శరణువేడుకో, అన్ని కోరికలు తీరుస్తాడు అని స్వామిని వర్ణించాడు, ఇలా -

ఉపతిష్ఠస్వ పురుషం భగవంతం జనార్దనం ।
సర్వభూత గుహావాసం వాసుదేవం జగద్ గురుమ్ **8-16-20**

స విధాస్యతి తే కామాన్ హరిః దీన అనుకంపనః ।
అమోఘా భగవత్ భక్తిః న ఇతరేతి మతిః మమ **8-16-21**

మా తాతగారు అయిన బ్రహ్మ నాకు **పయోవ్రతము** తెల్పాడు. కేశవుని తృప్తి పరచడానికి అది ఆచరించు నీ కోరికలు తీరుతాయి అని చెప్పాడు (8-16-24). **ఇది ఫాల్గుణ శుద్ధ పాడ్యమి నుండి ద్వాదశి వరకు ఆచరించాల్సిన వ్రతము** (*ఫాల్గుణస్య అమలే పక్షే ద్వాదశ అహం పయఃవ్రతం । అర్చయేత్ అరవింద అక్షం భక్త్యా పరమయా అన్వితః ॥* 8-16-25). దాన్ని వర్ణించాడు. అందులో పూజలు, స్వామి ఆరాధనా ముఖ్యాంశాలు - స్వామికి, అగ్నికి, గురుపూజలు గల మంత్రములు ఉన్నాయి. అవి ఏమంటే -

నమస్తుభ్యం భగవతే పురుషాయ మహీయసే । సర్వభూతనివాసాయ వాసుదేవాయ సాక్షిణే (8-16-29) - వాసుదేవస్తోత్రము

నమో అవ్యక్తాయ సూక్ష్మాయ ప్రధానపురుషాయ చ । చతుర్ వింశద్ గుణజ్ఞాయ గుణ సంఖ్యాన-హేతవే (పంచ భూతములు, పంచ తన్మాత్రలు, పంచ కర్మేంద్రియములు, పంచ జ్ఞానేంద్రియములు, బుద్ధి, మనస్సు, అహంకారము, చిత్తము) -30 - శబ్దబ్రహ్మస్వరూపస్తోత్రము

నమో ద్విశీర్ష్ణే త్రిపదే చతుః శృంగాయ తంతవే - సప్త హస్తాయ యజ్ఞాయ త్రయీ విద్యాత్మనే నమః - 8-16-31 - యజ్ఞపురుషుడు / అగ్నిహోత్రుడి స్తోత్రము

నమః శివాయ రుద్రాయ నమః శక్తిధరాయ చ । - సర్వవిద్యాధిపతయే భూతానాం పతయే నమః । - 32 - గురుమంత్రము

నమో హిరణ్యగర్భాయ ప్రాణాయ జగదాత్మనే - యోగైశ్వర్యశరీరాయ నమస్తే యోగహేతవే - 33
- సూత్రాత్మ/సృష్టికర్త మంత్రము

నమస్తే ఆదిదేవాయ సాక్షిభూతాయ తే నమః - నారాయణాయ ఋషయే నరాయ హరయే నమః -34 - నరనారాయణ ఋషుల మంత్రము

నమో మరకత - శ్యామ వపుషే అధిగత - శ్రియే ।
***కేశవాయ నమః తుభ్యం నమస్తే పీతవాససే ।* - 35**

తం సర్వవరదః పుంసాం వరేణ్య వరదర్షభ ।
***అతస్ తే శ్రేయసే ధీరాః పాదరేణు ఉపాసతే ।* - 36**

అన్వవర్తంత యం దేవాః శ్రీస్ చ తత్ పాద పద్మయోః ।
***స్పృహయంత ఇవామోదం భగవాన్ మే ప్రసీదతామ్ ।* - 37**

ఏతైర్ మంత్రైర్ హృషీకేశం ఆవాహన పురస్కృతమ్ ।
***అర్చయేత్ శ్రద్ధయా యుక్తః పాద్య - ఉపస్పర్శన - ఆదిభిః ।* - 38**

- స్వామి ఆవాహన మంత్రములు

ఈ రకంగా ప్రార్థన చేసి స్వామిని ఆవాహన చేసి, ఆసనముకల్పించి, గంధమాల్యాదులు సమర్పించి క్షీరాభిషేకము, వస్త్ర ఉపవీతములు, ఆభరణములు, అర్ఘ్య పాద్యములు ఇచ్చి, గంధధూప దీపనైవేద్యము, ఇచ్చిన తర్వాత **ద్వాదశాక్షరమంత్రం: - *ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ,*** జపించాలి. నెయ్యి, పాలు, బియ్యం, బెల్లంతో తయారైన పాయసమును అర్చామూర్తికిని, అగ్నికి, భక్తులకు నివేదించి, స్వయంగా ఆరగించి ఆచమనం చేయాలి. తాంబూలం సమర్పించాలి. పాయసము వండాలి (*శృతం పయసి నైవేద్యం శాల్యన్నం విభవే సతి । ససర్పిః సగుడం దత్త్వా జుహుయాన్మూలవిద్యయా ॥ నివేదితం తద్భక్తాయ దద్యాద్భుంజీత వా స్వయమ్ । దత్త్వాచమనమర్చిత్వా తాంబూలాం చ నివేదయేత్ ॥* 8-16-40,41). 108 సార్లు జపం, స్వామికి దండప్రణామం, తదీయారాధన, బ్రాహ్మణభోజనం ఏర్పాటు చేయాలి. ఈ 12 రోజులు, కర్త పాలు మాత్రమే తీసుకొని ఉండాలి. అందుకే దీన్ని పయో (పాలు) వ్రతమన్నారు (*పయో-భక్షోవ్రతం ఇదం చరేత్ విష్ణు అర్చన ఆదృతః । పూర్వవత్ జుహుయత్ అగ్నిం బ్రాహ్మణాన్ చ అపి భోజయేత్* (8-16-46). 12 రోజులు ద్విజతర్పణం, నేల మీద పడక, మూడు పూటల స్నానం, చెడువారితో మాట్లాడరాదు. శ్రీహరి ఆరాధన స్మరణ చేయాలి - (47,48), *వాసుదేవ పరాయణః* - (49). 13వ రోజు స్వామికి పంచామృత అభిషేకం చేయాలి (*త్రయోదశ్యామథో విష్ణోః స్నపనం పంచకైర్విభోః । కారయేత్ శాస్త్రదృష్టేన విధినా*

విధికోవిదైః ॥ 8-16-50). పురుషసూక్తం చదవాలి, షఢ్రుచులతో స్వామికి నైవేద్యం పెట్టాలి *(పూజాం చ మహతీం కుర్యాత్ విత్త శార్య వివర్జితః । చరుం నిరూప్య పయసి శిపివిష్టాయ విష్ణవే ॥ సూక్తేన తేన పురుషం యజేత సుసమాహితః । నైవేద్యం చ అతి గుణవత్ దద్యాత్ పురుష తుష్టిదమ్ ॥* 8-16-51, 52). గురువందనం, సన్మానం, వస్త్రదానం చేయాలి (*ఆచార్యం జ్ఞానసంపన్నం వస్త్రాభరణధేనుభిః ॥ తోషయేదృత్విజశ్చైవ తద్విద్ధ్యారాధనం హరేః ॥* 8-16-53). ఆ తర్వాత అన్నదానం - ప్రీతి భోజన్ - కుక్క నుండి కుక్కలను తినే వాడి దాకా ఉత్సవానికి వచ్చిన వారందరికీ అంటే వచ్చిన వారందరికి భోజనం పెట్టాలి - (*దక్షిణాం గురవే దద్యాత్ ఋత్విగ్భ్యః చ యథా అర్హతః । అన్న అద్యేన ఆశ్వపాకాన్ చ ప్రీణయేత్ సముపాగతాన్॥ భుక్తవత్సు అథ సర్వేషు దీన అన్ధ కృపణ ఆదిషు చ । విష్ణోః తత్ ప్రీణనం విద్వాన్ భుంజీత సహ బన్ధుభిః ॥* 8-16-55, 56). ప్రతీరోజు హరికీర్తన, హరికథ, పూజ చేయాలి (*నృత్య వాదిత్ర గీతైశ్చ స్తుతిభిః స్వస్తివాచకైః । కారయేత్ తత్ కథాభిశ్చ పూజాం భగవతోఽన్వహమ్ ॥* 8-16-57). ఇది పయోవ్రతం అని మా తాతగారు బ్రహ్మ చెప్పాడు - (58). దీన్నే సర్వయజ్ఞమని, సర్వవ్రతమని అంటారు, ఇదే తపస్సుల సారం - (*అయం వై సర్వయజ్ఞాఖ్యః సర్వవ్రతమితి స్మృతమ్ । తపస్సారమిదం భద్రే దానం చ ఈశ్వరతర్పణమ్ ॥ త ఏవ నియమాః సాక్షాత్ ఏవ చ యమోత్తమాః । తపో దానం వ్రతం యజ్ఞో యేన తుష్యతి అధోక్షజః ॥* 8-16-60, 61). దీన్ని శ్రద్ధతో ఆచరించడం వల్ల స్వామి కోరినవి ఇస్తాడు (8-16-62). ఇలా పయోవ్రతం చేసేటప్పటికి (*చిన్తయన్తి ఏకయా బుద్ధ్యా పురుషం ఈశ్వరం । ప్రగృహ్య ఇంద్రియ దుష్ట అశ్వాన్ మనసా బుద్ధిసారథిః ॥ మనః చ ఏక అగ్రయా బుద్ధ్యా అఖిల ఆత్మని । వాసుదేవే సమాధాయ చచార హ పయః వ్రతమ్ ॥* 8-17-2,3), అదితికి ఆ రమాపతి, యజ్ఞపతి, జగత్పతి అయిన శ్రీకృష్ణుడు దర్శనం ఇచ్చాడు (*తం నేత్రగోచరం వీక్ష్య సహసా ఉత్థాయ స ఆదరం । ననామ భువి కాయేన దణ్డవత్ ప్రీతివిహ్వలా ॥ సా ఉత్థాయ బద్ధ అంజలిః ఈడితుం స్థితా న ఉత్సేహే । ఆనన్ద జల ఆకుల ఈక్షణ బభూవ తూష్ణీం పులక ఆకుల ఆకృతిః తత్ దర్శన అతి ఉత్సవ గాత్ర వేపథుః* 8-17-5,6). స్తోత్రం చేసింది (*ప్రీత్యా శనైః గద్గదయా గిరా హరిం తుష్టావ సా దేవీ । అదితిః కురు ఉద్వహ ఉద్వీక్షితీ సా పిబతీ ఇవ । చక్షుషా రమాపతిం యజ్ఞపతిం జగత్ పతిమ్ ॥* 8-17-7). అదితి స్వామిని సోత్త్రము చేయుట (*శ్రీ అదితిః ఉవాచ - యజ్ఞ ఈశ యజ్ఞపురుష అచ్యుత తీర్థపాద తీర్థశ్రవః శ్రవణ మఙ్గల నామధేయ । ఆపన్న లోక వృజిన ఉపశమ ఉదయ ఆద్య శం నః కృధి ఈశ భగవన్ అసి దీననాథః ॥* 8-17-8). స్వామి అదితి కడుపున పుట్టి ఆమె కోరిక తీరుస్తా అన్నాడు. ఈ విషయం రహస్యంగా ఉంచమన్నాడు (20). వామనుడు ఆమె గర్భాన వచ్చి చేరాడు. ఆమె గర్భంలో వచ్చి చేరిన స్వామిని **బ్రహ్మ స్తోత్రం** చేశాడు, ఇలా-

గర్భంలో ఉన్న ఓ వేదగర్భాయ, నమస్తే - ఓ కాలరూపుడా! - ఓ సృష్టికర్తా! త్రిలోకాలను నాభియందు ధరించిన వాడా! నీవే ఆశ్రయం అన్నాడు (*శ్రీబ్రహ్మో ఉవాచ - జయ ఉరుగాయ భగవన్ ఉరుక్రమ నమః అస్తు తే । నమః బ్రహ్మణ్య దేవాయ త్రిగుణాయ నమః నమః ॥* 8-17-25). (*నమస్తే పృశ్నిగర్భాయ వేదగర్భాయ వేధసే । త్రినాభాయ త్రిపృష్ఠాయ శిపివిష్టాయ విష్ణవే॥ త్వం ఆది అంతః*

భువనస్య మధ్యమ్ అనంతశక్తిం పురుషం యం ఆహుః । కాలో భవాన్ ఆక్షిపతీశ విశ్వం స్రోతో యథాంతః పతితం గభీరమ్ ॥ 8-17-26,27, *త్వం వై ప్రజానాం స్థిరజంగమానాం ప్రజాపతీనాం అసి సంభవిష్ణుః । దివ ఓకసాం దేవ దివః చ్యుతానాం పరాయణం నౌః ఇవ మజ్జతః అప్సు ॥* 28). వామనుడు ఆవిర్భవించాడు. స్వామి ఎలా ఉన్నాడంటే – *చతుర్భుజః శంఖ గద అబ్జ చక్రః పిశంగ వాసః నళిన ఆయత ఈక్షణః ॥ శ్యామ అవదాతః ఝషరాజ కుండలః ఉల్లసత్ (త్విషోల్లసత్) శ్రీవదన అంబుజః పుమాన్ । శ్రీవత్సవక్షాః వలయ అంగద ఉల్లసత్ కిరీట కాంచీగుణచారునూపురః ॥ మధువ్రత వ్రాత విఘుష్టయా స్వయా విరాజితః శ్రీ వనమాలయా హరిః । ప్రజాపతేః వేశ్మతమః స్వరోచిషా వినాశయన్ కంఠనివిష్టకౌస్తుభః* (8-18-1,2,3). భాద్రపదశుద్ధ ద్వాదశి నాడు శ్రవణానక్షత్రం అభిజిత్ ముహూర్తంలో **వామనస్వామి ఆవిర్భవించాడు.** అందరూ స్తోత్రం చేశారు.

శ్రీ వామనస్వామి – బలి చక్రవర్తిల సంవాదము

యోగమాయ వల్ల చతుర్భుజరూపుడైన వామనుడు, వామన బ్రహ్మచారి అయ్యాడు – (*యత్ తత్ వపుః భాతి విభూషణ ఆయుధైః అవ్యక్త చిత్ వ్యక్తం ఆధారయత్ హరిః । బభూవ తేన ఏవ సః వామనః వటుః సంపశ్యతోః దివ్యగతిః యథా నటః ॥* 8-18-12) (*జన్మ కర్మ చ మే దివ్యం ఏవం యః వేత్తి తత్త్వతః । త్యక్త్వా దేహం పునః జన్మ న ఏతి మామ్ ఏతి సః అర్జున ॥* గీత 4-9). వామనుడు చక్కగా పెరగసాగాడు. ఉపనయన సంస్కారమున సూర్యుడు స్వయముగా గాయత్రీమంత్రమును ఉపదేశము చేశాడు (*తస్య ఉపనీయమానస్య సావిత్రీం సవితా అబ్రవీత్ । బృహస్పతిః బ్రహ్మసూత్రం మేఖలాం కశ్యపః అదదాత్ ॥* 14, *దదౌ కృష్ణ అజినం భూమిః దణ్డం సోమః వనఃపతిః । కౌపీన ఆచ్ఛాదనం మాతా ద్యౌః ఛత్రం జగతః పతేః ॥* 15, *కమణ్డలుం వేదగర్భః కుశాన్ సప్త ఋషయః దదుః । అక్షమాలాం మహారాజ సరస్వతీ అవ్యయ ఆత్మనః* 16, *తస్మై ఇతి ఉపనీతాయ యక్షరాట్ పాత్రికాం అదాత్ । భిక్షాం భగవతి సాక్షాత్ ఉమా అదాత్ అంబికా సతీ ॥* 17, *సః బ్రహ్మవర్చసేన ఏవం సభాం సంభావితః వటుః । బ్రహ్మ ఋషి గణ సంజుష్టాం అతి అరోచత మారిషః* 18, *సమిద్ధం ఆహితం వహ్నిం కృత్వా పరిసమూహనం । పరిస్తీర్య సమభ్యర్చ్య సమిద్భిః అజుహోత్ ద్విజః ॥* 8-18-19). బలి చక్రవర్తి అశ్వమేధయజ్ఞం నర్మదానది తీరాన భృగుబ్రాహ్మణుల ఆధ్వర్యంలో జరుగుతున్నదని తెలుసుకొని ఆ చోటికి వెళ్లాడు. ఛత్రం దండకమండలాలతో, ఈ మాయామానవరూప హరిని చూసి అందరూ స్వాగతం పలికారు (*ఇత్థం స శిష్యేషు భృగుషు అనేకధా వితర్క్యమాణః భగవాన్ సః వామనః । ఛత్రం స దణ్డం సజలం కమణ్డలుం వివేశ బిభ్రత్ హయమేధ వాటమ్ ॥* 23, *మౌంజ్యా మేఖలయా వీతం ఉపవీత అజిన ఉత్తరం । జటిలం వామనం విప్రం మాయా మాణవకం హరిమ్ ॥* 8-18-24). ఓ బలి– నీవు, నీ తండ్రి బ్రాహ్మణప్రియులని పొగిడాడు (8-19-14,15). బలి సంతోషించాడు. స్వామి పాదాలను కడిగి పాదతీర్థాన్ని శిరస్సున ధరించాడు బలి, ఇదివరకు చంద్రమౌళి కూడా ఇదే పని చేసాడు – (*తత్ పాద శౌచం జన కల్మష అపహం సః ధర్మవిత్ మూర్ధ్ని అదధాత్ సు మఙ్గలం । యత్ దేవదేవః గిరిశః చన్ద్రమౌళిః దధార మూర్ధ్నా పరయా చ భక్త్యా ॥* 8-18-

28). బలి పలికాడు – మిమ్మల్ని చూస్తుంటే సకల బ్రాహ్మణులు చేసిన సకల తపస్సు ఫలితం లాగా ఉన్నారు. నేను మీకై ఏమి చేయాలో తెలియచేయండి (*శ్రీబలిః ఉవాచ – సు ఆగతం తే నమఃతుభ్యం బ్రహ్మన్ కిం కరవాణి తే । బ్రహ్మ ఋషీణాం తపః సాక్షాత్ మన్యే త్వా ఆర్య వపుఃధరమ్ ॥* 29, *అద్య నః పితరః తృప్తాః అద్య నః పావితం కులం । అద్య సు ఇష్టః క్రతుః అయం యత్ భవాన్ ఆగతః గృహాన్ ॥* 8-18-30). యజ్ఞంలోకి వచ్చారంటే ఏదో కోరిక ఉండే ఉంటుంది ఈ బ్రహ్మచారికి. కావున విప్రకన్య కావాలా, గోవులు అశ్వములు, గ్రామములు ఏంకావాలో స్వీకరించండి అన్నాడు – (*యత్ యత్ వటో వాంఛసి తత్ ప్రతీచ్ఛ మే త్వాం అర్థినం విప్రసుత అనుతర్కయే । గాం కాంచనం గుణవత్ ధామ మృష్టం । తథా అన్న పేయం అథ వా విప్రకన్యాం గ్రామాన్ సమృద్ధాన్ । తురగాన్ గజాన్ వా రథాన్ తథా అర్హత తమ సంప్రతీచ్ఛ ॥* 8-18-32). దానికి సమాధానంగా – నాలాంటి యాచకులు అడిగితే లేదనరు. యుద్ధంలో వెనుతిరుగరు, ప్రహ్లాదుడి వల్ల మీ కులం గొప్పది అని అన్నాడు వామనస్వామి (8-19-1 to 4). మీ కులంలో హిరణ్యాక్షుణ్ణి ఎవ్వరు ఎదిరించలేకపోయారు, ముల్లోకాలు తిరిగాడు. గదతో యుద్ధప్రీతుడై, ఆ హరిచేతనే అతికష్టంగా చంపబడ్డాడు. ఇది తెలుసుకొన్న హిరణ్యకశిపుడు హరిని వెంటాడుతుంటే, హరి తెలివిగా వాడి హృదయంలో దాక్కున్నాడు. ఎందుకంటే హిరణ్యకశిపుడు ముల్లోకాలలో చూసేవాడే తప్ప ఆత్మదర్శనం చేసుకోడు. కాబట్టి హిరణ్యకశిపుడు బహిర్ముఖుడు మాత్రమే. అంతర్ముఖుడు కాడు. ఆత్మారాముడు అసలు కానేకాడు. స్వామి సూక్ష్మదేహం తీసుకొని హిరణ్యకశిపుడి శ్వాస ద్వారా వాడి హృదయంలోకి ప్రవేశించాడు (*నిశమ్య తత్ వధం భ్రాతా హిరణ్యకశిపుః పురా । హన్తుం భ్రాతృహనం క్రుద్ధః జగామ నిలయం హరేః ॥* 8-19-7, *తం ఆయాన్తం సమాలోక్య శూలపాణిం కృతాన్తవత్ చిన్తయాం ఆస కాలజ్ఞః విష్ణుః మాయావినాం వరః ॥* 8-19-8, *యతః యతః అహం తత్ర అసౌ మృత్యుః ప్రాణభృతాం ఇవ । అతః అహం అస్య హృదయం ప్రవేక్ష్యామి పరాక్ దృశః ॥* 8-19-9, *ఏవం సః నిశ్చిత్య రిపోః శరీరం ఆధావతః నిర్వివిశే అసుర ఇన్ద్ర । శ్వాస అనిల అన్తర్హిత సూక్ష్మదేహః తత్ ప్రాణరన్ధ్రేణ వివిగ్న చేతాః ॥* 8-19-10). ఇది గ్రహించలేని హిరణ్యకశిపుడు విష్ణులోకము శూన్యంగా ఉండటం గమనించాడు. బయట అంతటా వెదికాడు. దొరకలేదు. ఆ! ఇది మాయ, విష్ణువులేడు అన్నాడు ఆ మూర్ఖుడు (8-19-5 to 10), ఆ! ఎక్కడో చచ్చి ఉంటాడు. ఎక్కడా కనబడటం లేదు. తన లోకంలోని సీటులో కూడా లేడు, అని అన్నాడు – (*సః తత్ నికేతం పరిమృశ్య శూన్యం అపశ్యమానః కుపితః ననాద । క్ష్మాం ద్యాం దిశః ఖం వివరాన్ సముద్రాన్ విష్ణుం విచిన్వన్ న దదర్శ వీరః ॥* 11, *అపశ్యన్ ఇతి హ ఉవాచ మయా అన్విష్టం ఇదం జగత్ । భ్రాతృహా మే గతః నూనం యతః న ఆవర్తతే పుమాన్ ॥* 12). (బ్రహ్మకైలాసలోకాలలాగా ఈ బ్రహ్మాండమున కూడా ఒక క్షీరసాగరయుత విష్ణులోకము గలదు). అయినా శాంతించలేదు. విష్ణువు మహామాయావి, పిరికివాడు అని జీవితాంతము ద్వేషించసాగాడు. అహంకార మమకారములు గల వారి పగ ఇలా ఉంటుంది – (*వైర అనుబన్ధః ఏతావాన్ అమృత్యోః ఇహ దేహినామ్ । అజ్ఞాన ప్రభవః మన్యుః అహం మాన ఉపబృంహితః ॥* 13).

ఓ బలి! నీ తాతలాగాకాక, దీనికి విరుద్ధంగా నీ తండ్రి విరోచనుడు గొప్పవాడు. బ్రాహ్మణప్రియుడు. నీ తండ్రి విరోచనుడిని గెలువలేక దేవతలు బ్రాహ్మణరూపంలో వచ్చి మా ప్రాణాలు కాపాడండి అని వరం అడిగారు. అలాంటి గొప్పవంశం మీది అని అన్నాడు – వామన బ్రహ్మచారి, ఉపేంద్రుడు – (*పితా ప్రహ్లాద పుత్రః తే తత్ విద్వాన్ ద్విజ వత్సలః । స్వం ఆయుః ద్విజ లిఙ్గేభ్యః దేవేభ్యః అదాత్ సః యాచితః ॥* 14). నీవు కూడా అలాంటి వాడివే – (*భవాన్ ఆచరితాన్ ధర్మాన్ ఆస్థితః గృహమేధిభిః । బ్రాహ్మణైః పూర్వజైః శూరైః అన్యైః చ ఉద్దామ కీర్తిభిః॥* 15), వరాలు కోరుకోమన్నావు– కావున నా పాదంతో మూడు కొలతల భూమి దానంగా ఇవ్వు అంతే చాలు ఎక్కువ అడగను అన్నాడు వామనుడు – (*తస్మాత్ త్వత్తః మహీం ఈషత్ వృణే అహం వరద ఋషభాత్ । పదాని త్రీణి దైత్య ఇన్ద్ర సమ్మితాని పదా మమ ॥* 8–19–16). బ్రాహ్మణుడు ఎంతకావాలో అంతే తీసుకోవాలి. ఆశ ఎక్కువ ఉండరాదు అని చమత్కారంగా మాట్లాడాడు స్వామి – (*అన్యత్ తే న కామయే రాజన్ వదాన్యాత్ జగత్ ఈశ్వరాత్ । ఏనః న ప్రాప్నోతి వై విద్వాన్ యావత్ అర్థ ప్రతిగ్రహః ॥* 8–19–17). ఇదేం కోరిక కావాలంటే సప్త ద్వీపాలలో ఒక ద్వీపం ఇస్తా. మూడు అడుగులు అడుగుతున్నావు ఇదేం కోరిక. నేను లోకాలన్నీ గెలిచినవాణ్ణి అని తెలుసా అన్నాడు బలి చక్రవర్తి – (*శ్రీబలిః ఉవాచ – అహో బ్రాహ్మణ దాయాదా వాచః తే వృద్ధసమ్మతాః । త్వం బాలః బాలిశమతిః స్వ అర్థం ప్రతి అబుధః యథా ॥* 18, *మాం వచోభిః సమారాధ్య లోకానాం ఏకం ఈశ్వరం । పదత్రయం వృణీతే యః అబుద్ధిమాన్ ద్వీప దాశుషమ్ ॥* 8–19–19). నా దగ్గర యాచన చేసిన తర్వాత మళ్ళీ ఎక్కడా యాచించరాదు కావున కావలసినంత తీసుకో అన్నాడు – (*న పుమాన్ మాం ఉపవ్రజ్య భూయః యాచితుం అర్హతి । తస్మాత్ వృత్తికరీం భూమిం వటో కామం ప్రతీచ్ఛ మే ॥* 8–19–20). (అంటే బలి విష్ణుభక్తుడు కాకపోయినా బ్రాహ్మణభక్తుడు. గర్వంతో గొప్పలతో కీర్తికై సత్‌పాత్ర దానధర్మాలు చేయువాడు) వామనుడు బదులు పలికాడు–

ప్రపంచంలో ఎన్ని విషయాలు ఉన్నాయో అవన్నీ ఇచ్చినా ఇంద్రియతృప్తి లేనివాడు సంతృప్తి చెందలేడు. మూడు పాదాలతో తృప్తి చెందనివాడు నవ వర్షాలు కల ద్వీపం ఇచ్చినా తృప్తి చెందడు. **కోరికలతో ఆశను తృప్తి చేయలేరు.** ఆశకు అంతులేదు. సప్త ద్వీపాలను జయించిన పృథుచక్రవర్తి, గయ చక్రవర్తి ఇంకా ఉంటే గెలిచేవారే. సంతృప్తి ఎవ్వరికీ ఉండదు. యాదృచ్ఛికంగా ఏది వస్తుందో అది తీసుకొని సంతృప్తి పడాలి. తేరగా వస్తోంది అని అంతా నాది అనరాదు. ఇచ్చేవాడికి కూడా తృప్తి ఉండాలి. అంతా అడగరాదు. ఇచ్చేవాడికి పుచ్చుకునే వాడికి ఇంద్రియనిగ్రహం ఉండాలి. **బడబాగ్ని నీటితో చల్లారనట్టు అర్థకామాలు ఎంత పొందినా సంతృప్తి ఉండదు మనస్సుకు–** ఇలా దాత, గ్రహీతలు ఎలా ఉండాలో చమత్కారంగా బోధించాడు వామనుడు (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ – యావన్తః విషయాః ప్రేష్ఠాః త్రిలోక్యాం అజిత ఇంద్రియం । న శక్నువన్తి తే సర్వే ప్రతిపూరయితుం నృప ॥* 21, *సప్తద్వీప అధిపతయః నృపాః వైన్య నృగ ఆదయః । అర్థైః కామైః గతాః న అన్తం తృష్ణాయాః ఇతి నః శ్రుతమ్ ॥* 23, *యదృచ్ఛయా ఉపపన్నేన సన్తుష్టః వర్తతే సుఖమ్ । న*

అసన్తుష్టః త్రిభిః లోకైః అజిత ఆత్మా ఉపసాదితైః ॥ 24, పుంసః అయం సంసృతేః హేతుః అసన్తోషః అర్థకామయోః । యదృచ్ఛయా ఉపపన్నేన సన్తోషః ముక్తయే స్మృతః 25, యదృచ్ఛాలాభ తుష్టస్య తేజః విప్రస్య వర్ధతే । తత్ ప్రశామ్యతి అసన్తోషాత్ అంభసా ఇవ ఆశుశుక్షణిః ॥ 8-19-26). నాకు 3 అడుగులు అయితే చాలు, ఈ మాత్రంతో నా పని అవుతుంది అన్నాడు. బలిచక్రవర్తి, బ్రాహ్మణ ప్రియుడు నవ్వి సరే (8-19-21 to 29) నీ ఇష్టం అలాగే కానివ్వు అని భూదానం కోసం జలపాత్ర తీసుకున్నాడు. శుక్రాచార్యుడు అడ్డుపడ్డాడు. ఇలా బోధ చేశాడు - “ఆగు, దానం ఇవ్వకు ఇతడు వామనుడు కాడు. నశించని తరగని విష్ణువు. అదితి కశ్యపపుత్రుడు. నీ వద్ద మూడు లోకాలను పొంది మనశత్రువులైన దేవతలకు కట్టబెట్టడానికి వచ్చాడు. దేవతల కార్యం సాధించడానికి ఇలా వచ్చాడు. ఇది దైత్యులకు మేలు చేయదు. జరగబోయే అనర్థం తెలియకుండా “ఇస్తా” అన్నావు. ఇతడు మాయా మానవుడు. దొంగ బ్రహ్మచారి హరి. “అన్నీ”, నీ దగ్గర తీసుకొని ఇంద్రాదులకు ఇస్తాడు. అంతా ఇచ్చిన తర్వాత నీవు ఎలా బ్రతుకుతావు. గురువును అడగకుండానే వాగ్దానం చేసావు. మూర్ఖుడివి. ఈ వామనుడు ఒక పాదంతో భూలోకాలను ఇంకో పాదంతో స్వర్‌లోకాలు గల ఆకాశాన్ని కొలుస్తాడు. మూడవ పాదం నిలుపుటకు ఏమి ఇస్తావంటాడు. కాబట్టి, ఎలాగూ నీవు ఇవ్వలేవు ఇస్తా అన్నది. నీ ప్రతిజ్ఞ నెరవేరదు. నీవు అసమర్థుడవు, ఈ దానం ఇవ్వలేవు. కాబట్టి ఇలాంటి దానం మానేయి. లౌకికధర్మాలు చెబుతా విను. శక్తి అనుసరించే దాన యజ్ఞ ధర్మాలు చేయాలి. బ్రతుకు తెరువుకు ఆటంకం వచ్చే దానం సరి అయినది కాదు. గృహస్థుడు తన సంపదను 5 విభాగాలు చేయాలి. వాటిని ధర్మం, కీర్తి, కోరికలు తనవి, తన వారివి తీర్చడానికి, మరి 5వ భాగం భవిష్యత్తుకై దాచాలి. చెట్టు మూలాన్నే ఇస్తే ఇక అది ఎలా పూలు పళ్ళు ఇచ్చి ఉపయోగపడుతుంది? “ఓం” అని పలకందే ఓం చెప్పక పోతే ఆ వాగ్దానం చేయనట్టే అది నిజం కాదని కూడా ఋక్ సూత్రంలో ఉంది (ఇదే వక్రభాష్యం, స్వార్థబ్రాహ్మణుల వ్యాఖ్యకు ఉదాహరణ. వచ్చినవాడు జగత్పతి విష్ణువు అని తెలిసినా, వక్రంగా మాట్లాడే బ్రాహ్మణుడు శుక్రాచార్య తప్పుదారి పట్టించే ప్రయత్నం చేసాడు). అంతేకాదు, అబద్ధం ఆడకుండా ఉండేవారు కూడా బ్రతకడానికి ఒక్కోసారి అబద్ధమైన శరీరం గూర్చి అబద్ధం ఆడవచ్చు. స్త్రీలతో, వివాహాలలో; గోవుల, బ్రాహ్మణుల, స్వంత ప్రాణరక్షణకై అబద్ధం ఆడినా తప్పులేదు. అయినా భిక్షకులందరికి అడిగినవన్నీ ఇస్తామా! సరే చూద్దామనాలి, వాడే వెళ్ళిపోతాడు. “లేదు” అన్నా తప్పేమి కాదు. నీకు అంతా పోతుంది కాబట్టి అబద్ధం ఆడినా తప్పులేదు. అసత్యం ఏం కాదు.” ఇలా కుల గురువు ఎన్నో రకాలుగా లౌకికధర్మాలు చెప్పి చూసాడు (8-19-30 to 43).

బలి చక్రవర్తి ఒక క్షణకాలం ఆలోచించాడు (8-20-1), గురు శుక్రాచార్యుడితో ఇలా అన్నాడు. లౌకిక గృహస్థులకు మీరు చెప్పింది నిజమే. కానీ వచ్చినవాడు బ్రాహ్మణుడు. నా బ్రతుకుకై బ్రాహ్మణ తిరస్కారం చేయను. ఇస్తా అని చెప్పి ఎలా అబద్ధం ఆడతా నేను, ప్రహ్లాద మనుమణ్ణి. అబద్ధాన్ని మించిన అధర్మం లేదు. భూమాత అంది కదా - నేను ఏ పాపం అయినా ఓర్చుకుంటా కాని అబద్ధం ఆడేవాణ్ణి

భరించలేను. నన్ను అలా కమ్మంటారా! (*న హి అసత్యాత్ పరః అధర్మః ఇతి హ ఉవాచ భూః ఇయం । సర్వం సోఢుం అలం మన్యే హృతే అలీకపరం నరమ్॥* 8-20-4). నేను నరకం, బీదరికం, బాధ, మృత్యువు, రాజ్యం కోల్పోవడం అయినా సహిస్తాకాని బ్రాహ్మణవంచన చేయలేను (*న అహం బిభేమి నిరయాత్ న అధన్యాత్ అసుఖ అర్ణవాత్ । న స్థాన చ్యవనాత్ మృత్యోః యథా విప్ర ప్రలంభనాత్॥* 8-20-5). ఉత్తమలోక ప్రాప్తికై బ్రాహ్మణులను సంతోషపెట్టడానికి ఏది వదలుతామో, ఆ దానం చేయకపోతే ప్రయోజనం ఏమిటి? మీరు ఇచ్చిన ఉదాహరణలకు విరుద్ధంగా ఎంతోమంది సాధువులు లోకకల్యాణం గూర్చి తమ ప్రాణాలు కూడా ఇచ్చారు – దధీచి, శిబి మొదలగువారు (*శ్రేయః కుర్వన్తి భూతానాం సాధవః దుస్త్యజ అసుభిః । దధ్యఙ్ శిబి ప్రభృతయః కః వికల్పః ధరా ఆదిషు ॥* 8-20-7). ప్రపంచంలో వెనుతిరుగకుండా యుద్ధం చేసి రాజ్యాలు గెలిచిన రాజులు మరి వాళ్ళ రాజ్యాలు ఉన్నాయా! (*కారే రాజులు రాజ్యముల్ గలుగవే గర్వోన్నతిం బొందరే వారేరీ సిరి మూటగట్టుకొని పోవంజాలిరే భూమిపైఁ బేరైనం గలదే శిబిప్రముఖులుం బ్రీతిన్ యశఃకాములై యీరే కోర్కులు వారలన్ మఱచిరే యిక్కాలమున్ భార్గవా!* పోతన భాగవతము 8-594).

కాలము అన్నిటినీ హరిస్తుంది. దానం చేసుకున్నవారికి కీర్తి మిగిలింది. దాచుకున్నవారికి కాలం మింగింది. లోకంలో వెనుతిరుగక శరీరం వదిలేదాకా పోరాడేవారు ఉన్నారు, కాని సత్పాత్రకు దానం విడిచేవారు లేరు. ఈ అవకాశం నాకు వచ్చింది. బుద్ధిగలవాడు, దయగలవాడికి యాచకుడి కోరిక తీర్చి దుర్గతి పొందడం కూడా మంచిదే. మీలాంటి బ్రహ్మజ్ఞానులైన గురువుల శిష్యుడనై, ఇలాంటి బ్రహ్మచారులు అడిగిందాన్ని ఇవ్వక నేను కోరవలసినది దాచవలసినది ఏమున్నది?

వేదాలలో నిపుణులైనవారు దేన్ని కోరి ఏ స్వామిని కోరి (యజ్ఞో వై విష్ణుః –విష్ణువు యజ్ఞపురుషుడు) యజ్ఞాలు చేస్తున్నారో ఆ స్వామియే వచ్చి అడిగితే కాదంటానా? (*యజన్తి యజ్ఞైః క్రతుభిః యం ఆదృతాః భవన్తః ఆమ్నాయ విధాన కోవిదాః । సః ఏవ విష్ణుః వరదః అస్తు వా పరః దాస్యామి అముష్మై క్షితిం ఈప్సితాం మునే ॥* 8-20-11). దానం ఇవ్వడానికైనా లేక శిక్ష పొందడానికైనా నేను సిద్ధమే. ఈ స్వామి శత్రువుల సహాయార్థమై శత్రువుల గూర్చి వచ్చినా బ్రాహ్మణరూపంలో ఉన్నాడు, కాబట్టి ఆపద కలిగించను. అధర్మంతో నన్ను చంపే ప్రయత్నం చేసినా ఫరవాలేదు. నిజంగా యుద్ధంలోకి వస్తే నేను అతడ్నో లేక అతడు నన్నో చంపేవాడు. అది వేరు సంగతి. దానికి భయపడి విష్ణువు బ్రాహ్మణ రూపంలో వస్తే నేను ఏంచేయను? (*యద్యపి అసౌ అధర్మేణ మాం బధ్నీయాత్ అనాగసం । తథాపి ఏనం న హింసిష్యే భీతం బ్రహ్మతనుం రిపుమ్ ॥* 8-20-12). (8-20-1 నుండి 13). ఇలా అనేటప్పటికి శుక్రాచార్యులకు కోపం వచ్చింది. ఆడనిమాట తప్పనివాడైనా, శ్రద్ధగలవాడైనా, ఎంత గొప్పవాడైనా సరే, గురు ఆజ్ఞధిక్కరిస్తే శాపానికి అర్హుడు, నా మాటే కాదనేవాడివి, పండితుణ్ణి అనుకుంటున్నావురా! ఓ అజ్ఞాని, నీవు రాజ్య సంపదనుండి భ్రష్టుడవుకా! (8-20-15)– ఇలా గురువు అనగా బ్రాహ్మణుల శాపం – బలిచక్రవర్తికి వచ్చే పనులన్నీ చేసాడు, వామనుడు.

గురుశాపం వచ్చినా తన మాటను మార్చలేదు బలి చక్రవర్తి. చలించలేదు. బాగా వామనుణ్ణి పూజించి అడిగినట్టు ఇచ్చాడు (*ఏవం శప్తః స్వగురుణా సత్యాత్ న చలితః మహాన్ । వామనాయ దదౌ ఏనాం అర్చిత్వా ఉదక పూర్వకమ్ ॥* 8-20-16). ఎలాగంటే – నీటితో గల కలశంతో భార్య వింధ్యావళితో కలసి స్వామి పాదప్రక్షాళనం చేసాడు. పాదతీర్థాన్ని శిరస్సుపై ధరించాడు (*విన్ధ్యావళిః తదా ఆగత్య పత్నీ జాలకమాలినీ । ఆనిన్యే కలశం హైమం అవనేజని అపాం భృతమ్॥* 17, *యజమానః స్వయం తస్య శ్రీమత్ పాదయుగం ముదా । అవనిజ్య అవహత్ మూర్ధ్ని తత్ అపః విశ్వపావనీః ॥* 8-20-18). సత్యపాలన చేసిన బలిని, దేవగంధర్వులు మెచ్చుకొని పుష్పవర్షం కురిపించారు. దుందుభులు మ్రోగించారు. విష్ణువు తన శత్రువు అని తెల్సినా మూడు లోకాలు దానం చేసాడు ఎంత గొప్పవాడు బలి అని పొగిడారు. జలధార వామనుడి చేతిలో పడుతుంటే స్వామి శరీరం పెరిగింది. విశ్వరూపం తనదే కదా! అంతటా వ్యాపించాడు (*తత్ వామనం రూపం అవర్ధత అద్భుతం హరేః అనన్తస్య గుణ త్రయ ఆత్మకం । భూః ఖం దిశః ద్యౌః వివరాః పయోధయః తిర్యక్ నృ దేవాః ఋషయః యత్ ఆసత ॥* 8-20-21). **మహా విభూతులు గల స్వామి యందు త్రిగుణాత్మకమైన విశ్వాన్ని జీవులను వామనస్వామి యొక్క విశ్వరూపంలో బలి చూశాడు.** అరికాళ్ళలో రసాతలం, పాదములలో భూలోకాలను, ఇలా విపులంగా పురుషసూక్తంలో ఉన్నట్లుగా విశ్వరూప వర్ణన చూసాడు, బలి మహారాజు (కాయే *బలిః తస్య మహావిభూతేః సహ ఋత్విక్ ఆచార్య సదస్యః ఏతత్ । దదర్శ విశ్వం త్రిగుణం గుణ ఆత్మకే భూత ఇన్ద్రియ అర్థ ఆశయ జీవయుక్తమ్ ॥ 22, రసాం అచష్ట అంఘ్రితలే అథ పాదయోః మహీం మహీధ్రాన్ పురుషస్య జఙ్ఘయోః । పతిత్రిణః జానుని విశ్వమూర్తేః ఊర్వోః గణం మారుతం ఇన్ద్రసేనః* 23, *సన్ధ్యాం విభోః వాససి గుహ్యే ఐక్షత్ ప్రజాపతీన్ జఘనే ఆత్మముఖ్యాన్ । నాభ్యాం నభః కుక్షిషు సప్త సిన్ధూన్ ఉరుక్రమస్య ఉరసి ఋక్షమాలామ్ ॥* 24, *హృది అఙ్గ ధర్మం స్తనయోః మురారేః ఋతం చ సత్యం చ మనసి అథ ఇన్దుం । శ్రియం చ వక్షసి అరవింద హస్తాం కంఠే చ సామాని సమస్త రేఫాన్ ॥* 25, *ఇన్ద్ర ప్రధానాన్ అమరాన్ భుజేషు తత్ కర్ణయోః కకుభః ద్యౌః చ మూర్ధ్ని । కేశేషు మేఘాన్ శ్వసనం నాసికాయాం అక్ష్ణోః చ సూర్యం వదనే చ వహ్నిమ్ ॥* 26, *వాణ్యాం చ ఛందాంసి రసే జల ఈశం భ్రువోః నిషేధం చ విధిం చ పక్ష్మసు । అహః చ రాత్రిం చ పరస్య పుంసః మన్యుం లలాటే అధర ఏవ లోభమ్ ॥* 27, *స్పర్శే చ కామం నృప రేతసా అమ్భః పృష్ఠే తు అధర్మం క్రమణేషు యజ్ఞమ్ । ఛాయాసు మృత్యుం హసితే చ మాయాం తనూ రుహేషు ఓషధి జాతయః చ ॥* 28, *నదీః చ నాడీషు శిలాః నఖేషు బుద్ధౌ అజం దేవగణాన్ ఋషీన్ చ । ప్రాణేషు గాత్రే స్థిర జఙ్గమాని సర్వాణి భూతాని దదర్శ వీరః ॥* 29, *సర్వ ఆత్మని ఇదం భువనం నిరీక్ష్య సర్వే అసురాః కశ్మలం అపుః అఙ్గ । సుదర్శనం చక్రం అసహ్య తేజః ధనుః చ శార్ఙ్గం స్తనయిత్ను ఘోషమ్ ॥* 30, *పర్జన్య ఘోషః జలజః పాంచజన్యః కౌమోదకీ విష్ణుగదా తరస్వినీ । విద్యాధరః అసిః శతచన్ద్ర యుక్తః తూణ ఉత్తమౌ అక్షయసాయకౌ చ ॥* 31, *సునన్ద ముఖ్యాః ఉపతస్థుః ఈశం పార్షద ముఖ్యాః సహలోకపాలాః । స్ఫురత్ కిరీట అఙ్గద మీన కుండలః శ్రీవత్స రత్న ఉత్తమ మేఖలా అమ్బరైః ॥* 8-20-22 నుండి 32). ఒక్కపాదంతోనే భూలోకాలను,

శరీరం ఆకాశమండలాన్ని అంటుతూ దిశలు భుజములు కల్గి కన్పడ్డాడు, ఉరుక్రముడు (*భగవాన్ ఉరుక్రమః క్షితిం పద ఏకేన బలేర్ విచక్రమే నభః శరీరేణ దిశశ్చ బాహుభిః* – 8–20–33). రెండవ పాదంతో నభో మండలంలోని స్వర్‌లోకం – ఇంద్ర లోకం, మహర్, జన, తపో సత్యలోకాలు దాటింది (*పదం ద్వితీయం క్రమతః త్రివిష్టపమ్, నవై తృతీయాయ తదీయం అణుఅపి । ఉరుక్రమస్య అంఘ్రిః ఉపరి ఉపరి అథో మహః జనాభ్యాం తపసః పరం గతః* – 8–20–34). సత్యలోకంలో గల బ్రహ్మదేవుడు, అచ్చుటికి వచ్చిన స్వామి పాదాలను ఆకాశగంగాజలముతో ఆ దివ్యపాదాన్ని కడిగాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ – సత్యం సమీక్ష్య అబ్జభవః నఖ ఇన్దుభిః హత స్వధామద్యుతిః ఆవృతః అభ్యగాత్ । మరీచిమిశ్రాః ఋషయః బృహత్ వ్రతాః సనన్దన ఆద్యాః నరదేవ యోగినః ॥ 1, వేద ఉపవేదాః నియమాః యమ అన్వితాః తర్క ఇతిహాస అఙ్గ పురాణ సంహితాః । యే చ అపరే యోగ సమీర దీపిత జ్ఞాన అగ్నినా రన్ధిత కర్మ కల్మషాః ॥ 2, వవన్దిరే యత్ స్మరణ అనుభావతః స్వాయంభువం ధామ గతాః అకర్మకం । అథ అంఘ్రయే ప్రోన్నమితాయ విష్ణోః ఉపాహరత్ పద్మభవః అర్హణ ఉదకమ్ ॥ సమర్చ్య భక్త్యా అభ్యగృణాత్ శుచిశ్రవాః యత్ నాభి పఙ్కేరుహ సమ్భవః స్వయమ్ ॥ 3, ధాతుః కమణ్డలు జలం తత్ ఉరుక్రమస్య పాద అవనేజన పవిత్రతయా నర ఇన్ద్ర । స్వర్ధునీ అభూత్ నభసి సా పతతీ నిమార్ష్టి లోకత్రయం భగవతః విశదా ఇవ కీర్తిః ॥ 4, బ్రహ్మ ఆదయః లోకనాథాః స్వనాథాయ సమాదృతాః । స అనుగాః బలిం ఆజహ్రుః సంక్షిప్త ఆత్మ విభూతయే ॥ 5, తోయైః సమర్హణైః స్రగ్భిః దివ్యగన్ధ అనులేపనైః । ధూపైః దీపైః సురభిభిః లాజ అక్షత ఫల అఙ్కురైః ॥ 6, స్తవనైః జయ శబ్దైః చ తత్ వీర్యమహిమా అంకితైః । నృత్య వాదిత్ర గీతైః చ శంఖ దున్దుభి నిఃస్వనైః ॥* 8–21–1 నుండి 7). అందుకే అన్నమయ్య బ్రహ్మకడిగిన పాదము అని వర్ణించాడు తన కీర్తనలలో ఆ వేంకటేశ్వర స్వామిని, తిరుమలనాథుని.

మా రాజు బలి ఊరుకున్నా మేము ఊరుకోమని రాక్షసులు దేవతల మీదికి వామనుడి మీదికి వెళ్ళేటప్పటికి, విష్ణు సేవకులు అయిన నంద, సునంద, జయ, విజయ, ప్రబల, బల, కుముద, కుముదాక్ష, విష్వక్సేన, పతత్రిరాట్ (ప్రతత్రిణః రాట్ – గరుడ) జయంత, శ్రుతదేవ, పుష్పదంత, సాత్వత మొదలగువారు ఒక్కొక్కరు 10,000 ఏనుగుల బలం కలవారు, విష్ణు అనుచరులు, నవ్వుతూ అడ్డగించారు (8–21–16,17). ఆపండి యుద్ధం వద్దు అని బలి అరిచాడు. ఇది యుద్ధానికి సరియైన కాలం కాదు. సకల భూతముల నాథుని ప్రతికూలించుటకు మనకు శక్తిలేదు. మన బలం పనిచేయదు. కాలం గూర్చి ఎదురుచూడండి అని బలి తోటి సైన్యాధిపతులతో పలికాడు. దేవతలచే తరిమి వేయబడి రసాతలం చేరారు రాక్షసులు –(25).

స్వామి సంకల్పం గ్రహించిన గరుడుడు వరుణపాశాలతో యజ్ఞపశువును బంధించినట్లుగా బలిని బంధించాడు. దానం చేసిన వాణ్ణి బంధించడం వల్ల అన్ని దిక్కుల నుండి హాహా కారాలు చేసారు – (27). ముల్లోకాలకు చక్రవర్తినని తాను దానంలో దిట్టననే బలిచక్రవర్తి అహంకారాన్ని స్వామి తొలగించాడు.

రాజ్యాలను సంపదలను కోల్పోయినా బలి తను ఆడిన మాటను వదలలేదు. సత్యవ్రతుడై స్వామిపెట్టిన పరీక్షలో నెగ్గాడు (*తం బద్ధం వారుణైః పాశైః భగవాన్ ఆహ వామనః । నష్టశ్రియం స్థిరప్రజ్ఞం ఉదార యశసం నృప ॥* 8-21-28). ఓ రాక్షసా, మూడు అడుగులు ఇస్తా అన్నావు. మూడవ అడుగు ఎక్కడ? నీ రాజ్యం భూస్వర్ లోకాలు నా రెండు అడుగులకే సరిపోయింది. ఏం చేయాలి ఇప్పుడు నేను అన్నాడు ఉరుక్రముడు (*పదాని త్రీణి దత్తాని భూమేః మహ్యం త్వయా అసుర । ద్వాభ్యాం క్రాన్తా మహీ సర్వా తృతీయం ఉపకల్పయ ॥* 8-21-29). "నేను శ్రీమంతుణ్ణి" "అడిగింది ఇస్తా" అన్నావు మరి ఇప్పుడు ఏమంటావు అన్నాడు ఉపేంద్రుడు (*విప్రలబ్ధః దదామి ఇతి త్వయా అహం చ ఆఢ్యమానివా । తత్ వ్యలీకఫలం భుజ్క్ష్వ నిరయం కతిచిత్ సమాః ॥* 8-21-34). బలి సంకల్పం మార్చాలని అబద్ధం ఆడించాలని స్వామి వ్యంగ్యంగా ఇలా అంటే, **బలి దైన్యంతో ఇలా అన్నాడు-**

మహానుభావులచే కీర్తింపబడే ఓ స్వామీ! నేను చెప్పింది అబద్ధం మోసం కాకూడదు. ఇంకా నా శిరస్సు ఖాళీగానే ఉంది. 3వ అడుగు నా శిరస్సుపై ఉంచండి అన్నాడు (*శ్రీబలిః ఉవాచ - యది ఉత్తమశ్లోక భవాన్ మమ ఈరితం వచః వ్యలీకం సురవర్య మన్యతే । కరోమి ఋతం తత్ న భవేత్ ప్రలంభనం పదం తృతీయం కురు శీర్ష్ణి మే నిజమ్ ॥* 8-22-2). ఇది మీరు నన్ను శిక్షించుట కాదు. ఇది మీరు నాపై చూపే అనుగ్రహం అనుకుంటున్నా. నీవు నాటకాలు బాగా ఆడతావు. దేవతల మిత్రుణ్ణి అంటున్నావు. కానీ నీవు మాకే మేలు చేస్తున్నావు. మాలో ఎంతో మందికి మోక్షం ఇచ్చావు, కానీ దేవతలకు ఇవ్వలేదు. ఇది నిజం కాదా! నీవు మాకు పరోక్ష గురువువు. మదబలంతో గుడ్డివాళ్ళమైన మమ్మల్ని కళ్ళు తెరిపించావు (*త్వం నూనం అసురాణాం నః పరోక్షః పరమః గురుః । యః నః అనేక మద అన్ధానాం విభ్రంశం చక్షుః ఆదిశత్ ॥* 5, *యస్మిన్ వైర అనుబన్ధేన రూఢేన విబుధ ఇతరాః । బహవః లేభిరే సిద్ధిం యాం ఉ హ ఏకాన్త యోగినః ॥* 6, *తేన అహం నిగృహీతః అస్మి భవతా భూరికర్మణా బద్ధః చ వారుణైః పాశైః న అతివ్రీడే న చ వ్యథే ॥* 8-22-7). ఎంతో పెద్ద పనులు చేసేవాడివి, నన్ను వరుణ పాశాలతో బంధించడం ఎంతో చిన్న పని నీకు ఇది. ఇలాంటి దయ ఎందుకు చూపావంటే, సాధువాదాన్ని ప్రకటించి ప్రవర్తింపచేసిన మా తాత (ప్రహ్లాదుడు) నీకు చాలా ఇష్టం కనుక (*పితామహో మే భవదీయ సమ్మతః ప్రహ్లాదః ఆవిష్కృత సాధువాదః । భవత్ విపక్షేణ విచిత్ర వైశసం సంప్రాపితః త్వం పరమః స్వపిత్రా ॥* 8-22-8). ఈ శరీరంతో ఏం లాభం, చివరికి అది పోయేదే. పాలివాళ్ళు సంపదలను మనకు తెలువకుండా పంచుకుంటారు, అలాగే భార్యపిల్లలు స్వజనులు అనే పేరుతో సంపదలను దొంగిలిస్తారు. ఇదంతా తాతగారి సిద్ధాంతం. ప్రపంచ జనులు కలిగించే భయాలను తొలగించేది నీ పాదపద్మములు (*కిం ఆత్మనా అనేన జహాతి యః అన్తతః కిం రిక్థ హారైః స్వజన ఆఖ్య దస్యుభిః । కిం జాయయా సంసృతి హేతుభూతయా మర్త్యస్య గేహైః కిం ఇహ ఆయుషః వ్యయః ॥* 9, *ఇత్థం సః నిశ్చిత్య పితామహః మహాన్ అగాధబోధః భవతః పాదపద్మం । ధ్రువం ప్రపేదే హి అకుతః భయం జనాత్ భీతః స్వపక్ష క్షపణస్య సత్తమ ॥* 8-22-10). నేను నీకు భక్తుడను కాను శత్రువును కాను. అయితే నీ భక్తుడి (ఇంద్రుడి) శత్రువును కావడం నా

అదృష్టం. స్వామీ! అందుకే త్వరగా నా వద్దకు వచ్చి నా సంపదను తీసుకొని నా ముక్తికి అవకాశం ఇచ్చావు అని నమస్కరించాడు (*అథ అహం అపి ఆత్మరిపోః తవ అన్తికం దైవేన నీతః ప్రసభం త్యాజిత శ్రీః । ఇదం కృత అన్త అన్తిక వర్తి జీవితం యయా అధ్రువం స్తబ్ధమతిః న బుధ్యతే ॥* 8-22-11).

ప్రహ్లాదుడు వచ్చి స్వామికి దండ ప్రణామములు చేసాడు, ఆనంద బాష్పాలతో. అయ్యో నేను కట్టి వేయబడ్డా, తాతగారికి నమస్కారం చేయలేకపోయా కదా అని బాధపడ్డాడు బలి. ప్రహ్లాదుడు స్వామికి దండ ప్రణామములు చేసుకొని, స్వామితో ఇలా అన్నాడు– "మీరు మావాణ్ణి చక్కగా అనుగ్రహించారు. మోహింప చేసే సంపదనుండి మావాణ్ణి తొలగించారు. రాజ్య సంపదతో పండితులు కూడా మోహం చెందుతారు. మా మనవడికి ఉపకారం చేసిన జగదీశ్వరాయ నారాయణాయ అఖిలలోక సాక్షి, నీకు నమస్కారం" (*శ్రీప్రహ్లాద ఉవాచ – త్వయా ఏవ దత్తం పదం ఐన్ద్రం ఊర్జితం హృతం తత్ ఏవ అద్య తథా ఏవ శోభనం । మన్యే మహాన్ అస్య కృతః హి అనుగ్రహః విభ్రంశితః యత్ శ్రియః ఆత్మమోహనాత్ ॥ 16, యయా హి విద్వాన్ అపి ముహ్యతే యతః తత్ కః విచష్టే గతిం ఆత్మనః యథా । తస్మై నమః తే జగత్ ఈశ్వరాయ వై నారాయణాయ అఖిల లోకసాక్షిణే ॥* 8-22-17).

భర్తను బంధించడం వల్ల వింధ్యావళీ స్వామిని ప్రార్థించింది (*శ్రీవిన్ధ్యావలిః ఉవాచ – క్రీడా అర్థం ఆత్మనః ఇదం త్రిజగత్ కృతం తే స్వామ్యం తు తత్ర కుధియః అపరే ఈశ కుర్యుః । కర్తుః ప్రభోః తవ కిం అస్యతః ఆవహన్తి త్యక్తహ్రియ త్వత్ అవరోపిత కర్తృవాదాః ॥* 8-22-20). బ్రహ్మ కూడా ప్రార్థించాడు. వీడి దగ్గర అంతా తీసుకొన్నావు కదా, ఇక కట్టేయడం కూడానా, ఏ సంపదా లేని వాడికి భక్తి ఉంటే అన్ని ఇస్తావు. మరి వీడు అన్ని ఇచ్చి ప్రార్థిస్తూ నీ పాదజలాన్ని నెత్తిమీద పెట్టుకున్నవాడికి ఈ బంధం ఏమిటి స్వామీ! (*కృత్స్నాః తే అనేన దత్తాః భూః లోకాః కర్మ అర్జితాః యే । నివేదితం చ సర్వస్వం ఆత్మా అవిక్లవయా ధియా॥22, యత్ పాదయోః అశఠధీః సలిలం ప్రదాయ దూర్వా అంకురైః అపి విధాయ సతీం సపర్యాం । అపి ఉత్తమాం గతిం అసౌ భజతే త్రిలోకీం దాశ్వాన్ అవిక్లవమనాః కథం ఆర్తిం ఋచ్ఛేత్ ॥* 8-22-23) అని బ్రహ్మ పలకగా వామనస్వామి ఇలా తెలియజేశాడు –

"ఓ బ్రహ్మ నీకు కూడా తెలియదా! నేను ఎవర్ని దయ చూడాలని అనుకుంటానో వాడి ధనం అపహరిస్తా. భక్తుణ్ణి దరిద్రుడిగా చేసానంటే మోక్షం నేను ఇచ్చినట్లే. సంపదమదంతో లోకాన్ని, నన్ను అవమానిస్తాడని అందుకని ఇలా భక్తుణ్ణి రక్షిస్తా" (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ – బ్రహ్మన్ యం అనుగృహ్ణామి తత్ విత్తం విధునోమి అహం । యత్ మదః పురుషః స్తబ్ధః లోకం మాం చ అవమన్యతే ॥* 8-22-24).

ఓ బలీ! మానుష జన్మరావడం దుర్లభమైనది. ఎన్నో జన్మల తర్వాత వచ్చేది (*యదా కదాచిత్ జీవ ఆత్మా సంసరన్ నిజకర్మభిః । నానాయోనిషు అనీశః అయం పౌరుషీం గతిం ఆవ్రజేత్ ॥* 8-22-25) (*పురుషః ప్రకృతి–స్థః హి భుఙ్క్తే ప్రకృతిజాన్ గుణాన్ । కారణం గుణసఙ్గః అస్య సత్–అసత్–యోని–జన్మసు ॥* గీత 13-22). మానవుడిగా పుట్టినవాడు తను మంచివాణ్ణి, ఎదుటివారు చెడ్డవారు లేక నా

శత్రువులు అనే భేదబుద్ధితో నా జన్మ గొప్పది, నా కర్మలు గొప్పవి, బాగా చదువుకున్నా, నేను రూపవంతుణ్ణి, నాకు ధనం ఉంది అని వివిధ రకాల మదములతో గర్విస్తాడు. కానీ భక్తులు వీటితో చలించరు (*జన్మ కర్మ వయః రూప విద్యా ఐశ్వర్య ధన ఆదిభిః । యది అస్య న భవేత్ స్తమ్భః తత్ర అయం మత్ అనుగ్రహః ॥* 26, *మాన స్తమ్భ నిమిత్తానాం జన్మ ఆదీనాం సమన్తతః । సర్వశ్రేయః ప్రతీపానాం హన్త ముహ్యేత్ న మత్ పరః ॥* 8-22-27). అలాంటి భక్తులనుండి సంపదను అపహరిస్తా. నా భక్తుడైనవాడు ఇలాంటి వాటితో మోహం చెందకూడదు. ఏ శ్రేయస్సు ఉన్నా భక్తుడికి అది శత్రువే. అన్నింటినీ కోల్పోయినా సత్యాన్ని వదలలేదు బలి (*ఏషః దానవ దైత్యానాం అగ్రణీః కీర్తివర్ధనః । అజైషీత్ అజయాం మాయాం సీదన్ అపి న ముహ్యతి॥* 8-22-28). ఎంత మంది బోధించినా దానం వద్దన్నా చలించలేదు బలి. ధనం పదవి పోతుందని గురువులు, బంధువులు కూడా వీణ్ణి అసహ్యించుకున్నారు. అయినా సత్యాన్ని వదలలేదు. అంతా కోల్పోయి శత్రువులచే బంధింపబడ్డాడు. వీణ్ణి ధర్మం నుంచి తప్పిద్దామని నేను కూడా కొంత మాట్లాడా. పరీక్షలో నెగ్గాడు (*క్షీణ రిక్థ చ్యుతస్థానాత్ క్షిప్తో బద్ధశ్చ శత్రుభిః । జ్ఞాతిభిశ్చ పరిత్యక్తో యాతనాం అనుయాపితః ॥ గురుణా భర్త్సితః శప్తో జహౌ సత్యం న సువ్రతః । ఛలైః ఉక్తో మయా ధర్మో నాయం త్యజతి సత్యవాక్ ॥* 8-22-29,30) కావున వీడికి, నావాడికి - దేవతలు కూడా పొందని స్థానం ఇస్తున్నా. సావర్ణి మన్వంతరంలో ఇంద్రుడు అవుతాడు (*ఏష మే ప్రాపితః స్థానం దుష్ప్రాపం అమరైరపి । సావర్ణేరంతరస్య అయం భవితా ఇంద్రో మదాశ్రయః ॥* 8-22-31) (**అసురుడు ఇంద్రుడు అయ్యాడు**). అప్పటిదాకా సుతల లోకం ఏలు. భూ స్వర్ లోకాల (ఇంద్రలోకం) లాగ కాక కల్పాంతంలో కూడా సుతలలోకం పోనిది. బ్రహ్మకు 100 సం॥ వచ్చేదాకా అంటే మహాప్రళయం వచ్చేదాక ఉండేది సుతలం. బ్రహ్మకు ఒక రోజు కాగానే పోయేది భూ స్వర్‌లోకాలు. స్వర్గలోకం అంటే ఇక్కడ ఇంద్రలోకం అని. ఇంకా ఊర్ధ్వలోకాలు సిద్ధజనతపః లోకాలు. ఈ లోకాలలో నివసించే సిద్ధులు. కల్పాంతంలో వీరందరూ సత్యలోకం లేక బ్రహ్మలోకం వెళతారు. సుతలంలో అలసట, మనోవ్యాధి, సోమరితనం, పరాజయం, వ్యాధులు, ఇలాంటివి ఉండనిలోకం అది. దాన్ని నీకు ఇస్తున్నా. నీవు బంధువులతో కలసి వెళ్ళు. నీకు శుభం కలుగుగాక. అక్కడ ఉన్న లోకపాలకులు నిన్ను ఓడించలేరు. నీవు ఇంద్రుణ్ణే జయించినవాడవు. ఈ బలి సంపదలలో కూడా నన్ను ఆశ్రయించాడు. మాట తప్పలేదు. దేవతలు కూడా కోరుకొనేది సుతలలోకము కాని అది నేను వారికి ఇవ్వలేదు. బలిచక్రవర్తికి ఇస్తున్నాను (*తావత్ సుతలం అధ్యాస్తాం విశ్వకర్మ వినిర్మితం । యత్ర ఆధయః వ్యాధయః చ క్లమః తన్ద్రా పరాభవః । న ఉపసర్గాః నివసతాం సమ్భవన్తి మమ ఈక్షయా ॥* 32, *ఇన్ద్రసేన మహారాజ యాహి భోః భద్రం అస్తు తే । సుతలం స్వర్గిభిః ప్రార్థ్యం జ్ఞాతిభిః పరివారితః ॥* 33, *న త్వాం అభిభవిష్యన్తి లోక ఈశాః కిం ఉత అపరే । త్వత్ శాసన అతిగాన్ దైత్యాన్ చక్రం మే సూదయిష్యతి ॥* 8-22-34). అలా కాక ఇప్పుడున్న ఇంద్రుడు - పురందరుడు ఆపదలలోనే నన్ను ఆశ్రయిస్తాడు, పదవిపోతేనే నేను గుర్తుకువస్తా. ఈ సుతలం, స్వర్గవాసులు కోరేది. నీ శాసనం ధిక్కరించే వాళ్లను నా చక్రం వధిస్తుంది. నేను కాపాడుతా. నేను నీకు క్షేత్రపాలకుడిగా రక్షణ ఇస్తా అక్కడ (8-22-35). ఎందుకంటే నీవు

మంచివాడివే కానీ నీ సహవాసం దానవ దైత్యులతో, కావున వారి వల్ల నీ బుద్ధి మారకుండా నేను నీ వద్ద ఉంటా (*రక్షిష్యే సర్వతోఽహం త్వాం సానుగం సపరిచ్ఛదమ్ । సదా సన్నిహితం వీర తత్ర మాం ద్రక్ష్యతే భవాన్॥ తత్ర దానవదైత్యానాం సంగాత్తే భావ ఆసురః । దృష్ట్వా మదనుభావం వై సద్యః కుంఠో వినంక్ష్యతి ॥* 8-22-35, 36).

ఆనంద బాష్పాలతో గద్గద హృదయంతో మాట పెకిల్చుకోని **బలి, వామన/ ఉపేంద్ర/త్రివిక్రముడు అయిన స్వామితో ఇలా అన్నాడు** (8-23-1)-

లోకపాలకులకు కూడా లభించని అనుగ్రహం నా మీద నీకు కల్గింది. ఈ అసురుడిపై, నీచుడిపై, చిన్నవాడిపై నీకు ఇంత దయా! ఒక్కసారి దండంపెడితే ఇంత లాభమా! మొదలు తెలుస్తే ఇంకా బాగుండేది అన్నాడు (*అహో ప్రణామాయ కృతః సముద్యమః ప్రపన్నభక్తార్థవిధౌ సమాహితః । యల్లోకపాలైః త్వత్ అనుగ్రహో అమరైః అలబ్ధపూర్వో అపసదే అసురే అర్పితః ॥* 8-23-2). వరుణ పాశముల నుండి విడువబడినవాడై హరికి, బ్రహ్మరుద్రాదులకు నమస్కారం చేసి ఆ తర్వాత సుతలం వెళ్ళాడు (3).

ప్రహ్లాదుడు వామనస్వామితో ఇలా అన్నాడు- ఇదంతా మా మనవడి అదృష్టం. బ్రహ్మ శివ లక్ష్మీదేవి కూడా పొందలేని అసురుల దుర్గపాలకుడవైనావు - (*నేమం విరించో లభతే ప్రసాదం న శ్రీర్న శర్వః కిముత అపరే యే । యన్నోఽసురాణామపి దుర్గపాలో విశ్వాభివంద్యైః అభివందిత అంఘ్రిః ॥* 8-23-6). మాది దుష్టపరంపర. మాలాంటి దుర్మార్గులు బుద్ధిహీనులపై నీ దయ కలిగింది. నీ సంకల్పం బహువిచిత్రం. అంతులేని యోగమాయతో ప్రపంచాన్ని సృష్టి చేస్తావు. అందరి యందు సమానమే అయినా భక్తులంటే నీకు ప్రీతి ఎక్కువ - (*యత్పాదపద్మ మకరందనిషేవణేన బ్రహ్మాదయః శరణ ద అదాశ్నువతే విభూతీః । కస్మాత్ వయం కుసృతయః ఖలయోనయస్తే దాక్షిణ్యదృష్టిపదవీం భవతః ప్రణీతాః॥ చిత్రం తవ ఈహితమహోఽమితయోగమాయా లీలావిసృష్ట భువనస్య విశారదస్య । సర్వాత్మనః సమదృశః విషమః స్వభావో భక్తప్రియో యత్ అసి కల్పతరుస్వభావః ॥* 8-23-7,8). **స్వామి ప్రహ్లాదుని ఇలా అనుగ్రహించాడు -**

వత్సా! ప్రహ్లాద నీకు మేలు. పౌత్రుడితో కలిసి ఉండు సుతల లోకంలో. వాణ్ణి జాగ్రత్తగా చూసుకో. గదాపాణి అయిన నా నిత్య దర్శనంతో అన్ని బాధలు పోతాయి అన్నాడు విశ్వరూపి (*వత్స ప్రహ్లాద భద్రం తే ప్రయాహి సుతలాలయమ్। మోదమానః స్వపౌత్రేణ జ్ఞాతీనాం సుఖమావహ ॥ నిత్యం ద్రష్టా అసి మాం తత్ర గదాపాణిమవస్థితమ్ । మద్దర్శనమహా ఆహ్లాద ధ్వస్తకర్మనిబంధనః ॥* 8-23-9,10). ప్రహ్లాదుడు స్వామికి ప్రదక్షిణం చేశాడు. ఆ తర్వాత బలితో కలిసి యజ్ఞపరిసమాప్తి చేసుకొని సుతలలోకం వెళ్ళాడు. వామనస్వామి శుక్రాచార్యుడితో ఇలా తెలియజేశాడు- యజ్ఞానికి విఘ్నం వచ్చింది. శిష్యుడి కర్మకాండను పూర్తిచేయి. ఏమన్నా దోషం విఘ్నం వల్ల కలిగితే అది మీ బ్రాహ్మణతేజస్సుతో తీసివేసి యజ్ఞాన్ని పూర్తి చేయండి (*బ్రహ్మన్ సంతను శిష్యస్య కర్మచ్ఛిద్రం వితన్వతః । యత్ తత్ కర్మసు వైషమ్యం బ్రహ్మదృష్టం సమం భవేత్ ॥* 8-23-14). శుక్రాచార్య స్వామిని ఇలా కీర్తించాడు- యజ్ఞపురుషుడివి. నీవే ఇక్కడ

ఉన్నాక ఇక ఏ లోపం విఘ్నం రాదు. నీవే కర్మాధిపతివి. అన్నిభావాలతో బలి నిన్ను పూజించాడు (*కుతః తత్ కర్మవైషమ్యం యస్య కర్మేశ్వరో భవాన్। యజ్ఞేశో యజ్ఞపురుషః సర్వభావేన పూజితః॥* 8-23-15). మంత్ర తంత్ర దేశకాల వస్తులోపాలన్నీ నీ నామ సంకీర్తన తొలగిస్తుంది అని నమస్కరించాడు (*మంత్రతః తంత్రతః ఛిద్రం దేశకాలార్హవస్తుతః। సర్వం కరోతి నిశ్ఛిద్రం నామసంకీర్తనం తవ॥* 8-23-16). ఇలా శుక్రాచార్య పలికి మిగతా బ్రాహ్మణులతో కలసి యజ్ఞం పూర్తి చేసారు (*తథాపి వదతో భూమన్ కరిష్యామి అనుశాసనమ్ ॥ ఏతత్ శ్రేయః పరం పుంసాం యత్తవాజ్ఞానుపాలనమ్ ॥* 8-23-17), (*ప్రతినంద్య హరేరాజ్ఞాముశనా భగవానితి। యజ్ఞచ్ఛిద్రం సమాధత్త బలేర్విప్రర్షిభిః సహ॥* 8-23-18). బలి వద్ద రాజ్యం తీసుకొని, స్వామి, అన్నగారైన ఇంద్రుడికి రాజ్యం అప్పగించాడు ఉపేంద్రుడు, అదితి పుత్రుడు (*ఏవం బలేః మహీం రాజన్ భిక్షిత్వా వామనో హరిః। దదౌ భ్రాత్రే మహేంద్రాయ త్రిదివం యత్ పరైః హృతమ్ ॥* 8-23-19). ఉపేంద్ర పట్టాభిషేకం, వామన ఆధిపత్య అభిషేకం చేసారు- కుమారులు, బ్రహ్మ, రుద్ర, దక్ష, కార్తికేయ, లోకపాలాదులు (*ప్రజాపతిపతిః బ్రహ్మా దేవర్షి పితృభూమిపైః। దక్షభృగ్వంగిరోముఖ్యైః కుమారేణ భవేన చ ॥, కశ్యపస్యాదితేః ప్రీత్యై సర్వభూతభవాయ చ। లోకానాం లోకపాలానాం అకరోత్ వామనం పతిమ్॥* 8-23-20,21). ఉపేంద్రుడు సకలలోకాలకు రాజు అయ్యాడు. ఇంద్రుడికి పైన ఉండేవాడు కాబట్టి ఉపరి ఇంద్ర = ఉపేంద్ర అయ్యాడు, అలాగే ఇంద్రుడి కోరిక తీర్చేవాడు కాబట్టి స్వామి ఉపేంద్రుడు అయ్యాడు. సర్వ విభూతులకు, వేదములకు, జీవులకు ధర్మశాసకుడుగా ఉపేంద్ర నామంతో స్వామి వర్ధిల్లాడు - (*వేదానాం సర్వదేవానాం ధర్మస్య యశసః శ్రియః। మంగళానాం వ్రతానాం చ కల్పం స్వర్గాపవర్గయోః॥ ఉపేంద్రం కల్పయాం చక్రే పతిం సర్వవిభూతయే। తదా సర్వాణి భూతాని భృశం ముముదిరే నృప ॥* 8-23-22, 23). వామనస్వామిని పరిపాలకునిగా ఉంచుకొని ఇంద్రుడు ముల్లోకాలు ఏలాడు (*తతః తు ఇంద్ర పురస్కృత్య దేవయానేన వామనమ్। లోకపాలైః దివం నిన్యే బ్రహ్మణా చ అనుమోదితః॥ ప్రాప్య త్రిభువనం చ ఇంద్రః ఉపేంద్రభుజపాలితః। శ్రియా పరమయా జుష్టో ముముదే గతసాధ్వసః ॥* 8-23-24,25). దేవతలు ఈ లీలను స్మరిస్తూ వారి వారి లోకాలకు వెళ్ళారు (*బ్రహ్మా శర్వః కుమారశ్చ భృగ్వాద్యా మునయో నృప। పితరః సర్వభూతాని సిద్ధా వైమానికాశ్చ యే॥ సుమహత్కర్మ తద్విష్ణోర్గాయంతః పరమాద్భుతమ్। ధిష్ణ్యాని స్వాని తే జగ్ముః అదితిం చ శశంసిరే॥* 8-23-26,27). ఇది విన్నవారికి సకల శుభాలు కలుగుతాయి. వామన లీలలు అద్భుతం, వామనుడు ముల్లోకాలకు వ్యాపించిన తీరు మానవులకు అంతు చిక్కేదికాదు. యజ్ఞయాగాలలో, పితృకార్యాలలో, శుభకార్యాలలో వామన చరిత్ర వినాలి - (*సర్వం ఏతన్మయాఖ్యాతం భవతః కులనందన। ఉరుక్రమస్య చరితం శ్రోతౄణాం అఘమోచనమ్ ॥* 28, *పారం మహిమ్న ఉరువిక్రమతో గృణానో యః పార్థివాని విమమే స రజాంసి మర్త్యః। కిం జాయమాన ఉత జాత ఉపైతి మర్త్యః ఇతి ఆహ మంత్రదృక్ ఋషిః పురుషస్య యస్య ॥* 29, *యం* ***ఇదం దేవదేవస్య హరేరద్భుతకర్మణః అవతారానుచరితం శృణ్వన్ యాతి పరాం గతిమ్ ॥*** 30, *క్రియమాణే కర్మణి ఇదం దైవే పిత్ర్యేఽథ మానుషే। యత్ర యత్రానుకీర్త్యేత తత్తేషాం సుకృతం విదుః ॥* 8-23-28 నుండి 31).

(వటువు వామనుడి అందాన్ని, చిన్నగా ముద్దుగా గొడుగు కమండలం పట్టుకొని యజ్ఞశాలకు వస్తూంటే, వింధ్యావళీ బలిచక్రవర్తిల కూతురు రత్నమాల చూసి వీడు బాగున్నాడే వీడికి పాలిస్తే బాగుంటుంది అని మాతృవాత్సల్యాన్ని చూపింది మొదట. అంతా లాక్కొని తండ్రిని బంధించాడు వీడు, అని ఆ తర్వాత గ్రహించినదై అప్పుడు విషపుపాలతో చంపాలని అనుకుందిట. ఆవిడే పూతన మరుజన్మ అని పెద్దల వాక్యము.)

మాయామత్స్య అవతారములు: మత్స్యనారాయణుడు

శ్రీహరి లీలలు అద్భుతములు. స్వామి యొక్క సృష్టిలో మొదటి అవతారము మత్స్యావతారము (*శ్రీ రాజా ఉవాచ - భగవన్ శ్రోతుం ఇచ్ఛామి హరేః అద్భుతకర్మణః । అవతారకథాం ఆద్యం మాయా మత్స్యవిడంబనమ్ ॥* 8-24-1). మత్స్యము అజ్ఞానానికి సూచకము గదా! మరి స్వామి ఇలాంటి అవతారాలను ఎందుకు తీసుకుంటాడు? అని పరీక్షిత్తు ప్రశ్న - దీనికి శుకమహర్షి సమాధానం ఇలా ఉంది-

గో-విప్ర-సుర-సాధూనాం ఛందసామ్ (Vedas) అపి చ ఈశ్వరః రక్షాం ఇచ్ఛాన్ తనూః ధత్తే ధర్మస్య అర్థస్య చ ఏవ హి (8-24-5) - గోబ్రాహ్మణ దేవ భక్తుల వేద ధర్మ అర్థములను రక్షించుటకై స్వామి అవతారము తీసుకుంటాడు. సర్వభూతాత్మ కలవాడు కాబట్టి అవసరాన్ని బట్టి అన్ని అవతారాలను స్వీకరిస్తాడు - (*ఉచ్చ అవచేషు భూతేషు చరన్ వాయుః ఇవ ఈశ్వరః । న ఉచ్చఅవ చ త్వం భజతే నిర్గుణత్వాత్ ధియో గుణైః ॥* 8-24-6). బ్రహ్మకు ప్రతీ పగలు, మనకు 1000 మహాయుగాలతో సమానము. ఆ తర్వాత వచ్చే బ్రహ్మదేవుడి రాత్రిలో వచ్చే ప్రళయాన్ని నైమిత్తిక ప్రళయం అంటారు (*ఆసీత్ అతీతకల్పాంతే బ్రాహ్మో నైమిత్తికో లయః । సముద్ర ఉపప్లుతాః తత్ర లోకా భూః ఆదయో నృప ॥* 8-24-7). (స్వర్గ, నరక, పృథ్వి లోకాలు మాత్రమే నైమిత్తిక ప్రళయంలో మునిగిపోతాయి, మొత్తం భూమండలం లయం కాదు. అంటే సత్యలోకం తపోజనర్మహర్లోకాలు, పాతాళ బిలస్వర్గాలు, ఆ లోకవాసులు బాగానే ఉంటారు. ఇవన్నీ కూడా అంటే మొత్తం భూమండలం బ్రహ్మకు 100 సంవత్సరాలు గడిచినప్పుడు పోతాయి). 1000 యుగాలు ఒక కల్పం - అంటే బ్రహ్మకు ఒక పగలు. పగలు గడచిన తర్వాత నిద్రించే సమయంలో ఆయన నోటినుండి హయగ్రీవుడనే రాక్షసుడు (అశ్వశిరుడు) వేదములను అపహరించాడు (*కాలేన ఆగతనిద్రస్య ధాతుః శిశయిషోః బలీ । ముఖతో నిస్సృతాన్ వేదాన్ హయగ్రీవో అంతికే అహరత్ ॥* 8-24-8). నీటిలో దాగాడు. ప్రళయజలంలో అంతా మునిగి ఉండడం వల్ల స్వామి మత్స్యరూపం దాల్చి వాణ్ణి వెదకి, చంపి, వేదములను తీసుకొని బ్రహ్మకు ఉదయం వచ్చే సమయానికి ఇచ్చాడు, మరుసటి బ్రహ్మరోజు సృష్టికై అంటే మళ్ళీ వెయ్యి మహాయుగాల సృష్టికార్యము చేయుటకు (*జ్ఞాత్వా తత్ దానవ ఇన్ద్రస్య హయగ్రీవస్య చేష్టితం । దధార శఫరీరూపం భగవాన్ హరిః ఈశ్వరః ॥* 8-24-9).

రెండవ మత్స్య అవతారము

ప్రస్తుత మనువు వైవస్వత మనువు లేక శ్రాద్ధదేవమనువుగా కీర్తిపొందాడు. ఆయన పూర్వజన్మ చాక్షుస మన్వంతరంలో గొప్ప భక్తుడు - రాజు సత్యవ్రతుడు (*తత్ర రాజ ఋషిః కశ్చిత్ నామ్నా సత్యవ్రతః మహాన్। నారాయణపరః అతపృత్ తపః సః సలిల ఆశనః ॥* 10, *యః అసౌ అస్మిన్ మహకల్పే తనయః సః వివస్వత। శ్రాద్ధదేవః ఇతి ఖ్యాతః మనుత్వే హరిణా అర్పితః ॥* 8-24-10,11).

చాక్షుస మన్వంతరంలో స్వామి భక్తుడు సత్యవ్రత రాజు. ఆయన కృతమాలానది ఒడ్డున జలతర్పణం ఇస్తుంటే చేప పిల్ల దోసిట్లోకి వచ్చింది (8-24-10 నుండి 12). దాన్ని రక్షించడానికి జలాశయములో కూపములో ఉంచినా అది శరీరాన్ని పెంచసాగింది. చివరికి సముద్రంలో వేయడం వల్ల ఒక రోజులో వందలమైళ్లు పెరిగింది. ఆశ్చర్యపడ్డ సత్యవ్రతుడు నీవు నారాయణ రూపం అయి ఉండాలి - (27) అని ఇలా స్తుతించాడు (*నూనం త్వం భగవాన్ సాక్షాత్ హరిర్నారాయణో అవ్యయః। అనుగ్రహాయ భూతానాం ధత్సే రూపం జలౌకసామ్॥ నమస్తే పురుషశ్రేష్ఠ స్థిత్తి ఉత్పత్తి అప్యయ ఈశ్వర। భక్తానాం నః ప్రపన్నానాం ముఖ్యో హి ఆత్మగతిర్విభో॥ సర్వే లీలావతారాస్తే భూతానాం భూతిహేతవః। జ్ఞాతుమిచ్ఛామ్యదో రూపం యదర్థే భవతా ధృతమ్ ॥ న తే అరవిందాక్ష పదోపసర్పణం మృషా భవేత్ సర్వసుహృత్ప్రియాత్మనః। యథా ఇతరేషాం పృథగాత్మానోఽసతామ్ అదీదృశో యత్ వపుః అద్భుతం హి నః ॥* 8-24-27 నుండి 30). స్వామి అద్భుత లీలను గుర్తించి స్తుతించిన సత్యవ్రతునితో శ్రీహరి ఇలా అన్నాడు - "శ్రీహరిని, అవును వచ్చే మన్వంతరంలో నీవే వైవస్వత మనువు (Present Manu) అయి లోకాలను పాలిస్తావు. ప్రళయకాలం రాబోతున్నది, 7- రోజులలో సముద్రము అన్నిటిని ముంచుతుంది (నైమిత్తిక ప్రళయం). నీవు భయపడాల్సిన అవసరం లేదు. ఈ జలంలో ఒక విశాలమైన నౌక నీ దగ్గరకు వస్తుంది. దాంట్లో సప్త ఋషులు కూడా ఉంటారు. నీవు ఓషధులు, వివిధ బీజములు తీసుకొని దాంట్లో కూర్చోగలవు (*త్వం తావత్ ఓషధీః సర్వాః బీజాని ఉచ్చ అవచాని చ। సప్త ఋషిభిః పరివృతః సర్వసత్త్వ ఉపబృంహితః ॥* 34, *ఆరుహ్య బృహతీం నావం విచరిష్యసి అవిక్లవః। ఏక ఆర్ణవే నిరాలోకే ఋషీణాం ఏవ వర్చసా ॥* 8-24-35). వాసుకి సర్పాన్ని తీసుకొని ఆ నౌకను నా ఈ చేప కొమ్ముకు కట్టేయి. ఆ నౌకను లాగుచూ బ్రహ్మదేవుని రాత్రి ముగియునంతవరకు ప్రళయజలంలో నేను విహరిస్తాను. (*అహం త్వాం ఋషిభిః సాకం సహ నావం ఉదన్వతి। వికర్షన్ విచరిష్యామి యావత్ బ్రాహ్మీ నిశా ప్రభో ॥* 37). ఆ సమయంలో నేను నీకు తత్వాన్ని ఉపదేశిస్తా" అని మత్స్యస్వామి తెలియజేశాడు (*మదీయం మహిమానం చ పరం బ్రహ్మ ఇతి శబ్దితం। వేత్స్యసి అనుగృహీతం మే సంప్రశ్నైః వివృతమ్ హృది ॥* 38). మత్స్యనారాయణుని సత్యవ్రతుడు ధ్యానించసాగాడు (*ఆస్తీర్య దర్భాన్ ప్రాక్ కూలాన్ రాజఋషిః ప్రాక్ ఉదక్ ముఖః। నిషసాద హరేః పాదౌ చిన్తయన్ మత్స్యరూపిణః ॥* 40). స్వామి చెప్పినట్టుగానే 7వ రోజు వచ్చిన ప్రళయంలో ఆ జలంలో వచ్చిన నౌకలో కూర్చొని నౌకను మత్స్యనారాయణస్వామితో బంధించాడు. ఆ మత్స్యనారాయణుడు

ఒంటికొమ్ము కలిగి బంగారువర్ణంలో ఉండి లక్షయోజనాల వైశాల్యం కలిగి ఉన్నాడు (*సః అనుధ్యాతః తతో రాజ్ఞా ప్రాదురాసీత్ మహా అర్ణవే । ఏకశృంగధరో మత్స్యో హైమో నియుతయోజనః ॥* 8-24-44). తోటి బ్రాహ్మణులతో కలసి మత్స్యరూపంలో ఉన్న స్వామిని స్తోత్రం చేశాడు - (*నిబధ్య నావం తచ్ఛృంగే యథోక్తో హరిణా పురా। వరత్రేణ అహినా తుష్టః తుష్టావ మధుసూదనమ్* 45). రాజు సత్యవ్రతుడు తోటి బ్రాహ్మణులతో కలిసి మత్స్యరూపంలో ఉన్న స్వామి స్తోత్రం చేశాడు ఇలా -

సత్యవ్రతరాజుచే మహామత్స్యస్వామి స్తోత్రము

– జీవులకు అనాదిగా వచ్చే అజ్ఞానాన్ని తొలగించి, కోల్పోయిన ఆత్మజ్ఞానం సృష్టి మొదటనే ఇచ్చేవాడివి. జీవుల కర్మలే వారిని బంధిస్తాయి. సుఖం కావాలని చేసే కర్మల వల్లే దుఃఖం పొందుతారు. మీ సేవ వల్లే ఆ దుష్టబుద్ధి తొలగించుకోగలరు. నీవే జగద్గురువు (*అనాది అవిద్యా ఉపహత్ ఆత్మసంవిదః తన్మూల సంసారపరిశ్రమ్ ఆతురాః । యదృచ్ఛయా ఇ హ ఉపసృతా యం ఆప్నుయుః విముక్తిదో నః పరమో గురుర్భవాన్ ॥, జనోఅబుధోఅయం నిజకర్మబంధనః సుఖేచ్ఛయా కర్మ సమీహతే అసుఖమ్ । యత్సేవయా తాం విధునోతి అసన్మతిం గ్రంథిం స భింద్యాత్ హృదయం స నో గురుః ॥* 8-24-46,47). అగ్ని బంగారంలోని మలినాన్ని తొలగించినట్లుగా పరమగురువైన నిన్ను వేడుకుంటే మా మనోమలినాన్ని తొలగిస్తావు (*యత్సేవయా అగ్నేః ఇవ రుద్రరోదనం పుమాన్ విజహ్యాత్ మలమాత్మనస్తమః । భజేత వర్ణం నిజమేష సోఅవ్యయో భూయాత్స ఈశః పరమో గురుర్గురోః ॥* 8-24-48). దేవతా ఆరాధన వల్ల ఏం లాభం. వారు నీలోని పదివేల అంశ మాత్రమే అందుకే లోకపాలకులుగా పనిచేస్తున్నారు (*న యత్ప్రసాద అయుతభాగలేశం అన్యే చ దేవా గురవో జనాః స్వయమ్ । కర్తుం సమేతాః ప్రభవంతి పుంసః తమీశ్వరం త్వాం శరణం ప్రపద్యే ॥* 8-24-49). అజ్ఞానులు, నీవుకాక మూర్ఖులను గురువుగా ఎన్నుకొని, గుడ్డివాడు మరొక గుడ్డివాడిని పట్టుకొని నడుస్తున్నట్టుగా ఉంటున్నారు - (*అచక్షుః అంధస్య యథా అగ్రణీః కృతః తథా జనస్య అవిదుషః అబుధో గురుః । త్వం అర్కదృక్ సర్వదృశాం సమీక్షణో వృతో గురుః నః స్వగతిం బుభుత్సతామ్ ॥* 8-24-50). నీవే సర్వలోక ప్రాణుల మిత్రుడవు, గురువు. బుద్ధిహీనులు నిన్ను గ్రహించలేరు. మనస్సంతా కోరికలు గలవారు నువ్వుకావాలనరు ఇతర దేవతలను కొలుస్తారు. దేవతలే నిన్ను పూజిస్తారు, వారి అభివృద్ధికై (*దేవవరం వరేణ్యమ్* - 53). కావున నా అజ్ఞాన హృదయగ్రంథిని ఛేదించు స్వామి అని ప్రార్థించాడు (*జనో జనస్యా ఆదిశతే అసతీం మతిం । యయా ప్రపద్యేత దురత్యయం తమః । త్వం తు అవ్యయం జ్ఞానమమోఘం అమంజసా । ప్రపద్యతే యేన జనో నిజం పదమ్ ॥ త్వం సర్వలోకస్య సుహృత్ ప్రియ ఈశ్వరో హి ఆత్మా గురుర్ జ్ఞానమభీష్టసిద్ధిః । తథాపి లోకో న భవంతం అంధధీః జానాతి సంతం హృది బద్ధకామః ॥ తం త్వామహం దేవవరం వరేణ్యం ప్రపద్య ఈశం ప్రతిబోధనాయ । ఛింధి అర్థదీపైః భగవన్ వచోభిః గ్రంథీన్ హృదయ్యాన్ వివృణు స్వం ఓకః ॥* 8-24-51,52,53). మత్స్యరూపంలో ఉన్న స్వామి సత్యవ్రతునకు తత్త్వబోధ చేశాడు- సాంఖ్య, క్రియాజ్ఞానములతో గల శరణాగతి తెల్పాడు. అట్టివారికే

స్వామి ఆత్మతత్త్వరహస్యము తెలుస్తుంది (*ఇత్యుక్తవంతం నృపతిం భగవానాదిపూరుషః । మత్స్యరూపీ మహాంభోధౌ విహరన్ తత్త్వమబ్రవీత్ ॥ పురాణసంహితాం దివ్యాం సాంఖ్యయోగక్రియావతీమ్ । సత్యవ్రతస్య రాజ ఋషే ఆత్మ గుహ్యం అశేషతః ॥* 8-24-54,55). అదే మత్స్యపురాణము- స్వామిచే బోధింపబడ్డాడు. ప్రళయాంతమున మేల్కొన్న బ్రహ్మదేవునికి మత్స్యనారాయణ స్వామి, రాక్షసుడైన హయగ్రీవుని వధించి, బ్రహ్మకు వేదములను అందచేశాడు, సృష్టి కార్యము ఆరంభించుటకై (*అశ్రౌషీదృషిభిః సాకం ఆత్మతత్త్వం అసంశయం । నావి ఆసీనః భగవతా ప్రోక్తం బ్రహ్మ సనాతనమ్ ॥* 56), (*అతీత ప్రలయ అపాయ ఉత్థితాయ సః వేధసే । హత్వా అసురం హయగ్రీవం వేదాన్ ప్రత్యాహరత్ హరిః॥* 57). జ్ఞాన విజ్ఞానాలు బోధింపబడ్డ సత్యవ్రతుడు ఇప్పటి మనువుగా పరిపాలిస్తున్నాడు (*సః తు సత్యవ్రతః రాజా జ్ఞానవిజ్ఞాన సంయుతః । విష్ణోః ప్రసాదాత్ కల్పే అస్మిన్ ఆసీత్ వైవస్వతః మనుః ॥* 58). వివస్వాన్ సూర్యపుత్రుడు వైవస్వతమనువుగా సత్యవ్రతరాజు జన్మపొందాడు, ఇప్పుడు ఈ యుగాన్ని పాలిస్తున్నాడు. ఈ మత్స్యావతార లీల విన్నవారికి అన్ని కోరికలు నెరవేరుతాయి (*సత్యవ్రతస్య రాజ ఋషే మాయా మత్స్యస్య శార్ఙ్గిణః సంవాదం మహత్ ఆఖ్యానం శ్రుత్వా ముచ్యేత కిల్బిషాత్ ॥* 59, *అవతారః హరేః యః అయం కీర్తయేత్ అన్వహం నరః । సంకల్పాః తస్య సిధ్యన్తి సః యాతి పరమాం గతిమ్ ॥* 60).

శుక మహర్షి **మత్స్యమంత్రం** తెల్పాడు - *ప్రళయపయసి ధాతుః సుప్తశక్తేః ముఖేభ్యః శ్రుతిగణం అపనీతం ప్రత్యుపాదత్త హత్వా । దితిజం అకథయద్యో బ్రహ్మ సత్యవ్రతానాం తమహం అఖిల హేతుం జిహ్మమీనం నతః అస్మి ।* (8-24-61), దీనిని ధ్యానించి కావలసిన కోరికలను పొందవచ్చును (*సత్యవ్రతస్య రాజాఋషేః మాయా మత్స్యస్య శార్ఙ్గిణః । సంవాదం మహదాఖ్యానం శ్రుత్వా ముచ్యేత కిల్బిషాత్। అవతారః హరేః యః అయం కీర్తయేత్ అన్వహం నరః । సంకల్పాః తస్య సిధ్యంతి స యాతి పరమాం గతిమ్ ॥* (8-24-59,60).

ఈ అష్టమస్కంధంలో స్వామి ఎన్నో లీలా అవతారాలు చేశాడు. అవి గజేంద్రమోక్షం ఇచ్చిన హరి అవతారము, అలాగే వామన, మత్స్య రూపాలు దాల్చాడు ఆ శ్రీకృష్ణ స్వామి. ఒక్క క్షీరసాగరమథనంలో అజిత నారాయణుడు 8 అవతారాలను తీసుకొన్నాడు అవి అజితుడుగా మంధరపర్వతాన్ని సముద్రంలో ఉంచుట, కూర్మ, ధన్వంతరీ, మోహినీ అవతారాలు మరియు మంధర పర్వతంలో, వాసుకీలో, దేవతలలో, రాక్షసులలో చేరుట. అందుకే లక్ష్మీదేవి అష్టలక్ష్మీదేవతలుగా వెలసిల్లింది.

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే పారమహంస్యాం
సంహితాయాం అష్టమ స్కంధః

నవమ స్కంధము

(ఈశానుకథలు)

ఇలా-సుద్యుమ్నుల చరితము

సూర్యవంశజుడైన వైవస్వతమనువు లేక శ్రాద్ధదేవమను తల్లిదండ్రులు సూర్యభగవానుడు - వివస్వానుడు, సంధ్యాదేవి (బ్రహ్మ → మరీచి → కశ్యప + అదితి → వివస్వానుడు → ఇక్ష్వాకువంశము). ఈ మనువంశానుచరిత్రలు 100 సంవత్సరములు చెప్పినా అయిపోయేటివి కావు (*న శక్యతే విస్తరతో వక్తుం వర్షశతైరపి* 9-1-7).

వైవస్వత మనువుకు సంతానం లేకపోవడం వల్ల వసిష్ఠుని ప్రేరణ వల్ల సంతానప్రాప్తికై మిత్ర, వరుణదేవుల యజ్ఞము ఆచరించాడు (9-1-13). (సంతానము ఇచ్చేవారు మిత్ర, వరుణులు. వర్షదేవుడి వర్షము ద్వారానే జీవాత్మలు భూమిని చేరి విత్తనములు/గింజలు/బీజములలో చేరుతారు). ఆయన భార్య శ్రాద్ధదేవి తనకు ఆడపిల్ల పుట్టాలని యజ్ఞము చేసే ఋత్విక్కులను బ్రతిమిలాడి ఆడపిల్ల పుట్టే మంత్రం చెప్పించుకుంది. పుత్రిక "ఇల"ను కన్నది. ఇది తెలియని శ్రాద్ధదేవమనువు వసిష్ఠుడితో వంశోద్ధారకుడైన మగ సంతానం కావాలని కోరాడు. జరిగినదంతా గ్రహించిన వసిష్ఠుడు స్వామిని ప్రార్థించి తన మంత్రదక్షతో ఆ ఆడశిశువును మగశిశువుగా మార్చి సుద్యుమ్నుడుగా నామకరణం చేశాడు.

రాజు సుద్యుమ్నుడు వేటకై తన పరివారంతో అడవులలో తిరుగుతూ మేరుపర్వతప్రాంతాలలో గల సుకుమారవనంలో ఎక్కడైతే శర్వణుడు (శివుడు) ఉమాదేవితో (పార్వతి) విహరిస్తున్నాడో ఆ వనంలోకి తెలియక ప్రవేశించడం వల్ల స్త్రీ రూపాన్ని పొందాడు (మళ్ళీ 'ఇల'గా మారింది). అలాగే అతని గుఱ్ఱము సైన్యం కూడా స్త్రీలుగా మారారు (ఎందుకంటే అంబికతో మహాదేవుడు రమిస్తుంటే అది తెలియక ఋషులు దర్శనార్థమై అక్కడకు వచ్చి ఆ సన్నివేశాన్ని చూసి వెనుతిరిగి వెళ్ళిపోయారు. అప్పటి నుండి ఆ వనం ప్రవేశించినవారు ఆడవారిగా మారతారని శివుడి ఆజ్ఞ కలదు). సుద్యుమ్నుని స్త్రీ రూపాన్ని (పేరు "ఇలా") చూసి చంద్రుని పుత్రుడైన బుధుడు మోహితుడై, వారి కలయిక వల్ల రాజు పురూరవుడు జన్మించాడు (తారాశశాంకము). కొంతకాలానికి తన జన్మ వృత్తాంతము గ్రహించిన సుద్యుమ్నుడు వసిష్ఠుని ప్రార్థించాడు. విషయం తెలుసుకున్న వసిష్ఠుడు శివుని ప్రార్థించాడు. సందిగ్ధంలో పడ్డ శివుడు అటు భార్యను ఇటు వసిష్ఠుని మెప్పించడానికి మరొక వరం సుద్యుమ్నునికి ఇచ్చాడు. అదేమంటే వరుసగా ఒక నెల మగరూపం (సుద్యుమ్నునిగా), మరొక నెల స్త్రీ రూపం (ఇలా రూపం) దాలుస్తావని. అలానే సుద్యుమ్నుడు రాజ్యాన్ని పాలించసాగాడు. ఈయన పుత్రులే ఉత్కలుడు, గయుడు, విమలుడు. సుద్యుమ్నుడు పురూరవునకు రాజ్యమును అప్పగించి వానప్రస్థాశ్రమము తీసుకున్నాడు.

వైవస్వత మనువు పుత్రుల నుండి చాతుర్వర్ణాలు ఏర్పడుట - గోరక్షణ ప్రాముఖ్యత

వైవస్వత మనువు తిరిగి సంతానమునకై తపస్సుచేసి 10 మంది పుత్రులను కన్నాడు. వీరు ఇక్ష్వాకు, పృషధ్రుడు, కవి, శర్యాతి, కరూష, దృష్ట, నృగ, నరిష్యంత, దిష్ట, నభగ.

పృషధ్రుడు గురుకులంలో ఉన్నప్పుడు గురు ఆజ్ఞానుసారము గోవులను రక్షించుచుండెను. ఒకనాటి రాత్రి పెద్దపులి ఒక ఆవును పట్టింది. ఆ రాత్రి చీకటిలో దాన్ని చంపే ప్రయత్నంలో ఆవు చచ్చింది. ఆగ్రహించిన గురువు **శూద్రుడవు కమ్మని శపించాడు.** శూద్రజన్మలో ఆయన తపస్సు చేసుకుంటూ కారుచిచ్చు అరణ్యంలోకి వస్తే దాంట్లోనే దహనమయ్యాడు. పరమపదాన్ని పొందాడు. శాపాన్నే వరంగా మార్చుకున్నాడు.

రాజు నభగుడి పౌత్రుడు అంబరీషుడు. అంబరీష సంతతి వాడు రథీతర. ఈయన సంతానహీనుడు. పురోహితుడు అంగీరసుని ద్వారా భార్యయందు సంతానమును పొందాడు. వారే అంగీరసబ్రాహ్మణులు (9-4,6 అధ్యాయములు). కవి చక్కటి విరక్తి భక్తుడైనాడు. కరూషుడి నుండి కరూషులను క్షత్రియ వంశము ఉద్భవించింది. దృష్టవల్ల కూడా క్షత్రియ జాతి వచ్చినా తిరిగి వారు బ్రాహ్మణత్వాన్ని పొందారు. రాజు నరిష్యంతుని సంతతివాడు అగ్నివేశ్య (అగ్నిదేవుడు). ఈయన నుండి అగ్నివేశ్యాయన బ్రాహ్మణ సంతతి వచ్చారు. దిష్టపుత్రుడు మరొక నాభాగుడు వైశ్యకర్మను స్వీకరించాడు (*నాభాగః దిష్టపుత్రః అన్యః కర్మణా వైశ్యతాం గతః* 9-2-23). ఈయన సంతతి వాడే కుబేరుడు. ఇలా వైవస్వత మనువు నుండి వారి వారి కర్మలననుసరించి బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర వర్ణములు ఏర్పడ్డాయి. వైవస్వతమను వంశీయుడు మాంధాత. ఈయన వంశీయుడు త్రిశంకు. ఈయన **బుద్ధిని అనుసరించి చండాలుడైనాడు.** ఈయన నుండి వచ్చినది చండాల జాతి. త్రిశంకు పుత్రుడే అబద్ధాలకోరు అసత్యపాలకుడు హరిశ్చంద్రుడు. ఆ తర్వాత సత్యహరిశ్చంద్రుడుగా పేరు పొందాడు.

సుకన్య చ్యవనమునిల వివాహము

వైవస్వతమను పుత్రుడైన రాజు శర్యాతి బ్రహ్మనిష్ఠుడు (9-3వ అధ్యాయము). ఒకసారి అంగీరసులు హోమం చేస్తున్నప్పుడు 12 ఋక్కులుగల రెండవ సూక్తము మరిచారు. దాన్ని శర్యాతి అందించాడు. ఈయన కూతురు సుకన్య ఒకసారి అడవిలో విహరిస్తూ పుట్టలో కనబడ్డ రెండు జ్యోతులను పుల్లతో పొడిచింది. అప్పుడు రక్తం కారడం గమనించింది. ఆమెకు ఆమె వెంట ఉన్న సైనికులకు మలమూత్ర బంధనం జరిగింది. విషయం రాజు శర్యాతికి తెలిసింది. భయభ్రాంతుడు అయిన శర్యాతి అచ్చటికి చేరి పుట్టలో గ్రుడ్డివాడైన చ్యవన మహర్షిని చూశాడు. చ్యవనముని తన జీవితం కొనసాగించడానికి సుకన్యను వివాహమునకై కోరాడు. అలానే చేశాడు రాజు శర్యాతి.

ఒకసారి అశ్వినీదేవతలు చ్యవన ఆశ్రమం రావడం జరిగింది. వారిని యవ్వన సౌందర్యం మరియు చూపు ఇవ్వమని చ్యవన మహర్షి కోరాడు. బదులుగా యజ్ఞాలలో హవిస్సుభాగం కోరారు అశ్వినీదేవతలు (అశ్వినీదేవతలు దేవవైద్యులు. వైద్యులను అంటరాదు. అందుకని దేవతలు వారిని వెలివేశారు. యజ్ఞాలలో భాగం వారికి కల్పించలేదు). సరే అన్నాడు చ్యవన మహర్షి. చ్యవన మహర్షిని తీసుకొని అశ్వినీదేవతలు సరస్సులో మునిగితేలారు. ముగ్గురూ అందంగా ఒకే రూపంగా గుర్తుపట్టలేకుండా మారారు. సుకన్య తన భర్త ఎవరో తెల్పమని అశ్వినీదేవతలను ప్రార్థించింది. ఆమె పాతివ్రత్యానికి మెచ్చిన అశ్వినీదేవతలు సుకన్యకు అందమైన చ్యవనమునిని ఇచ్చారు. అశ్వినీదేవతలు స్వర్గం వెళ్ళారు.

ఒకసారి కూతురుని చూడడానికి రాజు శర్యాతి చ్యవనఆశ్రమం చేరాడు. ఆమె ప్రక్కన ఉన్న అందగాణ్ణి చూసి, వేరేవాడితో తిరుగుతున్నావు, నా వంశానికి కళంకం తెచ్చావని ఆగ్రహించాడు రాజు శర్యాతి. అతడే భర్త చ్యవనుడు అని అంతా తెలియజేసింది సుకన్య. తనమాటను నిలబెట్టుకోవడానికి చ్యవన మహర్షి మామగారైన రాజు శర్యాతిచే సోమయజ్ఞము చేయించాడు. ఆ యజ్ఞంలో అశ్వినీదేవతలను పిలిచి సోమరసాన్ని అందిస్తుంటే ఇంద్రుడు అగ్రహించాడు. తన వజ్రాయుధంతో చ్యవనుని చంపాలని చేతిని పైకి ఎత్తాడు. అది గ్రహించిన చ్యవనుడు ఇంద్రుని చేతిని అలానే స్తంభింపచేశాడు. ఇంద్రుడి గర్వభంగం అయ్యింది. బ్రహ్మదేవుడి ఆజ్ఞమేరకు ఇంద్రుని చ్యవనుడు వదిలాడు. అప్పటినుండి అశ్వినీదేవతలకు యజ్ఞభాగం కల్పించబడింది.

రాజ శర్యాతికి ముగ్గురు పుత్రులు – ఉత్తానబర్హి, ఆనర్త, భూరిషేణ. ఆనర్తుడి పుత్రుడు రేవతుడు, కౌస్థలీ అనే నగరాన్ని సముద్రంలో నిర్మించాడు. అదే ఆ తర్వాత ద్వారక అయింది. ఈయనకు నూరుగురు పుత్రులు. పెద్దవాడు కకుద్మి. కకుద్మి పుత్రిక రేవతి. సరి అయిన వరుడు దొరకక చివరికి రేవతిని తీసుకొని కకుద్మి బ్రహ్మలోకంలోని బ్రహ్మవద్దకు సలహాకై చేరాడు. బ్రహ్మదేవుడు గంధర్వగానంలో నిమగ్నమై ఉన్నాడు. క్షణకాలం ఆగాల్సివచ్చింది. బ్రహ్మలోకం క్షణిక కాలంలోనే 27 మహాయుగాలు భూలోకాన గడిచాయి **(Time and Space are relative- Albert Einstein)**. నీ సంతతి వారు నీకు తెలిసినవారు ఇప్పుడు భూలోకాన ఎవ్వరూలేరు, వేల వంశాలు తరించాయి, అని బ్రహ్మదేవుడు కకుద్మికి వాస్తవాన్ని తెలియజేశాడు (*తత్ పుత్ర పౌత్ర నప్తౄణాం గోత్రాణి చ న శృణ్మహే । కాలః అభియాతః త్రి నవ చతుర్యుగ వికల్పితః ॥* 9-3-32). కావున వెళ్ళి బలదేవుడికి (బలరాముడు) మీ అమ్మాయిని ఇవ్వగలవు అని సూచించాడు (*తత్ గచ్ఛ దేవదేవ అంశః బలదేవః మహాబలః । కన్యారత్నం ఇదం రాజన్ నర రత్నాయ దేహి భోః ॥ భువః భార అవతారాయ భగవాన్ భూతభావనః । అవతీర్ణః నిజ అంశేన పుణ్యశ్రవణకీర్తనః ॥* 9-3-33,34). ఆ యుగపు పొడవైన అమ్మాయిని తన నాగలితో లాగి కుచింపచేసి **బలరాముడు రేవతిని పెండ్లాడాడు.**

వైవస్వతమనువు మరొక పుత్రుడు నభగుడు. అతని పుత్రులు – నాభాగాదులు. నాభాగుడు వేదవిద్యను అభ్యసిస్తూ చాలాకాలం గురుకులంలోనే ఉండిపోయాడు. సోదరులు ఇది గమనించి ఆస్తిని అంతా

పంచుకున్నారు. నాభాగుదు (న+భాగ)వచ్చి నా ఆస్తి భాగము ఏదనేటప్పటికి – 'నీ ఆస్తి ముదుసలి తండ్రి పో" అని అన్నారు. తండ్రికి ఇది తెలియజేశాడు నాభాగుడు. మోసాన్ని గ్రహించిన తండ్రి ఇలా తెలియజేశాడు. పుత్రా! నాభాగ, నీవు వేదజ్ఞుడవు కావున అంగీర సోదరులు సత్రయాగాన్ని చేస్తున్నారు. వారికి సరిగ్గా రాని హోమమంత్రాలను అందించు అప్పుడు వారు నిన్ను కరుణించి యాగపరిసమాప్తిలో మిగిలినవన్నీ నీకు ఇస్తారు తీసుకో అని సలహా ఇచ్చాడు. అలాగే చేశాడు నాభాగుడు. అప్పుడు శివుడు మారురూపంలో వచ్చి ఇవన్నీ నావి అన్నాడు. కావాలంటే మీ నాన్న నభగుడిని అడుగు అన్నాడు. అది శివుడు పాలే అని ఒప్పుకొన్నాడు తండ్రి. ధర్మాన్ని ఒప్పుకున్నందుకు శివుడు కరుణించి అన్ని నాభాగుడికి ఇచ్చి ఆశీర్వదించాడు. శివుడు కరుణించిన ఇండ్లలోనే విష్ణుభక్తులు పుడతారు. అందుకే **నాభాగుడి పుత్రుడిగా మహాభాగవతోత్తముడు అంబరీషుడు జన్మించాడు.** ఆయనను బ్రాహ్మణశాపం కూడా ఏమీ చేయలేక పోయింది (*నాభాగాత్ అంబరీషః అభూత్ మహాభాగవతః కృతీ । న అస్పృశత్ బ్రహ్మశాపః అపి యం న ప్రతిహతః క్వచిత్* 9-4-13).

అంబరీషుడు

అంబరీషుడు సప్త ద్వీపాలకు చక్రవర్తి అయ్యాడు (*శ్రీ శుక ఉవాచ– అంబరీషః మహాభాగః సప్త ద్వీపవతీం మహీం । అవ్యయాం చ శ్రియం లబ్ధ్వా విభవం చ అతులం భువి ॥ మేనే అతి దుర్లభం పుంసాం సర్వం తత్ స్వప్న సంస్తుతమ్ । విద్వాన్ విభవ నిర్వాణం తమః విశతి యత్ పుమాన్ ॥* 9-4-15,16). సూర్యవంశంవాడు. వైవస్వతమను నుండి నభగ అతని పుత్రుడు నాభాగ అతని పుత్రుడు అంబరీషరాజు. రాజ్యము, శరీరం నశ్వరమై పోయేదే అని చింతించి, జ్ఞానంతో వాసుదేవభక్తుడు అయ్యాడు (*వాసుదేవే భగవతి తత్ భక్తేషు చ సాధుషు । ప్రాప్తః భావం పరం విశ్వం యేన ఇదం లోష్టవత్ స్మృతమ్ ॥* – 17, *సః వై మనః కృష్ణ పద అరవిన్దయోః వచాంసి వైకుంఠగుణ అనువర్ణనే । కరౌ హరేః మందిర మార్జనాదిషు శ్రుతిం చకార అచ్యుత సత్ కథా ఉదయే ॥* – 18, *ముకుంద లిఙ్గ ఆలయ దర్శనే దృశౌ తత్ భృత్య గాత్ర స్పర్శే అఙ్గ సఙ్గమమ్ । ఘ్రాణం చ తత్ పాదసరోజ సౌరభే శ్రీమత్ తులస్యాః రసనాం తత్ అర్పితే ॥* – 19, *పాదౌ హరేః క్షేత్ర పద అనుసర్పణే శిరః హృషీకేశ పద అభివన్దనే । కామం చ దాస్యే న తు కామకామ్యయా యథా ఉత్తమశ్లోక జన ఆశ్రయా రతిః ॥* – 20, *ఏవం సదా కర్మకలాపం ఆత్మనః పరే అధియజ్ఞే భగవతి అధోక్షజే । సర్వ ఆత్మభావం విదధత్ మహీమ్ ఇమామ్ తత్ నిష్ఠ విప్ర అభిహితః శశాస హ ॥* 9-4-17 నుండి 21). స్వామిని ధ్యానిస్తూ అలాగే విహితకర్మలను ఆచరించేవాడు. గొప్పదక్షిణలు ఇస్తూ అశ్వమేధయజ్ఞం సరస్వతీనది తీరాన చేశాడు (9-4-22) (సరస్వతీనది ఎడారిలో ప్రవహిస్తూ ప్రభాసక్షేత్రాన సముద్రంలో కలిసేది). ప్రజలు స్వర్గాన్ని కోరక స్వామినే తలచారు. అంబరీషుడు భక్తి కలిగి ధర్మపాలన చేస్తూ సంసారంలో ఉన్నా అది నశ్వరము అని తలచాడు (*స్వర్గః న ప్రార్థితః యస్య మనుజైః అమర ప్రియః । శృణ్వద్భిః ఉపగాయద్భిః ఉత్తమశ్లోక చేష్టితమ్ ॥ సమర్ధయన్తి తాన్ కామాః స్వారాజ్య పరిభావితాః । దుర్లభాః న అపి సిద్ధానాం ముకున్దం హృది పశ్యతః ॥ సః ఇత్థం భక్తియోగేన తపఃయుక్తేన పార్థివః । స్వధర్మేణ హరిం ప్రీణన్*

సర్వాన్ కామాన్ శనైః జహౌ ॥ గృహేషు దారేషు సుతేషు బన్ధుషు ద్విప ఉత్తమ స్యన్దన వాజి వస్తుషు । అక్షయ్య రత్న ఆభరణ ఆయుధ ఆదిషు అనన్త కోశేషు అకరోత్ అసత్ మతిమ్ ॥ 9-4-24 నుండి 27). అన్నీ మరిచి స్వామిని సేవిస్తుంటే శ్రీహరి తన చక్రమునే రక్షణగా పెట్టాడు (*తస్మై అదాత్ హరిః చక్రం ప్రత్యనీక భయ ఆవహం । ఏకాన్త భక్తిభావేన ప్రీతః భృత్య అభిరక్షణమ్ ॥* 9-4-28). శ్రీహరికి ప్రీతి అయిన ఏకాదశీవ్రతం భార్యతో కలసి ఆచరించేవాడు. ద్వాదశినాడు అరవైకోట్ల గోదానాలు చేసేవాడు (*గవాం రుక్మవిషాణీనాం రూప్య అఙ్ఘ్రీణాం సువాససామ్ । పయఃశీల వయః రూప వత్స ఉపస్కర సంపదామ్ ॥ ప్రాహిణోత్ సాధు విప్రేభ్యః గృహేషు న్యర్బుదాని షట్ । భోజయిత్వా ద్విజాన్ అగ్రే స్వాదు అన్నం గుణవత్ తమమ్ ॥ లబ్ధకామైః అనుజ్ఞాతః పారణాయ ఉపచక్రమే । తస్య తర్హి అతిథిః సాక్షాత్ దుర్వాసాః భగవాన్ అభూత్ ॥* 9-4-33, 34 ,35). ఒక సం॥లో అన్ని ఏకాదశి వ్రతాలను భార్యతో సహా రాజు అంబరీషుడు ఆచరించేవాడు. ఒకసారి మధువనంలో కార్తీకమాసంలో ఏకాదశివ్రతం ఆచరించి, ద్వాదశిపారణకు దుర్వాసుడు వస్తానని చెప్పడం, అలా చెప్పి యమునాతీరంలో స్నానం ఆచరించి ధ్యానంలో అన్ని మరచి కూర్చున్నాడు దుర్వాసుడు. కాలాతీతం అవుతోంది. ద్వాదశిపారణ ఎలా? ఏం చేయాలి? అని బ్రాహ్మణులను సలహా అడిగితే వారు జలం తీసుకోమన్నారు. ఆలస్యంగా వచ్చిన దుర్వాసుడు- జలం ఎందుకు తాగావు నన్ను అవమానించావు చంపేస్తా అని అంబరీషుని ఆగ్రహించి, ఒక జటను పెకిలించి - "కృత్య"- అనే కాలాగ్నిని అంబరీషుడి పైకి వదిలాడు. చలించలేదు రాజు అంబరీషుడు. స్వామి సుదర్శనచక్రం దాన్ని ఎదుర్కొని దుర్వాసుడు వెంట పడింది. ఆ తాపాన్ని తాళలేక భయంతో రక్షణకై బ్రహ్మలోకం కైలాసం పరిగెత్తాడు. రక్షణ ఎక్కడా దొరకక పోగా వారు కూడా మేము నారాయణ కటాక్షంతోనే బ్రతుకుతూ ఉన్నాం, వైకుంఠం వెళ్ళి రక్షణ పొందమన్నారు (*శ్రీ బ్రహ్మ ఉవాచ - స్థానం మదీయం సహ విశ్వం ఏతత్ క్రీడా అవసానే ద్విపరార్ధ సంజ్ఞే । భ్రూభఙ్గ మాత్రేణ హి సన్దిధక్షోః కాల ఆత్మనః యస్య తిరోభవిష్యతి ॥ అహం భవః దక్ష భృగు ప్రధానాః ప్రజా ఈశ భూత ఈశ సుర ఈశ ముఖ్యాః । సర్వే వయం యత్ నియమం ప్రపన్నాః మూర్ధ్న్యా అర్పితం లోకహితం వహామః ॥* 53,54. *ప్రత్యాఖ్యాతః విరించేన విష్ణుచక్ర ఉపతాపితః । దుర్వాసాః శరణం యాతః శర్వం కైలాసవాసినమ్ ॥* 55. శ్రీశంకర ఉవాచ- *వయం న తాత ప్రభవామ భూమ్ని యస్మిన్ పరే అన్యే అపి అజ జీవ కోశాః । భవన్తి కాలే న భవన్తి హి ఈదృశాః సహస్రశః యత్ర వయం భ్రమామః ॥* 56. *అహం సనత్కుమారః చ నారదః భగవాన్ అజః । కపిలః అపాన్తరతమః దేవలః ధర్మః ఆసురిః ॥* 57. *మరీచి ప్రముఖాః చ అన్యే సిద్ధ ఈశాః పారదర్శనాః । విదామః న వయం సర్వే యత్ మాయాం మాయయా ఆవృతాః ॥* 58. *తస్య విశ్వ ఈశ్వరాయ ఇదం శస్త్రం దుర్విషహం హి నః । తం ఏవ శరణం యాహి హరిః తే శం విధాస్యతి ॥* 59. *తతః నిరాశః దుర్వాసాః పదం భగవతః యయౌ । వైకుంఠ అఖ్యం యత్ అధ్యాస్తే శ్రీనివాసః శ్రియా సహ ॥* 9-4-53 నుండి 60). అక్కడికి వెళ్ళి - అచ్యుతా! అనంతా! నీ భక్తులకు అపాయం తలపెట్టా క్షమించు, ఈ సుదర్శన చక్రం బాధ తీసెయ్యి అని స్వామిని బ్రతిమాలాడు (*సన్దహ్యమానః అజితశస్త్ర వహ్నినా తత్ పాదమూలే పతితః స వేపథుః । ఆహ*

అచ్యుత అనన్త సత్ ఈప్సిత ప్రభో కృత ఆగసం మా అవహి విశ్వభావన ॥, అజానతా తే పరమ అనుభావం కృతం మయా అఘం భవతః ప్రియాణామ్ । విధేహి తస్య అపచితిం విధాతః ముచ్యేత యత్ నామ్ని ఉదితే నారకః అపి ॥ 9-4-61,62). స్వామి ఇలా సమాధానం చెప్పాడు -

నేను భక్త పరాధీనుణ్ణి, అస్వతంత్రుణ్ణి, నా హృదయం నా దగ్గరలేదు (*అహం భక్తపరాధీనః హి అస్వతంత్ర ఇవ ద్విజ । సాధుభిర్ గ్రస్త - హృదయో భక్తైర్ భక్తజన ప్రియః* 9-4-63). సాధువులైన నా భక్తులను వీడి నేను ఉండలేను. అమ్మవారిని కూడా కోరను. భార్యాపిల్లలు ఇల్లు అన్ని వదలి నన్ను శరణువేడారు నా భక్తులు. వారిని నేను ఎలా వదలిపెడ్తా. వాళ్ళు వైకుంఠం కూడా కోరరు అంతటా నన్ను చూసేవారిని నేను వదలను (*న అహం ఆత్మానం ఆశాసే మత్ భక్తైః సాధుభిః వినా । శ్రియం చ ఆత్యన్తికీం బ్రహ్మన్ యేషాం గతిః అహం పరా ॥* 9-4-64). (*యే దార అగార పుత్ర ఆప్తాన్ ప్రాణాన్ విత్తం ఇమం పరం । హిత్వా మాం శరణం యాతాః కథం తాన్ త్యక్తుం ఉత్సహే* - 65).

పతివ్రతలు భర్తను పూజించి తమవశంలో ఉంచుకొన్నట్లు అలాగే నా భక్తులు నన్ను హృదయమున ఉంచుకుంటారు - (*మయి నిర్బద్ధ హృదయాః సాధవః సమదర్శనాః । వశీ కుర్వన్తి మాం భక్త్యా సత్స్త్రియః సత్పతిం యథా ॥* 66). నేను మోక్షం ఇస్తానన్నా కాదంటారు. నేనే కావాలంటారు, చిన్న పిల్లలు తల్లిని కోరినట్టు (*మత్ సేవయా ప్రతీతం తే సాలోక్య ఆది చతుష్టయమ్ । న ఇచ్ఛన్తి సేవయా పూర్ణాః కుతః అన్యత్ కాల విద్రుతమ్ ॥* 67). వారికి నేను తప్ప ఇంకేమి తెలియదు. నేనూ అంతే (*సాధవః హృదయం మహ్యం సాధూనాం హృదయం తు అహం । మత్ అన్యత్ తే న జానన్తి న అహం తేభ్యః మనాక్ అపి ॥* 68). నీవు కూడా నావాడవే కాబట్టి ఒక ఉపాయం చెబుతా. నీవు చేసిన "కృత్య" ప్రయోగం అంబరీషుడి మీద అంటే నా మీద అన్నట్టే. ఆత్మహత్యకు ప్రయత్నం చేసావు. నిన్ను నీవే చంపుకున్నావు. సజ్జనులకు అపచారం తలపెడితే ప్రయోగించిన వాడికే అది కొడుతుంది - (*ఉపాయం కథయిష్యామి తవ విప్ర శృణుష్వ తత్ । అయం హి ఆత్మ అభిచారః తే యతః తం యాతు వైభవాన్ సాధుషు ప్రహితం తేజః ప్రహర్తుః కురుతే అశివమ్* 9-4-69). తెలివి జ్ఞానం బుద్ధి మంచివాడికి ఉంటే వాటిని మంచికై మంచిగా వాడ్తారు. అవే చెడ్డవాడికి అహంకారికి ఉంటే చెడుపనులకు ఉపయోగిస్తారు- (*తపః విద్యా చ విప్రాణాం నిఃశ్రేయస కరే ఉభే । త ఏవ దుర్వినీతస్య కల్పేతే కర్తుః అన్యథా ॥* 70). కావున ఇది ఎవ్వరి మీద ప్రయోగించావో వారి దగ్గరకు వెళ్ళి క్షమాపణ వేడుకో. శాంతిని పొందు. వేరే మార్గం లేదని ఈ దుర్వాస బ్రాహ్మణుణ్ణి క్షత్రియ భక్తుడి దగ్గరకు పంపాడు స్వామి - (*బ్రహ్మన్ తత్ గచ్ఛ భద్రం తే నాభాగతనయం నృపం । క్షమాపయ మహాభాగం తతః శాన్తిః భవిష్యతి ॥* 71). చక్రతాపంతో తాళలేక దుర్వాసుడు అంబరీషుడి వద్దకు వెళ్ళి అమాంతం కాళ్ళమీద పడ్డాడు. అంబరీషుడు సిగ్గుతో బాధపడ్డాడు. అయ్యో! పెద్దవాడవు అని "ఓ సుదర్శనా" అని **సుదర్శనస్తోత్రం** చేశాడు అంబరీషుడు -

త్వమగ్నిర్భగవాన్ సూర్యః త్వం సోమో జ్యోతిషాం పతిః । త్వం ఆపః త్వం క్షితిర్వ్యోమ వాయుః మాత్ర ఇంద్రియాణి చ ॥ 3, *సుదర్శన నమస్తుభ్యం సహస్ర అర అచ్యుతప్రియ। సర్వాస్త్రఘాతిన్ విప్రాయ స్వస్తి భూయా ఇడస్పతే ॥* 4, *త్వం ధర్మః త్వం ఋతం సత్యం త్వం యజ్ఞోఅఖిలయజ్ఞభుక్ । త్వం లోకపాలః సర్వాత్మా త్వం తేజః పౌరుషం పరమ్ ॥* 5, *నమః సునాభ అఖిలధర్మసేతవే హి అధర్మ శీల అసుర ధూమకేతవే। త్రైలోక్యగోపాయ విశుద్ధవర్చసే మనోజవాయ అద్భుతకర్మణే గృణే ॥* 6, *త్వత్తేజసా ధర్మమయేన సంహృతమ్ తమః ప్రకాశశ్చ ధృతో (దృశః) మహాత్మనామ్। దురత్యయస్తే మహిమా గిరాంపతే త్వత్ రూపమేతత్ సదసత్ పరావరమ్ ॥* 7, *యదా విసృష్టః త్వం అనంజనేన వై బలం ప్రవిష్టోఅజిత దైత్యదానవమ్ । బాహు ఉదర ఊర్వంఘ్రిశిరోధరాణి వృక్ణన్ అజస్రం ప్రధనే విరాజసే ॥* 8, *సత్వం జగత్త్రాణ ఖలప్రహాణయే నిరూపితః సర్వసహో గదాభృతా। విప్రస్య చ అస్మత్ కులదైవహేతవే విధేహి భద్రం తదనుగ్రహో హి నః ॥* 9, *యద్యస్తి దత్తమిష్టం వా స్వధర్మో వా స్వనుష్ఠితః । కులం నో విప్రదైవం చేత్ ద్విజో భవతు విజ్వరః ॥* 10, *యది నో భగవాన్ ప్రీత ఏకః సర్వగుణాశ్రయః । సర్వభూతాత్మభావేన ద్విజో భవతు విజ్వరః ॥* 11, *శ్రీ శుక ఉవాచ – ఇతి సంస్తువతో రాజ్ఞో విష్ణుచక్రం సుదర్శనమ్। అశామ్యత్ సర్వతో విప్రం ప్రదహత్ రాజ యాచ్ఞయా॥* 9-5-12).

ఇలా సుదర్శనస్తోత్రం చేసి అంబరీషుడు సుదర్శనుని శాంతింపచేశాడు. రాజా! హాని తలపెట్టిన వాడికి కూడా శుభం కలగాలని కోరుతున్నావు. నీవు భక్తుడవు. నేను చేసిన తప్పును చూడకుండా నన్ను కాపాడావు. నీకు మేలు అవుగాక! అని ఆశీర్వదించాడు (*దుర్వాసాః ఉవాచ – అహో అనన్త దాసానాం మహత్త్వం దృష్టం అద్య మే । కృత ఆగసః అపి యత్ రాజన్ మంగళాని సమీహసే ॥* 14. *దుష్కరః కః ను సాధూనాం దుస్త్యజః వా మహా ఆత్మనాం । యైః సంగృహీతః భగవాన్ సాత్వతాం ఋషభః హరిః* 15. *యత్ నామ శ్రుతిమాత్రేణ పుమాన్ భవతి నిర్మలః । తస్య తీర్థపదః కిం వా దాసానాం అవశిష్యతే ॥* 16. *రాజన్ అనుగృహీత అహం త్వయా అతి కరుణ ఆత్మనా । మత్ అఘం పృష్ఠతః కృత్వా ప్రాణాః యత్ మే అభిరక్షితాః ॥* 9-5-14 నుండి 17). దుర్వాసరాకకై సంవత్సరకాలం భోజనం తినకుండా ఉన్న అంబరీషుడు, దుర్వాసుడి కాళ్ళపై బడి మృష్టాన్న భోజనం తీసుకోమని, పెట్టి, అప్పుడు అంబరీష దంపతులు – భార్యాభర్తలు ఆరగించారు.

నేను ప్రీతిచెందాను. నీవు భాగవతోత్తముడవు. నీ దర్శన స్పర్శన శ్రవణ ఆతిథ్యం తలచినా అన్ని పాపాలు పోతాయి అని దుర్వాసుడు పొగిడాడు. నీ కీర్తి అంతటా వ్యాపిస్తుంది (*ప్రీతః అస్మి అనుగృహీత అస్మి తవ భాగవతస్య వై । దర్శన స్పర్శన ఆలాపైః ఆతిథ్యేన ఆత్మమేధసా ॥* 9-5-20). అంబరీషుడు చక్కటి గుణములు కలవాడు, బ్రహ్మశివాదులను గూడా మించిపోయాడు. స్వామి యందు అహైతుక భక్తియే ప్రధానమని బ్రహ్మలోకము నుండి నరకలోకము వరకూ తనకు అక్కర లేదని, అవి అన్నీ ప్రమాదకర స్థలములే అని నిరూపించాడు అని అంబరీషుని గూర్చి శుకుడు ఇలా పొగిడాడు (*ఏవం విధా అనేక గుణః*

స రాజా పరాత్మని బ్రహ్మణి వాసుదేవే। క్రియాకలాపైః సమువాహ భక్తిమ్ యయా ఆవిరించ్యాన్ నిరయాన్ చకార ॥ 9-5-25). ఆ తర్వాత అంబరీషుడు వానప్రస్థాశ్రమము స్వీకరించాడు. తనలాంటి స్వభావం గల పుత్రులకు రాజ్యము అప్పగించి మనస్సు నిండా స్వామిని నింపుకొని అరణ్యప్రవేశం చేశాడు. ఈ అంబరీషుని చరిత్రను విన్నవారు భాగవతోత్తములు అవుతారు (*ఇతి ఏతత్ పుణ్యం ఆఖ్యానం అమ్బరీషస్య భూపతే। సంకీర్తయన్ అనుధ్యాయన్ భక్తః భగవతః భవేత్ ॥ అమ్బరీషస్య చరితం యే శృణ్వన్తి మహా ఆత్మనః। ముక్తిం ప్రయాన్తి తే సర్వే భక్త్యా విష్ణోః ప్రసాదతః* 9-5-27,28).

సూర్య వంశీయుల చరిత్ర

మాంధాత, త్రిశంకు, హరిశ్చంద్ర, సగర, దిలీప, భగీరథ, దిలీప, భగీరథ, ఖట్వాంగ, దశరథ రాజుల చరిత్రలు మరియు సౌభరిముని చరిత్ర.

రాజు అంబరీషునకు ముగ్గురు పుత్రులు - విరూప, కేతుమాన్, శంభు. విరూపుని పుత్రుడు పృషదశ్వ. ఈయన పుత్రుడు రథీతర. ఈయనకు సంతానం లేకపోతే పురోహితుడైన అంగీరుడి ద్వారా రథీతర భార్య గర్భవతి అయ్యింది. పుత్రులను కన్నది. క్షత్రియ సంతానానికి బ్రహ్మతేజస్సు వచ్చి బ్రాహ్మణులు అయ్యారు వారు. వీరినే అంగీరసాః లేక అంగీరస బ్రాహ్మణ రాజులు అన్నారు.

రాజు ఇక్ష్వాకునకు 100 మంది పుత్రులు ఆర్యావర్తాన్ని విభజించుకొని రాజ్యాలు ఏలసాగారు. **వికుక్షి అనేవాడు మాంసభక్షకుడై శూద్రుడైనాడు.** రాజు ఆయనను దేశబహిష్కరణకు ఆజ్ఞాపించాడు. అతడే శశాదుడు అయినాడు. ఎన్నో యజ్ఞాలు చేసి పునీతుడు అయ్యాడు. తిరిగి రాజ్యాధికారాన్ని సాధించగలిగాడు (9-6వ అధ్యాయము).

మైథునవాంఛ అతి బలీయమైనది - సౌభరిముని చరిత్ర

ఇక్ష్వాకు రాజు సూర్యవంశీయుడు. ఇతడు వైవస్వత మనుపుత్రుడు (9-6-4 మరియు 9-1-11,12). ఈ వంశములో జన్మించినవాడు రెండవ యువనాశ్వుడు. ఈతడు సంతానహీనుడై ఋషులు ఆజ్ఞననుసరించి సంతానప్రాప్తికై యజ్ఞం ప్రారంభించాడు. యజ్ఞఫలంగా లభించిన నీటికలశమును ఆయన భార్యలు త్రాగడానికై ఉంచారు. ఒకనాటి రాత్రి దప్పిక గొన్నవాడై తెలియక ఆ చెంబులోని నీటిని త్రాగాడు. బ్రాహ్మణులు దిగ్భ్రాంతి చెందారు. యువనాశ్వుడు గర్భంధరించాడు. ఆయన కడుపు చీల్చుకొని మగపిల్లవాడు పుట్టాడు. ఆకలితో ఉన్న పిల్లవాడు ఏడుస్తుంటే, ఏడవకురా అని ఇంద్రుడు తన వేలును చీకరా అని నోట్లో పెట్టాడు (మామ్ ధాత - మాంధాత - నేను ఇస్తున్నా, నా వేలు చీకు, బ్రతుకు). **"మాంధాత"** అని పిలువసాగారు. పిల్లాడు పెద్దవాడై మహారాజుగా భూమండలాన్ని ఏలాడు. రావణాసురుని నుండి ఇంద్రుణ్ణి రక్షించాడు. రాజు మాంధాత అంటే రావణాసురుడికి ఎంతో భయం (9-6-33). అచ్యుతుడి కృపవల్ల సప్త ద్వీపాలకు (త్రిలోకాలు) చక్రవర్తి అయ్యాడు మాంధాత. ఈయన భార్య బిందుమతితో

ముగ్గురు మగపిల్లలు (పురుకుత్సుడు, ముచుకుంద, అంబరీషుడు-II), 50 మంది ఆడపిల్లలను కన్నారు. ఈ 50 మంది కన్యలు పెళ్ళి చేసుకుంటానని వచ్చిన ముసలి సౌభరి మునిని మొదట తిరస్కరించారు. ఆ తర్వాత తపస్సును ధారపోసి యవ్వన శరీరం పొందాడు. అప్పుడు వారు వరించారు. అది ఎలా అంటే – యమునా జలాంతర్గతంగా ఎవ్వరూ వెళ్ళలేని ఆ నీటి అడుగున ఏకాంతంగా తపస్సు చేసుకోసాగాడు. ఆ నీటిలో ఒకసారి ఆ బ్రాహ్మణుడు బలసిన ఆడమగ చేపలు మైథునంలో ఉండటం చూసి, ఆయన మతి చలించింది (9-6-40,39). తపస్సును ఆపేసి భావోద్రేకుడై సౌభరి బ్రాహ్మణుడు, రాజు మాంధాత అంతఃపురం వెళ్ళి 50 మంది కూతుళ్ళలో ఒక్కరినైనా తనతో వివాహం చేయమని అడిగాడు. ఈ ముసలి బ్రాహ్మడిని చూసి వాళ్ళెవ్వరూ పెండ్లికి ఒప్పుకోలేదు. పరిస్థితిని అర్థం చేసుకొన్న సౌభరి తన తపశ్శక్తితో అందంగా యవ్వనుడిగా మారి మాంధాత అంతఃపురము తిరిగి ప్రవేశించాడు. ఈ అందగాణ్ణి చూసిన రాజు అబ్బురపడ్డాడు. రాజకన్యలు అంతా ఈయనే మాకు భర్తకావాలని కోరారు. సౌభరి ముని దానికి అంగీకరించి అందర్నీ వివాహము చేసుకొన్నాడు. తన యోగబలంతో అందరికి భవంతులు, ఉద్యానవనాలు, సెలయేళ్ళు, చెలికత్తెలు, సేవకురాండ్రను ఏర్పరచినాడు. రాజు మాంధాత ఆశ్చర్యపడ్డాడు ఆ వైభవాలను చూసి.

సౌభరి ముని భార్యలతో సుఖించసాగాడు. బాగా సంసారం చేసినా సంతృప్తి చెందలేకపోయాడు. నెయ్యిచుక్కల వల్ల అగ్నిచల్లారనట్లుగా, తన కామవాంఛ తృప్తి చెందేమార్గం లేదని గ్రహించాడు (*ఏవం గృహేషు అభిరతః విషయాన్ వివిధైః సుఖైః । సేవమానః చ న అతుష్యత్ ఆజ్య స్తోకైః ఇవ అనలః ॥* 9-6-48). చేపలసాంగత్యం కూడా కొంపముంచింది, తపస్సు భగ్నం చేయకలిగాయి అని దుఃఖించాడు (9-6-49). (కావున కామవాంఛలు మనస్సులో ఉన్నప్పుడు సన్యాసంతీసుకున్నా, అడవులలో నివసించినా, కొండలలో దాక్కున్నా, ఆశ్రమాలలో నివసించినా చివరకు నీటి అడుగుభాగాన తపస్సు చేసుకొన్నా అది ప్రమాదమే అని గ్రహించాలి). కామవాంఛితుడు అది పోగొట్టుకోవడానికి సత్సంగము పొందుటే ఏకైకమార్గము. సత్సంగము దొరికితే సర్వమూ దొరికినట్లే. గృహస్థాశ్రమధర్మాలను పాటిస్తూ సత్‌సాంగత్యము చేయుటయే జీవిత పరమార్థము. బ్రహ్మనిష్ఠాపరుడైన యోగైనా, గృహస్థుడైనా మానవుల, జంతువుల మైథున క్రియలను అశ్లీల చిత్రాలను చూడరాదు. స్త్రీలతో ఒంటరిగా మాట్లాడరాదు. ఇవి కామోద్రేకాన్ని కలిగిస్తాయి. మైథునవాంఛ ఎంత గొప్పదో కదా! అని పశ్చాత్తాపము చెందాడు సౌభరి (*అహో ఇమం పశ్యత మే వినాశం తపస్వినః సత్ చరిత వ్రతస్య । అన్తఃజలే వారిచర ప్రసంగాత్ ప్రచ్యావితం బ్రహ్మ చిరం ధృతం యత్ ॥* 9-6-50). కావున స్త్రీలతో కాని, స్త్రీలంపటులతో కాని, స్త్రీల గూర్చి మాట్లాడేవారితో కాని స్నేహము చేయరాదు. భక్తులమధ్య ఉండడమే ఉత్తమ మార్గము (*సఙ్గం త్యజేత మిథునవ్రతీనాం ముముక్షుః సర్వ ఆత్మనా న విసృజేత్ బహిః ఇంద్రియాణి । ఏకః చరన్ రహసి చిత్తం అనన్త ఈశే యుంజీత తత్ వ్రతిషు సాధుషు చేత్ ప్రసఙ్గః ॥* 9-6-51). బ్రహ్మనిష్ఠాపరుడైన మునిని, 50 మంది స్త్రీలకు భర్తనయ్యాను కదా! అని బాధపడ్డాడు సౌభరిముని (*ఏకః తపస్వీ అహం అథ అమ్భసి మత్స్యసఙ్గాత్ పంచాశత్ ఆసం ఉత*

పంచ సహస్ర సర్గః । న అన్తం వ్రజామి ఉభయకృత్య మనోరథానాం మాయాగుణైః హృత మతిః విషయే అర్థ భావః ॥ 9-6-52), భార్యలతో కలిసి వానప్రస్థాశ్రమము స్వీకరించి తీవ్ర తపస్సును ఆచరించి అంతా మోక్షమార్గాన వెళ్ళారు.

త్రిశంకు స్వర్గము: చండాలుని కోరిక

మాంధాత చక్రవర్తి తనయుడు పురుకుత్సుడు, ఈయన వంశీయుడే త్రిశంకు లేక మరొక సత్యవ్రత రాజు (9వ స్కంధము 7వ అధ్యాయము). ఈయన ఒకసారి వివాహము జరుగబోతున్న బ్రాహ్మణకన్యను ప్రేమించి అపహరించాడు. ఇది గ్రహించిన తండ్రి **చండాలుడివి కమ్మని శపించాడు.** చండాల జాతికి నాంది పలికాడు. చండాలుడి కోరికలు విపరీతమైనవి. ఈ పార్థివ శరీరముతోటే స్వర్గము పోవాలని వసిష్ఠుని ప్రార్థించగా అది సాధ్యము కాదని తెల్పాడు (**ఇవే మన నేటి శాస్త్రజ్ఞుల బుద్ధులు కూడా**). అప్పుడు స్వర్గం వెళ్ళాలని త్రిశంకు కౌశికుని (విశ్వామిత్రుని) ఆశ్రయించాడు. క్షత్రియ కులములో పుట్టిన విశ్వామిత్రుడు తనయోగబలంతో త్రిశంకుని శరీరంతో పాటుగా స్వర్గలోకం పంపాడు. దేవతలు ఇది అసాధ్యమని (దేవతలకు పార్థివ శరీరము లేదు) నిరాకరించి తోసేయడం వల్ల తలక్రిందులుగా అధోలోకాలకు పడిపోసాగాడు. ఇదిగ్రహించిన కౌశికుడు తనశిష్యుడు ఇలా పడిపోవడం సహించనివాడై తనయోగబలంతో అంతరిక్షం మధ్యలోనే నిలిపేసి అక్కడే స్వర్గం ఏర్పాటు చేసాడు. అదే త్రిశంకుస్వర్గము. (ఈ విశ్వామిత్రుడే సృష్టికి ప్రతిసృష్టి చేసాడు. ఉదా: పులి-పిల్లి, నక్క-కుక్క, వరాహము - పంది మొదలగునవి) (9-7-6). (బ్రహ్మర్షికి అర్హతలేని క్షత్రియ విశ్వామిత్రుడు, బ్రాహ్మణ వసిష్ఠుడు ప్రతిశాపాలు పెట్టుకొని పక్షులుగా మారి ఎన్నో ఏళ్ళు కొట్లాడుకోసాగారు. ఆ తర్వాత యోగసాధనలో కామక్రోధాలను గెలిచి బ్రహ్మఋషి అయ్యాడు విశ్వామిత్రుడు).

యజ్ఞాలలో పశుబలి లేదు - హరిశ్చంద్రుడి చరిత్ర

త్రిశంకుపుత్రుడు హరిశ్చంద్రుడు అసత్యపాలకుడు. ఈ హరిశ్చంద్రుని విషయంలో కూడా విశ్వామిత్రుడు - వసిష్ఠునితో పోటిపడసాగాడు (9-7-7). సంతానహీనుడైన హరిశ్చంద్రుడు నారదుని సలహా మేరకు వరుణజపం చేయసాగాడు (సంతానాన్ని ఇచ్చేది వానదేవుడు - వరుణుడు). సంతానము కలిగిన వరుణునికి అర్పిస్తానని కూడా తెల్పాడు. వరుణుని అనుగ్రహంతో రోహితుని పుత్రునిగా పొందాడు. కాని పుత్రుని వరుణునికి ఇవ్వక కుంటిసాకులతో అబద్ధాలాడుతూ పుత్రవ్యామోహంతో తిరుగసాగాడు. ఆగ్రహించిన వరుణుడు మహాఉదరవ్యాధిని (dropsy) హరిశ్చంద్రుడికి కలిగించాడు. తండ్రి బాధ సహించలేని రోహితుడు ఇంద్రుడి సహాయంతో 6 సంవత్సరముల బాలుడైన శునఃశేఫ అనువానిని తెచ్చి యజ్ఞపశువుగా ఉంచారు. పురుషమేధ యజ్ఞం చేశాడు రాజు హరిశ్చంద్రుడు. వరుణుడు సంతోషించాడు. ఇంద్రుడు రహస్యంగా వరుణ జపం చేసి వరుణుని సంతోషపెట్టి, యజ్ఞఫలితాన్ని ఇంద్రుడు పొంది రాజు హరిశ్చంద్రునకు బంగారు రథము బహుమానముగా ఇచ్చి, శునఃశ్శేఫుని తీసుకొని ఆ తర్వాత బాలుని విశ్వామిత్రునకు

ఇచ్చాడు (**అశ్వమేధము అనగా గుఱ్ఱమును యాగశాల యందు బలిచేయడం కాదు. గోమేధము అనగా ఆవును యాగశాలలో చంపుటకాదు. నరమేధము లేక పురుష మేధము (9-7-21) అనగా నరబలి చేయుట కాదు. ఇవి భాగవత జ్ఞానము లేని మూర్ఖులు తీయు విపరీతార్థములు. అశ్వమేధమనగా ఇంద్రపదవి పొందుటకు లేక కోరికలు తీర్చుకొనుటకు ఆయా దేవతలకు ఇంద్రునకు యజ్ఞమున గుఱ్ఱమును, గోమేధమనగా గోవును స్పృశించి ఆయా దేవతలకు ఆయా అభీష్టసిద్ధికై బహూకరించాలి. అంటే వాటి పవిత్రతను గుర్తించాలి.** అవి లేకుంటే భూమిపై గడ్డిపోచ కూడా మొలవదు. ఆవులే పాడి పంటలకు కారణము. వాటిని చంపుట మహాపాపము. అలాగే పురుష మేధమనగా యజ్ఞమున వరుణునకు శునః శేపుని బహూకరించుట. వరుణుని ఇంద్రుడు రహస్యంగా మెప్పించి ఇంద్రుడు ఆ బాలుని తీసుకొని పోయాడు). యజ్ఞాన్ని సక్రమంగా నిర్వహించిన హరిశ్చంద్రుని విశ్వామిత్రుడు ఎన్నో పరీక్షలు పెట్టాడు. రాజ్యము సంపదలను కూడా యజ్ఞ దక్షిణరూపంగా తీసుకొన్నాడు. హరిశ్చంద్రుడు బాధపడ్డా సత్యాన్ని పాలించి సత్యవ్రతుడైనాడు. సత్యహరిశ్చంద్రుని విశ్వామిత్రుడు మెచ్చుకొని రాజ్యాన్ని సంపదలను తిరిగి ఇచ్చేశాడు. ఆశీర్వదించాడు. రాజు సత్యహరిశ్చంద్రుడు ఆ తర్వాత రోహితునకు రాజ్యము అప్పగించి, వానప్రస్థాశ్రమము పొంది యోగపద్ధతిని ఆచరించి శరీరమున గల పంచ భూతములను వాటి వాటి స్థానముల యందు ఉంచి జ్ఞానముతో ఆత్మను పరమాత్మయందు నిగ్రహించి నిర్వాణ సుఖమును పొంది శరీర బంధముల నుండి ముక్తుడై శరీరాన్ని వదిలాడు (9-7- 22 నుండి 26). రాజర్షి అయిన విశ్వామిత్రుడు క్రమక్రమంగా యోగపద్ధతుల ద్వారా, కర్మ ఆచరణల ద్వారా బ్రహ్మర్షిగా ఎదిగాడు. ఇంద్రియవిజయుడై జ్ఞాన విజ్ఞాన సంపన్నుడైన విశ్వామిత్రుని బ్రహ్మఋషిగా వసిష్ఠుడు అంగీకరించాడు. క్షత్రియకులంలో పుట్టినా ఆ వాసనలను అతికష్టంతో వదలుకొని బ్రాహ్మణత్వాన్ని సంపాదించగలిగాడు- విశ్వామిత్రుడు. తన తపస్సులో మేనకచే మోహితుడై కామవాంఛితుడై శకుంతలను కన్నాడు. స్నానం చేస్తున్న మేనకను చూసి విశ్వామిత్రుడు మోహం చెందాడు, పెళ్ళి చేసుకున్నాడు. ఆ తర్వాత కామవాంఛను గెలిచి ఈసారి తపస్సు భగ్నం చేయడానికి వచ్చినను క్రోధాగ్నితో దగ్ధం చేశాడు. ఆ తర్వాత తన తప్పును గ్రహించి క్రోధాన్ని కూడా వదిలాడు. ఇలా అంచలంచలుగా ఎదిగాడు విశ్వామిత్రుడు. చివరికి బ్రహ్మర్షి వషిష్ఠుడిచే పొగడబడ్డాడు.

గంగను భూమి మీదకు తెచ్చుట: సగర, అంశుమాన్, భగీరథ చరిత్రలు - కపిలదేవుని దర్శనము

సత్యహరిశ్చంద్రుని పుత్రుడు రోహితుడు రాజ్యపాలన చేశాడు. ఆ తర్వాత ఈ వంశంలో హరిత, చంప (చంపాపురి పట్టణము నిర్మించాడు 9-8-1), సుదేవ, విజయ, భరుక, వృక, బాహుక రాజులు ఆవిర్భవించారు. శత్రువులచే ఓడబడ్డ బాహుక రాజు వానప్రస్థాశ్రమం స్వీకరించాడు. ఆ తర్వాత మరణించాడు. అప్పటికే గర్భవతి అయిన భార్యను సతీసహగమనము చేయరాదని భృగువంశీయుడైన ఔరవముని వారించాడు. సవతులు ఓర్వలేక ఆమెకు విషం పెట్టారు. ఆ విషము శిశువును ఏమీ చేయలేక

శిశువుతో పాటు బయటకు వచ్చింది. విషముతోపాటుగా జన్మించాడు. కావున ఆ శిశువును సగరుడు (స+గర) అని పిలిచారు. సగరుడు చక్రవర్తి అయ్యాడు. ఈతడు యవనులను (Arabians, Europeans), బర్బరులను (Barbarians) గెలిచాడు. వారిని చంపలేక కొందరికి మీసాలు, కొందరికి తల గొరిగి వదిలాడు. కొందరికి సగం గొరిగి, కొందరికి కొన్ని బట్టలతో నగ్నంగా వదిలాడు. వారు నీచాలంకరణలతో బ్రతికారు (5,6). చక్రవర్తి సగరుడు దేవతలు, శ్రీహరి సంతృప్తికై అశ్వమేధ యజ్ఞము మొదలిడినాడు. ఇంద్రుడు ఆ గుఱ్ఱమును అపహరించి కపిలాశ్రమంలో కట్టివేసినాడు (9-8-7). సగరుడి పెద్ద భార్య పుత్రులు 60,000 మంది అంతటా వెదుకుతూ అయోధ్యను మొదలుకొని భూమిని త్రవ్వసాగారు. అనగా గంగానదిని త్రవ్వగలిగారు. (9-8-17,18). సాగరాలు - సముద్రాలు ఏర్పడ్డాయి. చివరకు కపిలాశ్రమంలో గుఱ్ఱమును కనుగొన్నవారై ధ్యానములో ఉన్న కపిలుడే దొంగిలించి ఉంటాడని భావించి, ఆయుధములతో చంపడానికి ప్రయత్నము చేసినారు- ఈ దుడుకు గల 60,000 మంది సగరపుత్రులు. ఏమిటా ఈ అరుపులు అని కపిలముని కళ్ళు తెరిచి చూడడం వల్ల వారి శరీరాలలో అగ్ని ప్రజ్వరిల్లి, దగ్ధులై బూడిద కుప్పలుగా మారారు.

గుఱ్ఱాన్ని వెదకడానికి వెళ్ళిన పుత్రులు రాకపోవడంతో యజ్ఞము ఆగిపోయింది. అందరూ కలత చెందారు. సగర మహారాజు రెండవ భార్య కేశినీ కుమారుడు అసమంజసుడు. ఈతని పుత్రుడు అంశుమాన్ వారి పినతండ్రులు వెళ్ళిన దారిలో వెదుకుతూ భస్మపు గుట్టలు వాటికి దగ్గరలో గల గుఱ్ఱాన్ని కనుగొన్నాడు. కపిలదేవుడికి నమస్కరించి స్తోత్రం చేసాడు - స్వామీ! నీవు జ్ఞానస్వరూపుడవు (జ్ఞానఘనమ్ 9-8-23), నీవు, సనత్, సనక, సనందన, సనాతన కుమారులచే ధ్యానింపబడ్డావు. నాలాంటి మూర్ఖుడు నిన్ను అర్థం చేసుకోలేరు. నీకు మాలాంటి శరీరము కాని, మాలాంటి గుణములు, కర్మలు లేనివాడవు అయినా వాటిని సృష్టికార్యమునకై నీవు తీసుకొన్నా వాటిని అంటనివాడవు (*అంశుమాన్ ఉవాచ - న పశ్యతి త్వాం పరం ఆత్మనః అజనః న బుధ్యతే అద్య అపి సమాధి యుక్తిభిః । కుతః అపరే తస్య మనః శరీరధీ విసర్గ సృష్టాః వయం అప్రకాశాః ॥ యే దేహభాజః త్రిగుణప్రధానాః గుణాన్ విపశ్యన్తి ఉత వా తమః చ । యత్ మాయయా మోహిత చేతసస్తే (చేతసః త్వాం) విదుః స్వసంస్థం న బహిః ప్రకాశాః ॥* 9-8-22,23) (*తం త్వామహం జ్ఞానఘనం స్వభావః ప్రధ్వస్త మాయాగుణ భేదమోహైః । సనందనాద్యైర్ మునిభిః విభావ్యమ్ కథం హి మూఢః పరిభావయామి ॥ ప్రశాంతమాయాగుణ కర్మలింగం అనామరూపం సత్ అసత్ విముక్తమ్ । జ్ఞానోపదేశాయ గృహీతదేహమ్ నమామహే త్వాం పురుషం పురాణమ్ ॥* 9-8-24,25). వాటి ప్రభావము నీపై ఉండదు. కాని మాయకు ఆకర్షితులైన జీవులు దాంట్లో పడి జన్మచక్రంలో తిరుగుతూ కామలోభ ఈర్ష్య మోహ విభ్రాంతులకు లోనవుతారు (*త్వత్ మాయారచితే లోకే వస్తుబుద్ధ్యా గృహాదిషు । భ్రమంతి కామలోభ ఈర్ష్యా మోహ విభ్రాంతచేతసః ॥* 9-8-26). నీదర్శనం వల్ల నా మోహ పాశములు తొలగిపోయాయి. అట్టి నీకు నమస్కారము (*అద్య నః సర్వభూతాత్మన్ కామకర్మేంద్రియాశయః । మోహపాశో దృఢః ఛిన్నో భగవన్ తవ దర్శనాత్ ॥* 9-8-27).

దయగల కపిలుడు ఇలా పలికాడు. మీ తాతగారి గుఱ్ఱము ఇక్కడుంది తీసుకెళ్ళు. మీ పినతండ్రుల భస్మములను పవిత్రము చేయగలిగేది గంగాదేవి. కాబట్టి గంగాజలమునకై ప్రయత్నము చేయి. స్వామికి నమస్కరించి ప్రదక్షిణము చేసి గుఱ్ఱాన్ని తీసుకొని బయలుదేరాడు. సగరుడు యజ్ఞాన్ని పూర్తిచేసి ఊర్ధ్వలోకాలకు వెళ్లాడు (9వ స్కంధము 8వ అధ్యాయము సమాప్తము).

అంశుమానుడు రాజయ్యాడు. ఇతని పుత్రుడు దిలీపుడు. వీరు తపస్సు చేసినా గంగాదేవి భూమి మీదకు రాలేదు. దిలీపుని పుత్రుడు రాజు భగీరథుడు. భగీరథుని తీవ్రతపస్సుకు మెచ్చారు గంగాదేవి మరియు శివుడు. శ్రీహరి పాదతీర్థమైన గంగ ఊర్ధ్వలోకాల నుండి గంగ భూమి మీదకు వచ్చేటప్పుడు ఆ బలాన్ని తట్టుకోడానికి శివుడు తన శిరస్సును ఉంచాడు (*సర్వలోక హితః శివః దధార అవహితః గంగామ్ పాదపూత జలామ్ హరేః* 9-9-9). హిమాలయాల మీదుగా అయోధ్య ద్వారా ప్రవహిస్తూ కపిలాశ్రమమున గల పితరుల అస్తికలను పునీతం చేస్తూ సాగరములో కలిసింది గంగ (Gangasagar is in West Bengal). సగరపుత్రులు ఊర్ధ్వలోకాలు పొందారు.

వేటలోని అనర్థాలు

భగీరథ వంశీయుడు నలుడు. ఆ తర్వాత ఆ వంశంలో జన్మించిన ముఖ్యుడు సుదాస లేక సౌదసుడు. రాజు సుదాస వేటలో తెలియక మృగరూపంలో సంచరిస్తున్న ఒక రాక్షసుని చంపాడు. వాడి తమ్ముడిని వదిలాడు (9-9-20). కక్ష తీర్చుకోవడానికి వాడు ఆ రాజు పాకశాలలో వంటవాడిగా కుదుర్చుకొన్నాడు. ఒకసారి వసిష్ఠుడు అతిథిగా వచ్చిన వేళ నరమాంసాన్ని వంటచేసి పెట్టాడు. ఇది గ్రహించిన వసిష్ఠుడు రాజు సుదాసుని నరమాంస భక్షకునిగా కమ్మని శపించాడు. ఇది రాజు తప్పుకాదని రాక్షస మాయావి వంటవాడి కక్ష అని గ్రహించి 12 సంవత్సరములే ఈ శాపం ఉంటుందని తెల్పాడు. ఆ 12 సంవత్సరములు వసిష్ఠుడు పశ్చాత్తాపంతో ఏమీ భుజించలేదు. తనను అనవసరంగా వసిష్ఠుడు శపించాడని ఆగ్రహించిన రాజు సుదాస జలాన్ని ప్రోక్షించి వసిష్ఠుని శపించడానికి సిద్ధమయ్యాడు. భార్య మదయంతి వద్దని ఆపింది. అన్నిదిక్కులా జీవరాసులు ఉండుట చూసి, ఎక్కడ ఆ జలాన్ని పోయలేక తన కాళ్ళ మీద పోసుకున్నాడు. ఆ కాళ్ళు నల్లబడ్డాయి. అతడ్ని కల్మాషపాదుడని పిలవసాగారు.

నరభక్షకుడైన కల్మాషపాదుడు అడవిలో ఆకలిగొన్నవేళ సంతానమునకై సృష్టికార్యములో ఉన్న బ్రాహ్మణ జంటను చూసాడు. సంతానం పొందాలని, భర్తను చంపరాదని బ్రతిమాలినా వినక ఆ బ్రాహ్మణుని చంపి భుజించాడు, శాపగ్రస్తుడైన కల్మాషపాదుడు. ఆవిడ ఆగ్రహించినదై కల్మాషపాదుని శపించింది ఇలా – నీవు కూడా సంతానము పొందుటకై భార్యను చేరినచో నీకు మరణం సంభవిస్తుంది అని శపించి సతీసహగమనము చేసింది. 12 సంవత్సరముల అనంతరము శాపవిముక్తుడైన కల్మాషపాదుడు పశ్చాత్తాపం చెందాడు. మదయంతి గుర్తు చేయడం వల్ల ఆమెతో సంతానము పొందలేక, వసిష్ఠుని ద్వారా మదయంతి అశ్మకుని

పుత్రునిగా పొందింది (7 సంవత్సరములు గర్భాన్ని ధరించింది). అశ్మకుని పుత్రుడు బాలిక - స్త్రీల మధ్య నివసిస్తూ నారీకవచం వల్ల పరశురామునుండి తప్పించుకోగలిగాడు. క్షత్రియులంతా పరశురాముడి చేతిలో చంపబడ్డ తర్వాత, తిరిగి రాజు బాలిక వల్ల క్షత్రియజాతి నిలువబడింది. అందుకే ఈయనను మూలకుడు అని పిలువబడ్డాడు. ఈయన తర్వాత ఈ ఇక్ష్వాకు వంశములో ముఖ్యుడు ఖట్వాంగ మహారాజు. గొప్ప ధర్మపాలకుడు, భక్తుడు (*న మే బ్రహ్మకులాత్ ప్రాణాః కులదైవాత్ న చ ఆత్మజాః న శ్రియః న మహీ రాజ్యం న దారాః చ అతి వల్లభాః ।।, న బాల్యే అపి మతిః మహ్యం అధర్మే రమతే క్వచిత్ । న అపశ్యమ్ ఉత్తమశ్లోకాత్ అన్యత్ కించన వస్తు అహమ్।।* 9-9-43,44). దేవతలవైపు ఉండి పోరాడి రాక్షసులను ఓడించాడు. దేవతలు వరం కోరుకోమంటే, మోక్షం కావాలన్నాడు. అది మాకు సాధ్యం కాని పని అని అన్నారు దేవతలు. అయితే మరో కోరిక కోరాడు. ఇంకా తనకు ఎంత ఆయుష్షు ఉందో తెల్పమన్నాడు. ఒకే ఒక ముహూర్తకాలము (48 నిముషాలు) అని గ్రహించి వాసుదేవుడి యందు మనస్సు నిలిపి నారాయణుని చేరాడు (*ఇతి వ్యవసితః బుద్ధ్యా నారాయణ గృహీతయా । హిత్వా అన్య భావం అజ్ఞానం తతః స్వం భావం ఆశ్రితః ।।* 9-9-48). మూర్ఖులకు స్వామి ఎంత దూరమో నిజభక్తులకు స్వామి అంతదగ్గరగా ఉండి రక్షిస్తాడని రాజు ఖట్వాంగ నిరూపించాడు (9-9-42 నుండి 49). (*యత్ తత్ బ్రహ్మపరం సూక్ష్మం అశూన్యం శూన్యకల్పితం । భగవాన్ వాసుదేవ ఇతి యం గృణన్తి హి సాత్వతాః ।।* 9-9-49). ఈ శ్లోకమున భగవత్ పరమపదము శూన్యమైన కల్పన కాదని గ్రహించాలి. నిత్యనూతన లీలలతో కలది వైకుంఠధామము.

రామాయణ కథ

ఇక్ష్వాకు వంశములో తర్వాత ముఖ్యరాజు దశరథుడు. ఈయన పుత్రులే రామ, లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్నులు (9-10వ అధ్యాయము). 24,000 శ్లోకములతో కల రామాయణము సంగ్రహముగా ఇలా చెప్పవచ్చు. -

తండ్రి మాట నిలబెట్టడానికి, రాజ్యాన్ని వదలి శ్రీరాముడు భార్యామణి సీతమ్మతో సహా అడవులపాలైనాడు. ఆయనకు తోడుగా లక్ష్మణుడు వెళ్ళాడు. వానరాధిపతులు హనుమంతుడు, సుగ్రీవుడు సేవకులైనారు. శూర్పణఖ ముక్కుచెవులు కోయడం వల్ల, సీతమ్మ వారికి దూరమైనాడు శ్రీరాముడు. లంకాపట్టణానికి వారధి నిర్మించి రావణుని చంపిన ఆ కోసలదేశాధిపతి, అయోధ్యపతి మమ్ముర్రక్షించుగాక. విశ్వామిత్రుని యజ్ఞమున రాక్షసులను చంపిన లక్ష్మణ సహిత రాముడు మమ్ము రక్షించుగాక. 300 మంది కలసి మోసుకు వచ్చిన శివధనస్సును చెరుకుగడలా విరచి లక్ష్మీదేవిని వివాహమాడాడు. పరశురాముని గర్వమును హరించాడు. సీతమ్మ అందాన్ని తెలుసుకొని ఆవిడను అనుభవించాలని పన్నుగడ పన్ని, మారీచుని బంగారులేడి వేషమున పంపి, దాని వెంట వెళ్ళిన రాముడులేని సమయంలో సీతమ్మను ఇంటినుండి అపహరించాడు రావణాసురుడు. స్త్రీవ్యామోహం గల వారి గతి ఏమవుతుందో రాముడు వాణ్ణి సంహరించి చూపాడు. మారీచుని, వాలిని మరి రావణాసురుని 14,000 ముఖ్య రాక్షసులను చంపాడు శ్రీరామచంద్రుడు.

యుద్ధరంగమున రావణాసురుని చూసిన రాముడు ఆగ్రహించి – పురుష అధః పురీష (నీచుల మలం లాంటి వాడా!), యజమాని లేనిది చూసి ఇంట్లో కుక్క ప్రవేశించి ఆహారం దొంగిలించినట్లుగా, నేను దగ్గరలేని సమయంలో నా భార్యను సిగ్గువిడచి దొంగతనం చేశావు (*రామః తం ఆహ పురుష అద పురీష యత్ నః కాన్తా అసమక్షం అసతా అపహృతా శ్వవత్ తే । త్యక్త త్రపస్య ఫలం అద్య జుగుప్సితస్య యచ్ఛామి కాలః ఇవ కర్తుః అలంఘ్యవీర్యః ॥* 9–10–22), అని తిడుతూ బాణాలు వేయడం వల్ల వాడి 10 తలలు నుండి రక్తం కారింది. రావణాసురుడి భార్య మండోదరి కూడా రావణుని తిట్టింది– వైదేహి పాత్రివ్రత్యప్రభావం, ఆమె శాపం వల్లనే చచ్చావు. లోకాలను ఏడ్పించావని అంది. గ్రద్దలకు ఆహారమయ్యావు అని అన్నారు రావణాసురుని భార్యలు (*నైవం వేద మహాభాగ భవాన్ కామవశం గతః । తేజః అనుభావం సీతాయాః యేన నీతః దశాం ఇమామ్ ॥* 27, *కృతా ఏషా విధవా లఙ్కా వయం చ కులనన్దన । దేహః కృతః అన్నం గృధ్రాణాం ఆత్మా నరకహేతవే॥* 9–10–28). (చాణక్యశ్లోకము–10 నుండి చెప్పబడిన నీతిసూత్రము: *మాతృవత్ పరదారేషు పరద్రవ్యేషు లోష్టవత్ ఆత్మవత్ సర్వభూతేషు యః పశ్యతి స పణ్డితః ॥* "పర స్త్రీని తల్లి వలెను, పరుల ధనమును మట్టిముద్దవలెను, ఇతర జీవులను తనతో సమానముగను చూచువాడు పండితుడని భావింపబడును).

లంకారాజ్యాన్ని విభీషణునికి ఇచ్చాడు కోసలాధీశుడు. వైదేహిని తీసుకొని విమానంలో హనుమత్, సుగ్రీవ, లక్ష్మణ సహితుడై అయోధ్య చేరాడు. శ్రీరాముడు ఎలా ఉన్నాడంటే (*పాదుకే భరతః అగృహ్ణాత్ చామర వ్యజన ఉత్తమే । విభీషణః ససుగ్రీవః శ్వేతఛత్రం మరుత్ సుతః ॥ ధనుః నిషఙ్గాన్ శత్రుఘ్నః సీతా తీర్థకమండలుమ్ । అబిభ్రత్ అఙ్గదః ఖడ్గం హైమం చర్మ ఋక్షరాట్ నృప ॥* 9–10–43,44) భరతుని కౌగలించుకున్నాడు. తల్లి కౌసల్య, కైకేయి మొదలగు వారికి నమస్కరించాడు. పట్టాభిషేకము చెంది త్రేతాయుగమును సత్యయుగంలాగా మార్చి రామరాజ్యము అనిపించాడు (*అగ్రహీత్ ఆసనం భ్రాత్రా ప్రణిపత్య ప్రసాదితః । ప్రజాః స్వధర్మనిరతా వర్ణాశ్రమ గుణ అన్వితాః । జుగోప పితృవత్ రామః మేనిరే పితరం చ తమ్ ॥* 9–10–51), (*త్రేతాయాం వర్తమానాయాం కాలః కృత సమః అభవత్ । రామే రాజని ధర్మజ్ఞే సర్వభూత సుఖ ఆవహే ॥* 9–10–52). ప్రజలకు అకాల మృత్యువు లేదు. అనుకూలంగా వర్షాలు పడ్డాయి. సమస్త జీవులు సుఖించారు (*వనాని నద్యః గిరయః వర్షాణి ద్వీప సిన్ధవః । సర్వే కామదుఘాః ఆసన్ ప్రజానాం భరత ఋషభ ॥* 9–10–53), (*న ఆధి వ్యాధి జరా గ్లాని దుఃఖ శోక భయ క్లమాః । మృత్యుః చ అనిచ్ఛతాం న ఆసీత్ రామే రాజని అధోక్షజే ॥* 9–10–54). ఏకపత్నీవ్రతుడై గృహస్థాశ్రమధర్మాలను పాటించాడు. సీతాదేవి గొప్ప ఇల్లాలు అయింది (*ఏకపత్నీవ్రతధరః రాజఋషి చరితః శుచిః । స్వధర్మం గృహమేధీయం శిక్షయన్ స్వయం ఆచరత్ ॥* 9–10–55), (*ప్రేమ్ణా అనువృత్త్యా శీలేన ప్రశ్రయ అవనతా సతీ । భియా హ్రియా చ భావజ్ఞా భర్తుః సీతా అహరత్ మనః ॥* 9–10–56). వసిష్ఠుడి ఆధ్వర్యంలో యజ్ఞాలు చేశాడు. బ్రాహ్మణులకు రాజ్యము, సంపదలు అన్నీ దానం చేశాడు (*హోత్రే అదదాత్ దిశం ప్రాచీం బ్రహ్మణే దక్షిణాం ప్రభుః । అధ్వర్యవే ప్రతీచీం వా ఉత్తరాం సామగాయ సః ॥ ఆచార్యాయ దదౌ*

శేషాం యావతీ భూః తత్ అన్తరా। మన్యమానః ఇదం కృత్స్నం బ్రాహ్మణః అర్హతి నిఃస్పృహః ॥ ఇతి అయం తత్ అలఙ్కార వాసోభ్యాం అవశేషితః। తథా రాజ్ఞీ అపి వైదేహి సౌమఙ్గల్యా అవశేషితా ॥ 9-11-2,3,4). ఇవన్నీ మాకొద్దని తిరిగి ఇచ్చేశారు ఆ బ్రాహ్మణులు (*అప్రత్తం నః త్వయా కిం ను భగవన్ భువన ఈశ్వర। యత్ నః అన్తః హృదయం విశ్య తమః హంసి స్వరోచిషా ॥* 9-11-6). బ్రాహ్మణులు సంతృప్తి చెందారు. రామమంత్రాన్ని ఇలా స్తోత్రం చేసారు - (*నమో బ్రహ్మణ్యదేవాయ రామాయ అకుంఠమేధసే। ఉత్తమశ్లోక ధుర్యాయ న్యస్త దణ్డ అర్పిత అంఘ్రయే ॥* 9-11-7).

శ్రీరాముడు రాజ్యంలో ప్రజల భావనలు నిగూఢంగా తెలుసుకోవడానికి మారువేషంలో తిరిగేవాడు. ఒకసారి ఒకడు భార్యతో గొడవపడి - రాముడు భార్యలోలుడు, ఎవరో పరపురుషుడు ఎత్తుకుపోయిన భార్యను మళ్ళీ తెచ్చుకున్నాడు. నేను అలా చేయను వెళ్ళిపో అని భార్యతో అనడం విన్నాడు (9-11-9). ఎంత జాగ్రత్తగా ఉన్నా లోకం అపవాదం వేస్తుంది. ఎవడో దుర్మార్గుడు ఇలా అన్న దాన్ని పట్టించుకొని గర్భవతి అయిన భార్య సీతమ్మవారిని అడవులలో వదిలాడు. వాల్మీకి ఆశ్రమంలో కుశలవులను ప్రసవించింది సీతామాత.

లక్ష్మణుని పుత్రులు అంగద, చిత్రకేతు; భరతుని పుత్రులు తక్ష, పుష్కల; శత్రుఘ్న పుత్రులు సుబాహు, శ్రుతసేన. భరతుడు శత్రువులను జయించి సంపదలు తెచ్చిపెట్టాడు. శత్రుఘ్నుడు లవణ అనే రాక్షసుని సంహరించి వాడి తండ్రి మధురాక్షసుని మధువనాన్ని, మధురను ఆక్రమించాడు. ఇలా శ్రీరాముని తమ్ములు ఆయనకు సహకరించారు. సీతాదేవి కుశలవులను వాల్మీకి మునికి అప్పగించి, రామపాదాలను ధ్యానించి భూదేవిని చేరింది. ఇది వాల్మీకి ద్వారా విని రాముడు విలపించాడు. బ్రహ్మచర్యపాలన చేస్తూ 13,000 సంవత్సరములు అఖండితంగా యజ్ఞము చేస్తూ, ఆ తర్వాత వైకుంఠం వెళ్ళాడు. శ్రీరాముడు స్వయంభగవానుడు. వానర సైన్యము లేకున్నా ఉన్నా ధర్మాన్ని రక్షించగలిగే సామర్థ్యము కలవాడు (*న ఇదం యశః రఘుపతేః సుర యాచ్నయా। ఆత్తలీలాతనోః అధిక సామ్య విముక్త ధామ్నః। రక్షః వధః జలధి బన్ధనం అస్త్రపూగైః । కిం తస్య శత్రుహననే కపయః సహాయాః ॥* 9-11-20). (వేదములందు- శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు 6.8- ఇట్లు చెప్పబడినది- *న తస్య కార్యం కరణం చ విద్యతే । న తత్సమశ్చాభ్యధికశ్చదృశ్యతే పరాస్య। శక్తిర్ వివిధైవ శ్రూయతే స్వాభావికీ జ్ఞానబలక్రియా చ* - "భగవంతుడు చేయవలసిన కార్యమేదియును లేదు; అతనికి సమానుడు గాని, ఆతని కన్నను ఘనుడు గాని ఇంకొకడు లేడు. ఏలయన సమస్తము ఆతని వివిధ శక్తులతో సహజముగా, సక్రమముగా నిర్వహింపబడుచున్నది"). రామచరితం ఉత్తములచే కీర్తింపబడేది (*యస్య అమలం నృప సదఃసు యశః అధునా అపి గాయన్తి అఘఘ్నం ఋషయః దిక్ ఇభ ఇన్ద్రపట్టం। తం నాకపాల వసుపాల కిరీట జుష్ట పాద అమ్బుజం రఘుపతిం శరణం ప్రపద్యే ॥* 9-11-21). రామచరితం విన్నవారికి కర్మబంధం పోతుంది (పురుషః రామచరితం *శ్రవణైః ఉపధారయన్। ఆనృశంస్య పరః రాజన్ కర్మబన్ధైః విముచ్యతే ॥* 9-11-23). ఆ తర్వాత కుశుడు

రాజ్యపాలన చేశాడు. కలికాలంలో సూర్యవంశరాజులు ఉండరు. ఆ తర్వాత మరు అను రాజు యోగసిద్ధిలో కలాపగ్రామములో ఉండి తర్వాత సూర్యవంశాన్ని ఉద్ధరిస్తాడు (9-12-6).

రాజు నిమి విదేహుడు అయ్యాడు

రాజు ఇక్ష్వాకు యొక్క మరొక ముఖ్యపుత్రుడు నిమి మహారాజు. సత్రయాగాన్ని ఆరంభించడానికై వసిష్ఠుని యాజ్ఞికునిగా ఋత్విక్కుగా ఉండమన్నాడు. నేను ఇంద్రయజ్ఞానికి ఇదివరకే ఆహ్వానితుడు కావున అక్కడ అది చూసుకొన్న తర్వాత వచ్చి మొదలు పెడ్తానన్నాడు వసిష్ఠుడు. శరీరం అశాశ్వతమని తలచిన రాజు నిమి, మిగతా బ్రాహ్మణులతో సత్రయాగం మొదలుపెట్టాడు. ఇంద్రుడిచే తలపెట్టిన యజ్ఞము పూర్తి చేసుకొని వచ్చి, తాను లేకున్నా యజ్ఞము ఆరంభించిన శిష్యుడైన నిమిరాజును ఆగ్రహించాడు. చాలా తెలివిగలవాడిననుకుంటున్నావు, శరీరం అశాశ్వతమని అధికతెలివితో ఉన్నావు, కాబట్టి అట్టి నీ శరీరము పడిపోవుగాక అని శపించాడు. గురువు అధర్మంతో ఉన్నాడని, వసిష్ఠునికి "నీ శరీరం కూడా నాతోపాటే పడిపోవుగాక" అని ప్రతిశాపం పెట్టాడు రాజు నిమి. వీరిద్దరూ శరీరాలను వదిలారు. ఆ తర్వాత ఊర్వశిని చూసి స్ఖలనం చెందిన మిత్ర వరుణుల ద్వారా ఆ స్ఖలనంలో చేరి తిరిగి జన్మపొందాడు యోగి వసిష్ఠుడు (9-13-6). సత్రయాగం పూర్తి అయ్యే దాకా నిమి శరీరాన్ని మూలికలతో జాగ్రత్తపరిచి, యజ్ఞసంతుష్టులైన దేవతలను మళ్ళీ ఈ శరీరంలోకి నిమి ఆత్మను వచ్చేటట్టు చేయమని ప్రార్థించారు. మళ్ళీ ఆ శరీరంలోకి నేను రాను, నాకు శరీరబంధం వద్దు, అది మళ్ళీ ఎలాగూపోయేదే, శరీరం అంటేనే భయం, సంసారముతో కూడినది. చక్కగా శ్రీహరి పాదాలను ధ్యానిస్తున్నాను. (*యస్య యోగం న వాంఛన్తి వియోగ భయ కాతరాః । భజన్తి చరణ అంభోజం మునయః హరిమేధసః ॥* 9-13-9). శరీరం అంటేనే దుఃఖ శోకభయములను కలిగించేవి. మృత్యువులేని చోటు లేదు (*సర్వత్రాస్య యతో మృత్యుర్* - 10). ఉదాహరణకు చేపలకు నీటిలోనే మృత్యువు ఉంటుంది, అలాగే సర్వప్రాణులకు మృత్యువు వెంబడించే ఉంటుంది. కాబట్టి అట్టి దేహవాంఛ లేదు నాకు అన్నాడు నిమి (That in the difference between a Yogi - Vasishta and a bhakta - Nimi. Vasishta accepted another body Whereas Nimi refused a body and always Thinking of the Lord Sri Hari) (*దేహం న అవరురుత్సే అహం దుఃఖశోక భయ ఆవహం । సర్వత్ర అస్య యతః మృత్యుః మత్స్యానాం ఉదకే యథా ॥* 9-13-10). సరే అలాగే కానివ్వు. విదేహుడవై స్వామిని తలుస్తూనే ఉంటూ, భౌతిక సౌందర్యాన్ని చూసేవారి కండ్లకు అడ్డంగా ఉండే కనురెప్పలలో నివసిస్తూ వారికి సహాయం చేయి అని తెల్పారు దేవతలు. కనురెప్పలు - చెడును మరియు కామస్త్రీలను చూడవద్దని కనురెప్పలు కొడుతుంటాయి. దేవతలకు కనురెప్పలు కొట్టవు) (*దేవాః ఊచుః - విదేహాః ఉష్యతాం కామం లోచనేషు శరీరిణామ్ । ఉన్మేషణ నిమేషాభ్యాం లక్షితః అధ్యాత్మ సంస్థితః ॥* 9-13-11). ఇలా మానవులకు నిమే సహాయం చేస్తూ ఉంటాడు. నిమి నుండి వికసించినది - నిమి + ఈశం (*ఉన్మేషణ నిమేషాభ్యామ్*). నిమి నుండి వికసించినది కావున "నిమిషము" అన్నారు - అదే రెప్పపాటు కాలం. కామవాంఛతో చూసే చూపులకు, అది తగదని కనురెప్పలు అడ్డుపడుతుంటాయి.

ఆ తర్వాత బ్రాహ్మణులు రాజులేని రాజ్యం అరాచకాలకు చోటవుతుందని సంతానమునకై ఆ శరీరాన్ని మథించసాగారు (Biotechnology of human tissue)- ఆ శరీరము నుండి నిమి పుత్రుడు పుట్టాడు (*అరాజక భయం నృణాం మన్యమానాః మహా ఋషయః । దేహం మమన్థుః స్మ నిమేః కుమారః సమజాయత ॥* 9-13-12). అతడే విదేహుడు అదే విదేహ వంశం, అతడే విదేహరాజు. జనకత్వంలేని శరీరంతో జనకుడైనాడు కాబట్టి అతడు జనకుడు, అది **జనకవంశం,** మథనం నుండి ఏర్పడ్డాడు కాబట్టి మిథిలుడు అన్నారు, అదే **మిథిలవంశం**, అతడే మిథిలరాజు (*జన్మనా జనకః సః అభూత్ వైదేహః తు విదేహజః । మిథిలః మథనాత్ జాతః మిథిలా యేన నిర్మితా ॥* 9-13-13). అందుకే ఆ వంశంలో సీతమ్మవారు అయోనిజ జన్మ తీసుకుంది. ఆ తర్వాత ఈ వంశంలో జన్మించినవాడు శీరధ్వజ. యజ్ఞం చేసే ముందు భూమిని దున్నుతారు. నాగలికర్రతో (శీర - Plow) దున్నుతున్నప్పుడు సీతాదేవి బయటపడింది. కాబట్టి దున్నిన రాజును శీరధ్వజ అన్నారు. అతడే జనకుడు. ఆ మహాతల్లి సీతమ్మవారిని "శీర-అగ్ర-జాతః" అని అన్నారు - (*తతః శీరధ్వజః జజ్ఞే యజ్ఞ అర్థం కర్షతః మహీం । సీతా శీర అగ్రతః జాతా తస్మాత్ శీరధ్వజః స్మృతః ॥* 9-13-18). మిథిలవంశరాజులు గృహస్థులైనా ఆత్మ విద్యా విశారదులు, యోగేశ్వరులు, ద్వంద్వములకు అతీతులు (*ఏతే వై మైథిలాః రాజన్ ఆత్మవిద్యా విశారదాః । యోగేశ్వర ప్రసాదేన ద్వన్ద్వైః ముక్తాః గృహేషు అపి ॥* 9-13-27). అందుకే అమ్మవారు ఇక్కడ ఆవిర్భవించింది. ఇలా - అయోనిజవంశంలో అయోనిజ అగు అమ్మవారు ఆవిర్భవించింది.

చంద్రవంశరాజుల కథనము

సహస్రశీర్షపురుషుడైన అనంతదేవుడి (ఆదిశేషుడు) నాభి నుండి కమలము ఆవిర్భవించింది కదా! అందు బ్రహ్మదేవుడు వెలిసాడు కదా! ఆ బ్రహ్మదేవుడి పుత్రుడు అత్రిమహర్షి. ఈతడు దశ ప్రజాపతులలో ఒకడు అని ఇదివరకు తెలియచేయబడింది (3-12-22 నుండి 24) (*సహస్ర శిరసః పుంసః నాభి హ్రద సరోరుహాత్ । జాతస్య ఆసీత్ సుతః ధాతుః అత్రిః పితృసమః గుణైః ॥* 9-14-2).

అత్రి అనసూయల పుత్రుడు సోముడు లేక చంద్రుడు (4-1-15). అత్రి మహర్షి ఆనందబాష్పాల లాంటి పుత్రుడు వెలువడ్డాడు. అందుకే చంద్రుడు చల్లనివాడు, మధురమైనవాడు, అమృతమయుడు (9-14-3). **రాజు చంద్రుడు ముల్లోకాలను గెలిచి రాజసూయ యజ్ఞమును చేసి గర్వమదాంధుడై గురువైన బృహస్పతి భార్య "తార"ను అపహరించాడు** (తారాశశాంకము). బృహస్పతి ఇది పద్ధతి కాదు, నా భార్యను నాకు ఇవ్వమని ప్రార్థించాడు సోముని. అయినా వినలేదు. బృహస్పతి శత్రువైన శుక్రాచార్యుడు అసురులను వెంటవేసుకొని సోముని సమర్థిస్తూ దేవతలతో యుద్ధానికి తలపడ్డాడు. శివుడి గురువు అంగీరసుడు (అంగీరసః సాక్షాత్ ప్రాప్తవిద్యో హర ఇతి ప్రసిద్ధః - శ్రీధరీయము). అంగీరసపుత్రుడు బృహస్పతి కావడం వల్ల శివుడు సర్వభూతగణాలతో బృహస్పతివైపు నిల్చొని, ఇంద్రుడు, దేవతలతో కలసి అసురులతో కల చంద్రునితో యుద్ధం చేశాడు (9-14-7,8). బ్రహ్మదేవుడు చంద్రుని ఆగ్రహించి తారను బృహస్పతికి

అప్పజెప్పాడు. అప్పటికే ఆమె గర్భాన్ని ధరించింది. బంగారువర్ణములో గల బుధుని (బుధగ్రహము) కన్నది. పిల్లాణ్ణి కావాలని చంద్రుడు (చంద్రగ్రహము), గురు బృహస్పతి (గురుడు గ్రహము) కోరారు. బ్రహ్మ తారతో మాట్లాడి బుధుని చంద్రునకు ఇచ్చాడు (9-14-8 నుండి 14). **చంద్రుని పుత్రుడు బుధుడు. బుధుడు, భార్య "ఇలా" (సుద్యుమ్నుడి రూపము)తో పురూరవుని కన్నాడు. రాజు పురూరవుని ఇంద్రసభలో చూసిన ఊర్వశి ఆయనను మోహించింది.** మానవుని ప్రేమిస్తావా అని మిత్రావరుణులు మానవలోక లక్షణాలు నీకు రావాలి అని ఊర్వశిని శపించారు. పురూరవుడు ఆమెను ఆహ్వానించాడు. అయితే మానవలోకం వచ్చి పురూరవునితో సంసారం చేయడానికి ఆమె కొన్ని నియమాలను పెట్టింది. అవి (1) తనతో వచ్చే రెండు మేకపిల్లలను (ఉరణకములు Lambs are her pets. She is an animal lover) రక్షించాలి. 2. నెయ్యి మాత్రమే ఆహారంగా తీసుకుంటా (*ఘృతమ్ మే భక్ష్యామ్* (9-14-22). 3. మైథునక్రియలో తప్ప ఎప్పుడూ నగ్నంగా కనబడరాదు (*న ఈక్షే త్వా అన్యత్ర మైథునాత్ వివాసమ్*). ఈ నియమాలకు రాజు పురూరవుడు అంగీకరించాడు (9-14-22). ఊర్వశి పురూరవులు చైత్రరథ, నందనకానన (ఇంద్రుని వనము) వనములలో విహరించసాగారు. ఊర్వశిలేని ఇంద్రసభ బాగాలేదని ఇంద్రుడు దుఃఖితుడై ఆమెను తీసుకురమ్మని గంధర్వులను ఆదేశించాడు (9-14-26). గంధర్వులు భూలోకానికి వచ్చి మధ్యరాత్రిపూట ఊర్వశి యొక్క మేకపిల్లలను అవి అరుస్తూ ఉన్నా అపహరించారు (Urvashi is an animal lover). ఊర్వశి తను పుత్రులుగా చూసుకొనే వాటి అరుపులు విని లేచి మేకపిల్లలు లేకపోవడం, చూసి – చచ్చాను, ఓ పనికిరానివాడా, రక్షించలేనివాడా నపుంసకుడా అని పురూరవుని నిందించసాగింది. పురూరవుడు నగ్నంగానే వెంటనే లేచి బహుకోపితుడై కత్తిని తీసుకొని గంధర్వులను ఓడించి మేకపిల్లలను (*మేషౌ ఆయాంతమ్ నగ్నమ్ ఐక్షాత్ సా పతిమ్* 9-14-31) తీసుకొని నగ్నంగా వచ్చిన పురూరవుని చూసి వెంటనే అదృశ్యమైంది. ఊర్వశి విరహాన్ని భరించలేక పిచ్చివాడిలా తిరుగసాగాడు. ఊర్వశిని ఒకసారి కురుక్షేత్రమున సరస్వతీ నదీతీరాన చూసాడు. బ్రతిమాలాడు ఆమె కావాలని. నీవులేకపోతే జీవించలేనన్నాడు. ఈ పిచ్చివాణ్ణి చూసి ఊర్వశి స్త్రీ స్వభావము ఏమిటో వర్ణించింది – (*స్త్రియః హి అకరుణాః క్రూరాః దుర్మర్షాః ప్రియ సాహసాః । ఘ్నన్తి అల్ప అర్థే అపి విస్రబ్ధం పతిం భ్రాతరం అపి ఉత ॥ విధాయ అలీక విస్రమ్భం అజ్ఞేషు త్యక్త సౌహృదాః । నవం నవం అభీప్సన్త్యః పుంశ్చల్యః స్వైర వృత్తయః ॥* 9-14-37,38). ఇంత చెప్పినా వినని ఆ పురూరవుని ఓదార్చసాగింది. సంవత్సరంలో ఒకరోజు తాను కలుస్తానని, సంతానం ఇస్తానని తెల్పింది. అలానే చేసింది. మళ్ళీ విరహబాధకు లోనై ఊర్వశిని పొందడానికి గంధర్వులను ప్రార్థించసాగాడు. అది సత్యయుగము – ఆ యుగ లక్షణాలు ఏమంటే – ఒకే వేదము (నాలుగు వేదములు లేవు). ఒకే ఓంకారము – ప్రణవమంత్రము, నారాయణుడు ఒక్కడే దైవము, (కామ్యకర్మలకై దేవతల ఆరాధనలేదు), అలాగే చాతుర్ వర్ణాలులేక అందరూ పవిత్రులే, హంసలే, మునులే. (*ఏకః ఏవ పురా వేదః ప్రణవః సర్వవాక్ మయః । దేవః నారాయణః న అన్యః ఏకః అగ్నిః వర్ణః ఏవ చ ॥* 9-14-48). ఇలా పురూరవుడు ప్రార్థించుట ఎంత కాలమైందంటే యుగము మారి

పోయి త్రేతాయుగము ప్రారంభమైనది. త్రేతాయుగములో యజ్ఞాది కర్మకాండ, కామ్యకర్మకాండ మొదలైంది (43). ఊర్వశిని పొందాలని యజ్ఞమునకై జమ్మి రావి కర్రలను మర్దించి అరణిని (అగ్నిని) సృష్టించి యజ్ఞము ద్వారా అధోక్షజుడైన స్వామిని సంతృప్తి చేసి ఊర్వశి లోకాన్ని (గంధర్వ లోకాన్ని) పొందాడు పురూరవుడు (*తేన అయజత యజ్ఞ ఈశం భగవన్తం అధోక్షజమ్। ఊర్వశీలోకం అన్విచ్ఛన్ సర్వదేవమయం హరిమ్ ॥* 9-14-47). ఊర్వశి వల్ల పురూరవుడు ఆరుగురు పుత్రులను కన్నాడు. వారు ఆయు, శ్రుతాయు, సత్యాయు, రయ, జయ, విజయ (9-15-1). రాజు విజయ వంశీయుడు **జహ్ను.** ఈతడు గంగ నీటిని ఒక పుక్కిటిలోని త్రాగేశాడు (9-15-3). ఆ తర్వాత ఈ వంశములో ముఖ్యుడు (**గాధిరాజు**). ఈతని కుమార్తె సత్యవతి. ముని ఋచీక బ్రాహ్మణుడు ఆమెను వివాహము చేసుకుంటానని అడిగాడు. అయితే దీనికి రాజు గాధి అంగీకరించలేదు. ఈ బ్రాహ్మణునికి అమ్మాయిని ఇచ్చేదేంటని చులకన చేశాడు. అయినా కన్యాశుల్కముగా ఒక చెవి నలుపురంగులో కల 1000 గుఱ్ఱాలు తెమ్మన్నాడు (9-15-6). వరుణుడి వద్ద నుండి వాటిని తీసుకువచ్చి ఆ కన్యను వివాహమాడాడు. రాజుగాధికి మగసంతానము లేదు. మామగారికి, తనకు, మగసంతాన ప్రాప్తి కావాలని యజ్ఞమంత్రాలను వేరువేరుగా అంటే, క్షత్రియపుత్రుడు అత్తగారికి, బ్రాహ్మణపుత్రుడు తన భార్యసత్యవతికై వేరువేరుగా మంత్రాలను ఆవహింపచేసిన యజ్ఞభాండాలు కల అన్నమును మంత్రీకరించి వారికి ఇచ్చాడు. తెలివైన అత్తగారు కూతురు భాగం గొప్పదని తలచి, కూతురి భాగాన్ని అల్లుడికి తెలవకుండా భుజించి, తన భాగాన్ని కూతురైన సత్యవతికి ఇచ్చింది. అత్తగారు **విశ్వామిత్రుని పుత్రునిగా కన్నది**. క్షత్రియ సంతానమునకు అంగీకరించని **సత్యవతి భర్త ఋచీకముని వరంతో బ్రాహ్మణ జమదగ్నిని కన్నది.** కాని మనుమడు (పరశురాముడు) క్షత్రియుడవుతాడని ఋచీకముని తెలియజేశాడు. అలాగే జమదగ్ని రేణుకల సంతానంగా వసుమాన్ మొదలగు పుత్రులను కన్నది. వారిలో చివరివాడుగా **పరశురాముడు పుట్టాడు.** ఈ పరశురాముడే కార్తవీర్యార్జునుని వంశమును, మరి భూమిని 21 సార్లు చుట్టి క్షత్రియులను చంపాడు. రాజులు గర్వముతో ధర్మాలను మరచి రాజ్యపాలన చేస్తుంటే సహించనివాడై భూభారాన్ని తొలగించాడు. పరశురాముడు వాసుదేవుడి అంశ (9-15-14). ఈ వివరాలు తెలియజేయమని పరీక్షిత్తు శ్రీశుకుని కోరాడు. శ్రీశుకుల వారు ఇలా తెలియజేశారు.

హైహయ రాజు కార్తవీర్యార్జునుడు నారాయణ అంశాంశ అయిన దత్తాత్రేయుని ఆరాధన చేసి బలాఢ్యుడు, తేజోసంపన్నుడై 1000 చేతులు పొంది ఎన్నో ఆయుధాలను ధరించి లోకాలను గెలిచి విహరించసాగాడు. ఒకసారి స్త్రీలతో జలకాలాడుతూ నర్మదా నదిలో ఆ నదీప్రవాహాన్ని తన చేతులతో ఆపాడు. ఇలా చేయడంవల్ల పైభాగాన సంచరిస్తున్న రావణాసురుడు గల పట్టణము “మహిష్మతి” నీటమునిగింది. దశకంఠుడు ఆగ్రహించి సఖుల మధ్య జలకాలాటలలో నిమగ్నమైన కార్తవీర్యార్జునుని దూషించాడు. ఆగ్రహించిన **కార్తవీర్యార్జునుడు రావణుని బంధించాడు. అంతటి వీరుడు కార్తవీర్యార్జునుడు.**

ఒకసారి కార్తవీర్యార్జునుడు వేటకై అడవిలో సంచరిస్తూ ఆకలిగొన్నవాడై జమదగ్ని ఆశ్రమానికి వెళ్ళాడు (9-15-23) తన భటులతో సహా. జమదగ్ని ముని వారిని చక్కగా ఆహ్వానించి అతిథిమర్యాదలు చేసి వారికి కావలసిన భోజనము పెట్టాడు. ఆశ్చర్యపడ్డరాజు ఇదంతా **కామధేనువు** అనుగ్రహమని తెలుసుకొన్నాడు. ఆయనలో ఈర్ష్య చెలరేగింది. ఇది రాజులవద్ద ఉండాలి, ఈ బ్రాహ్మణుడు, రాజులకంటే ఎక్కువ భోగాలు అనుభవిస్తున్నాడు, నా యజ్ఞకర్మలకు ఆవు బాగా హవిస్సులు ఇస్తుంది అని తలచినవాడై జమదగ్ని వద్దని ప్రార్థించినా వినక బలత్కారంగా కామధేనువును దూడతో సహా తన పట్టణమైన మాహిష్మతీ నగరానికి తీసుకువెళ్లాడు. బయటకు వెళ్ళిన పరశురాముడు ఆశ్రమానికి వచ్చి తండ్రి ద్వారా అంతా తెలుసుకొన్నవాడై మాహిష్మతీపురి పైకి యుద్ధానికి తన పరశు, ధనుర్బాణాలతో ఆయుధములతో వెళ్ళాడు. తనపైకి వచ్చిన 17 అక్షౌహిణుల సైన్యాన్ని వధ చేసాడు. (Each Akshauhuni consists of 21,870 chariots and Elephants, 1,09,350 Infantry soldiers and 65,610 horses - Mahabharatha - Adiparva - second chapter). ఆగ్రహించిన కార్తవీర్యార్జునుడు 500 చేతులలో ఒకేసారి 500 ధనస్సులు ఎక్కుపెట్టి 500 బాణాలను పరశురాముడిపైకి వదిలాడు. చాకచక్యంతో పరశురాముడు వాటిని ఉపసంహరించాడు. ఆ తర్వాత కార్తవీర్యార్జునుని 1000 చేతులను, శిరస్సును తన పరశు (గండ్రగొడ్డలి)తో ఖండించాడు. భయపడ్డ కార్తవీర్యార్జునుని 10,000 పుత్రులు పారిపోయారు. కామధేనువు దూడతో సహా తెచ్చి తండ్రి జమదగ్నికి ఇచ్చాడు. రాజును చంపడం సరి అయినది కాదని జమదగ్ని పుత్రునికి తెల్పాడు. బ్రాహ్మణునికి క్షమాగుణమే ప్రధానమని తెలియజేశాడు (*వయం హి బ్రాహ్మణాః తాత క్షమాయ అర్హణతాం గతాః । యయా లోకగురుః దేవః పారమేష్ఠ్యం అగాత్ పదమ్ ॥* 9-15-39), (*క్షమయా రోచతే లక్ష్మీః బ్రాహ్మీ సౌరీ యథా ప్రభా । క్షమిణాం ఆశు భగవాన్ తుష్యతే హరిః ఈశ్వరః ॥* 9-15-40). పాపపరిహారంగా తీర్థయాత్రలు సేవించమన్నాడు. ఒక సంవత్సరం తీర్థయాత్రలో గడిపి ఆశ్రమానికి తిరిగి వచ్చాడు.

ఒకసారి తల్లి రేణుక నీటికై గంగానదికి వెళ్ళి, అక్కడ అప్సరసలతో జలకాలాడుతున్న గంధర్వరాజు చిత్రరథుని కామక్రీడలు చూస్తూ కాలం మరచింది. అక్కడ హోమవేళ దాటిపోసాగింది, భర్త జమదగ్ని ఎదురుచూడసాగాడు. నీటికుండతో ఆలస్యంగా వెళ్ళింది ఆశ్రమానికి. ఆగ్రహించిన జమదగ్ని - తన భార్య మనసుతో వ్యభిచారము చేసినది అని గ్రహించి, తల్లిని చంపమని పుత్రులను ఆజ్ఞాపించాడు. వారు తండ్రి మాటను పాటించలేదు. తల్లిని అన్నలను చంపమని జమదగ్ని చిన్నకొడుకైన పరశురాముని ఆదేశించాడు. తండ్రి యోగసిద్ధి తెలిసినవాడై అలాగే చేశాడు (9-16-6). సంతోషించిన తండ్రి జమదగ్ని పుత్రుని వరం కోరుకోమన్నాడు. తన తల్లిని, అన్నలను బ్రతికించమని, వారిని తాను చంపినది వారు మరవాలని పరశురాముడు వరాలు కోరాడు (9-16-7). అలాగే అని జమదగ్ని పలికాడు. చంపబడ్డవారు నిద్రనుండి మేల్కొన్నట్టుగా లేచారు. తన తండ్రికి ఆ శక్తి ఉందని పరశురాముడికి ముందే తెలుసు (9-16-8).

కార్తవీర్యార్జునుని పుత్రులు తండ్రిచావును సహించని వారై ప్రతీకారవాంఛతో ఉండసాగారు. ఒకసారి పరశురాముడు ఆయన అన్నలు లేని సమయం చూసి ఆశ్రమమున ప్రవేశించి యజ్ఞకర్మ చేస్తూ ధ్యానిస్తున్న జమదగ్నిని చూశారు. రేణుకాదేవి వద్దన్నా వినక జమదగ్ని శిరస్సును ఖండించారు (9-16-12). తల్లి అరుపులు విన్న తనయులు అడవి నుండి వచ్చి ఆ పరిస్థితిని చూశారు. శవరక్షణకై అన్నలను ఉంచి తన పరశు తీసుకొని క్షత్రియ జాతిని అంతం చేస్తానని బయలుదేరాడు. 21 సార్లు భూమిని తిరుగుతూ క్షత్రియులను వధించాడు. **ఆ క్షత్రియ రక్తం 5 నదులుగా ప్రవహించింది. అదే ఈనాటి పంజాబ్ -** పంచాపః (సమంత పంచకము 9-16-19). అక్కడ ఆ తర్వాత 9 రక్తపు సరస్సులు ఏర్పడ్డాయి- (కురుక్షేత్ర మహాభారతయుద్ధం కూడా అక్కడే జరిగింది. అదే హరి-యానా). ఆ తర్వాత తెగిన తన తండ్రి తలను అతికించాడు. తాను చేసిన పాపం పోగొట్టుకోవడానికి యజ్ఞమాచరించి దేవాదిదేవుని తృప్తిపరచి సరస్వతీ నదిలో అవభృత స్నానమాచరించి తేజోమయుడైన సూర్యుడిలా ప్రకాశింపసాగాడు. బ్రతికిన **జమదగ్ని సప్త ఋషులలో ఒకడై సప్త ఋషి మండలం పొందాడు.** ఇప్పటి మన్వంతరంలో కృష్ణ ద్వైపాయన వ్యాసుడిలా వచ్చే మన్వంతరంలో పరశురాముడు వేదవ్యాసుడు అవుతాడు (పద్మ పురాణము ననుసరించి 21 మంది వ్యాసులు ఆవిర్భవిస్తారు వరుసగా) (అని 9-16-25 శ్లోకానికి అర్థము చెప్పుకోవచ్చును- (*జామదగ్న్యః అపి భగవాన్ రామః కమలలోచనః । ఆగామిని అన్తరే రాజన్ వర్తయిష్యతి వై బృహత్ ॥* 9-16-25, *ఆస్తే అద్య అపి మహేన్ద్ర అద్రౌ న్యస్త దణ్డః ప్రశాన్త ధీః । ఉపగీయమాన చరితః సిద్ధ గన్ధర్వ చారణైః ॥* 9-16-26). ఈ రకంగా శ్రీహరి భృగువంశీయుడైన పరశురామునిగా అవతరించి భూభారాన్ని తొలగించాడు (*ఏవం భృగుషు విశ్వ ఆత్మా భగవాన్ హరిః ఈశ్వరః । అవతీర్య పరం భారం భువః అహన్ బహుశః నృపాన్ ॥* 9-16-27). అలాగే గాధిపుత్రుడు విశ్వామిత్రుడు క్షత్రియుడైనా (రాజర్షి) తన తపస్సు ద్వారా బ్రాహ్మణత్వాన్ని (బ్రహ్మర్షి) పొందాడు (9-16-28). బావగారైన ఋచీకుని మంత్రప్రభావం వల్ల విశ్వామిత్రుడు బ్రాహ్మణుడైనాడు. విశ్వామిత్రునికి 101 మంది పుత్రులు. అలాగే **హరిశ్చంద్రచరిత్రలో యజ్ఞపశువుగా వచ్చిన శునఃశ్శేఫుని (దేవరాతుడు భార్గవవంశజుడు అనగా భృగు వంశజుడు, అజీగర్తుని పుత్రుడు) తన పెద్దపుత్రుడిగా అంగీకరించాడు విశ్వామిత్రుడు.** శునఃశ్శేఫుడు భార్గవవంశ గోత్రంలో పుట్టినా కౌశిక గోత్రీకుడు అయ్యాడు (9-16-29 నుండి 32 వరకు). అయితే విశ్వామిత్రుని మొదటి 50 మంది పుత్రులు శునఃశ్శేఫుని అన్నగా అంగీకరించలేదు. వారు **వైదికధర్మ నిందచేశారు కాబట్టి మ్లేచ్ఛులుగా బ్రతకమని శపించాడు విశ్వామిత్రుడు** (9-16-33). విశ్వామిత్రుని ఇతర పుత్రులు అష్టక, హారీత, జయ, క్రతుమాన్. అయితే కౌశికవంశంలో కౌశికగోత్రంలో ముఖ్యుడు దేవరాతుడు (దేవతల వల్ల రక్షింపబడ్డవాడు) - శునఃశ్శేఫుడని విశ్వామిత్రుడు నిర్ణయించాడు (9-16-37).

భార్య ఊర్వశి రాజు పురూరవుల పెద్ద కుమారుడు ఆయు. ఈ వంశములో జన్మించినవాడు ముని శౌనకుడు, సూతుని శిష్యుడు. ఈతడు ఋక్‌వేదశాఖ అధ్యాయి (9-17-3). ఈ వంశంలోనే శ్రీవాసుదేవుని

అంశగా **ధన్వంతరి** జన్మించాడు. ఈతడు ఆయుర్వేదమును ప్రచారము చేశాడు. ఈయన పేరు గుర్తు చేసుకుంటే రోగాలు పోతాయి (*ధన్వంతరిః దీర్ఘతమసః ఆయుఃవేద ప్రవర్తకః । యజ్ఞభుక్ వాసుదేవ అంశః స్మృత మాత్ర ఆర్తినాశనః ॥* 9-17-4).

రాజు పురూరవుడి పెద్ద కుమారుడు "ఆయు" యొక్క కుమారుడు నహుష. ఇంద్రుడు (పురందరుడు) బ్రహ్మహత్యాపాతకముతో మానససరోవర జలాలలో తామరతూడులో దాక్కున్నప్పుడు, నహుషుడు ఇంద్రపదవిని చేపట్టాడు. ఇంద్రుడి భార్య శచీదేవిని పొందాలని ప్రయత్నం చేశాడు. పతివ్రత అయిన శచీదేవి ఈ ఆపదను తొలగించమని నారదుని వేడుకున్నది. శచీదేవి నారదుని సలహామేరకు నహుషుని సప్త ఋషులు మోస్తున్న పల్లకీలో తన భవనానికి రమ్మంది. గర్వితుడు మదాంధుడైన నహుషుడు అలాగే సప్త ఋషులచే మోయబడుతూ పల్లకీలో శచీదేవి అంతఃపురానికి బయలుదేరాడు. మెల్లగా నడుస్తున్న సప్త ఋషులను కాలుతో తన్నుతూ త్వరగా వెళ్ళండి అని తిట్టడం వల్ల వారు ఆగ్రహించి కొండ చిలువవు కమ్మని శపించారు. (ధర్మశాస్త్రము ప్రకారము కాలుతో తప్పు చేసినవాడు కాలులేని పాము అవుతాడు. మనస్సు వాక్కులతో తప్పు చేసినవాడు నోరులేని పశుపక్ష్యాదులవుతారు. శరీరముతో తప్పుచేస్తే పర్వతాలు, వృక్షాలుగా జన్మిస్తారు). అంతకు పూర్వము **నహుషునకు ఆరుగురు పుత్రులు. వారు యతి, యయాతి, సంయాతి, ఆయతి, వియతి, కృతి. యతి సన్యాసము పొందుటచే యయాతి రాజయ్యాడు. యయాతి క్షత్రియుడైనా బ్రాహ్మణ శుక్రాచార్యుడి కూతురు దేవయానిని, రాక్షసరాజు వృషపర్వుని కూతురు శర్మిష్ఠను వివాహము చేసుకున్నాడు.** ఆ కథావృత్తాంత మేమంటే-

దేవగురు బృహస్పతి పుత్రుడు కచుడు మృతసంజీవని విద్యను నేర్చుకొనుటకై అసురగురువు, భృగు వంశీయుడైన శుక్రాచార్యుడి వద్దకు వచ్చాడు. ఆ పిల్లాణ్ణి చంపాలని రాక్షసులు ఎన్నో ఎత్తుగడలు వేసారు. శుక్రాచార్యుని పుత్రిక దేవయాని రక్షించింది, ప్రేమించింది. గురుపుత్రికను పెండ్లాడనని తేల్చి చెప్పాడు. శాపాలు పెట్టుకున్నారు. మా తండ్రి వద్ద నేర్చుకొన్న మృతసంజీవని విద్య నీకు అక్కరకు రాదంది దేవయాని. దేవయానికి బ్రాహ్మణ వరుడు దొరకడని శాపం ఇచ్చాడు కచుడు (ఈ కథ మహాభారత అంతర్గతము).

రాక్షసరాజు వృషపర్వుడి గురువు, శుక్రాచార్య. వృషపర్వుడి కూతురు శర్మిష్ఠ. శుక్రాచార్యుని కూతురు దేవయానితో కలసి శర్మిష్ఠ సఖురాండ్రతో కలసి జలకాలాటలకై ఉద్యానవనములోని సరస్సున నగ్నంగా దిగారు. ఆ సమయంలో శివుడు పార్వతీ సమేతుడై వృషభారూఢుడై అటుగా రావడం గుర్తించి, ఆ తొందరపాటులో సరస్సు నుండి బయటకు వచ్చి శర్మిష్ఠ దేవయాని బట్టలు వేసుకొంది. వస్త్రాలు తారుమారు అయ్యాయి. అది ఇద్దరి మధ్య తగాదాకు దారితీసింది. కోపించిన శర్మిష్ఠ దేవయాని బట్టలు ఊడదీసి, ఆమెను బావిలోకి తోసింది (9-18-17). తాను ఇంటికి వెళ్ళింది. వేటలో ఉన్న రాజు యయాతి దప్పిక గొన్నవాడై అదే బావి వద్దకు రావడం జరిగింది. తన ఊర్ధ్వ వస్త్రమును నగ్నముగా ఉన్న దేవయానికి ఇచ్చి

తన చేత్తో ఆమె చేతిని పట్టుకొని పైకి లాగాడు. దేవయాని సంతోషించి నీవే నా భర్తవు అని కచుని శాపం గూర్చి తెలియజేసింది (9-18-22). ఆమెను భార్యగా స్వీకరించడానికి రాజు యయాతి ఒప్పుకున్నాడు. దేవయాని ఏడుస్తూ ఇంటికి వెళ్ళి శర్మిష్ఠ చేసిన దురాగతాన్ని మరియు జరిగిదంతా శుక్రాచార్యుడికి తెలియజేసింది. పౌరోహిత్యాన్ని వదలి ఉంఛవృత్తితో బ్రతుకుతూ, ఈ రాజుసేవ చేయను కూతురుతో వెళ్ళిపోయాడు. అసురరాజు వృషపర్వుడు శుక్రాచార్యుడి కాళ్ళపై పడి క్షమించమని బ్రతిమిలాడాడు. శాంతించిన శుక్రుడు, దేవయాని అంటే నాకు ప్రేమ, ఆమె ఎలా అంటే అలా వింటానన్నాడు. నేను అత్తగారింటికి వెళ్ళేటప్పుడు శర్మిష్ఠ నాకు దాసిగా రావాలని కోరింది దేవయాని. రాజు వృషపర్వుడు, సరే అలాగే కానివ్వు అన్నాడు. రాజు యయాతితో వివాహము జరిపించి దేవయానికి దాసిగా శర్మిష్ఠను పంపారు. యయాతికి శుక్రాచార్యుడు ముందే తెల్పాడు ఇలా - శర్మిష్ఠను దాసిగా చూడమని మరియు ఆమెతో ఎలాంటి మైథున సంబంధం పెట్టుకోరాదని హెచ్చరించాడు (9-18-30). దేవయాని పుత్రుడు యదువును కనడం చూసి, ఓర్వలేనిదై తనకు కూడా సంతానప్రాప్తి చేకూర్చమని ఒంటరిగా యయాతిని కలిసింది. యయాతి అంగీకరించాడు. గర్భం దాల్చింది. **దేవయాని యదు (ఈయన నుండి యాదవవంశము ఏర్పడింది), తుర్వసులను పుత్రులుగా పొందింది. శర్మిష్ఠ రహస్యంగా యయాతి ద్వారా ద్రుహ్యు, అను, పూరువులను (ఈయన నుండే పౌరవవంశము ఏర్పడింది) పుత్రులుగా పొందింది.** తన భర్తనే శర్మిష్ఠ పిల్లలకు కూడా తండ్రి అని గ్రహించిన దేవయాని ఆగ్రహించి, భర్త యయాతి బ్రతిమిలాడినా వినక పుట్టింటికి వెళ్ళి తండ్రి శుక్రునకు అంతా వివరించింది. ఆగ్రహించిన శుక్రుడు యయాతిని ముసలివాడవు కమ్మని శపించాడు. మళ్ళీ దేవయానికే ఇబ్బంది అని గ్రహించి, యయాతి బ్రతిమిలాడడం వల్ల, ఆ వృద్ధత్వాన్ని ఎవరికైనా ఇచ్చి వారి యవ్వనాన్ని పొందవచ్చని శుక్రాచార్యుడు వరం ఇచ్చాడు (9-18-36,37). యయాతి తన వార్ధక్యాన్ని తీసుకోమని దేవయాని పుత్రులను శర్మిష్ఠ పుత్రులను కోరాడు. కాని శర్మిష్ఠ కనిష్ఠ పుత్రుడు "పూరువు" ఒక్కడే దీనికి అంగీకరించాడు. **పితృఋణం తీర్చుకోవడం గొప్ప అని పలికాడు పూరువు** (శ్రీపూరుః ఉవాచ - *కః ను లోకే మనుష్య ఇన్ద్ర పితుః ఆత్మకృతః పుమాన్ । ప్రతికర్తుం క్షమః యస్య ప్రసాదాత్ విన్దతే పరమ్ ॥* 9-18-43). తండ్రి ఆజ్ఞ ధిక్కరించినవాడు, తండ్రి మాట విననివాడు, తండ్రి మూత్రముతో సమానుడు. పుత్రుని కలిగించే రేతస్సు, మరియు దుర్గంధము ఇచ్చే మూత్రము ఒకే రంధ్రం గుండా వస్తాయి. తండ్రి మాట వినని పుత్రుడు మూత్రముతోనే సమానుడు అని తెల్పి తండ్రి యయాతి ముసలితనాన్ని తీసుకోవడానికి పూరువు అంగీకరించాడు (Putra becomes Mutra - because they both come from the same hole. Therefore bad son becomes equivalent to urine) (భీష్ముడు తండ్రి మనస్సులో అనుకోగానే బ్రహ్మచర్యాన్ని తీసుకొని తండ్రిని సంతోషపెట్టాడు. తండ్రి అనుకున్నది విని చేసినవాడు శ్రీరాముడు. అశ్రద్ధతో తండ్రి మాటను పరిపాలించి ఆగ్రహానికి గురి అయినవాడు వికుక్షి - 9-16 అధ్యాయము. తండ్రి మాట అసలే విననివాడు దేవయాని పుత్రులు యదు మొదలగువారు. అందుకే యయాతికి, పూరువు అంటే ఇష్టం, తన తర్వాత చిన్నకుమారుడైన

పూరువును చక్రవర్తిగా చేశాడు) (*ఉత్తమః చిన్తితం కుర్యాత్ ప్రోక్త కారీ తు మధ్యమః । అధమః అశ్రద్ధయా కుర్యాత్* ***అకర్తా ఉచ్చరితం పితుః*** *॥* 9-18-44). తన వృద్ధాప్యాన్ని శర్మిష్ఠ తనయుడు పూరువునకు ఇచ్చి భోగాలను అనుభవించసాగాడు. ముల్లోకాలను గెలిచాడు రాజు యయాతి. దేవయానితో సుఖించాడు. యజ్ఞాలను చేసి, బ్రాహ్మణులకు దక్షిణలు ఇచ్చి సర్వదేవమయుడు, సర్వవేదమయుడు అయిన శ్రీహరి మెప్పుపొందాడు (*అయజత్ యజ్ఞపురుషం క్రతుభిః భూరిదక్షిణైః । సర్వదేవమయం దేవం సర్వవేదమయం హరిమ్ ॥* 9-18-48). శ్రీహరి వల్లనే సృష్టిలో గల ఆకాశం, నక్షత్రాలు, నీటితో గల మేఘాలు మొదలగునవి అన్నీ ఆయన సంకల్ప వికల్పములతోటే సృష్టి ప్రళయాలు అని గ్రహించాడు (*యస్మిన్ ఇదం విరచితం వ్యోమ్ని ఇవ జలద ఆవలిః । నానా ఇవ భాతి న ఆభాతి స్వప్నమాయా మనః రథః ॥* 9-18-49). ఆశను వదలి సర్వాంతర్యామి మరియు హృదయాకాశంలో ఉండే ఆ వైకుంఠస్వామి నారాయణుని సేవలో నిమగ్నమైనాడు (*తం ఏవ హృది విన్యస్య వాసుదేవం గుహా ఆశయం । నారాయణం అణీయాంసం నిరాశీః అయజత్ ప్రభుమ్ ॥* 9-18-50). **ఎన్ని సంవత్సరాలు అనుభవించినా ఇంద్రియతృప్తి కామవాంఛ పోదని గ్రహించాడు యయాతి.** 1000 సంవత్సరాలు భోగాలు అనుభవించినా ఇంద్రియతృప్తి పొందలేక పోయాడు యయాతి (*ఏవం వర్షసహస్రాణి మనఃషష్ఠైః మనఃసుఖమ్ । విదధానః అపి న అతృప్యత్ సార్వభౌమః కత్ ఇన్ద్రియైః ॥* 9-18-51). ఇది గ్రహించి జ్ఞానోదయము పొందాడు. ఇంద్రియములను ఇంద్రియవాంఛలతో తృప్తి చెందించలేమని తెలుసుకొన్నాడు. కాని వాటిని వాడి స్వామిని చేరవచ్చని గ్రహించాడు – *హృషీకేణ హృషీకేశ సేవనం భక్తిరుచ్యతే.*

యయాతి ఉపదేశము – కోరికలను అనుభవించడం వల్ల అవి చల్లారవు – అతి బలమైనవి ఇంద్రియ కోరికలు, అవి ఎలాంటి పాపం చేయడానికైనా దారి తీస్తాయి– స్త్రీలంపటము అతిబలీయమైనది

కామవాంఛలు ఎడతెగనివి, అంతులేనివి. ఎంత అనుభవించినా తృప్తిచెందనివి. ఇంద్రియాలు ఎలాంటి వారినైనా మాయలో పడేస్తాయి– స్త్రీలోలత్వం కల్గిస్తాయి. 1000 సంవత్సరాలు ఇంద్రియాలను అనుభవించినా అవి సంతృప్తి చెందటం లేదని యయాతి కనుగొన్నాడు. అది కుక్కలు, మేకపోతులు, పందుల లాగా అనుభవించే వ్యవహారమని గ్రహించి విరక్తి చెందాడు (9-19-1 నుండి 12) (*శ్రీశుకః ఉవాచ – సః ఇత్థం ఆచరన్ కామాన్ స్త్రైణః అపహ్నవమ్ ఆత్మనః । బుద్ధ్వా ప్రియాయై నిర్విణ్ణః గాథాం ఏతాం అగాయత ॥* 9-19-1).

మేకపోతు ఆడమేకలతో ఎలా రమిస్తుందో జీవిస్తుందో వర్ణిస్తాడు యయాతి. అలాంటివారే మానవజాతిలో శూద్రులైనవారు (9-19-5 నుండి 12 వరకు).

కోరికలతో మునిగి ఉన్న జీవుడికి భూమండలంలో ఉన్నవి మొత్తం అనుభవించినా సరిపోవని తేల్చి చెప్పాడు రాజు యయాతి భార్య దేవయానితో (*యత్ పృథివ్యాం వ్రీహి యవం హిరణ్యం పశవః స్త్రియ ।*

న దుష్యాన్తి మనఃప్రీతిం పుంసః కామహతస్య తే ॥ 9-19-13). కోరికలను అనుభవించడం వల్ల ఆ కోరికలు క్షణకాలమే చల్లారి మళ్ళీ విపరీతంగా ప్రకోపిస్తాయి, అది ఎలా అంటే నేయి వేస్తూ అగ్నిహోత్రుని చల్లార్చడంలాంటిది (***న జాతు కామః కామానాం ఉపభోగేన శామ్యతి । హవిషా కృష్ణ వర్త్మా ఇవ భూయః ఏవ అభివర్ధతే ॥*** 9-19-14). కోరికలను అనుభవించదలచుకున్నవాడు ప్రక్కవాడి బాగోగులు చూడడు. స్వార్థుడవుతాడు. కోరికలవల్ల హింసాప్రవృత్తి పెరుగుతుంది. అనుభవించాలనే కోరిక పోవాలంటే విరక్తి ఒక్కటే మార్గం. నిముషంపాటు సుఖం (నోటిలో గల నాలిక మరియు జననేంద్రియ ఉపస్థరంధ్రము చెడు పూరితములు, చెడువాసనలు గలవి) కోట్ల జన్మల దుఃఖాన్ని తెచ్చిపెడుతుందని గ్రహించాలి.

అందుకే జాగ్రతతో జాగరూకుడై వివేకి గృహస్థాశ్రమధర్మాలు పాటించి అనుభవించి వదలాలి. సమదృష్టి కలిగి ఉండాలి. నా చుట్టూ ఉన్నవారంతా సుఖశాంతులు పొందాలి అని కోరాలి. అట్టివాడికే తృప్తి. దుష్టబుద్ధి కలవాడు ముసలివాడైనా వాడిని కోరికలు, కామవాంఛలు, ఇంద్రియాలు అంటిపెట్టుకునే ఉంటాయి. గొప్పవాడినని అనుకునే వాడిని కూడా వదలనిది ఆశ, కోరిక. అవి అలాంటివి, అన్ని దుఃఖాలకు హేతువు ఆశ, కోరిక. కావున సుఖాన్ని కోరేవాడు ఇంద్రియాలు పెట్టేబాధలను వదలాలి అనగా ఇంద్రియతృప్తికై పనిచేయరాదు (*శర్మ - కామోద్రుతం త్యజేత్*). ఆశ, కోరికల వెంటపడరాదు (*యదా న కురుతే భావం సర్వభూతేషు అమఙ్గలం । సమదృష్టేః తదా పుంసః సర్వాః సుఖమయాః దిశః ॥ యా దుస్త్యజా దుర్మతిభిః జీర్యతః యా న జీర్యతే । తాం తృష్ణాం దుఃఖనివహాం శర్మకామః ద్రుతం త్యజేత్ ॥* 9-19-15,16).

కామవాంఛలు ఎంత బలమైనవంటే వయసులో గల తల్లి, చెల్లెలు, కూతురుతో కూడా ఒక ఆసనంపై కూర్చోరాదు, ఏకాంతంలో సంభాషించరాదు, ఎందుకంటే ఇంద్రియాలు మనకంటే లక్షరెట్లు బలమైనవి. తెలివిగలవాణ్ణి కూడా మోసం చేస్తాయి. అవసరమున్నంత వరకే స్త్రీలతో మాట్లాడి తప్పించుకోవాలి (***మాత్రా స్వస్రా దుహిత్రా వా న అవివిక్త ఆసనః భవేత్ । బలవాన్ ఇన్ద్రియగ్రామః విద్వాంసం అపి కర్షతి ॥*** 9-19-17). నేను ఎందుకు ఇలా చెబుతున్నానంటే వెయ్యి సంవత్సరాలు ఆగకుండా అనుభవించినా నాకు ఇంద్రియాలపై విరక్తి కలగలేదు, ఇది నా అనుభవజ్ఞానం (Realised Knowledge విజ్ఞానము - వికసించిన జ్ఞానం) అని యయాతి వాపోయాడు (అలాగే మహాభారతమున యయాతి - అష్టావక్ర సంవాదము చూడుము) (*పూర్ణం వర్ష సహస్రం మే విషయాన్ సేవతః అసకృత్ । తథా అపి చ అనుసవనం తృష్ణా తేషు ఉపజాయతే ॥* 9-19-18).

ఆశ కోరికలను అనుభవిస్తున్నా అనుసరిస్తున్నా తృప్తిరాదు (ఉదా: లడ్డూ ఈ రోజు పీకల దాకా తింటే ఇక చాలు వద్దంటుంది మనస్సు. అదే మనస్సు కంప్యూటర్‌లో లడ్డూ గుణములను దాచి మళ్ళీ లడ్డూ తెచ్చి పెట్టు అంటుంది కొద్ది రోజుల తర్వాత - ఇలా ఎడతెగని కోరికలు కోరేది మనస్సు. నాలిక

ద్వారా మనస్సు అనుభవిస్తుంది, కడుపు అవస్థపడుతుంది. కావున తెలివిని వాడి బుద్ధి గలవాడు లడ్డూను మళ్ళీ మళ్ళీ కోరరాదు, కోరినా అది భగవత్ ప్రసాదంగా తీసుకోవాలి, చక్కెర వ్యాధి కలవాడు (Diabetic) బెత్తెడు నాలికపై దాన్ని చప్పరించి ఉమ్మివేయాలి, మ్రింగరాదు. అలాగే పరస్త్రీ కావాలనే వాడు కూడా అది విపరీతాలకు దారితీసే రెండు చెడు మూత్రరంధ్రముల రెండు నిమిషముల ఆట అని గుర్తుకు తెచ్చుకొని త్యజించాలి). ఇలా ఆలోచించినవాడై యయాతి ద్వంద్వాలను అహంకారాన్ని వదలి వానప్రస్థాశ్రమం స్వీకరించాడు (*తస్మాత్ ఏతాం అహం త్యక్త్వా బ్రహ్మణి అధాయ మానసమ్ । నిర్ద్వన్ద్వః నిరహంకారః చరిష్యామి మృగైః సహ ॥* 9-19-19).

ఇహలోకసుఖము (ఇక్కడ చూసినవి – దృష్టమ్), పరలోకసుఖాలు (స్వర్గానికి చెందినవి – శృతమ్ – శాస్త్రాల ద్వారా తెలుసుకోబడే స్వర్గసుఖాలు) – ఈ రెంటిని బుద్ధిగలవాడు ధ్యానం చేయకూడదు. అంటే వాటిని పరిత్యజించాలి, కోరరాదు. అలాంటి కర్మలలో ప్రవేశించకూడదు. పక్కవాడికి ఉన్నాయని వాటిని కోరరాదు, ధ్యానించరాదు. వాటిని పొందడానికి ఆలోచించరాదు. విన్నదాన్ని చూచినదాన్ని ధ్యానిస్తే అదే సంసారము, రాబోయే సంసారానికి కూడా హేతువు, అనగా పునర్జన్మకు నాంది. ఆత్మజ్ఞానం లేనివాడు మాత్రమే ఆత్మను అధఃపాతాళానికి పంపే ఈ చెడు బుద్ధిని కలిగి ఉంటాడు – (ఆత్మనాశమ్). కావున ఆత్మజ్ఞానము కలవాడు (ఆత్మదృక్), వివేకి కామవాంఛలకై తాపత్రయపడరాదు (*దృష్టం శ్రుతం అసత్ బుద్ధ్వా న అనుధ్యాయేత్ న సన్దిశేత్ (సంవిశేత్) । సంసృతిం చ ఆత్మనాశం చ తత్ర విద్వాన్ సః ఆత్మదృక్ ॥* 9-19-20). ఇలా ఆలోచించినవాడై రాజు యయాతి పుత్రుడు పూరువునకు తిరిగి యవ్వనాన్ని ఇచ్చేసి తన ముసలితనాన్ని పుత్రుని నుండి తీసుకొన్నాడు. పుత్రులకు రాజ్యాన్ని పంచి ఇచ్చేసి (తూర్పు దిక్కు దృహ్యునకు, దక్షిణభాగము యదునకు, పడమర తుర్వసునకు, ఉత్తరభాగము అనువునకు ఇచ్చాడు), భూమండలానికి తన చిన్న కుమారుడైన పూరువును చక్రవర్తి చేశాడు. అన్నలపై అధికారము, రాజ్యాధికారము పూరువుకు ఇచ్చాడు (9-19-23). రెక్కలు వచ్చిన పక్షి గూడును వదలినట్టుగా, అన్ని కోరికలను వదిలాడు (9-19-24). త్రిగుణాతీతుడై పరబ్రహ్మ వాసుదేవునియందు మనస్సు లగ్నము చేసి పరమపదం పొందాడు (*సః తత్ర నిర్ముక్త సమస్త సఙ్గః ఆత్మ అనుభూత్యా విధుత త్రిలిఙ్గః । పరే అమలే బ్రహ్మణి వాసుదేవే లేభే గతిం భాగవతీం ప్రతీతః ॥* 9-19-25). దేవయాని కూడా చింతించక సంసారమంటే మాయా విరచితం కర్మఫలితం అనుభవించడానికే జన్మ అని గ్రహించినదై (9-19-27) శ్రీకృష్ణుని యందు మనస్సును లగ్నము చేసినదై శరీరాన్ని వదిలింది (*సర్వత్ర సఙ్గం ఉత్సృజ్య స్వప్న ఔపమ్యేన భార్గవీ । కృష్ణే మనః సమావేశ్య వ్యధునోత్ లిఙ్గం ఆత్మనః ॥* 9-19-28). శ్రీ శుకుడు సకల భూతాలకు ఆధారము అయిన శ్రీవాసుదేవుని మంగళస్తోత్రంతో ఈ అధ్యాయాన్ని ముగించాడు (*నమః తుభ్యం భగవతే వాసుదేవాయ వేధసే । సర్వభూత అధివాసాయ శాన్తాయ బృహతే నమః ॥* 9-19-29).

పూరువువంశము లేక పౌరవవంశము లేక కౌరవ పాండవ వంశములు- (చంద్రవంశాంతర్గతము)

చక్రవర్తి భరతుడు

ఓ పరీక్షిత్తూ! పూరువ వంశము (యయాతి - పూరువు) లేక పౌరవవంశము గూర్చి వర్ణిస్తాను. ఈ వంశంలోనే నీవు జన్మించావు. అలాగే నీ పూర్వీకుడు రాజు భరతుడు మరెందరో రాజఋషులు, బ్రాహ్మణవంశాలు దీంట్లోనే ఉద్భవించాయి, మరి వారి గూర్చి తెలియజేస్తాను అని శ్రీశుకుల వారు తెలియజేశారు. పూరువు వంశీయుడు కణ్వమహర్షి (9-20-6). ఈయన పుత్రుడు మేధాతిథి. ఈయన నుండి వచ్చినవారు ప్రస్కన్న మొదలగు బ్రాహ్మణులు. మేనక ద్వారా విశ్వామిత్రుడు కన్నకూతురు శకుంతల కణ్వాశ్రమములో పెరగసాగింది. ఆవిడకు యుక్త వయస్సు వచ్చింది.

పౌరవవంశములో జన్మించిన ముఖ్యుడు రాజు దుష్యంత. ఈయన తండ్రి రేభి (9-20-7). రాజు దుష్యంతుడు ఒకసారి వేటకు వెళ్ళి అడవిలో అలసి దగ్గరలో ఉన్న కణ్వాశ్రమము వెళ్ళాడు. అప్పుడు అక్కడ కణ్వుడు లేక అందగత్తె శకుంతలను చూసి, నీవు క్షత్రియ కన్యవే అని గుర్తుపట్టి మోహం చెందాడు. పెళ్ళి చేసుకోమన్నాడు. ఆమె అంగీకరించింది. గాంధర్వవివాహపద్ధతిని ప్రణవమంత్రాన్ని ఉచ్చరించి (అంటే నారాయణ సాక్షిగా) వివాహమాడాడు (*ఓం ఇతి ఉక్తే యథాధర్మం ఉపయేమే శకున్తలామ్ । గాన్ధర్వవిధినా రాజా దేశకాల విధానవిత్ ॥* 9-20-16). ఆ రాత్రి అక్కడే ఉండి ఆమె యందు వీర్యం నిక్షిప్తం చేశాడు. ఉదయం తన పట్టణానికి బయలుదేరాడు. కొంతకాలానికి శకుంతల మగశిశువును కన్నది. కణ్వమహర్షి పిల్లవాడికి విద్యాబోధన చేయసాగాడు. పిల్లవాడు సింహాన్ని బంధించి వాటితో ఆడసాగాడు. అతడే **భరతుడు - శ్రీహరి అంశాంశ** (*హరేర్ అంశాంశ - సంభూతమ్* 9-20-19). పిల్లాణ్ణి తీసుకొని భర్త రాజు దుష్యంత దగ్గరకు వెళ్ళింది. దుష్యంతుడు అంగీకరించలేదు. అప్పుడు ఆకాశవాణి అందరూ వింటూండగా వీరు నీ భార్యాపుత్రులు అని సాక్షి పలికింది (*యదా న జగృహే రాజా భార్యాపుత్రౌ అనిన్దితౌ । శృణ్వతాం సర్వభూతానాం ఖే వాక్ అహ అశరీరిణీ ॥* 9-20-20). రాజా! శకుంతలను అవమానించకు ఈ పుత్రుడు నీవాడే (*మాతా భస్త్రా పితుః పుత్రః యేన జాతః సః ఏవ సః । భరస్వ పుత్రం దుష్యన్త మా అవమంస్థాః శకున్తలామ్ ॥* 9-20-21). తండ్రి నరకం వెళ్ళినా అక్కడ నుండి లాక్కువచ్చి స్వర్గం పంపేవాడు పుత్రుడు. శకుంతల చెప్పిందంతా నిజమే అని ఆకాశవాణి తెల్పింది (*రేతః ధాః పుత్రః నయతి నరదేవ యమక్షయాత్ । త్వం చ అస్య ధాతా గర్భస్య సత్యం ఆహ శకున్తలా ॥* 9-20-22). (సభలోని వారందరికి నిజం తెలియజేయడానికి ఇలా ఉపాయం చేసాడేమో దుష్యంతుడు. లేకపోతే రేపు మరొకరు వచ్చి కూడా మోసం చేయవచ్చు కదా!). దుష్యంతుడు అంగీకరించి స్వాగతం పలికాడు. ఆ తర్వాత భరతుడు చక్రవర్తి అయ్యాడు. భరతుడు - *హరేర్ అంశ - భువో భువి* (9-20-23). భరతుడికి కుడిచేతిలో చక్రము గుర్తు, పాదాలలో పద్మం గుర్తు ఉన్నాయి (Palmistry) (*చక్రం దక్షిణహస్తే అస్య పద్మకోశః అస్య పాదయోః । ఈజే మహా అభిషేకేణ సః అభిషిక్తః అధిరాట్ విభుః ॥* 9-20-24). చక్రవర్తి

భరతుడు ఎవ్వరూ చేయలేనన్ని యజ్ఞాలు చేసాడు. ఈయన పురోహితుడు మమత పుత్రుడు – దీర్ఘతముడు (బృహస్పతి వదినగారు మమత – 25). బ్రాహ్మణులకు పుష్కలంగా దానాలు చేశాడు. కిరాత, హూణ, యవన, పౌండ్ర, కంక, ఖశ, శక మొదలగు క్రూర అబ్రాహ్మణ్య రాజులను, మ్లేచ్ఛులను సంహరించాడు. దేవతాస్త్రీలను వారి చెరనుండి విడిపించాడు. భూమి ఆకాశాలు ప్రజలు కోరినవన్ని ఇచ్చాయి. ఇలా 27,000 సంవత్సరాలు రాజ్యపాలన చేశాడు. **భూమిని భారత భూమి, భారతదేశము అని పిలువసాగారు ప్రజలు.** భరతునికి విదర్భరాజు పుత్రికలు ముచ్చురు భార్యలు. వారి పుత్రులు నాకు తగినవారు కాదన్నాడు భరతుడు. వంశోద్ధారకుడు కావాలని యజ్ఞం ఆచరించాడు. మరుత్తులు సంతోషించి పిల్లవాడు భరద్వాజుని ప్రసాదించారు. దీని వృత్తాంతమేమంటే –

భరద్వాజుడు

బృహస్పతి, గర్భవతి అయిన వదినగారు మమతా యందు మోహము చెంది తన వీర్యాన్ని ఆమె యందు ఉంచాడు. లోపల ఉన్న గర్భస్థుడు గొడవ చేస్తే వాణ్ణి శపించాడు బృహస్పతి. ఈ విషయం భర్త ఉతథ్యకు తెలిస్తే కష్టమని ప్రసవించిన ఆ పిల్లాణ్ణి వదలింది. దేవతలు మరుత్తులు ఆ పిల్లాణ్ణి పెంచి భరద్వాజుడు అని అన్నారు. ఆ పిల్లవాణ్ణి ఇప్పుడు పుత్రుడికై తపిస్తున్న రాజు భరతునకు యజ్ఞమున ఇచ్చారు మరుత్తులు (9–20–25 నుండి 39) (మొదట భరద్వాజుడు బ్రహ్మపుత్రుడు, వేదపారంగతుడు. రెండవ భరద్వాజుడు వాల్మీకి శిష్యుడు అయ్యాడు. మూడవ భరద్వాజుడు ఇతడు. ఈయన ఆశ్రమం త్రివేణి సంగమము (అలాహాబాదు) వద్ద కలదు). (*వంశే తత్ అర్థం యజతః సుతలం మరుత్‌స్తోమేన* 9–20–35).

రంతిదేవుడు

భరద్వాజుడి పుత్రుడు మన్యు. ఈ వంశంలో పుట్టినవాడు రంతిదేవుడు (9–21–2). రాజు రంతిదేవుడు మహాదాత. చివరికి ఉన్నదంతా దానం చేసి కూర్చున్నాడు. 48 రోజుల ఉపవాసం అనుభవించాడు బీదరికంలో. ఆ తర్వాత భోజనము దొరికింది. తిందామని సకుటుంబంగా కూర్చోగానే, బ్రాహ్మణ అతిథి వచ్చాడు. తాను తిందామనుకున్నదాంట్లో ఆయనకు పెట్టారు. ఆ తర్వాత ఆకలి గొన్న ఒక శూద్రుడు వస్తే వాడికి భోజనం పెట్టాడు. ఆ తర్వాత కుక్కలతో గల యాచకుడు ఆకలి అని ప్రార్థించాడు. ఉన్నదంతా వాడు, వాడి కుక్కలకు పెట్టేసాడు. చింతించలేదు. ఉన్న నీళ్ళైనా తాగుదామనుకోగానే దప్పికతో గల చండాలుడు వచ్చాడు. చలించని రంతిదేవుడు నీటిని వాడికి ఇచ్చేశాడు. నాకు ఆకలి దప్పులు అన్ని తీరాయి వీరికి ఇవ్వగానే అని తలచాడు. చచ్చే పరిస్థితికి వచ్చాడు రంతిదేవుడు. అప్పుడు త్రిమూర్తులు ప్రత్యక్షమై మేమే ఇలా నిన్ను పరీక్షించాము అని అన్నారు (*తస్య త్రిభువన అధీశాః ఫలదాః ఫలం ఇచ్ఛతామ్ । ఆత్మానం దర్శయాం చక్రుః మాయాః విష్ణు వినిర్మితాః ॥* 9–21–15). వారికి నమస్కరించి తనకు వాసుదేవుడు ఉన్నాడని స్వామియందే మనస్సు లగ్నము చేసినవాడై స్వామే తన గూర్చి అంతా చూసుకుంటాడని పలికాడు (*సః వై తేభ్యః నమః కృత్య నిఃసఙ్గః విగతస్పృహః । వాసుదేవే భగవతి భక్త్యా చక్రే మనః పరమ్ ॥*

9-21-16). త్రిమూర్తులు రంతిదేవుని మాయాప్రకృతి స్వప్నంలాగా ఆయన నుండి తొలగిపోయినదని శ్రీశుకులవారు పరీక్షిత్తుకు తెలియజేశారు (*ఈశ్వర ఆలంబనం చిత్తం కుర్వతః అనన్యరాధసః । మాయా గుణమయీ రాజన్ స్వప్నవత్ ప్రత్యలీయత ॥* 9-21-17) ఈ వంశీయుడే **గార్గ్యముని.** క్షత్రియకులమున పుట్టినా ఈయన వంశము వారందరూ గార్గ్య బ్రాహ్మణులయినారు.

హస్తినాపురము (Delhi)ను స్థాపించిన రాజు హస్తి కూడా పౌరవవంశీయుడే. ఈతని పుత్రులు అజమీఢ, ద్విమీఢ, పురుమీఢ.

అజమీఢ వంశములోని ప్రియమేధవల్ల కూడా ఒక బ్రాహ్మణ జాతి మొదలైంది. అలాగే అజమీఢ వంశములో వచ్చిన ముద్గల వల్ల ముద్గల్య బ్రాహ్మణజాతి కూడా మొదలైంది (మౌద్గల్య బ్రాహ్మలు). ముద్గల తండ్రి భార్మ్యాశ్వ. ఈయనకు ఐదుగురు పుత్రులు. వారు ముద్గల, యవీనర, బృహద్విశ్వ, కాంపిల్ల, సంజయ. ఆయన రాజ్యాన్ని ఈ ఐదుగురికి ఇవ్వడం వల్ల వీరిని **పాంచాల వంశం** అన్నారు. **ముద్గలకు కవలలు జన్మించారు. వారు అహల్య, దివోదాసు.**

అహల్య గౌతముని భార్య అయింది. ఇంద్రుడు భర్తరూపంలో వచ్చాడని గ్రహించింది. ఇంద్రుడు భర్త రూపంలో వచ్చి చెరచాడు. గౌతముని వల్ల సంతానంగా శతానందుని పొందింది. ఈయన నుండి సత్యధృతి, ఈయన పుత్రుడు శరద్వాన్. ఈ శరద్వాన్ ఊర్వశిని చూసినవాడై అడవిలో గడ్డిపై రేతస్సును వదిలాడు. దాని నుండి కవలలు ఏర్పడ్డారు. వేటకు వెళ్ళిన రాజు శంతనుడు ఈ కవలలను చూసి పురానికి తెచ్చి పోషించాడు. వారే కృపి, కృపాచార్య. కృపి ద్రోణుని పెళ్ళి చేసుకొంది. (9-21వ అధ్యాయము సమాప్తము).

దివోదాసు వంశీయుడు ద్రుపదుడు. ద్రుపదుని పుత్రుడు ద్రుష్టద్యుమ్న, పుత్రిక ద్రౌపది. ద్రుష్టద్యుమ్న పుత్రుడు ధృష్టకేతు వీరంతా పాంచాల వంశీయులు (9-22 అధ్యాయము).

అజమీఢ మరొక పుత్రుడు ఋక్ష. ఈయన పుత్రుడు సంవర్ణ. ఈయన భార్య సూర్యుడి పుత్రిక తపతీ. వీరి వల్ల పుట్టిన కురురాజు కురుక్షేత్రాన్ని ఏలాడు. ఈయన వల్లనే కౌరవవంశము మొదలైంది. ఈయన పుత్రులు - పరీక్షి, సుధను, జహ్ను, నిషధ. సుధను వంశములో జన్మించినవాడు **ఉపరిచర వసువు.** ఈయన **కుమార్తె, మత్స్య కన్య సత్యవతీ. ఈయన నుండి చేదివంశము మొదలైంది.** ఈయన పుత్రులు బృహద్రథ, కుశాంబువు, మత్స్య, ప్రత్యగ్ర మరియు చేదిప. బృహద్రథుని వేరొక భార్య పుత్రుడు రెండుముక్కలుగా పుట్టాడు. దాన్ని వారు వదిలారు. రాక్షసి జర ఆ రెండు ముక్కలను తెలివిగా కలపడం వల్ల జరాసంధుడు ఏర్పడ్డాడు (9-22-8).

భీష్ముడు - వ్యాసుడు:

రాజు జహ్నుకు 11 తరముల తర్వాత ఆ వంశంలో పుట్టినవాడు ప్రతీప. ఈయనకు ముగ్గురు పుత్రులు - దేవాపి, శాంతను లేక శాంతనుడు మరియు బాహ్లీక. దేవాపి సంసారమందు విరక్తుడై

అడవిలో సంచరించాడు. కలియుగాంతమున సత్యయుగ ప్రారంభమున కలాపగ్రామములో మళ్ళీ చంద్రవంశము స్థాపించగలడు (9-22-27,28). బాహ్లీకునకు పుత్రుడు సోమదత్త, ఈయన పుత్రులు - భూరి, భూరిశ్రవ, శల.

శాంతనుడి పూర్వనామము మహాభిష - తాను ముట్టుకున్న ముసలి వారంతా యవ్వనులయ్యేవారు. అందువల్ల రాజ్యమున ఇంద్రియవాంఛ ఎక్కువ కావడం వల్ల వర్షాలు పడలేదు. అంతేకాక అగ్రజుడైన దేవాపి రాజ్యము అనుభవిస్తున్నామని ఇంద్రుడు కోపించి వర్షాలు ఇవ్వలేదు. ఇంద్రుని సలహా మేరకు దేవాపిని ప్రార్థించారు. దేవాపి రాజ్యమును తిరస్కరించి మహాయోగి అయ్యాడు. రాజ్యము బాగుపడింది.

రాజు శాంతనుడు భార్యగంగ ద్వారా మహాభాగవతుడు, సర్వధర్ముడు అయిన భీష్ముని పుత్రునిగా పొందాడు (9-22-19).

ఆ తర్వాత శాంతనుడు భార్య సత్యవతి (ఉపరిచరవసు మరియు మత్స్యగర్భల పుత్రిక) వల్ల చిత్రాంగద, విచిత్రవీర్యులను కన్నాడు. చిత్రాంగదుడు గంధర్వులచే చంపబడ్డాడు. వంశాభివృద్ధికై భీష్ముడు కాశీరాజు పుత్రికలను - అంబ, అంబికా, అంబాలికాలను బలవంతాన అపహరించి విచిత్రవీర్యుకి పెళ్ళి చేయనిశ్చయించాడు. అంబ, భీష్మునే పెళ్ళి చేసుకుంటానంది. తనకు ఇదివరకు నిశ్చయింపబడిన వరుని కూడా వదలి భీష్ముడి యందు ప్రేమ కలిగి వచ్చింది. భీష్ముడు నిరాకరించడం వల్ల ఏకాకి అయింది. తనకు న్యాయం చేకూర్చమని పరశురాముని ప్రార్థించింది. పరశురాముని భీష్ముడు ఓడించాడు. అంబ భీష్మునిపై కక్ష తీర్చుకోడానికి తపమాచరించి, వరము పొంది, వచ్చే జన్మలో అవతరించింది నపుంసకుడిగా - శిఖండిగా (Eunch) పుట్టింది.

అంబికా, అంబాలికా విచిత్ర వీర్యుని పెండ్లాడారు. భార్యలయందు అత్యాసక్తి గల విచిత్రవీర్యుడు క్షయరోగముతో మరణించాడు. మత్స్యకన్యగా చేపలు పట్టువారిచే పెళ్ళికి పూర్వము సత్యవతి పెంచబడింది. ఉపరిచరవసు మరియు మత్స్యకన్య వల్ల సంతానంగా **సత్యవతి** పుట్టగా, ఆవిడ ఈ పిల్లను వదలింది. బెస్తవాళ్ళు సత్యవతిని పెంచసాగారు.

ఒకసారి మత్స్యకన్య సత్యవతి పడవలో నదిని దాటుతున్న **పరాశరునికి ఆకర్షితురాలై పుత్రునిగా వ్యాసుని పొందింది.** ఈ వ్యాసుడు శ్రీహరి యొక్క అంశాంశ (*పరాశరాత్ సాక్షాద్ అవతీర్ణో హరేః కలా* 9-22-21). **వ్యాసుని పుత్రుని నేను అని శుకమహర్షి ఇక్కడ పరీక్షిత్తుకు తెలియజేశాడు** (9-22-22). **వేదరహస్యాలు తెలిసిన కృష్ణద్వైపాయన వ్యాసుడు, శిష్యులు పైలాదులను కూడా ప్రక్కనబెట్టి, నేను తగినవాడినని, శాంతుడనని (అజితేంద్రియుడు) పరమరహస్యమైన ఈ శ్రీమద్భాభాగవతమును నాకు ఉపదేశించాడు** (*వేదగుప్తో మునిః కృష్ణో యతో అహం ఇదం అధ్యగామ్ । హిత్వా స్వశిష్యాన్ పైలాదీన్ భగవాన్ బాదరాయణః । మహ్యమ్ పుత్రాయ శాంతాయ పరం గుహ్యమ్ ఇదమ్ జగౌ* 9-22-22,23). (బ్రహ్మ వైవర్త పురాణము ననుసరించి జాబాలి పుత్రిక వ్యాసుడి భార్య అయ్యింది. ఆమెతో కలిసి ఎన్నో

సంవత్సరాల తపస్సు వల్ల ఆవిడ గర్భం దాల్చింది. గర్భం నుండి బయటకు రానని గర్భస్థ శిశువు - శ్రీశుకుడు గర్భంలోనే 12 సంవత్సరాలు గడిపాడు. ఇక లాభం లేదని వ్యాసుడు ద్వారకకు వెళ్ళి శ్రీకృష్ణుని తోడ్కొని సరస్వతీ తీరాన గల తన ఆశ్రమానికి వచ్చి శ్రీకృష్ణునితో గర్భస్థ శిశువుకు బోధ చేయించాడు - శుకా! నీకు మాయా సంసారము అంటదని శ్రీకృష్ణుడు తెల్పినంతనే తల్లి గర్భం నుండి బయటకు వచ్చాడు, విరాగిగా ఇంటినుండి వెళ్ళిపోయాడు. తనకూ తన తల్లిదండ్రులకు ఏ మోహము లేదని నిరూపించాడు. పరిస్థితిని గ్రహించిన వ్యాసుడు శిష్యులద్వారా భాగవత శ్లోకాలను అడవిలో సంచరిస్తున్న శ్రీశుకుని చెవిన పడేట్టు చేశాడు. వాటికి ఆకర్షితుడై అవి మొత్తం తెలియజేయమని మళ్ళీ ఆశ్రమానికి వచ్చి శ్రీవ్యాసుల వారి వద్ద నేర్చుకొని, వాటిని ఆనందిస్తూ, నెమరువేసుకుంటూ వాటి అనుభూతిని పొందుతూ తిరగసాగాడు శ్రీ శుకమహర్షి).

ధృతరాష్ట్రుడు, పాండురాజు, విదురుడు

వంశవృద్ధి నిలిచిపోయినదని గ్రహించిన సత్యవతి (క్షత్రియురాలు)- పుత్రుడు వ్యాసుని (బ్రాహ్మణుడు), చనిపోయిన తన క్షత్రియ పుత్రుడు విచిత్రవీర్యుని భార్యలకు సంతానప్రాప్తి కలిగించమని అడిగింది. ఆ రాత్రి ఋషి వ్యాసుని చూసి కళ్ళు మూసుకొని అసహ్యించుకోవడం వల్ల అంబికకు గ్రుడ్డివాడు, దుర్మార్గుడైన ధృతరాష్ట్రుడు గర్భాన పడ్డాడు. అంబాలిక, ఋషి వ్యాసుని చూసి నివ్వెరపోయి అయిష్టత కలది (Pale and anemic) కావడం వల్ల పాండురాజు పుట్టాడు. మళ్ళీ మరోసారి వ్యాసుని మంచి సంతానము ఇవ్వమని సత్యవతి పంపితే అంబాలిక, ఈసారి తన దాసిని ఆ రాత్రి ఋషి వ్యాసుని వద్దకు పంపింది. ఆవిడ, ఆ దాసి సంతోషించి వ్యాసుని కలవడం వల్ల చక్కటి ధర్మపరుడు, న్యాయమూర్తి సాక్షాత్తు యమధర్మరాజు విదురునిగా ఆ దాసికి పుట్టాడు. గ్రుడ్డివాడైన ధృతరాష్ట్రుడు రాజ్యాన్ని ఏలలేక పోవడం వల్ల పాండురాజు రాజ్యాధికారము చేపట్టాడు (9-22-24,25).

ధృతరాష్ట్రుడి భార్య గాంధారి 100 మంది పుత్రులను (రాక్షసులు అవతరించారు) ఒక పుత్రిక దుస్సలను కన్నది (9-22-26). **పాండురాజు ఒకసారి వేటలో మృగరూపంలో సంచరిస్తున్న భార్యాభర్తలైన మునిదంపతులను కొట్టాడు.** ఆ మునిశాపము పెట్టాడు - ఓ పాండు, నీవు నీ భార్యను కలుస్తే మరణిస్తావు అని తెల్పాడు. **వసుదేవుడు యదువంశీయుడు. ఆయన చెల్లెలు పృథ - కుంతి. ఈమెను పాండురాజు వివాహమాడాడు.** వివాహమునకు పూర్వము ఒకసారి ఇంటికి వచ్చిన కోపిష్టి దుర్వాసుని, తండ్రి ఆజ్ఞ వల్ల, బాగా సేవచేసింది కుంతి. సంతుష్టుడైన దుర్వాసముని కుంతికి మంత్రం ఇచ్చాడు - నీవు ఏ దేవతను పిలుస్తే వారు నీ వద్దకు వస్తారు. నీ కన్యాత్వము కూడా చెదరదు అని తెల్పాడు. ఇది నిజమా కాదా! అని కుంతి ఒకసారి సూర్యదేవుని ఆహ్వానిస్తూ ఆ మంత్రాన్ని ఉచ్చరించింది. సూర్యదేవుడు వచ్చాడు. కర్ణుని పుత్రునిగా పొందింది. అయితే ఆమె కన్యాత్వము నిలుపుటకై **కర్ణుని తన చెవి ద్వారా కన్నది. అందుకే కర్ణుడు అని పిలచారు.** సంఘమర్యాద కాదని పుత్రుని బుట్టలో గంగానదిలో వదలింది. రాజు అతిరథ పిల్లాణ్ణి చూసి పెంచాడు ఆ కర్ణుని (9-23-13; 9-24-31 నుండి 36).

కుంతి పాండురాజును వివాహమాడింది. పాండురాజునకు ఇద్దరు భార్యలు కుంతి, మాద్రి. వివాహానంతరము వేటలో శాపగ్రస్తుడైన పాండురాజు భార్యలను కలవలేక సంతానము పొందలేకపోయాడు. కలిస్తే మరణిస్తాడని శాపం కదా! పాండురాజు భార్యలు దేవతలను ఆహ్వానించి సంతానం పొందారు (9-22-27,28). ద్రుపదరాజు యజ్ఞము నుండి ఆవిర్భవించినవారు పుత్రిక ద్రౌపది, పుత్రుడు దృష్టద్యుమ్న. ద్రౌపది పంచ పాండవులను పెండ్లాడింది.

పాండువంశసంతానము

ధర్మదేవత లేక ధర్మరాజ ధర్ముడు లేక యముడి ౖ_ల్ల	కుంతి →	యుధిష్ఠిర	ద్రౌపది వల్ల →	ప్రతివింధ్య
వాయుదేవుడు (అనిల 9-22-2	కుంతి →	భీముడు	ద్రౌపది →	శ్రుతసేన
ఇంద్రుడి వ	కుంతి →	అర్జునుడు	ద్రౌపది →	శ్రుతకీర్తి
అశ్వినీ కుమారుల	మాద్రి →	నకులుడు	ద్రౌపది →	శతానీక
	మాద్రి →	సహదేవుడు	ద్రౌపది →	శ్రుతకర్మ

యుధిష్ఠిరుడి భార్య పౌరవీ వల్ల దేవకుని, భీముడి భార్య హిడింబి వల్ల ఘటోత్కచుని, భార్య కాళీవల్ల సర్వగతుని, అర్జునుడి భార్య నాగకన్య ఉలూపివల్ల ఐరావణుని, భార్య మణిపురి కన్యతో బభ్రువాహనుని, భార్య సుభద్రతో అభిమన్యుని సంతానంగా పొందారు. సహదేవుడు పర్వతరాజు పుత్రిక భార్య విజయతో సర్వగతను, నకులుడు భార్య కరేణుమతితో నరమిత్రను కన్నారు (9-22-29 నుండి 33). అభిమన్యుడు అతిరథులను కూడా యుద్ధమందు గెలిచాడు. విరాట్‌రాజు పుత్రిక ఉత్తరను వివాహమాడి, ఓ పరీక్షిత్తు, నిన్ను పుత్రునిగా పొందాడు. కురువంశము నాశనం చెందడం వల్ల ఆగ్రహించిన అశ్వత్థామ పాండవవంశము అంతరించేటట్లు చేయాలని ఉపపాండవులను హత్య చేశాడు. నిన్ను నాశనం చేయాలని బ్రహ్మాస్త్రం ప్రయోగించినా కృష్ణానుగ్రహం వల్ల నీవు బ్రతికావు (*పరిక్షీణేషు కురుషు ద్రౌణేః బ్రహ్మాస్త్ర తేజసా । త్వం చ కృష్ణ అనుభావేన స జీవః మోచితః అన్తకాత్ ॥* 9-22-34). నీ పుత్రులు జనమేజయ, శ్రుతసేన, భీమసేన, ఉగ్రసేన- వీరు మహాశూరులు. నీవు తక్షకుని కాటుచే మరణించగానే జనమేజయుడు ఆగ్రహించినవాడై లోకాలలోని అన్ని సర్పాలను నశింపచేయుటకు సర్పయాగాన్ని మొదలు పెడతాడు.

జనమేజయుడు భూమిని అంతా గెలిచి అశ్వమేధ యజ్ఞము చేస్తాడు. జనమేజయుని పుత్రుడు శతానీక - యాజ్ఞవల్క్యుని నుండి మూడు వేదాలను నేరుస్తాడు. అలాగే కృపాచార్యుని నుండి యుద్ధనైపుణ్యాన్ని నేరుస్తాడు, శౌనకముని నుండి పరమాత్మతత్త్వాన్ని నేర్చుకుంటాడు. శతానీక పుత్రుడు సహస్రనీకుడు →

అశ్వమేదజ → అసమీకృష్ణ → నేమిచక్ర. హస్తినాపురాన్ని నది ముంచి వేసినప్పుడు నేమిచక్రుడు కౌశాంబికి తన రాజధానిని మారుస్తాడు. ఈయన పుత్రుడు చిత్రరథ. **ఇలా ఇంకా ఎందరో రాజులు చంద్రవంశమున ఆవిర్భవిస్తారు.** వీరిలో చివరివాడు క్షేమక కలియుగ ప్రారంభం వరకు ఉంటాడు. మగధరాజులు 1000 సంవత్సరాలు భూమిని పాలిస్తారు. వీరిలో ముఖ్యుడు జరాసంధుని పుత్రుడు సహదేవ, ఇలా ఎందరో రాజులు బృహద్రత వంశము వారు పాలించారు.

యయాతి దేవయానిల నుండి యదువంశము: (చంద్రవంశాంతర్గతము)

యదువంశీయులు దేవతల అవతారములు. ధర్మరక్షణకై స్వామి ఆజ్ఞ ననుసరించి జన్మించారు (10-1-22).

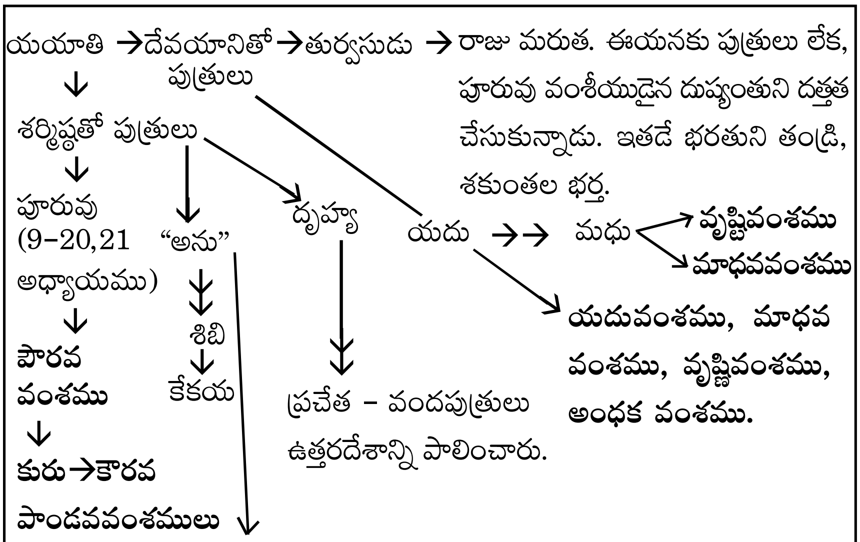

తితిక్షువు → బలి. సంతానహీనుడు. ఈయన భార్యకు దీర్ఘతమ ఋషి సంతానము ప్రసాదించడం వల్ల అంగ, వంగ, కళింగ, ఓఢ్ర, పౌంఢ్రక వంశాలు ఏర్పడ్డాయి (గోరక్షపూర్ ప్రెస్సు). దీర్ఘతపస్సు వల్ల బలి భార్య పుత్రులను కన్నది. వారు అంగ, వంగ, కళింగ, ఓఢ్ర, పౌంఢ్రక మొదలగు రాజ్యములను స్థాపించారు (గౌడియ, వావిళ్ళ ప్రెస్సు) (*అఙ్గ వఙ్గ కళింగ ఆద్యాః సుహ్మ పుండ్ర ఓఢ్ర సంజ్ఞితాః జజ్ఞిరే దీర్ఘతమసః (దీర్ఘ తపసః) బలేః క్షేత్రే మహీక్షితః ॥* 9-23-5).

రాజు అను, ఈయన వంశీయులు అంగ, వంగ, కళింగ, ఓఢ్ర, పౌంఢ్ర, సుహ్మ దేశరాజులు వీరు తూర్పుదేశాన్ని ఏలారు. ఈ వంశీయుడు చిత్రరథ లేక రోమపాద. ఈయన పుత్రహీనుడు. దశరథపుత్రిక శాంతను దత్తత తీసుకొని **ఋష్యశృంగునితో** వివాహము జరిపించాడు. ఋష్యశృంగుడు పవిత్రుడు, ఆయన ఎక్కడుంటే అక్కడ వర్షాలు, సస్యశామలము కలుగుతుంది. ఆ తర్వాత రోమపాదునకు సంతానము కలిగింది. ఈయన పుత్రుడు చతురంగ. ఋష్యశృంగుడు దశరథునిచే పుత్రకామేష్టి యజ్ఞం చేయించడం

వల్ల రామలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులు సంతానంగా పుట్టారు (9-23-7 నుండి 10). ఆ తర్వాత ఈ వంశంలో ముఖ్యుడు సంతానహీనుడు రాజు అతిరథ. ఈయన ఒకసారి గంగానదీ తీరాన బుట్టలో ఉన్న శిశువును చూశాడు. ఈ బిడ్డను పెళ్ళికి పూర్వము కుంతి కనివదిలేసింది. అతిరథ శిశువును తీసుకొని పెంచాడు. అతడే కర్ణుడు. కర్ణుని పుత్రుడు వృషసేన (9-23-13).

రాజు యదునకు నలుగురు పుత్రులు - సహస్రజిత్, క్రోష్ట, నల, రిపు. వీరి నుండి ఏర్పడ్డది **యదువంశము**. సహస్రజిత్ పుత్రుడు శతజిత్తు. ఈయనకు గల ముగ్గురు పుత్రులలో ముఖ్యుడు హైహయుడు. ఈ వంశీయులు **కృతవర్మ, కార్తవీర్యార్జునుడు** మొదలగువారు. దత్తాత్రేయుడి ఉపాసన వల్ల కార్తవీర్యార్జునుడు బలాఢ్యుడై 1000 చేతులను పొంది గర్వంతో త్రిలోకాలను గెలిచి, యజ్ఞదాన తపయోగాలు చేశాడు (9-23-24 నుండి 28). 85,000 సంవత్సరాలు రాజ్యపాలన చేశాడు. ఈయనకు 1000 మంది పుత్రులు. వీరిలో ఐదుగురు తప్ప మిగతావారిని, మరియు కార్తవీర్యార్జునుని పరశురాముడు సంహరించాడు (9-23-27). వారి పేర్లు - జయధ్వజుడు, శూరసేనుడు, వృషభుడు, మధువు, ఊర్జితుడు. ఈ వంశములోని వాడు రాజు మధు. **ఈయన నుండి మధువంశీయులు-మాధవవంశీయులు ఏర్పడ్డారు.** మధునకు 100 మంది పుత్రులు. **అందులో పెద్దవాడు వృష్ణి. ఈయనవల్ల వృష్ణివంశము ఏర్పడింది** (9-23-28 నుండి 30).

యదు యొక్క మరొక పుత్రుడు క్రోష్ట. ఈ వంశానికి చెందినవాడు శశబిందుచక్రవర్తి. ఈయనకు 10,000 మంది భార్యలు. ఒక్కొక్క భార్య లక్షపుత్రులను కన్నది. ఈయన పుత్రుడు పృథుశ్రవ- ఈయన పుత్రుడు ధర్మ, ఈయన పుత్రుడు ఉషన. ఈయన 100 అశ్వమేధ యజ్ఞాలు చేసాడు. ఆ తర్వాత ఈ వంశంలో ముఖ్యులు రాజు జ్యామఘు. ఈయన సంతానహీనుడు. ఇంకో భార్యను చేసుకుందామంటే రాణిశౌభ్య ఊరుకోదని భయం. అప్పటికీ ధైర్యంతో శత్రురాజులను ఓడించి వారి పుత్రికను రథంపై తెచ్చుకొనుట చూసిన - శైభ్య - ఎవ్వరు ఈమె అని గద్దించింది. తత్తరపాటుతో ఏమి చెప్పాలో తెలియక నీ కోడలు అని అన్నాడు (స్నుషా). ఆమె నవ్వి, పుత్రుడేలేడు కదా! కోడలు ఎలా అవుతుంది అని అడిగింది. దానికి సమాధానంగా రాజు జ్యామఘు - విశ్వేదేవతలను, పితృదేవతలను అర్చించి, మెప్పించాడు. వారి అనుగ్రహం వల్ల శైభ్య గర్భం ధరించి మగశిశువును కన్నది. ఆయనే **విదర్భరాజు** అయ్యాడు. ఈ అమ్మాయిని పెళ్ళి చేసుకొన్నాడు. జ్యామఘు “తన కోడలు” అన్న మాట యథార్థమైంది. రాజు విదర్భపుత్రులు కుష, క్రథు, **రోమపాద** (9-24వ అధ్యాయము). క్రథు తరువాత ముఖ్యులు కుంతీరాజు - వృష్ణి-2, దశరథుడు, మధు-2, అను-2, ఆయు-2, సాత్వతుడు.

సాత్వతునకు ఏడుగురు పుత్రులు. వీరిలో ముఖ్యుడు అంధకుడు. ఈయన పుత్రుడు కుకురుడు. తరువాత వీరి వంశంలోని వారు దుందుభి, పునర్వసు, ఆహుకుడు, దేవకుడు. ఈయన పుత్రికలను వసుదేవుడు పెండ్లాడెను. వీరిలో ముఖ్యురాలు దేవకి. దేవకీవసుదేవుల పుత్రునిగా దేవాదిదేవుడు శ్రీకృష్ణుడు జన్మ తీసుకున్నాడు. యదువంశములో శ్రీకృష్ణుడు జన్మించడం వల్ల అది పావనమైంది (*కుకురః భజమానః చ శుచిః కంబలబర్హిషః । కుకురస్య సుతః వహ్నిః విలోమా తనయః తతః ॥ కపోతరోమా తస్య అనుః సఖా యస్య చ తుంబురుః । అన్ధకాత్ దున్దుభిః తస్మాత్ అవిద్యోతః పునర్వసుః ॥* 9-24-19,20).

వసుదేవుడు, కుంతి

రోమపాద వంశీయుడు చేది. ఈయన వంశీయులు చేదిరాజులు. సాత్వతుని మరొక పుత్రుడు వృష్ణి-3. వృష్ణి-3 వంశములో ఆ తర్వాత వచ్చినవారు భోజరాజులు, అలాగే అక్రూరుడు ముఖ్యులు. అలాగే **వృష్ణి వంశములో జన్మించినవాడు రాజుశూరసేన.** ఈయన మారిషాను పెండ్లాడి 10 మంది పుత్రులను, 5 గురు పుత్రికలను కన్నాడు. **ఈయన పుత్రులలో పెద్దవాడు వసుదేవుడు లేక ఆనకదుందుభి.** ఈయన పుట్టినప్పుడు దేవతలు వాయిద్యాలయిన ఆనక, దుందుభిలను మ్రోగించారు సంతోషముతో. ఎందుకంటే **ఈయన పుత్రుడు స్వయంభగవానుడు శ్రీకృష్ణుడు అవతరిస్తాడని గ్రహించి ఆహ్వానించారు** (*దేవ దుంధుభయో నేదుర్ ఆనకా యస్య జన్మని । వసుదేవమ్ హరేః స్థానమ్ వదంతి ఆనక దుంధుభిమ్* 9-24-29,30). శూరసేనుని పుత్రికలు - పృథ **(కుంతి)**, శ్రుతదేవి, శ్రుతకీర్తి, రాజాధిదేవి, శ్రుతశ్రవ. **మిత్రుడు కుంతిరాజుకు (కుంతిభోజుడు) సంతానం లేకపోవడం వల్ల శూరసేనుడు ఆయన పెద్దమ్మాయి పృథను దతత్త ఇచ్చాడు. అందుకే ఈమెకు మరో పేరు కుంతి** (9-24-31). దుర్వాస ఋషి అనుగ్రహంతో కర్ణుని పుత్రునిగా పొందిన వివరాలు తెలియజేయబడినవి (9-24-31 నుండి 36). శ్రుతదేవి భర్త వృద్ధశర్మ. **వీరి పుత్రుడే దంతవక్త్ర. ఈయన పూర్వజన్మలో హిరణ్యాక్షుడు** (9-24-37). శ్రుతకీర్తి కేకయరాజు దృష్టకేతును వివాహమాడింది. రాజాధిదేవి రాజు జయసేనను పెండ్లాడి, వింద, అనువిందలను పుత్రులుగా పొందింది. శ్రుతశ్రవ చేదిరాజు ధమఘోషుని పెండ్లాడి **శిశుపాలుని కన్నది. ఇతడే పూర్వజన్మలో హిరణ్యకశిపుడు.** వసుదేవుని తమ్ముల పేర్లు వారి సంతానవర్ణన కూడా తెలియజేయబడింది (9-24 అధ్యాయము).

వృష్ణివంశములో జన్మించిన వారిలో ముఖ్యుడు రాజు అంధక. ఈయన వంశస్థుడే ఆహుక. ఈయన పుత్రులు దేవక, ఉగ్రసేన. రాజు దేవకకు 4గురు పుత్రులు (దేవాలన్, ఉపదేవ, సుదేవ, దేవవర్ధన) మరియు 7 గురు పుత్రికలు - శాంతిదేవి, ఉపదేవి, శ్రీదేవి, దేవరక్షిత, సహదేవి, దేవకి, ధృతదేవి. వీరందరినీ వసుదేవుడు పెండ్లాడాడు (9-24-21 నుండి 3). ఉగ్రసేనుని పుత్రులు - కంసుడు, సునామ, న్యగ్రోధ, కంక, శంకు, సుహు, రాష్ట్రపాల, దృష్టి, తుష్టిమానుడు. ఉగ్రసేనుని 5 గురి పుత్రికలను వసుదేవుని తమ్ములు పెండ్లాడారు.

శ్రీకృష్ణబలరాములు

వసుదేవుని భార్యలు - పొందిన సంతానము వివరములు (9-24-45 నుండి 55 వరకు). రాణి రోహిణి పుత్రులలో ముఖ్యుడు **బలుడు / బలదేవుడు / బలరాముడు**, రాణి పౌరవి 12గురు పుత్రులను కన్నది. రాణి మదిర పుత్రులు నంద, ఉపనందాదులు. భద్ర (కౌశల్య) పుత్రుడు కేశి, రోచన పుత్రులు హేమాంగద, హస్త మొదలగువారు. "ఇల" పుత్రులలో ముఖ్యుడు ఉరువల్క. ఈ విధంగా యదువంశంలోని ముఖ్యులను వసుదేవుడు కన్నాడు. రాజు దేవక యొక్క ఏడుగురు పుత్రికలను కూడా వసుదేవుడు భార్యలుగా పొందాడు వారు - ధృతదేవి, శాంతిదేవి, ఉపదేవి, శ్రీదేవి, సహదేవి, దేవరక్షిత, దేవకి. వారితో పొందిన సంతాన

వివరాలు కూడా తెలియజేయబడినాయి (9–24– అధ్యాయము). వీరిలో ముఖ్యురాలు రాణి సహదేవి అష్టవసువులను పుత్రులుగా కన్నది (9–24–53). వసుదేవుడు భార్యల వల్ల ఇలా దేవతలు యదువంశమున జన్మించారు. వసుదేవుడు భార్యదేవకి వల్ల 8 మంది పుత్రులను కన్నాడు– వారు కీర్తిమానుడు, సుషేణుడు, భద్రసేనుడు, ఋజువుడు, సమ్మర్దనుడు, భద్రుడు, నియామకుడు, సంకర్షణుడు (*సంకర్షణం అహి ఈశ్వరమ్*– 54) అనగా అనంతశేషుడు లేక ఆదిశేషుడు లేక అనంతుడు లేక అనంతదేవుడు లేక సంకర్షణుడు లేక బలరాముడు. ఈయన పాతాళమున ఉండువాడు – సృష్టికి ఆదికర్త. సంకర్షణ అనగా ఈయనను దేవకీ గర్భమునుండి ఆకర్షింపబడి రోహిణి గర్భమందు ఉంచబడినాడు, అందుకే బలుడు రోహిణీనందనుడైనాడు. దేవకీ గర్భస్రావం చెందింది అనుకున్నారు). **దేవకీ ఎనిమిదవ గర్భమున స్వయాన శ్రీహరియే వెలసిల్లాడు, చతుర్భుజునిగా ప్రసవించింది. ఆమె కోరికగా ద్విభుజుడిగా బాలుడిగా మారాడు శ్రీకృష్ణుడు.** ఓ పరీక్షిత్తు, మీ నాయనమ్మ సుభద్ర కూడా వసుదేవుని పుత్రికయే దేవకీ ఆ తర్వాత కన్నది అని శ్రీశుకులవారు తెలియజేశారు (*వసుదేవస్తు దేవక్యామ్ అష్ట పుత్రాన్ అజీజనత్* – 9–24–53). (*కీర్తిమన్తం సుషేణం చ భద్రసేనం ఉదారధీః । ఋజుం సమ్మర్దనం భద్రం సంకర్షణం అహి ఈశ్వరమ్ ॥ అష్టమః తు తయోః ఆసీత్ స్వయం ఏవ హరిః కిల । సుభద్రా చ మహాభాగా తవ రాజన్ పితామహీ ॥* 9–24–54,55) (*అథ కాల ఉపావృత్తే దేవకీ సర్వదేవతా । పుత్రాన్ ప్రసుషువే చ అష్టౌ కన్యాం చ ఏవ అనువత్సరమ్ ॥* 10–1–56). స్వామికి జన్మ తీసుకోవాలనే కర్మ ఏమిలేదు. జీవుల రక్షణ మరి వారిని అనుగ్రహించుటకై ఇక్కడకు వస్తాడు (***యదా యదా హి ధర్మస్య క్షయః వృద్ధిః చ పాప్మనః । తదా తు భగవాన్ ఈశః ఆత్మానం సృజతే హరిః ॥*** 9–24–56). (*న హి అస్య జన్మనః హేతుః కర్మణః వా మహీపతే । ఆత్మ మాయాం వినా ఈశస్య పరస్య ద్రష్టుః ఆత్మనః॥ యత్ మాయాచేష్టితం పుంసః స్థితి ఉత్పత్తి అప్యయాయ హి । అనుగ్రహః తత్ నివృత్తేః ఆత్మలాభాయ చ ఇష్యతే ॥* 9–24–57,58). అసురులు బలిసి భక్తులను అవస్థపెడుతూ భూఆక్రమణ చేయడం వల్ల వారిని తొలగించడానికి స్వామి అవతరిస్తాడు (***అక్షౌహిణీనాం పతిభిః అసురైః నృప లాంఛనైః । భువః ఆక్రమ్యమాణాయాః అభారాయ కృత ఉద్యమః ॥*** 9–24–59). కాబట్టి శ్రీహరిలీలలు అనంతములు, అంతుచిక్కనివి. ఇవి అర్థము చేసుకోలేని మూర్ఖులు ఇదంతా అసత్యమని తలుస్తారు. వీరి గురించి శ్రీకృష్ణభగవానుడు భగవద్గీతలో ఇలా తెలియజేశాడు – (*అసత్యం అప్రతిష్ఠం తే జగత్ ఆహు అనీశ్వరమ్ । అపరస్పర సమ్భూతం కిమ్, అన్యత్ కామ – హైతుకమ్* భగవద్గీత 16–8). ఇవి బ్రహ్మ శివాదులకు సంకర్షణునకు కూడా పూర్తిగా తెలువనివి. అయితే వారి ద్వారా తన సృష్టికార్యాన్ని నిర్వర్తిస్తాడు ఆ మధుసూదనుడు (***కర్మాణి అపరిమేయాణి మనసా అపి సుర ఈశ్వరైః । సహ సంకర్షణః చక్రే భగవాన్ మధుసూదనః*** ॥ 9–24–60). కలియుగమున జనుల బాధలు పోయి వారు నిజమేమిటో గ్రహించాలంటే శ్రీమద్భాగతమున కల స్వామి కథలను వినాలి. కలియుగమున కర్మవాసనల అపవిత్రత పోవాలంటే పవిత్రుడైన స్వామి లీలలను ధ్యానించాలి, నిత్యము శ్రవణం చేయాలి (*కలౌ జనిష్యమాణానాం దుః ఖశోకతమః అనుదమ్ । అనుగ్రహాయ భక్తానాం సుపుణ్యం వ్యతనోత్ యశః ॥ యస్మిన్ సత్ కర్ణ పీయూషే యశఃతీర్థవరే సకృత్ । శ్రోత్ర అంజలి ఉపస్పృశ్య ధునుతే కర్మవాసనామ్ ॥* 9–24–61,62).

శ్రీకృష్ణస్వామి భోజ వృష్ణి అంధక మధు వంశీయులు శూరసేనాదులను కురు సృంజయపాండవులను వెంట వేసుకొని ధర్మస్థాపన చేశాడు (9-24-63). శ్రీకృష్ణస్వామి- ప్రేమ స్నేహం గల కళ్ళు నవ్వులతో, ఉదారమైన మాటలతో, చేతులతో, వయ్యారంగా నడుస్తూ వాత్సల్యపూరిత నడవడితో, ఉపదేశములతో తన దివ్యరూపముతో మానవలోకాన్ని రమింపచేశాడు ఆ అందగాడు (***స్నిగ్ధ స్మిత ఈక్షిత ఉదారైః వాక్యైః విక్రమలీలయా । నృలోకం రమయాం ఆస మూర్త్యా సర్వ అఙ్గ రమ్యయా ॥*** 9-24-64). మకరకుండలముల కాంతిలో బుగ్గలు (చెంపలు) ప్రకాశిస్తున్నాయి, మాట్లాడిన దంతముల వెలుగు బయట పడుతోంది. మాటలలో చిరుహాసం కనబడుతోంది. స్వామిని చూస్తున్న కొద్దీ చూడబుద్ధి అవుతోంది (***నిత్యోత్సవమ్ న తతృపుః దృశిభిః పిబంత్యః నార్యః నరాః***), ఎందుకంటే **స్వామి నిత్యనూతనుడు, నవయవ్వనుడు, నిత్యమంగళుడు, నిత్య విభూతుడు, అతి సుకుమారుడు, అతిసుందరుడు.** స్వామి మహాఅందగాడు - *సాక్షాత్ మన్మథమన్మథః* - మన్మథుని కూడా మోహింపచేసేవాడు. కావున స్వామిని చూసినచో ఎవరు మోహించలేరు? ఇలా స్వామికి ఆకర్షితులైనవారు స్వామిని కళ్ళతో చెవులతో స్వామిని ఆస్వాదిస్తున్నారు. అయినా తృప్తి కలగడం లేదట- ఎందుకంటే స్వామి నిత్యనూతనుడు కదా! స్వామిని అలా చూస్తుంటే కనురెప్పలు అడ్డువస్తున్నాయి అని "నిమి"ని తిట్టారట (*యస్య ఆననం మకరకుండల చారు కర్ణ భ్రాజత్ కపోల సుభగం సవిలాస హాసమ్ । నిత్య ఉత్సవం న తతృపుః దృశిభిః పిబన్త్య నార్యః నరాః చ ముదితాః కుపితాః నిమేః చ ॥* 9-24-65). (ఇక్కడ మకర కుండలాలు అంటే మకరాకృతిన గల శింశుమారచక్రమును స్వామి ధరించాడు). ఇలా స్వామిని తలచుకునే సందర్భము రాగానే శ్రీమద్భాగవతమంతటా తెగ వర్ణిస్తాడు శ్రీశుకుడు.

శ్రీకృష్ణస్వామి పుట్టినతర్వాత తన పుట్టుక ప్రయోజనం పొందాలని వ్రేపల్లెకు తరలించబడ్డాడు. వారిని ఆనందింపచేశాడు. ఎంతోమంది రాక్షసులను సంహరింపచేశాడు. ఆ తర్వాత తనను కోరిన ఎందరినో వివాహమాడి పుత్రులను కని, యజ్ఞములను ఆచరించి చూపాడు. ప్రజలలో వైదికధర్మాన్ని ప్రచారం చేశాడు (*జాతః గతః పితృగృహాత్ వ్రజం ఏధిత్ అర్థః । హత్వా రిపూన్ సుత శతాని కృత ఉరుదారః । ఉత్పాద్య తేషు పురుషః క్రతుభిః సమీజే । ఆత్మానం ఆత్మనిగమం ప్రథయన్ జనేషు ॥* 9-24-66). కౌరవులను యుద్ధంలో తన చూపులతోనే హరించాడు. అందుకే ఆయుధము పట్టనన్నాడు. తన చూపులు చేష్టలతోటే భూభారాన్ని తొలగించాడు. కాని అర్జునుడు యుద్ధం చేసాడు గెలిచాడు అని తెల్పాడు భక్తులకీర్తిని పెంచడానికి. ఉద్ధవునకు గీత ఉపదేశము చేసి ధర్మం ఏమిటో తెలియజేసి (11వ స్కంధము) తన ప్రతినిధిగా ఉద్ధవుని వదలి, తన లోకానికి వెళ్లాడు శ్రీకృష్ణస్వామి (*పృథ్వ్యాః సః వై గురుభరం క్షపయన్ కురూణామ్ అన్తః సముత్థ కలినా యుధి భూప చమ్వః । దృష్ట్వా విధూయ విజయే జయం ఉద్విఘోష్య ప్రోచ్య ఉద్ధవాయ చ పరం సమగాత్ స్వధామ ॥* 9-24-67).

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే వైయాసిక్యాం
అష్టాదశ సహస్రికాం పారమహంస్యాం సంహితాయాం నవమస్కంధః

దశమ స్కంధము

(నిరోధలీల– ప్రళయము, సుప్తావస్థ, నివృత్తి, ఆత్మసాక్షాత్కారము, మనోలయము)

***

సుఖశాంతులు కావాలంటే శ్రీకృష్ణలీలలతోగల శ్రీకృష్ణతత్త్వము నేర్చుకోవాలి:

నైమిశారణ్యమున సూతమహర్షి శౌనకాది మునులకు ఈ శ్రీమద్భాగవతమును వివరించసాగాడు. శ్రీ పరీక్షిత్తు మహారాజుకు శ్రీ శుకమహర్షికి జరిగిన సంవాదము తెల్పుట (ఇప్పటి లక్నో పట్టణమునకు సుమారు వంద కిలోమీటర్ల దూరమున నైమిశారణ్యము గలదు). పరీక్షిన్మహారాజు శ్రీ శుకమహర్షిని ఇలా అడిగాడు–

ఓ మునిశ్రేష్ఠా! శ్రీ శుకా! చంద్ర సూర్యవంశజుల చరితములు అద్భుతంగా తెలిపావు (10–1–1). ధర్మశీలురైన యదువంశీయుల గూర్చి కూడా తెలియజేశావు. ఇప్పుడు ఆ వంశమున జీవుల యోగక్షేమమునకై తన పార్షదుడైన బలరామునితో కూడి శ్రీహరి అవతరించిన తీరు, ఆయన చేసిన లీలలను గూర్చి విస్తారముగా వివరించండి (*యదోః చ ధర్మశీలస్య నితరాం మునిసత్తమ । తత్ర అంశేన అవతీర్ణస్య విష్ణోః వీర్యాణి శంస నః ॥* 10–1–2, *అవతీర్య యదోఃవంశే భగవాన్ భూతభావనః। కృతవాన్ యాని విశ్వ ఆత్మా తాని నః వద విస్తరాత్ ॥* 10–1–3). స్వార్థరహితులు, ముక్తులు, నివృత్తి నిరతులు, కామమనే ఆశ తొలగిన వారిచే శ్రవణము, కీర్తనము, వర్ణనము చేయబడేది, మనస్సుకు ఉల్లాసము కలిగించేది, భవరోగములను పోగొట్టేది, ఉత్తములచే కీర్తింపబడేది – గుణగణవిశేషములతో గలవి స్వామి చరితములు. అట్టి స్వామి చరితములను విననివాడు, వాటిని వద్దనేవాడు కసాయివానితో సమానము గదా! అట్టివాడు కటికవాడికంటే కడుహీనుడు – అంటే ఆత్మఘాతకుడు, ఆత్మహంతకుడు. నాకు సమయము లేదు, దీనివల్ల ఏమి వస్తుంది అని అన్నాడంటే, అట్టివాడు బ్రాహ్మణకులమున పుట్టినవాడైనా కసాయివాడు, అని ఇక్కడ జనులను పరీక్షిత్తు హెచ్చరిస్తున్నాడు (*నివృత్త తర్షైః ఉపగీయమానాత్ భవ ఔషధాత్ శ్రోత్ర మనః అభిరామాత్ । కః ఉత్తమశ్లోక గుణ అనువాదాత్ పుమాన్ విరజ్యేత వినా పశుఘ్నాత్ ॥* 10–1–4).

దేవాదిదేవుడైన శ్రీకృష్ణుని గూర్చి తెలుపమని పరీక్షిత్తు శ్రీ శుకమహర్షిని ఇలా ప్రార్థించాడు –

యదువంశమందు అవతరించిన శ్రీకృష్ణస్వామి, విశ్వాత్మగా జనులను ఉద్ధరించుటకు చేసిన లీలలను విస్తారముగా తెలియజేయగలరు (*అవతీర్య యదోఃవంశే భగవాన్ భూతభావనః । కృతవాన్ యాని విశ్వ ఆత్మా తాని నః వద విస్తరాత్॥* 10–1–3). ఎందుకంటే శ్రీకృష్ణామృతకథ వినుట, చదువుట, మననము చేయుట వల్ల మానవుడు తన నిత్యజీవితమున ఉత్తమస్థానమునకు ఎదుగగలడు. శ్రీకృష్ణకథ పరిపక్వోన్నతి చెందినవారిచే (ఆశ తొలగిన వారిచే) గానము చేయబడేది. సారములేని సంసారమునందు మాత్రమే శ్రద్ధ గలవారిచే ఇది తాకబడనిది. అందుచే ఇది సంసారులకు అంటరానిది. శ్రీమద్భాగవతశ్రవణము సంసారానికి మందు (భవ ఔషధము). కటికవాడు (*పశుతుల్యుడు – పశుఘ్నాత్*) తప్ప స్వామి కథ చాలు,

వినను అని ఎవ్వడంటాడు? (*నివృత్త తర్షైః ఉపగీయ మానాత్ భవ ఔషధాత్ శ్రోత్ర మనః అభిరామాత్ । కః ఉత్తమశ్లోక గుణ అనువాదాత్ పుమాన్ విరజ్యేత వినా పశుఘ్నాత్ ॥* 10-1-4). శ్రీకృష్ణుడు దేవాదిదేవుడు, సృష్టికర్త, నిత్యనూతనుడు, నవయవ్వనుడు, పరిపూర్ణుడు (*రామాదిమూర్తిషు కలానియమేన తిష్ఠన్ । నానావతారమకరోద్ భువనేషు కిన్తు । కృష్ణః స్వయం సమభవత్ పరమః పుమాన్యో । గోవిందం ఆదిపురుషం తమహం భజామి* - బ్రహ్మసంహిత 5-39).

శ్రీకృష్ణుని ఆశ్రయించి మా తండ్రులు, భీష్మాదులచే రక్షింపబడే క్రూర కౌరవ సైన్యములుగా గల యుద్ధసాగరమును గోష్పాదమున గల నీటివలె దాటగలిగారు. అలాగే మా తల్లి, అశ్వత్థామ బ్రహ్మాస్త్రముచే దగ్ధమైన గర్భమును శ్రీకృష్ణుని శరణుజొచ్చి ప్రార్థించడం వల్ల ఆ స్వామి చక్రధారియై ఆ గర్భమున నన్ను రక్షించెను. అలాంటి వీరపురుషుడు జీవుల లోపల బయట ఉంటూ వారిని రక్షిస్తూ కాలరూపుడై జీవులకు వారి కర్మానుసారము మృత్యువుగా లేక మోక్షదాతగా దర్శనమిస్తాడు. అట్టి స్వామి సాధారణ మానవునిగా జన్మించి ఆయన ధర్మరక్షణకై చేసిన లీలలన్నింటిని వివరించండి (*పితామహాః మే సమరే అమరం జయైః దేవవ్రత ఆద్య అతిరథైః తిమింగిలైః । దురత్యయం కౌరవసైన్యసాగరం కృత్వా అతరన్ వత్సపదం స్మ యత్ ప్లవాః ॥* 10-1-5, *ద్రౌణి అస్త్ర విప్లుష్టం ఇదం మత్ అఙ్గం సన్తాన బీజం కురుపాండవానామ్ । జుగోప కుక్షిం గతః ఆత్తచక్రః మాతుః చ మే యః శరణం గతాయాః ॥* 10-1-6, *వీర్యాణి తస్య అఖిలదేహభాజాం అన్తః బహిః పూరుష కాలరూపైః । ప్రయచ్ఛతః మృత్యుం ఉత అమృతం చ మాయా మనుష్యస్య వదస్వ విద్వన్ ॥* 10-1-7) (ఇక్కడ మాయామనుష్యస్య అనగా యోగమాయచే కప్పబడిన శ్రీకృష్ణుడు అని అర్థము - *నాహం ప్రకాశః సర్వస్య యోగమాయా సమావృతః* - భగవద్గీత 7-25. స్వామి సామాన్య మానవునివలె అందరిలో కలిసిపోయాడు. అలా భక్తులను ఆదరిస్తాడు (*తేషాం సతతయుక్తానాం భజతాం ప్రీతిపూర్వకమ్ । దదామి బుద్ధియోగం తం యేన మాం ఉపయాన్తి తే ॥* గీత 10-10). దుర్మార్గులను శిక్షిస్తాడు - *మృత్యుః సర్వహరశ్చ అహమ్ ఉద్భవశ్చ భవిష్యతామ్ ।* - గీత 10-34).

రోహిణి తనయుడు బలరాముడు సంకర్షణుడు అయ్యాడట, అది ఎట్లాగో వివరించండి (*రోహిణ్యాః తనయః ప్రోక్తః రామః సంకర్షణః త్వయా । దేవక్యాః గర్భసంబంధః కుతః దేహ అన్తరం వినా ॥* 10-1-8).

సత్త్వగుణ సంపన్నులచే ఆకర్షింపబడే స్వామి, మధురలో జన్మించి వ్రజమునకు వెళ్ళాడట - ఇది వివరించగలరు (*కస్మాత్ ముకున్దః భగవాన్ పితుః గేహాత్ వ్రజం గతః । క్వ వాసం జ్ఞాతిభిః సార్ధం కృతవాన్ సాత్వతాం పతిః ॥* 10-1-9). అలాగే వ్రజమున, మధురన కృష్ణబలరాములు చేసిన లీలలను వివరించండి. మేనమామ యగు కంసుని వధ చేయకూడదు గదా! మరి ఇది ఎట్లా జరిగింది (*వ్రజే వసన్ కిం అకరోత్ మధుపుర్యాం చ కేశవః । భ్రాతరం చ అవధీత్ కంసం మాతుః అద్ధా అతత్ అర్హణమ్ ॥* 10-1-10), స్వామి మానవరూపం తీసుకొని ఎన్ని సంవత్సరములు వృష్ణి యదు పురములలో నివసించాడు. ఎందుకు ఇంతమంది భార్యలను స్వీకరించాడో తెలుపవలసినది (*దేహం మానుషం ఆశ్రిత్య కతి వర్షాణి వృష్ణిభిః । యదు పుర్యాం సహ అవాత్సీత్ పత్న్యః కతి అభవన్ ప్రభోః ॥* 10-1-11).

శ్రీమద్భాగవతశ్రవణం వద్దనేవారు కటికజాతుల వారు. వారికి స్వామి మృత్యురూపంలో దర్శనమిస్తాడు (*భోగ-ఐశ్వర-ప్రసక్తానాం తయా అపహృత చేతసామ్, వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధిః సమాధౌ న విధీయతే* - గీత 2-44, *ప్రకృతేః క్రియమాణాని గుణైః కర్మాణి సర్వశః । అహంకార-విమూఢ- ఆత్మా కర్తా అహం ఇతి మన్యతే* - గీత 3-27, *మచ్చిత్తః సర్వదుర్గాణి మత్ప్రసాదాత్ తరిష్యసి । అథ చేత త్వం అహంకారాత్ న శ్రోష్యసి వినఙ్క్ష్యసి ॥* గీత 18-58). నేను అటువంటి వాడను కాను. కావున నాకు ఇంకా శ్రీకృష్ణచరితమును తెలియజేయండని పరీక్షిత్తు శుకమహర్షిని బ్రతిమిలాడాడు - చావుదలకు ఉన్నవాణ్ణి, ఆకలి దప్పికలు వదలి కృష్ణకర్ణామృతం తాగడం వల్ల నాకు ఇంక ఆకలి వేయడం లేదు. కావున నాకు వినే అర్హత ఉంటే, కృష్ణకథను ఇంకా చెప్పండని పరీక్షిత్తు శ్రీశుకుని ప్రార్థిస్తున్నాడు (*ఏతత్ అన్యత్ చ సర్వం మే మునే కృష్ణవిచేష్టితమ్ । వక్తుం అర్హసి సర్వజ్ఞ శ్రద్దధానాయ విస్తృతమ్ ॥* 10-1-12) (*న ఏషా అతిదుఃసహా క్షుత్ మాం త్యక్త ఉదం అపి బాధతే । పిబన్తం త్వత్ ముఖ అంభోజచ్యుతం హరికథా అమృతమ్ ॥* 10-1-13), అని సూతుడు శౌనకాది మునులకు నైమిశారణ్యమున తెలియజేశాడు. సూతుడు ఈ సందర్భంలో ఇలా వ్యాఖ్యానించాడు-

శ్రీకృష్ణకథామృతం నిత్యమూ వింటే కలికల్మషాలు తొలగి సుఖశాంతులు కలుగుతాయి (*కృష్ణచరితం కలికల్మషఘ్నమ్* 10-1-14). (*జన్మ కర్మ చ మే దివ్యమ్ ఏవమ్ యః వేత్తి తత్త్వతః । త్యక్త్వా దేహమ్ పునః జన్మ న ఏతి, మామ్ ఏతి సః అర్జున* - గీత 4-9), (కామైః *తైః తైః హృత-జ్ఞానాః ప్రపద్యన్తే అన్య-దేవతాః । తం తం నియమం ఆస్థాయ ప్రకృత్యా నియతాః స్వయా ॥* - గీత 7-20, *సర్వ-ధర్మాన్ పరిత్యజ్య మాం ఏకం శరణం వ్రజ, అహం త్వా సర్వ-పాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా శుచః* - గీత 18-66). శ్రీశుకుడు పరీక్షిత్తును ఇలా సమాధానపరచసాగాడు అని శౌనకాదిమునులతో నైమిశారణ్యమున సూతుడు వివరించసాగాడు. అది ఏమంటే శ్రీ శుక ఉవాచ: శ్రీకృష్ణలీలల గూర్చి వింటేనే అశుభములు తొలిగి పట్టినదంతా బంగారమవుతుంది. శ్రీకృష్ణకథయందు శ్రద్ధ కలిగింది కాబట్టి నీవు తెలివిగలవాడివి (*సమ్యక్ వ్యవసితా బుద్ధిః తవ రాజర్షిసత్తమ । వాసుదేవకథాయాం తే యత్ జాతా నైష్ఠికీ రతిః ॥* 10-1-15). (*తేషాం సతత-యుక్తానాం భజతాం ప్రీతి-పూర్వకం । దదామి బుద్ధి-యోగం తం యేన మాం ఉపయాన్తి తే ॥* - గీత 10-10).

వాసుదేవుడి కథకై ప్రశ్న అడిగేవాడు చెప్పేవాడు, వినేవాడు- ఈ మువ్వురు పాపచింతన లేక పవిత్రులవుతారు. ఇది ఎలా అంటే విష్ణుపాదము నుండి వచ్చు గంగ అందర్ని ఎట్లా పవిత్రము చేస్తుందో ఇది అంతే (*వాసుదేవకథాప్రశ్నః పురుషాంస్త్రీన్ పునాతి హి। వక్తారం పృచ్ఛకం శ్రోతౄన్ తత్పాదసలిలం యథా ॥* 10-1-16). (*కృష్ణచరితం కలికల్మషఘ్నమ్* 10-1-14).

కృష్ణకథ వినాలన్న పరీక్షిత్తు అభిలాషకు సంతోషించినవాడై శుకమహర్షి తన మనస్సులోని మాటను, తను జీవితములో గ్రహించిన రహస్యమును బైటపెట్టాడు. అది ఏమంటే - ఆ అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండాల

నాయకుడు, శ్రీకృష్ణుడు, దేవకివసుదేవులకు పుత్రుడయ్యాడు, అని తెలియజేశాడు (*వసుదేవ గృహే సాక్షాద్ భగవాన్ పురుషః పరః జనిష్యతే ॥* 10-1-23).

శ్రీకృష్ణజన్మవృత్తాంతము-జగన్నాథ, సుభద్ర, బలదేవాదుల ఆవిర్భావము- గోలోకము, గోలోకవాసులు, స్వర్గలోకదేవతల అంశలు భూలోకమున ఆవిర్భవించుట

శుక మహర్షి, సృష్టికర్తయగు శ్రీకృష్ణుని ఆవిర్భావము గూర్చి ఇలా చెప్పసాగాడు-

రాక్షస రాజుల పాలనలో భూమి నిర్వీర్యమై, భరించలేనిదైనది (*భూమిః దృప్త నృపవ్యాజ దైత్య అనీక శత అయుతైః । ఆక్రాన్తా భూరిభారేణ బ్రహ్మాణం శరణం యయౌ ॥* 10-1-17). బక్కచిక్కిన గోరూపధారిణి అయిన భూమి ఏడుస్తూ బ్రహ్మలోకం వెళ్ళి బ్రహ్మదేవునితో మొరపెట్టుకుంది (*గౌః భూత్వా అశ్రుముఖీ ఖిన్నా క్రన్దన్తీ కరుణం విభోః । ఉపస్థితా అన్తికే తస్మై వ్యసనం స్వమవోచత ॥* 10-1-18). బ్రహ్మదేవుడు జాలిపడ్డాడు. దేవతలతో కూడి బ్రహ్మ-క్షీరసాగరము చేరి పురుషసూక్తమంత్రములచే స్వామిని ఏకాగ్రతతో ప్రార్థించాడు (*తత్ర గత్వా జగన్నాథం దేవదేవం వృషాకపిమ్ । పురుషం పురుషసూక్తేన ఉపతస్థే సమాహితః ॥* 10-1-20). ఆ సమాధిలో స్వామి ప్రత్యక్షమై భూభారాన్ని తొలగిస్తానని దానికై యాదవ వంశమున తాను జన్మ తీసుకుంటానని, వారిని యదుకులములో పుత్రపౌత్ర రూపములలో అవతరించమన్నాడు స్వామి (10-1-17 నుండి 25). సంతోషించిన బ్రహ్మ తాను విన్నది దేవతలకు తెలియజేశాడు (వసుదేవగృహే సాక్షాత్ *భగవాన్ పురుషః పరః । జనిష్యతే తత్ ప్రియ అర్థం సమ్భవన్తు సురస్త్రియః ॥* 10-1-23). అలాగే స్వామికార్యము నిర్వహించుటకు శ్రీకృష్ణస్వామి మొదటి అవతారమైన అనంతదేవుడు-బలదేవుడు-బలరాముడు (*వాసుదేవకలా అనన్తః సహస్రవదనః స్వరాట్ । అగ్రతః భవితా దేవః హరేః ప్రియచికీర్షయా ॥* 10-1-24) మరియు విష్ణుమాయారూపిణి-దుర్గాదేవి కూడా ఆవిర్భవిస్తుందని వారికి తెలియజేశాడు (*విష్ణోః మాయా భగవతీ యయా సమ్మోహితం జగత్ । ఆదిష్టా ప్రభుణా అంశేన కార్య అర్థే సంభవిష్యతి ॥* 10-1-25). ఆ తర్వాత తన బ్రహ్మలోకం వెళ్ళాడు. ఇలా భూమండలమున జగన్నాథ, బలదేవ, సుభద్రలు ఆవిర్భవించుటకు అంతా సిద్ధమైంది (*యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లానిః భవతి భారత । అభ్యుత్థానమ్ అధర్మస్య, తదా ఆత్మానమ్ సృజామి అహమ్ ॥, పరిత్రాణాయ సాధునామ్ వినాశాయ చ దుష్కృతామ్। ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే ॥* - భగవద్గీత 4-7, 4-8).

పూర్వము యదువంశీయుడు శూరసేనుడు-శూరసేనము, మథురా రాజ్యములను ఏలుచుండెను. ఈయన పుత్రుడు వసుదేవుడు, దేవకుని పుత్రిక దేవకిని వివాహమాడినాడు. దేవకుని తమ్ముడు ఉగ్రసేనుడు. ఈయన పుత్రుడు కంసుడు. వీరు అంధక వంశజులు. పెండ్లి అనంతరం బావగారిని, సోదరిని రథముపై కూర్చుండబెట్టుకొని వారి రాజ్యమునకై వెడలుచుండగా మార్గమధ్యమున అశరీరవాణి మాటలు ఇలా వినిపించాయి-

"ఓరీ మూర్ఖుడా! నీవు ఎవరినైతే తీసుకుని వెళుతున్నావో, ఈమె యొక్క అష్టమ గర్భమున జన్మించు సంతానము నిన్ను వధించును" అని పలికెను (*పథి ప్రగ్రహిణం కంసం ఆభాష్య ఆహ అశరీరవాక్ । అస్యాః త్వాం అష్టమః గర్భః హన్తా యాం వహసే అబుధ ॥* 10-1-34). అట్టి వాక్కులను విన్నవాడై ఉగ్రరూపముతో క్రూరుడు, వంశనాశకుడు ఆయన కంసుడు ఖడ్గమును ఎత్తి దేవకిని చంపతలపెట్టాడు (*ఇతి ఉక్తః సః ఖలః పాపః భోజానాం కులపాంసనః । భగినీం హన్తుం ఆరబ్ధః ఖడ్గపాణిః కచే అగ్రహీత్ ॥* 10-1-35). పరమక్రూరుడు, లజ్జాహీనుడైన కంసుడు, అంతటి ఘోరమైన కార్యమును తలపెట్టుట చూసి అది తప్పని వసుదేవుడు కంసునకు శాంతి బోధ చేశాడు (*తం జుగుప్సితకర్మాణం నృశంసం నిరపత్రపం । వసుదేవః మహాభాగః ఉవాచ పరిసాన్త్వయన్ ॥* 10-1-36) ఇలా -

చెల్లెలు దేవకిని చంపబోయిన కంసుడికి వసుదేవుడిచే బోధ

భోజవంశీయుడా! కంసా! చెల్లెలిని అందులో ఆమె వివాహసందర్భమున చంపుట నీలాంటి ఉత్తములకు తగునా! (*శ్రీవసుదేవః ఉవాచ- శ్లాఘనీయ గుణః శూరైః భవాన్ భోజయశస్కరః । సః కథం భగినీం హన్యాత్ స్త్రియం ఉద్వాహ పర్వణి॥* 10-1-37). ఓ వీరుడా! పుట్టినవానికి మరణము తప్పదు (*మృత్యుః జన్మవతాం వీర దేహేన సహ జాయతే । అద్య వా అబ్దశత అన్తే వా మృత్యుః వై ప్రాణినాం ధ్రువః* 10-1-38). (*జాతస్య హి ధ్రువః మృత్యుః ధ్రువం జన్మ మృతస్య చ । తస్మాత్ అపరిహార్యే అర్థే న త్వం శోచితుం అర్హసి ॥* - గీత 2-27), (*దేహినః అస్మిన్ యథా దేహే కౌమారం యౌవనం జరా । తథా దేహాన్తర ప్రాప్తిః ధీరః తత్ర న ముహ్యతి* - గీత 2-13).

శరీరం జీర్ణించినప్పుడు పంచభూతాలు విడిపోతాయి. అప్పుడు జీవుడు తాను చేసిన కర్మానుసారంగా ఆ శరీరాన్ని వదలి ఇంకొక శరీరము పొందుతాడు (*దేహే పంచత్వమాపన్నే దేహీ కర్మానుగః అవశః । దేహాంతరం అనుప్రాప్య ప్రాక్తనం త్యజతే వపుః॥* 10-1-39). అంటే కర్మగతుడైన జీవుడు శరీరాలను మారుస్తుంటాడు. ఇది ఎలా అంటే, ఎలాగైతే రహదారిపై నడచు మానవుడు కాళ్ళు మారుస్తూ నడుస్తుంటాడో, ఎలాగైతే గడ్డి మీద పాకే క్రిములు ఒక ఆకు మీద నుండి మరొక ఆకు మీదకుపోయినట్టులాంటిది (*వ్రజన్ తిష్ఠన్ పదైకేన యథా ఏవ ఏకేన గచ్ఛతి। యథా తృణజలౌక ఏవం దేహీ కర్మగతిం గతః ॥* 10-1-40). స్వప్నావస్థయందు జాగ్రదవస్థను మరచినట్లుగా జీవుడు శరీరమును వదలినంతనే గత స్మృతిని కోల్పోతాడు (*స్వప్నే యథా పశ్యతి దేహం ఈదృశం మనోరథేన అభినివిష్ట చేతనః । దృష్ట శ్రుతాభ్యాం మనసా అనుచిన్తయన్ ప్రపద్యతే తత్ కిం అపి హి అపస్మృతిః ॥* 10-1-41). కాని దాని ఫలితంగా కొత్త శరీరము పొందుతాడు. (*యం యం వా అపి స్మరన్ భావం త్యజతి అన్తే కలేబరం । తం తం ఏవ ఏతి కౌన్తేయ సదా తత్ భావ భావితః ॥* - గీత 8-6, *మాం చ యః అవ్యభిచారేణ భక్తియోగేన సేవతే । సః గుణాన్ సమతీత్య ఏతాన్ బ్రహ్మ భూయాయ కల్పతే ॥* - గీత 14-26, *యోగినాం అపి సర్వేషాం మత్-గతేన అంతః ఆత్మనా । శ్రద్ధావాన్ భజతే యః మాం సః మే యుక్త-తమః మతః* - గీత 6-47, *తస్మాత్ శాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్య అకార్య వ్యవస్థితౌ । జ్ఞాత్వా శాస్త్ర విధాన ఉక్తం కర్మ కర్తుం ఇహ అర్హసి* - గీత 16-24).

జీవుని మనోవికారాలను బట్టి మరణించినప్పుడు ఆయా క్రొత్త దేహాలను పొందుతాడు జీవుడు దైవనేతృత్వంతో (*యతో యతో ధావతి దైవచోదితం మనో వికారాత్మకం ఆప పంచసు। గుణేషు మాయారచితేషు దేహీ అసౌ ప్రపద్యమానః సహ తేన జాయతే ॥* 10-1-42). (*ఊర్ధ్వం గచ్ఛన్తి సత్త్వస్థాః మధ్యే తిష్ఠన్తి రాజసాః । జఘన్య గుణ వృత్తిస్థాః అధః గచ్ఛన్తి తామసాః* - గీత 14-18).

సూర్యచంద్రాదుల వల్ల పంచ భూతములనుండి చెట్ల ఫలములు గింజలు ఎలా తయారవుతాయో, అలాగే మానవుల గుణాలను బట్టి రాగద్వేషాలను బట్టి శరీరాలు తయారవుతాయి (*జ్యోతిఃయథా ఏవ ఉదక పార్థివేష్వదః సమీరవేగానుగతం విభావ్యతే। ఏవం స్వమాయారచితేష్వసౌ పుమాన్ గుణేషు రాగానుగతో విముహ్యతి॥* 10-1-43). శరీరంతో పాటే మృత్యువు కూడా పుడుతుంది. చావంటే భయం వలదు, జీవునకు కొత్త శరీరం తయారుగా ఉంటుంది. గర్భంలోకి జీవాత్మ ప్రవేశించడానికి ఆ జీవుణ్ణి కర్మతీసుకు వస్తుంది. శరీరం ఇప్పిస్తుంది. నీవు బాగుండాలంటే ఇంకొకరికి ద్రోహం చేయకు. ద్రోహం చేసినవాడికే ఎదుటి వాడి వల్ల భయం (*తస్మాన్న కస్యచిద్ ద్రోహమాచరేత్ స తథావిధః । ఆత్మనః క్షేమం అన్విచ్ఛన్ ద్రోగ్ధుఃవై పరతో భయమ్॥* 10-1-44). (*బ్రహ్మ భూతః ప్రసన్న ఆత్మా న శోచతి న కాంక్షతి । సమః సర్వేషు భూతేషు మత్ భక్తిం లభతే పరామ్ ॥* - గీత 18-54). నీవు దీనవత్సలుడవు. కావున అమాయక స్త్రీ, నీపై ఆధారపడ్డది, నీ పుత్రిక వంటిది అగు నీచెల్లెలును చంపకు అన్నాడు వసుదేవుడు కంసునితో - (*ఏషా తవానుజా బాలా కృపణా పుత్రికా ఉపమా । హంతుం నార్హసి కల్యాణీమిమాం త్వం దీనవత్సలః ॥* 10-1-45). దుష్టుడైన కంసుడు తన బోధనలను వినడం లేదని గ్రహించాడు. అన్యోపాయమునకై ఆలోచించసాగాడు (47). ఎలా అయినా దేవకిని మృత్యువు నుండి తప్పించాలని ఆలోచించాడు. బుద్ధిమంతుడు ఎలా అయినా మృత్యువు నుండి తప్పించుకొనే ప్రయత్నంచేయాలి తప్ప, ఇది విధిరాత అని అనుకొని ఊరుకోరాదు. అట్టివాడు అపరాధి మరియు మూర్ఖుడు. దేహమున ఉండతగ్గవాడు కాదు (*మృత్యుః బుద్ధిమతా అపోహ్యః యావత్ బుద్ధి బల ఉదయమ్ । యది అసౌ న నివర్తేత అపరాధః న అస్తి దేహినః ॥* 10-1-48). మృత్యుస్వరూపమైన కంసునికి నాకు పుట్టే పిల్లలను సమర్పించి అయినా దేవకిని ప్రస్తుతము కాపాడాలి. ఇదే ప్రస్తుత కర్తవ్యము. ఆ తర్వాత విధే నిర్ణయిస్తుంది. కంసుడే మొదలు చావవచ్చు లేక ఆకాశవాణి చెప్పినట్లుగా నా పుత్రుడి చేతిలో వీడు చావవచ్చు (*ప్రదాయ మృత్యవే పుత్రాన్ మోచయే కృపణాం ఇమాం । సుతాః మే యది జాయేరన్ మృత్యుః వా న మ్రియేత చేత్ ॥* 10-1-49, *విపర్యయః వా కిం న స్యాత్ గతిః ధాతుః దురత్యయా। ఉపస్థితః నివర్తేత నివృత్తః పునః ఆపతేత్ ॥* 10-1-50). ఒక్కోసారి అడవిన చెట్లు తగులబడుతున్నప్పుడు అదృష్టం కొద్దీ ఒక్కటి తప్పించుకుంటుంది. అలాగే జంతువులు కూడా. అగోచరమైన విధి అన్నిటికి కారణము అని ఆలోచించసాగాడు (*అగ్నేః యథా దారు వియోగ యోగయోః అదృష్టతః అన్యత్ నిమిత్తం న అస్తి । ఏవం హి జన్తోః అపి దుర్విభావ్యః శరీర సంయోగ వియోగ హేతుః ॥* 10-1-51). బాహ్యమున గౌరవ మర్యాదలను ప్రదర్శిస్తూ పరమపాపి అయిన కంసునితో ఇలా అన్నాడు (*ఏవం విమృశ్య తం పాపం యావత్ ఆత్మని దర్శనం । పూజయాం ఆస*

వై శౌరిః బహుమాన పురఃసరమ్ ॥ 10-1-52, *ప్రసన్న వదన అంభోజః నృశంసం నిరపత్రపం । మనసా దూయామానేన విహసన్ ఇదం అబ్రవీత్ ॥* 10-4-53).

"అశరీరవాణి తెల్పినట్టుగా దేవకితో నీకు ప్రాణభయం లేదు కదా! ఆమెకు పుట్టిన పిల్లలను నీకు సమర్పిస్తా", అన్నాడు వసుదేవుడు (*శ్రీ వసుదేవః ఉవాచ - న హి అస్యాః తే భయం సౌమ్య యత్ వై సా ఆహ అశరీరవాక్ । పుత్రాన్ సమర్పయిష్యే అస్యాః యతః తే భయం ఉత్థితమ్ ॥* 10-1-54). పరమ క్రూరుడైన కంసునికి, పుట్టిన పిల్లలను ఇస్తానని వాగ్దానం చేసాడు యుక్తితో వసుదేవుడు. కంసుడు ఆలోచించి సరే అన్నాడు. ప్రీతిచెందిన వసుదేవుడు కంసుని ప్రశంసించాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - స్వసుః వధాత్ నివవృతే కంసః తత్వాక్య సారవిత్ । వసుదేవః అపి తం ప్రీతః ప్రశస్య ప్రావిశత్ గృహమ్ ॥* 10-1-55). ప్రతిజ్ఞాభంగము కారాదని ప్రతిసంవత్సరము పుట్టిన పిల్లలను కంసునకు అందజేసేవాడు. ప్రథమ పుత్రుడైన కీర్తిమంతుని కంసుని చేతులలో పెట్టాడు. ఎట్టి పరిస్థితులలో అసత్యవాది కారాదని భయపడేవాడు వసుదేవుడు (*అథ కాలే ఉపావృత్తే దేవకీ సర్వదేవతా । పుత్రాన్ ప్రసుషువే చ అష్టౌ కన్యాం చ ఏవ అనువత్సరమ్ ॥* 10-1-56, *కీర్తిమన్తం ప్రథమజం కంసాయ ఆనకదున్దుభిః । అర్పయామ ఆస కృచ్ఛ్రేణ సః అనృతాత్ అతి విహ్వలః ॥* 10-1-57). సత్యవచనము నిలబెట్టడానికి కన్నకొడుకునే వసుదేవుడు కంసుని చేతిలో పెట్టాడు. కావున సాధువులు రాగవిరాగములకు దూరము కదా! భగవానుని తలచేవారికి వేనియందు అపేక్ష ఉండదు కదా! దీనికి వ్యతిరేకంగా దుర్మార్గుడు తన స్వార్థానికై దేనికైనా తెగిస్తాడు కదా! స్వామిని పొందాలనుకునేవాడు విడవరాని వాటినన్నింటిని విడుస్తాడు కదా! (*కిం దుఃసహం ను సాధూనాం విదుషాం కిం అపేక్షితం । కిం అకార్యం కదర్యాణాం దుస్త్యజం కిం ధృత ఆత్మనామ్ ॥* 10-1-58).

సత్యనిష్ఠుడైన వసుదేవుడు పుత్రుని సమర్పించడం వల్ల కంసుడు మిక్కిలి సంతుష్టుడై వసుదేవునితో నవ్వుచు ఇట్లా పలికాడు (59). ఈ నీ పుత్రుని తీసుకొని ఇంటికి వెళ్ళు. వీడివల్ల నాకు ఎట్టి భయములేదు. నీ ఎనిమిదవ పుత్రుని చేతనే నా మరణము అట. కాన ఆ అష్టమ సంతానమే నాకు కావలసినది అని తెలియజేశాడు కంసుడు (60). అట్లేయని వసుదేవుడు తన ప్రథమపుత్రుని తీసుకొని ఇంటికి వెళ్ళాడు. కాని నీచ స్వభావము గలవాడు, స్వార్థపరుడు, ఇంద్రియనిగ్రహము లేనివాడు అయిన కంసుని మాటలు విశ్వసింపదగినవి కావని నిర్ధారించుకున్నాడు వసుదేవుడు (*తథా ఇతి సుతమాదాయ యయౌ ఆనకదున్దుభిః । న అభ్యనన్దత తత్ వాక్యం అసతః అవిజిత ఆత్మనః ॥* 10-1-61), అని శ్రీశుకుడు పరీక్షిత్తు రాజునకు తెలియజేశాడు. మరియు -

ఓ రాజా! వసుదేవాదులు, ఆయన పుత్రులు, వ్రజవాసులైన నందాదులు, వారి స్త్రీలు, వృష్ణివంశస్థులు, వారి బంధువులు, మిత్రులు, శ్రేయోభిలాషులు, కంసానుయాయులైన అక్రూరుడు మొదలగువారు అందరూ దేవతా ప్రాయులే (*నన్ద ఆద్యా యే వ్రజే గోపాః యాః చ అమీషాం చ యోషితః । వృష్ణయః వసుదేవ ఆద్యాః దేవకీ ఆద్యాః యదుస్త్రియః ॥ సర్వే వై దేవతా ప్రాయాః ఉభయోః అపి భారత । జ్ఞాతయః బన్ధు సుహృదః*

ఇతరు భార్య ఉన్న అసురులను । వధ చేయుటకు ఉద్యమము మొదలయిందని యదువంశీయులు దేవతలని తెలియజేసి వెళ్ళిపోయాడు (*ఏతత్ కంసాయ, భగవాన్, శశంస అభ్యేత్య నారదః భూమేః భారాయమాణానాం దైత్యానాం చ వధ ఉద్యమమ్ ॥* 10-1-64). అప్పుడు దేవకీ గర్భసంజాతులు విష్ణు అంశలుగా తలచినవాడై తనకు మరణము కలుగుతుందని భయపడి దేవకీ వసుదేవులను బంధించాడు. వారికి పుట్టిన వారిని వధించాడు కంసుడు (65,66). ఇలా దుష్టరాజులు ఎంతకైనా తెగిస్తారు (*మాతరం పితరం భ్రాతౄన్ సర్వాన్ చ సుహృదః తథా । ఘ్నన్తి హి అసుతృపః లుబ్ధాః రాజానః ప్రాయశః భువి ॥* 10-1-67). దుష్ట కంసుడు పూర్వజన్మమున కాలనేమి అను మహాఅసురుడై యుండి విష్ణువుచే చంపబడ్డాడు. ఇపుడు అతడు యదువంశీయులపట్ల తిరిగి వైరిభావం పొందాడు (*ఆత్మానం ఇహ సంజాతం జానన్ ప్రాక్ విష్ణునా హతం । మహా అసురం కాలనేమిం యదుభిః సః వ్యరుధ్యత ॥* 10-1-68). కంసుడు మొదటినుండియే నీచుడు. ఏలయన పూర్వము తండ్రియైన ఉగ్రసేనుని కంసుడు బంధించి, యదుభోజ అన్ధక రాజ్యములకు అధిపతి అయ్యెను (69). మామగారు, మగధరాజు అయిన జరాసంధుని బలంతో యదువంశరాజులను కంసుడు పీడింపసాగాడు. అతనికి ప్రలంబుడు, బకుడు, చాణూరుడు, తృణావర్తుడు, అఘాసురుడు, ముష్టికుడు, అరిష్టుడు, ద్వివిదుడు, పూతన, కేశి, ధేనుకుడు, బాణాసురుడు, నరకాసురుడు వంటి అసురులు తోడయ్యారు (10-2-1,2). అసుర రాజులచే భీతిల్లి యాదవులు తమ రాజ్యములను వీడి కురుపాంచాల కేకయ శాల్వ విదర్భ నిషధ విదేహ కోశల దేశములను ఆశ్రయించారు (3). వారిలో కొందరు అక్రూరాదులు) కంసుని శరణన్నారు (4).

దేవతలు యాదవులుగా పుట్టారు - *భవద్భిః అంశైః యదుషు ఉపజన్యతామ్* (10-1-22). బలరాముడు ఆదిశేషఅవతారము (ఆది+శేషః= మొదట మరియు చివర అంటే ఎల్లప్పుడు ఉండువాడు) (సంకర్షణుడు) - (10-1-24). ఆయన దేవకి 7వ గర్భముగా ఆమెలోకి ప్రవేశించాడు. ఈ శ్రీహరి అంశ అవతారము, హర్షశోకములను వృద్ధి చేయునది మరియు ఆ అనంతుడిని కీర్తిస్తుంటారు సామాన్య జనులు (*సప్తమః వైష్ణవం ధామ యం అనన్తం ప్రచక్షతే । గర్భః బభూవ దేవక్యాః హర్షశోక వివర్ధనః ॥* 10-2-5). విశ్వరక్షకుడైన స్వామి కంసునిచే భీతిల్లిన యాదవుల రక్షణకై యోగమాయను ఆవిర్భవింపమని ఆదేశించాడు (10-2-6). (ఆవిడే స్వామి యొక్క అంతరంగిక శక్తిరూపిణి - చెల్లెలు-కృష్ణసహోదరి-సుభద్ర). ఆవిడతో ఇలా తెలిపాడు స్వామి -

నీవు వ్రజమునకు వెళ్ళు. అక్కడ రహస్యముగా కంసుని భయంవల్ల వసుదేవుని భార్య రోహిణి మరి ఇతర భార్యలు ఆ నందగోకులమున గలరు (*గచ్ఛ దేవీ వ్రజం భద్రే గోపగోభిః అలంకృతమ్ । రోహిణీ వసుదేవస్య భార్యా ఆస్తే నన్దగోకులే । అన్యాః చ కంస సంవిగ్నాః వివరేషు వసన్తి హి ॥* 10-2-7). దేవకి గర్భమున గల నా అంశ అగు ఆదిశేషుడు గలడు. అతనిని రోహిణి గర్భములోనికి మార్చగలవు (*దేవక్యాః జఠరే గర్భం శేష ఆఖ్యం ధామ మామకమ్ । తత్ సన్నికృష్య రోహిణ్యాః ఉదరే సన్నివేశయ ॥* 10-2-8).

ఓ యోగమాయా! శుభములు చేకూర్చుదానా! నా అంశలతో అనగా షడ్ విభూతులతో దేవకీ పుత్రునిగా ఆవిర్భవిస్తాను. నీవు వ్రజమునకు వెళ్ళి నందుని భార్యయగు యశోదకు పుత్రికగా జన్మింపుము (*అథ అహం అంశభాగేన దేవక్యాః పుత్రతాం శుభే । ప్రాప్స్యామి త్వం యశోదాయాం నన్దపత్న్యాం భవిష్యసి ॥* 10-2-9), (*అథ వా బహునా ఏతేన కిం జ్ఞాతేన తవ అర్జున । విష్టభ్య అహం ఇదం కృత్స్నం ఏక అంశేన స్థితః జగత్* - గీత 10-42). (*తేషాం సతత యుక్తానాం భజతాం ప్రీతి పూర్వకం । దదామి బుద్ధి యోగం తం యేన మాం ఉపయాన్తి తే ॥* - గీత 10-10).

ఇలా కృష్ణునిచే ఆదేశింపబడినదై యోగమాయ స్వామికి ప్రదక్షిణము చేసి, భగవత్ ఆజ్ఞను పాటించుటకై ధరణిపైన గల గోకులము వెళ్ళి స్వామి చెప్పినట్లుగా చేసింది (*గర్భసంకర్షణాత్ తం వై ప్రాహుః సంకర్షణం భువి । రామ ఇతి లోకరమణాత్ బలంబలవత్ ఉచ్ఛ్రయాత్ ॥* 10-2-13). (*సన్దిష్టా ఏవం భగవతా తథా ఇతి ఓం ఇతి తత్ వచః । ప్రతిగృహ్య పరిక్రమ్య గాం గతా తత్ తథా అకరోత్ ॥* 10-2-14).

శ్రీకృష్ణ ఆదేశానుసారంగా దేవకి 7వ గర్భం యోగమాయచే వసుదేవుడి మరొక భార్య రోహిణి గర్భంలోకి మార్చబడింది - అక్కడ బలరాముడు జన్మించాడు. ఇది గర్భసంకర్షణము యోగమాయాదేవివల్ల జరిగినది. దేవకి గర్భము నుండి బలరాముడు రోహిణి యొక్క గర్భమునకు సంకర్షణము లేక ఆకర్షింపబడుట వల్ల రోహిణి నందనుడు - సంకర్షణుడయ్యాడు. అతనిని రాముడనియు సామాన్య లోకులచే ఆకర్షింపబడుట వల్ల ఆయనను బలముగలవాడు వారికి రక్షణ కల్పించువాడు అవటం వల్ల - బలభద్రుడు అని తెలియజేయబడతాడు. ఇక్కడ దేవకికి 7వ గర్భం గర్భస్రావం అయింది అని అనుకున్నారంతా (*గర్భే ప్రణీతే దేవక్యాః రోహిణీమ్ యోగనిద్రయా । అహో విస్రంసితః గర్భః ఇతి పౌరాః విచుక్రుశుః॥* 10-2-15). దేవకి అష్టమగర్భంలో శ్రీకృష్ణుడు ప్రవేశించి 7వ సంతానంగా (8వ గర్భంలో) కృష్ణుడు ఆవిర్భవించాడు. కంసుడికి ఇది ఏమిటో అర్థం కాకుండా పోయింది. భీతుడయ్యాడు (జగన్నాథబలదేవసుభద్రకి జై!).

ఇలా దేవకీ 8వ గర్భంలో కృష్ణుడు, అక్కడ వ్రేపల్లెలో యశోద గర్భంలో యోగమాయ (దుర్గాదేవి) చేరారు.

తండ్రి వసుదేవుడు బాలకృష్ణుడిని మథుర కారాగారము నుండి మధ్యరాత్రి ఎత్తుకొని యమునను దాటి గోకులము చేరి నందుని ఇంట యశోద పక్కలో ఉంచాడు. గోకులమున యశోద యోగమాయను కన్నది. ఆ రాత్రి ఆ పిల్లను వసుదేవుడు మథురానగర కారాగారానికి తెచ్చాడు. దేవకి ఒడిలో ఉంచాడు. ఇది విన్న పరీక్షిత్తు ఈ వృత్తాంతాన్ని వివరించమని కోరాడు.

యోగమాయ పేర్లు:

శ్రీకృష్ణుని ఆంతరంగికశక్తి యోగమాయ అయితే, ఆ స్వామి బహిరంగశక్తి మహామాయ (వీరే శ్రీ వేంకటేశ్వరుని శ్రీదేవి మరియు భూదేవి అనవచ్చును). ఈ యోగమాయకు ఎన్నో అవతారములు, రూపములు,

శక్తులు గలవు. వాటిలో ముఖ్యమైనది మహామాయ - దుర్గాదేవి. జీవుల భౌతిక కోరికలను తీర్చుటకై మానవులు ఎన్నో విధములుగా అమ్మవారిని త్రిగుణముల వారు వారికి తగినట్లుగా పూజిస్తారు. కానుకలు, ఆహారపదార్థములు అర్పిస్తారు. "నీవు సర్వకామములు తీర్చు ఈశ్వరివి అని ప్రశంసిస్తారు", అని యోగమాయకు వరములను ఇచ్చాడు శ్రీకృష్ణుడు. కామవాంఛతో గలవారు ఈమెను వివిధ రకాలుగా కొలుస్తారు (*అర్చిష్యన్తి మనుష్యాః త్వాం సర్వకామవర ఈశ్వరీమ్ । ధూప ఉపహార బలిభిః సర్వకామ వర ప్రదామ్ ॥* 10-2-10). దుర్గ, భద్రకాళి, విజయ, వైష్ణవి, కుముద, చండిక, కృష్ణ, మాధవి, కన్యక, మాయ, నారాయణి, ఈశాని, శారద, అంబిక - (*నామధేయాని కుర్వన్తి స్థానాని చ నరాః భువి । దుర్గా ఇతి భద్రకాళీ ఇతి విజయా వైష్ణవీ ఇతి చ ॥, కుముదా చణ్డికా కృష్ణా మాధవీ కన్యకా ఇతి చ । మాయా నారాయణీ ఈశానీ శారదా ఇతి అంబికా ఇతి చ ॥* 10-2-11,12). వివిధ ప్రదేశములలో మాయాదేవి ఏయే నామములతో పిలువబడునో వల్లభాచార్యులు తెలిపియుండిరి. వారణాసి యందు ఆమె దుర్గగను, అవంతి యందు భద్రకాళిగను, ఒరిస్సాలో విజయగను, కొల్హాపూర్‌లో వైష్ణవి లేదా మహాలక్ష్మి గను పిలువబడును (మహాలక్ష్మి, అంబిక రూపములు బొంబాయి నగరమునందు కలవు). కామరూప ప్రదేశమున ఆమె చండికగను, ఉత్తరభారతదేశమున శారదగను, కన్యాకుమారి యందు కన్యకగను ఆమె పిలువబడును. ఈ విధముగా వివిధ ప్రదేశములలో నానా విధములగు నామములతో మాయాదేవి విరాజిల్లుచున్నది.

శ్రీ విజయధ్వజతీర్థపాదులు తమ పదరత్నావళీటీకా యందు ఈ వివిధ రూపముల యొక్క అర్థమును వివరించియుండిరి. మాయాదేవి కష్టములను తొలగించును, కనుక దుర్గయని పిలువబడును. కళ్యాణకారిణి కనుక భద్రయనబడును, ఘననీలవర్ణము కలది కనుక కాళి యనబడును. పరమశక్తిస్వరూపిణి కనుక విజయ అని తెలియబడును, విష్ణుశక్తులలో ఒకటి కనుక వైష్ణవి యని తెలియబడును. ఈ భౌతికజగత్తు నందు ఆనందించుచు భౌతికభోగమునకు సకల సదుపాయములు ఒసగును కనుక కుముద యని పిలువబడును. శత్రువుల (అసురుల) యెడ అత్యంత కఠినముగా వర్తించును కనుక చండిక యనబడును, అన్ని రకములగు భౌతికసౌకర్యములను కలుగజేయును కనుక కృష్ణయని పిలువబడును. ఈ ప్రకారము మాయాశక్తి ధరణిపై వివిధ నామములతో వివిధ ప్రదేశములందు నెలకొనియున్నది.

శ్రీకృష్ణుడు దేవకివసుదేవుల గర్భమున చేరుట-కంసవ్యాకులత, భీతి

శ్రీకృష్ణుడు వసుదేవుడిలోకి ప్రవేశించాడు, వసుదేవుడు సూర్యతేజస్సుతో వెలిగిపోయాడు, వసుదేవుడి ద్వారా స్వామి దేవకీ గర్భాన చేరాడు (*భగవాన్ అపి విశ్వాత్మా భక్తానాం అభయంకరః । ఆవివేశ అంశభాగేన మనః ఆనకదున్దుభేః* 10-2-16, *సః బిభ్రత్ పౌరుషం ధామ భ్రాజమానః యథా రవిః । దురాసదః అతిదుర్ధర్షః భూతానాం సంబభూవ హ ॥* 10-2-17, *తతః జగత్ మఙ్గలం అచ్యుత అంశం సమాహితం శూరసుతేన దేవీ । దధార సర్వ ఆత్మకం ఆత్మభూతం కాష్ఠా యథా ఆనన్దకరం మనస్తః ॥* 10-2-18). అప్పుడు దేవకి తేజోమయ మయ్యింది. కాని కారాగారమున బంధింపబడి ఉండడంవల్ల, కుండచే కప్పబడ్డ

అగ్ని శిఖవలె, సరస్వతి (విద్య) ఉండి జ్ఞానముతో ప్రకాశిస్తున్నా ఇతరులకు పంచజాలనట్టిదిగా ఉండిపోయింది. అంటే ఆవిడ నివురు గప్పిన నిప్పులాగా ఉండిపోయింది (*సా దేవకీ సర్వజగత్‌నివాస నివాసభూతా నితరాం న రేజే । భోజేన్ద్ర గేహే అగ్నిశిఖా ఇవ రుద్ధా సరస్వతీ జ్ఞానఖలే యథా సతీ ॥* 10-2-19). అష్టమ గర్భము దాల్చిన దేవకిని కంసుడు చూచాడు. ఇంతకు ముందెన్నడు ఈమె ఇంత తేజోమయమైలేదు. దీని అర్థం ఆ శ్రీహరి ఈమె గర్భవాసము చేయుచున్నాడు. నన్ను చంపుతాడు, అని తలచాడు. ఆమెను చూసి కంసుడు భయపడ్డాడు (*తాం వీక్ష్య కంసః ప్రభయా అజిత అన్తరాం విరోచయన్తీం భవనం శుచిస్మితామ్ । ఆహ ఏషః మే ప్రాణహరః హరిః గుహాం ధ్రువం శ్రితః యత్ న పురా ఇయం ఈదృశీ॥* 10-2-20). ఇపుడు నా కర్తవ్యమేమిటి? ఆమెను చంపుట సరిఅయినదా! అని ఆలోచించసాగాడు. అయితే దేవకీ ఒక స్త్రీ, నా సోదరి, పైగా గర్భిణి. ఈమెను ఇప్పుడు చంపితే నా కీర్తిప్రతిష్ఠలు మంట కలిసిపోతాయి (*కిం అద్య తస్మిన్ కరణీయం ఆశు మే యత్ అర్థతన్త్రః న విహన్తి విక్రమం । స్త్రియాః స్వసుః గురుమత్యాః వధః అయం యశః శ్రియం హన్తి అనుకాలం ఆయుః ॥* 10-2-21). క్రూరుడైన వ్యక్తి జీవించియున్నను మరణించినట్లేయగును. ఎందుకనగా జనులు అట్టి మానవుని నిందించుచుందురు. మరియు మరణించిన పిమ్మట అట్టివాడు ఆ దేహాభిమాని తప్పక అంధ తమస్సు అను నరకమున పడును (*సః ఏషః జీవన్ ఖలు సంపరేతః వర్తేత యః అత్యన్త నృశంసితేన । దేహే మృతే తం మనుజాః శపన్తి గన్తా తమః అన్ధం తనుమానినః ధ్రువమ్ ॥* 10-2-22). ఇట్లు ఆలోచించినవాడై సోదరిని చంపుట మానుకొని దేవదేవుని యెడ శత్రుభావముతో ఆలోచిస్తూ శ్రీహరి జన్మించుటకై ప్రతీక్షించుచూ స్వామిని చంపుటకు ప్రతిరోజు, ప్రతిక్షణము తలుస్తూనే ఉన్నాడు (*ఇతి ఘోరతమాత్ భావాత్ సన్నివృత్తః స్వయం ప్రభుః । ఆస్తే ప్రతీక్షన్ తత్ జన్మ హరేః వైర అనుబన్ధ కృత్ ॥* 10-2-23). కంసుడు సింహాసనముపై కూర్చుండి రాజరికము చేయుచున్నప్పుడును, శయ్యాదులపై పరుండునప్పుడును, నడుచునపుడును, భోజన పానాదులు చేయుచున్నప్పుడు, భూమిపై పర్యటించుచున్నప్పుడును, ఎచ్చట ఉన్నను, ఏమి చేసినను నిరంతరము శత్రుభావముతో శ్రీహరి గూర్చియే తలంచుచూ అతడు ప్రతికూల భావముతో శ్రీహరిని ఎల్లవేళలా ఆలోచింపసాగెను (*ఆసీనః సంవిశన్ తిష్ఠన్ భుంజానః పర్యటన్ మహీం । చిన్తయానః హృషీకేశం అపశ్యత్ తత్ మయం జగత్ ॥* 10-2-24).

రాజు కంసుడు తనకు చావు శ్రీహరిచే వస్తుందని తెలుసుకొన్నవాడై ఎప్పటికీ శ్రీహరిని శత్రువుగా చింతచేయుచుండెడివాడు (*ఆసీనః సంవిశన్ తిష్ఠన్ భుంజానః పర్యటన్ మహీమ్ । చింతయానో హృషీకేశం అపశ్యత్ తత్ మయం జగత్ ॥* 10-2-24).

బ్రహ్మరుద్రనారదాదులు దేవతలను తోడ్కొని మధురానగరమున దేవకీవసుదేవులు బంధింపబడ్డ ఆ కారాగారమునకు చేరి గర్భస్థుడైన స్వామిని స్తుతించారు (*బ్రహ్మా భవః చ తత్ర ఏత్య మునిభిః నారద ఆదిభిః । దేవైః స అనుచరైః సాకం గీర్భిః వృషణం ఐడయన్ ॥* 10-2-25) ఇలా -

బ్రహ్మదేవునిచే దేవకిగర్భస్తుతి

సత్యవ్రతం సత్యపరం త్రిసత్యం సత్యస్య యోనిం నిహితం చ సత్యే । సత్యస్య సత్యం ఋతసత్యనేత్రం సత్యాత్మకం త్వాం శరణం ప్రపన్నాః ॥ 10-2-26. *సత్యవ్రతం* (సత్యంలో ఉన్నవాడు), *సత్యపరం* (సత్యం కంటే పరుడు), *త్రిసత్యం* (ఎల్లప్పుడు అన్ని కాలాలలో ఉండేవాడు - Past, Present, Future), *సత్యస్యయోనిం* (ఇతడే సత్యమునకు కూడా కారణము), *సత్యస్య సత్యం* (సత్యమునకు తాను సత్యము), *ఋత సత్యనేత్రం* (సత్యముతోనే సకల జగత్తును ప్రాణులను చూస్తూ అదే రకంగా జీవులకు ఫలితాలు ఇచ్చేవాడు), *సత్యాత్మకం* (సత్యకాముడు) *త్వాం శరణం ప్రపన్నాః* - *"సత్యం జ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ"* అనే వేదమంత్రమునకు అర్థము ఈ శ్లోకము (*తైత్తిరీయ ఉపనిషత్తు*).

స్వామీ! నీవు జీవుడి సంసార మహావృక్షానికి ఆధారము. మా శరీరములను వృక్షస్వరూపముతో అన్వయింపవచ్చును. దీని వర్ణన ఇలా ఉంటుంది-

జీవుల శరీరమునకు ప్రకృతి ఆశ్రయము. సుఖదుఃఖములు దీని రెండు ఫలములు. సత్త్వరజస్తమములు మూడు దీని వేళ్ళు. ధర్మ అర్థ కామ మోక్షములు నాల్గు దీని రసములు (రుచులు-ఆనందములు). పంచ ఇంద్రియములు (శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధములు) దీని ఊడలు. దీని స్వభావములు అరిషడ్ వర్గములు - కామక్రోధ లోభ మద మోహ మాత్సర్యములు (లేక ఆకలి దప్పులు, శోకమోహములు, జరామృత్యువులు). దీనికి ఏడు పొరలు గలవు (సప్త ధాతువులు)- త్వక్, రుధిరము, మాంసము, మేధస్సు, అస్థులు, మజ్జ, శుక్రము (Semen). దీని శాఖలు - పృథివి, జలము, అగ్ని, తేజస్సు (అనలః), వాయు, ఆకాశములు (ఖం), మనోబుద్ధిః అహంకారః అనునవి ఎనిమిది (*భూమిః ఆపః అనలః వాయుః ఖం మనః బుద్ధిః ఏవ చ అహఙ్కారః ఇతి ఇయం మే భిన్నా ప్రకృతిః అష్టధా ॥* గీత 7-4). నవ ద్వారాలు నవ రంధ్రాలు, దేహమున ప్రసరించు పది విధములైన వాయువులు - దశ ప్రాణములు (నాగకూర్మకృకర దేవదత్త ధనంజయులను ఉపవాయువులు, ప్రాణ అపాన వ్యాన ఉదాన సమానములు పంచ ప్రాణములు), సంసార వృక్షము యొక్క పత్రములు. దీనియందు జీవాత్మ పరమాత్మ అను రెండు పక్షులు గలవు (*ఏక అయనః అసౌ ద్విఫలస్త్రిమూలః చతుః రసః పంచ విధః షడాత్మా । సప్త త్వక్ అష్ట విటపో నవాక్షో దశచ్ఛదీ ద్విఖగో హ్యాదివృక్షః ॥* 10-2-27). ఇలా ఎన్నో నీ శక్తులతో జీవుడు తాను చేసే కర్మల ఫలితాలను అనుభవించేట్టు చేస్తావు (*న తస్య కార్యం కరణం చ విద్యతే న తత్సమాశ్చాభ్యధికశ్చ దృశ్యతే పరాస్య శక్తిర్వివిధైవ శ్రూయతే స్వాభావికీ జ్ఞానబలక్రియా చ ॥* శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు 6.8). (*అనన్యాః చిన్తయన్తః మాం యే జనాః పర్యుపాసతే । తేషాం నిత్య అభియుక్తానాం యోగ క్షేమం వహామి అహమ్ ॥* -గీత 9-22). (శాస్త్రవేత్తలు దేహరచనను గూర్చి ఇంతటి సంపూర్ణమైన విశ్లేషణను ఒసగజాలరు. వారొసగెడి విశ్లేషణము కేవలము నిర్జీవ పదార్థమునకు

సంబంధించినదై యుండును. కాని జీవుడు దేహరచనకు పూర్తిగా భిన్నమైనవాడు కనుక అది ఎంతమాత్రము సరిపోదు) ("ఓ మహాబాహు! ఓ అర్జునా! ఈ కనపడే జడ ప్రకృతియే గాక జీవులతో కూడియున్న నా ఉన్నతమైన శక్తి వేరొక్కటి కలదు. అదే జీవశక్తి - జీవాత్మలు. ఆ జీవులు ప్రకృతితో సంఘర్షణము చేయుచు ఈ విశ్వమును ధారణము చేయుచున్నారు" - *అపరా ఇయం ఇతః తు అన్యాం ప్రకృతిం విద్ధి మే పరాం । జీవభూతాం మహాబాహో యయా ఇదం ధార్యతే జగత్* - గీత 7-5), (*ఏతత్ యోనీని భూతాని సర్వాణి ఇతి ఉపధారయ । అహం కృత్స్నస్య జగతః ప్రభవః ప్రలయః తథా ॥* - గీత 7-6), (*మత్తః పరతరం న అన్యత్ కించిత్ అస్తి ధనంజయ । మయి సర్వం ఇదం ప్రోతం సూత్రే మణి గణా ఇవ ॥* - గీత 7-7). భౌతికతత్త్వములు శ్రీకృష్ణుని నుండియే ఉత్పన్నమైనప్పటికిని అవి జీవుల నీచకోరికలచే ఏర్పడ్డ విభిన్న తత్త్వములే. కావున బద్ధజీవులచే అవి ధరింపబడును. జ్ఞాన ఆగమములు సంసార వృక్షము నుండి జీవుని ముక్తిపొందించునవి మరియు రక్షణ ఇచ్చునవి - ప్రాకారములు.

స్వామీ! ఇలాంటి శరీరమును ఇచ్చువాడవు, పాలకుడవు, లయము చేయువాడవు నీవే. దుర్మార్గులను శిక్షించునది నీవే. నీకు అంతా తెలుసును (*త్వమేక ఏవ అస్య సతః ప్రసూతిః త్వం సన్నిధానం త్వమనుగ్రహశ్చ । త్వన్మాయయా సంవృతచేతసః త్వాం పశ్యంతి నానా న విపశ్చితో యే ॥* 10-2-28), స్వామీ! నీవు ఎన్నో రూపాలతో ఎన్నో అవతారాలు తీసుకుంటూ లోకాలను రక్షిస్తావు. దుర్మార్గులను శిక్షిస్తావు (*బిభర్షి రూపాణి అవబోధ ఆత్మా క్షేమాయ లోకస్య చరాచరస్య। సత్త్వోపపన్నాని సుఖఆవహాని సతాం అభద్రాణి ముహుః ఖలానామ్ ॥* 10-2-29). (*క్షిప్రం భవతి ధర్మ ఆత్మా శశ్వత్ శాన్తిం నిగచ్ఛతి । కౌన్తేయ ప్రతిజానీహి న మే భక్తః ప్రణశ్యతి ॥* - గీత 9-31).

స్వామీ! నిన్ను తలంచినవారికి ఈ సంసారవృక్షము, సంసారసాగరము, భవసాగరము ఒక గోవత్సపాదం - ఆవుదూడ అడుగు ముద్రలో ఉన్న నీరులాంటిది మాత్రమే అవుతుంది. దీనిని సులభముగా దాటగలరు (*త్వయి అంబుజాక్ష అఖిల సత్త్వధామ్ని సమాధినా ఆవేశితచేతసా ఏకే । త్వత్పాదపోతేన మహత్కృతేన కుర్వంతి గోవత్సపదం భవాబ్ధిమ్ ॥* 10-2-30). స్వామీ! స్వయంప్రకాశుడా! (ద్యుమన్!) నీ పాదములనే నౌకను పట్టుకొని భక్తుడు దుస్తరమైన భయంకరమైన బలమైన భవసాగరమును నీ అనుగ్రహముతో దాటుదురు (*స్వయం సముత్తీర్య సుదుస్తరం ద్యుమన్ భవార్ణవం భీమం అదభ్రసౌహృదాః । భవత్పదాంభోరుహనావం అత్ర తే నిధాయ యాతాః సదనుగ్రహో భవాన్* ॥ 10-2-31). ఓ అరవిందాక్షా! అహంకారులు, నిన్ను మరిచి, మేము ముక్తి మార్గమున ఉన్నామని గర్విస్తుంటారు. ఇలాంటి బుద్ధిహీనులు నీ పాదపద్మములయెడ భక్తి చేయక అంతా మాకు తెలుసు. మేము చేసేదే కరెక్ట్ అంటూ కల్పనలతో గల జీవమును గడుపుతారు (*యే అన్యే అరవిందాక్ష విముక్తమానినః త్వయి అస్తభావాత్ అవిశుద్ధ బుద్ధయః । ఆరుహ్య కృచ్ఛ్రేణ పరం పదం తతః పతంతి అధో అనాదృత యుష్మత్ అంఘ్రయః ॥* 10-2-32). ఓ మాధవా! ఇట్టివారు దిగజారినా నీవు సహాయం చేస్తావు. వీరిలా కాకుండా దృఢభక్తులు భక్తి జ్ఞాన కర్మమార్గమును విడువక శత్రువుల శిరస్సులను అణగత్రొక్కుతూ నిర్భయంగా నీ అనుగ్రహంతో సంచరిస్తారు (*తథా తే మాధవ తావకాః క్వచిత్ న భ్రశ్యన్తి మార్గాత్ త్వయి బద్ధ సౌహృదాః। త్వయా అభిగుప్తాః విచరన్తి*

నిర్భయాః వినాయక అనీకప మూర్ధసు ప్రభో ॥ 10-2-33). (*యత్ర యోగ ఈశ్వరః కృష్ణః యత్ర పార్థః ధనుః ధరః । తత్ర శ్రీః విజయః భూతిః ధ్రువా నీతిః మమ మతిః ॥* - గీత 18-78).

స్వామీ! జగత్ పాలనకై ఎన్నో దివ్యరూపములను పొంది వైదికధర్మములను నిలబెడతావు. విశుద్ధ సత్త్వరూపము గలవాడా! జీవుల క్షేమమునకై వైదిక క్రియాయోగ తప సమాధి అర్చనల గూర్చి బోధిస్తావు. వాటిని ఆచరించేవారికి నీవు సులభుడవు (*సత్త్వం విశుద్ధం శ్రయతే భవాన్ స్థితౌ శరీరిణాం శ్రేయః ఉపాయనం వపుః । వేదక్రియా యోగ తపః సమాధిభిః తవ అర్హణం యేన జనః సమీహతే ॥* 10-2-34). (*యజ్ఞ అర్థాత్ కర్మణః అన్యత్ర లోకః అయం కర్మ బన్ధనః । తత్ అర్థం కర్మ కౌన్తేయ ముక్తసంగః సమాచర॥* - గీత 3-9).

స్వామీ! నీవు శుద్ధసత్త్వ సంపన్నుడవు. దివ్యజ్ఞానవంతుడవు. సర్వకారణ కారణుడవు. అజ్ఞానమును తొలగించువాడవు (*అజ్ఞాన భిదా అపమార్జనమ్*). నీ గుణములతో ప్రకాశిస్తావు. నీ గూర్చి బుద్ధిహీనులకు తెలుపవు. నీ గూర్చి అర్థమైన వారికే నీవు కనబడతావు (*సత్త్వం న చేత్ ధాతః ఇదం నిజం భవేత్ విజ్ఞానం అజ్ఞానభిదా అపమార్జనమ్ । గుణప్రకాశైః అనుమీయతే భవాన్ ప్రకాశతే యస్య చ యేన వా గుణః ॥* 10-2-35). (*భక్త్యా మాం అభిజానాతి యావాన్ యః చ అస్మి తత్త్వతః । తతః మాం తత్త్వతః జ్ఞాత్వా విశతే తత్ అనంతరమ్॥* - గీత 8-55).

స్వామీ! నీవు మనోవాక్కులకు పొగడ్తలకు అందనివాడవు. భక్తియుత కర్మలవల్లనే లభ్యమౌతావు. నీ నామరూపగుణ లీలాకర్మలు ఎరుగక నీవు ఇటువంటివాడివి, అటువంటివాడివి అని అభక్తులు ఎన్నో ఊహాగానాలు చేసారు. అవి అన్ని మనోవాక్కుల కల్పితములు. నీవు అనుభూతిలోకి రావాలంటే శాస్త్రములు వినుట భక్తి క్రియా మార్గమున నడుచుట ఒక్కటే మార్గము (*న నామరూపే గుణ జన్మ కర్మభిః నిరూపితవ్యే తవ తస్య సాక్షిణః । మనః వచోభ్యాం అనుమేయ వర్త్మనః దేవ క్రియాయాం ప్రతియన్తి అథ అపి హి ॥* 10-2-36) (*అతః శ్రీకృష్ణనామాది న భవేద్గ్రాహ్యమిన్ద్రియైః । సేవోన్ముఖే హి జిహ్వాదౌ స్వయమేవ స్ఫురత్యదః ॥* - పద్మపురాణము).

మంగళకరములైన నీ ఈ లీలలను, రూపములను, నామాలను శ్రవణము చేయువారు, వాటి గూర్చి చింతించేవారు, నిన్ను స్మరణ చేసేవారు, కీర్తించేవారు, భక్తితో కర్మలను ఆచరించేవారు నీ చరణారవిందములను తలుస్తూ కర్మలను ఆచరించేవారు భవరోగములతో పీడితులు కారు. వారు ఉద్ధరింపబడతారు (*శృణ్వన్ గృణన్ సంస్మరయంశ్చ చింతయన్ నామాని రూపాణి చ మంగళాని తే । క్రియాసు యః త్వత్ చరణ అరవిందయోః ఆవిష్టచేతా న భవాయ కల్పతే ॥* 10-2-37). (*సతతం కీర్తయన్తః మాం యతన్తః చ దృఢవ్రతాః । నమస్యన్తః చ మాం భక్త్యా నిత్య యుక్తాః ఉపాసతే ॥* - గీత 9-14). స్వామీ! నీవు రాక్షసులను శిక్షిస్తావు భక్తులను ఆశీర్వదిస్తావు. నీరాకతో భూభారమును తొలగిస్తావు, నీ పాదస్పర్శతో భూమి పావనమవుతుంది. అవతరిస్తావు. నీవు మమ్ము కరుణించుటకే. నీ రాక మా అదృష్టము. నీ దర్శన భాగ్యము కలుగుతుంది (*దిష్ట్యా హరే అస్యా భవతః పదో భువో భారో అపనీతస్తవ జన్మనా ఈశితుః । దిష్ట్యా అఙ్కితాం త్వత్పాదకైః సుశోభనైః ద్రక్ష్యామ గాం ద్యాం చ తవానుకంపితామ్ ॥*

10-2-38). స్వామీ! ఓ అభయాశ్రయ! నీ జన్మ బద్ధజీవుల జన్మలాంటిది కాదు. వారి జన్మమృత్యువులు అవిద్యవల్ల ఏర్పడినవి. నీవు భక్తులకు ఆనంద వినోదాలు చేకూర్చుటకు జన్మ తీసుకుంటావు. నీ లీలలు తర్కమునకు అందనివి. భక్తులకు అర్థమయ్యేవి, సంసారలంపటములను నిరోధించేవి, అవిద్యను తొలగించేవి (*న తే అభవస్య ఈశ భవస్య కారణం వినా వినోదం బత తర్కయామహే । భవో నిరోధః స్థితిరపి అవిద్యయా కృతా యతః త్వయి అభయాశ్రయాత్మని॥* 10-2-39), (*అశ్రద్దధానాః పురుషాః ధర్మస్య అస్య పరన్తప । అప్రాప్య మాం నివర్తన్తే మృత్యు సంసార వర్త్మని ॥* - గీత 9-3).

స్వామీ! పూర్వము నీవు మత్స్య, అశ్వ, కచ్ఛప, నృసింహ, వరాహ, హంస, రాజన్య (రామ, పరశురామ), విప్ర (వామన), బుధేషు (దేవత), ఇలా అబ్బో ఎన్నో అవతారాలు తీసుకున్నావు. మమ్ము రక్షించుటకు నీవు ఈ అవతారాదులను దాల్చి కరుణిస్తావు. అట్టి నీకు నమస్కారము - వందనములు (*మత్స్యాశ్వకచ్ఛప నృసింహవరాహహంస - రాజన్యవిప్రవిబుధేషు కృతావతారః । త్వం పాహి నః త్రిభువనం చ యథా అధునా ఈశ భారం భువో హర యదూత్తమ వందనం తే ॥* 10-2-40).

అమ్మా దేవకీ! నీవు కంసుడి వల్ల భయపడాల్సినది లేదు. అంతా నీ అదృష్టమే. నీ గర్భమున గల స్వామి అంతా చూసుకుంటాడు. ఆయన సాక్షాత్ భగవానుడు. తన అంశలు, పార్శ్వదులతో పాటు ఆ పరమపురుషుడు అవతరిస్తున్నాడు. భోజవంశరాజగు కంసుని శిక్షిస్తాడు. యదువంశమును రక్షిస్తాడు (*దిష్ట్యా అమ్బ తే కుక్షిగతః పరః పుమాన్ అంశేన సాక్షాత్ భగవన్ భవాయ నః । మా అభూత్ భయం భోజపతేః ముమూర్షోః గోప్తా యదూనాం భవితా తవ ఆత్మజః ॥* 10-2-41), అని బ్రహ్మాదులు ఆవిడకు తెలియజేశారు. ఇలా దివ్యమైన పరమపురుషుని స్తుతించి, నమస్కరించి, బ్రహ్మశివాదులతో గల దేవతలు తమ తమ లోకాలకు వెళ్ళారు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఇతి అభిష్టూయ పురుషం యత్ రూపం అనిదం యథా । బ్రహ్మ ఈశానౌ పురోధాయ దేవాః ప్రతియయుః దివమ్ ॥* 10-2-42).

శ్రీకృష్ణ జననము

శ్రావణమాసం కృష్ణపక్షం మధ్యరాత్రి కాలం అంటే అభిజిత్ లగ్నంలో అష్టమి చంద్రుడు రాత్రి 12 గంటలకే కనపడతాడు. కృష్ణుడు చంద్రవంశమువాడు. కృష్ణ చంద్రుడు సముద్రస్నానం చేసి వచ్చినట్టుగా కనపడతాడు. అందుకే కృష్ణచంద్రుడు అంటారు. రోహిణి నక్షత్రంలో అష్టమితిథిలో స్వామి, నవమిలో దుర్గాదేవి ఆవిర్భవించింది - (*నిశీథే తమః ఉద్భూతే జాయమానే జనార్దనే । దేవక్యాం దేవరూపిణ్యాం విష్ణుః సర్వ గుహాశయః । ఆవిరాసీత్ యథా ప్రాచ్యాం దిశి ఇన్దుః ఇవ పుష్కలః ॥* 10-3-8). బాలకృష్ణుడు ఎలా పుట్టాడంటే -

తం అద్భుతం బాలకం అంబుజేక్షణం
చతుర్భుజమ్ శంఖగదా అరి ఉదాయుధమ్

శ్రీవత్స లక్ష్మం గళ శోభికౌస్తుభం
పీతామ్బరం సాన్ద్ర పయోద సౌభగమ్ ॥ **10-3-9**

మహార్హ వైధూర్య కిరీట కుండల త్విషా పరిష్వక్త సహస్రకున్తలం ।
ఉద్దామ కాంచీ అంగద కంకణాదిభిః విరోచమానం వసుదేవ ఐక్షత ॥-**10**

అన్ని అలంకారాలతో పుట్టాడు. పుట్టిన పిల్లాడిలో చతుర్భుజాలు, ఆభరణాలు, వస్త్రములు ఇవన్ని చూసి అసాధారణ శిశువు పరమ పురుషుడు, స్వయంభగవానుడు అని నిర్ధారించుకొని, ఆ వింతశిశువును చూసి, కృష్ణావతారమున ఆశ్చర్యపడి, వసుదేవుడు కన్నుల నిండారా చూశాడు, జిగేలుమన్నాయి. తన మనస్సులో 10వేల గోదానాలు చేశాడు. స్వామి ఆవిర్భవించాడని ప్రణమిల్లి స్తోత్రం చేయసాగాడు (*సః విస్మయ ఉత్ఫుల్లవిలోచనః హరిం సుతం విలోక్య ఆనకదున్దుభిః తదా । కృష్ణ అవతార ఉత్సవ సంభ్రమః అస్పృశత్ ముదా ద్విజేభ్యః అయుతం ఆప్లుతః గవామ్ ॥, అథ ఏనం అస్తౌత్ అవధార్య పూరుషం పరం నత అఙ్గః కృతధీః కృత అంజలిః । స్వరోచిషా భారత సూతికాగృహం విరోచయన్తం గతభీః ప్రభావవిత్ ॥* 10-3-11,12). ఆ కృష్ణుని చూసి వసుదేవుడు ఇలా పలికాడు -

తండ్రి వసుదేవుడిచే శైశవకృష్ణుని స్తోత్రము

స్వామి నీవు ఆనందస్వరూపుడవగు పరమైన పురుషుడవు-పరమపురుషుడవు. కేవలము అనుభవపూర్వకముగా తెలియబడతావు. నీవు అప్రాకృతుడవు. నీది పంచభూతాత్మక శరీరముకాదు. అందరి మనస్సులలో ఏముందో కనిపెట్టగలవాడవు. సృష్టి ఆరంభమున త్రిగుణాత్మకమైన సృష్టికి మూలకారణము నీవే. నీవు సృష్టికార్యమున జగత్తులో ప్రవేశించిన మాకు అగోచరుడవు. ఇప్పుడు కన్పడ్డావు. జగత్తునకు సృష్టికర్తవు అయిననూ దీనికి అంటనివాడవు. అంటే దివ్యశరీరముతో దివ్యలోకాలలో నివసించేవాడవు. అయితే నీ అంశాశక్తులతో అంతటా వ్యాపించి అన్నిటిని గ్రహిస్తావు (*విదితః అసి భవాన్ సాక్షాత్ పురుషః ప్రకృతే పరః । కేవల అనుభవానంద స్వరూపః సర్వ బుద్ధి దృక్* 10-3-13, *స ఏవ స్వప్రకృత్యా ఇదం సృష్ట్వాగ్రే త్రిగుణాత్మకమ్ । తదను త్వం హి అప్రవిష్టః ప్రవిష్టః ఇవ భావ్యసే ॥* 10-3-14). (*మయా తతం ఇదం, సర్వం జగత్ అవ్యక్త మూర్తినా । మత్ స్థాని సర్వ భూతాని అహం తేషు న చ అవస్థితః ॥* - గీత 9-4) ("భగవానుడు చేయవలసినదేదియును లేదు; అతనికి సమానుడు గాని లేదా ఆతని కన్నను ఉన్నతుడు గాని లేడు. ఏలయన ఆతని వివిధశక్తులచే సమస్తము సహజముగాను, సక్రమముగాను జరిగిపోవును"- *న తస్య కార్యం కరణం చ విద్యతే న తత్ సమశ్చాభ్యధికశ్చ దృశ్యతే । పరాస్య శక్తిర్వివిధైవ శ్రూయతే స్వాభావికీ జ్ఞానబలక్రియా చ ॥* శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు 6-8).

మార్పుచెందని అనగా అవికృతములైన మహత్తత్త్వపదార్థము నుండి మార్పు చెందు అనగా వికృతములైన పంచ భూతములను విరాజింపచేశావు. సృష్టికార్యమును నిర్వహించావు. స్వామి నీవు సృష్టిలో ప్రవేశించినట్టు కన్పడ్డా, నీవు వేరే. నానా శక్తి సంపన్నుడవు (*యథా ఇమే అవికృతాః భావాః తథా*

తే విక్రుతైః సహ । నానా వీర్యాః పృథక్ భూతాః విరాజం జనయన్తి హి ॥ 10–3–15). నీకు తెలియకుండా ఏది లేదు. నీకు తెలియకుండా ఎవ్వరూ ఆలోచించలేరు. ఎందుకంటే ఆలోచనలు వచ్చే మనస్సు హృదయకాశంలో నీవు అంతర్యామిగా ఉంటావు. నీవు మా దగ్గరే ఉంటావు కాబట్టి అన్నీ నడిపిస్తుంటావు. కాని మా ఇంద్రియములకు గోచరము గావు. ఏ ఆవరణములు లేని స్వామివి, ఎన్నో ఆవరణములు ఉన్న మాకు కనబడుట లేదు. మా అడ్డుగోడ పోయినప్పుడు, మాకు కన్పడతావు. మేము జైల్లో ఉన్నాము నీవు బయటనే ఉన్నావు (*సన్నిపత్య సముత్పాద్య దృశ్యన్తే అనుగతాః ఇవ । ప్రాక్ ఏవ విద్యమానత్వాత్ తేషాం ఇహ న సమ్భవః ॥* 10–3–16). మా బుద్ధికి స్వామిని గ్రహించే గుణమున్నా మా మనస్సు, మా ఇంద్రియములకు, మా త్రిగుణములకు అందవు. నిస్వార్థంతో స్వామి కార్యమును నిర్వహించినప్పుడు స్వామి నీవు బుద్ధికి అందినట్లే ఉంటావు. కాని గుణములతో తెలుసుకోలేము– త్రిగుణాతీతుడవు కాబట్టి. కావున బుద్ధికి అందినట్లు కన్పడ్డా మా త్రిగుణపూరితఇంద్రియములకు అందనివాడవు స్వామి. అంటే స్వామీ! నీవు త్రిగుణాతీతుడవు– *ఏవం భవాన్ బుద్ధి అనుమేయ లక్షణైః గ్రాహ్యైః గుణైః సన్ అపి తత్ గుణ అగ్రహః । అనావృతత్వాత్ బహి అన్తరమ్ న తే సర్వస్య సర్వ ఆత్మనః ఆత్మవస్తునః ॥* 10–3–17). మా బుద్ధి ఎలాంటిదంటే అవసరం ఉంటే స్వామీ అంటాం లేకపోతే మూర్ఖుడిలాగా ప్రవర్తిస్తాము. మా చెడు గుణములు నీనుండి పుట్టినవి కావు. ఇవి మా వల్లనే. అయితే నీవు గుణములకు ఆశ్రయుడగుటచే సృష్టి కర్తృత్వాదులు నీ యందు ఆరోపితములగుచుండును. కానీ నీవు నిర్గుణుడవు – గుణాతీతుడవు, నిర్వికారివి, నిష్కాముడవు. పరిపూర్ణుడవు. పరబ్రహ్మమైన ఈశ్వరుడవు. నీ యందు విరుద్ధభావనలు, తప్పులు, చెడుగుణములు లేవు. అవి అన్ని మేము సంతరించుకున్నాము. నీవు వాటిని తొలగించే ప్రయత్నము చేస్తావు. దానికై గుణాతీతుడవగు నీవు సృష్టిచేయుటకు రజోగుణమును (బ్రహ్మగా), రక్షణకై సత్త్వగుణమును (విష్ణువుగా) మరియు ప్రళయమునకై (శివుడిగా) తమోగుణ వర్ణములను స్వీకరింతువు – ఇది అంతా నీ లీలలు, మమ్ము అనుగ్రహించుటకు – (*యః ఆత్మనో దృశ్యగుణేషు సన్ ఇతి వ్యవస్యతే స్వవ్యతిరేకతః అబుధః । వినా అనువాదం న చ తత్ మనీషితం సమ్యగ్ యతః త్యక్తం ఉపాదదత్ పుమాన్॥* 10–3–18, *త్వత్తో అస్య జన్మస్థితిసంయమాన్ విభో వదంతి అనీహాద్ అగుణాద్ అవిక్రియాత్। త్వయీశ్వరే బ్రహ్మణి నో విరుధ్యతే త్వత్ ఆశ్రయత్వాద్ ఉపచర్యతే గుణైః ॥* 10–3–19, *స త్వం త్రిలోకస్థితయే స్వమాయయా బిభర్షి శుక్లం ఖలు వర్ణమాత్మనః । సర్గాయ రక్తం రజసా ఉపబృంహితం కృష్ణం చ వర్ణం తమసా జన అత్యయే ॥* 10–3–20). (మహావిష్ణువు శ్రీకృష్ణుని అంశ. మహావిష్ణువు కారణోదక సముద్రమున శయనించి ఉండును. ఆతడు నిశ్వసించినపుడు కోట్ల కొలది బ్రహ్మాండములు – విశ్వములు, అతని రోపకూపముల నుండి బయలువెడలును. అతడు ఊపిరి తీసినపుడు ఆ బ్రహ్మాండములన్నియు తిరిగి ఆతని రోమకూపములలో చేరును. ఈ విధముగా బ్రహ్మాదిదేవతలు పాలించెడి కోట్లకొలది బ్రహ్మాండములు మహావిష్ణువు యొక్క శ్వాస వలన వచ్చిపోవుచుండును– *యస్యైక నిశ్వసిత కాలం అథావలమ్బ్య జీవన్తి లోమ విలజా జగదణ్డనాథాః । విష్ణుర్మహాన్ స ఇహ యస్య కళావిశేషో గోవిందం ఆదిపురుషం తమహం భజామి ॥* – బ్రహ్మసంహిత 5–48). లోకాలను రక్షించడానికి రాజుల రూపంలో కూడా గల కోట్ల కొలది అసురులను వినాశము

చేయుటకు నా గృహంలో పుట్టావు (*త్వం అస్య లోకస్య విభో రిరక్షిషుః గృహే అవతీర్ణోఽసి మమ అఖిల ఈశ్వర । రాజన్య సంజ్ఞా అసురకోటియూథపైః నిర్వ్యూహ్యమానా నిహనిష్యసే చమూః ॥* 10-3-21).

సభ్యత లేనివాడు, దుష్ట కంసుడు. నీ జన్మ గూర్చి వినినంతనే ఆయుధములను పూని నిన్ను చంపుటకై వస్తాడు. వాడు ఇది వరకు నీ అగ్రజులను - జ్యేష్ఠ సోదరులను వధించాడు (22).

మహాపురుషుల లక్షణములతో విరాజిల్లుతున్న పుత్రుని జూచి విస్మయం చెందినను సంతోషించినదైనను దేవకి కంసుని వల్ల చాలా భయం కలిగి ఉన్నను, స్వామిని ఇలా స్తోత్రం చేసింది (23).

దేవకిచే శైశవకృష్ణుని స్తోత్రము

తల్లి దేవకి ప్రార్థించింది ఇలా - స్వామీ! నీవు సాక్షాత్తు విష్ణు భగవానుడవు, అంటే త్రిగుణాతీతుడవు - నిర్గుణుడవు, నిర్వికారుడవు - మార్పు లేనివాడవు, అంతటా వ్యాపించి ఉన్నవాడవు - నిర్విశేషుడవు, కోరికలు లేనివాడవు - నిరీహమ్, అధ్యాత్మజ్ఞానమునకు మూలపురుషుడవు. నీకు రూపం లేదు. నీవు అవ్యక్తుడవని చెప్పుకుంటారు. అది తప్పు. నీ రూపాన్ని మా కళ్ళతో చూస్తున్నాము. నీ రూపము కళావిహీనమైన మాలాంటిది కాదు. అది బ్రహ్మజ్యోతిలో వెలిగేది. భౌతిక మాంస పూరిత కన్నులకు కనబడేదికాదు. నీవు సాక్షాత్తు విష్ణుమూర్తివి (*శ్రీదేవకీ ఉవాచ - రూపం యత్ తత్ ప్రాహుః అవ్యక్తం ఆద్యం బ్రహ్మ జ్యోతిః నిర్గుణం నిర్వికారమ్ । సత్తామాత్రం నిర్విశేషం నిరీహం సః త్వం సాక్షాత్ విష్ణుః అధ్యాత్మదీపః ॥* 10-3-24). బ్రహ్మదేవునికి 100 దివ్య సంవత్సరములు నిండినపుడు వచ్చే ప్రళయం వల్ల సర్వలోకాలు విలీనం చెందుతాయి. భూత వికారములన్నీ ఆదిభూతమున అనగా భూతతన్మాత్రలోకి మారుతుంది. కాలంవల్ల వ్యక్తమైనదంతా అవ్యక్తముగా మారుతుంది. భూతఅవ్యక్తముగా మారుతుంది. నీవొక్కడివే మిగులుతావు. నీవే శేషుడవు, స్వామివి. ప్రళయకాలంలో అంతా విలీనం చేసుకొని కడుపులో ఉంచుకొని ఒక్కడివే ఉండేవాడివి నీవు. అలాంటి నీవు నా కడుపులోనా పుట్టింది! ఇది కేవలం నా కోర్కె మేరకు ఇలా చేసావు. ఇది లోకమున ఆశ్చర్యముగా నిలువగలదు, నమ్మలేనిది (*నష్టే లోకే ద్విపరార్ధ అవసానే మహాభూతేష్వాదిభూతం గతేషు । వ్యక్తే అవ్యక్తం కాలవేగేన యాతే భవాన్ ఏకః శిష్యతే అశేషసంజ్ఞః* 10-3-25, *విశ్వం యదేతత్ స్వతనౌ నిశాంతే యథావకాశం పురుషః పరో భవాన్ । బిభర్తి సోఽయం మమ గర్భగఃభూత్ అహో నృలోకస్య విడంబనం హి తత్ ॥* 10-3-31). బహు విచిత్రమైన కాలమును నిముషములని, రోజులని, సంవత్సరములని లెక్కబెడతాము. నీవు కాలస్వరూపుడవు. కాలం కూడా నీ వల్లనే. నీవు కాలరూపుడవు. కాలంతోటే సృష్టి వ్యక్తం చేస్తుంది. జీవుల శరీరాలను కర్మచేయమని ప్రోత్సహిస్తావు. కాలంతోటే వ్యక్తఅవ్యక్తాలు - సృష్టి మరియు అవ్యక్తము. వ్యక్తమైన ప్రకృతి ప్రళయకాలంలో అవ్యక్తమైన సూక్ష్మస్థితికి చేరి నీలో చేరుతాయి. అందుకే నిన్ను శేషుడవు - ఆదిశేషుడవు లేక శేషం లేక ఒక్క మిగిలేవాడివి నీవే అని అంటారు (*యోఽయం కాలస్తస్య తే అవ్యక్తబంధో చేష్టామ్ ఆహుః చేష్టతే యేన విశ్వమ్ । నిమేష ఆదిః వత్సరాంతో మహీయాన్ తం త్వా ఈశానం క్షేమధామ ప్రపద్యే ॥* 10-3-26). నిన్ను పట్టుకొని లేడంటారు,

మృత్యువాత పడే మమ్ములను చూసి ఉన్నామంటారు ఇదే అజ్ఞానం. మృత్యువు రాని చోటు కావాలంటారు. మృత్యువుకు దూరం అందరూ వెళ్ళాలని కోరుకుంటారు. కానీ ఆ స్థానం లేదు ముల్లోకాలలో ఎందుకంటే ఇదంతా కాలానుగుణంగానే వ్యక్తం అవ్యక్తం అవుతాయి. మృత్యువు రాకుండా జన్మ రాకుండా ఉండాలంటే నీ పాదములు తప్ప వేరే స్థలం లేదు – (*మర్త్యో మృత్యువ్యాలభీతః పలాయన్ లోకాన్ సర్వాన్ నిర్భయం న అధ్యగచ్ఛత్ । త్వత్ పాద అబ్జం ప్రాప్య యదృచ్ఛయా అద్య స్వస్థః శేతే మృత్యుః అస్మాద్ అపైతి ॥* 10-3-27) (*మాం చ యః అవ్యభిచారేణ భక్తియోగేన సేవతే । సః గుణాన్ సమతీత్య ఏతాన్ బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే ॥* – గీత 14-26).

స్వామీ! మా కన్నులు మాంస వికారములు, ఈ నీ దివ్యరూపం చూపకు, భయపడ్తున్నా, నిన్ను కంసుడు ఏమైనా చేస్తాడేమోనని. ఓ మధుసూదన! కావున ఈ దివ్యరూపము దాచగలవు (*సః త్వం ఘోరాత్ ఉగ్రసేన ఆత్మజాత్ నః త్రాహి త్రస్తాన్ భృత్యవిత్రాసహా అసి । రూపం చ ఇదం పౌరుషం ధ్యాన ధిష్ణ్యం మా ప్రత్యక్షం- మాంస దృశాం కృషీష్ఠాః ॥* 10-3-28, *జన్మ తే మయి అసౌ పాపః మా విద్యాత్ మధుసూదన । సముద్విజే భవత్ హేతోః కంసాత్ అహం అధీరధీః ॥* 10-3-29). ఓ విశ్వాత్మా! ఈ అలౌకిక రూపమైన శంఖచక్రగదాపద్మములను ధరించిన చతుర్భుజ రూపమును ఉపసంహరింపుము. కావున మామూలు శిశువుగా ఉండగలవు – (*ఉపసంహర విశ్వాత్మన్ అదో రూపమలౌకికమ్ । శంఖచక్రగదాపద్మశ్రియా జుష్టం చతుర్భుజమ్ ॥* 10-3-30), అహో! ఈ నీ రూపము అద్భుతము. ప్రళయ సమయమున సృష్టి అంతా వచ్చి ఈ శరీరమున చేరుతుంది. అట్టి ఈ దివ్యశరీరమున గర్భమున జన్మించుట అత్యాశ్చర్యకరము. లోకులు ఇది నమ్మలేనిది కదా! (*విశ్వం యత్ ఏతత్ స్వతనౌ నిశా అన్తే యథా అవకాశం పురుషః పరః భవాన్ । బిభర్తి సః అయం మమ గర్భగః అభూత్ అహో నృలోకస్య విడంబనం హి తత్ ॥* 10-3-31) అని తెల్పింది దేవకి. శ్రీకృష్ణుడు ఇలా సమాధానపరిచాడు –

మీరు మీ పూర్వజన్మలో 12 వేల దివ్య సంవత్సరములు తపస్సు చేశారు (36). నేను వరదరాజును గదా! (వరదరాట్ 10-3-38) ఇదివరకు మీ కోరిక తీర్చుటకే మీరు పృశ్ని మరియు ప్రజాపతి సుతపుడుగా (*పృశ్నిగర్భేతి సోయం శ్రుతః*) జన్మపొందినప్పుడు నేను పృశ్నిగర్భుడిగా, అదితి కశ్యపులుగా మీ పూర్వజన్మలో మీకు వామనుడుగా, ఇప్పుడు దేవకీ వసుదేవులుగా ఉన్న మీకు – ఇప్పుడు కృష్ణుడిగా మీ కుమారుడిగా జన్మ తీసుకున్నాను – బ్రహ్మదేవునిచే ప్రజాసృష్టి చేయమని ఆజ్ఞాపింపబడినప్పుడు మీరు తీవ్రమైన తపస్సును ఆచరించి ఇంద్రియములను నియంత్రించి నన్ను ధ్యానించారు (*యువాం వై బ్రహ్మణా ఆదిష్టౌ ప్రజాసర్గే యదా తతః । సన్నియమ్య ఇంద్రియగ్రామం తేపాథే పరమం తపః* 10-3-33), మీలాంటి మహోన్నతులు ఇంక ఏ దృష్టి పెట్టక ఎవ్వరిని ఆశ్రయించక నన్నే కావాలన్నారు. అందుకే మీ కడుపున జన్మించి – పృశ్నిగర్భునిగా పేరొందాను (*అదృష్ట్వా అన్యతమం లోకే శీల ఔదార్య గుణైః సమమ్ । అహం సుతః వాం అభవం పృశ్నిగర్భః ఇతి శ్రుతః ॥* 10-3-41). ఆ తర్వాత అదితి ప్రజాపతి కశ్యపులుగా మీరు జన్మనొందినప్పుడు మీ కడుపున ఉపేంద్రుడిగా పొట్టివాడనైనందున వామనుడిగా పుట్టాను (*తయోః వాం*

పునః ఏవ అహం అదిత్యాం ఆస కశ్యపాత్ । ఉపేంద్ర ఇతి విఖ్యాతో వామనత్వాత్ చ వామనః ॥ 10-3-42). ఓ తల్లీ! మూడవసారి ఈ జన్మలో మీకు పుత్రుడనైతిని. ఇది సత్యమని గ్రహింపుము (*తృతీయే అస్మిన్ భవే అహం వై తేన ఏవ వపుషా అథ వామ్ । జాతః భూయః తయోః ఏవ సత్యం మే వ్యాహృతం సతి ॥* 10-3-43). నేను సామాన్య బాలునిగా జన్మ తీసుకోక నా దివ్యరూపమును మీకు నా పూర్వజన్మస్మరణము కొరకే మీకు ఈ చతుర్భుజ రూపమును చూపా. నేను స్వామిని అని నిరూపించుకోవాలి గదా! - (*ఏతత్ వాం దర్శితం రూపం ప్రాగ్జన్మస్మరణాయ మే । నాన్యథా మద్భవం జ్ఞానం మర్త్యలింగేన జాయతే ॥* 10-3-44). (*అనన్యాః చిన్తయన్తః మాం యే జనాః పర్యుపాసతే । తేషాం నిత్య అభియుక్తానాం యోగ క్షేమం వహామి అహమ్ ॥* - గీత 9-22, *యే అపి అన్య దేవతా భక్తాః యజన్తే శ్రద్ధయా అన్వితాః । తే అపి మాం ఏవ కౌన్తేయ యజన్తి అవిధి పూర్వకమ్ ॥* - గీత 9-23).

నా యందు అమిత ప్రేమ అనురాగము కలవారు కావున మీరు ఉత్తమ గతిని పొందగలరు (*యువాం మాం పుత్రభావేన బ్రహ్మభావేన చ అసకృత్ । చిన్తయన్తౌ కృతస్నేహౌ యాస్యేథే మత్గతిం పరామ్ ॥* 10-3-45). అని స్వామి శ్రీహరి మౌనంగా తన ఆత్మమాయ ద్వారా తనను తల్లిదండ్రులు చూచుచుండగా మామూలు పిల్లవాడిలాగా మారి ప్రాకృత శిశురూపంగా మారాడు (ఇతి ఉక్త్వా ఆసీత్ *హరిఃతూష్ణీం భగవానాత్మమాయయా । పిత్రోః సంపశ్యతోః సద్యో బభూవ ప్రాకృతః శిశుః ॥* 10-3-46), అక్కడ నందగృహమున యోగమాయ జన్మించింది. ఆ తర్వాత ఏం చేయాలో కూడా వసుదేవునకు స్వామి తెల్పాడు. స్వామి మాయా ప్రభావం వల్ల సూతికాగృహద్వారములు తెరుచుకున్నాయి. ద్వారపాలకులు గాఢనిద్రలో మునిగారు. సంకెళ్ళు, తలుపులు తెరుచుకున్నాయి. అలాగే ఆ మధ్యరాత్రి చిరుజల్లులు, మేఘగర్జనల మధ్య అంధకారము పోయి సూర్యుడు వచ్చినట్లుగా వసుదేవుడు చిన్ని శిశువును ఎత్తుకొని ఆదిశేషుడు కాపాడుతుండగా శ్రీరామచంద్రునికి సముద్రుడు దారి ఇచ్చినట్లుగా యమున దారి ఇచ్చింది. వర్షాకాలం గదా! యమున భయంకరంగా ప్రవహిస్తోంది (*మఘోని వర్షతి అసకృత్ యమ అనుజా గమ్భీర తోయ ఓఘ జవ ఊర్మి ఫేనిలా । భయానక ఆవర్తశత ఆకులా నదీ మార్గం దదౌ సిన్ధుః ఇవ శ్రియః పతేః ॥* 10-3-50). యమునను దాటి వ్రేపల్లె చేరి అక్కడ నిద్రించిన యశోద పక్కలో ఉంచి, అచటి నుండి ఆడ శిశువుగా అవతరించిన యోగమాయను మథుర నగరమున గల వారి కారాగారానికి తెచ్చి ఉంచాడు. పూర్వం లాగా తిరిగి వసుదేవుని కాళ్ళకు సంకెళ్ళు బిగింపబడ్డాయి (10-3-48 నుండి 53). (*వవర్ష పర్జన్యః ఉపాంశుగర్జితః శేషః అన్వగాత్ వారి నివారయన్ ఫణైః* 10-3-49). (*నన్దవ్రజం శౌరిః ఉపేత్య తత్ర తాన్ గోపాన్ ప్రసుప్తాన్ ఉపలభ్య నిద్రయా । సుతం యశోదా శయనే నిధాయ తత్ సుతాం ఉపాదాయ పునః గృహాన్ అగాత్ ॥* 10-3-51), (*దేవక్యాః శయనే న్యస్య వసుదేవః అథ దారికాం । ప్రతిముచ్య పదోః లోహం ఆస్తే పూర్వవత్ ఆవృతః ॥* 10-3-52). ప్రసవనిద్రలో తనకు జన్మించినది పుత్రుడో పుత్రికో గాంచకుండెను యశోద (*యశోదా నన్దపత్నీ చ జాతం పరం అబుధ్యత । న తత్ లిఙ్గం పరిశ్రాన్తా నిద్రయా అపగత స్మృతిః ॥* 10-3-53).

రాజా! పిమ్మట పురద్వారములన్నియు వెనుకటి వలె లోపల బయట బంధింపబడి యుండెను. అపుడు కారాగార రక్షకులు జన్మించిన బాలిక ఏడుపు ధ్వనిని విని శయ్య నుండి లేచిరి (*శ్రీశుకః ఉవాచ – బహిః అన్తఃపురద్వారః సర్వాః పూర్వవత్ ఆవృతాః । తతః బాలధ్వనిం శృత్వా గృహపాలాః సముత్థితాః* ॥ 10–4–1). వెంటనే శిశుజన్మను గూర్చి కాపలాదారులు కంసునికి తెలియజేశారు (*తే తు తూర్ణం ఉపవ్రజ్య దేవక్యాః గర్భజన్మ తత్ । ఆచఖ్యుః భోజరాజాయ యత్ ఉద్విగ్నః ప్రతీక్షతే* ॥ 10–4–2). కంసుడు కోపంతో వెంటనే సూతికాగృహం ప్రవేశించాడు (*సః తల్పాత్ తూర్ణం ఉత్థాయ కాలః అయం ఇతి విహ్వలః । సూతీగృహం అగాత్ తూర్ణం ప్రస్ఖలన్ ముక్త మూర్ధజః* ॥ 10–4–3). శిశుజన్మ విని కంసుడు శిశువధ చేయడానికి ప్రయత్నింపగా దేవకి వద్దని మేనకోడలును చంపరాదని కనీసం కూతుర్ని వదిలిపెట్టమని, ఇది వరకు అందరినీ చంపావని తెలియజేసింది. తాను మందబుద్ధిరాలినని, చెల్లెలినని బ్రతిమిలాడింది (*తం ఆహ భ్రాతరం దేవీ కృపణా కరుణం సతీ । స్నుషా ఇయం తవ కల్యాణ స్త్రియం హన్తుం మా అర్హసి* ॥ 10–4–4, *బహవః హింసితాః భ్రాతః శిశవః పావక ఉపమాః । త్వయా దైవ నిసృష్టేన పుత్రికా ఏకా ప్రదీయతామ్* ॥ 10–4–5, *నను అహం తే హి అవరజా దీనా హతసుతా ప్రభో । దాతుం అర్హసి మన్దాయాః అఙ్గ ఇమాం చరమాం ప్రజామ్* ॥ 10–4–6, *శ్రీశుకః ఉవాచ – ఉపగుహ్య ఆత్మజాం ఏవం రుదత్యా దీనదీనవత్ । యాచితః తాం వినిర్భర్త్స్య హస్తాత్ ఆచిచ్ఛిదే ఖలః* ॥ 10–4–7). ఎంత ప్రాధేయపడ్డా, వినక ఆ శిశువును లాక్కొని పాదములు పట్టుకొని బండకు కొట్టే ప్రయత్నం చేసేలోగా (*అవజానన్తి మాం మూఢాః మానుషీం తనుం ఆశ్రితం । పరం భావం అజానన్తః మమ భూత మహా ఈశ్వరమ్* ॥ – గీత 9–11), శిశురూపంలో ఉన్న యోగమాయ – అష్ట భుజములలో ఆయుధములు గల దుర్గాదేవిగా పైకి ఎగిరి, "దుర్మార్గుడా నిన్ను చంపేవాడు పుట్టాడు", అని పలికి అదృశ్యమైంది. స్వార్థపరులు ఎంతకైనా తెగిస్తారు. బాంధవ్యాలను తెంచుకుంటారు. అట్టి వాడు కంసుడు (*తాం గృహీత్వా చరణయోః జాతమాత్రాం స్వసుః సుతామ్ । అపోథయత్ శిలాపృష్ఠే స్వ అర్థ ఉన్మూలిత సౌహృదః* 10–4–8 ॥ *సా తత్ హస్తాత్ సముత్పత్య సద్యః దేవీ అమ్బరమ్ గతా । అదృశ్యత అనుజా విష్ణోః స ఆయుధా అష్ట మహాభుజా* ॥ 10–4–9). ఆకాశమున వెలిసిన దుర్గాదేవి దివ్యమాలలతోను, వస్త్రములతోను అంగరాగములతోను, రత్నాభరణములతోను విభూషితయై యుండెను. ఆమె హస్తములయందు ధనుస్సును, శూలమును, బాణములను, డాలును, ఖడ్గమును, శంఖమును, చక్రమును, గదను ధరించియుండెను. అప్సరసలు, కిన్నరులు, ఉరగులు, సిద్ధులు, చారణులు, గంధర్వులు, పూజార్థమై గొప్పగ ద్రవ్యములను సమర్పించి ఆమెకు నమస్కరించుచుండగా ఆమె యిట్లు పలికెను (*దివ్యస్రక్ అమ్బర ఆలేప రత్న ఆభరణ భూషితా । ధనుః శూల ఇషు చర్మ అసి శంఖ చక్ర గదాధరా ॥, సిద్ధచారణ గన్ధర్వైః అప్సరః కిన్నర ఉరగైః । ఉపాహృత ఉరు బలిభిః స్తూయమానా ఇదం అబ్రవీత్* ॥ 10–4–10, 11). మూర్ఖుడా! బుద్ధిహీనుడా! నన్ను చంపుతావా, నిన్ను చంపేవాడు నీ పూర్వశత్రువు జన్మించాడు. కావున అనవసరంగా పిల్లలను చంపరాదు అని హెచ్చరించింది అమ్మవారు. ఆవిడే ఆ తర్వాత భూమండలమున ఎన్నో చోట్ల వెలసింది

(*కిం మయా హతయా మన్ద జాతః ఖలు తవ అన్త కృత్। యత్ర క్వ వా పూర్వశత్రుః మా హింసీః కృపణాన్ వృథా॥* 10-4-12, *ఇతి ప్రభాష్య తం దేవీ మాయా భగవతీ భువి। బహునామ నికేతేషు బహునామా బభూవ హ॥* 10-4-13). (దుర్గాదేవి కలకత్తా యందు కాళికగను, బొంబాయి నగరములో ముంబాదేవిగను, వారణాసి యందు అన్నపూర్ణగను, కటక్ యందు భద్రకాళిగను, అహ్మదాబాద్‌లో భద్రగను, హరిద్వార్‌లో మాయాదేవిగను ప్రసిద్ధి చెందినది. ఈ విధముగా వివిధ స్థానములలో ఆమె వివిధ నామములతో తెలియబడుచున్నది).

తప్పయిందని దేవకీ వసుదేవులను బ్రతిమిలాడాడు కంసుడు. క్షమించుమని వారి కాళ్ళ మీద పడ్డాడు (*క్షమధ్వం మమ దౌరాత్మ్యం సాధవః దీనవత్సలాః। ఇతి ఉక్త్వా అశ్రుముఖః పాదౌ శ్యాలః స్వస్రోః అథ అగ్రహీత్॥* 10-4-23). శిశుహంతకుడు అయిన కంసుడు తనకు తాను ఇలా సమర్థించుకున్నాడు-

"చేసేది చేయించేది అంతా ఈశ్వరుడే అని తన ప్రమేయం ఏమీ లేదని తప్పించుకున్నాడు (10-4-15 నుండి 22)". ఇదే కంసుడి సిద్ధాంతము. ఇలా అనుకొనేవారంతా కంసుని అనుసరించేవారే ఇది భగవద్గీత సిద్ధాంతమునకు విరుద్ధము. జాగ్రత్తగా కర్మలు అహింసాబద్ధంగా, నిస్స్వార్థంగా చేయమని గీతా వాక్యం. అందితే జుట్టు లేకపోతే కాళ్ళు పట్టే స్వభావం కంసుడిది. తను బ్రతకడానికై శిశువధ చేసే హంతకుడు కంసుడు. వసుదేవుడు తగినట్టుగానే సమాధానం చెప్పాడు- నీవు మాత్రం ఏం చేస్తావు! నీవు నీ స్వాధీనంలో లేనివాడవు. అరిషడ్వర్గాలకు ద్వంద్వాలకు దాసుడవు. సత్యాన్ని గ్రహించలేక స్వార్థానికై పాపకర్మలు చేస్తున్నావు. సమదర్శనం లేనివాడవు. అని కాస్త మెత్తగా మందలించాడు (*ఏవం ఏతత్ మహాభాగ యథా వదసి దేహినాం। అజ్ఞాన ప్రభవా అహం ధీః స్వపరా ఇతి భిదా యతః॥* 10-4-26), (*శోకహర్ష భయద్వేష లోభ మోహ మదాన్వితాః। మిథోఘ్నన్తం న పశ్యన్తి భావైర్భావం పృథక్ దృశః॥* 10-4-27). (ఇలాంటి చెడువారు సమదర్శనం లేనివారు స్వామి లీలలను ఎఱుంగజాలరు). కంసుడు వారికి నమస్కరించి స్వగృహానికి వెళ్ళాడు ఆ రాత్రి. ఉదయాన్నే మంత్రులను పిలిచి ఏం చేయాలో విచారించాడు. ఆ సలహాదారు మంత్రులు మూర్ఖులు, వక్రబుద్ధి గలవారు, దేవతాద్వేషులు.

కంసుడి మంత్రుల సలహా కుసంగముతో కూడినవి (*ఆకర్ణ్య భర్తుః గదితం తం ఊచుః దేవ శత్రవః। దేవాన్ ప్రతి కృత అమర్షాః దైతేయాః న అతి కోవిదాః॥* 10-4-30). వారు కంసునకు ఇలా సలహా ఇచ్చారు - రాజ్యములో పుట్టిన పిల్లలందరిని చంపేస్తాం. నీకు హానిలేకుండా చేస్తాం (31). అయినా -

దేవతలు నీ ధనుస్సు అల్లెతాడు ధ్వనిచే భయపడేవారు (32). విష్ణువు రహస్యంగా దాక్కుంటాడు. ఎక్కడో అంతఃకరణలో ఉంటాడట (*రహః జుషా హరిణా*), శివుడు అడవుల్లో తిరుగాడేవాడు (*శంభునా వన ఓకసా*), బ్రహ్మతపస్సులో ఉంటాడు (*బ్రహ్మణా తపస్యతా*). ఇకపోతే ఇంద్రుడు అల్పశక్తిమంతుడు. దేవతలు డంబములు పలుకు పిరికి వారు. వాళ్ళు నీతో యుద్ధం చేయలేరు (32 నుండి 37). ఇంద్రుడెల్లప్పుడు హీనవీర్యుడై యుంటాడు (*ఇన్ద్రేణ అల్పవీర్యేణ*). కాబట్టి వీళ్ళతో నీకు భయంలేదు - (*కిం క్షేమ శూరైః*

విబుధైః అసంయుగ వికత్థనైః । రహః జుషా కిం హరిణా శమ్భునా వా వన ఓకసా । కిం ఇన్ద్రేణ అల్పవీర్యేణ బ్రహ్మణా తపస్యతా ॥ 10-4-36). అయినా దేవతలను ఉపేక్షించరాదు. వారిని సమూలముగా నాశనం చేస్తాము. శత్రువులను ఉపేక్షించరాదు. కావున మాకు ఆజ్ఞ ఇవ్వగలవు. మేము నీ సేవకులము (*తథా అపి దేవాః సాపత్న్యాత్ న ఉపేక్ష్యాః ఇతి మన్మహే । తతః తత్ మూల ఖననే నియుంక్ష్వ అస్మాన్ అనువ్రతాన్ ॥* 10-4-37). మరియు, ఇంద్రియములను మొదటనే నియంత్రించకపోయిన అవి పతనానికి దారితీస్తాయి. అలాగే రోగము రాగానే అశ్రద్ధ చేసిన మొత్తము శరీరాన్నే నాశనం చేస్తుంది. అలానే శత్రువులను వదలరాదు (*యథా ఆమయః అఙ్గే సముపేక్షితః నృభిః న శక్యతే రూఢపదః చికిత్సితుమ్ । యథా ఇన్ద్రియ గ్రామః ఉపేక్షితః తథా రిపుఃమహాన్ బద్ధబలః న చాల్యతే ॥* 10-4-38). కావున వారి మూలము అయిన సనాతనధర్మం తొలగిద్దాం. అది విష్ణువుచే నిర్దేశింపబడినది. బ్రాహ్మణులు, గోవులు, తపస్సు, అధ్యయనము, యజ్ఞములు ఉన్నచోట విష్ణువు నివసిస్తాడట (*మూలం హి విష్ణుర్ దేవానాం యత్ర ధర్మః సనాతనః । తస్య చ బ్రహ్మ గో విప్రాః తపో యజ్ఞాః స దక్షిణాః ॥* 10-4-39). సనాతన ధర్మమున్న చోటనే విష్ణువు నివసించును. వేదములు, గో బ్రాహ్మణ తపస్సులతోను దక్షిణలతోను గూడిన యజ్ఞములే విష్ణువునకు, ధర్మమునకు మూలము. కావున అవి లేకుండా చేస్తాము. బ్రాహ్మణులను గోవులను వధిస్తాము (*తస్మాత్ సర్వాత్మనా రాజన్ బ్రాహ్మణాన్ బ్రహ్మవాదినః । తపస్వినో యజ్ఞశీలాన్ గాశ్చ హన్మః హవిఃదుఘాః ॥* 40). స్వామి శరీరం ఏకాదశ మూర్తిగా ఉంటుంది. బ్రాహ్మణులు, గోవులు, వేదములు, తపస్సు, సత్యం, దమము, శమము, శ్రద్ధ, దయ, సహనం, యజ్ఞం - ఇవి అన్ని విష్ణు శరీరములు (*విప్రా గావశ్చ వేదాశ్చ తపస్సత్యం దమశ్శమః । శ్రద్ధా దయా తితిక్షా చ క్రతవశ్చ హరేః తనూః* -41). అసురులకు శత్రువు, సర్వదేవతలకు నాయకుడు, సర్వులలో అంతర్యామిగా హృదయమున పరమాత్మగా నివసించువాడు అగు శ్రీహరి పాదములను ఆశ్రయించి దేవతలు, బ్రహ్మశివాదులు ఋషులు ఉంటారు. వీరందరిని హింసించుట వల్ల విష్ణువు వధింపబడతాడు. సర్వాంతర్యామియగు ఆ విష్ణువు దైత్యులకు (రాక్షసులకు) అంటే మనకు శత్రువు. సర్వదేవతలకు నాయకుడు. శివ బ్రహ్మాదులు గూడా ఆయననే ఆశ్రయించి ఉందురు. కాబట్టి ఆయన స్థానములైన గోబ్రాహ్మణ యజ్ఞములను హింసించిన విష్ణువధ అవుతుందని ఇదే సరైన ఉపాయము అని తెల్పారు మంత్రులు (*స హి సర్వసురాధ్యక్షో హి అసురద్విట్ గుహాశయః । తన్మూలా దేవతాః సర్వాః సేశ్వరాః స చతుర్ముఖాః । అయం వై తద్ వధోపాయో యద్ ఋషీణాం విహింసనమ్ ॥* 42). దుష్టమంత్రుల ఆలోచనకు సరేనన్నాడు కంసుడు బ్రాహ్మణహింస ద్వారా తనకు హితము చేకూరుతుందని ఆ దుర్మతి అసురుడు అయిన కంసుడు వినాశకరపు ఆలోచనలు చేశాడు, భావించాడు. ఇదే వాడి చావుదలకు ప్రోత్సహించేది (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఏవం దుర్మన్త్రిభిః కంసః సహ సమ్మన్త్ర్య దుర్మతిః । బ్రహ్మహింసాం హితం మేనే కాల పాశ ఆవృతః అసురః ॥* 10-4-43). (*సాధుసంగ సాధుసంగ సర్వశాస్త్రే కయ లవమాత్ర సాధుసంగే సర్వసిద్ధి హయ* - సాధుసంగము లేకపోయినా ఇలాంటి వినాశకరపు ఆలోచనలు అందరికి వస్తాయి. చైతన్య చరితామృతము - మధ్యలీల 22-54) సజ్జనులను బాధపెట్టసాగారు

కామరూపధారులగు దానవులు. సర్వత్రా సాధువులను పీడించమని ఆ అసురులకు తెల్పి కంసుడు తన గృహమునకు వెళ్ళాడు (*సన్దిశ్య సాధులోకస్య కదనే కదనప్రియాన్ । కామరూపధరాన్ దిక్షు దానవాన్ గృహమావిశత్ ॥* 10-4-44). మూఢులు, రజతమోగుణయుతులు, సాధువులను ద్వేషించువారు అగు అసురులు సాధువులను హింసించసాగారు, అలా వారు మృత్యువునకు సన్నిహితులైరి (*తే వై రజఃప్రకృతయః తమసా మూఢచేతసః । సతాం విద్వేషం ఆచేరుః ఆరాత్ ఆగతమృత్యవః ॥* 10-4-45).

శుకుడన్నాడు - రాజా! సాధువులను బాధించినచో అది బాధించువాని ఆయువును, సంపదను, యశస్సును, ధర్మమును, స్వర్గాది లోకములను, శుభములను సర్వవిధ శ్రేయస్సులను వినాశము చేయును - *ఆయుః శ్రియం యశోధర్మం లోకాన్ ఆశిష ఏవ చ । హన్తి శ్రేయాంసి సర్వాణి పుంసో మహదతిక్రమః ॥* 10-4-46).

పుత్రుడు (శ్రీకృష్ణుడు) తన ఇంట్లో జన్మించడం వల్ల ఆనందభరితుడైన నందుడు వేదజ్ఞులైన బ్రాహ్మణులను ఆహ్వానించి జాతకర్మ పితృదేవతారాధనలు చేశాడు (10-5-1). 20 లక్షల గోవులను బ్రాహ్మణులకు దానం చేశాడు. అట్లాగే ధాన్యరాశులు, రత్నములు, బంగారు జరీ వస్త్రములు దానం చేశాడు. రాజా! ఇలా దానం చేయడం వల్ల ద్రవ్యమునకు శుద్ధి, మనస్సునకు సంతోషము కలుగుతుంది. మనస్సునకు శుద్ధి, ఉల్లాసము. అట్లే కాలముచే భూమి పంచ భూతములు, స్నానముచే దేహము, సంస్కారముతో మానవజన్మ, తపస్సుచే ఇంద్రియములు, పూజలచే బ్రాహ్మణులు, అధ్యాత్మవిద్యచే జీవాత్మ శుద్ధి చెందుతాయి (*కాలేన స్నానశౌచాభ్యాం సంస్కారైః తపసా ఇజ్యయా । శుద్ధ్యన్తి దానైః సన్తుష్ట్యా ద్రవ్యాణి ఆత్మా ఆత్మవిద్యయా ॥* 10-5-4). బ్రాహ్మణులు స్వస్తి వచనములు పలికిరి. సూతులు పురాణములను పారాయణము చేసిరి. మాగధులు రాజవంశచరితములను కీర్తించిరి. గాయకులు గానం చేశారు. భేరిదుందుభులు మ్రోగించారు. ఇళ్ళను ద్వారములను చక్కగా అలంకరించారు. విచిత్రమగు ధ్వజపతాకములు, మామిడాకు తోరణములను ఏర్పరచారు (6). పసుపు తైలముల మిశ్రణములతో గోవులు, వృషభములు, దూడలను అలంకరించారు. వస్త్ర, కాంచన, నెమలిపింఛపూమాలలతో గోసంతతిని అలంకరించారు (*గావః వృషాః వత్సతరాః హరిద్రా తైల రూషితాః । విచిత్ర ధాతు బర్హస్రక్ వస్త్ర కాంచన మాలినః ॥* 10-5-7). గోపాలురు, గోపికలు మణికుండల కంకణ నూపురములను కేయూర పూలలమాలలతో అలంకరించుకొని నందుని ఇంటికి వెళ్ళారు. హరిద్రాచూర్ణ తైలములను బాలునకు పూసిరి, స్తుతించిరి. పాలు పెరుగు వెన్నలను చల్లుకున్నారు. నవనీతముతో ఒకరినొకరు పూసుకున్నారు (14). అందరిని ప్రీతిపరచాడు నందుడు. నందయశోదలు రోహిణి దేవిని సత్కరించారు. ఓ రాజా! గోరక్షణ జరిగేచోటును వ్రజము అంటారు. అది శ్రీహరి నివాసము కాన లక్ష్మీదేవి కూడా నందునింటికి వచ్చింది. గోకులము సర్వసంపదలతో తులతూగింది (*తతః ఆరభ్య నన్దస్య వ్రజః సర్వసమృద్ధిమాన్ । హరేః నివాస ఆత్మగుణైః రమా ఆక్రీడం అభూత్ నృప ॥* 10-5-18).

ఒకసారి కంసునకు పన్ను చెల్లించుటకై నందుడు మథురకు వెళ్ళాడు. వసుదేవుడు ఇది తెలుసుకొని నందుడి వద్దకు వెళ్ళాడు. పరస్పర సంభాషణల తర్వాత పుత్రుని యోగక్షేమాలు తెలుసుకున్నాడు వసుదేవుడు. రోహిణి బలదేవుల యోగక్షేమం విచారించాడు. నందా! నీవు వచ్చిన పని అయ్యింది కదా! ఎక్కువ రోజుల ఇక్కడ ఉండరాదు గోకులమున ఉత్పాతములు సంభవించవచ్చును. కావున వెంటనే వెళ్ళమన్నాడు వసుదేవుడు (*శ్రీవసుదేవ ఉవాచ – కరః వై వార్షికః దత్తః రాజ్ఞే దృష్టాః వయం చ వః । ఇహ న స్థేయం బహుతిథం సన్తి ఉత్పాతాః చ గోకులే॥* 10–5–31). వృషభములను బండ్లకు కట్టుకొని నందాది గోపాలురు గోకులమునకు బయల్దేరారు (*శ్రీశుకః ఉవాచ – ఇతి నన్ద ఆదయః గోపాః ప్రోక్తాః తే శౌరిణా యయుః । అనోభిః అనడుత్ యుక్తైః తం అనుజ్ఞాప్య గోకులమ్ ॥* 10–5–32).

పూతనా బాలఘాతిని

శిశువులను వధించుటకు కంసునిచే నియోగింపబడిన ఘోర రాక్షసి పూతన. పురగ్రామ వ్రజములలో ఆకాశమార్గమున సంచరిస్తూ గోకులము చేరుకుంది. అప్పటికి నందాదులు గోకులమునకు చేరలేదు. మంచి అందగత్తె రూపంలో నందునింట ప్రవేశించింది. అయితే రాజా! ఎక్కడైతే భగవానుడు ఉంటాడో లేక భగవన్నామసంకీర్తన జరుగుతుందో దుష్టశక్తులు పనిచేయలేవు (*యత్ర శ్రవణ ఆదీని రక్షఃఘ్నాని స్వకర్మసు । న కుర్వన్తి సాత్వతాం భర్తుః యాతుధాన్యః చ తత్ర హి ॥* 10–6–3).

బాలకృష్ణుడిని స్తన్యమిచ్చి చంపుదామనుకుంది పూతన. అందగత్తె రూపములో వచ్చి ఆ చిన్ని శిశువును ఒడిలోకి తీసుకొని అందరూ చూస్తుండగా విషస్తన్యపానం చేయించసాగింది పూతన. క్రోధంతో స్వామి స్తన్యపానం చేస్తూ దాని ప్రాణాలు లాగేసాడు. అప్పుడు దిక్కులు పిక్కటిల్లినట్లుగా అరుస్తూ కాళ్ళు చేతులు కొట్టుకుంటూ ప్రాణాలు వదలి నేలపై పడ్డది పూతన. దాని నిజస్వరూప దేహము 12 మైళ్ళు నేలను ఆక్రమించింది. పూతనచే తాకబడ్డ బాలకృష్ణుని కీర్తన ఎక్కడైతే జరుగదో ఆ స్థలము రాక్షసుల అత్యాచారములకు స్థానం అవుతుంది. శ్రీకృష్ణ కీర్తన జరుగు చోటునకు రాక్షస భూత ప్రేత పిశాచములు రాలేవు (*యత్ర శ్రవణ ఆదీని రక్షఃఘ్నాని స్వకర్మసు । న కుర్వన్తి సాత్వతాం భర్తుః యాతుధాన్యః చ తత్ర హి ॥* 10–6–3). చచ్చిన పూతన వక్షస్థలముపై ఆ చిన్నశిశువు నిర్భయముగా ఆడుకొనుచుండెను. అది చూసిన గోపికలు వెంటనే పిల్లవాణ్ణి ఎత్తుకున్నారు. పిల్లాడి రక్షణకై గోపుచ్ఛమును త్రిప్పారు (*యశోదా రోహిణీభ్యాం తాః సమం బాలస్య సర్వతః । రక్షాం విదధిరే సమ్యక్ గోపుచ్ఛ భ్రమణ ఆదిభిః ॥* 10–6–19). గోమూత్ర, గోధూళిచే శిశువుకు స్నానం పోసి శుద్ధి చేశారు – (*గోమూత్రేణ స్నాపయిత్వా పునః గోరజసా అర్భకమ్ । రక్షాం చక్రుః చ శకృతా ద్వాదశ అఙ్గేషు నామభిః ॥* 10–6–20). రకరకాల భూత ప్రేత పిశాచములనుండి పిల్లవాడిని పవిత్రము చేయుటకు హరినామములతో అంగన్యాసకరన్యాసములు చేశారు. పిల్లాడి రక్షణకై శ్రీహరి పార్శ్వదులను పిల్లాడిలోకి ఆవహింపచేశారు (*గోప్యః సంస్పృష్ట సలిలాః అఙ్గేషు కరయోః పృథక్ । న్యస్య ఆత్మని అథ బాలస్య బీజన్యాసం అకుర్వత ॥* 10–6–21), (*అవ్యాత్ అజః*

అంఘ్రి మణిమాన్ తవ జాను అథ ఊరు యజ్ఞః అచ్యుతః కటితటం జఠరం హయాస్యః । హృత్ కేశవః త్వత్ ఉరః ఈశః ఇనః తు కంఠం విష్ణుః భుజం ముఖం ఉరుక్రమః ఈశ్వరః కమ్ ॥ 10-6-22, *చక్రీ అగ్రతః సహగదః హరిః అస్తు పశ్చాత్ త్వత్ పార్శ్వయోః ధనుః అసీ మధు హా అజనః చ । కోణేషు శంఖః ఉరుగాయః ఉపరి ఉపేన్ద్రః తార్క్ష్యః క్షితౌ హలధరః పురుషః సమన్తాత్ ॥* 10-6-23, *ఇన్ద్రియాణి హృషీకేశః ప్రాణాన్ నారాయణః అవతు । శ్వేతద్వీపపతిః చిత్తం మనః యోగేశ్వర అవతు ॥* 10-6-24, *పృశ్నిగర్భః తు తే బుద్ధింః ఆత్మానం భగవాన్ పరః । క్రీడన్తం పాతు గోవిన్దః శయానం పాతు మాధవః ॥* 10-6-25), (*వ్రజన్తం అవ్యాత్ వైకుంఠః ఆసీనం త్వాం శ్రియఃపతిః । భుంజానం యజ్ఞభుక్ పాతు సర్వ గ్రహ భయంకరః ॥* 10-6-26). హరినామము జరుగుచోట నుండి డాకినీ యాతుధానీ కూష్మాండ మొదలగు దుష్ట ఆత్మలు, దయ్యములు భూతప్రేత పిశాచములు యక్షరాక్షస వినాయకులు కోటర రేవతీ జ్యేష్ఠ పూతనగాగల మాతృకాదులు స్మృతి వినాశమును ఉన్మాదమును దుఃస్వప్నములను కలుగజేయు శక్తులు పారిపోవును. అవి ఆ చెంతకు రావు - (*డాకిన్యః యాతుధాన్యః చ కుష్మాణ్డాః యే అర్భక గ్రహాః । భూత ప్రేత పిశాచాః చ యక్ష రక్షః వినాయకాః ॥* 10-6-27, *కోటరా రేవతీ జ్యేష్ఠా పూతనా మాతృకా ఆదయః । ఉన్మాదాః యే హి అపస్మారాః దేహప్రాణ ఇన్ద్రియ ద్రుహః ॥* 10-6-28, *స్వప్నదృష్టాః మహా ఉత్పాతాః వృద్ధాః బాలగ్రహాః చ యే । సర్వే నశ్యన్తు తే విష్ణోః నామగ్రహణ భీరవః ॥* 10-6-29). ఆ తర్వాత మంత్రములచే శిశువునకు రక్షకట్టి మంత్రోచ్చారణము తర్వాత యశోద కృష్ణునకు స్తన్యము నిచ్చి శయ్యపై పడుకోబెట్టింది (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఇతి ప్రణయ బద్ధాభిః గోపీభిః కృతరక్షణమ్ । పాయయిత్వా స్తనం మాతా సన్న్యవేశయత్ ఆత్మజమ్ ॥* 10-6-30). ఇంతలో నందాదులు గోకులమునకు తిరిగి వచ్చి విశాలమైన చచ్చిన పూతన శరీరమును చూచి విస్మితులైనారు. జరిగినదంతా తెలుసుకున్నారు. శ్రీశుకుడు ఇలా తెల్పాడు - మాతృభావంతో విషం ఇచ్చినా, స్వామి పూతన స్తన్యపానం చేయడంవల్ల స్వామి స్పర్శవల్ల పూతన పునీత అయ్యింది. అందుకే దాన్ని దహనం చేసినప్పుడు సుగంధ పరిమళాలు వచ్చాయి (*దహ్యమానస్య దేహస్య ధూమః చ అగరుసౌరభః । ఉత్థితః కృష్ణనిర్భుక్త సపది ఆహత పాప్మనః ॥* 10-6-34, *పూతనా లోక బాలఘ్నీ రాక్షసీ రుధిర ఆశనా । జిఘాంశయా అపి హరయే దత్త్వా ఆప సత్ గతిమ్ ॥* 10-6-35, *కిం పునః శ్రద్ధయా భక్త్యా కృష్ణాయ పరమాత్మనే । యచ్ఛన్ ప్రియతమం కిం ను రక్తాః తత్ మాతరః యథా ॥* 10-6-36, *పద్భ్యాం భక్తహృదిస్థాభ్యాం వన్ద్యాభ్యాం లోకవన్దితైః । అఙ్గం యస్యాః సమాక్రమ్య భగవాన్ అపి తత్ స్తనమ్ ॥* 10-6-37, *యాతుధానీ అపి సా స్వర్గం అవాప జననీగతం । కృష్ణభుక్త స్తనక్షీరాః కిము గావః అనుమాతరః ॥* 10-6-38). ఇక రోజూ స్తన్యపానం ఇచ్చే గోపికలు మోక్షమార్గాన తప్పక వెళుతారు (*పయాంసి యాసాం అపిబత్ పుత్రస్నేహ స్నుతాని అలం । భగవాన్ దేవకీపుత్రః కైవల్య ఆది అఖిల ప్రదః ॥* 10-6-39, *తాసాం అవిరతం కృష్ణే కుర్వతీనాం సుత ఈక్షణం । పునః న కల్పతే రాజన్ సంసారః అజ్ఞానసంభవః ॥* 10-6-40). ఈ పూతన మోక్షఘట్టాన్ని విన్నవారు కృష్ణభక్తు లవుతారు (*యః ఏతత్ పూతనామోక్షం కృష్ణస్య ఆర్భకం అద్భుతం । శృణుయాత్ శ్రద్ధయా మర్త్యః గోవిన్దే లభతే రతిమ్ ॥* 10-6-44).

శకట భంజనము-బండిని ఆవరించి ఉన్న రాక్షసుడు-శకటాసురుడి వధ

శ్రీశుకా! శ్రీహరి అవతారలీలలు వర్ణించగలరు. అవి కర్ణములకు రమ్యముగా, మనస్సునకు ఆహ్లాదముగా, బుద్ధికి జ్ఞానాన్ని ఒసుగుతాయి. అవి విన్నంతనే అభద్రములు- భయము, అవిద్య, అజ్ఞానము, అహంకారము, నేను నాది అను అభిమానము. తొలుగుతాయి. శ్రీకృష్ణభక్తి కలుగుతుంది. భక్తుల సాంగత్యము కావాలనిపిస్తుంది. అటువంటి భక్తి మాలలను నాకు వినిపించండి అని పరీక్షిత్తు కోరాడు (*శ్రీ రాజా ఉవాచ - యేన యేన అవతారేణ భగవాన్ హరిః ఈశ్వరః । కరోతి కర్ణరమ్యాణి మనః జ్ఞాని చ నః ప్రభో ॥* 10-7-1, *యత్ శృణ్వతః అపైతి అరతిః వితృష్ణా సత్త్వం చ శుద్ధ్యతి అచిరేణ పుంసః । భక్తిః హరౌ తత్ పురుషే చ సఖ్యం తత్ ఏవ హారం వద మన్యసే చేత్* 10-7-2). అద్భుతమైన బాలకృష్ణుని లీలలను తెలియజేయండి (*అథ అన్యత్ అపి కృష్ణస్య తో ఆచరితం అద్భుతం । మానుషం లోకం ఆసాద్య తత్ జాతిం అనురున్ధతః ॥* 10-7-3). మూడు నెలల ప్రాయమున శిశువు బోర్లబడుట చూచి ఉత్థానమను ఉత్సవము జరుపబడును. అప్పుడు పనులలో నిమగ్నమై కృష్ణ శిశువును ఆరుబయట బండి క్రింద పడుకోబెట్టారు. బండి క్రింద పడుకున్న కృష్ణుడు కాలితో దాని తన్నడం వల్ల దాన్ని ఆవరించి ఉన్న రాక్షసుడు మరియు బండి గాలిలోకి విసరబడి ముక్కలయినాయి (భగవంతుడి అర్చన భగవన్నామ కీర్తన చేయని ఇండ్లు దయ్యాల కొంపలవుతాయి. రాక్షసులు అలాంటి ఇండ్లను, వాహనములను ఆవహిస్తారు. అలాంటి ఇండ్లలోకి పోరాదు, ఆ ఇండ్ల నివాసులతో తిరుగరాదు. వారిని రాక్షసులు ఆవహించి ఉంటారు. కావున వారు రాక్షసులలాగా మాట్లాడుతారు. కావున ఇండ్లలో ప్రతి రోజు కొన్ని మంత్ర-శ్లోకాలయినా భాగవత, భారత, భగవద్గీతలనుండి చదవండి). బాలుడికి సద్ బ్రాహ్మణులచే ఆశీర్వచనము చేయించారు. అసూయ, అసత్యము, డంబము, ఈర్ష్య, హింస, అభిమానములను విడిచిన సత్యశీలురైన బ్రాహ్మణుల ఆశీస్సులు నిష్ఫలములు కావు. వారి వేదమంత్రయుత స్వస్తి వచనములు వ్యర్థములు కావు (*యే అసూయ అనృత దమ్భ ఈర్షా హింసా మాన వివర్జితాః । న తేషాం సత్యశీలానాం ఆశిషః విఫలాః కృతాః ॥* 10-7-13, *విప్రాః మన్త్రవిదః యుక్తాః తైః యాః ప్రోక్తాః తథా ఆశిషః । తాః నిష్ఫలాః భవిష్యన్తి న కదాచిత్ అపి స్ఫుటమ్ ॥* 10-7-17). వస్త్రములు, పుష్పములు, సువర్ణయుత అలంకారములతో గల గోవులను పుత్రుని క్షేమమునకై నందుడు బ్రాహ్మణులకు ఇచ్చాడు. గోదానం చేసారు (*గావః సర్వగుణ ఉపేతాః వాసః స్రక్ రుక్మమాలినీః । ఆత్మజ అభ్యుదయ అర్థాయ ప్రాదాత్ తే చ అన్వయుంజత ॥* 10-7-16).

తృణావర్త - సుడిగాలి రూపం ధరించిన రాక్షసుడి వధ

ఏకదా ఆరోహం ఆరూఢం లాలయన్తీ సుతం సతీ । గరిమాణం శిశోః వోఢుం న సేహే గిరికూటవత్ ॥ 10-7-18, *భూమౌ నిధాయ తం గోపీ విస్మితా భారపీడితా । మహాపురుషం ఆదధ్యౌ జగతాం ఆస కర్మసు ॥* 19, *దైత్యః నామ్నా తృణావర్తః కంసభృత్యః ప్రణోదితః । చక్రవాత స్వరూపేణ జహార అసీనం అర్భకమ్॥,* 20, *గోకులం సర్వం అవృణ్వన్ ముష్ణన్ చక్షూంషి రేణుభిః । ఈరయన్ సుమహా ఘోర శబ్దేన ప్రదిశః దిశః ॥* 21, *ముహూర్తం అభవత్ గోష్ఠం రజసా తమసా ఆవృతమ్ । సుతం యశోదా న అపశ్యత్*

తస్మిన్ న్యస్తవతీ యతః ॥ 22, న అపశ్యత్ కశ్చన ఆత్మానం పరం చ అపి విమోహితః । తృణావర్త నిసృష్టాభిః శర్కరాభిః ఉపద్రుతః ॥ 23, ఇతి ఖర పవనచక్ర పాంశువర్షే సుతపదవీం అబలా అవిలక్ష్య మాతా । అతికరుణం అనుస్మరన్తీ అశోచత్ భువి పతితా మృత వత్సకా యథా గౌః ॥ 24, రుదితం అనునిశమ్య తత్ర గోప్యః భృశం అనుతప్త ధియః అశ్రుపూర్ణ ముఖ్యః । రురుదుః అనుపలభ్యః నన్ద సూనుం పవనే ఉపారత పాంశువర్షవేగే ॥ 25, తృణావర్తః శాన్తరయః వాత్యారూపధరః హరన్ । కృష్ణం నభః గతః గన్తుం న అశక్నోత్ భూరి భారభృత్ ॥ 26, తం అశ్మానం మన్యమానః ఆత్మనః గురుమత్తయా । గలే గృహీతే ఉత్స్రష్టుం న అశక్నోత్ అద్భుత అర్భకమ్ ॥ 27, గలగ్రహణ నిశ్చేష్టః దైత్యః నిర్గత లోచనః । అవ్యక్తరావః న్యపతత్ సహబాలః వ్యసుః వ్రజే ॥ 28, తం అన్తరిక్షాత్ పతితం శిలాయాం విశీర్ణ సర్వ అవయవం కరాలమ్ । పురం యథా రుద్రశరేణ విద్ధం స్త్రియః రుదత్యః దదృశుః సమేతాః ॥ 10-7-29.

ఒకసారి యశోద ఒళ్ళో బాలకృష్ణుడు కూర్చున్నాడు. పిల్లవాడు ఒకేసారి బరువు ఎక్కడం గమనించిన యశోద వాణ్ణి మోయలేక క్రిందకు వదిలింది. నారాయణస్మరణ చేయసాగింది. సుడిగాలి రూపంలో ఆ రాక్షసుడు సంవత్సరం వయస్సు గల బాలకృష్ణుని ఆకాశంలో తీసుకుపోయాడు. గోకులమంతా ధూళితో నిండడంవల్ల ఎవ్వరికి ఏమీ కనబడకుండా పోయింది. బాలుడు వాడి కంఠాన్ని గట్టిగా పట్టుకొనుట మరియు స్వామి బరువు పెంచడం వల్ల వాడు కూలిపోయాడు (10-7-20). ఆ రాక్షసుడు తునకలై వ్రజమున పడినాడు. వాడి వక్షఃస్థలమునకు గల బాలుని గోపికలు, యశోద తీసుకున్నారు. హింస చేసే పాపి తన పాపము వల్ల హింసతో మరణిస్తాడు. అలా కాక సాధువు తన సమదర్శనంతో సమస్త భయములనుండి విముక్తులవుతారు, అని శ్రీశుకుడు పరీక్షిన్మహారాజుకు తెలిపాడు. (*హింస్రః స్వపాపేన విహింసితః ఖలః సాధుః సమత్వే న భయాత్ విముచ్యతే ॥* 10-7-31). ఏదో పుణ్యకర్మలను భగవధారాధనను పూర్వము ఆచరించి ఉంటాము, అందుకే రక్షింపబడ్డాము అని నందుడు తలచాడు (*కిం నః తపః చీర్ణం అధోక్షజ అర్చనం పూర్త ఇష్ట దత్తం ఉత భూత సౌహృదమ్ । యత్ సంపరేతః పునః ఏవ బాలకః దిష్ట్యా స్వబన్ధూన్ ప్రణయన్ ఉపస్థితః ॥* 10-7-32).

నోటిలో విశ్వరూపదర్శనము

ఏకదా అర్భకం ఆదాయ స్వ అంకం ఆరోప్య భామినీ ।
ప్రస్నుతం పాయయాం ఆస స్తనం స్నేహ పరిప్లుతా ॥ **10-7-34.**

ఒకసారి తల్లిపాలు త్రాగుతూ ఆవులించినప్పుడు యశోద ఆ బాలకృష్ణుని నోట్లో సకలసృష్టిని చూసింది. అందు ఆకాశసూర్యనక్షత్రమండలములు సముద్రపర్వతజంగమములు, వనములు అన్నింటిని చూసింది (*పీతప్రాయస్య జననీ సుతస్య రుచిర స్మితం । ముఖం లాలయతీ రాజన్ జృంభతః దదృశే ఇదమ్ ॥* 10-7-35, *ఖం రోదసీ జ్యోతిః అనీకం ఆశాః సూర్య ఇన్దు వహ్ని శ్వసన అమ్బుధీన్ చ ద్వీపాన్ నగాన్ ॥* 10-7-36). బాలుని నోటియందు సమస్త విశ్వమును చూచి కంపితురాలై కళ్ళు మూసుకుంది (సా వీక్ష్య

విశ్వం సహసా రాజన్ సంజాత వేపథుః । సమ్మీల్య మృగశావ అక్షీ నేత్రే ఆసీత్ సువిస్మితా ॥ 10-7-37).

"కృష్ణ" మరియు "వాసుదేవ" అని గర్గముని నామకరణము చేశాడు

శ్రీ శుకః ఉవాచ - గర్గః పురోహితః రాజన్ యదూనాం సుమహాతపాః । వ్రజం జగామ నన్దస్య వసుదేవ ప్రచోదితః ॥ 10-8-1, *తం దృష్ట్వా పరమప్రీతః ప్రత్యుత్థాయ కృత అంజలిః । ఆనర్చ అధోక్షధియా ప్రణిపాత పురఃసరమ్ ॥* 2, *సు ఉపవిష్టం కృత ఆతిథ్యం గిరా సూనృతయా మునిమ్ । నన్దయిత్వా అబ్రవీత్ బ్రహ్మన్ పూర్ణస్య కరవామ కిమ్ ॥* 3, *మహత్ విచలనం నృణాం గృహిణాం దీనచేతసామ్। నిఃశ్రేయసాయ భగవన్ కల్పతే న అన్యథా క్వచిత్ ॥* 10-8-4, *సగరశ్చక్రవర్త్యాసీత్ సాగరో యత్సుతైః కృతః । యస్తాలజంఘాన్ యవనాన్ శకాన్ హైహయబర్బరాన్॥* 10-8-5). (*ఊరకరారు మహాత్ములు వారధములయిండ్ల కడకు వచ్చుట లెల్లమ్। గారణము మంగళములకు, నీ రాక శుభంబు మాకు నిజము మహాత్మా ॥* పోతన భాగవతము 10-284).

మహర్షి గర్గ యాదవులకు ఆచార్యుడు, పురోహితుడు మరియు గర్గసంహిత అను జ్యోతిశ్శాస్త్ర గ్రంథమును వ్రాసినవాడు. కావున బాలురకు అవసరమైన సంస్కార కర్మలను చేయమని నందుడు ప్రార్థించాడు (*త్వం హి బ్రహ్మవిదామ్ శ్రేష్ఠః సంస్కారాన్ కర్తుమర్హసి । బాలయోః అనయోః నృణాం జన్మనా బ్రాహ్మణః గురుః ॥* 10-8-6). బాలకృష్ణుడు దేవకీసుతుడు. అంతేకాని యశోద తనయుడు కాదని గర్గముని వెల్లడించాడు. ఈ విషయం కంసునకు తెలిస్తే ఈ బాలుని వధిస్తాడు అని తెలిపాడు (*శ్రీగర్గ ఉవాచ - యదూనాం అహం ఆచార్యః ఖ్యాతః చ భువి సర్వదా । సుతం మయా సంస్కృతం తే మన్యతే దేవకీసుతమ్ ॥, కంసః పాపమతిః సఖ్యం తవ చ ఆనకదున్దుభేః । దేవక్యాః అష్టమః గర్భః స్త్రీ న భవితుం అర్హతి ॥, ఇతి సంచిన్తయన్ శ్రుత్వా దేవక్యాః దారికా వచః । అపి హన్తా గత ఆశంకః తర్హి తత్ నః అనయః భవేత్ ॥* 10-8-7,8,9). కావున నామకరణము బంధువులకు తెలియకుండా గోశాలయందు రహస్యముగా చేయాలన్నాడు నందుడు (*శ్రీనన్దః ఉవాచ - అలక్షితః అస్మిన్ రహసి మామకైః అపి గోవ్రజే । కురు ద్విజాతి సంస్కారం స్వస్తివాచన పూర్వకమ్ ॥, శ్రీ శుకః ఉవాచ ఏవం సంప్రార్థితః విప్రః స్వచికీర్షితం ఏవ తత్ । చకార నామకరణం గూఢః రహసి బాలయోః ॥* 10-8-10,11). అపుడు గర్గముని ఆ బాలురకు ఇలా నామకరణము చేశాడు - రోహిణి పుత్రుడు అందరినీ రమింపచేస్తాడు. కాబట్టి రాముడని, అసాధారణమగు బలము గలవాడు కావున బలదేవుడని, బలరాముడని అని పిలువబడుతాడు. జన్మసమయమున సంకర్షణ చెందాడు కావున సంకర్షణుడని అలాగే అసాధారణ జన్మ కావున సంకర్షణుడని కూడా పిలువబడతాడు (*శ్రీగర్గః ఉవాచ - అయం హి రోహిణీపుత్రః రమయన్ సుహృదః గుణైః । ఆఖ్యాస్యతే రామః ఇతి బల ఆధిక్యాత్ బలం విదుః। యదూనాం అపృథక్ భావాత్ సంకర్షణం ఉశన్తి అపి ॥* 10-8-12).

కృష్ణుడు మిగతా యుగాలలో శుక్లరక్తపీత వర్ణములలో ఆయా యుగాలకు తగ్గట్టుగా నానా అవతారములలో అవతరిస్తాడు. కాని ఇప్పుడు తన మూలమగు శ్యామల వర్ణమున పరిపూర్ణ అవతారముగా

భక్తులను, దేవతలను, మరియు ద్వేషభావముతో రాక్షసులను కూడా ఆకర్షిస్తూ సర్వ - ఆకర్షకుడుగా శ్రీకృష్ణుడని నామము గ్రహించాడు. శుక్లరక్తపీత మొదలగు వర్ణములన్నిగాగల అవతారములన్నీ శ్రీకృష్ణునియందే అంతర్మిళితములై అంశావతారములు కాగా అవసరాన్ని బట్టి స్వామి అవతరిస్తాడు. కావున ఇతని నామము "కృష్ణ" అని గర్గుడు తెలియజేశాడు. వసుదేవతనయుడు మరియు తన అంశల ద్వారా అంతటా వ్యాపించువాడు కావున "వాసుదేవ" అని పండితులు పిలుస్తారు (*ఆసన్ వర్ణాస్త్రయో హ్యస్య గృహ్ణతోఽనుయుగం తనూః । శుక్లో రక్తస్తథా పీత ఇదానీం కృష్ణతాం గతః ॥, ప్రాక్ అయం వసుదేవస్య క్వచిత్ జాతః తవాత్మజః వాసుదేవ ఇతి శ్రీమాన్ అభిజ్ఞాః సంప్రచక్షతే ॥* 10-8-13,14).

ఈ నీ కుమారునకు పెక్కు రూపములు, పలునామములు గలవు. అవి అతని గుణకర్మలను అనుసరించి ఏర్పడినవి. వాటిని అన్నింటిని నేను ఎఱుగుదును. సామాన్య జనులు ఎఱుగరు. దేవాదిదేవుడగు కృష్ణునకు ఎన్నో లెక్కలేనన్ని పేర్లు ఉన్నాయన్నాడు గర్గుడు (*బహూని సంతి నామాని రూపాణి చ సుతస్య తే । గుణకర్మానురూపాణి తాని అహం వేద నో జనాః ॥* 10-8-15).

నిరంతర జలప్రవాహము వలె స్వామి అవతారములు అనంతములు ఆవిర్భవించుచుండును. జలతరంగములను ఎవ్వరును లెక్కపెట్టజాలనట్లు అవతారములు కూడా అపరిమితములు. శ్రీకృష్ణుడు "అంశి" కాగా, ఇతరులందరు "అంశ"లై యున్నారు (*అవతారా హి అసంఖ్యేయా హరేః సత్త్వ నిధేర్ ద్విజాః । యథా విదాసినః కుల్యాః సరసః స్యుః సహస్రశః ॥* 1-3-26).

కృష్ణ శబ్దమునకు అర్థము - "కృషిః" భూవాచకః, "ణః" అపరిచ్ఛిన్న ఆనంద వాచకం. కావున కృష్ణ = అపరిచ్ఛిన్నమైన గొప్ప ఆనందము కలవాడు. అలాగే అన్నగారిని బలరాముడు అని నామకరణ చేసాడు గర్గముని (ఆదిశేషుడు = సంకర్షణుడు = బలరాముడు = అనంతుడు).

శ్రీకృష్ణబలరాములవల్ల మీరు అన్ని కష్టాల నుండి బయటపడతారు. కృష్ణుడు గోపగోకుల బాలుడు, గోపాలుడు. ఈయన వల్ల మీరు అన్ని కష్టాల నుండి తొలగింపబడతారని జ్యోతిష్యము చెప్పాడు గర్గుడు (*ఏష వః శ్రేయ ఆధాస్యత్ గోపగోకులనందనః । అనేన సర్వదుర్గాణి యూయం అంజః తరిష్యథ ॥* 10-8-16). ఓ వ్రజపతే! పూర్వం ఎన్నో సార్లు దుర్మార్గులను దోపిడిగాండ్రను శిక్షించి సాధువులను ఈ స్వామి రక్షించాడు. అరాచకములు ఏర్పడ్డప్పుడు వాటిని అణిచాడు (*పురా అనేన వ్రజపతే సాధవో దస్యుపీడితాః । అరాజకే రక్ష్యమాణా జిగ్యుఃదస్యూన్ సమేధితాః ॥* 10-8-17). శ్రీకృష్ణునియందు అనురాగము గల మానవులను శత్రువులైన అసురులు ఏమీయు చేయలేరు. ఇది ఎట్లా అంటే విష్ణుపక్షమున గల దేవతలను అసురులు ఏమియు చేయనట్లుగా (*య ఏతస్మిన్ మహాభాగాః ప్రీతిం కుర్వంతి మానవాః । న అరయః అభిభవంతి ఏతాన్ విష్ణుపక్షాన్ ఇవ అసురాః ॥* 10-8-18). ఇలా నామకరణోత్సవమును కంసునికి తెలియకుండా ఉండటానికి రహస్యముగా నిర్వహించారు.

వసుదేవ పుత్రుడు కావున కృష్ణునకు మరొకపేరు వాసుదేవ అని జ్ఞానులు పిలుస్తారు (*ప్రాక్ అయం వసుదేవస్య క్వచిత్ జాతః తవ ఆత్మజః । వాసుదేవః ఇతి శ్రీమాన్ అభిజ్ఞాః సంప్రచక్షతే ॥* 10–8–14). అలాగే, *వాసనాద్ వాసుదేవస్య వాసితం జగత్రయం, సర్వలోక నివాసోసి శ్రీవాసుదేవ నమోస్తు తే.* అలాగే, ఈయనకు చాలాపేర్లు, గౌణనామాలు, అవతారరూపాలు, గుణకర్మలను అనుసరించి ఉన్నాయి. అవన్నీ జనులకు తెలియవు నాకు తెలుసును అన్నాడు గర్గుడు. – *బహూని సన్తి నామాని రూపాణి చ సుత అస్య తే । గుణకర్మానురూపాణి తాని అహం వేద నో జనాః ॥* (10–8–15). కావున నందా! ఈ నీ పుత్రుడు గుణఐశ్వర్యకీర్తులయందు నారాయణ సమానుడు. ఇతనిని రహస్యముగా, సావధానముగా బహుజాగ్రత్తగా పెంచుము (*తస్మాత్ నన్ద ఆత్మజః అయం తే నారాయణ సమః గుణైః । శ్రియా కీర్త్యా అనుభావేన గోపాయస్వ సమాహితః ॥* 10–8–19). ఇలా తెలియజేసి గర్గుడు స్వగృహమునకు వెళ్ళాడు.

"అంబా" అంటూ కేకలేస్తూ మోకాళ్ళమీద చేతులతో అంబాడుతున్నారు రామకృష్ణులు (కాలేన *వ్రజతా అల్పేన గోకులే రామకేశవౌ । జానుభ్యాం సహపాణిభ్యాం రిఙ్గమాణౌ విజహ్రతుః ॥* 10–8–21). గజ్జెల ధ్వనులతో గోమయ, గోమూత్ర అలుకులుగల ఇళ్ళలో ప్రాకుతున్నారు రామకృష్ణులు (*తౌ అఙ్ఘ్రియుగ్మం అనుకృష్య సరీసృపన్తౌ ఘోషప్రఘోష రుచిరం వ్రజకర్దమేషు । తత్ నాద హృష్ట మనసౌ అనుసృత్య లోకం ముగ్ధ ప్రభీతవత్ ఉపేయతుః అన్తి మాత్రోః ॥* 10–8–22). చిన్ని చిన్ని పళ్ళు వస్తున్నాయి. వారు స్తన్యపానం చేస్తూ ఆనందముతో నవ్వసాగారు (*తత్ మాతరౌ నిజసుతౌ ఘృణయా స్నువన్త్యౌ పఙ్క అఙ్గ రాగ రుచిరౌ ఉపగృహ్య దోర్భ్యాం । దత్వా స్తనం ప్రపిబతోః స్మ ముఖం నిరీక్ష్య ముగ్ధ స్మిత అల్ప దశనం యయతుః ప్రమోదమ్ ॥* 10–8–23).

కౌమార లీలలు మొదలు అయినవి – చిన్న చిన్న అడుగులు వేయడం మొదలుపెట్టారు బలరామకృష్ణులు (26). పెరుగు, వెన్న దొంగలించడం, కోతులకు వెన్నపెట్టడం, అసమయములలో దూడలను వదిలిపెట్టడం, చిన్న పిల్లలను ఏడ్పించడం మొదలగునవి ప్రారంభించారు (*వత్సాన్ ముంచన్ క్వచిద అసమయే క్రోశసంజాతహాసః స్తేయం స్వాదు అత్తిఅథ దధి పయః కల్పితైః స్తేయయోగైః । మర్కాన్ భోక్ష్యన్ విభజతి స చేత్ – న అత్తి భాండం భినత్తి ద్రవ్య అలాభే స గృహకుపితో యాతి ఉపక్రోశ్య తోకాన్ ॥* 10–8–29). పాలు, పెరుగు, వెన్న దొంగిలించసాగారు. అవి ఉట్లపై ఉండి అందనప్పుడు పీటలను, రోళ్ళను వరుసగా పేర్చి దొంగిలించసాగారు. మరీ అందనప్పుడు ఉట్లపై కుండలకు చిల్లులు చేసి నోటితో ఆ ధారలను త్రాగేవారు, చిందరవందర చేసేవారు. చీకటి గదులలో ఒంటిపై గల మణికాంతులతో వెలిగిపోతూ గోపికలు వారు పనులలో నిమగ్నమైనప్పుడు వారికి తెలియకుండా ఈ పనులు చేసేవారు (*హస్త అగ్రాహ్యే రచయతి విధిం పీఠక ఉలూకల ఆద్యైః ఛిద్రం హి అన్తః నిహిత వయునః శిక్య భాండేషు తత్ విత్ । ధ్వాన్త ఆగారే ధృతమణిగణం స్వఅఙ్గం అర్థప్రదీపం కాలే గోప్యః యర్హి గృహకృత్యేషు సువ్యగ్ర చిత్తాః ॥* 10–8–30). ఏమీ తెలియనట్టుగా యశోద రోహిణుల వద్ద కనుగుడ్లు తిప్పుతూ కూర్చునేవారు. ఒక్కోసారి ఇండ్లలో మూత్రవిసర్జన చేసేవారు. తుంటరిపనులలో దిట్టలైనారు. గోపికలు, యశోద రోహిణులకు ఫిర్యాదు

చేసినా ఏమీ తెలియనట్లు నటించేవారు. వారి అందచందాలు, చిలిపిచేష్టలు చూచి గోపికలు శిక్షించలేకపోయే వారు (*ఏవం ధార్ష్ట్యాని ఉశతి కురుతే మేహన ఆదీని వాస్తౌ స్తేయ ఉపాయైః విరచిత కృతిః సుప్రతీక యథా ఆస్తే । ఇత్థం స్త్రీభిః స భయ నయన శ్రీముఖ ఆలోకినీభిః వ్యాఖ్యాత అర్థా ప్రహసిత ముఖీ హి ఉపాలబ్ధుం న ఐచ్ఛత్ ॥* 10-8-31). (ఈ శ్రీకృష్ణలీలలను శ్రీశ్రీశ్రీ నారాయణతీర్థ యతీంద్రులవారు వారి కృష్ణలీలాతరంగిణి అను గ్రంథమున అద్భుతముగా 400 యేండ్ల క్రితం వర్ణించారు- *పథిపథిలుంఠిత దధిభాండమ్ పాపతిమిర శత మార్తాండం॥ కలయ యశోదే తవబాలమ్...* అంటూ ఇలా ఎన్నో శ్రీకృష్ణలీలలను కళ్ళకు కట్టినట్లుగా సరళ సంస్కృతంలో వర్ణించారు).

పంచభూతశుద్ధి-బాలకృష్ణుడు మన్నుతినుట-మృత్ భక్షణలీల

రాక్షసుల పనులవల్ల కలుషితమైన భూమిని శుద్ధి చేయుటయే (Activities of material scientist in the form of Technology) స్వామి మన్నుతినుట అను లీల. ఇలా ప్రకృతిని రక్షించుకోండి, బ్రతకండి అని పంచ భూతములుగా శుద్ధిచేశాడు స్వామి. అదే మృత్ భక్షణలీల. అలాగే జలశోధన - జలశుద్ధి చేయుట కాళీయమర్దనలీల. తేజోశోధన - దావానలభక్షణలీల. వాయుశుద్ధి, వాయుశోధన తృణావర్తన సంహారము. ఆకాశశుద్ధి - వ్యోమాసురవధ ఇవి రాబోయే అధ్యాయాలలో చూడవచ్చును.

ఏకదా క్రీడమానాః తే రామ ఆద్యాః గోప దారకాః । కృష్ణః మృదం భక్షితవాన్ ఇతి మాత్రే న్యవేదయన్ ॥ 10-8-32, *సా గృహీత్వా కరే కృష్ణం ఉపాలభ్య హిత ఏషిణీ । యశోదా భయ సంభ్రాన్త ప్రేక్షణ అక్షం అభాషత ॥* 33, *కస్మాత్ మృదం అదాన్త ఆత్మన్ భవాన్ భక్షితవాన్ రహః । వదన్తి తావకాః హి ఏతే కుమారాః తే అగ్రజః అపి అయమ్ ॥* 34, *నా అహం భక్షితవాన్ అమ్బ సర్వే మిథ్య అభిశంసినః । యది సత్యగిరః తర్హి సమక్షం పశ్య మే ముఖమ్ ॥* 35, *యది ఏవం తర్హి వ్యాదేహి ఇతి ఉక్తః సః భగవాన్ హరిః । వ్యాదత్త అవ్యాహత ఐశ్వర్యః క్రీడా మనుజ బాలకః ॥* 10-8-36).

మృత్తికభక్షణలీల - చిన్ని కృష్ణుడు మట్టితిన్నాడు - అని బలరాముడు, ఇతర బాలురు యశోదకు చెప్పుట వల్ల ఆమె నోటిలో చూడగా, నోటిలో బ్రహ్మాండాలను చూపాడు. యశోదకు మతిపోయింది. ఏమీ అర్థం కాలేదు. భూ నభో తార జ్యోతి మండలములను గుణత్రయములతో గల ప్రకృతిని కాలస్వభావమును వివిధ జీవులను చూసింది. అంతేకాక గోకులాన్ని తన ఇంటిని తనను కూడా చూచి ఆశ్చర్యరాలయింది (*సా తత్ర దదృశే విశ్వం జగత్ స్థాస్ను చ ఖం దిశః । స అద్రిద్వీపాబ్ధిభూగోళం సవాయు అగ్ని ఇందు తారకమ్ ॥* 37, *జ్యోతిశ్చక్రం జలం తేజః నభస్వాన్ వియత్ ఏవ చ । వైకారికాణీంద్రియాణి మనో మాత్రా గుణాస్త్రయః ॥* 38, *ఏతద్ విచిత్రం సహ జీవకాల స్వభావకర్మాశయ లింగభేదమ్ । సూనోః తనౌ వీక్ష్య విదారితాస్యే వ్రజం సహాత్మానమ్ అవాప అపి శఙ్కామ్ ॥* 10-8-39). బాలకృష్ణుడు తర్కము ఇంద్రియ అనుభూతికి పరమైనవాడు. మనస్సు కర్మలు వాక్కులకు అందనివాడు. ఆయనయందే, ఆయననుండే, ఆయనచే ఈ సృష్టి అంతా నడుస్తుందని గ్రహించింది. జ్ఞానోదయమైన యశోద బాలకృష్ణుడు అఖిలాండకోటి

బ్రహ్మాండ నాయకుడని గ్రహించింది. ఆ స్వామి పుత్రుడి రూపంలో ఉన్నాడని స్తుతించసాగింది (*అథో యథావత్ న వితర్కగోచరమ్ చేతః మనః కర్మ వచోభిః అంజసా । యత్ ఆశ్రయం యేన యతః ప్రతీయతే సుదుర్విభావ్యం ప్రణతా అస్మి తత్ పదమ్ ॥* 10-8-41). మాయలోపడి "నేను నాది" అని అనుకుంటూ నందుని భర్తగా తలుస్తూ గోధనము, సేవకులు, భూధనము అంతా నాది అని కుమతినై ఆలోచిస్తున్నా, ఇది తప్పు. స్వామియే నా ఆశ్రయము అని తలిచింది యశోద (*అహం మమ అసౌ పతిః ఏషః మే సుతః వ్రజ ఈశ్వరస్య అఖిల విత్తపా సతీ । గోప్యః చ గోపాః సహ గోధనాః చ మే యత్ మాయయా ఇత్థం కుమతిః సః మే గతిః ॥* 10-8-42). (*భోక్తారం యజ్ఞతపసాం సర్వలోక మహా ఈశ్వరం సుహృదం సర్వ భూతానాం జ్ఞాత్వా మాం శాన్తిం ఋచ్ఛతి ॥* - గీత 5-29).

అమ్మా! అని పిల్లవాడు ఏడ్చేటప్పటికి మళ్ళీ మాయలో పడింది అయ్యో కొడుకా! అంది - (43,44). ఋషులు ఎంతో కష్టపడి ఉపనిషద్ జ్ఞానం పొంది ఎంతో తపస్సు ద్వారా విశ్వదర్శనంకై స్వామిని ఆరాధిస్తే అదే ఫలితాన్ని సులభంగా ప్రేమతో పొందింది యశోద (*త్రయ్యా చ ఉపనిషద్భిశ్చ సాంఖ్యయోగైశ్చ సాత్వతైః । ఉపగీయమాన మాహాత్మ్యం హరిం సా అమన్యత ఆత్మజమ్* - 45). (*చతుః విధాః భజన్తే మాం జనాః సుకృతినః అర్జున । ఆర్తః జిజ్ఞాసుః అర్థ అర్థీ జ్ఞానీ చ భరత ఋషభ* - గీత 7-16).

స్వామికి స్తన్యం ఇచ్చింది (*యశోదా చ మహాభాగా పపౌ యస్యాః స్తనం హరిః* 10-8-46). వసువులైన ధరా ద్రోణులు, యశోదనందులుగా వారి కోరిక మేరకు దేవాదిదేవుడు జన్మించాడు. ధరాద్రోణులు యశోదనందులు అయ్యారు. స్వామి బాల్య లీలలను అనుభవించారు. స్వామి బాల్యలీలలను శ్రవణం చేసే భాగ్యం మనకు కల్పించారు. ఎంతో సులభమైన భక్తిమార్గాన్ని అందించారు. ఈ బాల్యకృష్ణ లీలలు వినినంతనే దుర్గతుల నుండి రక్షింపబడతారు (*జాతయోః నౌ మహాదేవే భువి విశ్వ ఈశ్వరే హరౌ । భక్తిః స్యాత్ పరమా లోకే యయా అంజః దుర్గతిం తరేత్ ॥* 10-8-49, *తతః భక్తిః భగవతి పుత్రీభూతే జనార్దనే । దంపత్యోః నితరాం ఆసీత్ గోపగోపీషు భారత ॥* 10-8-51). భూదేవి, బ్రహ్మదేవుడు కోరినట్టుగా వ్రజమున పుట్టి తన బాల్యచేష్టలద్వారా బలరాముని ద్వారా గోగోపగోపికాజనాన్ని అలరించాడు స్వామి (*కృష్ణః బ్రహ్మణః ఆదేశం సత్యం కర్తుం వ్రజే విభుః । సహరామః వసన్ చక్రే తేషాం ప్రీతిం స్వలీలయా ॥* 10-8-52). (*అజః అపి సన్ అవ్యయ ఆత్మా భూతానామ్ ఈశ్వర అపి । సన్ ప్రకృతిమ్ స్వామ్ అధిష్ఠాయ సంభవామి ఆత్మ మాయయా ॥* - గీత 4-6).

దామోదరలీల : రోలుకు కట్టి వేయుట - ఉలూఖల బంధన లీల-నవనీత చోరలీల

అందరి బంధాలు విడిపించే స్వామి బంధింపబడ్డాడు. ఎంతైనా భక్తపరాధీనుడు కదా! తనకు పాలివ్వలేదని రాయిముక్కతో పెరుగుకుండను బ్రద్దలు కొట్టాడు. ఉట్టిలో ఉన్న వెన్నను తీసి కోతులకు పెట్టసాగాడు. తల్లి అతికష్టంతో రోటికి కట్టేసింది. తానే కట్టేయించుకున్నాడు. జ్ఞానభక్తిలేకున్నా పామరత్వంతో భక్తితత్పరులైన వారికి కూడా తాను వశుడవుతానని నిరూపించాడు స్వామి. మిగతా ఎవ్వరూ కూడా

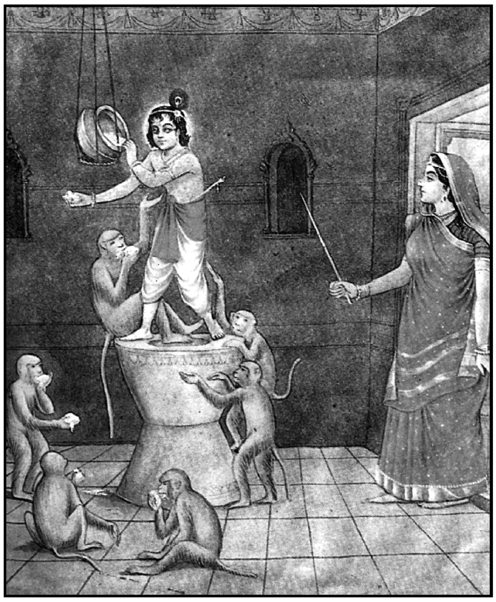

స్వామిని బంధించలేరు. ఇలా బంధించాలని తలపెట్టిన దుర్యోధనాదులు పరాభవం చెందారు కదా! అట్లాకాక ప్రేమమూర్తి అయిన తల్లిచే కట్టివేయబడ్డాడు. ఇదే దామోదర లీల. బ్రహ్మశివాదులకు కూడా అంతుచిక్కనిది (*యే యథా మాం ప్రపద్యన్తే తాన్ తథా, ఏవ భజామి అహమ్ । మమ వర్త్మ అనువర్తన్తే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః* - గీత 4-11, *సర్వస్య చ అహం హృది సన్నివిష్టః మత్తః స్మృతిః జ్ఞానం అపోహనం చ । వేదైః చ సర్వైః అహమ్ ఏవ వేద్యః వేదాన్త కృత్ వేద విత్ ఏవ చ అహమ్ ॥* - గీత 15-15).

ఒకసారి ఇంట్లో కొయ్యరోలును తలక్రిందులుగా వేసి ఉట్టిపైన ఉన్న వెన్నను దొంగతనము చేయు భయముతో అటు నిటు చూచుచు కోతులకు పెట్టసాగాడు. వెనుక నుండి రానే వచ్చింది మెల్లగా తల్లి యశోద (*ఉలూఖలాంఘ్రే ఉపరి వ్యవస్థితమ్ మర్కాయ కామం దదతం శిచి స్థితమ్ । హైయంగవం చౌర్యవిశంకిత ఈక్షణమ్ నిరీక్ష్య పశ్చాత్ సుతమ్ ఆగమత్‌శనైః ॥* 10-9-8). ఆమె చేతిలో బెత్తమ్ము చూచిన బాలకృష్ణుడు వెంటనే భయము చెందినవానివలె పరుగిడెను. యోగులు స్వామి కావాలని వెంటబడితే యశోద స్వామి వెంటబడింది. ఇదే భక్తిమార్గము (*తాం ఆత్తయష్టిం ప్రసమీక్ష్య సత్వరః తతోఅవరుహ్య అపససార భీతవత్ । గోపీ అన్వధావత్ న యం ఆప యోగినామ్ క్షమం ప్రవేష్టుం తపసా ఈరితం మనః ॥* 10-9-9). వేగంగా వెళ్ళడం వల్ల కొప్పు జారింది, పుష్పాలు రాలాయి, ఎట్టకేలకు మొసపోస్తూ బాలకృష్ణుని దొరికిచ్చుకున్నది (*అన్వంచమానా జననీ బృహచ్చలత్ - శ్రోణీ భర ఆక్రాంతగతిః సుమధ్యమా । జవేన విస్రంసితకేశబంధన - చ్యుతప్రసూన అనుగతిః పరామృశత్ ॥* 10-9-10). బాలకృష్ణుడు అపరాధియై రోదిస్తూ రెండు కన్నులు నలుపుకోవడం వల్ల కాటుక ముఖమంతా అయ్యింది. తల్లిని భయపు చూపులతో చూడసాగాడు. చేయి పట్టుకొని కోపించింది యశోద (*కృత ఆగసం తం ప్రరుదంతం అక్షిణీ కషంతం అంజత్‌మషిణీ స్వపాణినా । ఉద్వీక్షమాణం భయవిహ్వలేక్షణం హస్తే గృహీత్వా భిషయంతి అవాగురత్ ॥* 10-9-11). యశోద జాలినొంది బెత్తము పడవేసింది. కృష్ణుని తాటితో రోలుకు కట్టాలని అలా అల్లరి చేయకుండా ఉంటాడని తలచింది (*త్యక్త్వా యష్టిం సుతం భీతం విజ్ఞాయార్భకవత్సలా। ఇయేష కిల తం బద్ధుం దామ్నా అతత్ వీర్యకోవిదా ॥* 10-9-12). సృష్టిని నడిపించే అధోక్షజుడైన స్వామి యశోదతో రోటికి కట్టించుకుంటున్నాడు (*న చ అంతః న బహిః యస్య న పూర్వం నాపి చాపరమ్। పూర్వాపరం బహిశ్చాంతర్జగతో యః జగచ్చ యః ॥* 10-9-13, *తం మత్వా ఆత్మజం అవ్యక్తం మర్త్యలింగ మధోక్షజమ్। గోపికా ఉలూఖలే దామ్నా బబంధ ప్రాకృతం యథా॥* 10-9-14). అయితే ఎన్ని తాళ్ళతో ముడివేసినా రెండు అంగుళాలు తక్కువ బడసాగింది (*తద్దామ బధ్యమానస్య స్వఅర్భకస్య కృత*

ఆగసః । ద్వ్యంగుళ ఊనం అభూత్ తేన సందధే అన్యత్ చ గోపికా ॥ 10-9-15, *యదా ఆసీత్ తత్ అపి న్యూనం తేన అన్యదపి సందధే । తదపి ద్వ్యంగుళం న్యూనం యత్ యత్ ఆదత్త బంధనమ్ ॥* 10-9-16). ఇంట్లో ఉన్న తాళ్ళు అన్నీ అయిపోయాయి. అయినా రెండు అంగుళములు తక్కువ పడసాగెను. యశోద ఆశ్చర్యచకితురాలై నవ్వుకోసాగింది (*ఏవం స్వగేహదామాని యశోదా సందధత్యపి । గోపీనాం సుస్మయంతీనాం స్మయంతీ విస్మితా అభవత్ ॥* 10-9-17). తల్లి అలసినదని, చెమట పట్టిందని ఆమె యందు దయతలచి తనకుతానే బంధితుడయ్యాడు స్వామి (*స్వమాతుః స్విన్నగాత్రాయా విస్రస్త కబర స్రజః । దృష్ట్వా పరిశ్రమం కృష్ణః కృపయా ఆసీత్ స్వబంధనే ॥* 10-9-18). బ్రహ్మరుద్రాదులను తన వశమున ఉంచుకొన్న స్వామి భక్తులకు వశుడవుతాడు గదా! (*ఏవం సందర్శితా హి అఙ్గ హరిణా భృత్యవశ్యతా । స్వవశేనాపి కృష్ణేన యస్యేదం స్వఈశ్వరం వశే ॥* 10-9-19). యశోద తల్లి పొందినట్టి అనుగ్రహం బ్రహ్మశివాదులకు కాని స్వయాన భార్యయైన లక్ష్మీదేవి కాని పొందజాలకపోయెను (*న ఇమం విరించో న భవో న శ్రీః అపి అంగసంశ్రయా । ప్రసాదం లేభిరే గోపీ యత్తత్ ప్రాప విముక్తిదాత్ ॥* 10-9-20). జ్ఞానులకు, ఆత్మయోగులకు కూడా దొరకని స్వామి భక్తులకు సులభంగా దొరుకుతాడు గదా! (*నాయం సుఖ ఆపః భగవాన్ దేహినాం గోపికాసుతః । జ్ఞానినాం చాత్మభూతానాం యథా భక్తిమతాం ఇహ ॥* 10-9-21). బాలకృష్ణుని రోటికి బంధించి యశోద ఇంటి పనులు చేసుకోసాగింది. శాపము వల్ల యమళార్జున వృక్షములైన కుబేరసుతులను చూచాడు స్వామి. పూర్వము నారదశాపం వల్ల నలకూబరమణిగ్రీవులు గర్వాన్వితులై, మదాంధులైన అట్టి వారిని వృక్షములుగా మారమని నారదుడు శపించాడు (*పురా నారదశాపేన వృక్షతాం ప్రాపితౌ మదాత్ । నలకూబర మణిగ్రీవౌ ఇతి ఖ్యాతౌ శ్రియా అన్వితౌ ॥* 10-9-23).

యమళార్జున భంజనము - నలకూబరమణిగ్రీవుల శాప విమోచనము

పూర్వజన్మమున రుద్రానుచరులైన నలకూబర మణిగ్రీవులను కుబేర తనయులను అర్జున జంటవృక్షరూపములుగా జన్మతీసుకోమని నారదుడు శపించాడు. ఎందుకంటే వారు తాగి నగ్నంగా దేవతా స్త్రీలతో మందాకినీ తటమున కైలాసగిరి ఉద్యానవనమున వారుణి అను మదిరను సేవించి మందాకిని జలములలో వివస్త్రులై విహరించసాగిరి. అటుగా వచ్చిన నారదుని చూచి దేవతా స్త్రీలు వస్త్రములను కప్పుకున్నారు. కాని కుబేరతనయులు అట్లు చేయలేదు. వీరిని అనుగ్రహించాలని నారదుడు శపించాడు వారిని (*తౌ దృష్ట్వా మదిరామత్తౌ శ్రీమద అన్ధౌ సుర ఆత్మజౌ । తయోః అనుగ్రహ అర్థాయ శాపం దాస్యన్ ఇదం జగౌ ॥* 10-10-7). వారికి బుద్ధి చెప్పాలని నగ్నంగా ఉండే వృక్షములుగా కమ్మని శపించాడు నారదుడు. ఇలా నూరు దివ్య సంవత్సరములను గడిపారు శాపగ్రస్తులై.

నారదనీతి

నారదుడు ఇలా తెల్పాడు- గర్వం రావడానికి యవ్వనం, సంపద, అధికారం వీటిలో ఏదో ఒకటి చాలు అలాగే బుద్ధి నాశనం చేయుటకు స్త్రీ, ద్యూతం, మద్యం, ధన విద్యాగర్వాలు పోగవుతాయి (*న హి*

అన్యః జుషతః జోష్యాన్ బుద్ధిభ్రంశో రజోగుణః । శ్రీమదాత్ ఆభిజాత్య ఆదిః యత్ర స్త్రీ ద్యూతం ఆసవః ॥ 10-10-8). ధనగర్వము కలిగినచో స్త్రీ సంభోగము, జూదము, మద్యపానము పశువధకు హేతువులవుతాయి (*హన్యంతే పశవో యత్ర నిర్దయైః అజితాత్మభిః । మన్యమానైః ఇమం దేహం అజర అమృత్యు నశ్వరమ్ ॥* 10-10-9) (*విత్తం తేన వినోదయచిత్తమ్*). డబ్బు ఉంటే సాధువు అయ్యే అవకాశాలు తక్కువ. వీరు ఆ తర్వాత నరకయాతనలు పడాల్సి ఉంటుంది. గర్వంతో ఉన్నత పదవులు పొందినా, భూతదయలేక అగ్నిలో భస్మమయే దేహము, క్రిమిభోజనముగా మారే దేహము శాశ్వతమనుకొంటారు. అసలు ఈ దేహం ఎవరిది? ఇది ప్రకృతికి చెందినదనవచ్చును కదా! ఇది కన్నతల్లిదండ్రులది కూడా కాదు. ఇది ప్రకృతికి చెందినది. అటువంటప్పుడు ప్రకృతికి చెందిన తోటి జంతువులకు ఎట్లా హింస కల్పిస్తారు. దేవత వంటి మహోన్నత స్థానములో ఉన్నా ఎప్పుడో ఒకప్పుడు క్రిములు, మలము ఆ చివర బూడిదగా మారును ఈ శరీరము. కావున స్వార్థం వదిలి లోకకల్యాణమునకు పనిచేయండి (*దేవసంజ్ఞితం అపిఅన్తే కృమి విట్ భస్మసంజ్ఞితమ్। భూతధ్రుక్ తత్కృతే స్వార్థం కిం వేద నిరయో యతః ॥* 10-10-10, *దేహః కిమన్నదాతుః స్వం నిషేక్తుః మాతురేవ చ । మాతుః పితుర్వా బలినః క్రేతురగ్నేః శునఅపి వా॥* 10-10-11, *ఏవం సాధారణం దేహమవ్యక్తప్రభవ అప్యయమ్ । కో విద్వానాత్మసాత్ కృత్వా హంతి జంతూన్ ఋతేఅసతః ॥* 10-10-12). ధనగర్వులైన మూర్ఖులకు దారిద్ర్యము చూపుటయే తగినైనది. ముల్లు గుచ్చుకున్నవాడికి తెలుస్తుంది ఆ బాధ ఏమిటో! అప్పుడు పశువులకు కూడా అది గుచ్చుకోకూడదు అని తలుస్తాడు (*అసతః శ్రీమదాంధస్య దారిద్ర్యం పరమంజనమ్। ఆత్మౌపమ్యేన భూతాని దరిద్రః పరమీక్షతే।* 10-10-13, *యథా కంటకవిద్ధాంగో జంతోర్నేచ్ఛతి తాం వ్యథామ్ । జీవసామ్యం గతో లింగైర్న తథా అవిద్ధకంటకః ॥* 10-10-14). కావున ఆ తర్వాత ఇట్టి గర్వితధనవంతుడు దరిద్రుడవుతాడు. బుద్ధి కలిగినవాడు తన పరిస్థితి ఏమిటో గ్రహిస్తాడు (*దరిద్రో నిరహంస్తంభో ముక్తః సర్వమదైర్ ఇహ । కృచ్ఛ్రం యదృచ్ఛయా ఆప్నోతి తత్ హి తస్య పరం తపః ॥* 10-10-15). నిత్యము బీదరికము, ఆకలితో బాధపడేవాడు దరిద్రుడు ఇంద్రియములను శుష్కింపచేస్తూ బక్కచిక్కుతాడు. అట్టివాడు హింసను చేయలేడు (*నిత్యం క్షుత్క్షామదేహస్య దరిద్రస్యాన్నకాంక్షిణః । ఇంద్రియాణి అనుశుష్యంతి హింసాపి వినివర్తతే ॥* 10-10-16). ఆ తర్వాత సాధువుల దర్శనం కలిగితే అట్టివారు మర్యాద కనబరుస్తూ పునీతులవుతారు (*దరిద్రస్యైవ యుజ్యంతే సాధవః సమదర్శినః । సద్భిః క్షిణోతి తం తర్షం తత ఆరాద్ విశుద్ధ్యతి ॥* 10-10-17). సాధువులు, సమదర్శులు, ముకుందుని చరణములను నమ్మి వాటిని స్మరణ చేస్తూ జీవిస్తారు. మానవులు ఇట్టి వారి సహవాసము వదిలి ధనగర్వితులైన అభక్తులను ఆశ్రయించి లౌకికుల సాంగత్యమునకై ఎందుకు ప్రాకులాడుతారు? (*సాధూనాం సమచిత్తానాం ముకుంద చరణైషిణామ్ । ఉపేక్ష్యైః కిం ధనస్తంభైర్ అసద్భిర్ అసదాశ్రయైః ॥* 10-10-18). ఇలా గర్వాన్వితులైన నలకూబర మణిగ్రీవులకు బుద్ధిచెప్పడానికి, వారికి ఈ ఇంద్రియతృప్తిలేని చెట్ల జన్మ ఇచ్చాడు నారదుడు. ఈ కథను సంక్షిప్తంగా ఇలా తెలియజేయవచ్చు-

కుబేరుని పుత్రులు వారుణి యను మదిరను త్రాగి దేవతా స్త్రీలతో గూడి మందాకిని తటమున కైలాస ఉపవనాలలో ఒకదానిలో వివస్త్రంగా విహరిస్తుంటే నారదుడు ఒకసారి అటుగా వెళ్ళడం జరిగింది. స్త్రీలు సిగ్గు చెంది వస్త్రములు ధరించారు. కాని నలకూబర మణిగ్రీవులు వివస్త్రులై తాగుడు మత్తులో వ్యంగ్యంగా నారదుడితో మాట్లాడారు. ధనగర్వము విద్యాగర్వము సత్‌కుల గర్వము మున్నగు వాటివల్ల బుద్ధినాశనము కలిగి స్త్రీ సంభోగము, జూదము, మద్యపానము మొదలగునవి నిరంతరము చేస్తారు. పశువధ మాంసభక్షణ చేస్తారు. మరణం పొందాక ఈ శరీరం క్రిములచే మలంగా లేక భస్మంగా మారేది. ఇట్టి నశ్వర శరీర తృప్తికై, ఇంద్రియతృప్తికి వాడితే నరకమే ప్రాప్తి. శరీరం నీదా? ఎవ్వరిది ఇది? నీదైతే నీవు చెప్పినట్లు వింటుందా? నీది కానప్పుడు దాన్ని ఎందుకు సుఖపెడ్తావు. బుద్ధిగలవారు ఇలా ఆలోచించాలి అని నారదుడు తెలియజేశాడు. వారు వినిపించుకోలేదు. దేవఋషియగు నారదుడు - ఐశ్వర్యమదం, మదిరామదం చేత మత్తులైన ఆ దేవ కుమారులను చూచి శపించాడు. మన్నించమని, శాప విమోచన మార్గము చూపమని ఆ తర్వాత ప్రార్థించారు. వారే కవల అర్జున వృక్షాలుగా నందుడి ఇంట్లో మొలిచారు. స్వామి దామోదర లీలలో మోక్షం వచ్చేదాకా ఇలా వృక్షాలు లాగా మారి, వస్త్రాలు లేకుండా ఇంద్రియతృప్తిని పొందలేక ఉండమన్నాడు నారదుడు. ధనగర్వము వల్లనే దారిద్ర్యము వస్తుందని నారదుడు కర్మఫలితము చూపాడు నలకుబేర పుత్రులకు. ఎక్కడైతే అహంకారము పెరుగుతుందో అది తొలగిస్తాడు నారదుడు. ఒక రకంగా దారిద్ర్యంలోనే నిరహంకారిగా ఉంటే సాధువులు అయ్యే అవకాశాలు ఎక్కువ ఉన్నాయి.

నారదుడి మాటలు నిజం చేయడానికి దామోదరుడు ఆ అర్జున చెట్ల వద్దకు వెళ్ళి వాటిని కూల్చాలని నిశ్చయించాడు (*ఋషేః భాగవత ముఖ్యస్య సత్యం కర్తుం వచః హరిః । జగామ శనకైః తత్ర యత్ర ఆస్తాం యమల అర్జునౌ ॥* 10-10-24). నారదుని కోరికను తీర్చుటకై నేను వీరిని అనుగ్రహిస్తా, వీరికి దర్శనమిస్తా (*దేవర్షి మే ప్రియతమః యత్ ఇమౌ ధనద ఆత్మజే తత్ । తథా సాధయిష్యామి యత్ గీతం తత్ మహాత్మనా ॥* 10-10-25). ఇలా ఆలోచించినవాడై రోలుకు కట్టబడిన స్వామి దాన్ని ఈడ్చుకుంటూ ఆ రెండు అర్జునవృక్షముల మధ్య చిక్కుకున్నాడు (*ఇతి అంతరేణార్జునయోః కృష్ణస్తు యమయోః యయౌ । ఆత్మనిర్వేశ మాత్రేణ తిర్యక్ గతములూఖలమ్ ॥* 10-10-26). బాలకృష్ణుని ఉదరమునకు కట్టబడిన రోలును స్వామి గట్టిగా లాగడం వల్ల ఆ రెండు చెట్లు పెళపెళ ధ్వనులతో కూలాయి (*బాలేన నిష్కర్షయత అన్వక్ ఉలూఖలం తద్ దామోదరేణ తరసా ఉత్కలిత అంఘ్రిబంధౌ । నిష్పేతతుః పరమవిక్రమిత అతివేప స్కంధప్రవాళ విటపౌ కృతచండశబ్దౌ ॥* 10-10-27). ఆ చెట్లు కూలిన చోటు నుండి దృశ్యమైన ఇద్దరు సిద్ధి పురుషులు కృష్ణునకు నమస్కరించి స్తుతించారు (*తత్ర శ్రియా పరమయా కకుభః స్ఫురంతౌ సిద్ధావుపేత్య కుజయోరివ జాతవేదాః । కృష్ణం ప్రణమ్య శిరసాఖిలలోకనాథం బద్ధాంజలీః విరజసౌ ఇదం ఊచతుః స్మ ॥* 10-10-28).

దామోదర లీలలో వీరికి తిరిగి దేవతారూపాలు వచ్చాయి. శాపం నుండి విముక్తి పొందారు నలకూబర, మణిగ్రీవుడు. వారు కృష్ణస్వామిని ఇలా స్తోత్రం చేసారు.

యమళార్జున వృక్షములనుండి వెలువడిన కుబేరపుత్రులచే స్తోత్రము

కృష్ణ కృష్ణ మహాయోగిం త్వం ఆద్యః పురుషః పరః । వ్యక్త అవ్యక్తం ఇదం విశ్వం రూపం తే బ్రాహ్మణా విదుః ॥ 10-10-29, *త్వం ఏక సర్వ భూతానాం దేహా అసు ఆత్మ ఇంద్రియ ఈశ్వరః । త్వమేవ కాలో భగవాన్ విష్ణుర్ అవ్యయ ఈశ్వరః ॥* - 30. అహంకార జనిత ఇంద్రియ పూరిత సర్వప్రాణులకు నీవే ఈశ్వరుడవు. అట్టి నీవే కాల పురుషుడవు, విష్ణువు, అవ్యయుడవు, ఈశ్వరస్వరూపుడవు *(త్వం మహాన్ ప్రకృతిః సూక్ష్మా రజస్సత్త్వతమోమయీ । త్వమేవ పురుషో అధ్యక్షః సర్వక్షేత్ర వికారవత్ ॥* 10-10-31). ప్రకృతి వికారములతో ప్రకృతి గుణములతో సంబంధము గలవారు నిన్ను ఎరుగజాలరు కదా! (*గృహ్యమాణైః త్వమ్ అగ్రాహ్యో వికారైః ప్రాకృతైర్గుణైః । కః ను ఇహ అర్హతి విజ్ఞాతుం ప్రాక్సిద్ధం గుణసంవృతః* 10-10-32).

స్వామి నీ వల్లనే మహత్తు - మహత్తత్త్వము (ప్రకృతి యొక్క అవ్యక్తస్థితి) మరియు ప్రకృతి (వ్యక్త స్థితి). నీవు సర్వభూతముల చిత్తము అనగా వారి రజస్సత్త్వతమో గుణములను ఎతింగినవాడవు. సూక్ష్మావస్థలో సర్వాంతర్యామివి అందరి హృదయాలలో ఉండేవాడివి. నీవే జీవులను శాసించువాడవు, అధ్యక్షుడవు. జీవుల వికారమును పర్యవేక్షిస్తూ వారి కర్మానుసారంగా ఫలితం ఇచ్చేవాడవు.

ఓ వాసుదేవా! నీవే సర్వజ్ఞుడవు. అన్నీ తెలిసినవాడివి. ప్రాకృతసృష్టికై చతుర్వ్యూహమును (వాసుదేవ, ప్రద్యుమ్న, అనిరుద్ధ, సంకర్షణ) ఏర్పరచుకొని మరి దాని రక్షణ, లయములను చేసే బ్రహ్మణ్యమూర్తివి. అయితే నీవు నివురుగప్పిన నిప్పులా ఎవ్వరికీ తెలియబడక ఉన్నావు (*తస్మై తుభ్యం భగవతే వాసుదేవాయ వేధసే । ఆత్మద్యోతగుణైః ఛన్నమహిమ్నే బ్రహ్మణే నమః* 10-10-33).

వివిధ అవతారములలో వివిధ ప్రాకృత శరీరములలో అపాకృత లీలలను చేసావు. సూర్యుడి కాంతితో లోకాలు చూడగలం. కానీ సూర్యుణ్ణి చూడలేము (శరీరేషు అశరీరిణః). అన్ని లోకాలకు దిక్కు నీవే. కర్మానుసారంగా జీవులకు శిక్ష మరియు మోక్షము ఇచ్చువాడవు నీవు. నీవు సర్వమంగళమయుడవు, దేవదేవుడవు *(యస్యావతారా జ్ఞాయన్తే శరీరేషు అశరీరిణః । తైస్తైర్ అతుల్యాతిశయైః వీర్యైర్దేహిషు అసంగతైః* - 34, *స భవాన్ సర్వలోకస్య భవాయ విభవాయ చ। అవతీర్ణో అంశభాగేన సాంప్రతం పతిః ఆశిషామ్* - 35, *నమః పరమ కళ్యాణ నమః పరమ మంగళ వాసుదేవాయ శాంతాయ యదునాం పతయేనమః* - 36). నీ శిష్యుడైన నారదులవారి అనుగ్రహము వలననే భగవత్ తత్త్వము గ్రహించాము. నీ దర్శనభాగ్యం కలిగింది. కావున ఇక మీదట మా వాక్కులు, నీ లీలలు మరియు ధర్మమును కీర్తించుటయందు, మా చెవులు నీ కథాశ్రవణమందు, చేతులు మరియు కాళ్ళు నీకు ప్రియమగు కర్మలు చేయుటయందు, మనస్సు నీ పాదస్మరణయందు, మా శిరస్సు నీ జగత్తుకు ప్రణామము చేయుటకు వాడుతాము. మా దృష్టి సాధువులను గాంచుట యందు ఉంచుతాము. సాధువులు నీకు అభిన్నులు, నీ వారే కదా! ఇలా సత్ కర్మలను ఆచరిస్తూ సాధువులను సేవిస్తాము (*అనుజానీహి నౌ భూమన్ తవ అనుచర కింకరౌ । దర్శనం నౌ భగవతః ఋషేః ఆసీత్ అనుగ్రహాత్॥* 10-10-37, *వాణీ గుణ అనుకథనే శ్రవణౌ కథాయాం । హస్తౌ చ కర్మసు మనః*

తవ పాదయోః నః । స్మృత్యాం శిరః తవ నివాస జగత్ ప్రణామే । దృష్టిః సతాం దర్శనే అస్తు భవత్ తనూనామ్ ॥ 10-10-38).

ఉలూఖల బద్ధుడైన గోకులేశ్వరుడు శ్రీకృష్ణుడు బదులు పలికాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ – ఇత్థం సంకీర్తితః తాభ్యాం భగవాన్ గోకుల ఈశ్వరః । దామ్నా చ ఉలూఖలే బద్ధః ప్రహసన్ ఆహ గుహ్యకౌ ॥* 10-10-39). సాధువులు (నారదుడు) కరుణామయులు. గర్వంతో ఉన్న మీయందు శాపానుగ్రహం వల్లనే మీకు ఈ రోజు జ్ఞానోదయం అయ్యింది అని వాస్తవాన్ని తెలియజేసాడు స్వామి (*జ్ఞాతం (మమ) మయా పురాఏవఏతత్ ఋషిణాం కరుణాత్మనా । యత్ శ్రీమద అన్ధయోః వాగ్భిః విభ్రంశః అనుగ్రహః కృతః ॥* 10-10-40). సాధువుల దర్శనం వల్లనే సంసారబంధములు తొలగుతాయి. ఇది ఎట్లా అంటే సూర్యదర్శనము వల్ల చీకటి తొలగినట్లుగా. నా భావన అర్థమైంది కాబట్టి ఇక మీకు పతనము లేదు. మీరు మీ నిలయమునకు వెళ్ళవచ్చును (*సాధూనాం సమచిత్తానాం సుతరాం మత్కృతాత్మనామ్ । దర్శనాత్ నో భవేద్బంధః పుంసో అక్ష్ణోః సవితుర్యథా ॥ తద్ గచ్ఛతం మత్పరమౌ నళకూబరసాదనమ్ । సంజాతో మయి భావో వాం ఈప్సితః పరమోఽభవః ॥* 10-10-41,42). ఉలూఖల బద్ధుడైన స్వామికి ప్రదక్షిణం చేసి నమస్కరించి ఉత్తర దిక్కుగా వెళ్ళారు వారు (*శ్రీశుకః ఉవాచ – ఇతి ఉక్తౌ తౌ పరిక్రమ్య ప్రణమ్య చ పునః పునః । బద్ధ ఉలూఖలమామన్త్ర్య జగ్మతుః దిశముత్తరామ్* ॥ 10-10-43). నందాదులు ఈ వింతను చూసి ఆశ్చర్యచకితులైనారు. వెంటనే బాలకృష్ణుని రోటికి కట్టబడియుండుట చూచి బంధవిముక్తుని చేసి కౌగలించుకున్నాడు.

గోకులమున ఆడుకొనుట: గోపికల మధ్య శోభిస్తూ వారితో ఆటలాడసాగాడు. ఒక్కోసారి నృత్యము, గానము చేస్తూ ఒక్కోసారి వారిని కవ్విస్తూ ఆనందపరుస్తూ వారు చెప్పినట్టు చేస్తూ కొయ్యబొమ్మలా ప్రవర్తించసాగాడు. వారు చెప్పే పనులను కొన్ని సార్లు చేస్తూ వారికి ప్రీతి కలిగించేవాడు. కొయ్యపీటలను లేక కొలుచు పాత్రలను లేక పాదుకలను మొదలగువాటిని వారు చెప్పినట్లుగా తెస్తూ వారికి సంతోషము కలుగజేయుచుండెను (*గోపీభిః స్తోభితః అనృత్యత్ భగవాన్ బాలవత్ క్వచిత్ । ఉద్గాయతి క్వచిత్ ముగ్ధః తత్ వశః దారు యన్త్రవత్ ॥, బిభర్తి క్వచిత్ ఆజ్ఞప్తః పీఠక ఉన్మాన పాదుకమ్ । బాహుక్షేపం చ కురుతే స్వానాం చ ప్రీతిం ఆవహన్ ॥* 10-11-7,8)

సర్వఫలప్రదాత ఫలార్థి అయ్యాడు: పండ్లు అమ్ముకొనే స్త్రీ వద్ద పండ్లు తీసుకోడానికి బాలకృష్ణుడు చిన్ని దోసిలితో ధాన్యం ఇస్తే అవి మధ్యలోనే జారిపోయేవి. అయినా కృష్ణునికి ఆకర్షితురాలైన ఆమె పండ్లు ఇచ్చేది. అలా చేయడం వల్ల ఆవిడ పండ్లగంపలో రత్నాలు వచ్చి చేరేవి. సర్వఫలప్రదాత ఫలార్థి అయ్యాడు (*క్రీణీహి భోః ఫలాని ఇతి శ్రుత్వా సత్వరం అచ్యుతః । ఫల అర్థీ ధాన్యం ఆదాయ యయౌ సర్వఫలప్రదః ॥, ఫలవిక్రయిణీ తస్య చ్యుత ధాన్య కరద్వయమ్ । ఫలైః అపూరయత్ రత్నైః ఫలభాణ్డం అపూరి చ ॥* 10-11-10,11). (*యత్ కరోషి యత్ అశ్నాసి యత్ జుహోషి దదాసి యత్, యత్ తపస్యసి కౌన్తేయ తత్ కురుష్వ మత్ అర్పణమ్॥* – గీత 9-27).

రామకృష్ణులు ఆటలలో పడి భోజనము మరచేవారు. యశోద పిలిచినా, చిలిపి కృష్ణుడు పట్టించుకునేవాడు కాదు. ఆటలతో అలసియున్నారు. ఒంటినిండా దుమ్ము పట్టింది రారా అని పిలిచేవారు యశోద రోహిణులు. తోటివారిని చూడు తమ తల్లులచే శుభ్రపడినవారై అలంకరింపబడి ఉన్నారు. మీరు కూడా వారి వలె ఉండండి. మిమ్మల్ని కూడా శుభ్రపరచి అలంకరించిన తర్వాత తిరిగి ఆటలకు వెళ్ళండి అని పిలిచేవారు (*కృష్ణ కృష్ణ అరవిన్ద అక్ష తాత ఏహి స్తనం పిబ । అలం విహారైః క్షుత్ క్షాన్తః క్రీడా శ్రాన్తః అసి పుత్రక ॥* 10-11-15, *హే రామ ఆగచ్ఛ తాత ఆశు స అనుజః కులనన్దన । ప్రాతః ఏవ కృత ఆహారః తత్ భవాన్ భోక్తుం అర్హతి ॥* 10-11-16, *ప్రతీక్షతే త్వాం దాశార్హ భోక్ష్యమాణః వ్రజ అధిపః । ఏహి ఆవయోః ప్రియం ధేహి స్వగృహాన్ యాత బాలకాః ॥* 10-11-17).

గోకులము నుండి బృందావనమునకు నందాదులు వలసపోవుట: స్వామి గోవత్సపాలకుడు మరియు వేణుగోపాలుడు అయ్యాడు-

వ్రేపల్లెలో రామకృష్ణబాలురను సంహరించు ఉత్పాతములు ఎన్నో కలుగుతున్నాయని నందాదులైన వృద్ధగోపులు బృందావనమున నివాసము ఏర్పరచుకొనుటకు బండ్లలో వెడలినారు. అక్కడ అర్ధచంద్రాకారంలో బండ్లను ఆపి నివాసములను ఏర్పరుచుకున్నారు (*వనం బృందావనం నామ పశవ్యం నవకాననమ్। గోపగోపిగవాం సేవ్యం పుణ్య అద్రి తృణ వీరుధమ్ ॥* 10-11-28), (*బృందావనం సంప్రవిశ్య సర్వకాల సుఖావహమ్* -35), (10-11-28 నుండి 32). అమ్మ! మా చోటికి మేము వచ్చాము అనుకున్నారు రామకృష్ణులు. ఓ రాజా! బృందావనము, గోవర్ధనము, యమునా తీరములను చూసి రామకృష్ణులు ఆనందించారు (*బృందావనం గోవర్ధనం యమునా పులినాని చ । వీక్ష్య ఆసీత్ ఉత్తమా ప్రీతీ రామమాధవయోః నృప ॥* 10-11-36). చిలిపి మాటలతో, బాలచేష్టలతో రామకృష్ణులు వ్రజవాసులకు ఆనందము చేకూర్చిరి. వారు గోవత్సపాలనము చేయగలవారైరి (*ఏవం వ్రజ ఓకసాం ప్రీతిం యచ్ఛన్తౌ బాలచేష్టితైః । కలవాక్యైః స్వకాలేన వత్సపాలౌ బభూవతుః ॥* 10-11-37). తమ ఇండ్లకు దగ్గరలోనే వ్రజమున దూడలను మేపసాగారు (*అవిదూరే వ్రజభువః సహగోపాల దారకైః । చారయాం ఆసతుః వత్సాన్ నానా క్రీడా పరిచ్ఛదౌ॥* 10-11-38). ఒక్కోసారి వేణువునూదుచూ, చెట్ల నుండి పండ్లను రాల్చుటకై రాళ్ళతో మరియు వడిసెలతో కొట్టుచూ, ఒక్కోసారి కాళ్ళతో నాట్యము చేయుచూ జంతు శబ్దములను అనుకరిస్తూ ఆడసాగారు (*క్వచిత్ వాదయతః వేణుం క్షేపణైః క్షిపతః క్వచిత్ । క్వచిత్ పాదైః కింకిణీభిః క్వచిత్ కృత్రిమ గోవృషైః ॥* 10-11-39, *వృషాయమాణౌ నర్దన్తౌ యుయుధాతే పరస్పరం । అనుకృత్య రుతైః జన్తూన్ చేరతుః ప్రాకృతౌ యథా ॥* 10-11-40). సర్వలోక పాలకులైన కృష్ణబలరాములు గోవత్సపాలకులైనారు (*తౌ వత్సపాలకౌ భూత్వా సర్వలోక ఏక పాలకౌ । స ప్రాతః ఆశౌ గోవత్సాన్ చారయన్తౌ విచేరతుః ॥* 10-11-45).

గోవత్సాసుర వధ

ఒకసారి యమునా తీరములో గోవత్సములను మేపుతున్న సమయంలో ఒక రాక్షసుడు ఆవుదూడగా (వత్సాసుర) మారి రామకృష్ణులను చంపదలచి ఆవుల మందలో కలిసాడు. వాడి కాళ్ళు తోకపట్టుకొని

త్రిప్పి వెలగచెట్టుకు (కపిత్థవృక్షము) కొట్టాడు కృష్ణుడు. వాడు పెద్ద ఆకారంతో వెలగచెట్టుతో సహాపడ్డాడు. గోపాలురు ఆనందించారు. దేవతలు పుష్పవృష్టిని కురిపించారు (*గృహీత్వా అపర పాదాభ్యాం సహ లాంగూలం అచ్యుతః । భ్రామయిత్వా కపిత్థ అగ్రే ప్రాహిణోత్ గతజీవితం । సః కపిత్థైః మహాకాయః పాత్యమానైః పపాత హ ॥* 10-11-43, *తం వీక్ష్య విస్మితాః బాలాః శశంసుః సాధు సాధు ఇతి । దేవాః చ పరిసన్తుష్టాః బభూవుః పుష్పవర్షిణః ॥* 10-11-44).

బకాసురవధ : (కొంగ రూపమున గల రాక్షసుడు)

ఒకనాడు కృష్ణబలరాములతో పాటు అందరును తమ తమ దూడలను తీసికొని వాటికి నీరు త్రావింపగోరి జలాశయము చెంతకు వచ్చిరి. దూడలు జలమును త్రాగిన పిమ్మట వారు కూడా జలమును త్రాగిరి. ఆ జలాశయము చెంత బాలురు పర్వతశృంగమును పోలినట్టి ఒక మహాకాయమును గాంచిరి. అంత పెద్ద ప్రాణిని చూచుటకైనను వారు భయపడిరి (*తే తత్ర దదృశుః బాలాః మహాసత్త్వం అవస్థితమ్ । తత్రసుః వజ్రనిర్భిన్నం గిరేః శృఙ్గం ఇవ చ్యుతమ్ ॥* 10-11-47). వీడు పూతన అన్న. ఆవులకు నీళ్ళు పెడదామని జలాశయము దగ్గరకు వెళ్ళితే అక్కడ కొంగ రూపంలో ఉండి కృష్ణుణ్ణి మింగేసాడు. దాని తాలు మూలమున (కొండ నాలిక) ఉండి అగ్నిని సృష్టించాడు స్వామి (నాలుక మీద అగ్నిదేవుడు ఉంటాడు కదా! స్వామి అదే రూపంలో విస్తరించాడు) (*తం తాలుమూలం ప్రదహంతం అగ్నివత్ గోపాలసూనుం పితరం జగత్ గురోః । చఛర్ద సద్యః అతిరుషా అక్షతం బకః తుణ్డేన హన్తుం పునః అభ్యపద్యత ॥* 10-11-50). అది స్వామిని బయటకు కక్కింది. తిరిగి ఆ కొంగ రాక్షసుడు తనపై దాడి చేయుట చూసి, వాడి ముక్కుపుటలను గడ్డిపోచలాగా చీల్చాడు బాలకృష్ణుడు. అందరూ ఆనందించారు విహరించారు. దాగుడుమూతలాటలాడుచు, ఇసుక గూళ్ళు కట్టుచూ, కోతుల్లా దూకుచూ రామకృష్ణులు క్రీడలతో కౌమారమున గడపసాగారు (*ఏవం విహారైః కౌమారైః కౌమారం జహతుః వ్రజే । నిలాయనైః సేతుబన్ధైః మర్కట ఉత్ప్లవన ఆదిభిః ॥* 10-11-59).

నందాది గోపులు గర్గమహర్షి చెప్పినట్లుగా బాలకృష్ణుడు స్వయంభగవానుడని తలచారు. భీకరరూపులైన రాక్షసులు వివిధ ప్రయత్నములు చేసినా మృత్యువును వారికే చూపి అగ్నిలో మిడతలు పడునట్లుగా చేశాడు. ఇలా స్వామి బాల్యలీలలను స్మరిస్తూ ఉన్న నందాదులకు భవవేదనలు తాకలేదు. అహో! ఎంతటి ఆశ్చర్యము ఈ బాలకుడు చాలాసార్లు మృత్యువునకు కారణమైననూ ఆ మృత్యువునే హరించెను (*అహో బత అస్య బాలస్య బహవః మృత్యవః అభవన్ । అపి ఆసీత్ విప్రియం తేషాం కృతం పూర్వం యతః భయమ్ ॥* 10-11-55). భీకరరూపులైన అసురులు ఈ బాలునిపై దాడి చేసినను చంపజాలకపోయిరి. శత్రుత్వ కారణమున బాలుని దరిచేరినను అగ్నికి ఆహుతులైన మిడతలలాగా చచ్చారు (*అథ అపి న అభిభవన్తి ఏనం ఏవ తే ఘోరదర్శనాః । జిఘాంసయా ఏనం ఆసాద్య నశ్యన్తి అగ్నౌ పతఙ్గవత్* 10-11-56). బ్రహ్మవిద్యాసంపన్నులైన గర్గుని మాటలు అసత్యము కావు. అవి ఇప్పుడు అనుభవములోనికి వస్తున్నాయి

(*అహో బ్రహ్మవిదాం వాచః అసత్యాః న సన్తి కర్హిచిత్ । గర్గః యత్ ఆహ భగవాన్ అన్వభావి తథా ఏవ తత్ ॥* 10-11-57). ఈ ప్రకారము నందాదులు రామకృష్ణ కథలను తలచుచూ ఆనందించుచూ ఉండడం వల్ల భవవేదనలకు ఎన్నడునూ లోనుకాలేదు (*ఇతి నన్ద ఆదయః గోపాః కృష్ణరామకథాం ముదా । కుర్వన్తః రమమాణః చ న అవిన్దన్ భవవేదనామ్ ॥* 10-11-58).

చల్దులారగించుట

ఇవి స్వామి కౌమారలీలలు (1 సం॥ వరకు శైశవము, 5 సం॥ వరకు కౌమారము, 6 నుండి 11 సం॥ వయస్సు పౌగండము, 11 సం॥ నుండి 16 సం॥ల వరకు కిశోరము, 16 సం॥లు దాటితే యవ్వనము, 52 సం॥లకు వృద్ధాప్యము మరియు 70 సం॥లకు బధిరత్వము వచ్చును). వేయికిపైగా ఆవుదూడలతో కలిసి (10-12-2), గోప బాలురతో (యోగులు 10-12-11,12) కలసి బలరామకృష్ణులు విహరించసాగారు. ఒకనాడు శ్రీహరి ఉదయాన్నే లేచి తన కొమ్మును ఊది మనోహరమైన శృంగనాదంతో తోటి గోపబాలురను లేపి చల్దులు కట్టుకొని గోవత్సములను ముందుంచుకొని అరణ్యమునకు బయలుదేరారు (*శ్రీశుక ఉవాచ- క్వచిత్ వన ఆశాయ మనః దధత్ వ్రజాత్ ప్రాతః సముత్థాయ వయస్య వత్సపాన్ । ప్రబోధయన్ శృఙ్గరవేణ చారుణా వినిర్గతః వత్స పురఃసరః హరిః ॥* 10-12-1). వేయికి పైగా గోపబాలురు వారి చల్దులు (శిక్), బెత్తములు (వేత్ర), కొమ్ములు-శృంగములు (విషాణ), పిల్లనగ్రోవులు (వేణువులు) మొదలగునవి ధరించి వేయికి పైగాగల గోవత్సములను ముందుంచుకొని వనములలోనికి వెళ్ళసాగారు (*తేన ఏవ సాకం పృథుకాః సహస్రశః స్నిగ్ధాః సు శిక్ వేత్ర విషాణ వేణవః । స్వాన్ స్వాన్ సహస్ర ఉపరి సంఖ్యయా అన్వితాన్ వత్సాన్ పురః కృత్య వినిర్యయుః ముదా ॥* 10-12-2). కృష్ణుని దూడలతో వారి దూడలను చేర్చి అంతా ఒకచోట చేరి ఆడుకోసాగారు (*కృష్ణ వత్సైః అసంఖ్యాతైః యూథీకృత్య స్వవత్సకాన్ । చారయన్తః అర్భ లీలాభిః విజహ్రుః తత్ర తత్ర హ ॥* 10-12-3). (*శుక్లాష్టమీ కార్తికే తు స్మృతా గోపాష్టమీ బుధైః । తద్దినాద్వాసుదేవో అభూద్గోపః పూర్వం వత్సపః ॥* - పద్మపురాణం - కార్తీక మహాత్మ్యము). శ్రీకృష్ణునితో కలిసి గోపబాలురు ఆడుకొనుచుండిరి. పుష్పములు, గురివిందగింజలు, నెమలి పింఛములతో అలంకరించుకోసాగిరి. గైరికాది ధాతువులతో, మణులరాళ్ళతో, సువర్ణ ఆభరణములతో అలంకరింపబడి ఉన్నవారు వనాలంకరణయందు ఇష్టపడ్డారు. వారు చాలా అందంగా ఉన్నారు (*ఫల ప్రవాళ స్తబక (ప్రబాల స్తవక) సుమనః పిచ్ఛ ధాతుభిః । కాచ గుంజా మణి స్వర్ణభూషితా అప్యభూషయన్ ॥* 10-12-4). ఒకప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు వనశోభను దర్శించుటకై దూరముగ వెడలుచున్నప్పుడు బాలురు 'నేను ముందు వెడలి వానిని స్పృశింతును, నేను ముందుగ వెడలి వానిని స్పృశింతును' అని పోటీపడుచు ఆయనను స్పృశించి ఆనందమును పొందుచుండిరి (*యది దూరం గతః కృష్ణః వనశోభ ఈక్షణాయ తం । అహం పూర్వం ఇతి సంస్పృశ్య రేమిరే ॥* 10-12-6). వారిలో కొందఱు వేణువులను, కొందఱు కొమ్ములను ఊదుచుండిరి. కొందఱు తుమ్మెదలతో పాటు సంగీతమును పాడసాగిరి, కొందఱు కోకిలలతో పాటు కూయసాగిరి, కొందఱెగురుచున్న పక్షుల ఛాయలలో వేగముగ వెడులుచుండిరి. కొందఱు హంసలతో

పాటు మనోహరమగు భంగిమలతో నడుచుచుండిరి. కొందఱు కొంగలవలె గూర్చుండసాగిరి. కొందరు నెమళ్ళతో పాటు నాట్యం చేయసాగిరి. కొందరు కోతి పిల్లలను పట్టుకొనుచుండిరి. కొందఱు వానితో పాటు చెట్లనెక్కి ముఖభంగ్యాదుల నొనరించుచు ఒక కొమ్మ నుండి మఱియొక కొమ్మ మీదకు దుముకుచుండిరి. కొందఱు కప్పలతోపాటు చిన్నకాలువలను దుముకుచుండిరి. జలమధ్యగతములగు తమ ప్రతిబింబములను చూచి పరిహసింపసాగిరి. వివిధ రీతులతో గోపబాలురు జ్ఞానులకు బ్రహ్మస్వరూపుడు, దాస్యభావమును పొందిన భక్తులకు పరమప్రభువు, మాయాశ్రితుడగు వ్యక్తికి మనుష్య బాలుని వలె కనబడువాడునగు శ్రీకృష్ణునితో గూడి విహరింపసాగిరి. వారు పుణ్యం చేసినవారు (పుణ్యాత్ములు). వీరెంతటి అదృష్టవంతులో కదా! (*కేచిత్ వేణూన్ వాదయన్తః ధ్మాన్తః శృఙ్గాణి కేచన । కేచిత్ భృఙ్గైః ప్రగాయన్తః కూజన్తః కోకిలైః పరే* ॥ 10-12-7, *విచ్ఛాయాభిః ప్రధావన్తః గచ్ఛన్తః సాధు హంసకైః । బకైః ఉపవిశన్తః చ నృత్యన్తః చ కలాపిభిః* ॥ 10-12-8, *వికర్షయన్తః కీశబాలాన్ ఆరోహన్తః చ తైః ద్రుమాన్ । వికుర్వన్తః చ తైః సాకం ప్లవన్తః చ పలాశిషు* ॥ 10-12-9, *సాకం భేకైః విలంఘన్తః సరితః స్రవ సంప్లుతాః । విహసన్తః ప్రతిచ్ఛాయాః శపన్తః చ ప్రతిస్వనాన్* ॥ 10-12-10, *ఇత్థం సతాం బ్రహ్మసుఖ అనుభూత్యా దాస్యం గతానాం పరదైవతేన । మాయా ఆశ్రితానాం నరదారకేణ సాకం విజహ్రుః కృతపుణ్యపుంజాః* ॥ 10-12-11) యోగులకు దుర్లభమైన శ్రీకృష్ణుడు వీరికి దొరికాడంటే వీరెంత భాగ్యులో కదా! (*యత్పాదపాంశుః బహు జన్మకృచ్ఛ్రతః ధృతాత్మభిః యోగిభిః అపి అలభ్యః । స ఏవ యద్దృగ్విషయః స్వయం స్థితః కిం వర్ణ్యతే దిష్టం అతః వ్రజౌకసామ్* ॥ 10-12-12). వీరు వనాలలో ఆవుదూడలతో సంచరిస్తూ, వనమాలలను ధరిస్తూ, ఆడుకొంటూ తిరుగసాగారు (వనమున గోపాలురు ఆటల వర్ణనకై చూడండి 10-12-7 నుండి 11).

పూతన బకాసురుల తమ్ముడు అఘాసురుడు

కౌమారదశలోనే బాలకృష్ణుడు కొండచిలువ రూపమున గల అఘాసురుని వధించాడు. అఘాసురుడు మహాదానవుడు. అమృతపానము చేసిన దేవతలను ఎంతగానో పీడించాడు. వాడి చావుకై దేవతలు ఎదురుచూడసాగారు. ఆ అఘాసురుడు గోపబాలుర ఆటలను చూసి ఓర్వలేకపోయాడు (*అథ అఘనామ అభ్యపతత్ మహా అసురః తేషాం సుఖక్రీడన వీక్షణ అక్షమః । నిత్యం యతన్తః నిజ జీవిత ఈప్సుభిః పీత అమృతైః అపి అమరైః ప్రతీక్ష్యతే* ॥ 10-12-13). సోదరి పూతన, సోదరుడు బకాసురులను చంపిన కృష్ణునిపై పగతీర్చుకోవడానికి వచ్చాడు అఘాసురుడు. కంసుని ఆదేశానుసారముగా బకీబకుల సోదరుడు కృష్ణుని కృష్ణానుచరులను చంపడానికి వచ్చాడు (*దృష్ట్వా అర్భకాన్ కృష్ణముఖాన్ అఘాసురః కంస అనుశిష్టః సః బకీబక అనుజః । అయం తు మే సోదర నాశకృత్ తయోః ద్వయోః మమ ఏనం సబలం హనిష్యే* ॥ 10-12-14). అఘాసురుడు తన తెలివితో ఇలా ఆలోచించాడు. ఈ గోపబాలురను చంపి వారిచే చంపబడ్డ నా సోదరి సోదరులకు తిలోదకరూపమున అర్పిస్తాను. ఈ బాలురను చంపితే, వీరే ప్రాణములుగా గల తల్లిదండ్రులు వ్రజవాసులు కుమిలిపోతూ భరించలేనివారై చింతాగ్రస్తులై చస్తారు (*ఏతే యదా మత్*

సుహృదోః తిల ఆపః కృతాః తదా నష్టసమాః వ్రజ ఓకసః । ప్రాణే గతే వర్ష్మసు కా ను చిన్తా ప్రజా అసవః ప్రాణభృతః హి యే తే ॥ 10-12-15).

ఈ విధముగా ఆలోచించినవాడై దుష్టస్వభావము గల అఘాసురుడు 12 కి.మీ. పొడవగు కొండచిలువగా నోరు విప్పి పర్వత ఆకారముతో వచ్చాడు అఘాసురుడు. దారికి అడ్డంగా నోరు విప్పి పడుకొన్నాడు. దాన్ని చూసి గోపబాలురు ఇది బృందావనము యొక్క వింతలాగా ఉంది. ఇది బొమ్మనా లేక నిజమైన కొండచిలువనా? ఈ గుహయందు ఆడుకోవడానికి బాగా ఉంది అని అందు గోవత్సములతో సహా గోపబాలురు ప్రవేశించసాగారు. అఘాసురుడు ఈ రూపంలో ఉన్నాడని గ్రహించిన బాలకృష్ణుడు వారిని వారించేలోగానే గోపబాలురు అందు ప్రవేశించారు. అయినా బాలకృష్ణుని రాకకై ఆ కొండచిలువ నోరు మూసుకోలేదు. ఏం చేయాలో ఎట్లా వాణ్ణి చంపి గోపబాలురను రక్షించాలో ఆలోచించసాగాడు. దిక్కులేని వారికి దిక్కు (అనన్య నాథాన్) అయిన శ్రీహరి రక్షణ చేద్దామంటే తనకు దూరంగా కొండచిలువ కడుపులోకి వెళ్ళారు అని జాలి చూపుతూ విస్మితుడయ్యాడు (*తాన్ వీక్ష్య కృష్ణః సకల అభయప్రదః తు అనన్య నాథాన్ స్వకరాత్ అవచ్యుతాన్। దీనాన్ చ మృత్యోః జఠర అగ్ని ఘాసాన్ ఘృణా ఆర్దితః దిష్టకృతేన విస్మితః ॥* 10-12-27). ఇప్పుడు కర్తవ్యమేమిటి? వీడి ప్రాణాలు తీసెయ్యాలి. అట్లాగే అమాయ బాలురను రక్షించాలి. ఈ రెండు కార్యాలు వెంటనే చేయాలి. ఇది ఎట్లా సాధ్యము? బాగా ఆలోచించుకొని, ఏమి చేయాలో నిశ్చయించుకొని ఆ అసురుని నోట్లోకి ప్రవేశించాడు, బహుదూరపు చూపు, అనంతశక్తి సంపన్నుడు, భూత భవిష్యత్ వర్తమానములు ఎరిగిన శ్రీహరి (*కృత్యం కిం అత్ర అస్య ఖలస్య జీవనం న వా అమీషాం చ సతాం విహింసనమ్ । ద్వయం కథం స్యాత్ ఇతి సంవిచిన్త్య తద్ జ్ఞాత్వా అవిశత్ తుణ్డం అశేష దృక్ హరిః ॥* 10-12-28). మేఘముల చాటున ఉండి చూస్తున్న దేవతలు హాహాకారాలు చేశారు. అఘాసురుని బంధువులు, కంసాది దానవులు ఆనందించారు (29). వాడి నోటిన ప్రవేశించగానే వాడు మ్రింగేశాడు. వాడి కంఠమున ఉండి కృష్ణస్వామి తన శరీరాన్ని బాగా పెంచసాగాడు. ఆ కొండచిలువ శరీర ద్వారములన్నీ మూసుకుపోవడం వల్ల ఊపిరి ఆడక వాడి కళ్ళు గిరగిర తిరుగుచు బయటకు వచ్చాయి. గత్యంతరంలేక వాడు బ్రహ్మరంధ్రమును చీల్చుకొని బయటకు వచ్చాడు, చచ్చాడు (*తతః అతికాయస్య నిరుద్ధమార్గిణః హి ఉద్గీర్ణ దృష్టేః భ్రమతః తు ఇతః తతః । పూర్ణ అన్తః అఙ్గే పవనః నిరుద్ధః మూర్ధన్ వినిర్భిద్య వినిర్గతః బహిః ॥* 10-12-31). మృతులైన గోపబాలురు మరియు గోవత్సములపై స్వామి తన దృష్టిని సారించి వారిని బ్రతికించి చచ్చిన అఘాసురుని నోటి ద్వారా బయటకు వచ్చారు (*తేన ఏవ సర్వేషు బహిః గతేషు ప్రాణేషు వత్సాన్ సుహృదః పరేతాన్ । దృష్ట్వా స్వయా ఉత్థాప్య తత్ అన్వితః పునః వక్త్రాత్ ముకున్దః భగవాన్ వినిర్యయౌ ॥* 10-12-32). అది పాములాంటి సంసార గుహ. కృష్ణుడు తాకడం వల్ల చనిపోయిన అఘాసురుడి నుండి వెడలిన జ్యోతి స్వామిలోకి వచ్చింది (సాయుజ్య సారూప్య సామీప్యాదిముక్తులు) (*పీన అహిభోగ ఉత్థితం అద్భుతం మహత్ జ్యోతిః స్వధామ్నా జ్వలయత్ దిశః దశ । ప్రతీక్ష్య ఖే అవస్థితం ఈశ నిర్గమం వివేశ తస్మిన్ మిషతాం దివౌకసామ్ ॥* 10-12-33). బాజాభజంత్రిలతో

దేవతలు జయజయ ధ్వనులు చేశారు. తనలోకమునకు దగ్గరలో ఈ ధ్వనులేమిటో బ్రహ్మకు అర్థం కాక అక్కడకు వెళ్ళాడు. అఘాసురుడు కొండచిలువ రూపమున చచ్చాడు అని గ్రహించి ఉత్సవము చేసుకొనుటను గుర్తించాడు (*తత్ అద్భుత స్తోత్ర సువాద్య గీతికా జయ ఆది న ఏక ఉత్సవ మఙ్గల స్వనాన్ । శ్రుత్వా స్వధామ్నః అన్తి అజః ఆగతః అచిరాత్ దృష్ట్వా మహి ఈశస్య జగామ విస్మయమ్ ॥* 10-12-35). సర్వకారణకారణుడు, దివ్యలోకవాసి, ప్రకృతితో గల జగత్తు సృష్టికర్త అయిన బాలకృష్ణుని స్పర్శ వల్లనే పాపిష్టివాడైన అఘాసురునికి ముక్తి కలిగింది. అందుకే స్వామి దర్శన స్పర్శన అవకాశం చాలా గొప్పది (*న ఏతత్ విచిత్రం మనుజ అర్భ మాయినః పర అవరాణాం పరమస్య వేధసః । అఘః అపి యత్ స్పర్శన ధౌత పాతకః ప్రాప ఆత్మసామ్యం తు అసతాం సుదుర్లభమ్ ॥* 10-12-38). అంతేకాదు ఒక్కమారైన స్వామి రూపమును మనస్సును నిలిపిన మాయ తొలుగుతుంది. సర్వసుఖాలను అనుభవిస్తాడు. భాగవతులు వెళ్ళే మార్గమున ఆ జీవుడు వెళుతాడు (*సకృత్ యత్ అఙ్గప్రతిమా అన్తః ఆహితా మనః మయీ భాగవతీం దదౌ గతిమ్ । సః ఏవ నిత్య ఆత్మ సుఖ అనుభూతి అభివ్యుదస్త మాయః అన్తః గతః హి కిం పునః ॥* 10-12-39). ఇది స్వామికి కౌమారలీల అయినా పౌగండలీలగా వ్రజవాసులకు తెలియజేయబడింది అని శ్రీ శుకుడు రాజు పరీక్షిత్తుకు తెలియజేశాడు. ఇవి స్వామి పౌగండదశలీల - 6 సంవత్సరాల బాలునిగా గోపులు భావించారు (*ఏతత్ కౌమారజం కర్మ హరేః ఆత్మ అహి మోక్షణమ్ । మృత్యోః పౌగణ్డకే బాలాః దృష్ట్వా ఊచుః విస్మితాః వ్రజే ॥* 10-12-37). ఓ ఋషులారా! శ్రీకృష్ణచరితము విచిత్రమైనది. ఆయన చేసినవి పుణ్యకర్మలు. అవి వినాలని పరీక్షిత్తు బహుపట్టుదలతో ఉన్నాడు. అందుకే వైయాసకిని గట్టిగా ఆశ్రయించాడు (*శ్రీసూతః ఉవాచ - ఇత్థం ద్విజాః యాదవదేవదత్తః శ్రుత్వా స్వరాతుః చరితం విచిత్రమ్ । పప్రచ్ఛ భూయః అపి తత్ ఏవ పుణ్యం వైయాసకిం యత్ నిగృహీత చేతాః ॥* 10-12-40).

బాలకృష్ణుని కౌమారలీలను పౌగండలీలగా గోపబాలురు వారి తల్లిదండ్రులకు వ్రజములో ఎందుకు ఇట్లా తెలియజేసారో నాకర్థంకావడంలేదు అన్నాడు పరీక్షిత్తు. ఓ బ్రాహ్మణోత్తమా! పూర్వము జరిగిన ఈ కౌమారలీలను ఇప్పుడు జరిగినట్లు గోపాలురు తెలియజేయుటలో అంతర్థానము ఏమిటి? (*శ్రీరాజా ఉవాచ - బ్రహ్మన్ కాల అనర్త కృతం తత్ కాలీనం కథం భవేత్ । యత్ కౌమారే హరికృతం జగుః పౌగండకే అర్భకాః ॥* 10-12-41). ఓ మహాయోగి! గురువు గారు! ఇది ఎట్లా? ఇది శ్రీహరి మాయాప్రభావము ఏమిటి? (*తత్ బ్రూహి మే మహాయోగిన్ పరం కౌతూహలం గురో । నూనం ఏతత్ హరేః ఏవ మాయా భవతి న అన్యథా ॥* 10-12-42). లోకానికి గురువైనవాడా! శ్రీశుకా! నేను ఎంతో ధన్యుడిని. క్షత్రియ అధముడనైనా సృష్టి రహస్యము మరియు శ్రీకృష్ణతత్త్వాన్ని తెలుసుకుంటున్నాను. కృష్ణకథ అనే అమృతాన్ని త్రాగుతున్నాను. కావున ఇంకా తెలియజేయండి. నా సందేహాలను నివృత్తి చేయండి (*వయం ధన్యతమాః లోకే గురో అపి క్షత్రబన్ధవః । వయం పిబామః ముహుః త్వత్తః పుణ్యం కృష్ణకథా అమృతమ్॥* 10-12-43). బాదరాయణుడు శ్రీకృష్ణ సమాధిలోకి వెళ్ళాడు. అది ఆయన స్థితి. ఎట్లాగో ఇంద్రియ బాహ్యస్థితిని నిల్పుకున్నాడు. కృష్ణకథ అడిగినంతనే శారీరక అవస్థలను కూడా మరచి ఇంద్రియవృత్తులను నిలిపి కృష్ణ

కథ తెలుపసాగాడు శుకుడు, అని సూతుడు శౌనకాదులకు తెలియజేశాడు (*శ్రీసూతః ఉవాచ - ఇత్థం స్మ పృష్టః సః తు బాదరాయణిః తత్ స్మారిత అనన్త హృత అఖిల ఇన్ద్రియః । కృచ్ఛ్రాత్ పునః లబ్ధ బహిః దృశిః శనైః ప్రత్యాహ తం భాగవత ఉత్తమ ఉత్తమ ॥* 10-12-44).

బ్రహ్మదేవుని గర్వభంగము-బ్రహ్మ మోహము తొలగించుట- చల్దులారగించుట - తదీయారాధన - శ్రీకృష్ణుడు గోపబాలురు, గోవత్స రూపములలో ఒక సం॥ ఉండుట - అది బ్రహ్మకు క్షణకాలము- సర్వం విష్ణుమయమ్ (10-13-19)

శ్రీశుకుడు అన్నాడు - బలే చక్కటి ప్రశ్న అడిగావు. కృష్ణ కథ అలాంటిది. ఎంత విన్నా నిత్యనూతనంగా ఉంటుంది (*శ్రీశుకః ఉవాచ - సాధుపృష్టం మహాభాగ త్వయా భాగవత ఉత్తమ । యత్ నూతనయసి ఈశస్య శృణ్వన్ అపి కథాం ముహుః ॥* 10-13-1). స్త్రీ సంబంధమైన చర్చలు లౌకికులకు ఎంతో ఆనందాన్ని ఇచ్చినట్లుగా, జీవిత లక్ష్యము ఎరిగిన భక్తులు, ఉత్తములు, నివృత్తినిరతులు మొదలగువారు ప్రతిక్షణము అచ్యుతుని నిత్యనూతనమైన శ్రుతులను వినాలని, ఆనందం పొందాలని కోరుకుంటారు (*సతాం అయం సారభృతాం నిసర్గః యత్ అర్థవాణీ శ్రుతి చేతసాం అపి । ప్రతిక్షణం నవ్యవత్ అచ్యుతస్య యత్ స్త్రియా విటానాం ఇవ సాధువార్తా ॥* 10-13-2). చక్కటి శిష్యుడవు దొరికావు. పరమరహస్యమైన శ్రుతులను అవి రహస్యములైనా చెప్పాల్సిన బాధ్యత గురువుల మీద ఉంటుంది (*శృణుష్వ అవహితః రాజన్ అపి గుహ్యం వదామి తే । బ్రూయుః స్నిగ్ధస్య శిష్యస్య గురవః గుహ్యం అపి ఉత ॥* 10-13-3). పరమరహస్యమైన శ్రీకృష్ణ కథ ఆరంభించాడు ఇలా- మృత్యురూపుడైన అఘాసురుని వధించి వాడి ముఖము నుండి గోపబాలురును, గోవత్సములను రక్షించిన తరువాత వారిని తీసుకొని మధ్యాహ్నం వరకు తెచ్చుకున్న చల్దులు తినాలని యమునా తీరమునకు వెళ్ళాడు బాలకృష్ణుడు. చద్దిమూటలను విప్పి ఒకరి ఎంగిలి ఒకరు తినుచూ రుచులను చూడసాగారు గోపబాలురు మరియు రామకృష్ణులు. పిల్లనగ్రోవిని నడుముకు కట్టిన వస్త్రమున తోపి, కొమ్మును, బెత్తమును ఎడమచంకలో దాచి పెరుగన్నము ముద్దను అరచేతిలో ఉంచుకొని, వేళ్ళతో ఊరగాయముక్కను పట్టుకొని భుజిస్తూ మధ్య మధ్య వారితో పరిహాసములు చేస్తూ వారిని నవ్వించసాగాడు బాలకృష్ణుడు. యజ్ఞాహుతులను తినే స్వామి బృందావనమున పామర గోపబాలురతో కలిసి చల్దులారగిస్తున్న బాలకృష్ణుని ఆకాశమునుండి బ్రహ్మదేవుడు చూచాడు (*బిభ్రత్ వేణుం జఠరపటయోః శృఙ్గవేత్రే చ కుక్షే । వామే పాణౌ మసృణ కవలం తత్ ఫలాని అఙ్గులీషు। తిష్ఠన్ మధ్యే స్వపరిసుహృదః హాసయన్ నర్మభిః స్వైః । స్వర్గే లోకే మిషతి బుభుజే యజ్ఞభుక్ బాలకేలిః ॥* 10-13-11). ఈయన స్వామియేనా కాదా? అని బ్రహ్మ అయోమయంలో పడ్డాడు. మోహం చెందాడు - *ప్రాప్తః పరం విస్మయమ్* (15).

ఈ గోపాలుడు అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ నాయకుడు ఎలా అవుతాడు? చూస్తే ఈయనేమో రోజూ ఒక దివ్య లీల చేస్తున్నాడు. ఈయన చిలిపి చేష్టలతో గల పామరబాలుడు. చూతాము, ఈయన సంగతి

ఏమిటో అని బ్రహ్మదేవుడు గోవులను అపహరించాడు, కృష్ణుడు చల్దులు ఆరగిస్తున్నప్పుడు. అప్పుడు గోపబాలురు కలత చెందారు. భయపడవద్దని వారిని ఊరడించి చల్దులారగించమని తెలియజేసి భయములకు భయమైన కృష్ణుడు వాటిని వెదకసాగాడు (*ఇతి ఉక్త్వా అద్రి దరీ కుంజ గహ్వరేషు ఆత్మ వత్సకాన్ । విచిన్వన్ భగవాన్ కృష్ణః స పాణికవలః యయౌ॥* 10-13-14). బాలకృష్ణుడు వాటిని వెదుకుటకై వెళ్ళినప్పుడు ఇటు గోపబాలురుని కూడా అపహరించాడు (*అమ్భోజన్మజనిః తత్ అన్తరగతః మాయా అర్భకస్య ఈశితుః ద్రష్టుం మంజు మహిత్వం అన్యత్ అపి తత్ వత్సాన్ ఇతః వత్సపాన్ । నీత్వా అన్యత్ర కురూద్వహ అన్తర దధాత్ ఖే అవస్థితః యః పురా దృష్ట్వా అఘాసుర మోక్షణం ప్రభవతః ప్రాప్తః పరం విస్మయమ్ ॥* 10-13-15). (*తతః వత్సాన్ అదృష్ట్వా ఏత్య పులినే అపి చ వత్సపాన్ । ఉభౌ అపి వనే కృష్ణః విచికాయ సమన్తతః ॥* 10-13-16). ఓహో! ఇది బ్రహ్మదేవుడు పని అని బాలకృష్ణుడు గ్రహించి గోపబాలుర తల్లిదండ్రులకు ముదము, క్షేమము చేకూర్చుటకై స్వామి గోపబాలురు, గోవత్స రూపములను తాను తీసుకొని, వాటి రూపంలో తాను అవతారమెత్తి, (*సర్వం విష్ణుమయమ్*) వాటిని తీసుకొని సంధ్యకాలం వరకు గోకులం వెళ్ళాడు (*తతః కృష్ణః ముదం కర్తుం తత్ మాతౄణాం చ కస్య చ । ఉభయాయితం ఆత్మానం చక్రే విశ్వకృత్ ఈశ్వరః ॥* 10-13-18). అచ్చం గోపాలుర లాగా వారి వారి లక్షణములను, వారి వారి గొంతుకలను పొందాడు స్వామి. "*సర్వం విష్ణుమయమ్*" అని నిరూపించాడు (*యావత్ వత్సప వత్సక అల్పక వపుః యావత్ కర అంఘ్రి ఆదికం యావత్ యష్టి విషాణ వేణు దల శిక్ యావత్ విభూషా అమ్బరమ్ । యావత్ శీలగుణ అభిధా ఆకృతి వయః యావత్ విహార ఆదికం సర్వం విష్ణుమయమ్ గిరః అఙ్గవత్ అజః సర్వ స్వరూపః బభౌ ॥* 10-13-19). తానే సర్వమై గోవత్స గోపబాలురుగా ప్రవర్తిస్తూ వ్రజవాసులకు ఆనందం చేకూర్చాడు. తనకు అదొక ఆటగా భావించాడు. అలాగా వ్రజమున స్వామి నానా రూపాలుగా ప్రవేశించాడు (*స్వయం ఆత్మా ఆత్మగోవత్సాన్ ప్రతివార్య ఆత్మవత్సపైః । క్రీడన్ ఆత్మవిహారైః చ సర్వ ఆత్మా ప్రావిశత్ వ్రజమ్ ॥* 10-13-20). ఆవుదూడలుగా గోశాలలయందు, గోపబాలురుగా వారి ఇండ్లయందు ఆయా రూపాలు తీసుకొని ప్రవేశించాడు బాలకృష్ణుడు (*తత్ తత్ వత్సాన్ పృథక్ నీత్వా తత్ తత్ గోష్ఠే నివేశ్య సః । తత్ తత్ ఆత్మా అభవత్ రాజన్ తత్ తత్ సద్మ ప్రవిష్టవాన్ ॥* 10-13-21). ఇండ్లకు వచ్చిన బాలురకు తల్లులు స్తన్యం ఇచ్చారు. వారిని చక్కగా సేవించారు. కృష్ణసేవ అనుభూతి వారికి కలిగింది (*తాన్ మాతరః వేణురవ త్వర ఉత్థితాః ఉత్థాప్య దోర్భిః పరిరభ్య నిర్భరమ్ । స్నేహ స్నుత స్తన్యపయః సుధా ఆసవం మత్వా పరం బ్రహ్మ సుతాన్ అపాయయన్ ॥* 10-13-22). తల్లులచే రోజులాగా లేపన అలంకరణ రక్షా తిలకములను వారి పిల్లల రూపములో ఉన్న బాలకృష్ణుడు చేయించుకున్నాడు. యథావిధిగా సాయంకాలం ఆటలకై ఆయా ఇండ్లకు నందతనయుడు బాలకృష్ణుడు వెళ్ళాడు (*తతః నృప ఉన్మర్దన మజ్జ లేపన అలంకార రక్షా తిలక అశన ఆదిభిః । సంలాలితః స్వ ఆచరితైః ప్రహర్షయన్ సాయం గతః యామయమేన మాధవః ॥* 10-13-23). యథావిధిగా గోశాలలో ప్రవేశించిన దూడలను ఆవులు అంబారావములు చేస్తూ వాటిని పిలుస్తూ నాక సాగాయి. పాలు అను ఔషధమును ఇచ్చాయి (*గావః తతః గోష్ఠం ఉపేత్య*

సత్వరం హుంకార ఘోషైః పరిహూత సంగతాన్ । స్వకాన్ స్వకాన్ వత్సతరాన్ అపాయయన్ ముహుః లిహన్త్యః స్రవత్ ఔషధం పయః ॥ 10-13-24). పూర్వము నుండియే గోపవనితలకు బాలకృష్ణుని యందు పుత్రవాత్సల్యం ఉండేది. అది ఇప్పుడు నిజమైంది. స్వయాన కృష్ణుని మాతృప్రేమను అనుభవించసాగారు (*గోగోపీనాం మాతృతా అస్మిన్ ఆసీత్ స్నేహ ఋధికాం వినా । పురః వత్ ఆసు అపి హరేః తోకతా మాయయా వినా ॥* 10-13-25). స్వయాన కృష్ణుని సేవచేయడంవల్ల ఇలా సంవత్సరకాలం జరగడంవల్ల వారి ప్రేమానురాగాలు పుత్రులయందు ఇంకా పెరిగాయి. పూర్వంలాగా పిల్లలయందు మామూలు అనురాగము కాక ప్రేమానురాగాలు బాగా పెరిగాయి. ఇది నిజకృష్ణ సేవాఫలితం కదా! (*వ్రజ ఓకసాం స్వతోకేషు స్నేహవల్లీ ఆ అబ్దం అను అహమ్ । శనైః నిఃసీమ వవృధే యథా కృష్ణే తు అపూర్వవత్ ॥* 10-13-26). ఈ విధంగా ఒక సంవత్సర కాలం గోవత్సగోపబాలురను అరణ్యమునకు తీసుకొనిపోవుచూ కృష్ణుడు తనకు తానే పాలించుకున్నాడు (*ఇత్థం ఆత్మా ఆత్మనా ఆత్మానం వత్సపాలమిషేణ సః । పాలయన్ వత్సపః వర్షం చిక్రీడే వనగోష్ఠయోః ॥* 10-13-27).

సంవత్సరకాలము పూర్తి అగుటకు ఐదు రాత్రులుండగా, ఒకనాడు కృష్ణబలరాములు యథావిధిగా గోదూడలను మేపుటకు అరణ్యమున ప్రవేశించెను (10-13-28). ఆ తర్వాత అప్పటికే గోవర్ధన పర్వతముపై మేస్తున్న ఆవులు, పచ్చగడ్డి గూర్చి క్రింద గల బృందావనమునకు దగ్గర ప్రాంతమున చూచుట జరిగింది. అక్కడ వాటికి తమ దూడలు గడ్డి మేయడం కనిపించింది (*తతః విదూరాత్ చరతః గావః వత్సాన్ ఉపవ్రజం । గోవర్ధన అద్రి శిరసి చరన్త్యః దదృశుః తృణం ॥* 10-13-29). కృష్ణ స్వరూపములైన దూడలను చూచుట వల్ల వాటిలో ఒక్కసారిగా ప్రేమ ఉల్లుబికింది. అవి ఆగలేకపోయాయి. వాటి స్తనములు క్షీరముతో నిండి స్రవించసాగాయి. అవి హూంకరిస్తూ తోకలను లేపి, తలలను లేపి, చెవులను రిక్కించి, ఉవ్విళ్ళూరు కంటిచూపులతో పరిగెత్తుతుంటే నూపురము గంగడోలు కదులుచుండగా ఆ దూడలవైపు మార్గము బాగా లేకున్నా ఉరకసాగాయి (*దృష్ట్వా అథ తత్ స్నేహవశః అస్మృత ఆత్మా సః గోవ్రజః అతి ఆత్మ ప దుర్గమార్గః । ద్విపాత్ కకుత్ గ్రీవః ఉదాస్య పుచ్ఛః అగాత్ హుంకృతైః ఆస్రుపయాః జవేన ॥* 10-13-30). వాటిని వారించే ప్రయత్నం చేసారు గోపాలురు. కాని ప్రయోజనము లేకపోయింది. అప్పుడు గోపాలురు రోదన, ఆయాస, లజ్జాపూరితులై వాటి వెనుక ఆ దుర్గమమైన మార్గమున పరిగెత్తుచూ వచ్చి గోవత్సములను తమ సంతానమైన గోపబాలురను చూచారు. ఆశ్చర్యము చెందారు (*గోపాః తత్ రోధన మౌఘ్య లజ్జా ఉరు మన్యునా । దుర్గ అధ్వకృచ్ఛ్రతః అభ్యేత్య గోవత్సైః దదృశుః సుతాన్ ॥* 10-13-32). అదేమంటే, ఈ గోవులకు ఇవి పాతదూడలు. వీటి తర్వాత అవి తిరిగి సంతానమును గన్నవి. అయినా అవి దూడలను మ్రింగదలచుచున్నవా అన్నట్లు దూడల శరీరమున ఉత్సుకతో నాకుచుండెను. ఈ విధముగ అవి ఆ పెద్దదూడలకు తమ స్తన్యమును ఇచ్చుచుండెను (అవి కృష్ణ స్వరూపములు గావడం వల్ల అమిత ప్రేమ ప్రదర్శించుట సహజము గదా!) (*సమేత్య గావః అధః వత్సాన్ వత్సవత్యః అపి అపాయయన్ । గిలన్త్యః ఇవ చ అఙ్గాని లిహన్త్యః స్వ ఓధ సం పయః ॥* 10-13-31). అలాగే గోపాలురు రోజు చూచే

వారి పుత్రుల యందు అమిత ప్రేమ ప్రదర్శించి ఆలింగనములు చేసుకొని, శిరస్సు నాఘ్రాణించి నేత్రములనుండి ఆనందబాష్పములు రాల్చి సంతోషము పొందారు (*తత్ ఈక్షణ ఉత్ప్రేమ రస ఆప్లుత ఆశయాః జాత అనురాగాః గత మన్యవః అర్భకాన్ । ఉదుహ్యా దోర్భిః పరిరభ్య మూర్ధని ఘ్రాణైః అవాపుః పరమాం ముదం తే ॥* 10–13–33, *తతః ప్రవయసః గోపాః తోక ఆశ్లేష సునిర్వృతాః । కృచ్ఛ్రాత్ శనైః అపగతాః తత్ అనుస్మృతి ఉద శ్రవః ॥* 10–13–34). వయస్సులో పెద్దవియగుట వలన స్తన్యపానమును మరచిన గోవత్సములపై నిరంతరము వృద్ధిపొందు ఈ విధమైన గోవుల ప్రేమ మరియు గోపాలురకు పుత్రులయెడ వాత్సల్యము స్నేహాధిక్యమును చూచి దానికి కారణమును తెలిసికొనలేక బలరాముడు ఆలోచించసాగాడు (*వ్రజస్య రామః ప్రేమ ఋధేః వీక్ష్య ఔత్కంఠ్యం అనుక్షణమ్ । ముక్తస్తనేషు అపత్యేషు అపి అహేతువిత్ అచిన్తయత్ ॥* 10–13–35).

ఇదేమి అద్భుతము? సకల జీవుల సౌభాగ్యము కోరు వాసుదేవునియందు నీకు గల నిష్కల్మష ప్రేమలాగా, వ్రజవాసులకు వారి పుత్రులపై అమిత ప్రేమ పెరుగుతోంది (*కిం ఏతత్ అద్భుతం ఇవ వాసుదేవే అఖిల ఆత్మని । వ్రజస్య స ఆత్మనః తోకేషు అపూర్వం ప్రేమ వర్ధతే ॥* 10–13–36). దీని అర్థము ఇది కృష్ణుడి పనేనా? ఇది కృష్ణుని ఆత్మమాయనా? ఈ ప్రేమ ఎక్కడనుంచి వస్తోంది? ఇది ఖచ్చితముగా నా ప్రభువగు కృష్ణుని ఆకర్షణ కాకపోతే ఇది నన్ను అంటదు కదా? (*కా ఇయం వా కుతః ఆయాత దైవీ వా నారీ ఉత ఆసురీ । ప్రాయః మాయా అస్తు మే భర్తుః అన్యా మే అపి న విమోహినీ ॥* 10–13–37).

చన్ను మానిన యట్టి శాబక శ్రేణిపై గోగణంబులకును గోపకులకు
నిబ్బంగి వాత్సల్య మెబ్బంగి నుదయించె, హరిఁ, దొల్లి మన్నించునట్లు వీరు
మన్నించుచున్నారు, మమతఁ జేయుచుఁ బ్రీతి నంబుజాక్షునిఁ గన్నయట్ల, నాకు
బ్రేమమయ్యెడి డింభబృందంబుఁ గనుకొన్న ఇదిమహాద్భుత ఎందునెరుగరాదు

మనుజ దైవత దానవమాయ కాదది నా భర్తయగుచున్న కమలనయను
మాయయో కదా! యితరుల మాయ నన్ను గలఁప నోపదు విభుమాయ గాగ నోపు.

(పోతన భాగవతము 10–525)

ఇట్లా ఆలోచించినవాడై దాశార్హుడు జ్ఞాన చక్షువులతో గోదూడలు, సహచరులైన గోపబాలురు అందరూ వైకుంఠరూపములే శ్రీకృష్ణరూపములు అని గ్రహించాడు (*ఇతి సంచిన్త్య దాశార్హః వత్సాన్ స వయసాన్ అపి । సర్వాన్ ఆచష్ట వైకుంఠం చక్షుషా వయునేన సః ॥* 10–13–38). నేను ఇదివరకు తెలుసుకొన్నట్లుగా – ఈ గోపబాలురు దేవతలుకారు, దూడలు ఋషులుకారు, నీవే ప్రకటమై భిన్న రూపములలో ఉన్నావు. నీవే అంతటా నెలకొని ఉన్నావు. అప్పుడు కృష్ణునే అడిగాడు ఇదంతా ఏమిటి అని కృష్ణుడు అంతా వివరించాడు (*న ఏతే సుర ఈశాః ఋషయః న చ ఏతే త్వం ఏవ భాసి ఈశ భిత్ ఆశ్రయే అపి । సర్వం పృథక్ త్వం నిగమాత్ కథం వద ఇతి ఉక్తేన వృత్తం ప్రభుణా బలః అవైత్ ॥* 10–13–39).

క్షణకాలం తర్వాత, బ్రహ్మదేవుడు తిరిగి చూసేటప్పటికి పూర్వంలాగానే క్రీడారతులై గోపబాలురు గోవత్సములు ఉన్నాయి (*తావత్ ఏత్య ఆత్మభూః ఆత్మమానేన త్రుటి అనేహసా। పురః వత్ ఆ అబ్దం క్రీడన్తం దదృశే సకలం హరిమ్ ॥* 10-13-40). చూసుకునేటప్పటికి తను దాచిన గోవులు, బాలురు అలాగే మాయాశయ్యపై ఉన్నారు (*యావన్తః గోకులే బాలాః సవత్సాః సర్వే ఏవ హి। మాయా ఆశయే శయానాః మే అద్య అపి పునః న ఉత్థితాః ॥* 10-13-41). మళ్ళీ ఎప్పటిలా కొత్తవారు బాలకృష్ణునితో సంచరించడం గమనించాడు బ్రహ్మదేవుడు (*ఇతః ఏతే అత్ర కుత్రత్యాః మత్ మాయా మోహిత ఇతరే। తావన్తః ఏవ తత్ర ఆ అబ్దం క్రీడన్తః విష్ణునా సమమ్ ॥* 10-13-42). ఇది ఏమిటో ఈ రెండు గణముల మధ్యభేదము ఏమిటో అని ఆలోచించసాగాడు (*ఏవం ఏతేషు భేదేషు చిరం ధ్యాత్వా సః ఆత్మభూః। సత్యాః కే కతరే న ఇతి జ్ఞాతుం న ఇష్టే కథంచన ॥* 10-13-43). అంతుపట్టలేదు బ్రహ్మదేవునకు. విశ్వమోహనుడైన కృష్ణుని మాయలో పడ్డాడు బ్రహ్మ (*ఏవం సమ్మోహయన్ విష్ణుం విమోహం విశ్వమోహనం స్వయా ఏవ మాయయా అజః అపి స్వయం ఏవ విమోహితః ॥* 10-13-44). (*పరాశ్యశక్తిర్వివిధైవ శ్రూయతే* శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు 6-8). (బ్రహ్మదేవుడి రెప్పపాటు కాలం - త్రుటికాలము - మనకు ఒక సంవత్సరము = బ్రహ్మ క్షణకాలము). (పితృలోకంలోని ఒకరోజు కాలము మనకు ఒక సంవత్సరము).

పశ్చాత్తాపము చెందాడు బ్రహ్మదేవుడు. చీకటిరాత్రియందు తెల్లటి మంచు వలన అంధకారము పోదు, పగటి యందు మిణుగురు పురుగుల వెలుగు పనికిరానట్లుగా, మహాశక్తిసంపన్నుడగు వ్యక్తిపై (కృష్ణునిపై) అధముడనైన నాచే ప్రయోగించిన మాయ ఏదియును పనికిరానిది పైగా ఆ అధముని శక్తియే నశించును అని తీర్మానించుకున్నాడు (*తమ్యాం తమఃవత్ వైహారం ఖద్యోత అర్చిః ఇవ అహని। మహతి ఇతర మాయా ఐశ్యం నిహన్తి ఆత్మని యుంజతః ॥* 10-13-45). ఇదంతా బ్రహ్మకు అర్థంకాక ఆలోచించేటప్పటికి బాలకృష్ణుని అనుగ్రహము వల్ల బ్రహ్మదేవునకు ఎదురుగా కనిపించే అన్ని గోవులు, గోవత్సలు, గోపాలకులు- శ్యామ విగ్రహములు పీతాంబరధరులు అని గ్రహించాడు (*తావత్ సర్వే వత్సపాలాః పశ్యతోఅజస్య తత్ క్షణాత్। వ్యదృశ్యంత ఘనశ్యామాః పీతకౌశేయవాససః ॥* 10-13-46, *చతుర్భుజాః శంఖచక్రగదా రాజీవపాణయః । కిరీటినః కుండలినో హారిణో వనమాలినః ॥*10-13-47, *శ్రీవత్స అఙ్గదదో రత్న కంబుకంకణపాణయః। నూపురైః కటకః భాతాః కటిసూత్రాంగులీయకైః॥* 10-13-48, *ఆ అంఘ్రిమస్తకం ఆపూర్ణాస్తులసీనవదామభిః। కోమలైః సర్వగాత్రేషు భూరిపుణ్యవత్ అర్పితైః॥* 10-13-49). వెన్నెలలాంటి మందహాసముతో, అరుణనయనములతో ఆ విష్ణురూపములు - భక్తులు లోకపాలకుల సత్త్వరజోపూరిత కోరికలను తీర్చుచుండుట చూచెను (*చంద్రికా విశదస్మేరైః స అరుణ అపాంగవీక్షితైః। స్వక అర్థానామివ రజస్సత్త్వాభ్యాం స్రష్టృ పాలకాః ॥* 10-13-50). నృత్యగీత వివిధోపచారములచే అందరూ ఆ మూర్తులను సేవించుట బ్రహ్మదేవుడు చూచాడు. *ఆత్మాదిస్తంబపర్యంతై మూర్తిమద్భిః చరాచరైః। నృత్యగీత ఆది అనేక అర్హైః పృథక్ పృథగుపాసితాః ॥* 10-13-51). విష్ణుమూర్తులందరును అణిమాది ఐశ్వర్యములతోను, అజ ఆది విభూతులతోను, 24 తత్త్వములతో పరివేష్టితులైయుండిరి (*అణిమా ఆద్యైః*

మహిమభిః అజా ఆద్యాభిః విభూతిభిః । చతుర్వింశతిభిత్త్వైః పరీతా మహదాదిభిః ॥ 10-13-52). మూర్తులైన కాలస్వభావము, సంస్కారము, కామకర్మగుణములు మొదలగునవి ఆ విష్ణుమూర్తులను సేవించుచుండెను (*కాలస్వభావ సంస్కార కామకర్మగుణాదిభిః । స్వమహిధ్వస్త మహిభిః మూర్తిమద్భిః ఉపాసితాః ॥* 10-13-53). ఆ విష్ణుమూర్తులందరూ కాలమునకు అతీతముగా సత్యజ్ఞానానంత ఆనందమూర్తులై వెలసిల్లి ఉన్నారు. తాకరాని మహాత్మ్యములతో ఉపనిషత్తులలో వివరించినట్లుగా ఉన్నారు (*సత్యజ్ఞాన అనంత ఆనంద మాత్రైకర సమూర్తయః । అస్పృష్టభూరిమాహాత్మ్యా అపి హి ఉపనిషద్దృశామ్ ॥* 10-13-54). ఇలా పరబ్రహ్మ, చరాచరజీవులు మూలమైన స్వామి యొక్క అంశలుగా ఆ గోవత్స గోపబాలురను బ్రహ్మదేవుడు గుర్తించాడు (*ఏవం సకృద్ దదర్శ అజః పరబ్రహాత్మనో అఖిలాన్ । యస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి సచరాచరమ్॥* 10-13-55). ఏకాదశ ఇంద్రియములకు లోనై మాయలో పడి బ్రహ్మ తేరుకొని ఇప్పుడు మౌనము వహించి స్వామి వద్ద మట్టి బొమ్మలాగా నిలుచున్నాడు (*తతో అతికుతుక ఉద్వృత్తస్తిమిత ఏకాదశేంద్రియః । తద్ధామ్నా అభూత్ అజః తూష్ణీం పూర్దేవ్యంతీవ పుత్రికా ॥* 10-13-56). బ్రహ్మ తాను అపహరించిన వారు, గోపబాలురు– యోగులు, దేవతలు అని గ్రహించాడు. బాహ్యస్మృతిని పొందాడు. తాను అపహరించిన గోవత్స గోపబాలురు అలాగే గుహలో నిద్రలో ఉన్నారు. బ్రహ్మ ఆశ్చర్యం పొంది సత్యాన్ని కృష్ణకృపతో గ్రహించాడు. యోగమాయ నుండి బయటపడి అందరికి పరమైనవాడు, తర్కమునకు అందనివాడు, నిజమహిమ గలవాడు, స్వప్రకటమైనవాడు, ఎదురులేనివాడు, వేదాంత అమిత జ్ఞానము గలవాడు, దుర్మార్గులకు కనబడనివాడు శ్రీకృష్ణుడని గ్రహించాడు. కృష్ణానుగ్రహముతో మాయాతెర బ్రహ్మకు పోయింది. యథార్థం తెలుసుకోగలిగాడు – (ఇతి ఇరా *ఈశే అతర్క్యే నిజమహిమని స్వప్రమితికే పరత్ర అజాతః అతత్ నిరసన ముఖ బ్రహ్మక మితౌ । అనీశేఅపి ద్రష్టుం కిం ఇదం ఇతి వా ముహ్యతి సతి చచ్ఛాద అజః జ్ఞాత్వా సపది పరమః అజాజవనికామ్ ॥* 10-13-57). బ్రహ్మదేవుడు కృష్ణచైతన్యమును పొంది పునర్జీవితుడై కళ్ళను తెరిచి కొత్తవాడిలా ప్రవర్తించసాగాడు (*తతః అర్వాక్ ప్రతిలబ్ధాక్షః కః పరేతవత్ ఉత్థితః । కృచ్ఛ్రాత్ ఉన్మీల్య వై దృష్టీః ఆచష్ట ఇదం సహాత్మనా ॥* 10-13-58). జనజీవనమునకు అవసరమైన చెట్లతో నిండిన (*జన ఆజీవ్య ద్రుమ ఆకీర్ణమ్*) బృందావనము చూశాడు (*సపది ఏవ అభితః పశ్యన్ దిశః అపశ్యత్ పురఃస్థితం। బృందావనం జనఆజీవ్యద్రుమఅకీర్ణం సమాప్రియమ్ ॥* 10-13-59). బృందావనమున శ్రీకృష్ణుని చెంతకు చేరాడు సిగ్గుతో (బృందావనమంటే ఏమిటో శ్రీశుకులవారు నిర్వచించారు – బృందావనమున పరస్పరము స్వాభావికమగు శత్రుత్వముతో గూడిన మనుష్యజంతువులు మిత్రులవలె నివసించుచుండెను. శ్రీకృష్ణుని నివాసమగుటచే అచటి నుండి క్రోధము, లోభము మున్నగు భావములు పలాయనములయ్యెను. ఆకలిదప్పులు లేకుండెను. అంతా సస్యశ్యామలమే, ప్రేమమయమే, ఆనందమానందమే – *యత్ర నైసర్గ దుర్వైరాః సహ ఆసన్ నృ మృగ ఆదయః । మిత్రాణి ఇవ అజిత ఆవాస ద్రుత రుట్ తర్షక ఆదికమ్ ॥* 10-13-60. పశువులను గాచు వారింట పరబ్రహ్మస్వరూపమైన శిశువు నాట్యం చేస్తుంటాడు. ఆ శిశువు అద్వితీయుడు, ప్రకృతి అంశలేనివాడు, అంతము లేనివాడు, ఎల్లప్పుడు

ఉండువాడు, అపరిమిత జ్ఞానసంపన్నుడు. అందుకే ఆ బాలుడు గోవత్సములు, గోపబాలురతో తిరుగుతూ వారితో ఉంటాడు. చేతిలో వెన్నముద్ద పెట్టుకొని ఉంటాడు. చల్దులారగించుచూ చేతిలో అన్నంముద్దగల శ్రీకృష్ణుడే ఆ పరబ్రహ్మ అని బ్రహ్మ గ్రహించగలిగాడు (*తత్ర ఉద్వహత్ పశుప వంశ శిశుత్వ నాట్యం బ్రహ్మ అద్వయం పరం అనన్తం అగాధబోధమ్ । వత్సాన్ సఖీన్ ఇవ పురా పరితః విచిన్వత్ ఏకం స పాణికవలం పరమేష్ఠీ అచష్ట ॥* 10-13-61). బ్రహ్మదేవుడు తన హంస వాహనము నుండి దిగి, దండమువలె నేలపై శరీరము నుంచి నాలుగు కిరీటములు గల నాలుగు శిరస్సులను స్వామి పాదాలపై ఉంచాడు, లేస్తూ మళ్ళీ మళ్ళీ ఉంచాడు. ఇలా ఎన్నోసార్లు చేశాడు. ఆనంద అశ్రువులతో బాలకృష్ణుని పాదములను అభిషేకం చేశాడు. తాను గాంచిన కృష్ణ మహిమను మళ్ళీ మళ్ళీ గుర్తుకు తెచ్చుకుంటూ దండప్రణామములు చేయసాగాడు (*దృష్ట్వా త్వరేణ నిజ ధోరణతః అవతీర్య పృథ్వ్యాం స్పృష్ట్వా వపుః కనక దణ్డం ఇవ అభిపాత్య । స్పృష్ట్వా చతుః ముకుట కోటిభిః అంఘ్రియుగ్మం నత్వా ముత్ అశ్రు సు జలైః అకృత అభిషేకమ్ ॥* 10-13-62, *ఉత్థాయోత్థాయ కృష్ణస్య చిరస్య పాదయోః పతన్ । ఆస్తే మహిత్వం ప్రాగ్దృష్టం స్మృత్వా స్మృత్వా పునః పునః ॥* 10-13-63). పిమ్మట బ్రహ్మ మెల్లమెల్లగ లేచి రెండు నేత్రములను తుడుచుకొని మెడ వంచి బాలకృష్ణుని సవినయముగ జూచి, సావధానముగా దోసిలి యొగ్గి శరీరము కంపించుచుండగా గద్గదవాక్కులతో ఆయనను స్తుతింపసాగాడు ఇలా - బ్రహ్మ శృంగ భంగం పొంది స్తోత్రం చేసాడు (*శనైః అథ ఉత్థాయ విమృజ్య లోచనే ముకున్దం ఉద్వీక్ష్య వినమ్రకన్ధరః । కృత అంజలిః ప్రశ్రయవాన్ సమాహితః స వేపథుః గద్గదయా ఐలత ఈలయా ॥* 10-13-64) ఇలా -

బ్రహ్మచే చల్దులారగించుచున్న శ్రీకృష్ణ స్తోత్రము

ఓ పరమపూజనీయుడా! మేఘమురంగు వంటి శరీరము గలవాడా! మెరుపురంగు వంటి వస్త్రము, గురివింద గింజలతో కూడిన అభరణములు, నెమలిఫించము, వనమాల మొదలగు అలంకరణములు మరియు చేత అన్నపు ముద్దతో, నడుమున వస్త్రమునకు వేణువును చెక్కుకొని, చంకన కొమ్ము బెత్తములతో సలక్షణగ యుక్తముగా కోమలమైన పాదములతో అతి సౌందర్యముగా ఉన్న పశువుల పాలించు నందుని పుత్రుడా! నీకు నమస్కారము. నిన్ను స్తుతించుచున్నాను.

కృష్ణ స్వామిని చూస్తూ స్వామి రూపాన్ని వర్ణించాడు ఇలా - *నౌమి ఈడ్య తే అభ్ర వపుషే తడిత్ అంబరాయ గుంజా అవతంస పరిపిచ్ఛ లసన్ముఖాయ। వన్యస్రజే కబళ వేత్ర విషాణవేణు లక్ష్మశ్రియే మృదుపదే పశుప అంగజాయ ॥* (10-14-1).

కృష్ణా! స్వామీ! ఈ గోపబాల వేషం నీ సంకల్పంతో ఏర్పరచుకున్నావు (*దేవ వపుషో మదనుగ్రహస్య స్వేచ్ఛా మయస్య*). ఇది నాలాంటి వారికి అంతుచిక్కనిది. ఈ నీ శరీరము పంచ భూతాత్మకము కానిది (*న తు భూతమయస్య కః అపి*). నేను నీ ఈ రూపాన్ని గుర్తుపట్టలేకపోయాను. నీ అనుభూతిని పొందలేకపోయాను. క్షమించగలవు (*అస్య అపి దేవ వపుషః మత్ అనుగ్రహస్య స్వ ఇచ్ఛా మయస్య న తు భూత మయస్య కః*

అపి । న ఈశే మహి తు అవసితుమ్ మనసా అన్తరేణ సాక్షాత్ తవ ఏవ కిం ఉత ఆత్మ సుఖ అనుభూతే // 10-14-2).

ఇంద్రియములచే పొందబడే జ్ఞానం ద్వారా నీవు దొరకవు. కన్పడవు. తెలుసుకొనబడలేవు. అయితే సజ్జనులు తెల్పే నీ కథలను విని భక్తి ద్వారానే సాక్షాత్కరింపబడతావు (*జ్ఞానే ప్రయాసం ఉదపాస్య నమన్త ఏవ జీవన్తి సన్ముఖరితాం భవదీయవార్తామ్*). సకల శ్రుతులలో వేదరాశులలో ఉన్నది నీ గురించి కదా! (*స్థానే స్థితాః శ్రుతి గతామ్*). మనసా వాచా కర్మణా – ఈ త్రికరణములతో నీ సేవ చేయడం వల్లనే నీవు తెలుపబడతావు, గెలువబడతావు (*తను వాఙ్మనోభి – తను వాక్ మనోభి మే ప్రాయశో అజిత జితో అప్యసి తైః త్రిలోక్యామ్*) – (*జ్ఞానే ప్రయాసం ఉదపాస్య నమన్తః ఏవ జీవన్తి సత్ ముఖరితాం భవదీయవార్తామ్ । స్థానే స్థితాః శ్రుతిగతాం తను వాక్ మనోభిః యే ప్రాయశః అజిత జితః అపి అసి తైః త్రిలోక్యామ్*// 10-14-3).

కృష్ణా! భక్తిని వదలి జ్ఞానమును మాత్రమే పట్టుకొనేవారికి లభ్యంకావు – (4). వారి గతి ఊకదంపుడు లాంటిది, ఫలితం లేనిది. ఇది వరకూ కూడా కర్మలను ఆచరించుచునే (నిజకర్మలబ్ధయా) నీయందు భక్తి కలిగి యోగులు నీ లోకాలను పొందారు. కేవలం జ్ఞానంతో కాదు – (5). (*శ్రేయః శృతిం భక్తిం ఉదస్య తే విభో క్లిశ్యంతి యే కేవలబోధలబ్ధయే । తేషాం అసౌ క్లేశల ఏవ శిష్యతే నాన్యద్ యథా స్థూలతుష అవఘాతినామ్ // పురా ఇహ భూమన్ బహవః అపి యోగినః త్వత్ అర్పిత ఈహాః నిజకర్మలబ్ధయా । విబుధ్య భక్త్యైవ కథోపనీతయా ప్రపేదిరే అఞ్జః అచ్యుత తే గతిం పరామ్* // 10-14-4,5)

కృష్ణా! భక్తి తప్ప దేనితో తెలియబడవు. నీ గుణమహిమలు తెలుసుకోవడానికి పరిశుద్ధ అంతరాత్మ కావాలి (*తథాపి భూమన్ మహిమా అగుణస్యతే విబోద్ధుమ్ అర్హతి అమల అంతః ఆత్మభిః* – 6), అంతే తప్ప నిన్ను ఎవ్వరూ చూపించలేరు, స్వానుభవమే కావాలి – (*అవిక్రియాత్ – వికారములులేని స్వానుభవాద్*– 6). వికారం అనేది మాయ యొక్క ధర్మం. ఇది గ్రహించి భౌతిక రూపములయందు అనాసక్తిగా వ్యవహరిస్తూ వాటిని కృష్ణ సేవాభక్తి కర్మలయందు ఉంచడం ఒక్కటే ఏకైక మార్గము (*తథాపి భూమన్ మహిమాగుణస్య తే విబోద్ధుమర్హతి అమలాంతరాత్మభిః । అవిక్రియాత్ స్వానుభవాత్ అరూపతః హి అనన్యబోధ ఆత్మతయా న చాన్యథా* // 10-14-6).

కృష్ణా! లోకహితం గూర్చేందుకే అవతరించేవాడా! సమర్థుడైనవాడు భూమియందలి ధూళికణములు, మంచుయందలి కణములు, గ్రహనక్షత్ర కిరణముల యందలి కణములను లెక్కపెట్టవచ్చునేమో కాని నీ గుణములను ఎవ్వరు లెక్కపెట్టగలరు? సమస్తమగు మహోన్నత గుణములు కలవాడివి. సద్ గుణములే ఆత్మగా అంతఃకరణంగా గలవాడవు. మరి వాటిని జీవోన్నతికి భూతదయకై వాడతావు. అంతటి మహామహానుభావుడవు (*గుణాత్మన తే అపి గుణాన్ విమాతుం హిత అవతీర్ణస్య క ఈశిరే అస్య । కాలేన యైః వా విమితాః సుకల్పైః భూపాంశవః ఖే మిహికాః ద్యుభాసః* // – 10-14-7).

కృష్ణా! అనాసక్త భావంతో (అనగా ఏ కోరికా లేకండా) కర్మలను ఆచరిస్తూ కర్మఫలములను స్వామికి అర్పిస్తూ అనుభవిస్తూ హృదయంలో వాక్కులతో శరీరంతో స్వామికి నమస్కరిస్తాడో (*హృద్వాక్ వపుర్భిః విదధన్ నమస్తే*) అట్టివాడు ముక్తికి అర్హుడు – (*తత్తే అనుకంపాం సుసమీక్షమాణో భుంజాన ఏవాత్మకృతం విపాకమ్। హృత్ వాక్ వపుర్భిః విదధన్ నమః తే జీవేత యో ముక్తిపదే స దాయభాక్ ॥* 10-14-8).

కృష్ణా! నీవు మొదటివాడవు. నాకు కూడా కారణభూతుడవు (*అనన్తం, ఆద్యే పరాత్మని*). మాయను కల్పించే నీయందు మాయను ప్రయోగించా (*త్వయి అపి మాయి మాయిని*). ఇది నా అనార్యత్వం, అజ్ఞానం, మూఢత్వం, దౌర్జన్యం (*అనార్యం*). నన్ను క్షమించు. నేను రజోగుణంతో పుట్టా కాబట్టి నా ప్రవర్తన ఇలా ఉంటుంది. నేను నీ యందు ఎంతటివాడను మహాగ్నిలో నుండి పుట్టిన చిన్న నిప్పురవ్వ ఆ మహాగ్నినే దహించాలనుకొనేట్టుగా ఉన్నా. ఎంత మూర్ఖత్వం నాది. – (*పశ్య ఈశ మే అనార్యం అనంత ఆద్యే పరాత్మని త్వయ్యపి మాయిమాయిని । మాయాం వితత్య ఈక్షితుం ఆత్మవైభవం హి అహం కియాన్ ఐచ్ఛం ఇవ అర్చిః అగ్నౌ ॥* 10-14-9). స్వామి! నీవు అచ్యుతుడవు (నీ గుణములనుండి దిగజారి పోయేవాడవు కావు), కావున నన్ను క్షమించు (*అతః క్షమస్వ*). నీ దయ కావాలి నీవే దిక్కు. నేను అజుడను (బ్రహ్మ) అనే అంధకారంలో గుడ్డిజ్ఞానం గుడ్డి కన్నులతో ఉన్నవాణ్ణి (*అజావలేపం, అంధతమో అంధచక్షుష*). నీ కృపకు పాత్రుడను కావాలి (*ఏష అనుకంప్యః*) (*అతః క్షమస్వాచ్యుత మే రజోభువో హి అజానతః త్వత్పృథక్ ఈశ మానినః । అజ అవలేప అన్ధతమః అంధచక్షుషః ఏషఃఅనుకమ్ప్యః మయి నాథవాన్ ఇతి ॥* 10-14-10).

కృష్ణా! అవ్యక్తస్థితిలో ఉన్న ప్రకృతిని వ్యక్త ప్రకృతిగా చేసి మహత్తత్త్వము నుండి అహంకారతత్త్వమును పంచ భూతములు గల బ్రహ్మాండ సృష్టి, నీవు ఇదంతా చేసిన తర్వాతనే నన్ను ఏర్పరచావు (*క్వ అహం తమః మహద్ అహం ఖ చరః అగ్ని వాః భూ సంవేష్టితా అండఘట సప్తవితస్తి కాయః*) నేనెక్కడ నీవెక్కడ. నీవు నా తండ్రివికాదా! సప్తావరణములు కల ఈ బ్రహ్మాండాలు ఎన్నో నీ రోమకూపములలో ఉన్న నీవెక్కడ! (*అవిగణిత అండపరమాణు చర్యా వాత అధ్వరోమ వివరస్య చ తే మహిత్వమ్*), ఏడు జానల పరిమితమైన నా శరీరం గల అల్పజీవిని నేనెక్కడ (*సప్త వితస్తికాయః*). నేను నీముందు ఎంతటివాణ్ణి. నీ మహామహిమాతత్త్వం లెక్కింపరానిది. కాబట్టి నా ఐశ్వర్యం నీ ఐశ్వర్యం ముందు ఎలాంటిదంటే గరుడుని ముందు మిడుత లాంటిది. అందువల్ల ఈ అల్పుని అపరాధమును క్షమింపుము – (*క్వ అహం తమః మహత్ అహం ఖ చరాగ్ని వార్భూ – సంవేష్టిత అండఘట సప్తవితస్తి కాయః । క్వ ఈదృక్ విధా అవిగణిత అణ్డపరఅణుచర్యావాతఅధ్వ రోమవివరస్య చ తే మహిత్వమ్ ॥* 10-14-11). ఓ అధోక్షజా! నీవు తల్లివి కదా! నీ గర్భంలో ఉన్న పిల్లవాడు తన పాదాలతో తన్నితే, అది తల్లికి అపచారమవుతుందా! నీ కుక్షిలో ఉన్న నేను, పుత్రుని పాదస్పర్శ తల్లికి అపరాధ భావనను కలిగించనట్లే, నా అపచారం కూడా నీవు తల్లిలా సహింపవలసిందే. ఈ ప్రపంచం, బ్రహ్మాండాలు, సృష్టి, అంతా నీ గర్భంలోనే ఉన్నాయి. నేను కూడా అక్కడే ఉన్నాను. ప్రపంచంలో లోకులు నీవు ఉన్నావో లేవో అనుకుంటారు కానీ ఈ ప్రపంచాలే నీ గర్భంలో ఉన్నాయి. అదే నీ మహత్తు, ఇది తెలియని అజ్ఞానిని నేను – (*ఉత్ క్షేపణం గర్భగతస్య పాదయోః*

కిం కల్పతే మాతుః అధోక్షజ ఆగసే। కిం అస్తి న అస్తి వ్యపదేశ భూషితం తవ అస్తి కుక్షేః కియత్ అపి అనంతః ॥ 10-14-12).

కృష్ణా! ప్రళయ జలముల యందు ఈ లోకాలన్నీ లయమైనప్పుడు ఆ నీటియందున్న నారాయణుని ఉదరములోని నాభి నుండి బయల్వెడలిన నాళము నుండి నేను - బ్రహ్మను వెల్లడి అయ్యానని వేద శాస్త్రములనుండి గ్రహించా. ఈశ్వరా! నేను నీ నుండి బయల్వెడల లేదా? (*జగత్ త్రయ అన్త ఉదధి సంప్లవఉదే నారాయణస్య ఉదరనాభి నాళాత్ । వినిర్గతః అజః తు ఇతి వాక్ న వై మృషా కిన్తు ఈశ్వర త్వత్ న వినిర్గతోఽస్మి ॥* 10-14-13).

కృష్ణా! నీవు సర్వదేహధారులగు జీవులకు ఆత్మస్వరూపుడవు, సాక్షివి. లోకములను ఎఱింగినవాడవు (*నారాయణః త్వం న హి సర్వదేహినాం ఆత్మా అస్థి అధీశః అఖిలలోకసాక్షీ*), నీవు నారాయణుడవు కావా? త్రికాలజ్ఞుడవగు నీవే నారాయణుడవు (*నారాయణో అఙ్గం*). నీవు సర్వ జీవులకు కనబడే సృష్టికి అధీశ్వరుడవై యున్నావు (నారము = జీవుడు, ఆయనము = ఆశ్రయుడు). నీవు సర్వ జీవులను ఎఱుగువాడవు (నారము = జీవులు, అయనము = ఎఱుగువాడవు). జలమునకు నారములని పేరు. నరుడు అంటే నాశరహితుడైన పరమాత్మ. నరము అనగా నీ నుండి ఉత్పన్నమైన జలమున నివసించుటచే నారాయణుడని చెప్పబడుచున్నది. నారము = జలము, ఆయనము = నివాసస్థలముగా గలవాడవు. జలమే స్వామి యొక్క ప్రథమసృష్టి. ఆ జలములనే నివాసస్థానంగా కల్పించుకున్నాడు, కనుక నారాయణుడు అని అర్థం. నరుని వల్ల పుట్టిన జలంలో ఉండేవాడు కనుక నారాయణుడని పిలువబడే నారాయణుడు నీకు అంగము, నీకు అంశ. ఆ నారాయణుడి కుక్షిలో ఉన్నప్పటికీ నేను నీ కుక్షిలో ఉన్నట్లే. ఆ నారాయణుడు నీ విలాసమూర్తియై ఉన్నాడు. విరాట్‌రూపము కూడా నీ నారాయణ స్వరూపము. అది మాయారూపము కాదు. ఇదంతా సత్యము (*నర భూ జలాయనాత్ తత్ చ అపి సత్యం న తవైవ మాయా* - 14) (*ఆపోనారా ఇతి ప్రోక్తా ఆపోవై నరసూనవః అయనం తస్య తాః పూర్వం తేన నారాయణః స్మృతః - విష్ణుపురాణము*). (పోతన: *నళినాక్ష నీవు ఆది నారాయణుండవు జలము నారము జీవచయము నారమందు నీవుండుట నీయందు అవి ఉండుటను నారాయణుండను నామమయ్యె. సకల భూతములకు సాక్షివి అధీశుండవు అబ్ధి నిద్రించు నారాయణుడవు నీ మూర్తి యిది నీకు నిజమూర్తి అనరాదు నళిననాళము త్రోవ నడిచి మున్ను - కడిగి నూరేండ్లు వెదకి నే కాననయితి ఏకదేశస్థుడవు కావు అనేక రుచివి జగములో నుండు నీలోన జగములుండు నరుడు నీ మాయ ఎట్టైన అగుచు నుండు* - పోతన 10-561) (*నారాయణః త్వం న హి సర్వదేహినామ్ ఆత్మా అసి అధీశ అఖిల లోకసాక్షీ । నారాయణోఽంగం నరభూజలాయనాత్ తచ్చాపి సత్యం న తవైవ మాయా ॥* 10-14-14).

కృష్ణా! దేవా! నారాయణ రూపమైన నీ శరీరము ప్రళయజలంలో శుద్ధ సత్త్వాత్మకమైనది ఉన్నా, నేను కమలనాళ మార్గముగుండా ప్రవేశించి అన్వేషించినప్పుడు నాకు కనబడలేదంటే అది కూడా నీ

మాయవల్లనే అని గ్రహించాను. నేను తపస్సు చేయుట వల్లనే అది వెంటనే చక్కగా నా హృదయాకాశంలో కనబడినది. ఇదే నీ మాయ – (*తత్ చేత్ జలస్థం తవ సత్ జగత్ వపుః కిం మే న దృష్టం భగవన్ తదా ఏవ । కిం వా సుదృష్టం హృది మే తదా ఏవ కిం న ఉ సపది ఏవ పునః వ్యదర్శి ॥* 10-14-15).

కృష్ణా! స్వామీ! నీవే మాయను మాయాదేవిని నియంత్రించువాడవు. నీ ఉదరములో గల సర్వజగత్తును యశోదా అమ్మవారికి చూపావు. మళ్ళీ మాయలో పడేసావు, అదే నీ అచింత్యశక్తి. నీ యోగమాయ చేతనే జగత్తు లోపల ఉన్న నీ శరీరంలో ఈ జగత్తును అంతా వ్యాపింపచేసి చూపావు – (*అత్ర ఏవ మాయాధమన అవతారే హి అస్య ప్రపంచస్య బహిః స్ఫుటస్య । కృత్స్నస్య చ అన్తః జఠరే జనన్యాః మాయాత్వం ఏవ ప్రకటీకృతం తే ॥* 10-14-16). నీ స్వరూపాలైన అందరి గోపాలుర కుక్షులలో ఎన్నో బ్రహ్మాండాలు చూసా ఇదంతా నీ యోగమాయ. నీ కడుపులో జగత్తు ఎలాగుందో అట్లే బయట కూడా కన్పడుచున్నది. ఇది నీ అచింత్యైశ్వర్యము. దర్పణమున దర్పణము అనగా అద్దంలో అద్దం యొక్క ప్రతిబింబము కనబడునట్లు, దర్పణ స్థానీయుడవగు నీ యందు నీ ప్రతిబింబము కనబడదు. మరి వెలుపల ఉన్న జగత్తు, నీ కడుపులో ఉన్న జగత్తు ప్రతిబింబమే. రెండూ నీ మాయా విలాసములే – (*యస్య కుక్షౌ ఇదం సర్వం స ఆత్మం భాతి యథా తథా । తత్ త్వయి అపి ఇహ తత్ సర్వం కిం ఇదం మాయయా వినా ॥* 10-14-17).

కృష్ణా! మొట్టమొదట నీవొక్కడే కన్పడ్డావు (*ఏకోఅసి ప్రథమం*). ఆ తర్వాత నీ స్వరూపశక్తి చేత నీవు వ్రజగోపబాలుర రూపములతోను, గోవత్స రూపములతోను కనబడ్డావు. ఆ తర్వాత చతుర్భుజులునగు గోప బాలుర గోవత్సరూపములలో మరి వారిలో అఖిల బ్రహ్మాండాలను చూపావు (*తతః వ్రజ సుహృద్వత్సాః సమస్తా అపి । తావన్తః అసి చతుర్భుజాస్త అఖిలైః సాకం మయోపాసితా*-18). ఆ తర్వాత, ఇప్పుడు అపరిచ్ఛిన్నమగు అద్వయ బ్రహ్మరూపంతో అద్వితీయమైన పూర్ణ బ్రహ్మమయమైన చిన్మయ రూపంతో కనబడుచున్నావు – (*అద్య ఏవ త్వత్ ఋతే అస్య కిం మమ తే మాయాత్వం న ఆదర్శితం ఏకః అసి ప్రథమం తతః వ్రజసుహృత్ వత్సాః సమస్తాః అపి । తావన్తః అసి చతుఃభుజాః తత్ అఖిలైః సాకం మయా ఉపాసితాః తావన్తి ఏవ జగన్తి అభూః తత్ అమితం బ్రహ్మ అద్వయం శిష్యతే ॥* 10-14-18). *"ఒక్కడై ఉంటివి బాలవత్సములతో, ఒప్పారితివి అంతటన్, సకల ఉపాసితులై చతుర్భుజులునై సంప్రీతి నే కొల్వగా, ప్రకట శ్రీగలవాడవైతివి మఱిన్ బ్రహ్మాండముల్ సూపి, యొల్లక యిట్లొక్కడివైతి నీ వివిధ లీలత్వంబు గంటిం కదే"* (పోతన 10-563). నీ స్వరూపం తత్త్వము తెలియని వారికి (*అజానతాం త్వత్పదవీం*) మాయగా ప్రవేశించి శరీరమే, ప్రకృతే నిజమనిపిస్తావు (*అనాత్మన్యా ఆత్మాత్మనా భాసి వితత్య మాయామ్* - 19). ఆత్మ స్వరూపుడవైన నీవు ప్రకృతి యందుండి మాయను విస్తరింపజేసి జన్మ మృత్యుచక్రంలో ఉండి, సృష్టియందు బ్రహ్మగా, పాలనా కార్యమున విష్ణువుగా, సంహారకార్యమున త్రినేత్రుడిగా నడిపిస్తావు– (*అజానతాం త్వత్ పదవీం అనాత్మని ఆత్మా ఆత్మనా భాసి వితత్య మాయామ్ । సృష్టౌ ఇవ అహం జగతః విధానే ఇవ త్వం ఏషః అన్తే ఇవ త్రినేత్రః ॥* 10-14-19).

కృష్ణా! నీవు వాస్తవముగా జన్మరహితుడవయ్యును సురులు, ఋషులు, నరులు, తిర్యక్కులు, మత్స్యాది జలజంతువులు మున్నగు వాని యందు జన్మించుట కేవలము దురాత్ముల గర్వనాశనము కొఱకు, సాధువులను అనుగ్రహించుట కొఱకు, ఇలా చేస్తావు *(సురేషు ఋషీషు ఈశ తథైవ నృష్వపి తిర్యక్షు యాదఃసు అపి తే అజనస్య । జన్మ అసతాం దుర్మద నిగ్రహాయ ప్రభో విధాతః సదనుగ్రహాయ చ ॥* 10-14-20).

కృష్ణా! యోగేశ్వరా! పరమాత్మా! భగవాన్! భూమన్ = ఓ విశ్వవ్యాపక ఆనందమూర్తీ! విస్తరింపజేసిన నీ ఈ సర్వలీలలను త్రిభువనములలో ఎవ్వడైనను ఎఱుంగగలడా! – (*కః వేత్తి భూమన్ భగవన్ పర ఆత్మన్ యోగ ఈశ్వర ఊతీః భవతః త్రిలోక్యామ్ । క్వ వా కథం వా కతి వా కదా ఇతి విస్తారయన్ క్రీడసి యోగమాయామ్* ॥ 10-14-21).

కృష్ణా! ఈ అఖిలజగత్తు అనిత్యమైనది. కలలాగా స్వల్పకాలము ఉండునట్టిది. అజ్ఞానంతో గల అతిదుఃఖప్రదమునైయున్నది. నీ మాయ వల్ల ఇది నిత్యము వలె కన్పడుచున్నది అయిననూ ఉత్పత్తి వినాశములకు లోను అయినది. ప్రకృతే నిజమైనది, పరమాత్మ లేడనిపించేది. కానీ నిన్ను ఆశ్రయించిన వారికే నిజమైన సుఖము ఆనందం కలుగుతాయి. ఎందుకంటే నీవు సచ్చిదానంద స్వరూపుడవగు అనంతుడవు. అవిద్యాజ్ఞానం వల్ల దుఃఖపూరితమైన అభద్రమైన ఈ సంసారజగత్తు విషయానందములు కలది, కావునా ఉత్తమమైనదానిలాగా భాసిస్తున్నది – (*తస్మాత్ ఇదం జగత్ అశేషం అసత్ స్వరూపం స్వప్న ఆభం అస్త ధిషణం పురు దుఃఖ దుఃఖమ్ । త్వయి ఏవ నిత్య సుఖ బోధ తనౌ అనన్తే మాయాతః ఉద్యత్ అపి యత్ సత్ ఇవ అవభాతి ॥* 10-14-22).

కృష్ణా! నీవు ఏకమూర్తివే అయినా అచింత్యమైనశక్తి (బుద్ధికి చింతనకు అందని శక్తివల్ల) వల్ల అనంతమూర్తులు తీసుకొంటావు (ఏకస్త్వమ్). నీవు పరమాత్మవు. జీవాత్మలు అసంఖ్యాకములు కాబట్టి వారికి ఏకత్వం లేదు. నీవు పురాణపురుషుడవు. పురుష శబ్దం ఆకృతి గల పదార్థాన్నే సూచిస్తుంది. అయితే లౌకిక పురుషుడవు కావు. పురాతనుడవు. పురాణపురుషుడవు. నీవు నందపుత్రుడవైనప్పటికి త్రైకాలిక–సత్తా గలవాడవు. అందువల్లనే పురాణపురుషుడవు. అందువల్లనే సత్యుడవు అంటారు. మరి లౌకిక పురుషుడు – జీవుడు కాలకర్మలచే ప్రకాశం పొందేవాడు. నీవు కాలకర్మాదులకు బద్ధుడవుకాక స్వయంగా ప్రకాశించేవాడవు – స్వయం జ్యోతి స్వరూపుడవు అయినట్టి దివ్య పురుషుడవు దేశకాల వస్తు పరిచ్ఛేదంలేని అనన్త స్వభావుడవు.

కృష్ణా! నీవు ఇతర అవతారములలాగా కాక మొట్టమొదటి వాడవు – ఆద్యః (ఆద్యుడవు), అన్ని అవతారాలకు మూలమైనవాడవు నీవే. అంటే అవతారములు తీసుకొనేవాడివి – అవతారివి అన్నమాట.

కృష్ణా! ఇప్పుడు నాకు (బ్రహ్మకు) ద్విపరార్థం సాగుతున్నది (first half of the day is over, 500 yugas are over = *సహస్రయుగ పర్యంతం బ్రహ్మదిన ముచ్యతే*). ద్విపరార్థం చివర కూడా ఇలాగే

స్వస్వరూపంతో నందపుత్రుని ఆకారంతో కూడా స్థిరంగా ఉంటావు. అందువల్ల నిత్యః (నిత్యుడవు). కానీ ఈ జగత్తు అనిత్యం.

కృష్ణా! నీ ఆకారం పూర్ణబ్రహ్మ స్వరూపం. పరిపూర్ణ అవతారం కాబట్టి అక్షరః - పరిణామాది వికారములు లేనివాడవు. ఆకారం గల లౌకిక వస్తువులకు పుట్టడం, ఉనికి, పరిణామం, వృద్ధి, క్షయం, నాశనం అను ఆరు వికారాలుంటాయి. మరి నీవు ఇవి లేని నిర్వికారివి - సచ్చిదానందాకారివి - సచ్చిదానంద విగ్రహుడవు, దివ్యమంగళవిగ్రహుడవు, మనోనయనాభిరాముడవు, నిత్య నూతనుడవు, నవయవ్వనుడవు. ఆకారం గల వస్తువులు, జీవులు సుఖదుఃఖ ధర్మాలు కలిగి ఉంటారు. కానీ నీవు అలాంటివాడవు కావు - "అజస్రసుఖః" - నిత్య సుఖస్వభావుడవు.

కృష్ణా! బాల్యంలో గోపీస్తన్యాన్ని, పాలను, పెరుగును, వెన్నను లోభంతో పరిగ్రహించడం, పౌగండ వయస్సులో కాళీయాదుల పట్ల కోపం, కిశోరభావంతో గోపికల పట్ల కామ ప్రదర్శన ఇవన్ని లౌకికులకు, అజ్ఞానులకు కామాది మాలిన్యాలుగా కన్పడటానికి; అలౌకికులకు, జ్ఞానులకు వారు కోరిన కోర్కెలు తీర్చే లీలలు. నీకు ఎట్టిదోషం అంటదు. అందుకే "నిరంజనః" - ఎట్టి దోషాలు అంటనివాడవు. నీ కామాదులు కూడా చిన్మయములే. గోపికల యందు కామవాంఛ ఉన్నట్టు కనబడ్డా, అదివారికోసమే, నీ కోసం కాదు. ఎందుకంటే నీవు "పూర్ణః" - నీవు పూర్ణుడవు (*ఓం పూర్ణ మిదః*), ఆత్మారాముడవు. జ్ఞానానంద స్వరూపుడవు.

కృష్ణా! నీలాంటి భగవత్ లక్షణములు కలవాడు మరొకడులేడు. కావున నీవు *అద్వయః* - అద్వయ స్వభావుడివి. అవిద్యా రూపమైన సృష్టి - ప్రకృతికి అంటనివాడవు - "ఉపాధితో ముక్తః". '*అమృతం శాశ్వతం బ్రహ్మ*' అనే శ్రుతి వచనాన్ని అనుసరించి నీవు మృత్యువు లేనివాడవు - అమృతః - అమృతము (*ఏకస్త్వం ఆత్మా పురుషః పురాణః సత్యః స్వయంజ్యోతిః అనన్త ఆద్యః । నిత్యో అక్షరో అజస్రసుఖో నిరంజనః పూర్ణః అద్వయః ముక్త ఉపాధితో అమృతః ॥* 10-14-23). ఈ శ్లోక వేదార్థం - *సత్యం జ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ*..... (తైత్తిరీయ ఉపనిషత్తు).

కృష్ణా! నీవు అన్ని ఆత్మలకు ఆత్మవు పరమాత్మవు అంతర్యామివి. ఉపనిషత్తులు అనే కన్నులతో సూర్యుడు అనే గురువు వల్లనే ప్రకాశింపబడతావు. వీటిని పొందిన అట్టి మహాజనులు అహంకారమమకారములు అనే మిథ్యాభావన గల భవ సముద్రమును, సంసారాబ్ధిని, సంసారమనే అనృతసముద్రాన్ని దాటుతారు - (*ఏవం విధం త్వాం సకలాత్మనామసి స్వాత్మానం ఆత్మాత్మతయా విచక్షతే । గుర్వర్కలబ్ధోపనిషత్సు చక్షుషా యే తే తరంతీవ భవ అనృతాంబుధిమ్॥* 10-14-24).

కృష్ణా! పరమాత్మా! నీ నుండే అన్ని ఆత్మలు పుట్టాయి. ఆత్మకాని దాన్ని చూసి అనగా ఈ శరీరం చూసి, ఈ శరీరమనేదే నేను అనే భ్రాంతి వల్ల భయపడుతున్నాము. కాని దాన్ని చూసి, పోయేదాన్ని చూసి భయపడుతున్నాం. ఇదే సంసారం. ఆత్మకాని దాన్ని చూసి (శరీరం) ఆత్మ అనుకోవడమే సంసారం. ఇది లేనప్పుడు మోక్షం. లేనిదాన్ని చూసి భయపడుతున్నాము. ఎలాగంటే తాడును చూసి పాము అనుకునే

భయం జ్ఞానం వల్లనే తొలుగుతుంది. పరమాత్మ స్వరూపుడవు, మూలపురుషుడవు అగు నీ జ్ఞానానంద స్వరూపము ఎఱుంగని వారికి అజ్ఞానము వలన సంసారము కలుగుతుంది. సాంఖ్యయోగమును (24 తత్త్వాలు) అర్థము చేసుకొని – వైరాగ్యం, తపస్సు, భక్తి వీటి చేత దేహం కంటే వేరుగా ఉన్న ఆత్మతత్త్వాన్ని తెలిసికొన్నప్పుడు, ఆ వివేకం వల్ల సంసారము నశిస్తుంది. ఎలాగైతే తాటిపై సర్పశరీరాన్ని అజ్ఞానం చేత ఆరోపించి పామున్నది అనుకోవడం, జ్ఞానం చేత అది సర్పం కాదని గుర్తించి ఆ భ్రాంతి నుండి బయటపడటం, అలాగే సంసారము అసంసారమని జ్ఞానంతోనే గుర్తించగలము (*ఆత్మానమేవాత్మతయా అవిజానతాం తేనైవ జాతం నిఖిలం ప్రపంచితమ్ । జ్ఞానేన భూయో అపి చ తత్ప్రలీయతే రజ్జ్వాం అహేర్భోగ భవ అభవౌయథా ॥* 10-14-25).

కృష్ణా! భవబంధములు, మోక్షము – ఈ రెండును అజ్ఞాన కృత్యములే. సత్య జ్ఞానములకంటే భిన్నమైనవి (*అజ్ఞాన సంజ్ఞౌ భవబంధమోక్షౌ ద్వౌనామ న అన్యౌ స్తః ఋతజ్ఞ భావాత్*). అనాత్మాధారణము వల్లనే వీటి అనుభూతి, ఎలాగంటే సూర్యుడి యందు అస్తమించుట, ఉదయించుట లేనట్లుగా, లేని భవబంధములు జీవుడికి అంటుకున్నాయి. (*అజస్రచిత్ ఆత్మని కేవలే పరే విచార్యమాణే తరణౌ ఇవ అహనీ* – 10-14-26). (*మనః ఏవ మోక్షః బంధకారణమ్*).

కృష్ణా! పరమాత్మవే అయిన నిన్ను, నీవు పురుషాకారంగా ఉన్నప్పుడు శుద్ధపరమాత్మ కంటే వేరైన వానిగా భావించి, నిన్ను వదలి, నీవు కాదని బయట వెదుకుతూ ఉంటారు. ఆహా! ఈ అజ్ఞానుల యొక్క అజ్ఞాన విలాసం ఎంతటిదో కదా! (*త్వాం ఆత్మానం పరం మత్వా పరమాత్మానం ఏవ చ । ఆత్మా పునః బహిః మృగ్యః అహో అజ్ఞ జనతా అజ్ఞతా* – 27). ఇలాంటి శ్రుతి వచనాలను (*సత్య జ్ఞానానన్త ఆనంద మాత్రైక రస మూర్తయః* – X[th] Canto; *గోవిందం సచ్చిదానంద విగ్రహం – గోపాలతాపనీ ఉపనిషత్తు*) దర్శించక పోవడం వల్లనే కృష్ణతత్త్వం తెలియక ఎన్నో బోధలు ఊహాజనకంగా చేస్తూ, తప్పు దారిన పడ్డారు – (27). దేహ ఆత్మాభిమానాన్ని వదలక, సంసారజ్ఞానం వదలక, అసంతులు – సత్యము తెలియనివారు సంసారంలో నిన్ను వెదుకుతున్నారు. అంతటా ఉన్న నిన్ను లేవని అనుకుంటున్నారు నీ మాయలోపడి – దేహాలలోపల బయట అంతటా నిన్ను చూడలేక, అజ్ఞానులు సంసారబాధ్యతలను నిర్లక్ష్యపరిచి కళ్ళు మూసుకొని అంతర్ముఖంగా నీ దర్శనమునకై ప్రయత్నము చేయుచున్నారు. సంసారభ్రాంతి తొలగని వారికి దారిలోకనబడ్డ తాడులో సర్పభ్రాంతి కలిగి ఉంటారు. సంసారము/సర్పము కూడా నీపనే అనుకునేవారు, వాటికి భయపడరు. వాటితో జాగ్రత్తగా వ్యవహరిస్తారు. నీ సేవలో ఉంటారు. అప్పుడు రజ్జుసర్పభ్రాంతి తొలగుతుంది. అలా సంతులు –సత్యాన్ని గ్రహిస్తారు ఆనందిస్తారు (*అన్తఃభవే అనన్త భవన్తం ఏవ హి అతత్ త్యజన్తః మృగయన్తి సన్తః । అసన్తం అపి అన్తి అహిం అన్తరేణ సన్తం గుణం తం కిము యన్తి సన్తః ॥* 10-14-28).

కృష్ణా! వేదశాస్త్రం అర్థం కాకున్నా ఫరవాలేదు, నీయందు భక్తి ఉంటేచాలు (*దేవ! పదామ్బుజద్వయ ప్రసాదలేశాను గృహీత ఏవ హి జానాతి తత్త్వం భగవన్మహిమ్నః*). నీ కరుణ పొందటానికి నీ తత్త్వం

తెలుసుకోవడానికి, అంతేకాని వేరే మార్గం లేదు. భక్తి ప్రపత్తి శరణాగతితో కూడిన నిత్యకర్మలు ఆచరించాలి. జీవితాంతం ఊకదంపుడు వ్యవహారముతో లాభం లేదు (*న చ అన్య ఏకో అపి చిరం విచిన్వన్*). ఎన్ని శాస్త్రాలు అధ్యయనం చేసినా ఎన్ని యోగాలు నేర్చినా నీ యందు భక్తిలేనిది వృధా - అని బ్రహ్మదేవుడు కృష్ణతత్త్వం తెలియజేస్తున్నాడు (*అథ అపి తే దేవ పద అమ్బుజద్వయ ప్రసాద లేశ అనుగృహీత ఏవ హి । జానాతి తత్త్వం భగవత్ మహిమ్నః న చ అన్యః ఏకః అపి చిరం విచిన్వన్* 10-14-29).

కృష్ణా! నన్ను బ్రహ్మగా సృష్టించినా లేక ఏ పశుపక్ష్యాదులుగా నాకు జన్మ ఇచ్చినా ఫరవాలేదు, నాకు కావలిసిందల్లా నీ భక్తుల మధ్య పుట్టించు. అది లేకనే నాకు గర్వం, మోహం వస్తున్నాయి - (*తత్ అస్తు మే నాథ సః భూరిభాగః భవే అత్ర వా అన్యత్ర తు వా తిరశ్చామ్ । యేన అహం ఏకః అపి భవత్ జనానాం భూత్వా నిషేవే తవ పాదపల్లవమ్ ॥* 10-14-30). కృష్ణా! ఎన్ని యజ్ఞాలు చేసినా దొరకని నీవు ప్రేమ భక్తులకు సులభంగా దొరుకుతావు. వ్రజగోవులు, గోపికలు ఎంత ధన్యులు, నీవు గోవత్సల రూపంలో, గోపబాలుర రూపంలో వారి స్తన్యామృతము చేసావు- (*అహో అతిధన్యాః వ్రజ గో రమణ్యః స్తన్య అమృతం పీతం అతీవ తే ముదా । యాసాం విభో వత్సతర ఆత్మజ ఆత్మనా తృప్తయే అద్య అపి న చ అలం అధ్వరాః॥* 10-14-31). అదృష్టం అంటే వారిది. ఎన్ని యజ్ఞాలు చేసినా ఇది పొందలేము కదా! (*అహోభాగ్యమహోభాగ్యం నందగోప వ్రజౌకసామ్ । యత్ మిత్రం పరమానందం పూర్ణం బ్రహ్మ సనాతనమ్ ॥* 10-14-32). "సత్యజ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ" అనే వేదవచనం శ్రీకృష్ణుడికే అని ఇక్కడ బ్రహ్మ తెలియజేస్తున్నాడు.

కృష్ణా! నేను, రుద్ర, ఇంద్ర, యమ, వరుణ, సూర్య, చంద్రాదులముగా గల మమ్మల్ని నేను గొప్పగా భావించా, ఎందుకంటే ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలమైన మేము (ఉదా: జ్ఞానమునకు రుద్రుడు, బుద్ధికి బ్రహ్మ, మనస్సుకు చంద్రుడు, నాలుకకు అగ్ని, కంటికి సూర్యుడు), మా ఆయా ఇంద్రియశక్తుల ద్వారా నీ పాద ఉదక తీర్థమును దొప్పలతో ఆ రసం తాగుతున్నామని. కాని ఈ పనిని సర్వేంద్రియాల ద్వారా వ్రేపల్లెలోని గోగోపాలురు చేస్తున్నారు, మరి అది నిత్యం అని గ్రహించా - (*ఏషాం తు భాగ్య మహిమా అచ్యుత తావత్ ఆస్తాం ఏకాదశ ఏవ హి వయం బత భూరిభాగాః । ఏతత్ హృషీక చషకైః అసకృత్ పిబామః శర్వ ఆదయః అంఘ్రి ఉదజ మధు అమృత ఆసనం తే॥* 10-14-33). అఖిల మాధుర్యం వ్రేపల్లెలో వారికి దొరుకుచున్నది. ఈ గోకులమున ఎలాంటి జన్మవచ్చినా అది గొప్ప అదృష్టమే అని గ్రహించా- వీరి పాదధూళి అభిషేకము చేయడం అదృష్టము. వేదములకు కూడా అందనివాడవు ఈ వ్రజవాసులకు సులభముగా లభ్యమైనావు (*తత్ భూరిభాగ్యం ఇహ జన్మ కిం అపి అటవ్యాం యత్ గోకులే అపి కతమ అంఘ్రిరజః అభిషేకమ్ । యత్ జీవితం తు నిఖిలం భగవాన్ ముకున్దః తు అద్య అపి యత్ పదరజః శ్రుతి మృగ్యం ఏవ ॥* 10-14-34).

కృష్ణా! నిన్నే సర్వస్వముగా భావించి వారి తన్మన్ధన్ ప్రాణములను అర్పించారు బృందావనవాసులు. అలాగే పూతన కుటుంబానికి అంతా (పూతన, బకాసురు, అఘాసుర) మోక్షం ఇచ్చావు వారు నిన్ను ద్వేషించినా. అలాగే, సంసారమనే అజ్ఞానమునే జ్ఞానము అనుకునే మా యందు కూడా కృప చూడు అని

ప్రార్థిస్తున్నా – (35). కృష్ణా! మాకు నీ యందు ప్రేమకలుగనంతవరకూ, మేము చేసే లౌకిక అనురాగాలు మమ్మల్ని దొంగిలిస్తాయి, మా గృహములు కారాగారములు, సంసార మోహం కాళ్ళకు సంకెళ్ళు – ఇవన్ని నరకమార్గాలే – (*ఏషాం ఘోషనివాసినాం ఉత భవాన్ కిం దేవ రాతా ఇతి నః చేతః విశ్వఫలాత్ ఫలం త్వత్ అపరం కుత్ర అపి అయత్ ముహ్యతి । సత్ వేషాత్ ఇవ పూతనా అపి స కులా త్వాం ఏవ దేవ ఆపితా యత్ ధామ అర్థ సుహృత్ ప్రియ ఆత్మ తనయ ప్రాణ ఆశయాః త్వత్ కృతే ॥, తావత్ రాగా ఆదయః స్తేనాః తావత్ కారాగృహం గృహమ్ । తావత్ మోహః అంఘ్రి నిగడః యావత్ కృష్ణ న తే జనాః ॥* 10–14–35,36).

దేవా! నీవు అజుడవు పుట్టుకలేనివాడవు. ప్రపంచాతీతుడవైనప్పటికీ, ప్రపంచంలోని పుత్రాది స్వభావాన్ని అనుకరిస్తున్నావు, నంద యశోదల పుత్రుడిగా. ఇది భక్తులకు ఆనందం చేయడానికి భక్తులను ఆకర్షించుటకు ఈ ప్రాపంచిక లీలలను అభినయిస్తున్నావు. పామరతత్త్వంతో ఆకర్షించి, వారి హృదయాలలో నిన్ను నింపుకున్న వారికి నీ పరమాత్మ తత్త్వం చూపిస్తూ రసానుభూతిని ఇస్తున్నావు. నీవు ఎంతో దయామయుడవు – (*ప్రపంచం నిష్ప్రపంచః అపి విడంబయసి భూతలే। ప్రపన్న జనతా ఆనన్ద సన్దోహం ప్రథితుం ప్రభో॥* 10–14–37).

కృష్ణా! నీ గూర్చి అర్థము చేసుకున్న వారు ఉండవచ్చును. నీవైభవము, లీలలు, నా మనో వాక్కాయములకు గోచరము కాలేదు. నేను అజ్ఞానిని (*జానన్తః ఏవ జానన్తు కిం బహు ఉక్త్యా న మే ప్రభో । మనసః వపుషః వాచః వైభవం తవ గోచరః ॥* 10–14–38). స్వామీ! నీ కంతా తెలుసు. నీవు జగదీశ్వరుడవు. నన్ను నేను నీకు అర్పించుకుంటున్నా (*అనుజానీహి మాం కృష్ణ సర్వం త్వం వేత్సి సర్వదృక్ । త్వమేవ జగతాం నాథో జగత్ ఏతత్ తవ అర్పితమ్ ॥* 10–14–39). నేను ఎల్లప్పుడూ నన్ను నీకు అర్పించుకుంటూ నమస్కరించుకుంటా – (40). నా పాషండప్రవృత్తిని హరించు, నీ యందు మాయను ప్రదర్శించా (*ఉద్ధర్మ శార్వరహర*) నేను మళ్ళీ ఇలా ప్రవర్తించకుండా ఉండాలి. మహా ఐశ్వర్యుడవై ఉండి కూడా, చేతిలో బెత్తము, మెడలో గురివింద గింజలు, వనమాల, పింఛాదులు కల్గి, ఆవులు మేపే గోపబాలకులతో పాటు ఆడుతూ ఉంటే నిన్ను గుర్తుపట్టలేకపోయా! క్షమించు స్వామీ అని బ్రహ్మవేడుకొని, పాదములకు నమస్కరించి, ముమ్మారు ప్రదక్షిణము చేసి పులకితుడయ్యాడు (*శ్రీకృష్ణ వృష్ణికుల పుష్కర జోష దాయిన్ క్ష్మా నిర్జర ద్విజ పశు ఉదధి వృద్ధి కారిన్ । ఉద్ధర్మ శార్వర హర క్షితి రాక్షస ధ్రుక్ ఆకల్పం ఆ అర్కం అర్హన్ భగవన్ నమః తే ॥* 10–14–40, *శ్రీశుకః ఉవాచ – ఇతి అభిష్టూయ భూమానం త్రిః పరిక్రమ్య పాదయోః । నత్వా అభీష్టం జగత్ ధాతా స్వధామ ప్రత్యపద్యత ॥* 10–14–41). అనంతరము భగవానుడు బ్రహ్మకు తన లోకము వెళ్ళుటకు అనుమతి ఇచ్చి ఆయనచే అపహరింపబడిన వత్సములను గోపబాలురను వెనుకటివలె తన సహచరులు గూర్చుండి భోజనములు చేయుచున్న నదీ తీరమునకు తీసికొనివచ్చెను (*తతః అనుజ్ఞాప్య భగవాన్ స్వభువం ప్రాక్ అవస్థితాన్ । వత్సాన్ పులినం అవిన్యే యథాపూర్వ సఖం స్వకం ॥* 10–14–42). బాలకృష్ణుడు బ్రహ్మచే అపహరింపబడ్డ గోవత్సములను, గోపబాలురను యమునా నదీ తీరమునకు పూర్వపు స్థలమునకు తీసుకువచ్చాడు చల్దూలారగించు నిమిత్తము. కృష్ణుడులేక

వారు ఒక సంవత్సరం గడిపినా వారు కృష్ణమాయవల్ల దాన్ని చిటికె కాలంగా తలచారు – (*ఏకస్మిన్ అపి యాతే అబ్దే ప్రాణ ఈశం చ అన్తరా ఆత్మనః । కృష్ణ మాయా ఆహతాః రాజన్ క్షణ అర్ధం మేనిరే అర్భకాః ॥* 10-14-43). కృష్ణ మాయమోహితులైన వారు ఏది మరవక ఉండగలరు? జగత్తు అంతా మాయామోహితులైన వారితో నిండి ఉన్నది. వారి కర్మానుసారం మాయలో ఉండటం వల్ల వారికి ఆత్మజ్ఞానమునందు శ్రద్ధలేదు కదా! (*కిం కిం న విస్మరన్తి ఇహ మాయామోహిత చేతసః । యత్ మోహితం జగత్ సర్వం అభీక్ష్ణం విస్మృత ఆత్మకమ్ ॥* 10-14-44). గోపబాలురు ఇలా పలికారు –

కృష్ణా! చాలా త్వరగానే వచ్చావు. నీకై ఎదురు చూస్తున్నాము. మేము ఒక ముద్ద కూడా తినలేదు. రా! భోజనం చేద్దామన్నారు! కృష్ణుడు నవ్వుకున్నాడు. అప్పుడు వారంతా చద్ది అన్నంను వనంలో గోపాలుడితో కలసి భుజించి, గోవత్సములను తోలుకొని గోకులం వెళ్ళారు. గోపబాలకులు తల్లిదండ్రులతో చెప్పారు కదా! నేడు కృష్ణుడు మమ్ము ఒక భయంకర సర్పమును వధించి దాని నుండి రక్షించాడని (48). ఈ కౌమారలీల ఒక సం॥ క్రింద జరిగింది (ఒక సం॥ కాలం కృష్ణుడే గోవత్సలు, గోపబాలుర రూపం తీసుకొని వారు లేని లోటు రానీయకుండా గోకుల వాసులను నమ్మించాడు. ఈ విషయాన్ని కొంతకాలానికి గాని బలరాముడు గ్రహించలేదు). ఈ కథ అంతా శ్రీశుకుడు పరీక్షిత్తుకు వివరించాడు.

సంవత్సరకాలం శ్రీకృష్ణుడే గోపబాలుర రూపము ధరించినప్పుడు వారిని వారి వారి తల్లులు తండ్రులు గుర్తుపట్టలేక తమ స్వంత పిల్లలకన్నా ఎక్కువ ప్రేమాతిశయములను చూపారని తెలియజేశారు ఇది ఎట్లా! (*శ్రీరాజా ఉవాచ – బ్రహ్మన్ పర ఉద్భవే కృష్ణే ఇయాన్ ప్రేమా కథం భవేత్ । యః అభూతపూర్వః తోకేషు స్వ ఉద్భవేషు అపి కథ్యతామ్ ॥* 10-14-49).

రాజా! అందరికీ పుత్ర ధనాదుల కంటే ప్రియమైనది తన స్వంత ఆత్మనే. ఆ తర్వాతనే పుత్రులు, భార్య, ధనముపై ప్రీతి (*శ్రీశుకః ఉవాచ – సర్వేషాం అపి భూతానాం నృప స్వ ఆత్మా ఏవ వల్లభః । ఇతరే అపత్య విత్త ఆద్యాః తత్ వల్లభతయా ఏవ హి ॥* 10-14-50). ఆయా జీవాత్మలకు వారి వారి శరీరాలంటే బహుప్రీతి దాన్నే స్వార్థమంటారు. ఆ తరువాత స్వార్థము, భార్యాపుత్రులు, ధనము, గృహము మొదలైనవి తన శరీరమును కాపాడుటకు వాటిని వాడుకుంటాడు (*తత్ రాజ ఇన్ద్ర యథా స్నేహః స్వస్వక ఆత్మని దేహినామ్ । న తథా మమతా ఆలంబి పుత్ర విత్త గృహ ఆదిషు ॥* 10-14-51). దేహమే ఆత్మ అనుకునే అజ్ఞానులకు కూడా ముసలితనము వచ్చినా వారి దేహముపై మమకారము ఎక్కువగా ఉంటుంది (*దేహ ఆత్మ వాదినాం పుంసాం అపి రాజన్య సత్తమ । యథా దేహః ప్రియతమః తథా న హి అను యే చ తమ్ ॥* 10-14-52). దేహమే ఆత్మ అనుకొనువాడికి దాని యందు మమత కలిగి ఉంటాడు. దాన్ని ఎంతగా ప్రేమిస్తాడంటే అది ముసలితనమునకు చేరినా పనికిరానిదైనా, డొక్కైనా వదలనంటాడు. దానితోనే జీవించాలనే ఆశ బలీయమైనది (*దేహః అపి మమతా భాక్ చేత్ తర్హి అసౌ న ఆత్మవత్ ప్రియః । యత్ జీర్యతి అపి దేహే అస్మిన్ జీవిత ఆశా బలీయసీ ॥* 10-14-53). చరాచర జీవరాసులన్నింటికీ స్వంతప్రాణం

ముద్దు. దాన్ని కాపాడుకోవడానికి స్థావర జంగములైన సృష్టి అంతా ప్రయత్నిస్తోంది (*తస్మాత్ ప్రియతమః స్వ ఆత్మా సర్వేషాం అపి దేహినామ్ । తత్ అర్థం ఏవ సకలం జగత్ ఏతత్ చర అచరమ్ ॥* 10-14-54). ఈ జీవాత్మలకన్నింటికీ ప్రాణము పరమాత్మ, సమస్త జగత్తుకు హితము కోరేవాడు. కావున శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ స్వయాన పుత్రరూపంగా వచ్చి స్పర్శిస్తే ఆ ఆనందం వేరు. అట్టి పుత్రుని అతిగా ప్రేమిస్తారు లాలిస్తారు. అదే జీవాత్మ పరమాత్మల బంధం. శ్రీకృష్ణుడు జగత్తుకు శుభం కలిగించడానికి జన్మతీసుకున్నాడు (*కృష్ణం ఏనం అవేహి త్వం ఆత్మానం అఖిల ఆత్మనామ్ । జగత్ హితాయ సః అపి అత్ర దేహీ ఇవ ఆభాతి మాయయా ॥* 10-14-55). యథార్థాన్ని తెలుసుకొన్న భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యులు, శ్రీకృష్ణుని చరాచరములు యందంతటా దర్శిస్తారు - అంతా బ్రహ్మమయం అని ఆనందిస్తారు (*వస్తుతః జనతాం అత్ర కృష్ణం స్థాస్ను చరిష్ణు చ । భగవత్ రూపం అఖిలం న అన్యత్ వస్తు ఇహ కించన॥* 10-14-56). (*బ్రహ్మాభూతః ప్రసన్న ఆత్మా న శోచతి న కాంక్షతి । సమః సర్వేషు భూతేషు మత్ భక్తిం లభతే పరామ్ ॥* గీత 18-54). సర్వమూ శ్రీకృష్ణ భగవానుని నుండే వెలువడినపుడు అతనికి అన్యవస్తువు లేదు కదా! కావున స్వామి చెంతలో ఎవ్వరు ఆనందింపలేరు? (*సర్వేషాం అపి వస్తూనాం భావ అర్థః భవతి స్థితః । తస్య అపి భగవాన్ కృష్ణః కిం అతత్ వస్తు రూప్యతామ్ ॥* 10-14-57). కావున పుత్రరత్నాలుగా వ్యాపించిన గోవత్స గోపబాలురను వారి కన్నబిడ్డలకన్నా ఎక్కువగా ప్రేమించగలిగారు, ఆదరించగలిగారు గోపికలు గోపులు. అట్టి స్వామిని శరణన్నవారు దుఃఖములతో కూడిన ఈ సంసారంలో జన్మపొందరు - వారికి ఈ సంసారము ఒకలెక్కకాదు. వారికి సంసారసాగరము గోష్పాదము వంటిది. దానిని సులువుగా దాటగలరు.

సమాశ్రితా యే పదపల్లవ ప్లవం మహత్పదం పుణ్యయశో మురారేః ।
భవాంబుధి వత్సపదం పరం పదం పదం పదం యత్ విపదాం న తేషామ్॥ **(10-14-58)**

"శ్రీకృష్ణుడి పాదములను ఆశ్రయించినవారికి ఈ సంసారసాగరము, ఆవుదూడ గిట్టలచే ఏర్పడ్డ గుంతలోని నీరులాగా అయిపోతుంది. అట్టివారు సులభంగా ఈ సాగరమును దాటవచ్చును. వారికి పరమపదమైన వైకుంఠం లభ్యమవుతుంది. అట్టివారు పరమపదంలో నివసిస్తూ, ఆపదలకు మూలమైన ఆపదలకు ఆశ్రయమైన ఈ సంసారలోకాలలో నివసించరు" - అని శ్రీ శుకుడు నిర్ణయించాడు (10-14-58). (ఇది గ్రహించిన వారికి ఈ భౌతికసృష్టి, వారి ధర్మబద్ధమైన దేహవాంఛను తీర్చుకోడానికి ఉంటూనే ఉంటుంది. అలాగే జీవితాంతమున గోలోక ప్రాప్తి కూడా కలుగుతుంది). రాజా! కృష్ణస్వామి ఆచరించిన కౌమారలీల ఇలా పౌగండ వయస్సులో ఎట్లా బయటపడిందో నీ ప్రశ్నకు సమాధానంగా అంతా వివరించాను (*ఏతత్ తే సర్వం ఆఖ్యాతం యత్ పృష్టః అహం ఇహ త్వయా । తత్ కౌమారే హరికృతం పౌగండే పరికీర్తితమ్ ॥* 10-14-59). బాలకృష్ణుడు ఒనరించిన అఘాసుర వధ, చల్దులారగించుట, బ్రహ్మ మోహవినాశనము, బ్రహ్మచే తెల్పబడిన స్తోత్రములు విన్నవారికి, సర్వాభీష్టములు నెరవేరును (*ఏతత్ సుహృద్భిః చరితం మురారేః అఘ అర్దనం శాద్వల జేమనం చ । వ్యక్త ఇతరత్ రూపం అజ ఉరు అభిష్టవం శృణ్వన్ గృణన్ ఏతి నరః అఖిల అర్థాన్ ॥* 10-14-60).

ఇట్లా ఆటలాడుకొనుట, ఇసుకతో సేతుబంధనము చేయుట, వానరులవలె దూకుట మున్నగు క్రీడలతో తమ కౌమార వయస్సును రామకృష్ణులు గడిపిరి (*ఏవం విహారైః కౌమారైః కౌమారం జహతుః వ్రజే । నిలాయనైః సేతుబన్ధైః మర్కట ఉత్ప్లవన ఆదిభిః ॥* 10-14-61).

బాలకృష్ణుని కౌమార లీలలు

(ఐదు సంవత్సరముల వయస్సు వరకు బాలకృష్ణుడు చేసిన లీలలు)

వయస్సు	శ్రీకృష్ణలీల
పురిటిలోని శిశువు	రాక్షసి పూతన విషపుస్తన్యము ఇవ్వగా ఆవిడ ప్రాణాలనే స్తన్యపానమున లాగేశాడు.
మూడు నెలల శిశువుగా	ఎడ్లబండి క్రింద నీడలో పడుకోబెట్టినప్పుడు దాని నావరించి వచ్చి ఉన్న శకటాసురుని గమనించి, బాలుడు ఏడుస్తూ తన చిన్ని పాదములతో దానిని తన్నడం వల్ల ఆ చెక్కబండి గాలిలోకి ఎగిరి ముక్కలై పడిపోయింది. అందుగల శకటాసురుడు చచ్చిపడ్డాడు.
ఒక సంవత్సర వయస్సు	తల్లి ఒడిలో బరువెక్కడంవల్ల ఇది ఏమిటా అని తల్లి క్రింద కూర్చోబెట్టింది. సుడిగాలి రూపమున వచ్చిన తృణావర్తుడు బాలకృష్ణుని ఆ గాలితో పాటుగా లేపాడు. తీవ్రబరువెక్కిన బాలుని మోయలేక చచ్చి నేలపై పడ్డాడు ఆ తృణావర్తుడు.
సంవత్సరానంతరము	మృత్తిక భక్షణ లీల - తల్లి యశోదకు తన చిన్న నోట్లోనే విశ్వరూపమును చూపాడు.
	దామోదర లీల - రోటికి తాడుతో కట్టబడిన కృష్ణుడు దానిని అంబాడుతూ లాగి తోటలోని అర్జునవృక్షముల మీదుగా పోనిచ్చి వాటిని కూల్చడం వల్ల వాటి నుండి శాపవిమోచనము పొంది నలకూబర మణిగ్రీవులు వచ్చి నమస్కరించారు.
గోవత్సపాలకుడు	ఆవుదూడ రూపము వచ్చిన గోవత్సాసురుని హతమార్చుట.
గోవత్సపాలకుడు	బకాసురుడు పెద్ద కొంగరూపమున వచ్చి బాలకృష్ణుని మ్రింగేశాడు. బాలుడు దాని నోటిని చీల్చుకొని వచ్చి హతమార్చాడు.
గోవత్సపాలకుడు	బ్రహ్మదేవుడు కృష్ణునియందు మోహము చెంది గోవులను, గోపబాలురను అపహరించుట- బ్రహ్మమోహవిమోచన లీల.

బాలకృష్ణుని పౌగండ లీలలు

(6 సంవత్సరముల నుండి 11 సంవత్సరముల వరకు గోపబాలుడు చేసిన లీలలు.
ఈ అద్భుత లీలలు చేసినవాడే దేవుడు అని నిరూపించబడతాడు)

1. కాళీయమర్దన కృష్ణుడు - వంద పడగల కాళీయసర్పము యొక్క గర్వము అణచుట మరియు యమునా నది కలుషనివారణ.
2. దావానల భక్షణ చేసి బృందావనమును కాపాడుట.
3. గోపబాలుని రూపమున వచ్చిన ప్రలంభాసురుని గోవర్ధనపర్వతము మీద సంహరించుట.
4. గోవులు, గోపాలురను వనమున దావానలముల నుండి రక్షించుట.
5. గోపికావస్త్రాపహరణము.
6. బ్రాహ్మణభార్యల భక్తి నిరూపణ.
7. గోవర్ధన లీల - ఏడు సంవత్సరముల బాలునిగా ఎడమచేతితో ఏడు రోజుల పాటు గోవర్ధన పర్వతమును ఎత్తి పట్టుకొనుట-ఇంద్రవిమోహమోచన లీల.
8. తండ్రి నందుని మృగరాజు విద్యాధరుడు మ్రింగివేయుట- వాడిని వరుణ లోకమున చంపి శాపవిమోచనము చేయుట.
9. ముప్పైకోట్ల గోపికలతో అదే సంఖ్యలో అన్ని రూపములను తీసుకొని నాట్యమాడుట- రాసలీల.
10. సుదర్శన శంఖచూడుల ఉద్ధరణ.
11. వృషభరూపమున వచ్చిన అరిష్టాసురుని సంహరించుట.
12. అశ్వరూపమున వచ్చిన కేశిరాక్షసుని సంహరించుట.
13. గోపబాలుని వేషమున గల వ్యోమాసుర వధ.
14. పది సంవత్సరముల బాలునిగా మథురన కువలయపీడ అను గజమును, చాణూరముష్టికలనబడు మల్లురను బలరామునితో గూడి సంహరించుట.
15. పదివేల ఏనుగుల బలసంపన్నుడైన కంసుని హతమార్చుట.
16. గురువు సాందీపనిముని వద్ద అరవైనాలుగు విద్యలను, కళలను అరవైనాలుగు రోజులలో నేర్చుకొనుట.

పౌగండ లీలలు (బాలకృష్ణునకు 6 నుండి 10 సంవత్సరముల వయస్సు)
"గోవత్సపాలకురు గోపాలురయ్యారు"

శ్రీశుక ఉవాచ - బాలకృష్ణునకు ఆరు ఏండ్లు నిండగానే గోవులను కాయుటకు తల్లిదండ్రులు అనుమతించారు. వ్రజమున రామకృష్ణులు పశుపాలకులైనారు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - తతః చ పౌగండ వయః శ్రితౌ వ్రజే బభూవతుః తౌ పశుపాల సమ్మతౌ । గాః చారయన్తౌ సఖిభిః సమం పదైః వృందావనం పుణ్యం అతీవ చక్రతుః ॥* 10-15-1). మొన్నటిదాకా గోవత్సములనే త్రిప్పిన రామకృష్ణులు పౌగండ వయస్సున కార్తీక శుక్ల అష్టమిన అనగా గోపాష్టమినాడు గోవులను పాలించు గోపాలురయ్యారు (*శుక్లాష్టమీ కార్తికే తు స్మృతా గోపాష్టమీ బుధైః । తద్దినాద్వాసుదేవో అభూద్గోపః పూర్వం తు వత్సపః ॥* - పద్మపురాణము - కార్తీక మహాత్మ్యము).

వేణువు నూదుటలో నేర్పరి అయ్యాడు కృష్ణుడు. రామకృష్ణులు గోపాలురతో గోవులతో బృందావనమున సంచరించసాగారు (*తత్ మాధవః వేణుం ఉదీరయన్ వృతః గోపైః గృణద్భిః । స్వయశః బల అన్వితః పశూన్ పురస్కృత్య పశవ్యం అవిశత్॥* 10-15-2). ఆ అరణ్యము రమణీయమైనది. భ్రమరములు, పక్షులు, జంతువులతో (అలి ద్విజ మృగములు), సరస్సులు, కమలములతో సుగంధవాసనలతో గూడియున్నది (3). ఫలపుష్పముల తీవ్రమగు బరువుచే వంగినవై గోపాలుర పాదపద్మములను తాకుచున్నవై వాటి వాటి గాఢ అజ్ఞానమున వచ్చిన వృక్షజన్మము నుండి మోక్షము కల్పించమని రామకృష్ణులను ప్రార్థిస్తున్నట్లుగా ఉన్నాయి (4,5). బాలకృష్ణుడు బలరామునితో ఇలా అన్నాడు -

ఓ రామా! ఈ భ్రమరములు గానం చేస్తున్నాయి. మీరు మహామునులు అందువల్లనే నిన్ను ఈ భ్రమరములు అనుసరించుచున్నాయి (6). ఈ నెమళ్ళు నృత్యము చేయుచున్నాయి, లేళ్ళు గోపరమణులవలె చూపులతోను, కోకిలలు వేదసూక్తుల గానం చేస్తున్నాయి (7). ఈ వనమున గల తృణ గుల్మములు, లతలు మరియు ఈ ధరణి నీ పాదస్పర్శతో పవిత్రమైంది. అట్లే నీ కాకర్షితులై నిన్ను ఆలింగనము చేసుకొను గోపికలు ధన్యులు (8).

ఈ విధముగా సంభాషించుకొనుచు రామకృష్ణులు గోపాలురతో గూడి గోవర్ధన పర్వతములు, నదీ తీరములను ఆవులతో గూడి సంచరించారు (9). చిలుక పలుకులు, కోకిల ధ్వనులు, హంసనాదాలు నెమళ్ళ నృత్యాల మధ్య గోవులను పిలుస్తూ వాటిని మళ్ళిస్తూ వ్రజమున రామకృష్ణులు సంచరించసాగారు (10,11, 12). ఒక్కోసారి రామకృష్ణులు చకోరములు, క్రౌంచములు, చక్రవాకములు, భారద్వాజములు, నెమళ్ళు మున్నగు పక్షుల ధ్వనులు అనుకరిస్తూ, పులులు సింహములకు భయపడు వారివలె అరణ్యమున సంచరించారు (13). అన్నగారు ఆటలతో అలసినప్పుడు కృష్ణుడు పాదములను ఒత్తేవాడు (14). మల్లయుద్ధమున అలసిన కృష్ణుడు చెట్టుక్రింద గోపబాలుని తొడను దిండుగా ఉంచుకొని శయనించెడివాడు. కొందరు బాలురు ఆతని పాదపద్మములను ఒత్తుచుందురు (16,17). ఇతర బాలురు సందర్భోచితముగ గీతములను గానము

చేయుచుందురు (18). ఇలా స్వామి నిగూఢంగా గోపబాలుని వలె సంచరిస్తూ రమాలాలిత పాదములతో అరణ్యమున సంచరిస్తూ భగవంతుని అద్వితీయ చేష్టలను సల్పుచుండెను (19).

బలరాముడిచే తాళ్ళవనమున ధేనుకాసురవధ

శ్రీకృష్ణుని బాల్యమిత్రులు శ్రీదామ, సుబల, స్తోక కృష్ణులు దగ్గరలో ఉన్న తాళ్ళవనమునకు వెళ్ళి తాటిపళ్ళు తినాలని ఉంది, కాని అక్కడ గల ధేనుకాసురుడను రాక్షసుని వల్ల వెళ్ళలేకపోతున్నాము అని బలరామకృష్ణులతో తెల్పారు (*శ్రీదామా నామ గోపాలః రామకేశవయోః సఖా । సుబల స్తోకకృష్ణ ఆద్యాః గోపాః ప్రేమ్ణా ఇదం అబ్రువన్ ॥* 10-15-20, *రామ రామ మహాబాహో కృష్ణ దుష్టనిబర్హణ । ఇతః అవిదూరే సమహత్ వనం తాల ఆలి సంకులమ్* 10-15-21). ఈతను గాడిద రూపమున సంచరిస్తూ తోటి రాక్షస గాడిదలతో కలసి అక్కడకు వచ్చిన ఇతర జంతువులను, మానవులను ఇతరులను చంపుకుతింటాడు. కావున ఓ కృష్ణ బలరాములారా! మీరే వీరికి తగినవారు, అక్కడికి వెళదామా అని మిత్రులు అడిగారు (10-15వ అధ్యాయము). అందుకు అంగీకరించిన బలరామకృష్ణులు అటుగా వెళ్ళారు. బలరాముడు తాటిపండ్లకై ముందుగా ఒక చెట్టును పట్టి దాన్ని దులిపాడు. ఆ పండ్లు క్రిందపడ్డ శబ్దానికి ధేనుకాసురుడు జాగృతుడై అటుగా వచ్చి బలరాముని తన వెనకకాళ్ళతో తన్నాడు. బలరాముడు ఆ రెండు కాళ్ళను పట్టుకొని గిరగిరా తిప్పి తాడిచెట్టుపైకి విసిరాడు. ధేనుకాసురుడు ఓండ్ర పెడుతూ రక్తసిక్తుడై చచ్చాడు. ఆ తాడి చెట్టు ప్రక్కన గల చెట్టును ఢీకొనిపడడం, అలా ప్రక్క చెట్టూ ఆ ప్రక్క చెట్టును ఢీకొనడం వల్ల ఇలా పెళపెళమంటూ చాలా తాడిచెట్లు నేలకూలాయి. ధేనుకాసురుడి మిత్రులు తమ పైకి వస్తే వారిని కూడా ఇలానే వెనక కాళ్ళను పట్టి తాటిచెట్టుపళ్ళ మీదికి విసిరేసి అట్లా ఆ అసురులను హతమార్చారు కృష్ణబలరాములు. బలరామునకు ఇదొక లెక్కనా! అనంతశేషుడిగా అడ్డదారములు నిలువుదారములతో ఒక క్రమపద్ధతిలో గల వస్త్రములాంటి ఈ జగత్తును తన పడగలపై ఆవగింజలలాగా బ్రహ్మాండాలను మోసేవాడు బలదేవుడు (*న ఏతత్ చిత్రం భగవతి హి అనన్తే జగత్ ఈశ్వరే । ఓతప్రోతం ఇదం యస్మిన్ తన్తుషు అఙ్గ యథా పటః ॥* 10-15-35). అప్పటి నుండి ఆ తాళ్ళవనమునకు తిరిగి జంతువులు, ప్రజలు వెళ్ళసాగారు. ఇలా ధేనుకాసురవధ అనంతరము ఆవులను తీసుకొని బృందావనము వెళ్ళారు, వ్రజవాసులు ఆనందించారు, కీర్తించారు (*కృష్ణః కమల పత్ర అక్షః పుణ్యశ్రవణ కీర్తనః । స్తూయమానః అనుగైః గోపైః స అగ్రజః వ్రజం ఆవ్రజత్ ॥* 10-15-41). శ్రీకృష్ణుని ముంగురులు నెమలిపింఛము వనపుష్పములతో అలంకరింపబడినవి, అవి ఇప్పుడు గోవుల పాదధూళిచే కప్పబడి ఇంకా శోభిల్లాయి. వేణువు ఊదుచున్న స్వామిని చూచి, ఆయనను కీర్తిస్తున్న గోపబాలురను చూచి గోపికలు దర్శనోత్సాహము పొందారు (*తం గోరజః ఛురిత కున్తల బద్ధ బర్హ వన్యప్రసూన రుచిర ఈక్షణ చారుహాసమ్ । వేణుం క్వణన్తం అనుగైః ఉపగీత కీర్తిం గోప్యః దిదృక్షిత దృశః అభ్యగమన్ సమేతాః ॥* 10-15-42). అక్కడ వీరికై ఎదురుచూస్తున్న గోపికలు, యశోద, రోహిణులు, మరి గోపాలుర తల్లిదండ్రులు పిల్లలకు స్నానాలంకరణలు, భోజనాదులు ఆ తర్వాత తల్లులు కథలు చెప్పడంతో పక్కలలో నిద్రపోసాగారు రామకృష్ణులు.

కాళియ మర్దన: కాళియ దమనము - కాళియుని అణచుట

ఒకనాడు బాలకృష్ణుడు రాముడు లేకుండగనే స్నేహితులతో కలసి కాళిందీ నదికి దప్పిక గొనిన గోవులను తోలారు. కాళిందుడిచే కలుషిత యమున విషపూరిత జలములు త్రాగడం వల్ల మరణించిన తనవారిని తన చూపులతో బ్రతికించాడు యోగేశ్వరుడు స్వామి (*అథ గావః చ గోపాః చ నిదాఘ ఆతప పీడితాః । దుష్టం జలం పపుః తస్యా తృష ఆర్తాః విష దూషితమ్ ॥* 10-15-48, *విష అమ్భః తత్ ఉపస్పృశ్య దైవ ఉపహత చేతసః । నిపేతుః వ్యసవః సర్వే సలిల అన్తే కురు ఉద్వహ ॥* 10-15-49, *వీక్ష్య తాన్ వై తథా భూతాన్ కృష్ణః యోగ ఈశ్వర ఈశ్వరః । ఈక్షయా అమృత వర్షిణ్యా స్వనాథాన్ సమజీవయత్* 10-15-50). ఓ రాజా! విషగ్రస్తులమై చచ్చి తిరిగి గోవిన్దుని అనుగ్రహముతో పునరుజ్జీవనులైనామని గోపాలురు గ్రహించారు (*అన్వమంసత తత్ రాజన్ గోవిన్ద అనుగ్రహ ఈక్షితమ్ । పీత్వా విషం పరేతస్య పునః ఉత్థానం ఆత్మనః ॥* 10-15-52). యమునానదిని కలుషితము చేయుచున్న ఆ నల్లని సర్పమును కృష్ణుడు అక్కడ నుండి వెళ్ళగొట్టాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - విలోక్య దూషితాం కృష్ణాం కృష్ణః కృష్ణ అహినా విభుః । తస్యాః విశుద్ధిం అన్విచ్ఛన్ సర్పం తం ఉదవాసయత్॥* 10-16-1). అది ఎట్లాగో వివరించండి అని రాజు పరీక్షిత్తు శ్రీశుకులవారిని అడిగాడు.

శ్రీ శుకఉవాచ - రాజా! ఈ గోపాలుని లీలలు అద్భుతములు. అవి ఎంత విన్నా ఇంకా వినాలని అనిపిస్తుంది (*బ్రహ్మన్ భగవతః తస్య భూమ్నః స్వచ్ఛంద వర్తినః । గోపాల ఉదార చరితం కః తృప్యేత అమృతం జుషన్ ॥* 10-16-3), కావున వినిపిస్తా, విను అని తెలియజేయసాగాడు శ్రీ శుకమహర్షి - యమునానది యొక్క ఒక మడుగు, ఎనిమిది మైళ్ళ విసార్తముగల దానినందు కాళియ సర్పము బహుయుగముల నుండి నివసించుచుండెను. దాని విషవాయువుల వల్ల ఆ మడుగు జలములే కాక దానిపై ఎగురుచున్న పక్షులు కూడా దాని విషగాలుల వల్ల చచ్చేవి. అలాగే తీరాన ఉన్న వృక్షములు జంతువులు కూడా చచ్చేవి (*శ్రీశుకః ఉవాచ - కాళిన్ద్యాం కాళియస్య ఆసీత్ హ్రదః కశ్చిత్ విష అగ్నినా । శ్రప్యమాణ పయాః యస్మిన్ పతన్తి ఉపరిగాః ఖగాః ॥* 10-16-4, *విప్రుట్ మతా విష ద ఊర్మి మారుతేన అభిమర్శితాః । మ్రియన్తే తీరగాః యస్య ప్రాణినః స్థిరజఙ్గమాః ॥* 10-16-5). దుష్టదానవులను అణచుటకు అవతరించిన కృష్ణస్వామి (ఖల సంయమన అవతారః కృష్ణః - 6) కాళియుననణచుటకై కాళిందీనది మడుగులో గల కాళియునిపైకి పోరాటానికి కదంబవృక్షం ఎక్కి మడుగులోకి దూకాడు, అనంతబలశాలి అయిన స్వామి. సర్పములు కళ్ళతోనే వింటాయి (చక్షుః *శ్రవాః* 10-16-8), తన నివాసమందు ఎవరో వచ్చారని సహింపజాలనిదై కాళియుడు స్వామిని కరచి కరచి చుట్టేసింది-(9). సర్వము అర్పించి కృష్ణుని నమ్ముకుని జీవిస్తున్న గోపబాలురు మిక్కిలి కలత చెందారు (*పశుపాః భృశ ఆర్తాః కృష్ణే అర్పిత ఆత్మసుహృత్ అర్థ కళత్ర కామాః* -10). కృష్ణుడు ఇబ్బందిలో ఉన్నాడని గోవులు కూడా అంబా అని ఏడ్చాయి - (*గావః వృషాః వత్సతర్యః క్రన్దమానాః సుదుఃఖితాః । కృష్ణే న్యస్త ఈక్షణాః భీతాః రుదన్త్యః ఇవ తస్థిరే ॥* 10-16-

11). బృందావనమున దుశ్శకునములు చూచి (12), కృష్ణుని వెదకడానికి ఆయన కాలిముద్రలను వెదుకుతూ, కృష్ణుణ్ణి చూడడానికి గోకులం అంతా బయలుదేరింది (*నిర్జగ్ముర్ గోకులాత్ దీనాః కృష్ణదర్శన లాలసాః* – 15). స్వామి పాదచిహ్నములైన పద్మ యవ అంకుశ వజ్ర ధ్వజములతో గల కాలిముద్రలను గోపాద చిహ్నముల మధ్య గమనిస్తూ వాటి వెంబడే వెళ్ళసాగారు (*తే అన్వేషమాణాః దయితం కృష్ణం సూచితయా పదైః । భగవత్ లక్షణైః జగ్ము పదవ్యా యమునాతటమ్॥* 10–16–17), (*తే తత్ర తత్ర అబ్జ యవ అంకుశ అశని ధ్వజ ఉపపన్నాని పదాని విట్ పతేః । మార్గే గవాం అన్యపద అన్తర అన్తరే నిరీక్షమాణాః యయుః అఙ్గ స త్వరాః ॥* 10–16–18).

శ్రీకృష్ణుని పాదముద్రలు

కుడిపాదమున 11 ముద్రలు ఉంటాయి. అవి బొటనవ్రేలి క్రింద యవలు, దాని క్రింద చక్రము, దాని క్రింద ఛత్రము ఉంటాయి. బొటనవ్రేలి ప్రక్క నుండి కిందిగా ఊర్ధ్వరేఖ వస్తుంది. మధ్యవ్రేలి క్రింద పద్మము, దాని క్రింద ధ్వజము ఉంటాయి. చిటికెన వ్రేలి క్రింద అంకుశము, దాని క్రింద వజ్రము ఉంటాయి. మడమ క్రింద పాదమున అష్టకోణము, దాని యందు నాలుగు స్వస్తికలు మరియు జంబూఫలములు ఆ అష్టకోణమున ఆవరించి ఉంటాయి.

ఎడమ పాదముద్ర బొటనవ్రేలి క్రింద శంఖము, మధ్యవ్రేలి క్రింద అంబరము లేక ఆకాశము, దాని క్రింద ధనస్సు, దాని క్రింద గోష్పాదము ఉంటాయి. పాదము మధ్యభాగమున త్రికోణము దానిని ఆవరించి నాలుగు కలశములు, త్రికోణము క్రింది భాగమున అర్ధచంద్రము, పాదము మడమక్రింది పాదభాగమున మత్స్యము ఉంటుంది.

(ఈ గుర్తులులేని బాబాలు, భగవానులు ఎందరో వెలయుచున్నారు. వారు ఈ గుర్తులు లేకపోవడం వల్ల దేవాదిదేవుడు కాలేరు. దేవుళ్ళమని చెప్పుకొనేవారికి ఈ ముద్రలు కనపడాలి.)

మరిన్ని వివరాలకు శ్రీమద్భాగవతము, ఉజ్జ్వలనీలమణి, శ్రీరూపచింతామణి, శ్రీచైతన్యశిక్షామృతము, వరాహ సంయుత, కాశీఖండము మరియు మత్స్య, స్కంద, గరుడ పురాణములను చూడుడు.

సర్పముచే చుట్టబడి ఉన్న స్వామిని చూచి కంపితులయ్యారు. స్వామిని రక్షించుటకై నందాదులు సరస్సున ప్రవేశించుట చూచిన బలరాముడు వారిని వారించాడు - *కృష్ణ అనుభావ విత్.* కృష్ణశక్తి బలరామునకు తెలుసును కదా! (*కృష్ణప్రాణాన్ నిర్విశతః నన్ద ఆదీన్ వీక్ష్య తం హ్రదమ్ । ప్రత్యషేధత్ సః భగవాన్ రామః కృష్ణ అనుభావ విత్ ॥* 10-16-22). కృష్ణుడు శరీరాన్ని పెంచి దాని నుండి బయటపడినాడు. కాని సర్పము చాలా కోపంతో బుసకొట్టుచూ కృష్ణుని కాటు వేయాలని తన పడగలను శ్రీహరివైపు తిప్పి ప్రయత్నించసాగెను (*తత్ ప్రథ్యమాన వపుషా వ్యథిత ఆత్మ భోగః త్యక్త్వా ఉన్నమయ్య కుపితః స్వఫణాన్ భుజఙ్గ । తస్థౌ శ్వసన్ శ్వసన రంధ్ర విష అంబరీష స్తబ్ధ ఈక్షణ ఉల్ముఖ ముఖః హరిం ఈక్షమాణః ॥* 10-16-24). కాళీయుడి 101 తలలపైకి స్వామి ఎగిరి దూకి, నృత్యంతో పొగరుబోతుగా నిల్చే ఆ తలలను మర్దన చేయసాగాడు. మళ్ళీ ఏ తల అయితే బుస్సుమంటూ ఏ తలలేపుతాడో దాన్ని కాళ్ళతో నొక్కేవాడు. ఇలా కాళీయుని పడగలపై నృత్యం చేస్తూ (*అఖిల కళా ఆది గురుః ననర్త* - 26), దాని మదం అణచసాగాడు (*ఖర దండ ధరో అఙ్ఘ్రిపాతైః* - 28). బాలకృష్ణుడు తాండవకృష్ణుడయ్యాడు. అఖిల కళాగురువైన శ్రీకృష్ణుడు ఇక్కడ కాళియుని పడగలపై నాట్యం చేస్తూ నృత్యరాజు అయ్యాడు. బాలకృష్ణుడు నటవరుడు కదా! (మనము వేలరకముల అహంకారయుతులమైన అమిత కోపము గల సర్పరాజుల వంటివారము. అహంకారమునకు వేయిపడగలు. ప్రతీవాడు తాను గొప్పవాడనని తలుస్తూ పప్పులో కాలువేస్తూ తన వేయిపడగలను ఏదో ఒక రకంగా ప్రదర్శిస్తాడు. తన తప్పు తాను తెలుసుకోవాలంటే స్వామియందు భక్తులయందు అనన్యప్రేమ ప్రదర్శించాలి. శరణాగతిప్రపత్తి చేస్తూ 50% సంపాదనతో ధర్మం చేయండి).

కుక్షియందు సమస్త బ్రహ్మాండములను కలిగినట్టి బాలకృష్ణుని అధికభారముచే సర్పపడగలు శిథిలమైనవి (*కృష్ణస్య గర్భజగతః అతిభర అవసన్నమమ్* - 31). అలసిన కాళియుడు తన ముక్కు రంధ్రములు, నోటి నుండి రక్తము క్రక్కుతూ, చావుకు దగ్గరవుతున్నాడు (*యత్ యత్ శిరః న నమతే అఙ్గ శత ఏక శీర్ష్ణః తత్ తత్ మమర్ద ఖర దణ్డ ధరః అంఘ్రిపాతైః । క్షీణ ఆయుషః భ్రమతః ఉల్బణం ఆస్యతః అసృక్ నస్తః వమన్ పరమ కశ్మలం ఆప నాగః ॥* 10-16-28), (*తస్య అక్షిభిః గరలం ఉద్వమతః శిరఃసు యత్ యత్ సమున్నమతి నిఃశ్వసతః రుషా ఉచ్చైః । నృత్యన్ పదా అనునమయన్ దమయాం బభూవ పుష్పైః ప్రపూజితః ఇవ ఇహ పుమాన్ పురాణః ॥* 10-16-29) అలా స్వామి వాడికి పాఠం నేర్పాడు (*చర అచర గురుం పురుషం పురాణం నారాయణం తం అరణం మనసా జగామ ।* -10-16-30). అప్పుడు కాళీయ నాగపత్నులు పాపియగు తమ భర్తను రక్షించమని స్వామిని స్తోత్రం చేసారు ఇలా -

కాళియ పత్నులచే స్తోత్రము

పాపియగు మా భర్త కీ (దండన) శాస్తి తగినదే. స్వామి! నీవు దుష్టులను నిగ్రహిస్తూ వారియందు పుత్రులవలె సమదృష్టిని చూపిస్తూ వారి చరమలాభానికి తోడ్పడతావు (*నాగ పత్న్యః ఊచుః - న్యాయ్యః హి దణ్డః కృత కిల్బిషే అస్మిన్ తవ అవతారః ఖల నిగ్రహాయ । రిపోః సుతానాం అపి తుల్యదృష్టేః ధత్సే, దమం*

ఫలం ఏవ అనుశంసన్ ॥ - 10-16-33). నీ అవతారము దుష్టులను నిగ్రహించుటకు (తవావతారః ఖల నిగ్రహాయ-33). నీవు శత్రువుల యందు పుత్రుల యందు కూడా ధర్మం నీతి అనుసరించేవాడవు, ఎవ్వరినీ ఉపేక్షించవు (*రిపోః సుతానామపి తుల్యదృష్టేః ధత్సే, దమం ఫలమేవ అనుశంసన్* - 33). వారికి శుభం కలిగించాలనే శిక్షిస్తావు. ఈ శిక్ష వల్ల ప్రాణుల పాపములు నాశనమవుతాయి (*అనుగ్రహో అయం భవతః కృతః హి నః దణ్డ అసతాం తే ఖలు కల్మష అపహః । యత్ దన్దశూకత్వం అముష్య దేహినః క్రోధః అపి తే అనుగ్రహః ఏవ సమ్మతః* - 34). మా వారు ఎంత పుణ్యం చేసుకున్నారో కదా! నీవు వీరియందు ప్రసన్నుడవైనావు, (*తపః సుతప్తం కిం అనేన పూర్వం నిరస్తమానేన చ మానదేన । ధర్మః అథ వా సర్వజన అనుకమ్పయా యతః భవాన్ తుష్యతి సర్వజీవః ॥* 10-16-35). నీ పాద రేణువులను నీ మర్దనచే మా వారి శిరముపై ధరింప చేసావు. నీ పాదరేణు స్పర్శ కావాలని ఎన్నో జన్మల తపస్సులతో లక్ష్మీదేవి కోరింది. అది మావారు పొందారు (*కస్య అనుభావః అస్య న దేవ విద్మహే తవాంఘ్రిరేణు స్పర్శాధికారః । యత్ వాంఛయా శ్రీః లలనా ఆచరత్ తపః విహాయః కామాన్ సుచిరం ధృతవ్రతా॥* 10-16- 36). నీ పాదరజమును పొందినవారు స్వర్గాన్ని కాని, సార్వభౌమత్వాన్ని కాని, బ్రహ్మ పదవినికాని, మోక్షం కాని కోరరు-

న నాకపృష్ఠం న చ సార్వభౌమం న పారమేష్ఠ్యం న రసాధిపత్యమ్ ।
న యోగసిద్ధీః అపునర్భవం వా వాంఛన్తి యత్పాదరజః ప్రపన్నాః ॥ **(10-16-37)**

మా భర్త తమోగుణము క్రోధముల వల్ల సర్పజన్మ పొందినను నీవు అనుగ్రహించుట వల్ల నీ పాదస్పర్శ, నీ పాదధూళిని పొందుటచే అన్యులకు లభ్యము కాని వరములను ఐశ్వర్యములను పొందాడు (*తత్ ఏషః నాథ ఆప దురాపం అన్యైః తమః జనిః క్రోధవశః అపి అహి ఈశః । సంసారచక్రే భ్రమతః శరీరిణః యత్ ఇచ్ఛతః స్యాత్ విభవః సమక్షః ॥* 10-16-38).

నీవే సర్వకారణమూర్తివి. వ్యాపకుడవు, స్వరూపుడవు. అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకుడవు. ప్రాణులన్నింటికి నీవే మూలాధారము (*నమస్తుభ్యం భగవతే పురుషాయ మహాత్మనే! భూతావాసాయ భూతాయ పరాయ పరమాత్మనే* - 10-16-39). నీవు జ్ఞాన విజ్ఞాన ఘనివి, అప్రాకృతుడవు అయినా ప్రకృతికి మూలపురుషుడవు నీవే (*జ్ఞాన విజ్ఞాన నిధయే బ్రహ్మణే అనన్తశక్తయే । అగుణాయ అవికారాయ నమస్తే ప్రాకృతాయ చ* - 40). నీవే కాల స్వరూపుడవు, సృష్ట్యాదికి కారణుడవు, విరాట్ రూపుడవు, విశ్వరూపుడవు, విశ్వవ్యాపకుడవు (*కాలాయ కాలనాభాయ కాలావయవ సాక్షిణే । విశ్వాయ తదుపద్రష్టే తత్కర్త్రే విశ్వహేతవే* 10-16-41). ఇక్కడ "కాలావయవ సాక్షిణే" అంటే - ఏ అవయవముతో కన్ను, ముక్కు, చెవి, చేయి, కాలుతో పనిచేస్తాయో అక్కడ ఉండి చూసేవాడు. ఉదాహరణకు - కన్నుతో చూస్తూ, చేతితో కూతురునీ, శిష్యురాలను, బాలికను స్పృశించినప్పుడు జీవులు ఏ భావంతో చేస్తారో అది గుర్తించే స్వామివి - (41). ఇంద్రియస్థానాలలో ఉంటూ మా ఆలోచనలను గ్రహిస్తూ, కర్మలు ఏం చేస్తున్నామో రహస్యంగా, అక్కడే ఉండి కనిపెడతావు. రహస్యంగా ఉండి తానే సాక్షి అయి కర్మఫలితాలను ఇచ్చేవాడవు

స్వామి, అలాంటి స్వామికి నమస్కారము (*భూతమాత్ర ఇంద్రియ ప్రాణ మనో బుద్ధ్యాశయాత్మనే । త్రిగుణేన అభిమానేన గూఢ స్వాత్మానుభూతయే ॥* 10-16-42). అందుకే నీ లీలలు, శక్తులు అనంతములు, కానరానివి- *నమో అనన్తాయ సూక్ష్మాయ*-(43). కూటస్థాయ = ప్రకృతి వల్ల ఏ మార్పు లేనివాడవు. నానా అర్థ సిద్ధాంతములు, వాదములను, భిన్న ఆలోచనలను అనుమతించువాడవు. మాటలలోని అర్థానివి కూడా నీవే. అన్నింటిలో దాగి ఉండేవాడవు. నీవు దేశకాల అవధులు లేని వాడవు. అపరిచ్ఛిన్న స్వరూపుడవు, దృశ్యవస్తువులలో కనబడకుండా ఉండేవాడవు, సర్వజ్ఞుడవు. కర్మానుసారంగా బుద్ధిని ఇచ్చి మాయలో పడేసి పండితులు పామరులు అభిమానంతో, మోహంతో వారు ఏదంటే, ఏది చెబుతారో అది వారికి సరిగ్గా ఉంది, బాగుంది అనిపించేటట్లు చేసేవాడవు - అదే నీ అర్థం కాని మాయ. వారి కర్మానుసారంగా మీ మాయలో పడతారు. ఇలా నీవు ఉన్నావు (అస్తి - ఆస్తికులు), లేవు (నాస్తి - నాస్తికులు) అనే సద్ అసద్ సిద్ధాంతములను వాదములను పట్టించుకోనివాడవు. ఎవరు ఏది వాదిస్తే అలాగే అనేవాడవు (*నానావాదాను రోధాయ*), పదములకు శబ్దములకు కారకుడవు నీవే (*నమః అనన్తాయ సూక్ష్మాయ కూటస్థాయ విపశ్చితే। నానా వాద అనురోధాయ వాచ్య వాచక శక్తయే॥* 10-16-43).

కృష్ణా! నీ నుండియే సకల శాస్త్రములు, ప్రవృత్తి నివృత్తి మార్గాలు, శాస్త్ర ప్రమాణము బయల్వెడలినవి- (*నమః ప్రమాణమూలాయ కవయే శాస్త్రయోనయే। ప్రవృత్తాయ నివృత్తాయ నిగమాయ నమో నమః ॥* - 44). కృష్ణా! ఇట్టి నీకు నీ చతుర్ వ్యూహములకు నమస్కారము-

నమః కృష్ణాయ రామాయ వసుదేవసుతాయ చ ।
ప్రద్యుమ్నాయ అనిరుద్ధాయ సాత్వతాం పతయే నమః ॥ 10-16-45.

కృష్ణా! నీవు ఉపాసకుల కోరిక, గుణములు, చిత్తవృత్తులననుసరించి వారికి కావలసినది ఇవ్వడానికి నానా రూపములుగ వెల్లడియగుచుందువు. ఎంత మాత్రమున ఊహించిన అంతమాత్రుడవే నీవు. కావున ఇతర దేవతా ఉపాసకులను కించపరచరాదు, వారియందు జాలిపడాలి. అది ఎట్లా అంటే - అయ్యో పరిపూర్ణ బ్రహ్మస్వరూపుడైన కృష్ణస్వామియందు వీరికి శ్రద్ధలేదు. మరి ఆయన అంశలయందు, “మేకప్” రూపాలయందు మాత్రమే వివిధ ఉపాసకులకు శ్రద్ధ ఉన్నది అని వారి యందు జాలిపడాలి. కృష్ణా! నీవు మాగుణములను చూస్తుంటావు- వెలువరింపజేస్తావు. గుణద్రష్టకానివారము మేము. మాయొక్క ప్రత్యక్షాదిజ్ఞానమునకు అగోచరుడవు - కాని భక్తులకు తెలియబడేవాడవు - అట్టి నీకు నమస్కారము (*నమో గుణప్రదీపాయ గుణాత్మచ్ఛాదనాయ చ । గుణవృత్తి ఉపలక్ష్యాయ గుణద్రష్ట్రే స్వసంవిదే - 46*).

కృష్ణా! నీ మహిమలు కానరానివి, ఊహించలేనివి. సర్వకార్యముల ఉత్పత్తి ప్రకాశములకు నీవే ద్రష్టవు, అన్నింటిలో ఊహించబడతావు, కానీ కనబడవు. ఇంద్రియములను నిగ్రహించువాడవు కూడా నీవే కదా! (హృషీకేశ, హృషీకములు+ఈశ). మౌనం పాటించే మునివి, ఆత్మారాముడవు కూడా నీవే. అట్టి నీకు నమస్కారము (*అవ్యాకృతవిహారాయ సర్వవ్యాకృతసిద్ధయే । హృషీకేశ నమస్తే అస్తు మునయే*

మౌనశీలినే – 47). (మనము కూడా మౌనం పాటించాలి – ఎందుకంటే మౌనంతోటే మనం చేసే 90% పాపాలు పోతాయి. అంటే పాపాలు చేసేది ఎక్కువ మాటలతోనే, నోటితోనే కదా!).

కృష్ణా! నీవు పెద్దవారు చిన్నవారు అందఱి గతిని ఎఱుగుదువు. సాక్షి స్వరూపుడవు. మూలకారణుడవు. "ఇది అవును, ఇది కాదు", అనే పద్ధతుల ద్వారా తెలియబడేవాడివి. మరియు ఈ విశ్వమునకు నీవు భిన్నమైన వాడవు అయినను విశ్వమునకు కారకుడవు, విశ్వవ్యాపకుడవు. విశ్వనియంతవు నీవే (*పర అవర గతిజ్ఞాయ సర్వాధ్యక్షాయ తే నమః । అవిశ్వాయ చ విశ్వాయ తద్ద్రష్టే అస్య చ హేతవే* – 48).

కృష్ణా! నీవు కోరికలు లేనివాడవైననూ, ప్రధానము – మూలప్రకృతి – అవ్యక్తం – మహత్తత్త్వమును నీవు వీక్షించుటచే పూర్వ కల్పాంతమున లయమును పొందిన అవ్యక్తమైన జీవరాసులను తిరిగి వ్యక్తపరుస్తావు, వారి వారి పూర్వపు త్రిగుణములు మరి వాటి సంయోగమును అనుసరించి జాగృతపరుస్తావు (శాంతము, ఘోరము, మూఢ అను మూడు రకముల యోనుల ద్వారా జన్మిస్తారు). వారి స్వభావములను అనుసరించి, వారు ఒనరించిన కర్మలను అనుసరించి వారికి శరీరములు జోడించుట, వారికి తగ్గట్టుగా బుద్ధి జ్ఞానము మొదలగునవి ఇవ్వడం వల్ల మళ్ళీ విశ్వసృష్టి, స్థితి సంహారాదులు చేస్తావు. ఇదంతా సులభంగా నీ వీక్షణములతో అంటే నీ చూపులతోనే చేస్తావు. ఇలా నీ లీలలు అమోఘమైనవి – అన్ని ప్రాణులు నీ అంశలే అయినా, వారిలో శాంతి స్వభావము గలవారు నీకు ప్రియులు (*శాన్తాః ప్రియాస్తే*). వారిని పాలించడానికి వస్తావు (*త్వం హి అస్య జన్మస్థితిసంయమాన్ ప్రభో గుణైః అనీహో అకృత కాలశక్తిధృక్ । తత్ తత్ స్వభావాన్ ప్రతిబోధయన్ సతః సమీక్షయా అమోఘ విహార ఈహసే* – 49), (*తస్య ఏవ తే అమూః తనవః త్రిలోక్యాం శాన్తాః అశాన్తాః ఉత మూఢయోనయః । శాన్తాః ప్రియాః తే హి అధునా అవితుం సతాం స్థాతుః చ తే ధర్మ పరీప్సయా ఈహతః ॥* 10-16-50).

మా భర్త అపరాధాన్ని క్షమించి (*క్షన్తుమర్హసి శాన్తాత్మన్ మూఢస్య త్వాం అజానతః* – 51), మాకు పతిభిక్ష పెట్టగలవు (*పతిః ప్రాణః ప్రదీయతామ్*–52). నీవు చెప్పినట్టుగా కర్మలు ఆచరిస్తాము. నీ ఆజ్ఞలను శ్రద్ధతో పాటించువాడు సర్వభయముల నుండి విడివడును (*తవ ఆజ్ఞయా యత్ శ్రద్ధయా అనుతిష్ఠన్ వై ముచ్యతే సర్వతః భయాత్ ॥* 10-16-53) అని ప్రార్థించారు. కృష్ణస్వామి అట్లేనని కాళియుణ్ణి వదిలాడు. దీనుడైన సర్పరాజు కాళియుడు ప్రాణములను నిల్పుకొని ఇంద్రియశక్తి పొందగా కృతాంజలితో స్వామిని ప్రార్థించసాగాడు. కాళియుడిచే స్వామి స్తోత్రింపబడ్డాడు ఇలా –

కృష్ణా! నాథా! మేము సర్పజాతికి చెందినవారము. దుష్టులము, తామస స్వభావము, క్రోధము గలవారము, మమ్ము రక్షించు అని ప్రార్థించాడు (*వయం ఖలాః సహోత్పత్త్యా తామసా దీర్ఘమన్యవః । స్వభావః దుస్త్యజ్యః నాథా లోకానాం యత్ అసత్ గ్రహః* – 56). నానారంగులతో గల ఈ జగత్తును భరిస్తున్నావు, మోస్తున్నావు, పాలిస్తున్నావు. కావున నీవు మమ్ము దండించవచ్చును లేక అనుగ్రహించవచ్చును, కఠినమైన ఈ మాయను విడువలేకున్నాము, మాయచే మోహింపబడి ఉన్నాము, అని ప్రార్థించాడు (*త్వయా*

సృష్టం ఇదం విశ్వం ధాతః గుణ విసర్జనమ్ । నానా స్వభావ వీర్య ఓజః యోని బీజ ఆశయ ఆకృతి ॥ 10-16-57), *వయం చ తత్ర భగవన్ సర్పః జాతి ఉరు మన్యవః । కథం త్యజామః త్వత్ మాయాం దుస్త్యజాం మోహితాః స్వయమ్ ॥* 10-16-58). కృష్ణస్వామి వారిని కాళిందీ నదిని కలుషితము చేయరాదని, గోవులు ప్రజలకు ఈ నదీ జలములు ఉపయోగపడాలని కావున దానిని వదలి సముద్రమునకు బంధుమిత్రులతో సపరివారంగా వెళ్ళమని ఆజ్ఞాపించాడు - (60). "నా పాద చిహ్నాములు నీతలలపై పడ్డాయి. కాబట్టి గరుడుడు నిన్ను గుర్తించి నిన్ను ఏమనడు వెళ్ళిపో" అని స్వామి తెలియజేసాడు (*ద్వీపం రమణకం హిత్వా హ్రదం ఏతం ఉపాశ్రితః । యత్ భయాత్ సః సుపర్ణః త్వాం నా అద్యాత్ మత్ పాద లాంఛితమ్॥* 10-16-63). (సౌభరిముని శాపం వల్ల గరుడుడు యమునకు వచ్చి చేపలు పట్టలేడని గ్రహించిన కాళియుడు రమణక ద్వీపము నుండి భయంతో పారిపోయి ఇక్కడ యమునలో దాక్కున్నాడు - 10-17వ అధ్యాయము). ఈ కాళియమర్దన లీలను శ్రద్ధతో ప్రతీనిత్యము ఉభయసంధ్యలలో కీర్తించువారికి, విన్నవారికి సర్పదోషము ఉండదు (*యః ఏతత్ సంస్మరేత్ మర్త్యః తుభ్యం మత్ అనుశాసనం । కీర్తయన్ ఉభయోః సన్ధ్యోః యుష్మత్ భయం న ఆప్నుయాత్ ॥* 10-16-61). కాళియమడుగులో స్నానము చేసి ఉపవసించువారు, తర్పణములు ఇచ్చువారు సర్వపాపములనుండి విముక్తి చెందగలరు (*యః అస్మిన్ స్నాత్వా మత్ ఆక్రీడే దేవ ఆదీన్ తర్పయేత్ జలైః । ఉపోష్య మాం స్మరన్ అర్చేత్ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥* 10-16-62).

కాళియ చరితము

కాళియుని చరిత్రను తెలియజేయవలసిందిగా పరీక్షిత్తు శ్రీశుకుని కోరాడు. బదులుగా మహర్షి ఇలా తెలియజేశాడు. రమణక ద్వీపము కద్రువ సంతానమైన సర్పజాతులకు నిలయము. మహాశక్తి శాలి, మధుసూదనుని వాహనము అయిన సుపర్ణుడు పక్షి జాతికి చెందినవాడు కావున దానికి ఆహారము సర్పజాతి. ప్రాణరక్షణకై సర్పములు గరుడునితో ఒప్పందము కుదుర్చుకొని ప్రతిమాసమునకు ఒకసారి వన ఔషధములతో కూడిన ఆహారము ఇవ్వడానికి ఒప్పుకున్నాయి. అలానే అవి బలిని సమర్పిస్తూ జీవించసాగాయి. దీనిని ధిక్కరిస్తూ కద్రువసుతుడైన కాళియుడు తన విషము వల్ల మదాంధుడై సర్పములచే ఒసగబడు ఆహారమును తానే భుజింపసాగాడు. పక్షిరాజు గరుడుడు ఆగ్రహించి వాడితో పోరాడినాడు. వాడి విషం సుపర్ణుని ఏమి చేయలేకపోయింది. వాడు ఓడిపోయి ప్రాణరక్షణకై ఎచ్చటికైతే గరుడుడు రాలేడో అట్టి సౌభరిముని రక్షిత కాళిందీ నదిన తన పత్నులు సుతులతో ఆశ్రయం తీసుకొన్నాడు కాళియుడు. ఎన్నో యుగాలు అక్కడ నివసిస్తూ ఆ నీటిని కలుషితము చేయసాగాడు. సుపర్ణుడు యమునా నదిన ఏల ప్రవేశించడని అనగా గరుడుడు అచ్చటికి ఏలరాడని పరీక్షిత్తు శ్రీ శుకుని ప్రశ్నించాడు. దానికి సమాధానంగా శుకుడు ఇలా తెలియజేశాడు -

రాజా! యమునానది జలాలలో సౌభరిముని తపస్సు చేసుకొనేవాడు. ఒకసారి పక్షిరాజు మహాబలశాలి వచ్చి చేపలను అక్కడ వేటాడడం చూశాడు. సహించలేని సౌభరిముని యమునకు వేటకై మరోసారి

రావద్దని వస్తే మరణిస్తావని శపించాడు (*అత్ర ప్రవిశ్య గరుడః యది మత్స్యాన్ సః ఖాదతి । సద్యః ప్రాణైః వియుజ్యేత సత్యం ఏతత్ బ్రవీమి అహం ॥* 10-17-11). ఈ విషయం కాళియుడికి తెలుసు. అందువల్లనే తన ప్రాణరక్షణకై యమునానదిని ఆశ్రయించి అక్కడ గల ఒక మడుగులో నివసించసాగాడు. గరుడుని భీతిచే యమునను ఆశ్రయించిన కాళియుని కృష్ణుడు వెళ్ళగొట్టాడు (*తం కాళియః పరం వేద న అన్యః కశ్చన లేలిహః । అవాత్సీత్ గరుడాత్ భీతః కృష్ణేన చ వివాసితః ॥* 10-17-12).

అంటే కృష్ణస్వామి కాళియుని అణచుటకు పూర్వము స్వామి వాహనమైన సుపర్ణుడు ఎన్నో యుగాల క్రితం వాడిని ఓడించి వాడిని కళావిహీనము చేశాడు. అయినా వాడికి బుద్ధిరాలేదు. ఇప్పుడు తిరిగి మదాంధుడై యమున యందు గల నీటిని మరియు యమున పైన గల వాయువులను, యమున ఒడ్డున గల జంతువులను తన విషముతో కలుషితము చేస్తూ గర్వాన్వితుడై జీవించసాగాడు. అట్టివాడిని ఇప్పుడు శ్రీకృష్ణస్వామి శిక్షించి యమునను పవిత్రము చేసి యమునా జలములు అందరికి ఉపయోగపడేటట్లు చేశాడు.

దావానల భక్షణ - కృష్ణలీల

కాళియుని శిక్షించి ఆ కాళియకుటుంబము వారిచే పూజింపబడి, అలంకరింపబడి యమునానది మడుగునుండి స్వామి బయటకు వచ్చాడు. యశోద, రోహిణి, నందుడు, ఇతర గోపగోపిగణములు, ఎండిన వృక్షములు మొదలగునవి స్వామి వీక్షణము వల్ల ప్రాణములను తిరిగి పొందినవారైరి. బలరాముడు కృష్ణుని ఆలింగనము చేసుకొన్నాడు. అందరూ కృష్ణుని సమీపించి ఆలింగనము చేసుకొనిరి. బ్రాహ్మణులు ఆశీర్వదించారు. వారికి నందుడు గోసువర్ణదానములు ఇచ్చాడు.

ఆకలిదప్పులచే శ్రమచే అలసిపోయిన వ్రజవాసులు ఆ రాత్రి కాళిందీ తీరముననే గడపసాగిరి. నలువైపుల నుండి మధ్యరాత్రమున గ్రీష్మకాలమున ఎండిన వనసంభూతమగు దావానలము నలువైపుల నుండి నిద్రించుచున్న వ్రజవాసులను పరివేష్టించి దగ్ధము చేయసాగెను. ఆ యగ్ని యందు దగ్ధులగుచున్న వ్రజవాసులు భయపడుచు లేచి శ్రీకృష్ణుని శరణన్నారు. బాలకృష్ణస్వామితో ఇలా మొరపెట్టుకున్నారు - *కృష్ణ కృష్ణ మహాభాగ హే రామ అమిత విక్రమ । ఏష ఘోరతమో వహ్ని స్తావకాన్ గ్రసతే హి నః ॥* 10-17-23. సర్వభయహరమగు నీ పాదపద్మములను మేము ఎన్నడూ విడువము. మమ్ములను ఈ కాలాగ్ని నుండి రక్షించగలవు. ఇది మమ్ము దహించి వేసినచో మేము నీకు దూరమవుతాము. ఇది మేము భరించలేనిది (*సుదుస్తరాత్ నః స్వాన్ పాహి కాల అగ్నేః సుహృదః ప్రభో । న శక్నుమః త్వత్ చరణం సన్త్యక్తుం అకుతః భయమ్ ॥* 10-17-24).

పరిస్థితిని గ్రహించిన శ్రీకృష్ణుడు దావాగ్నిని మ్రింగేసాడు (*ఇత్థం స్వజన వైక్లబ్యం నిరీక్ష్య జగదీశ్వర। తం అగ్నిం అపిబత్ తీవ్రం అనన్తో అనన్త శక్తిధృక్* - 25).

బలరాముడిచే ప్రలంబాసుర వధ

బాలకృష్ణుడు వేణువునూదుచు గోవులు, గోపాలురతో బృందారణ్యమున సంచరించుచుండెను, క్రీడించుచుండెను. ప్రలంబుడు అను అసురుడు కృష్ణబలరాములను - హరింపదలచి గోప రూపమును ధరించి బృందావనమున గోవులను మేపుతున్నప్పుడు వచ్చాడు - (10-18-17). కృష్ణుడు అజేయుడని తలచి, ఆటలలో బలదేవుని వీపుపై ఎక్కించుకొని ప్రలంబుడు చాలాదూరం కనబడకుండా వెళ్ళాడు. ఇది గ్రహించిన బలుడు, బరువు ఎక్కసాగాడు. వాడు మోయలేక తన నిజస్వరూపమును ప్రదర్శించాడు. బలరాముడు భీతిల్లినా అసురలీలను గ్రహించాడు. వాడు బలదేవుని ఎత్తుకొని ఆకాశమార్గమున వెళ్ళసాగాడు. బలదేవుడు క్రోధముతో పిడిగుద్దులతో వాడి తలను రెండు వక్కలు చేసాడు. వాడు నేలకూలాడు. గోపబాలురు బలరాముని ప్రశంసించారు. దేవతలు పరమానందభరితులై బాగుబాగని ప్రశంసించారు.

ముంజవనమునందు గోవులు, గోపాలురను దావానలమునుండి రక్షించుట

ఎండాకాలములో ఆవులను అడవిలో మేపుతూ గోపబాలురు క్రీడలలో నిమగ్నమై ఆవులను మరిచారు. అవి తృణలోభముతో దట్టమైన అడవిలో ప్రవేశించాయి. వాటి జాడకై గోపబాలురు సంచరిస్తూ పేర్లతో వాటిని పిలవసాగారు. అవి ప్రతిధ్వనించాయి. గోవులు ముంజవనమున గలవని నిర్ణయించారు (*ముంజ అటవ్యాం భ్రష్టమార్గం క్రన్దమానం స్వ గోధనం । సంప్రాప్య తృషితాః శ్రాన్తాః తతః తే సన్న్యవర్తయన్ ॥* 10-19-5), (*తాః ఆహూతాః భగవతా మేఘగంభీరయా గిరా । స్వనామ్నాం నినదం శ్రుత్వా ప్రతినేదుః ప్రహర్షితాః ॥* 10-19-6). అవి ఎక్కడున్నాయో కనుక్కోగలిగారు, కాని దావానలం చెలరేగింది. దావానలంలో చిక్కుకొని, భయమొంది శ్రీకృష్ణబలరాములను గోపాలురు ఇలా ప్రార్థించారు -

> ***కృష్ణ కృష్ణ మహావీర హే రామ అమిత విక్రమ ।***
> ***దావాగ్నినా దహ్యమానాన్ ప్రపన్నాన్ త్రాతుం అర్హథః ॥* (10-19-9).**

కృష్ణా! మేము నీవారము. కావున మేము నాశనము చెందరాదు. నీవు మా ప్రభువువు మరియు సర్వధర్మములను ఎరిగినవాడవు. కావున నిన్ను శరణు జొచ్చితిమి (*నూనం త్వత్ బాన్ధవాః కృష్ణ చ న అర్హన్తి అవసీదితుం । వయం హి సర్వధర్మజ్ఞ త్వత్ నాథాః త్వత్ పరాయణాః ॥* 10-19-10). తన మిత్రుల పరిస్థితిని గ్రహించిన శ్రీకృష్ణస్వామి భయపడవలదు కండ్లు మూసుకొనండి అన్నాడు కృష్ణుడు (*శ్రీశుకఃఉవాచ- వచః నిశమ్య కృపణం బన్ధూనాం భగవాన్ హరిః । నిమీలయత మా భైష్ట లోచనాని ఇతి అభాషత ॥* 10-19-11). దావాగ్నిని పీల్చి మింగేసాడు బాలకృష్ణుడు (*తథా ఇతి మీలిత అక్షేషు భగవాన్ అగ్నిం ఉల్బణమ్ । పీత్వా ముఖేన తాన్ కృచ్ఛ్రాద్ యోగ అధీశః వ్యమోచయత్ ॥* 10-19-12). ఇలా గోపాలురను గోవులను రక్షించి భాండీర వటవృక్షము క్రిందకు తీసుకొనివచ్చాడు స్వామి. స్వామి వారిని కళ్ళు తెరవమన్నాడు. వారు విస్మితులైరి (*తతః చ తే అక్షీణి ఉన్మీల్య పునః భాండీరం ఆపితాః । నిశామ్య విస్మితాః ఆసన్ ఆత్మానం గాః చ మోచితాః ॥* 10-19-13). వారు కృష్ణుడు యోగశక్తి సంపన్నుడు,

యోగమాయగలవాడు అని గ్రహించారు. వారు అప్పుడు స్వామి దేవుడని గ్రహించారు (*కృష్ణస్య యోగవీర్యం తత్ యోగమాయా అనుభావితమ్ । ద వ అగ్నేః ఆత్మనః క్షేమం వీక్ష్య తే మేనిరే అమరం ॥* 10-19-14). స్వామి వేణుగానం చేస్తూ గోపబాలురతో గోవులతో వేణుగోపాలుడు వ్రజమునకు తిరిగి రావడం గోపికలను ఆనందపరిచింది (*గాః సన్నివర్త్య సాయ అహ్నే సహ రామః జనార్దనః । వేణుం విరణయన్ గోష్ఠం అగాత్ గోపైః అభిష్టుతః ॥* 10-19-15). శ్రీకృష్ణుని వియోగమును భరించలేని వారు గోపికలు. స్వామి వ్రజమునకు రావడానికై ఎదురు చూసేవారు. స్వామిలేని క్షణమైనా యుగంలాగా గడిపేవారు గోపికలు. అది వారి ప్రేమభక్తి (*గోపీనాం పరమ ఆనందః ఆసీత్ గోవిందదర్శనే । క్షణం యుగశతం ఇవ యాసాం యేన వినా అభవత్ ॥* 10-19-16). బృందావనమున తమ తమ ఇండ్లకు చేరిన గోపబాలురు ఆ రోజు కృష్ణబలరాములు తమను దావాగ్ని నుండి రక్షించుట మరియు ప్రలంబాసురుని వధించిన విధానము తెలియజేశారు. గోపవృద్ధులు, గోపవనితలు – కృష్ణబలరాములు దేవతాశ్రేష్ఠులు అని తలచారు (*గోపవృద్ధాః చ గోప్యః చ తత్ ఉపాకర్ణ్య విస్మితాః। మేనిరే దేవప్రవరౌ కృష్ణరామౌ వ్రజం గతౌ ॥* 10-20-2).

వర్ష శరదృతువులలో బృందావన శోభవర్ణనము మరియు దానిని తత్త్వజ్ఞానముతో అన్వయించుట- వేణుగీతములను గోపికలు శ్లాఘించుట

గ్రీష్మకాలము తర్వాత సకల జీవుల జీవనాధారమైన వర్షఋతువు ఆరంభమైంది. దట్టమైన మబ్బులు, ఉరుములు, మెరుపులు మొదలయినవి (*తతః ప్రావర్తత ప్రావృత్ సర్వసత్త్వ సముద్భవా । విద్యోతమాన పరిధిః విస్ఫూర్జిత నభఃతలా ॥* 10-20-3). చైతన్యవంతమైన జీవాత్మను త్రిగుణయుతమైన అజ్ఞానము ఆవరించి ఉన్నట్లుగా జ్యోతిమయమైన ఆకాశమును దట్టమైన నీలిమేఘములు కప్పివేసి అంధకారము చీకట్లను ఏర్పరచాయి (*సాంద్ర నీల అమ్బుదైః వ్యోమ స విద్యుత్ స్తనయిత్నుభిః । అస్పష్ట జ్యోతిః ఆచ్ఛన్నం బ్రహ్మ ఇవ సగుణం బభౌ ॥* 10-20-4). సూర్యదేవుడు తన కిరణజాలములచే ఎనిమిది మాసముల పర్యంతము పృథివి నుండి జలమను ధనమును త్రాగను, వర్షాకాలము రాగా మరల దానిని విడువనారంభించును (*అష్టౌ మాసాన్ నిపీతం యత్ భూమ్యాః చ ఉదమయం వసు । స్వగోభిః మోక్తుం ఆరేభే పర్జన్యః కాలే ఆగతే ॥* 10-20-5). ఎండాకాలతాపము అనే తపస్సుచే శుష్కించిన ధరణి, ఆ తపఫలముగా వచ్చిన వర్షముచే తిరిగి పుష్టిచెందినదైనది (*తపః కృశా దేవమీఢా ఆసీత్ వర్షీయసీ మహీ । యథా ఏవ కామ్య తపసః తనుః సంప్రాప్య తత్ ఫలమ్ ॥* 10-20-7). కలియుగమునందు పాపకర్మల ప్రాబల్యము వలన నాస్తిక శాస్త్రములు నిజమైన వేదజ్ఞానమును కప్పివేయునట్లుగా చేయురీతి, వర్షాకాల సంధ్యాసమయము నందలి మబ్బులు, చీకటి, మిణుగురు పురుగులనే శోభిల్లనిచ్చెను గాని నక్షత్రాదులను ప్రకాశింపనివ్వలేదు (*నిశా ముఖేషు ఖద్యోతాః తమసా భాన్తి న గ్రహాః । యథా పాపేన పాషండాః న హి వేదాః కలౌ యుగే ॥* 10-20-8). ఎండిపోయిన వాగులు, వంకలు, కాలువలు వర్షపునీరు వల్ల ఉప్పొంగి ప్రవహిస్తున్నాయి. ఇవి ఎట్లా ఉన్నాయంటే ఇంద్రియములకు వశుడైన ధనవంతుడు అదుపులేనివాడైనట్లుగా ఉన్నాయి (*ఆసన్ ఉత్పథ వాహిన్యః క్షుద్ర నద్యః అనుశుష్యతీః । పుంసః యథా అస్వతన్త్రస్య దేహ ద్రవిణ*

సంపదః ॥ 10-20-10). క్రొత్తగా మొలచిన పచ్చగడ్డివల్ల ధరణి ఎట్లా శోభిల్లిందంటే అకస్మాత్తుగా ధనికుడైన వ్యక్తివలె గోచరించసాగింది. ఆకుపచ్చ బంగారు వర్ణముగల కీటకములు, అరుణవర్ణముగల చిన్నపూలతోగల గడ్డిజాతులు, శిలీంధ్రములు మొదలగువానితో అలరారింది (*హరితాః హరిభిః శష్పైః ఇన్ద్రగోపైః చ లోహితా । ఉచ్ఛిలీన్ధ్ర కృత చ్ఛాయా నృణాం శ్రీః ఇవ భూః అభూత్ ॥* 10-20-11). కర్షకులకు ఆనందము చేయునట్లుగా పొలములు ధాన్యసంపదతో సస్యశ్యామలమైనాయి. అయితే సోమరులు దైవాధీనముపై బ్రతుకు అన్నట్లుగా జీవించటంవల్ల వారికి తృప్తి కలుగలేదు (*క్షేత్రాణి సస్య సంపద్భిః కర్షకాణాం ముదం దదుః । ధనినాం అనుతాపం చ దైవ అధీనాం అజానతామ్ ॥* 10-20-12). శ్రీహరి సేవ చేయు భక్తులు నవనవరుచులు రూపలావణ్యములతో వెలసిల్లినట్లుగా నీటిమడుగులు రకరకముల జలజీవరాశులతో నిండాయి (*జల స్థల ఓకసః సర్వే నవ వారి నిషేవయా । అబిభ్రన్ రుచిరం రూపం యథా హరి నిషేవయా ॥* 10-20-13). పొంగి పొర్లుతున్న నదులు ఉవ్వెత్తున సముద్రమున కలియుచోటు జలతరంగములచే అల్లకల్లోలముగా కనిపించసాగింది. ఇదిఎట్లా ఉన్నదంటే అపక్వయోగి చిత్తము కామాసక్తమై ఇంద్రియార్థములు కావాలని అలజడి చేసినట్లుగా ఉన్నది (*సరిద్భిః సఙ్గతః సిన్ధుః చుక్షుభే శ్వసన ఊర్మిమాన్। అపక్వ యోగినః చిత్తం కామ ఆసక్తం గుణయుక్ యథా ॥* 10-20-14). బ్రాహ్మణులచే అధ్యయనము చేయక పడియున్నట్టి శాస్త్రములవలె మార్గములు, బాటలు గడ్డితో కప్పబడినవై చెత్తగలిగి గుర్తించుటకు కష్టతరమాయెను (*మార్గాః బభూవుః సన్దిగ్ధాః తృణైః ఛన్నాః హి అసంస్కృతాః । న అభ్యస్యమానాః శ్రుతయః ద్విజైః కాలేన చ ఆహతాః ॥* 10-20-16). కామినీస్త్రీలు గుణవంతులైన పురుషులయందు కూడా సరిగ్గా ప్రవర్తించనట్లు మేఘములు ఉరుములతో గూడి నిలకడగాలేక సంచరించసాగాయి (*లోకబన్ధుషు మేఘేషు విద్యుతః చలసౌహృదాః । స్థైర్యం న చక్రుః కామిన్యః పురుషేషు గుణిషు ఇవ ॥* 10-20-17). ఆకసమున అల్లెత్రాడులేని ఇంద్రధనుస్సు ధనస్సుగా పనిచేయనట్లు, జీవసృష్టి కార్యమునకై గుణములను తీసుకొన్నా నిర్గుణుడుగా పరమపురుషుడు సదా గోచరిస్తాడు (*ధనుః వియతి మాహా ఇన్ద్రం నిర్గుణం చ గుణిని అభాత్ । వ్యక్తే గుణవ్యతికరే అగుణవాన్ పురుషః యథా ॥* 10-20-18).

వర్షఋతువు నందు చంద్రుడు (తన వెన్నెలచే ప్రకాశించెడి) మేఘములచే కప్పబడి నేరుగా ప్రకాశించకుండును. అట్లే శుద్ధాత్మ చైతన్యముచే ప్రకాశించెడి జీవుడు మిథ్యాహంకారముచే కప్పబడి భౌతిక అస్తిత్వములో జీవాత్మ నేరుగా గోచరించకుండును (*న రరాజ ఉడుపః ఛన్నః స్వజ్యోత్స్నా రాజితైః ఘనైః । అహం మత్యా భాసితయా స్వభాసా పురుషః యథా ॥* 10-20-19), సంసారసాగర దుఃఖముతో గలవారికి శ్రీహరిభక్తుల దర్శనమైన ఎంత ఆనందిస్తారో అలాగే జలభరిత మేఘములను చూడగనే నెమళ్ళు ఆనందపూర్వకముగా అరవసాగెను (*మేఘ ఆగమ ఉత్సవాః హృష్టాః ప్రత్యనన్దన్ శిఖండినః । గృహేషు తప్త నిర్విణ్ణాః యథా అచ్యుత జన ఆగమే ॥* 10-20-20).

వృక్షములు క్షీణించి ఎండిపోయినను క్రొత్తగా వచ్చిన వర్షముల వల్ల వికసించినవి. ఇదిఎట్లా అంటే తపస్సుచే శుష్కించిన ముని ఆ తపస్సు ఫలించిన ఆనందించునట్లుగా ఉన్నది (*పీత్వా ఆపః పాదపాః పద్భిః*

ఆసన్ నానా ఆత్మ మూర్తయః । ప్రాక్ క్షామాః తపసా శ్రాన్తాః యథా కామ అను సేవయా ॥ 10-20-21). సరోవరములు నిండుట వల్ల కొంగలు ఇబ్బంది పడుచుండెను. ఇదిఎట్లా ఉందంటే సంసారగృహమున నివసించు లౌకికులు వారు చేయు కర్మలఫలితముగా దురాశయులు, అశాంతులు అయినట్టుగా ఉన్నది (*సరఃసు అశాన్త రోధఃసు న్యూషుః అజ్ఞ అపి సారసాః । గృహేషు అశాన్త కృత్యేషు గ్రామ్యాః ఇవ దురాశయాః ॥* 10-20-22).

కలియుగమునందు పాషండుల కపటవాదములు వేదమార్గమును భేదించునట్లుగా, ఇంద్రునిచే వర్షములు కురిపించబడినపుడు వరదనీరు పొలముగట్లను త్రెంపివేయసాగెను (*జల ఓఘైః నిరభిద్యన్త సేతవః వర్షతి ఈశ్వరే। పాషండీనాం అసత్ వాదైః వేదమార్గాః కలౌ యథా ॥* 10-20-23), వాయువులచే తోయబడి జలభరితమేఘములు అంతటా వర్షించసాగాయి. దీనికి ఉపమానంగా - పురోహితులచే ప్రోత్సహింపబడినవారై రాజులు దానధర్మము అంతటా చేసినట్టుగా (*వ్యముంచన్ వాయుభిః నున్నాః భూతేభ్యః అథ అమృతం ఘనాః । యథా ఆశిషః విట్ పతయః కాలే కాలే ద్విజ ఈరితాః ॥* 10-20-24). ఆ విధంగా వనములు ఖర్జూర, జంబు ఫలాదులతో నిండినవగుట చూచి శ్రీహరి గోపబాలురు గోవులతో విహారార్థము ఆ వనము నందు సంచరించసాగారు (*ఏవం వనం తత్ వర్షిష్ఠం పక్వ ఖర్జూర జంబుమత్ । గో గోపాలైః వృతః రన్తుం సబలః ప్రావిశత్ హరిః ॥* 10-20-25). అరణ్యములలో చక్కటి ఆదిమవాసి కన్యలను, కొండజాతి వారిని, మధువును స్రవించు వృక్షములను, జలపాతములను, పర్వతములను, గుహలను చూశారు (*వన ఓకసః ప్రముదితాః వనరాజీః మధుచ్యుతః । జలధారాః గిరేః నాదాత్ ఆసన్నాః దదృశే గుహాః ॥* 10-20-27). వర్షము కురిసినపుడు వారు చెట్టు తొఱ్ఱలలోకి గుహలలోకి వెళ్ళి కందమూలములు ఆరగించేవారు (28). మరియు ఇంటి నుండి తెచ్చుకున్న పెరుగన్నాదులను భుజించెడివారు (29). బాలకృష్ణుడు గోపబాలురతో కలిసి చల్దులారగించుచుండెడివాడు. సంకర్షణునితోను, గోపబాలురతోను గూడి శ్రీకృష్ణుడు ఇంటి నుండి తెచ్చుకొనిన పెరుగన్నమును భుజించుచుండెను. వారందరును నీళ్ళ చెంతనున్న విశాలమగు శిలపై కూర్చొండి భోజనమారగించుచుండిరి (*దధి ఓదనం సమానీతం శిలాయాం సలిల అన్తికే । సంభోజనీయైః బుభుజే గోపైః సంకర్షణ అన్వితః ॥* 10-20-29). కడుపార వనౌషధములను తిన్న ఆవులు పచ్చికపై కూర్చొని కళ్ళుమూసుకొని నెమరువేయసాగెను. వాటి పొదుగులు క్షీరములతో నిండియుండెను (30). ఆ విధముగా బృందావనమున వర్షఋతువుతో శోభిల్లుట చూచి కృష్ణుడు ఇదంతా తన అంతరంగిక శక్తి యొక్క విస్తారమని గ్రహించి గౌరవించసాగాడు (31).

ఈ విధముగా వర్షఋతువు గడిచినంతట శరత్ఋతువు ఆరంభమయ్యెను. అపుడు ఆకాశము మేఘరహితము, జలము స్వచ్ఛమైనది, వాయువు నెమ్మదించెను. భ్రష్టులైన యోగులు తిరిగి స్వస్థతకై ప్రయత్నించి స్వచ్ఛతను పొందుటకు వీలుగా శరదృతువు నిర్మలముగా ఉండి పద్మములు ఉత్పన్నము కాజొచ్చెను (*శరదా నీరజ ఉత్పత్త్యా నీరాణి ప్రకృతిం యయుః । భ్రష్టానాం ఇవ చేతాంసి పునః యోగ నిషేవయా ॥* 10-20-33).

కృష్ణభక్తి స్వీకరించిన నాలుగు ఆశ్రమముల వారి కష్టములు తొలగినట్లుగా, శరదృతువు వల్ల ఆకాశము భూమి, నీరు, పశువులు ఉల్లాసముతో నిండాయి. ఆకాశము మేఘరహితము, భూమిన బురద అను చికాకులేక, నీరు శుద్ధి చెంది నిర్మలమై, పశువులు వర్షపు ముసురుతో అల్లలాడి శరదృతువు రాగానే హాయిగా తిరగడానికి సిద్ధమైనాయి (*వ్యోమ్నః అబ్దం భూత శాబల్యం భువః పఙ్కం అపాం మలం । శరత్ జహార ఆశ్రమిణాం కృష్ణే భక్తిః యథా అశుభమ్ ॥* 10-20-34). అన్నిటిని వదిలి ప్రశాంతచిత్తులైన యోగులలాగా మేఘములు తమకున్నట్టి సర్వస్వమును వర్షించి శుభ్రవర్చస్సుతో శోభిల్లినవి (*సర్వస్వం జలదాః హిత్వా విరేజుః శుభ్రవర్చసః । యథా త్యక్త ఏషణాః శాన్తాః మునయః ముక్తకిల్బిషాః ॥* 10-20-35).

జ్ఞానవంతులు ఎప్పుడో కనబడినప్పుడు జ్ఞానమును అందిస్తూ వెళుతుంటారు అలాగే పద్దవర్షపు నీటిని పర్వతములు స్వచ్ఛమగు జలముగా ఎప్పుడో ఒకప్పుడు మాత్రమే వదలుచుండును (*గిరయః ముముచు తోయం క్వచిత్ న ముముచుః శివం । యథా జ్ఞాన అమృతం కాలే జ్ఞానినః దదతే న వా ॥* 10-20-36). రోజురోజుకు తరుగుతున్న జలము వల్ల కుంటలలోని జీవరాశుల ఆయుష్షు క్షీణిస్తున్నట్లుగా కాలగతిని ఎఱుగని మూఢ కుటుంబిఋలు ప్రతిరోజు జరుగు ఆయుష్షు క్షీణతను గుర్తించరు (*ఏవ న అవిదన్ క్షీయమాణం జలం గాధజలే చరాః । యథా ఆయుః అను అహం క్షయ్యం నరాః మూఢాః కుటుంబినః ॥* 10-20-37). లోతులేని జలమున జలచరములు పెరుగుచూ, సూర్యతాపమునకు లోనైనట్లుగా, ఇంద్రియనిగ్రహములేని కుటుంబీకుడు లోభిఅయి దరిద్రుడై ఈతిబాధలతో సంచరించును (*గాధవారి చరాః తాపం అవిన్దన్ శరత్ అర్కజం। యథా దరిద్రః కృపణః కుటుంబీ అవిజిత ఇంద్రియః ॥* 10-20-38). శరత్కాలము వృద్ధినొందగా బురదగట్టిపడి మొక్కలు పక్వస్థితికి వచ్చినట్లుగా ధీరులగు ఋషులు తమ తపస్సుచే పక్వత నొంది అహంకార మమకారములను వదలి శరీరభ్రాంతిని కోల్పోతారు. శరీరము నాది కాదు అనే భావన, శరీరమందు అనాసక్తి, ఆత్మయందు ఆసక్తి వారికి కలుగుతుంది (*శనైః శనైః జహుః పఙ్కం స్థలాని ఆమం చ వీరుధః। యథా అహం మమతాం ధీరాః శరీర ఆదిషు అనాత్మసు ॥* 10-20-39). నదులు, సముద్రము శరత్కాలమున శాంతించి నిర్మలముగా ఉండెను. ఇది ఎట్లన్న లౌకిక కర్మలయందు ఉపరతుడైన ముని ఆగమమంత్రములను కూడా విడిచి ధ్యానమున నిమగ్నమైనట్లుగా ఉండెను (*నిశ్చల అంబుః అభూత్ తూష్ణీం సముద్రః శరత్ ఆగమే। ఆత్మని ఉపరతే సమ్యక్ మునిః వ్యుపరత ఆగమః ॥* 10-20-40). వరిపొలము దొయ్యల నుండి నీరు పోకుండా దృఢమైన గట్లను రైతులు ఏర్పరచినట్లుగా, ఇంద్రియముల ద్వారా జ్ఞానము దుర్వినియోగము కాకుండా యోగులు ఇంద్రియ నిగ్రహమును చేపట్టిరి (*కేదారేభ్యః తు అపః అగృహ్ణాన్ కర్షకాః దృఢ సేతుభిః । యథా ప్రాణైః స్రవత్ జ్ఞానం తత్ నిరోధేన యోగినః ॥* 10-20-41). *శరత్కాల సూర్యుని తాపమునకు లోనైన జీవరాశులు శరత్కాల* చంద్రుడిచే ఆ తాపమును పోగొట్టుకున్నట్లుగా అజ్ఞానజనిత వ్రజస్త్రీల దేహాభిమానమును తన జ్ఞాన బోధనల వల్ల ముకున్దుడు పోగొట్టెను (*శరత్ అర్క అంశు జాన్ తాపాన్ భూతానాం ఉడుపః అహరత్ । దేహ*

అభిమానజం బోధః ముకున్దః వ్రజయోషితామ్ ॥ 10-20-42). శరత్కాల ఆకాశము మేఘరహితముగా తేటతెల్లముగా చంద్ర నక్షత్రముల భరితమై ఆహ్లాదకరముగా ఉండెను. ఇదెట్లున్న శబ్దబ్రహ్మోపాసనచే సత్త్వగుణ సంపన్నుడు నిర్మలచిత్తవృత్తిగల యోగి జగత్తును దర్శించు విధముననుండెను (*ఖం అశోభత నిర్మేఘం శరత్ విమల తారకం । సత్త్వయుక్తం యథా చిత్తం శబ్దబ్రహ్మ అర్థ దర్శనమ్ ॥* 10-20-43). పూర్ణచంద్రుడు తారలతో గూడి అఖండ ఆకాశమున ప్రజ్వరిల్లినట్లుగా యదుపతి కృష్ణచంద్రుడు వృష్ణివంశీయుల మధ్య భూమండలమున శోభిల్లుచుండెను (*అఖండ మండలః వ్యోమ్ని రరాజ ఉడుగణైః శశీ । యథా యదుపతిః కృష్ణః వృష్ణిచక్ర ఆవృతః భువి ॥* 10-20-44). గోపికలలాగా కృష్ణుని చేరనివారు, ఆలింగనము చేసుకొనని జనులు శరత్కాల సమశీతోష్ణ ప్రకృతిని పుష్పగంధ భరిత వాయువును మాత్రమే ఆస్వాదించి ఆనందించసాగిరి (*ఆశ్లిష్య సమ శీత ఉష్ణం ప్రసూన వన మారుతం । జనాః తాపం జహుః గోప్యః న కృష్ణ హృత చేతసః ॥* 10-20-45). ధార్మిక కార్యములు చేసినట్లైన ఏల శుభఫలములు వచ్చునో అటులనే ఆవులు, మృగములు, పక్షులు, స్త్రీలు పుష్పవతులై తమ తమ మగజోడులతో కలసి సృష్టికార్యమున ఆనందించసాగెను (*గావః మృగాః ఖగాః నార్యః పుష్పిణ్యః శరదా అభవన్ । అన్వీయమానాః స్వవృషైః ఫలైః ఈశక్రియాః ఇవ ॥* 10-20-46). శరత్కాల సూర్యుడు ఉదయించగనే పద్మములన్నియు ఆనందముతో వికసించినవి, కుముదములు మూసుకుపోయినవి (ఇవి రాత్రి పూటనే వికసిస్తాయి). ఇదిఎట్లా ఉన్నదంటే చక్కటి రాజరికపు పరిపాలనలో చోరులు తప్ప జనులు ఆనందము కలిగి ఉన్నట్లు లాంటిది (*ఉదహృష్యన్ వారిజాని సూర్య ఉత్థానే కుముత్ వినా। రాజ్ఞా తు నిర్భయాః లోకాః యథా దస్యూన్ వినా నృప ॥* 10-20-47). క్రొత్తపంటలు వచ్చాయి. శ్రీహరి సన్నిధిలో భూమండలము సస్యశ్యామలమవడం వల్ల జనులు ఉత్సాహముతో పండుగలు చేసుకున్నారు (*పుర గ్రామేషు అగ్రయణైః ఇంద్రియైః మహా ఉత్సవైః । బభౌ భూః పక్వ సస్య ఆఢ్యా కలా ఆభ్యాం నితరాం హరేః ॥* 10-20-48). వర్షాకాల అంతరాయము వల్ల తమ తమ పనులను నిలుపుకొన్న వ్యాపారులు, మునులు, రాజులు, బ్రహ్మచారులైన విద్యార్థులు యథేచ్ఛగా వాంఛితార్థములైన తమ తమ కోరికలను విధులను నిర్వర్తించసాగిరి. ఇదిఎట్లా అంటే సిద్ధిపొందినవారైనను ఆయా సమయములు వచ్చినప్పుడు మాత్రమే కాలానుగుణంగా దేహత్యాగము చేసినట్లు (*వణిక్ ముని నృప స్నాతాః నిర్గమ్య అర్థాన్ ప్రపేదిరే । వర్ష రుద్ధాః యథా సిద్ధాః స్వపిణ్డాన్ కాలే ఆగతే ॥* 10-20-49). ఇలా బృందావనమున వర్షశరదృతువులు గడిచాయి.

"శరత్కాలమున ఆకాశము మేఘరహితము, జలము నిర్మలముగను, పిల్లవాయువులు వీచుచుండెను". అచ్యుతుడు గోవులతో గోపబాలురతో వనములలో సంచరించుచుండెను (10-21-1). బలరామునితో గోపబాలురతో గూడి మధుపతి (శ్రీకృష్ణుడు) గోవులను మేపుచూ వేణువును ఊదసాగెను. శిరమున నెమలిపింఛము చెవులయందు పుష్పములను, పీత వస్త్రములు ధరించి వైజయంతిమాలతో శోభిల్లుతూ వేణువును ఊదసాగెను. శరత్కాలము రాగా బృందావనమున వేణుగానము చేయుట వ్రజవాసులకు ఉల్లాసము కలిగించింది (*బర్హ ఆపీడం నటవర వపుః కర్ణయోః కర్ణికారం బిభ్రత్ వాసః కనక కపిశం వైజయన్తీం చ*

మాలాం । రన్ధ్రాన్ వేణోః అధర సుధయా ఆపూరయన్ గోపవృన్దైః వృందా అరణ్యం స్వపద రమణం ప్రావిశత్ గీత కీర్తిః ॥ 10–21–5). శ్రీకృష్ణ వేణుగానం విన్న గోపికలు ఆనందించి, కృష్ణుని మనస్సులో తలుచుకొని క్రీడించారు. అవే వేణుగీతాలు (*తత్ వ్రజస్త్రియః ఆశ్రుత్య వేణుగీతం స్మర ఉదయం । కాశ్చిత్ పరోక్షం కృష్ణస్య స్వసఖీభ్యః అన్వవర్ణయన్ ॥* 10–21–3). (*ఇతి వేణురవం రాజన్ సర్వభూతమనోహరమ్ । శ్రుత్వా వ్రజస్త్రియః సర్వా వర్ణయంత్యో అభిరేమిరే ॥* 10–21–6). గోపికలు ఇట్లా ఆలోచించసాగారు – ఓ సఖులారా! కన్నులున్నవారు చూడదగ్గది ఇట్టి శ్రీకృష్ణ ప్రియదర్శనము ఇదే యథార్థఫలము. కన్నులకు కనబడే మిగతాదంత అనర్థము. సఖులతో గల కృష్ణుడు దుమ్ముబారి ఎన్నో లక్షల ప్రేమచూపులు ఆయనపై పడ్డాయి. దానిని దర్శించినవారే దీనిని అనుభవించగలరు (*శ్రీ గోప్యః ఊచుః – అక్షణ్వతాం ఫలం ఇదం పరం న విదామః సఖ్యః పశూన్ అనువివేశయతోః వయస్యైః । వక్త్రం వ్రజ ఈశ సుతయోః అనువేణు జుష్టం యైః వా నిపీతం అనురక్త కటాక్ష మోక్షం ॥* 10–21–7). పద్మపురాణంలో భాగవతమహాత్మ్యము వర్ణింపబడింది. బ్రహ్మవైవర్తపురాణంలో శ్రీకృష్ణుని దగ్గర వేణువు లేదు, శ్రీమద్భాగవతములో శ్రీ రాధాదేవి వర్ణన లేదు. వేణువు రసామృతం తాగింది. అంటే రాధాదేవి ఆ వేణురూపం ధరించి ఆ గానామృతాన్ని తాగింది. గోవులు చెవులు రిక్కించి వేణునాదామృతాన్ని తాగసాగాయి. నెమళ్ళు నాట్యం చేసాయి. ఆ వేణువు స్వామి పెదవులను తాకుటచే ఈ వేణువు ఎంత పుణ్యము చేసినదో అని తలచారు, వేణునాదాన్ని విన్న గోపికలు. ఆకాశంలో, విమానాలలో దేవతలు నాట్యం చేశారు. నదులు సుడులతో మెలికలు తిరిగాయి, ఆనందముతో ఉప్పొంగాయి. చెట్లపై పక్షులు మునులలాగా ఆస్వాదించసాగాయి. ప్రకృతి పులకించింది (*గావశ్చ కృష్ణముఖనిర్గతవేణుగీత పీయూషం ఉత్తభితకర్ణపుటైః పిబంత్యః । శాబాః (శావాః) స్నుత స్తనపయః కబలాః స్మ తస్థుః గోవిందం ఆత్మని దృశా అశ్రుకలాః స్పృశంత్యః ॥* 10–21–13). (*ప్రాయః బత అంబ విహగాః మునయః వనే అస్మిన్ కృష్ణ ఈక్షితం తత్ ఉదితం కలవేణుగీతం । ఆరుహ్య యే ద్రుమభుజాన్ రుచిర ప్రవాలాన్ శృణ్వన్తి మీలితదృశః విగత అన్య వాచః ॥* 10–21–14, *నద్యః తదా తత్ ఉపధార్య ముకున్ద గీతం ఆవర్త లక్షిత మనఃభవ భగ్న వేగాః । ఆలిఙ్గనః స్థగితం ఊర్మిభుజైః మురారేః గృహ్ణన్తి పాదయుగలం కమల ఉపహారాః ॥* 10–21–15). స్వామి పాదస్పర్శచేయు ఈ గోవర్ధన పర్వతము హరిదాసుడు, అని గోపికలు పొగిడారు (*హన్త అయం అద్రిః అబలాః హరిదాసవర్యః యత్ రామకృష్ణచరణ స్పర్శ ప్రమోదః । మానం తనోతి సహ గోగణయోః తయోః యత్ పానీయ సూయవస కన్దర కన్దమూలైః ॥* 10–21–18). గోగోపబాలురతో గూడి వనసంచారి తియ్యని రాగాలతో వేణునాదం చేస్తుంటే జంతువులేకాదు చలనరహితములేని చెట్లు కూడా పులకించాయి. యోగము చేయక జంతువులలా ప్రవర్తించు వారిని బంధించు పాశములు గల స్వామి, అవే తాళ్ళను ధరించినవారై ఆవుల వెనుక కాళ్ళను పాలు పితుకుటకై బంధిస్తూ లేక పగ్గములుగా వాడి వాటిని కట్టిపడేసే ఈ తాళ్ళను ధరించినవారై ఇలా పరమవిచిత్రముగా ఉన్నారు కదా! అని గోపికలు చర్చించుకోసాగారు (*గాః గోపకైః అనువనం నయతోః ఉదార వేణుస్వనైః కలపదైః తను భృత్సు సఖ్యః । అస్పన్దనం గతిమతాం పులకః తరూణాం నిర్యోగ పాశ కృత లక్షణయోః*

విచిత్రమ్ ॥ 10-21-19). ఈ విధముగా స్వామి లీలలను ఊహిస్తూ స్వామియందే లగ్నమైనారు గోపికలు మరి వారి చిత్తములు (*ఏవం విధాః భగవతః యాః వృందావన చారిణః । వర్ణయన్త్యః మిథ గోప్యః క్రీడాః తత్ మయతాం యయుః ॥* 10-21-20).

గోపికా వస్త్రాపహరణము-కాత్యాయనీ వ్రతఫలము: (దేఖోదేఖో వహా కుచ్ భి నహిహై-స్వామియందు దేహాభిమానములేకుండుటయే మోక్షమని నిరూపణ)-

హేమంతఋతువు ఆరంభమున (మార్గశిర మాసమున) గోపకన్యలు అందరు దేవాదిదేవుడగు శ్రీ కృష్ణుని భర్తగా పొందాలని కాత్యాయనీ వ్రతం చేయ సంకల్పించారు (కన్యలు అంటే కృష్ణుని పొందలేని వారంతా మనమంతా కన్యలమే. శ్రీమద్భాగవతము సమాధి భాష. అనగా జీవులందరిని పోషించువాడు, రక్షించువాడు, ఆహ్లాదపరచువాడు కృష్ణస్వామి. కావున జీవుని సహజలక్షణము స్వామిని నిజభర్తగా పొందుట – *గతిః భర్తా ప్రభుః సాక్షీ నివాసః శరణం సుహృత్। ప్రభవః ప్రలయః స్థానం నిధానం బీజం అవ్యయమ్ ॥* గీత 9-18. శ్రీకృష్ణుడు భర్తగా కావాలని వ్రతము చేసినవారికి రాసలీల). ఆ మాసాంతము వరకు వారు యమునయందు ఉదయమున స్నానముచేసి కాత్యాయని మంత్రము జపించి (*కాత్యాయని మహామాయే మహాయోగిని అధీశ్వరి । నన్దగోపసుతం దేవి పతిం మే కురు తే నమః । ఇతి మన్త్రం జపన్త్యః తాః, పూజాం చక్రుః కుమారికాః ॥* 10-22-4), పూజచేసి హవిష్యాన్నమును (నేతిలో బియ్యమును వేయించి, పెసరుపప్పు, జిలకర మిరియాలు తగిన ఉప్పుతో ఉడికించిన కిచిడి అన్నము) భుజించిరి (*శ్రీశుకః ఉవాచ – హేమన్తే ప్రథమే మాసి నన్దవ్రజ కుమారికాః । చేరుః హవిష్యం భుంజానాః కాత్యాయనీ అర్చన వ్రతమ్ ॥* 10-22-1, *ఆప్లుత్య అంభసి కాలిన్ద్యాః జల అన్తే చ ఉదితేఅరుణే । కృత్వా ప్రతికృతిం దేవీం ఆనర్చుః నృప సైకతీం।* 10-22-2, *గన్ధైః మాల్యైః సురభిభిః బలిభిః ధూపదీపకైః । ఉచ్చ అవచైః చ ఉపహారైః ప్రవాల ఫల తణ్డులైః ॥* 10-22-3).

కృష్ణుడికి 7 సం॥ వయస్సుననే గోపికలు శ్రీకృష్ణుడు తమ నిజమైన భర్తగా గుర్తించారు – (10-26-14,3). కాళింది ఒడ్డున ఇసుకతో దుర్గాదేవి ప్రతిమను నిర్మించి పూజిస్తూ కృష్ణుని భర్తగా పొందాలని ఒక నెల రోజులు కాత్యాయనీ అమ్మవారిని ఆరాధించసాగారు (*ఏవం మాసం వ్రతం చేరుః కుమార్యః కృష్ణ చేతసః । భద్రకాలీం సమానర్చుః భూయాత్ నన్దసుతః పతిః ॥* 10-22-5). ఆ గోపికలు ప్రతిదినం కృష్ణనామమును బిగ్గరగా కీర్తించుచూ తమవారందరిని పేర్లతో పిలుచుకొని యమునకు వెడలసాగిరి (*ఉషసి ఉత్థాయ గోత్రైః స్వైః అన్యోన్య ఆబద్ధ బాహవః । కృష్ణం ఉచ్చైః జగుః యాన్త్యః కాలిన్ద్యాం స్నాతుం అను అహమ్ ॥* 10-22-6). అయితే యమునానది స్నానము చేయు సమయమున వస్త్రములను ఒడ్డునే ఉంచి నగ్నంగా స్నానం ప్రతిరోజు ఉదయాన ఆ చన్నీళ్ళలో, కృష్ణచరితము గానము చేస్తూ స్నానం చేయసాగారు (*నద్యాం కదాచిత్ ఆగత్య తీరే నిక్షిప్య పూర్వవత్ । వాసాంసి కృష్ణం గాయన్త్యః విజహ్రుః సలిలే ముదా ॥* 10-22-7). నగ్న స్నానము చేయరాదని వారికి బోధించుటకు మరియు వారు చేయు వ్రతమునకు

ఫలమును ఇచ్చుటకై స్వామి, వారు స్నానము చేయు సమయముననే వారి వస్త్రములను అపహరించి దగ్గరలో ఉన్న చెట్టున బాలురతో ఎక్కి కూర్చున్నాడు (*భగవాన్ తత్ అభిప్రేత్య కృష్ణః యోగేశ్వర ఈశ్వరః । వయస్యైః ఆవృతః తత్ర గతః తత్ కర్మ సిద్ధయే ॥* 10-22-8). వచ్చి వస్త్రాలను తీసుకోమని బిగ్గరగా పరిహాసిస్తూ తెలియజేశాడు ఆ యోగేశ్వరేశ్వరుడు (*తాసాం వాసాంసి ఉపాదాయ నీపం ఆరుహ్య సత్వరః । హసద్భిః ప్రహసన్ బాలైః పరిహాసం ఉవాచ హ ॥* 10-22-9). వ్రతాచరణలో మీరు అలసిపోయారు. నేను పరిహసించుట లేదు. మీరిక్కడికి రావల్సిందే. ఈ మీ మీ వస్త్రాలను అప్పుడే ఇస్తానన్నాడు స్వామి (*అత్ర ఆగత్య అబలాః కామం స్వం స్వం వాసః ప్రగృహ్యతామ్ । సత్యం బ్రువాణి న ఉ నర్మ యత్ యూయం వ్రత కర్శితాః ॥* 10-22-10, *మయా న ఉదిత పూర్వం వై అనృతం తత్ ఇమే విదుః । ఏక ఏకశః ప్రతీచ్ఛధ్వం సహ ఏవ ఇతి సుమధ్యమాః ॥* 10-22-11). అందరు గోపికలు కృష్ణ పరమాత్మను పతిగా కోరడం అంటే ఇది పరమాత్మ జీవాత్మల సంబంధము అని గ్రహించాలి. పతి అంటే రక్షించేవాడు, శివుడు కూడా గోపిక అయ్యాడు, గోపీశ్వరుడు అని పిలువబడ్డాడు. నాయందు వీరికి నిజంగా శ్రద్ధ ఉందా అని పరీక్ష పెట్టాడు. వారు నవ్వుచుండిరి, కాని నది నుండి బయటకు రాలేదు (*తస్య తత్ క్ష్వేలితం దృష్ట్వా గోప్యః ప్రేమ పరిప్లుతాః । వ్రీడితాః ప్రేక్ష్య చ అన్యోన్యం జాతహాసాః న నిర్యయుః ॥* 10-22-12). గోవిందుని పరిహాసవాక్కులు వారి చిత్తములను మోహపరచెను. గోపికలు స్వామితో ఇలా తెల్పారు (*ఏవం బ్రువతి గోవిన్దే నర్మణా ఆక్షిప్త చేతసః । ఆకంఠమగ్నాః శీత ఉదే వేపమానాః తం అబ్రువన్ ॥* 10-22-13)

మేము ఈ చన్నీటిలో వణికి పోతున్నాము. నీవేమో వ్రజమున సుప్రసిద్ధుడవు, నందగోపుని పుత్రుడవు. నీవు ఇట్లా చేయరాదు. మా వస్త్రములను మాకు ఇవ్వగలవు (*అనయం భోః మా కృథాః త్వాం తు నన్దగోప సుతం ప్రియమ్ । జానీమః అఙ్గ వ్రజశ్లాఘ్యం దేహి వాసాంసి వేపితాః ॥* 10-22-14). కృష్ణా! మేము నీ దాస్యులము. నీవే భర్త కావాలని పూజ చేస్తున్నాము. నీవు ధర్మజ్ఞుడవు. నీవు ఇవ్వకున్న రాజుకు తెలియజేస్తాము అని గోపికలన్నారు (*శ్యామసుందర తే దాస్యః కరవామ తవ ఉదితమ్ । దేహి వాసాంసి ధర్మజ్ఞ ఉ న చేత్ రాజ్ఞే బ్రువామహే ॥* 10-22-15).

నన్ను భర్తగా పొందాలని వ్రతం ఆచరించారు. ఆ వ్రతఫలితము నేను ఇవ్వాల్సిందే కదా! ఇంకనా యందు సిగ్గుఏల? నేను ఒంటరివాడనే కదా! మీ భర్తనే కదా!

ఏ తరుణుఁడు మగఁ డౌటకు, మీ తపములు చెప్పుఁ డింక మీ యానలు సుం
డీ తప్పిన మీ కూరిమి, మీ తలలనె పుట్టె నోటు మేదిని లేదే.

ఎవ్వనిఁ గని మోహించితి, రెవ్వఁడు మీ మానధనము లెల్ల హరించెన్
నివ్వటిలె మీకుఁ గూరిమి, యెవ్వనిపైఁ బలుక రాదె యే నన్యుఁడనే.

పోతన భాగవతము 10-830,831

ఏమన్నా చేసుకోండి నేను వినను అని శ్రీకృష్ణుడు మొండికేసాడు (*శ్రీభగవానువాచ- భవత్యః యది మే దాస్యః మయా ఉక్తం వా కరిష్యథ । అత్ర ఆగత్య స్వవాసాంసి ప్రతీచ్ఛత శుచిస్మితాః । నో చేత్ అహం న ప్రదాస్యే కిం క్రుద్ధః రాజా కరిష్యతి ॥* 10-22-16). ఎంతచెప్పినా వినని కృష్ణుని యొక్క ఆజ్ఞానుసారము చలితో వణుకుచూ మర్మాంగములను చేతులతో కప్పుకొని నీటి నుండి బయటకు వచ్చారు (*తతః జల ఆశయాత్ సర్వాః దారికాః శీతవేపితాః । పాణిభ్యాం యోనిం ఆచ్ఛాద్య ప్రోత్తేరుః శీతకర్శితాః ॥* 10-22-17). వారిని ఇబ్బంది పెట్టానని గ్రహించిన స్వామి వారి బట్టలను భుజాన మోస్తూ నవ్వుతూ ఇలా తెలియజేశాడు (*భగవాన్ ఆహతాః వీక్ష్య శుద్ధ భావ ప్రసాదితః । స్కంధే నిధాయ వాసాంసి ప్రీతః ప్రోవాచ సస్మితం ॥* 10-22-18). (బాలకృష్ణుడు తాను భగవాన్ అని నిరూపించినాకే, గోపికా వస్త్రాపహరణం చేశాడు. ఇందుకై – పూతన విషము తాగాడు, తల్లికి రెండుసార్లు నోటిలో విశ్వరూపదర్శనం చూపాడు, దావాగ్నిని భక్షించాడు. రాక్షసులను చంపాడు, కాళీయుడిచే కరిపించుకున్నాడు. బ్రహ్మచే స్తుతింపబడిన తర్వాతనే ఈ గోపికా వస్త్రాపహరణ లీలను కామికులైన గోపికలతో చేసాడు). వ్రతపాలన చేయునపుడు నగ్నంగా స్నానం చేయుట దేవతాపరాధము అని నగ్నంగా స్నానవ్రతము చేయరాదని శిక్షించాడు. దీనికి పాపపరిహారము మీరు శిరముపై చేతులుజోడ్చి నమస్కరించి మీ మీ వస్త్రాలను తీసుకోమన్నాడు స్వామి (*యూయం వివస్త్రాః యత్ అపః ధృతవ్రతాః వ్యగాహత ఏతత్ తత్ ఉ దేవహేలనం । బద్ధ్వా అంజలిం మూర్ధన అపనుత్తయే అంహసః కృత్వా నమః అధః వసనం ప్రగృహ్యతామ్ ॥* 10-22-19). తమ తప్పు తెలుసుకున్నవారై వ్రతభంగం కారాదని, స్వామిని భర్తగా ఎట్టి పరిస్థితుల్లోనైనా పొందాలని స్వామియే సమస్త కర్మలకు ఫలము ఇచ్చువాడు, సమస్త పాపనాశకుడు అని గ్రహించిన వారై అతనికే రెండు చేతులతో నమస్కరించిరి (*ఇతి అచ్యుతేన అభిహితా వ్రజ అబలాః మత్వా వివస్త్ర ఆప్లవనం వ్రతచ్యుతిం । తత్ పూర్తి కామాః తత్ అశేష కర్మణాం సాక్షాత్ కృతం నేముః అవద్యమృక్ యతః ॥* 10-22-20). (తన వద్ద దాచదగినది ఏదీ లేదని, దేహాభిమానం నశింపచేయటానికి పట్టుపట్టాడు స్వామి – *హరతి ఇతి హరిః*). స్వామి వారి వస్త్రాలను వారికి ఇచ్చాడు (*తాః తథా అవనతాః దృష్ట్వా భగవాన్ దేవకీసుతః । వాసాంసి తాభ్యః ప్రాయచ్ఛత్ కరుణః తేన తోషితః ॥* 10-22-21). కృష్ణునిచే పూర్తిగా మోసగించబడినను, తమ సిగ్గును కోల్పోయినను, కృష్ణునిచే పరిహసింపబడినను, కృష్ణుడు తమను ఆటబొమ్మల వలె ఆడించినను, కృష్ణుడు వస్త్రములను అపహరించినను గోపికలు ఎంతమాత్రము కృష్ణుని యెడ కోపము చెందలేదు. పైగా తమ ప్రియునితో అట్టి సాంగత్యావకాశమును పొందుటవల్ల వారు మిగుల ఆనందించిరి (*దృఢం ప్రలబ్ధాః త్రపయా చ హాపితాః ప్రస్తోభితాః క్రీడనవత్ చ కారితాః । వస్త్రాణి చ ఏవ అపహృతాని అథ అపి అముం తాః న అభ్యసూయన్ ప్రియ సఙ్గ నిర్వృతాః ॥* 10-22-22). ఇలా చేసినా గోపికలు ఆనందించారు. కృష్ణుని సాంగత్యమును వారు వదలలేదు. వస్త్రములను ధరించి సిగ్గుతో చూస్తూ అచ్చటనే నిల్చున్నారు (*పరిధాయ స్వవాసాంసి ప్రేష్ఠ సఙ్గమ సజ్జితాః । గృహీత చిత్తాః ఉ న చేలుః తస్మిన్ లజ్జాయిత ఈక్షణాః ॥* 10-22-23). మీ వ్రతసంకల్పం నెరవేర్చా. మీ చిత్తము నాయందే కలదని నా పాదస్పర్శ కావాలని మీరు

కోరుకుంటున్నారని గ్రహించా అని దామోదరుడు తెలియజేశాడు (*తాసాం విజ్ఞాయ భగవాన్ స్వపాద స్పర్శ కామ్యయా । ధృతవ్రతానాం సంకల్పం ఆహ దామోదరః అబలాః ॥* 10-22-24). మీ వ్రత సంకల్పం నెరవేరింది. ముందు ముందు మీకు రాసలీలన మాధుర్య రసాస్వాదన చేయిస్తానన్నాడు స్వామి. మరియు తన వాక్కు సత్యమయ్యేట్లు చూస్తాను అన్నాడు స్వామి (*సంకల్పః విదితః సాధ్వ్యః భవతీనాం మత్ అర్చనమ్ । మయా అనుమోదిత సః అసౌ సత్యః భవితుం అర్హతి ॥* 10-22-25). కామమును నాయందు ఉంచిన అది కామవాంఛలకు దారితీయదు. ఇది ఎలా అంటే విత్తనాలను వేయించిన మొలకెత్తనట్లుగా. వేయించిన ధాన్యము గింజలు మొలవనట్లుగా నా యందు ఆసక్తులైన మీరు మీ చిత్తములు ఇంద్రియ వాంఛలకు పనికిరావు. అనగా మీరు ధన్యులు (*మయి ఆవేశిత ధియాం కామః కామాయ న కల్పతే । భర్జితాః క్వథితాః ధానాః ప్రాయః బీజాయ న ఇష్యతే ॥* 10-22-26). రాబోవు రాత్రులందు నాతో విహరిస్తారు అని కూడా చెప్పాడు బాలకృష్ణుడు. ఇక ఇళ్ళకు వెళ్ళమన్నాడు. మీ కాత్యాయనీ వ్రతం ఫలించిందని స్వామి తెలియజేశాడు (*యాత అబలాః వ్రజం సిద్ధాః మయా ఇమాః రంస్యథ క్షపాః । యత్ ఉద్దిశ్య వ్రతం ఇదం చేరుః ఆర్యా అర్చనం సతీః ॥* 10-22-27). ఇలా కృష్ణుని ఆజ్ఞ మేరకు ఇండ్లకు వెళుతూ కృష్ణుని పాదములను ధ్యానిస్తూ గోపకన్యలు వ్రజమునకు వెళ్ళారు అని శ్రీ శుకమహర్షి పరీక్షిత్తుకు తెలియజేశాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఇతి ఆదిష్టాః భగవతా లబ్ధకామాః కుమారికాః । ధ్యాయన్త్యః తత్ పద అంభోజం కృచ్ఛ్రాత్ నిర్వివిశుః వ్రజమ్ ॥* 10-22-28). స్వామికి తెలియని మర్మము లేదు గదా! ఇది తనవారికి గుర్తు చేయడానికి మరియు తన వారికి తన యందు దేహభ్రాంతి ఉండరాదని మరియు దేహాభిమానం పనికిరాదని, తన వద్ద దాచదగినది ఏమీ ఉండరాదని తెలియుటకై చేసిన లీల- గోపికావస్త్రాపహరణము. మూర్ఖులకు మోహము కలిగించే లీల ఇది. ఇది వారిని కృష్ణతత్త్వమునుండి ఇంకా దూరం చేసే లీల. గోపకన్యల మృణ్మయ వస్త్రాలను చిన్మయం చేశాడు స్వామి. మాంస పిండమును మంత్రపిండం చేశాడు. ఆత్మకుపట్టిన ఆవరణలను స్వామి అపహరించి గోపికలను చిన్మయులుగా చేసి రాబోయే రాసలీలకు సిద్ధం చేశాడు స్వామి. ధర్మరక్షకుడు సత్యస్వరూపుడు అగు శ్రీకృష్ణుడు తనను కాత్యాయనీ వ్రతం ద్వారా భర్తగా కోరిన గోపికలకు తన 8వ ఏటనే మాధుర్యరసాన్ని అందించాడు. వారితో అత్యంత సన్నిహిత సంబంధాన్ని ఏర్పరచుకొనుటకే ఈ గోపికా వస్త్రాపహరణము. ఇదే స్వామి దుర్యోధనాదులు ద్రౌపది వస్త్రాపహరణం చేస్తుంటే, తాను వస్త్రరూపియై ఆ దుర్మార్గులనుండి ఆమెను రక్షించాడు ఆ ధర్మాత్ముడు. దాస్య వాత్సల్య సాఖ్య మాధుర్య రస కోరికలు గల భక్తులకు ఆయా కోరికలను తీర్చువాడు దేవాదిదేవుడు శ్రీకృష్ణుడు.

శ్రీకృష్ణుడు యజ్ఞమాచరించు బ్రాహ్మణుల భార్యలను అనుగ్రహించుట (బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మజ్ఞానులు మరివారి పత్నులు భక్తిజ్ఞానము కలవారు అని నిరూపించుట)

గోపబాలురు గోవులతో స్వామితో వనములలో విహరిస్తూ వృక్షసంపదను పొగుడ్తూ, వాటి అవసరములు జీవుల మనుగడకు ఎంతో అవసరమని వాటిని సజ్జనులతో పోల్చాడు. మానవుల మనుగడకు వృక్షములు

ఎంతో అవసరమని అవి పరోపకారానికే జీవిస్తాయని గోపబాలురైన స్తోకకృష్ణుడు, అంశుడు, శ్రీదాముడు, సుబలుడు, అర్జునుడు, విశాలుడు, వృషభుడు, ఓజస్వుడు, దేవప్రస్థుడు, వరూథపుడు మొదలగువారికి బోధ చేశాడు బాలకృష్ణుడు (*హే స్తోకకృష్ణ హే అంశో శ్రీదామన్ సుబల అర్జున । విశాల వృషభ ఓజస్విన్ దేవప్రస్థ వరూథప ॥* 10-22-31, *పశ్యత ఏతాన్ మహాభాగాన్ పర అర్థ ఏకాన్త జీవితాన్ । వాత వర్ష ఆతప హిమాన్ సహన్తః వారయన్తి నః ॥* 10-22-32, *అహో ఏషాం వరం జన్మ సర్వ ప్రాణి ఉపజీవనమ్ । సుజనస్య ఇవ యేషాం వై విముఖాః యాన్తిన అర్థినః ॥* 10-22-33, *పత్ర పుష్ప ఫల ఛాయా మూల వల్కల దారుభిః । గన్ధ నిర్యాస భస్మ అస్థి తోక్మైః కామాన్ వితన్వతే ॥* 10-22-34). దేహధారులైన ప్రాణులకు జన్మసాఫల్యము కలగాలంటే ప్రాణాలను తెగించైనా ధైర్యంతో ధర్మాన్ని తాను ఆచరిస్తూ వాక్కుల ద్వారా, తన స్వంత ధనమును వినియోగిస్తూ, బుద్ధిని వాడి ఇతరుల శ్రేయస్సుకై ధర్మానికై పనిచేయాలి (*ఏతావత్ జన్మ సాఫల్యం దేహినాం ఇహ దేహిషు । ప్రాణైః అర్థైః ధియా వాచా శ్రేయః ఆచరణం సదా ॥* 10-22-35). ఇలా బోధిస్తూ ఫలపుష్పాదులు చిగుళ్ళతో నిండినట్టి, వంగినట్టి చెట్ల మధ్య సంచరిస్తూ యమునా నదికి చేరారు (*ఇతి ప్రవాల స్తబక ఫల పుష్ప దళ ఉత్కరైః । తరూణాం నమ్ర శాఖానాం మధ్యతః యమునాం గతః ॥* 10-22-36).

బాగా ఆటలాడిన గోపాలురకు ఆకలి అయ్యింది (*శ్రీగోపాః ఊచుః – రామ రామ మహాబాహో కృష్ణ దుష్ట నిబర్హణా । ఏషా వై బాధతే క్షుత్ నః తత్ శాన్తిం కర్తుమర్హథః ॥* 10-23-1). యజ్ఞబ్రాహ్మణ పత్నులను అనుగ్రహించదలచినవాడై స్వామి గోపబాలురతో ఇలా తెలియజేశాడు అని శ్రీ శుకుడు పరీక్షిత్తునకు తెలియజేశాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ – ఇతి విజ్ఞాపితః గోపైః భగవాన్ దేవకీసుతః । భక్తాయాః విప్రభార్యాయాః ప్రసీదన్ ఇదం అబ్రవీత్ ॥* 10-23-2). మిత్రులారా! ఇక్కడికు దగ్గరలో గల అగ్రహారమున స్వర్గ కామకులైన బ్రాహ్మణులు అంగీరస యజ్ఞము చేయుచున్నారు. మీరు అక్కడకు వెళ్ళండి (*ప్రయాత దేవయజనం బ్రాహ్మణాః బ్రహ్మవాదినః । సత్రం ఆఙ్గీరసం నామ హి ఆసతే స్వర్గకామ్యయా ॥* 10-23-3). అక్కడ వారిని నమ్రతతో అన్నమునకై యాచించండి. నేను బలరామాదులు ఆకలితో ఉన్నామని కావున అన్నం కావాలని బ్రతిమిలాడండి (*తత్ర గత్వా ఓదనం గోపాః యాచత అస్మత్ విసర్జితాః । కీర్తయన్తః భగవతః ఆర్యస్య మమ చ అభిధామ్ ॥* 10-23-4). ఇలా ఆజ్ఞాపింపబడినవారై గోపబాలురు యజ్ఞస్థలికి వెళ్ళి ఆ బ్రాహ్మణులకు దండప్రణామములు చేశారు. ఇలా విన్నవించారు. (*ఇతి ఆదిష్టాః భగవతా గత్వా ఆయాచన్త తే తథా । కృత అంజలి పుటాః విప్రాన్ దండవత్ పతితాః భువి ॥* 10-23-5). ఓ భూదేవతలైన బ్రాహ్మణులారా! కృష్ణబలరాముల ఆదేశముతో మేము ఇక్కడకు వచ్చాము. మీకు రక్షణ మరియు శుభం కలగాలి మీకు వారి ఆశీస్సులు (*హే భూమిదేవాః శృణుత కృష్ణస్య ఆదేశ కారిణః । ప్రాప్తాన్ జానీత భద్రం వః గోపాన్ నః రామచోదితాన్ ॥* 10-23-6). ఇక్కడకు దగ్గరలో ఆవులను మేపుతూ బలరామకృష్ణులు ఆకలితో ఉన్నారు. మిమ్ములను అన్నం కావాలని అర్థిస్తున్నారు. కావున ఓ బ్రాహ్మణులారా! ధర్మవేత్తలారా! మీకు వారి యందు శ్రద్ధ ఉన్నచో కొంత అన్నం పెట్టుడు (*గాః చారయన్తౌ*

అవిదూరే ఓదనం రామ అచ్యుతౌ వః లషతః బుభుక్షితౌ । తయోః ద్విజాః ఓదనం అర్థినోః యది శ్రద్ధా చ వః యచ్ఛత ధర్మవిత్తమాః ॥ 10-23-7). ఓ పవిత్రులైన బ్రాహ్మణులారా! ఇలాంటి సౌత్రామణి యజ్ఞములలో పశువులను ఆదరించినట్లే, ఆకలిగొన్న దీక్షితుడైనా ఋత్విక్కులైనా మధ్యలోనే అన్నం తిన్నా తప్పులేదు, ఎంగిలికాదు. కావున మా స్వామికి అన్నం పెట్టండి అని అభ్యర్థించినారు గోపబాలురు (*దీక్షాయాః పశుసంస్థాయాః సౌత్రామణ్యాః చ సత్తమాః । అన్యత్ర దీక్షితస్య అపి అన్నం అశ్నన్ హి న దుష్యతి ॥* 10-23-8). ఇలా భగవంతుడిచే యాచింపబడ్డా, ఆ క్షుద్రకామ్య కోరికలకై యజ్ఞమును ఆచరించు ఆ బ్రాహ్మణులు మేము పండితులము మాకు అంతా తెలుసు, కర్మకాండను ఆచరించుటలోనే ఫలితాలు వస్తాయి అని తలచినవారై, గోపబాలుర మాటలు విన్నా విననట్లు నటించి వాటిని పట్టించుకోలేదు (*ఇతి తే భగవత్ యాచ్ఞాం శృణ్వన్తః అపి న శుశ్రువుః । క్షుద్ర ఆశాః భూరి కర్మాణః బాలిశాః వృద్ధమానినః ॥* 10-23-9). యజ్ఞపతి, సర్వము తానై వెలసిల్లే స్వయంభగవానుడు కృష్ణుడు అన్నం అడిగినా, ఆ అధోక్షజుడు, పరబ్రహ్మ, సాక్షాత్ భగవంతుని ప్రార్థనను కూడా ఆ దుష్ప్రజ్ఞులు, దేహవాంఛలకు బానిసలైన ఆ లౌకికమూర్ఖబ్రాహ్మణులు త్రోసిపుచ్చారు. గోపాలురు అడవిలో గల యజ్ఞస్థలికి వచ్చి అన్నం కావాలని భగవానుడైన కృష్ణుడికి ఆకలి అవుతున్నదంటే బ్రాహ్మణులు వినకుండా మాట్లాడలేదు. ఎవరి గూర్చి యజ్ఞం చేస్తున్నారో ఆ స్వామి అడిగితే, అజ్ఞానం అహంకారము సంసార జీవనమునందు ఆసక్తులై లౌకికముతో బ్రతుకదల్చిన బ్రాహ్మణులు అన్నం ఇవ్వలేదు (*దేశః కాలః పృథక్ ద్రవ్యం మన్త్ర తన్త్ర ఋత్విజః అగ్నయః । దేవతాః యజమానః చ క్రతుః ధర్మః చ యత్ మయః* 10-23-10, *తం బ్రహ్మ పరమం సాక్షాత్ భగవన్తం అధోక్షజమ్ । మనుష్య దృష్ట్యా దుష్ప్రజ్ఞాః మర్త్య ఆత్మానః న మేనిరే ॥* 10-23-11). వారు అవునని గాని, కాదనిగాని పలుకలేదు. సమాధానము ఇవ్వలేదు. గోపబాలురు నిరాశ గొన్నవారై వెనుదిరిగి కృష్ణబలరాములకు జరిగినదంతా తెలియజేశారు (*న తే యత్ ఓం ఇతి ప్రోచుః న ఇతి చ పరన్తప । గోపాః నిరాశాః ప్రత్యేత్య తథా ఊచుః కృష్ణరామయోః ॥* 10-23-12). అంతా విన్న స్వామి సామాన్య జనులలాగా బ్రాహ్మణులు కూడా లౌకికులలాగా వ్యవహారము చేస్తూ బ్రతుకుతున్నారని నవ్వుకున్నాడు. వారితో ఇలా పలికాడు (*తత్ ఉపాకర్ణ్య భగవాన్ ప్రహస్య జగత్ ఈశ్వరః । వ్యాజహార పునః గోపాన్ దర్శయాన్ లౌకికీం గతిమ్ ॥* 10-23-13)-

మీరు మళ్ళీ వెళ్ళండి. కాని ఈసారి బుద్ధిగలవారు నన్నే నమ్ముకున్న ఆ బ్రాహ్మణ భార్యలతో నేను, సంకర్షణుడు ఆకలితో ఉన్నామని కావున అన్నాన్ని యాచించండి (*మాం జ్ఞాపయత పత్నీభ్యః ససంకర్షణం ఆగతమ్ । దాస్యన్తి కామం అన్నం వః స్నిగ్ధాః మయి ఉషితాః ధియా ॥* 10-23-14). స్వామి చెప్పినట్లుగానే గోపబాలురు ఈసారి బ్రాహ్మణ భార్యలు ఉండు గృహభాగమునకు వెళ్ళి అక్కడ చక్కగా అలంకృతులైన వారిని చూచి వినయముతో నమస్కరించి ఇట్లు పలికారు *గత్వా అథ పత్నీశాలాయాం దృష్ట్వా ఆసీనాః సు అలంకృతాః । నత్వా ద్విజసతీః గోపాః ప్రశ్రితాః ఇదం అబ్రువన్ ॥* 10-23-15)-

అమ్మా! మీకు నమస్కారము. దయతో మా మాటలు వినండి. ఇక్కడికి దగ్గరలోనే కృష్ణుడు, రాముడు ఆవులను వనమున కాస్తూ ఆకలితో ఉన్నారు. మమ్ము మీ దగ్గరకు పంపారు. వారికి వారి తోటివారికి కొంత అన్నము తీసుకురమ్మన్నారు (*నమః వః విప్రపత్నీభ్యః నిబోధత వచాంసి నః। ఇతః అవిదూరే చరతా కృష్ణేన ఇహ ఇషితాః వయమ్ ॥* 10-23-16, *గాః చారయన్ సః గోపాలైః సరామః దూరం ఆగతః। బుభుక్షితస్య తస్య అన్నం స అనుగస్య ప్రదీయతామ్ ॥* 10-23-17). కృష్ణకథలను విన్నవారు కృష్ణదర్శనమునకై ఉవ్విళ్ళూరుతున్న ఆ బ్రాహ్మణుల భార్యలు, కృష్ణుడు దగ్గరలోనే ఉన్నాడని తెలుసుకొని అక్కడకు వెళ్ళాలని ఉత్సుకతో ఉండి సంభ్రమము చెందారు (*శ్రుత్వా అచ్యుతం ఉపాయాతం నిత్యం తత్‌దర్శన ఉత్సుకాః। తత్కథా ఆక్షిప్త మనసః బభూవుః జాతసంభ్రమాః ॥* 10-23-18).

కృష్ణుడి సలహామేరకు, బ్రాహ్మణపత్నులను అడుగగానే వారు వెంటనే భర్తలు, సోదరులు, బంధువులు, పుత్రులు వద్దన్నా వినక చతుర్విధాన్నములను (*భక్ష్యభోజ్య లేహ్య చోష్యములు*) గైకొని కృష్ణస్వామి వద్దకు సముద్రమును చేరు నదులవలె వెళ్ళారు (*చతుః విధం బహుగుణం అన్నం ఆదాయ భాజనైః। అభిసస్రుః ప్రియం సర్వాః సముద్రం ఇవ నిమ్నగాః ॥* 10-23-19, *నిషిధ్యమానాః పతిభిః భ్రాతృభిః బన్ధుభిః సుతైః। భగవతి ఉత్తమశ్లోకే దీర్ఘ శ్రుత ధృత ఆశయాః* 10-23-20). అచ్చోట యమునాతటమున అశోకవృక్షభరితవనమున బలరాముడు గోపబాలుర మధ్య గల శ్రీకృష్ణుని చూచారు (*యమునా ఉపవనే అశోక నవపల్లవ మండితే। విచరన్తం వృతం గోపైః స అగ్రజం దదృశుః స్త్రియః ॥* 10-23-21). నీలమేఘశ్యాముడు బంగారురంగు వస్త్రములు, వనమాల, శిరమున నెమలిపింఛం, వివిధ ధాతువులతో, రెమ్మలతో అలంకృతుడై నటుడిలా ప్రవర్తిస్తూ తోటి స్నేహితుడి భుజముపై మోచేతిని ఉంచి మరొక చేతిలో లీలాకలువ పువ్వును త్రిప్పుచూ, కర్ణములందు ఉత్పలములు, నుదుటిపై ముంగురులతో సుందరమందహాసంతో శోభిల్లుతున్న స్వామిని చూచారు (*శ్యామం హిరణ్య పరిధిం వనమాల్య బర్హ ధాతు ప్రవాల నట వేషం అనువ్రత అంసే। విన్యస్త హస్తం ఇతరేణ ధునానం అబ్జం కర్ణ ఉత్పల అలక కపోల ముఖ అబ్జ హాసమ్ ॥* 10-23-22). బ్రాహ్మణ పత్నులు, స్వామిని చూసి చిత్తంలో స్వామిని కౌగిలించుకున్నారు - ఇది ఎట్లా అంటే ఇప్పటిదాకా వేదశ్రుతులవల్ల స్వామిని గూర్చి శ్రవణేంద్రియము ద్వారా విన్నారు, మనస్సులో నిలుపుకున్నారు. ఇప్పుడు స్వామిని చూచే అవకాశం కలిగింది. వారు ఎవ్వరికి తెలియకుండా కన్నుల రంధ్రముల ద్వారా స్వామిని హృదయములోకి లాక్కొని గట్టిగా కౌగలించుకున్నారు. వారి విరహతాపాన్ని విదుల్చుకున్నారు. ఇది ఎట్లా అంటే ముక్త జీవుడు ఇక్కడి నుండి బైటపడి వైకుంఠము చేరగనే అంతా మరిచి ప్రియురాలు ప్రియుణ్ణి కౌగలించుకున్నట్లుగా స్వామిని ముక్త జీవుడు మైమరిచి గట్టిగా కౌగలించుకుంటాడు. దీనినే వేదమున ఇలా తెలియజేశారు - "ప్రాజ్ఞేనాత్మనా సంపరిష్వక్త న బాహ్యః కించన వేద" (*ప్రాయః శ్రుత ప్రియతమ ఉదయ కర్ణపూరైః యస్మిన్ నిమగ్న మనసః తం అథ అక్షి రంధ్రైః। అన్తః ప్రవేశ్య సుచిరం పరిరభ్య తాపం ప్రాజ్ఞం యథా అభిమతయః విజహుః నర ఇంద్ర ॥* 10-23-23). బ్రాహ్మణుల భార్యలు శ్రీకృష్ణుని దర్శనమునకై అందరినీ వదలి, వారు వద్దన్నా వచ్చారని -

సకల అంతర్యామి, సమస్తము ఎఱుగు స్వామి, బుద్ధి మనస్సు ఇంద్రియవృత్తులకు సాక్షిస్వరూపుడగు స్వామి వారి హృదయవేదనను గ్రహించి మందహాసముతో వారితో ఇట్లు పలికాడు (*తాః తథా త్యక్త సర్వ ఆశాః ప్రాప్తాః ఆత్మ దిదృక్షయా । విజ్ఞాయ అఖిలదృక్ ద్రష్టా ప్రాహ ప్రహసిత ఆననః ॥* 10-23-24) -

ఆత్మప్రియుడనైన నన్ను చూడడానికి వచ్చారు భర్తలను వదలి అని అనుకొని, స్వాగతం పలికాడు స్వామి. నాయందు మీకు కల్గిన ప్రేమ అది మీ నిజమైన సహజమైన ఆత్మ ప్రవృత్తి, మిగతావన్ని తెచ్చిపెట్టుకున్నవి. వాటి యందు శ్రద్ధ చూపరాదు కదా! అని కృష్ణుడు వారితో పలికాడు (*సు ఆగతం వః మహాభాగాః ఆస్యతాం కరవామ కిమ్ । యత్ నః దిదృక్షయా ప్రాప్తాః ఉపపన్నం ఇదం హి వః ॥* 10-23-25). నన్ను కోరుట, నా యందు నిరాటంకముగా ఎల్లప్పుడు అహైతుకమైన ప్రేమకలుగుటకై స్వ అర్థము అవసరము. అలా జీవులు కుశలురు కాగలరు. జీవులకు నాయందు సహజ ప్రేమ కలుగుట వారి స్వభావము (*నను అద్ధా మయి కుర్వన్తి కుశలాః స్వ అర్థ దర్శనః । అహైతుకీ అవ్యవహితాం భక్తిం ఆత్మ ప్రియే యథా ॥* 10-23-26). ప్రాణములు, బుద్ధి, మనస్సు, బంధువులు, దేహము, భార్య, సంతానము, సంపదలయందు ప్రేమ కలుగుట ఇవన్నియు కొత్తగా తెచ్చిపెట్టుకున్నవి. అది సహజమైన జీవుల స్వభావము కాదు. అవి వాటి సంపర్కము వల్లనే, కామపాశ బద్ధులౌతారు. నాయందు పెట్టుకున్నది సహజ ప్రేమ (*ప్రాణ బుద్ధి మనః స్వ ఆత్మ దార అపత్య ధన ఆదయః । యత్ సంపర్కాత్ ప్రియాః ఆసన్ తతః కః ను అపరః ప్రియః ॥* 10-23-27). అయినా ప్రస్తుత పరిస్థితిలో గృహస్థులుగా అన్ని కర్మలు వదలరాదు. కావున మీరు వెళ్ళి మీ పతులకు యజ్ఞాదికర్మలలో సహకరించండి అని స్వామి వారికి తెలియజేశాడు (*తత్ యాత దేవయజనం పతయః వః ద్విజాతయః । స్వసత్రం పారయిష్యన్తి యుష్మాభిః గృహమేధినః ॥* 10-23-28). కృష్ణా! నీవు కర్కశంగా మాట్లాడుట తగదు. శాస్త్రములలో తెలుపబడినట్లుగా నీ పాదమూలమును ఆశ్రయించుట, నీ పాదములయందు ఉంచిన తులసీమాలను మా కొప్పున ధరించుట నిత్య సత్యము. కావున అన్ని బాంధవ్యములను తెంచుకొనివచ్చాము. ఇక నీవే మా సర్వస్వము. నీవు పొమ్మన్నా మేము వెళ్ళం మాకు వెళ్ళడం ఇష్టం లేదు. ఇదే ఆత్మ ధర్మం, పరమాత్మను కలవడం అని తెలియజేశారు (*శ్రీపత్న్యః ఊచుః- మా ఏవం విభో అర్హతి భవాన్ గదితుం నృశంసం సత్యం కురుష్వ నిగమం తవ పాదమూలమ్ । ప్రాప్తాః వయం తులసిదామ పదా అవసృష్టం కేశైః నివోఢుం అతిలంఘ్య సమస్త బన్ధూన్ ॥* 10-23-29). అయినా, అందరిని ధిక్కరించి వచ్చాము. కావున మమ్మల్ని వాళ్ళు రానివ్వరు. నీ పాదాలనే ఆశ్రయించి ఉంటాము. మాకు వేరొకటి లేదు. ఓ శత్రుదమనుడా! మమ్ములను ఇక్కడనే ఉండనిమ్ము అని ప్రార్థించారు, మొరపెట్టుకున్నారు వారు (*నః గృహ్ణన్తిన పతయః పితరౌ సుతాః వా న భ్రాతృ బన్ధు సుహృదః కుతః ఏవ చ అన్యే । తస్మాత్ భవత్ ప్రపదయోః పతిత ఆత్మనాం నః అన్యా భవేత్ గతిః అరిందమ తత్ విధేహి ॥* 10-23-30). కాదు వాళ్ళు రానిస్తారు, నేను చూసుకుంటా, మీ గూర్చి యజ్ఞం ఆగింది వెళ్ళండి, నన్ను ధ్యానించుకోండి. మీరు ఈ శరీరాలతో నన్ను చేరుట తప్పు. ముందు ముందు నన్ను చేరగలరు. అప్పటిదాకా శ్రవణకీర్తనలు చేసుకోండి అని స్వామి ఆజ్ఞాపించాడు

వారిని (*శ్రీభగవానువాచ – పతయః న అభ్యసూయేరన్ పితృ భ్రాతృసుత ఆదయః । లోకాః చ వః మయా ఉపేతాః దేవాః అపి అనుమన్వతే ॥* 10-23-31, *న ప్రీతయే అనురాగాయ హి అఙ్గ సఙ్గః నృణాం ఇహ । తత్ మనః మయి యుంజానాః అచిరాత్ మాం అవాప్స్యథ ॥* 10-23-32, *శ్రవణాత్ దర్శనాత్ ధ్యానాత్ మయి భావః అనుకీర్తనాత్ న తథా సన్నికర్షేణ ప్రతియాత తతః గృహాన్ ॥* 10-23-33). వారు గత్యంతరంలేక వెళ్ళారు. యజ్ఞ కర్మలను పూర్తి చేశారు (*శ్రీశుకః ఉవాచ – ఇతి ఉక్తాః ద్విజపత్న్యః తాః యజ్ఞవాటం పునః గతాః । తే చ అనసూయవః తాభిః స్త్రీభిః సత్రం అపారయన్ ॥* 10-23-33). అయితే ఒకతే భర్తచే వారింపబడి కృష్ణుని చేరలేని ఒక బ్రాహ్మణ స్త్రీ హృదయమునందే స్వామిని ఆలింగనము చేసుకొని కృష్ణ విరహమును సహించలేనిదై ప్రాణాలను వదిలింది (*తత్ర ఏకా విధృతా భర్త్రా భగవన్తం యథాశ్రుతమ్ । హృదా ఉపగుహ్య విజహౌ దేహం కర్మ అనుబన్ధనమ్ ॥* 10-23-34). వారు యిచ్చిన చతుర్విధ వంటకాలను వేణుగోపాలుడు, గోపాలురు ఆరగించారు (*భగవాన్ అపి గోవిందః తేన ఏవ అన్నేన గోపకాన్ । చతుః విధేన ఆశయిత్వా స్వయం చ బుభుజే ప్రభుః ॥* 10-23-35). కేవలం ధర్మరక్షణకై భక్తులను అనుగ్రహించుటకై గోగోప గోపికల మధ్య వారిని ఆనందింపజేయుచూ అందరికి బోధనలు జేయుచూ మానవుల వలె కర్మలను జేయుచూ తన దైవలీలలను జూపసాగాడు స్వామి (*ఏవం లీలా నర వపుః నృలోకం అనుశీలయన్ । రేమే గో గోప గోపీనాం రమయన్ రూప వాక్ కృతైః ॥* 10-23-36). ఆ తర్వాత ఆలోచించినవారై బ్రాహ్మణులు వారి భార్యలతో ఇలా పలికారు –

మేము చేయలేని పని మీరు చేసారు అని బ్రాహ్మణులు వారి భార్యలను పొగిడారు. బ్రాహ్మణులు వారి తప్పును తెలుసుకొని పశ్చాత్తాపము చెందారు. "సామాన్య మానవరూపములో గోచరించినట్టి విశ్వేశ్వరులిరువురి అభ్యర్ధనను అయ్యో! త్రోసిపుచ్చాము, గొప్ప పాపము చేసాము అని బాధపడ్డారు. అయ్యో! మేము ఎప్పుడో పాపం చేసి ఉంటాము. అందుకే శ్రీకృష్ణబలరాముల కోర్కెను తోసిపుచ్చాము అని పశ్చాత్తాపము చెందారు (*అథ అనుస్మృత్య విప్రాః తే అన్వతప్యన్ కృత అగసః । యత్ విశ్వఈశ్వరయోః యాచ్ఞాం అహన్మ నృవిడంబయోః ॥* 10-23-37). శ్రీకృష్ణుని యెడ తమ పత్నులకు ఉన్నట్టి అలౌకికమగు భక్తినిచూచి, తమకు శుద్ధభక్తి లేకపోవుటచూచి బ్రాహ్మణులు ఖిన్నులై తమకు తాము నిందించుకొన్నారు. మీకు అలౌకిక భక్తి ఉంది. మేము అజ్ఞానంలో పడ్డాము అని తమకు తాము నిందించుకున్నారు (*దృష్ట్వా స్త్రీణాం భగవతి కృష్ణే భక్తిం అలౌకికీమ్। ఆత్మానం చ తయా హీనం అనుతప్తాః వ్యగర్హయన్ ॥* 10-23-38). బ్రాహ్మణులు పలికిరి: మన మూడు విధములగు జన్మలకు – బ్రహ్మచర్య గృహస్థ, వానప్రస్థ, జన్మలకు సార్థకత కోల్పోయాము. బ్రహ్మచర్యవ్రత పాలనమున విస్తారమగు జ్ఞానమునకు ధిక్కారము కలిగించితిమి. మన ఉన్నత కులమున చేయు కర్మ నైపుణ్యమునకు ధిక్కారము కలిగించితిమి. అధోక్షజుడగు భగవానుని యెడ విముఖులమైతిమి కనుక ఇవన్నియును నిందనీయములైనవి. బ్రాహ్మణజన్మకే కళంకం తెచ్చాము. క్రియానైపుణ్యము కోల్పోయాము. అధోక్షజునికి విముఖులమయినాము. మా మూడుజన్మలు (భూత భవిష్యత్ వర్తమాన జన్మలు) వ్యర్థమైనట్లే కదా! అని వాపోయారు (*ధిక్ జన్మ నః త్రివృత్ యత్ తత్*

ధిక్ వ్రతం ధిక్ బహుజ్ఞతామ్ । ధిక్ కులం ధిక్ క్రియా దాక్ష్యం విముఖాః యే తు అధోక్షజే॥ 10-23-39). (*కట కట మోసపోయితిమి కాంతల పాటియు బుద్ధి లేదు, నేఁడిట హరిఁకానమో నెఱుఁగ మేము దురాత్ముల మేము కల్మషోద్భటులము విష్ణుదూరగుల ప్రాజ్ఞతలేల తపంబులేల పర్యటనములేల, శీలములు యాగములున్ మఱి యేల, కాల్పనే* - పోతన భాగవతము 10-872). భగవానుని మాయ యోగులకు కూడా మోహమును కలుగజేయును. ఏలయన, మేము మానవలోకమున ఉత్తమ బ్రాహ్మణులుగా జన్మించియు మా కర్తవ్యమున మూఢులమైతిమి. బ్రాహ్మణులమగు మనము అన్ని వర్ణములవారికి గురువులమైనను నిజలాభ విషయమున మోహగ్రస్తులమైతిమి. అన్ని వర్ణాలకు గురువులమైన మనమే మోహము చెందాము కదా! ఈ మోహము మహాయోగులను కూడా మోహింప చేస్తుంది కదా! మేమెంతటి వారము! (*నూనం భగవతః మాయా యోగినాం అపి మోహినీ । యత్ వయం గురవః నృణాం స్వ అర్థే ముహ్యామహే ద్విజాః ॥* 10-23-40). జగద్గురువగు శ్రీకృష్ణుని యెడ ఈ నారీమణులకు అపారమగు ప్రేమ కలిగింది. మృత్యుపాశములను కలుగజేయు సంసారమను అవిద్యను గృహబంధాన్ని వీరు తెంచుకున్నారు. మీరు మా భార్యలు గృహవ్రతులు అనుకున్నాము. కాని శ్రీకృష్ణుని జగద్గురువుగా గ్రహించి సంసారమనెడి మృత్యుపాశములనే ఛేదించారు (*అహో పశ్యత నారీణాం అపి కృష్ణే జగత్ గురౌ । దురన్త భావం యః అవిధ్యత్ మృత్యుపాశాన్ గృహ అభిధాన్ ॥* 10-23-41). మీకు ఉపనయన సంస్కారము, గురుగృహవాసము, తపస్సు, ఆత్మ విచారము, శౌచము, శుభదాయకమగు సంధ్యావందనాదులు ఏమియు లేవు. దీనికి విరుద్ధంగా ఉపనయనాది సంస్కారము గల వారమైనను మాకు అట్టి భక్తి కలుగలేదు. వీరికి కర్మకాండ తెలియదు, సంస్కారాలు లేవు. కాని ఉత్తమశ్లోకుడు, యోగేశ్వరేశ్వరుడైన శ్రీకృష్ణుని యందు మాకు లేని ధృఢభక్తిని కలిగి ఉన్నారు కావున మీరు ధన్యులు (*న ఆసాం ద్విజాతి సంస్కారః న నివాసః గురౌ అపి । న తపః న ఆత్మమీమాంసా న శౌచం న క్రియాః శుభాః ॥* 10-23-42, *అథా అపి హి ఉత్తమః శ్లోకే కృష్ణే యోగ ఈశ్వర ఈశ్వరే । భక్తిః దృఢా న చ అస్మాకం సంస్కార అది మతాం అపి॥* 10-23-43). (*జపహోమాధ్యయనంబులుఁ తపములు, వ్రతములను లేని తరుణులు, హరి సత్కృప బడసిరి, అన్ని కలిగియు జపలతఁ బొందితిమి భక్తి సలుపమి నకటా!* - పోతన భాగవతము 10-873). నిరంతరము గృహకార్యమునందు ఆసక్తి కలిగి ఉండుటచే మేము పరమార్థముల నుండి చ్యుతులమైతిమి. సజ్జనుల కాశ్రయుడగు శ్రీకృష్ణుడు గోపబాలుర ద్వారా అన్నమును అడిగి మాకు పరమార్థమును జ్ఞాపకము చేసినాడు. అయ్యో! ఇది యెంతటి ఆశ్చర్యకర విషయము? మేము విమూఢులమై స్వార్థముతో గృహకలాపములలో కర్మకాండలో నిమగ్నులమైనాము. అయినా గోపబాలుర ద్వారా స్వామి సత్పురుషుల మార్గము ఏమిటో గుర్తుచేశాడు (*నను స్వ అర్థ విమూఢానాం ప్రమత్తానాం గృహ ఈహయా । అహో నః స్మారయాం ఆస గోపవాక్యైః సతాం గతిః ॥* 10-23-44). కైవల్యము ఇచ్చువాడు, పూర్ణకాముడు, సర్వశుభములను కలుగజేయువాడు అయిన స్వామి మనవలె భక్తులను యాచింపవలసిన అవసరము ఏమున్నది? ఆత్మారాముడు, పూర్ణకాముడు, కైవల్యనాథుడు, పూర్ణతముడు అయిన శ్రీకృష్ణస్వామి మన యందు దయ

ఉంచి ఇట్లా వ్యవహరించాల్సిన అవసరమేముంది. ఇది ఆయన అకారణ కృపకాదా! (*అన్యథా పూర్ణకామస్య కైవల్య ఆది ఆశిషాం పతేః । ఈశితవ్యైః కిం అస్మాభిః ఈశస్య ఏతత్ విడంబనమ్ ॥* 10-23-45). అందుకేనేమో లక్ష్మీదేవి తనను మోహించే వారిని కూడా ప్రక్కనబెట్టి తన గర్వాన్ని చాంచల్యమును విడిచి ఎప్పటికి స్థిరముగా కృష్ణస్వామి పాదపద్మస్పర్శ చేస్తుంది కదా! అట్టి స్వామి మమ్ములను అన్నమునకై యాచించుట ఏమి? (*హిత్వా అన్యాన్ భజతే యం శ్రీః పాదస్పర్శ ఆశయా అసకృత్ । స్వ ఆత్మ దోష అపవర్గేణ తత్ యాచ్ఞా జనమోహినీ॥* 10-23-46). దేశకాల ద్రవ్య మంత్రతంత్రములు ఋత్విజులు అగ్నులు దేవతలు యజ్ఞకర్తలు క్రతువులు ధర్మములు ఎవ్వరి స్వరూపములో అట్టి దేవదేవుడు సాక్షాత్ విష్ణుమూర్తి యోగేశ్వరేశ్వరుడు యదువంశంలో జన్మ తీసుకుంటున్నాడని విన్నాము. కాని మూఢులమై ఇప్పుడు మరిచాము (*దేశః కాలః పృథక్ ద్రవ్యం మన్త్ర తన్త్ర ఋత్విజః అగ్నయః । దేవతా యజమానః చ క్రతుః ధర్మః చ యత్ మయః ॥* 10-23-47), (*సః ఏష భగవాన్ సాక్షాత్ విష్ణుః యోగ ఈశ్వర ఈశ్వరః । జాతః యదుషు ఇతి ఆశృణ్మ హి అపి మూఢాః న విద్మహే॥* 10-23-48). మాయా మోహితులమైన మేము సకామకర్మ యజ్ఞయాగాదుల యందు పరిభ్రమిస్తూ ఉన్న మేము, అకుంఠమేధసుడగు ఆ శ్రీకృష్ణ భగవానునకు వందనములు సమర్పిస్తున్నాము (*తస్మై నమః భగవతే కృష్ణాయ అకుంఠమేధసే । యత్ మాయా మోహిత ధియః భ్రమామః కర్మవర్త్మసు ॥* 10-23-50). మాయలో పడ్డ మమ్ములను ఆ ఆదిపురుషుడు, మాయాకారకుడి మాయలో పడ్డ మమ్ములను క్షమించవలెను. మా అపరాధములను మన్నించుగాక! (*సః వై నః ఆద్యః పురుషః స్వమాయా మోహిత ఆత్మనామ్ । అవిజ్ఞాత అనుభావానాం క్షన్తుం అర్హతి అతిక్రమమ్ ॥* 10-23-51). బ్రాహ్మణులు కంసుడి భయంవల్ల కృష్ణుడి వద్దకు వెళ్ళడానికి భయపడ్డారు. ఇలా తాము చేసిన ఘోర పాపములను తలచుకొని పశ్చాత్తాపము చెందారు. కాని కంసుని భయం వల్ల శ్రీకృష్ణుని దర్శనముకై వ్రజమునకు వెళ్ళలేక పోయారు (*ఇతి స్వ అఘం అనుస్మృత్య కృష్ణే తే కృత హేలనాః । దిదృక్షవః అపి అచ్యుత యోః కంసాత్ భీతాః న చ అచలన్ ॥* 10-23-52).

> ***తస్మై నమో భగవతే కృష్ణాయ అకుంఠమేధసే ।***
> ***యన్మాయామోహితధియో భ్రమామః కర్మవర్త్మసు ॥* 10-23-50**

అని బ్రాహ్మణులు కృష్ణస్తుతి చేసుకున్నారు. మమ్ములను అర్థముచేసుకొని స్వామి క్షమించుగాక! (*అవిజ్ఞాత అనుభవానాం క్షన్తుమర్హతి అతిక్రమమ్*-10-23-51).

ఇంద్రయజ్ఞనిరోధనము-ఇంద్ర గర్వభంగము-గోవర్ధన లీల : గోవర్ధనగిరిపూజ - ప్రకృతిని పూజించుట

దేవతల అధిపతి - ఇంద్రుడి వల్ల వర్షాలు పడడం, వాటి వల్ల అన్న పదార్థాలు తయారవుతాయని గోకులవాసులు ఎన్నో సంవత్సరాలనుండి ప్రతి సంవత్సరము ఇంద్రయజ్ఞం చేసేవారు. ఈ సంవత్సరం కూడా అలా చేయబోతుంటే ఏమి అక్కరలేదు అలా చేయాల్సిన అవసరం లేదు. మనము ఆచరించు కర్మల ఫలితంగా వర్షాలు పడతాయి. అందరూ కర్మలు చేస్తున్నా, కర్మరహస్యమును తెలిసినవాడికే ఆ పనియందు

జయము కలుగుతుంది. కావున వర్షములు పడాలంటే యజ్ఞకర్మలు ఆచరించాలి. కాబట్టి కర్మసిద్ధి విధానమును గ్రహించాలి. ఆ రీతిగానే పనిచేయాలి (*జ్ఞాత్వా అజ్ఞాత్వా చ కర్మాణి జనః అయం అనుతిష్ఠతి । విదుషః కర్మసిద్ధిః స్యాత్ తథా అవిదుషః న భవేత్ ॥* 10-24-6). చేసే పని శాస్త్రసమ్మతమా లేక లౌకిక ఆచారమా అని ఆలోచించాలి (*తత్ర తావత్ క్రియాయోగః భవతాం కిం విచారితః । అథవా లౌకికః తత్ మే పృచ్ఛతః సాధు భణ్యతాం ॥* 10-24-7). కావున ఇంద్రయజ్ఞము ఎందుకు చేస్తున్నారో తెల్పవలసింది అని బాలకృష్ణుడు తండ్రిని ప్రశ్నించాడు. బదులుగా నందుడు ఇలా తెలియజేశాడు -

ఇంద్రుడు వర్షాధిపతి. ఆయన వర్షములను నియంత్రించువాడు. వర్షములవల్లనే పంటలు. ధాన్యాదుల వల్లనే ప్రాణము, జీవనము కలిగినచో ధర్మ అర్థ కామములనెడి త్రివర్గముల సాధన కలుగుతుంది. పురుషయత్నమునకు ఫలహేతువు ఇంద్రుడు. కావున ఇంద్రపూజ పరంపరగా ఎన్నో సంవత్సరాల నుండి జరుపబడుతోంది. మదం వల్ల గర్వం వల్ల ద్వేషము వల్ల భయము వల్ల లోభము వల్ల మనిషి ధర్మమును వదలరాదు. అట్లా వదిలితే మానవులు రాణించరు. శుభం కలుగదు (*యః ఏవం విసృజేత్ ధర్మం పారంపర్య ఆగతం నరః । కామాత్ ద్వేషాత్ భయాత్ లోభాత్ సః వై న ఆప్నోతి శోభనమ్ ॥* 10-24-11). కావున ఇంద్రుడి పూజ చేయాల్సిందే అని తనకు తెలిసిన శుష్క ధర్మమును వేదాంతమును తనయునకు బోధచేశాడు నందుడు.

ఇంద్రునకు కోపము తెప్పించి ఇంద్రగర్వభంగము, గోవులకు ఆహారము ఇచ్చే గోవర్ధనగిరి పూజ దాని ఉచ్చస్థానము నిరూపించుట దానిని లేవనెత్తుట ఆ విధంగా గోవర్ధన పూజ జరపాలని తలపెట్టాడు బాలకృష్ణుడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - వచః నిశమ్య నన్దస్య తథా అన్యేషాం వ్రజ ఓకసామ్ । ఇంద్రాయ మన్యుం జనయన్ పితరం ప్రాహ కేశవః ॥* 10-24-12) ఇలా తెలియజేశాడు -

మీరు మీ వర్ణాశ్రమధర్మాలను చక్కగా ఆచరిస్తే ధర్మం ఉన్నచోట వర్షాలు అవే పడతాయి. అంతా కర్మ వల్లనే జరుగుతుంది అని కర్మ సిద్ధాంతాన్ని బోధించాడు బాలకృష్ణుడు ఇలా (కర్మసిద్ధాంతము) -

మనం చేసుకున్న కర్మలవల్లనే శరీరం వస్తుంది. కర్మలవల్లనే పుడతాము. కర్మలవల్లనే బ్రతుకుతాము. కేవలము చేయు కర్మల ననుసరించియే జీవునకు సుఖము, దుఃఖము, భయము, క్షేమము కలుగుతాయి. అంతా కూడా కర్మానుసారమే (*కర్మణా జాయతే జన్తుః కర్మణైవ విలీయతే । సుఖం దుఃఖం భయం క్షేమం కర్మణా ఏవ అభిపద్యతే* 10-24-13).

కర్మమున బుట్టుజంతువు కర్మమునన్ వృద్ధి బొందు కర్మమున చెడున్ ।
కర్మమే జనులకు దేవత, కర్మము సుఖదుఃఖములకు గారణము అధిపా ॥

కర్మములకుఁ దగు ఫలములు, కర్మాదుల నిడఁగ రాజు గాని సదా ।
నిష్కర్ముఁడగు నీశ్వరుండును, గర్మవిహీనునికి రాజు గాఁడు మహాత్మా! ॥

పోతన భాగవతము - పూర్వభాగము - 10-882,883

కర్మలు చేసేవారు కర్మఫలాలు పొందుతారుతప్ప కర్మ చేయని వాడికి ఫలం రాదు – అస్తి చేత్ *ఈశ్వరః కశ్చిత్ ఫలరూపీ అన్య కర్మణామ్ । కర్తారం భజతే సో అపి న హి అకర్తుః ప్రభుః హి సః* 10–24–14, అని బాలకృష్ణుడు ఇంకా ఇలా అన్నాడు– ఎవరి కర్మ ఫలం వాడు అనుభవిస్తూంటే ఇక ఇంద్ర యజ్ఞమెందుకో. మన స్వభావం అనుసరించి ఫలితం దానంతటే అదే వస్తుంది. కర్మల ఫలితం వస్తుందే తప్ప ఇంద్రాది దేవతలు దానిని మార్చలేదు *(కిం ఇంద్రేణ ఇహ భూతానాం స్వస్వకర్మ అనువర్తినామ్ । అనీశేన అన్యథాకర్తుం స్వభావ విహితం నృణామ్ – 15).* లోకములో ప్రతి జీవుడు కర్మలననుసరించే మెలగుచుండును. కర్మలను మార్చు శక్తి ఇంద్రునకు కూడా లేదు. భోగలాలసులు వివిధ దేవతా ఉపాసనల ద్వారా అల్పమైన భౌతిక వాంఛలను తీర్చుకొంటారు (*కామైః తైః తైః హృత జ్ఞానాః ప్రపద్యన్తే అన్య–దేవతాః । తం తం నియమం ఆస్థాయ ప్రకృత్యా నియతాః స్వయా ॥* గీత – 7–20).

జీవులు వారి పూర్వ సంస్కారముల నుండి వచ్చిన స్వభావమునకు ఆధీనుడై యున్నాడు. అతడు వాటినే అనుసరించును. దేవాసుర మానవులతో కూడిన ఈ బ్రహ్మాండమంతయూ స్వభావమునందే యున్నది. వారి వారి స్వభావమును బట్టి వారి వారి అలవాట్లను బట్టి జీవులు – దేవతలు రాక్షసులు లేక మానవులుగా తయారవుతారు. ఇదే జీవుల స్వభావతంత్రము *(స్వభావతంత్రో హి జనః స్వభావం అనువర్తతే! స్వభావస్థమ్ ఇదం సర్వం సదేవాసుర మానుషమ్* – 16).

జీవుల కర్మలవల్లనే దేవత, మానవ పశుపక్షి రాక్షసాది దేహములను పొంది, ఆ కర్మల వల్లనే మరల ఆయా శరీరముల నుండి మోక్షము కూడా పొందవచ్చును. చేసే కర్మయే శత్రువు, మిత్రుడు, ఉదాసీనుడై యున్నది. కర్మయే గురువును, ఈశ్వరుణ్ణి చూపుతాయి. వీరు కర్మాధీనులు అయి ఫలం ఇస్తారు *(దేహాన్ ఉచ్చ అవచాన్ జన్తుః ప్రాప్య ఉత్సృజతి కర్మణా । శత్రుః మిత్రం ఉదాసీనః కర్మైవ గురుర్ ఈశ్వరః* 10–24–17).

కావున మానవులు (బ్రాహ్మణాది వర్ణములు) – బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య శూద్రవర్ణముల యందు వారి వారి స్వభావముల ననుసరించి ఉండి స్వవర్ణ విహిత కర్మలయందు నిమగ్నులై కర్మలను ఆచరించాలి. అప్పుడే దైవం అనుగ్రహిస్తుంది *(తస్మాత్ సంపూజయేత్ కర్మ స్వభావస్థః స్వకర్మకృత్ । అంజసా యేన వర్తేత తత్ ఏవ అస్య హి దైవతమ్* 10–24–18).

స్త్రీ/భార్య భర్తతో సంసారం చేస్తూనే, భర్తకు తెలియక రహస్యంగా పరపురుషునితో తిరిగినా శాంతి, క్షేమం పొందనట్లుగా, కర్మలను వదిలి స్వామిని వదలి ఇతరులను సేవించినచో క్షేమం పొందలేరు – *(ఆజీవ్య ఏకతరం భావం యః తు అన్యం ఉపజీవతి । తస్మాత్ న విన్దతే క్షేమం జారం నారీ అసతీ యథా ॥* 10–24–19), బ్రాహ్మణులు వేదకర్మల ద్వారా, క్షత్రియుడు పృథ్వీపాలన ద్వారా, వైశ్యుడు కృషి వాణిజ్య పశుపాలన ద్వారా, శూద్రుడు పై వారి సేవల వల్ల జీవితాన్ని సార్థకం చేసుకొని మోక్షం పొందవచ్చును *(వర్తేత బ్రహ్మణా విప్రో రాజన్యో రక్షయా భువః । వైశ్యస్తు వార్తయా జీవేత్ శూద్రస్తు ద్విజసేవయా* (10–

24-20). మనము యాదవులము వైశ్యులము కావున వ్యవసాయ, వాణిజ్య, వడ్డీ వ్యాపార గోరక్ష వృత్తులలో యాదవులమైన మనము గోసంరక్షణ చేసుకోవాలి (*కృషి వాణిజ్య గోరక్షా కుసీదం తుర్యం ఉచ్యతే । వార్తా చతుఃవిధా తత్ర వయం గోవృత్తయః అనిశమ్ ॥* 10-24-21). కావున లౌకికకర్మలు మాని, సృష్టి ఎందుకో ఆ జ్ఞానం పొంది కర్మలు చేయాలి. సృష్టి స్థితి లయములకు జీవుల సత్త్వగుణము, రజోగుణము, తమోగుణములు కారణములు. ముఖ్యముగా రజోగుణము వల్ల సృష్టి కార్యము జరుపబడి జీవుల వృద్ధి జరుగుతున్నది. తమోగుణము పెరిగినప్పుడు ప్రళయం వస్తుంది. (In the name of Science and Technology- material science development leads to pollution and final destruction of life on this planet (*సత్త్వం రజః తమః ఇతి స్థితి ఉత్పత్తి అన్త హేతవః । రజసా ఉత్పద్యతే విశ్వం అన్యోన్యం వివిధం జగత్ ॥* 10-24-22). ప్రజలలో తమోగుణము పెరిగిన వర్షాలు పడవు (due to pollution). రజోగుణము పూరితములైనప్పుడు వర్షాలు వాటంతట అవే పడతాయి (due to preservation and protection of Nature). కావున ఇంద్రుడితో పనిలేదు. ఇంద్రపూజతో పనిలేదు (*రజసా చోదితాః మేఘాః వర్షన్తి అంబూని సర్వతః । ప్రజాః తైః ఏవ సిద్ధ్యన్తి మహా ఇంద్రః కిం కరిష్యతి ॥* 10-24-23). మనకు పట్టణములు, గ్రామములతో పనిలేదు. మనము పర్వతములు, వనవాసులము. వనములను రక్షించుకుందాము. ప్రకృతిని పూజిద్దాము.

కాబట్టి ఇంద్రయజ్ఞానికి సమకూర్చుకొన్న సామాగ్రితో, మన గోకులమంతా కలసి గోవులను, బ్రాహ్మణులను, గడ్డి ఇచ్చే పర్వతాలను పూజిద్దాము, అని కృష్ణుడు తండ్రికి తెల్పాడు - (*న నః పురః జనపదాః న గ్రామాః న గృహాః వయమ్ । వన ఓకసః తాత నిత్యం వన శైల నివాసినః ॥* 10-24-24, *తస్మాత్ గవాం బ్రాహ్మణానాం అద్రేః చ ఆరభ్యతాం మఖః । యే ఇన్ద్రయాగ సంభారాః తైః అయం సాధ్యతాం మఖః ॥* 10-24-25). పాకపు వంటలు చేసి, బ్రాహ్మణులకు దానములు మరియు వారి యజ్ఞ హోమములకు కావలసిన పదార్థములను ఇచ్చి, గోవర్ధన పర్వతము మరియు గోపూజలను చేద్దాము. బీదవారికి, ఇతర ప్రాణులకు కావలసినవి ఇద్దాము - (*పచ్యన్తాం వివిధాః పాకాః సూప అన్తాః పాయస ఆదయః । సంయావ ఆపూప శష్కుల్యః సర్వ దోహః చ గృహ్యతామ్ ॥* 10-24-26, *హూయన్తాం అగ్నయః సంయక్ బ్రాహ్మణైః బ్రహ్మవాదిభిః । అన్నం బహుగుణం తేభ్యః దేయం వః ధేనుదక్షిణాః ॥* 10-24-27, *అన్యేభ్యః చ ఆశ్వ చండాల పతితేభ్యః యథా అర్హతః । యవసం చ గవాం దత్త్వా గిరయే దీయతాం బలిః ॥* 10-24-28), ఆ తర్వాత తృప్తిగా భుజించి, నూతన వస్త్రములు, అలంకారములతో గో బ్రాహ్మణ యజ్ఞ పర్వతములకు ప్రదక్షిణ చేద్దాము (*సు అలంకృతాః భుక్తవన్తః సు అనులిప్తాః సువాససః । ప్రదక్షిణం చ కురుత గో విప్ర అనల పర్వతాన్ ॥* 10-24-29). ఇది నా పద్ధతి నా కిష్టమైన పద్ధతి, అని స్వామి తెల్పాడు. (*ఏతత్ మమ మతం తాత క్రియతాం యది రోచతే । అయం గో బ్రాహ్మణా అద్రీణాం మహ్యం చ దయితో మఖః* - 30). ప్రకృతిని పూజించుట రక్షించుట ఉద్దేశ్యముగాగల స్వామి మాటలు గ్రహించారు. ఇంద్రగర్వభంగము జరుగుతుందని స్వామి తలచాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - కాల ఆత్మనా భగవతా శక్ర దర్పం జిఘాంసతా ।*

ప్రోక్తం నిశమ్య నన్ద ఆద్యాః సాధు అగృహ్ణన్త తత్ వచః ॥ 10-24-31). స్వామి చెప్పినట్టుగానే నందాదులు బ్రాహ్మణులచే స్వస్తి వచనములు చదివించారు. బ్రాహ్మణులకు గోవర్ధన పర్వతమునకు పూజలు, ఆహారములను సమర్పించారు (*తథా చ వ్యదధుః సర్వం యథా ఆహ మధుసూదనః । వాచయిత్వా స్వస్తి అయనమ్ తత్ ద్రవ్యేణ గిరి ద్విజాన్ ॥* 10-24-32, ఆవులకు, దూడలకు, వృషభములకు గడ్డి గ్రాసము పెట్టారు. వాటిని ముందుంచుకుని గోవర్ధన పర్వతమునకు ప్రదక్షిణములు చేసిరి (*ఉపహృత్య బలీన్ సమ్యక్ ఆదృతాః యవసం గవాం । గోధనాని పురస్కృత్య గిరిం చక్రుః ప్రదక్షిణమ్ ॥* 10-24-33). గోపికలు ఎడ్లబండ్లను ఎక్కి కృష్ణలీలలను గానము చేశారు. బ్రాహ్మణులు ఆశీర్వచనం పలికారు (*అనాంసి అనడుత్ యుక్తాని తే చ ఆరుహ్య సు అలంకృతాః । గోప్యః చ కృష్ణవీర్యాణి గాయన్త్యః స ద్విజ ఆశిషః ॥* 10-24-34). స్వామి గోవర్ధనగిరిలోకి చేరి వారి పూజలను వారు సమర్పించిన ఆహారము మరియు ఆహుతులను అందుకొన్నాడు – (కృష్ణః *తు అన్యతమం రూపం గోపవిస్రంభణం గతః । శైలః అస్మి ఇతి బ్రువన్ భూరి బలిం ఆదత్ బృహత్ వపుః ॥*10-24-35). గోవర్ధనగిరిలో తన అంశగా ప్రవేశించినా, వ్రజవాసులతో కలిసి దాని చుట్టూ స్వామి ప్రదక్షిణము చేశాడు. ఆవిధంగా స్వామి తనకు తానే నమస్కరించుకున్నాడు (*తస్మై నమః వ్రజజనైః సహ చక్రే ఆత్మనా ఆత్మనే । అహో పశ్యత శైలః అసౌ రూపీ నః అనుగ్రహం వ్యధాత్ ॥* 10-24-36). ప్రకృతిని ఆరాధించకపోతే రక్షించకపోతే అది మనల్ని నశింపచేస్తుందని స్వామి తెలియజేసాడు. కావున గోవులను అడవులను రక్షించాలి. వాటికి నమస్కరించాలి. మన కోరికలను తీర్చే ప్రకృతిని వనములను పర్వతములను నాశనము చేసిన అవి మావనజాతినే నశింపచేస్తాయి (*ఏషః అవజానతః మర్త్యాన్ కామరూపీ వన ఓకసః । హన్తి హి అస్మై నమస్యామః శర్మణే ఆత్మనః గవామ్ ॥* 10-24-37).

ఈ విధముగా వాసుదేవునిచే ప్రేరేపితులైన గోపులు – గోవర్ధనపర్వతము, గోవులు, బ్రాహ్మణులను యథావిధిగా పూజించి యజ్ఞములను ఆచరించినారు (*ఇతి అద్రి గో ద్విజ మఖం వాసుదేవ ప్రచోదితాః । యథా విధాయ తే గోపాః సహ కృష్ణా వ్రజం యయుః ॥* 10-24-38).

తనను పూజించకపోవడం తెలుసుకొన్న ఇంద్రుడు కోపించాడు. గోపాలురు ధనగర్వముతోనే నా పూజ నిలిపివేసారు అని గర్వితుడైనాడు. గోపులు, నందాదులు బాలకృష్ణుని మాటలను వింటూ కృష్ణుని తమ దైవంగా భావిస్తున్నారు అని కోపించాడు (*శ్రీ శుక ఉవాచ – ఇంద్రః తదా ఆత్మనః పూజాం విజ్ఞాయ విహతాం నృప । గోపేభ్యః కృష్ణనాథేభ్యః నన్ద ఆదిభ్యః చుకోప సః ॥* 10-25-1). వెంటనే ప్రళయకారకములగు సంవర్తక మేఘములను పంపి క్రుద్ధుడై తానే ఈశ్వరునిగా తలచాడు. తానే ప్రభువు అనే మదాంధుడు ఇంద్రుడు (*ఈశమానీ* 10-25-2). గోపులే మదాన్వితులని కోపము చెంది ఇలా పలికాడు– కర్మమయమైన క్రతువులతో భవసాగరాన్ని దాటగోరుతున్నారు ఈ మూర్ఖులు. శిశుస్వభావుడు, వాచాలుడు, మనుష్యుడు తనను అతి బుద్ధిమంతునిగా తలిచెడి కృష్ణుడు ఏదో వదిరితే ఇలా దేవతాపరాధము చేస్తారా! (*అహో శ్రీ మద మాహాత్మ్యం గోపానాం కానన ఓకసామ్ । కృష్ణం మర్త్యం ఉపాశ్రిత్య యే చక్రుః*

దేవ హేలనమ్ ॥ 10-25-3, *యథా అదృఢైః కర్మమయైః క్రతుభిః నామ నౌనిభైః । విద్యాం ఆన్వీక్షికీం హిత్వా తితీర్షన్తి - భవ అర్ణవమ్ ॥* 10-25-4, *వాచాలం బాలిశం స్తబ్ధం అజ్ఞం పండితమానినమ్ । కృష్ణం మర్త్యం ఉపాశ్రిత్య గోపాః మే చక్రుః అప్రియమ్ ॥* 10-25-5). ఓ సంవర్తక మేఘములారా! కృష్ణుడు రక్షిస్తాడని భ్రమలో ఉన్నారు. వీరి ధన మదములతో వచ్చిన గర్వాన్ని పోగొట్టండి. వీరి పశువులను నాశనము చేయండి (*ఏషాం శ్రియా అవలిప్తానాం కృష్ణేన ఆధ్మాయిత ఆత్మనామ్ । ధునుత శ్రీమద స్తంభం పశూన్ నయత సంక్షయమ్ ॥* 10-25-6). నేను కూడా నా ఐరావతమును ఎక్కి మరుత్‌గణములతో నంద గోష్ఠమును నాశనము చేయుటకు వస్తాను (*అహం చ ఐరావతం నాగం ఆరుహ్య అనువ్రజే వ్రజమ్ । మరుత్ గణైః మహావీర్యైః నన్ద గోష్ఠ జిఘాంసయా ॥* 10-25-7), అని ఇంద్రుడు తెలియజేశాడు. ఉరుములు, పిడుగులు రాళ్ళవాన మొదలైంది. వడగండ్ల వాన వల్ల మిట్టపల్లములు గోచరించకుండెను. గోప గోపాలురు, గోవులు, వత్సములు శీత పీడితులై శ్రీకృష్ణుని శరణుజొచ్చిరి - (*అతి ఆసార అతివాతేన పశవః జాతవేపనాః । గోపాః గోప్యః చ శీత ఆర్తాః గోవిన్దం శరణం యయుః ॥* 10-25-11, *శిరః సుతాన్ చ కాయేన ప్రచ్ఛాద్యా ఆసారపీడితాః । వేపమానాః భగవతః పాదమూలం ఉపాయయుః ॥* 10-25-12) వారు ఇలా స్వామిని ప్రార్థించారు-

> ***కృష్ణ కృష్ణ మహాభాగ త్వన్నాథం గోకులం ప్రభో ।***
> ***త్రాతు మర్హసి దేవాత్ నః కుపితాద్ భక్తవత్సల ॥*** **10-25-13**

అని ప్రార్థించారు. ఇదంతా ఇంద్రుడి పనే అని గ్రహించాడు. శ్రీహరి (*శిలావర్ష నిపాతేన హన్యమానం అచేతనం । నిరీక్ష్య భగవాన్ మేనే కుపిత ఇంద్ర కృతం హరిః ॥* 10-25-14). ఇంద్రుని తృప్తికై చేయు యాగమును ఆపడం వల్ల మమ్ము నాశనం చేయాలని అకాలమున అతిదారుణమైన సుడిగాలులతో గల తీవ్ర వర్షధారలను కురిపిస్తున్నాడని స్వామి తలచాడు (*అప ఋతు అతి ఉల్బణం వర్షం అతివాతం శిలామయం । స్వయాగే విహతే అస్మాభిః ఇన్ద్రః నాశాయ వర్షతి ॥* 10-25-15), మేమే సర్వేశ్వరులమనే దిగజారిన గర్వాన్వితులైన మూర్ఖులైన దేవతలకు బుద్ధిచెప్పుటకు (*తత్ర ప్రతివిధిం సంయక్ ఆత్మయోగేన సాధయే । లోక ఈశ మానినాం మౌఢ్యాత్ హరిష్యే శ్రీమదం తమః ॥* 10-25-16), సత్త్వగుణ సంపన్నులైన దేవతల మదగర్వమును అణిచి వారు ఈశ్వరులు కాదని నిరూపించి వారిని ఉత్తమ స్థానమున ఉంచుటకు మరియు లోకపాలకుల మద అపహరణ కొరకై స్వామి ఉపాయం ఆలోచించాడు (*న హి సత్ భావ యుక్తానాం సురాణాం ఈశ విస్మయః । మత్తః అసతాం మానభంగః ప్రశమాయ ఉపకల్పతే ॥* 10-25-17). అలాగే గోపులను, గోవులను సంరక్షించడానికి పూనుకున్నాడు స్వామి (*తస్మాత్ మత్ శరణం గోష్ఠం మత్‌నాథం మత్ పరిగ్రహమ్ । గోపాయే స్వ ఆత్మయోగేన సః అయం మే వ్రతః ఆహితః ॥* 10-25-18). పుట్టగొడుగును పిల్లవాడు పట్టుకొన్నట్లుగా గోవర్ధనపర్వతాన్ని ఒక చేత్తో లేపాడు (ఇతి *ఉక్త్వా ఏకేన హస్తేన కృత్వా గోవర్ధనాచలమ్ । దధార లీలయా కృష్ణః ఛత్రాకం ఇవ బాలకః* -19). అందర్నీ దీని కిందికి

రమ్మన్నాడు (*అథ అహ భగవాన్ గోపాన్ హే అమ్బ తాత వ్రజ ఓకసః । యథా ఉపజోషం విశత గిరి గర్తం సగోధనాః ॥* 10-25-20). ఇదేం పడిపోదు అని వారికి ధైర్యం చేకూర్చాడు (*న త్రాసః ఇహ వః కార్యః మత్ హస్త అద్రి నిపాతనాత్ । వాత వర్ష భయనే అలం తత్త్రాణం విహితం హి వః ॥* 10-25-21). గోధనంతో కలిసి అందరూ వచ్చి చేరారు (*తథా నిర్వివిశుః గర్తం కృష్ణ అశ్వాసిత మానసాః । యథా అవకాశం సధనాః సవ్రజాః స ఉపజీవినః ॥* 10-25-22). ఇలా వారం రోజులు చలింపకుండా కొండను ఎత్తి పట్టుకున్నాడు (*క్షుత్ తృట్ వ్యథాం సుఖ అపేక్షాం హిత్వా తైః వ్రజవాసిభిః । వీక్ష్యమాణః దధార అద్రిం సప్త అహం న అచలత్ పదాత్ ॥* 10-25-23). ఇంద్రుడు శ్రీకృష్ణుడి సహజశక్తి ప్రభావమును చూచి మిగుల ఆశ్చర్యపడి మేఘాలను ఉపసంహరించాడు (*కృష్ణ యోగ అనుభావం తం నిశామ్య ఇన్ద్రః అతివిస్మితః । నిస్తమ్భః భ్రష్ట సంకల్పః స్వాన్ మేఘాన్ సన్న్యవారయత్ ॥* 10-25-24). గాలివాన ఆగడం సూర్యుడు ఉదయించడం వల్ల అందర్నీ బయటకు వెళ్ళమన్నాడు బాలకృష్ణుడు (*ఖం వి అభ్రం ఉదిత ఆదిత్యం వాతవర్షం చ దారుణమ్ । నిశామ్య ఉపతరం గోపాన్ గోవర్ధనధరః అబ్రవీత్ ॥* 10-25-25), (*నిర్యాత త్యజత త్రాసం గోపాః స స్త్రీ ధన అర్భకాః । ఉపారతం వాతవర్షం వి ఉద ప్రాయాః చ నిమ్నగాః ॥* 10-25-26). గోపులు స్త్రీలు వృద్ధులు బాలురు గోవులు ఉపకరణములతో గూడిన ఆ ఎడ్ల బండ్లు మొదలగు వాటితో గూడి ఆ గోవర్ధనగిరి గొడుగు నుండి బయటకు వచ్చారు (*తతః తే నిర్యయుః గోపాః స్వం స్వం ఆదాయ గోధనమ్ । శకట ఊఢ ఉపకరణం స్త్రీ బాల స్థవిరాః శనైః ॥* 10-25-27). కృష్ణుడు గోవర్ధనాన్ని యథా స్థానంలో ఉంచాడు (*భగవాన్ అపి తం శైలం స్వస్థానే పూర్వవత్ ప్రభుః । పశ్యతాం సర్వభూతానాం స్థాపయాం ఆస లీలయా ॥* 10-25-28). పెరుగులో అక్షతలు, కుంకుమ వేసి కృష్ణుడికి దిష్టి తీసారు, పెద్దవాళ్ళు - (*తం ప్రేమ వేగాత్ నిభృతాః వ్రజ ఓకసాః యథా సమీయుః ఆదిభిః । గోప్యః చ సస్నేహం అపూజయన్ ముదా దధి అక్షత అద్భిః యుయుజుః సత్ ఆశిషః ॥* 10-25-29). యశోద, రోహిణి, నందుడు, బలరామాదులు మహాబలశాలియైన కృష్ణుని ఆలింగనము చేసుకున్నారు (*యశోదా రోహిణీ నన్దః రామః చ బలినాం వరః । కృష్ణం ఆలిఙ్గ్య యుయుజుః ఆశిషః స్నేహకాతరాః ॥* 10-25-30). దేవతా గణములు సిద్ధులు, సాధ్యులు, గంధర్వులు, చారణులు స్వామిని స్తుతించారు (*దివి దేవగణాః సిద్ధాః సాధ్యాః గన్ధర్వచారణాః । తుష్టువుః ముముచుః తుష్టాః పుష్పవర్షాణి పార్థివ ॥* 10-25-31). స్వర్గమున శంఖములను, దుందుభులను దేవతలు మ్రోగించారు. గంధర్వపతులు, తుంబురు ప్రముఖులు స్వామిని కీర్తించారు (*శంఖ దున్దుభయః నేదుః దివి దేవప్రచోదితాః । జగుః గన్ధర్వపతయః తుమ్బురు ప్రముఖాః నృప ॥* 10-25-32). గోపబాలురతో బలరామునితో కలిసి గోవులను మేపుటకు స్వామి వనమునకు వెళ్ళాడు. గోపికలు తమ హృదయమున స్పృశింపబడ్డ కృష్ణ లీలలను గానం చేస్తూ ఇండ్లకు వెళ్ళారు (*తతః అనురక్తైః పశుపైః పరిశ్రితః రాజన్ స్వగోష్ఠం సబలః అవ్రజత్ హరిః । తథా విధాని అస్య కృతాని గోపికాః గాయన్త్యః ఈయుః ముదితాః హృదిస్పృశః ॥* 10-25-33).

శ్రీకృష్ణుని అతిశక్తివంతమైన గోవర్ధన పర్వతాన్ని ఎత్తడం చూసిన గోపాలురు అమిత ఆశ్చర్యము చెంది నందుని సమీపించి ఇట్లడిగిరి (*శ్రీశుక ఉవాచః - ఏవం విధాని కర్మాణి గోపాః కృష్ణస్య వీక్ష్య తే । అతత్ వీర్య విదః ప్రోచుః సమభ్యేత్య సువిస్మితాః ॥* 10-26-1) - శరీరరోమాలు నిక్కపొడిచే ఈ అద్భుత బాలుని కర్మలు చూస్తుంటే ఇటువంటి వాడు మన పల్లెలో జన్మించడం ఏమిటి? ఇది అర్థం కావడం లేదన్నారు (*బాలకస్య యత్ ఏతాని కర్మాణి అతి అద్భుతాని వై । కథం అర్హతి అసౌ జన్మ గ్రామ్యేషు ఆత్మ జుగుప్సితమ్ ॥* 10-26-2). వీడి వయస్సు ఏడేండ్లే, గోవర్ధన పర్వతం ఎత్తడం ఏమిటి? అది అవలీలగా గజరాజు పద్మాన్ని పీకినట్లుగా చేశాడు. కావున పిల్లవాడు మన బాలుడు కాదు, అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ నాయకుడు అని గ్రహించారు (*యః సప్తహాయనః బాలః కరేణ ఏకేన లీలయా । కథం బిభ్రత్ గిరివరం పుష్కరం గజరాట్ ఇవ ॥ క్వ సప్త హాయనః బాలః క్వ మహా అద్రి విధారణమ్ । తతః నః జాయతే శంకా వ్రజనాథ తవ ఆత్మజే ॥* 10-26-3,14). పూతన సంహారము దగ్గర నుండి జరిగిన కృష్ణలీలలను పునరావృతము చేసుకున్నారు. ఈ అద్భుత బాలుడు శ్రీకృష్ణస్వామి అఖిలాండకోటిబ్రహ్మాండాల నాయకుడు అని గ్రహించారు (*తోకేన ఆమీలిత అక్షేణ పూతనాయాః మహా ఓజసః । పీతః స్తనః సహ ప్రాణైః కాలేన ఇవ వయః తనోః ॥* 10-26-4). కొన్ని నెలలు వయస్సు ప్రాయమున పెద్ద బండి క్రింద పడుకోబెట్టినపుడు ఏడ్చుచూ దానిని కాలితో తన్నినపుడు అది తలక్రిందులై పడింది (*హిన్వతః అధః శయానస్య మాస్యస్య చరణౌ ఉదక్ । అనః అపతత్ విపర్యస్తం రుదతః ప్రపద ఆహతమ్॥* 10-26-5). ఒక సంవత్సర వయస్సులో కూర్చుని ఉన్నపుడు తృణావర్తుడు అను రాక్షసుడు సుడిగాలి రూపమున ఆకాశములోకి తీసుకుపోయినపుడు వాడి కంఠమును నులిపి చంపాడు (*ఏక హాయనః ఆసీనః హ్రియమాణః విహాయసా । దైత్యేన యః తృణావర్తం అహన్ కంఠ గ్రహ ఆతురమ్ ॥* 10-26-6). మరోసారి వెన్నను దొంగిలిస్తుంటే వాళ్ళ అమ్మరోటికి కట్టివేయగా, అపుడు ఈతడు చేతులపై ప్రాకుచూ రోటిని జంట అర్జున వృక్షముల నడుమ లాగి వాటిని పడేశాడు (*క్వచిత్ హైయఙ్గవ స్తైన్యే మాత్రా బద్ధః ఉలూఖలే । గచ్ఛన్ అర్జునయోః మధ్యే బాహుభ్యాం తౌ ఆపతత్ ॥* 10-26-7). ఇంకోసారి వనములో గోవత్సములను మేపుటకు వెళ్ళినపుడు కొంగరూపమున వచ్చిన బకాసురుని ముక్కుని పట్టుకొని మొత్తం దేహాన్నే చీల్చేశాడు (*వనే సంచారయన్ వత్సాన్ సరామః బాలకైః వృతః । హన్తుకామం బకం దోర్భ్యాం ముఖతః అరిం అపాటయత్ ॥* 10-26-8). తనను చంపగోరి వత్సాసురుడు గోవత్సరూపమున వచ్చినపుడు వాడి కాళ్ళను పట్టి త్రిప్పుచూ క్రీడగా వెలగ చెట్టుకు కొట్టాడు (*వత్సేషు వత్సరూపేణ ప్రవిశన్తం జిఘాంసయా । హత్వా న్యపాతయత్ తేన కపిత్థాని చ లీలయా॥* 10-26-9). మరోసారి బలరామునితో గూడి తాళ్ళవనమున దితివంశజుడైన గార్దభాసురుని వాడి బంధువులను జంపి ఆ తాళ్ళవనమునకు అందరూ వెళ్ళునట్లు సురక్షితము చేశాడు (*హత్వా రాసభ దైతేయం తత్ బన్ధూన్ చ బల అన్వితః । చక్రే తాలవనం క్షేమం పరిపక్వ ఫల అన్వితమ్ ॥* 10-26-10). ఒకసారి ప్రలంబాసురుడు గోపబాలుని రూపమున బాలుర ఆటలలో ప్రవేశించాడు. బలశాలి బలరాముడు ఆ ప్రలంబాసురుని వధించిన తర్వాత ఆ అడవిన చెలరేగిన

దావాగ్నిన నుండి గోపబాలురను గోవులను రక్షించాడు బాలకృష్ణుడు (*ప్రలంబం ఘాతయిత్వా ఉగ్రం బలేన బలశాలినా । అమోచయత్ వ్రజపశూన్ గోపాన్ చ ఆరణ్యా వహ్నితః ॥* 10-26-11). కోరలలో దారుణమగు విషమును కలిగిన కాళియ సర్పమును దండించి దానిని యమున నుండి వెళ్ళగొట్టి యమునాజలములను పవిత్రము చేశాడు ఈ అద్భుత బాలకుడు (*ఆశీ విషతమ అహి ఇన్ద్రం దమిత్వా విమదం హ్రదాత్ । ప్రసహ్యా ఉద్వాస్య యమునాం చక్రే అసౌ నిర్విష ఉదకామ్ ॥* 10-26-12). వీడి చిలిపి చేష్టలు ప్రేమానురాగములకు బాగా ఆకర్షితులమైన మేము వీడిని విడిచి ఉండలేకపోతున్నాం (*దుస్త్యజః చ అనురాగః అస్మిన్ సర్వేషాం నః వ్రజ ఓకసామ్ । నన్ద తే తనయే అస్మాసు తస్య అపి ఔత్పత్తికః కథమ్ ॥* 10-26-13). చూస్తేనేమో ఏడేళ్ళవాడు, లేపేదేమో మహాపర్వతాన్ని ఇది ఏమిటో మీ పిల్లవాడిని అర్థం చేసుకోలేకపోతున్నాము (*క్వ సప్త హాయనః బాలః క్వ మహా అద్రి విధారణమ్ । తతః నః జాయతే శంకా వ్రజనాథ తవ ఆత్మజే ॥* 10-26-14). మనం ఉత్త పల్లెటూరి వాళ్ళం, ఈ బాలుడు దేవాదిదేవుడు అనుకుందామా అంటే, స్వామి మన దగ్గరకు రావడం ఏమిటి మనతో ఆడుకోవడం ఏమిటి అని ఏమీ అర్థంకాక ఆశ్చర్యపడ్డారు (*బాలకస్య యత్ ఏతాని కర్మాణి అతి అద్భుతాని వై । కథం అర్హతి అసౌ జన్మ గ్రామ్యేషు ఆత్మ జుగుప్సితమ్ ॥* 10-26-2). అప్పుడు ఈ బాలుడు శ్రీకృష్ణుడు స్వయంభగవానుడని గర్గుడు తెల్పాడని నందుడు వారికి తెలియజేసాడు. యుగాల ననుసరించి ఈ స్వామి వివిధ రూపాలు రంగులలో అనగా తెలుపు, ఎరుపు, పసుపు వర్ణములతో ఇప్పుడు అసలైన నీల మేఘ రంగు గల దివ్య దేహముతో అవతరించాడు (*శ్రీనన్దః ఉవాచ - శ్రూయతాం మే వచః గోపాః వ్యేతు శంకా చ వః అర్భకే । ఏనం కుమారం ఉద్దిశ్య గర్గః మే యత్ ఉవాచ హ ॥* 10-26-15). (*వర్ణాఃత్రయ కిల అస్య ఆసన్ గృహ్ణతః అనుయుగం తనూః । శుక్లః రక్తః తథా పీతః ఇదానీం కృష్ణతాం గతః ॥* 10-26-16). పూర్వము ఈయనే పలు కారణము వల్ల వసుదేవపుత్రుడు వాసుదేవుడుగా జన్మించాడు. ఈయనయే శ్రియఃపతి-లక్ష్మీపతి, దేవాదిదేవుడు అని శాస్త్రజ్ఞులు తెలుసుకున్నారు (*ప్రాక్ అయం వసుదేవస్య క్వచిత్ జాతః తవ ఆత్మజః । వాసుదేవః ఇతి శ్రీమాన్ అభిజ్ఞః సంప్రచక్షతే ॥* 10-26-17). దివ్యమైన కర్మలు చేయడం వల్ల ఆయా లీలల ననుసరించి ఈయనకు ఎన్నో పేర్లు, రూపాలు కూడా ఉన్నాయి. ఈ విషయము నాకు తెలుసు. సామాన్య జనులకు తెలియదు (*బహూని సన్తి నామాని రూపాణి చ సుతస్య తే । గుణకర్మ అనురూపాణి తాని అహం వేద న ఉ జనాః ॥* 10-26-18). ఈయన మనకు శుభములు కలిగించడానికి వచ్చాడు. ఇదివరకు పురాణాలలో చెప్పబడిన విష్ణువు, నారాయణుడు ఈయనే. పూర్వకాలమున రాక్షసులు దుర్మార్గుల బారి నుండి దేవతలను సాధువులను రక్షించాడు ఈ మహాత్ముడే (*ఏషః వః శ్రేయః ఆధాస్యాత్ గోపగోకులనన్దనః । అనేన సర్వదుర్గాణి యూయం అఞ్జః తరిష్యథ ॥* 10-26-19) *పురా అనేన వ్రజపతే సాధవః దస్యుపీడితాః । అరాజకే రక్ష్యమాణాః జిగ్యు దస్యూన్ సమేధితాః ॥* 10-26-20, *య ఏతస్మిన్ మహాభాగా ప్రీతిం కుర్వన్తి మానవాః । అరయః న అభిభవన్తి ఏతాన్ విష్ణుపక్షాన్ ఇవ అసురాః ॥* 10-26-21). ఈ బాలుడితో పోల్చతగ్గ వ్యక్తి నారాయణుడు కావున ఈ బాలుడు నారాయణ సముడన్నారు. అసలు

రహస్యం ఏమంటే ఈ కృష్ణుడు ఆదిమూలము. దేవాదిదేవుడు, స్వయంభగవానుడు (*తస్మాత్ నన్ద కుమారః అయం నారాయణ సమః గుణైః । శ్రియా కీర్త్యా అనుభావేన తత్ కర్మసు న విస్మయః ॥* 10-26-22). కావున తప్పక ఈ బాలుడు నారాయణఅంశ అని నేను తలుస్తాను, అని గర్గుడు చెప్పినట్లుగా ఇక్కడ నందుడు తన తోటి గోపాలురకు తెలియజేశాడు. ఇది విన్న గోపాలురు ఎంతో సంతోషించారు. కృష్ణుని చూచి విస్మయం చెందసాగారు (*ఇతి అద్ధా మాం సమాదిశ్య గర్గే చ స్వగృహం గతే । మన్యే నారాయణస్య అంశం కృష్ణం అక్లిష్టకారిణమ్ ॥* 10-26-23, *ఇతి నన్ద వచః శ్రుత్వా గర్గగీతం వ్రజ ఓకసః । ముదితాః నన్దం ఆనర్చుః కృష్ణం చ గత విస్మయాః ॥* 10-26-24).

దేవేంద్రుడి యజ్ఞభగ్నమువల్ల దేవేంద్రుడికి వచ్చిన కోపము, మదము, గర్వము వల్ల కృష్ణుని తూలనాడి వ్రజమును వర్షపునీటితో అల్లకల్లోలము చేసినపుడు ఈ కృష్ణుడు ఒక చేత్తో ఏడు రోజులు అవలీలగా కుక్క గొడుగులాగా పర్వతాన్ని ఎత్తి వ్రజవాసులను రక్షించి ఇంద్రుని గర్వము అణిచిన ఈ కృష్ణస్వామి, గోవర్ధనగిరిధారి మమ్ములను కాపాడుగాక అని శ్రీశుకులవారు మంగళాశాసనములు చేశారు (*దేవే వర్షతి యజ్ఞ విప్లవ రుషా వజ్ర అశ్మవర్ష అనిలైః । సీదత్ పాల పశు స్త్రీ ఆత్మ శరణం దృష్ట్వా అనుకంపీ ఉత్స్మయన్ ॥* 10-26-25) (శ్రీకృష్ణుడు అందగాడు దేవాదిదేవుడు అద్భుతకర్మలు చేయువాడు అని గ్రహించినవారై ఈయనతో రమించాలని అనుకున్నారు గోపికలు).

ఇంద్రుని గర్వంపోగా సిగ్గుతో కృష్ణుడి కాళ్ళపై బడ్డాడు. తన కిరీటంతో స్వామి పాదాలను తాకాడు ఇంద్రుడు (*వివిక్త ఉపసంగమ్య వ్రీడితః కృతహేలనః పస్పర్శ పాదయోః ఏనం కిరీటేన అర్క వర్చసా ॥* 10-27-2). తనతో సురభి ఆవును ఇంద్రలోకం నుండి తెచ్చాడు అభిషేకము చేద్దామని. క్షీరసాగరమథనంలో వచ్చిన సురభిని ఇంద్రుడు తీసుకున్నాడు కదా! కృష్ణుడు గోవర్ధన పర్వతమును ఎత్తి వ్రజవాసులను అసాధారణ వర్షపాతమునుండి రక్షించిన విధానమును చూచిన పిమ్మట హడలెత్తిన ఇంద్రుడు సురభి ఆవుతో సహా వచ్చి శరణని కాళ్ళ మీద పడ్డాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - గోవర్ధనే ధృతే శైలే ఆసారాత్ రక్షితే వ్రజే । గోలోకాత్ ఆవ్రజత్ కృష్ణం సురభిః శక్రః ఏవ చ ॥* 10-27-1).

తానే ముల్లోకాధిపతి అని గర్వించిన ఇంద్రుడు శ్రీకృష్ణలీలను చూశాడు, విన్నాడు. కృష్ణుడు దేవాదిదేవుడు అని గ్రహించి నిగర్వితుడై శ్రీకృష్ణుని స్తుతించసాగాడు (*దృష్ట శ్రుత అనుభావః అస్య కృష్ణస్య అమిత తేజసః । నష్ట త్రిలోక ఈశ మదః ఇంద్ర అహ కృత అంజలిః ॥* 10-27-3) ఇలా -

ఇంద్రుడిచే స్తోత్రము: ఓ శ్రీకృష్ణ భగవానుడా! నీవు సత్త్వరజోతమోగుణములులేని విశుద్ధ సత్త్వమయదివ్యశరీరము గలవాడవు. నీ దివ్యరూపము జ్ఞానమయము. నీవు శాంతుడవు. ధర్మము పాటించువారలకు శాంతిని ఇచ్చువాడవు. మాయామయ ప్రకృతి గుణములు అజ్ఞానము నీయందు లేవు (*ఇన్ద్రః ఉవాచ విశుద్ధసత్త్వం తవ ధామ శాన్తం తపఃమయం ధ్వస్త రజః తమస్కమ్ । మాయామయః అయం గుణ సంప్రవాహః న విద్యతే తే అగ్రహణ అనుబన్ధః ॥* 10-27-4). లోభాదులు, అజ్ఞానము

అను చిహ్నము మచ్చుకకైనను నీ దరి చేరవు. కావుననే నీవు ధర్మదండమును ధరించి నావంటి దుష్టులను నిగ్రహించుదువు. నీవు ధర్మ రక్షణ కొరకు దుష్టశిక్షణ కొరకు దండమును ధరించుచున్నావు (*కుతః ను తత్ హేతవః ఈశ తత్కృతాః లోభ ఆదయః యే అబుధ లిఙ్గభావాః । తథా అపి దణ్డం భగవాన్ బిభర్తి ధర్మస్య గుప్త్యై ఖల నిగ్రహాయ॥* 10-27-5). నానా రూపాలలో వస్తావు. నా వంటి మూఢులు మేమే ఈశ్వరులమనే భావన కలిగినప్పుడు ఇలాంటి "గోవర్ధనధారణలీల" ద్వారా మా గర్వాన్ని అణుస్తావు నిజానికి నీవే తల్లివి తండ్రివి గురువు పాలకుడవు భర్తవు ధర్మరక్షకుడవు – (*పితా గురుః త్వం జగతాం అధీశః దురత్యయః కాలః ఉపాత్త దణ్డః । హితాయ చ స్వేచ్ఛా తనుభిః సమీహసే మానం విధున్వన్ జగత్ ఈశ మానినామ్ ॥* 10-27-6, *యే మద్విధ అజ్ఞాః జగత్ ఈశ మానినః త్వాం వీక్ష్య కాలే అభయం ఆశు తత్ మదమ్ । హిత్వా ఆర్య మార్గం ప్రభజన్తి అప స్మయాః ఈహా ఖలానాం అపి తే అనుశాసనమ్ ॥* 10-27-7). ఈ సేవకుని అజ్ఞాన దోషమును క్షమింపుము. ఐశ్వర్య మదమత్తులో ఉన్న నేను నిన్ను గుర్తించలేకపోయాను. నేను మళ్ళీ ఇంకోసారి ఇలా చేయరాదు (*సః త్వం మమ ఐశ్వర్య మద ప్లుతస్య కృత ఆగసః తే అవిదుషః ప్రభావమ్ । క్షన్తుం ప్రభో అథ అర్హసి మూఢ చేతసః ఏవం పునః మా భూత్ మతిః ఈశ మే అసతీ ॥* 10-27-8). నీ ఈ స్వఅవతారమున అధోక్షజుదువైన నీవు భూభారాన్ని పెక్కు ఉపద్రవాలను తొలగించడానికి వచ్చిన నీవు, నీ పాదపద్మముల సేవించు వారలను రక్షిస్తావు (*తవ అవతారః అయం అధోక్షజ ఇహ స్వయం భరాణాం ఉరుభార జన్మనామ్ । చమూపతీనాం అభవాయ దేవ భవాయ యుష్మత్ చరణ అనువర్తినామ్ ॥* 10-26-9).

నమస్తుభ్యం భగవతే పురుషాయ మహాత్మనే ।
వాసుదేవాయ కృష్ణాయ సాత్వతాం పతయే నమః ॥ **(10-27-10)**

స్వచ్ఛన్ద ఉపాత్త దేహాయ విశుద్ధ జ్ఞాన మూర్తయే ।
సర్వస్మై సర్వబీజాయ సర్వభూతాత్మనే నమః ॥ **(10-27-11)**

నేను చేసిన ఈ కుంభవృష్టితో గోకుల మునక, నాకై చేసే యజ్ఞ నిరోధం వల్ల కోపం వచ్చి గర్వంతో చేశా. ఇప్పుడు నా గర్వం పోయింది. యథార్థాన్ని గ్రహించా (*మయా ఇదం భగవన్ గోష్ఠ నాశాయ ఆసార వాయుభిః । చేష్టితం విహతే యజ్ఞే మానినా తీవ్ర మన్యునా ॥* 10-27-12). ఈశ్వరుడవు, గురువు అయిన నీచే అణచబడి గర్వాన్ని కోల్పోయిన నేను నిన్ను శరణు అంటున్నాను (*త్వయా ఈశ అనుగృహీతః అస్మి ధ్వస్త స్తమ్భః వృథా ఉద్యమః । ఈశ్వరం గురుం ఆత్మానం త్వాం అహం శరణం గతః ॥* 10-27-13). ఇలా స్వామి గుణగణాలను అర్థం చేసుకొని కీర్తించిన దేవేంద్రుని జూచి, స్వామి ఒక్కమారు చిరునవ్వు నవ్వి మేఘగంభీరముతో ఇలా పలికాడు– నీకు ఉపకారము చేయుటకే నీకై చేసే యజ్ఞాన్ని ఆపాను (*శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ – మయా తే అకారి మఘవన్ మఖ భఙ్గః అనుగృహ్ణతా। మత్ అనుస్మృతయే నిత్యం మత్తస్య ఇన్ద్రశ్రియా భృశమ్ ॥* 10-27-15). నీ శ్రేయస్సు కొరకై నిన్ను ఐశ్వర్య భ్రష్టునిగా చేసా.

నీకు శుభం కలగాలి. ఇక చక్కగా రాజ్యాన్ని ఏలుకో, గర్వము చెందకు, అని స్వామి ఇంద్రుని మందలించాడు (*మాం ఐశ్వర్య శ్రీ మద అన్ధః దణ్డపాణిం న పశ్యతి । తం భ్రంశయామి సమ్పద్భ్యః యస్య చ ఇచ్ఛామి అనుగ్రహమ్ ॥* 10-27-16, *గమ్యతాం శక్ర భద్రం వః క్రియతాం మే అనుశాసనమ్ । స్థీయతాం స్వ అధికారేషు యుక్తైః వః స్తమ్భ వర్జితైః ॥* 10-27-17). అనంతరము సురభి ఆవు తన సంతానమైన గోవులతో కలిసి నమస్కరించి గోపరూపముగా ఉన్న ఈశ్వరునితో ఇట్లన్నది-

సురభి (కామధేనువు) తన సంతానమగు గోవులతో కలిసి గోపాలుని స్తోత్రము మరియు క్షీరాభిషేకము చేయుట - గోవింద పట్టాభిషేకము

సురభిః ఉవాచ - ఓ అచ్యుతా! కృష్ణ కృష్ణా! విశ్వమును నడిపించువాడా! విశ్వకారకుడా! ఓ మహాయోగీ! లోకనాథా! నిన్ను మా నాథునిగా రక్షకుడిగా పొంది ఉన్నాము (*కృష్ణ కృష్ణ మహాయోగిన్ విశ్వ ఆత్మన్ విశ్వసంభవ । భవతా లోకనాథేన సనాథాః వయం అచ్యుత ॥* (10-27-19). నీవే మా పరమదైవము, నీవే మా ఇంద్రుడవు కావాలి, అప్పుడే జగత్పతివిగా మమ్ము, బ్రాహ్మణులను, దేవతలను, సాధువులను, రక్షిస్తూ మాకు శుభములు చేకూర్చగలవు (*త్వం నః పరమకం దైవం త్వం నః ఇన్ద్రో జగత్పతే । భవాయ భవ గోవిప్రదేవానాం యే చ సాధవః* - (10-27-20).

మేము బ్రహ్మచే ప్రేరేపింపబడి నీకు అభిషేకము చేసి గోవింద పట్టాభిషేకము (గోవర్ధనలీలలో గోవులను కాపాడినాడు కావున గోవిందుడు అయ్యాడు) చేయడానికి వచ్చాము. నీకే ఆ ఇంద్ర పట్టాభిషేకము చేయడానికి వచ్చాము. బ్రహ్మదేవుడి కోరిక మీద నీవు భూభారం తొలగించుటకు వచ్చావు. కావున నీకు అభిషేకము చేస్తాము (*ఇన్ద్రం నః త్వా అభిషేక్ష్యామః బ్రహ్మణా చోదితాః వయమ్ । అవతీర్ణః అసి విశ్వ ఆత్మన్ భూమేః భార అపనుత్తయే ॥* 10-27-21). ఈ విధముగా తెలిపిన వారై సురభి ఆవులు వాటి క్షీరముతో శ్రీకృష్ణునకు స్నానము చేయించసాగాయి. అప్పుడు దేవమాతలైన అదితి మున్నగువారు మరియు మహర్షుల ప్రోత్సాహముతో ఐరావతము ఆకాశగంగను తెచ్చి తనే తుండముతో దేవదేవుని ఇంద్రాదిదేవతల సమక్షమున అభిషేకము చేసింది. సురభి ఆవులు స్వామికి గోవుల రక్షకుడు అనగా గోవిందుడు అని బిరుదునిచ్చాయి. దాశార్హ వంశజుడైన కృష్ణుడు గోవిందుడయ్యాడు. అష్టదిగ్గజాలు ఆకాశగంగను చిమ్మాయి (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఏవం కృష్ణం ఉపామన్త్ర్య సురభిః పయసా ఆత్మనః । జలైః ఆకాశగంగాయాః ఐరావత కర ఉద్ధృతైః ॥* 10-27-22), *ఇన్ద్ర సుర ఋషిభిః సాకం చోదితః దేవ మాతృభిః । అభ్యషించత దాశార్హం గోవిన్దః ఇతి చ అభ్యధాత్ ॥* 10-27-23). అప్పుడు నారదతుంబురులు, గంధర్వ విద్యాధరులు, సిద్ధులు, చారణులు, సురఅంగనలు అందరూ వచ్చారు గానం చేశారు, సమస్త లోకముల రక్షకుడు కల్మషములను నశింపచేయువాడు శ్రీహరి ఒక్కడే అని కీర్తించారు, నృత్యము చేశారు (*తత్ర ఆగతాః తుమ్బురు నారద ఆదయః గన్ధర్వ విద్యాధర సిద్ధ చారణాః । జగుః యశః లోక మల అపహం హరేః సుర అఙ్గనాః సన్ననృతుః ముదా అన్వితాః ॥* 10-27-24). ఇలా కీర్తించి దేవతాశ్రేష్ఠులు, ఋషులు, ప్రముఖులు

అద్భుత పుష్పవృష్టితో స్వామిని ముంచెత్తారు. ముల్లోకాలు పరమ సంతోషం చెందాయి. సురభి ఆవులు వాటి పాలతో స్వామిని అభిషేకించటం వల్ల క్షీర సాగరము ఏర్పడింది (*తం తుష్టువుః దేవ నికాయ కేతవః హి అవాకిరన్ చ అద్భుత పుష్పవృష్టిభిః । లోకాః పరాం నిర్వృతిం ఆప్నువన్ త్రయః గావః తదా గాం అనయన్ పయః ద్రుతాన్ ॥* 10-27-25). నదులు నానా విధములగు రస ప్రవాహములతో నిండినవి. వృక్షములు మధువును స్రవించాయి. పర్వతములు మణులను ఇచ్చాయి. క్రూర స్వభావులు కూడా మిత్రులయినారు. భూమి సస్యశ్యామలమైంది. గోవింద పట్టాభిషేక అనంతరము స్వామి ఆజ్ఞను పొంది అందరూ వారి వారి లోకాలకు వెళ్ళారు (*ఇతి గో గోకుల పతిం గోవిన్దం అభిషిచ్య సః । అనుజ్ఞాతః యయౌ శక్రః వృతః దేవ ఆదిభిః దివమ్ ॥* 10-27-28).

శ్రీకృష్ణుడు నందుని వరుణలోకము నుండి తీసికొని వచ్చుట: (10-28 అధ్యాయము)

ఒకనాడు నందుడు ఏకాదశి వ్రతము ఆచరించి ద్వాదశినాడు స్నానం చేయడానికి యమునలోకి దిగాడు (*శ్రీబాదరాయణిః ఉవాచ – ఏకాదశ్యాం నిరాహారః సమభ్యర్చ్య జనార్దనమ్ । స్నాతుం నన్దః తు కాలిన్ద్యాం ద్వాదశ్యాం జలం ఆవిశత్ ॥* 10-28-1). అది అసురవేళ అని మరిచి రాత్రి సమయంలో యమునానదిలోకి ప్రవేశించడం వల్ల ఒక అసురుడు ఆయనను పట్టుకొని వరుణలోకం తీసుకెళ్ళాడు. ఇది గ్రహించిన కృష్ణస్వామి వరుణలోకం వెళ్ళాడు. కృష్ణుణ్ణి చూసిన వరుణుడు సపర్యలు చేసి (*ప్రాప్త వీక్ష్య హృషీకేశం లోకపాలః సపర్యయా । మహత్యా పూజయిత్వా – ఆహ తత్ దర్శన మహా ఉత్సవః* 10-28-4) స్తోత్రం చేశాడు.

వరుణుడి స్తోత్రం: నేడు మీ దర్శనముచే నా జన్మపావనమైనది. నీ పాద పద్మములను సేవించువారు సంసార బాధల నుండి విముక్తిచెంది వారు దివ్య గతులను పొందిరి (*శ్రీవరుణః ఉవాచ – అద్య మే నిభృతః దేహః అద్య ఏవ అర్థః అధిగతః ప్రభో । త్వత్ పాద భాజః భగవన్ అవాపుః పారం అధ్వనః ॥* 10-28-5). ఓ పరబ్రహ్మ స్వరూపా! నీవు మాయాతీతుడవు. నా జన్మ నీ దర్శనంతో సఫలమైనది. నీ ఆజ్ఞను పాలించే మాయాదేవి సృష్టి చేస్తుంది. అటువంటి జగత్తుకు కారణమైన మాయ నీయందు ఉండదు కదా! (*నమః తుభ్యం భగవతే బ్రహ్మణే పరమ ఆత్మనే । న యత్ర శ్రూయతే మాయా లోక సృష్టి వికల్పనా॥* 10-28-6).

మూఢులైన నా భృత్యులు మీ తండ్రిగారిని ఇక్కడకు తీసుకువచ్చారు. మమ్ములను క్షమించగలవు (*అజానతా మామకేన మూఢేన అకార్యవేదినా । ఆనీతః అయం తవ పితా తత్ భవాన్ క్షన్తుం అర్హతి ॥* 10-28-7). నీ కంతా తెలుసు. నాపై దయ చూపుము. తండ్రిగారిని తీసుకువెళ్ళండి అని ప్రార్థించాడు (మమ *అపి అనుగ్రహం కృష్ణ కర్తుమర్హసి అశేష దృక్ । గోవిన్ద నీయతాం ఏషః పితా తే పితృవత్సల॥* 10-28-8). సంతోషించిన ఈశ్వరేశ్వరుడు తండ్రిని తీసుకొని గోకులం చేరాడు. వారిని చూసి బంధువులు సంతోషించారు (*శ్రీశుక ఉవాచః – ఏవం ప్రసాదితః కృష్ణః భగవాన్ ఈశ్వర ఈశ్వరః । ఆదాయ అగాత్ స్వపితరం బన్ధూనాం చ అవహన్ ముదమ్ ॥* 10-28-9). తాను వరుణలోకమున చూసిన ఐశ్వర్య

సంపదలను, వారు శ్రీకృష్ణునకు చేసిన సన్మానములను నందుడు తన బంధువులకు ఆశ్చర్యము గొల్పేటట్లు వివరించాడు (*నన్దః తు అతీన్ద్రియం దృష్ట్వా లోకపాల మహా ఉదయమ్ । కృష్ణే చ సన్నతిం తేషాం జ్ఞాతిభ్యః విస్మితః అబ్రవీత్ ॥* 10-28-10). ఇది విన్న గోపాలురు శ్రీకృష్ణుడు భగవంతుడని, పరమనియామకుడని, అధీశ్వరుడని గ్రహించారు. ఇట్టి లోకమును తమకు చూపునా అని తలచిరి. వారి యందు దయతలచి తన భగవత్తత్త్వ నిరూపణకై వారికి వైకుంఠదర్శనం చేయించాడు స్వామి.

గోపాలకులకు వైకుంఠదర్శన ప్రాప్తి

జనులు అవిద్యాకామ్యకర్మలలో చిక్కుకొని వాటి ఫలితంగా ఉచ్చనీచ యోనులు, లోకములను పొందుతూ ఎన్నో జన్మలలో తిరుగాడుచున్నారు (*జనః వై లోకే ఏతస్మిన్ అవిద్యా కామ కర్మభిః । ఉచ్చ అవచాసు గతిషు న వేద స్వాం గతిం భ్రమన్ ॥* 10-28-13). అలాకాక గోపబాలురు ముక్తులు. నా మాధుర్య సాఖ్యలీలలను అనుభవించుటకు జన్మనెత్తారు. కాని వీరు జీవుల లాగా సామాన్యులమనే భ్రమలో పడి వైకుంఠదర్శనమునకై ఆలోచింపసాగారు. వారి యందు పరమకరుణ కలిగినవాడై వీరికి వైకుంఠ దర్శనం చేయించడానికి స్వామి నిశ్చయించాడు. ఇది వరకు దీనిని స్వామి అక్రూరునకు చూపాడు. సత్యం జ్ఞానంతో కూడిన అనంతమైన, స్వప్రకాశమైన, బ్రహ్మజ్యోతితో గూడిన వైకుంఠలోకాల దర్శనం చేయించాడు స్వామి. నందాది గోపాలురు అచట ఆ వైకుంఠంలో మూర్తీభవించిన వేదములు, శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట కళ్ళారా చూచారు. విస్మితులైనారు. బ్రహ్మకుండమున నీటిలో మునిగిన గోపాలురకు మరియు అలాగే ఆ తర్వాత అక్రూరునకు తన దివ్యలోకాల దర్శనము చేయించాడు స్వామి, అని ఎన్నో సం॥ తర్వాత శుక పరీక్షిత్తు సంవాదము జరుగుట వల్ల ఇదివరకు అక్రూరుడు కూడా చూచాడు అని "పురా" అను పదప్రయోగము వాడబడినది ఇచట ఈ 10-28-17వ శ్లోకమున (*సత్యం జ్ఞానం అనన్తం యత్ బ్రహ్మజ్యోతిః సనాతనమ్ । యత్ హి పశ్యన్తి మునయః గుణ అపాయే సమాహితాః ॥ తే తు బ్రహ్మహ్రదం నీతాః మగ్నాః కృష్ణేన చ ఉద్ధృతా । దదృశుః బ్రహ్మణః లోకం యత్ర అక్రూరః అధ్యగాత్ పురా ॥ నన్ద ఆదయః తు తం దృష్ట్వా పరమ ఆనంద నిర్వృతాః । కృష్ణం చ తత్ర ఛన్దోభిః స్తూయమానం సు విస్మితాః* 10-28-15 నుండి 17).

రాసలీల అంటే ఏమిటి? రాస పంచాధ్యాయము (10-29 నుండి 33 అధ్యాయములు) - (జీవాత్మలకు పరమాత్మతో గల అత్యంత సాన్నిహిత్యము - మాధుర్యరసము)

కృష్ణుడు గోవర్ధనధారణ, కాళీయ మర్దన, దావానల భక్షణ, గోపి గోపాలకులకు వైకుంఠదర్శన- ఇత్యాది అమానుష కృత్యముల ద్వారా గోవింద పట్టాభిషేకము ద్వారా తన పరమాత్మ తత్త్వాన్ని నిరూపించుకున్నాడు. తన కలయికతో జీవాత్మలకు వచ్చే బ్రహ్మానందాన్ని "రాసలీల" అనగా పరమాత్మ - జీవాత్మల సంగమము యొక్క అనుభూతి చూపాడు. ఇది వైకుంఠ నారాయణుడు చేయలేని మాధుర్యలీల. శ్రీమన్నారాయణుడు శ్రీకృష్ణుడి ఐశ్వర్యలీలను ప్రదర్శిస్తే, దేవాదిదేవుడు అయిన శ్రీకృష్ణుడి సొత్తు మాధుర్యలీల

అదే రాసలీల. జీవులు కోరే దాస్య, సఖ్య, వాత్సల్య, మాధుర్య సంబంధాలను ఇవ్వగలవాడు శ్రీకృష్ణుడు ఒక్కడే. మాధుర్యలీల కోరిన భక్తులు– గోపికలు, మరి వారి కామవాంఛను తీర్చినవాడు నిష్కాముడైన, పరిపూర్ణుడైన శ్రీకృష్ణుడు. గోపికలు కామవాంఛతో శ్రీకృష్ణుణ్ణి వేడుకున్నారు, అదే "రాసలీలా ఘట్టము".

గోపిభావమంటే ఏమిటి? గోపికలు ఎవరు?

శ్రీకృష్ణునియందు గోపికలకు (జీవులకు) గల ఆకర్షణ కామవాంఛ కానేరదు. జారత్వ బుద్ధిలా కనబడినా తుచ్ఛమైన కామవాంఛ స్వామిని చేరలేదు. స్వామితో గల జీవుల కామవాంఛ ముమ్మాటికి దివ్యమైనది, అప్రాకృతమైనది, ఆనందమయమైనది. అదే అతి ఉత్తమమైన ఊహించలేని సహజ ఆకర్షణ. ఇంతకన్నా ఏ అధిక సంబంధం స్వామితో పెట్టుకోలేనిది. అది జీవుల పరమావధి. దాన్నే గోపికలు స్వామితో అనుభవించారు. రసికులైన భక్తుల మాధుర్య భక్తిని కూడా స్వామి స్వీకరిస్తాడు. దీనికి వారు అర్హులే అని తెల్పిన ఏకైక శాస్త్రము శుక గీత. స్వామితో జీవులు పెట్టుకోగలిగే దాస్య, స్నేహ, వాత్సల్య, వైరి భావనలను స్వామి అంగీకరిస్తూ వారికి ఆయా స్థానాలు కలిపిస్తూ వారి కోరికలను నెరవేర్చగలిగేవాడే పరమాత్మ. స్వామి యందు జారత్వము కలగడం అంటే భౌతిక కామవాంఛలయందు వారికి శ్రద్ధ లేదనడానికి ఇది తార్కాణము. బెల్లం ముద్దను పూర్ణాస్వాదనము చేయుటయే మాధుర్యభక్తి. దాన్ని తప్పుగా అర్థం చేసుకొని మేము కూడా ప్రాకృతమైన జారత్వాన్ని నడిపిస్తామని అనే స్వామీజీలు గురువులు మలములోని పురుగుల వంటివారు. మలాన్ని తిని అదే ఆనందమని అనుకునే క్రిముల వంటివారు. వారికి ఊరపందులకు తేడా ఏమీలేదు. అలాంటి వారిని ఆశ్రయించేవారు కూడా ఆ కోవకు చెందినవారే.

అజ్ఞానంతో స్వామిలో ఐక్యము అయిపోయి అనగా జీవాత్మను పరమాత్మలో కలపాలనుకునే వారు భయస్తులు, పిరికివారు. అట్టివారు తేనె రుచిని చూడలేక తేనెలో అణువుగా మారాలనుకునేవారు. అలాకాక దాన్ని తిరస్కరించి, స్వామి సాన్నిధ్యంలో ఉంటూ స్వామితో ఏదో ఒక సంబంధం పెట్టుకొని ఆనందించే వారు ఉత్తమభక్తులు. ఇది ఏదీ వద్దు, మాకు ఈ ఆలోచనే లేదు, మాకు ఈ భౌతిక జగత్తు చాలా బాగుంది అనుకునేవారు పరమమూర్ఖులు. వారి సిద్ధాంతము – ఏమంటే –**Let us enjoy like a dog and work like a donkey. Finally they die like eczema affected dogs due to their sinful activities** (గజ్జికుక్కలు). భూతదయ, అహింసలో ఉండే ఆనందం కసాయివాడికి ఎలా తెలుస్తుంది? స్వార్థంతో చేసే పాపపు కర్మలకు ఎదురుదెబ్బలు తగలకుండా ఉంటాయా? కావున అహింసను ఆచరిస్తూ నిశ్చలతత్త్వంతో నిర్మోహత్వాన్ని పొందినవాడే స్వామి యందు నిష్కామభక్తిని చేస్తూ స్వామిని పొందాలనే కామవాంఛ కలిగి ఉంటాడు. ఇదే నిష్కామ భక్తికి అర్థం. భక్తికి పరాకాష్ఠ. అదే గోపికాతత్త్వం.

పరిపూర్ణకాముడైన శ్రీకృష్ణుని యందు ఆకర్షణ కలిగిందంటే అది జీవన్ముక్తికి లక్షణము. గోపికలు మాధుర్య భక్తిని ఎలా ఆస్వాదిస్తారో అలానే సహస్ర లక్ష్మీదేవీలు స్వామిని రకరకాలుగా సేవిస్తారు (*చింతామణి*

ప్రకర సద్మసు కల్పవృక్ష లక్షావృతేషు సురభీః అభిపాలయంతమ్ । లక్ష్మీ సహస్ర శత సంభ్రమ సేవ్యమానం గోవిందం ఆది పురుషం తం అహం భజామి ॥ - శ్రీ బ్రహ్మ సంహిత, 5-29)

స్వామి పురుష భూషణుడైతే (10-29-38), బద్ధజీవుడు పురీష భూషణుడై తన నిజస్థితిని మరవడం వల్లనే అనర్థాలు కలిగినవాడై కృష్ణనింద చేస్తాడు. అట్టి వాడి దౌర్భాగ్యం ఏమంటే రాసలీల ఘట్టము వాడికి అర్థంకాక అపార్థం చేసుకుంటాడు.

గోపికలు నిత్యసిద్ధులు. కొందరు సాధన సిద్ధులుగా గల ఋషిచారులు (*గోప్యస్తు శృతయో జ్ఞేయా ఋషిజా గోపకన్యకాః । దేవకన్యాశ్చ రాజేంద్ర న మానుష్యాః కథంచన ॥* - పద్మపురాణము). కొందరు గోపికలు సాక్షాత్తుగా వేదమూర్తులు కాగా కొందరు పునర్జన్మ పొందిన ఋషులు, కొందరు గోపకన్యలు, మరికొందరు దేవతాకన్యలు అయియుండిరి. కాని ఓ రాజా! వారిలో ఎవ్వరును సాధారణ మానవులు కారు. "గోపికలు సాధారణ గోపకన్యలుగా గోచరించినప్పటికిని వాస్తవమునకు వారట్లు కాదని ఇచట మనకు తెలుపబడినది. ఈ విధముగా వారు సాధారణమర్త్యులనెడి వాదము ఖండించబడినది. వారు శ్రీకృష్ణుని ఆధ్యాత్మిక అంతరంగిక శక్తి సంపన్నులు. అందువల్లనే ఈ గోపికలు అష్టదశాక్షరీ, దశాక్షరీ, మరి ఇతర మంత్రములయందు పేర్కొనబడినారు.

దండకారణ్యమున శ్రీరామచంద్రుని చూచిన మహర్షులు స్వామి సౌందర్యానికి పరవశులై స్వామిని మోహించారు. వారు కూడా గోపికలయ్యారు స్వామితో రమించారు. ఇలా గోపికల పూర్వ జన్మవృత్తాంతమున స్వామిని మోహించారు అని తెలుస్తోంది (*దృష్ట్వా రామం హరిం తత్ర భోక్తుమైచ్ఛన్ సువిగ్రహం । తే సర్వే స్త్రీత్వమాపన్నాః సముద్భూతాశ్చ గోకులే । హరిం సంప్రాప్య కామేన తతో ముక్తా భవార్ణవాత్॥* - పద్మపురాణం, ఉత్తర ఖండము).

గోపికలు - గోపిజనవల్లభుడి సంవాదము - రాసలీల

శ్రీకృష్ణుడే తమ భర్త కావాలని గోపికలు కాత్యాయనీ వ్రతం ఆరంభించారు. వారి మనోభావాన్ని గ్రహించిన శ్రీకృష్ణుడు తన యోగమాయశక్తితో రాసలీలకై శరత్కాలరాత్రులందు మధురమైన వేణుగానంతో వారిని ఆకర్షించాలని తన యోగమాయను వారియందు ప్రదర్శించాడు (*శ్రీబాదరాయణిః ఉవాచ - భగవాన్ అపి తాః రాత్రీః శరద ఉత్ఫుల్ల మల్లికాః । వీక్ష్య రన్తుం మనఃచక్రే యోగమాయాం ఉపాశ్రితః ॥* 10-29-1). ఇలాఅనడంవల్ల ఇది సామాన్యమైన లౌకిక సంబంధం కాదని గుర్తుంచుకోవాలి. కృష్ణుడికి ఇప్పుడు 8 సం॥ వయస్సు మాత్రమే.

శరత్కాలమున చల్లటి తన కిరణములతో పడమటి దిక్కున అరుణరంగుతో ఉదయించుచూ చూచువారలకు తాపమును పోగొట్టెను. ఈ తాపహరణము ఎలా ఉందంటే చాలా రోజుల తర్వాత భార్యముఖమును చూచిన భర్తలాగా ఉంది (*తదా ఉడురాజః కకుభః కరైః ముఖం ప్రాచ్యాః విలింపన్ అరుణేన శంతమైః । సః చర్షణీనాం ఉదగాత్ శుచః మృజన్ ప్రియః ప్రియాయాః ఇవ దీర్ఘదర్శనః ॥* 10-

29–2). చంద్రుడు కోమలముగ రమాదేవి ముఖమువలె ఉండెను. అపుడు రాత్రివేళ వికసించు కుముదములు వికసించెను, చంద్రకిరణములతో నిండిన బృందావనము నవకుంకుమరాగముతో నిండెను. అది సరి అయిన సమయమని కృష్ణుడు మధుర వేణుగానమును చేయుచూ అతిమనోహరమైన సుందర నేత్రములతో అటు ఇటు చూచుచూ గోపికల చిత్తమును ఆకర్షించుటకు సిద్ధమాయెను (*దృష్ట్వా కుముత్ వన్తం అఖండ మండలం రమా ఆనన ఆభం నవ కుంకుమ అరుణం । వనం చ తత్ కోమల గోభిః రంజితం జగౌ కలం వామదృశాం మనఃహరమ్ ॥* 10–29–3). వేణుగానాన్ని విన్న గోపికలు, చిత్తము గోవిందుని యందు ఆకర్షింపబడి యుండుటచే (*గోవింద అపహృత ఆత్మానః* 10–29–8). (*వ్రజస్త్రియః కృష్ణగృహీత మానసాః* 10–29–4). వారి గృహకృత్యములను ఉన్నవి ఉన్నట్టుగా వదలి, భర్తలు, తండ్రులు, పుత్రులు, సోదరులు మొదలగువారు వారించినను అప్రత్నయముగనే ప్రియుడగు శ్రీకృష్ణుని చోటికి వెళ్ళారు. ఆ గోపాంగనల చిత్తము పూర్వము నుండియే శ్రీకృష్ణునియందాసక్తమై యుండెను. ఇపుడు కామోద్దీపక మగు శ్రీకృష్ణుని వేణుగానమును విని ఒకరినొకరు తెలియకుండగ అప్రయత్నపూర్వకముగా ప్రియుడగు శ్రీకృష్ణుడున్న చోటికి వెడలిరి. వెడలునప్పుడు వేగముచే వారి కర్ణాభరణములైన కుండలములు కాంతిని ప్రదర్శిస్తూ ఊగుచుండెను (*నిశమ్య గీతం తత్ అనఙ్గ వర్ధనం వ్రజస్త్రియః కృష్ణ గృహీత మానసాః । ఆజగ్ముః అన్యోన్యం అలక్షిత ఉద్యమాః సః యత్ర కాన్తః జవ లోల కుండలాః ॥* 10–29–4). వారిలో కొందఱు గోపికలు పాలు పితుకుచుండిరి. కాని కృష్ణుని గానమును విని తమ పనులను వదలి ఉత్సుకత గలవారై అటులనే బయలుదేరిరి. కొందఱు పొయ్యిపై పాలనుకాగపెట్టుచు, కొందఱు గోధుమ రొట్టెలను కాల్చుచు వాటిని పొయ్యి మీది నుండి దింపకయే వెడలసాగిరి (*దుహన్త్యః అభియయుః కాశ్చిత్ దోహం హిత్వా సముత్సుకాః । పయః అధిశ్రిత్య సంయావం అనుద్వాస్య అపరాః యయుః ॥* 10–29–5). కొందఱు గోపాంగనలు స్నానాదులు ముగించుకొని వస్త్రధారణ అలంకారాదులను చేసుకొనుచుండిరి. మరికొందఱు వడ్డించుచుండిరి. కొందఱు శిశువులకు స్తన్యమొసంగు చుండిరి. కొందఱు పతిశుశ్రూష చేయుచుండిరి. కొందఱు భోజనము చేయుచుండిరి. కొందఱంగరాగములను నలుముకొనుచు తైలముతో శుభ్రపరచుకొనుచుండిరి. కొందఱు శరీరమును తుడుచుకొనుచుండిరి. వారపుడు తమ తమ పనులను పూర్తిచేయకయే విపరీతభావముతో వస్త్ర భూషణాదులను ధరించి కృష్ణుని కడకు వెడలిరి. వేణుగానము విన్న గోపికలు వస్త్రములను, ఆభరణములను అస్తవ్యస్తముగానే ధరించి పరుగుపరుగోయని వెడలిరి కృష్ణుని చెంతకు (*పరివేషయన్త్యః తత్ హిత్వా పాయయన్త్యః శిశూన్ పయః । శుశ్రూషన్త్యః పతీన్ కాశ్చిత్ అశ్నన్త్యః అపాస్య భోజనమ్ ॥* 10–29–6, *లింపన్త్యః ప్రమృజన్త్యః అన్యాః అంజన్త్యః కాశ్చ లోచనే । వ్యత్యస్త వస్త్ర ఆభరణాః కాశ్చిత్ కృష్ణ అన్తికమ్ యయుః ॥* 10–29–7). కొందరు బంధువులచే అడ్డగింపబడటం వల్ల, వారు శ్రీకృష్ణుని ప్రేమభావంతో కళ్ళుమూసుకొని ధ్యానించారు (*కృష్ణం తద్ భావనాయుక్తా దధ్యుః మీలిత లోచనాః*– 9). వాళ్ళ ఆత్మలే కృష్ణుని చేరాయి. శ్రీకృష్ణుని తలుస్తూ శ్రీకృష్ణధ్యానంలో త్రిగుణమయ దేహమునే మరచారు రాసలీలకు వెళ్ళలేని గోపికలు స్వామిని మనస్సులోనే రమించారు (*అన్తఃగృహ గతాః కాశ్చిత్ గోప్యః అలబ్ధ*

వినిర్గమాః । కృష్ణం తత్ భావనాయుక్తాః దధ్యుః మీలిత లోచనాః ॥ 10-29-9). తీవ్ర విరహ తాపముచే ఆ ధ్యానమున అచ్యుత ఆలింగనముచే హృదయమున గల అశుభములన్నియు తొలగెను. అలాగే పుణ్యకర్మలచే వచ్చిన బంధములన్నియు కూడా తొలగెను (*దుఃసహ ప్రేష్ఠ విరహ తీవ్ర తాప ధుత అశుభాః । ధ్యాన ప్రాప్త అచ్యుత ఆశ్లేష నిర్వృత్యా క్షీణ మంగలాః ॥* 10-29-10). స్వామిని బుద్ధితో జారుడని గ్రహించి కామించి మనస్సుతో రమించారు (*తమేవ పరమాత్మానం జారబుద్ధ్యాపి సంగతాః । జహుః గుణమయం దేహం సద్యః ప్రక్షీణబన్ధనాః ॥* 10-29-11).

ఆ సమయంబునన్ విభుఁ డనంతుఁడు కృష్ణుఁడు చిత్రమూర్తి యై
చేసెను మండల భ్రమణ శీల శీల పరస్పరబద్ధ బాహు కాంతా ।
సువిలాసమున్ బహువిధ స్ఫురితానన హస్త పాద
విన్యాసము రాసమున్ గృత వియచ్చరనేత్ర మనో వికాసమున్ ॥

పోతన భాగవతము - పూర్వభాగము - 10-1080

ఇట్లు బహుగతులంది దిరుగ నేర్పరియగు హరి దర్పించి, తన యిరు కెలంకుల నలంకృతులై, కళంక రహిత చంద్రవదనలు .... వీణలందికొని, వీణలం బ్రవీణలై, సొంపు మెఱసి, యింపుగ వాయింపుచు, నానంద లహరీ నిధానంబగు గానంబు సేయ, నవిరళంబై తరళంబుగాని వేడుక సరళంబగు మురళంబు లీలం గేల నందుకొని, మధురంబగు నధరంబునం గదియించి, మించి కామినీజన కబరికా సౌగంధిక గంధబంధుర కరాంగుళీ కిసలయంబులు యతిలంబులం గూడి వివరంబుగ మురళీ వివరంబుల సారించి, పూరించుచు, సరిలేనిభంగిం ద్రిభంగియై, కమలకర్ణికాకారంబున నడుమ నిలిచి, మఱియు గోపసుందరులెందఱందఱకు నందఱై, సుందరుల కవలి యెడలం దానును, దన కవలియెడల సుందరులును దేజరిల్ల, నృత్యవిద్యా మహార్ణవ వేలావలయ వలయితంబై, విస్మితాఖండలం బైన రాసమండలంబుఁ గల్పించి .... జగన్మోహనుఁడై యుండి, రక్త కమలారుణంబులను, జంద్రశకల నిర్మల సంస్ఫురణంబులును, శ్రుతినితంబినీ సీమంత వీథికాలంకరణంబులును, సనక సనందనాది యోగీంద్ర మానసాభరణంబులును నైన చరణంబులు గదియ నిడి, ... ఏకపాద సమపాద వినివర్తిత గతాగత వలిత వైశాఖమండల త్రిభంగి ప్రముఖంబులైన తానకంబుల నిలుచుచుఁ, కనకకింకిణీ కంకణమంజుల మంజీర శింజనంబులు జగజన కర్ణరంజనంబులై చెలంగె శ్రీహరి.....   10-1081

నడుములు వీఁగియాడ చిఱునవ్వులు నివ్వటిలంగ హారముల్
సుడివడ మేఖలల్ వదలఁ జూడ్కి మెఱుంగులు సర్వ ఘర్మముల్
పొడమఁ గురుల్ చలింప శ్రుతిభూషణముల్ మెఱవన్ సకృష్ణలై
పడఁతుక లాడుచుం జెలఁగి పాడిరి మేఘ తటిల్లతా ప్రభన్ ॥ 10-1082

హరిణీనయనలతోడను, హరి రాసక్రీడ వేయ నంబరవీథిన్
సురనాథులు భార్యలతో, సొరిది విమానంబు లెక్కి చూచిరి లేశా! 10-1084

కురిసెన్ పువ్వుల వానలు, మొరసెన్ దుందుభులు మింట ముదితలుఁ దారున్
సరసన్ గంధర్వపతుల్, వరుసన్ హరిఁ బాడి రపుడు వసుధాధీశా! ॥ **10-1085**

ప్రమద యొకర్తె మాధవుఁడు పాడ విపంచి ధరించి కేల సంభ్రమమునఁ
దంత్రి మీటుచుఁ దిరంబుగ తాయము చేసి యొక్క రాగము
తగ నాలపించి సుభగ స్వరజాతులు వేఱు వేఱకా అమరఁగ
బాడె దన్ రమణుఁ డౌ నన దారువు లంకురింపఁగన్ ॥ **10-1090**

హాసంబులఁ గరతల విన్యాసంబుల దర్శనముల నాలాపములన్
రాసశ్రాంతల కా హరి, సేసెన్ మన్ననలు కరుణఁజేసి నరేంద్రా! **10-1094**

హరి తను సంగ సుఖంబునఁ, బరవశలై వ్రేతలెల్ల బయ్యెదలు నిజాంబరములు
నెఱుఁగమి చోద్యమె, సురసతు లీక్షించి కరఁగి చొక్కిరి మింటన్ ॥ **10-1095**

ఇట్లు భగవంతుండైన కృష్ణుం డాత్మారాముం డయ్యును, గోపసతు లెంద ఱందరకు
నందఱై, నిజ ప్రతిబింబంబుతోడన్ గ్రీడించు బాలురపోలికె రాసకేళిసలిపిన॥ **1096**

తగల గూడియాడి మనముల, నగెఁ జూచెం బలికె నందనందనుఁ డనుచున్
మగువలు పెద్దతికముతోఁ, బొగడిరి తమ పూర్వజన్మ పుణ్యశ్రేణిన్ ॥
పోతన భాగవతము - పూర్వభాగము - 10-1097

పరీక్షిత్తు పలికెను - మునివరా! ఆ గోపికలు కృష్ణుని పరమ ప్రియునిగ భావించిరి. కాని బ్రహ్మరూపునిగ భావింపలేదు. వారి చిత్తము గూడ గుణమయ విషయములందే ఆసక్తమైయుండెను (*శ్రీపరీక్షిత్తు ఉవాచ - కృష్ణం విదుఃపరం కాన్తం న తు బ్రహ్మతయా మునే । గుణప్రవాహ ఉపరమః తాసాం గుణధియాం కథమ్ ॥* 10-29-12). అయినచో వారి కెట్లు ముక్తి కలిగెను. కోరిక గోపికలదే కాని స్వామిది కాదు. నిప్పులో ఎలాబడ్డా కాలిపోయినట్లుగా, స్వామిపై ప్రేమ, కామవాంఛ, పగ, స్నేహత్వము, దాస్యత్వముల ద్వారా స్వామిని పొందవచ్చు. గుణాతీతుడైన శ్రీకృష్ణుడు, తిట్టితేనే మోక్షం ఇచ్చేవాడు (కంస, శిశుపాలుడు, నరకాసురుడు), కామంతో ముద్దుపెడితే మోక్షం ఇవ్వడా! (*నిర్గుణస్య గుణాత్మనః - ప్రకృతి గుణములులేని పరమాత్మ పరిశుద్ధ గుణములు కలవాడు* - 14). తనను శత్రువుగా చూసి సభలో కూడా తిట్టిన శిశుపాలుడికే మోక్షం ఇచ్చిన స్వామి, కృష్ణుని యందే ప్రేమగల గోపికలకు మోక్షం ఇవ్వడా! (*ఉక్తం పురస్తాత్ ఏతత్ తే చైద్యః సిద్ధిం యథాగతః । ద్విషన్నపి హృషీకేశం కిం ఉత అధోక్షజ ప్రియాః* -13). బురదలో పడ్డ పిల్లవాణ్ణి రక్షించడానికి తండ్రి బురదలోకి దిగి అంటించుకుంటే - ఆయనకు కూడా బురద అంటగడతారా! స్వామి భూలోకానికి పడుచుపిల్లలతో తిరగడానికి వచ్చాడా! అక్కడ వైకుంఠంలో లేరా! స్వామి నిర్గుణుడు, అప్రమేయుడు, అవ్యయుడు, వాంఛారహితుడు, నిష్కాముడు. జీవుల త్రిగుణనియామకుడు, త్రిగుణముల

నియంత, త్రిగుణముల అధిపతి, అంతేకాని త్రిగుణములు తనలోలేనివాడు, పరిశుద్ధగుణములు గలవాడు (గుణాత్మనః). మానవులను కరుణించడానికి, వారి నిజకోర్కెలు తీర్చి, మోక్షం ఇవ్వడమే ఆయన ఉద్దేశ్యం. అందుకే వచ్చాడు స్వామి (*నృణాం నిఃశ్రేయస అర్థాయ వ్యక్తిః భగవతః నృప । అవ్యయస్య అప్రమేయస్య నిర్గుణస్య గుణ ఆత్మనః ॥* 10-29-14). మన కామక్రోధాదులను స్వామి సేవలో ఉంచిన అదే యోగము. దాన్ని అందుకొంటాడు యోగేశ్వరుడు. కావున కృష్ణుని యందు కామవాంఛ ఉన్నా అది మోక్షానికే దారితీస్తుంది. ఇందు సందేహము వలదు. స్వామి యోగేశ్వరుడు. కావున తనతో ఏ సంబంధం పెట్టుకున్నా మోక్షాన్ని ఇస్తాడు స్వామి. కావున మానవులు తమకంటుకొన్న కామమును, క్రోధమును, భయమును, స్నేహమును, బాంధవ్యమును నిరంతరము శ్రీహరి యందే ప్రదర్శించాలి. అలా తన్మయత్వము చెందుటయే యోగము, అదే జీవన సాఫల్యము. గోపికలలాగా కామమును స్వామి యందు ప్రదర్శించాలి. క్రోధమున్న అధర్మము నాచరించు వారియందు చూపాలి, అలా ధర్మరక్షణ చేయాలి. ధర్మాత్ములను చూచి భయపడాలి. వారితో స్నేహ బాంధవ్యములను పెంచుకోవాలి. అదే జీవిత లక్ష్యము కావాలి. అలా స్వామి సంతృప్తి చెందుతాడు. రాజా! నీవు ఈ విషయమున ఆశ్చర్యపడాల్సిన అవసరంలేదు. (*కామం క్రోధం భయం స్నేహం ఐక్యం సౌహృదం ఏవ చ । నిత్యం హరౌ విదధతః యాన్తి తత్ మయతాం హి తే ॥ న చైవం విస్మయః కార్యో భవతా భగవత్యజే । యోగేశ్వరేశ్వరే కృష్ణే యత ఏతద్విముచ్యతే*-10-29-15,16). వేణుగానం విని పౌర్ణమి రాత్రి యమునా నదీతీరానికి వచ్చిన గోపికలను మోహంలో పడతారేమో చూద్దామని వారితో వక్తలలో శ్రేష్ఠుడైన శ్రీకృష్ణుడు వాక్ విలాసముతో ఇలా అన్నాడు (*తాః దృష్ట్వా అన్తికం ఆయాతాః భగవాన్ వ్రజయోషితః । అవదత్ వదతాం శ్రేష్ఠః వాచః పేశైః విమోహయన్ ॥* 10-29-17).

భగవానుడు పలికెను - సౌభాగ్యవతులారా! మీరు క్షేమముగ వచ్చితిరా! నేను మీ కిష్టమగు ఏ కార్యములు చేయవలెను. వ్రజమునకు క్షేమమా? మీ రాకకు కారణమేమిటో తెలియజేయగలరు? (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ - సు ఆగతం వః మహాభాగాః ప్రియం కిం కరవాణి వః । వ్రజస్య అనామయం కచ్చిత్ బ్రూత ఆగమన కారణమ్ ॥* 10-29-18). మంచి నడుములు గల స్త్రీలారా! ఈ రాత్రి మిగుల భయంకరమైనది. భయంకర క్రూరజంతువులతో నిండినది. అందువలన మీవంటి స్త్రీలు ఇక్కడకు వచ్చుట తగదు, వ్రజమునకు తిరిగి వెడలుడు (*రజని ఏషా ఘోరరూపా ఘోరసత్త్వ నిషేవితా । ప్రతియాత వ్రజం ఇహ న స్థేయం స్త్రీభిః సుమధ్యమాః ॥* 10-29-19). మీ తల్లిదండ్రులు, పుత్రులు, భర్తలు, మిమ్ము గానక తప్పక వెదుకుచుందురు. అందువలన బంధువులకు, నాకు భయమును కలుగజేయవలదు. వెంటనే వెళ్ళండి (*మాతరః పితరః పుత్రాః భ్రాతరః పతయః చ వః । విచిన్వన్తి హి అపశ్యన్తః మా కృధ్వం బన్ధు సాధ్వసం ॥* 10-29-20). రమణులారా! యమునానదిపై నుండి వచ్చెడి శీతల వాయువులచే కంపించెడి పత్రములు శాఖలతో గూడిన వృక్షశోభను చూశారు కదా! అలాగే పూర్ణచంద్రుని కిరణమాలచే రంజితములైనట్టి ఈ కుసుమితవనమును మీరు దర్శించారు. ఇది చాలు. అందువలన సతులారా! ఇపుడు వెంటనే వ్రజమునకు వెడలుడు. అచటకు వెడలి మీమీ పతులకు సేవచేయుడు, గోవత్సలు, మీ పుత్రులు ఏడ్చుచున్నారు.

వారిని పాలు త్రాగింపుడు, గోవులను పాలుపితుకుడు (*దృష్టం వనం కుసుమితం రాకా ఈశ కర రంజితం। యమునా అనిల లీలా ఏజత్ తరు పల్లవ శోభితమ్ ॥* 10-29-21, *తత్ యాత మా చిరం గోష్ఠం శుశ్రూషధ్వం పతీన్ సతీః । క్రన్దన్తి వత్సాః బాలాః చ తాన్ పాయయత దుహ్యత ॥* 10-29-22). లేదా నా అనురాగముచే వశీభూత చిత్తలై వచ్చియున్నచో అది యుక్తమే ఏలయన, సర్వప్రాణులు నావారు నా యందు ప్రేమ గలవారు కదా! (*అథవా మత్ అభిస్నేహాత్ భవత్ యః యన్త్రిత ఆశయాః । ఆగతాః హి ఉపపన్నం వః ప్రీయన్తే మయి జన్తవః ॥* 10-29-23). గోపాంగనలారా! నిష్కపటభావముతో పతికి అతని బంధువులకు సేవ చేయుట, సంతానమును పెంచుట, పోషించుట స్త్రీల పరమధర్మము (*భర్తుః శుశ్రూషణం స్త్రీణాం పరః ధర్మః హి అమాయయా । తత్ బన్ధూనాం చ కల్యాణః ప్రజానాం చ అనుపోషణమ్ ॥* 10-29-24). భర్త దుశ్శీలుడు, దుర్భాగ్యుడు, వృద్ధుడు, కర్మశక్తి హీనుడు, మహారోగగ్రస్తుడు, నిర్ధనుడు అయ్యును, వ్యభిచారికానిచో వానిని ఇహపరలోకముల గాక్షించు స్త్రీలు విడువరాదు (*దుఃశీలః దుర్భగః వృద్ధః జడః రోగీ అధనః అపి వా । పతిః స్త్రీభిః న హాతవ్యః లోక ఈప్సుభిః అపాతకీ ॥* 10-29-25). కులస్త్రీలారా! ఉపపతి లేక భర్తకాక మరెవ్వరి సేవాసుఖము స్వర్గమునకు విరుద్ధమైనట్టిది. అది లోకమున అపకీర్తిని కలిగించునట్టిది, తుచ్ఛమైనట్టిది, దుఃఖమును కలిగించునట్టిది, భయమును కలిగించునట్టిది, ఇహపరలోకములయందు నిందితమైనట్టిది. మీరు భర్తలు కాక వేరే వారితో (*ఉపపతిమ్ = ఔపపత్యమ్*) తిరగరాదు వెళ్ళిపోండి, ఇది గృహస్థాశ్రమధర్మాలకు విరుద్ధము (*అస్వర్గ్యం అయశస్యం చ ఫల్గు కృచ్ఛ్రం భయ ఆవహమ్ । జుగుప్సితం చ సర్వత్ర హి ఔపపత్యం కులస్త్రియాః ॥* 10-29-26). నాతో ఉండాల్సిన అవసరం లేదు. కేవలం నా స్మరణ చేసుకోండి, నన్ను ధ్యానించండి, అది చాలు- ముఖ్యముగా నా కథను శ్రవణము చేయుటవలన, నామూర్తిని దర్శించుటవలన, ధ్యానించుట వలన, అనుక్షణము నా నామమును కీర్తించుటవలన, నాయందెట్టి ప్రేమ కలుగునో, నావద్ద ఉన్నందువలన అట్టి ప్రేమ కలుగదు. అందువలన మీరు మీ యిండ్లకు తిరిగి వెళ్ళి ఆ పని చేయండి అని కృష్ణుడు అన్నాడు (*శ్రవణాత్ దర్శనాత్ ధ్యానాత్ మయి భావః అనుకీర్తనాత్ । న తథా సన్నికర్షేణ ప్రతియాత తతః గృహాన్ ॥* 10-29-27). గోవిందుడు పలికిన ఈ అప్రియ వాక్కులను విని విషణ్ణులైరి. తమ గొప్ప ఆశలన్నియు భగ్నము కాగా, ఇదేంటి ఇలా అంటాడు అని గోపికలు ఆశ్చర్యపోయారు. చింతించారు. భగ్నహృదయులైనారు. ఏడ్చారు (*శ్రీశుకః ఉవాచ- ఇతి విప్రియం ఆకర్ణ్య గోప్యః గోవిన్దభాషితమ్ । విషణ్ణాః భగ్న సంకల్పాః చిన్తాం ఆపుః దురత్యయామ్ ॥* 10-29-28). దుఃఖముచే వారి బింబాధరములు శుష్కములు కాగా, వారు అవనత ముఖములు గలవారై కాలివ్రేళ్లతో భూమిపై వ్రాయుచుండిరి. కాటుకతో గూడిన అశ్రుధారలచే స్తనముల యందు పూసికొనిన కుంకుమ చిహ్నములు కడుగబడుచుండగా దుఃఖభరాక్రాంతలై మౌనభావము నవలంబించియుండిరి (*కృత్వా ముఖాని అవ శుచః శ్వసనేన శుష్యత్ బింబ అధరాణి చరణేన భువః లిఖన్త్యః । అస్రైః ఉపాత్త మసిభిః కుచ కుంకుమాని తస్థుః మృజన్త్యః ఉరు దుఃఖ భరాః స్మ తూష్ణీమ్ ॥* 10-29-29). అనంతరము కృష్ణునియందాసక్త చిత్తలు, కృష్ణుని పొందుటకై సర్వవాంఛలను వదలినవారు నగు స్త్రీలు ఏడ్చుచు బాష్పపూరితములైన రెండు

కన్నులను తుడిచికొని చిరుకోపమువలన గద్గద స్వరము గలవారై అప్రియునివలె పలికిన ప్రియతముడు శ్రీకృష్ణునితో నిట్లు పలుకసాగిరి (*ప్రేష్ఠం ప్రియ ఇతరం ఇవ ప్రతిభాషమాణం కృష్ణం తత్ అర్థ వినివర్తిత సర్వ కామాః । నేత్రే విమృజ్య రుదిత ఉపహతే స్మ కించిత్ సంరంభ గద్గద గిరః అబ్రువత అనురక్తాః ॥* 10–29–30).

సంసారాన్ని విషయవాంఛలను అన్నిటిని వదలి నీ పాదపద్మముల వద్ద బ్రతకడానికి వచ్చాము. భక్తులను అనుగ్రహించినట్టుగా మమ్ము కూడా అనుగ్రహించాలి. మా కోర్కెలను కూడా తీర్చాలి. నీవు వేరేవాడివి ఎలా అవుతావు సాక్షాద్ ఆదిపురుషుడవు మోక్ష కామికులయందు మోక్షం ఇచ్చేవాడవు, కావున మేము వెళ్ళం అన్నారు. గోపికలు పలికిరి: దేవా! నీ విట్లు నిష్ఠురవాక్కులను పలుకుట తగదు. మేము బంధువులను, సర్వవిషయములను పరిత్యజించి నీ పాదములను సేవించుచున్నాము. అందువలన మమ్ము స్వీకరింపుము. కృపాసముద్రా! మమ్ము విడువవలదు. ఆదిపురుషుడు నారాయణుడు ముముక్షువులగు వ్యక్తులపై అనుగ్రహమును జూపునట్లు మాపై అనుగ్రహమును జూపుము (*శ్రీ గోప్యః ఊచుః - ఏవం విభో మా అర్హతి భవాన్ గదితుం నృశంసం సన్త్యజ్య సర్వ విషయాన్ తవ పాదమూలమ్ । భక్తాః భజస్వ దురవగ్రహ మా త్యజ అస్మాన్ దేవాః యథా ఆదిపురుషః భజతే ముముక్షూన్ ॥* 10–29–31). గృహస్థాశ్రమ ధర్మాలని, స్త్రీ ధర్మాలని ఏవో ఉపదేశాలు చేశావు. శరీరధారులందరికీ నీవే బంధువు కాదా! అన్ని రకాల బంధుత్వం నీతోనే అని విన్నాము, ఇది నిజం కాదా! అని ప్రశ్నించారు. దేవా! ధర్మజ్ఞుడవగు నీవు "పతి పుత్రులను బంధువులను సేవించుటయే స్త్రీల స్వధర్మ" మని పలికితివి. ఉపదేష్టవు, ఈశ్వర రూపుడవునగు నీ సేవ వలననే అది సిద్ధమగు గాక! ఏలయన నీవు ప్రాణులకు ప్రియతమమైన ఆత్మవు, బంధుస్వరూపుడవు. అన్ని రకాల బంధుత్వము నీతోనే అని విన్నాము, ఇది నిజం కాదా! (*యత్ పతి అపత్య సుహృదాం అనువృత్తిః అఙ్గ స్త్రీణాం స్వధర్మః ఇతి ధర్మవిదా త్వయా ఉక్తమ్ । అస్తు ఏవం ఏతత్ ఉపదేశ పదే త్వయి ఈశే ప్రేష్ఠః భవాన్ తనుభృతాం కిల బన్ధుః ఆత్మా ॥* 10–29–32). పతి పుత్రాదులవల్ల బాధలు తప్ప ఎక్కడి రతి? అంతా నీ దగ్గరే ఉంది. నీతో ఏ సంబంధం పెట్టుకున్నా లాభమే. ప్రేమ, భక్తివల్లనే లాభం చేకూరుతుంది. నీవు పరమేశ్వరుడవు. యోగులైనవారు ఎల్లప్పుడు నీ యందే అనురాగము చూపుతారు. నీవు నిత్యప్రియుడవు. మమ్ము కరుణించు. మా కోర్కెను భగ్న మొనర్చకు. ఎంతో కాలమునుండి నీపై ఆశలు పెట్టుకున్నాము. ఆత్మస్వరూపా! ఆత్మజ్ఞానము గలవారు, ఆత్మకు హితము చేయువారు– ఆత్మరూపుడవు, సచ్చిదానందమయుడవునగు నీ యందు భక్తి చూపుచుందురు. పతి పుత్రాదుల ద్వారా ఏమి ఫలము కలుగును? వారు నిరంతరము వివిధ బాధలను కలుగజేయుచుందురుగదా. కమలలోచనా! వరదా! ఈశ్వరా! అందువలన నీ యందు మాకు చిరకాలమునుండి ఉన్న ఆశను పాడుచేయవలదు (కుర్వన్తి హి త్వయి *రతిం కుశలాః స్వ ఆత్మన్ నిత్యప్రియే పతిసుతాదిభిర్ ఆర్తిదైః కిమ్ । తన్నః ప్రసీద పరమేశ్వర మా స్మ ఛిన్ద్యాః ఆశాం భృతాం త్వయి చిరాత్ అరవిన్దనేత్ర* – 33). మా చిత్తము పనులు ఇప్పటిదాకా గృహధర్మములయందే

నిమగ్నమై ఉన్నది, ఇప్పుడు నీయందే నిమగ్నమైనది, కావున నిన్ను విడువము, వెడలిపోము. నీ పాదముల చెంతనే ఉంటాము. ఒక్క అడుగు కూడా వెనక్కు వేయలేము. మా చిత్తము ఇంతవరకు గృహధర్మములయందు నిమగ్నమైయున్నది. ఆ మనస్సును, గృహకర్మ నిరతములగు హస్తములను నీవు హరించితివి. పాదములు నీ పాదమూలమునుండి అడుగయినను కదలకపోవుచున్నవి. మే మెట్లు వ్రజమునకు వెడలగలము? వెడలి యేమి చేయగలము? (*చిత్తం సుఖేన భవతా అపహృతం గృహేషు యత్ నిర్విశతి ఉతకరౌ అపి గృహ్యకృత్యే। పాదౌ పదం న చలతస్తవ పాదమూలాత్ యామః కథం వ్రజమథో కరవామ కింవా* - 10-29-34). ఓ సఖుడా! మా హృదయములయందు చెలరేగిన ప్రేమాగ్నిని నీ అధరామృతముతో, నీ నవ్వుల జల్లు చల్లని దృష్టితో వర్షించుము. లేనిచో ఈ విరహాగ్నితో మా దేహబాంధవ్యమును కోల్పోయి నీ పాద ధ్యానమందు నిమగ్నమవుతాము. శ్రీకృష్ణా! నీసహాసదృష్టివలన, సుమధురమగు సంగీతమువలన మాకామాగ్ని ప్రజ్వలితమైనది. దానిని నీయధరామృతపూరకముద్వారా చల్లార్చుము. సఖా! లేదా విరహానలముచే దగ్ధములైన శరీరములు గలవారమై యోగులవలె నీ చరణములను ధ్యానించుట ద్వారా మేము నీ సమీపమును నుండగలము (*సిఞ్చ అఙ్గ నః త్వత్ అధర అమృత పూరకేణ హాస అవలోక కలగీత జ హృత్ ఛయా అగ్నిమ్ । న ఉ చేత్ వయం విరహ జ అగ్ని ఉపయుక్త దేహాః ధ్యానేన యామ పదయోః పదవీం సఖే తే ॥* 10-29-35). ఓ అంబుజాక్ష! లక్ష్మీదేవి నీ పాదములను వీడనట్టుగా, మేము అరణ్యవాసులమైనా మాకు కూడా ఆ అవకాశము ఇవ్వగలవు. నీతో రమించక ఇక వేరే దిక్కు లేదు కదా! ఇంకెక్కడికి పోగలము? కమలలోచనుడా! నీ పాదతలము లక్ష్మీదేవికి గూడ సంతోషమున కలిగించుచుండును. క్షణకాలము కొఱకైనను గోపాలురయందు ప్రీతిపరాయణములై యున్న నీ యీ పాదములను ఏ సమయమున మేము సాక్షాత్తుగ స్పృశించితిమో ఆ సమయము నుండి నీచే ఆనందితులమై భర్తమున్నగు వారి కడ నుండజాలము (*యర్హి అంబుజ అక్ష తవ పాదతలం రమాయాః దత్త క్షణం క్వచిత్ అరణ్య జన ప్రియస్య । అస్ప్రాక్ష్మ తత్ ప్రభృతి అన్యసమక్షం అఙ్గః స్థాతుం త్వయా అభిరమితాః బత న పారయామః ॥* 10-29-36). బ్రహ్మాది దేవతలు కూడా ఎవరి కృపాదృష్టిని పొందుటకు ప్రయాస పడుచుందురో అట్టి శ్రీహరి వక్షఃస్థలమున లక్ష్మీదేవి స్థానమును పొందియు తులసితో గల నీ పాదరేణువులను పొందగోరుచున్నది. మేమూ అంతే. బ్రహ్మాదిదేవతలు గూడ ఎవరి కృపాదృష్టిని పొందుటకు ప్రయాసపడుచుందురో ఆ లక్ష్మీదేవి నీ వక్షఃస్థలమున స్థానమును పొందియు తులసీదేవితో పాటు భక్తజన సేవితుడవగు నీ పాదరేణువులను పొందగోరుచున్నది. దేవా! మేము గూడ లక్ష్మీదేవి వలె నీయీ చరణరేణువులను ఆశ్రయించుచున్నాము (*శ్రీః యత్ పద అమ్బుజరజఃచకమే తులస్యా లబ్ధ్వా అపి వక్షసి పదం కిల భృత్య జుష్టమ్ । యస్యాః స్వవీక్షణకృతే అన్యసుర ప్రయాస తద్వత్ వయం చ తవ పాదరజః ప్రపన్నాః - 37*). ఓ దుఃఖవినాశకుడా! (వృజినార్దన = వృజిన + అర్దన) కరుణజూపుము. ఓ పురుష భూషణా! నీకై నిరీక్షిస్తూ హృదయమున తీవ్రకామతప్తులమై నీ సుందరమందహాసములకై ఎదురుచూస్తున్నాము. నీ దాస్యము మాకు ఇవ్వు. సంసారము యొక్క అన్ని కోరికలు వదలి నీ పాదాలను చేరాము. దుఃఖనివారకుడా! అందువలన గృహములను పరిత్యజించి నీ

పాదములకడకు వచ్చి నీ సేవనే కోరుచున్న మాకు ప్రసన్నుడవు కమ్ము. పురుషశ్రేష్ఠా! నీ సుందరమందహాస యుక్త కటాక్షములను ప్రసరింపజేసి కామసంతప్త చిత్తలమగు మాకు నీ దాస్యము నొసంగుము *(తన్నః ప్రసీద వృజినార్దన తే అంఘ్రిమూలం ప్రాప్తా విసృజ్య వసతీఃత్వత్ ఉపాసనాఆశాః* - 38). నీ యందు తీవ్రమైన కోరిక గల మాకు నీ దాస్యాన్ని ఇవ్వగలవు *(త్వత్ సుందరస్మిత నిరీక్షణ తీవ్రకామ తప్తాత్మనాం పురుషభూషణ దేహి దాస్యమ్* 10-29-38). నీ యందే మా రక్ష. నీ సుందర రూపమున గల ముంగురులు, ముఖము, కుండలములు, చెక్కిళ్ళు, అధరామృతము, నీ నవ్వు మమ్ములను మంత్రముగ్ధులను చేయుచున్నవి. నీ వక్షఃస్థలంలో లక్ష్మీదేవిని చూసి మేము కూడా దాసులమయ్యాము. దేవా! కుండలముల శోభచే విభూషితము, అధరామృతయుక్తము, మందహాసవిలోకనయుతము, ముంగురులచే ఆవృతమునగు నీవదన మండలమును, భక్తజనులకు అభయము నొసంగు నీవిశాలబాహువులను, లక్ష్మీదేవికిమాత్రము రతిజనకమగు నీవక్షఃస్థలమును జూచి మేము నీకు దాసీల మగుచున్నాము (*వీక్ష్య అలక ఆవృత ముఖం తవ కుండల శ్రీ గండస్థల అధర సుధం హసిత అవలోకమ్ । దత్త అభయం చ భుజదణ్డ యుగం విలోక్య వక్షః శ్రీ ఏక రమణం చ భవామ దాస్యః ॥* - 39). ముల్లోకాల సౌందర్యం నీ వద్దనే ఉంది *(త్రైలోక్య సౌభగ మిదం చ నిరీక్ష్య రూపం యత్ గో ద్విజ ద్రుమ మృగాః పులకాని అబిభ్రన్* - 40). ఇక నీకు సమ్మోహితులము కాక ఎలా ఉంటాము. బుద్ధి గల ఏ స్త్రీ అయినా నీ వేణుగీతానికి నీ సౌందర్యానికి లొంగకుండా ఉంటుందా! గోవులు, ద్విజులు, మృగాలు తరువులు నీ వల్ల పులకించుటలేదా? మేమో లెక్కనా? మేము ఓడాము. నీ వశులమయినాము (*సమ్మోహితార్య చరితాన్న చలేత్ త్రిలోక్యామ్* - 40). కృష్ణా! సుమధుర పదములతోను, దీర్ఘమూర్ఛనలతోను గూడిన అమృతమయమగు నీ సంగీతముచే మోహితులై ముల్లోకములలోను స్వధర్మము నుండి చలింపని స్త్రీ లెవరున్నారు? ముల్లోకముల మనస్సుల నాకర్షించు నీరూపదర్శనముచే గోవులు, పశువులు, పక్షులు, వృక్షములు కూడా పులకితములైనవి (*కా స్త్రీ అఙ్గ తే కల పద ఆయత మూర్ఛితేన సమ్మోహిత ఆర్య చరితాత్ న చలేత్ త్రిలోక్యాం । త్రైలోక్య సౌభగం ఇదం చ నిరీక్ష్య రూపం యత్ గో ద్విజ ద్రుమ మృగాః పులకాని అబిభ్రన్॥* 10-29-40). ఎలాగైతే ఆది పురుషుడగు విష్ణువు దేవతల ఆర్తి తీర్చి రక్షిస్తాడో, అలాగే మా వ్రజ వాసుల భయములను దుఃఖములను పోగొట్టుము. ఓ ఆర్తజనుల మిత్రుడా! నీ కర పద్మములను మా స్తనములపై శిరములపై ఉంచుము. ఆదిపురుషుడగు విష్ణువు సురలోక రక్షకుడైనట్లు నీవు కూడ తప్పక వ్రజము యొక్క భయమును దుఃఖమును నాశనము చేయువానిగ ఆవిర్భవించితివి. అందువలన ఆర్తజన శరణ్యుడా! ఈ దాసీల కామ సంతప్తకుచమండలమునందు శిరస్సునందు నీ కరకమలమునుంచుము *(వ్యక్తం భవాన్ వ్రజ భయ ఆర్తి హరః అభిజాతః దేవః యథా ఆదిపురుషః సురలోక గోప్తా । తత్ నః నిధేహి కర పంకజం ఆర్త బన్ధో తప్త స్తనేషు చ శిరఃసు చ కింకరీణామ్ ॥* 10-29-41). దేవతలు చూస్తుండగా కృష్ణుడు రాసక్రీడకు అంగీకరించాడు. కేవలం లౌకిక కామవాంఛ కాకుండా స్వామితత్త్వం కూడా తెలుసుకొన్నారు గోపికలు. కృష్ణుణ్ణి యోగీశ్వరేశ్వరుడిగా చూసి ఆయనతో రమించారు, అని శుకుడు పరీక్షిత్తుకు తెలియజేశాడు ఇలా - రాజా! మహాయోగులకు అధీశ్వరుడగు

శ్రీకృష్ణుడు గోపికల యిట్టి విలాపవాక్కులను విని మందహాసము చేసి స్వయముగ నిత్యతృప్తుడయ్యును దయతో గోపికలను రమించెను (*ఇతి విక్లవితం తాసాం శ్రుత్వా యోగేశ్వరేశ్వరః । ప్రహస్య సదయం గోపీః ఆత్మారామో అపి అరీరమత్* – 42), గోపికల సమూహమునందు అచ్యుతుడు నక్షత్ర పరివృత్తుడైన చంద్రుని వలె గోచరించెను. ఉదారకర్మలు కలిగిన ఆతడు తన అనురాగవీక్షణములచే వారి ముఖారవిందములను వికసింపజేసెను. విశాలమగు హాసము మల్లెమొగ్గల వంటి ఆతని దంతశోభను వెల్లడి కావించెను. అపుడు ఇతరుల సంతృప్తికై కర్మలు చేయువాడు, సరళసహజమందహాసము, చిరునవ్వు గలవాడు, మల్లెమొగ్గవంటి దంతశోభగలవాడునగు శ్రీకృష్ణుడు తనయనురాగ కటాక్ష వీక్షణములచే వికసించిన ముఖములు గల గోపికలచే పరివృతుడై నక్షత్ర పరివృతుడగు చంద్రునివలె శోభిల్లుచుండెను (*తాభిః సమేతాభిః ఉదార చేష్టితః ప్రియ ఈక్షణ ఉత్ఫుల్ల ముఖీభిః అచ్యుతః । ఉదారహాస ద్విజ కుంద దీధతిః వ్యరోచత ఏణ అఙ్కః ఇవ ఉడుభిః వృతః ॥* 10–29–43). వందల కొలది గోపికలు కృష్ణలీలలను గానము చేయుచుండగా వైజయంతీ మాలా అలంకృతుడైన కృష్ణస్వామి బిగ్గరగా గానము చేయుచుండెను. వేణువును ఊదుచుండెను, బృందావనమున వారితో కలిసి విహరించుచుండెను (*ఉపగీయమానః ఉద్గాయన్ వనితా శత యూథపః । మాలాం బిభ్రత్ వైజయన్తీం వ్యచరన్ మణ్డయన్ వనమ్ ॥* 10–29–44). యమునానది తటమున బృందావనమున ఇసుక తటములపై గోపికలను బాహువులతో పెనవేయుచూ మందహాసము చేయుచూ ఆలింగనములతో క్రీడిస్తూ నాట్యము చేస్తూ ప్రణయవాక్కులతో వ్రజ సుందరీమణులను ఆనందింపచేశాడు ఆ రతిపతి. స్వామి ఎలా ఉన్నాడంటే – *సాక్షాత్ మన్మథమన్మథః* – ఆ మన్మథుడు కూడా మైమరిచిపోయేలా ఉంది ఆ రాసలీల. మన్మథుడు కూడా చేయలేనిది మన్మథుని కూడా మురిపించేది, వశీకరింపచేసేది, మన్మథుని కాళ్ళక్రింద అణిచి పారవేసినట్లుగా– *ఉత్తంభయన్*, ఉన్నదట ఆ రతిపతి రాసలీల (*నద్యాః పులినం ఆవిశ్య గోపీభిః హిమ వాలుకం । రేమే తత్ తరల ఆనన్ద కుముద ఆమోద వాయునా ॥* 10–29–45, *బాహు ప్రసార పరిరమ్భ కర అలక ఊరు నీవీ స్తన ఆలభన నర్మ నఖ అగ్ర పాతైః । క్ష్వేల్యా అవలోక హసితైః వ్రజ సుందరీణాం ఉత్తంభయన్ రతిపతిం రమయాం చకార ॥* 10–29–46). రతిపతియైన స్వామితో రమించడం వల్ల మా అంత గొప్పవారు ఎవ్వరూ లేరనే సౌభగమదం రావడం వల్ల వారి గర్వాన్ని తొలగించుటకు స్వామి అంతర్ధానం చెంది వారికి కన్పడలేదు (*ఏవం భగవతః కృష్ణాల్లబ్ధమానా మహాత్మనః । ఆత్మానం మేనిరే స్త్రీణాం మానిన్యో అభ్యధికం భువి*–47. *తాసాం తత్ సౌభగ మదం వీక్ష్యమానం చ కేశవః । ప్రశమాయ ప్రసాదాయ తత్రైవ అన్తరధీయత* – 48).

శ్రీకృష్ణ అంతర్ధానమున గోపికల పరిస్థితి: గోపికా విరహగీతలు –

శ్రీకృష్ణాంతర్ధానంతో గోపికలు కుపితులైనారు (*శ్రీశుకః ఉవాచ – అన్తర్హితే భగవతి సహసా ఏవ వ్రజ అఙ్గనాః । అతప్యన్ తం అచక్షాణాః కరిణ్యః ఇవ యూథపమ్ ॥* 10–30–1). శ్రీకృష్ణుని మాటలు, సౌందర్యము, కంటిచూపులు, నడక, అనురాగపూరిత సంభాషణము, అద్భుత కర్మలకు ఆకర్షితులైన గోపికలు

వాటినే తలచసాగారు, కొందరు ప్రలాపములు చేయుచు అనుకరించసాగారు (*గత్యా అనురాగ స్మిత విభ్రమ ఈక్షితైః మనః రమ ఆలాప విహార విభ్రమై । ఆక్షిప్త చిత్తాః ప్రమదాః రమాపతేః తాః తాః విచేష్టాః జగృహుః తత్ ఆత్మికాః ॥* 10-30-2). అతని గమనము, నవ్వు, చూపులు, వాక్చాతుర్యము మొదలగు వాటికి అలవాటుపడిన గోపికలు స్వామిని అనుకరిస్తూ "నేనే కృష్ణుడను" అని తలచుచు కృష్ణలీలలను పలుకసాగారు (*గతి స్మిత ప్రేక్షణ భాషణా ఆదిషు ప్రియాః ప్రియస్య ప్రతిరూఢ మూర్తయః । అసౌ అహం తు ఇతి అబలాః తత్ ఆత్మికాః న్యవేదిషుః కృష్ణ విహార విభ్రమాః ॥* 10-30-3). ప్రియురాలు ప్రియునికై ఆతురతతో వెదకినట్లు, ఎదురుచూచినట్లు, ఆ అబలలు కృష్ణ విహారమునకై పరితపించుచు కృష్ణునే వారి ఆత్మలలో నింపుకున్నారు. స్వామిని మనస్సులో నింపుకొని బిగ్గరగా కృష్ణగానమును చేయుచు పిచ్చివారివలె వనాలలో తిరుగసాగారు. ఇలా అతి ఉత్తమమైన కృష్ణప్రేమను ప్రదర్శించారు. ఆకాశము సర్వమున వ్యాపించి ఉన్నట్లు సమస్త చరాచరములందు స్వామికై వెదుకుచూ వృక్షములను గూడా ఆ పరమ పురుషుడు ఎక్కడ అని అడుగసాగారు (*గాయన్త్యః ఉచ్చైః అముం ఏవ సంహతాః విచిక్యుః ఉన్మత్తకవత్ వనాత్ వనమ్ । పప్రచ్ఛుః ఆకాశవత్ అన్తరం బహిః భూతేషు సన్తం పురుషం వనస్పతీన్ ॥* 10-30-4). ఓ అశ్వత్థ వృక్షమా! (రావిచెట్టు), ఓ ప్లక్ష వృక్షమా! (జువ్వి), ఓ న్యగ్రోధ వృక్షమా! (మఱ్ఱిచెట్టు), ఆ నందపుత్రుడు మా

గోపికలు కనపడని శ్రీకృష్ణుని అనుకరించుట

మనస్సులను దోచుకొని పారిపోయినాడు. ఆయన ఎక్కడ? మీరు చూచితిరా! (*దృష్టః వః కచ్చిత్ అశ్వత్థ ప్లక్ష న్యగ్రోధ నః మనః । నన్ద సూనుః గతః హృత్వా ప్రేమ హాస అవలోకనైః ॥* 10–30–5). కురువకమా (ఎఱ్ఱగోరంటా) అశోకమా! నాగమా (గన్నేరూ) పున్నాగమా! చంపకమా (సంపెంగీ) మాలాంటి గర్వము చెందినవారి దర్పమును హరించెడివాడు నగు శ్రీకృష్ణుడు ఈ వైపుగా వెడలినాడా? (*కచ్చిత్ కురవక అశోక నాగ పున్నాగ చంపకాః । రామ అనుజః మానినీనాం ఇతః దర్ప హర స్మితః ॥* 10–30–6), గోవింద చరణములందే ఆసక్తమైన కృష్ణప్రియురాలా! కళ్యాణీ! తులసీ! భ్రమరముల గుంపుతో ఆవరింపబడినవాడు, నిన్ను ధరించునట్టివాడు, నీ కతిప్రియతముడునగు ఆ కృష్ణుని నీవు జూచితివా? (*కచ్చిత్ తులసి కల్యాణి గోవిన్ద చరణప్రియే । సహ త్వా అలికులైః బిభ్రత్ దృష్టః తే అతిప్రియః అచ్యుతః ॥* 10–30–7), ఓ మాలతీ! మల్లికా! యూథికా! జాతీ! కరస్పర్శముచే మీకు పులకరింతలను గలుగజేయు శ్రీకృష్ణుడు వెడలుటను మీరు జూచితిరా? (*మాలతి అదర్శి వః కచ్చిత్ మల్లికే జాతి యూథికే । ప్రీతిం వః జనయన్ యాతః కర స్పర్శేన మాధవః ॥* 10–30–8), చూత ప్రియాల పనస ఆసన కోవిదార జంబూ అర్క బిల్వ వకుళ ఆమ్ర కదంబ నీప వృక్షములారా! మరి పరహితకరములైన యమునాతట వృక్షములారా! మీరు మాకు కృష్ణుడు వెడలిన త్రోవను గూర్చి చెప్పుడు. శ్రీకృష్ణుని విరహముచే మా చిత్తము శూన్యమైనట్లు బోధపడుచున్నది (*చూత ప్రియాల పనస ఆసన కోవిదార జంబు అర్క బిల్వ బకుల ఆమ్ర కదంబ నీపాః । యే అన్యే పర అర్థ భవకాః యమున ఉపకులాః శంసన్తు కృష్ణపదవీం రహిత ఆత్మనాం నః॥* 10–30–9). ఓ భూమాతా! శ్రీకృష్ణస్వామి పాదములు నిన్ను తాకినాయంటే నీవెంత తపస్సు చేసితివో కదా! ఏలయన శ్రీకృష్ణుని చరణ స్పర్శవలన కలిగిన ఆనందముచే నీరోమరాజి పులకితమై అతి సుందరముగ శోభిల్లుచున్నావు. ఈ పారవశ్యము, నీ పులకితమైన శరీరము, ఇపుడు కేశవ పాదస్పర్శచే పుట్టినదా! లేక పూర్వమున త్రివిక్రమరూపముతో అతని పాదముయొక్క నీ ఆక్రమణముచేత పుట్టినదా? లేక వరాహావతారమున అతని యాలింగనముచేత పుట్టినదా? ఎట్లయినగాని తప్పక ఆయనను దర్శించితివి. అందువలన మాకు అతనిని జూపుము (*కిం తే కృతం క్షితి తపః బత కేశవ అంఘ్రి స్పర్శ ఉత్సవ ఉత్పులకిత అఙ్గరుహైః విభాసి । అపి అంఘ్రి సంభవః ఉరుక్రమ విక్రమాత్ వా ఆహా ఉ వరాహ వపుషః పరిరంభణేన ॥* 10–30–10). పిమ్మట లేళ్ళ చూపులు ప్రసన్నములుగ నుండుట చూచి, ఇవి కృష్ణుని దర్శించియుండవచ్చునని యూహించి యిట్లు పలుకసాగిరి– 'సఖీ! హరిణీ! శ్రీకృష్ణుని సుందరమైన ముఖము మరియు దేహాంగములను చూచుట ద్వారా మీ నేత్రములకు తృప్తిని కలిగించిన స్వామి తన ప్రియురాలితో గూడ నిచటికి వచ్చినాడా? ఏలయన ఇచట ఆ కాంత యొక్క శరీర ఆలింగన సమయమున నామెకుచకుంకుమలచే రంజితమైనట్టి మా కులపతి శ్రీకృష్ణుని మెడన గల మల్లె మాలికల సుగంధము ఇచట నిండియున్నది (*అపి ఏణ పత్ని ఉపగతః ప్రియయా ఇహ గాత్రైః తన్వన్ దృశాం సఖి సునిర్వృత్తం అచ్యుతః వః । కాంత అఙ్గ సఙ్గ కుచ కుంకుమ రంజితాయాః కున్ద స్రజః కులపతేః ఇహ వాతి గన్ధః ॥* 10–30–11).

అనంతరము ఫలభారముచే వంగిన వృక్షముల జూచి కృష్ణదర్శనమున అవి వంగినవని భావించి యిట్లడిగిరి – ఓ వృక్షములారా! ప్రియురాలి భుజములపై బాహువుల నుంచి లీలా కమలములను బట్టుకొని తులసియందున్న మదమత్తములైన భ్రమరములతోను సప్రేమ చూపులతోను సంచరించుచున్న ఆ బలరాముని తమ్ముడు శ్రీకృష్ణుడిచట మీ నమస్కారమును స్వీకరించినాడా! (*బాహుం ప్రియా అంస ఉపధాయ గృహీత పద్మః రామ అనుజః తులసికాః అలికులైః మద అన్ధైః । అన్వీయమానః ఇహ వః తరవః ప్రణామం కిం వా అభినన్దతి చరన్ ప్రణయ అవలోకైః ॥* 10-30-12). కృష్ణుని గూర్చి ఈ లతలను గూడ అడుగుదాము. ఓ లతలారా! మీరు నిజముగ కృష్ణసాంగత్యమును పొందియున్నారు. ఆహా! మీ అదృష్టమెట్టిదో కదా! ఏలయన, మీ పతులగు వృక్షముల బాహువుల ఆలింగనము చేసికొనియు మీరు నిజముగ కృష్ణనఖస్పర్శము వలననే పులకింతలతో కనబడుచున్నారు (*పృచ్ఛత ఇమాః లతాః బాహూన్ అపి ఆశ్లిష్టాః వనస్పతేః । నూనం తత్ కరజ స్పృష్టాః బిభ్రతి ఉత్పులకాని అహో ॥* 10-30-13). కన్పడ్డ వృక్షములను, పుష్పములను, లేళ్ళను, లతలను మా కృష్ణుడు కన్పడ్డాడా అని ఉన్మత్త వాక్కులను పలికారు. శ్రీకృష్ణలీలలను అనుకరించసాగారు. కృష్ణాన్వేషణలో పడ్డ గోపికలు ఉన్మత్త వాక్కులను పలుకుచు కృష్ణాత్మ భావమును పొంది భగవానుని ప్రసిద్ధ లీలలను అనుకరింపసాగిరి (*ఇతి ఉన్మత్త వచః గోప్యః కృష్ణ అన్వేషణ కాతరాః । లీలాః భగవతః తాః తాః హి అనుచక్రుః తత్ ఆత్మికాః ॥* 10-30-14). ఒక గోపిక పూతనలా అనుకరిస్తే ఇంకొక గోపిక ఆ పూతన స్తన్యమును పిల్లవాడైన కృష్ణునిలా పానము చేయసాగెను. మరొక గోపిక పిల్లవాడిలా ఏడ్చుచూ శకటాసుర రూపమును అనుకరించు గోపికను తన్నెను (*కస్యాశ్చిత్ పూతనాయన్త్యాః కృష్ణాయన్తీ అపిబత్ స్తనం । తోకాయిత్వా రుదతీ అన్యా పదా అహన్ శకటాయతీమ్ ॥* 10-30-15). ఒకానొక గోపిక తాను తృణావర్తరాక్షసుని భావమును స్వీకరించి కృష్ణుని బాల్యభావము అనుకరించు నొక గోపికను హరించెను – *దైత్యాయిత్వా జహార అన్యాం ఏకా కృష్ణ అర్భ భావనామ్ ।* ఒక గోపిక భూమియందు రెండు మోకాళ్లతో ప్రాకుచు కాలిగజ్జెలను మ్రోగించుచు చిన్నికృష్ణశిశువులా ఆడుచుండెను – *రిఙ్గయాం ఆస కా అపి అంఘ్రీ కర్షన్తీ ఘోష నిఃస్వనైః ॥* (*దైత్యాయిత్వా జహార అన్యాం ఏకా కృష్ణ అర్భ భావనాం । రిఙ్గయాం ఆస కా అపి అంఘ్రీ కర్షన్తీ ఘోష నిఃస్వనైః ॥* 10-30-16), ఇరువురు గోపికలు రామకృష్ణులభావమును మరికొందఱు గోపికలు గోపకుల భావమును వహించిరి – అంటే గోపికలు గోపబాలురతో గూడిన రామకృష్ణులయ్యారు. అచట మఱియొక గోపిక కృష్ణభావముతో వత్సాసురునివలె ప్రవర్తించు ఒక గోపికను వధించు లీలను అనుకరించసాగెను. మఱియొక సుందరి కృష్ణునివలె వ్యవహరించి బకాసురుని వలె నున్న ఒక గోపికను వధించుట అను లీలను అనుకరించెను (*కృష్ణరామాయితే ద్వే తు గోపాయన్త్యః చ కాశ్చన । వత్సాయతీం హన్తి చ అన్యా తత్ర ఏకా తు బకాయతీమ్ ॥* 10-30-17). ఇతర గోపికలు కృష్ణునివలె దూరముగ నున్న గోవులను పిలుచుటను అనుకరించిరి. మరికొందరు గోపికలు వేణువు నూదుటను, క్రీడలు సల్పుటను అనుకరించినపుడు గోపికలు బాగుబాగని ప్రశంసింపసాగిరి (*ఆహూయ దూరగాః యద్వత్ కృష్ణః తం అనుకుర్వతీం। వేణుం క్వణన్తీం క్రీడన్తీం అన్యాః శంసన్తి సాధు*

శ్రీకృష్ణుని పాదముద్రలు

కుడిపాదమున 11 ముద్రలు ఉంటాయి. అవి బొటనవ్రేలి క్రింద యవలు, దాని క్రింద చక్రము, దాని క్రింద ఛత్రము ఉంటాయి. బొటనవ్రేలి ప్రక్క నుండి కిందిగా ఊర్ధ్వరేఖ వస్తుంది. మధ్యవ్రేలి క్రింద పద్మము, దాని క్రింద ధ్వజము ఉంటాయి. చిటికెన వ్రేలి క్రింద అంకుశము, దాని క్రింద వజ్రము ఉంటాయి. మడమ క్రింద పాదమున అష్టకోణము, దాని యందు నాలుగు స్వస్తికలు మరియు జంబూఫలములు ఆ అష్టకోణమున ఆవరించి ఉంటాయి.

ఎడమ పాదముద్ర బొటనవ్రేలి క్రింద శంఖము, మధ్యవ్రేలి క్రింద అంబరము లేక ఆకాశము, దాని క్రింద ధనస్సు, దాని క్రింద గోష్పాదము ఉంటాయి. పాదము మధ్యభాగమున త్రికోణము దానిని ఆవరించి నాలుగు కలశములు, త్రికోణము క్రింది భాగమున అర్ధచంద్రము, పాదము మడమక్రింది పాదభాగమున మత్స్యము ఉంటుంది.

(ఈ గుర్తులులేని బాబాలు, భగవానులు ఎందరో వెలయుచున్నారు. వారు ఈ గుర్తులు లేకపోవడం వల్ల దేవాదిదేవుడు కాలేరు. దేవుళ్ళమని చెప్పుకొనేవారికి ఈ ముద్రలు కనపడాలి.)

మరిన్ని వివరాలకు శ్రీమద్భాగవతము, ఉజ్జ్వలనీలమణి, శ్రీరూపచింతామణి, శ్రీచైతన్యశిక్షామృతము, వరాహ సంయుత, కాశీఖండము మరియు మత్స్య, స్కంద, గరుడ పురాణములను చూడుడు.

శ్రీమతి రాధాదేవి పాదముద్రలు

కుడిపాదము బొటనవ్రేలి క్రింద శంఖము, మధ్యవ్రేలి క్రింద పర్వతము, చిటికెన వ్రేలి క్రింద వేది ఉండును. దాని క్రింద కుండలము ఉండును. పర్వతము క్రింద రథము, రథమునకు కుడివైపు గద, ఎడమవైపు శక్తి అను ఆయుధము, మడమ క్రింది భాగమున మీనము ఉండును.

ఎడమపాదము బొటనవ్రేలి క్రింద యవలు, దాని క్రింద శ్రీచక్రము, దానిక్రింద ఛత్రము ఉండును. వీటిని ఆనుకొని ఊర్ధ్వరేఖ ఉండును. మధ్యవ్రేలి క్రింద పద్మము, దాని క్రింద ధ్వజము, దాని క్రింద పుష్పము ఉండును. పుష్పమునకు కుడి భాగమున వలయము, దాని క్రింద వల్లి, దాని క్రింద అర్ధచంద్రాకారము గుర్తులు ఉండును. చిటికెన వ్రేలి క్రింద అంకుశము ఉండును

శ్రీకృష్ణుని హస్తముద్రలు

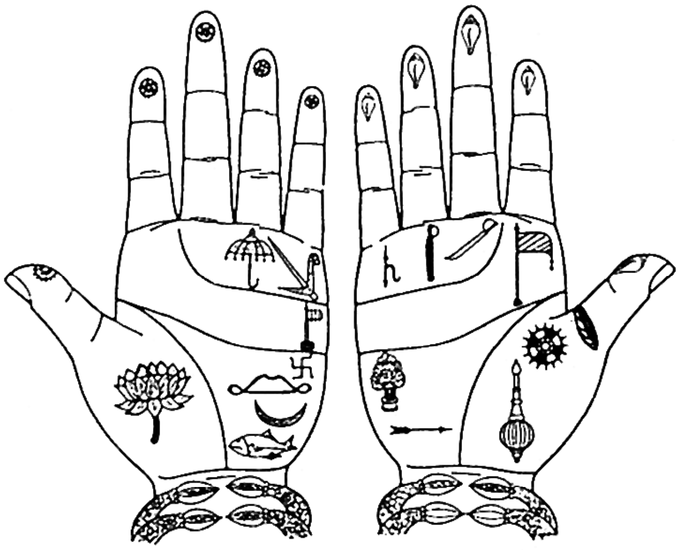

ఎడమచేతి ఐదువ్రేళ్ళ చివర ఐదు చక్రాలు, బొటనవ్రేలి క్రింద కమలము, ఉంగరపు వ్రేలి క్రింద ఛత్రము, చిటికెన వ్రేలి క్రింద హలము, దాని క్రింద ధ్వజము, దాని క్రింద స్వస్తిక, దాని క్రింద అర్ధచంద్రాకారము, దాని క్రింద మీనము. ఎడమచేతి బొటన వ్రేలు క్రింద కమలము ఉండును.

కుడి చేతి ఐదు వ్రేళ్ళ చివర దక్షిణావర్త శంఖములు, బొటనవ్రేలు క్రింద యవలు, దాని క్రింద చక్రము, దాని క్రింద గద. చూపుడువ్రేలు క్రింద ధ్వజము, మధ్యవ్రేలు క్రింద ఖడ్గము, ఉంగరపు వ్రేలు క్రింద పరిఘ అను ఆయుధము, చిటికెన వ్రేలు క్రింద అంకుశము ఉండును.

– చూపుడు మరియు మధ్య వ్రేళ్ళ మధ్య నుండి అరచేతిన మొదలై ప్రక్కకు వెళ్ళునది పరమాయురేఖ.

– బొటన వ్రేలు, చూపుడు వ్రేలు మధ్య నుండి మొదలై అరచేతి మీదుగా ప్రక్కకు వెళ్ళునది సౌభాగ్యరేఖ – దాని క్రింద శ్రీవృక్షము కుడి చేతిన ఉండును. దాని క్రింద బాణము ఉండును.

– బొటనవ్రేలు మరియు చూపుడు వ్రేళ్ళ మధ్యన మొదలై అరచేతి మీదుగా క్రిందకు వచ్చునది భోగరేఖ.

(ఈ గుర్తులులేని బాబాలు, భగవానులు ఎందరో వెలయుచున్నారు. వారు ఈ గుర్తులు లేకపోవడం వల్ల దేవాదిదేవుడు కాలేరు. దేవుళ్ళమని చెప్పుకొనేవారికి ఈ ముద్రలు కనపడాలి.)

మరిన్ని వివరాలకు శ్రీమద్భాగవతము, ఉజ్జ్వలనీలమణి, శ్రీరూపచింతామణి, శ్రీచైతన్యశిక్షామృతము, వరాహ సంయుత, కాశీఖండము మరియు మత్స్య, స్కంద, గరుడ పురాణములను చూడుడు.

శ్రీమతి రాధాదేవి హస్తముద్రలు

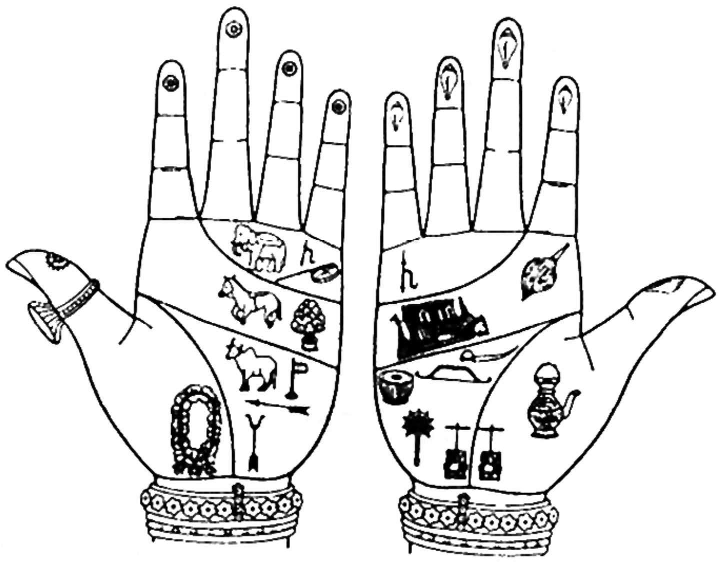

ఎడమచేతి వ్రేళ్ళ చివరన నందావర్తముద్ర ఉండును. పరమాయురేఖ పైన గజము, అంకుశము, వ్యజనము ఉండును. పరమాయురేఖ క్రింద అశ్వము శ్రీ వృక్షము ఉండును. సౌభాగ్యరేఖ క్రిందభాగమున వృషభము, వ్యూపము గుర్తులు ఉండును. దాని క్రింద బాణము, దాని క్రింద తోమర అను ఆయుధము ఉండును. భోగరేఖ ప్రక్కన బొటనవ్రేలి క్రింద కుమాల ఉండును.

కుడిచేతి వ్రేళ్ళ చివరన దక్షిణావర్త శంఖములు ఉండును. చిటికెన వ్రేలి క్రింద అంకుశము ఉండును. పరమాయురేఖ క్రింద భవంతి ఉండును. చూపుడు వ్రేలు క్రింద చామరము ఉండును. సౌభాగ్యరేఖ క్రింది భాగమున ఖడ్గము, ధనుస్సు, దమరుక, వజ్రము, శకటము ఉండును. బొటనవ్రేలి క్రింద కమండలము, దాని క్రింద శకటము ఉండును.

మరిన్ని వివరాలకు శ్రీమద్భాగవతము, ఉజ్జ్వలనీలమణి, శ్రీరూపచింతామణి, శ్రీచైతన్యశిక్షామృతము, వరాహ సంయుత, కాశీఖండము మరియు మత్స్య, స్కంద, గరుడ పురాణములను చూడుడు.

ఇతి ॥ 10-30-18). మఱియొక వ్రజసుందరి ఇంకొక స్త్రీ యొక్క భుజములపై తన చేతి నుంచి నడచుచు కృష్ణగతిచిత్తయై "గోపికలారా! నేను కృష్ణుడను, మనోహరమగు నానడకతీరును జూడు" దని పలుకుచుండెను (*కస్యాఞ్చిత్ స్వభుజం న్యస్య చలన్తీ ఆహ అపరా నను । కృష్ణః అహం పశ్యత గతిం లలితాం ఇతి తత్ మనాః ॥* 10-30-19). పైటను పైకెత్తి పట్టుకొని ఒక గోపిక రాండి రాండి మిమ్మల్ని రక్షిస్తా అని అరిచింది. గోవర్ధనలీలను అనుకరించింది. వ్రజవాసులారా! "దట్టముగా వీచు గాలులకు వర్షమునకు మీరు భయపడవలదు. నేను వాని నుండి మిమ్ము రక్షించు నుపాయ ఆలోచించితి" నని పలికి ప్రయత్నపూర్వకముగ పైటను తలపైన పైకెత్తి పట్టుకొనెను (*మా భైష్ట వాత వర్షాభ్యాం తత్ త్రాణం విహితం మయా । ఇతి ఉక్త్వా ఏకేన హస్తేన యతన్తీ ఉన్నిదధే అంబరమ్ ॥* 10-30-20). ఒక గోపిక మఱియొక వ్రజాంగనపై నెక్కి శిరస్సును పాదములతో త్రొక్కుచు దుష్టసర్పమా! కాళియుడా! ఈ హ్రదము నుండి వెళ్ళిపో. నేను దుష్టులను శిక్షించుట కవతరించితినని పలుకసాగెను (*ఆరుహ్య ఏకా పదా ఆక్రమ్య శిరసి ఆహ అపరాం నృప । దుష్ట ఆహే గచ్ఛ జాతః అహం ఖలానాం నను దణ్డధృక్ ॥* 10-30-21). దావానలం చూడండి దీన్ని నేను భక్షిస్తా – కళ్ళు మూయండి అని అంది ఇంకొక గోపిక. (*తత్ర ఏకా ఉవాచ హే గోపాః దావ అగ్నిం పశ్యత ఉల్బణం । చక్షూంషి అశు అపిదధ్వం వః విధాస్యే క్షేమం అంజసా ॥* 10-30-22). నవనీతచోరుణ్ణి బంధిస్తున్నా అని వేరొక గోపిక అరిచింది. 'కుండలను పగులగొట్టువాడు, నవనీతమును దొంగిలించు వాడు నగు వీనిని బంధింపగలను' అని యొక గోపిక పలుకుచు మఱియొక గోపికను ఱోలువలె నున్న మఱియొక గోపికతో పుష్పమాలల ద్వారా కట్టివేయగా కట్టివేయబడిన గోపిక భయపడినట్లు నటించుచు అందమైన కన్నులు త్రిప్పుచు భయముతో ముఖమును కప్పుకొని భీతుడైన బాలకృష్ణుని వలె అనుకరించుచుండెను (*బద్ధా అన్యయా స్రజా కాచిత్ తన్వీ తత్ర ఉలూఖలే । భీతా సుదృక్ పిధాయ ఆస్యం భేజే భీతి విడంబనమ్ ॥* 10-30-23).

కృష్ణుణ్ణి వెతుకుతున్న గోపికలకు కృష్ణ పాదముల గుర్తులు కన్పడ్డాయి. (*ఏవం కృష్ణం పృచ్ఛమానాః బృందావన లతాః తరూన్ । వ్యచక్షత వన ఉద్దేశే పదాని పరమ ఆత్మనః ॥* 10-30-24). అందులో ధ్వజము, పద్మము, వజ్రము, అంకుశము, యవలు మున్నగు పాదముద్రలు చూసారు (*పదాని వ్యక్తం ఏతాని నన్దసూనోః మహా ఆత్మనః । లక్ష్యన్తే హి ధ్వజ అంభోజ వజ్ర అంకుశ యవ ఆదిభిః ॥* 10-30-25).

శ్రీల రూపగోస్వామి తమ రచనయగు ఉజ్జ్వలనీలమణి యందు ఒసగినట్టి రాధారాణి పదచిహ్నములను గురించి శ్రీల విశ్వనాథ చక్రవర్తి ఠాకూరులు విస్తృతముగా వివరణను ఇట్లు ఇచ్చి యుండిరి –

"ఆమె ఎడమకాలి బొటనవ్రేలి క్రింద యవలు చిహ్నము ఉన్నది. ఆ చిహ్నము క్రింద చక్రము, దాని క్రింద ఛత్రము, ఛత్రము క్రింద కర కంకణము ఉన్నవి. ఆమె కాలి మధ్యభాగము నుండి బొటనవ్రేలు, తదుపరి వ్రేలు సంధి వరకు సాగునట్టి ఒక సరళరేఖ కలదు. నడుమ వ్రేలి క్రింద పద్మము, దాని క్రింద ధ్వజము, దాని క్రింద ఒక పుష్పమును గూడినట్టి లత కలవు. ఆమె చిటికెన వ్రేలి క్రింద అంకుశము, కాలి

మడమపై అర్ధచంద్ర చిహ్నము కలవు. ఆ విధముగా రాధారాణి ఎడమకాలిపై పదునొకండు చిహ్నములు కలవు".

"ఆమె కుడికాలి బొటనవ్రేలి క్రింద శంఖము, దాని క్రింద బల్లెము కలవు. కుడికాలి చిటికెన వ్రేలి క్రింద యజ్ఞగుండము, దాని క్రింద కర్ణకుండలము, దాని క్రింద బల్లెము కలవు. రెండవ, మూడవ, నాల్గవ, ఐదవ చిటికెన వ్రేళ్ళ క్రింద పర్వత చిహ్నము దాని క్రింద రథచిహ్నము, కాలిమడమపై మత్స్యగుర్తు కలవు."

"ఈ విధముగా మొత్తము శ్రీరాధారాణి పాదపద్మముల యందు పందొమ్మిది విశిష్ట గుర్తులు కలవు."

(ఎవడన్నా నేను దేవుడిని అని చెప్పుకుంటే వాడికి ఈ పాదచిహ్నములు ఉండాలి "శ్రీకృష్ణ పాదములందు ధ్వజాది చిహ్నములు ఏ స్థానములో ఉండునో మరియు ఆ చిహ్నములకు కారణమేమిటో ఈ క్రింది శ్లోకములలో స్కందపురాణము వర్ణించినది. *దక్షిణస్య పదాఙ్గుష్ఠమూలే చక్రం బిభర్త్యజః । తత్ర భక్తజనస్యారిషడ్వర్గచ్ఛేదనాయ సః ॥* - "కుడిపాదము బొటనవ్రేలి క్రింద అజుడగు భగవానుడు చక్ర చిహ్నమును కలిగియున్నాడు. ఆ చక్రము అతని భక్తుల యొక్క ఆరుగురు శత్రువులను ఖండించునట్లుగా యున్నది." *మధ్యమాంగులిమూలే చ ధత్తే కమలమచ్యుతః । ధ్యాతృచిత్తద్విరేఫాణాం లోభనాయాతి శోభనమ్* - "అచ్యుతుని అదే పాదము యొక్క నడిమి వ్రేలి క్రింద పద్మచిహ్నము కలదు. పాదపద్మములను ధ్యానించెడి భ్రమరముల వంటి భక్తుల చిత్తములందు ఆ పద్మము ఆ దేవదేవుని యెడ కోరికను వృద్ధిచేయును. *కనిష్ఠమూలతో వజ్రం భక్తపాపాద్రిభేదనం । పార్ష్ణిమధ్యే అంకుశం భక్తచిత్తే భవశకారిణమ్॥* - "అతని పాదము యొక్క చిటికెన వ్రేలి క్రింద వజ్రము కలదు. అది భక్తుల యొక్క పాపపుకొండలను చూర్ణము చేయును. అతని కాలిమడమ మధ్య అంకుశచిహ్నము కలదు. అది భక్తుల యొక్క సంసారమునకు కారణమైన చిత్తమును అదుపులో నుంచును". *భోగ సంపన్మయం ధత్తే యవమఙ్గుష్ఠపర్వణి ॥* - 'అతని కాలిబొటనవ్రేలి సంధి యందు యవల చిహ్నము కలదు. అది సర్వమగు ఐశ్వర్యములకు సూచకము". *వజ్రం వై దక్షిణే పార్శ్వే అంకుశో వై తదగ్రతః ॥* - "అతని కుడిపాదము యొక్క కుడివైపు వజ్రము, దాని క్రింద అంకుశము ఉన్నవి - స్కందపురాణము).

కృష్ణుని పాదచిహ్నములను గుర్తించినవారై వాటిని అనుసరిస్తూ వెళుతుంటే వాటితోపాటు ఆతని ప్రియురాలి కాలిగుర్తులతో కలిసియుండుటను చూచిన గోపికలు విస్మయం చెందారు (*తైః తైః పదైః తత్ పదవీం అన్విచ్ఛన్త్యః అగ్రతః అబలాః। వధ్వాః పదైః సుపృక్తాని విలోక్య ఆర్తాః సమబ్రువన్ ॥* 10-30-26). అంటే వారిలో ఎవరో ఒకతె (రాధారాణి-ప్రియాజి) కృష్ణునకు అత్యంత ప్రియురాలని, వారిలాంటిది కాదని వారు గ్రహించారు. అందుకే కృష్ణుడు ఆమెను ఏకాంతస్థలమునకు గొనిపోయి ఉండవచ్చును. వారిద్దరు నడుచునపుడు గజరాజు ఆడఏనుగుపై తన తొండము నుంచి నడచినట్లుగా కృష్ణుడు ఆమె మెడపై తన చేతిని ఉంచి నడచియున్నట్లుగా ఊహించారు. ఆడఏనుగుపై గజరాజు తన తొండము నుంచి వెడులునట్లు శ్రీకృష్ణునితో కూడా ఒకానొక యదృష్టవంతురాలు వెడలినది. ఈ కనబడుచున్నవి ఆమెపాద

చిహ్నములే. వెడలునపుడు శ్రీకృష్ణుడామె మెడపై తన బాహువుల నుంచి యుండవచ్చును (*కస్యాః పదాని చ ఏతాని యాతాయాః నన్దసూనునా। అంస న్యస్త ప్రకోష్ఠాయాః కరేణోః కరిణా యథా ॥* 10-30-27). శ్రీకృష్ణభగవానుడు తప్పక ఈయదృష్టవంతురాలిచే ఆరాధితుడయ్యెను. కనుకనే ఆయన సంతుష్టుడై ఆమెను ఏకాంతప్రదేశమునకు తీసికొని వెడలెను (*అనయా ఆరాధితః నూనం భగవాన్ హరిః ఈశ్వరః। యత్ నః విహాయ గోవిన్దః ప్రీతః యాం అనయత్ రహః ॥* 10-30-28). సఖులారా! ఈ పాదపద్మరేణువులు మిక్కిలి పవిత్రములు.

ఈ పాదరేణువులను బ్రహ్మ, శివ, లక్ష్మి మొదలగువారు శిరస్సులయందు ధరిస్తారు కదా! అని స్తుతించారు గోపికలు. సఖులారా! శ్రీకృష్ణుని యీ పాదపద్మ రేణువులు మిగుల పవిత్రములు కనుకనే బ్రహ్మ, మహేశ్వరుడు, లక్ష్మీదేవి పాపనాశనమునకై తమ శిరస్సులపై ఈ రేణువులను ధరించుచుందురు (*ధన్యాః అహో అమీ ఆల్యః గోవిన్ద అఙ్ఘ్రి అబ్జ రేణవః। యాన్ బ్రహ్మ ఈశౌ రమాదేవీ దధుః మూర్ధ్ని అఘ నుత్తయే ॥* 10-30-29).

ఈ యదృష్టవంతురాలి యీ పాదచిహ్నములు మిగుల క్షోభను గలుగజేయుచున్నవి. ఈమె యొక్కతె గోపికలందరకు ధనమువంటి వాడైన శ్రీకృష్ణుని యధరసుధ నపహరించి పానము చేయుచున్నది. అనంతరము కొలదిదూరము వెడలిన పిమ్మట స్త్రీ పాదచిహ్నములు గాననివారై యిట్లు పలికిరి. "సఖులారా! ఇచట ఇక స్త్రీపాద చిహ్నములు గనపడుట లేదు. తప్పక తృణాంకురములచే ఆమె కోమలములైన పాదతలములు (అరికాళ్ళు) బాధచెందియుండును. అందువలన శ్రీకృష్ణుడామెను భుజములపై నెక్కించుకొని వెడలియుండవచ్చును (*తస్యాః అమూని నః క్షోభం కుర్వన్తి ఉచ్చైః పదాని యత్। యా ఏకా అపహృత్య గోపీనాం రహః భుంక్తే అచ్యుత అధరమ్ ॥ న లక్ష్యన్తే పదాని అత్ర తస్యాః నూనం తృణ అంకురైః। ఖిద్యత్ సుజాత అంఘ్రి తలాం ఉన్నిన్యే ప్రేయసీం ప్రియః ॥* 10-30-30). "గోపికలారా! ఈ విషయమున ఇక సందేహము లేదు. ఇటు చూడుడు. ఇచట ప్రియురాలిని భుజములపై నెక్కించుకొని యుండుటచే ఆ భారమును మోయుట వల్ల కాముకుడునగు శ్రీకృష్ణుని పాదచిహ్నములు భూమియందు ఎక్కువ లోతుగా ముద్రితములైనవి. ఇంక కొలది దూరము వెడలి "ఇచట పుష్పముల గోయుటకై శ్రీకృష్ణుడు ప్రియురాలిని భూమిపై దింపి యుండవచ్చు"నని పలికిరి (ఇమాని *అధిక మగ్నాని పదాని వహతః వధూం । గోప్యః పశ్యత కృష్ణస్య భార ఆక్రాన్తస్య కామినః। అత్ర అవరోపితా కాన్తా పుష్ప హేతోః మహా ఆత్మనా ॥* 10-30-31). ఇచట ప్రియురాలికై ప్రియుడగు శ్రీకృష్ణుడు పుష్పములను గోసియుండవచ్చును. కనుక ఇటు చూడుడు, అపుడు కేవలము పాదాగ్రముల ద్వారా నిలబడిన కారణమున అసంపూర్ణ పదచిహ్నములు గనబడుచున్నవి (*అత్ర ప్రసూన అపచయః ప్రియా అర్థే ప్రేయసా కృతః। ప్రపద ఆక్రమణే ఏతే పశ్యత అసకలే పదే ॥* 10-30-32). అనంతరము భూమియందు శ్రీకృష్ణుని ఒడిలో ప్రియురాలు కూర్చుండియున్న గుర్తులను జూచి – "ఇచట తప్పక కాముకుడగు శ్రీకృష్ణుడు ప్రియురాలి కేశములను అలంకరించి

యుండవచ్చును. ఇచట ప్రియురాలి సిగలో పుష్పములను ముడుచుటకై తప్పక గూర్చుండి యుండవచ్చును" అని తలచిరి (*కేశ ప్రసాధనం తు అత్ర కామిన్యాః కామినా కృతమ్ । తాని చూడయతా కాన్తాం ఉపవిష్టం ఇహ ధ్రువమ్ ॥* 10-30-34). రాజా! శ్రీకృష్ణుడు స్వయముగ తన యందే తాను ఆనందము పొందువాడైనను అఖండితముగా రమించువాడైనను అనగా ఆత్మారాముడైనను కాముకుల దైన్యము కొరకు, స్త్రీల యొక్క దుష్టతను అణచుటకు తను కూడా కామమును ప్రదర్శించి ఆ స్త్రీలతో గూడి ఏకాంతమున విహరించియుండెను (*రేమే తయా చ ఆత్మరతః ఆత్మ ఆరామః అపి అఖండితః । కామినాం దర్శయన్ దైన్యం స్త్రీణాం చ ఏవ దురాత్మతామ్ ॥* 10-30-35). (శ్రీకృష్ణలీలలను గురించి లౌకికులు ఒకప్పుడు చేసెడి విమర్శలను ఈ శ్లోకము ఖండించుచున్నది. భౌతిక కార్యక్రమములు భగవంతునికి తగనివని అరిస్టాటిల్ అనే తత్త్వవేత్త పలికెను. ఈ భావమును మనస్సులో ఉంచుకొని కొందరు వ్యక్తులు శ్రీకృష్ణుని కార్యములు సాధారణ జనుల కార్యములను బోలియుండును కనుక అతడు పరతత్త్వము కానేరడని ప్రకటింతురు. కాని దేవదేవుడగు శ్రీకృష్ణుడు ఆత్మారామ ముక్తస్థితిలోనే కార్యము నొనర్చునని శుకదేవగోస్వామి ఈ శ్లోకమునందు నొక్కి చెప్పిరి. ఈ విషయము ఆత్మరత, ఆత్మారామ, అఖండిత అను పదములచే ఇచట సూచించబడినది).

ఇట్లు గోపికలు చిత్త విభ్రమము చెంది స్వామి పాదచిహ్నములను జూపించుచు ఎంతో ఊహించుచుండిరి. శ్రీకృష్ణుడితో ఏకాంతమున విహరించుచున్న గోపిక (రాధిక) యిట్లు భావించెను - "శ్రీకృష్ణుడు కామవేగముచే వచ్చిన గోపికలను వదలి కేవలము నన్నే సేవించుచున్నాడు" ఈ భావనచే ఆమె తన్ను సర్వశ్రేష్ఠయని స్థిరపరచుకొనెను (*ఇతి ఏవం దర్శయన్త్యః తాః చేరుః గోప్యః విచేతసః । యాం గోపీం అనయత్ కృష్ణః విహాయ అన్యాః స్త్రియః వనే ॥, సా చ మేనే తదా ఆత్మానం వరిష్ఠం సర్వయోషితామ్ । హిత్వా గోపీః కామయానాః మాం అసౌ భజతే ప్రియః ॥* 10-30-36,37). అనంతర మా కామిని (రాధిక) శ్రీకృష్ణునితో "ప్రియుడా! నే నిక నడవలేను. అందువలన నీవు నన్ను నీ మనస్సుకు తోచినట్లుగా యిష్టము వచ్చిన చోటికి తీసికొని వెడలుము నన్ను అనుభవించుము" అని తెలియజేసింది (*తతః గత్వా వన ఉద్దేశం దృప్తా కేశవం అబ్రవీత్ । న పారయే అహం చలితుం నయ మాం యత్ర తే మనః ॥* 10-30-38). అపుడు శ్రీకృష్ణుడు ప్రియురాలితో 'నీవు నా భుజముపై నెక్కుమనుచూ అంతర్ధానుడయ్యెను. అందువలన ఆ గోపిక అనుతాపము చెందసాగెను (*ఏవం ఉక్తః ప్రియాం ఆహ స్కన్ధే ఆరుహ్యతాం ఇతి । తతః చ అన్తర్దధే కృష్ణః సా వధూః అన్వతప్యత ॥* 10-30-39). హే నాథా! రమణా! ప్రియుడా! మహాభుజుడా! నీ వెచట నున్నావు, సఖా! దీనురాలగు ఈ దాసికి నీ సాన్నిధ్యమును జూపుము అని ప్రార్థించినది (*హా నాథ రమణ ప్రేష్ఠ క్వ అపి క్వ అసి మహాభుజ । దాస్యాః తే కృపణాయాః మే సఖే దర్శయ సన్నిధిమ్ ॥* 10-30-40).

శుకుడు పలికెను - రాజా! అపుడు గోపికలు భగవానుడు వెడలిన త్రోవ ననుసరించుచు దగ్గరలోనే ప్రియవిరహిత, దుఃఖితయగు సఖిని జూచిరి (*శ్రీశుకః ఉవాచ - అన్విచ్ఛన్త్యః భగవతః మార్గం గోప్యః అవిదూరితః । దదృశుః ప్రియ విశ్లేషాత్ మోహితాం దుఃఖితాం సఖీమ్ ॥* 10-30-41). తాను

శ్రీకృష్ణునియందు దురాత్మతను ప్రదర్శించడంవల్ల స్వామి అంతర్ధానము చెందాడని తెలిపింది. అనంతరం వారు, కృష్ణుని వలన సఖికి (రాధకు) గౌరవము లభించుట, కృష్ణుడు అమితాదరము చూపినపుడు తాను మాధవుని యందు అమర్యాదతో గూడిన గర్వము ప్రదర్శించుట వల్ల అవమానము చెందుటయను విషయములను సఖి (రాధిక) వలన విని మిగుల విస్మయగ్రస్తులైరి మిగతా గోపికలు (*తయా కథితం ఆకర్ణ్య మాన ప్రాప్తిం చ మాధవాత్। అవమానం చ దౌరాత్మ్యాత్ విస్మయం పరమమ్ యయుః ॥* 10-30-42). గోపికలు చంద్రకాంతిలో వనమున కృష్ణునికై వెదకసాగారు. గోపికలు కృష్ణ గుణములను గానము చేసారు. ఆతని లీలలను అభినయించుచు, పిచ్చిగా కృష్ణధ్యాసలో నిమగ్నమయ్యారు (*తత్ మనస్కాః తత్ ఆలాపాః తత్ విచేష్టాః తత్ ఆత్మికాః। తత్ గుణాన్ ఏవ గాయన్త్యః ఆత్మ ఆగారాణి న సస్మరుః ॥* 10-30-44). అడవిలో ఆ రాత్రి వెదకి కృష్ణుడు కనబడకపోవడం వల్ల యమున ఒడ్డుకు చేరుకున్నారు (*పునః పులినం ఆగత్య కాలిన్ద్యాః కృష్ణభావనాః। సమవేతాః జగుః కృష్ణం తత్ ఆగమనకాంక్షితాః ॥* 10-30-45). కృష్ణదర్శనము ఇవ్వమని ప్రార్థించారు. అవే గోపికా విరహ గీతాలు -

నీ జన్మము వల్ల వ్రజభూమి ధన్యమైనది. నీ గూర్చియే లక్ష్మీదేవి ఇచట నివసించుచున్నది. వ్రజధామమున నీ ప్రియరాండ్రగు మేము నీ కొఱకే ప్రాణములను ధరించుట అను దీక్షతో యున్నాము. నీ దర్శనమునకై నిన్ను నలువైపుల ఆన్వేషించి అలసినాము. దర్శనమిమ్ము (*గోప్యః ఊచుః - జయతి తే అధికం జన్మనా వ్రజః శ్రయతే ఇన్దిరా శశ్వత్ అత్ర హి। దయిత దృశ్యతాం దిక్షు తావకాః త్వయి ధృత అసవః త్వాం విచిన్వతే ॥* 10-31-1).

ఓ సురతి నాథా! అసలైన నిజమైన ఆనందమునిచ్చు కృష్ణా! శాశ్వతమైన రతిని ఇచ్చువాడా! శరత్కాలమున సరోవరమున పుట్టిన చక్కటి కమలమునందలి కర్ణికారము వంటి సౌందర్యము గల నీ నేత్రముల చల్లని చూపులు కనబడకపోవడం వల్ల మమ్ము ఇలా వధించుచున్నావు. మేము నీకు దాసీలము, ప్రతిఫలాపేక్ష లేనివారము. మరీ ఇంత కోపమా మాపై. ఆపదలనుండి కాపాడి ఇప్పుడు చంపుతావా! రాక్షసుల్ని చంపుతావని తెలుసు కానీ మమ్మల్ని కూడా ఇలా వధ చేస్తావా! (*శరత్ ఉద ఆశయే సాధు జాత సత్ సరసిజ ఉదర శ్రీ ముషా దృశా। సురతనాథ తే అశుల్క దాసికాః వరద నిఘ్నతః న ఇహ కిం వధః ॥* 10-31-2).

ఓ పురుషశ్రేష్ఠుడా! నీచే రక్షింపబడే మాకు దర్శనమిమ్ము. విషజలము నుండి, దుష్టరాక్షసుల నుండి, రాళ్ళవానల నుండి, పిడుగుల నుండి, సుడిగాలుల నుండి, తృణావర్తుని నుండి, వృషభాసురుని నుండి, మయదానవ పుత్రుడై గోపబాలుని రూపమున వచ్చిన వ్యోమాసురనుండి, మరి యితర అన్ని విశ్వ భయములనుండి మాటిమాటికి మా ప్రాణములను రక్షించితివి. ఇప్పుడు కూడా రక్షించి దర్శనమిమ్ము (*విష జల అప్యయాత్ వ్యాల రాక్షసాత్ వర్ష మారుతాత్ వైద్యుత అనలాత్। వృష మయఆత్మజాత్ విశ్వతః భయాత్ ఋషభ తే వయం రక్షితాః ముహుః ॥* 10-31-3).

నీవు యశోద గోపికయొక్క తనయుడవు మాత్రమే కావు. నీవు కేవలము గోపికలను ఆనందపరచువాడవు మాత్రమే కావు, అఖిల ప్రాణికోటికి మూలము. అందరిలో అంతర్యామిగా ఉన్న అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ నాయకుడవు. బ్రహ్మదేవుడు ప్రార్థిస్తే ప్రపంచమును కాపాడటానికి సాత్వత కులంలో జన్మించావు (*న ఖలు గోపికానన్దనః భవాన్ అఖిల దేహినాం అన్తః ఆత్మదృక్ । విఖనసా అర్థితః విశ్వగుప్తయే సఖ ఉదేయివాన్ సాత్వతాం కులే ॥* 10–31–4).

ఓ వృష్ణివంశశ్రేష్ఠుడా! భక్తులకు అభయములనిచ్చు నీ హస్తము, అమ్మవారి పాణిగ్రహణము చేసిన నీ హస్తమును, సంసారభయంతో నీ పాదములను ఆశ్రయించి ఉన్నవారిని రక్షించు నీ కరకమలములను మా శిరస్సుపై నుంచుము – (*విరచిత అభయం వృష్ణిధూర్య తే చరణం ఈయుషాం సంసృతేః భయాత్ । కరసరోరుహం కాన్త కామదం శిరసి ధేహి నః శ్రీ కరగ్రహమ్ ॥* 10–31–5).

వ్రజ జనుల ఆర్తి తొలగించువాడా! మేము స్త్రీలము. నీవు మా వీరుడవు. మేము నీ దాసీజనులము. నిజ జనులము. మా గర్వము పోయింది. మమ్ము స్వీకరింపుము. నీ సుందరమైన ముఖపద్మాన్ని, నీ చిరునవ్వును చూపించు – (*వ్రజజన ఆర్తి హన్ వీర యోషితాం నిజజన స్మయ ధ్వంసన స్మిత । భజ సఖే భవత్ కింకరీః స్మ నః జలరుహ ఆననం చారు దర్శయ ॥* 10–31–6).

నమస్కరించే జనుల పాపాలను హరించే నీ పాదాలు, గోవుల వెంట గడ్డిపై నడిచే నీ పాదాలు, లక్ష్మీదేవికి నిత్యనివాసస్థానమైనట్టి నీ పాదాలు, కాళీయ పడగల మీద ఉంచిన నీ పాదాలను మా స్తనములపై ఉంచి మా హృదయబాధను ఛేదించు– (*ప్రణత దేహినాం పాపకర్శనం తృణ చర అనుగం శ్రీ నికేతనమ్ । ఫణిఫణా అర్పితం తే పద అంబుజం కృణు కుచేషు నః కృన్ధి హృత్ శయమ్ ॥* 10–31–7).

బుధజనుల మనస్సును ఆకర్షించునట్టి నీ మధురమగు స్వరము మనోహరములగు వాక్కులు మమ్ము మోహింపచేస్తున్నాయి. ఓ వీరుడా! నీచే పాలింపబడే దాసీజనులము మేము. మా మనస్సు నీకై క్షోభిస్తున్నది. నీవులేక బ్రతకగలమా! వెంటనే రా! నీ అధరామృతమును ప్రసాదించు (*మధురయా గిరా వల్గు వాక్యయా బుధ మనోజ్ఞయా పుష్కర ఈక్షణా । విధికరీః ఇమాః వీర ముహ్యతీ అధర సీధునా ఆప్యాయయస్వ నః ॥* 10–31–8). ఓ అచ్యుతా! అందర్ని వదలి వచ్చాము. మాకు ఉత్తమగతి ఏమిటో తెలుసు. అది నిన్ను పొందుటయే. కావున దర్శనమిమ్ము. మా వద్ద కలసి మెలసి సంచరించు. నీ దర్శనం విశ్వమంగళం కలిగించేది. మేము, నీవులేక ఏపనీ చేయలేకుండా ఉన్నాము. నిత్య నైమిత్తికకర్మలు చేయలేము. మనస్సు మా వశంలో లేదు. నీ వారముగా చెప్పుకొనే మా బాధలను తొలగించు. దర్శనం ఇవ్వు. మహర్షులచే వర్ణింపబడ్డ నీ కథామృతము తాగితే అన్ని తాపములు తొలగుతాయి. అది అన్ని పాపములను హరిస్తుంది. అది వింటే సర్వమంగళములను ప్రసాదిస్తుంది. భూలోకమున నీ కీర్తనలను, కథాగానము చేయువారు, నీ కథలను వినువారు ధన్యులు. శ్రేయోసంపన్నులు వారు పరమ ఉదారులు (*తవ కథా అమృతం తప్తజీవనం కవిభిః ఈడితం కల్మష అపహమ్ । శ్రవణ మంగళమ్ శ్రీమత్ ఆతతం భువి గృణన్తి యే*

భూరిదాః జనాః ॥ 10-31-9). నీ అనురాగ పూరిత ప్రేమమయ చిరునవ్వులు, చూపులు, నీతో విహారములు, ఏకాంత సంభాషణలు గుర్తుకు తెచ్చుకుంటుంటే ఎంతో ఆనందాన్ని శుభములను చేకురుస్తున్నాయి. అవి మా హృదయాలను తాకుతున్నాయి. కావున, ఓ వంచకుడా! నీ వియోగము భరించలేకున్నాము. నిజముగా మా చిత్తములు క్షోభిస్తున్నాయి (*ప్రహసితం ప్రియ ప్రేమ వీక్షణం విహరణం చ తే ధ్యాన మంగళమ్ । రహసి సంవిదః యాః హృది స్పృశః కూహక నః మనః క్షోభయన్తి హి ॥* 10-31-10). నీవు గోవులను మేపుటకు వెళ్ళేటప్పుడు నీ సుందరమైన పద్మములలాంటి పాదములు కరుకైన తృణములు, మొక్కలు, మట్టిరాళ్ళచే గ్రుచ్చుకోవడం చూచి మా మనస్సులు కలత చెందాయి. సాయంకాల సంధ్యాసమయమున గోవులను నీవు ఇళ్ళకు తోలుకువస్తూ ఉన్నప్పుడు గోధూళితో అలంకరింపబడిన నీ నల్లని ముంగురులు, నీ పద్మములాంటి మోము, నీ మేను నీ చూపులు మా మనస్సులను నింపాయి. ఓ వీరుడా! అందగాడా! ఆ దృశ్యములను మేము మరువలేము కదా! (*చలసి యత్ వ్రజాత్ చారయన్ పశూన్ నలిన సున్దరం నాథ తే పదమ్ । శిల తృణ అంకురైః సీదతి ఇతి నః కలిలతాం మనః కాన్త గచ్ఛతి ॥* 10-31-11, *దిన పరిక్షయే నీల కున్తలైః వనరుహ ఆననం బిభ్రత్ ఆవృతం । ఘన రజఃవలం దర్శయన్ ముహుః మనసి నః స్మరం వీర యచ్ఛసి॥* 10-31-12). పద్మమున వెలసిన బ్రహ్మదేవునిచే అర్చింపబడు నీ పాదకమలమును శరణు అన్నవారికి రక్షణ కల్పిస్తాయి. ఆపదలను తొలగిస్తాయి. కోరికలను తీర్చుతాయి. ఓ రమణుడా! పూర్ణసంతుష్టిని కలుగచేయు ఆ పాదములను మాస్తనములపై ఉంచుము (*ప్రణత కామదం పద్మజ అర్చితం ధరణి మండనం ధ్యేయం ఆపది । చరణ పంకజం శంతమం చ తే రమణ నః స్తనేషు అర్పయ ఆధిహన్ ॥* 10-31-13), మిక్కిలి ప్రేమగలవారై స్వామిని వెదుకుచూ ఇంకా ఇలా పలుకసాగిరి –

రతి రసానందమును పెంచునది, దుఃఖములను నశింపచేయునది అయిన నీ పిల్లనగ్రోవి ధ్వని అన్యములైన సార్వభౌమాది పదవుల సుఖములను కూడా మరిపించునది. అట్టి నీ అధరములను అలంకరించిన వేణువు అత్యధికముగా ముద్దుగొలుపునది. ఓ వీరుడా! అట్టి నీ అధరామృతములను మాకు పంచుము (*సురతవర్ధనం శోకనాశనం స్వరిత వేణునా సుష్ఠు చుంబితమ్ । ఇతర రాగ విస్మారణం నృణాం వితర వీర నః తే అధర అమృతమ్ ॥* 10-31-14).

పగటి సమయమందు నీవు అరణ్యమునకు వెడలినపుడు నిన్ను మేము చూడజాలకపోవుటచే మాకు క్షణమొక యుగముగా కన్పడుచున్నది. సాయంకాలమున నీ రాకకై నిరీక్షించే మాకు – వంకర ముంగురులతో గల సుందరమైన నీ మోమును నిరంతరము చూద్దామనుకుంటే మూర్ఖుడైన బ్రహ్మచే సృష్టింపబడ్డ కనురెప్పలు అడ్డువస్తున్నాయి (*అటతి యత్ భవాన్ అహ్ని కాననం త్రుటి యుగాయతే త్వాం అపశ్యతామ్ । కుటిల కున్తలం శ్రీ ముఖం చ తే జడః ఉదీక్షతామ్ పక్ష్మ కృత్ దృశామ్ ॥* 10-31-15).

ఓ అచ్యుతా! పతి సుత పూర్వజ సోదర బంధువులను వదలి నీ వేణునాదముచే ఆకర్షితులమై రాత్రిపూట వచ్చిన వనితలము, మా రాక యొక్క సందర్భమును ఎరిగియు, నీ వంటి వంచకుడు తప్ప

వేరెవ్వరు మమ్ములను పరిత్యజించగలదు? (*పతి సుత అన్వయ భ్రాతృ బాన్ధవాన్ అతివిలంఘ్య తే అన్తి అచ్యుత ఆగతాః । గతి విదః తవ ఉద్గీత మోహితాః కితవ యోషితః కః త్యజేత్ నిశి ॥* 10-31-16).

కృష్ణా! నీతో రహస్యముగా ఆడిన సంభాషణములు, హృదయమున అతుక్కుపోయాయి. నీ సుందరవదనము, ప్రేమతో కూడిన చూపులు, లక్ష్మీదేవితో గల విశాల వక్షస్థలమును మేము పదే పదే స్మరింతుము. అవి మరువజాలము. అవి మా మనస్సులను నిరంతరమును కలచివేయుచున్నవి (*రహసి సంవిదం హృత్ శయ ఉదయం ప్రహసిత ఆననం ప్రేమ వీక్షణమ్ । బృహత్ ఉరః శ్రియః వీక్ష్య ధామ తే ముహుః అతి స్పృహా ముహ్యతే మనః ॥* 10-31-17). వ్రజవనమున నివసించే మా యొక్క దుఃఖము నాశనము చేయుటకు మా అందరికి సర్వమంగళము చేకూర్చుటకు ఆవిర్భవించావు. నీ స్పృహతో కలిగిన చిత్తములను కలిగినవారము. నీ వారము. మా హృదయరోగములను నివారించు ఔషధమును ప్రసాదింపుము (*వ్రజవన ఓకసాం వ్యక్తిః అఙ్గ తే వృజిన హన్త్రీ అలం విశ్వమంగళమ్। త్యజ మనాక్ చ నః త్వత్ స్పృహ ఆత్మనాం స్వ జన హృత్ రుజాం యత్ నిషూదనమ్ ॥* 10-31-18). ఓ ప్రియుడా! కృష్ణా! గోవులను పాలిస్తూ నీవు వనసంచారము చేసినప్పుడు, సున్నితమైన నీ పాదపద్మములు కందిపోయి ఉంటాయి. అవి నొప్పిపెట్టుట లేదా? అలాంటి సుకుమార పాదములను నీవే ఆయుష్షుగా, నీవే జీవనముగా బ్రతుకుతున్న నీకై బ్రతుకుతున్న ఈ గోపికల స్తన్యములపై ఉంచుము, సేదతీర్చుకొనుము అని విలపించారు (*యత్ తే సుజాత చరణ అంబురుహం స్తనేషు భీతాః శనైః ప్రియ దధీమహి కర్కశేషు । తేన అటవీం అటసి తత్ వ్యథతే న కిం స్విత్ కూర్ప ఆదిభిః భ్రమతి ధీః భవత్ ఆయుషాం నః ॥* 10-31-19).

స్వామి ప్రకటుడై గోపికలను ఓదార్చుట

ఈ విధంగా గోపికలు తహతహలాడుతూ ప్రలాపాలు చేస్తున్నా, స్వామి రాకపోయేటప్పటికి కృష్ణుని చూడాలని బోరున ఏడ్చారు (*శ్రీ శుక ఉవాచ - ఇతి గోప్యః ప్రగాయన్త్యః ప్రలపన్త్యః చ చిత్రధా । రురుదుః సుస్వరం రాజన్ కృష్ణదర్శన లాలసాః ॥* 10-32-1). అప్పుడు శౌరి, నగుమోముతో పూమాల అలంకరణలతో పీతాంబరధరుడై లేతనవ్వు తొణికిసలాడుతూ, అందరిని మోహింపచేయు అందమైన శరీరంతో స్వామి, సాక్షాత్తు మన్మథుని మనస్సును కూడా మోహింపచేయు అతి సుందరమైన, తన అందమైన దివ్యశరీరాన్ని వారి మధ్య ఆవిర్భవింపచేసాడు (*తాసాం అవిర్భూత్ శౌరిః స్మయమాన ముఖామ్బుజః । పీతాంబరధరః స్రగ్వీ సాక్షాన్మన్మథ మన్మథః ॥ - 2).* పోయిన ప్రాణాలు వచ్చినట్టుగా అంతాలేచారు. మొఖం వాచిపోయి ఉన్న గోపికలు అంతా స్వామి చుట్టూ చేరారు, మళ్ళీ పోకుండా, ఒకతె తన రెండుచేతులతో శ్రీకృష్ణుని రెండు చేతులను పట్టుకున్నది. ఇంకొకతె ఆతని చేయి, తన భుజముపై ఉంచుకొన్నది (*తం విలోక్య ఆగతం ప్రేష్ఠం ప్రీతి ఉత్ఫుల్ల దృశః అబలాః । ఉత్తస్థుః యుగపత్ సర్వాః తన్వః ప్రాణం ఇవ ఆగతమ్ ॥* 10-32-3, *కాచిత్ కర అంబుజం శౌరేః జగృహే అంజలినా ముదా । కాచిత్ దధార తత్ బాహుం అంశే చందన రూషితమ్ ॥* 10-32-4). ఒక రమణి ఆదరముగా కృష్ణుని తాంబూల చర్వణమును తాను

గ్రహించెను. ఒక వనిత విరహానలముచే దగ్ధయై కృష్ణుని పాదపద్మములను తనస్తనములయందు నిలుపుకొనినది (*కాచిత్ అంజలినా అగృహ్ణాత్ తన్వీ తాంబూల చర్వితమ్ । ఏకా తత్ అంఘ్రి కమలం సన్తప్తా స్తనయోః అధాత్॥* 10-32-5). ఒక గోపిక (శ్రీ రాధిక) కనుబొమలను ముడివేసి ప్రణయకోపముచే విహ్వలయై దంతములతో తన అధరమును ఓష్టమును కొఱికి క్రీగంటి చూపులతో శ్రీకృష్ణుని దండించుకైవడి చూచుచుండెను (*ఏకా భ్రుకుటిం ఆబధ్య ప్రేమసంరంభ విహ్వలా । ఘ్నన్తీ ఇవ ఐక్షత్ కట ఆక్షేపైః సన్దష్ట దశన ఛ్ఛదా ॥* 10-32-6). స్వామిని కొత్తగ చూసిన వారిలా చూస్తూ స్పర్శిస్తూ ఆనందింపసాగారు (స్వామి నిత్యనూతనుడు కావున, మనలాగాకాక చూస్తూ ఉన్నకొద్ది ఇంకా చూడబుద్ధి అవుతుంది). ప్రేమభక్తి గల భక్తులు శ్రీకృష్ణచరణములను మాటిమాటికి సేవించుచున్నను తనివితీరనట్లుగా ఇంకా కావాలని ఒక గోపిక తహతహలాడు తుంటే, మఱియొక గోపిక ఱెప్పవాలని నేత్రములతో కృష్ణవదనకమలమును గాంచుచు ఆ మధురిమను చక్కగ పానము చేసినను తృప్తి పొందజాలకపోయెను (*అపరా అనిమిషత్ దృగ్భ్యాం జుషాణా తత్ ముఖ అంబుజమ్ । అపీతం అపి న అతృప్యత్ సన్తః తత్ చరణం యథా ॥* 10-32-7). ఒక గోపిక నేత్ర రంధ్రముల ద్వారా శ్రీకృష్ణుని హృదయమున నిలుపుకొని, పిమ్మట ఆలింగనము చేసికొని యోగివలె కన్నులమూసికొని పులకితశరీరముతో ఆనందమున మగ్నమైయుండెను (*తం కాచిత్ నేత్ర రంధ్రేణ హృది కృత్య నిమీల్య చ । పులక అఙ్గీ ఉపగుహ్య ఆస్తే యోగీ ఇవ ఆనన్ద సంప్లుతా ॥* 10-32-8). ఈశ్వరునిచే జ్ఞానము పొందిన జీవుడు సాంసారిక క్లేశములనుండి విముక్తుడైనట్లు ఆ గోపికలందఱు కేశవుని చూచి పరమానందమున నిమగ్నులై కృష్ణవిరహజనిత తాపమును పోగొట్టుకున్నారు (*సర్వాః తాః కేశవ ఆలోక పరమ ఉత్సవ నిర్వృతా । జహుః విరహజం తాపం ప్రాజ్ఞం ప్రాప్య యథా జనాః॥* 10-32-9).

పరీక్షిన్మహారాజా! ఐశ్వర్యాది మాయాస్వరూపశక్తులచే పరివృతుడై శోభిల్లునట్లుగా శ్రీకృష్ణభగవానుడు గూడ శోకము నశించిన గోపికలచే పరివృతుడై అంతకన్న మిన్నగ శోభిల్లాడు (*తాభిః విధూత శోకాభిః భగవాన్ అచ్యుతః వృతః । వ్యరోచత అధికం తాత పురుషః శక్తిభిః యథా ॥* 10-32-10). విభుడగు భగవానుడు అందఱి చేతులను పట్టుకొని కాళిందీతటమునకు వెడలినాడు. అచట వికసించిన కుందమందారముల కుసుమముల సౌరభముచే సువాసితమైన వాయువు వీచుచుండుటచే భ్రమరములు ఆకర్షితులై రాసాగినవి. శరత్కాలచంద్రుడు తన కిరణములను విస్తరింపజేయగా అంధకారము తొలగెను. ఈ ప్రదేశము యమున యొక్క తరంగములు, హస్తములచే ఆవరింపబడినట్లు ఉండెను. కోమలశీతలత్వ గుణములచే సుఖమును గలిగించు ఇసుకతిన్నెలతో గూడియుండెను (*తాః సమాదాయ కాలిన్ద్యాః నిర్విశ్య పులినం విభుః । వికసత్ కున్దమందార సురభి అనిల షట్పదమ్॥, శరత్ చంద్ర అంశు సన్దోహ ధ్వస్త దోషా తమః శివం । కృష్ణాయాః హస్త తరల ఆచిత కోమల వాలుకమ్ ॥* 10-32-11,12). ఇలా గోపికలలో ముఖ్యులు- అష్టసఖులు - చంద్రావళి, శ్యామల, శైబ్య, పద్మ, శ్రీరాధ, లలిత, విశాఖ, భద్ర మొదలగువారు స్వామి చుట్టూ చేరి ఊరడింపబడ్డారు.

మూడులక్షల కోట్ల గోపికలలో ఈ ఎనమండుగురు గోపికలు ప్రధానమైన వారని స్కందపురాణము తెలిపినది. గోపికల యొక్క వివిధ స్థాయిలను గూర్చి శ్రీలరూపగోస్వామి విరచితమైన ఉజ్జ్వల నీలమణి యందు గలదు. గోపికలలో శ్రీరాధారాణి పరమశ్రేష్ఠురాలని పద్మపురాణము తెలిపినది – *యథా రాధా ప్రియా విష్ణోస్తస్యాః కుండం ప్రియం తథా । సర్వగోపీషు సైవైక విష్ణోరత్యన్తవల్లభా ॥* – "రాధారాణి శ్రీకృష్ణునకు అత్యంత ప్రియతమురాలు, అట్లే రాధాకుండము కూడా అత్యంత ప్రియమైనది. గోపికలలో రాధయే శ్రీకృష్ణునకు పరమప్రియురాలు". రాధారాణి శ్రీకృష్ణుని పట్టమహిషి అని కూడా బృహత్ గౌతమీయతంత్రము తెలిపినది– *దేవీ కృష్ణమయీ ప్రోక్తా రాధికా పరదేవతా । సర్వలక్ష్మీమయీ సర్వకాన్తిః సమ్మోహినీ పరా ॥* – "దివ్యదేవతాస్వరూపిణి యగు రాధారాణి శ్రీకృష్ణుని అర్ధాంగిని. లక్ష్ములలో ఆమెయే ప్రధానురాలు. సర్వాకర్షకుడగు భగవానుని ఆకర్షించెడి సమస్తాకర్షణము ఆమె యందు కలదు. ఆమెయే దేవదేవుని ఆది ఆంతరంగకశక్తి" చైతన్య చరిత్రామృతము – 4–83. రాధారాణి గురించి మరింత సమాచారము ఋగ్వేద అనుబంధమున కలదు– "రాధయా మాధవో దేవో మాధవేనైవరాధికా, విభ్రాజన్తే జనేషు– అందరి కన్నను రాధారాణితో జతకూడినపుడే మాధవుడు విశేషముగా మహిమాన్వితుడగును. అట్లే ఆమె కూడ అతనిలో జతకూడి విశేషముగా శోభించును" – *ఋగ్వేద పరిశిష్ట. శ్యామాచ్ఛవలం ప్రపద్యే, శవలాచ్ఛ్యామం ప్రపద్యే – ఛందోగ్య ఉపనిషత్* – 8–13–1.

కృష్ణదర్శనము వలన కలిగిన ఆనందముచే మానసిక బాధలు తొలగిన ఆ గోపికలు శ్రుతలవలె తేటతెల్లముగానై తమ ఆత్మబంధువగు కృష్ణుని ఆహ్వానించుటకై తమ తమ పైటలను కృష్ణునకు ఆసనములుగా ఏర్పరచారు, మరి వారి వద్ద ఇంకా ఏమియు లేవు కదా! (*తత్ దర్శన ఆహ్లాద విధూత హృత్ రుజః మనః రథ అన్తం శ్రుతయః యథా యయుః । స్వైః ఉత్తరీయైః కుచ కుంకుమ అంకితైః అచీక్లుపన్ ఆసనం ఆత్మ బన్ధవే ॥* 10–32–13). సిద్ధయోగులు హృదయ పుండరీకమున ఎవరికి ఆసనమును కల్పించుచుందురో ఆ శ్రీకృష్ణభగవానుడు త్రైలోక్య లక్ష్మికి ఆశ్రయమగు తన పాదములతో గోపిక లొసంగిన ఆసనముపై గూర్చుండి గోపికల సభలో వారిచే పూజితుడై శోభిల్లెను (*తత్ర ఉపవిష్టః భగవాన్ సః ఈశ్వరః యోగ ఈశ్వర అన్తః హృది కల్పిత ఆసనః । చకాస గోపీపరిషత్ గతః అర్చితః త్రైలోక్య లక్ష్మీ ఏక పదం వపుః దధత్ ॥* 10–32–14). గోపికలు సంభ్రమము చిరునవ్వు కలిగి మళ్ళీ పోతాడేమోనని జాగ్రత్తగా ఉన్నారు. గోపికలు సహాసలీలా కటాక్షవిభ్రమ శోభితములైన కనుబొమల ద్వారా ఆనందవర్ధనుడగు శ్రీకృష్ణుని మర్యాదపరచి తమ యూరువులయందు అతని హస్తములను పాదములను నిలుపుకొని వాని స్పర్శచే స్పర్శసుఖము ననుభవించి గోపికలు తమ అదృష్టానికి తామే సంతోషించిరి. అతడు అంతర్ధానమై యుండుటచే అతని పట్ల కోపమును చూపుచూ ఇట్లు పలికిరి (*సభాజయిత్వా తం అనఙ్గ దీపనం సహాసా లీలా ఈక్షణ విభ్రమ భ్రువా । సంస్పర్శనేన అఙ్క కృత అంఘ్రి హస్తయోః సంస్తుత్య ఈషత్ కుపితాః బభాషిరే॥* 10–32–15)–

స్వామీ! రకరకాల మనస్తత్త్వముల వారు ఉంటారు. మేము అట్లా కాక నిన్నే నమ్ముకున్నవారము. కొందరు జనులు తమను సేవించువారిని ఆదరించుదురు. ఇంకొందరు ఉదాసీనులై ఉందురు. అనగా

సుముఖులను విముఖులను కూడా పట్టించుకోరు, అనురాగమును చూపరు. కృష్ణా! మరి నీవు ఎలాంటి వాడవో మాకు తెల్పాలి (*శ్రీగోప్యః ఊచు – భజతః అను భజన్తి ఏక ఏక ఏతత్ విపర్యయమ్ । న ఉభయాన్ చ భజన్తి ఏకే ఏతత్ నః బ్రూహి సాధు భోః ॥* 10-32-16). మా నుండి అదృశ్యమయ్యావు ఏమిటి అని అన్నారు.

నేను మిమ్ములను మరువలేను అని స్వామి తెల్పాడు – సఖులారా! ప్రత్యుపకార వాంఛతో పరస్పరము సేవించుకొనువారి ప్రయత్నములు స్వార్థమునందే యుండును. కేవలము తమ లాభము కొరకు ఒకరినొకరు ఆదరించువారు నామమాత్ర స్నేహితులు, స్వార్థపరులు. వారు తమకు తామే సేవించుచుందురు. అంతకు తప్ప మఱేమియు చేయరు. అట్టి సేవయందు నిజమైన స్నేహము లేదు. అది స్వార్థము తప్ప ధర్మము కానేరదు (కావున లాభాపేక్షకై స్వామిని కొలువరాదు. నిస్స్వార్థప్రేమను జీవులు ప్రదర్శించాలి. అది జీవధర్మము అని స్వామి తెలియజేయుట) (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ – మిథః భజన్తి యే సఖ్యః స్వ అర్థ ఏక అన్త ఉద్యమాః హి తే న తత్ర సౌహృదం ధర్మః స్వ అర్థ అర్థం తత్ హి న అన్యథా ॥* 10-32-17). సుమధ్యమలారా! తల్లిదండ్రులు చిన్నతనమున తమను సేవింపని పుత్రులను సేవించునట్లు, ఏ వ్యక్తులు తమను సేవింపని వారిని కూడా సేవించుదురో అట్టి వారు నిజముగ కారుణికలు, ఇట్టి సేవయందు నిస్సందేహముగా ధర్మము సౌహార్దముగా నుండును (*భజన్తి అభజతః యే వై కరుణాః పితరౌ యథా । ధర్మః నిరపవాదః అత్ర సౌహృదం చ సుమధ్యమాః ॥* 10-32-18). సేవింపనివారి విషయమట్లుండనీయము, కొందఱు సేవించు వారిని గూడ సేవింపరు. వారు సహజముగ నాలుగు తరగతులుగ నుండెదరు. 1. ఆత్మారాములు, 2. ఆప్తకాములు, 3. అకృతజ్ఞులు, 4. గురుద్రోహులు (*భజతః అపి న వై కేచిత్ న భజన్తి అభజతః కుతః । ఆత్మ ఆరామాః హి ఆప్తకామాః అకృతజ్ఞాః గురద్రుహాః ॥* 10-32-19). నాయందు గల మీ భక్తిని దృఢముగా చేయుటకై నేను మీకు దర్శనము ఈయలేదు, అని స్వామి సమాధానపరిచాడు. నిర్ధనుడగు పురుషుడు లబ్ధమైన ధనము నశించినచో ఆ చింత తోడనే ఎల్లప్పుడు వ్యాకులుడై ఆకలిదప్పులను వేనిని గూడ ఎఱుగడు. అట్లే నేను, నా భక్తుల భక్తిసాధనమును కొనసాగించుటకై, వారి భక్తిమార్గమును తీవ్రతరము చేయుటకై నా దర్శనమీయను (ఈ పనే గోపికలయందు చేశాడు స్వామి) (*న అహం తు సఖ్యః భజతః అపి జన్తూన్ భజామి అమీషాం అనువృత్తి వృత్తయే । యథా అధనః లబ్ధ ధనే వినష్టే తత్ చిన్తయా అన్యత్ నిభృతః న వేద ॥* 10-32-20). నేను మీ ఋణములోనే ఉన్నా. అది తీర్చజాలనిది. గృహబంధాలను అన్నిటిని వదిలి నా దగ్గరకు వచ్చారు అని వారిని ఓదార్చాడు స్వామి. అబలలారా! మీరు నా నిమిత్తమై లౌకికవైదిక ధర్మములను, బంధువులతోడి సంబంధమును విడిచి వచ్చితిరి. నాయందు మీకు నిరంతర అనురాగము, ధ్యాస, ధ్యానముండు నిమిత్తమై నేను అట్లు అంతర్ధానము చెందాను. పరోక్షమున గట్టి పట్టుదలతో కూడిన మీ ప్రేమాలాపములను వింటిని. నేను మిమ్ము ప్రేమిస్తూనే ఉన్నాను. నా యందు సరియైన ప్రేమ ఉండుట, దానిని బలపరుచుట, దానిని సరియైన మార్గమున పెట్టుటకే నేను అంతర్ధానము చెందాను. నేను మీకు ప్రియుడను. అందువలన నా పై మీరు ఎటువంటి చెడుభావనతో ఉండరాదు

(*ఏవం మత్ అర్థ ఉజ్జిత లోకవేద స్వానాం హి వః మయి అనువృత్తయే అబలాః । మయా అపరోక్షం భజతా తిరోహితం మా అసూయితుం మా అర్హథః తత్ ప్రియం ప్రియాః ॥* 10-32-21). కపటము, స్వార్థములేక అంతా నాకు సమర్పించి నేనులేక బ్రతకలేని మీకు ఎంత సేవ చేసినా ఎన్నాళ్ళు సేవ చేసినా నేను మీకు పారితోషికము ఇచ్చుటకు అసమర్థుడను, మీ ఋణము తీర్చుకోలేనిది. దాటశక్యము గాని గృహబంధనములను ఛేదించి నాకై వచ్చారు. నాతో మీకు గలిగిన సంయోగము విశుద్ధప్రేమమయమైనట్టిది. అది లౌకికప్రేమకు అతీతమైనట్టిది. మీరు దుర్జయమగు గృహశృంఖలములను ఛేదించి నన్ను సేవించితిరి. నేను దేవతలవలె దీర్ఘాయువుతో మీ సేవ చేసినను దానికి ప్రత్యుపకారం చెల్లించుకోలేనట్టిది మీ ప్రేమానురాగము. దానికి మూల్యము చెల్లించుటకు అసమర్థుడను. అది వెలకట్టలేనిది. అందువలన మీరు మీ మీ సాధుకృత్యముల ద్వారా, చేయు కర్మల ద్వారా మనసా, వచసా, కర్మణా, నిరంహకారులై నా యందు శ్రద్ధచూపుతూనే ఉండండి (*న పారయే అహం నిరవద్య సంయుజాం స్వసాధు కృత్యం విబుధ ఆయుషా అపి వః । యాః మా అభజన్ దుర్జర గేహశృంఖలాః సంవృశ్చ్య తత్ వః ప్రతియాతు సాధునా ॥* 10-32-22).

శ్రీశుకుడు పరీక్షిత్తుకు ఇలా తెలియజేశాడు - గోపికలు శ్రీకృష్ణభగవానుడు పలికిన యీ మనోహరవాక్కులను విని, అతని కరచరణాదులను పట్టుకొనుట ద్వారా, ఆలింగనాదుల ద్వారా స్వామి దివ్య అంగస్పర్శలవల్ల పూర్ణమనోరథులై కృష్ణవిరహజనితతాపమును మరచిరి (*శ్రీశుకః ఉవాచ- ఇత్థం భగవతః గోప్యః శ్రుత్వా వాచః సుపేశలాః । జహుః విరహజం తాపం తత్ అఙ్గ ఉపచిత ఆశిషః ॥* 13-33-1). అపుడు గోవిందుడు యమునాతీరమున మధురభక్తి యందు శ్రద్ధాసక్తులు గల గోపికలతో, వారి అధికప్రేమ వలన పరస్పరము ఆనందముతో చేతులు కల్పుకొని ఆ గోపికలతో రాసక్రీడ ఆరంభించాడు (*తత్ర ఆరభత గోవిన్దః రాసక్రీడాం అనువ్రతైః । స్త్రీ రత్నైః అన్వితః ప్రీతైః అన్యోన్య ఆబద్ధ బాహుభిః ॥* 13-33-2) అప్పుడు గోపికలు తమ విరహతాపమును విడనాడిరి.

రాసక్రీడ-రాసోత్సవము: జీవాత్మలకు పరమాత్మతో గల మాధుర్య రసాస్వాదనము -అసంఖ్యాక కృష్ణరూపములు రాసక్రీడన వెలయుట

కృష్ణస్వామి గోపికలను తోడ్కొని కాళింది తటమున ఇసుకతెన్నెలలో విహరించసాగాడు. అది శరత్కాల వెన్నెల. ఆ ప్రదేశము కుందమందార పుష్పసుగంధ భరితము (10-32-11,12). గోపికలచే ఆవరింపబడి ముల్లోకాల సౌందర్యమూర్తి భాసించాడు (10-32-13). యోగేశ్వరుడు గోపీమండలమున విరాజమానుడయ్యెను. అది ఎలా అంటే శ్రీకృష్ణుడు తన అచింత్యశక్తి ద్వారా ఇద్దరిద్దరు గోపికల నడుమ తన మూర్తి నొక్కొక్క దానిని ప్రకటింపచేసి, గోపికల వలయమున మండలమున (సుమారు 3 లక్షల కోట్ల గోపికలు) అలంకృతుడై కృష్ణుడు రాసోత్సవమును ఆరంభించెను. విస్తరింపబడిన కృష్ణులతో గోపికలు చెట్టాపట్టాలు వేసుకుంటూ ఆనందించారు (*రాసోత్సవః సంప్రవృత్తో గోపీ మండల మణ్డితః । యోగేశ్వరేణ*

కృష్ణేన తాసాం మధ్యే ద్వయోర్ద్వయోః । ప్రవిష్టేన గృహీతానాం కంఠే స్వనికటం స్త్రియః ॥ 10-33-3). హరికి హరికి నడుమ వయ్యారి, నారీ నారీ మధ్య నారాయణుడు- *అంగనా అంగనామ్ అన్తరే మాధవో మాధవం మాధవం, చ అన్తరేణ అంగనా । ఇత్థమా కల్పితే మండలే మధ్యగః సంజగౌ వేణునా దేవకీ నందనః ॥* (లీలాశుక బిల్వమంగళుడు). దానిని చూచుటకు స్త్రీలతో పాటు దేవతలు అసంఖ్యాకముగా విమానములలో ఆకాశమును కప్పివేసిరి *(యం మన్యేరన్ నభః తావత్ విమాన శత సంకులమ్ । దివ ఓకసాం స దారాణాం ఔత్సుక్య అపహృత ఆత్మనామ్* ॥ 3). గంధర్వులు దుందుభులు మ్రోగించారు. తమ భార్యలతో కలిసి పుష్పవర్షం కురిపించారు. శ్రీకృష్ణకీర్తిని గానం చేశారు (*తతః దున్దుభయః నేదుః నిపేతుః పుష్పవృష్టయః । జగుః గన్ధర్వపతయః సస్త్రీకాః తత్ యశః అమలమ్ ॥* 10-33-4, *వలయానాం నూపురాణాం కింకిణీనాం చ యోషితామ్ । సప్రియాణాం అభూత్ శబ్దః తుములః రాసమండలే ॥* 10-33-5). కృష్ణ లీలలను వారు చూచారు (10-33-18). స్వామి గోపికల మధ్య ఎలా ఉన్నాడంటే బంగారుహారముల మధ్య మరకత మణిలా ప్రకాశిస్తున్నాడు (*తత్ర అతిశుశుభే తాభిః భగవాన్ దేవకీసుతః । మధ్యే మణీనాం హైమానాం మహా మరకతః యథా ॥* 10-33-7). ఆ రాసమండలమున గోపికల వలయములు, కింకిణుల నూపుర ధ్వనులు, నాట్యాలు, గానములు, కౌగిలింతలు, ముద్దులు, చుంబనముల వల్ల గోపికల ముఖ మండలములు ఒక అపూర్వ శోభను కలిగిఉండెను. వారు మేఘములమధ్య మెఱుపుల వలె శోభిల్లసాగిరి (*పాద న్యాసైః భుజ విధుతిభిః సస్మితైః భ్రూవిలాసైః భజ్యన్ మధ్యైః చల కుచ పటైః కుండలైః లోలైః । స్విద్యన్ ముఖ్యః కవర రసనా అగ్రన్థయః కృష్ణవధ్వః గాయన్త్యః తం తడితః ఇవ తాః మేఘచక్రే విరేజుః ॥ 10-33-8) (గోప్యః స్ఫురత్ పురట కుణ్డల కున్తల త్విట్ గణ్డ శ్రియా సుధిత హాస నిరీక్షణేన । మానం దధత్యః ఋషభస్య జగుః కృతాని పుణ్యాని తత్ కరరుహ స్పర్శ ప్రమోదాః ॥* 10-33-22). ఉచ్చైస్స్వరముతో నానావిధ రాగములతో గానము చేయసాగిరి. నానావిధరాగములచే అనురంజితము లైనకంఠములు గలవారు; కృష్ణానురక్తులునగు గోపికలు కృష్ణశరీరస్పర్శచే అత్యానందమును పొందినవారై నృత్యము చేయుచు ఉచ్చైస్స్వరముతో గానము చేయసాగిరి. ఆ గానము బ్రహ్మాండమంతయు వ్యాప్తమయ్యెను (*ఉచ్చైః జగుః నృత్యమానాః రక్త కంఠ్యః రతి ప్రియాః । కృష్ణ అభిమర్శ ముదితాః యత్ గీతేన ఇదం ఆవృతమ్ ॥* 10-33-9), ఒక గోపిక (రాధ) స్వామితో గొంతు కలిపి పాడింది. ఒక గోపిక ముకుందునితో గూడ స్వరమును కలుపకయే షడ్జాది స్వరము నాలాపింపసాగినది. దానిచే శ్రీకృష్ణుడు అధికప్రీతుడై బాగుబాగని ప్రశంసింపసాగెను. మఱియొక గోపిక ఈ స్వరాలాపమునే ధ్రువతాళములోనికి మార్చి గానము చేయసాగినది. శ్రీకృష్ణుడు వారి పట్ల అధిక గౌరమును చూపెను (*కాచిత్ సమం ముకున్దేన స్వరజాతీః అమిశ్రితాః । ఉన్నిన్యే పూజితా తేన ప్రీయతా సాధు సాధు ఇతి । తత్ ఏవ ధ్రువం ఉన్నిన్యే తస్యై మానం చ బహు అదాత్ ॥* 10-33-10). ఒక గోపిక రాసమున నృత్యగీతాదులవలన మిగుల శ్రమించినదై, ఆమె జుట్టుముడి యందు గల మల్లికాపుష్పమాలలు, హస్తములందున్న వలయములు జారిపోయెను. ఆమె ప్రక్కన నున్న గదాధరుడగు శ్రీకృష్ణునిభుజమును బాహువులతో ఆలింగనము చేసికొనెను (*కాచిత్ రాస పరిశ్రాన్తా పార్శ్వ*

స్థస్య గదాభృతః । జగ్రాహ బాహునా స్కన్దం శ్లథత్ వలయ మల్లికా ॥ 10-33-11). వారిలో నొకగోపిక మెడపై నున్నవి, పద్మగంధయుక్తములైనవియగు కృష్ణుని బాహువులను ఆఘ్రాణించి పులకితయై వానిని చుంబింపసాగెను (*తత్ర ఏకా అంస గతం బాహుం కృష్ణస్య ఉత్పల సౌరభమ్ । చన్దన ఆలిప్తం ఆఘ్రాయ హృష్ట రోమా చుచుమ్బ హ ॥* 10-33-12). ఒక గోపిక నృత్యము చేయుచుండుటవలన ఊగుచున్న కుండలముల కాంతిచే ప్రకాశించుచున్న తన చెక్కిళ్ళను శ్రీకృష్ణునియట్టి చెక్కిళ్ళతో కలుపగా కృష్ణుడు ఆమెనోటి యందు తాంబూలచర్వణమునుంచెను (*కస్యాశ్చిత్ నాట్య విక్షిప్త కుండల త్విష మండితమ్। గణ్డం గణ్డే సన్దధత్యాః ఆదాత్ తాంబూల చర్వితమ్ ॥* 10-33-13). ఒక గోపిక నృత్యగానములను చేయుచుండెను. అపుడామె కాలిగజ్జెలు- నూపురములు, మేఖల ధ్వనింపసాగెను. చివరకు ఆమె అలసిపోయి ప్రక్కననున్న శ్రీకృష్ణుని కరకమలములను తన స్తనములపై నిలుపుకొనినది (*నృత్యంతీ గాయతీ కాచిత్ కూజన్ నూపుర మేఖలా। పార్శ్వస్థ అచ్యుత హస్త అబ్జం శ్రాన్తా అధాత్ స్తనయోః శివమ్ ॥* 10-33-14). ఇతర గోపికలు- జారనివాడు, అలసటలేనివాడు అచ్యుతుడు, లక్ష్మికి అతిప్రియుడు అయిన శ్రీకృష్ణుని పతిరూపమున పొందిరి, ఆయనచే కౌగలించుకొనబడినవారై వారు ఆకృష్ణుని కీర్తించుచు విహరింపసాగిరి (*గోప్యః లబ్ధ్వా అచ్యుతం కాన్తం శ్రియః ఏకాన్త వల్లభమ్ । గృహీత కంఠ్యః తత్ దోర్భ్యాం గాయన్త్యః తం విజహ్రిరే ॥* 10-33-15). భ్రమరములు గాయకులవలె గానము చేయుచుండగా ఆ రాసమండలమున గోపికలు వలయముల, కింకిణుల, నూపురముల ధ్వనులతో పాటు శ్రీకృష్ణునితో గలిసి నృత్యము చేయుచుండిరి. అపుడు చెవులయందలి కలువపూల ద్వారా, ముంగురులచే అలంకరింపబడిన చెక్కిళ్ళద్వారా, చెమట బిందువులద్వారా వారి ముఖమండలములు ఒక అపూర్వశోభను గలిగియుండెను (*కర్ణ ఉత్పల అలక విటంక కపోల ఘర్మ వక్త్రశ్రియః వలయ నూపుర ఘోష వాద్యైః । గోప్యః సమం భగవతా ననృతుః స్వ కేశ స్రస్త స్రజః భ్రమర గాయక రాస గోష్ఠ్యామ్ ॥* 10-33-16). బాలుడు తన ప్రతిబింబముతో ఆడుకొనునట్లు లక్ష్మికి భర్తయగు శ్రీకృష్ణుడు ఆలింగనములు, కరస్పర్శములు, స్నిగ్ధదృష్టులు (సానురాగావలోకనములు), ఉద్దామ విలాసములు, హాసములు మున్నగు వాని ద్వారా వ్రజాంగనల గూడి తనలో తాను క్రీడించెను (*ఏవం పరిష్వంగ కర అభిమర్శ స్నిగ్ధ ఈక్షణ ఉద్దామ విలాస హాసైః । రేమే రమా ఈశః వ్రజసున్దరీభిః యథా అర్భకః స్వ ప్రతిబింబ విభ్రమః ॥* 10-33-17). సత్యకాముడు అగు కృష్ణుడిలో రాసలీలవల్ల ఏవికారమూ కన్పడలేదు (*ఏవం శశాంక అంశు విరాజితాః నిశాః సః సత్యకామః అనురత అబలాగణః । సిషేవ ఆత్మని అవరుద్ధ సౌరతః సర్వాః శరత్ కావ్య కథారస ఆశ్రయాః ॥* 10-33-26). గోపికల సంఖ్యలో స్వామి విస్తరించి తనలో తాను తన వారితో రమించాడు ఆ ఆత్మారాముడు (*కృత్వా తావన్తం ఆత్మానం యావతీః గోపయోషితః । రేమే సః భగవాన్ తాభిః ఆత్మ ఆరామః అపి లీలయా ॥* 10-33-20). కానీ, స్వామి స్పర్శవల్ల గోపికలు రమించారు. ఉన్మత్త ఆనందంతో రమించారు.

రతి ప్రియులైన గోపికలు రాసమండలమున కృష్ణప్రియులై (కృష్ణవధ్వః - 7) శోభించారు. శ్రీకృష్ణస్పర్శచే పరమానందభరితులయ్యారు (కృష్ణ *అభిమర్షముదితాః* - 8) (*గోప్యః లబ్ధ్వా అచ్యుతం కాన్తం శ్రియః*

ఏకాన్త వల్లభమ్। గృహీత కంఠ్యః తత్ దోర్భ్యాం గాయన్త్యః తం విజహ్రిరే ॥ 10–33–15). రాసగోష్ఠిలో నృత్యం చేశారు (15). శుకుడు పలికెను – కురువంశశ్రేష్ఠుడవైన పరీక్షిన్మహారాజా! కృష్ణుని శరీరస్పర్శ వలన గలిగిన పరమానందముచే ఇంద్రియములు పట్టు తప్పిపోయినవి. అందువలన వ్రజస్త్రీల జుట్టుముడుల యందున్న పుష్పమాలలు జారిపోయెను. వారు కేశదామములను, ధరించిన వస్త్రములను, రవికలను చక్కగా ఉంచుకొనలేకపోయిరి (*తత్ అఙ్గ సఙ్గ ప్రముదా ఆకుల ఇంద్రియాః కేశాన్ దుకూలం కుచపట్టికాం వా । అంజః ప్రతివ్యోఢుం న అలం వ్రజస్త్రియః విస్రస్త మాలా ఆభరణాః కురు ఉద్వహ ॥* 10–33–18). కృష్ణుని యీ క్రీడను దర్శించి దేవతా స్త్రీలు గూడ మన్మథబాణములచే పీడితలై మోహితలైరి. నక్షత్రములతో గూడి చంద్రుడు విస్మితుడయ్యెను (*కృష్ణవిక్రీడితం వీక్ష్య ముముహుః ఖేచర స్త్రియః । కామ అర్దితాః శశాంకః చ సగణః విస్మితః అభవత్ ॥* 10–33–19). అచింత్యపరమైశ్వర్య సంపన్నుడగు శ్రీకృష్ణుడు ఆత్మారాముడయ్యును గోపికల కోరికననుసరించి సంఖ్య ననుసరించి అవలీలగా తన్ను గూడ అంతే సంఖ్యగ నొనర్చుకొని గోపికలతో విహరింపసాగెను (*కృత్వా తావన్తం ఆత్మానం యావతీః గోపయోషితః । రేమే సః భగవాన్ తాభిః ఆత్మ ఆరామః అపి లీలయా ॥* 10–33–20). రతి విహారముచే గోపికలు అలిసారు. రాజా! కృపామయుడగు కృష్ణుడు రతిక్రీడచే అలసట చెందిన గోపికలముఖమండలములను పరమసుఖకరమగు హస్తముచే ప్రేమతో తాకెను, శ్రీకృష్ణుని కరస్పర్శచే పరమానందము పొందిన గోపికలు ఊగుచున్న సువర్ణ కుండలముల యొక్క, కదలుచున్న ముంగురుల యొక్క కాంతిచే ప్రకాశించు చెక్కిళ్ళశోభ ద్వారా సుధాపూర్ణమైనట్టి చిరునవ్వు వీక్షణముల ద్వారా పతియగు శ్రీకృష్ణుని పూజించుచు ఆతని పరమచిత్ర కర్మలను గానము చేయసాగిరి (*తాసాం అతి విహారేణ శ్రాన్తానాం వదనాని సః । ప్రామృజత్ కరుణః ప్రేమ్ణా శం తమేన అఙ్గ పాణినా ॥, గోప్యః స్ఫురత్ పురట కుణ్డల కున్తల త్విట్ గణ్డ శ్రియా సుధిత హాస నిరీక్షణేన । మానం దధత్యః ఋషభస్య జగుః కృతాని పుణ్యాని తత్ కరరుహ స్పర్శ ప్రమోదాః ॥* 10–33–21,22). జలక్రీడలు చేశారు. రాసక్రీడచే అలసటచెందినట్టి, ఆడయేనుగులచే చుట్టబడియున్నట్టి గజరాజువలె వారి అలసటను పోగొట్టుకొనుటకై శ్రీకృష్ణుడు గోపికలతో గూడి యమునా జలములలో ప్రవేశించెను. గోపికల కుచకుంకుమములచే రతికేళి సమయమున అనురంజితము, వారి శరీరస్పర్శములచే సంమర్దితమునైన శ్రీకృష్ణుని కంఠమునందలి మాలలోని భ్రమరములు గంధర్వులవలె వెడలుచు వారి ననుసరించెను (*తాభిః యుతః శ్రమం అపోహితుం అఙ్గసఙ్గ ఘృష్ట స్రజః సః కుచ కుంకుమ రంజితాయాః । గన్ధర్వ ప అలిభిః అనుద్రుతః ఆవిశత్ వాః శ్రాన్తః గజీభిః ఇభరాట్ ఇవ భిన్న సేతుః ॥* 10–33–23). రాజా! హాసపరిహాసమాడుచు గోపికలు నలువైపుల నుండి కృష్ణునిపై నీటిని చల్లుచు అతనిని ప్రేమదృష్టులతో చూడసాగిరి. పుష్పవర్షమును గురిపించుచు విమానములయందున్న దేవతలు కృష్ణుని స్తుతింపసాగిరి. స్వామి ఆత్మారాముడు ఆయనకు ఇది ఒక ఆట మాత్రమే. గజేంద్రుని కూడా రక్షించిన లీల గలవాడునగు శ్రీకృష్ణ భగవానుడు నీటిలో నిట్లు విహరించుచుండెను (*సః అమ్భసి అలం యువతిభిః పరిషిచ్యమానః ప్రేమ్ణా ఈక్షితః ప్రహసతీభిః ఇతః తతః అఙ్గ । వైమానికైః కుసుమ వర్షిభిః ఈడ్యమానః రేమే స్వయం*

స్వరతిః అత్ర గజ ఇంద్ర లీలః ॥ 10-33-24). మదధారలను స్రవించు గజము ఆడయేనుగులతో గూడి వనమున విహరించుచున్నట్లు శ్రీకృష్ణుడు జలస్థలములయందు గల సుగంధ వాయువులచే సేవితమగు యమునా తీరమున ఉపవనమునందు తుమ్మెదలచేత, యువతీగణముల చేత పరివేష్టితుడై సంచరింపసాగెను (*తతః చ కృష్ణ ఉపవనే జల స్థల ప్రసూన గన్ధ అనిల జుష్ట దిక్ తటే । చచార భృఙ్గ ప్రమదా గణ ఆవృతః యథా మదచ్యుత్ ద్విరదః కరేణుభిః ॥* 10-33-25). ఈ గోపికాఅబలలెవరిపట్ల మిగుల అనురాగముతో గలరో అట్టి సత్యకాముడగు ఆ శ్రీకృష్ణుడు హృదయమున రతిసంబంధములైన హావభావములను వారికై ఉంచుకొని, కావ్యమున వర్ణింపబడిన శరత్కాలరసము నాశ్రయించెను. చంద్రకిరణములచే శోభిల్లునది యగు రాత్రిని సేవింపసాగెను. అనగా అనుభవింపసాగెను (*ఏవం శశాంక అంశు విరాజితాః నిశాః సః సత్యకామః అనురత అబలాగణః । సిషేవ ఆత్మని అవరుద్ధ సౌరతః సర్వాః శరత్ కావ్య కథారస ఆశ్రయాః ॥* 10-33-26).

ధర్మరక్షకుడు అయిన కృష్ణుడు పరస్త్రీలతో తిరగడమేమిటి అని సందేహం వ్యక్తపరచాడు పరీక్షిత్తు. పరీక్షిన్మహారాజు ఇట్లు పలికెను - "మహాత్మా! జగదీశ్వరుడగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు ధర్మసంస్థాపనము కొఱకు, అధర్మనాశనము కొఱకు (ప్రశమాయ ఇతరస్య) తనయంశతో (బలరామునితో) అవతరించాడు కదా! అ జగన్నాథుడు (*శ్రీపరీక్షిత్ ఉవాచ - సంస్థాపనాయ ధర్మస్య ప్రశమాయ ఇతరస్య చ । అవతీర్ణః హి భగవాన్ అంశేన జగత్ ఈశ్వరః ॥* 10-33-27). మహాత్మా! ధర్మమర్యాదను సంరక్షించువాడు, స్వయముగ అనుష్ఠించువాడు, ధర్మరక్షకుడునగు శ్రీకృష్ణుడు నైతిక వ్యవహార నియమావళికి వ్యతిరేకంగా పరస్త్రీల ఆలింగనము చేసికొనుట మున్నగు అధర్మకార్యముల నెట్లు చేసెను? (*సః కథం ధర్మ సేతూనాం వక్తా కర్తా అభిరక్షితా । ప్రతీపం ఆచరత్ బ్రహ్మన్ పర దార అభిమర్శనమ్ ॥* 10-33-28). సువ్రతుడా! పరిపూర్ణకాముడు, యదుపతియునగు కృష్ణుడు ఏ యభిప్రాయముతో ఇట్లు లోకనిందితమగు కర్మ నొనరించెను? ఈ విషయమున మాకు సందేహము కలుగుచున్నది. దానిని నివారింపుము (*ఆప్తకామః యదుపతిః కృతవాన్ వై జుగుప్సితం। కిం అభిప్రాయః ఏతత్ నః సంశయం ఛిన్ధి సువ్రత ॥* 10-33-29). (*ధర్మకర్తయు ధర్మభర్తయు ధర్మమూర్తియునైన సత్కర్ముఁడీశుఁడు ధర్మ శిక్షయుఁధర్మరక్షయుఁ జేయగా నర్మిలిన్ ధరమీదఁబుట్టి పరాంగనాజనసంగ మేధర్మమంచుఁదలంచి చేసి నుదాత్తమానస చెప్పుమా!* పోతన భాగవతము - 10-1102). దీనికి సమాధానంగా శ్రీశుకుల వారు ఇలా తెలియజేశారు -

ఇది నీకు ధర్మవ్యతిక్రమంలాగా కనబడింది. కాని జీవులు పరమాత్మను అనుభవించారు. భక్తుల కోరిక ప్రకారం వారికి ఆనందం కల్గించాడు స్వామి. జలక్రీడలు చేసారు యమునలో, అనాది కాల సంబంధం గల స్వామితో కలిసే ప్రయత్నమే రాసలీల. అగ్ని సర్వభోక్త అయ్యును దోషములేని వాడైనట్లు, అనగా అగ్ని అన్ని తింటుంది మరి దానికి దోషము అంటుతుందా? ఆదిపురుషుడు శ్రీకృష్ణుడితో పరస్త్రీల ఆలింగనము ధర్మమర్యాద నుల్లంఘించుట కాదు. ఇది తేజోవంతులకు అర్థమయ్యే విషయము. పామరులకు అర్థము కానిది (*శ్రీశుకః ఉవాచ- ధర్మవ్యతిక్రమః దృష్టః ఈశ్వరాణాం చ సాహసమ్ । తేజీయసాం న*

దోషాయ వహ్నేః సర్వ భుజః యథా 10-33-30). (*సర్వభక్షుండగ్ని సర్వంబు భక్షించి దోషి గానిపగి దోష మైనంc జేసి దోషపదముc జెందరు తేజస్వు లగుటc జంద్రవాసవాదు లధిప* ॥ పోతన భాగవతము – 10-1104). నిత్యముక్తులతో వైకుంఠంలో రమించే స్వామి, గోపికల ఆనందమునకు వారి కోరికపై చేశాడు. ఎలాగైతే రుద్రుడు కాక మరి ఎవ్వరైనా సముద్రము నుండి పుట్టిన విషమును భక్షించిన వినాశము పొందుదురో, అలాగే కృష్ణుడు కాక ఇట్టి రాసలీలను అనుకరించినవారు అట్లే నశించుదురు (*నైతత్ సమాచరేత్ జాతు మనసాపి హి అనీశ్వరః । వినశ్యతి ఆచరన్ మౌఢ్యాత్ యథా అరుద్రః అబ్ధిజం విషమ్* ॥ 10-33-31). (*ఈశ్వరుండు గానివాడు నరేశ్వర పరకాంతc దలంచి యెట్లు బ్రదుకు గౌరీశ్వరుండు దక్క నన్యుండు విశ్వభయద విషము మ్రింగి వెలయంగలండే* ॥ పోతన భాగవతము – 10-1105). స్వామి జీవులకై ఏదైనా చేస్తాడు. అదంతా సత్యమే. ఆయన చెప్పేది చేసేది అంతా సత్యమే, ధర్మమే. అది అర్థమైనా కాకున్నా బుద్ధిమంతుడు స్వామి బోధనలకు విరుద్ధముగా పోరాడు (*ఈశ్వరాణాం వచః సత్యం తథా ఏవ ఆచరితం క్వచిత్ । తేషాం యత్ స్వవచః యుక్తం బుద్ధిమాన్ తత్ సమాచరేత్* ॥ 10-33-32). స్వార్థంలేని శ్రీకృష్ణుడు లోకసంగ్రహార్థమే గోపికలకు ఆ రాసేశ్వరుడు రాసలీల నొసగినాడు. నిరహంకారుడు స్వార్థరహితునకు పాప దోషము అంటదు – (*కుశల ఆచరితేన ఏషాం ఇహ స్వ అర్థః న విద్యతే । విపర్యయేణ వా అనర్థః నిరహంకారిణాం ప్రభో* ॥ 10-33-33). అఖిల జంతుజాలము, దేవతలు, మనుష్యులు మరి అంతటా సంచరించే, నియంత్రించే ఈశుడికి, ఈశత్వంగల శ్రీకృష్ణుడికి పాపపుణ్యసంబంధం ఏల? ఈశ్వరాధీనులు, నిస్వార్థులు అగు జీవులకు గూడ పుణ్యపాప సంబంధము లేదు. అటువంటప్పుడు ఈశ్వరుడైన ఆత్మరాముడైన కృష్ణునకు పుణ్యపాపాలు అంటుతాయా? అని శ్రీశుకుడు పలికాడు (*కిం ఉత అఖిల సత్త్వానాం తిర్యక్ మర్త్య దివ ఓకసామ్ । ఈశితుః చ ఈశితవ్యానాం కుశల అకుశల అన్వయః* ॥ 10-33-34). ఎవ్వరి పాదరేణువుల స్పర్శవల్ల కర్మబంధనాలు పోతాయో అలాంటి స్వామి స్వయంభగవానుడైన శ్రీకృష్ణుడికి కర్మబంధనం ఏంటి? బుద్ధిగలవాడికి ఇలాంటి సంశయం రాదు అన్నాడు శుకుడు. శ్రీకృష్ణసేవ చేసుకునే మునులే రాగద్వేషాలు కామక్రోధాలకు అతీతులు అవుతారు. అటువంటపుడు శ్రీకృష్ణ భగవానుడు అరిషడ్ వర్గాలకు అతీతుడు కాడా? అన్ని ఆయన అవతారాలైనచో ఆయనలేని చోటు ఏది? ఆయనకు కర్మలంపటం ఏమిటి? ఆయనకు కామవాంఛ ఏమిటి? రాసలీల ఎందుకు చేశాడో అర్థం చేసుకోవాలి (*యత్పాదపంకజ పరాగ నిషేవ తృప్తాః యోగ ప్రభావ విధుతాఖిల – కర్మ బన్ధాః । స్వైరం చరన్తి మునయో అపి న నహ్యమానాః – తస్య ఇచ్ఛయా ఆత్త వపుషః కుత ఏవ బన్ధః* 10-33-35). గోపికలు, వారి భర్తలు మరియు సకల జీవుల శరీర అంతర్యామిగా ఉంటూ వాటిని నడిపిస్తాడు. అతనే అందరి ప్రభు, సాక్షి. భక్తుల కోరికలను తీర్చుటకు అవతరిస్తాడు. రాసలీలకావాలని గోపికలు కోరారు. వారు కూడా స్వామి అంశలే. అన్ని దేహాలు ఆయనవే. ఆయనలేని దేహమేది? అన్నింటిలో అంతర్యామిగా సాక్షిగా ఉండి కావలసిన వారికి రాసలీల ప్రదర్శింపచేసే శక్తి స్వామికే కలదు (*గోపీనాం తత్ పతీనాం చ*

సర్వేషాం ఏవ దేహినామ్ । యః అన్తః చరతి సః అధ్యక్షః క్రీడనేన ఇహ దేహ భాక్ ॥ 10-33-36). భక్తుల కోరికలను తీర్చుటే స్వామి కోరిక. కావున భక్తులను అనుగ్రహించుటకు బయల్వెడలినాడు స్వామి. రాసక్రీడలలో పాల్గొన్న భక్తులు ఆనందించారు. పరమాత్మతో ఇట్టి సంబంధం కావాలనే వారు, వాటిని చూచిన వారు, విన్నవారు బాగుపడుతారు (*అనుగ్రహాయ భక్తానాం మానుషం దేహం ఆస్థితః। భజతే తాదృశీః క్రీడా యాః శ్రుత్వా తత్పరో భవేత్* -10-33-37). గోపికల యొక్క భర్తలు, తండ్రులు ఏమి కలవరచెందలేదు. శ్రీకృష్ణమాయా మోహితులై వారి వారి భార్యలు ఇండ్లలోనే భర్తలతో ఉన్నట్లుగా అంటే ఎవరివారు వారి ప్రక్కనే ఉన్న అనుభూతిని పొందారు. అట్లాగే తండ్రులు తమ పుత్రికలు తమ ప్రక్కనే గలరని భ్రమించారు. ఇదే శ్రీకృష్ణమాయ. స్వామి వారి ఆత్మలతోనే ఆడుకున్నాడు. శరీరాలు అక్కడే ఇండ్లలో వదలి వచ్చారు. అదే జీవాత్మ పరమాత్మల సంయోగమున గల ఆనందము. దానిని గోపికలు అనుభవించారు (*న అసూయన్ ఖలు కృష్ణాయ మోహితాస్తస్య మాయయా। మన్యమానాః స్వపార్శ్వస్థాన్ స్వాన్ స్వాన్ దారాన్ వ్రజ ఓకసః* 10-33-38). రాసలీలతో మన అసలైన భర్త, రమించేవాడు స్వామియే అని నిరూపించాడు శ్రీకృష్ణస్వామి (*అనుగ్రహాయ భక్తానాం మానుషం దేహం ఆస్థితః। భజతే తాదృశీః క్రీడా యాః శ్రుత్వా తత్పరో భవేత్* -10-33-37). భౌతిక స్త్రీ కామవాంఛ వేరు, రాసలీల వేరు. అందుకే శ్రీకృష్ణుడు అస్ఖలిత బ్రహ్మచారి, త్రిగుణాతీతుడు, అజితేంద్రియుడు, నవయవ్వనుడు, సచ్చిదానందవిగ్రహుడు- మనలాంటి శరీరము, శరీర వాంఛలేనివాడు. వారికోరికపై రాసలీల నిర్వహించాడు. రాసలీల అంటే జీవాత్మలు పరమాత్మతో క్రీడించు అద్భుతమాధుర్య రాసలీల.

ఆ వెన్నెల రాత్రి అంతముకాగా, బ్రాహ్మీముహూర్తము సమీపం కాగా శ్రీకృష్ణునిచే ఆదేశింపబడిన వారై నలభైమైళ్ళ విస్తీర్ణము గల రాసమండలమును వదలి, ఇష్టములేక పోయినను తమతమ గృహములకు వెడలిరి (*బ్రహ్మరాత్ర ఉపావృత్తే వాసుదేవ అనుమోదితాః । అనిచ్ఛన్త్యః యయుః గోప్యః స్వగృహాన్ భగవత్ ప్రియాః ॥* 10-33-39). ఈ రాసక్రీడల గూర్చి సంప్రదాయబద్ధులైన గురువుల వద్ద విన్నవారు, ఇది అర్థం చేసుకొన్న వారు హృద్రోగమైన కామమును, మమకారమును, శోకమును త్యజింపగలరు (*విక్రీడితం వ్రజవధూభిః ఇదం చ విష్ణోః శ్రద్ధా అన్వితః అనుశృణుయాత్ అథ వర్ణయేత్ యః । భక్తిం పరాం భగవతి ప్రతిలభ్య కామం హృత్‌రోగం ఆశు అపహినోతి అచిరేణ ధీరః ॥* 10-33-40). దీనితో రాస పంచాధ్యాయ సమాప్తము. (రాసలీల మరియు రాధాతత్త్వము పామరులకు అర్థమయ్యేది కాదు. గోపికల నాయకురాలు, కృష్ణస్వామి హ్లాదిని శక్తి స్వరూపిణి అగు రాధాదేవి కోరిక రాసలీల. ఆవిడ కృష్ణుని అంతరంగిక శక్తిరూపిణి. రాధాభిన్ కృష్ణఆదా - రాధారాణి లేని కృష్ణుడు పరిపూర్ణుడు కాలేడు, వ్యర్థుడవుతాడు. కావుననే స్వామి యుగళకిశోరుడు. రాధాదేవి తల్లి కీర్తిదేవి, తండ్రి వృషభాణుడు. ఆవిడ గూర్చి బ్రహ్మాండ, బ్రహ్మవైవర్త, పద్మపురాణములలో ఎంతో వర్ణన కలదు. శ్రీమద్భాగవతమున శ్రీ శుకులవారు ఆమె పేరు తీయలేదు. రాధా పేరు తలిస్తేనే సమాధిలోకి వెళ్ళే కృష్ణభక్తుడు శ్రీ శుకులవారు).

సుదర్శన, శంఖచూడుల ఉద్ధరణ

ఒకసారి నందగోపాలురు తీర్థయాత్రలో శివదర్శనముకై, వనభోజనమునకై సరస్వతీ నదీ తీరమున గల అంబికావనమునకు వెడలినారు. ఎడ్లబండ్ల మీద ప్రయాణమై వెళ్ళారు. అక్కడ సరస్వతీ నదియందు స్నానమాచరించి నానా విధ పూజా ద్రవ్యములతో, భక్తితో పశుపతిని అంబికాదేవిని అర్చించిరి. బ్రాహ్మణులకు గోదానాలు హిరణ్య వస్త్రదానాలు, మధు మధ్వన్నదానాలు చేశారు. ఆ రాత్రి అక్కడే గడిపారు (*శ్రీశుకః ఉవాచ – ఏకదా దేవ యాత్రాయాం గోపాలాః జాతకౌతుకాః । అనోభిః అనడుత్ యుక్తైః ప్రయయుః తే అంబికావనమ్ ॥* 10-34-1). (*తత్ర స్నాత్వా సరస్వత్యాం దేవం పశుపతిం విభుం । ఆనర్చుః అర్హణైః భక్త్యా దేవీం చ నృపతే అంబికామ్ ॥* 10-34-2). (*గావః హిరణ్యం వాసాంసి మధు మధు అన్నం ఆదృతాః । బ్రాహ్మణేభ్యః దదుః సర్వే దేవః నః ప్రీయతాం ఇతి ॥* 10-34-3). (*ఊషుః సరస్వతీతీరే జలం ప్రాశ్య ధృతవ్రతాః । రజనీం తాం మహాభాగాః నన్ద సునన్దక ఆదయః ॥* 10-34-4). (అంబికావనము అహమాదాబాద్ వద్దగల సిద్ధపురము అను రైల్వేస్టేషనుకు దగ్గరలోగల బిందు సరోవరము – సరస్వతీ నది తటమున గలదు).

అచ్చట ఒక సర్పము నిద్రించుచున్న నందమహారాజును ఆ రాత్రి పట్టెను. ఎంతకొట్టినా అది విడువలేదు. అప్పుడు సాత్వతాంపతిః అయిన శ్రీ కృష్ణుని పాదస్పర్శచే ఆ సర్పము తన విద్యాధర శరీరమును పొంది, స్వామికి నమస్కరించింది (*సః వై భగవతః శ్రీమత్ పాద స్పర్శ హత అశుభః । భేజే సర్పవపుః హిత్వా రూపం విద్యాధర అర్చితమ్ ॥* 10-34-9). అతని పేరు సుదర్శనుడు, అమిత సౌందర్యవతుడైన విద్యాధరుడు. పూర్వము అంగీరసాదిఋషులను పరిహసించుటచే అతనికి వారి శాపమువల్ల ఆ పాపకర్మవల్ల సర్పజన్మ వచ్చినది అని అచ్చటివారికి తెలియజేశాడు (10-34-12) (10-34-13). విముక్తుడైన విద్యాధరుడు హృషీకేశునకు ప్రణమిల్లి శాపానుగ్రహము వల్లనే లోకగురుని పాదస్పర్శ కలిగిందని అశుభాలన్నీ పోయాయని స్వామిని స్తోత్రం చేసాడు (*శాపః మే అనుగ్రహాయ ఏవ కృతః తైః కరుణ ఆత్మభిః । యత్ అహం లోకగురుణా పదా స్పృష్టః హత అశుభః ॥* 10-34-14). భవభీతి పోయిందని స్వామి శరణాగతి ప్రపత్తి పొందానని ఇక తన భయము తొలగిందని సంతోషించాడు (*తం త్వా అహం భవ భీతానాం ప్రపన్నానాం భయ అపహమ్ । ఆపృచ్ఛే శాప నిర్ముక్తః పాదస్పర్శాత్ అమీ వహన్ ॥* 10-34-15). శ్రీ కృష్ణా! ఓ మహాయోగి! శుద్ధభక్తజననాథా! శరణు శరణు. ఓ దేవదేవా! సర్వలోకేశ్వరా! నీ భృత్యుడను నా లోకము వెళ్ళుటకు ఆజ్ఞ ఇమ్ము (*ప్రపన్నః అస్మి మహాయోగిన్ మహాపురుష సత్పతే । అనుజానీహి మాం దేవ సర్వ లోకేశ్వర ఈశ్వర ॥* 10-34-16). స్వామి! నీ పాదస్పర్శవల్ల బ్రాహ్మణ శాప విముక్తుడనై భగవన్నామస్మరణ తీసుకొన్నవాడనై నీ పాదస్పర్శన మహాత్మ్యమును తెలుసుకున్న వాడనైతిని. నీ నామస్మరణ తీసుకొన్నవాడు దానిని బిగ్గరగా చేయువాడు ఇతరులకు వినిపించనివాడు శీఘ్రమే పవిత్రుడగును. ఇక నీ పాదస్పర్శ గలుగుట మహా అదృష్టము గదా!. ఇలా స్తోత్రం చేసి స్వామికి ప్రదక్షిణం చేసి స్వామి అనుజ్ఞతో

తన లోకమునకు వెళ్ళాడు (*బ్రహ్మ దండాత్ విముక్తః అహం సద్యః తే అచ్యుత దర్శనాత్ । యత్ నామ గృహ్ణన్ అఖిలాన్ శ్రోతౄన్ ఆత్మానం ఏవ చ । సద్యః పునాతి కిం భూయః తస్య స్పృష్టః పదా హి తే ॥* 10-34-17). (*ఇతి అనుజ్ఞాప్య దాశార్హం పరిక్రమ్య అభివన్ద్య చ । సుదర్శనః దివం యాతః కృచ్ఛాత్ నన్దః చ మోచితః ॥* 10-34-18). ఓ రాజా! వ్రజవాసులగు గోపాలురు శ్రీకృష్ణుని యట్టి అద్భుత ప్రభావమును దర్శించి అయ్యంబికా వనమున మూడు రాత్రులు వసించుట మున్నగు నియమములను పూర్తిచేసి, ఆదరముతో స్వామిలీలను గీర్తించుచు మరల వ్రజమునకు దిరిగివచ్చిరి (*నిశామ్య కృష్ణస్య తత్ ఆత్మవైభవం వ్రజ ఓకసః విస్మిత చేతసః తతః । సమాప్య తస్మిన్ నియమం పునః వ్రజం నృప ఆయయుః తత్ కథయన్తః ఆదృతాః ॥* 10-34-19).

శంఖచూడవధ - బలరామునకు మణి ప్రదానము

ఒకసారి గోపికలతో రాత్రి సమయంలో అద్భుతకర్మనిరతులగు కృష్ణ బలరాములు విహరిస్తుంటే - బలరాముని యందు ఆసక్తులైన గోపికలు మరియు కృష్ణుని యందు ఆసక్తులైన గోపికలు మధురస్వరముతో రామకృష్ణుల యశస్సు గుణములను గానము చేయసాగిరి (*కదాచిత్ అథ గోవిన్దః రామః చ అద్భుత విక్రమః । విజహ్రతుః వనే రాత్ర్యాం మధ్యగౌ వ్రజయోషితామ్ ॥, ఉపగీయమానౌ లలితం స్త్రీజనైః బద్ధ సౌహృదైః । స్వఅలంకృత అనులిప్త అఙ్గౌ స్రక్ వినౌ విరజః అంబరౌ ॥* 10-34-20, 21). అనంతరము వారిరువురు స్వరముల మూర్ఛనలను అనగా అవరోహణములను ఆరోహణములను ఒకే సమయమున రచించి సర్వప్రాణుల మనస్సునకు, చెవులకు మంగళమగునట్లుగ గానము చేయసాగిరి (*జగతుః సర్వభూతానాం మనః శ్రవణ మంగళం। తౌ కల్పయన్తౌ యుగపత్ స్వర మండల మూర్ఛితమ్ ॥* 10-34-23). *రాజా! గోపిక లాసంగీతమును విని మూర్ఛితులైరి. అందువలన వారి శరీరముల నుండి ధరించిన వస్త్రములు తొలగినవి, కేశముల నుండి పుష్పమాలలు జారినవి. అయినను వారు వానిని గమనింపజాలకపోయిరి* (*గోప్యః తత్ గీతం ఆకర్ణ్య మూర్ఛితాః న అవిదన్ నృప । స్రంసత్ దుకూలం ఆత్మానం స్రస్త కేశ వ్రజం తతః ॥* 10-34-24). ఇట్లు వారిరువురు స్వేచ్ఛగ మత్తిల్లినవారివలె క్రీడించుచు గానము చేయుచుండిరి. ఇట్టి సమయమున శంఖచూడుడు అను పేరు గల ప్రసిద్ధికెక్కిన కుబేరానుచరుడొకడు అచటికి వచ్చాడు (*ఏవం విక్రీడతోః స్వైరం గాయతోః సంప్రమత్తవత్ । శంఖచూడః ఇతి ఖ్యాతః ధనద అనుచరః అభ్యగాత్ ॥* 10-34-25). రాజా! రామకృష్ణులిరువురు వానిని జూచుచుండిరి. ఇట్టి సమయమున వారియెదుటనే శంఖచూడుడు నిర్భయముగ వారి రక్షణలో ఉన్న గోపాంగనలను ఉత్తరదిక్కుగా దీసికొని పోవుటచే ఆ స్త్రీలు బిగ్గరగా ఏడ్వసాగిరి (10-34-26). అపుడు ఆ ఆత్మీయులైన గోపికలు కృష్ణా! రామా! అని విలపించుచుండుట చూచిరి. వ్యాఘ్రముచే బట్టుపడిన గోవులను విడిపించుటకై గోరక్షకుడు దాని వెంట పరుగిడునట్లు ఆ సోదరులిరువురు వాని వెంట పరుగిడసాగిరి. 'మీరు భయపడవలదని' అరుచుచూ వారిరువురు మద్ది చెట్లను (సాలవృక్షములను) పీకి చేతపట్టుకొని మహావేగముతో ఆ యక్షులలో

అధముడగు శంఖచూడుని వెంబడించిరి. మృత్యువు వలె తన వెంటవచ్చుచున్న ఆ ఇరువురిని చూచి భయముతో ఆ స్త్రీలను విడిచి ఆ మూఢుడు ప్రాణము రక్షించుటకై ఆ కాలమృత్యువు వలెనున్న వారి నుండి తప్పించుటకై పరుగిడసాగెను. ఆ శంఖచూడుడు అప్పుడు ఏ దిక్కులకు పరుగిడుచుండెనో శ్రీకృష్ణుడు కూడా వాని వెంట అనుసరింపసాగెను. వారి శిరోధిత్యమును, రత్నమును తీసుకొనుటకై ప్రయత్నించుచుండెను. బలదేవుడు స్త్రీలను రక్షించుటకై అచ్చటనే ఉండెను. పరీక్షిత్తు! కొద్ది దూరంలోనే కృష్ణస్వామి వాని కడకు చేరి పిడికిలి పోటులతో వానిని గ్రుద్ది జుట్టుముడిలో ఉన్న మణిని తీసుకొని వాని శిరస్సును ఛేదించెను. శ్రీకృష్ణుడు ఇట్లు శిరస్సులో మణిగలవాడైన శంఖచూడుని వధించి ప్రకాశించు ఆ మణిని స్త్రీలు చూచుచుండగా అన్నయగు బలరామునకు దానిని సమర్పించెను (10-34-26 నుండి 32 వరకు).

గోపాలుడు వేణుగానము చేస్తూ వనములలో గోపాలురతో గోవులతో తిరుగసాగాడు. శ్రీకృష్ణుడి వేణుగానాన్ని విన్న గోపికలు, పశుపక్ష్యాదులు, తరువులు, నదులు, లేళ్ళు, ఆవులు, హంసలు మొదలగు సకల జీవులు పులకరించి పోయేవి (10-35 అధ్యాయము).

వేణుగోపాలస్వామి వేణునాదము జగత్తునకే ఆహ్లాదము:
గోపీభావన - గోపికా హృదయము

గోపాలుడు, గోవులను తోలుకొని గోపబాలురతో అరణ్యములకు పగటిపూట వెళ్ళినప్పుడు, ఆయన కనబడకపోవడంవల్ల విరహకాతరులై గోపికలు శ్రీకృష్ణుని దివ్యలీలలను బిగ్గరగా గానము చేసెడివారు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - గోప్యః కృష్ణే వనం యాతే తం అనుద్రుత చేతసః । కృష్ణలీలాః ప్రగాయన్త్యః నిన్యుః దుఃఖేన వాసరాన్ ॥* 10-35-1). వేణుగానము విని పులకితులయ్యేవారు. స్వామిని ఇలా తలచేవారు-

ముఖమును ఎడమభుజమునకు ఆనించి, కనుబొమ్మలను కదుల్చుచూ అధరమున వేణువును ఊదుచూ వ్రేళ్ళతో వేణువు రంధ్రములను మూయుచూ వేణుగానము సల్పు వేణుగోపాలస్వామి మాచిత్తమున సంచరించుగాక (*శ్రీగోప్యః ఊచుః - వామ బాహు కృత వామ కపోలః వల్గిత భ్రుః అధర అర్పిత వేణుం। కోమల అఙ్గులిభిః ఆశ్రితమార్గం గోప్యః ఈరయతి యత్ర ముకున్దః ॥* 10-35-2). ఓ తోటి గోపికలారా! ఈ వేణుగానము విన్న ఆకాశమున సంచరించు పతీసమేతులైన సిద్ధవనితలు విస్మితులై సిగ్గునుపొంది కామవిహ్వలులై వారి చిత్తములు భ్రమించగా శరీర కదలికలలో మార్పులు వస్త్రములు జారుట గాంచిరి. ఇలా వారు భర్తల సమక్షములలో మోహము చెందిరి. ఇక మనము కూడా కృష్ణ విరహమును ఏల తాళగలము? ఓర్చుకోగలము? (*వ్యోమయానవనితాః సహ సిద్ధైః విస్మితాః తత్ ఉపధార్య సలజ్జాః । కామమార్గణ సమర్పిత చిత్తాః కశ్మలం యయుః అపస్మృత నీవ్యః ॥* 10-35-3). (అనగా జీవులకు కృష్ణునితో గల నిజవాంఛ దివ్యకామలీల వారి భర్తలు అందించలేనది. ఇది సిద్ధిపొందిన జీవాత్మలు కూడా వారి అత్యంత ఆనందమునకై పరమాత్మతో పెట్టుగోగల అత్యంత ఉత్తమమైన మాధుర్యలీల. ఇది అర్థం కావాలంటే శ్రీకృష్ణుడు ఎవ్వరో ఆయన భగవత్తత్త్వవర్ణన ఏమిటో తెలుసుకొనుటకై శ్రీమద్భాగవతము

మొదటిస్కంధము మొదటిశ్లోకము నుండి అన్ని శ్లోకములను జాగ్రత్తగా అధ్యయనము చేసుకొన్న తర్వాతనే ఈ దశమ స్కంధలీలల శ్లోకములను చెప్పుకోవాలని శ్రీ భక్తివేదాంత స్వామి ప్రభుపాదుల వారి ఆజ్ఞ).

ఓ అబలలారా! ఇంతియే కాదు. ముత్యాలహారమువలె చక్కటి నవ్వుగలవాడు, వక్షస్థలమున విద్యుత్తువలె మెఱయుచున్నట్టి శ్రీలలామను పొందినవాడు అయిన ఈ నందతనయుడు వానిని కోరిన ఆర్తజనులకు ఆనందము ఇచ్చువాడు. కావున ఈ స్వామి వేణువునుండి వచ్చు నాదము విన్న వనితలే కాక పచ్చిక బయళ్ళలో మేతమేయుచున్నట్టి వృషభముల, హరిణముల, గోవుల చిత్తములు కూడా కామోద్రేకులై అపహృత చిత్తలై నోటియందున్న తృణములను నములుట ఆపి చెవులుఱిక్కించి నిలకడగా ఉంచి కొయ్యబొమ్మలలాగా చలించకుండా వంశీరవమును ఆస్వాదించుటను చూడండి! (*హన్త చిత్రం అబలాః శృణుత ఇదం హారహాస ఉరసి స్థిరవిద్యుత్ । నన్దసూనుః అయం ఆర్తజనానాం నర్మదో యర్హి కూజిత వేణుః ॥* 10-35-4). (*వృన్దశః వ్రజవృషా మృగగావో వేణువాద్యహృతచేతస ఆరాత్ । దన్తదష్టకవలా ధృతకర్ణా । నిద్రితా లిఖితచిత్రం ఇవ ఆసన్ ॥* 10-35-5).

సఖులారా! శ్రీకృష్ణుడొకప్పుడు మయూర పుచ్ఛముతోను, గైరికాదిధాతు పుష్పరాగములు, మణులు, వజ్రములతోను పూగుచ్ఛములతోను అలంకరింపబడి మల్లయోధుని వేషమును ధరించి బలరామునితోను, గోపాలురతోను గూడి వేణునాదమున ధేనువులను పిలచుచుండగా ఆ వంశీరవమును విని అచేతనములగు నదులుగూడ గాలిచే ఎగురగొట్టబడు ఆయన చరణకమలధూళిని పొందదలచి తత్పారవశ్యమున జలమును ప్రవహించుట ఆపి నివృత్తగమనమును గలవియై యున్నవి. కాని అవియును మావలె అల్పపుణ్యము గలవియే అని తోచుచున్నది. కనుకనే అవి అభిలషించిన ఆయన పాదపరాగమును పొందజాలక పోయినవి. కేవలము ప్రేమతో ఆ నదుల తరంగములనెడు బాహువులు కంపించుచుండును. జలములు నిశ్చలములుగ నుండును (*బర్హిణ స్తబక ధాతు పలాశై ర్బద్ధమల్ల పరిబర్హ విడమ్బః । కర్హి చిత్ సబలః ఆలి స గోపై - గాః సమాహ్వయతి యత్ర ముకున్దః ॥, తర్హి భగ్నగతయః సరితో వై తత్పదామ్బుజరజో అనిలనీతమ్ । స్పృహయతీః వయం ఇవ అబహుపుణ్యాః ప్రేమ వేపిత భుజాః స్తిమిత ఆపః ॥* 10-35-6,7). సఖులారా! కృష్ణుడు వనచారియై గోపాలుడై తిరుగుతున్నప్పుడు ఆ గోపబాలురు ఆయన కీర్తి ప్రతిష్ఠలను పరాక్రమమును మారనట్టి ఆ ఆదిపురుషుని విభూతులను విస్తారముగా కొనియాడుదురు. గోవులు కొండలపై తటములపై తిరుగుచున్నప్పుడు ఆ ఆదిపురుషుడు వేణునాదముతో వాటిని వేఱువేఱు నామములతో పిలుచుచుండగా, వనమునందలి వృక్షములు లతలు తమయందు విరాజిల్లియున్న విష్ణుఅంశలను ప్రకటించుచున్న చందమున ఫలపుష్ప అలంకరణములతో నిండి ప్రేమ పులకిత తనువులతో మధుధారలను ఆ వృక్షములు ఇచ్చుచుండెను (*అనుచరైః సమనువర్ణిత వీర్య ఆదిపురుష ఇవ అచల భూతిః । వనచరో గిరితటేషు చరన్తీ - ర్వేణునా ఆహ్వయతి గాః స యదా హి ॥* 10-35-8). (*వనలతా తరవ ఆత్మని విష్ణుం వ్యంజయన్త్య ఇవ పుష్పఫల ఆఢ్యాః । ప్రణతభార విటపా మధుధారాః ప్రేమహృష్టతనవో ససృజుః స్మ ॥* 10-35-9). సఖులారా!

సుందరపురుషులలో దర్శనీయము చేయదగ్గ వారిలో సర్వశ్రేష్ఠుడగు నీ శ్రీకృష్ణుడు ధరించిన వనమాలయందున్న దివ్యగంధము మరియు తులసి మధువును పానము చేయుటచేత మదించిన భ్రమరములు చేయు గొప్ప సంగీతమును ఆదరించి, దానిననుసరించి కృష్ణుడు తన అధరమున వేణువు నుంచి మ్రోగించుచుండగా ఇది విన్న సరోవరములయందున్న సారసములు, హంసలు మున్నగు పక్షులు ఈ సుమధుర వేణుసంగీతమున కర్షితచిత్తులై కృష్ణుని కడకు యేగుదెంచి చిత్తమును ఆయన యందు నిలిపి కన్నుల మూసి, మౌనము అవలంబించి ఆయనను ఉపాసించును (*దర్శనీయతిలకో వనమాలా దివ్యగన్ధతులసీ మధుమత్తైః । అలికులై అలఘు గీతం అభీష్టం అద్రియన్ యర్హి సన్ధితవేణుః ॥, సరసి సారస హంస విహఙ్గా శ్చారుగీత హృతచేతస ఏత్య । హరిం ఉపాసత తే యత చిత్తా హన్త మీలితదృశో ధృతమౌనాః ॥* 10-35-10,11). వ్రజసఖులారా! శ్రీకృష్ణుడు మాలలతో నిర్మింపబడిన శిరోభూషణములతో అలంకృతుడై బలదేవునితో గూడి పర్వతసానువుల యందుండి తాను హర్షచిత్తుడై జగత్తునకు హర్షమును గలిగించుచు వేణునాదముతో విశ్వమును నింపుచుండగా మేఘములు శ్రీకృష్ణుని అతిక్రమించుటకు సందేహించినవియై ముందుకు పోవుటలేదు అంతేకాక బిగ్గరగ గూడ గర్జించుటలేదు. కాని అచటనే యుండి వేణుగానము ననుసరించి మెల్లమెల్లగ గర్జించుచు జగత్తుయొక్క తాపమును హరించుచుండెను. శ్రీకృష్ణుని బంధువుగా దలంచి ఛాయ ద్వారా ఆయనపై గొడుగువలె నుండి ఆహ్లాదకరమగు చిరుజల్లులను గురిపించుచుండెను (*సహబలః స్రక్ అవతంశ విలాసః సానుషు క్షితిభృతో వ్రజదేవ్యః । హర్షయన్ యర్హి వేణురవేణ జాతహర్ష ఉపరమ్భతి విశ్వమ్ ॥, మహత్ అతిక్రమణ - శంకితచేతా మన్దమన్దం అనుగర్జతి మేఘః । సుహృదం అభ్యవర్ష త్సుమనోభి - ఛాయయా చ విదధత్ ప్రతపత్రమ్ ॥* 10-35-12, 13). ఓ యశోదా దేవి! గోవులు గోపాలుర కార్యముల యందు నిపుణుడైన నీ పుత్రుడు వేణువాద్యమునందు తనకు తానే పెక్కు కొత్తపోకడలను కనిపెట్టినాడు.

వేణునాదమువిన్న సురేశాదులు, శివబ్రహ్మాదులు సంగీతమున పండితులయ్యును, ఆ కృష్ణుని ఆలపించు వేణుగానమున షడ్జాది స్వరజతుల భేదములను ఆ తత్త్వమును ఇదిమిత్థముగా ఎఱుంగజాలక నివ్వెరపోయిరి (*వివిధ గోప చరణేషు విదగ్ధః వేణువాద్య ఉరుధా నిజ శిక్షాః । తవ సుతః సతి యదా అధర బింబే దత్త వేణుః అనయత్ స్వరజాతీః ।, సవనశః తత్ ఉపధార్య సుర ఈశాః శక్ర శర్వ పరమేష్ఠి పురః గాః । కవయః ఆనత కన్ధర చిత్తాః కశ్మలం యయుః అనిశ్చిత తత్త్వాః ॥* 10-35-14,15). ఇలా వేణునాదముతో సకల చరాచర జీవులను రమింపజేశాడు ఆ ఆదిపురుషుడు. సకలసృష్టినే రంజింపచేశాడు అని గోపికలు చర్చించుకోసాగారు. ఇంకా -

తామరదళముల వంటి పాదములతో శ్రీకృష్ణుడు వ్రజమునందు గోపాలుడై సంచరించునప్పుడు ధ్వజ, వజ్ర, పద్మ, అంకుశముగా గల విచిత్ర పాదగుర్తులు, గోకుల భూమిపై పడుతూ, పిల్లనగ్రోవిని ఊదుచూ, దొడ్డ ఏనుగువలె నడుస్తూంటే గోగిట్టల త్రొక్కుడులచే కలిగిన భూదేవి నొప్పిని ఉపశమింప జేయుచున్నాడు స్వామి! (*నిజ పద అబ్జ దలైః ధ్వజ వజ్ర నీరజ అంకుశ విచిత్ర లలామైః । వ్రజ భువః*

శమయన్ ఖుర తోదం వర్ష్మ ధుర్య గతిః ఈడిత వేణుః ॥ 10-35-16). కృష్ణుడు అట్లు సంచరించు సన్నివేశమును స్మరించుచూ మేము మైమరచి వృక్షములగతిని పొంది జాఱిపోవు చీరకొంగును, వీడిపోవు కొప్పుముడిని గమనింపలేకున్నాము (*వ్రజతి తేన వయం స విలాస వీక్షణ అర్పిత మనః భవవేగాః । కుజ గతిం గమితాః న విదామః కశ్మలేన కవరం వసనం వా ॥* 10-35-17). తులసిమాలను ధరించినవాడై తన చేయిని ప్రియమిత్రుని భుజముపై ఆనించి, మణిమాలపై గోవుల సంఖ్యను లెక్కించు ఆ గోపాలుని వేణుగానము వినాలని ఇలా కృష్ణుడు వేణుగానము చేయునపుడు నల్లజింక పత్నులు అచటకు చేరి మైమరిచి గృహముల యందు ఆసక్తిలేక మనవలె తహతహలాడుతుంటాయి (*మణి ధరః క్వచిత్ అగణయన్ గాః మాలయా దయిత గన్ధ తులస్యాః । ప్రణయినః అనుచరస్య కదా అంసే ప్రక్షిపన్ భుజం అగాయత యత్ర ॥* 10-35-18). (*క్వణిత వేణురవ వంచిత చిత్తాః కృష్ణం అన్వసత కృష్ణ గృహిణ్యః । గుణగణ అర్ణం అనుగత్య హరిణ్యః గోపికాః ఇవ విముక్త గృహ ఆశాః ॥* 10-35-19). బృందావనమునందలి దివ్యగోవుల వివరములను శ్రీ విశ్వనాథచక్రవర్తి ఠాకూరులు ఇట్లు తెలిపిరి - శ్రీకృష్ణుడు "హే ధవళీ!" (తెల్లరంగు ఆవు పేరు) అని పిలిచినపుడు తెల్లరంగు ఆవుల గుంపు ముందుకు వచ్చెడిది. అట్లే అతడు "హంసీ, చందనీ, గంగ, ముక్త" అని పిలిచినపుడు ఇరువది నాలుగు ఇతర తెల్లని గోవులు గుంపులు ముందుకు వచ్చెడివి. ఎఱ్ఱరంగు గోవులు అరుణీ, కుంకుమ, సరస్వతీ మున్నగు పేర్లతోను, నల్లగోవులు శ్యామలా, ధూమలా, యమునా మున్నగు పేర్లతోను, పసుపురంగు గోవులు పీతా, పింగళా, హరితాలికా మున్నగు పేర్లతోను పిలువబడెడివి. నుదుటిపై తిలకము గుర్తున్న గోవులు చిత్రితా, చిత్రతిలకా, దీర్ఘతిలకా, తిర్యక్ తిలకా మున్నగు పేర్లతో పిలువబడెడివి. మృదంగముఖీ, సింహముఖీ మున్నగు వర్గముల గోవులు కూడా ఉన్నవి." "ఈ విధముగా పేర్లు పెట్టి పిలువబడిన గోవులు ముందుకు వచ్చెడివి. వనము నుండి వాటిని ఇంటికి తీసికొని వెళ్ళెడి సమయము అరుదెంచినంతట వాటిలో దేనిని మరచిపోరాదని తలచినవాడై శ్రీకృష్ణుడు వాటిని మణిమాలపై లెక్కించుచుండును".

వ్రజగోవుల యెడ అమితానురాగముచే కృష్ణుడు గోవర్ధనగిరిధారి అయ్యాడు కదా! అలాగే బ్రహ్మాదులగు దొడ్డ దేవతలచే స్తుతింపబడుచూ గోపబాలురచే పొగడబడుచూ సాయం సంధ్యకాలమున గోవులను ఒక చోటకు చేర్చి, పిల్లనగ్రోవిని ఊదుచూ మన ఇండ్లవైపు గోధూళి అలంకృతుడై వచ్చు ఆ కృష్ణచంద్రుని రాకకై నిరీక్షిస్తున్నాము. దేవకీ గర్భమున ఆ స్వామి మన కోరికలను తీర్చుటకై ఆవిర్భవించాడు కదా! (*వత్సలః వ్రజగవాం యత్ అగధ్రః వన్ద్యమాన చరణః పథి వృద్ధైః । కృత్స్న గోధనమ్ ఉపోహ్య దిన అన్తే గీతవేణుః అనుగ ఈడిత కీర్తిః ॥* 10-35-22), *ఉత్సవం శ్రమ రుచా అపి దృశీనాం ఉన్నయన్ ఖుర రజః ఛురిత స్రక్ దిత్సయా ఏతి సుహృత్ ఆశిషః ఏషః దేవకీ జఠర భూః ఉడురాజః ॥* 10-35-23). పద్మనయనములతో ఆదరము చూపువాడు, వనమాలీ, రేగుపండు వంటి ముఖవర్చస్సు, కోమలములగు చెక్కిళ్ళతో, కనక కుండల విభూషితుడు అయిన ఆ యదుపతి, యామినీపతి (కృష్ణచంద్రుడు), గజరాజువలె

విహరించుచూ ఈ దినాంతమున సంధ్యాసమయమున ప్రసన్న వదనముతో వచ్చుచున్నాడు. వ్రజ గోవుల దినతాపమును తొలగించినవాడై మాకై వచ్చుచున్నాడు (*మద విఘూర్ణిత లోచనః ఈషత్ మానదః స్వసుహృదాం వనమాలీ । బదర పాణ్డు వదనః మృదు గణ్డం మండయన్ కనక కుండల లక్ష్మ్యా ॥* 10-35-24), (*యదుపతిః ద్విరదరాజ విహారః యామినీపతిః ఇవ ఏషః దిన అన్తే । ముదిత వక్త్రః ఉపయాతి దురన్తం మోచయన్ వ్రజగవాం దినతాపమ్ ॥*10-35-25).

రాజా! ఇట్లు ఆ గోపాంగనలు కృష్ణలీలలనే పాడుచు, తమజీవితమంతయు కృష్ణునందే సమర్పించినవారై, తమ మనస్సులను కృష్ణచింతనయందే ఉంచి ఉత్సాహభరితులై ఆనందించుచుండిరి (*శ్రీశుకః ఉవాచ – ఏవం వ్రజస్త్రియః రాజన్ కృష్ణలీలా అనుగాయతీః । రేమిరే అహఃసు తత్ చిత్తాః తత్ మనస్కాః మహా ఉదయాః ॥* 10-35-26). ఇదే గోపికా భావన. గోపికల హృదయము, ప్రాణము శ్రీకృష్ణుడే.

ఉగ్ర వృషభరూపమునగల అరిష్టాసుర వధ

ఒకనాటి సంధ్యాసమయమున పెద్ద మూపురము ధరించి ఒక పెద్ద వృషభరూపమున ఉగ్రముగా వ్రజమున ప్రవేశించాడు అరిష్టాసురుడు. కంసుడు పంపడం వల్ల రాక్షస అరిష్టాసురుడు వృషభ రూపమున వ్రజమునకు వచ్చి తన గిట్టలతో నేలను త్రవ్వుచూ, అతిభయంకరముగా రంకె వేశాడు. అంతా భయపడ్డారు (*శ్రీబాదరాయణిః ఉవాచ – అథ తర్హి ఆగతః గోష్ఠం అరిష్టః వృషభ అసురః । మహీం మహా కకుత్ కాయః కంపయన్ ఖుర విక్షతామ్ ॥* 10-36-1). మిగుల భీతి చెందిన గర్భిణులైన గోవులు, స్త్రీలు గర్భస్రావం చెందారు (*రంభమాణః ఖరతరం పదా చ విలిఖన్ మహీం । ఉద్యమ్య పుచ్ఛం వప్రాణి విషాణ అగ్రేణ చ ఉద్ధరన్ । కించిత్ కించిత్ శకృత్ ముంచన్ మూత్రయన్ స్తబ్ధలోచనః ॥* 10-36-2). (*యస్య నిర్హ్రాదితేన అఙ్గ నిష్ఠూరేణ గవాం నృణామ్ । పతన్తి అకాలతః గర్భాః స్రవన్తిస్మ భయేన వై ॥, నిర్విశన్తి ఘనాః యస్య కకుది అచల శంకయా । తం తీక్ష్ణ శృంగం ఉద్వీక్ష్య గోప్యః గోపా చ తత్రసుః ॥* 10-36-3,4). పశువులు భయముతో గోకులము విడిచి పారిపోయినవి. గోకులమంతా కృష్ణా! కృష్ణా! అనుచు స్వామిని శరణుజొచ్చారు. భయపడవలదని స్వామి వారికి అభయమిచ్చారు (*పశవః దుద్రువుః భీతాః రాజన్ సన్త్యజ్య గోకులమ్ । కృష్ణ కృష్ణ ఇతి తే సర్వే గోవిన్దం శరణం యయుః ॥* 10-36-5). అరిష్టాసురుడు కాళ్ళతో భూమిని గీరసాగాడు. వీడు ఇంద్రుని వజ్రాయుధం వలె కృష్ణుని పైకి పరుగిడసాగాడు. కృష్ణుడు వానిని ఎదిరించి వాని కొమ్ములను పట్టుకొని 18 అడుగులు వెనకకు త్రోసివేసాడు (*గృహీత్వా శృఙ్గయోః తం వై అష్టాదశ పదాని సః । ప్రత్యపోవాహ భగవాన్ గజః ప్రతిగజం యథా ॥* 10-36-11). వాడు లేచి వేగముగా వస్తుంటే కొమ్ములను పట్టి ఆపి కాలితో తన్ని పడవేసి బట్టను ఉతికినట్లు వాడిని ఉతికాడు. వాడి ఒక కొమ్మును పెరికి వాడు హతుడగునంతవరకు దానితో కొట్టెను. కృష్ణుడిచే అరిష్టాసురుడు వధ పొందుట జరిగింది. గోరూపమున వచ్చిన అరిష్టాసుర వధ స్థానములో వాడిగిట్టలచే తవ్వబడిన స్థానములను పవిత్రము చేయుటకు రాధాకుండ శ్యామకుండములు ఏర్పరచారు రాధాకృష్ణులు.

శ్రీకృష్ణ జన్మవృత్తాంతమును నారదుడు కంసునకు తెలియజేయుట
కంసుడు-అక్రూరుని వ్రజమునకు పంపుట

కృష్ణుని బృందావనమున లీలలు అంతము కానున్నాయి కదా! ఇక శ్రీకృష్ణలీలలు మథురయందు జరగాలని నారదుడు కంసుని వద్దకు వెళ్ళాడు (*అరిష్టే నిహతే దైత్యే కృష్ణేన అద్భుత కర్మణా । కంసాయా అథ ఆహ భగవాన్ నారదః దేవదర్శనః ॥* 10-36-16). కృష్ణబలరాములు వసుదేవుని పుత్రులని, నారదుడిచే కంసుడికి కృష్ణ జన్మవృత్తాంతబోధ జరిగింది (*యశోదాయాః సుతాం కన్యాం దేవక్యాః కృష్ణం ఏవ చ । రామం చ రోహిణీ పుత్రం వసుదేవేన బిభ్యతా । న్యస్తౌ స్వమిత్రే నన్దే వై యాభ్యాం తే పురుషాః హతాః ॥* 10-36-17). రాజు కంసుడు కోపంతో ఊగిపోయాడు. కంసుడు తిరిగి దేవకీవసుదేవులను బంధించాడు. వారిని వధించాలని తలపడ్డాడు. నారదుడు తప్పు వారిదికాదని, వారివల్ల ప్రాణభయంలేదని కంసుని వారించాడు. నారదముని అలా తెల్పి వెళ్ళిపోయాడు. అంతట కంసుడు కృష్ణుని చంపాలని కేశి అను అసురుని వ్రజమునకు పంపాడు. చాణూరముష్టికులను దానవులను బలరామ కృష్ణులను హతమార్చాలని మథురన మల్లయుద్ధమునకు నియమించాడు (10-36-21 నుండి 24). మథురానగరమున బలరామకృష్ణులను ఆహ్వానించి కువలయాపీడ అను ఏనుగుచే ద్వారము కడ బలరామకృష్ణులను త్రొక్కించుటకు ఏర్పాటుచేశాడు (25). బలరామకృష్ణులను మథురానగరమున చతుర్దశినాడు జరుగబోవు ధనుర్యాగమునకు తోడ్కొని రమ్మని అక్రూరుని వ్రజమునకు వెళ్ళమన్నాడు అర్థతంత్రజ్ఞుడైన కంసుడు. అక్రూరునకు కృష్ణబలరామ వధ చేయుటకు తాను చేసిన వ్యూహమును తెల్పాడు. ఆ తర్వాత వృష్ణిభోజ దశార్హ వంశజులను సంహరిస్తానన్నాడు (*ఘాతయిష్యే ఇహ ఆనీతౌ కాలకల్పేన హస్తినా । యది ముక్తౌ తతః మల్లైః ఘాతయే వైద్యుత ఉపమైః ॥, తయోః నిహతయోః తప్తాన్ వసుదేవ పురోగమాన్ । తద్బన్ధూన్ నిహనిష్యామి వృష్ణిభోజదశార్హకాన్ ॥* 10-36-32,33). ఆ తర్వాత తండ్రియైన ముసలి ఉగ్రసేనుని, ఆతని సోదరుడైన దేవకుని మరి ఇతర శత్రువులను సంహరించి రాజ్యమున నిష్కంటకముగా చేస్తానన్నాడు. జరాసంధుడు నాకు గురువు, ద్వివిదుడు నాకు ప్రియమిత్రుడు, శంబరుడు నరకుడు బాణుడు మున్నగు రాజులు నాకు మిత్రరూపమున ఉన్నారు. నేను వారి సాహాయ్యముతో దేవపక్షపాతులగు రాజులను వధించి సమస్తపృథివిని అనుభవింతును. నీవు నా యీ ప్రయోజనమును గుర్తించి, వెంటనే ధనుర్యజ్ఞమును జూచు మిషతోను, యదుపురమగు మథురయొక్క శోభను జూచు మిషతోను వారిరువురిని ఇచటకు దీసికొనిరమ్ము. అక్రూరుడు ఇలా బదులు పలికాడు - రాజా! నీవు నీమరణమును నివారించుకొనుటకై మంచియుపాయము నాలోచించితివి. అయితే నీ కోరిక సిద్ధించినను, సిద్ధింపకపోయినను రెండింటి యందును సమానబుద్ధి యుండవలయును. ఏలయన దైవమే కార్యమునకు ఫలమును గలుగజేయును (10-36-36, 37,38). వారిని తెమ్మని పంపాడు. మనస్సులోని కోరికలను తీర్చుకొనుటకు ఉత్సుకతో ప్రయత్నం చేస్తుంటారు జనులు. మనోప్రేరిత కోర్కెలను తీర్చుకొనుటకు ఎన్నో ప్రయత్నాలు చేస్తుంటాము. అందువలన

జనులు సుఖదుఃఖములకు లోనవుతారు (*మనః రథాన్ కరోతి ఉచ్చైః జనః దైవ హతాన్ అపి । యుజ్యతే హర్షశోకాభ్యాం తథా అపి ఆజ్ఞాం కరోమి తే ॥* 10-36-39). అయినా మీ ఆజ్ఞ ప్రకారం చేస్తా అన్నాడు అక్రూరుడు. ఇలా సంభాషించుకున్న తర్వాత రాజు కంసుడు తన అంతఃపురము ప్రవేశించాడు, అక్రూరుడు తన గృహమునకు వెళ్ళాడు.

గుఱ్ఱము రూపము ధరించి వచ్చిన కేశి వధ

కేశి అను రాక్షసుడు గుఱ్ఱము రూపంలో వ్రజమునకు వచ్చి బిగ్గరగా సకలించెను. ఆ అరుపునకు దేవలోకమున దేవతలు కూడా భీతిల్లిరి. ప్రచండ వేగంతో కృష్ణునిపైకి వచ్చి రెండుకాళ్ళతో తన్నే ప్రయత్నం చేయగా కృష్ణుడు వాటిని పట్టుకొని గిరగిరా తిప్పి వాడిని విసిరేశాడు. వాడు స్పృహ కోల్పోయి పడ్డాడు. ఆ తర్వాత లేచినవాడై నోరు తెరుచుకొని కృష్ణునిపైకి నోరు పెద్దగా తెరిచి లంఘించాడు. కృష్ణుడు తన ఎడమచేతిని వాడి నోట్లో పెట్టి తన చేతిని ఉంచి వాడికి శ్వాసాడకచేసి చంపేశాడు (10-37వ అధ్యాయము).

పిమ్మట భాగవతోత్తముడు నారదుడు శ్రీకృష్ణదర్శనమునకై వ్రజమునకు వచ్చి కృష్ణ కృపతో రాబోవు శ్రీకృష్ణలీలల అనుభూతిని పొంది నీవు చేస్తావు నేను చూస్తాను అని ఏకాంతమున కృష్ణునకు తెల్పాడు (*దేవ ఋషిః ఉపసఙ్గమ్య భాగవత ప్రవరః నృప । కృష్ణం అక్లిష్ట కర్మాణం రహసి ఏతత్ అభాషత ॥* 10-37-10). కృష్ణదర్శనం చేసుకొన్న నారదుడు స్వామిని స్తోత్రం చేసాడు ఇలా – (*కృష్ణ కృష్ణ అప్రమేయ ఆత్మన్ యోగేశ జగత్ ఈశ్వరః । వాసుదేవ అఖిల ఆవాస సాత్వతాం ప్రవర ప్రభో ॥* 10-37-11, *త్వం ఆత్మా సర్వ భూతానాం ఏకః జ్యోతిః ఇవ ఏధసామ్ । గూఢః గుహాశయః సాక్షీ మహాపురుషః ఈశ్వరః ॥* 10-37-12, *ఆత్మనా ఆత్మ ఆశ్రయః పూర్వం మాయయా ససృజే గుణాన్ । తైః ఇదం సత్య సంకల్పః సృజసి అత్సి అవసి ఈశ్వరః ॥* 10-37-13, *సః త్వం భూధర భూతానాం దైత్యప్రమథ రక్షసామ్। అవతీర్ణః వినాశాయ సాధూనాం రక్షణాయ చ ॥* 10-37-14). నీవు చేయబోయే రాక్షససంహారం నీదయతో తెలుసుకున్నా అని అంతా వర్ణించాడు ఇలా – (*చాణూరం ముష్టికం చ ఏవ మల్లాన్ అన్యాన్ చ హస్తినమ్ । కంసం చ నిహతం ద్రక్ష్యే పరశ్వః అహని తే విభో॥* 10-37-16, *తస్య అను శంఖ యవన మురాణాం నరకస్య చ । పారిజాత అపహరణం ఇన్ద్రస్య చ పరాజయమ్ ॥* 10-37-17, *ఉద్వాహం వీర కన్యానాం వీర్య శుల్క ఆది లక్షణమ్ । నృగస్య మోక్షణం శాపాత్ ద్వారకాయాం జగత్ పతే ॥* 10-37-18, *స్యమంతకస్య చ మణేః ఆదానం సహ భార్యయా । మృత పుత్ర ప్రదానం చ బ్రాహ్మణస్య స్వధామతః ॥* 10-37-19, *పౌండ్రకస్య వధం పశ్చాత్ కాశిపుర్యాః చ దీపనమ్ । దన్తవక్త్రస్య నిధనం చైద్యస్య చ మహాక్రతౌ ॥* 10-37-20, *యాని చ అన్యాని వీర్యాణి ద్వారకాం ఆవసన్ భవాన్ । కర్తా ద్రక్ష్యామి అహం తాని గేయాని కవిభిః భువి ॥* 10-37-21, *అథ తే కాలరూపస్య క్షపయిష్ణోః అముష్య వై । అక్షౌహిణీనాం నిధనం ద్రక్ష్యామి అర్జున సారథేః ॥* 10-37-22, *విశుద్ధ విజ్ఞాన ఘనం స్వసంస్థయా సమాప్త సర్వ అర్థం అమోఘ వాంఛితమ్ । స్వతేజసా నిత్య నివృత్త మాయాగుణ ప్రవాహం భగవన్తం ఈమహి ॥* 10-37-23, *త్వాం ఈశ్వరం స్వ ఆశ్రయం*

ఆత్మ మాయయా వినిర్మిత అశేష విశేష కల్పనం। క్రీడా అర్థం అద్యా అత్త మనుష్య విగ్రహం నతః అస్మి ధుర్యం యదువృష్ణి సాత్వతామ్ ॥ 10-37-24). నారదుడు స్వామి దర్శనోత్సవముతో ఆనందించినవాడై స్వామికి నమస్కరించి లోకకళ్యాణార్థమై వెడలినాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఏవం యదుపతిం కృష్ణం భాగవత ప్రవరః మునిః । ప్రణిపత్య అభ్యనుజ్ఞాతః యయౌ తత్ దర్శన ఉత్సవః ॥* 10-37-25). కేశిదానవ సంహారానంతరము గోవులను కాయుచు వ్రజవాసులకు ఆనందము కలిగించాడు.

గోపబాలుని వేషమున గల వ్యోమాసుర వధ

ఒకనాడు బలరామకృష్ణులు గోపబాలురతో వనంలో దొంగాటలు ఆడుతున్న సమయంలో మయదానవుని పుత్రుడు మహామాయావి వ్యోముడు లేక వ్యోమాసురుడు అక్కడకు చేరాడు.

మయదానవుని పుత్రుడు - వ్యోమాసురుడు - గోపాల వేషధారియై ఆటల మధ్యలో గోపాలురను దూరముగా తీసుకుపోవుట గుహలో దాచుట చేయసాగాడు. గుహలో బంధించసాగాడు. ఇది గ్రహించిన కృష్ణుడు వాడిని గట్టిగా పట్టగా వాడు కొండంతగల తన నిజ స్వరూపము ప్రదర్శించి విడిపించుకొనుటకై ప్రయత్నం చేశాడు. అలా సఫలుడుకాక దుర్బలుడై భగవానుని బిగువైనపట్టుతో చిక్కుకొన్నాడు. స్వామి వాడిని కిందపడవేసి పశువులాగా వధించాడు. వాడు దాచిన గుహ నుండి గోపబాలురను విడిపించాడు (10-37వ అధ్యాయము).

అక్రూరుడు వ్రజమునకు వెడలుట-స్వామి దర్శనమునకై తపించుట

అక్రూరుడు మధుర నుండి బృందావనము వెళుతూ మార్గమధ్యంలో ఇలా ఆలోచించాడు. ఏదో పుణ్యం చేసి ఉంటాను. అందుకే స్వామి దర్శనం కాబోతోంది అని అనుకున్నాడు. ఏవో మంచి పనులు చేశాను లేక ఎప్పుడో తీవ్ర తపస్సు లేక దానధర్మాలు చేసి ఉంటాను. అందుకే స్వామి దర్శనం కాబోతోంది (*కిం మయా ఆచరితం భద్రం కిం తప్తం పరమం తపః । కిం వా అథ అపి అర్హతే దత్తం యత్ ద్రక్ష్యామి అద్య కేశవమ్ ॥* 10-38-3). ఇంద్రియ భోగరతుడైన నేను సామాన్యుడను, లౌకికుడను అయిన నాకు ఉత్తములచే కీర్తింపబడే స్వామి దర్శనభాగ్యము కలుగుట ఏమిటి! ఈ అవకాశము ఎలాంటిదంటే శూద్రునకు వేదమంత్రోచ్చారణము కలుగుట వంటిది (*మమ ఏతత్ దుర్లభం మన్యే ఉత్తమఃశ్లోక దర్శనమ్ । విషయ ఆత్మనః యథా బ్రహ్మ కీర్తనం శూద్ర జన్మనః ॥* 10-38-4). కాల ప్రవాహములో కొట్టుకుపోయే అధముడను, భాగ్యవశమున తీరమునకు చేరాను (*మా ఏవం మమ అధమస్య అపి స్యాత్ ఏవ అచ్యుత దర్శనమ్ । హ్రియమాణః కాల నద్యా క్వచిత్ తరతి కశ్చన ॥* 10-38-5). నా పాపాలన్నీ పటాపంచములైనవి, నా జన్మ సఫలమైనది. అమఙ్గలములు తొలగిపోయినవి. యోగులు ధ్యానించే స్వామి పాదపద్మములకు నమస్కరించబోతున్నాను (*మమ అద్య అమఙ్గలం నష్టం ఫలవాన్ చ ఏవ మే భవః । యత్ నమస్యే భగవతః యోగిధ్యేయ అంఘ్రి పంకజమ్ ॥* 10-38-6). కంసుడు నాకు ఈ అవకాశము కల్పించాడు. అతని

వల్లనే స్వామి పాదపద్మముల దర్శనం కాబోతోంది. దుస్తరమైన సంసారమునుండి ఎందరో యోగులు ధ్యానించి బయటపడ్డారు, ఊర్ధ్వలోకాలను పొందారు (*కంసః బత అద్య అకృత మే అతి అనుగ్రహం ద్రక్ష్యే అఙ్ఘ్రి పద్మం ప్రహితః అమునా హరేః । కృత అవతారస్య దురత్యయం తమః పూర్వే అతరన్ యత్ నఖమండల త్విషా ॥* 10–38–7). తనకు శ్రీకృష్ణదర్శనం కాబోతోందని సంబరపడ్డాడు. బ్రహ్మరుద్రాదులు, దేవతలు, మునులు, భక్తులు కోరే ఆ పాదదర్శనం కలుగుతుందని సంతోషించాడు (*యత్ అర్చితం బ్రహ్మభవ ఆదిభిః సురైః శ్రియా చ దేవ్యా మునిభిః స సాత్వతైః । గో చారణాయ అనుచరైః చరత్ వనే యత్ గోపికానాం కుచ కుంకుమ అఙ్కితమ్ ॥* 10–38–8). శుభసూచకంగా మృగములు తనకు కుడిప్రక్కగా ప్రదక్షిణము చేయుట చూచి స్వామి సుందరరూపము దర్శనం కాబోతోందని గ్రహించాడు (*ద్రక్ష్యామి నూనం సు కపోల నాసికమ్ । స్మిత అవలోక అరుణ కంజలోచనమ్ । ముఖం ముకున్దస్య గుడ అలక ఆవృతమ్ । ప్రదక్షిణం మే ప్రచరన్తి వై మృగాః ॥* 10–38–9). భూభారము తొలగించుటకై మానవ రూపము దాల్చిన విష్ణు భగవానుని అతి లావణ్య రూపమును, నా నేత్రములు తప్పక సాధింపగలవు కదా! (*అపి అద్య విష్ణోః మనుజత్వం ఈయుషః భార అవతారాయ భువః నిజ ఇచ్ఛయా । లావణ్య ధామ్నః భవితా ఉపలంభనమ్ మహ్యం న స్యాత్ ఫలం అంజసా దృశః ॥* 10–38–10). స్వామి మనలాంటివాడు కాదు. దివ్యపురుషుడు. ఏలయన తన స్వతేజస్సుతో జీవుల కోరికతో ఏర్పడ్డ తన మాయాశక్తి రూపములైన తమస్సు, భేదభావము, భ్రమను నశింపజేస్తాడు ఆ అహంకారరహితుడు. జీవుల ప్రాణఇంద్రియబుద్ధుల ద్వారా స్వామి మాయాశక్తిని గ్రహించిన ఉత్తములు వాటికి దూరముగా సంచరించగలరు. అహంకార పూరిత బద్ధజీవులకు – ప్రాణ, ఇంద్రియ, బుద్ధి, శరీరములను కల్పిస్తూ సృష్టికార్యము నిర్వహిస్తుంటాడు స్వామి (*యః ఈక్షితా అహం రహితః అపి అసత్ సతోః స్వతేజసా అపాస్త తమః భిదా భ్రమః । స్వమాయయా ఆత్మన్ రచితైః తత్ ఈక్షయా ప్రాణ అక్ష ధీభిః సదనేషు అభీయతే ॥* 10–38–11). భగవంతుడి లీలలయందు కీర్తనల యందు ఇష్టతలేక ప్రకృతిని అనుభవించాలనే వారి సంపదలు, ఒంటిమీది అలంకారములు కేవలము శవాలంకారము వంటివి. కావున స్వామి గుణకర్మ అవతరణములను వినుట, ధ్యానించుట వల్ల సమస్త పాపములు తొలగిపోయి సమస్త శుభములను కలిగిస్తాయి (*యస్య అఖిల అమీవ హాభిః సుమఙ్గలైః వాచః విమిశ్రాః గుణ కర్మ జన్మభిః । ప్రాణన్తి శుంభన్తి పునన్తి వై జగత్ యాః తత్ విరక్తాః శవ శోభనాః మతాః ॥* 10–38–12). సర్వమంగళప్రదుడు ధర్మపాలనము చేయుటకై తనవారికి ఆనందము కలుగజేయుటకై కర్మలను ఆచరిస్తూ అవతరించి ఉన్నాడు. ఇది స్వామి కీర్తిని యశస్సును వృద్ధి చేయునది (*సః చ అవతీర్ణః కిల సాత్వత అన్వయే స్వ సేతు పాల అమరవర్య శర్మ కృత్ । యశః వితన్వన్ వ్రజే ఆస్తే ఈశ్వరః గాయన్తి దేవాః యత్ అశేషమఙ్గలమ్ ॥* 10–38–13). మహాత్ములకు గతి అయినవాడు, ముల్లోకములకు గురువు, సౌందర్యరాశి, లక్ష్మీదేవిచే కోరబడే స్వామిని ఈ రోజు దర్శించగలను (*తం తు అద్య నూనం మహతాం గతిం గురుం త్రైలోక్య కాన్తం దృశిమత్ మహా ఉత్సవం । రూపం దధానం శ్రియః ఈప్సిత ఆస్పదం ద్రక్ష్యే మమ ఆసన్ ఉషసః సుదర్శనాః ॥* 10–38–14). వ్రజమునకు చేరిన వెంటనే మొదట యోగులచే

కోరబడే ఆయన చరణములకు నమస్కరిస్తాను. తర్వాత ఆయన సఖులకు కూడా నమస్కరిస్తాను (*అథ అవరూఢః సపది ఈశయోః రథాత్ ప్రధానపుంసోః చరణం స్వలబ్ధయే । ధియా ధృతం యోగిభిః అపి అహం ధ్రువం నమస్యే ఆభ్యాం చ సఖీన్ వన ఓకసః ॥* 10-38-15). అప్పుడు స్వామి పాదపద్మముల చెంత ఉన్నట్టి నన్ను స్వామి తన కరకమలములను నా శిరస్సుయందు ఉంచును. కాలసర్పముచే తాకబడిన నాలాంటి వారలకు అది శరణు కల్పించును (*అపి అఙ్ఘ్రిమూలే పతితస్య మే విభుః శిరసి అధాస్యత్ నిజ హస్త పఙ్కజమ్ । దత్త అభయం కాలభుజంగ రంహసా ప్రోద్వేజితానాం శరణ ఏషిణాం నృణామ్ ॥* 10-38-16). స్వామి కరకమలమునకు కానుకలిచ్చి ఇంద్రుడు, బలిచక్రవర్తి ముల్లోకములకు ప్రభువైనారు. ఆ హస్తములే రాసలీలా విహారమున గోపస్త్రీల స్వేదమును తుడిచి సౌగంధి పుష్పముల సుగంధమును చేకూర్చినవి (*సమర్హణం యత్ర నిధాయ కౌశికః తథా బలిః చ ఆప జగత్ త్రయ ఇన్ద్రతాం । యత్ వా విహారే వ్రజయోషితాం శ్రమం స్పర్శేన సౌగన్ధిక గన్ధి అపానుదత్ ॥* 10-38-17). అచ్యుతస్వామికి అంతా తెలుసు, అన్నిటికి సాక్షి. నేను కంసుని దూతగా వచ్చినా ఆ సర్వజ్ఞుడు నా చిత్తమును ఎఱుగును. స్వామి పాదములకు మోకరిల్లిన నన్ను తన అనురాగముతో దగ్గరకు తీసుకుంటాడు. ఆయన కటాక్షవీక్షణములతో నా సమస్త పాపములు దూరమవుతాయి, పరమానందమును పొందగలను (*మయి న ఉపైష్యతి అరి బుద్ధిం అచ్యుతః కంసస్య దూతః ప్రహితః అపి విశ్వదృక్ । యః అన్తః బహిః చేతసః ఏతత్ ఈహితం క్షేత్రజ్ఞః ఈక్షతి అమలేన చక్షుషా ॥* 10-38-18, *అపి అఙ్ఘ్రిమూలే అవహితం కృత అంజలిం మాం ఈక్షితా సస్మితం ఆర్ద్రయా దృశా । సపది అపధ్వస్త సమస్త కిల్బిషః వోఢా ముదం వీత విశఙ్కః ఊర్జితామ్ ॥* 10-38-19). స్వామి ఆలింగనముతో నా దేహము పవిత్రమగును (*సుహృత్ తమం జ్ఞాతిం అనన్య దైవతం దోర్భ్యాం బృహద్భ్యాం పరిరప్స్యతే అథ మామ్ । ఆత్మా హి తీర్థీ క్రియతే తదా ఏవ మే బన్ధః చ కర్మ ఆత్మకః ఉచ్ఛ్వసితి అతః ॥* 10-38-20). అప్పుడు నేను శిరమును వంచి చేతులు కట్టుకొని నిలబడతాను. స్వామి నన్ను అక్రూరా అని పలకరించగానే నా జన్మసార్థకము కాగలదు. స్వామి ఆదరణ పొందిన వాడి జన్మ ధన్యము కదా! (*లబ్ధ్వా అఙ్గసఙ్గం ప్రణతం కృత అంజలిం మాం వక్ష్యతే అక్రూర తత ఇతి ఉరుశ్రవాః । తదా వయం న ఆదృతః యః ధిక్ అముష్య జన్మ తత్ ॥* 10-38-21).

స్వామికి ప్రియులు, అప్రియులు ద్వేషించతగ్గవారు లేరు కదా! తన భక్తులు ఎట్లా నడుచుకుంటారో అలాగే ఫలితాలను కల్పవృక్షమువలె ఇస్తాడు (*న తస్య కశ్చిత్ దయితః సుహృత్తమః న చ అప్రియః ద్వేష్యః ఉపేక్ష్యః ఏవ వా । తథా అపి భక్తాన్ భజతే యథా తథా సురద్రుమః యద్వత్ ఉపాశ్రితః అర్థదః ॥* 10-38-22). (*సమః అహం సర్వ భూతేషు న మే ద్వేష్యః అస్తి న ప్రియః । యే తు భజన్తి మాం భక్త్యా మయి తే తేషు చ అపి అహమ్ ॥* గీత 9.29). బలరాముడి దర్శనం కూడా చేసుకుంటాను. ఆయన కూడా నన్ను అనుగ్రహించి సమస్త సత్కారములు చేస్తాడు (*కిం చ అగ్రజః మా అవనతం యదు ఉత్తమః స్మయన్ పరిష్వజ్య గృహీతం అంజలౌ । గృహం ప్రవేశ్య ఆప్త సమస్త సత్కృతం సంప్రక్ష్యతే కంస కృతం స్వబన్ధుషు ॥* 10-38-23). ఈ రకముగా తలచుచూ శ్వఫల్కపుత్రుడు అక్రూరుడు సూర్యాస్తమయయమువేళకు

గోకులము చేరాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ – ఇతి సంచిన్తయన్ కృష్ణం శ్వఫల్కతనయః అధ్వని । రథేన గోకులం ప్రాప్తః సూర్యః చ అస్తగిరిం నృప॥* 10–38–24). గోకులము చేరగానే స్వామి అడుగుజాడలను చూశాడు. వాటియందు కమలము, యవలు, అంకుశ పాదముద్రలు స్వామివే అని గ్రహించాడు. పరవశించాడు. అమాంతం రథం నుండి లేచి ఆ పాదముద్రలు ధూళిని లోకపాలురు తమ కిరీటములందు ధరిస్తారని తలంచి, అశ్రునయనుడు ఊర్ధ్వరోమాంచితుడై ఆ పాద చిహ్నములపై పొర్లాడసాగాడు (*పదాని తస్య అఖిల లోకపాల కిరీట జుష్ట అమల పాదరేణోః । దదర్శ గోష్ఠే క్షితి కౌతుకాని విలక్షితాని అబ్జ యవ అఙ్కుశ ఆద్యైః ॥* 10–38–25, *తత్ దర్శన ఆహ్లాద వివృద్ధ సంభ్రమః ప్రేమ్ణా ఊర్ధ్వ రోమ అశ్రుకలా ఆకుల ఈక్షణః । రథాత్ అవస్కన్ద్య సః తేషు అచేష్టత ప్రభోః అమూని అఙ్ఘ్రి రజాంసి అహో ఇతి ॥* 10–38–26). దేహధారులకు ఇదే పరమార్థమని తలచినవాడై తన్మయుడైనాడు. ఇన్నాళ్ళు కలిగిన కంసుని భయం శోకము వదలి, గర్వము వదలి, శ్రీహరి స్వభావలక్షణములు వర్ణించుటచేతనూ శ్రీహరి స్వరూపమును మనస్సున ధారణ చేయుటవల్ల శ్రీహరి కీర్తనలవల్ల ఉన్మత్తుడైనాడు, పరమానంద భరితుడైనాడు (*దేహం భృతాం ఇయాన్ అర్థః హిత్వా దంభం భియం శుచమ్ । సన్దేశాత్ యః హరేః లిఙ్గ దర్శన శ్రవణ ఆదిభిః ॥* 10–38–27).

సౌందర్యానికి నివాసం స్వామి. అజ్ఞానం తొలగించేవాడు స్వామి. ఆయన దర్శనం నాకు భాగ్యం. స్వామియందు భక్తి జ్ఞానములేనివారి సంపదలు అలంకరణములు శవానికి చేసే అలంకరణలే కదా! (*శవశోభనా మతాః* 10–38–12). ఇట్టివారు ఎంతటి దౌర్భాగ్యులు వీరు అని ఆలోచించసాగాడు అక్రూరుడు. వ్రజములో మొదట కృష్ణ పాదచిహ్నములను చూసి నమస్కరించుకున్నాడు. ఆ తర్వాత కృష్ణదర్శనంతో పాదాభివందనం చేసుకున్నాడు. భక్తిశ్రద్ధలతో బలరామకృష్ణుల దర్శనం చేసుకున్నాడు. బలరాముడు శ్వేత వర్ణముతో నీలవస్త్రము ధరించి, కృష్ణుడు నీలవర్ణముతో పీతాంబరధరుడై దర్శనమిచ్చాడు. సువర్ణాచ్ఛాదితమైన వెండిపర్వతము, మరకత పర్వతముల (గరుడపచ్చ) లాగా మెరిసిపోతూ గున్న ఏనుగుల గమనముతో వ్రజమున విశ్వలాభమునకై స్వఅంశలతో బలకేశవులు సమస్త దిక్కులను అంధకారరహితములుగా చేయుచూ సంచరించసాగిరి (*దదర్శ కృష్ణం రామం చ వ్రజే గో దోహనం గతౌ । పీతనీల అమ్బర ధరౌ శరత్ అంబురుహ ఈక్షణౌ ॥* 10–38–28, *కిశోరౌ శ్యామల శ్వేతౌ శ్రీనికేతౌ బృహత్ భుజౌ । సుముఖౌ సున్దర వరౌ బాల ద్విరద విక్రమౌ ॥* 10–38–29, *ధ్వజ వజ్ర అంకుశ అంభోజైః చిహ్నితైః అంఘ్రిభిః వ్రజమ్ । శోభయన్తౌ మహా ఆత్మనౌ స అనుక్రోశ స్మిత ఈక్షణౌ ॥* 10–38–30, *ఉదార రుచిర క్రీడౌ స్రక్ విణౌ వనమాలినౌ । పుణ్య గన్ధ అనులిప్త అఙ్గౌ స్నాతౌ విరజ వాససౌ ॥* 10–38–31, *ప్రధాన పురుషౌ ఆద్యౌ జగత్ హేతూ జగత్ పతీ । అవతీర్ణౌ జగతి అర్థే స్వ అంశేన బలకేశవౌ ॥* 10–38–32, *దిశః వితిమిరాః రాజన్ కుర్వాణౌ ప్రభయా స్వయా । యథా మారకతః శైలః రౌప్యః చ కనక అచితౌ॥* 10–38–33). అక్రూరుడు తన రథమునుండి దూకి దండప్రణామములు ఆచరించాడు (*రథాత్ తూర్ణం అవప్లుత్య సః అక్రూరః స్నేహ విహ్వలః । పపాత చరణ ఉపాన్తే దణ్డవత్ రామకృష్ణయోః ॥* 10–38–34). అశ్రునయనుడై నోటమాట పెకలలేదు (*భగవత్ దర్శన ఆహ్లాద బాష్ప పర్యాకుల ఈక్షణః । పులక ఆచిత అఙ్గః ఔత్కంఠ్యాత్*

స్వ ఆఖ్యానే న ఆశకత్ నృప ॥ 10-38-35). ప్రణతవత్సలుడైన స్వామి సంతోషించి చక్రమును చేపట్టు హస్తముతో, రథాంగ చక్రరేఖ గల హస్తముతో అక్రూరుని తన చెంతకు చేరతీసుకుని ఆలింగనము చేసుకొనెను (*భగవాన్ తం అభిప్రేత్య రథ అఙ్గ అఙ్కిత పాణినా । పరిరేభే అభ్యుపాకృష్య ప్రీతః ప్రణత వత్సలః ॥* 10-38-36). బలరాముడు అక్రూరుని చేతులు బట్టుకొని ఇంటిలోనికి తోడ్కొని పోయి, బలరామకృష్ణులు కుశలప్రశ్నలు వేసి, పాదప్రక్షాళనము కావించి, మధుపర్కము నొసగి (తేనెతో కలిపిన పాలు), (తేనెను ఆరగింప చేసి ఆ తర్వాత వస్త్రదానము), గోదానము చేసి, నానారుచులతో కూడిన భోజనము పెట్టారు. (*అన్నం బహుగుణం మేధ్యం శ్రద్ధయా ఉపాహరత్ విభుః* - 39). భోజనానంతరం గంధమాల్యాదులతో పాటు తాంబూలము నొసగెను (*ముఖవాసైః గన్ధమాల్యైః పరాం ప్రీతిం వ్యధాత్ పునః* - 40).

చక్కగా సన్మానింపబడినవాడై అక్రూరుడు తన మనోరథములన్నియు నెరవేరినవని సంతోషించాడు, అని శ్రీశుకులవారు పరీక్షిత్తుకు తెలియజేశారు (*కిం అలభ్యం భగవతి ప్రసన్నే శ్రీనికేతనే । తథా అపి తత్ పరాః రాజన్ హి న వాంఛన్తి కించన ॥* 10-39-2). ఆ తర్వాత శ్రీకృష్ణభగవానుడు అక్రూరునితో ఇలా మాట్లాడెను - మా మేనమామ అయిన కంసుడు వర్ధిల్లుచుండగా మీరంతా ఎలా సుఖంగా ఉండగలరు? (*కిం ను నః కుశలం పృచ్ఛే ఏధమానే కుల ఆమయే । కంసే మాతుల నామ్నా అఙ్గ స్వానాం నః తత్ ప్రజాసు వై ॥* 10-39-5). నిరపరాధులైన నా తల్లిదండ్రులను బంధించి వారి పుత్రులను వధించిన దుర్మార్గుడు కంసుడు అని స్వామి వాపోయాడు. కసాయి వాని కాపులో ఉన్నట్టి గొఱ్ఱెలవలె క్రూరుడు కంసుని వద్ద ఎట్లా ఉంటున్నావని నందుడు అక్రూరుని మందలించాడు (*పప్రచ్ఛ సత్కృతం నన్దః కథం స్థ నిరనుగ్రహే । కంసే జీవతి దాశార్హ శౌన పాలాః ఇవ అవయః ॥* 10-38-41, *యః అవధీత్ స్వ స్వసుః తోకాన్ క్రోశన్త్యాః అసుతృప్ ఖలః । కిం ను స్విత్ తత్ ప్రజానాం వః కుశలం విమృశామహే ॥* 10-38-42). ఇట్టి పరమసత్యము లైన వాక్కులు విచారణ ద్వారా మరియు నందాదులచే ఆదరింపబడినవాడై అక్రూరుడు ప్రయాణ అలసటను మరచెను (*ఇత్థం సూనృతయా వాచా నన్దేన సు సభాజితః అక్రూరః పరిపృష్టేన జహౌ అధ్వ పరిశ్రమమ్ ॥* 10-38-43). మధువంశీయుడగు అక్రూరుడు కృష్ణునకు చిన్నాయన వరుస. కృష్ణునకు కంసుడి ఆలోచన అంతా వివరించాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - పృష్టః భగవతా సర్వం వర్ణయాం ఆస మాధవః । వైర అనుబన్ధం యదుషు వసుదేవ వధ ఉద్యమమ్ ॥, యత్ సన్దేశః యత్ అర్థం వా దూతః సంప్రేషితః స్వయమ్ । యత్ ఉక్తం నారదేన అస్య స్వ జన్మ ఆనక దున్దుభేః॥* 10-39-8, 9). కృష్ణుని మథురకు రమ్మన్నాడు అక్రూరుడు. గోపికలు దుఃఖించారు. అచేతనులైనారు. భీతి చెందారు (*గోప్యః తాః తత్ ఉపశ్రుత్య బభూవుః వ్యథితాః భృశం । రామకృష్ణౌ పురీం నేతుం అక్రూరం వ్రజం ఆగతమ్ ॥* 10-39-13, *కాశ్చిత్ తత్ కృత హృత్ తాప శ్వాస మ్లాన ముఖశ్రియః । స్రంసత్ దుకూల వలయ కేశగ్రన్థ్యః చ కాశ్చన ॥* 10-39-14, *అన్యాః చ తత్ అనుధ్యాన నివృత్త అశేష వృత్తయః । న అభ్యజానన్ ఇమం లోకం ఆత్మలోకం గతాః ఇవ ॥* 10-39-15, *స్మరన్త్యః చ అపరాః శౌరేః అనురాగ స్మిత ఈరితాః । హృది స్పృశః చిత్ర పదాః గిరః సమ్ముముహుః స్త్రియః ॥* 10-39-16). అయ్యో! శ్రీహరితో

కలిసి ఉన్నాము. పరిహాసవాక్కులు ఆడాము. కలిసి విహరించాము (*గతిం సులలితాం చేష్టాం స్నిగ్ధ హాస అవలోకనమ్ । శోక అపహాని నర్మాణి ప్రోద్దామ చరితాని చ ॥* 10-39-17). ఏల ఈ ఎడబాటు అని దుఃఖించారు. విధాతను దూషించారు - కళ్ళలో నీళ్ళతో ఇలా పలికారు (*చిన్తయన్త్యః ముకున్దస్య భీతాః విరహ కాతరాః । సమేతాః సంఘశః ప్రోచుః అశ్రు ముఖ్యః అచ్యుత ఆశయాః ॥* 10-39-18) (గోపికలకు 124 సం॥ ఎడబాటు కలిగింది)-

దయలేనివాడవు మమ్ము విడదీస్తున్నావు. నీకు ఇది పిల్లల ఆటలా! అని ప్రశ్నించారు. ఇది నీకు మంచిది కాదన్నారు (*శ్రీగోప్యః ఊచుః - అహో విధాతః తవ న క్వచిత్ దయా సంయోజ్య మైత్ర్యా ప్రణయేన దేహినః । తాన్ చ అకృత అర్థాన్ వియునంక్షి అపార్థకం విక్రీడితం తే అర్భక చేష్టితం యథా ॥* 10-39-19). సుందర కపోలములతోను నల్లని ముంగురులతోను చక్కటి నాసికతోను కూడిన శ్రీకృష్ణుని వదనకమలములు చూచిన అవి సర్వసంతాపములను పోగొట్టునవి. అట్టి మందహాసపూరిత శ్రీకృష్ణుని వదన కమలమును మా కొక్కమారే చూపి నీవు దానిని కనబడకుండా చేయుచున్నావు. అందువలన ఈ పని మిగుల గ్రహింపదగినది (*యః త్వం ప్రదర్శ్య అసిత కున్తల ఆవృతం ముకున్ద వక్త్రం సుకపోలం ఉత్ నసం। శోక అపనోద స్మిత లేశ సున్దరం కరోషి పారోక్ష్యం అసాధు తే కృతమ్ ॥* 10-39-20). నీవు మిగుల క్రూరుడవని అక్రూరుడిని నిందించారు గోపికలు. అఖిల సృష్టికర్త అయిన ఆ మధుద్విషుని మాకు కనపడకుండా చేస్తున్నావు. ఆయన మా నేత్రములు. నీవు వాటిని హరిస్తున్నావు (*క్రూరః త్వం అక్రూర సమాఖ్యయా స్మ నః చక్షుః హి దత్తం హరసే బత అజ్ఞ వత్ । యేన ఏక దేశే అఖిల సర్గ సౌష్ఠవం త్వదీయం అద్రాక్ష్మ వయం మధుద్విషః ॥* 10-39-21). (*అక్రూరుండని పేరు పెట్టుకొని నేడు అస్మత్ మనోవల్లభుం జక్రిన్ మాకడఁ బాపికొంచు అరుగన్ (వెళ్ళుటకు) జర్చించి యేతెంచినాఁ డక్రూరుండట క్రూరుఁడీతఁడు నిజం అక్రూరుఁడౌనేని నిర్వక్రత్వంబున కృష్ణుఁబెట్టి తన త్రోవం బో విచారింపబడే ॥* పోతన భాగవతము -10-1215). పరస్పరము వారు మాటలాడు కొనజొచ్చిరి. సఖులారా! మనము గృహములను, బంధువులను, పుత్రులను, భర్తలను అందరను వదలి ఆయన దాస్యభావము నవలంబించితిమి. అయ్యో! ఆ నందనందనుడు నేడు మనవైపైనను చూడడా? ఆయనలో గల మా స్నేహము క్షణభంగురమైనదా! ఇట్లగుటలో విచిత్రములేదు. ఏలయన నిత్యనూతన ప్రియురాండ్రు ఆయనకు ప్రియమగుచుండును గదా! (*నన్దసూనుః క్షణభఙ్గ సౌహృదః న సమీక్షతే నః స్వ కృత ఆతురాః బత । విహాయ గేహాన్ స్వజనాన్ సుతాన్ పతీన్ తత్ దాస్యం అద్ధా ఉపగతాః నవ ప్రియః ॥* 10-39-22). అనంతరము ఈర్ష్యతో ఇట్లు పలుకజొచ్చిరి - "మధురానగర స్త్రీలకు నేటి రాత్రి తరువాతి ఉషోదయము నిజముగ సుప్రభాతమే అయి ఉన్నది. ఇది వారికి మంగళకరము. ఏలయన నేడు పురమును ప్రవేశించుచున్న శ్రీకృష్ణుని క్రీగంటి చూపులచే బహిర్గతమయ్యెడి మందస్మితమను అమృతము గల ముఖమును వారు పానము చేయుదురు (*సుఖం ప్రభాతా రజనీ ఇయం ఆశిషః సత్యాః బభూవుః పుర యోషితాం ధ్రువం । యాః సంప్రవిష్టస్య ముఖం*

వ్రజఃపతేః పాస్యన్తిః అపాఙ్గ ఉత్కలిత స్మిత ఆసవమ్ ॥ 10-39-23). అబలలారా! శ్రీకృష్ణుడు ఆయన తండ్రి మున్నగు గురుజనులను అనుసరించువాడు, ధీర స్వభావసంపన్నుడు అయ్యును, ఆ పుర స్త్రీల సుకోమల మధురవాక్కులకు వశీభూతచిత్తుడైనాడు. వారి సలజ్జహాసవిలాసములచే ముగ్ధుడునై యుండును. మరల ఏవిధముగ మనవంటి గ్రామీణ స్త్రీలకడకు దిరిగివచ్చును? (*తాసాం ముకున్దః మధు మంజుభాషితైః గృహీత చిత్తః పరవాన్ మనస్వీ అపి । కథం పునః నః ప్రతియాస్యతే అబలాః గ్రామ్యాః సలజ్జ స్మిత విభ్రమైః భ్రమన్ ॥* 10-39-24). (*పురసతులవిలోకనములు సరసాలాపములు నర్మసంభోగములున్ మరిగి హరి మనల నొల్లండు నరవరులోయమ్మ నూతన ప్రియులు గదే* - పోతన భాగవతము - 10-1217) నేడా మథురానగరమునందున్న దాశార్హులు, భోజులు, అంధకులు, వృష్ణులు, సాత్వతులు మొదలగువారు మరి ఇతర వ్యక్తులు త్రోవలో నడుచుచున్నపుడు, లక్ష్మీదేవికి ఆనందము నొసంగువాడు నిఖిలకల్యాణగుణములకాధారుడు నగు శ్రీకృష్ణుని దర్శింతురు. వారినేత్రములకు నిజముగ మహోత్సవమగును (*అద్య ధ్రువం తత్ర దృశః భవిష్యతే దాశార్హభోజ అన్ధక వృష్ణి సాత్వతాం । మహా ఉత్సవః శ్రీరమణం గుణ ఆస్పదం ద్రక్ష్యన్తి యే చ అధ్వని దేవకీసుతమ్ ॥* 10-39-25). అనంతరము అక్రూరునిపై క్రోధమును జూపుచు నిట్లు పలికిరి - "ఇట్టి నిర్దయు"డగు వ్యక్తికి అక్రూరుడను పేరు తగియుండలేదు. ఏలయన అతిక్రూరుడగు ఆ వ్యక్తి మనవంటి దుఃఖితులగు వారినే విధముగను ఓదార్చకుండగనే ప్రాణాధికప్రియుడు శ్రీకృష్ణుని మనకగమ్యమగు దూరదేశమునకు దీసికొనిపోవుచున్నాడు. నీవు పేరుకే అక్రూరుడవు. మా ప్రియాతిప్రియమైన కృష్ణుని మాకు కనపడకుండా దూరంగా తీసుకొనిపోతున్నావు అని నిందించాడు (*మా ఏతత్ విధస్య అకరుణస్య నామ భూత్ అక్రూరః ఇతి ఏతత్ అతీవదారుణః । యః అసౌ అనాశ్వాస్య సుదుః ఖితం జనం ప్రియాత్ ప్రియం నేష్యతి పారం అధ్వనః* 10-39-26). మాధవుడు లేకుండా అరనిమిషము అయిన బ్రతుకలేము. కఠిన హృదయుడగు శ్రీకృష్ణుడు ఇప్పటికే రథమెక్కి కూర్చున్నాడు. కులవృద్ధులు పట్టించుకోవడం లేదు. వారు ఎడ్లబండ్లలో అతని వెంట వెళ్ళడానికి సిద్ధమైనారు. విధి మనకు సహకరించుట లేదు (*అనార్ద్రధీః ఏషః సమాస్థితః రథం తం అను అమీ చ త్వరయన్తి దుర్మదాః । గోపాః అనోభిః స్థవిరైః ఉపేక్షితం దైవం చ అద్య ప్రతికూలం ఈహతే ॥* 10-39-27). మనమే వెళ్ళి ఆపుదాము (*నివారయామః సముపేత్య మాధవమ్ నః కిం అకరిష్యన్ కులవృద్ధ బాన్ధవాః । ముకుందసంగాత్ నిమిష అర్ధ దుస్త్యజాత్ దైవేన విధ్వంసిత దీన చేతసామ్॥* 10-39-28). స్వామి లేకుండా క్షణకాలమైనా ఉండలేము. గోపికలారా! శ్రీకృష్ణుని అనురాగమధురహాసములతోను సంకేత వార్తలతోను, సవిలాసదృష్టులతోను, ఆలింగనములతోను గూడిన రాససభ యందు మనము రాత్రులను క్షణకాలమువలె గడిపితిమి. ఇప్పుడా శ్రీకృష్ణుడు లేకుండగ దాటరాని యీ వియోగదుఃఖము నెట్లు దాటగలము? (*యస్య అనురాగ లలిత స్మిత వల్గు మన్త్ర లీలా అవలోక పరిరంభణ రాస గోష్ఠ్యామ్ । నీతాః స్మ నః క్షణం ఇవ క్షణదాః వినా తం గోప్యః కథం ను అతితరేమ తమః దురన్తమ్ ॥* 10-39-29). రోజూ సంధ్యాకాలమున స్వామి రాకకై ఎదురుచూస్తుంటాము. ఆ కృష్ణుడు బలదేవునితో గూడి సంధ్యాకాలమునందు గోవుల గిట్టలచే లేచిన ధూళిచే రంజితములైన

ముంగురులతోను, మాలలతోను విభూషితుడు, గోపాలురచే పరివేష్టితుడునై వేణువును మ్రోగించుచు వ్రజమున ప్రవేశించుచు మందహాస యుక్తకటాక్షములతో మన చిత్తములను హరించుచుండును. ఆయన లేకుండగ మనమెట్లు ప్రాణములను నిలుపుకొందుము? (*యః అహ్నః క్షయే వ్రజం అనన్త సఖః పరీతః గోపైః విశన్ ఖురరజః ఛురిత అలక స్రక్। వేణుం క్వణన్ స్మిత కటాక్ష నిరీక్షణేన చిత్తం క్షిణోతి అముం ఋతే ను కథం భవేమ ॥* 10-39-30). గోవిందా! దామోదరా! మాధవా! అని పిలుస్తూ ఏడ్వసాగారు. రాజా! ఇట్లు పలుకుచు మిగుల విరహాతురులు శ్రీకృష్ణగత చిత్తలునగు వ్రజస్త్రీలు లజ్జను విడచి "గోవిందా! దామోదరా! మాధవా!" యని సులలితస్వరముతో ఏడ్వసాగిరి (*ఏవం బ్రువాణాః విరహాతురా భృశం వ్రజ స్త్రియః కృష్ణ విషక్త మానసాః। విసృజ్య లజ్జామ్ రురుదుః స్మ సుస్వరం గోవింద దామోదర మాధవ ఇతి ॥* 10-39-31). ఆ సూర్యోదయమున అక్రూరుడు సంధ్యావందనాది కర్మల నిర్వర్తించి వెనుక జెప్పిన విధముగ దుఃఖించుచున్న స్త్రీలను జూడకయే అనగా వారి నోదార్చకయే రథమును నడిపెను (*స్త్రీణాం ఏవం రుదన్తీనాం ఉదితే సవితరి అథ। అక్రూరః చోదయాం ఆస కృత మైత్ర ఆదికః రథమ్ ॥* 10-39-32). అనంతరము నందాదిగోపాలురు ఘృతాదులచే నిండిన కడవలను రాజునకు కానుకలుగా దీసికొని బండ్లపై నెక్కి శ్రీకృష్ణు ననుసరించిరి (*గోపాః తం అన్వసజ్జన్త నన్ద ఆద్యాః శకటైః తతః। ఆదాయ ఉపాయనం భూరి కుంభాన్ గోరస సంభృతాన్ ॥* 10-39-33). గోపికలు కూడా ప్రియుడగు శ్రీకృష్ణుని అనుసరించుచు వాని నిరీక్షణాదుల ద్వారా భగవానుని సందేశమును వినదలచి నిలుచుండిరి (*గోప్యః చ దయితం కృష్ణం అనువ్రజ్య అనురంజితాః। ప్రత్యాదేశం భగవతః కాంక్షన్త్యః చ అవతస్థిరే ॥* 10-39-34). తన ప్రయాణముచే ఆ గోపికలు మిగుల శోకించుట చూచి శ్రీకృష్ణుడు "నేను త్వరగనే తిరిగివత్తు" నని ప్రేమ పూర్ణములగు వాక్కులను దూత ద్వారా పంపి వారిని యోదార్చెను (*తాః తథా తప్యతీః వీక్ష్య స్వప్రస్థానే యదు ఉత్తమః। సాన్త్వయాం ఆస సప్రేమైః ఆయాస్యే ఇతి దౌత్యకైః ॥* 10-39-35). రథమునందలి ధ్వజము కనబడుచున్నంత వఱకు, రథచక్రమునుండి బయల్వెడలిన ధూళి కనబడుచున్నంత వఱకు శ్రీకృష్ణానుగతచిత్తలగు గోపికలు గీసిన బొమ్మలవలె అలాగే అటువైపు చూస్తూ నిలుచుండిపోయిరి (*యావత్ ఆలక్ష్యతే కేతుః యావత్ రేణుః రథస్య చ। అనుప్రస్థాపిత ఆత్మానః లేఖ్యాని ఇవ ఉపలక్షితాః ॥* 10-39-36). స్వామి మన మాట వినే పరిస్థితిలో లేదని వారు గ్రహించారు. తరువాత గోపికలు శ్రీకృష్ణుడు మరలివచ్చునను విషయమున నిరాశచెంది వెనుదిరిగిరి. వారు కృష్ణచరితమును గానము చేయుచు రేయింబవళ్ళు గడుపసాగిరి – (*తాః నిరాశాః నివవృతుః గోవిన్ద వినివర్తనే। విశోకాః అహనీ నిన్యుః గాయన్త్యః ప్రియచేష్టితమ్ ॥* 10-39-37).

రథాన్ని మధ్యలో యమునా నది ఒడ్డున నిలిపి సంధ్యాకాలంలో ఆచమనం చేయాలని సంకల్పించి, రాజా! బలరామునితోను అక్రూరునితోను గూడి శ్రీకృష్ణభగవానుడు వాయువేగమునపోవు రథమునధిరోహించి శీఘ్రముగా పాపనాశిని యగు యమునయందుగల కాళిందీమడుగు కడకు వెడలిరి (*భగవాన్ అపి సంప్రాప్తః రామ అక్రూర యుతః నృప। రథేన వాయు వేగేన కాలిన్దీం అఘ నాశినీమ్ ॥* 10-39-38). అప్పుడతడు

యమునయందు ఆచమించి స్ఫటికమువలె స్వచ్ఛమైన సలిలములను త్రావి వృక్షములకడకు వెడలెను. పిమ్మట బలరామునితో గూడి మరల రథము నధిరోహించెను (*తత్ర ఉపస్పృశ్య పానీయం పీత్వా మృష్టం మణి ప్రభమ్ । వృక్ష షణ్డమ్ ఉపవ్రజ్య స రామః రథం ఆవిశత్ ॥* 10-39-39). అక్రూరుడు గూడ శత్రుభయముచే శంకితుడై వారి నాహ్వానించి రథమున గూర్చుండబెట్టి అనంతరము తాను యమునాహ్రదమునకు వచ్చి యథావిధిగ స్నానము చేయసాగెను (*అక్రూరః తౌ ఉపామన్త్ర్య నివేశ్య చ రథ ఉపరి । కాలిన్ద్యాః హ్రదం ఆగత్య స్నానం విధివత్ ఆచరత్ ॥* 10-39-40). యమునా నది జలంలో అక్రూరునకు నీటిలో బలరామకృష్ణుల దర్శనం కలిగింది. ఆదిశేషుడు శయ్యలో పరుండిన ఘనశ్యాముడిగా దర్శనమొసంగినారు. యమునాహ్రదమున జలములలో మగ్నుడై సనాతన వేదమంత్రములను జపించుచు అచట ఆ రామకృష్ణులను దర్శించెను (*నిమజ్జ్య తస్మిన్ సలిలే జపన్ బ్రహ్మ సనాతనం । తౌ ఏవ దదృశే అక్రూరః రామకృష్ణౌ సమన్వితౌ ॥* 10-39-41). "వసుదేవుని పుత్రులిరువురు రథమునందేయున్నారు. ఇచటి కెట్లు వచ్చినారు? అయిన వారు రథమునందు లేరా?" అని యిట్లు ఆలోచించి అక్రూరుడు నీటిలో నుండి లేచి వారు వెనుకటివలెనే రథముపై గూర్చుండి యుండుట చూచెను. తదనంతరము "నీటిలో నేను వారిని జూచుట మిథ్యయేనా" అని ఆలోచించి దానిని నిర్ధారణ చేసికొనుటకు మరల అతడు నీటిలో మునిగెను (*తౌ రథస్థౌ కథం ఇహ సుతౌ ఆనకదున్దుభేః । తర్హి స్యన్దనే స్విత్ న స్తః ఇతి ఉన్మజ్జ్య వ్యచష్ట సః ॥, తత్ర అపి చ యథా పూర్వం ఆసీనౌ పునః ఏవ సః । న్యమజ్జత్ దర్శనం మే యత్ మృషా కిం సలిలే తయోః ॥* 10-39-43, 43). *కంటిన్ మున్ను రథంబుపై జలములోఁగంటిన్ దుదిం(గమ్మఱం గంటిం దొంటి రథంబు మీఁద నిదె యీ కల్యాణ చారిత్రులే వెంటం దోఁచిరి రెండు దిక్కుల మనోవిభ్రాంతియో నీటిలో నుండుట ఆశ్చర్యము చూతు నంచు మఱియు న్నూహించి మగ్నాంగుఁడై* (10-1228).

జలములలో అక్రూరునకు కనపడ్డ ఆదిశేషుడు మరియు స్వామి ఎలా ఉన్నారంటే-

తిరిగి నీటిలో మునిగినప్పుడు ఈసారి ఆ నీటిలో సిద్ధచారణ గంధర్వుల, అసురుల చేతను స్తుతింపబడువాడు, సహస్రమస్తకుడు, సహస్ర ఫణాకిరీటయుక్తుడు, నీలవసనుడు - నీలాంబరుడు కమలతూడునందలి తంతువులవలె తెల్లనైన దేహఛాయగల శ్వేతవర్ణుడు, శృంగములతో గూడ నున్న కైలాసపర్వతమువలె శోభిల్లువాడు అగు అనంతదేవుని దర్శించెను (*భూయః తత్ర అపి సః అద్రాక్షీత్ స్తూయమానం అహి ఈశ్వరమ్ । సిద్ధచారణ గన్ధర్వైః అసురైః నత కన్ధరైః ॥* 10-39-44, *సహస్ర శిరసం దేవం సహస్ర ఫణ మౌళినమ్ । నీల అంబరం బిస శ్వేతం శృంగైః శ్వేతం ఇవ స్థితమ్ ॥* 10-39-45). అనంతరము అక్రూరుడు అనంతశేషుని ఒడిలో ప్రశాంతముగా పవ్వళించియున్న భగవానుని గాంచెను. ఆ పరమపురుషుడు నీలమేఘవర్ణుడై, పచ్చని పట్టువస్త్రమును ధరించి, చతుర్భుజములతో, పద్మపత్రములవలె అరుణ వర్ణయుక్తములగు కన్నులతో అధికసౌమ్యభావముతో సుందరప్రసన్నవదనము, మధురహాస సమన్వితములై ప్రీతిగొల్పెడి వీక్షణములు, సుందరములైన కనుబొమ్మలు ఉన్నతమైన నాసిక, సుందరములైన

కరములు, సుశోభనములైన గండస్థలములు, అరుణవర్ణమైన అధరముతో అత్యంత ఆకర్షణీయముగను, ప్రసన్నముగ ఉండెను. అతని బాహువులు ఆజానులంబితములు, స్థూలములు, భుజములు సమున్నతములై ఉండెను. శ్రీసమన్వితమైన వక్షఃస్థలమును, శంఖమువలె త్రివళులతో గూడిన కంఠము, గంభీరమైన నాభి గలవాడు, నిమ్నరేఖాయుక్తము అశ్వత్థపత్రసదృశమునగు ఉదరముతో స్వామి శోభిల్లెను (*తస్య ఉత్సఙ్గే ఘనశ్యామం పీత కౌశేయ వాససమ్ । పురుషం చతుర్భుజం శాన్తం పద్మ పత్రారుణేక్షణమ్* - 10-39-46, *చారు ప్రసన్న వదనం చారు హాస నిరీక్షణమ్ । సు భ్రూ ఉత్ నసం చారు కర్ణం సు కపోల అరుణ అధరమ్ ॥* 10-39-47, *ప్రలంబ పీవర భుజం తుఙ్గ అంస ఉరఃస్థల శ్రియమ్ । కంబుకంఠం నిమ్న నాభిం వలిమత్ పల్లవ ఉదరమ్ ॥* 10-39-48). విశాలమైన కటిప్రదేశమున శ్రోణులతో ఏనుగుతొండము వంటి ఊరువులతో, రమణీయములైన జానువులు, సుఘటితములైన జంఘులు (పిక్కలు) తో, సమున్నతములైన గుల్ఫములతోను అరుణవర్ణనఖములతోను కోమలములైన అంగుళులతోను, అంగుష్ఠములను దళముల తోను, విభూషితములైన పాదపంకజములు కలిగి ఉండెను (*బృహత్ కటితట శ్రోణి కరభ ఊరు ద్వయ అన్వితమ్। చారు జానుయుగం చారు జఙ్ఘా యుగళ సంయుతమ్ ॥* 10-39-49, *తుఙ్గ గుల్ఫా అరుణ నఖవ్రాత దీధితిభిః వృతమ్ । నవ అఙ్గులి అఙ్గుష్ఠ దలైః విలసత్ పాదపంకజమ్ ॥* 10-39-50). మహామూల్యములైన మణులతో సమన్వితమైన కిరీటము, అంగదములు, వలయములు, కటిసూత్రము, యజ్ఞోపవీతము, హారములు, నూపురములు, కుండలములు అనువానిచే శోభిల్లుచూ అతడు దేదీప్యమానముగా ప్రకాశించుచుండెను. ఒక చేతియందు పద్మము- పద్మహస్తుడు, ఇతరహస్తములతో శంఖచక్రగదలను ధరించి, శ్రీవత్సచిహ్నముతోను కౌస్తుభమణితోను విభూషితమైన వక్షఃస్థలముతో ప్రకాశించాడు (*సుమహా అర్హ మణివ్రాత కిరీట కటక అఙ్గదైః । కటిసూత్ర బ్రహ్మసూత్ర హార నూపుర కుండలైః ॥* 10-39-51, *భ్రాజమానం పద్మకరం శంఖచక్రగదా ధరమ్ । శ్రీవత్స వక్షసం భ్రాజత్కౌస్తుభం వనమాలినమ్* - 10-39-52).

సునందనందాది ప్రముఖపార్షదులచేత, సనకాదిబ్రహ్మర్షులచేత, బ్రహ్మరుద్రాది దేవతలచేత, మరీచ్యాదులైన తొమ్మండుగురు ద్విజవరులచేత, ప్రహ్లాదనారదవసు ప్రభృతులైన ఉత్తమభాగవతులచేత, భిన్నభిన్నభావయుక్తములగు ఉత్తమవాక్కులచేత స్తుతింపబడుచుండెను. మరియు శ్రీ, పుష్టి, వాక్కు, కాంతి, కీర్తి, తుష్టి, ఇల, ఊర్జ అను అంతరంగిక శక్తి రూపములు, విద్య అవిద్య, మాయ అను భౌతికశక్తుల రూపములచే సేవింపబడు పరమపురుషుని జూచి అక్రూరుడు అధికప్రీతుడు పరమభక్తియుక్తుడు పులకితశరీరుడు, భావార్ద్రనయనములతో, అశ్రుధారలతో శరీరము తడసిన వాడయ్యెను. దోసిలొగ్గి శ్రద్ధతో శిరస్సును వంచి ఆయనకు నమస్కరించెను. అనంతరము మెల్లమెల్లగ గద్గదవాక్కులతో ఆయనను స్తుతింపసాగెను (*సునందనంద ప్రముఖైః పార్షదైః సనకాదిభిః । సురేశైర్ బ్రహ్మ రుద్రాదైర్ నవభిశ్చ ద్విజోత్తమైః ॥* - 53, *ప్రహ్లాద నారద వసు ప్రముఖైర్ భాగవతోత్తమైః । స్తూయమానం పృథక్ భావైర్ వచోభిర్ అమలాత్మభిః ॥* - 54, *శ్రియా పుష్ట్యా గిరా కాన్త్యా కీర్త్యా తుష్ట్యే ఇలయా ఊర్జయా । విద్యయా అవిద్యయా శక్త్యా*

మాయయా చ నిషేవితమ్ ॥ -55). *విలోక్య సుభృశం ప్రీతః భక్త్యా పరమయా యుతః । హృష్యత్ తమారుహః భావ పరిక్లిన్న ఆత్మ లోచనః ॥, గిరా గద్గదయా అస్తోషీత్ సత్త్వం అలంబ్య సాత్వతః । ప్రణమ్య మూర్ధ్నా అవహితః కృత అంజలి పుటః శనైః ॥* 10-39-56, 57).

(పై శ్లోకములో పేర్కొనబడిన భగవత్ శక్తులను శ్రీ విశ్వనాథచక్రవర్తి ఠాకూరులు ఇట్లు వివరించిరి- "శ్రీ అనునది ఐశ్వర్యమునకు, పుష్టి బలమునకు, వాక్కు జ్ఞానమునకు, కాంతి సౌందర్యమునకు, కీర్తి యశస్సునకు, తుష్టి వైరాగ్యమునకు సంబంధించినవి. ఇవి భగవంతుని షడ్విభూతులు. ఇల యనునది అతని భూశక్తి. అది సంధినియని కూడ పిలువబడును. పృథ్వి దీని యొక్క విస్తారమే. ఊర్జ యనునది లీలానిర్వహణకు గల అతని ఆంతరంగికశక్తి. ఆమె ఈ జగత్తునందు తులసీమొక్కగా విస్తరించును. విద్య అవిద్యలు బాహ్యశక్తులు, విద్య జీవులకు మోక్షమును కలిగించగా, అవిద్య బంధమును కలిగించును. శక్తి అనునది అతని హ్లాదినీశక్తి. మాయ అనునది విద్య అవిద్యలకు ఆధారమైన అతని ఆంతరంగికశక్తి. భగవంతుని తటస్థశక్తి యగు జీవశక్తి కూడా అచట ఉండెనని 'చ' అను పదము సూచించును. అది మాయకు అధీనమై యుండును. విష్ణుభగవానుడు ఈ శక్తి స్వరూపములన్నింటి చేత సేవింపబడుచుండును".

అక్రూరునిచే స్తుతి: సంకర్షణుడు లేక ఆదిశేషుడు లేక అనంతుడు లేక బలుడు లేక శేషతల్పమున పవళించిన అనంతశయనుని స్తుతి లేక పద్మనాభస్తుతి:

అక్రూరుడు పలికెను - శ్రీకృష్ణా! చరాచరజగత్తునకు ఏకైక కారణుడవు, ఆద్యుడవు, అవ్యయుడవు, నారాయణ స్వరూపుడవు. అందువలన నీకు నేను నమస్కరించుచున్నాను. నీ నాభియందు బుట్టిన పద్మకోశము నుండి సృష్ట్యాదియందు బ్రహ్మ ఆవిర్భవించెను. దృశ్యమానమగు నీ జగత్తు ఆ బ్రహ్మచే సృష్టింపబడినది (*నతః అస్మి అహం త్వా అఖిల హేతుహేతుం నారాయణం పూరుషం ఆద్యం అవ్యయమ్ । యత్ నాభిజాతాద్ అరవిన్దకోశాద్ బ్రహ్మా అవిరాసీత్ యతః ఏషః లోకః ॥* 10-40-1). జగత్తుకు కారణములైన భూమి, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము, అహంకారము, మహత్తత్త్వము, మనస్సు, దశేంద్రియములు, ఇంద్రియార్థములు, సర్వదేవతలు మొదలగునవి అన్నియు నీ నుండియే పుట్టినవి - (*భూః తోయం అగ్నిః పవనః ఖం ఆదిః మహాన్ అజా ఆదిః మనః ఇంద్రియాణి । సర్వ ఇన్ద్రియ అర్థా విబుధాః చ సర్వే యే హేతవః తే జగతః అఙ్గ భూతాః ॥* 10-40-2). ప్రకృతి, ప్రకృతి సృష్టికారకతత్త్వములు, జీవరాశులు మరియు బ్రహ్మ కూడా గుణబద్ధుడగుట వలన నీ గుణాతీతస్వరూపమును ఎఱుగజాలరు. బ్రహ్మకూడా మాయాబద్ధుడై నీ స్వరూపమును పూర్ణముగా ఎరుగజాలడు- (*ఏతే స్వరూపం న విదుః ఆత్మనః తే హి అజా ఆదయః అనాత్మతయా గృహీతాః । అజః అనుబద్ధః సః గుణైః అజాయాః గుణాత్ పరం వేద న తే స్వరూపమ్ ॥* 10-40-3). జీవులకు, పంచభూతములుగాగల భౌతిక తత్త్వములకు, ఆ తత్త్వముల అధిష్ఠాన దేవతలకు మూలపురుషుడవని నిన్ను యోగులు ఉపాసిస్తారు (*త్వాం యోగినః యజన్తి అద్ధా మహా పురుషం ఈశ్వరమ్ । స ఆధ్యాత్మం స ఆధిభూతం చ స ఆధిదైవం చ సాధవః ॥* 10-40-

4). మూడు వేదముల మంత్రములచే యజ్ఞవిధులను ఆచరించు వైతాళికులు, బ్రాహ్మణులు, నిన్ను నీ దేవతా రూపములను యజ్ఞముల ద్వారా అర్చిస్తారు (*త్రయ్యా చ విద్యయా కేచిత్ త్వాం వై వైతానికాః ద్విజాః । యజన్తే వితతైః యజ్ఞైః నానా రూప అమర ఆఖ్యయా ॥* 10-40-5). మరికొందరు సన్యాసులు నిర్గుణోపాసనలో జ్ఞానమార్గంలో సంచరిస్తూ జ్ఞానస్వరూపుడవైన నిన్ను అర్చిస్తారు (*ఏకే త్వా అఖిల కర్మాణి సన్న్యస్య ఉపశమం గతాః । జ్ఞానినః జ్ఞానయజ్ఞేన యజన్తి జ్ఞానవిగ్రహమ్ ॥* 10-40-6). కొందరు భక్తులు పంచరాత్ర విధానముల ద్వారా అర్చిస్తారు. నీవు బహురూపములు కలిగిన ఏకమూర్తివి (*అన్యే చ సంస్కృత ఆత్మానః విధినా అభిహితేన తే । యజన్తి త్వత్ మయాః త్వాం వై బహుమూర్తి ఏకమూర్తికమ్ ॥* 10-40-7). కావున నీవు శివరూపునిగా కూడా ఆరాధింపబడతావు. సంకర్షణుడే శివుడు కదా! కావున కొందరు భిన్న వ్యాఖ్యానములను అనుసరిస్తూ శివరూపుడిగా నిన్ను అర్చిస్తారు. వారికి కూడా నీవే ఆధారము (*త్వాం ఏవ అన్యే శివ ఉక్తేన మార్గేణ శివరూపిణమ్। బహు ఆచార్య విభేదేన భగవన్తం సం ఉపాసతే॥* 10-40-8, (బలరాముడు సంకర్షణుడే 10-41-19). కావున నీవు సర్వదేవమయుడవు. అన్యదేవతా అర్చన కూడా నీ ఆరాధనయే. శివారాధన కూడా నీవే ఏలయన సర్వదేవమయుడవు. అన్ని నదులు సముద్రంలో కలిసినట్టుగా భగవత్తత్త్వము నీ నుండే కావున ఏ దేవతను ఉపాసించినా అది నీకే చెందుతుంది. నీ యొక్క మేకప్‌లే ఇతర దేవతలు. నీవు అసలైనవాడవని అర్థము (*సర్వే ఏవ యజన్తి త్వాం సర్వదేవమయ ఈశ్వరమ్ । యే అపి అన్యదేవతా భక్తాః యది అపి అన్య ధియః ప్రభో ॥* 10-40-9, *యథా అద్రి ప్రభవాః నద్యః పర్జన్యః ఆపూరితాః ప్రభో । విశన్తి సర్వతః సిన్ధుం తద్వత్ త్వాం గతయః అన్తతః॥* 10-40-10). (*యే అపి అన్య దేవతా భక్తాః యజన్తే శ్రద్ధయా అన్వితాః । తే అపి మాం ఏవ కౌన్తేయ యజన్తి అవిధి పూర్వకమ్ ॥* గీత 9-23, *అహం హి సర్వ యజ్ఞానాం భోక్తా చ ప్రభుః ఏవ చ । న తు మాం అభిజానన్తి తత్త్వేన అతః చ్యవన్తి తే ॥* గీత 9-24, *యాన్తి దేవ వ్రతా దేవాన్ పితౄన్ యాన్తి పితృ వ్రతాః । భూతాని యాన్తి భూత ఇజ్యాః యాన్తి మత్ యాజినః అపి మామ్ ॥* గీత 9-25). (*యో యో యాం యాం తనుం భక్తః శ్రద్ధయా అర్చితుం ఇచ్ఛతి । తస్య తస్య అచలాం శ్రద్ధాం తామేవ విదధామి అహమ్ ॥* 7-21). (*సః తయా శ్రద్ధయా యుక్తః తస్య ఆరాధనం ఈహతే । లభతే చ తతః కామాన్ మయైవ విహితాన్ హితాన్ ॥* 7 -22). (*అన్తవత్ తు ఫలం తేషాం తత్ భవతి అల్పమేధసాం । దేవాన్ దేవయజః యాన్తి మద్భక్తాః యాన్తి మామపి ॥* 7-23). (*అవ్యక్తం వ్యక్తిం ఆపన్నం మన్యన్తే మామ్ అబుద్ధయః । పరం భావమ్ అజానన్తః మమ అవ్యయమ్ అనుత్తమమ్ ॥* 7-24). (*నాహం ప్రకాశః సర్వస్య యోగమాయాసమావృతః । మూఢః అయం నాభిజానాతి లోకః మాం అజం అవ్యయమ్ ॥* 7-25). (*వేద అహం సమతీతాని వర్తమానాని చ అర్జున । భవిష్యాణి చ భూతాని మాం తు వేద న కశ్చన ॥* 7-26).

నీ ప్రకృతి గుణములైన సత్త్వరజఃతమోగుణములు పిపీలికాది నుండి బ్రహ్మవరకు అందరిని బద్ధులుగా చేస్తున్నది. అందువల్ల గుణాతీతుడవైన నీ దర్శన భాగ్యము కలుగుటలేదు (*సత్త్వం రజః తమః ఇతి భవతః*

ప్రాకృతేః గుణాః । తేషు హి ప్రాకృతాః ప్రోతాః ఆబ్రహ్మ స్థావర ఆదయః ॥ 10-40-11). అన్ని దేవతల మేకప్‌లు నీకే. నీకంటే వేరేది లేదు కావున నీకు నమస్కారం. అన్నిటికీ నీవే సాక్షివి. సర్వాంతర్యామివి, బుద్ధికి సాక్షివి. దేనియందు మనస్సు లగ్నం చేయనివాడవు నీవు, అనగా కర్మ అంటనివాడవు. నీకు వ్యతిరేకంగా అవిద్యనాశ్రయించి గుణ ప్రవాహమున కొట్టుమిట్టాడువారు దేవమనుష్య తిర్యక్ దేహాభిమానులు అగు జీవులు (*తుభ్యం నమః తే తు అవిషక్త దృష్టయే సర్వ ఆత్మనే సర్వ చ ధియాం సాక్షిణే । గుణ ప్రవాహః అయం అవిద్యయా కృతః ప్రవర్తతే దేవ నృ తిర్యక్ ఆత్మసు ॥* 10-40-12). అక్రూరుడు ఇపుడు స్వామి విశ్వరూప వర్ణన చేయుచున్నాడు. విశ్వం నీ యొక్క స్థూల రూపము. దేవా! అగ్ని నీకు ముఖము, పృథివి నీ చరణములు, సూర్యుడు నీ చక్షువులు, ఆకాశము నీ నాభి, దిక్కులు నీ శ్రవణేంద్రియములు, స్వర్గము మస్తకము, దేవతాశ్రేష్ఠులు బాహువులు, సముద్రములు నీ కుక్షి, వాయువు నీ ప్రాణము మరియు బలము, వృక్షములు మరియు ఔషధులు నీ రోమములు, మేఘములు నీ కేశరాశి, పర్వతములు నీ ఎముకలు మరియు గోళ్ళు, రేయింబవళ్ళు నేత్రముల ఉన్మీలన నిమీలనములు, అనగా దివారాత్రములు నీ రెప్పపాటు, ప్రజాపతి నీ మేఢ్రము, వర్షము నీ వీర్యమునై యున్నవి (*అగ్నిః ముఖం తే అవనిః అంఘ్రిః ఈక్షణం సూర్యః నభః నాభిః అథ ఉ దిశః శ్రుతిః । ద్యౌః కం సుర ఇన్ద్రాః తవ బాహవః అర్ణవాః కుక్షిః మరుత్ ప్రాణ బలం ప్రకల్పితమ్ ॥* 10-40-13, *రోమాణి వృక్ష ఓషధయః శిరః రుహాః మేఘాః పరస్య అస్థి నఖాని తే అద్రయః । నిమేషణం రాత్రి అహని ప్రజాపతిః మేఢ్రః తు వృష్టిః తవ వీర్యం ఇష్యతే ॥* 10-40-14). మేడిపండులోని మశకము వలె బ్రహ్మాండములోని సమస్త జీవరాశులు నీ ఆధీనములో గలవు. మనో ఇంద్రియ ప్రాణ దేహములతో సంచరించు జలచరములు హాయిగా నీటిన ఉండునట్లు అట్లే ఆకాశ చరములు, భూచరములుగాగల నానావిధ అన్ని జీవరాశులు మరి వాటితో నిండిన అన్ని లోకాలకు మూలము మరియు ఆధారము- అవ్యయ ఆత్ముడవైన పురుషుడవు నీవే (*త్వయి అవ్యయ ఆత్మన్ పురుషే ప్రకల్పితాః లోకాః సపాలాః బహు జీవ సంకులాః । యథా జలే సంజిహతే జల ఓకసః అపి ఉదుంబరే వా మశకాః మనః మయే ॥* 10-40-15). లోకుల శ్రేయస్సుకై నీవు వారియందు దయతలచి వారిని ఆకర్షించుటకు నీవు నానా అవతారములలో వస్తావు. వాటికి ఆకర్షితులై నిన్ను అనుసరించే వారిని మరియు నిన్ను కీర్తించేవారి దుఃఖములను హరిస్తావు (*యాని యాని ఇహ రూపాణి క్రీడన అర్థం బిభర్షి హి । తైః ఆమృష్ట శుచః లోకాః ముదా గాయన్తి తే యశః ॥* 10-40-16). ఆ నీ ముఖ్యరూపాలు ఏమంటే – సృష్టికారణుడవు, ప్రళయసముద్రమున చరించినవాడు నైన మత్స్యరూపుడవు, మధుకైటభ సంహారియైన హయగ్రీవుడవు, మంధర పర్వతమును మోసిన అపరిమితమగు కూర్మరూపుడవు, ధరణిని ఉద్ధరించిన వరాహరూపుడవు నగు నీకు వందనములు (*నమః కారణ మత్స్యాయ ప్రళయాబ్ధిచరాయ చ । హయశీర్ష్ణే నమస్తుభ్యం మధుకైటభ మృత్యవే* 10-40-17). (*అకూపారాయ బృహతే నమో మన్దర ధారిణే । క్షిత్యుద్ధార విహారాయ నమః సూకరమూర్తయే* 10-40-18). సాధుజనులగు భక్తుల యొక్క భయమును తొలగించువాడైన నృసింహదేవుడవు, ముల్లోకములను ఆక్రమించిన వామనదేవుడవు నగు నీకు వందనములు

(నమస్తే అద్భుతసింహాయ సాధులోక భయాపహ । వామనాయ నమస్తుభ్యం క్రాన్త త్రిభువనాయ చ ॥ 10-40-19). దురహంకారులగు క్షత్రియులనెడి వనమును నరికినట్టి భృగుపతివి, రావణాసురుని అంతము కావించిన రఘుకులోత్తముడగు రాముడవునగు నీకు వందనములు (*నమో భృగూణాం పతయే దృప్తక్షత్రవనచ్ఛిదే । నమస్తే రఘువర్యాయ రావణాన్తకరాయ చ ॥* 10-40-20). యాదవపతివగు నీకు, నీ వాసుదేవ సంకర్షణ ప్రద్యుమ్న అనిరుద్ధ రూపములకు నమస్సులు అనగా నీ చతుర్వ్యూహములకు నమస్కారము (*నమస్తే వాసుదేవాయ నమః సంకర్షణాయ చ। ప్రద్యుమ్నాయ అనిరుద్ధాయ సాత్వతాం పతయే నమః ॥* 10-40-21). దైత్యదానవులను మోహింపజేసెడి నిర్దోష బుద్ధరూపుడవు, రాజవేషములో ఉన్నట్టి మ్లేచ్ఛులను నశింపజేసెడి కల్కిరూపుడవగు నీకు వందనములు. దైత్య దానవులను మోహించెడి జగన్మోహిని రూపము నీదే. అంటే అమృతము పంచుటకు వచ్చిన మోహినివి, దుర్గవు, భువనేశ్వరివి మొదలగాగల దేవి రూపాలు అన్ని నీ నుండే (*నమో బుద్ధాయ శుద్ధాయ దైత్యదానవమోహినే । మ్లేచ్ఛ ప్రాయ క్షత్రహన్త్రే నమస్తే కల్కిరూపిణే ॥* 10-40-22).

– దేవా! బద్ధజీవులు కర్మవాసనలకు ఆకర్షితులై నీ మాయలో పడి నేను, నాది అను అభిమానముతో కర్మమార్గములయందే సంచరించుచున్నారు *(భగవన్ జీవలోకో అయం మోహితస్తవ మాయయా । అహం మమే ఇతి అసద్ గ్రాహో భ్రామ్యతే కర్మవర్త్మసు ॥* – 23). నా పరిస్థితి కూడా అలాగే ఉంది. అస్థిరములైన దేహ పుత్ర కళత్ర విత్తములను, బంధువులను సత్యములని నమ్మివారియందు ఆసక్తుడనై సంచరించుచున్నాను *(అహం చ ఆత్మాత్మజ అగార దార అర్థ స్వజనాదిషు। భ్రమామి స్వప్న కల్పేషు మూఢః సత్యధియా విభో ॥* 11-40-24*)*. దేవా! నీవు నా ప్రియతముడవు, రక్షకుడవని మరచి నేను అనిత్యమగు కర్మఫలమును నిత్యమనియు, దేహమును, దుఃఖ స్వరూపములగు గృహాదులను సుఖములను భావించి, ద్వంద్వమునకు లోనై, తమోగుణముచే ఆవరింపబడియున్నాను. నిన్ను తెలుసుకొనజాలకయున్నాను *(అనిత్యానాత్మ దుః ఖేషు విపర్యయ మతిర్హ్యహమ్ । ద్వంద్వ ఆరామః తమః విష్టః న జానే త్వా ఆత్మనః ప్రియమ్* 10-40-25). ఎండమావులనే నిజమని వాటి వెంట పరుగిడుతున్నాను. నిన్ను విడచి దేహాభిముఖుడనైతిని (*యథా అబుధః జలం హిత్వా ప్రతిచ్ఛన్నం తత్ ఉద్భవైః । అభ్యేతి మృగతృష్ణాం వై తద్వత్ త్వా అహం పరాన్ ముఖః* – 26). నా మనస్సును ఇంద్రియాలు హరిస్తున్నాయి. కామ్యకర్మలయందు ఆసక్తి గల మనస్సును నా బుద్ధి నియంత్రించలేకపోతున్నది. అల్పబుద్ధిని అయ్యాను (*న ఉత్సహే అహం కృపణ ధీః కామ కర్మ హతం మనః । రోద్ధుం ప్రమాథిభిః చ అక్షైః హ్రియమాణం ఇతః తతః*– 10-40-27). సంసారంలో కలిగే సుఖములు దుఃఖహేతువులని మరచి బ్రతుకుతున్నా. నీ స్వరూపం తెలుసుకోలేకపోతున్నా. బలీయమైన ఇంద్రియముల వల్ల మోసపోతున్నా నేను పతితుడను. దిగజారిపోయినవాణ్ణి. నిన్ను పొందలేక పోతున్నా, అయినా నన్ను కటాక్షించు అనుగ్రహించు అని ప్రార్థించాడు అక్రూరుడు (*సః అహం తవ అంఘ్రి ఉపగతః అస్మి అసతాం దురాపం తత్ చ అపి అహం భవత్ అనుగ్రహః ఈశ మన్యే । పుంసః భవేత్ యర్హి సంస్మరణ అపవర్గః త్వయి అబ్జ నాభ సత్ ఉపాసనాయ మతిః స్యాత్ ॥* 10-40-28). నీవే విశుద్ధ జ్ఞానస్వరూపుడవు.

జ్ఞానమూలము నీవే. మాకు ఈశ్వరుడవు నీవే. నీవే ప్రధానుడవు, సృష్టికర్తవు. మూలపురుషుడవు. పరబ్రహ్మవు. అనంత శక్తిమంతుడవు (*నమో విజ్ఞాన మాత్రాయ సర్వప్రత్యయ హేతవే । పురుషేశప్రధానాయ బ్రహ్మణే అనన్త శక్తయే ॥* 10-40-29). అంతటా వ్యాపించినవాడవు, ఓ వసుదేవతనయా! మా దేహములను తొలగించి, ఇంద్రియములను నియంత్రించి, మమ్ములను రక్షించగలవు. మమ్ములను పరిశుద్ధ ఆత్మ స్వరూపములుగా చేయగలవు. దివ్యశరీరములు ఇయ్యగలవు (*నమస్తే వాసుదేవాయ సర్వభూతక్షయాయ చ । హృషీకేశ నమస్తుభ్యం ప్రపన్నం పాహి మాం ప్రభో ॥* 10-40-30).

ఇలా అక్రూరుడు స్వామి దర్శన స్తోత్రం చేస్తుంటే, నటుడు తన అభినయమును ముగించినట్లుగా, స్వామి నీటియందు తాను చూపిన రూపమును ఉపసంహరించెను (*శ్రీశుక ఉవాచః- స్తువతః తస్య భగవాన్ దర్శయిత్వా జలే వపుః । భూయః సమాహరత్ కృష్ణః నటః నాట్యం ఇవ ఆత్మనః ॥*, 10-41-1). అప్పుడు అక్రూరుడు భగవానుని ఆ రూపము అంతర్ధానం అగుటచూచి జలములనుండి లేచి అనుష్ఠానమును త్వరత్వరగా పూర్తిచేసి ఆశ్చర్యాన్వితుడై రథమును అధిరోహించెను (*సః అపి చ అన్తర్హితం వీక్ష్య జలాత్ ఉన్మజ్య సత్వరః । కృత్వా చ ఆవశ్యకం సర్వం విస్మితః రథం ఆగమత్ ॥* 10-41-2). శ్రీకృష్ణుడు అప్పుడు అక్రూరుని యడిగెను:- అక్రూరా! నిన్నుజూడగా నీవు భూమ్యాకాశ జలములలో ఏదియో ఒక విచిత్రవస్తువును దర్శించినట్లు నాకు దోచుచున్నది (*తం అపృచ్ఛత్ హృషీకేశః కిం తే దృష్టం ఇహ అద్భుతమ్ । భూమౌ వియతి తోయే వా తథా త్వాం లక్షయామహే ॥* 10-41-3).

అక్రూరుడు పలికెను - ఈ పుడమియందు, ఆకసమందు, నీటి యందు గల విచిత్రములన్నియు విశ్వరూపుడవగు నీయందే యున్నవి. అందువలన నేను నిన్ను చూచుచుండుటచేత ఇక ఏ వస్తువు చూచుటకు మిగిలియున్నది? నీవు అద్భుత పురుషుడవు. నీవు చేయని లీలలేదు. జలమున కూడా నీదర్శనమే అయ్యింది. భూమ్యాకాశజలముల యందలి నీ లీలలను చూసాను. అది నా భాగ్యము అని అన్నాడు అక్రూరుడు (*శ్రీఅక్రూరః ఉవాచ - అద్భుతాని ఇహ యావన్తి భూమౌ వియతి వా జలే । త్వయి విశ్వ ఆత్మకే తాని కిం మే అదృష్టం విపశ్యతః ॥ యత్ర అద్భుతాని సర్వాణి భూమౌ వియతి వా జలే । తం త్వా అనుపశ్యతః బ్రహ్మన్ కిం మే దృష్టం ఇహ అద్భుతమ్ ॥* 10-41-4,5). ఇలా అక్రూరునకు తన భగవత్తత్త్వము (Supreme Personality of Godhead- Supreme Personal and universal forms), పరమాత్మతత్త్వము (Supersoul), బ్రహ్మతత్త్వము (All pervading feature- impersonal nature) తెలియజేశాడు శ్రీకృష్ణుడు. ఓ ప్రభూ! ఈ శరణాగతుని రక్షింపుమని ప్రార్థించాడు కృష్ణస్వామిని అక్రూరుడు. రథాన్ని సాయంకాల సమయానికి మధురకు తీసుకుపోయాడు అక్రూరుడు (*ఇతి ఉక్త్వా చోదయామాస స్యన్దనం గాన్దినీసుతః । మధురాం అనయత్ రామం కృష్ణం చ ఏవ దిన అత్యయే ॥* 10-41-6). రాజా! మార్గమధ్యమున గ్రామవాసులు రథ సమీపమునకు వెడలి రామకృష్ణులను దర్శించుచు సంతుష్టులై తమ దృష్టులను వారి నుండి మరలింప జాలకపోవుచుండిరి. నందగోపాదులైన వ్రజవాసులు ఇంతకుముందే

నగరమునకు సమీపమునందున్న ఉద్యానవనమునకు జేరుకొని వారికై నిరీక్షింపసాగిరి. శ్రీకృష్ణ భగవానుడు అక్కడకు వెళ్ళి ఆ రథమునందు తన చేతితో అక్రూరుని చేతిని బట్టుకొని నవ్వుచు వినయముతో ఇట్లు పలికెను. అక్రూరా! నీవు రథముతో గూడ పురమున ప్రవేశించి ఇంటికి వెళ్ళుము. మే మిక్కడ దిగి విశ్రమించినపిమ్మట పట్టణము జూడగలము (10-41-7 నుండి 10 వరకు).

కృష్ణ బలరాముల మథురానగర లీలలు

నందాదులు మథురకు ముందే చేరి నగర బాహ్యోద్యానమున ఎడ్లబండ్లను విడిచి అచ్చటే విడిది చేసి రామకృష్ణుల రాకకై వేచి ఉండి వారు రాగానే స్వాగతం పలికారు. అక్రూరుడు తన ఇంటికి రమ్మనమని, స్వామి పాదస్పర్శ తన గృహమున కావాలని స్తుతించాడు. ప్రభూ! నేను మీ ఇరువురిని విడచి మథురానగరములోనికి వెళ్ళను. భక్తవత్సలా! నాథా! నీవు నీ యీ భక్తుని విడువవలదు (*శ్రీఅక్రూరః ఉవాచ – నాహం భవద్భ్యాం రహితః ప్రవేక్ష్యే మథురాం ప్రభో । త్యక్తుం న అర్హసి మాం నాథ భక్తం తే భక్తవత్సల ॥* 10-41-11). అధోక్షజా! రమ్ము, మొదట మన ఇంటికి వెళదాము. మిత్రుల యోగక్షేమములను చూచువాడా! అగ్రజుడగు బలరామునితోను, గోపాలురతోను నీవు మమ్ము కృతార్థులజేయుము (*ఆగచ్ఛ యామ గేహాన్ నః స నాథాన్ కురు అధోక్షజ। సహ అగ్రజః స గోపాలైః సుహృద్భిః చ సుహృత్ తమ ॥* 10-41-12). దేవా! నీ పాదరజప్రక్షాళనజలము గృహస్థుల గృహాంగణమున బడినచో పితృదేవతలు, అగ్నితోపాటు దేవతలు తృప్తులగుదురు. ఆ పాదరజముతో గృహధర్మ పరాయణులమగు మా గృహములను పవిత్రము చేయుము. బ్రహ్మ, బలిమహారాజులచే కడగబడినవి నీ పాదములు. ఆ పాదముల తీర్థము ముల్లోకాలను పవిత్రము చేసేవి. అందువల్లనే శివుడు నీ పాదతీర్థాన్ని శిరస్సున ధరించాడు. అలాగే సగరపుత్రులు దాని స్పర్శచే విముక్తినొంది స్వర్గమును పొందారు (*పునీహి పాదరజసా గృహాన్ నః గృహమేధినామ్ । యత్ శౌచేన అనుతృప్యన్తి పితరః స అగ్నయః సురాః ॥* 10-41-13, *అవనిజ్య అఙ్ఘ్రియుగళం ఆసీత్ శ్లోక్యః బలిః మహాన్ । ఐశ్వర్యం అతులం లేభే గతిం చ ఏకాన్తినాం తు యా ॥* 10-41-14, *ఆపః తే అఙ్ఘ్రి అవనేజన్యః త్రీన్ లోకాన్ శుచయః అపునన్ । శిరసా ఆధత్త యాః శర్వః స్వః యాతాః సగర ఆత్మజాః ॥* 10-41-15, *దేవదేవ జగత్ నాథ పుణ్యశ్రవణకీర్తన । యదు ఉత్తమ ఉత్తమః శ్లోక నారాయణ నమః అస్తు తే ॥* 10-41-16). అలాంటి పాదాలతో మా ఇల్లు పావనము చేయాలని కోరితే, మొదట కంసవధ చేసిన తర్వాత వస్తానన్నాడు స్వామి (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ – ఆయాస్యే భవతః గేహం అహం ఆర్య సమన్వితః । యదుచక్ర ద్రుహం హత్వా వితరిష్యే సుహృత్ ప్రియమ్ ॥* 10-41-17).

భగవానుడిట్లు పలుకగా అక్రూరుడు దుఃఖితుడై నగరములోనికి ప్రవేశించి కంసునకు రామకృష్ణుల రాకను దెలిపి తన గృహమునకు వెళ్ళాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ– ఏవం ఉక్తః భగవతా సః అక్రూరః విమనాః ఇవ । పురీం ప్రవిష్టః కంసాయ కర్మ ఆవేద్య గృహం యయౌ ॥* 10-41-18). తరువాత అపరాహ్ణమున బలదేవునితో గూడ శ్రీకృష్ణభగవానుడు గోపజనపరివేష్టితుడై పట్టణమును దర్శింపగోరి మథురలోనికి

ప్రవేశించెను (*అథ అపర అహ్ణే భగవాన్ కృష్ణః సంకర్షణ అన్వితః । మధురాం ప్రావిశత్ గోపైః దిదృక్షుః పరివారితః॥* 10-41-19) (షోడశోపచార పూజ స్వామికి మొదలవుతుంది). పల్లెటూరివాండ్లైన రామకృష్ణులు మథురానగరమున ఇలా చూడసాగారు –

ఆ పట్టణము సువర్ణమయములైన కూడళ్ళచేత ప్రాకారములచేత, విశ్రాంతి గృహములచేత, నివాసగృహములచేత శోభిల్లుచున్నది. వైఢూర్యములు, వజ్రములు, స్ఫటికములు, నీలములు, విద్రుమములు, ముత్యములు, మరకతములు మున్నగు వానిచే అలంకృతములైన ఇంటిముంగిలి కప్పులు, వేదికలు శోభిల్లినవి. గవాక్షముఖ రంధ్రములయందు, మణిబద్ధములైన భూభాగములయందు నివసించు పావురాళ్ళ యొక్క, నెమళ్ళ యొక్క ధ్వనులచే ఆ పట్టణము ప్రతిధ్వనించుచున్నది. రాజమార్గములు, ముఖ్య వర్తకమార్గములు, ప్రాంగణములు నీటితో తడుపబడెను. అంతటా వెదజల్లబడిన పుష్పమాలికలు, అంకురములు, పేలాలు, అక్షతలతో, దధిచందన చర్చితములైన జలములతో నిండిన కుంభములచేత, పుష్పములచేత, దీపావళులచేత, పల్లవములతోను, ఫలములతోను నిండియున్నది. కదళీ వృక్షములచేత, పోకచెట్లచేత, ధ్వజములచేత అలంకృతములైన గృహద్వారములతో శోభిల్లుచుండెను – (*దదర్శ తాం స్ఫాటిక తుఙ్గ గోపుర ద్వారాం బృహత్ హేమ కవాట తోరణామ్ । తామ్ర ఆర కోష్ఠాం పరిఖా దురాసదాం ఉద్యాన రమ్య ఉపవన ఉపశోభితామ్ ॥, సౌవర్ణ శృంగాటక హర్మ్య నిష్కుటైః శ్రేణీ సభాభిః భవనైః ఉపస్కృతాం। వైదూర్య వజ్ర అమల నీల విద్రుమైః ముక్తా హరిద్భిః వలభీషు వేదిషు ॥, జుష్టేషు జాల ఆముఖ రంధ్ర కుటిమేషు ఆవిష్ట పారావత బర్హి నాదితామ్ । సంసిక్త రథ్యా ఆపణ మార్గ చత్వరాం ప్రకీర్ణ మాల్య అఙ్కుర లాజ తండులామ్ ॥, ఆపూర్ణ కుంభైః దధి చందన ఉక్షితైః ప్రసూన దీప ఆవళిభిః సపల్లవైః । స వృంద రంభా క్రముకైః స కేతుభిః సు అలంకృత ద్వార గృహాం సపట్టికైః ॥* (10-41-20 నుండి 23). అట్టి మధురానగరములోనికి రాజమార్గము ద్వారా ప్రవేశించిన గోపమిత్రులచే పరివేష్టితులైన వసుదేవనందనులు అగు రామకృష్ణులను దర్శించుటకై పురస్త్రీలు త్వరత్వరగ వచ్చి ఉత్సుకతతో ప్రాసాదాగ్రముల నధిరోహించసాగిరి (*తాం సంప్రవిష్టౌ వసుదేవ నందనౌ వృతౌ వయస్యైః నరదేవ వర్త్మనా । ద్రష్టుం సమీయుః త్వరితాః పుర స్త్రియః హర్మ్యాణి చ ఏవ ఆరురుహుః నృప ఉత్సుకాః ॥* 10-41-24). ఉత్సుకతవలన కొందఱు స్త్రీలు వస్త్రములను, భూషణములను, విపర్యయముగ ధరించి కంకణకుండలాదులలో ఒకదానిని మాత్రము ధరించి మఱియొక దానిని మఱచి రాసాగిరి. కొందఱు స్త్రీలు కర్ణములయందు ఒక పత్ర రచనమును మాత్రము చేసి ఒక్క నూపురమును మాత్రమును ధరించి వచ్చిరి. కొందఱు స్త్రీలు ఒక కంటికి మాత్రమే కాటుకను బెట్టుకొని యుండిరి (*కాశ్చిత్ విపర్యక్ ధృత వస్త్ర భూషణాః విస్మృత్య చ ఏకం యుగళేషు అథ అపరాః । కృత ఏక పత్ర శ్రవణ ఏక నూపురాః న అజక్త్వా ద్వితీయం తు అపరాః చ లోచనమ్ ॥* 10-41-25). కొందఱు స్త్రీలు ఆరంభించిన భోజనమును విడచిపెట్టి సంతోషముతో వచ్చిచేరిరి. కొందఱు స్త్రీలు సఖులచే శరీరమునకు తైలమర్దనము చేయించుకొని స్నానము చేయకయే వచ్చిరి. కొందఱు జనుల కోలాహలమును విని నిద్రనుండిలేచి వచ్చిరి. కొందఱు స్తన్యపానముచేయు శిశువులను వదలి వచ్చిరి (*అశ్నన్త్యః ఏకాః తత్*

అపాస్య స ఉత్సవాః అభ్యజ్యమానాః అకృత ఉపమజ్జనాః । స్వపన్త్యః ఉత్థాయ నిశమ్య నిఃస్వనం ప్రపాయయన్త్యః అర్భం అపోహ్య మాతరః ॥ 10-41-26). మత్తగజమువంటి పరాక్రమశాలియు ఆ కమలలోచనుడగు శ్రీకృష్ణుడు ఆనందముతో ఎన్నో ప్రగల్భములైన లీలలు చేయుటవల్ల వాటిని ధ్యానిస్తూ స్వామిని చూడసాగిరి. స్వామి చూపులద్వారా, లక్ష్మీదేవికి ఆనందము కలిగించు తన దివ్య శరీరమును చూచుట ద్వారా ఆనందించసాగిరి (*మనాంసి తాసాం అరవిన్దలోచనః ప్రగల్భ లీలా హసిత అవలోకైః । జహార మత్త ద్విరద ఇన్ద్ర విక్రమః దృశాం దదత్ శ్రీరమణ ఆత్మనా ఉత్సవమ్ ॥* 10-41-27). శత్రుదమనా! ఆ పురస్త్రీలు శ్రీకృష్ణుని విషయమును చాలమారులు వినియుండిరి. ఇప్పుడు ఆయనను దర్శింపగా వారి చిత్తము ద్రవించెను. ఆయన యొక్క చూపులచేత మందహాసమను అమృత సేచనముచేత వారు స్వామి ఆదరమును పొందిరి. అప్పుడు వారు నేత్రముల ద్వారా మనస్సున పొందిన ఆనందమయవిగ్రహుడగు శ్రీకృష్ణుని ఆలింగనము చేసికొని గగుర్పాటు చెందిన శరీరముతో ఆయన లభింపకపోవుటవలన గలిగిన అనంతమైన మనోవ్యథను వదలిరి (*దృష్ట్వా ముహుః శ్రుతం అనుద్రుత చేతసః తం తత్ ప్రేక్షణ ఉత్స్మిత సుధా ఉక్షణ లబ్ధమానాః । ఆనన్దమూర్తిం ఉపగుహ్య దృశా ఆత్మ లబ్ధం హృష్యత్త్వచః జహుః అనన్తం అరిందమ ఆధిమ్ ॥* 10-41-28). అనంతరము ప్రాసాద శిఖరములయందుండి ప్రేమచే వికసించిన ముఖములుగల స్త్రీలు రామకృష్ణులపై పుష్పవృష్టిని గురిపించిరి (*ప్రాసాద శిఖర ఆరూఢాః ప్రీతి ఉత్ఫుల్ల ముఖ అంబుజాః । అభ్యవర్షన్ సౌమనస్యైః ప్రమదాః బలకేశవౌ ॥* 10-41-29). రాజమార్గమున అంతట ద్విజులు దధిచేత, అక్షతలచేత, ఉదకపాత్రములచేత, పుష్పమాలచేత, చందనముచేత, ఇతరములైన వివిధోపహారములచేత మనస్ఫూర్తిగా హృష్టచిత్తులై వారి నర్చించిరి (*దధి అక్షతైః స ఉదపాత్రైః స్రక్ గన్ధైః అభ్యుపాయనైః । తౌ ఆనర్చుః ప్రముదితాః తత్ర తత్ర ద్విజాతయః ॥* 10-41-30). అపుడు పురస్త్రీలు పలికిరి –

ఆహా! గోపిక లెంతగొప్పతపస్సు చేసిరోగదా! మానవమాత్రునకు పరమానందమును గలిగించు నీరామకృష్ణులను నిరంతరము దర్శింతురుగదా! (*ఊచుః పౌరాః అహో గోప్యః తపః కిం ఆచరన్ మహత్ । యాః హి ఏతౌ అనుపశ్యన్తి నరలోక మహా ఉత్సవౌ ॥* 10-41-31). శ్రీకృష్ణుడు అప్పుడు వస్త్రములకు రంగువేయు ఒకానొక రజకుని త్రోవన జూచి వాని వద్దకు వెళ్ళి ఉతికిన విలువైన వస్త్రములను ఈయవలసినదిగా అడిగెను (*రజకం కంచిత్ ఆయాన్తం రఙ్గకారం గద అగ్రజః । దృష్ట్వా అయాచత వాసాంసి ధౌతాని అతి ఉత్తమాని చ ॥* 10-41-32).

రజకుడా! మే మిరువురము దానమునకు యోగ్యులము, అందువలన మాకు ధరించుట కుపయోగపడు వస్త్రములను ఈయగలవు. ఈ వస్త్రదానమువలన నీకు పరమశుభము శ్రేయస్సు కలుగుతాయి. ఈ విషయమున నీకు సందేహమువలదు (*దేహి అవయోః సముచితాని అఙ్గ వాసాంసి చ అర్హతోః । భవిష్యతి పరం శ్రేయః దాతుః తే అత్ర న సంశయః ॥* 10-41-33). దురభిమానియైన కంసుని సేవకుడు పూర్ణబ్రహ్మస్వరూపుడగు భగవానునిచే అడుగబడియు క్రోధముతో ఆయనను దూషించుచు నిట్లు పలికెను

(*సః యాచితః భగవతా పరిపూర్ణేన సర్వతః । స ఆక్షేపం రుషితః ప్రాహ భృత్యః రాజ్ఞః సు దుర్మదః ॥* 10-41-34). దుశ్శీలులారా! మీరు పర్వతములయందు వనములయందు సంచరించుచుందురు. కాని యెప్పుడైన యిట్టి వస్త్రములను ధరించితిరా? మీరీ రాజద్రవ్యములను ఏల అడిగెదరు? (*ఈదృశాని ఏవ వాసాంసి నిత్యం గిరి వనే చరాః । పరిధత్త కిం ఉద్వృత్తాః రాజ ద్రవ్యాణి అభీప్సథ ॥* 10-41-35). మూర్ఖులారా! త్వరగ ఇచట నుండి పరుగెత్తిపొండు. బ్రతుకదలచినచో మరల యెప్పుడును ఇట్టి అన్యాయమైన కోరికను కోరవలదు. రాజభటులు మీ లాంటి అహంకారులను బంధింతురు, వధింతురు, వారి వద్ద నున్న ఇంటిని ధనమును కొల్లగొట్టెదరు (*యాత ఆశు బాలిశాః ఏవం ప్రార్థ్యం యది జిజీవిషా । బధ్నన్తి ఘ్నన్తి లుంపన్తి దృప్తం రాజకులాని వై ॥* 10-41-36). అప్పుడు శ్రీకృష్ణభగవానుడు క్రుద్ధుడై తన హస్తాగ్రభాగముతో గొట్టగా దుడుకు ప్రవర్తన గల రజకుని దేహము నుండి శిరస్సు విడవడి పోయెను (*ఏవం వికత్థమానస్య కుపితః దేవకీసుతః । రజకస్య కర అగ్రేణ శిరః కాయాత్ అపాతయత్ ॥* 10-41-37). వాని అనుచరులు ఈ వ్యాపారమును చూచి గుడ్డలమూటలను అక్కడ వదిలి నలువైపుల పరుగిడిరి. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు ఆ వస్త్రములన్నింటిని తీసుకొనెను (*తస్య అనుజీవినః సర్వే వాసః కోశాన్ విసృజ్య వై । దుద్రువుః సర్వతః మార్గం వాసాంసి జగృహే అచ్యుతః ॥* 10-41-38). అనంతరము శ్రీకృష్ణుడు బలరాముడు ఆ మనోహరములగు వస్త్రములను ఉత్తరీయములను ధరించి మిగిలినవానిలో గొన్నింటిని గోపాలురకు ఇచ్చి తక్కినవాటిని అక్కడనే విడచి వెళ్ళిపోయారు (*వసిత్వా ఆత్మప్రియే వస్త్రే కృష్ణః సంకర్షణః తథా । శేషాణి ఆదత్త గోపేభ్యః విసృజ్య భువి కానిచిత్ ॥* 10-41-39). తరువాత ఒకానొక దర్జీవాడు సంతుష్టచిత్తుడై విచిత్ర వర్ణమృదుపట నిర్మిత భూషణముల ద్వారా తగు విధముగా వారిరువురిని అలంకరించెను (*తతః తు వాయకః ప్రీతః తయోః వేషం అకల్పయత్ । విచిత్ర వర్ణైః చైలేయైః ఆకల్పైః అనురూపతః ॥* 10-41-40). నానావిధములగు ఆభరణములతో నలంకృతులై రామకృష్ణులు ఉత్సవక్షేత్రమున శుక్లకృష్ణవర్ణములు గల ఏనుగుగున్నలవలె శోభిల్లసాగిరి (*నానా లక్షణ వేషాభ్యాం కృష్ణరామౌ విరేజతుః సు అంలకృతౌ బాల గజౌ పర్వణి ఇవ సిత ఇతరౌ ॥* 10-41-41). పిమ్మట భగవానుడు ప్రసన్నుడై ఈలోకమునందే ఆ సాలెవానికి పరమసంపదను, బలమును, ఐశ్వర్యమును, స్మృతిని, ఇంద్రియ పటుత్వమును నొసంగెను (*తస్య ప్రసన్నః భగవాన్ ప్రాదాత్ సారూప్యం ఆత్మనః । శ్రియం చ పరమాం లోకే బల ఐశ్వర్య స్మృతి ఇంద్రియమ్ ॥* 10-41-42). తరువాత అచ్చటినుండి వారు సుదాముడను మాలాకారుడి ఇంటి వద్దకు వెడలి అర్ఘ్య పాద్యాద్యుపచారములు, తాంబూలములను స్వీకరించారు. సుదాముడు బలరామకృష్ణులను మాలలతో అలంకరించాడు (*తతః సుదామ్నః భవనం మాలాకారస్య జగ్మతుః । తౌ దృష్ట్వా సః సముత్థాయ ననామ శిరసా భువి ॥* 10-41-43, *తయోః ఆసనం ఆనీయ పాద్యం చ అర్ఘ్య అర్హణ ఆదిభిః । పూజాం స అనుగయోః చక్రే స్రక్ తాంబూల అనులేపనైః ॥* 10-41-44). ఆ తర్వాత బలరామకృష్ణులను సుదాముడు స్తుతించాడు ఇలా-

అప్పుడు సుదాముడు శ్రీకృష్ణునితో నిట్లు పలుకసాగెను – "దేవా! మీరిరువురిరాకవల్ల నా జన్మ నా కులం పావనమైంది. మీ రాకవల్ల దేవతలు, ఋషులు, పితృదేవతలు నాపట్ల సంతుష్టులైరి (*ప్రాహ నః స అర్థకం జన్మ పావితం చ కులం ప్రభో। పితృ దేవ ఋషయః మహ్యం తుష్టాః హి ఆగమనేన వామ్ ॥* 10-41-45). సమస్త జగత్తునకు మీరు చరమకారణము, మూలము. దీని పోషణము, రక్షణ, ఉద్ధరించుటకు మీరు పరమకారణులయ్యును జగన్మంగళము కొరకు ఈలోకమున అంశతో (బలరామునితో) అవతరించితిరి. మీ ప్రధాన అంశలతో ఈ లోకమునకు వచ్చారు (*భవన్తౌ కిల విశ్వస్య జగతః కారణం పరమ్। అవతీర్ణౌ ఇహ అంశేన క్షేమాయ చ భవాయ చ ॥* 10-41-46). మీరు జగత్తునకు ఆత్మస్వరూపులు, బంధువులు, సర్వభూతములయందు సమదృష్టిగలవారు. అయినను సేవకులపై విశేషముగ దయగలవారు అయినను, మీరు సకల జీవుల యెడ సమభావమును చూపుదురు (*న హి వాం విషమా దృష్టిః సుహృదోః జగత్ ఆత్మనోః। సమయోః సర్వ భూతేషు భజన్తం భజతోః అపి ॥* 10-41-47). నేను మీ కేమిసేవచేయవలయునో మీ దాసుడనగు నన్ను మీరు ఆజ్ఞాపింపుడు. మీ పనులయందు నియుక్తుడగుటయే మానవులకు పరమ అనుగ్రహమైయున్నది (*తౌ ఆజ్ఞాపయతం భృత్యం కిం అహం కరవాణి వామ్। పుంసః అతి అనుగ్రహః హి ఏషః భవద్భిః యత్ నియుజ్యతే ॥* 10-41-48). రాజేంద్రా! ఈ విధముగ బలికి సుదాముడు సంతుష్టచిత్తుడై యిరువురకు ప్రశస్తములగు సుగంధపుష్పమాలల నొసంగెను (*ఇతి అభిప్రేత్య రాజ ఇంద్ర సుదామా ప్రీత మానసః। శస్తైః సుగన్ధైః కుసుమైః మాలాః విరచితాః దదౌ ॥* 10-41-49). వారిరువురు అనుచరులతో గలసి ఆ మాలలను అలంకరించుకొని ప్రణతుడు శరణాగతుడు నగు సుదామునకు వరముల నీయదలంచిరి (*తాభిః సు అలంకృతౌ ప్రీతౌ కృష్ణరామౌ సహ అనుగౌ। ప్రణతాయ ప్రపన్నాయ దదతుః వరదౌ వరాన్ ॥* 10-41-50). అపుడు సుదాముడు సర్వాత్ముడగు శ్రీకృష్ణునియందు అచలమగు భక్తిని, ఆయన భక్తులతో స్నేహమును, సర్వజీవులయందు పరమ దయ ఉండునట్లు తనకు అనుగ్రహింపవలసినదిగా ప్రార్థించెను (*సః అపి వవ్రే అచలాం భక్తిం తస్మిన్ ఏవ అఖిల ఆత్మని। తత్ భక్తేషు చ సౌహార్దం భూతేషు చ దయాం పరామ్ ॥* 10-41-51). (*నీ పాద కమల సేవయు నీ పాదార్చకులతోడి నెయ్యమును। నితాంత అపార భూతదయయును తాపసమందార నాకు దయసేయగదే ॥* – పోతన భాగవతము 10-886). ఇలా జీవితమున ఏం కోరుకోవాలో తెల్పాడు సుదాముడు. శ్రీకృష్ణుడు వరాలజల్లు కురిపించాడు. బలరామునితో గూడ శ్రీకృష్ణుడు సుదామున కభీష్టవరముల నొసంగి అట్లే వృద్ధిపొందు ఐశ్వర్యమును, బలమును, యశస్సును, ఆయుష్షును, సౌందర్యము నొసంగి యచటినుండి వెడలిపోయెను (*ఇతి తస్మై వరం దత్త్వా శ్రియం చ అన్వయ వర్ధినీం। బలం ఆయుః యశః కాన్తిం నిర్జగామ సహ అగ్రజః ॥* 10-41-52).

కుబ్జ-సైరంధ్రిని శ్రీకృష్ణుడు అనుగ్రహించుట : స్వామి సుదామునికి మంగళాశాసనములు చేసి, అచ్చట నుండి మార్గములో వెళుతుండగా త్రివక్ర (మూడు వంకరలుగా గల శరీరము గలది – కుబ్జ) యగు ఒక గూని యువతి చందనాది ద్రవ్యములతో వెడలుచుండెను. ఆమె కృష్ణునకు ఆలేపనములు రాయుటకు సుముఖత చూపెను. కంసదాసిని, అనులేపన కార్యమున మిక్కిలి నైపుణ్యము కలదానను, మీకు ఇవి

పూస్తాను. మీకంటే యోగ్యులైన వారెవ్వరు గలరు? అని అన్నది (*సైరంధ్రీ ఉవాచ-దాసీ అస్మి అహం సున్దర కంస సమ్మతా త్రివక్రనామ హి అనులేప కర్మణి । మత్ భావితం భోజపతేః అతిప్రియం వినా యువాం కః అన్యతమః తత్ అర్హతి ॥* 10-42-3). వారిని చక్కగా లేపనాలతో అలంకరించింది. స్వామి ప్రసన్నుడై త్రివక్రయగు కుబ్జ యొక్క శరీరము సరళముగా జేయదలంచెను (*ప్రసన్నః భగవాన్ కుబ్జాం త్రివక్రాం రుచిర ఆననామ్ । ఋజ్వీం కర్తుం మనః చక్రే దర్శయన్ దర్శనే ఫలమ్ ॥* 10-42-6). అనంతరము శ్రీకృష్ణుడు తన పాదములతో ఆమె రెండు పాదముల అగ్రభాగములను నొక్కిపట్టి చేతి రెండు వ్రేళ్ళతో గడ్డమును బట్టుకొని ఆమె శరీరమును పైకినెత్తెను (*పద్భ్యాం ఆక్రమ్య ప్రపదే ద్వి అఙ్గులి ఉత్తాన పాణినా । ప్రగృహ్య చిబుకే అధ్యాత్మం ఉదనీనమత్ అచ్యుతః ॥* 10-42-7). అబ్బ! ఎంత అదృష్టము! ముకుందస్పర్శవల్ల అతి సౌందర్యవతి అయినది. సమాన అంగములు, సౌందర్య వక్షఃస్థలములతో విరాజిల్లింది (*సా తదా ఋజు సమాన అఙ్గీ బృహత్ శ్రోణి పయఃధరా । ముకున్ద స్పర్శనాత్ సద్యః బభూవ ప్రమదా ఉత్తమా ॥* 10-42-8). కామవాంఛను పొంది తన ఇంటికి రమ్మనమని స్వామి ఉత్తరీయాన్ని లాగింది (*తతః రూప గుణ ఔదార్య సంపన్నా ప్రాహ కేశవమ్ । ఉత్తరీయ అన్తం ఆకృష్య స్మయన్తీ జాత హృచ్ఛయా ॥, ఏహి వీర గృహం యామః త్వాం త్యక్తుం ఇహ న ఉత్సహే । త్వయా ఉన్మథిత చిత్తాయాః ప్రసీద పురుష ఋషభ ॥* 10-42-9,10). చిత్తవికారం చెందిన స్త్రీని వదలించుకోవడం కష్టం కావున సరియైన మాటలాడి తర్వాత వస్తానన్నాడు, బలరాముణ్ణి గోపాలురను చూస్తూ (*ఏవం స్త్రియా యాచ్యమానః కృష్ణః రామస్య పశ్యతః । ముఖం వీక్ష్య అనుగానాం ప్రహసన్ తాం ఉవాచ హ ॥* 10-42-11). ఓ సుందరమైన కనుబొమ్మలు గలదానా! పురుషుల మానసిక వ్యాకులతను పోగొట్టు నీ గృహము మా వంటి బాటసారులకు ఆశ్రయము. కావున పనిచేసుకొని ఆ తర్వాత వస్తానన్నాడు స్వామి (*ఏష్యామి తే గృహం సుభ్రూః పుంసాం ఆధి వికర్శనం । సాధిత అర్థః అగృహాణాం నః పాన్థానాం త్వం పర అయణమ్ ॥* 10-42-12). ఆ తర్వాత శ్రీకృష్ణుడిట్లు తియ్యనిమాటలతో ఆమెను విడచిపెట్టి అగ్రజునితో గలసి విపణి మార్గమున వెడలుచు త్రోవలో జనులచే వివిధ ఉపాయములచేత, తాంబూలపుష్పమాలలచేత, గంధములచేత అర్చింపబడెను (*విసృజ్య మాధ్వ్యా వాణ్యా తాం వ్రజన్ మార్గే వణిక్ పథైః । నానా ఉపాయన తాంబూల స్రక్ గన్ధైః స అగ్రజః అర్చితః ॥* 10-42-13). ఆయనను జూచుటవలన పురస్త్రీలవస్త్రములు, జుట్టుముడులు, కంకణాదులు కామవేగముచే జారిపోవుచుండెను. వారు నిశ్చేష్టులై చిత్రలిఖితమూర్తులవలె బొమ్మలలాగా స్వామిని చూడసాగిరి (*తత్ దర్శన స్మర క్షోభాత్ ఆత్మానం న అవిదన్ స్త్రియః । విస్రస్త వాసః కబర వలయాః లేఖ్య మూర్తయః ॥* 10-42-14).

మథురానగరలీలలు - ధనుర్భంగము

అనంతరము శ్రీకృష్ణుడు పురజనులను ధనుర్యాగప్రదేశమును గూర్చి అడుగుచూ అచటికి వెడలి ఇంద్రధనుస్సు వంటి విచిత్రమైన ధనుస్సును చూచెను (*తతః పౌరాన్ పృచ్ఛమానః ధనుషః స్థానం అచ్యుతః ।*

తస్మిన్ ప్రవిష్టః దదృశే ధనుః ఐన్ద్రం ఇవ అద్భుతమ్ ॥ 10-42-15). పరమఐశ్వర్యయుతము మరియు చక్కగా భటులచే రక్షించబడుచున్న ఆ ధనుస్సును వారు నివారించుచున్నను శ్రీకృష్ణుడు బలవంతముతో దానిని పట్టుకొనెను (*పురుషైః బహుభిః గుప్తం అర్చితం పరమ అర్ధిమత్ । వార్యమాణః నృభిః కృష్ణః ప్రసహ్య ధనుః ఆదదే॥* 10-42-16). మహాబలవంతుడగు శ్రీకృష్ణుడు ఎడమచేతితో అనాయాసముగ ఆ ధనుస్సు నెత్తి నిమిషములో అల్లెత్రాడు నెక్కిపట్టి లాగి సర్వజనుల యెదుట మదపుటేనుగు చెఱుకుగడను విరచునట్లు నడిమికి విరచెను (*కరేణ వామేన సలీలాం ఉద్ధృతాం సజ్యం చ కృత్వా నిమేషేణ పశ్యతాం । నృణాం వికృష్య ప్రబభంజ మధ్యతః యథా ఇక్షు దణ్డం మదకరీ ఉరుక్రమః ॥* 10-42-17). విఱుగునప్పుడు ఆ ధనుస్సు యొక్క మహాశబ్దముచే ఆకాశము, స్వర్గము, మర్త్యలోకములు, దిక్కులు పిక్కుటిల్లినవి. కంసుడు ఆ శబ్దమును విని భయము చెందాడు (*ధనుషః భజ్యమానస్య శబ్దః ఖం రోదసీ దిశః । పూరయాం ఆస యం శ్రుత్వా కంసః త్రాసం ఉపాగమత్ ॥* 10-42-18). దాని రక్షకులు స్వామిని ఎదిరించారు స్వామిని పట్టుకొని చంపమని అరిచారు (*తత్ రక్షిణః స అనుచరాః కుపితాః ఆతతాయినః । గ్రహీతు కామాః ఆవవ్రుః గృహ్యతాం వధ్యతాం ఇతి ॥* 10-42-19). ఆ బాణపు విరిగిన ముక్కలతో వారిని బలరామకృష్ణులు కొట్టారు (*అథ తాన్ దురభిప్రాయాన్ విలోక్య బలకేశవౌ క్రుద్ధౌ ధన్వనః ఆదాయ శకలే తాన్ చ జఘ్నతుః ॥* 10-42-20). కంసుడికి భయం ఎక్కువై బలరామకృష్ణులను చంపమని యుద్ధ వీరులను పంపాడు. స్వామి వారిని వధించాడు (*బలం చ కంసప్రహితం హత్వా శాలా ముఖాత్ తతః । నిష్క్రమ్య చేరతుః హృష్టౌ నిరీక్ష్య పుర సంపదః ॥* 10-42-21). ఆ తర్వాత నగరాన్ని వీక్షిస్తూ సూర్యాస్తమయానికి నగరమును విడిచి ఎడ్లబండ్లు ఉన్న విడిదికి తిరిగి వచ్చారు (*తయోః తత్ అద్భుతం వీర్యం నిశామ్య పురవాసినః । తేజః ప్రాగల్భ్యం రూపం చ మేనిరే విబుధ ఉత్తమౌ ॥* 10-42-22, *తయోః విచరతోః స్వైరం ఆదిత్యః అస్తం ఉపేయివాన్ । కృష్ణరామౌ వృతౌ గోపైః పురాత్ శకటం ఈయతుః॥* 10-42-23). స్వయముగ లక్ష్మీదేవి తనను అర్చించు బ్రహ్మాదిదేవతలను విడచి యెవని అంగసౌందర్యము యొక్క ఆశ్రయమును వాంఛించుచుండునో అట్టి స్వామిని, ఇప్పుడు మథురాపురవాసులు పురుషభూషణుడగు ఆ కృష్ణుని అంగసౌందర్యమును దర్శించుచుండిరి. కృష్ణుడు గోకులము నుండి వెడలు సమయమున – “మథురానగరవాసులకు నేడు సుప్రభాతమయ్యె”నని గోపికలు ఏ ఆశీస్సులను ఇచ్చినారో అవి నేడు సత్యములైనవి (*గోప్యః ముకున్ద విగమే విరహ ఆతురాః యాః ఆశాసత ఆశిషః ఋతాః మధుపురి అభూవన్ । సంపశ్యతాం పురుష భూషణ గాత్ర లక్ష్మీం హిత్వా ఇతరాన్ ను భజతః చకమే అయనం శ్రీః ॥* 10-42-24).

తరువాత కాలుసేతులను కడుగుకొని గోపాలురుతో కలసి ఆ రాత్రి క్షీరాన్నాన్ని (*క్షీరోపసేచనమ్* – 10-42-25) భుజించిరి. మరుసటి రోజు కంసుడు ఏమి చేయుచున్నాడో తెలిసియువారు ఆ రాత్రి సుఖముగా నిద్రపోయిరి (*అవనిక్త అఙ్ఘ్రియుగలౌ భుక్త్వా క్షీర ఉపసేచనం । ఊషతుః తాం సుఖం రాత్రిం జ్ఞాత్వా కంసచికీర్షితమ్ ॥* 10-42-25).

రామకృష్ణులు ఆటవలె అనాయాసముగ ధనుస్సును విఱచుట, తన సైన్యమును నాశనము చేయుట అను వార్తను విని దుర్మతియగు కంసుడు చింతతోను భయముతోను చాలసేపటివరకు మేలుకొని ఉండి స్వప్నజాగ్రదవస్థలు రెండింటి యందు మరణ సూచకములగు అశుభలక్షణములను ఎన్నింటినో చూచెను (*కంసః తు ధనుషః భఙ్గం రక్షిణాం స్వ బలస్య చ । వధం నిశమ్య గోవిన్దరామ విక్రీడితం పరమ్ ॥* 10-42-26, *దీర్ఘ ప్రజాగరః భీతః దుర్నిమిత్తాని దుర్మతిః । బహూని అచష్ట ఉభయథా మృత్యోః దౌత్యకరాణి చ ॥* 10-42-27). కంసుడికి అందరూ మృత్యుదూతలుగా కన్పడ్డారు. తన ప్రతిబింబమునందు శిరస్సు అగపడకుండుట, కన్నుల కడ్డు లేకపోయినను సూర్యాదులు రెండుగ అగుపడుట, తన ప్రతిబింబము నందు రంధ్రములు అగుపడుట, కర్ణరంధ్రములను మూసికొని వినినను లోపల నున్న ప్రాణవాయువు శబ్దము వినబడకుండుట, వృక్షములు బంగారు రంగులో కనబడుట, ఇసుకలోను బురదయందు తన పాదముల గుర్తులు కనబడకుండుట మున్నగు అశుభలక్షణములు కంసునకు జాగ్రదవస్థలో గనబడసాగెను. అట్లే నిద్రయందు గూడ మరణించిన వ్యక్తి ప్రేతములను ఆలింగనము చేసికొనినట్లు, గాడిదనెక్కి ఊరేగినట్లు, విషమును తినుచున్నట్లు, జపాకుసుమమాలను ధరించినట్లు, నూనెతో తడిసి దిగంబరముగ ఎర్రపూలమాలను మెడలో వేసికొని నెచ్చటికో వెడలుచున్నట్లు మున్నగు అశుభలక్షణములు, ఇంకను నితరములగు దుర్లక్షణములను జూచి యతడు మృత్యుభయముతోను చింతతోను నిద్రించలేకపోయెను (*అదర్శనం స్వ శిరసః ప్రతిరూపే చ సతి అపి । అసతి అపి ద్వితీయే చ ద్వైరూప్యం జ్యోతిషాం తథా ॥, ఛిద్ర ప్రతీతిః ఛాయాయాం ప్రాణ ఘోష అనుపశ్రుతిః । స్వర్ణ ప్రతీతిః వృక్షేషు స్వపదానాం అదర్శనమ్ ॥, స్వప్నే ప్రేత పరిష్వఙ్గః ఖర యానం విష అదనం । యాయాన్ నలద మాలీ ఏకః తైల అభ్యక్తః దిక్ అంబరః ॥, అన్యాని చ ఇత్థం భూతాని స్వప్న జాగరితాని చ । పశ్యన్ మరణ సన్త్రస్తః నిద్రాం లేభే న చిన్తయా ॥* 10-42-28 నుండి 31 వరకు).

మథురానగర లీలలు - కువలయాపీడ అను గజమును సంహరించుట మరియు చాణూర ముష్టికులు అను మల్లయోధులతో మల్లయుద్ధమున వారిని సంహరించుట

కృష్ణ భయంతో రాత్రి నిద్ర పట్టలేదు. ఉదయాన్నే మల్లక్రీడా ఉత్సవము ఆరంభించాడు కంసుడు. మల్లయోధుల దుందుభిధ్వనులను విని రంగస్థలమున జరుగు క్రీడను చూచుటకు బలరామకృష్ణులు వెళ్ళారు. బలరాముడితో కలసి కృష్ణుడు రంగస్థల ద్వారము కడకు వెడలి మావటివానిచే ప్రచోదితమైన కువలయాపీడ అను గజము మీదకు రావడం గమనించాడు (అది వేయి ఏనుగుల బలముతో సమానమైన ఏనుగు 10-43-39). దానిని చూచి యుద్ధమునకు దగినట్లుగా నడుము బిగించి ముంగురులను ముడిచి మావటివానితో ఇట్లు పలికెను- ఓ మావటివాడా! మాయిరువురకు త్రోవనిమ్ము. ద్వారము కడ నుండి తొలగుము. ఆలస్యము చేయవలదు. లేనిచో ఏనుగుతోపాటు నిన్ను నేడే యమలోకమునకు బంపింతును (*అంబష్ఠ అంబష్ఠ మార్గం నౌ దేహి అపక్రమ మా చిరం । న ఉ చేత్ స కుంజరం త్వా అద్య నయామి యమ సాదనమ్ ॥* 10-43-4). ఇట్టి తిరస్కార వాక్కులను విని మావటివాడు కోపితుడై కాలాంతకుడగు

యముని వలె కుపితయైన యేనుగును అంకుశముతో పొడిచి కృష్ణున కెదురుగా దాడి చేయునట్లు చేసెను (*ఏవం నిర్భర్త్సితః అంబష్ఠః కుపితః కోపితం గజం । చోదయాం ఆస కృష్ణాయ కాల అన్తక యమ ఉపమమ్* ॥ 10-43-5). ఆ మదపుటేనుగు వేగముగా కృష్ణుని కభిముఖముగ వచ్చి తొండముతో ఆయనను బట్టుకొనగా, స్వామి దానిని కొట్టి యచటినుండి తప్పించుకొని దాని పాదముల నడిమికి వెడలి దాక్కున్నాడు (*కరి ఇన్ద్రః తం అభిద్రుత్య కరేణ తరసా అగ్రహీత్ । కరాత్ విగలితః సః అముం నిహత్య అఙ్ఘ్రిషు అలీయత* ॥ 10-43-6). దాని పాదాల మధ్య దాక్కొని, దానితో క్రీడా యుద్ధము చేసాడు. కృష్ణుడు కనపడకపోవుటచే కుపితయై యా గజరాజు వాసన చూచి వెదకి ఆయనను తొండముతో పట్టుకొనగా ఆయన గూడ బలముతో దాని నుండి విడిపించుకొనెను (*సంక్రుద్ధః తం అచక్షాణః ఘ్రాణ దృష్టిః సః కేశవమ్। పరామృశత్ పుష్కరేణ సః ప్రసహ్య వినిర్గతః* ॥ 10-43-7). అనంతరము శ్రీకృష్ణుడు మహాబలశాలి యగు ఏనుగు తోకపట్టుకొని గరుడుడు సర్పమును లాగునట్లు సులభముగ నూఱుమూరల దూరము లాగెను (పుచ్ఛే *ప్రగృహ్య అతిబలం ధనుషః పంచవింశతిం । విచకర్ష యథా నాగం సుపర్ణః ఇవ లీలయా* ॥ 10-43-8). బాలుడు గోవత్సమును లాగుచు దానితో పాటు తిరుగునట్లుగా శ్రీకృష్ణుడా యేనుగును కుడియెడమలకు లాగుచుండెను. ఏనుగు కుడివైపు తిరిగి ఆయనను బట్టుకోదలచగా ఆయన ఎడమవైపు తిరుగును. అది ఎడమవైపు తిరుగగా ఆయన కుడివైపునకు తిరుగును (*సః పర్యావర్తమానేన సవ్యదక్షిణతః అచ్యుతః । బభ్రామ భ్రామ్యమాణేన గోవత్సేన ఇవ బాలకః* ॥ 10-43-9). తరువాత శ్రీకృష్ణుడు ఎదుటకు వచ్చి చేతితో గజరాజును చరచి వేగముగ పరుగిడుచుండెను. తాను పరుగిడలేక పోవుచున్నానను భావమును దెలియజేయుటకై ఆతడు అడుగడుగున ఏనుగుచే తాకబడుచు క్రిందబడుచు వెడలుచుండెను (*తతః అభిముఖం అభ్యేత్య పాణినా ఆహత్య వారణం । ప్రాద్రవన్ పాతయాం ఆస స్పృశ్యమానః పదే పదే* ॥ 10-43-10). ఆ మత్తగజము బరుగిడుచు క్రిందబడి వెంటనే లేచి, శ్రీకృష్ణుడు గూడ క్రిందపడెనని తలంచి క్రోధముతో స్వామిని తన దంతములతో పొడవాలని తలచినదై పొడుచుటకు యత్నించినను స్వామి తప్పించుకోవడంవల్ల నేలనే త్రవ్వినదయ్యెను (*సః ధావన్ క్రీడయా భూమౌ పతిత్వా సహసా ఉత్థితః । తం మత్వా పతితం క్రుద్ధః దన్తాభ్యాం సః అహనత్ క్షితిమ్* ॥ 10-43-11). ఇట్లు తన పరాక్రమము విఫలముకాగా సహింపలేనిదియై గజరాజు మావటివానిచే నడిపింపబడి రోషముతో శ్రీకృష్ణుని వైపు పరుగిడెను (*స్వ విక్రమే ప్రతిహతే కుంజర ఇన్ద్రః అతి అమర్షితః । చోద్యమానః మహామాత్రైః కృష్ణం అభ్యద్రవత్ రుషా* ॥ 10-43-12). అపుడు భగవానుడగు శ్రీకృష్ణుడు తనకు ఎదురుగ వచ్చిన ఆ యేనుగు వద్దకు వెళ్ళి చేతితో తొండమును పట్టుకొని క్రిందబడేశాడు (*తం ఆపతన్తం ఆసాద్య భగవాన్ మధుసూదనః । నిగృహ్య పాణినా హస్తం పాతయాం ఆస భూతలే* ॥ 10-43-13). తరువాత సింహమువలె కృష్ణుడు నేలపై పడిన గజేంద్రమును సులభముగ పాదములతో అదిమిపట్టి దంతమును పెఱికి దానితో నా యేనుగును మావటివానిని సంహరించెను (*పతితస్య పదా ఆక్రమ్య మృగేంద్రః ఇవ లీలయా । దన్తం ఉత్పాట్య తేన ఇభం హస్తిపాన్ చ అహనత్ హరిః* ॥ 10-43-14). పిమ్మట మరణించిన యేనుగును విడిచిపెట్టి

దంతమును పట్టుకొని రంగస్థలము లోనికి ప్రవేశించెను. అప్పుడాయన భుజముపై పెట్టుకొనిన యేనుగు దంతముచేత, సర్వాంగములయందు వ్యాప్తమైన ఏనుగు రక్తముచేత, మదబిందువులచేత, పైకి వెడలుచున్న చెమటబిందువులచేత మిగుల శోభిల్లుచుండెను. ఆ దంతాలను ఆయుధముగా పట్టుకొని శ్రీకృష్ణ బలరాములు రంగస్థలంలోకి గోపాలురులతో కలసి ప్రవేశించారు (*మృతకం ద్విపం ఉత్సృజ్య దన్త పాణిః సమావిశత్। అంస న్యస్త విషాణః అసృక్ మద బిన్దుభిః అఙ్కితః । విరూఢ స్వేద కణికా వదన అంబురుహః బభౌ ॥, వృతౌ గోపైః కతిపయైః బలదేవజనార్దనౌ । రఙ్గం వివిశతుః రాజన్ గజదన్త వర ఆయుధౌ ॥* 10-43-15,16). అప్పుడు వారు మల్లురకు పిడుగువలెను (రౌద్రము), మానవులకు పురుషోత్తముడుగను (అద్భుతము), స్త్రీలకు మూర్తీభవించిన మన్మథుడుగను (శృంగారము), గోపాలురకు బంధువుగను (హాస్యము), దుష్టరాజులకు శాసకుడుగను (వీరము), జననీజనకులకు శిశువుగను (దయ), కంసునకు మృత్యువుగను (భయము), అజ్ఞానులకు విరాట్ పురుషుడిగను (భీభత్సము), యోగులకు పరమతత్త్వముగను (శాంతము), వృష్ణివంశీయులకు పరమదేవతగా (ప్రేమభక్తి) కన్పడ్డారట (*మల్లానాం అశనిః నృణాం నరవరః స్త్రీణాం స్మరః మూర్తిమాన్ గోపానాం స్వజనః అసతాం క్షితిభుజాం శాస్తా స్వపిత్రోః శిశుః । మృత్యుః భోజపతేః విరాట్ అవిదుషాం తత్త్వం పరం యోగినాం వృష్ణీనాం పరదేవతా ఇతి విదితః రఙ్గం గతః స అగ్రజః ॥* 10-43-17). ఈ విధంగా కృష్ణుని యందు దశవిధ రసభావములను చూచిరి అని శ్రీధరస్వామి వ్యాఖ్యానించిరి (*రౌద్రోఽద్భుతశ్చ శృఙ్గారో హాస్యం వీరో దయా తథా । భయానకశ్చ భీభత్సః శాన్తః సప్రేమభక్తికః ॥*). స్వామి సాక్షాత్తుగా రసస్వరూపుడు- ("*రసో వై సః రసం హ్యేవాయం లబ్ధ్వానన్దీ భవతి* - తైత్తిరీయోపనిషత్తు 2-7-1) కల్పనకు అతీతమైనది, ఆశ్చర్యభరితమైనది, సత్త్వగుణముతోగల హృదయము నందు ఆస్వాద్యమైనది ఏది కలదో అది రసమని చెప్పబడినది. దీనిని శ్రీల భక్తిసిద్ధాంత సరస్వతీ ఠాకూరులు మరొక శ్లోకము ద్వారా ఉదాహరించిరి- *వ్యతీత్య భావనావర్త్మ యశ్చమత్కార భారభూః । హృది సత్త్వోజ్జ్వలే బాఢం స్వదతే స రసో మతః ॥*. రాజా! అపుడు రాజగు కంసుడు గూడ చంపబడిన కువలయాపీడమును జూచి రామకృష్ణులను దుర్జయముగా భావించి మనస్సులో మిగుల ఉద్విగ్నుడయ్యెను (*హతం కువలయాపీడం దృష్ట్వా తౌ అపి దుర్జయౌ । కంసః మనసి అపి తదా భృశం ఉద్వివిజే నృప ॥* 10-43-18).

రంగస్థలములో గల పురజనులు బలరామకృష్ణులను చూసి, కన్నులద్వారా స్వామి సౌందర్యాన్ని పానము చేశారు, నాలుక ద్వారా నాకినట్లుగా, నాసికలతో స్వామిని వాసన చూసినట్లుగా, బాహువులతో స్వామిని ఆలింగనము చేసుకొన్నట్లుగా భావించారు. ముగ్ధులై వారు గోకుల బృందావనములలో చేసిన లీలలను గుర్తు చేసుకొని వారిని అభినందించారు. స్వామి రూప గుణ మాధుర్య లీలలను పొగడుకోసాగారు. (*పిబన్తః ఇవ చక్షుర్భ్యాం లిహన్తః ఇవ జిహ్వయా । జిఘ్రన్తః ఇవ నాసాభ్యాం శ్లిష్యన్తః ఇవ బాహుభిః ॥, ఊచుః పరస్పరం తే వై యథా దృష్టం యథా శ్రుతమ్ । తత్ రూప గుణ మాధుర్య ప్రాగల్భ్య స్మారితాః ఇవ ॥* 10-43-21, 22). రంగస్థలమంతా గోలగోలగా ఉంది. సాక్షాత్తు శ్రీహరి వసుదేవుని ఇంట వెలిసాడన్నారు. జనులు కృష్ణలీలలను చర్చించుకోసాగారు (*ఏతౌ భగవతః సాక్షాత్ హరేః నారాయణస్య హి । అవతీర్ణౌ*

ఇహ అంశేన వసుదేవస్య వేశ్మని ॥ 10-43-23). ఈయన దేవకికి జన్మించి పిమ్మట గోకులమునకు తీసుకొనిపోబడినాడు. ఇంతవఱకు నందగోపుని గృహమున గూఢముగ వృద్ధిపొందినాడు (*ఏషః వై కిల దేవక్యాం జాతః నీతః చ గోకులం । కాలం ఏతం వసన్ గూఢః వవృధే నన్ద వేశ్మని ॥* 10-43-24). ఈ శ్రీకృష్ణుడు పూతన, తృణావర్తుడు, యమళార్జునులు, శంఖచూడుడు, కేశి, ధేనుకుడు మున్నగు అసురులను సంహరించినాడు (*పూతనా అనేన నీతా అన్తం చక్రవాతః చ దానవః । అర్జునౌ గుహ్యకః కేశీ ధేనుకః అన్యే చ తత్ విధాః ॥* 10-43-25). ఇతడు దావానలమునుండి బాలకులతోపాటు ధేనువులను రక్షించెను. కాళియ సర్పమును అణచెను. ఇంద్రుని గర్వమును హరించెను (*గావః స పాలా ఏతేన దావ అగ్నేః పరిమోచితాః । కాలియః దమితః సర్పః ఇన్ద్రః చ విమదః కృతః ॥* 10-43-26). ఈతడు ఏడుదినముల వఱకు ఒక హస్తముతో గోవర్ధనమును ఎత్తి పట్టుకొని ఇంద్రుడు వర్షించిన వర్షమునుండి, గాడ్పులనుండి, పిడుగులనుండి గోకులమును కాపాడెను (*సప్త అహం ఏక హస్తేన ధృతః అద్రి ప్రవరః అమునా । వర్ష వాత అశనిభ్యః చ పరిత్రాతం చ గోకులమ్ ॥* 10-43-27). మందహాసముతోను కటాక్షములతోను కూడిన వదనమును జూచి గోపికలు సంతుష్టచిత్తలై కష్టములు లేనివారై వివిధ తాపముల నుండి విముక్తులై పరమానందమును అనుభవించిరి (*గోప్యః అస్య నిత్యముదిత హసిత ప్రేక్షణం ముఖమ్ । పశ్యన్త్యః వివిధాన్ తాపాన్ తరన్తి స్మ అశ్రమం ముదా ॥* 10-43-28). ఈ కృష్ణునిచే రక్షింపబడిన యదువంశము విస్తృతమగు ఖ్యాతిని, సంపదను, యశస్సును, మహత్త్వమును బొందెనని చెప్పుదురు (*వదన్తి అనేన వంశః అయం యదోః సు బహు విశ్రుతః । శ్రియం యశః మహత్వం చ లప్స్యతే పరిరక్షితః ॥* 10-43-29). ఈ పద్మపత్రలోచనుడు, కృష్ణుని అన్న సర్వదివ్య ఐశ్వర్యములకు అధిపతి అగు బలరాముడు- ప్రలంబుడు, వత్సుడు మున్నగు రక్కసులను వధించెను (*అయం చ అస్య అగ్రజః శ్రీమాన్ రామః కమల లోచనః । ప్రలమ్బః నిహతః యేన వత్సకః యే బక ఆదయః ॥* 10-43-30). ఇట్లు జనులు సంభాషించుకొను సమయమున తూర్యధ్వనులు ఆరంభముకాగా చాణూరుడను మల్లుడు రామకృష్ణులతో మాటలాడుచు ఇట్లు పలికెను- (*జనేషు ఏవం బ్రువాణేషు తూర్యేషు నినదత్సు చ । కృష్ణరామౌ సమాభాష్య చాణూరః వాక్యం అబ్రవీత్ ॥* 10-43-31).

శ్రీకృష్ణా! రామా! మీరిరువురు బాహుయుద్ధమున కుశలురని వీరులు గూడ అంగీకరించిరి. ఇది విని రాజు మీ బాహు యుద్ధమును జూచుటకై మిమ్ము ఇచటికి ఆహ్వానించినాడు. ప్రజలు మనోవాక్కర్మల ద్వారా రాజునకు ప్రియము జేకూర్చుచు శ్రేయస్సును బొందుదురు. లేనిచో విపరీతములను అనుభవించుచుందురు. నిత్యము పరమానందభరితులై గోవత్సపాలకులైన గోపాలురు వనములో మల్లయుద్ధముతో క్రీడించుచు గోవులను మేపుతుంటారు కదా! కృష్ణా! అందువలన మీరు మేము అందరము రాజునకు ప్రియమును గలిగించు కర్మల నొనరింపవలెను. అట్లయిన సర్వభూతములు మనకు ప్రసన్నములగును. రాజు సర్వభూతమయుడని శాస్త్రములో కీర్తింపబడెను కదా! కృష్ణుడు వాని వాక్కులను విని బాహుయుద్ధము తన అభీష్టమని మనస్సున తలచి అభినందించి, దేశ కాలములకు తగినట్లుగ

ఇట్లు పలికెను – మేము వనచరులమయ్యును ఈ భోజరాజు యొక్క ప్రజలమగుటచే ఆయనకు ప్రియము చేకూర్చవలెను. అట్లుచేయుట గొప్పరాజానుగ్రహము వంటిది అగును. అయితే మేము బాలురము. అందువలన సమబలురగు మల్లురతోడనే క్రీడింపగలము. అట్లయిన న్యాయసమ్మతమైన బాహుయుద్ధము అగును. అప్పుడే అధర్మము మల్లురసభలో ఉన్న జనులను స్పృశింపదు. కావున సమబలురతో యుద్ధము చేస్తామన్నారు బాలకృష్ణులు (10-43-32 నుండి 38 వరకు).

ఇలా చాణూర ముష్టికులు మల్లయుద్ధమునకు ఆహ్వానింపగా, మేం పిల్లలమన్నారు బలరామకృష్ణులు. కాదు ఇది రాజాజ్ఞ. మీరు బలశాలురు కావున మల్లయుద్ధానికి రావల్సిందే అని తెల్పారు వారు. నీవు వేయి ఏనుగల బలము గల కువలయపీడము అను మదపుటేనుగును హతమార్చావు అని చాణూరుడు అన్నాడు (*చాణూరః ఉవాచ – న బాలః న కిశోరః త్వం బలః చ బలినాం వరః । లీలయా ఇభః హతః యేన సహస్ర ద్విప సత్త్వ భృత్ ॥* 10-43-39). అందువలన మీరిరువురు మహాబలవంతులగుమల్లురతో యుద్ధము చేయవలెను. ఇది అధర్మము కానేరదు. నీవు నాతోను ముష్టికుడు బలదేవునితోను యుద్ధము చేయవలెను (*తస్మాత్ భవద్భ్యాం బలిభిః యోద్ధవ్యం న అనయః అత్ర వై । మయి విక్రమ వార్ష్ణేయ బలేన సహ ముష్టికః ॥* 10-43-40).

శుకుడు పలికెను – రాజా! బలదేవుడు మరియు శ్రీకృష్ణభగవానుడు వారు చెప్పినట్లుగానే స్వామి చాణూరుని, బలదేవుడు ముష్టికుని ఎదుర్కొనిరి (*శ్రీశుకః ఉవాచ – ఏవం చర్చిత సంకల్పః భగవాన్ మధుసూదనః । ఆససాద అథ చాణూరం ముష్టికం రోహిణీసుతః ॥* 10-44-1). అనంతరము కృష్ణచాణూరులు, బలదేవముష్టికులు పరస్పరము హస్తములద్వారా హస్తములను, పాదముల ద్వారా పాదములను పట్టుకొని జయింపవలయునను అభిలాషతో బలముగ ఒకరినొకరు లాగుకొనసాగిరి (*హస్తాభ్యాం హస్తయోః బద్ధ్వా పద్భ్యాం ఏవ చ పాదయోః । విచకర్షతుః అన్యోన్యం ప్రసహ్య విజిగీషయా ॥* 10-44-2). వారు పరస్పరము తమతమ పిడికిళ్ళతోను, జానువులతోను, శిరస్సులతోను, వక్షఃస్థలములతోను కొట్టుకొనసాగిరి (*అరత్నీ ద్వే అరత్నిభ్యాం జానుభ్యాం చ ఏవ జానునీ । శిరః శీర్ష్ణా ఉరసా ఉరః తౌ అన్యోన్యం అభిజఘ్నతుః ॥* 10-44-3). ఇట్లు వారు లాగుచు, త్రోయుచు, క్రిందపడవేసి నలుపుచు, ముందు వెనుకకు పరుగుదీయుచు పరస్పరము కొట్టుకొనుచుండిరి (*పరిభ్రామణ విక్షేప పరిరంభ అవపాతనైః । ఉత్సర్పణ అపసర్పణైః చ అన్యోన్యం ప్రత్యరున్ధతామ్ ॥* 10-44-4). వారు పరస్పరము ఒకరినొకరు బలవంతముగా ఎత్తి మోసికొని పోవుచు, త్రోసికొనుచు, పట్టుకొనుచు వారు తమ తమ దేహములకు అపకారము చేసికొనసాగిరి (*ఉత్థాపనైః ఉన్నయనైః చాలనైః స్థాపనైః అపి । పరస్పరం జిగీషన్తౌ అపచక్రతుః ఆత్మనః ॥* 10-44-5). రంగస్థల క్రీడలదర్శనార్థమై వచ్చిన పురస్త్రీలు పిల్లలతో యుద్ధమా అని వాపోయారు. ఇది తగదని ఈ యుద్ధము బలవంతులకు, బలహీనులకు నడుమ జరుగుచున్నదని ముచ్చటించుకొనసాగిరి (*తత్ బల అబల వత్ యుద్ధం సమేతాః సర్వ యోషితః । ఊచుః పరస్పరం రాజన్ స అనుకంపాః వరూథశః ॥* 10-44-6). వారు ఇట్లు పలుకసాగిరి –

ఆహా! ఈ రాజసభలోని సభ్యులు మిగుల అన్యాయముగను అధర్మముగను ప్రవర్తించుచున్నారు గదా! వీరు బలవంతులకు, బలహీనులకు నడుమ జరుగు నీ యుద్ధమును జూచియు రాజును నిషేధింపక రాజుతో కలిసి వీరు కూడా చూస్తున్నారు కదా! (10-44-7). వజ్రమువంటి కఠినశరీరులు, పర్వత సదృశులు అగు ఈ మల్లురెక్కడ? అతిసుకుమార శరీరులు, అప్రాప్తయౌవనులు, కిశోరవయస్కులు అగు రామకృష్ణులెక్కడ? (*క్వ వజ్ర సార సర్వ అఙ్గౌ మల్లౌ శైల ఇన్ద్ర సన్నిభౌ। క్వ చ అతి సుకుమార అఙ్గౌ కిశోరౌ న ఆప్త యౌవనౌ॥* 10-44-8). ఇది ధర్మ వ్యతిక్రమము అన్నారు. ఇట్టి సభలో అధర్మము తప్పక ఉన్నది. కావున ఈ సభలో మనము ఉండరాదు (*ధర్మ వ్యతిక్రమః హి అస్య సమాజస్య ధ్రువం భవేత్ । యత్ర అధర్మః సముత్తిష్ఠేత్ న స్థేయం తత్ర కర్హిచిత్॥* 10-44-9). ఇతర స్త్రీలు ఇట్లు పలుకసాగిరి - అధర్మము సంఘటిల్లినచో ధర్మజ్ఞుడైన మానవుడు అచట మౌనముగ నున్నను లేదా విపరీతముగ బలికినను లేదా ఆ విషయమున తనకు తెలియదని ఊరుకున్నను లేక అసత్యమును సమర్థించినను లేదా అజ్ఞానమును ప్రదర్శించినను ఆ మానవుడు పాపమును బొందును. అందువలన బుద్ధిమంతులగు పురుషుడు ఈ దోషములను స్మరించి అట్టి సభలోనికి ప్రవేశింపరాదు (*న సభాం ప్రవిశేత్ ప్రాజ్ఞః సభ్య దోషాన్ అనుస్మరన్। అబ్రువన్ విబ్రువన్ అజ్ఞః నరః కిల్బిషం అశ్నుతే॥* 10-44-10). ఇటు చూడుడు - శత్రువు చుట్టు పరుగిడుటవలన శ్రీకృష్ణుని వదన కమలము నీటితో దడిసిన పద్మకోశమువలె చెమట బిందువులచే పరివ్యాప్తమయ్యెను (*వల్గతః శత్రుం అభితః కృష్ణస్య వదన అంబుజమ్ । వీక్ష్యతాం శ్రమ వారి ఉప్తం పద్మకోశం ఇవ అంబుభిః॥* 10-44-11). అన్యస్త్రీలు ఇంకా ఇలా పలికిరి - ముష్టికునిపై గల క్రోధము వలన కొద్దిగా ఎరుపెక్కిన నేత్రములచే శోభిల్లునట్టి, మందహాసముతో నిండినట్టి బలదేవుని ముఖకమలమును మీరు చూచుట లేదా? (*కిం న పశ్యత రామస్య ముఖం ఆతామ్ర లోచనం । ముష్టికం ప్రతి స అమర్షం హాస సంరంభ శోభితమ్॥* 10-44-12). మరికొందరు మథురాపురస్త్రీలు కృష్ణుని గూర్చి ఇలా ఆలోచించసాగారు - ఆహా! శంకరునిచేత లక్ష్మీదేవిచేత అర్చింపబడు పాదములు గలవాడు సనాతనుడు అగు శ్రీకృష్ణుడు అజ్ఞానులకు తెలియబడనివాడు, గూఢమైనవాడు, విచిత్రములైన వనమాలలచే విభూషితుడునై బలదేవునితో గూడి గోవులనుకాయుచు వేణువును మ్రోగించుచు వివిధ క్రీడల ననుష్ఠించుచుండును. ఆవ్రజభూమి ధన్యము (*పుణ్యాః బత వ్రజభువః యత్ అయం నృలిఙ్గ గూఢః పురాణపురుషః వన చిత్ర మాల్యః । గాః పాలయన్ సహ బలః క్వణయన్ చ వేణుం విక్రీడయా అంచతి గిరిత్ర రమా అర్చిత అఙ్ఘ్రిః॥* 10-44-13). గోపికలు ఏం తపస్సు చేసారో చాలా అదృష్టవంతులు. గోపికలెంతటి యనిర్వచనీయమగు తపస్సు చేసిరో కదా! కనుకనే వారు తమ నేత్రములతో లావణ్యసారము, ఇంతకన్నా గొప్పదనములేనివాడు, స్వభావసిద్ధము, యశస్సునకు శ్రీకి ఐశ్వర్యమునకు ఏకైక ఆధారస్వరూపము, దుర్లభము, నిత్యనూతనము అగు శ్రీకృష్ణుని సౌందర్యమును దర్శించుచుందురు (*గోప్యః తపః కిం అచరన్ యత్ అముష్య రూపం లావణ్యసారం అసమ ఊర్ధ్వం అనన్యసిద్ధమ్ । దృగ్భిః పిబన్తి అనుసవ అభినవం దురాపం ఏకాన్తధామ యశసః శ్రియః ఐశ్వరస్య॥* 10-44-14). ముఖ్యముగ ఆవులను పితుకునప్పుడు, ధాన్యాదులను

దంచునప్పుడు, పెరుగు చిలుకునప్పుడు, ఇల్లు అలుకునప్పుడు, ఉయ్యాల లూపునప్పుడు, ఏడ్చుచున్న శిశువులను జోకొట్టు చున్నప్పుడు, నీరు చల్లుచున్నప్పుడు, ఇండ్ల ఊడ్చుచున్నప్పుడు ఆ గోపికలు శ్రీకృష్ణునికై ఆర్తనాదములు చేయువారు. వారు తమ చిత్తముతో స్వామియందే లగ్నమొనర్చి దానిని ఆనందించుచు, శ్రీకృష్ణ గతచిత్తలు అగుటవలన వ్రజస్త్రీలు సర్వ విషయములను చేయుచున్నను ఆయన విషయమును గానము చేయుచుందురు. అట్టి వ్రజస్త్రీలు ఎంతటి ధన్యురాండ్రో గదా! (*యాః దోహనే అవహననే మథన ఉపలేప ప్రేఙ్ఖ ఇఙ్ఖన అర్భరుదిత ఉక్షణ మార్జన ఆదౌ । గాయన్తి చ ఏనం అనురక్త ధియః అశ్రు కంఠ్యః ధన్యాః వ్రజస్త్రియః ఉరుక్రమ చిత్తయానాః ॥* 10-44-15). ప్రాతఃకాలమున ఆవులతో గూడి వ్రజము నుండి బయటకు వెడలునప్పుడు, సాయంకాలమున వ్రజమును ప్రవేశించునపుడు, వేణువాదన రతుడగు శ్రీకృష్ణుని వేణురవమును విని- వెంటనే వీధిలోనికి వచ్చి ఆయన కరుణ పూరిత మందహాస వదనమును జూచుచున్న ఆ అబలలు ఎంతటి పుణ్యవతులో గదా! (*ప్రాతః వ్రజాత్ వ్రజతః ఆవిశతః చ సాయం గోభిః సమం క్వణయతః అస్య నిశమ్య వేణుమ్ । నిర్గమ్య తూర్ణం అబలాః పథి భూరి పుణ్యాః పశ్యన్తి స స్మిత ముఖం సదయ అవలోకమ్ ॥* 10-44-16). బృందావనమున ఆటలాడిన రామకృష్ణులు ఇక్కడ మల్లయుద్ధం చేయుట ఏమిటి అని ఆశ్చర్యచకితులైనారు. కృష్ణలీలలు విచిత్రము గదా! భరతకులోత్తమా! స్త్రీలు పరస్పరం ఇట్లు సంభాషించుచుండగా అచింత్య శక్తి సంపన్నుడగు శ్రీకృష్ణుడు చాణూరుని వధింప సంకల్పించెను (*ఏవం ప్రభాషమాణాసు స్త్రీషు యోగ ఈశ్వరః హరిః । శత్రుం హన్తుం మనః చక్రే భగవాన్ భరతఋషభ ॥* 10-44-17). అయితే తల్లిదండ్రులు అయిన దేవకివసుదేవులు, నందుడు ఆ యుద్ధాన్ని చూచి పిల్లలకు హానికలుగుతుందేమోనని భయపడ్డారు. దేవకివసుదేవులు ఆ మల్లయుద్ధమునగల పుత్రుల సామర్థ్యము నెఱుగకపోవుటచే పుత్ర ప్రేమచే శోకాతరులై స్త్రీలు మాటలాడుకొను మాటలను విని అనుతాపము చెందసాగిరి. శ్రీకృష్ణ చాణూరులు వివిధ మల్లయుద్ధ విధానముల ననుసరించి పరస్పరము ఏ విధముగ యుద్ధము చేయుచుండిరో బలదేవ ముష్టికులు కూడా అదే విధముగ యుద్ధము చేయసాగిరి (*స భయాః స్త్రీ గిరః శ్రుత్వా పుత్ర స్నేహ శుచ ఆతురౌ । పితరౌ అన్వతప్యేతాం పుత్రయోః అబుధౌ బలమ్ ॥* 18, *తైః తైః నియుద్ధ విధిభిః వివిధైః అచ్యుత ఇతరౌ । యుయుధాతే యథా అన్యోన్యం తథా ఏవ బలముష్టికౌ ॥* 10-44-19). పిడుగుపాటులాంటి కఠినములైన శ్రీకృష్ణభగవానుని గుద్దులచే క్రమముగ శిథిలదేహుడై చాణూరుడు మాటిమాటికి బాధను పొందసాగెను. అనంతరము వాడు కోపముతో డేగవలె వేగముగ వచ్చి రెండు చేతులను పిడికిలిగా జేసి దానితో శ్రీకృష్ణుని వక్షస్థలమున గ్రుద్దెను. భగవానుడాదెబ్బ తిని పుష్పమాలచే గొట్టబడిన ఏనుగువలె చలింపబడకుండెను. పిమ్మట స్వయముగ వాని రెండు బాహువులను పట్టుకొని చాలసేపు త్రిప్పి వేగముగ నేలపై గొట్టెను. అప్పుడు చాణూరుని జుట్టు ముడి నుండి పుష్పమాలలు జారిపడెను. ఇంద్రధ్వజము వలె వాడు కుప్పకూలి మరణించెను. ఇట్లు ముష్టికుడు కూడ మొదట తన పిడికిళ్ళతో బలభద్రుని గట్టిగా ఆతడు అరచేతితో వానిని తీవ్రముగ గొట్టెను. దానిచే వాడు కంపించుచున్న వాడై నోటి నుండి రక్తమును గ్రక్కుచు ప్రాణములు విడచి గాలిచే కూలిన వృక్షమువలె క్రిందపడెను. రాజా!

ఇట్లు ముష్టికుని వధించిన పిమ్మట యోధులలో శ్రేష్ఠుడగు బలదేవుడు పోరుకు తలపడ్డ కూటుడను మల్లుని అవలీలగ తిరస్కారముతో ఎడమ పిడికిలి ద్వారా కొట్టి వధించెను. అపుడు శ్రీకృష్ణుడు గూడ పాదాగ్రములతో తన పైకి వచ్చిన మల్లవీరులైన శలుడు మరియు తోశలుని శిరములను త్రొక్కుటచే వారు రెండుముక్కలై నేలపై పడిరి (10-44-20 నుండి 27 వరకు). వారిని ఆ రీతిగా సంహరించారు బలరామకృష్ణులు. మిగిలిన మల్లులు తమ తమ ప్రాణములను రక్షించుకొనుటకై పారిపోయిరి (*చాణూరే ముష్టికే కూటే శలే తోశలకే హతే। శేషాః ప్రదుద్రువుః మల్లాః సర్వే ప్రాణ పరీప్సవః ॥*10-44-28).

మథురానగర లీలలు - కంసవధ

రాజు కంస ప్రేరణతో జరిగిన మల్లయుద్ధంలో చాణూర, ముష్టిక, కూట, శల, తోశలునితో బాగా కొట్టుకున్నారు, వారిని సంహరించారు బలరామకృష్ణులు. విజయాన్ని పొంది గోపాలురతో నృత్యం చేయసాగారు రామకృష్ణులు. కంసుడు తప్ప అంతా బాగుబాగని తెల్పారు (*జనాః ప్రజహృషుః సర్వే కర్మణా రామకృష్ణయోః। ఋతే కంసం విప్రముఖ్యా సాధవః సాధు సాధు ఇతి ॥* 10-44-30). కొందరు మల్లవరులు నిహతులైరి, మిగిలినవారు పారిపోయిరి. అపుడు కంసుడు తన ఆనందము కొరకు ఉద్దేశింపబడిన తూర్యధ్వనులను ఆపు చేయించి కోపముతో ఇట్లు పలికెను -

దుష్టులైన కృష్ణ, బలరాములను తరిమికొట్టండి అని కంసుడు అరిచాడు, అలాగే వచ్చిన గోపాలుర ధనమును అపహరించమన్నాడు. నందాదులను బంధించమన్నాడు (*నిఃసారయత దుర్వృత్తౌ వసుదేవ ఆత్మజౌ పురాత్। ధనం హరత గోపానాం నన్దం బధ్నీత దుర్మతిమ్ ॥* 10-44-32). కంసుడు ఆయన అనుచరులతో దుర్మార్గుడైన వసుదేవుని వధించమన్నాడు. అలాగే శత్రుపక్షాన చేరిన తండ్రి ఉగ్రసేనుని అతని అనుచరులను కూడా చంపమన్నాడు (*వసుదేవః తు దుర్మేధా హన్యతాం ఆశు అసత్తమః। ఉగ్రసేనః పితా చ అపి స అనుగః పర పక్షగః ॥* 10-44-33) (కంసుడు తండ్రిని చంపమన్నాడు, హిరణ్యకశిపుడు కొడుకును చంపమన్నాడు). అప్పుడు వెంటనే శ్రీకృష్ణుడు వాడి ఎత్తైన రాజమంచె పైకి ఎగిరాడు. వెంటనే కంసుడు తన సింహాసనమునుండి లేచి ఖడ్గము డాలును పట్టాడు (*ఏవం వికత్థమానే వై కంసే ప్రకుపితః అవ్యయః। లఘిమ్నా ఉత్పత్య తరసా మఞ్చం ఉత్తుఙ్గం ఆరుహత్ ॥, తం ఆవిశన్తం ఆలోక్య మృత్యుం ఆత్మనః ఆసనాత్। మనస్వీ సహసా ఉత్థాయ జగృహే సః అసి చర్మణి ॥* 10-44-34,35). కంసుడు ఖడ్గపాణియై ఆకాశమున డేగవలె ఆ శ్రీకృష్ణునకు కుడియెడమల తిరుగుచూ అదనుచూచి చంపుటకై ప్రయత్నించుచుండెను. గరుడుడు సర్పమును బట్టినట్లు కృష్ణుడు వాడి జుట్టు పట్టుకొని ఈడ్చి మంచెపై నుండి రంగస్థలమున క్రిందపడేసి వానిపై దుమికి చావగొట్టాడు ఆ పద్మనాభుడు, నిఖిలాధారుడు, స్వతంత్ర పురుషుడు అగు శ్రీకృష్ణుడు (*తం ఖడ్గ పాణిం విచరన్తం ఆశు శ్యేనం యథా దక్షిణ సవ్యం అంబరే। సమగ్రహీత్ దుర్విషహ ఉగ్ర తేజాః యథా ఉరగం తార్క్ష్యసుతః ప్రసహ్య ॥ 36, ప్రగృహ్య కేశేషు చలత్ కిరీటం నిపాత్య రఙ్గ ఉపరి తుఙ్గ మఞ్చాత్। తస్య ఉపరిష్టాత్ స్వయం అబ్జనాభః పపాత విశ్వ ఆశ్రయః*

ఆత్మ తన్త్రః // 10-44-37). రాజా! సర్వజగత్తు ఆ సమయమున విశేషముగ ఈ ఘటనను చూచుచుండ సింహము చచ్చిన యేనుగును లాగునట్లు భగవానుడు చనిపోయిన కంసుని భూమిపై లాగాడు. అచటకు జేరిన జనులలో నుండి అపుడు పెద్దగ హాహాకారములు బయల్వెడలెను (*తం సంపరేతం విచకర్ష భూమౌ హరిః యథా ఇభం జగతః విపశ్యతః । హా హా ఇతి శబ్దః సుమహాన్ తదా అభూత్ ఉదీరితః సర్వజనైః నర ఇన్ద్ర* // 10-44-38). కంసుడు రోజూ ఎల్లవేళలా భయంతో కృష్ణుని తలచేవాడు. ఎట్లనగా కంసుడు భుజించునపుడు, త్రాగునపుడు, తిరుగునపుడు, కలగనుచున్నపుడు, చివరకు నిట్టూర్పు విడచుచున్నపుడు ఉత్కంఠ చిత్తముతో నెల్లపుడు చక్రధారి యగు శ్రీకృష్ణునే తన యెదుట చూచుచుండెను. చక్రధారి అనుగ్రహముచే అందువలన మరణాంతరమున దుర్లభమగు సారూప్యముక్తిని పొందెను (*సః నిత్యదా ఉద్విగ్నధియా తం ఈశ్వరం పిబన్ అదన్ వా విచరన్ స్వపన్ శ్వసన్ । దదర్శ చక్ర ఆయుధం అగ్రతః యతః తత్ ఏవ రూపం దురవాపం ఆప* // 10-44-39). కంసుని తమ్ములైన కంకుడు, న్యగ్రోధుడు మున్నగు ఎనమండుగురు మిగుల క్రుద్ధులై అన్నయొక్క ఋణము తీర్చుకొనదలచి శ్రీకృష్ణుని వైపు పరుగిడిరి. అది చూచి బలదేవుడు పరిఘ అను అస్త్రమును దీసికొని సింహము పశువులను జంపునట్లు వేగముగ యుద్ధసన్నద్ధులై వచ్చిన కంసుని సోదరులను సంహరించెను. అపుడు ఆకాశమున దుందుభులు మ్రోగసాగెను. బ్రహ్మ, శంకరుడు మున్నగువారు వారి సేవకులు పుష్పములను కురిపించుచు ఆనందముతో శ్రీకృష్ణుని స్తుతింపసాగిరి. అప్సరసలు నృత్యము చేయసాగిరి. మహారాజా! అపుడు కంసాదుల యొక్క భార్యలు భర్తల వియోగదుఃఖముతో అశ్రువులతో నిండిన నేత్రములు గలవారై శిరస్సులను బాదుకొనుచు అచ్చటికి వచ్చిరి. ఆ స్త్రీలు యుద్ధరంగమున శయనించిఉన్న తమతమ భర్తలను ఆలింగనము చేసుకొని మాటిమాటికి కన్నీటిని విడుచుచు శోకభారముతో సుస్వరముగ విలపింపసాగిరి. వారు ఇట్లు ఏడ్వసాగిరి - ధర్మజ్ఞా! కరుణామయా! స్నేహశీలా! ప్రియతమా! ప్రభూ! నేడు నీవు మరణించుటచేత మేము సంతానముతో గూడి అనాథులమైతిమి (10-44-40 నుండి 45 వరకు). రాజపత్నులు తలలు బాదుకుంటూ ధర్మాత్ముడా! అని ఇలా ఏడ్చారు -

వారు ఆ తరువాత బుద్ధి తెచ్చుకొని, ఇతరులను హింస చేయుటవల్లనే నీకు ఈ దుర్గతి పట్టింది అని కంసుని నిందించసాగారు (*అనాగసాం త్వం భూతానాం కృతవాన్ ద్రోహం ఉల్బణం । తేన ఇమాం భో దశాం నీతః భూత ధ్రుక్ కః లభేత శమ్*// 10-44-47). ప్రభువైన కృష్ణుని నిందించేవాడు సుఖింపబడడు అని అన్నారు (*సర్వేషాం ఇహ భూతానాం ఏషః హి ప్రభవ అప్యయః । గోప్తా చ తత్ అవధ్యాయీ క్వచిత్ సుఖం న ఏధతే* // 10-44-48). వారిని కృష్ణుడు ఓదార్చాడు.

శుకుడు పలికెను - నిఖిలలోకపాలకుడగు శ్రీకృష్ణుడప్పుడు రాజపత్నులను ఓదార్చి మరణించినవారికి యథావిధిగ అంత్యక్రియల చేయించాడు (*శ్రీశుక ఉవాచ - రాజ యోషితః ఆశ్వాస్య భగవాన్ లోక*

భావనః । యాం ఆహుః లౌకికీం సంస్థాం హతానాం సమకారయత్ ॥ 10-44-49). అనంతరము కృష్ణబలరాములు తల్లిదండ్రులను బంధవిముక్తులుగాజేసి తలవంచివారికి పాదాభివందనము చేశారు (*మాతరం పితరం చ ఏవ మోచయిత్వా అథ బన్ధనాత్ । కృష్ణరామౌ వవన్దాతే శిరసా స్పృశ్య పాదయోః ॥* 10-44-50). దేవకీవసుదేవులు అప్పుడు నమస్కరించు పుత్రులను జగదీశ్వరులుగా భావించి వారిని ఆలింగనము చేసికొనజాలక దోసిలొగ్గి వారి యెదుట నిలుబడిరి (*దేవకీ వసుదేవః చ విజ్ఞాయ జగత్ ఈశ్వరౌ । కృత సంవన్దనౌ పుత్రౌ సస్వజాతే న శంకితౌ ॥* 10-44-51).

కంసుడి భార్యలకు ఉన్న బుద్ధి కంసుడికిలేక ప్రజాపీడన చేసాడు, చచ్చాడు. బలరామకృష్ణులు దేవకీవసుదేవులను చెఱసాల నుండి విడిపించి శిరముతో వారి పాదములను స్పృశించి మీ సేవ చేసుకోలేక పోయామని విలపించి తల్లిదండ్రుల గొప్పతనము మహిమ గూర్చి వర్ణించారు. నూరేండ్లు సేవచేసినా తల్లిదండ్రుల ఋణము తీర్చుకోజాలనిది. వారిని చూడని వాడు నీచుడు అని తెల్పాడు స్వామి (*సర్వ అర్థ సమ్భవః దేహః జనితః పోషితః యతః । న తయోః యాతి నిర్వేశం పిత్రోః మర్త్యః శత ఆయుషా ॥* 10-45-5). ఎవ్వరైతే తల్లిదండ్రుల సేవ చేయరో స్వమాంసమునే తినేవారు అవతారని స్వామి నిష్కర్షగా తెలియజేశాడు (*యః తయోః ఆత్మజః కల్పః ఆత్మనా చ ధనేన చ । వృత్తిం న దద్యాత్ తం ప్రేత్య స్వ మాంసం ఖాదయన్తి హి ॥* 10-45-6). వృద్ధులైన తల్లిదండ్రులు భార్యాపుత్రాదులను చూడనివాడు శ్వాసించుచున్నను అనగా బ్రతికి ఉన్నను అట్టివాడు చచ్చినవాడితో సమానమని స్వామి తెలియజేశాడు (*మాతరం పితరం వృద్ధం భార్యాం సాధ్వీం సుతం శిశుమ్ । గురుం విప్రం ప్రపన్నం చ కల్పః అబిభ్రత్ శ్వసన్ మృతః ॥* 10-45-7). *చెల్లుబడి గలిగి యెవ్వఁడు తల్లికిఁ తండ్రికిని దేహధనముల వృత్తుల్ । చెల్లింపడో అట్టి కష్టుడు ప్రల్లదుఁడు ఆ మీద ఆత్మపలలాశి యగున్ ॥* (పోతన భాగవతము - 10-1390).

శుకుడు పలికెను - రాజా! విశ్వమునకు మూలాధారుడు, మాయామానుష విగ్రహుడు అనగా కారుణ్యమయుడైన నరాకారుడు, పరబ్రహ్మము కూడా తానైన శ్రీకృష్ణ భగవానుని వాక్కులచే మోహితులై దేవకీవసుదేవులు వారిని ఒడిలోనికి తీసుకొని కౌగలించుకొని సంతుష్టిచెందిరి (*శ్రీ శుకః ఉవాచ - ఇతి మాయా మనుష్యస్య హరేః విశ్వ ఆత్మనః గిరా । మోహితౌ అంకం ఆరోప్య పరిష్వజ్య ఆపతుః ముదమ్ ॥* 10-45-10). యాదవులకు యయాతి శాపంవల్ల రాజ్యాధికారం లేదు. కావున మాతామహుడు మరియు తాతగారైన ఉగ్రసేనుని సింహాసమున అలంకరింపచేశాడు స్వామి (*ఏవం ఆశ్వాస్య పితరౌ భగవాన్ దేవకీసుతః । మాతామహం తు ఉగ్రసేనం యదూనాం అకరోత్ నృపమ్ ॥* 10-45-12). (*ఆహ చ అస్మాన్ మహారాజ ప్రజాః చ ఆజ్ఞప్తుం అర్హసి । యయాతి శాపాత్ యదుభిః న ఆసితవ్యం నృప ఆసనే ॥* 10-45-13).

కృష్ణుడు ఉగ్రసేనునితో ఇలా పలికాడు - మహారాజా! నేను స్వయముగా నీ ఆజ్ఞను పాలించువాడను, ఉపాసకుడను నై యుండుటచే దేవతలు కూడా వినయముతో నీకు కానుకలనిత్తురు. ఇక రాజుల విషయము చెప్పనేల?

అనంతరము విశ్వకర్తయగు శ్రీకృష్ణుడు కంసభయముతో పారిపోయిన యాదవులు, వృష్ణులు, అంధకులు, మధు, దాశార్హులు, కుకురులు మున్నగువారు మరియు కంస బాధలకు లోనై విదేశీవాసము చేయుచున్న తన బంధువులను, ఆత్మీయులను నానాదేశములనుండి పిలిపించి గౌరవముతో అర్థాదుల ద్వారా సంతుష్టి పరచి వారి వారి గృహములకు పంపెను. వారు కృష్ణబలరాముల భుజబలముచే పరిరక్షితులు, ఆప్తకాములు అయినారు. రామకృష్ణుల వలన వారి సర్వ సంతాపములు తొలగిపోయినాయి. వారు ప్రేమతో నిత్యనూతనమైన స్వామి దర్శనసౌందర్యములను ఆస్వాదించసాగారు. వారిలోన వృద్ధులు కూడా వారి బధిరత్వాన్ని చింతలను వదలి సుఖించారు. వారిలో వృద్ధులైన వారు గూడ నిరంతరము తమ నేత్రములతో శ్రీకృష్ణునివదనకమల సుధను పానము చేయుచు మిగుల బలశాలురు, ఓజశ్శాలురునై మానసిక యవ్వనము పొందిరి (10-45-14 నుండి 19 వరకు).

పరీక్షిన్మహారాజా! అనంతరము శ్రీకృష్ణభగవానుడు బలదేవుడు నంద మహారాజు వద్దకు వెళ్ళి ఆయనను ఆలింగనము చేసుకొని ఈ విధముగా పలికిరి. తండ్రీ! నీవు మరియు తల్లి యశోద ఎంతో అనురాగముతో మమ్ము లాలించి పోషించారు. జననీజనకులకు పుత్రులపై తమ శరీరముల కంటె ఎక్కువగా ప్రీతియుండును. మీ విషయమున ఇది ఆశ్చర్యకరమైన విషయము గాదు. అసమర్థులైన వారిచే వదలబడిన శిశువులను తమ పుత్రులవలె ఎవరు పోషించుదురో వారే నిజమైన తల్లిదండ్రులుగా పరిగణింపబడుదురు (*పితః యువాభ్యాం స్నిగ్ధాభ్యాం పోషితే లాలితౌ భృశం । పిత్రోః అభ్యధికా ప్రీతిః ఆత్మజేషు ఆత్మనః అపి హి ॥, సః పితా సా చ జననీ యౌ పుష్ణీతాం స్వ పుత్రవత్ । శిశూన్ బన్ధుభిః ఉత్సృష్టాన్ అకల్పైః పోష రక్షణే ॥* 10-45-21,22). తండ్రీ! మీరు ఇప్పుడు వ్రజమునకు వెళ్ళగలరు. మేము గూడ వసుదేవాదిబంధువులు అభిలషించిన పనులు నెరవేర్చి వారిని సంతుష్టిపరిచి విరహ దుఃఖాతరులు జ్ఞాతులు అగు మిమ్ము చూడవచ్చెదము. శ్రీకృష్ణభగవానుడు ఇట్లు నందాదివ్రజవాసులకు నచ్చచెప్పి వస్త్రాలంకారములను, సువర్ణరజతములకు అన్యమైన కంచు యితర ధాతు నిర్మిత గృహోపయోగ పాత్రలను మరి ఇతరములను వారికి సాదరముగ సమర్పించెను. నందమహారాజు శ్రీకృష్ణుని వాక్కులను విని ప్రేమచే విహ్వలుడై వారిరువుర నాలింగనము చేసికొని అశ్రుపూర్ణ నేత్రములతో గోపజన పరివృతుడై వ్రజమునకు వెళ్ళాడు (10-45-23 నుండి 25 వరకు). నందాదులను వ్రజమునకు సాగనంపారు.

పరీక్షిత్తు మహారాజా! అనంతరము వసుదేవుడు పురోహితుడగు గర్గముని తోను, ఇతర బ్రాహ్మణులతోను యథావిధిగ పుత్రులిరువురకు ఉపనయనసంస్కారము జేసెను (*అథ శూరసుతః రాజన్ పుత్రయోః సమకారయత్ । పురోధసా బ్రాహ్మణైః చ యథావత్ ద్విజసంస్కృతిమ్ ॥* 10-45-26). ఆయన వస్త్రాభరణాదులచే విభూషితులగు బ్రాహ్మణులను అర్చించి వారికి అలంకృతములు, సువర్ణమాలా విభూషితములు, పట్టువస్త్ర మాలా విభూషితములు సవత్సములు అగు గోవులను దక్షిణలుగా ఇచ్చాడు (*తేభ్యః అదాత్ దక్షిణాః గావః రుక్మ మాలాః సు అలంకృతాః । సు అలంకృతేభ్యః సంపూజ్య స వత్సాః క్షౌమ మాలినీః ॥* 10-45-27). వసుదేవుడు శ్రీకృష్ణజన్మ సందర్భంగా తలచిన గోదానాలను ఇప్పుడు చేశాడు.

రామకృష్ణుల జన్మదినమున బ్రాహ్మణులకు తన మనస్సులో ఇచ్చిన గోదానములను ఇప్పుడు ప్రత్యక్షంగా చేశాడు. పూర్వము కంసుడు అన్యాయముగా వసుదేవుని గోధనమును అపహరించియుండెను. బుద్ధిమంతుడగు వసుదేవుడు ఆ ధేనువుల అన్నింటిని మరల బ్రాహ్మణులకు గోదానము చేశాడు (*యాః కృష్ణరామ జన్మఋక్షే మనః దత్తాః మహామతిః । తాః చ ఆదదాత్ అనుస్మృత్య కంసేన అధర్మతః హృతాః ॥* 10-45-28). కృష్ణునకు ఇప్పుడు 11వ ఏడు. ఉపనయన సంస్కారము గర్గమునిచే జరుపబడుటవల్ల వారికి ద్విజత్వము ప్రాప్తించెను, వారు బ్రహ్మచర్యమును అవలంబించిరి. గాయత్రీ మంత్రోపాసన చేయుచు అవంతీపురవాసియగు సాందీపని కడకు విద్యాభ్యాసమునకై పంపబడ్డారు (*తతః చ లబ్ధ సంస్కారౌ ద్విజత్వం ప్రాప్య సువ్రతౌ । గర్గాత్ యదుకుల ఆచార్యాత్ గాయత్రం వ్రతం ఆస్థితౌ ॥* 10-45-29).

సర్వవిద్యలకు మూలమైనవారును, సర్వజ్ఞులు, జగదీశ్వరులు అగు రామకృష్ణులు మనుష్యోచితములగు పనులద్వారా స్వతస్సిద్ధమైన తమ విమల జ్ఞానమును దాచి గురుకులవాసమునకై కాశీదేశ జాతుడు, అవంతీపురవాసియు అగు సాందీపని ముని వద్దకు పంపబడ్డారు (*ప్రభవౌ సర్వ విద్యానాం సర్వజ్ఞౌ జగత్ ఈశ్వరౌ । న అన్య సిద్ధ అమలం జ్ఞానం గూహమానౌ నర ఈహితైః ॥, అథ ఉ గురుకులే వాసమిచ్ఛన్తౌ ఉపజగ్మతుః । కాశ్యం సాన్దీపనిం నామ హి అవన్తీపుర వాసినమ్ ॥* 10-45-30, 31). జితేంద్రియులగు రామకృష్ణులిరువురు గురువు ఆజ్ఞాపించినట్లుగ నడుచుకొనుచు వారి ప్రవర్తనచే ఇతరులకు బోధించుటకై భక్తితోను, గురువును దేవతవలె సేవింపసాగిరి (*యథా ఉపసాద్య తౌ దాన్తౌ గురౌ వృత్తిం అనిన్దితామ్ । గ్రాహయన్తౌ ఉపేతౌ స్మ భక్త్యా దేవం ఇవ ఆదృతౌ ॥* 10-45-32). గురువు అగు సాందీపనిముని శుద్ధభావయుక్తమగు వారి ప్రవర్తనకు సంతసించి షడంగ సహితము ఉపనిషద్యుక్తము అగు అఖిల వేదమును ఉపదేశించెను (*తయోః ద్విజవరః తుష్టః శుద్ధభావ అనువృత్తిభిః । ప్రోవాచ వేదాన్ అఖిలాన్ స అఙ్గ ఉపనిషదః గురుః ॥* 10-45-33). అనంతరము మంత్రదేవతా జ్ఞానముతో పాటు ధనుర్వేదమును, మన్వాదిధర్మశాస్త్రములను, న్యాయవైశేషిక మీమాంస మున్నగు శాస్త్రములను, తర్కవిద్యను, షడ్విధములైన సంధి, విగ్రహము, యానము, ఆసనము ద్వైధీ భావమను రాజనీతిశాస్త్రమును ఉపదేశించెను (*స రహస్యం ధనుఃవేదం ధర్మాన్ న్యాయ పథాన్ తథా । తథా చ అన్వీక్షికీం విద్యాం రాజనీతిం చ షట్ విధామ్ ॥* 10-45-34). రాజా! ఏకాగ్రచిత్తులు, సర్వవిద్యా ప్రవర్తకులు, అమరశ్రేష్ఠులు అగు ఆ రామకృష్ణులు ఒక్కమారు బోధించినంతనే సర్వవిద్యావిషయముల యందు జ్ఞానమును బొందిరి. వారు అరువదినాలుగు దినములలో అరువది నాలుగు కళలను అభ్యసించిరి. పిమ్మట గురుదక్షిణ అడుగవలసినదగా వారు ఆచార్యుని అడిగిరి (10-45-32 నుండి 36 వరకు).

చనిపోయిన గురుపుత్రుని తెచ్చిఇచ్చిన బలరామకృష్ణులు: పాంచజన్యమను శంఖప్రాప్తి

మహారాజా! ఆ గురుసాందీపని మహర్షి శిష్యులైన బలరామకృష్ణుల అద్భుతమహిమను, అలౌకిక బుద్ధిని జూచి భార్యతో పరామర్శించి ప్రభాసక్షేత్రమున మహాసముద్రమునందు మునిగిపోయి చనిపోయిన

తమపుత్రుని దక్షిణగా నీయవలసినదిగా అడిగెను (10-45-37). గురుదక్షిణగా, కోరినంతనే ప్రభాసతీరమున సముద్రములో పడ్డ గురుపుత్రుని తెచ్చుటకై రథమున ప్రభాసక్షేత్రము చేరి సముద్రుని పిలిచారు. సముద్రుడు స్వాగతము పలికి శంఖరూపధారియగు పంచజనుడను అసురుని యందు సందేహము వెలిబుచ్చాడు (10-45-40). రామకృష్ణులు సముద్ర ప్రవేశము చేసి శంఖరూపధారి యగు పంచజనుడను అసురుని చంపిచూడగా అందు గురుపుత్రుడు కానరాకుండెను. అనంతరము ఆయన ఆ అసురుని శరీరమునుండి పుట్టిన శంఖమును తీసుకొని రథము నెక్కి వచ్చెను. బలదేవునితో గూడి యమధర్మరాజునకు ప్రియపట్టణమగు సంయమనీ పురమునకు వెడలి శంఖము ఊదెను. ప్రజాశాసకుడగు యముడు శంఖధ్వనిని విని భక్తితో రామకృష్ణులను అర్చించెను. అనంతరము సేవాభావముతో సర్వభూత హృదయగతుడగు శ్రీకృష్ణునితో ఇట్లు పలికెను - "జనార్దనా! మీరిరువురు లీలగ మానవశరీరములను ధరించితిరి. నేను మీకు చేయవలసిన పనియేదియో తెల్పిన అది చేయగలను (*తత్ అంగ ప్రభవం శంఖం ఆదాయ రథం ఆగమత్। తతః సంయమనీం నామ యమస్య దయితాం పురీమ్ ॥, గత్వా జన అర్దనః శంఖం ప్రదధ్మౌ స హల ఆయుధః । శంఖ నిర్హ్రాదం ఆకర్ణ్య ప్రజా సంయమనః యమః ॥, తయోః సపర్యాం మహతీం చక్రే భక్తి ఉపబృంహితామ్ । ఉవాచ అవనతః కృష్ణం సర్వ భూత ఆశయ ఆలయం । లీలా మనుష్యయోః హే విష్ణో యువయోః కరవామ కిమ్ ॥* 10-45-42 నుండి 44). భగవానుడు పలికెను - యమధర్మరాజా! నీవు మాయాజ్ఞను పాలించి, కర్మబంధనమున ఈ యమపురమునకు తీసుకొనిరాబడిన మా గురుపుత్రుని తిరిగి తెచ్చియిమ్ము (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ - గురుపుత్రం ఇహ ఆనీతం నిజ కర్మనిబన్ధనం । ఆనయస్వ మహారాజ మత్ శాసన పురఃకృతః ॥* 10-45-45). యమధర్మరాజు అట్లేయని పలికి గురుపుత్రుని తీసికొవచ్చి వారికి ఈయగా రామకృష్ణులు వానిని గురువున కర్పించిరి. "గురువర్యా! మీరు ఇంకను వరము అడుగగలరు" అని పలికిరి (*తథా ఇతి తేన ఉపానీతం గురుపుత్రం యదు ఉత్తమౌ। దత్త్వా స్వగురవే భూయః వృణీష్వ ఇతి తం ఊచతుః ॥* 10-45-46). గురుదేవుడు పలికెను - విద్యార్థులారా! మీరిరువురు యథావిధిగా గురుదక్షిణ నొసంగిరి. మీవంటి శిష్యులకు గురువైన నాకు ఇక యేమి కోరికలు పూర్తికాక యుండును? (10-45-47). వీరులారా! ఇప్పుడు మీరు మీయింటికి వెళ్ళండి. మీకు లోకపావనమగు కీర్తి కలుగుగాక! ఇహలోకమునందు, పరలోకమునందు మీరు అభ్యసించిన వేదశాస్త్రములు ఎల్లప్పుడు ప్రకాశితములై యుండుగాక! (*గచ్ఛతం స్వగృహం వీరౌ కీర్తిః వాం అస్తు పావనీ । ఛన్దాంసి అయాత యామాని భవన్తు ఇహ పరత్ర చ ॥* 10-45-48). పరీక్షిన్మహారాజా! రామకృష్ణులు గురుదేవుని అనుమతిని అనుసరించి రథమును ఎక్కి మేఘగంభీరధ్వనితో వాయువేగముతో పయనించి తమ మథురానగరమునకు తిరిగి వచ్చిరి. చాలదినముల తరువాత రామకృష్ణులు కనపడగా ప్రజలందరు కోల్పోయిన ధనమును పొందినవారివలె మిగులు సంతోషించిరి (10-45-49,50).

శ్రీకృష్ణుడు గోపికల విరహవేదనను పోగొట్టుటకై ఉద్ధవుని వ్రజమునకు పంపుట

వృష్ణివంశస్థుడైన ఉద్ధవుడు వసుదేవుడి సోదరుడగు దేవభాగుని పుత్రుడు మరియు బృహస్పతికి శిష్యుడు, కృష్ణభక్తుడు మరియు కృష్ణునకు మిత్రుడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ – వృష్ణీనాం ప్రవరః మన్త్రీ కృష్ణస్య దయితః సఖా । శిష్యః బృహస్పతే సాక్షాత్ ఉద్ధవః బుద్ధి సత్తమః ॥* 10–46–1). అట్టి ఉద్ధవుని బృందావనమునకు వెళ్ళి తన తల్లిదండ్రులకు గోపికలకు సందేశము అందచేయమన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు. వారిని ఓదార్చమన్నాడు స్వామి, ఇలా –

"ఉద్ధవా! సౌమ్యుడా! ఆ గోపికల మనస్సు సదా నాయందే ఉండును. నేను వారికి ప్రాణస్వరూపుడను. వారు నాకొరకై పతిపుత్రాదులను వదలి మనస్సుతో నన్నే ప్రియతమమైన ఆత్మస్వరూపునిగా నిర్ణయించుకొనిరి. ఇహలోక సౌఖ్యమును మరియు పరలోక సౌఖ్యమునకు కావలసిన ధర్మాచరణమును కూడా వదిలిరి. నాకై జీవించు అట్టివారి భారమును నేను వహింతును. కృష్ణవిరహములో దేహములను కూడా చిన్న చూపు చూస్తూ, ప్రాణములను నా యందు నిలిపారు గోపికలు (*తాః మత్ మనస్కాః మత్ ప్రాణాః మత్ అర్థే త్యక్త దైహికాః । మాం ఏవ దయితం ప్రేష్ఠం ఆత్మానం మనసా గతాః । యే త్యక్త లోక ధర్మాః చ మత్ అర్థే తాన్ బిభర్మి అహమ్ ॥* 10–46–4). ఉద్ధవా! నేను వారి ప్రియవిషయములన్నింటిలో ప్రియతముడను. ప్రస్తుతము నేను దూరముగ నుండుటచే ఆగోకుల స్త్రీలు నన్ను స్మరించుచు విరహజనితమగు ఉత్కంఠతచే విహ్వలలై ఉన్నారు (*మయి తాః ప్రేయసాం ప్రేష్ఠే దూరస్థే గోకులస్త్రియః । స్మరన్త్యః అఙ్గ విముహ్యన్తి విరహ ఉత్కంఠ్య విహ్వలాః ॥* 10–46–5). నేను గోకులమునుండి వచ్చు సమయమున మరల త్వరలోనే తిరిగి వచ్చెదనని వారితో జెప్పితిని. వారు ఆ ధైర్యవాక్కులచేతనే అతికష్టముగా ఇప్పటికిని ప్రాణములతో నివసించుచున్నారు (*ధారయన్తి అతి కృచ్ఛ్రేణ ప్రాయః ప్రాణాన్ కథంచన । ప్రతి ఆగమన సన్దేశైః వల్లవ్యః మే మత్ ఆత్మికాః ॥* 10–46–6). అదే నందాదుల పరిస్థితి కూడా". స్వామి చెప్పినట్లుగానే రథారూఢుడై సాయంకాలం వరకు నందవ్రజమునకు చేరుకున్నాడు ఉద్ధవుడు. సూర్యభగవానుడు అస్తమించువేళకు ఉద్ధవుడు నందవ్రజమునకు చేరుకొనెను. అపుడు వనముల నుండి తిరిగి వచ్చుచున్న పశువుల గిట్టల నుండి లేచిన ధూళిచే రథము కన్పడకపోయెను. అందువలన గోపికలు అతని రాకను గూర్చి తెలుసుకొనజాలకపోయిరి. ఇట్లు అజ్ఞాతముగనే అతడు నందమహారాజు కడకు ఆ సాయంకాలం చేరినాడు. అపుడు గోకులమున ఉద్ధవుడు ఇలా చూచాడు–

వ్రజభూమిన ఎదకు వచ్చిన ఆవుల కొరకై పరస్పరము పోట్లాడుచున్నట్టి, మదించియున్నట్టి ఆబోతుల అంకెలతో గోకులము ప్రతిధ్వనించుచుండెను. తమ తమ దూడల కడకు పరుగిడుచున్నవియు, స్తనభారముగలవియు అగు ధేనువుల అంబారవములచే గోకులము ప్రతిధ్వనించుచుండెను. ఆవుల నుండి పాలు పితుకు గోదోహన శబ్దములతోను, అటునిటు దుముకుచూ గెంతులు వేయుచు పరుగులు తీయుచున్న ఆవుదూడలు అంటే వత్సముల ధ్వనులచేత, ధేనువుల శబ్దములచేత వ్రజమండలము శోభిల్లుచుండెను, చూడముచ్చటగొలుపుచుండెను (*ఇతః తతః విలంఘద్భిః గోవత్సైః మండితం సితైః । గోదోహ శబ్ద అభిరవం*

వేణూనాం నిఃస్వనేన చ ॥ 10-46-10). రామకృష్ణుల పవిత్ర చరితమును కీర్తించుటయందు నిమగ్నులై వేణుగానముతో చక్కగా అలంకృతులైన గోపగోపికలచే, పిల్లన గ్రోవుల కమ్మని ధ్వనులచే ఆ ప్రదేశములు మిగుల శోభిల్లుచుండెను (*గాయన్తీభిః చ కర్మాణి శుభాని బలకృష్ణయోః । సు అలంకృతాభిః గోపీభిః గోపైః చ సువిరాజితమ్ ॥* 10-46-11). గోపికల గృహములయందు అగ్ని, సూర్యుడు, అతిథులు, గోవులు, బ్రాహ్మణులు, పితృదేవతలు అర్చింపబడుచుండిరి. ధూపదీపములతోను పుష్పమాలలతోను ఆ ప్రదేశములు మిగుల సుందరముగ నుండెను (*అగ్ని అర్క అతిథి గో విప్ర పితృ దేవ అర్చన అన్వితైః । ధూప దీపైః చ మాల్యైః చ గోప ఆవాసైః మనఃరమమ్ ॥* 10-46-12). నలువైపుల పుష్పించిన వనములు పక్షుల యొక్క తుమ్మెదల యొక్క ధ్వనులచే ప్రతిధ్వనించుచుండెను. హంసలు, కారండవములతో పద్మములతోను నిండినట్టి సరస్సులతో సుశోభితమగుచు పుష్పవనములతో గోకులప్రాంతము శోభిల్లుచుండెను (*సర్వతః పుష్పిత వనం ద్విజ అలి కుల నాదితం । హంస కారండవ ఆకీర్ణైః పద్మషండైః చ మండితమ్ ॥* 10-46-13).

నందుడు, శ్రీకృష్ణునకు ప్రియానుచరుడైన ఉద్ధవుని రాకను గూర్చి విని ఆయన కడకు వెడలి ప్రేమతో ఆలింగనము చేసుకొని కృష్ణునికి అభిన్నముగా భావించి గౌరవమర్యాదలు చేశాడు. అనంతరము ఆయనకు ఉత్తమభోజనమిచ్చి, భోజనానంతరము ఆయన సుఖముగా శయ్యనందు పడుకొనియుండగా పాద సంవాహనాదుల ద్వారా అలసటను పోగొట్టి పిమ్మట ఈ విధముగా నందుడు అడుగసాగెను.

మహాత్మా! కంసకారాగారముక్తుడు, మిత్రుడు అగు వసుదేవుడిప్పుడు బంధువులతోను సంతానముతోను గూడి సుఖముగా నున్నాడా! ధర్మశీలురు, సాధువులు అగు యాదవులపై ద్వేషము వహించియున్నవాడు పాపాత్ముడు అగు ఆ కంసుడు తన అనుచరులతో గూడ తన పాపఫలముచే వధింపబడుట మా అదృష్టమే (10-46-8 నుండి 17 వరకు) (*దిష్ట్యా కంసః హతః పాపః స అనుగః స్వేన పాప్మనా । సాధూనాం ధర్మశీలానాం యదూనాం ద్వేష్టి యః సదా ॥* 10-46-17). శ్రీకృష్ణుడు ఇప్పుడు గూడ తల్లిదండ్రులమైన మమ్ము, గోపాలాది బంధువులను, సఖులను, ఇతర గోపాలురను, తన రక్షితమైన వ్రజమండలమును, గోవులను, బృందావనమును, గోవర్ధనగిరిని తలంచుకొనుచుండునా? (*అపి స్మరతి నః కృష్ణః మాతరం సుహృదః సఖీన్ । గోపాన్ వ్రజం చ ఆత్మ నాథం గావః బృందావనం గిరిమ్ ॥* 10-46-18). శ్రీకృష్ణుడు ఈ ఆత్మీయులను దర్శించుటకై యొక్క మారైన యిచటకు వచ్చునా? సుందరమైన నాసికతోను, మందహాసయుక్త నయనములతోను మండితమైన ఆయన వదనమండలమిక మాకెప్పుడు కనబడునో గదా? (*అపి ఆయాస్యతి గోవిన్దః స్వజనాన్ సకృత్ ఈక్షితుం । తర్హి ద్రక్ష్యామ తత్ వక్త్రం సునసం సు స్మిత ఈక్షణమ్ ॥* 10-46-19).

మహాత్ముడగు శ్రీకృష్ణుడు మమ్ము దావానలమునుండి, ఇంద్రుడు వర్షించిన వర్షము నుండి, వృషభాసురకాళియ సర్పాదుల నుండి, దురతి క్రమణీయములైన మృత్యుముఖముల నుండి రక్షించెను (*దావ అగ్నేః వాత వర్షాత్ చ వృష సర్పాత్ చ రక్షితాః । దురత్యయేభ్యః మృత్యుభ్యః కృష్ణేన సుమహా ఆత్మనా ॥*

10-46-20). ఉద్ధవా! శ్రీకృష్ణుని అట్టి ప్రభావమయమగు చరిత్రను, లీలామయములగు కటాక్ష వీక్షణములను, హాసమును, సంభాషణమును స్మరించుకొన్నచో మాకు ఏ ఇతర పనులయందు శ్రద్ధ కలుగుటలేదు (*స్మరతాం కృష్ణ వీర్యాణి లీలా అపాఙ్గనిరీక్షితమ్। హసితం భాషితం చాఙ్గ సర్వా నః శిథిలాః క్రియాః ॥* 10-46-21). శ్రీకృష్ణుని పదచిహ్నములచే శోభిల్లు నదులను, పర్వతములను, వనములను, ఆయన క్రీడించిన ప్రదేశములను చూచుచున్నప్పుడు మా చిత్తములు కృష్ణమయములగుచుండును (*సరిత్ శైల వన ఉద్దేశాన్ ముకున్ద పద భూషితాన్ । ఆక్రీడాన్ ఈక్ష్యమాణానాం మనః యాతి తత్ ఆత్మతామ్ ॥* 10-46-22).

ఉద్ధవా! మహాత్ముడగు గర్గముని పలికిన వాక్కుల ననుసరించి నేను గూడ దేవతల కార్యమును సాధించు నిమిత్తమై రామకృష్ణులు ఈ లోకమున నా గృహమున ఆవిర్భవించిన దేవతాశ్రేష్ఠులని నిర్ణయించుకొంటిని. వారి వ్యవహారములను ప్రత్యక్షముగ చూచుటవలన గూడ నాకు అట్టి విశ్వాసము కలిగినది. సింహము అనాయాసముగ పశువులను సంహరించునట్లు వారిరువురు గూడ పదివేల యేనుగుల బలము కలిగిన కంసుని, చాణూర ముష్టికులను, కువలయాపీడమను మత్తగజమును సంహరించిరి (*మన్యే కృష్ణం చ రామం చ ప్రాప్తౌ ఇహ సుర ఉత్తమౌ । సురాణాం మహత్ అర్థాయ గర్గస్య వచనం యథా ॥* 10-46-23, *కంసం నాగ ఆయుత ప్రాణం మల్లౌ గజపతిం తథా । అవధిష్టాం లీలయా ఏవ పశూన్ ఇవ మృగ అధిపః ॥* 10-46-24).

గజరాజు అవలీలగా కఱ్ఱను రెండుగా విఱచునట్లు శ్రీకృష్ణుడు లోహమువలె దృఢము, మూడు తాటిచెట్లు ప్రమాణమునగు ధనువును రెండుగా విఱచెను. ఏడురోజుల వరకు ఒక చేతితో గోవర్ధనపర్వతము నెత్తి పట్టుకొనెను (*తాలత్రయం మహాసారం ధనుః యష్టిం ఇవ ఇభరాట్ । బభంజ ఏకేన హస్తేన సప్త అహం అదధాత్ గిరిమ్ ॥* 10-46-25). రామకృష్ణులిరువురు సుర అసురులను గెలిచిన ప్రలంబుడు, ధేనుకుడు, అరిష్టుడు, తృణావర్తుడు, బకుడు మున్నగు దైత్యులను అవలీలగ సంహరించిరి (*ప్రలమ్బః ధేనుకః అరిష్టః తృణావర్తః బక ఆదయః । దైత్యాః సుర అసుర జితః హతాః యేన ఇహ లీలయా ॥* 10-46-26).

శుకుడు పలికెను - పరీక్షిన్మహారాజా! ఈ విషయములన్నింటిని చెప్పునప్పుడు నందమహారాజు తీవ్రముగా పదేపదే కృష్ణుని స్మరించుచు అతని యందే మనస్సును ఉంచి ఆయన చరితమునంతటిని స్మరించుచు ప్రేమవిహ్వలుడు ఉత్కంఠితుడు అయి ఉండి ఇక మాట పెగలక మౌనముగా నుండెను (*ఇతి సంస్మృత్య సంస్మృత్య నన్దః కృష్ణానురక్త ధీః । అశ్రుకంఠో అభవత్ తూష్ణీం ప్రేమ ప్రసరవిహ్వలః ॥* 10-46-27). యశోద ఉద్ధవుడిని చూసి ఏడ్చింది. యశోదాదేవియు అట్టి పుత్రచరిత వర్ణనమును విని అశ్రువులను విడవసాగెను. అపుడు ప్రేమవలన ఆమె స్తనముల నుండి దుగ్ధములు స్రవింపసాగెను (10-46-28). శ్రీకృష్ణునిపై యశోదనందులకు గల ఈ విధమగు పరమానురాగమును చూచి ఉద్ధవుడు ఆనందించి, వాళ్ళను ఓదారుస్తూ స్వామిచే ప్రేరేపితుడై ఉద్ధవుడు శ్రీకృష్ణతత్త్వ బోధన చేశాడు ఇలా -

1. కృష్ణుడు అందరివాడు. ఓ మాననీయుడా! నిఖిలగురువగు నారాయణుని యందు మీకిట్టి అనురాగయుక్తమగు బుద్ధి కలుగుటవలన, మీరు ఈ జగత్తులో ఖచ్చితముగా శ్లాఘ్యతములుగా ఉన్నారు (*శ్రీ ఉద్ధవః ఉవాచ - యువాం శ్లాఘ్యతమౌ నూనం దేహినాం ఇహ మానద । నారాయణే అఖిల గురౌ యత్ కృతా మతిః ఈదృశీ ॥* 10-46-30).
2. బలరామకృష్ణులు సృష్టికర్తలు, జీవులను నియంత్రించువారు. శ్రీకృష్ణ బలరాములు ఈ విశ్వమునకు వారే బీజములు మరియు యోని, అనగా పురుషుడు ప్రకృతినై యున్నారు అనగా అందరికి వారే మూలము, ప్రాణులకు జ్ఞానమునందిస్తూ, వారిని నియంత్రిస్తూ ధర్మమార్గమున పెట్టుటకు ప్రయత్నించు పురాణపురుషులు వీరు (*ఏతౌ హి విశ్వస్య చ బీజ యోనీ రామః ముకున్దః పురుషః ప్రధానం । అన్వీయ భూతేషు విలక్షణస్య జ్ఞానస్య చ ఈశాతే ఇమౌ పురాణౌ ॥* - 10-46-31).
3. మరణ సమయమున వీరిని స్మరించు వారలు పరమగతిని పొందుదురు. అపవిత్రుడైన జీవుడు కూడా మరణసమయమున ఎవరియందు చిత్తమును క్షణకాలము నిలిపినచో అట్టివారి కర్మాశయమును, కర్మవాసనలను దగ్ధము చేసి స్వప్రకాశుడగు సూర్యునివంటి దివ్య చిన్మయ అప్రాకృత స్వరూపమును ఇచ్చును. అట్టి ఆ విశ్వాత్ముడు, విశ్వకారణుడు, సర్వకారణకారణుడు, నరాకృతియు, పరబ్రహ్మము, పరిపూర్ణస్వరూపుడనగు అట్టి నారాయణుని యందు అసాధారణమైన భక్తిభావమును మీరిరువురు కలిగియున్నారు. అందువలన మీరు ఇక చేయవలసిన సత్కర్మ యేమియున్నది? (*యస్మిన్ జనః ప్రాణ వియోగకాలే క్షణం సమావేశ్య మనః విశుద్ధం । నిర్హృత్య కర్మ ఆశయం ఆశు యాతి పరాం గతిం బ్రహ్మమయః అర్క వర్ణః ॥* 10-46-32, *తస్మిన్ భవన్తావ అఖిల ఆత్మ హేతౌ నారాయణే కారణ మర్త్య మూర్తౌ । భావం విధత్తాం నితరాం మహా ఆత్మన్ కిం వా అవశిష్టం యువయోః సుకృత్యమ్ ॥* 10-46-33).
4. మహాభాగ్యవంతుడా! భక్తపరాయణుడు, భక్తరక్షకుడగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు త్వరలోనే వ్రజమునకు వచ్చి మీ అందరికి సంతోషమును కలుగజేయగలడు (*ఆగమిష్యతి అదీర్ఘేణకాలేన వ్రజం అచ్యుతః । ప్రియం విధాస్యతే పిత్రోః భగవాన్ సాత్వతాం పతిః ॥* 10-46-34). రంగస్థలములో యాదవశత్రుడగు కంసుని సంహరించిన ఆ దేవాదిదేవుడు శ్రీకృష్ణుడు వచ్చి మీతో జెప్పినదానిని తప్పక నిజము చేయగలడు (*హత్వా కంసం రంగమధ్యే ప్రతీపం సర్వసాత్వతాం । యత్ ఆహ వః సమాగత్య కృష్ణః సత్యం కరోతి తత్ ॥* 10-46-35). అదేమంటే -
5. తన అంశారూపంలో స్వామి మన హృదయాలలోనే ఉన్నాడు. అది ఎలా అంటే కట్టెలలో నిప్పు ఉన్నట్లుగా. మహాభాగ్యవంతులారా! మీరే విధముగను దుఃఖింపవలదు. ఇప్పుడు సమీపమునందే కృష్ణుని దర్శింపగలరు. ఏలయన, కట్టెలలో ఉన్న అగ్ని వలె ఆయన ప్రాణుల హృదయములయందు నివసించుచున్నాడు గదా! (కావున స్వామి మీతో గలదు. కావున లోపల బయట అంతటా స్వామిని

చూడండి) (*మా ఖిద్యతం మహాభాగౌ ద్రక్ష్యథః కృష్ణం అన్తికే । అన్తః హృది సః భూతానాం ఆస్తే జ్యోతిః ఇవ ఏధసి* - 10-46-36).

6. ప్రియులు అప్రియులు అంటూ ఎవర్ని తలచక అందర్ని గౌరవిస్తాడు స్వామి. ధర్మపాలన చేస్తాడు. అందరిని సమంగా చూస్తాడు స్వామి. ఆయనకు నేను, నాది అనే మమత్వము లేదు, స్వామి సమదర్శి; ఆయనకు ప్రియుడుగాని అప్రియుడుగాని, ఉత్తముడుగాని, అధముడుగాని, సంపూర్ణముగ సముడుగాని యెవ్వడునులేడు. ఆయనను గౌరవించకపోయినా అందరిని గౌరవిస్తాడు (అయితే అధర్మమును, హింసను సహించడు) (*హి అస్య న అస్తి ప్రియః కశ్చిత్ అప్రియః వా న అస్తి అమానినః । న ఉత్తమః న అధమః వా అపి సమానః అస్య ఆసమః అపి వా ॥* 10-46-37).

7. మనలాంటి శరీరముకాని మనలాంటి తల్లిదండ్రులు, భార్యాపుత్రులు కాని స్వామికి లేరు. అందరూ అతనికి ప్రియులే, బంధువులే. ఆయనకు తల్లి, తండ్రి, భార్య, పుత్రుడు మున్నగు ఆత్మీయులుగాని, పరులుగాని, ప్రాకృతదేహముగాని, జన్మముగాని ఏమియులేదు (స్వామినిత్యుడు, సత్యస్వరూపుడు, సత్యసంకల్పుడు అని అర్థము) (*న మాతా న పితా తస్య న భార్యా న సుతాదయః । నాత్మీయో న పరశ్చాపి న దేహో జన్మ ఏవ చ* 10-46-38). (*గతిః భర్తా ప్రభుః సాక్షీ నివాసః శరణం సుహృత్ । ప్రభవః ప్రళయః స్థానం నిధానం బీజం అవ్యయమ్ ॥* భగవద్గీత - 9-18).

8. మనలాంటి కర్మలు స్వామికి లేవు. అయితే సాధువులను కటాక్షించుటకు నానా యోనులలో అవతరిస్తూ తన క్రీడలను ధర్మరక్షణకై చేస్తుంటాడు. ఈయన పుట్టుకకు కారణమగు కర్మము ఏదియు లేదు. అయినను ఆయన దేవమనుష్యకూర్మమత్స్య వరాహజన్మములను ఎత్తుటకు గల కారణము సాధువులను రక్షించుట, సాధువులకు తన ఎడబాటు వలన కలిగిన దుఃఖమును రూపుమాపుట మరియు వారితో గూడ లీలారసమును ఆస్వాదించుటకే ఇలా చేస్తాడు. ఇలా స్వామి లీలలు అనంతములు. జన్మలేని వాడు జన్మ తీసుకుంటాడు, కర్మలు లేనివాడు, కర్మ ఫలితం అంటని వాడు కర్మలు చేస్తాడు. దేవాదిదేవుడైన శ్రీకృష్ణుడు గుణాతీతుడు అయినను త్రిగుణములైన సత్త్వరజతమోగుణములను స్వీకరించి (విష్ణుబ్రహ్మశివ రూపములు), జీవులను ఉద్ధరించుటకై అవతరిస్తాడు, సృష్టిస్థితిలయములను నిర్వహిస్తాడు ఆ స్వామి (*న చ అస్య కర్మ వా లోకే సదసన్మిశ్రయోనిషు । క్రీడార్థం సః అత్ర సాధూనాం పరిత్రాణాయ కల్పతే ॥* 10-46-39, *సత్త్వం రజస్తమ ఇతి భజతే నిర్గుణో గుణాన్ । క్రీడన్నతీతో అత్రగుణైః సృజతి అవతి హన్తి అజః ॥* 10-46-40).

9. కర్మబద్ధుడైన జీవుడు మనస్సుచే తిప్పబడుతూ ఇది గుర్తించలేడు. గిరిగిర తనచుట్టూతాను తిరుగుతున్న వ్యక్తి దృష్టికి భూమి తిరుగుతున్నట్లు గోచరించును. అట్లే అహంకారమదమాత్సర్యములచే ప్రభావితుడైన వాడు తన మనస్సు చెప్పినదే సత్యమని దానినే చేస్తూ కర్మలంపటుడవుతూ ఈ సృష్టికి నాంది పలుకుతాడు. వారి వల్లనే ఈ మిథ్యాజగత్తు ఏర్పడినది, ఏర్పరచబడినది.

వాతపిత్త శ్లేష్మములను త్రిధాతువుల వైషమ్యమువలన తిరుగుచున్న మస్తిష్కము గల మానవుని దృష్టిలో సర్వజగత్తు కుమ్మరివాని చక్రమువలె తిరుగుచున్నట్లు అగుపడును. మనస్సే కర్త అను ప్రతీతి కలిగినపుడు, మనస్సే ఆత్మ అను భావము కలిగినపుడు, మనస్సు యొక్క కార్యము ఆత్మయొక్క కార్యముగా అతడు ఊహించును. అట్లే సృష్ట్యాది ప్రాకృత గుణకార్యములు భగవానుని కార్యములుగా తోచును. వాస్తవముగా సృష్ట్యాదులు స్వయంరూపుడగు భగవానుని కార్యములు కావు. అవి జీవుల కోరికవల్ల స్వామి దయతో ఏర్పరచినాడు (*యథా భ్రమరికా దృష్ట్యా భ్రామ్యతి ఇవ మహీ ఈయతే। చిత్తే కర్తరి తత్ర ఆత్మా కర్తా ఇవ అహం ధియా స్మృతః ॥* 10-46-41). స్వామి అందరికి తల్లీతండ్రీ, పోషకుదు నియంత - ఆ శ్రీకృష్ణభగవానుడు కేవలము మీ ఇరువురికే పుత్రుడు కాదు, సర్వజీవులకు పుత్రుడు, పరమాత్మ, తండ్రి, తల్లి, మూలము మరియు నియంత అయి ఉన్నాడు (*యువయోః ఏవ న ఏవ అయం ఆత్మజః భగవాన్ హరిః । సర్వేషాం ఆత్మజః హి ఆత్మా పితా మాతా సః ఈశ్వరః* - 10-46-42).

10. కనపడే సర్వస్వము ఆయనదే. ఆయన లేని చోటు లేదు. భూతము, వర్తమానము, భవిష్యత్తు, స్థితిశీలము, గతిశీలము, బృహత్తు, అల్పము, దృష్టము, శ్రుతము మున్నగు సర్వవస్తువులు శ్రీకృష్ణుడు లేకుండగ నిర్వచింపబడవు. ఆయన అన్నింటికి మూలస్వరూపుడు, సర్వశబ్దవాచ్యుడు (*దృష్టం శ్రుతం భూత భవత్ భవిష్యత్ స్థాస్నుః చరిష్ణుః మహత్ అల్పకం చ । వినా అచ్యుతాత్ వస్తు తరాం న వాచ్యం సః ఏవ సర్వం పరమ ఆర్థ భూతః* - 10-46-43).

ఇలా శ్రీకృష్ణస్వామి యొక్క అఖిలాండకోటిబ్రహ్మాండనాయకత్వ తత్త్వాన్ని, ఆయన ప్రేమతత్త్వాన్ని ఉద్ధవుడు, నందాదుల దుఃఖమును తొలగించుటకై వారికి జ్ఞానబోధ చేశాడు. అలా ముచ్చటిస్తూ రాత్రి కావడంతో నిద్రలోకి వెళ్ళారు.

గోపికలు ఉదయాన్నే పనులు చేసుకుంటూ దీపములు వెలిగించి గంధాదుల ద్వారా పూజామూర్తులను అర్చించి పెరుగు చిలుకుటయందు నిమగ్నులైరి. ఆ గోపాంగనల చేతులయందు కంకణములు శోభిల్లుచుండెను. వారు కవ్వపు కఱ్ఱకు గట్టబడియున్న త్రాటిని లాగుచుండిరి. అపుడు వారి నితంబములు, స్తనములు, హారములు కదలుచుండెను. కపోలములు కుండలముల కాంతులచే ప్రస్ఫురితములు అగుచుండెను. ముఖమండలము అరుణ కుంకుమరాగముచే రంజితమయ్యెను. దీపముల కాంతిలో ఉజ్జ్వలమగు కంఠకర్ణ అలంకారముల యందున్న రత్నములచేత వారు దేదీప్యమానముగా శోభిల్లుచుండిరి (10-46-45). బిగ్గరగా కృష్ణలీలలు గానం చేస్తూ పెరుగును చిలికే వ్రజాంగనల శబ్దాల వల్ల, అన్ని దిక్కులు కృష్ణగానధ్వని వల్ల అమంగళములు తొలగిపోయాయి. గోపికలు ఉచ్చైస్వరముతో కమలలోచనుడగు శ్రీకృష్ణుని గుణములను గీర్తించుచు బిగ్గరగా గానము చేయుచుండిరి. వారి యాకీర్తనధ్వని దధిమంథన శబ్దముతో కలసి ఆకాశమునకు ఎగిసి అన్ని దిక్కులలో అమంగళములన్నియు నశింప చేయుచుండెను (*ఉద్గాయతీనాం అరవిందలోచనం వ్రజ అంగనానాం దివం అస్పృశత్ ధ్వనిః । దధ్నః చ నిర్మథన శబ్ద మిశ్రితః నిరస్యతే యేన దిశాం*

అమంగళమ్ ॥ 10-46-46). అనంతరము సూర్యుడు ఉదయింపగా, గోపాంగనలు సువర్ణమయమగు రథమును నందుని గృహద్వారమున చూచి "ఈ రథమెవరిదో గదా" అని ఆలోచింపసాగిరి (10-46-47). అనంతరము వారు కోపముతో ఇట్లు పలుకసాగిరి -

కమలలోచనుడగు శ్రీకృష్ణుడు ఇచటినుండి మథురానగరమునకు తీసుకొనిపోయినవాడు, కంసుని కార్యమును సాధించువాడు అగు ఈ అక్రూరుడే మరల ఇచటికి వచ్చినాడా? (10-46-48). ఆ అక్రూరుడు అపుడు శ్రీకృష్ణుని కొనిపోవుటచే కంసుడు సంతుష్టి చెందినాడు. మళ్ళా ఇపుడు మనద్వారా, ప్రేతాత్ముడైన చనిపోయిన ఆయన ప్రభు కంసుని సంతృప్తి చేయుటకై ఇచటకు వచ్చినాడా ఏమి? గోపికలు ఇట్లు మాటలాడుకొనుచుండగా ఉద్ధవుడు స్నానాదిప్రాతః కాలకృత్యములను పూర్తిచేసి అచటికి చేరుకొనెను (*కిం సాధయిష్యతి అస్మాభిః భర్తుః ప్రీతస్య నిష్కృతిం । ఇతి స్త్రీణాం వదన్తీనాం ఉద్ధవః అగాత్ కృత అహ్నికః ॥* 10-46-49). ఉదయాన్నే కృష్ణానుచరుడైన ఉద్ధవుడు వచ్చాడని గోకులమంతా తెలిసింది. కృష్ణునిలాగే వేషభాషలుగల ఉద్ధవుని చుట్టూ గోపికలు మూగి శిరస్సులతో ప్రణమిల్లారు. ఉద్ధవుని చూచి గోపికలు విస్మితులైనారు.

భ్రమర గీతాలు

భ్రమరాన్ని అడ్డుగా పెట్టుకొని పరోక్షంగా ఉద్ధవునితో తమ గోడు వెలిబుచ్చారు. భ్రమరగీతాలుగా ఆలపించారు, ఏడ్చారు, కృష్ణ విరహంలో. వారు ఇలా పలికారు-

ఎవ్వరివాడవు నీవు? ఇక్కడకు ఎందుకువచ్చావు? నీ ప్రభువైన కృష్ణుని ఆజ్ఞ మేరకు ఇక్కడకు వచ్చి ఉంటావు (10-47-4). అయినా కృష్ణుడు స్మరింపయోగ్యమైన వారు నందయశోదలు తప్ప ఈ గోవ్రజమున ఎవ్వరు లేరు. మునులు కూడా తమ బంధువుల యందు అనురాగబంధమును త్రెంచుకొని పోవుట కష్టము కదా! అలాంటిది ఈ కృష్ణుడు మమ్ము మరిచి వెళ్ళిపోయాడు. ముని కంటె గొప్పవాడా ఏమి? ఒక్క కుటుంబ సభ్యులతో మాత్రమే ఆయనకు బంధము ఉన్నట్లుగా ఉన్నది (*అన్యథా గోవ్రజే తస్య స్మరణీయం న చక్ష్మహే । స్నేహానుబన్ధో బన్ధూనాం మునేరపి సుదస్త్యజః ॥* 10-47-5). భ్రమరములు పుష్పములయందు చూపెడి ఆసక్తి, పురుషులు స్త్రీలయందు చూపెడి స్నేహము స్వార్థముతో కూడుకున్నది, అది కపట ప్రవర్తన. ఇదే కృష్ణునకు కూడా వర్తిస్తుంది (*అన్యేషు అర్థ కృతా మైత్రీ యావత్ అర్థ విడంబనమ్ । పుమ్భిః స్త్రీషు కృతా యద్వత్ సుమనఃసు ఇవ షట్పదైః ॥* 10-47-6). వేశ్యలు ధనహీనులగు పురుషులను, ప్రజలు అసమర్థుడగు రాజును, విద్యాభ్యాసము చేసిన శిష్యులు అధ్యాపకుని, పురోహితులు దక్షిణాంతమున యజమానిని పరిత్యజించుచుందురు. అలాగే కృష్ణుడు మమ్ము వదిలాడు. పక్షులు ఫలశూన్యమైన వృక్షమును, భుజించిన పిమ్మట అతిథులు గృహస్థుని గృహమును, మృగములు దావానలముచే దగ్ధమయిన వనమును వదలును. అనురక్తురాలై ఉన్నను, ఆసక్తి కలిగియున్నను, స్త్రీలను సంభోగించిన పిమ్మట ప్రియులు వదిలివేయుదురు. అలాగే మమ్ము వదిలి వెళ్ళిపోయాడు అని భావము (*నిస్స్వం త్యజన్తి గణికా అకల్పం*

నృపతిం ప్రజాః । అధీతవిద్యా ఆచార్యం ఋత్విజో దత్త దక్షిణమ్ ॥, ఖగా వీతఫలం వృక్షం భుక్త్వా చ అతిథయో గృహమ్ । దగ్ధం మృగాః తథా అరణ్యం జారో భుక్త్వా రతాం స్త్రియమ్ ॥ 10-47-7,8).

శ్రీకృష్ణుడిపై గల మనోవాక్కాయములు గలవారు, లౌకిక మర్యాదలేని వారు, లజ్జలేనివారు అగు గోపికలు కృష్ణుడు తమను వదలి వెళ్ళాడని శ్రీకృష్ణుని బాల్య కైశోర లీలలను పదే పదే తీవ్రముగా స్మరిస్తూ బోరున ఏడ్చారు. లోకధర్మాలు మరిచారు (*ఇతి గోప్యః హి గోవిన్దే గత వాక్ కాయ మానసాః । కృష్ణదూతే వ్రజంయాతే ఉద్ధవే త్యక్త లౌకికాః ॥, గాయన్త్యః ప్రియ కర్మాణి రుదన్త్యః చ గతహ్రియః । తస్య సంస్మృత్య సంస్మృత్య యాని కైశోర బాల్యయోః ॥* 10-47-9,10). పర పురుషుడితో ముఖాముఖిగా సంభాషించరాదు ఆడవారు, కావున, తుమ్మెదను ముందు పెట్టుకొని (భ్రమర గీతాలు) వారి గోడు తెల్పుకున్నారు. ఒకానొక గోపిక కృష్ణ సాంగత్యమున ధ్యానించుచు సమీపమున నున్న ఒక భ్రమరమును జూచి దాన్ని శ్రీకృష్ణ ప్రేరితమైన దూతగా కల్పించి ఇట్లు పలుకసాగెను (*కాచిత్ మధుకరం దృష్ట్వా ధ్యాయన్తీ కృష్ణసంగమమ్ । ప్రియ ప్రస్థాపితం దూతం కల్పయిత్వా ఇదం అబ్రవీత్ ॥* 10-47-11).

ఓ తుమ్మెదా! కృష్ణా! నీవు ఒక పువ్వులోని మకరందాన్ని ఆస్వాదించి దాన్ని వదలి మరి ఇతర పుష్పాలపైకి ఎగిరినట్లుగా ఈ శ్రీకృష్ణుడు మమ్మల్ని వదిలాడు. కావున నీవు (ఉద్ధవా) ఆయనతోనే ఉండు. మమ్ములను బ్రతిమాలకు. ఓ మధుపమా! మథురాపుర సవతుల వక్షస్థలములు తాకిన చేతులతో మళ్ళీ నా కాళ్ళు ముట్టుకోకు, నన్ను బ్రతిమాలకు. వారితోనే ఉండు. ఆ దుర్జనుని మిత్రా! కృష్ణా! మధుకరా! నీవు మా చరణములను రతిచిహ్నములు గల ఆ మీసములతో అంటరాదు. ఆ మథురాపుర సవతుల కుచములయందు శ్రీకృష్ణుని వనమాల నలిగిపోయినది. వారి కుంకుమలు ఆ వనమాలకు మీసములకు అంటినవి. మధుపతి అగు శ్రీకృష్ణుడు ఆ స్త్రీలకే కేవలము సంతోషమును కలుగజేయుగాక! ఆ కృష్ణుని ఇట్టి పని యాదవసభయందు తప్పక హాస్యాస్పదమగును (*గోపీ ఉవాచ - మధుప కితవ బన్ధో మా స్పృశ అంఘ్రిం సపత్న్యాః కుచ విలులిత మాలా కుంకుమ శ్మశ్రుభిః నః । వహతు మధుపతిః తత్ మానినీనాం ప్రసాదం యదు సదసి విడంబ్యం యస్య దూతః త్వం ఈదృక్ ॥* 10-47-12 - కితవబంధో అను పదము అసూయను, సపత్న్యాః నుండి నః వరకు గల పద్యపాదము ఈర్ష్యను, మా స్పృశ అంఘ్రిం అను పదము మదమును, వహతు నుండి ప్రసాదమ్ వరకు గల పద్యపాదము అనాదరమును సూచించును. యదుసదసి నుండి పద్యాంతము వరకు గల పద్యపాదము రాధారాణి యొక్క కోపమును వివరించును). (ఈ శ్లోకము రాబోవు తొమ్మిది శ్లోకములు ప్రేయసి పలికెడి పది రకములగు ఉద్వేగపూర్వకమగు వాక్కులకు ఉదాహరణములు కాగలవని శ్రీల విశ్వనాథ చక్రవర్తి ఠాకూరులు తెలిపిరి. ఈ శ్లోకము ప్రజల్ప గుణమును వివరించును. దీనిని శ్రీల రూపగోస్వామి ఉజ్జ్వలనీలమణి గ్రంథము (14.182) నందు ఈ క్రింది శ్లోకములో వర్ణించిరి- *అసూయేర్ష్యా మదయుజా యోఽవధీరణ ముద్రయా । ప్రియస్యాకౌశలోద్గారః ప్రజల్పః స తు కీర్త్యతే ॥*- ప్రేయసీ యొక్క అనాదరభావముతో కూడిన వివేకశూన్యతను చెప్పుమాటలే "ప్రజల్పము". అది అసూయ, ఈర్ష్య కలిగిన భావములతో పలుకబడినది).

ఓ మధుపమా! నీవు పుష్పములను వదలి మరియొక చోటికి వెడలునట్లు శ్రీకృష్ణుడు గూడ మనోహరమునగు తన అధరామృతము ఒక్కమాటొసంగి వెంటనే మమ్ము బరిత్యజించినాడు. లక్ష్మీదేవి ఏ కారణముచే అట్టి వ్యక్తి పాదపద్మములను సేవించుచున్నది? ఆమె అమాయకముతో శ్రీకృష్ణుని అసత్యవాక్కులకు ఆకర్షితయై ఉండవచ్చునని మేము తలంచుచున్నాము. కాని మేము లక్ష్మీదేవి వంటి విచక్షణారహితలము కాము. అయ్యో! అతని కపటవాక్కులచే ఆమె మనస్సు హరింపబడినదనుట నిజమేమో! (*సకృత్ అధర సుధాం స్వాం మోహినీం పాయయిత్వా సుమనసః ఇవ సద్యః తత్యజే అస్మాన్ భవాదృక్ । పరిచరతి కథం తత్ పాదపద్మం తు పద్మా హి అపి బత హృత చేతాః హి ఉత్తమఃశ్లోక జల్పైః ॥* 10-47-13). (శ్రీల విశ్వనాథచక్రవర్తి ఠాకూరుల ననుసరించి ఆమె వాక్కులు పరిజల్పమును వివరించును. అది శ్రీ ఉజ్జ్వలనీలమణి (14-184) యందు ఇట్లు వర్ణితమైనది - *ప్రభోర్నిదయతాశాఠ్యచాపల్యాద్యుప పాదనాత్ । స్వవిచక్షణతా వ్యక్తిర్భంగ్యా స్యాత్ పరిజల్పితమ్* ॥ - నానా ప్రకారమగు యుక్తులచే చాతుర్యములచే గోపికలు ప్రదర్శించు ప్రభువు యొక్క నిర్దయతను, కపటత్వమును, అవిశ్వాసనీయతను బయటపెట్టెడి వాక్కులు "పరిజల్పము" అనబడును).

ఓ భ్రమరమా (ఉద్ధవా!) శ్రీకృష్ణుని నూతన సఖుల కడకు వెడలి కృష్ణ ప్రసంగమును కీర్తింపుము. వాళ్ళు నీవు కోరింది ఇస్తారు. వాళ్ళు నగర స్త్రీలు. మేము ఏమీలేని వారము. మాకు ఇల్లు వాకిలిలేవు. వనవాసులము. ఓ ఉద్ధవా! నీవీ వనవాసినులయెదట పురాతనమైన ఆ కృష్ణకథనేల అనేక రీతుల గానము చేయుచున్నావు? శ్రీకృష్ణుని నూతన సఖుల కడకు వెడలి కృష్ణ ప్రసంగమును కీర్తింపుము. ఆయనను ఆలింగనము చేసికొనుటచే ఎవ్వరి స్తనములబాధ శాంతించెనో అట్టి కృష్ణప్రియులగు మధురాపుర స్త్రీలు నీవు కోరిన దానములను ఇవ్వగలరు (*కిం ఇహ బహు షట్ అంఘ్రే గాయసి త్వం యదూనాం అధిపతిం అగృహాణాం అగ్రతః నః పురాణమ్ । విజయసఖ సఖీనాం గీయతాం తత్ ప్రసంగః క్షపిత కుచ రుజః తే కల్పయన్తీ ఇష్టం ఇష్టాః ॥* 10-47-14). ఈ శ్లోకము ఉజ్జ్వల నీలమణి (14-186) యందు ఒసగబడిన ఈ క్రింది విజల్పవర్ణనకు చక్కగా సరిపోవును - *వ్యక్తయాసూయయా గూఢ మానముద్రాన్తరాలయా । అఘద్విషి కటాక్షోక్తిర్విజల్పో విదుషాం మతః ॥* "అఘహారిని సంబోధించునది, స్పష్టముగా ఈర్ష్యను వ్యక్తపరచుచు అదే సమయమున క్రోధయుతమగు గర్వమును తెలుపు తిరస్కారవాక్కు విద్వాంసుల అభిప్రాయము ననుసరించి "విజల్పము" అనబడును.

ఓ భ్రమరమా! కపటంగా అందంగాగల, ఆ చిరునవ్వును చూస్తే ఆయనకు పొందరాని వారెవరైనా దివిభువిరసాతలములందు ఉన్నారా! ఆయనను ఉత్తమ శ్లోకుడు అంటారు కదా! మేము అలా కీర్తించలేము కదా! లక్ష్మీదేవి అంతటిది ఆయన పాదములను సేవిస్తున్నది. మేము ఒకలెక్కనా! (*దివి భువి చ రసాయాం కాః స్త్రియః తత్ దురాపాః కపట రుచిర హాస భ్రూ విజృంభస్య యాః స్యుః । చరణ రజః ఉపాస్తే యస్య భూతిః వయం కా అపి చ కృపణ పక్షే హి ఉత్తమఃశ్లోక శబ్దః ॥* 10-47-15) ఓ భ్రమరమా (ఉద్ధవా!) కోపించిన ఆడవారితో ఎలా మాట్లాడాలో కృష్ణుడి దగ్గర నేర్చుకొని వచ్చావు. ఇది వదలు. మేము అందర్ని

వదలి ఉన్నాము. మేము అందర్ని వదలి (భర్త, పుత్రులు మొదలగునవి) ఆయన దగ్గరకు వెళితే, ఆ పరమపురుషుడు మమ్ము వదలి వేసినాడు. ఇక ఇట్టి వానితో మా కెట్లు సంధి పొసగును? (*విసృజ శిరసి పాదం వేద్మి అహం చాటుకారైః అనునయ విదుషః తే అభ్యేత్య దౌత్యైః ముకుందాత్। స్వకృత ఇహ విసృష్ట అపత్య పతి అన్యలోకాః వ్యసృజత్ అకృత చేతాః కిం ను సన్దేయం అస్మిన్॥* 10-47-16). క్రూర ప్రకృతి గల శ్రీకృష్ణుడు రామావతారమున మృగములను వేటాడు వ్యాధునివలె వానర రాజగు వాలిని వధించెను. భార్యకు వశుడైన రామునిగా స్వామి కామపీడితుడై వచ్చిన శూర్పణఖ యొక్క ముక్కు చెవులను గోసెను. వామనావతారమున బలిరాజొసంగిన దానములను స్వీకరించి వానిని తాళ్ళతో బంధించెను. అట్టి కపటుడగు కృష్ణునితోడి చెలిమి మాకెట్టి ప్రయోజనము కాగలదు. ఇపుడు మమ్ము మోసగించాడు. కాని ఆయనగూర్చి చర్చించుటను, స్మరించుటను మేము విడవజాలకున్నాము. వేటగాడు మృగాలను వేట చేసి బుట్టలో ఎలా పడేస్తాడో అలాగే మమ్ము బుట్టలో వేసుకున్నాడు ఆ వంచకుడు. ఆయనను మరవాలనుకున్నా ఆ కృష్ణలీలలను వదలలేకున్నాము.

మృగములను వేటాడు క్రూర వ్యాధుని వలే వానరరాజు వాలిని చంపాడు. శూర్పణఖను కురూపిగా చేశాడు. ఎందుకంటే వేరొక స్త్రీకి (సీతాదేవికి) కామవశుడైనాడు. రాజు బలి సంపదను లాక్కొని త్రాళ్ళతో బంధించాడు. చాలు చాలు ఇలా ఎన్నో ఉన్నాయి. అయినా ఆ క్రూరుని మేము వదలలేకున్నాము (*మృగయుః ఇవ కపి ఇంద్రం వివ్యధే లుబ్ధధర్మాః స్త్రియం అకృత విరూపాం స్త్రీ జితః కామయానామ్। బలిం అపి బలిం అత్త్వా అవేష్టయత్ ధ్వాంక్షవత్ యః తత్ అలం అసిత సఖ్యైః దుస్త్యజః తత్ కథా అర్థః॥* 10-47-17). ఆయన కథలు వినడం, కీర్తించడం వల్ల భక్తులు కుటుంబాలను వదలి భిక్షకులు అవుతున్నారు. పక్షులు చెట్ల నుండి ఎగిరిపోయినట్లుగా రాగ ద్వేషాది ద్వంద్వరహితులైన శుద్ధకృష్ణభక్తులు సంసారబంధములైన గృహములను వదలి కృష్ణ విరహకాతరులవుతున్నారు. అయినప్పటికీ ఒక్కసారి రుచి చూచిన అధరామృత రుచిని, కృష్ణకథను మేము విడువజాలకున్నాము (*యత్ అనుచరిత లీలా కర్ణ పీయూష విప్రుట్ సకృత్ అదన విధూత ద్వంద్వ ధర్మాః వినష్టాః। సపది గృహ కుటుంబం దీనం ఉత్సృజ్య దీనాః బహవః ఇహ విహంగాః భిక్షు చర్యాం చరన్తి॥* 10-47-18). వేటాడేవాడు చెట్టుచాటున దాగి ఏ పక్షిని చంపాలో ఆ పక్షిలాగా అరిచి దాన్ని నమ్మింపచేసి దాన్ని పట్టాడు కపటంతో. అలాగే మేము కూడా కృష్ణునిచే మోసపోయాము (*వయం ఋతం ఇవ జిహ్మ వ్యాహృతం శ్రద్ధధానాః కులిక రుతం ఇవ అజ్ఞాః కృష్ణ వధ్వః హరిణ్యః। దదృశుః అసకృత్ ఏతత్ తత్ నఖ స్పర్శ తీవ్ర స్మరరుజః ఉపమన్త్రిన్ భణ్యతాం అన్య వార్తా॥* 10-47-19). ఇన్ని తప్పులు చేసి మళ్ళీ నిన్ను పంపాడా! మళ్ళీ మమ్ములను ఆ సవతుల (లక్ష్మీ సహస్ర) కడకు రమ్మంటావా! ఎట్లా రావాలో తెల్పగలవు. మేము మధురాపురమునకు వెళ్ళుటయే నీ కోరిక అయినచో అది ఎట్లా చేయాలో ఉపాయం తెల్పగలవు. ఏం చేయాలి! ఆ మాధుర్య రసాస్వాదన వదలలేనిది. అందుకే లక్ష్మీదేవి ఆయన వక్షస్థలాన్ని వదలదు (*ప్రియ సఖ పునః ఆగాః ప్రేయసా ప్రేషితః కిం వరయ కిం అనురున్ధే మాననీయః అసి మే అఙ్గ। నయసి కథం ఇహ అస్మాన్ దుస్త్యజ ద్వంద్వ పార్శ్వం సతతం ఉరసి సౌమ్య*

శ్రీః వధూః సాకం ఆస్తే ॥ 10-47-20). సౌమ్యుడా! ఆర్యపుత్రుడగు శ్రీకృష్ణుడు గురుకులమునుండి తిరిగి వచ్చి ప్రస్తుతము మధురానగరమునందే నివసించుచున్నాడా? అతడిపుడు నందుని గృహమును, గోపాంగనలను స్మరించుచున్నాడా? ఎప్పుడైన ఈ దాసీజనవిషయమును ఉచ్చరించుచుండునా? ఎప్పుడైనా మరల ఆయన అగురువంటి సువాసనగల తన బాహువులను మా శిరస్సున నిలపగలడా? పొరపాటున అయినా మాగురించి ఏమైన మాట్లాడుతున్నాడా! మమ్ములను గుర్తుకు తెచ్చుకుంటున్నాడా? ఆయన భుజములపై గల గంధమును మళ్ళీ మా శిరస్సున ఎప్పుడు ధరిస్తామో కదా! అని ఏడ్చారు (*అపి బత మధుపుర్యాం ఆర్యపుత్రః అధునా ఆస్తే స్మరతి సః పితృగేహాన్ సౌమ్య బన్ధూన్ చ గోపాన్ । క్వచిత్ అపి సః కథాః నః కింకరీణాం గృణీతే భుజం అగురు సుగన్ధం మూర్ధ్ని అధాస్యత్ కదా ను ॥* 10-47-21). అట్టి కృష్ణదర్శనమునకై తహతహలాడు గోపికలను ఓదార్చుటకు ఉద్ధవుడు, ప్రియకృష్ణుని సందేహము చెప్పుటకై ఇలా అన్నాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ- అథ ఉద్ధవః నిశమ్య ఏవం కృష్ణదర్శన లాలసాః । సాన్త్వయన్ ప్రియ సన్దేశైః గోపీః ఇదం అభాషత ॥* 10-47-22) -

ఆహా! మీ చిత్తము పరిపూర్ణంగా ఆ వాసుదేవుడి పైనే గలదు. కావున మీరు కృతార్థులు, లోకపూజితులైరి (*శ్రీ ఉద్ధవః ఉవాచ - అహో యూయం స్మ పూర్ణ అర్థాః భవత్యః లోక పూజితాః । వాసుదేవే భగవతి యాసాం ఇతి అర్పితం మనః ॥* 10-47-23). దాన, వ్రత, తప, హోమ, జప, వేదాధ్యయన మొదలగు పద్ధతుల ద్వారా కృష్ణ భక్తిని పొందాలని కోరుకుంటారు (*దాన వ్రత తపః హోమ జప స్వాధ్యాయ సంయమైః । శ్రేయోభిః వివిధైః చ అన్యైః కృష్ణే భక్తిః హి సాధ్యతే* - 10-47-24). ఇట్టి మునిజన దుర్లభమైన భక్తిని మీరు ప్రవర్తింపచేసారు. ఇది మహాభాగ్యము. ఉత్తములచే కీర్తింపబడే స్వామి యందు మునులకైనను దుర్లభమైన ఉత్తమమైన భక్తిని కలిగి ఉన్నారు (*భగవతి ఉత్తమఃశ్లోకే భవతీభిః అనుత్తమా । భక్తిః ప్రవర్తితా దిష్ట్యా మునీనాం అపి దుర్లభా ॥* 10-47-25). సంసార బంధాన్ని తెంచుకొని పరమ పురుషుడిని వరించారు. మీరు పుత్రులను, భర్తలను, దేహములను, బంధువులను, గృహములను వదలి ఆ కృష్ణభగవానునే వరించారు. ఇది మహాభాగ్యమే (*దిష్ట్యా పుత్రాన్ పతీన్ దేహాన్ స్వజనాన్ భవనాని చ । హిత్వా అవృణీత యూయం యత్ కృష్ణ ఆఖ్యం పురుషం పరమ్ ॥* 10-47-26). మహాభాగ్యవతులగు గోపికలారా! మీరు అధోక్షజుడగు శ్రీకృష్ణునియందు ఏకాంత భక్తిని పొందారు. అంటే స్వామి కళ్ళముందు ఉన్నా లేకున్నా ఎల్లప్పుడు స్వామినే చూస్తూ స్మరిస్తున్నారు. ఇపుడు విరహావస్థయందు ఇట్టి భగవత్ ప్రేమసుఖమును ప్రదర్శించుట ద్వారా నాపై అనుగ్రహమును వెల్లడించితిరి (*సర్వ ఆత్మా భావః అధికృతః భవతీనాం అధోక్షజే । విరహేణ మహాభాగాః మహాన్ మే అనుగ్రహః కృతః ॥* 10-47-27). మీరు అధోక్షజుడగు శ్రీకృష్ణుని యందు ఏకాంత భక్తి పొందారు. ఇట్లా విరహావస్థలో భగవత్ ప్రేమసుఖమును పొందుట గమనించా. ఇది నాకు పాఠముగా భావిస్తున్నా (10-47-27). శ్రీకృష్ణుడి ఏకాంతదాసుడను. సుఖమును ఇచ్చే మీ ప్రియుని వద్ద నుండి నే తీసుకొని వచ్చిన సందేశాన్ని మీకు వినిపిస్తా. ఇది వినడంవల్ల మీకు అన్ని మంగళములు చేకూరుతాయి (*శ్రూయతాం ప్రియ సన్దేశః భవతీనామ్, సుఖ ఆవహః । యం ఆదాయ ఆగతః భద్రాః అహం భర్తుః రహః కరః ॥* 10-47- 28) -

గోపికలకు శ్రీకృష్ణ సందేశము - ఉపదేశము (ఉద్ధవుడి ద్వారా) -

1. గోపికలారా! మనం దూరంలేము. నేను అంతటా ఉన్నాను, అందరిలో ఉన్నాను (సర్వాత్మనా క్వచిత్-29). మనస్సు, ప్రాణములు, పంచ భూతములు, ఇంద్రియములు, గుణములు అన్ని మీకు ఎలాగున్నాయో అలాగే నేను కూడా మీతోనే ఉన్నా (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ- భవతీనాం వియోగః మే న హి సర్వ ఆత్మనా క్వచిత్। యథా భూతాని భూతేషు ఖం వాయు అగ్నిః జలం మహీ। తథా అహం చ మనః ప్రాణ భూత ఇంద్రియ గుణ ఆశ్రయః* 10-47-29).

2. నా మాయాశక్తి బలముచే అంతటా నేను వ్యాపించాను. అంతటా నేను ఉన్నాను. అంతా నాలోనే ఉంది - (*ఆత్మని ఏవ ఆత్మనా ఆత్మానం సృజే హన్మి అనుపాలయే। ఆత్మమాయా అనుభావేన భూత ఇంద్రియ గుణ ఆత్మనా ॥* 10-47-30).

3. ఇంద్రియార్థములతో కూడిన జాగృత, నిద్ర, స్వప్నావస్థలు అవిద్యలు. అవి మాయతో కూడినవి. నిద్ర శరీరానికే కాని ఆత్మకు కాదు. ఆత్మ మనస్సు ద్వారా కనేది చేసేది కలమాత్రమే, ఇంద్రియార్థములు మిథ్యాపూరకములు, అశాశ్వతములు, పనికిరానివి. నిద్రలేచినపుడు నాకు కల బాగా వచ్చిందంటాడు, అలాగే దేహంరాగానే దేహలక్షణములు నావే అనుకుంటాడు. నిద్రనుండి మేల్కొన్న పురుషుడు అసత్యమగు స్వప్న విషయములను స్మరించునట్లుగా, మనస్సు ద్వారా శబ్దాది విషయములను చింతించుచున్న అవి యింద్రియ గ్రాహ్యములగును. అవి స్వప్నములాగా అనర్థకములగును. కావున అప్రమత్తుడై అయిష్టభావముతో ఆ మనస్సును నిగ్రహింపుడు. ఎవరికి ఇంద్రియనిగ్రహము కలుగునో వారికి స్వామి మాయ అర్థమగును (*ఆత్మా జ్ఞానమయ శుద్ధః వ్యతిరిక్తః అగుణ అన్వయః। సుషుప్తి స్వప్న జాగ్రద్భిః మాయా వృత్తిభి ఈయతే ॥* 10-47-31, *యేన ఇంద్రియ అర్థాన్ ధ్యాయేత మృషా స్వప్నవత్ ఉత్థితః । తత్ నిరున్ధ్యాత్ ఇంద్రియాణి వినిద్రః ప్రత్యపద్యత ॥* 10-47-32). ఇంద్రియార్థములను సత్యముగా భావించక వాటికై ప్రాకులాడక - యోగ స్వాధ్యాయ, సాంఖ్య, త్యాగ, తప, దాన సత్యములనే నదులను ప్రవహింపచేస్తూ మనస్సును నిగ్రహించి ఆ మనస్సును నా ఆనంద సముద్రంలో కలపాలి. నదులకు సముద్రమువరకు హద్దులు నదిఒడ్డుగా నిర్ణయింపబడి ఆ నదిని సముద్రములో లీనమౌనట్లు చేసిన విధముగా, వివేకుల-వేదశాస్త్రములు, అష్టాంగయోగము, సాంఖ్యజ్ఞానము, సన్న్యాసములు, స్వధర్మము, ఇంద్రియనిగ్రహము, సత్యము మున్నగునవి ఒడ్డుగా వాడి నది నీటిని సముద్రమునకు కలిపినట్లుగా మనస్సును నిరోధించి, దానిని క్రమపద్ధతిన నాలో లీనమయ్యేటట్లు చేయాలి. ఇదే మనస్సును నిరోధించు పద్ధతి (*ఏతత్ అన్తః సమామ్నాయః యోగః సాంఖ్యం మనీషిణామ్। త్యాగః తపః దమః సత్యం సముద్ర అన్తాః ఇవ ఆపగాః ॥* 10-47-33). నేను మీ కన్నులకు దూరంగా ఉన్నా, ఎందుకంటే మనస్సుకు దగ్గరగా ఉండటానికి మీ ధ్యానము తీవ్రతరము చేయుటకు- *మనసః సన్నికర్షార్థం (యత్ తు అహం భవతీనాం వై దూరే వర్తే ప్రియః*

దృశాం । మనసః సన్నికర్ష అర్థం మత్ అనుధ్యాన కామ్యయా ॥ 10-47-34). ఉదాహరణకు ప్రియుడు దూరముగా ఉన్నపుడు స్త్రీ తన ఎదుట ఉన్నప్పటి కంటే ఎక్కువగా తలుస్తుంది (*యథా దూరచరే ప్రేష్ఠే మనః ఆవిశ్య వర్తతే। స్త్రీణాం చ న తథా చేతః సన్నికృష్టే అక్షిగోచరే ॥* 10-47-35). అట్లా మీరు ఉత్తీర్ణులైనారు.

4. మీరు మనోవృత్తులన్నింటా నన్నే స్మరించుచున్నారు. అది మీరు సాధించారు. మీకు ఇకవేరే పైన తెల్పిన ఏయోగ పద్ధతులు అవసరం లేదు. కావున నన్నే పొందగలరు అతి త్వరలో (*మయ్యా వేశ్య మనః*) – ఎందుకనగా మీరు మనోవృత్తులన్నింటిని లౌకికపరంగా పరిత్యజించి వానిని నాకు సమర్పించి యెల్లప్పుడు నన్నే స్మరించుచున్నారు. అందువలన త్వరలోనే నన్ను పొందగలరు. నా వైకుంఠము చేరగలరు. కావున మీకు నాయందు మోహంలేదని భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యాలు కలిగాయని నిరూపణ (అతడు జ్ఞాన వైరాగ్య సంపన్నుడు అని నిరూపణ) (*మయి ఆవేశ్య మనః కృత్స్నం విముక్త అశేషవృత్తి యత్ । అనుస్మరన్త్యః మాం నిత్యం అచిరాత్ మాం ఉపైష్యథ ॥* 10-47-36). సౌభాగ్యవతులారా! వ్రజస్త్రీలు కొందరు తమతమ భర్తలచే గృహములయందు బంధింపబడి యుండుటచే శరత్కాల రాత్రులయందు వనవిహారరతుడనగు నాతో రాసక్రీడ చేయజాలకపోయిరి. వారు వ్రజముల నందుండియు నా ప్రభావమును చింతించుట ద్వారా నన్నే పొందిరి (*యాః మయా క్రీడతా రాత్ర్యాం వనే అస్మిన్ వ్రజే ఆస్థితాః । అలబ్ధ రాసాః కల్యాణ్యః మా ఆపుః మత్ వీర్య చిన్తయా ॥* 10-47-37).

శుకుడు పలికెను – ఆ వ్రజ స్త్రీలు ఉద్ధవుడు చెప్పిన ప్రియతముని యీ సందేశమును విని, దానిచే పూర్వస్మృతిని పొంది కృష్ణ ప్రేమతో ఉద్ధవునితో ఇట్లు పలికిరి (*శ్రీశుకః ఉవాచ – ఏవం ప్రియతమ ఆదిష్టం ఆకర్ణ్య వ్రజయోషితః । తాః ఊచుః ఉద్ధవం ప్రీతాః తత్ సన్దేశ ఆగత స్మృతీః ॥* 10-47-38) –

గోపికలు పలికిరి – యాదవులకు శత్రువు అగు కంసుడు అనుచరులతో గూడ హతుడయ్యెను. అది మన అదృష్టము. శ్రీకృష్ణుడు ఇప్పుడు పూర్ణకాములగు ఆప్త బంధుమిత్రులతో పాటు కుశలముగనున్నాడా? (*గోప్యః ఊచుః – దిష్ట్యా అహితః హతః కంసః యదూనాం స అనుగః అఘ కృత్। దిష్ట్యా ఆప్తైః లబ్ధ సర్వ అర్థైః కుశలీ ఆస్తే అచ్యుతః అధునా ॥* 10-47-39). సౌమ్యుడా! శ్రీకృష్ణుడు మాపై చూపదగిన ప్రేమను ఇపుడు, మధురానగర స్త్రీల అనురాగ లజ్జ చిరునగవు ఉదార సౌందర్యభరిత క్రీగంటి చూపులచే, అర్చనలచే ఆకర్షింపబడిన వాడై వారిపై గూడ అట్టి ప్రేమను జూపుచున్నాడా? (*కచ్చిత్ గద అగ్రజః సౌమ్య కరోతి పుర యోషితాం । ప్రీతిం నః స్నిగ్ధ సవ్రీడ హాస ఉదార ఈక్షణ అర్చితః ॥* 10-47-40). ఇతర గోపికలు ఇట్లు పలికిరి – రతివిశేషజ్ఞుడు, పురస్త్రీలకు ప్రియుడు అగు శ్రీకృష్ణుడు వారి వాక్కులచేత, సమ్మోహకరమగు విలాసములచేత పూజితుడై వారి యందు ఎట్లు ఆసక్తుడు కాకుండును? (*కథం రతి విశేషజ్ఞః ప్రియః చ పురయోషితాం। న అనుబధ్యేత తత్ వాక్యైః విభ్రమైః చ అనుభాజితః ॥* 10-47-41). ఇతర గోపికలు పలికిరి – సత్పురుషాశ్రేష్ఠా! శ్రీకృష్ణుడు పురస్త్రీలతో చర్చించునపుడు సభామధ్యమున స్వేచ్ఛగా మాట్లాడుతున్నపుడు

వారి సంభాషణలలో ఈ గ్రామ్యగోప స్త్రీలను గూర్చి తెల్పుచుందునా? (*అపి స్మరతి నః సాధో గోవిన్దః ప్రస్తుతే క్వచిత్ । గోష్ఠి మధ్యే పురస్త్రీణాం గ్రామ్యాః స్వైర కథా అంతరే ॥* 10-47-42). మరికొందరు గోపికలు పలికిరి - కుముదములచేత, మల్లెలచేత, పండువెన్నెలచేత సుందరమైన బృందావనమునందు చేసిన రాసక్రీడలు స్వామికి గుర్తుకువస్తాయా? చరణనూపురములచే ప్రతిధ్వనించు రాసమండలమున ప్రియగోపాంగనలు ఆయన మనోజ్ఞకథలను కీర్తించుచుండగా ఆయన విహరించిన రాత్రులనెప్పుడైన స్మరించుచుందునా? (*తాః కిం నిశాః స్మరతి యాసు తదా ప్రియాభిః బృందావనే కుముద కున్ద శశాంక రమ్యే । రేమే క్వణత్ చరణనూపుర రాసగోష్ఠ్యాం అస్మాభిః ఈడిత మనోజ్ఞ కథః కదాచిత్ ॥* 10-47-43).

ఎంత చెప్పినా గోపికలు వినలేదు. మథురా నగర స్త్రీలపై మక్కువ కలిగి మాలాంటి గ్రామవాసులను లెక్కచేయడం లేదు అని కృష్ణుణ్ణి నిందించారు (*గోష్ఠిమధ్యే పురస్త్రీణాం గ్రామ్యాః స్వైర కథాన్తరే* - 42). మా దగ్గరకు రాడా ఏమి? ఆ రాసక్రీడ రాత్రులు మరచాడా? మమ్ము మరిచాడా ఏమి? ఇంద్రుడు వర్షమును కురిపించుట ద్వారా ఎండలచే ఎండిన వనమును జిగురింపజేయునట్లు శ్రీకృష్ణుడు తన కొరకై దుఃఖించుచున్న మమ్ము కరస్పర్శాదులద్వారా బ్రతికించుటకై వ్రజమునకు తిరిగివచ్చునా? (*అపి ఏష్యతి ఇహ దాశార్హః తప్తాః స్వకృతయా శుచా । సంజీవయన్ ను నః గాత్రై యథా ఇంద్రః వనం అంబుదైః ॥* 10-47-44). మరికొందరు గోపికలు పలికిరి - శత్రువులను వధించుటచేత, రాజ్యమును రాజపదవిని జయించుటచేత అతడు రాజకన్యలను పరిణయమాడి స్వజనులచే పరివృత్తుడై సంతోషముతో నివసించుచున్నాడు. అందువలన ఇక ఇచ్చుటికేలవచ్చును? (*కస్మాత్ కృష్ణః ఇహ ఆయాతి ప్రాప్త రాజ్యః హత అహితః । నర ఇంద్ర కన్యాః ఉద్వాహ్య ప్రీతః సర్వ సుహృత్ వృతః ॥* 10-47-45). వనవాసులమైన మాతో స్వామికి ఏమవసరమున్నది? అతడు పూర్ణతృప్త కాముడగుటచే, ఏ కోరికలు లేనివాడగుటచే లక్ష్మీదేవిని కూడా కోరడు. ఇక మమ్ములను ఎలా కోరుతాడు? అయినా ఆవిడ స్వామిని వదలదు (*కిం అస్మాభిః వన ఓకోభిః అన్యాభిః వా మహా ఆత్మనః । శ్రీ పతేః ఆప్తకామస్య క్రియేత అర్థః కృత ఆత్మనః ॥* 10-47-46). సమస్త కోరికలను వదలుటయే ముక్తి మోక్షము అని అంటుంది పింగళ అనే ఆవిడ. కాని అది మాకు అక్కరలేదు. మేము కృష్ణుని వదలలేము. అది మాకు దుష్పరిహార్యమైనది (*పరం సౌఖ్యం హి నైరాశ్యం స్వైరిణీ అపి ఆహ పింగళా । తత్ జానతీనాం నః కృష్ణే తథా అపి ఆశా దురత్యయా॥* 10-47-47). ఉత్తమశ్లోకుడైన శ్రీకృష్ణునితో ఎవ్వడైనను అంతరంగిక సంబంధమును పరిత్యజింపదలచునా? అతడు పూర్ణకాముడగుటచే లక్ష్మీదేవిని గూడ కోరడు. అయినను ఆ లక్ష్మీదేవి ఆయన వక్షస్థలమును క్షణకాలము గూడ వదలియుండదు (*కః ఉత్సహేత సన్త్యక్తుం ఉత్తమఃశ్లోక సంవిదం । అనిచ్ఛతః అపి యస్య శ్రీః అఙ్గాత్ న చ్యవతే క్వచిత్ ॥* 10-47-48). ప్రభూ! సంకర్షణుడితో గూడి శ్రీకృష్ణుడు ఈ నదులు, పర్వతములు, వనములు, గోవులు, వేణునాదములతో విహరించెను. అందువలన ఆయన నెట్లు మఱువగలము? (*సరిత్ శైల వన ఉద్దేశాః గావః వేణురవాః ఇమే । సంకర్షణ సహాయేన కృష్ణేన ఆచరితాః ప్రభో ॥* 10-47-49). మా పరిస్థితి ఏమో - *పునఃపునః స్మారయన్తి నన్దగోపసుతమ్* - ఆహా! ఇవన్నియును నిరంతరము మాకు

ఆ నందగోపకుమారుని గుర్తు చేయుచుందును. వ్రజమంతటా దివ్యకృష్ణ పాదముద్రలతో నిండి ఉన్నది. ఎటుచూసినా మాకు స్వామియే కనపడతాడు. కావున స్వామిని ఎన్నడునూ మరువజాలము. ఆహా! ధ్వజ వజ్రాది చిహ్నితములగు ఆయన పాదచిహ్నములను ధరించుట ద్వారా నేటికిని మా చిత్తములయందు స్మృతిని కలిగించుచున్నవి. అందువలన మనస్సులనుండి మేము ఆయన ప్రసంగములను విడువలేకుండగ నున్నాము (*పునః పునః స్మారయన్తి నన్దగోపసుతం బత । శ్రీ నికేతైః తత్ పదకైః విస్మర్తుం న ఏవ శక్నుమః ॥* 10-47-50). కావున ఓ కృష్ణదూతా! మేమాయన మనోహరమగు నడకచేత, మురిపించు చిరునవ్వులచేత, ఉదారహాస్యముచేత, సలీల విలాస శోభితములైన ఓరచూపులచేత, మధుమయములగు మధురవాక్కులచేత మా హృదయములు, బుద్ధి, చిత్తము అన్నియును స్వామిచే అపహరింపబడినవి. కావున ఆయననెట్లు మరువగలము? కావున మమ్ములను విడువకు కృష్ణా! అని విలపించారు ఉద్ధవుడితో (*గత్యా లలితయా ఉదార హాస లీలా అవలోకనైః । మాధ్వ్యా గిరా హృత ధియః కథం తం విస్మరామ హే ॥* 10-47-51). స్వామీ! ఈ గోకులాన్ని దుఃఖసాగరాన్నుండి ఉద్ధరించు. ఓ నాథా! రమానాథా! వ్రజనాథా! అర్థించువారి దుఃఖములను తొలగించువాడా! దుఃఖవినాశక! గోవిన్దా! దుఃఖసాగరమున మునిగియున్న ఈ గోకులమును ఉద్ధరింపుము (*హే నాథ హే రమానాథ వ్రజనాథా ఆర్తినాశన । మగ్నం ఉద్ధర గోవిన్ద గోకులం వృజిన అర్ణవాత్ ॥* 10-47-52). ఉద్ధవునకు తమ కృష్ణ విరహతాపమును చెప్పుకొని, ఆయన ముందు ఏడ్చి కొంత ఉపశమనము చెంది, స్వామి అధోక్షజుడు కదా! అని గ్రహించారు (*శ్రీశుక ఉవాచః – తతః తాః కృష్ణసన్దేశైః వ్యపేత విరహజ్వరాః । ఉద్ధవం పూజయాం చక్రుః జ్ఞాత్వా ఆత్మానం అధోక్షజమ్ ॥* 10-47-53).

కొన్ని నెలలు ఉద్ధవుడు వ్రజమున నుండి కృష్ణలీలలను కీర్తించుచు గోపికల విరహతాపమును పోగొట్టే ప్రయత్నం చేసాడు – (*ఉవాస కతిచిత్ మాసాన్ గోపీనాం వినుదన్ శుచః । కృష్ణలీలా కథాం గాయన్ రమయాం ఆస గోకులమ్ ॥* 10-47-54). ఉద్ధవుడిట్లు వ్రజమండలమున నివసించినంత కాలము నిరంతరము కృష్ణకథను గూర్చి చర్చించుచుండగా వ్రజవాసులకు ఆ కాలము క్షణకాలముగ గడచినట్లుండెను (*యావన్తి అహాని నన్దస్య వ్రజే అవాత్సీత్ సః ఉద్ధవః । వ్రజ ఓకసాం క్షణప్రాయాణి ఆసన్ కృష్ణస్య వార్తయా ॥* 10-47-55). కృష్ణసేవకుడగు ఉద్ధవుడు, ఆ హరిదాసుడు – నదీవనపర్వతగుహలను, పుష్పములచేత శోభిల్లువృక్షములను జూచుచున్నపుడు ప్రతిస్థానమునందును శ్రీకృష్ణుని లీలావిషయక ప్రశ్నల ద్వారా వ్రజవాసుల చిత్తములయందు కృష్ణస్మృతిని గలిగించి ఆనందమును అనుభవించుచుండెను (*సరిత్ వన గిరి ద్రోణీః వీక్షన్ కుసుమితాన్ ద్రుమాన్ । కృష్ణం సంస్మారయన్ రేమే హరిదాసః వ్రజ ఓకసామ్ ॥* 10-47-56). ఎల్లప్పుడు గోపికలు శ్రీకృష్ణస్మరణ చేయడం మరియు శ్రీకృష్ణచింతనతోగల వారి పరిస్థితిని అర్థం చేసుకున్నాడు ఉద్ధవుడు (*దృష్ట్వా ఏవం ఆది గోపీనాం కృష్ణ ఆవేశ ఆత్మ విక్లవమ్ । ఉద్ధవః పరమ ప్రీత తాః నమస్యన్ ఇదం జగౌ ॥* 10-47-57). వారి వద్ద కృష్ణభక్తిని ప్రయోగాత్మకంగా నేర్చుకొని వారికి నమస్కరించి వారిని ఇలా కీర్తించసాగాడు – ఈ గోపికలు అనన్య కృష్ణ భావనలో ఉండి భువిలో జన్మసార్థకత చేసుకున్నారు. భవభీతికి బెదిరిన మునులు, నేను, బ్రహ్మాదులు, ద్విజులు కూడా ఎదగలేకపోయాము ఈ

స్థితికి అని తలచాడు. కృష్ణభక్తి ఉన్నవారికి బ్రాహ్మణ జన్మతో పనియేమి? ఏ యోనిలో జన్మించినా ఒక్కటే అని తలచాడు (*ఏతాః పరం తను భృతః భువి గోపవధ్వః గోవిన్ద ఏవ నిఖిల ఆత్మని రూఢ భావాః । వాంఛన్తి యత్ భవ భియః మునయః వయం చ కిం బ్రహ్మ జన్మభిః అనన్త కథా రసస్య ॥* 10-47-58). లోకదృష్టిలో వ్యభిచార దోషగ్రస్తులు, వనవాసినులు అగు ఈ గోపికలు నిజంగా స్వామియందు పరిపూర్ణ ప్రేమభావముతో ఉన్నారు. వీరు పండితులు విద్వాంసులు కాకపోయినా ఔషధరాజమైన కృష్ణప్రేమను నిరంతరము సేవిస్తూ అదే చరమస్థాయి అని గ్రహించారు, ఆచరించారు. లోకదృష్టిలో వ్యభిచారదోషగ్రస్థులు, వనవాసినులు అగు నీ గోపికలను ఎవరితో పోల్చగలరు? పరమాత్మ స్వరూపుడగు శ్రీకృష్ణుని విషయమున అనన్య పరిపూర్ణ పరమప్రేమను కలిగి ఉన్నారు. ఆహా! అమృత స్వరూపమును ఎరుంగక దానిని సేవించినను, తెలిసిసేవించినను అది మానవులకు సుఖమునే కలుగజేయును కదా! అట్లే అమృతమయమగు శ్రీకృష్ణ స్వరూపము ఎరుగని వ్యక్తి కూడా ఎల్లప్పుడు ఆయనను సేవించినచో వానికి ఆయన సాక్షాత్తుగా అభీష్ట ఫలములను ఇచ్చును (*క్వ ఇమాః స్త్రియః వనచరీః వ్యభిచార దుష్టాః కృష్ణే క్వ చ ఏషః పరమ ఆత్మని రూఢభావః । నను ఈశ్వరః అనుభజతః అవిదుషః అపి సాక్షాత్ శ్రేయః తనోతి అగదరాజః ఇవ ఉపయుక్తః ॥* 10-47-59).

రాసలీలయందు శ్రీకృష్ణభగవానుడు తన బాహువులతో గోపికలను కౌగలించుకొని వారి అభీష్టములను నెఱవేర్చుట ద్వారా ఎట్టి అనుగ్రహమును ప్రదర్శించెనో, ఆయన వక్షఃస్థలమున ఏకాంతాసక్తయగు లక్ష్మీదేవి కూడా అది పొందలేదు. అలాగే పద్మమును పోలిన శరీరసౌరభము, దేహకాంతి కలిగిన పరమసుందరీమణులగు స్వర్గలోక వనితలు, అప్సరసలు అట్టి అనుగ్రహమును ఊహింపజాలరు. ఇక యితర స్త్రీలకు ఎట్లు ఇది సంభవమగును? (కావున తుచ్ఛమైన ఇతర వనితల జోలికి వెళ్ళకండి). భగవానుడైన శ్రీకృష్ణుని యందు పరమప్రేమ కల్గి ఉన్నారు గోపికలు. వేరే యోగపద్ధతులు ఏమీ అక్కరలేదని నిరూపించారు. అందుకేనేమో శ్రీలక్ష్మికి కూడా దొరకని రాసోత్సవమున, స్వామి భుజదండములచే ఆలింగనము పొందారు. దేహకాంతి, సుగంధభరితములైన స్వర్గవనితలకు కూడా ఈ అదృష్టము లేదు కదా! వారిని కోరేవారు ఇంకా పెద్దమూర్ఖులు కదా!. వీరు ఇద్దరు దుఃఖజనితలు కదా! గోపికలముందు స్వర్గవనితలు ఎందుకు పనికిరానివారు కదా! గోపికలు అంటే భక్తికి పరాకాష్ట అని గ్రహించిన ఉద్ధవుడు తను కూడా బృందావనములో గోపికల పాదరేణువుగా జన్మించాలని కోరుకున్నాడు- గోపికలు ఎంతటి ధైర్యవంతులు. ఆర్యపథాన్ని కూడా త్యజించి శ్రీకృష్ణుని సౌందర్యానికి ఆకర్షితులై వేదాంతులు అన్వేషించే ఆ ముకుందుని పాదపద్మ ఆశ్రయము పొందారు. కావున నేను బృందావనమున ఒక లతగా, గడ్డిపోచగా జన్మించి గోపికల పాదరేణువులతో త్రొక్కబడాలి. అప్పుడే నాకు వారి అనుగ్రహము కలుగుతుంది. విడువరాని పతిపుత్రాదులైన అత్మీయులను లోకమార్గమును పరిత్యజించి శ్రుతులచే అన్వేషింపదగిన శ్రీకృష్ణపాదములను ఆశ్రయించిన పదవిని పొందారు. గోపికల చరణరేణువులు పడ్డ బృందావనమున గుల్మలతాదులలో నేయొక్క దానిగనైన జన్మించెదను గాక, అని ఉద్ధవుడు కోరుకున్నాడు (*న అయం శ్రియః అఙ్గే ఉనితాన్త రతేః ప్రసాదః స్వః*

యోషితాం నలిన గన్ధ రుచాం కుతః అన్యాః । రాస ఉత్సవే అస్య భుజదండ గృహీత కంఠ లబ్ధ ఆశిషాం యః ఉదగాత్ వ్రజవల్లవీనామ్॥, ఆసాం అహో చరణరేణు జుషాం అహం స్యాం బృందావనే కిం అపి గుల్మలతా ఓషధీనామ్ । యా దుస్త్యజం స్వజనం ఆర్యపథం చ హిత్వా భేజుః ముకుంద పదవీం శ్రుతిభిః విమృగ్యామ్ ॥ 10-47-60,61). శ్రుతులచే అన్వేషింపదగిన శ్రీకృష్ణుని, గోపికలు సులభంగా పొందారు (*శ్రుతిభిర్విమృగ్యామ్* - 61) - రాసక్రీడలు చేసారు. కౌగలించుకున్నారు. ఇది లక్ష్మీదేవి, బ్రహ్మదేవులకు కూడా అసాధ్యము కదా! ఏ శ్రీకృష్ణపాదపద్మములను లక్ష్మీదేవి, బ్రహ్మదేవుడు యోగధారణమున ధ్యానిస్తారో, అట్టి పాదములను గోపికలు వారి స్తన్యములపై ఉంచుకొనిరి కదా! లక్ష్మీదేవి యే భగవానుని పాదములను సేవించుచుండెడిదో, ఆప్తకాములగు బ్రహ్మాదులు తమ హృదయములయందే శ్రీకృష్ణుని పాదపద్మములను అర్చించుచుందురో అట్టి కృష్ణునితో రాససభయందు సాక్షాత్తుగ ఆ భగవానుని చరణకమలములను కౌగలించుకొని స్తనముల యందు నిలుపుకొని ఆ గోపికలు చిత్తసంతాపమును పరిత్యజించిరి (*యాః వై శ్రియా అర్చితం అజ ఆదిభిః ఆప్తకామైః యోగ ఈశ్వరైః అపి యత్ ఆత్మని రాసగోష్ఠ్యామ్ । కృష్ణస్య తత్ భగవతః చరణారవిన్దం న్యస్తం స్తనేషు విజహుః పరిరభ్య తాపమ్ ॥* 10-47-62). వీరి పాదరేణువులకు నిరంతరము నమస్కరిస్తా ఎందుకంటే వీరు బిగ్గరగా మనసా వచసా కర్మణా ఆచరించే హరికథా గానము ముల్లోకములను పవిత్రము చేయునది అని ఉద్ధవుడు అనుకున్నాడు - (*వన్దే నన్దవ్రజ స్త్రీణాం పాదరేణుం అభీక్ష్ణశః । యాసాం హరికథా ఉద్గీతం పునాతి భువనత్రయమ్ ॥* 10-47-63). ఉద్ధవుడు మధురకు తిరిగి వెళుతుంటే నందాదులు, గోపికలు, గోపాలురు ఇలా చెప్పుకొని విలపించారు (*తం నిర్గతం సమాసాద్య నానా ఉపాయన పాణయః । నన్ద ఆదయః అనురాగేణ ప్రావోచన్ అశ్రులోచనాః ॥* 10-47-65)-

మా మనస్సులు శ్రీకృష్ణుని పాదపద్మములయందు, వాక్కులు శ్రీకృష్ణనామ మందు, శరీరము ఆయన ప్రణామాది కర్మల యందు నిమగ్నమగుగాక (*మనసో వృత్తయోనః స్యుః కృష్ణ పాదాంబుజాశ్రయః । వాచో అభిధాయినీః నామ్నాం కాయః తత్ ప్రహ్వణ ఆదిషు* - 10-47-66). కర్మలంపటులమైన మేము శుభమైన కర్మలు దానములు చేస్తూ ఉందుము గాక! వాటి ఫలితంగా స్వామి కోరికతో మేము ఎక్కడ ఏ లోకములో జన్మించినా పరవాలేదు. మేము ఎక్కడ ఎట్లా పుట్టినా మాకు ఫరవాలేదు. అయితే మాకు ఆ కృష్ణస్వామియందు ప్రేమానురాగాలు కలిగేటట్లు స్వామిని ప్రార్థిస్తున్నాము. మేము చేయు పుణ్యకర్మానుష్ఠానము చేత, దానముల చేత ఆయన యందు ఆసక్తి కలుగు గాక! (*కర్మభిః భ్రామ్యమాణానాం యత్ర క్వ అపి ఈశ్వరేచ్ఛయా । మంగళ ఆచరితైర్దానై రతిః నః కృష్ణ ఈశ్వరే* - 67). ఓ రాజా! కృష్ణభక్తి గల గోపులచేత పూజింపబడి శ్రీ కృష్ణపాలితమైన మధురానగరానికి తిరిగి వచ్చాడు ఉద్ధవుడు (*ఏవం సభాజితః గోపైః కృష్ణభక్త్యా నర అధిప । ఉద్ధవః పునః ఆగచ్ఛత్ మధురాం కృష్ణపాలితామ్ ॥* 10-47-68).

ఉద్ధవుడు మధురానగరమున అంతఃపురమునందున్న శ్రీకృష్ణునకు ప్రణమిల్లి వ్రజవాసుల ప్రేమాతిశయములను ఉన్నది ఉన్నట్లుగా అంతా వివరించాడు - పిమ్మట వసుదేవునకు, బలరామునకు,

మహారాజు ఉగ్రసేనునకు నందాదులు ఒసగిన కానుకలు ఇచ్చాడు (*కృష్ణాయ ప్రణిపత్య ఆహ భక్తి ఉద్రేకమ్ వ్రజ ఓకసామ్ । వసుదేవాయ రామాయ రాజ్ఞే చ ఉపాయనాని అదాత్ ॥* 10-47-69). ఆ తర్వాత సర్వాంతర్యామి, సర్వద్రష్ట అగుస్వామి, కామవాంఛావరము కోరిన సైరంధ్రి (త్రివక్ర, కుబ్జ) గృహమునకు వెళ్ళాడు (*శ్రీశుక ఉవాచ - అథ విజ్ఞాయ భగవాన్ సర్వ ఆత్మా సర్వ దర్శనః । సైరంధ్ర్యాః కామతప్తాయాః ప్రియం ఇచ్ఛన్ గృహం యయౌ ॥* 10-48-1).

శ్రీకృష్ణ భగవానుడు తన భక్తులను ఆనందింపజేయుట - కుబ్జ, అక్రూర గృహములకు వెడలుట

కుబ్జ పూర్వజన్మలో శూర్పణఖ అయి ఉండవచ్చును. సైరంధ్రి లేక త్రివక్ర స్వామి అనుగ్రహముతో సుందరయువతి అయింది. తన ఇంటికి ఉద్ధవునితో గూడి వస్తున్న శ్రీకృష్ణుని జూచి స్వాగతించి అన్ని మర్యాదలను అందించింది. చక్కగ అలంకరించుకొన్న ఆమెతో స్వామి క్రీడించాడు. గోపికల వలె గాక (గోపికలు సర్వేశ్వరునిగా గుర్తించి మాధుర్యలీలను కోరారు) ఇదివరకు అంగఅనులేపములను ఒసగి స్వామి శరీరముతో క్రీడించాలనుకొన్నది ఆ దురదృష్టవంతురాలు కుబ్జ (*ఆహూయ కాన్తాం నవ సంగమ హ్రియా విశంకితాం కంకణ భూషితే కరే । ప్రగృహ్య శయ్యాం అధివేశ్య రామయా రేమే అనులేప అర్పణ పుణ్య లేశయా ॥* 10-48-6). (*సా ఏవం కైవల్యనాథం తం ప్రాప్య దుష్ప్రాప్యం ఈశ్వరం । అంగరాగ అర్పణేన అహో దుర్భగా ఇదం అయాచత ॥* 10-48-8). సౌందర్యవతుడైన స్వామితో అంగరాగ అర్పణము కోరినది అనగా శరీర కామవాంఛతీర్చుకొను వరము (*తస్యై కామవరం దత్త్వా* 10-48-10). అదే ప్రసాదించాడు స్వామి. కొన్నాళ్ళు అక్కడే ఉండిపోమంది సైరంధ్రి. ఆమెకు కామవాంఛ తీరు వరము ఇచ్చి ఉద్ధవునితో గూడి స్వగృహమునకు వెళ్ళాడు స్వామి. అతికఠినముగా లభ్యమయ్యే స్వామితో ఇంద్రియభోగములను కోరుట అల్పబుద్ధి అని శుకుడు వ్యాఖ్యానించాడు (*దురారాధ్యం సమారాధ్య విష్ణుం సర్వ ఈశ్వర ఈశ్వరమ్ । యః వృణీతే మనః గ్రాహ్యం అసత్త్వాత్ కుమనీషీ అసౌ ॥* 10-48-11). పద్మ, బ్రహ్మ వైవర్త పురాణములు ఆధారంగా వీరి సంతానమే ఉపశ్రౌతుడు. ఇతడు పాంచరాత్రాగమము అను శాస్త్రాన్ని రచించాడు.

పిదప శ్రీకృష్ణుడు, బలరామ ఉద్ధవులతో కూడి కొన్ని కార్యములను చక్కబెట్టుటకై అక్రూరుడి ఇంటికి వెళ్ళారు. అక్రూరుడు పూజాద్రవ్యాలతో అర్చించి పాద ప్రక్షాళన జలమును శిరస్సున ధరించి, వారిని స్తుతించాడు - (10-48-16). కృష్ణ స్వామి పాదములను తన ఒడిలో ఉంచుకున్నాడు. పాపియగు కంసుని అతని అనుచరులను వధించడం వల్ల ఇక వంశవృద్ధి, ధర్మవృద్ధి అవుతుందని సంతోషించాడు. అక్రూరునిచే శ్రీకృష్ణ బలరాముల స్తుతి ఇలా జరిగింది -

1. మీరు ఇరువురు పురుషోత్తములు. ఈ జగత్తునకు కారణమైనవారు మీరు జగన్మయులు. మీది కానిదంటూ ఏమిలేదు (*యువాం ప్రధాన పురుషౌ జగత్ హేతూ జగత్ మయౌ । భవద్భ్యాం వినా కించిత్ పరం న అస్తి న చాపరమ్ ॥* 10-48-18).

2. నీచే సృష్టించబడిన యీ విశ్వమునందు ప్రవేశించి నీవు శ్రుతుల వల్ల బాగా తెలుపబడుతూ మరియు ప్రత్యక్షంగా గోచరుడవై ఉన్నావు – (*ఆత్మసృష్టం ఇదం విశ్వం అన్వావిశ్య స్వ శక్తిభిః । ఈయతే బహుధా బ్రహ్మన్ శ్రుత ప్రత్యక్ష గోచరమ్ ॥* 10–48–19). భూమండలమున చరాచరప్రాణులు వివిధ శరీరాలతో ప్రకటమవుతున్నాయి. జీవులు వారి వారి కర్మానుసారము పాంచభౌతిక శరీరములను నీ నేతృత్వంలో పొందుతున్నారు. నీవు ఆత్మతంత్రుడవై జీవుల ఆత్మల యందు ప్రవేశించి వారిని నియంత్రించుచుందువు (*యథా హి భూతేషు చర అచరేషు మహీ ఆదయః యోనిషు భాన్తి నానా । ఏవం భవాన్ కేవలః ఆత్మ యోనిషు ఆత్మా ఆత్మతన్త్రః బహుధా విభాతి ॥* 10–48–20).

3. నీవు జగత్తు యొక్క సృష్టి, స్థితి, లయ కార్యములను చేయుచున్నను, ఆ గుణముల చేత గాని, కర్మముల చేత గాని నీవు బద్ధుడవు అగుట లేదు – (*సృజస్యథో లుంపసి పాసి విశ్వం రజస్తమస్సత్త్వగుణైః స్వశక్తిభిః । న బధ్యసే తద్గుణకర్మభిర్వా జ్ఞానాత్మనస్తే క్వ చ బన్ధహేతుః* 10–48–21). నీకు మాలాగా బంధనము కాని ముక్తి కాని లేవు, అట్లు ఉన్నాయని ఎవరన్న తలచినా అది వారి అవివేకము (*దేహ ఆది ఉపాధేః అనిరూపితత్వాత్ భవః న సాక్షాత్ న భిదా ఆత్మనః స్యాత్ । న అతః బన్ధః తవ న ఏవ మోక్షః స్యాతాం నికామః త్వయి నః అవివేకః ॥* 10–48–22).

4. సాధువుల రక్షణ, దుష్టుల సంహరణ నీ పని, ఇదంతా వేదమార్గాన్ని నిలబెట్టుటకై చేస్తావు. ఎప్పుడైతే ఈ వేదమార్గాన్ని పాషండమతములు వచ్చి అడ్డగిస్తాయో నీవు అవతరించి సాత్త్విక ధర్మాలను తిరిగి సంఘమున స్థాపిస్తావు (*త్వయా ఉదితః అయం జగతః హితాయ యదా యదా వేద పథః పురాణః । బాధ్యేత పాషండ పథైః అసద్భిః తదా భవాన్ సత్త్వగుణం బిభర్తి ॥* 10–48–23).

5. నీవు లక్షలమంది అసుర రాజులను వారి సైనికులను సంహరించుటకై ఆ విధంగా భూభారమును తొలగించుటకు వచ్చావు. నీ వంశకీర్తిని పెంచుటకు వచ్చావు (*సః త్వం ప్రభో అద్య వసుదేవగృహే అవతీర్ణః స్వ అంశేన భారం అపనేతుం ఇహ అసి భూమేః । అక్షౌహిణీ శత వధేన సుర ఇతర అంశ రాజ్ఞం అముష్య చ కులస్య యశః వితన్వన్ ॥* 10–48–24). (18 సార్లు జరాసంధుడు 18×23 అక్షౌహిణీల సైన్యమును, (11+7) 18 అక్షౌహిణీల కౌరవపాండవ సైన్యం నాశనం అయింది). (*అక్షౌహిణీభిః వింశత్యా తిసృభిః చ అపి సంవృతః । యదు రాజధానీం మధురాం న్యరుణత్ సర్వతః దిశమ్ ॥* 10–50–4) (అక్షౌహిణీభిః = 21,870 మంది గజదళము, 21,870 మంది రథికులు, 65,610 మంది అశ్వదళము, 1,09,350 మంది పదాతిదళము).

6. ఓ అధోక్షజా! నీవు జగత్తుకు గురుడవు. నీవు దేవ, ఋషి, పితృ, భూత, మనుష్యులకు దేవుడవు అనగా పంచయజ్ఞ దేవతామూర్తివి. అనగా గృహస్థుడు చేయవలసిన పంచ యజ్ఞములకు అధిష్ఠాన దేవత స్వరూపుడవు నీవే. అట్టి నీవు ఇపుడు మా గృహము నందు ప్రవేశించడం వల్ల మా గృహము పవిత్రమైనది. నీ పాదములు పాప ప్రక్షాళనము చేయగలవు. నీవు అట్టి దేవతామూర్తివి. నీ పాదములను

ప్రక్షాళనము చేయు గంగాదేవి ఆ నీటితో ముల్లోకములను పవిత్రము చేయుచున్నది - (*అద్య ఈశ నః వసతయః ఖలు భూరి భాగాః యః సర్వదేవ పితృ భూత నృ దేవ మూర్తిః । యత్ పాదశౌచ సలిలం త్రిజగత్ పునాతి సః త్వం జగత్ గురుః అధోక్షజ యాః ప్రవిష్టః ॥* 10-48-25). (ఇంటియందు తెలియక జీవులయెడ జరిగెడు అనివార్యమగు హింసకు ప్రాయశ్చిత్తముగా గృహస్థుడు నిర్వహింపవలసినట్టి నిత్య పంచ యజ్ఞములు - 1. వేదాధ్యయనము ద్వారా బ్రహ్మయజ్ఞము, 2. తర్పణముల ద్వారా పితృయజ్ఞము, 3. భోజనములో కొంతభాగము తీసి దానము చేయుట - పశుపక్ష్యాదులకు ఇచ్చుట ద్వారా భూతయజ్ఞము, 4. ఆతిథ్యము నొసగుట ద్వారా మనుష్యయజ్ఞము, 5. అగ్నిహోత్రము ద్వారా దేవయజ్ఞము అనునవి గృహస్థునకు ఆదేశింపబడినవి).

7. నీవు భక్తప్రియుడవు, సత్యమును అమలు పరుచువాడవు. సత్యవాక్కువు, సుహృదుడవు, కృతజ్ఞుడవు. జీవుల శ్రేయోభిలాషివి. కావుననే అడిగిన వారికి అన్ని ఇస్తావు. కావుననే ఏ పండితుడు నిన్ను వదలగలడు? నీవు పూర్ణుడవు. నీవు ఎన్నడూ వృద్ధి చెందుట, తరుగుట లేనివాడవు (*కః పండిత త్వత్ అపరం శరణం సమీయాత్ భక్త ప్రియాత్ ఋత గిరః సుహృదః కృతజ్ఞాత్ । సర్వాన్ దదాతి సుహృదః భజతః అభికామాన్ ఆత్మానం అపి ఉపచయ అపచయౌ న యస్య ॥* 10-48-26).

8. ఓ జనార్దనా! నీవు దేవతలకు, యోగులకు కూడా అందనివాడవు. అట్టి నీవు నేడు మా వంటి అధముల ఇంటికి వచ్చుట మాకు సౌభాగ్యము. కావున మోహ బంధనములైన పుత్ర, కళత్ర, ధన, బంధు, గృహ, దేహ అభిమానము మున్నగు వాటిని తొలగింపుము. ఇవన్నీ నీ మాయలే (*దిష్ట్యా జనార్దన భవాన్ ఇహ నః ప్రతీతః యోగ ఈశ్వరైః అపి దురాప గతిః సుర ఈశైః । ఛింధి ఆశు నః సుత కళత్ర ధన ఆప్త గేహ దేహ ఆది మోహ రశనాం భవదీయ మాయామ్ ॥*- 10-48-27).

ఇలా ప్రార్థిస్తున్న అక్రూరుడిని స్వామి మందహాసముతో మోహపరిచి ఇట్లు పలికెను (*ఇతి అర్చితః సంస్తుతః చ భక్తేన భగవాన్ హరిః । అక్రూరం సస్మితం ప్రాహ గీర్భిః సమ్మోహయన్ ఇవ ॥* 10-48-28). ఓ అక్రూరా! నీవు మా పినతండ్రివి, పూజనీయుడవు. దేవతలు స్వార్థపరులు, నీలాంటి సాధువులు అట్లు కాదు (*దేవాః స్వార్థా న సాధవః* - 30). స్నానము చేస్తేనే నదులు పవిత్రం చేస్తాయి, అట్లాగే మందిరములలోని దేవతా విగ్రహములను ఆరాధిస్తేనే వారు పవిత్రము చేస్తారు. అట్లాకాక నీలాంటి సాధువులను కేవలము దర్శించుటే చాలు, నీవు దర్శన మాత్రము చేతనే పవిత్రము చేయువాడవు (*న హి అప మయాని తీర్థాని న దేవాః మృత్ శిలా మయాః । తే పునన్తి ఉరుకాలేన దర్శనాత్ ఏవ సాధవః ॥* 10-48- 31). నీవు పాండవుల వద్దకు వెడలి ధృతరాష్ట్రుని ఆశ్రయములో వారు ఎట్లు ఉన్నారో తెలుసు కొనవలసినది. ధృతరాష్ట్రుడు అంధుడు, దుష్ట స్వభావము గల పుత్రులకు వశుడైయున్నాడు (*దుష్పుత్ర వశగో అన్ధదృక్* - 34). ఇట్లా స్వామి అక్రూరునకు తెలియజేసి సంకర్షణ ఉద్ధవులతో కూడి రాజభవనానికి వెళ్ళాడు (*ఇతి అక్రూరం సమాదిశ్య భగవాన్ హరిః ఈశ్వరః । సంకర్షణ ఉద్ధవాభ్యాం వై తతః స్వభవనం యయౌ ॥* 10-48-36).

అక్రూరుడు హస్తినాపురమునకు వెళ్ళుట:

హస్తినాపురం వెళ్ళి అక్రూరుడు బంధువుల అందరి క్షేమసమాచారములను విచారించాడు. పాండవుల తేజస్సు, శస్త్రాదినైపుణ్యము, బలము, వీర్యము, వినయము మున్నగు సద్గుణములను ప్రజానురాగమును సహింపలేనివారై ధృతరాష్ట్రుని పుత్రులైన దుర్యోధనాదులు పాండవులపట్ల ఏ విధముగ దుష్టముగ ప్రవర్తించిరో తెలుసుకున్నాడు (10-49-5). కుంతీదేవి, విదురుడు కలసి ధృతరాష్ట్ర తనయుల ఆగడాలను కుట్రలను పాండవులపై విషప్రయోగం చేయుట మొదలగు దుష్కార్యములను వివరించారు.

హస్తినాపురములో కొన్ని నెలలు ఉండి ధృతరాష్ట్రుడి పాలన ఎలా ఉందో గమనించాడు. కుంతి (పృథా) సోదరుడైన అక్రూరుడితో ఇలా అన్నది -

భక్తవత్సలుడు, శరణు అన్నవారిని రక్షించువాడు అగు నా మేనల్లుడు మరియు కమలదళనేత్రుడు, బలరాముడు - వీరు తమ మేనత్తపుత్రులను తలచుచుండునా? (*భ్రాత్రేయః భగవాన్ కృష్ణః శరణ్యః భక్తవత్సలః । పైతృష్వసేయాన్ స్మరతి రామః చ అంబురుహ ఈక్షణః ॥* 10-49-9).

తోడేళ్ళమధ్యలో నున్న లేళ్ళవలె శత్రువుల నడుమ ఉన్నాము (*వృకానాం హరిణీమివ* 10-49-10). శ్రీకృష్ణుడు వచ్చి తన మాటలతో మమ్ము ఓదార్చునా! (*సాపత్న మధ్యే శోచన్తీం వృకాణాం హరిణీం ఇవ । సాన్త్వయిష్యతి మాం వాక్యైః పితృహీనాన్ చ బాలకాన్ ॥* 10-49-10) అని శ్రీకృష్ణ ధ్యానం చేసింది కుంతి ఇలా -

భగవాన్ కృష్ణః శరణ్యో భక్తవత్సలః (10-49-9), *కృష్ణ కృష్ణ మహాయోగిన్ విశ్వాత్మన్ విశ్వభావన । ప్రపన్నాం పాహి గోవిన్ద శిశుభిః చ అవసీదతీమ్ ॥* (పిల్లలతో కూడి కష్టాల పాలైన నన్ను రక్షించు) (10-49-11). భయంకరమైన జన్మమృత్యుసంసారంలోపడ్డ మానవులకు ముక్తిదాయకమైన శ్రీకృష్ణపాదపద్మ శరణ్యముతప్ప వేరు గత్యంతరము లేదుకదా! (*న అన్యత్ తవ పద అంభోజాత్ పశ్యామి శరణం నృణామ్ । బిభ్యతాం మృత్యు సంసారాత్ ఈశ్వరస్య ఆపవర్గికాత్ ॥* 10-49-12). *నమః కృష్ణాయ శుద్ధాయ బ్రహ్మణే పరమాత్మనే । యోగేశ్వరాయ యోగాయ త్వామహం శరణం గతా ॥* - (13). ఇలా శ్రీకృష్ణుని తలచి కుంతి అక్రూరుడి ముందు ఏడ్చింది - (14). కుంతిపుత్రులు దేవతాంశలని, వారికి ఏమికాదని అసమాన్యులని అక్రూరుడ ఆమెను ఓదార్చాడు. ధృతరాష్ట్రుడు అతిపుత్రప్రేమవల్ల పాండవులపట్ల అన్యాయంగా ప్రవర్తిస్తున్నాడు అని, తాను మందలిస్తానని తెలియజేశాడు.

ఆ తర్వాత అక్రూరుడు ధృతరాష్ట్రునితో శ్రీకృష్ణబలరామాది బంధువుల స్నేహపూరిత సలహాను ఇలా తెల్పాడు -

మనకు అతి ప్రీతి అయిన శరీరమే వదలాల్సి ఉంటుంది. ఇక వేరే వారైన భార్యా పుత్రులపై మమకారము, మోహము నీ కేల? - (*న ఇహ చ అత్యన్త సంవాసః కస్యచిత్ కేనచిత్ సహ । రాజన్ స్వేన*

అపి దేహేన కిము జాయా ఆత్మజ ఆదిభిః ॥ 10-49-20). జీవుడు ఒక్కడే వస్తాడు, ఒక్కడే అనుభవిస్తాడు తన కర్మఫలాలను, మరి ఒంటరిగా వెళ్ళిపోతాడు (*ఏకః ప్రసూయతే జన్తుః ఏకః ఏవ ప్రలీయతే । ఏకః అనుభుంక్తే సుకృతం ఏకః ఏవ చ దుష్కృతమ్ ॥* 10-49-21).

మూఢుల యొక్క అధర్మసంపాదనను- పుత్రాదులు మరి ఇతరులు వారి సొంతమునకు అపహరిస్తారు. ఇది ఎట్లా అంటే చేపలకు నివాసము జలము. ఆ జలమునందే వాటి సంతానము బ్రతికినట్లుగా. నీదికాని సొమ్మును నీవు అధర్మంగా సంపాదిస్తే అది ఇంకొకడు అపహరిస్తాడు, వాడి దగ్గర నుండి మరొకడు, ఇలా మారుతుంటుంది. పుత్రులు కూడా, అధర్మంగా తండ్రి సంపాదిస్తే దాన్ని హరిస్తారు - (*అధర్మ ఉపచితం విత్తం హరన్తి అన్యే అల్పమేధసః । సంభోజనీయ అపదేశైః జలాని ఇవ జల ఓకసః ॥* 10-49-22).

మూర్ఖులు తమకై తమ పుత్రాదుల పోషణకై అధర్మ సంపాదన చేస్తారు. సంపాదన నాదే అనుకుంటాడు. కాని అన్నింటిని హరిస్తుంది. చివరకు వారిని నిరాశ పరిచి వారి ప్రాణాలు, ధనము, పుత్రాదులు అన్నీ అధర్మంగా దోచుకోబడుతాయి.

అధర్మంతో ఉన్నవారిని పుత్రాదులు కూడా వదలివేస్తారు వారి ధనాన్ని అపహరించి - (*పుష్ణాతి యాన్ అధర్మేణ స్వబుద్ధ్యా తం అపండితమ్ । తే అకృత అర్థం ప్రహిణ్వన్తి ప్రాణాః రాయః సుత ఆదయః ॥* 10-49-23). ఆ తర్వాత ఇలా జీవితార్థము ఎరుగనివాడు, ధర్మవిముఖుడు, జీవితలక్ష్యము చేరుకోక, తాను ఎందుకు ఇక్కడకు వచ్చాడో తెలుసుకోలేక అసిద్ధుడైన ఆ అజ్ఞాని ఆ పాపము మూటలతో నరకానికి వెళ్ళాల్సి ఉంటుంది -(*స్వయం కిల్బిషం ఆదాయ తైః త్యక్తః న అర్థ కోవిదః । అసిద్ధ అర్థః విశతి అన్ధం స్వ ధర్మ విముఖః తమః ॥* 10-49-24). కావునా ఈ సంసారము స్వప్నంలో వచ్చిన మాయా కల్పిత భోగములాంటిది అనే భావనతో బ్రతుకుతూ కర్మలను ఆచరించాలి (*స్వప్న మాయా మనోరథమ్* - 25). ఇదంతా అశాశ్వతమని గ్రహించి అందరియందు సమదర్శనుడవై నీకు నీవే నీ బుద్ధితో మనస్సును నిగ్రహించి శాంతుడవై ధర్మమును ఆచరింపుము అని సలహా ఇచ్చాడు (*తస్మాత్ లోకం ఇమం రాజన్ స్వప్న మాయా మనఃరథమ్ । వీక్ష్య ఆయమ్య ఆత్మనా ఆత్మానం సమః శాన్తః భవ ప్రభో ॥* 10-49-25). రాజా! నీ సోదరుడు పాండురాజు మరణించడం వల్ల నీవు రాజయ్యావు. ధర్మపాలన చేయి. అట్లా చేయనిచో లోకులు నిన్ను నిందిస్తారు. ఆ తర్వాత చచ్చిన తర్వాత నరకలోకము పొందుతావు. కావున పాండుపుత్రులను నీ పుత్రులను సమానముగా చూడుము. ఈ లోకములో ఎవ్వరికిని ఎవ్వరి శరీరముతో శాశ్వతసంబంధము లేదు. అటువంటప్పుడు భార్యాపుత్రుల శరీరాలతో సంబంధము శాశ్వతము కాదు. కావున అందరి యందు సమాన భావన కలిగి ఉండు. అప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు అక్రూరుడితో ఇట్లు పలికెను-

నీవు మంగళకరములైన సలహాలను నాకు దానము చేశావు. కాని అవి నాకు ఒంటపట్టవు. చావు బుద్ధిగలవానికి అమృతము ఇచ్చినా వద్దు, చేసిన కర్మానుసారంగా వచ్చిన అజ్ఞానంవల్ల నాకు చావే కావాలంటాడు. కావున నీ అమృతవాక్కులు నాకు అక్కరలేదు (*ధృతరాష్ట్రః ఉవాచ - యథా వదతి*

కల్యాణీం వాచం దానపతే భవాన్। తథా అనయా న తృప్యామి మర్త్యః ప్రాప్య యథా అమృతమ్ ॥ 10-49-26). నాకు నా పుత్రులయందే ఇష్టము. పుత్ర ప్రేమవలన నా మనస్సు స్థిరముగా ఉండుట లేదు. మేఘ గర్జనలోని మెరుపులా చాంచల్యాన్ని కలిగి ఉంది (*హృది న స్థీయతే చలే పుత్రానురాగవిషమే విద్యుత్ సౌదామనీ యథా* - 27). సౌమ్యుడా! నీ వాక్కులు మిక్కిలి హితకరమైనవి. కాని అవి మేఘమునందున్న విద్యుత్ వలె నీయథార్థవాక్కులు గూడ పుత్ర ప్రేమవలన విషమభావముతో గూడిన నా చంచలహృదయమున స్థిరముగ నుండజాలక పోవుచున్నవి (*తథా అపి సూనృతా సౌమ్య హృది న స్థీయతే చలే। పుత్ర అనురాగ విషమే విద్యుత్ సౌదామనీ యథా ॥* 10-49-27).

భూభారాన్ని తీసివేయడానికి వచ్చిన ఆ యదుకులపతికి అడ్డుగా ఎవ్వరుపోగలరు? విమర్శలకు లోనుకాని పక్కామార్గమున, తన నిజశక్తులతో జీవులకు వారి వారి బుద్ధులననుసరించి త్రిగుణములను వాసనలను అంటిస్తాడు ఆ స్వామి. జీవుల కర్మల ఫలితాన్ని విభజించే ప్రక్రియలోనే ఈ సంసార చక్రం నడిపిస్తున్న ఆ యదుకులేశ్వరునకు ఎవ్వరు వేరు విధముగా చేయగలరు? అంతా ఆయనే నడిపిస్తున్నాడు జీవుల కర్మానుసారంగా. అగాధమగు చక్కటి చాతుర్యము, వ్యూహము గల ఆ పరమేశ్వరుని చక్కటి ప్రణాళికతో నియమాలతో కూడినది ఈ జగత్తు. అట్టి ఆయనకు నమస్కారము (*ఈశ్వరస్య విధిం కః ను విధునోతి అన్యథా పుమాన్। భూమేః భార అవతారాయ యః అవతీర్ణః యదోః కులే ॥* 10-49-28). (*యః దుర్విమర్శ పథయా నిజమాయయా ఇదం సృష్ట్వా గుణాన్ విభజతే తదనుప్రవిష్టః। తస్మై నమో దురవబోధ విహార తన్త్ర సంసార చక్ర గతయే పరమేశ్వరాయ*- 29). (ఇలా ధర్మాధర్మ విచక్షణా జ్ఞానముఉన్నా, లోకానుగుణంగా లౌకిక వ్యవహారములకు బానిసఅయి ఇంద్రియలోలుడై పుత్రవ్యామోహములోపడి అది ఇచ్చే ఆనందమే చాలు అనుకున్నాడు ధృతరాష్ట్రుడు. పందికి పన్నీరు గిట్టదు గదా! చెడుకర్మవాసనలు గలవారికి మంచి చెప్పినా నచ్చదు కదా!).

అక్రూరుడు అంతా విన్నాడు, తెలుసుకున్నాడు తిరిగి మధురకు వచ్చి రామకృష్ణులకు ఉన్నదున్నట్లు వివరించాడు - (31).

జరాసంధయుద్ధము - ద్వారకాపుర నిర్మాణము, కాలయవన భస్మీకరణము

కంస వధానంతరము, కంసుడి భార్యలు - అస్తి, ప్రాప్తి దుఃఖితులై తండ్రియగు మగధరాజు జరాసంధుని గృహమునకు వెడలి వారి వైధవ్యదశకు గల కారణములను వివరించిరి. జరాసంధుడు శోకము క్రోధము గలవాడై పృథివిని యాదవ శూన్యముగా చేయదలచి, 23 అక్షౌహిణీల సైన్యముతో యాదవ రాజధానియగు మధురను ముట్టడించెను. ఉప్పొంగుచున్న సముద్రమువలె నున్న సైన్యముచే ముట్టడింపబడియున్న తన పట్టణమును, భయాతురులగు తనవారిని జూచి హింస తప్పదని తలచాడు స్వామి (10-50-5).

భూభార హరణార్థమై మనుష్యరూపధారి అయిన శ్రీకృష్ణుడు తన అవతార ప్రయోజనము పొందుటకు ఆలోచించెను (*చిన్తయామాస భగవాన్ హరిః కారణ మానుషః। తద్దేశ కాలానుగుణం స్వావతార ప్రయోజనమ్ ॥*

10-50-6) ఆయన ఇట్లు స్థిరపరచుకొనెను- జరాసంధుడు తనయధీనములో నున్న రాజుల యేనుగులు, గుఱ్ఱములు, రథములు, కాల్బలము అను చతురంగ బలములతో కూడిన కొన్ని అక్షౌహిణీల సైన్యమును కూడదీసుకొని భూమికి భారమును కలిగించుచున్నాడు. నేను నేడు దీనిని నాశనము చేయుదును. కాని జరాసంధుని సంహరింపను. అట్లయినచో అతడు మరలసైన్యమును గూడదీసికొనుటకై ప్రయత్నించును. వారినందరిని సంహరించవచ్చునని స్వామి తలచాడు (*హనిష్యామి బలం హి ఏతత్ భువి భారం సమాహితమ్ । మాగధేన సమానీతం వశ్యానాం సర్వభూభుజామ్ ॥, అక్షౌహిణీభిః సంఖ్యాతం భట అశ్వ రథ కుంజరైః । మాగధః తు న హన్తవ్యః భూయః కర్తా బల ఉద్యమమ్ ॥* 10-50-7,8). సాధుజన సంరక్షణ, దుష్టజన శిక్షణార్థము బలరాముడితో కలిసి ధర్మరక్షణకై, ఆయా కాలములలో పెచ్చుపెరిగిన అధర్మమును తొలగించుటకై తగిన దేహములను- మత్స్యకూర్మవరాహ మొదలగు అవతారములను తీసుకుంటాను (*ఏతత్ అర్థః అవతారః అయం భూభారహరణాయ మే । సంరక్షణాయ సాధూనాం కృతో అన్యేషాం వధాయ చ* - 9, *అన్యః అపి ధర్మరక్షాయై, దేహః సంభ్రియతే మయా । విరామాయ అపి అధర్మస్య కాలే ప్రభవతః క్వచిత్* - 10). ఇలా యుద్ధము చేయుటకు సిద్ధపడి మథురా అంతఃపురము నుండి బయలుదేరడానికి నిశ్చయించాడు. తాను తలవగానే ఆకాశము నుండి వచ్చిన రెండు రథములు, సారథులతో గలవి, పరిచ్ఛద సమన్వితములైనవి, దివ్యములు సనాతనములు అగు అస్త్ర శస్త్రములుతో గలవి చూచి, వాటిని అధిరోహించి, దారుకుడు సారథిగా గలవాడై శ్రీకృష్ణుడు పాంచజన్యమను శంఖమును పూరించెను. సంకర్షణునకు తన ఉపాయము ఏమిటో వివరించాడు స్వామి (*ఏవం ధ్యాయతి గోవిన్ద ఆకాశాత్ సూర్యవర్చసౌ । రథావుపస్థితే సద్యః ససూతౌ సపరిచ్ఛదౌ*- 11), *ఆయుధాని చ దివ్యాని పురాణాని యదృచ్ఛయా । దృష్ట్వా తాని హృషీకేశః సంకర్షణం అథ అబ్రవీత్*-12). పూజనీయా! ప్రభూ! నీచే రక్షితులగు యాదవులకు జరాసంధుడొనరించిన విపత్తులను జూడుము. ఎదుట నీరథమున్నది. నీకు ప్రియములైన అస్త్రములు ఉంచబడినవి. అందువలన రథము అధిరోహించి, యీ శత్రుసైన్యమును సంహరించి యాదవులను ఆపదలనుండి కాపాడుము. దేవా! ఈ దుర్జనులను నాశనము చేయుటకొరకు, సాధువులకు శుభముల జేకూర్చుటకు మన మవతరించితిమి. అందువలన ఇరువది మూడు అక్షౌహిణుల రూపమున నున్న యీ భూభారమును హరింపుము. రామకృష్ణులు ఇట్లు ఆలోచించి కవచముల ధరించి ఉత్తమాస్త్రములను చేతబట్టి రథములను అధిరోహించి కొలదిసైన్యమును తీసికొని యుద్ధము చేయుటకై పురము నుండి బయల్వెడలిరి. దారకుడు సారథిగా గలవాడై శ్రీకృష్ణుడు పురము నుండి బయల్వెడలి పాంచజన్యమను శంఖమును పూరించెను. అపుడు శత్రుసైనికుల హృదయములు మహాభయము వలన గలిగిన కంపముచే తల్లడిల్లినవి. మగధరాజగు జరాసంధుడు రామకృష్ణుల జూచి ఇట్లు పలికెను- "పురుషాధమా! కృష్ణా! నీవంటి బాలునితో యుద్ధము చేయుట సిగ్గుచేటు కనుక నీతో ఒంటరిగా నేను పోరాడను. మూర్ఖుడా! బంధుహంతకుడా! నీవు ప్రాణభయముచే బహుకాలము ఎక్కడెక్కడో దాగియుంటివి. అందువలన నీతో యుద్ధము చేయను కనుక వెళ్ళిపో" అన్నాడు. ఇలా జరాసంధుడు శ్రీకృష్ణుణ్ణి దూషించాడు (10-50-13 నుండి 17) మరియు -

రామా! నీకు కోరిక ఉన్నచో యుద్ధమునకు సిద్ధముకమ్ము. ధైర్యముగ నిలబడుము, పారిపోవలదు. నీ శరీరాన్ని ముక్కలుముక్కలుగా చేస్తాను. నా బాణములచే శిథిలము చేయబడెడి దేహమును పరిత్యజించి స్వర్గమునకు వెడలుము లేదా నన్నే యుద్ధమున సంహరింపుము (*శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ – న వై శూరాః స వికత్థన్తే దర్శయన్తి ఏవ పౌరుషమ్ । న గృహ్ణీమః వచః రాజన్ అతురస్య ముమూర్షతః ॥* 10–50–20). శ్రీకృష్ణుడు ఇట్లు పలికెను – రాజా! వీరులు ఎప్పుడును తమ్ము తాము పొగడుకొనరు. తమపరాక్రమమును ప్రదర్శింతురు. నీవు ఆత్రుతతో చింతాక్రాంతుడవై ఉన్నావు. చావదలచినవాడవు అగుటచే మేము నీ మాటలను స్వీకరింపము. శుకుడు పరీక్షిత్తు మహారాజుతో ఇలా అన్నాడు –

అనంతరము వాయువు, మేఘములచేత, ధూళిరాశిచేత క్రమముగ సూర్యుని కాంతిని ఆవరించినట్లు, జరాసంధుడు మధువంశోద్భవులగు రామకృష్ణులకడకు వెడలి బలశాలిఅగు మహాసైన్య ప్రవాహము ద్వారా రథములు, అశ్వములు, గజములు మరి వాటి సారథులతో పాటు వారిరువురిని ఆవరించెను. అప్పుడు కోటబురుజులపైన, ఉన్నత గృహములయందు, ఉన్నత ప్రాసాదముల పైన, పురగోపురములపైన ఎక్కి పురస్త్రీలు యుద్ధరంగమున గరుడతాలధ్వజ పతాక చిహ్నితములైన కృష్ణబలదేవుల రథములను కాననివారై శోకమూర్ఛితులైరి. అలా వారంతా ఏమౌతుందోనని భయపడ్డారు. శ్రీకృష్ణుడు మేఘములవలె ఆచ్ఛాదింపబడిన శత్రుసైన్యముల అతిఉగ్ర బాణవర్షముచే తన సైన్యము పీడింపబడుట చూచి శ్రీకృష్ణుడు దేవాసురవందితమగు శార్ఙ్గమను తన ఉత్తమ ధనస్సును టంకారావము (మ్రోగింప) చేసెను. అనంతరము అమ్ములపొది నుండి నిరంతరము బాణమును తీయుచు, అల్లెత్రాడుకు తగిలించుచు దానిని లాగుచు, తీక్ష్ణబాణములను వదలుచు, శత్రువుల రథములను, ఏనుగులను, గుఱ్ఱములను, పదాతులను సంహరించుచు, శ్రీకృష్ణుడు తన బాణములను గుప్పించుట వలన స్వామి నిరంతరము అగ్నిచక్రమును కలిగించెడి కాగడవలె ఉండును (10–50–18 నుండి 23 వరకు). (*గృహ్ణన్ నిషఙ్గాత్ అథ సన్దధత్ శరాన్ వికృష్య ముంచన్ శిత బాణపూగాన్ । నిఘ్నన్ రథాన్ కుంజర వాజి పత్తీన్ నిరన్తరం యద్వత్ అలాతచక్రమ్ ॥* 10–50–24).

ఇట్లు దేవాసుర వందితమైన తన శారఙ్గమను ధనస్సు, బాణములతో శత్రుసైన్యమును నరికి వేయడం వల్ల మనుష్యుల యొక్క ఏనుగుల యొక్క గుఱ్ఱముల యొక్క శరీరములనుండి పుట్టిన వందల కొలది రక్తపు నదులు ప్రవహించుచుండగా వాటిలో నరకబడిన భుజములు సర్పములవలె, పురుషుల మస్తకములు తాబేళ్ళవలె, చనిపోయిన ఏనుగులు ద్వీపములవలె, అశ్వములు మొసళ్ళవలె, చేతులు తొడలు చేపలవలె, మానవుల కేశములు నాచువలె, ధనస్సులు తరంగముల వలె, అస్త్రములు గుల్మముల వలె, చర్మములు సుళ్ళవలెను, ఆభరణములు మరియు మణులు ఇసుకవలెను కనబడుచుండెను. అది చూచిన దుష్టులకు భయమును, బుద్ధిమంతులకు సంతోషము కలిగెను (*ప్రవర్తితాః భీరు భయ ఆవహాః మృధే మనస్వినాం హర్షకరీః పరస్పరం । వినిఘ్నతా అరీన్ ముసలేన దుర్మదాన్ సంకర్షణేన అపరిమేయ తేజసా ॥* 10–50–28). రామకృష్ణులు ఆ యుద్ధాన్ని ఆటలాగా తీసిపడేశారు, ఆడుకున్నారు. (*వసుదేవ పుత్రయో విక్రీడితం*

తజ్జగదీశయోః పరమ్ - 29). ముల్లోకాధిపతి అయిన స్వామి తాను తలుచుకుంటే ఏమైనా చేయగలడు. అయినా మానవ నైజమును అనుకరిస్తూ యుద్ధము చేశాడు (*స్థితి ఉద్భవ అన్తం భువనత్రయస్య యః సమీహతే అనన్త గుణః స్వలీలయా । తస్య న చిత్రం పరపక్ష నిగ్రహః తథా అపి మర్త్య అనువిధస్య వర్ణ్యతే ॥* 10-50-30).

బలదేవుడు వారుణ మానుష పాశములచే బహుశత్రు వినాశకుడగు జరాసంధుని బంధించెను. వీనిని విడచిన తిరిగి భూభారమైన రాక్షస సైన్యాన్ని సమకూర్చి తెచ్చునని, అప్పుడు తన పని సులభమగునని జరాసంధుణ్ణి శ్రీకృష్ణుడు విడిచాడు (*బధ్యమానం హత అరాతిం పాశైః వారుణ మానుషైః । వారయాం ఆస గోవిన్దః తేన కార్య చికీర్షయా ॥* 10-50-32). జరాసంధుడు సిగ్గుపడి తపస్సు చేయ సంకల్పింపగా త్రోవలో ఇతర రాజులు ఇట్లా బోధ చేశారు - "ఇదంతా నీ కర్మానుసారము జరిగింది, అందుకే ఓడావు. ఇక భయం లేదు. పోరాడు" అని కుబోధనలు చేశారు (*సః ముక్తః లోకనాథాభ్యాం వ్రీడితః వీర సమ్మతః । తపసే కృత సంకల్పః వారితః పథి రాజభిః ॥, వాక్యైః పవిత్ర అర్థ పదైః నయనైః ప్రాకృతైః అపి । స్వకర్మబన్ధ ప్రాప్తః అయం యదుభిః తే పరాభవః ॥* 10-50-33,34). ఇలాంటి ఉపదేశము వల్ల తిరిగి సైన్యాన్ని సేకరించి యుద్ధం చేశాడు జరాసంధుడు. ఇలా 17 సార్లు యుద్ధం చేసాడు ఓడాడు (*ఏవం సప్తదశ కృత్వః తావతి అక్షౌహిణీ బలః । యుయుధే మాగధః రాజా యదుభిః కృష్ణపాలితైః ॥* 10-50-42). ప్రతిసారి అన్ని అక్షౌహిణీల సైన్యాన్ని వధ చేసి వాణ్ణి వదలిపెట్టేవారు బలరామకృష్ణులు. యాదవులు శ్రీకృష్ణుని ప్రభావముచే జరాసంధుని సైన్యమునంతటిని నాశనము చేసిరి (*అక్షిణ్వన్ తత్ బలం సర్వం వృష్ణయః కృష్ణతేజసా । హతేషు స్వేషు అనీకేషు త్యక్తః అగాత్ అరిభిః నృపః ॥* 10-50-43). 18వ సారి యుద్ధానికి జరాసంధుడు సంకల్పించాడు. (జరాసంధుడు బ్రాహ్మణభక్తుడు, దానపరుడు. ప్రతీసారి యుద్ధమునకు వెళ్ళేముందు బ్రాహ్మణ ఆశీర్వచనముతోటే వెళ్ళేవాడు. అయినా తాను ఎలా ఓడిపోతున్నానని సందేహంలో పడ్డాడు. వీరు నిష్ఫాపరులుకారా ఏమి? అని సందేహంలో పడ్డాడు. 18వ సారి ఓపికనశించి, ఈసారి ఓడితే మీ శిరచ్ఛేదం చేస్తానని కావున జాగ్రత్తగా ఆశీర్వదించమని బెదిరించాడు. విషయం తెలుసుకొన్న బలరామకృష్ణులు బ్రాహ్మణులకు అపకారం జరగరాదని 18వ సారి ఓడారు. స్వామి రణచోరుడు అయ్యాడు - శ్రీ అవధూతేంద్రస్వామి బోధనలు). నారదుడి ప్రేరణ వల్ల యవనరాజులలో శ్రేష్ఠుడైన కాలయవనుడు కూడా 3 కోట్ల మ్లేచ్ఛ సైన్యంతో అదే సమయంలో మథురపై యుద్ధానికి వచ్చాడు (45). సంకర్షణునితో గలసి శ్రీకృష్ణుడు కాలయవనుని జూచి యాదవులకు రెండువైపుల నుండి మహాకష్టము సంభవించెనని ఆలోచించెను. ఏలయన, ఈ మహాబలవంతుడగు కాలయవనుడు నేడు మమ్ము ముట్టడించినాడు, జరాసంధుడు నేడు కాని, రేపుకాని, యెల్లుండికాని రాగలడు (*యవనః అయం నిరున్ధే అస్మాన్ అద్య తావత్ మహాబలః । మాగధః అపి అద్య వా శ్వః పరశ్వః వా ఆగమిష్యతి ॥* 10-50-47). మేమిరువురము కాలయవనునితో యుద్ధమునకు దిగిన సమయమున జరాసంధుడు వచ్చినట్లయిన బలవంతుడగు ఆ శత్రువు మా సహాయములేని బంధువులను తప్పక సంహరించును లేదా తన నగరమునకు

దీసికొని వెడలును. అందువలన నేడే మానవులు చొరరాని ఒక దుర్గమును నిర్మించి దానిలో నా బంధువులను ఉంచి పిమ్మట కాలయవనుని సంహరింతును (10-50-48 నుండి 49 వరకు). ఇలా ఉపాయాన్ని ఆలోచించి, బంధువులను రక్షించుటకు సముద్రంలో 12 యోజనముల విస్తృతమైన దుర్గమును, దానిలో ఆశ్చర్యజనకమగు ద్వారకానగరాన్ని నిర్మించాడు స్వామి (*ఇతి సమ్మన్త్ర్య భగవాన్ దుర్గం ద్వాదశయోజనం। అన్తః సముద్రే నగరం కృత్స్నా అద్భుతం అచీకరత్ ॥* 10-50-50). దేవతలు ఈ నిర్మాణంలో పాల్గొన్నారు. ఆ నగరమున విశ్వకర్మసంబంధమైన శాస్త్రీయ శిల్పనైపుణ్యమగుపడును. తగు విధముగ రాజమార్గములు, వీధులు, చత్వారములు తీర్చిదిద్దబడియుండెను. దేవతా వృక్షములచేత, లతలచేత శోభిల్లు ఉద్యానవనములు ఆ నగరమునకు శోభను అందజేయుచున్నవి. సువర్ణశిఖరములు, ప్రాకారములతో గల భవంతులు, మేడలు, స్ఫటికములు, వెండితో తయారైన గాలి గోపురములు (పురద్వారములు) నుండెను. సువర్ణకలశములు గల గోపురములు, మణిమయకప్పులతో విరాజిల్లెను. రత్న సువర్ణమయ కోశాగారములు, భాండారములు, గోఅశ్వగజశాలలతో విభిన్నములైన ప్రకోష్ఠములు, మహామరకతమయ భూములు, పద్మారాగాది మణిమయ శృంగసమన్వితములు రజతపీతలోహ నిర్మితములు, సువర్ణ నిర్మిత గృహములు, దేవతాగృహములు, చంద్రశాలలు ఆ నగరశోభను ఇనుమడింప జేయుచున్నవి. ఆ నగరము బ్రాహ్మణాదిచాతుర్వర్ణ్యముల వారిచే నిండియున్నది. అన్నింటికంటె పైన రాజగృహములు శోభిల్లుచుండెను. దేవరాజగు ఇంద్రుడు సుధర్మయను దేవసభను, పారిజాతమును శ్రీకృష్ణునకు కానుకలుగా పంపెను. ఈ నగరములో నున్న మానవులు ఆకలిదప్పులు మున్నగు మానవధర్మములచే పీడింపబడెడివారు కారు. వరుణుడు, మనోవేగము గలవి, శుక్లవర్ణముగలవియైన అశ్వములను పంపెను. ఆ గుఱ్ఱముల చెవులలో నొకటి కృష్ణవర్ణము గలిగియుండును. కుబేరుడు పద్మము మున్నగు అష్టనిధులను, ఇతరలోకపాలకులు తమ తమ సంపదలను శ్రీకృష్ణునకు కానుకలుగా పంపిరి. ఓ రాజా! ఇతర సిద్ధులు కూడ శ్రీహరి నుండి తమతమ అధికారములు సిద్ధించుటకై పూర్వమున ఏ ఆధిపత్యములను బొందిరో శ్రీహరి భూతలమున అవతరింపగా వాని నన్నింటిని వారు ఆయనకు సమర్పించిరి (10-50-51 నుండి 56 వరకు). తన యోగ ప్రభావముతో ఆ రాత్రి అందరిని ఆ పట్టణమునకు చేర్చాడు స్వామి. తెల్లవారగనే యాదవులు అమిత విస్మితులైరి (ఈ వర్ణన పద్మపురాణమున గూడా కలదు). బలరాముడి అనుమతితో నిరాయుధుడై మథుర పురద్వారము నుండి బయటకు వచ్చాడు శ్రీకృష్ణుడు, కాలయవనుడి అంతు చూడడానికి (*తత్ర యోగ ప్రభావేణ నీత్వా సర్వజనం హరిః । ప్రజాపాలేన రామేణ కృష్ణః సమనుమన్త్రితః । నిర్జగామ పురద్వారాత్ పద్మమాలీ నిరాయుధః ॥* 10-50-58). (శ్రీకృష్ణుడు మథురాపురప్రజలను మథుర నుండి ద్వారకకు చేర్చిన విధానమును పద్మపురాణములోని ఉత్తరఖండమునందు వర్ణింపబడినట్లు విశ్వనాథచక్రవర్తి ఠాకూరులు ఉదాహరించిరి – *సుషుప్తాన్ మథురాయాన్ తు పౌరాంస్తత్ర జనార్దనః । ఉద్ధృత్య సహసా రాత్రౌ ద్వారకాయాం న్యవేశయత్ ॥ ప్రబుద్ధాస్తే జనాః సర్వే పుత్రదారసమన్వితాః । హైమ హర్మ్యతలే విష్టా విస్మయం పరమం యయుః ॥* – "మధ్యరాత్రి వేళ మథురాపుర ప్రజలందరు గాఢనిద్రలో ఉండగా జనార్దనుడు వారిని అకస్మాత్తుగా అచ్చటి

నుండి ద్వారకకు చేర్చెను. ఉదయాన్నే మెలకువ వచ్చినంతట వారు దారపుత్రాదులతో పాటు తాము సువర్ణమయ భవంతులలో ఉన్నట్లు తెలుసుకొని ఆశ్చర్యచకితులైరి).

ఉదయించుచున్న చంద్రుడిలాగా ఉన్న శ్రీకృష్ణుని కాలయవనుడు చూసాడు శుకదేవుడు పలికెను - కాలయవనుడు పురద్వారమునుండి బయటకు వచ్చుచున్న అందమైన స్వామిని చూచాడు. స్వామి ఎలా ఉన్నాడంటే - ఉదయించుచున్న చంద్రునివలె రమణీయముగ అగుపడుచున్నవాడు, శ్యామలవర్ణము గలవాడు, పచ్చని పట్టువస్త్రమును ధరించినవాడు, శ్రీవత్సము వక్షమునందు గలవాడు, కౌస్తుభమణి కంఠమునందు శోభిల్లుచున్నవాడు, స్థూలములు దీర్ఘములు అగు నాలుగు బాహువులు గలవాడు, నూతన కమలములవలె అరుణ వర్ణములైన నేత్రములు గలవాడు, నిత్యప్రసన్నుడు విశుద్ధమైన చిరునవ్వు ముఖమునందు గలవాడు, చక్కగ శోభిల్లు కపోలములు గలవాడు, ప్రకాశించు మకరకుండలములు కర్ణములయందు గలవాడు, కమలమువంటి ముఖము కలవాడునగు, అతిసుందరదివ్యపురుషుడగు కృష్ణుని చూచాడు. (10-51-1 నుండి 4 వరకు). ఇట్టి శ్రీకృష్ణవర్ణనను శ్రీ శుకుడు తెలియజేసాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - తం విలోక్య వినిష్క్రాన్తం ఉజ్జిహానం ఇవ ఉడుపమ్। దర్శనీయతమం శ్యామం పీత కౌశేయవాససమ్ ॥, శ్రీవత్స వక్షసం భ్రాజత్ కౌస్తుభ ఆముక్త కన్ధరమ్ । పృథు దీర్ఘ చతుః బాహుం నవకంజ అరుణ ఈక్షణమ్ ॥, నిత్యప్రముదితం శ్రీమత్ సుకపోలం శుచిస్మితమ్ । ముఖ అరవిన్దం బిభ్రాణం స్ఫురత్ మకరకుండలమ్ ॥, వాసుదేవః హి అయం ఇతి పుమాన్ శ్రీవత్సలాంఛనః । చతుః భుజః అరవింద అక్షః వనమాలీ అతి సున్దరః ॥* 10-51-1 నుండి 4). కాలయవనుడిని చూసి భయపడి పరిగెడ్తున్నట్లుగా స్వామి నటన చేసాడు. యోగీజనులకు కూడా దుర్లభుడు అగు స్వామిని చూసి, ఈతడు నారదుడు చెప్పిన లక్షణములు అలంకారములతో ఉన్నాడు. కాలయవనుడు, నారదుడు చెప్పిన లక్షణములననుసరించి శ్రీవత్సలాంఛనుడు, చతుర్భుజుడు, కమలలోచనుడు, వనమాలియునగు ఈ సుపురుషుడు కృష్ణుడు తప్ప మఱియొకడు కాజాలడని నిశ్చయించుకొనెను. ఏమైనగానిమ్ము ఇతడు అస్త్రరహితుడు అందువలన నేను గూడ నేలపై నుండి అస్త్రరహితుడనై వీనితో యుద్ధము చేయుదునని నిర్ణయించుకొని ఆ కాలయవనుడు స్వామి వెనుకనుండి పరుగిడుతూ, యోగిజనదుర్లభుడగు శ్రీకృష్ణుని పట్టుకొనుటకై వాని ననుసరించెను. కావున ఇతనితోనే నా పోరాటం అని గ్రహించినవాడై, స్వామిని పట్టుకొనుటకు కాలయవనుడు స్వామి వెంటబడ్డాడు (*లక్షణైః నారదప్రోక్తైః న అన్యః భవితుం అర్హతి । నిరాయుధః చలన్ పద్భ్యాం యోత్స్యే అనేన నిరాయుధః ॥, ఇతి నిశ్చిత్య యవనః ప్రాద్రవన్తం పరాక్ ముఖమ్। అన్వధావత్ జిఘృక్షుః తం దురాపం అపి యోగినామ్ ॥* 10-51-5,6). (*నీలజీమూత సన్నిభ శరీరమువాఁడు తామరసాభ నేత్రములవాఁడు పూర్ణేందుబింబంబుఁ బోలెడి మోమువాఁడు ఉన్నతదీర్ఘబాహువులవాఁడు శ్రీవత్స లాంఛనాంచిత మహా హారమువాడు కౌస్తుభమణి పతకంబువాఁడు శ్రీకర పీతకౌశేయ చేలమువాఁడు మకరకుండల దీప్తి మలయువాడు*॥, *రాజ, యింతింతవా డనరాని వాఁడు, మెఱసి దిక్కుల నెల్లను మెఱయువాఁడు, తెలిసి యేవేళలందైనఁ దిరుగువాఁడు, పట్టనేర్చినగాఁని లోఁబడనివాడు* - పోతన భాగవతము 10-1585).

కాలయవనుని చేతికి చిక్కుచున్నవాని వలె అభినయించుచు ఆ యవనుని దూరముగా నున్న పర్వత గుహలోనికి తీసుకువెళ్ళాడు శ్రీకృష్ణస్వామి (*హస్త ప్రాప్తం ఇవ ఆత్మానం హరిణా సః పదే పదే । నీతః దర్శయతా దూరం యవన ఈశః అద్రి కన్దరమ్ ॥* 10-51-7). అపుడు కాలయవనుడు పలికెను – "కృష్ణా! నీవు యదువంశమున జన్మించితివి. అందువలన ఇట్లు పలాయనము చెందుట నీకు తగదు" అని కృష్ణుని దూషించుచు కాలయవనుడు వెంబడించసాగెను. అశుభములైన కర్మలు చేయుటవల్ల పాపప్రక్షాళనము కానందున కాలయవనుడు శ్రీకృష్ణుని పట్టుకొనజాలకపోయెను (*పలాయనం యదుకులే జాతస్య తవ న ఉచితమ్। ఇతి క్షిపన్ అనుగతః న ఏనం ప్రాప అహత అశుభః ॥* 10-51-8). పర్వత గుహలోకి వెళ్తున్న స్వామిని వెంబడించి, గుహలో శయనించి ఉన్న పురుషుని చూసి వీడే శ్రీకృష్ణుడు దొంగ నిద్రపోతూ, నా నుండి తప్పించుకోవాలని చూస్తున్నాడనుకొని, ఆ మూఢుడు కాలితో బలంగా ఒక్క తన్నుతన్నాడు. పాద ఘాతముచే ఆ పురుషుడు (ముచుకుందుడు) లేచి మెల్లమెల్లగా రెండు కన్నులు దెఱచి తన ప్రక్కన ఉన్న కాలయవనుని చూచెను. ఆయన దృష్టిపాతము వలన కాలయవనుని శరీరమున అగ్ని పుట్టి వాడు దగ్ధుడై క్షణకాలములో భస్మరాశిగా మారాడు (10-51-12). ఈ మహాపురుషుడు ఎవ్వరు? ఈతని గూర్చి తెల్పమన్నాడు రాజు పరీక్షిత్తు శుకమహర్షితో. రాజునకు శుకమహర్షి ఇలా తెలియజేశాడు–

ఆ మహాపురుషుడే ఇక్ష్వాకువంశమున జన్మించిన మాంధాత రాజు పుత్రుడు ముచుకుందుడు. ఆతడు బ్రాహ్మణ ధర్మపరాయణుడు, సత్యప్రతిజ్ఞుడు (*ముచుకున్ద ఇతి ఖ్యాతో బ్రహ్మణ్యః సత్యసఙ్గరః ॥* 14). పూర్వకాలమున అసురభయపీడితులైన ఇంద్రాది దేవతలు తమరక్షణకై ప్రార్థింపగా అతడు వారిని బహుకాలము రక్షించెను – (15). అసురులచే పీడింపబడుతున్న ఇంద్రాదిదేవతలు తమ రక్షణకై రాజు ముచుకుందుని కోరారు. అపుడు రాజు దయగలవాడై నరలోకమున తన రాజ్యమును వీడి, పుత్రపౌత్రాదులు, రాణులు, బంధువులు, మంత్రులు, ప్రజలను వదలి ఎంతో కాలము స్వర్గలోకమును రక్షించిన ఘనుడు రాజు మాంధాత తనయుడు ముచుకుందుడు. సర్వ కోరికలను విడనాడి దేవతలను పాలించాడు (*నరలోకం పరిత్యజ్య రాజ్యం నిహత కంటకమ్ । అస్మాన్ పాలయతః వీర కామాః తే సర్వే ఉజ్ఝితాః ॥* 10-57-17). ఆ తర్వాత కార్తికేయుని సేనాపతిగా పొంది స్వర్గరక్షణ చేసుకున్నారు దేవతలు. నరలోకములో ఇప్పుడు మీవారెవ్వరులేరు, వారందరూ కాలగర్భంలో కలిసిపోయారు, అని దేవతలు రాజు ముచుకుందునకు తెలియజేశారు (*సుతాః మహిష్యః భవతః జ్ఞాతయః అమాత్య మన్త్రిణః । ప్రజాః చ తుల్యకాలీయాః అధునా న సన్తి కాలితాః ॥* – 10-51-18). ఓ రాజా! కాలము బలీయమైనది. అందరిని అన్నింటిని మింగేస్తుంది కాలము. పశువుల కాపరి పశువులను తోలుకుపోతున్నట్లుగా కాలము జీవులను లోకములో ప్రవేశపెడుతుంది, వారిని చక్కటి కర్మలు చేయమని ప్రోత్సహిస్తుంది. అరిషడ్ వర్గాలకులోనై భగవత్‌తత్త్వ జిజ్ఞాసలేనివారు పశువులతో సమానము. అట్టివారిని కూడా రక్షిస్తూ, గురువుగా బోధిస్తూ వారిని ఉద్ధరించే కరుణామయుడు స్వామి. కాలపురుషుడైన స్వామి జీవులకు వారి కర్మానుసారంగా శరీరాలను ఇస్తూ చక్కటి కర్మలు చేయమని ప్రోత్సహిస్తాడు. ఇదే జీవిత పరీక్ష. ఈ పరీక్షానంతరము కాలం వారు వారు చేసుకొన్న కర్మల ఫలితంగా

కొత్త శరీరాలలోకి తోసేస్తుంది. ఉత్తములు ఉత్తమలోకాలలోకి, అధములు అధోలోకాలలోకి, రజోగుణము ప్రధానముగాగలవారు తిరిగి ఈ లోకములోనే పుడతారు. పశువుల కాపరిలాగా స్వామి జీవులను పర్యవేక్షిస్తాడు. వారు చేసే కర్మానుసారంగా వారిని నడుపుతాడు (*కాలః బలీయాన్ బలినాం భగవాన్ ఈశ్వరః అవ్యయః । ప్రజాః కాలయతే క్రీడన్ పశుపాలః యథా పశూన్ ॥* 10-51-19). ఆ విధంగా ముచుకుందుని బంధుమిత్రులు, సహచరులు అందరునూ కాల ప్రభావములచే గతించిరి. అట్టి కాల ప్రభావము స్వయముగా శ్రీకృష్ణుడే అని శుకుడు రాజు పరీక్షిత్తుకు తెలియజేశాడు. ఇంకా ఇలా తెల్పుతున్నాడు -

కృతజ్ఞతగా ఏదైనా వరం కోరుకో అని ఇంద్రుడు ముచుకుందుణ్ణి అడిగాడు. కైవల్యం మాత్రము నేను ఇవ్వలేను, మిగతా ఏదైనా కోరుకో అని ఇంద్రుడన్నాడు (*కైవల్యం నారాయణపరః*), నీకు శుభము కలుగుగాక! నీవు నేడు ముక్తి తప్ప ఇతర వరమును దేనినైన కోరుకో. దేవాదిదేవుడు, అవ్యయుడైన విష్ణుభగవానుడొక్కడే ముక్తి నిచ్చుటకు ప్రదాత. కావున మోక్షము తప్ప ఇంకేమైనా వరము కోరుకో అని దేవేంద్రుడు తెల్పాడు (*వరం వృణీష్వ భద్రం తే ఋతే కైవల్యం అద్య నః । ఏకః ఏవ ఈశ్వరః తస్య భగవాన్ విష్ణుః అవ్యయః ॥* 10-51-20). (*నిద్రామేవ తతో వవ్రే స రాజా శ్రమకర్షితః । యః కశ్చిన్మమ నిద్రాయా భఙ్గం కుర్యాత్ సురోత్తమాః । స హి భస్మీభవేదాశు తథోక్తశ్చ సురైస్తదా । స్వాపం యాతం య మధ్యేస్తు బోధయేత్త్వామచేతనః స త్వయా దృష్టమాత్రస్తు భస్మీభవతు తత్ క్షణాత్॥*) "బాగా అలిసి ఉన్నాను, కావున భంగములేని నిద్రకావాలి. ఎవ్వడైనా నా నిద్రా భంగము చేస్తే వాడు భస్మమగు గాక", అని కోరాడు ముచుకుందుడు. దేవతలు అట్లే అగుగాక అని పలికారు. దేవతలు ఇట్లు పలుకగా రాజు ముచుకుందుడు వారినుండి నిద్రావరమును తీసుకొని గుహలో ప్రవేశించి నిద్రకు ఉపక్రమించాడు (*ఏవం ఉక్తః సః వై దేవాన్ అభివన్ద్య మహాయశాః । అశయిష్ట గుహావిష్టః నిద్రయా దేవదత్తయా ॥* 21).

ఇలా కాలయవనుడు భస్మము కాగా శ్రీకృష్ణభగవానుడు ముచుకుందునకు తన స్వస్వరూపాన్ని ప్రదర్శించాడు - (*యవనే భస్మసాత్ నీతే భగవాన్ సాత్వత ఋషభః । ఆత్మానం దర్శయాం ఆస ముచుకుందాయ ధీమతే ॥* 10-51-23). స్వామి యొక్క దివ్యమంగళ విగ్రహం ఎలా ఉందంటే - *తం ఆలోక్య ఘన శ్యామం పీతకౌశేయవాససమ్ । శ్రీవత్సవక్షసం భ్రాజత్ కౌస్తుభేన విరాజితమ్ ॥ చతుఃభుజం రోచమానం వైజయన్త్యా చ మాలయా । చారు ప్రసన్నవదనం స్ఫురత్ మకరకుండలమ్ ॥ ప్రేక్షణీయం నృలోకస్య స అనురాగ స్మితేక్షణమ్ । అపీచ్య వయసం మత్త మృగేన్ద్ర ఉదార విక్రమమ్ ॥ పర్యపృచ్ఛత్ మహాబుద్ధిః తేజసా తస్య ధర్షితః । శంకితః శనకైః రాజా దుర్ధర్షం ఇవ తేజసా ॥* 10-51-24 నుండి 27- ఈ సౌందర్యరాశిని చూసి ఆశ్చర్యపడ్డాడు, నమస్కరించాడు ముచికుందుడు. చూస్తే తేజస్సుతో వెలిగిపోతున్నావు. నీవు దేవదేవుడివి అని అనుకుంటున్నా ఏలయన నీవు వెలిగిపోతున్నావు. నీ శరీరకాంతిచే గుహాంధకారం నశింపచేస్తున్నావు. అయినా నీకు ఇష్టమైతే నీవెవ్వరవో, నీ గోత్రనామాలు ఏమిటో, నీవు ఏం చేస్తుంటావో తెలియజేయమన్నాడు ముచుకుందుడు (*మన్యే త్వాం దేవదేవానాం త్రయాణాం పురుష ఋషభమ్ । యత్*

బాధసే గుహా ధ్వాన్తం ప్రదీపః ప్రభయా యథా ॥ 30). (*శుశ్రూషతాం అవ్యలీకం అస్మాకం నరపుంగవ । స్వ జన్మ కర్మ గోత్రం వా కథ్యతాం యది రోచతే ॥* 10-51-31). మరియు ఓ పురుషోత్తమా! దేవా! నేను నా గూర్చి తెలియజేస్తాను. నేను ఇక్ష్వాకువంశమున బుట్టిన క్షత్రియుడను. అందులో నేను యువనాశ్వుడను రాజునకు పౌత్రుడను మాంధాతయను రాజునకు పుత్రుడను. ముచుకుందుడను పేరుతో ప్రసిద్ధుడను (*వయం తు పురుష వ్యాఘ్ర ఇక్ష్వాకాః క్షత్రబన్ధవః । ముచుకుందః ఇతి ప్రోక్తః యౌవనాశ్వ ఆత్మజః ప్రభో ॥* 10-51-32). చాలాకాలము మేలుకొనియుండుట వలన అలసట చెందితిని. నిద్రచే ఇంద్రియ వ్యాపారములు తొలగినవి. దానివలన నిర్జనమగు ఈ పర్వతగుహయందు స్వేచ్ఛగ నిద్రాసుఖము అనుభవించుచుంటిని. కాని ఇప్పుడెవ్వడో ఒక అజ్ఞాతవ్యక్తి వచ్చి నా నిద్రను భంగము చేసినాడు (*చిర ప్రజాగర శ్రాన్తః నిద్రయా అపహత ఇంద్రియః । శయే అస్మిన్ విజనే కామం కేన అపి ఉత్థాపితః అధునా ॥* 10-51-33). నా నిద్రను భంగము చేసిన ఆ వ్యక్తి తన పాపమువలననే భస్మము అయినాడు. అనంతరము శత్రునాశకుడవగు నీ రూపమును చూచాను (*సః అపి భస్మీకృతః నూనం ఆత్మీయేన ఏక పాప్మనా । అనన్తరం భవాన్ శ్రీమాన్ లక్షితః అమిత్రశాసనః ॥* 10-51-34). మహాభాగా! భరించజాలనట్టి నీ దేదీప్యమగు తేజస్సుచే నా శక్తి క్షీణించుచున్నది. నిన్ను మాటిమాటికి చూడజాలకున్నాను. నీవు సర్వప్రాణులకు పూజనీయుడవైయున్నావు (*తేజసా తే అవిషహ్యేణ భూరి ద్రష్టుం న శక్నుమః । హత ఓజసా మహాభాగ మాననీయః అసి దేహినామ్ ॥* 10-51-35). రాజగు ముచికుందుడిట్లు పలికిన పిమ్మట సకల సృష్టి మూలమగు దేవదేవుడు మరియు భూతపాలకుడు అగు శ్రీకృష్ణుడు నవ్వుతూ మేఘగంభీరవాక్కుతో ఇట్లు సమాధానమిచ్చెను (*ఏవం సంభాషితః రాజ్ఞా భగవాన్ భూతభావనః । ప్రత్యాహ ప్రహసన్ వాణ్యా మేఘనాద గభీరయా॥* 10-51-36)-

ముచికుందునకు స్వామి తనెవ్వరో తెలియజేసాడు ఇలా-

"నాకు వేలకొలదిగ జన్మలు, నామములు లెక్కలేనన్ని ఉన్నాయి. అవి అనంతములు నేను కూడా లెక్కపెట్టలేనన్ని ఉన్నాయి (*జన్మ కర్మాభిధానాని సన్తి మే అఙ్గ సహస్రశః । న శక్యన్తే అనుసంఖ్యాతుం అనన్తత్వాన్ మయాపి హి-* (10-51-37). ఎవ్వడైనా భూమిమీద ఇసుకరేణువులను లెక్కపెట్టగలడేమో, కాని నా గుణములు, కర్మలు, జన్మలు, నామములను లెక్కపెట్టలేడు (*క్వచిత్ రజాంసి విమమే పార్థివాని ఉరుజన్మభిః । గుణ కర్మ అభిధానాని న మే జన్మాని కర్హిచిత్ ॥* 10-51-38). భూత, వర్తమాన, భవిష్యత్ కాలములలో గల నా జన్మకర్మలు ఋషులు తెలుసుకొనగలరు. కాని వాటి అనన్తములు వారికి కూడా తెలువనివి (*కాల త్రయ ఉపపన్నాని జన్మ కర్మాణి మే నృప । అనుక్రమన్తః న ఏవ అన్తం న గచ్ఛన్తి పరమ ఋషయః ॥* 10-51-39). ప్రస్తుతం అవతారము గూర్చి తెలియజేస్తాను. ధర్మరక్షణకై బ్రహ్మదేవుడు ప్రార్థించడం వల్ల భూభారము తొలగించుటకు రాక్షసులను అంతమొందించుటకు అవతరించాను (*తథా అపి అద్యతనాని అంగ శృణుష్వ గదతః । మమ విజ్ఞాపితః విరించేన పురా అహం ధర్మ గుప్తయే । భూమేః భారాయమాణానాం అసురాణాం క్షయాయ చ ॥* 10-51-40). నేను యిప్పుడు వసుదేవ సుతుడనగుటచే

నన్ను వాసుదేవుడని జనులందఱు పిలుస్తున్నారు. - (*అవతీర్ణః యదుకులే గృహే ఆనకదున్దుభేః । వదన్తి వాసుదేవః ఇతి వసుదేవసుతం హి మామ్* - 41). కాలనేమి జన్మ అయిన కంసుని వధించా, ఇప్పుడు కాలయవనుడు హతమయ్యాడు. నీవు పూర్వకాలములో నన్ను ప్రార్థించావు. అందుకే దర్శనమిచ్చా. నేను భక్తవత్సలుడను. నీ కేమి కావాలో చెప్పు (*కాలనేమిః హతః కంసః ప్రలంబ ఆద్యాః చ సత్ ద్విషః । అయం చ యవనః దగ్ధః రాజన్ తే తిగ్మ చక్షుషా ॥* 10-51-42). (*సః అహం తవ అనుగ్రహ అర్థం గుహాం ఏతాం ఉపాగతః । ప్రార్థితః ప్రచురం పూర్వం త్వయా అహం భక్తవత్సలః ॥* 41-51-43). రాజర్షి! నీకిష్టమైన వరము నడుగుము. నీ వడిగిన విషయముల నన్నింటిని ఇచ్చెదను. నన్ను శరణుజొచ్చిన ఏ మానవుడైనను మరల శోకగ్రస్తుడు కాజాలడు. నా భక్తుడికి శోకము అంటదు అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు (*వరాన్ వృణీష్వ రాజర్షే సర్వాన్ కామాన్ దదామి తే । మాం ప్రసన్నో జనః కశ్చిన్న భూయో అర్హతి శోచితుమ్* - 41-51-44). ఇలా స్వామి అనగా, ఆనందభరితుడైన ముచుకుందుడు గర్గమహర్షి వాక్కులను స్మరించి స్వయాన శ్రీమన్నారాయణుడే ఈ శ్రీకృష్ణుడు అని తలచాడు. ముచుకుందుడు ప్రణమిల్లి స్తోత్రం చేశాడు స్వామిని ఇలా (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఇతి ఉక్తః తం ప్రణమ్య ఆహ ముచుకుందః ముదా అన్వితః । జ్ఞాత్వా నారాయణం దేవం గర్గవాక్యం అనుస్మరన్ ॥* 10-51-45) -

1. సత్యానికి దూరమై మాయకు ఆకర్షితులై ఈ జనులు దుఃఖాన్నే సుఖంగా భావిస్తూ ఈ అనర్థ దృష్టిగల జనులు నిన్ను సేవింపరు. వీరు సుఖాన్వేషణలో సుఖం కోరి, అది తెలియక దుఃఖాన్నిచ్చే ఇల్లు, భార్యా, సంసారం మాత్రమే కావాలంటారు (*శ్రీముచుకుందః ఉవాచ - విమోహితః అయం జనః ఈశ మాయయా త్వదీయయా త్వాం న భజతి అనర్థదృక్ । సుఖాయ దుఃఖ ప్రభవేషు సజ్జతే గృహేషు యోషిత్ పురుషః చ వంచితః ॥* 10-51-46).

2. గృహమనే చీకటిలో పడి, కళ్ళున్నా చూడలేకపోతున్నారు. దుర్లభమైనట్టి, గొప్పదైనట్టి మానవ దేహమును నీ కృపవల్ల అప్రయత్నముగా పొందియు నీ పాద పద్మములను సేవించుట లేదు. కాని పశువు వలె విషయసుఖ వాసనలచే, గృహమను అంధకూపమున పడుచున్నారు (*లబ్ధ్వా జనో దుర్లభం అత్ర మానుషం కథంచిద్ అవ్యఙ్గమ అయత్నతో అనఘ । పాదారవిన్దం న భజతి అసత్ మతిర్ గృహాన్ధకూపే పతితో యథా పశుః* - 10-51-47).

3. అజితుడా! నేను కూడా ఇంతవరకు అహంకారముతో దేహము, భార్యపుత్రులు, ధనము, రాజ్యము నందే ఆసక్తిపరుడనై కాలము వ్యర్థము చేసితిని (*మమైష కాలోఅజిత నిష్ఫలో గతో రాజ్య శ్రియోన్నద్ధ మదస్య భూపతేః । మర్త్యాత్మ బుద్ధేః సుత దార కోశ భూషు ఆసజ్జమానస్య దురన్త చిన్తయా* 10-51-48).

4. నేను గర్వముతో మానవుల కధిపతిని అని ఘటకుడ్యము వలెనున్న ఈ దేహమే నేను అనే భావనతో దీన్ని నమ్మి పొరపాటు చేశాను. ఇన్నాళ్ళు గర్వమదాంధుడనైతిని, నరదేవుడననే అహంకారభావనతో ఉంటిని (*నరదేవ ఇత్యహమ్* - 49). నిన్ను లెక్కచేయక రథఅశ్వదళములు, పద సైనికులచే

పరివృతుడను అయి అహంకారంతో ఇదే జీవనమని గడిపాను. ఇప్పుడు సత్యం గ్రహించా (*కలేవరే అస్మిన్ ఘట కుడ్య సన్నిభే నిరూఢ మానః నరదేవః ఇతి అహం । వృతః రథ ఇభ అశ్వ పదాతి అనీకపైః గాం పర్యటన్ త్వా అగణయన్ సుదుర్మదః ॥* 10-51-49).

5. "ఈ పని తరువాత ఆ పని చేయుదును" అనుకొని కోరికల పుట్టలో పడి, విషయాసక్తుడై, లోభగ్రస్తుడైన మానవుడు కాలసర్పమనే నీ నోటిలో ఎలుకలాగా పడి ఉన్నాడు. మేము ప్రమత్తులము, నీవు అప్రమత్తుడవు అని ఇప్పుడు గ్రహించా (*ప్రమత్తం ఉచ్చైః ఇతికృత్య చిన్తయా ప్రవృద్ధ లోభం విషయేషు లాలసమ్। త్వం అప్రమత్తః సహసా అభిపద్యసే క్షుత్ లేలిహానః అహిః ఇవ ఆఖుం అన్తకః ॥* 10-51-50).

6. పూర్వము ఏ దేహము రథములు, అంబారీలపై రాజునని ఊరేగినదో, ఆ దేహమే కాలగతి ననుసరించి ఇపుడు ఈ దేహమున మలము, చచ్చిన తర్వాత కుళ్ళి క్రిమి పూరితమౌతుంది. ఆ తర్వాత కాల్చినపుడు భస్మముగా మారును కదా! ఇన్ని రోజులు ఇది గుర్తించక అజ్ఞానములో పడి కాలయాపన చేసుకున్నాను (*పురా రథైర్ హేమ పరిష్కృతైశ్ చరన్ మతఙ్గజైర్వా నరదేవ సంజ్ఞితః । స ఏవ కాలేన దురత్యయేన తే కలేవరో విట్క్రిమి భస్మ సంజ్ఞితః ॥* - 10-51-51). శ్రీల శ్రీధరస్వామి ఈ క్రింది వేదవాక్కును ఇట్లు ఒసగిరి - *యోనేః సహస్రాణి బహూని గత్వా దుఃఖేన లబ్ధ్వాపి చ మానుషత్వమ్ । సుఖావహం యే న భజన్తి విష్ణుం తే వై మనుష్యాత్మని శత్రుభూతాః ॥* - "వేలకొలది జీవజాతులలో జన్మించి తీవ్రసంఘర్షణము సల్పిన పిదప ఆ బద్ధజీవులు దుర్లభమైన మానవజన్మమును పొందెదరు. కనుక నిజమైన సుఖమును ఇచ్చు విష్ణువును ఇంకను భజింపని మానవులు ఖచ్చితముగా తమకు మరి ఇతరులకు శత్రువులే అగుదురు".

7. రాజునని నలుదిదక్కులా గెలిచి అందరితో నమస్కరింపబడ్డాను. అహంకరించి కామవాంఛితుడనై బ్రతికాను (*నిర్జిత్య దిక్ చక్రమ్ అభూత విగ్రహః వర ఆసన స్థః సమ రాజ వన్దితః ।*) స్త్రీలకు ఆట మృగముగా అయి మైథునమును అనుభవించా. కాముక స్త్రీల మైథున సుఖయుక్తుడనై గృహమునందు క్రీడామృగము వలె సంచరించితిని (*గృహేషు మైథున్య సుఖేషు యోషితాం క్రీడామృగః పూరుషః ఈశ నీయతే* - 52).

8. చేసే తపస్సు, పూజలు అష్టోత్తర శతనామాలు మాత్రమే (108), కాని కోరే కోరికలు లక్షలలో.... బాబోయి ఇది జీవుల పరిస్థితి (*కరోతి కర్మాణి తపః సునిష్ఠితో నివృత్తభోగస్ తద్ అపేక్షయా ఆదదత్* - 53). దీనికి తోడు నేను భక్తుడననే అహంకారము, మమకారమువల్ల సుఖమును పొందలేక పోతున్నాను (*కరోతి కర్మాణి తపః సునిష్ఠితః నివృత్త భోగః తత్ అపేక్షయా ఆదదత్ । పునః చ భూయాసం అహం స్వరాట్ ఇతి ప్రవృద్ధ తర్షః న సుఖాయ కల్పతే॥* 10-52-53). (ఉదా: తిరుపతి వేంకటేశ్వరుడికి తలనీలాలు, కళ్యాణమని, కానుకలని ఎన్నో పూజలు చేస్తూ, స్వార్థబుద్ధితో ఎన్నో కోరికలు కోరడం అనేది దేవుడితో వర్తకం చేయడం (Business) లాంటిది. ఉదా: అయ్యప్పదీక్షలు

అని, దురలవాట్లు మాని దీక్షాకాలంలో దీక్ష చేసి, ఆ తర్వాత కోరికలు అనుభవించాలని కోరడం ఆ తర్వాత వాటికై కృషి చేయడం అజ్ఞానము).

9. ఈ సంసార బంధనములలో చిక్కుకున్న వాడికి, ఎప్పుడు సత్సాంగత్యము నందు శ్రద్ధకలుగునో అప్పుడే నీయందు అనన్య భక్తి కలిగి సద్గతిని పొందగలడు (*భవాపవర్గో భ్రమతో యదా భవేజ్జనస్య తర్హి అచ్యుత సత్ సమాగమః । సత్ సంగమో యర్హి తదైవ సద్గతౌ పరావరేశే త్వయి జాయతే మతిః* – 54). దేవా! తపస్సుకై వనమునకు వెడలగోరువారు, వివేకులు అగు రాజులు ఏకాంతనిష్ఠతో నీ ధ్యానభక్తి సిద్ధికై రాజ్యాధిబంధనములు తొలగవలయునని ప్రార్థింతురు. కాని నా యొక్క ఆ రాజ్యాది బంధనము దాని అంతట అదియే విచ్ఛిన్నమైనది. అది నీ అనుగ్రహమువలననే సంభవించినదని తలచుచున్నాను (*మన్యే మమ అనుగ్రహః ఈశ తే కృతః రాజ్య అనుబంధ అపగమః యదృచ్ఛయా। యః ప్రార్థ్యతే సాధుభిః ఏకచర్యయా వనం వివిక్షద్భిః అఖండ భూమిపైః ॥* 10–51–55).

10. స్వామీ! వరం కోరుకోమన్నావు. నీ పాద సేవ తప్ప ఇంక ఏమి కోరను. సకల బంధ విమోచనము చేయి. బంధాన్ని ఇచ్చే సంసారం వద్దు. నీవు తప్ప ఏమిలేని వాడిగా చేయి. ముక్తిప్రదాత అయిన నీ నుండి అది కోరక వేరే కోరికలు కోరిన అవి సంసారబంధనంలో పడేస్తాయి కదా! కాబట్టి ఏమని కోరను? (*న కామయే అన్యం తవ పాదసేవనాద్ అకించన ప్రార్థ్యతమాద్ వరం విభో । ఆరాధ్య కస్త్వాం హ్యపవర్గదం హరే వృణీత ఆర్యో వరం ఆత్మబంధనమ్* – 56).

11. కావున స్వామీ! సత్త్వరజస్తమోగుణములను కలిగించే అన్ని కోరికలను విడనాడి నిరంజనుడవు, నిర్గుణుడవు, అద్వయుడవు, సచ్చిదానంద విగ్రహుడవు, అక్షరుడవు, పరమపురుషుడవు అగు నిన్ను శరణు బొందుచున్నాను (*తస్మాత్ విసృజ్య ఆశిషః ఈశ సర్వతః రజః తమః సత్త్వ గుణ అనుబన్ధనాః । నిరంజనం నిర్గుణమ్ అద్వయం పరం త్వాం జ్ఞప్తిమాత్రం పురుషం వ్రజామి అహమ్ ॥* –57).

12. ఎంతో కాలమునుండి కలతలతో తప్తుడనైనాను. తృప్తి చెందనట్టి కోరికల వల్ల అనుతాపము పొందాను. దీనికి కారణము తృప్తి కలిగించని ఆరుగురు శత్రువులతో స్నేహం కలవాణ్ణి నేను (అరిషడ్వర్గాలు : కామ క్రోధ లోభ మోహ మద మాత్సర్యాలు). ఇవి ఉన్నంతకాలము శాంతిని పొందలేనివాణ్ణి. కావున శోకము తీర్చే అభయమునిచ్చే నీ పాదపద్మమును శరణుబొందితిని. ఆపదలో చిక్కుకొనిన నన్ను రక్షింపుము (*చిరం ఇహ వృజిన ఆర్తః తప్యమానః అనుతాపైః అవితృష షట్ అమిత్రః అలబ్ధ శాన్తిః కథంచిత్। శరణ ద సముపేతః త్వత్ పద అబ్జం పర ఆత్మన్ అభయం ఋతం అశోకం పాహి మా ఆపన్నం ఈశ ॥* 10–51–57).

ఇలా ముచుకుందుడు చేసిన స్తోత్రంతో సంతృప్తి చెందిన శ్రీకృష్ణుడు బదులు పలికాడు – ఓ రాజా! నీ బుద్ధి సంపూర్ణముగా నిర్మలము, బలము కలది అయినది. నేను వరములచే ప్రలోభ పెట్టినను నీ బుద్ధి

విషయవాసనలకు లొంగలేదు (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ – సార్వభౌమ మహారాజ మతిః తే విమల ఊర్జితా । వరైః ప్రలోభితస్యాపి న కామైర్ విహతా యతః* – 59). నీవు నా ఏకాంత భక్తుడవు. కావున నీ బుద్ధికి "విషయములు" లభించినను వాని యందు ఎప్పుడును ఆసక్తము కావు. అయినా నేను ఇచ్చే, ప్రలోభపెట్టే వరాలు కూడా నీకెట్టి ప్రమాదము కలుగచేయవు (*ప్రలోభితః వరైః యత్ త్వం అప్రమాదాయ విద్ధి తత్ । ధీః ఏకభక్తానాం ఆశీర్భిః న భిద్యతే క్వచిత్ ॥* 10-51-60).

రాజా! అభక్తులగు యోగుల యొక్క, జ్ఞానుల యొక్క మనస్సు వారు చేసే ప్రాణాయామాదుల వలన కూడా వాసనాశూన్యము కాక మరల మరల విషయముల వైపు మ్రొగ్గుచుండుట కనబడును (60). (Meditation without bhakti is useless). భక్తిలేని ప్రాణాయామములు అసంపూర్ణములు. చేసినంతసేపే మనో నిగ్రహము. ఆ తర్వాత మళ్ళీ మామూలే (*యుంజానానాం అభక్తానాం ప్రాణాయామాదిభిర్ మనః । అక్షీణ వాసనం రాజన్ దృశ్యతే పునరుత్థితమ్ ॥* – 10-51-61). కావునా ఓ రాజా! నీవు నాపై మనస్సు ఉంచి స్వేచ్ఛగా భూమియందు సంచరించుము. అప్పుడు విషయవాసనలు ఏమి చేయలేవు. ఎల్లప్పుడూ నా యందు "విషయ వాసనా సంపర్క శూన్యమైన భక్తితో" ఉండుము (*విచరస్వ మహీం కామం మయి ఆవేశిత మానసః । అస్తు ఏవ నిత్యదా తుభ్యం భక్తిర్మయి అనపాయినీ ॥* 10-51-62).

ఓ రాజా! నీవు క్షత్రియ ధర్మము అనుకొని జంతువులను చంపావు. వేటాడావు. కావున ఆ పాప ఫలితం అనుభవించుటకు నీకు ఇంకొక జన్మ ఉంది. కావున నన్ను ఆశ్రయించి ఏకాగ్రచిత్తుడవై తపస్సుచే కర్మలను ఆ పాపమును పోగొట్టుకొనుము (*క్షాత్రధర్మస్థితో జన్తూన్ న్యవధీర్మృగయాదిభిః । సమాహిత తత్ః తపసా జహి అఘం మత్ ఉపాశ్రితః ॥* 10-51-62). (Become free from animal killing). ఓ రాజా! రాబోవు జన్మలో నీవు సర్వప్రాణుల హితమును కోరువాడ వగుదువు. (Animal welfare minister). ద్విజ శ్రేష్ఠుడవై నన్ను మాత్రమే పొందెదవు. ఇతరమగు ఐశ్వర్యములను లెక్కజేయవు. అవిధముగా నన్ను చేరగలవు (*జన్మని అనన్తరే రాజన్ సర్వభూతసుహృత్తమః । భూత్వా ద్విజవరః త్వం వై మాం ఉపైష్యసి కేవలమ్ ॥* – 10-51-64).

పిమ్మట ముచుకుందుడు స్వామికి ప్రదక్షిణము ఆచరించి, నమస్కరించి గుహ నుండి బయటకు వచ్చాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ – ఇత్థం సః అనుగ్రహీతః అజ్గ కృష్ణేన ఇక్ష్వాకునన్దనః । తం పరిక్రమ్య సంనమ్య నిశ్చక్రామ గుహా ముఖాత్ ॥* 10-52-1). పిమ్మట మనుష్యులు, పశువులు, వృక్షములు మొదలగునవి అల్ప ప్రమాణములుగ నుండుట చూచి కలియుగము ప్రవేశించెనని గ్రహించి విస్మయము పొందాడు (అంటే పాపము పెరిగిన కొద్ది మనము తరుగుతాము) (*సంవీక్ష్య క్షుల్లకాన్ మర్త్యాన్ పశూన్ వీరుత్ వనస్పతీన్ । మత్వా కలియుగం ప్రాప్తం జగామ దిశం ఉత్తరామ్ ॥* 10-52-2). ఉత్తర దిక్కుగా గంధమాదన పర్వతమునకు (బదరి కాశ్రమము) వెళ్ళాడు. అచట శ్రీకృష్ణుని యందు మనస్సును ఉంచి దాని ఫలితంగా

సర్వద్వంద్వములను (కామక్రోధములు, శీతోష్ణములు మొ॥) సహించుచు శాంతుడై శ్రీహరిని ఆరాధింపసాగెను (*తపః శ్రద్ధా యుతః ధీరః నిఃస్సంగః ముక్త సంశయః । సమాధాయ మనః కృష్ణే ప్రావిశత్ గన్ధమాదనమ్ ॥ బదరీ ఆశ్రమం ఆసాద్య నరనారాయణ ఆలయం । సర్వ ద్వంద్వ సహః శాన్తః తపసా ఆరాధయత్ హరిమ్ ॥* 10-52-3,4).

శ్రీకృష్ణ భగవానుడు యవన సైన్యముచే చుట్టబడ్డ మధురకు తిరిగి వచ్చి కాలయవనుని సైన్యమును సంహరించెను. వారి సంపదలను, గోవులను శ్రీకృష్ణ ప్రేరితులైన జనులు, బలరామకృష్ణులతో కలసి ద్వారకకు ప్రయాణమై తీసుకు వెళుతుండగా మార్గమధ్యంలో 23 అక్షౌహిణుల సైన్యముతో జరాసంధుడు 18వ సారి యుద్ధార్థమై రావడం గమనించారు (10-52-5,6). 17 సార్లు వాడిని బంధించి వాడి సైన్యాన్ని వధించాము. ఈసారైనా ఓడినట్టు నటిద్దాం అనుకొని పారిపోయే వారిలా భీతితో పరుగిడసాగారు. 18వ సారి పారిపోయారు బలరామకృష్ణులు ఇదే బాగుందని - స్వామి రణచోరుడయ్యాడు! (*విలోక్య వేగ రభసం రిపు సైన్యస్య మాధవౌ । మనుష్య చేష్టాం ఆపన్నౌ రాజన్ దుద్రువతుః ద్రుతమ్ ॥* 10-52-7). (*విహాయ విత్తం ప్రచురం అభీతౌ భీరు భీతవత్ । పద్భ్యాం పద్మపలాశాభ్యాం చేరతుః బహుయోజనమ్ ॥* 10-52-8). వారు అన్ని వదలి పారిపోవుటను గమనించిన జరాసంధుడు నవ్వుచూ వారిని రథములపై సైన్యముతో వెంబడించాడు (*పలాయమానౌ తౌ దృష్ట్వా మాగధః ప్రహసన్ బలీ । అన్వధావత్ రథ అనీకైః ఈశయోః అప్రమాణవిత్ ॥* 10-52-9). వారి జాడను గ్రహించలేక, రామకృష్ణులు ఎత్తైన ప్రవర్షణ పర్వతములో దాక్కున్నారని గ్రహించిన జరాసంధుడు దాని చుట్టు కట్టెలు పేర్చి పర్వతమును దగ్ధము కావించినాడు. అది తగుల బడుచుండగా రామకృష్ణులు 11 యోజనాల ఎత్తుగల ఆ పర్వతమునుండి దూకారు (సుమారు 90 మైళ్ళ ఎత్తైన పర్వతము!) (*తతః ఉత్పత్య తరసా దహ్యమాన తటాత్ ఉభౌ । దశ ఏక యోజనాత్ తుఙ్గాత్ నిపేతతుః అధః భువి ॥* 10-52-12). ద్వారకకు తిరిగి వచ్చారు. వారు తగలబడ్డారు అని జరాసంధుడు సంతోషపడ్డాడు, పొరబడ్డాడు - (14). తన మగధ పట్టణానికి చేరాడు. (18వ సారి బలరామకృష్ణులు ఎందుకు ఇలా పారిపోయి కృష్ణుడు రణచోరుడు అయ్యాడని శ్రీ అవధూతేంద్రస్వామిని అడిగినప్పుడు ఆయన సమాధానమేమంటే - జరాసంధుడు బ్రాహ్మణ భక్తుడు. ప్రతీసారి యుద్ధానికి వారి ఆశీర్వచనం తీసుకొని వెళ్ళేవాడు. ఇలా 17 సార్లు ఓడినాడు. ప్రతీసారి బ్రాహ్మణ ఆశీర్వచనము ఫలించలేదని వారిని నిందించేవాడు. ఈసారి చక్కగా ఆశీర్వదించండి, ఓడానో మీతలలు తీసేస్తానన్నాడు. ఇది గ్రహించిన కృష్ణుడు రణచోరుడయ్యాడు. రణచోరకృష్ణుని మందిరము ఢాకోర్, గుజరాత్‌న కలదు).

యుద్ధాలయిన తర్వాత పెళ్ళిళ్ళలకు దిగారు రామకృష్ణులు. ఆనర్త దేశాధిపతియగు రైవతుడు బ్రహ్మ యొక్క ఆదేశానుసారంగా తన పుత్రిక రేవతిని బలరాముడితో వివాహము జరిపించాడు (10-52-15). (వివరములకు శ్రీమద్భాగవతము 9-3-29 నుండి 36 వరకు చూడుడు).

శ్రీకృష్ణుడు తన అష్టపట్టపురాణులను పొందిన విధానము

(పద్మపురాణమునందలి కార్తీకమహాత్మ్య భాగములో *"కైశోరే గోపకన్యాస్తా యౌవనే రాజకన్యకాః"* అని చెప్పబడినది. అనగా శ్రీకృష్ణుడు బాల్యములో గోపకన్యలతో విహరించగా యౌవనమునందు రాచకన్యలతో విహరించెను. అట్లే స్కంధపురాణములో *"రుక్మిణీ ద్వారపత్యాం తు రాధా బృందావనే వనే"* అని చెప్పబడింది. అనగా బృందావనమునందు రాధారాణి ఎట్లో అట్లే ద్వారక యందు రుక్మిణీదేవి అని భావము. ఇలా తనను కోరిన మాధుర్యభక్తులను స్వామి అనుగ్రహించాడు).

శ్రీ రాజా ఉవాచ - భగవాన్ భీష్మకసుతాం రుక్మిణీం రుచిర ఆననామ్। రాక్షసేన విధానేన ఉపయేమే ఇతి శ్రుతమ్ ॥ 10-52-18, *భగవన్ శ్రోతుం ఇచ్ఛామి కృష్ణస్య అమిత తేజసః । యథా మాగధ సాల్వ ఆదీన్ జిత్వా కన్యాం ఉపాహరత్ ॥* 10-52-19.

ఓ శుకమహర్షి! పుణ్యప్రదములు, మధురములు, నిత్యనూతనములు, లోకకల్మషహరములు అగు శ్రీకృష్ణ కథలను వినుటలో అనుభవజ్ఞుడగు శ్రోత ఎవ్వడు తృప్తి చెందగలడు? కావున నాకు వివరించగలరు (*బ్రహ్మన్ కృష్ణకథాః పుణ్యాః మాధ్వీః లోక మలాపహాః । కః ను తృప్యేత శృణ్వానః శ్రుతజ్ఞః నిత్యనూతనాః ॥* 10-52-20).

రుక్మిణీ కళ్యాణము

విదర్భదేశానికి భీష్మకుడను రాజు ఉండెను. వానికి 5 గురు పుత్రులు, ఒక సౌందర్యవతి పుత్రిక రుక్మిణి (*శ్రీ బాదరాయణిః ఉవాచ - రాజా ఆసీత్ భీష్మకః నామ విదర్భ అధిపతిః మహాన్ । తస్య పంచ అభవన్ పుత్రాః కన్యా ఏకా చ వర ఆననా ॥* 10-52-21). వారిలో రుక్మి యనువాడు జ్యేష్ఠుడు, అనంతరము క్రమముగ రుక్మరథుడు, రుక్మబాహువు, రుక్మకేశుడు, రుక్మమాలియను నలుగురు పుత్రులు జన్మించిరి. రూపగుణశ్రేష్ఠయగు రుక్మిణి వీరికి చెల్లెలుగా జన్మించినది (*రుక్మీ అగ్రజః రుక్మరథః రుక్మబాహుః అనన్తరః । రుక్మకేశః రుక్మమాలీ రుక్మిణీ ఏషాం స్వసా సతీ ॥* 10-52-22). ఆమె పితృగృహమునకు వచ్చు జనులవలన శ్రీకృష్ణుని రూపబలగుణసౌందర్యాదుల గూర్చి విని ఆయన తనకు తగిన పతిగా నిర్ణయించుకొనినది (*సా ఉపశ్రుత్య ముకున్దస్య రూప వీర్య గుణ శ్రియః । గృహ ఆగతైః గీయమానాః తం మేనే సదృశం పతిమ్ ॥* 10-52-23). శ్రీకృష్ణుడు గూడ బుద్ధి, లక్షణము, ఉదారత, రూపము, సుస్వభావము, సౌకుమార్యము మున్నగు గుణములు గలిగిన రుక్మిణిని తనకు దగిన భార్యగా భావించి ఆమెను వివాహమాడదలచెను (*తాం బుద్ధి లక్షణ ఔదార్య రూప శీల గుణ ఆశ్రయాం । కృష్ణః చ సదృశీం భార్యాం సముద్వోఢుం మనః దధే ॥* 10-52-24). (*ఆ లలన రూపు బుద్ధియు శీలము లక్షణము గుణముఁ జింతించి తగన్ బాలారత్నము తనకు ఇల్లాలుగ జేకొందునను చు హరియుం దలచెన్* - పోతన భాగవతము - 10.1693).

రుక్మిణి కృష్ణుని గూర్చి విని ఆయనే భర్త కావాలని కోరుకుంది. దీన్నే స్వయంవరం అంటారు. ఆమె కోరిక మీరకు కృష్ణస్వామి, లక్ష్మీదేవి అంశ అయిన వైదర్భిని వివాహమాడుటకు సిద్ధపడ్డాడు (*భగవాన్ అపి గోవిందః ఉపయేమే కురు ఉద్వహ । వైదర్భీం భీష్మకసుతాం శ్రియః మాత్రాం స్వయంవరే ॥* 10-52-16). రుక్మి మాత్రము చెల్లెలు రుక్మిణిని శిశుపాలుడికి ఇవ్వాలని ముహూర్తము నిర్ణయించాడు. కృష్ణుడికి ఈ విషయం తెలిసి సాల్వ చైద్యరాజులు చూచుచుండగా లక్ష్మీదేవి అంశ అయిన రుక్మిణిని గాంధర్వపద్ధతిలో వివాహమాడినాడు. ఇది ఎలా జరిగిందంటే గరుడుడు ధైర్యముగా అమృతమును దేవతల నుండి అపహరించిన చందమున ఎల్లరు వీక్షించుచుండగా శ్రీకృష్ణుడు రుక్మిణిని అపహరించెను (*ప్రమథ్య తరసా రాజ్ఞః సాల్వ ఆదీన్ చైద్య పక్షగాన్ । పశ్యతాం సర్వ లోకానాం తార్క్ష్యపుత్రః సుధామ్ ఇవ ॥* 10-52-17). వివరములు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

రాజా! బంధువులు శ్రీకృష్ణునకు రుక్మిణీ నీయదలచుచుండగా కృష్ణద్వేషియగు రుక్మి దానిని కాదని శిశుపాలుని వరునిగా నిర్ణయించెను (*బన్ధూనాం ఇచ్ఛతాం దాతుం కృష్ణాయ భగినీం నృప । తతః నివార్య కృష్ణద్విట్ రుక్మీ చైద్యం అమన్యత ॥* 10-52-25). మిగుల సునీలములైన కన్నులు, కటాక్షములు గల రుక్మిణి కలతచెందినదై అత్యంత దుఃఖితచిత్తము గలదియై చేయదగిన పనిని జెప్పి నమ్మకముగల ఒక బ్రాహ్మణుని సత్వరముగ కృష్ణుని తెచ్చుటకు మథురాపురమునకు పంపెను (*తత్ అవేత్య అసిత అపాఙ్గీ వైదర్భీ దుర్మనా భృశమ్ । విచిన్త్య ఆప్తం ద్విజం కంచిత్ కృష్ణాయ ప్రాహిణోత్ ద్రుతమ్ ॥* 10-52-26). బ్రాహ్మణుడు ద్వారకకు వెడలగా ద్వారపాలకులు ఆయనను పురములోనికి తీసికొని వెడలిరి. అచట స్వర్ణసింహాసనమునందు ఉపవిష్టుడు ఆదిపురుషుడునగు శ్రీకృష్ణుని ఆయన దర్శించెను (*ద్వారకాం సః సమభ్యేత్య ప్రతీహారైః ప్రవేశితః । అపశ్యత్ ఆద్యం పురుషం ఆసీనం కాంచన ఆసనే ॥* 10-52-27). శ్రీకృష్ణుడు ఆ బ్రాహ్మణుని చూచి తన సింహాసనము నుండి దిగి అతనిని ఆసనమునందు కూర్చుండబెట్టి, దేవతలు తనను అర్చించునట్లు విధమున శ్రీకృష్ణుడు ఆ బ్రాహ్మణుని పూజించెను (*దృష్ట్వా బ్రహ్మణ్య దేవః తం అవరుహ్య నిజ ఆసనాత్ । ఉపవేశ్య అర్హయాం చక్రే యథా ఆత్మానం దివ ఓకసః ॥* 10-52-28). విదర్భ నుండి ద్వారకకు సందేశము తెచ్చిన బ్రాహ్మణునితో శ్రీకృష్ణుడు -బ్రాహ్మణులకు నేను తలవంచి నమస్కరిస్తా అని కృష్ణుడు పలికాడు - అనంతరము బ్రాహ్మణుడు భుజించి విశ్రమించిన పిమ్మట సాధు జనశరణ్యుడగు శ్రీకృష్ణుడు ఆయన కడకు వెడలి తన హస్తములతో వాని పాదములను మెల్లమెల్లగా నొత్తుచు నెమ్మదిగా ఇట్లు పలికెను (*తం భుక్తవన్తం విశ్రాన్తం ఉపగమ్య సతాం గతిః । పాణినా అభిమృశన్ పాదౌ అవ్యగ్రః తం అపృచ్ఛత॥* 10-52-29). ద్విజశ్రేష్ఠా! నిరంతరము సంతుష్టచిత్తుడవై ఉండి, నీ ప్రాచీన ధర్మానుష్ఠానమునకు ఎట్టి ఆటంకము లేకుండగ జరుగుచున్నది కదా! (*కచ్చిత్ ద్విజ వరశ్రేష్ఠ ధర్మః తే వృద్ధ సమ్మతః । వర్తతే న అతి కృచ్ఛ్రేణ సన్తుష్ట మనసః సదా॥* 10-52-30). బ్రాహ్మణుడు స్వధర్మము నుండి భ్రష్టుడుకాక లభించిన వస్తువుతో సంతుష్టుడైనచో ఆ ధర్మమే వాని సర్వాభీష్టములను తీర్చునదియగు కామధేనువగును (*సన్తుష్ట యర్హి వర్తేత బ్రాహ్మణః యేన కేనచిత్ । అహీయమానః స్వాత్ ధర్మాత్ సః హి*

అస్య అఖిల కామధుక్ ॥ 10-52-31). అసంతుష్టుడగు బ్రాహ్మణుడు ఇంద్రపదమును పొందియు అశాంతిచే నిరంతరముగా ఒక లోకమునుండి మరియొక లోకమునకు వెడలుచుండును. పరమసంతుష్టుడగు బ్రాహ్మణుడు అకించనుడయ్యును సర్వాంగ సంతాప శూన్యుడై సుఖముగనుండును (*అసన్తుష్టః అసకృత్ లోకాన్ ఆప్నోతి అపి సుర ఈశ్వరః । అకించనః అపి సన్తుష్టః శేతే సర్వ అజ్గ విజ్వరః ॥* 10-52-32). బ్రాహ్మణ లక్షణాలు కూడా తెలియజేశాడు స్వామి. అవి స్వధర్మపాలన, దొరికిన దానితో సంతృప్తి చెందుట, స్వధర్మనిష్ఠులు, ప్రాణిహితపరాయణులు, నిరహంకారులు, శాంతచిత్తులు అగు బ్రాహ్మణులకు నేను నిరంతరము తలవంచి నమస్కరించుచుందును (*విప్రాన్ స్వలాభ సన్తుష్టాన్ సాధూన్ భూత సుహృత్ తమాన్ । నిరంహంకారిణః శాన్తాన్ నమస్యే శిరసా అసకృత్ ॥* 10-52-33). ఓ బ్రాహ్మణా! మీ రాజు ఎల్లప్పుడు ధర్మాది రక్షణ నిమిత్తమగు మీ క్షేమములను కోరుచున్నాడా! ఏ రాజు యొక్క రాజ్యమున పాలితులగు ప్రజలు సుఖముగ నివసించుచుందురో అట్టిరాజు నాకు పరమప్రియుడు (*కచ్చిత్ వః కుశలం బ్రహ్మన్ రాజతః యస్య హి ప్రజాః । సుఖం వసన్తి విషయే పాల్యమానాః స మే ప్రియః ॥* 10-52-34). ఓ బ్రాహ్మణా! నేను నీకు ఏపని చేసిపెట్టాలో అది రహస్యము కాకున్న నాకు తెల్పగలవు.

శ్రీరుక్మిణిదేవి పంపిన రహస్య సందేశమును బ్రాహ్మణుడు చదివి స్వామికి ఇలా వినిపించాడు - ఓ భువనసుందరా! ఓ అచ్యుతా! నీ గుణములను, రూపమును కన్నాను. సకల లాభములను కూర్చువాడవు. దేహక్లేశములను పోగొట్టువాడవు నీ వొక్కడవే అని గ్రహించి, నా మనస్సు నీయందే లగ్నము చేసినాను (*శ్రీరుక్మిణి ఉవాచ - శ్రుత్వా గుణాన్ భువనసుందర శృణ్వతాం తే నిర్విశ్య కర్ణ వివరైః హరతః అజ్గ తాపం । రూపం దృశాం దృశిమతాం అఖిల అర్థ లాభం త్వయి అచ్యుత అవిశతి చిత్తం అపత్రపం మే ॥* 10-52-37). ఉన్నత కులమునకు చెందిన ఏ కన్యక నీలాంటి శీలరూప విద్యావయస్సు సంపద ధీరత్వము గల వానిని ఆత్మతుల్యునిగా భావించదు? ఆనందము నొసగువాడవు నీవే కదా! (కా త్వా ముకున్ద మహతీ *కుల శీల రూప విద్యా వయః ద్రవిణ ధామభిః ఆత్మ తుల్యమ్ । ధీరా పతిం కులవతీ న వృణీత కన్యా కాలే నృ సింహ నరలోక మనః అభిరామమ్ ॥* 10-52-38). కావున నిజముగా నేను నిన్ను భర్తగా ఎంచుకున్నాను. నీకే నా ఆత్మార్పణము చేసుకున్నాను. నన్ను స్వీకరింపుము. చైద్యరాజులు నన్ను తాకకుందురుగాక! ఓ అంబుజాక్ష! సింహపు పాలిటి సొమ్మును నక్క వెధవలు ముట్టకుండా చూడగలవు (*తత్ మే భవాన్ ఖలు వృతః పతిః అజ్గ జాయాం ఆత్మా అర్పితః చ భవతః అత్ర విభో విధేహి । వీరభాగం మా అభిమర్శతు చైద్యః ఆరాత్ గోమాయువత్ మృగపతేః బలిం అంబుజ అక్ష ॥* 10-52-39).

- శ్రీకృష్ణుడిని పొందాలని - అగ్ని హోత్రాది సత్కర్మలు, సువర్ణాది దానములు, తీర్థపర్యటనాది నియమములు, వ్రతములు, దేవ బ్రాహ్మణ గురుజనుల అర్చనములు చేసిన దానిని అయితే, ఓ గదాగ్రజా! నా పాణిగ్రహణము చేయుము. దమఘోషసుతుడు మరి ఇతరులు నన్ను ముట్టకుందురు గాక! (పూర్త *ఇష్ట దత్త నియమ వ్రత దేవ విప్ర గురు అర్చన ఆదిభిః అలం భగవాన్ పర ఈశః । ఆరాధితః యది గద*

అగ్రజః ఏత్య పాణిం గృహ్ణాతు మే న దమఘోషసుత ఆదయః అన్యే ॥ 10-52-40). ఓ అజితుడా! రేపు నా వివాహకార్యము ఆరంభమగునపుడు నీవు రహస్యముగా విదర్భకు వచ్చి, సేనాపతులచే పరివేష్టితుడైన చైద్యమగధరాజుల సేనలను నీ శౌర్యముతో ఎదిరించి రాక్షస విధానమున నన్ను వివాహము చేసికొనుము (*శ్వః భావిని త్వం అజిత ఉద్వహనే విదర్భాన్ గుప్తః సమేత్య పృతనా పతిభిః పరీతః । నిర్మథ్య చైద్య మగధ ఇన్ద్ర బలం ప్రసహ్య మాం రాక్షసేన విధినా ఉద్వహ వీర్య శుల్కామ్ ॥* 10-52-41). నాకై అంతః పురమున ప్రవేశించిన నీవు అడ్డువచ్చిన బంధువులను చంపాల్సివస్తుందేమో అని ఆలోచిస్తావేమో, దానికై ఒక ఉపాయం తెలియజేస్తాను. అది ఏమంటే వివాహమునకు ముందు దినము కులదేవత పూజార్థము గిరిజాదేవి ఆలయమునకు వెళ్ళాలి. అది ఊరి బయట కలదు. అప్పుడు నన్ను అపహరించగలవు (*అన్తః పుర అన్తర చరీం అనిహత్య బన్ధూన్ త్వాం ఉద్వహే కథమ్ ఇతి ప్రవదామి ఉపాయం । పూర్వేద్యుః అస్తి మహతీ కుల దేవి యాత్రా యస్యాం బహిః నవ వధూః గిరిజాం ఉపేయాత్ ॥* 10-52-42). నీ పాదధూళిని శివాదులే కోరుతారు, మరి వారి అజ్ఞానమును పోగొట్టుకుంటారు. అట్టి నీ అనుగ్రహమును నేను పొందకున్న తీవ్రమైన తపస్సు చేసి కృశించి ప్రాణమును వదలి, వందల కొలది జన్మలలోనైనా ప్రయత్నము చేసి నీ అనుగ్రహాన్ని పొందుతాను (*యస్య అంఘ్రి పంకజ రజః స్నపనం మహాన్తః వాంఛన్తి ఉమాపతిః ఇవ ఆత్మ తమః అపహత్యై । యర్హి అంబుజ అక్షః న లభేయ భవత్ ప్రసాదం జహ్యాం అసూన్ వ్రత కృశాన్ శత జన్మభిః స్యాత్ ॥* 10-52-43). యదువంశమున జన్మించిన ఓ దేవా! ఈ రహస్యసందేశమును రుక్మిణీదేవి మీ అనుగ్రహమునకై నాతో పంపింది. దయతో ఆలోచించి కార్యనిర్వహణ చేయగలరు అని ఆ సత్బ్రాహ్మణుడు పలికాడు.

శుకుడు పలికెను - *శ్రీ శుకః ఉవాచ - వైదర్భ్యాః సః తు సన్దేశం నిశమ్య యదునన్దనః । ప్రగృహ్య పాణినా పాణిం ప్రహసన్ ఇదం అబ్రవీత్ ॥* 10-53-1 (ఈ పాణిగ్రహణము ఆ పాణిగ్రహణానికి సూచిక!) శ్రీకృష్ణుడు రుక్మిణీదేవి పంపిన వార్తను విని తన హస్తములతో బ్రాహ్మణుని హస్తములను పట్టుకొని నవ్వుచు ఇట్లు పలికెను.

శ్రీకృష్ణుడు ఆ బ్రాహ్మణుడుతో ఇలా తెలియజేశాడు - నా చిత్తము కూడా ఆమెయందే లగ్నమైనది. ఆమెనే తలవడం వల్ల రాత్రిపూట నిద్ర కూడా పట్టడం లేదు. ద్వేషముతో రుక్మి మా వివాహము అడ్డుకుంటున్నాడని కూడా తెలుసు (*శ్రీభగవానువాచ - తథా అహం అపి తత్ చిత్తః నిద్రాం న లభే నిశి । వేద అహం రుక్మిణా ద్వేషాత్ మమ ఉద్వాహః నివారితః ॥* 10-53-2). జనులు ఆరణిని మథించి దాని నుండి అగ్నిని గ్రహించునట్లు నేను గూడ యుద్ధమున అధములగు ఈ రాజులను మర్దించి నా యందు మనస్సు గల సుందరియగు రుక్మిణిని తీసికొనివస్తాను, అని రథసారథి దారుకునితో త్వరగా రథాన్ని సిద్ధము చేయమన్నాడు స్వామి. రథసారథి, దారుకుడు - శైబ్యము (ఆకుపచ్చరంగుగలది), సుగ్రీవము (బంగారు రంగు గలది), మేఘపుష్పము (ఆకాశపు రంగు గలది), బలాహకము (తెల్లని రంగు గలది) అను

నాలుగు గుఱ్ఱములచే కట్టబడిన రథమును సిద్ధము చేయగా, దానిని శ్రీకృష్ణుడు అధిష్ఠించి, రుక్మిణిని తెచ్చుటకు బ్రాహ్మణుడితో కూడి ఒక్కరాత్రిలోనే విదర్భదేశమును చేరుకున్నాడు. కుండిన నగరాధిపతి అగు ఆ భీష్మకుడు పుత్రప్రేమకు వశుడై తన కుమార్తెను శిశుపాలునకు ఈయదలచినవాడై పురాలంకార పితృదేవతార్చనాది కర్మలు చేయించెను. అపుడు కుండిన నగరమునందలి మార్గములు, వాణిజ్యప్రాంతములు, కూడలులు చక్కగ ఊడ్చబడినవి, తడపబడినవి. నగరము పలు వర్ణమయధ్వజ పతాకములచే విభూషితమై ఉన్నది. బహుమూల్యములగు మాల్యాభరణములు, నిర్మల వస్త్రములను ధరించి స్త్రీ పురుషులు, సుగంధ చందనముచే అలంకరించుకున్న అగరుసువాసిత మనోహర గృహములచేత ఆ నగరము శోభిల్లినది. రాజా! భీష్మకమహారాజు యథావిధిగ పితృదేవతలను, దేవతలను, బ్రాహ్మణులను అర్చించి తగు విధముగా ఇతరులకు భోజనముల నొసంగి కన్యయొక్క శుభము కొరకు స్వస్తివాచనముల పఠింపజేసెను. తరువాత స్నాతకము అనంతరము, రుక్మిణి కళ్యాణహారములచే అలంకరింపబడినది. పిమ్మట నూతనవస్త్ర ద్వయముచేత ఉత్తమాలంకారములచేత రత్నాభరణములచే ఆమె అలంకరింపబడినది (10-53-7 నుండి 11 వరకు).

కుండినపురమున బ్రాహ్మణులు వేదమంత్రములచే వధువునకు మంగళాచరణములు ఒనరించిరి. అథర్వవేదజ్ఞులను పురోహితులు ప్రతికూలములైన గ్రహములకు శాంతి కలుగజేయుటకు హోమములు చేసిరి (12). బ్రాహ్మణులకు బంగారము, వెండి, వస్త్రములు, గోవులు, బెల్లముతో కలిపిన నువ్వులు (*తిలాన్ చ గుడ మిశ్రితాన్* - 13) దానము చేశారు.

దమఘోష పుత్రుడు చేదిరాజ్యాధిపతి శిశుపాలుడు తన మిత్రులైన సాల్వ, జరాసంధ, దంతవక్త్ర, విదూరథ, పౌండ్రక మొదలగు వేలకొలది రాజులతో కూడి ఉన్నాడు. శ్రీకృష్ణుడు ఒకవేళ కన్యను అపహరిస్తే, అవసరమైతే యుద్ధానికి సిద్ధమై వచ్చారు. పరిస్థితిని తెలుసుకున్న బలరాముడు కూడా గొప్ప సైన్యంతో అచ్చటకు చేరుకున్నాడు- (21).

ఇలా శ్రీకృష్ణుడుకాని, తాను సందేశము పంపిన బ్రాహ్మణుడుకాని రాలేదని రుక్మిణి ఇలా చింతించ సాగింది-

ఇంకా శ్రీకృష్ణుడు రాలేదు. ఆహా! వివాహమగుటకు ఇంకా మూడు జాములు (అనగా 9 గంటల సమయం) మిగిలియున్నది. నేనెంత మందభాగ్యురాలను! కమలలోచనుడగు శ్రీకృష్ణుడు ఇప్పటికిని రాలేదు. దీనికి కారణము నెఱుంగజాలకున్నాను. నా వార్తను గొనిపోయిన బ్రాహ్మణుడు గూడ ఇంతవరకును తిరిగి రాలేదు, అని చింతించసాగెను (*అహో త్రియామ అన్తరితః ఉద్వాహః మే అల్ప రాధసః । న ఆగచ్ఛతి అరవింద అక్షః న అహం వేద్మి అత్ర కారణమ్ । సః అపి న ఆవర్తతే అద్య అపి మత్ సన్దేశ హరః ద్విజః ॥* 10-53-23). (*లగ్నం బెల్లి వివాహముం గదిసె నేలారాఁడు గోవిందుఁడు ఉద్విగ్నం బయ్యెడి మానసంబు వినెనో వృత్తాంతమున్ బ్రాహ్మణుండు అగ్నిద్యోతనుఁడేటికిం దడసె నా యత్నంబు సిద్ధించునో భగ్నంబై చనునో విరించి కృత మెబ్భంగిన్ ప్రవర్తించునో* - పోతన భాగవతము-10-1724). నాయందు ఏమన్నా

దోషము చూశాడా ఏమి? దోహరహితుడగు శ్రీకృష్ణుడు వచ్చుటకు ప్రయత్నించి పిమ్మట నేను చేసినది తప్పుగా భావించి నన్ను వివాహమాడుటకు రాకపోవచ్చును (*అపి మయి అనవద్య ఆత్మా దృష్ట్వా కించిత్ జుగుప్సితం। మత్ పాణిగ్రహణే నూనం న ఆయాతి హి కృత ఉద్యమః ॥* 10-53-24). అదృష్టహీనురాలనగు నాకు ప్రజాపతి బ్రహ్మ, మహేశ్వరుడు అనుకూలురుగా లేరా ఏమి? లేదా ఆ గౌరీ, మహేశ్వరి, రుద్రాణి, గిరిజ, సతి అని పిలువబడు శివపత్ని, దక్షసుతయు, పార్వతియు అగు గౌరీదేవి కూడ విముఖురాలై యున్నదా ఏమి? (*దుర్భగాయాః న మే ధాతా న అనుకూలః మహా ఈశ్వరః । దేవీ వా విముఖీ గౌరీ రుద్రాణీ గిరిజా సతీ ॥* 10-53-25). (*ఘనుఁడా భూసురుఁడేఁగెనో నడుమ మార్గశ్రాంతుఁడై చిక్కెనో విని కృష్ణుండిది తప్పుగాఁ దలచెనో విచ్చేసెనో యీశ్వరుండు అనుకూలింపఁ దలంచునో తలపడో యార్యామహాదేవియున్ నను రక్షింప నెఱుంగునో యెఱుఁగదో నా భాగ్యమెట్లున్నదో*- పోతన భాగవతము-10.1725). అశ్రుపూర్ణనయనములతో ఎదురుచూడసాగింది. కృష్ణాసక్తచిత్తయగు రుక్మిణీ ఇట్లు తలపోయుచు ఇంకను శ్రీకృష్ణుడు వచ్చు సమయము గడచిపోలేదని తలంచి కొంచెము ధైర్యము వహించి అశ్రువులు నిండిన కన్నులను మూసుకొనెను (*ఏవం చిన్తయతీ బాలా గోవిన్ద హృత మానసా । న్యమీలయత కాల జ్ఞా నేత్రే చ అశ్రుకలాకులే ॥* 10-53-26). ఓ రాజా! ఇంతలో శుభసూచకంగా ఎడమ ఊరువు, భుజము, కన్ను అదిరింది. రాజా! రుక్మిణీదేవి ఇట్లు శ్రీకృష్ణుని రాకకై ఎదురుచూచుచుండగా శుభసూచకముగ ఆమె ఎడమతొడ, బాహువు, నేత్రము అదరెను (*ఏవం వధ్వాః ప్రతీక్షన్త్యాః గోవిన్ద ఆగమనం నృప । వామః ఊరుః భుజః నేత్రం అస్ఫురన్ ప్రియభాషిణః ॥* 10-53-27). అంతలోనే వార్తాహరుడు ఆ బ్రాహ్మణుడు రానే వచ్చాడు. శ్రీకృష్ణునిచే ఆజ్ఞాపింపబడినవాడై ఆ ద్విజశ్రేష్ఠుడు అంతఃపురచారిణి యగు రుక్మిణీదేవి కడకు వెడలెను (*అథ కృష్ణవినిర్దిష్టః సః ఏవ ద్విజ సత్తమః । అన్తఃపుర చరీం దేవీం రాజపుత్రీం దదర్శ హ ॥* 10-53-28). ఆ బ్రాహ్మణుని వాలకము కనిపెట్టిన రుక్మిణీ బ్రాహ్మణుని ప్రసన్నవదనమును, క్షోభరహిత నడకను చూచి మందహాసముతో వార్త అడిగెను (*సా తం ప్రహృష్ట వదనం అవ్యగ్ర ఆత్మగతిం సతీ । ఆలక్ష్య లక్షణ అభిజ్ఞా సమపృచ్ఛత్ శుచిస్మితా ॥* 10-53-29). అప్పుడు ఆ బ్రాహ్మణుడు ఆమెకు శ్రీకృష్ణుని రాకను గూర్చి, వివాహ విషయమున శ్రీకృష్ణుడు చేసిన ప్రతిజ్ఞను గూర్చి వివరించిచెప్పెను (*తస్యాః ఆవేదయత్ ప్రాప్తం శశంస యదునన్దనం । ఉక్తం చ సత్య వచనం ఆత్మ ఉపనయనం ప్రతి ॥* 10-53-30). సంతోషాన్ని పంచుకున్నారు. రుక్మిణీ శ్రీకృష్ణుని రాకను గూర్చి విని సంతుష్టచిత్తయై బ్రాహ్మణునకు ఈయతగిన కానుకను కూడా నిర్ణయింపలేనిదై కేవలము నమస్కారము మాత్రము చేసెను (*తం ఆగతం సమాజ్ఞాయ వైదర్భీ హృష్ట మానసా । న పశ్యన్తీ బ్రాహ్మణాయ ప్రియం అన్యత్ ననామ సా ॥* 10-53-31).

కృష్ణబలరాములు వివాహమును చూచుటకు వచ్చారని ఆ తర్వాత గ్రహించిన భీష్మకుడు స్వాగతం పలికాడు. మంగళవాయిద్యాలతో వారికి ఎదురేగి పలు పూజా ద్రవ్యములతో స్వాగతమిచ్చాడు. మధుపర్కము (పాలు తేనె మిశ్రణము), వస్త్రములు, కానుకలను యథావిధిగా సమర్పించారు (*మధుపర్కం ఉపానీయ వాసాంసి విరజాంసి సః । ఉపాయనాని అభీష్టాని విధివత్ సమపూజయత్ ॥* 10-53-33). అనంతరము

పరమ ఉదారుడు మహామతి అగు భీష్మకుడు రామకృష్ణులకు, వారి సైన్యమునకు అనుచరులకు మనోహరమగు వాసస్థానములును జూపి యథావిధిగ అతిథి సత్కారములను చేశాడు (10-53-34). ఇట్లాయన అచ్చటకు అరుదెంచిన రాజులందరికి వారి వారి వీర్యవయోబలవిత్తముల అనుసరించి వారికి ఒక్కొక్కరికి కావలసిన సర్వవస్తువుల నొసంగి అతిథి సత్కారములచే గౌరవించెను (*ఏవం రాజ్ఞాం సమేతానాం యథా వీర్యం యథా వయః । యథా బలం యథా విత్తం సర్వైః కామైః సమర్హయత్ ॥* 10-53-35). శ్రీకృష్ణుడు వచ్చాడని, పురజనులు సంతోషించారు. విదర్భపురవాసులు శ్రీకృష్ణుని రాకను గూర్చి విని ఆయనకడకు వెడలి అధిక అనురాగముతో ఆయన వదనకమలమును తమ నేత్రాంజలులతో పానము చేయసాగిరి (*కృష్ణం ఆగతం ఆకర్ణ్య విదర్భపురవాసినః । ఆగత్య నేత్ర అంజలిభిః పపుః తత్ ముఖ పంకజమ్ ॥* 10-53-36). రుక్మిణికి ఈయనయే తగినభర్త. అపుడు వారిట్లు పలుకసాగిరి - ఈ రుక్మిణి మాత్రమే యీ శ్రీకృష్ణునకు భార్య అగుటకు దగియున్నది. ఇతరులెవ్వరును తగరు. అట్లే యీ శ్రీకృష్ణుడు మాత్రమే ఈ రుక్మిణికి యోగ్యుడైన పతి అగును గాని యితరుడెవ్వరును కాజాలడు (*అస్య ఏవ భార్యా భవితుం రుక్మిణీ అర్హతి న అపరా । అసౌ అపి అనవద్య ఆత్మా భైష్మ్యాః సముచితః పతిః ॥* 10-53-37). మేము ఏమైనా పుణ్యమాచరిస్తే మా ఈ కోరిక నెరవేరాలి అని మనస్సున తలచారు. మేము ఏదైనా పుణ్యకర్మలు ఆచరించి ఉంటే దానికి ఫలితంగా లోకత్రయసృష్టికర్తయగు నీ శ్రీకృష్ణుడు దానికి సంతోషించి దయతో ఈ వైదర్భి యొక్క పాణిని స్వీకరించుగాక! (*కించిత్ సుచరితం యత్ నః తేన తుష్టః త్రిలోక కృత్ । అనుగృహ్ణాతు గృహ్ణాతు వైదర్భ్యాః పాణిం అచ్యుతః ॥* 10-53-38). ప్రేమపరవశులైన పురవాసులు ఇట్లు మాటలాడుకొనుచుండగా రుక్మిణి రక్షకభటులచే పరివేష్టితయై అంతఃపురమునుండి అంబికామందిరమునకు వెడలెను (*ఏవం ప్రేమ కలా బద్ధాః వదన్తి స్మ పుర ఓకసః। కన్యా చ అన్తఃపురాత్ ప్రాగాత్ భటైః గుప్తా అంబికా ఆలయమ్ ॥* 10-53-39). పిమ్మట రుక్మిణి పార్వతి దేవాలయమునకు వెడలి, అంబికను షోడశ ఉపచారములతో, కృష్ణుడు భర్త కావాలని పూజించింది - (*పద్భ్యాం వినిర్యయౌ ద్రష్టుం భవాన్యాః పాదపల్లవం । సా చ అనుధ్యాయతీ సమ్యక్ ముకుంద చరణ అంబుజమ్ ॥* 10-53-40, *ఆసాద్య దేవీ సదనం ధౌత పాద కర అంబుజా । ఉపస్పృశ్య శుచిః శాన్తా ప్రవివేశ అంబికా అన్తికమ్ ॥* 10-53-44). ఆచార విధులలో నిష్ణాతలగు వృద్ధులైన విప్రపత్నులు అపుడు రుక్మిణిచే ఇట్లు శివునితో గూడియున్నట్టి భవానికి మ్రొక్కించిరి. పూజలు చేయించిరి (*తాం వై ప్రవయసః బాలాం విధిజ్ఞః విప్రయోషితః । భవానీం వన్దయాం చక్రుః భవపత్నీం భవ అన్వితామ్ ॥* 10-53-45). అంబికా! నీ సంతానముతో పాటు మంగళదాయిని అగు నీకు నిరంతరము నమస్కరించుచున్నాను. శ్రీకృష్ణభగవానుడు నాకు పతి యగునట్లు నీవు అనుగ్రహింపుము (*నమస్యే త్వా అంబికే అభీక్ష్ణం స్వ సన్తానయుతాం శివాం । భూయాత్ పతిః మే భగవాన్ కృష్ణః తత్ అనుమోదతామ్ ॥* 10-53-46). (*నమ్మితి నా మనంబున సనాతనులైన ఉమామహేశులన్, మిమ్ము పురాణ దంపతుల మేలు భజింతుఁగదమ్మ మేటి పెద్దమ్మ, దయాంబురాశివి గదమ్మ, హరిం బతిఁజేయుము, అమ్మ నిన్ నమ్మినవారి కెన్నడును నాశము లేదు గదమ్మ ఈశ్వరీ!* పోతన

భాగవతము – (10. 1742). అనంతరము ఆమె జలము, గంధము, అక్షతలు, ధూపము, వస్త్రములు, రత్నమాలలు, పుష్పమాలలు, అలంకారములు, వివిధోపహారములు, దీపమాలికలతో పూజించింది. లవణముతో గూడిన వంటలు, పిండివంటలను ఆరగింపచేసింది. తాంబూలాదులు ఇచ్చి, కంఠాభరణములు, ఫలములు, చెరుకుగడలు మున్నగువానితో స్వయముగా అంబికను పూజించెను. పిమ్మట పతివ్రతలగు విప్రపత్నులు గూడ ఈ ఉపహారములతో వేరుగా దేవిని ఆరాధించిరి (*అద్భిః గన్ధ అక్షతైః ధూపైః వాసః స్రక్ మాల్య భూషణైః । నానా ఉపహార బలిభిః ప్రదీప ఆవలిభిః పృథక్ ॥* 10–53–47, *విప్రస్త్రియః పతి మతీః తథా తైః సమపూజయత్ । లవణ ఆపూప తాంబూల కంఠసూత్ర ఫల ఇక్షుభిః ॥* 10–53–48). విప్రపత్నులు రుక్మిణికి శేషవస్త్రాలు, ప్రసాదము ఇచ్చి ఆశీర్వదించిరి. అనంతరము రుక్మిణియు వారికి మరియు గౌరీదేవికి నమస్కరించి దేవీఉచ్ఛిష్టమును తీసుకున్నది. (*తస్యై స్త్రియ తాః ప్రదదుః శేషాం యుయుజుః ఆశిషః । తాభ్యః దేవ్యైః నమః చక్రే శేషాం చ జగృహే వధూః ॥* 10–53–49). తరువాత ఆమె మౌనవ్రతమును వీడి రత్నాంగుళికయ విభూషితమగు తన చేతితో సఖులహస్తములను పట్టుకొని అంబికామందిరము నుండి బయటకు వచ్చింది (*ముని వ్రతం అథ త్యక్త్వా నిశ్చక్రామ అంబికాగృహాత్ । ప్రగృహ్య పాణినా భృత్యాం రత్నముద్రా ఉపశోభినా ॥* 10–53–50).

దేవాలయము నుండి రుక్మిణి బయటకు సఖులతో రావడం, దేవమాయవల్ల మహావీరులు మోహం పొందటం, అమ్మవారిని చూసిన మైకంలో ఆయుధాలను జారవిడిచారు. కళ్ళు మూసుకున్నారు, అబ్బ! ఏమి సౌందర్యం అని. వెంటనే శ్రీకృష్ణుడు ఆమెను రథముపైకి లాక్కున్నాడు. అడ్డువచ్చిన రాజసమూహమును ఓడించి తోడేళ్ళ మధ్య నుండి సింహం తన పాలును తీసుకుపోయినట్లుగా రుక్మిణీదేవిని తోలుకుపోయాడు స్వామి – (*రథం సమారోప్య సుపర్ణ లక్షణం రాజన్యచక్రం పరిభూయ మాధవః । తతః యయౌ రామ పురః గమైః శనైః శృగాల మధ్యాత్ ఇవ భాగ హృత్ హరిః ॥* 10–53–56). జరాసంధుడు మొదలగు శత్రువులు పరాజయము పొంది, పరాభవము చెందారు, సామాన్యులైన గోపాలురు – మన యశస్సును హరించారని వారిలో వారు తిట్టుకొన్నారు. సింహములముందు అల్పమృగములమైనామని ఒకరినొకరు నిందించుకున్నారు. మన అస్త్రబలము కాల్చనా అని బాధపడ్డారు (*తం మానినః స్వ అభిభవం యశఃక్షయం పరే జరాసంధముఖాః న సేహిరే । అహో ధిక్ అస్మాన్ యశః ఆత్త ధన్వనాం గోపైః హృతం కేసరిణాం మృగైః ఇవ ॥* 10–53–57).

శుకుడు పలికెను – రాజా! అపుడచటగూడిన రాజులు అఱచుచు, కవచములు ధరించి ధనుస్సుల దీసికొని తమతమ సైన్యములతో గూడి అశ్వాధివాహనముల అధిరోహించి శ్రీకృష్ణుని వెంట పరుగెత్తారు. రాజా! బలదేవునితో గూడ వచ్చిన యాదవసేనాపతులు శత్రువుల రాకను చూచి తమతమ ధనుస్సుల టంకారావము చేయుచు వారిని ఎదుర్కొనిరి. అనంతరము అశ్వములమీద, ఏనుగులమీద, రథములమీద కూర్చుండి జరాసంధాదులైన అస్త్రనిపుణులు, మేఘములు పర్వతములపై నీటిని గురిపించునట్లు యాదవులపై బాణముల గురిపింపసాగిరి. రుక్మిణి తన భర్తయొక్క సైన్యమును ఇట్లు శరజాలము కప్పివేయుట చూచి

భయవిహ్వల నయనములతో సిగ్గుతో శ్రీకృష్ణుని వదనమును జూడసాగెను. శ్రీకృష్ణభగవానుడు అపుడు నవ్వుచు ఇట్లు పలికెను – “వామలోచనా! నీవు భయపడవలదు. నీ సైన్యములు త్వరలోనే శత్రుసైన్యమును సంహరింపగలవు. గదుడు (శ్రీకృష్ణుని చిన్నసోదరుడు), సంకర్షణుడు మున్నగు వీరులపుడు ఆ విధమగు శత్రువుల పరాక్రమమును సహింపనివారై తీక్ష్ణబాణములతో వారి యశ్వములను, గజములను నష్టపరచసాగిరి. రథములను, గుఱ్ఱములను, ఏనుగులను అధిరోహించిన యోధుల యొక్క కుండల కిరీటయుక్తములు, తలపాగాయుక్తములు అగు మస్తకములు అస్త్రములచే కోట్ల సంఖ్యలో నఱుకబడినవై నేలపైబడెను. ఖడ్గములతోను, గదలతోను, ధనుస్సులతోను గూడిన హస్తములు, ముంజేతులు, తొడలు, పాదములు, అశ్వములు, అశ్వతరములు, గజములు, అడవిగాడిదలు మున్నగువాటి మస్తకములు తెగి చెల్లాచెదురుగా కిందబడిపోయినవి. అనంతరము జయకాంక్షులగు యాదవుల చేతిలో తమ సైన్యములు సంహరింపబడుచుండగా జరాసంధాది రాజులు నిరుత్సాహముతో యుద్ధరంగమునుండి తిరిగివెడలిరి (*హన్యమాన బల అనీకాః వృష్ణిభిః జయ కాంక్షిభిః । రాజానః విముఖాః జగ్ముః జరాసంధ పురః సరాః ॥* 10-54-9). భార్యను కోల్పోయినవానివలె కలతచెంది యున్నట్టి శిశుపాలుని కడకు వెళ్ళి, ఉత్సాహ శూన్యుడు, శుష్కవదనముతో నున్నవాడు అగు శిశుపాలునితో ఇట్లు పలుకసాగిరి (10-54-1 నుండి 10 వరకు). వెంబడించిన రాజులను, రుక్మిని నిగ్రహించారు శ్రీకృష్ణ బలరాములు. ఓడిన జరాసంధాదులు శిశుపాలుణ్ణి – ఇది మంచి కాలం కాదు చింతించకు అని, ఓదార్చారు (*శిశుపాలం సమభ్యేత్య హృత దారం ఇవ ఆతురం । నష్టత్విషం గత ఉత్సాహం శుష్యత్ వదనం అబ్రువన్ ॥* 10-54-10).

పురుషశ్రేష్ఠా! రాజా! నీవు ఈ దుఃఖమును వదలుము. ఏలయన ప్రాణుల సుఖదుఃఖములు ఎన్నడును శాశ్వతములు కావు (*భోః భోః పురుష శార్దూల దౌర్మనస్యం ఇదం త్యజ । న ప్రియ అప్రియయోః రాజన్ నిష్ఠా దేహిషు దృశ్యతే ॥* 10-54-11). కఱ్ఱబొమ్మ ఇంద్రజాలకుని యిచ్ఛ ననుసరించి నృత్యము చేయునట్లు ఈశ్వరుని అధీనములో నున్న జీవుడు గూడ సుఖదుఃఖములయందు ప్రవృత్తుడగును. (అనగా కర్మానుసారము జగత్తునడుపబడుచున్నది అని అర్థము) (*యథా దారుమయీ యోషిత్ నృత్యతే కుహక ఇచ్ఛయా । ఏవం ఈశ్వర తన్త్రః అయం ఈహతే సుఖదుఃఖయోః ॥* 10-54-12). నన్ను చూడు 17 సార్లు ఓడాను 18వ సారి గెలిచాను అయినా నేను శోకించుటలేదు. ఇదంతా దైవేచ్ఛ అని ఊరుకున్నా, అని ప్రగల్భాలు పలికాడు జరాసంధుడు (*శౌరేః సప్తదశ అహం వై సంయుగాని పరాజితః । త్రయః వింశతిభిః సైన్యైః జిగ్యే ఏకం అహం పరమ్ ॥* 10-54-13). ఇట్లు పరాజయులను, జయమును బొందియు నేను కాలముచేత, దైవముచేత ఈ జగత్తు నడపబడుచున్నది అని తెలుసుకొని నేను దుఃఖించుటలేదు, సంతోషించుటలేదు (*తథా అపి అహం న శోచామి న ప్రహృష్యామి కర్హిచిత్ । కాలేన దైవ యుక్తేన జానన్ విద్రావితం జగత్ ॥* 10-54-14). వీరసేనాపతులకు గూడ అధిపతి అగు నేను, నేడుగూడ కృష్ణరక్షితులైన కొలదిమంది యాదవుల చేతిలో వోడిపోయితిని (*అధునా అపి వయం సర్వే వీర యూథప యూథపాః । పరాజితాః ఫల్గు తన్త్రైః యదుభిః కృష్ణపాలితైః ॥* 10-54-15). ఇపుడు కాలము మన శత్రువులకు అనుకూలమగుటచే

మన శత్రువులు విజయమును పొందిరి. భవిష్యత్తులో మనకు కాలము అనుకూలమైనప్పుడు మనము గూడ జయమును పొందగలము (*రిపవః జిగ్యుః అధునా కాలే ఆత్మ అనుసారిణి । తదా వయం విజేష్యామః యదా కాలః ప్రదక్షిణః ॥* 10-54-16). మిత్రులచే ఓదార్చబడి శిశుపాలుడు తన చైద్య దేశమునకు వెళ్ళాడు. మిగిలిన రాజులు కూడా తమ తమ స్థానములకు వెళ్ళిరి (17). కృష్ణుని సంహరించనిదే తిరిగి కుండినపురమునకు రానని పలుకుచూ కృష్ణుని వెంబడించాడు రుక్మి. కృష్ణద్వేషియు, బలవంతుడు అగు రుక్మి తన సోదరియొక్క రాక్షస వివాహమును సహింపజాలక ఒక అక్షౌణీ సేన పరివృత్తుడై శ్రీకృష్ణునివెంట పరుగిడెను (*రుక్మీ తు రాక్షస ఉద్వాహం కృష్ణద్విట్ అసహన్ స్వసుః । పృష్ఠతః అన్వగమత్ కృష్ణం అక్షౌహిణ్యా వృతః బలీ ॥* 10-54-18). ఓర్పు కోల్పోయినవాడు, క్రుద్ధుడు అయిన రుక్మి కవచమును ధరించి ధనుర్ధారియై ఆ మహాబాహువు అగు రుక్మి రాజులందఱు వినునట్లుగ ఇట్లు ప్రతిజ్ఞ చేసెను– "యుద్ధమున శ్రీకృష్ణుని సంహరింపక సోదరిని ఉద్ధరింపకుండగ నేను కుండిన నగరమునకు దిరిగి రాను. మీతో నిజము చెప్పుచున్నాను" (*రుక్మీ అమర్షీ సుసంరబ్ధః శృణ్వతాం సర్వభూభుజామ్ । ప్రతిజజ్ఞే మహాబాహుః దంశితః సశరాసనః ॥, అహత్వా సమరే కృష్ణం అప్రత్యూహ్య చ రుక్మిణీమ్ । కుండినం న ప్రవేక్ష్యామి సత్యం ఏతత్ బ్రవీమి వః ॥* 10-54-19, 20). ఇట్లు పలికి రుక్మి రథమును అధిరోహించి సత్వరముగ సారథితో ఇట్లు పలికెను - "కృష్ణుడున్నచోటికి గుఱ్ఱములను దోలుము. వానితో నేను యుద్ధము చేయవలసియున్నది" (10-54-21). "ఏ గోపాలుడు నా సోదరిని బలవంతముగ హరించినాడో నేడు నేను తీక్ష్ణబాణములతో ఆ దుర్మతియొక్క బలగర్వమును అణచెదను" (10-54-22). శ్రీకృష్ణుని మహాత్మ్యమును ఎఱుంగనివాడును, దుర్బుద్ధియు, మూర్ఖుడు అగు రుక్మి ఇట్లు గర్వముతో ఒక రథమును ఎక్కి "నిలువుము నిలిచి నాతో యుద్ధము చేయుము" అని కేకలు వేయుచూ శ్రీకృష్ణుని దంబముతో పిలువసాగెను (10-54-23). దృఢముగ ధనుస్సు నెక్కుపెట్టి మూడుబాణముల ద్వారా శ్రీకృష్ణుని గొట్టియిట్లు పలికెను, యదుకులమున చెడపుట్టినవాడా! 'యదుకులదూషణా! ఇచట క్షణకాలముండుము' అని పలికెను (10-54-24). రుక్మి కృష్ణుని దూషించాడు. మూఢుడా! కాకి యజ్ఞసంబంధమైన హవిస్సును అపహరించినట్లు నీవు నా సోదరిని అపహరించి ఎచటికి పరుగిడుచున్నావు? మాయావివి, కపటయుద్ధనిపుణుడవు అగు నీ మదాన్ని, గర్వమును నేడు అణుస్తాను. "అందువలన నా బాణములచే హతుడవై నేలపై బడకమునుపే ఆ కన్యను విడువుము". కృష్ణుడు వాని వాక్కులను విని నవ్వుచు ఆఱుబాణములతో వాని ధనుస్సును ఖండించి వానిని గూడ గొట్టెను. తరువాత ఎనిమిది బాణములతో వాని రథము, గుఱ్ఱములను, రెండు బాణములతో సారథిని చంపి మూడు బాణములతో రథధ్వజమును ఖండించెను. అపుడు రుక్మి మఱియొక ధనుస్సును తీసుకొని ఐదు బాణములతో శ్రీకృష్ణుని గొట్టెను. శ్రీకృష్ణుడు వాని బాణములచే గొట్టబడినవాడై వాని ధనుస్సును ఖండించెను. అపుడు రుక్మి మఱియొక బాణమును తీసికొనగా శ్రీకృష్ణుడు దానిని గూడ విఱచెను. ఇట్లు రుక్మి పరిఘము, పట్టిసము, శూలము, డాలు (చర్మము), అసి, శక్తి, తోమరము మున్నగు ఏ యే అస్త్రములను తీసుకొనునో శ్రీకృష్ణుడు వాటినన్నింటిని ఛేదింపసాగెను. తరువాత రుక్మి క్రుద్ధుడు

ఖడ్గహస్తుడై రథమునుండి క్రిందకు దుమికి మిడుత అగ్నివైపు పరుగిడునట్లు శ్రీకృష్ణుని వధించుటకై ఆయన వైపు పరుగిడెను. శ్రీకృష్ణుడప్పుడు తనవైపు పరుగిడుచు వచ్చుచున్న రుక్మి యొక్క ఖడ్గము డాలును (చర్మములను) తన బాణములచే ముక్కలు ముక్కలుగా ఖండించి వానిని వధింప పదునైన కత్తిని తీసికొనెను. ఇది గాంచిన రుక్మిణి అప్పుడు తన భ్రాతృవధ ప్రయత్నమును జూచి భయవిహ్వలయై రుక్మిణి భర్తపాదములపై బడి దీనముగ వేడుకొనసాగెను (10-54-25 నుండి 32 వరకు) (*దృష్ట్వా భ్రాతృ వధ ఉద్యోగం రుక్మిణీ భయ విహ్వలా । పతిత్వా పాదయోః భర్తుః ఉవాచ కరుణం సతీ ॥* 10-54-32).

ఇలా రుక్మి యుద్ధము చేసి శ్రీకృష్ణునితో ఓడాడు. వెంటబడ్డ రుక్మిని సంహరించడానికి తలబడ్డాడు శ్రీకృష్ణుడు. వద్దని బ్రతిమిలాడింది రుక్మిణి - పెళ్ళిలో అపశ్రుతి వద్దని వారించింది. రుక్మిణీదేవి పలికెను - యోగేశ్వరా! అప్రమేయా! దేవదేవ! జగన్నాథా! మంగళమయా! మహాబాహువులు గలవాడా! నా సోదరుని సంహరించుట నీకు దగదు (*శ్రీరుక్మిణీ ఉవాచ - యోగ ఈశ్వర అప్రమేయ ఆత్మన్ దేవ దేవ జగత్ పతే । హన్తుం న అర్హసి కళ్యాణ భ్రాతరం మే మహాభుజ ।* 10-54-33). (*నిన్ను నీశ్వర దేవదేవుని నిర్ణయింపఁ గలేక యో నన్ను తామరకీర్తిశోభిత సర్వలోకశరణ్యా మా యన్న యీతఁడు నేడు చేసె మహాపరాధము నీయెడన్ నన్ను మన్ననసేసి కావు మనాథానాథ దయానిధీ!* పోతన భాగవతము - 10-1766) (రుక్మిణి అన్నను, సత్యభామ తండ్రిని, ధ్రువుడు మరియు ప్రహ్లాదుడు తండ్రులను ఎదిరించి శ్రీకృష్ణుడిని పొందారు. కేవలము శ్రీకృష్ణలీలలను శ్రవణముచేసి కృష్ణుడే కావాలని కోరింది రుక్మిణి). శుకుడు పలికెను - అపుడు భయము వలన రుక్మిణీదేవి అంగములు కంపించెను. శోకముచే నోరు ఎండిపోయెను. కంఠము రుద్ధమయ్యెను. మాట రాకుండెను. కలతవలన కంఠమునందున్న సువర్ణమాల జారిపోయెను. ఇట్లామె శ్రీకృష్ణుని చరణములు పట్టుకొనగా భగవానుడు దయాపరవశుడై రుక్మివధ నుండి నివృత్తుడయ్యెను (10-54-34).

కృష్ణుడు రుక్మిని చంపకుండా బంధించి కత్తితో అక్కడక్కడ కొద్దికొద్దిగా మీసములను, తలను గొఱిగి, వానిని విరూపిగా జేసి వదిలెను - (35). అక్కడకు చేరిన బలరాముడు, యాదవవీరులు రుక్మిని జూచిరి. రుక్మిణి తన అన్నకు పట్టిన స్థితిని చూచి బాధపడుతుంటే బలరాముడు వాడికట్లను ఊడదీసి, రుక్మిణిని ఇలా ఓదార్చాడు - జీవులకు స్వకర్మల వల్లనే సుఖదుఃఖాలు వస్తాయి. ఇతరులెవ్వరు జీవుని దుఃఖము, సుఖమునకు కారణము కారు. కావున మమ్ములను కోపగించకు (*మా ఏవ అస్మాన్ సాధ్వి అసూయేథాః భ్రాతుః వైరూప్యచిన్తయా । సుఖ దుఃఖదః చ అన్యః న అస్తి యతః స్వ కృత భుక్ పుమాన్ ॥* 10-54-38). రుక్మిని కూడా హెచ్చరించాడు - తత్త్వబోధనలు చేసి ఊరడించాడు ఇలా -

రాజ్యము, భూమి, ధనము, స్త్రీ, కీర్తి యశస్సులు పొందుటకు మదాంధులు ఎంతకైనా దిగజారిపోతారు. నువ్వు అటువంటివాడవు. అందుకే నీకు ఈ శిక్ష (*రాజ్యస్య భూమేః విత్తస్య స్త్రియః మానస్య తేజసః । మానినః అన్యస్య వా హేతోః శ్రీమద అన్ధాః క్షిపన్తి హి ॥*10-54-41). రుక్మీ! నీది విషపూరితబుద్ధి మంచివారికి చెడుతలపెట్టేవాడివి. నీది పక్షపాతబుద్ధి. సమదర్శివికావు. ఇతరులకు చెడు తలపెట్టేవాడు

కీడును పొందుతాడు. అజ్ఞాని ఏది శుభమో తెలియక తన ఆలోచనే సరి అయినది అని అనుకుంటాడు (*తవ ఇయం విషమా బుద్ధిః సర్వభూతేషు దుర్హృదాం। యత్ మన్యసే సదా అభద్రం సుహృదాం భద్రం అజ్ఞవత్ ॥* 10-54-42). దేహాభిమానము కలవారు దేవమాయకులోనై ఆత్మమోహనము చెంది వీడు నా శత్రువు, వాడు నా మిత్రుడు అని తప్పుగా తలుస్తారు (*ఆత్మమోహో నృణామేష కల్పతే దేవమాయయా । సుహృత్ దుర్హృత్ ఉదాసీన ఇతి దేహ ఆత్మ మానినామ్ ॥* 10-54-43). ఆకాశమున సూర్యుడు ఒక్కడే ప్రకాశింపచేసినట్టుగా అందరి దేహాలలో ఒకే పరమాత్మ (జీవాత్మలలో) కలడని అందరియందు సద్భావన కలవాడు జ్ఞాని. దీనిని గ్రహించనివాడు మూఢుడు (*ఏక ఏవ పరః హి ఆత్మా సర్వేషాం అపి దేహినామ్ । నానా ఇవ గృహ్యతే మూఢైః యథా జ్యోతిః యథా నభః ॥* 10-54-44). ఆదిఅంతములు గలది దేహము- ఇది పంచ భూతములు, త్రి గుణములు, ప్రాణవాయువులతో కూడినది. అవిద్యకులోనైన జీవుడు వీటిని సంతరించుకొని దేహమే నాది అనుకొని, దానికై కర్మలు చేస్తూ సంసారసాగరములలో కొట్టుమిట్టాడు తుంటాడు (*దేహ ఆది అన్తవాన్ ఏషః ద్రవ్య ప్రాణ గుణ ఆత్మకః । ఆత్మని అవిద్యయా క్లుప్తః సంసారయతి దేహినమ్ ॥* 10-54-45). జ్ఞానరూపి ఆత్మ అని గ్రహించనినాడు అట్టివాడు అజ్ఞానంలో పడుతాడు. తెలివిని వాడి భౌతిక పదార్థములతో సంయోగ వియోగబంధములు లెక్కచేయనినాడు, ఆ బద్ధజీవాత్మ ముక్తి చెందుతుంది. సూర్యుడు ఉంటే వస్తువుల రూపం కనబడుతుంది. సూర్యుడు లేకపోతే దృక్ గోచరముకాదు. అలాగే జడజగత్తుయందు ఆసక్తి గల జీవునకు చీకటి అంటుకుంటుంది. దానియందు ఆసక్తి లేనివానికి అనగా తత్త్వజ్ఞానికి పరమాత్మ అంతటా గోచరిస్తాడు, ఆకాశాన్ని సూర్యుడు గోచరింపచేసినట్లుగా (*న ఆత్మనః అన్యేన సంయోగః వియోగః చ అసతః సతి । తత్ హేతుత్వాత్ తత్ ప్రసిద్ధేః దృక్ రూపాభ్యాం యథా రవేః ॥* 46). పుట్టుట పెరుగుట తరుగుట నశించుట అను భావవికారములు శరీరమునకు సంబంధించినవి. అంతేకాని ఆ శరీరాన్ని అంటిపెట్టుకొన్న జీవాత్మవి కావు. ఇది చంద్రకళల లాంటివి. అసలైన చంద్రుడికి అమావాస్యనాడు కూడా మృత్యువు లేదు. చంద్రుడు ఉంటాడు కాని ఆరోజు కనబడడు. అలాగే జీవునకు కూడా అమావాస్య దాటిన చంద్రుడు అప్పుడే పుట్టినట్టుగా కనబడ్తాడు. మనకు కూడా శరీరంపుట్టుక శరీరబాల్యావస్థ వృద్ధావస్థ శరీరము పోవడము కూడా అంతే. జీవునకు చావుపుట్టుకలు లేవు కదా! (*జన్మ ఆదయః తు దేహస్య విక్రియాః న ఆత్మనః క్వచిత్ । కలానాం ఇవ న ఏవ ఇన్దోః మృతిః హి అస్య కుహూః ఇవ ॥* 47). గాఢనిద్రలో ఎన్నో కలలను అనుభవిస్తూ ఉన్నటువంటి లాంటిది ఈ సంసార జగత్తు. ఇది అసత్యము, క్షణికము, అశాశ్వతము అయిన దీన్ని ఈ జగత్తును సంసారాన్ని పట్టుకొని అదే నిజమనుకొని దానిపై ఆధారపడి దాన్ని నమ్ముకొని బ్రతుకుతాడు బుద్ధిలేనివాడు (*యథా శయానః ఆత్మానమ్ విషయాన్ ఫలం ఏవ చ । అనుభుంక్తే అపి అసతి అర్థే తథా ఆప్నోతి అబుధః భవమ్ ॥* 48). (*బ్రహ్మ సత్యం జగన్మిథ్యా* అంటాడు శంకరాచార్య) (సత్యస్వరూపుడు, శాశ్వతుడు మన క్షేమకారి అయిన స్వామిని మరిచాడు బద్ధజీవుడు. మన నిజస్థానమైన వైకుంఠాన్ని పొందలేని స్థితిలో ఉన్నాడు మోహగ్రస్తుడైన బద్ధజీవుడు). కావున అజ్ఞాన జనితమైన లౌకిక సుఖదుఃఖాలను లెక్కచేయకుండిన,

అనంత జీవశరీరాలలో జన్మలు పొందకుండా భ్రమించకుండా ఉండగలవు. తత్త్వజ్ఞానాన్ని పెద్దల వద్ద నేర్చుకొని విమోహమును వదలి బ్రతుకుము అని బలరాముడు రుక్మికి బోధచేశాడు (*తస్మాత్ అజ్ఞానజం శోకం ఆత్మ శోష విమోహనం । తత్త్వజ్ఞానేన నిర్హృత్య స్వస్థా భవ శుచిస్మితే ॥* 49). భగవానుడు అగు బలదేవుని యీ ప్రబోధ వాక్కులను విని దుఃఖమును విడిచి యథార్థజ్ఞానమును గుర్తుకు తెచ్చుకొని చిత్తమును స్థిరపరచుకొనెను, అని శుకుడు తెలియజేశాడు (50).

ఇలా బోధ చేసినా అర్థం చేసుకొనని రుక్మి, శత్రువులచే విడువబడి, బల ప్రభావము కోల్పోయి, కేవలము ప్రాణములను నిలుపుకొని తాను వికృతరూపుడైన విధమును మరువక, విదర్భరాజ్యములో అడుగుపెట్టక, తాను ఉన్నచోటే భోజకటకమను పురమును నిర్మించుకొని అక్కడే నివసించసాగాడు రుక్మి (*ప్రాణ అవశేషః ఉత్సృష్టః ద్విడ్భిః హత బల ప్రభః । స్మరన్ విరూపకరణం వితథ ఆత్మ మనఃరథః । చక్రే భోజకటం నామ నివాసాయ మహత్ పురమ్ ॥* 10-54-51). (ఇది నాగపూర్ వద్దగలదు). "దుర్మతి అగు కృష్ణుని సంహరింపకుండగ, కనిష్ఠసోదరి అగు రుక్మిణిని ఉద్ధరింపకుండగ, కుండిననగరమునకు వెడల"నని ప్రతిజ్ఞ చేసిన కారణమున రుక్మి భోజకటక నగరమునందు క్రుద్ధచిత్తముతో నివసింపసాగెను (*అహత్వా దుర్మతిం కృష్ణం అప్రత్యూహ్య యవీయసీమ్ । కుండినం న ప్రవేక్ష్యామి ఇతి ఉక్త్వా తత్ర అవసత్ రుషా ॥* 10-54-52).

కృష్ణుడు రుక్మిణిని ద్వారకానగరము తీసుకువెడలి యథావిధిగా వివాహమాడెను (*భగవాన్ భీష్మకసుతాం ఏవం నిర్జిత్య భూమిపాన్ । పురం ఆనీయ విధివత్ ఉపయేమే కురు ఉద్వహ ॥* 10-54-53). పురజనులు వారి వారి ఇండ్లలో కృష్ణుని యందు ఎంతో ప్రేమ కలిగి పండగ చేసుకున్నారు (*తదా మహాఉత్సవః నౄణాం యదుపుర్యాం గృహే గృహే । అభూత్ అనన్య భావానాం కృష్ణే యదుపతౌ నృప ॥* 10-54-54). అరటి, పోకచెట్లతో ద్వారములను అలంకరించారు. స్త్రీ పురుషులందరు చక్కటి అలంకరణములు నూతన వస్త్రధారణలతో శోభిల్లుతూ వధూవరులకు కానుకలు సమర్పించారు (55). దీపాలంకరణలతో నగరము శోభిల్లింది. అపుడు ద్వారకానగరము ఎత్తబడిన ఉత్సవ ధ్వజములతోను, విచిత్రములగు మాలలతోను, వస్త్రములతోను, రత్నమయములగు తోరణమాలలతోను విభూషితమయ్యెను. ప్రతిద్వారమునందును పూర్ణకుంభము, అగరుయుక్త సుగంధ ధూపములు, దీపాదిమాంగళిక ద్రవ్యములు శోభను పెంచుచుండెను. నగరమందలి మార్గములు ఆహూతులైన రాజులయొక్క గజమదధారలచే సిక్తములై యుండెను. ద్వారములు కదళీవృక్షములచేత, పోకచెట్లచేత శోభిల్లుచుండెను (56,57).

వివాహ అలంకారములతో ద్వారక శోభిల్లింది. అప్పుడు కురు సృంజయ కైకేయ విదర్భ కుంతి వంశములకు చెందిన రాజులు వచ్చి పరస్పరము కలిసికొని ఆనందించారు. రుక్మిణీహరణ వృత్తాంతమును విని రాజులు, బంధువులు విస్మితులైరి (*రుక్మిణ్యాః హరణం శ్రుత్వా గీయమానం తతః తతః । రాజానః రాజకన్యాః చ బభూవుః భృశ విస్మితాః ॥* 10-54-59). ద్వారకావాసులు రుక్మిణీసమేతకృష్ణుని చూచి

పరమానందము పొందారు. స్వామి లక్ష్మీపతి అయ్యాడు. కృష్ణుడు శ్రీకృష్ణుడు అయ్యాడు (*ద్వారకాయాం అభూత్ రాజన్ మహామోదః పుర ఓకసామ్ । రుక్మిణ్యా రమయా ఉపేతం దృష్ట్వా కృష్ణం శ్రియః పతిమ్ ॥* 10-54-60).

ప్రద్యుమ్న జనన వృత్తాంతము - శంబరాసుర వధ

వాసుదేవాంశయగు కామదేవుడు స్వర్గవాసి. పూర్వము రుద్రుని కోపంవల్ల మన్మథుని శరీరము దగ్ధమైనది. మళ్ళీ శరీరము పొందుటకై ఆతడు తిరిగి స్వామి సంకల్పముతో స్వామి దేహమునందు వచ్చి చేరాడు (*శ్రీ శుకః ఉవాచ - కామః తు వాసుదేవ అంశః దగ్ధః ప్రాక్ రుద్ర మన్యునా । దేహ ఉపపత్తయే భూయః తం ఏవ ప్రత్యపద్యత॥* - 10-55-1). శ్రీకృష్ణుని వీర్యంతో రుక్మిణీమాత గర్భం దాల్చింది. రుక్మిణీ పుత్రుడుగా మన్మథుడు (కామదేవుడు) జన్మించాడు. ప్రద్యుమ్నుడిగా నామకరణము పొందాడు (*సః ఏవ జాతః వైదర్భ్యాం కృష్ణవీర్యః సముద్భవః । ప్రద్యుమ్నః ఇతి విఖ్యాతః సర్వతః అనవమః పితుః ॥* 10-55-2). (*ప్రజనశ్చాస్మి కందర్పః* - గీత 10-28- ప్రజోత్పత్తి కారణములలో నేను మన్మథుడను) 10 రోజులు నిండకమునుపే పురిటిలోనే (6వ రోజున - పద్మపురాణము) ఇచ్ఛానుసారముగా శరీరములను తీసుకొను మాయలజిత్తు, కామరూపిఅగు శంబరాసురుడు అపహరించి, వానిని శత్రువుగా భావించి సముద్రములో పడవేసినాడు. చేప మ్రింగుట, దానిని జాలరులు పట్టి శంబరాసురిడి వంటశాలలో ఇచ్చుట ఆ చేపను ఛేదించుట వల్ల అద్భుత శిశువును కనుగొన్న వంటవారు ఆ శిశువును మాయావతి (రతీదేవి)కి ఇచ్చిరి. ఆమె విస్మితురాలైనది. నారదుడి బోధనల వల్ల తన పత్ని ఈ రూపములో ఉన్నాడని గ్రహించి, పెంచి పెద్ద చేసింది. పూర్ణ యవ్వనమునొంది స్త్రీలందరకు మోహము కలిగించుచుండెను (*న అతిదీర్ఘేణ కాలేన సః కార్ష్ణిః రూఢ యౌవనః । జనయాం ఆస నారీణాం వీక్షన్తీనాం చ విభ్రమమ్ ॥* 10-55-9). ఆ తరువాయి ప్రద్యుమ్నుడు మాయావతి వల్ల “మాహామాయ” అను మహావిద్యను నేర్చుకొని (*ప్రభాష్య ఏవం దదౌ విద్యాం ప్రద్యుమ్నాయ మహా ఆత్మనే। మాయావతీ మహామాయాం సర్వమాయా వినాశినీమ్ ॥* 10-55-16) శత మాయావిద్యల నేర్పరి అగు రాజు శంబరాసురుని వధ చేయుట జరిగింది. భార్యతో కలసి ఆకాశమార్గమున ద్వారక వెడులుట జరిగింది. ప్రద్యుమ్నుని చూచి కృష్ణుని లాగా ఉన్నాడని అంతః పురవనితలు విస్మితులైరి (*తం దృష్ట్వా జలద శ్యామం పీతకౌశేయ వాససం । ప్రలమ్బ బాహుం తామ్ర అక్షం సుస్మితం రుచిర ఆననమ్ ॥, సు అలంకృత ముఖ అంభోజం నీల వక్ర ఆలక ఆలిభిః । కృష్ణం మత్వా స్త్రియః హ్రీతాః నిలిల్యుః తత్ర తత్ర హ ॥, అవధార్య శనైః ఈషత్ వైలక్షణ్యేన యోషితః । ఉపజగ్ముః ప్రముదితాః స స్త్రీరత్నం సువిస్మితాః ॥* 10-55-27,28,29). ఇతడే నీ పుత్రుడు అని నారదుడు రుక్మిణీదేవికి తెలియజేయుట వల్ల అంతా సంతోషించారు. ఇదంతా తనకు తెలిసినా జరిగినదంతా నారదునితో చెప్పించాలని స్వామి మౌనము వహించాడు (*విజ్ఞాత అర్థః అపి భగవాన్ తూష్ణీం ఆస జనార్దనః । నారదః అకథయత్ సర్వం శంబర ఆహరణ ఆదికమ్ ॥* 10-55-36). కామరూపుడగు మన్మథుడు స్వయాన

శ్రీకృష్ణ అంశ. లక్ష్మీదేవికి ఆశ్రయుడైన శ్రీకృష్ణుని రూపమునకు ప్రతిబింబమైనవాడు అని గ్రహించారు (*రమా ఆస్పద బింబబింబే* - 40).

స్యమంతకమణి కథ : ధనం తోటే అనర్థాలు - నిజమెరుగని అక్రూరుడు, సత్రాజిత్తు, బలరాముడు, కృతవర్మ. ఒక్క కృష్ణుడికే అంతా తెలుసు -జాంబవతీ, సత్యభామల పరిణయము:

శ్రీశుకః ఉవాచ - సత్రాజితః స్వ తనయాం కృష్ణాయ కృత కిల్బిషః । స్యమంతకేన మణినా స్వయం ఉద్యమ్య దత్తవాన్ ॥ 10-56-1.

సూర్యదేవుడు తన భక్తుడగు సత్రాజిత్తుకు స్యమంతకమణిని ఇచ్చాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఆసీత్ సత్రాజితః సూర్యః భక్తస్యః పరమః సఖా । ప్రీతః తస్మై మణిం ప్రాదాత్ సూర్య తుష్టః స్యమంతకమ్ ॥* 10-56-3). ఆ మణిని కంఠమున ధరించాడు. సూర్యునివలె ప్రకాశించాడు సత్రాజిత్తు. ఆ మణి కాంతివల్ల సూర్యుడే ద్వారకకు వస్తున్నాడని తలచి ద్వారకావాసులు స్వామికి నమస్కరించి ఇలా తెలియజేశారు. శంఖచక్రగదాధరా! దామోదరా! కమలలోచనా! గోవిందా! యదునందనా! నారాయణా! నీకు నమస్కరించుచున్నాము (*నారాయణ నమః తే అస్తు శంఖచక్ర గదాధర । దామోదర అరవింద అక్ష గోవిన్ద యదునన్దన ॥* 10-56-6). జగన్నాథా! తీక్ష్ణకిరణములు గలిగిన ఈ సూర్యదేవుడు తన తేజస్సు ద్వారా అందరి కన్నులకు చీకట్లు కమ్ముచూ నీ దర్శనమునకై వచ్చుచున్నాడు (*ఏషః ఆయాతి సవితా త్వాం దిదృక్షుః జగత్ పతేః । ముష్ణన్ గభస్తి చక్రేణ నృణాం చక్షూంషి తిగ్మగుః ॥* 10-56-7). దేవా! ముల్లోకములయందును దేవతాశ్రేష్ఠులైన బ్రహ్మాదులు నిన్ను అన్వేషిస్తూ ఇక్కడికి వస్తున్నారని తెలిసికొని నేడు సూర్యుడు యదుకులమున గూఢముగ నున్న నిన్ను దర్శించుటకై వచ్చుచున్నాడు. శుకుడు పలికెను - ఆ అమాయకవాక్కులను వినిన కమలనయనుడగు శ్రీకృష్ణుడు నవ్వి "వచ్చుచున్న ఈ పురుషుడు సూర్యదేవుడు గాడు. స్యమంతకమణిచే ప్రకాశించు ఇతడు సత్రాజిత్తు" అని చెప్పెను. అనంతరము సత్రాజిత్తు మంగళోత్సవయుక్తమగు స్వాగతమున, సుందరమగు తన భవనమున ప్రవేశించి దేవమందిరమున బ్రాహ్మణులచే మణిని స్థాపింపజేసెను (10-56-8,9,10). ఓ రాజా! ఆ మణి ఎక్కడుంటే అక్కడ దుర్భిక్ష, మానసిక వ్యాధులు, అరిష్టములు ఉండవు. పైగా ఇది రోజుకు 8 బారువుల (2kg per day) బంగారము ఇస్తుంది (*దినే దినే స్వర్ణ భారాన్ అష్టౌ సః సృజతి ప్రభో । దుర్భిక్ష మారి అరిష్టాని సర్ప ఆధి వ్యాధయః అశుభాః । న సన్తి మాయినః తత్ర యత్ర ఆస్తే అభ్యర్చితః మణిః ॥* 10-56-11).

సత్రాజిత్తు కృష్ణుని కలుసుకొన్నపుడు ఆ మణిని రాజు ఉగ్రసేనుని వద్ద ఉంచమన్నాడు (ఆతడు దానిని భరించలేడని పీడింపబడతాడని ఆలోచించి స్వామి నిర్ణయించాడు). ధనలోభి అయిన సత్రాజిత్తు ఇలా స్వామి చెబితే వినలేదు. దానితో కలుగు అనర్థాలను గుర్తించలేకపోయాడు (*సః యాచితః మణిం క్వ అపి యదురాజాయ శౌరిణా । ఏవ అర్థకాముకః న ప్రాదాత్ యాచ్ఞా భంగం అతర్కయన్ ॥* 10-56-12). ఒకనాడు సత్రాజిత్తు తమ్ముడు ప్రసేనుడు ఆ మణిని ధరించి వేటకు వెళ్ళాడు. ఆయన సింహముచే

చంపబడుట, ఆ తర్వాత దాన్ని భల్లూకరాజు జాంబవంతుడు సంహరించి, ఆ మణిని జాంబవంతుడు పొందడం జరిగింది. తన చిన్నపుత్రుడికి ఆటవస్తువుగా ఇచ్చాడు. కృష్ణుడు తన తమ్ముని అడవిలో చంపి మణిని దొంగలించాడని సత్రాజిత్తు అందరితో గుసగుసలాడాడు. నిందితుడైన శ్రీకృష్ణుడు దానిని కనుగొనుటకు పురవాసులతో కలిసి అడవికి ఏతెంచెను. తరువాత వనములో వారు సింహముచే చంపబడిన ప్రసేనుని, అతని అశ్వమును జూచిరి. పిమ్మట పర్వతముపై భల్లూకముచే చంపబడిన సింహమును జూచిరి. అపుడు శ్రీకృష్ణుడు తనవెంట వచ్చిన వారిని గుహకు బయటనుంచి తానొక్కడే అంధకారావృతము, భయానకమునగు జాంబవంతుని నివాస గుహలోనికి ప్రవేశించెను. అచట బాలునకు ఆటవస్తువుగ జేయబడిన స్యమంతకమణిని జూచి దానిని దీసికొనదలచి బాలుని వద్దకు వెళ్ళాడు కృష్ణస్వామి. బాలుని పెంచుతల్లి ఆ పురుషుడిని జూచి భయాతురనివలె కేకలు వేయసాగెను. మహాబలుడగు జాంబవంతుడదివిని కోపముతో అక్కడికి పరుగెత్తాడు. అపుడు స్వామి ప్రభావము ఎఱుగని జాంబవంతుడు శ్రీకృష్ణుని సామాన్య మానవునిగా భావించి, కోపముతో ఎఱుగక తన ప్రభు అగు భగవానునితో యుద్ధమునకు దిగెను. మాంసమునకై పోరాడెడి డేగల వలె విజయాభిలాషులగు నిరువురు అస్త్రములను, రాళ్ళను, వృక్షములను, బాహువులను ఉపయోగించుట ద్వారా ఉగ్రమైన ద్వంద్వయుద్ధము ఆరంభమయ్యెను. ఇట్లు పరస్పరము పిడుగుపాటులవంటి కఠినములైన పిడికిలిపోటులతో ఇరువది ఎనిమిది దినములు రేయింబవళ్ళు అవిశ్రాంతముగ యుద్ధము చేసిరి. అనంతరము శ్రీకృష్ణుని పిడికిలిపోటులచే శరీరములోని ముఖ్యములైన సంధిస్థానములు శిథిలములు అగుటచే జాంబవంతుడు దుర్బలుడు చెమటతో దడిసిన శరీరము గలవాడు నై మిగుల విస్మయముతో వచ్చినవాడు సామాన్యుడు కాడని స్వామి అని శ్రీకృష్ణునితో ఇట్లు పలికెను- (18 నుండి 25 వరకు).

జాంబవంతునిచే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము

దేవా! జీవులకు ప్రాణము హృదయ దేహబలములు నీవే. నీవు పురాణపురుషుడవు. ప్రభావశాలివి, సర్వాంతర్యామివి అగు విష్ణువుగా నిన్నే తలంచుచున్నాను. నీవే రాముడివి అని గ్రహించానన్నాడు (*జానే త్వాం సర్వభూతానాం ప్రాణః ఓజః సహః బలం। విష్ణుం పురాణ పురుషం ప్రభవిష్ణుం అధీశ్వరమ్ ॥* 10-56-26). నీవు బ్రహ్మాది సృష్టికర్తలకు కర్తవు. సృష్టించబడిన వస్తువులలో సత్త్వమునై యున్నావు. యముడు మున్నగు నిర్దేశకులను నియంత్రించు కాలరూపివి. ప్రభావశాలి అగు పరమేశ్వరునిగను, సర్వజీవాంతర్యామిగను, పురాణపురుషునివిగను నీవే నిర్ణయింపబడితివి (*త్వం హి విశ్వసృజాం స్రష్టా సృజ్యానాం అపి యత్ చ సత్। కాలః కలయతాం ఈశః పరఆత్మా తథా ఆత్మనామ్ ॥* 10-56-27). నీ చూపులతో సముద్రుని కాల్చివేసినప్పుడు జలచరములు క్షోభించినవి. సముద్రమున తోవ ఇచ్చునట్లుగా చేసినది నీవే. దానిపై వారధి నిర్మించి లంకాధీశుని సంహరించినది నీవే అట్టి రామచంద్రుడవు అని గ్రహించా అని నమస్కరించాడు (*యస్య ఈషత్ ఉత్కలిత రోష కటా అక్ష మోక్షైః వర్త్మ ఆదిశత్ క్షుభిత నక్ర తిమింగలః అబ్ధిః। సేతుః కృతః స్వయశః ఉజ్జ్వలిత చ లంకా రక్షః శిరాంసి భువి పేతుః ఇషు క్షతాని ॥*

10-56-28). మహారాజా! జాంబవంతుడిట్లు సత్యమును తెలుసుకొని కృష్ణతత్త్వము నెఱుంగగా కమలనయనుడు, దేవకీ నందనుడు, భగవానుడు అగు అచ్యుతుడు శుభప్రదమగు తన హస్తములతో తన భక్తుని స్పృశించి పరమకృపతో మేఘగంభీరమగు వాక్కులతో ఇట్లు పలికెను. ఋక్షరాజా! ఈ స్యమంతకమణి కొరకే మేము పెక్కుమంది మనుష్యులము గుహ ద్వారకముకడకు వచ్చాము. నాపై మోపబడిన కళంకములను పోగొట్టుకొనుటకై ఈ మణికై అన్వేషిస్తూ గుహలోనికి ప్రవేశించితిని (10-56-29 నుండి 32 వరకు).

శ్రీకృష్ణుడితో పాటు అడవికి వచ్చిన ద్వారకావాసులు కృష్ణుడు గుహప్రవేశం చేయుట చూశారు. 12 రోజులు అయినా స్వామి గుహ నుండి రాకపోవడం వల్ల నిరాశ చెంది వారు వెనుదిరిగి నిరాశతో ద్వారక ప్రవేశించి అందరికీ ఈ విషయం తెలియజేశారు. దేవకి, రుక్మిణి, వసుదేవుడు, బంధువులు, జ్ఞాతులు బిలమునుండి శ్రీకృష్ణుడు బయటకు రాకపోవుటను గూర్చి విని దుఃఖింపసాగిరి (10-56-34). అందరూ సత్రాజిత్తును నిందించసాగారు. అనంతరము వారందరూ కృష్ణుని తిరిగి పొందాలని చంద్రభాగా అను దుర్గాదేవిని అర్చించిరి. దుర్గాదేవి, వారి వారి అభీష్టమును కలుగజేయుదునని ఆశీర్వాదము నొసంగుచుండగనే సిద్ధమనోరథుడు భార్యాసహితుడు అగు శ్రీకృష్ణుడు అందఱిని ఆనందపఱచుచు ఏగుదెంచెను (10-56-36).

మణితో పాటు తన పుత్రికయగు జాంబవతిని (శ్రీకృష్ణుని రెండవ భార్య అయ్యింది) కృష్ణునకిచ్చాడు కదా!. మణిని ధరించి జాంబవతితో గూడి కృష్ణుడు ద్వారక చేరాడు (*ఉపలభ్య హృషీకేశం మృతం పునః ఇవ ఆగతం । సహ పత్న్యా మణి గ్రీవం సర్వే జాత మహా ఉత్సవాః ॥* 10-56-37). కృష్ణుడు సత్రాజిత్తును పిలిపించి జరిగినదంతా వివరించి స్యమంతకమణిని సత్రాజిత్తుకు రాజు ఉగ్రసేనుని సమక్షమున నిండుసభలో ఇచ్చాడు. శ్రీకృష్ణుని యందు ఇది వరకు నిందవేయడం వల్ల సిగ్గు కల్గిన సత్రాజిత్తు ఆ పాపపరిహారమునకై మరియు లోకనిందను తొలగించుకొనుటకై ఆ మణిని, తన పుత్రిక సత్యభామను కృష్ణునకు ఇచ్చాడు (శ్రీకృష్ణుని మూడవ భార్య అయ్యింది) (*దాస్యే దుహితరం తస్మై స్త్రీరత్నం రత్నం ఏవ చ । ఉపాయః అయం సమీచీనః తస్య శాన్తిః న చ అన్యథా ॥* 10-56-42, *ఏవం వ్యవసితః బుద్ధ్యా సత్రాజిత్ స్వ సుతాం శుభాం । మణిం చ స్వయం ఉద్యమ్య కృష్ణాయ ఉపజహార హ ॥* 10-56-43). శ్రీకృష్ణభగవానుడు పూర్వమున కృతవర్మాదులైన ఎందరో రాజులచే కోరబడిన శీలవతి, సౌందర్యవతి, నిండు ఉదారగుణములు గల సత్యభామను శ్రీకృష్ణుడు పెండ్లాడెను (*తాం సత్యభామాం భగవాన్ ఉపయేమే యథావిధి । బహుభిః యాచితాం శీల రూప ఔదార్య గుణ అన్వితామ్ ॥* 10-56-44). ఆ మణిని కృష్ణుడు సత్రాజిత్తుకు తిరిగి ఇచ్చేశాడు. శ్రీకృష్ణుడు సత్రాజిత్తుతో పలికెను - ఓ రాజా! నేను ఎప్పుడు ఈ మణిని కోరలేదు. సూర్యభక్తుడవగు నీ దగ్గరనే దీన్ని ఉంచుకో. అదియే సరియైన పద్ధతి. నీవే దీనికి అర్హుడవు. ఇది నీ దగ్గర ఉంటే మా వద్ద ఉన్నట్లే అని స్వామి తెలియజేశాడు (*భగవాన్ ఆహ మణిం న ప్రతీచ్ఛామః వయం నృప । తవ ఆస్తాం దేవ భక్తస్య వయం చ ఫలభాగినః ॥* 10-56-45).

ద్వారక, హస్తినలలో గల దుష్టపు రాజకీయములు - అక్రూర, కృతవర్మల నీచ రాజకీయములు - సత్రాజిత్తు సంహారము - బలరాముని అసమర్థత

శుకుడు పలికెను - రాజా! కుంతియును, పాండవులును లక్క యింటిలో అగ్నిదగ్ధులయ్యేనని విని అంతయు తెలిసియున్నను శ్రీకృష్ణుడు కులమర్యాదను పాటించి బలదేవునితో కూడి హస్తినాపురమునకు వెళ్ళెను. రామకృష్ణులు భీష్మ విదుర కృపాచార్య ద్రోణాచార్య గాంధారులతో గలసి సమాన దుఃఖముగలవారై "అయ్యో! ఎంతటి కష్టము సంభవించినది" అని దుఃఖసూచకములగు పలుకులను పలికెను (10-57-1,2). బలరామకృష్ణులు హస్తినాపురము వెళ్ళారని గ్రహించిన అక్రూరకృతవర్మలు సత్రాజిత్తుపై కక్షా ప్రయత్నమునకు ఆలోచించసాగారు. శతధన్వుని సత్రాజిత్తుపైకి ఉసిగొల్పిరి. రాజా! అక్రూరకృతవర్మలు ఆ సమయమున దుష్టుడు మరియు లోభి అయిన శతధన్వునితో "నీవు సత్రాజిత్తు నుండి ఏల మణిని తీసుకొన"వని పలికిరి (*లబ్ధ్వా ఏతత్ అన్తరం రాజన్ శతధన్వానం ఊచతుః అక్రూర కృతవర్మాణౌ మణిః కస్మాత్ న గృహ్యతే* ॥ 10-57-3).

సత్యభామను ఇదివరకు మాకు ఇద్దామనుకొన్న సత్రాజిత్తు మాట మార్చుకొని కృష్ణునకు సమర్పించాడు. ఇలాగే ఇదివరకు కూడా ఇతర రాజులకు వాగ్దానం చేశాడు (10-83-9). సత్రాజిత్తు తన కన్యారత్నాన్ని మాకు ఇస్తానని చెప్పి మమ్ము తృణీకరించి ఆ తర్వాత ఆమెను కృష్ణునకు ఇచ్చాడు. కావున అతనిని ఎందుకు చంపకూడదు అని అక్రూర, కృతవర్మలు శతధన్వుని పురిగొల్పారు (*యః అస్మభ్యం సంప్రతిశ్రుత్య కన్యారత్నం విగర్హ్య నః । కృష్ణాయ అదాత్ సత్రాజిత్ కస్మాత్ భ్రాతరం న అన్వియాత్* ॥ 10-57-4). వారి ప్రేరణచే పరమదుష్టుడు, లోభి అయిన శతధన్వుడు మణికొరకై నిద్రించుచున్న సత్రాజిత్తును సంహరించాడు (*ఏవం భిన్న మతిః తాభ్యాం సత్రాజితం అసత్ తమః । శయానం అవధీత్ లోభాత్ సః పాపః క్షీణ జీవితః* ॥ 10-57-5). అపుడు అనాథలవలె అంతఃపురస్త్రీలు ఏడ్చుచుండగా ఆ పశుఘాతకుడగు కసాయివాని వలె సత్రాజిత్తును చంపి, మణిని తీసుకొని వెళ్ళిపోయాడు (*స్త్రీణాం విక్రోశమానానాం క్రన్దన్తీనాం అనాథవత్ । హత్వా పశూన్ సౌనిక వత్ మణిం ఆదాయ జగ్మివాన్* ॥ 10-57-6). మరణించిన తండ్రిని జూచి శోకముతో నిండిన సత్యభామ "అయ్యో నేను హతురాలనైతిని" అని పలికి మోహమును బొంది "అయ్యో తండ్రీ అయ్యో తండ్రీ!" అని విలపింపసాగెను. పిమ్మట తైలపూర్ణభాండమున తండ్రి మృతదేహము నుంచి తాను హస్తినాపురమునకు వెడలి దుఃఖచిత్తముతో శ్రీకృష్ణునకు పితృవధ వృత్తాంతమును జెప్పెను. భగవానుడగు శ్రీకృష్ణునకు తెలియనిది ఏమున్నది. ఆయనకు జరిగినది, జరుగుచున్నది, జరుగబోయేది అంతా తెలుసు. కావున శ్రీకృష్ణుడు పూర్వమే తా నీ వృత్తాంతమును నెరింగియుండెను- (*కృష్ణాయ విదిత అర్థాయ* - 8). అయినను, పరీక్షిన్మహారాజా! రామకృష్ణులు ఆ వృత్తాంతమును విని మనుష్యోచిత వ్యవహారము ననుసరించి "అయ్యో! మన కెంతటి కష్టము సంభవించినది" అని పలికి కళ్ళలో నీళ్ళుపెట్టుకొని విలపింపసాగిరి. అనంతరము భార్యాసహితుడగు శ్రీకృష్ణుడు బలదేవునితో

గూడి హస్తినాపురమునుండి ద్వారకకు వెడలి శతధన్వుని వధించుటకు, వాని నుండి మణిని తీసికొనుటకు ఉపక్రమించెను. శతధన్వుడును శ్రీకృష్ణుని ఆ ఉద్యమమును తెలుసుకొని భయముతో ప్రాణరక్షణార్థమై కృతవర్మ సహాయమును గోరెను (10-57-7 నుండి 11 వరకు). ఇలా కృతవర్మ యొక్క సహాయం కోరగా ఆయన నిరాకరించి, పైగా శ్రీకృష్ణుడు భగవానుడని కృతవర్మ ఈ రకంగా తెల్పాడు-

ఈశ్వరులగు బలరామకృష్ణులయందు నేను అపరాధము చేయుటకు సాహసించను. వారికి కష్టములు కలిగించెడివాడు ఎట్లు క్షేమముగా ఉండగలడు? వారి యందు ద్వేషకారణములచే కంసుడు, వాని అనుచరులు భ్రష్టులై ప్రాణములు కోల్పోయిరి. అలాగే జరాసంధుడు 17 సార్లు యుద్ధము చేసి సైన్యాన్ని కోల్పోయి పరివారహీనుడు అయ్యాడు *(న అహం ఈశ్వరయోః కుర్యాం హేలనం రామకృష్ణయోః। కః ను క్షేమాయ కల్పేత తయోః వృజినం ఆచరన్ ॥* 10-57-12, *కంసః సహ అనుగః అపీతః యత్ ద్వేషాత్ త్యాజితః శ్రియా । జరాసన్ధః సప్తదశ సంయుగాత్ విరథః గతః ॥* 10-57-13).

కృతవర్మ సహకరించకపోగా శతధన్వుడు అక్రూరుని సహాయము అడిగినాడు. కాని అక్రూరుడు కూడా ఆ ఈశ్వరులను ఎవ్వరూ నిరోధించలేరని తెలియజేశాడు (*ప్రత్యాఖ్యాతః సః చ అక్రూరం పార్ష్ణిగ్రాహం అయాచత । సః అపి ఆహ కః విరుధ్యేత విద్వాన్ ఈశ్వరయోః బలమ్ ॥* 10-57-14) ఇంకా ఇలా తెలియజేశాడు- ఈ విశ్వమును సృష్టి చేయుటకు, దీనిని పోషించుటకు, అసురులు వృద్ధి చెంది దీనిని పనికిరాకుండా చేసినప్పుడు లయము చేయుటకు స్వామి ఎన్నో లీలలను ఆచరిస్తూ మనలను సంరక్షిస్తుంటాడు. మూర్ఖులు ఆతని మాయకు ఆకర్షితులై ఇది ఎరుగజాలరు (*యః ఇదం లీలయా విశ్వం సృజతి అవతి హన్తి చ । చేష్టాం విశ్వసృజః యస్య న విదుః మోహితాః అజయా ॥* 10-57-15). ఏడుఏళ్ళ వయస్సులోనే కొండను పెకిలించి ఒకే చేతితో ఎత్తి కుక్కగొడుగులాగా పట్టుకున్నాడు (*యః సప్త హాయనః శైలం ఉత్పాట్య ఏకేన పాణినా । దధార లీలయా బాలః ఉచ్ఛిలీన్ధ్రం ఇవ అర్భకః ॥* 10-57-16). అద్భుత కర్మలను చేయు శ్రీకృష్ణభగవానునకు వందనములు. ఆతడు అనంతుడు, సర్వమునకు మూలకారణుడు, కూటస్థుడు, పరమాత్ముడు. కావున ఆయనకు నమస్కారము ఆచరిస్తున్నాను (*నమః తస్మై భగవతే కృష్ణాయ అద్భుతకర్మణే । అనన్తాయ ఆదిభూతాయ కూటస్థాయ ఆత్మనే నమః ॥* 10-57-17). (*ఎవ్వఁడు విశ్వంబునెల్ల సలీలుఁడయి పుట్టించు రక్షించుఁ బొలియఁ జేయు నెవ్వని చేష్టల నెఱుఁగరు బ్రహ్మాదు లెవ్వనిమాయ మోహించు భువన మేదేండ్ల పాపఁడయి యే విభుఁ డొకచేత గోరక్షణమునకై కొండనెత్తె నెవ్వఁడు కూటస్థుఁడీశ్వరుఁడద్భుత కర్ముఁడనంతుండు గర్మసాక్షి* - పోతన భాగవతము - 10 ఉ.భా. 88).

ఇట్లు అక్రూరుడు గూడ వ్యతిరేకముగ పలుకగా, భీతిల్లిన శతధన్వుడు ఆ మణిని అక్రూరుని రక్షణలో ఉంచి, శతయోజనములు కూడ పరుగిడు శక్తివంతమైన గుఱ్ఱము మీద పారిపోయాడు. గరుడధ్వజముతో విరాజిల్లెడి రథమును ఎక్కి రామ జనార్దనులు అతివేగంగా వానిని ఆ గురుద్రోహిని వెంబడించారు (*గరుడధ్వజం ఆరుహ్య రథం రామ జనార్దనౌ । అన్వయాతాం మహావేగైః అశ్వైః రాజన్ గురు ద్రుహం ॥*

10-57-19). శతధన్వుని గుఱ్ఱము మిథిలానగర సమీపమున గల ఉపవనముకు వెడలి పడిపోయెను. అతడు ఆ గుఱ్ఱమును ఆచటనే వదలి, భయముతో పాదచారియై పరుగిడుచుండెను. శ్రీకృష్ణుడు కోపముతో వాని వెంట పరుగిడసాగెను (10-57-20,21). ఇలా జనక మహారాజుయొక్క మిథిలానగర సమీపములో వాణ్ణి హతమార్చాడు శ్రీకృష్ణుడు. వాడిని వెతికినా మణి దొరకలేదు (10-57-22). శ్రీకృష్ణుని ద్వారకకు వెళ్ళి స్యమంతకమణి ఎవ్వరి దగ్గర ఉందో కనుక్కోమన్నాడు బలరాముడు. అపుడు బలదేవుడు పలికెను-

శతధన్వుడు తప్పక ఎవ్వని దగ్గరనో ఆ మణిని ఉంచియున్నాడు. ఆ మణిరక్షకుడగు పురుషుని వెదకుటకై నీవు ద్వారకాపురమునకు వెళ్ళుము. "నేను ప్రియతముడగు విదేహరాజును (మిథిలా నగరమున) దర్శింపగోరుచున్నా" నని పలికి బలరాముడు మిథిలా పట్టణమునకు వెడలెను. విదేహరాజగు జనకుడు బలదేవుని దర్శించి వెంటనే లేచి సంతుష్టచిత్తుడై వివిధోపహారముల ద్వారా పూజనీయుడగు బలరాముని యథావిధిగ నర్చించెను (10-57-23,24,25). బలరాముడు జనక కృష్ణాయ విదిత అర్థాయ - 8)మహారాజు వద్ద కొన్ని సంవత్సరాలు ఉన్నాడు. అప్పుడే వచ్చిన దుర్యోధనునికి గదా యుద్ధము నేర్పాడు.

కేశవుడు ద్వారకకు తిరిగి వచ్చి శతధన్వుని మరణమును స్యమంతకమణి దొరకక పోవుట గూర్చి సత్యభామాదులకు వివరించాడు. సత్రాజిత్తుకు తగిన విధంగా అంత్యక్రియలు బంధువులతో జరిపించాడు.

తొలుత శతధన్వుని నేరము చేయుటకై పురిగొల్పినట్టి అక్రూర కృతవర్మలు, శతధన్వుడు చంపబడినాడని విన్నవారై ద్వారక నుండి స్యమంతకమణితో సహా పారిపోయి అజ్ఞాతములోనికి పోయిరి (*అక్రూరః కృతవర్మా చ శ్రుత్వా శతధనోః వధం । వ్యూషతుః భయవిత్రస్తౌ ద్వారకాయాః ప్రయోజకౌ ॥* 10-57-29). అక్రూరుడు లేకపోవడం వల్ల ద్వారకలో అరిష్టములు కలుగుతున్నాయని కొందరు ప్రజలు భావించారు. శారీరక మానసిక తాపములు, దైవిక భౌతిక బాధలు అనుభవించారు ద్వారకావాసులు (*అక్రూరే ప్రోషితే అరిష్టాని ఆసన్ వై ద్వారకా ఓకసాం । శారీరాః మానసాః తాపాః ముహుః దైవిక భౌతికాః ॥* 10-57-30). రాజా! అపుడు కొందరు వ్యక్తులు వెనుకజెప్పబడిన కృష్ణమహాత్మ్యమును మఱచి అక్రూరుని ప్రవాసమే అమంగళములకు కారణమని పలుకసాగిరి. కాని మునిజనశరణుడగు శ్రీకృష్ణుని నివాసస్థానమగు ద్వారకయందు ఆయన యిచ్చ లేకుండుగ అక్రూరుని ప్రవాసము వలననే ఎప్పుడైన అశుభములు కలుగగలవా! మునిజననివాసుడు అగు శ్రీకృష్ణుడు ఉండగా ఇవి ఎట్లు జరుగుతాయని గ్రహించలేకపోయారు వారు (*ఇతి అజ్ఞ ఉపదిశన్తి ఏకే విస్మృత్య ప్రాక్ ఉదాహృతమ్ । మునివాస నివాసే కిం ఘటేత అరిష్ట దర్శనమ్ ॥* 10-57-31). కొంతమంది వృద్ధులు ఇలా పలికిరి- పూర్వము కాశీనగరమున వర్షములు కురువనప్పుడు కాశీరాజు తనను చూడవచ్చియున్నట్టి శ్వఫల్కునికి తన కుమార్తె గాందిని ఇచ్చి వివాహము చేశాడు. శీఘ్రమే ఆ రాజ్యమున వానలు కురిశాయి. శ్వఫల్కుని పుత్రుడే అక్రూరుడు. అక్రూరుడు ఎక్కడ ఉంటాడో అక్కడ ఇంద్రుడు వర్షము కురిపిస్తాడు. అచ్చట ఉత్పాతములు అకాలమరణములు ఉండవు అని పెద్దలు పలికారు. సర్వకాలజ్ఞుడు శ్రీకృష్ణుడు అంతా తెలిసినవాడైనా, పెద్దల మాటను కాదనలేక అక్రూరుని

ద్వారకకు పిలిపించి, పూజించి, ప్రియవచనములతో పలుకరించాడు. అందరి హృదయాలలో ఏముందో తెలుసుకోగల స్వామి (*విజ్ఞాత అఖిల చిత్త జ్ఞః*) నవ్వుతూ స్యమంతకమణి నీ దగ్గరనే ఉంది దాన్ని ఒక్కసారి చూపమన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు. మణి విషయంలో నా అగ్రజుడు నన్ను విశ్వసించుటలేదు. ఆ మణిని నీ వద్దనే జాగ్రత్తగా ఉండనియ్యి, ఇతరులకు అది సాధ్యము కాదు. కాని ఒక్కసారి దాన్ని చూపు (*తథా అపి దుర్ధరః తు అన్యైః త్వయి ఆస్తాం సువ్రతే మణిః । కిన్తు మాం అగ్రజః సమ్యక్ న ప్రత్యేతి మణిం ప్రతి ॥* 10-57-38). ఈ విషయంలో నా బంధువులను శాంతింపజేయగలవు. నీవిప్పుడు స్వర్ణవేదికలపై యజ్ఞములు ఆచరిస్తున్నావు (*దర్శయస్వ మహాభాగ బన్ధూనాం శాన్తిం ఆవహ । అవ్యుచ్ఛిన్నాః మఖాః తే అద్య వర్తన్తే రుక్మవేదయః ॥* 10-57-39). అంటే నీ చెంతమణి ఉన్నదని అందరికి అనుమానము ఉన్నది అని ఇలా ప్రియవచనములు స్వామి అక్రూరునితో పలికాడు. ఇలా ప్రియమైన వాక్కులతో బ్రతిమిలాడటం వల్ల శ్వఫల్కతనయుడైన అక్రూరునకు మనస్సు కరిగి, తన వస్త్రములలో దాచి ఉంచిన స్యమంతకమణిని బయటకు తీసి కృష్ణునకు ఇచ్చాడు. అది సూర్యసమకాంతితో వెలిగిపోసాగింది (*ఏవం సామభిః ఆలబ్ధః శ్వఫల్కతనయః మణిం । ఆదాయ వాససా ఆచ్ఛన్నః దదౌ సూర్య సమ ప్రభమ్ ॥* 10-57-40). స్వామి, బంధువులకు దానిని చూపి తనపై కలిగిన ఆరోపణలను అనుమానములను తొలగించుకున్నవాడై తిరిగి దానిని అక్రూరునకే ఇచ్చివేశాడు (*స్యమంతకం దర్శయిత్వా జ్ఞాతిభ్యః రజః ఆత్మనః । విమృజ్య మణినా భూయః తస్మై ప్రత్యర్పయత్ ప్రభుః ॥* 10-57-41). (అక్రూరుడి సోదరి కుంతిదేవి).

ఈ స్యమంతకోపాఖ్యానమున గల స్వామి వీరోచిత లీలలను విన్నవారికి దీనిని స్మరించినవారికి, పారాయణము చేయువారికి పాపములు తొలుగును, సుమంగళములు కలుగును, అపవాదములు తొలగి శాంతిని పొందుతారు అని శ్రీ శుకులవారు ఆజ్ఞ చేసినారు అనగా మంగళాశాసనములు చేసినారు (*యః తు ఏతత్ భగవతః ఈశ్వరస్య విష్ణోః వీర్య ఆఢ్యం వృజిన హరం సుమంగళం చ । ఆఖ్యానం పఠతి శృణోతి అనుస్మరేత్ వా దుష్కీర్తిం దురితం అపోహ్య యాతి శాన్తిమ్ ॥* 10-57-42).

కాళింది శ్రీకృష్ణుల వివాహము-పాండవులకు ఇంద్రప్రస్థ నగర నిర్మాణము మరియు ఖాండవవన దహనము-విచిత్ర మయసభ నిర్మాణము

లక్కగృహమారణము నుండి బయటపడి అజ్ఞాతవాసమున బ్రతికి స్వయంవరమున ద్రౌపదిని పొంది ఇంద్రప్రస్థమున నివసించుచున్న పాండవులను చూచుటకై శ్రీకృష్ణుడు ఇంద్రప్రస్థమునకు సాత్యకాదులతో కలిసి వెళ్ళాడు (కౌరవులు నివసించునది హస్తినాపురము). క్రొత్తగా పెళ్ళి చేసుకొన్న కృష్ణా - ద్రౌపది, కృష్ణునకు నమస్కరించింది (*పరమ ఆసనే ఆసీనం కృష్ణా కృష్ణం అనిన్దితా । నవ ఊఢా వ్రీడితా కించిత్ శనైః ఏత్య అభ్యవన్దత ॥* 10-58-5). కృష్ణుడు యుధిష్ఠిర భీములకు పాదాభివందనము చేశాడు. అర్జునుని కౌగలించుకొన్నాడు. నకుల సహదేవులచే నమస్కరింపబడ్డాడు. కుంతీదేవి - పృథా కు నమస్కరించాడు. యోగక్షేమాలు విచారించుకున్నారు. అచట కొంత కాలము ఉండెను. స్వామిని ఎల్లప్పుడు తలిచే పృథా - కుంతీదేవి సంతోషించి స్వామిని స్తుతించింది -

స్వామీ! నీవు ఈ అఖిల జగత్తునకు శ్రేయోభిలాషివి మరియు మిత్రుడవగుట చేత, అంతర్యామివగుటచేత నీకు నావారు పరులు అను భ్రాంతి లేదు. అయినను నిరంతరము ధ్యానమునందు ఉండువారి హృదయమున నివసించుచు వారి క్లేశములను పోగొట్టుచుందువు (*న తే అస్తి స్వ పర భ్రాన్తిః విశ్వస్య సుహృత్ ఆత్మనః । తథా అపి స్మరతాం శశ్వత్ క్లేశాన్ హంసి హృది స్థితః ॥* 10-58-10). అలాగే యుధిష్ఠిరుడు కూడా స్వామితత్వాన్ని తెలిపాడు ఇలా -

ఆదిఈశ్వరా! మే మెట్టి శుభకర్మలను నొనర్చితిమో తెలియదు. కనుకనే యోగేశ్వరులకు గూడ దుర్లభదర్శనుడవగు నీవు విషయాసక్తులమగు మాకు దర్శనమిచ్చితివి (*యుధిష్ఠిరః ఉవాచ - కిం నః ఆచరితం శ్రేయః న వేద అహం అధీశ్వర । యోగ ఈశ్వరాణాం దుర్దర్శః యత్ నః దృష్టః కుమేధసామ్ ॥* 10-58-11). ఇట్లు యుధిష్ఠిరునిచే ఆదరింపబడినవాడై శ్రీకృష్ణుడు ఇంద్రప్రస్థ నగరవాసులకు నయనానందము గలుగజేయుచు వర్షాకాలసంబంధమైన మాసములను (చాతుర్మాస్యములను) అచ్చటే సుఖముగ గడిపెను (*ఇతి వై వార్షికాన్ మాసాన్ రాజ్ఞా సః అభ్యర్థితః సుఖమ్ । జనయన్ నయన ఆనన్దం ఇన్ద్రప్రస్థ ఓకసామ్ విభుః ॥* 10-58-12).

ఒకనాడు అర్జునుడు క్రూరమృగ వేటకు సిద్ధమై కృష్ణుణ్ణి తోడ్కొని అడవికి వెళ్ళాడు. అదేమోకాని సాధుజంతువులైన లేళ్ళు, కుందేళ్ళు కూడా చచ్చాయి (*తత్రా అవిధ్యత్ శరైః వ్యాఘ్రాన్ సూకరాన్ మహిషాన్ రురూన్ । శరభాన్ గవయాన్ ఖడ్గాన్ హరిణాన్ శశ శల్లకాన్ ॥* 10-58-15). మరి ఇది ఆయా జంతువుల పూర్వజన్మఫలమో లేక పాండవులతోగల అర్జునుడు వనవాసమునకు పోవుటకై చేసుకొనే పాపఫలమో తెలియరానిది. ధర్మసూక్ష్మము ఎఱుంగజాలము కదా! (వేటకు వెళ్ళినవారు ఎవ్వరూ బాగుపడలేదు కదా! ఉదాహరణ దశరథుడు, రాముడు, పరీక్షిత్తు, పాండురాజు మొదలగువారు. యజ్ఞములలో జంతుబలి ఇచ్చిన ప్రాచీనబర్హి ఆ పాపఫలితాన్ని అనుభవించాల్సి వచ్చింది. కావున ఎటుచూసినా జంతువులకు హాని కలిగించినవారు కష్టాల పాలౌవుతారు).

ఆ తర్వాత ఆ మహారథులు కృష్ణులు అలసినవారై యమునాతీరాన దప్పిక తీర్చుకొని ఒక చక్కని అందగత్తెను అక్కడ చూశారు. ఆవిడ ఎవరో తెలుసుకొనిరమ్మని అర్జునుని పంపాడు. అక్కడ విహరిస్తున్న కన్యక వద్దకు అర్జునుని పంపి ఆమె మనస్సు ఏమిటో తెలుసుకోమన్నాడు. ఆవిడ తను సూర్యదేవుని పుత్రిక అని, తన అనన్యప్రేమ శ్రీకృష్ణునియందు కలదని తెల్పింది. కృష్ణుని పొందుటకై ఉత్తమమైన తపస్సు చేస్తున్నట్లు తెల్పింది (*శ్రీకాళిందీ ఉవాచ - అహం దేవస్య సవితుః దుహితా పతిం ఇచ్ఛతీ । విష్ణుం వరేణ్యం వరదం తపః పరమం ఆస్థితా ॥* 10-58-20). ఓ వీరుడా! నేను శ్రీనివాసుని తప్ప మఱియెవ్వరిని గూడ పతిగా గోరను. అనాథశరణుడగు భగవాన్ శ్రీ ముకుందుడు నాకు ప్రసన్నుడగుగాక! (*న అన్యం పతిం వృణే వీర తం ఋతే శ్రీనికేతనమ్ । తుష్యతాం మే సః భగవాన్ ముకున్దః అనాథ సంశ్రయః ॥* 10-58-21). యమునా జలములలో తండ్రి నిర్మించిన భవనంలోనే ఉంటూ శ్రీకృష్ణుని తప్ప ఎవ్వరిని భర్తగా

పొందనని, తాను సూర్యదేవుని పుత్రిక శ్రీకృష్ణుని పొందాలని తపస్సు చేసుకుంటానని తెలియజేసింది. ఆవిడ పేరు కాళింది లేక యమున లేక యమునాదేవి అని తెలియజేసింది (*కాళింది ఇతి సమాఖ్యాతా వసామి యమునాజలే । నిర్మితే భవనే పిత్రా యావత్ అచ్యుత దర్శనమ్ ॥* 10-58-22) (మరియు చూడుడు 10-83-11). (*నరవీరోత్తమ యేను సూర్యునిసుతన్ నా పేరు కాళింది భాస్కర సంకల్పిత గేహమందు నదిలోఁగంజాక్షు విష్ణుంప్రభున్ వరుఁగాఁ గోరి తపంబు సేయుదు నౌరున్ వాంఛింపఁ గృష్ణుండు వన్యరతిన్ వచ్చి వరించు నంచుఁ బలికెన్ నా తండ్రి నా తోడుతన్* - పోతన భాగవతము - 10. ఉ. భా. 119) (కాళింది యమునానది రూపిణి. ఆవిడ సూర్యపుత్రిక యముని సోదరి. హిమాలయములలో కళింద పర్వతమున పుట్టి యమునోత్రిగుండా ప్రవహిస్తూ హస్తినాపురము మరియు ఇంద్రప్రస్థముగుండా బృందావనము చేరి ప్రయాగలో త్రివేణి సంగమమున చేరింది).

శ్రీకృష్ణుడు ఆమెను తోడ్కొని ధర్మరాజు దగ్గరకు తీసుకువెళ్ళాడు (*తథా అవదత్ గుడాకేశః వాసుదేవాయ సః అపి తాం । రథం ఆరోప్య తత్ విద్వాన్ ధర్మరాజం ఉపాగమత్ ॥* 10-58-23). అర్జునునకు రథసారథి అయి కృష్ణస్వామి అగ్నిదేవునకు ఖాండవ వనమును ఆహారముగా ఇచ్చుట వల్ల, అగ్నిదేవుడు సంతోషించి అర్జునునకు గాండీవము అను ధనస్సును, తెల్లని నాలుగు గుఱ్ఱములను, రథము, కవచములును ఇచ్చాడు. ఖాండవవన దహనము నుండి మయుడను దానవుడిని శ్రీకృష్ణార్జునులు రక్షించారు. కృతజ్ఞతగా ఖాండవ వనమున విచిత్ర సభను నిర్మించి ఇచ్చాడు మయుడు. ఈ మయసభయందే దుర్యోధనుడు జలమును స్థలముగా పొరబడినాడు. అదే స్వామి ఖాండవ ప్రస్థానము. ఖాండవవనదహనమునకు పూర్వము మరియు మయసభ నిర్మాణమునకు పూర్వమే పాండవుల అభ్యర్థనపై శ్రీకృష్ణుడు పరమాద్భుతము విచిత్రము అయిన నగరమును వారికొరకు విశ్వకర్మచే నిర్మింపజేసెను ఇదే ఇంద్రప్రస్థము (*యదా ఏవ కృష్ణః సన్దిష్టః పార్థానాం పరమ అద్భుతం । కారయాం ఆస నగరం విచిత్రం విశ్వకర్మణా ॥* 10-58-24). ఆ తర్వాత సాత్యకాదులతో మరియు కాళింది మొదలగు వారిని తోడ్కొని ద్వారక చేరి ఒక శుభముహూర్తమున కాళిందిని పెండ్లాడెను (*అథ ఉపయేమే కాళిందీం సు పుణ్య ఋతు ఋక్షే ఊర్జితే । వితన్వన్ పరమ ఆనన్దం స్వానాం పరమ మంగళమ్ ॥* 10-58-29). (కాళింది కృష్ణునకు నాలుగవ భార్య అయ్యింది).

మిత్రవింద - శ్రీకృష్ణుల వివాహము

అవంతి రాజులు విందానువిందులు. వీరు దుర్యోధనుని వశములో కలవారు. వీరి సోదరి "మిత్రవింద" స్వయంవర మంటపములో శ్రీకృష్ణునిపై ఆసక్తి చూపగా, వలదని వీరు నిరోధించిరి (*విన్ద్య అనువిన్ద్యౌ ఆవన్త్యౌ దుర్యోధన వశ అనుగౌ । స్వయంవరే స్వ భగినీం కృష్ణే రక్తాం న్యషేధతామ్ ॥* 10-58-30). (అనగా పాండవులు, కౌరవుల మధ్య వైరము బలముగా నుండెను). ఆ స్వయంవర సభలో రాజులందఱు చూచుచుండగానే శ్రీకృష్ణుడు బలవంతముగా మిత్రవిందను అపహరించి పెండ్లాడెను (మిత్రవింద కృష్ణునకు ఐదవ భార్య అయ్యింది). మిత్రవింద తల్లి రాజాధిదేవి శ్రీకృష్ణుడికి మేనత్త (*రాజాధిదేవ్యాః తనయాం మిత్రవిన్దాం పితృష్వసుః । ప్రసహ్య హృతవాన్ కృష్ణః రాజన్ రాజ్ఞాం ప్రపశ్యతామ్ ॥* 10-58-31).

నాగ్నజితి (నీళాదేవి లేక సత్య) తో శ్రీకృష్ణ వివాహము

కోసలరాజు - అయోధ్యరాజు నగ్నజిత్తు. అతి ధార్మికుడు. ఆయనకు పరమ సుందరియైన పుత్రిక సత్య లేక నాగ్నజితి ఉండెను. ఆమె బంధువుల నియమానుసారము ఏడు క్రూర స్వభావము గల ఆబోతులను జయించిన వాడికే ఈమె వివాహము జరుగును అని ప్రకటించిరి. శ్రీకృష్ణుడిపై ఇష్టము కలది నాగ్నజితి, అగ్నిదేవుని వ్రతముచేసి తన కోరిక తీర్చమని ప్రార్థించినది (*వరం విలోక్య అభిమతం సమాగతం నరేన్ద్ర కన్యా చకమే రమాపతిం । భూయాత్ అయం మే పతిః ఆశిషః అనలః కరోతు సత్యాః యది మే ధృతవ్రతైః ॥* 10-58-36). లక్ష్మీదేవి నివాసుడు, శివ, ఇంద్ర, బ్రహ్మ మొదలగు లోకపాలకులు ఎవరి పాదరజస్సును శిరస్సును ధరించుచుందురో ఎవడు ధర్మరక్షణకై నానా అవతారములను స్వీకరించునో అట్టి స్వామిని ఎలా ప్రీతి చేయగలనని తపించేది (*యత్ పాదపంకజ రజః శిరసా బిభర్తి శ్రీః అబ్జజః స గిరిశః సహ లోకపాలైః । లీలా తనూః స్వకృత సేతు పరీప్సయా ఈశః కాలే అదధత్ సః భగవాన్ మమ కేన తుష్యేత్ ॥* 10-58-37).

దయగల శ్రీకృష్ణుడు (*శ్రియః పతి* - 44) సైన్యమును తీసుకొని కౌసల్య పురమునకు అనగా అయోధ్యకు వెళ్ళాడు (*భగవాన్ సాత్వతాం పతిః జగామ కౌసల్యపురం సైన్యేన మహతా వృతః ॥* 34). కోసలాధిపతి అగు నగ్నజిత్తు సంతుష్టుడై తన ఆసనము నుండి లేచి స్వాగతమిచ్చి ఆసనాది ఉపచారములతోను ఇతరములైన పూజా సామగ్రితోను ఆయనను పూజించెను. స్వామి వానిని స్వీకరించి అభినందించాడు (10-58-35). నగ్నజిత్తు కృష్ణుని యథావిధిగ పూజించి శ్రీకృష్ణునితో "జగత్పతీ! నారాయణ! నీవు ఆత్మానందముచే పరిపూర్ణుడవు, అందువలన మావంటి అల్పులు నీకెట్టి ప్రియకార్యము నొనరింపగలరు?" అని పలికెను (*అర్చితం పునః ఇతి ఆహ నారాయణ జగత్ పతే । ఆత్మ ఆనన్దేన పూర్ణస్య కరవాణి కిం అల్పకః ॥* 10-58-38). శుకుడు పలికెను - రాజా! అపుడు ఆసనమునందు ఉపవిష్టుడై, శ్రీకృష్ణుడు సంతుష్టుడై మేఘగంభీర స్వరముతో నగ్నజిత్తుతో ఇట్లు పలికెను- రాజా! నగ్నజిత్తు! స్వధర్మమునందున్న క్షత్రియులు ఇతరులను యాచించుట తగదు. పండితులీ కర్మను దూషించిరి. అయినను నేను నీతో సంబంధమును గలుపుకొనుటకు నీ పుత్రికను వివాహమాడదలచుచున్నాను. కాని మేము వివాహమున ఎట్టి శుల్కమును ఈయము. నగ్నజిత్తు! పలికెను - ప్రభూ! నిఖిల సద్గుణములకు ఏకైక ఆధారము. స్వయముగ చంచల స్వభావియైన లక్ష్మీదేవి తన చంచల స్వభావమును నీయందు మరచి, నిన్ను ఎన్నడును వీడక నీ శరీరమునందు నివసించుచున్నది. అందువలన నీకంటె అధికగుణవంతుడు, కావలసినవరుడు ఈమర్త్యలోకమున మఱియెవ్వడైన ఉన్నాడా? (*శ్రీరాజా ఉవాచ - కః అన్యః తే అభ్యధికః నాథ కన్యా వరః ఇహ ఈప్సితః । గుణైకధామ్నః యస్య అఙ్గే శ్రీః వసతి అనపాయినీ ॥* 10-58-41) (39 నుండి 41 వరకు). యాదవోత్తమా! అయినను మేము కన్యకకు దగిన వరుడు లభింపవలయునను ఇచ్చతో సమాగతులైన రాజుల పరాక్రమమును పరీక్షించుటకై పూర్వమే యొక నియమము ఏర్పాటు చేసితిమి. వీరుడా! ఈయేడు

వృషభములు క్రూరమైనవి మరియు లొంగరానట్టివి. ఎందరో రాజపుత్రులు వీని కొమ్ముల పోట్లచే భిన్న శరీరులై వీటిచే పరాజితులైరి, భగ్నోత్సాహులునైరి. యదునందనా! శ్రీపతీ! నీ వీ యేడు ఆబోతులను గెలువగలిగినచో నా పుత్రికకు అభీష్టమైన పతివి అగుదువు (10–58–42 నుండి 44 వరకు). స్వామి ఏడు రూపాలు ధరించి ఆ ఏడు వృషభములను ఓడించాడు (*ఆత్మానం సప్తధా కృత్వా న్యగృహ్ణాత్ లీలయా ఏవ తాన్ ॥* 10–58–45). వాటిని తాళ్ళతో కట్టిపడేసాడు స్వామి. నగ్నజిత్తు సంతోషము చెంది ఇంతకన్నా గొప్పవరుడులేడని తన పుత్రికతో శ్రీకృష్ణుడి వివాహము జరిపించాడు (*తతః ప్రీతః సుతాం రాజా దదౌ కృష్ణాయ విస్మితః । తాం ప్రత్యగృహ్ణాత్ భగవాన్ విధివత్ సదృశీం ప్రభుః ॥* 10–58–47). (నాగ్నజితి కృష్ణునకు ఆరవ భార్య అయ్యింది). నగ్నజిత్తు యొక్క పత్నులు తమ పుత్రికకు ప్రియపతిగా శ్రీకృష్ణుడు లభించినందులకు పరమానందమును పొందిరి. అప్పుడచ్చట గొప్ప యుత్సవము జరిగెను (10–58–48). ఆ సమయమున శంఖములు, భేరీలు, ఆనకములు మున్నగు వాద్యములు, గీతములు మ్రోగినవి. బ్రాహ్మణులు ఆశీస్సులు నొసంగిరి. స్త్రీ పురుషులు ఉత్తమ వస్త్రములను, పుష్పమాలలను ధరించి ఆనందము అనుభవించిరి (10–58–49). ప్రాణిగ్రహణము చేసిన స్వామికి కన్యాదానముతో పాటుగా 10 వేల గోదానము, 3వేల మంది స్వర్ణాభరణభూషిత అంగనలు, 9 వేల ఏనుగులు, ఏనుగుల సంఖ్యకు వందరెట్ల సంఖ్యలో రథములను, రథముల సంఖ్యకు వందరెట్లు అశ్వములను, అశ్వసంఖ్యకు వందరెట్లు పదదళమును బహూకరించాడు (*దశ ధేను సహస్రాణి పారిబర్హం అదాత్ విభుః । యువతీనాం త్రిసాహస్రం నిష్క గ్రీవ సువాససమ్॥* 10–58–50, *నవ నాగ సహస్రాణి నాగాత్ శతగుణాన్ రథాన్ । రథాత్ శతగుణాన్ అశ్వాన్ అశ్వాత్ శతగుణాన్ నరాన్ ॥* 10–58–51). అనంతరము ఆ కోసలరాజు కృష్ణుని మహాసైన్య మండలముచే బరివేష్టింపచేసి ఆ వధూవరులను రథముపై ఎక్కించి స్నేహార్ద్ర చిత్తముతో పంపెను (10–58–52). ఇదివరకు ఈ ఏడు వృషభములచే హతవీర్యులు, ఓర్వలేని రాజులు నాగ్నజితి యొక్క వివాహ వృత్తాంతమును విని యాదవులతో గూడి కన్యను తీసికొనిపోవుచున్న శ్రీకృష్ణుని త్రోవలో నెదుర్కొనిరి. పూర్వము వృషభములచే ఓడింపబడ్డ వీరు ఇప్పుడు యదువీరులచే ఓడింపబడ్డారు (*శ్రుత్వా ఏతత్ రురుధుః భూపాః నయన్తం పథి కన్యకాం । భగ్నవీర్యాః సు దుర్మర్షాః యదుభిః గోవృషైః పురా ॥* 10–58–53). ఈ వార్త తెలుసుకొన్న మిగిలిన అసూయరాజులు యుద్ధానికి రాగా వారిని అనాయాసముగా కృష్ణార్జునులు సంహరించారు (10–83–13,14). సింహము క్షుద్రజంతువులను చంపునట్లు బంధువులకు సంతోషమును గలుగజేయువాడు, గాండీవిని ధరించినవాడు అగు అర్జునుడట్లు బాణములను గురిపించుచున్న రాజులను అనాయాసముగ సంహరించెను (*తాన్ అస్యతః శర వ్రాతాన్ బన్ధు ప్రియ కృత్ అర్జునః । గాండీవీ కాలయాం ఆస సింహః క్షుద్రమృగాన్ ఇవ ॥* 10–58–54). యాదవశ్రేష్ఠుడగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు మామగారిచ్చిన కానుకలను ఆదరముతో దీసికొని నాగ్నజితితో గూడి ద్వారకకు వచ్చి విహరింపసాగెను (*పారిబర్హం ఉపాగృహ్య ద్వారకాం ఏత్య సత్యయా । రేమే యదూనాం ఋషభః భగవాన్ దేవకీసుతః ॥* 10–58–55).

భద్ర మరియు లక్ష్మణలతో శ్రీకృష్ణ వివాహము

మేనత్త అయిన శ్రుతకీర్తి పుత్రిక, సంతర్దనాదుల సోదరి, కేకయ దేశమున జన్మించిన రాకుమార్తె భద్రను వారు ఈయగా వివాహమాడెను (10–58–56). (భద్ర కృష్ణునకు ఏడవ భార్య అయ్యింది). *అస్యమే పాద సంస్పర్శయః భవేత్ జన్మని జన్మని । కర్మభిః భ్రామ్యమాణాయాః యేన తత్ శ్రేయః ఆత్మనః* 10–83–16, అని తెల్పింది భద్ర.

మద్రరాజు బృహత్‌సేనుడి పుత్రిక లక్ష్మణ శ్రీకృష్ణుని గురించి నారదుని వద్ద తెలుసుకొని, స్వామిని భర్తగా పొందాలని ధ్యానం చేయసాగింది లక్ష్మణ. స్వయంవరములో మత్స్యయంత్రమును ఛేదించి, అడ్డువచ్చిన తోటి రాజులను సంహరించి మద్రరాజపుత్రిక యగు "లక్ష్మణ" (మాద్ర)ను స్వయంవర మంటపమున బలముతో అపహరించి వివాహము చేసుకొన్నాడు స్వామి. ఇది ఎట్లా ఉన్నదంటే గరుడుడు స్వర్గము నుండి అమృతమును తన బలమును ఉపయోగించి తెచ్చినట్లుగా ఉన్నదని శ్రీ శుకులవారు వ్యాఖ్యానించారు (*సుతాం చ మద్ర అధిపతేః లక్ష్మణాం లక్షణైః యుతాం । స్వయంవరే జహార ఏకః సః సుపర్ణః సుధాం ఇవ ॥*10–58–57)(10–83–17నుండి39). (లక్ష్మణ కృష్ణునకు ఎనిమిదవ భార్య అయ్యింది).

మురాసుర మరియు భౌమాసుర/నరకాసురల వధ – 16100 కన్యలతో శ్రీకృష్ణ వివాహము

శ్రీకృష్ణుని భార్య భూదేవి యొక్క పుత్రుడు భౌముడు (*నరకః ధరాసుతః* 10–59–14). (భూమిపుత్రుని భౌమం అన్నారు. వాడే భౌమాసురుడు. హిరణ్యాక్షుడు చూచుచుండగా భూదేవిని స్వామి ముట్టుకొని రసాతలం నుండి లేపాడు. వారి కలయిక వల్ల ఏర్పడ్డవాడు భౌముడు). లోకకంటకుడైన భౌమ వధను తన భార్య అనుమతితోనే స్వామి చేశాడు. భూదేవి అంశనే భామా లేక సత్యభామ, భౌమాసురుని సంహారములో పాలుపంచుకుంది.

నరకాసురుని సంహరించి వాని అంతఃపురము నుండి వేలకొలది సుందరాంగనలనుద్ధరించి, వారి కోరికానుసారము భార్యలుగా స్వీకరించాడు (*అన్యాః చ ఏవం విధాః భార్యాః కృష్ణస్య ఆసన్ సహస్రశః । భౌమం హత్వా తత్ నిరోధాత్ ఆహృతాః చారు దర్శనాః ॥* 10–58–58). (*సంసృతివిమోక్షం అనుస్మరన్తీః పాద అంబుజం పరిణినాయ య ఆప్తకామః ॥* 10–83–40). అది ఎట్లా అనగా–

నరకాసురుడు అతిభయంకరమైన రాక్షసరాజు. అతని రాజధాని ప్రాగ్జ్యోతిషపురము. ఎందరో రాజకన్యలను తాను వివాహము చేసుకొనదలచి, అపహరించి వారిని బంధించాడు. ఈతని తమ్ముడు ఐదు తలలు గల "ముర". వీరంటే అన్ని లోకాలకూ భయము. నరకాసురుడు వరుణదేవుని ఛత్రమును, ఇంద్రుడి తల్లి అయిన అదితి యొక్క కుండలములను, దేవవిహార స్థలమైన మంధర పర్వతము నందున్న మణిపర్వతాన్ని ఆక్రమించాడు. ఇంద్రుడు ద్వారకానగరానికి వెళ్ళి శ్రీకృష్ణుణ్ణి ప్రార్థించగా, స్వామి సత్యభామతో కలిసి గరుడ వాహనముపై ప్రాగ్జ్యోతిషపురము పైకి యుద్ధానికి వెళ్ళాడు. ఆ పురము భయంకరములైన

దృఢములైన పదివేల మురపాశములచేత, గిరిదుర్గములచేత, శస్త్రదుర్గసమూహములచేత నలువైపుల పరివేష్టితమై ఉన్నది. అంతేకాక జలదుర్గముచేత, అగ్నిదుర్గముచేత, వాయుదుర్గము చేత, దుర్గమమునకు ప్రతీక ప్రాగ్జ్యోతిషపురము (*శ్రీశుకః ఉవాచ– ఇన్ద్రేణ హృతఛత్రేణ హృతకుండల బన్ధునా । హృత అమర అద్రి స్థానేన జ్ఞాపితః భౌమచేష్టితమ్ । స భార్యః గరుడ ఆరూఢః ప్రాగ్ జ్యోతిషపురం యయౌ ॥ గిరిదుర్గైః శస్త్రదుర్గైః జల అగ్ని అనిల దుర్గమం । మురపాశ అయుతైః ఘోరైః దృఢైః సర్వతః ఆవృతమ్ ॥* 10–59–2,3). పాంచజన్య శబ్దమును విన్న ఐదు తలల మురాసురుడు క్రోధుడై త్రిశూలముతో స్వామి శార్ఙ్గధన్వుని మరియు గదాగ్రజుడు అగు చక్రిని ఎదిరించాడు (*పాంచజన్య ధ్వనిం శ్రుత్వా యుగ అన్త అశని భీషణం । మురః శయానః ఉత్తస్థౌ దైత్యః పంచశిరాః జలాత్ ॥* 10–59–6). (*త్రిశూలం ఉద్యమ్య సుదర్నిరీక్షణః యుగ అన్త సూర్య అనల రోచిః ఉల్బణః । గ్రసన్ ఇవ త్రిలోకీం ఇవ పంచభిః ముఖైః అభ్యద్రవత్ తార్క్ష్యసుతం యథా ఉరగః ॥* 10–59–7). అనంతరము వాడు త్రిశూలమును పట్టుకొని వేగముగ గరుడునిపై వేసి ఐదుముఖములతో గర్జింపసాగెను. ఆ భయంకరశబ్దము స్వర్గమర్త్యలోకములను, ఆకాశమును నింపి బ్రహ్మాండపు అంచును ఆవరించెను (*ఆవిధ్య శూలం తరసా గరుత్మతే నిరస్య వక్త్రైః వ్యనదత్ సః పంచభిః । సః రోదసీ సర్వదిశః అంతరం మహాన్ ఆపూరయన్ అండ కటాహం ఆవృణోత్ ॥* 10–59–8). శ్రీకృష్ణుడప్పుడు గరుడునివైపు వచ్చుచున్న ఆ త్రిశూలమును రెండు బాణములతో మూడుముక్కలుగ జేసి మురాసురుని ఐదు ముఖములను బాణములతో గొట్టెను. మురుడుగూడ క్రోధముతో ఆయనపై గదను ప్రయోగించెను. భగవానుడు తనకు ఎదురుగా వచ్చుచున్న ఆ గదను తన గదతో యుద్ధరంగమున వేయి ముక్కలుగ చేసెను. అనంతరము మురాసురుడు భుజములను పైకెత్తి శ్రీకృష్ణుని కెదురుగ పరుగిడగా ఆయన చక్రము ద్వారా సులభముగ వాని మస్తకములను ఖండించెను. ఇంద్రుని వజ్రాయుధప్రహారముచే విఱిగిపోయిన శిఖరములు గల పర్వతమువలె తలలు తెగిపోగా ప్రాణములు పోయిన మురాసురుడు నీటిలో పడెను. అపుడు వాని ఏడుగురు పుత్రులు తండ్రి మరణముచే శోకాతురులై ప్రతీకారము చేయదలచి క్రోధముతో యుద్ధమునకు సన్నద్ధులైరి. తామ్రుడు, అంతరిక్షుడు, శ్రవణుడు, విభావసుడు, వసువు, నభస్వంతుడు, అరుణుడు అను మురాసురుని ఏడుగురు పుత్రులు అస్త్రములను ధరించి పీఠుడను సేనాపతిని అనుసరించుచు యుద్ధ రంగమునకు వెళ్ళిరి. క్రోధము వలన ఆ భయంకరాసురులు శ్రీకృష్ణుని సమీపమునందుండి ఆయనపై బాణములను, ఖడ్గములను, గదలను, శక్త్యాయుధములను, ఋష్ట్యాయుధములను, శూలములను విసరసాగిరి. అపుడు అమోఘశక్తి సంపన్నుడైన భగవానుడు గూడ తన బాణములతో శత్రువులు విసరు శస్త్రములను ముక్కలుముక్కలుగ నువ్వుగింజలవలె ఛేదించెను (10–59–9 నుండి 13 వరకు). మొదట మురాసుర వధ (అందుకే శ్రీకృష్ణుణ్ణి మురారి, మురహర అంటారు). ఇలా అనంతరము మస్తకములు, తొడలు, చేతులు, పాదములు, కవచములు మున్నగువానిని స్వామి ఛేదించి పీఠుడు మున్నగు శత్రువులను స్వామి యమపురమునకు పంపెను.

అపుడు నరకాసురుడు శ్రీకృష్ణుని బాణముల యొక్క చక్రము యొక్క దెబ్బలచే తమ సేనాపతులు సంహరింపబడుట విని, దానిని సహింపజాలనివాడై, క్షీరసముద్రమునపుట్టి మదమును స్రవించు ఏనుగులతో గూడి పురమునుండి బహిర్గతుడయ్యెను. భూదేవి, వరాహస్వామిల కలయిక (హిరణ్యాక్ష సంహార సమయమున)లో జన్మించిన నరకాసురుడు, కోపానికి గురి అయి గరుడవాహనంపై గల సత్యభామకృష్ణులతో యుద్ధానికి తలపడ్డాడు. సూర్యమండలముపై మెఱుపుతో నున్న మేఘమువలె గరుడునిపై భార్య అగు సత్యభామతో గూడి విరాజిల్లుచున్న శ్రీకృష్ణుని దర్శించి ఆయనపై శతఘ్నియను శక్తిని విసరెను. వాని పక్షమున నున్న ఇతర వీరులు గూడ ఒకే సమయమున ఇతరాస్త్రములను ప్రయోగించిరి (*దృష్ట్వా సభార్యం గరుడ ఉపరి స్థితం సూర్య ఉపరిష్టాత్ సతడిత్ ఘనం యథా । కృష్ణం సః తస్మై వ్యసృజత్ శతఘ్నీం యోధాః చ సర్వే యుగపత్ చ వివ్యధుః ॥* 10-59-15). శ్రీకృష్ణభగవానుడు వెంటనే విచిత్రములైన ఱెక్కలుగల తీక్ష్ణబాణములతో నరకాసురుని సైన్యముల యొక్క బాహువులను, తొడలను, కంఠములను, దేహములను నరికి ఏనుగులను, అశ్వములను సంహరించెను (*తత్ భౌమసైన్యం భగవాన్ గదాగ్రజః విచిత్రవాజైః నిశితైః శిలీముఖైః । నికృత్తః బాహు ఊరు శిరఃధ్ర విగ్రహం చకార తర్హి ఏవ హత అశ్వ కుంజరమ్ ॥* 10-59-16). కురువంశపాలకా! అప్పుడు గరుడుడు తన ఱెక్కల దెబ్బలచే ఏనుగులను సంహరించుచుండెను. భగవానుడు గరుడునిపై అధిరోహించి నరకుని పక్షములోని వీరులను ముందు వధించి పిమ్మట వారు ప్రయోగించిన ఒక్కొక్క అస్త్రమును శస్త్రమును మూడుమూడు ముక్కలుగ తీక్ష్ణబాణములతో ఖండించెను (10-59-17). గరుడుని ముక్కు, రెక్కలు, గోళ్ళ దెబ్బలచే శత్రుసైన్యము చీల్చబడ్డారు. వారు నగరమువైపు పారిపోయారు. నరకాసురుడు తన సైన్యములు గరుడునిచే కొట్టబడి పారిపోవుట చూచి నరకాసురుడు తాను ఇదివరకు ఇంద్రుని వజ్రాయుధము అడ్డగించిన తన శక్త్యాయుధముచే గరుడుని కొట్టెను. గరుడుడు శక్తిచే గొట్టబడియు పుష్పమాలచే గొట్టబడిన ఏనుగువలె చలింపక ఉండెను. అనంతరము తన ప్రయత్నము విఫలము కాగా నరకాసురుడు శ్రీకృష్ణుని సంహరించుటకై శూలమును స్వీకరించెను. కాని దానిని ప్రయోగించుటకు మునుపే శ్రీకృష్ణుడు వాడిఅయిన చక్రముచే గజముపై నున్న నరకాసురుని శిరస్సును ఛేదించెను (10-59-19 నుండి 21). ఇలా శ్రీకృష్ణుడు నరకాసురుని తన చక్రాయుధముతో వధించాడు. కుండలములతోను, సుందరకిరీటభూషితము, సముజ్జ్వలముఅగు అసురుని మస్తకము భూపతితమై శోభిల్లుచుండెను. వాని బంధువులు హాహాకారములు చేయసాగిరి. ఋషులు మేలు మేలని పలుకసాగిరి. శ్రేష్ఠులైన దేవతలు గూడ శ్రీకృష్ణునిపై పుష్పవృష్టిని గురిపించుచు స్తుతింపసాగిరి (10-59-22). అనంతరము పృథివిదేవి శ్రీకృష్ణునికడకు వచ్చి తప్త సువర్ణరత్నములచే ప్రకాశించు అదితి యొక్క కుండలములను, దానితోపాటు వరుణుని ఛత్రమును, మహామణిభూషిత మందర పర్వతమును ఆయనకు తిరిగి సమర్పించెను. అలాగే స్వామిని వైజయంతి అను వనమాలతో అలంకరించినది (*తతః చ భూః కృష్ణం ఉపేత్యకుండలే ప్రతప్త జాంబూనద రత్న భాస్వరే । స వైజయన్త్యా వనమాలయా అర్పయత్ ప్రాచేతసం ఛత్రం అథ మహామణిమ్ ॥* 10-59-23). రాజా! అనంతరము ఆమె భక్తివశీకృతబుద్ధితో నమస్కరించి కృతాంజలియై

బ్రహ్మాది దేవతలచే అర్చితుడు, విశ్వేశ్వరుడు అగు శ్రీకృష్ణుని స్తుతింపసాగెను (*అస్తౌషీత్ అథ విశ్వ ఈశం దేవీ దేవవర అర్చితమ్ । ప్రాంజలిః ప్రణతా రాజన్ భక్తిప్రవణయా ధియా ॥* 10-59-24). స్వామిని స్తోత్రం చేసింది భూదేవి ఇలా -

భూదేవిచే కృష్ణస్వామి స్తోత్రము - కృష్ణుని లక్షణములను తెల్పుట

1. దేవదేవేశ శంఖ చక్ర గదాధరా! నీకు వందనములు. భక్తుల కోరిక మేరకు నీవు వివిధ రూపాలు ధరిస్తూ పరమాత్మగా అందరిని కాపాడే నీకు నమస్కారము (*భూమిః ఉవాచ - నమః తే దేవదేవ ఈశ శంఖ చక్ర గదాధర । భక్త ఇచ్ఛా ఉపాత్త రూపాయ పరమ ఆత్మన్ నమః అస్తు తే ॥* 10-59-25).

2. నమః పంకజనాభాయ (ఓ సృష్టికర్తా!) నమః పంకజమాలినే (రక్షించేవాడా!) నమః పంకజనేత్రాయ (భక్తులు చూచుటకు చక్కని నేత్రములు గలవాడా!) నమస్తే పంకజాంఘ్రయే (భక్తుల పాపాలు హరించువాడా!) నీవు పద్మనాభుడవు, సత్కీర్తియను పంకజమాలచే విభూషితుడవు, పద్మములవలె సుప్రసన్నములు సన్తాపవినాశకములు అగు నేత్రములు గలవాడవు. సుఖముగ సేవింపదగిన పద్మ సన్నిభములైన చరణములు గలవాడవు. అట్టి నీకు నేను నమస్కరించుచున్నాను (*నమః పంకజనాభాయ నమః పంకజమాలినే । నమః పంకజనేత్రాయ నమః తే పంకజ అంఘ్రయే ॥* 10-59-26). (పంకజము బ్రహ్మసృష్టి వస్తువు కాదు. కావున స్వామిని దానితోనే పోల్చింది భూదేవి).

   అంభోజనాభున కంభోజనేత్రున కంభోజమాలా సమన్వితునకు నంభోజపదున కనంతశక్తికి వాసుదేవునకును దేవదేవునకును భక్తులు గోరినభంగి ఏరూపైన బొందువానికి అనాది పురుషునకు నఖిలనిదానమై యాపూర్ణ విజ్ఞానుఁడైనవానికిఁ పరమాత్మునకును ॥, ధాతకన్న మేటితండ్రికి అజునికి, నీకు వందనంబు నే నొనర్తు అఖిలభూతరూప నిరుపమ! యీశ పరాపరాత్మ మహిత! యమితచరిత! ॥ పోతనభాగవతము10 ఉ.భా. 202.

3. భగవానుడా! వాసుదేవా! సకల జీవులకు ఆశ్రయుడా! సర్వమును చూడగల విష్ణుదేవుడా! ఆదిపురుషుడా! ఆదిబీజమా! సకల జ్ఞానసంపన్నుడా! సకల జ్ఞాన బోధకుడా! ఇట్టి నీకు నమస్కారములు (*నమో భగవతే తుభ్యం వాసుదేవాయ విష్ణవే । పురుషాయ ఆదిబీజాయ పూర్ణబోధాయ తే నమః ॥*-27.

4. పుట్టుకలేని వాడవయ్యును. జీవుల యోగక్షేమమునకై జన్మలను తీసుకుంటావు.నీవు బ్రహ్మపదార్థముతో కూడి ఉండుటవల్ల అనంతశక్తుల సంపన్నుడవు. ఊర్ధ్వ అధో లోకవాసుల అందరికి గతియై అందరిని నడిపించుచు అందరికి గమ్యస్థానముగా ఉన్నవాడవు. అందరిలాగాకాక నీవు పరమాత్మవు. అట్టి నీకు వందనములు (*అజాయ జనయిత్రే అస్య బ్రహ్మణే అనంతశక్తయే । పరావరాత్మన్ భూతాత్మన్ పరమాత్మన్ నమోఽస్తు తే ॥ - 28).*

5. జగత్పతీ! ఓ స్వామి! సృష్టి కార్యమును చేయుటకు రజోగుణమును, సృష్టిని లయము చేయుటకు తమోగుణమును, చేసిన సృష్టిని పోషించుటకు సత్త్వగుణమును స్వీకరిస్తుంటావు. వివిధ రూపాలలో వస్తావు. కాలము, ప్రధానము నీవే అయినా నీవు వాటికి అతీతమైన పరమపురుషుడవు (*త్వం వై సిసృక్షుః అజః ఉత్కటం ప్రభో తమః నిరోధాయ బిభర్షి అసంవృతః । స్థానాయ సత్త్వం జగతః జగత్పతే కాలః ప్రధానం పురుషః భవాన్ పరః ॥* - 29).

6. భూమి, నీరు, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము, పంచ తన్మాత్రలు, ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు, మనస్సు, ఇంద్రియములు, అహంకారము, మహత్తత్త్వము, సమస్త చరచరా జీవులు - అన్నీ నీ నుండే ఏర్పడ్డాయి. అంతా నీ నుండే వెలువడింది. అంతా నీలోనే ఉన్నా నీవు వీటికి అతీతుడవు. అద్వితీయుడవు. అయితే నీవు ఈ కన్పడే జగత్తు అనుకొనుట భ్రమ. నీవు వీటన్నింటికి అతీతుడవు. నీవు మా మనస్సు ఆలోచనలకు అందనివాడవు - అద్వితీయుడవు (*అహం పయః జ్యోతిః అథ అనిలః నభః మాత్రాణి దేవాః మనః ఇంద్రియాణి। కర్తా మహాన్ ఇతి అఖిలం చర అచరం త్వయి అద్వితీయే భగవన్ అయం భ్రమః ॥* 30).

ఇలా స్వామిని స్తుతించి, భీతి చెందిన తన మనుమడిని రక్షించమని భూదేవి ప్రార్థించింది ఇలా-

శరణాగతుల దుఃఖములను బోగొట్టువాడా! నరకాసురుని పుత్రుడు నా మనుమడు భీతుడగుటచే నేను వానిని నీ పాదపద్మముల కడకు తెచ్చితిని. నిన్ను ఆశ్రయించి శరణుజొచ్చినాడు. అందువలన వీనిని రక్షించుము. వీని శిరముపై సర్వపాపవినాశక మగు నీ కరములను ఉంచుము. అలాగే అని ఆశీర్వదించి రాజ్యాభిషేకము చేసాదు స్వామి (*తస్య ఆత్మజః అయం తవ పాదపంకజం భీతః ప్రపన్న ఆర్తి హర ఉపసాదితః । తత్ పాలయ ఏనం కురు హస్తపంకజం శిరసి అముష్య అఖిల కల్మష అపహమ్ ॥* 10-59-31). శుకుడు పలికెను - భక్తినమ్రతతో ధరిత్రి ప్రార్థింపగా భగవానుడు ఆమె పౌత్రునకు అభయమిచ్చి సర్వసమృద్ధి సంపన్నమగు నరకాసురుని గృహమున ప్రవేశించెను (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఇతి భూమి అర్థితః వాగ్భిః భగవాన్ భక్తినమ్రయా । దత్త్వా అభయం భౌమగృహం ప్రావిశత్ సకల బుద్ధి మత్ ॥* 10-59-32). శ్రీకృష్ణుడు నరకాసురుని గృహమున సంచరించి నరకునిచే రాజుల నుండి తీసుకొనిరాబడిన పదునారువేలమంది రమణులను జూచెను (*తత్ర రాజన్య కన్యానాం షట్ సహస్ర అధిక అయుతం । భౌమ ఆహృతానాం విక్రమ్య రాజభ్యః దదృశే హరిః ॥* 10-59-33). ఆ స్త్రీలందరు నరకాసురుని గృహమున ప్రవేశించిన పురుషోత్తముడగు శ్రీకృష్ణుని దర్శించి విమోహిత చిత్తలై మనస్సులో అబ్బ! వింతగాడు, అందగాడు అని తలచారు. దైవము తమ అభీష్టపతిరూపమున వచ్చిందన్నారు (*తం ప్రవిష్టం స్త్రియః వీక్ష్య నరవర్యం విమోహితాః । మనసా వవ్రిరే అభీష్టం పతిం దైవ ఉపసాదితమ్ ॥* 10-59-34). నరకాసురుడి అంతః పురంలో బంధింపబడ్డ 16,100 మంది కన్యలు స్వామిని భర్తగా పొందాలని శ్రీకృష్ణభావనతో ఉండి ప్రార్థించారు (*భూయాత్ పతిః అయం మహ్యం ధాతా తత్ అనుమోదతామ్ । ఇతి సర్వాః పృథక్ కృష్ణేభావేన*

హృదయం దధుః ॥ 10–59–35). ఆ 16,100 మంది రాజ, సిద్ధకన్యలను పల్లకీలపై ద్వారకకు పంపాడు. వీరిలో ముఖ్యురాలు రోహిణి (10–83–6) (మరొక రోహిణి బలరాముని తల్లి) శ్రీమద్భాగవత భాష్యకర్త – శ్రీధరుడు, పరాశరునిచే తెల్పుబడిన విష్ణుపురాణము నుండి ఇట్లు పేర్కొనిరి – "ఓ జనార్దనా! భౌమాసురుడు దేవతల యొక్క, సిద్ధుల యొక్క, అసురుల యొక్క రాజుల యొక్క కన్యలను అపహరించి తన మందిరములో బందీ చేసియున్నాడు" – *దేవసిద్ధాసురాదీనాం నృపాణాం చ జనార్దన । హృత్వా హి సో అసురః కన్యా రురోధ నిజమందిరే ॥* – విష్ణుపురాణము – 5.29.9).

అనంతరము శ్రీకృష్ణుడు అందమైన అలంకరణములు, చక్కటి వస్త్రములను ధరించిన రాజకన్యలను పల్లకీలపై ఎక్కించి ద్వారకకు పంపెను. వారితోపాటు మహానిధులను, రథములను, అశ్వములను, శ్రేష్ఠములైన ధనరాసులను పంపెను (10–59–36). నాలుగుదంతములు గలవియు, మహావేగము గలవియు, శ్వేతవర్ణము గలవియు, ఐరావతకులమున జన్మించినవియు, అఱువదినాలుగు సంఖ్యలో నున్నవియు అగు ఏనుగులను కేశవుడు ద్వారకకు పంపెను (10–59–37).

అనంతరము స్వామి సత్యభామతో పాటు ఇంద్ర మహేంద్ర లోకానికి వెళ్ళి, అదితికి కుండలములు మొదలగునవి ఇచ్చాడు. శచీదేవిచే ఇంద్రాదిదేవతలచే పూజింపబడ్డాడు (*గత్వా సుర ఇంద్ర భవనం దత్వా అదిత్యై చ కుండలే । పూజితః త్రిదశ ఇంద్రేణ సహ ఇంద్రాణ్యా చ స ప్రియః ॥* 10–59–38). ఎప్పుడైతే సత్యభామ పారిజాత వృక్షము కావాలనిఅన్నదో, ఇంద్రాదిదేవతలు కలహానికి వచ్చారు. సత్యభామ ప్రోత్సాహముచే పారిజాత వృక్షమును గరుడునిపై నుంచి ఎదురువచ్చిన యింద్రునితో పాటు దేవతల నోడించి ఆ వృక్షమును ద్వారకకు తీసికొనివెడలెను (*చోదితః భార్యయా ఉత్పాట్య పారిజాతం గరుత్మతి । ఆరోప్య స ఇంద్రాన్ విబుధాన్ నిర్జిత్య ఉపానయత్ పురమ్ ॥* 10–59–39). ఆ వృక్షము సత్యభామయొక్క గృహోద్యానమున నాటబడినదై పరమశోభను గలుగజేసెను. దాని సువాసనను రసమును గ్రహించుటయందు ఆసక్తి గలవియై భ్రమరములు స్వర్గమునుండి ద్వారకకు వచ్చినవి (10–59–40).

ఆహా! దేవతలు ఎంత స్వార్థపరులు! ఇంద్రుడు మొదట కిరీటాగ్రభాగముతో శ్రీకృష్ణుని చరణములను స్పృశించి నమస్కరించి నరకాసురవధ అను తన పనికై ప్రార్థించెను. పిమ్మట పని నెఱవేరగా జ్ఞానియయ్యును ఆ భగవానునితో పారిజాతవృక్షమునకై కయ్యమునకు దిగెను. ఆహా! దేవతలకు గూడ ఇట్లు కోపము కలుగుచుండును గదా! అందువలన వారి ఐశ్వర్యమునకు ధిక్కారము. అజ్ఞానమే కదా! అహో! వీరు ఎంతటి దౌర్భాగ్యులు! (*యయాచ ఆనమ్య కిరీట కోటిభిః పాదౌ స్పృశన్ అచ్యుతం అర్థ సాధనమ్ । సిద్ధ అర్థః ఏతేన విగృహ్యతే మహాన్ అహో సురాణాం చ తమః ధిక్ ఆఢ్యతామ్ ॥* 10–59–41). ఆ తర్వాత అవ్యయుడైన శ్రీకృష్ణస్వామి 16100 రూపాలు ధరించి, ఒకే సమయములో విభిన్న గృహాలలో ఆ నరకాసుర చెర విముక్తులైన రాజ రమణీమణులను ద్వారకాపురమున వివాహమాడెను (*అథ ముహూర్తే ఏకస్మిన్ నానా ఆగారేషు తాః స్త్రియః । యథా ఉపయేమే భగవాన్ తావత్ రూప ధరః అవ్యయః ॥* 10–59–42).

వీరంతా లక్ష్మీదేవి అంశలు. అనంతరూపములు గల స్వామిని పూర్తిగా ఆస్వాదించాలని సేవించాలని లక్ష్మీదేవి ఇన్ని స్వయం అంశరూపాలను తీసుకున్నది. అందుకే శ్రీవిష్ణు సహస్రనామములను, శ్రీలక్ష్మీసహస్రనామములను పారాయణము చేస్తాము. అచింత్యచరితుడగు శ్రీకృష్ణుడారమణీమణుల యొక్క అతిశయములతో గూడిన భవనములయందు సుస్థిరముగ ఉండి కోరికలు లేనివాడైనను లక్ష్మీదేవి అంశలగు ఆ వనితలతో సాధారణ జనులవలె గృహస్థాశ్రమధర్మములను ఆచరించుచు విహరింపసాగెను (*గృహేషు తాసాం అనపాయీ అతర్క కృత్ నిరస్త సామ్య అతిశయేషు అవస్థితః । రేమే రమాభిః నిజ కామ సంప్లుతః యథా ఇతరః గార్హక మేధికాన్ చరన్ ॥* 10-59-43). స్వామిని ఎలా పొందాలో బ్రహ్మాదులకు తెలియకున్నను, ఈ వనితలు సులభముగా తమ పతిగా స్వామిని పొందగలిగారు. అతనియెడ అనురాగమును పొంది హాసావలోకనములు జరిపి నవసంగమమున స్వామి దరిజేరినారు (*ఇత్థం రమాపతిం అవాప్య పతిం స్త్రియః తాః బ్రహ్మ ఆదయః అపి న విదుః పదవీం యదీయాం । భేజుః ముదా అవిరతం ఏధితయా అనురాగ హాస అవలోక నవ సంగమ జల్ప లజ్జాః ॥* 10-59-44). ఆ రాణులలో ప్రతీ ఒక్కరికీ వందలకొలది దాసీలున్నను భర్తకు దగ్గరగా ఉండాలని వారే స్వయాన ఆసన, పాదశౌచముతో ప్రారంభమగు పూజలు, విసనకర్రతో వీచుట, తాంబూలమునిచ్చుట, గన్ధ, మాల్యాలంకరణలు, కేశాలంకరణలు చేయుట, శయన అలంకారములు, స్నానములు చేయించుట, వివిధ ఉపహారములు, భోజనాదులు మొదలుగాగల దాస్యసేవలు చేశారు. స్వామిని స్వయాన తామే ఆదరించారు, ఆనందించారు (*ప్రత్యుద్గమ ఆసన వర అర్హణ పాదశౌచ తాంబూల విశ్రమణ వీజన గన్ధ మాల్యైః । కేశ ప్రసార శయన స్నపన ఉపహార్యైః దాసీ శతాః అపి విభోః విదధుః స్మ దాస్యమ్॥* 10-59-45). వీరి గూర్చి స్కాందపురాణము ఇలా తెల్పింది - *షోడశైవ సహస్రాణి గోప్యస్తత్ర సమాగతాః । హంస ఏవ మతః కృష్ణః పరమాత్మా జనార్దనః ॥ తస్యైతాః శక్తయో దేవి షోడశైవ ప్రకీర్తితాః । చంద్రరూపీ మతః కృష్ణః కలారూపాస్తు తాః స్మృతాః ॥ సంపూర్ణమండలా తాసాం మాలినీ షోడశీ కలా । షోడశైవ కలా యాసు గోపీరూపా వరాఙ్గనే ॥ ఏకైక శస్తాః సంభిన్నాః సహస్రేణ పృథక్ పృథక్ ॥*. పద్మపురాణమునందలి కార్తీక మహాత్మ్యభాగమున గోపికలే రాణులైనారని తెలిపినదని శ్రీల విశ్వనాథ చక్రవర్తి ఠాకూరులు వివరించారు (*"కైశోరే గోపకన్యాస్తా యౌవనే రాజకన్యకాః - కిశోరావస్థలో గోపికలుగా నున్నవారే యౌవనమునందు రాజ కన్యలైరి"*). అనంతరూపాలు, అనంత లీలలు గల స్వామిని పూర్తిగా ఆస్వాదించాలని, సేవించాలని లక్ష్మీదేవి ఇన్ని అంశలుగా రూపాలను పొందింది అని బ్రహ్మదేవుడు ప్రార్థించాడు (*లక్ష్మీ సహస్రశత సంభ్రమ సేవ్యమానం గోవిందమాది పురుషం తమహం భజామి* - బ్రహ్మసంహిత 5-29).

శ్రీకృష్ణరుక్మిణిలు ఎద్దేవలు చేసుకొనుట-జీవుల నిజస్థితి నిరూపణ

కృష్ణుడు తనకు తాను కించపరచుకొనుచు, తన నిజస్వరూపాన్ని తెలియపరచుచూ శ్రీ రుక్మిణిని ఉడికించుచు ఆమెతో సల్లాపములు చేయుచూ ఆమె ఏమి మాట్లాడుతుందో వినాలని తన ప్రలాపములతో ఆమెకు పరీక్ష పెట్టాడు. ఇందుకై ఇలా మాట్లాడాడు స్వామి-

ఒకనాడు రుక్మిణిదేవి జగదీశ్వరునకు వింజామరలతో వీయుచు సఖీజనులతో గూడినదై సేవించుచుండెను (*శ్రీబాదరాయణిః ఉవాచ – కర్హిచిత్ సుఖం ఆసీనం స్వతల్ప స్థం జగత్ గురుమ్ । పతిం పర్యచరత్ భైష్మీ వ్యజనేన సఖీజనైః ॥* 10–60–1). కృష్ణుడు తాను ఏర్పరచిన ధర్మమును పరిరక్షించుటకై యదుకులమున జన్మించి తను ఎన్నో లీలలను చేయుచు విశ్వసృష్టి, రక్షణాది కార్యములకై ఆలోచింపసాగెను (*యః తు ఏతత్ లీలయా విశ్వం సృజతి అత్తి అవతి ఈశ్వరః । సః హి జాతః స్వ సేతూనాం గోపీథాయ యదుషు అజః ॥* 10–60–2). స్వయంగా లక్ష్మీదేవి అయిన రుక్మిణిని తలచుచు ఆమెను ఉడికించాలని స్వామి సంకల్పించి, తను ఎన్ని రూపాలు తీసుకుంటే వాటికి తగ్గ రూపాలను వేసే లక్ష్మీదేవితో సంభాషించాడు (*తాం రూపిణీం శ్రియం అనన్యగతిం నిరీక్ష్య యా లీలయా ధృతతనోః అనురూప రూపా । ప్రీతః స్మయన్ అలక కుండల నిష్క కంఠ వక్త్ర ఉల్లసత్ స్మిత సుధాం హరిః ఆబభాషే ॥* 10–60–9) ఇలా –

హే రుక్మిణీ! నీ సోదరుడు రుక్మి నిన్ను శిశుపాలునకు ఇచ్చి వివాహము జరిపించాలని సంకల్పించినప్పుడు, నీవు ఆ చేదిరాజులను తిరస్కరించి, వారితో ఎంతమాత్రము సరితూగని నన్ను ఎందుకు వరించావు? (11). ఇలాంటి రాజులకు భయపడి సముద్రాన నగరాన్ని స్థాపించుకున్నాము. మహాబలవంతు–లయిన వీరులకు మేము శత్రువులమైతివి. అందువల్ల భయముతో రాజ్యమునే వదిలితిమి (12). ఓ సులోచనీ! మాది అందరకు అర్థము కాని ధోరణి. లోకాలకు అర్థము కానివారము. లోకుల దృష్టిలో అస్పష్ట ఆచరణము కావించు మాలాంటి వారిని ఆశ్రయించిన వనితలు కష్టముల పాలగుదురు కదా! (*అస్పష్ట వర్త్మనాం పుంసాం అలోక పథం ఈయుషాం । ఆస్థితాః పదవీం సుభ్రూః ప్రాయః సీదన్తి యోషితః ॥* 10–60–13). ఓ సన్నని నడుముకలదానా! నిష్కించనుడైన నన్ను అనగా భౌతికసంపదలయందు ఆసక్తిలేని నన్ను నిష్కించనులైన వారు అనగా ధనసంపత్తులులేనివారే ఆశ్రయిస్తారు. ధనికులు నా చెంతకు రారు (*నిష్కించనాః వయం శశ్వత్ నిష్కించనజన ప్రియాః । తస్మాత్ ప్రాయేణ హి ఆఢ్యాః మాం న భజన్తి సుమధ్యమే ॥* 10–60–14). ధనము, ఉత్తమజన్మ, ఐశ్వర్యము గల రాజకన్య అలాంటి యోగ్యత గల వారినే వరించాలి. వారితోనే సంబంధాలు పెట్టుకోవాలి. కాని నాలాంటి నిష్కించనునితో కాదు కదా! నాలాంటి అధమునితో మీలాంటి ఉత్తములు సంబంధము కుదురదు కదా! (15). ఓ వైదర్భీ! దూరదృష్టి లేనిదానవై ఈ విషయము నీవు గుర్తించలేదు. మేము లోకుల దృష్టిలో గుణహీనులము, భిక్షుకులచే కీర్తింపబడేవారము. అయ్యో! ఇలాంటి వాణ్ణి నీవు మోహము చెంది పతిగా పొందావు (*వైదర్భీ ఏతత్ అవిజ్ఞాయ త్వయా అదీర్ఘసమీక్షయా । వృతాః వయం గుణైః హీనాః భిక్షుభిః శ్లాఘితాః ముధా ॥* 10–60–16). మరి ఎలా! వచ్చే జన్మలలోనైనా నీ కోర్కెలు తీర్చుకొనుటకు తగిన క్షత్రియుని పొందే ప్రయత్నము చేయగలవు (*అథ ఆత్మనః అనురూపం వై భజస్వ క్షత్రియ ఋషభమ్ । యేన త్వం ఆశిషః సత్యాః ఇహ అముత్ర చ లప్స్యసే ॥* 10–60–17). చైద్య (శిశుపాల) సాల్వ జరాసంధ దంతవక్త్రాదిగా గల రాజులు, మరి మీ అన్నగారైన రుక్మి కూడా నన్ను ద్వేషించేవారు. మదాంధులైన వీరి బలమును గర్వమును దురహంకారమును అణుచుటకు నీకు కళ్యాణము చేయుటకు వీరి నుండి నిన్ను అపహరించాను. దుర్జనుల

శక్తిని అణచుటయే నా ఉద్దేశ్యము కదా! (*తేషాం వీర్య మద అన్ధానాం దృప్తానాం స్మయ నుత్తయే । ఆనీతా అసి మయా భద్రే తేజః ఉపహరతా అసతామ్ ॥* 10-60-19). ఏ కోరికలేక భార్యాపుత్రసంపదల యందు ఉదాసీనుడను, ఆత్మ సంతుష్టుడను, పూర్ణుడను, గృహాదులయందు ఆసక్తిలేనివాడను. అగ్ని తన చెంతకు వస్తేనే కాల్చివేయునట్టుగా, అట్లాగే - నేను నిష్క్రియుడను, సాక్షిమాత్రునిగా ఉండేవాడిని (*ఉదాసీనాః వయం నూనం స్త్రీ అపత్య అర్థ న కాముకాః । ఆత్మలబ్ధ్యా ఆస్మహే పూర్ణాః గేహయోః జ్యోతిః అక్రియాః ॥* 10-60-20). (ఈ సందర్భమున శ్రీశుకులవారు ఇలా తెలియజేశారు - రుక్మిణీదేవి నిరంతరము పతిసాంగత్యమును పొందుటవలన తాను ఇతర పత్నుల (సవతుల) కంటె భర్త ఎక్కువ ప్రియమైనదాననని భావించుచుండును. అందువలన ఆమె గర్వము నణుచుటకై భగవానుడు పై విధముగ పలికి మిన్నకుండెను (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఏతావత్ ఉక్త్వా భగవాన్ ఆత్మానం వల్లభాం ఇవ । మన్యమానాం అవిశ్లేషాత్ తత్ దర్ప ఘ్నః ఉపారమత్ ॥* 10-60-21).

ప్రియుడు ఇట్లా మాట్లాడుట విన్న రుక్మిణీదేవి ఇట్టి అప్రియవాక్కులను విని భీతురాలాయెను. ఎన్నడు వినని ఈ మాటలను త్రిలోకాధీశుడైన తన భర్త పలుకుట విని ఏడ్చింది (*ఇతి త్రిలోక ఈశ పతేః తదా ఆత్మనః ప్రియస్య దేవీ అశ్రుత పూర్వం అప్రియమ్ । ఆశ్రుత్య భీతా హృది జాత వేపథుః చిన్తాం దురన్తాం రుదతీ జగామ హ ॥* 22). తలను దించుకొని అశ్రునయనములు కలదై పాదముతో భూమిని వ్రాయుచు నోటిమాట రాకుండెను (23). అధికదుఃఖభయశోకములచే ఆమె బుద్ధి నశింపగా హస్తములనుండి కంకణములు జారెను; చామరము నేలపై బడెను. చిత్తదౌర్బల్యముచే ఆమె దేహము గూడ అచేతనమయ్యెను. కేశములు ఇటునటు చెదరెను; వాయువుచే పెకలింపబడిన అరటిచెట్టువలె ఆమె నేలపై పడెను. ఆమె ఆ మాటలు భరించలేక మూర్ఛిల్లింది (*తస్యాః సుదుఃఖ భయ శోక వినష్ట బుద్ధేః హస్తాత్ శ్లథత్ వలయతః వ్యజనం పపాత । దేహః చ విక్లవ ధియః సహసా ఏవ ముహ్యన్ రంభా ఇవ వాయు విహతః ప్రవికీర్య కేశాన్ ॥* 10-60-24). కృష్ణుడు ఆమె తన పరిహాసవాక్కులను తెలియజాలక పోయినదని తన ప్రలాపము వికటించిందని ఆమెయందు కరుణ వహించెను. అనంతరమాయన చతుర్భుజములను ప్రదర్శించుచు వెంటనే పర్యంకమునుండి క్రిందకు దిగి ఆమెను నేలపై నుండి లేవనెత్తి విడివడిన కేశరాశిని ముడివేసి పద్మహస్తముతో ఆమె వదనమును తుడిచెను (*పర్యంకాత్ అవరుహ్య ఆశు తాం ఉత్థాప్య చతుర్భుజః। కేశాన్ సముహ్య తత్ వక్త్రం ప్రామృజత్ పద్మపాణినా ॥* 10-60-26). రాజా! ఓదార్చుటయందు నిపుణుడు, సజ్జనులకు గతియైనవాడు అగు శ్రీకృష్ణుడు అశ్రువులచే శోభిల్లు నేత్రములను, శోకాశ్రువేగముచే కాంతి విహీనములైన స్తనములను తుడిచి తన భుజములతో ఆలింగనముచేసికొని అనన్యగతియు, దీనురాలును, పరిహాస చాతుర్యముచే కలతచెందినదియు అగు రుక్మిణీదేవిని ఓదార్చెను (10-60-27,28). స్వామి చక్కగా ఓదార్చాడు ఇలా - ప్రియా! నా మాటలయందు తప్పుపట్టకు. నేనంటే నీకు ఎంతో ఇష్టమని తెలిసినా, నేను ఇట్లా మాట్లాడితే ఏ సమాధానము చెబుతావో వినాలని పరిహసించా (*శ్రీభగవానువాచ - మా మా వైదర్భి అసూయేథాః జానే త్వాం మత్ పరాయణాం । త్వత్ వచః శ్రోతు కామేన క్ష్వేల్యా ఆచరితం*

అంగనే ॥ 10-60-29). నీ కోపమందు జనించు నీ ముఖకవళికలు చూడాలని పరిహసించా - (30). ఇది కూడా గృహమేధుల జీవనములో ఒక భాగమే. ఇది ఆనందదాయకమే కదా! (31). ఇట్లా ఓదార్చేటప్పటికి సంతోషించినదై రుక్మిణిదేవి మరొక విధంగా కృష్ణుని తన వాక్కులతో వ్యంగ్యంగా ఇలా దెబ్బకొటింది- స్వామి నిజతత్వాన్ని ఇలా వెల్లడించింది -

అరవిందవిలోచనా! కృష్ణా! నీవు బ్రహ్మ విష్ణు శివులకు ముగ్గురకు అధీశ్వరుడవు. లక్ష్మీదేవినైన నన్ను అజ్ఞానులు మాత్రమే కోరుతారు. నేను లౌకిక గుణ స్వభావురాలను, నీతో అసమానురాలను (*శ్రీరుక్మిణీ ఉవాచ - నను ఏవం ఏతత్ అరవింద విలోచన ఆహ యత్ వై భవాన్ భగవతః అసదృశీ విభూమ్నః । క్వ స్వే మహిమ్ని అభిరతః భగవాన్ త్రి అధీశః క్వ అహం గుణప్రకృతిః అజ్ఞ గృహీత పాదా ॥* 10-60-34). ఇంద్రియపరాయణులతో నీకు ఎల్లప్పుడూ వైరమే. అందుకే వారికి భయపడినట్టుగా సముద్రములో ఇల్లు కట్టుకున్నావు. నీ సేవకులు కూడా ఇంతే ఎప్పుడూ ఇంద్రియగుణములు ఎదుర్కొంటూ అజ్ఞాన అంధకారమును కలుగజేసెడి రాజ్యపదవులను కోరరు (*సత్యం భయాత్ ఇవ గుణేభ్యః ఉరుక్రమ అన్తః శేతే సముద్రే ఉపలంభన మాత్రః ఆత్మా । నిత్యం కత్ ఇంద్రియగణైః కృతవిగ్రహః త్వం త్వత్ సేవకైః నృప పదం విధుతం తమః అన్ధమ్ ॥* 10-60-35). మునులకు కూడా అర్థముకాని నీ అలౌకిక కర్మలు, వేషములు, ఇక నాలాంటి నరపశువులకు ఏం తెలుస్తాయి. నీవు చెప్పినట్టుగా నడుచుకునేవారము, నీ భక్తులము (*త్వత్ పాదపద్మ మకరన్ద జుషాం మునీనాం వర్త్మ అస్ఫుటం నృ పశుభిః నను దుర్విభావ్యమ్। యస్మాత్ అలౌకికం ఇవ ఈహితం ఈశ్వరస్య భూమన్ తవ ఈహితం అథ ఉ అను యే భవన్తం ॥* 10-60-36). శరీర వ్యామోహులు, ధనికులు నిన్ను తలంపరు, ఏలయన, వారు సంపదల వలన అంధులై యింద్రియములను సంతృప్తిపఱచుట యందే నిమగ్నులై ఉండెదరు. అయినా అందరికీ నీవే దిక్కు, నీకు అవతల నీపైనా ఏమీ లేదు కదా! వారికి మృత్యురూపంలోనే కన్పడతావు. భక్తిగల ధనికులైన బ్రహ్మాదిదేవతలు, భక్తిగల మానవ ధనికులు వారి సంపదలను అనుభవిస్తూ నీకు ప్రియులై ఉన్నారు. వీరందరికి అతీతుడవు నిరంజనుడవు, నిష్కించనుడవు నీవు (*నిష్కించనః నను భవాన్ న యతః అస్తి కించిత్ యస్మై బలిం బలిభుజః అపి హరన్తి అజ ఆద్యాః । న త్వా విదన్తి అసుతృపః అన్తకం ఆఢ్యతా అన్ధాః ప్రేష్ఠః భవాన్ బలిభుజాం అపి తే అపి తుభ్యమ్ ॥* 10-60-37). నీవే సమస్త పురుషార్థములకు ఫలితము. కావున బుద్ధిమంతులు నిన్ను పొందుటకై అంతా త్యాగము చేస్తారు. అన్ని వదులుకుంటారు. నీవే కావాలంటారు. ఇలాకాక కాముక స్త్రీపురుషులు కామాసక్తితో అదే జీవితమని బ్రతుకుతుంటారు (*త్వం వై సమస్త పురుష అర్థ మయః ఫల ఆత్మా యత్ వాంఛయా సుమతయః విసృజన్తి కృత్స్నమ్ । తేషాం విభో సముచితః భవతః సమాజః పుంసః స్త్రియాః చ రతయోః సుఖదుఃఖినోః న ॥* 10-60-38).

నీవు జగత్తునకు అంతర్యామివి. నిన్ను సేవించు ఉత్తములకు నీవు పరాక్రమవంతుడవైనను ఆత్మ సమర్పణము చేసికొందువు అని ఇలాంటి నీ గుణగణములను వినియుంటిని. నీ భ్రుకుటి నుండి ఏర్పడ్డది

కాలము, మరి ఆ కాలవేగములో కలవారు బ్రహ్మశివ ఇంద్రాదులు. నశించునట్టి ఎన్నో ఆశలకు బద్ధులైనట్టి అనన్య రాజులను వదలి నిన్నే తలచి నీవే నిత్యుడవని తలచి నిన్నే వరించక ఇంకా ఎవరిని వరిస్తాను? (*త్వం న్యస్తదణ్డ మునిభిః గదిత అనుభావః ఆత్మా ఆత్మా దః చ జగతాం ఇతి మే వృతః అసి । హిత్వా భవత్ భ్రువః ఉదీరిత కాలవేగ ధ్వస్త ఆశిషః అబ్జ భవ నాకపతీన్ కుతః అన్యే ॥* 10-60-39). ఓ గదాగ్రజా! సింహము అల్పజంతువులను వేటాడినట్టుగా నీవు నీ శారఙ్గధనస్సుతో రాజులను తరిమివేసి నన్ను పొందావు. నీవు రాజులకు భయపడి సముద్రమున నివసిస్తున్నా అనుట అవాక్కు కదా! ఇది నిజము లేనిది కదా! (*జాడ్యం వచః తవ గదాగ్రజ యః తు భూపాన్ విద్రావ్య శార్ఙ్గనినదేన జహర్థ మాం త్వం । సింహః యథా స్వ బలిం ఈశ పశూన్ స్వభాగం తేభ్యః భయాత్ యత్ ఉదధిం శరణం ప్రపన్నః ॥* 10-60-40). నిన్ను ఆశ్రయించుటకై రాజశిఖామణులు అగు అంగరాజు (వేనుని తండ్రి), పృథువు (వేనుని పుత్రుడు), భరతుడు, యయాతి (నహుషుని పుత్రుడు), గయుడు మొదలగువారు రాజ్యములను త్యజించి వానప్రస్థాశ్రమమున వనములకు వెడలి తపస్సు ఆచరించి ఉద్ధరింపబడ్డారు. అంతేకాని వారు భంగపాటు పడలేదు కదా! (*యత్ వాంఛయా నృప శిఖామణయః అఙ్గ వైన్య జాయన్త నాహుష గయ ఆదయః ఐక్యపత్యమ్ । రాజ్యం విసృజ్య వివిశుః వనం అంబుజ అక్ష సీదన్తి తే అనుపదవీం తే ఇహ ఆస్థితాః కిమ్ ॥* 10-60-41). నీ పాదపద్మముల గంధములను సేవించువారు ఆత్మారాములు, అది లక్ష్మీదేవి నివాసస్థలము. నీ పాదములు, అవి జనులకు మోక్ష స్వరూపమైనవి. ఒకసారి వాటి ఆశ్రయము పొందినవారు, భయంకరమైన మరణశీలమైన ఇతరులను కోరరు (*కా అన్యం శ్రయేత తవ పాదసరోజ గన్ధం ఆఘ్రాయ సత్ ముఖరితం జనతా అపవర్గమ్ । లక్ష్మీ ఆలయం తు అవిగణయ్య గుణ ఆలయస్య మర్త్యా సదా ఉరుభయం అర్థ వివిక్త దృష్టిః ॥* 10-60-42). నీవు అనుకూలుడవు, జగదీశ్వరుడవు, సర్వాంతర్యామివి, ఇహ పరలోకాలలో అన్ని కోరికలు తీర్చువాడవు కావుననే నిన్ను ఆశ్రయించితిని. ఈ జన్మలోనే కాక అన్ని జన్మలలో నిన్నే భజిస్తా, అసత్యానికి దూరంగా ఉంటా, నీ పాదాలనే సేవిస్తా, నిన్నే కోరుతా, నీతోనే ఉంటాను (*తం త్వా అనురూపం అభజం జగతాం అధీశం ఆత్మానం అత్ర చ పరత్ర చ కామపూరమ్ । స్యాత్ మే తవ అంఘ్రిః అరణం సృతిభిః భ్రమన్త్యా యః వై భజన్తం ఉపయాతి అనృత అపవర్గః ॥* 10-60-43).

ఓ అచ్యుతా! బ్రహ్మ శివాదుల సభలలో కీర్తింపబడే నీ లీలలు, ఏ స్త్రీ చెవి దగ్గరకు నీ కీర్తి నీ లీలలు చేరవో, అట్టి స్త్రీల మగవారలు ఇంటికుక్కలే. నీవు వర్ణించిన రాజులు ఇట్టివారే. వారు గాడిద చాకిరికి, భృత్యులవలె పనికి, గోవులు గుఱ్ఱములు పిల్లులవలె ఆయా స్త్రీల ఇండ్లలో ఉండదగ్గవారు (శిశుపాలాదులు) (*తస్యాః స్యుః అచ్యుత నృపాః భవతా ఉపదిష్టాః స్త్రీణాం గృహేషు ఖర గో శ్వ బిడాల భృత్యాః । యత్ కర్ణమూలమ్ అరి కర్షణ న ఉపయాయాత్ యుష్మత్ కథా మృడ విరించ సభాసు గీతా ॥* 10-60-44). (ఈ నామమాత్ర రాజులు పెక్కు లౌకిక భారములను మోసెడి కారణమున గాడిదలతోను, తమ విధులను నిర్వర్తించునపుడు సర్వదా దుఃఖము ననుభవించెడి కారణమున ఎద్దులతోను, భార్యలచే అగౌరవింపబడే కారణమున కుక్కలతోను, స్వార్థపరులు క్రూరులు అయినందున పిల్లులతోను, గృహకలాపములలో ఊడిగము

చేసెడి కారణమున భృత్యులతోను రుక్మిణిచే పోల్చబడిరి. కృష్ణమహిమను విననట్టి లేదా తెలియనట్టి మూర్ఖవనితకు అట్టి రాజులు వాంఛనీయులుగా గోచరింపవచ్చును. ఈ రాజులు ఒకప్పుడు భార్యలచే తన్నబడెడి కారణమున గాడిదల వంటివారని, తమ గృహములను రక్షించుకొనుటకు పరులతో శత్రుత్వభావముతో వర్తించెడి కారణమున కుక్కల వంటివారని, భార్యల ఎంగిలిని తినెడి కారణమున పిల్లుల వంటివారని శ్రీల విశ్వనాథ చక్రవర్తి ఠాకూరులు పలికిరి).

నిన్ను సేవించలేని స్త్రీలు, లోపల మాంస పూరితమైన శరీరము, చర్మము, మీసములు, రోమములు, గోళ్ళు, ఎముకలు, రక్తము, మలము మొదలగు సముదాయముగాగల పురుషుల శరీరములను సేవించుచుందురు (*త్వక్ శ్మశ్రు రోమ నఖ కేశ పినద్ధం అన్తః మాంస అస్థి రక్త కృమి విట్ కఫ పిత్త వాతం । జీవత్ శవం భజతి కాన్త మతిః విమూఢా యా తే పద అబ్జ మకరన్దం అజిఘ్రతి స్త్రీ ॥* 10-60-45). నీవు ఆత్మారాముడవే. నీవు నన్ను ప్రేమించకున్నా, నా ప్రేమను నీ యందు దృఢం చేయి. సృష్టికార్య నిర్వహణకై రజోగుణము స్వీకరించి యథేచ్ఛగా నాపై చూచుట నా యందు నీకు గల పరమ అనుగ్రహమే కదా! (*అస్తు అంబుజ అక్ష మమ తే చరణ అనురాగః ఆత్మన్ రతస్య మయి చ అనతిరిక్త దృష్టేః । యర్హి అస్య వృద్ధయే ఉపాత్త రజః అతిమాత్రః మాం ఈక్షసే తత్ ఉ హ నః పరమ అనుకంపా ॥* 10-60-46).

మధుసూదనా! నీవు పలికిన వాక్కులు అసత్యములు అని కూడా నేను అనలేను. కాశీరాజు కన్యక అంబ ఇలాంటిదే. అంబ, రాజు సాల్వుని యెడ ఆకర్షితురాలయ్యెను. కావున అవివాహిత కన్య తరచుగా పురుషుని యెడ అనురక్తయైయుండును (*ఏవ అలీకం అహం న మన్యే వచః తే మధుసూదన । అంబాయాః ఇవ హి ప్రాయః కన్యాయాః స్యాత్ రతిః క్వచిత్ ॥* 10-60-47). ఇంకొందరు దుశ్శీలురగు స్త్రీలు వివాహము తర్వాత కూడా నూతనప్రియుల కొరకై ఆరాటపడుచుందురు. బుద్ధిమంతుడగు భర్త అటువంటి ఆ సతిని పోషింపరాదు. ఎందుకంటే ఆమెను పోషించినచో అతడు ఇహపర రెండింటియందు పతితుడగును (*వ్యూఢాయాః చ అపి పుంశ్చల్యాః మనః అభ్యేతి నవం నవమ్ । బుధః అసతీం న బిభృయాత్ తాం బిభ్రత్ ఉభయ చ్యుతః ॥* 10-60-48).

ఈ రకంగా స్వామి వచనములకు తగిన రీతులలో పలువిధములుగా సమాధానపరిచింది రుక్మిణిదేవి. నీవు పలికిందంతా సత్యమే అని అభినందించాడు శ్రీకృష్ణుడు. నీ ఈ మాటలు వినాలనే నీతో పరిహాసోక్తులు చేశా అని తెల్పాడు స్వామి (*యత్ అన్వాత్థ సర్వం తత్ సత్యం ఏవ హి* – 49).

ఇలా శ్రీకృష్ణుడు సంతోషించాడు. నీవు నా పరీక్షలో గెలిచావు అన్నాడు. నీలాంటి స్త్రీలు లేరని పొగిడాడు. ఏ కోరికలులేని నా వల్ల నీ కోరికలు అన్ని తీరుతాయి అని ఆమెతో విహరించాడు. నీవు నన్ను వశం చేసుకోగలిగావు అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు. నీవు నా ఏకాంతభక్తురాలివి. నీవు కోరినట్టుగా నీ యొక్క అకామముతో గల కోరికలన్నీ తీర్చగలను. నీకు సర్వమంగళములు అగుగాక! (*యాన్ యాన్ కామయసే*

కామాన్ మయి అకామాయ భామిని । సన్తి హి ఏక అన్త భక్తాయాః తవ కల్యాణి నిత్యదా ॥ 10-60-50). నిన్ను చలింపచేసేట్టు నేను మాట్లాడినా నీవు నాయందుగల విశుద్ధ ప్రేమను, పాతివ్రత్యమును ప్రదర్శించావు. నీ మనస్సు నా నుండి తొలగలేదు (*ఉపలబ్ధం పతి ప్రేమ పాతివ్రత్యం చ తే అనఘే । యత్ వాక్యైః చాల్యమానాయాః ధీః మయి న అపకర్షితా ॥* 10-60-51). మోక్షప్రదాత అయిన నన్ను ఎవ్వరైనా కామ్యవాంఛలకై కోరిన అట్టివారు వారి కర్మానుసారమున మాయామోహితులైనారని గ్రహించాలి (*యే మాం భజన్తి దాంపత్యే తపసా వ్రత చర్యయా । కామ ఆత్మానః ఉపవర్గ ఈశం మోహితాః మమ మాయయా ॥* 10-60-52). కోరికలతో చేసే తపస్సులు వ్రతములు ఫలితంగా భోగాలను అనుభవించినా వాటి రుచిలోపడి భోగలాలసులై తిరిగి అవి నరకమునకే దారి తీస్తాయి (*మాం ప్రాప్య మానిని అపవర్గ సంపదం వాంఛన్తి యే సంపదః ఏవ తత్ పతిమ్ । తే మన్దభాగ్యాః నిరయే అపి యే నృణాం మాత్రా ఆత్మకత్వాత్ నిరయః సుసంగమః ॥* 10-60-53). ఓ గృహేశ్వరీ! నా నిష్కామ భక్తియుత సేవను నీవు నిరంతరము చేశావు. అసూయాపరులకు నా సేవ దొరకదు. ముఖ్యముగా దురాశ, ఇంద్రియభోగములు కోరే కపట స్త్రీలకు నేను దూరంగా ఉంటా (*దిష్ట్యా గృహ ఈశ్వరీ అసకృత్ మయి త్వయా కృతా అనువృత్తిః భవ మోచనీ ఖలైః । సుదుష్కరా అసౌ సుతారం దురాశిషః హి అసుం భరాయాః నికృతిం జుషః స్త్రియాః ॥* 10-60-54). ఓ మానినీ! నీకు సాటి అయిన మరొక గృహిణి లేదు. నా గూర్చి విని, నీ వివాహకాలమున వచ్చిన రాజులను త్రోసి పుచ్చి రహస్య సందేశమును నాకు పంపి నేనే కావాలన్నావు (*త్వాదృశీం ప్రణయినీం గృహిణీం గృహేషు న పశ్యామి మానిని యయా స్వ వివాహకాలే । ప్రాప్తాన్ నృపాన్ న విగణయ్య రహః హరః మే ప్రస్థాపితః ద్విజః ఉపశ్రుత సత్ కథస్య ॥* 10-60-55). నాచే యుద్ధమున ఓడించబడి వికృతిరూపునిగా చేయబడినాడు. మనుమడైన అనిరుద్ధుని వివాహ సందర్భంగా జూద క్రీడా సమయమున మా అన్న మీ అన్న రుక్మిని వధించినపుడు నీవు దుఃఖం అనుభవించినా నేను నీకు దూరమవుతానేమోననే భయంతో ఒక్కమాటైనా పలుకలేదు. అట్టి మౌనముచే నీవు నన్ను జయించితివి (*భ్రాతుః నిరూపకరణం యుధి నిర్జితస్య ప్రోద్వాహ పర్వణి చ తత్ వధం అక్ష గోష్ఠ్యామ్ । దుఃఖం సముత్థం అసహః అస్మత్ అయోగ భీత్యా ఏవ న అబ్రవీః కిం అపి తేన వయం జితాః తే ॥* 10-60-56).

ఓ రుక్మిణీ! అన్యునితో తలపెట్టిన నీ వివాహ సమయమున నేను రాకున్న, నిన్ను అపహరించకున్న ఈ జగత్తునే శూన్యంగా చూస్తూ శరీరాన్నే వదులుతానని నాకు సందేశం పంపావు, ఈ నీయోగబలము, అనన్యభక్తి, గొప్పతనము నీకు నిలిచి ఉండుగాక! నీ భక్తికి హర్షమును ప్రకటించుట తప్ప ఇది నేను బదులు తీర్చుకోలేనిది (*దూతః త్వయా ఆత్మ లభనే సువివిక్త మన్త్రః ప్రస్థాపితః మయి చిరాయతి శూన్యం ఏతత్ । మత్వా జిహాసే ఇదం అనన్యయోగ్యం తిష్ఠేతి తత్ త్వయి వయం ప్రతినన్దయామః ॥* 10-60-57). ఇలా ఆత్మసంతుష్టుడైన స్వామి సల్లాపములు చేయుచు భగవంతుడు జగదీశ్వరుడు రమాదేవితో నరలోకతీరులతో విహరించాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఏవం సౌరత సంలాపైః భగవాన్ జగత్ ఈశ్వరః । స్వ రతః రమయా రేమే నరలోకం విడంబయన్ ॥* 10-60-58).

ఇట్లా, నిఖిలప్రభావసంపన్నుడు, విభుడు, జగద్గురువు అయిన శ్రీహరి ఇతర రాణుల గృహములలో కూడా, అందరూ చేసేటి గృహస్థుల అలవాట్లు, గృహస్థోచితములైన ధర్మాలను ఆచరించాడు స్వామి (*తథా అన్యాసాం అపి విభుః గృహేషు గృహవాన్ ఇవ । ఆస్థితః గృహమేధీయాన్ ధర్మాన్ లోక గురుః హరిః ॥* 10-60-59).

శ్రీకృష్ణుని పుత్రపౌత్రాది సంతతి - స్వామి గృహస్థాశ్రమ లీల

శ్రీకృష్ణుడు 16,108 రూపములను ధరించి (10-61-2), 16,108 భవనములను నిర్మించి, 16,108 భార్యలతో ఎంతో అన్యోన్యంగా గృహస్థాశ్రమధర్మములను నిర్వర్తిస్తూ ప్రతి భార్య ద్వారా తనతో సమానమైన 10 మంది పుత్రులను కన్నాడు (1,7). శ్రీకృష్ణుని ప్రతి రాణి పరిపూర్ణముగ స్వామితత్త్వమును ఎరుగజాలక పోయినది (*తత్ తత్త్వ న విదః* 10-61-2), అచ్యుతునకు తానే అత్యంత ప్రియురాలను అని తలచేది (*గృహాత్ అనపగం వీక్ష్య రాజపుత్ర్యః అచ్యుతం స్థితం। ప్రేష్ఠం న్యమంసత స్వం స్వం తత్ తత్త్వ న విదః స్త్రియః ॥* 2). వారు స్వామిచే మోహితులైనారుతప్ప స్వామి మనస్సును దోచుకోలేకపోయారు (*చారు అబ్జకోశ వదన ఆయత బాహు నేత్ర సప్రేమ హాసరస వీక్షిత వల్గు జల్పైః । సమ్మోహితా భగవతః మనః విజేతుం స్వైః విభ్రమైః న సమశకన్ వనితాః విభూమ్నః ॥* 10-61-3). స్వామి ఇంద్రియములను చలింపజేయలేకపోయారు (*షోడశ సహస్రం అనంగ బాణైః యస్య ఇంద్రియం విమథితుం కరణైః న శేకుః ॥* 4). రమాపతిని పతిగా పొంది బ్రహ్మాదులకు కూడా లభ్యముకాని పత్నుల స్థానమును అలంకరించి నిరంతరము వృద్ధి పొందెడి అనురాగ హాస చూడ్కులను సారించి నవసంగమ లాలసులైనారు (*ఇత్థం రమాపతిం అవాప్య పతిం స్త్రియః తాః బ్రహ్మ ఆదయః అపి న విదుః పదవీం యదీయాం । భేజుః ముదా అవిరతం ఏధితయా అనురాగ హాస అవలోక నవసంగమ లాలస ఆద్యమ్ ॥* 10-61-5). ఎంతో మంది దాసీ జనమున్నా, స్వయాన తామే స్వామిసేవ చేసేవారు (6). అష్టమహిషులు - అష్టపట్టపురాణులు - రుక్మిణి, సత్యభామ, జాంబవతి, నాగ్నజితి, కాళింది, లక్ష్మణ, మిత్రవింద, భద్ర. వీరి పుత్రుల పేర్లు 10-61వ అధ్యాయమున వివరింపబడ్డాయి. వీరిలో రుక్మిణీదేవి జ్యేష్ఠపుత్రుడు ప్రద్యుమ్నుడు (మన్మథుడు), సత్యభామ తొలిపుత్రుడు భాను, జాంబవతికి సాంబుడు, నాగ్నజితికి వీరుడు, కాళిందికి శ్రుతుడు, మాద్రకు (లక్ష్మణ) ప్రఘోషుడు, మిత్రవిందకు వృకుడు, భద్రకు సంగ్రామజిత్తు జ్యేష్ఠపుత్రులు. అలాగే 16,100 రాణులలో ముఖ్యురాలైన రోహిణి జ్యేష్ఠపుత్రుడు దీప్తిమానుడు భోజకటమనుపురమున గల రుక్మి పుత్రిక రుక్మవతి, రుక్మిణి పుత్రుడైన ప్రద్యుమ్నుని వివాహమాడి అనిరుద్ధుని గనెను (10-61-18). తిరిగి శ్రీకృష్ణుని పుత్రులకు కొన్ని కోట్ల సంఖ్యలో పుత్రపౌత్రులు కలిగిరి. పదునారువేల ఒక వంద ఎనిమిది తల్లులు ఈ కృష్ణవంశజులను వృద్ధి చేసిరి (*ఏతేషాం పుత్ర పౌత్రాః చ బభూవుః కోటిశః నృప । మాతరః కృష్ణజాతానాం సహస్రాణి చ షోడశ ॥* 10-61-19). ఇక వివరాలలోకి వస్తే -

రుక్మి భోజకటముననే ఉండి ఆ రాజ్యమును ఏలసాగాడు. అతని అందమైన కూతురు రుక్మవతి, రుక్మిణి పుత్రుడైన ప్రద్యుమ్నుని స్వయంవరాన వివాహమాడెను. అడ్డువచ్చిన రాజులను యుద్ధమున ఓడించి ఆమెను హరించెను. ప్రద్యుమ్న రుక్మవతిల పుత్రుడు, శ్రీకృష్ణరుక్మిణుల పౌత్రుడు అనిరుద్ధుడు. రుక్మి శ్రీకృష్ణుని ద్వేషించినా తన చెల్లెలి యందు ఇష్టతగలవాడై మేనల్లునకు ఇచ్చి వివాహము చేయుటకు సమ్మతించెను (*యది అపి అనుస్మరన్ వైరం రుక్మీ కృష్ణ అవమానితః । వ్యతరత్ భాగినేయాయ సుతాం కుర్వన్ స్వసుః ప్రియమ్ ॥* 10-61-23). అలాగే రుక్మి తన పుత్రిక తనయుడైన (దౌహిత్రుడు) అనిరుద్ధునకు తన మనుమరాలైన (పౌత్రి) రోచనతో వివాహము కావించినాడు. రుక్మిణీదేవి పుత్రిక చారుమతి, కృతవర్మ పుత్రుడు "బలి"తో వివాహము జరిగింది (10-61-24).

శ్రీకృష్ణుని శత్రువుగా తలచుచూ స్వామితో బద్ధవైరం పెట్టుకున్నాడు బావమరిది, రాజు రుక్మి. శత్రువుతో వివాహసంబంధము పెట్టుకొనుట అధర్మమైనను, తన సోదరి రుక్మిణియందు ప్రేమపాశబద్ధుడై తన సోదరికి ప్రియము చేకూర్చుటకై రాజు రుక్మి తన మనుమరాలును రుక్మిణి శ్రీకృష్ణుల మనుమడైన అనిరుద్ధుడుకి ఇచ్చి భోజకటములో వివాహము జరిపించాడు (*దౌహిత్రాయ అనిరుద్ధాయ పౌత్రీం రుక్మీ ఆదదాత్ హరేః । రోచనాం బద్ధ వైరః అపి స్వసుః ప్రియచికీర్షయా । జానన్ అధర్మం తత్ యౌనం స్నేహపాశ అనుబద్ధనః ॥* 10-61-25). రాజా! ఆనందమయమైన ఆ వివాహసందర్భమున రుక్మిణీదేవి, బలరాముడు, శ్రీకృష్ణుడు, సాంబప్రద్యుమ్నాది కృష్ణుని పుత్రులు భోజకటమను నగరమునకు వెడలిరి (10-61-26). ఆ వివాహ అనంతరము గర్వితులు కుత్సంగులైన కళింగరాజాదుల ప్రోద్బలంతో రుక్మి బలరాముడితో జూదం ఆడాడు. మొదటి ఆటలో రుక్మి గెలుపొందాడు. అప్పుడు, కళింగరాజు తన దంతములను చూపుచు బలరాముని ఎగతాళి చేశాడు. తర్వాత ఆ జూదంలో రెండుసార్లు బలరాముడు గెలిచాడు. రుక్మి మోసం చేశాడు. వినలేదు. ఇక్కడ ఉన్న తమ మిత్రులైన రాజులే సాక్ష్యం చెప్పుతారు అని అన్నాడు రాజు రుక్మి. అప్పుడు సహజంగానే అరుణ నయనములు గల బలరాముడు క్రోధించాడు. ఆకాశవాణి బలరాముని సమర్థించింది (*తదా అబ్రవీత్ నభః వాణీ బలేన ఏవ జితః గ్లహః । ధర్మతః వచనేన ఏవ రుక్మీ వదతి వై మృషా ॥* 10-61-33). అయినా ఆ దివ్య వాణిని రాజు రుక్మి ఒప్పుకోలేదు. పైగా బలరాముడికి పాచికలాడుట, బాణ ప్రయోగము చేయుట రాదని, వారు రాజులు కాదని గోవులను పాలించుట, వనములలో సంచరించుటయే చేతనవుతుందని దూషించాడు (*న ఏవ అక్ష కోవిదాః యూయం గోపాలాః వన గోచరాః । అక్షైః దీవ్యన్తి రాజానః బాణైః చ న భవాదృశాః ॥* 10-61-35). ఈ విధంగా రుక్మిచే అవమానితుడు, దుష్టరాజులచే ఎగతాళి చేయబడినవాడునైన బలరాముడు మిగుల క్రుద్ధుడై ఆ వైవాహిక సభ యందే తన గదనెత్తి రుక్మిని సంహరించెను. దంతములను చూపుచు బలరాముని పరిహసించిన కళింగరాజు పారిపోవుచుండగా, క్రుద్ధుడగు బలదేవుడు పదియడుగులలోనే వానిని పట్టుకొని దంతములను ఊడబెరికెను. బలరాముని గంద్రగొడ్డలి దెబ్బచే పీడింపబడిన ఇతర రాజులు తమ బాహువులు, తొడలు, తలలు తెగగా రక్తసిక్తమగు దేహములు కలవారై వారు భీతితో అటునిటు పరుగుదీసిరి. రాజా! బావమరిది

రుక్మి వధింపబడినపుడు శ్రీకృష్ణుడు రుక్మిణితో లేదా బలరామునితో తన స్నేహబంధము చెడిపోవునని భయపడి దానిని శ్లాఘించుటగాని, విరోధించుట గాని చేయలేదు. పిదప బలరామాది దశార్హ వంశజులు నూతన వధువుతో పాటు అనిరుద్ధుని, రథములో కూర్చుండ బెట్టుకొని భోజకట నగరము నుండి కుశస్థలి పురము అనగా ద్వారకకు బయలుదేరిరి. శ్రీ మధుసూదనుని ఆశ్రయించినవారై వారందరును తమ తమ కోరికలను నెరవేర్చుకొనుచుండిరి (*సిద్ధ అఖిల అర్థాః మధుసూదన ఆశ్రయాః ॥* 10-61-40).

శ్రీకృష్ణ బాణాసుర యుద్ధము - బాణాసుర గర్వభంగము - ఉషా అనిరుద్ధుల కలయిక - శివునిచే శ్రీకృష్ణుడి స్తోత్రము

పరీక్షిత్తు శ్రీశుకులవారిని ఇలా అడిగాడు – ఉషా అనిరుద్ధుల కలయిక సందర్భమున శ్రీహరికి శంకరునకు మధ్య భీకర యుద్ధము జరిగినదట. దయచేసి దానిని నాకు వినే అర్హత ఉంటే తెల్పగలరు.

శ్రీశుక ఉవాచ – ప్రహ్లాద మనుమడు బలిచక్రవర్తి. ఈయనకు నూరుగురు పుత్రులు. వారిలో పరమ శివభక్తుడు, జ్యేష్ఠుడు, శ్రేష్ఠుడు బాణాసురుడు. ఆతడు శోణిత పురమును రాజధానిగా చేసుకొని రాజ్యమును ఏలుచూ, దేవతలను కూడా తన సేవకులుగా చేసుకున్నాడు ఆ బలవంతుడు. ఇదంతా శివానుగ్రహముగా భావించాడు. శివుడు నృత్యము చేస్తుంటే బాణుడు తన వేయి బాహువులతో వివిధ సంగీత వాయిద్యములను ప్రయోగించుచు మహాదేవుని సంతుష్టి చేసెను (*శ్రీశుకః ఉవాచ – బాణః పుత్ర శత జ్యేష్ఠః బలేః ఆసీత్ మహా ఆత్మనః । యేన వామనరూపాయ హరయే ఆదాయి మేదినీ ॥ తస్య ఔరసః సుతః బాణః శివభక్తి రతః సదా । మాన్యః వదాన్యః ధీమాన్ చ సత్యసంధః దృఢవ్రతః ॥ శోణిత ఆఖ్యే పురే రమ్యే సః రాజ్యం అకరోత్ పురా । తస్య శంభోః ప్రసాదేన కింకరాః ఇవ తే అమరాః । సహస్ర బాహుః వాద్యేన తాండవే అతోషయత్ మృడమ్ ॥* 10-62-2,3,4). శివుడిచ్చిన వరముతో బాణుడు ఆ శివుని తన నగరానికి రక్షకునిగా ఉంచుకున్నాడు (*భగవాన్ సర్వభూత ఈశః శరణ్యః భక్తవత్సలః । వరేణ ఛందయాం ఆస సః తం వవ్రే పుర అధిపమ్ ॥* 10-62-5).

బాణాసురుడి కూతురు ఉష. ఈమె కలలో అనిరుద్ధునితో (ప్రద్యుమ్నుడి కొడుకు, శ్రీకృష్ణ రుక్మిణిల మనుమడు) సమాగమము చేసినది (*తస్య ఉషా నామ దుహితా స్వప్నే ప్రాద్యుమ్నినా రతిమ్ । కన్యా అలభత కాన్తేన ప్రాక్ అదృష్ట శ్రుతేన సా ॥* 10-62-12). (ఇది పార్వతీదేవి అనుగ్రహము-ఏలయన ఉష స్వప్నమునందు గౌరీదేవి వచ్చి ఇలా తెల్పింది- "ఓ రాకుమారీ! వైశాఖ శుక్లపక్ష ద్వాదశిరోజు నీ స్వప్నమందు వచ్చెడివాడె నీ భర్త కాగలడు"- *వైశాఖశుక్లద్వాదశ్యాం స్వప్నే యో అభిభవం తవ । కరిష్యతి స తే భర్తా రాజపుత్రి భవిష్యతి ॥* – విష్ణుపురాణము) అది మొదలు ఆ పురుషుడే కావాలని పట్టు. చెలికత్తె చిత్రలేఖ మంత్రి కుంభాండుడి పుత్రిక. ఆవిడ ఎన్నో వివిధ దేవత, గంధర్వ, సిద్ధ, చారణ, పన్నగ, దైత్య, విద్యాధర, యక్ష, నర శూరుల చిత్రాలు గీయడం, వారిలో ఎవరో గుర్తించమని అడగడము, ఇలా గడిచింది (ఇతి *ఉక్త్వా దేవగన్ధర్వ సిద్ధచారణ పన్నగాన్ । దైత్యవిద్యాధరాన్ యక్షాన్ మనుజాన్ చ యథా అలిఖత్ ॥* 10-

62-19). ఓ రాజా! మానవులలో వృష్ణివంశస్థుల చిత్రములను కూడా గీసి చూపించింది (*మనుజేషు చ సా వృష్ణీన్ శూరం ఆనకదున్దుభిమ్ । వ్యలిఖత్ రామకృష్ణౌ చ ప్రద్యుమ్నం వీక్ష్య లజ్జితా ॥, అనిరుద్ధం విలిఖితం వీక్ష్య ఊషా అవాక్ ముఖీ హ్రియా । అసౌ అసౌ ఇతి ప్రాహ స్మయమాన మహీపతే ॥* 10-62-20,21). ఈ విధంగా ఆ పురుషుడు వృష్ణివంశస్థుడు, ప్రద్యుమ్నుని పుత్రుడు అనిరుద్ధుడని గ్రహించారు (*దృష్టః కశ్చిత్ నరః స్వప్నే శ్యామః కమలలోచనః । పీతవాసాః బృహత్ బాహుః యోషితాం హృదయం గమః ॥* 10-62-16). యోగబల సంపన్నురాలైన సేవిక చిత్రలేఖ, ద్వారకకు వెడలి నిదురించుచున్న అనిరుద్ధుని, తన యోగబలమువల్ల శోణితపురములోని ఉషా అంతఃపురములో ఉంచింది (*చిత్రలేఖా తం ఆజ్ఞాయ పౌత్రం కృష్ణస్య యోగినీ । యయౌ విహాయసా రాజన్ ద్వారకాం కృష్ణపాలితామ్ ॥* 10-62-22). (*తత్ర సుప్తం సు పర్యంకే ప్రాద్యుమ్నిం యోగం ఆస్థితా । గృహీత్వా శోణితపురం సఖ్యై ప్రియం అదర్శయత్ ॥* 10-62-23). ఉషా అనిరుద్ధుల సంభోగ క్రియలు సేవకులవల్ల బాణాసురుడు తెలుసుకున్నాడు (*సా చ సుందరవరం విలోక్య ముదిత ఆననా౹ దుష్ప్రేక్ష్యే స్వ గృహే పుంభిః రేమే ప్రాద్యుమ్నినా సమమ్ ॥* 10-62-24, *పరార్ధ్య వాసః స్రక్ గన్ధ ధూప దీప ఆసన ఆదిభిః । పాన భోజన భక్ష్యైః చ వాక్యైః శుశ్రూషయా అర్చితః ॥* 25, *గూఢః కన్యాపురే శశ్వత్ ప్రవృద్ధ స్నేహయా తయా । అహఃగణాన్ సః న బుబుధే ఊషయా అపహృత ఇంద్రియః ॥* 26, *తాం తథా యదువీరేణ భుజ్యమానాం హత వ్రతామ్ । హేతుభిః లక్షయాం చక్రుః అప్రీతాం దురవచ్ఛదైః ॥* 27, *భటాః ఆవేదయామ్ చక్రుః రాజన్ తే దుహితుః వయమ్ । విచేష్టితం లక్షయామః కన్యాయాః కుల దూషణమ్ ॥* 28, *అనపాయిభిః అస్మాభిః గుప్తాయాః చ గృహే ప్రభో । కన్యాయాః దూషణం పుంభిః దుష్ప్రేక్షాయాః న విద్మహే ॥* 29). వెంటనే కన్యక అంతః పురమునకు వెళ్ళి అనిరుద్ధుని చూచాడు (*తతః ప్రవ్యథితః బాణః దుహితుః శ్రుత దూషణః । త్వరితః కన్యకా ఆగారం ప్రాప్తః అద్రాక్షీత్ యదు ఉద్వహమ్ ॥* 10-62-30). అతిసుందరుడైన మన్మథ తనయుని జూచి విస్మితుడయ్యాడు (*కామ ఆత్మజం తం భువన ఏక సుందరం శ్యామం పిశంగ అంబరమ్ అంబుజ ఈక్షణం । బృహత్ భుజం కుండల కుంతల త్విషా స్మిత అవలోకేన చ మండిత ఆననమ్ ॥, దీవ్యన్తం అక్షైః ప్రియయా అభినృమ్ణయా తత్ అఙ్గసంగ స్తనకుంకుమ స్రజమ్ । బాహ్వోః దధానం మధు మల్లికా ఆశ్రితాం తస్యాః అగ్రే ఆసీనం అవేక్ష్య విస్మితః ॥* 10-62-31, 32). అనిరుద్ధుని బంధించుటకై ప్రయత్నము చేశాడు. తన గదతో భటులను ఎదిరించి పారద్రోలాడు అనిరుద్ధుడు. అప్పుడు బాణుడు అనిరుద్ధుని తన నాగపాశములతో బంధించాడు. కూతురు ఉష ఏడ్చింది (*తం నాగపాశైః బలినన్దనః బలీ ఘ్నన్తం స్వ సైన్యం కుపితః బబన్ధ హ । ఊషా భృశం శోక విషాద విహ్వలా బద్ధం నిశమ్య అశ్రుకలా అక్షీ అరౌదిషీత్ ॥* 10-62-35).

1000 బాహువులు గల బాణాసురుడు గొప్ప శివభక్తుడు, సత్యసంకల్పుడు, శత్రువులకు సింహస్వప్నము. ఇంద్రాదులు ఈయనకు సేవకులైనారు. 1000 బాహువులు యుద్ధవాంఛకై దురదపెట్టేవి. ఒకసారి శివుడినే యుద్ధానికి రమ్మనమని శివప్రసాదమున పొందిన వెయ్యి బాహువులకు యుద్ధ కండూతిని

కలిగి ఉన్నాయని, కావున శివుడినే యుద్ధానికి ఆహ్వానించాడు బాణుడు (*సః ఏకదా ఆహ గిరిశం పార్శ్వ స్థం వీర్య దుర్మదః । కిరీటేన అర్క వర్ణేన సంస్పృశన్ తత్ పద అంబుజమ్ ॥* 10-62-6, *నమస్యే త్వాం మహాదేవ లోకానాం గురుం ఈశ్వరమ్ । పుంసాం అపూర్ణ కామానాం కామపూర అమర అంఘ్రిపమ్ ॥* 7, *దోః సహస్రం త్వయా దత్తం పరం భారాయ మే అభవత్ । త్రిలోక్యాం ప్రతియోద్ధారం న లభే త్వత్ ఋతే సమమ్ ॥* 8, *కండూత్యా నిభృతైః దోర్భిః యుయుత్సుః దిక్ గజాన్ అహం । ఆద్య అయాం చూర్ణయన్ అద్రీన్ భీతాః తే అపి ప్రదుద్రువుః ॥* 10-62-9). అది వినిన శివుడు క్రుద్ధుడై ప్రత్యుత్తరముగా "ఓరీ! మూఢుఢా! నాతో సమానుడైన వానితో నీవు యుద్ధము చేయగలవు. అపుడు నీ ధ్వజము భగ్నము కాగలదు. ఆ యుద్ధమే నీ గర్వమును అణచగలదు" అని పలికెను (*తత్ శ్రుత్వా భగవాన్ క్రుద్ధః కేతుః తే భజ్యతే యదా । త్వత్ దర్పఘ్నం భవేత్ మూఢ సంయుగం మత్ సమేన తే ॥* 10-62-10). రాజా! మహాదేవుని వాక్కులను విని తన యొక్క యుద్ధముచేయు కోరిక నెరవేరపోతున్నదని సంతోషించాడు ఆ గర్విష్ఠి, మూర్ఖుడు. అంతేకాని తన స్వవీర్యనాశనము గుర్తించలేకపోయాడు మదాన్వితుడైన బాణాసురుడు. కుమతియగు బాణాసురుడు, గిరీశుడు పలికిన భవిష్యద్వాణి కొరకు ఎదురుచూచుచు ఆ మూఢుడు పిదప గృహమునకు వెడలెను (*ఇతి ఉక్తః కుమతిః హృష్టః స్వ గృహం ప్రావిశత్ నృప । ప్రతీక్షన్ గిరిశ ఆదేశం స్వవీర్య నశనం కుధీః ॥* 10-62-11). వాస్తవమైన పరిస్థితిని తప్పుగా అర్థము చేసికొనిన కారణమున బాణాసురుడు బుద్ధిహీనుడు, మూర్ఖుడు అని వర్ణింపబడినాడు. ఆ అసురుడెంత గర్వితుడై యుండెననగా అన్యుడెవ్వడును తనను జయింపజాలడని అతడు విశ్వసించెను. శివునితో సమానశక్తి సంపన్నుడైన ఒకానొకడు తనతో యుద్ధము చేయుటకు వచ్చి తన యుద్ధకండూతిని సంతుష్టిపరచగలడని విని అతడు ముదమందెను. ఆ వ్యక్తి బాణుని ధ్వజమును భగ్నమొనర్చి వాని పరాక్రమమును నశింపజేయునని శివుడు పలికినను పరమమూర్ఖుడైన ఆ అసురుడు ఆ మాటను గంభీరముగా తీసికొనక ఉత్సాహముతో యుద్ధము కొరకు ఎదురుచూచెను. అట్టి బాణాసురుడు అనిరుద్ధుడిని బంధించాడు.

శుకుడు పలికెను – రాజా! అనిరుద్ధుడు కనపడకపోవుటచే వాని బంధువులు శోకతప్తులైయుండగా వర్షాకాలము నాలుగు మాసములు గడిపిరి (10-63-1). అనంతరము నారదుని వలన అనిరుద్ధుడు బంధింపబడెనను వార్తను, అచట జరిగిన కార్యములను తెలిసికొని కృష్ణరక్షితులగు యాదవులు శోణితపురమునకు వెడలిరి (10-63-2). యాదవులు బాణాసురుడిపైకి యుద్ధానికి వచ్చారు. బలరామకృష్ణులు అనుసరించుచు సాత్వత ప్రముఖులు – ప్రద్యుమ్నుడు, సాత్యకి, గదుడు, సాంబుడు, సారణుడు, నందుడు, ఉపనందుడు, భద్రుడు మున్నగు యాదవశ్రేష్ఠులు పంద్రెండు అక్షౌహిణుల సేనతో గూడి నలువైపుల నుండి బాణాసురుని నగరమును ముట్టడించిరి (*ప్రద్యుమ్నః యుయుధానః చ గదః సాంబః అథ సారణః । నన్ద ఉపనన్ద భద్ర ఆద్యాః రామకృష్ణ అనువర్తినః ॥, అక్షౌహిణిభిః ద్వాదశభిః సమేతాః సర్వతః దిశం। రురుధుః బాణనగరం సమన్తాత్ సాత్వత ఋషభాః ॥* 10-63-3,4). బాణాసురుడు

తన పట్టణము యొక్క ఉద్యానవనములను, ప్రాకారములను, ఉన్నత గృహములను, పుర ద్వారములను యాదవులు ధ్వంసము చేయుచుండుట చూచి క్రోధావిష్టుడై యాదవులతో సమానమైన సైన్యమును అనగా పండ్రెండు అక్షౌహిణుల సైన్యమును తీసికొని పురము నుండి బయల్వెడలెను (*భజ్యమాన పుర ఉద్యాన ప్రాకార అట్టాల గోపురం । ప్రేక్షమాణః రుషా అవిష్టః తుల్య సైన్యః అభినిర్యయౌ ॥* 10-63-5). బాణాసురుడి వైపు శివుడు, ఆయనసేన యుద్ధానికి సిద్ధమయ్యారు. భగవానుడగు శంకరుడు బాణాసురునకు సహాయముగ కార్తికేయునితోను, ప్రమథగణములతోను గూడికొని స్వయముగ నందియను వృషభమును అధిరోహించి వచ్చి రామకృష్ణులతో యుద్ధమునకు దిగెను (*బాణ అర్థే భగవాన్ రుద్రః ససుతైః ప్రమథైః వృతః । ఆరుహ్య నన్ది వృషభం యుయుధే రామకృష్ణయోః ॥* 10-63-6). మొదట బాణాసురునితో సాత్యకి, బాణపుత్రునితో సాంబుడు తలపడ్డారు. ప్రద్యుమ్నుడు కార్తీకేయుణ్ణి (కుమారస్వామి) గాయపరచి వెడలగొట్టాడు. బలరాముడు తన ముసలముతో శత్రుసైన్యాలను చెండాడినాడు. శ్రీకృష్ణ శంకరుల మధ్య భీకర యుద్ధము జరిగింది. రాజా! కృష్ణశంకరులకు, ప్రద్యుమ్న కార్తికేయులకు మధ్య ఆశ్చర్యము, రోమహర్షణము అగు తుముల యుద్ధము ఆరంభమయ్యెను (*ఆసీత్ సుతుములం యుద్ధం అద్భుతం రోమహర్షణం । కృష్ణశంకరయోః రాజన్ ప్రద్యుమ్నగుహయోః అపి ॥* 10-63-7). కుంభాండ కూపకర్ణులతో బలదేవుడు, బాణపుత్రునితో సాంబుడు, బాణునితో సాత్యకి యుద్ధము చేయసాగిరి (*కుంభాండ కూపకర్ణాభ్యాం బలేన సహ సంయుగః । సాంబస్య బాణపుత్రేణ బాణేన సహ సాత్యకేః ॥* 10-63-8). బ్రహ్మాదిదేవేంద్రులు, మునులు, సిద్ధులు, చారణులు, గంధర్వులు, అప్సరసలు, యక్షులు యుద్ధమును జూచు వేడుకతో విమానముల నెక్కి వచ్చిరి (10-63-9). శివసేనలోని వారిని - భూతాలను, ప్రేతములు, పిశాచాలు, గుహ్యకులు, ఢాకినులు, యాతుదానులు, మాతృకలు, వినాయకులు, బేతాళురు, బ్రహ్మరాక్షసులు, కూష్మాండులు మొదలగువారిని, శ్రీకృష్ణుడు తన శారఙ్గమను ధనుర్బాణాలతో ఎదిరించాడు, బాధించాడు (*శంకర అనుచరాన్ శౌరిః భూతప్రమథ గుహ్యకాన్ । డాకినీః యాతుధానాన్ చ బేతాళాన్ స వినాయకాన్ ॥, ప్రేత మాతృ పిశాచాన్ చ కూష్మాండాన్ బ్రహ్మ రాక్షసాన్ । ద్రావయాం ఆస తీక్ష్ణ అగ్రైః శరైః శార్ఙ్గధనుః చ్యుతైః ॥* 10-63-10,11). పినాకపాణియగు శంకరునకు సారంగపాణియగు కృష్ణునకు మధ్య భీకర యుద్ధము జరిగింది (*పృథక్ విధాని ప్రాయుంక్త పినాకీ అస్త్రాణి శార్ఙ్గిణే । ప్రతి అస్త్రైః శమయామాస శార్ఙ్గపాణిః అవిస్మితః ॥* 10-63-12). బ్రహ్మాస్త్రమును నివారించుటకు వేరొక బ్రహ్మాస్త్రముతోను, వాయవ్యాస్త్రమునకు పర్వతాస్త్రముతోను, ఆగ్నేయాస్త్రమునకు పర్జన్యాస్త్రముతోను, పాశుపతాస్త్రమునకు నారాయణాస్త్రమును శ్రీకృష్ణుడు ప్రయోగించెను (*బ్రహ్మ అస్త్రస్య చ బ్రహ్మ అస్త్రం వాయవ్యస్య చ పార్వతమ్ । ఆగ్నేయస్య చ పార్జన్యం నైజం పాశుపతస్య చ ॥* 10-63-13). అనంతరము జృంభణాస్త్రముతో కృష్ణుడు శివుని మోహింపచేశాడు. ఖడ్గముతోను, గదతోను, బాణములతోను, బాణాసురుని సైన్యమును నాశనము చేశాడు స్వామి (*మోహయిత్వా తు గిరిశం జృంభణ అస్త్రేణ జృంభితమ్ । బాణస్య పృతనాం శౌరిః జఘాన అసి గదా ఇషుభిః ॥* 10-63-14). కార్తికేయుడు ప్రద్యుమ్నుని బాణాఘాతములచే పీడితుడై శరీరము నుండి

రక్తధారలను విడచుచు మయూరవాహనము అధిరోహించి యుద్ధరంగమునుండి పారిపోయెను (*స్కందః ప్రద్యుమ్న బాణ ఓఘైః అర్ద్యమానః సమన్తతః । అసృక్ విముంచన్ గాత్రేభ్యః శిఖినా అపాక్రమత్ రణాత్ ॥* 10-63-15). కుంభాండుడు, కూపకర్ణుడు బలదేవుని ముసలాయుధాఘాతములచే రణరంగమున బడగా వాని సేన అనాథయై నలువైపుల పారిపోయినది (*కుంబాణ్డః కూపకర్ణః చ పేతతుః ముసల అర్దితౌ । దుద్రువుః తత్ అనీకాని హత నాథాని సర్వతః ॥* 10-63-16). ఆ తర్వాత బాణాసురుడు సాత్యకినివదలి శ్రీకృష్ణుడిపైకి వెళ్ళాడు. అతిక్రోధి అగు బాణాసురుడు తన సైన్యములు వినాశము చెందుట చూచి సాత్యకిని వదలి రథమును అధిరోహించి యుద్ధార్థమై శ్రీకృష్ణుని వైపుగా పరుగిడెను (*విశీర్యమాణం స్వబలం దృష్ట్వా బాణః అతి అమర్షణః । కృష్ణం అభ్యద్రవత్ సంఖ్యే రథీ హిత్వా ఏవ సాత్యకిమ్ ॥* 10-63-17). రణదుర్మదుడైన బాణుడు ఏకకాలమున ఐదువందల ధనస్సులను ఎక్కుపెట్టి ఒక్కొక్కదాని యందు రెండేసి బాణములను సంధించెను (*ధనూంషి ఆకృష్య యుగపత్ బాణః పంచశతాని వై । ఏక ఏకస్మిన్ శరౌ ద్వౌ ద్వౌ సన్దధే రణదుర్మదః ॥* 10-63-18). శ్రీకృష్ణుడు బాణాసురుని ధనువులన్నింటిని ఏకకాలమున విరుగగొట్టి వాని రథసారథిని, రథమును, అశ్వములను ధ్వంసము కావించి పిదప పాంచజన్యశంఖమును పూరించెను (*తాని చిచ్ఛేద భగవాన్ ధనూంషి యుగపత్ హరిః । సారథిం రథం అశ్వాన్ చ హత్వా శంఖం అపూరయత్ ॥* 10-63-19). శ్రీకృష్ణుడు బాణాసురుని సారథిని చంపి రథమును ధ్వంసము చేసిన సమయములో, పుత్రుడు మరణిస్తాడనే భావముతో తల్లి కోటర వివస్త్రయై జుట్టు విరబోసికొని శ్రీకృష్ణునికి ఎదురుగా వచ్చి నిలుచుంది (*తత్ మాతా కోటరా నామ నగ్నా ముక్త శిరఃరుహా । పురః అవతస్థే కృష్ణస్య పుత్ర ప్రాణ రిరక్షయా ॥* 10-63-20). నగ్న స్త్రీని చూడగోరక శ్రీకృష్ణుడు ముఖమును త్రిప్పుకొనగా, రథహీనుడు, ధనస్సు భగ్నమైన వాడు అగు బాణాసురుడు నగరములోకి పారిపోయాడు (*తతః తిర్యక్ ముఖః నగ్నాం అనిరీక్షన్ గదాగ్రజః । బాణః చ తావత్ విరథః ఛిన్న ధన్వా ఆవిశత్ పురమ్ ॥* 10-63-21). భూతగణములు కృష్ణునిచే తరిమివేయబడగా రౌద్రజ్వరము – మూడుకాళ్ళు, మూడు తలలుగలవి (Viruses) శ్రీకృష్ణుడివైపు పరుగెత్తాయి. మూడతలలు, మూడుకాళ్ళుగల రౌద్రజ్వరము దశదిశలను దగ్ధము చేయుచున్న వానివలె శ్రీకృష్ణునివైపు పరుగిడెను (*విద్రావితే భూతగణే జ్వరః తు త్రిశిరాః త్రిపాత్ । అభ్యదావత దాశార్హం దహన్ ఇవ దిశః దశ ॥* 10-63-22), అదిగాంచిన కృష్ణుడు తన వైష్ణవ జ్వరమును వదిలాడు. ఆ విధముగా శివవైష్ణవజ్వరముల మధ్య పరస్పర యుద్ధమాయెను (*అథ నారాయణః దేవః తం దృష్ట్వా వ్యసృజత్ జ్వరం । మహేశ్వరః వైష్ణవః చ యుయుధాతే జ్వరౌ ఉభౌ ॥* 10-63-23). (Biological Warfare). వైష్ణవ జ్వరబలముచే పీడితమైన శైవజ్వరము పెద్దగ ధ్వని చేయుచు యుద్ధము చేయుచుండెను. పిమ్మట అది భీతయై మతియెచ్చట అభయమును పొందజాలనదియై శరణుజొచ్చి దోసిలొగ్గి శ్రీకృష్ణుని స్తుతింపసాగెను (*మాహేశ్వరః సమాక్రన్దన్ వైష్ణవేన బల ఆర్దితః । అలబ్ధ్వా అభయం అన్యత్ర భీతః మాహేశ్వరః జ్వరః । శరణ అర్థీ హృషీకేశం తుష్టావ ప్రయత అంజలిః ॥* 10-63-24). భీతిచెందిన శివజ్వరము, కృష్ణస్వామి శరణము పొంది ఆ శివుని జ్వరాయుధము ఇలా స్తుతింపసాగింది –

దేవా! నీవు అనంతశక్తి సంపన్నుడవు, విశ్వ సృష్టి,స్థితి, సంహార కారకుడవు. నీ పరతత్త్వము లేక బ్రహ్మతత్త్వమును వేదములు, వేదపురుషుడు కీర్తించాయి. నీవు ప్రశాంతుడవు (*జ్వరః ఉవాచ – నమామి త్వా అనన్త శక్తిం పర ఈశం సర్వ ఆత్మానం కేవలం జ్ఞప్తి మాత్రం । విశ్వ ఉత్పత్తి స్థాన సంరోధ హేతుం యత్ తత్ బ్రహ్మ బ్రహ్మలింగం ప్రశాన్తమ్ ॥* 10-63-25). జీవుల విత్తనములు, సూక్ష్మశరీరములు, బీజాంకురము వాటి ప్రవాహము నీవల్లనే. ఇవి నీ బహిరంగ శక్తి విభూతులు. నీవు వీటికి అతీతుడవు. అట్టి నీకు నమస్కారము. నీ యొక్క కాలము వల్లనే జీవులు శరీరాలను ధరిస్తూ కర్మలు ఆచరిస్తుంటారు. కర్మచేయుట వారి స్వభావము. అయితే వారికి క్షేత్రము – శరీరము, ఇంద్రియములు. ద్రవ్యములయందు ఆసక్తి వారి వారి కర్మలఫలితంగా కలుగుతాయి. అలా వారు మాయలో పడతారు. వీటిన్నింటికి నీవు అతీతుడవు. అయినా అంతా నీ పర్యవేక్షణలో జరుగుతుంది (*కాలః దైవం కర్మ జీవః స్వభావః ద్రవ్యం క్షేత్రం ప్రాణః ఆత్మా వికారః । తత్ సంఘాతః బీజ రోహ ప్రవాహః త్వత్ మాయా ఏషా తత్ నిషేధం ప్రపద్యే ॥* 10-63-26). సాధువులను రక్షిస్తావు. హింసించేవారిని హింసిస్తావు. దానికై ఎన్నో లీలలు చేస్తావు. ఎన్నో రూపాలు ధరిస్తావు. ఇప్పుడు నీవు భూమి భారాన్ని తొలగించుటకు అవతరించావు (*నానా భావైః లీలయా ఏవ ఉపపన్నైః దేవాన్ సాధూన్ లోక సేతూన్ బిభర్షి । హంసి ఉత్ మార్గాన్ హింసయా వర్తమానాన్ జన్మ ఏతత్ తే భార హారాయ భూమేః ॥* 10-63-27). నీ తేజస్సుచే సృష్టింపబడిన దుస్సహమైన, అతి ప్రవృద్ధమైన కొత్త కొత్త రూపములు హంగులతో పీడించు నీ వైష్ణవ జ్వరముతో పీడింపబడ్డాను. ప్రాణులెంతవరకూ ఆశానుబద్ధులై నీ పాదములను సేవింపరో అంతవరకు వారికి కష్టములు, సంతాపములు తప్పవు (*తప్తః అహం తే తేజసా దుఃసహేన శాన్త ఉగ్రేణ అతి ఉల్బణేన జ్వరేణ । తావత్ తాపః దేహినాం తే అంఘ్రి మూలం న ఉ సేవేరన్ యావత్ ఆశా అనుబద్ధాః ॥* 10-63-28), అని ప్రార్థించగా శైవజ్వరానికి స్వామి రక్షణ ఇచ్చాడు. వైష్ణవ జ్వరము ఇక ఏమి చేయదన్నాడు స్వామి. ఓ త్రిశిరమా! నేను నీ పట్ల ప్రసన్నుడనైతిని. ఈ మన సంవాదమును వినువారి జోలికి పోకు వారిని పీడించకు, అని స్వామి శివజ్వరాన్ని అదేశించాడు (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ – త్రిశిరః తే ప్రసన్నః అస్మి వ్యేతు తే మత్ జ్వరాత్ భయం । యః నౌ స్మరతి సంవాదం తస్య త్వత్ న భవేత్ భయమ్ ॥* 29). శ్రీకృష్ణుడిట్లు పలుకగా శైవజ్వరము ఆయనకు ప్రణమిల్లి వెళ్ళిపోయింది. అనంతరము బాణాసురుడు రథమునందు అధిరోహించి యుద్ధము చేయుదలంపుతో శ్రీకృష్ణుని వద్దకు వచ్చాడు (*ఇతి ఉక్తః అచ్యుతం ఆనమ్య గతః మాహేశ్వరః జ్వరః । బాణః తు రథం ఆరూఢః ప్రాగాత్ యోత్స్యన్ జనార్దనమ్ ॥* 10-63-30).

ఓ రాజా! బాణాసురుడు తిరిగి రథాన్ని ఎక్కి శ్రీకృష్ణుడివద్దకు వచ్చి వేయి చేతులలో వివిధాస్త్రములను ధరించి యుద్ధము మొదలుపెట్టాడు (*తతః బాహు సహస్రేణ నానా ఆయుధ ధరః అసురః । ముమోచ పరమ క్రుద్ధః బాణాన్ చక్ర ఆయుధే నృప ॥* 10-63-31). స్వామి తన సుదర్శన చక్రముతో వాడి భుజములను చెట్టుకొమ్మలవలె నరికాడు (*తస్య అస్యతః అస్త్రాణి అసకృత్ చక్రేణ క్షుర నేమినా। చిచ్ఛేద భగవాన్ బాహూన్ శాఖాః ఇవ వనస్పతేః ॥* 10-63-32). వాణ్ణి కాపాడడానికి భక్తులఎడ జాలిగల

రుద్రుడు (శివుడు), కృష్ణుని బ్రతిమిలాడినాడు. కృష్ణస్వామిని శివుడు ఈ రకంగా స్తోత్రం చేసాడు (*బాహుషు ఛిద్యమానేషు బాణస్య భగవాన్ భవః । భక్త అనుకంపీ ఉపవ్రజ్య చక్ర ఆయుధం అభాషత ॥* 10-63-33)-

1. స్వామీ! నీవు పరబ్రహ్మవుగా అంతటా నిండి ఉన్నావు. నీకు అంతా తెలుసు. దివ్యశరీర కాంతి గలవాడవు. పరమపురుషుడవు. శబ్దబ్రహ్మముగా అందరి వాక్కులలో ఉండి ఎవరికి ఏది ఇవ్వాలో అలా పలికిస్తావు. దీనివల్లనే సంపదలు, ఆపదలు తగినట్లుగా వస్తాయి. ఈ విషయం నీ విశుద్ధ భక్తులకు తెలుసు (*త్వం హి బ్రహ్మ పరంజ్యోతిర్ గూఢం బ్రహ్మణి వాఙ్మయే । యం పశ్యంతి అమలాత్మన ఆకాశమివ కేవలమ్* - 34).

2. స్వామి యొక్క విశ్వరూపమును స్తోత్రించాడు శివుడు - స్వామీ! ఆకాశము నీ నాభి, అగ్ని నీ ముఖము, జలము నీ రేతస్సు, స్వర్గము నీ శిరము, దిక్కులు నీ శ్రవణేంద్రియములు, ఓషధులు నీ రోమములు, జలపూర్ణ మేఘములు నీ శిరోజములు, ధరణి నీ పాదము, చంద్రుడు నీ మనస్సు, సూర్యుడు నీ నేత్రము కాగా నేను నీ అంతఃకరణమును. సముద్రము నీ ఉదరము, ఇంద్రుడు నీ భుజములు, బ్రహ్మదేవుడు నీ బుద్ధి, ప్రజాపతి నీ జననాంగము, ధర్మము నీ హృదయము. నిజముగా నీవు లోకసృష్టికర్తవగు ఆదిపురుషుడవు (*నాభిః నభః అగ్నిః ముఖం అంబు రేతః ద్యౌః శీర్షం ఆశాః శ్రుతిః అంఘ్రిః ఉర్వీ చంద్రః మనః యస్య దృక్ అర్కః ఆత్మా అహం సముద్రః జఠరం భుజ ఇంద్రః ॥ రోమాణి యస్య ఓషధయః అంబువాహాః కేశాః విరించః ధిషణా విసర్గః । ప్రజాపతిః హృదయం యస్య ధర్మః సః వై భవాన్ పురుషః లోక కల్పః* 10-63-35,36).

3. ఓ అమిత శక్తిమంతుడా! జగత్తు రక్షణకై ధర్మాన్ని నడిపిస్తావు. అకుంఠమైన ధామము కలవాడివి. దేవతలమైన మేము నీ ఆధీనములోనే సప్త లోకాలను పాలిస్తున్నాము - (*తవ అవతారః అయం అకుంఠ ధామన్ ధర్మస్య గుప్త్యై జగతః భవాయ । వయం చ సర్వే భవతా అనుభావితాః విభావయామః భువనాని సప్త ॥* 10-63-37).

4. *త్వమేక ఆద్యః పురుషో అద్వితీయ* - నీవు మొదటివాడవు, చివరకు మిగిలేవాడవు, ఒక్కడవు. స్వప్రకాశుడవు, కారణహితుడవు (అంటే జీవులు వారి వారి కర్మానుసారం ఫలితం పొందుతారు). ధర్మనియామకుడవు. ధర్మహీనులు నీ మాయకులోనయి నానాగుణములు, బుద్ధులు, మనస్సులకు లోనవుతారు - ఇలా సర్వవికారములకు లోనవుతారు. కావున నీవు సర్వకారణకారుడవు - (*త్వం ఏకః ఆద్యః పురుషః అద్వితీయః తుర్యః స్వదృక్ హేతుః అహేతుః ఈశః । ప్రతీయసే అథ అపి యథా వికారం స్వ మాయయా సర్వ గుణ ప్రసిద్ధ్యై ॥* 10-63-38).

5. మేఘములచే కప్పబడ్డ సూర్యుడు కనబడకపోయినా, కనబడే ప్రకాశము సూర్యుడి వల్లనే అయినట్లుగా నీవు స్వప్రకాశుడవు అయినను గుణమయులకు నీవు పరోక్షంగా వికసిస్తావు (*యథా ఏవ సూర్యః*

పిహితః ఛాయయా స్వయా ఛాయాం చ రూపాణి చ సంచకాస్తి । ఏవం గుణేన అపిహితః గుణాన్ త్వం ఆత్మప్రదీపః గుణినః చ భూమన్ ॥ 39). ఇది గ్రహించలేని మాయా మోహితులు తమ వక్రబుద్ధితో భార్యాపుత్ర గృహాదులయందు మాత్రమే ఆసక్తి చెంది దుఃఖసముద్రములోనే మునిగి తేలుతుంటారు (*యన్మాయా మోహితధియః పుత్రదారగృహాదిషు । ఉన్మజ్జంతి నిమజ్జంతి ప్రసక్తా వృజిన అర్ణవే ॥* 10-63-40).

6. భగవద్దత్తముగా ఈ మానవజన్మను పొందియు ఇంద్రియనిగ్రహమును పొందజాలక నీ పాదములను ఆశ్రయింపక బ్రతుకువాడు ఆత్మవంచకుడు. ఇంద్రియలోలులైనవారు, నీకు విముఖులై, తమకుతామే జీవితకాలాన్ని వ్యర్థం చేసుకుంటూ, తమకుతామే మోసం చేసుకొనుచున్నారు. ఈ జన్మ, ఇంత చక్కటి శరీరము, జీవనము నీ ప్రసాదమే అని మంచివారు తలుస్తారు. ఇంద్రియలోలులైన మానవులు ఇది గుర్తించరు (*దేవదత్తం ఇమంలబ్ధ్వా నృలోక అజితేన్ద్రియః*). ఇంద్రియలోలురే నీ పాదములను ఆశ్రయించరు. అట్టివారు ఆత్మవంచకులు (*దేవ దత్తం ఇమం లబ్ధ్వా నృ లోకం అజిత ఇంద్రియః । యః న ఆద్రియేత త్వత్ పాదౌ సః శోచ్యః హి ఆత్మవంచకః ॥* 10-63-41).

7. ప్రియమైన ఈశ్వరుడవు అలాంటి నిన్నువదలి, పుత్రాదులయందు మాత్రమే ఆసక్తులైతే అట్టి వారు అమృతమును విడచి విషమును త్రాగుచున్నవారగుదురు- *విషమత్త్యమృతం త్యజన్* - (*యః త్వాం విసృజతే మర్త్యః ఆత్మానం ప్రియం ఈశ్వరమ్ । విపర్యయ ఇంద్రియ అర్థ అర్థం విషం అత్తి అమృతం త్యజన్ ॥* 10-63-42).

8. నేను, బ్రహ్మాదులు (*అహం బ్రహ్మ అథ విబుధా*), మునులు-నిన్ను ప్రియతముడువిగా తలచి నిన్ను శరణజొచ్చితిమి (*అహం బ్రహ్మథ విబుధా మునయః చ అమలాశయాః । సర్వాత్మనా ప్రపన్నాః త్వాం ఆత్మానం ప్రేష్ఠం ఈశ్వరమ్ ॥* 10-63-43).

9. భౌతికజీవనము నుండి విడుదలను పొందుటకై దేవదేవుడవగు నిన్ను భజించెదము. విశ్వపోషకుడవగు నీవే దీని ఉత్పత్తి లయములకు కారణుడవు. నీవు సమదర్శివి, ప్రశాంతుడవగు నీవు నిజమైన మిత్రుడవు, పరమాత్మవు, ఆరాధ్యదైవము. అద్వితీయుడవగు నీవు సకలలోకములకు, సకలజీవులకు ఆశ్రయుడవు - *త్వం త్వా జగత్ స్థితి ఉదయాన్త హేతుం సమం ప్రశాన్తం సుహృదాత్మదైవమ్ । అనన్యం ఏకం జగదాత్మకేతం* (నీవు జీవులకు అధిష్ఠాన స్వరూపుడవు) *భవాపవర్గాయ భజామదేవమ్* (భక్తిని పొందుటకు, సంసారమును తొలగించుకొనుటకు నిన్ను ఆరాధించుచున్నాము) - 44.

స్వామీ! ఈ బాణాసురుడు నాకు ఇష్టమైనవాడు, నా భక్తుడు, నా సేవకుడు. నాచే అభయము, వరములు పొందినవాడు. కావున అనుగ్రహింపుము, నీకు ప్రహ్లాదుడు ఎలాగో నాకు వీడు అటువంటివాడు అని శివుడు ప్రార్థించాడు (*అయం మమ ఇష్టః దయితః అనువర్తీ మయ అభయం దత్తం అముష్య దేవ ।*

సంపాద్యతాం తత్ భవతః ప్రసాదః యథా హి తే దైత్యపతౌ ప్రసాదః ॥ 10-63-45). కృష్ణస్వామి అలాగే కానివ్వు అన్నాడు – భగవానుడవగు శంకరా! నీవు నాతో ఏమి పలికితివో నేను నీకు ఆ ఇష్టమైన పనిని చేస్తాను. నీ నిర్ణయాన్ని నేను పూర్తిగ ఆమోదించుచున్నాను (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ – యత్ ఆత్థ భగవన్ త్వం నః కరవామ ప్రియం తవ । భవతః యత్ వ్యవసితం తత్ మే సాధు అనుమోదితమ్ ॥* 10-63-46). బలిచక్రవర్తి వంశంలో పుట్టినవారిని చంపనని ఆనాడే ప్రతిజ్ఞ చేసాను. అట్లాగే ప్రహ్లాదునికి కూడా వరం ఇచ్చాను. కావున ఇతనిని సంహరించను అని స్వామి తెలిపాడు (*అవధ్యః అయం మమ అపి ఏషః వైరోచని సుతః అసురః । ప్రహ్లాదాయ వరః దత్తః న వధ్యః మే తవ అన్వయః ॥* 10-63-47). ఈతని గర్వమును అణచుటకు ఎక్కువగా ఉన్న భుజములను తీసాను. నాలుగు భుజములు మాత్రమే ఉంచాను. భూభారాన్ని తీసివేయడానికి ఈతని సైన్యాన్ని నాశనము చేసాను (*దర్ప ఉపశమనాయ అస్య ప్రవృక్ణాః బాహవః మయా । సూదితం చ బలం భూరి యత్ చ భారాయితం భువః ॥* 10-63-48). ఈతడు నీ పార్షదులలో ఒకడు అవుతాడు. ఇంకను నాలుగు బాహువులు మిగిలియున్నట్టి ఈ అసురుడు జరామరణరహితుడై నీ ముఖ్యానుచరులలో ఒకనిగా సేవను గూర్చగలడు. ఆ విధముగా ఇతనికి ఏ రకమైన భయము ఉండబోదు (*చత్వారః అస్య భుజాః శిష్టాః భవిష్యతి అజర అమరాః । పార్షద ముఖ్యః భవతః న కుతశ్చిత్ భయః అసురః ॥* 10-63-49).

బాణాసురుడు శ్రీకృష్ణస్వామికి తలవంచి నమస్కారము చేసుకొని, ఉష అనిరుద్ధులను శ్రీకృష్ణుడి పరివారముతో సాగనంపాడు (*ఇతి లబ్ధ్వా అభయం కృష్ణం ప్రణమ్య శిరసా అసురః । ప్రాద్యుమ్నిం రథం ఆరోప్య సవధ్వః సముపానయత్ ॥* 10-63-50). అనంతరము శ్రీకృష్ణుడు శంకరుని ఆమోదంతో సెలవు తీసుకొని సుందరవస్త్ర భూషణ విభూషితుడు అక్షౌహిణి సైన్యపరివృతుడు, సపత్నీకుడు అగు అనిరుద్ధుని ముందుంచుకొని ద్వారకకు వెడలెను (*అక్షౌహిణ్యా పరివృతం సు వాసః సమలంకృతం। సపత్నీకం పురః కృత్య యయౌ రుద్ర అనుమోదితః ॥* 10-63-51). అపుడు శంఖములు, ఆనకములు, దుందుభులు మున్నగు వాద్యములు మ్రోగుచుండగా, బంధువులు బ్రాహ్మణులు, పౌరులు ఎదురేగిరి. ద్వారకానగరము – తోరణములచేత, ధ్వజములచేత శోభిల్లునట్టి జలములచేత, కళ్ళాపి చల్లబడిన మార్గములు, సింహద్వారములగుండా శ్రీకృష్ణుడు తన రాజధానిలోనికి ప్రవేశించెను (*స్వ రాజధానీం సమలంకృతాం ధ్వజైః స తోరణైః ఉక్షిత మార్గ చత్వరామ్ । వివేశ శంఖ ఆనక దున్దుభి స్వనైః అభ్యుద్యతః పౌర సుహృత్ ద్విజాతిభిః ॥* 10-63-52).

ఈ శ్రీకృష్ణవిజయ వృత్తాంతము, శంకరునితో జరిగిన యుద్ధమును ఎవరు ప్రాతఃకాలమున స్మరిస్తారో అట్టి వారికి పరాజయము ఉండదు (*యః ఏవం కృష్ణవిజయం శంకరేణ చ సంయుగమ్ । సంస్మరేత్ ప్రాతః ఉత్థాయ తస్య న స్యాత్ పరాజయః ॥* 10-63-53), అని ఫలశ్రుతిని శ్రీశుకుల వారు సెలవిచ్చారు.

బ్రాహ్మణ ధన అపహరణ వల్ల కలుగు శిక్ష - ఇక్ష్వాకు పుత్రుడగు నృగరాజు చరిత్ర-నృగోపాఖ్యానము: గోవులు బ్రాహ్మణుల ప్రాముఖ్యత వివరణ-

ఒక రోజు సాంబుడు, ప్రద్యుమ్నుడు, చారుడు, భానుడు, గదుడు మొదలగువారు దగ్గరలో ఉన్న అడవిలో ఆడుతూ, దప్పిక గొన్నవారై నీటికై బావివద్దకు వెళ్ళారు. అందులో ఒక ఊసరవెల్లిని చూసి అది బయటకు రాలేక బాధపడడం గమనించారు. దాన్ని బయటకు లాగే ప్రయత్నం చేసి విఫలము చెంది శ్రీకృష్ణునకు ఈ విషయం తెలియజేసారు. కృష్ణుడు ఎడమచేత్తో దాన్ని పైకి అవలీలగా లాగాడు (*తత్ర ఆగత్య అరవింద అక్షః భగవాన్ విశ్వ భావనః । వీక్ష్య ఉజ్జహార వామేన తం కరేణ సః లీలయా ॥* 10-64-5). శ్రీకృష్ణస్పర్శతో అది ఒక దేవతా స్వరూపాన్ని పొందింది (*సః ఉత్తమఃశ్లోక కర అభిమృష్టః విహాయ సద్యః కృకలాస రూపం। సన్తప్త చామీకర చారు వర్ణః స్వర్గీ అద్భుత అలంకరణ అంబర స్రక్ ॥* 10-64-6). శ్రీకృష్ణభగవానుడు వాని సర్వవృత్తాంతము తెలిసియున్నను అట్టిరూపము వానికి కలుగుటకు గల కారణమును జనులకు తెలియజెప్పుటకై వాని నిట్లు అడిగెను- "మహాత్మా! ఇట్టి సర్వోత్తమ రూపమును ధరించిన నీ వెవరు? నేను నిన్నొక గొప్ప దేవతగ తలంచుచున్నాను (*పప్రచ్ఛ విద్వాన్ అపి తత్ నిదానం జనేషు విఖ్యాపయితుం ముకున్దః । కః త్వం మహాభాగ వరేణ్య రూపః దేవ ఉత్తమం త్వాం గణయామి నూనమ్ ॥* 10-64-7). సుభద్రుడా! ఇట్టి హీనదశకు అయోగ్యుడ వయ్యును నీవే కర్మవలన హీనమగు ఈ ఊసరవెల్లి రూపమును పొందితివి? ఆ వివరములను మాకు జెప్పుటకు యోగ్యమైనచో ఆ వృత్తాంతము నంతటిని వివరింపుము. మేమీ వృత్తాంతమును తెలిసికొనగోరుచున్నాము (*దశాం ఇమాం వా కతమేన కర్మణా సంప్రాపితః అసి అతత్ అర్హః సుభద్ర । ఆత్మానం ఆఖ్యాహి వివిత్సతాం నః యత్ మన్యసే నః క్షమం అత్ర వక్తుమ్ ॥* 10-64-8).

శుకుడు పలికెను - అనంతమూర్తి అనంతరూపములు గల శ్రీకృష్ణుడిట్లడుగగా నృగరాజు సూర్యునివలె తేజోవంతమైన తన కిరీటముతో సహా మాధవునకు దండ ప్రణామములు ఆచరించి ఆ నృగరాజు ఇట్లు పలికెను (10-64-9) -

నృగరాజు పలికెను - దేవా! నేను ఇక్ష్వాకు పుత్రుడను, నా పేరు నృగరాజు. దానశీలురగు పురుషులను లెక్కబెట్టునపుడు నానామము బహుశ మీరు వినే ఉంటారు (10-64-10). నాథా! నీకు తెలియనిదేమియున్నది? సర్వజీవులబుద్ధికి సాక్షియై ఉన్నవాడవు, కాలముచే మార్చబడని దృష్టిగలవాడవు అయినను నీ ఆజ్ఞను అనుసరించి నా వృత్తాంతమును వివరిస్తాను. శ్రీకృష్ణునకు అంతా తెలుసు అని అర్థము - (*కిం ను తే అవిదితం నాథ సర్వ భూత ఆత్మ సాక్షిణః । కాలేన అవ్యాహత దృశః వక్ష్యే అథ అపి తవ ఆజ్ఞయా ॥* 10-64-11). ఆ రాజు తన పూర్వజన్మ వృత్తాంతమును ఇలా తెలియజేశాడు -

మిత్రులారా! నేను ఎంతో పెద్ద దానకర్తను. భూమి మీద ఇసుకరేణువులు ఎన్ని కలవో లేక ఆకాశమున ఎన్ని నక్షత్రములు కలవో లేక ఎన్ని వర్షబిందువులు కలవో అన్ని గోదానాలు బ్రాహ్మణులకు

చేశాను (*యావత్యః సికతాః భూమేః యావత్యః దివి తారకాః యావత్యః వర్ష ధారాః చ తావతీః అదదాం స్మ గాః* ॥ 10-64-12). తరుణ వయస్సులో ఉన్నవి, కపిలవర్ణము కలిగినవి, పాలిచ్చునవి, చక్కని స్వభావము రూపము కలిగినవి, మంచి గుణములు కలిగినవి, న్యాయబద్ధముగా సంపాదింపబడినవి అగు గోవులను, సువర్ణమయ కొమ్ములు, వెండి గిట్టలు, వస్త్రాభరణపూమాలలతో అలంకరింపచేసి ఆ గోవులను వాటి దూడలతో పాటుగా నేను దానమిచ్చియుంటిని (*పయఃవినీః తరుణీః శీల రూప గుణ ఉపపన్నాః కపిలాః హేమ శృంగీః । న్యాయ అర్జితాః రూప్య ఖురాః సవత్సాః దుకూల మాలా ఆభరణాః దదౌ అహమ్* ॥ 10-64-13). దానగ్రహీతలగు బ్రాహ్మణులను తొలుత నేను చక్కని ఆభరణములతో అలంకరించి గౌరవించితిని. చక్కని కుటుంబములను కలిగిన ఆ ఉన్నత బ్రాహ్మణులు తరుణప్రాయులు, మహోన్నత శీలగుణయుతులునై యుండిరి. వారు సత్యవ్రతులు, తపోవిఖ్యాతలు, వేదశాస్త్రపారంగతులు, సాధుస్వభావులు అయియుండిరి (*సు అలంకృతేభ్యః గుణ శీలవద్భ్యః సీదత్ కుటుంబేభ్యః ఋత వ్రతేభ్యః । తపః శ్రుత బ్రహ్మ వదాన్య సద్భ్యః ప్రాదాం యువభ్యః ద్విజ పుంగవేభ్యః* ॥ 10-64-14). వస్త్రాలంకారాదులచే అలంకరించిన గోవులను, భూములను, సువర్ణములను, గృహములను, ఏనుగులను, గుఱ్ఱములను, దాసీలతో గూడిన బ్రాహ్మణ కన్యకలను, తిలలను, రౌప్యమును, శయ్యలను, రత్నములను, గృహసామగ్రులను, రథములను దానమిచ్చితిని. బహువిధములగు యజ్ఞముల నొనరించుట యందు నానారకములగు పుణ్యసంక్షేమ కార్యములయందు నిమగ్నుడై యుంటిని (*గో భూ హిరణ్య ఆయతన అశ్వ హస్తినః కన్యాః స దాసీః తిల రూప్య శయ్యాః వాసాంసి రత్నాని పరిచ్ఛదాన్ రథాన్ ఇష్టం చ యజ్ఞైః చరితం చ పూర్తమ్*॥ 10-64-15).

ఒకసారి ఒక బ్రాహ్మణునకు దానం చేసిన ఆవు నాకు తెలియకుండా తిరిగి నా గోశాలను చేరింది. అది తెలియక దాన్ని ఇంకొక బ్రాహ్మణునకు దానం చేసాను (*కస్యచిత్ ద్విజ ముఖ్యస్య భ్రష్టా గౌ మమ గోధనే । సంపృక్తా అవిదుషా సా చ మయా దత్తా ద్విజాతయే* ॥ 10-64-16). ఆ ఆవు నాదంటే నాది అని తగవులాడుకోసాగారు ఆ బ్రాహ్మణులు. తప్పయిపోయిందని గ్రహించిన నేను, బ్రాహ్మణులను ఓదార్చసాగాను. ఆ ఆవును వదలిన వారికి లక్ష చక్కటి ఆవులు దానం ఇస్తానని బ్రతిమాలాడాను. అయినా వారు వినలేదు. వాళ్ళు దెబ్బలాడుతూ వెళ్ళిపోయారు. ఆ తర్వాత కాలానుగుణంగా, దేవదేవా! జగన్నాథా! ఇంతలో యమదూతలు నన్ను యమలోకమునకు తీసికొని వెళ్ళగా యముడు ఇట్లా అడిగాడు (*ఏతస్మిన్ అన్తరే యామ్యైః దూతైః నీతః యమక్షయమ్ । యమేన పృష్టః తత్ర అహం దేవదేవ జగత్పతే* ॥ 10-64-22) -

రాజా! నీవు మొదట పాపఫలము అనుభవిస్తావా? లేక అనంత పుణ్యఫలము అనుభవిస్తావా? నీవు చేసిన దానధర్మములవలన నీకనంత దివ్యలోకములు కలుగనున్నవి అని తెలియజేశాడు (*పూర్వం త్వం అశుభం భుంక్షే ఉత ఆహో ఉ నృపతే శుభమ్ । అన్తం దానస్య ధర్మస్య న పశ్యే లోకస్య భాస్వతః* ॥ 10-64-23). "ధర్మరాజా! నేను మొదట అశుభఫలమునే అనుభవింపగలను" అని పలికితిని. "అట్లే కానివ్వు" అని యమధర్మరాజు ఆదేశించెను. దేవా! నేనచటినుండి పతితుడనగుచున్న సమయములోనే నా ఈ

ఉసరవెల్లి రూపమును జూచితిని (*పూర్వం దేవ అశుభం భుంజే ఇతి ప్రాహ పత ఇతి సః । తావత్ అద్రాక్షం ఆత్మానం కృకలాసం పతన్ ప్రభో ॥* 10-64-24). కావున యముడు శిక్షవేస్తూ ఊసరవెల్లిగా జన్మపొందమన్నాడు. (ఇప్పుడు శ్రీకృష్ణ స్పర్శవల్ల పాపపరిహార మొందాడు రాజు నృగ, తన యొక్క నిజ స్వరూపం పొందగలిగాడు. పూర్వజన్మ స్మృతి వల్ల తన జన్మ వృత్తాంతము తెలియజేసి ఇలా స్వామిని స్తోత్రించాడు, నృగరాజు) -

నృగరాజుచే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము

ఓ కేశవా! స్వామీ! నేను నీ దాసుడను, బ్రాహ్మణభక్తుడను. కేశవా! నీ దర్శన అభిలాషినైనవాడను. కావుననే నేటికిని నా పూర్వజన్మ స్మృతి కోల్పోలేదు (*బ్రహ్మణ్యస్య వదాన్యస్య తవ దాసస్య కేశవ । భవత్ సందర్శన అర్థినః* - 10-64-25). ఓ అధోక్షజా! నీవు వేదజ్ఞులకు యోగేశ్వరుడవై వారి హృదయాలలో పరమాత్మగా కన్పడతావు, ధ్యానింపబడతావు. దేవా! యోగేశ్వరులు వేదశాస్త్రములను నేత్రముల ద్వారా చూచి, నిర్మలమైన హృదయమున ఎవనిని ధ్యానించుచుందురో అట్టి అధోక్షజుడవు పరమాత్మ రూపుడవుఅగు నీవు, నాకు ఎట్లా దర్శనమిస్తున్నావో తెలియరాకున్నది. ఈ జగత్తులో సంసారకాంక్షలేని వారికే నీవు దర్శనమిచ్చుచుందువు. కాని అధిక సంసార దుఃఖము వలన కలిగిన అంధబుద్ధి అగు నా వంటి జనులకు నీ దర్శనము అత్యాశ్చర్యకమైన విషయము (*సః త్వం కథం మమ విభో అక్షిపథ పరాత్మా యోగేశ్వరైః శృతిదృశా అమల హృత్ విభావ్యః* 10-64-26). సంసారమందు ఆసక్తి లేనివాడికి మాత్రమే నీవు గోచరిస్తావు. అట్టి నీవు ఇప్పుడు ఈ అన్ధబుద్ధికి కూడా కన్పడ్డావు (*సాక్షాత్ అధోక్షజ ఉరువ్యసన అన్ధబుద్ధేః స్యాత్ మే అనుదృశ్యః ఇహ యస్య భవ అవపర్గః ॥* 26). దేవదేవా! జగన్నాథా! గోవిందా! పురుషోత్తమా! నారాయణా! హృషీకేశా! పుణ్యశ్లోకా! అచ్యుతా! అవ్యయా! ప్రభూ! శ్రీకృష్ణా! ఇప్పుడు నీ వనుమతి నొసంగుము. నేను దేవలోకమునకు వెడలుచున్నాను. నేనెక్కడ నున్నను నా చిత్తము నీ పాదపద్మముల స్మరణము నందే ఆసక్తమై ఉండుగాక! (*దేవదేవ జగన్నాథ గోవిన్ద పురుషోత్తమ । నారాయణ హృషీకేశ పుణ్యశ్లోక అచ్యుత అవ్యయ* 10-64-27, *అనుజానీహి మామ్ కృష్ణ యాన్తం దేవగతిం ప్రభో । యత్ర క్వాపి సతః చేతః భూయాత్ మే త్వత్ పద ఆస్పదమ్ ॥* 10-64-28). నన్ను నీలోకానికి చేర్చుము. ప్రభూ! దేవలోకము వెళ్ళుచున్నట్టి నాకు నీ పాదాశ్రయము కావాలి. నేను ఎక్కడ ఉన్నా నా మనస్సు నీ యందే లగ్నమవాలి నేను ఎక్కడ ఉన్నా, నా చిత్తము నీపాదపద్మముల స్మరణయందే ఆసక్తమై యుండుగాక (*యత్ర క్వాపి సతః చేతః భూయాత్ మే త్వత్ పద ఆస్పదమ్ ॥* 28). నీవు సకల జీవులకు ఆశ్రయము ఇచ్చువాడవు. వికారము లేని వాడవు. బ్రహ్మ పదార్థముతో తయారైనవాడవు. బ్రహ్మమునకు మూలపురుషుడవు, పరబ్రహ్మవు, సంపన్నుడవు, యోగేశ్వరుడవు, వాసుదేవుడవు, శ్రీకృష్ణుడవు అగు నీవు యోగులచే ధ్యానింపబడువాడవు, యోగులకు భర్తలాంటి వాడవు, అట్టి నీకు అన్ని విధములుగా నమస్కరించుచున్నాను (*నమస్తే సర్వభావాయ బ్రహ్మణే అనన్తశక్తయే । కృష్ణాయ వాసుదేవాయ యోగానాం పతయే నమః* - (29). (కృష్ణనామము

మహాభారతము (ఉద్యోగపర్వము 71.4) నందలి ఒక శ్లోకములో విశ్లేషించబడినది. దానిని శ్రీల భక్తివేదాంతస్వామి ప్రభుపాదులు చైతన్య చరితామృతములో (మధ్యలీల 9.30 భాష్యము) ఉదహరించిరి: "కృష్" అను శబ్దము భగవానుని ఆకర్షక స్వరూపము కాగా, "ణ" అను శబ్దమునకు ఆధ్యాత్మికానందమని భావము. కృష్+ణతో కలిపినపుడు "కృష్ణ" అను పదము పరతత్త్వమును సూచించును – కృషిర్భూవాచకః *శబ్దో నశ్చ నిర్వృతివాచకః । తయోరైక్యం పరంబ్రహ్మ కృష్ణ ఇత్యభిధీయతే ॥*).

ఇలా పలికి స్వామికి ప్రదక్షిణం చేసి, కిరీటము గల తన తలను స్వామి పాదాల వద్ద ఉంచి, అనుమతిపొంది, అందరూ చూస్తుండగానే శ్రేష్ఠమైన విమానమును ఎక్కి దేవలోకానికి వెళ్ళాడు (*ఇత్యుక్త్వా తం పరిక్రమ్య పాదౌ స్పృష్ట్వా స్వమౌళినా । అనుజ్ఞాతో విమానాగ్ర్యం ఆరూహత్ పశ్యతాం నృణామ్* –30).

శ్రీశుకుడు కథను చెబుతూ ఇలా పలికాడు – బ్రహ్మణ్యదేవుడు – బ్రాహ్మణులకు దేవుడు మరియు బ్రాహ్మణులయందు విశేషమైన భక్తిగలవాడు ధర్మాత్ముడు అయిన శ్రీకృష్ణుడు అక్కడికి చేరిన తన పుత్రులు, రాజులను, యాదవులను ఉద్దేశించి ఈ క్రింది విధంగా బోధచేసాడు (*కృష్ణః పరిజనం ప్రాహ భగవాన్ దేవకీసుతః । బ్రహ్మణ్యదేవో ధర్మాత్మా రాజన్యా అనుశిక్షయన్*– 31) –

కావున బ్రాహ్మణధనాన్ని తెలిసి ముట్టినా తెలియక ముట్టినా శిక్ష తప్పదు. ఈశ్వరులమని తలచెడి రాజులు కాని, అగ్ని కన్నా తేజోమంతుడనను చెప్పుకొనేవాడు కాని, ఎటువంటి వాడైనా బ్రాహ్మణ ధనమును అపహరిస్తే అది వారికి జీర్ణము కాదు (*దుర్జరం బత బ్రహ్మస్వం భుక్తం అగ్నేః మనాక్ అపి । తేజీయసః అపి కిం ఉత రాజ్ఞాం ఈశ్వర మానినామ్ ॥* 10–63–32). ఎవరైతే బ్రాహ్మణుల సొమ్మును కాజేస్తారో వారికి విషము త్రాగే పరిస్థితి వస్తుంది. విషానికైనా విరుగుడు ఉంటుందేమో కాని ఇట్టి విషపూరితులకు కఠిన శిక్ష తప్పదు (*నాహం హాలాహలం మన్యే విషం యస్య ప్రతిక్రియా। బ్రహ్మస్వం హి విషం ప్రోక్తం నాస్య ప్రతివిధిః భువి ॥* 10–64–33). విషము తాగిన అది తాగినవాడినే హరిస్తుంది, మామూలు అగ్నిని నీటితో చల్లార్చవచ్చును. కాని బ్రాహ్మణధనమును అపహరించడంవల్ల పుట్టిన పాపాగ్ని ఆ బ్రాహ్మణ ధనమును అపహరించిన వాని వంశమును సమూలంగా నష్టపరుస్తుంది ((3×7)= 21 తరముల వారు అనుభవిస్తారు) (*హినస్తి విషమ్ అత్తారమ్ వహ్నిః అద్భిః ప్రశామ్యతి । కులం సమూలం దహతి బ్రహ్మస్వ అరణిపావకః ॥* 34). అనుమతిని తీసికొనకుండగ బ్రాహ్మణధనమును ఎవడేని అనుభవించినచో అది వాని మూడు తరములను నశింపజేయును. కాని అతడు బలవంతముగా దానిని తీసికొనినచో లేదా ప్రభుత్వాదుల సహాయముతో దానిని హరించినచో వాని వెనుకటి పదితరముల వారు, ముందటి పదితరముల వారు అందరు నశింతురు అనగా ఈతిబాధలను పొందుదురు (*బ్రహ్మస్వం దురనుజ్ఞాతం భుక్తం హంతి త్రిపూరుషమ్ । ప్రసహ్య తు బలాత్ భుక్తం దశ పూర్వాన్ దశ అపరాన్ ॥* 35). (*విప్రతతి సొమ్ముకంటెను విషము మేలు గరళమునకునుఁ బ్రతికృతి గలదు గాని దాని మాన్పంగ భువి నౌషధములు లేవు గాన బ్రహ్మస్వములు గొంట గాదు పతికి ॥* పోతన భాగవతము – 10 ఉ.భా. 475).

కొందరు రాజవంశీయులు రాజ్యవైభవముచే అంధులై ఏమి కాదని బ్రాహ్మణధనమును మేస్తూ నరకలోక పాలవుతున్నారు. ఇట్టి మూర్ఖులు తమ అధోగతిని గూర్చి ఆలోచింపరు. ఇది పిల్లవాళ్ళ చేష్టలలాంటిది. తప్పక అనుభవిస్తారు (*రాజానాః రాజలక్ష్మ్యా అన్ధాః ఆత్మ పాతం న విచక్షతే । నిరయం యే అభిమన్యన్తే బ్రహ్మస్వం సాధు బాలిశాః ॥* 10-64-36). సంపత్తులు అపహరించబడిన బ్రాహ్మణుల అశ్రువులతో ఎన్ని ధూళికణములు తడియునో అన్ని సంవత్సరములు వారు రాజులైనను ఆ రాజులు వారివారి వంశములతోపాటు కుంభీపాక నరక పాలగుదురు (*గృహ్ణన్తి యావతః పాంశూన్ క్రన్దతాం అశ్రుబిన్దవః । విప్రాణాం హృత వృత్తీనాం వదాన్యానాం కుటుంబినామ్ ॥* 10-64-37), (*రాజానః రాజకుల్యాః చ తావతః అబ్దాన్ నిరంకుశాః । కుంభీపాకేషు పచ్యన్తే బ్రహ్మదాయ అపహారిణః ॥* 10-64-38). బ్రాహ్మణుడు దానము చేయనిదే బ్రాహ్మణ సంపదను తాను స్వయముగా తీసుకొన్న లేదా ఇతరులచే ఇవ్వబడినా అట్లు తీసుకొను వ్యక్తి 60,000 సంవత్సరములు మలములలో క్రిమిగా జన్మించును (*స్వ దత్తాం పర దత్తాం వా బ్రహ్మవృత్తిం హరేత్ చ యః । షష్టి వర్ష సహస్రాణి విష్ఠాయాం జాయతే కృమిః ॥* 10-64-39). బ్రాహ్మణుల సొమ్మును నేను గూడా ముట్టను. బ్రాహ్మణుల ధనమును ఎవ్వరును కోరకుందురు గాక! ఆశించరు గాక! అది వారిని అల్పాయుష్కులుగా, పరాజితులుగా చేయును. అట్టివారు పదవులను కోల్పోయి ఇతరులకు ఉద్వేగమును కలిగించు సర్పములుగా జన్మింతురు (*న మే బ్రహ్మ ధనం భూయాత్ యత్ గృధ్వా అల్ప ఆయుషః నరాః । పరాజితాః చ్యుతాః రాజ్యాత్ భవన్తి ఉద్వేజినః అహయః॥* 10-64-40).

నా బంధువులారా! బ్రాహ్మణులు ఎన్ని తిట్టినను, ఎన్ని కొట్టినను వినయముగ నమస్కరింపుడు- బ్రాహ్మణుడు ఎంత తప్పుచేసిననూ మీరు వారిని బాధింపరాదు- (*విప్రం కృత ఆగసం అపి న ఏవ ద్రుహ్యత మామకాః । ఘ్నన్తం బహు శపన్తం వా నమః కురుత నిత్యశః ॥* 10-64-41).

నా వలెనే మీరుకూడా ఎల్లప్పుడూ బ్రాహ్మణులయందు జాగ్రత్తగ నుండి బ్రాహ్మణులకు ప్రణామములు చేయాలి. దీనికి వ్యతిరేకముగా చేయువాడు నా చేతిలో శిక్షను బొందును (*యథా అహం ప్రణమే విప్రాన్ అనుకూలం సమాహితః । తథా నమత యూయం చ యో అన్యథా మే స దండభాక్* - 42). చూసారు కదా! తెలియక బ్రాహ్మణుల యందు తప్పు చేసిన నృగరాజుకు శిక్ష పడింది. బ్రాహ్మణుల ధనమైన గోవు గల్లంతు కావడంవల్ల, అది ఆయన గుర్తించకపోవడంవల్ల రాజు నృగకు పెద్ద శిక్ష పడింది. కావున బ్రాహ్మణుల యందు బహు జాగ్రత్తగా ఉండండి, బ్రాహ్మణధనఅపహరణ, బ్రాహ్మణ అపరాధము తెలియక చేసినా, తెలిసి చేసినా శిక్ష పడుతుంది, అని తెల్పాడు స్వామి (*బ్రాహ్మణ అర్థః హి అపహృతః హర్తారం పాతయతి అధః । అజానన్తం అపి హి ఏనం నృగం బ్రాహ్మణ గౌః ఇవ ॥* 10-64-43). సర్వలోకపావనుడగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు ద్వారకావాసులకు విశేషముగ నిట్లు ఉపదేశించి తన భవనమునకు వెడలిపోయెను (*ఏవం విశ్రావ్య భగవాన్ ముకుందః ద్వారకా ఓకసః । పావనః సర్వలోకానాం వివేశ నిజ మందిరమ్ ॥* 10-64-44).

బలరాముడు బృందావనమును దర్శించుట

బలరాముడు ప్రకృతికి మూలపురుషుడు – అహంకార ప్రతీక, అంటే అతడిలో త్రిగుణములు దాగి ఉన్నాయి. అంటే ప్రళయకాలములో బద్ధజీవరాశులు ఈయనలోనే దాగి ఉంటాయి. ఇది శ్రీకృష్ణుడి ప్రధాన అంశ. ఈయన నుండే సంకర్షణ, శంకర, ఆదిశేష, అనంత అవతారములు ఏర్పడ్డాయి. ఈ బలరామునకు తాను చేసిన బృందావనలీలలు గుర్తుకు వచ్చాయి. తనవారిని, తన గోపికలను చూడాలని శ్రీకృష్ణుని అనుమతితో బృందావనము వెళ్ళి మధు, మాధవ (చైత్ర వైశాఖ మాసములు) రెండు మాసములు అచటనే ఉండి తన గోపికలతో విహరించాడు (*ద్వౌ మాసౌ తత్ర చ అవాత్సీత్ మధుం మాధవం ఏవ చ । రామః క్షపాసు భగవాన్ గోపీనాం రతిం ఆవహన్ ॥* 10-65-17). శ్రీకృష్ణునకు జ్ఞానము ఎంతో వైరాగ్యము కూడా అంతే – ఏ కోరికలు లేనివాడు స్వామి– ఆత్మారాముడు అందుకే లక్ష్మీదేవియే కృష్ణుని పట్టుకొని వేళ్ళాడుతుంది. అలాగే శ్రీకృష్ణుని గోపికలు, తమ అంశలుగా 16108 పత్నులుగా ద్వారకన చేరి శ్రీకృష్ణుని అనుభవించారు. అలాగే ఎందరో భక్తులు కృష్ణుని పొందాలని ఆయనతో మాధుర్యలీలా సంబంధం కావాలని వాంఛించారు. వారే గోపికలు అయ్యారు. వారే గోలోకమున కోట్ల సంఖ్యలో గలరు.

బలరామునకు ఆకర్షితులైన గోపికలు వేరు, వారి అనురాగము వేరు. తనవారిని, తన సాంగత్యము కోరినవారిని పరామర్శించుటకు బృందావనము వెళ్ళాడు బలభద్రుడు. అయితే అక్కడ కృష్ణునకు చెందిన గోపికలు బలరాముని జూచి కృష్ణ విరహమును ఆపుకోలేక తమ గోడు వెళ్ళబుచ్చారు. బలరామ సందర్శనముచేత ఆదరముగలవారై గోపికలు నవ్వుచు ఆయన ఇట్లడిగిరి – "రామా! పురస్త్రీలకు ప్రియతముడగు శ్రీకృష్ణుడు సుఖముగ నున్నాడా? (*గోప్యః హసన్త్యః పప్రచ్ఛుః రామ సన్దర్శన ఆదృతాః । కచ్చిత్ ఆస్తే సుఖం కృష్ణః పురస్త్రీజన వల్లభః॥* 10-65-9). అతడు తల్లిదండ్రులను, బంధువులను తలంచుకొనుచుండునా? కనీసం తల్లిని జూచుటకై ఒక్కమారైన వ్రజమునకు వచ్చునా? మహాభుజుడగు ఆ శ్రీకృష్ణుడు మా నిరంతర స్థిరమైన భజన మరియు సేవలను తలంచుకొనుచుండునా? (*కచ్చిత్ స్మరతి వా బన్ధూన్ పితరం మాతరం చ సః । అపి అసౌ మాతరం ద్రష్టుం సకృత్ అపి ఆగమిష్యతి । అపి వా స్మరతే అస్మాకం అను సేవాం మహాభుజః ॥* 10-65-10). దేవా! బలదేవా! ఎవనికొరకై మేము– తల్లిదండ్రులు, సోదరులు, భర్తలు, పుత్రులు, అక్కచెల్లెండ్రు మున్నగు విడువరాని బంధువులను గూడ విడిచిపెట్టితిమో ఆ శ్రీకృష్ణుడు పూర్తిగ మా సుహృద్భావమును విడిచి మమ్ము అనాథలుగ చేసి, అనన్యశరణుల మగు మమ్ము వెంటనే వదలి వెడలిపోయినాడు. మరల వచ్చెదనని చెప్పుటచే మేము ఆ మాటలను నమ్మి ఆయన గమనమునకు, ఆటంకమును గలుగజేయలేదు. ఆయన యొక్క మధుర స్వరయుక్తములు, వినయముతో కూడిన మోహింపచేయు మాటలయందు ఏ స్త్రీ శ్రద్ధ చూపకుండా ఉండగలదు? (*మాతరం పితరం భ్రాతౄన్ పతీన్ పుత్రాన్ స్వసౄః అపి । యత్ అర్థే జహిమ దాశార్హ దుస్త్యజాన్ స్వజనాన్ ప్రభో ॥, తాః నః సద్యః పరిత్యజ్య గతః సంఛిన్న సౌహృదః। కథం తాదృశం స్త్రీభిః న శ్రద్ధీయేత భాషితమ్ ॥* 10-65-

11,12). (*జననీజనకుల అనుజులఁ దనుజుల బంధువుల మిత్రతతుల విడచి, నెమ్మనమున నొందు దలంపక, తను నమ్మినవారి విడువఁ దగునే హరికిన్ ॥* పోతన భాగవతము - 10 ఉ.భా. 487).

మఱియొక గోపిక పలికినది - అచట బుద్ధిమంతులగు పురస్త్రీలు అస్థిరచిత్తుడు అకృతజ్ఞుడు అగు ఆ శ్రీకృష్ణుని మాటలను ఏల విశ్వసించెదరో? అది చాలా ఆశ్చర్యముగనున్నది. మఱియొక గోపిక పలికినది - పురస్త్రీలు ఆయన మధురమందహాస చూపులచే, అధికమైన కామవేగముచే ఆయన విచిత్రవాక్కుల యందు, ఆయన చెలిమితో చేయు సంభాషణలతో వశీకృతులై ఆయనను నమ్మి ఉన్నారేమో? (*కథం ను గృహ్ణన్తి అనవస్థిత ఆత్మనః వచః కృతఘ్నస్య బుధాః పురస్త్రియః। గృహ్ణన్తి వై చిత్ర కథస్య సున్దర స్మిత అవలోక ఉచ్ఛ్వసిత స్మర ఆతురాః ॥* 10-65-13). ఒకానొక గోపిక పలికినది - గోపికలారా! ఆయన గూర్చి పలుకుట వలన మనకెట్టి ప్రయోజనము లేదు. ఇతర విషయములను జెప్పుడు. మనయెడబాటుచే ఆయన దినములను గడపగలిగినచో మనము గూడ ఆయన యెడబాటుచే దినములను గడుపలేమా! (*కిం నః తత్ కథయా గోప్యః కథాః కథయత అపరాః । యాతి అస్మాభిః వినా కాలః యది తస్య తథా ఏవ నః ॥* 10-65-14). ఇట్లు గోపికలు శ్రీకృష్ణ మనోగతచిత్తులై శ్రీకృష్ణుని నవ్వును శ్రీకృష్ణుని మనోహరములైన సంభాషణములను, శ్రీకృష్ణుని అతిసుందరమైన చూపులను, శ్రీకృష్ణుని నడకతీరులను, శ్రీకృష్ణునితోగల ప్రేమాలింగనములను తలచుకొని ఏడవసాగిరి (*ఇతి ప్రహసితం శౌరేః జల్పితం చారు వీక్షితమ్ । గతిం ప్రేమ పరిష్వంగం స్మరన్త్యః రురుదుః స్త్రియః ॥* 10-65-15). (*అని యి బ్భంగి సరోజలోచనుని నర్మాలాపముల్ నవ్వులున్, అనుబంధుల్, పరిరంభణంబులు, రతివ్యాసంగముల్, భావముల్, వినయంబుల్, సరసోక్తులున్ దలఁచి, యువ్విళ్ళూరు చిత్తంబులన్, జనితానంగ శరాగ్ని చేత దురవస్థం బొంది శోకించినన్* - పోతన భాగవతము-ఉత్తర భాగము-10-493). నానావిధములగు అనునయ కార్యములయందు మిగుల నిపుణుడైన బలదేవుడు, శ్రీకృష్ణుని మనోహర సందేశము ద్వారా గోపికలను ఓదార్చెను (*సంకర్షణః తాః కృష్ణస్య సన్దేశైః హృదయంగమైః । సాన్త్వయాం ఆస భగవాన్ నానా అనునయకోవిదః ॥* 10-65-16).

బృందావనమున తన గోపికలతో గలసి వారుణి చెట్టు తొర్ర నుండి వెడలు పరిమళభరితమైన (19,20) వారుణిని త్రాగి మత్తిల్లి తన గోపికలతో బృందావనమున విహరింపసాగెను. జలకేళికై యమునకు ఆహ్వానించెను. బలరాముడు మత్తిల్లి ఉండుట జూచి ఆమె నిరాకరించెను. క్రోధుడై తన హలాగ్రభాగముతో నదిని లాగెను. భీతి చెందిన యమునాదేవి ఆయన కాళ్ళపై బడి శరణని ఇలా స్తోత్రం చేసింది -

రామ రామ మహాబాహో న జానే తవ విక్రమం । యస్య ఏక అంశేన విధృతా జగతీ జగతః పతే ॥ 10-65-26, *పరం భావం భగవతః భగవన్ మాం అజానతీం । మోక్తుం అర్హసి విశ్వ ఆత్మన్ ప్రపన్నాం భక్తవత్సల ॥* 10-65-27. ఆమెయందు కరుణ జూపి, తన గోపికలతో జలకాలాటలాడి, కాంతిదేవిచే (లక్ష్మీదేవి అంశ) ఇవ్వబడ్డ నీలివస్త్రములచే, భూషణములచే అలంకృతుడయ్యెను. ఇలా బలదేవుడు బృందావనమున గల రెండు నెలలను ఒకరాత్రి వలె గడిపాడు. శ్రీకృష్ణుని రెండవ రూపము, బద్ధజీవుల

పునర్నిర్మాణమునకై ఏర్పడ్డ చతుర్వ్యూహములలో మొదటివాడు బలరాముడు. తప్పుల తడక, చిల్లుల జల్లెడ అయిన బలరామునకు కృష్ణుడంటే బహుప్రీతి. ఈయనదే వైకుంఠలోకాలలో ఒకటైన సదాశివలోకము.

కరూషాధిపతి పౌండ్రకుడు "నేనే వాసుదేవుడను" అని ప్రకటించుట- వాడిని, వాడిని సమర్థించిన కాశీరాజును శ్రీకృష్ణుడు వధించుట - సుదర్శనము వారణాసిపురమును దగ్ధము చేయుట - మహాదేవుని వరమున పొందిన అగ్నిరూపి కృత్యను దానిని పొందిన కాశీరాజు పుత్రుడైన సుదక్షిణుని దగ్ధము చేయుట

శుకుడు పలికెను - రాజా! బలరాముడు నందవ్రజమునకు తిరిగి వెళ్ళాడు.

పిమ్మట కరూషాధిపతి, అజ్ఞాని, మూర్ఖుడు అగు పౌండ్రకుడు "నేనే వాసుదేవుడ"నని ప్రకటించుకొని ద్వారకన గల శ్రీకృష్ణుని కడకు ఒక దూతను పంపెను (*శ్రీశుకః ఉవాచ - నన్ద వ్రజం గతే రామే కరూష అధిపతిః నృప । వాసుదేవః అహం ఇతి అజ్ఞః దూతం కృష్ణాయ ప్రాహిణోత్ ॥* 10-66-1). అజ్ఞానులు కొందఱు "నీవే జగత్పతి అగు వాసుదేవ భగవానుని రూపముతో అవతరించితివి" అని రాజు పౌండ్రకుని ఉత్సాహపరుచుటచే వాడు నిజముగనే తన్ను భగవానుడని నిర్ణయించుకొనెను (*త్వం వాసుదేవః భగవాన్ అవతీర్ణః జగత్ పతిః । ఇతి ప్రస్తోభితః బాలైః మేనే ఆత్మానం అచ్యుతమ్ ॥* 10-66-2). ఆటలలో బాలురచే రాజుగా కల్పితుడైన అజ్ఞాని అగు బాలునివలె - తెలివిలేనివాడు, అధముడు అగు ఆ పౌండ్రకుడు, గూఢముగ సంచరించు దేవాదిదేవుడగు - అనగా అవ్యక్తకర్ముడగు శ్రీకృష్ణుని వద్దకు ద్వారకకు దూతను పంపెను (*దూతం చ ప్రాహిణోత్ మన్దః కృష్ణాయ అవ్యక్తవర్త్మనే । ద్వారకాయాం యథా బాలః నృపః బాల కృతః అబుధః ॥* 10-66-3). దూత ద్వారకకు వెడలి సభాస్థలమున గూర్చుండి యున్నవాడు కమలలోచనుడు, ప్రభువు అగు శ్రీకృష్ణునకు పౌండ్రకుని వార్తను ఇలా వినిపించాడు (*దూతః తు ద్వారకాం ఏత్య సభాయాం అస్థితం ప్రభుం । కృష్ణం కమలపత్రాక్షం రాజ సన్దేశం అబ్రవీత్ ॥* 10-66-4) -

"శ్రీకృష్ణా! ప్రాణుల హితార్థమైన నేనొక్కడనే వాసుదేవరూపమున అవతరించితిని. ఇంకొక వాసుదేవుడు లేడు. అందువలన నీవు నీ కున్న అసత్య వాసుదేవనామమును త్యజింపుము" (*వాసుదేవః అవతీర్ణః అహం ఏకః ఏవ న చ అపరః । భూతానాం అనుకంపా అర్థం త్వం తు మిథ్యా అభిధాం త్యజ ॥* 10-66-5). "యాదవా! నీవు మూర్ఖత్వము వలన ధరించిన వాసుదేవ చిహ్నములను పరిత్యజించి నన్ను శరణుజొచ్చుము. లేదా నాతో యుద్ధము చేయుము" (*యాని త్వం అస్మత్ చిహ్నాని మౌఢ్యాత్ బిభర్షి సాత్వత । త్యక్త్వా ఏహి మాం త్వం శరణం నో చేత్ దేహి మమ ఆహవమ్ ॥* 10-66-6).

శుకుడు పలికెను - అపుడు ఉగ్రసేనాది సభ్యులు మందబుద్ధియగు పౌండ్రకుని తనకు తాను చేసుకొను పొగడ్తలు చేయు వ్రాక్కులను విని పెద్దగ నవ్విరి. పరిహాసవాక్కులను బలికిన పిమ్మట శ్రీకృష్ణ భగవానుడు దూతతో ఇట్లు సందేశము పంపెను - "ఓరీ మూఢా! సుదర్శనాది కృత్రిమ చిహ్నములను ధరించి నీవిట్లు ఆత్మశ్లాఘ చేసికొనుచున్నావు. నీయా చిహ్నముల నన్నింటిని నేను విడిపింతును. మూర్ఖుడా!

నీవు నాచే కొట్టబడినవాడవై ముఖమును కప్పుకొని కొంగగృధ్రవటాదిపక్షులు చుట్టుముట్టగా యుద్ధరంగమున శయనింతువు. అపుడు కుక్కలకు ఆశ్రయుడవు అగుదువు". శ్రీకృష్ణుడు పలికిన ఆ తిరస్కారవాక్కులను దూత తన ప్రభువగు పౌండ్రకునకు తెలిపెను. శ్రీకృష్ణ భగవానుడు గూడ రథమును అధిరోహించి కాశీనగర సమీపమునకు జేరెను. మహారథుడగు పౌండ్రకుడు గూడా శ్రీకృష్ణుని యుద్ధ ప్రయత్నము తెలుసుకొని రెండక్షౌహిణుల సైన్యమును తీసికొని పురమునుండి బయటకు వెడలెను. రాజా! పౌండ్రకుని మిత్రుడగు కాశీరాజు వానివెనుక రక్షకునిగా వెడలెను. కృత్రిమమైన – శంఖము, చక్రము, గద, శారజమను ధనుస్సు, ఖడ్గము, శ్రీవత్సము మున్నగు చిహ్నములతో గూడినవాడు, నకిలీ కౌస్తుభమణిధారియు, వనమాలా విభూషితుడు, పీతకౌశేయధారియు, ప్రకాశించు మకరకుండలములను ధరించినవాడు, అమూల్యమైన కిరీటము ఆభరణములు గలవాడు, కాశీరాజు యొక్క మూడక్షౌహిణుల సైన్యముతో గూడినవాడు, గరుడధ్వజుడు అగు పౌండ్రకుని యుద్ధరంగమున శ్రీకృష్ణుడు చూశాడు. రంగస్థలమునకు వచ్చినవాడు, కృత్రిమ వేషమును ధరించినవాడు అగు నటునివలె తనవంటి వేషమును ధరించిన పౌండ్రకుని జూచి శ్రీకృష్ణుడు పెద్దగ నవ్వసాగెను. ప్రళయకాలాగ్ని చతుర్విధములగు భూతములను, నాశముచేయునట్లు శ్రీకృష్ణుడు గూడ గద, ఖడ్గము, చక్రము, బాణము అనువానిచే పౌండ్రక కాశీరాజుల గజ అశ్వరథపదాతులతో గూడిన సైన్యములను బాధింప జొచ్చెను. అపుడు శ్రీకృష్ణుని చక్రముచే ఛేదింపబడిన రథములు, అశ్వములు, గజములు, పదాతులు, గర్ధభములు, ఒంటెలు అనువానిచే వ్యాపించిన యుద్ధరంగము, రుద్రదేవునకు ప్రళయకాలమునాటి క్రీడారంగమువలె శూరులకు ప్రీతికరముగను, ఇతరులకు భయంకరముగను గనపడజొచ్చెను. అనంతరము శ్రీకృష్ణుడు పౌండ్రకునితో ఇట్లు పలికెను (10–66–7 నుండి 18 వరకు) –

"పౌండ్రకా! నీవు దూత ద్వారా నాకు 'అస్త్రములను విడువవలసినదిగ' వార్త పంపితివి. ఇదిగో నే నిప్పుడు ఆ అస్త్రములను నీపై విడుచుచున్నాను." మూర్ఖుడా! నీవు నా వాసుదేవనామమును అసత్యముగ ధరించుచున్నావు. నేడు దానిని పరిత్యజింపజేయుదును. నేను యుద్ధమును ఇప్పుడు చేయకపోతే నిన్ను శరణు అని అంటాను. ఈ విధముగ దూషించి శ్రీకృష్ణుడు తీక్ష్ణబాణములచే పౌండ్రకుని రథమును నాశముచేసి ఇంద్రుడు వజ్రాయుధముతో పర్వత శిఖరమును ఛేదించినట్లు సుదర్శనచక్రముతో వాని శిరమును ఛేదించెను. అట్లే వాడి మిత్రుడు కాశీరాజును బాణములతో దేహమునుండి శిరస్సును వేఱుచేసి వాయువు పద్మము యొక్క పుప్పొడిని దూరముగ పడవేయునట్లు దానిని కొట్టిన బాణముతో సహా కాశీపురమున బడవేసెను. శ్రీకృష్ణుడిట్లు కాశీరాజుతో పాటు విద్వేషి అగు పౌండ్రకుని సంహరించి ద్వారకకు వెడలెను. అపుడు సిద్ధులు ఆయన కథామృతమును గీర్తింపసాగిరి (10–66–19 నుండి 23 వరకు) (*ఏవం మత్సరిణం హత్వా పౌండ్రకం స సఖం హరిః । ద్వారకాం ఆవిశత్ సిద్ధైః గీయమాన కథా అమృతః ॥* 10–66–23).

'శ్రీకృష్ణుడను నేనే, అతడు దొంగ కృష్ణుడు', అన్న మదాంధుడు, కరూషాధిపతి పౌండ్రకుని శ్రీకృష్ణుడు కాశీపట్టణ సమీపమున వధించాడు. మాత్సర్యయుతుడైననూ పౌండ్రకుడు శ్రీకృష్ణ వేషధారియై శ్రీకృష్ణునే

చింతించుటవల్ల తన స్వస్వరూపము పొంది ముక్తిమార్గాన వెళ్ళాడు. రాజా! ఎల్లపుడు శ్రీహరివేషమును ధరించి శ్రీహరిని గూర్చి యాలోచించుచుండుట వలన కర్మబంధనములన్నియు నశించుటచే పౌండ్రకుడు మరణానంతరము మోక్షమును పొందాడు (*సః నిత్యం భగవత్ ధ్యాన ప్రధ్వస్త అఖిల బన్ధనః । బిభ్రాణః చ హరేః రాజన్ స్వరూపం తత్ మయః అభవత్ ॥* 10-66-24). అడ్డువచ్చిన పౌండ్రక కాశీరాజుల సైన్యమును ప్రతిఘటించాడు శ్రీకృష్ణుడు. పౌండ్రకుని మిత్రుడు కాశీరాజు తలను కృష్ణుడు బాణంతో కొడితే ఆ తల ఎగిరి కాశీపట్టణమున పడింది. రాజు ద్వారము దగ్గర రాజుగారి తలను గుర్తించిన పురజనులు, రాణులు, రాజుగారి పుత్రుడు సుదక్షిణుడు శోకించారు. కాశీపురమునందున్న జనులు రాజద్వారమునందు బడియున్న కుండల భూషితమగు మస్తకమును జూచి "ఇది యేమి? ఎవరి ముఖము" నని సంశయము గలవారైరి (*శిరః పతితం ఆలోక్య రాజద్వారే సకుండలమ్ । కిం ఇదం కస్య వా వక్త్రం ఇతి సంశయిరే జనాః ॥* 10-66-25). అనంతరము కాశీరాజు యొక్క ముఖమని గుర్తించి ఆయన భార్యాపుత్రులు, బంధువులు, పౌరులు "ఓ రాజా! ప్రభూ! మేము సర్వనాశనమైతిమి" అని పలుకుచు విలపింపసాగిరి (*రాజ్ఞః కాశీపతేః జ్ఞాత్వా మహిష్యః పుత్ర బాన్ధవాః । పౌరాః చ హా హతాః రాజన్ నాథ నాథ ఇతి ప్రారుదన్ ॥* 10-66-26). ఆ తర్వాత ఆగ్రహించారు. అంత్యక్రియలు చేసారు.

అనంతరము కాశీరాజుపుత్రుడగు సుదక్షిణుడు తండ్రికి పారలౌకిక క్రియల నొనర్చి, "పితృహంతకుని సంహరించి పితృఋణము నుండి ముక్తి పొందుదునని", సంకల్పించి ఋత్విక్కులతో గూడి ఉదారచిత్తముతో కఠోరసమాధి ద్వారా మహాదేవుని ఆరాధించెను (*సుదక్షిణః తస్య సుతః కృత్వా సంస్థావిధిం పితుః । నిహత్య పితృహన్తారం యాస్యామి అపచితిం పితుః ॥, ఇతి ఆత్మనా అభిసన్ధాయ స ఉపాధ్యాయః మహా ఈశ్వరం । సుదక్షిణః అర్చయాం ఆస పరం ఏణ సమాధినా॥* 10-66-27,28). అవిముక్త క్షేత్రమున భగవానుడగు మహాదేవుడు దర్శనమిచ్చి సంతుష్టుడై వానికి వరము ఇచ్చుటకు సమ్మతించాడు. అప్పుడు "పితృహంతకుని వధించుట" అను వరమును కోరాడు దక్షిణుడు (*ప్రీతః అవిముక్తే భగవాన్ తస్మై వరం అదాత్ విభుః । పితృహన్తృ వధ ఉపాయం సః వవ్రే వరం ఈప్సితమ్ ॥* 10-66-29). అపుడు మహాదేవుడు ఇలా తెలియజేశాడు – "నీవు ఋత్విక్కులవంటి బ్రాహ్మణులతో గలసి అభిచారవిధానము ననుసరించి దక్షిణాగ్నిని సేవించుము. ఆ సృజింపబడ్డ అగ్నిదేవుని బ్రాహ్మణవిరోధులపై ప్రయోగింపబడినచో ప్రమథ గణపరివృత్తుడై నీ కోరికను దీర్చును" అని మహాదేవుడు తెల్పిన విధముగనే సుదక్షిణుడు అగ్నికార్యములు చేసి కృష్ణుని ఉద్దేశించి అభిచారపూర్వకమగు అట్టి యజ్ఞకర్మను చేసెను (*దక్షిణ అగ్నిం పరిచర బ్రాహ్మణైః సమం ఋత్విజం । అభిచార విధానేన సః చ అగ్నిః ప్రమథైః వృతః ॥, సాధయిష్యతి సంకల్పం అబ్రహ్మణ్యే ప్రయోజితః । ఇతి ఆదిష్టః తథా చక్రే కృష్ణాయ అభిచరన్ వ్రతీ ॥* 10-66-30,31).

అట్లా, ప్రతీకారవాంఛతో కాశీరాజు పుత్రుడు సుదక్షిణుడు కఠోర సమాధిద్వారా మహేశ్వరుడిని ఆరాధించి శివుని మెప్పించి వరముగా దక్షిణాగ్నిని పొందినాడు. ఆ అగ్నిరూపుడు వాడు అతిభయంకరుడు

మరియు నగ్న అగ్నిరూపుడు- కాల్చబడిన రాగిరంగువంటి శిఖ మీసములు కలవాడు, నిప్పు రవ్వలను వెడలగ్రక్కు నేత్రములు గలవాడు, దంతములతోను, ఉగ్రమగు భ్రుకుటులతోను గూడిన క్రూరవదనము గలవాడు, నగ్నముగ నున్నవాడు, అతిభయంకరుడు, మూర్తీభవించినవాడు అగు అగ్ని ప్రదీప్తమగు త్రిశూలమును ఊపుచు తన జిహ్వతో పెదవులను నాకుచు యజ్ఞకుండము నుండి బయల్వెడలెను (*తతః అగ్నిః ఉత్థితః కుండాత్ మూర్తిమాన్ అతి భీషణః । తప్త తామ్ర శిఖా శ్మశ్రుః అఙ్గార ఉద్గారి లోచనః ॥, దంష్ట్ర ఉగ్ర భ్రుకుటీ దండ కఠోర ఆస్యః స్వ జిహ్వయా । ఆలిహన్ సృక్విణీ నగ్నః విధున్వన్ త్రిశిఖం జ్వలన్ ॥* 10-66-32,33). వాడు బ్రాహ్మణవిరోధులను మాత్రమే అంతం చేస్తాడని శివుడు తెల్పాడు. అది ద్వారక పైకి వెడలగా పురప్రముఖులు భీతిల్లారు (*పద్భ్యాం తాల ప్రమాణాభ్యాం కంపయన్ అవనీతలం । సః అభ్యధావత్ వృతః భూతైః ద్వారకాం ప్రదహన్ దిశః ॥* 10-66-34). (*తం అభిచార దహనం ఆయాన్తం ద్వారకా ఓకసః । విలోక్య తత్రసుః సర్వే వనదాహే మృగాః యథా ॥* 10-66-35). (*అక్షైః సభాయాం క్రీడన్తం భగవన్తం భయ ఆతురాః । త్రాహి త్రాహి త్రి లోకేశ వహ్నేః ప్రదహతః పురమ్ ॥* 10-66-36). (*శ్రుత్వా తత్ జన వైక్లబ్యం దృష్ట్వా స్వానాం చ సాధ్వసం । శరణ్యః సంప్రహస్య ఆహ మా భైష్ట ఇతి అవితా అస్మి అహమ్ ॥* 10-66-37). దానిపైకి సుదర్శన చక్రమును పంపాడు స్వామి (*సర్వస్య అన్తః బహిః సాక్షీ కృత్యాం మాహేశ్వరీం విభుః । విజ్ఞాయ తత్ విఘాత అర్థం పార్శ్వస్థం చక్రం ఆదిశత్ ॥* 10-66-38). (*తత్ సూర్యకోటి ప్రతిమం సుదర్శనం జాజ్వల్యమానం ప్రలయానల ప్రభమ్ । స్వతేజసా ఖం కకుభః అథ రోదసీ చక్రం ముకున్ద అస్త్రం అథ అగ్నిం అర్దయత్ ॥* 10-66-39). ఆ సుదర్శనచక్రం వాడిని ఓడించి వెంబడించింది. పారిపోయిన అగ్నిరూపి కృత్య దాని సృష్టికర్త అయిన సుదక్షిణుని, ఋత్విక్కులను, ఆ విచిత్రరూపధారియైన దక్షిణాగ్నిని దగ్ధము చేసింది (*కృత్యా అనలః ప్రతిహతః సః రథ అంగపాణేః అస్త్ర ఓజసా సః నృప భగ్నముఖః నివృత్తః । వారాణసీం పరిసమేత్య సుదక్షిణం తం స ఋత్విక్ జనం సమదహత్ స్వ కృతః అభిచారః ॥* 10-66-40). వెంబడించిన విష్ణుచక్రము వారణాసిపురమునే దగ్ధము చేసి శ్రీకృష్ణుని చెంతకు చేరింది (*చక్రం చ విష్ణోః తత్ అనుప్రవిష్టం వారాణసీం స అట్ట సభా ఆలయ ఆపణాం । స గోపుర అట్టాలక కోష్ఠ సంకులాం స కోశ హస్తి అశ్వ రథ అన్న శాలామ్ ॥* 10-66-41). (*దగ్ధ్వా వారాణసీం సర్వాం విష్ణోః చక్రం సుదర్శనం । భూయః పార్శ్వం ఉపాతిష్ఠత్ కృష్ణస్య అక్లిష్ట కర్మణః ॥* 10-66-42). ఉత్తములచే కీర్తింపబడే శ్రీకృష్ణుని ఈ వీరోచిత లీలను వర్ణించువాడు లేక దీనిని శ్రద్ధతో వినువాడు వాని యొక్క సర్వపాపఫలములనుండి విముక్తుడవుతాడు (*యః ఏనం శ్రావయేత్ మర్త్యః ఉత్తమఃశ్లోక విక్రమం । సమాహితః వా శృణుయాత్ సర్వ పాపైః ప్రముచ్యతే ॥* 10-66-43).

బలరాముని లీలలను తెలుపవలసినదిగా పరీక్షిత్తు శ్రీశుకమహర్షిని కోరాడు (*శ్రీరాజా ఉవాచ - భూయః అహం శ్రోతుం ఇచ్ఛామి రామస్య అద్భుత కర్మణః । అనన్తస్య అప్రమేయస్య యత్ అన్యత్ కృతవాన్ ప్రభుః ॥* 10-67-1). అప్పుడు శ్రీశుకులవారి ఈ విధముగా తెలియజేశాడు-

బలరామునిచే లోకకంటకుడైన నరకాసురుని మిత్రుడైన ద్వివిదుడను వానరుని సంహారము

శ్రీకృష్ణుడు వధించియున్నట్టి నరకాసురునకు ద్వివిదుడు అను వానరమిత్రుడు ఒకడు కలడు. అతడు మైందుని సోదరుడు. ద్వివిదుని మంత్రి సుగ్రీవుడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - నరకస్య సఖా కశ్చిత్ ద్వివిదః నామ వానరః । సుగ్రీవ సచివః సః అథ భ్రాతా మైన్దస్య వీర్యవాన్ ॥* 10-67-2). తన మిత్రుడైన నరకాసురుని మరణమునకు ప్రతీకారము తీర్చుకొన గోరినవాడై ద్వివిదుడు గోపాలుర ఇండ్లకు నిప్పుపెట్టెను. శ్రీకృష్ణునికి చెందిన ఆనర్తదేశమును ధ్వంసము కావించెను. ఒడ్డున ఉన్న సముద్రజలమును తన మహాభుజములతో మథించుచూ తీరప్రాంతములను ముంచివేసెను. ఆ దుష్టుడు మహర్షుల ఆశ్రమమునందలి వృక్షములను పెకిలిస్తూ వారి యజ్ఞయాగాదులయందు మలమూత్రములను విడిచెను. స్త్రీ పురుషులను చెరపట్టి పర్వతగుహలలో బందీలను చేసి పెద్దపెద్ద రాళ్ళతో వాటిని కప్పివేసెను. కులస్త్రీలను చెరచుచూ పిమ్మట ద్వివిదుడు బలరాముడున్నట్టి రైవతకపర్వతము చెంతకు వచ్చెను. అచ్చట విహరించుచున్నట్టి బలదేవుని సౌందర్యవతులగు స్త్రీలను చూచెను. బలదేవుని ఉపేక్షించినవాడై ఆతని ఎదుటనే ద్వివిదుడు వనితాగణమునకు తన గుదద్వారమును చూపుచూ కనుబొమ్మలతో మోటుచేష్టలు చేయుచూ మలమూత్రాదులను విడుచుచూ వారిని అవమానపరచెను. బలదేవునకు కోపం వచ్చి ఆ వానరునిపై ఒక రాయిని విసిరెను. వాడు దానిని తప్పించుకొని బలరాముని పరిహసించుచూ స్త్రీల వస్త్రములను పట్టుకొని లాగెను. బలరాముడు వానిని వధించుటకు నిశ్చయించుకొని హలాయుధమును చేతబూని వానిని హతమార్చుటకు ప్రయత్నించెను. వనమునందలి వృక్షములను పెకలించుచూ బలరాముని శిరముపై కొట్టసాగెను. వాటిన్నిటి విరిచి పడేసాడు బలరాముడు. వనములోని అన్ని చెట్లు అయిపోగా, పిదప ఆ వానరుడు రాళ్ళను విసరసాగెను (*ఏవం యుధ్యన్ భగవతా భగ్నే భగ్నే పునః పునః । ఆకృష్య సర్వతః వృక్షాన్ నిర్వృక్షం అకరోత్ వనమ్ ॥* 10-67-22). (*తతః అముంచత్ శిలావర్షం బలస్య ఉపరి అమర్షితః । తత్ సర్వం చూర్ణయాం ఆస లీలయా ముసల ఆయుధః ॥* 10-67-23). వాటన్నిటిని పిండిచేసాడు బలరాముడు. ఇకవాడికి ఏమీ దొరకక ద్వివిదుడు బలరామునితో ద్వంద్వ యుద్ధమునకు దిగి పిడుగుద్దుల వల్ల రక్తము క్రక్కుచూ మరణించెను (*యాదవ ఇన్ద్రః అపి తం దోర్భ్యాం త్యక్త్వా ముసల లాంగలే । జత్రౌ అభ్యర్దయత్ క్రుద్ధః సః అపతత్ రుధిరం వమన్ ॥* 10-67-25). ద్వివిదుని సంహరించిన పిమ్మట బలదేవుడు ద్వారకకు ప్రయాణమయ్యెను (*ఏవం నిహత్య ద్వివిదం జగత్ వ్యతికర ఆవహం । సంస్తూయమానః భగవాన్ జనైః పురం ఆవిశత్ ॥* 10-67-28).

జాంబవతీ పుత్రుడు సాంబుడు, దుర్యోధనుని పుత్రికయగు లక్ష్మణను స్వయంవర మండపము నుండి అపహరించుట - బలరాముని వీరోచితలీల

జాంబవతీ తనయుడు సాంబుడు బలశాలి. దుర్యోధనుడి పుత్రిక లక్ష్మణను ఆమె స్వయంవర ఉత్సవము నుండి బలాత్కారంగా ఎత్తుకుపోతుంటే, దుర్యోధన కర్ణాది కౌరవులు మహారథుడైన సాంబుని

బంధించారు. ఇది విని పుత్రునికై ఒకవేళ వృష్ణివంశస్థులు యుద్ధానికి వస్తే వాళ్ళను, తీవ్ర శమనము ద్వారా ఇంద్రియములను అణిచి వేయునట్లుగా, యుద్ధమున అణగదొక్కుదామని నిర్ణయించారు (*నిగృహీతం సుతం శ్రుత్వా యది ఏష్యన్తి ఇహ వృష్ణయః । భగ్న దర్పాః శమం యాన్తి ప్రాణాః ఇవ సు సంయతాః ॥* 10-68-4). వృష్ణివంశస్థులు ఉగ్రసేనునిచే ప్రేరేపితులై యుద్ధము చేయుటకు సిద్ధపడిరి. వలదని, బలదేవుడు ఒక్కడే హస్తినకు వెళ్ళి రాయబారమునకై ఉద్ధవుని కౌరవసభకు పంపాడు. కౌరవనాయకులు ఊరిబయట గల బలదేవుని చెంతకు వెళ్ళి ఇలా పలికారు -

అహో! ఇది విచిత్రము! కాలగతి కదా! అల్పమైన పాదరక్షలు ఇపుడు రాజకిరీటమును ధరించెడి శిరముపైకి ఎక్కగోరుచున్నవి అని హేళ చేశారు (*అహో మహత్ చిత్రం ఇదం కాల గత్యా దురత్యయా । అరురుక్షతి ఉపానత్ వై శిరః ముకుట సేవితమ్ ॥* 10-68-24). మాతో గల వైవాహిక సంబంధముల వలన వీరిని గౌరవిస్తూ మనతో కలిసి పరుండుటకు, కూర్చొనుటకు, భుజించుటకు అనుమతించి సమానత్వమును కల్పిస్తున్నాము. నిజానికి వీరికి రాజ్య అధికారము ఇచ్చినది మేమే (*ఏతే యౌనేన సంబద్ధాః సహ శయ్యా ఆసన ఆశనాః । వృష్ణయః తుల్యతాం నీతాః అస్మత్ దత్త నృప ఆసనాః ॥* 10-68-25). ఇలా, కౌరవాదులు మన్నించకపోగా, యాదవులకు రాజ చిహ్నములు లేవని (పురూరవుడు- యదు వంశీయులకు మొత్తము రాజ్యమొసంగ లేదు) హేళన చేసారు కౌరవులు. వింజామరశంఖము, శ్వేతఛత్రము, సింహాసనము రాజశయ్య అను ఈ రాజ చిహ్నములన్నియును యాదవులు ఉపయోగించుచున్నారు (చామర *వ్యజనే శంఖం ఆతపత్రం చ పాండురమ్ । కిరీటం ఆసనం శయ్యాం భుంజతే అస్మత్ ఉపేక్షయా॥* 10-68-26). పాములకు పాలుపోసినట్లయినది. మనము ఉదాసీనముతో ఉపేక్షించుటవల్లనే మనకు కష్టాలు వచ్చిపడ్డాయి. కావుననే ఇప్పుడు వీరిని రాజ్యాధికారము అనుభవించనీయరాదు. విషసర్పములకు పాలుపోసిన చందమున ఇపుడు అవి వాటిని ఒసగినవారికి కష్టకారకములైనవి. మన అనుగ్రహముచే వర్ధిల్లిన ఈ యాదవులు ఇపుడు సిగ్గులేకుండా మనలనే ఆదేశించుటకు తెగించినారు (*అలం యదూనాం నరదేవ లాంఛనైః దాతుః ప్రతీపైః ఫణినాం ఇవ అమృతమ్ । యే అస్మత్ ప్రసాద ఉపచితాః హి యాదవాః ఆజ్ఞాపయన్తి అద్య గతత్రపాః బత ॥* 10-68-27), భీష్ముడు, ద్రోణుడు, అర్జునుడు మున్నగు కురువీరులు ఒసగనిదానిని ఇంద్రుడైనను ఎట్లు అపహరింపగలడు? అది సింహము పట్టినదానిని మేక అడుగుట వంటిదే యగును (*కథం ఇన్ద్రః అపి కురుభిః భీష్మద్రోణ అర్జున ఆదిభిః । అదత్తం అవరున్ధీత సింహ గ్రస్తం ఇవ ఉరణః ॥* 10-68-28). ఇలా ఉత్తమజన్మ కలవారైనా, గర్వితులై బన్ధువులని కూడా లెక్క చేయక కౌరవులు బలరామునితో అసభ్యకరములు అయిన దుర్వాక్యములు వినతగనివి మాట్లాడి తమ పురమునకు వెళ్ళారు (*శ్రీబాదరాయణిః ఉవాచ - జన్మ బన్ధు శ్రియా ఉన్నద్ధ మదాః తే భరతఋషభ । ఆశ్రావ్య రామం దుర్వాచ్యం అసభ్యాః పురం ఆవిశన్ ॥* 10-68-29).

కౌరవులు అధర్మ యుద్ధంలో సాంబుని బంధించారు. ఐశ్వర్యమదము వారిలో కలిగిందని, భోజ కృష్ణ అంధకుల రాజైన ఉగ్రసేనుడు మరియు స్వయాన ప్రభువైన శ్రీకృష్ణుని కౌరవులు గుర్తించుట లేదని బలదేవుడు ఆగ్రహించాడు. వీరు పిచ్చివెధవలు అని నవ్వుకున్నాడు (*దృష్ట్వా కురూణాం దౌఃశీల్యం శ్రుత్వా అవాచ్యాని చ అచ్యుతః । అవోచత్ కోప సంరబ్ధః దుష్ప్రేక్ష్యః ప్రహసన్ ముహుః ॥* 10-68-30). ఈ దుష్టులు మదగర్వానితులై శాంతిని కోరుటలేదు. అసాధువులైన వీరికి పశువులలాగా కఱ్ఱతోటే బుద్ధిచెప్పాలి (*నూనం నాన మద ఉన్నద్ధాః శాన్తిం న ఇచ్ఛన్తి అసాధవః తేషాం హి ప్రశమః దండః పశూనాం లగుడః యథా ॥* 10-68-31). యుద్ధానికి సిద్ధమైన యాదవులను మరియు శ్రీకృష్ణుని ఎంతో నెమ్మదిగా శాంతింపచేశాను. ఈ కౌరవులకు సుఖము చేయగోరి నేను ఇక్కడకు వస్తే, ఈ మందమతులు, కలహప్రియులు, దుష్టులు నన్ను అవమానించి, గర్వము చేతనే దుర్భాషలాడుటకు సాహసించిరి (*అహో యదూన్ సుసంరబ్ధాన్ కృష్ణం చ కుపితం శనైః । సాన్త్వయిత్వా అహం ఏతేషాం శమం ఇచ్ఛన్ ఇహ ఆగతః ॥* 10-68-32), (*తే ఇమే మన్దమతయః కలహ అభిరతాః ఖలాః । తం మాం అవజ్ఞాయ ముహుః దుర్భాషాన్ మానినః అబ్రువన్ ॥* 10-68-33).

లోకపాలురు, స్వయాన ఇంద్రుడే, భోజవృష్ణి అంధకులకు ప్రభువైన ఉగ్రసేనుని ఆజ్ఞలను ఇంద్రాది లోకపాలకులే పాటిస్తున్నారు, వీరికి ఆజ్ఞ ఇచ్చుటకు ప్రభువైన ఉగ్రసేనుడు తగడా! వీరొక లెక్కనా! (*న ఉగ్రసేనః కిల విభుః భోజవృష్ణి అన్ధక ఈశ్వరః । శుక్ర ఆదయః లోకపాలాః యస్య ఆదేశ అనువర్తినః ॥* 10-68-34). ఇంద్రసభను అలంకరించినవాడు, పారిజాత వృక్షమును వారితో యుద్ధము చేసి తెచ్చినవాడు అయిన శ్రీకృష్ణుని వీరు లెక్కచేయుటలేదు. శ్రీకృష్ణుడు రాజ్యసింహాసనముపై కూర్చుండుటకు అనర్హుడా! (*సుధర్మా ఆక్రమ్యతే యేన పారిజాతః అమర అంఘ్రిపః । ఆనీయ భుజ్యతే సః అసౌ న కిల అధ్యాసన అర్హణః ॥* 10-68-35). సమస్తలోకములకు ఈశ్వరీ అయిన శ్రీలక్ష్మీదేవియే, సాక్షాత్తుగా స్వామి పాదాల వద్ద ఉంటుంది. అటువంటి శ్రీకృష్ణస్వామి మానవమాత్రుల రాజసింహాసనమును అలంకరించుటకు అనర్హుడా ఏమి? (*యస్య పాదయుగం సాక్షాత్ శ్రీః ఉపాస్తే అఖిల ఈశ్వరీ । సః న అర్హతి కిల శ్రీ ఈశః నరదేవ పరిచ్ఛదాన్ ॥* 10-68-36). శ్రీకృష్ణస్వామిని కించపరిచారని, కృష్ణస్వామి గూర్చి మనస్సులో ఒక్కసారి స్తోత్రించాడు బలరాముడు, శ్రీకృష్ణుని గుర్తుకు తెచ్చుకున్నాడు. బలరామునిచే చేయబడ్డ స్తోత్రము ఇలా ఉంది –

లోకపాలురు, ఇంద్రుడు ఎవ్వరి పాదధూళిని తలపై ఉంచుకుంటారో, పూజిస్తారో, తీర్థస్థానములకే ఎవ్వరు పవిత్రము చేకూర్చుతారో (*తీర్థతీర్థమ్*) (*యస్య అంఘ్రి పంకజ రజః అఖిలలోకపాలైః మౌలి ఉత్తమైః ధృతం ఉపాసిత తీర్థ తీర్థమ్*), ఎవ్వరి అంశలు అయిన బ్రహ్మ, శివ, నేను, లక్ష్మీదేవి మొదలగువారు కూడా శ్రీకృష్ణస్వామి యొక్క పాదధూళిని ధరిస్తామో, అట్టి శ్రీకృష్ణుని యెడల వీరికి దురహంకారమా! (*బ్రహ్మా భవః అహమ్ అపి యస్య కలాః కలాయాః*). (*యస్య అంఘ్రి పంకజ రజః అఖిలలోకపాలైః మౌలి*

ఉత్తమైః ధృతం ఉపాసిత తీర్థ తీర్థం । బ్రహ్మా భవః అహం అపి యస్య కలాః కలాయాః శ్రీః చ ఉద్వహేమ చిరం అస్య నృప ఆసనం క్వ ॥ 10-68-37) అని ఆగ్రహించాడు.

కౌరవులు మేము నివసించుటకు ఒక భూఖండమును అనుమతించినారట! మేము పాదుకలమట! ఆ కౌరవులు శిరమట! ఐశ్వర్యమదులు గర్వాన్వితులు త్రాగుబోతులవలె ఏమైనా మాట్లాడగలరు! దీనిని బుద్ధిగలవారు ఎట్లా ఒప్పుకుంటారు (*భుంజతే కురుభిః దత్తం భూఖండం వృష్ణయః కిల । ఉపానహః కిల వయం స్వయం తు కురవః శిరః ॥* 10-68-38, *అహో ఐశ్వర్య మత్తానాం మత్తానాం ఇవ మానినాం । అసంబద్ధాః గిరః రుక్షాః కః సహేత అనుశాసితా ॥* 10-68-39). కావున ఈ పృథ్విని కౌరవరహితము చేస్తానంటూ ఆగ్రహించినవాడై హలాయుధమును ధరించి ముల్లోకాలను దగ్ధము చేసేట్టుగా బలభద్రుడు లేచాడు (*అద్య నిష్కౌరవం పృథ్వీం కరిష్యామి ఇతి అమర్షితః । గృహీత్వా హలం ఉత్తస్థౌ దహన్ ఇవ జగత్ త్రయమ్ ॥* 10-68-40).

క్రోధించిన బలరాముడు లాంగలాగ్రభాగముతో (హలము- హలాయుధము - నాగలి మరియు ముసలము బలరాముని ఆయుధములు) హస్తినాపురమును గంగలో ద్రోయుటకు పూనెను (*లాఙ్గల అగ్రేణ నగరం ఉద్విదార్య గజాహ్వయం । విచకర్ష సః గంగాయాం ప్రహరిష్యన్ అమర్షితః ॥* 10-68-41). లాగబడుచున్నట్టి తమ నగరము గంగానదిన దొర్లిపోవుట చూచి కౌరవులు భీతిల్లినారు (*జలయానం ఇవ ఆఘూర్ణం గంగాయాం నగరం పతత్ । ఆకృష్యమాణం ఆలోక్య కౌరవాః జాత సంభ్రమాః ॥* 10-68-42). కౌరవాదులు బలరాముని ప్రసన్నము చేసుకొనుటకు ఇలా స్తోత్రం చేశారు-

తమ ప్రాణములను కాపాడుకొనుటకు వారు పరివారములతో పాటు బలదేవుని శరణుజొచ్చిరి. సాంబుని, లక్ష్మణుని ముందిడుకొని వారు అంజలిబద్ధులైరి (*తం ఏవ శరణం జగ్ముః స కుటుంబాః జిజీవిషవః । స లక్ష్మణం పురఃకృత్య సాంబం ప్రాంజలయః ప్రభుం ॥* 10-68-43). కౌరవులు పలికిరి-

ఓ రామా రామా! అఖిలాధారుడా! నీ ప్రభావమును మేమెంత మాత్రము ఎరుగము. మూఢులము, దుష్టబుద్ధులమునైన మా అపరాధములను దయచేసి మన్నింపుము (*రామ రామ అఖిల ఆధార ప్రభావం న విదామ తే । మూఢానాం నః కుబుద్ధీనాం క్షన్తుం అర్హసి అతిక్రమమ్ ॥* 10-68-44). నీవొక్కడవే విశ్వము యొక్క సృష్టిస్థితిలయ కార్యములను చేయుదువు. నీకు ఎటువంటి పూర్వహేతువు లేదు. హే ప్రభూ! లీలల నొనరించుటకు లోకములు కేవలము నీకు క్రీడావస్తువులని ప్రామాణికులు పలుకుదురు (జీవుల కర్మానుసారము వారిని క్రీడలలాగా ఆడుకుంటావు, మళ్ళీ వారిని కర్మలు చేయుటకు ప్రోత్సహిస్తావని అర్థము) (*స్థితి ఉత్పత్తి అప్యయానాం త్వం ఏకః హేతుః నిరాశ్రయః । లోకాన్ క్రీడనకాన్ ఈశ క్రీడతః తే వదన్తి హి ॥* 10-68-45). హేరామా! నీవే సహస్రశీర్షుడవు (ఆదిశేషుడవు), సంకర్షణుడవు, అనంతదేవుడవు అని మరిచాము. నీవే ఈ భూమండలాన్ని నీ శిరములపై ధరించేవాడివి. అలాగే ప్రళయ కాలమున నీవు సమస్త విశ్వమును నీలోనికి తీసుకొని నీవొక్కడవే మిగిలి ప్రళయజలమున శయనింతువు (త్వమేవ మూర్ధ్ని

ఇదమనన్త లీలయా భూమణ్డలం బిభర్షి సహస్రమూర్ధన్। అన్తే చ యః స్వ ఆత్మని రుద్ధవిశ్వః శేషే అద్వితీయః పరిశిష్యమాణః॥ 46). అఖిలజీవన శిక్షార్థము, జగత్ పాలనార్థమై మాత్రమే నీవు కోపము ధరించితివి, అంతేకాని విద్వేషము, మాత్సర్యముచే నీకు కోపమురాదు (*కోపస్తే అఖిల శిక్షార్థం న ద్వేషాన్నచ మత్సరాత్। బిభ్రతో భగవన్ సత్త్వం స్థితి పాలనతత్పరః* 10-68-47).

హేరామా! నీవు సర్వభూతాంతర్యామివి, సర్వశక్తిధరుడివి, అవ్యయ పురుషుడివి, విశ్వకర్మవు - అనగా విశ్వమును నిర్మించువాడవు, నిన్ను శరణు వేడుతున్నాము, అని కౌరవులు ప్రార్థించారు (*నమస్తే సర్వభూతాత్మన్ సర్వశక్తిధర అవ్యయ । విశ్వకర్మన్ నమస్తేస్తు త్వాం వయం శరణంగతాః* 10-68-48).

కౌరవులు భీతిల్లి ఇలా స్తోత్రము చేసి, శరణుచొచ్చి, తనను వేడుకొనుట వల్ల ప్రసన్నుడై భయపడవలదని వారికి అభయము ఇచ్చాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఏవం ప్రపన్నైః సంవిగ్నైః వేపమాన అయనైః బలః । ప్రసాదితః సుప్రసన్నః మా భైష్ట ఇతి అభయం దదౌ ॥* 10-68-49). లక్ష్మణ సహిత సాంబుని బలరాముడికి కట్నకానుకలతో అప్పగించినారు. పుత్రిక యెడ మిగుల అనురాగము కలిగిన దుర్యోధనుడు కట్నముగా అరువదియేళ్ళు వయస్సు కలిగిన 1200 గజములను, 1,20,000 గుఱ్ఱములను, సూర్యప్రభలు కలిగిన 6,000 స్వర్ణరథములను, కంఠములందు రత్నపతకములను దాల్చిన 1000 మంది దాసీజనులను ఒసగెను (*దుర్యోధనః పారిబర్హం కుంజరాన్ షష్టి హాయనాన్ । దదౌ చ ద్వాదశ శతాని అయుతాని తురంగమాన్ ॥, రథానాం షట్ సహస్రాణి రౌక్మాణాం సూర్య వర్చసామ్ । దాసీనాం నిష్క కంఠీనాం సహస్రం దుహితృ వత్సలః ॥* 10-68-50,51). వారిని వెంటనిడుకొని అందరిచే అభినందితుడై కొడుకును, కోడలిని వెంటబెట్టుకొని హలాయుధుడు ద్వారక చేరాడు (*ప్రతిగృహ్య తు తత్ సర్వం భగవాన్ సాత్వత ఋషభః । స సుతః స స్నుషః ప్రాయాత్ సుహృద్భిః అభినన్దితః ॥* 10-68-52). అనంతరము ఆ హలాయుధుడు ద్వారకాపురములో ప్రవేశించి అనురక్తచిత్తులగు బంధువులను గలిసికొని సభలో యాదవశ్రేష్ఠులకు కౌరవులపట్ల తాను ప్రవర్తించిన విధానమును వివరించెను (*తతః ప్రవిష్టః స్వ పురం హల ఆయుధః సమేత్య బన్ధూన్ అనురక్త చేతసః । శశంస సర్వం యదుపుంగవానాం మధ్యే సభాయాం కురుషు స్వ చేష్టితమ్ ॥* 10-68-53). అందువల్లనే నేటికిని హస్తినాపుర దక్షిణభాగమున గంగవైపునకు సమున్నతముగా గలదు (*అద్య అపి చ పురం హి ఏతత్ సూచయత్ రామ విక్రమం । సమున్నతం దక్షిణతః గంగాయాం అనుదృశ్యతే॥* 10-68-54). (కుంతీదేవి వల్లనే యాదవులకూ కౌరవులకు బాంధవ్యము ఏర్పడెను).

శ్రీకృష్ణుని గార్హస్థ్యలీలలను దర్శించిన నారదుడు : గృహస్థాశ్రమ జీవనము ఎలా ఉండాలో ఆచరించి చూపిన శ్రీకృష్ణుడు: 16108 రూపములు ధరించిన యోగేశ్వరేశ్వర శ్రీకృష్ణుడు:

శ్రీకృష్ణుడు నరకాసురుని చంపి, శ్రీకృష్ణుడు ఒక్కడే పలువురు కన్యలను వారి కోరికపై వివాహమాడినాడని నారదుడు తెలుసుకొని, శ్రీకృష్ణస్వామి 16108 భార్యలతో ఎలా సంసారం చేస్తున్నాడు? ఇది సంభవమా అని తలచి నారదుడు ఆ 16108 భవనములలోకి ప్రవేశించి స్వామిని అన్ని ఇళ్ళల్లో

సంసారకృత్యాలు సాగించడం చూసాడు. అంటే స్వామి 16108 కృష్ణులుగా అవతారులుగా స్వీకరించి పుత్రులను కని బ్రాహ్మణసేవ చేయడం చూసాడు.

శ్రీకృష్ణుడు, రుక్మిణి భవనములోకి ప్రవేశించిన నారదుడికి అక్కడి శ్రీకృష్ణుడు మకుటముచే శోభిల్లు శిరస్సు వంచి నమస్కరించి, కాళ్ళుకడిగి, ఆ నీటిని నెత్తిపై ప్రక్షాళనము చేసుకొన్నాడు. ఆ జగద్గురువు, శుద్ధభక్తులకు నాథుడు, బ్రాహ్మణులను అనుగ్రహించు భగవానుడు తనకు గల నామములను సార్థకము చేయాలనే ఇలా చేశాడు. ఆయన పాదములను ప్రక్షాళనము చేయు గంగాతీర్థము, తీర్థస్థానములనే పవిత్రము చేయును. అయినప్పటికి స్వామి నారద పాదప్రక్షాళజలములను తన నెత్తిమీద చల్లుకున్నాడంటే, బ్రాహ్మణులయందు ఎంత గౌరవమో తెల్పుటకై వారిని ఆదరించుటకై స్వామి అలా చేశాడు (*తస్య అవనిజ్య చరణౌ తత్ అపః స్వ మూర్ధ్నా బిభ్రత్ జగత్ గురు తరః అపి సతాం పతిః హి । బ్రహ్మణ్య దేవః ఇతి యత్ గుణ నామ యుక్తం తస్య ఏవ యత్ చరణ శౌచమ్ అశేష తీర్థమ్ ॥* 10-69-15). ఆ తర్వాత, నారాయణుడు నరసఖుడు అయిన శ్రీకృష్ణుడు తాను ఏ సేవచేయాలో చెప్పమన్నాడు (*సంపూజ్య దేవ ఋషి వర్యం ఋషిః పురాణః నారాయణః నరసఖః విధినా ఉదితేన । వాణ్యా అభిభాష్య మితయా అమృత మిష్టయా తం ప్రాహ ప్రభో భగవతే కరవామ హే కిమ్ ॥* 10-69-16). ఆ తరువాయి, నారదుడు ఆశ్చర్యము పొంది శ్రీకృష్ణుడితో ఇలా అన్నాడు! స్వామి! నీ పాదపద్మములు ప్రక్షాళనము చేసిన గంగ సర్వలోకములకు తీర్థమైనది. నీ పాద పద్మముల దర్శనము వల్ల నేను కృతార్థుడనైతిని అని ఇలా స్తోత్రం చేశాడు -

1. హే ప్రభో! సర్వజనులను పాలించుట రక్షించుట నీకు ఏమంత అద్భుతమైన పనికాదు. ఇది నీకు మామూలే ఎందుకంటే - హే విభో! అఖిలలోక నాథుడవగు నీవు సకల జనుల యెడ మైత్రి చూపువాడవయ్యును దుష్టులను దండించుట నీకు మామూలే కదా! ఈ జగత్తును పోషించి రక్షించుట ద్వారా దానికి మహోన్నతలాభమును చేకూర్చుటకే ఇచ్ఛానుసారము నీవు అవతరించితివని నేనెరుగుదును. ఈ విధముగా నీ కీర్తి సర్వత్ర కీర్తనీయమైయున్నది (*నైవాద్భుతం త్వయి విభో అఖిలలోకనాథే మైత్రీ జనేషు సకలేషు దమః ఖలానామ్। నిఃశ్రేయసాయ హి జగత్ స్థితి రక్షణాభ్యాం స్వైరావతార ఉరుగాయ విదామ సుష్ఠు ॥* 10-69-17).

2. నీ పాదముల జంట జనుల బాధలను పోగొట్టేవి. అందువల్లనే బ్రహ్మాదులు వారి హృదయములలో నిలుపుకున్నది, సంసారులను తరింపచేసేవి నీ పాదయుగళము. నేను అట్టి పాదములను దర్శించి సంతసించితిని. వాటిని కీర్తించుచూ ధ్యానించుచూ లోకాలను సంచరించుచూ సంసారులను తరింప చేస్తాను (*దృష్టం తవ అంఘ్రియుగలం జనతాపవర్గం బ్రహ్మాదిభిర్ హృది విచిన్త్యం అగాధ బోధైః । సంసార కూప పతితోత్తరణావలమ్బం ధ్యాయంశ్చ రామ్యనుగృహాణ యథా స్మృతిః స్యాత్* -10-69-18).

రాజా! అనంతరము నారదుడు యోగేశ్వరేశ్వరుడగు శ్రీకృష్ణభగవానుని యోగమాయను తెలిసికొనదలచి శ్రీకృష్ణుని వేరొకపత్ని ఇంటికి వెళ్ళాడు (*తతః అన్యత్ ఆవిశత్ గేహం కృష్ణపత్న్యాః సః నారదః । యోగ ఈశ్వర ఈశ్వరస్య అజ్ఞ యోగమాయా వివత్సయా ॥* 10-69-19). అచట శ్రీకృష్ణభగవానుడు, తన భార్యతోను మిత్రుడగు ఉద్ధవునితోను గూడి పాచికలాడుచుండెను. అపుడాయన దేవర్షిని జూచి, స్వామి లేచినిలబడి ఆసనమునొసంగి అతనిని ఆదరించి ఏమి తెలియనివాని వలె ఇట్లడిగెను. "దేవా! నీవెప్పుడు ద్వారకకు వచ్చితివి? నీవు స్వయముగ సంపూర్ణుడవు. కాని అపూర్ణకాములమైన మేము పూర్ణతముడవైన నీకేమి చేయగలము? అయినను నీకు కావలసిన వాటిని అడిగి మా జన్మను సార్థకము చేయుము?" ఇది విని నారదుడు విస్మితుడై మౌనముతో లేచి మఱియొక ఇంటికి వెళ్ళాడు. అక్కడ శిశువులైన పుత్రులను లాలించుటయందు నిమగ్నుడై యున్న శ్రీకృష్ణుని నారదుడు చూశాడు. అచటినుండి మఱియొక ఇంటిలోనికి వెడలిచూడగా అచట శ్రీకృష్ణుడు స్నానప్రయత్నము చేయుచుండెను (*దీవ్యన్తం అక్షైః తత్ర అపి ప్రియయా చ ఉద్ధవేన చ । పూజితః పరయా భక్త్యా ప్రత్యుత్థాన ఆసన ఆదిభిః ॥, పృష్టః చ అవిదుషా ఇవ అసౌ కదా ఆయాతః భవాన్ ఇతి । క్రియతే కిం ను పూర్ణానాం అపూర్ణైః అస్మత్ ఆదిభిః ॥, అథ అపి బ్రూహి నః బ్రహ్మన్ జన్మ ఏతత్ శోభనం కురు । సః తు విస్మితః ఉత్థాయ తూష్ణీం అన్యత్ అగాత్ గృహమ్॥* 10-69-20,21,22). (*తత్ర అపి అచష్ట గోవిన్దం లాలయన్తం సుతాన్ శిశూన్ । తతః అన్యస్మిన్ గృహే అపశ్యత్ మజ్జనాయ కృత ఉద్యమమ్ ॥* 10-69-23). నారదులు మరొక చోట కృష్ణస్వామి ఇంట్లో ప్రవేశించగా అక్కడ స్వామి హోమము చేయుట నారదులవారు చూసారు. మరో గృహములో బ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టుట, వేఱొకచోట గృహములో బ్రాహ్మణుని భుజింపగా మిగిలిన దానిని భుజించుచుండెను - *జుహ్వన్తం చ వితాన అగ్నీన్ యజన్తం పంచభిః మఖైః । భోజయన్తం ద్విజాన్ క్వ అపి భుంజానం అవశేషితమ్* (10-69-24). ఒక యింటిలో ఆయన మధ్యాహ్న సంధ్యావందనము ఆచరించుచుండెను. ఒక మందిరమున గాయత్రీ జపము చేయుచుండెను. ఒకచోట అశ్వము, గజమును అధిరోహించి ఆయుధములతో అభ్యాసము చేయుచుండెను. ఒక చోట రథము అధిరోహించి డాలు ఖడ్గములతో అభ్యాసము చేయుచు సంచరించుచుండెను. మఱియొక చోట మృదుతల్పమున (పర్యంకమున) శయనించి ఉండెను. అపుడు వందిమాగధులు ఆయనను స్తుతించుచుండిరి (*క్వ అపి సన్ధ్యాం ఉపాసీనం జపన్తం బ్రహ్మ వాక్ యతమ్ । ఏకత్ర చ అసి చర్మభ్యాం చరన్తం అసి వర్త్మసు ॥, అశ్వైః గజైః రథైః క్వ అపి విచరన్తం గద అగ్రజమ్ । క్వచిత్ శయానం పర్యంకే స్తూయమానం చ వన్దిభిః ॥* 10-69-25,26). ఒక చోట బ్రాహ్మణులకు వివిధ వస్తువులను గోవులను దానము ఇస్తూండడం చూసాడు. వేఱొకచోట గురు జనులను సేవించుచుండెను. ఇతిహాస పురాణములను వినుచుండెను (*కుత్రచిత్ ద్విజ ముఖ్యేభ్యః దదతం గాః సు అలంకృతాః । ఇతిహాస పురాణాని శృణ్వన్తం మంగళాని చ ॥* 10-69-28). ఒకచోట ఉద్ధవాది మంత్రులతో కూడి మంత్రాలోచనము కావించుచుండెను. ఇంకొకచోట ఉత్తమ వారాంగనలచే పరివృతుడై జలక్రీడలు సలుపుచుండెను (*మన్త్రయన్తం చ కస్మింశ్చిత్ మన్త్రిభిః చ ఉద్ధవ ఆదిభిః । జలక్రీడా రతం క్వ అపి*

వారముఖ్యా అబలా వృతమ్ ॥ 10-69-27). ఒకచోట భార్యతో పరిహాస వాక్యము బలుకుచూ ఆమె సాంగత్యమును అనుభవించుచూ కనిపించెను. మరొక చోట ధర్మవృద్ధి, అర్థవిషయములు, శాస్త్ర విషయముల యందు చర్చించుచుండెను (*హసన్తం హాస్యకథయా కదాచిత్ ప్రియయా గృహే । క్వ అపి ధర్మం సేవమానం అర్థ కామౌ చ కుత్రచిత్ ॥* 10-69-29). ఒక ఇంటిలో మామూలు గృహస్థునివలె శ్రీకృష్ణుడు ప్రకృతికతీతుడు, అద్వితీయుడు అగు పరమాత్మను ధ్యానించుచుండెను (కర్మిష్టులవలె తనకు తానే ధ్యానించునట్లు నటించుచుండెను). మఱియొక యింటిలో వివిధ కామ్యవస్తువుల నొసంగుటద్వారా, పూజ ద్వారా గురుజనులను సేవించుచుండెను (*ధ్యాయన్తం ఏకం ఆసీనం పురుషం ప్రకృతేః పరం । శుశ్రూషన్తం గురూన్ క్వ అపి కామైః భోగైః సపర్యయా ॥* 10-69-30). నారదుడొకగృహములోనికి వెడలి చూడగా కృష్ణుడు కొందరు జనులతో కలహించుచుండెను. మరియొకచోట కొందరి వ్యక్తులతో సంధిచేయుచుండెను. ఒకచోట బలదేవునితో సాధుహితమును గూర్చి ఆలోచించుచుండెను (*కుర్వన్తం విగ్రహం కైశ్చిత్ సన్ధిం చ అన్యత్ర కేశవమ్ । కుత్ర అపి సహ రామేణ చిన్తయన్తం సతాం శివమ్ ॥* 10-69-31).

పుత్రులకు, పుత్రికలకు వివాహసన్నాహములు జరుపుట చూచెను (*పుత్రాణాం దుహితౄణాం చ కాలే విధి ఉపయాపనం । దారైః వరైః తత్ సదృశైః కల్పయన్తం విభూతిభిః ॥* 10-69-32). ఒక గృహమున శ్రీకృష్ణుడు కూతుండ్రను, అల్లుండ్రను వారి వారి యిండ్లకు తన యింటి నుండి పంపుచుండెను. మరల అచటి నుండి తన యింటికి తీసికొనివచ్చు మహోత్సవమున నిమగ్నుడై యుండెను. జనులందఱు అట్టి మహోత్సవములను జూచి విస్మితులగుచుండిరి (*ప్రస్థాపన ఉపానయనైః అపత్యానాం మహా ఉత్సవాన్। వీక్ష్య యోగ ఈశ్వర ఈశస్య యేషాం లోకాః విసిస్మిరే ॥* 10-69-33). ఇలా పలు గృహస్థజీవనములో నిమగ్నుడై కనబడెను. మామూలు రాజువలె ఒక గృహమున ఆయన సమృద్ధములగు యజ్ఞములందు దేవతల నర్చించు చుండెను. ఒకచోట కూపములు, ఆరామములు, మఠములు మున్నగువానిని ప్రతిష్ఠించుట అను ప్రజోపకర కార్యములను నెరవేర్చుచుండెను (*యజన్తం సకలాన్ దేవాన్ క్వ అపి క్రతుభిః ఊర్జితైః । పూర్తయన్తం క్వచిత్ ధర్మం కూప ఆరామ మఠ ఆదిభిః ॥* 10-69-34). ఒకచోట క్రూరజంతువులను వేటాడుతూ వాటికి అగ్ని సంస్కారములు చేస్తూ ప్రజారక్షణలో కన్పడ్డాడు. అది ఎట్లా అంటే, ఒకచోట ఆయన యదువీరులచే పరివేష్టితుడై సింధు దేశమునందు జన్మించిన గుఱ్ఱము నెక్కి తిరుగుచు వేటయందు క్రూరమృగములను బలిసిన మదించిన వాటిని మాత్రమే వేటాడుచుండెను మరియు వాటికి అగ్ని సంస్కారము చేయుచూ, అట్లా ప్రజారక్షణలో ఉండెను (*చరన్తం మృగయాం క్వ అపి హయం ఆరుహ్య సైన్ధవం । ఘ్నన్తం తత్ర పశూన్ మేధ్యాన్ పరీతం యదుపుంగవైః ॥* 10-69-35). ఒకచోట ఆయన అచటి జనుల అభిప్రాయముల నెఱుంగుటకై అమాత్య గృహములయందు, తన అంతఃపురమునందలి స్త్రీ గృహములయందు రహస్యవేషముతో సంచరించుచుండెను (*అవ్యక్త లిఙ్గం ప్రకృతిషు అన్తఃపుర గృహ ఆదిషు । క్వచిత్ చరన్తం యోగ ఈశం తత్ తత్ భావ బుభుత్సయా ॥* 10-69-36). ఇది చూచిన నారదుడు ఇట్లు పలికెను-

ఇన్ని కృష్ణ రూపాలలో ఒకేసారి ఇందరి భార్యల ఇండ్లలో వివిధ కార్యక్రమములను ఒనరించు శ్రీకృష్ణుని యోగమాయను తెలుసుకొని ధన్యుడనైతిని, ముల్లోకాలనూ పవిత్రము చేయు ఆయన లీలలను కీర్తించుచూ ముల్లోకాలనూ పర్యటించగలను. స్వామి ఇలా అన్ని గృహాలలో గృహస్థుడిగా ఉండి గృహకృత్యాలను ఒకే సమయములో వివిధ కార్యాలలో సాధారణ మానవునిలా ఉండటం చూసి నవ్వుకొని స్వామి యోగమాయను చూసి అబ్బురపడ్డాడు (*అథ ఉవాచ హృషీకేశం నారదః ప్రహసన్ ఇవ। యోగమాయా ఉదయం వీక్ష్య మానుషీం ఈయుషః గతిమ్ ॥* 10-69-37). (*యోగేశ్వర ఈశ్వరస్య యోగమాయా వివిత్సయా-* 10-69-19).

శ్రీకృష్ణస్వామితో నారదుడు ఇలా పలికాడు - యోగేశ్వరా! పరమాత్మా! యోగులకైనను తెలియరానట్టి నీ యోగబలమును నేనిపుడు తెలిసికొనగలిగితిని. కేవలము నీ పాదసేవ చేతనే నేను నీ శక్తిని ఎరుగగలిగితిని (*విదామ యోగమాయాః తే దుర్దర్శాః అపి మాయినామ్। యోగ ఈశ్వర ఆత్మన్ నిర్భాతాః భవత్ పాద నిషేవయా॥* 10-69-38).

స్వామి యోగమాయను చూసి, స్వామిని వదలరాదని, ఈయన నిజమైన స్వామి అని గ్రహించి, స్వామిలీలలను గట్టిగా కీర్తించుచూ లోకాలను పవిత్రము చేస్తాను అని తలచాడు. నాకు ఆజ్ఞ ఇవ్వండి వెళ్ళివస్తా అని శ్రీకృష్ణుడితో పలికాడు. - (*అనుజానీహి మాం దేవ లోకాన్ తే యశసా ఆప్లుతాన్। పర్యటామి తవ ఉద్గాయన్ లీలాః భువన పావనీమ్ ॥* 10-69-39).

శ్రీకృష్ణుడి వచనము : ధర్మరక్షణే తన కార్యము అని నారదునకు తెలియజేయుట -

ధర్మబోధ చేయువాడను, ఆచరణలో పెట్టువాడను, ధర్మరక్షణ చేయువాడనై భూమండలానికి వచ్చాను. నా యోగమాయను చూసి, అది అర్థంకాక అవస్థ పడకు. నీవు కలతచెందకు. ఇది నా సహజలక్షణము అని స్వామి తెలియజేశాడు (ఎందుకంటే 16108 గృహాలలో శ్రీకృష్ణలీలలు చూచుట, నారదుడికి బోధ పడడం లేదు)- *బ్రహ్మన్ ధర్మస్య వక్తాహం కర్తా తద అనుమోదితా। తత్ శిక్షయన్ లోకం ఇమంఆస్థితః పుత్ర మా ఖిదః* - (10-69-40).

శుకుడు పలికెను - రాజా! దేవర్షియగు నారదుడు పైన చెప్పిన విధముగన గృహస్థులకు పుణ్యములు గలుగజేయు సద్ధర్మములను ఆచరించి పదునాఱువేల గృహములలో ఒక్కడే కృష్ణుడు సంసారము చేయుటను చూచాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఇతి ఆచరన్తం సత్ ధర్మాన్ పావనాన్ గృహమేధినామ్। తం ఏవ సర్వ గేహేషు సన్తం ఏకం దదర్శ హ ॥* 10-69-41). నారదుడు అనంత మహాత్మ్యము గల శ్రీకృష్ణభగవానుని అట్టి యోగమాయాసమృద్ధిని మాటిమాటికి తలచుచూ దాన్నే చూస్తూ విస్మితుడు కుతూహలయుక్తుడు అయ్యెను (*కృష్ణస్య అనన్త వీర్యస్య యోగమాయా మహా ఉదయమ్। ముహుః దృష్ట్వా ఋషిః అభూత్ విస్మితః జాత కౌతుకః ॥* 10-69-42).

ఈ కృష్ణస్వామి యోగమాయను గుర్తుకు తెచ్చుకుంటూ మాటిమాటికి ఆశ్చర్యానికి లోనవుతూ అర్థంకాక నవ్వుకుంటూ నారదుడున్నాడని, శ్రీశుకులవారు పరీక్షిత్తుకు తెలియజేసాడు (*కృష్ణస్య అనంతవీర్యస్య యోగమాయా మహోదయమ్। ముహుర్ దృష్ట్వా ఋషిః అభూత్ విస్మితో జాతకౌతుకః ॥* 42). గృహస్థాశ్రమ ధర్మాలను చక్కగా నిర్వహిస్తూ ధర్మపరిపాలన చేస్తూ అర్థకామధర్మముల యందు శ్రద్ధ కలిగి ఉన్న కృష్ణస్వామిచే సత్కరింపబడి స్వామిని స్మరిస్తూ వెళ్ళిపోయాడు నారదుడు (*ఇత్యర్థ కామధర్మేషు కృష్ణేన శ్రద్ధిత ఆత్మనా । సమ్యక్ సభాజితః ప్రీతః తం ఏవ అనుస్మరన్ యయౌ ॥* 10-69-43).

ఈ రకంగా కృష్ణస్వామి 16108 గృహాలలో ఒకేసారి విహరించాడు. అది ఆ నారాయణుడికే సాధ్యం. పదహారువేల వరాంగనల చూపులతోనూ, నవ్వులతోనూ వారిని సంతుష్టింపచేసి విహరించాడు అని శ్రీశుకుడు తెలియజేశాడు (*ఏవం మనుష్య పదవీం అనువర్తమానో నారాయణో అఖిల భవాయ గృహీతశక్తిః । రేమే అఙ్గ షోడశ సహస్ర వరాఙ్గనానాం సవ్రీడ సౌహృద నిరీక్షణ హాసజుష్టః* - (44). ఈ శ్రీకృష్ణ గృహస్థలీలలను విన్నవారికి సర్వ అభీష్టములు నెరవేరుతాయి. వారు ఖచ్చితముగా మోక్షమార్గమున కలరని శ్రీశుకుడు ఫలశృతిని తెలియజేశాడు (*యాని ఇహ విశ్వవిలయ ఉద్భవ వృత్తి హేతుః కర్మాణి అనన్యవిషయాణి హరిశ్చకార । యః తు అంగ గాయతి శృణోతి అనుమోదతే వా భక్తిర్ భవేత్ భగవతి హి అపవర్గ మార్గే ॥* 10-69-45).

దినచర్య ఎలా ఉండాలో శ్రీకృష్ణుడు తాను ఆచరించి చూపిన విధము

ప్రభాతకాలము దగ్గరపడుతుంటే కూయుచున్న కోడిపుంజులను నిందించేవారు శ్రీకృష్ణపత్నులు. శయ్యాసనమున తమ కౌగిలింతలలో గల కృష్ణుడు లేస్తాడని, ఆయనతో విరహము కలుగుతుందని బాధపడేవారు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - అథ ఉషసి ఉపవృత్తాయాం కుక్కుటాన్ కూజతః అశపన్ । గృహీత కంఠ్యః పతిభిః మాధవ్యః విరహ ఆతురాః ॥* 10-70-1). ఇదే పరిస్థితి రుక్మిణిది మరి ఇతర పట్టపురాణులది కూడా (*ముహూర్తం తం తు వైదర్భీ న అమృష్యత్ అతి శోభనమ్। పరిరంభణ విశ్లేషాత్ ప్రియ బాహు అన్తరం గతా ॥* 10-70-3). ఇలాంటి స్వామి మనకు దినచర్య ఎలా ఉండాలో నేర్పుటకై బ్రహ్మముహూర్తాన్నే లేచేవాడు, ఆచమనము చేసేవాడు (*బ్రాహ్మే ముహూర్తే ఉత్థాయ వారి ఉపస్పృశ్య మాధవః । దధ్యౌ ప్రసన్న కరణః ఆత్మానం తమసః పరమ్ ॥* 10-70-4). శ్రీకృష్ణుడు తనలో తననే ప్రసన్నమైన చిత్తముతో ధ్యానం చేసేవాడు. ఈ అవసరం తనకు లేకున్నా నరజన్మలో దినచర్య ఎలా చేయాలో స్వామి చేసి చూపాడు. యోగులు ధ్యానం చేసే యోగేశ్వరుడే ధ్యానం చేశాడు. మనలాగ అజ్ఞానంతో కూడిన వాడు కాదు స్వామి (*తమసః పరమ్* - 10-70-4). స్వయంప్రకాశుడు, అద్వితీయుడు, తనకు వేరే పరతత్త్వము లేనివాడు- *అనన్యమ్, అవ్యయమ్ స్వసంస్థయా నిత్యః*, అందరి కల్మషములను తొలగించువాడు, పరబ్రహ్మముగా తెలియబడువాడు - *నిరస్తకల్మషము బ్రహ్మ ఆఖ్యమ్*, సృష్టి ఉత్పన్నము నాశనమునకు హేతువు అయినవాడు - *అస్య ఉద్భవ నాశ హేతుభిః*, తన స్వశక్తితో సృష్టిని నడుపు స్వామి - *స్వశక్తిభిః లక్షిత భావ నివృతమ్*,

తన శుద్ధభక్తులకు తన సుందరమైన రూపమును ప్రకటించు ఈ లక్షణములు గల స్వామి. స్వామి ఒక్కడు (ఏకమ్), మనలాగా పంచభూతములపై ఆధారపడి బ్రతికేవాడు కాదు స్వామి తనకు తానే వెలిగి పోయేవాడు, సూర్యుడిలాంటి వస్తువులు స్వామికి అక్కరలేదు. సూర్యుడు మనకు కావాలి గాని స్వామికి అక్కరలేదు. (*స్వయంజ్యోతి అనన్యం అవ్యయమ్* – 5). బ్రహ్మపదార్థరూపుడుగా తెలియబడే స్వామి తన స్వభావరీత్యా కల్మషము అంటనివాడు (*స్వసంస్థయా నిత్య నిరస్త కల్మషమ్ బ్రహ్మ ఆఖ్యమ్* – 5). ఈ విశ్వము యొక్క సృష్టికి, మరి ఇది పనికి రానప్పుడు దీనిని లయము చేయువాడు, దీనికి మూలకారణుడు, మనందరికి లక్ష్యము ఆ స్వశక్తిమంతుడు ఆనందస్వరూపుడు ఆ మాధవుడు – *అస్య ఉద్భవ నాశ హేతుభిః స్వశక్తిభిః లక్షిత భావ నిర్వృతిమ్*, తన వివిధ శక్తుల ద్వారా జీవులకు ఆనందము నొసగువాడు స్వామి – *లక్షిత భావ నిర్వృతిమ్*, (*ఏకం స్వయంజ్యోతిః అనన్యం అవ్యయం స్వసంస్థయా నిత్య నిరస్త కల్మషమ్ । బ్రహ్మ ఆఖ్యం అస్య ఉద్భవ నాశ హేతుభిః స్వశక్తిభిః లక్షిత భావ నిర్వృతిమ్* ॥ 10–70–5).

బ్రాహ్మీముహూర్తమున లేచుట (*బ్రాహ్మేముహుర్తే ఉత్థాయ* 10–70–4), సంధ్యావందనము చేయుట, అగ్నియందు ఆహుతులు వేయుట, మౌనముగా గాయత్రిని జపించుట చేయును (*అథ ఆప్లుతః అంభసి అమలే యథావిధి క్రియా కలాపం పరిధాయ వాససీ । చకార సన్ధ్యా ఉపగమ ఆది సత్ తమః హుత అనలః బ్రహ్మ జజాప వాక్ యతః* ॥ 10–70–6). తరువాత సూర్యోదయసమయములో సూర్యోపసాన చేయుట. తన అంశవిభూతులు, తన విస్తారములయిన దేవతలకు– దేవతాపితృతర్పణాలు ఇచ్చుట, వృద్ధులను బ్రాహ్మణులను అర్చించుట స్వామి నిత్యదినచర్య (*ఉపస్థాయ అర్కం ఉద్యన్తం తర్పయిత్వా ఆత్మనః కలా । దేవాన్ ఋషీన్ పితౄన్ వృద్ధాన్ విప్రాన్ అభ్యర్చ్య చ ఆత్మవాన్* ॥ 10–70–7), ఆ తర్వాత ఆ బ్రాహ్మణులను అర్చించి వారికి వస్త్రాలంకారాదులను చేసి ఆ విప్రులకు ప్రతిదినము పట్టువస్త్రములను, జింకచర్మములను, తిలలతోగూడి, సువర్ణబద్ధ శృంగములు, రజతబద్ధ ఖురాగ్రములు అనగా గిట్టలు గలవియు, సుందర వస్త్రావృతములైనవియు, మంచి స్వభావముగలవియు, వత్సలతో గూడిననియు, పాలు ఇచ్చునట్టివియు అగు ప్రథమ ప్రసూతములైనవియు అగు ధేనువులను పదమూడువేల ఎనుబదినాలుగు సంఖ్యలో నున్న ఆవుల గుంపులను లేక ఆవుల మందలను ఇచ్చును (*ధేనూనాం రుక్మ శృంగీనాం సాధ్వీనాం మౌక్తిక స్రజామ్ । పయస్వినీనాం గృష్టీనాం సవత్సానాం సువాససామ్*॥ 10–70–8, *దదౌ రూప్య ఖుర అగ్రాణాం క్షౌమ అజిన తిలైః సహ । అలంకృతేభ్యః విప్రేభ్యః బద్వం బద్వం దినే దినే* ॥ 10–70–9). శ్రీధరస్వామి వివరణ అనుసరించి, 13084×107 గుంపులుగల మేలైన గోదానములు ప్రతినిత్యము చేయుట. అనగా ప్రతీరోజు 14 లక్షల గోవులను బ్రాహ్మణులకు దానము చేసేవాడు – (*బద్వం బద్వం దినే దినే*). శ్రీకృష్ణుడు గోవులు, బ్రాహ్మణులు, దేవతలు, వృద్ధులు, గురువులుగాగల తన విభూతులకు నమస్కరించి, తన విభూతులు అయిన మంగళకరమైన కపిలాది గోవులను స్పృశించును (*గో విప్ర దేవతా వృద్ధ గురూన్ భూతాని సర్వశః । నమస్కృత్య ఆత్మ సంభూతీః మంగలాని సమస్పృశత్* ॥ 10–70–10).

ఆ తర్వాత స్వామి అలంకరించుకొనేవాడు (*ఆత్మానం భూషయాం ఆస నరలోక విభూషణమ్। వాసోభిః భూషణైః స్వీయైః దివ్య స్రక్ అనులేపనైః ॥* 10-70-11). నేతిని స్వీకరించి, నేతిలో ముఖము చూసుకొని ఆ తర్వాతనే దర్పణములో ముఖము చూచుట చేయును. తరువాత శ్రీకృష్ణుడు ధేనువులను, వృషభములను, ద్విజులను, దేవతలను దర్శించి పురవాసులకు, అంతఃపురవాసులకు, బ్రాహ్మణాదివర్ణములవారికి వారు గోరిన వస్తువుల నొసంగి, కామ్యవస్తువులద్వారా ప్రజలకు సంతోషమును గలుగజేసి తాను సంతుష్టుడయ్యెను (*అవేక్ష్య ఆజ్యం తథా ఆదర్శం గో వృష ద్విజ దేవతాః। కామాన్ చ సర్వ వర్ణానాం పౌర అన్తఃపుర చారిణామ్। ప్రదాప్య ప్రకృతీః కామైః ప్రతోష్య ప్రత్యనన్దత ॥* 10-70-12). భోజన తాంబూలాదులను బ్రాహ్మణులకు ఇచ్చి తర్వాత బంధువులతో తాను స్వీకరించును (*సంవిభజ్య అగ్రతః విప్రాన్ స్రక్ తాంబూల అనులేపనైః। సుహృదః ప్రకృతీః దారాన్ ఉపాయుంక్త తతః స్వయమ్ ॥* 10-70-13). అపుడు సారథి సుగ్రీవము మున్నగు అశ్వములతో గూడిన అతి విచిత్రమగు రథమును తెచ్చి నమస్కరించి ఆయన యెదుట నిలుచుండును (*తావత్ సూతః ఉపానీయ స్యన్దనం పరమ అద్భుతమ్। సుగ్రీవ ఆద్యైః హయైః యుక్తం ప్రణమ్య అవస్థితః అగ్రతః ॥* 10-70-14). అపుడు భగవానుడు తన చేతులతో సారథిచేతిని పట్టుకొని సూర్యదేవుడు ఉదయపర్వతము అధిరోహించునట్లు సాత్యకితోను ఉద్ధవునితోను గూడి రథము అధిరోహించెను (*గృహీత్వా పాణినా పాణీ సారథేః తం అథ ఆరుహత్। సాత్యకీ ఉద్ధవ సంయుక్తః పూర్వ అద్రిం ఇవ భాస్కరః ॥* 10-70-15). అనంతరము అంతఃపురస్త్రీలు సలజ్జప్రేమ వీక్షణములతో ఆయనను జూచుచు కష్టముతో వీడ్కోలు చెప్పగా ఆయన నవ్వుచు వారి చిత్తమును హరించి బహిర్గతుడయ్యెను (*ఈక్షితః అన్తఃపుర స్త్రీణాం సవ్రీడ ప్రేమ వీక్షితైః। కృచ్ఛ్రాత్ విసృష్టః నిరగాత్ జాత హాసః హరన్ మనః ॥* 10-70-16). వత్సా! తరువాత శ్రీకృష్ణుడు యాదవులచే పరివేష్టితుడై సుధర్మయను సభలోనికి ప్రవేశించెను. ఆ సభలోనికి ప్రవేశించినవారికి ఆకలి, దప్పిక, శోకము, మోహము, జర మరణము అనువాని వలన కలుగు క్లేశములు కలుగవు. అనగా అందరి బాగోగులను స్వామి పర్యవేక్షిస్తాడు (*సుధర్మా ఆఖ్యాం సభాం సర్వైః వృష్ణిభిః పరివారితః। ప్రావిశత్ యత్ నివిష్టానాం న సన్తి అఙ్గ షట్ ఊర్మయః ॥* 10-70-17).

బ్రాహ్మణాదులకు దానాలు చేసిన తర్వాతనే, తమ్ముడు సాత్యకి, మంత్రి ఉద్ధవునితో "సుధర్మ" అను సభలోనికి ప్రవేశము, పురజనుల ఆదరణ చేయుట స్వామి నిత్యకృతులు. చంద్రుడు నక్షత్రములచే పరివేష్టితుడై తన ప్రభ ద్వారా దిఙ్మండలమును ప్రకాశింపజేసి ఆకాశమున వెలుగుచున్నట్లు శ్రీకృష్ణభగవానుడు నరశ్రేష్ఠులగు యాదవులచే పరివేష్టితుడై, ఉత్తమసింహాసనమందు ఉపవిష్టుడై తన ప్రభచే దిఙ్మండలమును ప్రకాశింపజేయుచు విరాజిల్లుచుండెను (*తత్ర ఉపవిష్టః పరమ ఆసనే విభుః బభౌ స్వ భాసా కకుభః అవభాసయన్। వృతః నృసింహైః యదుభిః యదు ఉత్తమః యథా ఉడురాజః దివి తారకా గణైః ॥* 10-70-18). రాజా! అప్పుడాసభలో పరిహాసకులు హాస్యరసోద్దీపకములైన వివిధ కవితలతోను, నాట్యాచార్యులు

వర్తకులు తామభ్యసించిన నాట్యములతోను ఆయనను ఆరాధింపసాగిరి (*తత్ర ఉపమన్త్రిణః రాజన్ నానా హాస్య రసైః విభుం । ఉపతస్థుః నట ఆచార్యాః నర్తక్యః తాండవైః పృథక్ ॥* 10–70–19). సూతులు, వందిమాగధులు అపుడు మృదంగములను, వీణలను, మురజములను, వేణువులను, కరతాళములను, శంఖములను మ్రోగించుచు నృత్యగీతస్తవములను ఒనరించుచుండిరి (*మృదంగ వీణా మురజ వేణు తాల దర స్వనైః । ననృతుః జగుః తుష్టువుః చ సూత మాగధ వన్దినః ॥* 10–70–20). ఆ సభలో కూర్చుండియున్న కొందరు బ్రాహ్మణులు వేదమంత్రములను వ్యాఖ్యానముచేయుచుండిరి. వాక్చాతుర్యముగల కొందరు పురుషులు ప్రాచీనులు పుణ్యశ్లోకులు అగు రాజు చరితములను కీర్తించుచుండిరి (*తత్ర ఆహుః బ్రాహ్మణాః కేచిత్ ఆసీనాః బ్రహ్మ వాదినః । పూర్వేషాం పుణ్య యశసాం రాజ్ఞాం చ ఆకథయన్ కథాః॥* 10–70–21).

జరాసంధుడిచే గిరివ్రజమను కోటలో బంధితులైన 20800 మంది రాజుల బంధువులు, ఒకనాడు ఒక దూతను, సుధర్మ – సభలోకి ప్రవేశపెట్టి ఆ రాజుల విన్నపమును కృష్ణునకు ఇలా తెలియచేసారు.

రాజాన ఊచు:

1. ***కృష్ణ కృష్ణ అప్రమేయ ఆత్మన్ ప్రపన్న భయభంజన ।***
   ***వయం త్వాం శరణం యామో భవభీతాః పృథక్ ధియః* ॥ (25).**

2. లోకులు తమకు సుఖము కలగాలనే భ్రమతో నీచే తెలుపబడిన నిషిద్ధములైన చేయగూడిన కర్మలను ఆచరిస్తూ మోహగ్రస్తులై క్రమక్రమంగా దిగజారిపోవుచున్నారు (*లోకో వికర్మ నిరతః* – 26). వారిని కాలరూపముతో నీవు నాశనము చేయుచూ ఉన్న అట్టి నీకు నమస్కారము. దేవా! నిషిద్ధములు కామ్యములుఅగు కర్మలయందు నేర్పరులైన జనులు నీవు చెప్పిన పంచరాత్రాది శాస్త్రోక్తములయందు, నీ సేవారూపములైన నీ మంగళ కృత్యముల యందు శ్రద్ధలేనివారగుచున్నారు. అప్పుడు మహాబలవంతుడగు నీవు అట్టి మానవుల జీవితాశను అకస్మాత్తుగా నాశనము చేయుచున్నావు. అట్టి కాలరూపుడవగు నీకు నమస్కరించుచున్నాము (*లోకః వికర్మ నిరతః కుశలే ప్రమత్తః కర్మణి అయం త్వత్ ఉదితే భవత్ అర్చనే స్వే । యః తావత్ అస్య బలవాన్ ఇహ జీవిత ఆశాం సద్యః ఛినత్తి అనిమిషాయ నమః అస్తు తస్మై ॥* 10–70–26). (ఒక్కొక్కడు పుట్టింది మొదలు జీవితం వచ్చింది ఎంజాయ్‌మెంట్ కొరకే అని అనుభవిస్తున్నారు, మరియు డబ్బులు కూడపెడుతున్నారు. అట్టివారిని వాళ్ళు అంతా కూడపెట్టిన తర్వాత మృత్యురూపమున మెడలుపట్టి గెంటేస్తావు). ఓ లోకనాథా! నీవు ఈ జగత్తుకు అధీశ్వరుడవు. సాధువులను రక్షించుటకు, దుర్జనులను శిక్షించుటకు ఈ లోకమున ఎన్నో రూపములతో అవతరించితివి. ఇది గ్రహించని పామరులు వారు చేయు కర్మఫలమును ఎట్లు అనుభవించునో తెలియజాలకున్నారు (*లోకే భవాన్ జగత్ ఇనః కలయా అవతీర్ణః సత్ రక్షణాయ ఖల నిగ్రహణాయ చ అన్యః । కశ్చిత్ త్వదీయం అతియాతి నిదేశం ఈశ కిం వా జనః స్వ కృతం ఋుచ్ఛతి తత్ న విద్మః ॥* 10–70–27).

3. దేవా! మాకు నియమింపబడిన రాజ సుఖములు స్వప్నమువలె నశించునవి. యిప్పుడు మేము నిరంతరము భయముతో మృతకల్పమైన శరీరము ద్వారా కేవలము భార్యాపుత్రాదిచింతారూప భారమును మోయుచున్నాము. ముఖ్యముగా ఈ లోకమున మాయచే మోహితులమై అతిదీనులమైతిమి. మేము నీ నిష్కామసేవచే లభ్యమగు స్వతస్సిద్ధసుఖమును పరిత్యజించి మాయాగ్రస్తులై మాయాసుఖమునకు అలవాటు పడి క్లేశములను అనుభవించుచున్నాము (*స్వప్నాయితం నృప సుఖం పరతంత్రం ఈశ శశ్వత్ భయేన మృతకేన ధురం వహామః । హిత్వా తత్ ఆత్మని సుఖం త్వత్ అనీహ లభ్యం క్లిశ్యామహే అతి కృపణాః తవ మాయయా ఇహ ॥* 10-70-28). దేవా! నీ పాదములు, సేవకుల యొక్క సర్వవిధ సంతాపములను పోగొట్టునట్టివి. అందువలన నీవు మగధరాజగు జరాసంధునివల్ల ప్రకటమైన మా కర్మ బంధనములనుండి మమ్ము విడిపింపుము. సింహము మేకలను బంధించునట్లు పదివేల ఏనుగుల బలము కలిగిన జరాసంధుడు ఒక్కడే తన నగరమున ఇరువది వేలమంది రాజులను బంధించియున్నాడు (*తత్ నః భవాన్ ప్రణత శోక హర అంఘ్రియుగ్మః బద్ధాన్ వియుంక్ష్వ మగధ ఆహ్వయ కర్మపాశాత్ । యః భూభుజః అయుత మతంగజ వీర్యం ఏకః బిభ్రత్ రురోధ భవనే మృగరాట్ ఇవ అవీః ॥* 10-70-29). చక్రపాణీ! ఆ జరాసంధుడు నీతో పదునెనిమిది మారులు యుద్ధమొనరించినాడు. వానిలో పదునేడుమారులు నీచేతిలో పరాజితుడై, చివరకి ఒక్కమారు అనంత వీర్యశాలివి, మనుష్యదేహాశ్రితుడవుఅగు నిన్ను జయించి, మిగుల గర్వితుడగుటచే నీ ప్రజలమగు మమ్ము బాధించుచున్నాడు. అందువలన అజితుడా! ఈ విషయమున ఏది సముచితమో దానిని నీవు చేయుము. సాధుజన రక్షణ కొరకు, దుష్టజన శిక్షణ కొరకు నీవు ఈలోకములో అవతరిస్తావు కదా! మాకు నీ శాసన ఉల్లంఘనముతో జరాసంధాది దుర్జనులు కష్టములు కలిగిస్తున్నారా? లేక ఆ కష్టములు మా స్వకర్మ జనిత కష్టములా? తెలియదంలేదు. అతి కష్టములలో ఉన్నాము. నీవు శరణాగతుల శోకమును నశింపచేయువాడవు. కావున దయతో ఈ చెఱసాల బంధము నుండి విడిపించగలవు స్వామీ అని దూత ద్వారా పలికించారు (*యః వై త్వయా ద్వి నవ కృత్వః ఉదాత్త చక్ర భగ్నః మృధే ఖలు భవన్తం అనన్త వీర్యం । జిత్వా నృలోక నిరతం సకృత్ ఊఢ దర్పః యుష్మత్ ప్రజాః రుజతి నః అజిత తత్ విధేహి ॥* 10-70-30). దూత పలికెను - దేవా! జరాసంధునిచే బంధితులు, భవదీయ దర్శనమును గోరువారు అగు రాజులు ఈ విధముగ పలికి నిన్ను శరణుజొచ్చిరి. అందువలన దుఃఖార్తులగు ఈ రాజులకు సుఖమును గలుగజేయుము (*దూతః ఉవాచ - ఇతి మాగధ సంరుద్ధాః భవత్ దర్శనకాంక్షిణః । ప్రపన్నాః పాద మూలం తే దీనానాం శం విధీయతామ్ ॥* 10-70-31). సరే, అలాగే అవుతుంది ఏమి భయపడకండి, మీకు శుభం కలుగుతుంది, అని స్వామి పలికాడు (10-71-19,20). ఇంతలో సభలోకి సూర్యునివలె ప్రకాశించు నారదుడు బంగారువర్ణపు జటాజూటములతో ప్రవేశించాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - రాజ దూతే*

బ్రువతి ఏవం దేవ ఋషిః పరమ ద్యుతిః । బిభ్రత్ పిఙ్గ జటాభారం ప్రాదురాసీత్ యథా రవిః ॥ 10-70-32). స్వామి లేచి తన మంత్రివర్యులతో కలసి తలవంచి నమస్కరించి సభలోకి ఆహ్వానించాడు (*తం దృష్ట్వా భగవాన్ కృష్ణః సర్వలోక ఈశ్వర ఈశ్వరః । వవన్ద ఉత్థితః శీర్ష్ణా స సభ్యః స అనుగః ముదా ॥* 10-70-33). తరువాత మునిశ్రేష్ఠుడు ఆసనమును స్వీకరింపగా, యథావిధిగ శ్రీకృష్ణుడు ఆయనను అర్చించి భక్తితో ఆయనకు సంతోషమును కలుగజేసి మధురవాక్కులతో ఇట్లు పలికెను (10-70-34) -

మీరు ముల్లోకాలు సంచరించడం వల్ల అవి నిర్భయంగా ఉన్నాయని స్వామి నారదుని పొగిడాడు (*అపి స్విత్ అద్య లోకానాం త్రయాణాం అకుతః భయం। నను భూయాన్ భగవతః లోకాన్ పర్యటతః గుణః ॥* 10-70-35). మీకు లోకాలలో తెలియనది లేదు. కావున పాండవుల క్షేమసమాచారము తెల్పమన్నాడు స్వామి (*న హి తే అవిదితం కించిత్ లోకేషు ఈశ్వర కర్తృషు। అథ పృచ్ఛామహే యుష్మాన్ పాండవానాం చికీర్షితమ్ ॥* 10-70-36). మొదట నారదుడు స్వామిని ఇలా స్తోత్రించాడు-

నారద స్తోత్రము

1. స్వామీ! నీవు విశ్వకర్తవు, పరమ మాయావివి. నీ మాయ దుర్లభమైనది. దాన్ని ఎన్నోసార్లు చూసాను (*దృష్టా మయా తే బహుశో దురత్యయా, మాయా విభో విశ్వసృజశ్చ మాయిన ః* - 37). అందరి హృదయాలలో ఏముందో నీస్వశక్తులతో గ్రహిస్తూ నివురు గప్పిన నిప్పులాగా కనబడకుండా ఉంటావు. ఇది నీకు సులభము. ఇది నీకు అద్భుతమైన విషయం కాదు (*భూతేషు భూమన్ చరతః స్వశక్తిభిః వహ్నేః ఇవ ఛ్ఛన్న రుచః న మే అద్భుతమ్* - 37). నీకు అంతా తెలుసు. అయినా నీవు నన్నిట్లు అడుగుట నాకేమి కొత్తగాదు. నేను ఆశ్చర్యపడాల్సినది ఏమీ లేదు (*శ్రీనారదః ఉవాచ - దృష్టా మయా తే బహుశః దురత్యయా, మాయా విభో విశ్వసృజః చ మాయినః । భూతేషు భూమన్ చరతః స్వశక్తిభిః వహ్నేః ఇవ ఛ్ఛన్న రుచః న మే అద్భుతమ్॥* 10-70-37).

2. ఈ జగత్తు అసత్తు అయి ఉండి కూడా నీ మాయచే సద్రూపముగా ప్రకాశించుచున్నది. దీనిని సృష్టించి పాలించునది నీవే తప్ప, దీనిని పూర్తిగా ఎవ్వరూ ఎఱుగజాలరు. ఇట్టి అద్భుత దివ్య లక్షణములు గల నీకు నమస్కారము (*తవ ఈహితం కః అర్హతి సాధు వేదితుం స్వమాయయా ఇదం సృజతో నియచ్ఛతః* - 38). అచింత్య పురుషరూపుడవు, విలక్షణ స్వరూప విశిష్టుడవు ఇట్టి నీకు నేను ప్రేమతో నమస్కారము చేయుచున్నాను (*యత్ విద్యమాన ఆత్మ తయా అవభాసతే, తస్మై నమస్తే స్వవిలక్షణ ఆత్మనే* - 10-70-38). సృష్టిలయములు నీవల్లనే, నీ సంబంధముతోనే ఈ జగత్తు నడుస్తోంది. ఇది నీకొక్కడికే అర్థమయ్యే విషయము. నీవు ఈ సృష్టి జగత్తులో లేని లక్షణములు, స్వరూపముతో భాసిల్లువాడవు (*తవ ఈహితం కః అర్హతి సాధు వేదితుం స్వమాయయా ఇదం సృజతో నియచ్ఛతః । యత్ విద్యమాన ఆత్మ తయా అవభాసతే, తస్మై నమస్తే స్వవిలక్షణ ఆత్మనే ॥* 10-70-38)

3. జీవులు జన్మమృత్యువలయములో చిక్కుబడి విముక్తిని ఎరుగజాలక మిక్కిలి కష్టము అనుభవిస్తున్నారు. జీవులు అనర్థములతో వివిధ శరీరాలలో ఉన్నారు. వారి మోక్షణార్థము లీలావతారముల ద్వారా ప్రకాశిస్తున్నావు. అట్టి నిన్ను నేను శరణువేడుచున్నాను. దేవా! జీవులు చాలాకాలమునుండి అనర్థములను కలిగించు ఒక శరీరమునుండి మరియొక శరీరములోనికి సంచరించుచున్నారు. కాని ఈ శరీరము నుండి ముక్తిపొందు ఉపాయమును ఎరుగరు. నీవు వారి విముక్తికై లీలావతారములద్వారా వారికి బోధిస్తూ విద్యాదీపమును ప్రజ్వలింపజేయుచున్నావు. నేను నిన్ను శరణు జొచ్చుచున్నాను (*జీవస్య యః సంసరతో విమోక్షణం న జానతో అనర్థవహాత్ శరీరతః । లీలావతారైః స్వయశః ప్రదీపకం ప్రాజ్వాలయత్వా తమ్ అహం ప్రపద్యే*- 10-70-39).

ఓ సత్యస్వరూపుడా! ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యమును కోరినవాడై ధర్మరాజు రాజసూయ మహాయజ్ఞముతో నిన్ను అర్చింపగోరుచున్నాడు. నీవు అతని యత్నమును అనుమతించవలసినది (*యక్ష్యతి త్వాం మఖ ఇంద్రేణ రాజసూయేన పాండవః । పారమేష్ఠ్య కామః నృపతిః తత్ భవాన్ అనుమోదతామ్ ॥* 10-71-41). దేవదేవా! దేవతాశ్రేష్ఠులు, యశస్వులగు రాజులు నిన్ను చూడగోరినవారై ఆ శ్రేష్ఠ యజ్ఞమునకు విచ్చేయగలరు (*తస్మిన్ దేవ క్రతువరే భవన్తం వై సుర ఆదయః । దిదృక్షవః సమేష్యన్తి రాజానః చ యశస్వినః ॥* 10-70-42).

4. ఈశా! నీవు బ్రహ్మఘనమూర్తిమయుడవు (*తవ బ్రహ్మమయస్య ఈశః*). నిన్ను గూర్చి శ్రవణము చేయుట, కీర్తించుట, ధ్యానించుట వలన శ్వపచులు నీచులు కూడా పవిత్రులగుదురు (*శ్రవణాత్కీర్తనాద్ధ్యానాత్ పూయన్తే అన్తే వసాయినః ।* 10-70-43). ఓ బ్రహ్మమయస్య ఈశ్వరుడా! ఇక నీ దర్శన స్పర్శన భాగ్యము గూర్చి ఇక చెప్పుటదేమున్నది? (*తవ బ్రహ్మ మయస్య ఈశ కిం ఉత ఈక్షా అభిమర్శినః ॥* 43) కావున యుధిష్ఠిరునిచే తలపెట్టిన రాజసూయయజ్ఞమున మిమ్ములను సత్కరింపతలచినాడు. కావునా వెళదాం రండి అని అన్నాడు నారదుడు (*శ్రవణాత్ కీర్తనాత్ ధ్యానాత్ పూయన్తే అన్తే వసాయినః । తవ బ్రహ్మ మయస్య ఈశ కిం ఉత ఈక్షా అభిమర్శినః ॥* 10-70-43). (*నీపేరు వినిన నొడివినఁ పాపంబులు మాసిపోవు, పద్మాక్ష! జగద్దీపిక! నీదర్శనముననే పారవె భక్తుజనుల ఇహపరసుఖముల్* - పోతనభాగవతము - ఉ.భా. 10-662).

5. స్వామీ! నీ కీర్తి స్వర్గ భూ రసాతలములలో సువిస్తృతము, మంగళము కలిగించునది, భూషణమైనది (*యస్యామలం దివి యశః ప్రథితం రసాయాం భూమౌ చ తే భువన మంగళ దిక్వితానమ్* - 10-70-44). నీ పాద ప్రక్షాళన జలము ఊర్ధ్వలోకములలో మన్దాకిని నదిగా అధోలోకములలో భోగవతి అను పేరుతో, భూలోకమున గంగ అనుపేరుతో ప్రసిద్ధము చెంది విశ్వమునే పవిత్రము చేయుచున్నది (*మన్దాకినీ ఇతి దివి, భోగవతీ ఇతి చ అధో, గంగేతిచ ఇహ చరణామ్బు పునాతి విశ్వమ్* - 44). అంతా తెలిసిన స్వామి నవ్వాడు (*స్మయన్*-45). శుకుడు పలికెను - రాజా! అప్పుడు యాదవులు

జరాసంధుని గెలువవలెయునను కోరిక గలవారై దేవర్షి పలుకులపై శ్రద్ధ చూపలేదు. శ్రీకృష్ణభగవానుడు నవ్వి సునిపుణములగు వాక్కులతో ఉద్ధవుని వైపు చూస్తూ ఇట్లు పలుకసాగెను (*శ్రీశుకః ఉవాచ – తత్ర తేషు ఆత్మ పక్షేషు అగృహ్ణత్సు విజిగీషయా । వాచః పేశైః స్మయన్ భృత్యం ఉద్ధవం ప్రాహ కేశవః ॥* 10-70-45) –

ఉద్ధవా! నీవు మంత్రిగా ఆలోచన చేయు సామర్థ్యము కలవాడవు. మరియు మాకు బంధువుడవు, నేత్రము వంటివాడవు. అందువలన జరాసంధ విజయము, రాజసూయము అను ఈ రెండింటిలో మేము దేనికి వెళ్ళవలయునో నీవు నిర్దేశించిచెప్పుము. మేము దాన్నే పాటిస్తాము (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ – త్వం హి నః పరమం చక్షుః సుహృత్ మన్త్ర అర్థ తత్త్వవిత్ । అథ అత్ర బ్రూహి అనుష్ఠేయం శ్రద్దధ్మః కరవామ తత్ ॥* 10-70-46). (రాజసూయయాగము అంటే రాజులను గెలిచి చక్రవర్తిత్వము పొందేది. కావున రాజసూయాగమునకు వెళ్ళి అక్కడ నుండి వారితో జరాసంధుని గెలుచుట మరియు వధించుట, అలాగే ఇతర రాజులను వశీకరించుకొనుట గెలుచుట అని అర్థము). ప్రభూ అంతా తెలిసినవాడైనను ఏమి తెలియనివాని వలె – *భర్త్రా సర్వజ్ఞేన అపి ముగ్ధవత్* – 47, మంత్రి అయిన ఉద్ధవుని సలహా ఇవ్వమన్నాడు. శ్రీకృష్ణభగవానుడు తాను సర్వజ్ఞుడు అయ్యును అజ్ఞానులవలె ఇట్లడుగగా ఉద్ధవుడు ఆయన ఆదేశమును శిరసావహించి ప్రత్యుత్తరముగా ఇట్లు పలికెను (*ఇతి ఉపామన్త్రిత భర్త్రా సర్వజ్ఞేన అపి ముగ్ధవత్ । నిదేశం శిరసా ఆధాయ ఉద్ధవః ప్రత్యభాషత ॥* 10-70-47).

కుటుంబముతో సహా శ్రీకృష్ణుడు ఇంద్రప్రస్థపురమునకు వెడలుట

యుధిష్ఠిరునిచే రాజసూయయజ్ఞము. అనగా రాజులను జయించాలి. తన ఆజ్ఞను పరాక్రమాన్ని కాదనే రాజులను, ఎదురు చెప్పే రాజులను గెలవాలి. దీనిలో భాగంగానే జరాసంధుడిని వధచేయాలని భీమునిచే చంపించాలని, బంధింపబడిన రాజుల విముక్తి, ఇదే స్వామి సంకల్పము కావాలని ఉద్ధవుడు సూచించాడు, జరిగేది అంతా తెలిసియున్న స్వామితో (10-71-2,3,4). పదివేల ఏనుగుల బలముగల జరాసంధుని ద్వంద్వయుద్ధమునకై బ్రాహ్మణ రూపమున అర్థించి, సమబలుడైన భీమునితో చంపించాలని, తన శత అక్షౌహిణీ సమేతుడై ఉన్నప్పుడు జరాసంధుని వధించుట కష్టమని ఉద్ధవుడు సలహా ఇచ్చాడు (10-71-5,6,7). అందరూ ఇది సబబు అన్నారు. బృహస్పతి శిష్యుడు జ్యోతిఃశ్శాస్త్రవేత్త ఉద్ధవుడు ఇంకా ఇలా తెల్పాడు–

స్వామీ! నీవు నిమిత్తమాత్రుడవే. బ్రహ్మశివాదులు, అరూపిణి అయిన కాలమే జీవులను వారి కర్మానుసారము నడిపిస్తారు (*నిమిత్తం పరం ఈశస్య విశ్వసర్గ నిరోధయోః । హిరణ్యగర్భః శర్వః చ కాలస్య అరూపిణః తవ ॥* 10-71-8). జరగబోయే జరాసంధవధలో భీముడు నిమిత్తమాత్రుడు. నీవు సృష్టికర్తవు, నిరోధకుడవు. బ్రహ్మ శివాదులు నిమిత్త మాత్రులు నీ ఆధీనంలో పనిచేసేవారు. నీవు కనపడని

కాలస్వరూపుడవు (*నిమిత్తం పరం ఈశస్య విశ్వసర్గ నిరోధయోః । హిరణ్యగర్భః శరః చ కాలస్య అరూపిణః తవ ॥* 10-71-8). దేవా! గజేంద్రమోక్షము, రావణుని నుండి సీతాదేవిని ఉద్ధరించుట, కంసుని నుండి దేవకీ వసుదేవులను విడిపించుట అను నీవిమలచరితమును - గోపికలు, శరణాగతులగు మునులు, మేము గానము చేయుచుందుము. అట్లే జరాసంధునిచే బంధింపబడిన రాజుల పత్నులుగూడ వారి వారి గృహకార్యములలో ఉదా: బాలురను లాలించుట మున్నగుపనుల సందర్భమున జరాసంధవధ తమ తమ పతుల విమోచనము అను నీ విమలచరితమును కీర్తించుచుందురు కదా! కావున ఈ పనిచేయగలవు (*గాయన్తి తే విశదకర్మ గృహేషు దేవ్యో రాజ్ఞాం స్వశత్రువధం ఆత్మ విమోక్షణం చ। గోప్యశ్చ కుంజరపతేర్ జనకాత్మజాయాః పిత్రోశ్చ లబ్ధశరణా మునయో వయం చ॥* 10-71-9). జరాసంధుడు వాడి చెడు కర్మఫలితం అనుభవించే కాలము ఆసన్నమయింది. అదే కాబోయే యజ్ఞానికి హేతువు అవుతుంది (*జరాసన్ధవధః కృష్ణ భూరి అర్థాయ ఉపకల్పతే । ప్రాయః పాక విపాకేన తవ చ అభిమతః క్రతుః॥* 10-71-10). ఇలా నీ కీర్తిని ముల్లోకాలు గానం చేస్తారు, అని ఉద్ధవుడు తన మనస్సులోని మాటను బయటపెట్టాడు.

రాజా! అనంతరము దేవర్షి అగు నారదుడు, వృద్ధయాదవులు మరియు శ్రీకృష్ణుడు - ఉద్ధవునియొక్క యుక్తియుక్తములు, సంపూర్ణములుఅగు శుభకరములు అగు వాక్కులను అభినందించిరి (10-71-11).

ఆ తరువాత అందరికి విభుడు మరియు దేవకీనందనుడుఅగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు వసుదేవాదులు మరియు గురుజనుల ఆజ్ఞగైకొని ఇంద్రప్రస్థమునకు వెడులుటకు దారుక జైత్రాది సేవకులను ఆదేశించెను. శత్రునాశనుడా! రాజా పరీక్షిత్తు! అపుడు శ్రీకృష్ణుడు ఉగ్రసేనబలరాముల ఆజ్ఞ గైకొని దారుకుడు తీసికొని వచ్చిన గరుడధ్వజయుక్తమగు రథమును అధిరోహించెను (10-71-12,13).

మృదంగములు, భేరులు, నగారాలు, శంఖములు, గోముఖముల యొక్క ధ్వనులు ఆకాశమునందలి అన్ని దిక్కులలో ప్రతిధ్వనించగా శ్రీకృష్ణుడు భార్యాపుత్రులతో సహా ఇంద్రప్రస్థనగరానికి బయలుదేరుటకు సిద్ధమైనాడు. రథగజతురగపదాతి దళముల అధ్యక్షులతో గూడినవాడై ఆతడు ఉగ్రమగు అంగరక్షకులతో పరివృత్తుడై యుండెను (14). అచ్యుతుని సువ్రతలగు పత్నులు బలశాలురగు పురుషులు మోసెడి బంగారు పల్లకీలలో తమ సంతానముతో పాటుగా పతిని అనుసరించిపోవుటకు తయారైనారు. కొందరు గుఱ్ఱములపైన బండ్లయందు కూర్చొనిరి. ఆ రాణులు చక్కని వస్త్రములతోను, ఆభరణములతోను, గంధ మాల్యాదులతోను అలంకరింపబడినవారై ఖడ్గములను, డాలును ధరించిన సైనికులచే అన్నివైపుల నుండి పరివేష్ఠితులైయుండిరి (15). రాజా! అప్పుడు వారి సేవకుల యొక్క పత్నులు, వారస్త్రీలు చక్కగ అలంకృతులై వట్టివేళ్ళచే నిర్మితములైన గృహములను, కంబళములను, వస్త్రాదులను వృషభాదులపై గట్టిగ బంధించి డోలీలయందు, ఒంటెలమీద, వృషభములమీద, దున్నపోతులమీద, గాడిదలమీద, కంచరగాడిదలమీద, ఎడ్లబండ్లమీద, ఏనుగులమీద గూర్చుండి వెడలిరి. అపుడు పెద్దపెద్ద ధ్వజపతాకములతోను, ఛత్రములతోను, చామరములతోను,

ఉత్తమములైన అస్త్రములతోను, ఆభరణములతోను, కిరీటములతోను, కవచములతోను, సూర్యకిరణములతోను శోభిల్లునట్టి తుములధ్వనితో గూడినట్టి ఆసైన్యరాశి ఉప్పొంగు తరంగ, తిమింగలయుక్తమునగు సముద్రమువలె పగటియుందు శోభిల్లుచుండెను (10-71-16,17).

అనంతరము శ్రీకృష్ణునిచే పూజితుడుఅగు నారదుడు సమస్త పూజను స్వీకరించి శ్రీకృష్ణ సందర్శముచే ఆనందించి ఆయనకు వీడ్కోలు ఇస్తూ నమస్కరించి మనస్సులో ఆయనను ధ్యానించుచు ఆకాశమార్గమున వెడలెను. శ్రీకృష్ణభగవానుడు మధురవాక్కులతో రాజులచే పంపబడిన దూతను సంతోషపెట్టి దూతా! నీవు మీరాజుకడకు వెడలి, "మీరు భయపడవలదు. మీకు శుభము కలుగుగాక! నేను జరాసంధుని సంహరింపగలను, అని నామాటగా వారికి చెప్పవలసినది" అని పలికెను. శ్రీకృష్ణుని యీ ఉపదేశమును పొంది రాజదూత రాజులకడకు వెడలి సమస్త వృత్తాంతమును దెలిపెను. అపుడు వారుగూడ ఎవని నుండి ముక్తిని అభిలషించుచున్నారో అట్టి శ్రీకృష్ణుని దర్శనము కాంక్షించుచుండిరి (10-71-18 నుండి 20).

ఆ తర్వాత స్వామి రథచక్రాలు కదిలాయి.ఆనర్తము, సౌవీరము, మరుదేశము, వినశనము మున్నగు ప్రాంతముల గుండా ప్రయాణించినపుడు శ్రీహరి నదులను దాటెను; పర్వతములను, పట్టణములను, గ్రామములను, గోష్ఠములను, గనులను అధిగమించెను. దృషద్వతి, సరస్వతియను నదులను దాటిన పిదప ఆతడు పాంచాలము, మత్స్యదేశముల గుండా ప్రయాణించి చివరకు ఇంద్రప్రస్థమును చేరుకొనెను (10-71-21,22).

స్వామికి స్వాగత సన్నాహాలు చేసి ఆచార్యులు, బంధువులతో కలసి ధర్మరాజు ఊరిబయటకు వెళ్ళాడు (23). ఇంద్రియములు ముఖ్యప్రాణులతో గలియుటకు వెడలునట్లు యుధిష్ఠిరుడు గొప్పగ గీతవాద్య వేదధ్వనులు మ్రోగుచుండగ శ్రీకృష్ణునకు ఎదురుగావెళ్ళి ఆహ్వానించాడు (10-71-24).

పరమ ప్రియతముడగు శ్రీకృష్ణుని చాలాకాలం తర్వాత చూడడం వల్ల ధర్మరాజు హృదయము అనురాగముతో కరిగిపోయెను. అంతట అతడు ఆ దేవదేవుని పదేపదే ఆలింగనము చేసికొనెను (*దృష్ట్వా విక్లిన్న హృదయః కృష్ణం స్నేహేన పాండవః । చిరాత్ దృష్టం ప్రియతమం సస్వజే అథ పునః పునః ॥* 10-71-25). శ్రీకృష్ణుని నిత్యరూపము లక్ష్మీదేవికి నిత్యనివాసస్థానము. ఆతనిని ఆలింగనము చేసికొనినంతనే ధర్మరాజు సమస్త భౌతిక కల్మషము నుండి విడివడెను. శీఘ్రమే అతడు దివ్యానందమును అనుభవించినవాడై సుఖసాగరమున మునిగెను. నేత్రములు అశ్రుపూర్ణములు కాగా అతని దేహము పారవశ్యముతో కంపించెను. తాను ఈ భౌతికజగత్తులో ఉన్నాననెడి విషయమును అతడు పూర్తిగా మరచిపోయెను (*దోర్భ్యాం పరిష్వజ్య రమా అమల ఆలయం ముకున్ద గాత్రం నృపతిః హత అశుభః । లేభే పరాం నిర్వృతిం అశ్రులోచనః హృష్యత్ తనుః విస్మృత లోక విభ్రమః ॥* 10-70-26). పిదప భీముడు నేత్రములు అశ్రుపూర్ణములు కాగా ఆనందముతో నవ్వుచు మేనబావయగు శ్రీకృష్ణుని ఆలింగనము చేసికొనెను. అర్జునుడు, కవల సోదరులగు నకుల సహదేవులు కూడా తమ ప్రియబంధువగు అచ్యుతుని ఆనందముతో ఆలింగనము చేసికొనినవారై

ఆనందబాష్పములతో మిగుల రోదించిరి (*తం మాతులేయం పరిరభ్య నిర్వృతః భీమః స్మయన్ ప్రేమ జల ఆకుల ఇంద్రియః । యయౌ కిరీటీ చ సుహృత్ తమం ముదా ప్రవృద్ధ బాష్పాః పరిరేభిరే అచ్యుతమ్ ॥* 10-71-27). అర్జునుడు మరొక్కసారి ఆలింగనము చేసికొనిన పిమ్మట, నకుల సహదేవులు అభివాదములు కావించిన పిమ్మట శ్రీకృష్ణుడు అచట నున్న బ్రాహ్మణులకు వృద్ధులకు నమస్కరించి ఆ విధముగా కురుసృంజయ కైకయ వంశీయులపట్ల సముచితమగు ఆదరమును చూపెను (*అర్జునేన పరిష్వక్తః యమాభ్యాం అభివాదితః । బ్రాహ్మణేభ్యః నమస్కృత్య వృద్ధేభ్యః చ యథా అర్హతః । మానినః మానయాం ఆస కురు సృంజయ కైకయాన్ ॥* 10-71-28). అపుడు సూతులు, వందిమాగధులు, గంధర్వులు, ఉపహాసకులు, బ్రాహ్మణులు, మృదంగవీణా గోముఖాది వాద్యధ్వనులతోపాటు శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుచుండిరి. కొందరు నృత్యము చేయుచుండిరి. కొందరు గానము చేయుచుండిరి (*సూత మాగధ గన్ధర్వాః వన్దినః చ ఉపమన్త్రిణః । మృదంగ శంఖ పటహ వీణా పణవ గోముఖైః । బ్రాహ్మణాః చ అరవింద అక్షం తుష్టువుః ననృతుః జగుః ॥* 10-71-29).

ఉత్తములచే కీర్తింపబడేవారిలో శ్రేష్ఠుడూ సర్వోత్తముడూ అయిన శ్రీకృష్ణుడు పురప్రవేశం చేశాడు (*ఏవం సుహృద్భిః పర్యస్తః పుణ్యశ్లోక శిఖామణిః । సంస్తూయమానః భగవాన్ వివేశ అలంకృతం పురమ్ ॥* 10-71-31). అనంతరము శ్రీకృష్ణభగవానుడు కురురాజగు యుధిష్ఠిరుని రాజధానిని జూచెను. అపుడు ఆ నగరము విచిత్ర ధ్వజములతోను, పతాకములతోను, సువర్ణతోరణములోను, పూర్ణకుంభములతోను శోభిల్లుచుండెను. నూతన వస్త్రములను, అలంకారములను, మాలలను ధరించి, గంధద్రవ్యములను అద్దుకొని పురుషులు యువతులు విరాజిల్లుచుండిరి. రాజమార్గములు మదించిన మాతంగముల మదజలధారలచే సిక్తములయ్యెను. ప్రతిగృహము నందును దీపమాలలు వెలుగుచుండెను. పుష్పాదిపూజాద్రవ్యములచే శోభిల్లుచుండెను. గవాక్షరంధ్రములనుండి వెలువడు ధూపములద్వార నగరమంతయు సుందరముగ నుండెను. ఇటునటు పతాకములు అందములను వెదజల్లుచుండెను. అంతట గోపురములయందు సువర్ణకలశములు శోభిల్లుచుండెను. భవనములు రజతమయములైన స్థూలశిఖరములతో గూడి యుండెను (10-71-32,33).

పురస్త్రీలు ఉన్నవారు ఉన్నట్లుగా పురవీధులలోకి రాజమార్గానికి స్వామిని మరియు శ్రీకృష్ణుని భార్యలను చూడడానికి వెళ్ళారు. మానవనేత్రములకు పానపాత్రుడైన శ్రీకృష్ణభగవానుడు వచ్చెనని విని పురములోని యువతులు వెంటనే ఇంటి పనులునన్నింటిని వదిలి వెళ్ళారు. ప్రక్కలపై పరుండియున్న తమతమ భర్తలను వదలి ఆయనను దర్శించుటకై రాజమార్గమును వెడలిరి. ఔత్సుక్యమువలన వారి జుట్టుముడులు, కోకముడులు విడివడుచుండెను (*ప్రాప్తం నిశమ్య నరలోచన పాన పాత్ర ఔత్సుక్య విశ్లథిత కేశ దుకూల బన్ధాః । సద్యః విసృజ్య గృహ కర్మ పతీన్ చ తల్పే ద్రష్టుం యయుః యువతయః స్మ నర ఇంద్ర మార్గే ॥* 10-71-34). భవనములపైకెక్కి పురస్త్రీలు ఏనుగులతోను, గుఱ్ఱములతోను, రథములతోను, పదాతులతోను నిండియున్న రాజమార్గమునందు పత్నీసహితుడగు శ్రీకృష్ణుని దర్శించి మనస్సుతో ఆలింగనము చేసికొని ఆయనపై పుష్పములను జల్లుచు ప్రేమపూర్ణములు హాస్యయుక్తములగు

చూపులతో స్వాగతమిచ్చుచు సంభాషించుచుండిరి. అనంతరము వారు చంద్రునితో సంచరించు నక్షత్రములవలె రాజమార్గమున శ్రీకృష్ణుని అనుసరించి వచ్చుచున్న ఆయన పత్నులను జూచి యిట్లు పలుకుచుండిరి – "పురుషశ్రేష్ఠుడగు ఈ శ్రీకృష్ణుని చక్కటి చూపులతోనే ఈ స్త్రీలనేత్రములకు ఆనందము కలుగజేయును. ఈ కృష్ణపత్నులు జన్మాంతరమున నెంతటి గొప్ప పుణ్యకర్మ చేసిరో తెలియదు" (10-71-35,36). అబ్బ! ఎంత పుణ్యకర్మలు చేసుకున్నారో మీరు, కనుకనే శ్రీకృష్ణుని భార్యలయినారు అని అభినందించారు. శ్రీకృష్ణదర్శనముచే పాపముక్తులైన శిల్పి సంప్రదాయములోని ప్రధాన పురుషులు, పురవాసులు మాంగలిక ద్రవ్యములను దీసికొని మార్గమధ్యమున జేరి భగవానుని పూజించిరి. పిమ్మట ఉత్సాహముతో ముందుకు వచ్చి ఆహ్వానించు అంతఃపురజనులతో కూడి శ్రీకృష్ణుడు సంతోషముతో రాజమందిరమున ప్రవేశించెను (10-71-37,38). అంతఃపురప్రవేశమున కుంతీదేవి ఆ త్రిభువనేశ్వరుని దేవదేవుని ఆలింగనము చేసినది (39). ఆదరముతో యుధిష్ఠిరుడు దేవదేవాధిపతిఅగు గోవిందుని స్వగృహములోనికి తెచ్చి ఆనందముచే వివశుడై శ్రీకృష్ణ పూజావిధానమును మరచెను (*గోవిన్దం గృహం ఆనీయ దేవ దేవ ఈశం ఆదృతః । పూజయాం న అవిదత్ కృత్యం ప్రమోద ఉపహతః నృపః ॥* 10-71-40). తన మేనత్త కుంతీదేవికి, గురు స్త్రీలకు స్వామి నమస్కరించాడు. ద్రౌపది, సుభద్రలు స్వామికి నమస్కరించారు (*పితృ స్వసుః గురు స్త్రీణాం కృష్ణః చక్రే అభివాదనం । స్వయం చ కృష్ణాయ రాజన్ భగిన్యా చ అభివన్దితః ॥* 10-71-41). అత్తగారిచే ప్రోత్సాహింపబడినదై ద్రౌపది, శ్రీకృష్ణపత్నులను రుక్మిణిని, సత్యభామను, భద్రను, జాంబవతిని, కాళిందిని, మిత్రవిందను, శైబ్యను, నాగ్నజితిని, సమాగతులైన ఇతర కృష్ణ పత్నులను వస్త్రమాల్యాద్యంకారములచే పూజించినది (*శ్వశ్రా సంచోదితా కృష్ణా కృష్ణపత్నీః చ సర్వశః । ఆనర్చ రుక్మిణీం సత్యాం భద్రాం జాంబవతీం తథా ॥* 10-71-42), (*కాళిందీం మిత్రవిన్దాం చ శైబ్యం నాగ్నజితీం సతీం । అన్యాః చ అభ్యాగతాః యాః తు వాసః స్రక్ మండన ఆదిభిః ॥* 10-71-43). భార్యలతోను, అనుచరులతోను, అమాత్యులతోను, సైన్యములతోను ఏగుదెంచిన కృష్ణభగవానునకు ధర్మరాజు ప్రతిదినము క్రొత్త క్రొత్త సుఖములను గలుగజేయుచు ఇంద్రప్రస్థనగరమున నివాసమును కల్పించెను (*సుఖం నివాసయాం ఆస ధర్మరాజః జనార్దనం । స సైన్యం స అనుగ అమాత్యం సభార్యం చ నవం నవమ్ ॥* 10-71-44). ధర్మరాజునకు ప్రియమును కలిగించ గోరినవాడై శ్రీకృష్ణుడు ఇంద్రప్రస్థపురమున పలుమాసములు వసించెను. ఆ సమయమున ఆతడు మరియు అర్జునుడు కలిసి ఖాండవవనమును అగ్నిదేవునికి అర్పించి సంతుష్టిపరచిరి. వారు ఆ ఖాండవవనదహన మంటల నుండి మయదానవుని రక్షించగా వాడు ప్రత్యుపకారముగా ధర్మరాజునకు ఒక దివ్యసభాభవనమును నిర్మించి ఇచ్చెను (*తర్పయిత్వా ఖాండవేన వహ్నిం ఫాల్గుణ సంయుతః । మోచయిత్వా మయం యేన రాజ్ఞే దివ్యా సభా కృతా ॥* 10-71-45). అట్లే భగవానుడు సేనాపరివృత్తుడై అర్జునునితో గూడి రథములో ఎన్నో పనులు చేయుచూ ధర్మరాజునకు సంతోషము కలుగజేయుచు విహరించుచుండెను. కొద్ది మాసాలు ఇక్కడ గడిపాడు శ్రీకృష్ణుడు (*ఉవాస కతిచిత్ మాసాన్ రాజ్ఞః ప్రియ చికీర్షయా । విహరన్ రథం ఆరుహ్య ఫాల్గునేన భటైః వృతః ॥* 10-71-46).

ధర్మరాజు రాజసూయయజ్ఞము తలపెట్టుట - జరాసంధ వధ :

శ్రీ శుకుడు పలికెను - ఒకప్పుడు ధర్మరాజు సభలో మునులు, బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు, వైశ్యులు, సోదరులు, ఆచార్యులు, కులవృద్ధులు, జ్ఞాతులు, సంబంధులు, బంధువులు మున్నగువారితోగూడియున్న స్థితిలో సింహాసనమునందు ఉపవిష్టుడై అందరియెదుట శ్రీకృష్ణభగవానుని సంబోధించి ఇట్లు పలికెను (10-72-1, 2)- రాజసూయయజ్ఞమనగా రాజులను గెలిచి, సంపదలను పొంది స్వామి విభూతులైన దేవతలను ఆరాధించుట - ఇలా లోకకళ్యాణమునకై శ్రీకృష్ణకీర్తిని వ్యాపింపచేయుట. ఈ పని చేయడానికి శ్రీకృష్ణుని అనుమతి ఇవ్వమని యుధిష్ఠిరుడు శ్రీకృష్ణస్తోత్రము ఇలా చేసాడు - (*శ్రీయుధిష్ఠిరః ఉవాచ - క్రతు రాజేన గోవిన్ద రాజసూయేన పావనీః । యక్ష్యే విభూతీః భవతః తత్ సంపాదయ నః ప్రభో ॥* 10-72-3).

- పద్మనాభా! ప్రభూ! నీ పాదుకలను సేవించువారు, విశుద్ధ చిత్తములతో నిన్ను ధ్యానించువారు, వాక్కులతో నిన్ను కీర్తించువారు భవబంధనముల నుండి విముక్తులగుదురు. ఇతరులు చక్రవర్తులైననూ ఇది పొందలేరు - *త్వత్ పాదుకే అవిరతం పరి యే చరన్తి ధ్యాయన్ అభద్రనశనే శుచయో గృణన్తి । విన్దన్తి తే కమలనాభ భవాపవర్గమ్ ఆశాసతే యది త ఆశిషః ఈశ నాన్యే* - (10-72-4).

- దేవ దేవా! ఈ రాజసూయ యజ్ఞమున జనులకు నీ పాదపద్మ సేవ అవకాశము కలుగకలదు. కురు, సృంజయ వంశీయులలో భగవద్భక్తి విముఖులకు మోహనివృత్తికి ఇది అవకాశము. లోకకల్యాణం జరుగుతుంది. మనవారెవరో కూడా లోకాలకు తెలుస్తుంది (*తద్ దేవదేవ భవతః చరణారవింద సేవా అనుభావం ఇహ పశ్యతు లోకః ఏషః । యే త్వాం భజన్తి న భజన్తి ఉత వా ఉభయేషాం నిష్ఠాం ప్రదర్శయ విభో కురుసృంజయానామ్*- 10-72-5).

- దేవా! బ్రాహ్మణ్య దేవా! మా యందు స్వపర భేద బుద్ధి రహితుడవు. సర్వాంతర్యామివి. సమదర్శివి. ఆత్మారాముడవు - ఎవరిద్వారానో సుఖము ఆశించేవాడవు కావు. అన్ని సుఖాలు పరిపూర్ణంగా నీయందే కలవాడవు. ఇతరులకు సుఖము పొందే ప్రయత్నము చేయువాడవు. లోకకల్యాణం కోరేవాడివి. సమదర్శిని అయిన నిన్ను నమ్ముకొని వ్యవహారము చేయువారికి నీ అనుగ్రహము వెల్లడియగుచుండును. సేవకులలో కూడా సేవయొక్క తారతమ్య భేదముతో తగిన ఫలప్రాప్తి పొందుదురు. ఈ విషయమున ఏ విధమగు విపర్యయము కనబడదు (*న బ్రహ్మణః స్వపర భేదమతిః తవ స్యాత్ సర్వాత్మనః సమదృశః స్వసుఖానుభూతేః । సంసేవతాం సురతరోరివ తే ప్రసాదః సేవానురూపం ఉదయో న విపర్యయో అత్ర* - 6). ఇలా లోకకళ్యాణార్థము రాజసూయయజ్ఞము చేయుటకై ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణుని అనుమతిని కోరాడు. కృష్ణ భగవానుడు ధర్మరాజు తెలిపినది విని ఇలా పలికాడు -

శత్రుదమనా! మహారాజా! నీ నిర్ణయము మిక్కిలి ఉత్తమమైనది, దానిని దగిన విధమున అనుష్ఠించుటచే నీ శుభకీర్తి సర్వలోకములయందు వ్యాప్తమగును (10-72-7). రాజసూయ యజ్ఞము

వల్ల నీ శుభకీర్తి సర్వలోకాలకు వ్యాప్తమగును (అది క్షత్రియ ధర్మము). ఇది అందరికీ లోకకళ్యాణం కాగలదు. రాజా! ఈ మహాయజ్ఞము నిర్వహించుట దేవతలకు, ఋషులకు, పితృదేవతలకు, నీ బంధువులమగు మాకు సర్వభూతములకు శుభకరమైనదని భావించుచున్నాను (*ఋషీణాం పితృదేవానాం సుహృదాం అపి నః ప్రభో । సర్వేషాం అపి భూతానాం ఈప్సితః క్రతు రాట్ అయమ్॥* 10-72-8). మొదట నీవు రాజులనందఱిని గెలిచి, సర్వభూమండలమును నీ వశము చేసుకొని యజ్ఞద్రవ్యములను ప్రోవుచేసి మహాయజ్ఞము నొనరింపుము (*విజిత్య నృపతీన్ సర్వాన్ కృత్వా చ జగతీం వశే । సంభృత్య సర్వ సంభారాన్ ఆహరస్వ మహా క్రతుమ్ ॥* 10-72-9). రాజా! నీ సోదరులు లోకపాలుర అంశల నుండి పుట్టినవారు. అంతేకాక నేను అజితేంద్రియులకు లొంగని వాడను. నీవు జితేంద్రియుడగుట వలన నన్ను కూడా వశము చేసుకొన్నావు. కావున నీవు దీనిని సాధించగలవు (*ఏతే తే భ్రాతరః రాజన్ లోకపాల అంశ సంభవాః । జితః అస్మి ఆత్మవతా తే అహం దుర్జయో యః అకృతాత్మభిః* - 10-72-10). కాబట్టి ఏ దేవతా కూడా నీకు అంకితమైన దానిని వారి తేజస్సు, యశస్సు, సౌందర్యము, ఐశ్వర్యములతో తిరస్కరింపజాలదు. ఇక మనుష్యులు నిన్ను ఏంచేయగలరు? కావున రాజులను తప్పక గెలుస్తావు. కార్యసిద్ధి జరుగుతుంది, చేయి అన్నాడు శ్రీకృష్ణుడు (*న కశ్చిత్ మత్పరం లోకే తేజసా యశసా శ్రియా । విభూతిభిః వా అభిభవేత్ దేవః అపి కిం ఉ పార్థివః ॥* 10-72-11).

విష్ణుతేజముతో పాండవులు నలువైపులా దిగ్విజయార్థమై బయలుదేరారు. ఆయన సృంజయవీరులతో సహదేవుని దక్షిణదిక్కును, మత్స్య దేశీయవీరులతో నకులుని పశ్చిమదిక్కును, కేకయవీరులతో అర్జునుని ఉత్తరదిక్కును, మద్రవీరులతో భీమసేనుని తూర్పుదిక్కున జయించుటకై ఆదేశించెను. రాజా! ఆ వీరులు తమ తమ ప్రభావముల ద్వారా నానాదేశములయందున్న నృపతులను జయించి నానాదిక్కుల నుండి యెక్కువగ ధనమును ప్రోగుచేసి యజ్ఞాభిలాషియగు ధర్మరాజునకు ఇచ్చారు (10-72-13,14). రాజులను గెలిచారు, సంపదలను పొందారు, కాని జరాసంధుడు మగధ దేశాధిపతిని గెలువలేక పోయారు. శ్రీకృష్ణ ప్రేరేపణ వల్ల బ్రాహ్మణ రూపాలు ధరించి, కృష్ణుడు, భీమార్జునులు జరాసంధుడి నగరము - గిరివ్రజము వద్దకు వెళ్ళారు (*భీమసేనః అర్జునః కృష్ణః బ్రహ్మ లిఙ్గ ధరాః త్రయః । జగ్ముః గిరివ్రజం తాత బృహద్రథసుతః యతః ॥* 10-72-16). బ్రాహ్మణవేషధారులగు ఆ క్షత్రియపురుషులు ముప్వురు అతిథి సత్కారసమయమున స్వగృహమున నున్నవాడు, బ్రాహ్మణభక్తుడు, గార్హస్థ్యధర్మనిరతుడు అగు రాజును ఇట్లు యాచించిరి (*తే గత్వా ఆతిథ్య వేళాయాం గృహేషు గృహమేధినమ్ । బ్రహ్మణ్యం సమయాచేరన్ రాజన్యాః బ్రహ్మలిఙ్గినః ॥* 10-72-17) -

ఓ రాజా! మేము చాలా దూరము నుండి వచ్చిన అతిథులము. మా కోర్కెను తీర్చగలవు. నీవు దానికి సమర్థుడవు (*రాజన్ విద్ధి అతిథీన్ ప్రాప్తాన్ అర్థినః దూరం ఆగతాన్ । తత్ నః ప్రయచ్ఛ భద్రం తే యత్ వయం కామయామహే ॥* 10-72-18). ఓ రాజా! సహనశీలునకు సహింపజాలనిదేమిటి? దుష్టుడు

చేయని అకార్యమేమిటి? ఉదారుడు ఇవ్వలేని దానమేమిటి? సమదర్శియైనవానికి పరాయివాడెవ్వడు? (*కిం దుర్మర్షం తితిక్షూణాం కిం అకార్యం అసాధుభిః । కిం న దేయం వదాన్యానాం కః పరః సమదర్శినామ్ ॥* 10-72-19). అనిత్యమైన శరీరాన్ని పొంది సాధుజనులచే కీర్తించబడనివాడు సమర్థుడైననూ అట్టివాడు నిందనీయుడు, శోచనీయుడు. అనిత్యమైన శరీరముతో సాధుజనసేవ మరియు యశస్సును పొందనివాడు జీవన్మృతుడు అవుతాడు (*యో అనిత్యేన శరీరేణ సతాం గేయం యశో ధ్రువమ్ । న ఆచినోతి స్వయం కల్పః స వాచ్యః శోచ్య ఏవ సః* 10-72-20). *పరికింపంగ దేహంబు అస్థిరమని నిజబుద్ధిఁ దలంచి, చిరతరకీర్తి స్ఫురణం బ్రస్తుతి కెక్కని, పురుషుఁడు జీవన్మృతుండు భూరివివేకా!* - పోతన భాగవతము ఉత్తర భాగము - 10-721). అనిత్యమైన శరీరాన్ని బాగా వాడుకొని శాశ్వతలాభమైన మోక్షమును, కీర్తిని - హరిశ్చంద్రుడు, రంతిదేవుడు, ముద్గలుడు, శిబి, బలి, వ్యాధుడు, కపోతము మున్నగువారు పొందారు. (*హరిశ్చన్ద్రో రన్తిదేవ ఉంఛవృత్తిః శిబిర్బలిః । వ్యాధః కపోతో బహవో హి అధ్రువేణ ధ్రువం గతాః* - 21). (1. "విశ్వామిత్రుని ఋణమును తీర్చుకొనుటకు రాజు హరిశ్చంద్రుడు తన భార్యాపుత్రులతో పాటు సమస్తమును అమ్మివేసి కాటికాపరుడాయెను. చండాలుని స్థితికి చేరినను అతడు నిరుత్సాహ పడలేదు. ఆ విధముగా అతడు అయోధ్యావాసులందరితో పాటు స్వర్గమునకు వెళ్ళాడు. 2. రంతిదేవుడు నలుబదియెనిమిది దినములు జలమైనను లేకుండ గడిపిన పిమ్మట కొంత ఆహారము, జలము లభించిన దానిని తిందామనుకొంటే, కొందరు బిచ్చగాండ్రు రాగా దానినంతటిని అతడు వారికి ఇచ్చివేసెను. ఆ రీతిగా అతడు బ్రహ్మలోకమును పొందెను. 3. పంటకోత పూర్తియిన పిమ్మట పొలములో పడిన ధాన్యమును ఏరుకొనుట యనెడి శిలోంఛవృత్తిని ముద్గలుడు పాటించెను. తన కుటుంబమువారు ఆరునెలలపాటు దారిద్ర్యముతో బాధపడినప్పటికిని అతడు అతిథులను ఆదరముతో చూచెను. ఆ విధముగా అతడు బ్రహ్మలోకమునకు వెడలెను." 4. "తనను ఆశ్రయించిన ఒక కపోతమును రక్షించుటకు శిబిచక్రవర్తి తన మాంసమునే గ్రద్దకు ఇచ్చి స్వర్గమును బడసెను. శ్రీహరి బ్రాహ్మణ బ్రహ్మచారి రూపధారియై వచ్చినపుడు బలిమహారాజు అతనికి తన సమస్తైశ్వర్యములను ఇచ్చివేసెను. ఆ రీతిగా బలి ఆ భగవానుని సాంగత్యమును బడసెను. 5. ఒక పావురము, దాని ఆడజంట అతిథిసేవలో భాగంగా తమ మాంసమునే ఒక బోయవానికి సమర్పించినవి. ఆ విధముగా అవి దివ్యవిమానములో స్వర్గమునకు వెళ్ళినవి. బోయవాడు వాటి సత్త్వగుణస్థితిని తెలిసికొని అతడు కూడా త్యాగియై వేటను విడిచి తపస్సును చేపట్టెను. అతడు సర్వపాపవిముక్తుడైన కారణమున దావాగ్నిలో అతని దేహము భస్మమైనను పిమ్మట అతడు స్వర్గమునకు వెళ్ళాడు. ఈ విధముగా గొప్ప ఆలోచన వైరాగ్యము కలవారు తాత్కాలికమగు భౌతికశరీరమును వాడి ఉన్నత లోకములందు శాశ్వత స్థానమును పొందారు").

శుకుడు పలికెను - జరాసంధుడు వీరిని పూర్వము చూచియుండెను. ఇపుడు వీరి గంభీరకంఠ స్వరములను విని, సుదృఢములగు ఆకారములను, వారి ముంజేతులపై వింటిత్రాడు చిహ్నములను చూచి వారి క్షత్రియులని తెలుసుకొని ఆలోచింపసాగెను (10-72-22). నవ్వి, బ్రాహ్మణ రూపంలో ఉన్న

క్షత్రియులను గుర్తించాడు. వీరు నిజముగ క్షత్రియులే, కాని కేవలము కాపట్యముతో బ్రాహ్మణ చిహ్నములను ధరించినారు, ఏమైన కానిమ్ము వీరు కోరినచో దుస్త్యజమగు నా శరీరమును గూడ నొసంగగలను. బ్రాహ్మణ రూపంలో అడిగారు కావున తాను శరీరఅర్పణకు కూడా సిద్ధపడినాడు (*రాజన్య బన్ధవః హి ఏతే బ్రహ్మ లిఙ్గాని బిభ్రతి । దదాని భిక్షితం తేభ్యః ఆత్మానం అపి దుస్త్యజమ్॥* 10-72-23). బలి - వామనుల చరిత్రను గుర్తుకు తెచ్చుకొన్నాడు. బలికీర్తిని పొందాడని గ్రహించాడు. నిజముగా బలిమహారాజు యొక్క విమలమగు కీర్తి సమస్త జగత్తులో వినవచ్చుచున్నది. ఇంద్రుని ఐశ్వర్యమును రాజు బలి నుండి తిరిగి తీసికొనగోరినవాడై విష్ణువు బ్రాహ్మణరూపమున అతనిని సమీపించి శక్తివంతమగు స్థానము నుండి వానిని పతనము కావించెను. ఆ మోసమును గురించి ఎరిగినప్పటికిని, తన గురువుచే వారింపబడినప్పటికిని దైత్యజరాజగు బలి ఆ విష్ణువుకు సమస్త భూమండలమును దానముగా నొసగెను (*బలేః ను శ్రూయతే కీర్తిః వితతా దిక్షు అకల్మషా । ఐశ్వర్యాత్ భ్రంశితస్య అపి విప్ర వ్యాజేన విష్ణునా ॥ శ్రియం జిహీర్షతా ఇంద్రస్య విష్ణవే ద్విజరూపిణే । జానన్ అపి మహీం ప్రాదాత్ వార్యమాణః అపి దైత్యరాట్ ॥* 10-72-24,25). బ్రాహ్మణులకు ప్రాధాన్యము ఇచ్చే జరాసంధుడు వారి కోరికను తీర్చడానికి సిద్ధమయ్యాడు. బ్రాహ్మణుల లాభము కొరకు నశ్వరమగు దేహము వాడి చిరకాల కీర్తిని బడయుటలో విఫలుడైనట్టి అయోగ్యుడగు క్షత్రియుడు బ్రతికి ఉన్నను ఉపయోగమేమిటి? అని ఆలోచించాడు (*జీవతా బ్రాహ్మణ అర్థాయ కః ను అర్థః క్షత్ర బన్ధునా । దేహేన పతమానేన న ఈహతా విపులం యశః ॥* 10-72-26). ఉదారబుద్ధిగల జరాసంధుడు ఇట్లు ఆలోచించి శ్రీకృష్ణార్జున భీమసేనులతో ఇట్లు పలికెను – "విప్రులారా! మీ అభీష్టమును అడుగుడు. మీరు నా శిరస్సును అడిగినను నేను దానిని ఇచ్చుటకు సిద్ధముగనున్నాను" (*ఇతి ఉదారమతిః ప్రాహ కృష్ణ అర్జున వృకోదరాన్ । హే విప్రాః వ్రియతాం కామః దదామి ఆత్మ శిరః అపి వః ॥* 10-72-27). బ్రాహ్మణులు యాచించిన కోరికను ఇవ్వడానికి సిద్ధమైన జరాసంధుడితో – శ్రీకృష్ణుడు, వారి వారి నిజ స్వరూపాలను బయట పెట్టాడు. మేము రాకుమారులము, ద్వంద్వయుద్ధమును అర్థించుటకు వచ్చాము తప్ప మాకు వేరేమి కోరికలు లేవు అని కృష్ణస్వామి తెలియజేశాడు (*శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ – యుద్ధం నః దేహి రాజ ఇన్ద్ర ద్వంద్వత్వం యది మన్యసే । యుద్ధ అర్థినః వయం ప్రాప్తాః రాజన్యాః అన్య న కాంక్షిణః ॥* 10-72-28). (*అసౌ వృకోదరః పార్థః తస్య భ్రాతా అర్జునః హి అయమ్ । అనయోః మాతులేయం మాం కృష్ణం జానీహి తే రిపుమ్ ॥* 10-72-29). పెద్దగా నవ్వి! జరాసంధుడు ఇలా పలికాడు –

మూఢులారా యుద్ధమే మీ కిష్టమైన దానినే ఇవ్వగలను (*ఏవం ఆవేదితః రాజా జహాస ఉచ్చైః స్మ మాగధః । ఆహ చ అమర్షితః మన్దాః యుద్ధం తర్హి దదామి వః ॥* 10-72-30). కాని ఈ శ్రీకృష్ణుడు పిరికివాడు, ఇదివరకు నా భయం వల్ల యుద్ధము నుండి పారిపోయాడు, మథురానగరము నుండి పారిపోయి సముద్రము నాశ్రయించి ద్వారకను ఏర్పరచుకొన్నాడు. కావున ఇతనితో యుద్ధము చేయను (*త్వయా భీరుణా న యోత్స్యే యుధి విక్లవ తేజసా । మథురాం స్వపురీం త్యక్త్వా సముద్రం శరణం గతః ॥* 10-72-31). ఈ అర్జునుడు చిన్నవాడు, అల్పబలశాలి, నాతో సమానుడుకాడు. భీముడు ఒక్కడే నాకు సరియైన

వాడని తలంచుచున్నాను (*అయం తు వయసా అతుల్యః న అతిసత్త్వః న మే సమః । అర్జునః న భవేత్ యోద్ధా భీమః తుల్య బలః మమ ॥* 10-72-32). జరాసంధుడు ఇట్లు పలికి భీమునకు ఒక విశాలగద నొసంగి తానొకగదను తీసుకొని నగరము బయటకు వెళ్ళాడు (*ఇతి ఉక్త్వా భీమసేనాయ ప్రాదాయ మహతీం గదామ్ । ద్వితీయాం స్వయం ఆదాయ నిర్జగామ పురాత్ బహిః ॥* 10-72-33). గదలతో ద్వంద్వయుద్ధానికి తలపడ్డారు (*తతః సమేఖలే వీరౌ సంయుక్తౌ ఇతర ఇతరౌ । జఘ్నతుః వజ్రకల్పాభ్యాం గదాభ్యాం రణ దుర్మదౌ ॥* 10-72-34). రంగస్థలము నందున్న ఇరువురు నటులవలె వారిరువురు మండలాకారముగ కుడియెడమలకు దిరుగుచు నిర్భయముగ అద్భుతముగ యుద్ధము చేయసాగిరి (10-72-35). రాజా! రణమత్తములైన రెండు మాతంగముల దంతముల యొక్క సంఘర్షణము వలె ఆ వీరులు పరస్పరము విసురుకొను గదల యొక్క సంఘర్షణముచే వజ్రనిర్ఘాతమువలె చటచట ధ్వనులు గొప్పగ బయలుదేరెను (10-72-36). అతిక్రుద్ధములు, యుద్ధరతములు అగు రెండు ఏనుగులు ఒకదానికొకటి కొట్టుకొనునప్పుడు అర్కవృక్ష - (జిల్లెడుచెట్ల) శాఖలు పెళపెళ విరిగిపోవునట్లు శబ్దములు వచ్చుచుండెను. ఆ వీరుల బాహువుల వేగముతో ఒకరిపైనొకరు విసురుకొను గదలు భుజములమీద, నడుముమీద, పాదములమీద, చేతులపైన, తొడలపైన, మూపురములమీద పడి అవి పొడిపొడియగుచుండెను (10-72-37). ఇట్లు రెండుగదలు ధ్వంసముకాగా క్రుద్ధులగు వీరులిరువురు ఆ యా స్పర్శములైన పిడిగ్రుద్దులతో పరస్పరము కొట్టుకొనసాగిరి. అపుడు పోరాడుచున్న రెండు ఏనుగులవలె వారి పిడిగ్రుద్దులవలన కలిగిన శబ్దము పిడుగుపాటు ధ్వనివలె భయంకరముగనుండెను. (10-72-38). రాజా! విద్యాబలప్రభావములయందు సమభావము గలవారు, ఒకరితో ఒకరు పోరాడుచున్నవారుఅగు ఆ వీరులకు ఇట్లు సమానమైన యుద్ధము సంఘటిల్లెను (10-72-39). 27 రోజుల యుద్ధానంతరం ఇకనాకు చేతకాదు అని శ్రీకృష్ణుడితో పలికాడు భీముడు. ఈ 27 రోజులు పగటిపూట యుద్ధం, రాత్రి పూట స్నేహితులలాగా జరాసంధ భీమాదులు ఉండేవారు.

జరాసంధుని జననమరణములను, జీవనతత్త్వములను గూర్చి యెఱింగిన శ్రీకృష్ణభగవానుడు భీమసేనుని తన తేజస్సుద్వారా బలశాలిగజేసి శత్రువధోపాయమును గూర్చి ఆలోచించసాగెను (10-72-40). 28వ రోజు శ్రీకృష్ణుడు భీమునకు తన తేజస్సు ద్వారా బలశాలిగా చేశాడు (*పార్థం ఆప్యాయయన్ స్వేన తేజసా అచిన్తయత్ హరిః* - 40/42). యుద్ధము జరుగుతున్నప్పుడు ఒక చెట్టు కొమ్మను చీల్చుట ద్వారా భీమునకు ఉపాయాన్ని తెలియజూపెను (*సంచిన్త్య అరి వధ ఉపాయం భీమస్య అమోఘ దర్శనః । దర్శయాం ఆస విటపం పాటయన్ ఇవ సంజ్ఞయా ॥* 10-72-41/43). శ్రీకృష్ణ సంకేతార్థాన్ని తెలిసికొని జరాసంధుడి ఒక పాదాన్ని తన ఒక పాదముతో నొక్కిపట్టి, మరియొక పాదమును పట్టుకొని గుదము నుండి క్రమముగా పైకి చీల్చినాడు (*తత్ విజ్ఞాయ మహా సత్త్వః భీమః ప్రహరతాం వరః । గృహీత్వా పాదయోః శత్రుం పాతయాం ఆస భూతలే ॥* 10-72-42/44). (*ఏకం పాదం పద ఆక్రమ్య దోర్భ్యాం అన్యం ప్రగృహ్య సః । గుదతః పాటయాం ఆస శాఖాం ఇవ మహా గజః ॥* 10-72-43). (*ఏక పాద ఊరు*

వృషణ కటి పృష్ఠ స్తన అంసకే । ఏక బాహు అక్షి భ్రూ కర్ణే శకలే దదృశుః ప్రజాః ॥ 10-72-44). ఇలా వాడిని హతమార్చినాడు. (జరాసంధుడు మగధదేశపు రాజైన బృహద్రథుని కుమారుడు. ఆ బృహద్రథునకు పెద్దకాలము సంతానము లేకుండెను. అందువలన ఆ మహారాజు వనమునకు ఏగి, సంతానప్రాప్తికై 'చండకౌశికుడు' అను మునిని ఆశ్రయించెను. అంతట ఆ ముని ఒక మామిడిపండును మంత్రించి ఇచ్చి, 'దీనిని నీ భార్యకు ఇమ్ము' అని చెప్పి పంపెను. పిమ్మట ఆ రాజు ఇంటికి చేరి, ఆ పండును రెండు ముక్కలుగా చేసి, తన ఇరువురు భార్యలకు ఇచ్చెను. ఆ ఫలఖండములను తినుటతో ఆ ఇద్దరును గర్భవతులైరి. పిమ్మట ఆ ఇద్దరు రాణులతో ప్రతి ఒక్కరు ఒకే శరీరములోని సగభాగమును – అనగా ఒకరు కుడిభాగమును, మఱియొకరు ఎడమభాగమును కనిరి. వికృతముగానున్న ఆ శరీరభాగములను తమ భవనముల యొక్క వెలుపల పడవేయించిరి. అప్పుడు 'జర' అను రాక్షసి (surgeon scientist) ఆ రెండు ముక్కలను జత చేయుటతో అది ఒక శిశువుగా మాఱెను. ఆ రాక్షసి ఆ శిశువును రాజునకు అప్పగించెను. 'జర' యను స్త్రీచే సంధింపబడినందున ఆ శిశువు 'జరాసంధుడు'గా పేర్కొనబడెను).

ఇట్లు జరాసంధుడు చావగా వాని ప్రజలలోను, ఆత్మీయులలోను, హాహాకారములు పెద్దగ లేచినవి. అపుడు కృష్ణార్జునులు భీముని కౌగలించుకొని గౌరవించిరి (45). స్వామి జరాసంధ పుత్రుడైన సహదేవుని మగధ రాజ్యమునకు అధిపతిగా అభిషేకించాడు. జరాసంధునిచే బంధితులైన 20,800 మంది ఈతిబాధలకు లోనై మలిన వస్త్రములు, ఆకలి దప్పులతో శుష్కించి కృశించిన రాజులను చూశాడు. వెంటనే ఆ రాజులను బంధనములనుండి విముక్తులుగా చేసి వారి వారి రాజ్యములను ఏలుకోమన్నాడు శ్రీకృష్ణస్వామి. వారు చెఱసాల నుండి బయటకు వచ్చి ఘనశ్యాముడు, పీతాంబరధారియైన స్వామిని చూచారు (*సహదేవం తత్ తనయం భగవాన్ భూతభావనః । అభ్యషించత్ అమేయ ఆత్మా మగధానాం పతిం ప్రభుః । మోచయాం ఆస రాజన్యాన్ సంరుద్ధాః మాగధేన యే॥* 10-72-46/48). (*శ్రీశుకః ఉవాచ – అయుతే ద్వే శతాని అష్టౌ నిరుద్ధాః యుధి నిర్జితాః । తే నిర్గతాః గిరిద్రోణ్యాం మలినాః మల వాసనః ॥, క్షుత్క్షామాః శుష్కవదనాః సంరోధ పరికర్శితాః । దదృశుః తే ఘనశ్యామం పీతకౌశేయ వాససమ్ ॥* 10-73-1,2).

బంధవిముక్తులైన రాజులకు శ్రీకృష్ణుడు కనబడిన తీరు వర్ణన

కృష్ణస్వామిని చూచి ఆశ్చర్యచకితులై, నిశ్చేష్టులై స్వామిని చూడసాగారు. మేఘశ్యామలవర్ణుడు, పీతకౌశేయవస్త్రధరుడు, శ్రీవత్సలాంఛనయుక్తుడు, చతుర్భుజుడు, పద్మగర్భసదృశములైన అరుణనేత్రములు గలవాడు, సుందర ప్రసన్నవదనుడు, ప్రకాశించు మకరకుండలములను ధరించినవాడు, పద్మహస్తుడు, శంఖచక్రగదాచిహ్నితుడు, కిరీటహారములు, కడియములు, కటిసూత్రము, కేయూర భూషితుడు, కంఠమున శోభిల్లు కౌస్తుభమణి, మెడలో వనమాలను ధరించినవాడు అగు శ్రీకృష్ణుని దర్శించిరి. అపుడు వారు అవనతమస్తకులై స్వామిని ఎంత చూసినా తనవితీరక (స్వామి నవయవనుడు, నిత్యనూతనుడు కదా!) భగవానుని పాదపద్మములకు ప్రణమిల్లిరి. ఆ సమయమున వారు శ్రీకృష్ణుని దర్శించుటచే పాపరహితులై

నేత్రములతో ఆయన రూపమును పానము చేయుచుండిరి. నాలుకలతో ఆయన విగ్రహమును నాకుచుండిరి. నాసికతో ఆయన అంగసౌరభమును ఆఘ్రాణించుచుండిరి. బాహువులతో ఆయన శ్రీవిగ్రహమును ఆలింగనము చేసుకొనుచుండిరి - *దదృశుస్తే ఘనశ్యామం పీతకౌశేయ వాససమ్ ॥* (10-73-2). *శ్రీవత్సాంకం చతుర్బాహుం పద్మగర్భారుణేక్షణమ్ । చారు ప్రసన్నవదనం స్ఫురన్ మకరకుండలమ్ ॥* (10-73-3). *పద్మహస్తం గదాశంఖ రథాంగైర్ ఉపలక్షితమ్ । కిరీటహారకటక కటి సూత్రాంగదాచితమ్* (10-73-4). *భ్రాజత్ వర మణిగ్రీవం నివీతం వనమాలయా । పిబన్త ఇవ చక్షుర్భ్యాం లిహంత ఇవ జిహ్వయా ॥* (10-73-5). స్వామిని నేత్రములతో ఆస్వాదిస్తూ, నోరార కీర్తించసాగారు, పాపము నశించిన రాజులు తమ తలలను వంచి నమస్కరించారు. శ్రీకృష్ణదర్శనమువలన కలిగిన ఆహ్లాదముచే కారాగారబంధన క్లేశములు నశింపగా రాజులు కృతాంజలులై స్తుతివాక్కులతో ఆయనను స్తుతింపసాగారు (*కృష్ణసందర్శనః ఆహ్లాద ధ్వస్త సంరోధన క్లమాః । ప్రశశంసుః హృషీక ఈశం గీర్భిః ప్రాంజలయః నృపాః ॥* 10-73-7). స్వామితో ఇలా పలికారు-

బంధవిముక్తులైన రాజులచే శ్రీకృష్ణస్తుతి

1. ఓ దేవదేవేశా! శరణమన్న వారి బాధలను తొలగించువాడా! నిరాశకు లోనై ఇక జీవితమంటే ఇదేనా అనే బాధలో ఉన్న మాలాంటి వారిని ఘోర సంసారము నుండి రక్షింపుము (*నమస్తే దేవదేవేశ ప్రపన్నార్తిహర అవ్యయ। ప్రపన్నాన్ పాహి నః కృష్ణ నిర్విణ్ణాన్ ఘోర సంసృతేః ॥* 10-73-8) (ఘోర సంసార బంధనములనుండి రక్షింపుము). దేవా! మధుసూదనా! మేము ఈ జరాసంధునిపై ఎట్టి దోషమును ఆరోపించుట లేదు. ఎందుకనగా, రాజులకు రాజ్యచ్యుతి కూడా నీయనుగ్రహ స్వరూపమే. ఏలయనిన - మేము నిజమేమిటో గ్రహించగలిగాము. అలాగే నీ దర్శనభాగ్యము కూడా కలిగింది (*న ఏనం నాథ అనసూయామః మాగధం మధుసూదన । అనుగ్రహః యత్ భవతః రాజ్ఞాం రాజ్య చ్యుతిః విభో ॥* 10-73-9).
2. రాజులు ఐశ్వర్య మదమత్తులై ఏది మంచిదో గ్రహించలేని పరిస్థితిలో ఉన్నారు. మాయామోహములో పడి అనిత్యమైన సంపదలు, గౌరవములు నిత్యమైనవని వాటి గూర్చి ప్రాకులాడుచున్నారు. పూర్వమున మేము ఇట్టివారమే. ఇప్పుడు యథార్థమును గ్రహించితిమి. నీ పాదముల శరణము పొందితిమి. మాకు గర్వముతో కూడిన రాజ్యభోగములు వద్దు. అంటే రాజనీతి ధర్మపాలన కావాలని అర్థము (*రాజ్య ఐశ్వర్య మద ఉన్నద్ధః న శ్రేయః విన్దతే నృపః । త్వత్ మాయా మోహితః అనిత్యాః మన్యతే సంపదః అచలాః ॥* 10-73-10). బాలబుద్ధిగల మానవులు ఎండమావుల వంటి లౌకిక సుఖములను నిజమని తలుస్తారు. అవి మాయావికారములు. అవివేకులు లౌకిక సుఖములనే కోరుతారు. ఓ మధుసూదనా! అజ్ఞానులు ఎండమావులను జలాశయములాగా భావించునట్లు, అవివేకులు వికారగ్రస్తమగు సంసారమును ఈ లోకములోని సంపదలను, ఇంద్రియములను, వచ్చిన ఈ

శరీరమును మాయను సత్ వస్తురూపముగా చూచుచుందురు (*మృగతృష్ణాం యథా బాలాః మన్యన్తే ఉదక ఆశయం । ఏవం వైకారికీం మాయాం అయుక్తాః వస్తు చక్షతే ॥* 10-73-11). పూర్వము మేము ఐశ్వర్య మదాంధులమై ఈ ధరణిని జయింపగోరి ఒకరితో ఒకరం యుద్ధము చేయుచూ ప్రజలను హింసించాము. దుర్మదులమై దురభిమానయుక్తులమై ప్రజలను పాలించాము. నిన్ను లెక్కచేయక నీవు మృత్యురూపుడవని గ్రహించనైతిమి (*వయం పురా శ్రీమద నష్ట దృష్టయః జిగీషయా అస్యాః ఇతర ఇతర స్పృధః । ఘ్నన్తః ప్రజాః స్వాః అతి నిర్ఘృణాః ప్రభో మృత్యుం పురః త్వా అవిగణయ్య దుర్మదాః ॥* 10-73-12). కృష్ణా! కాలరూపుడా! ఈ కాలము రహస్యముగా గంభీరముగా తిరుగులేకుండా చలిస్తూ మా సంపదలను హరించినది. నీ కరుణతో మా గర్వము అణిచినది. యథార్థము గ్రహించాము. మాకు నీ పాద సేవకావాలి (*త ఏవ కృష్ణ అద్య గభీర రంహసా దురన్త వీర్యేణ విచాలితాః శ్రియః । కాలేన తన్వా భవతః అనుకంపయా వినష్ట దర్పాః చరణౌ స్మరామ తే ॥* 10-73-13). రాజ్యభోగములు ఎండమావుల వంటివి. దేహము రోగమునకు జన్మస్థానము, కావున వాటిని కోరము. అట్లే తదుపరి జన్మలో చెవులకు మాత్రమే ఇంపైన స్వర్గ సౌఖ్యాది పుణ్యఫలభాగములను కోరము (*అథో న రాజ్యం మృగతృష్ణ రూపితమ్ దేహేన శశ్వత్ పతతా రుజాం భువా । ఉపాసితవ్యం స్పృహయామహే విభో క్రియా ఫలం ప్రేత్య చ కర్ణ రోచనమ్ ॥* 10-73-14). జననమరణ చక్ర సంసారములో మేము తిరుగుతున్నా నీ పాదములు నిరంతరము స్మరింపగలిగెడి ఉపాయము మాకు ఉపదేశింపుము (*తం నః సమాదిశ ఉపాయం యేన తే చరణ అబ్జయోః । స్మృతిః యథా న విరమేత్ అపి సంసరతాం ఇహ ॥* 10-73-15).

3. శరణు అన్నవారల సమస్త క్లేశములను నాశనము చేయు శ్రీకృష్ణునకు అంటే ఆ పరమాత్మకు, వాసుదేవునకు, దేవదేవుడగు శ్రీహరికి, గోవిందునకు పదే పదే నమస్కారములు చేయుచున్నాము (*కృష్ణాయ వాసుదేవాయ హరయే పరమాత్మనే । ప్రణత క్లేశనాశాయ గోవిందాయ నమో నమః* 10-73-16).

వత్సా! పరీక్షిన్మహారాజా! నిఖలజనశరణుడు, కరుణామయుడుఅగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు బంధవిముక్తులగు రాజులచే ఇట్లు స్తుతింపబడినవాడై మధురవాక్కులతో వారితో ఇట్లు పలుకసాగెను (*శ్రీశుకః ఉవాచ - సంస్తూయమానః భగవాన్ రాజభిః ముక్తబన్ధనైః । తాన్ ఆహ కరుణః తాత శరణ్యః శ్లక్ష్ణయా గిరా ॥* 10-73-17). శరణన్న బంధముక్తులైన రాజులకు తన మధురమగు వాక్కులను (*శ్లక్ష్ణయా గిరా*) కరుణతో శ్రీకృష్ణుడు ఇలా తెల్పాడు -

బంధవిముక్తులైన రాజులకు శ్రీకృష్ణబోధ

మీరు కోరినట్లుగా అఖిలేశ్వరుడనైన నాయందు మీకు దృఢమైన భక్తి కలుగగలదు (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ - అద్య ప్రభృతి వః భూపాః మయి ఆత్మని అఖిల ఈశ్వరే । సుదృఢాః జాయతే భక్తిః బాఢం*

ఆశంసితం తథా ॥ 10–73–18). ఓ రాజులారా! మీరు తెల్పినట్లుగా ఐశ్వర్యమద ఉన్మత్తులైన వారిని ముఖ్యంగా రాజులను లోకమున చూస్తుంటాము. ఓ రాజులారా! మీరు పలికినది యథార్థమైనది. ఎట్లనగా ధనమదముచే, ఐశ్వర్యమదముచే జనులు స్వేచ్ఛాచారులు మదించినవారు అగుట చూచుచున్నాము (*దిష్ట్యా వ్యవసితం భూపాః భవన్తః ఋత భాషిణః । శ్రీ ఐశ్వర్య మద ఉన్నాహం పశ్యే హి ఉన్మాదకం నృణామ్ ॥* 10–73–19). వారిలో పూర్వకాలమున కార్త్యవీర్యుడు, నహుషుడు, వేనుడు, రావణుడు, నరకాసురుడు మొదలగువారు ముఖ్యులు. దేవతలు, దైత్యులు, రాజులు మొదలగువారు సంపదల వలన గర్వముచే తమ స్థానముల నుండి భ్రష్టులైరి. కావున ధర్మానుసారముగా ప్రజాపాలనము చేయండి (*హైహయః నహుషః వేనః రావణః నరకః అపరే । శ్రీ మదాత్ భ్రంశితాః స్థానాత్ దేవ దైత్య నర ఈశ్వరాః ॥* 10–73–20). ఉత్పత్తి శీలములు గల దేహాదిపదార్థములను నశ్వరములుగా భావించి యజ్ఞములతో నన్ను ఆరాధించి అప్రమత్తులై ధర్మానుసారముగ ప్రజాపాలనము చేయండి – *ప్రజా ధర్మేణ రక్ష్యథ* – రాజులారా! దేహములు, వాటి ద్వారా లభించు సుఖములు ఉత్పత్తి వినాశములు గలవి. ఈ విషయములను ఎరింగి, వాటియెడల ఆసక్తి లేకుండా ప్రవర్తింపుడు. మనస్సును, ఇంద్రియములను వశపరచుకొని, యజ్ఞములద్వారా నన్ను ఆరాధింపుడు. ప్రజలను ధర్మమార్గమున పరిపాలింపుడు (*భవన్తః ఏతత్ విజ్ఞాయ దేహ ఆది ఉత్పాద్యం అన్తవత్ । మాం యజన్తః అధ్వరైః యుక్తాః ప్రజాః ధర్మేణ రక్ష్యథ ॥* 10–73–21).

నా యందే మనస్సు గలవారై ప్రజారక్షణ ధర్మరక్షణ చేస్తూ, వచ్చే సుఖదుఃఖాలను జనన మరణాలను సమబుద్ధితో చూస్తూ సంసారమును చేస్తూ రాజరికము చేస్తూ ప్రజాభివృద్ధి చేయగలరు (*సన్తన్వన్తః ప్రజా తన్తూన్ సుఖం దుఃఖం భవ అభవౌ । ప్రాప్తం ప్రాప్తం చ సేవన్తః మచ్చిత్తాః విచరిష్యథ ॥* 10–73–22). ఉదాసీనముగా ఉంటూ మనస్సున నన్ను తలుస్తూ కర్మలు ఆచరించిన దేహాంతమున బ్రహ్మరూపుడనగు నన్ను పొందగలరు అని భువనేశ్వరుడైన శ్రీకృష్ణుడు వారికి తెలియజేశాడు (*ఉదాసీనాశ్చ దేహ ఆదౌ ఆత్మ ఆరామాః ధృతవ్రతాః మయ్యావేశ్య మనః సమ్యక్ మాం అంతే బ్రహ్మ యాస్యథ ।* 10–73–23). (*కృష్ణో భగవాన్ భువనేశ్వరః* 10–73–24). (*అనన్య చేతాః సతతం యో మాం స్మరతి నిత్యశః । తస్యాహం సులభః పార్థ నిత్యయుక్తస్య యోగినః ॥* గీత 8.14)

ఆ తర్వాత వారికి స్నానాదులు, భోజనాదులు, వస్త్రాలంకరణములు రాజు సహదేవునిచే ఆయన పరివారముచే చేయించి రథములను కూర్చి వారి రాజ్యములకు పంపాడు స్వామి (*తే పూజితాః ముకుందేన రాజానః మృష్ట కుండలాః । విరేజుః మోచితాః క్లేశాత్ ప్రావృత్ అన్తే యథా గ్రహాః ॥, రథాన్ సత్ అశ్వాన్ ఆరోప్య మణి కాంచన భూషితాన్ । ప్రీణయ్య సునృతైః వాక్యైః స్వ దేశాన్ ప్రత్యయాపయత్ ॥* 10–73–27,28). మహాత్ముడగు శ్రీకృష్ణునిచే ఇట్లు కష్టములనుండి రక్షింపబడినవారై రాజులు వారి హృదయముల యందు ఆయనను, ఆయన చేసిన పనులను తలచుకొనుచు వారి వారి దేశములకు వెడలిరి (*తే ఏవం మోచితాః కృచ్ఛ్రాత్ కృష్ణేన సు మహా ఆత్మనా । యయుః తం ఏవ ధ్యాయన్తః కృతాని చ జగత్ పతేః ॥*

10-73-29). ఈ విధముగ రాజులు తమ తమ దేశములకు వెడలి అమాత్యాదులకు మహాపురుషులకు శ్రీకృష్ణుని విరోచిత లీలలను వివరించి పిమ్మట ఆయన ఆదేశమును అనుసరించి శ్రద్ధగ కర్తవ్యకర్మలను చేయసాగిరి (*జగదుః ప్రకృతిభ్యః తే మహాపురుష చేష్టితం । యథా అన్వశాసత్ భగవాన్ తథా చక్రుః అతన్ద్రితాః ॥* 10-73-30). (స్వామి కీర్తనలు వినుట ఆ రాజులకు కర్ణాభరణాలు అయ్యాయి అని అర్థము). జరాసంధుని భీమసేనునిచేత వధింపచేసి, తన కార్యమును నిర్వర్తించి, సహదేవునిచే పూజింపబడి, శత్రువులకు దుఃఖము కలిగించువాడు, శత్రువులను జయించువాడు, సుహృదులకు శుభమును కలిగించు స్వామి ఖాండవప్రస్థమునకు (ఇంద్రప్రస్థమునకు) చేరి పృథాతనయులతో వారు తమ తమ శంఖములను పూరించారు (*జరాసన్ధం ఘాతయిత్వా భీమసేనేన కేశవః । పార్థాభ్యాం సంయుతః ప్రాయాత్ సహదేవేన పూజితః ॥* 10-73-31), (*గత్వా తే ఖాండవప్రస్థం శంఖాన్ దధ్ముః జిత అరయః । హర్షయన్తః స్వ సుహృదః దుర్హృదాం చ అసుఖ ఆవహాః ॥* 10-73-32). ధర్మరాజునకు విషయాన్ని అంతా తెలిపి నమస్కరించారు.

శిశుపాలవధ - రాజసూయ యజ్ఞము - భగవానునికి అగ్రపూజ

యుక్తితో జరాసంధవధ గావించిన శ్రీకృష్ణుని యుధిష్ఠిరుడు స్తోత్రము చేశాడు-

సకలలోకాలలోని గురువులు, లోకమహేశ్వరులు దుర్లభమైన ఆయా స్థానాలలో ఉండే పెద్దవారందరూ నీ ఆదేశములను శిరసావహించెదరు (*యే స్యుః త్రైలోక్య గురవః సర్వే లోకమహేశ్వరాః । వహంతి దుర్లభం లబ్ధ్వా శిరసైవానుశాసనమ్ ॥* 10-74-2). ఓ అరవిందాక్షా! అల్పులమైన మేము ఒక్కోసారి రాజులమని లోకపాలురమని తలుస్తుంటాము, మేము చెప్పినట్లుగా నీవు వింటావు ఇది అత్యంత విడంబనము (*స భవాన్ అరవిందాక్షో దీనానామీశ మానినామ్ । ధత్తే అనుశాసనం భూమన్ తత్ అత్యంతవిడంబనమ్ ॥* 10-74-3), బ్రహ్మము ఒక్కటే. ఆ పరబ్రహ్మ స్వరూపుడవు, పరమాత్మవు, అద్వితీయుడవు, ఏకమాత్రుడవు, కర్మల ఫలితములు అంటనివాడవు, చేయు కర్మలచే సూర్యుని వలె వృద్ధినిగాని క్షయమును గాని చెందని వాడవు (*నహ్యేకస్యాద్వితీయస్య బ్రహ్మణః పరమాత్మనః । కర్మభిర్వర్ధతే తేజో హ్రసతే చ యథా రవేః ॥* 10-74-4). ఓ అజితుడా! మాధవా! నేను, నాది అనే అహంకార భావన నీకే కాదు నీ భక్తులకు కూడా ఉండదు. అట్లాకాక, మాది నానా ప్రకారములైన పశుతుల్యమైన భేద బుద్ధి, స్వార్థబుద్ధితో ఉంటాము. అందుకే 'నేను, నాది-అహం మమ-నీవు నీది-*త్వం తవ ఇతి*', అంటూ నానా విధములుగ వ్యవహారము చేస్తుంటారు. అంటే అంతా స్వామిదే అనే బుద్ధి మాకు కఱువైంది. అంటే పశువులాగా ప్రవర్తిస్తున్నాము (*న వై తే అజిత భక్తానాం మమ అహం ఇతి మాధవ । త్వం తవేతి చ నానాధీః పశూనామివ వైకృతా ॥* 10-74-5).

ఇలా పలికినవాడై ధర్మరాజు రాజసూయయజ్ఞమునకు ఉపయుక్తమైన కాలమును ఎంచుకొని శ్రీకృష్ణునకు ఎరుకపరచి ఉత్తములైన బ్రాహ్మణులను ఋత్విక్కులుగా ఆహ్వానించాడు ధర్మరాజు. యజ్ఞనిర్వహణార్థము రాజసూయ యజ్ఞమునకు వచ్చినవారు- వ్యాస, భరద్వాజ, సుమంత, గౌతమ,

అసిత, వసిష్ఠ, చ్యవన, కణ్వ, మైత్రేయ, కవష, త్రిత, విశ్వామిత్ర, వామదేవ, సుమతి, జైమిని, క్రతు, పైల, పరాశర, గర్గ, వైశంపాయన, అథర్వ, కశ్యప, ధౌమ్య, ఆసురి, వీతిహోత్ర, మధుచ్ఛంద, వీరసేన, అకృతవ్రణ, పరశురామ మొదలగువారు (10-74-9). ఆహ్వానితులలో ప్రముఖులు - ద్రోణ, భీష్మ, కృపాదులు, పుత్రసహిత ధృతరాష్ట్ర, మహామతి, విదుర, సర్వనృపతులు, బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రులు, రాజులు, జనులు యజ్ఞమును చూచుటకు వచ్చిరి. బ్రహ్మ, శివ, ఇంద్రాది లోకపాలురు, మునులు సిద్ధ, గంధర్వ, విద్యాధర, నాగ, యక్ష, రాక్షస, ఖగ, కిన్నర, చారణ మొదలగువారు కూడా పాండుసుతుడైన ధర్మరాజు నిర్వహించు రాజసూయయజ్ఞమును చూచుటకు అన్నిదిక్కుల నుండి వచ్చారు. కృష్ణభక్తుడైన పాండుసుతునకు ఇట్టి యజ్ఞము యుక్తము సంభవము అని ఏమియు ఆశ్చర్యపడలేదు (15). యజ్ఞభూమిని బంగారు నాగలితో దున్నారు (*హైమాః కిల ఉపకరణాః వరుణస్య యథా పురా । ఇన్ద్ర ఆదయః లోకపాలాః విరించ భవ సంయుతాః ॥* 10-74-13). రాజా! పూర్వకాలమున దేవతలు వరుణిచే యజ్ఞము చేయించినట్లు దేవప్రభావయుక్తులగు యాజ్ఞికులు యథావిధిగా రాజసూయము ద్వారా ధర్మరాజు యొక్క యాజనకార్యమును చేశారు (10-74-16). అనంతరము ధర్మరాజు సోమరసమును గ్రహించెడి దినమున ఏకాగ్రచిత్తుడై పుణ్యవంతులు, సభాపతులు అగు యాజకులను యథావిధిగ అర్చించిరి (10-74-17). అపుడు సభ్యులు సభలో ఉన్న పురుషులలో ఎవరు ప్రథమపూజను పొందుటకు అర్హులని ఆలోచింపగా యోగ్యులైనవారు చాలామంది ఉండుటచే వారిలో ఒకరిని నిర్ణయించలేకపోయిరి. అప్పుడు సహదేవుడు ఇట్లు పలికెను (10-74-18). అగ్రపూజ శ్రీకృష్ణుడికి చేయాలని సహదేవుడు సభలో ప్రతిపాదించాడు. ఎందుకంటే-

1. ఈయనయే సర్వదేవమయుడు, శ్రేష్ఠుడు, భగవానుడు, సాధువులలో ఘనుడు కావున ఈయనకు ఆ అర్హత కలదు. కాలము, జగత్తు, ఐశ్వర్యములు ఈయన సొత్తుయే - *సర్వాః అర్హతి హి అచ్యుతః శ్రైష్ఠ్యం భగవాన్ సాత్వతాం పతిః। ఏషః వై దేవతాః సర్వాః దేశ కాల ధన ఆదయః ॥* 10-74-19).

2. యజ్ఞమున జ్వలింపచేయు అగ్ని, ఆహుతులు, మంత్రములు, సాంఖ్యము, యోగము స్వామినే లక్ష్యముగా పెట్టుకొని ఉన్నవి. ఈ విశ్వము శ్రీకృష్ణుడి ఆధీనములో కలదు. యజ్ఞపురుషుడు స్వామియే. ఏకైకుడు, అద్వితీయుడు, యోగీశ్వరుడు, జగత్తుసృష్టిస్థితిలయకారకుడు కృష్ణస్వామియే (*యత్ ఆత్మకం ఇదం విశ్వం క్రతవః చ యత్ ఆత్మకాః । అగ్నిః ఆహుతయః మన్త్రాః సాంఖ్యం యోగః చ యత్ పరః ॥ ఏకః ఏవ అద్వితీయః అసౌ ఐతత్ ఆత్మ్యం ఇదం జగత్ । ఆత్మనా ఆత్మ ఆశ్రయః సభ్యాః సృజతి అవతి హన్తి అజః ॥* (10-74-20,21).

3. నానా విధములైన కర్మలను ఆచరిస్తూ లోకకళ్యాణమునకై ప్రాకులాడు ధర్మస్వరూపుడు ఈయన. కర్మలు ఎలాచేయాలో, కర్మలను ధర్మాది లక్షణములను నిర్వచించాడు స్వామి. జీవుల లక్ష్యము ఏమిటో తెలియజేశాడు ఈ ధర్మ స్వరూపుడు (*వివిధాని ఇహ కర్మాణి జనయన్ యత్ అవేక్షయా । ఈహతే యత్ అయం సర్వః శ్రేయః ధర్మ ఆది లక్షణమ్ ॥* 22).

4. శ్రీకృష్ణుడికి పూజ చేసిన సర్వభూత సత్కారము అగును – (*తస్మాత్ కృష్ణాయ మహతే దీయతాం పరమ అర్హణం । ఏవం చేత్ సర్వభూతానాం ఆత్మనః చ అర్హణం భవేత్* 10-74-23). స్వామి సర్వభూతాంతర్యామి, శాంతుడు, పూర్ణుడు. అందరి బాగోగులు చూసేవాడు. కావున కృష్ణస్వామికే ఈ అగ్రపూజకు అర్హత గలదని సహదేవుడు నొక్కిచెప్పాడు (*సర్వభూతాత్మ భూతాయ కృష్ణాయ అనన్యదర్శినే । దేయం శాంతాయ పూర్ణాయ దత్తస్య ఆనన్త్యం ఇచ్ఛతా ॥* 24).

ఇదే సరి అయినది అని ద్విజులు పలికారు. అప్పుడు ధర్మరాజు పూజకై ప్రేమతో శ్రీకృష్ణస్వామిని ఆహ్వానించాడు (*ఇతి ఉక్త్వా సహదేవః అభూత్ తూష్ణీం కృష్ణ అనుభావ విత్ । తత్ శ్రుత్వా తుష్టువుః సర్వే సాధు సాధు ఇతి సత్ తమాః ॥ శ్రుత్వా ద్విజ ఈరితం రాజా జ్ఞాత్వా హార్దం సభాసదాం । సమర్హయత్ హృషీకేశం ప్రీతః ప్రణయ విహ్వలః ॥* 10-74-25,26). ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణుని చరణములను ప్రక్షాళనము చేసి, భార్యా సోదర అమాత్య బంధువులతో కలసి లోకములను పావనము చేయు ఆ పాదోదకమును శిరస్సుపై చల్లుకొని, స్వామికి పీతాంబరములనొసగి కంట నీరు పెట్టుకున్నాడు ఆనందంతో (*తత్ పాదౌ అవనిజ్య ఆపః శిరసా లోకపావనీః । స భార్యః స అనుజ అమాత్యః స కుటుంబః వహన్ ముదాః ॥, వాసోభిః పీత కౌశేయైః భూషణైః చ మహాధనైః । అర్హయిత్వా అశ్రు పూర్ణ అక్షః న అశకత్ సమవేక్షితమ్ ॥* 10-74-27,28). అందరూ జయజయ ధ్వనులు చేశారు. నమః నమః అని మోకరిల్లారు. పుష్పవర్షం కురిసింది (*ఇత్థం సభాజితం వీక్ష్య సర్వే ప్రాంజలయః జనాః । నమః జయ ఇతి నేముః తం నిపేతుః పుష్ప వృష్టయః ॥* 10-74-29).

అప్పుడు దమఘోషసుతుడు శిశుపాలుడు శ్రీకృష్ణ ప్రశంస సహించలేక క్రుద్ధుడై ఆసనమునుండి లేచి కర్కశ మాటలను ఇట్లు పలికాడు (*ఇత్థం నిశమ్య దమఘోషసుతః స్వ పీఠాత్ ఉత్థాయ కృష్ణగుణవర్ణన జాత మన్యుః । ఉత్క్షిప్య బాహుం ఇదం ఆహ సదసి అమర్షీ సంశ్రావయన్ భగవతే పరుషాణి అభీతః ॥* 10-74-30) (ఇది శిశుపాలుడి చావుకబుర్లు. శిశుపాలుడనగా వాడికి స్వామిని అర్థం చేసుకొనే సామర్థ్యంలేని మూర్ఖుడు, శిశువులను కని పాలించే సామర్థ్యము మాత్రమే కలవాడు)–

ఇది కాలగతినా ఏమి? వృద్ధులకు బుద్ధిలేకుండా పోతున్నది. బాలుడు ఏదో అనేటప్పటికి శ్రీకృష్ణుని నెత్తిన పెట్టుకుంటున్నారు. ఆ బాలుని మాటలను మీరు పట్టించుకోరాదు (*యూయం పాత్ర విదాం శ్రేష్ఠాః మా మన్ధ్వం బాలభాషితం। సదసః పతయః సర్వే కృష్ణః యత్ సమ్మతః అర్హణే ॥* 10-74-32). ఈతడు మనకులమునకే కళంకము. సభలో గొప్పవారైన బ్రహ్మనిష్ఠులు, ఋషులు, లోకపాలురు, తపస్సు విద్యావ్రతులు, జ్ఞానులను వదలి ఒక కాకికి పూజ చేస్తున్నారు– *యథా కాకః పురోడాశం సపర్యాం కథం అర్హతి ॥* (*తపః విద్యా వ్రత ధరాన్ జ్ఞాన విధ్వస్త కల్మషాన్ । పరమ ఋషీన్ బ్రహ్మనిష్ఠాన్ లోకపాలైః చ పూజితాన్ ॥* 10-74-33). (*సదసః పతీన్ అతిక్రమ్య గోపాలః కులపాంసనః । యథా కాకః పురోడాశం సపర్యాం కథం అర్హతి ॥* 10-74-34).

వీడు గుణహీనుడు. విచ్చలవిడిగా తిరిగేవాడు. కులాచార నియమములను పాటించనివాడు. పూజకు ఎలా అర్హుడవుతాడు? పనిలేక తిరుగుతుంటాడు (*వర్ణాశ్రమకుల అపేతః సర్వధర్మ బహిష్కృతః । స్వైర వర్తీ గుణైః హీనః సపర్యాం కథం అర్హతి ॥* 10-74-35). వీని పూర్వీకుడు యయాతి యాదవవంశమునకు రాజ్యాధికారము ఇవ్వకపోవడంవల్ల ఈయన వంశజులు మద్యపానరతులైనారు (*యయాతినా ఏషాం హి కులం శప్తం సద్భిః బహిఃకృతం । వృథా పాన రతం శశ్వత్ సపర్యాం కథం అర్హతి ॥* 10-74-36). బ్రహ్మర్షులు నివసించే పవిత్ర భూభాగమును వదలి సముద్రమనెడి దొంగల దుర్గమును ఆశ్రయించాడు (*బ్రహ్మ ఋషి సేవితాన్ దేశాన్ హిత్వా ఏతే అబ్రహ్మవర్చసమ్ । సముద్రం దుర్గం ఆశ్రిత్య బాధన్తే దస్యవః ప్రజాః ॥* 10-74-37).

సింహము నక్కల కూతలను వినియు సమాధాన మీయనట్లు (*యథా సింహః శివా రుతమ్*), భగవానుడు కూడా ఆ వాక్కులకు ఎట్టి జవాబు ఈయలేదు, అని శుకుడు పరీక్షిత్తుకు తెలియజేశాడు (*ఏవం ఆదీని అభద్రాణి బభాషే నష్టమంగలః । న ఉవాచ కించిత్ భగవాన్ యథా సింహః శివా రుతమ్ ॥* 10-74-38). సభ్యులు కృష్ణనిందావాక్యములు విని చెవులను మూసుకొని కోపముతో చేదిరాజగు శిశుపాలుని నిందించుచూ సభనుండి వెడలిపోయిరి - (*భగవత్ నిన్దనం శ్రుత్వా దుఃసహం తత్ సభాసదః । కర్ణౌ పిధాయ నిర్జగ్ముః శపన్తః చేదిపం రుషా ॥* 10-74-39). ఎవరైతే భగవత్ నిందను విని చలించరో వారు పుణ్యభ్రష్టులుఅయి పతనము చెందుతారు అని శాసనము కలదు - (*నిన్దాం భగవతః శృణ్వన్ తత్ పరస్య జనస్య వా । తతః న అపైతి యః సః అపి యాతి అధః సుకృతాత్ చ్యుతః ॥* 10-74-40). పాండుపుత్రులు, మత్స్య కైకయ సృంజయ వీరులు, శిశుపాలుని సంహరించుటకై అస్త్రములు ధరించి ఆసనములనుండి లేచారు - (*తతః పాండుసుతాః క్రుద్ధాః మత్స్యకైకయ సృంజయాః । ఉతాయుధాః సముత్తస్థుః శిశుపాల జిఘాంసవః ॥* 10-74-41). శిశుపాలుడు ఆ సభలో ఆ రాజులను దూషించుచు ఖడ్గము, డాలు ధరించి వారి మీదకు వెళ్ళాడు (*తతః చైద్యః తు అసంభ్రాన్తః జగృహే ఖడ్గ చర్మణీ । భర్త్సయన్ కృష్ణ పక్షీయాన్ రాజ్ఞః సదసి భారత ॥* 10-74-42). అప్పుడు స్వామి ఆగ్రహించి తన పక్షము వారిని వారించి, సుదర్శన చక్రముతో శిశుపాలుని శిరమును ఛేదించాడు (*తావత్ ఉత్థాయ భగవాన్ స్వాన్ నివార్య స్వయం రుషా । శిరః క్షుర అన్త చక్రేణ జహార పతతః రిపోః ॥* 10-74-43). భీతిల్లిన శిశుపాల అనుయాయులగు కొందరు రాజులు ప్రాణభయముతో సభనుండి పరుగిడినారు (*శబ్దః కోలాహలః అథ ఆసీత్ శిశుపాలే హతే మహాన్ । తస్య అనుయాయినః భూపాః దుద్రువుః జీవిత ఏషిణః ॥* 10-74-44). చచ్చిన శిశుపాలదేహము నుండి లేచిన జ్యోతి శ్రీకృష్ణుడిలో చేరింది, ఇది ఎట్లా అంటే ఆకాశము నుండి ఉల్క తోకచుక్క భూమి మీద పడ్డట్టుగా (స్వామి పృష్ఠభాగం - వీపులో - అధర్మం ఏర్పడింది కదా!) - (*చైద్య దేహ ఉత్థితం జ్యోతిః వాసుదేవం ఉపావిశత్ । పశ్యతాం సర్వ భూతానాం ఉల్కా ఇవ భువి ఖాత్ చ్యుతా ॥* 10-74-45). శిశుపాలుడు మూడు జన్మల నుండి వైరిభావముతో స్వామినే చింతించుచుండెను.

అందుకే స్వామిని చేరాడు. ఆహా! జీవుని చిత్తమే భావనలే నిజముగా అతని పునర్జన్మ - భావిజన్మను నిర్ణయించును (*జన్మత్రయ అనుగుణిత వైరసంరబ్ధయా ధియా । ధ్యాయన్ తన్మయతాం యాతః భావో హి భవకారణమ్* - 10-74-46).

రాజా! అనంతరము సామ్రాట్‌గా యుధిష్ఠిరుడు సదస్యులకు, ఋత్విక్కులకు, భూరిదక్షిణలను ఇచ్చి అందరిని యథావిధిగ అర్చించి దీక్షాంతకర్మలను అనగా అవభృథస్నానమును ఆచరించెను (*ఋత్విగ్భ్యః స సదస్యేభ్యః దక్షిణాం విపులాం అదాత్ । సర్వాన్ సంపూజ్య విధివత్ చక్రే అవభృథం ఏకరాట్ ॥* 10-74-47). యుధిష్ఠిరుడు సదస్యులకు, ఋత్విక్కులకు భూరిదక్షిణలు ఇచ్చాడు. బంధువుల ప్రార్థన అనుసరించి కొన్ని మాసాలు స్వామి ఇంద్రప్రస్థములోనే ఉన్నాడు - (*సాధయిత్వా క్రతుః రాజ్ఞః కృష్ణః యోగ ఈశ్వర ఈశ్వరః । ఉవాస కతిచిత్ మాసాన్ సుహృద్భిః అభియాచిత ॥* 10-74-48). అనంతరము దేవకీనందనుడగు భగవానుడు తన ప్రయాణమును సంకల్పించి యుధిష్ఠిరునినుండి అతికష్టముగా అనుమతిని పొంది పత్నులతోను, అమాత్యులతోను కూడి ద్వారకకు వెళ్ళాడు (*తతః అనుజ్ఞాప్య రాజానం అనిచ్ఛన్తం అపి ఈశ్వరః । యయౌ సభార్యః స అమాత్యః స్వ పురం దేవకీసుతః ॥* 10-74-49).

రాజా! వైకుంఠవాసులగు జయవిజయులు, విప్రశాపముచే ముమ్మారులు పృథివి యందు జన్మించిరి. ఆ ఉపాఖ్యానమును నీకు విపులముగా వివరించితిని (*వర్ణితం తత్ ఉపాఖ్యానం మయా తే బహువిస్తరమ్ । వైకుంఠవాసినోః జన్మ విప్ర శాపాత్ పునః పునః ॥* 10-74-50). (శిశుపాలుడు అతని మిత్రుడు దంతవక్త్రుడు పూర్వము వైకుంఠమున ద్వారపాలకులు. దంతవక్త్రుని సంహారము 78వ అధ్యాయమున కలదు. వారు చేసిన అపరాధము వల్ల కుమారులు వారిని భౌతిక జగత్తులో అసురులుగా కృష్ణుని ద్వేషిస్తూ మూడు జన్మలను పొందమని శపించారు. వారే హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులు, రావణకుంభకర్ణులు, శిశుపాల దంతవక్త్రులు. వీరు కృష్ణుని ద్వేషిస్తూ కనబడినప్పటికిని క్షణకాలమైనను కృష్ణభావనారహితునిగ ఉండలేదు).

ధర్మరాజు ఇట్లు రాజసూయయజ్ఞమును పూర్తిచేసి, జయప్రదమును సూచించు అవభృథస్నానముచే పవిత్రుడై బ్రాహ్మణ క్షత్రియుల సభలో ఇంద్రుని వలె శోభిల్లెను (*రాజసూయ అవభృథేన స్నాతః రాజా యుధిష్ఠిరః । బ్రహ్మక్షత్ర సభా మధ్యే శుశుభే సురరాట్ ఇవ ॥* 10-74-51). దేవమానవఖేచరులందరూ ధర్మరాజుచే చక్కగా పూజితులై శ్రీకృష్ణుని, రాజసూయ యజ్ఞాన్ని ప్రశంసించుచు వారి స్థానాలకు వెళ్ళారు (*రాజ్ఞా సభాజితాః సర్వే సుర మానవ ఖేచరాః । కృష్ణం క్రతుం చ శంసన్త స్వ ధామాని యయుః ముదా ॥* 10-74-52).

దుర్యోధనుడు - కలి అంశుడు, ధర్మద్వేషి, కురుకుల వ్యాధి - యుధిష్ఠిరుని ఐశ్వర్యాభివృద్ధిని సహించలేకపోయాడు (*దుర్యోధనం ఋతే పాపం కలిం కురుకుల ఆమయం । యః న సేహే శ్రియం స్ఫీతాం దృష్ట్వా పాండుసుతస్య తామ్ ॥* 10-74-53). పాండవుల యశస్సును సహించలేకపోయాడు. మిగతావారు సంతోషపడ్డారు.

శిశుపాలవధ, జరాసంధునిచే బంధితులైనట్టి రాజుల విమోచనము, రాజసూయ యజ్ఞముగాగల ఈ విష్ణుకర్మలను విన్నవారు సర్వపాపములనుండి విముక్తులవుతారు అని శుకులవారు ఫలశ్రుతిని తెలియజేశాడు పరీక్షిత్తుతో (*యః ఇదం కీర్తయేత్ విష్ణోః కర్మ చైద్యవధ ఆదికమ్ । రాజ మోక్షం వితానం చ సర్వ పాపైః ప్రముచ్యతే ॥* 10-74-54).

రాజసూయ యజ్ఞ పూర్తి-దుర్యోధనుడు మయ భవనములో అవమానము చెందుట

పరీక్షిన్మహారాజు పలికెను - దేవా! విప్రవరా! యుధిష్ఠిరుని రాజసూయ యజ్ఞమునకు వచ్చిన దేవతలు, ఋషులు, రాజులలో దుర్యోధనుడు తప్ప ఇతరులందఱు సంతుష్టిని చెందిరి, అను విషయము నీ వలన వింటిని. ఇపుడు దుర్యోధనుని అసంతోషమునకు కారణము నాకు జెప్పవలసినది (*శ్రీరాజా ఉవాచ - అజాతశత్రోః తం దృష్ట్వా రాజసూయ మహా ఉదయమ్ । సర్వే ముముదిరే బ్రహ్మన్ నృదేవాః యే సమాగతాః ॥, దుర్యోధనం వర్జయిత్వా రాజానః స ఋషయః సురాః । ఇతి శ్రుతం నః భగవన్ తత్ర కారణం ఉచ్యతామ్ ॥* 10-75-1, 2).

శుకదేవుడు పలికెను - రాజా! నీకు పితామహుడు, మహాత్ముడు అగు యుధిష్ఠిరుని రాజసూయయజ్ఞమున ఆయన ప్రేమచే బద్ధులగు బంధువులు ముఖ్యముగా పరిచర్యలయందు నియుక్తులైరి (*శ్రీబాదరాయణిః ఉవాచ - పితామహస్య తే యజ్ఞే రాజసూయే మహా ఆత్మనః । బాన్ధవాః పరిచర్యాయాం తస్య ఆసన్ ప్రేమబన్ధనాః ॥* 10-75-3). యుధిష్ఠిరుని రాజసూయ యజ్ఞములో ఎవరు ఏ పనులు చేసారంటే- భీముడు పాకశాల అధ్యక్షుడు, దుర్యోధనుడు కోశాధ్యక్షుడు (అందుకే వచ్చిన డబ్బును చూడలేక వాడి కళ్ళు చెదిరాయి. ఓర్వలేనివాడయ్యాడు). శ్రీకృష్ణుడు పాదప్రక్షాళనము, ద్రౌపది వడ్డనలయందు, కర్ణుడు దానకార్యములందు లగ్నమైనారు (*భీమః మాహానస అధ్యక్షః ధన అధ్యక్షః సుయోధనః । సహదేవః తు పూజాయాం నకులః ద్రవ్య సాధనే ॥* 10-75-4, *గురు శుశ్రూషణే జిష్ణుః కృష్ణః పాద అవనేజనే । పరివేషణే ద్రుపదజా కర్ణః దానే మహామనాః ॥* 10-75-5). యుయుధానుడు, వికర్ణుడు, హార్దిక్యుడు, విదురుడు మున్నగు మహాత్ములు, భూరిశ్రవాది బాహ్లీకుపుత్రులు, సంతర్దనాదులు, సమాగతులగు రాజులు యజ్ఞసమయమున ఆ మహాయజ్ఞము యొక్క నానావిధ కర్మలయందు నియుక్తులై యుధిష్ఠిరునికి సంతోషమును కలుగజేయుట యందు నియుక్తులైరి (6,7).

పాకశాల అధ్యక్షుడు భీముడు, ధనాధ్యక్షుడు దుర్యోధనుడు, యాగమునకు వచ్చినవారికి సన్మానకర్త సహదేవుడు, యాగమునకు కావలసిన వస్తుసామగ్రిని సమకూర్చినవాడు నకులుడు. ఇట్లు ఆయా కార్యములలో వర్తించిరి. సత్పురుషులను చందన తాంబూలాదులతో సేవించిన జయశీలుడు అర్జునుడు, సత్పురుషుల పాదప్రక్షాళనము చేసినవాడు శ్రీకృష్ణుడు. భోజన పదార్థములను వడ్డించినవాడు దృష్టద్యుమ్నుడు. దానము చేసినవాడు కర్ణుడు.

రాజా! శిశుపాలుడు దేహాంతమున శ్రీకృష్ణ చరణములను పొందగా ఋత్విక్కులు, సదస్యులు, బహుశాస్త్రజ్ఞులు, బంధువులు ప్రియవాక్కులతోను, అలంకారములతోను, దక్షిణాదులతోను పూజింపబడగా ఆ తర్వాత అందరు గంగయందు అవభృథస్నానమునకై బయలుదేరిరి. ఆ అవభృథస్నానమహోత్సవమున మృదంగములు, శంఖములు, పణవములు, దుందుభులు, ఆనకములు, భేరీలు, తప్పెటలు, గోముఖములు, ఇతర విచిత్ర వాద్యములు మ్రోగుచుండెను. నాట్యకత్తెలు సంతోషముతో నృత్యము చేసిరి. గాయకులు గుంపుగ జేరి గానము చేసిరి. వారియొక్క వీణావేణుకరతాళములనుండి బయలుదేరిన ధ్వని ఆకాశమును స్పృశించెను. అపుడు సువర్ణమాలా విభూషితులగు రాజులు విచిత్రములైన ధ్వజపతాకాగ్రయుక్తములు, ఉత్తమములు అగు ఏనుగులు, రథములు, గుఱ్ఱములు, పదాతులు అను చతురంగబలముతో కూడి నగరము నుండి బయల్వెడలిరి. యదు, సృంజయ, కాంభోజ, కురు, కేకయ, కోసల వంశీయులైన రాజులు– యజమానుడగు రాజు యుధిష్ఠిర మహారాజును ముందుంచుకొని తమతమ సైన్యములతో భూమి కంపించునట్లుగా బయల్వెడలిరి. అపుడు సదస్యులు, ఋత్విక్కులు మున్నగు ఉత్తమ విప్రులు గొప్పగ వేదపఠనము చేయుచుండిరి. దేవతలు, పితృదేవతలు, గంధర్వులు పుష్పవృష్టిని కురిపించుచు స్తుతింపసాగిరి. గంధమాలాభరణ వస్త్రములచే స్త్రీపురుషులు అలంకరింపబడినవారై వివిధ రసద్రవ్యములను పూసికొనుచు, స్నానములు చేయుచు విహరింపసాగిరి. వారస్త్రీలు పురుషులచే తైలము, గోరోచనము, గోరసములను– దధ్యాదివస్తువులు, గంధోదకము, హరిద్రము, గాఢకుంకుమము మున్నగు ద్రవ్యముల ద్వారా ప్రలిప్తులైరి. వారు గూడ ఆ సమస్త వస్తువులను పురుషులకు అద్ది విహరించిరి. దేవాంగనులు విమానములను అధిరోహించి ఆకాశమార్గమున పయనించునట్లుగా రాజపత్నులు రక్షకభటపరివృతులై రథములను అధిరోహించి అప్పుడు వారి ఆ మహోత్సవమును దర్శించుటకై పురమునుండి బయల్వెడలిరి. అపుడు వారి పతుల యొక్క మేనమామ కొమరులైన శ్రీకృష్ణుడు, గదుడు, సారణుడు మున్నగువారు భీమార్జునాదులైన తమ బంధువులు గంధజల సేచనముల ద్వారా వారిని అభిషేకింపగా వారు సలజ్జహాసయుక్తములై ప్రఫుల్ల వదనములతో శోభిల్లుచుండిరి. అపుడు వారి వారి రాణులను, మరదళ్ళను వస్త్రములు తడిసి శరీరమున కంటుకొనుటచే శరీరము, స్తనములు, ఊరువులు, నడుములు స్ఫుటముగ గనబడుచుండెను. ఔత్సుక్యముచే విడివడిన జుట్టుముడుల నుండి పూలమాలలు జారిపోవుచుండెను. అపుడు వారు గూడ నీటిని చిమ్మెడి గొట్టములు – పిచికారీలు – జలనిక్షేపణ యంత్రములతో భర్తలపైన, మరదులపైన బంధువులపైన గంధోదకాదులను చల్లుచుండిరి. అపుడు వారు సుందర విహారములతో కాముకులచిత్తములను కలత పెట్టుచుండిరి. యుధిష్ఠిరసార్వభౌముడు అప్పుడు ఉత్తమాశ్వములు కట్టిన సువర్ణమాలా విభూషితములైన రథములను అధిరోహించి తన పత్నులతో కూడి సకల ప్రక్రియలతో నడుపబడిన క్రతురాజమైన రాజసూయయజ్ఞమువలె శోభిల్లెను. అనంతరము ఋత్విక్కులు 'పత్నీసంయాజ' మను దీక్షాంతకర్మల నొనరించి పిమ్మట ఆచమించిన యుధిష్ఠిరుని ద్రౌపదితోగూడ గంగ యందు స్నానము చేయించిరి. అపుడు మానవులు మ్రోగించుచున్న దుందుభులతోపాటు దేవదుందుభులుగూడ ధ్వనించుచుండెను. దేవతలు, ఋషులు, పితరులు, మానవులు

పుష్పవృష్టిని కురిపించసాగిరి. అనంతరము వర్ణాశ్రమ ధర్మములకు అనుగుణంగా మానవులందరు అచట స్నానములు చేసిరి. గంగాస్నానముచే మహాపాతకగ్రస్తుడగు వ్యక్తిగూడ వెంటనే పాపములనుండి ముక్తుడగును (10-75-8 నుండి 21 వరకు). (*సస్నుః తత్ర తతః సర్వే వర్ణాశ్రమయుతాః నరాః । మహాపాతకీ అపి యతః సద్యః ముచ్యేత కిల్బిషాత్ ॥* 10-75-21). అనంతరము వర్ణాశ్రమధర్మములకు అనుగుణంగా గంగాజలములలో స్నానములు ఆచరించిరి. ఆ పవిత్ర జలముల ప్రభావమున ఎంతటి పాతకములైనను పటాపంచలై పోవును.

శ్రీమన్నారాయణునికే తన జీవితమును పూర్తిగా అంకితము కావించినట్టి ధర్మరాజు బంధువులను, జ్ఞాతులను, రాజులను, మిత్రులను, హితైషులను, అచట ఉపస్థితులైన అందరినీ నానా విధములుగా పూజించెను (*బన్ధూన్ జ్ఞాతీన్ నృపాన్ మిత్ర సుహృదః అన్యాన్ చ సర్వశః । అభీక్ష్ణం పూజయాం ఆస నారాయణపరో నృపః ॥* 10-75-23). అపుడు పురుషులు మణిమయములగు కుండలములను, మాలలను, తలపాగాలను, కవచములను, కంచుకములను, వస్త్రములను, మహామూల్యములగు హారములను ధరించి, దివ్యకాంతి గలవారై శోభిల్లుచుండిరి. స్త్రీలు కర్ణాభరణములతోను, ముంగురులతోనుకూడిన వదనకాంతిని, బంగారువడ్డాణములను ధరించి శోభిల్లుచుండిరి. రాజా! అనంతరము ప్రశస్త స్వభావులు వేదజ్ఞులు అగు ఋత్విక్కులు, సదస్యులు, బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు, వైశ్యులు, శూద్రులు, నరపతులు, దేవతలు, ఋషులు, పితరులు, జంతువులు, అనుచరులతోగూడిన లోకపాలకులు చక్కగ అర్చితులై, యుధిష్ఠిరుని అనుమతి తీసుకొని తమతమ నివాసస్థానములకు వెడలిరి (10-75-24,25,26). అమృతమును ఎంత పానము చేసిననూ మానవుడు తృప్తిచెందని విధముగా, హరిదాసుడు, రాజర్షి అయిన ధర్మరాజుచే నిర్వహించబడిన అట్టి అద్భుతమగు రాజసూయయజ్ఞమును ఎంత ప్రశంసించినను అది తక్కువే అని వచ్చిన వారు అనుకున్నారు (*హరిదాసస్య రాజఋషేః రాజసూయ మహా ఉదయమ్ । ఏవ న అతృప్యన్ ప్రశంసన్తః పిబన్ మర్త్యః అమృతం యథా ॥* 10-75-27).

పిమ్మట బంధువులను సాగనంపటము ఇష్టములేక వారియందు ప్రియముగల ధర్మరాజు సంతోషముతో ఆప్తులను, జ్ఞాతులను, బంధువులను, శ్రీకృష్ణుని ఇంద్రప్రస్థమునందే మరికొంతకాలము ఉండమన్నాడు. రాజా! ఆయనకు సంతోషమును కలిగించు శ్రీకృష్ణభగవానుడు, సాంబాదియదువీరులను ద్వారకకు పంపి తాను అచటనే ఉండెను. మహారాజగు ధర్మరాజు ఇట్లు స్వామి కృపాబలముచే దుస్తరమైన రాజసూయయజ్ఞమును పూర్తిచేసెను (10-75-28,29,30).

సహదేవుడు వచ్చిన వారిని గౌరవ అతిథిమర్యాదలు చేయడం, నిర్విఘ్నముగా జరిగిన రాజసూయ యజ్ఞ వైభవాన్ని చూసిన దుర్యోధనుడు కుళ్ళిపోయాడు. దుర్యోధనుడు కృష్ణాసక్తచిత్తుడగు యుధిష్ఠిరుని, అతని అంతఃపుర సమృద్ధిని రాజసూయ మహిమను దర్శించి మిగుల చిత్తసంతాపమును పొందెను (*ఏకదా అన్తఃపురే తస్య వీక్ష్య దుర్యోధనః శ్రియమ్ । అతప్యత్ రాజసూయస్య మహిత్వం చ అచ్యుత ఆత్మనః ॥*

10-75-31). ద్రౌపది, ఆమె ఐశ్వర్యము, పతులసేవను చూచి పరితపించాడు. ఆమె పట్ల ఆకర్షితుడై దుర్యోధనుడు ఆమెపై ఒక కన్ను వేశాడు. విశ్వమును బాగా నిర్మించగల మయదానవునిచే నిర్మించబడిన శిల్పశోభితమైన విచిత్ర మయసభ మరియు దానవరాజుల, సురేంద్రుల యొక్క మరియు వివిధ దేశములరాజుల బహుమతులతో ఆ అంతఃపురము దేదీప్యమానముగా విరాజిల్లుచుండెను. అట్టి ఐశ్వర్యములతో ద్రౌపది తన సేవకురాండ్రతో తన పతులను చక్కగా సేవించుచుండెను. కురు యువరాజు దుర్యోధనుడు ఆమె పట్ల మిగుల ఆకర్షితుడై మనస్సుపడి ఉన్నందున ఆ వైభవ దృశ్యములను గాంచి మిగుల అసూయాగ్రస్తుడై ఎంతయో పరితపించుచుండెను (*యస్మిన్ నర ఇంద్ర దితిజ ఇంద్ర సుర ఇంద్ర లక్ష్మీః నానా విభాన్తి కిల విశ్వసృజా ఉపక్లుప్తాః । తాభిః పతీన్ ద్రుపదరాజ సుతా ఉపతస్థే యస్యాం విషక్త హృదయః కురురాట్ అతప్యత్ ॥* 10-75-32). మయభవనమందే శ్రీకృష్ణుడు తన వేల భార్యలతో విడిదికి దిగాడు (వేలకొలదిగా నున్న శ్రీకృష్ణపత్నులందఱును యజ్ఞోత్సవము ముగిసిన పిమ్మట శ్రీకృష్ణునితో పాటు అచటనే ఉండిరి. చక్కని కటి సౌందర్యము గల ఆ సుందరీమణులు ఆ రాజభవనమునందు మందగమనముతో అటునిటు తిరుగుచున్నప్పుడు కాలియందెల రవళులు, ఝణ ఝణ మ్రోగుచు నూపురధ్వనులతో మనోహరముగా నుండెను. వారి వక్షఃస్థలములయందలి కుంకుమ పత్ర రచనల ప్రభావముతో కుచకుంకుమరాగయుక్తములగు హారములతో వారి కంఠములయందు ధరించిన తెల్లని ముత్యాల హారములు అరుణశోభలను సంతరించుకొనుచుండెను. కదులుచు మిలమిల మెరియుచున్న కుండలముల కాంతులు, కుంతలముల సోయగములు వారి ముఖసౌందర్యములను ఇనుమడింపజేయుచుండెను (10-75-33).

ఒకప్పుడు యుధిష్ఠిరుడు మయునిచే నిర్మింపబడిన సభయందు అనుచరులతోను, బంధువులతోను, తన హితఅహితములను నిర్ణయించు శ్రీకృష్ణునితోను బరివేష్టితుడై వందిమాగధులచే వందితుడు, సామ్రాజ్యలక్ష్మీ సమన్వితుడు అయి స్వర్ణసింహాసనమునందు ఉపవిష్టుడై ఉండి సాక్షాత్తుగ ఇంద్రునివలె శోభిల్లుచుండెను (10-75-35). రాజా! అపుడు కిరీటమాలాధారియు, ఖడ్గహస్తుడు, అభిమాని, అహంకారిఅగు దుర్యోధనుడు సోదరులచే పరివేష్టితుడై క్రోధముతో ద్వారపాలకులను అవమానించుచు ఆ సభయందు ప్రవేశించెను (10-75-36). ఆ మయదానవమాయచే నిర్మితమైన భవనంలో ఒక్కొక్క చోట నడుస్తూ నీరు ఉన్నదనుకొని వస్త్రాలను పైకనుకోవడం, నీరున్న చోట స్థలమని భావించి దాంట్లో పడ్డాడు (*స్థలే అభ్యగృహ్ణాత్ వస్త్ర అన్తం జలం మత్వా స్థలే అపతత్ । జలే చ స్థలవత్ భ్రాన్త్యా మయమాయావిమోహితః ॥* 10-75-37). అది చూసిన భీమాదులు, రాణులు, స్త్రీలు, ఇతర బంధురాజులు నవ్వారు. ధర్మరాజు వారిని నవ్వద్దన్నాడు. శ్రీకృష్ణుడు ఫరవాలేదు ఏమికాదు అన్నట్టుగా సమ్మతించాడు (*జహాస భీమః తం దృష్ట్వా స్త్రియః నృపతయః అపరే । నివార్యమాణాః అపి అంగ రాజ్ఞా కృష్ణ అనుమోదితాః ॥* 10-75-38). దుర్యోధనుడు సిగ్గుపడి, కోపంతో (*రుషా జ్వలన్* - 39) ఉన్నా, మౌనముతో సభనుండి నిష్క్రమించి, ఇంద్రప్రస్థమునుండి బయలుదేరి తన హస్తినాపురం వెళ్ళాడు. పెద్దలు వద్దన్నా వినలేదు. భూభారహరణమే లక్ష్యముగా గల స్వామి మౌనం వహించాడు (*సః వ్రీడితః అవాక్ వదనః రుషా జ్వలన్ నిష్క్రమ్య తూష్ణీం ప్రయయౌ గజ ఆహ్వయమ్।*

హాహా ఇతి శబ్దః సుమహాన్ అభూత్ సతాం అజాతశత్రుః విమనాః ఇవ అభవత్। బభూవ తూష్ణీం భగవాన్ భువః భరం సముజ్జిహీర్షుః భ్రమతి స్మ యత్ దృశా ॥ 10-75-39). రాజా! నీవు నన్ను అడిగిన రాజసూయమహాయజ్ఞమున దుర్యోధనుని దుర్వ్యవహారము అను ఈ వృత్తాంతమును నీకు వివరించితిని (*ఏతత్ తే అభిహితం రాజన్ యత్ పృష్టః అహం ఇహ త్వయా। సుయోధనస్య దౌరాత్మ్యం రాజసూయే మహాక్రతౌ ॥* 10-75-40).

హస్తినాపురం వెళ్ళిన తర్వాత శకుని, ధృతరాష్ట్రులతో తన గోడు చెప్పుకున్నాడు దుర్యోధనుడు. ఆత్మాహుతి చేసుకుంటానని ఈ అవమానము భరించలేనని శకునితో అన్నట్లు మహాభారతంలో చెప్పబడింది.

శ్రీకృష్ణుని అద్భుత కర్మలు-సాల్వుని మాయాయుద్ధమును ఛేదించుట -సౌభగమను మాయా విమాననగరమును ధ్వంసము చేయుట-సాల్వ, దంతవక్త్ర, విదూరథుల వధ

శిశుపాలుడి మిత్రరాజు సాల్వుడు. భూమిని యాదవవంశజులు లేకుండా చేస్తానని రాజుల సమక్షమున ప్రతిజ్ఞ చేశాడు.

రుక్మిణిఅపహరణములో విదర్భనగరమున యాదవవీరులతో యుద్ధమున సాల్వ శిశుపాల జరాసంధాది వీరులు ఓడిపోయినారు. అపుడు సాల్వుడు రాజులందరియెదుట "నేనీ పృథివిని యాదవ శూన్యముగ జేయగలను, మీరు నా ప్రభావమును చూడుడు" అని ప్రతిజ్ఞ చేశాడు. అనంతరము మూర్ఖుడగు సాల్వుడు ఇట్లు ప్రతిజ్ఞ చేసి ప్రతిదినము ఒకమారు ఒక పిడికుడు మట్టిని మాత్రము ఆహారముగ తీసుకొనుచు మహేశ్వరుని గూర్చి తపస్సు చేయసాగెను (10-76-3,4). ఇలా ఒక సంవత్సరకాలము మట్టినే భుజిస్తూ తపస్సు చేయసాగాడు. శివుడు ప్రసన్నుడైనాడు. ఏం కావాలో కోరుకోమన్నాడు. అపుడు సాల్వుడు దేవాసురమనుష్య గంధర్వనాగ రాక్షసాదులకు అభేద్యము, యాదవులకు భయంకరము, స్వేచ్ఛానుసారముగ పయనించునదియు అగు ఒకవాహనమును కోరెను (*దేవ అసుర మనుష్యాణాం గన్ధర్వా ఉరగ రక్షసామ్ । అభేద్యం కామగం వవ్రే సః యానం వృష్ణిభీషణమ్ ॥* 10-76-6). మహాదేవుడప్పుడు 'అట్లే యగుగాక' అని పలుకగా శత్రువులను జయించు మయదానవుడు 'సౌభ'మను లోహమయమగు ఒక నగరమును నిర్మించి సాల్వునకు ఇచ్చెను (*తథా ఇతి గిరిశ ఆదిష్టః మయః పరపురంజయః । పురం నిర్మాయ సాల్వాయ ప్రాదాత్ సౌభం అయః మయమ్ ॥* 10-76-7).

శివానుగ్రహము వల్ల (*ఆశుతోషః ఉమాపతిః* 10-76-5), స్వేచ్ఛానుసారముగా ఆకాశములో తిరిగే మాయావిమానపురము - దేవ అసుర మనుష్య గంధర్వ ఉరగ రాక్షసులకు అభేద్యమైన యుద్ధవిమాననగరమును (stealth and invincible flying city cum fighter airplane) మయదానవుడి వల్ల పొందాడు. సాల్వుడు సకలభోగములు గలదియు, స్వేచ్ఛాగమనము గలదియు, దుర్ధర్షమునగు వాహనమును పొంది యాదవులొనరించిన పరాభవమును స్మరించుకొనుచు ద్వారకాభిముఖముగా

యుద్ధమునకై వెడలెను (*సః లబ్ధ్వా కామగం యానం తమః ధామ దురాసదమ్ । యయౌ ద్వారవతీం సాల్వః వైరం వృష్ణికృతం స్మరన్ ॥* 10-76-8). భరతవంశశ్రేష్ఠా! అప్పుడా దానవుడు విశాలసైన్యముతో పట్టణమును ముట్టడించి ఉపవనములను, ఉద్యానవనములను, పురద్వారములను, ద్వారములను, ప్రాసాదములను (రాజభవనములను), ప్రాకారములను, అట్టాలికలను (కోట బురుజులను), ప్రాంతభిత్తికలను (విహార ప్రదేశములను), క్రీడాంగణములను నాశనము చేసెను. వాని విమానాగ్రము నుండి శస్త్రములు, శిలలు, వృక్షములు, పిడుగులు, సర్పములు, శిలావృష్టి కురియుచుండెను. ప్రచండమగు సుడిగాలిచే దిఙ్మండలమును ధూళిచే గప్పివేసెను. రాజా! పూర్వము త్రిపురాసురునిచే పీడితమగు పృథివివలె, సౌభముచే పీడితయగు ద్వారకానగరము కూడా శాంతిని పొందజాలకపోయెను. మహాయశస్వియు, వీరవరుడు అగు ప్రద్యుమ్నుడు తన ప్రజలిట్లు బాధపడుట చూచి వారికి అభయమొసంగి రథమును అధిరోహించి సౌభాభిముఖముగ వెడలెను. అపుడు సాత్యకి, చారుదేష్ణుడు, సాంబుడు, అనుజనహితుడగు అక్రూరుడు, హార్దిక్యుడు, భానువిందుడు, గదుడు, శుకుడు, సారణుడు, ధనుర్ధారులగు ఇతరప్రధాన యాదవవీరులు చతురంగ సైన్యమండలములచే పరిరక్షితులు, కవచధారులునై బయల్వెడలిరి. అనంతరము దేవదానవుల యుద్ధమువలె యాదవులతో సాల్వపక్షమున నున్న వీరులకు సంకుల సమరము ప్రారంభమయ్యెను. అపుడు సూర్యుడు ప్రాతఃకాలమునందు క్షణములో రాత్రిసంబంధమైన చీకటిని పారద్రోలునట్లు ప్రద్యుమ్నుడు గూడ దివ్యాస్త్రములతో క్షణకాలములోనే సాల్వుని మాయనంతటిని ధ్వంసముచేసెను. తరువాత అతడు స్వర్ణపిడులు, లోహముఖములు, కణుపులుగల ఇరువదియైదు బాణములతో సాల్వుని సేనను చండాడెను. నూఱుబాణములతో సాల్వుని, ఒక్కొక్కబాణముతో ఒక్కొక్క సైనికుని, పది పది బాణములతో ఒక్కొక్క సైన్యనాయకుని, మూడు మూడు బాణములతో ఒక్కొక్క వాహనమును గొట్టెను. మహాత్ముడగు ప్రద్యుమ్నుని అట్టి విచిత్రకర్మను జూచి స్వపక్ష పరపక్ష సైనికులందరు ఆయనను మనస్సులో గౌరవించిరి (10-76-9 నుండి 20 వరకు).

మయునిచే నిర్మింపబడి మాయామయమైన ఆ సౌభము ఒకచోట ఒక రూపముగను, మరొకచోట పలురూపములుగను, ఒకచోట కనపడి మరొకచోట కనపడక శత్రువుల ఊహకందనిదై యుండెను (*బహు రూప ఏక రూపం తత్ దృశ్యతే చ న దృశ్యతే । మాయామయం మయకృతం దుర్విభావ్యం పరైః అభూత్ ॥* 10-76-21). ఆ 'సౌభము' అను విమానము ఒకచోట భూమిమీద మఱియొకపుడు ఆకాశమున, ఒకసారి పర్వతశిఖరముమీద, ఒకపుడు నీటిలో కనపడుచు అగ్నిజ్వాలాచక్రమువలె నిలకడలేక తిరుగుచుండెను (*క్వచిత్ భూమౌ క్వచిత్ వ్యోమ్ని గిరిమూర్ధ్ని జలే క్వచిత్ । అలాతచక్రవత్ భ్రామ్యత్ సౌభం తత్ దురవస్థితమ్ ॥* 10-76-22). ఎప్పుడే ప్రదేశమున సౌభముతోను, సైనికులతోను, సాల్వుడు అగుపడుచుండెనో యాదవవీరులప్పుడు ఆ స్థానమునందు వానిపై బాణములను గురిపింపసాగిరి. అప్పుడు శత్రువులచే విడువబడుచున్నట్టియు సర్పమువలె దుస్సహములైనట్టియు, సూర్యాగ్నులవలె మండుచున్నవిఅగు శరములతో సౌభము, సైన్యము పీడింపబడుచుండగా సాల్వుడు మోహగ్రస్తుడయ్యెను. ఇహలోకపరలోకముల

రెంటిని గెలువవలయునని తలంచు యాదవవీరులు అప్పుడు సాల్వపక్షములోని సేనాపతుల అస్త్రములచే మిగుల పీడితులైనను తమతమ యుద్ధస్థానములను విడువలేదు. పిమ్మట ద్యుమానుడు అను మహాబలశాలియైన సాల్వుని ఆ సేనాధిపతి ప్రద్యుమ్నునిచే దెబ్బతిని పిమ్మట వాడు ప్రద్యుమ్నుని కడకు వెడలి కృష్ణలోహనిర్మితమగు గదతో వానిని గొట్టి సింహనాదము చేసెను. ఆ గదాఘాతముచే శత్రుదమనుడగు ప్రద్యుమ్నుని వక్షస్థలము గాయమైనది. అతడు మూర్ఛిల్లినాడు. వాని సారథియు ధర్మము నెఱిగినవాడునగు దారుకపుత్రుడు రథము నడుపుచు వానిని యుద్ధరంగమునుండి మఱియొకచోటికి తీసుకొనిపోయెను. అపుడు ప్రద్యుమ్నుడు క్షణకాలములోనే మూర్ఛనుండి తేరుకొని సారథితో ఇట్లు పలికెను -

సూతుడా! యుద్ధరంగమునుండి నేనిట్లు పారిపోవుట మిగుల నిందనీయమైనది. దుర్బలచిత్తుడగు సారథికారణముగా యుద్ధరంగమునుండి పారిపోవుట అను పాపముచే గ్రహింపబడినవానిని నేనొక్కడనే. నేను తప్ప యాదవవంశమున పుట్టిన వాడెవ్వడును యుద్ధము నుండి పారిపోయినట్లు వినలేదు. నేడు నేను యుద్ధము నుండి పూర్తిగా పారిపోయితిని. అందువలన తండ్రులగు రామకృష్ణుల వద్దకు పోయి వారడిగిన దానికి సమాధానముగ నా యోగ్యతకు తగినట్లుగా నేను ఏమి చెప్పెదను? నా అన్నలభార్యలు తప్పక నవ్వుచు "వీరుడా! శత్రువులు యుద్ధమున నీకెట్లు కష్టములు గలుగజేసిరో, నీవు ఎట్లు పారిపోతివో చెప్పు" అని అడుగుతారు. సారథి పలికెను -

చిరంజీవీ! ప్రభూ! సారథి ఆపదలో ఉన్న రథికుని, రథికుడు ఆపదలోనున్న సారథిని రక్షింపవలయునను నియమము తెలిసికొనియే ఇట్టిపనిని చేసితిని. నేను సారథి ధర్మము నెఱింగియే నిన్ను యుద్ధరంగము నుండి ఇచ్చటకు తెచ్చితిని. నీవు అప్పుడు శత్రువు యొక్క గదాఘాతముచే మూర్ఛితుడవైతివి (10-76-23 నుండి 33).

అనంతరము ప్రద్యుమ్నుడు స్నానము చేసి కవచమును ధరించి ధనుస్సును తీసుకొని సారథితో "సూతా! నీవు నన్ను మరల యుద్ధము కొరకు ద్యుమంతుని కడకు తీసుకొని వెళ్ళు" అని పలికెను. అపుడు సారథి వానిని అచటికి తీసుకొని వెడలగా అతడు నవ్వుచు తన సైన్యమును నాశనము చేయు ద్యుమంతుని యెదుర్కొని ఎనిమిది బాణములతో వానిని గొట్టెను. అతడు నాలుగు బాణములతో వాని నాలుగు గుఱ్ఱములను, ఒక బాణముతో సారథిని, రెండింటితో ధనుస్సును, పతాకమును, మరియొక బాణముతో ద్యుమంతుడి శిరమును గొట్టెను. గదుడు, సాత్యకి, సాంబుడు మున్నగు యాదవవీరులు సాల్వుని సైన్యమును వినాశము చేయుచుండిరి. అపుడు సౌభకమునందున్న వీరులు తెగిపోయిన కంఠములు గలవారై సముద్రమున పడుచుండిరి (10-77-1 నుండి 4 వరకు). ఇలా సాంబుడు, సాత్యకి మొదలగువారు 27 రోజులు ఘోరయుద్ధం చేసారు.

ఈ యుద్ధము ద్వారక, మథురపురముల మధ్య వ్యాపించి చేయబడింది. రాజసూయయజ్ఞమనంతరము ఇంద్రప్రస్థనగరమున విశ్రమిస్తున్న శ్రీకృష్ణ బలరాములు ఈ వార్తను తెలిసికొని ద్వారకకు బయలుదేరారు.

బలరాముని ద్వారకరక్షణలో ఉంచి కృష్ణుడు సాల్వునితో యుద్ధానికి దిగాడు. దారుకా! నీవు వెంటనే నా రథమును సాల్వుని వైపు పోనిమ్ము. నీవు ఏమి భయపడనవసరములేదు. ఈ సౌభపతి మాయావి అని గ్రహించు. దారుకుడు తన ప్రభు ఆదేశమును అనుసరించి రథమును అధిరోహించి దానిని నడిపెను. అపుడు తన సైనికులు, శత్రుసైనికులు, యుద్ధరంగమున ప్రవేశించు శ్రీకృష్ణ ధ్వజాగ్రమునందున్న గరుడుని చూచిరి. అపుడు ఓడిపోయే సైన్యమున కధిపతియగు సాల్వుడు యుద్ధరంగమునకు వచ్చిన కృష్ణుని చూచి ప్రద్యుమ్నునిపై మహాధ్వనితో కూడిన శక్తిని వదిలెను. శ్రీకృష్ణభగవానుడు అపుడు దిక్కులను ప్రకాశింపచేయుచు మహావేగముతో ఆకాశమార్గమున వచ్చుచున్న శక్తిని జూచి బాణములతో దానిని నూఱుముక్కలు చేసెను. అనంతరము పదునాఱు బాణములతో అతడు సాల్వుని గొట్టెను. సూర్యుడు కిరణములతో ఆకాశమును కప్పివేయునట్లు బాణములతో సౌభకమును కప్పివేసెను. అపుడు సాల్వుడు శారఙ్గమను ధనుస్సు ధరించినవాడైన శ్రీకృష్ణుని శారఙ్గయుక్తమగు వామహస్తమును గొట్టగా ఆయన చేతిలోనుండి ఆ ధనుస్సు కిందపడిపోవుట అను అద్భుతకార్యము జరిగినది (శత్రువు అహం పెరిగితే కాని పతనం చెందదు. ఇది పాము ముంగీస ఆటలాంటిది) (10-77-10 నుండి 15 వరకు). యుద్ధమున పాము ముంగీస ఆటలో భాగంగా స్వామి శార్ఙ్గధనువు జారింది. అపుడు యుద్ధమును చూచుచున్న దేవాది సకలప్రాణులలోను గొప్పగ హాహాకారములు బయలుదేరగా సాల్వుడు సింహనాదముచేసి శ్రీకృష్ణునితో ఇట్లు పలికెను - (10-77-16). సాల్వుడు సంతోషించి కారుకూతలు పలికాడు ఇలా -

మూర్ఖుడా! కృష్ణా! నీవు మా యెదుట మా మిత్రుడు, నీకు మేనత్త కుమారుడు అగు శిశుపాలుని వివాహము చేసికొనబోవు స్త్రీని హరించితివి. రాజసూయసభలో ఆ శిశుపాలుని అసాధారణ స్థితిలో సంహరించితివి. అందువలన నేడు నా యెదుట కొలది కాలమున్నచో, ఓటమిలేదని విఱ్ఱవీగు నిన్ను తీక్ష్ణబాణములతో గొట్టి యమలోకమునకు పంపెదను (10-77-17,18).

క్రోధించిన స్వామి గదతో సాల్వుని కొట్టగా వాడు రక్తము క్రక్కుచూ అంతర్ధానం చెందాడు. వాడు రాక్షసమాయతో వసుదేవుణ్ణి సృష్టించి వధ చేస్తున్నట్టుగా కృష్ణుడికి చూపాడు. ఇదేమిటి అని కృష్ణుడు ఆలోచించాడు. ఇది రాక్షసమాయ వట్టి బూటకము అని గ్రహించాడు (10-77-28,29,30). అఖండితమగు జ్ఞాన విజ్ఞాన ఐశ్వర్యములను కలిగినట్టి అపరిమితుడగు భగవానునికి అజ్ఞానజనితమగు శోకము, మోహము, స్నేహము, భయము ఎట్లు కలుగగలవు? (*క్వ శోకమోహౌ స్నేహః వా భయం వా యే అజ్ఞసంభవాః । క్వ చ అఖండిత విజ్ఞాన జ్ఞాన ఐశ్వర్యః తు అఖండితః ॥* 10-77-31).

మాయావి అని గ్రహించిన కృష్ణుడు తన బాణాలతో వాడిని గాయపరిచాడు. వాడి రక్షకకవచమును, ధనుస్సును శిరోమణిని ఛేదించాడు. తన గదతో సౌభగమను విమాననగరాన్ని ధ్వంసం చేసాడు. అది వేయిముక్కలై సముద్రంలో పడింది. సాల్వుడు గదను చేపట్టి నేలమీదకు వచ్చి స్వామితో యుద్ధానికి తలపడ్డాడు. అపుడు శ్రీకృష్ణుడు బల్లెముతో తన కెదురుగ త్వరగా వచ్చుచున్న సాల్వుని గదాసహితమగు

హస్తమును ఛేదించి, వానిని సంహరించుటకై ప్రళయ సూర్యునివంటి అద్భుతమగు సుదర్శన చక్రమును చేత పట్టాడు (10-77-35). ఇంద్రుడు వజ్రాయుధము ద్వారా వృత్రాసురుని శిరస్సును ఛేదించినట్లు, శ్రీకృష్ణభగవానుడు సుదర్శనాయుధముతో మాయానిపుణుడగు సాల్వుని కిరీటకుండలయుక్తమగు మస్తకమును ఛేదించెను. అపుడు వాని జనులలో హాహాకారములు బయలుదేరెను (*జహార తేన ఏవ శిరః సకుండలం కిరీటయుక్తం పురుమాయినః హరిః । వజ్రేణ వృత్రస్య యథా పురందరః బభూవ హా హా ఇతి వచః తదా నృణామ్ ॥* 10-77-36).

సాల్వుని మిత్రుడు దంతవక్త్రుడు (దంతవక్త్రుని తల్లియైన శ్రుతశ్రవ శ్రీకృష్ణజనకుడగు వసుదేవుని సోదరి). ఇట్లు దుర్మార్గుడు సాల్వుడు మరణించగా వాడి బంధువు ప్రతీకారముచేయదలచినవాడై దంతవక్త్రుడు రోషముతో శ్రీకృష్ణాభిముఖముగా వెళ్ళినాడు. అపుడు మహాబలుడు దుర్మతియైన దంతవక్త్రుడు పరలోకగతులైన శిశుపాల సాల్వపౌండ్రకుల ఆత్మల తృప్తికై, యుద్ధరంగంలో శ్రీకృష్ణుని తన గదతో ఎదురించాడు. అనంతరము శ్రీకృష్ణుడు ఆ విధముగా తనవైపు వచ్చుచున్న దంతవక్త్రుని చూచి వెంటనే గదను చేబూని రథమునుండి నేలకురికి వానిని అడ్డుకున్నాడు. అప్పుడు దురాత్ముడైన దంతవక్త్రుడు శ్రీకృష్ణునితో ఇట్లు పలికెను- మేనమామ కొడుకువై ఉండికూడా నా మిత్రులను చంపావు. కావున నా గదతో నిన్ను హతమారుస్తా (*త్వం మాతులేయః నః కృష్ణః మిత్ర ధ్రుక్ మాం జిఘాంససి। అతః త్వాం గదయా మన్ద హనిష్యే వజ్రకల్పయా ॥* 10-78-5). నిన్ను చంపి వారి ఆత్మలకు శాంతి చేకూరుస్తా. మిత్రవత్సలుడగు నేను, నా మిత్రుల ఋణము తీర్చుకుంటాను. నీవు బంధువుగా మా దేహంలో పుట్టిన వ్యాధివి. మూర్ఖుడవు, అజ్ఞానుడవు, మన్దుడవు, మా శత్రువు అయిన నిన్ను వధిస్తా అని బంధువైన శ్రీకృష్ణుని దుర్భాషలాడాడు (*తర్హి అనృణ్యం ఉపైమి అజ్ఞ మిత్రాణాం మిత్రవత్సలః । బన్ధురూపం అరిం హత్వా వ్యాధిం దేహచరం యథా ॥* 10-78-6). క్రోధుడై చేతితో గదను త్రిప్పుతూ ఆ మహావీరుడు తన అడుగులతో భూమిని కంపింపచేస్తూ తలపై కృష్ణుని గదతో కొట్టాడు. సింహనాదము చేశాడు. దంతవక్త్రుని గదచే కొట్టబడినను రణరంగమున ఎంతమాత్రము చలింపక ఆ యాదవ ఉద్ధారకుడు శ్రీకృష్ణుడు కౌమోదకి గదతో వాని వక్షస్థలమున కొట్టగా రక్తము గ్రక్కుచు తన్నుకొనుచు ప్రాణహీనుడైనాడు.

రాజా! అనంతరము శిశుపాలవధవలె దంతవక్త్రుని వధచేసినపుడు వాడి శరీరము నుండి వెడలిన సూక్ష్మతరము విచిత్రము అయిన తేజస్సు శ్రీకృష్ణవిగ్రహమందు ప్రవేశించినది (*తతః సూక్ష్మతరం జ్యోతిః కృష్ణం ఆవిశత్ అద్భుతమ్ । పశ్యతాం సర్వ భూతానాం యథా చైద్యవధే నృప ॥* 10-78-10). (సాల్వుని మాయాయుద్ధము వాడి సౌభగమను విమానపురమున ఆధారంగా ద్వారకా మధుర పట్టణముల మధ్య యాదవులతో ఎన్నో చోట్ల 27 రోజులు జరిగింది. ఆ ప్రక్రియలోనే కృష్ణుడు వాడిని హతమార్చాడు. మధురదగ్గరలో యుద్ధరంగమున దంతవక్త్రుడు ప్రవేశించాడు, అక్కడే చంపబడ్డాడు. అందుకే నేటికిని మధురాపురము చెంత దతిహా అనే గ్రామము ఉన్నది. ఇదే దంతవక్త్రుని వధించిన చోటు).

అపుడు, దంతవక్త్రుని సోదరుడు విదూరథుడు భ్రాతృవియోగ శోకమున మునిగినవాడై పగ తీర్చుకోడానికి ఖడ్గము డాలుతో స్వామిపైకి వచ్చాడు. సుదర్శనంతో వాడి కిరీటకుండములతో గల శిరస్సును ఖండించి వేశాడు స్వామి (*తస్య చ ఆపతతః కృష్ణః చక్రేణ క్షురనేమినా । శిరః జహార రాజ ఇంద్ర సకిరీటం సకుండలమ్ ॥* 10-78-12).

శ్రీకృష్ణుడికి జయాపజయాలు లేవు. అయితే మూఢుల దృష్టిలో జరాసంధాదుల చేతిలో పరాజయము పొందినట్లు అగుపడును. రాజా! ఇట్లు శ్రీకృష్ణుడు సౌభుడు, సాల్వుడు, దంతవక్త్రుడు, విదూరథుడు మున్నగు ఇతర జనదుస్సహులగు శత్రువులను సంహరించి యాదవశ్రేష్ఠులచే పరివేష్టితుడై అలంకృతమైన ద్వారకాపట్టణములోనికి వెళ్ళాడు. అపుడు దేవతలు, మానవులు ఆయనను స్తుతించుచుండిరి. మునులు, సిద్ధులు, గంధర్వులు, విద్యాధరులు, మహానాగులు, అప్సరసలు, పితరులు, యక్షులు, కిన్నరలు, చారణులు పుష్పవృష్టిని గురిపించుచు ఆయన విజయగాథలను గానము చేయుచుండిరి (10-78-13,14,15). ఇలా యోగేశ్వరుడు, జగదీశ్వరుడు అయిన కృష్ణభగవానుడు నిత్య విజేయుడై ఉన్నాడు (*ఏవం యోగేశ్వరః కృష్ణో భగవాన్ జగదీశ్వరః । ఈయతే పశుదృష్టీనాం నిర్జితో జయతీతి సః ॥* 10-78-16). (విదూరథుని వధ అనంతరము కృష్ణుడు నందవ్రజమునకు వెడలి తల్లిదండ్రులకు ప్రణామములు ఒనర్చి వ్రజవాసులను ఆనందపరిచాడు. గోపవనితలతో క్రీడించాడు అని పద్మపురాణము తెలియజేయుచున్నది - "కృష్ణోఅపి *తం హత్వా యమునాముత్తీర్య నన్దవ్రజం గత్వా*". "పుణ్యవృక్షములతో నిండినట్టి కాళింది తటమున కేశవుడు గోపవనితలతో కలిసి క్రీడించెను. ఆ విధముగా స్వామి గోపవేషధారియై బహుప్రేమ రసభావములను అనుభవించుచు రెండు మాసములు అచ్చట ఉండెను - *కాలింద్యాః పులినే రమ్యే పుణ్యవృక్షసమాచితే । గోపనారీభిరనిశం క్రీడయామాస కేశవః ॥ రమ్యకేలిసుఖేనైవ గోపవేషధరః ప్రభుః । బహుప్రేమరసేనాత్ర మాసద్వయమువాసహ ॥*. పిదప వాసుదేవుని అనుగ్రహముచే నందాదివ్రజవాసులు తమ భార్యాపుత్రులతో పాటు దివ్యవిమానమును ఎక్కి వైకుంఠగోలోకధామమునకు చేరిరి- (*అథ తత్రస్థా నన్దగోపాదయః సర్వే జనాః పుత్రదారాదిసహితా వాసుదేవ ప్రసాదేన దివ్యరూపధరా విమానమారూఢాః పరమం వైకుంఠలోకమవాపుః । కృష్ణస్తు నన్దగోపవ్రజౌకసాం సర్వేషాం నిరామయం స్వపదం దత్త్వా దివిదేవగణైః సంస్తూయమానో ద్వారవతీం వివేశః*). ద్వారక నుండి వ్రజమునకు శ్రీకృష్ణుని ప్రయాణమును గురించి శ్రీమద్భాగవత శ్లోకము (1.11.9) ఇట్లు ధ్రువపరచుచున్నది - "ఓ కమలనయనుడా! బంధుమిత్రులను కలుసుకొనుటకు నీవు మథురకు బృందావనమునకు లేదా హస్తినాపురమునకు వెళ్ళినపుడు నీవు కనపడకపోవడంవల్ల క్షణకాలము కూడా కోటానుకోట్ల సంవత్సరమువలె తోచుచున్నది". స్వామి ఎన్నో ఒకే రూపములతో తన భార్యలతో ఒకే సమయమున వారి వారి భవనములలో ఉన్నట్లుగా, స్వామి ఒకే సమయమున, వ్రజమున, వైకుంఠమున, గోలోకమున, ద్వారకన ఎన్నో లీలలు చేసి అందరిని సంతృప్తిపరిచాడు. శ్రీలరూపగోస్వామి విరచిత లఘుభాగవతామృతమున, దశమస్కంధమునకు శ్రీల సనాతనగోస్వామి వ్రాసిన వైష్ణవతోషిణి వ్యాఖ్యానములో ఈ విషయములు పొందుపరుచబడి ఉన్నవి).

కౌరవపాండవుల యుద్ధ ప్రయత్నములు విన్న బలరాముడు తీర్థయాత్రలకు వెడలుట-రోమహర్షణ సంహారము బ్రహ్మహత్యాపాతకము చుట్టుకొనుట

కౌరవ పాండవుల యుద్ధ ప్రయత్నములు విన్న బలరాముడు తీర్థయాత్రా నెపముతో ద్వారక నుండి బయలుదేరాడు. తాను తటస్థముగా ఉండదలచి ఈ పనిచేసాడు (*శ్రుత్వా యుద్ధ ఉద్యమం రామః కురూణాం సహ పాండవైః । తీర్థ అభిషేక వ్యాజేన మధ్యస్థః ప్రయయౌ కిల ॥* 10-78-17). ప్రభాసక్షేత్రము, సరస్వతీనది స్నానము, బిందు సరోవరము (అహ్మదాబాదునకు వంద కిలోమీటర్ల దూరమున గల సిద్ధపురమను రైల్వేస్టేషన్ చెంత ఇది గలదు), బ్రహ్మతీర్థము (అజ్మీరు రైల్వేస్టేషనుకు 15 కిలోమీటర్ల దూరమున ఇది గలదు), అనంతరము గంగాయమున తటములయందు గల తీర్థములకు వెళ్ళినాడు. ఆ తర్వాత నైమిశారణ్యము చేరి చక్రతీర్థమును దర్శించి, సత్రయాగములో ప్రవేశించడంతో అచ్చటి మునులు లేచి నమస్కరించారు (*స్నాత్వా ప్రభాసే సన్తర్ప్య దేవ ఋషి పితృ మానవాన్ । సరస్వతీం ప్రతిస్రోతం యయౌ బ్రాహ్మణసంవృతః ॥* 10-78-18, *పృథు ఉదకం బిన్దుసరః త్రితకూపం సుదర్శనమ్ । విశాలం బ్రహ్మతీర్థం చ చక్రం ప్రాచీం సరస్వతీమ్ ॥* 10-78-19, *యమునాం అనుయాని ఏవ గంగాం అను చ భారత । జగామ నైమిశం యత్ర ఋషయః సత్రం ఆసతే ॥* 10-78-20, *తం ఆగతం అభిప్రేత్య మునయః దీర్ఘ సత్రిణః । అభినన్ద్య యథా న్యాయ్యం ప్రణమ్య ఉత్థాయ చ అర్చయన్॥* 17-78-21). కాని వ్యాసాసనం మీద కూర్చున్న వ్యాసమహర్షి శిష్యుడు రోమహర్షణుడు తనను చూసి లేవలేదని సూతకులము వారికి మర్యాద తెలియదని, తనకు నమస్కరించలేదని, బ్రాహ్మణులకంటె ఉన్నతాసనమున కూర్చున్నాడని దూషించాడు (*సః అర్చితః స పరీవారః కృత ఆసన పరిగ్రహః । రోమహర్షణం ఆసీనం మహా ఋషేః శిష్యం ఐక్షత ॥, అప్రత్యుత్థాయినం సూతం అకృత ప్రహ్వాణ అంజలిమ్ । అధ్యాసీనం చ తాన్ విప్రాన్ చుకోప ఉద్వీక్ష్య మాధవః ॥* 10-78-22, 23). రోమహర్షణుడు ప్రతిలోమ వివాహంలో జన్మించాడని, శాస్త్రాలు వ్యాసుని వద్ద నేర్చుకున్నా అవి వీనియందు సద్గుణములు కలిగించలేదని, ఆత్మనిగ్రహము, వినయము వీనికి లేవని నిందించాడు (*కస్మాత్ అసౌ ఇమాన్ విప్రాన్ అధ్యాస్తే ప్రతిలోమజః । ధర్మపాలాన్ తథా ఏవ అస్మాన్ వధం అర్హతి దుర్మతిః ॥, ఋషేః భగవతః భూత్వా శిష్యః అధీత్య బహూని చ । స ఇతిహాస పురాణాని ధర్మశాస్త్రాణి సర్వశః ॥, అదాన్తస్య అవినీతస్య వృథా పండితమానినః । న గుణాయ భవన్తి స్మ నటస్య ఇవ అజిత ఆత్మనః ॥* 10-78-24,25,26). ఇటువంటి వారిని అనగా కపటులను చంపుటయే తన అవతారధర్మమని సమర్థించుకున్నాడు (*ఏతత్ అర్థః హి లోకే అస్మిన్ అవతారః మయా కృతః । వధ్యాః మే ధర్మధ్వజినః తే హి పాతకినః అధికాః ॥* 10-78-27). భగవాన్ బలరాముడు అప్పుడు తీర్థయాత్రా నియమములను ఉల్లంఘించి పై విధముగా పలికి చేతిలోని కుశాగ్రభాగముతో వానిని సంహరించెను (*ఏతావత్ ఉక్త్వా భగవాన్ నివృత్తః అసత్ వధాత్ అపి । భావిత్వాత్ తం కుశ అగ్రేణ కరస్థేన అహనత్ ప్రభుః ॥* 10-78-28). అప్పుడు మునులు దుఃఖితులై హాహా కారాలు చేసారు (ఇది కృష్ణుడికి బలరాముడికి గల తేడా!). సంకర్షణుడా! నీవు అధర్మకార్యము చేసావు అని ఖిన్నులైనారు (*హాహా ఇతి*

వాదినః సర్వే మునయః ఖిన్నమానసాః । ఊచుః సంకర్షణం దేవం అధర్మః తే కృతః ప్రభో ॥ 10-78-29). రోమహర్షణుని తామే గురుస్థానమున కూర్చోబెట్టామని యజ్ఞం పరిసమాప్తి వరకు దీర్ఘాయువును, శారీరక కష్టమునుండి విముక్తి ప్రసాదించామని మునులు తెలియజేశారు (*అస్య బ్రహ్మ ఆసనం దత్తం అస్మాభిః యదునన్దన । ఆయుః చ ఆత్మ అక్లమం తావత్ యావత్ సత్రం సమాప్యతే ॥* 10-78-30). బ్రహ్మహత్య ప్రాయశ్చిత్తము చేసుకొనమని, నీకు ధర్మశాస్త్ర నియమములు అంటకున్నను లోకనియమాలను ఆదరించుటకు ప్రాయశ్చిత్తము అవసరమన్నారు (*అజానతా ఏవ ఆచరితః త్వయా బ్రహ్మవధః యథా । యోగ ఈశ్వరస్య భవతః ఆమ్నాయః అపి న నియామకః ॥, యది ఏతత్ బ్రహ్మహత్యాయాః పావనం లోక పావన । చరిష్యతి భవాన్ లోకసంగ్రహః అనన్యచోదితః ॥* 10-78-31,32). తమ సత్రయాగము భంగము కాకుండా ఉపాయము ఆలోచించమని ప్రార్థించారు.

బలరాముడు పలికెను – మునులారా! నేను లోకానుగ్రహవాంఛతో ఈ బ్రహ్మహత్యకు ప్రాయశ్చిత్తము చేసుకుందును. దీనికి ఏ నియమముల గలవో వానిని తెల్పగలరు. ముఖ్యముగా ఈ రోమహర్షణునకు మీరిచ్చినట్టి దీర్ఘాయువు, బలము, ఇంద్రియపటుత్వము ఇంకను ఇతర గుణములు కావలెనని మీరు కోరెదరో వాటినన్నింటిని యిచ్చెదను. ఋషులు పలికిరి – రామా! దేనిచే నీ అస్త్రము, వీర్యము, వీరి మరణము, మా ఇట్టి వాక్కులు ఇవి అన్నియు నిజముకాగలవో అట్టి పనిని చేయగలవు (10-78-33,34,35). అపుడు బలరాముడు ఇలా తెలియజేశాడు– తండ్రి పుత్రుడి రూపంలో జన్మిస్తాడు కావున రోమహర్షణుని పుత్రుడగు ఉగ్రశ్రవసుని దీవించి పురాణవక్తగా చేస్తాను అన్నాడు బలరాముడు – ఇది వేదనియమము అని అలాగే చేశాడు (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ – ఆత్మా వై పుత్రః ఉత్పన్నః ఇతి వేద అనుశాసనం । తస్మాత్ అస్య భవేత్ వక్తా ఆయుః ఇంద్రియసత్త్వవాన్ ॥* 10-78-36). [*ఆత్మా వై పుత్రనామాసి – బృహదారణ్యకోపనిషత్ ॥* 6-4-8– "నీవు నా వివిధాంగముల నుండి జన్మించినవాడవై నా హృదయము నుండి ఉత్పన్నమైతివి. నా పుత్రుని రూపమున ఉన్నట్టి నీవు సాక్షాత్తుగా నేను అయియున్నావు. నీవు శతశరదృతువులు జీవించెదవు గాక!"– (*అఙ్గాదఙ్గాత్సంభవసి హృదయాదభిజాయసే । ఆత్మా వై పుత్రనామాసి సంజీవ శరదః శతమ్ ॥* – "శతపథ బ్రాహ్మణ" (14.9.8.4) మరియు "బృహదారణ్యకోపనిషత్" (6.4.8)].

బ్రహ్మహత్యాపాతకమునుండి ఎలా బయటపడాలో తెల్పమని బలభద్రుడు మునులను ప్రార్థించాడు (*కిం వః కామః మునిశ్రేష్ఠాః బ్రూత అహం కరవాణి అథ। అజానతః తు అపచితిం యథా మే చిన్త్యతాం బుధాః ॥* 10-78-37). ఋషులు ఇట్లా తెలియజేశారు –

నైమిశారణ్యములో దానవుడైన ఇల్వలుని పుత్రుడైన బల్వలుడు ప్రతి పర్వదినమున (ప్రతి అమావాస్యనాడు) జరుపబడు యజ్ఞములను అపవిత్రము చేస్తూ పాడుచేస్తున్నాడు. ఓ దశార్హ వంశజుడా! వాడు మా యాగశాలకు వచ్చి యజ్ఞకుండములలో చీము, నెత్తురు, మలమూత్రములను, మద్యమాంసములను క్రుమ్మరించుచుండును. వాణ్ణి వధించమని మునులు బలరామునికి తెల్పారు (*ఋషయః ఊచుః – ఇల్వలస్య సుతః ఘోరః బల్వలః నామ దానవః । సః దూషయతి నః సత్రం ఏత్య పర్వణి పర్వణి ॥* 10-

78-38). (*తం పాపం జహి దాశార్హ తత్ నః శుశ్రూషణం పరం । పూయశోణిత విట్ మూత్ర సురా మాంస అభివర్షిణమ్ ॥* 10-78-39). మరియు, కామక్రోధాదులు వదలిన చిత్తముతో భారతవర్షమును ప్రదక్షిణము చేయమని, 12 నెలలు ఇలా తపస్సు ఆచరించుచూ తీర్థములయందు స్నానము చేయుచూ బ్రహ్మహత్యా ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోమని మునులు ఆదేశించారు (*తతః చ భారతం వర్షం పరీత్య సుసమాహితః । చరిత్వా ద్వాదశాన్ మాసాన్ తీర్థస్నాయీ విశుధ్యసే ॥* 10-78-40).

రాజా! ఆ తర్వాత, పర్వకాలమున (అమావాస్య పండుగరోజున) దుర్గంధము వీయుచూ, అశుచి పదార్థములను యజ్ఞశాలయందు కురిపించి శూలహస్తుడై బల్వలుడు రావడం చూసాడు బలదేవుడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - తతః పర్వణి ఉపావృత్తే ప్రచండః పాంశువర్షణః । భీమః వాయుః అభూత్ రాజన్ పూయ గన్ధః తు సర్వశః ॥, తతః అమేధ్యమయం వర్షం బల్వలేన వినిర్మితమ్ । అభవత్ యజ్ఞశాలాయాం సః అన్వదృశ్యత శూలభృత్ ॥* 10-79-1,2). వాడు అతిభయంకరరూపుడై ఉన్నాడు. కాటుకముద్దవలె మిగుల నల్లని వర్ణముగల విశాలదేహము గలవాడు, మిగుల తప్తమైన తామ్రవర్ణమువలె జుట్టు గడ్డం గలవాడు, గొప్ప కోరలు గలవాడు ఉగ్రవదనుడుఅగు ఆ బల్వలుడు భయంకరంగా ఉన్నాడు (*తం విలోక్య బృహత్ కాయం భిన్న అంజన చయ ఉపమమ్ । తప్త తామ్ర శిఖా శ్మశ్రుం దంష్ట్రా ఉగ్ర భ్రుకుటీ ముఖమ్ ॥* 10-79-3). అపుడు బలరాముడు స్మరింపగానే శత్రుసైన్యసంహారకమగు ముసలాయుధము, దైత్యులను సంహరించు హలాయుధము వెంటనే వచ్చాయి (*సస్మార ముసలం రామః పరసైన్యవిదారణమ్ । హలం చ దైత్యదమనం తే తూర్ణం ఉపతస్థతుః ॥* 10-79-4). అపుడు బలరాముడు ఆకాశమున సంచరించుచున్న బ్రహ్మద్రోహి బల్వలుని హలాగ్రముతో లాగి, క్రోధముతో వాని శిరస్సును ముసలాయధముతో కొట్టెను. లలాటము బ్రద్దలుకాగా బల్వలుడు రక్తసిక్త శరీరముతో రక్తమును గ్రక్కుకొనుచు ఆర్తనాదము చేయుచు పర్వతమువలె నేలగూలెను (*తం ఆకృష్య హల అగ్రేణ బల్వలం గగనే చరమ్ । ముసలేన అహనత్ క్రుద్ధః మూర్ధ్ని బ్రహ్మ ద్రుహం బలః ॥* 10-79-5). (*సః అపతత్ భువి నిర్భిన్నలలాటః అసృక్ సముత్సృజన్ । ముంచన్ ఆర్త స్వరం శైలః యథా వజ్రహతః అరుణః ॥* 10-79-6). దేవతలు పూర్వకాలమున వృత్రాసురుని సంహరించిన ఇంద్రుని స్తుతించుచు అభిషేకించినట్లు మహాత్ములగు ఋషులు గూడ అపుడు బలదేవుని స్తుతించుచు అమోఘములైన ఆశీస్సులు నొసంగి అభిషేకించిరి (*సంస్తుత్య మునయః రామం ప్రయుజ్య అవితథ ఆశిషః । అభ్యషించన్ మహాభాగాః వృత్రఘ్నం విబుధాః యథా ॥* 10-79-7). అనంతరము దివ్యసుగంధభరిత సొగసైన వైజయంతీమాలను, దివ్యవస్త్రములను, దివ్యాభరణములను బలదేవునికిచ్చి ఆదరించారు (*వైజయన్తీం దదుః మాలాం శ్రీధామ అమ్లాన పంకజామ్ । రామాయ వాససీ దివ్యే దివ్యాని ఆభరణాని చ ॥* 10-79-8).

ఆ తర్వాత బలరాముడు తీర్థయాత్రలలో కౌశికీనదికి వెళ్ళి అక్కడ స్నానము చేశాడు (ఇది హిమాలయపర్వతమున పుట్టి నేపాల్ గుండా బీహారు మీదుగా ప్రవహించు కోసి నది). ఆ తర్వాత

సరయూనది పుట్టిన సరోవరమున స్నానమాడి, ఆ నదిని అనుసరించుచూ ప్రయాగ చేరాడు. అచట స్నానమాడి, తర్పణములు ఇచ్చి, పులహాశ్రమమునకు వెళ్ళాడు (*అథ తైః అభ్యనుజ్ఞాతః కౌశికీం ఏత్య బ్రాహ్మణైః । స్నాత్వా సరోవరం అగాత్ యతః సరయూః అస్రవత్ ॥, అనుస్రోతేన సరయూం ప్రయాగం ఉపగమ్య సః । స్నాత్వా సన్తర్ప్య దేవ ఆదీన్ జగామ పులహ ఆశ్రమమ్ ॥* 10-79-9,10). ఆ తర్వాత గోమతి, గండకి, శోణ, విపాశనదులలో స్నానమాడెను. గయలో పితృదేవతలను ఆరాధించెను. గంగాసాగరమున స్నానమాడెను (*గోమతీం గండకీం స్నాత్వా విపాశాం శోణే ఆప్లుతః । గయాం గత్వా పితౄన్ ఇష్ట్వా గంగాసాగరసంగమే ॥* 10-79-11). మహేంద్రపర్వతమున పరశురాముని దర్శించి, సప్త గోదావరి నదులలో స్నానమాచరించెను. అలాగే వేణ, పంప, భీమారథిలలో స్నానమాడెను (*ఉపస్పృశ్య మహా ఇంద్ర అద్రౌ రామం దృష్ట్వా అభివాద్య చ । సప్త గోదావరీం వేణాం పంపాం భీమరథీం తతః ॥* 10-79-12). పిమ్మట కార్తికేయుని దర్శించి, గిరీశుని ధామమగు శ్రీశైలమును, ద్రవిడదేశమున వేంకట ప్రభువు నివసించు వేంకటాచలమును దర్శించెను (*స్కన్దం దృష్ట్వా యయౌ రామః శ్రీశైలం గిరిశ ఆలయమ్ । ద్రవిడేషు మహాపుణ్యం దృష్ట్వా అద్రిం వేంకటం ప్రభుః ॥* 10-79-13). అట్లే కాంచీనగరమున కామకోటిని, కావేరిలో స్నానమాడి మహా పుణ్యక్షేత్రమైన శ్రీరంగమున శ్రీహరిని దర్శించెను (*కామకోటీపురీం కాంచీం కావేరీం చ సరిత్ వరామ్ । శ్రీరంగ ఆఖ్యం మహాపుణ్యం యత్ర సన్నిహితః హరిః ॥,* 10-79-14). ఋషభ పర్వతమున శ్రీహరి క్షేత్రమును, దక్షిణదేశమున మధుర మీనాక్షి దేవిని, ఆ తర్వాత సముద్రమున రామేశ్వరము-సేతుబంధనమున గోదానములు చేశాడు. ఇలా బ్రహ్మహత్యాపాతకము తొలగే ప్రయత్నము చేశాడు. కృతమాలానది, తామ్రపర్ణీనది, కులాచలము, మలయపర్వతమునగల అగస్త్య ఋషి ఆశీస్సులు పొందాడు. ఆ తర్వాత కన్యాకుమారిలో దుర్గాదేవిని దర్శించాడు (*ఋషభ అద్రిం హరేః క్షేత్రం దక్షిణాం మధురాం తథా । సాముద్రం సేతుం అగమత్ మహాపాతకనాశనమ్ ॥* 10-79-15). (*తత్ర అయుతం అదాత్ ధేనూః బ్రాహ్మణేభ్యః హల ఆయుధః । కృతమాలాం తామ్రపర్ణీం మలయం చ కుల అచలమ్ ॥, తత్ర అగస్త్యం సమాసీనం నమస్కృత్య అభివాద్య చ । యోజితః తేన చ ఆశీర్భి అనుజ్ఞాతః గతః అర్ణవం । దక్షిణం తత్ర కన్యా ఆఖ్యాం దుర్గాం దేవీం దదర్శ సః ॥* 10-79-16,10-79-17). పిదప అతడు ఫాల్గుణ తీర్థమునకు (అనంతశయనమునకు) వెళ్ళి పంచాప్సరస సరోవరమున విష్ణు ఆలయమును దర్శించాడు. అచట 10 వేల గోవులను దానమిచ్చాడు, అనగా అనంతపురమును (Trivandram) (తిరువనంతపురము) దర్శించాడు (*తతః ఫాల్గునం ఆసాద్య పంచ అప్సరసం ఉత్తమమ్ । విష్ణుః సన్నిహితః యత్ర స్నాత్వా అస్పర్శత్ గవ అయుతమ్ ॥* 10-79-18). గోకర్ణమున ధూర్జటిని దర్శించి, శూర్పారకము, తాపి, పయోష్ణి నిర్వింధ్య నదీజలమును స్పృశించి, ఆ తర్వాత దండకారణ్యము ప్రవేశించి, రేవానది, మహిష్మతీపురమను తీర్థమును, మనుతీర్థమును, ప్రభాసక్షేత్రమును దర్శించాడు (*తతః అభివ్రజ్య భగవాన్*

కేరళాన్ తు త్రిగర్తకాన్ । గోకర్ణ ఆఖ్యం శివక్షేత్రం సాన్నిధ్యం యత్ర ధూర్జటేః ॥, ఆర్యాం ద్వైప అయనీం దృష్ట్వా శూర్పారకం అగాత్ బలః । తాపీం పయోష్ణీం నిర్విన్ధ్యాం ఉపస్పృశ్య అథ దండకమ్ ॥, ప్రవిశ్య రేవాం అగమత్ యత్ర మాహిష్మతీ పురీమనుతీర్థం ఉపస్పృశ్య ప్రభాసం పునః ఆగమత్ ॥ 10-79-19,20,21). కురుక్షేత్రమున రాజులందరు మరణించినారని విని, భూభారము తొలగినదని తలచి, రణరంగమున భీమ దుర్యోధనుల గదాయుద్ధమును నివారించుటకు కురుక్షేత్రము వెడలెను (*శ్రుత్వా ద్విజైః కథ్యమానం కురుపాండవసంయుగే । సర్వరాజన్యనిధనం భారం మేనే హృతం భువః ॥* 10-79-22). (*సః భీమదుర్యోధనయోః గదాభ్యాం యుధ్యతోః మృధే । వారయిష్యన్ వినశనం జగామ యదునన్దన ॥* 10-79-23). యుద్ధమువలదని, మీలో ఒకరు గొప్ప దేహబలమును, మరొకరు గదాయుద్ధ నైపుణ్యము కలవారని, కావున ఇద్దరు సమబలురని వారికి హితబోధ చేశారు (*యువాం తుల్యబలౌ వీరౌ హే రాజన్ హే వృకోదర । ఏకం ప్రాణ అధికం మన్యే ఉత ఏకం శిక్షయా అధికమ్ ॥* 10-79-26). (*తస్మాత్ ఏకతరస్య ఇహ యువయోః సమవీర్యయోః । న లక్ష్యతే జయః అన్యః వా విరమతు అఫలః రణః ॥* 10-79-27). వారు వైరిభావముతో కలవారై యుద్ధమును కొనసాగించిరి (*న తత్ వాక్యం జగృహతుః బద్ధ వైరౌ నృప అర్థవత్ । అనుస్మరన్తౌ అన్యోన్యం దురుక్తం దుష్కృతాని చ ॥* 10-79-28). బలరాముడు అచట ఉండక ద్వారకకు వెడలి ఉగ్రసేనాది బంధువులను కలసికొనెను. తిరిగి నైమిశారణ్యము వెళ్ళి, వానప్రస్థమున క్రతువులలో ఋషులతో కలసి పాల్గొన్నాడు. సర్వశక్తిమంతుడగు బలరాముడు ఋషులకు విశుద్ధ విజ్ఞానమును ప్రసాదించెను. దాని ద్వారా వారు సమస్త విశ్వము అతని యందు ఉన్నట్లుగాను, ఆతడు సర్వమునందు వ్యాప్తమై యున్నట్లుగాను గాంచగలిగిరి అనగా తన స్వరూప జ్ఞానమును (ఆదిశేషుడు, ఆచార్యుడు కదా!) బోధించెను (*తేభ్యః విశుద్ధవిజ్ఞానం భగవాన్ వ్యతరత్ విభుః । యేన ఏవ ఆత్మని అదః విశ్వం ఆత్మానం విశ్వగం విదుః ॥* 10-79-31). అనంతరము బలరాముడు అవభృథస్నానము చేసిన తరువాత మంచి వస్త్రములను, మంచి భూషణములను ధరించి భార్య అగు రేవతీదేవితోను, జ్ఞాతులతోను, బంధువులతోను, హితులతోను గూడి - వెన్నెలతో గూడియున్న చంద్రునివలె శోభిల్లుచుండెను (*స్వపత్న్యా అవభృథ స్నాతః జ్ఞాతిబన్ధుసుహృత్‌వృతః । రేజే స్వజ్యోత్స్నయా ఇవ ఇన్దుః సువాసాః సుష్ఠు అలంకృతః ॥* 10-79-32). అనంత మహాత్మ్యశాలియు, అనంతుడు, అప్రమేయుడు, యోగమాయ వలన సాధారణ మనుష్యునిగా గోచరించువాడు మాయామానుషవిగ్రహుడు, బలశాలి, మహాబలుడుఅగు బలరాముడు అట్టి అసంఖ్యాకములగు ఇతర లీలలను కావించియుండెను (*ఈదృక్ విధాని అసంఖ్యాని బలస్య బలశాలినః । అనన్తస్య అప్రమేయస్య మాయామర్త్యస్య సన్తి హి ॥* 10-79-33). రాజా! ప్రభాతమునందు, సాయంకాలమునందు అద్భుతకర్ముడు, అనంతమహాత్మ్యశాలియు అగు బలదేవుని యీచరితమునంతటిని నిరంతరము స్మరించువాడు శ్రీహరికి ప్రియతముడగును (*యః అనుస్మరేత రామస్య కర్మాణి అద్భుత కర్మణః । సాయం ప్రాతః అనన్తస్య విష్ణోః సః దయితః భవేత్ ॥* 10-79-34).

ఇంకా కృష్ణలీలలను వినాలని కోరిన పరీక్షిన్ మహారాజు–ఎందుకు అంటే?

- శ్రీకృష్ణుడు భగవానుడు, మహాపురుషుడు, అనంతలీలలు గలవాడు. కావున స్వామి అనంతలీలలను ఇంకా వినాలని ఉంది (*భగవాన్ యాని చ అన్యాని ముకుందస్య మహాత్మనః । వీర్యాణి అనంతవీర్యస్య శ్రోతుమిచ్ఛామి హే ప్రభో॥* 10–80–1).
- స్వామి దివ్యలీలలను, ఒకసారి వినడం మొదలు పెట్టిన తర్వాత, ఎవ్వరు దానిని వినడం మానగలరు? ఇంకా కావాలంటారు (*కో ను శ్రుత్వా అసకృద్ బ్రహ్మన్ ఉత్తమః శ్లోక సత్ కథాః । విరమేత విశేషజ్ఞో విషణ్ణః కామమార్గణైః ॥* 10–80–2).
- నిజమైన నాలుక భగవద్ గుణములు కీర్తించేది, నిజమైన చేతులు భగవత్ కార్యము చేసేవి, నిజమైన చిత్తము సర్వభూతాంతర్యామి యగు శ్రీకృష్ణుని స్మరించేది, నిజమైన కర్ణములు (చెవులు) స్వామి పుణ్యచరితమును వినేటివి– *(సా వాక్ యయా తస్య గుణాన్ గృణీతే కరౌ చ తత్ కర్మ కరౌ మనశ్చ । స్మరేత్ వసన్తం స్థిరజంగమేషు శృణోతి తత్ పుణ్య కథాః సః కర్ణః* 10–80–3). *(హరి భజియించు హస్తములు హస్తములు అచ్యుత కోరిమొక్కుత చ్ఛిరము శిరంబు చక్రధరు చేరిన చిత్తము చిత్తము ఇందిరా వరు కను దృష్టి దృష్టి మురవైరి నుతించిన వాణి వాణి అక్షర కథ లానుకర్ణములు కర్ణములై విలసిల్లు బో భువిన్* – పోతన 10. ఉ.భా.963).
- శ్రీకృష్ణస్వామిఆలయదర్శనము చేసి, స్వామిని కీర్తించు భక్తుల దర్శనము చేసికొని నమస్కరించు శిరస్సే నిజమైన శిరస్సు. వారిని చూసే నేత్రములే నేత్రములు. నిరంతరము విష్ణువు యొక్క విష్ణుభక్తుల పాదోదకమును సేవించు అంగములే అంగములని చెప్పబడినవి– (*శిరః తు తస్యోభయలింగం ఆనమేత్ తదేవ యత్ పశ్యతి తద్ధి చక్షుః । అంగాని విష్ణోరథ తద్ జనానాం పాదోదకం యాని భజన్తి నిత్యమ్ ॥* 10–80–4). (*హరిపాదతీర్థసేవాపరుడై విలసిల్లునట్టి భాగవతుని విస్ఫురిత అంగము అంగము, ఆ పరమేశ్వరునెఱుగ నాకు పలుకు మునీంద్రా* – పోతన 10. ఉ.భా. 964).

సూతుడు శౌనకాదిమునులకు ఇలా చెప్పాడు. మునులారా! నిరంతరము శ్రీకృష్ణుని యందు ఆసక్త చిత్తుడగు శుకమహర్షి శ్రద్ధగల పరీక్షిన్మహారాజుకు ఈ విధముగా చెప్పసాగాడు – (*విష్ణురాతేన సంపృష్టో భగవాన్ బాదరాయణిః । వాసుదేవే భగవతి నిమగ్నహృదయో అబ్రవీత్ ॥* 10–80–5). (ఇలా స్వామిశ్రద్ధ కలవారికే స్వామి గురించి బోధించాలి. ఇతరులను వదలివేయాలి అని పైన చెప్పబడినది) శుకమహర్షి పరీక్షిన్మహారాజుకు కృష్ణకథను ఇంకా ఇలా చెప్పటం ప్రారంభించాడు –

"శ్రీకృష్ణుడు సుదామునకు (కుచేలుడు లేక శ్రీదాముడు) స్వాగతమిచ్చుట"

శ్రీకృష్ణుని బాల్యమిత్రుడు సుదాముడు. ఇతడు విరక్తుడు (విషయాసక్తి శూన్యుడు), ఇంద్రియములను గెలిచినవాడు (జితేంద్రియుడు), ప్రశాంతచిత్తుడు (ప్రశాన్తాత్మ) (*శ్రీశుకః ఉవాచ – కృష్ణస్య ఆసీత్ సఖా*

కశ్చిత్ బ్రాహ్మణః బ్రహ్మవిత్తమః । విరక్త ఇంద్రియ అర్థేషు ప్రశాన్త ఆత్మా జిత ఇన్ద్రియః ॥ 10-80-6). బీదరికములో చిరిగిన వస్త్రమును (కుచేలస్య) వేసుకొని సరిగ్గా భోజనము దొరకకపోయినా వచ్చినదానితో సంతృప్తి చెందుతూ ఉండేవాడు. అతని భార్య భర్తను అనుసరిస్తూ కృశించి ఉండెను. అతడు అనాయాసముగ లభించిన ద్రవ్యముతో జీవితమును గడుపుకొనుచు గృహస్థధర్మమున నిమగ్నుడైయుండును. జీర్ణమలిన వస్త్రములను ధరించిన ఆ బ్రాహ్మణుని భార్యయు జీర్ణమలిన వస్త్రములను ధరించి ఆకలిచే శిథిలమైన శరీరము కలిగియుండెను (*యదృచ్ఛయా ఉపపన్నేన వర్తమానః గృహ ఆశ్రమీ । తస్య భార్యా కుచేలస్య క్షుత్ క్షామా చ తథావిధా ॥* 10-80-7). మీ మిత్రుడు శ్రియఃపతి కదా! ఆయన బ్రాహ్మణప్రియుడు కావున ఒక్కసారి వెళ్తే బాగుంటుంది. మహాత్మా! బ్రాహ్మణహితరతుడు, శరణ్యుడు, సాక్షాత్తుగ శ్రీపతియు, యాదవశ్రేష్ఠుడునగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు నీ మిత్రుడు (*నను బ్రహ్మన్ భగవతః సఖా సాక్షాత్ శ్రియఃపతిః । బ్రహ్మణ్యః చ శరణ్యః చ భగవాన్ సాత్వత ఋషభః ॥* 10-80-9). మహాత్మా! మీరు సాధువులకు పరమగతి అయిన ఆ శ్రీకృష్ణుని వద్దకు వెళ్ళగలరు. అట్లయిన ఆయన బహుకుటుంబీకుడవుఅగు నీకు ధనము సరిపోయేంత ఇవ్వగలడు (*తం ఉపైహి మహాభాగ సాధూనాం చ పరాయణం । దాస్యతి ద్రవిణమ్ భూరి సీదతే తే కుటుంబినే ॥*10-80-10). శరణన్న వారికి తననే సమర్పించుకుంటాడట. ఇప్పుడు ఆ భోజవృష్ణఅన్ధ రాజ్యాధిపతి ద్వారకలోనే ఉంటున్నాడట. అర్థకామములు ముఖ్యము కాకపోయినను జీవనము గడపటానికి అవసరమేకదా? (*ఆస్తే అధునా ద్వారవత్యాం భోజవృష్ణి అంధక ఈశ్వరః । స్మరతః పాదకమలం ఆత్మానం అపి యచ్ఛతి । కిం ను అర్థ కామాన్ భజతః న అతి అభీష్టాన్ జగత్ గురుః ॥* 10-80-11). కావున వెళ్ళాల్సింది అని ప్రార్థించింది. మనస్సులో శ్రీకృష్ణదర్శనలాభం కలుగుతుందని ఆలోచించినవాడై సరే అన్నాడు (*సః ఏవం భార్యయా విప్రః బహుశః ప్రార్థితః మృదుః । అయం హి పరమః లాభః ఉత్తమః శ్లోక దర్శనమ్ ॥* 10-80-12). భార్య కోరికవల్ల సంపదకై శ్రీకృష్ణదర్శనార్థము వెళుతుంటే ఆవిడ నాలుగు పిడికిళ్ళ అటుకులను యాచించి తెచ్చి జీర్ణవస్త్రము కొంగున ముడివేసి పంపింది (*యాచిత్వా చతురో ముష్టీన్ విప్రాన్ పృథుకతండులాన్ । చేలఖండేన తాన్ బద్ధ్వా భర్త్రే ప్రాదాత్ ఉపాయనమ్ ॥* 10-80-14). అలా చిరిగిన పంచెలో కట్టుకొని "శ్రీకృష్ణదర్శనము నాకెట్లు కలుగుతుందో?" అని ఆలోచిస్తూ ద్వారకానగరానికి వెళ్ళినాడు. కొందరు స్థానిక బ్రాహ్మణులతో గూడినవాడై ఆ బ్రాహ్మణుడు మూడు రక్షకభటుల స్థానములను, మూడు ద్వారములను దాటెను. పిదప అతడు సాధారణముగా అన్యులు చొరరానట్టి అచ్యుతచిత్తులగు అంధక వృష్ణుల గృహముల గుండా ప్రయాణించెను. ఆ పిదప అతడు శ్రీకృష్ణుని పదునారువేల రాణులకు చెందిన ఐశ్వర్యయుతమగు మందిరములలో ఒకదానియందు ప్రవేశించి బ్రహ్మానందమున బడసినట్లు భావించెను. శ్రీకృష్ణుడు మనసారా ఆహ్వానించి మిత్రుడి బీదరికమును బక్కచిక్కి ఉండటమును చూసి బాధపడ్డాడు. ప్రియమిత్రుని ఆలింగనము చేసుకొని ఆ దేహస్పర్శచే స్వామి కంటతడి పెట్టుకున్నాడు (*తం విలోక్య అచ్యుతః దూరాత్ ప్రియా పర్యంకం ఆస్థితః । సహసా ఉత్థాయ చ అభ్యేత్య దోర్భ్యాం పర్యగ్రహీత్ ముదా ॥, సఖ్యుః ప్రియస్య విప్ర ఋషేః అంగ సంగ అతి*

నిర్వృతః । ప్రీతః వ్యముంచత్ అప్ బిన్దూన్ నేత్రాభ్యాం పుష్కర ఈక్షణః ॥ 10-80-18,19). రాజా! అనంతరము త్రిలోకపావనుడగు శ్రీకృష్ణుడు వానిని ఆసనమున గూర్చుండబెట్టి తానే ఉపచారముల చేసి ఆయన పాదములను ప్రక్షాళనము చేసి ఆ పాదప్రక్షాళనోదకమును శిరమున చల్లుకొనెను. అనంతరము చందన అగురుకుంకుమలు, ఇతర దివ్యగంధ ద్రవ్యములతో బ్రాహ్మణునకు అలంకరించి, సుగంధ ధూపములతో, సంతోషముగా మిత్రుని అర్చించి, తాంబూలము మరియు గోవులను ఇచ్చి స్వాగతము పలికాడు – (*అథ ఉపవేశ్య పర్యంకే స్వయం సఖ్యుః సమర్హణమ్ । ఉపహృత్య అవనిజ్య అస్య పాదౌ పాద అవనేజనీః ॥, అగ్రహీత్ శిరసా రాజన్ భగవాన్ లోకపావనః । వ్యలింపత్ దివ్యగన్ధేన చందన అగురు కుంకుమైః ॥, ధూపైః సురభిభిః మిత్రం ప్రదీప ఆవళిభిః ముదా । అర్చిత్వా ఆవేద్య తాంబూలం గాం చ సు ఆగతం అబ్రవీత్ ॥* 10-80-20, 21, 22). బక్కచిక్కిన శరీరమున నాడులు బయటకు కన్పిస్తున్న ఆ బీదబ్రాహ్మణునకు స్వయాన లక్ష్మీదేవియే చామరవీయసాగింది(*కుచేలం మలినం క్షామం ద్విజం ధమనిసంతతమ్ । దేవీ పర్యచరత్ సాక్షాత్ చామరవ్యజనేన వై ॥* – 23). శుద్ధభక్తులచే కీర్తింపబడే శ్రీకృష్ణునిచే అతిప్రేమతో మలినదేహుడగు ఒక మానవుడట్లు పూజింపబడుట చూచి అంతఃపురమున మిగుల విస్మితులై ఆలోచింపసాగిరి. అంతఃపురజనులు విస్తుపోయారు (*అన్తఃపుర జనః దృష్ట్వా కృష్ణేన అమలకీర్తినా । విస్మితః అభూత్ అతిప్రీత్యా అవధూతం సభాజితమ్ ॥* 10-80-24). త్రిలోకగురువగు శ్రీకృష్ణుడు పర్యంకమునందున్న లక్ష్మీదేవిని గూడ వదలి భిక్షుకునిలా అధమునిగా గల ఈ బీదవానిని అగ్రజునిగా భావిస్తూ ఆలింగనము చేసికొని ఆదరిస్తున్నాడు ఈ త్రైలోక్య గురువు, ముల్లోకాధిపతి అగు శ్రీనివాసుడు. ఈ బ్రాహ్మణుడు ఏ పుణ్యము చేసియుండునో గదా! (*కిం అనేన కృతం పుణ్యం అవధూతేన భిక్షుణా । శ్రియా హీనేన లోకే అస్మిన్ గర్హితేన అధమేన చ ॥* 10-80-25, *యః అసౌ త్రిలోకగురుణా శ్రీనివాసేన సంభృతః । పర్యంకస్థాం శ్రియం హిత్వా పరిష్వక్తః అగ్రజః యథా ॥* 10-80-26). రాజా! అనంతరము శ్రీకృష్ణసుదాములు ఇరువురు పరస్పరము చేతులు పట్టుకొని గురుగృహమున నివసించు సమయమున జరిగిన పురాతనములు, రమణీయములు అగు తమ పాత కబుర్లను ముచ్చటించుకొనసాగిరి (*కథాయాం చక్రతుః గాథాః పూర్వాః గురుకులే సతోః । ఆత్మనోః లలితాః రాజన్ కరౌ గృహ్య పరస్పరమ్ ॥* 10-80-27). శ్రీకృష్ణుడు పలికెను – ధర్మజ్ఞా! విప్రవరా! గురుకులమున దక్షిణ ఇచ్చి స్వగృహమునకు తిరిగి వెడలి తగిన భార్యను స్వీకరించితివా? (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ– అపి బ్రహ్మన్ గురుకులాత్ భవతా లబ్ధ దక్షిణాత్ । సమావృత్తేన ధర్మజ్ఞ భార్యా ఊఢా సదృశీ న వా ॥* 10-80-28). నీవు గృహకలాపములందు నెలకొనినప్పటికిని నీ చిత్తము భౌతికవాంఛలచే ప్రభావితము అయినట్లుగాలేదు. విద్వాంసుడా! భౌతికసంపత్తులను సంపాదించుటలోనూ నీకు ప్రీతి లేదు. ఈ విషయము నాకు చక్కగా తెలుసును (*ప్రాయః గృహేషు తే చిత్తం అకామవిహితం తథా । న ఏవ అతి ప్రీయసే విద్వన్ ధనేషు విదితం హి మే ॥* 10-80-29). కొందరు కామ్యకర్మలను మాత్రమే ఆచరిస్తూ కామ్యకోరికచిత్తులై, జీవధర్మములను మరచి ఆ తర్వాత దైవీమాయకు లోనై బ్రతుకుతూ నేను అట్టివాడనే అని భావిస్తారు. జ్ఞానులు అనాసక్తితో

పనిచేస్తారు. అజ్ఞానులు ఆసక్తితో కర్మలు చేస్తూ కర్మలంపటులు అవుతారు. విప్రశ్రేష్ఠా! నేను స్వయముగ ఈశ్వరుడనై యుండియు లోకసంగ్రహార్థమై విద్యుక్తకర్మలను చేయుచున్నట్లు, కొందరు మానవులు ఈశ్వర మాయారచితములగు విషయవాసనలను వదలి కర్తవ్యకర్మలను ఆచరిస్తుంటారు. అట్టివాడవు నీవు (*కేచిత్ కుర్వన్తి కర్మాణి కామైః అహతచేతసః । త్యజన్తః ప్రకృతీః దైవీః యథా అహం లోకసంగ్రహమ్ ॥* 10-80-30). గురువు సాందీపనిముని ఆశ్రమంలో విద్య నేర్చుకున్నప్పటి ఘటనలను నెమరువేసుకొని ఆనందించారు (*కచ్చిత్ గురుకులే వాసం బ్రహ్మన్ స్మరసి నౌ యతః । ద్విజః విజ్ఞాయ విజ్ఞేయం తమసః పారం అశ్నుతే ॥* 10-80-31). తల్లిదండ్రులు ప్రథమ గురువులని, గృహస్థాశ్రమధర్మాలలో ద్విజాతి కర్మలు నేర్పినవాడు రెండవ గురువని, ముక్తిమార్గమునకై జ్ఞానబోధ చేసినవాడు జ్ఞానగురువని చర్చించారు. అట్టివారు నావారని స్వామి గుర్తుచేశాడు. గురుసేవామహత్వమును కొనియాడారు. ఈ సందర్భంగా గురుసేవ తప్పనిసరి అని స్వామి తేల్చిచెప్పాడు (*సః వై సత్ కర్మణాం సాక్షాత్ ద్విజాతేః ఇహ సంభవః । ఆద్యః అఙ్గ యత్ర ఆశ్రమిణాం యథా అహం జ్ఞానదః గురుః ॥* 10-80-32). నేను తెల్పిన గీతను చదువుకొని ఆచరించే అందరు వర్ణాశ్రమవాసులు భవసాగరాన్ని దాటుతారు (*నను అర్థకోవిదాః బ్రహ్మన్ వర్ణాశ్రమ వతాం ఇహ । యే మయా గురుణా వాచా తరన్తి అఞ్జః భవ అర్ణవమ్ ॥* 10-80-33). పూజా పునస్కారాలు, తపస్సు, కులసేవకంటే సర్వభూతములయందు సమదర్శి అయిన అట్టి గురుసేవ ముఖ్యమైనది. అది నాకు చెందుతుంది (*న అహం ఇజ్యా ప్రజాతిభ్యాం తపసా ఉపశమేన వా । తుష్యేయం సర్వభూత ఆత్మా గురు శుశ్రూషయా యథా ॥* 10-80-34). మనము అలాగే సాందీపని గురుసేవ చేసుకున్నాము. ఒకసారి గురుపత్ని కావాలంటే అడవికి వెళ్ళి అక్కడ గాలివాన రావడంతో చిక్కుకుపోయి దారి తప్పి ఆ రాత్రి అడవిలోనే ఉన్నాము. మరుసటి రోజు గురువుగారు మనల్ని వెదుకుతూ వచ్చి అయ్యో అని బాధపడ్డారు అట్లా గురుసేవ చేసుకున్నాము. అప్పుడాయన పలికెను - వత్సలారా! ఈ శరీరము సర్వప్రాణులకు మిగుల ప్రియమైన వస్తువు. ఆహా! మీరు నాయందాసక్తులై అట్టి శరీరమును లెక్కచేయక నాకు ప్రయోజనము చేకూర్చుటకై ఎక్కువగ కష్టమును పొందితిరి (*అహో హే పుత్రకాః యూయం అస్మత్ అర్థే అతి దుఃఖితాః । ఆత్మా వై ప్రాణినాం ప్రేష్ఠః తం అనాదృత్య మత్ పరాః ॥* 10-80-40). గురువుకొఱకై ఇట్లు భక్తితో సర్వార్థ సాధకమగు శరీరమును సమర్పించిన మీలాంటి ఉత్తమ శిష్యులు గురువునకు ప్రత్యుపకారమును చేయుదురు (*ఏతత్ ఏవ హి సత్ శిష్యైః కర్తవ్యం గురు నిష్కృతమ్ । యత్ వై విశుద్ధభావేన సర్వ అర్థ ఆత్మా అర్పణం గురౌ ॥* 10-80-41). ఉత్తమ ద్విజ బాలకులారా! మీ మనోవాంఛలు సిద్ధిస్తాయి. మీరు నేర్చుకొన్న వేదవిద్య ఇహపరలోకాలలో ఉపయోగపడుతుంది అని గురువుగారు దీవించారు (*తుష్టః అహం వో ద్విజశ్రేష్ఠాః సత్యాః సన్తు మనః రథాః । ఛందాంసి అయాతయామాని భవన్తు ఇహ పరత్ర చ ॥* 10-80-42). గురుగృహమున నివసించుచున్నపుడు మనకు కలిగిన యీ వృత్తాంతములను నీవు స్మరించు చుందువా? పురుషుడు గురువుయొక్క అనుగ్రహముచే పరిపూర్ణుడైనచో ప్రశాంతతను పొందగలుగును కదా! (*ఇత్థం విధాని అనేకాని వసతాం గురువేశ్మసు । గురోః అనుగ్రహేణ ఏవ పుమాన్ పూర్ణః ప్రశాన్తయే ॥* 10-80-43).

శ్రీదామునిచే కృష్ణస్వామి స్తోత్రము

స్వామి నీవు సత్యకాముడవు (*ప్రతీకోరిక, ఆలోచన లోకక్షేమం కోసమే చేసేవాడవు*). నీతో గురుకులమున ఉండటం అది నా అదృష్టం, ఇక నేను పొందజాలనిది ఏమున్నది? (*శ్రీ బ్రాహ్మణః ఉవాచ– కిం అస్మాభిః అనిర్వృత్తం దేవదేవ జగత్ గురో । భవతా సత్యకామేన యేషాం వాసః గురోః అవభూత్ ॥* 10–80–44). నీ శరీరము నుండే వేదాలు ఏర్పడ్డాయి (*యస్య ఛన్దోమయం బ్రహ్మ దేహ ఆవపనం విభో*). అటువంటి నీవు గురుకులములో విద్య నేర్చుకోవడమేమిటి? అది ఆట మాత్రమే (*అత్యంత విడంబనమ్*), విచిత్రమైన అనుకరణమని చెప్పవచ్చును అని పొగిడాడు (*యస్య ఛందః మయం బ్రహ్మ దేహే ఆవపనం విభో । శ్రేయసాం తస్య గురుషు వాసః అత్యన్తవిడంబనమ్ ॥* 10–80–45).

సకల ప్రాణుల హృదయంలో ఏముందో ఏ ఆలోచన కలుగుతుందో తెలుసుకొనే స్వామి – నిఖిల ప్రాణి హృదయజ్ఞుడవు (*సర్వభూతమనో అభిజ్ఞః*–10–81–1), రాజా! నిఖిలప్రాణి హృదయజ్ఞుడు, బ్రాహ్మణ హితరతుడు, సజ్జనాశ్రయుడగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు విప్రశ్రేష్ఠునితో ఇట్లు ప్రేమపూర్వకముగా సంభాషించుచు సంతుష్టచిత్తుడై పెద్దగ నవ్వుచు మిత్రుని ప్రేమదృష్టులతో జూచుచు ఇట్లు పలికెను – (*శ్రీశుకః ఉవాచ – సః ఇత్థం ద్విజముఖ్యేన సహ సంకథయన్ హరిః । సర్వభూత మనః అభిజ్ఞః స్మయమానః ఉవాచ తమ్ ॥, బ్రహ్మణ్య బ్రాహ్మణం కృష్ణః భగవాన్ ప్రహసన్ ప్రియమ్ । ప్రేమ్ణా నిరీక్షణేన ఏవ ప్రేక్షన్ ఖలు సతాం గతిః ॥* 10–81–1,2). సర్వజీవఅంతరద్రష్టయగు స్వామి, పతివ్రత అయిన భార్య కోరికపై వచ్చిన కుచేలుని మనస్సులోని కోరికను తెలుసుకున్నవాడై దేవతలకు కూడా దుర్లభమైన సంపదలను ఇవ్వాలని తలచాడు (*సర్వభూతాత్మదృక్ సాక్షాత్ తస్య ఆగమనకారణమ్ । విజ్ఞాయ అచిన్తయన్ నాయం శ్రీకామః మా అభజత్ పురా ॥ పత్న్యాః పతివ్రతాయాః తు సఖా ప్రియచికీర్షయా । ప్రాప్తః మాం అస్య దాస్యామి సంపదః అమర్త్యదుర్లభాః ॥* 10–81–6,7), కుచేలుడు ఎందుకు వచ్చాడో గ్రహించినవాడై, నాకేం తెచ్చావు? అని ప్రేమతో మందహాసం చేశాడు స్వామి. మిత్రమా! నీవు ఇంటినుండి నాకేమి కానుక తెచ్చితివి? భక్తజనులు గొనివచ్చిన ఉపహారములు అణుమాత్రములైనను నేను వానిని గొప్పగ స్వీకరింతును. కాని గర్వముతో అన్యాయార్జితవిత్తముతో వచ్చు అభక్తులు తెచ్చిన వస్తువులు గొప్పవి అయినను అవి నాకు సంతోషమును కలుగజేయవు. భక్తితో నాకు పత్రము, పుష్పము, ఫలము లేదా జలము మున్నగువానిలో ఏ ఒక్కదానిని ఇచ్చినను అట్టి భక్తునినుండి ఆ వస్తువును నేను ఆదరముగా తీసుకొందును (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ – కిం ఉపాయనం ఆనీతం బ్రహ్మన్ మే భవతా గృహాత్ । అణు అపి ఉపాహృతం భక్తైః ప్రేమ్ణా భూరి ఏవ మే భవేత్ । భూరి అపి అభక్త ఉపహృతం మే తోషాయ న కల్పతే ॥* 10–81–3, *పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యః మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి । తత్ అహం భక్తి ఉపహృతం అశ్నామి ప్రయత ఆత్మనః ॥* 10–81–4), అని అటుకుల మూటను చూచి, బాగుంది, ఇవి నన్నే కాదు విశ్వాన్నే సంతృప్తి చేస్తాయి అన్నాడు (*ఇత్థం విచిన్త్య వసనాత్ చీరబద్ధాన్ ద్విజన్మనః । స్వయం జహార కిం ఇదం ఇతి పృథుకతండులాన్ ॥*

10-81-8, *నను ఏతత్ ఉపనీతం మే పరమప్రీణనం సఖే । తర్పయన్తి అఙ్గ మాం విశ్వం ఏతే పృథుకతండులాః ॥* 10-81-9).

పెట్టందే పుట్టదు కదా! భక్తిలేనివాడు ఇచ్చినా తీసుకోను అని అటుకులమూటను తీసుకున్నాడు. ఆయన భార్యకు సంతోషము కలిగించుటకై ఐశ్వర్యము ఇస్తూ, అటుకులను (*పృథుకతండులాః*-9) ఒక పిడికెడు ఆరగించాడు. రెండవ పిడికెడు తీసుకొనబోతుండగా రుక్మిణి వలదని ఇప్పుడు ఇచ్చిన సంపదలు ఇతనికి చాలని, ఇపుడు తిన్నదానితో ఇచ్చిన ఫలితం చాలని వారించింది (*ఇతి ముష్టిం సకృత్ జగ్ధ్వా ద్వితీయం జగ్ధుం ఆదదే । తావత్ శ్రీః జగృహే హస్తం తత్ పరా పరమేష్ఠినః ॥,* 10-81-12, *ఏతావతా అలం విశ్వ ఆత్మన్ సర్వ సంపత్ సమృద్ధయే । అస్మిన్ లోకే అథవా అముష్మిన్ పుంసః త్వత్ తోష కారణమ్ ॥* 10-81-11). (ఇంకా ఐశ్వర్యము ఇస్తే అది ఐశ్వర్యమదము కలుగునని లేక అనర్థాలకు దారి తీస్తుందని). కుచేలుడు భోజన పానీయాదులను స్వీకరించి, ఆరాత్రి అక్కడే హాయిగా పడుకొని మరునాడు ఉదయాన ఇంటికి వెళ్ళడానికి ప్రయాణమయ్యాడు. కుచేలుడు లజ్జగలవాడై ఏమియు కోరకుండా కృష్ణునికి వీడ్కోలు తెలిపి ఏమికోరనివాడు, ఆత్మసంతుష్టుడు, తనలోనే తానే రమించేవాడు, విశ్వపోషకుడు అగు కృష్ణస్వామిచే ఆదరింపబడి స్వగృహానికి బయలుదేరాడు (*శ్వః భూతే విశ్వభావేన స్వసుఖేన అభివన్దితః । జగామ స్వ ఆలయం తాత పథి అనువ్రజ్య నన్దితః ॥, సః చ అలబ్ధ్వా ధనం కృష్ణాత్ తు న యాచితవాన్ స్వయమ్ । స్వగృహాన్ వ్రీడితః అగచ్ఛత్ మహత్ దర్శన నిర్వృతః ॥* 10-81-13,14). నడవసాగాడు ఆలోచిస్తూ, ఏమని?-

సుదాముడు తలచెను: శ్రీకృష్ణుడు బ్రాహ్మణుల యెడ భక్తి కలిగినవానిగా శాస్త్రము ద్వారా తెలియబడినాడు. ఇపుడు స్వయముగా నేను అట్టి భక్తిని అనుభవించాను. వక్షఃస్థలమున లక్ష్మీదేవిని ధరించియుండెడి ఆతడు ఈ అతిదరిద్రుని ఆలింగనము చేసికొనినాడు (*అహో బ్రహ్మణ్యదేవస్య దృష్టా బ్రహ్మణ్యతా మయా । యత్ దరిద్రతమః లక్ష్మీం ఆశ్లిష్టః బిభ్రతా ఉరసి ॥* 10-81-15). నేనెవ్వడను? పాపిని, దరిద్రుడనైన బ్రాహ్మణ బంధువును. ఇక శ్రీకృష్ణుడెవరు? సకల ఐశ్వర్యములకు స్థానము, లక్ష్మీదేవికి నివాసస్థానము (షడ్విభూతిపూర్ణుడైన దేవదేవుడు). అయినను తన రెండు బాహువులతో అతడు నన్ను ఆలింగనము చేసికొన్నాడు (*క్వ అహం దరిద్రః పాపీయాన్ క్వ కృష్ణః శ్రీనికేతనః । బ్రహ్మబన్ధుః ఇతి స్మ అహం బాహుభ్యాం పరిరంభితః* 10-81-16). నన్ను తన సోదరులలో ఒకనివలె భావించి ఆతడు తన పట్టపురాణి సింహాసనముపై కూర్చుండపెట్టినాడు. నేను అలసియున్నందున ఆతని పత్నియే స్వయముగా నాకు చామరమును వీచినది (*నివాసితః ప్రియాజుష్టే పర్యంకే భ్రాతరః యథా । మహిష్యా వీజితః శ్రాన్తః వాలవ్యజనహస్తయా ॥* 10-81-17).

\- నన్ను దేవతలా పూజించాడు. ఇది ఆశ్చర్యము. అతడు దేవదేవుడు, విప్రదేవుడు, స్వామి కదా! (*శుశ్రూషయా పరమయా పాద సంవాహన ఆదిభిః । పూజితః దేవదేవేన విప్రదేవేన దేవవత్ ॥* 10-81-18).

– శ్రీకృష్ణ పాదపద్మసేవనమే పురుషుల స్వర్గమర్త్య పాతాళముల యందున్న సర్వైశ్వర్యముల సిద్ధికి మూలము కదా! (*స్వర్గాపవర్గయోః పుంసాం రసాయాం భువి సంపదామ్ । సర్వాసామపి సిద్ధీనాం మూలం తచ్చరణార్చనమ్ ॥* 10–81–19).

– స్వామి "కరుణామయుడు" కావుననే నాకు ధనమీయలేదు. ఇస్తే మదమత్తుడనై తనను మరచి పోతానని కాబోలు. అబ్బ ఎంత గొప్పవాడు స్వామి అని తలచాడు (*అధనో అయం ధనం ప్రాప్య మాద్యన్ ఉచ్చైః న మాం స్మరేత్ । ఇతి కారుణికో నూనం ధనం మే అభూరి న ఆదదాత్ ॥* – 20).

ఇట్లా ఆలోచిస్తూ ఇంటికి వెళ్ళేసరికి ఆ స్థలంలో సూర్యకాంతి చంద్రకాంతి వలె ప్రకాశించు ఎత్తైన పోకడలు గల పెద్దభవంతి, అందులో ఎన్నడూ చూడని ఐశ్వర్యాలు కనబడ్డాయి. చిత్రవిచిత్రములైన చిన్న చిన్న పూతోటలు, పెద్ద ఉద్యానవనములు, కూయుచున్న పక్షి సమూహములచే ప్రతిధ్వనించుచున్నదియు, బాగుగా వికసించిన తెల్లకలువలు, పద్మములు, ఎఱ్ఱతామరలు, నల్లకలువలు నిండిన నీటితో కూడి ఉన్నాయి. చక్కగా అలంకరించుకొనిన పురుషులు, లేడికన్నుల స్త్రీలు సంచరించుచున్న ఆ ప్రాంతమును చూచెను. మొదట ఆ భవనములు సూర్యచంద్రాగ్నులవలె ప్రకాశించుచున్నందున ప్రకాశమును మాత్రమే చూచి ఇదేమని భావించెను. తరువాత మఱికొంత దగ్గరికి వెళ్ళిన పిదప భవనములు ఆరామములు కనపడగా ఎవరిదీ ప్రాంతము అనుకొనెను. మరికొంత దగ్గరికి వెళ్లి తనదిగా గుర్తించి, అట్లున్నది ఎట్లు ఇట్లు మారెను అని ఆలోచనలో పడెను. ఇట్లు సందేహించుచున్న మహానుభావుడైన ఆ కుచేలుని, దేవతలవంటి కాంతి గల పురుషులు స్త్రీలు గానముతో మంగళ వాద్యములతో ఎదురువచ్చి ఘనముగా కానుకలర్పించి ఆదరించిరి. భర్తవచ్చిన వార్త విని కుచేలుని భార్య భక్తితో మిక్కిలి సంతోషముతో తొట్రుపాటు కలుగగా కమలవనము నుండి రూపుదాల్చిన లక్ష్మివలె ఇంటినుండి బయలువెడలెను.

పతివ్రతయగు ఆ కుచేలుని భార్య భర్తను చూచి అనురాగముతో కుతూహలముతో ఆనందబాష్పములు నిండిన కనులు గలదై కనులు మూసికొని నమస్కరింపదగినవా డితడే అను నిశ్చయముతో నమస్కరించి సంకల్పముతో ఆలింగనము చేసికొనెను (*పతిం ఆగతం ఆకర్ణ్య పత్నీ ఉద్ధర్షా అతి సంభ్రమా । నిశ్చక్రామ గృహాత్ తూర్ణం రూపిణీ శ్రీః ఇవ ఆలయాత్ ॥* 10–81–25). విమానము నధిరోహించి వచ్చు దేవతా స్త్రీ వలె, బంగారు హారములు ధరించిన దాసీజనము మధ్య శోభిల్లుచున్న భార్యను జూచి కుచేలుడు విస్మయము చెందెను. అనంతరమతడు భార్యతో కలసి ఆనందముతో మణిమయములైన నూఱు స్తంభములుగల ఇంద్రభవనమువలె నున్న తన గృహములోనికి ప్రవేశించెను (10–81–28). ఆ భవనమున పాలనురుగు వలె తెల్లని శయ్యలు, ఏనుగు దంతములతో నిర్మింపబడి బంగారుతో చేయబడిన పరికరములు గల మంచములు బంగారు దండములు గల చామరములు విసనకఱ్ఱలు కలవు. బంగారు ఆసనములపై మెత్తని పత్తి మొదలగు వానితో నిర్మింపబడిన కప్పులు, ముత్యాల హారముల చుట్టును వ్రేలాడుచుండ కాంతిమంతములైన మంచములు, పైభాగమున తెల్లని వస్త్రములు (చాందినీలు) కలవు. నిర్మలమైన

స్ఫటికముతో నిర్మించిన గోడలందు మహామరకతములందు స్త్రీ రత్నములతో కూడిన రత్నదీపములు ప్రకాశించుచున్నవి. ఆ కుచేలుడు తన ఇంటిలో అన్ని సంపదలు పుష్కలముగా ఉండుట జూచి సుస్థిర మనస్కుడై అకస్మాత్తుగా ఇంత సంపద ఎట్లు వచ్చెనని ఆలోచింపసాగెను (*పయః ఫేననిభా శయ్యాః దాన్తా రుక్మపరిచ్ఛదాః । పర్యంకాః హేమదండాని చామరవ్యజనాని చ ॥, ఆసనాని చ హైమాని మృదు ఉపస్తరణాని చ । ముక్తాదామవిలంబీని వితానాని ద్యుమన్తి చ॥, స్వచ్ఛస్ఫటికకుడ్యేషు మహామారకతేషు చ । రత్నదీపాన్ భ్రాజమానా లలనాః రత్నసంయుతాః ॥, విలోక్య బ్రాహ్మణః తత్ర సమృద్ధీః సర్వ సంపదామ్ । తర్కయాం ఆస నిర్వ్యగ్రః స్వ సమృద్ధిం అహైతుకీమ్ ॥* 10-81-29 నుండి 32). అదృష్టహీనుడను ఎల్లపుడు దరిద్రుడను అయిన నాకు ఇన్ని సంపదలు కలుగుటకు గొప్ప ఐశ్వర్యముకల శ్రీకృష్ణుని చూపు మాత్రమే కారణము. మరియొక కారణము లేనే లేదు. దాశార్హులలో మహోన్నతుడు అపరిమిత ఐశ్వర్యసంపన్నుడుఅగు శ్రీకృష్ణుడు యాచకుల మనోభావములను జూచి అడగకనే మేఘములవలె పరోక్షమున కానుకలు వర్షిస్తున్నాడు. ఇది మిక్కిలి ఆశ్చర్యము (*నను అబ్రువాణః దిశతే సమక్షం యాచిష్ణవే భూరి అపి భూరిభోజః । పర్జన్యవత్ తత్ స్వయం ఈక్షమాణః దాశార్హకాణాం ఋషభః సఖా మే ॥* 10-81-34).

యాదవులకు అధిపతి, నాకు మిత్రుడు గొప్పఐశ్వర్యము గల శ్రీకృష్ణభగవానుడు తనకు తాను ఆ పర్జన్యునివలె చూచుచు యాచకునికి ఎంత గొప్ప ఐశ్వర్యమును కూడా ఏమియును చెప్పకయే ఇచ్చును కదా! భగవానుడు తానొసంగిన గొప్ప వస్తువును గూడ అల్పముగను, శ్రేయోభిలాషియగు మిత్రుడొసంగిన అత్యల్ప వస్తువును గొప్పగను భావించును. అందువలననే ఆ మహాత్ముడు ప్రేమతోనే నొసంగిన ఒక్క పిడికెడు అటుకులను స్వీకరించినాడు. శ్రీకృష్ణభగవానుడు తానెంత చేసినను కొంచెముగా భావించి, తన భక్తులు కొంచెము చేసినను గొప్పగా భావించును. అంతటి మహానుభావుడు నేను తీసికొనిపోయిన పిడికెడు అటుకులను ఎంతో ప్రీతితో తానే తీసికొనెను గదా! (*కించిత్ కరోతి ఉరు అపి యత్ స్వదత్తం సుహృత్ కృతం ఫల్గు అపి భూరి కారీ । మయా ఉపనీతం పృథుక ఏక ముష్టిం ప్రత్యగ్రహీత్ ప్రీతియుతః మహా ఆత్మా ॥* 10-81-35). జన్మజన్మకు స్వామికి దాసుడనై భక్తుడనై ఉండాలని కోరాడు (*తస్య ఏవ మే సౌహృదసఖ్యమైత్రీ దాస్యం పునర్జన్మని జన్మని స్యాత్* - 10-81-36). ఇది కృష్ణానుగ్రహము, అంతే అని గ్రహించాడు. పరమ కరుణామయుడు, ద్విగుణాలయుడు అయిన స్వామితో విశేష సంబంధము కోరు సత్పురుషుల సంగమము కావాలి (*మహానుభావేన గుణ ఆలయేన విషజ్జతః తత్ పురుషప్రసంగః ॥* 10-81-36) నేను ప్రతిజన్మమునందును ఆయనకు ప్రియకారకునిగను, హితైషిగను, ఉపకారకునిగను, సేవకునిగను జన్మింతును గాక! మహానుభావుడు, దివ్యగుణాలయుడు అగు ఆ పురుషోత్తమునియొక్క, ఆయన భక్తులయొక్క చక్కటి సాంగత్యమును పొందెదను గాక! ఇదే నా చివరి కోరిక – *తస్య ఏవ మే సౌహృద సఖ్య మైత్రీ దాస్యం పునః జన్మని జన్మని స్యాత్ । మహానుభావేన గుణ ఆలయేన విషజ్జతః తత్ పురుషప్రసంగః ॥* 10-81-36. పరమవివేకయుక్తుడగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు ధనికులకు ధనగర్వము వలన గలిగిన అధఃపతనమును జూచి,

దూరదృష్టిలేని తన సేవకులకు సంపదలను, ఐశ్వర్యములను పుత్రకళత్రాదులను నొసంగడు, కాని దృఢభక్తినే యిచ్చును (*భక్తాయ చిత్రాః భగవాన్ హి సంపదః రాజ్యం విభూతీః న సమర్థయతి అజః । అదీర్ఘబోధాయ విచక్షణః స్వయం పశ్యన్ నిపాతం ధనినాం మద ఉద్భవమ్ ॥* 10-81-37). బ్రాహ్మణుడిట్లాలోచించుచు, జనార్దనునియందు అధికమగు భక్తితో గూడిన చిత్తము గలవాడై క్రమముగా విషయములను త్యజించుచు పత్నితో గూడి అనాసక్తభావముతో విషయముల ననుభవింపసాగెను (*ఇత్థం వ్యవసితః బుద్ధ్యా భక్తః అతీవ జనార్దనే । విషయాన్ జాయయా త్యక్ష్యన్ బుభుజే న అతిలంపటః ॥* 10-81-38). యజ్ఞపతి, పరమదైవము, ప్రభువు దేవదేవుడైన ఆ శ్రీహరి బ్రాహ్మణులనే దైవంగా భావించాడు. వారికంటే పరమదైవము స్వామికి మరి ఏమియులేదు, అని శుకులవారు పరీక్షిత్తుకు తెల్పాడు (*తస్య వై దేవదేవస్య హరేః యజ్ఞపతేః ప్రభోః । బ్రాహ్మణాః ప్రభవః దైవం న తేభ్యః విద్యతే పరమ్ ॥* 10-81-39). జనార్దనునే స్మరిస్తూ తరించాడు సుదాముడు. శ్రీకృష్ణునికి ప్రియమిత్రుడగు ఆ కుచేలుడు ఓటమి నెఱుగని భగవంతుడు తన భక్తుల కోడుటను చూచి భగవంతుని కల్యాణ గుణములను తలచి మైమఱచి, స్వామిని ధ్యానిస్తూ అహంకారమును నశింపచేసి బ్రహ్మజ్ఞానులు పొందు వైకుంఠమును పొందెను. అనంతరము శ్రీకృష్ణసఖుడగు బ్రాహ్మణడిట్లు భగవత్ గుణములను స్వయాన అనుభవించాడు. అజితుడగు భగవానుడు సేవకుల యెదుట పరాజితుడగుట చూచాడు. భగవద్ధ్యానయోగము ద్వారా అహంకారరూపములగు కర్మగ్రంథులను ఆత్మబంధనములను ఛేదించి త్వరగనే భక్తిజనాశ్రయమగు వైకుంఠమునకు వెళ్ళాడు (*ఏవం సః విప్రః భగవత్ సుహృత్ తదా దృష్ట్వా స్వభృత్యైః అజితం పరాజితం। తత్ ధ్యానవేగ ఉద్గ్రథిత ఆత్మబన్ధనః తత్ ధామ లేభే అచిరతః సతాం గతిమ్ ॥* 10-81-40). ఇది విన్నవారికి కర్మబంధనము తొలగిపోతుందని శ్రీశుకుడు తెల్పాడు. బ్రాహ్మణప్రియుడైన శ్రీకృష్ణుని (కుచేలుని ఆదరణతో పూజించి అతడు తెచ్చిన అటుకులను స్వయముగా తీసుకొని తిని సంపదలిచ్చిన స్వామి) యొక్క బ్రాహ్మణ ప్రియత్వవృత్తాంతమును వినిన మానవుడు శ్రీకృష్ణ భగవంతునియందు భక్తి కలిగి మోక్షమును పొందగలడు. బ్రహ్మణ్యదేవుడు మరియు బ్రాహ్మణదేవుడగు శ్రీకృష్ణుని ఈ ఉపాఖ్యానమును, ఆయన బ్రహ్మణ్యతను శ్రవణము చేసినచో భగవద్భక్తిని బొందుదురు. పిమ్మట సంసారదశనుండి విముక్తులగుదురు, అని శ్రీశుకులవారు మంగళాశాసనములు చేశారు (*ఏతత్ బ్రహ్మణ్యదేవస్య శ్రుత్వా బ్రహ్మణ్యతాం నరః । లబ్ధభావః భగవతి కర్మబన్ధాత్ విముచ్యతే ॥* 10-81-41).

గోపగోపికలు కురుక్షేత్రమునందు (స్యమంతపంచక క్షేత్రము) కృష్ణ బలరాములను కలుసుకొనుట

శుకుడు పలికెను - రాజా! శ్రీకృష్ణ బలరాములు ద్వారకయందు నివసించుచున్న సమయమున ప్రళయకాలమునందువలె సంపూర్ణసూర్యగ్రహణము సంభవించెను. రాజా! జనులు ముందే జ్యోతిర్వేత్తలవలన ఆ సూర్యగ్రహణ విషయమును తెలుసుకొని పుణ్యమును సంపాదించు అభిలాషతో అందరు నానా ప్రదేశములనుండి (ద్వారక, మథుర, వ్రేపల్లె, హస్తినాపురం) స్యమంతకపంచక క్షేత్రమునకు (కురుక్షేత్రమునకు, పంచ ఆపః = పంజాబ్, పరశురామునిచేత క్షత్రియుల వధచే 5 రక్తనదులు ప్రవహించాయి) చేరుకొనిరి.

శస్త్రధారులలో శ్రేష్ఠుడు భగవానుడు అగు పరశురాముడు పృథివిని కపట క్షత్రియులు లేనిదానిగ జేయగా, నిహతులైన క్షత్రియులైన రక్తధారలచే ఐదు రక్తనదులు ప్రవహించాయి. అదే (పంచ ఆపః = పంజాబ్). పరశురాముడు క్షత్రియవధవలన కలిగిన పాపముచే లిప్తుడు కాకపోయినను లోకసంగ్రహార్థమై ఏ ప్రదేశమున (కురుక్షేత్రము) సాధారణ కర్మాధీనవ్యక్తివలె పాపపరిహార్థము ఐదు కుండములను త్రవ్వించి (స్యమంత పంచకము) యజ్ఞము చేసెనో అచటికి, ఓ పరీక్షిన్మహారాజా! సూర్యగ్రహణ సమయమున మహాతీర్థ యాత్రయందు భారతదేశప్రజలు ఆ కురుక్షేత్రమునకు వెడలిరి.

అక్రూరుడు, వసుదేవుడు, ఉగ్రసేనుడు, గదుడు, ప్రద్యుమ్నుడు, సాంబుడు మున్నగు యాదవులుగూడ తమతమ పాపములను పోగొట్టుకొనుటకై గ్రహణ సమయమున ఆ తీర్థస్నానమునకై అచటికి వెడలిరి. అపుడు సుచంద్ర శుకసారణులతో అనిరుద్ధుడు మరియు సేనాపతిఅగు కృతవర్మ ద్వారకానగర రక్షణమునకై నియుక్తులైరి (10-82-1 నుండి 6 వరకు).

పరశురాముడు పృథివిపైగల క్షత్రియరాజుల వధవల్ల రక్తధారలు ఏ ప్రదేశమున సరస్సులను ఏర్పరచినవో, అచట ఆయన యజ్ఞము ఆచరించినాడు. ఆ స్థలమే స్యమంతపంచక క్షేత్రం (కురుక్షేత్రము) (10-82-1 నుండి 4). ఇప్పటికి ఇచట 5 సరస్సులు కానవచ్చును.

సంపూర్ణ సూర్యగ్రహణ సమయంలో యాదవులు పుణ్యము సంపాదించు ఉద్దేశ్యముతో తీర్థయాత్రగా కురుక్షేత్రమునకు బయలుదేరినారు. దివ్యమాలలను, వస్త్రములను, కాంచనమాలలను ధరించి మహాతేజస్సులు, సపత్నీకులు అగు యాదవులు, విమానములవంటి రథములతోను, తరంగములవలె చంచలమైన అశ్వములతోను, ఘీంకారములు జేయుచున్న మేఘములవంటి ఏనుగులతోను, విద్యాధరులవంటి పదాతులతోను గూడి దేవతలవలె శోభిల్లుచూ త్రోవన వెడలిరి (10-82-7,8). వారు కురుక్షేత్రమునకు చేరి స్నానములు చేసి, ఉపవాసముండి గ్రహణ సమయంలో బ్రాహ్మణులకు వస్త్ర, సువర్ణ, గోదానాలు చేసారు (10-82-9). అనంతరము మరల పరశురామహ్రదములయందు యథావిధిగ స్నానములు చేసి "శ్రీకృష్ణునియందు మాకు భక్తి కలుగుగాక" అను కోరికతో బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠులకు రుచికరమగు భోజనము పెట్టిరి (*రామహ్రదేషు విధివత్ పునః ఆప్లుత్య వృష్ణయః । దదుః సు అన్నం ద్విజ అగ్ర్యేభ్యః కృష్ణే నః భక్తిః అస్తు ఇతి ॥* 10-82-10). తరువాత కృష్ణుడే దేవతగాగల ఆ వృష్ణివంశీయులు కృష్ణుని ఆజ్ఞను అనుసరించి భోజనములుచేసి సుశీతలాఛాయలుగల వృక్షముల క్రింద సుఖముగా కూర్చుండిరి (*స్వయం చ తత్ అనుజ్ఞాతాః వృష్ణయః కృష్ణదేవతాః । భుక్త్వా ఉపవివిశుః కామం స్నిగ్ధచ్ఛాయా అంఘ్రిప ఆంఘ్రిషు ॥* 10-82-11). రాజా! అపుడు వారు అచటికి వచ్చిన బంధుమిత్రులతోకూడి ఉన్న మత్స్య, ఉశీనర, కోసల, విదర్భ, కురు, సృంజయ, కాంభోజ, కైకయ, మద్ర, కుంతి, ఆనర్త, కేరళాధిరాజులను, స్వపక్ష పరపక్షమువారైన ఎందరో రాజులను, నందాది గోపబంధువులను, శ్రీకృష్ణ విరహోత్కంఠితలగు గోపికలను జూచిరి. అపుడు వారు పరస్పరదర్శనమువలన గలిగిన హర్షవేగముచే ప్రఫుల్ల హృదయ, వదనకమలములచే శోభితులు

అయి పరస్పరముగ గాఢాలింగనములు చేసుకొని, పరమసంతుష్టులైరి. ఆ సమయమున వారి నేత్రములనుండి ప్రేమాశ్రువులు ప్రవహింపసాగెను. శరీరములు పులకించెను. కంఠములు రుద్ధములయ్యెను. వారి భార్యలు గూడ ప్రేమాశ్రుపూర్ణనేత్రములు గలవారు, అధిక సౌహార్దము, చిరునవ్వులు, నిర్మలములైన క్రీగంటి చూపులుగలవారై, పరస్పరము చూచుకొనుచు తమ స్తనముల ద్వారా కుంకుమరాగములచే, ఉజ్జ్వలములగు ఇతరులు స్తనములను గాఢముగ ఆలింగనము చేసికొనిరి. అనంతరము వారు చిన్నవారి నమస్కారములు స్వీకరించి, పెద్దలకు నమస్కారములు చేసి పరస్పరము శుభాగమన కుశలవార్తలను అడిగి, కృష్ణవిషయకములైన కథలను ముచ్చటించుకొనసాగిరి. కుంతీదేవి– జననీజనకులను, సోదరులను, చెల్లెండ్రను, వారి పుత్రులను, సోదరుల పత్నులను, శ్రీకృష్ణుని చూచి ప్రేమపూర్వక సంభాషణములచే శోకమును పోగొట్టుకొనెను.

కుంతి వసుదేవునితో పలికెను – పూజనీయుడవగు సోదరా! నన్ను నేను అభాగినిగా భావించుచున్నాను. ఏలయన నా కోరిక ఒక్కటిగూడ నెఱవేరలేదు. నీవంటి సత్పురుషులు ఎవ్వరును ఆపత్కాలమున మావార్తను తెలిసికొనలేదు. దైవము ప్రతికూలమైన బంధువులను – మిత్రులు, జ్ఞాతులు, పుత్రులు, సోదరులు, తండ్రులు ఎవ్వరును తలంచుకొనరు కదా! అని అన్నారు.

వసుదేవుడు పలికెను – సోదరీ! మనము విధి చేతిలోని కీలుబొమ్మలమైన సామాన్య మానవులము. అందువలన మాపై ఎట్టి దోషమును మోపవలదు. ఏలయన ఈలోకమున స్వతంత్రముగ కార్యములయందు ప్రవృత్తులైనవారు లేదా ఇతరులచే చేయబడు పనులచే పరిచాలితులైనవారు నిజముగ వారి వారి కర్మానుసారముగ జగదీశ్వరునకు వశులై ప్రవర్తిల్లుచున్నవారే కదా! సోదరీ! మేము గూడ కంసునిచే పీడింపడినవారమై నానాదిక్కులకు వెళ్ళాము కదా! ఇప్పుడు దైవవశమున మరల మా మా స్థానములకు చేరుకొంటిమి.

శుకుడు పలికెను – రాజా! అనంతరము వసుదేవుడు, ఉగ్రసేనుడు మున్నగు యాదవులచే పూజితులై సమస్తనరపతులు శ్రీకృష్ణదర్శనము వలన కలిగిన పరమానందముచే సంసారదుఃఖమును మరిచారు (10–82–10 నుండి 22 వరకు).

పరీక్షిత్తు రాజేంద్రా! అపుడు భీష్ముడు, ద్రోణుడు, ధృతరాష్ట్రుడు, పుత్రసహితఅగు గాంధారి, భార్యాసహితులగు పాండవులు, కుంతి, సంజయుడు, విదురుడు, కృపాచార్యుడు, కుంతిభోజుడు, విరాటుడు, భీష్మకుడు, నగ్నజిత్తు, పురుజిత్తు, ద్రుపదుడు, శల్యుడు, ధృష్టకేతువు, కాశీరాజు, దమఘోషుడు, విశాలాక్షుడు, మైథిలుడు, మద్రుడు, కేకయుడు, యుధామన్యువు, సుశర్మ, పుత్రసహితుడగు బాహ్లీకుడు మున్నగు నృపాలురు, యుధిష్ఠిరుని అనుయాయులైన యితర రాజులు అందరు – పత్నీసహితుడై విరాజిల్లు శ్రీకృష్ణునియొక్క లక్ష్మీవాసమగు సుందరవిగ్రహమును దర్శించి విస్మితులైరి (10–82–23 నుండి 26 వరకు). అనంతరము వారు రామకృష్ణులవలన యథావిధిగా సన్మానములు పొంది సంతుష్టచిత్తులై కృష్ణాశ్రితులు వృష్ణి వంశస్థులగు యాదవులను ప్రశంసింపసాగిరి ఇలా (*అథ తే రామకృష్ణాభ్యాం సమ్యక్ ప్రాప్త సమర్హణాః । ప్రశశంసుః ముదా యుక్తాః వృష్ణీన్ కృష్ణపరిగ్రహాన్ ॥* 10–82–28)–

శ్రుతులు ప్రశంసించిన ఆ కృష్ణభగవానుని కీర్తి ఆతని పాదప్రక్షాళిత జలము - గంగాదేవి, ఆతని వాక్ స్వరూపములైన వేదశాస్త్రములు, ఈ విశ్వమును మిగుల పవిత్రము చేయుచున్నవి. పృథివి కాలప్రభావముచే దుర్జనులతో తపించి వారిచే వేగింపబడి తన మాహాత్మ్యమును కోల్పోయి, భగవానుని పాదపద్మస్పర్శచే మరల శక్తిశాలినియై మా అభిలాషలనన్నింటిని పూర్తి చేయుచున్నది. ఆ శ్రీకృష్ణునితో మీకు నిత్యము దర్శనస్పర్శనము చేయుట కలిసి నడుచుట, మాట్లాడుట, శయనించుట, కూర్చుండుట (అనుగమనము, సప్రేమాలాపములు, శయనము, ఉపవేశనము), భోజనము చేయుట, వివాహసంబంధము పెట్టుకొనుట, రక్తసంబంధము - సపిండసంబంధము గలదు. అట్టి మీ గృహములయందు ప్రవృత్తిమార్గమున ఉన్న పురుషులకు కూడా స్వర్గాపవర్గములయందు ఆసక్తిని పోగొట్టి, భక్తిని ఇచ్చు శ్రీకృష్ణుడు స్వయముగ నివసించుచున్నాడు. అందువలన మీరు నిజముగ సార్థకజీవితమును కలిగియున్నారు అని ఆ రాజులు పొగిడారు (*యత్ విశ్రుతిః శ్రుతి నుతా ఇదం అలం పునాతి పాదా అవనేజన పయః చ వచః చ శాస్త్రమ్ । భూః కాల భర్జిత భగా అపి యత్ అంఘ్రి పద్మస్పర్శ ఉత్థ శక్తిః అభివర్షతి నః అఖిల అర్థాన్ ॥, తత్ దర్శన స్పర్శన అనుపథ ప్రజల్ప శయ్యా ఆసన ఆశన స యౌన స పిండబన్ధః । యేషాం గృహే నిరయవర్త్మని వర్తతాం వః స్వర్గ అపవర్గ విరమః స్వయం ఆస విష్ణుః ॥* 10-82-30, 31).

శుకుడు పలికెను - గోకులము నుండి వచ్చిన నందమహారాజాదులు అప్పుడు కురుక్షేత్రమునకు చేరిన తర్వాత శ్రీకృష్ణాదియాదవుల దర్శనమునకై తహతహలాడుచు బండ్లపై నున్న ధనసంభారములతోను, గోపాలురతోను, గోపికలతోను పరివృతులై, శ్రీకృష్ణుని వద్దకు వెళ్ళారు. ప్రాణముల రాకచే సర్వశరీరము లేచునట్లు నందమహారాజును జూచి చిరదర్శనకాతురులైన యాదవులు లేచి ప్రేమతో ఆలింగనము చేసికొన్నారు. వసుదేవుడు - కంసుడు పెట్టిన బాధలను, గోకులమున పుత్రసంరక్షణ వృత్తాంతమును స్మరణకు దెచ్చుకొని నందుని ఆలింగనము చేసికొని పరమసంతుష్టుడు, ప్రేమవిహ్వలుడు అయ్యెను. కురునందనా! అప్పుడు కృష్ణబలరాములు నందయశోదలను ఆలింగనము చేసుకొని అభివాదములొనర్చి ప్రేమతో బాష్పరుద్ధకంఠులై యేమియును పలుకలేకపోయిరి. మహాత్ముడగు నందుడు మహాభాగయగు యశోద పుత్రులిరువురిని ఒడిలో కూర్చుండబెట్టుకొని వారిని బాహువులతో ఆలింగనము చేసుకొని దీర్ఘకాలవిరహజనితమగు శోకమునంతటిని వదిలిరి. అనంతరము, రోహిణి మరియు దేవకి - ఇరువురును యశోదను ఆలింగనము చేసుకొని ఆమె యొనర్చిన మైత్రిని స్మరించి బాష్పగద్గద కంఠములు గలవారై ఇట్లు పలుకసాగిరి-

ఓ వ్రజేశ్వరీ! ఈ లోకమున ఇంద్ర సంపద కలిగినా దాని ద్వారా కూడా మీ ఉపకారమునకు బదులు తీర్చుకొనజాలము. అట్టి మీ యొక్క నందమహారాజు యొక్క నిరంతరమైన మైత్రిని ఏ స్త్రీ విస్మరింపగలదు? మరచిపోగలదు? మాననీయులారా! కనురెప్పలు నేత్రములను నిరంతము చక్కగ రక్షించునట్లు సురక్షణ

శీలురగు నీ యొక్క నందమహారాజుయొక్క చేతిలో అతిశైశవమునందు తల్లిదండ్రులను చూడకమునుపే ఈ రామకృష్ణులు మీకు సమర్పింపబడినవారై మీ ప్రేమ, అభ్యుదయము, లాలనపాలనములు, మున్నగువానిని పొంది నిర్భయముగ నివసించిరి. మీరు ఇట్టి మాతృప్రేమను చూపుటకు తగినవారు. మీలాంటి సజ్జనులకు స్వపర భేదబుద్ధి ఉండదు గదా! (10-82-31 నుండి 38 వరకు).

గోపికలు రెప్ప ఆర్పకుండా కృష్ణుని చూడసాగారు (సుమారు 100 సం॥ తర్వాత మళ్ళీ గోపికలకు శ్రీకృష్ణ దర్శనము కలిగింది). అనంతరము నేత్రపథముతో ఆయనను హృదయమున నిలిపి తన్మయత్వము పొందిరి. శుకదేవగోస్వామి పలికెను: తమ ప్రియతముడగు శ్రీకృష్ణుని వీక్షించునపుడు, ఆతని దర్శనమునకు క్షణకాలము అడ్డువచ్చు కనురెప్పలను సృష్టించిన విధాతను గోపికలు నిందించారు. ఇపుడు చాలాకాలం వియోగము పిమ్మట శ్రీకృష్ణుని తిరిగి దర్శించగా వారు కన్నులతో ఆతనిని తమ హృదయములలోనికి తీసికొని తనివితీరగా ఆలింగనము చేసికొనిరి. ఈ ప్రకారముగా వారు నిరంతర యోగసాధన చేసెడి వారికైనను దుర్లభమైనట్టి పూర్ణభావసమాధిలో మగ్నులైరి (*శ్రీశుకః ఉవాచ – గోప్యః చ కృష్ణం ఉపలభ్య చిరాత్ అభీష్టం యత్ ప్రేక్షణే దృశిషు పక్ష్మకృతం శపన్తి । దృగ్భిః హృదీకృతం అలం పరిరభ్య సర్వాః తత్ భావం ఆపుః అపి నిత్యయుజాం దురాపమ్ ॥* 10-82-40). కృష్ణుడు గోపికలను ఏకాంతప్రదేశమునకు తీసుకువెళ్ళాడు. గోపికలు ఏకాంత స్థానమున భావసమాధిలో నిలుచుండగా దేవదేవుడు వారిని సమీపించి ప్రతియొక్కరిని ఆలింగనము చేసికొని, వారి క్షేమమడిగి నవ్వుచు ఇట్లు పలికెను (*భగవాన్ తాః తథాభూతాః వివిక్త ఉపసంగతః । ఆశ్లిష్య అనామయం పృష్ట్వా ప్రహసన్ ఇదం అబ్రవీత్ ॥* 10-82-41) –

సఖులారా! నన్ను ఇంతకాలము మీరు స్మరిస్తున్నారు. కాని నేనేం చేసేది. మనవారి క్షేమమునకై శత్రువులను నశింపచేసెడి ఎత్తులతో నా మనస్సు లగ్నం చేసి ఉంటిని. శత్రుసంహారములో ఉన్నాను. నన్ను అకృతజ్ఞుడిగా భావించి సందేహించకండి. ఇది కూడా దైవలీల అనుకోండి (*అపి అవధ్యాయథ అస్మాన్ స్విత్ అకృతజ్ఞ ఆవిశంకయా । నూనం భూతాని భగవాన్ యునక్తి వియునక్తి చ ॥* 10-82-42). నా వియోగముతో చింతించకండి. అంతటా నేనున్నానని అట్లాగే సృష్టిని చూడండి, ఆనందించండి, ఆ తరువాత నన్నే చేరగలరు. వాయువు, మేఘములను గడ్డిపోచలను ధూళిని ఒకచోటికి చేర్చి తిరిగి అదే వాయువు వాటిని వేరుచేస్తుంది. అట్లాగే కర్మానుసారము నాతో మీకు సంయోగవియోగములు వచ్చాయి. కావున మీరు చేయు కర్మలద్వారా చింతనలద్వారా నన్నే అంతటా చూచిన, అది సరైన యోగము. ఆ తర్వాత ఎల్లపుడు నన్నే చేరగలరు, నాతోనే ఉంటారు. నాతోనే రమిస్తారు (*వాయుః యథా ఘన అనీకం తృణం తూలం రజాంసి చ । సంయోజ్య ఆక్షిపతే భూయః తథా భూతాని భూతకృత్ ॥* 10-82-43, *ఏవం హి ఏతాని భూతాని భూతేషు ఆత్మా ఆత్మనా తతః । ఉభయం మయి అథ పరే పశ్యత ఆభాతం అక్షరే ॥* 10-82-47). నా యందు భక్తి గల జీవులు అమృతత్వమును బడయుదురు. నా యందు మీకు విశేషమైన భక్తి ఉంది. కావున నన్ను మీరు ఎప్పుడో పొందారు (*మయి భక్తిః హి భూతానాం అమృతత్వాయ*

కల్పతే । దిష్ట్యా యత్ ఆసీత్ మత్ స్నేహః భవతీనాం మత్ ఆపనః ॥ 10-82-45). నేను సర్వ భూతములకు ఆద్యంతములు మరియు ఆధారభూతుడను. అంతటా నేను ఉన్నాను కదా! పంచ భూతాలతో గల భౌతిక వస్తువులయందు కూడా వ్యాపించియున్నా (ఉదా: ఘటము, సైంధవము, కారము, పంచదార) (*అహం హి సర్వభూతానాం ఆదిః అన్తః అన్తరం బహిః । భౌతికానాం యథా ఖం వాః భూః వాయుః జ్యోతిః అంగనాః ॥* 10-82-46). ఈ శ్లోకమందు శ్రీకృష్ణుడు ఈ క్రింది భావమును వెలిబుచ్చగోరెనని శ్రీల శ్రీధరస్వామి, శ్రీల విశ్వనాథచక్రవర్తి ఠాకూరులు పలికిరి-

"నేను భగవంతుడనని మీరెరిగినచో నా నుండి వియోగదుఃఖమనెడి ప్రశ్నయే మీకు ఉండదు. ఏలయన నేను సర్వవ్యాపిని. మీరందరు పూర్వజన్మలో గొప్ప యోగులైయున్నారు. అందువలన ఈ జ్ఞానయోగమును మీరు ఇదివరకే ఎరిగియున్నారు. అదియును గాక దీనిని నేను స్వయముగా మీకు బోధించా మరియు ఉద్ధవుని వంటి నా ప్రతినిధి ద్వారా మీకు ఉపదేశించునట్లు చేసా. విశుద్ధ భగవత్ప్రేమలో పూర్తిగా మునిగినవారికి జ్ఞానయోగము కూడా అక్కరలేదు కదా!"

కావున మీరు నన్ను పొందియే యున్నారు. అంతటా నన్నే చూస్తున్నారు. నేను ప్రపంచంలోపల ఉన్నాను మరియు ప్రపంచం నాలో ఉంది. కావున అంతటా నన్నే చూడండి అని ఉపదేశము చేసాడు స్వామి (*ఏవం హి ఏతాని భూతాని భూతేషు ఆత్మా ఆత్మనా తతః । ఉభయం మయి అథ పరే పశ్యత ఆభాతం అక్షరే ॥* 10-82-47). శ్రీకృష్ణుని నుండి ఇట్టి స్వరూప జ్ఞానమును పొంది ఆయననే ధ్యానించుచూ జీవులను ఆవరించి ఉన్న మిథ్యాహంకారమును దాని ప్రభావములైన అరిషడ్వర్గమునకు దూరమైనారు. అవి వాటంతట అవే నశించాయి (*అధ్యాత్మశిక్షయా గోప్యః ఏవం కృష్ణేన శిక్షితాః । తదనుస్మరణ ధ్వస్త జీవకోశాస్తమ్ అధ్యగన్ ॥* 10-82-48) గోపికలు ఇట్లనిరి -

గోపికలచే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము

నళిననాభా! శ్రీకృష్ణా! నీ పాదపద్మములను అగాధ జ్ఞానముగల బ్రహ్మాది యోగేశ్వరులు కూడా ఎల్లపుడు హృదయమున ధ్యానించుచుందురు (*ఆహుశ్చ తే నళిననాభ పదారవిందం యోగైశ్వరైర్ హృది విచిన్త్యం అగాధబోధైః ।* 10-82-49). నీపాదపద్మధ్యానము (*మనసా వచసా కర్మణా*) సంసారకూపపతితులగు జీవులను తరింపజేయునట్టివి. గృహస్థకర్మలను చేయునట్టి మా మనస్సులయందు కూడా ఎల్లప్పుడు నీ చరణధ్యానము చేయుచుందుము గాక! అని కోరుకున్నారు (*సంసార కూప పతితోత్తరణావలంబం గేహం జుషామపి మనసి ఉదియాత్ సదా నః ॥* 10-82-49).

ఇట్లు శ్రీకృష్ణుడు ఆధ్యాత్మవిద్యను బోధింపగా గోపికలు ఆ కృష్ణునే స్మరించుచు జీవలింగమును (అహంకారమును) నశింపచేసికొని ఆ కృష్ణునే పొందిరి.

యుధిష్ఠిరాదులచే శ్రీకృష్ణ స్తోత్రము

గోపికలకు గురువైన శ్రీకృష్ణుడు వారికి ఉపదేశము చేసిన తర్వాత కృష్ణస్వామి పాండవులను కలుసుకొని క్షేమముగా ఉన్నారా!, అని యుధిష్ఠిరాదులను అడిగెను (*శ్రీశుకః ఉవాచ – తథా అనుగృహ్య భగవాన్ గోపీనాం సః గురుః గతిః । యుధిష్ఠిరం అథ అపృచ్ఛత్ సర్వాంశ్చ సుహృదః అవ్యయమ్ ॥* 10–83–1). (కురుక్షేత్రములో సూర్యగ్రహణ సందర్భంలో వసుదేవుడిచే యజ్ఞము చేయించారు). వారు సంతుష్టులై, అక్కడకు చేరిన యుధిష్ఠిరాదులు స్వామిని స్తోత్రం చేసారు ఇలా – (*త ఏవం లోకనాథేన పరిపృష్టాః సు సత్కృతాః । ప్రత్యూచుః హృష్ట మనసః తత్ పాద ఈక్షా హతాంహసః ॥* 10–83–2).

హే ప్రభూ! నీ పాదపద్మముల నుండి ప్రవహించెడి ఉపదేశామృతము, కథామృతము ఒక్కమారైనను స్వేచ్ఛగా పానము చేసినవారలకు అమంగళము ఎట్లు కలుగును? మహాభక్తుల మనసులలో నుండి ముఖముల ద్వారా ప్రవహించెడి అట్టి అమృతము, దేహధారుల చెవులలో ప్రవేశించి వారికి దేహము కలుగజేయు అవిద్యను నశింపచేయును (*కుతః అశివం త్వత్ చరణ అంబుజ ఆసనం మహత్ మనస్తః ముఖ నిఃసృతం క్వచిత్ । పిబన్తి యే కర్ణపుటైః అలం ప్రభో దేహం భృతాం దేహ కృత్ అస్మృతి చ్ఛిదమ్ ॥* 10–83–3).

నీవు జ్ఞానస్వరూపుడవు. నీ స్వరూప ప్రకాశముచే నీయందు బుద్ధికృతములగు త్రిఅవస్థలు లేవు. అంటే బుద్ధిచే చేయబడు జాగృత, స్వప్న, సుషుప్తలు లేవు (*హిత్వా ఆత్మధామ విధుత ఆత్మకృత త్రిఅవస్థమ్*). కృష్ణా! నీవు ఆనందస్వరూపుడవు. అఖండమైనవాడవు. అపరిచ్ఛిన్నుడవు, మొక్కవోని జ్ఞానము గలవాడవు– అఖండజ్ఞానస్వరూపుడవు. అకుంఠితమైన చిత్‌శక్తి సంపన్నుడవు (*ఆనందసంప్లవ మఖండ మకుంఠబోధమ్* 10–83–4). కాలప్రభావముచే నష్టమైన వేదశాస్త్రమును ఉద్ధరించుటకు మరియు ధర్మరక్షణకై నీ యోగమాయచే వచ్చావు. పరమహంసలు నిన్ను గుర్తించి నీ దారిలో నడుస్తారు. అట్టి నీకు మేము నమస్కరించు చున్నాము (*హి త్వా ఆత్మధామ విధుత ఆత్మ కృత త్రి అవస్థం ఆనన్ద బోధం । కాల ఉపసృష్ట నిగమ అవనే ఆత్త యోగమాయా ఆకృతిం పరమహంస గతిం నతాః స్మః ॥* 10–83–4). ఇక్కడ 'హిత్వా' అనుదానిని హి, త్వా అని రెండు పదములుగా విభజించి (హి త్వా), త్వా, హి అని అన్వయము చెప్పి, హి అనుదానికి ఏవ (నిజముగా), త్వా = నీకు, అనునర్థమును ఆశ్రయించినపుడు పైన చెప్పిన అర్థము వచ్చును. మరొక అర్థము= 'హిత్వా' అనునది ఒకే పదముగా చెప్పుకొనినచో, ఆత్మ = శరీరమును, ధామ = ఇంటిని, హిత్వా – వదలి, నిన్ను శరణు వేడితిమి అని అర్థము. ఈ పక్షమున నిన్ను అనునది అధ్యాహార లభ్యముగా గుర్తింపవలయును.

నీ ఆత్మప్రకాశముచే మా బుద్ధివలన ఏర్పడు అవస్థాత్రయమును పాఱద్రోలబడుతుంది. నీవు ఆనందప్రవాహరూపుడవు, అపరిచ్ఛిన్నుడవు, మొక్కవోని జ్ఞానము కలవాడు. అయినను, కాలముచే

అంతర్ధానము చేయబడుచున్న, వేదములను రక్షించుటకు సంకల్పముచే మానవాకారమును ధరించినవాడవు. జ్ఞానులకు ముఖ్యాధారుడవైన నిన్నే శరణు వేడుచున్నాము.

మఱొక పక్షమున శరీరము మీద గృహముల మీద ఆసక్తిని వదలి నిన్నే శరణు వేడుచున్నాము అని అర్థము.

ఈ శ్లోకమున *'కాలోపసృష్ట నిగమావన ఆత్త యోగమాయాఆకృతిమ్'* అనునది అభిప్రాయము. విశేషార్థద్యోతకము. శంకానిరాసకము. *"విధుతాత్మకృత త్ర్యవస్థమ్"* ఇత్యాది వాక్యములతో చెప్పిన స్వరూపము శ్రీకృష్ణునకున్నదని ఎట్లు తెలియును? శ్రీకృష్ణునకు కూడ మనవలె శరీరము కనబడుచున్నది కదా అను శంకను తొలగించుటకు యోగమాయఆకృతిం అని తెలియజేయబడినది. *'కాలోపసృష్ట'* ఇత్యాది వాక్యమున్నది అనగా అంతర్ధానము కాబోవుచున్న వేదరక్షణ కొఱకు స్వసంకల్పముచే మానవాకారమును స్వీకరించినవాడే కాని మనవలె కర్మబద్ధ జన్మదేహాదులు అతనికి లేవని చెప్పుటకే ఈ వాక్యమున్నది.

యాదవ స్త్రీలు కౌరవస్త్రీలు ఒక చోట చేరి ముల్లోకములలో చెప్పుకోబడు గోవిందుని కథలను ముచ్చటించసాగిరి (*శ్రీఋషిః ఉవాచ - ఇతి ఉత్తమఃశ్లోక శిఖామణిం జనేషు అభిష్టువత్సు అన్ధక కౌరవ స్త్రియః । సమేత్య గోవిన్దకథాః మిథః అగృణన్ త్రిలోకగీతాః శృణు వర్ణయామి తే ॥* 10-83-5). ద్రౌపది, యాదవ కృష్ణ భార్యలతో ఇలా పలికింది - వైదర్భీ! భద్రా! జాంబవతీ! నాగ్నజితీ! సత్యభామా! కాళిందీ! శైభ్యా! రోహిణీ! లక్ష్మణా! ఇతర కృష్ణపత్నులారా! స్వయం భగవానుడైన శ్రీకృష్ణుడు మిమ్ములను పెండ్లి చేసుకొన్న విధానములను తెల్పగలరు (*హే వైదర్భ్యచ్యుతో భద్రే హే జామ్బవతి కౌసలే । హే సత్యభామే కాళిన్ది శైబ్యే రోహిణి లక్ష్మణే ॥ హే కృష్ణపత్న్యః ఏతన్నో బ్రూత వో భగవాన్ స్వయమ్ । ఉపయేమే యథా లోకం అనుకుర్వన్ స్వమాయయా ॥* 10-83-6,7).

శ్రీకృష్ణుడి అష్ట మహారాణులు వారి వారి వివాహ కథలను తెలియచేసారు-

రాణి రుక్మిణి ఇలా తెల్పింది - శిశుపాలునికి నన్ను ఈయవలయునని జరాసంధాది రాజులు ధనుర్ధారులై సిద్ధపడుచుండగా మహావీరులు గెలువశక్యముకాని పరాక్రమముగల ప్రతియోద్ధుల శిరస్సుపై శ్రీకృష్ణస్వామి తన పాదము నుంచి వారిని ఓడించి మేకల గొఱ్ఱెల మందలనుండి సింహము తన భాగమును తీసికొనినట్లు నన్ను తీసికొని వెళ్ళెను. అట్టి శ్రీకృష్ణుని చరణమును నేను ఎల్లప్పుడు సేవించెదను (*శ్రీరుక్మిణి ఉవాచ - చైద్యాయ మా అర్పయితుం ఉద్యత కార్ముకేషు రాజసు అజేయ భట శేఖరిత, అంఘ్రి రేణుః । నిన్యే మృగేంద్ర ఇవ భాగం అజ అవి యూథాత్ తత్ శ్రీనికేత చరణః అస్తు మమ అర్చనాయ ॥* 10-83-8).

రాణి సత్యభామ ఇలా తెలియజేసింది - మా తండ్రి సత్రాజిత్తు. తన తమ్ముడు స్యమంతకమణిని కంఠములో ధరించి వేటకు వెళ్ళగా సింహము చంపినది. తమ్ముడు ప్రసేనుని శ్రీకృష్ణుడే చంపి మణిని అపహరించినాడని నిందమోపెను. ఆ అపనిందను గెలిచి స్యమంతకమణిని తెచ్చి మా తండ్రికిచ్చెను. తన

తప్పును తెలిసికొనిన మా తండ్రి నన్ను ఇదివఱకే ఇతరులకు ఇత్తునని మాట ఇచ్చినను తన తప్పునకు ప్రాయశ్చిత్తముగా నన్ను శ్రీకృష్ణునికిచ్చి వివాహము జరిపించెను.

రాణి జాంబవతి ఇలా తెలియజేసింది - మా తండ్రి జాంబవంతుడు మాగుహలోనికి వచ్చిన శ్రీకృష్ణుని తన ప్రభువు దైవమైన శ్రీరాముడని తెలియక శ్రీకృష్ణునితో 27 రోజులు యుద్ధము చేసి పరీక్షించి, శ్రీరామునిగా తెలిసికొని, స్యమంతకమణిని నన్ను శ్రీకృష్ణునికి కానుకగా సమర్పించెను. అంతమాత్రమున నేను చాల గొప్పదానినని భావింపవలదు. నేను మాత్రము శ్రీకృష్ణునకు దాసిని మాత్రమే (*శ్రీ జాంబవతీ ఉవాచ - ప్రాజ్ఞాయ దేహకృత్ అముం నిజనాథదైవం సీతాపతిం త్రి నవ అహాని అమునా అభ్యయుధ్యత్ । జ్ఞాత్వా పరీక్షితముపాహరత్ అర్హణం మాం పాదౌ ప్రగృహ్య మణినా అహం అముష్య దాసీ ॥* 10-83-10).

రాణి కాళింది ఇలా తెల్పింది - నేను సూర్యపుత్రికను అగు కాళిందిని. శ్రీకృష్ణుని పాదములను స్పృశింపవలయునను కోరికచే నేను తపస్సును చేయుచున్నానని తెలిసి అర్జునునితో కలిసి వచ్చిన శ్రీకృష్ణుడు నా పాణిగ్రహణము చేసెను. అప్పటి నుండి నేను వారి గృహశుద్ధి చేయుదానను (*శ్రీకాళింది ఉవాచ - తపః చరన్తీం ఆజ్ఞాయ స్వపాద స్పర్శన ఆశయా । సఖ్యా ఉపేత్య అగ్రహీత్ పాణిం యః అహం తత్ గృహమార్జనీ ॥* 10-83-11).

రాణి మిత్రవింద ఇలా తెలియజేసింది - నేను అవంతిరాజ సోదరిని. శ్రీకృష్ణాసక్తురాలనైతిని. శ్రీకృష్ణ భగవానుడు స్వయంవరమునకు వచ్చి, అచటికి వచ్చిన రాజులను, అపకారము చేయుచున్న నా సోదరులను ఓడించి కుక్కలగుంపునుండి తన భాగమును తీసికొనిపోవు సింహము వలె శ్రీకృష్ణుడు నన్ను తన నగరమునకు తీసికొని వెళ్ళెను. నాకు ప్రతిజన్మలోను శ్రీకృష్ణుని పాదప్రక్షాళనము జేయు భాగ్యమున్న చాలును (*శ్రీమిత్రవిన్దా ఉవాచ - యః మాం స్వయంవర ఉపేత్య విజిత్య భూపాన్ నిన్యే శ్వయూథ గం ఇవ ఆత్మబలిం ద్విప అరిః । భ్రాతౄన్ చ మే అపకురుతః స్వపురం శ్రియౌకః తస్య అస్తు మే అనుభవం అంఘ్రి అవనేజనత్వమ్ ॥* 10-83-12).

రాణి నగ్నజితి ఇలా తెల్పింది - నేను కోసల దేశమున అయోధ్యను పాలించు రాజునగ్నజిత్తు పుత్రికను. స్వయంవరమున రాజుల బలపరాక్రమములను పరీక్షింపగోరి మా తండ్రి సంపాదించిన గొప్పబలము, పరాక్రమము, వాడి కొమ్ములుగల ఏడు ఎడ్ల మదము అడ్డగించి, బంధించాలని నియమము పెట్టినాడు. కృష్ణస్వామి - బాలురు మేకపిల్లలను బంధించినట్లు వానిని వశము చేసికొని అనాయాసముగా బంధించెను. ఇట్లు చతురంగ సైన్యముతో దాసీజనముతో నన్ను తీసికొని వెళ్ళుచు దారిలో అడ్డువచ్చిన రాజులను ఓడించి తన ద్వారకానగరమునకు తోడ్కొని పోయిన శ్రీకృష్ణుని దాస్యము నాకెప్పుడుండవలయును (*శ్రీ సత్యా ఉవాచ - సప్త ఉక్షణః అతి బల వీర్య సు తీక్ష్ణ శృంగాన్ పిత్రా కృతాన్ క్షితిప వీర్య పరీక్షణాయ । తాన్ వీర దుర్మద హనః తరసా నిగృహ్య క్రీడన్ బబన్ధ హ యథా శిశవః అజ తోకాన్ ॥, యః ఇత్థం*

వీర్యశుల్కాం మాం దాసీభిః చతుః అంగిణీం। పథి నిర్జిత్య రాజన్యాన్ నిన్యే తత్ దాస్యం అస్తు మే ॥ 10-83-13,14).

రాణి భద్ర ఇలా తెల్పింది - కృష్ణస్వామి మేనత్తయగు శ్రుతకీర్తి యొక్క పుత్రికను నేను. నేను కేకయ రాకుమార్తెను. నా తండ్రి నాకు శ్రీకృష్ణుని మీదనే మనసున్నదని తెలిసికొని, స్వామిని స్వయముగా పిలిచి చెలికత్తెలతో, అక్షౌహిణీ సైన్యముతో పాటు నన్ను శ్రీకృష్ణునకిచ్చెను (*శ్రీభద్రా ఉవాచ - పితా మే మాతులేయాయ స్వయం ఆహూయ దత్తవాన్ । కృష్ణే కృష్ణాయ తత్ చిత్తాం అక్షౌహిణ్యా సఖీజనైః ॥* 10-83-15). నాకు ప్రతి జన్మలో శ్రీకృష్ణుని పాదస్పర్శ చక్కగా కలుగుభాగ్యము కావలయును. ఈ పాదస్పర్శయే కర్మలతో సంసారమున పరిభ్రమించు నాకు పురుషార్థమును ప్రసాదించును (*అస్య మే పాద సంస్పర్శః భవేత్ జన్మని జన్మని । కర్మభిః భ్రామ్యమాణాయా యేన తత్ శ్రేయః ఆత్మనః ॥* 10-83-16).

రాణి లక్ష్మణా తన వివాహకథను ఇలా విశదీకరించినది - నారదుడు పలుమార్లు శ్రీకృష్ణుని జన్మకర్మలను చెప్పగా విని నా మనస్సు శ్రీకృష్ణునందే నిలిచినది. శ్రీకృష్ణుడే భర్త కావాలని పట్టుపట్టింది. లక్ష్మీదేవి కూడా చక్కగా ఆలోచించి లోకపాలకులనుకాదని స్వామినే వరించినది కదా! (*శ్రీలక్ష్మణా ఉవాచ - మమ అపి రాజ్ఞీ అచ్యుత జన్మ కర్మ చ శ్రుత్వా ముహుః నారద గీతం ఆస హ । చిత్తం ముకున్దే కిల పద్మహస్తయా వృతః సు సమ్మృశ్య విహాయ లోకపాన్ ॥* 10-83-17). కార్యసిద్ధికై రాజు చతురతతో స్వయంవరాన అతికష్టమైన మత్స్యయంత్రభేదన ప్రక్రియను నెలకొల్పాడు (*జ్ఞాత్వా మమ మతం సాధ్వి పితా దుహితృ వత్సలః। బృహత్సేన ఇతి ఖ్యాతః తత్ర ఉపాయం అచీకరత్ ॥* 10-83-18).

ఓ రాణీ! ద్రౌపదీ! నీ స్వయంవరమున అర్జునుని పొందవలయునను కోరికచే మీ తండ్రి ఏర్పరచిన మత్స్యయంత్రము వంటి మత్స్యయంత్రము నేర్పరచిరి. అటువంటి మత్స్యయంత్రమే అయినచో అర్జునుడు కొట్టగలడు కదా! అన్నచో, నీ స్వయంవరమున మత్స్యయంత్రమున మత్స్యము పైభాగముననే కప్పబడియున్నది. కావున స్తంభము ననుసరించి సూటిగా పైకి చూచిన మత్స్యము కనపడును. కాని ఇది అట్లు కాదు. స్తంభమూలమున ఉంచిన కలశమునందలి నీటిలో మాత్రమే కనపడును. అనగా చూపు క్రింద లక్ష్యము ఊర్ధ్వభాగమున నుండును కావున శ్రీకృష్ణుడుకాక ఇతరుడు కొట్టలేడు (*యథా స్వయంవరే రాజ్ఞి మత్స్యః పార్థ ఈప్సయా కృతః । అయం తు బహిః ఆచ్ఛన్నః దృశ్యతే స జలే పరమ్ ॥* 10-83-19). ఈ విషయమును విని అస్త్ర శస్త్ర తత్త్వమును తెలిసినవారు ఉపాధ్యాయులను వెంటబెట్టుకొని అన్నిదిక్కులనుండి రాజులు అనేకులు, నా తండ్రిగారి నగరమునకు వచ్చిరి (*శ్రుత్వా ఏతత్ సర్వతః భూపాః ఆయయుః మత్ పితుః పురమ్ । సర్వ అస్త్ర శస్త్ర తత్త్వజ్ఞాః స ఉపాధ్యాయాః సహస్రశః ॥* 10-83-20). వచ్చిన వారందరిని మా నాన్నగారు అతిథి మర్యాదలతో పూజించిరి అపుడు వారందరు నన్ను పొందవలయునన్న ఒకే లక్ష్యముతో తమ తమ వయస్సు ననుసరించి శరమును ధనువును గ్రహించిరి (*పిత్రా సంపూజితాః సర్వే యథావీర్యం యథా వయః । ఆదదుః సశరం చాపం వేద్ధుం పర్షది మత్ ధియః*

॥ 10-83-21). కొందరు వింటిని గ్రహించి వదలిరి. మరికొందరు ఎక్కుపెట్టుటకు చాలరైరి. ఇంకను కొందరు అంచువరకు నారిని లాగి దాని దెబ్బతిని క్రిందపడిపోయిరి (*ఆదాయ వ్యసృజన్ కేచిత్ సజ్యం కర్తుం అనీశ్వరాః । ఆకోటి జ్యాం సముత్కృష్య పేతుః ఏకే అమునా హతాః ॥* 10-83-22). జరాసంధుడు, అంబష్ఠదేశాధిపతి, శిశుపాలుడు, భీముడు, దుర్యోధనుడు, కర్ణుడు, ఇతర వీరులు కొందఱు ధనుస్సునందు అల్లెత్రాడు తగిలించినను మత్స్యయంత్రముయొక్క యునికిని దెలిసికొనలేకపోయిరి (*సజ్యం ధృత్వా అపరే వీరాః మాగధ అంబష్ఠ చేదిపాః । భీమః దుర్యోధనః కర్ణః న అవిదన్ తద్ అవస్థితిమ్ ॥* 10-83-23). అర్జునుడు కుంభమునందున్న జలములో మత్స్యచ్ఛాయను జూచి దానియునికి దెలిసికొని ప్రయత్నముతో బాణమును విడిచెను. కాని యాబాణము లక్ష్యమును భేదించక కేవలము మత్స్యమును తాకెను (*మత్స్య ఆభాసం జలే వీక్ష్య జ్ఞాత్వా చ తత్ అవస్థితిమ్ । పార్థః యత్తః అసృజత్ బాణం న అచ్ఛినత్ పస్పృశే పరమ్ ॥* 10-83-24). అభిమానము గల రాజు లిట్లు హతగర్వులై వెనుదిరిగిపోగా శ్రీకృష్ణ భగవానుడు ధనుస్సును దీసికొని సులభముగా నారిని బిగించి దానియందు బాణమును సంధించెను. సూర్యుడు అభిజిన్నక్షత్రమున నున్న సమయమున సర్వార్థసాధకమగు ముహూర్తమున బాణముతో మత్స్యమును భేదించి క్రిందబడవేసెను (*రాజన్యేషు నివృత్తేషు భగ్నమానేషు మానిషు । భగవాన్ ధనుః ఆదాయ సజ్జం కృత్వా అథ లీలయా ॥, తస్మిన్ సన్ధాయ విశిఖం మత్స్యం వీక్ష్య సకృత్ జలే । ఛిత్త్వా ఇషుణా అపాతయత్ తం సూర్యే చ అభిజితి స్థితే ॥* 10-83-25,26). అపుడు భూతలమున జయజయధ్వానములు, స్వర్గమున దుందుభి ధ్వనులు ఆరంభమయ్యెను. దేవతలు హర్షపులకితులై పుష్పవృష్టిని కురిపింపసాగిరి (*దివి దున్దుభయః నేదుః జయ శబ్దయుతాః భువి । దేవాః చ కుసుమ ఆసారాన్ ముముచుః హర్షవిహ్వలాః ॥* 10-83-27). మధురముగా ధ్వనించు అందెలు గల పాదములు కలదాననై, బంగారము మరియు ప్రకాశించు రత్నములతో సిద్ధము చేసిన హారమును చేతపట్టుకొని, కొత్త పట్టువస్త్రముమీద పైవస్త్రముచుట్టి కోకముడివేసి, కొప్పులో పూలమాల వేసికొని, సిగ్గుపడుచు చిఱునవ్వు మొగముతో సభారంగమును నేను ప్రవేశించితిని (*తత్ రంగం ఆవిశం అహం కలనూపురాభ్యాం పద్భ్యాం ప్రగృహ్య కనక ఉజ్జ్వల రత్నమాలామ్ । నూత్నే నివీయ పరిధాయ చ కౌశిక అగ్ర్యే సవ్రీడహాసవదనా కబరీధృతస్రక్ ॥* 10-83-28).

ఒత్తైన ముంగురుల కాంతి, చెవులకున్న కుండముల కాంతితో ప్రకాశించుచున్న ముఖమును పైకెత్తి, ఎదుటివారి సంతాపమును పోగొట్టు చిఱునవ్వులుచిందుచూపులను ప్రసరింపచేయుచు, రాజుల నందఱిని చూచుచు, అనురాగము నిండిన హృదయముతో మెల్లగా శ్రీకృష్ణుని మెడలో హారమును వేసితిని (*ఉన్నీయ వక్త్రం ఉరు కున్తల కుండల త్విట్ గండస్థలం శిశిర హాస కట అక్ష మోక్షైః । రాజ్ఞః నిరీక్ష్య పరితః శనకైః మురారేః అంసే అనురక్త హృదయా నిదధే స్వమాలామ్ ॥* 10-83-29). అంతలో మృదంగములు, తప్పెటలు, శంఖములు, భేరులు మొదలగునవి మ్రోగినవి. నటులు నర్తకీమణులు నాట్యము చేసిరి. గాయకులు పాడిరి. నేనిట్లు భగవంతుని వరింపగా కామపరవశులైన రాజులు దానిని సహింపరైరి. ప్రముఖ రాజులు కయ్యమునకు తలపడ్డారు. పరమాత్మ అయిన శ్రీకృష్ణుని చూచిన తరువాత కూడ అసూయ

కలుగుటకు కారణము వారు భౌతిక కామపూరితులని తెలియుచున్నది. కామాతురులకు భగవంతుని కంటే కామమే ముఖ్యమని భావము. అంతలో నాలుగు భుజములు గల శ్రీకృష్ణ భగవానుడు నన్ను నాలుగు ఉత్తమాశ్వములున్న రథములోనికి చేర్చి, శార్జ్గమను ధనువునెత్తి పట్టి సిద్ధమై యుద్ధమున నిలిచెను (*మాం తావత్ రథం ఆరోప్య హయరత్నచతుష్టయమ్ । శార్జ్గం ఉద్యమ్య సన్నద్ధః తస్థౌ ఆజౌ చతుః భుజః ॥* 10–83–32). బంగారు తొడుగు తొడిగిన రథమున సారథియైన దారకుడు నడిపించెను. రాజులందఱు చూచుచుండ, జింకలలో సింహమువలె శ్రీకృష్ణుడు వెళ్ళెను (*దారుకః చోదయాం ఆస కాంచన ఉపస్కరం రథమ్ । మిషతాం భూభుజాం రాజ్ఞి మృగాణాం మృగరాట్ ఇవ ॥* 10–83–33).

కొందరు రాజులు వెంటతగిలిరి. మరికొందరు శ్రీకృష్ణుని అడ్డగించుటకు ముందువెళ్ళి చాపముల నెక్కు పెట్టి దారిలో సింహము నాపుటకు ప్రయత్నించు శునకముల వలె సిద్ధపడి దారికాచిరి (*తే అన్వసజ్జన్త రాజన్యాః నిషేద్ధుం పథి కేచన। సంయత్తాః ఉద్ధృత* ఇషు ఆసాః గ్రామసింహా యథా హరిమ్ ॥ 10–83–34). శ్రీకృష్ణభగవానుడు శార్జ్గమున బాణములను సంధించి విడువగా చేతులు కాళ్ళు మెడలు తెగిపడగా కొందరు యుద్ధమున నేలగూలిరి. మరికొందరు యుద్ధమును విడిచి పారిపోయిరి (*తే శార్జ్గ చ్యుత బాణ ఓఘైః కృత్త బాహు అంఘ్రి కన్ధరాః । నిపేతుః ప్రధనే కేచిత్ ఏకే సన్త్యజ్య దుద్రువుః ॥* 10–83–35). అంత శ్రీకృష్ణభగవానుడు చక్కగా అలంకరింపబడి, సూర్యుని కప్పివేయు ధ్వజపటములు, చిత్రవిచిత్రములైన తోరణములతో శోభిల్లుతూ, భూలోకమున మరియు స్వర్గలోకమున కూడా స్తుతింపబడుచున్న ద్వారకానగరమున (కుశస్థలి) సూర్యుడు తన నివాసమును చేరునట్లు ప్రవేశించెను (*తతః పురీం యదుపతిః అతి అలంకృతాం రవి చ్ఛద ధ్వజపటచిత్రతోరణామ్ । కుశస్థలీం దివి భువి చ అభిసంస్తుతాం సమావిశత్ తరణిః ఇవ స్వకేతనమ్ ॥* 10–83–36). పరిపూర్ణుడైన శ్రీకృష్ణభగవానునకు, నా తండ్రి భక్తితో దాసీజనమును, సంపదలను, భటులను, ఏనుగులను, రథములను, గుఱ్ఱములను గొప్ప విలువైన ఆయుధముల నిచ్చెను (*పితా మే పూజయాం ఆస సుహృత్ సంబంధి బాన్ధవాన్ । మహా అర్హ వాసః అలంకారైః శయ్యా ఆసన పరిచ్ఛదైః ॥, దాసీభిః సర్వ సంపద్భిః భట ఇభ రథ వాజిభిః । ఆయుధాని మహా అర్హాణి దదౌ పూర్ణస్య భక్తితః ॥* 10–83–37,38).

ఇలా శ్రీకృష్ణుడు మత్స్యయంత్రమును భగ్నం చేసినా, మిగతా రాజులు అడ్డగించడం వల్ల వారిని తిరస్కరించి, యుద్ధం చేసి, ద్వారకకు తీసుకువచ్చాడని రాణి లక్ష్మణా తెలిపింది. మరియు –

మేము ఎనమండుగురము పట్టపురాణులము, కృష్ణుడి గృహమున ఏ కోరికలు లేని స్వామి అనగా ఆత్మసంతుష్టుడైనట్టి అతనికి అనగా ఆత్మారాముడైన శ్రీకృష్ణునికి మేము అందరము అన్ని విషయములను వదలి స్వామియందే నిష్ఠతో కైంకర్యము అయినామని, గృహదాసికలమైనామని పలికింది (*ఆత్మ ఆరామస్య తస్య ఇమాః వయం వై గృహదాసికాః । సర్వసంగనివృత్త్యా అద్ధా తపసా చ బభూవిమ ॥* 10–83–39).

రోహిణీదేవి ఇతర రాణులందరి పక్షమున పలుకుచు ఇట్లనెను – (ఇతర 16100 పత్నులలో ముఖ్యురాలు రోహిణి) (బలరాముని తల్లి వేరొక రోహిణి) – నరకాసురుని చెఱసాలలో బంధితులమైన మమ్ము విడిపించుట వల్ల ఆయనను చూడగలిగాము (*మహిష్యః ఊచుః – భౌమం నిహత్య స గణం యుధి తేన రుద్ధాః జ్ఞాత్వా అథ నః క్షితిజయే జితరాజకన్యాః । నిర్ముచ్య* 40). సంసార విషయముల నుండి మోక్షము కావాలని మేము ఆయన పాదపద్మములను ధ్యానించుట చూసి మా కోరికను మన్నించి ఆయన మమ్ము వివాహమాడినాడు (*నిర్ముచ్య సంసృతి విమోక్షం అనుస్మరన్తీః పాదామ్బుజం పరిణినాయ య ఆప్తకామః ॥* 10-83-40). మేము సార్వభౌమ పదవికాని, ఇంద్రపదవికాని, అణిమాసిద్ధులను కాని, బ్రహ్మపదవిని కాని, ముక్తిని కాని చివరకు శ్రీహరి సాలోక్యాదిపదములను కూడా కోరుట లేదు. వక్షస్థలమున లక్ష్మీదేవిని దాల్చిన శ్రీకృష్ణుని దివ్యపాదధూళిని శిరస్సున ధరించుటే కోరుచున్నాము *(న వయం సాధ్వి సామ్రాజ్యం స్వారాజ్యం భౌజ్యం అపి ఉత । వైరాజ్యం పారమేష్ఠ్యం చ ఆనన్త్యం వా హరేః పదమ్ ॥, కామయామహ ఏతస్య శ్రీమత్ పాదరజః శ్రియః । కుచ కుంకుమ గన్ధ ఆఢ్యం మూర్ధ్నా వోఢుం గదాభృతః ॥* – 41,42). "ఇదే వ్రజ జీవుల ధ్యేయం. వ్రజ స్త్రీలు, గోపాలురు, తృణలతలు, పుళిందస్త్రీలు కూడా గోవులను కాయుచున్న శ్రీకృష్ణుని పాదరజమును పొందియున్నారు. దాన్నే మేము కోరుతాము అని ఆ రాణులు పలికారు – (*వ్రజస్త్రియో యద్వాంఛన్తి పులిన్ద్యః తృణవీరుధః । గావశ్చారయతో గోపాః పాదస్పర్శం మహాత్మనః ॥* – 43). (బృహద్ గౌతమీయ తంత్రములో గుర్తింపబడిన పరమ లక్ష్మీదేవియే రాధారాణి, స్వామి వక్షస్థలమున అలంకరించినది – "దివ్యురాలైన రాధారాణి శ్రీకృష్ణభగవానుని ముఖ్య అర్ధాంగిని. సకల లక్ష్ములలో ఆమె ప్రధానురాలు. పరమాకర్షకుడగు భగవానుని ఆకర్షించగలిగెడి ఆకర్షణ ఆమెకు ఉన్నది. ఆమె దేవదేవుని ఆది ఆంతరంగికశక్తి"– *దేవీ కృష్ణమయీ ప్రోక్తా రాధికా పరదేవతా। సర్వలక్ష్మీమయీ సర్వకాంతిః సమ్మోహినీ పరా ॥*– బృహద్ గౌతమీయ తంత్రము).

ఇట్లు స్త్రీలతో స్త్రీలు, పురుషులతో పురుషులు – స్యమంతకపంచక క్షేత్రమున సంభాషించుచుండుగా ఋషులు – వ్యాసుడు, నారదుడు, చ్యవనుడు, దేవలుడు, అసితుడు, విశ్వామిత్రుడు, శతానందుడు, భరద్వాజుడు, గౌతముడు, భృగురాముడు, వసిష్ఠుడు, గాలవుడు, భృగువు, పులస్త్యుడు, కశ్యపుడు, అత్రి, మార్కండేయ, బృహస్పతి, ద్వితుడు, త్రితుడు, ఏకతుడు, సనకాది బ్రహ్మపుత్రులు, అంగీరసుడు, అగస్త్యుడు, యాజ్ఞవల్క్యుడు, వామదేవుడు మున్నగు ఇతర మునులు– శ్రీకృష్ణుని దర్శించుటకై వచ్చారు (*ఇతి సంభాషమాణాసు స్త్రీభిః స్త్రీషు నృభిః నృషు । ఆయయుః మునయః తత్ర కృష్ణరామదిదృక్షయా ॥, ద్వైపాయనః నారదః చ చ్యవనః దేవలః అసితః । విశ్వామిత్రః శతానన్దః భరద్వాజః అథ గౌతమః ॥, రామః స శిష్యః భగవాన్ వసిష్ఠః గాలవః భృగుః । పులస్త్యః కశ్యపః అత్రిః చ మార్కండేయః బృహస్పతిః ॥, ద్వితః త్రితః చ ఏకతః చ బ్రహ్మపుత్రాః తథా అంగిరాః । అగస్త్యః యాజ్ఞవల్క్యః చ వామదేవ ఆదయః అపరే ॥* 10-84-2 నుండి 5 వరకు). వారిని రామకృష్ణాదులు స్వాగతము పలికారు. ప్రణమిల్లారు, అర్చించారు (*తాన్ దృష్ట్వా సహసా ఉత్థాయ ప్రాక్ ఆసీనాః నృప ఆదయః । పాండవాః కృష్ణరామౌ చ ప్రణేముః విశ్వ*

వందితాన్ ॥ 10-84-6, *తాన్ ఆనర్చుః యథా సర్వే సహరామ అచ్యుతః అర్చయత్ । స్వాగత ఆసన పాద్య అర్ఘ్య మాల్య ధూప అనులేపనైః ॥* 10-84-7, *ఉవాచ సుఖం ఆసీనాన్ భగవాన్ ధర్మగుప్తనుః । సదసః తస్య మహతః యత వాచః అనుశృణ్వతః ॥* 10-84-8). ఆ తర్వాత శ్రీకృష్ణుడు ఋషులతో ఇలా పలికాడు-

శ్రీకృష్ణుడు ఋషులను అభినందించుట - సాధుసాంగత్యమహిమ

దేవతలకైనను దుర్లభమైనట్టి మీలాంటి యోగేశ్వరుల దర్శనమువల్ల మా జన్మ ధన్యమైనది (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ - అహో వయం జన్మభృతః లబ్ధం కార్త్స్న్యేన తత్ ఫలమ్ । దేవానాం అపి దుష్ప్రాపం యత్ యోగ ఈశ్వర దర్శనమ్ ॥* 10-84-9).

గుళ్ళలో దేవతలను ఆరాధించి సాధువులను ఆరాధించనివారు అల్పులు. సాధువులను దర్శించనివారు, స్పృశించనివారు, ప్రశ్నించనివారు, వందనము, పాదసేవనము చేయని వారు అల్పులు కదా! (*కిం సు అల్ప తపసాం నృణాం అర్చాయాం దేవ చక్షుషామ్ । దర్శన స్పర్శన ప్రశ్న ప్రహ్వ పాద అర్చన ఆదికమ్ ॥* 10-84-10). తీర్థములు, దేవతలు - సేవకులను చాలాకాలము అర్చించిన తర్వాత పవిత్రం చేస్తాయి. కాని మీ వంటి సాధువుల దర్శన సేవన సమయమునందే మానవులను పవిత్రులుగా జేయుదురు. కావున నాకు మీ దర్శనము ఆవశ్యకము (*న హి అప్ మయాని తీర్థాని న దేవాః మృత్ శిలా మయాః । తే పునన్తి ఉరుకాలేన దర్శనాత్ ఏవ సాధవః ॥* 10-84-11). విభిన్న పద్ధతులలో విభిన్నమంత్రములతో అగ్నిసూర్యచంద్రతారకభూజలఆకాశవాయువాక్మనస్సులను నియంత్రించే దేవతా ఉపాసనలు కష్టమైనవి. దేవతాసేవ ఎంతోకాలం చేయాలి. అలాంటిది మీ సేవ ముహూర్త కాలం చేసినా సకల పాపాలు తొలుగుతాయి ఫలితం వస్తుంది (*న అగ్నిః న సూర్యః చ న చంద్రతారకాః న భూః జలం ఖం శ్వసనః అథ వాక్ మనః । ఉపాసితాః భేద కృతః హరన్తి అఘం విపశ్చితః ఘ్నన్తి ముహూర్తసేవయా ॥* 10-84-12). జడదేహమునే చక్కగా చూసుకుంటూ శరీరాన్ని పెంచుతూ, భార్యాపుత్రాదుల సేవయే జీవిత లక్ష్యమని తలుస్తూ, తను పుట్టిన ఊరునే గొప్పదిగా భావిస్తూ, తీర్థస్థానము అంటే ఉత్తజలమే అనుకొని, తీర్థయాత్రలు ఏమీ అక్కర్లేదు అనేవాడు గోవు, గాడిదలాంటివాడు మాత్రమే (*యస్య ఆత్మ బుద్ధిః కుణపే త్రిధాతుకే స్వ ధీః కళత్ర ఆదిషు భౌమ ఇజ్య ధీః । యత్ తీర్థ బుద్ధిః సలిలే న కర్హిచిత్ జనేషు అభిజ్ఞేషు సః ఏవ గోః ఖరః ॥* 10-84-13). (ఒట్టి తీర్థస్థానములు ఆయా మందిర దర్శనములు సరిపోవు, అచట సాధువుల దర్శన సాంగత్యభాగ్యము లేకున్నచో అది వ్యర్థమని స్వామి తెల్పుచున్నాడు).

ఇలా "సాధుసాంగత్యము" గొప్పది అని శ్రీకృష్ణుడు పలికాడు. పూజించబడేవాడే (శ్రీకృష్ణుడు) మాకు పూజ చేయడానికి వచ్చాడు. ఏమిటిది? అని సందిగ్ధంలో పడ్డారు మునులు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - నిశమ్య ఇత్థం భగవతః కృష్ణస్య అకుంఠమేధసః । వచః దురన్వయం విప్రాః తూష్ణీం ఆసన్ భ్రమత్ ధియః ॥* 10-84-14). అనంతరము మునులు చాలాసేపు ఆలోచించి జగదీశ్వరుడగు శ్రీకృష్ణుడు కర్మాధీనుడైన ప్రాకృత

మానవునివలె తన ఈశ్వరత్వమును గప్పిపుచ్చుకొని పలుకుట కేవలము లోకసంగ్రహముకొరకే అని నిశ్చయించి, నవ్వుచు ఆయనతో ఇట్లు పలికిరి. (*చిరం విమృశ్య మునయః ఈశ్వరస్య ఈశితవ్యతామ్ । జనసంగ్రహః ఇతి ఊచుః స్మయన్తః తం జగత్ గురుమ్ ॥* 10-84-15). ఓహో! ఇదంతా చుట్టూ ఉన్నవారికి నేర్పడానికి అని గ్రహించి (*జన సంగ్రహః ఇతి ఊచుః* 10-84-15), ఋషులు స్వామిని ఇలా స్తోత్రం చేసారు –

ఋషులచే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము –

దేవా! నీవు మానవలీలలచే నీ స్వరూపమును కప్పిపుచ్చి అనీశ్వరునివలె ప్రవర్తించుచున్నావు. తత్త్వజ్ఞులము, విశ్వకార్యనిర్వహణలో ముఖ్యులము అయిన మేము మాయామోహితులమవుచున్నాము (*యన్ మాయయా తత్త్వవిద్ ఉత్తమాః వయం విమోహితాః విశ్వసృజామధీశ్వరాః ।*). ఆహా! దేవదేవుడైన నీవే ఇలా రహస్యంగా సంచరిస్తూ సరళంగా ఉన్నావు. ఆహా! భగవంతుని లీలలు ఎంతో విచిత్రములు కదా! (*యదీశితవ్యాయతి గూఢః ఈహయా అహో విచిత్రం భగవద్విచేష్టితమ్* 10-84-16). అందువలన, మేము మరీచ్యాది ప్రజాపతులకు అధీశ్వరులము, పరమతత్త్వజ్ఞులము అయ్యును నీ మాయచే మోహితులమై నిన్ను గుర్తించలేకపోతున్నాము. నీవు ఒక్కడవే అయినా సర్వశక్తిసంపన్నుడవు. కావున అప్రయత్నంగా సులువుగా నీ తలంపుతో సృష్టికార్యము నిర్వహిస్తావు కాని దానిలో బద్ధుడవు కావు. ఇది ఎట్లా అంటే –

భూమి నుండే అన్ని సంపదలు వివిధ ఉత్పత్తులు వస్తాయి. అవి అన్నీ భూమిరూపాలే అయినా వివిధ పేర్లతో పిలువబడుతాయి. *వాచారంభణం వికారో నామధేయం మృత్తికేత్యేవ సత్యమ్* – ఛాందోగ్యోపనిషత్తు 6-1 – మృత్తిక వికారములే ఎన్నో పేర్లతో పిలవబడుతాయి. అట్లాగే నీవు కూడా – ఆహా! నీ లీలాచరితము మిక్కిలి అచింత్యము కదా! (బ్రహ్మ ఇంద్రాదులు కూడా మోహం చెందారు). దేవా! నీ జన్మాది చరితములు (అనగా దేవకిపుత్రునిగా జన్మించుట, చనుపాలు త్రాగుట, అల్లరి చేయుట మొదలగునవి) అనుకరణములే కాని సత్యములు కావు (*అహో విభూమ్నశ్చరితం విడమ్బనమ్*) – *అనీహః ఏతత్ బహుధా ఏకః ఆత్మనా సృజతి అవతి అత్తి న బధ్యతే యథా । భౌమైః హి భూమిః బహు నామరూపిణీ అహో విభూమ్నః చరితం విడంబనమ్ ॥* (10-84-17).

దేవా! నీవు సంఘమర్యాదలను నిలుపు "పరమైన పురుషుడవు – పరమ పురుషుడవు", వర్ణాశ్రమ ధర్మరక్షకుడవు. నీ భక్తులను రక్షించుటకు దుష్టులను శిక్షించుటకు (*ఖలనిగ్రహాయ చ*) తగిన సమయములలో శుద్ధ సత్త్వమయములగు శరీరములను ధరించుచుందువు (*బిభర్షి సత్త్వమ్*). నీ లీలలచే వేదమార్గమును రక్షించుచుందువు (*అథాపి కాలే స్వజనాభిగుప్తయే బిభర్షి సత్త్వం ఖలనిగ్రహాయ చ । స్వలీలయా వేదపథం సనాతనం వర్ణాశ్రమాత్మా పురుషః పరో భవాన్* 10-84-18). వేదధర్మము నీ హృదయము. అది విశుద్ధమైన నిష్కామముతో కూడినది. తపస్సు, స్వాధ్యాయము, ఆత్మనిగ్రహము, నియమపాలన వల్లనే అది అనుభూతిలోకి రాగలదు. దేవా! నీ కృప ఉంటేనే వేదం యొక్క మూలము – అర్థము తెలుసుకోగలము – నీవు వ్యక్త

(కార్యము-సృష్టింపబడినది) అవ్యక్తములకు (కారణము-సృష్టికి మూలము) అతీతుడవు - *బ్రహ్మ తే హృదయం శుక్లం తపః స్వాధ్యాయ సంయమైః । యత్ర ఉపలబ్ధం సత్ వ్యక్తం అవ్యక్తం చ తతః పరమ్ ॥* (10-84-19). దేవా! ఈ వేదశాస్త్రములే నిన్ను తెల్పుతాయి. మా వంటి బ్రాహ్మణులే ఆ వేదశాస్త్రమునకు ప్రచారకులు. అందువలన బ్రాహ్మణవంశమును పూజించుచున్నావు, వారిలో అగ్రగణ్యుడవుగా కర్మలను ఆచరించుచున్నావు. నీవు బ్రాహ్మణులలో అగ్రగణ్యుడవు (*తస్మాద్ బ్రహ్మకులం బ్రహ్మన్ శాస్త్రయోనేస్త్వం ఆత్మనః । సభాజయసి సద్ధామ తద్ బ్రహ్మణ్య అగ్రణీర్ భవాన్* - 10-84-20). దేవా! నేడు మా జన్మలకు సాఫల్యం పొందితిమి. నీ సాంగత్యము, నిన్ను చూడటం వల్ల మా విద్యలకు తపస్సుకు సఫలత కలిగింది. నీ వల్లనే సర్వశ్రేయస్సులు పొందాము. సాధువులకు గమ్యము నీవే. సాధువుల శ్రేయస్సు, రక్షణ నీ వల్లనే (*అద్య నః జన్మసాఫల్యం విద్యాయాః తపసః దృశః । త్వయా సంగమ్య సత్ గత్యా యత్ అన్తః శ్రేయసాం పరః ॥* 10-84-21). (*మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కురు । మామేవైష్యసి యుక్త్వైవమాత్మానం మత్పరాయణః ॥* గీత 9-34).

దేవా! శ్రీకృష్ణా! నీ మాయచే నిన్ను నీవు దాచుకుంటున్నావు. అకుంఠమైన బుద్ధిగలవాడవు, సర్వాంతర్యామివైన వాడవు, పరమ పురుషుడవు, భగవానుడవు అగు నీకు నమస్కరించుచున్నాము *(నమస్తస్మై భగవతే కృష్ణాయ అకుంఠమేధసే। స్వయోగమాయయా ఆచ్ఛన్నమహిమ్నే పరమాత్మనే ॥* 10-84-22).

దేవా! నీ మాయవల్లనే ఈ యాదవులు కూడా నిన్ను అర్థం చేసుకోలేకపోతున్నారు. ఎందుకనగా వారికి ఆ అర్హత లేదు. ఎందుకనగా ఇంద్రియప్రవృత్తులనుండి విషయవాసనలనుండి పూర్తిగా వారు తొలగలేదు (*న యం విదన్తి అమీ భూపా ఏకారామాశ్చ వృష్ణయః । మాయాయవనికాచ్ఛన్నమాత్మానం కాలమీశ్వరమ్* - 23). నిదురించుచున్న వ్యక్తి తన కలలో తనకు తాను వేరొక తత్త్వమును కల్పించుకొని తనను నానావిధములుగా నామరూపములు కలవానిగా చూచుచు, భిన్నమైనట్టి నాటకములను చూచుచు స్వప్నావస్థలో తన జాగ్రదవస్థ రూపమును మరచును. అట్లే మోహవిభ్రాంతమైనట్టి చిత్తము (మాయలోబడ్డ మనస్సు) కలవాని ఇంద్రియములు కేవలము భౌతికవిషయములు నామరూపములనే గుర్తించుటయందు ప్రావీణ్యత గలిగి లౌకికకర్మలను చేస్తూ వాటియందు విజయము సాధిస్తూ తాను మిగతావారికంటె తెలివైనవాడినని ఇంద్రియలోలుడై బ్రతుకుతాడు. ఆ విధముగా అట్టి వ్యక్తి సత్యమును ఎఱుంగజాలక ఆత్మతత్త్వము తెలుసుకోలేక తన నిజస్థితిని గ్రహించలేక నిన్నెరుగజాలకుండును. అట్టి మూర్ఖుడు తన ఆలోచనావిధానమే సరి అయినది అని వాదిస్తాడు (*యథా శయానః పురుషః ఆత్మానం గుణతత్త్వదృక్ । నామ మాత్ర ఇంద్రియ ఆభాతం న వేద రహితం పరమ్ ॥* 10-84-24, *ఏవం త్వా నామమాత్రేషు విషయేషు ఇన్ద్రియ ఈహయా । మాయయా విభ్రమచ్చిత్తో న వేద స్మృతి ఉపప్లవాత్ ॥* 10-84-25). (స్వయాన శ్రీకృష్ణుడే తన నిజస్థితిని భగవద్గీత యందు ఎఱుకపరచినాడు- "సమస్త జగత్తు అవ్యక్త రూపమున నాచే ఆవరించబడియున్నది. జీవులన్నియు నాయందున్నవి, కాని నేను వానియందు లేను. అయినను సృష్టించబడిన సమస్తము నా యందు స్థితిని కలిగియుండదు. అచింత్యమైన నా యోగవైభవమును, ఓ

అర్జునా చూడుము! నేను సర్వజీవులను పోషించువాడను, సర్వత్ర వసించువాడను అయినను సర్వసృష్టికి కారకుడనైననూ ఈ కనబడే జగత్తులోని భాగమును నేను కాను" (*మయా తతమిదం సర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా । మత్‌స్థాని సర్వభూతాని న చాహం తేష్వవస్థితః ॥, న చ మత్ స్థాని భూతాని పశ్య మే యోగమైశ్వరం । భూతభృన్న చ భూతస్థో మమాత్మా భూతభావనః ॥* - గీత 9-4,5). ("వేదమంత్ర విశ్లేషణలో నిష్ణాతులై, కేవలము పాఠ్యజ్ఞానము ఉండి తాను నిత్యజీవితములో ఆచరించక, రాజులచే సన్మానింపబడినను అట్టివారు నిజజీవితమున భక్తిమార్గమున లేకున్న గోవులు, గాడిదలుగా పరిగణింపబడుదురు - *అజ్ఞాతభగవద్ధర్మా మన్త్రవిజ్ఞానసంవిదః । నరాస్తే గోఖరా జ్ఞేయా అపి భూపాలవందితాః ॥* - బృహస్పతి సంహిత).

దేవా! నీ యందు భక్తియే ప్రధానము. అదియే నీ వద్దకు జీవులను చేర్చగలదు. సర్వపాపవినాశిని అగు గంగాదేవి నీ పాదములను ఆశ్రయించినదే. నీ పాదపద్మములను సుపరిపక్వ యోగబలసంపన్నులగు మహాపురుషులు ఎల్లప్పుడూ హృదయమున నిలుపుకొని ధ్యానించుచుందురు. అట్టి ఆ చరణములను మేము నేడు దర్శింపగలిగితిమి. అందువలన మమ్ము నీ భక్తులుగా చేసుకొని మాపై అనుగ్రహము చూపుము. నీపైగల తీవ్రభక్తిని నింపుకొనిన అంతఃకరణములుకల పురుషులే నీ అనుగ్రహముచే వైకుంఠమును పొందగలిగిరి. మిగతా వారు ఎవ్వరైననూ వారికి ఆ సామర్థ్యము ఉండదు (*తస్య అద్య తే దదృశిమ్ అఙ్ఘ్రిం అఘౌఘమర్ష తీర్థాస్పదం హృది కృతం సువిపక్వయోగైః । ఉత్సిక్త భక్తి ఉపహృతాశయ జీవకోశా ఆపుర్భవద్ గతి మథానుగృహాణ భక్తాన్ ॥* 10-84-26).

కృష్ణస్వామిని స్తుతించి ఆయన అనుమతితో వారి వారి ఆశ్రమములకు వెళ్ళటానికి సిద్ధమైనారు. అది జూసిన శ్రీకృష్ణుని తండ్రి వసుదేవుడు వారి పాదములను పట్టుకొని ఇలా అన్నాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఇతి అనుజ్ఞాప్య దాశార్హం ధృతరాష్ట్రం యుధిష్ఠిరమ్ । రాజ ఋషే స్వ ఆశ్రమాన్ గన్తుం మునయః దధిరే మనః ॥, తత్ వీక్ష్య తాన్ ఉపవ్రజ్య వసుదేవః మహాయశాః । ప్రణమ్య చ ఉపసంగృహ్యా బభాష ఇదం సు యన్త్రితః ॥* 10-84-27, 28) -

ఓ ఋషులారా! ఈ లోకమున ఏ కర్మలను ఆచరించడం వల్ల కర్మబంధనములు నశిస్తాయో నాకు దయతో తెలియజేయండి (*శ్రీవసుదేవ ఉవాచ - నమః వః సర్వదేవేభ్యః ఋషయః శ్రోతుం అర్హథ । కర్మణా కర్మ నిర్హారః యథా స్యాత్ నః తత్ ఉచ్యతామ్ ॥* 10-84-29).

నారదుడు తోటి మునులతో ఇలా పలికాడు - ఓ మునులారా! ఈ వసుదేవుడు శ్రీకృష్ణుడు తన పుత్రుడని భావించి ఆయనను విడచి మనలను తత్త్వమును బోధింపవలసినదిగా కోరుచున్నాడు. పుత్రవాత్సల్యముతో మోహింపబడ్డాడు. ఈయన మహాయశస్వి. ఈయనను మీరు కరుణించండి. దీనికి మీరు ఆశ్చర్యపడవలదు (*న అతి చిత్రమిదం విప్రా వసుదేవో బుభుత్సయా । కృష్ణం మత్వా అర్భకం యన్నః పృచ్ఛతి శ్రేయః ఆత్మనః* 10-84-30). ఇది ఎట్లా అంటే, గంగ వద్ద ఉన్న వారు గంగను విడచి పుణ్యార్థమై ఇతర తీర్థములకు వెళ్ళినట్టు (10-84-31). కేవలము వసుదేవుడే కాదు, అక్కడ ఉన్న మిగతా

వారు కూడా వారి వారి క్లేశకర్మల ననుసరించి అద్వితీయుడు, సర్వాంతర్యామి అయిన శ్రీకృష్ణుని గుర్తించలేకపోయారు (*తం క్లేశకర్మపరిపాక గుణ ప్రవాహైర్ అవ్యాహతానుభవమ్ ఈశ్వరం అద్వితీయమ్* - 33). కృష్ణుడుగూడా వారి వలె, విభవరూపములైన ప్రాణాది పదార్థములచేత ప్రాకృత పురుషుడే అనుకొన్నారు. ఇది ఎలాగంటే సూర్యుని మేఘావృతమై చూచినట్లుగా (*ప్రాణాదిభిః స్వ విభవైర్ ఉపగూఢం అన్యో మన్యేత సూర్యమివ మేఘ హిమోపరాగైః॥ 10-84-33*), అయితే అసలైన అప్రాకృతమైన కృష్ణానుభూతిని వారు పొందలేకపోయారు. అది దేనివల్ల నాశనం చెందేది కాదు. (*యస్యానుభూతిః కాలేన లయోత్పత్త్యాదినా అస్య వై ।* 10-84-32). దీన్ని ఇలా వివరించవచ్చును -

ఈ జగత్తు యొక్క సృష్టి స్థితి లయములచేత, కాలముచేత, తనకు తానుగా ఇతర కారణములవలన, రూపాదిగుణములవలన, మఱి ఇతర కారణములవలనను పరమాత్మజ్ఞానము నశింపదు. సామాన్య వస్తుజ్ఞానము నశించుటకు సామాన్య విశేష కారణములు చెప్పబడినవి. ఒక వస్తువు ఉత్పన్నమైనపుడు అంతవరకున్న పాతజ్ఞానము నశించును. ఒక వస్తువు స్థిరముగా నున్నను కొంతకాలమునకు మఱపువలన ఆ జ్ఞానము నశించును. ఒక వస్తువు నశించినపుడు కూడా జ్ఞానము నశించును. ప్రళయమున సమస్త జ్ఞానము నశించును. కావున ఈ ప్రపంచమున ఉత్పత్తి, స్థితి, నాశనము, ప్రళయము, కాలము, ఇవన్నియు సామాన్యజ్ఞానము నశించుటకు కారణము లగుచున్నవి. ఉదా: కాలమున వృక్షములు పుష్పించుట, ఫలించుట, ఫలము పతనమగుట, కొంతకాలమునకు రూపాదినాశము కలిగి జ్ఞాననాశనమునకు కాలము కారణమగుచున్నది. మెఱుపు పుట్టును, తనకు తానుగా నశించును. ఘటాది వస్తుజాతములు పాషాణాదులను నశింపచేయును. బాల్య యౌవనాదులు పూర్వ రూప జ్ఞాననాశమునకు ప్రస్తుత రూపము కారణమగును. కావున తనకు తాను, ఇతరములు, గుణాదులు కూడా జ్ఞాననాశమునకు కారణములు. ఇట్లు జ్ఞాన నాశమునకు కారణమైన వానిలో దేనివలన కూడా పరమాత్మజ్ఞానము నశింపదు అని తాత్పర్యము (*యస్య అనుభూతిః కాలేన లయ ఉత్పత్తి ఆదినా అస్య వై । స్వతః అన్యస్మాత్ చ గుణతః కుతశ్చన రిష్యతి ॥* 10-84-32). (*తం క్లేశ కర్మ పరిపాక గుణ ప్రవాహైః అవ్యాహత అనుభవం ఈశ్వరం అద్వితీయం । ప్రాణ ఆదిభిః స్వ విభవైః ఉపగూఢం అన్యః మన్యేత సూర్యం ఇవః మేఘ హిమ ఉపరాగైః ॥* 10-84-33).

ఇలా నారదముని పలికిన పిమ్మట, మునులు వసుదేవునితో, వచ్చిన రాజులు మరియు రామకృష్ణులు వినుచుండగా ఇట్లు పలుకసాగిరి-

గృహస్థులు ఏమిచేయాలో ఋషులు తెలియజేయుట

వసుదేవా! శ్రద్ధతో సర్వయజ్ఞముల ద్వారా అంటే తాను చేయు సర్వకర్మల ద్వారా సర్వయజ్ఞేశ్వరుడగు శ్రీహరిని ఆరాధించవలెనని ప్రీతి పరచవలెనని శాస్త్రములు సాధువులు నిర్ణయించిరి (*కర్మణా కర్మనిర్హార ఏష సాధు నిరూపితః । యత్ శ్రద్ధయా యజేద్ విష్ణుం సర్వ యజ్ఞేశ్వరం మఖైః ॥* 10-84-35).

శాస్త్రదృష్టితో చూచినచో విష్ణుయజ్ఞమువల్ల (*కలౌ సంకీర్తనయజ్ఞః* – సంకీర్తనయజ్ఞము మరియు అన్నదానము) చిత్తమునకు ఉపశమనము ఆత్మప్రీతి కలుగును. ఇదియే సులభమైన యోగము, ధర్మము (*చిత్తస్యోపశమో అయం వై కవిభిః శాస్త్రచక్షుషా । దర్శితః సుగమో యోగో ధర్మశ్చాత్మముదావహః॥* 10-84-36). ఈ యజ్ఞాన్ని నిష్కామభావముతో న్యాయార్జితమైన ధనముతో గృహస్థులు ఆచరించాలి (*అయం స్వస్త్యయనః పంథా ద్విజాతేర్ గృహమేధినః । యత్ శ్రద్ధయా ఆప్తవిత్తేన శుక్లేన ఈజ్యేత పూరుషః ॥* 10-84-37). యజ్ఞములు చేయుట ద్వారా ధనమును పరిత్యజించాలి. గృహస్థాశ్రమములోని భోగములను అనుభవించి మానవుడు దారాసుతవాంఛను పరిత్యజించాలి, కాలమును పరిశీలించుట వల్ల స్వర్గాదిలోకములు నశ్వరములని తెలుసుకొని పరిత్యజించాలి. ఇలాగే పూర్వకాలమున ధీరులైనవారు గృహస్థాశ్రమమునందే ఏషణత్రయము నుండి (ధనము, భోగములు, స్వర్గము) ముక్తులై వానప్రస్థానమున తపోవనమునకు తపస్సుకై వెళ్ళేవారు (*విత్త ఏషణాం యజ్ఞదానైర్ గృహైర్ దారసుతైషణామ్ । ఆత్మ లోక ఏషణాం దేవ కాలేన విసృజేత్ బుధః । గ్రామే త్యక్తె ఏషణాః సర్వే యయుః ధీరాః తపోవనమ్ ॥* 10-84-38). ద్విజులు – దేవ, ఋషి, పితృ ఋణములు మూడింటిచే ఋణగ్రస్తులై జన్మిస్తారు. అందువలన యజ్ఞము (వండిన పదార్థములు స్వామికి ఆరగింపు చేసి తినాలి), శాస్త్ర అధ్యయనము, సంతానోత్పత్తి ద్వారా ఋణత్రయమునుండి విముక్తికాని వారు గృహస్థాశ్రమము నుండి దిగజారిపోతారు (*ఋణైః త్రిభిర్ ద్విజో జాతో దేవ ఋషి పితౄణాం ప్రభో । యజ్ఞ అధ్యయన పుత్రైః తాని అనిస్తీర్య త్యజన్ పతేత్ ॥* 10-84-39). (బ్రాహ్మణుడు జన్మించగానే అతనికి మూడు ఋణములు కలుగును. ఋషిఋణమును వేదాధ్యయనము ముఖ్యముగా శ్రీమత్‌భాగవత శ్రవణము ద్వారా, దేవఋణమును యజ్ఞముల ద్వారా అనగా వండిన పదార్థములను స్వామికి అర్పించుట ద్వారా, పితృఋణమును సంతానమును కనుట ద్వారా అతడు తీర్చుకొనవలెను – *జాయమానో వై బ్రాహ్మణస్త్రిభిర్ ఋణవాన్ జాయతే । బ్రహ్మచర్యేణ ఋషిభ్యో యజ్ఞేన దేవేభ్యః ప్రజయా పితృభ్యః ॥*).

ఓ వసుదేవా! నీవు శాస్త్ర అధ్యయనము ద్వారా సంతానోత్పత్తి ద్వారా ఋషి ఋణము మరియు పితృఋణము నుండి విముక్తుడవైతివి. ఇప్పుడు యజ్ఞముద్వారా దేవఋణమును దీర్చుకొని వానప్రస్థాశ్రమమును స్వీకరించుము (*త్వం తు అద్య ముక్తో ద్వాభ్యాం వై ఋషి పిత్రోర్మహామతే । యజ్ఞైర్ దేవ ఋణం ఉన్ముచ్య నిర్ఋణో అశరణో భవ ॥* 10-84-40). పూర్వజన్మలో కూడా నిస్సందేహముగా నీవు శ్రీహరిని పూజించియుందువు. కావుననే శ్రీహరి మీ పుత్రునిగా మీ భక్తి వల్లనే జన్మించాడు (*వసుదేవ భవాన్ నూనం భక్త్యా పరమయా హరిమ్ । జగతామీశ్వరం ప్రార్చః స యద్వాం పుత్రతాం గతః ॥* 10-84-41) అని తెల్పారు. ఋషులచే చెప్పబడినది విన్న వసుదేవుడు దీన్నంతా అర్థం చేసుకొని వారి పాదములపై శిరస్సునుంచి వారి ఆధ్వర్యంలో యజ్ఞము చేయించమని ప్రార్థించాడు. ఋషులు ఋత్విక్కులుగా ఉండి, ఆ కురుక్షేత్రములోనే వసుదేవుడు మరియు ఆయన 18 భార్యలచే శ్రీహరితృప్తికై యజ్ఞము చేయించిరి. వసుదేవుని పత్నులు, ఋత్విక్కులు, సదస్యులు, పట్టువస్త్రములు అలంకరణములతో శోభిల్లారు.

నానా విధములగు యజ్ఞములు ఆచరించి, యజ్ఞ ద్రవ్యములకు, మంత్రములకు కర్మలకు అధీశ్వరుడైన స్వామిని ద్రవ్య, జ్ఞాన, క్రియలతో కూడి మంత్రములతో పూజించిరి (*ఈజే అనుయజ్ఞం విధినా అగ్నిహోత్ర ఆది లక్షణైః । ప్రాకృతైః వైకృతైః యజ్ఞైః ద్రవ్య జ్ఞాన క్రియా ఈశ్వరమ్ ॥* 10-84-51). వసుదేవుడు శాస్త్ర విధి ననుసరించి బ్రాహ్మణులను అలంకరించి వారికి తగినట్టుగా గోభూకన్యా దానములు చేసాడు (10-84-52). యజ్ఞాంతమున కురుక్షేత్రములోని పరశురామ సరస్సులో అవభృథ స్నానములు చేసారు (*పత్నీ సంయాజ అవభృథ్యైః చరిత్వా తే మహాఋషయః । సస్నుః రామహ్రదే విప్రాః యజమాన పురః సరాః ॥* 10-84-53). స్నానము చేసిన పిమ్మట వసుదేవుడు అతని పత్నులు మంచి ఆభరణములతో అలంకరించుకొని వందిమాగధులకు స్త్రీలకు వస్త్రాలంకారములను బహూకరించిరి. ఆ తర్వాత సర్వవర్ణములవారికి సకల పశుపక్ష్యాదులకు, కుక్కలకు కూడా అన్నదానం చేసి గౌరవించారు (*స్నాతః అలంకారవాసాంసి వన్దిభ్యః అదాత్ తథా స్త్రియః । తతః సు అలంకృతః వర్ణాన్ ఆశ్వభ్యః అన్నేన పూజయత్ ॥* 10-84-54). బంధువులను వారి వారి పత్నులతో, సుతులతో గూడియు మరియు సదస్యులను, ఋత్విక్కులను, విదర్భ కోశల కురు కాశీ కేకయ సృంజయ రాజులను, దేవతలను, మనుష్య భూత పితృచారణులను కానుకలతో సమ్మానింప చేసారు. వారు శ్రీకృష్ణుని అనుమతితో వారి వారి స్థానములకు వెళ్ళారు (*బన్ధూన్ సదారాన్ ససుతాన్ పారిబర్హేణ భూయసా । విదర్భకోశల కురూన్ కాశీ కేకయ సృంజయాన్ ॥, సదస్య ఋత్విక్ సురగణాన్ నృభూతపితృచారణాన్ । శ్రీనికేతం అనుజ్ఞాప్య శంసన్తః ప్రయయుః క్రతుమ్ ॥* 10-84-55, 56). ధృతరాష్ట్రుడు, విదురుడు, యధిష్ఠిరుడు, భీమార్జునులు, భీష్మద్రోణులు, కుంతి, నకులసహదేవులు, నారదుడు, వ్యాసుడు, మిత్రులు, జ్ఞాతులు, బంధువులు- తమకు బంధువులైన యాదవులను ఆలింగనము చేసుకొని స్నేహార్ద్రచిత్తముతో విరహబాధతో తమతమ ప్రదేశములకు వెడలిపోయిరి (*ధృతరాష్ట్రః అనుజః పార్థాః భీష్మః ద్రోణః పృథా యమౌ । నారదః భగవాన్ వ్యాసః సుహృత్ సంబంధి బాన్ధవాః ॥, బన్ధూన్ పరిష్వజ్య యదూన్ సౌహృద ఆక్లిన్నచేతసః । యయుః విరహకృచ్ఛ్రేణ స్వదేశాన్ చ అపరే జనాః ॥* 10-84-57, 58). బంధువత్సలుడగు నందమహారాజును గోపాలురను - రామకృష్ణులు ఉగ్రసేనుడు మున్నగు యాదవులు వివిధములైన సంభారములతో గొప్పగ పూజించిరి. ఆయన అక్కడే కొన్నిదినములుండెను. యజ్ఞమును అవలీలగా పూర్తిచేసుకొని వసుదేవుడు బంధువులతో పరివేష్టితుడై సంతోషముతో నందుని హస్తములు పట్టుకొని వసుదేవుడు యిట్లు పలికెను -

సోదరా! నందా! మానవులకు వారి వారి కర్మానుసారము భగవంతుడు కల్పించిన స్నేహపాశము మహాబలవంతులగు వీరులకు, యోగులకు కూడా త్యజించశక్యముకానిదని తలంచుచున్నాను. మేము మరిచినా నీవు కరుణతో మాయందు ప్రేమానురాగములను చూపుతూనే ఉన్నావు. అది మీ యొక్క గొప్పతనము, మరువరానిది. ఏమి ప్రతిఫలవాంఛలేని ప్రేమ మా యందు కల్గి ఉన్నావు. సోదరా! పూర్వము మేము (కంసవధ జరుగకపోవుటచే) మా అసమర్థతవలన నీకెట్టి మేలును చేయలేకపోతిమి. ఇప్పుడు

ఐశ్వర్యమదముచే కన్నుగాననివారమై ఎదుటనున్న మీవంటి సత్పురుషులవైపు దృష్టిసారించుటలేదు. ఓ మానమును ఇచ్చువాడా! రాజ్య సంపదవలన మానవుడు కన్నుగాననివాడై తన వారిని గాని బంధువులను గాని గుర్తింపడు. జీవితమున మహాశ్రేయస్సును కోరువారు అనగా ఆత్మహితైషులగు పురుషులకిట్టి రాజ్యలక్ష్మి లభింపకుండుగాక! (10-84-59 నుండి 64).

శుకుడు పలికెను – వసుదేవుడిట్లు ప్రేమవిహ్వల చిత్తముతో నందమహారాజు మైత్రిని స్మరించి ఆ వెనుకటి విషయములను గుర్తుకు తెచ్చుకోవడంవల్ల ఆనందబాష్పాలతో వెక్కివెక్కి ఏడ్చాడు. బంధువులకు సంతోషము కలుగజేయు నందుడు కూడా ప్రాతఃకాలమున వెడలుటకు సిద్ధముకాగా "మధ్యాహ్నమున వెడలవచ్చు" అనియు, మధ్యాహ్నమున బయలుదేరగా "రేపు వెడలవచ్చుననియు" పలుకుచు యాదవులు గౌరవించుచుండగా రామకృష్ణుల ప్రేమను అనుభవించుచు ఆయన మూడుమాసములు అచటనే ఉండిపోయెను. అనంతరము వసుదేవుడు, ఉగ్రసేనుడు, కృష్ణుడు, ఉద్ధవుడు, బలదేవుడు మున్నగు యాదవులు ఒసంగిన కానుకలను నందాదులు బంధువులతోకూడి బహుమూల్యములగు ఆ యా ఆభరణములను, పట్టువస్త్రములను, వివిధములైన అమూల్యములైన కానుకలను స్వీకరించి వ్రజమునకు పశువులతోను, మహాసైన్యమండలితోనుకూడి నందుడు వెడలెను (10-84-65 నుండి 68). నందుడు గోపాలురు, గోపికలు, శ్రీకృష్ణుని పాదపద్మములనుండి తమ చిత్తములను మరలించలేక తమ చిత్తములో స్వామి పాదములను నింపుకొని అతికష్టంతో మథురకు వెళ్ళారు (*నందో గోపాశ్చ గోప్యశ్చ గోవింద చరణాంబుజే । మనః క్షిప్తం పునః హర్తుం అనీశాః మథురాం యయుః ॥* 10-84-69).

వర్షాకాలము వచ్చుట చూసి యాదవులు అచ్చటి నుండి బయలుదేరి ద్వారకకు వెళ్ళి అచ్చటి వారికి తీర్థయాత్ర సంఘటనలు వివరించారు (*బన్ధుషు ప్రతియాతేషు వృష్ణయః కృష్ణదేవతాః । వీక్ష్య ప్రావృషం ఆసన్నాం యయుః ద్వారవతీం పునః ॥* 10-84-70) (*జనేభ్యః కథయాం చక్రుః యదుదేవ మహా ఉత్సవమ్ । యత్ ఆసీత్ తీర్థయాత్రాయాం సుహృత్ సందర్శన ఆదికమ్ ॥* 10-84-71).

ఒకరోజు సంకర్షణ అచ్యుతులు ద్వారకన వసుదేవునికి పాదాభివన్దనము చేయగా, మునుల వలన పుత్రులైన రామకృష్ణుల భగవత్తత్త్వమును గ్రహించిన వసుదేవుడు, వారిని ఇలా కీర్తింపసాగాడు (*మునీనాం సః వచః శ్రుత్వా పుత్రయోః ధామసూచకం । తత్ వీర్యైః జాత విస్రమ్భః పరిభాష్య అభ్యభాషత ॥* 10-85-2) –

శ్రీకృష్ణవిభూతి వర్ణనా స్తోత్రము :

- ఓ కృష్ణా! ఓ సంకర్షణా! ఈ సృష్టికి కారణములైన ప్రకృతి, పురుషులకు కారణస్వరూపులైన పరమేశ్వరులు మీరు అని గ్రహించాను (*కృష్ణ కృష్ణ మహాయోగిన్ సంకర్షణ సనాతన । జానే వామస్య యత్ సాక్షాత్ ప్రధానపురుషౌ పరౌ ॥* 10-85-3).

- సృష్టి కార్యానికి ఎనిమిది కావాలి - పదార్థములు (ఘట పటాదులు) ప్రదేశము, కాలము, విధము, ఎవని ద్వారా, ఎవని వలన, ఎవని సంబంధమున, ఎవని నుద్దేశించి పుట్టుచున్నవో - వీటన్నింటికి మూలమైన ప్రధాన పురుషుడవు అయి ఉన్నావు. అవి నీకార్యములే (*యత్ర యేన యతో యస్య యస్మై యత్ యత్ యథా యదా । స్యాద్ ఇదం భగవాన్ సాక్షాత్ ప్రధాన పురుష ఈశ్వరః* - 4).
- అధోక్షజా! పరమాత్మా! అజుడా! నీవే జీవుల ప్రాణముగ ఉంటూ (క్రియాశక్తివి), జీవులతో ఈ విచిత్ర విశ్వములో అంతర్యామిగా ఉంటూ దీనిని పోషించుచున్నావు (*ఏతన్ నానా విధం విశ్వమాత్మ సృష్టమ్ అధోక్షజ । ఆత్మనా అనుప్రవిశ్యాత్మన్ ప్రాణో జీవ బిభర్షి అజః* - 5).
- బాణము ప్రయోగించినపుడు దాని భేదకశక్తి ఆ బాణము ప్రయోగించు పురుషుని శక్తి అయినట్లుగా, విశ్వకారణములగు ప్రాణాది పదార్థములలో గల అంతర్గతమైన శక్తివి నీవే, చేతన అచేతన వస్తువులోని చైతన్యము నీవే (శర్కరలోని తీపివి నీవే, ఉప్పులోని ఉప్పుదనానివి నీవే, జీవులలోని జీవశక్తివి నీవే). ఎన్నో కారణములతో నడుస్తున్న ఈ జగత్తు నీ ఆధీనమున - పారతంత్రముతో గలదు (*ప్రాణ ఆదీనాం విశ్వసృజాం శక్తయో యాః పరస్య తాః । పారతన్త్ర్యాత్ వైసాదృశ్యాత్ ద్వయోః చేష్టా ఏవ చేష్టతామ్ ॥* 10-85-6).
- చంద్రుని కాంతి, అగ్ని తేజస్సు, సూర్యుని ప్రభ, నక్షత్రముల స్ఫురణరూపమగు సత్తా, విద్యుత్తుతో గల మెరుపులు, పర్వతముల స్థిరత్వము, భూమి యొక్క ఆధారశక్తి, భూమి యొక్క గంధగుణము - ఇవి అన్నియూ నీ స్వరూపములే (*కాంతిస్ తేజః ప్రభా సత్తాః చంద్ర అగ్నిర్ అర్క ఋక్ష విద్యుతామ్ । యత్ స్థైర్యం భూభృతాం భూమేర్ వృత్తిర్ గన్ధః అర్థతో భవాన్* 10-85-7). (సమస్త జగత్తునందలి అంధకారము నశింపజేసెడి సూర్యుని తేజస్సు నా నుండియే ఉద్భవించుచున్నది. అదే విధముగా చంద్రుని తేజస్సు, అగ్నితేజము కూడా నా నుండియే కలుగుచున్నది. దీన్నే కృష్ణస్వామి తన గీతలో ఇలా తెలియజేశాడు - *యదాదిత్యగతం తేజో జగద్భాసయతే అఖిలం। యచ్చంద్రమసి యచ్చాగ్నౌ తత్తేజో విద్ధి మామకమ్ ॥* భగవద్గీత - 15-12).
- ఈశ్వరా! నీవే ప్రాణాన్ని నిలిపే నీరు, పదార్థముల రుచివి. ఓజస్సు (దేహము యొక్క వెచ్చదనము-ప్రాణశక్తి), సహము (సహః - మానసిక బలము), బలము మరియు వాటి వ్యాపారము గమనము ఇవి అన్నియూ నీ శక్తి రూపములే (*తర్పణం ప్రాణనం అపాం దేవ త్వం తాః అశ్చ తద్ రసః । ఓజః సహః బలం చేష్టా గతిర్వాయోః తవ ఈశ్వర* - 8).
- అన్ని గోళాలకు అన్నిదిక్కులా అవకాశం ఇచ్చే ఆకాశానివి (Space), శబ్దతన్మాత్రలు, నాదము, ఓంకారము (The first sound vibrations of universe which you can listen to it by closing your ears), పదార్థముల భిన్న భిన్న పేర్లను నిర్దేశించు శబ్దములుగా గల వర్ణపదములతో గల

భాషలు – ఇవి అన్నియూ నీవే (*దిశాం త్వమవకాశో అసి దిశః ఖం స్ఫోటః ఆశ్రయః । నాదో వర్ణస్త్వమ్ ఓంకార ఆకృతీనాం పృథక్ కృతిః*–9).

- ఇంద్రియ విషయములను వెల్లడి చేయుశక్తి, ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు, ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతల శక్తి, బుద్ధియొక్క ఆలోచనాశక్తి, జీవుని యథార్థ ప్రతిసంధానశక్తి – ఏదేని విషయమును జీవుడు చక్కగా గుర్తుపెట్టుకొనే సామర్థ్యము – చిత్తము (database) సర్వమూ నీ స్వరూపమే (*ఇంద్రియం తు ఇన్ద్రియాణాం త్వం దేవాశ్చ తదనుగ్రహః । అవబోధో భవాన్ బుద్ధేర్ జీవస్యానుస్మృతిః సతీ ॥* 10–85–10). భౌతికతత్త్వములకు మూలమైనట్టి తమోగుణయుత అహంకారము, దేహేంద్రియములకు మూలమైనట్టి రజోగుణయుత అహంకారము, దేవతలకు మూలమైనట్టి సత్త్వగుణయుత అహంకారము ఇచ్చువాడవు నీవు. ప్రకృతికి మూలమైన అవ్యక్త మహత్తత్త్వము కూడా నీలోనే ఉండును (*భూతానామసి భూతాదిర్ ఇంద్రియాణాం చ తైజసః । వైకారికో వికల్పానాం ప్రధానం అనుశాయినమ్॥* – 11).

- అహంకారయుతులైన బద్ధజీవులు నీ అంశలు – నాశరహితములు. నశించునట్టి పదార్థములలో (Sugar, Salt, Pepper, Vinegar, Butter, etc.) నశ్వరముకాని రూపమున నున్నవాడవు కూడా నీవే. పదార్థములలోని మూలగుణం నీ నుండే (Smell of earth, taste of water, touch of air, bright and hotness of fire, the finer form of sound - The electromagnetic radiation of ether (akasha) etc., the sweetness of sugar, the saltness of salt etc..) (*నశ్వరేషు ఇహ భావేషు తత్ అసి త్వం అనశ్వరమ్ । యథా ద్రవ్యవికారేషు ద్రవ్యమాత్రం నిరూపితమ్* 10–85–12).

- సత్త్వరజోతమస్సు గుణములు, వాటి వృత్తులు మొదలగునవి బద్ధజీవుల కోరిక. బద్ధజీవుల బుద్ధి ననుసరించి, పరబ్రహ్మ స్వరూపుడవైన నీ యోగమాయచే కల్పితములైనవి (*సత్త్వం రజస్తమ ఇతి గుణాః తత్ వృత్తయశ్చ యాః । త్వయి అద్ధాః బ్రహ్మణి పరే కల్పితా యోగమాయయా* 10–85–13). ఇవి అన్నియూ నీచే కల్పింపబడినవి, నీ వల్లనే వెల్లడి అయినవి. ఇవి శాశ్వతములైనవి కావు. ఇవే బద్ధజీవుల వికారములు, కల్పితములు. నీవు వీటికి దూరము మరియు వీటికి లొంగనివాడవు. నీవు వాటియందు లేవు. అవి నీయందు లేవు (*తస్మాత్ న సన్తి అమీ భావా యర్హి త్వయి వికల్పితాః । త్వం చ అమీషు వికారేషు హి అన్యదా అవ్యావహారికః ॥* – 14). శ్రీకృష్ణస్వామి భగవద్గీతలో ఇలా తెలియజేశాడు – "సమస్త జగత్తు అవ్యక్తరూపమున నాచే ఆవరించబడియున్నది. జీవులన్నియు నా యందున్నవి, కాని నేను వానియందు లేను. అయినను సృష్టించబడిన సమస్తము నా యందు స్థితిని కలిగియుండదు. ఓ అర్జునా! అచింత్యమైన నా యోగవైభవమును గాంచుము! నేను సర్వజీవులను పోషించువాడను మరియు సర్వత్ర వసించువాడనైనను, సృష్టికి కారణుడనైనను ఈ దృశ్యమానజగత్తునందలి భాగమును కాను. అనగా ఈ మర్త్యలోకముల వాడను కాను. దివ్యలోకవాసిని

అని అర్థము (*మయా తతమిదం సర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా । మత్‌స్థాని సర్వభూతాని న చాహం తేష్వవస్థితః ॥ న చ మత్ స్థాని భూతాని పశ్య మే యోగమైశ్వరమ్ । భూతభృన్న చ భూతస్థో మమాత్మా భూతభావనః ॥* గీత - 9.4-5).

ఈ గుణప్రవాహములో సర్వాంతర్యామివగు నీ సూక్ష్మగతిని ఎఱుగలేనివారే దేహాభిమానజనితమైన కర్మబంధనవశమును పొందుదురు (*గుణ ప్రవాహ ఏతస్మిన్ అబుధాః త్వ అఖిలాత్మనః । గతిం సూక్ష్మాం అబోధేన సంసరన్తి ఇహ కర్మభిః* 10-85-15).

- ఈశ్వరా! ఈ లోకమున ఏ అదృష్టమువలనో ఈ దుర్లభమైన మనుష్యత్వము వచ్చినా, దానిని సద్వినియోగము చేయక స్వకర్మలనాచరించక వికర్మలను చేయుచూ ఆయువు వ్యర్థముగనే గడచిపోయినది (*యదృచ్ఛయా నృతాం ప్రాప్య సుకల్పామిహ దుర్లభామ్ । స్వ అర్థే ప్రమత్తస్య వయో గతం త్వన్ మాయయా ఈశ్వరః* - 16). కర్మానుసారంగా జీవులు "నేను, నాది" అనుకునేటట్టు చేసుకుంటున్నారు. ఈ జీవుల అహంకారబుద్ధి రూపము ద్వారా, పుత్రాది విషయముల యందలి మమకార బుద్ధిరూపమైన స్నేహపాశములద్వారా జీవులు బంధింపబడుచున్నారు (*అసౌ అహం మమ ఏవ ఏతే దేహే చ అస్య అన్వయ ఆదిషు । స్నేహపాశైః నిబధ్నాతి భవాన్ సర్వం ఇదం జగత్* - 17).
- మీరు మామూలైన పుత్రులు కారు. మీరు సాక్షాత్తు పరమేశ్వరులు. బలరాముడు సృష్టికి మూలకారణుడు (ప్రధానుడు). నీవు ఈశ్వరుడవు. మీరు భూభారమును తొలగించుటకై దుష్టరాజులను సంహరించుటకై అవతరిస్తున్నామని ఇదివరకు తెల్పారు (*యువాం న నః సుతౌ సాక్షాత్ ప్రధానపురుష ఈశ్వరౌ । భూ భార క్షత్ర క్షపణే అవతీర్ణౌ తథా ఆత్థ హ ॥* 18).
- మీరు ఈశ్వరులని మీ జన్మసమయముననే చెప్పబడినది. ఇంద్రియలోలుడనై మిమ్ము నా పుత్రులుగా తలచితిని (*అపత్య బుద్ధిః* - 19). ఈ ఇంద్రియవశము నుండి నన్ను నివృత్తి చేయుము. మీరు ప్రతీ యుగము నందునూ వివిధ రూపములను ధరించి ధర్మమర్యాద, రక్షణ చేస్తారు. నీ విభూతి రూపమైన మాయను ఎవ్వరు తెలుసుకోగలరు? కనుక ఓ ఆర్తబంధూ! శరణాగతులగు వారి సంసారమునుండి భయమునుండి నశింపజేసెడి నీ పాదపద్మములనే నేనిపుడు ఆశ్రయించితిని. చాలు! నాకు దేహాత్మబుద్ధిని కలుగునట్లు చేయునది, భగవంతుడవగు నిన్ను కేవలము నా పుత్రునిగా భావించునట్లు చేయునదినగు ఇంద్రియభోగ అత్యాశ ఇక చాలు! కావున మీరు నాకు పాదాభివందనము చేయుట ఏమిటి. ఇక చాలు నన్ను పుత్రవ్యామోహంలో పడవేయకండి (*తత్ తే గతః అస్మి అరణం అద్య పద అరవిన్దం ఆపన్న సంసృతి భయ అపహం ఆర్తబన్ధో । ఏతావత అలం అలం ఇంద్రియ లాలసేన మర్త్య ఆత్మ దృక్ త్వయి పరే యత్ అపత్యబుద్ధిః ॥* 10-85-19), కడచిన యుగములలో అదివరకే పలుమార్లు మాకు పుత్రునిగా జన్మించితివని జన్మరహితుడవై నీవు సూతికాగృహమునందు ఉన్నప్పుడే మాకు

నిజముగా చెప్పియుంటివి. సర్వధర్మరక్షణకై నీవు ఎన్నో దివ్యదేహములను తీసుకుంటావు. ఇవి మేఘములలాగా ప్రకటమై అప్రకటమగు వంటిది. ఓ పరమకీర్తనీయుడా! సర్వవ్యాపీ! నీ విభూతులను ఎవరు అర్థము చేసికొనగలరు? *(సూతీగృహే నను జగాద భవాన్ అజః నౌ సంజజ్ఞే ఇతి అనుయుగం నిజధర్మగుప్త్యై । నానా తనూః గగనవత్ విదధత్ జహాసి కః వేద భూమ్నః ఉరుగాయ విభూతి మాయామ్ ॥* 10-85-20).

అని తండ్రి వసుదేవుడు పలుకగా, ఈయనకు నా గురించి అంతా తెలిసిపోయింది అని శ్రీకృష్ణస్వామి చిరునవ్వు నవ్వాడు (10-85-21), ఇలా బదులు పలికాడు-

తండ్రీ! పుత్రులమగు మమ్ము ఉద్దేశించి వివిధ తత్త్వములను చక్కగా వివరించావు. అవియన్నియు కూడా సత్యములే. యాదవశ్రేష్ఠా! నేను, పూజ్యుడగు బలదేవుడు, నీవు, ఈ ద్వారకావాసులు, ఈ చరాచరజగత్తు – సమస్తమును ఇట్లు బ్రహ్మసంబంధముగా దర్శించుట యుక్తము (10-85-22,23).

మనమంతా బ్రహ్మ సంబంధము గలవారిగా ఉన్నామని చక్కగా వివరించారు. అందరూ తెలుసుకోవలసింది చెప్పారు. వివిధ రూపాలలో, వివిధ శరీరాలలో, జీవుడితో కలసి పరమాత్మ ఉంటాడు. ఆ నా పరమాత్మఅంశ స్తబ్ధమైన జడపదార్థము లేక భౌతిక పదార్థము కాదు. దానికి భౌతిక లక్షణములు లేవు. అది దివ్యమైనది. స్వయంప్రకాశమైనది. అది సనాతనము, నిత్యము, సత్యము, త్రిగుణరహితము, పరమానందజ్ఞానసహితమై జీవులలోని జీవాత్మలతో ఉంటూ వారికి జ్ఞానబోధ చేస్తుంటుంది. భూమి, జలము, తేజస్సు, వాయువు, ఆకాశము అను ఈ పంచ భూతములు, వాటిచే సృష్టింపబడిన ఘటాది ఉపాధులననుసరించి, వారు చేసిన కర్మల ఫలితం అనుసరించి జీవుల శరీర నిర్మాణము, ఆవిర్భావము జరుగుతుంది. పరమాత్మఅంశగూడ వాటితో ఉండి ఆవిర్భావ తిరోభావాది విభిన్న కార్యములందు సహాయము చేస్తుంటుంది (10-85-25) అని మళ్ళీ పుత్రవాత్సల్యములో పదేసాడు, శ్రీకృష్ణస్వామి తన తండ్రిని – *ప్రీతమనాః అభూత్* (*ఆత్మా హి ఏకః స్వయంజ్యోతిః నిత్యః అన్యః నిర్గుణః గుణైః । ఆత్మ సృష్టైః తత్ కృతేషు భూతేషు బహుధా ఈయతే ॥* 10-85-24). (*ఖం వాయుః జ్యోతిః ఆపః భూః తత్ కృతేషు యథా ఆశయమ్ । ఆవిః తిరః అల్ప భూరి ఏకః నానాత్వం యాతి అసౌ అపి ॥* 10-85-25). శుకుడు పలికెను – రాజా! శ్రీకృష్ణభగవానుడు పలికిన తత్త్వబోధవివరములను విని వసుదేవుడు భేదబుద్ధి శూన్యుడు, సంతుష్టచిత్తుడు అయి మౌనముగనుండెను (*శ్రీ శుక ఉవాచ – ఏవం భగవతా రాజన్ వసుదేవః ఉదాహృతమ్ । శ్రుత్వా వినష్ట నానాధీః తూష్ణీం ప్రీతమనాః అభూత్ ॥* 10-85-26).

తల్లి దేవకి కొరకు చనిపోయిన తన పుత్రులను ప్రసాదించుట

ఇదే సమయము అనుకొని, తన పుత్రులు కావాలని కోరింది దేవకి. కంసునిచే చంపబడిన తన పుత్రులను స్మరించుకొని కళ్ళకు నీళ్ళు తెచ్చుకుంది దేవకి. యమలోకాన్నుండి గురువైన సాందీపముని

యొక్క మృత పుత్రుని రామకృష్ణులు మరల తీసుకుని వచ్చారు అని గుర్తుకు తెచ్చుకొని, ఇలా స్తోత్రం చేసింది (*అథ తత్ర కురుశ్రేష్ఠ దేవకీ సర్వదేవతా । శ్రుత్వా నీతమ్ గురోఃపుత్రం ఆత్మజాభ్యాం సువిస్మితా ॥, కృష్ణరామౌ సమాశ్రావ్య పుత్రాన్ కంసవిహింసితాన్ । స్మరన్తీ కృపణం ప్రాహ వైక్లవ్యాత్ అశ్రులోచనా ॥* 10-85-27, 28) -

తల్లి దేవకిచే స్తోత్రము

పుత్రులారా! రామకృష్ణులారా! మీరు స్వతంత్రులు. ఎవ్వరి ఆధీనంలో లేనివారు. అప్రమేయులు. సృష్టి చేయుటలో మీ ప్రమేయము లేకున్నా, దిగజారిన జీవులను ఉద్ధరించుటకై వారి వారి కర్మానుసారము సృష్టికార్యమును నిర్వహిస్తూ జీవులకు తగిన శరీరాలను ఇస్తున్నారు (*రామ రామా అప్రమేయాత్మన్ కృష్ణ యోగేశ్వరేశ్వర । వేదాహం వాం విశ్వసృజామీశ్వరౌ ఆదిపూరుషౌ* - (10-85-29). సత్త్వగుణము నశించిన ఈ కాలమున, శాస్త్రనియమములకు విపరీతముగా ప్రవర్తించు రాజులను శిక్షించి భూభారాన్ని తొలగించటానికి వచ్చిన జగదీశ్వరులు మీరు - (*కాలవిధ్వస్తసత్త్వానాం రాజ్ఞాం ఉత్ శాస్త్ర వర్తినామ్ । భూమేః భారాయమాణానాం అవతీర్ణౌ కిల అద్య మే ॥* 10-85-30).

- ఆదిపురుషా! కృష్ణా! నీ అంశభూతుడు మహావైకుంఠనాథుడు అయిన నారాయణుడు, ఆయన అంశ భూతుడు మహాపురుషుడు - మహావిష్ణువు, ఆయన అంశ క్షీరోదకశాయి విష్ణు, ఆయన అంశ గర్భోదకశాయి విష్ణు. ఆయన అంశ బ్రహ్మ- ఇలా నీ అంశల యొక్క అంశల ద్వారా విశ్వోత్పత్తిలో జీవులు, వారి ఉనికి, ఆ తర్వాత లయము జరుగుచున్నవి. ఇలా విశ్వాన్ని అంతా సృష్టి చేసి వ్యాపించావు. అట్టి నిన్ను నేడే నేను ఆశ్రయించితిని- (*యస్యాంశాంశభాగేన విశ్వోత్పత్తి లయోదయాః । భవన్తి కిల విశ్వాత్మంస్తం త్వా అద్య అహం గతిం గతా ॥* 10-85-31).
- యమలోకము నుండి మీరు గురుదక్షిణగా మరణించిన గురుపుత్రుని తెచ్చి ఇచ్చిరి (32). నా పుత్రులను కూడా తెచ్చి చూపాల్సిందిగా కోరుచున్నాను. వారు కంసుడిచే చంపబడ్డారు కదా! వారిని చూడాలని ఉంది అని పలికింది (*చిరాత్ మృత సుత ఆదానే గురుణా కాలచోదితౌ । ఆనిన్యథుః పితృస్థానాత్ గురవే గురుదక్షిణామ్ ॥, తథా మే కురుతం కామం యువాం యోగ ఈశ్వర ఈశ్వరౌ । భోజరాజహతాన్ పుత్రాన్ కామయే ద్రష్టుం ఆహృతాన్ ॥* 10-85-32,33).

తల్లి ఇట్లు ఆదేశింపగా రామకృష్ణులు యోగమాయను ఉపయోగించి సుతలలోకమున గల బలిచక్రవర్తి దగ్గరకు వెళ్ళారు (*శ్రీశుక ఉవాచ - ఏవం సంచోదితౌ మాత్రా రామః కృష్ణః చ భారత । సుతలం సంవివిశతుః యోగమాయాం ఉపాశ్రితౌ ॥* 10-85-34). రాజు బలి, తన స్వపరివారముతో స్వామిని ఎంతో ఆరాధించి పాదసేవ చేసుకున్నాడు. ఆ పాదప్రక్షాళన జలాన్ని తనపై చల్లుకొన్నాడు. స్తోత్రించాడు ఇలా (*తస్మిన్ ప్రవిష్టౌ ఉపలభ్య దైత్యరాట్ విశ్వ ఆత్మ దైవం సుతరాం తథా ఆత్మనః । తత్ దర్శన ఆహ్లాద*

పరిప్లుత ఆశయః సద్యః సముత్థాయ ననామ స అన్వయః ॥ 35, *తయోః సమానీయ వర ఆసనం ముదా నివిష్టయోః తత్ర మహా ఆత్మనోః తయోః । దధార పాదౌ అవనిజ్య తత్ జలం స వృందః ఆబ్రహ్మ పునత్ యత్ అంబు హ ॥* 36, *సమర్హయాం ఆస స తౌ విభూతిభిః మహా అర్హ వస్త్ర ఆభరణ అనులేపనైః । తాంబూల దీప అమృత భక్షణ ఆదిభిః స్వ గోత్ర విత్త ఆత్మ సమర్పణేన చ ॥* 37, *సః ఇన్ద్రసేనః భగవత్ పద అంబుజం బిభ్రత్ ముహుః ప్రేమవిభిన్నయా ధియా । ఉవాచ హ ఆనన్ద జల ఆకుల ఈక్షణః ప్రహృష్ట రోమా నృప గద్గద అక్షరమ్ ॥* 10-85-38)-

అనంతలీలలను చూపే స్వామికి నమస్కారము. నీవు సృష్టికర్తవు. జీవులను ఉద్ధరించుటకు సాంఖ్య యోగమును ప్రయోగించువాడవు. నీవే బ్రహ్మణ్యదేవుడవు, పరమాత్మవు (*నమో అనంతాయ బృహతే నమః కృష్ణాయ వేధసే । సాంఖ్యయోగవితానాయ బ్రహ్మణే పరమాత్మనే ॥* 10-85-39).

మాకు నీ దర్శన భాగ్యము దుర్లభము, ఎందుకనగా మేము రజోతమః గుణములు కలవారము. అయినను సాధనవల్ల జీవులకు నీ దర్శనము కలుగుతుంది. ఈ రోజు మీరు దయతో నాకు దర్శనమిచ్చారు (*దర్శనం వాం హి భూతానాం దుష్ప్రాపం చ అపి దుర్లభమ్ । రజస్తమః స్వభావానాం యన్నః ప్రాప్తౌ యదృచ్ఛయా* (40). (Why Krishna cannot be seen by us is described here in this sloka).

శ్రీకృష్ణుడికి మనలాంటిశరీరములేదని బలిచక్రవర్తిచే స్తోత్రము: దివ్య శరీరము గలవాడు శ్రీకృష్ణుడు - (Lord Krishna's body is not material but spiritual) :

మీరు విశుద్ధ సత్త్వాశ్రయులు, శాస్త్రోక్తమైన సచ్చిదానందమయ శరీరములు కలవారు (*విశుద్ధ సత్త్వ ధామ్ని అద్ధా త్వయి శాస్త్రశరీరిణి ।* 10-85-42). మీ యందు కొందరు వైరభావయుక్తమగు భక్తి ద్వారా (*కేచనోద్బద్ధ వైరేణ - కేచన ఉద్బుద్ధవైరేణ* ఉదా: శిశుపాలుడు, కంసుడు), కొందరు అనురాగయుక్తభక్తి ద్వారా (ప్రహ్లాదుడు, రుక్మిణి), కొందరు కామయుక్త భక్తిచే (గోపికలు) నీ సాన్నిధ్యము పొందారు (*భక్త్యా కేచన కామతః* - 43). కాని సత్త్వగుణ సంపన్నులైన దేవతలు కూడా ఇట్టి సాన్నిధ్యమును పొందలేకపోయారు (*కేచన ఉద్బుద్ధవైరేణ భక్త్యా కేచన కామతః । న తథా సత్త్వసంరబ్ధాః సన్నికృష్టాః సుర ఆదయః* - 43). ఇక మేము - దైత్యులు, దానవులు, గంధర్వులు, సిద్ధులు, విద్యాధరులు, చారణులు, యక్షులు, రాక్షసులు, పిశాచములు, భూతములు, ప్రమథనాయకులు మొదలగువారము చాలా కాలము మీ యందు శత్రుత్వముతో ఉన్నాము (వీరి యందు కూడా కొందరు మంచి వారుంటారు అని గ్రహించాలి) (*దైత్య దానవ గంధర్వాః సిద్ధవిద్యాధ్రచారణాః । యక్షరక్షః పిశాచాశ్చ భూతప్రమథ నాయకాః* 10-85-41, *నిత్యం నిబద్ధ వైరాః తే వయం చ అన్యే చ తాదృశాః* - 42). నీ గూర్చి, నీ స్వరూపలక్షణాలు, నీ యోగమాయ - సిద్ధులకు యోగులకు కూడా అంతుచిక్కనిది. ఇక అటువంటప్పుడు మాకు ఎలా అర్థమవుతుంది స్వామీ! అని వాపోయాడు (*ఇదమిత్థమితి ప్రాయః తవ యోగేశ్వరేశ్వర । న విదన్తి అపి "యోగేశా" "యోగమాయాం" కుతో వయమ్* - 44). నీ పాదకమలములకు దూరముగా ఉండి గృహాంధకూపమున పడియున్నాము.

ఏమి చేస్తే దీని నుండి బయటపడతామో అది, అట్టి దానిని అనుగ్రహించు స్వామి. దానిని పొందినవారమై సన్యాసిలా ఒంటరిగా లేక మిత్రులతో కలిసి సంఘమర్యాదలను పాటిస్తూ జీవించగలము (*తత్ నః ప్రసీద నిరపేక్ష విమృగ్య యుష్మత్ పాద అరవిన్ద ధిషణ అన్య గృహ అన్ధకూపాత్ । నిష్క్రమ్య విశ్వశరాణ అంఘ్రి ఉపలబ్ధవృత్తిః శాన్తః యథా ఏకః ఉత సర్వ సఖైః చరామి ॥* 10-85-45). దేవా! శ్రద్ధతో నీ యాజ్ఞను పాలించే మానవులు కూడా, విధినిషేధములనుండి బంధములనుండి విముక్తులగుచున్నారు. అట్టి దానిని అనుగ్రహించండి. శరణుజొచ్చిన వారిని రక్షించే పరమేశ్వరుడా! మమ్ము ఆజ్ఞాపింపుము. మేము పాపము చేయకుండా కాపాడుము. శ్రద్ధతో శాస్త్రనియమములు తెలుసుకొని వాటిని పాటించువాడు సంసారబంధనము నుండి ముక్తుడు అగును కదా! కొత్త కొత్త రుచులు, ఆశలకై ప్రాకులాడే మమ్ము అరికట్టి నీయందు నీ వాక్కులయందు శ్రద్ధతో ఉండేట్టు అనుగ్రహించు స్వామి, అని బలిచక్రవర్తి ప్రార్థించాడు (*శాధి అస్మాన్ ఈశితవ్య ఈశ నిష్పాపాన్ కురు నః ప్రభో౹ పుమాన్ యత్ శ్రద్ధయా ఆతిష్ఠన్ చోదనాయాః విముచ్యతే ॥* 46).

శ్రీకృష్ణుడిచే బలిచక్రవర్తికి దేవకీ పుత్రుల జన్మవృత్తాంతము తెల్పుట

స్వాయంభువ మన్వంతరములో మరీచి మహర్షి (ప్రజాపతి) ఆయన భార్య ఊర్ణాదేవికి ఆఱుగురు పుత్రులు కలిగారు. వారు దేవతలు. వారు, బ్రహ్మదేవుడు తన పుత్రిక వెంటపడడం చూసి నవ్వడం వల్ల, ఆ అపరాధం వల్ల వారు దిగజారిపోయి హిరణ్యకశిపునకు పుత్రులుగా పుట్టారు. ఆ తర్వాత యోగమాయ వల్ల దేవకికి పుత్రులుగా జన్మించి కంసుడిచే వధించబడ్డారు. వారు ఇప్పుడు నీ దగ్గర ఈ లోకంలో ఉన్నారు. వారిని తన పుత్రులుగా తలచుచూ తల్లి దేవకి ఇంకను రోదించుచున్నది. మాతృదేవి శోకము పోగొట్టడానికి వాళ్ళను తీసుకొని వెళతాము. ఆ తర్వాత శాపవిముక్తులై వారు దేవలోకానికి చేరుకుంటారు, అని కృష్ణస్వామి తెలియజేసాడు. వారి పేర్లు – స్మరుడు, ఉద్గీథుడు, పరిష్వంగుడు, పతంగుడు, క్షుద్రభృత్తు, ఘృణి. బలిచే పూజితులై, వారిని తీసుకొని తల్లికి చూపిరి. తన పిల్లలను చూసి మోహమున ముద్దాడి, స్తన్యము అందించింది. స్వయముగా శ్రీకృష్ణుడే పూర్వము త్రాగినట్టి ఆమె అమృతమయ క్షీరశేషమును త్రాగి ఆ ఆరుగురు పుత్రులు నారాయణుని దివ్యదేహస్పర్శను పొందిరి. ఆ స్పర్శచే తమ ఆదిరూపములను పొందినవారై గోవిందునికి, దేవకీదేవికి, తమ తండ్రి వసుదేవునకు, బలరామునికి నమస్కరించి వారు పిదప ఎల్లరు చూచుచుండగా దేవలోకమునకు పోయిరి (*పీత్వా అమృతం పయః తస్యాః పీతశేషం గదాభృతః । నారాయణ అంగ సంస్పర్శ ప్రతిలబ్ధ ఆత్మదర్శనాః* 10-85-55, *తే నమస్కృత్య గోవిన్దం దేవకీం పితరం బలమ్ । మిషతాం సర్వభూతానాం యయుః ధామ దివ ఓకసామ్ ॥* 10-85-56). మరణించిన తన పుత్రులు రావడం, వారియందు మోహము తీర్చుకోవడం, వారు దేవతారూపాలలో వెళ్ళిపోవడం ఇదంతా చూచిన దేవకి జ్ఞానోదయం పొందింది. ఇదంతా శ్రీకృష్ణానుగ్రహము అని గ్రహించింది (*తం దృష్ట్వా దేవకీదేవి మృత ఆగమన నిర్గమం । మేనే సువిస్మితా మాయాం కృష్ణస్య రచితాం నృప ॥* 10-85-57).

ఈ రకముగా శ్రీకృష్ణలీలలు అనంతములు, ఆయన అనంత ప్రభావశీలి, పరమాత్మ అని శుకుడు పరీక్షిత్తుకు తెలియజేశాడు – (*ఏవం విధాని అద్భుతాని కృష్ణస్య పరమాత్మనః వీర్యాణి అనన్త వీర్యస్య సన్తి అనంతాని భారత ॥* 10-85-58). శ్రీకృష్ణలీలలు శ్రద్ధతో విన్నవారికి వినిపించినవారికి ఫలితము అనంతక్షేమము. జగత్తును అనంతపాపముల నుండి రక్షించుటకు కంకణము కట్టుకొన్న అమృతకీర్తిమంతుడు అనగా నశింపలేని కీర్తిగల వ్యాసపుత్రుడైన శ్రీ శుకులవారిచే తెలుపబడిన ఈ మురారి చరితామృతాన్ని చిత్తమున నిలుపువారలకు సర్వశుభములు కలుగునని శ్రీకృష్ణచరిత భరితమైన శ్రీమద్భాగవతము వినిపిస్తూ – సూతుడు శౌనకాదిమునులకు నైమిశారణ్యమున తెలియజేశాడు (*శ్రీ సూతః ఉవాచ – యః ఇదం అనుశృణోతి శ్రావయేత్ వా మురారేః చరితం అమృత కీర్తేః వర్ణితం వ్యాసపుత్రైః । జగత్ అఘ భిత్ అలం తత్ భక్త సత్కర్ణపూరం భగవతి కృతచిత్తః యాతి తత్ క్షేమధామ ॥* 10-85-59).

సుభద్రాహరణము – అర్జునుడు త్రిదండిసన్యాసి వేషము వేయుట – బలరామ ఆగ్రహము: (బలరామకృష్ణులు – ప్రకృతి మరియు పురుషుల ప్రతీక) –

చచ్చిన దేవకీపుత్రులను తెచ్చిఇచ్చుట ఎంత కష్టసాధ్యమో, సుభద్ర వివాహము అర్జునునితో జరిపించుటకూడా కృష్ణస్వామికి అంతే కష్టమైందని శ్రీధరుడు అభిప్రాయపడ్డాడు.

భారతంలో చెప్పినట్టుగా అర్జునుడు ఒక సంవత్సరకాలం తీర్థయాత్ర ఒంటరిగా చేయవలసి వచ్చింది. అట్లా ప్రభాసతీర్థమునకు వచ్చిన అర్జునునకు, తన మేనమామ కుమార్తె సుభద్రను బలరాముడు దుర్యోధనుడికి ఈయదలిచాడు అనే వార్త తెలిసింది (*దుర్యోధనాయ రామస్తాం దాస్యతి ఇతి న చ అపరే ॥* 10-86-3). కానీ వసుదేవాదులు అంగీకరించలేదని ప్రభాసతీర్థమున తెలుసుకొన్న అర్జునుడు ఆమెను పొందుటకై గొప్ప వ్యూహాన్ని పన్ని, త్రిదండి సన్యాసి రూపంలో ద్వారకకు వెళ్ళాడు (*యతిః భూత్వా త్రిదండీ ద్వారకాం అగాత్ ।* 10-86-3). అక్కడే చాతుర్మాస్యాలు గడిపాడు. బలరాముడు, పురజనులు అర్జునుని గుర్తుపట్టలేకపోయారు, గౌరవమర్యాదలను చేయసాగిరి (*శ్రీశుకః ఉవాచ – అర్జునః తీర్థయాత్రాయాం పర్యటన్ అవనీం ప్రభుః । గతః ప్రభాసం అశృణోత్ మాతులేయీం సః ఆత్మనః ॥, దుర్యోధనాయ రామః తాం దాస్యతి ఇతి న చ అపరే । తత్ లిప్సుః సః యతిః భూత్వా త్రిదండి ద్వారకాం అగాత్ ॥, తత్ర వై వార్షికాన్ మాసాన్ అవాత్సీత్ స్వ అర్థ సాధకః । పౌరైః సభాజితః అభీక్ష్ణం రామేణ అజానతా చ సః ॥* 10-86-2,3,4). ఒకనాడు బలరాముడు ఆతిథ్యవిధిననుసరించి ఆ స్వామిని తన ఇంటికి ఆహ్వానించి శ్రద్ధతో భిక్షాన్నమును ఒసంగెను. దానినతడు భుజించెను (*ఏకదా గృహం ఆనీయ అతిథ్యేన నిమన్త్ర్య తమ్ । శ్రద్ధయా ఉపహృతం భైక్ష్యం బలేన బుభుజే కిల ॥* 10-86-5). వీరమనోహరిణి, అద్భుత కన్యారాశి పరిణయముకానిది అగు ఆ కన్యను చూచి ప్రేమచే వికసించిన నేత్రములుకలవాడై మనోభావపీడిత చిత్తముతో నివసించుచుండెను (*సః అపశ్యత్ తత్ర మహతీం కన్యాం వీర మనోహరామ్ । ప్రీతి ఉత్ఫుల్ల ఈక్షణః తస్యాం భావక్షుబ్ధం మనః దధే ॥* 10-86-6). ఆ కన్యకకూడా రమణీజన మనోహరుడగు ఆ

సన్యాసిని జూచి లజ్జతో కూడిన కటాక్షములతో ఆయనయందే హృదయమును దృష్టిని ఉంచి నవ్వుచూ ఆయనను అభిలషించెను (*సా అపి తం చకమే వీక్ష్య నారీణాం హృదయంగమమ్ । హసన్తీ వ్రీడితా అపాంగీ తత్ న్యస్త హృదయ ఈక్షణా ॥* 10-86-7). అప్పుడు అర్జునుడు ఎల్లప్పుడు ఆ కన్యకను గూర్చియే ఆలోచించుచూ ధ్యానించుచు ఆమెను హరించుటకు ఎట్టి ఉపాయమును ఆలోచించలేకపోయాడు. ప్రబలకాలవేగముచే చిత్తవిభ్రమమును పొందుచుండెను. అతడు బలదేవాదులచే సమ్మానితుడైనను ఏ విధముగ సుఖమును పొందకుండెను (*తాం పరం సమనుధ్యాయన్ అన్తరం ప్రేప్సుః అర్జునః । న లేభే శం భ్రమత్ చిత్తః కామేన అతిబలీయసా ॥* 10-86-8). (అర్జునుడు సుభద్ర - ఒకరినొకరు గుర్తుపట్టి ఆకర్షించుకున్నారు). బలరాముడి భయమువల్ల సుభద్రను పొందలేకపోయాడు అర్జునుడు. దేవకి-వసుదేవుల యొక్క, శ్రీకృష్ణుని యొక్క అనుమతితో ఆమెను రథములోనికి అపహరించాడు (*మహత్యాం దేవయాత్రాయాం రథస్థాం దుర్గనిర్గతామ్ । జహార అనుమతః పిత్రోః కృష్ణస్య చ మహారథః ॥* 10-86-9) (చాతుర్మాస్య పూర్తి సమయమున విష్ణుభగవానుడు యోగనిద్ర నుండి లేచును. అప్పుడు దేవాలయమున ఉత్సవమును చేయుదురు. ఆ ఉత్సవమున అర్జునుడు సుభద్రను అపహరించాడు). వెంటపడ్డ యాదవ సైన్యాన్ని ఓడించాడు.

సింహము ఇతర పశువులలో నుండి తన ఆహారభాగమును హరించునట్లు, ఆయన గూడ పెద్దగ ఆర్తనాదము చేయు సుభద్రసఖులను ఉపేక్షించి, సుభద్రను గైకొని రథమును అధిరోహించి, ధనుస్సును తీసుకొని నలువైపుల నుండి దాడిచేయుచున్న యాదవవీరులను, పదాతిసైన్యములను ఓడించి ఆ కన్యను అపహరించెను. బలరాముడు ఆ వార్తను విని పున్నమినాటి పర్వదినమున కల్లోలము చెందు సముద్రము వలె క్షుభితుడుకాగా శ్రీకృష్ణుడు ఆయన చరణములను పట్టుకొని బ్రతిమిలాడెను. బంధువులు ఎందరో నచ్చచెప్పి ఆయనను శాంతింపచేసిరి. బలరాముడి కోపాగ్నిని అణచడానికి శ్రీకృష్ణుడు ఆయన పాదాలు పట్టుకోవలసి వచ్చింది (*గృహీత పాదః కృష్ణేన సుహృద్భిః చ అన్వశామ్యత ॥* 10-86-11). ఆ తర్వాత వధూవరులకు పెళ్లి కానుకలను అందజేశారు (సన్యాసులకు కూడా కామవాంఛ ఉంటుందని కావున వారిని మరియు స్త్రీలను జాగ్రత్తగా చూసుకోవాలని హెచ్చరిక!).

శ్రీకృష్ణుడు మునులతో కలసి విదేహరాజ్యమునగల మిథిలాపురమునకు వెళ్ళుట - "భక్తులసేవయే నా సేవ" అని తెలియజేయుట: స్వామి యొక్క బహురూపత్వము వెల్లడి

మిథిలానగరములో శ్రుతదేవుడను బ్రాహ్మణుడు నిరాడంబరుడు, ఏ భౌతిక కోరికలులేని సంతుష్టుడు, కృష్ణభక్తుడు. అతడు శ్రీకృష్ణునియందు మాత్రమే భక్తి కలిగి అన్ని పురుషార్థములను పొందినవాడు- అంటే ఇంకేమి కోరనివాడు అని అర్థము. ఇంద్రియనిగ్రహము కలవాడు. విద్వాంసుడు. దేనియందు ఆశలేనివాడు (*శ్రీశుక ఉవాచ - కృష్ణస్య ఆసీత్ ద్విజశ్రేష్ఠః శ్రుతదేవః ఇతి శ్రుతః । కృష్ణ ఏక భక్త్యా పూర్ణ అర్థః శాన్తః కవిః అలంపటః ॥* 10-86-13). ఆ శ్రుతదేవుడు విదేహ రాజ్యమందు మిథిలానగరమున గృహస్థాశ్రమమున నివసించుచుండెను. గట్టి యత్నము లేకయే లభించు దానితో భోజనాదులను నిర్వర్తించెడివాడు. ఏ

పూటకాపూట తాను జీవించుటకు మాత్రము సరిపోవునది, దైవముచే లభించినది కొంచెమైనను, దానితోనే సంతోషించుచు శాస్త్రవిధిని అనుసరించి తన విధిని ఆచరించుచుండెను (*సః ఉవాస విదేహేషు మిథిలాయాం గృహ ఆశ్రమీ । అనీహయా ఆగత ఆహార్య నిర్వర్తిత నిజక్రియః ॥* 10-86-14, *యాత్రామాత్రం తు అహః అహః దైవాత్ ఉపనమతి ఉత । న అధికం తావతా తుష్టః క్రియాః చక్రే యథోచితాః ॥* 10-86-15). అచ్చటనే, జనక వంశీయుడు అయిన రాజు, శ్రీకృష్ణ ఆదేశమును ఏలు రాజు బహులాశ్వుడు గలడు. వత్సా! పరీక్షిన్మహారాజా! ఈతడు కూడా కృష్ణభక్తుడు (*తథా తత్ రాష్ట్రపాలః అఙ్గ బహులాశ్వః ఇతి శ్రుతః । మైథిలం నిరహం మానః ఉభౌ అపి అచ్యుతప్రియౌ ॥* 10-86-16). వారిని ప్రసన్నులుగా చేయుటకు మునులు – నారదుడు, వామదేవుడు, అత్రి, వ్యాసుడు, భార్గవుడు, అసితుడు, అరుణి, బృహస్పతి, కణ్వుడు, మైత్రేయుడు, చ్యవనుడు మొదలగువారితో శ్రీకృష్ణుడు దారకుడిచే తేబడిన రథములలో వెళ్ళారు (*తయోః ప్రసన్నః భగవాన్ దారుకేణ ఆహృతం రథం । ఆరుహ్య సాకం మునిభిః విదేహాన్ ప్రయయౌ ప్రభుః ॥, నారదః వామదేవః అత్రిః కృష్ణః రామః అసితః అరుణిః । అహం బృహస్పతిః కణ్వః మైత్రేయః చ్యవన ఆదయః ॥* 10-86-17,18). దారిలో నగర గ్రామప్రజలు స్వామిని ఆదరించారు. శ్రీకృష్ణభగవానుడట్లు వచ్చుచుండగా మార్గమధ్యమున ఆయా ప్రదేశములలో పురవాసులు పల్లెప్రజలు రాజులు ఉదయించు సూర్యునికి అర్ఘ్య జలమును చేతిలో నిడుకొని ఇచ్చినట్లుగా లేచి ఎదురేగిరి (*తత్ర తత్ర తం ఆయాన్తం పౌరాః జానపదాః నృప । ఉపతస్థుః స అర్ఘ్య హస్తాః గ్రహైః సూర్యం ఇవ ఉదితమ్ ॥* 10-86-19). ఆనర్త (ద్వారకచెంత) ధన్వ (గుజరాత్ రాజస్థాన్‌లలో) కురుజాంగల (థానేశ్వర్ కురుక్షేత్ర జిల్లాలు) కంక మత్స్య (జైపూర్, ఆలోయర్ రాజ్యాలు) పాంచాల (గంగానది ఇరు తటములపై ఉన్న జిల్లాలు) కుంతి (మాలవ) మధు (మథుర) కేకయ (శతద్రు, విపాశా నదుల మధ్య ఉన్న ఈశాన్య పంజాబు) కోసల (కాశీ నుండి హిమాలయము పర్వతము వరకు వ్యాపించియున్నట్టి రామరాజ్యం) అర్ణ (మిథిలకు తూర్పు సీమలో ఉన్న రాజ్యము) దేశ వాసులు ఇతరులగు పురుషులు, స్త్రీలు, ఉదారమైన చిఱునవ్వుతో వాత్సల్యముతో నిండుచూపులతో నున్న శ్రీకృష్ణ భగవానుని ముఖారవిందమును నేత్రములతో పానము చేసిరి (*ఆనర్త ధన్వ కురుజాంగల కంక మత్స్య పాంచాల కున్తి మధు కేకయ కోశల అర్ణాః । అన్యే చ తత్ ముఖ సరోజం ఉదార హాస స్నిగ్ధ ఈక్షణం నృప పపుః దృశిభిః నృనార్యః ॥* 10-86-20). తనను చూచుటచే అజ్ఞానము తొలగిన ప్రజలకు అభయమును తత్త్వజ్ఞానమును ప్రసాదించుచు అన్ని దిక్కులు లోకమును పావనము చేయుచు, అశుభములను తొలగించుచు దేవమానవులచే గానము చేయబడుచున్న తన కీర్తిని వినుచు మెల్లగా విదేహ దేశమునగల మిథిలానగరమునకు వెళ్ళెను (*తేభ్యః స్వ వీక్షణ వినష్ట తమిస్ర దృగ్భ్యః క్షేమం త్రిలోక గురుః అర్థదృశం చ యచ్ఛన్ । శృణ్వన్ దిక్ అన్త ధవళం స్వ యశః అశుభఘ్నం గీతం సురైః నృభిః అగాత్ శనకైః విదేహాన్ ॥* 10-86-21).

శ్రీకృష్ణ భగవానుడు వచ్చెనను వార్తను వినిన పురవాసులు, పల్లెవాసులు రాజులు సంతోషించినవారై శ్రీకృష్ణ భగవానునకు కానుకలను తీసికొని పూజాద్రవ్యములను చేతులలో నిడుకొని ఎదురేగిరి (*తే అచ్యుతం*

ప్రాప్తం ఆకర్ణ్య పౌరాః జానపదాః నృప । అభీయుః ముదితాః తస్మై గృహీత అర్హణ పాణయః ॥ 10-86-22). పవిత్ర చరిత్ర గల శ్రీకృష్ణ భగవానుని చూచినవారు ముఖములు హృదయములు వికసింపగా ఇదివఱకు తాము వినిన వ్యాసాది మునులకును, దోసిలి ఒగ్గిన శిరస్సులతో నమస్కరించిరి (*దృష్ట్వా తే ఉత్తమఃశ్లోకం ప్రీతి ఉత్ఫుల్ల ఆనన ఆశయాః । కైః ధృత అంజలిభిః నేముః శ్రుత పూర్వాన్ తథా మునీన్ ॥* 10-86-23). మిథిలానగరము గల కృష్ణభక్తులు శృతదేవుడు, బహుళాశ్వుడు - వారిద్దరూ ఏకకాలములో స్వామి కాళ్ళపై బడి స్వామిని ఆహ్వానించుటవల్ల, వారి ఇండ్లకు స్వామి రెండు రూపాలను పొంది, మునులతో సహా ఏకకాలములోనే వెళ్ళాడు. ఇది వారు గ్రహించలేక పోయారు (*స్వ అనుగ్రహాయ సంప్రాప్తం మన్వానౌ తం జగత్ గురుమ్ । మైథిలః శ్రుతదేవః చ పాదయోః పేతతుః ప్రభోః* 10-86-24, *న్యమన్త్రయేతాం దాశార్హం ఆతిథ్యేన సహ ద్విజైః । మైథిలః శ్రుతదేవః చ యుగపత్ సంహత అంజలీ ॥* 10-86-25, *భగవాన్ తత్ అభిప్రేత్య ద్వయోః ప్రియచికీర్షయా ఉభయోః ఆవిశత్ గేహం ఉభాభ్యాం తత్ ఆలక్షితః ॥* 10-86-26). వారి పాద ప్రక్షాళనము చేసి, ఆ నీటిని శిరమున ధరించి, కుటుంబసభ్యులపై కూడా చల్లి, వారికి సకల మర్యాదలు చేసి గో వృషభములను దానమిచ్చి, మృష్టాన్నము ఆరగింప చేశాడు (*శ్రోతుం అపి అస తాన్ దూరాన్ జనకః స్వ గృహ ఆగతాన్ । ఆనీతేషు ఆసన అగ్ర్యేషు సుఖ ఆసీనాన్ మహామనాః ॥, ప్రవృద్ధభక్త్యా ఉత్ ధర్ష హృదయ అస్ర అవిల ఈక్షణః । నత్వా తత్ అంఘ్రీన్ ప్రక్షాల్య తత్ ఆపః లోక పావనీః ॥, స కుటుంబః వహన్ మూర్ధ్నా పూజయాంచక్రే ఈశ్వరాన్ । గన్ధ మాల్య అంబర ఆకల్ప ధూప దీప అర్ఘ్య గో వృషైః ॥* 10-86-27 నుండి 29 వరకు). వారు సేద దీర్చుకున్న తర్వాత, కృష్ణస్వామి పాదములను రాజు తన ఒడిలో ఉంచుకొని స్వామిని స్తుతించసాగెను (*వాచా మధురయా ప్రీణన్ ఇదం ఆహ అన్న తర్పితాన్ పాదౌ అంక గతౌ విష్ణోః సంస్పృశన్ శనకైః ముదా ॥* 10-86-30).

రాజు బహుళాశ్వునిచే శ్రీకృష్ణస్వామి స్తోత్రము

- స్వామి! నేను నిన్ను స్మరించట వల్ల కరుణతో నాకు దర్శనము ఇయ్యడానికి వచ్చావు. నీవు సర్వప్రాణులలో ఉంటావు కాబట్టి నీకీ విషయం తెలిసింది. నీ పాదపద్మములను స్మరించు మాకు దర్శనభాగ్యం కలిగించావు (*శ్రీ బహులాశ్వః ఉవాచ - భవాన్ హి సర్వ భూతానాం ఆత్మా సాక్షీ స్వదృక్ విభో । అథ నః త్వత్ పద అంభోజం స్మరతాం దర్శనం గతః ॥* - 31).

- నీవు చేసిన ప్రతిజ్ఞ ఏమంటే - "నాకు ఏకాంతభక్తులు అంటే అనన్యభక్తులు (గౌరవమర్యాదలు, పబ్లిసిటి, మరియు డబ్బులు కోరని కేవలం కృష్ణభక్తులు) అన్న ఇష్టం. ఆ తర్వాతే అనంతుడు (బలదేవుడు), భార్య లక్ష్మి, పుత్రుడు బ్రహ్మ అన్నావు". అది నిలబెట్టుకోవడానికే ఇంతదూరము వచ్చావు (*స్వవచస్తదృతం కర్తుమ్ అస్మత్ దృగ్గోచరో భవాన్ । యత్ ఆత్థ ఏకాన్త భక్తాన్ మే న అనంతః శ్రీః అజః ప్రియః* 10-86-32). ఈ విషయము తెలిసిన వాడెవడైనా నిన్ను వదలి పెడతాడా? నిష్కించనులు శాంతులు అయిన మునులకు నీకు నీవే సమర్పించుకుంటావు కదా! (*కః ను త్వత్ చరణ అంభోజం ఏవం విత్ విసృజేత్*

పుమాన్। నిష్కించనానాం శాన్తానాం మునీనాం యః త్వం ఆత్మదః ॥ 10-86-33). మానవుల సంసారం పోగొట్టడానికి ఈ లోకానికి వచ్చావు (*యః అవతీర్య యదోః వంశే నృణాం సంసరతాం ఇహ । యశః వితేనే తత్ శాన్త్యై త్రైలోక్య వృజిన అపహమ్ ॥* 10-86-34). (శ్రీకృష్ణుడు సర్వదా శాంతిని సరళత్వమును కోరును. దాన్ని గుర్తించిన భక్తులు నిష్కించనులై సంతుష్టులై, నిరాడంబరులై భూతదయతో ఉంటారు). బదరికాశ్రమమున కల నారాయణ ఋషి నీకు అభిన్నుడు కాదు. తపస్సు ఎలా చేయాలో నీవు చేసి మానవులకు చూపిస్తున్నావు. జ్ఞానశక్తి బలైశ్వర్యాది షాడ్గుణ్య పరిపూర్ణుడవు- భగవానుడవు, లోకములకు సుఖమునిచ్చు వాడవు- కృష్ణుడవు కొంచెము చేసినను గొప్పగా తలచు కృతజ్ఞుడవు, తప్పుబోని అఖండ మేధస్సు గలవాడవు (అకుంఠ మేధస్సు గలవాడవు). అన్నిటిలో నీవుండి అన్నిటిని చక్కదిద్దుచూ లోకశాంతియే తపస్సుగా గల నారాయణఋషి నీ అంశగా ఉండే స్వామివి. నారాయణుని నీ అంశగా గలవాడవు. శాంతియుత తపస్సు ద్వారా ఋషులు నిన్ను పొందియున్నారు, అట్టి నీకు నమస్కారము (*నమస్తుభ్యం భగవతే కృష్ణాయ అకుంఠమేధసే । నారాయణాయ ఋషయే సుశాన్తం తపః ఈయుషే* - 35). ఈ విధముగా రాజుచే అర్థింపబడినవాడై మిథిలాపుర జనులకు శుభమును కలుగజేయుటకై ఋషులతో కలిసి అచ్చటనే కొద్ది దినములు ఉండిపోయాడు స్వామి (*ఇతి ఉపామన్త్రితః రాజ్ఞా భగవాన్ లోకభావనః । ఉవాస కుర్వన్ కల్యాణం మిథిలానరయోషితామ్ ॥* 10-86-37).

రాజు బహులాశ్వుని వలె బ్రాహ్మణుడు శ్రుతదేవుడు కూడా తన గృహానికి వచ్చిన శ్రీకృష్ణుడు మరియు మునులకు నమస్కరించి ఆనందంతో నృత్యము చేశాడు. గడ్డిచాపలమీద దర్భ/కుశాసనములయందు వారిని కూర్చుండబెట్టి స్వాగత వచనములు పలికాడు. భార్యాసమేతంగా వారి పాదప్రక్షాళనము చేసి ఆ నీటితో తాను తనవారిని స్నానము చేయించి ఇంటినిండా చల్లాడు. అలా తన మనోరథమును నెరవేర్చుకున్నాడు (*తృణ పీఠ బృసీషు ఏతాన్ ఆనీతేషు ఉపవేశ్య సః । స్వ ఆగతేన అభినన్ద్య అంఘ్రీన్ సభార్యః అవనిజే ముదా ॥* 10-86-39). (*తత్ అంభసా మహాభాగః ఆత్మానం స గృహ అన్వయం । స్నాపయాం చక్రే ఉద్ధర్షః లబ్ధ సర్వ మనఃరథః ॥* 10-86-40). అనంతరము అతడు ఆమలకి (ఉసిరిక) మున్నగు ఫలములతోను, ఉశీరమను తృణమూలము ద్వారా, సుగంధ చరితము అమృతతుల్యములగు జలముతోను, గంధయుక్తమగు కస్తూరి మున్నగువానితోను, తులసీదళములు కుశగ్రాసము పద్మములతోను, అనాయాసముగ లభించిన పూజాద్రవ్యములతోను, సత్త్వగుణవర్ధకమగు అన్నముతోను ఆ బ్రాహ్మణులను ఆరాధించెను (*ఫల అర్హణ ఉశీర శివ అమృత అంబుభిః మృదా సురభ్యా తులసి కుశ అంబుజైః । ఆరాధయాం ఆస యథా ఉపపన్నయా సపర్యయా సత్త్వ వివర్ధన అంధసా ॥* 10-86-41). అలా తదీయారాధన చేశాడు. సంసారమను చీకటి బావిలో పడియున్న నాకు అన్ని పుణ్యతీర్థములకు నివాసస్థానమైన స్వామి పాదపద్మములకు అంటియున్న పాదపద్మరేణువులలాంటి పుణ్యతీర్థములుగల ఆ శ్రీకృష్ణ భగవానుని స్వరూపమును నిరంతరము హృదయమున నింపుకొనెదను. గృహమనే అంధకూపమున పడ్డ మాకు బ్రాహ్మణోత్తములతో గల శ్రీకృష్ణభగవానునితో

మాకెట్లు దర్శనభాగ్యము కలిగెనని ఆ శ్రుతదేవుడు ఆలోచించుచుండెను. అంత గొప్ప పనిచేశామా అని తనకు తానే విస్మితుడయ్యాడు శ్రుతదేవుడు (*సః తర్కయాం ఆస కుతః మమ అను అభూత్ గృహ అన్ధకూపే పతితస్య సంగమః । యః సర్వతీర్థ ఆస్పద పాదరేణుభిః కృష్ణేన చ అస్య ఆత్మ నికేత భూసురైః ॥* 10-86-42). అతిథి మర్యాదలను పొంది సుఖముగా కూర్చున్న మునులను, శ్రీకృష్ణ భగవానుని, శ్రుతదేవుడు భార్యాపుత్రులతో బంధుజనముతో స్వామిని దర్శించి వారి పాదములను ఒత్తుచు ఇట్లు పలికెను (*సు ఉపవిష్టాన్ కృత అతిథ్యాన్ శ్రుతదేవః ఉపస్థితః । సభార్య స్వజన అపత్యః ఉవాచ అంఘ్రి అభిమర్శనః ॥* 10-86-43). శ్రీకృష్ణుని స్తుతింపసాగాడు యథార్థాన్ని ముందు ఉంచుతూ -

బ్రాహ్మణుడు శ్రుతదేవుడిచే శ్రీకృష్ణస్వామి స్తోత్రము

స్వామి! నీవు మామూలువాడవు కావు, నీవు పరమపురుషుడవు. నీ శక్తులతో సృష్టిని చేసి దానిలో ప్రవేశించి, దానిని నడిపే ఆ నీవు నేడు నాకు దర్శనభాగ్యం కలిగించావు. ఇది సర్వోత్కృష్ట దర్శనము (*శ్రుతదేవః ఉవాచ - న ఆద్య నః దర్శనం ప్రాప్తః పరం పరమపూరుషః । యర్హి ఇదం శక్తిభిః సృష్ట్వా ప్రవిష్టః హి ఆత్మసత్తయా ॥* 10-86-44). నిదురించు వ్యక్తి తన మాయతోనే వేరొక జగత్తును ఏర్పాటు కావించుకొని, పిదప తన స్వప్నమందే ప్రవేశించినవాడై తనను దానియందు గాంచుచుండును. నీవు కూడా ఈ కనబడే జగత్తును, జీవుల మాయాకోరికల అనుసారంగా మిథ్యగా సృష్టించావు. దానిలోకి వారిని ఉద్ధరించడానికి ప్రవేశింపచేశావు (*యథా శయానః పురుషః మనసా ఏవ ఆత్మమాయయా । సృష్ట్వా లోకం పరం స్వాప్నం అనువిశ్య అవభాసతే ॥*10-86-45). నిరంతరం నిన్ను గురించి వినువారు, నిన్ను గురించి పలుకువారు, నిన్ను అర్చించువారు, నిన్ను కీర్తించువారు, పరస్పరము నీ గురించి చర్చించువారునగు విమలచిత్తులైన మనుజుల హృదయములందు నీవు ప్రకటము కావించుకొనెదవు (*శృణ్వతాం గదతాం శశ్వత్ అర్చతాం త్వా అభివన్దతామ్ । నృణాం సంవదతాం అన్తః హృది భాసి అమల ఆత్మనామ్ ॥* 10-86-46). స్వామీ! అందరి హృదయాలలో నీవు ఉన్నా, కర్మలయందే భోగాసక్తులై ఉన్న వారికి - కర్మ విక్షిప్త చేతసులకు - అనగా లౌకిక కర్మ చిక్కులచే కలత చెందిన మనస్సు కలవారిచే మాత్రము గ్రహించబడవు. వారికి ఎంత తెలివి ఉన్నా భౌతికవాంఛలయందే ఉంచుతారు. వారు నిన్ను తెలుసుకోలేరు. చాలా దూరంగా ఉంటావు. నిన్ను తలచిన వారికి దగ్గరలో ఉంటావు (*హృది స్థః అపి అతి దూరస్థః కర్మ విక్షిప్త చేతసామ్ । ఆత్మ శక్తిభిః అగ్రాహ్యః అపి అన్తి ఉపేత గుణ ఆత్మనామ్ ॥* 10-86-47). (*నాహం ప్రకాశః సర్వస్య యోగమాయా సమావృతః । మూఢో అయం నాభిజానాతి లోకో మామ్ అజమ్ అవ్యయమ్ ॥* గీత 7.25).

స్వామీ! పరతత్త్వము నెరిగినవారికి నీవు పరమాత్మునిగా అనుభూతమయ్యెదవు; కాగా బద్ధజీవులకు నీవు నీ కాలరూపములో మృత్యువు నొసగెదవు. నిర్హేతుకమగు నిజ ఆధ్యాత్మిక రూపమున భక్తులకు దర్శనమిత్తువు. కారణము కలిగినట్టి విరాట్ రూపమున అభక్తులకు స్థానం కల్పిస్తావు. ఈ రెండింటియందును

ప్రకటమై నీవు ఒకే సమయమున భక్తులకు నీ దృష్టి నొసగుచు, అభక్తులకు నీ దృష్టిని నిరోధించుచుందువు. అట్టి నీకు నా వందనములు. దేహాదుల యందు అహంకారముగల వారికి సంసారమును విధించుచుందువు. వారికి మృత్యువుతో గల ఎన్నో జన్మలు ఇస్తావు. సాధువులకు మోక్షాన్ని ఇస్తావు. నీవు 'సకారణ అకారణ సచ్చిదానంద మూర్తివి *(నమః అస్తు తే ఆధ్యాత్మవిదాం పర ఆత్మనే హి అనాత్మనే స్వ ఆత్మ విభక్త మృత్యవే। సకారణ అకారణ లిఙ్గం ఈయుషే స్వమాయయా అసంవృత రుద్ధ దృష్టయే ॥* 10-86-48). భగవానుడు తన భక్తుల యెదుట నిత్య ఆధ్యాత్మిక రూపములో ప్రకటనమైనపుడు వారి నిజ దృష్టి "తెరిచికొనును". అనగా సమస్త మాయాచిహ్నములు తొలగిపోయి వారు పరతత్త్వము (దేవదేవుని) యొక్క సుందర దర్శనమును పానము చేయుదురు. ఇంకొక ప్రక్క అభక్తులకు భగవానుడు ప్రకృతిగా (విరాడ్రూపములో) దర్శనమిచ్చును. ఆ ప్రకారముగా అతడు వారి నిజ దృష్టిని కప్పివేసి తన ఆధ్యాత్మిక నిజరూపము వారికి కనబడకుండగా చేయును.

స్వామీ! నీవు కనబడ్డాక సంసారం ఎక్కడుంటుంది. నీ సేవకు నీకు దగ్గర కావడానికి నేను ఏం చేయాలో చెప్పు అని అన్నాడు (*సః త్వం శాధి స్వభృత్యాన్ నః కిం దేవ కరవామ హే। ఏతత్ అన్తః నృణాం క్లేశః యత్ భవాన్ అక్షిగోచరః ॥* 10-86-49).

"సద్బ్రాహ్మణులు నా గురువులు, నా రూపములు" అని శ్రీకృష్ణ స్వామి తెలియజేయుట (Brahmanas are embodiment of Lord Sri Krishna):

మునులతో నిన్ను అనుగ్రహించడానికి వచ్చాము, వీరి పాదరేణువులతో వీరి పాదస్పర్శతో సకలలోకాలు పవిత్రము అవుతాయి అని స్వామి తెలియజేశాడు. – *శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ – బ్రహ్మన్ తే అనుగ్రహ అర్థాయ సంప్రాప్తాన్ విద్ధి అమూన్ మునీన్। సంచరన్తి మయా లోకాన్ పునన్తః పాదరేణుభిః ॥* (51). పుణ్యక్షేత్రాల దర్శన స్పర్శన అర్చనములు చాలాకాలానికి మెల్లగా పవిత్రము చేస్తాయి, కాని ఈ బ్రాహ్మణులు, భక్తులు, మునుల దర్శనం వల్ల వెంటనే మానవులు పవిత్రము చెందుతారు (*దేవాః క్షేత్రాణి తీర్థాని దర్శనస్పర్శన అర్చనైః। శనైః పునంతి కాలేన తత్ అపి అర్హత్తమ ఈక్షయా* – 10-86-52). బ్రాహ్మణ జన్మపొందడమే గొప్ప, అందులో తపస్సు జ్ఞానము భక్తి గల వారి మహిమలు ఏమని వర్ణించాలి (*బ్రాహ్మణో జన్మనా శ్రేయాన్ సర్వేషాం ప్రాణినామిహ। తపసా విద్యయా తుష్ట్యా కిము మత్ కలయా యుతః ॥* 10-86-53). వాళ్ళు సర్వవేదమయులు, నేను సర్వదేవమయుడను. నా చతుర్భుజ రూపముకన్నను నాకు బ్రాహ్మణులు ప్రియులు (*న బ్రాహ్మణాన్మే దయితం రూపం ఏతత్ చతుర్భుజమ్। సర్వవేదమయో విప్రః సర్వదేవమయోః హి అహమ్ ॥* 10-86-54). ఈ విషయం తెలియక అసూయాగ్రస్తులు బ్రాహ్మణనింద చేస్తారు. బ్రాహ్మణులు గురువులు, వారు నా నివాసరూపాలు. నన్ను పూజిస్తారు. వారు నన్ను కొలుస్తారు – (*దుష్ప్రజ్ఞాః అవిదిత్వా ఏవమ్ అవజానంతి అసూయవః। గురుం మాం విప్రం ఆత్మానం అర్చా ఆదౌ ఇజ్యదృష్టయః ॥* 10-86-55). బ్రాహ్మణులు నా రూపాలే. బ్రాహ్మణులు నా స్వరూప జ్ఞానం కలవారు.

అట్లాగే జంగమ స్థావరాత్మకమైన ఈ ప్రపంచము, ఈ ప్రపంచమునకు కారణములైన మహదాది పదార్థములు కూడా నా రూపములే అని మనసులో భావించుచుండుము (*చరాచరమ్ ఇదం విశ్వం భావా యే చ అస్య హేతవః । మత్ రూపాణి ఇతి చేతసి ఆధత్తే విప్రో మత్ ఈక్షయా ॥* (10-86-56). కావున నాలాగే వారిని కూడా చూడు, పూజించు, నన్ను తృప్తిపరచాలంటే వారిని తృప్తిచేయి అన్నాడు. కావున ఈ బ్రహ్మర్షులను ఎల్లపుడు నీవు శ్రద్ధతో పూజింపుము. ఇట్లు బ్రాహ్మణులను పూజించినచో సాక్షాత్తుగా నన్ను పూజించినట్లు యగును. అట్లు బ్రాహ్మణులను పూజింపక పుష్కలమైన సంపదలతో నాకెన్ని ఉపచారములు చేసినను అది నన్ను పూజించుట కాదు (*తస్మాద్ బ్రహ్మ ఋషీన్ ఏతాన్ బ్రహ్మన్ మత్ శ్రద్ధయార్చయ । ఏవం చేత్ అర్చితో అస్మిఅద్ధా న అన్యథా భూరిభూతిభిః ॥* 57). (శ్రీకృష్ణదర్శనమునకై నేను రావలసిన అవసరములేదు, నన్నువారిలో చూసుకో అని తెల్పుట). (సత్యము/శౌచము/తపస్సు/పవిత్రత - శారీరక మానసిక పవిత్రత, దయ - భూత దయ, అహింస (మనసా, వచసా, కర్మణా), దానము ఇవి ధర్మము యొక్క నాలుగు పాదములు. వీటిని ఆచరించువారు సద్బ్రాహ్మణులు).

శ్రీశుక ఉవాచ: ప్రభువైన శ్రీకృష్ణుని ఆదేశానుసారము శ్రుతదేవుడు, రాజు బహుళాశ్వుడు ఇద్దరూ మునులను అర్చించి సద్గతిని పొందారు (*స ఇత్థం ప్రభుణా ఆదిష్టః సహకృష్ణాన్ ద్విజోత్తమాన్ । ఆరాధ్యైకాత్మ భావేన మైథిలః చ ఆప సద్గతిమ్* - 58). భక్తవత్సలుడైన భగవానుడు (*భగవాన్ భక్తభక్తిమాన్*- “భక్తులయందు భక్తి కలిగి ఉన్న స్వామి”) భక్తులు ఇద్దరిని అనుగ్రహించి కొంతకాలము అచ్చటనే ఉండి ఆ తర్వాత ద్వారకకు వెళ్ళాడు (*ఏవం స్వ భక్తయోః రాజన్ భగవాన్ భక్తభక్తిమాన్ । ఉషిత్వా ఆదిశ్య సత్ మార్గం పునః ద్వారవతీం అగాత్ ॥* 10-86-59).

శ్రుతిగీతలు

సృష్ట్యారంభమున వేదమాతలచే స్వామిని చేయు స్తోత్రము

శ్రుతిగీతలు - పరిచయవాక్యములు-ప్రవేశిక

వేదములు (స్త్రీశబ్దము సంస్కృతములో) వేదమంత్రాలతో వేదపురుషుడైన స్వామిని (Possessor of Vedas) స్తోత్రము చేయుట. దీనిని తెల్పినవారు - సనక సనందన సనాతన సనత్కుమారులు →జనలోకమున ఋషులకు చెప్పినవి, ఆ తర్వాత నారాయణుడు లేక నారాయణఋషి (బదరికాశ్రమమున) → నారదునకు, శుకుడు →పరీక్షిత్తుకు, సూతుడు →శౌనకాదులకు తెల్పినవి ఈ శ్రుతిగీతలు.

ప్రళయకాలంలో శ్రీహరి సృష్టిని తనలోనికి ప్రవేశింపచేసి యోగనిద్రలోకి వెళతాడు. తిరిగి సృష్టి చేసే సమయము వచ్చేసరికి, స్వామి నిశ్వాస నుండి వేదములు బయటకు వస్తాయి. వేదమాత స్వామి నుండి బయటకు వచ్చినదై వేదపురుషుని సృష్టి చేయమని సృష్టికార్యానికై ప్రోత్సహిస్తుంది. సృష్టి చేసే సమయము వచ్చినది అని స్వామిని మేల్కొలుపుతుంది. ఇవే శ్రుతిగీతలు. ఘాటైన వేదాంతభాషలో వేదమాత

స్వామిని కీర్తిస్తుంది. దీని నిండా ఉత్కృష్టమైన నిగూఢమైన వేదాంతరహస్యాలు ఉన్నాయి. ఇది శ్రీమద్భాగవతములోని దశమ స్కంధములోని 87వ అధ్యాయము. శృతులు కీర్తించే సమయంలో వేదమాత, వేదపురుషుడు అయిన స్వామితప్ప మరి ఇంకే దేవతలు ఋషులు లేరు. అందుకే ఆ శ్రీమన్నారాయణుడే, బదరికాశ్రమములో శ్రీనారాయణఋషి రూపంలో స్వాయంభువ మన్వంతరములో ఈ శ్రుతిగీతలను నారదుడికి ఉపదేశం చేస్తాడు. దీనిని గురుముఖతగా నేర్చుకోవాలి. శ్రుతిగీతలకు వ్యాఖ్యానమును ఆరంభించుటకు ముందు శ్రీ శ్రీధరస్వామి ఇట్లు నృసింహదేవుని ప్రార్థించిరి– *వాగీశా యస్య వదనే లక్ష్మీర్యస్య చ వక్షసి । యస్యాస్తే హృదయే సంవిత్ తం నృసింహమహం భజే ॥* (ఎవ్వని మాటలలో వాక్కులలో సరస్వతి ఉండునో వాగీషులు వసించియుందురో, ఎవ్వని వక్షస్థలమున లక్ష్మీదేవి వసించునో, ఎవ్వని హృదయమునందు దివ్యచేతనాశక్తి విలసితమై యుండునో అట్టి నృసింహదేవుని నేను భజింతును). *సంప్రదాయవిశుద్ధ్యర్థం స్వీయనిర్బన్ధయన్త్రితః। శ్రుతిస్తుతిమితవ్యాఖ్యాం కరిష్యామి యథామతి ॥* (నా సంప్రదాయమును తేటతెల్లము చేయుటకై కార్యబద్ధుడనై నా బుద్ధి ననుసరించి వేదమూర్తుల స్తుతులను వివరించెదను). *శ్రీ మద్భాగవతం పూర్వైః సారతః సన్నిషేవితమ్ । మయా తు తదుపస్పృష్టముచ్ఛిష్టముపచీయతే ॥* (నా పూర్వీకుల వ్యాఖ్యాతలతో వివరణములతో శ్రీమద్భాగవతము ఇదివరకే చక్కగా పరిపూర్ణమైనది. వారు ఒసగిన వివరణముల ఉచ్ఛిష్టమునే నేను తీసుకొంటిని).

వేదములు అనంతములు, అరణ్యకములు. గురుపరంపరలో గల గురువుల వద్ద భక్తిశ్రద్ధలతో వినకపోతే ఈ వేదారణ్యాలలో గల్లంతు అయే ప్రమాదం ఉంది. ఆ పరిస్థితి తెచ్చుకోకండి.

పరీక్షిత్తు ప్రశ్న : త్రిగుణములైన వేదములు ఏల త్రిగుణాతీతుడైన స్వామిని వర్ణించగలవు? వాక్కులు ప్రకృతిలోని వస్తువులను వర్ణించగలవు. ప్రకృతికి అతీతుడైన స్వామిని వర్ణించలేవు కదా! వాక్కులతో వర్ణించలేనివాడు స్వామి. స్వామిని దేనితోను వర్ణించలేము, పోల్చలేము. "ఇలాంటిది" అని పోల్చతగ్గవస్తువు మరొకటి లేదు కదా? మరి స్వామిని ఎలా అర్థం చేసుకొనేది? – (*శ్రీ పరీక్షిత్ ఉవాచ – బ్రహ్మన్ బ్రహ్మణి అనిర్దేశ్యే నిర్గుణే గుణవృత్తయః। కథం చరన్తి శ్రుతయః సాక్షాత్ సత్ అసతః పరే ॥* 10–87–1).

శుకమహర్షిచే జవాబు

శ్రుతులు ప్రమాణములు, అపౌరుషేయములు, అవి స్వామిని చూస్తూ స్వామిని ఎలా కీర్తించాయో తెలుసుకుందాము. వాటికి అందినంత మట్టుకు అవి స్వామిని తెలియచేశాయి.

స్వామి – జీవులకు బుద్ధిని, ఇంద్రియములను, మనస్సును, ప్రాణములను ఉపాధులుగా ఇచ్చి వారిని సృజించి శరీరధారులనుజేసి విషయభోగానుభవము అను అర్థకామముల కొఱకు, స్వధర్మాచరణమునకు, స్వర్గాది లోకాంతర ప్రాప్తికి, ముక్తిని బొందుటకు అర్హులను– అనగా ధర్మార్థ కామ మోక్షములను బొందుటకు దగినవారినిగా సృజించాడు (*బుద్ధి ఇంద్రియ మనః ప్రాణాన్ జనానామ్ అసృజత్*

ప్రభుః । మాత్రార్థం చ భవార్థం చ ఆత్మనే అకల్పనాయ చ ॥ 10-87-2). త్రిగుణములు లేనివాడైనను, విశుద్ధనిర్గుణములు గలవాడు స్వామి. అందుకే "సర్వజ్ఞుడు, సర్వశక్తి సంపన్నుడు, సర్వేశ్వరుడు, సర్వనియంత, పరమకరుణామయుడు, సర్వోపాస్యుడు, సర్మకర్మ ఫలప్రదాత, సమస్త కల్యాణగుణనిలయుడు, సచ్చిదానందుడు, భగవంతుడు", అని శ్రుతులు సగుణునిగా ప్రతిపాదించుచున్నవి- *"యస్సర్వజ్ఞ స సర్వవిద్యస్య జ్ఞానమయం తపః సర్వస్యవశీ సర్వస్యేశానః (సర్వస్య ఈశానః) (సర్వస్య వాశీ), యః పృథివ్యాం తిష్ఠన్ పృథివీమంతరః సో అకామయత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి, స ఈక్షత లోకాన్న సృజేయా" ఇతి,* (ముండకోపనిషత్తు 1-1-9, బృహదారణ్యకోపనిషత్తు 4-4-22, 3-7-3, 1-2-4), *'తదైక్షత, తత్తేజోఅసృజత, సత్యం జ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ"* (తైత్తిరీయోపనిషత్తు-2-1-1), అనునవి దేవాదిదేవుని బ్రహ్మతత్త్వమును తెలుపునవి, శ్రుతులు. అట్టి ఈశ్వరుడు మరియు సంసారియైన జీవునికి ఆ జీవ భావమును నివర్తింప చేయుటకు *'తత్త్వమసి' - తత్ త్వం అసి* - "నీవు నా వాడవే", అను నిట్టి మహా వాక్యములను బోధించుచున్నాడు (ఛాందోగ్యోపనిషత్తు 6-8-7). దానినే స్వామి గీతాశాస్త్రమున ఇలా తెలియజేశాడు - *మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూతః సనాతనః । మనఃషష్ఠానీంద్రియాణి ప్రకృతిస్థాని కర్షతి ॥* - గీత 15-7. కావున కనబడేది అంతా స్వామిదే. మనము కూడా ఆయనవారమే. అందుకే ఆయన చెంతకు పోవడానికి అర్హత సంపాదించాలి. బద్ధజీవులకు వారి వారి కర్మానుసారము రకరకాల శరీరాలను స్వామి ఏర్పాటుచేస్తాడు. వారు ఇంద్రియభోగములకు లేక ధర్మార్థ కామమోక్షములకు ప్రయత్నము చేయవచ్చును. గురువును ఆశ్రయించవచ్చును. సత్‌సాంగత్యములేకున్న తప్పక కుసంగము జరుగును. భోగి రోగి అవుతాడు. ఇంద్రియనియంత్రణ చేయు యోగి/బ్రాహ్మణుడు ఉర్ధ్వలోకాలకు వెళతాడు.

సర్వజ్ఞుడు, సర్వశక్తిమంతుడు, సర్వనియామకుడు, విశ్వవ్యాప్తముగా పూజనీయ భగవానుడు, కర్మఫలప్రదాత, సచ్చిదానందనిధి అయియున్నాడు స్వామి. అందుకే స్వామిని సచ్చిదానంద విగ్రహుడు అని అంటాము. *"యః సర్వజ్ఞః స సర్వ విద్యస్య జ్ఞానమయం తపః"* అని ముండకోపనిషత్తు (1.1.9) పలికినది.

శరీరము రావడానికి కారణం సంసారంలోని కర్మల ఫలితము. అలాగే సంసారంలో ఉంటూ చేయదగ్గ కర్మలు చేస్తే ఆ సంసారము నుండి విముక్తి కూడా కలుగుతుంది. శరీరంలోగల బుద్ధి, ఇంద్రియములు, మనస్సు, ప్రాణములను సరిగా వాడిన మోక్షము, తిరిగి ఇలాంటి శరీరము రాకుండా పోతుంది. సరిగా వాడక పోయిన నీచమైన కొత్త శరీరము రావడం తప్పదు. కావున త్రిగుణములను వాడి త్రిగుణాతీతుడగు స్వామిని పొందవచ్చును (*బుద్ధి ఇంద్రియ మనః ప్రాణాన్ జనానామ్ అసృజత్ ప్రభుః । మాత్రార్థం చ భవార్థం చ ఆత్మనే అకల్పనాయ చ ॥* 10-87-2).

వెనుకటి కాలంలో ఈ ఉపనిషద్ బ్రహ్మవిద్య గూర్చి ఇదే విషయమై చర్చ జరిగింది. మనపూర్వుల కన్నను పూర్వులు ఈ రహస్యమైన భగవత్ జ్ఞానమునకై అన్వేషించిరి. నిజముగా ఈ జ్ఞానమును శ్రద్ధతో

ధ్యానించువాడు భౌతిక లోకములనుండి బైటపడి జీవిత చరమలక్ష్యమైన మోక్షమార్గమున వెళ్ళగలడు (సా *ఏషా హి ఉపనిషత్ బ్రాహ్మీ పూర్వేషాం పూర్వజైః ధృతా । శ్రద్ధయా ధారయేత్ యః తాం క్షేమం గచ్ఛేత్ అకించనః ॥* 10-87-3). జనలోకములో బ్రహ్మ మానస పుత్రులు సనకసనందన సుజాత సనత్ కుమారులు మిగతా సిద్ధులతో చర్చించిన ఈ విషయాన్ని నారాయణఋషి బదరికాశ్రమములో నారదులవారితో చర్చించాడు. అదే విషయాన్ని నీకు తెలియజేస్తాను. శ్రద్ధతో వినగలవు, అని శుకుడు పరీక్షిత్తుకు తెలియజేసాడు (గురుపరంపరలో రావాలి విద్య. అంతేకాని పరంపరలో లేని గురువులను ఆశ్రయించరాదు) (*అత్ర తే వర్ణయిష్యామి గాథాం నారాయణ అన్వితాం । నారదస్య చ సంవాదం ఋషేః నారాయణస్య చ ॥* 10-87-4), (*ఏకదా నారదః లోకాన్ పర్యటన్ భగవత్ ప్రియః । సనాతనం ఋషిం ద్రష్టుం యయౌ నారాయణ ఆశ్రమమ్॥* 10-87-5). కల్పారంభము నుండియే నారాయణఋషి మానవుల ఇహపర లాభము కొరకై చక్కగా ధర్మాచరణమును చేయుచు, ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానమును ఆత్మనిగ్రహమును ఆదర్శనీయముగా చూపుచు ఈ భారతవర్షమునందు తపస్సు నొనర్చుచున్నాడు (*యః వై భారతవర్షే అస్మిన్ క్షేమాయ స్వస్తయే నృణాం । ధర్మ జ్ఞాన శమ ఉపేతం ఆకల్పాత్ ఆస్థితః తపః ॥* 10-87-6).

ఈ విషయాలను తెలియజేయాలని కల్పప్రారంభంలోనే నారాయణుడు స్వాయంభువ మన్వంతరంలో నారాయణ ఆశ్రమంలో నారాయణఋషిగా అవతరించాడు. ఓ కురుశ్రేష్ఠా! కలాప గ్రామమునకు చెందిన ఋషుల నడుమ ఆసీనుడైనట్టి నారాయణఋషిని సమీపించిన నారదుడు అతనికి నమస్కరించి, ఓ రాజా! నీవు ఇప్పుడు నన్నడిగిన ప్రశ్ననే అప్పుడు అడిగియుండెను, అని శ్రీశుకుడు పరీక్షిత్తుకు తెలియజేశాడు (*తత్ర ఉపవిష్టం ఋషిభిః కలాపగ్రామవాసిభిః । పరీతం ప్రణతః అపృచ్ఛత్ ఇదమేవ కురు ఉద్వహ ॥* 10-87-7). ఈశ్వరతత్త్వమును గురించి జనలోకవాసులలో పూర్వము జరిగిన చర్చను నారాయణఋషి నారదునికి వివరించసాగాడు (*తస్మై హి అవోచత్ భగవాన్ ఋషీణాం శృణ్వతాం ఇదమ్ । యః బ్రహ్మ వాదః పూర్వేషాం జనలోకనివాసినామ్ ॥* 10-87-8). నారాయణఋషి అన్నాడు - ఓ నారదా! జనలోకములో ఈ బ్రహ్మవాదము జరుగునప్పుడు, నీవు అచటలేక శ్వేతద్వీపములో నా వద్దకు వచ్చావు (అచ్చట నా రూపాంతరము అయిన అనిరుద్ధుని రూపమును దర్శించడానికి వచ్చావు) (*శ్రీ భగవాను ఉవాచ - స్వాయంభువ బ్రహ్మసత్రం జనలోకే అభవత్ పురా । తత్ర స్థానాం మానసానాం మునీనాం ఊర్ధ్వ రేతసామ్ ॥* 10-87-9). (బ్రహ్మజ్ఞానయజ్ఞమునందు పాల్గొనెడి వారందరును వక్తలగుటకు సమర్థులు, యోగ్యులైయుందురు. అట్టి దానిని సత్రము అని శ్రీధరస్వామి వివరించిరి). ప్రళయ సమయమున వేదములు ఎవ్వని యందు శయనించునో అట్టి శ్వేతద్వీపాధిపతియగు నా రూపాంతరమైన అనిరుద్ధ భగవానుని నీవు దర్శించుటకు వెడలిన సమయములో జనలోకవాసులగు మునుల యందు ఈశ్వరస్వభావమును గురించి ఒక ఆసక్తికరమైన చర్చ జరిగెను. నిజమునకు ఇపుడు నీవు నన్నడిగిన ప్రశ్నయే అపుడు తలెత్తినది (*శ్వేత ద్వీపం గతవతి త్వయి ద్రష్టుం తద్ ఈశ్వరమ్ । బ్రహ్మవాదః సుసంవృత్తః శ్రుతయః యత్ర శేరతే । తత్ర*

హ అయం అభూత్ ప్రశ్నః త్వం మాం యం అనుపృచ్ఛసి // 10-87-10). ఆ మునులందరు వేదాధ్యయన తపస్సులలో సమానముగా యోగ్యులయ్యును, శత్రుమిత్రమధ్యస్థుల పట్ల సమదృష్టి కలవారయ్యును తమలో ఒకనిని వక్తగా ఎంచుకొని మిగిలిన వారందరు శ్రవణాసక్తులైన శ్రోతలైరి (*తుల్య శ్రుత తపః శీలాః తుల్య స్వీయ అరి మధ్యమాః । అపి చక్రుః ప్రవచనం ఏకం శుశ్రూషవః అపరే* // 10-87-11). ఏ బ్రహ్మజ్ఞానయజ్ఞమందు పాల్గొనెడి వారందరను వక్తలు అగుటకు సమర్థులు యోగ్యులయి ఉందురో అట్టి దానిని "సత్రమ్" అను పదము ఇచట 10-87-9వ శ్లోకమున సూచించునని శ్రీ శ్రీధరస్వామి వివరించిరి. ప్రస్తుత సందర్భంలో జనలోకమందలి మునులలో ప్రతి ఒక్కరు బ్రహ్మమును గురించి చక్కగా ప్రవచింపకలిగి యుండినను వారు శ్రోతలయ్యిరి. ఇప్పుడు నేను నీకు అట్టి విషయాలను ఉపదేశిస్తాను అని అన్నాడు నరనారాయణుడు తన బదరీనారాయణ ఆశ్రమములో (10-87-5) నారదునితో. అది ఏమంటే-

ప్రళయకాలంలో శ్రుతులు (వేదములు) శ్వేతద్వీపాధిపతి శరీరములోకి ప్రకృతితో సహా యోగనిద్రలో ఉన్న స్వామిలో చేరతాయి (12,13). ఆ యోగనిద్ర ఫలితంగా ప్రళయాంతములో అంటే సృష్టి ఆరంభంలో ఆయన ప్రథమ నిశ్వాస నుండి బయటకు వచ్చిన శ్రుతులు స్వామిని కీర్తించసాగాయి. ఇది ఎలా అంటే రాత్రి నిదురించుచున్నరాజును ఉదయాన్నే వందిమాగధులు ఆ ప్రభువును సమీపించి ఆయన కీర్తి పరాక్రమములను తెలుపు శ్లోకములచే చేయు సుప్రభాతసేవ లాంటిది (*శ్రీసనందనః ఉవాచ - స్వ సృష్టం ఇదం ఆపీయ శయానం సహ శక్తిభిః । తత్ అన్తే బోధయాం చక్రుః తత్ లింగైః శ్రుతయః పరమ్* // 10-87-12), (*యథా శయానం సంరాజం వన్దినః తత్ పరాక్రమైః । ప్రత్యూషే అభేత్య సుశ్లోకై బోధయన్తి అనుజీవినః* // 10-87-13). ఆ సమయంలో స్వామి మరియు శ్రుతులు తప్ప ఎవ్వరూ లేరు. సృష్టిలేదు. దేవతలు లేరు కదా! అది ఇట్లా సాగింది, అని స్వయాన శ్రుతిగీతలు విన్న శ్రీమన్నారాయణమూర్తియే ఆ తర్వాత ఆయన నారదుని ప్రశ్నలకు సమాధానంగా తెల్పాడు -

వేదమాతలు లేక శ్రుతిమూర్తులు స్వామిని చూస్తు కీర్తించిన విధానము

1. ఓ అజితుడా! నీకు జయము జయము. దోషపూరితమైన - సత్త్వ రజతమస్సులు గలది ప్రకృతి. మమ్ములను బాధించే ఈ ప్రకృతిని తొలగించుము. స్థావర, జంగమములకు ఆయా శక్తులు నీ వల్లనే కలుగుతాయి. నీవు మాయతో నీ సంకల్పంతో సృష్టి చేస్తావు. మేము నిన్ను అనుసరిస్తాము. నీవు భగములు కలవాడివి (ఆరు ఐశ్వర్యములు కలవాడివి). వీటిని స్వీకరించి ప్రకృతిని జయించు, త్రిగుణపూరితులైన బద్ధజీవులను ఉద్ధరించుటకై సృష్టికార్యము చేయి (*శ్రీశ్రుతయః ఊచుః - జయ జయ జహి అజాం అజిత దోష గృభీత గుణాం త్వం అసి యత్ ఆత్మనా సమవరుద్ధ సమస్త భగః । అగ జగత్ ఓకసాం అఖిల శక్తి అవబోధక తే క్వచిత్ అజయా ఆత్మనా చ చరతః అనుచరేత్ నిగమః* // 10-87-14). (*యతో వా ఇమాని భూతాని జాయంతే! - ఎవని వలన ఈ భూతములు పుట్టుచున్నవో! యో బ్రహ్మాణం విదధాతి పూర్వం యో వై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై తం హ దేవ మాత్మబుద్ధి ప్రకాశం ముముక్షుర్వై శరణ మహం ప్రపద్యే*

// –ఎవడు పూర్వము బ్రహ్మను సృజించెనో, ఎవడు ఆ బ్రహ్మకు వేదములను ప్రసాదించెనో, ఆత్మ బుద్ధి ప్రకాశకుడైన ఆ దేవుని మోక్షమును గోరిన నేను శరణు పొందుచున్నాను). ఇత్యాది శ్రుతులు నిన్ను ప్రతిపాదించుచున్నవి. ఓ అజితుడా! సర్వోత్కర్షమును బొందుమా! స్థావర జంగమ రూపులగు జీవులను ఆవరించు త్రిగుణాత్మకమగు అవిద్యను నశింప చేయుము. నీవు జ్ఞానైశ్వర్యాది షడ్గుణైశ్వర్య సంసన్నుడవై యుండువాడవు. నీవు జీవులకు కర్మ జ్ఞానాదులను తెలియు సర్వ శక్తులను గలిగించువాడవు). *ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య వీర్యస్య యశస శ్రియః । జ్ఞానవైరాగ్యయో శ్చైవ షణ్ణాం భగ ఇతీరితః ॥* – అను విష్ణుపురాణ వచనము వలన సమగ్రమైన ఐశ్వర్యము, వీర్యము, యశస్సు, శ్రీ జ్ఞానము, వైరాగ్యము అను ఈ ఆరు భగవత్‌శబ్దార్థములు, షడ్గుణములు కలవాడవు. అసంకుచితమైన జ్ఞానైశ్వర్య శక్తిమంతుడవగుటవలన వాత్సల్యసాగరుడవగుట వలన ప్రకృతి విమోచనమునకు సమర్థుడవగుదువు. కావున బద్ధజీవులకు శరీరములను సృష్టించి వారిని ఉద్ధరించుము.

పలుచోట్ల వేదములు భగవానుని దివ్యమగు సాకార గుణములను స్తుతించును. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్ (6.11). గోపాలతాపిన్యుపనిషత్ (ఉత్తర 97), బ్రహ్మోపనిషత్ (4.1) నందు – *ఏకో దేవః సర్వభూతేషు గూఢః సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాన్తరాత్మా । కర్మాధ్యక్షః సర్వభూతాధివాసః సాక్షీ చేతా కేవలో నిర్గుణశ్చ ॥*

భగవానుని స్వీయగుణములు ఈ క్రింది ఉపనిషత్ ఉదాహరణములలో మరింత వివరింపబడినవి. “*యః సర్వజ్ఞః స సర్వవిద్ యస్య జ్ఞానమయం తపః* – ఎవ్వడు సర్వము నెరిగినవాడో, ఎవ్వని నుండి సమస్త జ్ఞానశక్తి ఉద్భవించునో ఎవ్వడు పవిత్రుడో అతడే స్వామి (ముండకోపనిషత్ – 1–1–9).

సృష్టి విషయములో భగవంతుని పాత్రను గురించి శ్రుతుల వాక్యములలో ఇట్లు తెలుపబడినది. “*సోఅకామయత బహుస్యామ్* – నేను బహురూపునిగా నయ్యెదనని అతడు మొదట చక్కటి పుత్రులను కన్నాడు” అని బృహదారణ్యకోపనిషత్ (1.2.4) పలికినది (*మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూతః సనాతనః । మనః షష్ఠాన్ ఇంద్రియాణి ప్రకృతిస్థాని కర్షతి ॥* – గీత–15–7), కాని వారు దిగజారిపోయి కర్మానుసారం నానా యోనులలో సంచరిస్తున్నారు. వారిని ఉద్ధరించుటకై స్వామి ఎన్నో అవతారాలు తీసుకుంటాడు. తన సృష్టిలో బద్ధజీవులు కాలుష్యము కలిగించినపుడు దానిని ప్రళయావస్థకు తెస్తాడు మళ్ళీ చక్కదిద్ది సృష్టికార్యము చేయడానికి. అందుకై కొంతకాలము జీవులను సుప్తావస్థలో ఉంచుతాడు. ఆ తర్వాత సృష్టికార్యమును తిరిగి ఆరంభించుటకు ప్రకృతి – ప్రధానముపై సృష్టిని సారిస్తాడు. ఇదే ఐతరేయోపనిషత్ (3.11) “*స ఏక్షత తత్తేజోఅసృజత* – అతడు దృష్టిని సారించెను; ఆతని తేజమే సృష్టిని కలుగజేసెను” అని పలికెను. అతడే మాయపై దృష్టిని సారించగా భౌతికసృష్టి ప్రకటమయ్యెను. శ్రీ బ్రహ్మసంహిత (5.40) యందు ఇట్లు వర్ణించబడినది– *యస్య ప్రభా ప్రభవతో జగదండకోటి కోటిషు అశేషవసుధాది విభూతిభిన్నం । తద్బ్రహ్మ నిష్కలమనంతమశేషభూతం గోవిందమాదిపురుషం తమహం భజామి ॥* – “మహాశక్తి సమన్వితుడగు ఆదిదేవుడు గోవిందుని నేను భజింతును. ఆతని దివ్యరూపము యొక్క ప్రకాశమానతేజమే

నిరాకార బ్రహ్మము. అది పరమమైనది, పూర్ణమైనది, అనంతమైనదినై కోట్లకొలది విశ్వములలో నానావిధ ఐశ్వర్యయుతమగు అశేష లోకములను జీవరాసులకు వెల్లడి చేయును".

2. కుండ మట్టియొక్క వికారము అయినట్టుగా పెద్దగా కనబడే అనంతకోటి బ్రహ్మాండాలు, వివిధ జీవరాసులు వికారము చెంది సంచరిస్తుంటాయి. వికారము పొందినా పొందకున్నా అంతా నీ నుండే స్వామి. ఋషులు కూడా త్రికరణములతో నిన్ను ఆరాధించి మోక్షమార్గాన సంచరిస్తారు. అలాగే మా అన్ని వృత్తులను మేము నీ పై పెడితేనే నిల్చుంటాము. కార్యసిద్ధి అవుతుంది. కావున సృష్టి చేయగలవు - మృత్తిక తన నుండి వస్తువులు తయారు చేయబడి తిరిగి తన యందే లయించినపుడు మార్పు చెందకయుండు రీతిగా, సకల జీవుల సృష్టి నీ నుండియే జరిగినా వారు వికారము చెందారు, జారిపోయినారు. అట్టివారు బద్ధజీవులు, స్వామిని పొందాల్సి ఉంటుంది. అందుకే బుద్ధిగలవారు, ఋషులు తమ జ్ఞానమును, వాక్కులను, కర్మలను కేవలము నీ యందే నిలిపియున్నారు. అలా నిన్నే పొందినారు. నరులు ఏ ధరణిపై వసించుచున్నారో దానిని వారి పాదములు తాకకుండా బ్రతుకలేరు కదా! అనగా సర్వమునకు నీవే ఆధారము కదా! (*బృహత్ ఉపలబ్ధం ఏతత్ అవయన్తి అవశేషతయా యతః ఉదయ అస్తమయౌ వికృతేః మృది వా అవికృతాత్। అతః ఋషయః దధుః త్వయి మనః వచన ఆచరితం కథం అయథా భవన్తి భువి దత్తపదాని నృణామ్* ॥ 10-87-15). (భగవానుని గుర్తించునపుడు వేదమంత్రములు ఏకీభావమును కలిగియున్నవా యనెడి సందేహము కలుగుచుండును. "*ఇన్ద్రో యాతో అవసితస్య రాజా* - ఇంద్రుడే సకల చరాచరజీవులకు రాజు" అని కొన్ని మంత్రములు (ఋగ్వేదము 1.32.15) పలుకగా, మరికొన్ని "*అగ్నిర్మూర్ధా దివః కకుద్* - అగ్నిదేవుడే స్వర్గలోకములకు అధిపతి" అని పలుకును. ఇంకొన్ని మంత్రములు వివిధ దేవతలు పరతత్త్వమని పలుకుచుండును. కనుక వేదములు బహు ఆస్తికవాదమును తెలుపుచున్నట్లు గోచరించును.

ఈ సందేహమునకు సమాధానమును ఒసగుచు స్వయముగా వేదములే పై శ్లోకములో వివరించినదేమనగా విశ్వసృష్టికి విరాట్ రూపమునకు గల ఒకే ఒక్క మూలము బృహత్ బ్రహ్మము అని పిలువబడును. ఘనమైన ఆ పరబ్రహ్మ శ్రీకృష్ణుడు. అది సమస్త అస్తిత్వమునకు ఆధారమగు ఏకైక సత్యము, సర్వవ్యాపితము అయియుండును. ఇంద్రుడు లేదా అగ్ని వంటి ఏ పరిమిత దేవతయైనను ఇట్టి అద్వితీయమగు పాత్రను పోషించలేరు; శ్రుతులు ఇటువంటి భావనను ప్రస్తావించునంతటి మూర్ఖములు కూడా కావు. "త్వయి" అను పదముచే ఇచట సూచితమైనట్లు కేవలము స్వామియే పరతత్త్వము. ఇంద్రాది దేవతలు పలురీతులలో స్వామి ఆజ్ఞానుసారము జీవులను నియత్రించుదురు. అందుచే వారు కీర్తింపబడుచుండ వచ్చును (Second stage of administration). కాని వారు స్వామి తమకు ఒసగిన శక్తులను మాత్రమే కలిగియుందురు.

ఇంద్రుడు, అగ్ని, కళ్ళకు చెవులకు ఇతరేంద్రియములకు అనుభూతమయ్యెడి సమస్తముతో పాటు ఈ జగత్తంతయు ఏకమగు పరమసత్యమైన భగవానుని నుండి వెలువడినదని ఋషులు తెలిసికొనిరి.

అతడు బృహత్ (గొప్పవాడు) అని పిలువబడినాడు. ఏలయనగా ఆతడు అవశేషుడు (మిగిలియుండెడి చరమస్థానము). సృష్టి సమయములో భగవంతుని నుండియే సమస్తము విస్తరించును. విలయ సమయములో సమస్తము అతని యందే లయించును. సృష్టికి ముందు, తరువాత అతడు స్థిరమైన ఆధారముగా దివ్యలోకములలో నిలిచియుండును. అసంఖ్యాకమగు రూపములు తన నుండి బహిర్గతమైనను భగవానుడు నిత్యముగా మార్పురహితుడై యుండును. ఈ భావనను శ్రుతులు ఇచట విశేషముగా, "అవికృతాత్" అను పదముతో నొక్కి చెప్పుచున్నవి.

"మృదివా" (మృత్తిక విషయమునందువలె) అన్ని మట్టి శరీరాలే చివరకు మట్టిలో కలుస్తాయి. ఇదే విషయం ఉద్దాలకుడు తన పుత్రుడైన శ్వేతకేతువుతో ఛాందోగ్యోపనిషత్ (6.4.1) నందు పలికిన సుప్రసిద్ధమగు ఉపమానమును ఇట్లు సూచించగలదు. *"వాచారంభణం వికారో నామధేయం మృత్తికేత్యేవ సత్యం". "సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ* – సమస్తము స్వామి నుండే వెలువడినది (ఛాందోగ్యోపనిషత్ 3.14.1) అను వాక్యము యొక్క భావమిదియే. ఈ రహస్యము పట్ల చకితుడైన గజేంద్రుడు ఇట్లు ప్రార్థించియుండెను – *నమో నమస్తే అఖిలకారణాయ । నిష్కారణాయాద్భుతకారణాయ ।*

సృష్టికి ప్రకృతియే కారణమని పాశ్చాత్యవిజ్ఞానశాస్త్రమునందు భావించబడును. భగవంతుడే చరమకారణమనెడి మహోన్నతమైన విషయమును ఇది వ్యతిరేకించదు. ఏలయన ప్రకృతి ఆ దేవదేవుని యొక్క శక్తి; మరియు ప్రకృతి పరివర్తన శీలమైనది. భౌతికజగత్తు ప్రకటమై శ్రీకృష్ణుని ఆశ్రయించి యుండి, విలయానంతరం తిరిగి శ్రీకృష్ణుని దేహములో శ్రీవత్స పుట్టుమచ్చగా నిలిచిపోవును. కనుక శ్రీకృష్ణుడే సృష్టిలయములు రెండింటికి కారణమై యున్నాడు."

3. స్వామీ! జ్ఞానులు నీ అఖిలలోకత్వాన్ని గ్రహించి ప్రకృతి, కాలము, తపస్సు అన్నిటినీ వదలి నిన్ను, నీ లీలలను, కథలను ఆశ్రయించి నీ పాదములను భజిస్తారు. ఇలా సుఖానుభూతిలోకి వస్తారు. నీ కథామృతమున మునిగిన వారికి కష్టములు పోవును. అది అఖిలలోక కల్మషమును పోగొట్టునది (*ఇతి తవ సూరయః త్రి అధిపతే అఖిలలోక మల క్షపణ కథా అమృత అబ్ధిం అవగాహ్య తపాంసి జహుః । కిం ఉత పునః స్వ ధామ విధుత ఆశయ కాల గుణాః పరమ భజన్తి యే పదం అజస్ర సుఖ అనుభవమ్ ॥* 10-87-16). కావున నీ మాయ వారిని అంటదు. తామరాకుపై నీరు నిలువనట్టుగా, సంసారంలో పుట్టినా స్వామిని పట్టుకుంటే సంసారము అంటదు – (16). *"తద్ యథా పుష్కరపలాశ ఆపో న శ్లిష్యన్తే ఏవం ఏవంవిది పాపం కర్మ న శ్లిష్యతే* – తామరాకుకు నీరు అంటని చందమున, ఈ ప్రకారము సత్కర్మలు సత్ సాంగత్యము చేయువారికి పాపము అంటదు" (శతపథ బ్రాహ్మణ 14.7.28, తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణ 3.12.9.8, బృహదారణ్యకోపనిషద్ 4.4.28, బోధాయన ధర్మశాస్త్రము 2.6.11.30) అన్నియును దీనితో ఏకీభవించినవి. "*న కర్మణా లిప్యతే పాపకేన* – ఈ విధముగా మనిషి పాపదూషితుడు కాకుండును".

భగవల్లీలను ఋగ్వేదము (1.154.1) ఇట్లు తెలిపినది. *"విష్ణోర్నుకం వీర్యాణి ప్రవోచం యః పార్థివాని విమమే రజాంసి* – భూమిపైని ధూళికణములను లెక్కపెట్టగలిగినవాడే విష్ణుభగవానుని వీరోచిత కార్యములను పూర్తిగా వర్ణించగలడు."

4. స్వామీ! జీవులు తరించడానికి పంచ కోశములను ఏర్పాటుచేశావు. అన్నం తింటే (అన్నమయ కోశము నిండితే) ప్రాణం వస్తే (ప్రాణమయకోశం వస్తుంది) మనస్సు పనిచేస్తుంది (మనోమయకోశం పనిచేస్తుంది). అప్పుడు విజ్ఞానము – ఆత్మజ్ఞానము పొందవచ్చును (విజ్ఞానమయ కోశము ఏర్పడును). ఈ స్థితిలో ఆనందము (స్వామిని) మన దగ్గరకు వెతుక్కుంటూ వస్తుంది (ఆనందమయ కోశము ప్రాప్తి). (*ఆనందమయో బ్రహ్మ*). ఇలా జీవుడు శరీరములో పంచ కోశములను పొందవచ్చును (This is also proposed in తైత్తిరేయ ఉపనిషత్తు). కాని చాలామంది మనోమయకోశమునే పొంది శరీరమును మాత్రమే పోషిస్తారు. అట్టివారికి ప్రాణం ఉన్నా, వారు కమ్మరి వాడి "తోలుతిత్తి" తో సమానము– అది కూడా గాలి పీల్చి విడిచి పెడుతుంది (Bellows of the Blacksmith). బ్రతికున్న వీరికి, దానికి తేడాలేదు. ఆత్మజ్ఞానం (విజ్ఞానమయకోశము లేనివారు) లేనివారు ప్రాణం ఉన్నా తోలుతిత్తులే. వీరు దుఃఖాన్నే పొందుతారు. పరమానందాన్ని పొందలేరు. వీరు "అన్నరసులు" మాత్రమే, పశుతుల్యులు. ఆనందం పొందలేరు (వీరిలో ఆనందమయకోశము వికసించదు). స్వామి! నీ స్వరూపం, శక్తి, అనుగ్రహం ఎవరు తెలుసుకోరో అలాంటివారు కేవలము ప్రాణం కల్గి ఉన్నా తోలుతిత్తులే అనాలి.

ప్రకృతిలో పురుషుడివి ప్రవేశించి క్షోభ కలిగించడం వల్ల – మహత్తత్త్వం – అహంకారతత్త్వం – పంచ భూతములు, మనస్సు, ఇంద్రియాలు, బుద్ధి మొదలుగా గల బ్రహ్మాండాల సృష్టి, వాటిలోకి జీవులకు తగిన శరీరాలు ఇవ్వడం జరుపుతున్నావు. అన్నమయకోశము మాత్రమే గాగల జీవరాసులు (స్వేదజములు అనగా Bacteria and Viruses); అన్నమయ ప్రాణమయ కోశములు గలవి (ఉద్భిజములు అనగా Plants) అండజములు (Born from Eggs) మరియు యోనిజములు (పశువులు–Animals) అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయకోశములు గలవి (అండజములు యోనిజములు Birds and animals) మరియు విజ్ఞానమయ ఆనందమయ కోశములు కూడా పొందగల సామాన్య మానవులు (ద్విపాద యోనిజములు), సిద్ధి పురుషులు – అబ్బో! నీ సృష్టి విచిత్రము, కీర్తింపదగినది (10–87–17). (స్థావరములలో సత్ అంశ; జంగమములలో – జంతువులలో సత్ చిత్ అంశ; భక్తులు, విద్వాంసులలో సత్ చిత్ ఆనంద అంశలు అభివ్యక్తమవుతాయని చెప్పబడింది).

గాలి శ్వాసించు జీవులు నిన్ను శ్రద్ధగా అనుసరించెడివారు అయినపుడే నిజముగా జీవన సాఫల్యము పొందుతారు. లేనిచో వారి శ్వాస కొలిమితిత్తులు గాలి తీసుకొనుట వంటిదే యగును. ఇట్టి వీరిని అనుగ్రహించుటకై మహత్తత్త్వము అహంకారాదులు ఈ బ్రహ్మాండమును సృష్టించినవి. అన్నమయాది కోశ ప్రకటములో నీవే చరమ స్థానము అయిన ఆనందమయుడవు– చివరివాడవు. జీవునితో పాటు నీవు

అట్టి కోశములలో ప్రవేశించి అతడు ధరించిన స్థూలసూక్ష్మ రూపములకు సాక్షివి, నీవు వీటికి ఆధారమైనా వీటికి భిన్నుడవు. మార్పుచెందని వాడవు. నీవు పరమసత్యము నిత్యము (*దృతయః ఇవ శ్వసన్తి అసుభృతః యది తే అనువిధాః మహత్ అహం ఆదయః అండం అసృజన్ యత్ అనుగ్రహతః । పురుష విధః అన్వయః అత్ర చరమః అన్నమయ ఆదిషు యః సత్ అసతః పరం త్వం అథ యత్ ఏషు అవశేషం ఋతమ్ ॥* 10-87-17). (శ్రీఈశోపనిషత్ (3) నందు ఇట్లు చెప్పబడినది– *అసూర్యా నామ తే లోకా అన్ధేన తమసావృతాః । తాంస్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛన్తి యే కే చాత్మహనో జనాః ॥* – "ఆత్మఘాతకుడు అజ్ఞానాంధకార మయమగు అసురీలోకములను ప్రవేశించవలసివచ్చును". *ద్వౌ భూతసర్గౌ లోకే అస్మిన్ దైవ ఆసుర ఏవ చ । విష్ణుభక్తిపరో దైవ ఆసురస్తద్విపర్యయః ॥* (అగ్నిపురాణము) – "ఈ జగత్తులో రెండు రకములగు జీవులున్నారు. వారే దేవతలు, అసురులు అనువారలు. విష్ణుభగవానుని భక్తియుత సేవకు అంకితమైనవారు దేవతలు, అట్టి సేవకు విముఖులై హింసామార్గమున సంచరించువారు అసురులు". బృహదారణ్యకోపనిషత్ (4.4.15) కూడా ఇట్లే పలికినది: *"న చేదవేదీన్ మహతీ వినష్టిః... యే తద్విదురమృతాస్తే భవన్త్యథేతరే దుఃఖమేవోపయన్తి"* – "భగవంతుని ఎరుగనిచో మనుజుడు వినాశనమును పొందును. భగవానుని అనుభూతమొనర్చుకొనినవారు అమృతత్వమును బడయుదురు. ఇతరులు నిశ్చయముగా దుఃఖముల పాలయ్యెదరు." అజ్ఞానము వలన కలిగెడి దుఃఖము నుండి బయటపడుటకు మనుజుడు కృష్ణభక్తిభావనను జాగృతమొనర్చుకొనవలెను. ఈ పద్ధతి ఎంతమాత్రము కఠినమైనది కాదు. దీనిని గురించి భగవద్గీత (9.34) యందు శ్రీకృష్ణభగవానుడే ఇలా తెల్పినాడు – *మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కురు । మామేవైష్యసి యుక్త్వైవమాత్మానం మత్పరాయణః ॥* – "నీ మనస్సును సదా నా చింతన యందే నిమగ్నము చేయుము. నా భక్తుడవగుము. నాకు నమస్కరింపుము. నన్ను అర్చింపుము. ఈ విధముగా నా యందు సంపూర్ణమగ్నుడవై నీవు నన్ను తప్పక చేరగలవు." అన్నింటిని కృష్ణార్పణము అంటూ సత్ కర్మలు చేయాలి. కఠోపనిషత్ (2.2.13) కూడా ఇట్లు పలుకుచున్నది– *నిత్యోనిత్యానాం చేతనశ్చేతనానాం ఏకో బహూనాం యో విదధాతి కామాన్ । తం పీఠగం యే అనుపశ్యన్తి ధీరా స్తేషాం శాన్తిః శాశ్వతీ నేతరేషామ్ ॥*– నిత్యులు, చేతనులునైన అందరిలో గల ఒక్కడు అందరి అవసరములు తీర్చుచున్నాడు. అతనిని అతని స్థానములో అర్చించెడి వివేకవంతులే శాశ్వతమగు శాంతిని పొందగలరు. ఇతరులు దానిని పొందజాలరు. (బద్ధజీవులను మాయ యొక్క బందీలని పిలుచుచూ శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్ (2.5) ఇట్లు తెలియచేయుచున్నది – *శృణ్వన్తు విశ్వే అమృతస్య పుత్రా ఆ యే ధామాని దివ్యాని తస్థుః ॥* – "ఓ అమృత స్వరూపులైన పుత్రులారా! ఇది వినండి. మీరు ఒకప్పుడు దివ్యధామములో వసించినట్టి వారు మీరు").

భగవద్గీత (9.10) యందు శ్రీకృష్ణభగవానుడు ఇట్లు పలికెను – *మయాధ్యక్షేణ ప్రకృతిః సూయతే సచరాచరం । హేతునానేన కౌన్తేయ జగద్విపరివర్తతే ॥* – "ఓ కౌంతేయా! నా శక్తులలో ఒకటైన భౌతికప్రకృతి నా అధ్యక్షతలో వర్తించుచు స్థావరజంగములను సృష్టించుచున్నది. దాని నియమము ననుసరించియే ఈ జగత్తు మరల మరల సృష్టించబడుచు లయము నొందుచున్నది."

సృష్ట్యారంభములో మహావిష్ణువు నిద్రావస్థలో ఉన్నట్టి ప్రకృతిపై దృష్టిని సారించెను. ఆ విధముగా జాగృతమైనట్టి సూక్ష్మప్రకృతి మరింత స్థిరమైన రూపములలోనికి పరిణామము చెందనారంభించెను. మొదటి రూపము మహత్తత్త్వము; దాని రూపాంతరము ప్రకృతి గుణములతో కూడినట్టి మిథ్యాహంకారము; దాని రూపాంతరము బుద్ధి, మనస్సు, ఇంద్రియములు, అధిష్ఠాన దేవతలతో పాటు పంచ భూతములు వంటి భౌతికతత్త్వములు తయారైనవి. వివిధ తత్త్వములకు అధిష్ఠానాలైన దేవతలు ప్రత్యేకముగా ప్రకటనమైనప్పటికిని బద్ధజీవులకు శరీరములను ఇవ్వలేకపోయారు. విష్ణుభగవానుడు విశేషకరుణతో తిరిగి జోక్యము చేసికొననంతవరకు దృశ్యమానజగత్తును సృష్టింపజాలకపోయిరి. పరమశక్తిమంతుడగు భగవానుడు పిదప వివిధ తత్త్వములను సమ్మేళనపరచునటువంటి తన బాహ్యశక్తియగు కాళికతో పాటు ఇరువదిమూడు తత్త్వములందు ఏకకాలమున ప్రవేశించెను. ఆ విధముగా భగవానుడు తన శక్తితోపాటు వివిధ తత్త్వములతో ప్రవేశించినపుడు జీవునకు శరీరములు ఏర్పరచబడ్డాయి. వారు తమ కర్మల యందు నియుక్తులై శరీరములు పొంది వివిధ కర్మలు చేయుటకు ఉత్తేజితులైరి (భాగవతము 3-6-1 నుండి 3 వరకు).

శరీరమునందు ఆత్మను అంటిపెట్టుకొని ఐదు కోశములుండును. అవే అన్నమయము, ప్రాణమయము, మనోమయము, విజ్ఞానమయము, చివరిది ఆనందమయము (తైత్తిరీయోపనిషత్‌లోని బ్రహ్మానందవల్లీలో ఇవి ఉల్లేఖించబడినవి). జీవితారంభములో ప్రతిజీవుడు అన్నగతచిత్తుడై యుండును. బాలుడు, పశువు కేవలము చక్కని ఆహారమును పొందుట ద్వారా సంతుష్టి చెందగలరు. తృప్తిగా తినడమే లక్ష్యమై యుండెడి ఈ చేతనావస్థ అన్నమయమని పిలువబడును. "అన్నము" అనగా ఆహారము. దీని పిదప జీవుడు సజీవుడననెడి భావనలో నెలకొనును. ఇట్టి స్థితితో ప్రాణాలను నిలుపుకోగలుగుతాడు. ఈ స్థితి తరువాత అతడు మానసిక ఆలోచనలో నిలిచినపుడు అట్టి చేతనము మనోమయమని పిలువబడును. లౌకిక నాగరికత ప్రధానముగా ఈ మూడు స్థితులలోనే, అనగా అన్నమయము, ప్రాణమయము, మనోమయములోనే నిలిచియున్నది. నాగరిక మానవుల ఆహార భయ నిద్ర మైథునమునకై చేయు ఆలోచనలు మనోమయములు.

మానవుడు తాను ఈ కనబడు దేహము తనది కాదని, ఆత్మనని తెలిసికొనగలిగినచో విజ్ఞానమయ స్థితిలో నెలకొనినవాడగును. తదుపరి ఆధ్యాత్మికజీవనము ద్వారా అతడు పరమాత్ముని ఎరుగగలడు. పిదప అతనితో తన సంబంధమును వృద్ధిపరచుకొని భక్తియోగమును నిర్వహించినపుడు ఆ జీవనస్థితియే ఆనందమయస్థితి యని పిలువబడును. జ్ఞానము, అహింస, దయ, దానము, శౌచముతో కూడిన ఆనందమయ జీవనమే ఆనందమయస్థితి. అందుకే వేదాంతసూత్రములలో *"ఆనందమయో అభ్యాసాత్"* భగవానుడు మరియు జీవుడు ఇరువురు స్వభావరీత్యా ఆనందమయులు. అన్నమయము, ప్రాణమయము, మనోమయము, విజ్ఞానమయము అనెడి నాలుగు నిమ్న జీవన స్థితులలోనే నిలిచియున్నంతవరకు జీవులు ప్రకృతిబద్ధులు. కాని ఆనందమయస్థితికి అరుదెంచగనే అతడు ముక్తాత్ముడగును. ఈ ఆనందమయస్థితి భగవద్గీతలో బ్రహ్మభూతస్థితియని వివరించబడినది. బ్రహ్మభూతస్థితిలో శోకముగాని, వాంఛగాని ఉండవని చెప్పబడినది.

బ్రహ్మభూతః ప్రసన్నాత్మా న శోచతి న కాంక్షతి । సమః సర్వేషు భూతేషు మద్భక్తిం లభతే పరామ్ ॥ 18-54 - సకల జీవుల యెడ సమభావమును కలిగినపుడే ఈ స్థితి ఆరంభమగును. తదుపరి ఇది కృష్ణభక్తి భావనాస్థితికి విస్తరించాలి. ఇంద్రియములు పవిత్రమైనపుడు అవి సకలమగు భౌతికస్థితుల నుండి అనగా అన్నమయము, ప్రాణమయము, మనోమయము, విజ్ఞానమయము నుండి విడివడినవై అనగా బద్ధజీవుడు తన ఇంద్రియసంకెళ్ళను తెంచుకుంటాడు. అపుడు సర్వోన్నతమగు స్థితియైన ఆనందమయస్థితిలో (కృష్ణభక్తిభావనలో ఆనందమయ జీవనము) జీవుడు నెలకొనగలడు.

భగవద్గీతలో *"మద్భక్తిం లభతే పరామ్"* అని ధ్రువపరచబడినది. భగవానుడు మరియు ఆధీనులగు జీవుల నడుమ ప్రేమ వినిమయము జరిగినపుడే బ్రహ్మభూత ఆనందమయ స్థితి పరిపూర్ణమగును. మనిషి ఈ ఆనందమయస్థితికి రానంతవరకు అతని శ్వాసప్రక్రియ కమ్మరివాని కొలిమితిత్తి గాలి పీల్చుట వంటిదేయగును; అతని ఆయువు వృక్ష ఆయువు వంటిది యగును; అతడు ఒంటెలు, శునక సూకరములు వంటి నీచజంతువులకు ఎంతమాత్రము తీసిపోడు."

మాయ యొక్క ఆచ్ఛాదనలలో జీవునితోపాటు వసించియుండెడి పరమాత్ముడు జీవుని వలె కర్మఫలబద్ధుడు కాడు. పరమాత్ముడు "సదసతః పరమ్" (17), అనగా అన్నమయాది స్థూల సూక్ష్మ ప్రకటనములకు సర్వదా పరమైనవాడు. అయినను వాటి యందు కర్మసాక్షిగా అతడు ప్రవేశించియుండును. చరమకారణముగా పరమాత్ముడు ఆనందమయుడు (ఐదు కోశములలో చివరిస్థితికి చెందినవాడు). అందుకే శ్రుతులు ఇచట ఆతనిని "అవశేషమ్" అని సంబోధించినవి. *"రసో వై సః రసం హ్యేవాయం లబ్ధ్వానన్దీ భవతి* - తైత్తిరీయోపనిషత్ (2.7). స్వామి రసస్వరూపుడు. ఈ రసానుభూతిని బడసిన జీవుడు పూర్ణానందభాగుడగును." పై శ్లోకములో వేదమూర్తులు స్తుతించిన పలుకులలో పరమాత్ముడు "ఋతమ్" అనగా సత్యవ్రతుడు అయియున్నాడు స్వామి. ''*విష్టభ్యాహమిదం కృత్స్నం ఏకాంశేన స్థితో జగత్"* - కేవలము ఒక అంశమాత్రము చేతనే నేను సమస్త విశ్వమును వ్యాపించి పోషించుచుందును అని స్వామి తెలియజేశాడు (భగవద్గీత 10.42).

శ్రీధరస్వామి ఈ క్రింది ప్రార్థన కావించి ప్రస్తుత శ్లోకమునకు వ్యాఖ్యానమును ముగించిరి - *నరవపుః ప్రతిపాద్య యది త్వయి శ్రవణవర్ణన సంస్మరణాదిభిః । నరహరే న భజన్తి నృణామిదం దృతివదుచ్ఛ్వసితం విఫలం తతః ॥* - "ఓ నరహరీ! మానవజన్మను పొందియు శ్రవణము, మహిమాకీర్తనము, స్మరణము, ఇతర భక్తియుత సేవావిధానములచే నిన్ను అర్చించనివారు కేవలము కొలిమితిత్తుల వలె శ్వాసించుచు వ్యర్థమైన జీవనమును గడిపెదరు."

5. స్వామీ! సూక్ష్మదృష్టిగలవారు - ఋషి సంప్రదాయమార్గమున ఉదరములో గల నాభి వద్ద మణిపూరక చక్రమునందు వేంచేసి ఉన్న స్వామిని ఉపాసిస్తారు. ఆరుణి సంప్రదాయము లోనివారు - సూర్యోపాసకులు - సర్వనాడులకు మార్గస్వరూపమైన హృదయంలోని హృదయాకాశంలో పద్మములాంటి చక్రము (Inside

Brain) లో వేంచేసి యున్న స్వామిని ఉపాసిస్తారు. ఇలా వారు ఊర్ధ్వముఖులై బ్రహ్మరంధ్రము గుండా జీవుని వెలువరింపచేస్తూ ముక్తులవుతారు, మృత్యుముఖాన్ని చూడరు (*ఉదరం ఉపాసతే యే ఋషివర్త్మసు కూర్పదృశః పరిసరపద్ధతిం హృదయం ఆరుణయః దహరమ్ । తతః ఉదగాత్ అనన్త తవ ధామ శిరః పరమం పునః ఇహ యత్ సమేత్య న పతన్తి కృత అన్త ముఖే ॥* 18)- ఆరంభదశలోని ధ్యానపరులు మూలాధార చక్రము (వెన్నెముక మూలమునందు కలది), స్వాధిష్ఠాన చక్రము (నాభి ప్రాంతములో ఉన్నది), లేదా మణిపూరక చక్రము (ఉదరములో ఉన్నది) వంటి ప్రాణము యొక్క నిమ్న కేంద్రములలో ఒకదాని యందు పరమాత్మునిపై ధ్యానమును కొనసాగింతురు. ఉదరచక్రములో పరమాత్మునిగా తన విస్తారమును గురించి శ్రీకృష్ణభగవానుడు ఇట్లు తెలిపియున్నాడు - *అహం వైశ్వానరో భూత్వా ప్రాణినాం దేహమాశ్రితః । ప్రాణాపానసమాయుక్తః పచామ్యన్నం చతుర్విధమ్॥* - గీత. రక్త ప్రసారమునకు గుండె కేంద్రమైనట్లుగా సూక్ష్మమగు హృదయచక్రము పలు ప్రాణనాడులకు కేంద్రము. అట్టి ప్రాణనాడులు శరీరము యొక్క వివిధ భాగములకు వ్యాపించియుండును. ఈ ప్రాణనాడులు పవిత్రమైనపుడు ఆరుణియోగులు ప్రాణములను లాగి సుషుమ్నానాడి ద్వారా జీవుని బ్రహ్మరంధ్రము గుండా ఊర్ధ్వలోకాలకు పంపుతారు (ఛాందోగ్యోపనిషత్ 8.6.6).

6. స్వామీ! పాప పుణ్య శరీరములతో వివిధ దశలలో జీవులు ఉన్నారు. వారు వారి కర్మానుసారం అనుభవిస్తారు. మరియు కొత్త శరీరాలను తయారుచేసుకొంటారు. పాపములేని వారు సత్యాన్ని గ్రహించి స్వామిని పొందుతారు. నీవు అన్నిటిలో జీవాత్మతోపాటు ప్రవేశించి ఉంటావు. అంతరాత్మ అయిన నీకు ఏ దోషాలు అంటవు. నిప్పు చిన్నవి, పెద్దవి, వంకరగా ఉన్నవి, నిటారుగా ఉన్నవి మొదలగు అన్నిటిని తింటుంది కాని అది మారదు, దానికి దోషముండదు. అన్ని శరీరాలలో లోపల బయట ఉన్నవాడివి నీవు. ఈ జీవులు నీ అంశతో వచ్చినవారు (*స్వ కృత విచిత్ర యోనిషు విశన్ ఇవ హేతుతయా తరతమతః చకాస్సి అనలవత్ స్వ కృత అనుకృతిః । అథ వితథాసు అమూషు అవితథం తవ ధామ సమం విరజ ధియః అనుయన్తి అభివిపణ్యవః ఏకరసమ్ ॥* 10-87-19). (శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్ (6.11) - *ఏకో దేవః సర్వభూతేషు గూఢః సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాన్తరాత్మ । కర్మాధ్యక్షః సర్వభూతాధివాసః సాక్షీ చేతా కేవలో నిర్గుణశ్చ ॥* - ఒకే ఒక్క భగవానుడు సకల భూతములందు నిగూఢముగా ఉంటూ సర్వవ్యాపియై అతడు సకల జీవుల హృదయములందు నివసించుచు వారి కర్మానుసారము వారిని నడిపించుచున్నాడు. అంతర్యామిగా అతడు వారి కర్మలను పర్యవేక్షించును. అతడు అన్ని భూతముల కర్మలకు సాక్షి. అతడు భౌతికగుణరహితుడై అద్వితీయముగా తన అంశారూపముతో జీవులను నడిపించుచున్నాడు).

కర్మానుసారం స్థూల సూక్ష్మశరీరాన్ని పొందుతారు బద్ధజీవులు. ఎవరి పురాన్ని (శరీరాన్ని) వాడే కట్టుకుంటాడు అనుభవిస్తాడు. స్వామీ! నీకు ఏ దాపరికము లేదు. ఏ రహస్యమూ లేదు. స్వకర్మోపార్జితముతోటే జీవులకు నరాది విభిన్న శరీరములు, కార్యకారణ ఆవరణము నీ పర్యవేక్షణలో కలుగుతాయి. ఇది

తెలుసుకొన్నవారు, పండితులు– వీరు సర్వవైదిక కర్మలకు సమర్పణ క్షేత్రము మరియు సంసారభయము తొలగించే నీ పాదపద్మములను ఉపాసిస్తారు. కర్మఫలముచే తానే తయారు చేసికొనినట్టి భౌతికదేహములందు వసించుచున్నప్పుడును జీవుడు నిజమునకు స్థూల సూక్ష్మ ఆవరణలచే కప్పబడును. వేదములు వర్ణించినట్లుగా అతడు సర్వశక్తిసంపన్నుడవగు నీ అంశ అని మరచి అధర్మమునకు అసత్యమునకు లోనగుటయే దీనికి కారణము. ఇది జీవుని స్థితి యని ధ్రువపరచిన ఋషులు, ఏ పాదపద్మములకు జగత్తునందలి సకల యజ్ఞములను సమర్పించుదురో, ఏవి మోక్షకారకములో అట్టి నీ పాదపద్మములను శ్రద్ధతో కూడినవారై అర్చింతురు. అలా సంసారవినాశమును పొందుతారు (*స్వ కృత పురేషు అమీషు అబహిః అన్తర సంవరణం తవ పురుషం వదన్తి అఖిల శక్తి ధృతః అంశ కృతం । ఇతి నృగతిం వివిచ్య కవయః నిగమ ఆవపనం భవతః ఉపాసతే అంఘ్రిం అభవం భువి విశ్వసితాః ॥* 10–87–20). "తత్త్వమసి – పరతత్త్వమునకు జీవులు భిన్నులుకారు అని ఛాందోగ్యోపనిషత్ (6.8.7) ఉపదేశించినది. భగవానుడు తనను అనేక రూపములలో ప్రకటించుకొనుచు లీలలను కావించుచుండును; కాగా జీవుడు తన కర్మఫలానుసారముగా దేహములను మార్చవలసివచ్చును. దీనిని గురించి శ్రీ నారద పంచరాత్రములో ఇట్లు చెప్పబడినది– *యత్తటస్థం తు చిద్రూపం స్వసంవేద్యాత్ వినిర్గతం । రాఞ్జితం గుణరాగేణ స జీవ ఇతి కథ్యతే ॥*– "ఆధ్యాత్మిక స్వభావము కలవాడు, అభిజ్ఞమగు సంవిత్ శక్తి నుండి బహిర్గతమైనవాడు, ప్రకృతి గుణ సంపర్కముచే కలుషితుడయ్యెడి గుణము గలవాడు అగు తటస్థశక్తి స్వరూపుడే జీవుడని పిలువబడును." స్వామి చెప్పినట్లుగా జీవులు నడుచుకుంటే బాగుపడతారు కదా! స్వామి గీతలో తెలియజేసిన బోధనలను లెక్కచేయనివాడు అహంకారి, మదాంధుడు, అట్టివాడు చెడిపోతాడు దిగజారిపోతాడు. జీవుడు కూడా శ్రీకృష్ణభగవానుని అంశయే అయినప్పటికిని ఆ దేవదేవుని పూర్తి లక్షణములు లేక సేవానురక్త లక్షణములు కలిగి ఉంటాడు (స్వామియొక్క తటస్థశక్తి అవతారములు జీవులు). స్వామిఅంశలైన బలరామాదులలో కూడా పూర్ణత్వాన్ని చూడలేము. దీనిని మహాభారతము ఇట్లు వివరించినది– *స్వాంశశ్చాథ విభిన్నాంశ ఇతి ద్విధాశ ఇష్యతే । అంశినో యత్తు సామర్థ్యం యత్స్వరూపం యథా స్థితి ॥ తదేవ నాణుమాత్రోఅపి భేదం స్వాంశాంశినోః క్వచిత్। విభిన్నాంశోఅల్పశక్తిః స్యాత్ కించిత్ సామర్థ్యమాత్రయుక్॥* – భగవానుడు ప్రధానాంశలు, విభిన్నాంశలని రెండు విధములుగా తెలియబడును. ప్రధానాంశలకు, వాటి మూలమునకు శక్తులలో గాని, రూపములలో గాని లేదా పరిస్థితులలో గాని ఎటువంటి ప్రధానమగు భేదము లేదు, అవే స్వామి వివిధ అవతారములు. ఇంకొక ప్రక్క స్వామి విభిన్నాంశలు అల్పశక్తిని కలిగిఉండు జీవరాశులు. జీవాత్మలు పరమాత్ముని పుత్రులు. దేవదేవుని నిత్యసేవకులు అయియున్నారు. ఈ విషయము నెరిగి ప్రతియొక్కరు భగవానుని పాదపద్మములను తప్పక అర్చింపవలెను.

7. జీవుల అజ్ఞానం తొలగించడానికి స్వామి నీవు ఎన్నో అవతారాలు తీసుకొంటావు (21). నీ ఈ లీలా చరితములను చదివి ఆ అమృత సాగరములో మునిగిన వారికి సంసారసాగరము తొలుగుతుంది. అట్టివారు ముక్తిని కూడా కోరక సజ్జనుల సాంగత్యమున నివసిస్తూ నీ ఆనందభరిత చరణసరోజములను అనుభవిస్తారు.

వారికి ఊకదంపుడులాంటి సంసారపరి(శ్రమతో పనిలేదు (*దురవగమ ఆత్మ తత్త్వ నిగమాయ తవ ఆత్త తనోః చరిత మహా అమృత అబ్ధి పరివర్త పరి(శ్రమణాః। న పరిలషన్తి కేచిత్ అపవర్గం అపి ఈశ్వర తే చరణ సరోజ హంసకుల సంగ విసృష్ట గృహాః ॥* 10-87-21) - ఈ శ్లోకములో వేదమూర్తులు భక్తియోగము యొక్క పరమోత్కృష్టతను నిర్ద్వంద్వముగా (ప్రకటించినవి.

శ్రీకృష్ణుడు, ఆతని వివిధాంశలు, ఆతని అవతారముల యొక్క లీలలు ఆనందసాగరములు. మనిషి తన లౌకిక యత్నములలో పూర్తిగా అలసట చెందే స్థితికి వచ్చాడు. టెన్షన్లతో చస్తున్నాడు. అయినా భగవంతుని తత్త్వమందు (శ్రద్ధలేదు. జీవిత పరమార్థము తెలుపు భగవత్కథా అమృతములో మునిగి ఉపశమనమును పొందవచ్చును.

8. శరీరము పక్షి (జీవాత్మ) ఉండే గూడు. స్వామి నుండి విడగొట్టేది, పడగొట్టేది, కలిపేది, జీవాత్మకు అంటుకున్న మనస్సుతో గల శరీరము. ఇది తెలియనివారు అసత్ ఉపాసకులు (Enjoying Matter), ఆత్మహంతకులు. ఆత్మ అంటే ఏమిటో తెలుసుకోలేనివారు - ఆత్మాహుతులు. అట్టివారు భాగవతభాషలో చెప్పాలంటే ఆత్మహత్య చేసుకుంటున్నారు, స్వామి యందు విముఖంగా ఉన్న శరీరాలు గలవారు తప్పక తప్పుడు కర్మలు చేస్తారు. వారికి నరకం, సంసార దుఃఖం మళ్ళీ మళ్ళీ వస్తూ ఉంటుంది. నీయందు అనుకూలంగా ఉంటే ఈ శరీరము వల్లనే ఆనందము, ముక్తి కలుగుతాయి. జీవుల శరీరములు నిన్ను సేవించుటకు ఉపయోగపడునవి. నిన్ను సేవించు అట్టివారు సుహృద్భావముతో భూతదయ కలిగి సకల (ప్రాణులకు (ప్రియులవుతారు. నిన్ను వదలి ఇం(ద్రియముల తృప్తికై పనిచేయువారు నిరంతర కోరికలలో (భమిస్తూ పరమ భయంకరమైన నీచయోనులలో జన్మిస్తూ నీచశరీరములను పొందుతారు (*త్వత్ అనుపథం కులాయం ఇదం ఆత్మ సుహృత్ (ప్రియవత్ చరతి తథా ఉన్ముఖే త్వయి హితే (ప్రియే ఆత్మని చ। న బత రమన్తి అహో అసత్ ఉపాసనయా ఆత్మహనః యత్ అనుశయాః (భమన్తి ఉరుభయే కుశరీరభృతః ॥* 10-87-22). మాయా మంచుతెరచే కప్పబడినవారై వేదానుష్ఠానపరులగు వీరందరు వ్యర్థ (ప్రసంగములో మునిగి కేవలము ఇం(ద్రియభోగార్థమునకై జీవించుచున్నారు అని బృహదారణ్యకోపనిషత్ (4.3.15) పలికినది. అమిత భోగానురక్తులు లేదా మిథ్యాపూర్వకమగు లౌకిక శా(స్త్రములు, తత్త్వముల రూపములో భోగములు అనుభవించువారు రాబోవు జన్మలలో మరింత పతితమగు దేహములను పొందుచుందురు. నిరంతరము పరి(భమించెడి సంసారచ(క్రములో చిక్కుబడినందున వారికి భగవద్భక్తులు పలికెడి కరుణా పూర్వకమగు ఉపదేశమే ఏకైక ముక్తిమార్గము.

9. దేవా! శ్వాస ఇం(ద్రియములను మనస్సులను గెలిచి, ని(గ్రహించిన మునులు నిన్ను ఉపాసించి మౌనంతో ఉండి నిన్ను పొందుతారు (శాంతరసము). అలాగే నిన్ను శ(త్రువుగా భావించి మనస్సులో నిన్ను నిలుపుకొని మోక్షం పొందినవారు కూడా ఉన్నారు. నిన్ను కామించి (ప్రేమించిన గోపికలకు కూడా మోక్షం ఇచ్చావు. మేము (వేదములు) మా(త్రము నీ పాదములను సేవించి నిన్ను చేరుతున్నాము - (*నిభృత మరుత్*

మనః అక్ష దృఢయోగ యుజః హృది యత్ మునయః ఉపాసతే తత్ అరయః అపి యయుః స్మరణాత్ । స్త్రియః ఉరగ ఇంద్ర భోగ భుజదండ విషక్త ధియః వయం అపి తే సమాః సమదృశః అంఘ్రి సరోజసుధాః ॥ 10-87-23). శ్వాసను నిగ్రహించి మనస్సు ఇంద్రియములను అదుపుచేయు దృఢయోగులు, హృదయమున నిన్ను నిలుపుకొని శత్రుభావంతో నిన్ను స్మరణ చేయువారు, నీ సౌందర్యమునకు, నీ చరిత్రలీలలకు ఆకర్షితులైన యువతులు, జ్ఞానాన్వేషణలో నీ దరి చేరి తమ సర్వము నీకు అర్పణ చేసిన కర్మిష్ఠులైన భక్తులు వీరందరు నిన్ను పొందారు. అయితే, మేము వేదమాతలము నీయందు భక్తి కలిగి నీ పాదామృతమును సేవించి తరిస్తున్నాము.

10. దేవా! ఎవని నుండి బ్రహ్మ, ఆధ్యాత్మిక అధిదైవిక ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు జన్మించిరో అట్టి పూర్వ సిద్ధపురుషోత్తముడవగు నిన్ను, ఈ జగత్తులో జననమరణాదులు గల బ్రహ్మాదులు మరి ఈ దేవతలు, మానవులు అట్టి నీ స్థితిని చూసారా? నీ స్థితిని గుర్తించగలరా? సృష్టిక్రమము తర్వాత సృష్టింపబడిన పదార్థములను ధ్వంసముచేసి నీలో లీనం చేసుకొన్నప్పుడు, నీవు యోగనిద్ర అవలంబించిన స్థితిని మేము తప్ప ఎవ్వరూ చూడలేదు. ఆ సమయంలో పంచ భూతాది స్థూల పదార్థాలు, మహత్తత్త్వాది సూక్ష్మపదార్థములు – ఈ రెండింటిచే సృష్టించబడిన స్థూల శరీరములు, బుద్ధి అహంకార మనో ఇంద్రియాదులతో గల లింగశరీరావృత బద్ధజీవులు, కాలవేగము, ఇవి ఏమియు వ్యక్తముగా లేకపోవుటచే జీవులు ఏ విధముగా నిన్ను చూడగలరు? ఏ విధముగా నిన్ను సాధించుకొనగలరు? మేము మాత్రము చూసినా, నిన్ను ఏమని వర్ణించగలము? ఇట్టి యోగనిద్రలో గల స్వామిని ఒంటరిగా సేవించే భాగ్యము మాకు ఇచ్చావు. ఈ జగత్తులో కనపడేవారంతా ఇటీవల జన్మించినవారై త్వరలోనే మరణింపనున్నారు. వీరికి భిన్నముగా సమస్తమునకు ముందే గల సృష్టికర్త – ఆదిఋషియగు బ్రహ్మకు మరియు దేవతలందరికి జన్మను ఇచ్చినాడు. అట్టి భగవానుని ఎవ్వరు ఎట్లు ఎరుగగలరు? ఆ స్వామి తన యోగనిద్రలో నిలిచినవాడై ప్రళయమున సమస్తమును తనలోనికి గ్రహించినపుడు స్థూలసూక్ష్మతత్త్వములుగాని, వాటితో తయారైన దేహములుగాని, కాలముగాని లేదు (This is what is happening at Black Holes which are at the center of galaxies) అట్టి స్వామిని యోగనిద్రలో ఒంటరిగా సేవించిన భాగ్యము మాకు ఇచ్చావు (*కః ఇహ ను వేద బత అవర జన్మ లయః అగ్రసరం యతః ఉదగాత్ ఋషిః యం అను దేవగణాః ఉభయే । తర్హి న సత్ న చ అసత్ ఉభయం న చ కాలజవః కిం అపి న తత్ర శాస్త్రం అవకృష్య శయీత యదా ॥* 10-87-24).

యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్యమనసా సహ – తైత్తిరీయోపనిషత్తు – 2.4.1 – ఎచ్చట వాక్కులు కూడా స్వామిని వర్ణించలేవో అట్టి స్వామి మనోఆలోచనలకు అందదు. ఈశోపనిషత్ (4) ఇట్లు పలికినది – *అనేజదేకం మనసో జవీయో నైతద్దేవా ఆప్నువన్ పూర్వమర్శత్ । తద్ధావతోఽన్యానత్యేతి తిష్ఠత్ తస్మిన్నపో మాతరిశ్వ దధాతి ॥* – "దేవదేవుడు తన వైకుంఠలోకములో స్థితుడై ఉన్నప్పటికిని మనస్సు కన్నను ఎక్కువ వేగము కలవాడై గతిశీలురగు ఎల్లరను అతిశయించువాడైయున్నాడు. శక్తిమంతులగు దేవతలైనను ఆతని

దరిచేరజాలరు. ఒక స్థానములో ఉన్నప్పటికిని ఆతడు తన వివిధశక్తుల ద్వారా ఒకే సమయమున వాయువును మరియు వర్షమును ఒసగెడివారిని మరి దిక్పాలకుల అందరిని నియంత్రించును. ఆ విధముగా ఆతడు ఎల్లరను అతిశయించును''. సృష్టి విచారము ఎవ్వరికి అందనిది అని ఋగ్వేదము (3.54.5) తెలియజేయుచున్నది - *కోఅద్ధా వేద క ఇహ ప్రవోచత్ కుత ఆయాతాః కుత ఇయం విసృష్టిః । అర్వాగ్దేవా విసర్జనేనా థా కో వేద యత ఆ బభూవ ॥* - "ఈ సృష్టి ఎక్కడి నుండి జరిగినదో ఈ లోకమునగల వారిలో ఎవరికిని వాస్తవముగా తెలియదు. దీనిని ఎవ్వరు వివరించగలరు? దేవతలందరు సృష్టికన్నను చిన్నవారే కదా! అయినచో ఈ జగత్తు ఎక్కడి నుండి వచ్చినదో ఎవ్వరు చెప్పగలరు?". కావున ఇక్కడ వేదమాతలు చెప్పినది సత్యము. శ్రుతిగీతలు ప్రమాణములు. కావున ఈ వాస్తవమును అంగీకరిస్తు నిజకర్మలు ఆచరిస్తూ శ్రీకృష్ణభక్తి కలిగి ఉండాలి. సృష్టికర్తయగు స్వామిని భక్తియోగము - శరణాగతి ప్రపత్తి గాక మరి ఏ పద్ధతి ద్వారా ఎరుగలేము. ఈ విషయము బ్రహ్మదేవుడు తెలియజేశాడు - *పంథాస్తుకోటిశతవత్సరసంప్రగమ్యో వాయోరథాపి మనసో మునిపుంగవానామ్ । సోఅప్యస్తి యత్ప్రపదసీమ్న్యవిచిన్త్యతత్త్వే గోవిందమాది పురుషం తమహం భజామి ॥* - బ్రహ్మసంహిత 5.34 - కోట్లకొలది సంవత్సరములు యోగులు ప్రాణాయామాదుల ద్వారా యోగమును ఆచరించినను ఎవ్వరి పాదపద్మ కొనగోటిని కనుగొనలేరో అట్టి ఆదిపురుషుడు శ్రీ గోవిందుని నేను భజింతును. శ్రీధరస్వామి వారు ఈ విధముగా పైశ్లోకమునకు ప్రార్థనతో ముగించినారు - *క్వాహం బుద్ధ్యాది సంరుద్ధః క్వ చ భూమన్ మహస్తవ । దీనబన్ధో దయాసిన్ధో భక్తిం మే నృహరే దిశ ॥* - "ప్రాపంచిక బుద్ధ్యాది ఆవరణలచే చిక్కుబడిన నేనెక్కడ? ఓ పరమశక్తి సంపన్నుడా! నీ మహిమ ఎక్కడ? ఓ దీనబంధూ! కృపాసాగరా! ఓ నరహరీ! నీ భక్తియోగమును నాకు ప్రసాదింపుము".

11. స్వామీ! అసత్తు నుండి (From Matter) సత్తు-బ్రహ్మత్త్వము (Conscionsness) ఏర్పడినదని వైశేషికాది మతస్థులు, పాతంజలాది మార్గీయులు, నైయాయికులు 21 విధములైన దుఃఖనాశనమే ముక్తి యని, సాంఖ్యులు ఆత్మ వస్తువునందుగల భేదవర్ణనచే తృప్తి చెందుదురు. మీమాంసకులు కర్మ ఫలవ్యవహారమువలన కలుగు స్వర్గాదుల ఫలితమును చర్చించుదురు. ఈ లౌకిక వాదములు సత్యముగా కనబడినను, సత్యమును కప్పివేయబడే అసత్యములు. మూర్ఖులు ఇట్టి ప్రతిపాదనలకు ఆకర్షితులవుతారు, మరియు వీరు పరమపురుషార్థాన్ని అంగీకరిస్తారు. ఇవి అన్నియూ లోపభూయిష్టములు, భ్రమజనితములు. ఇవి తత్త్వదృష్టి కలిగిన వారి వల్ల అంగీకరించబడలేదు. మానవులు త్రిగుణమయులగుటచే వారు ఏర్పరచిన సిద్ధాంతములు, వాదనలు, మార్గములు అజ్ఞానవిలాసములే. గుడ్డివారిని పట్టుకొనిపోతే గుంటలోనే పడతారు. అలౌకిక, అజ్ఞానము కంటే అతీతుడవు, అసంగుడవు చిత్ విజ్ఞాన స్వరూపుడవగు నీవు చెప్పిన మార్గము ననుసరించిన అది ఒక్కటే నిజమైనది. స్వామి నుండి జగత్తు పుట్టినప్పుడు దానికి స్వామి లక్షణాలే ఉండాలికాని అజ్ఞానము రాకూడదు అని అనేవారు కూడా ఉన్నారు. ప్రాణము ఉన్న శరీరము నుండి ప్రాణములేని గోళ్ళు, కేశములు రావడం లేదా? కావున జనక గుణములు జన్యువు నుండి రానవసరములేదు.

కాబట్టి సత్తునుండి పుట్టిన ప్రపంచం సత్ అసత్ వస్తువుల కలయిక కావచ్చును లేక సత్ కావచ్చును. వాస్తవం తెలియని జీవుడు గుణమయుడు అవుతాడు. వాస్తవం తెలుసుకున్నవాడు గుణాతీతుడు లేక నిర్గుణుడు కావచ్చును. భౌతికపదార్థమే జీవనమునకు మూలమనియు, శరీరము వదలిన తర్వాత ఆత్మ యొక్క నిత్య గుణములు నశింపగలవనియు, భౌతికకలాపములు స్వతంత్రములు, సత్యమనియు ప్రకటించెడి ప్రామాణికులనబడువారి ఉపదేశములు సత్యమును మరుగుపరచెడి భ్రాంతులపైననే ఆధారపడియున్నవి. ఇవన్నియు జీవుల త్రిగుణముల నుండి ఉద్భవించిన అజ్ఞానజనితములు. పరిపూర్ణజ్ఞానము గల నీయందు ఇటువంటి భావనలు లేవు (*జనిం అసతః సతః మృతిం ఉత ఆత్మని యే చ భిదాం విపణం ఋతం స్మరన్తి ఉపదిశన్తి తే ఆరుపితైః । త్రిగుణమయః పుమాన్ ఇతి భిదా యత్ అబోధకృతా త్వయి న తతః పరత్ర సః భవేత్ అవబోధ రసే ॥* 10-87-25). (స్వామి నిర్గుణుడు. జీవుడు సగుణుడు- వికారుడు లేక నిర్గుణుడు కావచ్చును. ఇది జీవ పరమాత్మల భేదము). భగవానుని నిజస్థితి పరమ రహస్యమైనది. జీవుని అస్వతంత్రత కూడా అటువంటిదే. అసంఖ్యాకమగు మిథ్యా ఆకర్షణలు ఆత్మను కప్పివేసి భ్రాంతిని కలుగజేయును కనుక విభిన్నతత్త్వముల పట్ల పెక్కురు తత్త్వవేత్తలు ఏదో ఒక రీతిగా పొరబడుచుందురు. మూర్ఖులగు బద్ధజీవులు మాయకు సులభముగా లొంగిపోవచ్చును; కాని మాయాశక్తి పరమ విద్వాంసులైన తాత్త్వికుల యొక్క, యోగుల యొక్క బుద్ధినైనను భ్రమింపజేయగలదు. ఈ విధముగా మూలసత్యమును గురించి పరస్పర విరుద్ధమైన సిద్ధాంతములను ప్రతిపాదించెడి విభిన్న సంప్రదాయములు ఉన్నవి. దీనిని గురించి కఠోపనిషత్తు (1.2.5) ఇట్లు పలికినది – *అవిద్యాయామన్తరే వర్తమానాః స్వయం ధీరాః పండితమ్మన్యమానాః । జంఘన్యమానాః పరియన్తి మూఢా అన్ధేనైవ నీయమానా యథాన్ధాః ॥* – "నిష్ణాతులమని చెప్పుకొను పండితులు అజ్ఞానగుప్పిటిలో చిక్కుబడినవారై, అంధుడు అంధునికి దారి చూపినట్లు వారు మూర్ఖులై జగత్తులో అధిక ప్రసంగములు ఉపన్యాసములు చేయుదురు". ప్రాచీన భారతీయ తత్త్వములో వైశేషిక, న్యాయ, సాంఖ్య, యోగ, మీమాంస తత్త్వములను – షడ్దర్శనములను అనుసరించువారలు తమ తమ భ్రాంతిమయ ఆలోచనలను కలిగియున్నారు, అని వాటిని శ్రుతులు ఈ స్తోత్రములో తెలుపుచున్నవి. వీరికి అందనిది వ్యాసుని వేదాంతము. అయినను వీరు తెల్పే మార్గములను విశ్లేషించవచ్చును – నాస్తిక సాంఖ్యతత్త్వము, ప్రకృతితత్త్వములు సూక్ష్మస్థితి నుండి స్థూలస్థితికి పరిణమించు విధానమును తెలియజేయును. పతంజలి యోగము అష్టాంగయోగపద్ధతిని వివరించినది. న్యాయతత్త్వమును తర్కవిధానమును ప్రతిపాదించినది. వైశేషికము సత్యము యొక్క మూల విభాగములను గురించి చర్చించినది. శాస్త్ర వ్యాఖ్యానమునకు ప్రామాణిక పద్ధతులను మీమాంస నెలకొల్పినది. ఈ ఆరు తత్త్వములేకాక బౌద్ధజైన చార్వాకతత్త్వములు కూడా ఉన్నవి. ఇవన్నియు నిర్విశేష భౌతికవాదములు. జీవులకు పరమాత్మతో గల సంబంధమును పూర్తిగా వర్ణించలేనివి.

విశ్వసనీయమైన జ్ఞానమూలము సాక్షాత్తుగా శ్రీహరి నుండియే ప్రవహించుచున్నది. దేవదేవుడు "అవబోధరస" – (దోషరహిత దృష్టికి అనంతనిధి) అని తెలియబడినాడు. పరిపూర్ణ విశ్వాసముతో తనపై

ఆధారపడెడి వారికి అతడు దివ్యజ్ఞాన చక్షువును అందించును. అలా శరణాగతి చేయని బద్ధజీవులు మాయాతెర గుండా సత్యము కొరకు వెదుకుచూ అసత్యముపాలవుతారు.

12. త్రిగుణాత్మకమైన ప్రపంచము అసత్ స్వరూపమైనా, నీ యందు ఉన్నది. మరియు అసత్తు ప్రపంచము మానవులకు, దేవతలకు (గీత - 18-40) నిజముగా భాసిల్లుచున్నది. ఇదంతా నీ సంబంధముతోటే బ్రతుకుతున్నది. దీనికి నీ సంబంధముతోటే ఉనికి కలదు. కావున నీచే సృష్టించబడిన విశ్వము, దానిలో ప్రవేశించి ఉన్న పురుషుడు (పరమాత్మ), జీవాత్మలు నీ స్వరూపాలే అని తెలుసుకోవాలి. ఇలా ఆత్మజ్ఞానం కలవారు జగత్తును స్వామిరూపంగానే (సత్తుగా) గ్రహిస్తారు. ఎలా అంటే బంగారము (Gold) ఎన్ని వికారాలు పొందినా (Gold compounds) బంగారమే కదా! - (*సత్ ఇవ మనః త్రివృత్ త్వయి విభాతి అసత్ ఆ మనుజాత్ సత్ అభిమృశన్తి అశేషం ఇదం ఆత్మతయా ఆత్మవిదః । న హి వికృతిం త్యజన్తి కనకస్య తత్ ఆత్మతయా స్వ కృతం అనుప్రవిష్టం ఇదం ఆత్మతయా అవసితమ్ ॥* 10-87-26). జగత్తు సర్వజీవులకు అధిష్ఠానమని భావించి, జగత్తులో నిన్ను చూస్తూ నిన్ను సేవించేవారు నరకముపై కాలుపెట్టి- మృత్యువు శిరముపై కాలుపెట్టి రాక్షసత్వమును అణచి నిన్ను చేరుతారు. అనగా ముక్త పురుషులకు చివరి కాలమున శరీరము త్యజించు సమయమున మృత్యుసమయమున వైకుంఠ ప్రయాణములో అది ఒక చిన్న అడుగులాంటి ప్రదేశమగును. దానిని సులభముగా దాటగలరు. మృత్యుదేవునిపై కాలు పెట్టి వైకుంఠవిమానమును ఎక్కగలరు.

కర్మకాండ యందు మాత్రమే శ్రద్ధ గలిగి భక్తిలేకపోయిన, అట్టి పండితులు (త్రిభిర్గుణ వేదముల యందు మాత్రమే శ్రద్ధ కలిగి వేదాంతసారము గ్రహించలేనివారు (గీత - 2-45) కూడా స్వర్గాది ఫలములనే పొందుతారు తప్ప అరిషడ్వర్గములనుండి తప్పించుకొనలేరు (గీత - 43). నిన్ను గుర్తించక వేదవాక్కులకు విపరీత అర్థములు తీసి వ్యాఖ్యానించు పండితులను కూడా పశువుల వలనే కర్మమార్గమున బంధిస్తావు. నీ యందు ప్రేమగలవారే, వారిని మరి ఇతరులను పవిత్రులుగా చేయుదురు. ఎవరు నిన్ను సేవించరో వారు సంసార నరకములోనే ఉంటారు - (అహింసా, భూతదయ, జ్ఞానములతో కూడినది ప్రేమసిద్ధాంతము) (*పరివయసే పశూనివ గిరా విబుధానపి తాం త్వయి కృతసౌహృదాః ఖలు పునన్తి న యే విముఖాః* - 27). - నీకు విముఖులైన వారు అధర్ములు - పాపకర్మలయందు ఆసక్తి గలవారు. నీ యందు సుముఖులైన వారు పవిత్రులవుతారు (*తవ పరి యే చరన్తి అఖిల సత్త్వ నికేతతయా తే ఉత పదా ఆక్రమన్తి అవిగణయ్య శిరః నిరృతేః । పరివయసే పశూన్ ఇవ గిరా విబుధాన్ అపి తాన్ త్వయి కృత సౌహృదాః ఖలు పునన్తి న యే విముఖాః ॥* 10-87-27). కఠోపనిషత్ 2.2.23, ముండకోపనిషత్ 3.2.3 ఇట్లు పలుకుచున్నది - *నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యో న మేధయా న బహునా శ్రుతేన । యమేవైష వృణుతే తేన లభ్యస్ తస్యైష ఆత్మా వివృణుతే తనూం స్వామ్ ॥* - "ఈ పరమాత్ముడు వాదము చేత గాని, స్వతంత్రమగు బుద్ధి బలమును ఉపయోగించుట చేత గాని, పలు శాస్త్రములను అధ్యయనం చేయుట వలన గాని పొందబడదు.

సత్యము, శౌచము (తపస్సు-పవిత్రత), దానము, దయ (అహింస) ఆచరిస్తూ మాంసభక్షణ, మత్తు పదార్థములు, జూదము మరియు అక్రమ సంబంధములకు దూరమైన వారికే భగవత్తత్త్వము తెలుస్తుంది. శ్రీధరస్వామి ఇట్లు ప్రార్థించిరి: *తపన్తు తాపైః ప్రపతన్తు పర్వతాద్ అటన్తు తీర్థాని పఠన్తు చాగమాన్ । యజన్తు యాగైర్వివదన్తు వాదైర్ హరిం వినా నైవ మృతిం తరన్తి ॥*- "కఠోరమగు తపస్సులు చేసినను, పర్వతపుటంచుల నుండి దుమికినను, తీర్థాటనము కావించినను, శాస్త్రాధ్యయనము చేసినను, అగ్నిహోత్రములతో అర్చించినను, నానా తత్త్వవాదము, ఉపన్యాసములు కావించినను శ్రీహరి లేకుండ ఎవ్వరును మృత్యువును తరింపజాలరు అనగా మోక్షమును పొందజాలరని శ్రీధరస్వామి వ్యాఖ్య."

13. దేవా! నీకు ఎలాంటి ఇంద్రియవాంఛలేదు, ఇంద్రియాలు లేవు (*త్వమకరణః*-28). స్వతంత్రుడవు. జీవుల భౌతిక సుఖదుఃఖములకు కారణుడవు కావు (త్వం అకరణః). అయితే జగత్తును నీ శక్తులతో నడుపుతున్నావు. అన్నిశక్తులూ నీవే (*స్వరాట్, అఖిలకారక శక్తి ధర* - 10-87-28). అందరికీ నీవే శక్తిని ఇస్తావు. అందుకే బుద్ధిమంతులు పనిచేసి ఫలితాలను నీకు ఇస్తారు (వారి బుద్ధి, శక్తి నీ వల్ల వచ్చినవే అని గ్రహించినందువల్ల వారి వారి సొమ్మును సమయాన్ని నీకే వెచ్చిస్తారు). మాయామోహితులైన దేవతలు కూడా తమ (గీత - 18-40) తమ అధికారములకు తగిన పనులు చేయుచూ, ఆ యా విశ్వపాలకులు మానవులచే ఇవ్వబడిన (దేవఋణం) హవ్యకవ్యాదులైన ఉపహారములను అనుభవిస్తుంటారు. ఎలాగంటే వర్షంపడితే, తమ బుద్ధిచే చెఱువులు నిర్మించుకొని పంటలు పండించి రాజుకు కప్పము (Taxes) కట్టినట్లుగా (*త్వం అకరణః స్వరాట్ అఖిల కారక శక్తి ధరః తవ బలిం ఉద్వహన్తి సమదన్తి అజయా అనిమిషాః । వర్ష భుజః అఖిల క్షితిపతేః ఇవ విశ్వసృజః విదధతి యత్ర యే తు అధికృతా భవతః చకితాః ॥* 10-87-28) - స్వామీ! నీకు భౌతికేంద్రియములు లేకున్నను ఎల్లరకు పరమ నియామకుడవు అని ధ్రువపరచినవి శ్రుతులు. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు (3.18) నందు ఇట్లు చెప్పబడినది- *అపాణిపాదో జవనో గ్రహీతా పశ్యత్యచక్షుః స శృణోత్యకర్ణః । స వేత్తి వేద్యం న చ తస్య వేత్తా తమాహురగ్ర్యం పురుషం పురాణమ్ ॥* - "అతనికి మనలాంటి పాదములు కాని, హస్తములు కాని లేవు; అయినను అతడు అత్యంత వేగముగా పరుగుదీయును, దేనినైనను పట్టుకొనును. మనలాంటి నేత్రములు గాని, కర్ణములు గాని లేనప్పటికిని అతడు చూచును, వినును. ఎవ్వరు అతనిని ఎరుగరు. అయినను అతడే జ్ఞానము నెరిగినవాడు, జ్ఞానలక్ష్యమునైయున్నాడు. ఋషులు అతనిని పరమ ఆదిపురుషునిగా వర్ణింతురు."

పరమపురుషుని హస్తములు, పాదములు, నేత్రములు, కర్ణములు సాధారణ బద్ధజీవుని హస్తాదుల వంటివి కావు. బద్ధజీవుని హస్తాదులు భౌతికపదార్థమైన మిథ్యాహంకారము నుండి వచ్చినట్టివి. కాగా భగవానుని దివ్యసుందర లక్షణములు సాక్షాత్తుగా స్వామి ఆంతరంగిక శక్తి ప్రకటములే. స్వామి శరీరము నిండా ఉండేది దివ్యజ్ఞానము (సత్), దివ్యమైన తెలివి (చిత్), దివ్యానందము (ఆనంద) - (*ఈశ్వరః పరమః కృష్ణః సత్ చిత్ ఆనంద విగ్రహః అనాదిర్ ఆదిర్ గోవింద సర్వకారణ కారణమ్* - బ్రహ్మసంహిత).

అందువలన బద్ధజీవుని ఆత్మ మరియు బద్ధజీవుని దేహములవలెగాక, భగవానుడు–ఆతని దేహము అన్ని విధముల ఏకమే అయియున్నవి. పైగా ఆతని కరకమలములు, పదసరోజములు, పద్మనేత్రములు, ఇతరాంగములు కార్యపరిమితిని కలిగియుండవు. దీనిని గురించి తొలిజీవియైన బ్రహ్మదేవుడు ఇట్లు కీర్తించియుండెను– *అంగాని యస్య సకలేంద్రియవృత్తిమన్తి పశ్యన్తి పాన్తి కలయన్తి చిరం జగన్తి । ఆనందచిన్మయసదుజ్జ్వలవిగ్రహస్య గోవిందమాది పురుషం తమహం భజామి ॥* బ్రహ్మసంహిత – "ఆనందమయము, చిన్మయము, జ్ఞానమయమై ఆ విధముగా పరమోజ్జ్వలమయమైన దివ్యరూపము కలవాడు, ప్రతి అంగము సకలేంద్రియ వృత్తులను కలిగియున్నదిగా నున్నవాడు, ఆధ్యాత్మిక భౌతికలోకములను నిత్యము గాంచుచు పోషించుచు ప్రకటించువాడునైన ఆదిపురుషుడు గోవిందుని నేను భజింతును." శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్ (6.8) ఈ సందర్భమున ఇట్లు ప్రకటించినది – *న తస్య కార్యం కరణం చ విద్యతే న తత్సమశ్చాభ్యధికశ్చ దృశ్యతే । పరాస్య శక్తిర్వివిధైవ శ్రూయతే స్వాభావికీ జ్ఞానబలక్రియా చ ॥* – "చేయవలసిన లౌకికకార్యము గాని, దానిని చేయుటకు లౌకికేంద్రియములు గాని అతనికి లేవు. అతనికి సమానుడు గాని, అధికుడు గాని కనబడదు. లెక్కలేనన్ని స్వతంత్రముగా పనిచేయగలిగెడి వివిధములైన జ్ఞానబలక్రియా శక్తులను అతడు కలిగియున్నాడు" అని వేదముల నుండి మనము వినెదము.

మర్త్యులగు జీవులను శాసించెడి ఇంద్రాదిదేవతలు స్వయముగా తామే దేవదేవుని సేవకులు. వారికి ఉన్నతులైన బ్రహ్మదేవుడు, గౌణసృష్టికర్తలైన అతని పుత్రులు కూడా భగవత్సేవకులే. ఈ గొప్ప దేవతలు, ఋషులందరును తమ తమ విశ్వకార్యకలాపములను నెరవేర్చుట ద్వారా మానవులకు ధార్మిక మార్గదర్శకము చేయుట ద్వారా భగవంతుని అర్చించెదరు.

14. గాలి, వర్షం అన్నీ ఆకాశం నుండే వస్తాయి. స్వామీ! అయినా, నీవు ఉన్నాడన్నా లేడన్నా, అందరికీ అన్ని ఆలోచనలు హృదయాకాశము నుండే వస్తాయి. ఆకాశమువలె స్వామి అంశ అంతటా ఆవరించి అందరియందు సమభావముతో ఉన్నాడు. స్వామికి ఎవ్వరూ పరాయివారుకారు (*న హి పరమస్య కశ్చిత్ అపరః పరః చ న భవేత్ వియతః ఇవ అపదస్య తవ శూన్యతులాం దధతః ॥* 10-87-29). నేను ఉన్నా నీవు లేవు అంటాడు జీవుడు. "నేను సంపాదించుకుంటున్నా" అంటే సంపాదించే ఆ జ్ఞానం వచ్చింది, ఇచ్చింది కూడా స్వామి నుండే. మరి ఇలాంటి వాణ్ణి శాసించేది కూడా ఆ స్వామియే. ఇచ్చిన అవకాశాన్ని దుర్వినియోగపరచుకుంటే, ఇచ్చినవాడికి శాసించే హక్కు తిరిగి పుచ్చుకునే హక్కు కూడా ఉంటుందని గ్రహించాలి.

ఓ నిత్యముక్తుడా! దివ్యుడవగు ప్రభూ! నీ లేశమాత్ర దృష్టిని సారించి ప్రకృతితో నీవు క్రీడించినపుడే ఆ భౌతికశక్తి జీవుల కోరికలను జాగృతమొనర్చుట ద్వారా నానా విధములగు స్థావరజంగమ శరీరములు జీవులకు ప్రకటింపజేయును. స్వామీ! నీవు ఎవ్వరినీ సన్నిహితునిగను లేదా పరాయివానిగాను చూడవు. ఆకాశమువలె విశాలబుద్ధిని కలిగి, శూన్యము లేకుండా నిండుగా ఉంటావు (*స్థిర చర జాతయః స్యుః*

అజయా ఉత్థ నిమిత్త యుజః విహారః ఉదీక్షయా యది పరస్య విముక్త తతః । న హి పరమస్య కశ్చిత్ అపరః న పరః చ భవేత్ వియత ఇవ అపదస్య తవ శూన్య తులాం దధతః ॥ 10-87-29).

15. నాథా! జీవులు నీ నుండి పుట్టుటచే నీవు తప్ప వారికి జీవనాధారములేదు. జీవులకు స్వతంత్రత లేదు, పరాధీనులు కాబట్టి నీవే ఆధారం. ప్రపంచవాసులు స్వామి లేడంటే ఇది వారి భావదోషము తప్ప వస్తుదోషము కాదు. అందర్నీ అన్ని శరీరాలను శాసించేవాడున్నాడా? లేడా? లోకనియామకులున్నారా? లేదా? సూర్యోదయం, అస్తమయం, ఋతువులు వాటి మార్పిడి, జన్మమృత్యు జరా వ్యాధులు – కర్మఫలితాల ననుసరించి ఇస్తావు. దీనంతటికీ నీవే ఆధారము – (*అపరిమితాః ధ్రువాః తనుభృతః యది సర్వగతాః తర్హి న శాస్యతా ఇతి నియమః ధ్రువ న ఇతరథా । అజని చ యత్ మయం తత్ అవిముచ్య నియన్తృ భవేత్ సమం అనుజానతాం యత్ అమతం మతదుష్టతయా ॥* 10-87-30). అట్టి నృసింహునకు నమస్కారము అని శ్రీధరులవారు ఇలా ప్రార్థించారు – *అన్తర్యన్తా సర్వలోకస్య గీతః శ్రుత్యా యుక్త్యా చైవమేవావసేయః । యః సర్వజ్ఞః సర్వశక్తిర్నృసింహః శ్రీమన్తం తం చేతసైవావలంబే ॥* – "సర్వలోకములకు అంతర్నియామకునిగా కీర్తించబడువానిని, తర్కము ద్వారా వేదములు ఎవ్వనిని సత్యనిరూపణము కావించినవో అట్టి వానిని హృదయములో నేను ఆశ్రయించుచున్నాను. అతడే సర్వజ్ఞుడు, సర్వశక్తిమంతుడు, లక్ష్మీపతియైన శ్రీనృసింహుడు."

16. స్వామీ! నీటి నుండి పుట్టిన నీటి బుడగలు నీరు కాదు. వడగళ్ళవానలో రాళ్ళులేవు, అదీ నీరే! అన్నింటిలో స్వామిభూతములే కన్పిస్తాయి (గాలి, నీరు, నిప్పు మొ॥). ఆకారం మారినంత మాత్రాన వస్తువు వేరు కాదు. కర్మానుసారం జీవుడికి వివిధ రూపాలు, అంతేకానీ జీవుడికి పుట్టుక మరణం లేదు. జీవుడు కనబడితే పుట్టుక అంటాము. కనబడకపోతే మరణం అంటాం తప్ప, అసలు జీవుడు జన్మరహితుడు. ప్రకృతి పురుషుల కలయిక వల్లనే నానా విభ్రాంతులు, నానా రూపాలు జీవుడికి వారివారి కర్మానుసారంగా నీటిబుడగలు లాగా పుట్టుకు వస్తుంటాయి. ఆయా రూపాలతో కూడిన శరీరాలు పోతుంటాయి. జీవుడికి ఆకారం పుడుతుంది కాని జీవుడు పుట్టడు. జీవుడు శరీరము ధరిస్తే సృష్టి, ప్రకృతిలో లీనమైతే ప్రళయం, స్వామిలో లీనమైతే ముక్తి. సముద్రంలో కలసిన నదులు సముద్రమైనట్టుగా, పుష్పాలనుండి వచ్చిన మకరందములు తేనెగా అయినట్లుగా, జీవులు స్వామిని పొందిన స్వామిగుణాలు రూపాలు పొందుతారు. ఇదంతా నీ విజ్ఞానమే స్వామీ! (*న ఘటత ఉద్భవః ప్రకృతి పూరుషయోః అజయోః ఉభయ యుజా భవన్తి అసుభృతః జలబుద్బుదవత్ । త్వయి తే ఇమే తతః వివిధ నామగుణైః పరమే సరితః ఇవ అర్ణవే మధుని లిల్యుః అశేష రసాః ॥* 10-87-31).

17. స్వామీ! జీవుడు మాయాబద్ధుడైనందువల్లనే శరీరాలు ఇస్తావు. నీకు మాయలేదు, ప్రకృతిలేదు, సంసారభయంలేదు. నీ భ్రుకుటి వల్లనే కాలతత్వం భవభీతిని, జననమరణ రూపమగు భయమును కలుగచేస్తుంది. అయితే నిన్ను శరణు పొందిన వారికి భవభీతి లేదు. నీ భావము ఎరిగిన బుద్ధిమంతులు

దాని ప్రకారము ధర్మాచరణ చేయుచు అధర్మము, మోసపూరిత జీవనమునకు దూరమై మోక్షమార్గమున వెళతారు. అట్టివారికి భవభయము ఎట్లు ఉండును? ధర్మాచరణ, భక్తియుత సేవలేని వారలను భూతభవిష్యత్ వర్తమానములతో కూడిన కాలచక్రము భయభ్రాంతులను కలిగించును. అనగా జన్మమృత్యు జరా వ్యాధి దుఃఖములను తిరిగి తిరిగి కలుగజేయును (*నృషు తవ మాయయా భ్రమం అమీషు అవగత్య భృశం త్వయి సుధియః అభవే దధతి భావం అనుప్రభవమ్ । కథం అనువర్తతాం భవ భయం తవ యత్ భ్రుకుటిః సృజతి ముహుః త్రిణేమిః భవత్ అశరణేషు భయమ్ ॥* 10-87-32). సూర్యుడు, సూర్యుని నుండి విస్తరించెడి కిరణముల వలె భగవంతుడు, అతని ఉద్భవములు (జీవులు) ఏకకాలమున భిన్నము, అభిన్నము అయియున్నారు. శ్రుతులు ధ్రువపరచినట్లుగా లెక్కకు మిక్కుటమైన జీవులు ఉన్నారు. వారిలో ప్రతి యొక్కడు నిత్యచేతన స్వరూపుడు. *"నిత్యో నిత్యానాం చేతనశ్చేతనానాం"* (కఠోపనిషత్ 5.13, శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్ 6.13). సృష్ట్యారంభములో జీవులందరు మహావిష్ణువు దేహము నుండి బయటకు వచ్చినపుడు భగవానుని తటస్థశక్తిస్వరూపులుగా అందరు సమానమే అయియున్నారు. అదే సత్యయుగము- ఏకవర్ణము - అందరూ హంసలే. ఆ తర్వాత రాను రాను ఎన్నో జన్మలలో ఇంద్రియములకు బానిసలై స్వార్థాలోచనలతో దిగజారిపోయి బద్ధజీవులుగా తయారయ్యారు. అదే నేటి జీవుల పరిస్థితి. జీవుని తటస్థస్థితి నారదపాంచరాత్రములో ఇట్లు వివరించబడినది- *యత్తటస్థం తు చిద్రూపం స్వసంవేద్యాద్వినిర్గతమ్ । రంజితం గుణరాగేణ స జీవ ఇతి కథ్యతే ॥* - "తటస్థశక్తి గల జీవులు భగవానుని సంవిత్ (జ్ఞానము) శక్తి నుండి ఉద్భవించిరని ఎరుగవలెను. జీవులని తెలియబడెడి వీరు భగవత్ గుణములకు ఆకర్షితము కాగలరు లేక ప్రకృతి గుణములచే బద్ధమగుదురు." సూక్ష్మమగు ఈ జీవుడు అవిద్యకు లోనై అహంకారమును పొందిన అట్టివాడు భగవానుని బాహ్యాశక్తియైన మాయకు, అతని అంతరంగికశక్తికి (చిత్) నడుమ వసించును కనుక తటస్థమని పిలువబడెను. భగవద్భక్తిసాధనచే ముక్తిని బడసినపుడు అతడు పూర్తిగా భగవంతుని అంతరంగికశక్తి ఆశ్రయములోనికి వచ్చును. ఆ సమయమున ప్రకృతి గుణములచే అతడు తాకబడడు. ఈ విషయమును శ్రీకృష్ణభగవానుడు భగవద్గీత (14.26) యందు ఇట్లు ధ్రువపరచెను - *మాం చ యో అవ్యభిచారేణ భక్తియోగేన సేవతే । స గుణాన్ సమతీత్యైతాన్ బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే॥* - "అన్ని పరిస్థితుల యందును అకుంఠితముగా నా పూర్ణమగు భక్తియుత సేవ యందు నిమగ్నమగువాడు శీఘ్రమే ప్రకృతి త్రిగుణములను దాటి బ్రహ్మభావమును పొందును."

సూర్యుని కిరణముల వలె బ్రహ్మముగా, బ్రహ్మపదార్థముగా సర్వవ్యాపకుడు అన్నిటిని కనిపెడుతూ నియంత్రిస్తాడు. జీవుల హృదయాలలో సూర్యుని వలె పరమాత్మగా మరియు వైకుంఠమున సూర్యభగవానుని వలె నారాయణుడు ఉంటాడు. శ్రీకృష్ణుని ఐశ్వర్యఅంశనే వైకుంఠవాసి నారాయణుడు. దేవాదిదేవుడు శ్రీకృష్ణుడు గోలోకవాసి. నిరాకార బ్రహ్మము సూర్యుని ప్రకాశమయ తేజము వంటిది; పరమాత్ముడు సూర్యగోళము వంటివాడు; భగవానుడు పరిపూర్ణ పరివారముతోను, సామగ్రితోను సూర్యగోళములో ఉన్నట్టి

అధిష్ఠాన దేవత. సారాంశముగా శ్రీధరస్వామి ఇట్లు ప్రార్థించిరి– *సంసార చక్రక్రకచైర్విదీర్ణం ఉదీర్ణనానాభవతాపతప్తమ్ । కథంచిదాపన్నమిహ ప్రపన్నం త్వముద్ధర శ్రీనృహరే నృలోకమ్ ॥* – "ఓ శ్రీనరహరీ! అన్ని రకములైన క్లేశముల ననుభవించువారు, సంసారచక్రము యొక్క తీక్ష్ణమగు మొనలచే చీల్చివేయబడినవారైనా, ఇపుడు నిన్ను గాంచి నీకు సంపూర్ణ శరణాగతులైనట్టి మానవులను నీవు దయతో ఉద్ధరిస్తావు.

18. స్వామీ! ఇంద్రియములను, ప్రాణములను జయించినవారికి కూడా లొంగని మనస్సు అనే గుర్రాన్ని లొంగదీయాలంటే సరైన గురుసేవ చేయాలి కదా! లేకపోతే కోటి కష్టాలే. ఎలాగంటే చుక్కాని లేని పడవ సముద్రమును దాటలేని విధమున – ఇంద్రియములతో గూడిన మనస్సు అతిచంచలమైనది మరియు గుఱ్ఱము వంటి వేగము కలది. దానిని ఒట్టి ప్రాణాయామపద్ధతుల ద్వారా నియంత్రించలేము. స్వామి యందు శరణాగతి ప్రపత్తి చేయాలి. దీనికై గురుపరంపరలో గల గురువును ఆశ్రయించాలి. లేకున్న సముద్రమధ్యన నావికుడులేని పడవలోని వర్తకుని పరిస్థితిలాంటి వాడవుతాడు (*విజిత హృషీక వాయుభిః అదాన్త మనః తురగం యే ఇహ యతన్తి యన్తుం అతి లోలం ఉపాయ ఖిదః । వ్యసన శత అన్వితాః సముపహాయ గురోఃచరణం వణిజః ఇవ అజ సన్తి అకృత కర్ణధరాః జలధౌ ॥* 10–87–33).

ఈ విషయంలో ముండకోపనిషత్ (1.2.12) ఇట్లు పలికినది– *తద్విజ్ఞానార్థం స గురుమేవాభిగచ్ఛేత్ । సమిత్పాణిః శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠమ్ ॥* – అంటే శ్రోత్రియుడు, బ్రహ్మనిష్ఠాపరుడు, పవిత్రుడు, గురుపరంపరలోగల గురుదేవుని ఆశ్రయించాలి.

19. స్వామీ! నిన్ను ఆశ్రయించక దేహము, భార్యా పిల్లలు, ధనము, ఇల్లు, పొలాలు, వాహనములను మాత్రమే నమ్మి, మైథునరతియను మాయాసుఖ వాంఛితులకు సుఖము లేదు. జీవితసత్యము ఎరుగని వారికి, నీకై అన్వేషించనివారలకు సుఖములేదు కదా! ఎటువంటి సారములేని ఈ జగత్తులో సారము వెదుకుటవల్ల అది సుఖము నెట్లు కలిగించును (*స్వజన సుత ఆత్మ దార ధన ధామ ధరా అసు రథైః త్వయి సతి కిం నృణాం శ్రయతః ఆత్మని సర్వరసే । ఇతి సత్ అజానతాం మిథునతః రతయే చరతాం సుఖయతి కః ను ఇహ స్వవిహతే స్వనిరస్త భగే ॥* 10–87–34). అట్టివారికి మిథ్యామైథునవాంఛలోనే కాలము గడిచిపోతుంది. ఆ తర్వాత అయ్యో మోసం జరిగిపోయింది అని తలపట్టుకొని ఏడుస్తారు – అందుకే జీవితమంటే – *జన్మమృత్యుజరావ్యాధిదుఃఖదోషానుదర్శనమ్* – అని గ్రహించి సత్కర్మలతో స్వామిసేవలో ఉండాలి.

20. స్వామీ! నిరహంకారులైన భక్తులు పుణ్యతీర్థములు దర్శించుచు, నిన్ను వారి హృదయములలో నిలుపుకుంటూ, నీ పాదజలాన్ని సేవిస్తూ అన్ని పాపములను పోగొట్టుకుంటారు. ఒక్కసారి మనస్సు నీవైపు మళ్లిందంటే అంతా సుఖమే మళ్ళీ ఈ సంసారమును ఉపాసించరు. స్వామీ నీ సేవ వల్ల మళ్ళీ ఈ సంసారము అంటదు. ఈ సంసారము అంటే పురుషుల వివేకము, స్థైర్యము, క్షమ, శాంతి మున్నగు

సారములను హరించునట్టిది. కావున అట్టివారు దీని జోలికిపోరు (*భువి పురు పుణ్యతీర్థ సదనాని ఋషయః విమదాః తే ఉత భవత్ పద అమ్బుజ హృదః అఘ భిత్ అంఘ్రిజలాః । దధతి సకృత్ మనః త్వయి యే ఆత్మని నిత్యసుఖే న పునః ఉపాసతే పురుషసార హర అవసథాన్ ॥* 10-87-35).

21. స్వామీ! జగత్తు ఎట్లా పుట్టిందో తర్కము ద్వారా తెలియదు. సరియైన గురువును పొందిన అర్థం చేయిస్తాడు. శాస్త్రము చదవని, ఆచరించని గురువును పట్టుకుంటే వ్యభిచరించినట్టే. బుద్ధిహీనులు అజ్ఞానులను సేవిస్తారు. అది "అంధపరంపర" అవుతుంది. అట్లా అయితే వివిధ యోనులలో భ్రమిస్తూనే ఉంటారు ఆ వేదవాదరతులు (గీత - 2-42) - వారు వేదకర్మ కాండయందు మాత్రమే శ్రద్ధకలిగి మందమతులను మోహపఱచుచుందురు (*యామిమాం పుష్పితాం వాచం ప్రవదంతి అవిపశ్చితః । వేదవాదరతాః పార్థ న అన్యత్ అస్తి ఇతి వాదినః ॥* 2-42, *కామాత్మానః స్వర్గపరా జన్మకర్మఫలప్రదామ్ । క్రియావిశేష బహులాం భోగైశ్వర్యగతిం ప్రతి ॥* 2-43, *భోగైశ్వర్యప్రసక్తానాం తయా అపహృతచేతసామ్ । వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధిః సమాధౌ న విధీయతే ॥* 2-44, *త్రైగుణ్యవిషయాః వేదా నిస్త్రైగుణ్యః భవ అర్జున । నిర్ద్వంద్వో నిత్యసత్త్వస్థో నిర్యోగక్షేమ ఆత్మవాన్ ॥* గీత- 2-45). కాబట్టి మొదట గురువులో కర్మయోగము, జ్ఞానయోగము, భక్తియోగము వికసించాలి. ఆ తర్వాత అట్టి గురువు ఆచరించాలి. వాడే అసలైన గురువు. ఈ కనబడే జగత్తు కూడా సత్యమే, సత్యమునుండి సత్యమే ఏర్పడుతుంది అని వాదిస్తారు తార్కికులు. తర్కముతో అర్థము చేసుకోనట్టిది సృష్టి. దీనికి మూలము సత్తు అయినా ఇది అసత్తు భ్రమతో కూడినది. సామాన్య కలాపములు భ్రమలో పడేస్తాయి. సృష్టికార్యమను విచారణలో ఎందరో తార్కికులు, శాస్త్రజ్ఞులు పప్పులో కాలు వేస్తున్నారు. ఇదే "అంధపరంపర". ఇదే కొనసాగుతుంది. ఎటుచూసినా అంధకారమే. అన్ని లౌకిక క్రియలు ప్రకృతికి విషము కలుగజేసేటివే. ఇది అర్థం చేసుకోలేక మేము చేసేదే నిజమైనది సరియైనది అనే భ్రమలో ఉన్నారు- భౌతిక శాస్త్రజ్ఞులు, అర్థరహిత వేదపండితులు, ప్రజలు (*సతః ఇదం ఉత్థితం సత్ ఇతి చేత్ నను తర్క హతం వ్యభిచరతి క్వ చ క్వ చ మృషా న తథా ఉభయయుక్ । వ్యవహృతయే వికల్పః ఇషితః అన్ధ పరంపరయా భ్రమయతి భారతీ తే ఉరు వృత్తిభిః ఉక్థజడాన్ ॥* 10-87-36). నేలపై త్రాడును చూచి పామని తలచెడి విషయములో త్రాడు సర్పభ్రాంతికి ఉపాదాన కారణము; అది సత్యమైనది కనుక ఊహాత్మకమైన సర్పమునకు ఎన్నో విధములుగా భిన్నమైనది - రజ్జుః సర్పభ్రాంతి. ఇలాంటిదే సత్తు నుండి వచ్చిన ఈ లోకము కూడా. సర్పభ్రాంతికి త్రాడొక్కటే ఉపాదానకారణము కాదనియు, త్రాడు మరియు ద్రష్ట యొక్క అజ్ఞానము (అవిద్య) రెండు కలిపి కారణము. అవిద్య ఒక వస్తువు కాదు కనుక అది కల్పించెడి సర్పము భ్రమ యనబడును. బద్ధజీవుల యొక్క లౌకికకార్యవాంఛను (వ్యవహృతయే *వికల్ప ఇషితః*) నెరవేర్చుటకే ఈ యుక్తి రచింపబడినది. మనిషి ఈ జగత్తులో కష్టించి పొందిన లాభము చివరకు క్షీణించునట్లు, పుణ్యము ద్వారా పొందినట్టి పరలోకజన్మ కూడా చివరకు అంతమగును (ఛాందోగ్యోపనిషత్ 8.1.16).

22. దేవా! బుద్ధిలేనివారు ఇదంతా ఊహ, ఏదో చెప్పుకుంటున్నారు. అంతే, అనుకుంటారు (*మనో విలాసమృత మిత్యవయంతి అబుధాః* - 37). (ఉదా - స్వామి నేత్రాలు కమలం లాగా ఉన్నాయి అంటాము. ఇదీ ఊహే అంటారు. కమలము బ్రహ్మ సృష్టిగాదు. స్వామి సృష్టే, కావున ఇది పోల్చదగ్గ వస్తువు). జ్ఞానులైనవారే మనః కల్పితమగు మిథ్యా వస్తువును, గుణములతో కల ప్రకృతిని, గుణరహితుడైన స్వామిని నిజరూపములో తెలిసికొందురు. ఈ జగత్తు ఆదియందులేదు. ఇది ఎల్లప్పుడు కొనసాగేది కాదు. దాని గూర్చి తెలుసుకొనేవారికి ఇది లాభము ప్రయోజనము చేకూరుస్తుంది. అట్లాకాక ఇది ద్రవ్యవికారములతో ఏర్పడినది, అంతే, కావున అందినంతవరకు అనుభవిద్దాము అనుకునేవారు బుద్ధిహీనులు. అప్రయోజకులు (*న యత్ ఇదం అగ్రే ఆస న భవిష్యత్ అతః నిధనాత్ అనుమితం అన్తరా త్వయి విభాతి మృషా ఏకరసే । అతః ఉపమీయతే ద్రవిణజాతి వికల్పపథైః వితథ మనః విలాసం ఋతం ఇతి అవయన్తి అబుధాః ॥* 10-87-37). భోగిరోగి అవుతాడు. యోగి భోగములను ఆశించడు, స్వామిని కోరుతాడు.

23. దేవా! జీవుడు అవిద్య వల్ల మాయను ఆలింగనము చేసుకొని దేహము, ఇంద్రియగుణములగు పదార్థముల యందు వాటి జనితములయందు ఆసక్తుడగును. కానీ, నిన్ను ఆశ్రయించినవారు, పాము కుబుసమును విడిచిపెట్టునట్లు అవిద్యను వదలి అష్టగుణములు (అణిమాది అష్టవిధ విభూతులు) అపరిమత శుద్ధ సంపదలు గల "పరమపదమును" పొందుదురు - (*సః యత్ అజయా తు అజాం అనుశయీత గుణాన్ చ జుషన్ భజతి సరూపతాం తత్ అను మృత్యుం అపేత భగః । త్వం ఉత జహాసి తాం అహిః ఇవ త్వచం ఆత్తభగః మహసి మహీయసే అష్టగుణితే అపరిమేయభగః ॥* 10-87-38).

24. ఓ అజితుడా! భక్తిలేని జ్ఞానులు, జ్ఞానంలేని భక్తులు, బయటకు వేషధారణ చేసుకొని మోసగించే సన్యాసులు, బాబాలు (*యతయో హృది కామజటా, అసతాం హృదిగతో* 10-87-39) తమ ధర్మములను అతిక్రమించుటచే ఇహ పరములలో ఎన్నో జన్మలలో ఇబ్బంది పాలవుతారు - (*యది న సముద్ధరన్తి యతయః హృది కామజటాః దురధిగమః సతాం హృది గతః అస్మృత కంఠమణిః । అసు తృప యోగినాం ఉభయతః అపి అసుఖం భగవన్ అనపగత అన్తకాత్ అనధిరూఢ పదాత్ భవతః ॥* 39). ముండకోపనిషత్ (3.2.2) ఈ శ్లోకమును ఇట్లు ధ్రువపరచుచున్నది: "*కామాన్ యః కామయతే మన్యమానః స కర్మభిర్జాయతే తత్ర తత్ర* - విచారణశీలుడైన సన్యాసి/భక్తుడు ఒకవేళ ఏదేని లౌకికవాంఛలను కలిగియున్నచో కర్మఫలములచే నానావిధములగు పరిస్థితులలో పదే పదే జన్మింపవలసివచ్చును." దీనిని గురించి శ్రీల రూపగోస్వామి భక్తిరసామృతసింధువు (1.1.11) నందు ఇట్లు తెలిపిరి– *అన్యాభిలాషితాశూన్యం జ్ఞానకర్మాద్యనావృతమ్ । అనుకూల్యేన కృష్ణానుశీలనం భక్తిరుత్తమా ॥* - "ఉత్తమమగు భక్తియుత సేవ వృద్ధి చెందినపుడు మనుజుడు సమస్తమగు అభిలాషలకు, జ్ఞానాన్వేషణకు, సకామకర్మకు దూరము కావలెను. అతడు కృష్ణుడు కోరినట్లుగా అనుకూలముగా కృష్ణసేవను నిరంతరము చేయవలసియుండును.

25. దేవా! నిజభక్తులు, దేహాభిమానము నశించినవారై, నీయందు చిత్తముగలవారై, శుభ అశుభకర్మల ఫలమైన గుణదోషములను ఇతరుల నిందలను లెక్కచేయక వారు అనన్యభక్తులు, అకించన భక్తులు, నిష్కామభక్తులు అయి నిన్ను చేరుతారు. చరమమోక్ష గమ్యమైన ఓ స్వామీ! నీ యందు లగ్నమైన చిత్తము గలవారు కర్మఫలదాతవగు నీ నుండి ఇవ్వబడు శుభ అశుభ ఫలితములు, త్రిగుణదోషములు అనుభవించుచున్నను వాటిని లెక్కచేయక నీ సేవలో ఉంటారు. వారు తమ దేహాభిమానము నశించుటచే ఇతరుల వివిధ వాక్కులను కూడా పట్టించుకోరు. నీ లీలా కథాశ్రవణము గానము చేయుచూ వారు అపవర్గ గతి అగు నిన్ను ఆశ్రయింతురు (*త్వత్ అవగమీ న వేత్తి భవత్ ఉత్థ శుభ అశుభయోః గుణ విగుణ అన్వయాన్ తర్హి దేహభృతాం చ గిరః । అనుయుగం అను అహం సగుణ గీతపరంపరయా శ్రవణభృతః యతః త్వం అపవర్గ గతిః మనుజైః ॥* 10-87-40).

26. దేవా! ఆకాశంలో ధూళి, పక్షులు తిరుగుతున్నా వాటి దోషాలు ఆకాశమునకు అంటనట్టుగా, స్వామి నీవు అంతటా ఉన్నా, ప్రకృతి సంబంధమైన దోషాలు అంటకుండా ఉంటావు. నీవు అనంతస్వామివైన కారణమున ఆయా లోకపతులైనను, స్వయముగా నీ మహిమ యొక్క హద్దును చేరజాలకుందురు. తమ తమ ఆవరణములతో చుట్టబడియున్నట్టి అసంఖ్యాక విశ్వములు కాలచక్రచోదితములై ధూళికణములు ఆకాశమున ఎగురునట్లు నీయందు పరిభ్రమించుచుండును. మేము శ్రుతి మూర్తులము. నీకు అన్యమైన శుష్క వేదాంతములు, కథలను త్రోసిపుచ్చుతూ నీ పద్ధతినే అనుసరించు శ్రుతులము. మేము నిన్ను మా చరమ సారాంశముగా ప్రకటించుచు సఫలీకృతము అగుచుంటిమి (*ద్యు పతయః ఏవ తే న యయుః అన్తం అనన్తతయా త్వం అపి యత్ అన్తర అండనిచయాః నను స ఆవరణాః । ఖే ఇవ రజాంసి వాన్తి వయసా సహ యత్ శ్రుతయః త్వయి హి ఫలన్తి అతత్ నిరసనేన భవత్ నిధనాః ॥* 10-87-41).

27. దేవా! ఆకాశంలోకి ధూళి కణాలు ప్రవేశించినట్లుగా, శ్రుతులు అన్ని ప్రళయకాలంలో నీలో ప్రవేశిస్తాయి. సృష్టి ఆరంభమున బయటకు వచ్చి స్వామిని కీర్తిస్తాము. కాని మేము నీ గురించి పూర్తిగా తెల్పజాలము (*త్రైగుణ్యవిషయా వేదా నిస్త్రైగుణ్యో భవార్జున । నిర్ద్వంద్వో నిత్యసత్త్వస్థో నిర్యోగక్షేమ ఆత్మవాన్ ॥* గీత 2-45). కానీ, నీలోనే మేము ఉన్నాము స్వామి, అని శ్రుతులు, యోగనిద్రలో ఉన్న స్వామిని కీర్తించి, సృష్టి ఆరంభమున బయటకు వెడలినాయి ఆ వేదమాతలు.

ఓ నారదా! జనలోకమందున్న బ్రహ్మ తనయులు, మునులు మొదలగువారు అప్పుడు ఆత్మజ్ఞాన విషయకమగు ఉపదేశములను విని ఆత్మతత్త్వజ్ఞానమును పొంది పూర్ణమనోరథులై సనందుని పూజించిరి (*శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ - ఇతి ఏతత్ బ్రహ్మణః పుత్రాః ఆశ్రుత్య ఆత్మ అనుశాసనమ్ । సనన్దనం అథ ఆనర్చుః సిద్ధాః జ్ఞాత్వా ఆత్మనః గతిమ్ ॥* 10-87-42).

ఈ శ్రుతిగీతలు అఖండ వేదములు, ఉపనిషత్తులు, పురాణ ఇతిహాసముల సారం. ఉన్నతలోక సంచారులగు ప్రాచీనులు పూజ్యులైన మునులు ఇట్లు సర్వశృతుల యొక్క అనగా వేదములయొక్క

ఉపనిషత్తులయొక్క, అమృతమయ వేదరహస్య సారమును గ్రహించిరి *(అశేష సమామ్నాయ పురాణో ఉపనిషద్ రసః* 10-87-43). ఓ నారదా! (బ్రహ్మ దాయాద!) వీటిని స్మరిస్తూ, ధ్యానము చేయుచు, భూమండలమున బోధ చేయి. ఇది అర్థం చేసుకొన్నవారి కోరికలను మారుస్తుంది అనగా భౌతిక కామముల నుండి వారిని రక్షిస్తుంది. వారి విషయాసక్తిని నాశనము చేస్తుంది. కామవాంఛలను నశింపచేస్తుంది, అని నారాయణఋషి నారదులవారికి తెలియజేశాడు *(త్వం చ ఏతత్ బ్రహ్మ దాయాద శ్రద్ధయా ఆత్మ అనుశాసనమ్ । ధారయన్ చర గాం కామం కామానాం భర్జనం నృణామ్* 10-87-44). ఇది వేదశాసనము (*ఆత్మ అనుశాసనమ్*) (44). రాజా! అపుడు ఉదారమతియు, నైష్ఠిక బ్రహ్మచారియు కృతకృత్యుడు, వినిన విషయమును శ్రద్ధగా ధారణ చేయువాడు వీరవ్రతుడు అగు నారదుడు, నారాయణఋషి చేసిన ఆత్మతత్త్వోపదేశమును శ్రద్ధగ గ్రహించెను (*శ్రీశుక ఉవాచ - ఏవం సః ఋషిణా ఆదిష్టం గృహీత్వా శ్రద్ధయా ఆత్మవాన్ । పూర్ణః శ్రుతధరః రాజన్ ఆహ వీరవ్రతః మునిః ॥* 10-87-45). ఆ తర్వాత నారదుడు బదరికాశ్రమమున శ్రీమన్నారాయణుని సమక్షంలోనే దేవాదిదేవుడైన శ్రీకృష్ణుని గానం చేయసాగాడు, ఇలా – అమల కీర్తిమంతుడు, దేవాదిదేవుడు శ్రుతులకు మూలస్థానమైనవాడు అగు అనంత శ్రీకృష్ణస్వామి సర్వజీవులను ఉద్ధరించుటకై నానా అవతారములు తీసుకొనే అట్టి ఆ శ్రీకృష్ణస్వామికి వందనములు –

నమః తస్మై భగవతే కృష్ణాయ అమలకీర్తయే
యః ధత్తే సర్వభూతానామ్ అభవాయ ఉశతీః కలాః – (10-87-46)

నారదుడు ఇలా గానం చేసి, నారాయణఋషికి ఆయన శిష్యులకు నమస్కరించి సెలవు తీసుకొని అచ్చట నుండి బయలుదేరి నా తండ్రిగారైన ద్వైపాయనవ్యాసుల వద్దకు వెళ్ళాడు (*ఇతి ఆద్యం ఋషిం ఆనమ్య తత్ శిష్యాన్ చ మహా ఆత్మనః । తతః ఆగాత్ ఆశ్రమం సాక్షాత్ పితుః ద్వైపాయనస్య మే ॥* 10-87-47). వ్యాసాశ్రమం వెళ్ళి వారిచే ఆదరింపబడి, సుఖాసీనుడై వ్యాసునకు తాను నారాయణుడి ద్వారా విన్నదంతా (*నారాయణ ముఖాచ్ఛ్రుతమ్* – 48) ఉపదేశించాడు (*సభాజితః భగవతా కృత ఆసన పరిగ్రహః । తస్మై తత్ వర్ణయాం ఆస నారాయణముఖాత్ శ్రుతమ్ ॥* 10-87-48).

పరీక్షిత్తు! నీవు అడిగిన ప్రశ్నకు సమాధానంగా ఈ శృతిగీతలను తెలియజేశా. వేదవాక్కులకు అందినంతవరకు ఆ నిర్గుణుని తెలియజేశాను. మనస్సు గుణములతో కూడినది కావున ఆ నిర్గుణుని పూర్తిగా అర్థం చేసుకోలేదు. శరణాగతి సత్కర్మలు ఆచరించటం వల్ల స్వామి తనంతటతానే తెలియబడతాడు (*ఇతి ఏతత్ వర్ణితం రాజన్ యత్ నః ప్రశ్నః కృతః త్వయా । యథా బ్రహ్మణి అనిర్దేశ్యే నిర్గుణే అపి మనః చరేత్ ॥* 49). ఇలా ఉపదేశించి, శుకుల వారు పరీక్షిత్తుకు ఈ వేదసారాన్ని ఒకే ఒక శ్లోకంలో 10-87-50, ఇమడ్చి పరీక్షిత్తుకు తెలియచేసారు.

యో అస్య ఉత్ప్రేక్షకః ఆదిమధ్యనిధనే యో అవ్యక్తజీవేశ్వరో
యః సృష్ట్వా ఇదం అనుప్రవిశ్య ఋషిణా చక్రే పురః శాస్తి తాః ।

యం సమ్పద్య జహాతి అజాం అనుశయీ సుప్తః కులాయం యథా
తం కైవల్యనిరస్త యోనిం అభయం ధ్యాయేత్ అజస్రం హరిమ్ - (10-87-50).

"జీవులను ఉద్ధరించుటకై సృష్టి స్థితి ప్రళయాది కార్యములను చేపట్టి జగత్తును సృష్టించి దానిలో ప్రవేశించి స్వామి అంశారూపంగా-పరమాత్మగా వీక్షించుచుండును. ప్రకృతి జీవులకు కారణస్వరూపుడై, జీవులలో ప్రవేశించి వారికి తగిన శరీరములను సృష్టించినవాడు, వారికి భోగములను కలుగజేసి పాలించుచున్నవాడు, వారికి అంతర్యామిగా ఉంటూ ఎన్నో బోధనలను చేస్తాడు ఆ స్వామి. అట్టి భగవానుని జ్ఞానబోధ పొందిన జీవుడు నిద్రించిన వ్యక్తి తన శరీరమును మరచినట్లు, అవిద్యను మరుస్తాడు. భౌతిక జన్మలనుత్రోసి కైవల్యాన్ని చేరుతాడు. ఆ అచ్యుతుడు తన యోగమాయను తన వశమున ఉంచుకొని జగత్తును అనుసరిస్తాడు. భయహారి యగు ఆ శ్రీహరిని నిరంతరము ధ్యానించుటయే జీవుని కర్తవ్యము. జగత్తు గుణములతో నిండినదైనా నిర్గుణుడు అగు స్వామి దానిలో ఉంటాడు. స్వామి సత్యసంకల్పుడు, సత్యకాముడు, కాబట్టి జగత్తులోని దోషాలు ఆయనలో లేవు. ఆయన విశుద్ధుడు. కావున ఎల్లవేళలా స్వామిని తలచుకోవాలి" *(యః అస్య ఉత్ప్రేక్షకః ఆదిమధ్యనిధనే యః అవ్యక్త జీవ ఈశ్వరః యః సృష్ట్వా ఇదం అనుప్రవిశ్య ఋషిణా చక్రే పురః శాస్తి తాః । యం సంపద్య జహాతి అజాం అనుశయీ సుప్తః కులాయం యథా తం కైవల్యనిరస్త యోనిం అభయం ధ్యాయేత్ అజస్రం హరిమ్ ॥* 10-87-50).

బ్రహ్మ, శివ, శ్రీహరిల మధ్య తేడా ఏమిటి? శ్రీహరి శివుని వృకాసుర నుండి రక్షించుట

పరీక్షిత్తుచే ప్రశ్న: భోగరహితుడైన శివుని ఉపాసించే వారు ధనవంతు లవుతున్నారు. సర్వభోగాలకు ఆశ్రయుడైన లక్ష్మీకాంతుడైన శ్రీహరిని ఆరాధించువారు భోగహీనులైన బీదవారిగా అవుతున్నారు. ఈ ఇద్దరు ప్రభువులను భజించువారలకు ఈ విరుద్ధ ప్రభావము ఏల కలుగుతున్నదో, ఇది ఏమిటో తెల్పగలరు (*దేవాసురమనుష్యేషు యే భజన్త్య శివం శివమ్ । ప్రాయస్తే ధనినో భోజా న తు లక్ష్మ్యాః పతిం హరిమ్* 10-88-1, *విరుద్ధ శీలయోః ప్రభ్వోః విరుద్ధా భజతాం గతిః* 10-88-2).

శ్రీశుకులవారి సమాధానము: శంకరుడు శక్తిదేవి(దుర్గ)తో ఎప్పటికి కలసిఉంటాడు (అర్ధనారీశ్వరుడు). అనగా మాయతో సంబంధము కలవాడై, త్రిగుణములతో కలసి ఉంటాడు. సాత్త్విక, రాజసిక, తామసిక అహంకారములతో సంపర్కము కలవాడై ఉంటాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ - శివః శక్తియుతః శశ్వత్ త్రి లిఙ్గః గుణసంవృతః । వైకారికః తైజసః చ తామసః చ ఇతి అహం త్రిధా ॥* 10-88-3). ఈ అహంకారముల నుండి మనస్సు, పది ఇంద్రియాలు, పంచభూతులు ఏర్పడ్డాయి. వీటిని భోగించదలచుకున్నవారికి శివుడు వాటిని ప్రసాదిస్తాడు (*తతః వికారాః అభవన్ షోడశ అమీషు కంచన । ఉపధావన్ విభూతీనాం సర్వాసాం అశ్నుతే గతిమ్ ॥* 10-88-4), ఇట్లా కాక శ్రీహరి గుణాతీతుడు, ప్రకృతితో సంబంధము లేనివాడు ప్రకృతికి అతీతుడు, పురుషోత్తముడు, ఆయనను ఆరాధించినవారికి కూడా ఈ గుణములు అంటకుండా

చేస్తాడు (*హరిః హి నిర్గుణః సాక్షాత్ పురుషః ప్రకృతేః పరః । సః సర్వ దృక్ ఉపద్రష్టా తం భజన్ నిర్గుణః భవేత్ ॥* 10-88-5). (శివుడు త్రిగుణుడు అనగా గుణావతారము, శ్రీహరి నిర్గుణుడు).

ఇదే విషయాన్ని శ్రీకృష్ణస్వామి మీ తాతగారైన యుధిష్ఠిరునకు ఆయన ఇదే ప్రశ్న అడుగగా రాజసూయానంతరము స్వామి బోధ చేసాడు. దానినే మళ్ళీ నీకు తెలియచేస్తాను, అని శ్రీశుకుల వారు పరీక్షిత్తుకు తెల్పారు (10-88-6,7). శ్రీకృష్ణుడు యుధిష్ఠిరునితో పలికిన విధము –

"రాజా! ఎవరిపై నేను అనుగ్రహము చూపిస్తానో, క్రమముగా వారి ధనాన్ని హరించివేస్తాను. అందువల్ల అతని బంధువులు స్నేహితులు నిర్ధనుడై దుఃఖితునిగా కనబడుచున్న, అతనిని వదలివేస్తారు (*యస్యాహం అనుగృహ్ణామి హరిష్యే తద్ధనం శనైః । తతో అధనం త్యజన్త్యస్య స్వజనా దుఃఖదుఃఖితమ్ ॥* 10-88-8). అట్టివాడు మళ్ళీ ధన సంపాదనకు పూనుకున్నా, విఫలుడై, నా భక్తుల మైత్రిని పొందుతాడు. అట్టి నా భక్తుణ్ణి తప్పక అనుగ్రహిస్తాను (*సః యదా వితథ ఉద్యోగః నిర్విణ్ణః స్యాత్ ధన ఈహయా । మత్ పరైః కృతమైత్రస్య కరిష్యే మత్ అనుగ్రహమ్ ॥* 10-88-9). మనల్ని బంధువులు స్నేహితులు ధనం వల్లనే ఆదరిస్తారు (బెల్లం చుట్టూ ఈగలలాగా). ధనంలేకపోతే ఏ బంధాలు ఉండవు, ఎవ్వరూ రారు, హరి సేవ తప్ప. బ్రహ్మతత్త్వము తెలుసుకొన్న అట్టి విజ్ఞాని సంసారబంధము నుండి విడివడి నన్ను చేరుతాడు (*తత్ బ్రహ్మ పరమం సూక్ష్మం చిత్ మాత్రం సత్ అనన్తకమ్। అతో మాం సుదురారాధ్యం హిత్వాన్యాన్ భజతే జనః ॥* 10-88-10).

విషయలోలులు, నన్ను వదలి ఇతరులను సేవించటం వల్ల వారికి ధనకనక వస్తువులు లభిస్తాయి. వాటితో పాటు కలిగిన మదం తలకెక్కుతుంది. ఆ తర్వాత ధనంఇచ్చినవాణ్ణి కూడా అవమానిస్తారు – (*అతః మాం సు దురారాధ్యం హిత్వా అన్యాన్ భజతే జనః తతః తే ఆశుతోషేభ్యః లబ్ధ రాజ్య శ్రియాః ఉద్ధతాః । మత్తాః ప్రమత్తాః వరదాన్ విస్మరన్తి అవజానతే ॥* 11).

మరియు శ్రీశుకులు పరీక్షిత్తుకు ఇలా తెలియజేశారు –

వృకాసుర సంహారము – శ్రీమన్నారాయణుడు శివుని రక్షించుట

రాజా! బ్రహ్మ విష్ణు శివుడు వరాలు ఇస్తారు. అవసరమైతే శపించే సామర్థ్యము కలవారు. బ్రహ్మదేవుడు, శంకరుడు వారి భజన చేసిన వారిని త్వరగా అనుగ్రహిస్తారు. అలాగే త్వరగానే శపిస్తారు కోపంతో. కానీ, శ్రీహరి ఇటువంటివాడు కాదు (*శాప ప్రసాదయోర్ ఈశాః బ్రహ్మవిష్ణుశివాదయః । సద్యః శాపప్రసాదో అఙ్గ శివో బ్రహ్మో న చ అచ్యుతః* – 12). ఈ సందర్భంగా ఇది వరకు జరిగిన ఒక కథను వివరిస్తాను- అది శంకరుడు వృకుడు అను రాక్షసునకు వరము ఇచ్చి ఇబ్బంది పాలైన విధము తెలియజేస్తా (*అత్ర చ ఉదాహరన్తి ఇమం ఇతిహాసం పురాతనమ్ । వృక అసురాయ గిరిశః వరం దత్త్వా ఆప సంకటమ్ ॥* 10-88-13), అది వినుము –

శకుని అను అసురుని పుత్రుడు వృకాసురుడు చెడ్డవాడు. ఒకసారి దారిలో కనబడ్డ నారదుడిని అడిగాడు - త్రిమూర్తులలో ఎవరు త్వరగా ప్రీతిచెంది వరం ఇస్తారని. శివుడని సమాధానం చెప్పాడు నారదుడు - (*వృకః నామ అసురః పుత్రః శకునేః పథి నారదమ్ । దృష్ట్వా ఆశు తోషం పప్రచ్ఛ దేవేషు త్రిషు దుర్మతిః ॥* 14). (రాక్షసులకు కూడా ఉపదేశించేవాడు నారదుడు). గుణదోషమయుడైన శంకరుడు త్రిగుణములతో చేయు ఉపాసనను శీఘ్రముగా స్వీకరించి కోరికలను నెరవేరుస్తాడు. అట్లే తప్పు చేసిన వానిని సహించక వెంటనే కోపానికి కూడా వస్తాడు శంకరుడు (*నారద వచనము– సః ఆహ గిరిశం దేవం ఉపాధావ ఆశు సిధ్యసి । యః అల్పాభ్యాం గుణదోషాభ్యాం ఆశు తుష్యతి కుప్యతి ॥* 10-88-15). రావణ, బాణాసురులు ఇలాగే తమ కోరికలను నెరవేర్చుకున్నారు (రావణాసురుడు మరియు బాణాసురుడు చచ్చారు అని కూడా అర్థం, మూర్ఖుడైన బాణాసురుడు దీన్ని గ్రహించలేకపోయాడు). రావణుడు శివుని స్తోత్రములచే స్తుతింపగా శివుడు దర్శనము ఇవ్వకపోవడంవల్ల ఆ రావణుడు కైలాసపర్వతమును పెకిలించెను. అలా మెప్పించి సాటిలేని ఐశ్వర్యమును పొందెను. బాణాసురుడు శివుని మెప్పించి వాని పురమును రక్షించుటకు నియమించెను. ఇలా దయామయుడైన శివుడు ఎన్నో కష్టాలను కూడా పొందాడు. అంతటి భక్తపాలకుడు శంకరుడు. నీవు కూడా అదే పని చేయి అని నారదుడు బోధించాడు (*దశ ఆస్య బాణయోః తుష్టః స్తువతోః వన్దినోః ఇవ । ఐశ్వర్యం అతులం దత్వా తతః ఆప సుసంకటమ్ ॥* 10-88-16). ఈ విధముగా ఉపదేశితుడై, ఆ అసురుడు కేదారక్షేత్రమున శివుని అర్చించసాగాడు.

ఆ అసురుడు కేదారక్షేత్రమున తన శరీరమునుండి మాంస ఖండములను తీసి శివముఖమగు అగ్నియందు ఆహుతిని ఇచ్చి శివుని అర్చించసాగెను. ఇలా - తామసిక ప్రవృత్తితో యజ్ఞములో ఏడు దినములైనను శివుడు ప్రత్యక్షం కాకపోవడంతో నిరాశకు గురిఅయిన వృకాసురుడు చివరకు ఏడవ దినమున తన శిరోజములను కేదారతీర్థజలముతో తడిపి ఖడ్గముతో తన తలను నరకుకొనుటకు సిద్ధపడెను. కాని పరమ కారుణ్యవంతుడు అగు శివుడు అదే క్షణమున యజ్ఞాగ్ని నుండి బయల్వెడలి సాక్షాత్తుగా అగ్నిదేవుని వలె గోచరించుచూ ఆ అసురుని రెండు చేతులను పట్టుకొని వానిని ఆత్మహత్య చేసికొనకుండగా ఆపెను. అంతటా శివస్పర్శచే వృకాసురుడు తిరిగి పూర్ణదేహుడయ్యెను. శివుడు వాడితో ఇలా పలికాడు - వత్సా! అకారణముగా నీవు నీ దేహమును ఇంతటి కష్టమునకు గురిచేశావు, శరణాగతులు ఇచ్చెడి కేవలము జలముతోనే నేను సంతుష్టిని చెందుతాను. నీకు ఏం వరం కావాలో కోరుకో ఇస్తానన్నాడు శివుడు. “నేను ఎవడి తల మీద చేయి పెడితే వాడు చావాలి” అని ఆ పాపాత్ముడు వరం కోరాడు (*ఇతి ఆదిష్టః తం అసురః ఉపాధావత్ స్వగాత్రతః । కేదారే ఆత్మక్రవ్యేణ జుహ్వానః అగ్నిముఖం హరమ్ ॥* 10-88-17), (*దేవ ఉపలబ్ధిం అప్రాప్య నిర్వేదాత్ సప్తమే అహని । శిరః అవృశ్చత్ స్వధితినా తత్ తీర్థ క్లిన్న మూర్ధజమ్ ॥* 10-88-18), (*తదా మహాకారుణికః సః ధూర్జటిః యథా వయం చ అగ్నిః ఇవ ఉత్థితః అనలాత్ । నిగృహ్య దోర్భ్యాం భుజయోః న్యవారయత్ తత్ స్పర్శనాత్ భూయః ఉపస్కృత* ఆకృతిః ॥ 10-

88–19), (*తం ఆహ చ అజ్ఞ అలం అలం వృణీష్వ మే యథా అభికామం వితరామి తే వరమ్ । ప్రీయేయ తోయేన నృణాం ప్రపద్యతాం అహో త్వయా ఆత్మా భృశం అర్ద్యతే వృథా ॥* 10–88–20). (*దేవం సః వవ్రే పాపీయాన్ వరం భూత భయ ఆవహమ్ । యస్య యస్య కరం శీర్ష్ణి ధాస్యే సః మ్రియతాం ఇతి ॥* 10–88–21). భయంకరంగా పూజించాడు, భయంకరమైన వరాన్ని కోరాడు. శివుడు కాస్త బాధపడి, నవ్వి, తన సమ్మతిని తెలుపు ఓంకారమును ఉచ్చరించాడు. విషసర్పానికి అమృతం పోసినట్లుగా "తథాస్తు" అని పలికాడు (*తత్ శ్రుత్వా భగవాన్ రుద్రః దుర్మనాః ఇవ భారత । ఓం ఇతి ప్రహసన్ తస్మై దదే అహేః అమృతం యథా ॥* 10–88–22). వృకాసురుడు తను పొందిన వరము నందు సత్యాన్ని పరీక్షించడానికి, గౌరీదేవిని హరించుటకు సిద్ధపడినవాడై శివుడి నెత్తిపై చేయి పెట్టడానికి ప్రయత్నించాడు. అపుడు శివుడు తాను ఇచ్చిన వరంవల్ల భయపడ్డాడు (*ఇత్యుక్తః సోఽసురో నూనం గౌరీహరణలాలసః । స తత్ వర పరీక్షార్థం శమ్భో మూర్ధ్ని కిల అసురః । స్వహస్తం ధాతుం ఆరేభే సః అబిభ్యత్ స్వ కృతాత్ శివః ॥* 10–88–23). శివుడు భయపడి ఉత్తరదిక్కుగా పారిపోగా, ఆ అసురుడు వెంటబడ్డాడు. భూమ్యాకాశముల పర్యంతము స్వర్గమర్త్యలోకాలలో శరణము పొందుటకై ప్రయత్నం చేసాడు (*తేన ఉపసృష్టః సన్త్రస్తః పరాధావత్ సవేపథుః । యావత్ అన్తం దివః భూమేః కాష్ఠానాం ఉదగాత్ ఉదక్ ॥* 10–88–24). బ్రహ్మాది దేవతలు ఏ ఉపాయము ఆలోచించలేనివారైరి. అందరూ వైకుంఠం వైపు బయలుదేరారు. అపుడు వృకాసురుడు శివుని వెంబడించాడు (*అజానన్తః ప్రతివిధిం తూష్ణీం ఆసన్ సుర ఈశ్వరాః । తతః వైకుంఠం అగమత్ భాస్వరం తమసః పరమ్ ॥* 10–88–25). రాగద్వేషరహితులు, శాంతచిత్తులు, పరమభక్తులు శ్రీహరి ఉండే శ్వేతద్వీపానికి బయలుదేరాడు శివుడు. ఆ వైకుంఠవాసము పొందిన నిజభక్తులు ఇక ఎక్కడికి వెళ్ళాల్సిన అవసరము ఉండనిది. అందువల్ల ఒకసారి అక్కడ చేరిన భక్తులు మరి ఇంక ఎక్కడకు వెళ్ళరు (*యత్ర నారాయణః సాక్షాన్ న్యాసినాం పరమా గతిః । శాన్తానాం న్యస్తదండానాం యతో న ఆవర్తతే గతః ॥* 10–88–26). భక్తుల దుఃఖహారియగు నారాయణుడు దూరము నుండియే సంకటములో ఉన్న శివుని గ్రహించి తన యోగమాయవల్ల బ్రహ్మచారి వేషము ధరించి జింక చర్మము, దండము, అక్షమాల, దర్భలతో వృకాసురుడి వద్దకు చేరి శిష్యుడిలా నమస్కారము చేసాడు స్వామి (*తం తథా వ్యసనం దృష్ట్వా భగవాన్ వృజిన అర్దనః । దూరాత్ ప్రత్యుదియాత్ భూత్వా వటుకః యోగమాయయా ॥, మేఖల అజిన దండ అక్షైః తేజసా అగ్నిః ఇవ జ్వలన్ । అభివాదయాం ఆస చ తం కుశపాణిః వినీతవత్ ॥* 27,28). ఎందుకిట్లా అలసిపోయి పరుగిడుతున్నావు. ఓ శకుని నందనా! ఇక్కడ విశ్రమించి ఆలోచించి పనిచేసుకో అని హితువు పలికాడు. ఈ శరీరము బాగుంటే ఏదైనా సాధించవచ్చు అని స్వామి బోధించాడు (*శ్రీ భగవాను ఉవాచ – శాకునేయ భవాన్ వ్యక్తం శ్రాన్తః కిం దూరం ఆగతః । క్షణం విశ్రమ్యతాం పుంసః ఆత్మా అయం సర్వకామధుక్ ॥* 10–88–29). వృకాసుర! ప్రభూ! నేను వినతగ్గవాడి ననుకుంటే నాకు ఏం జరిగిందో తెలియజేయి, వీలయితే సహాయం చేస్తా. సాధారణముగా ఎవ్వడైనను ఇతరుల సహాయముచే తన కార్యములను సాధించుచుండును అన్నాడు స్వామి (*యది నః శ్రవణాయా అలం యుష్మత్ వ్యవసితం*

విభో । భణ్యతాం ప్రాయశః పుంభిః ధృతైః స్వ అర్థాన్ సమీహతే ॥ 10-88-30). ఇట్టి మధుర వాక్కులకు సంతోషించి జరిగిందంతా చెప్పాడు (*శ్రీ శుక ఉవాచ - ఏవం భగవతా పృష్టః వచసా అమృతవర్షిణా । గత క్లమః అబ్రవీత్ తస్మై యథా పూర్వం అనుష్ఠితమ్ ॥* 10-88-31). నీకు బుద్ధి ఉందా! శివుని మాటలను ఎలా నమ్మావు? దక్షశాపం వల్ల ప్రేత పిశాచములతో తిరుగుతున్నాడు. శివుడికి అంత శక్తికాని, తెలివికాని లేదు. ఆయన ఇచ్చిన వరం కూడా అబద్ధమే. కావాలంటే చేయి నీ తల మీద పెట్టి చూసుకో, ఏమి పనిచేయదు పిచ్చివాడా! కావున ఆ అసత్యవాది అయిన శివుని వధించు, అని స్వామి అన్నాడు (*శ్రీ భగవాను ఉవాచ - ఏవం చేత్ తర్హి తత్ వాక్యం వయం న శ్రద్దధీమహి । యః దక్షశాపాత్ పైశాచ్యం ప్రాప్తః ప్రేతపిశాచరాట్ ॥, యది వః తత్ర విస్రమ్భః దానవ ఇంద్ర జగత్ గురౌ । తర్హి అఙ్గ ఆశు స్వశిరసి హస్తం న్యస్య ప్రతీయతామ్ ॥, యది అసత్యం వచః శమ్భోః కథంచిత్ దానవ ఋషభ । తదా ఏనం జహి అసత్ వాచం యత్ న వక్తా అనృతం పునః ॥,* 10-88-32,33,34). ఇలా పలికిన మనోహర విచిత్ర వాక్య విన్యాసము వల్ల వృకాసురుడు భ్రష్టచిత్తుడై, వరము యొక్క తత్త్వాన్ని మరిచి తన చేతితో తలను పట్టుకున్నాడు, అయ్యో ఎట్లాగా, ఏం చేసేది అని (*ఇత్థం భగవతః చిత్రైః వచోభిః సః సుపేశలైః । భిన్న ధీః విస్మితః శీర్ష్ణి స్వ హస్తం కుమతిః వ్యధాత్ ॥* 10-88-35). వెంటనే తలబ్రద్దలై చచ్చి ఊరుకున్నాడు వృకాసురుడు (*అథ అపతత్ భిన్న శిరాః వజ్ర ఆహతః ఇవ క్షణాత్ । జయ శబ్దః నమః శబ్దః సాధు శబ్దః అభవత్ దివి ॥* 10-88-36). శివుడు సంతోషము పొందాడు. పురుషోత్తముడు భగవానుడైన శ్రీహరి మహాదేవుడితో ఇలా అన్నాడు. "మహానుభావులకు అపకారం చేసినవాడు ఆ పాపం వల్లనే నాశనం పొందుతాడు. అందుకే చచ్చాడు. ఓ మహాదేవ, విశ్వేశ్వర, జగద్గురు, నీకు అపరాధము చేసినవాడికి శుభం ఎట్లా కలుగుతుంది" అని స్వామి నవ్వాడు (*ముక్తం గిరిశం అభ్యాహ భగవాన్ పురుష ఉత్తమః । అహో దేవ మహాదేవ పాపః అయం స్వేన పాప్మనా ॥, హతః కః ను మహత్సు ఈశ జన్తుః వైకృత కిల్బిషః । క్షేమీ స్యాత్ కిం ఉ విశ్వ ఈశేయః కృత ఆగస్కః జగత్ గురౌ ॥* 10-88-38,39). ఇది విన్నవారికి చెప్పినవారికి శత్రుహస్తముల నుండి రక్షణ మరియు మోక్షము పొందుతారు (శివుడు శ్వేతద్వీపములోకి వెళ్ళలేకపోయాడు. ధర్మరక్షణకై స్వామి వృకాసురుణ్ణి మోసం చేసాడు) (అవినీతిని మోసం తోటే ఎదుర్కోవాలి). ఈ శివుని రక్షించిన విధానము విన్నవారికి శత్రు భయముపోతుంది. జన్మమృత్యువుల నుండి విముక్తి పొందుతాడు (*యః ఏవం అవ్యాకృత శక్తి ఉదన్వతః పరస్య సాక్షాత్ పరమ ఆత్మనః హరేః । గిరిత్ర మోక్షం కథయేత్ శృణోతి వా విముచ్యతే సంసృతిభిః తథా అరిభిః ॥* 10-88-40).

బ్రహ్మలోకము, కైలాసము, వైకుంఠములు భృగువుచే దర్శనము- భృగువు త్రిమూర్తులను పరీక్షించుట: శ్రీహరి విశుద్ధసత్త్వగుణసంపన్నుడు అని నిరూపణ

సరస్వతీనదీ తీరములో పూర్వకాలములో ఒక యజ్ఞమునకు (శతవత్సర సత్రం) వచ్చిన మునులలో ఒక చర్చ జరిగంది. బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులలో ఎవరు శ్రేష్ఠులో నిర్ణయించాలని (*శ్రీశుక ఉవాచ -*

సరస్వత్యాః తటే రాజన్ ఋషయః సత్రం ఆసత । వితర్కః సమభూత్ తేషాం త్రిషు అధీశేషు కః మహాన్ ॥ 10–89–1). బ్రహ్మ పుత్రుడైన భృగువునకు సత్యం తెలుసుకోమని ఈ విషయం అప్పగించారు (*తస్య జిజ్ఞాసయా తే వై భృగుం బ్రహ్మసుతం నృప । తత్ జ్ఞప్త్యై ప్రేషయాం ఆసుః సః అభ్యగాత్ బ్రహ్మణః సభామ్ ॥* 10–89–2). ఆయన, మొదట తండ్రిగారిలోకమైన బ్రహ్మలోకము వెళ్ళి, బ్రహ్మ సభలోకి ప్రవేశించి, బ్రహ్మకు నమస్కరించక, స్తుతించక కూర్చున్నాడు. బ్రహ్మకు బాగా కోపం వచ్చింది (*న తస్మై ప్రహ్వణం స్తోత్రం చక్రే సత్త్వపరీక్షయా । తస్మై చుక్రోధ భగవాన్ ప్రజ్వలన్ స్వేన తేజసా ॥* 10–89–3). అయినా పుత్రుణ్ణి ఏమీ అనలేక పోయాడు (*సః ఆత్మని ఉత్థితం మన్యుం ఆత్మజాయ ఆత్మనా ప్రభుః । ఆశీశమత్ యథా వహ్నిం స్వయోన్యా వారిణా ఆత్మభూః ॥* 10–89–4). అక్కడ నుండి కైలాసము వెడలగా మహేశ్వరుడు ఆసనము నుండి లేచి సోదరుని కౌగలించుకునే ప్రయత్నం చేసాడు (*తతః కైలాసం అగమత్ సః తం దేవః మహా ఈశ్వరః । పరిరబ్ధుం సమారేభే ఉత్థాయ భ్రాతరం ముదా ॥* 10–89–5). భృగువు ఆలింగనమునకు ఇష్టపడక, నీవు "ఉన్మార్గగామివి" అని శివనింద చేసాడు. అది భరించలేని కోపాన్ని శివుడికి కలిగించింది. భృగువును వధించడానికై త్రిశూలాన్ని ఎత్తాడు. పార్వతి భర్త పాదాలపై పడి వద్దని ప్రార్థించింది. అక్కడ నుండి వైకుంఠమునకు వెళ్ళాడు (*న ఐచ్ఛత్ త్వం అసి ఉత్పథగః ఇతి దేవః చుకోప హ । శూలం ఉద్యమ్య తం హన్తుం ఆరేభే తిగ్మలోచనః ॥, పతిత్వా పాదయోః దేవీ సాన్త్వయామాస తం గిరా । అథ ఉ జగామ వైకుంఠం యత్ర దేవః జనార్దనః ॥* 10–89–6,7). అక్కడ లక్ష్మీదేవి తొడపై తల పెట్టుకుని నిద్రిస్తున్న విష్ణుమూర్తిని చూసి, భృగువు కాలితో స్వామి వక్షస్థలమును తన్నాడు. భగవానుడు లక్ష్మీదేవితో గూడి లేచి, తలవంచి మునికి నమస్కరించి ఇలా అన్నాడు. మునిశ్రేష్ఠా! క్షమించు, నీ రాకను తెలిసికొనలేక పోయాము. మీకు స్వాగతం, ఆసనంపై కూర్చోండి. చాలా దూరాన్నుండి వస్తున్నట్టున్నారు, అలసిపోయారు అని స్వామి పలికాడు (*శయానం శ్రియః ఉత్సంగే పదా వక్షసి అతడాయత్ । తతః ఉత్థాయ భగవాన్ సహ లక్ష్మ్యా సతాం గతిః ॥, స్వ తల్పాత్ అవరుహ్య అథ ననామ శిరసా మునిమ్। ఆహ తే సు ఆగతం బ్రహ్మన్ నిషీద అత్ర ఆసనే క్షణమ్ । అజానతాం ఆగతాన్ వః క్షన్తుం అర్హథ నః ప్రభో ॥* 10–89–8,9). మహామునీ! "నీ పాదములు మిగుల సున్నితమైనవి" అని పలికి, స్వయముగా (తన చేతులతో) ఆ మహర్షి పాదములను సేవించుచు ఇట్లనెను – "మహర్షీ! నీ పాదస్పర్శవల్ల తీర్థములు అన్నియును పవిత్రములగును. అట్టి నీ పాదస్పర్శతో, నన్ను, నా వైకుంఠలోకమును, నాలో చేరియున్న లోకపాలురను పునీతమొనర్చితివి. ఇప్పుడు లక్ష్మీదేవికి నేను పరమాశ్రయుడను. నీ పాదస్పర్శతో నా పాదములన్నియును ప్రక్షాళితములైనవి. అట్టి నా వక్షస్థలమునందు లక్ష్మీదేవి నిత్యానపాయినియై వర్ధిల్లుచుండును. అలాగే, నీ పాదజల స్పర్శచేత ప్రసిద్ధ తీర్థాలన్ని పావనమవుతాయి. అలాగే నేడు మీ పాద స్పర్శచేత నా వక్షఃస్థలము పవిత్రమైంది. ఇక లక్ష్మీదేవి నా వక్షస్థలమున స్థిరముగా ఉంటుంది అని పలికాడు స్వామి (*అతీవ కోమలౌ తాత చరణౌ తే మహామునే । ఇత్యుక్త్వా విప్రచరణౌ మర్దయన్ స్వేన పాణినా ॥* 10–89–10, *పునీహి సహ లోకం మాం లోకపాలాన్ చ మద్గతాన్ । పాద ఉదకేన భవతః తీర్థానాం తీర్థకారిణా ॥* 10–89–11),

(*అద్య అహం భగవన్ లక్ష్మ్యాః ఆసం ఏక అన్త భాజనమ్। వత్స్యతి ఉరసి మే భూతిః భవత్ పాద హత అంహసః ॥* 10-89-12). బ్రాహ్మణులయందు విష్ణుమూర్తికి ఎంత అభిమానమో అని గ్రహించిన భృగువు కంట్లో నీళ్ళు వచ్చాయి, మాట పెకలలేదు (*శ్రీశుక ఉవాచ - ఏవం బ్రువాణే వైకుంఠే భృగుః తత్ మన్ద్రయా గిరా। నిర్వృతః తర్పితః తూష్ణీం భక్తి ఉత్కంఠః అశ్రులోచనః ॥* 10-89-13). ఏమీ మాట్లాడలేక, తలవంచుకొని యజ్ఞ స్థలానికి వెళ్ళి మునులకు జరిగిందంతా తెల్పాడు (*పునః చ సత్రం ఆవ్రజ్య మునీనాం బ్రహ్మవాదినామ్ । స్వ అనుభూతం అశేషేణ రాజన్ భృగుః అవర్ణయత్ ॥* 10-89-14). మునులు ఆశ్చర్యమును పొంది, స్వామి పాదములను ధ్యానించి, కీర్తించారు, ఇలా-

మునులు, భృగువు వాక్కులను విని విస్మితులు సర్వ సంశయరహితులై విష్ణువే దేవతాశ్రేష్ఠుడని నిర్ణయించారు. స్వామి వల్లనే శాంతి, అభయము కలుగుతుందని నిర్ణయించారు (*తత్ నిశమ్య అథ* (ఇదంతా వినిన పిమ్మట) *మునయో విస్మితా ముక్తసంశయాః । భూయాంసం* (పరమోత్కృష్టుడు) (భూమండల పర్యంతం గొప్పవాడు) *శ్రద్దధుః విష్ణుం యతః శాంతిర్ యతో అభయమ్ ॥* 10-89-15). స్వామి వల్లనే శాంతి, అభయము, ధర్మము, జ్ఞానము, వైరాగ్యము, అణిమాదులైన అష్టవిధైశ్వర్యములు, సర్వపాపవినాశకమగు యశస్సు కలుగునని నిర్ణయించారు (*ధర్మః సాక్షాద్ యతో జ్ఞానం వైరాగ్యం చ తత్ అన్వితమ్ । ఐశ్వర్యం చ అష్టధా యస్మాద్ యశః చ ఆత్మమల అపహమ్ ॥* 10-89-16). రాగద్వేషాదిశూన్యులు, సమదర్శినులు, శాంతచిత్తులు, మునిధర్మయుక్తులు, అకించనులగు సాధువులకు అనన్యశరణుడగు స్వామి శాస్త్రములయందు కీర్తింపబడుచున్నాడు, అతడే అందరికి గతి (*మునీనాం న్యస్తదండానాం* (హింసను విడిచిన) *శాంతానాం సమచేతసామ్* (చిత్తము) *అకించనానాం సాధూనాం యం ఆహుః* (చెప్పెదరు) *పరమాం గతిమ్* 10-89-17). విశుద్ధమైన సత్త్వమయ శరీరము గలవాడు స్వామి. ఆయనకు బ్రాహ్మణులు అంటే ఎంతో ప్రియము. నిష్కాములు, శాంతచిత్తులు అగు వివేకులు ఎవ్వరిని సేవించుచుందురో ఆ విష్ణువునే ముగ్గురు దేవతలలో శ్రేష్ఠునిగా నిర్ణయించారు (*సత్త్వం యస్య ప్రియా మూర్తిర్* (సత్యమే ప్రియముగా గలవాడు) *బ్రాహ్మణాః తు ఇష్టదేవతాః । భజన్తి అనాశిషః (భజంత్యనాశిషః) శాన్తా యం వా నిపుణబుద్ధయః ॥* 10-89-18).

తామసులైన రాక్షసులు, రజోగుణులైన అసురులు, సత్త్వగుణులైన దేవతలు ఇలా గుణ ప్రధానంగా మాయవల్ల వారి వారి కర్మానుసారంవల్ల సృష్టింపబడ్డారు. జన్మసార్థకత గల సత్త్వగుణ ప్రధానులు ఆ విష్ణువునే ఉపాసిస్తారు అని శ్రీ శుకమహర్షి తెలియజేశాడు (*త్రివిధ ఆకృతయః తస్య రాక్షసాః అసురాః సురాః । గుణిన్యాః మాయయా సృష్టాః సత్త్వం తత్ తీర్థ సాధనమ్ ॥* 10-89-19). అప్పుడు సరస్వతీ తీరవాసులగు మునులు, మానవుల సందేహములను నివారించుటకై పైన చెప్పబడిన సిద్ధాంతమును స్థాపించి పురుషోత్తముడగు విష్ణువు యొక్క పాదపద్మములను సేవించి ముక్తిని పొందిరి (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఏవం సారస్వతాః విప్రాః నృణాం సంశయనుత్తయే । పురుషస్య పద అంభోజ సేవయా తత్ గతిం గతాః ॥* 10-89-20).

ఇదంతా శ్రీశుకుల ద్వారా విన్నాము. దీన్ని నిరంతరమూ విన్నవారికి సంసారభయ నాశనముచెంది సంసారవిముక్తి కలుగుతుందని సూతుడు శౌనకాదులకు వివరించాడు (*శ్రీసూత ఉవాచ – ఇతి ఏతత్ ముని తనయ ఆస్య పద్మ గన్ధ పీయూషం భవభయభిత్ పరస్య పుంసః । సుశ్లోక్యం శ్రవణపుటైః పిబతి అభీక్ష్ణం పాన్థః అధ్వ భ్రమణపరిశ్రమం జహాతి ॥* 10–89–21).

శ్రీకృష్ణుడు దేవాదిదేవుడు అని నిరూపణ – అర్జునుని గర్వభంగము –
అర్జునుడు యమ, ఇంద్ర, చంద్ర, వరుణ, వాయు, అగ్ని, స్వర్గ, రసాతల లోకాలను గాలించుట.
కృష్ణార్జునులు నారాయణలోకము వెళ్లి బ్రాహ్మణబాలురను తెచ్చుట:

ఒకప్పుడు ద్వారకానగరంలో ఒక బ్రాహ్మణపత్నికి పుత్రుడు పుట్టిన మరుక్షణంలోనే శిశువు మరణించేది. రాజు అధర్మపాలన వల్లనే ఇలా జరుగుతోంది అని దూషించేవాడు ఆ బ్రాహ్మణుడు. ఇలా 9 మంది బాలురు చనిపోయారు. రాజనిందావాక్యములను పలుకుతుంటే శ్రీకృష్ణునితో ఉన్న అర్జునుడు ఇది విన్నవాడై, ఏమిటి మీ ఇంటి దగ్గరలో రక్షించడానికి క్షత్రియులు లేరా? (*కిం స్విత్ బ్రహ్మన్ త్వత్ నివాసే ఇహ న అస్తి ధనుః ధరః । రాజన్యబన్ధుః ఏతే వః బ్రాహ్మణాః సత్రే ఆసతే ॥* 10–89–28). ఎవరి రాజ్యమున బ్రాహ్మణులు తమ భార్యాపుత్రులతో ధనములేనివారై శోకగ్రస్తులై ఉందురో అట్టి రాజులు రాజరికం ధర్మబద్ధముగా చేయక వారి స్థానములను నిలుపుకొనుటకు చేయు నాటకములాగా జీవించుదురు. కేవలము పొట్టనింపుకొనుటకై వారు రాజు వేషమున ఉండి వారి స్థానములను కాపాడుటకు ఎంతకైనా తెగిస్తారు (*ధన దార ఆత్మజ అపృక్తాః యత్ర శోచన్తి బ్రాహ్మణాః । తే వై రాజన్య వేషేణ నటాః జీవన్తి అసుం భరాః ॥* 10–89–29), అని అర్జునుడు వాపోయాడు. ఈసారి నేచూసుకుంటా, పిల్లాణ్నిరక్షిస్తా, లేకపోతే నా ప్రాణమే తీసుకుంటా అని ఆ బ్రాహ్మణునకు అభయం ఇచ్చాడు (*అహం ప్రజాః వాం భగవన్ రక్షిష్యే దీనయోః ఇహ । అనిస్తీర్ణ ప్రతిజ్ఞః అగ్నిం ప్రవేక్ష్యే అహతకల్మషః ॥* 10–89–30). కాని ఆ బ్రాహ్మణుడు అర్జునుని మాటలు నమ్మలేదు. సంకర్షణుడు (బలరాముడు), వాసుదేవుడు (కృష్ణుడు), ప్రద్యుమ్నుడు అనిరుద్ధుడు ఇలాంటి జగదీశ్వరులకే ఇది చాతకాలేదని పలికాడు. ఇక నీవో లెక్కా అన్నాడు, ఆ బ్రాహ్మణుడు (*శ్రీ బ్రాహ్మణః ఉవాచ – సంకర్షణః వాసుదేవః ప్రద్యుమ్నః ధన్వినాం వరః । అనిరుద్ధః అప్రతిరథః న శక్నువన్తి యత్ ॥* 10–89–31), (*తత్ కథం ను భవాన్ కర్మ దుష్కరం జగత్ ఈశ్వరైః । త్వం చికీర్షసి బాలిశ్యాత్ తత్ న శ్రద్దధ్మహే వయమ్ ॥* 10–89–32). నేను గాండీవము ధరించిన అర్జునుడను, స్వయాన పరమశివునే నా సామర్థ్యముతో సంతోషపరిచాను. అవసరమైతే మృత్యుదేవతతోనే పోరాడుతా అన్నాడు అర్జునుడు (*శ్రీఅర్జునః ఉవాచ – న అహం సంకర్షణః బ్రహ్మన్ న కృష్ణః కార్ష్ణిః ఏవ చ । అహం వై అర్జునః నామ గాండీవం యస్య వై ధనుః ॥, మా అవమంస్థాః మమ బ్రహ్మన్ వీర్యం త్రి అంబక తోషణమ్ । మృత్యుం విజిత్య ప్రధనే ఆనేష్యే తే ప్రజాం ప్రభో ॥* 10–89–33,34). అప్పుడు బ్రాహ్మణునికి అర్జునునిపై నమ్మకం కుదిరింది. అప్పుడు హాయిగా ఇంటికి పోయాడు ఆ బ్రాహ్మణుడు (34).

ప్రసూతి సమయం రాగానే ఈసారి అర్జునుడు సూతికగృహాన్ని తన బాణాలతో కప్పి రక్షించసాగాడు (*సః ఉపస్పృశ్య శుచి అమ్భః నమఃకృత్య మహా ఈశ్వరం । దివ్యాని అస్త్రాణి సంస్మృత్య సజ్యం గాండీవం ఆదదే ॥, న్యరుణత్ సూతికా ఆగారం శరైః నానా అస్త్రయోజితైః । తిర్యక్ ఊర్ధ్వం అధః పార్థః చకార శర పంజరమ్ ॥* 10-89-37,38). తరువాత మరల బ్రాహ్మణపత్నికి కుమారుడు పుట్టినంతనే ఏడ్చుచూ సశరీరముగా ఆకాశమార్గమున అదృశ్యుడయ్యెను. అపుడు బ్రాహ్మణుడు కృష్ణుని సమీపమునందే అర్జునుని నిందించుచూ ఇట్లు పలుకసాగెను - ఆహా! నేను ఎంత మూర్ఖుడను ఈ నపుంసకుడగు అర్జునుని మాటలను నమ్మితిని గదా! (*తతః కుమారః సంజాతః విప్రపత్న్యాః రుదన్ ముహుః । సద్యః అదర్శనం ఆపేదే సశరీరః విహాయసా ॥* 10-89-39, *తదా ఆహ విప్రః విజయం వినిన్దన్ కృష్ణసన్నిధౌ । మౌఢ్యం పశ్యత మే యః అహం శ్రద్దధే క్లీబకత్థనమ్ ॥* 10-89-40). ఎవని సంతానమును రక్షించుట యందు ప్రద్యుమ్నుడు, అనిరుద్ధుడు, రాముడు స్వయముగా కృష్ణుడు సమర్థులుకాలేరో, అటువంటప్పుడు ఇంకెవ్వరూ ఇట్టి కార్యమున సమర్థులు కాలేరు కదా! ఇలా స్వామి కరుణలేనప్పుడు ఎవ్వరు రక్షించలేరన్నాడు ఆ బ్రాహ్మణుడు (*న ప్రద్యుమ్నః న అనిరుద్ధః న రామః న చ కేశవః । యస్య శేకుః పరిత్రాతుం కః అన్యః తత్ అవితా ఈశ్వరః ॥* 10-89-41). బ్రాహ్మణుడు అర్జునుని, ఆయన గాండీవాన్ని నిందించాడు. "అసత్యవాది అర్జునునికి ధిక్కారమగుగాక! తనకు తాను పొగడుకొను అర్జునుడు మరి వాని ధనస్సునకు ధిక్కారమగు గాక! పరమమూర్ఖుడైన ఇతడు, దైవము గొనిపోయిన వ్యక్తిని తాను తిరిగి తీసికొనరాగలను అని తలచుచు మోహగ్రస్థుడైనాడు." (*ధిక్ అర్జునం మృషావాదం ధిక్ ఆత్మశ్లాఘినః ధనుః । దైవ ఉపసృష్టం యః మౌఢ్యాత్ ఆనినీషతి దుర్మతిః ॥* 10-89-42).

అప్పుడు అర్జునుడు తన విద్యాబలముచే గాండీవాన్ని ధరించి యమపురి-సంయమనీపురానికి వెళ్ళి యమభగవానుణ్ణి కలిసాడు (*ఏవం శపతి విప్ర ఋషౌ విద్యాం ఆస్థాయ ఫాల్గునః । యయౌ సంయమనీం ఆశు యత్ర ఆస్తే భగవాన్ యమః ॥* 10-89-43). అక్కడకు బ్రాహ్మణ బాలుడు తేబడలేదని గ్రహించాడు. అక్కడ నుండి ఇంద్రలోకము, అగ్నిలోకము, నిరృతిలోకము, చంద్రలోకము, వాయులోకము, వరుణలోకము, రసాతలము, స్వర్గము ఇంకను ఇతర లోకాలను తన విద్యాబలము చేత అచ్చటికి వెళ్ళి బాలుడికై గాలించాడు (*విద్యామాస్థాయ ఫాల్గుణ*-43). చేసేది ఏమీలేక, అగ్నిలోకి ప్రవేశానికై ప్రయత్నించగా శ్రీకృష్ణుడు వారించాడు (*విప్ర అపత్యం అచక్షాణః తతః ఐన్ద్రీం అగాత్ పురీమ్ । ఆగ్నేయీం నైరృతీం సౌమ్యం వాయవ్యాం వారుణీం అథ । రసాతలం నాకపృష్ఠం ధిష్ణ్యాని అన్యాని ఉదాయుధః ॥, తతః అలబ్ధ ద్విజ సుతః హి అనిస్తీర్ణ ప్రతిశ్రుతః । అగ్నిం వివిక్షుః కృష్ణేన ప్రత్యుక్తః ప్రతిషేధతా ॥* 10-89-44,45). మిత్రుడా! నేను నీకు బ్రాహ్మణపుత్రుని చూపగలను. నిన్ను నీవు అవమానించుకొనవలదు. ఏ మనుష్యులిప్పుడు మనలను నిందించుచున్నారో వారే తరువాత మన విమలకీర్తిని నిలబెట్టగలరు (*దర్శయే ద్విజ సూనూన్ తే మా అవజ్ఞా ఆత్మానం ఆత్మనా । యే తేనః కీర్తిం విమలాం మనుష్యాః స్థాపయిష్యన్తి ॥* 10-89-46).

భగవానుడు, ఈశ్వరుడు అగు శ్రీకృష్ణుడు ఇట్లు పలికి అర్జునుని తన దివ్యరథముపై కూర్చోపెట్టుకొని పశ్చిమ దిక్కుగా వెళ్ళాడు (*ఇతి సంభాష్య భగవాన్ అర్జునేన సహ ఈశ్వరః । దివ్యం స్వ రథం ఆస్థాయ ప్రతీచీం దిశమ్ ఆవిశత్ ॥* 10-89-47). సప్తపర్వతాలను, సప్తసముద్రాలలో కూడిన సప్తద్వీపాలను, లోకాలోక పర్వతశ్రేణిని దాటి ఘోరమైన అంధకారమున ప్రవేశించారు (*సప్త ద్వీపాన్ స సిన్ధూన్ చ సప్త సప్త గిరీన్ అథ । లోక అలోకం తథా అతీత్య వివేశ సుమహత్ తమః ॥* 10-89-48). భరతకుల శ్రేష్ఠా! ఇలా ఆ అంధకారమున శైబ్యసుగ్రీవ మేఘపుష్పబలాహకములను నాలుగు రథాశ్వములగమనము ఆ కారుచీకట్లో ఇబ్బంది పడుతుంటే మహాయోగేశ్వరేశ్వరుడగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు వాటి ఆ స్థితిని చూచి సహస్రసూర్యులవలె ప్రకాశించు సుదర్శనచక్రమును రథాగ్రమునకు పంపెను. శైబ్యసుగ్రీవ మేఘపుష్ప బలాహకములను గుఱ్ఱముల సహాయముతో రథాన్ని ముందుకు నడిపాడు మహాయోగేశ్వరేశ్వరుడగు శ్రీకృష్ణ భగవానుడు - *భగవాన్ కృష్ణో మహాయోగేశ్వరేశ్వరః* (*తత్ర అశ్వాః శైబ్య సుగ్రీవ మేఘపుష్ప బలాహకాః । తమసి భ్రష్టగతయః బభూవుః భరత ఋషభః ॥* 10-89-49). తన సుదర్శనచక్ర వెలుగులో (*సహస్రాదిత్య సంకాశం స్వచక్రం ప్రాహిణోత్ పురః* - 50) రథము ముందుకు వెళ్ళసాగింది (*తాన్ దృష్ట్వా భగవాన్ కృష్ణః మహా యోగ ఈశ్వరః ఈశ్వర । సహస్ర ఆదిత్య సంకాశం స్వ చక్రం ప్రాహిణోత్ పురః ॥* 10-89-50). భగవానుని సుదర్శనచక్రము గొప్పతేజస్సుతో అంధకారమును ఛేదిస్తూ వెళ్ళుతుంటే అది రామబాణము శత్రుసైన్యము ఖండించిన చందమున అది మనోవేగముతో ముందుకేగుచుండెను (*తమః సు ఘోరం గహనం కృతం మహత్ విదారయత్ భూరితరేణ రోచిషా । మనః జవమ్ । మనోజవం నిర్వివిశే సుదర్శనమ్ గుణచ్యుతః రామశరః యథా చమూః ॥* 10-89-51). ఆ తరువాత అఖండమైన వెలుగులోకి ప్రవేశించినది ఆ రథము (*పరంపరం జ్యోతిర్ అనంతపారమ్* - 52). (అదే బ్రహ్మజ్యోతి - Brahaman effulgence). సుదర్శనచక్రమును అనుసరించుచు రథము అంధకారమును దాటి అనంతము సర్వవ్యాప్తము అయిన బ్రహ్మజ్యోతిని చేరెను. దాన్ని చూడలేక అర్జునుడు కళ్ళు మూసుకున్నాడు (*ద్వారేణ చక్రానుపథేన తత్తమః పరం పరం జ్యోతిరనంతపారమ్ । సమశ్నువానం ప్రసమీక్ష్య ఫాల్గునః ప్రతాడితాక్షో అపిదధే అక్షిణీ ఉభే ॥* 10-89-52). బ్రహ్మాండము యొక్క ఎనిమిది ఆవరణలను ఛేదించిన పిదప సుదర్శనచక్రము శ్రీకృష్ణుని రథమును అనంతమైనట్టి స్వప్రకాశ ఆధ్యాత్మికాకాశమునకు నడిపినది. శ్రీకృష్ణార్జునుల ఈ వైకుంఠయాత్ర శ్రీహరివంశములో కూడా వర్ణించబడినది. దాని యందు భగవానుడు అర్జునునితో ఇట్లు పలికెను -

బ్రహ్మతేజోమయం దివ్యం మహత్యద్దృష్టవానసి । అహం స భరతశ్రేష్ఠ మత్తేజస్తత్సనాతనమ్ ॥ - "ఓ భరతవంశశ్రేష్ఠుడా! నీవు దర్శించినట్టి గొప్పదైన, దివ్యమునైన బ్రహ్మతేజము నేనే గాని అన్యము కాదు. ఇది నా దివ్యతేజము". *ప్రకృతిః సా మమ పరా వ్యక్తావ్యక్తా సనాతనీ । తాం ప్రవిశ్య భవన్తీహ ముక్తా యోగవిదుత్తమాః ॥* - "ఇది వ్యక్తావ్యక్తములగు నా సనాతన ఆధ్యాత్మికశక్తితో గూడియున్నది. సర్వశ్రేష్ఠులగు యోగులు దీని యందు ప్రవేశించి ముక్తులయ్యెదరు". *సా సాంఖ్యానాం గతిః పార్థ యోగినాం చ తపస్వినాం ।*

తత్పరం పరమం బ్రహ్మ సర్వం విభజతే జగత్ । మమైవ తద్ఘనం తేజో జ్ఞాతుమర్హసి భారత ॥- "పార్థా! సాంఖ్యతత్త్వమును అనుసరించువారలకు, యోగులకు, తపస్సులకు ఇదియే పరమగమ్యము. ఇది సమస్తజగత్తును ప్రకటించెడి పరబ్రహ్మము. భారతా! ఈ బ్రహ్మజ్యోతి నా శరీరకాంతియని నీవు తెలిసికొనుము" (శ్రీహరివంశము).

ఆ తర్వాత ఆ బ్రహ్మజ్యోతిని దాటిన తర్వాత ఆ రథమున కృష్ణార్జునులు గొప్ప తరంగాలతో కూడిన జలంలోకి ప్రవేశించారు. అక్కడ వెలిగిపోతున్న భవనము అందు సహస్ర మంటపములు చూశారు (*తతః ప్రవిష్టః సలిలం నభస్వతా బలీయసా ఏజత్ బృహత్ ఊర్మి భూషణమ్ । తత్ర అద్భుతం వై భవనం ద్యుమత్ తమం భ్రాజత్ మణి స్తమ్భ సహస్ర శోభితమ్ ॥* 10-89-53). అక్కడ వేయి పడగల ఆదిశేషుడిని చూసారు. అచట ఆ పురములో వేలకొలది తలలపై విరాజిల్లుపడగల యందున్న మణులకాంతిచే ప్రకాశించుచున్నవాడు, దానికి రెట్టింపు కన్నులతో కూడినవాడు, నీలవర్ణకంఠము మరియు నాలుక గలవాడు, స్ఫటికపర్వతమువలె తెల్లగ నున్నవాడు, విశాలమైన దేహము గలవాడు, అద్భుతమైన అనంతదేవుని అనగా ఆదిశేషుని దర్శించారు (*తస్మిన్ మహా భీమం అనన్తం అద్భుతం సహస్ర మూర్ధన్య ఫణా మణిద్యుభిః । విభ్రాజమానం ద్వి గుణఉల్బణ ఈక్షణం సిత అచల ఆభం శితి కంఠ జిహ్వమ్ ॥* 10-89-54). ఆ అనంతుని దేహముపైన సుఖాసీనుడై స్వామి కనపడ్డాడు. ఆయన నీలమేఘశ్యాముడు, పీతాంబరధారి, ప్రసన్నవదనుడు, కిరీటి, అష్టభుజములు, కౌస్తుభమణి ధరించి శ్రీవత్స చిహ్నము, వనమాల ధరించిన స్వామినీ, స్వామిని అలంకరించిన ఆయుధములను, అణిమాది విభూతులను, పుష్టి, శ్రీకీర్తి, అజ మొదలగు శక్తిమూర్తులతో సునందాది ప్రముఖులైన పార్షదులతో విరాజిల్లుతున్న అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ నాయకుడు, విశ్వలోకపాలకుల పతి అయిన స్వామిని దర్శించారు. అలాగే ఆ స్వామిని నానావిధములైన యోగసిద్ధి పురుషులు సేవించుటను చూశారు. అక్కడ అద్భుతమైన వేలకొలది మణిస్తంభములతో గల దివ్యమైన భవనమును చూశారు (*తస్మిన్ మహాభీమం అనంతం అద్భుతం సహస్రమూర్ధన్య ఫణామణి ద్యుభిః । విభ్రాజమానం ద్విగుణోల్బణేక్షణం సిత అచల ఆభం శితి కంఠజిహ్వమ్* (ఆదిశేషుని వర్ణన-54). (*దదర్శ తద్భోగసుఖాసనం విభుం మహానుభావం పురుషోత్తమోత్తమమ్। సాన్ద్రామ్బుదాభం సుపిశంగవాససం ప్రసన్నవక్త్రం రుచిర ఆయతేక్షణమ్ ॥* 10-89-55). (*మహామణివ్రాత కిరీటకుండల ప్రభాపరిక్షిప్త సహస్రకుంతలమ్ । ప్రలంబచార్వష్టభుజం సకౌస్తుభం శ్రీవత్సలక్ష్మం వనమాలయా వృతమ్ ॥* 10-89-56). (*సునందనంద ప్రముఖైః స్వపార్షదైః చక్రాధిభిర్ మూర్తిధరైర్ నిజాయుధైః । పుష్ట్యా శ్రియా కీర్తి అజయా అఖిల బుధిభిః నిషేవ్యమాణం పరమేష్ఠినాం పతిమ్ ॥* 10-89-57).

(On the Shveta Dvipa surrounded by milk ocean are the unalloyed devotees of Narayana - Mahabharatha - Shantiparva - 336 -27 to 29, 336- 30 to 61, 343-40. Here you see Lord Narayana sitting on Adisesha who is thousand hooded with poison and with

jewels on his heads, his necks being bluish. Shiva - Sankarshana - Adisesha - Balarama are the synonyms of same personality, with different assigned duties. He is the embodiment of Ahankara - Agyana - Avidya - False ego - on which the Lord is sitting to suppress it. Adisesha represents Trigunas, and the Lord Narayana is the possessor of Nirguna - the gunaatita qualities. One can surpass these egoistic qualities by inviting the Lord Krishna / Narayana / Vishnu), into our daily life).

శ్రీకృష్ణుడు మరియు అచటి అనంతనారాయణుడు పరస్పరము నమస్కరించుకున్నారు (*వవన్ద ఆత్మానం అనన్తం అచ్యుతః జిష్ణు చ తత్ దర్శన జాత సాధ్వసః । తౌ ఆహ భూమా పరమేష్ఠినాం ప్రభుః బద్ధ అంజలీ స స్మితం ఊర్జయా గిరా ॥* 10-89-58). గోవర్ధనపూజ సమయంలో తన రూపమునకు తానే నమస్కరించినట్లు ఇప్పుడు కూడా శ్రీకృష్ణుడు లీలా ప్రయోజనమునకై తన రూపమునకు తానే నమస్కరించెను. భగవానుడు అనంతుడు, అనంతరూపములు గలవాడు. ఈ అష్టభుజరూపము వాటిలో ఒకటి. కృష్ణార్జునుల యెదుట ఆ మహావిష్ణువు పరమ ఐశ్వర్యశాలిగా (*భూమా*), కోట్ల కొలది విశ్వములను పాలించెడి లోకపాలకుల ప్రభువుగా *(పరమేష్ఠినామ్ ప్రభుః)* దర్శనమిచ్చాడు. ఆ మహావిష్ణువు ఇలా పలికాడు –

మిమ్మల్ని ఇక్కడికి రప్పించడానికే ఈ ఉపాయము చేసానని నారాయణుడు తెలిపాడు, నవ్వుతూ (మీరు, నేను ఒకటే అని లోకాలకు నిరూపించాలని ఈ పని చేసాడు స్వామి). కృష్ణార్జునులారా! నేను మిమ్ములను దర్శింప అభిలషించియే బ్రాహ్మణ పుత్రులను ఇక్కడికి తెచ్చాను. మీరు ఇరువురు ధర్మరక్షణకై నా సర్వాంశముగా పృథ్వియందు ఆవిర్భవించితిరి. అందువలన భూభారము తొలగినంతనే అనగా అసురులను సంహరించిన పిదప వెంటనే ఇక్కడకు రాగలరు (*ద్విజ ఆత్మజాః మే యువయోః దిదృక్షుణా మయా ఉపనీతాః భువి ధర్మ గుప్తయే। కలా అవతీర్ణౌ అవనేః భర అసురాన్ హత్వా ఇహ భూయః త్వరయా ఇతం అన్తి మే ॥* 10-89-59). మీరు సర్వలోకోత్తములు, పూర్ణకామములు తీరినవారు అంటే ఏ కోరిక లేనివారు. మీరు నరనారాయణఋషులు. ధర్మరక్షణకొరకు లోకసంగ్రహము కొరకు ధర్మమును నిలుపుచున్నారు (*పూర్ణ కామౌ అపి యువాం నర నారాయణౌ ఋషీ । ధర్మం ఆచరతం స్థిత్యై ఋషభౌ లోకసంగ్రహమ్ ॥* 10-89-60). సర్వలోకాధీశ్వరుడగు భగవానుడు ఇట్లు ఆదేశింపగా కృష్ణార్జునులు "అట్లే అగుగాక" అని దానిని స్వీకరించి ఆయనకు నమస్కరించి బ్రాహ్మణ బాలురను తీసుకొని అధిక సంతుష్టచిత్తులై వచ్చిన మార్గమును అనుసరించి ద్వారకకు తిరిగి వెళ్ళారు. బ్రాహ్మణ బాలురు తమ వయస్సును అనుసరించి పెద్దవారైరి. అట్టి బాలురను వారి తండ్రికి కృష్ణార్జునులు సమర్పించారు (*ఇతి ఆదిష్టౌ భగవతా తౌ కృష్ణౌ పరమేష్ఠినా । ఓం ఇతి ఆనమ్య భూమానం ఆదాయ ద్విజదారకాన్ ॥, న్యవర్తతాం స్వకం ధామ సంప్రహృష్టౌ యథాగతమ్ । విప్రాయ దదతుః పుత్రాన్ యథారూపం యథా వయః ॥* 10-89-61,62).

అర్జునుడు (జీవాంశ) శ్రీకృష్ణప్రభావాన్ని, వైకుంఠాన్ని చూసి విస్మయం చెందాడు. అందరిలో ఉన్నది స్వామిశక్తియే అని తలచాడు (*నిశామ్య వైష్ణవం ధామ పార్థః పరమవిస్మితః । యత్కించిత్ పౌరుషం పుంసాం మేనే కృష్ణ అనుకంపితమ్* - 63). ఈ రకంగా బ్రాహ్మణకోరికలను, అర్జునుడను నెపంతో శ్రీకృష్ణస్వామి తీర్చాడు. ఇలా కృష్ణస్వామి ఎన్నో వీరోచిత లీలలను ప్రదర్శిస్తూ, సామాన్యుడిగా గృహస్థాశ్రమంలో ఉన్నాడు (*ఇతి ఈదృశాని అనేకాని వీర్యాణి ఇహ ప్రదర్శయన్, బుభుజే విషయాన్ గ్రామ్యాన్ ఈజే చ అతి ఊర్జితైః మఖైః ॥* 10-89-64). ఇంద్రుడు తగిన కాలమున వర్షించునట్లుగా స్వామి తగిన సమయంలో బ్రాహ్మణులు మరియు ప్రజల కోరికలను తీరుస్తాడు (*ప్రవవర్షాఖిలాన్ కామాన్ ప్రజాసు బ్రాహ్మణాదిషు । యథాకాలం యథైవ ఇంద్రో భగవాన్ శ్రైష్ఠ్యం ఆస్థితః ॥* 10-89-65). స్వామి ధర్మ రక్షణకై వచ్చాడు ఈ లోకానికి, అధర్మరాజులను వధించాడు, ధర్మరాజాదులచే ధర్మస్థాపన చేయించాడు - (*హత్వా నృపాన్ అధర్మిష్ఠాన్ ఘాతయిత్వా అర్జున ఆదిభిః । అంజసా వర్తయాం ఆస ధర్మం ధర్మ సుత ఆదిభిః ॥* 10-89-66). (Arjuna searched for the deadsons of Brahmana within the Brahmanda. He could not go beyond Brahmanda. Krishna crossed Brahmanda and entered Divyalokas in search of boys and enquired Lord Narayana himself about the boys.

Usually what does happen after death?

Inside the material body, there is a subtle-body or linga-sharira and it leaves the body at the time of death and then It is called *"Preta-atma".* The sinfulperson's *"Preta-atma"* - subtle body, after leaving the material body is carried by yamadutas to Samyamani city for judgement before yama-dharma-raja, accordingly the conditioned jiva-soul will be disposed for svarga or into twentyeight narakalokas for enjoyment or for suffering (*with the given Yathana-sarira*) respectively. The route to yamapuri passes through the filthy vaitharini river. The *"Preta-atma"* develops *"Pinda - sarira"* within 13 days during its journey to *yamapuri*. *Preta-atma*- the subtle body consists of *"Linga-sharira"* whose components are *Jivatma* + mind + Intelligence + false ego + *Panchabhuta-tanmatras.*

On the otherhand, the liberated Krishna conscious *Preta-atma* (subtle Jiva soul), thereafter, catching the sunrays it enters the surya - mandala which is an entry point for divya Narayanalokas. On the way it is bathed in viraja -river where it gets *divya-sharira* (Spiritual body). It is said that the Vaikunta or Narayanalokas consist of 3/4th of the space, while the material creation Bhumandala is only 1/4th of space.

Preta-atmas of liberated souls who are unaware of Narayana, who are released from the sahasrara of the brain is free to travel anywhere in the cosmos upto *Satyaloka* of Brahmanda, but their entry is restricted for *Vaikuntalokas*. *Preta-atmas* of Shiva-devotees go to *Kailasa*, The unalloyed devotees of Bhavani go to *Manidvipa*, the demigod worshippers go to their respective *lokas-planets*).

కురరి గీతములు–

శ్రీకృష్ణ స్తుతులు, మహిమలు, లీలలు అనంతములు

శ్రీకృష్ణుడు షోడశ సహస్ర విచిత్ర విగ్రహములను ధరించి (*రేమే షోడశసాహస్రపత్నీనాం ఏకవల్లభః । తావత్ విచిత్రరూపో అసౌ తద్గృహేషు మహా ఋద్ధిషు ॥* 10-90-5) వారి కోరికమేరకు తన రాణులతో అత్యద్భుత ద్వారకా నగరాన క్రీడించాడు (*శ్రీశుకః ఉవాచ – సుఖం స్వపుర్యాం నివసన్ ద్వారకాయాం శ్రియఃపతిః । సర్వ సంపత్ సమృద్ధాయాం జుష్టాయాం వృష్ణిపుంగవై ॥, స్త్రీభిః చ ఉత్తమ వేషాభిః నవ యౌవనకాన్తిభిః । కన్దుక ఆదిభిః హర్మ్యేషు క్రీడన్తీభిః తడిత్ ద్యుభిః ॥, నిత్యం సంకులమార్గాయాం మదచ్యుద్భిః మతంగజైః । సు అలంకృతైః భటైః అశ్వైః రథైః చ కనక ఉజ్జ్వలైః ॥ ఉద్యాన ఉపవన ఆఢ్యాయాం పుష్పిత ద్రుమరాజిషు । నిర్విశత్ భృంగ విహగైః నాదితాయాం సమన్తతః ॥* 10-90-1 నుండి 4).

బాగుగా వికసించిన కలువలు, కుముదములు, పద్మములు మున్నగు కుసుమములయందలి పరాగరేణువులచే సువాసితము నిర్మలమగు జలముతో గూడియుండి, పరిమళములను వెదజల్లుచుండెను. పక్షుల కలవరముచే సంపన్నమై, మహాసమృద్ధిశాలియైన భార్యల గృహములయందు కృష్ణుడు క్రీడించుచుండెను. నదులయందు ఆ రాణులను ఆలింగనము చేసుకొని, కుచకుంకుమ రాగమును ధరించి స్వేచ్ఛగ స్నానము చేసి విహరించుచుండెను (6,7). అప్పుడు గంధర్వులు మృదంగములను ఆనకములను మ్రోగించుచూ ఆయన చరిత్రమును కీర్తించుచుండెడివారు. సూతులు, వందిమాగధులు, వీణవాద్యములతో ఆయనను స్తుతించుచుండెడివారు. ఆయన స్వయముగ స్త్రీలచే జలసేచనయంత్రముల ద్వారా చల్లబడిన జలములచే అభిషిక్తుడై వారిపై జలములను చల్లి, యక్షస్త్రీలచే పరివృతుడైన కుబేరునివలె క్రీడించుచుండెడివాడు (*ఉపగీయమానః గన్ధర్వైః మృదంగ పణవ ఆనకాన్ । వాదయద్భిః ముదా వీణాం సూత మాగధ వన్దిభిః ॥, సిచ్యమానః అచ్యుతః తాభిః హసన్తీభిః స్మ రేచకైః । ప్రతిసించన్ విచిక్రీడే యక్షీభిః యక్షరాట్ ఇవ ॥* 10-90-8,9). జలసేచనమునందు నిమగ్నమైన రాణుల వస్త్రములు తడియుటచే విశాలమైన వారి స్తనమండలము చక్కగ వెల్లడియగుచుండెను. ప్రశస్తమైన కేశబంధనమునుండి కుసుమములు జారిపోగా వారు జలసేచన యంత్రములను హరించు అభిలాషతో ప్రియతముని ఆలింగనము చేసుకొని కామవేగమువలన కలిగిన

ఉత్కృష్ట హాస్య యుక్తమగు వదనములతో శోభిల్లుచుండిరి (*తాః క్లిన్న వస్త్ర వివృత ఊరు కుచ ప్రదేశాః సించన్త్యః ఉద్ధృత బృహత్ కబర ప్రసూనాః । కాన్తం స్మ రేచక జిహీర్షతయా ఉపగూహ్య జాత స్మర ఉత్స్మయ లసద్ వదనాః విరేజుః ॥* 10-90-10). రాణుల రూపమునగల భక్తులు ఎంత మాధుర్యరసమును స్వామితో పొందుతున్నారో గమనించండి.

శ్రీకృష్ణభగవానుని వనమాల ఆ స్త్రీల స్తనమండలముపై లగ్నమైన కుంకుమము యొక్క రాగముతో లిప్తమైనది. క్రీడాభినివేశమువలన వారి జుట్టుముడులు కంపించుచుండగా ఆ స్త్రీలు చల్లుజలములద్వారా అభిషిక్తుడై కృష్ణుడు వారిపై జలములను చల్లుచు ఆడయేనుగులచే పరివేష్టితుడైన గజరాజువలె విహరించు చుండెను (*కృష్ణః తు తత్ స్తన విషజ్జిత కుంకుమ స్రక్ క్రీడా అభిషంగ ధుత కున్తల బృంద బన్ధః । సించన్ ముహుః యువతిభిః ప్రతిషిచ్యమానః రేమే కరేణుభిః ఇవ ఇభపతిః పరీతః ॥* 10-90-11). కృష్ణుడు ఆయన భార్యలు అప్పుడు వారు ఉపయోగించిన వస్త్రాభరణములను గీతవాద్యములచే తమ జీవికను జీవించువారికి బహూకరించుచుండిరి (12). ఇట్లు విహరించు స్వభావము గల శ్రీకృష్ణుని నడకతీరులు, సప్రేమ సంభాషణములు కటాక్షనిరీక్షణములు, మందమధుర హాస్యములు, పరిహాసవాక్కులు, క్రీడలు, ఆలింగనములు మున్నగువానిచే స్త్రీలచిత్తములను హరించెను (*కృష్ణస్య ఏవం విహరతః గతి ఆలాప ఈక్షిత స్మితైః । నర్మ క్ష్వేళి పరిష్వంగైః స్త్రీణాం కిల హృతాః ధియః ॥* 10-90-13). అపుడు కృష్ణైకగతచిత్తులగు రమణీమణులు పద్మపలాశలోచనుడగు శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించుచు ఉన్మత్తులవలె ఆలోచనా శూన్యములైన వాక్కులను పలుకుచుండిరి. వాటిని చెప్పుచున్నాను వినుము. అవే కురరీగీతములు (*ఊచుః ముకున్ద ఏక ధియః గిరః ఉన్మత్త వత్ జడం । చిన్తయన్త్యః అరవింద అక్షం తాని మే గదతః శృణు ॥* 10-90-14) - (శ్రీకృష్ణ మధురరసముతో దశమ స్కంధము సమాప్తము కానున్నది) *మధురేణ సమాపయేత్*)-

పరమపురుషుడు, అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ నాయకుడు, దేవాది దేవుడు, సృష్టికర్త, సత్‌చితానంద విగ్రహుడు, ఆత్మారాముడు, నిత్యనూతనుడు, నవయవ్వనుడు అయిన శ్రీకృష్ణుని చూసినకొద్ది చూడాలనిపిస్తుందట. ఎందుకంటే స్వామి నిత్యనూతనుడు కదా! అట్టి స్వామితో మాధుర్యభక్తితో స్వామిని ఆస్వాదించడం జీవుల చరమలక్ష్యం. అదే ఆయన భార్యలైన పరమభక్తులైన 16108 జీవులకు దక్కింది. గోపికలలాంటివారు ఎందరో స్వామితో రమించారు మరి మనము కూడా ఆస్థాయికి ఎదగమనే శ్రీకృష్ణుని వాంఛ. ప్రయత్నించండి. పరమ భక్తులు కాండి. స్వామి యందు ప్రపత్తి చేయండి. శరణు వేడండి. అన్యథా శరణం నాస్తి అనండి.

అబ్బ! స్వామి భార్యలు ఎంత అదృష్టవంతులు! బ్రహ్మాది యోగేశ్వరులకు అధిపతి అయిన శ్రీకృష్ణునియందు ఇలా పిచ్చి అనురాగమును చూపి పరమపదాన్ని పొందారు (కృష్ణే *యోగేశ్వరేశ్వరే । క్రియమాణేన మాధవ్యో లేభిరే పరమాం గతిమ్* 10-90-25). కృష్ణస్వామి జగత్తులో ఏమూలనో ఎల్లప్పుడు

రహస్యబోధనలను, లీలలను చేస్తూంటాడు. మాకు దొరకని ఆ శ్రీకృష్ణుడు రాత్రిపూట నిద్రిస్తున్నట్లు నటిస్తున్న సమయంలో ఆయనను అనుభవించలేక పోతున్నామని పిచ్చిగా ప్రలాపం చేసారు (పిచ్చివాగుడు) చుట్టూ ఉన్న ప్రకృతితో. మరొకసారి-ఒకవైపు స్వామిని మానసికంగా శారీరకంగా అనుభవిస్తూ ఆ ఆనందములో నిశ్చేష్టులై ఏవో పిచ్చివాళ్ళలా మాట్లాడుతున్నారు (*మహిష్యః ఊచుః - కురరి విలపసి త్వం వీతనిద్రా న శేషే స్వపితి జగతి రాత్ర్యాం ఈశ్వరః గుప్తబోధః । వయం ఇవ సఖి కచ్చిత్ గాఢ నిర్భిన్న చేతాః నలినయన హాస ఉదార లీలా ఈక్షితేన ॥* 10-90-15). అవే కురరి గీతములు-

ఓ కురరీ (పక్షి)! ఓ చక్రవాకీ! ఓ జలనిధి సముద్రమా! ఓ చంద్రుడా! ఓ మలయ మారుతమా! ఓ మేఘుడా! ఓ కోకిలా! ఓ పర్వతమా! ఓ నదులారా! ఓ హంసా! మా హృదయాలలో కృష్ణునియందు కామభావనను రేకెత్తించుచున్నారు (*గోవింద అపాంగ నిర్భిన్నే హృది ఈరయసి నః స్మరమ్*-19). మీరు కూడా మా వలె నిద్రలేనివారై విలపించుచున్నారు. స్వామిని ఇంకా అనుభవించాలని, స్వామి వియోగాన్ని భరించలేమని వాపోయారు. శ్రీమంతుడా! మేఘుడా! నీవు తప్పక లోకమునకు తాపము వలన గలిగిన బాధను పోగొట్టుటవలన శ్రీకృష్ణునకు సఖుడవైతివి. అందువలననే ప్రేమచే ఆసక్తచిత్తుడవై మావలె శ్రీవత్సలాంఛనుడగు శ్రీకృష్ణుని స్మరించుచున్నావు. నిరంతరము స్మరించుటవలన మావలె మలిన చిత్తముతో అత్యుత్కంఠితభావముతో మాటిమాటికి ధారారూపమున బాష్ప జలములను విడుచుచున్నావు. అయ్యో! నీవు ఎందుకు ఆయనతో స్నేహము చేయుచున్నావు? ఆయన ప్రసంగము ఎడతెగనిది కదా! (*మేఘ శ్రీమన్ త్వం అసి దయితః యాదవ ఇన్ద్రస్య నూనం శ్రీవత్స అంకం వయం ఇవ భవాన్ ధ్యాయతి ప్రేమ బద్ధః । అతి ఉత్కంఠః శబల హృదయః అస్మత్ విధః బాష్ప ధారాః స్మృత్వా స్మృత్వా విస్రుజసి ముహుః దుఃఖదః తత్ ప్రసంగః ॥* 10-90-20). రమణీయకంఠము గలదానా! కోకిలా! నీవు మృతసంజీవని వాక్యములచే ప్రియంవదుడగు శ్రీకృష్ణుని శబ్దములవంటి మధురవాక్కులను పలుకుచున్నావు. కనుక నేడు మేము నీకెట్టి ప్రియకార్యమును చేయవలెనో ఆదేశించవలెను (*ప్రియరావ పదాని భాషసే మృతసంజీవికయా అనయా గిరా । కరవాణి కిం అద్య తే ప్రియం వద మే వల్గిత కంఠ కోకిల ॥* 10-90-21). ఓ పర్వతమా! నీవు పలుకవు, కదలవు. అందువలన నీవు అతిముఖ్యమైన విషయమును గూర్చి ఆలోచించుచున్నట్లు తోచుచున్నది. అట్లయిన నీవు గూడ మావలె ఉన్నత స్థానములవంటి శృంగముల ద్వారా శ్రీకృష్ణుని పాదపద్మములను ధరింపదలచుచున్నావా! అట్లయినచో అప్పుడు చివరకు నీకు గూడ మావంటి అవస్థ సంఘటిల్లగలదు (*న చలసి న వదసి ఉదారబుద్ధే క్షితిధర చిన్తయసే మహాన్తం అర్థమ్ । అపి బత వసుదేవనన్దన అంఘ్రిం వయం ఇవ కామయసే స్తనైః విధర్తుమ్ ॥* 10-90-22). సముద్రపత్నులగు నదులారా! ఇప్పుడు ఈ గ్రీష్మకాలమున ప్రియతముడగు సముద్రుడు మేఘముద్వారా అమృతమును వర్షించి మీకు ఆనందమును కలుగజేయుటలేదా? (అందుకే మీరు మిగుల చిక్కిపోయినట్లుగా ఉన్నారు. మీ

యొక్క చిత్తములు గూడా అపహరింపబడుటచే మీరు శుష్కములయ్యారు. మీ కమలశోభ తొలగింది, మీ శరీరములు చిక్కిపోయెను), అట్లే మేము ప్రియతముడగు శ్రీకృష్ణుని ప్రణయదృష్టి లేకపోవుటచే శుష్కించబడ్డాము (*శుష్యత్ హ్రదాః కర్శితాః బత సిన్ధుపత్న్యః సంప్రతి అపాస్త కమల శ్రియః ఇష్టభర్తుః । యద్వత్ వయం మధుపతేః ప్రణయ అవలోకం అప్రాప్య ముష్ట హృదయాః పురుకర్శితాః స్మ ॥* 10-90-23). ఓ హంసా! నీకు స్వాగతము రమ్ము. ఇప్పుడు పాలు త్రావి శ్రీకృష్ణుని విషయమును చెప్పుము. మేము నిన్ను అతని దూతగా భావించుచున్నాము. ఆయన సుఖముగా నున్నాడా? మేము పూర్వము రహస్యముగా పలికిన మాటలు ఆయన మనస్సులో ఉన్నవా? క్షుద్రవార్తాహరుడా? మే మెందులకు ఆయనను సేవింపవలెను. రతికొరకై మమ్ము ఆహ్వానించినచో, లక్ష్మీదేవి మమ్ము వంచించి ఒంటరిగా ఆయనను సేవించుచున్నది. ఆ లక్ష్మీదేవిని వదిలి కామప్రదుడగు ఆ ప్రియతముని మాత్రము ఇచ్చుటకు తీసుకొనిరమ్ము. లక్ష్మీదేవి ఆయనయందు ఏకైకనిష్ఠచిత్తముగలదియగుటచే ఆయనను వదులుట అసంభవమని చెప్పినచో స్త్రీలలో ఆమె ఒక్కతియే కనిష్ఠచిత్తముగలదియగును. మేము ఆమెలాంటి వారము కామా? (*హంస సు ఆగతం ఆస్యతాం పిబ పయః బ్రూహి అఙ్గ శౌరేః కథాం దూతం త్వాం ను విదామ కచ్చిత్ అజితః స్వస్తి ఆస్తే ఉక్తం పురా । కిం వా నః చల సౌహృదః స్మరతి తం కస్మాత్ భజామః వయం క్షౌద్ర ఆలాపయ కామదం శ్రియం ఋతే సా ఏవ ఏక నిష్ఠా స్త్రియామ్ ॥* 10-90-24). (*శ్రీశుకః ఉవాచ - ఇతీ ఈదృశేన భావేన కృష్ణే యోగేశ్వరేశ్వరే । క్రియమాణేన మాధవ్యో లేభిరే పరమాం గతిమ్ ॥* 10-90-25).

శ్రీశుకుడు పరీక్షిత్తుతో అంటాడు - ఇందులో ఏమీ విచిత్రము లేదు. శ్రవణమాత్రముననే శ్రీకృష్ణవిషయములు మధురములు, ఇక వాటిని సంగీతబద్ధంగా పాడినా, వివిధ సుందరభావాలతో కీర్తించినా అవి స్త్రీల చిత్తాలను (జీవుల) మోహింపచేస్తాయి (సద్గురు శ్రీశ్రీశ్రీ నారాయణతీర్థ విరచిత శ్రీకృష్ణలీలా తరంగములను వినండి). ఇక ఆ శ్రీకృష్ణుని ప్రత్యక్షముగా చూచిన ఆయన భార్యల చిత్తములు అపహరింపబడవా ఏమి? ఇదేమి ఆశ్చర్యకరమైన విషయము కాదు (*శ్రుతమాత్రో అపి యః స్త్రీణాం ప్రసహ్య ఆకర్షతే మనః । ఉరుగాయ ఉరుగీతో వా పశ్యన్తీనాం చ కుతః పునః ॥* 10-90-26). రమణులందరు భర్తృజ్ఞానముతో ప్రేమ వలన పాదసంవాహనాది సన్నిహిత సేవలద్వారా జగద్గురుఅగు శ్రీకృష్ణుని భర్తగా చక్కగా పూజించారు. శ్రీకృష్ణుని భర్తగా స్వీకరించి చక్కగా సేవించారు. వారి పుణ్యము ఏం చెప్పగలం? (*యాః సంపర్యచరన్ ప్రేమ్ణా పాద సంవాహన ఆదిభిః । జగద్గురుం భర్తృబుద్ధ్యా తాసాం కిం వర్ణ్యతే తపః ॥* - 27).

సత్పురుషులకు ఆశ్రయమైన శ్రీకృష్ణుడు వేద విహిత ధర్మములను గృహస్థుడిగా ఆచరించి, ఈ రకంగా స్వామి గృహస్థాశ్రమధర్మం స్వీకరించి, ఇది ఉత్తమమైన ధర్మమని, మిగతా త్రివర్గములకు (సన్యాస, వానప్రస్థ, బ్రహ్మచర్య ఆశ్రమవాసులకు) స్థానము, ఆధారమని నిరూపించాడు. వారి కోరిక మేరకు వారితో

రమించాడు స్వామి *(ఏవం వేదోదితం ధర్మం అనుతిష్ఠన్ సతాం గతిః । గృహం ధర్మార్థకామానాం ముహుః చ ఆదర్శయత్ పదమ్ ॥* 10-90-28).

శ్రీకృష్ణుడికి 16,108 పైన గల భార్యలు, అందులో ప్రధానమైన పట్టపు రాణులు ఎనమండుగురు. ఇలా మహోన్నతమైన గృహస్థాశ్రమ ధర్మములను శ్రీకృష్ణుడు ఆయన భార్యలకై పాటించాడు. ఆ స్త్రీరత్నములలో రుక్మిణీ దేవి ప్రముఖురాలు (*ఆస్థితస్య పరం ధర్మం కృష్ణస్య గృహమేధినామ్ । ఆసన్ షోడశ సాహస్రం మహిష్యశ్చ శతాధికమ్ ॥* 29, *తాసాం స్త్రీరత్నభూతానాం అష్టౌ యాః ప్రాక్ ఉదాహృతాః । రుక్మిణీప్రముఖాః రాజన్ తత్ పుత్రాః చ అనుపూర్వశః ॥* 10-90-29,30). ఒక్కొక్క భార్యవల్ల 10 మంది సంతానమును కన్నాడు (*ఏక ఏకస్యాం దశ దశ కృష్ణః అజీజనత్ ఆత్మజాన్ । యావత్యః ఆత్మనః భార్యాః అమోఘ గతిః ఈశ్వరః ।* 10-90-31). వారిలో 18 మంది మహారథులు గలరు. వారు ప్రద్యుమ్నుడు, అనిరుద్ధుడు, దీప్తిమానుడు, భానుడు, సాంబుడు, మధువు, బృహద్భానుడు, చిత్రభానుడు, వృకుడు, అరుణుడు, పుష్కరుడు, వేదబాహువు, శ్రుతదేవుడు, సునందనుడు, చిత్రబాహువు, విరూపుడు, కవి, న్యగ్రోధుడు (10-90-32,33,34).

ప్రద్యుమ్నుడు గొప్పవాడు (*ఏతేషాం అపి రాజ ఇంద్ర తనుజానాం మధుద్విషః । ప్రద్యుమ్నః ఆసీత్ ప్రథమః పితృవత్ రుక్మిణీసుతః ॥* 10-90-35). మేనమామ రుక్మి పుత్రికను వివాహమాడి అనిరుద్ధుని కన్నాడు. అతడు వేయి ఏనుగుల బలసంపన్నుడు (*సః రుక్మిణః దుహితరం ఉపయేమే మహారథః । తస్యాం తతః అనిరుద్ధః అభూత్ నాగ అయుత బల అన్వితః ॥* 10-90-36). అనిరుద్ధుడు రుక్మి మనుమరాలు అగు రోచనను పెండ్లాడి వజ్రుని కన్నాడు. ఈ వజ్రుడొక్కడే యాదవకులమున ముసలయుద్ధం నుండి రక్షింపబడగలడు (*సః చ అపి రుక్మిణః పౌత్రీం దౌహిత్రః జగృహే తతః । వజ్రః తస్య అభవత్ యః తు మౌసలాత్ అవశేషితః ॥* 10-90-37, *ప్రతిబాహుః అభూత్ తస్మాత్ సుబాహుః తస్య చ ఆత్మజః । సుబాహోః శాన్తసేనః అభూత్ శతసేనః తు తత్ సుతః ॥* 10-90-38). రాజా! ఈ కృష్ణవంశమున దరిద్రులు, అల్పసంతానముకలవారు, అల్పాయుష్కులు, అల్పవీర్యులు, బ్రాహ్మణ విద్వేషులైనవారు ఎవ్వరును జన్మింపలేదు (*న హి ఏతస్మిన్ కులే జాతాః అధనాః అబహుప్రజాః । అల్ప ఆయుషః అల్పవీర్యాః చ అబ్రహ్మణ్యాః చ జజ్ఞిరే ॥* 10-90-39). ఓ రాజా! యదువంశీయుల అందఱి చరిత్రవినాలంటే 10వేల సంII కాలం పడుతుంది. ఇందులో విఖ్యాతులైన అసంఖ్యాకవ్యక్తులు జన్మించారు (*యదువంశప్రసూతానాం పుంసాం విఖ్యాతకర్మణామ్ । సంఖ్యా న శక్యతే కర్తుం అపి వర్ష అయుతైః నృప ॥* 10-90-40). ఉదాహరణకు - యదువంశమున పుట్టిన వారి కుమారులకు మూడుకోట్ల ఎనుబది ఎనిమిది లక్షల మంది అధ్యాపకులు ఉండిరని మేము వినియుంటిమి (*తిస్రః కోట్యః సహస్రాణాం అష్టౌ అశీతి శతాని చ । ఆసన్ యదుకుల ఆచార్యాః కుమారాణాం ఇతి శ్రుతమ్ ॥* 10-90-41). ఉగ్రసేన మహారాజు మూడు లక్షల కోట్లకు పైగా యాదవులతో పరివృతుడై ఉండెడివాడు. కావున వారిని లెక్కించుట ఎవ్వరితరము

కాదు (*సంఖ్యానాం యాదవానాం కః కరిష్యతి మహా ఆత్మనామ్ । యత్ర అయుతానాం అయుత లక్షేణ ఆస్తే సః ఆహుకః ॥* 10-90-42) (కావున కృష్ణలీలలు అనంతములు).

రాజా! దైత్యులే మానవులలో నరపతులుగా జన్మించారు. పూర్వకాలమున దేవాసురయుద్ధమున వధింపబడిన దితియొక్క ఆటవిక సంతానమువారే మరుజన్మలో, అతిక్రూరులునగు ఆ దైత్యులే, మానవులలో నరపతులుగా జన్మించి ప్రజలను బాధించిరి (*దేవ అసుర ఆహవ హతాః దైతేయాః యే సుదారుణాః । తే చ ఉత్పన్నాః మనుష్యేషు ప్రజాః దృప్తాః బభాధిరే ॥* 10-90-43). వారిని అణచుటకై శ్రీహరి ఆదేశం వల్లనే దేవతలు యదువంశాన జన్మించి 101 వంశాలుగా విభక్తులైనారు (సుపర్వులు) (*తత్ నిగ్రహాయ హరిణా ప్రోక్తాః దేవాః యదోః కులే । అవతీర్ణాః కులశతం యేషాం ఏక అధికం నృప ॥* 10-90-44). వీరందరూ శ్రీకృష్ణుని ఈశ్వరునిగా సేవించారు. వీరందరూ కృష్ణ సారూప్యాన్ని పొందారు. వారందరు శ్రీకృష్ణుని ఈశ్వరునిగా భావించి వేదాదులవలె ఆయనపై మిగుల శ్రద్ధ గలిగి ఉండిరి. వారిలో ఎల్లప్పుడు ఆయనవద్ద ఉండి సేవారతులై ఉన్న యాదవులందరు సంపూర్ణముగ ఇతరులకంటే వృద్ధిని పొందియుండిరి (*తేషాం ప్రమాణం భగవాన్ ప్రభుత్వేన అభవత్ హరిః । యే చ అనువర్తినః తస్య వవృధుః సర్వ యాదవాః ॥* 10-90-45). ఆ యాదవులు కృష్ణగతచిత్తులై ఎల్లవేళలా పరుండుట, కూర్చుండుట, తిరుగుట, సంభాషించుట, ఆడుట, స్నానము చేయుట మున్నగు కర్మలలో తమ్ముతాము కృష్ణధ్యాసలో మఱచిరి (*శయ్యా ఆసన అటన ఆలాప క్రీడా స్నాన ఆది కర్మసు । న విదుః సన్తం ఆత్మానం వృష్ణయః కృష్ణ చేతసః ॥* 10-90-46).

పరీక్షిన్మహారాజా! శ్రీకృష్ణనామమును విన్నా కీర్తన చేసినా సర్వవిధములైన అమంగళములు నష్టమగును. ఋషివంశములలో ధర్మము ఇందువల్లనే ప్రవర్తించినది. శ్రీకృష్ణుడు సర్వరాక్షసవృత్తి సంహారక కాలమూర్తి, ఎదురులేని ప్రభావయుక్తుడు, చక్రధారి అయిన శ్రీకృష్ణునకు ఈ భూభారహరణము ఒక లెక్క కాదు, చాలా సులువైనపని. రాజా! ఇప్పుడు యదుకులమున శ్రీకృష్ణకీర్తి అనెడి ఏ తీర్థము జన్మించెనో అది గంగ యనెడి తన పాదశౌచజాతమగు ప్రాచీన తీర్థమును కూడా తక్కువగా చేసినది. సర్వతీర్థములపైన విరాజిల్లుతున్నది. సర్వతీర్థములకు, మూలమైనట్టివాడు ఆ శ్రీకృష్ణస్వామి. ఆ స్వామిని తలచిన శత్రువులు, మిత్రులు అందరు తత్సారూప్యమును పొందగలిగిరి. ఎవ్వరి కృపను పొందుటకై బ్రహ్మాదిదేవతలుకూడా ప్రయత్నించిరో ఆ లక్ష్మీదేవి అన్యులకు లభింపనదియై ఒక్క శ్రీకృష్ణుని సేవయందే నిమగ్నమై యుండెను. ఎవరి కృష్ణనామమును శ్రవణకీర్తనములను చేసిన సర్వవిధములగు అమంగళములు నష్టమగునో, ఎవరిచే ఋషివంశములలో ధర్మము ప్రవర్తిల్లినదో, ఆ కృష్ణస్వామి "కాలచక్రము" అను ఆయుధమును ధరించి భూభారాన్ని తొలగించుట విచిత్రమేమియు కాదు (*తీర్థం చక్రే నృప ఊనం యత్ అజని యదుషు స్వః సరిత్ పాద శౌచం । విద్విట్ స్నిగ్ధాః స్వరూపం యయుః అజిత పర శ్రీః యత్ అర్థే అన్య యత్నః । యత్*

నామ అమంగళఘ్నం శ్రుతం అథ గదితం యత్ కృతః గోత్రధర్మః । కృష్ణస్య ఏతత్ న చిత్రం క్షితి భర హరణం కాలచక్ర ఆయుధస్య ॥ 10-90-47).

ధర్మరూపధేనువు యొక్క నాలుగు పాదములైన-దయ-అహింస-దానము, తపస్సు-సత్కర్మాచరణ, శౌచము-పవిత్రముగా జీవించుట, సత్యము- ధర్మరక్షణకై ఆడుమాటలు - ఇలా ఈ సనాతనధర్మమును స్థాపించువాడు శ్రీకృష్ణుడు. బ్రహ్మాండ పురాణములో ఇట్లున్నది - *సహస్రనామ్నాం పుణ్యానాం త్రిరావృత్త్యా తు యత్ఫలం। ఏకావృత్త్యా తు కృష్ణస్య నామైకం తత్ప్రయచ్ఛతి ॥*- "విష్ణువు యొక్క సహస్రనామములను ముమ్మారు పఠించగా పొందెడి ఫలమును మనుజుడు "కృష్ణ" యనెడి ఒక్క నామమును ఒక్క మారు ఉచ్చరించుట ద్వారా పొందుచున్నాడు."

అట్టి శ్రీకృష్ణునకు జయము, జయము. దేవకీ గర్భంలో పుట్టినా తన అంశాశక్తితో అంతటా ఉండేవాడు, అన్నిటిని పరిరక్షించేవాడు శ్రీకృష్ణుడు. అంతేకాని ఆయనకు తల్లిదండ్రులు ఉండడం ఏమిటి? మనలాగా స్వామికి తల్లిదండ్రులు ఉండజాలరు. అందుకే *"దేవకీ జన్మవాదః"* అని అంటాడు శుకుడు. ఆయన అధర్మాన్ని అణచేవాడు. జన్మలేనివాడు. యాదవులను సేవకులుగా కలవాడు, యాదవులకు అధిపతి. ఇచ్ఛామాత్రము చేతనే శత్రువులను నాశనము చేయువాడయ్యును, అర్జునాది భక్తులచేత ధర్మవ్యతిరేకులగు అసురులను సంహరింపచేశాడు. సంసారదుఃఖాన్ని పోగొట్టేవాడు, వ్రజ పురవనితలకు (భక్తులు - మాధుర్యరసాన్ని కోరే భక్తులకు) తనయందు కామమును పెంపొందించే ఆ స్వామికి జయము జయము అని శుకుడు తెల్పాడు- *జయతి జననివాసో దేవకీ జన్మవాదో - యదువరపరిషత్ స్వైఃదోర్భిర్ అస్యన్ అధర్మమ్ । స్థిరచరవృజినఘ్నః సుస్మిత శ్రీముఖేన వ్రజపుర వనితానాం వర్ధయన్ కామదేవమ్* - (10-90-48)-

"జనులకు ప్రియము కలిగించు స్వామికి జయము జయము. జనులయందు అంతర్యామిగా ఉన్నవాడు మరియు గోపాలురు, యాదవులు మొదలగు జనులతో తిరిగినవాడు, జీవులకు ఆశ్రయుడు, జనుల యోగక్షేమములు చేకూర్చుటకై దేవకీగర్భమున జన్మించిన కృష్ణస్వామికి జయము జయము. దేవకీ గర్భమున జన్మించినాడు అను అపవాదము కలవాడు స్వామి! అయితే వాస్తవముగ స్వామికి జన్మలేదు. యాదవులు మరియు బృందావనవాసులు నిత్యసేవకులుగా గలవాడు మరియు యాదవసభకు అధిపతి కృష్ణస్వామి. తన బాహుబలముచేత తన బుద్ధిచేత అధర్మాన్ని, దాన్ని ఆశ్రయించిన వారిని నాశనము చేశాడు శ్రీకృష్ణస్వామి. ఖచ్చితంగా అధర్మాన్ని నాశనం చేయుటయే ఉద్దేశ్యముగా గలవాడు కృష్ణస్వామి. ధర్మవ్యతిరేకులగు అసురులను సంహరించాడు స్వామి. అదే శ్రీకృష్ణలీల. దానిని స్మరించు జీవులు సంసార దుఃఖమును పోగొట్టువాడు కృష్ణస్వామి. అలా ఆహ్లాదకరమైన ప్రకృతి రమణీయమైన స్థావరజంగమములతో గల ద్వారకా వ్రజపురములను స్థాపించి దానిని రక్షించి అహింస, ధర్మములతో నిండిన వ్రజపురవాసుల జీవనము ఎలా ఉండాలో చూపించాడు. భక్తులైన వ్రజపుర వనితలకు తన దరమందహాసముతో గూడిన

సుందరమైన మోమును జూపుతూ వారితో ఆటలాడుచు మధురరసాన్ని పంచిపెట్టాడు శ్రీకృష్ణస్వామి. అదే స్వామి నిత్య గోలోకవైకుంఠలీల. అట్టి శ్రీకృష్ణునకు జయము జయము," అని శ్రీ శుకులవారు మంగళాశాసనముల తెలియజేశారు జయతి జననివాసో దేవకీజన్మవాదో - యదువరపరిషత్ స్వైఃదోర్భిర్ అస్యన్ అధర్మమ్ । స్థిరచరవృజినఘ్నః సుస్మిత శ్రీముఖేన వ్రజపురవనితానాం వర్ధయన్ కామదేవమ్ - 10-90-48.

ఇందు ఈ శ్రీమద్భాగవతమున వర్ణితములైన ధర్మరక్షణాకార్యములతో కూడిన శ్రీకృష్ణలీలారూపగుణ కర్మలను శ్రవణము చేయుచూ, శ్రీకృష్ణుని శరణని తలచుచూ, ధర్మస్థాపనకై కర్మలను ఒనర్చు మానవుని జన్మ ధన్యము. బద్ధజీవుల కర్మలంపటములు ఆ ఉత్తమశ్లోకుని కథాగానామృతము వినడంవల్లపోయి, శ్రీకృష్ణునియందు ఆసక్తి కలిగి శ్రీకృష్ణపాదసేవనమునకు అధికారము వచ్చును- అని శ్రీ శుకులవారు దశమస్కంధ ఫలశ్రుతిని తెలియజేశారు- కావున ఈ శ్రీకృష్ణ లీలలను వినుటవల్ల జీవుల కర్మబంధనములు తొలగుతాయి - (*ఇత్థం పరస్య నిజ ధర్మ వర్త్మ రిరక్షయా ఆత్త లీలాతనోః తత్ అనురూప విడంబనాని । కర్మాణి కర్మ కషణాని యదు ఉత్తమస్య శ్రూయత్ అముష్య పదయోః అనువృత్తిం ఇచ్ఛన్ ॥* 49). మృత్యువాతపడే బద్ధజీవులకు గతి శ్రీమద్భాగవతము. రమ్యమగు ముకుంద కథాశ్రవణము నిరంతరము వృద్ధిచెందుటవల్ల మృత్యువాతలేని ఆయనలోకానికి చేరుకోగలరు. అందువల్లనే ఎందరో గృహవాసులు, రాజులు - వానప్రస్థాశ్రమము స్వీకరించి స్వామిని తలుస్తూ స్వామి కథలు వింటూ, తగిన కర్మలు చేస్తూ కృతార్థులైనారు. అతి సులభమైన శ్రీకృష్ణ నిజకథలను శ్రవణం కీర్తన చేయటంవల్ల, దుర్లభమైన స్వామి యొక్క నిత్యలోకాన్ని పొందగలరు (*మర్త్యస్తయా అనుసవం ఏధితయా ముకుంద శ్రీమత్ కథా శ్రవణ కీర్తన చింతయా ఏతి । తద్ధామ దుస్తర కృత అంతజవ అపవర్గం గ్రామాద్ వనం క్షితిభుజోపి యయుఃయత్ అర్థాః ॥* 10-90-50).

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే వైయాసిక్యాం
అష్టాదశసాహస్ర్యాం పారమహంస్యాం సంహితాయాం దశమ స్కంధః సమాప్తః

ఏకాదశ స్కంధము

(ముక్తి)

గర్వితులైన యదువంశీయులచే బ్రాహ్మణ హేళన- బ్రాహ్మణ శాపము

శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరక్షణకై కౌరవపాండవ ఇరుపక్షములలోని రాజులను, కౌరవులను సంహరించి భూభారాన్ని తగ్గించాడు (11-1-2). తన వంశీయులైన యాదవులు గర్వాంధకారులైనారని గ్రహించాడు. వెదురుకర్రలో దాగిన నిప్పులా ఉందని, ఇది తగలబడందే శాంతి రాదని స్వామి గ్రహించాడు (*అంతఃకలిం యదుకులస్య విధాయ వేణుస్తంబస్య వహ్నిమివ శాన్తిం ఉపైమి ధామ ॥* 11-1-4). ఇలా అయితేనే తప్ప భూమండలము శాంతి పొందదని అప్పటిదాకా ఇక్కడే ఉండాలనుకున్నాడు. స్వామి సత్యసంకల్పుడు తన వారియందు, ఇతరులయందు ధర్మాన్ని చూచేవాడు, ఆ రీతిగానే వ్యవహరించేవాడు స్వామి (*సత్యసంకల్ప ఈశ్వరః* - 5). కాబట్టి బ్రాహ్మణశాపంవల్ల యాదవవంశము అంతమయేస్థితి వస్తోందని గ్రహించాడు. ధర్మాన్ని నిలబెట్టి, తత్త్వబోధ చేసి జీవులు తరింపచేసే మార్గాన్ని చూపినవాడై, స్వామి తాను వచ్చిన కర్తవ్యం పూర్తయిందని భావించాడు (*కర్మాణి పుణ్యనివహాని సుమంగళాని గాయత్ జగత్ కలిమలాపహరాణి కృత్వా ॥* 11-1-11). అయితే ఈ పని చేయడానికి స్వామి స్వయాన తాను రానవసరంలేదు. మరి ఎందుకు వచ్చాడట. అంటే తాను ధర్మరక్షణకై చేసిన లీలలను చూసినవారు, మరి రాబోయే తరాలలో వాటిని స్మరించి ధర్మాచరణ చేసేవారికి అజ్ఞానము తొలగి తరింపబడతారని, ఇన్ని లీలలు చేశాడు స్వామి (*స్వమూర్త్యా లోకలావణ్యనిర్ముక్త్యా లోచనం నృణామ్ । గీర్భిః తాః స్మరతాం చిత్తం పదైః తాన్ ఈక్షతాం క్రియాః ॥ ఆచ్ఛిద్య కీర్తిం సుశ్లోకాం వితత్య హి అంజసా ను కౌ । తమః అనయా తరిష్యన్తి ఇతి అగాత్ స్వం పదం ఈశ్వరః ॥* 11-1-6,7) అని శ్రీశుకుడు పరీక్షిత్తుకు వివరించాడు.

ఒకనాడు ద్వారక సమీపములో కల "పిండారకము" అను తీర్థ క్షేత్రానికి మునులు - విశ్వామిత్ర, అసిత, కణ్వ, దుర్వాస, భృగు, అంగిరస, కశ్యప, వామదేవ, అత్రి, వసిష్ఠ, నారదులు వెళ్ళారు (11,12). యదుకుమారులు మునులను చూసినవారై వారిని హేళన చేసి ఆనందం పొందాలని అనుకున్నారు (15). జాంబవతీ పుత్రుడైన సాంబునకు స్త్రీవేషము వేసి, వారు ఆ మునుల వద్దకు వెళ్ళి కపటవినయము కలవారివలె వారి చరణములకు నమస్కరించి ఇట్లా పలికారు. మీరు భవిష్యత్తు తెలిసినవారు, ఈ సుందరి గర్భవతి అయి ఉన్నది. ప్రసవకాలము వచ్చినది. సిగ్గువల్ల మిమ్ములను అడుగలేకపోతోంది. ఈమెకు పుత్రుడా లేక పుత్రిక కలుగుతుందా? అని అడిగారు (*క్రీడన్తః తాన్ ఉపవ్రజ్య కుమారాః యదునన్దనాః । ఉపసంగృహ్య పప్రచ్ఛుః అవినీతాః వినీతవత్ ॥ తే వేషయిత్వా స్త్రీవేషైః సాంబం జాంబవతీసుతం । ఏషా పృచ్ఛతి వః విప్రాః అన్తర్వత్నీ అవసిత ఈక్షణా ॥ ప్రష్టుం విలజ్జతీ సాక్షాత్ ప్రబ్రూత అమోఘదర్శనాః । ప్రసోష్యన్తి పుత్రకామా కిం స్విత్ సంజనయిష్యతి ॥* 11-1-13,14,15). వీరంతా అపహాస్యం చేస్తున్నారని గ్రహించిన మునులు, కుపితులై యాదవ కుమారులతో ఇట్లా పలికారు. మూర్ఖులారా! ఈమె మీ వంశమును నాశనము చేయునట్టి ముసలాన్ని ప్రసవిస్తుందని పలికారు (*ఏవం ప్రలబ్ధాః మునయః తాన్ ఊచుః కుపితాః*

నృప । జనయిష్యతి వో మందా ముసలం కులనాశనమ్ - 16). మునుల వాక్కులను విని భయపడినవారై వెంటనే సాంబునికి కట్టిన వస్త్రాన్ని విప్పి చూడగా వారికి లోహమయమగు ముసలము కనబడింది (17). తమ తప్పును గ్రహించిన యదుకుమారులు ఆ ముసలమును తీసుకొని, జనులు ఏమంటారో అని భయపడినవారై, రాజసభలోనికి వెళ్ళి సర్వయాదవుల సమక్షమున రాజగు ఉగ్రసేనునకు విషయాన్నంతటిని వివరించారు. సభలోని వారందరూ విప్రశాపాన్ని విని, ముసలమును చూసి, ఆశ్చర్యమును పొంది భయభ్రాంతులు అయ్యారు (*శ్రుత్వా అమోఘం విప్రశాపం దృష్ట్వా చ ముసలం నృప। విస్మితా భయసంత్రస్తా బభూవుర్ ద్వారకా ఓకసః* 11-1-20). ముసలమును అరగదీసి సముద్రంలో కలిపివేయండి అని ఉగ్రసేన రాజు పలికాడు (21). ముసలమును అరగదీసి వచ్చిన పొడిని, మిగిలిన లోహఖండాన్ని సముద్రంలో పడేసారు. సముద్రములో కలిపిన ముసలము పొడి అలలకు కొట్టుకొని వచ్చి తీరాన తుంగగడ్డిగా మొలచింది. సముద్రపులోకి విసిరేసిన లోహపు ముక్కను ఒక చేప మ్రింగి వేసింది (*కశ్చిన్మత్స్యో అగ్రసీల్లోహం చూర్ణాని తరళైః తతః । ఉహ్యమానాని వేలాయాం లగ్నాని ఆసన్ కిల ఏరకాః* - 22), చేపలు పట్టువారికి చేపలలో ఈ లోహముక్క మ్రింగిన చేప కూడా దొరికింది. "జర" అను వ్యాధుడు (లుబ్ధకః) దాని పొట్ట చీల్చగా కనబడ్డ లోహపు ముక్కను బాణపు ములికిగా చేసికొన్నాడు (23).

ఇదంతా గ్రహించిన కృష్ణుడు బ్రాహ్మణ శాపము నుండి తప్పించే సామర్థ్యము కలవాడైనను, కాలరూపుడైన స్వామి ఏమి చేయక ఊరుకున్నాడు (*భగవాన్ జ్ఞాతసర్వార్థ ఈశ్వరో అపి తదన్యథా । కర్తుం న ఐచ్ఛత్ విప్రశాపం కాలరూపీ అన్వమోదత ॥* 11-1-24).

ఋషభ పుత్రులగు నవయోగీంద్రులకు, విదేహ రాజగు నిమిచక్రవర్తికి జరిగిన సంవాదము: - నిమి నవయోగీంద్ర సంభాషణమును, నారదుడు వసుదేవునకు వినిపించుట - నారద వసుదేవ సంవాదము- సర్వవిధ భయహర భాగవతధర్మములు:

శ్రీకృష్ణ దర్శనలాలసుడైన (*కృష్ణోపాసన లాలసః 11-2-1*) నారదుడు ద్వారకలోనే ఎక్కువగా నివసించేవాడు. ఎందుకంటే మృత్యుముఖంలోకి వెళ్లే సర్వ ప్రాణులు ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ఆ శ్రీకృష్ణ చరణములను ఆరాధించవలసినదే. అప్పుడే జన్మరాహిత్యము కలుగుతుంది, అని శుకుడు తెలియచేశాడు (*కో ను రాజన్ ఇంద్రియవాన్ ముకుంద చరణాంబుజమ్ । న భజేత్ సర్వతో మృత్యుర్ ఉపాస్యం అమరోత్తమైః ॥* 11-2-2). ఒకప్పుడు ద్వారకలో తమ ఇంటికి వచ్చిన నారదుని వసుదేవుడు తన సందేహనివృత్తికై ఇలా ప్రశ్నించాడు - (3)-

నారదా! మీరొక శుభప్రదమైనవారు. మీరు సర్వప్రాణుల సుఖాన్ని కోరేవారు. మీరు ఉత్తములచే కీర్తించబడే స్వామిని సేవిస్తూ సంసారికులను ఉద్ధరించుటకు తండ్రిలాంటివారు (4). హే భగవన్ దేవతలు సుఖదుఃఖాలు కలిగిస్తారు. కాని మీరు ఒక సుఖాన్నే అందించే ప్రయత్నము చేస్తారు. అందుకే మీరు ఇతర దేవతలను ఆరాధించక ఎల్లప్పుడు నారాయణస్మరణలో ఉంటారు. కావుననే మీరు అందరి హితవు కోరేవారు. దేవతలు కర్మానుసారంగా మాత్రమే ఫలాన్ని ఇచ్చేవారు. కానీ, మీలాంటి సాధువులు దీనులయందు

వాత్సల్యము కలవారు, మరి వారి కల్యాణము గూర్చే ఆలోచిస్తారు (కావుననే కంసుడు, హిరణ్యకశిపుడు, ఆయన భార్య మొదలగు వారిని నారదుడు ఉద్ధరించాడు) *(భూతానాం దేవచరితం దుఃఖాయ చ సుఖాయ చ । సుఖాయైవ హి సాధూనాం త్వాదృశాం అచ్యుతాత్మనామ్* 11-2-5), *(భజన్తి యే యథా దేవాన్ దేవా అపి తథైవ తాన్ । ఛాయా ఏవ కర్మసచివాః సాధవో దీనవత్సలాః ॥* 11-2-6). *(ఇష్టాన్ భోగాన్ హి వః దేవా దాస్యన్తే యజ్ఞభావితాః। తైః దత్తాన్ అప్రదాయ ఏభ్యః యః భుఙ్క్తే స్తేనః ఏవ సః ॥* గీత - 3-12).

ఏం చేస్తే అన్ని భయాలనుండి విముక్తి కలుగుతుందో అవి దయతో నాకు బోధించండి. భాగవతులు ఆచరించవలసిన పద్ధతులను తెల్పండి. అనగా - 'భాగవతధర్మాలు" తెల్పండి. భాగవతము అంటే ఏమిటి? సాధువులు ఎవరు? వారి లక్షణాలు ఏమిటీ అన్నీ విశదీకరించగలరు. ఈ సంసారాన్ని నిందిస్తూనే దీన్ని విడిచి పెట్టడానికి ఎవరూ ఇష్టపడరు (*విచిత్రవ్యసనాద్* - 9). ఈ సంసార భయమును తొలగించే సులభమైన మార్గాన్ని, ఉపాయాన్ని స్పష్టంగా బోధించగలరు - పూర్వజన్మలో స్వామి నాకు పుత్రుడుగా పుట్టాలని కోరాను, అది ఫలించింది. ఇప్పుడు నాకు ఇక ఈ సంసారం తొలగాలి, అది విన్నవించండి అని ప్రార్థించాడు వసుదేవుడు నారదుడితో (*బ్రహ్మన్ తథా అపి పృచ్ఛామో ధర్మాన్ భాగవతాన్ తవ । యాన్ శ్రుత్వా శ్రద్ధయా మర్త్యో ముచ్యతే సర్వతోభయాత్ ॥* 11-2-7), *(యథా విచిత్ర వ్యసనాత్ భవద్భిః విశ్వతో భయాత్ । ముచ్యేమ హి అంజసా ఏవ అద్ధా తథా నః శాధి సువ్రత ॥* 11-2-9).

నారదుడు అన్నాడు - భాగవత ధర్మాలు అడిగావు. ఇవి చాలా పవిత్రమైనవి. ఇవి సమస్త విశ్వాన్నే పావనము చేస్తాయి (11). వీటిని విన్నా, పఠించినా, ధ్యానించినా, ఆదరించినా, ఆమోదించినా- దేవతా ద్రోహి, ప్రపంచద్రోహులు కూడా పవిత్రులు అవుతారు *(శ్రుతో అనుపఠితో ధ్యాత ఆదృతో వా అనుమోదితః । సద్యః పునాతి సద్ధర్మో దేవ విశ్వద్రుహో అపి హి* (11-2-12). పరమ కల్యాణమూర్తి అయిన శ్రీమన్నారాయణుని గుర్తు చేశావు. స్వామి గూర్చి విన్నా, స్మరించినా ఆనందం కలుగుతుంది (*త్వయా పరమకల్యాణః పుణ్యశ్రవణకీర్తనః । స్మారితో భగవాన్ అద్య దేవో నారాయణో మమ ॥* 11-2-13) చెపుతాను విను -

స్వాయంభువ మనువు పుత్రుడు- ప్రియవ్రతుడు □ ఆగ్నీధ్రుడు □ నాభి □ ఋషభుడు (ఋషభదేవుడు) □ బ్రహ్మతత్త్వము తెలిసిన 100 పుత్రులు. వీరిలో భరతుడు అగ్రగణ్యుడు. భరతుడు గొప్ప విష్ణుభక్తుడు అజనాభ వర్షమునకు రాజు అయి ప్రసిద్ధికెక్కడం వల్ల, ఆ తర్వాత దాన్నే భరతవర్షము అని పిలిచారు (17). ఇతడే ఆ తరువాత మమకారముతో లేడి జన్మ, ఆపై జడభరతుడి జన్మలను పొంది ముక్తిని పొందాడు (*జన్మభిస్త్రిభిః* - 18). ఆయన 9 మంది సోదరులు 9 భూభాగాలను ఏలారు (*నవద్వీప పతయో అస్య* - 19). అవి జంబూద్వీపములోని నవ వర్షములు లేక ఖండములు - భారత, కిన్నర (కింపురుష), హరి, కురు, హిరణ్మయ, రమ్యక (రమణక), ఇలావృత, భద్రాశ్వ, కేతుమాల వర్షములు. మిగతా వారిలో 81 మంది పుత్రులు సద్బ్రాహ్మణులు అయినారు *(కర్మతంత్ర ప్రణేతారః ఏకాశీతిః ద్విజాతయః ॥* 11-2-19). మిగిలిన ఋషభుడి పుత్రులు 9 మంది సన్యాసమును పొంది మునులు అయినారు (*ఆత్మవిద్యావిశారదాః* 11-2-20). వారి పేర్లు- కవి, హవి, అంతరీక్షుడు, ప్రబుద్ధుడు, పిప్పిలాయనుడు,

ఆవిర్హోత్రుడు, ద్రుమిళుడు, చమసుడు, కరభాజనుడు (21). వారు అన్నిలోకాలు తిరుగుతూ ధర్మబోధ చేస్తారు. సుర, సిద్ధ, సాధ్య, గంధర్వ, యక్ష, నర, కిన్నర, నాగ మొదలగుగాగల లోకాలలో ధర్మబోధ చేస్తూ సంచరిస్తారు. తమ ఇచ్ఛానుసారముగా మునులు చారణులు, శివానుయాయులగు భూతములు, విద్యాధరులు, గోబ్రాహ్మణ లోకములలో సంచరించుచుండిరి. పూర్వకాలములో ఇట్లా తిరుగుతున్నవారై ఒకసారి అజనాభ వర్షములో విదేహరాజు అయిన నిమి చక్రవర్తిచే తలపెట్టిన యజ్ఞానికి వచ్చారు (24). వీరు యోగీంద్రులు అని ప్రసిద్ధి పొందినారు. వీరు మహాభాగవతోత్తములు (11-2-25). వీరు అంతటా స్వామినే దర్శించే సమర్థులు (*త ఏతే భగవత్ రూపం విశ్వంసత్ అసత్ ఆత్మకమ్*), దేనియందూ మమకారములేని వైరాగ్యులు (*ఆత్మనో అవ్యతిరేకేణ పశ్యంతో వ్యచరన్ మహీమ్* (11-2-22). వీరిని గుర్తించినవాడై (నారాయణ పరాయణాన్) తగినట్టుగా పూజించి, వీరితో జనక వంశీయుడు విదేహ రాజు అయిన నిమిచక్రవర్తి ఇలా అన్నాడు - రాక్షసమధు వైరియగు విష్ణువు యొక్క సేవకులైన మీరు లోకాలను పవిత్రం చేయాలని తిరుగుతుంటారు (*శ్రీ విదేహః ఉవాచ - మన్యే భగవతః సాక్షాత్ పార్షదాన్ వః మధుద్విషః । విష్ణోః భక్తా హి లోకానాం పావనాయ చరన్తి హి ॥* 11-2-28). మీ దర్శనము మా అదృష్టము. అసలు మానుష జన్మరావడమే దుర్లభము (మనుష్యత్వం), మానవజన్మపొందినా మోక్షము యందు శ్రద్ధ కలగడం (ముముక్షత్వం), మహానుభావుల సత్సంగము కలుగడం (మహాపురుష సంశ్రయః) అతి దుర్లభము. 84,00,000 గల వివిధ జీవరాశులలో మానవునిగా పుట్టుట అరుదుగా జరుగును. మానవజన్మ రావడమే అతికష్టమైనది. అది క్షణభంగురము అనగా ఎప్పుడు పోతుందో తెలియనిది. ఈ కొద్దికాలము జీవనమున వైకుంఠమూర్తికి ప్రియులైన భక్తుల దర్శనము కలుగుట ఇంకా దుర్లభమైనదని నేను తలుస్తున్నాను (*దుర్లభో మానుషో దేహో దేహినాం క్షణభంగురః । తత్రాపి దుర్లభం మన్యే వైకుంఠ ప్రియదర్శనమ్* (11-2-29). కావున జీవులకు పరమక్షేమమేమిటో ఆ ధర్మాలు ఏమిటో నాకు తెలియజేయగలరు. నాలాంటి సంసారులకు మీలాంటి విశుద్ధభక్తుల దర్శనం అర్ధక్షణకాలము దొరికినా చాలు. అది మమ్ములను పునీతము చేస్తుంది. ఇది సత్సంగమహిమ అని పొగిడాడు (*అతః ఆత్యన్తికం క్షేమం పృచ్ఛామః భవతః అనఘాః । సంసారే అస్మిన్ క్షణ అర్ధః అపి సత్ సంగః శేవధిః నృణామ్ ॥* 11-2-30). నాకు వినే అర్హత ఉంటే భగవానుడు తెలియజేసిన ధర్మాలను అనగా భగవత్ ధర్మాలను దయతో తెలుపవలసిందని నిమి చక్రవర్తి నవ కవులను ప్రార్థించాడు (31).

మానవ మేధస్సు గొప్పది. భగవంతునిచే ఇవ్వబడినది. దీనిని ధార్మిక కార్యములకు వాడక, ఇంద్రియలోలుడైనవాడు రోగి అవుతాడు. ఆ తర్వాత ఎనభైనాలుగు లక్షల యోనులలోకి కర్మానుసారంగా ప్రవేశించాల్సి ఉంటుంది. ఎన్నో చెడులోకాలలో జీవనము గడపవలసి ఉంటుంది. కాబట్టి అసత్తు అయిన ఇంద్రియభోగములను ఆశించక, అహింసాభావనలతో సన్మార్గము - సత్‌మార్గములో బుద్ధిని వాడి విద్యను సంపాదించి తత్త్వదర్శనులై ప్రవర్తించాలి (*న అసతః విద్యతే భావః అభావః స విద్యతే సతః । ఉభయోరపి దృష్టః అన్తః తు అనయోః తత్త్వదర్శిభిః ॥ భగవద్గీత* - 2-16). కావున భగవత్తత్త్వము, భాగవతధర్మాల గూర్చి బోధించమని నిమి చక్రవర్తి తత్త్వదర్శకులైన తొమ్మిదిమంది యోగపురుషులైన భక్తులను ప్రార్థిస్తున్నాడు.

జీవుల క్షేమము, శాంతి పొందే మార్గమేది? నిమి చక్రవర్తిచే మొదటి ప్రశ్న:

– దీనికి సమాధానంగా మొదట కవి అనే యోగేంద్రుడు ఇలా తెలియజేశాడు:

శరీరపోషణే ముఖ్యమని తలచేవారు, కలత చెందిన బుద్ధి గల మానవులు (*ఉద్విగ్న బుద్ధేః అసత్ ఆత్మభావాత్* – 11–2–33) ఎల్లప్పుడూ సర్వభయములకు లోనై ఉంటారు. అట్టివారు శ్రీహరిని ఆరాధించిన సర్వభయమునుండి రక్షణ పొందుతారు (*విశ్వ ఆత్మనా యత్ర నివర్తతే భీః*). శ్రీకృష్ణ పాదసేవనయే జీవులకు గతి (*శ్రీ కవి ఉవాచ – మన్యే అకుతశ్చిత్ భయం అచ్యుతస్య పాదాంబుజోపాసనమ్ అత్ర నిత్యమ్। ఉద్విగ్న బుద్ధేః అసత్ ఆత్మ భావాత్ విశ్వ ఆత్మనా యత్ర నివర్తతే భీః ॥* – 33). స్వయంగా స్వామిచే చెప్పబడిన ఉపాయములను ఆచరించిన అజ్ఞానులకు కూడా ఆత్మ ఉద్ధారణ పొందుతుంది. స్వయాన భగవంతునిచే తెలుపబడుటచే వాటిని భాగవతధర్మాలు అన్నారు (*యే వై భగవతా ప్రోక్తా ఉపాయా హి ఆత్మలబ్ధయే । అంజః పుంసామ అవిదుషాం విద్ధి భాగవతాన్ హి తాన్ ॥* 11–2–34). ఈ భాగవతధర్మాలు ఆచరిస్తే మనకు తెలిసి వచ్చే కష్టాలు, తెలియక ప్రమాదవశాత్తు వచ్చే కష్టాలు అన్నీ తొలగిపోతాయి, మనిషి బాగుపడతాడు, దిగజారిపోడు – (11–2–35). అవి–

1. మానవుడు తన స్వభావ ప్రేరణము వలన శరీరముతోను, మనస్సుతోను, వాక్కుతోను, ఇంద్రియములతోను చేసిన కర్మల అన్నింటిని పరమపురుషుడగు నారాయణునకు సమర్పించవలెను. అట్టివాడే భాగవతోత్తముడు (*కాయేన వాచా మనసా ఇంద్రియైః వా బుద్ధ్యా ఆత్మనా వా అనుసృత స్వభావాత్ । కరోతి యత్ యత్ సకలం పరస్మై నారాయణాయ ఇతి సమర్పయేత్ తత్॥* 11–2–36).
2. మానవుడికి భేద బుద్ధి వల్లనే (ఇది నాది అది వాడిది అనుకోవడం) భయం కలుగుతున్నది. స్వామికంటే వేరు వస్తువు ఉన్నదనుకుంటే భయం (*భయం ద్వితీయ అభినివేశతః* = ద్వితీయ + అభి + న ఇవ + ఈశతః 11–2–37). ఉన్న భగవంతుణ్ణి లేదు అంటాము, పోయే దేహాన్ని ఉన్నది అనుకుంటాము (*ఈశాద్ అపేతస్య విపర్యయో అ స్మృతిః* – 37). *ఆపత్ శంకా భయమ్* – ఆపద వస్తుందనేదీ భయం – ఇది శరీరానికా? ఆత్మకా? ఆత్మకు చావులేదు. అంతా స్వామిదే అనుకున్నవాడికి భయంలేదు. కావునా స్వామిని గురువుగా భజించి ఆయన చెప్పినట్లుగా నడుచుకొన్న భయము వదులుతుంది– *భయం ద్వితీయాభినివేశతః స్యాత్ ఈశాత్ అపేతస్య విపర్యయో–అస్మృతిః । తన్మాయయా అతో బుధః ఆభజేత్ తం భక్త్యా ఏకయా ఈశం గురుదేవతాత్మా* (11–2–37).

   నిజంగా స్వామి తప్ప రెండవ వస్తువు లేదు. రెండవ వస్తువు ఉన్నది అనుకోవడమే మాయ. మాయాబుద్ధి కల్పితమైనది. ఇది కలలోని కోరికల లాంటిది. కావున బుద్ధి కలవాడు సంకల్ప వికల్పాత్మకమైన మనస్సును నిగ్రహించగలిగితే అభయము వస్తుంది. దానివల్ల స్వతంత్రము, మనోల్లాసము, ఆనందము పొందవచ్చును (*అవిద్యమానో అపి అవభాతి హి ద్వయోః ధ్యాతుర్ధియా స్వప్నమనోరథౌయథా । తత్కర్మ సంకల్పవికల్పకం మనో బుధో నిరుంధ్యాద్ అభయం తతః స్యాత్* 11–2–38).

3. సిగ్గువదిలినవాడై (తప్పుపనులు చేసిన సిగ్గుపడాలితప్ప భగవన్ నామ ఉచ్చారణకై సిగ్గుపడరాదు) స్వామి యొక్క నామాలను, గుణాలను కీర్తిస్తూ అంతటా తిరుగుతూ స్వామి కథలను చెప్పుకోవాలి (*శృణ్వన్ సుభద్రాణి రథాంగపాణేర్ జన్మాని కర్మాణి చ యాని లోకే । గీతాని నామాని తదర్థకాని గాయన్ విలజ్జో విచరేద్ అసంగః ॥* 11-2-39). (*జనకర్మ చ మే దివ్యమ్* - గీత). (*జన్మ కర్మ చ మే దివ్యమ్ ఏవం యో వేత్తి తత్త్వతః । త్యక్త్వా దేహం పునర్జన్మ న ఏతి మామ్ ఏతి సః అర్జున ॥* - భగవద్గీత 4-9) శ్రీహరికీర్తనలను పాడుకుంటూ కీర్తించడం వల్ల స్వామి యందు అమిత అనురాగము శ్రద్ధ కలిగి, పిచ్చివానివలె పెద్దగ నవ్వుచు, ఏడ్చుచు, పాడుచు, నృత్యము చేయుచూ ఉంటాడు (*ఏవం వ్రతః స్వప్రియనామకీర్త్యా జాత అనురాగో ద్రుతచిత్త ఉచ్చైః । హసతి అసౌ రోదితి రౌతి గాయతి ఉన్మాదవత్ నృత్యతి లోకబాహ్యః* (11-2-40). సృష్టిలో ఏది చూసినా - ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, నీరు, భూమి, సూర్యచంద్రులు, ప్రాణులు, దిక్కులు, వృక్షాదులు, నదులు, సముద్రములు, స్థావర జంగమాత్మక పదార్థములన్నీ మరి ఏ ప్రాణిని చూసినా స్వామి రూపం అని చూడాలి - *ఖం వాయుం అగ్నిం సలిలం మహీం చ జ్యోతీంషి సత్త్వాని దిశో ద్రుమాదీన్ । సరిత్ సముద్రాంశ్చ హరేః శరీరం యత్కించ భూతం ప్రణమేత్ అనన్యః* (11-2-41). ఇవి భాగవతుల లక్షణములు.

పైన తెల్పిన విధానము ఆచరిస్తే దేన్ని చూసినా చూడకపోయినా (కనులు మూసినా, కనులు తెరిచినా) స్వామియే అంతటా అన్నింటా కనబడతాడు. చూచుట, భక్తి, విరక్తి, భగవంతుని యందు మనస్సు, బుద్ధి అన్ని ఏకకాలంలోనే కలుగుతాయి. ఇది ఎలాగంటే కోరిన పదార్థము దొరికి తింటున్నప్పుడు సంతోషము కలగడం, ఆకలి తొలగడం, పుష్టి కలగడం అన్ని ఒకే సమయంలో పొందినట్లుగా ఉంటుంది. అలాగే, నీరు తాగడం వల్ల దప్పిక బాధ పోవడం, నోట మాట రావడం మొదలగునవి ఏక కాలంలోనే అన్ని జరిగినట్టుగా ఉంటుంది (*భక్తిః పరేశ అనుభవో విరక్తిః అన్యత్ర చ ఏషః త్రికః ఏకకాలః । ప్రపద్యమానస్య యథా అశ్నతః స్యుః తుష్టిః పుష్టిః క్షుద్ అపాయో అనుఘాసమ్ ॥* 11-2-42).

ఈ విధముగా స్వామి చరణకమలములను పట్టుకున్నవాడికి భక్తి, తత్త్వజ్ఞానము, వైరాగ్యము అను "భావత్రయము" కలగడం వల్ల పరమశాంతిని స్వయంగా అనుభవిస్తాడు, ఆ భాగవతోత్తముడు (ఇతి *అచ్యుతాంఘ్రిం భజతో అనువృత్త్యా భక్తిర్ విరక్తిర్ భగవత్ ప్రబోధః । భవన్తి వై భాగవతస్య రాజన్ తతః పరాం శాంతిం ఉపైతి సాక్షాత్* 11-2-43). దీని అర్థం గృహస్థాశ్రమధర్మాలను వదలమనికాదు. గృహస్థుడిగా తన బాధ్యతలను నిర్వర్తిస్తూ స్వామిని వదలరాదు.

నిమి చక్రవర్తిచే వేయబడిన రెండవ ప్రశ్న : శ్రీహరికి దగ్గర కావాలంటే ఏం చేయాలి? భాగవతోత్తముడు ఎవరు? భాగవతుడు ఏది ఆచరించాలి? భాగవతులు ఏది మాట్లాడాలి?

శ్రీ హవి యోగీంద్రుడిచే సమాధానము

సర్వభూతముల యందు స్వామినే చూడాలి. మరియు అన్ని ప్రాణులు స్వామి యొక్క విరాట్ రూపములోనే ఉన్నాయనే భావనగలవాడే భాగవతోత్తముడు (*సర్వభూతేషు యః పశ్యేత్ భగవద్భావం*

ఆత్మనః । భూతాని భగవతి ఆత్మని ఏషః భాగవతోత్తమః ॥ 11-2-45).

స్వామి యందు, స్వామి భక్తులయందు ప్రేమ, అజ్ఞానులపై కృప, భగవద్విరోధులపై ఉపేక్ష భావము (పట్టించుకొనని) కలవాడు మధ్యమ భక్తుడు - (46). ఇతడు ఎవ్వరినీ ద్వేషించడు. ఇతడికి భేదబుద్ధి ఉంటుంది.

శ్రీహరి ప్రీతికై కేవలము అర్చావిగ్రహమునే పూజించుచూ, ఆయన భక్తులను గాని ఇతరులను గాని పట్టించుకోని వాడు సాధారణ భక్తుడు (*అర్చాయామేవ హరయే పూజాం యః శ్రద్ధయా ఈహతే । న తద్భక్తేషు చ అన్యేషు స భక్తః ప్రాకృతః స్మృతః* 11-2-47).

ఇంద్రియములచే ప్రాపంచిక విషయములను అనుభవించుచున్నను, వాటిపై ద్వేషముగాని ఆమోదమును గాని చూపనివాడు, రాగద్వేషములు లేనివాడు, ఇదంతా (ఇంద్రియములు, ఇంద్రియార్థములు, ద్వంద్వములు మొదలగునవి) స్వామి యొక్క మాయా శక్తి పని అని తెలుసుకున్నవాడు ఉత్తమ భాగవతుడు, భాగవతోత్తముడు (*గృహీత్వా అపి ఇంద్రియైర్ అర్థాన్ యః న ద్వేష్టి న హృష్యతి । విష్ణోః మాయామిదం పశ్యన్ స వై భాగవతోత్తమః ॥* 11-2-48).

దేహము సర్వదా జన్మ వినాశనములకు లోనగును. ప్రాణము ఆకలిదప్పులతో పీడింపబడును. మనస్సు సర్వదా కోరికలతో ఆతురత చెందియుండును. పొందజాలనట్టి వాటికై మనస్సు వశమున గల బుద్ధి అత్యాశతో పన్నాగములు పన్నుచుండును. ఇంద్రియములు ఇంద్రియార్థములు పొందుటకై అలసి పోవుచుండును. ఇట్టి క్లేశములకు లోనుగాక శ్రీ హరిస్మరణ చేయువాడు భాగవతోత్తముడు. నిరంతరము శ్రీహరిని స్మరించుచూ, దేహ ఇంద్రియ ప్రాణ మనోబుద్ధుల ఈ ఐదింటి ఉత్పత్తి, వీటి వినాశనము కలుగునని తలచుచుండునో, ఎవడు ఆకలి, భయము దప్పిక, అనంత కర్మలు మొదలగు సంసారిక ధర్మముల ద్వారా మోహమును చెందడో అట్టివాడు ఉత్తమ భాగవతుడు. సంసారంలో ఉండి స్వామిని మరువని వాడు, అంతటా స్వామినే చూచువాడు భాగవతోత్తముడు (*దేహ ఇంద్రియ ప్రాణమనోధియాం యః జన్మ అప్యయ క్షుద్భయ తర్షకృచ్ఛ్రైః । సంసారధర్మైః అవిముహ్యమానః స్మృత్యా హరేః భాగవత ప్రధానః ॥* 11-2-49). విషయ భోగేచ్ఛలేక, కర్మ ప్రవృత్తిలేక, వాసనలులేని మనస్సు కలిగి, శ్రీవాసుదేవుని ఆశ్రయించినవాడు భాగవతోత్తముడు (*న కామకర్మబీజానాం యస్య చేతసి సంభవః । వాసుదేవ ఏక నిలయః స వై భాగవతోత్తమః* -50). ఉన్నత కులములో పుట్టుక, కర్మ, వర్ణము, ఆశ్రయము లేదా జాతి వల్ల అహంకారము కలుగనివాడు శ్రీవాసుదేవునికి ప్రియుడు (*న యస్య జన్మకర్మాభ్యాం న వర్ణాశ్రమజాతిభిః । సజ్జతే అస్మిన్ అహంభావో దేహే వై స హరేః ప్రియః ॥* 11-2-51).

సంపదయందు, దేహ విషయముల యందు “ఇది నాది, ఇది వాడిది” అనే భేదదృష్టిలేక, “అంతా స్వామికి చెందినది” అనే మానవుడు సర్వభూతములయందు సమభావము, ప్రేమకలవాడు అవుతాడు. అతడే భాగవతోత్తముడు (*న యస్య స్వః పర ఇతి విత్తేషు ఆత్మని వా భిదా । సర్వభూతసమః శాన్తః స వై భాగవతోత్తమః* 11-2-52).

శ్రీహరి చరణకమలములు తప్ప మరి ఏదియూ ఈ ప్రపంచమున సారమైన వస్తువు లేదని గట్టిగా నమ్మి, త్రిభువన రాజ్యలక్ష్మి వచ్చినా క్షణకాలమైనా చలించక స్వామి చరణములను వదలనివాడు వైష్ణవాగ్రగణ్యుడు *(త్రిభువన విభవహేతవే అపి అకుంఠ స్మృతిః అజితాత్మ సురాదిభిః విమృగ్యాత్ । న చలతి భగవత్పదారవిందాత్ లవ నిమిషార్ధమపి యః స వైష్ణవాగ్ర్యః* 11-2-53).

చంద్రుడు ఉదయించగానే సూర్యుడి తాపము పోయినట్లుగా, శ్రీకృష్ణ చరణముల అంగులీనఖమణుల శీతల కిరణములు జీవుల హృదయములో గల తాపములను పోగొడ్తాయి *(భగవతః ఉరువిక్రమాంఘ్రిశాఖా నఖమణి చంద్రికయా నిరస్తతాపే । హృది కథం ఉపసీదతాం పునః సః ప్రభవతి చంద్ర ఇవ ఉదితే అర్క తాపః* 11-2-54). పరిహాసానికైనా, హేళనగా అయినా శ్రీహరి నామము పలికిన అది పాపరాశిని నాశనము చేస్తుంది. అటువంటి ప్రేమమూర్తి అయిన శ్రీహరి పాదపద్మముల చిహ్నములు ఎవరి హృదయాలలో విరాజిల్లుతాయో వారే భాగవతోత్తములు *(విసృజతి హృదయం న యస్య సాక్షాత్ హరిః అవశ అభిహితః అపి అఘ ఓఘ నాశః । ప్రణయరశనయా ధృతాంఘ్రిపద్మః స భవతి భాగవత ప్రధాన ఉక్తః* - 55).

విష్ణుమాయ అంటే ఏమిటి? నిమి చక్రవర్తిచే తరువాత ప్రశ్న

మహాయోగులను కూడా మోహపరచు విష్ణుమాయను గూర్చి తెల్పండి. మాయ ఎలాంటిది? దాని స్వరూపము ఏమి? *(శ్రీరాజా ఉవాచ - పరస్య విష్ణోః ఈశస్య మాయినాం అపి మోహినీం । మాయాం వేదితుం ఇచ్ఛామః భగవన్తః బ్రువన్తు నః ॥* 11-3-1). సంసారతాపములో ఉన్నవాణ్ణి, ఈ హరికథామృతమును ఎంతతాగినా సరిపోవడం లేదు, కావున నాకు ఈ విషయము కూడా తెల్పగలరు. (11-3-2).

స్వామి తన అంశలైన జీవులకు వారి వారి కర్మలను అనుసరించి పంచ భూతములతో కల వివిధ శరీరములను ఇచ్చి వారికి విషయభోగముల యందు ఆసక్తి కలిగించుటే మాయ (11-3-3). అదే సృష్టి క్రమము. పంచ భూతములు కల శరీరములోకి జీవుడితో సహా మనస్సు, పది విధములగు జ్ఞాన కర్మేంద్రియములు వివిధ గుణములతో విషయ సమూహములను అనుభవించడానికి సిద్ధమయేటట్లు చేసేదే మాయ *(ఏవం సృష్టాని భూతాని ప్రవిష్టః పంచ ధాతుభిః । ఏకదా (mind) దశధాత్మానం (10 ఇంద్రియాలు) విభజన్ జుషతే గుణాన్* (11-3-4), ఉదాహరణకు త్వక్ ఇంద్రియము (స్పర్శవల్ల) వల్ల - మృదువు, కఠినత్వము, శీతోష్ణములు తెలుసుకొని అనుభవించుట. అనుభవించేది మనస్సు అట్లా చేయమనేది మనస్సుకు వశమైన వక్రబుద్ధి. ఇంద్రియములను ప్రకోపింప చేసి బుద్ధిద్వారా మనస్సు అనుభవిస్తుంది. ఇదే మాయ. వాసనారాశితో కూడిన మనస్సు ఇంద్రియములచే కర్మలను చేయించి, సుఖదుఃఖములైన కర్మఫలములను అనుభవించి, వాటి ఫలితముగా జీవుని లౌకికబద్ధునిగా చేసి, శరీరాలను మారుస్తూ ప్రపంచంలో సంచరించడం - భగవన్ మాయా ఫలమే *(గుణైర్గుణాన్ స భుంజాన ఆత్మప్రద్యోతితైః ప్రభుః । మన్యమాన ఇదం సృష్టమ్ ఆత్మానం ఇహ సజ్జతే* 11-3-5). *(శరీరం యత్ అవాప్నోతి యత్ చ అపి ఉత్క్రామతి ఈశ్వరః । గృహీత్వా ఏతాని సంయాతి వాయుః గంధాన్ ఇవ ఆశయాత్ ॥* - వాయువు

గంధమును మోసికొని పోవునట్లు, జీవుడు తన అలవాట్లను ఒక దేహము నుండి మరొక దేహములోనికి తీసుకువెళతాడు. అంటే బద్ధజీవాత్మను అంటిపెట్టుకొని మనో ఇంద్రియాలతో గల సూక్ష్మలింగశరీరము వేరొక దేహమున ప్రవేశించును - గీత 15-8). పూర్వజన్మ వాసన, సంస్కారముల వల్ల మనస్సు నిండా కోర్కెలను నింపుకొని కర్మలు చేస్తూ - కర్మఫలాలను అనుభవిస్తూ, అదే సుఖమని ఎన్నో జన్మలు పొందుతారు (*కర్మాణి కర్మభిః కుర్వన్ సనిమిత్తాని దేహభృత్ । తత్ తత్ కర్మఫలం గృహ్ణన్ భ్రమతి ఇహ సుఖేతరమ్ ॥* 11-3-6). (ఈ వాసనలు ఎలా ఉంటాయంటే కొందరికి తీపి, కొందరికి కారం, కొందరికి పులుపు అంటే ఇష్టం. అలాగే "ఆ వస్తువును, లేక ఆ అమ్మాయిని నా కళ్ళతో చూడు" అనడం లాంటిది) (Just like bees are attracted to flowers to collect honey, while insects or flies are attracted to wounds to collect pus and blood.) ఒకే విషయముపై చర్చించమంటే భిన్న భిన్న అభిప్రాయాలు, మళ్ళీ వాళ్ళు చెప్పేదే సరి అయినది, ఇతరులు చెప్పేది తప్పు అంటారు, అదే మాయ.

లోకో భిన్న రుచిః - అనడం అది మాయ వల్లనే - అదే వాడి వాసన, సంస్కారము అంటాము. ఇలా కర్మలను చేస్తూ విషయములను అనుభవిస్తూ వాటి ఫలితంగా వచ్చే దేవమనుష్య తిర్యక్ మొదలగు వివిధ శరీరములతో వివిధ లోకాలలో సంచరిస్తూ ఉండడమే మాయ. ఇలా చేసే కర్మల ఫలితం లాక్కుపోతుంది. కొత్త శరీరాలు ఇప్పిస్తుంది. ఈ విధంగా మళ్ళీ ప్రళయకాలం వచ్చేంతవరకు బలవంతంగా జనన మరణములను అనుభవించుటే మాయ (*ఇత్థం కర్మగతీర్ గచ్ఛన్ బహు అభద్ర వహాః పుమాన్ । ఆభూత సంప్లవాత్ సర్గప్రలయౌ అశ్నుతే అవశః ॥* 11-3-7). ప్రళయము ఎలా ఉంటుందంటే -

ప్రళయ కాలము రాగానే అది ప్రకృతిని లాగేస్తుంది (8). అప్పుడీ భూమిపై 100 సం॥లు వర్షము ఉండక, భయంకరమగు కఱువు, సూర్యుడి వేడి ఎక్కువై ముల్లోకాలను తపింప చేస్తాడు (9). పాతాళమున గల సంకర్షణుడి ముఖమునుండి (శంకరుడు = ఆదిశేషుడి విషజ్వాలలు) వచ్చు అగ్నిజ్వాలలు పాతాళమునుండి స్వర్గము వరకు గల లోకాలను దగ్ధము చేస్తుంది (10). (దగ్ధగోపిండవత్ - కాలిన పిడక లాగా). తర్వాత ప్రళయకాలములో, సంవర్తకములను మేఘము ఏనుగుతొండము లాంటి పెద్ద పెద్ద ధారల వర్షముతో 100 సంవత్సరాలు నీటిని కురిపిస్తాయి. దానివల్ల బ్రహ్మాండము నీటిలో మునిగిపోతుంది (11). హిరణ్యగర్భుడు (బ్రహ్మ) బ్రహ్మాండాన్ని విడచి పెట్టడం వల్ల, ఇంధనహీనమైన అగ్నికనబడకుండా పోయినట్లుగా బ్రహ్మాండము అవ్యక్తం అయి కారణము (కారణోదకశాయి విష్ణువులోకి) లోనికి ప్రవేశిస్తుంది. (12). అది ఎలాగంటే భూమి నీటిలోనికి అదృశ్యమవుతుంది. కరిగిపోతుంది, అలాగే నీరు □ అగ్ని □ వాయువు □ ఆకాశం □ తామస అహంకారములోనికి లీనమగును (13,14). అలాగే ఇంద్రియములు, మనస్సు, బుద్ధి వాటి అధిష్ఠాన దేవతలు తన్మాత్రలతో పాటు రాజస సాత్త్విక అహంకారముల యందు లీనమవుతాయి (15). తామస రాజస సాత్త్విక అహంకారములు మహత్తత్త్వములో కలుస్తాయి. ఇది అవ్యక్తస్థితిలో స్వామిలోనికి ప్రవేశిస్తుంది (15). (అదే స్వామి వక్షఃస్థలంలో శ్రీవత్సపుట్టుమచ్చకు స్థానం అని పెద్దలు చెబుతారు. అదే లక్ష్మీదేవికి స్థానం, సృష్టికార్యారంభంలో లక్ష్మీదేవి దుర్గాదేవిగా మార్పు చెంది అవతరించి ఈ సృష్టింపబడ్డ లోకాలలో దుర్గాదేవిగా, అమ్మగా, తల్లిగా, శక్తిగా శివుడైన తండ్రితో కలసి

ఉంటుంది. అర్ధనారీశ్వరుడు కైలాసములో విరాజమానుడై ఉంటాడు. తల్లి ఒడిలో బిడ్డలు సురక్షితముగా ఉన్నట్టుగా ఈ జీవరాసులు "దేవిధామ్"లో కాలం గడుపుతుంటారు. జీవులను కన్నతల్లి దుర్గాదేవి. విష్ణు అంశనే బ్రహ్మ - మొదటి జీవుడు. బ్రహ్మలో నుండి పుట్టినవాడు శివుడు, బ్రహ్మమానస పుత్రులు, ప్రజాపతులు, లోకపాలకులైన దేవతలు మున్నగువారు) (మంత్రపుష్పం వేదభాగములలో ఒకటి. దానిలో *సామ్రాజ్యం చ వైరాజ్యం....* మొదలగు వేదమంత్రమునకు అర్థము- సృష్టి ప్రళయ విహారములు స్వామి నుండి, అని కీర్తించుట- 12).

ఇలా సృష్టిస్థితి సంహారములు చేయునట్టిది, త్రివర్ణములు కలది (లోహిత, శుక్ల, కృష్ణవర్ణములు) - సత్త్వ రజస్తమో గుణములు కలది స్వామి వైష్ణవమాయ *(ఏషా మాయా భగవతః సర్గ స్థితి అన్త కారిణీ । త్రివర్ణా వర్ణితా అస్మాభిః* 11-3-16). (ఆవిడ యోగమాయ, మహామాయలుగా విరాజిల్లుతుంది. ఈ మాయాదేవి - దుర్గ - పార్వతి, శ్రీహరికి చెల్లెలు, శ్రీకృష్ణ సహోదరి - వివిధ రూపాలను పొందుతుంది - మహంకాళిగా, భద్రకాళిగా మొదలగునవి. శ్యామశాస్త్రి తన కీర్తనలో ఈమెను కృష్ణసహోదరిగా వర్ణిస్తాడు). అందువల్లనే మధురమీనాక్షిని కృష్ణస్వామి శివునికి కన్యాదానము చేసాడంటారు. ఈవిడే కంచి కామాక్షి. భక్తుల కోరికలను తీర్చేది. భార్యా రూపంలో భర్త కోరికలను తీరుస్తుంది. భర్త మంచివాడైతే స్వర్గానికి - మోక్షద్వారానికి అనుకూలించేట్టు చేస్తుంది. భర్త చెడ్డవాడైతే నరకద్వారానికి పంపిస్తుంది. తల్లిగా పుత్రులను లాలించి పాలిస్తుంది. అందుకే మాతృదేవో భవ. ఆ తర్వాతే పితృదేవో భవ, ఆచార్య దేవో భవ, అతిథిదేవో భవ, ప్రాణిదేవో భవ. స్త్రీ శక్తిరూపిణి, ఆవిడను పొందే హక్కు "శక్తిమాన్" పురుషుడిదే, ఇవి వేరుగా ఉండలేవు. కలసి ఉంటే సంసారం అనే మాయను దాటగలరు. శుద్ధభక్తితో ఆ శ్రీహరిని ఆరాధిస్తే మోక్షానికి అర్హత చూపిస్తాడు (*మోక్షదాత విష్ణోర్ న సంశయః*). దీనికి చెందిన జ్ఞానం శివుడి దగ్గర ఉంది. - *జ్ఞానం తు శంకరాదిచ్ఛేత్, వైష్ణవానాం యథా శంభో*. ఈ కృష్ణతత్త్వమునే శివుడు ఎప్పటికీ పార్వతికి బోధిస్తాడు. ఇది అర్థం చేసుకొనే దాకా "దేవిధామ్" (ప్రకృతి) అనే జైల్లో బంధించబడతాడు జీవుడు.)

ఆ తర్వాత, నిమి చక్రవర్తి వేసిన ప్రశ్న: దాట శక్యము కాని యీ విష్ణుమాయను ఎట్లా సులభంగా దాటాలి? దుర్లభమైన యీ సంసారాన్ని సులువుగా ఎలా వదలించుకోవాలి?

దీనికి సమాధానంగా శ్రీ ప్రబుద్ధ యోగీంద్రుడు ఇలా తెలియజేసాడు.

దుఃఖము పోవడానికి, సుఖము కలగడానికి మైథున భావన విడనాడాలి. "మైథున భావమ్" (*మిథునీ చారిణామ్*) తో చేసే పనులన్నీ విపరీత ఫలాన్నే ఇస్తాయి. జీవితాన్ని అనుభవించాలి, సుఖాన్ని పొందాలనే ఆలోచనలతో కర్మలను చేస్తూ మైథునమార్గమున సంచరించువారికి చివరికి మిగిలేది దుఃఖమే (*శ్రీ ప్రబుద్ధః ఉవాచ - కర్మాణి ఆరభమాణానాం దుఃఖహత్యై సుఖాయ చ । పశ్యేత్ పాక విపర్యాసం మిథునీచారిణాం నృణామ్ ॥* 11-3-18).

ఇక "ధనము" అంటే – దుఃఖాన్ని ఇచ్చేది (*నిత్య ఆర్తిదేన విత్తేన* – 19), అధిక కష్టముతో లభించేది. సంపాదించేవాడికి, ధనాన్ని దాచేవాడికి చావును తెచ్చిపెట్టేది ధనము *(దుర్లభేన ఆత్మమృత్యునా)*. ధనము అంటే దుఃఖము కాబట్టి దానివల్ల పొందే అన్ని వస్తువులు దుఃఖాన్ని కలుగచేస్తాయి. ధనము వల్ల పొందే గృహము, పరివారము, పశువులు, ఆస్తులు మొదలగునవి అన్నీ అనిత్యవస్తువులే. కాబట్టి ఇంక సుఖము ఎట్లా కలుగుతుంది? *(నిత్య ఆర్తిదేన విత్తేన దుర్లభేన ఆత్మమృత్యునా । గృహ అపత్య ఆప్త పశుభిః కా ప్రీతిః సాధితైః చలైః* 11–3–19) (ధనం అనిత్యము కావున అది తెచ్చిపెట్టే వస్తువులన్ని అనిత్యములే. ధనము చంచలమైనది. కాబట్టి ధనం ఉంటే వెంటనే ధర్మానికి వినియోగించాలి).

ఇక "అసూయ" ఈ లోకము మరియు స్వర్గాదిలోకములలో ఉన్నవారికి ముఖ్యంగా ఉన్నత పదవులలో ఉన్న వారి మధ్య మనస్పర్ధలు, అసూయ పేరుకుపోయి ఉంటాయి. అసూయ వల్లనే స్వామిజీల మధ్య ఐక్యత కుదరదు. పరమార్థాన్ని ఇచ్చే స్వామికై చేసే కర్మలు కాక, సంసారానికై లోకానికై పొందే విద్యలు, చేసే కర్మల వల్ల వచ్చే ఫలితాలు నశ్వరమైనట్టివి (నాశనము పొందేవి, అనిత్యములు) మరియు అవి గొప్పవారిలో కూడా మనఃస్పర్ధలను, అసూయను తెచ్చిపెడతాయి (*ఏవం లోకం పరం విద్యాత్ నశ్వరం కర్మనిర్మితమ్ । సతుల్య అతిశయధ్వంసం యథా మండల వర్తినామ్* 11–3–20). చిన్ని పాలకులు, బీదవారి మధ్య అసూయ త్వరగా బయటపడుతుంది. పెద్దవారు భవనములలో, చిన్నవారు వీధులలో అసూయ ప్రకటిస్తారు. మరి ఈ లంపటాల నుండి బయటపడేదెట్లా అంటే –

సరియైన గురువును ఆశ్రయించాలి. గురువు సంసారి కారాదు. శబ్దబ్రహ్మయందు (వేదములు, వేదాంతము) పరబ్రహ్మయందు (స్వామిని కనుగొన్నవాడై) నిష్ణాత (expert) అయి ఉండి గురుపరంపర కల్గి ఉండాలి. అతడే సరి అయిన గురువు (*తస్మాద్ గురుం ప్రపద్యేత జిజ్ఞాసుః శ్రేయ ఉత్తమమ్ । శాబ్దే పరే చ నిష్ణాతం బ్రహ్మణి ఉపశమ ఆశ్రయమ్* 11–3–21). (*అశ్రద్దధానాః పురుషాః ధర్మస్య అస్య పరన్తప । అప్రాప్య మాం నివర్తన్తే మృత్యు సంసార వర్త్మని ॥* – నా భక్తియుత సేవ మరియు ధర్మాచరణయందు శ్రద్ధలేనివారు నన్ను పొందజాలక తిరిగి జనన మరణములకు లోనవుతారు – గీత – 9–3). (*మహా ఆత్మానః తు మాం పార్థ దైవీం ప్రకృతిం ఆశ్రితాః । భజన్తి అనన్య మనసః జ్ఞాత్వా భూత – ఆదిం అవ్యయమ్ ॥* గీత 9–13). ఉపదేశామృతము (1) నందు ఇట్లు చెప్పబడినది – *వాచోవేగం మనసః క్రోధవేగం జిహ్వావేగం ఉదరోపస్థవేగం । ఏతాన్ వేగాన్ యో విషహేత ధీరః సర్వామపి మాం పృథివీం స శిష్యాత్ ॥*. గురువు ఎల్లప్పుడూ శ్రీహరిని కీర్తించేవాడై ఉండాలి (*ఆత్మాత్మతో హరిః*), శ్రీహరి గూర్చి తెలుసుకొన్నవాడై ఉండాలి. భాగవతధర్మాలు తెలుసుకొని ఆచరణలో పెట్టినవాడై ఉండాలి. అటువంటి గురువును ఆరాధిస్తూ గురువు యందు కపటప్రేమలేనివాడై ఉండాలి (*తత్ర భాగవతాన్ ధర్మాన్ శిక్షేత్ గురుఆత్మదైవతః । అమాయయా అనువృత్త్యా యైః తుష్యేద్ ఆత్మా ఆత్మదో హరిః ॥* 11–3–22). ఇలాంటి గురువును పొందినవాడై, సంసార విషయముల యందు మనస్సును పోనీయక, సత్పురుషులతో సాంగత్యము కలిగి ఉండి, తనకంటే తక్కువ వారి యందు, అవిద్య కలవారియందు ఇతర ప్రాణులయందు దయచూపుతూ, సమానులైన వారితో మైత్రిని కలిగి ఉండి, ఉత్తమ పురుషులయందు వినయ విధేయతలతో మెలగాలి

(సర్వతో మనసో అసంగం ఆదౌ సంగం చ సాధుషు । దయాం మైత్రీం ప్రశ్రయంచ భూతేషు అద్ధా యథోచితమ్ ॥ 11-3-23). *(మాం చ యః అవ్యభిచారేణ భక్తియోగేన సేవతే । సః గుణాన్ సమతీత్య ఏతాన్ బ్రహ్మ - భూయాయ కల్పతే ॥* గీత 14-26). శౌచము, తపస్సు, ఓర్పు, మౌనము, స్వాధ్యాయము, సరళత్వము, బ్రహ్మచర్యము, అహింస, జంటల యందు సమత్వము (సుఖదుఃఖాలు, రుచి అరుచి, కష్టసుఖాలు, సంపద ఆపద, ధనము బీదరికము) నేర్వాలి (*శౌచం తపః తితిక్షాం చ మౌనం స్వాధ్యాయం ఆర్జవమ్ బ్రహ్మచర్యమ్ అహింసాం చ సమత్వం ద్వంద్వసంజ్ఞయోః* - 24). విష్ణుపురాణము (3.8.9) ఇట్లు తెలిపినది - *వర్ణాశ్రమాచారవతా పురుషేణ పరః పుమాన్ । విష్ణురారాధ్యతే పన్థా నాన్యత్తత్తోషకారణమ్ ॥* - వారి వారి మానసికస్థితిని బట్టి చేయు విధ్యుక్తకర్మఫలములను విష్ణుభగవానునికి సమర్పించి వాటిని అనుభవించుట ద్వారా ప్రతి మానవుడు ఆ యా కర్మఫలములు అంటక పూర్ణత్వమును సాధించగలడు. అట్లే భగవద్గీత (18.45) యందు శ్రీకృష్ణుడు *"స్వే స్వే కర్మణి అభిరతః సంసిద్ధిం లభతే నరః"* అని స్పష్టముగా పలికియుండెను. ఈ విధముగా జ్ఞానవంతుడైన జీవుని తృప్తిపరచుటకు శక్యము కానిదియు, అగ్ని వలె దహించునదియు నగు కామమనెడి నిత్యవైరిచే ఆవరింపబడును (*ఆవృతం జ్ఞానమేతేన జ్ఞానినో నిత్యవైరిణా। కామరూపేణ కౌన్తేయ దుష్పూరేణ అనలేన చ ॥* - గీత - 3-39). అన్నింటిలో స్వామిని చూస్తూ సరళమైన జీవితాన్ని గడుపుతూ, వచ్చినదానితో సంతుష్టుడై జీవితాన్ని గడపాలి *(సర్వత్ర ఆత్మ ఈశ్వర అన్వీక్షాం కైవల్యమ్ అనికేతతాం । వివిక్త చీర వసనం సంతోషం యేన కేనచిత్ ॥* 11-3-25). శ్రీమద్భాగవతశాస్త్రమును శ్రద్ధతో పఠిస్తూ, ఇతర శాస్త్రముల నిందచేయక *(సత్యం బ్రూయాత్ ప్రియం బ్రూయాత్)*, సత్యమును పరిరక్షిస్తూ, శమదమములను కలిగి మనస్సు, వాక్కు, కర్మలను జాగ్రత్తగా వాడుకోవాలి (*శ్రద్ధాం భాగవతే శాస్త్రే అనిందా మన్యత్ర చాపి హి । మనో వాక్ కర్మదండం చ సత్యం శమదమావపి ॥* 11-3-26).

మనస్సుకు శిక్ష (దండం) - ధ్యానము చేయుట
వాక్కుకు శిక్ష (దండం) - మౌనం వహించుట
కర్మకు శిక్ష (దండం) - ఈశ్వరార్పణము

(మిగతా శాస్త్రములను నింద చేయరాదు - అనగా శివభక్తులను వారికి ఇష్టమైన శాస్త్రములను, దేవీ భక్తులను వారికి నచ్చిన దేవీభాగవతాన్ని చదువుకోనీయి. ఏమీ అనరాదు. వారు దానిలో పరిపూర్ణత చూపిన, సరియైన జ్ఞానము ప్రాప్తించిన, ఆయా శాస్త్రాలలోని సారము గ్రహించినవారైన, ఆయా శాస్త్రాలలోని నిగూఢ అర్థాలు తెలుసుకోగలవారైతే వెంటనే శ్రీకృష్ణ భక్తిప్రదమైన శ్రీమద్భాగవతమును ముట్టుకోగలుగుతారు. వారు కోరితే తప్ప అట్టివారితో చర్చలకు దిగరాదు. శాస్త్రములు - సత్త్వ, రజో, తామసికములు అను మూడు రకాలు. జీవులు వారి వారి ప్రారబ్ధానుసారము ఆయా శాస్త్రములయందు శ్రద్ధ చూపి అదే సత్యమని ప్రగల్భాలు పలుకుతారు. వారిని నిందించరాదు. అట్టివారికి వీలయినంత దూరంగా ఉండాలి. అయితే లేత మనస్సులైన పిల్లలకు, యువకులకు కృష్ణతత్త్వము బోధించవచ్చును. ప్రౌఢులకు, ముసలివారికి తాము చెప్పేదే సరి అయినది అనే అహంకారము చాలా ఉంటుంది. ముసలివారికి నోటి దురద, వయసులో ఉన్న వారికి శరీర దురద ఉంటుంది. వ్యాకరణము, తర్కము, జ్ఞానమునకు వారు లొంగరు. వారి

అభిప్రాయాలకు తగ్గట్టుగానే సంఘంలో వారికి గురువులు లభ్యమవుతారు. యువకులకు ఆలోచనాశక్తి బాగానే ఉంటుంది. ఆ వయస్సులో అది పూర్తిగా విషపూరితము కాదు, కాబట్టి వారికి భాగవతధర్మాలు రుచించవచ్చును.)

అద్భుతచరిత్ర కల శ్రీహరి అవతారములను, లీలలను, గుణములను వినాలి, కీర్తించాలి, ధ్యానించాలి. వీటిని పొందుటకై సమయాన్ని ఇవ్వాలి. ఇవి కావాలని తాపత్రయపడాలి. వీటిని పొందడానికే మిగతా పనులు చేయాలి (*శ్రవణం కీర్తనం ధ్యానం హరేర్ అద్భుతకర్మణః । జన్మకర్మగుణానాం చ తదర్థే అఖిల చేష్టితమ్* 11-3-27). విహితకర్మలను ఆచరిస్తూ అన్నింటిలో వచ్చు కర్మఫలములను నాకు ఆరగింపు చేయాలి. అప్పుడు ఆయా దోషాలు అంటవు అని స్వామి తెలియజేశాడు (*యత్ కరోషి యత్ అశ్నాసి యత్ జుహోషి దదాసి యత్ । యత్ తపస్యసి కౌన్తేయ తత్ కురుష్వ మత్ అర్పణమ్ ॥* - గీత - 9-27).

భార్య, సంతానము, గృహము, ధనము, బలము, తెలివి మొదలగు వాటిని జాగ్రత్తగా వాడి స్వామి సేవలో వినియోగించాలి (*ఇష్టం దత్తం తపో జప్తం వృత్తం యత్ చ ఆత్మనః ప్రియమ్ । దారాన్ సుతాన్ గృహాన్ ప్రాణాన్ యత్పరస్మై నివేదనమ్*-28). కృష్ణుని ఆశ్రయించిన వారి యందు వినయ విధేయతలు కలిగి, తగ్గి ఉండి సౌహృదయముతో ప్రవర్తించాలి. మనకంటే గొప్ప భాగవతోత్తములకు పరిచర్యలు చేయాలి (*ఏవం కృష్ణాత్మనాథేషు మనుష్యేషు చ సౌహృదమ్ । పరిచర్యాం చ ఉభయత్ర మహత్సు నృషు సాధుషు* - 29).

భాగవతకథలను పరస్పరము సంభాషించుకొనుట, పరస్పరము ఆత్మలో స్వామిని ప్రేమించుకొనుట, స్వామిని కీర్తించుట, తన గొప్పలను మాని భక్తులయందు ఆర్ద్రత కలిగి భక్తులలోని భక్తిని చూస్తూ లోపాలను వెదకక, ఇలా ఇక సంసారము నుండి నివృత్తులు కావాలి (*పరస్పరానుకథనం పావనం భగవద్యశః । మిథో రతిః మిథఃతుష్టిః నిర్వృత్తిః మిథః ఆత్మనః ॥* - 30). ఇలా చేయడం వల్ల సర్వపాపవినాశకుడైన శ్రీహరి కటాక్షవీక్షణములవల్ల భక్తుల సర్వపాపవినాశము సంసారమలినం తొలుగుతాయి. ఇలాంటి సాధనభక్తివల్ల శ్రీహరిపై ప్రేమ, భక్తులయందు అభిలాష కలగడం వల్ల పులకిత శరీరులవుతారు (*స్మరంతః స్మారయంతశ్చ మిథో అఘౌఘహరం హరిమ్ । భక్త్యా సంజాతయా భక్త్యా బిభ్రతి ఉత్పులకాం తనుమ్* 11-3-31).

భక్తిపారవశ్యమువల్ల, సరళత్వ జీవితమువల్ల దేహధ్యాసలేనివారై, లౌకిక జనులలోకి వెళ్ళక, నిరంతర సత్‌సాంగత్యము, భగవత్ చింతన కీర్తన గల భక్తులు- ఒక్కోసారి నవ్వుట, విలపించుట, ఆనందించుట, తనలో తాను సంభాషించుట, గానము నృత్యము చేయుట, శ్రీహరి లీలలను అభినయించుట వల్ల శాంతముగా మౌనముగా కూడా ఉండుట చూస్తుంటాము. వీరికి సంసారబాధలు తొలుగుతాయి. శ్రీహరి పర్యవేక్షణలో సుఖజీవితాన్ని గడుపుతారు. (*క్వచిత్ రుదన్తి అచ్యుత చింతయా క్వచిత్ హసంతి నందంతి వదంతి అలౌకికాః । నృత్యన్తి గాయన్తి అనుశీలయన్తి అజం భవంతి తూష్ణీం పరం ఏత్య నిర్వృతాః* 11-3-32).

ఇట్లా భాగవతధర్మాలను తెలుసుకొని, భక్తుల గురువుల సాంగత్యాన్ని పొంది, నిజజీవితములో ఈ భాగవతధర్మాలను ఆచరించేవారికి నారాయణుని కృపవల్ల వైష్ణవమాయ అంటదు. స్వచ్ఛమైన నిజమైన

జీవితాన్ని గడుపుతారు. సంసారికుల దృష్టిలో వీరు తక్కువగా కన్పించేట్టుగా ఉంటారు (*ఇతి భాగవతాన్ ధర్మాన్ శిక్షన్ భక్త్యా తత్ ఉత్థయా । నారాయణపరో మాయాం అంజః తరతి దుస్తరామ్ ॥* 11-3-33).

అసలు నారాయణుడు అంటే ఎవ్వరు? నారాయణతత్త్వం ఏమిటి? ఆయనకు మనకు గల సంబంధం ఏమిటి?- నిమిచక్రవర్తిచే తరువాత ప్రశ్న -

అయ్యా - మీరు బ్రహ్మజ్ఞానులలో శ్రేష్ఠులు *(యూయం హి బ్రహ్మ విత్తమాః* 11-3-34). నాకు వినే అర్హత ఉంటే, దయతో నాకు తెల్పండి - నారాయణమూర్తికి సంబంధించిన నారాయణతత్త్వం అంటే బ్రహ్మపదార్థము, బ్రహ్మజ్ఞానము, పరమాత్మతత్త్వాన్ని స్వామితత్త్వాన్ని నాకు వివరించండి (*నారాయణ అభిధానస్య బ్రహ్మణః పరమాత్మనః* 11-3-34). శ్రేష్ఠుడైన బ్రహ్మజ్ఞాని ద్వారానే స్వామిని గూర్చి వినాలి. శిష్యుడికి ఆ తర్వాత వెంటనే చెప్పాలి.

శ్రీ పిప్పిలాయన యోగీంద్రుడిచే సమాధానము:

1. ఓ రాజా! ఆ శ్రీమన్నారాయణుడి వల్లనే ప్రపంచము యొక్క సృష్టి స్థితి లయములు నడుస్తున్నాయి. మెలుకువతో ఉన్నప్పుడు, నిద్రలో, స్వప్నంలో అన్ని చోట్ల మనకు స్వామి తన పరమాత్మరూపంలో సహాయము చేస్తూ ఉంటాడు. ఇంద్రియములు, ప్రాణములు, హృదయము పనిచేయడానికి ఆయన శక్తియే కారణము (స్థితి ఉద్భవప్రలయ హేతుః అహేతురస్య *యత్ స్వప్న జాగరః సుషుప్తిషు సద్ బహిశ్చ । దేహ ఇంద్రియ ఆసు హృదయాని చరన్తి యేన సంజీవితాని తత్ అవేహి పరం నరేంద్ర* 11-3-35). ప్రకృతి దోషములు అంటనివాడు స్వామి. కారణంలో కార్యదోషాలు సామాన్యంగా వస్తాయి. కాని సృష్టి స్థితి లయములకు కారణభూతుడైన స్వామికి ఇవి అంటవు. అనగా తల్లి గుణాలు అన్ని ఇక్కడ పిల్లలలో కనబడవు. తండ్రి పరిపూర్ణ శక్తిమంతుడైతే పిల్లలు పార్శ్వ శక్తిమంతులు. అందుకే పిల్లలు తండ్రి కృష్ణుని సేవచేయవచ్చు లేక దీనికి విరుద్ధంగా అజ్ఞాన అవిద్యలకు లోనై మాయావశులై "నేను స్వతంత్రుడను" అనే భావనలో స్వామిని అమర్యాద చేయవచ్చును లేక ఎదిరించవచ్చును కూడా.

2. కన్ను స్వామిని చూడలేదు. వాక్కు వర్ణించలేదు. మనస్సు ప్రాణములు స్వామిని చేరలేవు. అగ్నినుండి జ్వాలలు బయటకు వస్తాయి కాని అగ్నిలోనికి ప్రవేశించనట్లుగా, అలాగే వేదము (శబ్దము) స్వామి గూర్చి బోధిస్తుంది, ప్రతిపాదిస్తుంది, మరియు స్వామిని చేరడానికి కొన్నింటిని నిషేధిస్తుంది. అనగా శబ్దానికి అందనివాడు అయినా, అట్లే ఏ పేరుతోనైనా పిలిస్తే పలికేవాడు స్వామి. అందుకే అవి దివ్యనామములు (*న ఏతత్ మనో విశతి వాక్ ఉత చక్షురాత్మా ప్రాణేంద్రియాణి చ యథాః అనలం అర్చిషః స్వాః । శబ్దోఽపి బోధకనిషేధతయా ఆత్మమూలం అర్థోక్తమ్ ఆహ యదృతే న నిషేధసిద్ధిః ॥* 11-3-36).

3. ప్రపంచమునకు ముందు (సృష్టికి ముందు), వెనుక (ప్రళయము తర్వాత) కూడా ఉండేవాడు స్వామి ఒక్కడే. అట్టి స్వామితో గల మూలప్రకృతి సృష్టి ఆరంభంలో త్రిగుణములతో కల ప్రధానముగా మారి

దాని నుండి క్రియాశక్తితో కూడిన సూత్రము ఏర్పడును. దాని నుండి జ్ఞానశక్తితో కూడిన మహత్తత్త్వము, దానినుండి జీవులలో అది ఆ తర్వాత ఫలరూపకంగా అహంకారతత్త్వముగా ప్రకటించబడును.

ఆ బ్రహ్మపదార్థము – పరమాత్మ అంశ అయిన జ్ఞానముచే దేవతలు (ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు), క్రియాశబ్దముచే ఇంద్రియములు, అర్థశబ్దముచే విషయములు, ఫలశబ్దముచే జీవులలో సుఖ దుఃఖాలు వారి వారి కర్మానుసారముగా ప్రకాశింపబడతాయి. కానీ, స్వామి వీటి అన్నిటికీ విలక్షణుడు – అవతలివాడు, అంటనివాడు, కారణరూపుడు, సాక్షి, సుహృద్– జీవులను ఉద్ధరించు ప్రయత్నము చేయువాడు (*సత్త్వం రజః తమః ఇతి త్రివృత్ ఏకం ఆదౌ సూత్రం మహాన్ అహం ఇతి ప్రవదంతి జీవమ్ । జ్ఞాన క్రియా అర్థ ఫల రూపతయా ఉరుశక్తి బ్రహ్మైవ భాతి సద్ అసద్ చ తయోః పరం యత్ ॥* 11–3–37).

4. ఆ పరమాత్మ పుట్టుట, పెరుగుట, తగ్గుట మొదలగు షడ్ భావ వికారములు లేనివాడు. ఎలాగంటే శరీరములోని ప్రాణాన్ని చూడలేము. కానీ అది శరీరములో ఉండుటవల్లనే శరీరము బాల్య యౌవన మొదలగు భిన్నభిన్న దశలలోకి మారుతుంది. ఇంద్రియాలు, ప్రాణాలు మొదలుగాగల అన్నింటిలో స్వామి యొక్క పరమాత్మ అంశ ఉంది– ఉన్నాడని మాత్రమే చెప్పగలము కాని ఎలా ఉన్నాడో చెప్పలేము (*శబ్దోపి బోధక నిషేధతయా ఆత్మమూలమ్* – 36). ("*యతో వాచో నివర్తన్తే అప్రాప్య మనసా సహ* – పరమసత్య వర్ణనలో వాక్కు యొక్క వర్ణనశక్తి నిష్ఫలమగును; మనస్సుయొక్క కాల్పనికశక్తి అతనిని పొందజాలదు" అని తైత్తిరీయోపనిషత్తు (2–4–1) తెలిపినది. అంశరూపములో జీవుడితో పాటు శరీరం అంతటా వ్యాపించి ఉన్నాడు. ఆ "సత్" వస్తువు "అసత్తునిండా" ఉంది. ఇది ఆశ్చర్యము (కట్టెలో నిప్పు దాక్కొని ఉన్నట్టుగా) (పాలలో పెరుగుంది, కాని పెరుగులో పాలు లేవు). (*న ఆత్మా జజాన న మరిష్యతి న ఏధతే అసౌ న క్షీయతే సవన విత్ వ్యభిచారిణాం హి। సర్వత్ర శశ్వత్ అనపాయీ ఉపలబ్ధిమాత్రం ప్రాణోయథేంద్రియబలేన వికల్పితం సత్ ।* 11–3–38). ఇలాంటిదే జీవాత్మ కూడా. కాని ఇది అల్పశక్తిమంతమైనది. ప్రాణ సంబంధములో ఆత్మ యొక్క స్థితిని ముండకోపనిషత్ (3.1.9). ఇట్లు వివరించినది– *ఏషో అణురాత్మా చేతసా వేదితవ్యో యస్మిన్ ప్రాణః పంచధా సంవివేశ। ప్రాణైశ్చిత్తం సర్వమోతం ప్రజానాం యస్మిన్ విశుద్ధే విభవత్యేష ఆత్మా ॥* – "ఆత్మ అణుపరిమాణములో ఉన్నదై కేవలము పరిపూర్ణజ్ఞానము చేతనే తెలియబడును. ఈ అణు ఆత్మ ఐదు రకములగు వాయువులలో (ప్రాణము, అపానము, వ్యానము, సమానము, ఉదానము) శరీరమున తేలియాడుచుండును. ఈ ఆత్మ హృదయమునందు నిలిచినదై జీవుల దేహమంతటను ప్రభావమును చూపుచుండును. ఈ ఐదు రకములగు వాయువుల మధ్య గల ఆత్మ శుద్ధి చెందినపుడు ఆత్మ యొక్క ఆధ్యాత్మిక ప్రభావము ప్రదర్శితము కాగలదు." ఇది పరమాత్మ అయిన నారాయణుని గుర్తించినపుడే శాంతి పొందగలదు.

5. జరాయుజములు (born from womb), అండజములు (born from eggs), స్వేదజములు (Bacteria and Viruses), ఉద్భిజములు (Plants born from seeds) అన్నింటిలో ప్రాణము

ఉన్నట్లే, ఇంద్రియాదులగు గణములందు- అన్ని స్థితులలో జాగ్రత, స్వప్న, సుషుప్తి అవస్థలలో కూడా స్వామి వాటిని చూస్తూ జీవులను రక్షిస్తూ ఉండే శక్తిమంతుడు. ఇంద్రియాలు పనిచేయనినాడు లేక బలహీనమైనప్పుడు, అహంకారము సన్నగిల్లడం వల్ల స్వామి గుర్తుకు వస్తాడు జీవుడికి. ఆ సమయంలో జీవుడు స్వామి స్మరణ కూడా చేస్తాడు విరక్తిభావంతో. ఇదంతా ఎరిగినవాడు పరమాత్మ (*అండేషు పేశిషు తరుషు అవినిశ్చితేషు ప్రాణో హి జీవం ఉపధావతి తత్ర తత్ర । సన్నే యత్ ఇంద్రియగణే అహమి చ ప్రసుప్తే కూటస్థః ఆశయం ఋతే తత్ అనుస్మృతిః నః ॥* 11-3-39).

6. కంటిలో దోషం లేనప్పుడే సూర్యుణ్ణి, వస్తువులను చూడగలము. అలాగే మనస్సులో దోషాలు లేనప్పుడే స్వామి ప్రకాశిస్తాడు. మనస్సుకు పట్టిన మలినాలు – గుణములతో పుట్టినవి, కర్మలతో పుట్టినవి తొలగాలంటే శ్రీహరి పాద పద్మములయందు శ్రద్ధ, ప్రేమ, భక్తి కలగాలి. సత్‌కర్మలు చేయాలి. అప్పుడే బ్రహ్మతత్త్వం అర్థమవుతుంది. ఆత్మకు పరమాత్మతత్త్వం తెలిసివస్తుంది – మబ్బులలాంటి మలినాలు తొలగిపోవడం వల్ల సూర్యకాంతి కనపడ్డట్టుగా ఆత్మజ్ఞానం కలుగుతుంది (*యర్హ్యబ్జనాభ చరణ ఏషణయా ఉరుభక్త్యా చేతః మలాని విధమేత్ గుణకర్మజాని । తస్మిన్ విశుద్ధ ఉపలభ్యత ఆత్మతత్త్వం సాక్షాత్ యథా అమలదృశోః సవితృప్రకాశః ॥* 11-3-40).

నారాయణతత్త్వాన్ని శృతులలో ఇంకా ఈ విధముగా తెలుసుకోవచ్చు- బ్రహ్మజ్యోతి వైకుంఠమూర్తి అయిన స్వామి శరీరము నుండి వెలువడు దివ్యమైన చల్లని ఆనందమయమైన కాంతి. తన అంశారూపమైన బ్రహ్మపదార్థంగా బ్రహ్మతత్త్వంగా స్వామి అంతటా ఆవరించి ఉన్నాడు. ఆయనకు తెలియని చోటు, ఆయన లేని చోటు లేదు – సర్వవ్యాపకుడు. మరొక అంశరూపమైన పరమాత్మగా స్వామి జీవుల శరీరాలలో గల జీవాత్మలను అంటిపెట్టుకొని వారిని నడిపిస్తాడు. అసలైన తన దివ్య సత్ చిత్ ఆనందరూపంతో స్వామి వైకుంఠమున వైభవమూర్తిగా శ్రీమన్నారాయణునిగా, ఆపై గోలోకమున ప్రేమమూర్తిగా శ్రీకృష్ణునిగా నీలోత్పలదళ శ్యామసుందరుడు – భక్తులకు సేవలను అందిస్తాడు. జగత్తును నడపడానికి, జీవులను ఉద్ధరించడానికి స్వామి తన బ్రహ్మతత్త్వలక్షణమును, పరమాత్మతత్త్వ లక్షణమును మరియు భగవానుడిగా స్వామి ఎన్నో వేషాలు వేస్తాడు (*వదన్తి తత్ తత్త్వవిదస్తత్త్వం యద్జ్ఞానమద్వయమ్ । బ్రహ్మేతి పరమాత్మేతి భగవానితి శబ్ద్యతే ॥* 1-2-11 – బ్రహ్మము, పరమాత్ముడు మరియు భగవంతుడు అని స్వామిని తత్త్వవేత్తలు గుర్తించినారు. ఇవి అన్నియు స్వామి అంశారూపములే). స్వామి ధ్యేయం ధర్మపరిరక్షణ. అంతా బ్రహ్మమయంగా చూడమంటాడు. అప్పుడు ఏ చీకుచింతలేక జీవుడు ధార్మిక కార్యక్రమలలో పాల్గొంటాడు (*బ్రహ్మణః హి ప్రతిష్ఠా అహం అమృతస్య అవ్యయస్య చ । శాశ్వతస్య చ ధర్మస్య సుఖస్య ఐకాన్తికస్య చ॥*– శాశ్వతము, అమృతమయము, ధర్మమూలము, సుఖమును ఇచ్చు ఆ బ్రహ్మపదార్థము నేనే అని కృష్ణస్వామి తెలియజేశాడు– గీత-14-27). సృష్టి ఆరంభమున స్వామి పురుషావతారములను తీసుకొని మహత్తు ఆదిగాగల భౌతికసృష్టి చేసి దాని యందు పదహారు తత్త్వములను ఆవిర్భవింపజేస్తాడు – *జగృహే పౌరుషం రూపం భగవాన్ మహదాదిభిః । సంభూతం షోడశకలం*

ఆదౌ లోకసిసృక్షయా ॥ (1-3-1). ఇదే విషయము స్వామి భగవద్గీతలో తెలియజేయుచున్నాడు - ఓ అర్జునా! నా భౌతిక పదార్థములను వినియోగించుకొను జీవులందరు నా యొక్క అల్పశక్తిమంతులు. వారు నా వారు. నా అంశలు. వీరు ప్రకృతికి లోబడి భూమండలమున విహరిస్తున్నారు. మరియొకటి కలదు (*అపరా ఇయం ఇతః తు అన్యాం ప్రకృతిం విద్ధి మే పరాం జీవ-భూతాం మహా-బాహో యయా ఇదం ధార్యతే జగత్ ॥* - గీత - 7-5). వేదాంతసూత్రము - జన్మాద్యస్య యతః, శ్రీకృష్ణవచనము - *అహం సర్వస్య ప్రభవః, మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూత సనాతనః. న తు మాం శక్యసే ద్రష్టుం అనేన ఏవ స్వ చక్షుషా దివ్యం దదామి తే చక్షుః పశ్య మే యోగం ఐశ్వరమ్ ॥* - నీ కన్నులతో నన్ను చూడజాలవు. ఓ అర్జునా! నా యోగవైభవమును చూచుటకు నీకు దివ్యచక్షువులను ఇస్తున్నాను - గీత - 11-8). *అతః శ్రీకృష్ణనామాది న భవేద్గ్రాహ్యమింద్రియైః । సేవోన్ముఖే హి జిహ్వాదౌ స్వయమేవ స్ఫురత్యదః ॥* - పద్మపురాణము - శ్రీకృష్ణ నామరూపగుణలీలలు భౌతిక ఇంద్రియములకు అందనివి. భగవన్నామకీర్తన చేయు సాధకులకు మాత్రమే స్వామి తన తత్త్వాన్ని తెలియజేస్తాడు.

దైవీ హి ఏషా గుణమయీ మమ మాయా దురత్యయా । మామ్ ఏవ యే ప్రపద్యన్తే మాయాం ఏతామ్ తరన్తి తే - త్రిగుణములతో గూడిన విచిత్రమైన నా మాయ దాటుట అతి కష్టము. అది పోవాలంటే అహింస, కరుణ, సత్యము, దానధర్మాలతో కూడిన నా ఉపదేశములను ఆచరించాలి. అలా నన్ను శరణు పొందాలి - గీత - 7.14. (*అథవా బహునా ఏతేన కిం జ్ఞాతేన తవ అర్జునా విష్టభ్య అహం ఇదం కృత్స్నం ఏక అంశేన స్థితః జగత్ ॥* - అర్జునా! ఈ జ్ఞానము ఎంతని నేరుస్తావు, అంతులేని నా వైభవములను ఎంతని తెలియజేయాలి, దీనితో నీకు ఏమి పని. నా యొక్క ఒకే ఒక అంశచే నేను ఈ విశ్వమంతటా వ్యాపించియుంటాను. నా వైభవము అలాంటిది - గీత - 10-42). భౌతిక వస్తువులను అర్థంచేసుకొను శక్తి బుద్ధి గల మానవునకు సృష్టి రహస్యములు అందవు. ఆతని తర్కము వివరింపజాలదు. అగ్ని తన ఉష్ణశక్తిని విస్తరించినట్లుగా స్వామి జగత్తులో తన శక్తిని విస్తరింపజేశాడు. ఇది భావుకులకు మాత్రమే అర్థమవుతుంది - (*శక్తయః సర్వభావానాం అచింత్యజ్ఞానగోచరాః । యతఅతో బ్రహ్మణస్తాస్తు సర్గాద్యా భావశక్తయః । భవన్తి తపతాం శ్రేష్ఠ పావకస్య యథోష్ణతా ॥* - విష్ణుపురాణము - 1-3-2).

"సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ" - సమస్తము బ్రహ్మమునుండే వెలువడినది. కనబడేదంతా బ్రహ్మపదార్థము యొక్క వికారములే. *యం యం వాపి స్మరన్ భావం త్యజతి అన్తే కలేబరం । తం తం ఏవ ఏతి కౌన్తేయ సదా తత్ భావ భావితః ॥* - శరీరమును విడుచునప్పుడు మానవుడు ఏ భావమును ఆలోచించునో అదే భావమును మరుజన్మలో పొందగలడు- గీత - 8-6). *అన్తకాలే చ మాం ఏవ స్మరన్ ముక్త్వా కలేబరమ్ । యః ప్రయాతి సః మత్ భావమ్ యాతి న అస్తి అత్ర సంశయః ॥* - అంత్యకాలమున అనగా ప్రాణముపోవు సమయమున నన్ను ఎవరు స్మరించునో అతడు నన్ను పొందగలడు. ఈ విషయమున ఎట్టి సందేహము లేదు అని శ్రీకృష్ణభగవానుడు తెలియజేశాడు - గీత 8-5).

కర్మయోగం గూర్చి తెలుపండి? కర్మజ్ఞానము తెలుపండి?- నిమిచక్రవర్తిచే తరువాత ప్రశ్న

శ్రీ ఆవిర్హోత్ర యోగీంద్రుడిచే సమాధానము

లోకములో ఏ పని చేసినా అది కర్మ అని పిలువబడుతుంది. వేదములు ప్రతిపాదించిన పద్ధతి ప్రకారము కర్మలు మూడు రకాలు- విహితకర్మ (వర్ణాశ్రమముల ననుసరించి విధించబడిన కర్మ, నిత్య నైమిత్తిక కర్మలు), అకర్మ (విహిత కర్మను అనుష్ఠింపక పోవుట, ఇష్టము వచ్చిన కర్మలు చేయుట), వికర్మ (చేయకూడని కర్మలు - నిషిద్ధకర్మ - వేదవిరుద్ధ కర్మలు చేయుట) (*కర్మ, అకర్మ, వికర్మేతి వేదవాదో న లౌకికః*) (11-3-43). వేదములు స్వామిని వర్ణిస్తాయి. వేదాంతమును అర్థము చేసుకొని కాలానుగుణంగా సరియైన కర్మలు చేయడంలో ఒక నిర్ణయానికి రావడం కష్టమైనది. ఈ విషయమున దేవతలు కూడా పొరబడుతారు (*శ్రీ ఆవిర్హోత్ర ఉవాచ - కర్మ అకర్మ వికర్మ ఇతి వేదవాదః న లౌకికః । వేదస్య చ ఈశ్వర ఆత్మత్వాత్ తత్ర ముహ్యన్తి సూరయః ॥* 11-3-43). ఈ వేద విహిత కర్మల వల్ల వాటిని ఆచరిస్తూ పండితులు, దేవతలు, కూడా వాటివల్ల మోహము చెంది అదే సత్యమనుకుంటున్నారు (11-3-43). ఎలాగంటే వేదములు పరోక్షవాదములు- ఒక వస్తువు లేక పద్ధతిని తెలుపడానికి వేరొక వస్తువును / పద్ధతిని వర్ణించి అదీ ఇదీ ఒకటి కాదని తెల్పుటలాంటిది. అనగా కర్మ నివృత్తికై కర్మలను విధించును. యథార్థవాదాన్ని తెలుపక మరొక విధానం ఆచరించడం వల్ల అదే లాభం పొందేట్లు చేయడం. వివిధ దేవతార్చన ఇలాంటిదే. కావున ఎవరిని నిందించరాదు. ఎలాగంటే పిల్లవాడికి తండ్రి మధుర పదార్థములను ఆశగా జూపి చేదు ఔషధమును త్రాగించినట్లుగా పండితులకు స్వర్గాదిఫలితములు ఆశగా చూపి శ్రేష్ఠకర్మలు చేయుటయందు ప్రవృత్తులుగా చేయడం వంటిది. యజ్ఞముల వల్ల కామ్యకర్మలు పొందవచ్చును (దేవతాయజ్ఞం) లేక మోక్షమును కూడా పొందవచ్చును (విష్ణుయజ్ఞం). యజ్ఞం అంటూ నేరుస్తే ఏదారిలోనైనా పోవడానికి వీలుంటుంది. కావున కర్మ చేయడం తప్పదు, అది లేకపోతే సోమరి అవుతాడు (*యోగః కర్మసు కౌశలమ్* - గీత). వేదములలోని పూర్వభాగమునగల సకామవేదకర్మలు, యజ్ఞములు (అగ్నిష్టోమాదులు), పుణ్యకర్మలు ఆచరించడం వల్ల స్వర్గలోకము దాకా వెళ్ళి ఇంద్రియభోగములను అతిగా అనుభవించి రాగలరు, ఉత్తమ జన్మ పొందగలరు. అంతేకాని సంసారము వదలదు. వేదములలోని ఈ కర్మకాండ కామ్యసిద్ధికై పనికి వస్తుందే తప్ప మోక్షాన్ని ఇవ్వలేదు (*యామ్ ఇమాం పుష్పితాం వాచం ప్రవదన్తి అవిపశ్చితః । వేదవాదరతాః పార్థ న అన్యత్ అస్తి ఇతి వాదినః ॥, కామ ఆత్మానః స్వర్గపరాః జన్మ కర్మఫలప్రదామ్ । క్రియా విశేష బహులాం భోగ ఐశ్వర్య గతిం ప్రతి ॥, త్రైగుణ్యవిషయాః వేదాః నిస్త్రైగుణ్యః భవ అర్జున । నిర్ద్వన్ద్వః నిత్యసత్త్వస్థః నిర్యోగక్షేమః ఆత్మవాన్ ॥* - గీత- 2-42,43,45). వేదాలలోని ఉత్తరభాగమునగల ఉపనిషత్తులలో ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానము గలదు. ఈ జ్ఞాన పరిపక్వతయే శ్రీమద్భాగవతము - శుక గీత.

చంద్రుడు కావాలని ఏడ్చే పిల్లవాడికి, వాణ్ణి బుజ్జగించడానికి నీటిలో ప్రతిబింబము చూపి ఇదిగోరా నీ చంద్రుడు అంటాము. అలాంటిదే వేదం. పిల్లవాడు పెద్ద పెరిగిన తర్వాత వాడికి కూడా తెలిసివస్తుంది

చంద్రుడు రాడని, అప్పుడు ఆ కోరిక కోరడు. వేదం ఇలాంటిదే. "సత్యం" యొక్క అర్థము తెలుసుకున్నప్పుడు "అసత్యం" అర్థం చెప్పాల్సిన అవసరము ఉండదు. అన్ని కర్మలు స్వామి కైంకర్యము పొందుటకనేది బుద్ధిపుట్టాలంటే (నైష్కర్మము) వాడికి మొదట కామ్యకర్మలు అలవాటు చేయాలి. వేదం చేసే పనే ఇది. ఔషధము రోగం ఉన్నంత వరకే వేసుకోవాలి. ఆ తర్వాత మానేయాలి. అందుకే వేదము- విహితకర్మ, అకర్మ, వికర్మల గూర్చి చెబుతుంది కాని నిష్కామకర్మ గూర్చి అంటే స్వామికై కర్మలు ఆచరించమని తెలియజేయదు *(పరోక్షవాదో వేద అయం బాలానాం అనుశాసనమ్ । కర్మమోక్షాయ కర్మాణి విధత్తే హి అగదం యథా* 11-3-44). కామి అయినవాడే మోక్షకామి అవుతాడు. సోమరితనము తామసిక లక్షణము.

మిడిమిడి జ్ఞానముతో (half-knolwedge) వేదవిహిత కర్మలను ఆచరింపక పోవడంవల్ల లేక కర్మలు చేయుట మానడంవల్ల, లేక చేయకూడని కర్మలు చేయడం వల్ల మృత్యుతుల్యమైన నరకాన్ని పొందుతాడు (45), అది వికర్మ అవుతుంది. అది అధర్మం. ఉదా॥ *అహింసా వై పరమో ధర్మః. అహింస ఏకా సుఖావహ* – అహింస ఒక్కటే సుఖప్రదము (విదురనీతి) – అని తెలియజేయబడింది. జంతువులను హింసించరాదు, దీనికి విరుద్ధంగా నిత్యము మాంసభక్షణ చేయువారు, దేవుని పేరు చెబుతూ జంతుబలి ఇచ్చువారు మూర్ఖులు, తామసికులు (*న ఆచరేత్ యః తు వేద ఉక్తం స్వయం అజ్ఞః అజిత ఇంద్రియః । వికర్మణా హి అధర్మేణ మృత్యోః మృత్యుం ఉపైతి సః ॥* 11-3-45).

వేదోక్తకర్మలను స్వామికి అర్పిస్తూ చేస్తే – అదే "కృష్ణార్పణం" అంటే నైష్కర్మసిద్ధిని అనగా పరమపదాన్ని పొందుతాడు. వేదములలో చెప్పబడిన స్వర్గాది రూపఫల కర్మలు చేయడం అనేది కేవలము కర్మలయందు ఆసక్తి కలిగించడానికే అని గ్రహించాలి *(వేదోక్తమేవ కుర్వాణో నిస్సంగో అర్పితం ఈశ్వరే । నైష్కర్మ్యం లభతే సిద్ధిం రోచనార్థా ఫలశ్రుతిః ॥* 11-3-46).

కర్మలను స్వామి యందు భక్తితో ఆచరించి, ఆ కర్మల ఫలితాన్ని స్వామికే అర్పించుట నైష్కర్మ్యం అంటాము (Don't earn by illegal ways but work for a Private/Public/government sector company and use the salary in Krishna's service) అలాగే భక్తియోగాన్ని కర్మల ద్వారా ప్రదర్శించడం ఇంకా ఉత్తమమైనది (work for Krishna as a full time devotee).

హృదయానికి పట్టిన మలినాలు అనగా అహంకారము (హృదయగ్రంథి) త్వరగా పోవాలంటే నారద పాంచరాత్రిక విధిని (తంత్రోక్తేన) (ఆగమశాస్త్రము / వైఖానసము/ పాంచరాత్రిక విధిని) అనుసరించి శ్రీహరిని పూజించాలి. ఇలా చేయడం వల్ల మనోశుద్ధి, అహంకారనాశనం కలుగుతుంది. ఈ పద్ధతి ఏమిటో తెలవాలంటే సరిఅయిన ఆచార్యుణ్ణి పొంది, ఆయన సేవ చేయడం వల్ల స్వామి అర్చనా పద్ధతి తెలుస్తుంది *(యః ఆశు హృదయగ్రంథిం నిర్జిహీర్షుః పరాత్మనః । విధినా ఉపచరేద్ దేవం తంత్రోక్తేన చ కేశవమ్* 11-3-47), (*లబ్ధా అనుగ్రహ ఆచార్యాత్ తేన సందర్శిత ఆగమః । మహాపురుషం అభ్యర్చేత్ మూర్త్యా అభిమతయా ఆత్మనః ॥* – 48). ఆచార్యుడు/గురువు లేక పూజారి ఎలాంటివారిని పట్టుకోవాలో

పద్మపురాణమునందు ఇట్లు చెప్పబడినది - *షట్కర్మనిపుణో విప్రో మన్త్రతంత్రవిశారదః । అవైష్ణవో గురుర్న స్యాద్ వైష్ణవః శ్వపచో గురుః ॥* (పద్మపురాణము).

పాంచరాత్రిక విధిని అనుసరించి శ్రీహరిని పూజించే విధానాన్ని శ్రీ అవిర్హోత్రుడు నిమికి వివరించాడు (11-3-47). శరీరమనే మాంసపిండాన్ని శుద్ధి చేసుకొన్న తర్వాతనే అర్చన మొదలుపెట్టాలి. (*పిండం విశోధ్య* - 11-3-49). (గరుడ పురాణము - *ఓం అపవిత్రః పవిత్రో వా సర్వావస్థాం గతోఽపి వా, యః స్మరేత్ పుండరీకాక్షం స బాహ్యాభ్యంతరశుచిః ॥*). న్యాసములో ఉండగా లౌకికమాటలు వినరాదు. తిలకము దిద్దుకొని, మంత్రశుద్ధితో స్వామిని ఆవహించుకొని, రక్షాబంధనము చేసుకొని స్వామిని అర్చించాలి (*శుచిః సమ్ముఖం ఆసీనః ప్రాణ సంయమన ఆదిభిః । పిండం విశోధ్య సత్‌న్యాసః కృతరక్షః అర్చయేత్ హరిమ్ ॥* 11-3-49). భూసూక్తముచే స్థలశుద్ధి (ఆసనశుద్ధి), ఆపోహిష్ఠా అనే వేదమంత్రాల వల్ల ద్రవ్యశుద్ధి, అగ్నిసూక్తం (*ఇదం పాంచభౌతికం శరీరం అగ్నిర్ వై. . .*) తో శరీరాన్ని శుద్ధి చేసి, పురుషసూక్తం వల్ల పరమాత్మను కీర్తించాలి (*సహస్ర శీర్షాపురుషః...*). పిమ్మట యథావిధిగా పుష్పాది పూజా ద్రవ్యాలను వాడి పార్శ్వదులతో కల స్వామికి షోడశోపచారాలు చేయాలి (*అర్చాఆదౌ హృదయే చ అపి యథా లబ్ధ ఉపచారకైః । ద్రవ్య క్షితి ఆత్మలింగాని నిష్పాద్య ప్రోక్ష్య చ ఆసనమ్ ॥, పాద్య ఆదీన్ ఉపకల్ప్య అథ సన్నిధాప్య సమాహితః । హృత్ ఆదిభిః కృతన్యాసః మూలమంత్రేణ చ అర్చయేత్ ॥* 11-3-50,51), (*స అఙ్గ ఉపాఙ్గాం స పార్షదాం తాం తాం మూర్తిం స్వమంత్రతః । పాద్య అర్ఘ్య ఆచమనీయ అద్యైః స్నాన వాసః విభూషణైః ॥ గన్ధ మాల్య అక్షత స్రగ్భిః ధూప దీప ఉపహారకైః । స అఙ్గం సంపూజ్య విధివత్ స్తవైః స్తుత్వా నమేత్ హరిమ్ ॥* 1-3-52, 53)శరీరాన్ని భగవన్మయంగా చేసుకొని స్వామిని హృదయమున నిలుపుకొని ఆరాధించాలి (*ఆత్మానం తన్మయం ధ్యాయన్ మూర్తిం సంపూజయేత్ హరేః । శేషాం ఆధాయ శిరసా స్వధామ్ని ఉద్వాస్య సత్కృతమ్ ॥* 11-3-54).

యజ్ఞములలో అగ్నిద్వారా, సంధ్యలలో సూర్యుని ద్వారా, జలములను తర్పణములుగా వాడి స్వామిని ఆరాధించాలి. అలాగే బ్రాహ్మణ ఆరాధన, హృదయమున నున్న పరమాత్మనూ ఆరాధించాలి. ఇట్లా చేసేవాడు త్వరితగతిలో మోక్షాన్ని పొందగలడు (*ఏవం అగ్ని అర్క తోయాదౌ అతిథౌ హృదయే చ యః । యజతి ఈశ్వరం ఆత్మానం చిరాన్ ముచ్యతే హి సః ॥* 11-3-55).

శ్రీహరి ఏఏ అవతారాలలో ఏ ఏ కర్మలు ఎందుకు చేస్తాడో వివరంగా తెల్పగలరు - నిమి చక్రవర్తిచే తరువాత ప్రశ్న:

శ్రీహరి ఏఏ అవతారాలలో ఏ ఏ కర్మలు ఎందుకు చేస్తాడో వివరంగా తెల్పగలరు. (*యాని యాని ఇహ కర్మాణి యైర్యైః స్వచ్ఛందజన్మభిః । చక్రే కరోతి కర్తా వా హరిః తాని బ్రువంతు నః ॥* 11-4-1). అలాగే శ్రీహరి అవతారాలు వచ్చినవి, రాబోయే అవతారాలు కూడా తెల్పండి (ఈ సంభాషణ కృతయుగము నాటిది).

శ్రీ ద్రుమిళ యోగీంద్రుడిచే జవాబు

శ్రీద్రుమిళః ఉవాచ - యః వై అనన్తస్య గుణాన్ అనన్తాన్ అనుక్రమిష్యన్ సః తు బాలబుద్ధిః । రజాంసి భూమేః గణయేత్ కథంచిత్ కాలేన న ఏవ అఖిలశక్తిధామ్నః ॥ (11-4-2).

శ్రీహరిలీలలు అనంతములు. భూమిలోని ధూళి కణముల సంఖ్యను కనిపెట్టవచ్చునేమో కానీ, స్వామిలీలలు గుణములు లెక్కపెట్టే ప్రయత్నము చేసేవాడు బుద్ధిహీనుడే *(యో వా అనంతస్య గుణాన్ అనంతాన్ అనుక్రమిష్యన్ స తు బాలబుద్ధిః* 11-4-2). ఆదిదేవుడైన నారాయణుడు పంచ భూతాత్మకమైన బ్రహ్మాండాన్ని సృష్టించి తన అంశరూపాన్ని దానిలో వ్యాపింపచేయడం వల్ల దానికి చేతనశక్తి కలుగుతుంది *(భూతైర్ యదా పంచభిః ఆత్మసృష్టైః పురం విరాజం విరచయ్య తస్మిన్ । స్వాంశేన విష్టః పురుషాభిధానం అవాప నారాయణ ఆదిదేవః ॥* 11-4-3).

బ్రహ్మాండ శరీరముతో మూడు లోకములను ఆవరించి ఉన్న విరాట్ పురుషుడి నుండి ప్రాణులకు కావలసిన బలము, జ్ఞానము, ఇంద్రియములకు ఓజస్సు, కర్మ చేయుటకు శక్తి కలుగుచున్నవి. ఈ విరాట్ పురుషుడి వల్లనే బ్రహ్మాండము పని చేయుచూ దీనికి సృష్టి స్థితిలయములు కలుగుచున్నవి. ఈ విరాట్ పురుషునకు ఆదికర్త నారాయణుడే (*యత్ కాయ ఏషః భువనత్రయసన్నివేశః యస్య ఇంద్రియైః తనుభృతాం ఉభయ ఇంద్రియాణి । జ్ఞానం స్వతః శ్వసనతః బలం ఓజః ఈహా సత్త్వ ఆదిభిః స్థితి లయ ఉద్భవ ఆదికర్తా ॥* 11-4-4). సృష్టికార్యానికై రజోగుణరూపుడైన బ్రహ్మగా, సృష్టి చేయబడిన బ్రహ్మాండాన్ని యజ్ఞములను చేయు బ్రాహ్మణులను పోషించుటకు రక్షించుటకు సత్త్వగుణముతో విష్ణుమూర్తిగా, సృష్టి సంహార కార్యమున తమోగుణము గల రుద్రరూపమును కూడా స్వామియే ధరిస్తాడు. ఈ విధంగా ప్రతీ నిముషము, ప్రతీ రోజూ, అనగా ఎల్లప్పుడు జీవులు శరీరాలు పొందుతూ నశిస్తున్నారు. అనగా సృష్టి స్థితి లయములు జరుగుతూనే ఉన్నవి. దీన్ని నిత్య ప్రళయము అని అంటాము. దీన్ని నడిపించేది స్వామియే - త్రిమూర్తులు నిరంతర క్రియాశీలురు (*ఆదౌ అభూత్ శతధృతిః రజసా అస్య సర్గే విష్ణుః స్థితౌ క్రతుపతిః ద్విజధర్మసేతుః । రుద్రః అప్యయాయ తమసా పురుషః సః ఆద్యః ఇతి ఉద్భవస్థితిలయాః సతతం ప్రజాసు ॥* 11-4-5).

నరనారాయణుల ఆవిర్భావము - దేవతల అసూయ - ఊర్వశి ఉత్పత్తి:

ధర్ముడి భార్య మూర్తి (దక్షుని పుత్రిక). వీరి సంతానమే నరనారాయణ ఋషులు. ధర్మరక్షణకై నైష్కర్మ్యలక్షణములు ప్రచారము చేసి ఆచరించి చూపారు. ఎందరో ఋషులు వీరి వద్ద ధర్మశాస్త్రములను నేర్చుకొని వీరి పాదములను సేవించారు. అట్టి నరనారాయణులు ఈ లోకమున ఇప్పటికి కూడా గలరు (*ధర్మస్య దక్షదుహితరి అజనిష్ట మూర్త్యాం నారాయణః నరః ఋషిప్రవరః ప్రశాన్తః । నైష్కర్మ్య లక్షణం ఉవాచ చచార కర్మ యః అద్య అపి చ ఆస్తే ఋషివర్య నిషేవిత అంఘ్రిః ॥* 11-4-6). వీరి తపస్సును చూసి ఇంద్రపదవికై ఇలా కృషి చేస్తున్నారని అపోహపడ్డ ఇంద్రుడు, మన్మథుణ్ణి, అప్సరసలను తపస్సు భగ్నం చేయమని బదరికాశ్రమం పంపాడు. మన్మథబాణములకు స్వామి లొంగలేదు (*ఇన్ద్ర విశంక్య మమ ధామ జిఘృక్షతి ఇతి కామం న్యయుంక్త సగణం సః బదరీ ఉపాఖ్యమ్ । గత్వా అప్సరః గణ వసన్త సుమన్దవాతైః స్త్రీప్రేక్షణ ఇషుభిః అవిధ్యత్ అతత్ మహిజ్ఞః ॥* 11-4-7). తన ఆశ్రమమునకు వచ్చిన ఆ

దేవతలు, వారి పత్నులకు కానుకలు ఇచ్చారు (*విజ్ఞాయ శక్ర కృతం అక్రమం ఆదిదేవః ప్రాహ ప్రహస్య గతవిస్మయః ఏజమానాన్ । మా భైష్ట భో మదన మారుత దేవవధ్వః గృహ్ణీత నః బలిం అశూన్యం ఇమం కురుధ్వమ్ ॥* 11-4-8). తపస్సుకు భంగం కల్గించినా నరనారాయణులు వీరికి లొంగలేదు. కోపం చెందలేదు, మోహము చెందలేదు. పైగా స్వామి వారిని సత్కరించాడు.

విభ్రాంతి చెందిన మన్మథాదులు వీరిని కీర్తించారు - స్వామీ! మీరు వికారములేనివారు (అవికృతే), ఆత్మసంతుష్టులైనవారు (స్వ ఆరామ-9). ఇలా కామమునకు మీరు లొంగకుండా ఉంటూ ధీరత్వము ప్రదర్శించడం మీకు ఒక లెక్క కాదు - *న ఏతత్ విభో త్వయి పరే అవికృతే విచిత్రం స్వ ఆరామ ధీర నికర ఆనత పాదపద్మే ॥* 11-4-9. నిన్ను ఉపాసన చేయు భక్తులను రక్షించువాడవు - విఘ్నేశ్వరుడవు (10). భక్తులకు దేవతలు కూడా కష్టాలు పెడతారు - *త్వాం సేవతాం సురకృత బహవో అన్తరాయాః* - 10. కాని స్వామి అండవల్ల వారు గెలుస్తారు. దేవతల స్వర్గలోకములను కోరకుండా నిన్నే ఆరాధించుచూ నీ పరమపదమును పొందుటకు ప్రయత్నించు మానవుల ఉపాసనకు దేవతలు అనేక విధముల విఘ్నములు కలుగజేయుదురు. యజ్ఞమున దేవతలకు ఆహుతి ఇచ్చువారికి ఏ విధమగు విఘ్నములను వారు కలిగించరు. నీ సేవకులు నిన్నే రక్షకునిగ భావించి విఘ్నములను అణగద్రొక్కి, వాటిని అధిగమించి, సిద్ధిని పొందుదురు (*త్వాం సేవతాం సురకృతాః బహవః అన్తరాయాః స్వ ఓకః విలంఘ్యః పరమం వ్రజతాం పదం తే । న అన్యస్య బర్హిషి బలీన్ దదతః స్వభాగాన్ ధత్తే పదం త్వం అవితా యది విఘ్నమూర్ధ్ని ॥* 11-4-10). భక్తి, శరణాగతి, ప్రపత్తిలేని ఉపాసనాయోగులు మాయాబద్ధులు అవుతారు. ఆకలి దప్పికలు, త్రికాల అవస్థలు, జిహ్వాశిశ్నవేగములు కూడా దేవతలు పెట్టుబాధలు. వీటిని తట్టుకునే ప్రయత్నములో వారు క్రోధమునకు లోనై గోష్పదజలములోనే మునిగిపోతారు - యోగభ్రష్టులవుతారు (*క్షుత్ తృట్ త్రికాలగుణ మారుత జైహ్వ్య శైశ్న్యాన్ అస్మాన్ అపార జలధీన్ అతితీర్య కేచిత్ । క్రోధస్య యాన్తి విఫలస్య వశం పదే గోః మజ్జన్తి దుశ్చర తపః చ వృథా ఉత్సృజన్తి ॥* 11). ఇంద్రియభోగములో నెలకొనినవారు - ఆకలి, దప్పిక, మైథునవాంఛ, గతమును గురించిన శోకము, భవిష్యత్తును గురించిన వ్యర్థ ఆశ వంటి దేవతలచే కల్పింపబడిన వివిధ పన్నాగములకు సులభముగా లోనవుదురు. భౌతికజగత్తుపట్ల మోహగ్రస్తులై యుండెడి అట్టి మూర్ఖులు ఇంద్రియభోగాలను ఇచ్చెడి దేవతలచే సులభముగా నియంత్రింపబడతారు. స్వామియందు భక్తిలేక ఇంద్రియ భోగవాంఛలను అణుచుటకు ప్రయత్నించు యోగులు వారి కృత్రిమ యోగపద్ధతుల వల్ల వారు దేవతలను గెలవలేరు. ఇంద్రియనిరోధము ద్వారా మిక్కిలి కటువుగను, క్రోధులుగను అయినట్టి కృత్రిమ తాపసులను మనము చూడవచ్చును. భగవద్విముఖులు అగుట వలన అట్టివారు చరమమోక్షమును గాని, భౌతికేంద్రియ తృప్తిని గాని పొందజాలరు. వారు ఇంద్రియములను గెలువలేరు. భ్రష్టులవుతారు. భగవద్భక్తులు వాస్తవమునకు భౌతికక్లేశములను జయించెదరని దేవతలు ఒప్పుకొనినప్పటికిని, భగవత్సేవయందు అభిరుచిలేనట్టి నామమాత్ర యోగులకు అటువంటి ఫలితము లభించదని ఇచట తెలియుచున్నది. (నరనారాయణుల తపస్సు విశ్వామిత్రుడి లాంటిది కాదని దేవతలు పల్కారు. విశ్వామిత్రుడు తపస్సు చేస్తున్నప్పుడు భగ్నం చేయడానికి వచ్చిన మేనకను మోహించాడు. ఆమెతో సంసారము చేసి శకుంతలను కన్నాడు. ఆ తర్వాత కాని

తెలుసుకోలేకపోయడు తన పొరపాటును. మేనకను వదలి మళ్ళీ తపస్సు ప్రారంభించాడు. మళ్ళీ వచ్చిన అప్సరసను చూసి నన్ను మోసం చేయడానికి వచ్చారు అని కోపగించి భస్మం చేసాడు. అంటే కామాన్ని గెలిచాడు గాని క్రోధాన్ని గెలవలేదు. మళ్ళీ తన తప్పును తెలుసుకొని తపస్సు చేసి కామక్రోధాలను గెలిచి బ్రహ్మఋషి అయ్యాడు. నరనారాయణులది ఇటువంటి తపస్సు కాదు. వారు మన్మథ బాణాలకు చలించలేదు). భయపడ్డ మన్మథుడిని అప్సరసలను చూసి నారాయణఋషి నవ్వి, వారి కంటే అందమైన అప్సరసలను తనతొడ నుండి సృష్టించాడు. సృష్టింపబడ్డ ఊర్వశి (ఊరువుల నుండి సృష్టింపబడినది) మొదలగు అప్సరసలను చూసి మన్మథుడే మోహము చెందాడు (స్వామి *అంటే సాక్షాద్ మన్మథ మన్మథః*). వారిలో ఒక ఊర్వశిని ఇంద్రునకు బహుకరించాడు స్వామి. ఆమె వెంటబడి స్వర్గానికి చేరుకున్నారు మోహితులై. అంతా తెలుసుకున్న ఇంద్రుడు విస్మయం చెందాడు (స్వామి సృష్టించిన అప్సరసలను అందర్ని ఇస్తే లోకపాలకులు అయిన దేవతలు పనులను మానేసి వారి వెనక బడతారని, ఒక్క ఊర్వశినే ఇచ్చారు నర నారాయణులు!).

శ్రీహరి యొక్క వివిధ అవతారాలు -శ్రీ ద్రుమిళ యోగీంద్రుడిచే వర్ణన

శ్రీహరి జ్ఞానావతారాల వర్ణన: బ్రహ్మను ఋషులు తత్త్వబోధనకై ప్రశ్నించినప్పుడు హంస రూపములో, తత్త్వజ్ఞానము ఉపదేశించాడు అచ్యుతుడు. అలాగే దత్తాత్రేయుడు, సనకాదికుమారులు, మా యొక్క తండ్రి గారైన ఋషభదేవుడిగా వివిధ రూపాలలో లోక కళ్యాణార్థము ఎందరికో ఆత్మజ్ఞాన బోధ చేసాడు స్వామి. అలాగే ఆ విష్ణుమూర్తి రాక్షసుడైన “మధు”ను సంహరించి లోకక్షేమమునకై వేదములను ఉద్ధరించాడు *(హంస స్వరూపీ అవదత్ అచ్యుత ఆత్మయోగం దత్తః కుమార ఋషభో భగవాన్ పితా నః । విష్ణుః శివాయ జగతాం కలయా అవతీర్ణః తేన ఆహృతా మధుభిదా శ్రుతయో హయ ఆస్యే ॥* 11-4-17).

శ్రీహరి పశురూప అవతారములు: ప్రళయకాలములో స్వామి మత్స్య రూపమును తీసుకొని - సత్యవ్రతుడు అను మనువును, ఔషధులు, బీజములను రక్షించెను. వరాహ అవతారములో (wild boar) నీటిలో దాగి వుంచిన పృథివిని వెదికి, యథాస్థానమున ఉంచి దితి తనయుడైన హిరణ్యాక్షుని సంహరించాడు (భూదేవితో సంగమము కలుగుట వల్ల నరకాసురుడి ఆవిర్భావము కూడా జరిగింది. వాడిని ఆ తర్వాత శ్రీకృష్ణుడు సంహరించి, వాడు దాచి ఉంచిన రాజకన్యలను వారి కోరికపై వివాహమాడాడు - 10వ స్కంధము). కూర్మావతారములో మంధర పర్వతమును వీపుపై ధరించి సముద్రమును చిలకడం వల్ల అమృతము, సాగరకన్య అయిన లక్ష్మీదేవి ఆవిర్భావము జరిగింది. శ్రీహరియే మొసలిచే పట్టుబడిన గజేంద్రుని రక్షించాడు (*గుప్తః అప్యయే మనుః ఇలా ఓషధయః చ మాత్స్యే క్రోడే హతః దితిజః ఉద్ధరతా ఆంభసః క్ష్మామ్ । కౌర్మే ధృతః అద్రిః అమృత ఉన్మథనే స్వపృష్ఠే గ్రాహాత్ ప్రపన్నం ఇభరాజం అముంచత్ ఆర్తమ్ ॥* 10-4-18).

శ్రీహరి నానా అవతారాల వర్ణన: వాలఖిల్యులను ఋషులు కశ్యపమునికై సమిధలను తెచ్చుచు శ్రమ చెంది గోష్పదమున పడి, ప్రార్థించగా శ్రీహరి వారిని ఆ ఆపదనుండి కాపాడెను. వృత్రాసుర సంహారము

వల్ల ఇంద్రుడికి పట్టిన బ్రహ్మహత్యాపాపము వల్ల పీడితుడై ఇంద్రుడు అవస్థ పడుతుంటే శ్రీహరి ఉద్ధరించాడు. అసుర గృహములలో బంధింపబడి అనాథలై ఉన్న దేవతా స్త్రీలకు ముక్తి కల్పించాడు శ్రీహరి. నృసింహావతారములో సత్పురుషులకు అభయమిచ్చుటకై రాక్షస రాజైన హిరణ్యకశిపుని సంహరించాడు (*సంస్తున్వతః అబ్ధిపతితాన్ శ్రమణాన్ ఋషీన్ చ శక్రం చ వృత్రవధతః తమసి ప్రవిష్టమ్ । దేవస్త్రియః అసురగృహే పిహితాః అనాథాః జఘ్నే అసుర ఇంద్రం అభయాయ సతాం నృసింహే ॥* 11-4-19).

స్వామియే దేవాసుర సంగ్రామములలో దేవకార్యము సాధించుటకై దైత్యుల పతులను (రాక్షస రాజులను) సంహరించాడు. వివిధ మన్వంతరాలలో స్వామి నానావతారములను తీసుకొని లోకాలను రక్షించాడు. స్వామి వామన రూపములో గర్వితుడైన బలిచక్రవర్తిని యాచించి భూమండలాన్ని లాక్కుని అదితి సంతానమైన ఇంద్రాది దేవతలకు ఇచ్చాడు (*దేవ అసురే యుధి చ దైత్యపతీన్ సుర అర్థే హత్వా అన్తరేషు భువనాని అదధాత్ కలాభిః । భూత్వా అథ వామనః ఇమాం అహరత్ బలేః క్ష్మాం యాచ్ఞా ఛలేన సమదాత్ అదితేః సుతేభ్యః ॥* 11-4-20).

భార్గవుడిగా (పరశురాముడు - భృగు రాముడు - జమదగ్ని తనయుడు - భృగువంశీయుడు) 21 సార్లు భూమిని చుట్టి అహంకరించిన క్షత్రియులనందరిని (హైహయకులము) సంహరించాడు. అట్టి శ్రీరామచంద్రునకు జయము జయము (11-4-21). శ్రీరాముడిగా సముద్రబంధనము చేసి లంకలో ప్రవేశించి, దశకంఠుడైన రావణుని శ్రీరాముడు సంహరించి, లోకకీర్తిని పొంది సీతాపతి అనిపించుకున్నాడు (11-4-21). పుట్టుకలేని వాడైన స్వామి, యదుకులములో జన్మించి (శ్రీకృష్ణుడు) భూభారాన్ని తొలగిస్తాడు (దుష్టులను సంహరిస్తాడు) (*భూమేః భర అవతరణాయ యదుషు అజన్మా జాతః కరిష్యతి సురైః అపి దుష్కరాణి । వాదైః విమోహయతి యజ్ఞకృతః అతత్ అర్హాన్ శూద్రాన్ కలౌ క్షితిభుజః న్యహనిష్యత్ అంతే ॥* 11-4-22).

బుద్ధుడి రూపములో తర్క బోధ ద్వారా హింసాయుతులై మోహాము చెందిన ప్రజలను అహింసామార్గమున నడిపిస్తాడు (యజ్ఞములను పేరుతో జంతుబలి, జంతుభక్షణ చేసే దిగజారిన బ్రాహ్మణులు మొదలగువారికి ధర్మబోధ చేస్తాడు) (*వాదైర్ విమోహయతి యజ్ఞకృతో అతదర్హాన్*-22).

కల్కి రూపములో కలియుగములో చివరకు అందరూ శూద్రులై, వర్ణాశ్రమ రహితులై శూద్రకర్మలను ఆచరిస్తూ ఉంటారు. అప్పుడు కల్కి రూపములో భగవత్తత్త్వమునకు విముఖులైన శూద్రరాజులను స్వామి సంహరిస్తాడు (*శూద్రాన్ కలౌ క్షితిభుజో న్యహనిష్యదంతే* - 11-4-22). ఇలా స్వామి లీలలు అవతారములు ఇంకా ఎన్నో గలవు. అవి అనంతములు, వర్ణనాతీతములు (*ఏవం విధాని కర్మాణి జన్మాని చ జగత్పతేః । భూరీణి భూరియశసో వర్ణితాని మహాభుజ* 11-4-23).

నిమి చక్రవర్తిచే తరువాత ప్రశ్న

ఓ ఆత్మవిత్తములారా! ఆత్మజ్ఞాన విషయమున పరిపూర్ణులారా! స్వామిని లోకులు ఆరాధించరు. ఎందుకంటే వారు అడిగేవి స్వామి ఇవ్వడు, ఎందుకంటే ఇంకా ఇబ్బందుల పాలవుతారని. దానిని వారు

గ్రహించరు. కోరికలు లేకుండానే, నా పూజ చేయమంటాడు స్వామి. దీనియందు ఇష్టపడరు లోకులు. మరి ఇలా స్వామిని ఆరాధించని వారి గతి ఏమిటి? వీరు ఇంద్రియలోలురు, కాముకులు మాత్రమే. వీరు తీరనట్టి కోరికలు గలవారు. మరి వీరి గతి ఏమిటి? (*భగవంతం హరిం ప్రాయో న భజంతి ఆత్మవిత్తమాః । తేషాం అశాంతకామానాం కా నిష్ఠా విజితాత్మనామ్ ॥* 11-5-1).

నానా జీవరాశులు ఏల? సంసారమందు ఆసక్తి గలవారి గతి నానాయోనులలో జన్మ: Why are the falling down of living beings into lower forms of Life?

శ్రీ చమస యోగీంద్రుడిచే సమాధానము

ఆదిపురుషుడైన విష్ణుభగవానుడి ముఖమునుండి జీవులు వారి వారి కర్మానుసారంగా సత్త్వగుణ ప్రధానులైన బ్రాహ్మణులు, బాహువుల నుండి సత్త్వరజోగుణ ప్రధానులైన క్షత్రియులు, ఊరువులనుండి (తొడలు) రజస్సు తమస్సు ప్రధానులగు వైశ్యులు, పాదములనుండి తమోగుణ ప్రధానులగు శూద్రులు ఉత్పన్నులైనారు (*ముఖ బాహు ఊరు పాదేభ్యః పురుషస్య ఆశ్రమైః సహ । చత్వారో జజ్ఞిరే వర్ణాః గుణైర్ విప్రా ఆదయః పృథక్ ॥* 11-5-2). (ఋక్ సంహిత (8.4.19), శుక్లయజుర్వేదము (34.11), అథర్వవేదము (19.66) - *బ్రాహ్మణోఽస్య ముఖమాసీద్బాహూ రాజన్యః కృతః । ఊరూ తదస్య యద్వైశ్యః పద్భ్యాం శూద్రోఽజాయత॥*). వీరు స్వామి అంశలమని మరచుట వల్లనే, స్వామిని వదలి స్వతంత్రులమని భావించుట వల్లనే, తండ్రియైన స్వామిని ఆరాధించకపోవడంవల్ల గర్వాన్వితులై, తండ్రిని లెక్కచేయక, ధర్మాచరణలేక హింసను ప్రోత్సహిస్తూ, తండ్రియైన స్వామి కథలను తెలిసినా వాటిని లెక్కచేయక పోవడం వల్ల, అవమానించుట వల్ల, ధర్మమును తెలుసుకొనకపోవడం వల్ల వీరు స్థానభ్రష్టులై అధః పతితులు అజ్ఞానులు, కాముకులు అవుతూ కర్మభ్రష్టులు, యోగభ్రష్టులు అయి పతనమవుతున్నారు *(య ఏషాం పురుషం సాక్షాద్ ఆత్మ ప్రభవం ఈశ్వరమ్ । న భజంతి అవజానంతి స్థానాద్ భ్రష్టాః పతంతి అధః* 11-5-3) (Living entities also get forms of life in different bodies in lower planetary systems. This lower birth is due to their exploitation of given higher positions). హరికథలను వినకపోవడంవల్ల, అచ్యుతుడి కీర్తనలు చేయకపోవడం వల్ల చెడును ఆశ్రయించినవారై స్త్రీ శూద్ర మొదలగు జన్మలను పొందుతారు (శ్రీహరి తండ్రిని ధిక్కరించే తనయుడికి పతనం తప్పదు). వీరికి నీవంటి భక్తుల అనుగ్రహము దొరికినప్పుడు వీరు కూడా ఉద్ధరింపబడతారు (*దూరే హరికథాః కేచిత్ దూరే చ అచ్యుత కీర్తనాః । స్త్రియః శూద్ర ఆదయః చ ఏవ తే అనుకంప్యాః భవాదృశామ్* 11-5-4).

బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులు (ఉపనయన సంస్కారముకలవారు) శ్రీహరి పాదపద్మములు పొందుటకు యోగ్యత కలిగిన వారైననూ, వేదములలో చెప్పబడిన అర్థవాదములచే మోహితులై వేదములలో చెప్పబడిన కామ్య కర్మలయందు యజ్ఞములయందు ఆసక్తులై, భగవత్ ఉపాసనము వదలి, దేవతా ఉపాసనలు చేసుకుంటూ స్వర్గాది కర్మఫలములను పొందుటకు ఆసక్తులగుచున్నారు (*యామిమాం పుష్పితాం వాచం ప్రవదన్తి అవిపశ్చితః । వేదవాదరతాః పార్థ న అన్యత్ అస్తి ఇతి వాదినః ॥* గీత - 2-42) (*విప్రో రాజన్యవైశ్యౌ*

చ హరేః ప్రాప్తాః పదాంతికమ్ । శ్రౌతేన జన్మనా అథ అపి ముహ్యాన్తి ఆమ్నాయవాదినః - 11-5-5). స్వర్గమందు సుందర స్త్రీలు, నందనకాననమనబడు ఉద్యానవనములు, సోమరసపానములు, కల్పవృక్షములు మొదలగు భోగములు పెక్కు గలవు. యథార్థమగు కర్మవిషయము తెలియనివారై, అవినీతులై, మూర్ఖులై, పండితులమని చెప్పుకొంటూ ఈ మూఢులు, ప్రశంసలలో పడి మోహితులై శాస్త్రములకు అడ్డమైన వ్యాఖ్యానములు తెలుపుచూ, దేవతల యజ్ఞములను చేస్తూ వాటి కర్మఫలముల యందు శ్రద్ధ చూపుతున్నారు. వీరికి కావలిసింది స్వర్గాది సుఖములే, శరీరవాంఛలే తప్ప, బ్రహ్మజ్ఞానమునందు శ్రద్ధలేకపోవుటయే కారణము (*కర్మణి అకోవిదాః స్తబ్ధా మూర్ఖాః పండితమానినః । వదన్తి చాటుకాన్ మూఢా యయా మాధ్వ్యా గిరోత్సుకాః ॥* 11-5-6). ("*యజ్ఞార్థాత్ కర్మణోఽన్యత్ర లోకోఽయం కర్మబన్ధనః*" - గీత) (This is the beginning of demigod worship, the first fall of Brahmanas and others).

రజోగుణాధిక్యము వలన ఇతరులను హింసించుట యందు సంతోషము పొందుతూ, కాముకులై, సర్పమువలె క్రోధస్వభావులై డాంభికులై, దురభిమానగ్రస్థులై, పాపకర్మ ఆసక్తులై శ్రీహరి ప్రియులగు భగవత్ భక్తులను అవహేళన చేస్తారు (*రజసా ఘోరసంకల్పాః కాముకా అహిమన్యవః । దాంభికా మానినః పాపా విహసంతి అచ్యుతప్రియాన్ ॥* 11-5-7).

శాస్త్రమునకు విరుద్ధముగా పూజలు ఆచరించుచూ, గర్వము వల్ల సరియైన పద్ధతిని తెలుసుకోలేక మొక్కుబడులకై స్వార్థముతో కర్మలను ఆచరించుదురు. వీరు మూఢులు. వీరు సత్యమును గ్రహించలేనివారు. వీరికి స్వంతలాభము కావాలి. వీరు స్త్రీసేవాసక్తులై దాంపత్యసుఖముతో కూడిన గృహమునందుండి మైథున క్రియా ప్రధానముగా వ్యవహరిస్తూ, సంసారిక విషయములను ముచ్చటించుకొనుచూ, అన్నాది దానములు చేయక, బ్రాహ్మణదక్షిణలు ఈయక, తమ తమ వర్ణాశ్రమ వృత్తుల యందు శ్రద్ధలేక పశువులను చంపుకు తింటూ జీవమును గడుపుతుంటారు (*వదంతి తే అన్యోన్యమ్ ఉపాసిత స్త్రియో గృహేషు మైథున్య పరేషు చ ఆశిషః । యజన్తి అసృష్ట అన్న విధాన దక్షిణం వృత్త్యై పరం ఘ్నంతి పశూన్ అతత్ విదః* 11-5-8). (*ఇదమద్య మయా లబ్ధమ్ ఇమమ్ ప్రాప్స్యే మనోరథమ్ । ఇదమ్ అస్తి ఇదమపి మే భవిష్యతి పునః ధనమ్ ॥* - "ఈ రోజు నా వద్ద ఇంత ధనమున్నది. నా ప్రణాళికలచే నేను మరింత ధనమును పొందెదను. ఇదియంతయు నాది. భవిష్యత్తులో ఇది మరింతగా వృద్ధినొందగలదు" - గీత 16-13). మేమే గొప్పవారము అనే గర్వం కల్గి, క్రూరచిత్తులై ధనవైభవము, ఐశ్వర్యము, విద్య, దానము, రూపలావణ్యతను కీర్తించుకొంటూ, దేహమును పెంచుకుంటూ, గొప్ప కులము వారిమని చెప్పుకుంటూ బ్రతుకుతారు. మరికొందరు శ్రీహరి లేదని అవహేళన చేస్తూ, శ్రీహరిని ఆయన భక్తులను అవమానిస్తుంటారు (*శ్రియా విభూత్యా అభిజనేన విద్యయా త్యాగేన రూపేణ బలేన కర్మణా । జాతస్మయేన అంధ ధియః సహ ఈశ్వరాన్ సతో అవమన్యంతి హరిప్రియాన్ ఖలాః* - 9).

ఇట్టివారు శ్రీహరిలీలలను శ్రీకృష్ణకథలను విని పెడ అర్థములు తీయుచూ, వితండవాదములు చేయుచూ స్వామిలీలలను అవహేళన చేయుదురు. "ఇవన్నీ కథలే కాని వాస్తవాలు కావు. వీటిని

పట్టించుకోవద్దు. కష్టపడాలి, Enjoy చేయాలి", అని నీతిబోధలు చేస్తుంటారు. ఈ మూర్ఖులు తమ మనస్సును ఉల్లాసపరుచుటకు లౌకిక కబుర్లు, పిచ్చాపాటి గ్రామ్య విషయాలు మాట్లాడుకొంటూ కాలము గడుపుతుంటారు. అంతేకాని ఆకాశము వలె అందరి దేహములలో గల పరమాత్మను సేవించరు. ఆయన చెప్పేది వినరు. ఇది వేదములచే తెలుపబడిన సత్యము నిత్యము. (*సర్వేషు శశ్వత్ తనుభృత్సు అవస్థితం యథా ఖం ఆత్మానం అభీష్టం ఈశ్వరమ్। వేదోపగీతం చ న శృణ్వతే అబుధా మనోరథానాం ప్రవదన్తి వార్తయా ॥* 11-5-10).

జీవుల స్వధర్మము తెలుసుకో - మాంసభక్షణ మహా నేరము

1. స్త్రీసంగమము అందు ఆసక్తి, మద్యపానం జూదము నందు ఆసక్తి, మాంస భక్షణమందు ఆసక్తి - ఇవన్నీ సహజంగానే వస్తాయి. ఎవ్వరూ చెప్పనక్కరలేదు. ఈ చెడు అలవాట్లు విడిచి పెట్టుటకే వేద విహిత కర్మలు - వివాహ యజ్ఞములు ఏర్పరచబడినవి. జీవితాన్ని ఒక క్రమపద్ధతిలో అనుభవించుటకే వేదముల యొక్క ముఖ్య తాత్పర్యము. ఎట్టి పరిస్థితిలో జంతుబలి, అక్రమ సంబంధము, మద్యము ముట్టరాదు (*లోకే వ్యవాయ ఆమిష మద్యసేవాః నిత్యాః తు జంతోః న హి తత్ర చోదనా । వ్యవస్థితిః తేషు వివాహ యజ్ఞ సురాగ్రహైః ఆసు నివృత్తిః ఇష్టా* 11-5-11).

2. ధనం ఉన్నవాడు దాన్ని ధర్మం స్థాపించడానికై వాడాలి. అర్థమునకు ప్రయోజనం ధర్మం. సంపాదించిన ధనాన్ని ధర్మానికి వాడినప్పుడే జ్ఞానోదయం కలుగుతుంది. అది ఆ తర్వాత ప్రశాంతతకు అనగా దుఃఖవిముక్తికి కారణమవుతుంది. అలాకాక ధనమును ఇంద్రియతృప్తికై వాడే వాడు బలశాలి అయినా మృత్యుదేవతను మరచినట్లే (*ధనం చ ధర్మైకఫలం యతో వై జ్ఞానం స విజ్ఞానం అనుప్రశాంతి । గృహేషు యుంజంతి కలేవరస్య మృత్యుం న పశ్యన్తి దురంతవీర్యమ్* 11-5-12).

3. వేదశాస్త్రములకు తప్పుడు అర్థాలు, విపరీత అర్థాలు తీస్తూ వాటిని ఇంద్రియతృప్తికై వాడుకొనే వారు, స్వధర్మాన్ని ఇంద్రియతృప్తికై అమ్ముకొనే వారు ధర్మాన్ని కాలతన్నుతున్నారు. వీరు అసలైన ధర్మాన్ని ఎరుగరు - వేదయజ్ఞములలో పశ్వాలంభనము అనగా పశువును స్పృశించుట, గౌరవించుట మాత్రమే విహితమై ఉన్నది కాని హింస, భక్షణ లేదు. అలాగే మద్యము / మదిర / కల్లు వాసన చూసి ఎంత చెడ్డదో గ్రహించి వదలాలి అంతేకాని త్రాగరాదు అని విధించబడినది. అలాగే మైథునము ధర్మపత్నితోనే, సంతానోత్పత్తి కొఱకే కాని విషయభోగము - రతి కొఱకు కాదు. ధర్మపరిరక్షణ గురించే జీవితము అని గ్రహించాలి (*యద్ ఘ్రాణభక్షో విహితః సురాయాః తథా పశోః ఆలభనం న హింసా । ఏవం వ్యవాయః ప్రజయా న రత్యై ఇమం విశుద్ధం న విదుః స్వధర్మమ్* 11-5-13). ఈ ధర్మతత్వము తెలియనివారు, అవినీతిపరులు, మూర్ఖులు, దుర్జనులు సందేహములేని చిత్తముతో మూర్ఖంగా పశుహింసను చేస్తున్నారు- ఇట్టి వారిచే చంపబడిన పశువులు ఆ చంపినవారిని భక్షించుటకై ఎదురు చూస్తుంటాయి. తదుపరి జన్మలో అట్టి పాపులు ఈ జగత్తులో వారిచే చంపబడిన జంతువులచే తినబడుదురు (*యే తు అనైవం విదః అసంతః స్తబ్ధాః సదభిమానినః । పశూన్ ద్రుహ్యంతి విస్రబ్ధాః ప్రేత్య ఖాదంతి తే చ తాన్* (11-5-14). (యే =

ఎవరైతే, తు = కాని, అనైవం విదః = ఈ యథార్థము నెరుగక, అసన్తః = పరమపాపులు, స్తబ్ధాః = దురహంకారులు, సత్ అభిమానినః = తమ్ము సాధువులుగా భావించువారు, పశూన్ = పశువులకు, ద్రుహ్యన్తి = ద్రోహము చేయుదురు; విస్రబ్ధాః = అమాయకముగా విశ్వసించెడి, ప్రేత్య = ప్రస్తుత దేహమును విడిచిన పిమ్మట, ఖాదన్తి = తినును, తే = ఆ పశువులు, చ = మరియు, తాన్ = వారిని 11-5-14). అధర్మపరులు వైదికయజ్ఞములకు తప్పు అర్థము చెబుతూ పశువధ, మాంసభక్షణము ఆమోదయోగ్యములేనని నిరూపించుటకు యత్నించిరి. బుద్ధుడు అవతరించి వారి హేయమైన ప్రతిపాదనను త్రోసిపుచ్చెను. ఇది జయదేవగోస్వామిచే ఇట్లు వర్ణించబడినది - *నిన్దసి యజ్ఞవిధేరహహ శ్రుతిజాతం సదయహృదయ దర్శితపశుఘాతం కేశవ ధృతబుద్ధశరీర జయ జగదీశహరే ॥*

అమాయక పశువులను చంపెడి క్రూర యజమానులు తదుపరి జన్మములో నిస్సందేహముగా అదే రీతిలో చంపబడెదరని వేదవాఙ్మయంలో స్పష్టముగా తెలుపబడినది- *మాంస భక్షయితాముత్ర యస్య మాంసమిహాద్మ్యహం । ఏతన్మాంసస్య మాంసత్వం ప్రవదన్తి మనీషిణః ॥* "ఏ జీవి మాంసమును నేను ఈ జన్మలో భుజించుచున్నానో అది మరుజన్మలో నా మాంసము భుజించగలదు. ఆ విధముగా మాంసమనెడి పదము విద్వాంసులచే తెలుపబడినది". పశుఘాతకులకు ఈ ఘోరమైన ఆపద గూర్చి నారదముని ప్రాచీనబర్హికి శ్రీమద్భాగవతమునందు (4-25-7,8) తెలిపెను - *భో భోః ప్రజాపతే రాజన్ పశూన్ పశ్య త్వయాఽ ఉధ్వరే । సంజ్ఞాపితాన్ జీవసంఘాన్ నిర్ఘృణేన సహస్రశః ॥ ఏతే త్వాం సంప్రతీక్షన్తే స్మరన్తో వైశసం తవ । సంపరేతమయః కూటైశ్ఛిన్దత్యుత్థితమన్యవః ॥* - ఓ ప్రజాపాలన చేయు రాజా! యజ్ఞస్థలిలో దయ, కనికరము లేకుండా నీవు బలియిచ్చిన ఆ పశుసమూహాములను ఆకాశమున ఒక్కమారు చూడుము. నీవు వాటికి కలిగించిన బాధకు ప్రతీకారము తీర్చుకొనుటకై ఆ పశువులు నీ చావుకొరకు వేచియున్నవి. నీవు చనిపోయినంతనే అవి అత్యంత క్రోధము కలిగినవై తమ లోహమయమగు కొమ్ములతో నీ యాతన శరీరమును ఛిన్నాభిన్నము చేయుచూ పగ తీర్చుకొనగలవు (4-25-7,8). పశుఘాతకులకు అట్టి శిక్ష యమపురిలో యమరాజు ఆధ్వర్యమున ఒసగబడును. అనగా పశువులను చంపువాడు లేదా మాంసభక్షణము చేయువాడు ఆ చంపబడిన పశువులకు ఋణగ్రస్తుడగును. తదుపరి జన్మలో తన దేహమును భుజించుటకు వాటికి అదే రీతిన ఆ మాంసభక్షకుడు తన శరీరమును ఇవ్వవలసి ఉంటుంది. అనగా అతడు ఋణగ్రస్తుడు అవుతాడు. ఇది వైదికధర్మము. పైన తెల్పిన ధర్మాచరణ చేయలేనివారు పైకి బాగా కనబడినా అశాంతితో జీవిస్తూ మరణశీలి అయిన దేహాన్ని పోషిస్తూ ఆ తర్వాత నరకయాతనలు పొందుతారు. వీరి లక్షణాలు ఏమంటే -

వీరికి భార్యాపుత్రుల పోషణే లక్ష్యము. వారితో కాలము గడుపుటనే స్వర్గమని, భావిస్తూ, శవతుల్యమైన దేహమును పెంచుతూ, పరులను లెక్కచేయక ఈసడించుకొనుచు దయలేనివారై, అందరిలో శ్రీహరి అంశను చూడలేని ఇట్టివారు నరకము వైపు వెళ్ళుచున్నారు. ఇతరుల శరీరములయందు తన శరీరమందు ఒకే ఒక పరమాత్మ అయిన శ్రీహరి అంశ కలదని గ్రహించలేక, అందరిలో స్వామి అంశను చూడలేక

భేదభావము మరి ఇతరులయందు ఈర్ష్యాభావము మరి తన శరీరము తన వారి శరీరమందు బద్ధానురాగులై ఉండుటవల్ల ఇట్టివారు పతనం చెందుతారు *(ద్విషన్తః పరకాయేషు, స్వాత్మానం హరిమ్ ఈశ్వరమ్ । మృతకే స అనుబంధే అస్మిన్ బద్ధస్నేహాః పతంతి అధః* 11-5-15). కావున అందరిలో స్వామిని చూడు.

ధనమే నిత్యము సత్యము (పైసా మే పరమాత్మాహై - అని అనుకొనేవారు) అనుకొనే వారిని కాలమే నాశనము చేస్తుంది. వీరు ఆత్మహత్య చేసుకున్నట్టే. ఇట్టి మూర్ఖులు తత్త్వజ్ఞానము పొందలేక, ధర్మ అర్థ కామములందే ఆసక్తి నొంది (త్రివర్గ ప్రధానులు), ఎరను చూపి చేపను పట్టినట్లు, క్షణకాలము కూడా విశ్రాంతిలేక ధనమునకై పనిచేస్తూ ఆత్మవంచనతోగల పోకడలుగల బ్రతుకు కోరుకునే వారు నరకాదులను పొందుటకు యోగ్యులగుచున్నారు. ఇట్టి మూఢులు కైవల్యమును పొందలేరు *(యే కైవల్యం అసంప్రాప్తాః యే చ అతీతాః చ మూఢతామ్ । త్రైవర్గికాః హి అక్షణికాః ఆత్మానం ఘాతయంతి తే ॥* 11-5-16). Here dharma means charities done with pride for the benefit of fame, for getting higher position or for the show, such fellows have more false intelligence to gain more profits to lead an opulent false life. works for his enjoyment and for the family enjoyment is selfish sensory enjoyment - వీరు ఆత్మవంచకులు, అశాంతచిత్తులు, అజ్ఞానాన్ని జ్ఞానమని తలచడంవల్ల తాము చేసేది సరి అయినది అని తలచుచూ అసత్కర్మలను చేయుచూ, మనస్సును చంపుకొని దయలేనివారై బ్రతుకుతూ దుఃఖితులవుతారు. చేయవలసిన కార్యములు చేయకపోవడమువల్ల కాలప్రభావమువల్ల నరకయాతనలకు లోనవుతారు. వారి ఎన్నెన్నో తీరని కోరికలను కాలము నశింపచేస్తుంది *(ఏత ఆత్మహనో అశాంతా అజ్ఞానే జ్ఞానమానినః । సీదంతి అకృతకృత్యాః వై కాలధ్వస్తమనోరథాః* 11-5-17). శ్రీఈశోపనిషత్ (3) నందు ఇట్లున్నది - *అసుర్యా నామ తే లోకా అన్ధేన తమసావృతాః । తాంస్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛన్తి యే కే చాత్మహనో జనాః ॥* - "ఆత్మఘాతకుడు ఎవడైనను సరియే అజ్ఞానాంధకారములతో నిండినట్టి అసుర్యములనెడి లోకములను (అసుర లోకములను) తప్పక పొందవలసియుండును." చివరకు వీరి గతి ఏమంటే, బాధలు రాకూడదని అన్ని ప్రయత్నాలు చేసుకున్నా, గృహములు, పుత్రులు, బంధువులు, స్త్రీలు మొదలగువారిని వదలి, వారి బాధ వారే పడుతూ, నరకానికి వెళ్ళాల్సి ఉంటుంది. వాసుదేవుడి సొమ్ముతింటూ వాసుదేవునికై పనిచేయని వాడు, వాడికి ఇష్టము లేకున్నా స్వార్థముతో కూడబెట్టుకొన్న ధనము, సంపాదించిన గృహ స్త్రీ పుత్రాదులు అందరికీ దూరమై నరకం చూడాల్సి ఉంటుంది (The rascal is deprived of all his possessions including his material body and forcibly sent to filthy planets for a long suffering. This is the fate of violent persons who are against the dharmic principles based on non-violence as established by supreme Lord Vasudeva) *(హిత్వా ఆత్మమాయా రచితాః గృహా అపత్య సుహృత్ స్త్రియః । తమో విశంతి అనిచ్ఛంతో వాసుదేవపరాఙ్ముఖాః* 11-5-18), అని శ్రీ చమస యోగీంద్రుడు నిమి చక్రవర్తికి సమాధానం చెప్పాడు.

స్వామి ఏ కాలంలో, ఏ వర్ణములో, ఏ యుగంలో ఎలా ఉంటాడు? ఏ పేర్లతో పిలువబడతాడు? ఎలా పూజింపబడతాడు?

నిమి చక్రవర్తిచే తరువాత ప్రశ్న

శ్రీ కరభాజన యోగీంద్రుడిచే సమాధానము

శ్రీహరి, కృత త్రేత ద్వాపర కలియుగాలలో ఆ యుగధర్మాలను అనుసరించి కీర్తింపబడతాడు. వివిధ పేర్లతో, వివిధ రూపాలలో వివిధ వర్ణాలతో గల శ్రీకృష్ణుని వివరించి చెబుతాను విను (*కృతం త్రేతా ద్వాపరం చ కలి ఇత్యేషు కేశవః । నానా వర్ణ అభిధా ఆకారో నానా ఏవ విధినా ఇజ్యతే* 11-5-20).

సత్యయుగము లేక కృతయుగములో కేశవుడు శుక్లవర్ణములో యోగీశ్వరుడుగా చతుర్భుజములతో అవతరిస్తాడు. ఆయనను హంస, సుపర్ణుడు, వైకుంఠుడు, ధర్ముడు, అమలుడు, ఈశ్వరుడు, పురుషుడు, అవ్యక్తుడు, పరమాత్మగా పిలువబడుతూ ఉంటాడు. అది సృష్టి ఆరంభము. జీవులను అంటిపెట్టుకొన్న వాసనలను తొలగించి పవిత్రులను చేసి మానవులుగా సృష్టి చేస్తాడు స్వామి. అప్పుడు మానవులు శాంతులు, వైరము లేనివారు, అందరి బాగును ఆలోచించేవారు, సమదర్శనులు. వీరు శమ (మనోనిగ్రహము) దమము (బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహము)లను ఆచరిస్తూ ధ్యానయోగముతో స్వామిని భజించేవారు, కీర్తించేవారు (*కృతే శుక్లః చతుఃబాహుః జటిలః వల్కల అంబరః । కృష్ణ అజిన ఉపవీత అక్షాన్ బిభ్రత్ దండ కమండలూ ॥* 11-5-21, *మనుష్యాః తు తదా శాన్తాః నిర్వైరాః సుహృదః సమాః । యజన్తి తపసా దేవం శమేన చ దమేన చ ॥* 11-5-22, *హంసః సుపర్ణః వైకుంఠః ధర్మః యోగ ఈశ్వరః అమలః । ఈశ్వరః పురుషః అవ్యక్తః పరమ ఆత్మా ఇతి గీయతే ॥* 11-5-23). ఇది ధ్యానయుగము.

త్రేతాయుగములో రక్తవర్ణములో గల యజ్ఞపురుషుడైన విష్ణువును, పృశ్నిగర్భుడు (పృశ్నిదేవి, ప్రజాపతి సుతపుల పుత్రునిగా), సర్వదేవుడు, ఉరుక్రముడు, వృషాకపి (కోరికలను తీర్చువాడు), జయంతుడు (సర్వదా జయము పొందువాడు), ఉరుగాయుడు మొదలగు పేర్లతో పిలవబడేవాడు. త్రేతాయుగము వచ్చేటప్పటికి మానవులు ధ్యానమునందు నిలకడలేనివారై కామ్యకర్మలకు అలవాటుపడ్డారు. అప్పుడు వేదజ్ఞులు వేదత్రయ విహితమైన యజ్ఞముల ద్వారా దేవతలను, విష్ణువును ఆరాధించేవారు. యజ్ఞములలో దేవతలకు హవిస్సులు ఇచ్చినా అది స్వామికి ఇచ్చినట్టే. దేవతలు స్వామి యొక్క అంగములుగా గుర్తించి వారికి హవిస్సులు ఇచ్చేవారు. ఆయా దేవతలు స్వామి యొక్క రూపాలుగా ఆయా కార్యాలను నిర్వహిస్తుంటారు. కావున యజ్ఞములలో వారికి హవిస్సులు ఇచ్చేవారు. వీరు ప్రత్యక్షంగా వచ్చి తీసుకొనేవారు. అలాగే శ్రీ విష్ణుమూర్తి యజ్ఞములు కూడా చేసేవారు (*త్రేతాయాం రక్తవర్ణః అసౌ చతుఃబాహుః త్రిమేఖలః । హిరణ్యకేశః త్రయి ఆత్మా స్రుక్ స్రువ ఆది ఉపలక్షణః ॥* 11-5-24), (*తం తదా మనుజాః దేవం సర్వదేవమయం హరిమ్ । యజన్తి విద్యయా త్రయ్యా ధర్మిష్ఠా బ్రహ్మవాదినః* 11-5-25), (*విష్ణుః యజ్ఞః పృశ్నిగర్భః సర్వదేవః ఉరుక్రమః । వృషాకపిః జయన్తః చ ఉరుగాయః ఇతి ఈర్యతే ॥* 11-5-26). ఇది యజ్ఞముల ద్వారా యజ్ఞపురుషుని సంతృప్తి చేయు యుగము.

ద్వాపరయుగములో శ్యామల వర్ణముతో పీతాంబరుడు, అన్ని శస్త్రములతో కలవాడు, శ్రీవత్స చిహ్నము, కౌస్తుభము మొదలగు సర్వాలంకారములతో పరిపూర్ణుడైన శ్రీకృష్ణుని (*భగవాన్ శ్యామః*) (*ద్వాపరే భగవాన్*

శ్యామః పీతవాసా నిజాయుధః శ్రీవత్సాదిభిరంకైశ్చ లక్షణైర్ ఉపలక్షితః – 27) –వాసుదేవరూపుడవని, సంకర్షణరూపుడవని, ప్రద్యుమ్నరూపుడవని, అనిరుద్ధరూపుడవని (చతుర్ వ్యూహాలకు మూల పురుషుడవని), విశ్వేశ్వరుడవని, సర్వభూతాంతర్యామివని, విశ్వమూర్తివి అని, నారాయణఋషివి అని, మహాపురుషుడవని నమస్కరిస్తూ, పూజిస్తూ ఉండేవారు (*నమస్తే వాసుదేవాయ నమః సంకర్షణాయ చ ప్రద్యుమ్నాయ అనిరుద్ధాయ తుభ్యం భగవతే నమః । నారాయణాయ ఋషయే పురుషాయ మహాత్మనే। విశ్వేశ్వరాయ విశ్వాయ సర్వభూతాత్మనే నమః ॥* (11–5–29,30). రాక్షస కృత్యములను ఎదుర్కొనటానికి స్వామి సకల ఆయుధాలతో వచ్చాడు. పూజింపబడ్డాడు. ద్వాపరయుగానికల్లా మానవులు రాక్షసజాతిగా విజృంభించారు. మానవులు దిగజారిపోయి రాక్షసత్వాన్ని పొందారు.

ఆ కాలంలో తత్త్వజ్ఞానాభిలాషులైన మనుష్యులు శ్రీకృష్ణుని రాజాధిరాజుగా, అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకుడిగా గుర్తించి ఛత్రచామరాది మహారాజులకు ఈయవలసిన ఉపచారములతో నారద పాంచరాత్రిక పద్ధతులతో పూజించేవారు. (యుధిష్ఠిరుని రాజసూయయజ్ఞములో, ద్వారకలో స్వామికి ఇలానే ప్రథమ పూజ జరిగింది) *(తం తదా పురుషం మర్త్యా మహారాజోపలక్షణమ్ । యజంతి వేదతంత్రాభ్యాం పరం జిజ్ఞాసవో నృపః ॥* 11–5–28, ద్వాపర కలియుగములలో అర్చన, స్తోత్రములు, నామసంకీర్తనతో స్వామి కొలువబడతాడు (*ఇతి ద్వాపర ఉర్వీశ స్తువంతి జగదీశ్వరమ్ । నానాతంత్రవిధానేన కలౌ అపి యథా శృణు ॥* 11–5–31). ద్వాపరమున అర్చనతో తరించారు. విజృంభించిన రాక్షసులను అణిచి స్వామి ధర్మాన్ని రక్షించాడు.

కలియుగములో కూడా నిజభక్తులు (సుమేధసః) సంకీర్తనలతో, భజనలతో అస్త్రశస్త్ర పార్షదులతో కల శ్రీకృష్ణుని ఉజ్జ్వల లీలలను కీర్తిస్తారు, పూజిస్తారు, కొలుస్తారు. కృష్ణుడు నీలమేఘశ్యాముడై ఘనశ్యాముడని (నల్లని వాడు) పేరు తెచ్చుకున్నా ఆయన యందు నలుపులేక, తమస్సుకు దూరంగా, ఉజ్వలనీలమణి కాంతితో గల దివ్య అంగములతో మెరిసే స్వామిని, దివ్యమంగళ విగ్రహుడిని ఆయన సపరివారముతో (భార్యాదులతో) (బాల్యలీలలతో) కొలుస్తారు. కలియుగమున స్వామి ఏకాంతసేవ చేయడం కష్టం. నామసంకీర్తన యజ్ఞము చేయాలి. సత్సంగములో ఒకరికొకరు అండగా నిలుస్తూ దిగజారిపోకుండా ఉంటారు. కావున బుద్ధిగలవారు కలిసి ఒకచోట ఉంటూ తేజోమయుడైన నీలమేఘశరీరుని ఘనశ్యాముని ఆయన నానాలీలావిలాసనామాలతో (గౌణనామములతో) బిగ్గరగా సిగ్గు వదలి నిరాడంబరంగా నిరహంకారంతో పాడుకోవాలి. స్వామిని నోరార కీర్తించాలి. స్వామినామాలను నోటితో ఆడుకోవాలి. అలా చేసి చూపినవారు శ్రీ భక్తివేదాంత ప్రభుపాదులు, శ్రీ అవధూతేంద్ర సరస్వతి స్వామి వారు, శ్రీ పుదుక్కోట గోపాలకృష్ణ భాగవతార్ మరియు సంజీవ భాగవతార్, మొదలగువారు. భజనలో నృత్యం చేస్తూ తన్మయత్వం చెందాలి. నిజమైన విజ్ఞానులు, శుద్ధభక్తులు, దీన్ని ఆస్వాదించినవారు స్వయంభగవాన్ రూపుడు శ్రీ చైతన్యులవారు ఆయన పార్షదులతో సంకీర్తన యజ్ఞాన్ని ఎలా చేయాలో చేసి ఆచరించి చూపారు (*కృష్ణవర్ణం త్విషా అకృష్ణం సాంగోపాంగాస్త్ర పార్షదమ్ । యజ్ఞైః సంకీర్తన ప్రాయైర్ యజన్తి హి సుమేధసః* 11–5–

32) (also refer 11-6-24), ఇలా చెపుతూ సంపూర్ణ భగవానుడైన పరిపూర్ణుడైన శ్రీకృష్ణుని కీర్తించుట ఆపుకోలేక శ్రీ కరభాజన యోగీంద్రుడు త్రేతాయుగములోనే శ్రీకృష్ణస్తోత్రము చేసుకున్నాడు ఇలా -

దేవా! శరణాగతరక్షకా! నీ చరణారవిందములు, ఎల్లప్పుడూ ధ్యానించుటకు యోగ్యమైనవి. మాయా మోహముతో వచ్చిన సంసారాన్ని నాశనము చేయునట్టివి, భక్తుల కోరికలను తీర్చేటివి (*ధ్యేయం సదా పరిభవ ఘ్నం అభీష్ట దోహమ్*), సర్వతీర్థములకు జలములకు ఆశ్రయమైనట్టివి (*తీర్థాస్పదమ్*), శివుడు బ్రహ్మాదిదేవతలు శరణు పొందినవి (*శివవిరించినుతం శరణ్యమ్*), నీ సేవలకు సంతృప్తిని ఇచ్చి తాపత్రయాన్ని పోగొట్టేవి (*భృత్యార్తిహమ్*), సంసారసాగరమును దాటించు నౌకవంటివి (*ప్రణతపాల భవాబ్ధిపోతమ్*) ఓ మహాపురుషా, దేవా! అట్టి నీ పాదపద్మములకు నమస్కారము (*ధ్యేయం సదా పరిభవ ఘ్నమ్ అభీష్ట దోహం తీర్థాస్పదం శివవిరించినుతం శరణ్యమ్ । భృత్యార్తిహం ప్రణతపాల భవాబ్ధి పోతం వందే మహాపురుష తే చరణారవిందమ్ ॥* 11-5-33).

దేవా! త్రేతాయుగమున రామావతారమున తండ్రిమాటను పాలించి రాజ్యలక్ష్మిని వదలి నీ చరణములు వనములో తిరిగాయి. నీవు ధర్మనిష్ఠుడవు. సీతాదేవి కోరగా, మాయామృగమని, బంగారులేడి ఉండదని తెలిసినా, నీచరణములు మాయామృగము వెంటపడినవి, పరుగిడినవి. అట్టి నీ పాదపద్మములకు నమస్కరించుచున్నాను (*త్యక్త్వా సుదుస్త్యజ సురేప్సిత రాజ్యలక్ష్మీం ధర్మిష్ఠ ఆర్యవచసా యత్ అగాత్ అరణ్యమ్ । మాయామృగం దయితయా ఈప్సితం అన్వధావత్ వందే మహాపురుష తే చరణారవిందమ్ ॥* 11-5-34).

ఇలా ప్రతీ యుగములో శ్రీహరిని వివిధ పేర్లతో వివిధ పద్ధతులతో కొలుస్తారు. అలా చేయడం వల్ల వారికి శ్రేయస్సు కలుగుతుంది. స్వామి అంటే శ్రేయస్సునకు కూడా ప్రభువు కదా! (*ఏవం యుగ అనురూపాభ్యాం భగవాన్ యుగవర్తిభిః । మనుజైః ఇజ్యతే రాజన్ శ్రేయసాం ఈశ్వరో హరిః* 11-5-35), అయితే అన్ని యుగాలలోకి కలియుగము గొప్పది. సంకీర్తనమనే సులభపద్ధతిలో స్వామిని పొందవచ్చును. సంకీర్తనము కంటే పరమలాభాన్ని ఇచ్చేది వేరేది ఏదిలేదు. సంకీర్తనవల్ల శాశ్వతమైన పరమశాంతి కల్గుతుంది. దుఃఖాలన్నీ తొలుగుతాయి అని పెద్దలు, బుద్ధిమంతులు, సారగ్రాహులు గ్రహిస్తారు, అలాగే స్వామిని శరణంటారు. సంకీర్తనంలో పాల్గొంటారు (*కలిం సభాజయన్తి ఆర్యాః గుణజ్ఞాః సారభాగినః । యత్ర సంకీర్తనేనైవ సర్వస్వార్థో అభిలభ్యతే ॥* 11-5-36). దేహధారులకు భగవన్నామసంకీర్తన కన్నా పరమలాభము ఇంకొకటి లేదు. దీనివల్ల జీవుడు పరమశాంతిని పొందుతాడు. జన్మమృత్యు చక్రము నుండి బయటపడతాడు (*న హి అతః పరమో లాభో దేహినాం భ్రామ్యతాం ఇహ । యతో విందేత పరమాం శాంతిం నశ్యతి సంసృతిః* (11-5-37).

కృతయుగములో జన్మించినవారు, కలియుగములో జన్మించాలి, తరుణోపాయము సులువు అని భావిస్తారు. కలియుగధర్మాలననుసరించి సులభమైన సంకీర్తన విధానంలో స్వామిని పొందవచ్చు. అదే ఫలితం రావాలంటే కృతయుగంలో వేలకొలది సంవత్సరాలు శమదమాలతో గల యోగనిష్ఠతో స్వామిని ధ్యానించాల్సి వస్తుంది (*కృత ఆదిషు ప్రజా రాజన్ కలౌ ఇచ్ఛంతి సంభవమ్ । కలౌ ఖలు భవిష్యంతి*

నారాయణ పరాయణాః ॥ 11-5-38). కలియుగంలో చక్కటి భక్తులు ద్రవిడదేశంలో అక్కడక్కడ జన్మిస్తారు. శంకరులు, రామానుజులు, మధ్వులు, ఆళ్వారులు, నారాయణతీర్థులు, త్యాగరాజ, శ్యామశాస్త్రి, ముత్తుస్వామి, లీలాశుకుడు, పురందరదాస, అన్నమయ్య, రామదాసు, సదాశివబ్రహ్మేంద్ర, సిద్ధేంద్రయోగి మొదలగువారు. కావేరి, తామ్రపర్ణి, కృతమాలా, మహానది, ప్రతీచి అను నదీ తీరాలలో నివసించే భక్తులు పవిత్రులు. అవి పవిత్ర స్థలాలు (*తామ్రపర్ణీ నదీ యత్ర కృతమాలా పయస్వినీ । కావేరీ చ మహాపుణ్యా ప్రతీచీ చ మహానదీ ॥* 11-5-39). ఆ నీరు త్రాగినవారికి వాసుదేవుడి యందు సులభంగా భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యాలు చేకూరుతాయి (*యే పిబంతి జలం తాసాం మనుజాః మనుజేశ్వర । ప్రాయో భక్తా భగవతి వాసుదేవా అమల ఆశయాః* - 11-5-40).

కావున ఓ రాజా! అహంకారమును విడిచి శ్రీహరిని శరణువేడి, శ్రీహరి సేవలో ఉన్నవాడికి ఎటువంటి గృహస్థ ఆశ్రమ నిర్ణీత కర్మలు, వేదవిహిత కర్మలు- దేవఋణము, ఋషిఋణము, పితృఋణము, భూతఋణము, బంధుఋణము కాని ఉండవు (వీరందరి మీద ఆధారపడే జీవుడు వృద్ధి చెందుతాడు). అన్ని స్వామియే చూసుకుంటాడు (*దేవ ఋషి భూత ఆప్తనృణాం పితౄణాం న కింకరో న అయం ఋణీ చ రాజన్ । సర్వాత్మనా యః శరణం శరణ్యం గతో ముకుందం పరిహృత్య కర్తమ్ ॥* 11-5-41). శ్రీహరి సేవలో ఉన్నవాడికి చెడు ఆలోచనలు వచ్చినా స్వామివాటిని పోగొడతాడు. స్వామి ఉండేదే హృదయంలో, ఆలోచనలు పుట్టేవే హృదయంలో కావున తన ప్రియులైన భక్తులకు వచ్చే చెడుసంకల్పాలనుండి, కామవాంఛల నుండి రక్షిస్తూ, దుష్టులనుండి కాపాడ్తాడు. అకాలమృత్యువు రాకుండా రక్షిస్తాడు (*స్వపాదమూలం భజతః ప్రియస్య త్యక్త అన్యభావస్య హరిః పరేశః । వికర్మ యత్ చ ఉత్పతితం కథంచిద్ ధునోతి సర్వం హృది సన్నివిష్టః ॥* 11-5-42).

ఆ తర్వాత, జయంతి సుతులగు నవయోగీంద్రులను నిమి చక్రవర్తి సంతుష్టుడై సన్మానించాడు (*శ్రీనారదః ఉవాచ - ధర్మాన్ భాగవతాన్ ఇత్థం శ్రుత్వా అథ మిథిల ఈశ్వరః జాయన్తేయాన్ మునీన్ ప్రీతః స ఉపాధ్యాయః హి అపూజయత్ ॥* - 11-5-43). ఇలా భాగవత ధర్మాలను బోధించి ఆ సిద్ధిపురుషులు వారు అంతర్ధానులయ్యారు (*తతః అన్తర్దధిరే సిద్ధాః సర్వలోకస్య పశ్యతః రాజా ధర్మాన్ ఉపాతిష్ఠన్ అవాప పరమాం గతిమ్ ॥* 11-5-44), ఈ భాగవతధర్మాలను పాటించు అని నారదుడు వసుదేవుడికి వివరించాడు (*త్వం అపి ఏతాన్ మహాభాగ ధర్మాన్ భాగవతాన్ శ్రుతాన్ ఆస్థితః శ్రద్ధయా యుక్తః నిఃసంగః యాస్యసే పరమ్ ॥* 11-5-45). శ్రీకృష్ణుడు లేక ఆ శ్రీహరి - మీ పుత్రుడు కావడం వల్ల పుత్రప్రేమతో మీరు పవిత్రులు అయినారు అని నారదుడు తెలిపాడు (*యువయోః ఖలు దంపత్యోః యశసా పూరితం జగత్ పుత్రతాం అగమత్ యత్ వాం భగవాన్ ఈశ్వరః హరిః ॥* 11-5-46), (*దర్శన ఆలింగన ఆలాపైః శయనాసన భోజనైః । ఆత్మా వాం పావితః కృష్ణే పుత్రస్నేహం ప్రకుర్వతోః ॥* 11-5-47). అలాగే వైరిభావంతో స్వామిని ఎల్లప్పుడు అనగా నిదురించినా మేల్కొనిఉన్నప్పుడు అసూయభావంతో స్వామి గతులను, విలాసములను, చూపులను, లీలలను తలచిన శిశుపాలుడు, పౌండ్రకుడు, శాల్వుడు వీరికి

స్వామి యొక్క సామ్యము లభ్యమైంది. ఓ వసుదేవా! ఇక వేరు చెప్పనక్కరలేల! మీలాంటి స్వామి ప్రేమభక్తులకు వారికంటే గొప్పదైన స్థానం గోలోక వైకుంఠలోకములలో కలుగగలదు. మీరు ఎల్లప్పుడు ఆయన చేతిలోనే ఉండగలరని పొగిడాడు నారదులవారు (*వైరేణ యం నృ పతయః శిశుపాల పౌండ్రసాల్వాదయో గతి విలాస విలోకన ఆద్యైః । ధ్యాయంతః ఆకృత ధియః శయనాసనాదౌ తత్ సామ్యం ఆపురః అనురక్తధియాం పునః కిమ్ ॥* 11-5-48).

కృష్ణుడే స్వయం సృష్టికర్త, సర్వాంతర్యామి, అవ్యయస్వరూపుడు, పరమపురుషుడు అయినా మీ పుత్రుడుగా ఇవన్నీ దాచుకోని ఒక కొడుకులా ప్రవర్తిస్తున్నాడు. దీన్ని మీరు గ్రహించాలి. మీ అపత్యబుద్ధిని వదలండి, వాస్తవాన్ని గ్రహించండి అని నారదుడు హెచ్చరించాడు (*మా అపత్య బుద్ధిం అకృథాః కృష్ణే సర్వాత్మనీశ్వరే । మాయామనుష్యభావేన గూఢైశ్వర్యే పరే అవ్యయే* 11-5-49). ఈ భూభారాన్ని వదల్చడానికి క్షత్రియరాజులుగా ఉన్న అసురులను సంహరించడానికి, సత్పురుషులను రక్షించుటకు ప్రజలకు తన లీలలను చూపి వారిని సన్మార్గమున ఉంచుటకు అవతరించాడు. ఇప్పుడు ఆయన కీర్తి లోకమంతటా వ్యాపించింది (*భూభార అసుర రాజన్య హన్తవే గుప్తయే సతామ్ । అవతీర్ణస్య నిర్వృత్యై యశో లోకే వితన్యతే ॥* 11-5-50).

ఇలా చెప్పేటప్పటికి దేవకీ వసుదేవులు ఆశ్చర్యచకితులయ్యారు. నారదుల వారి ఉపదేశమువల్ల తిరిగి తత్త్వజ్ఞానాన్ని పొందారు.

ఏకాగ్రచిత్తముతో ఈ నవయోగీంద్రుల సంవాదాన్ని విన్నవారి అన్ని పాపాలు పోయి బ్రహ్మభావన కలుగుతుంది. మోహము తొలగుతుంది అని శ్రీ శుకులవారు తెలియజేసారు (*ఇతిహాసం ఇమం పుణ్యం ధారయేత్ యః సమాహితః । సః విధూయ ఇహ శమలం బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే ॥* 11-5-52).

మోహవిమోచనులై బ్రహ్మాది దేవతలు శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట
(Thanks giving ceremory to Sri Krishna by Demigods)-
యాదవులు ద్వారకను వదలి ప్రభాస క్షేత్రమునకు వెడలుట– ఉద్ధవుడు శ్రీకృష్ణుని కలియుట, ప్రసంగించుట:

బ్రహ్మదేవుడు తన పుత్రులైన సనకాదులు, ఇంద్రాదులు, మరీచ్యాది ప్రజాపతులు, శివుడు భూతగణములతో ద్వారకానగరమునకు వచ్చారు. వీరిలో మరుద్గణములు, ద్వాదశాదిత్యులు, అష్టవసువులు, అశ్వినీకుమారులు, ఋభువులు, అంగిరసులు, ఏకాదశరుద్రులు, విశ్వేదేవులు, సాధ్యులు, గంధర్వులు, అప్సరసలు, నాగులు, సిద్ధులు, చారణులు, గుహ్యకులు, ఋషులు, పితరులు, విద్యాధరులు, కిన్నరులు, శ్రీకృష్ణస్వామిని చేరి దివ్య పుష్పములతో స్వామిని అలంకరించి శ్రీపాదముల స్తుతి చేసారు. దీనినే శ్రీపాదస్తుతి స్తోత్రము లేక శ్రీపాదస్తవము అని అంటారు. (11-6-1 నుండి 6). అది –

యోగులు హృదయకమలములో నిలుపుకునే నీ పాదకమలములను చూడగల్గుతున్నాము. వాటియందు మా బుద్ధి, ఇంద్రియ, ప్రాణములను, వాక్కును నిలిపి నమస్కరించు చున్నాము (*శ్రీదేవాః ఊచుః – నతాః*

స్మ తే నాథ పద అరవిందం బుద్ధి ఇంద్రియ ప్రాణ మనః వచోభిః । యత్ చిన్త్యతే అన్తః హృది భావయుక్తైః ముముక్షుభిః కర్మమయ ఉరుపాశాత్॥ 11-6-7). (ఇది నమస్కరించే పద్ధతి). నీ మాయవల్ల త్రిగుణాత్మకమైన సృష్టిని చేసినా, దానికి నీవు అతీతుడవు, అంటరానివాడవు, రాగద్వేషాది దోషరహితుడవు, పరమానందుడవు (*త్వం మాయయా త్రిగుణయా ఆత్మని దుర్విభావ్యం వ్యక్తం సృజసి అవసి లుంపసి తత్ గుణస్థః । ఏతైః భవాన్ అజిత కర్మభిః న అజ్యతే వై యత్ స్వే సుఖే అవ్యవహితే అభిరతః అనవద్యః ॥* 11-6-8). దురాశయులు శుద్ధి పొందలేరు. అట్టివారు విద్య, శ్రుత, అధ్యయన దాన, తపస్సు, కర్మలతో సత్యగుణాత్ములై నీ కథా శ్రవణమందు ఆసక్తులు కావాలి. నీ కీర్తిని, లీలలను వినుట వల్లనే సత్పురుషులు ముక్తిని పొందుతారు (*శుద్ధిః నృణాం న తు తథా ఈఢ్య దురాశయానాం విద్యా శ్రుత అధ్యయన దాన తపః క్రియాభిః । సత్త్వ ఆత్మనాం ఋషభ తే యశసి ప్రవృద్ధ సత్ శ్రద్ధయా శ్రవణ సంభృతయా యథా స్యాత్ ॥* 11-6-9). మునులు, భక్తులు, నీ చతుర్వ్యూహములు తెలుసుకొన్నవారై స్వర్గమును కూడా దాటదలచి నీ పాదములను త్రిసంధ్యలయందు ఆశ్రయించినారు. అవి మా విషయవాసనలను పోగొట్టుటకు ధూమకేతువులు (ప్రళయాగ్నులు) అగుగాక (*స్యాత్ నః తవ అంఘ్రిః అశుభ ఆశయ ధూమకేతుః క్షేమాయ యః మునిభిః ఆర్ద్ర హృదా ఉహ్యమానః । యః సాత్వతైః సమవిభూతయ ఆత్మవద్భిః వ్యూహే అర్చితః సవనశః స్వః అతిక్రమాయ ॥* 11-6-10).

యాజ్ఞికులకు వేదముల ద్వారా యజ్ఞకర్మలు చేయడం వల్ల వచ్చే ఫలితాలు, యోగులకు ఆధ్యాత్మయోగము వల్ల కోరుకునే అణిమాది సిద్ధులు నీవే ఇస్తావు. పరమభాగవతులు అర్చన ద్వారా పొందేవి నీ చరణములే (*యః చిన్త్యతే ప్రయత పాణిభిః అధ్వర అగ్నౌ త్రయ్యా నిరుక్త విధినా ఈశ హవిః గృహీత్వా । అధ్యాత్మయోగే ఉత యోగిభిః ఆత్మమాయాం జిజ్ఞాసుభిః పరమభాగవతైః పరీష్టః ॥* 11). భక్తులు వేసే వనమాల వక్షస్థలంలో ఉన్న లక్ష్మితో పోటీపడుతున్నట్లుగా ఉంటుంది. దాన్ని అంగీకరిస్తావు- వనమాలి అని పిలువబడ్డావు. నీ పాదముల నుండి గంగ ఆవిర్భవించింది. వామనుడిగా, ముల్లోకాలను కొలిచింది నీ పాదము. అసురసైన్యమునకు భయమును కలిగించేది నీ పాదము, దేవసేన నీ పాదములను ఆశ్రయించేది, అట్టిపాదములు మా విషయవాసనలను ప్రళయాగ్నివలె నశింపచేయుగాక. నీ పాదసేవనము చేయు మమ్ము మా పాపప్రక్షాళనము చేసి నీ పాదములు మమ్ము పవిత్రులుగా చేయుగాక! (*పర్యుష్టయా తవ విభో వనమాలయా ఇయం సంస్పర్ధినీ భగవతీ ప్రతిపత్నివత్ శ్రీః । యః సుప్రణీతం అముయా అర్హణం ఆదదన్ నః భూయాత్ సతా అంఘ్రిః అశుభ ఆశయ ధూమకేతుః ॥* 11-6-12, *కేతుః త్రివిక్రమయుతః త్రిపతత్ పతాకః యః తే భయ అభయ కరః అసురదేవ చమ్వోః । స్వర్గాయ సాధుషు ఖలేషు ఇతరాయ భూమన్ పాదః పునాతు భగవన్ భజతాం అఘం నః ॥* 11-6-13). నీవు కాలపురుషుడిగా బ్రహ్మాది దేవతలు, జీవరాసులకు- గోవులకు వేయు ముక్కు తాడులా మాకు వేయడం వల్ల మేము నీ ఆధీనంలో ఉండి నిన్ను అతిక్రమించలేము. దేహధారులు పరస్పర కలహపీడితులైన వారిని కాలసర్పముచే బంధిస్తావు. ప్రకృతి పురుషులకు అతీతమైన స్వామీ! నీ పాదములు మాకు దివ్యములు (*నసి ఓత గావః ఇవ యస్య వశే భవన్తి బ్రహ్మ ఆదయః తనుభృతః మిథుః అర్ద్యమానాః । కాలస్య తే ప్రకృతి పూరుషయోః పరస్య శం నః*

తనోతు చరణః పురుష ఉత్తమస్య ॥ 11-6-14). భూత భవిష్యత్ వర్తమానముగల కాలం అన్నింటిని సృష్టిస్తుంది, మింగేస్తుంది (*అఖిల అపచయ*) (*కాలో గభీరరయః*), అన్నిటిని వ్యక్తపరుస్తుంది. సంవత్సరకాలము సూర్యగమనము ఆయా రాశులలో ఉండటంవల్ల నాభిత్రయ కాలచక్రముగా గోచరింపచేస్తావు - 3 భాగములు అవి - 1. మేషము, మిథునము, వృషభము, కర్కాటకము. 2. సింహము, కన్య, తుల, వృశ్చికము. 3. ధనుస్సు, మకరము, కుంభము, మీనము. ఈ కాలమునకు గతి అయిన ఉత్తమ పురుషుడవు నీవు (*అస్య అసి హేతుః ఉదయ స్థితి సంయమానాం అవ్యక్త జీవ మహతాం అపి కాలం ఆహుః । సః అయం త్రినాభిః అఖిల అపచయే ప్రవృత్తః కాలః గభీర రయః ఉత్తమ పూరుషః త్వమ్ ॥* 11-6-15). అట్టి కాలుడవు నీవే. నీవే విరాట్ పురుషుడవవుతావు, సృష్టికార్యము నిర్వహిస్తావు. నీ వల్లనే మహత్తు గర్భధారణ, సప్తావరణలతో (పంచ భూతాలు, మహత్, అహంకారము) గల బ్రహ్మాండకోశం - సువర్ణ అండకోశము దాని నుండి ఏర్పాటు జరుగుతుంది (*త్వత్తః పుమాన్ సమధిగమ్య యయా స్వ వీర్యం ధత్తే మహాన్తం ఇవ గర్భం అమోఘ వీర్యః । సః అయం తయా అనుగతః ఆత్మనః అండకోశం హైమం ససర్జ బహిః ఆవరణైః ఉపేతమ్ ॥* 11-6-16). దాని నుండి చరాచర జీవులు ఏర్పడుతాయి. బ్రహ్మాండాలలో ఇంద్రియాలు, విషయాలు ప్రవేశించిఉన్నా ఆ "మాయ" నిన్ను అంటదు. కానీ ఆ "మాయ" ను చూసి యోగులు కూడా భయపడ్తారు (*తత్ తస్థుషః చ జగతః చ భవాన్ అధీశః యత్ మాయయా ఉత్థ గుణ విక్రియయా ఉపనీతాన్ । అర్థాన్ జుషన్ అపి హృషీకపతే న లిప్తః యే అన్యే స్వతః పరిహృతాత్ అపి బిభ్యతి స్మ ॥* 11-6-17). 16108 మంది భార్యలు వారి స్త్రీ చాతుర్యాలతో ప్రవర్తించినా నిన్ను చలింపచేయలేక పోయారు. నిన్ను లొంగదీసుకోలేక పోయారు. నీవు ఆత్మారాముడవు (*స్మాయ అవలోక లవ దర్శిత భావ హారి భ్రూమండల ప్రహిత సౌరత మంత్ర శౌండైః । పత్న్యః తు షోడశసహస్రం అనంగబాణైః యస్య ఇంద్రియం విమథితుం కరణైః న విభ్వ్యః ।।* 11-6-18). నీ పాదప్రక్షాళనతీర్థమైన గంగ అందరినీ పవిత్రము చేస్తుంది. అలాగే అంతకన్నా మిన్న నీ కథాశ్రవణము, నీ భక్తుల సాంగత్యము దొరుకుట (*విభ్వ్యః తవ అమృత కథా ఉదవహాః త్రిలోక్యాః పాద అవనేజ సరితః శమలాని హన్తుమ్ । ఆనుశ్రవం శ్రుతిభిః అంఘ్రిజం అంగసంగైః తీర్థద్వయం శుచిషదః తే ఉపస్పృశన్తి ।।* 11-6-19), ఇలా శివుడు, బ్రహ్మ మొదలగువారు స్వామిని స్తుతించి వెళుతూ, తిరిగి ఆకాశమున నుండియే దేవతలు బ్రహ్మదేవుడితో కలసి (11-6-20) స్వామికి నమస్కరించి సెలవు తీసుకొంటూ ఇలా పలికారు-

స్వామీ! మా కోరికపై భూభారాన్ని తొలగించటానికి వచ్చావు (*శ్రీబ్రహ్మ ఉవాచ - భూమేః భార అవతారాయ పురా విజ్ఞాపితః ప్రభో । త్వం అస్మాభిః అశేష ఆత్మన్ తత్ తథా ఏవ ఉపపాదితమ్ ॥* 11-6-21). ధర్మాన్ని స్థాపించావు సర్వలోకాలు పునీతమైనాయి (*ధర్మశ్చ స్థాపితః సత్సు సత్యసందేషు వై త్వయా । కీర్తిశ్చ దిక్షు విక్షిప్తా సర్వలోకమలాపహా ॥* 11-6-22). జగత్తును ఉద్ధరించటానికి ఎన్నో కర్మలను ఆచరించావు (*అవతీర్య యదోః వంశే బిభ్రత్ రూపం అనుత్తమమ్ । కర్మాణి ఉద్దామవృత్తాని హితాయ జగతః అకృథాః ॥* 11-6-23), రాబోయే కలియుగములో వీటిని వినినవారు, కీర్తించిన వారు అజ్ఞానమనే చీకటినుండి వెలుగులోకి రాగలరు (*యాని తే చరితాని ఈశ మనుష్యాః సాధవః కలౌ । శృణ్వంతః*

కీర్తయంతశ్చ తరిష్యంతి అంజసా తమః ॥ 11-6-24). స్వామీ! నీవు యదువంశములో ఆవిర్భవించి 125 సంవత్సరాలు అయినవి (25). మాకై దేవకార్యము చేసావు ఇక ఏమి చేయవలసినది లేదు (*న అధునాతే అఖిలాధార దేవకార్య అవశేషితమ్* - 26). ఇక మాకు సెలవు ఇవ్వు. ఎట్లాగు విప్రశాపం వల్ల యదువంశము నాశనము కానున్నది. నీవు వైకుంఠము వెళ్తావు. మీ సేవకులమైన మమ్ము, లోకపాలకులను, లోకాలను కాపాడుము (*సలోకాన్ లోకపాలాన్ నః పాహి వైకుంఠకింకరాన్ ॥* 11-6-27).

దేవతలతో బదులు పలికాడు శ్రీకృష్ణస్వామి- అమిత గర్వితులైన యదువంశము లోకాన్ని నాశనం చేస్తుంది. ఈ యదుకులము బలశౌర్యసంపదలతో మదమత్తమై విప్రశాపాన్ని పొందినా ఇప్పటిదాకా ఆపాను (29,30). ఈ వంశనాశనము ఆరంభమైంది, ఇక నేను కూడా వైకుంఠానికి వెళ్తాను అని చెప్పాడు స్వామి (*ఇదానీం నాశ ఆరబ్ధః కులస్య ద్విజశాపతః । యాస్యామి భవనం బ్రహ్మన్ ఏతదంతే తవానఘ ॥* 11-6-31). బ్రహ్మదేవుడు నమస్కరించి దేవతలతో కలసి వారి వారిలోకాలకు వెళ్ళారు.

ద్వారకానగరంలో కల్గిన అపశకునములు, ఉత్పాతములను చూసి యదుకుల పెద్దలంతా శ్రీకృష్ణుని ఏం చేయాలని అడిగారు. స్వామి బదులు పలికాడు ఇలా - బ్రాహ్మణశాపంతో మన యదుకులము నాశనము కానున్నది. అందువల్లనే ఈ ఉత్పాతములు (*ఏతే వై సుమహోత్పాతా వ్యుత్తిష్ఠంతి ఇహ సర్వతః । శాపః చ నః కులస్యాసీద్ బ్రాహ్మణేభ్యో దురత్యయః* 11-6-34). కాబట్టి వెంటనే ద్వారకను వదలి పవిత్రమైన ప్రభాసక్షేత్రానికి వెళుదాము (35). ఈ ప్రభాస క్షేత్రములోనే ఇది వరకు దక్షప్రజాపతిచే శాపము పొందిన చంద్రుడు స్నానము చేసి తన క్షయరోగాన్ని పోగొట్టుకున్నాడు (36). కాబట్టి మనము కూడా అక్కడకు వెళ్ళి దేవతలకు, పితృదేవతలకు తర్పణాలు ఇచ్చుకొని, బ్రాహ్మణులకు దానాలు ఇద్దాము. శ్రద్ధతో బ్రాహ్మణులకు చేసిన దానాలు ఉపశమనము కలిగిస్తాయి (*దానాని పాపశమనాని*). పాపాలను దానాలతో దాటాలి. ఇది ఎట్లా అంటే నౌకను వాడి సముద్రమును దాటినట్లుగా (*వయం చ తస్మిన్ ఆప్లుత్య తర్పయిత్వా పితౄన్ సురాన్। భోజయిత్వా ఉశిజః విప్రాన్ నానాగుణవతా అన్ధసా ॥ తేషు దానాని పాత్రేషు శ్రద్ధయా ఉప్త్వా మహాన్తి వై । వృజినాని తరిష్యామః దానైః నౌభిః ఇవ అర్ణవమ్॥* 11-6-37,38).

ఉద్ధవ శ్రీకృష్ణ సంవాదము

అంతా ప్రభాసక్షేత్రానికి బయల్దేరారు. ఉద్ధవుడు శ్రీకృష్ణప్రేమికుడు, సేవకుడు కావడంవల్ల స్వామిని వదలలేదు. శిరస్సును స్వామి పాదాలపై ఉంచి స్వామిని వేడుకొన్నాడు ఇలా (*వివిక్త ఉపసంగమ్య జగతామ్ ఈశ్వరేశ్వరమ్ । ప్రణమ్య శిరసా పాదౌ ప్రాంజలిః తం అభాషత* 11-6-41) -

యోగేశ్వరా! దేవాదిదేవులకు అధీశ్వరుడవు (*దేవ దేవేశ యోగేశ పుణ్యశ్రవణ కీర్తన* 11-6-42). నీ లీలలను విన్నంతనే కీర్తించినంతనే మాలాంటి వారిని అవి పవిత్రము చేస్తాయి. నీవు తలచుకుంటే ఈ విప్రశాపాన్నుండి రక్షించగలవు. కానీ నీవు అట్లా చేయుట లేదు. యదువంశాన్ని సంహరించి ఈ లోకాన్ని విడిచిపెట్టటానికి సిద్ధముగా ఉన్నట్లున్నావు (*సంహృత్య ఏతత్ కులం నూనం లోకం సంత్యక్ష్యతే భవాన్ ।*

విప్రశాపం సమర్థోఽపి ప్రత్యహన్న యత్ ఈశ్వరః ॥ 11-6-42). నేను మాత్రము నిన్ను వీడలేను. నేను అరక్షణము కూడా నిన్ను వదలి ఉండలేను. కావున నన్ను నీ ధామమునకే తీసుకుపో. సరే నీ లీలలు వింటే మానవులు తరిస్తారు. కానీ నేను నీతోనే కలసి ఉన్నా, నేను నిన్ను వదలలేను. నీవు వదలిన మాలలను ధరించా, నీ శేష వస్త్రాలను వేసుకున్నా, నీవు తినగా మిగిలిన దానిని తిన్నా, నీ సేవకుణ్ణి వదలకు -

న అహం తవాంఘ్రికమలం క్షణార్థం అపి కేశవ ।
త్యక్తుం సముత్సహే నాథ స్వధామ నయ మాం అపి ॥ **11-6-43**
తవ విక్రీడితం కృష్ణ నృణాం పరమమంగళమ్ ।
కర్ణపీయూషం ఆసాద్య త్యజంతి అన్య స్పృహాం జనః ॥ **11-6-44**
శయ్యా ఆసన అటన స్థాన స్నాన క్రీడా అశన ఆదిషు ।
కథం త్వాం ప్రియం ఆత్మానం వయం భక్తాః త్యజేమ హి ॥ **11-6-45**
త్వయా ఉపభుక్త స్రక్ గన్ధవాసః అలంకారచర్చితాః ।
ఉచ్ఛిష్టభోజినో దాసాః తవ మాయాం జయేమ హి ॥ **11-6-46**

సరే, దిగంబరులు, ఊర్ధ్వరేతస్కులు, శ్రమణులు, శాంతులు, నిర్మలచిత్తులు, ఋషులు, సన్యాసులు బ్రహ్మచర్యాది కఠిన సాధనముల ద్వారా బ్రహ్మలోకాన్ని పొందుతున్నారు (*వాతరశనాః య ఋషయః శ్రమణా ఊర్ధ్వమంథినః । బ్రహ్మాఖ్యం ధామ తే యాంతి శాంతాః సన్యాసినో అమలాః ॥* 11-6-47). కాని, నేను మాత్రము నీ మాటే వింటా నీతోటే ఉంటాను *(వయం తు ఇహ మహాయోగిన్ భ్రమంతః కర్మవర్త్మసు। త్వత్ వార్తయా తరిష్యామః తావకైర్ దుస్తరం తమః ॥ స్మరంతః కీర్తయంతస్తే కృతాని గదితాని చ । గతి ఉత్స్మిత ఈక్షణ క్ష్వేలి యత్ నృలోక విడంబనమ్* 11-6-48,49). ఈ విధంగా నమస్కరిస్తూ ఉద్ధవుడు తన బాధను తెలియజేశాడు. తన ఏకాంతభక్తుడైన ఉద్ధవునితో కృష్ణస్వామి తెలియజేశాడు ఇలా - (*ఏకాన్తినం ప్రియం భృత్యమ్ ఉద్ధవం సమభాషత ॥* 11-6-50).

శ్రీకృష్ణ భగవానుడు ఉద్ధవునకు సన్యాస ఆశ్రమధర్మాలు బోధ చేయుట - అవధూతోపాఖ్యానము

ఉద్ధవా! నేను వచ్చిన కార్యము చేసాను. బ్రహ్మరుద్రాదిదేవతలు అందరూ సంతోషము పొందారు (*మయా నిష్పాదితం హి అత్ర దేవకార్యం అశేషతః । యత్ అర్థం అవతీర్ణః అహం అంశేన బ్రహ్మణా అర్థితః ॥* 11-7-2). బ్రాహ్మణ శాపకారణమున గర్వితులైన యదువంశీయులు పరస్పరము కొట్టుకు చస్తారు మరియు నేటికి ఏడవరోజున ద్వారకానగరాన్నీ సముద్రము ముంచివేస్తుంది *(సముద్రః సప్తమే అహని ఏతాం పురీం చ ప్లావయిష్యతి* 11-7-3). నేను వెళ్ళగానే ఈ లోకానికి శుభములు చేసే వారుండరు. మానవులు అధర్మముల యందు ఆసక్తి కావడం వల్ల, ఓ పాపరహితుడా! కొద్ది రోజులలోనే కలియుగము ప్రారంభమవుతుంది (యః హి ఏవ అయం *మయా త్యక్తో లోకోఽయం నష్టమంగళః । భవిష్యతి అచిరాత్ సాధో కలినా అపి నిరాకృతః ॥* 11-7-4). (*జనో అధర్మరుచిః భద్ర భవిష్యతి కలౌ యుగే ॥* 11-7-5). కావున నీవు

బుద్ధిమంతుడవు, నా భక్తుడవు కావున, ఈ నష్టపోయే బంధువులను స్నేహితులను వదలి, మనస్సును నాయందు లగ్నము చేసి అందరినీ సమదృష్టితో చూస్తూ భూమిపై స్వచ్ఛందముగా తిరుగుము (*త్వం తు సర్వం పరిత్యజ్య స్నేహం స్వజనబన్ధుషు । మయి ఆవేశ్య మనః సమ్యక్ సమదృక్ విచరస్వ గామ్ ॥* 11-7-6). ఈ ప్రపంచంలో మనస్సుకు, వాక్కుకు, చక్షువులకు, కర్ణములు మొదలగు ఇంద్రియములకు అందినదంతా నశ్వరమయ్యేదే. ఇదంతా పనికిరాదని గ్రహించు. ఇదంతా మాయా మనస్సు కల్పితము అని గ్రహించు (*యత్ ఇదం మనసా వాచా చక్షుర్భ్యాం శ్రవణాదిభిః । నశ్వరం గృహ్యమాణం చ విద్ధి మాయామనోమయమ్ ॥* - 7). కనబడేదాని మీద మోహము వదులుము (*యద్ దృశ్యం తత్ వినశ్యతి*).

యోగంలేని వాడికే ఈ జగత్తులోని నానా వస్తువులు, విషయములయందు ఆసక్తి కలిగి వాటిచే భ్రమ చెందడం వల్ల త్రిగుణాలకు లోనై, నైష్కర్మ చేయలేనివాడై (Naishkarma means - offering results of work to Krishna), భేదబుద్ధితో త్రిగుణ దోషములు గల కర్మ (విహిత కర్మ), అకర్మ (విహిత కర్మలోపము), వికర్మ (నిషిద్ధకర్మ)లను ఆచరిస్తాడు (*పుంసో అయుక్తస్య నానార్థో భ్రమః సః గుణదోషభాక్। కర్మాకర్మవికర్మేతి గుణదోషధియో భిదా ॥* 11-7-8).

ఉద్ధవా! ఇంద్రియములను నిగ్రహించి చిత్తవృత్తులను నిరోధించు. నీ మనస్సు దాన్ని అనుకరించే ఆత్మవల్లనే సుఖదుఃఖాలతో కూడిన జగత్తు నిన్ను వెంటాడుతున్నదని గ్రహించు. నీ (మనస్సు) తోనే జగత్తు ఉన్నదని గ్రహించు (పడవలోకి - ఆత్మ మనస్సులోకి - నీళ్లు - అనే విషయవాసనలు రానీయకు). ఆ మనస్సును, ఆత్మను నాయందు ఉంచు (*తస్మాత్ యుక్త ఇన్ద్రియగ్రామో యుక్తచిత్త ఇదం జగత్। ఆత్మని ఈక్షస్వ వితతం ఆత్మానం మయి అధీశ్వరే* - 9). జ్ఞాన విజ్ఞానములతో ఆత్మను మనస్సుతో నింపు. అలా చేయడం వల్ల ఆనందం పొందుతావు. విఘ్నాలు పొందవు (*జ్ఞాన విజ్ఞాన సంయుక్త ఆత్మభూతః శరీరిణామ్ । ఆత్మానుభవతుష్టాత్మా న అంతరాయైః విహన్యసే ॥* 11-7-10). నిషిద్ధ కర్మలను బుద్ధితో బలవంతంగా నిగ్రహించాలి. జ్ఞానము వైరాగ్యములతో కల బుద్ధిని సంపాదించి (గుణములలో దోషబుద్ధి ఉందని గ్రహించి వీటిని వదలే ప్రయత్నములో ఉండు) నిషిద్ధకర్మలను చేయడం మానాలి. అలాగే దోషబుద్ధి, త్రిగుణములతో నిండిన మనస్సుతో విహితకర్మలను చేయరాదు. అనగా స్వార్థరహితంగా నీకు విధింపబడిన కర్మలను ఆచరించు. అనగా దోషబుద్ధి నుండి బయటపడి, అసలైన జ్ఞానంతోగల బుద్ధిని సంపాదించి, త్రిగుణములకు లోనుకాక అట్టి స్థితిలో విహితకర్మలను ఆచరించుము. అప్పుడే అది ఫలితాన్ని అందిస్తుంది (*దోష బుద్ధ్యా ఉభయాతీతో నిషేధాత్ న నివర్తతే। గుణబుద్ధ్యా చ విహితం న కరోతి యథా అర్భకః ॥* (11-7-11). జ్ఞాన విజ్ఞానములను (గురుముఖతగా) సంపాదించినవాడవై, శాంతుడవు సమదర్శనము (ప్రాణులను గౌరవించుట) కలవాడవై ఈ విశ్వములో అంతటా నన్ను చూడు (అది నా స్వరూపమని గ్రహించు). అలా చేస్తే నన్ను చూసినట్టే, నాతో ఉన్నట్టే. అలా చేస్తే కలిదోషము నిన్ను అంటదు, నీకు మనోమలినము అంటదు (జగత్తులో నన్ను చూడు, నాలో జగత్తును చూడు. నన్ను, జగత్తును నీ ఆత్మలో గౌరవించుకో, ఆనందం పొందుతావు, మనోమలినరహితుడవు అవుతావు) (*సర్వభూత సుహృత్ శాంతో జ్ఞాన విజ్ఞాన నిశ్చయః । పశ్యన్ మత్ ఆత్మకం విశ్వం న విపద్యేత వై పునః ॥* 11-7-12).

తత్త్వజ్ఞానము నందు శ్రద్ధగల మహాభాగవతుడైన ఉద్ధవుడు, స్వామి చెప్పినదంతా విని మరికొన్ని ప్రశ్నలు సందేహనివృత్తికై వేశాడు *(ఇతి ఆదిష్టో భగవతా మహాభాగవతో నృపః । ఉద్ధవః ప్రణిపత్య ఆహ తత్త్వజిజ్ఞాసుః అచ్యుతమ్* 11-7-13).

మహాభాగవతుడు శ్రీఉద్ధవుడు, శ్రీకృష్ణస్వామిని అడిగిన ప్రశ్నలు

కృష్ణా! నీవు యోగులకు ఈశ్వరుడవు, కారణుడవు, వారి హృదయములో అతిగోప్యముగా సంచరిస్తుంటావు, యోగులకు ఆధారము కూడా నీవే. నా శ్రేయస్సుకై విరక్తులై, సన్యాసులై ఎలా ఉండాలో ఉపదేశించావు *(యోగేశ యోగవిన్యాస యోగాత్మన్ యోగసంభవ । నిశ్శ్రేయసాయ మే ప్రోక్తః త్యాగః సన్న్యాసలక్షణః ॥* 11-7-14). కాని, నాలాంటి విషయాసక్తులకు, విషయభోగులకు, విషయలాలసులకు ఇంద్రియవాంఛలతో కూడుకొన్న కోరికలు విడుచుట కష్టము. సంసారంలో ఉండి సంసారానికి అలవాటుపడి, దానియందు విరక్తి కలగడం సాధ్యమా? సంసారాన్ని త్యాగం చేయడం కష్టమైనది. భగవంతుడి తత్త్వము తెలియనివారికి, భక్తి జ్ఞాన మార్గములో లేనివారికి ఇది మరీ అసంభవమని తలుస్తున్నాను *(త్యాగో అయం దుష్కరో భూమన్ కామానాం విషయ ఆత్మభిః । సుతరాం త్వయి సర్వాత్మన్ అభక్తైః ఇతి మే మతిః ॥* 11-7-15). "నేను, నాది" (అహం మమ - అహంకారము, మమకారము) అనుకొనే దేహవాంఛలో పుత్రకళత్రాదులతో మాయలోపడి అదే స్వర్గమనుకునే నాలాంటి వాడికి నీవు ఉపదేశించిన విరక్తి గల సన్యాసతత్వమును విశదీకరించి తెల్పగలవు. ఎందుకంటే నేను మూఢుడను, నిన్ను అనుసరించువాడను, నీ సేవకుడను *(సో అహం మమాహమితి మూఢమతిః విగాఢః త్వత్ మాయయా విరచితాత్మని స అనుబంధే । తత్ తు అంజసా నిగదితం భవతా యథా అహం సంసాధయామి భగవన్ అనుశాధి భృత్యమ్ ॥* 11-7-16). నీవు తప్ప నాకు ఇంకెవ్వరూ లేరు. నీవు సత్యము తెలిసినవాడవు, సత్య స్వరూపుడవు. కావున నీవు నాకు ఆత్మతత్త్వము తెలుపవలసినది. నీవు తప్ప దేవతలలో సమర్థుడైనవాడెవ్వడునూ లేడు. బ్రహ్మాదులు కూడా నీ మాయలో చిక్కుకున్నవారే నీ మాయా మోహితులే కదా! వారి బుద్ధి నీ మాయకు వశమైనది. కావున నీవు దయతో సత్యము ఏమిటో తెల్పగలవు *(సత్యస్య తే స్వదృశః ఆత్మనః ఆత్మనో అన్యం వక్తారం ఈశః విబుధేషు అపి న అనుచక్షే । సర్వే విమోహితధియః తవ మాయయా ఇమే బ్రహ్మా ఆదయః తనుభృతో బహిరర్థభావాః ॥* 11-7-17). దేవా! నేను నిన్ను శరణు వేడుకొన్నవాడిని. నీవు సర్వశక్తిమంతుడవు, సర్వజ్ఞుడవు, సర్వదోషవర్జితుడవు, జీవుల హిత పరాయణుడవు, నరసఖుడవు, దేశకాలములు అంటినవాడవు, అనశ్వరమగు వైకుంఠమున నివసించువాడవు, వైరాగ్యయుక్తుడవు కావున దయతో ఉత్తమ మార్గము చూపగలవు. దేవా! అన్నివైపులా పాపముతో తప్తమైనవాడను, నీ వొక్కడవే జీవులకు మిత్రుడవు. ఓ నారాయణా! కావున శరణు వేడుచున్నాను - *(తస్మాద్ భవంతం అనవద్యం అనంతపారం సర్వజ్ఞమ్ ఈశ్వరమ్ అకుంఠ వికుంఠ ధిష్ణ్యమ్ । నిర్విణ్ణ ధీః అహం ఉ హే వృజినః అభితప్తో నారాయణం నరసఖం శరణం ప్రపద్యే ॥* 11-7-18).

శ్రీకృష్ణస్వామిచే జవాబు

1. బుద్ధిబలముతో నిండిన మనస్సు ద్వారా అనగా విచక్షణా జ్ఞానము వల్లనే మనస్సులో నిండియున్న విషయవాసనలనుండి తమకు తాము ఉద్ధరించుకొంటారు – *ప్రాయేణ మనుజా లోకే లోకతత్త్వవిచక్షణాః । సముద్ధరంతి హి ఆత్మానం ఆత్మనా ఏవ అశుభ ఆశయాత్ ॥* 11-7-19.

2. ఏమాత్రం కొంచెము బుద్ధి ఉన్న మానవుడు, ప్రత్యక్ష అనుమానముల ద్వారా తన శ్రేయస్సు ఏమిటో తెలిసికొనుటకై సమర్థుడై ఉన్నాడు. అందువలన మానవులకు తమ ఆత్మయే గురువై ఉన్నది – *ఆత్మనోగురుర్ ఆత్మైవ పురుషస్య విశేషతః । యత్ ప్రత్యక్ష అనుమానాభ్యాం శ్రేయో అసౌ అనువిందతే ॥* – 20.

3. సాంఖ్యయోగ విశారదులు, ఆత్మనిగ్రహులు, ధీరులైన పురుషులు నా శక్తులను అంతటా వ్యాపించి ఉండడం చూస్తారు. నన్ను సర్వశక్తి సంపన్నుడిగా చూస్తారు – (*పురుషత్వే చ మాం ధీరాః సాంఖ్యయోగ విశారదాః । ఆవిస్తరాం ప్రపశ్యంతి సర్వశక్త్యుపబృంహితమ్* 11-7-21).

4. నేను ఏక, ద్వి, త్రి, చతుర్, బహుపాద ప్రాణులను, అపాదులను కూడా సృష్టి చేసాను. అందులో నాకు పురుషార్థములను సాధించుటకు తగిన శరీరము కల మానవులే ప్రియులు – (*ఏక ద్వి త్రి చతుః పాదః బహుపాదః తథా అపదః । బహ్వ్యః సన్తి పురః సృష్టాః తాసాం మే పౌరుషీ ప్రియా ॥* 22).

5. నేను అంతటా ఉన్నానని హేతువాదపద్ధతి ద్వారా చూడవచ్చును. అయితే మానవుడు దీన్ని అనుసరించనివాడై, వారి ఇంద్రియముల ద్వారా నన్ను వెదుకుటకు ప్రయత్నము చేసి విఫలమొందుచున్నారు (*అత్ర మాం మార్గయంతి అద్ధా యుక్తా హేతుభిరీశ్వరమ్ । గృహ్యమాణైర్ గుణైర్ లింగైర్ అగ్రాహ్యం అనుమానతః ॥* 11-7-23).

దీనికి ఉదాహరణగా, ఒక అవధూత బ్రాహ్మణునకు యదుమహారాజుకు (S/o దేవయాని, యదువంశ పూర్వీకుడు) జరిగిన పురాణ ఇతిహాసమును తెలియచేస్తాను. ఒకసారి అవధూత బ్రాహ్మణుడు తటస్థపడడంతో ధర్మమునందు శ్రద్ధగల రాజు యదు ఇలా ప్రశ్నించాడు (11-7-26, 30)–

అవధూత లక్షణములు – తురీయ ఆశ్రమధర్మాలు

ఓ బ్రాహ్మణుడా! నీవు విద్వాంసుడిలాగా ఉన్నావు. కాని ఏ సత్కర్మలు చేయక పిల్లాడిలా నిర్భయంగా హాయిగా ఉన్నావు. ఇది ఏమిటి? ప్రపంచంలో అంతా ధర్మ అర్థ కామ అన్వేషణలో ఆయుష్షు, యశస్సు, ఐశ్వర్యము పెంచుకోవడానికి ప్రయత్నం చేస్తుంటారు (*ప్రాయః ధర్మ అర్థ కామేషు వివిత్సాయాం చ మానవాః । హేతునా ఏవ సమీహన్తే ఆయుషః యశసః శ్రియః ॥* 11-7-27). (సాధారణముగా మానవులు గాడిదలలాగా పనిచేస్తూ కుక్కలలాగా అనుభవించడానికి ప్రయత్నిస్తారు). వీటిని పొందడానికి కావలసిన తెలివితేటలు అన్నీ నీలో కనబడుతున్నాయి (*త్వం తు కల్పః కవిః దక్షః సుభగః అమృత భాషణః ।*

న కర్తా న ఈహసే కించిత్ జడ ఉన్మత్త పిశాచవత్ ॥ 11-7-28). కానీ వీటిని ఆశించక జడోన్మత్తపిశాచుల వలె తిరుగుతూ ఏ పనిచేయడం లేదు నీవు. నీవు ఏది కోరడం లేదు. ఎందుకు? లోకంలో అంత కామలోభాలు దహిస్తున్నట్లుగా వాటివెనుక పరుగిడుతున్నారు. మరి నువ్వేమో గంగలోదిగిన ఏనుగులాగా ఏమి అక్కరలేని వాడిగా హాయిగా ఉన్నావు (*జనేషు దహ్యామానేషు కామ లోభ దవ అగ్నినా । న తప్యసే అగ్నినా ముక్తః గంగా అమ్భః స్థః ఇవ ద్విపః ॥* 11-7-29). ఏ విషయములందు శ్రద్ధలేక (స్పర్శ *విహీనస్య*), బ్రహ్మానందములో ఉన్నట్లుగా కన్పడుతున్నావు. ఇది ఏమిటో, నీ పరిస్థితి ఏమిటో వివరించగలవా అని రాజు యదు శిరస్సు వంచి నమ్రతతో పలికాడు - (11-7-26 నుండి 30).

అవధూత బ్రాహ్మణుడిచే ధర్మోపదేశము: ప్రకృతియే గురువు మరి అందించు గుణ పాఠములు -

రాజా! నా బుద్ధితో ఎందరో గురువుల వద్ద జ్ఞానము పొంది ముక్తభావముతో స్వచ్ఛందముగా తిరుగుతున్నాను. నా 24 గురువులు పేర్లు, వారి వద్ద నేను నేర్చుకున్నది చెబుతా విను - (*శ్రీబ్రాహ్మణః ఉవాచ - సన్తి మే గురవః రాజన్ బహవః బుద్ధి ఉపాశ్రితాః । యతః బుద్ధిం ఉపాదాయ ముక్తః అటామి ఇహ తాన్ శృణు ॥ పృథివీ వాయుః ఆకాశం ఆపః అగ్నిః చంద్రమాః రవిః । కపోతః అజగరః సిన్ధుః పతఙ్గః మధుకృత్ గజః ॥ మధుహా హరిణః మీనః పింగలా కురరః అర్భకః । కుమారీ శరకృత్ సర్పః ఊర్ణనాభిః సుపేశకృత్ ॥ ఏతే మే గురవః రాజన్ చతుః వింశతిః ఆశ్రితాః । శిక్షా వృత్తిభిః ఏతేషాం అన్వశిక్షం ఇహ ఆత్మనః ॥ యతః యత్ అనుశిక్షామి యథా వా నాహుష ఆత్మజ । తత్ తథా పురుష వ్యాఘ్ర నిబోధ కథయామి తే ॥* 11-7-32 నుండి 36). ఇలా ప్రకృతిని పరిశీలిస్తే దాన్ని గ్రహిస్తే అదే మనకు గురువు, దైవము. అది అంతా నేర్పుతుంది అని అవధూత బ్రాహ్మణుడు ఇలా బోధించసాగాడు -

గురువుల రూపము మరి వారి దగ్గర నేర్చుకున్న బోధన

గురువు	నేర్చుకున్న లక్షణము	వివరణ
1. భూమి (11-7-37) పర్వతములు, వృక్షములు (11-7-38)	క్షమాగుణము, ఓర్పు, ఇతరుల సేవకై బ్రతకాలి, పరోపకారము చేయాలి. *శశ్వత్ పర అర్థ సర్వ ఈహః పర అర్థ ఏకాన్త సమ్భవః । సాధుః శిక్షేత భూభృత్తః నగశిష్యః పర ఆత్మతామ్ ॥* (11-7-38)	ప్రాణుల పాదములచే త్రొక్కబడినను, ఆక్రమించినను, చలించనట్టిది భూమి. అలాగే ప్రాణులచే పీడింపబడినను, ఇది అది దైవికమని భావించి మనము ధర్మమార్గము నుండి చలించరాదు. ఇంద్రియవృత్తులతోకాక - ఇంద్రియసంతృప్తికై కాక, ప్రాణాలు నిలుపుకొనుటకై మాత్రమే పనిచేయాలి మునులు. *ప్రాణవృత్త్యైవ సంతుష్యేత్ మునిర్ న ఇంద్రియప్రియైః* 11-7-39- కలత చెందని మనస్సు జ్ఞానముతో మధుర మృదువాక్కులతో హితము పలకాలి.
2. వాయువు 11-7-40	అంతటా వ్యాపించి ఉన్న విషయవాసనలను అనాసక్తితో చూడాలి.	*విషయేషు ఆవిశన్ యోగీ నానాధర్మేషు సర్వతః । గుణ దోష వ్యపేత ఆత్మా న విషజ్జేత వాయువత్* (11-7-40).

3. ఆకాశము 11-7-42	అంతటా అవిచ్ఛిన్నముగా బ్రహ్మము అంతటా ఉంటుంది. అన్ని స్థావర జంగములు దాంట్లోనే ఉన్నాయి	ఆకాశము వలె అంతులేనిది సర్వవ్యాపకం కలది. కనబడేదంతా బ్రహ్మమూలము, బ్రహ్మమయము అనే భావన రావాలి. ఆకాశం దేనిని అంటకుండా ఉన్నట్లుగా గుణ దోషములను అంటరాదు (42,43)
4. జలము 11-7-44	పవిత్రము- మురికిని పోగొడ్తుంది.	ముని కూడా తీర్థస్వరూపుడు - దర్శన, స్పర్శన, భగవత్ కీర్తనల ద్వారా పవిత్రం చేస్తాడు (*మునిః పునాత్యపాం మిత్రమ్ ఈక్షోపస్పర్శనకీర్తనైః*-44)
5. అగ్ని 11-7-45, 46, 47	అన్నిటినీ దహిస్తుంది కాని మలినము కాదు. అన్ని స్వరూపాలలో అగ్ని ఉంది. అంతటా స్వామి అంశ కలదు	పాపము అంటుకోకుండా పాపులతో కలసి వారిని పునీతులుగా చేస్తాడు ముని (*తేజస్వీ తపసా దీప్తః దుర్ధర్ష ఉదర భాజనః । సర్వ భక్ష్యః అపి యుక్త ఆత్మా న ఆదత్తే మలం అగ్నివత్ ॥* 45)
6. చంద్రుడు 11-7-49	చంద్రుని కళలు - వృద్ధి క్షయములు అలాగే ఈ శరీరము కూడా. చంద్రుడు వేరు, చంద్రకళలు వేరు.	దేహము కాలముతో వికారము చెందుతుంది. ఆత్మకు వికారములేదు. దేహము మార్పుచెందినా జనన మరణాలు వచ్చినా ఆత్మను అజ్ఞానులు గుర్తించలేరు.
7. సూర్యుడు 11-7-49, 50,51	సూర్యకిరణములచే సముద్రము నుండి నీటిని గ్రహించి, వర్షముగా కురిపిస్తాడు. సూర్యుని వల్లనే కాలము. కాలప్రవాహముతోటే ఆత్మకు శరీరములు వస్తూ పోతుంటాయి	సాధువు ఇంద్రియములను వాడి జ్ఞానమును సంపాదించి, అవసరమున్న చోట అవసరమున్న వారికి వితరణ చేస్తాడు. ఆకాశంలో, అద్దంలో, నీటిలో, మబ్బులలో సూర్యుడు వేరువేరుగా కన్పడ్డట్టుగా జీవుడు వివిధ శరీరాలను ధరించినా ఆ ఆత్మ ఒక్కటే మార్పులేనిది. నిప్పు వివిధ రకాలుగా ప్రకాశించినట్టు.
8.పావురములు (కపోతము) 11-7-52 నుండి 74	సంసారమునందు ఆసక్తి వినాశనమునకు చేటు. అతిగా స్నేహము చేయుట, ప్రసంగించుట చేయరాదు. (52)	చక్కగా సంసారము చేసుకొని పిల్లలను కని ఆనందిస్తున్న పావురాలను వలపన్ని వేటగాడు అపహరించాడు. మానవజన్మ పొంది కూడా పావురాలలాగా బ్రతికితే ఇదే గతి పడుతుందని నిరూపణ -
యః ప్రాప్య మానుషం లోకం ముక్తి ద్వారం అపావృతం । గృహేషు ఖగవత్ సక్తః తం ఆరూఢ చ్యుతం విదుః ॥ 11-7-74.		***ఏవం కుటుంబీ అశాన్త ఆత్మా ద్వంద్వ ఆరామః పతత్రివత్ పుష్ణన్ కుటుంబం కృపణః స అనుబన్ధః అవసీదతి*** 11-7-73.
9.అజగరము (కొండచిలువ) 11-8-2,3,4	అనాయాసముగ లభించిన పదార్థము,రుచిగ ఉన్నను, అరుచిగా ఉన్నను, అధికముగా ఉన్నను అల్పముగా ఉన్నను స్వీకరించుట	కొండచిలువ ఒకచోటనే ఉండి నోట్లోకి వచ్చిన దానినే తింటుంది. లేకపోతే ఎంతకాలమైనా ఆకలితోటే ఉంటుంది. *యదృచ్ఛయైవ ఆపతితం గ్రసేత్ అజగరో అక్రియః ॥* 11-8-2 - *నిరాహారో అనుపక్రమః* 11-8-3. శరీరాన్ని చక్కగా కాపాడుకుంటూ. కర్మేంద్రియాలు ఉన్నా స్వార్థానికి పని చేయరాదు (*ఓజః సహః బలయుతం బిభ్రత్ దేహం అకర్మకమ్ । శయానః వీత నిద్రః చ న ఈహేత ఇంద్రియవాన్ అపి ॥* 11-8-4).

10.సముద్రము 11-8-5,6	ప్రసన్నత గంభీరత్వము	వర్షాల వల్ల నదుల ద్వారా నీరు వచ్చినా పెరగదు ఎండాకాలములో తరగదు. అలాగే నారాయణుడి యందు లగ్నమైన మనస్సుగల ముని నిత్య జీవితములో కావలసిన వస్తువులు దొరికినా దొరకకపోయినా సరే అనాలి - 6 *మునిః ప్రసన్నగంభీరో దుర్విగాహ్యో దురత్యయః* -5, *సమృద్ధ కామః హీనః వా నారాయణ పరః మునిః । ఉత్సర్పేత న శుష్యేత సరిద్భిః ఇవ సాగరః ॥ 6*
11.మిడతపురుగు 11-8-7,8 పతంగము స్త్రీవాంఛ	మిడత అగ్నివైపు పరుగెత్తి దాంట్లో పడి చస్తుంది. అలాగే స్త్రీవ్యామోహము కలవాడి గతి అంతే. అగ్ని బాగా ఆకర్షణీయంగా ఉందనుకోని మిడత దాంట్లో దూకుతుంది. అజితేంద్రియుడు, దైవ మాయ నిర్మితమైన స్త్రీజన దర్శనమందు, వారి విలాస చేష్టలయందు ప్రలోభము చెంది నశిస్తాడు.	*దృష్ట్వా స్త్రియం దేవమాయాం తద్భావైర్ అజితేంద్రియః । ప్రలోభితః పతతి అంధే తమస్యగ్నౌ పతంగవత్* - 7 *యోషిత్ హిరణ్య ఆభరణ అంబర ఆది ద్రవ్యేషు మాయా రచితేషు మూఢః । ప్రలోభితాత్మా హి ఉపభోగ బుద్ధ్యా పతంగవత్ నశ్యతి నష్టదృష్టిః -8* **అనగా - స్త్రీని అనుభవించాలనే కోరిక, మిగతా మాయా రచితములైన బంగారము, ఆస్తులు, ఫ్యాషన్‌లు, భవంతులు, కార్లు, మద్యము మొదలగునవి కావాలనే మనస్సు గల వాడు వాటిలో చిక్కుకొని మిడతలా నాశనము అవుతాడు.**
12.తేనెటీగలు (మధుకరి) 11-8-9 నుండి 12	- ఒక్కొక్క పూవు నుండి కొద్ది కొద్దిగా తేనె తీసుకొన్నట్లు మధుకరి వృత్తితో సన్యాసి కొద్దికొద్దిగా తింటూ జీవించాలి - 9. - తేనెటీగలా కూడబెట్టరాదు. తేనెటీగలను ఇతరులు తేనెకై వాటిని చంపినట్లు సన్యాసి కూడబెట్టినచో దిగజారిపోయి నాశనము అవుతాడు. మిగతా కీటకాలు కూడబెట్టవు. సన్యాసి అది నేర్చుకోవాలి- 11,12	సన్యాసి ధనమును కూడబెట్టక, శాస్త్రజ్ఞానమును కూడబెట్టాలి. పుష్పముల సారము తేనెటీగలు గ్రహించినట్లుగా - పుష్పేభ్య ఇవ షట్పదః 11-8-10 *స్తోకం స్తోకం గ్రసేద్ గ్రాసం, మాధుకరీం మునిః* 11-8-9, *సాయన్తనం శ్వస్తనం వా న సంగృహ్ణీత భిక్షితమ్ । పాణి పాత్ర ఉదర అమత్రః మక్షికా ఇవ న సంగ్రహీ- 11* *మక్షికా ఇవ సంగృహ్ణన్ సహ తేన వినశ్యతి* 11-8-12.
13.ఏనుగు- కరి- స్త్రీవాంఛ 11-8-13,14	మగ ఏనుగును దొరక బట్టాలంటే ఆడ ఏనుగును ఎరగా చూపి, మగ ఏనుగును బంధించి, చంపి దంతాలను పీక్కుంటారు. అలాగే అంగలావణ్యము గల స్త్రీలను చూపి పురుషులను వశపరుచుకుంటారు. మృత్యువుతో సమానమైనది స్త్రీ. బలమైన మగ ఏనుగును దొరికించుకొని పనిలో పెట్టాలంటే ఆడ ఏనుగును వాడతారు.	సన్యాసి ఎన్నడూ స్త్రీ సాంగత్యము చేయరాదు. అట్లా చేసినచో ఆత్మవంచకుడు, ఘాతకుడు అవుతాడు. స్త్రీలే కాదు వారి చిత్రాలను కూడా చూడరాదు, వారితో సంభాషణ కూడా సన్యాసులు మానాలి. స్త్రీ సాంగత్యము చేయరాదు. వారి వలలో పడరాదు. *కరి ఇవ బధ్యేత కరిణ్యా అంగసంగతః* 11-8-13, *నాధిగచ్ఛేత్ స్త్రియం ప్రాజ్ఞః కర్హిచిన్ మృత్యుం ఆత్మనః । బలాధికైః స హన్యేత్ గజైర్ అన్యైర్ గజో యథా* 11-8-14 (చాకలి దాని సండ్లకు సన్యాసులు కొట్టుకున్నట్టు అవుతుంది.)
14.తేనె తీయువాడు-మధుహా-లోభి 11-8-15,16	లోభి-ధనమును లోకులు అనుభవింతురు. లోభి అతి కష్టముతో ధనమును కూడ బెట్టి, దానము చేయక, దొంగల పాలవును. అది ఎట్లనగా - తేనెను తీయు వాడు తేనెటీగలను చంపినట్లు. యతులు లోభి గృహములో భుజించిన వారు దిగజారిపోగలరు.	*న దేయం న ఉపభోగ్యం చ లుబ్ధైర్ దుఃఖసంచితమ్ । భుంక్తే తదపి తత్ చ అన్యో మధు హేవార్థవిన్మధు ॥* -15 *భుంక్తే యతిర్వై గృహమేధినామ్* 11-8-16 - సన్యాసులు గృహస్థుల ఇండ్లలో భిక్షాటన చేసుకోవాలి.

15.లేడి హరిణము 11-8-17 స్త్రీవాంఛ	గానం వినడానికి వచ్చి పట్టుబడి-పోతాయి లేళ్ళు. అలాగే సన్యాసి విషయ సంబంధ మగు సంగీతమును (*గ్రామ్య గీతం న శృణు*), ప్రేమ గీతములను వినరాదు. వాటిలో చిక్కుకు పోయిన కామ్యకర్మలందు ఆసక్తి చెంది పతనమవుతాడు.	వేటగాడి సంగీతమునకు వశమై హరిణము బంధింపబడును. *శిక్షేత హరిణాత్ బద్ధాన్మృగయోర్గీత మోహితాత్*-17 స్త్రీల నృత్యవాద్యగీతములు, ఆట పాటలు చూసి వారితో చిక్కుకుపోయాడు, హరిణీ గర్భమునుండి పుట్టిన ఋష్యశృంగుడను ముని (*నృత్యవాదిత్ర గీతాని జుషన్ గ్రామ్యాణి యోషితామ్ । ఆసాం క్రీడనకో వశ్య ఋష్యశృంగో మృగీసుతః ॥* 11-8-18). ఆడవారిని చూచి, ఊర్ధ్వ వక్షస్థలముగల వీరు గొప్పవారని తలచిన ఋష్యశృంగుడు స్త్రీలకు వశుడయ్యాడు. ఆ తర్వాత సత్యాన్ని గ్రహిస్తాడు ఋష్యశృంగుడు.
16.చేప, మత్స్యము, (మీనము), మృచ్ఛుముది 11-8-19 to 21 స్త్రీవాంఛ	గాలమునకు గలమాంసపు ముక్కకై ఆశపడి ప్రాణము కోల్పోతుంది చేప. నాలుకను గెలిస్తే అన్ని గెలవచ్చు లేకపోతే చేపలా చస్తాడు. (***జితం సర్వం జితే రసే***) అన్ని ఇంద్రియాలను గెలిచినా నాలుకను వశము చేసుకొనకపోయినచో అన్ని ఇంద్రియాలను గెలవలేనట్లే అగును - 21	బుద్ధిలేనివాడు నాలుకకు దాసోహమంటూ ఏది దొరికితే అది తింటూ, ఇష్టము వచ్చినట్లు మాట్లాడుతూ నాశనము చెందుతాడు. కావున ఎక్కువ కలత పరచెడి జిహ్వేంద్రియముచే రస విమోహితుడై మృత్యువును చూస్తాడు (*జిహ్వయా అతి ప్రమాథిన్యా జనః రసవిమోహితః । మృత్యుం ఋచ్ఛతి అసత్ బుద్ధిః మీనః తు బడిశైః యథా॥* 11-8-19. ***తావద్ జితేంద్రియో న స్యాద్ విజితాన్యేన్ద్రియః పుమాన్ ।*** ***న జయేత్ రసనం యావద్ జితం సర్వం జితే రసే ॥***11-8-21. **ఆహారశుద్ధితో నాలుకను గెలువవచ్చును. నాలుక వేగమును నియంత్రించువాడు సకల ఇంద్రియములను అదుపులో పెట్టగలడు.**
17.వేశ్య- పింగళానామక వేశ్య 11-8-22 to 23	ఇంకామంచి ధనవంతులు వస్తారని, వచ్చిన వారందరిని నిరాకరించి ఎదురు చూడ సాగింది ఆ రాత్రి ఆ వేశ్య. రాత్రంతా అలాగే ఎదురు చూస్తూ, ధనవంతుడు ఎవరూ రాక నిరుత్సాహము చెంది విరక్తి పొంది, ఆలోచించి, జ్ఞానమును పొంది భక్తురాలైన దట ఒక వేశ్య పింగళ.	***ఆశా హి పరమం దుఃఖం నైరాశ్యం పరమం సుఖమ్*** - 11-8-44 ఆశే అన్నిటికి హానికరము. విరక్తి మేధావికి మందు. ఆశపోవాలంటే విరక్తి కలగాలి. ఇంద్రియాలను ఎంత బాగా అనుభవించినా విరక్తి రాదు. విజ్ఞానం తోటే విరక్తి. విజ్ఞానం లేనివాడు ఆశను వదలలేడు -29

17. పింగళా అనే వేశ్య కథ

ప్రాచీన కాలములో మిథిలానగరములో పింగళ అను ఒక వేశ్య ఉండెడిది. ఒకనాటి సాయంకాలమున బాగా అలంకరించుకుని వాకిట్లో ఎదురు చూడసాగింది. బాగా ఆశకలదై తక్కువ డబ్బుతో వచ్చిన వారిని తిరస్కరిస్తూ, ఎక్కువ ధనవంతుడు రాకపోతాడా అని ఎదురుచూడసాగింది. ఇట్టి దురాశతో ద్వారము వద్ద చాలాసేపు నిలబడింది. లోపలకు బయటకు వస్తూ, బయటకు వెళ్ళుతూ నిరాశతో నిద్రలేక చాలా ఎదురుచూడసాగింది. ఆ రాత్రి ఎవ్వరూ రాకపోవడం వల్ల, ఛీ! ఇది ఏం బ్రతుకు అని తనలో పరిణామము కల్గేలా బాగా ఆలోచించి విరక్తిని పొందింది (*చింతాహేతుః సుఖావహః*) – (*తస్యా విత్తాశయా శుష్యద్వక్త్రాయా దీన చేతసః । నిర్వేద పరమో జజ్ఞే చిన్తా హేతుః సుఖ ఆవాహః ॥* 11-8-27).

కావున ఓ యదురాజా! వైరాగ్యమే మానవుని ఆశాపాశాలను ఛేదించగలిగే ఏకైక సాధనము *(నిర్వేద ఆశాపాశానాం పురుషస్య యథా హి అసిః* 11-8-28). ఆశ పోవాలంటే జ్ఞానంతో కల విరక్తి రావాలి. (క్షణికమైన ప్రసూతివైరాగ్యం, రోగవైరాగ్యం, తస్కరవైరాగ్యం, వీడ్కోలువైరాగ్యము, శ్మశానవైరాగ్యములు అజ్ఞానముతో కూడుకున్నవి). వైరాగ్యంలేనివాడు దేహబంధమును వీడజాలడు. విజ్ఞానం లేనివాడు ఆశను, ఇంద్రియతృప్తిని వదలలేడు *(న హి అంగ అజాఅత నిర్వేదో దేహబంధం జిహాసతి। యథా విజ్ఞాన రహితో మనుజో మమతాం నృప* 11-8-29). ఇట్టి విజ్ఞానజనకమైన చింతను, విరక్తిని కలిగినదై, ఆ పింగళా వేశ్య ఇలా ఆలాపించసాగింది *(తస్యా నిర్విణ్ణచిత్తయా గీతం శృణు యథా మమ* - 11-8-28).

జ్ఞానోదయమైన పింగళా వేశ్యచే గీతము

ఆహా! నేను ఎంతటి మూర్ఖురాలను, ఇంద్రియములకు దాసోహమై ఎంతటి మోహములో పడ్డాను. ఇన్నాళ్ళు అది తలచుకుంటేనే ఎంతో దుఃఖకరమైన విషయము. ఇన్నాళ్ళు ఈ దుష్టపురుషులతో చిక్కుకుని విషయసుఖాలను కోరాను. ఇప్పుడు అర్థమవుతోంది నేను ఎంతటి వివేకశూన్యురాలను కదా! *(అహో! మే మోహవితతిం పశ్యత అవిజితాత్మనః। యా కాన్తాత్ అసతః కామం కామయే యేన బాలిశా ॥* 11-8-30). ఈ తుచ్ఛులను సేవిస్తున్నానేమి, వీళ్ళ వల్ల నాకు దుఃఖ భయశోక మోహములే తప్ప ఇంకేమి మిగులుతాయి. అసలైన రతి సుఖప్రదుడు, ధనాన్ని ఇచ్చేవాడు, నిత్యుడు, ప్రియతముడు అయిన భగవానుని వదలి కోరికలు దీర్చుటలో అసమర్థులైన ఈ వెధవల వెనుక పడ్డానేమి? ఎంత అజ్ఞానము ఇది! (*సన్తం సమీపే రమణం రతిప్రదం విత్తప్రదం నిత్యమిమం విహాయ। అకామదం దుఃఖభయాదిశోక మోహప్రదం తుచ్ఛం అహం భజే అజ్ఞా ॥* 11-8-31).

అయ్యో! ఎంతటిదానను. బ్రతుకుదెరువుకై మిక్కిలి నిందనీయమైన ఈ వేశ్యావృత్తిని స్వీకరించా. నా యీ శరీరము లంపటులకు లుబ్ధులగు మానవులకు అమ్ముడుపోతోంది కదా! నేను మూర్ఖురాలను కావుననే యీ శరీరముతోనే ధనమును, రతి సుఖమును కోరుచున్నాను (*అహో మయా ఆత్మా పరితాపితో వృథా సాంకేత్య వృత్త్యా అతివిగర్హ్య వార్తయా। స్త్రైణాత్ నరాత్ యా అర్థతృషో అనుశోచ్యాత్ క్రీతేన విత్తం రతిమ్ ఆత్మనా ఇచ్ఛతీ ॥* - 32). ఆత్మ నిందవృత్తి స్వీకరించి ఇలా మాట్లాడుకుంది (రెండు శరీరాలు రాచుకుంటే అగ్ని పుడుతుంది - కామాగ్ని, క్రోధాగ్ని, లోభాగ్ని. ఇవే ఆ రెండు శరీరాలను నాశనం చేస్తాయి-

ఈ శరీరము మలములతో నిండి ఉన్న ఒక గృహము. ఇది ఎముకలతో నిండి ఉన్న వెదురుబొంగులు అనే స్తంభములు కలది. ఇది చర్మము చేత రోమముల చేత గోళ్ళచేత కప్పబడియున్నది. దీనిలో తొమ్మిది ద్వారములు కలవు. వాటి నుండి మలినపదార్థములు బయటకు వస్తుంటాయి. సంపదగా భావించే ఈ శరీరములో కేవలము మలమూత్రాలున్నాయి. శరీరము అంటే నవ రంధ్రములనుండి మలినము వచ్చేది. ఇట్టి శరీరాన్ని నాకంటే అభిమానించే వారెవ్వరూ లేరు. బుద్ధిమంతులు ఇట్టి శరీరాన్ని ఆరాధించరు కదా!

(తోలుతిత్తి ఇది, తూటులు తొమ్మిది) (*యత్ అస్థిభిర్నిర్మిత వంశ వంశ్య స్థూణం త్వచా లోమనఖైః పినద్ధమ్ । క్షరత్ నవద్వారం అగారం ఏతత్ విట్ మూత్ర పూర్ణం మత్ ఉపైతి కాఅన్యా ॥* 11-8-33).

ఈ విదేహనగరమున నా వంటి వివేకశూన్యురాలు, మూర్ఖురాలు అగు స్త్రీ మరి యెవ్వతెనూ లేదు. ఆత్మకు కావలసిన పరమాత్మ అయిన శ్రీహరిని వదలి, మానవులనుండి భోగవస్తువులు కోరాను (*విదేహానాం పురే హ్యస్మిన్నహమేకైవ మూఢధీః । యా అన్యం ఇచ్ఛన్తీ అసతీ అస్మాత్ ఆత్మదాత్ కామమ్ అచ్యుతాత్* 11-8-34). ఈ శరీరమునకు మిత్రుడు శ్రీహరియే. ఈ శ్రీహరియే జీవులకు ఏకైక ప్రియతముడు, స్నేహితుడు, ప్రభువు, అంతర్యామి. కావున స్వామికి ఆత్మార్పణం చేసుకొని లక్ష్మీదేవిలా ఆయనతో విహరిస్తాను (*సుహృత్ప్రేష్ఠతమో నాథ ఆత్మా చ అయం శరీరిణామ్ । తం విక్రీయ ఆత్మనా ఏవ అహం రమే అనేన యథా రమా* - 35). జగత్తులోని విషయాలు మరియు కామవాంఛితులైన మానవులు నాకేమి సుఖము ఇస్తారు. వీళ్ళంతా కాల ప్రభావముతో పోయేవాళ్ళే. దేవతలు మాత్రము వారి భార్యలకు ఏ సుఖము ఇవ్వగలరు. కోరికలను తీరుస్తారేమో కాని మోక్షాన్ని ఇవ్వలేరు కదా. వాళ్ళకు కూడా ఆద్యంతాలు ఉన్నాయి కదా! (*కియత్ ప్రియం తే వ్యభజన్ కామాఃయే కామదా నరాః । ఆద్యంతవంతో భార్యాయా దేవా వా కాల విద్రుతాః ॥* 11-8-36). నేను చేసుకున్న పుణ్యకర్మలవల్లనే భగవాన్ విష్ణుమూర్తి దయ వల్లనే దురాశ గల నాకు ఇట్టి వైరాగ్యము కలిగింది. దీనితో తప్పక సుఖాన్ని పొందగలను (*నూనం మే భగవాన్ ప్రీతో విష్ణుః కేనాపి కర్మణా । నిర్వేదో అయం దురాశాయా యన్మే జాతః సుఖ ఆవహః ॥* 11-8-37). నేను మందభాగ్యురాలనైతే నాకు వైరాగ్యబుద్ధి ఎందుకు కలుగుతుంది. కాబట్టి నాకు కూడా కష్టాలు పోయి మంచిరోజులు వస్తున్నాయి. వైరాగ్యము వల్లనే కదా విషయబంధముల నుండి విముక్తి ఆ తర్వాత శాంతి లభించేది (*మా ఏవం స్యుః మందభాగ్యాయాః క్లేశా నిర్వేదహేతవః । యేనానుబంధం నిర్హృత్య పురుషః శమం ఋచ్ఛతి ॥* 11-8-38). స్వామి నాకు కల్పించిన ఈ విరక్తిబుద్ధిని వాడుకొని విషయభోగములకు దూరమై శిరస్సువంచి ఆదరముతో స్వామిని శరణువేడుతాను. స్వామికే అంకితమవుతాను (*తేన ఉపకృతం ఆదాయ శిరసా గ్రామ్యసంగతాః । త్యక్త్వా దురాశాః శరణం వ్రజామి తం అధీశ్వరమ్ ॥* 11-8-39). అప్రయత్నముగా లభించిన దానితో సంతృప్తి చెంది జీవనము గడుపుతాను. శ్రద్ధతో హృదయేశ్వరుడైన పరమాత్ముడైన శ్రీహరితో ఆ రమణుడితో విహరిస్తాను (*సంతుష్టా శ్రద్దధతీ ఏతత్ యథాలాభేన జీవతీ । విహరామి అమునా ఏవ అహమాత్మనా రమణేన వై ॥* 11-8-40).

సంసారమనే బావిలో పడ్డదానను, రూపరసాది విషయముల యందే దృష్టి కలదానను, కాలమను సర్పముచే పట్టుకొనబడినదైన నన్ను శ్రీహరి తప్ప ఇంకెవ్వరూ రక్షించగలరు? (*సంసారకూపే పతితం విషయైః ముషిత ఈక్షణమ్ । గ్రస్తం కాలాహినా ఆత్మానం కో అన్య త్రాతుమ్ అధీశ్వరః ॥* 11-8-41).

ఈ జగత్తులో అంతయూ కాలసర్పముతో మింగబడి ఉన్నదని గ్రహించాను. కావున సర్వవిషయాలను వదలి అప్రమత్తురాలినై శ్రీహరిని సేవిస్తాను (*ఆత్మైవ హ్యాత్మనో గోప్తా నిర్విద్యేత యదాఖిలాత్ । అప్రమత్త*

ఇదం పశ్యేత్ గ్రస్తం కాల అహినా జగత్ ॥ 11-8-42) అని తలచింది పింగళ. ఇలా ఆలోచించుకొనినదై, మనస్సు నుండి దురభిలాషను పోగొట్టుకొనినదై, విటులతో మైథున సుఖము అనుభవించెడి పాపకోరికను త్యజించి, మనస్సు నిండా శ్రీహరిని నిలుపుకొనినదై పరమ సుఖాన్ని అనుభవించింది, అని అవధూత బ్రాహ్మణుడు యదురాజుకు చెప్పాడు. దీన్ని ఇప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు ఉద్ధవుడికి తెల్పుతున్నాడు (*ఆశా హి పరమం దుఃఖం నైరాశ్యం పరమం సుఖమ్* 11-8-44). ఇలా- ఈ యదురాజుకు అవధూత బ్రాహ్మణుడు బోధించినది- శ్రీకృష్ణుడు ఉద్ధవుడికి ఇంకా చెప్పడం ప్రారంభించాడు (అవధూత బ్రాహ్మణుడు యదు మహారాజుకు తెల్పుట = సన్యాసులు ఆచరించాల్సిన లక్షణములు).

18. కురరపక్షి (లకుముకిపిట్ట) - మాంసము నోట్లో పెట్టుకొని వెళుతుంటే మిగతా కురర పక్షులు దాన్ని దాడిచేసాయి. వెంటనే ఆ మాంసపు ముక్కను వదిలిపెట్టి సుఖించింది (11-9-2).

ప్రియాతి ప్రియమైన వస్తువులయందు ఆసక్తి కలిగి ఉండటమే మానవులకు దుఃఖకారణము. వాటి యందు ఆసక్తిలేక అకించన భావముతోఉన్న అనంతమైన సుఖమును పొందవచ్చును- (*పరిగ్రహో హి దుఃఖాయ యత్ యత్ ప్రియతమం నృణామ్ । అనంతం సుఖమాప్నోతి తద్విద్వాన్ యఃతు అకించనః* 11-9-1).

19. బాలుడు - బాలునికి మానావమానములు, చింతలు, భార్యాపుత్రాది చింతనలేదు. బాలుడిలాగా వీటిని వదలి ఆత్మలో పరమాత్మను దర్శిస్తూ, ఆత్మక్రీడాశీలుడనై ఆత్మరతితో ఆత్మానందంలో సంచరిస్తాను.

ఓ రాజా! సన్యాసిగా నాకు మానావమానాలు లేవు. ఇల్లు సంతానము లేదు. ఏ చింతా లేదు. గౌరవము అక్కరలేదు. కావున ఆత్మలో ఆత్మారాముని రమిస్తూ బాలుని వలె అంతటా తిరుగుతాను (*న మే మాన అవమానౌ స్తః న చిన్తా గేహపుత్రిణామ్ । ఆత్మక్రీడః ఆత్మరతిః విచరామి ఇహ బాలవత్ ॥* 11-9-3). ఈ జగత్తులో ఇద్దరే చింతారహితులు, పరమానందము పొందుతారు.-

ఎ) అజ్ఞానములో ఉన్న బాలుడు

బి) పరిపూర్ణ జ్ఞానముతో త్రిగుణాతీతుడై విషయాసక్తులు లేనివాడు (*ద్వౌ ఏవ చిన్తయా ముక్తౌ పరమ ఆనందే ఆప్లుతౌ । యః విముగ్ధః జడః బాలః యః గుణేభ్యః పరం గతః ॥* - 4).

20. కన్య - వరులు బంధువులతో కలసి ఇంటికి వచ్చారు. ఇంటికి వచ్చిన అతిథులకు అన్నము తయారుచేయుటకు బియ్యము కావాలి. ధాన్యము దంచుటకు ప్రయత్నము చేయగా చేతి గాజులు గల గల మోగాయి. దరిద్రములో ఉండి ధాన్యము దంచుతున్నారని అతిథులు గ్రహిస్తారేమోనని, ఆ కన్య ఒక గాజును ఉంచుకొని మిగతావాటిని పగుల కొట్టినది. కావున ఒకటే ఉంటే ఏ చప్పుడూ ఉండదు. ఈ లోకతత్త్వమును గ్రహించినవాడనై ఏకాంతవాసం గొప్పది అని గ్రహించా. అనేక జనులొకే చోట ఉన్న కలహము, ఇద్దరు ఉన్న నానావిధ విషయచర్చ జరుగును. కావున ఒంటరిగా సంచరించాలి (*ఏక్ నిరంజన్*

దోదుఃఖి తీన్ గడ్‌బడ్) (*వాసే బహూనాం కలహో భవేద్ వార్తా ద్వయోరపి । ఏక ఏవ చరేత్ తస్మాత్ కుమార్యా ఇవ కంకణః ॥* 11-9-10).

ఒంటరిగా ఉంటే మనస్సును వశపరచుకొనవచ్చును. ఎలాగంటే వైరాగ్య అభ్యాసముతో ఏకాంతములో ఉండి ప్రాణాయాయము తపస్సు చేసుకోవచ్చును (*మన ఏకత్ర సంయుజ్యాత్ జితశ్వాసో జితాసనః । వైరాగ్య అభ్యాసయోగేన ధ్రియమాణం అతంద్రితః ॥* 11-9-11). మనస్సు వశమైన క్రమక్రమంగా కర్మవాసనలు తొలుగుతాయి. సత్త్వగుణము అభివృద్ధి చెందుతుంది. రజోతమో గుణములు చప్పబడతాయి. అంటే మనస్సు ఇంధన రహితమైన అగ్నిలాగా శాంతిని పొందుతుంది (*యస్మిన్ మనో లబ్ధపదం యత్ ఏతత్ శనైశనైర్ముంచతి కర్మరేణూన్ । సత్త్వేన వృద్ధేన రజః తమశ్చ విధూయ, నిర్వాణముపైతి అనింధనమ్ ॥* 11-9-12).

21. బాణములను చేయువాడు - వాడి పనిలో నిమగ్నమై ఉన్నప్పుడు తన ప్రక్క నుండి రాజు వెళ్తున్నా గమనించలేడు. మనస్సు ఏకాగ్రతతో ఉన్న మన చుట్టూ ఏమున్నా పట్టించుకోలేము. అట్లే యోగి అయినవాడు ఈశ్వరుని యందు మనస్సు కలవాడైనచో ఎవ్వర్ని పట్టించుకోడు (లౌకిక మర్యాదలు తెలువవు. Dress-code తెలువదు. లౌకికులదృష్టిలో పిచ్చివాడిలా ఉంటాడు. ఉదా॥ ఇది ఇలానే దక్షయజ్ఞమున శివుని అవమానమునకు దారితీసింది. శివుడు పరీక్షలో నెగ్గాడు. దక్షుడివధ, జ్ఞానోదయానికి దారితీసింది). ఆత్మానందంలో మునిగితేలుతాడు (*తదా ఏవం ఆత్మని అవరుద్ధ చిత్తః న వేద కించిత్ బహిః అన్తరం వా । యథా ఇషుకారః నృపతిం వ్రజన్తం ఇషౌ గత ఆత్మా న దదర్శ పార్శ్వే ॥* 11-9-13).

22. సర్పము - సర్పము వలె సన్యాసి ఒంటరిగా సంచరించాలి. అల్పభాషియై ఉండాలి. ఇల్లు కట్టుకోవడము కష్టమైనది, దుఃఖకరము, వ్యర్థము, పాము లాగా చీమలు - చెదలు పెట్టిన పుట్టలలో చేరినట్లుగా, ఇతరుల గృహమును ప్రవేశించక గుహలలో (ఆశ్రమాలలో, మఠాలలో, మందిరాలలో నివాసము) నివాసము చేస్తూ స్థిరముగా ఒకచోట ఉండక, శరీరము తాత్కాలికమైనదని గ్రహిస్తూ అప్రమత్తతగా ఉంటూ స్వామిని సేవించాలి (*ఏకచారీ అనికేతః స్యాత్ అప్రమత్తః గుహా ఆశయః । అలక్ష్యమాణః ఆచారైః మునిః ఏకః అల్పభాషణః ॥* 11-9-14). *గృహారంభో హి దుఃఖాయ విఫలః చ అధ్రువాత్మనః । సర్పః పరకృతం వేశ్మ ప్రవిశ్య సుఖం ఏధతే॥* 11-9-15).

23. సాలెపురుగు - సాలీడు నోటి నుండి దారాన్ని తీసి మళ్ళీ మ్రింగివేసినట్లుగా, అలాగనే నారాయణమూర్తి సృష్టి చేస్తాడు, మింగేస్తాడు అని గ్రహించాలి (11-9-16 నుండి 21). స్వామి ఎవరు? ఎలా సేవించాలంటే?

ఏకో నారాయణో దేవః పూర్వసృష్టం స్వమాయయా ।
సంహృత్య కాలకలయా కల్పాంత ఇదమీశ్వరః ।
ఏక ఏవా అద్వితీయో అభూత్ ఆత్మ ఆధారో అఖిలాశ్రయః । 11-9-16

నారాయణుడు ఒక్కడే దేవాదిదేవుడు. ఈ సకల లోకాలను సృష్టించినవాడు. ఆయన స్వమాయచే (జీవులు ప్రవర్తనను బట్టి) సృష్టికాలమునందు ఈ జగత్తును సృష్టించి, ప్రళయకాలము వచ్చినప్పుడు (జీవుల ప్రవర్తనను బట్టి) కాలరూపుడైన తన అంశచే (శివుడు) దానిని సంహరించి తనలో ఉంచుకొంటాడు (కాలరూపుడు - కాలకలయా). అన్ని ఆత్మలకు మూలము స్వామియే. ఈ ఆత్మలు పరమాత్మ కాలేవు. వీటన్నిటికి ఆశ్రయము ఇచ్చువాడు పరమాత్మ ఆ నారాయణుడే (అఖిలాశ్రయః) *(ఏక ఏవాద్వితీయో అభూదాత్మాధారో అఖిలాశ్రయః)* (11-9-16).

స్వామి తలచినంతనే కాలము, సృష్టింపబడిన అన్ని శక్తులను (సత్త్వాదిశక్తులు) లాగివేయగా అది ప్రధాన రూపములో స్వామి చెంతనే ఉండటంవల్ల "ప్రధాన" పురుషేశ్వరుడని, ఆదిపురుషుడని, ప్రకృతి పురుషులకు అధీశ్వరుడని, బ్రహ్మాది దేవతలకు జీవులకు ఆశ్రయయోగ్యుడని, నిరుపాధికుడు అని, పరమానందరూపుడని, కైవల్య సంజ్ఞకుడు అని చెప్పబడే స్వామి సనాతన పురుషుడు ఒక్కడే విరాజిల్లుతుంటాడు. అప్పుడు ఈ సృష్టి నిద్రావస్థలో ఉంటుంది *(కాలేన ఆత్మానుభావేన సామ్యం నీతాసు శక్తిషు । సత్త్వ ఆదిషు ఆదిపురుషః ప్రధాన పురుషేశ్వరః ॥* 11-9-17). *పర అవరాణాం పరమ ఆస్తే కైవల్యసంజ్ఞితః । కేవలానుభవానంద సందోహ నిరుపాధికః ॥* 11-9-18).

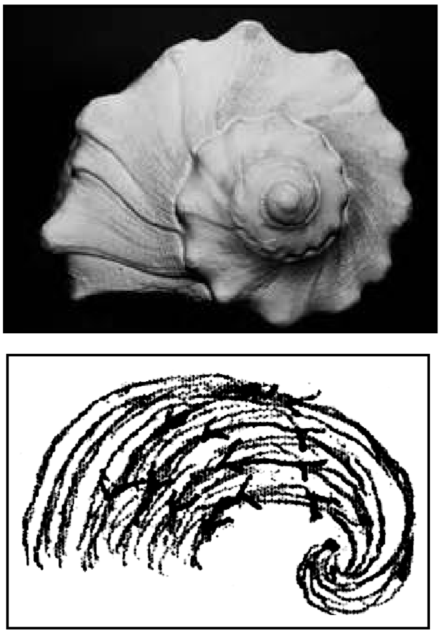

సృష్టి - ప్రధానము- సృష్టిని వదలుట- Manifestation of the material worlds

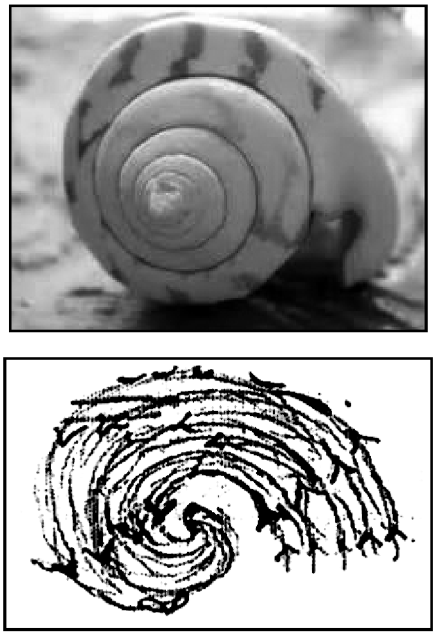

ప్రళయము - Withdrawing material elements and forces - merging of 5 elements, mind, intelligence, ego, jivas into Pradhana - The suspended state

స్వామి తలచినంతనే మళ్ళీ కాలము స్వామి ప్రభావము వల్ల స్వమాయవల్ల "ప్రధానము"లో తన క్రియాశక్తి వల్ల సంక్షోభము చెందగా మహత్తత్త్వము – జగత్తు సృష్టి చెందును. అనగా విశ్వములన్నీ బయటకు వస్తాయి. జీవులతో కూడిన ఈ సృష్టికార్యము వికసిస్తుంది. విరాజిల్లుతుంది. త్రిగుణాత్మకమగు వివిధ విశ్వములను వీటికి మూలమైన "అహంకారము" ద్వారా ప్రకటింపబడుతుంది. స్వామి యొక్క ఆ "మహత్ తత్త్వము" లేక "సూత్రము" వల్ల త్రిగుణములతో కల జీవులు మళ్ళీ కర్మలను ఆచరించడం మొదలు పెడుతారు (*కేవలాత్మానుభావేన స్వమాయాం త్రిగుణాత్మికామ్ । సంక్షోభయన్ సృజత్యాదౌ తయా సూత్రం అరిందమ ॥* 11-9-19, *తాం ఆహుః త్రిగుణవ్యక్తిం సృజన్తీం విశ్వతోముఖమ్। యస్మిన్ ప్రోతమిదం విశ్వం యేన సంసరతే పుమాన్ ॥* 11-9-20).

ఇది ఎట్లా వుంటుందంటే, సాలెపురుగు హృదయము నుండి ముఖము ద్వారా దారమును వ్యాపింపచేసి – అడ్డదారాలు, నిలువుదారాల ద్వారా గూడు (బట్టను) అల్లినట్లు (ఓతం ప్రోతం) గా, మళ్ళీ సాలీడు దాంట్లోనే విహరిస్తుంది. దాన్నే, అనవసరమనకున్నప్పుడు నోటిలోనికి లాగేస్తుంది, మింగేస్తుంది. సాలీడు దారాన్ని నోటినుండి బయటకు తీస్తుంది. అల్లుతుంది. మళ్లీ మింగుతుంది. స్వామి అంతే, సృష్టిస్తాడు, లాగేస్తాడు ఈ సృష్టిని (ఇదంతా జీవుల చేష్టలను అనుసరించి వారి రాక్షసత్వము హద్దుమీరి జీవనంకొనసాగే దిశలో లేనప్పుడు స్వామి కరుణతో ప్రళయం తెచ్చిపెట్టి పంచ భూతాలను మళ్ళీ వాటి వాటి స్థానాలలో ఉంచుతాడు. for example: the demoniac man is taking out the hidden poison of petroleum products and radio active products from the inner parts of earth and pumping them into air and water - resulting in their pollution. When it becomes uncontrolled, life cannot sustain on this planet. Then the jivalokas undergo pralaya and again Lord begins his creative activity at the appropriate time, by placing them at their appropriate positions - Thus life and activity continue again and again – పునరపి జననం పునరపి మరణం for the living entities and also for the created worlds) (*యథా ఊర్ణనాభిర్ హృదయాత్ ఊర్ణాం సంతత్య వక్త్రతః । తయా విహృత్య భూయః తాం గ్రసతి ఏవం మహేశ్వరః ॥* 11-9-21).

24. భ్రమర కీటకము – భ్రమరము (తుమ్మెద) కీటకమును (లార్వా) తెచ్చి సంభోదించి దాన్ని గూటిలో పెడుతుంది. పోకుండా కాపలాకాస్తుంది. ఆ కీటకము భయముతో దానినే చింతించుచూ ఉండడం వల్ల భ్రమర శరీరాన్నే పొందుతుంది (*కీట: పేశస్కృతం ధ్యాయన్ కుడ్యాం తేన ప్రవేశితః । యాతి తత్ స ఆత్మతాం రాజన్ పూర్వరూపం అసంత్యజన్ ॥* 11-9-23. అలాగే, జీవుడు కూడా స్నేహము చేతగాని, ద్వేషము చేతగాని లేదా భయము వల్ల గాని తన మనస్సునందు ఏకాగ్రతతో దేనిని తలచునో, లగ్నము చేయునో ఆయా వస్తురూపమును పొందుతాడు (*యత్ర యత్ర మనో దేహీ ధారయేత్ సకలం ధియా । స్నేహాద్ ద్వేషాద్ భయాద్ వా అపి యాతి తత్ తత్ స్వరూపతామ్ ॥* 11-9-22).

ధ్యానం ప్రకృతిపై చేస్తే ప్రకృతితో మళ్ళీపుడతాడు. ఉదా: భార్యను బాగా ప్రేమించేవాడు ఆవిడే సర్వస్వమూ అని తలచేవాడు ఆమె సేవ మాత్రమే చేసేవాడు స్త్రీ జన్మ పొందుతాడు. అలాకాక పరమాత్మను ధ్యానం చేసేవాడు, పరమాత్మ సేవలో నిమగ్నమైనవాడు, పరమాత్మనే నమ్ముకొని కర్మలు చేస్తూ ఆకర్మల ఫలితాలను పరమాత్మకే అర్పించేవాడు తప్పక స్వామిని చేరగలడు.

ఇలా తన 24 గురువులపేర్లు, వాళ్ళ దగ్గర నేర్చుకొన్నవి అవధూత బ్రాహ్మణుడు యదుమహారాజుకు తెలియచేసాడు. అలాగే తన శరీరము నుండి ఏమి నేర్చుకున్నాడో ఇలా తెలియజేయసాగాడు *(స్వాత్మోపశిక్షితాం బుద్ధిం శృణు మే వదతః ప్రభో ॥* 11-9-24)-

నాకు వచ్చిన ఈ శరీరాన్ని బాగా పరిశీలించా. ఇది నాది కాదు అని గ్రహించా. వివేక జ్ఞానము విరక్తిని దీనినుండి పొందాను- దీన్ని నా గురువుగా చేసుకొని నేర్చుకొన్నది ఇది. ఇది ఎందుకూ పనికి రానిదని, దీనిపై ఆసక్తి వదిలాను. అయితే ఈ శరీరము తత్త్వవిచారమునకు సహాయపడుతుంది. నేర్చుకొన్న తత్త్వాన్ని ప్రయోగాత్మకంగా చూపించడానికి మాత్రమే దీనితో సంబంధము పెట్టుకున్నా *(దేహో గురుర్మమ విరక్తి వివేకహేతుర్ బిభ్రత్ స్మ సత్త్వ నిధనం సతత ఆర్తి ఉదర్కమ్ । తత్త్వాని అనేన, విమృశామి యథా తథాపి పారక్యం ఇతి అవసితో విచరామి అసంగః ॥* 11-9-25)

జీవుడే, శరీరమును సంతోషపెట్టుటకు కష్టపడి ధనమును కూడబెట్టి దానితో భార్యాపుత్రులను, సంపదలను, పశువులను, భృత్యులను, గృహములను, ఆత్మీయులను వృద్ధి చేసుకొని పోషించును. ఆయుర్దాయము పూర్తికాగానే శరీరము నశిస్తుంది. మరొక శరీరము పొందుటకు కావలసిన కర్మలు చేసుకొని మళ్ళీ ఆ శరీరాన్ని కూడా వాడుకుంటుంది బద్ధజీవుడు. వృక్షములనుండి వచ్చిన విత్తనములు మొలకెత్తినట్లుగా కొత్త శరీరాలు వస్తుంటాయి పోతుంటాయి కర్మానుసారంగా అని గ్రహించా *(జాయ ఆత్మజ అర్థ పశు భృత్య గృహ ఆప్త వర్గాన్ పుష్ణాతి యత్ ప్రియ చికీర్షుతయా వితన్వన్ । స్వఅన్తే సకృచ్ఛ్రం అవరుద్ధ ధనః స దేహః సృష్ట్వా అస్య బీజం అవసీదతి వృక్షధర్మా ॥* 11-9-26).

ఎవరికైనా ఎక్కువ మంది భార్యలున్న, వారిలో ప్రతీ ఒక్కరూ భర్తను తనవైపు ఆకర్షించుటకు ఎట్లా ప్రయత్నము చేస్తారో అలాగే శరీరములోని నాలుక, జననేంద్రియము, చర్మము, కడుపు, చెవి, ముక్కు, కళ్ళు మొదలగు ఇంద్రియములు దేహాభిమాని అయిన జీవుని తమ తమ విషయముల వైపుకు ఆకర్షిస్తాయి అని గ్రహించాం. ముఖ్యంగా జీవుడు జననేంద్రియ సంతుష్టికై బొబ్బలు పెట్టుచుండును *(జిహ్వైకతో అముం అపకర్షతి కర్హి తర్షా శిశ్నో అన్యతః త్వక్ ఉదరం శ్రవణం కుతశ్చిత్ । ఘ్రాణో అన్యతః చపలదృక్ క్వ చ కర్మశక్తిః బహ్వ్యః సపత్న్య ఇవ గేహపతిం లునన్తి ॥* 11-9-27).

బ్రహ్మదేవుడు జీవులకు ఎన్నో రూపాలు - వృక్షములు, పాములు, పశువులు, పక్షులు, కోరలచే బాధించెడి క్రూర జంతువులు, మత్స్యాది జలజంతువులను ఎన్నింటినో సృష్టించినా ఆయనకు సంతోషము కలుగలేదట. బ్రహ్మతత్త్వము తెలుసుకొనే తెలివి బుద్ధిగల మనుష్యులను సృష్టిచేసి సంతోషించాడట. వీరు

పరమాత్మను పొందవచ్చని ఎంత అదృష్టవంతులను సృష్టి చేశానని ఆనందపడ్డాడు (*సృష్ట్వా పురాణి వివిధాని అజయా ఆత్మశక్త్యా వృక్షాన్ సరీసృప పశూన్ ఖగదంశ మత్స్యాన్ । తైః తైర్ అతుష్ట హృదయః పురుషం విధాయ బ్రహ్మా అవలోకధిషణం ముదం ఆప దేవః ॥* 11-9-28).

మానవజన్మ పొందడం అతికష్టమైనది. మానవజన్మ అనిత్యమైననూ దీని ద్వారా మోక్షము పొందే వీలుంది. ఇదే పురుషార్థము. కావున మృత్యువు రాకముందే దృఢసంకల్పముతో పరమసుఖాన్ని పొందే ప్రయత్నం చేయాలి. మానవజన్మలో ఇంద్రియతృప్తికై విషయవాంఛలకై ప్రయత్నము చేయరాదు. అవి ఎట్లాగు పశువులు మరి ఇతర యోనులలో జన్మము వచ్చిన వాటికి కూడా ఉన్నాయి. కావున మానవజన్మ అద్భుతమైనది. దీనిని సక్రమంగా వాడుకోవాలి (*లబ్ధ్వా సుదుర్లభమిదం బహుసంభవాంతే మానుష్యమ్, అర్థదం అనిత్యం అపి ఇహ ధీరః । తూర్ణం యతేత, న పతేత్ అనుమృత్యు, యావత్ నిఃశ్రేయసాయ విషయః ఖలు సర్వతః స్యాత్॥* 11-9-29). (Human life is meant for realising the higher course of becoming Krishna consciousness. It should not be utilised for body sexual enjoyment since this kind of enjoyment is available in lower forms of life also viz. animals down to Insects. One who misuses human life for mere body enjoyment will take birth in animals like dogs where there is more free sex enjoyment. Animal life is meant for this kind of enjoyment whereas the human form of life is obtained after taking many many births in different forms of life. Therefore, the wise should immediately enquire about the brahman and become Krishna conscious).

ఈ విధముగా అనేక గురువుల నుండి నానావిధ జ్ఞానమును పొంది, విజ్ఞానముతో వైరాగ్యమును పొంది నిరహంకారుడనై విషయవాసనలకు దూరముగా ఉంటూ పరమాత్మయందు మనస్సును నిలిపి తిరుగుతున్నాను (*ఏవం సంజాత వైరాగ్యః విజ్ఞాన ఆలోకః ఆత్మని । విచరామి మహీం ఏతాం ముక్తసఙ్గః అనహంకృతిః ॥* 11-9-30). కావున పరిపూర్ణమైన బ్రహ్మజ్ఞానము పొందాలంటే సృష్టిని పరిశీలనము చేయి, వెదుకు, అంతటా చూడు, కన్పడుతుంది – ఎంతో జ్ఞానము పొందవచ్చు. ఒక్క గురువు నుండియే జ్ఞానబోధ కలుగకపోవచ్చును. కనబడేదంతా జ్ఞానసంహిత అని గ్రహించు (*న హి ఏకస్మాత్ గురోః జ్ఞానం ఉత్థితం స్యాత్ సుపుష్కలం । బ్రహ్మ ఏతత్ అద్వితీయం వై గీయతే బహుధా ఋషిభిః ॥* 11-9-31). ఈ మాటలు విన్న యదురాజు సమదర్శనుడు అయ్యాడు. ఇలా అవధూత బ్రాహ్మణుడు పూర్వులకు పూర్వుడైన యదుమహారాజుకు చెప్పినది, ఇక్కడ శ్రీకృష్ణుడు ఉద్ధవుడికి బోధ చేసాడు (*అవధూతవచః శ్రుత్వా పూర్వేషాం నః స పూర్వజః । సర్వసంగవినిర్ముక్తః సమచిత్తో బభూవ హ ॥* 11-9-33).

ఉద్ధవునకు భగవానుడైన శ్రీకృష్ణుడు ఇంకా బోధ చేయుట: "కర్మాచరణ చేయాల్సిందే"

ఉద్ధవా! నన్ను ఆధారంగా చేసుకొని స్వధర్మ పాలన చేయి. స్వధర్మమనగా వర్ణాశ్రమాలలో (బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్ర జాతులు) దేనికి చెందినవాడవో గ్రహించి, దానికి చెందిన ధర్మాలను పాటిస్తూ

స్వార్థంతో అనుభవించాలనే కోరికలేక, నన్ను ఆధారంగా చేసుకొని పనిచేయి (*స్వధర్మేషు మదాశ్రయః వర్ణాశ్రమకులాచారం అకామాత్మా సమాచరేత్ ॥* 11-10-1). నిష్కామభావముతో పనిచేయి. గుణములతో కూడిన వాంఛలే, విషయవాంఛలే సత్యమని వాటిని పొందడానికి తగిన పనులు-కర్మలు చేసావో అలాంటివారు దుఃఖములపాలు కావడం చూస్తూనే ఉన్నావు (*అన్వీక్షేత విశుద్ధ ఆత్మా దేహినాం విషయ ఆత్మనామ్ । గుణేషు తత్త్వధ్యానేన సర్వ ఆరమ్భ విపర్యయమ్ ॥* 11-10-2). కామంతో కోరిన కోరికల వల్ల వచ్చే భౌతిక సుఖము చివరకు దుఃఖాన్నే ఇస్తాయి. కాబట్టి తెలివితో విషయములను గ్రహించి విషయవాసనలను వదిలిపెట్టు (*గుణేషు తత్త్వధ్యానేన సర్వారంభ విపర్యయమ్* - 11-10-2).

నిజజీవితంలో అనుభవించలేనివి, అనుభవించాలనుకునేవి స్వప్నావస్థలో కనబడతాయి. అనుభవిస్తాము. ఇవి మనోరచితములు. దీనివల్ల వారిలో ఎంత విషయచింతన దాగి ఉందో విషయవాసనలను పొందడానికి ఎంతగా ప్రయత్నం చేస్తున్నారో ధ్యానిస్తున్నారో తెలుస్తుంది. ఇది ఇంద్రియముల ద్వారా కలుగు భేదబుద్ధికి నిదర్శనము. నానా స్వభావాలు, నానా ఇంద్రియముల తృప్తికై ప్రయత్నించువారు అధములు (*సుప్తస్య విషయ ఆలోకః ధ్యాయతః వా మనః రథః । నానా ఆత్మకత్వాత్ విఫలః తథా భేద ఆత్మ ధీః గుణైః ॥* 11-10-3). వీటికి దూరంగా ఉండాలంటే ఫలం ఆశించకుండా కర్మలు చేయి - అనగా కర్మఫలాన్ని నాకు ఇవ్వు. నిత్యకర్మలు (daily duties for maintaining body) నన్ను ఆధారంగా చేసుకొని చేయి. అంతేకాదు, కామ్యఫలాన్ని ఆశించి చేసే వేదకర్మలను కూడా వదలు (*నివృత్తం కర్మ సేవేత ప్రవృత్తం మత్పరః త్యజేత్ । జిజ్ఞాసాయాం సంప్రవృత్తః న ఆద్రియేత్ కర్మచోదనామ్ ॥* 4). యోగాదికర్మలను నాకు అంకితము చేస్తూ ఆచరించు - నన్ను తెలిపే గురువును నా స్వరూపునిగా భావించి సేవించు (*యమాన్ అభీక్ష్ణం సేవేత నియమాన్ మత్ పరః క్వచిత్ । మత్ అభిజ్ఞం గురుం శాన్తం ఉపాసీత మత్ ఆత్మకమ్ ॥* 5). శిష్యుడి లక్షణాలు ఏమంటే అభిమానము, అహంకార, అసత్యము, అసూయ మొదలగునవి లేనివాడు, వ్యర్థసంభాషణ చేయనివాడు, తత్త్వజ్ఞానమందు గురువునందు శ్రద్ధ కలవాడై ఉండాలి (*అమానీ అమత్సరః దక్షః నిర్మమః దృఢసౌహృదః । అసత్వరః అర్థజిజ్ఞాసుః అనసూయుః అమోఘువాక్ ॥* 6). కోరికలు లేకుండా కర్మల వల్ల ఏదివస్తే అది తీసుకొంటూ (ఉదాసీనుడై) భార్యాపుత్రులు, గృహము, బంధువులు మొదలగువారిని పోషించు (*జాయా అపత్య గృహ క్షేత్ర స్వజన ద్రవిణ ఆదిషు । ఉదాసీనః సమం పశ్యన్ సర్వేషు అర్థం ఇవ ఆత్మనః ॥* 7).

కట్టె, మంట లేకపోయిన వెలుగునివ్వదు. అలాగే భిన్నగుణములు గల స్థూల సూక్ష్మలింగ శరీరంలో దాగి ఉన్న ఆత్మ కూడా సాధన వల్లనే ప్రకాశిస్తుంది. కట్టెవేరు నిప్పువేరు. కట్టెలో నిప్పుదాక్కుని ఉన్నట్లు శరీరములో ఆత్మ ఉంటుంది (*విలక్షణః స్థూల సూక్ష్మాత్ దేహాత్ ఆత్మా ఈక్షితా స్వదృక్ । యథా అగ్నిః దారుణః దాహ్యాత్ దాహకః అన్యః ప్రకాశకః ॥* 8). మండే వస్తువుల క్షణమును బట్టి అగ్ని వివిధ రకాలుగా వెలువడినట్లుగా, నానాగుణములకు తగ్గట్టుగా జీవాత్మలకు నానా రకముల శరీరములు వస్తాయి. అయితే జీవుడు స్వతఃగా వీటికి వ్యతిరేకుడు, దివ్యుడు, అనగా జ్ఞానాధికరణము ఆత్మ, శరీరము కాదు (*నిరోధ*

ఉత్పత్తి అణు బృహత్ నానాత్వం తత్కృతాన్ గుణాన్ । అన్తః ప్రవిష్టః ఆధత్తే ఏవం దేహ గుణాన్ పరః ॥ 9). త్రిగుణములతో గల స్థూలసూక్ష్మ దేహములు ప్రారబ్ధవశాత్తు ఆత్మకు అంటుకున్నది. భౌతిక త్రిగుణములు, ఇంద్రియతృప్తియందు ఆసక్తి చెంది, తదనుగుణములైన కర్మలను యథార్థమని తలచి, ఇవి కర్మలంపటములని భావించక, ఈ కర్మలను ఆచరించిన సంసారం కలుగుతుంది. కావున ఇంద్రియతృప్తికై చేయు కర్మలను జాగ్రత్తగా పరిశీలించి, ఇవి మిథ్య అని గ్రహించాలి. అవి తొలగాలంటే ఆత్మజ్ఞానము (*విద్యాత్ చిదాత్మనః* – 10) పొంది జిజ్ఞాసతో ఆత్మస్వరూపము తెలుసుకొని శరీరం, శరీరగుణాలు ఏమిటో గ్రహించి వాటిని వదిలించుకొనేలా ప్రవర్తించు (*యః అసౌ గుణైః విరచితః దేహః అయం పురుషస్య హి । సంసారః తత్ నిబన్ధః అయం పుంసః విద్యాత్ చిత్ ఆత్మనః ॥ 10, తస్మాత్ జిజ్ఞాసయా ఆత్మానం ఆత్మస్థం కేవలం పరమ్ । సంగమ్య నిరసేత్ ఏతత్ వస్తుబుద్ధిం యథాక్రమమ్ ॥* 11). ఈ జ్ఞానమంతా సరియైన గురువు వల్ల సంపాదించు. గురుశిష్యులు యజ్ఞసమిధలై దాని నుండి వచ్చు వెలుగు అనే జ్ఞానము రావాలి (*ఆచార్యః అరణిః ఆద్యః స్యాత్ అన్తేవాసీ ఉత్తర అరణిః । తత్ సన్ధానం ప్రవచనం విద్యాసన్ధిః సుఖ ఆవహః ॥* 12). జ్ఞానముతో మాయను నివారించిన గుణములతో కల ప్రకృతి తనంతతానే నాశనము అవుతుంది. ఎలాగంటే ఇంధనములేని అగ్నిలాగా (*వైశారదీ సా అతివిశుద్ధబుద్ధిః ధునోతి మాయాం గుణసంప్రసూతామ్ । గుణాన్ చ సన్దహ్య యత్ ఆత్మం ఏతత్ స్వయం చ శామ్యతి అసమిత్ యథా అగ్నిః ॥* 13). జననమరణాలు, సుఖదుఃఖాలు, దేహము, కర్మలు చేయు అవకాశము మరియు వాటి ఫలితాలను అనుభవించుట ఇవన్నీ కాలానుగుణంగా వస్తాయి, పోతాయి, మారుతాయి (*అథ ఏషాం కర్మ కర్తౄణాం భోక్తౄణాం సుఖదుః ఖయోః । నానాత్వం అథ నిత్యత్వం లోక కాల ఆగమ ఆత్మనామ్ ॥, మన్యసే సర్వ భావానాం సంస్థా హి ఔత్పత్తికీ యథా । తత్ తత్ ఆకృతి భేదేన జాయతే భిద్యతే చ ధీః ॥, ఏవం అపి అంగ సర్వేషాం దేహినాం దేహయోగతః । కాల అవయవతః సన్తి భావాః జన్మ ఆదయః అసకృత్ ॥* 11-10-14,15,16). స్వతంత్రముగా ఆలోచించలేని మానవుడు అజ్ఞానమున కూరుకుపోయి ప్రకృతికి వశుడై ఆ మానవుడు అస్వతంత్రుడు కావడం వల్ల కోరకున్నా దుఃఖాలు వస్తాయి (వేప కాయను నములుతూ తీపి కలగాలి అంటే కలుగదు – ఇది అస్వతంత్రుడు అంటే అర్థము) (*తత్ర అపి కర్మణాం కర్తుః అస్వాతంత్ర్యం చ లక్ష్యతే । భోక్తుః చ దుఃఖసుఖయోః కః ను అర్థః వివశం భజేత్ ॥* 11-10-17).

స్వర్గము వెళ్ళేవారి లక్షణాలు

మూఢులకు ఎల్లవేళలా దుఃఖము, పండితులకు ఎల్లవేళలా సుఖము కలుగదు. తెలివిగలవాడును ఒకప్పుడు సుఖి కానట్లుగా ఈ భౌతికజగత్తులో గాంచవచ్చును. అట్లే పరమమూర్ఖుడును ఒకప్పుడు సుఖియై ఉండవచ్చును. కనుక లౌకికకర్మలను దక్షతతో చేయుట ద్వారా సుఖిగా నయ్యెడి భావన కేవలము వ్యర్థమగు మిథ్యా అహంకారమగును (*న దేహినాం సుఖం కించిత్ విద్యతే విదుషాం అపి । తథా చ దుఃఖం మూఢానాం వృథా అహంకరణం పరమ్ ॥* 11-10-18). కావున వీరిద్దరూ అహంకారము వదలి మృత్యువు బాధ వస్తుందనేది తలచి అహింసాబద్ధంగా, ఉదాసీనంగా తగిన కర్మలు ఆచరించాలి. మృత్యువు

దగ్గరలో ఉన్నదని తెలిసిననాడు ఎవ్వరూ సుఖపడలేరు. చెడూ, మంచి ఈ రెంటికి కర్తలము మనమే. కోరిక ఒకటైతే 100 విఘ్నాలు. మానవుడంటేనే అతికష్టముతో బ్రతుకువాడని నిరూపించుకుంటున్నాడు. భౌతిక పద్ధతుల ద్వారా సుఖప్రాప్తి, దుఃఖనివృత్తి ఒకవేళ జనులకు కలుగుచున్నచో వారు మృత్యువును ఏల ఎదిరించలేకపోవుచున్నారు? కావున వారి భౌతిక జ్ఞాన పరిశోధనలు తప్పు. పైగా అవి విషమనే కాలుష్యమును చిందిస్తున్నాయి. వారిపై అవి ఎలాంటి ప్రభావమును, పరిణామమును చూపుతాయో వారు గ్రహించలేకపోతున్నారు (*యది ప్రాప్తిం విఘాతం చ జానన్తి సుఖదుఃఖయోః తే అపి అద్ధా న విదుః యోగం మృత్యుః న ప్రభవేత్ యథా ॥* 11-10-19). (*కః ను అర్థః సుఖయతి ఏనం కామః వా మృత్యుః అన్తికే । ఆఘాతం నీయమానస్య వధ్యస్య ఇవ న తుష్టిదః ॥* 11-10-20), (*శ్రుతం చ దృష్టవత్ దుష్టం స్పర్ధా అసూయా అత్యయ వ్యయైః । బహు అన్తరాయ కామత్వాత్ కృషివత్ చ అపి నిష్ఫలమ్ ॥* 11-10-21). భక్తిలేక వర్ణాశ్రమకర్మలు చేసినవారు వాటి ఫలితంగా కేవలం స్వర్గం దాకానే వెళ్ళుతారు. వాటి వల్ల పూర్తి ప్రయోజనంలేదని శ్రీకృష్ణుడు ఉద్ధవునకు తెలియజేశాడు. అలాగే స్వర్గలోకవిలాసాలు ఏమిటో వివరించాడు ఇలా - (*అంతరాయైః అవిహితో యది ధర్మః స్వనుష్ఠితః । తేనాపి నిర్జితం స్థానం యథా గచ్ఛతి తత్ శృణు ॥* 11-10-22). యజ్ఞయాగాదులు అతికష్టముతో చేసినా వాటి ఫలితము స్వర్గప్రాప్తియే. దేహాంతరమున స్వర్గము పొందినవారు దేవతలలాగా భోగాలు అనుభవిస్తారు. దేవతావనితలతో కూడి వారు విచిత్ర విమానాలలో సంచరిస్తారు, భోగిస్తారు (*ఇష్ట్వా ఇహ దేవతా యజ్ఞైః స్వర్లోకం యాతి యాజ్ఞికైః । భుంజీత దేవవత్ తత్ర భోగాన్ దివ్యాన్ నిజ అర్జితాన్ ॥* 11-10-23), *స్వపుణ్య ఉపచితే శుభ్రే విమాన ఉపగీయతే । గన్ధర్వైః విహరన్ మధ్యే దేవీనాం హృద్య వేష ధృత్ ॥* 11-10-24), *స్త్రీభిః కామగయానేన కింకిణీజాలమాలినా । క్రీడన్ న వేద ఆత్మపాతం సుర ఆక్రీడేషు నిర్వృతః* 11-10-25). స్వర్గములో భోగాలు అనుభవించిన తర్వాత మళ్ళీ ఇక్కడ పుట్టాల్సిందే (*తావత్ ప్రమోదతే స్వర్గే యావత్ పుణ్యం సమాప్యతే । క్షీణపుణ్యః పతతి అర్వాక్ అనిచ్ఛన్ కాలచాలితః ॥* 11-10-26).

అలాగే, చెడుపనులు చేసేవాడు నరకము వెళ్ళాల్సిందే. నరకములో అనుభవించిన తర్వాత ఇక్కడ వివిధ శరీరాలలో ఎదిగిన తర్వాత మానవజన్మను తిరిగి పొందుతాడు.

నరకము వెళ్ళేవారి లక్షణాలు

దుష్టులతో స్నేహము చేయువారు, (*యద్ అధర్మరతః సంగాత్ అసతామ్* 11-10-27), ఇంద్రియములకు దాసులై ఇష్టము వచ్చినట్లు ప్రవర్తించువారు, (*అజితేంద్రియః* 11-10-27), లోభబుద్ధిచే దానధర్మములు చేయక ఉండు కృపణులు, స్త్రీలంపటులు, ప్రాణిహింసచేయువారు (*కామ ఆత్మా కృపణః లుబ్ధః స్త్రైణః భూతవిహింసకః* - 27), బుద్ధిహీనులై పశువులను బలి ఇచ్చి భూతప్రేత పిశాచములను ఉపాసించువారు (*పశూన్ అవిధినా ఆలభ్య ప్రేతభూతగణాన్ యజన్* - 28), నరకలోకములలో ప్రవేశిస్తారు. ఇట్టివారు పశువులకంటెను హీనులై నరకలోకములలో యాతన శరీరాలను పొందుతారు (*నరకాన్ అవశః జన్తుః గత్వా యాతి ఉల్బణం తమః* - 28). అక్కడ ఘోరమగు అంధకారములో స్వార్థ, పరమార్థ

రహితమగు అజ్ఞానముతో సంచరిస్తారు (*యద్ అధర్మ రతః సంగాద్ అసతాం వా అజితేంద్రియః । కామాత్మా కృపణో లుబ్ధః స్త్రైణో భూతవిహింసకః ॥* 11-10-27, *పశూన అవిధినా ఆలభ్య ప్రేత భూతగణాన్ యజన్ । నరకాన్ అవశో జంతుః గత్వా యాతి ఉల్బణం తమః ॥* 11-10-28).

కర్మిష్ఠులకు సుఖము ఏల కలుగుతుంది? *కిం సుఖం మర్త్యధర్మిణః?*

ఈ శరీరముతో చేసే కర్మలన్నియు దుఃఖమునకు కారణములే (జ్ఞానతత్త్వము తెలియక). వాటివల్ల మాటిమాటికి జనన మరణములు, వివిధ యోనులలో వివిధ శరీరమునకు అంటిపెట్టుకున్న జీవునకు సుఖము లేదు. ఘోరమైన కర్మలు చేయువారు సుఖమును ఎట్లా పొందగలరు? (*కర్మాణి దుఃఖ ఉదర్కాణి కుర్వన్ దేహేన తైః పునః । దేహం ఆభజతే తత్ర కిం సుఖం మర్త్యధర్మిణః* 11-10-29).

మానవుడు దుష్టసాంగత్య కారణముననో లేదా ఇంద్రియనిగ్రహవైఫల్యము వలననో పాపయుతము, అధర్మయుతమునైన కర్మలు చేసినచో పైకి ఎంత గొప్పవాడుగా కనబడినను విషపూర్ణుడవుతాడు. ఆ విధముగా అతడు అన్యుల యెడ కృపణుడు, అత్యాశ కలవాడు, స్త్రీలను భోగించుటలో అధికాసక్తుడునగును. తను వాంఛించిన కోరికలు తీరని మూఢుని చిత్తము కలుషితమైనపుడు హింసాయుతుడు, ఉగ్రుడునై ఇంద్రియతృప్తికొరకు ఏదైనా మాట్లాడుతాడు, ఏమైనా చేస్తాడు.

ఇట్టివారు విధిహీనముగా అమాయక జంతువులను వధించుదురు. వాటిని తినుటను సమర్థించుదురు. వీరు భూతప్రేతపిశాచములను అర్చించుచు అప్రామాణిక కార్యములలో నేర్పరి అయి నరకమున బడి తమోమయ దేహమును పొందుతారు. అట్టి పతితదేహమునందు కూడా వారు దురదృష్టవశాత్తు అమంగళకార్యములనే జేయుచు భావిదుఃఖములను అధికము కావించుకొందురు. అందువలన అట్టివారు భౌతికదేహమునే తిరిగి పొందుదురు. మృత్యుముఖమున బడు మానవులకు సుఖమెక్కడిది? అకాలమృత్యువుతో చంపబడెడి వ్యక్తికి ఎట్టి సుఖము కలుగగలదు?

మానవులకే కాదు లోకపాలకులకు బ్రహ్మకు కూడా నా వల్లనే నియమిత ఆయుష్షు ఉండడం, పుట్టుక మరణం ఉండడం వల్ల వారు కూడా భయము తోటే వారి పనులను చేయుచున్నారని శ్రీకృష్ణుడు ఉద్ధవుడికి బోధ చేసాడు (*లోకానాం లోకపాలానాం మద్భయం కల్పజీవినామ్ । బ్రహ్మణో అపి భయం మత్తో ద్విపరార్ధ పర ఆయుషః* 11-10-30). (బ్రహ్మదేవుని ఆయుష్షు ద్విపరార్ధములు అనగా 31,10,40,00,00,00,000 సంవత్సర కాలము).

త్రిగుణములతో నానా కర్మలు చేయడం వాటి ఫలితములను అనుభవించుట-అందుకే ప్రతి జీవి వేరుగా ఆలోచిస్తాడు? Understanding human Psychology

మానవులు వారు తెచ్చుకున్న త్రిగుణములతోటే కర్మలు చేస్తారు. ఈ కర్మల ఫలితంగానే వారికి కొత్త సత్త్వ, రజో తమో గుణములు వివిధ నిష్పత్తులలో ఏర్పడుతాయి (in different ratios). ఈ త్రిగుణములు

మరి వాటి కలయిక వల్లనే మనస్సు ద్వారా సర్వ ఇంద్రియములను (జ్ఞాన ఇంద్రియములను, కర్మ ఇంద్రియములు) వాటికి తగ్గ కర్మలు చేయుట యందు ప్రవృత్తింపచేస్తాయి. అహంకారయుత జీవుడు వాడు తెచ్చుకొన్న గుణములు ప్రకోపించడం వల్ల తాను చేసే కర్మల ఫలితము (Reaction of the work based on karma) అనుభవించాల్సి ఉంటుంది 11-10-31). గుణములననుసరించియే కోరికలు, ఇష్టాయిష్టములు, మరి వారు చేయు కర్మలు అలాంటివే (*గుణాః సృజన్తి కర్మాణి*). గుణములు వాటికి తగ్గ ఇంద్రియములచే నియుక్తుడై జీవుడు నానా రకములగు కర్మలు చేస్తాడు. వాటి ఫలితాలు అనుభవిస్తాడు (*గుణాః సృజన్తి కర్మాణి గుణః అనుసృజతే గుణాన్ । జీవః తు గుణసంయుక్తః భుంక్తే కర్మఫలాని అసౌ ॥* 11-10-31).

గుణముల యొక్క వైషమ్యము వల్ల (వేరుగా చూడడం అనగా ఇది నాది, ఇది నాది కాదు, వాడు వేరు, నేను వేరు, ఈ ఇల్లు నాది, ఇంకా ఇంకా..... నేను కరెక్ట్ వాడు రాంగ్ మొదలగునవి ఉన్నంతవరకూ వెట్టిచాకిరి తప్పదు. అహంకారముతో శాస్త్రములను చదువక తాను చెప్పేదే వేదమంటాడు) దేవ తిర్యక్ మానవాది వివిధ శరీరములు, రూపములు కలుగుతూనే ఉంటాయి. వీటివల్లనే స్వతంత్రములేక గుణాతీతుడుకాలేక, నిష్కించనుడుకాలేక, తెచ్చుకున్న గుణములపై ఆధారపడి బ్రతుకుతూ బాహ్యమగు వేరైన దృష్టితో చూస్తూ తాను చేసేదే కరెక్టయినది అని వాడికి అనిపిస్తుంది. దీన్నే పారతంత్ర్యముతో జీవనము గడుపుట అంటాము. కోరికలు లేవు అన్నవాడు దేవతలకు అతీతుడు, దేవతలకు భయపడవలసిన అవసరం లేదు. అట్టివాడికి వరాలు ఉండవు. వాడే స్వతంత్రుడు, ముక్తుడు. జీవులకు నానా కోరికలు, రుచులు, వివిధ ఆలోచనలు, విభేదములు ఇవన్నియు వారికి గల తెచ్చుకొన్న వివిధ గుణములవల్లనే. (*యావత్ స్యాత్ గుణవైషమ్యం తావత్ నానాత్వం ఆత్మనః । నానాత్వమాత్మనో యావత్ పారతంత్ర్యం తదైవ హి ॥* 11-10-32), త్రిగుణాధీనము నుండి విడుదలకానివాడు అనగా నాది నేను అనే స్వార్థ భావన గలవాడు అస్వతంత్రుడు, పరతంత్రుడు కావడంవల్ల వాడి భేదబుద్ధిని అణుచుటకు లోకపాలకులు ప్రయత్నిస్తారు. అందుకే అట్టి వాడికి భయము, దుఃఖశోకములకు లోనవుతారు. అంతా స్వామిదే అన్న వాడు స్వతంత్రుడు, దేనికి భయపడడు (*యావద్ అస్య అస్వతంత్రత్వం తావద్ ఈశ్వరతో భయమ్ । య ఏతత్ సముపాసీరం స్తే ముహ్యంతి శుచ అర్పితాః ॥* 11-10-33).

అనగా, జీవుడు కర్మాధీనుడై ఉన్నంతవరకు కర్మఫలదాతనై వాడివెంట వాడియందు ఉండిన పరమాత్మ రూపంగా సాంసారిక భయము కల్పిస్తుంటాను (శ్రీకృష్ణవచనము). ఈ గుణవైషమ్యములు ఉన్నంతవరకు (వాడికో రూలు, నాకో రూలు అనే మనిషికి - show the man I will show the rule అనే తీరు మానవులకు ఉన్నంతవరకు) వాటిచే కలుగు భోగములను, కర్మలను సేవించు జీవులందఱు శోక మోహగ్రస్తులై ఈతి బాధలను పొందుతూనే ఉంటారు (11-10-33). వీరు, "ఇదంతా మనస్సు పాడు చేస్తున్నది నన్ను" లేదా "లోకం పాడు చేస్తున్నది నన్ను" అంటారు. ఇది కాలమహిమ, పరమాత్మ సహకరించడం లేదంటారు. ధర్మాన్ని పట్టుకున్నా అన్యాయం జరిగిందంటారు. ఇది ప్రకృతి స్వభావమని నానా కూతలు కూస్తారు. కాని

తన తప్పును మాత్రం అంగీకరించరు, గ్రహించరు (*యావద్ అస్య అస్వతంత్రత్వం తావద్ ఈశ్వరతో భయమ్ । య ఏతత్ సముపాసీరం స్తే ముహ్యంతి శుచ అర్పితాః* 11-10-33). అతి తెలివితో గర్వంతో ధనవిద్యామదగర్వంతో సత్యాన్ని గ్రహించలేక శ్రీహరిహృదయము తెలుసుకోలేక సంభ్రమాశ్చర్యాలకు, సుఖదుఃఖశోకములకు గురి అవుతూ నానా జిత్తులు, ప్లాన్లు వేస్తూ తన పనులను, కోరికలను సాధించాలనుకుంటారు. కాని అసలైన కారణము తెలియక వారు వంకరబుద్ధితో అవస్థ పడుతుంటారు. గ్రహించాల్సిన సారాంశమేమంటే గుణాతీతుడు, భేదదృష్టిలేనివాడు నాకు భయపడాల్సిన అవసరం లేదంటాడు స్వామి (33).

జీవుడు గుణాతీతుడైనప్పుడే లేక సమదర్శనుడైనప్పుడు (సత్త్వాది గుణములు లుబ్ధమైనప్పుడు) అట్టి మానవులు నన్ను కాలమని, పరమాత్మ అని, ఆగమ శాస్త్రమని (శబ్ద బ్రహ్మ), లోకపురుషుడనని, లోకసృష్టినని, ధర్మమని నన్ను పిలుస్తారు. బద్ధజీవుల కోరిక తీరనప్పుడు కూడా నన్ను ఇవే పేర్లతో హేళన చేస్తారు (*కాల ఆత్మా ఆగమో లోకః స్వభావో ధర్మ ఏవ చ । ఇతి మాం బహుధా ప్రాహుః గుణవ్యతికరే సతి ॥* 11-10-34).

ఇదంతా విని పులకితుడైన శ్రీ ఉద్ధవుడు మరిన్ని ప్రశ్నల వర్షము, స్వామి శ్రీకృష్ణుడిపై కురిపించాడు (11-10-35 నుండి 37) అవి ఇలా -

- త్రిగుణములతో కల శరీరమునుండి పుట్టే సుఖఃదుఃఖాలను అనుభవించకుండా ఉండగలమా?
- శరీరములో జీవుడు గుణములతో ఉంటూ వాటికి బద్ధుడు కాకుండా వాటికి అతీతుడుగా ఉండే విధానం / ఉపాయం / మార్గము ఏదైనా ఉందా?
- గుణములతో ఆవరింపబడిన శరీరము కలవాడు వాటికి బద్ధుడు కాకుండా ఉండగలడా? (*గుణేషు వర్తమానో అపి దేహజేష్వనపావృతః । గుణైర్న బధ్యతే దేహీ బధ్యతే వా కథం విభో ॥* 11-10-35).

స్వామీ! అచ్యుతా! శ్రీకృష్ణా! అన్నీ తెలిసిన వాడివి ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానం తెల్పగలవు. ఒకే ఆత్మ నిత్యబద్ధుడిగా లేక నిత్యముక్తుడిగా ఎట్లా అవుతుంది? నాకు కలిగిన ఈ భ్రమను తొలగించగలవు (*ఏతదచ్యుత మే బ్రూహి ప్రశ్నం ప్రశ్నవిదాం వర । నిత్యముక్తో నిత్యబద్ధ ఏక ఏవేతి మే భ్రమః* 11-10-37). ఈ ఇద్దరి యొక్క జీవన విధానములు, భోజన శయ్యాదులు, లక్షణములు ఎట్లా ఉంటాయో తెలుపగలరు (*కథం వర్తేత విహరేత్ కైః వా జ్ఞాయేత లక్షణైః । కిం భుంజీత ఉత విసృజేత్ శయీత ఆసీత యాతి వా ॥* 11-10-36). (Note: ప్రశ్నలు వేయడం కూడా తెలివే. అందరికీ ఇది చేతకాదు.)

బద్ధ, ముక్తజీవుల లక్షణములు: పై ప్రశ్నలకు శ్రీకృష్ణ భగవానుడిచే సమాధానము:

ఏకాంత భక్తుడైన ఉద్ధవుడికి సమాధానము - Confidential Knowledge- not open to Public- ఆత్మకు బంధము, మోక్షము సత్త్వరజతమో గుణములతోటే. ఈ త్రిగుణములు మాయాస్వరూపములు.

వీటి వల్లనే ద్వంద్వములు – సుఖదుఃఖాలు, శోకమోహాలు, జననమరణములు, విద్య అవిద్యలు మొదలైనవి. ఆత్మకు బంధము, మోక్షము గుణములతోటే. అది గుణములను వదలిన మోక్షము. గుణములతో ఉన్న బంధము. ఈ గుణములకు మూలము మాయ. ఇవి నా నుండే వెలువడ్డా, జీవులకు వారి వారి కర్మానుసారము అంటుకుంటాయి. కాని ఇవి నన్ను అంటవు. కావున నాకు బద్ధత, మోక్షము లేవు. సచ్చిదానందస్వరూపునకు మాయ అంటదు (*శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ – బద్ధః ముక్తః ఇతి వ్యాఖ్యా గుణతః మే న వస్తుతః । గుణస్య మాయా మూలత్వాత్ న మే మోక్షః న బన్ధనమ్ ॥* 11-11-1), స్వప్నము కేవలము బుద్ధి యొక్క కల్పనమే గాని సత్యము కానట్లు శోకము, మోహము, సుఖము, దుఃఖము, మాయా ప్రభావముతో గల భౌతిక దేహబాధలు. అంతేకాని ఇవి ఆత్మకు లేవు. ఇవి శరీరానికే (*శోకమోహౌ సుఖం దుఃఖం దేహ ఆపత్తిః చ మాయయా । స్వప్నః యథా ఆత్మనః ఖ్యాతిః సంసృతిః న తు వాస్తవీ ॥* 11-11-2). ఆత్మజ్ఞానము లేక విద్య కలదైన మోక్షము. ఆత్మకు అవిద్య లేక అజ్ఞానముతో కూడిన మాయావిరచితమైన ప్రకృతిని అనుభవించాలనే కోరిక కల్గిన బద్ధుడవుతాడు. కర్మబంధములో చిక్కుకుంటాడు. విద్య, అవిద్య రెండూ పురాతనమైనవి ఆత్మను అంటేవి. వీటి వల్లనే జీవులకు బంధము లేక మోక్షము. అవిద్య అనే మలాన్ని తాకనప్పుడు ముక్తి, అదే జ్ఞానం. ఉద్ధవా! జీవులకు మోక్షముగా బ్రతుకుట సహజమైనది, నిత్యమైనది. అది వారి సహజస్వభావలక్షణము, మాయాశక్తి అయిన అవిద్యకు దాసోహమనుట ఇబ్బందికరము. దుఃఖహేతువు (*విద్యా అవిద్యే మమ తనూ విద్ధి ఉద్ధవ శరీరిణామ్। మోక్షబంధకరీ ఆద్యే మాయయా మే వినిర్మితే* 11-11-3). జీవులు నా అంశలు (శ్రీకృష్ణ అంశలు) (*ఏకస్యైవ మమాంశస్య జీవస్యైవ మహామతే । బంధో అస్యా అవిద్యయా అనాదిర్ విద్యయా చ తథా ఇతరః ॥* 11-11-4). ఒకే శరీరములో విరుద్ధ ధర్మములైన మంచిచెడు ఆలోచనలు, సుఖదుఃఖములు ఆవరించి ఉన్నట్లుగా జీవాత్మ పరమాత్మలు కూడా ఉంటాయి (5,6). ఇది ఎలా అంటే ఒకే వృక్షముపై ఉన్న రెండు పక్షుల లాంటి జీవాత్మ, పరమాత్మలలో, జీవాత్మ ఆ చెట్టు ఆకులను అన్నముగా తిని బ్రతుకుతూ ఇదే సరి అయినది అని అనుకుంటాడు. పరమాత్మ ముట్టదు. అలాగే జీవాత్మ శరీరములో ఒంటరిగా ఉండదు. జీవాత్మకు తోడుగా, జీవాత్మకు ఉపదేశములు ఇస్తూ పరమాత్మ శరీరములోనే ఉంటాడు (*సుపర్ణౌ ఏతౌ సదృశౌ సఖాయౌ యదృచ్ఛయా ఏతౌ కృతనీడౌ చ వృక్షే । ఏకస్తయోః ఖాదతి పిప్పల అన్నం అన్యో నిరన్నో అపి బలేన భూయాన్* (11-11-6). కర్మఫలము చేస్తూ ఉంటాడు జీవుడు కర్మలయందు ఆసక్తి చెంది శరీరముతో కర్మలు చేస్తాడు. ఆయన మిత్రుడైన పరమాత్మ జ్ఞానాది శక్తిబలముతో కర్మలనంటక, కర్మలయందు ఆసక్తిలేక అదే శరీరములో ఉంటాడు. కావున జీవుడు అవిద్యవల్ల అనాదిగా బద్ధుడైనాడు. పరమాత్మ నిత్య ఉపదేశాలను వింటే వీడు కూడా ముక్తుడు కాగలడు. పరమాత్మ అదే శరీరములో ఉన్నా అనాదిగా ముక్తుడు (*ఆత్మానం అన్యం చ స వేద విద్వాన్ అపిప్పలాదో న తు పిప్పలాదః । యో అవిద్యయా యుక్ స తు నిత్యబద్ధో విద్యామయో యః స తు నిత్యముక్తః ॥*11-11-7).

జీవాత్మ పరమాత్మను అనుకరించినచో, ఇట్టి శరీరములో ఉన్నా కర్మలు చేస్తున్నా కర్మల ఫలితాలైన సుఖదుఃఖాలను అంటకపోయినచో వాడే ముక్త పురుషుడు (కళ్లు మూసుకుంటే హృదయము లోపల ఉన్న స్వామే ఏ పని ఎలా చేయాలో బోధిస్తాడు). పాతసంస్కారము వల్ల పాతకర్మల వల్ల వచ్చిన దేహాన్ని వదలక,

దేహములో ఉంటూ, దేహగతములైన సుఖదుఃఖముల యందు శ్రద్ధ చూపకపోయిన, సుఖ దుఃఖములను పట్టించుకొనకపోయినచో వాడే ముక్తపురుషుడు. అనగా ముక్తపురుషుడి కన్ను రూపాన్ని చూస్తుంది, చెవి శబ్దాన్ని వింటుంది, అయినా వాటి వెంట మనస్సును పంపకపోతే వాడే విద్వాంసుడు. అంటే ఇంద్రియములు ఉన్నా ఇంద్రియవికారము పొందనివాడు. అహంకారము లేనప్పుడే ఇది చేయడం సాధ్యమవుతుంది. అంటే స్వామి సేవకుడి యొక్క సేవకుడిని లేక దాసానుదాసుడను అనే భావనరావాలి *(తృణాదపిశునిచేన తరోరపి సహిష్ణునా ... Lord Chaitanya)*. ఇంద్రియములు, త్రిగుణయుక్తమైననూ ఇవి అహంకార జనితములు అని పసిగట్టి విద్వాంసుడు చలించక కావలసినంత ఓపికతో స్వామికై కార్యాలను సాధిస్తాడు. పైకి చూస్తే ఏమి చేయలేని జడత్వంతో కనబడతాడు (*ఇంద్రియైర్ ఇంద్రియార్థేషు గుణైరపి గుణేషు చ । గృహ్యామాణేషు అహం కుర్యాన్న విద్వాన్ యః తు అవిక్రియః* 11-11-9). దేహమునందు ఉన్నా ఆత్మజ్ఞాని దేహము వేరు ఆత్మవేరు అని భావిస్తాడు. ఇది ఎట్లా అంటే మేల్కొన్నవాడు స్వప్నములో చూసిన శరీరాలను వదలిపెట్టినట్లుగా. కాని మూర్ఖుడు దేహమే ఆత్మ అనే భ్రమలో ఉంటూ, దేహముపోతే ఆత్మ లేనట్లే అని వాదిస్తాడు. ఇది ఎటువంటిదంటే కలనే నిజమనే భావన చేసే పిచ్చివాడిలాంటి వాదన (*దేహస్థః అపిన దేహస్థః విద్వాన్ స్వప్నాత్ యథా ఉత్థితః । అదేహస్థః అపి దేహస్థః కుమతిః స్వప్నదృక్ యథా ॥* (11-11-8). (*తత్త్వవిత్తు మహాబాహో గుణకర్మవిభాగయోః । గుణా గుణేషు వర్తన్త ఇతి మత్వా న సజ్జతే ॥* గీత – 3.28)

నేను కర్తను, నాది ఫలము, నేను అనుభవిస్తా, నాకు ఇది కావాలి, అని ఈ అహంకారగుర్తులు కలిగి గుణజాతములగు కర్మల ద్వారా శరీరములలో బంధింపబడి ఉన్నాడు. ఎప్పుడైతే శరీరంనాది కాదు. ఇది అద్దె ఇల్లు, శరీరం దైవాధీనం, కర్మలు నావికావు గుణాలవి, నాది ఏమిలేదు. కర్మలు స్వామితృప్తికై చేస్తున్నా ఫలితాలు కూడా వాడివే అనే భావన వచ్చినవాడు శరీరములో ఉన్నా ముక్తుడే.

ఇప్పటి శరీరము, భావనలు, స్వభావములు, ఇష్టా అయిష్టములు, గుణములు, పూర్వకర్మలఫలితంగా తయారైనవని గ్రహించని మూర్ఖుడు తానే కర్తను, తన కష్టార్జితమే సంపాదనలు, జయము, తనదే తెలివి అని భావిస్తూ కర్మలు చేస్తాడు. ఇలా కర్మలచే బద్ధుడవుతాడు (*దైవాధీనే శరీరే అస్మిన్ గుణభావ్యేన కర్మణా । వర్తమానో అబుధ స్తత్ర కర్తాస్మీతి నిబధ్యతే ॥* 11-11-10).

కావున, నాది ఏమీలేదు. నేను స్వామి సేవకుడను, స్వామి కార్యములో ఉన్నా, పనిలో అలసి స్వామి గురించే నిద్రిస్తున్నా, స్వామివల్లనే కూర్చున్నా, స్వామిసేవలోనే తిరుగుతున్నా, స్వామిపనిలో ఉన్న ఈ శరీరాన్ని శుభ్రంగా ఉంచాలి కాబట్టి దీనికి స్నానము పోస్తున్నా, దీనికి చక్కగా ఆరోగ్యకరమైన భోజనము పెట్టి, జాగ్రత్తగా ఆరోగ్యము పొంది, దీనితో స్వామికార్యమునకై పనిచేస్తా, వచ్చే డబ్బులతో ఈ శరీరమును మరియు భక్తులను (భార్య పిల్లలు, బంధువులు, మిత్రులు, ఉదాసీనులు, జంతువులు) పోషిస్తా అనే భావన కలవాడే విద్వాంసుడు (*ఏవం విరక్తః శయనే ఆసన అటన మజ్జనే । దర్శన స్పర్శన ఘ్రాణ భోజన శ్రవణాదిషు, న తథా బధ్యతే విద్వాన్ తత్ర తత్రాదయన్ గుణాన్ ॥* 11-11-11).

ఆకాశము అంతటా ఉన్నా దేన్ని అంటుకోదు, సూర్యుడు నీటిలో ప్రతిబింబించినా అంటుకోడు, వాయువు అంతటా ఉన్నా దేనిని అంటిపెట్టుకొని ఉండదు, అలాగే జీవుడు ప్రకృతిలో ఉన్నా వైరాగ్యమనే అస్త్రముతో వివేకముతో కలసి సర్వసంశయములను తొలగించుకొని భేదబుద్ధిని (ఇది నాది, ఇది వాడిది అనే భేద బుద్ధి) వదలి అంతా స్వామిది, స్వామిసేవలో వినియోగించాలి అనుకునేవాడు స్వప్నలోకము నుండి బయటపడి యథార్థ వాస్తవస్థితి పొందుటే ముక్తపురుషుడి లక్షణము (*ప్రకృతిః స్థః అపి అసంసక్తో యథా ఖం సవితా అనిలః । వైశారద్యా ఈక్షయా అసంగ శితయా ఛిన్న సంశయః । ప్రతిబుద్ధః ఇవ స్వప్నాత్ నానాత్వాత్ వినివర్తతే ॥* 11-11-12,13).

దేహ ప్రవృత్తి, ఇంద్రియ ప్రవృత్తి, మనస్సు ప్రవృత్తి, బుద్ధి ప్రవృత్తులను ప్రకృతిని వాడి స్వార్థానికై అనుభవించాలనే భావన వదలి వాటిని స్వామిసేవలో పెట్టినవాడు, అలానే కర్మలు ఆచరించేవాడు, దేహములో ఉన్నా దాని గుణములకు అతీతుడు - ముక్త పురుషుడు. ఎవ్వరు స్వార్థానికై వారి ఇంద్రియ మనోబుద్ధులను స్వార్థకర్మలకై సంకల్పించరో అట్టివాడు జీవన్ముక్తుడు. అట్టి వ్యక్తి దేహమునందు ఉన్నను త్రిగుణములకు బద్ధుడుకాడు (అతడు తనకు గల గుణములను వాడి స్వామిని ముందుంచుకొని కర్మలు ఆచరిస్తాడు) *(యస్య స్యుః వీత సంకల్పాః ప్రాణేంద్రియ మనోధియామ్ । వృత్తయః స వినిర్ముక్తో దేహస్థో అపి హి తద్గుణైః ॥* 11-11-14).

ఎవరైనా ఈ శరీరాన్ని నిందించినా, ఎవరైనా మెచ్చుకొన్నా చలించక పోయినవాడే ముక్తపురుషుడు. ఉదా: వాడు నన్ను అవమానిస్తాడా! ఇంత మాట అంటాడా! అని ఇవన్నీ మనస్సులో పెట్టుకొని కోపంతో ఉంటే బంధం. వీటిని వదలితే తెలివి - బుధుడు *(యస్యాత్మా హింస్యతే హింస్రైః యేన కించిత్ యదృచ్ఛయా । అర్చ్యతే వా క్వచిత్ తత్ర న వ్యతిక్రియతే బుధః ॥* 11-11-15). (అనగా ఎవరైన హింసించినా, కోపగించినా, కొట్టినా లేక పూజించినా, ఆదరించినా, పొగడ్తలు కురిపించినా, వీటితో చలించక వీటిని పట్టించుకోక స్వామికై కర్మలు ఆచరించేవాడు బుద్ధి గలవాడు).

త్రిగుణదోషములను వదలినవాడు, సమదర్శుడగుచు భాగవతోత్తములను పొగడ్తాడేమో తప్ప ఎవ్వరినీ నిందించడు *(న స్తువీత న నిందేత కుర్వతః సాధ్వసాధు వా । వదతో గుణదోషాభ్యాం వర్జితః సమదృక్మునిః ॥* 11-11-16). అనగా భక్తుడను అని చెప్పుకొనేవాడు ఇతరుల దోషములను చూడక స్వామికార్యమునకై కర్మలను ఆచరిస్తాడు.

దేహమును పెంచుట దానిని అనుభవించుటకై ఎట్టి పనులు చేయక, బయట భక్తుడనని ప్రగల్భాలు చేయక, అంతర్యామి అయిన స్వామిని ఆరాధిస్తూ ఆనందిస్తూ బయటపడక జడునిలా మునిలా ఉంటాడు, వాడే ముక్త పురుషుడు *(న కుర్యాన్న వదేత్ కించిన్న ధ్యాయేత్ సాధ్వసాధు వా । ఆత్మారామో అనయా వృత్త్యా విచరేత్ జడవత్ మునిః* 11-11-17). అనగా ఎక్కువగా మాట్లాడక, ఎదుటివారి గుణగణములను చర్చించక, జీవనశైలిలో కర్మలు ఆచరిస్తూ వాటిని స్వామికి అర్పిస్తూ బయటపడకుండా సంచరించాలి.

వేదాలను వల్లె వేయగలవాడైనా వేదతత్త్వము తెలుసుకొని ఆచరించకపోయినచో వ్యర్థుడే *(శబ్ద బ్రహ్మణి నిష్ణాతో న నిష్ణాయాత్ పరే యది శ్రమః* 11-11-18).

పతివ్రత కానట్టి భార్య (*అసతీం చ భార్యాం*), ఇతరుల సేవలో బ్రతకడం (దేహం పరాధీనం), చెడు అలవాట్లు గల సంతానము (*అసత్ ప్రజాం*), మంచివాడు కనబడ్డా దానము చేయక ఉంచుకొన్న ధనము (*విత్తం తు అతీర్థీకృతం*), నా కార్యమునకై వాడని మాటలు - వాక్కు (*వాచం హీనాం మయా*), వీటిని పట్టుకొని జీవనము గడిపేవాడి బ్రతుకు హీనమైనది. వాడు దుఃఖములను పోషించుకునేవాడు. ఇదివరకే పాలు పిండినట్టి ఆవును మళ్ళీ పాలకై ప్రయత్నించు బుద్ధిహీనులవంటివాడు (*గాం దుగ్ధదోహాం అసతీం చ భార్యాం దేహం పర అధీనం అసత్ ప్రజాం చ। విత్తం తు అతీర్థీకృతం అఙ్గ వాచం హీనాం మయా రక్షతి దుఃఖదుఃఖీ ॥* 11-11-19).

నా (కృష్ణస్వామి) లీలావతార వర్ణనలను నెమరువేసుకొనుట, స్మరించుట, వర్ణించుట, సృష్టి జరిగిన పద్ధతి, దాని పోషణ, దాని లయము మొదలగుగాగల జ్ఞానముతో శాస్త్రమును (వాఙ్మయము) చదివిన స్మరించిన అది జీవులను పావనం చేస్తుంది. ఇవి లేని శాస్త్రములు చదువులు వంధ్యములు. అట్టి పుస్తకములను చదువుట వ్యర్థము అది కాలక్షేపమే దానిని బుద్ధిమంతుడు సమర్థించరాదు. (స్వామి యందు శ్రద్ధలేనివాడిని వెంటనే వదలాలి. వాణ్ణి భరించకూడదు. దర్శించకూడదు, పోషించకూడదు) (*యస్యాం న మే పావనమ్ అంగ కర్మ స్థితి ఉద్భవ ప్రాణనిరోధమస్య। లీలావతార ఈప్సిత జన్మ వా స్యాత్ వన్ధ్యాం గిరం తాం బిభృయాత్ న ధీరః॥* 11-11-20). శాస్త్రసంహితను దృష్టిలో పెట్టుకొని, స్వార్థాన్ని వదలి, విరక్తి అయిన మనస్సుతో, ఆత్మలో ఉన్న భేదబుద్ధిని వదలి పవిత్రకర్మలను నాకై చేయువాడు శాంతిని పొందును *(ఏవం జిజ్ఞాసయా, అపోహ్య నానాత్వభ్రమం ఆత్మని। ఉపారమేత విరజం మనో మయి అర్ప్య సర్వగే ॥* 11-11-21). నాయందు మనస్సు నిలుపలేకపోయినా ఫరవాలేదు కాని నిత్యనైమిత్తిక కర్మలను అన్ని శుభకర్మలను కోరికలేనివాడవై నన్ను ఉద్దేశించి నాకై చేయుము. కర్మఫలములను భోగించుటను వదలి (నిరపేక్షః) సమస్త కర్మలను నాకు అర్పించుము *(యది అనీశః ధారయితుం మనోబ్రహ్మణి నిశ్చలమ్। మయి సర్వాణి కర్మాణి నిరపేక్షః సమాచర॥* 11-11-22). నీ మనో పవిత్రతకై నా జన్మకర్మలు, నా లీలలను శ్రద్ధతో వినుము, స్మరింపుము, గానము చేయుము. అభినయింపుము, ఇట్లు చేసిన నీవు పవిత్రుడవు అవుతావు. అంతేకాని నాకు ఒరిగేది ఏమిలేదు *(శ్రద్ధాళుర్ మే కథాః శృణ్వన్ సుభద్రా లోకపావనీః। గాయన్ అనుస్మరన్, కర్మ జన్మ చ అభినయన్ ముహుః ॥* 11-11-23). (*తేషాం సతతయుక్తానాం భజతాం ప్రీతిపూర్వకమ్। దదామి బుద్ధియోగం తం యేన మాముపయాన్తి తే ॥* గీత - 10.10). నాపై భక్తి కావాలంటే నన్ను ఆశ్రయించి నేను చెప్పినట్లుగా విని, ధర్మ అర్థ కామములను నా గురించి చేస్తే, ఓ ఉద్ధవా! (confidential devotee) అప్పుడు సనాతనుడనైన నేను నిన్ను భక్తుడిగా చేసుకొంటా. ఇట్టివాడు భక్తుల సాంగత్యము వల్లనే నా యందు నిష్కామభక్తితో ధ్యానించి నిష్కామకర్మలను ఆచరించి నన్ను నాలోకాన్ని పొందుతాడు *(మదర్థే ధర్మకామార్థాన్ ఆచరన్ మదపాశ్రయః। లభతే నిశ్చలాం భక్తిం మయి ఉద్ధవ సనాతనే* - 11-

11-24; *సత్సంగ లబ్ధయా భక్త్యా మయి మాం సః ఉపాసితా। స వై మే దర్శితం సద్భిః అంజసా విన్దతే పదమ్ ॥* 11-11-25).

జీవాత్మ రెండు విధములు

అవిద్య వల్ల బద్ధపురుషుడు	**విద్యవల్ల ముక్తపురుషుడు అవుతాడు**
- అహంకారము	- నిరహంకారి
- మాయారూపమైన త్రిగుణాలు	- త్రిగుణాతీతుడు
- దేహమున రక్తి, అనుభవించాలని కోరిక అశాశ్వతమని భావన	- దేహమున విరక్తి, అద్దె కొంప,
- కర్మవాసనలు, విహితకర్మ, వికర్మలు చేయుట	- నిష్కామకర్మ ఆచరించుట
- ప్రకృతి యందు రక్తి	- ప్రకృతిలో స్వామిని చూచుట
- సుఖదుఃఖాలు అనుభవించుట	- సుఖదుఃఖాలు స్వామికే అర్పిస్తాడు
- స్వంతలాభంకై పని	- స్వామిలాభంకై పని
- శిశ్నోదరపరాయణుడు	- స్వామి ప్రసాదసేవ, సంతానోత్పత్తికై సంభోగము
- అజితేంద్రియుడు	- జితేంద్రియుడు
- ఇంద్రియవికారము,	- ఇంద్రియాలు వస్తువులను ఇంద్రియలోలుడు విషయములను చూసినా, వినినా వాటి వెంట మనస్సును పోనీయడు.
- భేదబుద్ధి (ఇది నాది, అది నాది కాదు అది వాడిది అనేవాడు)	- సమబుద్ధి (అంతా స్వామిదే)
- గుణవైషమ్యము (నేను వేరు నువ్వువేరు)	- సమదర్శిని, నిర్గుణుడు (అందరూ స్వామి అంశలే. అన్ని ప్రాణులు స్వామివే అంటే భూత దయగలవాడు)
- జంతుభక్షణ - జీవహింస	- జంతురక్షణ - జీవహింస చేయరాదు-*అహింసా వై పరమో ధర్మః*
- కుసంగత్వమే గొప్పది అనుకుంటాడు	- సత్సంగము, స్వామి భక్తులను వదలడు
- డబ్బు సంపాదనయే ధ్యేయము	- సంపాదించిన సొమ్ము స్వామిసేవలో వినియోగించుట

తత్త్వ ఆసక్తిగల శ్రీ ఉద్ధవుడిచే మరిన్ని ప్రశ్నలు

1. సాధువు అని ఎవర్ని అనాలి? సాధు లక్షణములు ఏమి? (*సాధుః తవ మతః కీదృక్ విధః* 11-11-26).
2. భక్తి అంటే ఏమిటి? ఎట్టి భక్తిని ఒప్పుకుంటావు? భక్తి ఎలా ఉండాలి? భక్తిని ఎలా చేయాలి? (*ప్రభో! భక్తిః త్వయి ఉపయుజ్యతే కీదృశీ ఆదృతా?*)

కృష్ణా! నీవు లోకకారకుడవు, లోకరక్షకుడవు, శరణుపొందినవారికి బోధ చేసేవాడవు. నేను నీకు శరణాగతుడను, నీ యందు అనురాగము గలవాడను. నీవు తప్ప అన్యాశ్రయము లేనివాడను. ఇక్కడ ఉద్ధవుడు స్వామియందు శరణాగతి, ప్రపత్తిని ప్రకటిస్తున్నాడు (*ఏతన్మే పురుషాధ్యక్ష లోకాధ్యక్ష జగత్ప్రభో । ప్రణతాయ అనురక్తాయ ప్రపన్నాయ చ కథ్యతామ్ ॥* 11-11-27). కృష్ణా! నీవు స్వామివి. ప్రకృతికి ఆవల ఉన్నవాడవు. ఆకాశము లాగా అంతటా ఆవరించి ఉన్నా అంటనివాడవు, పరబ్రహ్మ స్వరూపుడవు. స్వామి! కృష్ణా! నీవు అవసరాన్ని బట్టి నానా రూపాలు తీసుకుంటావు. నాకు జ్ఞానోదయము చేయగలవు అని ఉద్ధవుడు శ్రీకృష్ణస్వామిని ప్రార్థించాడు (*త్వం బ్రహ్మ పరమం వ్యోమ పురుషః ప్రకృతేః పరః । అవతీర్ణో అసి భగవన్ స్వేచ్ఛోపాత్త పృథగ్ వపుః ॥* 11-11-28).

భక్తి అంటే ఏమిటి? భక్తుల లక్షణములు ఏమి?
భక్తుల లక్షణాలు మరియు భక్తులు చేయాల్సిన పనులు: శ్రీకృష్ణస్వామిచే బోధ

దయగలవాడు, ప్రాణులకు ద్రోహము చేయనివాడు, కష్టములను అనుభవిస్తూ చలించనివాడు, సత్యమును (తత్త్వజ్ఞానము) తెలిసినవాడు, పాపవాసనలు లేనివాడు (అనవద్యాత్మా), సమదర్శి, అందరికి మేలు చేయువాడు భక్తుడు (*కృపాలుః అకృతద్రోహః తితిక్షుః సర్వదేహినామ్ । సత్యసారో అనవద్యాత్మా సమః సర్వోపకారకః* 11-11-29). కామవాసనలు లేనివాడు అనగా కోరికలతో కొట్టబడనివాడు, దాన్తుడు (ఇంద్రియముల యందు ఆసక్తిలేక ఇంద్రియనిగ్రహము కలవాడు), మృదుత్వము, శుచి, అకించనుడు, లౌకికక్రియారహితుడు, మితభోజనము చేయువాడు, శాంతుడు, స్థిరత్వము కలవాడు, మనన శీలుడైనవాడు భక్తుడు (*కామైః అహత ధీః దాన్తో మృదుః శుచిర్ అకించనః । అనీహో మితభుక్ శాంతః స్థిరో మత్ శరణః మునిః ॥* 11-11-30). అప్రమత్తుడు, గంభీరస్వభావుడు, ధైర్యవంతుడు ధృడమైనవాడు (ధృతియాన్) అరిషడ్ వర్గాలకు లొంగనివాడు (కామ, క్రోధ లోభ మద మోహ మాత్సర్యములు లేనివాడు) (*జితషడ్గుణః*), అహంకారములేక, ఏ సన్మానములను పొగడ్తలను కోరక ఇతరులను చక్కగా గౌరవించువాడు భక్తుడు (అమానీ మానదః), తత్త్వమును ఇతరులకు వివరించుటలో నిపుణుడు, సమర్థుడు (కల్యః), అందరికీ మిత్రుడు, హృదయంలో కరుణ కలవాడు, జ్ఞానము కలవాడు *భక్తుడు* (*అప్రమత్తో గభీరాత్మా ధృతిమాన్ జితషడ్గుణః । అమానీ మానదః కల్పో మైత్రః కారుణికః కవిః* 11-11-31). తన గుణములను తెలిసికొని, తను నా గుణములు తెలిసినవాడై, అన్ని ధర్మాలను వదలి నన్ను సేవిస్తాడు నా భక్తుడు (*ఆజ్ఞాయ ఏవం*

గుణాన్ దోషాన్ మయా ఆదిష్టానపి స్వకాన్ । ధర్మాన్ సంత్యజ్య య సర్వాన్ మాం భజేత సః సత్తమః ॥ 11-11-32).

నా భక్తుడైనవాడు నేను ఎవరినో, ఎలా ఉన్నానో, నన్ను ఎలా చూడాలో మొదలుగా గల నా భగవత్ తత్త్వమును తెలుసుకొని (జ్ఞానియై) లేక తెలుసుకొనకుండా కూడా అనన్యభక్తితో సేవిస్తాడు *(జ్ఞాత్వా అజ్ఞాత్వా అథ యే వై మాం యావాన్ యః చ అస్మి యాదృశః । భజన్తి అనన్యభావేన తే మే భక్తతమా మతాః* 11-11-33). నా గుర్తులుగా దేవాలయములోని నా మూర్తిని, నా భక్తులను సేవించి స్తోత్రము చేసుకోవడంవల్ల లాభముపొందుతారు *(మద్ లింగ మద్ భక్త జన దర్శన స్పర్శన అర్చనమ్ । పరిచర్యా స్తుతిః ప్రహ్వ గుణ కర్మ అనుకీర్తనమ్* 11-11-34). నా కథను వినుట యందు శ్రద్ధాసక్తి చూపుము. నన్ను ధ్యానించుము - తలచుకొనుము. నీవు సంపాదించినది - లాభపడినది నాకు ఇమ్ము. దాస్య భావముతో నాకు ఆత్మనివేదనలు చేసుకో *(మత్ కథాశ్రవణే శ్రద్ధా మత్ అనుధ్యానమ్ ఉద్ధవ, సర్వలాభోపహరణం దాస్యేన ఆత్మనివేదనమ్* 11-11-35). నా జనన కర్మల గూర్చి చర్చించుకోండి. నా సంబంధమైన పండుగలను ఆనందముతో చేసుకోండి. గీతవాద్యనృత్యగోష్ఠుల ద్వారా నా మందిరాలలో ఉత్సవములను చేయుము, చేయింపుము *(మత్ జన్మకర్మకథనం మమ పర్వానుమోదనమ్ । గీత తాండవ వాదిత్ర గోష్ఠీభిర్ మత్ గృహోత్సవః* 11-11-36). వీలయినప్పుడు తీర్థయాత్రలు చేయండి. వార్షిక ఉత్సవములు, పర్వ దినములలో ఉత్సవములు చేసుకోండి. వివిధములగు ఉపహారములు *(ఛప్పన్ భోగ్)* అర్పణ చేయండి. వైదిక పద్ధతులతో, నారద పాంచరాత్రిక పద్ధతులతో దీక్షలను స్వీకరించి వ్రతములు ఆచరించండి *(యాత్రా బలివిధానం చ సర్వ వార్షిక పర్వసు । వైదికీ తాంత్రికీ దీక్షా మదీయ వ్రతధారణమ్ ॥* 11-11-37). ఒంటరిగానైనా, లేక అందరితో కలసి అయినా నా ఆలయముల స్థాపన, మూర్తుల స్థాపన చేసి దాని చుట్టూ సుందరమైన ఉద్యానవనములు, నాట్య ప్రాంగణములు నగరములను నిర్మించుకొనండి. కపటములేక, దాస్యభావంతో నా ఆలయములను ఊడ్చుట, అలుకుట, కడుగుట, ముగ్గువేయుట మొదలగునవి శ్రద్ధతో చేసుకోండి (*మమ అర్చాస్థాపనే శ్రద్ధా స్వతః సంహత్య చ ఉద్యమః । ఉద్యాన ఉపవన ఆక్రీడ పుర మందిర కర్మణి ॥* 11-11-38), (*సమ్మార్జన ఉపలేపాభ్యాం సేకమండలవర్తనైః । గృహశుశ్రూషణం మహ్యం దాసవత్ యత్ అమాయయా ॥* 11-11-39). అభిమాన దంభములను వదలి, గొప్పలు చెప్పుకొనుట వదలి భక్తి ప్రధానంగా సేవలు చేయాలి. అన్యదేవతలకు సమర్పించిన వాటిని నాకు సమర్పింపరాదు (*అమానిత్వం అదంభిత్వం కృతస్య అపరికీర్తనమ్ । అపి దీప అవలోకం మే న ఉపయుంజ్యాత్ నివేదితమ్ ॥* 11-11-40). మీకు ఇష్టమైన ప్రియమైన వస్తువులను (ఉదా: సువర్ణదానం, భూదానం, గృహదానం, గయలో తినుపదార్థాలు వదలడం మొదలగునవి). నాకు దానము చేసినచో దానిపై మమకారము పోవుట వలన అనంత ఫలము మోక్షం లభిస్తుంది (*యత్ యత్ ఇష్టతమం లోకే యత్ చ అతిప్రియం ఆత్మనః । తత్ తత్ నివేదయత్ మహ్యం తత్ ఆనన్త్యాయ కల్పతే ॥* 11-11-41). సూర్యుడు, అగ్ని, బ్రాహ్మణులు, గోవు, వైష్ణవులు, ఆకాశం, వాయువు, జలము, పృథివి, ఆత్మ, సర్వప్రాణులు నా స్వరూపములుగా

తలచి గౌరవించండి (*సూర్యః అగ్నిః బ్రాహ్మణాః గావః వైష్ణవః ఖం మరుత్ జలమ్ । భూః ఆత్మా సర్వభూతాని భద్ర పూజా పదాని మే ॥ 11-11-42*). వేదమంత్రములతో, గాయత్రిమంత్రముతో సూర్యోపాసన త్రిసంధ్యలయందు చేయుట, హవనములు, హవిస్సులు అగ్నిలో వేయుట, ఆతిథ్యముచే బ్రాహ్మణుల సేవ, గోగ్రాసముతో గోవులకు పెట్టిన, అవి నాకు అర్పించినట్లే అగును (*సూర్యే తు విద్యయా త్రయ్యా, హవిషా అగ్నౌ యజేత మామ్ । ఆతిథ్యేన తు విప్ర అగ్ర్యే గోషు అఙ్గ యవస ఆదినా ॥ 11-11-43*).

అలాగే ఇతర వైష్ణవులను బంధువులుగా సత్కరించాలి (*వైష్ణవే బంధు సత్కృత్యా 11-11-44*), ప్రాణవాయువును నిగ్రహిస్తూ హృదయాకాశములో (*భ్రుకుటిన*) ధ్యానించాలి (*హృది ఖే ధ్యాన నిష్ఠయా వాయౌ 11-11-44*), ముఖ్యమైన బుద్ధిని వాడి, నీరు, ద్రవ్యములను వాడి, నదీతీరాలలో సరస్సులలో కొలనులలో తర్పణములు ఇస్తూ అలాగే భూమిపై రహస్యమగు బీజాక్షరములను ఉచ్చరిస్తూ స్వామికై భోగములను అర్పిస్తూ అలాగే ఆత్మలో స్వామిని నిలుపుకుంటూ, సర్వప్రాణులలో స్వామి కలడని వారిని కూడా సమదృష్టితో చూస్తూ స్వామిని అంతటా చూస్తూ ఆరాధించాలి (*వైష్ణవే బన్ధుసత్కృత్యా హృది ఖే ధ్యాననిష్ఠయా । వాయౌ ముఖ్యధియా తోయే ద్రవ్యైః తోయ పురః కృతైః (సరైః) ॥ 11-11-44*), మహామంత్ర జపంతో హృదయంలో గల పరమాత్మను ఆరాధించాలి (*మంత్ర హృదయైర్భోగైర్ ఆత్మానమాత్మని - 45*), సమదర్శనముతో అన్ని ప్రాణులందు అనగా జీవరాసులలో స్వామి అనగా అవి నా యొక్క రూపాంతరాలుగా చూడాలి (*స్థండిలే మన్త్రహృదయైః భోగైః ఆత్మానం ఆత్మని । క్షేత్రజ్ఞం సర్వభూతేషు సమత్వేన యజేత మామ్ ॥ 11-11-45*). యజ్ఞాది కర్మలలో శంఖ చక్ర గదా పద్మములతో విరాజిల్లే చతుర్భుజుడు శాంతుడు అయిన నా రూపాన్ని తలచుకోవాలి, ఏకాగ్రతతో ధ్యానించాలి, అర్చించాలి (*ధిష్ణ్యేషు ఇత్యేషు మత్ రూపం శంఖ చక్ర గదామ్బుజైః । యుక్తం చతుర్భుజం శాంతం ధ్యాయన్ అర్చేత్ సమాహితః 11-11-46*). ఈ విధంగా ఏకాగ్రచిత్తముతో బలవంతాన కాక ఇష్టపూర్వకముగా నన్ను సేవిస్తూ సంకీర్తన యజ్ఞాదులలో పాల్గొంటూ, సాధుసేవ చేసుకునేవాడే భక్తుడు (సరియైన భక్తి) మరియు నేను అట్టివారికి తెలిసిపోతాను. జ్ఞానోదయము కలుగచేస్తాను (*ఇష్టాపూర్తేన మామేవం యో యజేత సమాహితః । లభతే మయి సద్భక్తిం మత్ స్మృతిః సాధుసేవయా 11-11-47*).

సత్సంగ మహిమ - శ్రీకృష్ణ వచనము:

పైన తెల్పిన విధముగా భక్తియోగము, సాధుసాంగత్యము తప్ప మరి ఇంకే విధమైన ఉపాయముల ద్వారా విద్యల ద్వారా నన్ను తెలుసుకొనజాలరు (*ప్రాయేణ భక్తియోగేన సత్సంగేన వినా ఉద్ధవ । నోపాయో విద్యతే సమ్యక్ ప్రాయణం హి సతాం అహమ్ ॥ 11-11-48*). ఉద్ధవా! నీవు నాకు భృత్యుడవు (సేవకుడవు), సుహృదుడవు (చక్కటి మనస్సు కలవాడవు) సఖుడవు కావున నీకు ఒక గొప్ప రహస్యము చెబుతా విను (*అథ ఏతత్ పరమం గుహ్యం శృణ్వతో యదునందన । సుగోప్యమపి వక్ష్యామి త్వం మే భృత్యః సుహృత్ సఖా ॥ 11-11-49*). **"The Final Word"-**

పైన చెప్పినదంతా కష్టమైనది. ఒక "సత్సంగము" చేసుకో చాలు. సత్సంగము అంటే హరికీర్తన చేసే సాధువుల మధ్య ఉంటే చాలు. భక్తుల మధ్య ఉంటూ వారి సేవ చేసుకో చాలు. సర్వసాంగత్యముల అమంగళములు, సర్వసంగమముల అమంగళములను తొలగించేది సత్సంగము. సత్సంగము దొరికితే సర్వమూ దొరికినట్లే. కావున మిగతావన్ని చెడు సాంగత్యములే, చెడు సంగమములే. వాటిని వదిలెయ్యి *(సత్సంగః సర్వసంగ అపహో హి మామ్* 11-12-2). ఈ సత్సంగము నీవు కోరుకుంటే, ఇక నీకు యోగము, సాంఖ్యము, అనుష్ఠానములు, స్వాధ్యాయము **(Study),** తపస్సు, సన్యాసము, యాగాది ఇష్టకర్మలు, దక్షిణలు, వ్రతములు, దేవపూజ, మంత్రములు, తీర్థములు, యమనియమాదులు ఏమియూ అక్కరలేదు. సత్సంగము అంత గొప్పది. (*శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ - న రోధయతి మాం యోగః న సాంఖ్యం ధర్మః ఏవ చ । న స్వాధ్యాయః తపః త్యాగః న ఇష్టాపూర్తం న దక్షిణా ॥* 11-12-1) (*వ్రతాని యజ్ఞః ఛందాంసి తీర్థాని నియమాః యమాః । యథా అవరున్ధే సత్ సంగః సర్వ సంగ అపహః హి మామ్ ॥* 11-12-2). సత్సంగము వల్లనే, దాన్ని ఆశ్రయించిన రాక్షసులు (ప్రహ్లాద, బలి), పక్షులు (జటాయువు, గరుడ) మృగము (గజేంద్రుడు), గంధర్వులు, అప్సరసలు, నాగులు, సిద్ధులు, చారణులు, గుహ్యకులు, విద్యాధరులు, మానవులలో అజ్ఞానము గల వైశ్య, శూద్ర, స్త్రీ, అంత్యజులు కూడా నన్ను పొందారు. అలాగే వృత్రాసురుడు, వృషపర్వుడు, బాణుడు, మయుడు, విభీషణుడు, సుగ్రీవుడు, హనుమంతుడు, జాంబవంతుడు, గజేంద్రుడు, తులాధారుడగు వణిజుడు, ధర్మవ్యాధుడు, కుబ్జ, వ్రజ గోపికలు, యజ్ఞానుష్ఠానపరులైన బ్రాహ్మణుల భార్యలు- వీరందరూ సత్సంగము వల్లనే బాగుపడ్డారు (*సత్ సంగేన హి దైతేయాః యాతుధానాః ఖగాః మృగాః । గన్ధర్వ అప్సరసః నాగాః సిద్ధాః చారణ గుహ్యకాః ॥* 11-12-3, *విద్యాధరాః మనుష్యేషు వైశ్యాః శూద్రాః స్త్రియః అన్త్యజాః ॥ రజః తమః ప్రకృతయః తస్మిన్ తస్మిన్ యుగే అనఘ ॥* 11-12-4, *బహవః మత్ పదం ప్రాప్తాః త్వాష్ట్ర కాయాధవ ఆదయః। వృషపర్వా బలిః బాణః మయః చ అథ విభీషణః ॥* 11-12-5, *సుగ్రీవః హనుమాన్ ఋక్షః గజః గృధ్రః వణిక్పథః । వ్యాధః కుబ్జా వ్రజే గోప్యః యజ్ఞపత్న్యః తథా అపరే ॥* 11-12-6). వీరందరు తపస్సు, పూజలు, సాధుసేవ చేయకయే, వేదాధ్యయనము, యజ్ఞాలు, వ్రతాలు చేయకయే ఒక్క సత్సంగము వల్లనే - నా భక్తుల సాంగత్యము వల్లనే నన్ను పొందారు (*తే న అధీత శ్రుతిగణాః న ఉపాసీత మహత్ తమాః । అవ్రత అతప్త తపసః మత్ సంగాత్ మామ్ ఉపాగతాః ॥* 11-12-7). ఆ భక్తి భావనతోటే గోపికలు, వారి సాంగత్యములో గల గోవులు, వృక్షాలు (యమళార్జునలు), మృగములు, కాళీయ ప్రభృతి నాగులు, బృందావనము నందలి తరులతా గుల్మాదులు నన్ను పొందాయి (*కేవలేన హి భావేన గోప్యో గావో నగా మృగాః । యే అన్యే మూఢధియో నాగాః సిద్ధా మామ్ ఈయుః రంజసా* 11-12-8). ఈ భక్తి భావనలేని వారు యోగులైనా, సాంఖ్యులైనా, దానవంతులైనా, వ్రతపరులైనా, తపస్సంపన్నులైనా, యజ్ఞపరులైనా, వేద పండితులైనా, సన్యాసులైనా, ధర్మపరులైనా, అతి ప్రయత్నశీలురైనా నన్ను పొందజాలరు (*యం న యోగేన సాంఖ్యేన దానవ్రత తపో అధ్వరైః । వ్యాఖ్యా స్వాధ్యాయ సన్న్యాసైః ప్రాప్నుయాత్ యత్నవానపి ॥* 11-12-9). కావున సత్సంగమే, నా భక్తియే దిక్కు.

గోపికాభావన ఉద్ధవునకు శ్రీకృష్ణస్వామి తెల్పుట

గోపికలు నన్ను తప్ప మరి ఎవ్వరి వైపు చూడలేదు. వేరే ఉపాయము ఆలోచించలేదు. వేరే వారితో తిరగలేదు. అక్రూరుడు నన్ను నా సోదరుడు బలరాముని మథురకు తీసుకుపోయినప్పుడు అనగా నేను లేనప్పుడు గోపికలు కుమిలిపోయారే తప్ప వేరే వాళ్ళను చూసుకోలేదు (*రామేణ సార్ధం మథురాం ప్రణీతే శ్వాఫల్కినా మయి అనురక్త చిత్తాః । విగాఢభావేన న మే వియోగ తీవ్ర ఆధయః అన్యం న దదృశుః సుఖాయ ॥* 11-12-10). నేను కన్పడేదాకా నన్నే ధ్యానం చేసారు. వీళ్ళు ఏమి చదువుకొన్నవారు కూడా కాదు. నేనులేని రాత్రులను యుగాలుగా గడిపారు. నేను ఉన్న రాత్రులను అర్ధక్షణముగా గడిపారు (*తాః తాః క్షపాః ప్రేష్ఠతమేన నీతాః మయా ఏవ బృందావన గోచరేణ । క్షణ అర్ధవత్ తాః పునః అఙ్గ తాసాం హీనాః మయా కల్పసమాః బభూవుః ॥* 11-12-11). నదులు సముద్రమును చేరునట్లు గోపికలు ఎటూ చూడక, వెళ్ళక నా నామరూపములనే ధ్యానించారు. మునులు యోగసమాధిని ప్రవేశించినట్లుగా వీరి చిత్తములు ఎల్లవేళలా నాపైనే ఉంచారు (*తాః న అవిదన్ మయి అనుషంగ బద్ధ ధియః స్వం ఆత్మానం అదః తథా ఇదమ్ । యథా సమాధౌ మునయః అబ్ధితోయే నద్యః ప్రవిష్టాః ఇవ నామరూపే ॥* 11-12-12). నాతో జారత్వం చేసి నన్నే పొందారు (మధురభక్తి). సాధనహీనులు అబలులు అగు ఈ గోపికలు నన్ను భగవానుడిగా గాక ప్రియుడిగా తలిచారు. పరబ్రహ్మ స్వరూపుడనైన నన్ను పొందారు. ఇదంతా సత్సంగ మహిమనే (11-12-10 నుండి 13) (*మత్కామా రమణం జారం స్వరూపమత్ విదః అబలాః । బ్రహ్మ మాం పరమం ప్రాపుః సంగాత్ శత సహస్రశః ॥* 11-12-13).

కావున, ఉద్ధవా! గోపికలు ఆచరించి చూపినట్లుగా, శృతిస్మృతులను, విధినిషేధములను, శ్రవణ యోగ్యములను, వినదగనివాటిని అన్నిటిని వదలి (*సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మాం ఏకం శరణం వ్రజ । అహం త్వాం పాపేభ్యః మోక్షయిష్యామి మా శుచః ॥ శరణ* మంత్రము - గీత 18-66), అంతటా, సర్వప్రాణులలో అంతర్యామిగా ఉన్న నన్ను, ఏది చూసినా నా రూపమే అని గుర్తించిన, గౌరవించిన, ప్రాణి దయ కలిగిన, నా భావనతో నా సృష్టిని చూసావో ఎలాంటి భయంలేక ఎల్లప్పుడూ నాతోనే ఉంటావు. కళ్ళు మూస్తే హృదయాకాశంలో నన్ను చూడు అంతర్యామిగా పరమాత్మగా కనబడతా, కళ్ళు తెరిస్తే కనబడే అన్ని వస్తు రూపాలలో నన్నే చూడు నేనున్నాను. అవన్నీ నా రూపాలే. నా మహిమలే, నా కథలే, నాలీలలే, నా వాళ్ళే నావే, నా గురించే, నా సంపద ఆపదలే, నా కష్టసుఖాలే అని గ్రహించు. అంతా నాదే, నీదికాని మరెవరిదికాని ఏమీ లేదు అని గ్రహించు. వీలయితే ఇతరులకు సహాయము చేయి, లేకపోతే నోరు మూసుకొని నన్ను ధ్యానించుకో. అంతా నా వాళ్ళే - చెడ్డవాళ్ళు, మంచివాళ్ళు అందరూ నా అంశలే - వారి వారి కర్మానుసారం నడుస్తున్నారని గ్రహించు. ఎప్పటికీ నా భావన కలిగి ఉండు, ఇక నీకు ఎలాంటి భయము, ధోకా ఉండదు. నీవు నా వాడవు అవుతావు. నన్ను పొందుతావు (*తస్మాత్ త్వమ్ ఉద్ధవో ఉత్సృజ్య చోదనాం ప్రతిచోదనామ్ । ప్రవృత్తం చ నివృత్తం చ శ్రోతవ్యం శ్రుతమేవ చ ॥, మామేకమేవ శరణమ్ ఆత్మానం సర్వదేహినామ్ । యాహి సర్వాత్మభావేన మయా స్యాః హి అకుతోభయః* 11-12-

14,15, ఇది శరణమంత్రం. **Final** మంత్రము). (కావున భిన్నశాస్త్రాలు, భిన్నశాస్త్ర అధ్యయనాలు, అర్థాలు, విపరీత అర్థాలు తీయడం, సంశయాలు కలగడం - ఇదంతా మాయా ప్రవృత్తే, కావల్సింది శ్రీకృష్ణభక్తుల సాంగత్యము, అనన్య శ్రీకృష్ణ భక్తి భావన - అది చేసి చూపినవారు నా ఎరుకలో ఇప్పటి కాలంలో - శ్రీప్రభుపాదుల వారు, శ్రీ అవధూతేంద్ర సరస్వతి స్వాములవారు, పుదుక్కోట శ్రీ గోపాలకృష్ణ స్వాములు, చెన్నై హరిదాస్‌గిరి మహారాజు, శ్రీ సంజీవ భాగవత స్వాములు, గానగోకిల చెన్నై ఎమ్.ఎస్. సుబ్బలక్ష్మి, శ్రీనటరాజన్ భాగవతార్, చిలుకూరు శ్రీ సౌందర్‌రాజన్ భాగవతార్, ఇలాంటి మహాపురుషుల సేవలోనే శ్రీకృష్ణుడు దొరుకుతాడు.) (Although these instructions of Supreme Personality of Godhead Srikrishna are very clear, if Uddhava accepts them, he has to leave from the personified Sri Krishna and by all means he is not prepared to do so, He is in depression. He wanted to continue discussing with Sri Krishna. Since Uddhava is still in illusion, he could not understand the simplest philosophy taught to him by Srikrishna. Therefore Sri Krishna attempted the same questions of Uddhava in a different angle. That is as follows. Therefore, the discussion continues).

ఉద్ధవుడు శ్రీకృష్ణుని విడువదల్చుకోలేదు: శ్రీ ఉద్ధవుడిచే మరిన్ని ప్రశ్నలు

ఉద్ధవుడు, శ్రీకృష్ణుడి ఎడబాటును సహించలేని పరిస్థితి. శ్రీకృష్ణుడు పైన చెప్పిన విధంగా ఎంతో చక్కగా సులువుగా తత్త్వబోధ చేసినా, దాన్ని అనుసరించి, శ్రీకృష్ణుడి ప్రత్యక్షరూపాన్ని వదులుకోదలచుకోలేదు. జగత్తులో అన్ని ప్రాణులలో నన్ను చూస్తూ దేశాటన చేయి అనే శ్రీకృష్ణుడి ఉపదేశము ఉద్ధవుడికి సంశయాత్మకంగా తయారైంది. ప్రత్యక్ష భగవానుడిని వదలుకొని, ఇది చేయడం సాధ్యము కాదు అనుకొన్నాడు. భ్రాంతి చెందిన మనస్సు గలవాడై, మనస్సులో ఎదురుగా చూస్తున్న శ్రీకృష్ణుడిని వదలలేక "సందేహాలు తీరలేదని" స్వామి చెప్పింది అర్థంకాలేదని పలికాడు (*సంశయః శృణ్వతో వాచం తవ యోగేశ్వరేశ్వర । న నివర్తత ఆత్మస్థో యేన భ్రామ్యతి మే మనః ॥* 11-12-16).

ఈ పరిస్థితిలో తత్త్వబోధ వేరే మార్గంలో చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు శ్రీకృష్ణస్వామి - సృష్టి అంతటా శ్రీకృష్ణ వ్యాపకము నిరూపించుట - మరొక్కసారి మారు విధముగా చెప్పుట - కృష్ణస్వామిచే సులువైన జవాబు:

స్థూల సూక్ష్మరూపాలతో మనోమయరూపంలో మాత్రాస్పర్శలతో అన్ని రూపాలలో దహనాకాశంలో ప్రవేశించిన పరమాత్మ అంశ జీవుడితో శరీరంలో ఉంటాడు. అగ్ని ఆకాశములో ఊష్మ రూపము (విద్యుత్‌రూపము లేక ఆక్సిజన్) గా ఉండి, కాష్ఠములు బలమైన రాపిడివల్ల అగ్నికణములు బయటకు వచ్చి, ఆహుతులు వేసినప్పుడు పెద్దగా అయినట్లుగా- వాక్కులు, వేదవాణి కూడా సూక్ష్మస్థూల క్రమములో నన్నే వెల్లడి చేస్తున్నాయి (*శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ - సః ఏషః జీవః వివరప్రసూతిః ప్రాణేనః ఘోషేణ గుహాం*

ప్రవిష్టః । మనః మయం సూక్ష్మం ఉపేత్య రూపం మాత్రా స్వరః వర్ణః ఇతి స్థవిష్ఠః ॥ 11-12-17), (*యథా అనలః ఖే అనిల బన్ధుః ఊష్మా బలేన దారుణి అధిమథ్యమానః । అణుః ప్రజాతః హవిషా సమిధ్యతే తథా ఏవ మే వ్యక్తిః ఇయం హి వాణీ ॥* 11-12-18). అట్లే మాటలు వాటికి చెందిన అర్థాలు, కర్మ, గతి, విసర్గ, ఘ్రాణము నాసికచే, రసగ్రహణము నాలుకచే, చూచుట కన్నులచే, స్పర్శజ్ఞానము చర్మముచే, కర్ణములచే వినుట మొదలగునవి ఆయాశక్తులు వాటికి నావల్లనే కలుగుతాయి. మరియు జీవుల సంకల్పము, విజ్ఞానము, జీవుల అభిమానము, ప్రకృతి, సృష్టి వ్యాపారము (సూత్రం) సత్త్వరజస్తమో వికారములు గల ప్రపంచము అంతా నాకు తెలిసినదే, అంతటా నా వ్యాపకము కలదు. (*ఏవం గదిః కర్మ గతిః విసర్గః ఘ్రాణః రసః దృక్ స్పర్శః శ్రుతిః చ । సంకల్ప విజ్ఞానం అథ అభిమానః సూత్రం రజః సత్త్వ తమః వికారః ॥* 11-11-19). భూమిలో నుండి వివిధ విత్తనములు/బీజములు వివిధ రూపాలుగా బయటకు వచ్చినట్లుగా నా అవ్యక్తము నుండి విరాట్ పురుషుడు (సూత్రాత్మ) ఆవిర్భవించడం వల్ల త్రిగుణములతో విరాజిల్లే బహురూపములైన జీవులు వెల్లడి అవుతాయి (*అయం హి జీవః త్రివృత్ అబ్జయోనిః అవ్యక్తః ఏకః వయసా సః ఆద్యః । విశ్లిష్టః శక్తిః బహుధాః ఇవ భాతి బీజాని యోనిం ప్రతిపద్య యత్ వత్ ॥* 20). వస్త్రము అడ్డదారాలతో నిలువుదారాలతో గూడి ఉన్నట్లు (ఓతం ప్రోతం) ఈ విశ్వము విరాట్ రూపముతో విరాట్ పురుషునిలో ఉన్నది. ఈ సంసారవృక్షము పురాతనమైనది, అనాదియు, ప్రవృత్తి శీలము, మార్పులతో కలది కావుననే జీవుల కర్మల వల్ల (కర్మాత్మకః) వాటి ఫలితాలను భోగములుగా దుఃఖముగా లేక ముక్తి రూపముగా గల పుష్పఫలములను ఇస్తుంది (*యస్మిన్ ఇదం ప్రోతం అశేషం ఓతం పటో యథా తన్తు వితాన సంస్థః । య ఏష సంసారతరుః పురాణః కర్మాత్మకః పుష్పఫలే ప్రసూతే* 11-12-21), సంసార వృక్ష వర్ణన (11-12-22,23) ఈ సంసార వృక్షం ఎలాంటిదంటే –

పాప పుణ్యములు అను రెండు విత్తనములు కలవు.

వృక్షము యొక్క మొదలు-వేళ్ళు – శత – మూలము : అపరిమిత వాసనారాశి

నాళములు గల కాండము : త్రి గుణములు

ముఖ్యమైన శాఖలు ఐదు : పంచ భూతములు

ఉపశాఖలు, కొమ్మలు (శాఖోపశాఖలు) : 11 ఇంద్రియములు

రసములు : విషయపంచకము (శబ్ద, రూప, రస, గంధ స్పర్శలు)

మూడు పొరల బెరడు (వల్కలము) : వాత పిత్త శ్లేష్మములు

రెండు రకముల ఫలములు : సుఖ దుఃఖములు

వృక్షముపై రెండు గూళ్ళు కట్టుకున్నాయి : జీవాత్మ, పరమాత్మ అనే పక్షులు. ఇది సూర్యుని వరకు విస్తరించి ఉన్నది. ఇది సూర్యమండలము దాకా వ్యాపించింది ఈ వృక్షము (*ద్వే అస్య బీజే శతమూలః త్రినాళః పంచ స్కంధః పంచ రస ప్రసూతిః । దశైకశాఖో ద్విసుపర్ణనీడః త్రివల్కలో ద్విఫలో అర్కం ప్రవిష్టః ॥* 11-12-22).

కాముకులైన గృహస్థులు పక్షిలాగా (గృధా 11-12-23) (గ్రామేచరా = గ్రామాలలో తిరిగే పక్షి - జీవాత్మ) ఈ సంసార వృక్షము యొక్క దుఃఖరూప ఫలములను తింటారు. అరణ్యాలలో విహరించే హంసలు అనగా వివేకులు *(ఏకం అరణ్య వాసాః హంసాః యః* 11-12-23), ఈ సంసార వృక్షము యొక్క సుఖ రూప ఫలములను తింటారు. ఉద్ధవా! నేను ఒక్కడనే, కానీ నా మాయాశక్తి వల్ల వివిధ రూపాలుగా అంతటా, జీవుల శరీరాలలో వ్యాపించి ఉంటాను. జీవులు సంసారఫలాలను భుజిస్తుంటారు, నేను పరమాత్మ రూపములో ఆ ఫలాలు తినకూడదని గురువుగా, ఆత్మసాక్షిగా, అంతర్యామిగా బోధిస్తుంటాను (*అదన్తి చ ఏకం ఫలమస్య గృధ్రాః గ్రామేచరా ఏకమ్ అరణ్యవాసాః । హంసాః యః, ఏకం బహురూపం ఇజ్యైః మాయామయం వేద సః వేద వేదమ్ ॥* 23). వేదము యొక్క యథార్థతత్త్వము తెలుసుకొన్న గురువులను సేవించి, జ్ఞానమనే పదునైన గొడ్డలిచే, కుఠారముచే త్రిగుణాత్మకమైన జీవాశయమును (లింగశరీరము / స్థూల శరీరము) ఛేదించు, పూర్ణభక్తిలో జ్ఞానం కూడా వదులు (జ్ఞాన శూన్యభక్తి, అకించనభక్తి, నిష్కామభక్తి, అహైతుకభక్తి కావాలి) (*ఏవం గురూపాసనయైక భక్త్యా విద్యా కుఠారేణ శితేన ధీరః । వివృశ్చ్య జీవ ఆశయం అప్రమత్తః సంపద్య చ ఆత్మానం అథ త్యజాస్త్రమ్* ॥ 11-12-24).

ఉద్ధవా! సత్త్వరజస్తమ గుణములు మూడును బుద్ధికి చెందినవి. ఇవి బుద్ధి గుణములు. ఆత్మకు చెందినవి కావు. ఆత్మగుణములు కావు. సత్త్వ గుణమును పెంపొందించుకొని రజోతమోగుణములు లేకుండా చూసుకోవాలి. వాటిని గెలవాలి. ఆపై తెలివిగా సత్త్వగుణమును కూడా వదలాల్సి ఉంటుంది (*సత్త్వం రజస్తమ ఇతి గుణా బుద్ధేః న చ ఆత్మనః । సత్త్వేన అన్యతమౌ హన్యాత్ సత్త్వం సత్త్వేన చ ఏవ హి ॥* 11-13-1). సత్త్వగుణము వల్ల నిజమైన ధర్మాచరణ, భక్తిభావన కలుగుతాయి. సత్త్వగుణమే ధర్మమును వృద్ధి చేస్తుంది, దృఢపరుస్తుంది (*సత్త్వాద్ ధర్మో భవేద్ వృద్ధాత్ పుంసో మద్భక్తిలక్షణః ॥ సాత్త్వికో ఉపాసయా సత్త్వం తతో ధర్మః ప్రవర్తతే॥* 11-13-2).

సత్త్వగుణమును వృద్ధి చేయు ధర్మము శ్రేష్ఠమైనది. రజోతమోగుణముల మూలములో అధర్మము ఉండును. కావున సత్త్వగుణమును అభివృద్ధి చేసుకొని రజోతమోగుణములను నాశనము చేయాలి (*ధర్మో రజస్తమో హన్యాత్ సత్త్వ వృద్ధిః అనుత్తమః । ఆశు నశ్యతి తన్మూలో హి అధర్మ ఉభయే హతే ॥* 11-13-3).

త్రిగుణములతో కలవి శాస్త్రములు, జలము, ప్రజలు, దేశములు, కాలము (ఉదయము సాత్త్వికము, మధ్యాహ్నము రాజసికము, రాత్రి తామసికము), కర్మ (విహితకర్మ, అకర్మ, వికర్మ), జన్మ, ధ్యానము, మంత్రములు, సంస్కారము అనునవి పది. అనగా వీటన్నింటిలో మూడు రకాలు ఉంటాయి. అవి సాత్త్విక రాజసిక తామసిక లక్షణములు కలవి *(ఆగమో అపః ప్రజా దేశః కాలః కర్మ చ జన్మ చ । ధ్యానం మంత్రో అథ సంస్కారో దశ ఏతే గుణహేతవః ॥* 11-13-4). వీటిలో సాత్త్వికమైన వాటిని తీసుకోవాలి. తామసమైనవి నిందించాలి, రాజసికమైనవి ఉపేక్షించాలి (వదలాలి) (*తత్ తత్సాత్త్వికమ్ ఏవ ఏషాం యద్యత్ వృద్ధాః ప్రచక్షతే। నిన్దన్తి తామసం తత్ తత్ రాజసం తదుపేక్షితమ్ ॥* 11-13-5). సాత్త్విక పనులు చేయుట,

సాత్త్వికముగా ఆలోచించుట, సాత్త్వికులతో తిరుగుట, సాత్త్విక పదార్థాలు సేవించుట వల్ల సత్త్వగుణము మనిషిలో అభివృద్ధి చెంది, దానివల్ల ధర్మాభిలాష దాని ఫలితంగా పరమాత్మ జ్ఞానం కలుగుతుంది. పరమాత్మ జ్ఞానం కలిగినప్పుడు త్రిగుణములను, వాటికి ఆశ్రయమైన శరీరమునుండి నివృత్తి కావచ్చును (*సాత్త్వికాని ఏవ సేవేత పుమాన్ సత్త్వవివృద్ధయే । తతో ధర్మస్తతో జ్ఞానం యావత్ స్మృతిరపోహనమ్ ॥* 11-13-6). ఎలా అంటే వెదురు బొంగుల కాశ్రయమైన వనమును వెదురుబొంగుల రాపిడి చేతనే దగ్ధమైనట్లుగా, ఆ తర్వాత శాంతించినట్లుగా – గుణములకు ఆశ్రయమైన శరీరము, జ్ఞానము లబ్ధము కాగానే ఆ శరీరంలోగల గుణములను నాశనము చేయవచ్చును (అంటే ముక్తపురుషుడు అవుతాడు) (*వేణు సంఘర్షజః వహ్నిః దగ్ధ్వా శామ్యతి తద్వనమ్ । ఏవం గుణవ్యత్యయజః దేహః శామ్యతి తత్ క్రియః ॥* 11-13-7).

జీవులు విషయభోగములను ఏల కోరుతారు?

శ్రీ ఉద్ధవుడు పలికెను: విషయభోగములు ఆపదలకు మూలమని తెలిసి కూడా అవి కావాలని సంసారములో రమిస్తున్నారు, దీనికి కారణం ఏమిటి? *(విదన్తి మర్త్యాః ప్రాయేణ విషయాన్ పదం ఆపదామ్ । తథాపి భుంజతే కృష్ణ తత్ కథం శ్వ ఖర అజవత్ ॥* 11-13-8). మానవులు కూడా బుద్ధిహీనులై కుక్కలు, గాడిదలు, మేకలులాగా ఇంద్రియతృప్తితో జీవిస్తున్నారేమిటి?

అహంకారమే సర్వనాశనమునకు మూలకారణము

శ్రీకృష్ణ భగవానుడిచే సమాధానము: అహంకారము కలిగిన మానవునికి "నేను, నాది" అనే భావన, విపరీతబుద్ధి లేక ద్వేషబుద్ధి వల్ల కలుగుతుంది. నిజమైన బుద్ధిలోపించిన (ప్రమత్తస్య) వానికి విపరీత బుద్ధి కలుగుతుంది (*అన్యథా బుద్ధిః*). అప్పుడు మనస్సులో రజోగుణము ఉద్భవించి ఘోరమైన ఫలితములను, దుఃఖములను కలుగజేస్తుంది. వికారము చెందిన మనస్సు రజోగుణమువల్ల తన కోరికలను సాధించుటకై సంకల్ప వికల్పములు (ఇది కావాలని సంకల్పము, అది వద్దనే వికల్పము) చేస్తుంది. దాని వల్ల అంతులేని కామవాంఛలు, త్రిగుణములు గల దుర్మతి అవుతాడు (11-13-9,10). అహంకార జనితములు జ్ఞానేంద్రియాలు కర్మేంద్రియాలు (రాజస అహంకారము నుండి పుట్టినవి) మరియు మనస్సు (సాత్త్విక అహంకారము నుండి పుట్టినది). కాబట్టి వాటికి విషయవాసనలే ఇష్టము. అజితేంద్రియుడైన వాడు కామవశుడై దుఃఖాన్ని కలుగచేసే కర్మలను ఆచరిస్తాడు. అట్టివాడు రజోవేగముతో విమోహితుడై సంచరిస్తాడు (*కరోతి కామవశగః కర్మాణి అవిజిత ఇంద్రియః । దుఃఖ ఉదర్కాణి సంపశ్యన్ రజః వేగవిమోహితః ॥* 11-13-11). ఇలా రజోతమోగుణములచే చలించిన మనస్సు గలవాడైనను విద్వాంసుడు తిరిగి తన బుద్ధిని గ్రహించి మనస్సును నియంత్రించగలడు (*రజః తమోభ్యాం యత్ అపి విద్వాన్ విక్షిప్త ధీః పునః ॥ అతంద్రితః మనః యుంజన్ దోష దృష్టిః న సజ్జతే ॥* 11-13-12). వివేకవంతుడు బుద్ధిని ఉపయోగించి దోషపూరిత కర్మలు చేయడు. సోమరితనము వదలి, అప్రమత్తత చెంది సావధానుడై మనస్సును నాయందు నిలుపవలెను. ఇది ఎట్లా అంటే నన్ను మనస్సులో పెట్టుకొని (శ్వాసతో శరీరమును అదుపులో పెట్టుకుని) క్రమక్రమంగా

త్రికాలములయందు శ్వాసను నియంత్రిస్తూ నన్ను ధ్యానించడం వల్ల – (*జితశ్వాసో జితాసనః, మనోమయి అర్పయన్ శనైః* – 13), ఇలా ఏకాగ్రతను సాధించుట వల్ల స్థిరముగా ఉంటారు (*అప్రమత్తః అనుయుంజీత మనః మయి అర్పయన్ శనైః । అనిర్విణ్ణః యథా కాలం జిత శ్వాసః జిత ఆసనః ॥* 11-13-13). దీన్ని ఇదివరకు నా శిష్యులైన సనకాదిమునులు వివరించారు. దాన్ని అవలంబించియున్నారు (*ఏతావాన్ యోగ ఆదిష్టః మత్ శిష్యైః సనకాదిభిః* 11-13-14). ఈ పద్ధతిలో మనస్సును అన్యవస్తువులు, కోరికలపైకి పోకుండా పట్టుకొని, ఆకర్షించి దానిని నాయందు ఉంచాలి. అలాంటి కర్మలను ఆచరించాలి (*ఏతావాన్ యోగః ఆదిష్టః మత్ శిష్యైః సనక ఆదిభిః । సర్వతః మనః ఆకృష్య మయి అద్ధా ఆవేశ్యతే యథా ॥* 11-13-14).

అదేమిటో కాస్త వివరించమని బ్రతిమిలాడాడు ఉద్ధవుడు. దానికి భగవానుడు ఇలా తెల్పాడు –

Q. Why did Lord take Hamsa-form to teach Kumaras?

Lord Krishna appeared as a mischevious boy - Bala Krishna born to Yashoda, stealing butter and the story went on where he was tied using a rope by mother Yashoda (Damodara-lila). This is the vatsalyarasa of Sri Krishna to his parents. Lord Krishna is simple for pure devotees like gopis and played with them in rasa-lila (madhuryarasa). To the complicated Gyanis, yogis like sanaka etc., He does not want to show up his original beautiful form (restricted only to devotees) but befittingly he appeared before them as Hamsa (Jnanavatara) the symbol of Jnana (11-12-23). In this way he attracted their attention. Upon seeing this Hamsa, the Sanaka, Sanandana, Sanathsujaatha and Sanathkumara yogis (or Sanaka, Sanandana, Sanathana, Sanathkumaras) got confused and asked them "who are you"? (11-13-20). Lord did not give away himself so easily, but further confused them by sarcastically speaking in the yogic language (11-13-22 to 24). Thus Kumaras (Sanaka etc) got impressed by his answer and started listening to him carefully. Thus the Hamsavatara starts its teachings to the yogis (11-13-25). Therefore while addressing the impersonalists, we should also answer in impersonal way and slowly drag them towards the absolute truth - the beautiful Sri Krishna. This is the method of preaching taught to us by Sri Krishna in the form of Hamsa. The Lord is merciful to take the form of Hamsa to impress upon these impersonalists. Upon hearing attemptively to Lord Hamsa's teachings, they became the devotees (Bhakti Yogi). These kumaras later on became experts in Bhagavatham & took to unalloyed devotion to Sri Krishna and they formed the Kumara Sampradaya which is adopted by Nimbarkacharya and the

tradition even today continues in Vrindavan. Kumaras later on went to see the Lord in Vaikunta. Similarly the Lord appeared as Vamana Brahmachari to please Bali Maharaja, as Mohini to please demons - Rakshasas, as Narsimha deva to fulfil the desire of Prahlada and Hiranyakashipu, also revealed his Virat rupa (Vishwa rupa) to please his devotee Arjun and showed the dead kauravas before the Kurukshetra war itself. Finally Hamsa avatara means - in the words of Thyagaraja సమయానికి తగు మాటలాడనే దేవకీసుతుడు .....That is Krishna, depending on the occasion Krishna appears and teaches accordingly (స్థానే స్థితిః).

Also, one should not go to the work place with bedroom dress up. When one goes to the battlefield you cannot go there with bedroom dressup, you have to go there with weapons and not ornaments. Similarly, Kumaras are great yogis, who wanted to know the finer aspects of yoga (SB 11-13-16) i.e. superspeciality in their subject of yoga. Supreme Personality of Godhead Krishna cannot go there with murali, smiling face and well decorated beautiful form. He has to go there in gyana-rupa, the yuga-dharma of satyayuga. They do not want simple krishna consciousness of Bhaktiyoga. They want the complicated method of gyana-yoga i.e. controlling the mind and senses by controlling the breathing process. This is the usual process in Satya - yuga which is not recommended for Kaliyuga. So in order to appreciate them he took the form of "Hamsa". Hamsa is so intelligent and knowledgeable that it accepts milk leaving water portion of the milk aside.

These sanaka yogis (kumaras) in the beginning are interested in yoga process of impersonal Brahman. They are not interested in Bhaktiyoga. They are not eligible to see the beautiful form of the Lord. Depending on their mental condition and to attract them, the Lord appeared as Hamsa. They are confused to see the Hamsa, and Lord spoken sarcastically. They got attracted to these teachings. Later on Sanakadis travelled to Vaikunta from Satyaloka and saw the beautiful form of the Lord. Thus they became his devotees.

మురళీకృష్ణుడు, వ్యత్యస్త పాదారవిందుడు, శిఖిపింఛమౌళి, కౌస్తుభధరుడు, పంకజలోచనుడు, ఘనశ్యాముడు, రాధావల్లభుడు – బహురూపి, సమయ సందర్భాలను అనుసరించి కావల్సిన రూపము ధరిస్తాడు. అదే హంసావతారము. యోగులు, విరక్తులు, సన్యాసులకు ఎలా కనపడాలో ఎలా ఉపదేశము చేయాలో అలా హంసావతారములో స్వామి చేసి చూపాడు. గోపికలకు, భక్తులకు మాత్రము తన నిజరూపమైన సచ్చిదానంద స్వరూపుడైన శ్రీకృష్ణునిగా కనబడతాడు. మిగతా వారికి వారి బుద్ధి, కర్మలను అనుసరించి వివిధ రూపాలలో ప్రత్యక్షంగా, లేక పరోక్షంగా కన్పడతాడు ఆ బహురూపి శ్రీకృష్ణుడు.

హంసగీత

ఓ కేశవా! మీరు ఎప్పుడు, ఏ రూపంలో ఈ యోగశాస్త్ర విషయములను సనకాది మునులకు వివరించారో తెలియజేయండి అని కృష్ణుని ఉద్ధవుడు వేడుకున్నాడు (*శ్రీ ఉద్ధవ ఉవాచ - యదా త్వం సనక ఆదిభ్యః యేన రూపేణ కేశవ। యోగం ఆదిష్టవాన్ ఏతత్ రూపం ఇచ్ఛామి వేదితుమ్॥* 11-13-15).

ఇది వరకు హంసరూపంలో శ్రీకృష్ణస్వామి - బ్రహ్మదేవుడు మరియు సనకాదులకు బోధన చేసిన వివరములను మరొక్కసారి శ్రీకృష్ణుడు ఉద్ధవుడికి తెల్పుట:

ఒకప్పుడు బ్రహ్మదేవుడు (హిరణ్యగర్భుడు) యొక్క మానస పుత్రులైన సనకాదులు, తండ్రి వద్దకు వెళ్ళి యోగమునందలి సూక్ష్మములను, యోగస్థితి, యోగరహస్యము వివరించమని అడిగారు *(శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ - పుత్రా హిరణ్యగర్భస్య మానసాః సనకాదయః। పప్రచ్ఛుః పితరం సూక్ష్మాం యోగస్య ఏకాన్తికీం గతిమ్॥* 11-13-16). గుణాల నుండి మనస్సును, మనస్సు నుండి గుణాలను ఎలా మరల్చాలి తండ్రీ! సహజముగా మానవుల చిత్తము విషయముల వైపు ఆకర్షింపబడును. విషయములు కూడా వాసనారూపముగా చిత్తములో ఉంటాయి. ఈ పరస్పర సంబంధాన్ని ముముక్షువులు అయినవారు ఎట్లా నాశనము చేయాలో తెల్పండి అని అడిగారు (*సనక ఆదయః ఊచుః - గుణేషు ఆవిశతే చేతః గుణాః చేతసి చ ప్రభో। కథం అన్యోన్య సన్త్యాగః ముముక్షోః అతితితీర్షోః* 11-13-17). మహాదేవుడైన బ్రహ్మాది కూడా ఇదే అవస్థ. దీనికి సమాధానము తెలుసుకొనుటకై నన్ను శ్రీకృష్ణుడిని తలచాడు బ్రహ్మదేవుడు. అప్పుడు నేను హంసరూపముతో వారి ముందు ప్రత్యక్షమయ్యాను. (శ్రీకృష్ణవచనము: *స మామ్ అచింతయత్ దేవః ప్రశ్నపారతితీర్షయా। తస్య అహం హంసరూపేణ సకాశం అగమం తదా* 11-13-19). (హంసలు గ్రామ్య పక్షుల లాంటివి కావు. అరణ్యాలలో సంచరిస్తూ వివేకము కలిగి ఉంటాయి. పాలను నీటిని వేరుచేయు శక్తి కలిగి ఉంటాయి. అలాగే స్వామి హంసరూపమున గల కల్మషములేని జ్ఞానము అందించగలడని అర్థము - 11-12-23).

అప్పుడు సనకాదులు నన్నుచూసి బ్రహ్మదేవుని ముందిడుకొని నన్ను సమీపించి పాదాభివందనము చేసినవారై, ఓ హంసా! నీవెవ్వరు అని ప్రశ్నించారు ఆశ్చర్యచకితులైన తత్త్వజిజ్ఞాసులైన మునులు. అప్పుడు వారిచే ప్రశ్నింపబడినవాడనై నేను వారికి ఏమి తెల్పితినో, ఓ ఉద్ధవా, దానిని ఇప్పుడు నీకు తెలియజేస్తాను (*దృష్ట్వా మాం తే ఉపవ్రజ్య కృత్వా పాద అభివన్దనం। బ్రహ్మాణం అగ్రతః కృత్వా పప్రచ్ఛుః కః భవాన్ ఇతి॥* 11-13-20), (*ఇతి అహం మునిభిః పృష్టః తత్త్వజిజ్ఞాసుభిః తదా। యత్ అవోచం అహం తేభ్యః తత్ ఉద్ధవ నిబోధ మే॥* 11-13-21).

నేను ఇలా చెప్పాను- నేనెవ్వరని చెప్పాలి. పంచ భూత శరీరములన్నింటిలో ఉన్న దాన్ని (పరమాత్మ) నేను. నేను ఒక్కడను. నానాత్వము లేనివాడను. నేను నా గూర్చి ఏమని చెప్పాలి. పోల్చడానికి ఏ జాతి

గుణ విశేషములు నన్ను ఆశ్రయించిలేవు. నేను మీ బుద్ధికి అందనివాడనని అర్థము (*వస్తునః యది అనానాత్వం ఆత్మనః ప్రశ్నః ఈదృశః । కథం ఘటేత వః విప్రాః వక్తుః వా మే కః ఆశ్రయః ॥* 11-13-22). అంతేకాదు. జగత్తులో మనస్సు ద్వారా కోరే వస్తువులు, వాక్కు ద్వారా తెలుపబడే వస్తువులు, దృష్టి ద్వారా చూసే వస్తువులు అవన్నీ నావే, నాకు తెలియనిదంటూ ఏమియులేదు. అంతా నాదే. అందరూ నా వారే. దేవమనుష్యాది శరీరములన్నియు పంచ భూతాత్మకములగుట వలన అవి నా నుండి వెలువడినవి కావున అభిన్నములు, సమానములు. కావున మీరు వేసిన ప్రశ్న కేవలము వాక్కుతో గోచరించుచూ అనర్థకమైనది. ఇక ఇప్పటికైనా నేనెవర్నో తత్త్వవిచారము ద్వారా తెలుసుకొనండి అని స్వామి హంసరూపుడై పలికాడు (*పంచాత్మకేషు భూతేషు సమానేషు చ వస్తుతః । కో భవానితి వః ప్రశ్నో వాచారంభో హి అనర్థకః ॥* 11-13-23, *మనసా వచసా దృష్ట్యా గృహ్యతే అన్యైరపీన్ద్రియైః । అహమేవ న మత్తో అన్యద్ ఇతి బుధ్యధ్వం అంజసా ॥* 11-13-24). నానా ఆత్మలతో (జీవులలో) పరమాత్మగా కలసి ఉండేవాణ్ణి నేను, నా పోలిక ఇంకొకటి లేదు కావున నేనెవర్ని అని ప్రశ్నిస్తే ఇంకా ఎలా మీకు చెప్పగలను? అయినా మీ ప్రశ్నలకు సమాధానము చెబుతా వినండి-

1. మనస్సు, గుణములు (విషయములు) ఈ రెండూ జీవాత్మ స్వరూపములు కావు. మనస్సు గుణముల ద్వారా పనిచేస్తుంది. ఇవి జీవుడికి అంటిన మలములు, ఇవి జీవాత్మను కప్పివేస్తాయి. ఇవి ఆరోపితములు (*గుణేష్వావిశతే చేతో గుణాశ్చేతసి చ ప్రజాః । జీవస్య దేహ ఉభయం గుణాశ్చేతో మదాత్మనః ॥* 11-13-25). మనస్సున త్రిగుణములు ప్రవేశించి ఇంద్రియ భోగార్థములకై ప్రాకులాడుతున్నదని గ్రహించి అదే మనస్సులో నన్ను ధ్యానించాలి. నన్ను ధ్యానించిన ఈ రెండూ విడిపోతాయి (*గుణేషు చ అవిశత్ చిత్తమ్ అభీక్ష్ణం గుణసేవయా । గుణాశ్చ చిత్తప్రభవా మద్రూప ఉభయం త్యజేత్ ॥* 11-13-26). ఇవి జాగ్రత్, స్వప్న నిద్రావస్థలను కలుగజేస్తాయి. ఈ మూడు అవస్థలలో గుణప్రభావము ఉంటుంది. సత్త్వాది గుణములు బుద్ధివృత్తులు. వీటిని వదలక వీటి యందు శ్రద్ధచూపుతూ వీటికి సాక్షిగా ఉండేది జీవాత్మ (*జీవః సాక్షిత్వేన వినిశ్చితః* - 27). సత్త్వగుణము వల్ల జాగ్రత్ అవస్థలో మంచి కర్మలు చేస్తాడు. సత్ గుణములను పొందుతాడు. రజోగుణము వల్ల స్వప్నావస్థలో కలలు కంటాడు. తమోగుణము వల్ల నిద్రకు లోనవుతాడు. అనగా అజ్ఞానముతో కూడిన కర్మలను చేస్తాడు. వీటిని చూస్తూ సాక్షిగా నిలుస్తాడు జీవుడు. వీటికి విలక్షణుడైనా వీటిచే బద్ధుడైన జీవాత్మ ఆకర్షితుడవుతాడు. ఈ అవస్థల రహితుడు కావలెనన్న బుద్ధిని వాడి సత్యము గ్రహించి నా సేవ చేసుకోవాలి - *గుణాః చ చిత్త ప్రభవాః మత్ రూపః ఉభయం త్యజేత్* (26). (*జాగ్రత్ స్వప్నః సుషుప్తం చ గుణతః బుద్ధివృత్తయః । తాసాం విలక్షణః జీవః సాక్షిత్వేన వినిశ్చితః ॥* 11-13-27). ఆత్మ త్రిగుణములను వదలి వెళ్ళేట్టైతే అదే ముక్తి. గుణముల వృత్తుల వలననే సంసారబంధము ఆత్మకు అంటుకుంది. కాబట్టి మనస్సులోకి నన్ను ఆహ్వానించినచో బుద్ధి బంధనములు, విషయ చిత్తముల సంబంధము విడిపోతుంది. బుద్ధివృత్తుల ద్వారా కలుగు సంసారబంధనము జీవునకు విషయవృత్తిని గలిగించును. అందువలన తురీయచైతన్య స్వరూపుడైన నా యందు మనస్సును ఉంచి

యీ బుద్ధిబంధనములను పరిత్యజింపుము, అంతట విషయ చిత్తముల సంబంధము విడిపోవును (*యర్హి సంసృతి బన్ధః అయం ఆత్మనః గుణవృత్తిదః । మయి తుర్యే స్థితః జహ్యాత్ త్యాగః తత్ గుణచేతసామ్ ॥* 11-13-28). విషయవాసనలయందు శ్రద్ధ కలిగిన జీవాత్మ వాటిని వదలలేక వాటి యందు ఇష్టము చూపుతుంది. అహంకారము వల్లనే, మేలు జరుగుతుందనుకొని అలా చేసిన పని వల్లనే కీడు కలుగుతున్నది. బుద్ధి జనితమైన అహంకారమును, భోగచింతను వదలిన సంసారము పోతుంది. "నేను-నాది" అను అహంకారము వలన కలిగిన బంధనమే అనర్థములకు గారణమగును. విద్వాంసుడు ఈ విషయమును దెలిసికొని విరక్తుడై, తురీయ స్థానమందుండి సంసారచింతను అనగా బుద్ధిజనితమగు అభిమానమును, భోగచింతను విడవవలెను (*అహంకారకృతం బన్ధం ఆత్మనః అర్థ విపర్యయమ్ । విద్వాన్ నిర్విద్య సంసార చిన్తాం తుర్యే స్థితః త్యజేత్ ॥* 11-13-29). ఎప్పటిదాకా నానా కోరికలు అనుభవించాలనే బుద్ధి పోదో, నే తెలియజేసిన యుక్తులను ప్రయోగించడో (శాస్త్రజ్ఞానము తెలుసుకొనుటయే కాదు వాటిని ఆచరించాలి), అప్పటిదాకా వాడు మేల్కొని ఉన్నా నిద్రలో ఉన్నవాడే అవుతాడు. వాడు స్వప్నంలాగా కల్లగా కాలం గడుపుతాడు. అట్టి అజ్ఞాని స్వప్నావస్థలో ఉండి కలలు కంటూ అదే సత్యమని జాగృదవస్థలో ఉన్నానని తెలివిగల వాడినని భావిస్తాడు. అలానే కాలాన్ని గడుపుతాడు. జీవితాన్ని వ్యర్థపరుస్తాడు. అంతా నాకు తెలుసు, నే చేసేదే సరి అయినది అని మొరాయిస్తాడు. వాస్తవానికి దూరమవుతాడు (*యావత్ నానా అర్థ ధీః పుంసః న నివర్తేత యుక్తిభిః । జాగర్తి అపి స్వపన్ అజ్ఞః స్వప్నే జాగరణం యథా ॥* 11-13-30), భగవంతుని పొందుటకై చేయని ఇతర కర్మలు, అన్యభావనలు భౌతికవాంఛలను తృప్తిపరచినను, స్వర్గాది హేతువులయినను అవి వ్యర్థములు. అవి నిజమైన చివరి లాభమును ఈయలేవు. కావున అవి స్వప్నమున వచ్చు దృశ్యములలాంటివి అని భావించాలి (అనగా భోజనము చేసినా, మంచినీళ్ళు త్రాగినా స్వామి సేవలో పాల్గొనడానికి ఈ దేహమును పోషిస్తున్నా అనే భావన రావాలి. సంపాదించే డబ్బు స్వామిదే అనాలి) (*అసత్త్వాత్ ఆత్మనః అన్యేషాం భావానాం తత్ కృతా భిదా । గతయః హేతవః చ అస్య మృషా స్వప్న దృశః యథా ॥* 11-13-31). కోరికలు పుట్టలుగా కోకొల్లలు. ఫలించని కోరికలతో సంతృప్తి పొందకపోతే మిగతా ఫలించని కోరికలు తీర్చమని కలలో కూడా వస్తాయి. కలలు కంటాడు. విషయధ్యానం కలలో చూస్తాడు. కోరికలు సగం బయట మిగతా సగం కలలో కన్పడతాయి. నిత్యజీవితంలోని తీరని కోరికలు, ఆలోచనలు, అదే చింతనలు కలలో కూడా. నిరంతర ఆలోచనలవల్లనే నిద్రపట్టదు. ఎవడు జాగ్రదవస్థలో మేల్కొని ఉన్నప్పుడు అనుక్షణము మారుచుండు బాల్యయౌవనాది ధర్మ అర్థ కామములను అనుభవించునో, స్వప్నమందు వాటిని చింతించుచూ కలలు కనునో, సోమరిగా నిద్రావస్థలో అజ్ఞానమున నిద్రపోవునో అట్టి జీవాత్మ అవస్థాత్రయమున చిక్కుకొని ఇంద్రియ అర్థములనే స్మరించుచూ, వాటిని పొందుటకై చేయు పనులను అన్వయించుచూ త్రిగుణవృత్తులను ఆచరించుచూ వాటికి బానిసై ఇంద్రియఈశుడని పిలువబడతాడు (*యః జాగరే బహిః అనుక్షణ ధర్మిణః అర్థాన్ భుంక్తే సమస్త కరణైః హృది తత్ సదృక్షాన్ । స్వప్నే సుషుప్త ఉపసంహరతే సః ఏకః స్మృతి అన్వయాత్ త్రిగుణ వృత్తి దృక్ ఇంద్రియఈశః ॥* 11-13-32). కావున

జ్ఞానము అనే కత్తితో అహంకారమును, అభిమానమును, కోరికలను ప్రయోగాత్మకంగా పోగొట్టుకొని, హృదయాకాశంలో నన్ను నిలుపుకొని ధ్యానించండి (*జ్ఞానాసినా భజత మా అఖిల సంశయాధిమ్* – 33). ప్రకృతి గుణములతో తయారుకాబడిన ఈ మూడు మానసిక స్థితులు (జాగృత్, స్వప్న, సుషుప్తస్థితులు) నా మాయా ప్రభావముల వలన కలుగుతున్నవని నిశ్చయించుకోగలరు. ఇలా బద్ధజీవులు సంసారమనే అంధకారమున మిథ్యాహంకారముతో ఎలా కొట్టుమిట్టాడుతున్నారో గ్రహించి మీ హృదయమందు నెలకొన్న అనుమానములను ఖండించుకొనండి. అలాగే సాధుశాస్త్రముల కృపవల్ల పొందినట్టి పదునైన జ్ఞాన ఖడ్గముచే అనుమానములను సంశయములను – అనుమానాది ప్రమాణములచే పారద్రోలి జ్ఞానవంతుడవై నన్ను భజింపుము (*ఏవం విమృశ్య గుణతః మనసః త్రిఅవస్థా మత్ మాయయా మయి కృతాః ఇతి నిశ్చిత అర్థాః । సంఛిద్య హార్దం అనుమాన సత్ ఉక్తి తీక్ష్ణ జ్ఞాన అసినా భజత మా అఖిల సంశయ అధిమ్ ॥* 11-13-33). ఈ జగత్తు సంకల్పమయమై ఉన్నది. సంకల్పముతోటే సంసారం. సంసారం – భ్రమ / మోహము / తప్పుడు పద్ధతితో కూడుకొన్నది (*ఈక్షేత విభ్రమం ఇదం మనసో విలాసమ్ ।* 11-13-34). ఈ జగత్తు జీవుల మనోవిలాసమయము. నేడున్నది రేపు కనబడకపోవునట్లు క్షణికమైనది. అంటే మండుచున్న కట్టెను త్రిప్పుటచే ఏర్పడెడి ఎఱ్ఱని చక్రం వంటిది. జ్ఞానమొక్కటే కాని ఈ జగత్తు సంసారమునకు వేరైనది. సంసారము – నిజము జ్ఞానయుతములా కనబడే అబద్ధాల కోరు. త్రిగుణముతో గల చేష్టలు, ఉపాధి గలది. ఈ సంసారము నానా విధములగు పనికిరాని అనుభూతులు, మాయాజాలములు, జిత్తులు లేదా కల్పనలతో గూడినది- బద్ధజీవుల సంసారము, జగత్తు. ఇది స్వప్నములో వచ్చు కల లాంటిది. దీన్ని నిజమని భ్రమించి నమ్మేవారు బద్ధజీవులు (*ఈక్షేత విభ్రమం ఇదం మనసః విలాసం దృష్టం వినష్టం అతిలోలం అలాత చక్రమ్ । విజ్ఞానం ఏకం ఉరుధా ఇవ విభాతి మాయా స్వప్నః త్రిధా గుణ విసర్గ కృతః వికల్పః ॥* 11-13-34).

అందువలన దృశ్య ప్రపంచము నుండి దృష్టిని మరలించి, విషయతృష్ణలేనివాడై, మౌనిగా ఉంటూ, నిత్య కర్మలను ఆచరిస్తూ దేహచింతనలేక అనగా దేహము నాది కాదు అని తలుచుకుంటూ స్వామి సేవలో ఉండాలి. అయితే సంసారమున బద్ధజీవుల ప్రవృత్తిని జూసి జంకక వారితో ప్రేమతో పోరాడుతూ, తాను భౌతికవాంఛలకై ప్రాకులాడరాదు. మౌనమును పాటిస్తూ, తొందరపాటును వదలి, నిజసుఖమేమిటో గుర్తించి, లౌకికకర్మలను ఇష్టముతో చేయక అది చరమ సత్యము కాదని గ్రహించి, నిజస్మృతిని కోల్పోకుండా ఉంటూ దేహత్యాగము కలుగునంతవరకు జాగరూకతతో మెలుగుతూ స్వామిసేవలో బ్రతకాలి (*దృష్టిం తతః ప్రతినివర్త్య నివృత్తతృష్ణః తూష్ణీం భవేత్ నిజ సుఖ అనుభవః నిరీహః । సన్దృశ్యతే క్వ చ యది ఇదం అవస్తు బుద్ధ్యా త్యక్తం భ్రమాయ న భవేత్ స్మృతిః ఆ నిపాతాత్ ॥* 11-13-35). దేహము నశించునది అని గమనించినవాడు దానిని లెక్కచేయక, స్వామిసేవలో ఉండే కర్మసిద్ధి పురుషుడు తన స్వస్వరూపమును ఎరింగినవాడై దేహస్థితిని గమనించక, దేహము దైవసంకల్పముచే వస్తూ పోతూ పెరుగుతూ తగ్గుతూ ఉండు శరీరము, దైవాధీనమని గ్రహించి ఒళ్ళు మరచి స్వామి పరధ్యానమున నిమగ్నుడై లెక్కచేయక సంచరిస్తూ, కల్లు త్రాగిన వాడిలా ఒంటిమీది బట్టలు కూడ మరుస్తాడు. ఇలా తురీయ ఆశ్రమమున

దేహభ్రాంతిలేక ఉంటాడు దైవాన్ని స్వీకరించిన జ్ఞాని. త్రాగుబోతుకు, పిచ్చివాడికి, సిద్ధపురుషునకు బాహ్యంగా తేడా కనబడదు. ఇలా దైవాన్ని స్వీకరించినచో దేహభ్రాంతిలేక ఉండాలి (*దేహం చ నశ్వరం అవస్థితం ఉత్థితం వా సిద్ధః న పశ్యతి యతః అధ్యగమత్ స్వరూపమ్ । దైవాత్ అపేతం ఉత దైవవశాత్ ఉపేతం వాసః యథా పరికృతం మదిరా మద అన్ధః ॥* 1-13-36). దైవవశమున వచ్చిన ఈదేహము, జీవుడు చేసుకున్న కర్మఫలితం ఉన్నంతవరకు ఉంటుంది. సమాధియోగములో ఉన్నవాడికి ఈ దేహము మీది మోహము, ఆసక్తి ఉండదు. అట్టివాడు సకల ప్రాణేంద్రియములను స్వామి ధ్యాన సేవలో నెలకొల్పి, దేహమార్పులను గమనించక ఉన్నత స్థితిలో ఉండి, దేహము సహకరించనప్పుడు సమాధియోగమున ఉండి, దేహము స్వప్నతుల్యమని గ్రహిస్తూ దానిని పట్టించుకోడు. దానికి శరణాగతి అనడు (*దేహ అపి దైవవశగః ఖలు కర్మ యావత్ స్వ ఆరంభకం ప్రతిసమీక్షత ఏవ స అసుః । తం స ప్రపంచం అధిరూఢ సమాధియోగః స్వాప్నం పునః న భజతే ప్రతిబుద్ధవస్తుః ॥* 11-13-37).

ఓ విప్రులారా! సాంఖ్య యోగములోని అతి రహస్యాలను ధర్మాలను మీకు వెల్లడించిన నేను యజ్ఞ పురుషుడైన విష్ణుమూర్తిని (*మయా ఏతత్ ఉక్తం వః విప్రాః గుహ్యం యత్ సాంఖ్యయోగయోః । జానీత మా ఆగతమ్ యజ్ఞం యుష్మత్ ధర్మవివక్షయా ॥* 11-13-38). నేను, సాంఖ్యము, యోగము, సత్యము, ఋతము (మధురభాషణ), తేజస్సు, శ్రీ, కీర్తి, దమము అను వీటన్నింటికి ఆశ్రయము ఇచ్చేవాడిని. వీటిని రక్షించేవాడిని (*అహం యోగస్య సాంఖ్యస్య సత్యస్య ఋతస్య తేజసః । పరాయణం ద్విజశ్రేష్ఠాః శ్రియః కీర్తేః దమస్య చ ॥* 11-13-39). నన్ను గుణాతీతులైన నిర్గుణులు, నిరపేక్షకులు, సుహృదయులు, ప్రియతములు, సామ్యము కలవారు, అసంగులు మొదలగువారు నా గుణగణములను కీర్తిస్తుంటారు, నన్ను సేవిస్తుంటారు (*మాం భజన్తి గుణాః సర్వే నిర్గుణం నిరపేక్షకమ్ । సుహృదం ప్రియం ఆత్మానం సామ్య అసంగాత్ అదయః అగుణాః ॥* 11-39-40), అని స్వామి బోధ చేసాడు, బ్రహ్మాదులతో గల సనకాదులకు.

ఓ ఉద్ధవా! సనకాది మునులు (కుమారులు) నా ఉపదేశము వల్ల సంశయ నివృత్తులై, భక్తి యోగము ద్వారా నన్ను పూజిస్తున్నారు (*ఇతి మే ఛిన్న సందేహా మునయః సనకాదయః । సభాజయిత్వా పరయా భక్త్యా అగృణత సంస్తవైః* 11-13-41). ఇలా వారికి ఉపదేశించి వారిచే పూజింపబడి, స్తుతింపబడి బ్రహ్మదేవాదులు చూచుచుండగా నా స్వలోకానికి వెళ్ళాను (*తైః అహం పూజితః సమ్యక్ సంస్తుతః పరమ ఋషిభిః । ప్రత్యేయాయ స్వకం ధామ పశ్యతః పరమేష్ఠినః ॥* 11-13-42). (ఇవన్నీ తురీయ ఆశ్రమధర్మాలు).

ఎందుకిన్ని మతములు? ఎందుకిన్ని మార్గములు? అన్నీ ఒకటేనా?

Why are there so many religions and differences of opinion?

శ్రీ ఉద్ధవుడిచే ప్రశ్నలు

ప్ర. బ్రహ్మతత్త్వమును తెలుసుకొని శ్రేయస్సు పొందడానికి ఎన్నో మార్గాలు చెబుతుంటారు. ఇవన్నీ సమానమేనా? లేక వీటిలో ప్రాధాన్యము కలది ఉన్నదా? అన్ని సాధనల మార్గము ఫలితం ఒక్కటేనా లేక వేరు వేరా?

(*శ్రీ ఉద్ధవః ఉవాచ-వదన్తి కృష్ణ శ్రేయాంసి బహూని బ్రహ్మవాదినః । తేషాం వికల్ప ప్రాధాన్యం ఉత అహో ఏకముఖ్యతా ॥* 11-14-1)

ప్ర. నీవు ఉపదేశించిన భక్తియోగము వల్ల మనస్సు సర్వసంగరహితమై (*నిరస్య సర్వతః సంగం*) నీయందు లగ్నమవుతుంది. ఈ నిష్కామ భక్తియోగము సర్వసమ్మతమా?ఇది చాలునా? లేక వేరే ఇంకా ఏమైనా ఉపాయాలను చెబుతారా? (*భవతా ఉదాహృతః స్వామిన్ భక్తియోగో అనపేక్షితః । నిరస్య సర్వతః సంగం యేన త్వయి ఆవిశేత్ మనః ॥* 11-14-2)

శ్రీకృష్ణభగవానుడిచే సమాధానము: ఉద్ధవా! నా వల్ల స్థాపించబడిన వైదికధర్మము, వేదవాణి, ప్రళయకాల ప్రభావముచే నష్టము కాగా (రాక్షసులు బలిసి బ్రాహ్మణ్యాన్ని నశింపచేసినప్పుడు, మరల సృష్టి ఆరంభమున) దీనిని తిరిగి బ్రహ్మకు ఉపదేశించాను (11-14-3) (*కాలేన నష్టా ప్రళయే వాణీయం వేదసంజ్ఞితా, మయాదౌ బ్రహ్మణే ప్రోక్తా ధర్మో యస్యాం మత్ ఆత్మకః* 11-14-3). బ్రహ్మ తన జ్యేష్ఠ పుత్రుడగు స్వాయంభువ మనువునకు దీనికి ఉపదేశించాడు (*ఇమం వివస్వతే యోగం ప్రోక్తవాన్ అహమవ్యయం, వివస్వాన్ మనవే ప్రాహ, మనుర్ ఇక్ష్వాకవేఽబ్రవీత్ – గీత*). మనువు ఈ శాస్త్రమును భృగువు, అంగీరసుడు, మరీచి, పులహుడు, అత్రి, పులస్త్యుడు, క్రతువులను సప్తఋషులకు ఉపదేశించాడు (*తేన ప్రోక్తా చ స్వపుత్రాయ మనవే పూర్వజాయ సా । తతో భృగు ఆదయో అగృహ్ణన్ సప్త బ్రహ్మమహా ఋషయః* 11-14-4). వీరు వారి సంతానమైన దేవతలు, దానవులు, గుహ్యకులు, మనుష్యులు, సిద్ధులు, గంధర్వులు, విద్యాధరులు, చారణులు, కిందేవతలు, కిన్నరులు, నాగులు, రాక్షసులు, కింపురుషులకు ఉపదేశించారు. వీరు ప్రకృతికి లోనైనవారు, సత్త్వరజస్తమోగుణములు కలవారు, కావున వారి వాసనాను సారముగా విభిన్నములైన వేదవ్యాఖ్యాన విషయములు వివరించినారు (*తేభ్యః పితృభ్యస్ తత్ పుత్రా దేవదానవ గుహ్యకాః । మనుష్యాః సిద్ధ గంధర్వాః స విద్యాధరచారణాః ॥* 11-14-5, *కిందేవాః కిన్నరా నాగా రక్షః కింపురుషాదయః। బహ్వ్యః తేషాం ప్రకృతయో రజస్సత్త్వతమో భువః ॥* 11-14-6, *యాభిః భూతాని భిద్యన్తే భూతానాం మతయః తథా । యథా ప్రకృతి సర్వేషాం చిత్రా వాచః స్రవంతి హి ॥* 11-14-7). (When the eternal Philosophy is only one, why there are different religions and Schools of thought- is explained here by Krishna. Different schools of thought due to Trigunas and Maya).

ఇట్లు మానవుల విచిత్రమైన స్వభావముల ననుసరించి వారి ప్రకృతి ననుసరించి వివిధములైన మతములను భేదబుద్ధితో ఏర్పరచిరి. కొందరు వేదము అధ్యయనము చేయనివారై పరంపరాగతమైన ఉపదేశము ననుసరించి వారి కనుకూలమైన మతములను స్థాపించిరి. మరికొందరు వారికి నచ్చిన వేదవిరుద్ధమైన పాషండమతములను ఏర్పరచుకొన్నారు (*ఏవం ప్రకృతి వైచిత్ర్యాద్ భిద్యన్తే మతయో నృణామ్, పారంపర్యేణ కేషాంచిత్ పాషండమతయో అపరే ॥* 11-14-8). ఉద్ధవా! ఈ విధముగా మానవులు తమ తమ రుచి, వారి వారి కర్మల స్వభావముల వలన నా మాయా మోహితులై అనేకమైన పద్ధతులను స్థాపించు

కున్నారు. ఇవన్నీ శ్రేయస్సు కలుగచేసేవి అని వారి నమ్మకము *(మత్ మాయా మోహితధియః పురుషాః పురుషర్షభ । శ్రేయో వదన్తి అనేకాన్తం యథా కర్మ యథా రుచి ॥* 11-14-9). వీరి బుద్ధిననుసరించి స్వార్థముతో ఒకే ధర్మాన్ని కొందరు శాంతమని, కొందరు యశస్సని, కొందరు కామమని, కొందరు సత్యమని, కొందరు దమమని, శమము అని, కొందరు ఐశ్వర్యమును పొందుటకని, మరికొందరు దానత్యాగభోగములకని, కొందరు యజ్ఞతపోదాన వ్రతనియమములు చేయుట అని వాటిని నమ్ముకొనుచున్నారు *(ధర్మమేకే యశః చ అన్యే కామం సత్యం దమం శమమ్ । అన్యే వదంతి స్వార్థం వా ఐశ్వర్యం త్యాగభోజనమ్ । కేచిద్ యజ్ఞం తపో దానం వ్రతాని నియమాన్ యమాన్ ॥* 11-14-10). వీరిచే చెప్పబడిన చేయబడిన కర్మల వలన పొందగలిగిన లోకములు అనిత్యములు, దుఃఖ పరిణామకములు (వివిధ యోనులలలో శరీరాలు వస్తాయి), మోహజనకములు, శూద్రమైనవి (క్షుద్రములు), హీనమైనవి (మన్దాః), శోకయుక్తములతో కూడినవి (*ఆద్యన్తవన్త ఏవైషాం లోకాః కర్మవినిర్మితాః । దుఃఖ ఉదర్కాః తమోనిష్ఠాః క్షుద్రాఃమన్దా శుచార్పితాః (మన్దః+అశుచ+అర్పితాః) (క్షుద్ర ఆనందః అశుచ అర్పితః)* 11-14-11).

ఓ ఉద్ధవా! కావున వీటన్నిటినివదిలి, మరిచి నా యందే మనస్సు నుంచి, ఇంకా ఏమియు కోరనివారై విషయవాసన శూన్యులైనవారు నా పరమానంద స్వరూపమును తెలిసికొని పొందే సుఖము, మిగతావారికి అనగా విషయాసక్తులైన వారికి ఎట్లా కలుగుతుంది? *(మయ్యర్పితాత్మనః సభ్య నిరపేక్షస్య సర్వతః । మయాత్మనా సుఖం యత్తత్ కుతః స్యాత్ విషయాత్మనామ్ ॥* 11-14-12). అకించనుడు (ఏమి కావాలని కోరనివాడు), శమము, దమము గలవాడు (ఇంద్రియనిగ్రహము), సమచిత్తుడు సమదర్శిని కలవాడు, మనస్సు నిండా నన్ను నింపుకున్నవాడు సర్వ సుఖములను పొందే మార్గంలో ఉన్నాడు *(అకించనస్య దాన్తస్య శాన్తస్య సమచేతసః । మయా సంతుష్టమనసః సర్వాస్సుఖమయా దిశః ॥* 11-14-13). నాయందు మనస్సు నిలిపినవాడు నన్ను తప్ప వేరే ఏదైనా - బ్రహ్మపదవైనా, ఇంద్రపదవైనా, సార్వభౌమత్వము కాని, రసాతల ఆధిపత్యము కాని, అణిమాది యోగసిద్ధులను కాని దేనిని కోరడు *(న పారమేష్ఠ్యం న మహేంద్రధిష్ణ్యం న సార్వభౌమం న రసాధిపత్యమ్ । న యోగసిద్ధీః అపునర్భవం వా మయ్యర్పిత ఆత్మా ఇచ్ఛతి మత్ వినా అన్యత్ ॥* 11-14-14). అలాంటివాడు నాకు ఇష్టుడు అయినట్లుగా బ్రహ్మ, శివాదులు, సంకర్షణుడు (బలరాముడు), భార్య లక్ష్మి కానీ ఎవరైనా కానీ, నాకు నేనైనా కాని (నాస్వరూపము కాని) ఇష్టపడను *(న తథా మే ప్రియతమ ఆత్మయోనిః న శంకరః । న చ సంకర్షణో న శ్రీర్ నైవాత్మా చ యథా భవాన్ ॥* 11-14-15). నిరపేక్షుడు, మననశీలుడు (ముని), శాంతుడు, వైరభావరహితుడు (నిర్వైరం), సమదర్శియు అగు ఇట్టి భక్తుడి పాదధూళికై భక్తులను అనుసరిస్తాను. వీరి పాదధూళితో బ్రహ్మాండాలను పవిత్రము చేయాలని ప్రయత్నిస్తాను. ఇలాంటి విశుద్ధభక్తుల పదచిహ్నములను సర్వదా అనుసరిస్తాను (*నిరపేక్షం మునిం శాన్తం నిర్వైరం సమదర్శనమ్ । అనువ్రజామ్యహం నిత్యం పూయేయ ఇతి అంఘ్రిరేణుభిః ॥* 11-14-16) (స్వామి ఎంత ఉదాసీనుడంటే తన నిజభక్తుల పాదరేణువులనంటి పునీతుడవుతాడట!). ఏ కోరికలు

లేని నిష్కించనులు, శాంతులు, నిరభిమానులు, భూతములయందు దయగలవారు నా యందు ఏకాగ్ర చిత్తులై నన్ను సేవిస్తారు. వీరు పొందే ఆనందం ఎవ్వరూ పొందలేరు. ఈ ఆనందం ఏమిటో మిగతా వారికి తెలువనిది *(నిష్కించనా మయ్యనురక్తచేతసః శాంతా మహాంతో అఖిలజీవవత్సలాః । కామైర్ అనాలబ్ధధియో జుషంతి యత్ తత్ నైరపేక్ష్యం న విదుః సుఖం మమ ॥* 17). ఇదంతా శుద్ధభక్తుడు, నిష్కామభక్తుడు, జ్ఞాన శూన్యభక్తుడు, అకుంఠితభక్తుడు, అనన్యభక్తుడు, అనపేక్షభక్తుడు, నిరపేక్షభక్తుడు, అహేతుకభక్తుల లక్షణములు మరి వారు పొందే ఫలితాలు.

ఇంత వైరాగ్యభక్తిలేని ప్రాకృతభక్తుడు అనగా ఇంద్రియములు జయించలేక, విషయములవైపు ఆకర్షితుడైనను నా యందు ప్రబలమైన, దృఢమైన భక్తి, నమ్మకము కలవాడైతే అట్టివాడు సామాన్యముగా విషయములకు లొంగిపోకుండా, కష్టాలనుండి బయటపడేటట్టు నేను చేస్తా అని స్వామి పలికాడు *(బాధ్యమానో అపి మద్భక్తో విషయైః అజితేన్ద్రియః । ప్రాయః ప్రగల్భయా భక్త్యా విషయైర్ న అభిభూయతే ॥* 11-14-18).

ఉద్ధవా! బాగా ప్రజ్వరిల్లిన నిప్పు కట్టెలరాశిని ఎట్లా బూడిద చేస్తుందో అలాగే నా యందు చేసే తీవ్రభక్తి సర్వపాపాలను నాశనము చేస్తుంది *(యథాగ్నిః సుసమృద్ధ అర్చిః కరోతి ఏధాంసి భస్మసాత్ । తథా మద్విషయా భక్తిః ఉద్ధవ ఏనాంసి కృత్స్నశః* 11-14-19). ఉద్ధవా! ప్రవృద్ధమైన సాధనభక్తి (మనసా వచసా కర్మణి) నన్ను వశము చేసికొనినట్లుగా యోగము గాని, సాంఖ్యము గాని, ధర్మముగాని, స్వాధ్యాయము గాని, తపస్సు గాని, దానము గాని మున్నగునవి నన్ను వశము చేసికొనజాలవు *(న సాధయతి మాం యోగో న సాంఖ్యం ధర్మ ఉద్ధవ । న స్వాధ్యాయః తపః త్యాగః యథా భక్తిః మమ ఊర్జితా ॥* 11-14-20). శ్రద్ధవలన కలిగిన అనన్యభక్తి వల్లనే పరమాత్ముడను, ప్రియస్వరూపుడను అగు నేను సాధువులకు లభ్యమగుచున్నాను. నిష్ఠతో చేసే భక్తి చండాలుని కూడా పవిత్రము చేయును *(భక్త్యా అహమేకయా గ్రాహ్యః శ్రద్ధయా ఆత్మా ప్రియః సతామ్ । భక్తిః పునాతి మన్నిష్ఠా శ్వపాకాన్ అపి సంభవాత్ ॥* - 21). నా యందు భక్తి లేకుండా, సత్యము, దయ, ధర్మము, తపస్సు, జ్ఞానము పొందినా అవి ఏవియూ మనుజుని చిత్తమును పూర్తిగా పవిత్రము చేయజాలవు *(ధర్మః సత్యదయోపేతో విద్యా వా తపసాన్వితా । మద్భక్త్యా అపేతమ్ ఆత్మానం న సమ్యక్ ప్రపునాతి హి (న చ సమ్యక్ పునాతి హి) ॥* 11-14-22). భక్తిపారవశ్యముతో ఎప్పటిదాకా శరీరము పులకించదో, చిత్తము ద్రవించి గద్గద కంఠము కాదో, ఆనందాశ్రువులు రావో అది "శుద్ధభక్తి" కాదు *(కథం వినా రోమహర్షం ద్రవతా చేతసా వినా । వినా ఆనందాశ్రుకలయా శుద్ధ్యేత్ భక్త్యా వినా ఆశయః ॥* 11-14-23). భక్తిగలవాడు నా కీర్తనలో నా కథ చెప్పుటలో వాక్కు గద్గదము అగును. చిత్తము ద్రవిస్తుంది. ఒక్కోసారి మాటిమాటికీ ఏడుస్తాడు. ఒక్కోసారి నవ్వుతాడు. సిగ్గులేనివాడై గట్టిగా కీర్తన చేస్తాడు. నృత్యము చేస్తాడు. ఇట్టి భక్తుడు ముల్లోకాలను పవిత్రము చేస్తాడు *(వాగ్గద్గదా ద్రవతే యస్య చిత్తం రుదతి అభీక్ష్ణం హసతి క్వచిత్ చ । విలజ్జ ఉద్గాయతి నృత్యతే చ మద్భక్తియుక్తో భువనం పునాతి ॥* 11-14-24). అగ్నివల్ల బంగారములోని మలినము ఎట్లా పోతుందో, అలాగే నా భక్తివల్లనే చిత్తములోని

కర్మవాసనలు పోయి నన్ను సేవిస్తాడు. ప్రాకృతభక్తితో మొదలు పెడితే అది అనన్యభక్తి అవుతుంది *(యథాగ్నినా హేమమలం జహాతి ధ్మాతం పునః స్వం భజతే చ రూపమ్ । ఆత్మా చ కర్మానుశయం విధూయ మద్భక్తియోగేన భజతి అథో మామ్ ॥* 11-14-25). కాటుక వల్ల కంట్లో దోషము పోయి సూక్ష్మ వస్తువులు కన్పడునట్లుగా, నా లీలలను వినుట చేత, కీర్తించుట చేత చిత్తములోని మాలిన్యములు తొలుగుతాయి. *(యథా యథా ఆత్మా పరిమృజ్యతే అసౌ మత్ పుణ్యగాథా శ్రవణ అభిధానైః । తథా తథా పశ్యతి వస్తు సూక్ష్మం చక్షుః యథా ఏవ అంజన సంప్రయుక్తమ్ ॥* 11-14-26).

విషయములను గూర్చి ఆలోచించువాని మనస్సు విషయములందే లగ్నమై ఉంటుంది. అలాగే నన్ను గూర్చి ఆలోచించేవాడి మనస్సు నా యందే లగ్నమై ఉంటుంది *(విషయాన్ ధ్యాయతస్ చిత్తం విషయేషు విషజ్జతే । మామనుస్మరతః చిత్తం మయ్యేవ ప్రవిలీయతే ॥* 11-14-27). అసత్ సాధనములు (Material desires) కలలో వచ్చే భోగములతో సమానమైనవి అని భావించాలి. అవి క్షణికములు- కళ్ళు తెరిస్తే పోయే సుఖములాంటివి. కావున వాటిని వదలి యథార్థ స్థితికి వచ్చినట్లైతే, నా యందు నిలిపిన మనస్సు కలవాడవైన అన్ని అపరిమిత అఖండ అనుభూతులు కలుగుతాయి *(తస్మాత్ అసత్ అభిధ్యానం యథా స్వప్నమనోరథమ్। హిత్వా మయి సమాధత్స్వ మనో మద్భావభావితమ్ ॥* 11-14-28).

స్త్రీల సాంగత్యము చేసేవారిని, స్త్రీల సాంగత్యముపై కోరిక కలవారిని వదలాలి

స్త్రీ గురించి చర్చ, చూపులు, వారి ప్రీతి కావాలనే తాపత్రయము మానాలి. స్త్రీలకు దూరంగా ఉండాలి. అప్పుడే జీవుడికి క్షేమంకలిగే ఆలోచన, బుద్ధి కలిగి నా గురించి ఆలోచిస్తాడు *(స్త్రీణాం స్త్రీసంగినాం సంగం త్యక్త్వా దూరత ఆత్మవాన్ । క్షేమే వివిక్త ఆసీనశ్చింతయేన మాం అతన్ద్రితః ॥* 11-14-29). స్త్రీ సాంగత్యము వలన, స్త్రీలపై వ్యామోహము కలవారి సాంగత్యము వలన మానవులకు (జీవులకు) ఎన్నో కష్టాలు, సంసారబంధములు కలుగుతున్నవి. ఇన్ని కష్టాలు, సంసారబంధనాలు మరి ఏ ఇతర విషయ ప్రసంగాలవల్ల, చింతనవల్ల కలుగవు (*న తథాస్య భవేత్ క్లేశో బంధశ్చాన్య ప్రసంగతః । యోషిత్ సంగాత్ యథా పుంసస్తథా తత్సంగిసంగతః ॥* 11-14-30). ఏకాంతముగా పరస్త్రీతో మాట్లాడుట, సంచరించుట నేరము. స్త్రీ, పురుష సంబంధములు తమోద్వారమునకు హేతువు. పురుష లేక పరస్త్రీ సాంగత్యము చేయక భార్యాభర్తలు చక్కగా ఒకరినొకరి చూసుకొంటూ ధర్మాన్ని ఆచరిస్తూ, బోధిస్తూ ఉండాలి.

శ్రీ ఉద్ధవుడి ప్రశ్న: ఓ అరవిందాక్షా! శ్రీకృష్ణా! ముముక్షువులైన యోగులు నిన్ను ఏ రూపములో, ఏ విధముగా, ఏ భావముతో ధ్యానిస్తారో నాకు అర్హత ఉంటే తెలుపగలవు (*శ్రీ ఉద్ధవ ఉవాచ - యథా త్వాం అరవిన్ద అక్ష యాదృశం వా యత్ ఆత్మకమ్ । ధ్యాయేత్ ముముక్షుః ఏతత్ మే ధ్యానం త్వం వక్తుం అర్హసి ॥* 31).

యోగపద్ధతి : శ్రీభగవానుడిచే తెల్పబడినది

సమ ఆసనముపై కూర్చొని, చేతులు ఒడిలో నుంచుకొని, దృష్టిని నాసికాగ్రమున ఉంచాలి. మూలాధారము లేక నాభి నుండి (బొడ్డు నుండి - కడుపులోకి - బయటకు గాలి తీసి వదులుట) పూరక

కుంభక రేచకములతో పిమ్మట రేచక కుంభక పూరకములతో ప్రాణవాయు మార్గమును శోధించాలి. త్రిసంధ్యలలో ఇలా ప్రాణాయామమును కనీసం పదిమార్లు చేయాలి. ప్రాణాయామము యొక్క అభ్యాసమును క్రమక్రమముగా పెంచవలెను. ఇలా చేయడం వల్ల ఇంద్రియనిగ్రహము కలుగుతుంది (*శ్రీ భగవానువాచ – సమ ఆసనే ఆసీనః సమకాయః యథాసుఖమ్ । హస్తౌ ఉత్సంగ ఆధాయ స్వ నాస అగ్ర కృత ఈక్షణః ॥* 11-14-32, *ప్రాణస్య శోధయేత్ మార్గం పూరకుంభకరేచకైః । విపర్యయేణ అపి శనైః అభ్యసేత్ నిర్జిత ఇంద్రియః ॥* 11-14-33). ఓంకారమును ప్రాణవాయువుతో సంధించి స్వరమును కలపాలి. ఇలా త్రిసంధ్యలలో ప్రాణాయామమును కనీసం పదిమార్లు చేయాలి (*హృది అవిచ్ఛిన్నం ఓంకారం ఘంటా నాదం బిస ఊర్ణవత్ । ప్రాణేన ఉదీర్య తత్ర అథ పునః సంవేశయేత్ స్వరమ్ ॥* 11-14-34, *ఏవం ప్రణవ సంయుక్తం ప్రాణం ఏవ సమభ్యసేత్ । దశకృత్వః త్రిషవణం మాసాత్ అర్వాక్ జిత అనిలః ॥* 11-14-35). హృదయమున, హృదయాకాశములో హృత్ పుండరీకము- అష్టదళములు, కర్ణికతో గల కమలమును లేపాలి (*హృత్ పుండరీకం అన్తఃస్థం ఊర్ధ్వనాళం అధఃముఖమ్ । ధ్యాత్వా ఊర్ధ్వముఖం ఉన్నిద్రం అష్టపత్రం సకర్ణికమ్ ॥* 11-14-36, *కర్ణికాయాం న్యసేత్ సూర్య సోమ అగ్నీన్ ఉత్తర ఉత్తరమ్ । వహ్నిమధ్యే స్మరేత్ రూపం మమ ఏతత్ ధ్యానమంగళమ్॥* 11-14-37). దానిలో ఈ క్రింది వర్ణింపబడిన నా రూపమును ఉంచి ధ్యానించాలి. చతుర్భుజ, మకరకుండల, శ్రీవత్సధారి, శంఖచక్రగదాపద్మ, వనమాలా విభూషిత, నూపుర శోభిత పాద, కౌస్తుభధర, కిరీటి, సుప్రసన్న ప్రశాంత సర్వాంగ సుందరమైన నా రూపమును నీ మనస్సులో నిలుపుకొని ధ్యానింపుము (*సమం ప్రశాంతం సుముఖం దీర్ఘ చారుచతుర్భుజమ్ । సుచారు సుందరగ్రీవం సుకపోలం శుచిస్మితమ్॥, సమానకర్ణ విన్యస్తస్ఫురన్ మకరకుండలమ్ । హేమాంబరం ఘనశ్యామం శ్రీవత్స శ్రీనికేతనమ్ ॥, శంఖచక్ర గదాపద్మవనమాలా విభూషితమ్ । నూపురైర్ విలసత్పాదం కౌస్తుభప్రభయా యుతమ్ ॥, ద్యుమత్ కిరీట కటక కటిసూత్ర అంగద ఆయుతమ్। సర్వాంగ సుందరం హృద్యం ప్రసాద సుముఖేక్షణమ్ ॥ సుకుమారమ్ అభిధ్యాయేత్ సర్వాంగేషు మనో దధత్ ॥* 11-14-38 నుండి 41).

అందువలన బుద్ధిమంతుడగు పురుషుడు ఇంద్రియములను వాటి విషయములనుండి మరల్చి, ఉపసంహరించి, బుద్ధిఅను సారథి ద్వారా గెలుస్తాడు (*ఇంద్రియాణి ఇంద్రియార్థేభ్యో మనసా ఆకృష్య తత్ మనః । బుద్ధ్యా సారథినా ధీరః ప్రణయేత్ మయి సర్వతః ॥* 11-14-42). అనంతరము సర్వవ్యాపకముల గల చిత్తమును కేంద్రీకరించి అన్యచింతనలను వదలి నా సుందర ముఖమును ధ్యానించవలెను (*తత్ సర్వ వ్యాపకం చిత్తం ఆకృష్య ఏకత్ర ధారయేత్ । న అన్యాని చిన్తయేత్ భూయః సుస్మితం భావయేత్ ముఖమ్ ॥* 11-14-43). ఆ తర్వాత నా స్థూల రూపధ్యానం చేయాలి (*తత్ర లబ్ధపదం చిత్తం ఆకృష్య వ్యోమ్ని ధారయేత్ । తత్ చ త్యక్త్వా మత్ ఆరోహః కించిత్ అపి న చిన్తయేత్ ॥* 11-14-44). నన్ను నీలో ధారణ చేయాలి. సర్వాత్మకుడనని గ్రహించాలి. నా నుండే అన్ని ఆత్మలు, అది ఎలా అంటే ఒక జ్యోతికి మరొక జ్యోతి మూలములాగా నన్ను గ్రహించు. నాలో జగత్తును చూడు. జగత్తులో నన్ను చూడు. ఇదే యోగపద్ధతి

(*ఏవం సమాహిత మతిః మాం ఏవ ఆత్మానం ఆత్మని ॥ విచష్టే మయి సర్వ ఆత్మన్ జ్యోతిః జ్యోతిషి సంయుతమ్ ॥* 11-14-45). ఇలా మనస్సును ఇంద్రియవాంఛలవైపు పోకుండా నా పై రూపధ్యానము చేసుకోవాలి. తీవ్రమైన ధ్యానముతో అప్పుడు లోకములో గల ద్రవ్యజ్ఞాన క్రియా భ్రమలన్ని తొలగిపోతాయి (*ధ్యానేన ఇత్థం సుతీవ్రేణ యుంజతో యోగినో మనః । సంయాస్యతి ఆశు నిర్వాణం ద్రవ్యజ్ఞానక్రియాభ్రమః ॥* 11-14-46).

యోగి అనగా జితేంద్రియుడు, జితశ్వాసుడు, స్థిరచిత్తుడు, నన్ను మనస్సున నిలిపినవాడు (*శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ – జిత ఇంద్రియస్య యుక్తస్య జిత శ్వాసస్య యోగినః । మయి ధారయతః చేతః ఉపతిష్ఠన్తి సిద్ధయః ॥* 11-15-1). యోగులకు వచ్చే అణిమాది సిద్ధుల గూర్చి చెప్పమని అడిగాడు ఉద్ధవుడు (*శ్రీ ఉద్ధవః ఉవాచ – కయా ధారణయా కాస్విత్ కథం స్విత్ సిద్ధిః అచ్యుత । కతి వా సిద్ధయః బ్రూహి యోగినాం సిద్ధిదః భవాన్ ॥* 11-15-2). అష్టాదశసిద్ధులు, వాటిని యోగులు ఎలా పొందాలో శ్రీకృష్ణుడు వర్ణించాడు 15వ అధ్యాయము నిండా (*శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ – సిద్ధయః అష్టాదశ ప్రోక్తాః ధారణాః యోగపారగైః । తాసాం అష్టౌ మత్ ప్రధానాః దశ ఏవ గుణహేతవః ॥, అణిమా మహిమా మూర్తేః లఘిమా ప్రాప్తిః ఇంద్రియైః। ప్రాకామ్యం శ్రుత దృష్టేషు శక్తి ప్రేరణం ఈశితా ॥, గుణేషు అసంగః వశితా యత్ కామః తత్ అవస్యతి । ఏతాః మే సిద్ధయః సౌమ్య అష్టౌ ఔత్పత్తికాః మతాః ॥, అనూర్మిమత్త్వం దేహే అస్మిన్ దూర శ్రవణ దర్శనమ్ । మనః జవః కామరూపం పరకాయ ప్రవేశనమ్ ॥, స్వచ్ఛంద మృత్యుః దేవానాం సహ క్రీడా అనుదర్శనమ్ । యథా సంకల్ప సంసిద్ధిః ఆజ్ఞా అప్రతిహతాగతిః ॥, త్రికాలజ్ఞత్వం అద్వంద్వం పర చిత్త ఆది అభిజ్ఞతా । అగ్ని అర్క అమ్బు విష ఆదీనాం ప్రతిష్టమ్భః అపరాజయః ॥, ఏతాః చ ఉద్దేశతః ప్రోక్తాః యోగధారణసిద్ధయః । యయా ధారణయా యా స్యాత్ యథా వా స్యాత్ నిబోధ మే ॥, భూత సూక్ష్మ ఆత్మని మయి తత్ మాత్రం ధారయేత్ మనః । అణిమానం అవాప్నోతి తత్ మాత్ర ఉపాసకః మమ ॥, మహత్ తత్త్వ ఆత్మని మయి యథా సంస్థం మనః దధత్ । మహిమానం అవాప్నోతి భూతానాం చ పృథక్ పృథక్ ॥, పరమ అణు మయే చిత్తం భూతానాం మయి రంజయన్ । కాల సూక్ష్మ అర్థతాం యోగీ లఘిమానం అవాప్నుయాత్ ॥, ధారయన్ మయి అహం తత్త్వే మనః వైకారికే అఖిలమ్ । సర్వ ఇంద్రియాణాం ఆత్మత్వం ప్రాప్తిం ప్రాప్నోతి మత్ మనాః ॥, మహతి ఆత్మని యః సూత్రే ధారయేత్ మయి మానసమ్। ప్రాకామ్యం పారమేష్ఠ్యం మే విన్దతే అవ్యక్త జన్మనః ॥, విష్ణౌ త్రి అధీశ్వరే చిత్తం ధారయేత్ కాలవిగ్రహే । సః ఈశిత్వం అవాప్నోతి క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞ చోదనామ్ ॥ నారాయణే తురీయ ఆఖ్యే భగవత్ శబ్దశబ్దితే । మనః మయి ఆదధత్ యోగీ మత్ ధర్మా వశితాం ఇయాత్ ॥, నిర్గుణే బ్రహ్మణి మయి ధారయన్ విశదం మనః । పరమ ఆనన్దం ఆప్నోతి యత్ర కామః అవసీయతే ॥, శ్వేతద్వీపపతౌ చిత్తం శుద్ధే ధర్మమయే మయి । ధారయన్ శ్వేతతాం యాతి షట్ ఊర్మి రహితః నరః ॥, మయి ఆకాశ ఆత్మని ప్రాణే మనసా ఘోషం ఉద్వహన్ । తత్ర ఉపలబ్ధాః భూతానాం హంసః వాచః శృణోతి అసౌ ॥, చక్షుః త్వష్టరి సంయోజ్య త్వష్టారం అపి చక్షుషి । మాం తత్ర మనసా ధ్యాయన్ విశ్వం పశ్యతి దూరతః ॥, మనః మయి సుంసయోజ్య దేహం*

తత్ అను వాయునా । మత్ ధారణా అనుభావేన తత్ర ఆత్మా యత్ర వై మనః ॥, యదా మనః ఉపాదాయ యత్ యత్ రూపం బుభూషతి। తత్ తత్ భవేత్ మనః రూపం మత్ యోగ బలం ఆశ్రయః ॥, పరకాయం విశన్ సిద్ధః ఆత్మానం తత్ర భావయేత్ । పిండం హిత్వా విశేత్ ప్రాణః వాయుభూతః షట్ అంఘ్రివత్ ॥, పార్ష్ణ్యా ఆపీడ్య గుదం ప్రాణం హృత్ ఉరః కంఠమూర్ధసు । ఆరోప్య బ్రహ్మరంధ్రేణ బ్రహ్మ నీత్వా ఉత్సృజేత్ తనుమ్ ॥, విహరిష్యన్ సుర ఆక్రీడే మత్స్థం సత్త్వం విభావయేత్ । విమానేన ఉపతిష్ఠన్తి సత్త్వ వృత్తీః సుర స్త్రియః ॥, యథా సంకల్పయేత్ బుద్ధ్యా యదా వా మత్ పరః పుమాన్ । మయి సత్యే మనః యుంజన్ తథా తత్ సముపాశ్నుతే ॥, యః వై మత్ భావం ఆపన్నః ఈశితుః వశితుః పుమాన్ । కుతశ్చిత్ న విహన్యేత తస్య చ అజ్ఞా యథా మమ ॥, మత్ భక్త్యా శుద్ధ సత్త్వస్య యోగినః ధారణావిదః । తస్య త్రై కాలికీ బుద్ధిః జన్మమృత్యు ఉపబృంహితా ॥, అగ్ని ఆదిభిః న హన్యేత మునేః యోగమయం వపుః । మత్ యోగ శ్రాన్త చిత్తస్య యాదసాం ఉదకం యథా ॥, మత్ విభూతీః అభిధ్యాయన్ శ్రీవత్స అస్త్ర విభూషితాః । ధ్వజ ఆతపత్ర వ్యజనైః సః భవేత్ అపరాజితః ॥, ఉపాసకస్య మాం ఏవం యోగధారణయా మునేః సిద్ధయః పూర్వ కథితాః ఉపతిష్ఠన్తి అశేషతః ॥, జిత ఇంద్రియస్య దాన్తస్య జితశ్వాస ఆత్మనః మునేః । మత్ ధారణాం ధారయతః కా సా సిద్ధిః సుదుర్లభా ॥ 11-15-3 నుండి 11-15-32).

యోగులు తనను మనస్సులో ధారణ చేయుటయే ముఖ్యమని ఈ అధ్యాయము నిండా గట్టిగా చెప్పాడు స్వామి. అయినా ఈ సిద్ధులతో పనియేమి, ఇది కాలయాపనయే, వృథా (*కాలక్షపణ హేతవః* 11-15-33), భక్తిమార్గమునకు నన్ను పొందుటలో ఇవన్నీ అంతరాయములే అని శ్రీకృష్ణస్వామి తెలిపాడు (*అంతరాయాన్ వదంతి ఏతాన్ యుంజతో యోగం ఉత్తమమ్ । మయా సంపద్యమానస్య కాలక్షపణ హేతవః ॥* 11-15-33). (జీవిత పరీక్ష రాసేవాడు సినిమాలో ఆనందము పొందరాదు). ఈ సిద్ధులు, యోగము, సాంఖ్యము, ధర్మము మొదలగు వాటికి నేను ప్రభువును. జీవులలో జగత్తులో లోపల బయట వ్యాపించి ఉన్న నాకు తెలియనిది ఏమిలేదు అన్నాడు శ్రీకృష్ణస్వామి (*సర్వాసాం అపి సిద్ధీనాం హేతుః పతిర్ అహం ప్రభుః । అహం యోగస్య సాంఖ్యస్య ధర్మస్య బ్రహ్మవాదినామ్* 11-15-35, *అహమాత్మా అంతరో బాహ్యో అనావృతః సర్వదేహినామ్ । యథా భూతాని భూతేషు బహిరంతః స్వయం తథా* 11-15-36).

శ్రీకృష్ణుడి విభూతులు

ఉద్ధవుడు స్వామితో ఇలా పలికాడు – కృష్ణా! నీవు అనాదివి, సర్వాంతర్యామివి. పరిమితి లేనివాడవు, కొంచెపు బుద్ధిలేనివాడవు. సమస్తమునకు నీవే రక్షకుడవు, పోషకుడవు, సృష్టి లయకారకుడవు – (*త్వం బ్రహ్మ పరమం సాక్షాద్ అనాద్యంతం అపావృతమ్ । సర్వేషామపి భావానాం త్రాణ స్థితి అప్యయ ఉద్భవః ॥* 11-16-1). అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ సృష్టికి మూలము నీవని దుర్మార్గులు గుర్తించరు. నీ యథార్థరూపమును సద్ బ్రాహ్మణులు ఎరుగుదురు (*ఉచ్చ అవచేషు భూతేషు దుర్జ్ఞేయమ్ అకృతాత్మభిః । ఉపాసతే త్వాం భగవన్ యాథా తథ్యేన బ్రాహ్మణాః ॥* 11-16-2). స్వామి! నీవు రహస్యంగా అంతటా కలవు. జీవులలో ఉంటావు మరి వారిని పోషిస్తుంటావు. మేము నిన్ను చూడలేము. కాని నీవు మమ్ములను

ఎల్లప్పుడు చూస్తుంటావు. మోహితులమైన మాకు నీవు కన్పడవు (*గూఢశ్చరసి భూతాత్మా భూతానాం భూతభావన । న త్వాం పశ్యంతి భూతాని పశ్యంతం మోహితాని తే ॥*11-16-4).

అంతటా ఉంటూ అందర్నీ చూస్తుంటావు. నిన్ను ఏ ప్రాణులు చూడలేని పరిస్థితి మాది. కావున, నీ విభూతులు స్వర్గ మర్త్య పాతాళములలో కలవి, కనీసం అవ్వైనా చెప్పువింటాను. నీ పాదాలకు నమస్కరిస్తున్నా అంతా తెలియజేయగలవు (*యాః కాః చ భూమౌ దివి వై రసాయాం విభూతయో దిక్షు మహావిభూతే । తాః మహ్యం ఆఖ్యాహి అనుభావితాః తే నమామి తే తీర్థపదాంఘ్రిపద్మమ్*11-16-5).

శ్రీకృష్ణ భగవానుడిచే సమాధానము: ఓ ఉద్ధవా! ప్రశ్నలు బాగా వేసే పద్ధతి తెలిసినవాడా! (*ప్రశ్నం ప్రశ్నవిదాం వర* 11-16-6), కురుక్షేత్రయుద్ధారంభములో అర్జునుడు ఇదే ప్రశ్న అడిగాడు. బంధు వధ నిందనీయము అయినా అధర్మముయందు వారు ఆసక్తి అయినప్పుడు అది ధర్మమే అని తెలియజేసా. యుక్తి అయుక్తములను, యథార్థమైన తత్త్వాన్ని తెలిపాను. అది మళ్ళీ నీకు చెపుతాను (6 నుండి 8).

అన్ని జీవులకు ఆధారము, వారి హితవును చూసేది నేనే. జీవుల పుట్టుక పోషణ రక్షణ తదుపరి లయము అన్నియు నానుండే (*అహమాత్మా ఉద్ధవా అమీషాం భూతానాం సుహృత్ ఈశ్వరః । అహం సర్వాణి భూతాని తేషాం స్థితి ఉద్భవ అప్యయః* 11-16-9).

నేను జీవుల పరమగతిని, జీవులను నియంత్రించు కాలుడను, జీవుల గుణములను సమము చేయువాడను, జీవుల సహజగుణమైన ధర్మమును పెంచువాడను (*అహం గతిర్ గతిమతాం కాలః కలయతామహమ్ । గుణానాం చ అపి అహం సామ్యం గుణిని ఔత్పత్తికో గుణః ॥* 11-16-10).

గుణములతోగల వాటిలో వాటిని నడిపించు ప్రధాన సూత్రాత్మను (Main Formula), మహత్తరమైన వాటిలో గొప్పవాడను నేనే మరియు వాటిలోని మహత్తును నేనే, సూక్ష్మపదార్థములలో నేను జీవుడను, జయింప కఠినమైన వాటిలో మనస్సును నేను (*గుణినాం అపి అహం సూత్రం మహతాం చ మహాన్ అహమ్ । సూక్ష్మాణాం అపి అహం జీవో దుర్జయానాం అహం మనః ॥* - 11). అలాగే,

వేదాధ్యాపకులలో హిరణ్యగర్భుడను (బ్రహ్మను), అన్ని మంత్రాలలో త్రిమాత్రలతో కూడిన ఓంకారమును (అ+ఉ+మ), అక్షరములలో అకారమును ఛందస్సులలో గాయత్రీస్వరూపుడను అయి ఉన్నాను (*హిరణ్యగర్భో వేదానాం మంత్రాణాం ప్రణవః త్రివృత్ । అక్షరాణామకారః అస్మి పదాని ఛందసామహమ్ ॥* 11-16-12).

దేవతలలో ఇంద్రుడను, వసువులలో అగ్నిని, ఆదిత్యులలో విష్ణువును, రుద్రులలో నీలలోహితుడను (శివుడను) (*ఇంద్రః అహం సర్వదేవానాం వసూనాం అస్మి హవ్యవాట్ । ఆదిత్యానామహం విష్ణు రుద్రాణాం నీలలోహితః ॥* 11-16-13.

బ్రహ్మర్షులలో భృగువును, రాజర్షులలో మనువును, దేవర్షులలో నారదుడను, గోవులలో కామధేనువును, 11-16-14.

సిద్ధేశ్వరులలో కపిలుడను, పక్షులలో గరుడుడను, ప్రజాపతులలో దక్షుడను, పితృగుణములలో ఆర్యముడను, 11-16-15.

దైత్యులలో ప్రహ్లాదుడును, నక్షత్ర ఓషధులలో సోముడను, యక్షరాక్షసులలో కుబేరుడను, గజ రాజములలో ఐరావతమును, జల చరములలో వరుణుడను, దీప్తిశీలములలో సూర్యుడను, మనుష్యులలో భూపతిని, అశ్వములలో ఉచ్చైఃశ్రవమును, ధాతువులలో సువర్ణమును, దండించువారిలో యముడను, సర్పములలో వాసుకిని (11-16-16 నుండి 18).

నాగేంద్రులలో అనంతుడను, కోఅలు కొమ్ములు కలిగినవాటిలో సింహమును ఆశ్రమములలో సన్న్యాసమును, వర్ణములలో బ్రాహ్మణవర్ణమును 11-16-19.

తీర్థములలో, నదులలో గంగను, జలాశయములలో సముద్రమును, అస్త్ర శస్త్రములలో ధనుస్సును, ధనుర్ధారులలో త్రిపురారిని 11-16-20. (శివుడు తన ధనస్సును వాడి మయదానవునిచే ఆకాశమున నిర్మింపబడ్డ రాక్షస పురములను తన బాణములతో కప్పివేసినాడు).

నివాసస్థానములలో మేరువును, దుర్గమ స్థానములలో హిమాలయమును, వృక్షములలో అశ్వత్థమును (రావి), ఓషధులలో యవధాన్యమును 11-16-21.

పురోహితులలో వసిష్ఠుడను, వేదజ్ఞులలో బృహస్పతిని, సేనాపతులలో కార్తికేయుడను (సుబ్రహ్మణ్యేశ్వర స్వామిని), సన్మార్గ ప్రవర్తకులలో బ్రహ్మను 11-16-22.

యజ్ఞములలో వేదపాఠరూపస్వరూపుడను, వ్రతములలో అహింసావ్రతమును, శుచిగల పదార్థములలో వాయువును, అగ్ని, సూర్యుడు, జలము, వాక్కు నేను-23.

అష్టాంగ యోగములలో సమాధిస్వరూపుడను, విజయాభిలాషులలో రాజకీయ మంత్రాంగ స్వరూపుడను, సర్వకౌశలములలో ఆత్మవిద్యను, ఖ్యాతివాదులలో వికల్పస్వరూపుడను 11-16-24.

స్త్రీలలో శతరూపను, పురుషులలో స్వాయంభువ మనువును, మునులలో నరనారాయణుడను, బ్రహ్మచారులలో కుమారులు నావారు (సనకసనందన, etc.,) 11-16-25.

ధర్మములలో సన్యాసమును, క్షేమస్థానములలో ఆత్మజ్ఞానమును, గూఢమైన వాటిలో నిజాన్ని మౌనాన్ని, మిథునములలో ఆది ప్రజాపతిని బ్రహ్మను 11-16-26.

కాలచక్రములో సంవత్సరమును, ఋతువులలో వసంత ఋతువును, మాసములలో మార్గశీర్షమును, నక్షత్రములలో అభిజిత్తును 11-16-27.

యుగములలో కృతయుగమును, ధీరులగు ఋషులలో దేవలుడను, అసితుడను, వ్యాసులలో కృష్ణద్వైపాయన వ్యాసుడను, పండితులలోని పాండిత్యాన్ని (శుక్రాచార్యుడను) 11-16-28.

భగవానులలో వాసుదేవుడను, భాగవతులలో నీవు ఉద్ధవుడను నేనే, కింపురుషులలో హనుమంతుడను, విద్యాధరులలో సుదర్శనుడను 11-16-29.

రత్నములలో పద్మరాగమును, సుందరమైనవాటిలో పద్మకోశమును, దర్భజాతులలో కుశను, హవ్యములలో ఆవు నెయ్యిని 11-16-30.

వ్యాపారులలో నుండు సంపదను, కపటస్వభావులకు ద్యూతమును, కష్టములు సహించువారిలో క్షమాగుణమును, సాత్త్వికులలో నుండు సత్త్వగుణమును నేనే 11-16-31.

బలవంతులలో ఉండు ఉత్సాహము పరాక్రమము నేనే, సత్త్వగుణులలోని కర్మను నేను, నవసాత్వతమూర్తులలో వాసుదేవుడను 11-16-32.

గంధర్వులలో విశ్వావసుడను, అప్సరసలలో పూర్వచిత్తిని, పర్వతములలోని స్థిరత్వమును, పృథ్విలోని గంధమును నేను 11-16-33.

జలములోని రసమును, తేజస్సుగలవారిలో సూర్యుడను, సూర్యచంద్ర నక్షత్రములలోని వెలుగును నేను, ఆకాశములో శబ్దమును (శబ్దగుణకం ఆకాశం - Sound waves and Electromagnetic waves) 11-16-34.

బ్రాహ్మణ భక్తులలో బలిని, వీరులలో అర్జునుడను, ప్రాణులలో ఉత్పత్తి, పోషకుడను, ప్రళయుడను 11-16-35.

పాదములలోని గమనశక్తిని, వాక్కులోని మాటల అర్థాన్ని, పాయువులోని మల విసర్జన శక్తిని, హస్తములలోని గ్రహణశక్తిని, జననేంద్రియములోని ఆనందోపభోగశక్తిని, త్వక్కులోని స్పర్శశక్తిని, నేత్రములలోని దర్శనశక్తిని, నాలుకలోని ఆస్వాదశక్తిని, చెవులలోని శ్రవణశక్తిని, నాసికలోని ఆఘ్రాణశక్తిని నేను. ఇలా సర్వ ఇంద్రియములకు భోగించగలిగెడి శక్తి నా నుండే (*గతి ఉక్తి ఉత్సర్గ ఉపాదానం ఆనన్ద స్పర్శ లక్షణమ్ । ఆస్వాద శ్రుతి అవఘ్రాణం అహం సర్వ ఇంద్రియ ఇంద్రియమ్ ॥* 11-16-36).

రూపరసగంధస్పర్శశబ్దములను పంచ తన్మాత్రలు, అహంకారము, మహత్తత్త్వము, పంచ మహాభూతములు, ఏకాదశేంద్రియములు, జీవులు, ప్రకృతి, సత్త్వరజస్తమస్సులను గుణములును మరియు పరతత్త్వము గూర్చి చెప్పబడినదంతయు మరియు దీనిని తెలుసుకొను జ్ఞానఫలము అన్నియు నా నుండియే (*పృథివీ వాయుః ఆకాశః ఆపః జ్యోతిః అహం మహాన్ । వికారః పురుషః అవ్యక్తం రజః సత్త్వం తమః పరమ్। అహం ఏతత్ ప్రసంఖ్యానం జ్ఞానం తత్త్వవినిశ్చయః ॥* 11-16-37).

పరమేశ్వరునిగా నేను జీవులకు, గుణములకు, త్రిగుణరహితుడనై సర్వస్వమై ఉన్నాను. నేను లేకుండా ఇది ఏదియు నడవదు, లేదు (*మయా ఈశ్వరేణ జీవేన గుణేన గుణినా వినా । సర్వ ఆత్మనా అపి సర్వేణ భావః న విద్యతే క్వచిత్ ॥* 11-16-38).

కాలానుగుణంగా సృష్టి చేస్తాను. అయినను అసంఖ్యాకములగు బ్రహ్మాండములను సృష్టించు నా విభూతులను లెక్కపెట్టజాలను (*సంఖ్యానం పరమ అణూనాం కాలేన క్రియతే మయా । న తథా మే విభూతీనాం సృజతః అండాని కోటిశః ॥* 11-16-39).

అలాగే, నేను లేని పదార్థము లేదు. అసంఖ్యాకములైన బ్రహ్మాండాలు నా విభూతులు – 39. ప్రతీ వస్తువులోని గుణము నా వల్లనే. ఎక్కడైతే తేజస్సు, శ్రీ, కీర్తి, ఐశ్వర్యము, హ్రీ, త్యాగము, సౌందర్యము, సౌభాగ్యము, పరాక్రమము, తితిక్ష, విజ్ఞానము కనబడుతుందో అది నా వల్ల అని గ్రహించు (*తేజః శ్రీః కీర్తిరైశ్వర్యం హ్రీస్త్యాగః సౌభగం భగః । వీర్యం తితిక్షా విజ్ఞానం యత్ర యత్ర స మే అంశకః ॥* 11-16-40). అయితే ఇవన్ని నా మనో వికారములే. పరమార్థమైనవి కావు. ఇవి వాక్కుల ద్వారా వర్ణితములైన భౌతిక విభూతులు మాత్రమే (*ఏతాః తే కీర్తితాః సర్వాః సంక్షేపేణ విభూతయః । మనః వికారాః ఏవ ఏతే యథా వాచా అభిధీయతే ॥* 11-16-41). కావున, నీవు చేయవలసిందల్లా అంతటా నన్నే చూస్తూ, నీ మనస్సును, వాక్కును, ప్రాణములను, ఇంద్రియములను నాయందు ఉంచుము. బుద్ధిని వాడి ఆలోచించి సద్బుద్ధి కలిగి ఇంద్రియములను నియంత్రించుము. ఇలా చేయడం వల్ల మరల సంసారమార్గమున పడవలసిన అవసరము ఉండదు (*వాచం యచ్ఛ మనః యచ్ఛ ప్రాణాన్ యచ్ఛ ఇంద్రియాణి చ । ఆత్మానం ఆత్మనా యచ్ఛ న భూయః కల్పసే అధ్వనే ॥* 42). బుద్ధి ద్వారా వాక్కు మనస్సులను నాకై వినియోగించకుండా చేసే పూజలు, దానములు, తపములు, అనుష్ఠానములు అన్ని వ్యర్థమే. అవి పచ్చికుండలో పోసిన నీటితో సమానము (*యో వై వాఙ్మనసీ సమ్యక్ అసంయచ్ఛన్ ధియా యతిః ॥ తస్య వ్రతం తపో దానం స్రవతి ఆమ ఘటాంబువత్ ॥* 11-16-43). అందువలన నా భక్తుడు భక్తియుక్తమగు బుద్ధి ద్వారా వాక్కును, మనస్సును, ప్రాణములను నాకై వినియోగించి, నాయందు ఉంచి మానవ జీవిత సాఫల్యమును పొందుతాడు (*తస్మాద్ వచోమనః ప్రాణాన్ నియచ్ఛేత్ మత్పరాయణః । మద్భక్తియుక్తయా బుద్ధ్యా తతః పరిసమాప్యతే ॥* 11-16-44).

శ్రీ ఉద్ధవుడిచే ప్రశ్న: స్వామీ! ఏ స్వధర్మానుష్ఠానము చేయడం వల్ల నీ భక్తి లభిస్తుందో తెలియజేయగలవు (*యథా అనుష్ఠీయమానేన త్వయి భక్తిర్ నృణాం భవేత్ । స్వధర్మేణ అరవిందాక్ష తత్ సమ ఆఖ్యాతు మర్హసి ॥* 11-17-2). ఈ ధర్మమును నీవు పూర్వకాలమున హంస రూపములో (హంసగీతలు) బ్రహ్మకు ఉపదేశించినవి కాలక్రమేణ నష్టమైపోయినాయి. ఈ ధర్మాన్ని బోధించేవాడవు, రక్షించేవాడవు, తెలిసినవాడవు నీవు. నీవు వెళ్ళిపోయిన తర్వాత ఇక్కడ చెప్పేవారు లేరు. ఇదేకాదు వేదమూర్తులు గల బ్రహ్మసభ కూడా నీవు లేకపోయిన వెలవెలబోతుంది (*వక్తా కర్తా అవితా న అన్యః ధర్మస్య అచ్యుత తే భువి । సభాయాం అపి వైరించ్యాం యత్ర మూర్తిధరాః కలాః ॥* 11-17-5, *కర్త్రా అవిత్రా ప్రవక్త్రా చ భవతా మధుసూదన। త్యక్తే మహీతలే దేవ వినష్టం కః ప్రవక్ష్యతి ॥* 11-17-6). కావున భక్తిలక్షణములు ఇప్పటి కాలంలో ఎవ్వరికి ఎట్లా అన్వయిస్తారో తెలియజేయగలవు (*తత్ త్వం నః సర్వధర్మజ్ఞ ధర్మః త్వత్ భక్తి లక్షణః । యథా యస్య విధీయేత తథా వర్ణయ మే ప్రభో ॥* 11-17-7). (ఇవి తెలియజేస్తే ఉద్ధవుడు తీర్థయాత్రలు చేసే సమయంలో అందరికి బోధ చేస్తాడు. ఇది గ్రహించిన కృష్ణస్వామి సమాధానము మొదలుపెట్టాడు).

వర్ణాశ్రమ - గృహస్థాశ్రమ ధర్మాలు: శ్రీకృష్ణ భగవానుడు తెలుపుట

ధర్మాచరణ ఒక్కటే జీవులకు శ్రేయస్సు కలుగజేస్తుంది. కావున వర్ణాశ్రమ నియమాలు ఆచారాలు ధర్మాలు తెలియజేస్తూ (*శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ - ధర్మ్యః ఏషః తవ ప్రశ్నః నైఃశ్రేయసకరః నృణామ్ । వర్ణ ఆశ్రమ ఆచారవతాం తం ఉద్ధవ నిబోధ మే ॥* 11-17-9). సృష్టి మొదటి యుగము కృతయుగము. జీవరాసులు ఉత్తమమైన మానవ శరీరములు పొంది జ్ఞానులై ఉండిరి. వారికి వర్ణాశ్రమములు (బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర వర్ణములు) లేవు. అందరూ ఒకే వర్ణము - హంస వర్ణమునకు చెందినవారు. వారు జన్మచేతనే అనన్య భక్తి జ్ఞానములు కలిగినవారైరి, కృతకృత్యులు - అందుకే కృతయుగము అన్నారు (*ఆదౌ కృతయుగే వర్ణో నృణాం హంస ఇతి స్మృతః, కృతకృత్యాః ప్రజా జాత్యా తస్మాత్ కృతయుగం విదుః* 11-17-10). అప్పుడు వేదనాదం ఘోషిల్లింది. వేదములు అగ్రస్థానములో నిలిచాయి. ఇలా ఆనందకరముగా ఉన్న భగవత్ జీవాంశలు కృతయుగంలో ధర్మము నాలుగు పాదములతో విరాజిల్లడం (100% ధర్మ), ధర్మము 4 పాదములుకల వృషభముగా ప్రకటమైంది, దానిని అందరూ ఉపాసించారు. సత్యయుగమున తపోనిష్ఠులు, పాపరహితులు, ఏకవర్ణము కలవారు, కావున అందరూ హంసలే. కావున నన్ను ఉపాసించారు- (*వేదః ప్రణవ ఏవాగ్రే ధర్మో అహం వృషరూపధృత్ । ఉపాసతే తపోనిష్ఠా హంసం మాం ముక్తకిల్బిషాః ॥* 11-17-11) (This is the default stage of jivas as kindly placed in by the Lord). జీవాంశలు భగవత్ అంశలైనా, వీటికి అహంకారము - నేను గొప్ప అనే భావన వచ్చే అవకాశము ఉంది. ఇవి ఎప్పుడైతే స్వామిని మరచి కర్మలు ఆచరించడం మొదలుపెడతాయో అహంకారము వల్ల తప్పటడుగులు వేస్తూ, వారికి ఇచ్చిన జ్ఞానం మరవడమే అజ్ఞానం-అవిద్యలకు హేతువు అయింది. ఇదే జరిగింది త్రేతాయుగము వచ్చేటప్పటికి - బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ వైశ్య, శూద్ర జాతులుగా వారి బుద్ధి, గుణములు, కర్మలు - క్రియలు అనుసరించి దిగజారిపోయినారు. వీరికి అర్థమయ్యేవిధంగా వేదజ్ఞానమును ఋక్ సామయజుర్వేదములుగా విభజింపబడి నా హృదయము నుండి విలసిల్లాయి. నేను యజ్ఞత్రయముగా పేర్కొనబడ్డాను. వీరే స్వామి విరాట్‌రూపము - ముఖమునుండి బ్రాహ్మణులు, బాహువుల నుండి క్షత్రియులు, ఊరువుల నుండి వైశ్యులు, పాదములనుండి శూద్రులుగా ఆవిర్భవించారు. వారు, వారి వారి వర్ణాశ్రమ ఆచార వ్యవహారములచే గుర్తింపబడ్డారు (*త్రేతాముఖే మహాభాగ ప్రాణాత్ మే హృదయాత్ త్రయీ । విద్యా ప్రాదురభూత్ తస్యాః అహం ఆసం త్రివృత్ మఖః ॥* 11-17-12, *విప్ర క్షత్రియ విట్ శూద్రాః ముఖ బాహు ఊరు పాదజాః । వైరాజాత్ పురుషాత్ జాతాః యే ఆత్మ ఆచార లక్షణాః ॥* 11-17-13). త్రేతాయుగమునందు కృతయుగములో ఆచరించిన తపస్సును వదలి యజ్ఞాదికర్మలయందు ఆసక్తి చూపారు. అలాగే గృహస్థ ఆశ్రమము నా పిరుదుల నుండి, బ్రహ్మచర్య ఆశ్రమము నా హృదయమునుండి, వానప్రస్థ ఆశ్రమము నా వక్షస్థలము నుండి, సన్యాస ఆశ్రమము నా శిరస్సు నుండి ఏర్పడి విరాట్‌పురుషుని అంగములైనవి (*గృహ ఆశ్రమః జఘనతః బ్రహ్మచర్యం హృదః మమ । వక్షఃస్థలాత్ వనే వాసః సన్న్యాసః శిరసి స్థితః ॥* 11-17-14). నానా విధములగు మానవసంఘ వర్ణాశ్రమములు ఎలా ఏర్పడ్డాయో ఇక్కడ స్వామి తెలియజేయు-

చున్నాడు. వ్యక్తి గతపూర్వజన్మ స్థితి స్వభావమునననుసరించి ఈ జన్మ గతిని పొందును అలా నీచ ఉచ్చ ప్రకృతుల ననుసరించి వారి వారి కర్మానుసారముగా ఉచ్చ నీచ యోనులలో జన్మిస్తాడు జీవుడు. అనగా వర్ణాశ్రమములలో గల మానవుల స్వభావములననుసరించి మరుజన్మలో విరాట్‌పురుషుని ఆ యా ఉత్పత్తి స్థానములైన అవయములనుండి మానవులు (తల్లిదండ్రులు యోనుల ద్వారా) ఆ యా వర్ణాశ్రమాలలో జన్మిస్తారు. (వారి వారి ధర్మాచరణను బట్టి జీవులకు ఆ యా ఉచ్చ నీచ జన్మలు వస్తాయి. జీవుడు తెచ్చుకున్న నిజస్వభావము – వాసనలను బట్టే గుణములను పొందినా, తల్లిదండ్రుల పెంపకము కూడా వారి వృద్ధిలో ప్రభావము చూపుతుంది. ఉదా॥ దొంగతనము చేయు స్వభావము గలవానిని చిన్నప్పటి నుండే తల్లిదండ్రులు శ్రద్ధతో ధర్మాచరణ బోధనలు చేయుచూ పెంచిన అట్టివాడు కార్యాకార్యాచరణలో వివక్షత చూపుతూ చిన్న చిన్న దొంగతనాలతోనే సరిబుచ్చుకుంటాడు. ఆ తర్వాత అది కూడా మానేసి సజ్జనుడిగా బ్రతికే అవకాశము గలదు. అట్టివాడు మరుజన్మలో ఉచ్చమైన జన్మ పొందగలడు. అన్ని వర్ణాశ్రమాలలో మంచిచెడు వారు అందుకే కనబడతారు. నీచస్థానములో గల మానవ శరీరమున గల పాదములు కూడా ముఖ్యమైనట్లుగా, స్వామిని చేరుటకు అన్ని వర్ణ ఆశ్రమవాసులు ధర్మాచరణ చేసిన అందరూ సమానులే, అర్హులే, గౌరవింపదగ్గవారే అని గ్రహించాలి) (*వర్ణానాం ఆశ్రమాణాం చ జన్మభూమి అనుసారిణీ । ఆసన్ ప్రకృతయః నృణాం నీచైః నీచ ఉత్తమ ఉత్తమాః ॥* 11–17–15).

బ్రాహ్మణునిగా జన్మించినవారి స్వభావము: శమము (శాంతి), దమము (ఇంద్రియనిగ్రహము), తపస్సు, శౌచము, సంతోషము, క్షాన్తిః (క్షమ), ఆర్జవం (ఋజుస్వభావము, సరళత్వము), నాయందలిభక్తి, దయ, సత్యము, ఇవి అన్నియు బ్రాహ్మణ లక్షణములు (*శమో దమస్ తపః శౌచం సంతోషః క్షాంతిర్ ఆర్జవమ్ । మద్‌భక్తిశ్చ దయా సత్యం బ్రహ్మ ప్రకృతయః తు ఇమాః* – 16).

క్షత్రియుడిగా జన్మించినవారి స్వభావము: *తేజో బలం ధృతిః (సంకల్పము, ధైర్యము) శౌర్యం తితీక్షా, ఔదార్యం ఉద్యమః । స్థైర్యం బ్రహ్మణ్యమైశ్వర్యం* (బ్రాహ్మణుని మేలుకోరుట) *క్షత్రప్రకృతయః తు ఇమాః* (11–17–17).

వైశ్య వర్ణ స్వభావములు: ఆస్తిక్యం (*వేద నాగరికతయందు శ్రద్ధ) దాననిష్ఠా చ అదంభో బ్రహ్మ సేవనమ్ (బ్రాహ్మణ సేవ)। అతుష్టిర్ అర్థో ఉపచయైర్ (ధనం ఎంత సంపాదించినా సంతుష్టి చెందకుండుట) వైశ్య ప్రకృతయః తు ఇమాః ॥* 11–17–18).

శూద్ర వర్ణ స్వభావములు: *శుశ్రూషణం ద్విజగవాం దేవానాం చ అపి అమాయయా (నిష్కపటముగా) తత్ర లబ్ధేన సంతోషః శూద్ర ప్రకృతయః తు ఇమాః* (19).

అంత్యజుల (చండాలుర) లక్షణాలు: అశౌచము, అసత్యము, చౌర్యము, నాస్తిక్యము, వృథాకలహము, కామము, క్రోధము, అత్యాశ, విషయతృష్ణ ఇవి పంచముల స్వభావము (*అశౌచం అనృతం స్తేయం నాస్తిక్యమ్ శుష్కవిగ్రహః । కామః క్రోధశ్చ తర్షశ్చ స్వభావో అన్తే అవసాయినామ్* – 20).

అన్ని వర్ణములవారికి ఉండవలసినవి: అహింసా, సత్యము, నీతి (అస్తేయము), అకామము, అక్రోధము, అలోభము, సర్వభూతములయందు దయ మొదలగునవి సర్వ వర్ణముల వారి ధర్మములు. అహింసను స్థాపించుటకు వాడబడేదే సత్యము. *(అహింసా సత్యం అస్తేయం (నీతి) అకామక్రోధలోభతా । భూతప్రియహితేహా చ ధర్మోఽయం సార్వవర్ణికః ॥* 11-17-21). (అహింసా స్థాపనకై ఒక్కోసారి యుద్ధములు వస్తుంటాయి. అట్టి ధర్మయుద్ధమే కురుక్షేత్రసంగ్రామము. అహింసా స్థాపనకై ధర్మరాజు అబద్ధము ఆడినట్లుగా కన్పడుతుంది. కృష్ణస్వామి తాను ఆయుధము పట్టను అని ప్రతిజ్ఞ చేసి ఆయుధం పట్టినట్లుగా కన్పడుతుంది- *అహింసా వై పరమో ధర్మః*).

సర్వ ఆశ్రమ నియమాలు (బ్రహ్మచర్య, గృహస్థ, వానప్రస్థ, సన్న్యాస ఆశ్రమాలు): ద్విజులు (బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్యులు)-వంశవృద్ధి:

గర్భాధానసంస్కారము - ఉపనయనము - వేద అధ్యయనము గురు కులములో సంధ్యోపాసన - గాయత్రి జపము, ద్విజులకు ముఖ్యమైనవి (11-17-22 నుండి 25). అగ్ని, సూర్య, గురు, గోవు, బ్రాహ్మణ, గౌరవనీయులైన వృద్ధులు, దేవతలు - వీరందరి పూజలు చేసుకోవాలి. సంధ్యాకాలములలో మౌనముగా గాయత్రిమంత్రము జపించాలి *(అగ్ని అర్క ఆచార్య గో విప్ర గురు వృద్ధ సురాన్ శుచిః । సమాహిత ఉపాసీత సంధ్యే ద్వే యతవాక్ జపన్ ॥* 11-17-26).

ఆచార్యుడు నా స్వరూపమే అని గౌరవించాలి. ఆచార్యుని ఎన్నడును అవమానింపరాదు, సామాన్యునిగా తలచరాదు, ఆయన యందు అసూయ చెందరాదు. ఆచార్యుడు సర్వదేవతల ప్రతినిధి అని గుర్తించాలి *(ఆచార్యం మాం విజానీయాత్ న అవమన్యేత కర్హిచిత్ । న మర్త్య బుద్ధ్యా అసూయేత సర్వదేవమయో గురుః ॥* 11-17-27). గురుశుశ్రూష చేసుకోవాలి. (*సాయం ప్రాతః ఉపానీయ భైక్షం తస్మై నివేదయత్ । యత్ చ అన్యత్ అపి అనుజ్ఞాతం ఉపయుంజీత సంయతః ॥* 11-17-28, *శుశ్రూషమాణ ఆచార్యం సదా ఉపాసీత నీచవత్ । యాన శయ్యా ఆసన స్థానైః న అతి దూరే కృత అంజలిః ॥* 11-17-29, *ఏవం వృత్తః గురుకులే వసేత్ భోగ వివర్జితః । విద్యా సమాప్యతే యావత్ బిభ్రత్ వ్రతం అఖండితమ్ ॥* 11-17-30). వీలయినచో గృహస్థాశ్రమము అంటక అఖండ బ్రహ్మచర్య వ్రతమును స్వీకరించి కల్మషము లేక వేదప్రచార పీఠమును అలంకరించవచ్చును (*యది అసౌ ఛందసాం లోకం ఆరోక్ష్యన్ బ్రహ్మవిష్టపమ్ । గురవే విన్యసేత్ దేహం స్వ అధ్యాయ అర్థం బృహత్ వ్రతః ॥* 11-17-31, *అగ్నౌ గురౌ ఆత్మని చ సర్వభూతేషు మాం పరమ్ । అపృథగ్ధీః ఉపాసీత బ్రహ్మవర్చస్వీ అకల్మషః ॥* 11-17-32).

స్త్రీల యందు ప్రవర్తన (బ్రహ్మచారులకు సన్యాసులకు శిక్షణ):

స్త్రీలను చూచుట, స్పృశించుట, వారితో సంభాషించుట, పరిహసించుట నిషేధము. మైథునములో నెలకొనినట్టి జంతువులను, ఇతర ప్రాణులను కూడా చూడరాదు *(స్త్రీణాం నిరీక్షణ స్పర్శసంలాప క్ష్వేళన ఆదికమ్ । ప్రాణినో మిథునీ భూతాన్ అగృహస్థో అగ్రతః త్యజేత్ ॥* 11-17-33).

శౌచము, ఆచమనం, స్నానసంధ్యలు, ఉపాసన, నా అర్చన, తీర్థసేవనము, జపములు చేసుకుంటూ అంటరానివాటిని తాకరాదు. తినకూడనివి తినరాదు. వృథా కాలక్షేపమునకై సంభాషించరాదు (*అస్పృశ్యా అభక్ష్యా అసంభాష్యవర్జనమ్* 11-17-34). అన్నింటిలో నేను ఉన్నానని నన్ను చూడు, మనస్సు, వాక్కు శరీరములను అదుపులో ఉంచు (*మద్భావః సర్వభూతేషు మనో వాక్కాయ సంయమః* 11-17-35). సకల ఆశ్రమవాసులు ఈ నియమాలను పాటిస్తూ అన్నింటా అంతటా ఏది చూసినా నా స్వరూపమే అనే భావన కలిగి (విరాట్ రూపమని తలచి) మనస్సు, వాక్కు శరీరములను నియంత్రించుకోవాలి (*శౌచం ఆచమనం స్నానం సన్ధ్యా ఉపాసనం మార్జవమ్ । తీర్థసేవా జపః అస్పృశ్య అభక్ష్య, అసంభాష్య వర్జనమ్ ॥* 11-17-34, *సర్వ ఆశ్రమ ప్రయుక్తః అయం నియమః కులనన్దన । మత్ భావః సర్వభూతేషు మనః వాక్ కాయ సంయమః ॥* 11-17-35). ఈ నియమములను వ్రతముగా ఆచరించు బ్రాహ్మణుడు తేజస్సును పొంది, అట్టి నా భక్తుడు ఆ తీవ్ర తపస్సువల్ల కర్మాశయమును దగ్ధముచేసి పవిత్రుడవుతాడు (*ఏవం బృహత్ వ్రత ధరః బ్రాహ్మణః అగ్నిః ఇవ జ్వలన్ । మత్ భక్తః తీవ్రతపసా దగ్ధ కర్మ ఆశయః అమలః ॥* 11-17-36).

అఖండ బ్రహ్మచర్యవ్రతమును జీవితాంతము చేయనక్కరలేదు అనుకొనేవారు గృహస్థాశ్రమమున ప్రవేశించవచ్చును. అట్టివారు వేదాధ్యయన అనంతరము, గురుదక్షిణ సమర్పించి, గురు అనుమతితో స్నాతకము చేసుకోవలెను (బ్రహ్మచారి స్నానము చేయవలెను, జట్టు దువ్వుకొనవలెను, చక్కని వస్త్రములను ధరించవలెను 37).

ఈ విధముగా వేదాధ్యయనము చేసిన బ్రహ్మచారి గృహస్థాశ్రమమును లేక నేరుగా సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించవచ్చును. లేక బ్రహ్మచర్యాశ్రమమునుండి గృహస్థాశ్రమము మరి దాని నుండి వానప్రస్థాశ్రమము, దాని నుండి సన్యాసాశ్రమము ఇలా అంచెలంచెలుగా ఎదుగవచ్చును. ఏది ఏమైనను నన్ను శరణు వేడక ఉండరాదు. అనగా అన్ని ఆశ్రమస్థానములలో ద్విజులు నన్ను ఎల్లప్పుడు తలచుచునే ఉండవలెను (*గృహం వనం వా ఉపవిశేత్ ప్రవ్రజేత్ వా ద్విజ ఉత్తమః । ఆశ్రమాత్ ఆశ్రమం గచ్ఛేత్ న అన్యథా మత్ పరః చరేత్ ॥* 11-17-38).

వివాహమాడుట: నిష్కాముడైన బ్రహ్మచారి వానప్రస్థ, సన్న్యాసాశ్రమములోనికి వెళ్ళవచ్చును. లేనిచో తన కంటె తక్కువ వయస్సు గల కన్యను, సర్వ ఉత్తమురాలు, ఒకే వర్ణమునకు చెందిన కన్యను స్వీకరించాలి (*గృహ అర్థీ సదృశీం భార్యాం ఉద్వహేత్ అజుగుప్సితామ్ । యవీయసీం తు వయసాం తా సవర్ణాం అనుక్రమాత్ ॥* 11-17-39).

గృహస్థ బ్రాహ్మణ ధర్మాలు: ద్విజులైన బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులు- యజ్ఞనిర్వహణ, వేదాధ్యయనము, దానములు చేయవలెను. కాని బ్రాహ్మణులు మాత్రమే అధ్యాపన (Teaching), యజన (పౌరోహిత్యము), ప్రతిగ్రహణమునకు (దానము పట్టుట) అర్హులు (*ఇజ్యా అధ్యయన దానాని సర్వేషాం చ ద్విజన్మనామ్ । ప్రతిగ్రహః అధ్యాపనం చ బ్రాహ్మణస్య ఏవ యాజనమ్ ॥* 11-17-40). వీటి అన్నింటికంటే శిలావృత్తి

ఉత్తమము. బ్రాహ్మణుడు దానము తీసికొనుట యనువృత్తి తపస్సును, తేజస్సును, యశస్సును హరించునని భావించినచో అధ్యాపన, (యజ్ఞ నిర్వహణముల ద్వారా తనను పోషించుకొనవలెను. ఈ రెండు కర్మలు గూడా కాలహరణములే అని భావించినచో శిలావృత్తి (ధాన్యమును గోసిన తరువాత పొలముల క్రింద పడిన గింజలను ఏరికొనుట, మార్కెట్‌లలో వదిలిన కూరగాయలను తినుట మొదలగునవి) ద్వారా విరక్తి బ్రాహ్మణులు, బాబాజీలు జీవనమును గడుపుకొనుచూ ధ్యానమార్గమున సంచరించవలెను (*ప్రతిగ్రహం మన్యమానః తపః తేజః యశః నుదమ్ । అన్యాభ్యాం ఏవ జీవేత శిలైః వా దోషదృక్ తయోః ॥* 11-17-41). బ్రాహ్మణుడు తన దేహమును నీచమైన కామభోగములకు వాడరాదు. కఠినమైన నియమనిష్ఠలను అనుసరించి తపస్సుతో జన్మనాచరించిన పరలోకమున అనంత సుఖములు పొందవచ్చును (*బ్రాహ్మణస్య హి దేహో అయం క్షుద్రకామాయ న ఇష్యతే । కృచ్ఛ్రాయ తపసే చ ఇహ ప్రేత్య అనంత సుఖాయ చ ॥* 11-17-42).

గృహస్థ ఆశ్రమమునందే ముక్తి పొందాలంటే?: ఉంఛవృత్తి, నిష్కామభావన, ఆతిథ్యము, నాయందుభక్తి, ధర్మజీవనము, భోగములయందు అనాసక్తి ఉన్న గృహమునందే మోక్షము పొందగలరు (*శిల ఉంఛవృత్త్యా పరితుష్టచిత్తో ధర్మం మహాన్తం విరజం జుషాణః । మయి అర్పిత ఆత్మా గృహ ఏవ తిష్ఠన్ న అతిప్రసక్తః సముపైతి శాంతిమ్ ॥* 11-17-43). ఇట్టి భక్తులను వారిని కాపాడేవారిని నేను సమస్త ఆపదల నుండి కాపాడుతాను. ఇది ఎలా అంటే సముద్రమున పడ్డవారిని పడవ రక్షించు విధమున నేను వీరందరిని కాపాడుతాను (కృష్ణవచనము - *సముద్ధరన్తి యే విప్రం సీదన్తం మత్పరాయణమ్ । తాన్ ఉద్ధరిష్యే న చిరాత్ ఆపద్భ్యః నౌః ఇవ అర్ణవాత్ ॥* 11-17-44).

క్షత్రియుల ధర్మములు: సర్వ ప్రజలను రక్షించుట (11-17-45,46). రక్షణలేని బ్రాహ్మణుడు వైశ్యవృత్తిని లేక క్షత్రియవృత్తిని స్వీకరించవచ్చు. అంతేకాని బ్రాహ్మణుడు యజమాని వద్ద కుక్కలా బ్రతకరాదు (*న శ్వ వృత్త్యా*). అనగా నీచవృత్తిని స్వీకరించరాదు (*సీదన్ విప్రో వణిక్ వృత్త్యా పణ్యైరేవాపదం తరేత్ । ఖడ్గేన వా ఆపదాక్రాన్తో న శ్వవృత్త్యా కథంచన ॥* 47). క్షత్రియుడు, వైశ్యుడు కూడా ఆపత్కాలములో ఇతర వర్ణముల పనిచేయవచ్చును. అంతేకాని ఆపద తొలగినంతనే స్వవృత్తిని స్వీకరించాలి. కుక్కలాంటి నీచవృత్తి స్వీకరించరాదు (*వైశ్యవృత్త్యా తు రాజన్యో జీవేన్మృగయయా ఆపది । చరేద్వా విప్రరూపేణ న శ్వవృత్త్యా కథంచన ॥, శూద్రవృత్తిం భజేత్ వైశ్యః శూద్రః కారుకటక్రియామ్ । కృచ్ఛ్రాన్ ముక్తో న గర్హ్యేణ వృత్తిం లిప్సేత కర్మణా ॥* 48,49).

వేదాధ్యయనముచే ఋషులను, స్వధామంత్రములచే పితృదేవతలను, అన్నముతో మనుష్యులైన అతిథులను, ఇతర ప్రాణులను నా రూపములుగా చూస్తూ గృహస్థులు ఆరాధించవలెను (*వేద అధ్యాయ స్వధా స్వాహా బలి అన్న ఆద్యైః యథా ఉదయమ్ । దేవ ఋషి పితృ భూతాని మత్ రూపాణి అను అహం యజేత్ ॥* 11-17-50).

యథాశక్తిగా యజ్ఞాదికర్మలు ఆచరించు, ధనమునకై శిష్యులను పీడించరాదు. న్యాయమైన కర్మల ద్వారా ధనము సంపాదించుచూ వచ్చినదానితో తృప్తిచెందు *(యదృచ్ఛయా ఉపపన్నేన శుక్లేన ఉపార్జితేన (white Money) వా । ధనేన అపీడయన్ భృత్యాన్ న్యాయేన ఏవ ఆహరేత్ క్రతూన్ ॥* 11-17-51). గృహస్థునకు గృహమునందు రక్తి ఉండరాదు. అనగా ఇది నశ్వరమయ్యేది అనే బుద్ధితో మెలగాలి (*కుటుంబేషు న సజ్జేత న ప్రమాద్యేత్ కుటుంబీ అపి । విపశ్చిత్ నశ్వరం పశ్యేత్ అదృష్టం అపి దృష్టవత్ ॥* 11-17-52). భార్యాపుత్రులు, బంధువుల సాంగత్యము, సత్రంలో ప్రయాణీకుల కలయిక లాంటిది అని గ్రహించు (*పుత్ర దార ఆప్త బంధూనాం సంగమః పాన్థ సంగమః । అనుదేహం వియన్తి ఏతే స్వప్నః నిద్రా అనుగః యథా॥* 11-17-53). అతిథిలాగా గృహము నందుండి, అనాసక్తభావముతో గృహమునందు మోహములేకుండా, నిర్మోహముతో ప్రవర్తిస్తూ, నిరహంకారముతో ప్రవర్తిస్తూ గృహబంధాన్ని విడువుము *(ఇత్థం పరిమృశన్ ముక్తో గృహేషు అతిథివత్ వసన్ । న గృహైర్ అనుబధ్యేత నిర్మమో నిరహంకృతః ॥* 11-17-54). చక్కటి కర్మల ద్వారా గృహస్థ జీవనము గడుపుచూ సంతానమును ధర్మాచరణలో ఉంచి గృహస్థజీవనము గడపవచ్చును. లేక ఆపై వానప్రస్థ, సన్యాసములను స్వీకరించవచ్చును (*కర్మభిః గృహమేధీయైః ఇష్ట్వా మామ్ ఏవ భక్తిమాన్ । తిష్ఠేత్ వనం వా ఉపవిశేత్ ప్రజావాన్ వా పరివ్రజేత్ ॥* 11-17-55).

పిసినారి, మూఢుడు, స్త్రీవశుడు, వివేకశూన్యుడు, పుత్ర విత్తాధిరక్తి కలవాడు, "నాది, నేను" అను అహంకారముతో బంధింపబడతాడు. నేను చస్తే నా భార్యాపిల్లల జీవనము ఎట్లా అంటాడు? ఇలా ఆలోచించేవాడు, నా భక్తిని చేయలేడు మరియు మరణానంతరము అజ్ఞానపు తమోలోకాలను, జన్మలను పొందుతాడు (*యః తు ఆసక్త మతిః గేహే పుత్ర విత్త ఏషణ ఆతురః । స్త్రైణః కృపణ ధీః మూఢః మమ అహం ఇతి బధ్యతే ॥, అహో మే పితరౌ వృద్ధౌ భార్యా బాల ఆత్మజా ఆత్మజాః । అనాథాః మాం ఋతే దీనాః కథం జీవన్తి దుఃఖితాః ॥, ఏవం గృహ ఆశయ ఆక్షిప్త హృదయః మూఢధీః అయమ్ । అతృప్తః తాన్ అనుధ్యాయన్ మృతః అన్ధం విశతే తమః ॥* 11-17-56 నుండి 58 వరకు).

వానప్రస్థాశ్రమ పద్ధతి - ధర్మాలు - లక్షణాలు

ఇది మానవ జీవితములో మూడవ దశ. భార్యను పుత్రుల రక్షణలో ఉంచి లేదా తీసుకొని గృహము వదలి, ఊరు వదలి తీర్థ స్థలాలలో లేక అడవి ప్రాంతాలలో నివసించాలి (11-18-1). కందమూలములను, ఫలములను సేవించాలి (2). తలవెంట్రుకలను, గడ్డము, మీసములను, తీసుకొనవలసిన అవసరము లేదు. రోజుకు మూడుసార్లు స్నానము చేయాలి. నేలపై పడుకోవాలి. వర్షశీత ఉష్ణములను సహించాలి. అగ్ని పక్వమైన ఆహారమును తీసుకొనవచ్చును. వేదములలో చెప్పినట్లుగా యజ్ఞాదులలో జంతుబలి చేయరాదు. చరు (చిరుధాన్యములు), అడవి బియ్యముతో (దుస్సబియ్యము) తయారుచేసిన యజ్ఞాహుతులను మాత్రమే (పురోడాశైః) యజ్ఞములలో వాడాలి (*వన్యైః చరు పురోడాశైః నిర్వపేత్ కాలచోదితాన్। న తు శ్రౌతేన పశునా మాం యజేత వన ఆశ్రమీ ॥* 11-18-7).

తపస్సును స్వర్గప్రాప్తికై చేయుట మూర్ఖత్వము. నిష్కామముతో, కోరికలు లేకుండా తపస్సు ఆచరించాలి. లేక సంపూర్ణ వైరాగ్యము కలిగి సన్న్యాసమును కోరికలు లేకుండా ఆచరించాలి (11-18-10). లేక సంపూర్ణ వైరాగ్యము కలిగితే వానప్రస్థాశ్రమము వదలి సన్న్యాసమును స్వీకరించవచ్చును. కర్మఫలములయందు, లోకములయందు ఆసక్తిలేని విరాగి/బైరాగి అగ్ని ఆహుతులను అనగా యజ్ఞాదులను వదలి సన్యసించాలి. అనగా వానప్రస్థము నుండి సన్యాసాశ్రమము స్వీకరించాలి (*యదా కర్మవిపాకేషు లోకేషు నిరయ ఆత్మసు । విరాగః జాయతే సమ్యక్ న్యస్త అగ్నిః ప్రవ్రజేత్ తతః ॥* 11-18-12).

సన్యాసాశ్రమ పద్ధతి - ధర్మాలు - లక్షణాలు

దేవతా విఘ్నములు: సన్యాసము తీసుకొను వానిని, భార్యా పుత్రాదులలో దేవతలు ప్రవేశించి అడ్డగిస్తారు. మమ్ములను తిరస్కరించి పరబ్రహ్మ పొందాలనుకుంటున్నాడు. ఇది కుదరనీయమని దేవతలు తలుస్తారు. మాకంటె గొప్పవాడవుతున్నాడని, మా ఆధీనంలో మా సేవలో ఇక ఉండడని దేవతలకు ఈర్ష్య. సన్యాసము తీసుకొనే వాడికి భార్యాపుత్రాదుల రూపములో, మరి ఇతరంగా కూడా విఘ్నాలు కలుగచేస్తారు (*విప్రస్య వై సన్న్యసతో దేవా దారాదిరూపిణః । విఘ్నం కుర్వన్తి అయం హి అస్మానాక్రమ్య సమియాత్ పరమ్ ॥* (11-18-14).

సత్యవాక్కు పలకాలి (*"బ్రహ్మసత్యం జగన్ మిథ్యా"*, అనే ధర్మవచనాలే పలకాలి తప్ప లౌకికము మాట్లాడరాదు). పవిత్రమైన మనస్సుతో దైవకార్యమును తలపెట్టాలి (*దృష్టిపూతం న్యసేత్ పాదం వస్త్ర పూతం పిబేత్ జలం । సత్యపూతాం వదేత్ వాచం మనః పూతం సమాచరేత్* - 16). అనగా పరిపూర్ణమైన అహింసను - *మనసా వచసా కర్మణా* - పాటించాలి. త్రిదండి సన్యాస స్వీకార మనగా -

వాక్కునకు దండం మౌనము (దండము = నిషేధము, కర్ర), శరీరమునకు దండం కామ్యకర్మత్యాగము, మనస్సునకు దండం ప్రాణాయామము. ఈ లక్షణాలులేక సన్యాసి ప్రవర్తిస్తే ఆ మంత్ర త్రిదండము, వెదురు బొంగు దండము (కర్ర)తో సమానము (*మౌనానీహా అనిల ఆయామా దండా వాగ్దేహ (వాక్ దేహ) చేతసామ్। న హి ఏతే యస్య సన్తి, అంగ వేణుభిః న భవేత్ యతిః ॥* 11-18-17).

భిక్షాటనకై భక్తుల ఇళ్ళకే వెళ్ళాలి. చెఱువు ఒడ్డున స్నానాదులు చేసి భుజించాలి (11-18-18,19). సన్యాసి ఎలా తిరగాలంటే - (*ఏకశ్చరేత్ మహీమేతాం నిస్సంగః సంయత ఇంద్రియః । ఆత్మక్రీడః ఆత్మరతః ఆత్మవాన్ సమదర్శనః ॥* 11-18-20). నన్ను మనస్సులో నింపుకోవాలి. ఏకాంతంగా ఉండాలి. నిర్భయముగా - భయము లేనివాడై (స్వామియే రక్షిస్తాడని) సంచరించాలి. నన్ను తప్ప మరియే చింతనా చేయరాదు. నన్నే ధ్యానించాలి. అనగా "నా కంటె అభిన్నమైన వస్తువు ఏది లేదు" అని గ్రహించాలి. భేద బుద్ధిని వదలి నన్ను అంతటా చూడాలి (*వివిక్తక్షేమశరణో మద్భావ విమలాశయః । ఆత్మానం చింతయేత్ ఏకం అభేదేన మయా మునిః* 11-18-21). ఆత్మ, బంధ మోక్షములకు అర్హుడని గ్రహించి జ్ఞానబుద్ధితో నిష్ఠతో మోక్షమార్గమున సంచరించాలి. ఇంద్రియములు వాటి విషయములపైకి పోవుట అనగా ఇంద్రియ

చాంచల్యమే బంధము. వాటిని నిగ్రహించి మనస్సునందే ఉంచాలి అనగా ఇంద్రియాలు ఎటుపోతే మనస్సును కూడా అటు పంపకూడదు. అనగా ఉదా: కన్ను చూస్తున్నా, ముక్కు చక్కటి వాసన చూస్తున్నా, నోరూరించే పదార్థాలు కనబడ్డా, వ్యర్థప్రసంగాలకు అవకాశము ఉన్నా, మనస్సును ఇంద్రియముల సేవలో ఉంచరాదు. ఇంద్రియములతో పాటు మనస్సును పంపరాదు. మనస్సును నిగ్రహించాలి. మనస్సును చలింపరాదు. ఇది జ్ఞాననిష్ఠవల్ల సాధ్యమవుతుంది (*అన్వీక్షేత్ ఆత్మనో బంధం మోక్షం చ జ్ఞాననిష్ఠయా । బంధ ఇంద్రియవిక్షేపో మోక్ష ఏషాం చ సంయమః* 11-18-22). నన్ను మనస్సులో నింపుకోవడం - ఎల్లప్పుడూ తలచుకోవడం (జపం, నా పనులు చేయుటకై సోమరితనము వదలి ప్రయత్నం చేయడం) వల్ల అరిషడ్వర్గాలకు దూరమై ఉంటాడు. క్షుద్రవిషయ వాంఛలు లేనివాడై - ఆత్మానందం అనుభవిస్తాడు (*తస్మాత్ నియమ్య షడ్వర్గం మద్భావేన చరేన్ మునిః। విరక్తః క్షుల్లకామేభ్యో, లబ్ధ్వా ఆత్మని సుఖం మహత్ ॥* 11-18-23).

భిక్షాటన చేయక శిలావృత్తి చేయడం ఉత్తమము. అట్లు చేయుటచే మోహమున దూరుడై ఆధ్యాత్మిక జీవనమున నిలుస్తాడు (25). కనబడే వస్తువులన్నీ నాశనం పొందేవి కావున వాటిని కోరకూడదు. వాటి యందు విరక్తిభావన కలిగి కామ్యకర్మల నుండి వి-రతుడు (విరతుడు) కావాలి (*న ఏతద్ వస్తుతయా పశ్యేద్ దృశ్యమానం వినశ్యతి । అసక్తచిత్తో విరమేత్ ఇహ అముత్ర చికీర్షితాత్* 11-18-26). జగత్తు అంతా మనో సంకల్పమైయున్నదని, జీవుల వాక్కుల ద్వారా తయారైందీ ప్రపంచము. జీవుల కోరికలతో నిండినది ఈ జగత్తు అని గ్రహించి, జ్ఞానముతో తర్కముతో ఆలోచిస్తే ఇదంతా మాయ అని గ్రహించి, అహంకారాత్మకమైనది శరీరము అని గ్రహించి, శరీరము మరియు జగత్తునందు శ్రద్ధలేనివాడై (బ్రహ్మ ధ్యాస కలవాడై) దాని గూర్చి మళ్ళీ ఎప్పుడూ ఆసక్తి చూపకుండా ఉండాలి (*యత్ ఏతద్ ఆత్మని జగత్ మనోవాక్ ప్రాణ సంహతమ్ । సర్వం మాయేతి తర్కేణ స్వస్థః, త్యక్త్వా, న తత్ స్మరేత్* 11-18-27) (Prabhupada says that these are the qualities of Babajis, living in secluded place untouched by society, while Sanyasis should engage in active preaching of Krishna consciousness while they practice it).

అవధూతల లక్షణాలు: (Babajis)

విరక్తిజ్ఞాని, త్రిదండములేక, 'శరీరము నాది కాదు అని దాన్ని హీనభావనతో చూస్తూ, సన్యాస ఆశ్రమధర్మాలను కూడా వదలి బాహ్య అనుష్ఠానములు, సాధన సామగ్రితో గల పూజలను వదలి నా చింతనలో నిమగ్నుడై - ఆత్మానందం - పరమానందం - బ్రహ్మానందం పొందుతూ, - ఆత్మారాముడై, మానఅవమాన బుద్ధిశూన్యుడై, వివేకియై కూడా బాలునివలె క్రీడించుచూ, నిపుణుడై కూడా జడుని వలె వ్యవహరించును. విద్వాంసుడై కూడా ఉన్మత్తుని వలె సంభాషించును (*జ్ఞాన నిష్ఠ విరక్తః వా మత్ భక్తః వా అనపేక్షకః । స లింగాన్ ఆశ్రమాన్ త్యక్త్వా చరేత్ అవిధిగోచరః ॥* 11-18-28). (*బుధో బాలకవత్ క్రీడేత్, కుశలో జడవత్ చరేత్, వదేత్ ఉన్మత్తవద్ విద్వాన్ గోచర్యాం నైగమశ్చరేత్ ॥* 11-18-29).

వేదవాదరతులు

నిత్యజీవితంలో తాను ఆచరించక, ఇతరులకు వేదాంత ఉపన్యాసాలు ఇచ్చువాడు, వేదవాదరతుడు. వేదాంతి అయి ఉండి తానాచరించక కర్మకాండ వ్యాఖ్యానాదినిష్ఠుడు, కేవల తర్కరతుడు - నిష్ప్రయోజన వాదవివాదములను చేయువాడు పాషండి (*వేదవాదరతో న స్యాత్ పాషండీ న హైతుకః । శుష్కవాదవివాదే న కంచిత్ పక్షం సమాశ్రయేత్ ॥* 11-18-30).

జితేంద్రియుడి లక్షణాలు

- ఎవరైనా బాధపెట్టినా కలత చెందక, తాను ఎవ్వరిని కలత పెట్టరాదు.
- ఎవరైనా దూషించినా సంతోషముతో సహించవలెను.
- ఎవ్వరిని అవమానించరాదు.
- శరీర సంరక్షణార్థము ఎవ్వరితోను విరోధము పెట్టుకొనరాదు. అటుల చేయకున్న అది పశులక్షణము (*న ఉద్విజేత జనాత్ ధీరః జనం చ ఉద్వేజయేత్ న తు । అతివాదాన్ తితిక్షేత న అవమన్యేత కంచన । దేహం ఉద్దిశ్య పశువత్ వైరం కుర్యాత్ న కేనచిత్ ॥* 11-18-31).

ఈ పరిస్థితిలోనే కార్యసిద్ధి అవుతుంది. స్వామిని అంతటా చూడగలడు. ఒకే పరమాత్మను అన్ని ప్రాణులలో, అన్ని ఆత్మలలో జూడగలడు. ఇది ఎట్లా అంటే ఒకే చంద్రుడు వివిధ నీటి పాత్రలలో కన్పడ్డట్టుగా (*ఏకః ఏవ పరః హి ఆత్మా భూతేషు ఆత్మని అవస్థితః । యథా ఇన్దుః ఉదపాత్రేషు భూతాని ఏక ఆత్మకాని చ॥* 11-18-32). అప్పుడే స్వామి కార్యమునకై పనిచేయగలడు.

ఒక్కోసారి ప్రసాదము దొరకనిచో దుఃఖించరాదు. ప్రసాదము దొరికిన ఉప్పొంగరాదు. అంతా దైవతంత్రమని గ్రహించాలి. ఆరోగ్యమును జాగ్రత్తగా కాపాడుకోవాలి. సరియైన ఆహారమునకై తప్పక ప్రయత్నించాలి. ఇంద్రియములు, ప్రాణములు, మనస్సు ఆరోగ్యముగా, బాగుగా ఉన్నప్పుడే తత్త్వవిచారణ, ధ్యానము, కర్మలు ఆచరించవచ్చును. అప్పుడే మోక్షము పొందగలడు. కనుక ఆరోగ్యమే మహాభాగ్యము అని గ్రహించాలి (*ఆహార అర్థం సమీహేత యుక్తం తత్ ప్రాణధారణమ్ । తత్త్వం విమృశ్యతే తేన తత్ విజ్ఞాయ విముచ్యతే ॥* 11-18-34). యాదృచ్ఛికముగా వచ్చిన ఆహార వస్త్ర, ఆశ్రయములను స్వీకరించాలి. నేను పాటించి చూపినట్లుగా జ్ఞాని, శౌచ ఆచమన ధర్మకర్మలను ఆచరించాలి (*శౌచం ఆచమనం స్నానం తు న చోదనయా చరేత్ । అన్యాన్ చ నియమాన్ జ్ఞానీ యథా అహం లీలయా ఈశ్వరః ॥* 11-18-36). ఈ నిష్ఠలో ఒక్కోసారి తప్పుపోయినా దాన్ని మన్నిస్తూ దేహాంతమున నా దరికి చేర్చుకుంటాడు (*న హి తస్య వికల్ప ఆఖ్యా యా చ మత్ వీక్షయా హతా । ఆ దేహ అన్తాత్ క్వచిత్ ఖ్యాతిః తత సంపద్యతే మయా ॥* 11-18-37).

ప్రాపంచిక విషయానుభవఫలము దుఃఖమే అని తెలిసికొని, విరక్తిచెందినవాడు బ్రహ్మనిష్ఠుడైన గురువును సేవించాలి (*దుఃఖ ఉదర్కేషు కామేషు జాత నిర్వేదః ఆత్మవాన్ । అజిజ్ఞాసిత మత్ ధర్మః మునిం*

గురుం ఉపవ్రజేత్ ॥ 11–18–38). శిష్యుడు శ్రద్ధతో, అసూయలేక, భక్తితో గురువును సేవించాలి. గురుదేవుడు నా యొక్క ప్రతినిధి (Representative) అని గ్రహించాలి *(తావత్ పరిచరేద్ భక్తః శ్రద్ధావాన్ అనసూయకః । యావద్ బ్రహ్మ విజానీయాత్ మామేవ గురుం ఆదృతః ॥* 11–18–39).

వర్ణాశ్రమధర్మాలు – సమీక్ష: (Review - Abstract)

జ్ఞాన వైరాగ్యాలులేక అరిషడ్ వర్గ (కామము, క్రోధము, లోభము, మోహము, మదము, మాత్సర్యము) నియంత్రణలేక, సన్యాస ఆశ్రమము పొట్టకూటి కొఱకే తీసుకున్నవాడు ఆత్మవంచకుడు – భ్రష్టుడు అవుతాడు (*యః తు అసంయత షట్ వర్గః ప్రచండ ఇంద్రియ సారథిః । జ్ఞాన వైరాగ్య రహితః త్రిదండం ఉపజీవతి॥* 11–18–40, *సురాన్ ఆత్మానం ఆత్మస్థం నిహ్నుతే మాం చ ధర్మహా । అవిపక్వ కషాయః అస్మాత్ అముష్మాత్ చ విహీయతే ॥* 11–18–41).

సన్యాసిధర్మము – శమము (సమభావము), అహింస

వానప్రస్థధర్మము–తపస్సు, వివేక జ్ఞానము (దేహ ఆత్మల జ్ఞానము–ఈక్షా)

గృహస్థుధర్మము – భూతరక్ష, యజ్ఞము (ఇజ్యా)

బ్రహ్మచారిధర్మము – గురుసేవ (*భిక్షోః ధర్మః శమః అహింసా తపః ఈక్షా వన ఓకసః । గృహిణః భూతరక్షా ఇజ్యా ద్విజస్య ఆచార్య సేవనమ్ ॥* 11–18–42).

గృహస్థు ఒక్క ఋతుకాలమందే భార్యను పొందాలి. మిగతా రోజులలో బ్రహ్మచర్యము పాటిస్తూ తపస్సు, శౌచము, సంతోషము, భూతదయ కలిగి ఉండాలి (*బ్రహ్మచర్యం తపః శౌచం సన్తోషః భూత సౌహృదమ్ । గృహస్థస్య అపి ఋతౌ గన్తుః సర్వేషాం మత్ ఉపాసనమ్ ॥* – 43).

వర్ణాశ్రమ ధర్మాలు పాటిస్తూ నా భక్తి కలిగి ఉండడమే జీవితధ్యేయము కావాలి. సకల జీవులయందు నేను ఉన్నానని వాటియందు భూతదయతో ప్రవర్తించాలి. అన్ని ఆశ్రమములవారు స్వధర్మ పరాయణులై అంతటా నన్ను చూసినవారై నాయందు భక్తి కలిగి ఉండిన సుఖముగా ఉందురు (*ఇతి మాం యః స్వధర్మేణ భజేన్ నిత్యం అనన్య భాక్ । సర్వభూతేషు మత్భావో మత్భక్తిం విందతే దృఢామ్ ॥* 11–18–44).

సర్వలోక మహేశ్వరుడను, సృష్టి స్థితి లయ కారకుడను, బ్రహ్మస్వరూపుడను అయిన నన్ను నా భక్తుడు పొందగలడు (*భక్త్యా ఉద్ధవ అనపాయిన్యా సర్వలోక మహేశ్వరమ్ । సర్వోత్పత్తి అప్యయం బ్రహ్మ కారణం మా ఉపయాతి సః* 11–18–45).

స్వధర్మాన్ని ఆచరిస్తూ (బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్ర ధర్మాలు), చెడు సంకల్పములేక, అంతఃకరణ శుద్ధుడై జ్ఞాన విజ్ఞానములుకల నా భక్తుడు త్వరలోనే నన్ను పొందగలడు (*ఇతి స్వధర్మ నిర్ణిక్త సత్త్వో నిర్జ్ఞాత మద్గతిః । జ్ఞానవిజ్ఞాన సంపన్నో న చిరాత్ సముపైతి మామ్ ॥* 11–18–46).

వర్ణాశ్రమ ఆచార ధర్మాలు పాటిస్తూ ఆయా ఆచార లక్షణములు పొందినవారు నా భక్తియుత సేవలో ఉండి ఉన్నతమైన శ్రేయస్సును పొందగలరు (*వర్ణాశ్రమవతాం ధర్మః ఏషః ఆచారలక్షణః । సః ఏవ మత్ భక్తియుతః నిఃశ్రేయసకరః పరః ॥* 11-18-47).

ఇవన్నీ వర్ణాశ్రమ ఆచారాల లక్షణములు మరియు నన్ను పొందే విధానం ఏమిటో తెల్పమన్న నీ ప్రశ్నకు సమాధానంగా తెలిపాను అని శ్రీకృష్ణుడు ఉద్ధవుడికి తెలిపాడు (*ఏతత్ తే అభిహితం సాధో భవాన్ పృచ్ఛతి యత్ చ మామ్ । యథా స్వధర్మ సంయుక్త భక్తః మాం సమియాత్ పరమ్ ॥* 11-18-48).

"జ్ఞానం" అంటే ఏమిటి? జ్ఞాని లక్షణాలు: శ్రీకృష్ణుడిచే ఉద్ధవుడికి బోధ

జగత్తు అంతా అశాశ్వతము ద్వంద్వములతో కూడినది, మాయా కల్పితమైనదని తెలుసుకొనుట జ్ఞానము (*విద్యాశ్రుత సంపన్న* 11-19-1). ఈ విషయము అనుమానము లేకుండా సందేహాలు లేకుండా తెలుసుకొన్నప్పుడు మరియు తన జ్ఞానమును నా సేవలో వినియోగించుట మరియు మాయకు ఆకర్షితుడుకాక బ్రతుకుట జ్ఞాని లక్షణము. నేనే (శ్రీకృష్ణుడే) జగత్తుకు కారకుడనని గ్రహించుట జ్ఞాని లక్షణము. అట్టి జ్ఞాని నన్ను తప్ప స్వర్గాదులను కోరడు. అట్టి జ్ఞానికి నేను తప్ప వేరొక ప్రయోజనము కాని, ప్రియమైనదికాని లేదు *(యో విద్యాశ్రుత సంపన్న ఆత్మవాన్ న అనుమానికః । మాయామాత్రమిదం జ్ఞాత్వా జ్ఞానం చ మయి సన్యసేత్* 11-19-1, *జ్ఞానినః తు అహం ఏవ ఇష్టః స్వార్థో హేతుశ్చ సమ్మతః । స్వర్గశ్చైవ అపవర్గశ్చ న అన్యో అర్థో మత్ ఋతే ప్రియః* - 2).

జ్ఞాని అంటే నాకెంతో యిష్టం. ఆ జ్ఞానాన్ని వాడి, అజ్ఞానాన్ని వీడి, నా సేవలో ఉంటాడు. నా పాదములను ఆశ్రయిస్తాడు. నాకై కర్మలు చేస్తాడు. నన్ను సుఖముగా ఉంచుతాడు జ్ఞాని *(జ్ఞానవిజ్ఞాన సంసిద్ధాః పదం శ్రేష్ఠం విదుర్ మమ । జ్ఞానీ ప్రియతమో అతో మే జ్ఞానేన అసౌ బిభర్తి మామ్* - 3). "సంపూర్ణజ్ఞానము కలిగి సదా నా భక్తియుతసేవలో నియుక్తుడై యుండెడివాడు అత్యంత ఉత్తముడు. ఏలయన నేనతనికి మిక్కిలి ప్రియుడను, అతడును నాకు ప్రియతముడు" (*తేషాం జ్ఞానీ నిత్యయుక్త ఏకభక్తిర్ విశిష్యతే । ప్రియో హి జ్ఞానినో అత్యర్థం అహం స చ మమ ప్రియః ॥* - గీత 7.17). "భక్తులందరు నిస్సంశయముగా గొప్పవారైనను వీరిలో నా జ్ఞానమునందు స్థితుడైనవానిని నన్నుగానే నేను భావింతును. నా దివ్యమైన సేవయందు నియుక్తుడైనందున అతడు అత్యుత్తమము, పరమగతియైన నన్ను తప్పక పొందగలడు" (*ఉదారాః సర్వ ఏవ ఏతే జ్ఞానీ తు ఆత్మా ఏవ మే మతం । ఆస్థితః సః హి యుక్త ఆత్మా మాం ఏవ అనుత్తమాం గతిమ్ ॥* - గీత 7.18). జ్ఞాని లక్షణము ఏమంటే నేను అన్నింటికి కారణమని సమస్తమని ఎఱుంగుటయే. అట్టి మహాత్ముడు చాలా అరుదు (*బహూనాం జన్మనాం అన్తే జ్ఞానవాన్ మాం ప్రపద్యతే । వాసుదేవః సర్వమ్ ఇతి సః మహాత్మా సుదుర్లభః॥* - గీత 7.19). తత్త్వజ్ఞానమును అర్థము చేసుకోవడం వల్ల వచ్చే ఫలితము - తపము, జపము, దానములు తీర్థయాత్రలకంటే గొప్పది. కావున నిత్యం భాగవతపఠన చేయాలి. గురుసమక్షంలో, గురుముఖతః వినాలి *(తపస్ తీర్థం జపో దానం*

పవిత్రాణి ఇతరాణి చ । న అలం కుర్వన్తి తాం సిద్ధిం యా జ్ఞానకలయా కృతా 11-19-4). కావున జ్ఞాన సముపార్జన చేసి, నిన్ను నీవు ఉద్ధరించుకొనుము. ఓ ఉద్ధవా! జ్ఞాన విజ్ఞాన సహితుడవైనప్పుడు అనగా వికసించిన జ్ఞానము కలవాడవైన నీవు తప్పక నన్ను ప్రేమభావంతో ఆరాధిస్తావు (*తస్మాద్ జ్ఞానేన సహితం జ్ఞాత్వా స్వాత్మానం ఉద్ధవ । జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నో భజ మాం భక్తిభావితః ॥* 11-19-5). ఇదే రీతిలో జ్ఞాన విజ్ఞానులైన మునులు నన్ను సర్వయజ్ఞపతిగా గుర్తించి నన్ను ఆరాధించారు. నన్ను అందరిలో చూచారు. ఇలా పరమ సిద్ధిని బడసి నా లోకమును పొందారు. నీవు కూడా అదే పని చేయి. సర్వకాలమున మునులు జ్ఞాన విజ్ఞానములను పొంది అంతరాత్మలో మరియు యజ్ఞముల ద్వారా నన్ను పూజించి నన్ను పొందారు (*జ్ఞానవిజ్ఞానయజ్ఞేన మామిష్ట్వా ఆత్మానమాత్మని । సర్వయజ్ఞపతిం మాం వై సంసిద్ధిం మునయో అగమన్ ॥* 11-19-6).

నీవు నీ దేహమును ఆశ్రయించి ఉన్నావు. ఇది త్రిగుణమయము, ఇది ప్రకృతి యొక్క వికారరూపము, అజ్ఞాన జనితము. ఈ శరీరము ఆది అంతములందును, మధ్యలోను అనగా సర్వత్రా దుఃఖమును కల్గించును మరియు అశాశ్వతమైనది. ఈ శరీరము ఎంత బాగా చూసుకున్న నశించిపోయేదే. కావున దీపము ఉన్నప్పుడే ఇల్లు సరిపెట్టుకో – శరీరము బాగా ఉన్నప్పుడే భాగవతశ్రవణము, ఉపాసన, ధర్మము చేయగలవు. నీ దేహము వికారములు చెందేది అనగా నీ దేహము పుట్టుట, పెరుగుట, క్షీణించుట మొదలగునవి. జీవునకు ఇది ఈ మర్త్యశరీరము మొదట్లో లేదు. చివరిదాకా ఉండేవి కావు. కావున దేహమునకై చింతించకుము. దీనికి నీ ఆత్మకు ఏ సంబంధము ఉన్నదో తెలుసుకో. ఇది అజ్ఞానమువల్ల జీవునకు వచ్చినది. ఆత్మజ్ఞానము కలిగిన ఇది పోతుంది. కావున నేను అందించిన జ్ఞానముతో సుఖించు (*త్వయి ఉద్ధవ ఆశ్రయతి యః త్రివిధః వికారః మాయా అన్తరా అపతతి న ఆది అపవర్గయోః యత్ । జన్మ ఆదయః అస్య యత్ అమీ తవ తస్య కిం స్యుః ఆది అన్తయోః యత్ అసతః అస్తి తత్ ఏవ మధ్యే ॥* 11-19-7). అంతా విన్న ఉద్ధవుడు, ఇంకా జ్ఞానబోధ చేయమని ఇలా ప్రశ్నలు అడిగాడు –

మోక్షధర్మాలు – వైరాగ్య విజ్ఞానభక్తి : శ్రీ ఉద్ధవుడిచే ప్రశ్నలు – శ్రీకృష్ణునికి శరణు మంత్రము

వైరాగ్య విజ్ఞానముతో కూడిన విశుద్ధజ్ఞానము, భక్తిని ఏ యోగులైతే కావాలనుకుంటారో అది తెలుపగలవు. మహాత్ములు అన్వేషించెడి భక్తియోగముతో గల జ్ఞానము తెలుపగలవు (*జ్ఞానం విశుద్ధం విపులం యథ ఏతద్ వైరాగ్యవిజ్ఞానయుతం పురాణమ్ । ఆఖ్యాహి విశ్వేశ్వర విశ్వమూర్తే త్వద్భక్తి యోగం చ మహత్ విమృగ్యమ్ ॥* 11-19-8).

తాపత్రయములు, సంతాపములు కల ఘోరసంసారములో పడ్డ మాకు, నీ పాదపద్మములనుండి వచ్చే అమృతవర్షము తప్పవేతే దిక్కులేదు. కావున జ్ఞానబోధ చేయి (*తాపత్రయేణ అభిహతస్య ఘోరే సంతప్యమానస్య భవ అధ్వని ఈశ । పశ్యామి నాన్యత్ శరణం తవాంఘ్రి ద్వంద్వ ఆతపత్రాద్ అమృత అభివర్షాత్* – 11-19-9).

కాలసర్పంతో కాటువేయబడి, సంసారమనే చీకటి బావిలోపడి క్షుద్రసుఖాలకు అలవాటు పడ్డ మాకు వీటినుండి మోక్షమును పొందే మార్గమును తెలియచేయగలవు. మమ్ములను ఉద్ధరించుము స్వామి! అని ఉద్ధవుడు ప్రార్థించాడు *(దృష్టం జనం సంపతితం బిలేఽస్మిన్ కాల అహినా క్షుద్ర సుఖో ఉరుతర్షమ్ । సముద్ధర ఏనం కృపయా అపవర్గైః వచోభిః ఆసించ మహానుభావ* - 11-19-10).

శ్రీకృష్ణస్వామిచే జవాబు: ఉద్ధవా! బంధుమిత్రులను కురుక్షేత్ర యుద్ధమున కోల్పోయి శోకాన్వితుడయ్యెను. అంతట ఆ యుద్ధానంతరము అంపశయ్యపైన గల భీష్మాచార్యుని కడకు మేమంతా వెళ్ళాము. ఇదే ప్రశ్నను ఇదివరకు యుధిష్ఠిరుడు భీష్ముని మేమంతా వింటూండగా పలు ధర్మోపదేశములను చివరకు మోక్షధర్మము గూర్చి కూడా అడిగాడు (*నివృత్తే భారతే యుద్ధే సుహృత్ నిధన విహ్వలః । శ్రుత్వా ధర్మాన్ బహూన్ పశ్చాత్ మోక్ష ధర్మాన్ అపృచ్ఛత ॥* 11-19-12). భీష్మదేవుడి ముఖమునుండి నేరుగా వెలువడిన జ్ఞానవైరాగ్య విజ్ఞాన శ్రద్ధాభక్తితో కూడిన ఉపదేశములను నేను విన్నవి నీకు తెలియజేస్తాను విను (*తాన్ అహం తే అభిధాస్యామి దేవవ్రత ముఖాత్ శ్రుతాన్ । జ్ఞాన వైరాగ్య విజ్ఞాన శ్రద్ధా భక్తి ఉపబృంహితాన్॥* 11-19-13). ఆ సంభాషణ నీకు చెబుతా విను.

జ్ఞానం అంటే?

28 తత్త్వములతో కలది శరీరము. అవి 9 - పంచతన్మాత్రలు + బుద్ధి + అహంకారము + జీవాత్మ + పరమాత్మ, ఏకాదశ ఇంద్రియములు (5 జ్ఞానేంద్రియములు + 5 కర్మేంద్రియముల + మనస్సు), పంచ మహాభూతములు, త్రిగుణములు. వీటితో తయారైనది శరీరము అని తెలియజేశాడు. ఇది సత్యమని నేను కూడా ఒప్పుకుంటాను (*నవ ఏకాదశ పంచ త్రీన్ భావాన్ భూతేషు యేన వై । ఈక్షేత అథ ఏకం అపి ఏషు తత్ జ్ఞానం మమ నిశ్చితమ్ ॥* 11-19-14).

విజ్ఞానము అంటే?

జగత్తులోని వస్తువులు పైన చెప్పబడిన 28 తత్త్వముల కలయికతో గలవి అయిననూ, వాటిని చూసినప్పుడు అవి కనపడక వాటికి కారణమైన బ్రహ్మము- బ్రహ్మపదార్థము, బ్రహ్మతత్త్వజ్ఞానము, బ్రహ్మమయమని చూస్తావో దాన్ని విజ్ఞానము అంటాము (Realised Knowledge). జగత్తులోని పదార్థములన్నీ త్రిగుణములు (*ఏతత్ ఏవ హి విజ్ఞానం న తథా ఏకేన యేన యత్ । స్థితి ఉత్పత్తి అప్యయాన్ పశ్యేత్ భావానాం త్రిగుణ ఆత్మనామ్ ॥* 11-19-15), జగత్తు సృష్టి స్థితి లయములకు లోనైనది. దీనికి ఆధారము సత్ (నిత్యమైన బ్రహ్మపదార్థము). సృష్టి స్థితి లయములకు కారణము సత్తు. ప్రళయాంతమున మిగిలి ఉండేది కూడా సత్తు (సత్-antimatter) మాత్రమే (*ఆదౌ అన్తే చ మధ్యే చ సృజ్యాత్ సృజ్యం యత్ అన్వియాత్ । పునః తత్ ప్రతిసంక్రామే యత్ శిష్యేత తత్ ఏవ సత్ ॥* 11-19-16). శ్రుతి (వేదజ్ఞానము), ప్రత్యక్ష (ప్రత్యక్షానుభూతి), ఐతిహ్యము (పరంపరలో పెద్దల వద్ద చెప్పుకునే విద్య), అనుమాన ప్రమాణములచే పరమపురుషుడిని నిర్ధారించుకొన్నవాడు, ఆ పరమజ్ఞానమును పొందినవాడు ఈ జగత్తు యందు విరక్తుడై

(అనాసక్తుడై) ఉంటాడు (*శ్రుతిః ప్రత్యక్షం ఐతిహ్యమ్ అనుమానం చతుష్టయమ్ । ప్రమాణేషు అనవస్థానాద్ వికల్పాత్ సః విరజ్యతే ॥* 11-19-17). కావున తెలివిగలవాడు, జగత్తులోని కర్మఫలములు పరిణామశీలములు, నశ్వరములు అని గ్రహించి, కర్మాదిఫలములను అనుభవించుట అమంగళమని తెలిసినవాడై వాటిని అనుభవిస్తూ వాటి ఫలితములను నాకు అర్పిస్తూ అలా విజ్ఞానముతో బ్రతుకుతాడు (స్వర్గాది ఫలములు కూడ నశ్వరములు మాత్రమే) (*కర్మణాం పరిణామిత్వాత్ ఆ విరించాత్ అమంగళమ్ । విపశ్చిత్ నశ్వరం పశ్యేత్ అ-దృష్టం అపి దృష్టవత్ ॥* 18). నేను ఇదివరకు చెప్పినట్లుగా నాయందు భక్తి కలిగి ఉండుట పరమోత్కృష్టమైనది. కావున భక్తియోగము ద్వారా నన్ను చేరుము (*భక్తియోగః పురా ఏవ ఉక్తః ప్రీయమాణాయ తే అనఘ । పునః చ కథయిష్యామి మత్ భక్తేః కారణం పరమ్ ॥* 19).

భక్తియోగమంటే ఏమి? అది ఎట్లా పొందాలి?

ఉద్ధవా! భక్తియోగము గురించి నీకు ఇదివరకే చెప్పాను. ఇప్పుడు మళ్ళీ చెబుతా (Because it is most important) (*భక్తియోగః పురా ఏవ ఉక్తః ప్రీయమాణాయ తే అనఘ । పునః చ కథయిష్యామి మత్ భక్తేః కారణం పరమ్ ॥* 11-19-19).

అమృత భండారములైన నా కథలను శ్రద్ధతో వినుము. నా లీలలను, నా నామములను కీర్తనము చేయుము. నా పూజలను నాకై భక్తి కలిగి సేవ చేయుము. స్తోత్రము చేయుము (*శ్రద్ధా అమృతకథాయాం మే శశ్వన్ మత్ అనుకీర్తనమ్ । పరినిష్ఠా చ పూజాయాం స్తుతిభిః స్తవనం మమ ॥* 11-19-20). నా భక్తులను గౌరవించు, వారికి సేవ చేయి, సాష్టాంగ ప్రణామము చేయుము. సర్వప్రాణులలో నన్నే చూడుము (*ఆదరః పరిచర్యాయాం సర్వాంగైః అభివందనమ్ । మద్భక్తపూజా అభ్యధికా సర్వభూతేషు మన్మతిః ॥* 11-19-21), శరీరముతో చేయు పనులు నాకై చేయుము. వాక్కులను, మనస్సును నాకు అర్పించి నా పనులలో లీనము కమ్ము. మిగతా అన్ని కోరికలను వదులుకొని నాకై జీవించుము (*మత్ అర్థేషు అంగచేష్టా చ వచసా మత్ గుణ ఈరణమ్ । మయ్యర్పణం చ మనసః సర్వకామవివర్జనమ్ ॥* 11-19-22).

నా కోసమై ధనమును, భోగములను, సుఖములను వాడుము. అర్పించుము. యజ్ఞదానహోమ జపవ్రత తపస్సులను నా కొఱకే చేయుము. నా గురించే బ్రతుకుము. నా గురించే సుఖముగా ఉండుము (*మదర్థే అర్థపరిత్యాగో భోగస్య చ సుఖస్య చ । ఇష్టం దత్తం హుతం జప్తం మదర్థం యత్ వ్రతం తపః ॥* 11-19-23). అంటే వీటన్నిటి ఫలితం - ఆత్మార్పణ - నాకై ఆత్మనివేదన, అప్పుడు గాని నిజమైన ప్రేమభక్తి, దృఢమైన చలించని భక్తి నాపై కలుగుతుంది. అదే మనుష్యులకు నిజమైన ధర్మము. నన్ను చేరుటే జీవధర్మము. అట్టివాడికి ఇక పొందదగనిది ఏమి ఉండదు. సత్త్వగుణము నిండినవాడై, చిత్తము నాకు అర్పించినప్పుడు ధర్మం, జ్ఞానము, వైరాగ్యము, ఐశ్వర్యము (ఇవి స్వామి భగములు) పొందుతాడు (*ఏవం ధర్మైః మనుష్యాణాం ఉద్ధవ ఆత్మనివేదినామ్ । మయి సంజాయతే భక్తిః కో అన్యో అర్థో అస్య అవశిష్యతే ॥* 11-19-24), (*యదా ఆత్మని అర్పితం చిత్తం శాన్తం సత్త్వ ఉప బృంహితమ్ । ధర్మం జ్ఞానం స వైరాగ్యం ఐశ్వర్యం చ అభిపద్యతే* 11-19-25).

ఎవరి మనస్సు ఇంద్రియ కోరికలు కావాలని నిండి ఉంటుందో, అట్టివారు ఆ కోరికలు తీర్చుకొనుటకై దేహభోగ వాంఛలవల్ల రజోగుణ ప్రధానులై అధర్మము, అజ్ఞానము మోహములకు అలవాటు పడతారు. వారికి పేరాశ, ఆసక్తి, నీచత్వము ఉత్పన్నమవుతాయి *(యదర్పితం తద్వికల్పే ఇంద్రియైః పరిధావతి । రజః వలం చ అసత్ నిష్ఠం చిత్తం విద్ధి విపర్యయమ్ ॥* 11-19-26).

కావునా ఉద్ధవా! నా యందు భక్తిని కలిగించునదే ధర్మము. అంతటా, అన్ని ప్రాణులయందు నన్ను చూచుటయే జ్ఞానము. విషయములందు అనాసక్తియే వైరాగ్యము. అణిమాది సిద్ధులే ఐశ్వర్యము. భక్తులకు నేను ఐశ్వర్యము, సకలము (*ధర్మోమద్భక్తికృత్ ప్రోక్తో జ్ఞానం చ ఐకాత్మ్య దర్శనమ్ । గుణేషు అసంగో వైరాగ్యం ఐశ్వర్యం చ అణిమా ఆదయః ॥* 11-19-27) .

శ్రీ ఉద్ధవుడిచే ప్రశ్నలు: *శ్రీ ఉద్ధవః ఉవాచ - యమః కతివిధః ప్రోక్తః నియమః వా అరి కర్శన । కః శమః కః దమః కృష్ణ కా తితిక్షా ధృతిః ప్రభో ॥* 11-19-28, *కిం దానం కిం తపః శౌర్యం కిం సత్యం ఋతం ఉచ్యతే । కః త్యాగః కిం ధనం చ ఇష్టం కః యజ్ఞః కా చ దక్షిణా ॥* 29, *పుంసః కిం స్విత్ బలం శ్రీమన్ భగః లాభః చ కేశవ । కా విద్యా హ్రీః పరా కా శ్రీః కిం సుఖం దుఃఖం ఏవ చ ॥* 30, *కః పండితః కః చ మూర్ఖః కః పన్థాః ఉత్పథః చ కః । కః స్వర్గః నరకః కః స్విత్ కః బన్ధుః ఉత కిం గృహమ్ ॥* 31, *కః ఆఢ్యః కః దరిద్రః వా కృపణః కః కః ఈశ్వరః । ఏతాన్ ప్రశ్నాన్ మమ బ్రూహి విపరీతాన్ చ సత్పతే ॥* 11-19-32.

కృష్ణస్వామిచే సమాధానములు

ప్రశ్న: యమనియములు అనగా నేమి?

యమములు: అహింస, సత్యము, ఇతరుల సొమ్ము దొంగిలించకుండుట (అస్తేయము), వైరాగ్యము (అసంగః), హ్రీః (వినమ్రత, సిగ్గు), కూడబెట్టకుండుట (అసంచయము), ధర్మమునందు నమ్మకము (ఆస్తిక్యము), బ్రహ్మచర్యము, మౌనము, స్థైర్యము, క్షమ, అభయము అనునవి 12 యమములు.

నియమములు: బాహ్యశౌచము, అభ్యంతరశౌచము, జపము, తపము, హోమము, శ్రద్ధ, ఆతిథ్యము, నా అర్చన, తీర్థాటనము, పరహిత చేష్ట, సంతుష్టి, గురుసేవ - అనునవి 12 నియమములు.

వీటిని ఉపాసకులు ఆచరించుటవలన వారి అన్ని కోరికలు తీరుతాయి (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ - అహింసా సత్యం అస్తేయం అసంగః హ్రీః అసంచయః । ఆస్తిక్యం బ్రహ్మచర్యం చ మౌనం స్థైర్యం క్షమా అభయమ్ ॥* 11-19-33, *శౌచం జపః తపః హోమః శ్రద్ధా ఆతిథ్యం మత్ అర్చనం । తీర్థ అటనం పర అర్థ ఈహా తుష్టిః ఆచార్యసేవనమ్ ॥* 34, *ఏతే యమాః సనియమాః ఉభయోః ద్వాదశ స్మృతాః । పుంసాం ఉపాసితాః తాత యథాకామం దుహన్తి హి ॥* నుండి 11-19-35).

ప్రశ్న: శమము, దమము అనగా నేమి?

శమము అనగా బుద్ధిని నాయందు లగ్నము చేయుట (*శమః మత్ నిష్ఠతా బుద్ధేః*).

దమము అనగా ఇంద్రియములను నిగ్రహించుట (*దమః ఇంద్రియసంయమః*)

ప్రశ్న: **తితిక్షా, ధృతి అనగా నేమి?**

తితిక్షా అనగా దుఃఖములను సహించుట (*తితిక్షా దుఃఖ సమ్మర్షో*).

ధృతి అనగా జిహ్వను (నాలుకను), జననేంద్రియమును జయించుట (*జిహ్వా ఉపస్థ జయః ధృతిః*). (*శమో మన్నిష్ఠతా బుద్ధేః, దమః ఇంద్రియసంయమః । తితిక్షా దుఃఖసమ్మర్షో జిహ్వోపస్థజయో ధృతిః ॥*11-19-36).

గొప్పదానము (పరందానం) అనగా ఎవ్వరికిని ద్రోహము చేయకుండుట (*దండన్యాసః పరం దానమ్*).

తపస్సు అనగా కోరికలను త్యాగము చేయుట (*కామ త్యాగః తపః స్మృతమ్*).

శౌర్యము అనగా వాసనలను నిరోధించుట, భోగ స్వభావమును విడుచుట (*స్వభావ విజయః శౌర్యమ్*).

సత్యము అనగా బ్రహ్మ విషయకమగు విచారమే. భేదబుద్ధిలేక అందరిని సమముగా చూచుట. స్వామిని అంతటా చూచుట (*సత్యం చ సమదర్శనమ్*). (*దండన్యాసః పరం దానం, కామత్యాగః తపః స్మృతమ్ । స్వభావ విజయః శౌర్యం, సత్యం చ సమదర్శనమ్ ॥* 11-19-37).

ఋతము ఋషులు చెప్పిన సత్యమును పలుకుటయే ఋతము. అనగా సత్యమును ప్రియముగా పలుకుట (*ఋతం చ సూనృతా వాణీ కవిభిః పరికీర్తితా ।*).

శౌచము అనగా కర్మలయందు అనాసక్తుడై యుండుట (*కర్మసు అసంగమః శౌచమ్*).

సన్న్యాసము అనగా త్యాగము చేయుట (*త్యాగః సన్న్యాసః ఉచ్యతే*). (*ఋతం చ సునృతా వాణీ కవిభిః పరికీర్తితా । కర్మసు అసంగమః శౌచం, త్యాగః సన్న్యాసః ఉచ్యతే ॥* 11-19-38).

ధనము అనగా మానవులు తాము చేయు ధర్మమే ధనము (*ధర్మః ఇష్టం ధనమ్ నౄణామ్*).

యజ్ఞము అనగా నేను (శ్రీకృష్ణుడు) (*యజ్ఞో అహం భగవత్తమః*).

దక్షిణ అనగా జ్ఞానమును ఉపదేశించుట (*దక్షిణా జ్ఞాన సందేశః*)

బలము అనగా ప్రాణాయామమే (*ప్రాణాయామః పరం బలమ్*) (*ధర్మః ఇష్టం ధనం నౄణాం, యజ్ఞోఅహం భగవత్తమః । దక్షిణా జ్ఞానసందేశః, ప్రాణాయామః పరం బలమ్* 11-19-39).

భగము అనగా నా భావమే ఐశ్వర్యముగా భావించాలి (*భగో మే ఐశ్వరో భావో*)

లాభము అనగా నా శ్రేష్ఠభక్తి కలిగి ఉండుటయే లాభము (*లాభో మద్భక్తిర్ ఉత్తమః*).

విద్య అనగా మలినములతో కల ఆత్మ నుండి భేదబుద్ధిని తొలగించుకొనుట (*విద్యా ఆత్మని భిదా బాధః*).

వినమ్రత-లజ్జ-సిగ్గు-హ్రీం అనగా అకార్యములను చేయకుండుటే నిజమైన నమ్రత. అనగా అకర్మలయందు ఇష్టము లేకుండుట (*జుగుప్సా హ్రీః అకర్మసు*) (*భగో మే ఐశ్వరో భావో, లాభో మద్భక్తిర్ ఉత్తమః । విద్యాఆత్మని భిదాబాధో, జుగుప్సా హ్రీః అకర్మసు ॥* 11-19-40).

శ్రీః అనగా సద్గుణములు. సంపదలయందు అనాసక్తి, ఆపేక్ష లేకపోవుట (*శ్రీః గుణా నైరపేక్ష్య ఆద్యాః*).

సుఖము అనగా సుఖదుఃఖములను అతిక్రమించుట (*సుఖం దుఃఖసుఖ అత్యయః*).

దుఃఖము మైథున సుఖాన్వేషణలో చిక్కుబడుట అనగా విషయభోగములను కోరుట (*దుఃఖం కామసుఖ అపేక్షా*)

పండితుడు అనగా బంధమోక్షముల తత్త్వము తెలిసినవాడు (*పండితో బన్ధమోక్షవిత్*) (*శ్రీర్గుణా నైరపేక్ష్యాద్యాః , సుఖం దుఃఖసుఖాత్యయః । దుఃఖం కామసుఖాపేక్షా, పండితో బంధమోక్షవిత్ ॥* 11-19-41)

మూర్ఖుడు శరీర కోరికలు కావాలనేవాడు, "నేను, నాది" అనేవాడు మూర్ఖుడు (*మూర్ఖో దేహాది అహం బుద్ధిః*).

పన్థాః-మంచిమార్గము (సత్పథము) - ప్రపంచ మార్గము నుండి మరలి నన్ను పొందు మార్గము (*పన్థాః మత్ నిగమః స్మృతః*).

ఉత్పథ-చెడుమార్గము (కుపథము) - ప్రవృత్తి మార్గము (ప్రపంచమార్గము), ఇంద్రియభోగము కుమార్గము లేక చిత్తవిక్షేపము అందురు. ఇంద్రియలోలుడు చిత్తభ్రమకు లోనవుతాడు (*ఉత్పథః చిత్తవిక్షేపః*).

స్వర్గము అనగా సత్త్వగుణాభివృద్ధి, సత్త్వగుణ అన్వేషణ, అభివృద్ధి, ఆధిపత్యము (*స్వర్గః సత్త్వగుణోదయః*). (*మూర్ఖో దేహాది అహం బుద్ధిః, పన్థాః మత్ నిగమః స్మృతః । ఉత్పథః చిత్త విక్షేపః, స్వర్గః సత్త్వగుణోదయః ॥* 11-19-42).

నరకము - తమోగుణ అభివృద్ధియే నరకము (*నరకః తమః ఉన్నాహః*).

బంధువు - మిత్రుడను - నేను (కృష్ణుడు), నేనే గురువును, అందరికి నిజమైన మిత్రుడను (*బంధుః గురుర్ అహమ్*).

గృహము అనగా మానవశరీరముగా భావించి దానిని చక్కగా చూసుకొనుము. దానికి పట్టిన బాహ్య అంతః మలినములను తొలగించుకొనుము (*గృహం శరీరం మానుష్యమ్*).

ధనవంతుడు ఎవరంటే గుణవంతుడు - సత్త్వగుణమే ధనముగా గలవాడు ధనవంతుడు (*గుణ ఆఢ్యో హి ఆఢ్యః ఉచ్యతే ॥* 11-19-43). (*నరకః తమః ఉన్నాహః, బంధుర్గురు అహం సఖే । గృహం శరీరం మానుష్యం, గుణ ఆఢ్యో హి ఆఢ్యః ఉచ్యతే ॥* 11-19-43).

దరిద్రుడు ఎవరంటే సంతృప్తి లేనివాడు. జీవితములో యాదృచ్ఛికముగా వచ్చినదానితో సంతుష్టి చెందనివాడు దరిద్రుడు (*దరిద్రో యః తు అసంతుష్టః*).

కృపణుడు – పిసినారి ఎవరంటే జితేంద్రియుడు కానివాడు. తన ఇంద్రియములను నియంత్రించనివాడు కృపణుడు (*కృపణో యో అజితేంద్రియః*)

ధీరుడు – స్వతంత్రుడు – ఎవరనగా విషయ గుణములందు ఆసక్తి లేనివాడు. ఇంద్రియభోగములకు వశముకానివాడు ధీరుడు (*గుణేషు అసక్త ధీరీశః*).

బానిస – అస్వతంత్రుడు – ఎవరనగా విషయములందు ఆసక్తుడైనవాడు. ఇంద్రియభోగాసక్తుడు (*గుణసం*). (*దరిద్రో యః తు అసంతుష్టః, కృపణో యో అజితేంద్రియః । గుణేషు అసక్త ధీరీశో, గుణసంగో విపర్యయః ॥* 11-19-44).

నిరంతరముగా ఇతరుల గుణదోషములను చూచుటయే దోషగుణము (*గుణదోష దృశిః దోషః*). లౌకిక మంచి చెడులను దాటుట ఉత్తమగుణలక్షణము. విషయవాంఛల గూర్చి తలచుట కూడా దోషమే. విషయములను అనుభవించకపోవుట, విషయవాంఛల గూర్చి ఆలోచించకపోవుటయే చక్కటి గుణము – లక్షణము (*గుణదోష దృశిః దోషో, గుణస్తు ఉభయవర్జితః*). (*ఏతే ఉద్ధవ తే ప్రశ్నాః సర్వే సాధు నిరూపితాః । కిం వర్ణితేన బహునా లక్షణం గుణదోషయోః । గుణదోష దృశిః దోషః గుణః తు ఉభయవర్జితః ॥* 11-19-45).

వేదములు కృష్ణభక్తిని మాత్రమే తెల్పక బహు ఇతర కర్మకాండను కూడా ఎందుకు ప్రతిపాదించుచున్నవి? శ్రీ ఉద్ధవుడి ప్రశ్నలు

వేదములలో స్వర్గాదులు పొందే కర్మకాండ, యజ్ఞాదులు ఉన్నాయి కదా! ఇవి మోక్షాన్ని ఇవ్వలేవు కదా! మరి నీవు వేదస్వరూపుడవు కదా, మరి వీటి ప్రయోజనము ఏమిటి? వేదాలలో ఈ భేదబుద్ధి, వర్ణాశ్రమాలు, త్రిగుణకర్మలు, ఎందుకు ప్రతిపాదింపబడినవి? కొన్నిచోట్ల వేదాలలో ముక్తిమార్గాలు కన్పడతాయి. మరి వేదాలలో ఇలా భేదదృష్టి ఎందుకు కలిగింది? వేదాలు నీ ఆదేశములే కదా! మరి అటువంటప్పుడు వాటిలో గుణదోషములు / భేదదృష్టి / స్వర్గాదులు పొందే అవకాశము / పాపపుణ్యాలు / స్వర్గనరకాలు ఇవన్నీ నీవల్లనా, లేక మా కర్మాచారము వల్లనా? కర్మలు, జ్ఞానము, భక్తి ఇన్ని రకాలు పద్ధతులు ఏలాగా స్వామి? ఇవి గుణదోషములకు మూలకారణము కావా? నీ వాక్కు అయిన వేదము నుండియే గుణదోషములకు భేదదృష్టి ప్రవర్తితమైనది. అది నీ స్వతస్సిద్ధము కాదు, నీ నుండి కాదు. కావున వేదము భేదమును (భేదదృష్టిని) కూడా తొలగించునను ప్రమాణమున నాకు సంశయము కలుగుతోంది. కావున దీనిని వివరించగలవు (*గుణదోష భిదా దృష్టిః నిగమాత్తే న హి స్వతః । నిగమేన అపవాదశ్చ భిదాయా ఇతి హ భ్రమః* 11-20-5).

ఓ అరవిందాక్షా! వేదములలో నానా కర్మలు వాటినుండి నానా ఫలితాలు, అలా చేయడం వల్ల ఆయా కోరికలు తీర్చుకోవడం, వాటికి విధి నిషేధములు, అబ్బో! ఇలా ఎన్నో విధానాలు వర్ణించబడ్డాయి. అవి అన్నీ ఒకే ఫలితాన్ని ఇవ్వవు. చేసే కర్మలు, కర్మకాండ ననుసరించి రకరకముల గుణములు వాటికి

అంటుకున్న దోషములు, ప్రయోజనములు కలుగుతాయి. లేక జీవుల గుణదోషముల ననుసరించి వేదముల వివిధ కర్మకాండలకు ఆకర్షితులవుతారనవచ్చును (*శ్రీ ఉద్ధవః ఉవాచ - విధిః చ ప్రతిషేధః చ నిగమః హి ఈశ్వరస్య తే । అవేక్షతే అరవింద అక్ష గుణం దోషం చ కర్మణామ్ ॥* 11-20-1).

వర్ణాశ్రమ నియమములు, వారి వారి స్థితులు, ప్రతిలోమ అనులోమ వివాహనియమములు, వివిధ సిరిసంపదలు పొందే విధానం, దేశకాల పరిస్థితుల అధ్యయనము, దేహము వయస్సులలో నిత్యమార్పుల అధ్యయనము, స్వర్గ నరక నిర్మాణములు వాటిని పొందే విధానాలు, ఇలా ఎన్నెన్నో వింతలు వేదములందు గలవు (*వర్ణ ఆశ్రమ వికల్పం చ ప్రతిలోమ అనులోమజమ్ । ద్రవ్య దేశ వయః కాలాన్ స్వర్గం నరకం ఏవ చ ॥* 11-20-2). పుణ్యపాపములు త్రిగుణదోషములతో కలుషితమైన వారికి అంతరదృష్టి రాదు కదా! మరి వారికి మోక్షమార్గము ఎట్లా కలుగుతుంది? భేదదృష్టితోనే పుణ్యపాపకర్మాచరణ ఆచరిస్తాము. అది లేకపోయిన మోక్షము కదా! వీటినుండి ఎట్లా బయటపడాలి? (*గుణ దోష భిదా దృష్టిం అన్తరేణ వచః తవ । నిఃశ్రేయసం కథం నృణాం నిషేధ విధి లక్షణమ్ ॥* 11-20-3). ఈ వేదవాఙ్మయమున పితృకర్మలు, దేవతారాధనలు, ధర్మ అర్థ కామ మోక్షములకై సాధ్య సాధనములు ఇలా ఎన్నెన్నో గలవు. వేదములు అనంతములు. నీవు వేదపురుషుడవు (*వేదైశ్చ సర్వైః అహం ఏవ వేద్యః వేదాన్తకృత్ వేదవిత్ ఏవ చ అహమ్ ॥* గీత - 15-5). వేదవాఙ్మయము గుణదోషవర్ణసహితము. మరి నీవు గుణదోషరహితుడవు-ఇది ఎట్లా? మా గుణదోషహరణమునకై ఈ వేదవాఙ్మయమును ఎట్లా ప్రయోగించాలి? గుణదోషవర్జితములైన వేదములు మా గుణదోషములను ఎట్లా పారద్రోలగలదు? ఇలాంటి ఈ బాహ్య విరుద్ధతలను స్పష్టము చేయమని తన భ్రమ తొలగించమని స్వామిని ఉద్ధవుడు వేడుకుంటున్నాడు (*గుణదోష భిదా దృష్టిః నిగమాత్తే న హి స్వతః । నిగమేన అపవాదశ్చ భిదాయా ఇతి హ భ్రమః ॥* 11-20-5).

ఉత్తమజాతి మానవ కర్తవ్యము ఏమిటి? - ఏ మార్గాన్ని ఎంచుకోవాలి? - శ్రీకృష్ణ భగవానుడిచే సమాధానము

మానవుల శ్రేయస్సు ఆలోచించే కర్మ, జ్ఞాన భక్తియోగములను ఏర్పాటు చేసాను. మానవజాతి ఉద్ధరణకు వీటికి విరుద్ధమైన పద్ధతి మరొకటి లేదు (*శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ - యోగాః త్రయః మయా ప్రోక్తాః నృణాం శ్రేయః విధిత్సయా । జ్ఞానం కర్మ చ భక్తిః చ ఉపాయః అన్యః న అస్తి కుత్రచిత్ ॥* 11-20-6). (*యే యథా మాం ప్రపద్యన్తే తాం తథా ఏవ భజామి అహమ్ । మమ వర్త్మ అనువర్తన్తే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః ॥* గీత- 4-11, *యజ్ఞ అర్థాత్ కర్మణః అన్యత్ర లోకః అయం కర్మబన్ధనః । తత్ అర్థం కర్మ కౌన్తేయ ముక్తసంగః సమాచర ॥* గీత -3-9). కర్మవాసనలు కలవారు వైదిక కర్మలు ఆచరించవచ్చు. వైదిక కర్మలయందు విరక్తి చెందినవారు జ్ఞాన యోగమునకు అధికారులు. విషయముల యందు ఆసక్తి లేనివారు నిష్కామకర్మ, జ్ఞానముల ద్వారా నా భక్తియోగమును పొందగలరు (*నిర్విణ్ణానాం జ్ఞానయోగః న్యాసినాం ఇహ కర్మసు । తేషు అనిర్విణ్ణ చిత్తానాం కర్మయోగః తు కామినామ్ ॥, యదృచ్ఛయా మత్ కథా ఆదౌ జాత శ్రద్ధః తు యః పుమాన్ । న నిర్విణ్ణః న అతిసక్తః భక్తియోగః అస్య సిద్ధిదః ॥, తావత్ కర్మాణి కుర్వీత న*

నిర్విద్యేత యావతా । మత్ కథా శ్రవణ ఆదౌ వా శ్రద్ధా యావత్ న జాయతే ॥ 11-20-7 నుండి 9). వర్ణాశ్రమ వైదికధర్మాలను ఫలాపేక్షలేక, చేసేదంతా స్వామి గూర్చియే అని వేదవర్ణిత కర్మ విధులను యజ్ఞాదులను ఆచరించేవాడు స్వర్గ నరకములను పొందక, అట్టి పవిత్రుడు విశుద్ధ జ్ఞానమును పొంది నా భక్తిని అనాయాసముతో చేస్తాడు. మరి నన్నే పొందుతాడు (*స్వధర్మ స్థః యజన్ యజ్ఞైః అనాశీః కామః ఉద్ధవ । న యాతి స్వర్గనరకౌ యది అన్యత్ న సమాచరేత్ ॥* 11-20-10). (*అస్మిన్ లోకే వర్తమానః స్వధర్మ స్థః అనఘః శుచిః । జ్ఞానం విశుద్ధం ఆప్నోతి మత్ భక్తిం వా యదృచ్ఛయా ॥* 11-20-11). వేదవర్ణిత దేవతా యజ్ఞముల ద్వారా కామ్యకర్మలు చేయవారు స్వర్గనరకాలలో విరక్తి కలిగే వరకూ తిరుగుతుంటారు. స్వర్గనరకములలో చేయుటకు కర్మలు వాటి ఫలితాలులేవు కావున అచ్చటివారు మానవజన్మ కావాలని కోరుకుంటారు (*స్వర్గిణ అపి ఏతం ఇచ్ఛన్తి లోకం నిరయిణః తథా । సాధకం జ్ఞానభక్తిభ్యాం ఉభయం తత్ అసాధకమ్ ॥* 11-20-12). వివేకవంతులైన మానవుడు నా భక్తిని పొందుతాడు. దేహాభిమానము ప్రక్కదారి పట్టిస్తుంది (*దేహావేశాత్ ప్రమాద్యతి*). కావున బుద్ధిమంతుడైనవాడు స్వర్గనరకములను గాని, మళ్ళీ మానవజన్మను కానీ కోరక ముక్తికై ప్రయత్నిస్తాడు *(న నరః స్వర్గతిం కాంక్షేత్ నరకీం వా విచక్షణః । న ఇమం లోకం చ కాంక్షేత దేహ ఆవేశాత్ ప్రమాద్యతి ॥* 11-20-13), మృత్యువాత తప్పదని గ్రహించిన విద్వానుడు అప్రమత్తుడై మానవజన్మ-అర్థసిద్ధికై ప్రాకులాడుతాడు (*ఏతత్ విద్వాన్ పురా మృత్యోః అభవాయ ఘటేత సః । అప్రమత్త ఇదం జ్ఞాత్వా మర్త్యం అపి అర్థసిద్ధిదమ్* - 14).

ఎలాగైతే క్రూరులచే నరకబడే చెట్టుమీద గూడుకట్టిన పక్షి, ఆ గూటిని వదలి వెళ్ళిపోతుందో అట్లాగే శరీరము పోయేదే అని తెలుసుకొన్నవాడు దేహాభిమానమును వదలి లంపటములలో చిక్కక బ్రతకాలి. ఇది గుర్తించని వాడు, పక్షి కన్నా హీనుడు. ఎలాగంటే, తాను నివసించు గూడు కలిగిన వృక్షమును మానవులు నరికి వేయుట చూచిన పక్షి ఆ చెట్టును వదలి లేచిపోతుంది కదా! *(ఛిద్యమానం యమైః ఏతైః కృతనీడం వనస్పతిమ్ । ఖగః స్వకేతం ఉత్సృజ్య క్షేమం యాతి హి అలంపటః ॥* 11-20-15). రాత్రింపగళ్ళు ఆయువును క్షీణింప చేయుచున్నవని తెలిసికొనినవాడు భయకంపితుడై, పరిస్థితిని అర్థము చేసికొన్నవాడై ముక్తసంగుడగుటకు ప్రయత్నించాలి. బ్రహ్మతత్త్వము తెలిసికోవాలి. పూర్ణశాంతిని పొందాలి (*అహోరాత్రైః ఛిద్యమానం బుద్ధ్వా ఆయుః భయ వేపథుః । ముక్తసంగః పరం బుద్ధ్వా నిరీహ ఉపశామ్యతి ॥* 11-20-16).

ఈ మానవదేహము సులభముగా సర్వఫలములు పొందుటకు మూలమైనది. మానవజన్మ గొప్ప ప్రయత్నము ద్వారా కూడా లభించనిది, దుర్లభమయినది. దీనిని సులభముగా వాడుకొనిన ఇది సంసారసాగరమును దాటుట కిది దృఢమైన నౌక. గురువును ఆశ్రయించిన ఫలితము పొందవచ్చును. నా స్మరణ చేసిన చాలు బాగుపడతాడు, నేను చెప్పినట్లుగా వింటాడు. అప్పుడు నేను ఈ నౌకను అనుకూలమైన వాయువుల ద్వారా సంసారసముద్రము నుండి ఒడ్డుకు చేర్చగలను. దీనిని వాడుకొనని వాడు తనకు తానే నాశనము చెందుచున్నాడు (ఆత్మాఘాతకుడు) అనగా అధఃపతనమగుచున్నాడు *(నృదేహం ఆద్యం*

సులభం సుదుర్లభం ప్లవం సుకల్పం గురుకర్ణధారమ్ । మయా అనుకూలేన నభస్వతా ఈరితం పుమాన్ భవాబ్ధిం న తరేత్ సః ఆత్మహా ॥ 11-20-17).

బుద్ధిని వాడి మనస్సును వశపరుచుకోవాలి

అసత్‌కర్మలలో దుఃఖదర్శనము చేసుకొన్నవాడు, విరక్తుడై ఇంద్రియనిగ్రహమును చేసుకొనినవాడై స్థిరమైన అభ్యాసము ద్వారా చంచలమైన మనస్సును చలించకుండా చేసుకోవచ్చును (*యదా ఆరంభేషు నిర్విణ్ణః విరక్తః సంయత ఇంద్రియః । అభ్యాసేన ఆత్మనః యోగీ ధారయేత్ అచలం మనః ॥* 11-20-18). మనస్సు చంచల స్వభావము కలది. తప్పించుకొని తిరుగుతానంటుంది. సావధానముతో అనుకూల మార్గము ద్వారా (జితేంద్రియుడై, సత్త్వగుణము ద్వారా బుద్ధిని వాడి) మనస్సును విషయముల వైపు వెళ్ళకుండా అచంచలమైన ధారణ ద్వారా మనస్సును ఆత్మవశము చేసుకోవాలి. బుద్ధిని వాడి మనస్సును నిరోధించాలి. బుజ్జగించాలి. మనస్సును అజాగ్రత్తతో చూడరాదు. ఉపేక్షించరాదు (*ధార్యమాణం మనః యర్హి భ్రామ్యత్ ఆశు అనవస్థితమ్ । అతంద్రితః అనురోధేన మార్గేణ ఆత్మవశం నయేత్ ॥* 11-20-19). (*మనో గతిం న విసృజేజ్జిత ప్రాణో జితేంద్రియః । సత్త్వసంపన్నయా బుద్ధ్యా మన ఆత్మవశం నయేత్ ॥* 11-20-20). ఎలాగంటే, గుఱ్ఱమును నడుపువాడు పగ్గముల ద్వారా మంచి మాటలతో ఆ గుఱ్ఱమును స్వాధీనమును చేసుకొను విధమున, అలాగే బుద్ధిని వాడి మనస్సును చక్కదిద్దాలి (*ఏషః వై పరమః యోగః మనసః సంగ్రహః స్మృతః । హృదయజ్ఞత్వం అన్విచ్ఛన్ దమ్యస్య ఇవ అర్వతః ముహుః ॥* 11-20-21) (*తేషాం సతతయుక్తానాం భజతాం ప్రీతిపూర్వకం । దదామి బుద్ధియోగం తం యేన మాముపయాన్తి తే ॥ గీత-* 10.10). తత్త్వచింతనచే అనులోమ క్రమముచే సృష్టిక్రమము ఆలోచించుట, ప్రతిలోమక్రమముచే లయము - ప్రళయ పద్ధతిని ఆలోచించుట, వస్తుతత్త్వ పరిశీలన (Ex: Women desire can be controlled by thinking the contents of inside her body and not by external appearance; Control the tongue by chewing the Laddu and spitting it outside and not by swallowing it, like that), తర్కవిద్య, నా అర్చన, ఉపాసనల ద్వారా మాత్రమే మనస్సును లొంగదీయాలితప్ప మరే ఇతర మార్గము లేదు (*సాంఖ్యేన సర్వభావానాం ప్రతిలోమ అనులోమతః । భవ అప్యయౌ అనుధ్యాయేత మనః యావత్ ప్రసీదతి ॥* 11-21-22), (*నిర్విణ్ణస్య విరక్తస్య పురుషస్య ఉక్తవేదినః మనః త్యజతి దౌరాత్మ్యం చిన్తితస్య అనుచిన్తయా ॥* 11-21-23), *యమ ఆదిభిర్ యోగపథైః ఆన్వీక్షిక్యా చ విద్యయా । మమార్చో ఉపాసన ఆదిభిః వా న అన్యైః యోగ్యం స్మరేత్ మనః ॥* 11-21-24). ఇలా ఉపాసన చేసేవాడు, నిందింపదగిన కర్మలను చేయకూడదు (25). కర్మలు సహజముగానే అశుద్ధములు (స్వామి కార్యమునకై చేయని కర్మలు), అనర్థములకు మూలములు. కావున వీలయినంతవరకు వీటిని ఆచరించరాదు. కర్మలను బహుజాగ్రత్తగా ఆలోచించి చేయాలి (*స్వే స్వే అధికారే యా నిష్ఠా సగుణః పరికీర్తితః । కర్మణాం జాత్యశుద్ధానాం అనేన నియమః కృత । గుణదోష విధానేన సంగానాం త్యాజనేచ్ఛయా ॥* 11-21-26).

జీవులు తమ వికృత కోరికలను తీర్చుకొనుటకు మరియు అదే సమయమున క్రమముగా మోక్షమును పొంది భగవద్ధామమును చేరుటకు భౌతిక జగత్తుతో కూడిన వేదధర్మములు అవకాశము ఇస్తాయి. ఈ విధముగా పుణ్యమును (గుణమును) సాధనముగనే వాడాలి. అంతేకాని సాధ్యముగా కాదు. ఇలా క్రమక్రమముగా ఎదుగుతూ ఉండాలి. చివరిదశలో మనస్సు నిండా నన్ను నింపుకొన్న ఇక విషయవాసనలు మనస్సులో ఉండవు కదా! ఇది ఎలా చేయాలంటే –

నా లీలాకథలు శ్రద్ధతో విను, కర్మలు నాకై చేయి మిగతావిషయాలు వదలు, నాకై చేయని కర్మలు దుఃఖాన్ని కలుగచేస్తాయని తెలిసికొని వదలుము. నన్ను శ్రద్ధతో దృఢసంకల్పముతో, ప్రీతితో, చూడుము. అలా చేసిన దుఃఖములు వచ్చినా వాటిని మరచి నా సేవలోనే ఉంటావు. ఇంద్రియ భోగములు దుఃఖమునకు దారితీస్తాయని గ్రహించి దృఢచిత్తముతో వాటి జోలికి పోకు (*జాత శ్రద్ధో మత్ కథాసు నిర్విణ్ణః సర్వకర్మసు । వేద దుఃఖాత్మకాన్ కామాన్ పరిత్యాగే అపి అనీశ్వరః ॥* 27). (*తతో భజేత మాం ప్రీతః శద్ధాళుః దృఢనిశ్చయః । జుషమాణః చ తాన్ కామాన్ దుఃఖ ఉదర్కాం చ గర్హయన్* – 28).

నేను ఉన్నా నీ హృదయంలో ఇక విషయవాసనలు ఉండలేవు కదా! కావున నిరంతరము భక్తియుత కర్మలతో నాకై ప్రాకులాడుము (*ప్రోక్తేన భక్తియోగేన భజతో మా అసకృత్ మునేః । కామా హృదయ్యా నశ్యన్తి సర్వే మయి హృది స్థితే* – 29).

నా సేవలో ఉన్నవాడు, అంతటా నన్ను చూసేవాడు తప్పక వాడి హృదయగ్రంథులు (విషయవాసనలు, అహంకారము) నశిస్తాయి, సర్వ సంశయాలు (All doubts in philosophy) విడిపోతాయి. వాడి పాప పుణ్య కర్మలరాశి కూడా నాశనమై పోతుంది (*భిద్యతే హృదయగ్రంథిన్ ఛిద్యంతే సర్వసంశయాః । క్షీయంతే చ అస్య కర్మాణి మయి దృష్టే అఖిలాత్మని ॥* 30).

కావున, ఉద్ధవా, ఒట్టి జ్ఞానం (శుష్కవేదాంతము, తర్కము, జీవితంలో అమలుపరచని పుక్కిట పురాణ జ్ఞానం) మరియు భక్తిలేని వైరాగ్యము ఎందుకూ పనికిరావు – కావున నన్ను మనస్సులో ఉంచుకొని నా భక్తియుక్తమైన సేవలో ఉండు. అదే సరియైన భక్తియోగము (*తస్మాత్ మద్భక్తియుక్తస్య యోగినో వై మత్ ఆత్మనః । న జ్ఞానం న చ వైరాగ్యం ప్రాయః శ్రేయో భవేద్ ఇహ* 11-20-31).

నా భక్తి నా సేవ చేసిన భక్తుడికి – కర్మ, తపస్సు, జ్ఞానము, వైరాగ్యము, యోగాభ్యాసము, దానము, ధర్మము, తీర్థయాత్రలు, వ్రతములు చేసిన అన్ని ఫలితాలు కలుగుతాయి (Without bhakti, performing all these activities are useless). ఇక వాడికి ఎలాంటి కోరిక ఉండదు – ఎందుకంటే స్వర్గము నుండి వైకుంఠము వరకు వాడికి అందుబాటులో ఉంటాయి (*యత్ కర్మభిర్ యత్ తపసా జ్ఞాన వైరాగ్యతః చ యత్ । యోగేన దానధర్మేణ శ్రేయోభిర్ ఇతరైరపి । సర్వం మద్భక్తియోగేన మద్భక్తో లభతే అంజసా । స్వర్గాపవర్గం మద్ధామ కథంచిద్ యది వాంఛతి* 11-20-32,33). నా భక్తులు మోక్షము కూడా వద్దంటారు, నన్ను తప్ప ఏమీ కోరరు (*న కించిత్ సాధవో ధీరా భక్తాః హి ఏకాంతినో మమ । వాంఛన్త్యపి మయా దత్తం*

కైవల్యం అపునర్భవమ్ 11-20-34). దేన్ని కోరకపోవుటయే మనస్సు యొక్క శ్రేయస్సు. అట్టి నిరపేక్షకుడు నిష్కాముడికి మాత్రమే నా యందు భక్తి కలుగుతుంది (*నైరపేక్ష్యం పరం ప్రాహుః నిఃశ్రేయసం అనల్పకమ్, తస్మాన్నిరాశిషో భక్తిర్నిరపేక్షస్య మే భవేత్ ॥* 11-20-35). నా ఏకాంతభక్తులు - సాధువులు, సమదర్శనులు, సమచిత్తులు బుద్ధిని నాకై ఉపయోగించువారు. అట్టి వారికి గుణదోషములవల్ల వచ్చే పాపపుణ్యాలు అంటవు (గుణదోషములు వేద ప్రతిపాదిత సకర్మలు, స్వర్గాది కామవాంఛలు నా భక్తులుకాని మిగతావారికి వారి ఇష్టానుసారముగా కల్పింపబడినవి) (*న మయి ఏకాంతభక్తానాం గుణదోషోద్భవా గుణాః । సాధూనాం సమచిత్తానాం బుద్ధేః పరం ఉపేయుషామ్ ॥* 11-20-36).

దీన్ని తెలుసుకొని నే చెప్పిన మార్గాన్ని ఆచరించినవారికి కూడా క్షేమం కలుగుతుంది. నా పరమపదాన్ని పొందుతారు (*ఏవం ఏతాన్ మయా దిష్టాన్ అనుతిష్ఠంతి మే పథః । క్షేమం విందంతి మత్స్థానం యద్బ్రహ్మ పరమం విదుః* 11-20-37).

వేదములలో భిన్నరుచులు ఏల? (భక్తి జ్ఞాన కర్మలు విడిచినవారి గతి వివిధ శరీరములలో తిరుగుట - గుణదోషములు Laws of Nature): శ్రీకృష్ణవాక్యము:

పైన తెల్పిన నా భక్తి జ్ఞాన కర్మ మార్గమునందు ఇష్టములేక తుచ్ఛమైన కామవాంఛల యందు ఆసక్తులైన వారికి ఆయా గుణదోషములు అంటుకొనడం వల్ల వారు వివిధ యోనులలో జన్మిస్తారు, తిరుగుతారు (*య ఏతాన్ మత్ పథో హిత్వా భక్తిజ్ఞానక్రియాత్మకాన్ । క్షుద్రాన్ కామాంశ్చలైః ప్రాణైః జుషన్తః సంసరంతి తే* 11-21-1). మనుజుడు తనకు విధింపబడిన స్థానమును వదలక నిష్ఠతో బ్రతుకుట ధర్మము, అటుల చేయకపోయిన దోషము (*స్వే స్వే అధికారే యా నిష్ఠా సః గుణః పరికీర్తితః । విపర్యయః తు దోషః స్యాత్ ఉభయోః ఏషః నిశ్చయః ॥* 11-21-2). విచక్షణా జ్ఞానంతో బ్రతకాలి. ప్రతి కార్యమున, వస్తువున శుద్ధి, అశుద్ధి ఎరిగి గుణదోషములను, శుభ అశుభములను, ధర్మార్థము, వ్యవహారార్థము, యాత్రార్థములను ఎరిగి వ్యవహరించాలి (*శుద్ధి అశుద్ధీ విధీయేతే సమానేషు అపి వస్తుషు । ద్రవ్యస్య విచికిత్సా అర్థం గుణదోషౌ శుభ అశుభౌ । ధర్మ అర్థం వ్యవహార అర్థం యాత్రా అర్థం ఇతి చ అనఘ ॥* 11-21-3). ఇది ధర్మరూపమైన ఆచారము. దీనిని మనువు మొదలగువారు ఆచరించినారు, గుర్తించినారు (*దర్శితో అయం మయా ఆచారో ధర్మం ఉద్వహతాం ధురమ్* - 4).

బ్రహ్మ మొదలుకొని సకల జీవులు వివిధ నిష్పత్తులలో పంచ భూతములు లేక పంచ ధాతువులతో తయారైనవి. ఇది అంతా ఒక క్రమపద్ధతిలో ఏర్పరచాను (*భూమి అంబు అగ్ని అనిల ఆకాశః భూతానాం పంచ ధాతవః । ఆబ్రహ్మ స్థావర ఆదీనాం శారీరా ఆత్మ సంయుతాః ॥* 11-21-5). జీవులు వారి వారి కర్మానుసారము ప్రవర్తించుటకు నానా రూపములు, విషయములు, వస్తువులు, రుచులు, గుణములు ఏర్పరచబడినవి (*వేదేన నామరూపాణి విషమాణి సమేషు అపి । ధాతుషు ఉద్ధవ కల్ప్యన్తే ఏతేషాం స్వ అర్థ సిద్ధయే ॥* 11-21-6).

కర్మలను నియమము చేయుటకై, కర్మలను నిర్దేశించుటకై, కర్మలను నియంత్రించుటకై, నిర్ణయించుటకై వస్తువులకు గుణదోషములు విధించబడినాయి (*దేశకాలాది భావానాం వస్తూనాం మమ సత్తమ । గుణదోషౌ విధీయేతే నియమార్థం హి కర్మణామ్ ॥* 11-21-7). (To prove once worthiness - alcohol, gambling, illicit sex, wealth is made available - It is like exam to prove once worthiness). బ్రహ్మదేవుడి నుండి వివిధ ప్రాణుల శరీరముల తయారీ వివిధ నిష్పత్తులలో కలయికలైన పంచ భూతముల మరియు జీవితాల సముదాయము (భూమి, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము – అది కూడా వారి కర్మానుసారమే – (*ఆబ్రహ్మ స్థావరాదీనాం శారీరా ఆత్మ సంయుతాః ।* 11-21-5). వేదాలలో భిన్న రుచులు ఏల? అంటే, వారి వారి కోరికలను స్వార్థమును తీర్చుటకై వేదములలో విభిన్నములైన వాంఛలు, నామరూపాలు మరి వాటి సిద్ధి ఏర్పరచబడింది (*వేదేన నామరూపాణి విషమాణి సమేష్వపి । ధాతుషు ఉద్ధవ కల్ప్యన్తే ఏతేషాం స్వార్థసిద్ధయే॥* 11-21-6).

కృష్ణజింక లేనివి బ్రాహ్మణులు లేని శూద్రదేశములలో అట్టివారే నివసిస్తారు (8). సత్ కర్మలకు అనుకూలమైన ప్రదేశములలో నివసించాలి. దోషకర్మలు గల స్థలాలు వదలాలి (9). ద్రవ్యశుద్ధి, వాక్‌శుద్ధి, సంస్కారములతో జీవించాలి. శక్త్యనుసారము, బుద్ధ్యనుసారము, సంప్రదాయ అనుసారము, దేశకాలపరిస్థితులను అనుసరించి కర్మలను ఆచరించాలి (11). ఈ విషయములో శ్రీల రూపగోస్వామి వారి తుట్టతుది వాక్యము ఇట్లున్నది – "మానవుడు అనుకూలముగను, కర్మజ్ఞానము ద్వారా లాభాపేక్షరహితముగను దేవదేవుడగు శ్రీకృష్ణుని భక్తియోగమును ఒనరింపవలెను. అదియే ఉత్తమభక్తి (*అన్యాభిలాషితాశూన్యం జ్ఞానకర్మాద్యనావృతమ్ । అనుకూల్యేన కృష్ణానుశీలనం భక్తిరుత్తమ ॥* – భక్తిరసామృతసింధువు – 1.1.11). ధాన్యము, మట్టి కఱ్ఱ దంతముతో చేసిన వస్తువులు, నెయ్యితో గల రసములు, పంచ ధాతువులతో గలవి పవిత్రములు నియమిత కర్మలకు అక్కరకు వచ్చును (12). శుద్ధికారక వస్తువును వాడి అశుద్ధిని తొలగించుకోవాలి (13). ముఖ్యంగా స్నాన దాన తపోనిష్ఠలను వయస్సు ననుసరించి నన్ను స్మరిస్తూ చేసికొనిన కర్మలు శీఘ్రమే పవిత్రతను చేకూరుస్తాయి (*స్నాన దాన తపః అవస్థా వీర్య సంస్కార కర్మభిః । మత్ స్మృత్యా చ ఆత్మనః శౌచం శుద్ధః కర్మ ఆచరేత్ ద్విజః ॥* 11-21-14). ఈ విషయములో గరుడపురాణము నందు ఇట్లు చెప్పబడినది – మానవుడు పవిత్రుడైనా అపవిత్రుడైనా, అతని బాహ్యస్థితి ఏ విధముగా ఉన్నప్పటికిని కమలనయనుడగు భగవంతుని స్మరణమాత్రం చేత అంతర్బాహ్యములలో పవిత్రుడు కాగలడు – *అపవిత్రః పవిత్రో వా సర్వావస్థాం గతో అపి వా । యః స్మరేత్ పుండరీకాక్షం స బాహ్యాభ్యంతరే శుచిః ॥* – గరుడపురాణము). జ్ఞానముతో మంత్రమును, కర్మలను నాకు అర్పణం చేసిన అవి పవిత్రమవుతాయి. దేశ, కాల, ద్రవ్యములు, కర్త, మంత్రములు, కర్మలు అను ఆరింటిని సక్రమంగా వాడిన మానవుడు పవిత్రుడవుతాడు. సక్రమంగా వాడకపోయిన ఇవి అధర్మ హేతువులవుతాయి (*మంత్రస్య చ పరిజ్ఞానం కర్మ శుద్ధిః మత్ అర్పణమ్ । ధర్మః సంపద్యతే షడ్భిః అధర్మః తు విపర్యయః ॥* 11-21-15). దేశకాల పరిస్థితులననుసరించి లౌకిక గుణదోషములు నిర్ణయింపబడతాయి. లౌకికమైన

గుణదోషములు సర్వదా సాపేక్ష భావనలని భగవానుడు ఇచట స్పష్టముగా వివరించుచున్నాడు. ఉదాహరణకు -పక్కింటికి నిప్పు అంటుకున్నప్పుడు ఎవడేని ఇంటికప్పుకు చిల్లుచేసి ఇంటిలోని వారిని రక్షించినచో గుణయుతుడైన వీరునిగా భావించబడును. ఆ ప్రమాద పరిస్థితి అటువంటిది. కాని సాధారణ పరిస్థితులలో అతడు పొరుగింటి కప్పుకు చిల్లు చేసినచో లేదా కిటికీని బ్రద్దలు కొట్టినచో నేరస్థునిగా పరిగణించబడును. అట్లే భార్యాపిల్లలను విడిచిపెట్టినవాడు నిక్కముగా బాధ్యతారహితుడు, మతిలేనివాడే యగును. కాని మనుజుడు సన్న్యాసమును స్వీకరించి ఉన్నత ఆధ్యాత్మికస్థితిలో స్థితుడైనచో సాధుపురుషునిగా భావించబడును. కనుక గుణదోషములు ప్రత్యేక పరిస్థితులపై ఆధారపడియున్నవి. కావున దేశకాల పరిస్థితులననుసరించి లౌకిక గుణదోషములు నిర్ణయింపబడతాయి. పతితుడైన శూద్రుడు చేయు కర్మను బ్రాహ్మణుడు ఆచరించిన వీడికి ఇంకా ఎక్కువ పాపము అంటుకుంటుంది. ఎట్లా అనిన నేలపై పడుకొనే వాడు ఇంకా ఏ మాత్రము కిందపడనట్లుగా (*సమాన కర్మ ఆచరణం పతితానాం న పాతకమ్ । ఔత్పత్తికః గుణః సంగః శయానః న పతతి అధః ॥* 11-21-17). అనగా పతితుడైన శూద్రుడు ఇదివరకే వాడి పాపకర్మలవల్ల నేల మీద పడ్డాడు, ఇకవాడు ఎన్ని పాపాలు కొనసాగించినా అక్కడే ఉంటాడు, అలాగే భక్తుడు ఎన్ని పుణ్యాలు చేసినా అతి ఉత్తమమైన గోలోకము దాటిపోనట్లుగా. దీనికి విరుద్ధంగా భక్తుడు ఎంతటి ఊర్ధ్వస్థితిలో ఉన్నా పాపకర్మలను అనుసరించిన నేలపై పడతాడని అర్థము. ఉదాహరణ - శ్రీమద్భాగవత శ్రవణము చేయు భక్తుడు, హరినామ దీక్షితుడైన మానవుడు- మాంస మత్స్య అండములను తినకపోవుట, అక్రమ సంబంధమునకు దూరముగా నుండుట, మత్తుపదార్థములు స్వీకరింపకుండుట, జూదమాడకుండుట యనెడి నాలుగు నియమములను ఖచ్చితముగా పాటించవలెను. ఆధ్యాత్మికదీక్షితుడైన వ్యక్తి ఈ నియమములను నిర్లక్ష్యపరచినపుడు మహోన్నత ముక్తస్థితి నుండి పతనము చెంది నరకయాతన అనుభవించగలడు.

మానవుడు విషయ సంబంధము నుండి నివృత్తుడైనచో శోకమోహభయములు పోగొట్టుకున్నవాడై క్షేమాన్ని పొందుతాడు (*యతోయతో నివర్తేత విముచ్యేత తతస్తతః । ఏష ధర్మో నృణాం క్షేమః శోకమోహ భయాపహః ॥* 11-21-18). ఎవరైతే పుణ్యకర్మలను ఆచరిస్తూ పాపకర్మలకు దూరంగా ఉంటారో అట్టివారు ద్వంద్వములకు, మోహములకు, దూరులై నన్ను భజించడానికి సిద్ధమౌతారు. మిగతా వారు నా భక్తులు కాలేరు (*యేషాం తు అన్తగతం పాపం జనానాం పుణ్యకర్మణామ్ । తే ద్వన్ద్వమోహనిర్ముక్తా భజన్తే మాం దృఢవ్రతాః ॥* గీత - 7-28) విషయముల చింతనవల్లనే విషయాసక్తులవుతారు. ఆసక్తి వల్ల కామము, కామము వలన కలహము కలుగుతుంది (*విషయేషు గుణ అధ్యాసాత్ పుంసః సంగస్తతో భవేత్ । సంగాత్తత్ర భవేత్కామః కామాత్ ఏవ కలిః నృణామ్ ॥* 11-21-19). కలహము వలన క్రోధము, క్రోధము వలన మోహము, మోహము వలన కార్య, అకార్యములను గుర్తించే చేతనాశక్తి (బుద్ధి) లోపిస్తుంది (*కలేర్ దుర్విషహః క్రోధస్ తమః తమ్ అనువర్తతే । తమసా గ్రస్యతే పుంసః చేతనా వ్యాపినీ ద్రుతమ్ ॥* 11-21-20). అప్పుడు జంతువులా ప్రవర్తిస్తాడు. అట్టి మూర్ఖుడు చచ్చినవాడితో సమానము (*తయా విరహితః సాధో*

(సాధువగు ఓ ఉద్ధవా!) జన్తుః శూన్యాయ కల్పతే । తతః అస్య స్వ అర్థ విభ్రంశః మూర్ఛితస్య మృతస్య చ // 11-21-21). ఇట్టివాడు గాలిని తీసుకొని బ్రతికినట్లు ఉన్నా వీడు తీసే శ్వాస కొలిమితిత్తిలాంటిది (Bellows of the Blacksmith). వృక్షములు జీవనమునకై నీరు, గాలి, ఎండ తీసుకొన్నట్లుగా వీడు జీవించుటకై విషయముల యందు మిక్కిలి అభినివేశము కలవాడగుట వల్ల పరమాత్మను ఎరుంగజాలడు *(విషయ అభినివేశేన ఆత్మానం వేద న అపరమ్ । వృక్ష జీవికయా జీవన్ వ్యర్థం భస్త్రేవ యః శ్వసన్ //* 11-21-22).

కర్మలయందు రుచికలిగించుటకే వేదముల ప్రయోజనము

వేదాలలోని యజ్ఞయాగాదుల దేవతార్చన స్వర్గాది ప్రాప్తి కలిగించుట మొదలగునవి వేదశాస్త్రము యందు, కర్మలయందు రుచి, ఇష్టము కలిగించుటకై ఏర్పరచబడినది. ఆ తర్వాత వేదాంతము అర్థం చేసుకొన్నవాడికి మోక్షరూపమైన పరమశ్రేయస్సు కలుగుతుంది *(ఫలశ్రుతిర్ ఇయం నృణాం న శ్రేయో రోచనం (ఆసక్తి) పరమ్ । శ్రేయో వివక్షయా ప్రోక్తం యథా భైషజ్య రోచనమ్* - 23). ఇది ఎలా అంటే పిల్లవాడికి చాకోలేట్ చూపించి చేదు గల మందు త్రావించినట్లుగా *(యథా భైషజ్యరోచనమ్).*

జీవులు పుట్టుకతోటే కోర్కెలు కల్గి ఉంటారు (కర్మవాసనలతో పుడతారు). ఇవి ఎన్నో రకాలు - బంధుప్రీతి, పశుప్రీతి, ఇంద్రియప్రీతి, ధనప్రీతి, ఉద్యోగప్రీతి, స్త్రీప్రీతి మొదలుగా గలవి (*ఉత్పత్త్యైవ హి కామేషు ప్రాణేషు స్వజనేషు చ । ఆసక్త మనసో మర్త్యా ఆత్మనో అనర్థ హేతుషు //* 11-21-24). పరమసుఖము ఏమిటో గ్రహించలేక, కామమార్గములో సంచరించు స్వభావముకలవారై, తామస యోనులలో జన్మలను పొందుతూ ఉన్నవారిని వేదశాస్త్రములు మళ్ళీ కామ విషయాలలో ఏల ప్రవృత్తునిగా చేస్తాయి. కావున అది వారి స్వతః వచ్చిన బుద్ధి కాబట్టి వారు వేదాలలోని కర్మకాండకు ఆకర్షింపబడతారు. అంతేతప్ప వారు వేదాంతాన్ని గ్రహించలేరు. ఇలాగైనా వారికి కోరికలు తీర్చుకొనే మార్గము అయిన కామ్యకర్మలు, యజ్ఞములు కూడా ప్రతిపాదించబడినాయి (*నతాన్ అవిదుషః స్వార్థం భ్రామ్యతో వృజిన అధ్వని । కథం యుంజ్యాత్ పునః తేషు తాన్ తమో విశతో బుధః* 11-21-25). కావున విపరీత జ్ఞానులు, మాయా ఆసక్తి బుద్ధిగలవారు వేదములు కామ్యఫలములకే అని అర్థం చేసుకుంటారు, అసలైన వేదజ్ఞులు ఇలా కాక పరమఫలాన్ని పొందుతారు (*ఏవం వ్యవసితం కేచిద్ అవిజ్ఞాయ కుబుద్ధయః । ఫలశ్రుతిం కుసుమితాం న వేదజ్ఞా వదంతి హి* 11-21-26). కాముకులు, దీనులు, లుబ్ధులు వేదముల కామ్య కర్మకాండ యందు ఆసక్తి గలవారై అట్టి యజ్ఞాదులను ఆచరిస్తారు (*తే మే మతం అవిజ్ఞాయ పరోక్షం విషయాత్మకాః । హింసాయాం యది రాగః స్యాత్ యజ్ఞ ఏవ న చోదనా //* 11-21-29). వేదాలకు విపరీత అర్థాలు తీస్తారు. మాంసభక్షణకై అలవాటుపడి యజ్ఞములలో పశువులను వధిస్తారు. దేవతా పితృభూతములను ఆరాధిస్తారు (*హింసా విహారాః హి ఆలబ్ధైః పశుభిః స్వసుఖ ఇచ్ఛయా । యజంతే దేవతాః యజ్ఞైః పితృభూతపతీన్ ఖలాః //* 11-21-30). ఇలాంటి మందబుద్ధులు - స్వర్గాదులు, ఈ లోకములోని రాజ్యాదులు

సుఖప్రదములని తలచి వాటిని పొందడానికి వ్యాపారిలా యజ్ఞాదులలో ధనము ఖర్చుపెడతారు. దేవుడితో వ్యాపారానికి దిగుతారు (*స్వప్నో ఉపమం అముం లోకం అసంతం శ్రవణ ప్రియమ్ । ఆశిషో హృది సంకల్ప్య త్యజంతి అర్థాన్ యథా వణిక్ ॥* 11-21-31). (For example - I will spend Rs. 1000/- for Lord's Kalyana and in return fulfill my desires which runs into lakhs of rupees or fullfill my other desires. If I get this money I will put so much percentage as donation in your hundi). వీరు శరీరాంతమున ధూమ మార్గములో వెళతారు (27), లేక స్వర్గనరకాలలో అనుభవిస్తారు (*కామినః కృపణా లుబ్ధాః పుష్పేషు ఫలబుద్ధయః । అగ్నిముగ్ధాః ధూమతాంతాః స్వం లోకం న విదంతి తే* 11-21-27).

ఇట్టివారు సమీపమున ఉన్న వస్తువు నిజరూపాన్ని గ్రహించలేరు. ఈ జగత్తుకు కారణభూతుడైన హృదయములో అంతర్యామిగా ఉన్న నన్ను తెలుసుకొనజాలరు (*న తే మాం అంగ జానంతి హృదిస్థం యః ఇదం యతః । ఉక్థశస్త్రాః హి అసు తృపో యథా నీహార చక్షుషః ॥* 11-21-28). (What they say is that - I am working hard and getting all the benefits because of my hard work and there is no god. This is their feeling).

శుద్ధసత్త్వములో లేనివారు అనగా రజస్సు, తమస్సు, సత్త్వ గుణములవారు రజస్సు తమస్సు సత్త్వగుణప్రధానులైన ఇంద్రాది దేవతలను ఆరాధిస్తారు. త్రిగుణాతీతుడనైన నన్ను ఆరాధించరు (*రజః సత్త్వ తమః నిష్ఠాః రజః సత్త్వ తమః జుషః । ఉపాసతే ఇన్ద్ర ముఖ్యాన్ దేవ ఆదీన్ న యథా ఏవ మామ్ ॥* 11-21-32). స్వర్గకాముకులు, భోగలాలసులైన లుబ్ధులు వేదపుష్పిత వచనములకు ఆకర్షితులవుతారు. వాటికి చెందిన కర్మకాండను ఆచరిస్తారు. అంతే తప్ప నా గూర్చి తెల్పే వేదశాఖలలో శ్రద్ధచూపరు. వారికి ఇష్టమైన దేవతార్చనలు చేసి, యజ్ఞములు కామ్యకర్మలకై చేసి స్వర్గలోకములో మరియు ఈ లోకములో పెద్ద ఆస్తులు గల వంశములలో జన్మించి భవనాలలో విహరిస్తే చాలు అనుకుంటారు. అంతేకాని దేవదేవుడనైన నా లీలలయందు ఆకర్షితులు కారు (*ఇష్ట్వా ఇహ దేవతా యజ్ఞైర్ గత్వా రంస్యామహే దివి । తస్య అంత ఇహ భూయాస్మః మహాశాలాః మహాకులాః* 11-21-33, *ఏవం పుష్పితయా వాచా వ్యాక్షిప్త మనసాం నృణామ్, మానినాం చ అతి లుబ్ధానాం మద్వార్తాపి న రోచతే ॥* 11-21-34), (*యాం ఇమామ్ పుష్పితాం వాచం ప్రవదంతి అవిపశ్చితః । వేదవాదరతాః పార్థ న అన్యత్ అస్తి ఇతి వాదినః ॥* - గీత 2-42, *కామాత్మానః స్వర్గపరాః జన్మకర్మఫలప్రదామ్ । క్రియావిశేష బహుళాం భోగైశ్వర్య గతిం ప్రతి ॥* 43, *భోగైశ్వర్య ప్రసక్తానాం తయా అపహృత చేతసామ్ । వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధిః సమాధౌ న విధీయతే ॥* 44, *త్రైగుణ్య విషయాః వేదాః నిస్త్రైగుణ్యః భవ అర్జున । నిర్ద్వన్ద్వః నిత్యసత్త్వస్థః నిర్యోగక్షేమః ఆత్మవాన్ ॥* 45, *యావాన్ అర్థః ఉదపానే సర్వతః సంప్లుతోదకే । తావాన్ సర్వేషు వేదేషు బ్రాహ్మణస్య విజానతః ॥* 46). వీరు ఎందుకిలా చేస్తారంటే-

వేదము – శబ్దబ్రహ్మ – ఓంకారము – వాక్కు అర్థము – శబ్దము యొక్క మూలము మరియు ప్రయోజనము – గాయత్రి ఛందస్సు

వేదములలో మూడు కాండలు గలవు – కర్మకాండ, ఉపాసనాకాండ, జ్ఞానకాండ (బ్రహ్మ, ఆత్మ, విషయ కాండలు). వీటిలోని గూఢార్థములు అంతఃకరణశుద్ధులైన వారికే తెలుసు, వారే వీటికి అధికారులు. ఋషులు మరియు నేను ఈ పరోక్షవాదమును ప్రతిపాదించినాము. అనగా ఇవి అందరికీ అర్థము కానటువంటివి. అట్టి గుహ్యమైన మంత్రములతో నేను కూడా ప్రసన్నుడనయ్యెదను (*వేదా బ్రహ్మాత్మ విషయాః త్రికాండ విషయా ఇమే । పరోక్షవాదా ఋషయః పరోక్షం మమ చ ప్రియమ్ ॥* 11-21-35). వేదము శబ్దమయము. శబ్దబ్రహ్మ అనంతము. దీనికి మూలము ఓంకారము (ॐ). దీని స్వరూపము ప్రాణ, ఇంద్రియ మనోమయమైనది. ఇది వాటియందు అంతర్గతముగా ఉండును. ఇది సముద్రములాగా అనంతము, అపారము, గంభీరము దుర్విగాహ్యమైనది. శబ్ద బ్రహ్మ అయిన ఓంకారనాదము ప్రతీప్రాణిలో ఉంటుంది, తామర తూడులోని దారములాగా ప్రాణులలో నాదరూపముతో ఉండేది ఓంకారము – శబ్ద బ్రహ్మ. ఈ ఓంకారనాదము నా వల్లనే ఏర్పడినది. ఇది అనంతశక్తి అపరిచ్ఛిన్నశక్తి సర్వవ్యాపక శక్తి కలది. ఇది సృష్టి అంతటా వ్యాపించి ఉన్నది. ఇది ప్రాణులలో అంతర్యామిగా ఉంటుంది. ఎలా అంటే, తామరతూడు నందలి తంతువు వలె అది సూక్ష్మముగా అనుభూతమగును – అనాహతనాదరూపమున వేదవాణి ప్రాణులలోని ప్రాణములయొక్క అంతఃకరణములయందు ప్రకటింపచేయుదును (*శబ్దబ్రహ్మ సుదుర్బోధం ప్రాణేంద్రియ మనోమయమ్ । అనంతపారం గంభీరం దుర్విగాహ్యం సముద్రవత్ ॥* 11-21-36, *మయా ఉపబృంహితం భూమ్నా బ్రహ్మణా అనంతశక్తినా । భూతేషు ఘోషరూపేణ బిసేషు ఊర్ణా ఇవ లక్ష్యతే ॥* (11-21-37). (చెవులు మూసుకొనినప్పుడు వినబడు అనాహతనాదమే ప్రాణఘోష – వీర రాఘువీయవ్యాఖ్య). (Close your ears with your hand to listen to it. A sect of religion (muslims) close their ears with their hands, listen to it - the Omkara and then bowdown to it, meditate on it and pray to it).

ఈ శబ్దబ్రహ్మ నుండి ఏర్పడినదే అక్షరమాల, పదములు మరియు వాటి అర్థములు. సాలెపురుగు నోటి నుండి వచ్చిన దారమువలె ఇది ప్రాణుల హృదయము, మనస్సు, ప్రాణము నిండాకలదై నోటిద్వారా బయటకు వస్తుంది. ప్రాణుల భావములను తెలియజేస్తుంది (in different languages), ఛందస్సు దీని నుండి ఏర్పడినదే అక్షరమాల, అమృతతుల్యమైన అనంత పదములు మరి వాటి అర్థములు. 'క' అక్షరమునుండి "మ" అక్షరము వరకు గల 25 అక్షరమాలను "స్పర్శములు" అని, "అ" నుండి "ఔ" వరకు గల అచ్చులను "స్వరముల"ని, య-ర-ల-వ అక్షరములను "అంతస్థములని", శ,ష,స,హ-లను "ఊష్మములు" అని అంటాము – ఇలా వర్ణములతో/వర్ణమాలతో విభూషితమైయున్నది. ఈ సకల వర్ణములు ఓంకారము నుండి ఉత్పన్నములగుచున్నవి. స్థానభేదములను బట్టి స్పర్శములు, స్వరములు, అంతస్థములు, ఊష్మములు అని పిలవబడుచున్నవి. విచిత్రములైన వివిధ భాషలు, వివిధ పదములు అనంతములు అనంత అర్థములతో కూడినవి, నా నుండియే ఏర్పడినవి (అనగా స్వామికి భాషతో పనిలేదు – దాని వెనుక ఉన్న భావము,

అర్థము తీసుకొంటాడు) ఉత్తరోత్తర నాలుగేసి వర్ణములు - స్పర్శ, స్వర, అంతస్థము, ఊష్మములతో పెరుగుతూపోయి ఛందస్సులతో ముగుస్తుంది *(యథో ఊర్ణనాభిర్ హృదయాత్ ఊర్ణాం ఉద్వమతే ముఖాత్ । ఆకాశాద్ ఘోషవాన్ ప్రాణో మనసా స్పర్శరూపిణా ॥* 11-21-38), (*ఛందోమయో అమృతమయః సహస్ర పదవీం ప్రభుః । ఓంకారాద్ వ్యంజిత స్పర్శ స్వర ఊష్మ అంతఃస్థ భూషితామ్* - 39), ఉత్తరోత్తర నాలుగేసి వర్ణములు పెరుగుతూపోయే ఛందస్సులు ప్రధానమైనవి - అనగా ప్రతి ఛందస్సు నాలుగు అక్షరములచే వృద్ధి పొందుచుండును (*విచిత్ర భాషా వితతాం ఛందోభిస్ చతుః ఉత్తరైః । అనంతపారాం బృహతీం సృజతి ఆక్షిపతే స్వయమ్* - 40). ఛందస్సులలో ప్రధానమైనవి - గాయత్రి, ఉష్ణిక్, అనుష్టుప్, బృహతీ, పంక్తి త్రిష్టుప్, జగతీ, అతిచ్ఛంద, అత్యష్టి, అతి జగతీ, విరాట్ - ఇవన్నియు వేదములలోనివే (41). గాయత్రి ఛందస్సు ఇరువది నాలుగు అక్షరములను, ఉష్ణిక్ ఇరువది ఎనిమిది అక్షరములను, అనుష్టుప్ ముప్పదిరెండు అక్షరములను కలిగియుండును. ఈ రీతిగా ప్రతి ఛందస్సు పూర్వము దాని కన్నను నాలుగు ఎక్కువ అక్షరములను కలిగినదైయుండును. వేదధ్వని బృహతి (అత్యంత విస్తారమైనది) అని పిలువబడును. అందువలన ఈ విషయములో అన్ని సాంకేతిక వివరముల నెరుగుట సామాన్యజనులకు అసాధ్యము *(గాయత్రీ ఉష్ణిక్ అనుష్టుప్ చ బృహతీ పంక్తిః ఏవ చ । త్రిష్టుప్ జగతీ అతిచ్ఛందో హి అత్యష్టి అతిజగత్ విరాట్ ॥* 11-21-41). (With body and mental cleanliness during sandhya-time (sunrise and sunset) vibrating Gayatrimantra - doing japa with Pranayama - is very effiective and it derives spiritual energy into the body. It activates and opens up the sites of brain resulting in good memory, intelligence and patience. Uttering Gayatri loudly and without cleanliness results in perverted intelligence and one can see ill effects of brain and mind). (This shabda-Brahma operates differently in animals as bird sounds - కుక్క అరుస్తుంది, గాడిద ఓండ్ర పెడుతుంది, గుర్రం సకిలిస్తుంది. కానీ ఆవు అంబా - అమ్మా అని అంటుంది. అందుకే దాన్ని గోమాత అంటాము - పంటలకు ఆధారమైనది. అదిలేకపోతే మానవజీవితము లేదు).

వేద కర్మకాండలోని ఉపదేశించు విహిత వాక్యములు, ఉపాసనకాండలో మంత్ర వాక్యములచే ప్రకాశితమైనవాడను, జ్ఞానకాండలోని జ్ఞానమును విజ్ఞానమును నేనే అయి ఉన్నాను. అవి నా గురించే తెలియజేస్తాయి. మరి ఇంకెవ్వరి గూర్చి కావు *(కిం విధత్తే కిం ఆచష్టే కిం అనూద్య వికల్పయేత్ । ఇతి అస్యాః హృదయం లోకే నాన్యో మద్ వేద కశ్చన ॥* 11-21-42). (*యత్ యత్ విభూతిమత్ సత్త్వమ్ శ్రీమత్ ఊర్జితమ్ ఏవ వా । తత్ తత్ ఏవ అవగచ్ఛ త్వమ్ మమ తేజో అంశ సంభవమ్ ॥* గీత 10-41).

"సర్వవేద అర్థములు, శబ్ద అర్థములు నేనే, అవి నా వల్లనే" అని శ్రీకృష్ణుడు తెలియజేయుట:

వేదములు కర్మకాండమున నన్నే నిర్ధారించుచున్నవి. ఉపాసనాకాండము ఉపాస్యదేవతా రూపమున (demigod worship) నన్నే వర్ణించుచున్నవి, జ్ఞానకాండమున పంచ భూతాత్మకాదులను నాయందే ఆరోపించి వాటిచే కలత చెందరాదని నిషేధించుచున్నవి. సర్వశ్రుతులు నన్ను ఆశ్రయించి నా శక్తులే

సర్వములని తెలియజేస్తూ మాయామాత్రుడను - మాయాకల్పితుడను అని వర్ణించి, చివరకు వాటిని నిషేధించుకొని నా యందే శాంతిని పొందుమని బోధిస్తున్నాయి. కావున అధిష్ఠాన రూపమున నేను మిగులుచున్నాను *(మాం విధత్తే అభిధత్తే మాం వికల్ప్య అపోహ్యతే త్వహమ్ । ఏతావాన్ సర్వవేదార్థః శబ్ద ఆస్థాయ మాం భిదామ్ । మాయామాత్రం అనూద్య అంతే ప్రతిషిధ్య ప్రసీదతి ॥* 11-21-43).

సృష్టితత్త్వముల గణనము-సాంఖ్యాశాస్త్రము-సాంఖ్యతత్త్వ విభిన్న లెక్కలు:

తత్త్వములను లెక్క పెట్టుటలో ఋషులు విభిన్న రకములుగా తెల్పినారు. దయచేసి వివరించగలరు అని శ్రీ ఉద్ధవుడు శ్రీకృష్ణుని అడిగాడు (11-22-1 నుండి 3).

భగవాన్ శ్రీకృష్ణుడిచే సమాధానము

వేదజ్ఞులైన బ్రాహ్మణులు చెప్పినదంతా నిజమే. వారంతా నా మాయాశక్తికి లోనై వేరు వేరుగా తత్త్వములను వర్ణించారు. వారు చెప్పినదంతా సత్యమే. అసంభవము కాదు *(మాయాం మదీయాం ఉద్గృహ్య వదతాం కిం ను దుర్ఘటమ్ (4)).*

త్రిగుణముల భిన్న నిష్పత్తుల వల్ల ప్రకృతి ఏర్పడింది *(Satyayuga is pious age because satthva-guna was prevalent. Kaliyuga is sinful because people are more tamasic and rajasic).* ప్రకృతికి చెందిన సత్త్వరజోతమో గుణముల వల్లనే సృష్టి స్థితి లయములు కలుగుతున్నాయి. ఈ గుణత్రయము ప్రకృతికి మనస్సుకు బుద్ధికి అహంకారమునకు చెందినది, ఆత్మకు చెందినది కాదు *(ప్రకృతిః గుణసామ్యం వై ప్రకృతేర్ న ఆత్మనోగుణాః । సత్త్వం రజస్తమ ఇతి స్థితి ఉత్పత్తి అంత హేతవః ॥* 11-22-12). *(ప్రకృతేః క్రియమాణాని, గుణైః కర్మాణి, సర్వశః । అహంకారవిమూఢాత్మా కర్తా అహమ్ ఇతి మన్యతే ॥* గీత 3-27).

సత్త్వగుణము వల్ల జ్ఞానము, రజోగుణము వల్ల కర్మ, తమోగుణము వల్ల అజ్ఞానము కలుగుతాయి. కాలము వల్ల (ఈశ్వరుడి వల్ల) గుణములయందు క్షోభ (వికారము) కలగడం వల్ల సృష్టి కార్యప్రారంభము జరుగును. జీవుల స్వభావమే దీనికి సూత్రము (Principle) మరియు మూలము (Origin of Nature) *(సత్త్వం జ్ఞానం రజః కర్మ తమో అజ్ఞానమ్ ఇహ ఉచ్యతే । గుణవ్యతికరః కాలః స్వభావః సూత్రం ఏవ చ ॥* - 13). ఇందులో సృష్టి కార్యములో పాల్గొన్న తత్త్వములను ఈ క్రింది విధముగా వర్గీకరించవచ్చు.

9 తత్త్వములు : పురుషుడు, ప్రకృతి, అవ్యక్తము (మహత్తు), అహంకారము మరియు పంచ భూతాలు (ఆకాశము, వాయువు, తేజస్సు, జలము, పృథ్వి). *(పురుషః ప్రకృతిః వ్యక్తం అహంకారః నభః అనిలః । జ్యోతిః ఆపః క్షితిః ఇతి తత్త్వాని ఉక్తాని మే నవ ॥* 11-22-14).

11 తత్త్వములు : 5 జ్ఞానేంద్రియాలు శ్రోతము (శ్రవణేంద్రియము - కర్ణము), త్వక్ (స్పర్శేంద్రియము - చర్మము), దర్శనం (చక్షువులు - కళ్ళు), ఘ్రాణము (నాసిక - ముక్కు), జిహ్వ (రసనేంద్రియము -

నాలుక)+ 5 కర్మేంద్రియాలు (వాక్కు, పాణి, పాయువు, ఉపస్థ, పాదములు) + మనస్సు (*శ్రోత్రం త్వక్ దర్శనం ఘ్రాణః జిహ్వా ఇతి జ్ఞానశక్తయః । వాక్ పాణి ఉపస్థ పాయు అంఘ్రిః కర్మాణి అంగ ఉభయం మనః ॥* 11-22-15). (*శబ్దః స్పర్శః రసః గన్ధః రూపం చ ఇతి అర్థ జాతయః । గతి ఉక్తి ఉత్సర్గ శిల్పాని కర్మ ఆయతన సిద్ధయః ॥* 11-22-16).

శ్రోత్రము చర్మము నాలుక నాసిక చక్షువు అనునవి జ్ఞానేంద్రియాలు. శబ్దస్పర్శ రూపరస గంధములు జ్ఞానేంద్రియములకు విషయములు. పంచ తన్మాత్రల పరిణామము వలన ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, పృథ్వి ఏర్పడినవి (11-22-16).

ఈ జగత్తు సృష్టి ప్రారంభ సమయంలో కార్యకారణరూపిణీ అయిన ప్రకృతి (దేవి-దుర్గ) త్రిగుణములతో కల జీవులకు శరీరములను తయారుచేసి ఇస్తుంది నా పర్యవేక్షణలో (*సర్గ ఆదౌ ప్రకృతిః హి అస్య కార్య కారణ రూపిణీ । సత్త్వ ఆదిభిః గుణైః ధత్తే పురుషః అవ్యక్తః ఈక్షతే ॥* 17). ఇదే సృష్టి క్రమము. ఇలా బ్రహ్మాండముల సృష్టి జరుగుతుంది (18). మహత్తత్త్వాది ధాతువులు పురుషుని ఈక్షణముచే (కారణోదకశాయి విష్ణు) పరస్పరము కలసి ప్రకృతి ద్వారా బ్రహ్మాండము సృష్టి జరుగుతుంది (*వ్యక్త్య ఆదయో వికుర్వాణాః ధాతవః పురుషేక్షయా । లబ్ధవీర్యాః సృజంతి అండం సంహతాః ప్రకృతేః బలాత్ ॥* 11-22-18).

7 తత్త్వములు : అనేవారి దృష్టిలో పంచ భూతాలు + జీవుడు + వీటికి ఆశ్రయమిచ్చు పరమాత్మ అనేవి ఉంటాయి. దేహము, ఇంద్రియము, ప్రాణము, ఈ సప్త ధాతువుల నుండి ఉత్పన్నమైనవి (19).

6 తత్త్వములు అనగా : పంచ భూతాలను వాడి సృష్టిని తలపెట్టే పరమాత్మ-(20).

4 తత్త్వములు అనగా : తేజస్సు, జలము, అన్నము (భూమి) మరియు పరమాత్మ నుండి కార్యసృష్టి అయినది (21).

17 తత్త్వములు అనగా : 5 భూతాలు + 5 తన్మాత్రలు + 5 పంచేంద్రియాలు + మనస్సు + పరమాత్మ కలిసి సృష్టి జరిగింది- (22).

16 తత్త్వములు అనగా : 5 భూతాలు + 5 తన్మాత్రలు + 5 పంచేంద్రియాలు + మనస్సు పరమాత్మ కలిసి సృష్టి జరిగింది.

13 తత్త్వములు అనగా : 5 భూతాలు + 5 పంచేంద్రియాలు + మనస్సు + ఆత్మ + పరమాత్మ కలిసి సృష్టి జరిగింది - (23).

11 తత్త్వములు అనగా : 5 భూతాలు + 5 ఇంద్రియాలు + ఆత్మల ద్వారా సృష్టి కార్యము జరిగింది.

9 తత్త్వములు అనగా : 5 భూతాలు + మనస్సు + బుద్ధి + అహంకారము + ఆత్మల ద్వారా సృష్టి కార్యము జరిగింది (24).

ఋషులు ఈ విధముగా లెక్కిస్తుంటారు. ఇదంతా న్యాయమే. ఎలా అయినా చెప్పుకోవచ్చు (ఇతి *నానా ప్రసంఖ్యానాం తత్త్వానాం ఋషిభిః కృతం । సర్వం న్యాయం యుక్తిమత్త్వాత్ విదుషాం కిం అశోభనమ్ ॥* 11-22-25).

శ్రీ ఉద్ధవుడిచే ప్రశ్న

ప్రకృతి, జీవులు వేరు కదా! మరి ఈ రెండు ఎట్లా కలిసి ఉంటాయి? (11-22-26).

భగవాన్ శ్రీకృష్ణుడిచే సమాధానము

ప్రకృతిలో గల జీవుడి శరీరములో జీవాత్మ ఉండుట వికారమే త్రిగుణములు, భేదబుద్ధి గల మనస్సుతో అంటి ఉండుట అవస్థనే (*శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ - ప్రకృతిః పురుషః చ ఇతి వికల్పః పురుష ఋషభ । ఏషః వైకారికః సర్గః గుణ వ్యతికర ఆత్మకః ॥* 11-22-29). బద్ధజీవుడు అధ్యాత్మిక, అధిభూత, అధిదైవిక బాధలకు లోనై ఉన్నాడు. ఇవే త్రివిధ తాపత్రయములు (*వైకారికన్ త్రివిధః*) త్రివిధ వికారములు అంటి ఉండుట (*మమ అంగ మాయా గుణమయీ అనేకధా వికల్ప బుద్ధీః చ గుణైః విధత్తే । వైకారికః త్రివిధః అధ్యాత్మం ఏకం అథ అధిదైవం అధిభూతం అన్యత్ ॥* 11-22-30). వీటిని ఇలా వర్ణించవచ్చును -

అధ్మాత్మిక = శరీరము పెట్టే బాధలు - మనస్సు పెట్టే బాధలు

అధిభూత/అదిభౌతిక = ప్రకృతి పెట్టే బాధలు - తుఫాన్లు, కరువులు, భూకంపములు, సునామీలు

అధిదైవిక = ఇతరులు పెట్టే బాధలు - బంధువులు, మిత్రులు, తెలిసినవారు, తెలియనివారు పెట్టే బాధలు

అలాగే శరీరము పనిచేయాలంటే దానిలోని ఇంద్రియములకు కూడా ఆధ్యాత్మిక, ఆధిభూత, ఆధిదైవిక అవస్థలు, సంబంధాలు ఉంటాయి. ఉదా

అధ్యాత్మికము	పంచతన్మాత్రలు	అధిభూతము విషయము	అధిదైవము
నేత్రేంద్రియము (చక్షు) - కన్ను చర్మేంద్రియము - చర్మము శ్రవణేంద్రియము - కర్ణము జిహ్వేంద్రియము - నాలుక ఘ్రాణేంద్రియము -నాసిక,ముక్కు	దృక్-చూచుట, స్పర్శ, శ్రోత్రము, జిహ్వ, ఘ్రాణము	రూపము, స్పర్శ, శబ్దము రసము, గంధము	సూర్య దేవతాంశ-తేజస్సు, అగ్ని వాయుదేవత -గాలి దిక్కు-దిగ్ దేవతలు- ఆకాశము వరుణ దేవత- నీరు అశ్వినీ కుమారులు - భూమి
11-22-30 నుండి 32	చిత్తము, మనస్సు, బుద్ధి అహంకారము	ఆలోచన, కోరిక, బోద్ధవ్యము గొప్ప, కీర్తి	వాసుదేవుడు చంద్రుడు బ్రహ్మ రుద్రుడు

ప్రధాన మూలకమగు మహత్‌తత్త్వము నుండి పుట్టిన అహంకారము మూడు వికారములు అయినది (అహంకారము) : వైకారికము పుట్టింది (సాత్త్విక అహంకారము), ఐంద్రియము (రాజస అహంకారము), తామసము (తామస అహంకారము). ఇవి జీవుల త్రిగుణముల స్వభావముల నుండి ఏర్పడినవి. వాటిని క్షోభింపచేసే వాడు స్వామి *(యో అసౌ గుణక్షోభకృతో వికారః ప్రధాన మూలాన్ మహతః ప్రసూతః, అహం త్రివృత్ మోహ వికల్ప హేతుః వైకారికః తామస ఐంద్రియః చ ॥* 11-22-32).

ఆత్మ ఉందా? లేదా? అని చర్చించుకుంటారు. ఈ చర్చ ఎప్పటికీ ఎడతెగనిది, అయిపోనిది. లేదని చెప్పడానికి ఆ వస్తు స్వరూపం తెలిసి ఉండాలి. అప్పుడే అది ఉన్నదీ లేనిదీ తెలియజేయవచ్చును. ఇదే "అర్థనిష్ఠ" అంటే, *(ఆత్మ అపరిజ్ఞానమయో వివాదో హి అస్తీతి నాస్తీతి భిదా అర్థనిష్ఠః । వ్యర్థో అపి న ఏవో ఉపరమేత పుంసాం మత్తః పరావృత్త ధియాం స్వలోకాత్ ॥* 11-22-33). నానుండియే (నా అంశలే) జీవులు (ఆత్మలు) ఏర్పడి బహిర్ముఖులు అయినారు అని అర్థము- *పుంసాం మత్తః పరావృత్త ధియాం స్వలోకాత్ ॥* 11-22-33).

జీవుల ప్రయాణము - పునరాగతి ఎట్లా?

మానవుడికి పరతత్త్వాన్ని ఆలోచించగలిగే బుద్ధి ఉన్నా దాన్ని వాడుకోక, నీచబుద్ధితో కర్మలను ఆచరిస్తూ ఉచ్చనీచమైన శరీరాలను అనంత జన్మలలో పొందుతూనే ఉన్నాడు కదా! మరి ఎందుకు ఇట్లా అవుతోంది? (*త్వత్తః పరావృత్తధియః స్వకృతైః కర్మభిః ప్రభో । ఉచ్చావచాన్ యథా దేహాన్ గృహ్ణంతి విసృజంతి చ* 11-22-34). ఈ విషయం లోకులు ఆలోచించరు పట్టించుకోరు. వారు బుద్ధిహీనులు, అజ్ఞానులు. దాదాపుగా ఏ విద్వాంసునకు కూడా ఈ విషయముపై అవగాహన లేదు. వారు దౌర్భాగ్యులు, వంచితులు - మాయచే మోసగింపబడ్డవారు. కావున ఓ గోవిందా నీవే వివరింపుము (*తత్ మమ ఆఖ్యాహి గోవిన్ద దుర్విభావ్యం అనాత్మభిః । హి ఏతత్ ప్రాయశః లోకే న విద్వాంసః సన్తి వంచితాః ॥* -35).

కర్మతంత్రము

శ్రీ భగవానువాచ: మనము చేసే కర్మల వల్లనే మనస్సు ఏర్పడుతుంది (*మనః కర్మమయమ్*). ఇది పంచేంద్రియములతో కలిసి కర్మలు చేయిస్తూ వివిధ లోకాలు వివిధ శరీరాలు మారుస్తూ ఉంటుంది. అజ్ఞాన అహంకారములతో మనస్సుతో బంధం ఏర్పరచుకొని జీవుడు (ఆత్మ) మనస్సును అనుసరిస్తూ ఉంటుంది, వివిధ శరీరాలతో, ఒక లోకము నుండి ఇంకో లోకము వెళుతూ ఉంటుంది, చేసిన కర్మానుసారము వచ్చే ఫలితాలను అనుభవిస్తూ ఉంటుంది *(మనః కర్మమయం నృణామ్ ఇంద్రియైః పంచభిః యుతమ్ । లోకాత్ లోకం ప్రయాతి అన్య ఆత్మా తత్ అనువర్తతే ॥* 11-22-36). మనస్సు చూసిన వాటిని విన్న వాటిని ధ్యానం చేస్తుంది. అది ధ్యానం చేసేది మంచి అయితే మంచి పనులు చేస్తాడు, లేకపోతే విపరీత కర్మలను చేస్తూ నీచ శరీరాలను నీచ లోకాలను పొందుతాడు. ఈ కర్మతంత్రంలో చిక్కుకొన్నవాడై చింతిత విషయములను పొందుటకై కర్మలను చేస్తూ కర్మఫలితాలు అనుభవిస్తూ ఉంటాడు. ఇట్లా ఆత్మ జ్ఞానము

మరచిపోతాడు *(ధ్యాయన్ మనో అను విషయాన్ దృష్టాన్ వా అనుశ్రుతాన్ అథ । ఉద్యత్ సీదత్ కర్మతంత్రం స్మృతిః తత్ అను శామ్యతి ॥* 11-22-37). వచ్చిన శరీరములో తెలివిని ఉపయోగించి విషయములను అనుభవిస్తూ సుఖ దుఃఖములను పొందుతూ ఉంటే మృత్యువు వచ్చి కబళిస్తుంది. దేహము పోతుంది *(విషయ అభినివేశేన న ఆత్మానం యత్ స్మరేత్ పునః । జంతోర్వై కస్యచిత్ హేతోర్ మృత్యుర్ అత్యంత విస్మృతిః* 11-22-38). స్మృతిభ్రంశము చెందుతాడు. పూర్వజన్మలో చేసిన కర్మఫలితం అనుభవించడానికి కొత్త జన్మ కొత్త శరీరము వస్తుంది. పోయిన జన్మ కోరికల ఫలమే ఈ కొత్త జన్మ. తీరని కోరికలు స్వప్నాలుగా మిగిలిపోతాయి. వాటిని సాధించడానికి, చేసిన కర్మల ఫలితంకు తగ్గట్టుగా వచ్చిన కొత్త శరీరముతో, పాత వాసనలు, సంస్కారంతో కర్మలు కొత్తగా చేయడం మొదలుపెడతాడు. ఒక వస్తువు కొందరికి మంచిగా కొందరికి చెడుగా కనబడడం వారి పూర్వజన్మసంస్కారం వల్లనే. పూర్వజన్మలో ఏమైందో అది స్మరించలేడు. అందుకే మళ్ళీ ఇదంతా కొత్త జన్మలో అంతా కొత్తగా ఉంటుంది. పూర్వజన్మ స్మృతి ఉండదు. ఎన్నో జన్మలలో అనుభవించినా మళ్ళీ కొత్తనే, కొత్త సంసారము మొదలవుతుంది. ఉత్తమ, మధ్యమ, అధమ భావములతో ఆలోచనలతో కర్మలతో జీవితం గడుపుతాడు. వీటి మధ్య అంతర్‌మథనం, అబ్బో! ఎన్నో ఆలోచనలు, ఎత్తుగడలు, పన్నాగాలు, బాహ్య అంతర భేదములు (Conflicts between Mind and Intelligence- resulting in final actions) వీటి ఫలితంగా కర్మలు చేయడం మొదలవుతుంది. విషయవాసనలు గల జీవాత్మ కొత్త జన్మలో కొత్త శరీరాన్ని స్వీకరిస్తుంది. పూర్వజన్మను మరుస్తాడు. లేదని తలుస్తాడు. అది స్వప్నంలాంటిది అని అంటాడు. స్వప్నమనోరథం అంటే ఉన్నది లేనట్లుగా, లేనిది ఉన్నట్లుగా వాస్తవానికి అతీతంగా చూపేది స్వప్నము. ఇదే విధంగా కొత్త శరీరంలో జీవుడు పాత శరీర స్మృతులను మరిచి అవి లేవంటాడు. అలాగే ముందు జన్మలు కూడా లేవంటాడు. ఇలా వాడు ఏమన్నా మాట్లాడుతాడు, ఏదైనా చేస్తాడు. ఇది కలలు, కల్లలు. వాస్తవాన్ని అంగీకరించలేని స్వప్నమనోరథుని దుస్థితి *(జన్మ తు ఆత్మతయా పుంసః సర్వభావేన భూరిద । విషయస్వీకృతిం ప్రాహుః యథా స్వప్న మనః రథః ॥* 11-22-39), కొత్త శరీరంలో ప్రవేశించిన జీవుడు పోయిన జన్మను స్మరించలేడు. అది కలగన్నట్లుగా అవుతుంది. కాని ఆ జన్మ అనుభవాలు విషయవాసనల రూపంలో జీవుని అంటిపెట్టుకొని కొత్త శరీరమున ఉంటాయి. ప్రస్తుత దేహమునందున్న జీవుడు తాను దానికి పూర్వము కూడా ఉన్నప్పటికిని కేవలము ఇప్పుడే ఉనికిలోనికి వచ్చినట్లు తలచును. పాత జన్మ స్మృతులను మరుస్తాడు *(స్వప్నం మనః రథం చ ఇత్థం ప్రాక్తనం న స్మరతి అసౌ । తత్ర పూర్వం ఇవ ఆత్మానం అపూర్వం చ అనుపశ్యతి ॥* 11-22-40), పూర్వజన్మలో లభ్యమైన, ఆయా చేసిన కర్మల ఫలమైన విషయవాసనలు (Foot Prints) అంటిపెట్టుకొన్న మనస్సుతో గల జీవాత్మ నూతన శరీరమున కూడా అదే రీతిలో విషయములను, వస్తువులను తను తెచ్చుకొన్న త్రిగుణముల నిష్పత్తులతో పరిశీలిస్తూ, వ్యవహారము చేస్తూ తను చేసేది సరియైనది అని తలుస్తాడు. ఇది ఎట్లా అంటే చెడ్డ సంతానము చేసే పనులను సమర్థించే సామాన్య తండ్రి లాగా *(ఇంద్రియ అయన సృష్ట్యా ఇదం త్రైవిధ్యం భాతి వస్తుని । బహిః అన్తః భిదా హేతుః జనః అసత్ జన కృత్ యథా ॥* 11-22-41). ఆగని

కాలము వల్ల ప్రతిక్షణము ఎన్నో ఆలోచనలు ఎన్నో కర్మలు ఎన్నో సంకల్పాలు (ప్రపంచమంతా సంకల్పమయమై ఉన్నది). అలాగే ఎన్నో శరీరాలు పుడుతున్నాయి, పోతున్నాయి (నిత్య సృష్టి, నిత్య ప్రళయము). కాలగతి మిక్కిలి సూక్ష్మమైనది. దానిని అవివేకులు గ్రహించలేరు *(నిత్యదా హి అంగ భూతాని భవంతి న భవంతి చ । కాలేన అలక్ష్య వేగేన సూక్ష్మత్వాత్ తత్ న దృశ్యతే ॥* 11-22-42). ఉదాహరణకు - కాల పరిణామంతో వృక్షాలు ఫలాలను కట్టెలను ఇస్తాయి. కట్టెలు ఎక్కువగా ఉన్న ఎక్కువగా మంట తక్కువయిన మంట చల్లారుతుంది. ఇదంతా కట్టెలకే. అగ్నికి హెచ్చు తగ్గులు కర్రలను బట్టే. అలాగే జ్యోతి హెచ్చు తగ్గులుగా వెలుగుతూ చివరకు ఆరిపోతుంది, అలాగే నదీ ప్రవాహము కాలానుగుణంగా మారుతుంది. అలాగే బాల్య యవ్వన వృద్ధాప్య మరణాలు శరీరానికే కాని ఆత్మకు కావు. అనుభవించేది ఆత్మ దీనికి కారణము ఆత్మతో వాసనలతో గల మనస్సు వెంట ఉండడం వల్లనే *(యథా అర్చిషాం స్రోతసాం చ ఫలానాం వా వనస్పతేః తథా ఏవ సర్వభూతానాం వయో అవస్థా ఆదయః కృతాః ॥* 11-22-43).

నదీ ప్రవాహమున నిరంతరము నీరు మారుతున్నా నదిని, నది జలమును చూస్తున్నట్లుగా నిరంతరము శరీరము మార్పు చెందుతున్న ఇది నా శరీరము, నేను అంటే శరీరమే అనే భావనలో ఉంటాడు మిథ్యా జీవి. వాడికి శరీరములో కలిగే నిత్యమార్పులతో పట్టింపు లేదు. తానే ఈ శరీరమనుకొనుట మిథ్య. కాంతికి దీపంలాగా, ప్రవాహానికి జలంలాగా, మానవుడు చేసే కర్మలకు శరీరము మూలముగా చేస్తూ ఉంటాము. తెలివిని వాడి శరీరముతో అనుభవించుటకు ఆత్మజ్ఞానం అక్కరలేదు. ఇట్లా బ్రతికి ఉన్నవాడు చచ్చిన పీనుగుతో సమానము. అవివేకి "శరీరమే మూలము" అని అనుకుంటాడు. ఇది నిజము కాదు, వీరిది మిథ్యా జీవితము. అబద్ధ బుద్ధి. శరీరమున కర్మసంస్కారము గల మనస్సుతో ఆత్మ ఉంటుంది. దాని ప్రోత్సాహంతో శరీరము కర్మలు చేస్తుంది - వాటి ఫలితంగా తరువాతి జన్మలో తగిన శరీరము పొందుతుంది *(సో అయం దీపో అర్చిషాం యద్వత్ స్రోతసాం తత్ ఇదం జలమ్ । సః అయం పుమాన్ ఇతి నృణాం మృషా గీః ధీః మృషా ఆయుషామ్* 11-22-44). కట్టెలతో కూడిన అగ్ని చల్లారనట్టు, వాస్తవముగా అమరుడైన ఆత్మ కర్మలవల్ల మరణిస్తున్నట్లుగా కనపడుతుంటుంది. కాని ఆత్మకు చావు లేదు. ఇది సహవాస దోషం మాత్రమే. చావు పుట్టుకలు శరీరానికే. కర్మానుసారంగా శరీరాలు వస్తుంటాయి పోతుంటాయి. ఆత్మకు చావు లేదు అది మార్పు చెందనిది అగ్నివలె *(మా స్వస్య కర్మబీజేన జాయతే సోఅప్యయం (సః అపి అయం) పుమాన్ । మ్రియతే వా అమరో భ్రాన్త్యా యథా అగ్నిర్ దారుసంయుతః* 11-22-45).

శరీరమునకు తొమ్మిది అవస్థలు గలవు. అవి నిషేకము (బీజ ప్రదానము), గర్భము, జననము, బాల్యము, కౌమారము, యౌవనము, ప్రౌఢత్వము, వార్ధక్యము, మరణము *(నిషేక గర్భజన్మాని బాల్య కౌమార యౌవనమ్ । వయోమధ్యం జరా మృత్యుర్ ఇతి అవస్థాః తనోర్ నవ ॥* 11-22-46). పూర్వ జన్మలో మనస్సు ఏంకోరిందో ఏం చేసిందో దానికి తగ్గ శరీరము వస్తుంది. ఇదంతా మనోరథము ననుసరించి, చేసిన కర్మలను అనుసరించి శరీరము వస్తుంది. ఆ శరీరము ఈ తొమ్మిది అవస్థలకు లోనవుతుంది. ఉదాహరణ - పూర్వజన్మలో తినాలి తిరగాలి అనుకుంటే పశువుగా జన్మిస్తాడు. గుణముల సంగము వల్లనే

తగిన శరీరము వస్తుంది. తీసుకుంటాడు. ఇదంతా స్వాభావిక అవివేక కర్మ మనోవికార జనితము. ఇదంతా తనదిగా భావించుకొని అభిమానము చెందుతుంది వాసనామయ జీవాత్మ. ఒక్కోసారి వివేక బలమును వాడిన, ఆ అభిమానమును విడిచినదై ముక్తిని పొందుతుంది (It is like a bull bound to a pole by a rope. If it strongly desires it can break the rope and get liberty) *(ఏతాః మనోరథమయీః హ అన్యస్య ఉచ్చ అవచాః తనూః । గుణసంగాత్ ఉపాదత్తే క్వచిత్ కశ్చిత్ జహాతి చ ॥* 11-22-47). ఆ వివేకము ఎలా అర్థము చేసుకోవాలంటే-

కొడుకు పుట్టుట చూసి తను కూడా ఇలానే పుట్టానని, తండ్రి మరణము చూసి తనకు కూడా చావు ఉన్నదని తెలుసుకోవాలి *(ఆత్మనః పితృ పుత్రాభ్యామ్ అనుమేయౌ భవ అప్యయౌ* - 48). చెట్టు నుండి బీజము, బీజము నుండి చెట్టు రావడం, ఇవే ఇక్కడ చెప్పబడిన భవ, అప్యయములు - జనన మరణములు. ఈ విధముగా భౌతికదేహముల ఉత్పత్తి వినాశములను యథార్థముగా తెలుసుకున్నవాడు ఈ ద్వంద్వములకు ఏ మాత్రము లోనుకాడు (*న భవ అప్యయ వస్తూనాం అభిజ్ఞః ద్వయ లక్షణః* - 48).

చెట్టు బీజమును ఇచ్చి నశిస్తుంది. అలాగే బీజము చెట్టునిచ్చి నశిస్తుంది. ఈ రెంటిలో ఉన్న చైతన్యము - ఆత్మ ఒక్కటే. అలాగే జనన మరణాలు శరీరానికే తప్ప లోపల ఉన్న ఆత్మకుకావు అని గ్రహించాలి *(తరోః బీజ విపాకాభ్యాం యో విద్వాన్ జన్మ సంయమౌ । తరోర్ విలక్షణో ద్రష్టా ఏవం ద్రష్టా తనోః పృథక్* 11-22-49). ఇది తెలియని వాడు, "అతను" అంటే ఈ శరీరమే అనుకొని (Body Concept) విషయములయందు ఆసక్తుడై దేహాభిమానమును పొంది సంసారములో నిండా చిక్కుకొనిపోతాడు *(ప్రకృతేః ఏవం ఆత్మానం అవివిచ్య అబుధః పుమాన్ । తత్త్వేన స్పర్శసంమ్మూఢః సంసారం ప్రతిపద్యతే* 11-22-50). అలాంటివాడు కర్మలు చేస్తూ కర్మల వల్ల వివిధ శరీరాలను మారుస్తాడు. సత్త్వ గుణము అధికమైన ఋషి, దేవతల జన్మలను, రజోగుణము అధికమైన అసుర, మనుష్య జన్మలను, తమోగుణము అధికమైన భూత ప్రేత పశు పక్షి జన్మలను పొందుతాడు (*సత్త్వసంగాదృషీన్ దేవాన్ రజస అసురమానుషాన్, తమసా భూత తిర్యక్త్వం భ్రామితో యాతి కర్మభిః* 11-22-51). నాటకములో నటించేవాడు గాయకుడిని అనుకరించినట్లుగా జీవాత్మ అజ్ఞాన అవిద్యలను ఆశ్రయించినచో ఆ యా బుద్ధిగుణములను అనుకరించును. ఎందుకంటే ఇవి బాగానే ఉన్నాయి కదా అని భ్రమలో పడ్డాడు *(నృత్యతో గాయతః పశ్యన్ యథా ఏవ అనుకరోతి తాన్ । ఏవం బుద్ధి గుణాన్ పశ్యన్ అనీహః అపి అనుకార్యతే* 11-22-52). కోరికలతో విషయాలను భోగాలను అనుభవించాలని మనస్సు విజృంభించటం వల్ల, బుద్ధిని పక్కన పెట్టి, బుద్ధిని లొంగదీసుకొని అబద్ధ అసత్య అన్యాయ అకర్మలు నేరములు అధర్మములను చేస్తూ ఇంద్రియవాంఛలను నెరవేర్చుకోవాలని ప్రయత్నము చేస్తుంది మనస్సు. న్యాయంగా ఇదంతా ఆత్మకు లేవు. దాని మిత్రుడైన మనో సంకల్పాలు ఇవి. గాలిచే నీరు కదలినప్పుడు, ఆ నీటిలో గల చెట్టు ప్రతిబింబాలు ఊగినట్లు, బి.పి. ఎక్కువై తల తిరిగినప్పుడు లోకమంతా తిరిగినట్లుగా అగుపడినట్లు, బస్సులో రైల్లో ప్రయాణము చేసినప్పుడు చెట్లు కదిలినట్లు భ్రమకులోనైన విధంగా, మనో సంకల్ప వికారములకు ఆత్మలోనైపోయి, భ్రమ చెంది

ఇదంతా నిజమే అనుకొనుటయే అవిద్య అజ్ఞానము. కావున బుద్ధిని వాడి మనస్సును లొంగదీసుకున్న జ్ఞానోదయము, వాస్తవ పరిస్థితి ఏమిటో అర్థము కాగలదు (*యథా అంభసా ప్రచలతా తరవోఽపి చలా ఇవ । చక్షుషా భ్రామ్యమాణేన దృశ్యతే భ్రమతీ ఇవ భూః ॥* 53), *యథా మనోరథ ధియో విషయ అనుభవో మృషా । స్వప్న దృష్టాశ్చ దాశార్హ (దశార్హ వంశజుడా!) తథా సంసార ఆత్మనః ॥* 11-22-54).

సంసారమునకు కారణము విషయ ధ్యానము. అంతేకాని విషయాలు కావు. ఆత్మకు సంసార బంధము అనిత్యము. విషయధ్యానము వలన ఇదంతా మిథ్య అనుకోడు. ఇది నిజమనుకొని గుణములతో కర్మలు చేయడం వల్ల సుఖ దుఃఖ బాధలు తొలగవు. వాటిని పొందుతున్నాడు.

కలలో విషయములను ధ్యానించు వ్యక్తి కలలో నానా విషయముల అర్థమును అనుభవించును. స్వప్నంలో సింహం మింగినట్లు, పాము కాటేసినట్లుగా బాధలను అనుభవిస్తాడు, భయపడతాడు. ఒక్కసారి జాగ్రత అవస్థ - మేలుకోగానే ఇదంతా భ్రమ / మిథ్య/ అసత్యము అని గ్రహించి ఆనందం పొందుతాడు. అలాగే బుద్ధిని వాడి ఆత్మకు సంసార బంధము భ్రమ/ అసత్యము / మిథ్య అని గ్రహించిననాడు, ఆత్మకు సంసారము, దీనికి కారణమైన మనస్సు నుండి విముక్తి కలుగుతుంది (*అర్థే హి అవిద్యమానే అపి సంసృతిః న నివర్తతే । ధ్యాయతో విషయానస్య స్వప్నే అనర్థ ఆగమో యథా ॥* 11-22-55).

ఉద్ధవా! ఇంద్రియములతో భోగించుట తగదు. ఇంద్రియములు బహు చెడ్డవి. వాటిని వాడి విషయ భోగములను అనుభవించరాదు (*మా భుంక్ష్వ విషయాన్ అసత్ ఇంద్రియైః*). జగమంతా కనబడేదంతా, ఇదంతా ఇంద్రియ వికల్పము, భ్రమ అని గ్రహించిన వాడవై - ఆత్మనిగ్రహము చేసుకొనుము (*తస్మాద్ ఉద్ధవ మా భుంక్ష్వ విషయాన్ అసత్ ఇంద్రియైః । ఆత్మ అగ్రహణ నిర్భాతం పశ్య వైకల్పికం భ్రమమ్ ॥* 11-22-56).

కావున మానవుడు వివేకవంతుడై, దుర్జనులచే వెడలకొట్టబడినా, అవమానింపబడ్డా, పరిహసింపబడ్డా, దోష ఆరోపదూషితుడైనా, కొట్టబడినవాడైనా, వంచితుడైనా, పైనఉమ్మివేసినా, మూత్రము విడిచినా ఇవన్నిటిని సహించి నీ శ్రేయస్సు కోరినవాడవై శ్రేయస్సు ఏమిటో తెలిసినవాడవై ధర్మాన్ని రక్షిస్తూ ధర్మాన్ని ఆచరిస్తూ నిన్ను నీవు ఉద్ధరించుకో (*క్షిప్తో అవమానితో అసద్భిః ప్రలబ్ధో అసూయితో అథవా । తాడితః సన్నిబద్ధో వా వృత్త్యా వా పరిహాసితః* - 57, *నిష్ఠితో మూత్రితో వా అజ్ఞైః బహుధా ఏవం ప్రకంపితః । శ్రేయస్కామః కృచ్ఛ్రగతః ఆత్మానా ఆత్మనం ఉద్ధరేత్ ॥* 11-22-58). (మీరాబాయి, తుకారామ్, అన్నమయ్య, త్యాగరాజు, రామదాసు, అవధూతేంద్రసరస్వతీస్వామి (రఘువరదాసు), ప్రభుపాద, గోపాలకృష్ణ భాగవతస్వాములు ఈ కోవకు చెందినవారు). ఈ నానా కష్టాలను సహించగలుగుతే పూర్వజన్మ కర్మఫలితం అనుభవించినట్టు - అప్పు తీరినట్లు. ఈ కష్టాలన్నీ శరీరానికే గాని ఆత్మకు కావని గ్రహించినట్టు. "నాకు, నాది, నేను" అనే భావన వదలిపెట్టినట్టు. ఇదే జీవిత పరీక్ష. దీనిలో గెలుపు తుది గెలుపు. కావున సద్బుద్ధిని ఉపయోగించి విషయవాసనలను వదలి నిన్ను నీవు ఉద్ధరించుకో (జ్ఞానం కలిగితే అహంకారము తొలగుతుంది. భక్తి

కలిగితే మమకారము తొలుగుతుంది. ఇలా భక్తి జ్ఞానములు వైరాగ్యానికి తోడ్పడుతాయి – ఇవి తురీయ ఆశ్రమధర్మాలు. అయితే గృహస్థుడు విరక్తిభావనతో చక్కగా గృహస్థాశ్రమ ధర్మాలను పాటిస్తూ శ్రీ కృష్ణభక్తియందు రక్తికలిగి, వానప్రస్థాశ్రమమున పై విధంగా సంచరించాలి. శ్రీకృష్ణుని స్మరిస్తూ దానధర్మాలు చేయాలి. ఇదే జీవిత సత్యము).

ఇదంతా విన్న ఉద్ధవుడు ఇలా పలికాడు. కృష్ణా! ఇంకా వివరించి చెప్పగలవు. చెడును దాటడం, చెడును సహించుట అతికఠినమైనది. ఇంద్రియనిగ్రహము కలిగి ఉండుట కష్టమైనది. ప్రకృతి బలీయమైనది. తెలివిగల పండితులు, ధర్మోపాసకులు, శాంతులు, నిన్ను శరణు పొందినవారు కూడా ఇన్ని అవమానాలు, ఇన్ని పరీక్షలను తట్టుకోవడం అసాధ్యముగా కన్పడుతోంది (అంతా దేవుడే దిక్కు అనేవారికి కూడా కష్టాలు వస్తే, ఏం దేవుడు అంటారు ప్రజలు!) కావున దయతో వివరించగలవు (*సుదుఃసహం ఇమం మన్యే ఆత్మని అసద్ అతిక్రమమ్ । విదుషామపి విశ్వాత్మన్ ప్రకృతిర్హి బలీయసీ । ఋతే త్వద్ధర్మనిరతాన్ శాంతాంస్తే చరణ ఆలయాన్ ॥* 11-22-60).

భిక్షుక చరిత వర్ణన

శ్రీ కృష్ణుడిచే జవాబు : నీవు చెప్పింది నిజమే. దుర్జనుల దుష్టవాక్కులు వినుట చాలా బాధకరమే (11-23-2,3). ఎవడైనను తాను ఆచరించిన పూర్వకర్మలఫలమునే (*విపాకం నిజకర్మణామ్*) అనుభవించును, కావున సాధువులకు కూడా ఇది తప్పదు. ఈ విషయము గూర్చి పెద్దలు చెప్పే వాస్తవ కథ– ఒక అవమానితుడై ధైర్యముతో జీవించి నిజకర్మలు ఆచరించిన సన్యాసి కథ చెపుతాను విను అన్నాడు కృష్ణస్వామి (*కేనచిత్ భిక్షుణా గీతం పరిభూతేన దుర్జనైః । స్మరతా ధృతియుక్తేన విపాకం నిజకర్మణామ్ ॥* 11-23-5).

అవంతి దేశములో ఐశ్వర్యుడు, వ్యాపారము చేస్తూ ధనమును సంపాదించే ఒక పిసినారి కోపిష్టి లోభి బ్రాహ్మణుడు ఉండేవాడు. భార్యాపుత్రులకు, బంధువులకు, మిత్రులకు కూడా పెట్టక ధర్మకర్మహీనుడై దానధర్మాలు మఱచాడు. బ్రాహ్మణుడు తీర్చుకోవలసిన పంచ యజ్ఞ భాగములు (పితృ ఋణము, ఋషి ఋణము, భూత ఋణము, అతిథి ఋణము, దేవతా ఋణము) ఇవ్వకపోవడం వల్ల, అతడి పుణ్యము క్షీణించి సంపాదించిన ధనము జ్ఞాతులు (పాలివాళ్ళు), దొంగలు, రాజు మొదలగు వారిచే అపహరించబడి, స్వజనులచే ఉపేక్షితుడై ఏడ్చాడు. వైరాగ్యముతో ఆలోచించడం మొదలు పెట్టాడు ఇలా (11-23-11 నుండి 14).

ధనము చెడ్డది – లోభి సొమ్ము ఎప్పుడూ అక్కరకు రాదు కదా!
అర్థం అనర్థమ్ భావయ చింతమ్

లోభి సొమ్ము ఎప్పుడూ అక్కరకు రాదు కదా! లోభి సంపద ఇక్కడ మరియు పరలోకమున ఉపయోగపడదు మరియు నరకమునకు కారణమవుతుంది. కృపణుల సంపద సుఖమును ఇవ్వకపోగా ఈ జన్మమున ఉత్పాతములకు కారణమై మరణానంతరము నరకమున పడవేస్తుంది (*ప్రాయేణః అర్థాః*

కదర్యాణాం న సుఖాయ కదాచన । ఇహ చ ఆత్మో ఉపతాపాయ మృతస్య నరకాయ చ ॥ 11-23-15). లోభత్వము మంచిదికాదు. యశస్సు, కీర్తిలను కూడా లోభత్వము నాశనము చేస్తుంది. ఇది సుందరమైన రూపానికి తెల్లటి కుష్ఠు మచ్చలాంటిది. ధనవంతుల కీర్తిని నాశనము చేసేది *(లోభః స్వల్పో అపి తాన్ హంతి శ్విత్రో రూపం ఇవ ఈప్సితమ్* - 16). ధనము ఎప్పుడూ అనర్థాలనే తెచ్చిపెడుతుంది అర్థముతోటే అనర్థాలు (ధనాన్ని దూరంగా వదలాలి). ధనమును సంపాదించుటలో, దాచుటలో, సద్వినియోగము చేయుటలో, అనుభవించుటలో ఎంతో ప్రయాస భయముతో కూడినది. ధనము సంపాదించడం, దానిని వృద్ధి చేయడం, రక్షించడం, సరియైన ఖర్చు చేయడం, అనుభవించడం అనేటివి పరిశ్రమ, భయము, చింత, భ్రమలతో కూడుకొన్నటువంటిది (*అర్థస్య సాధనే సిద్ధే ఉత్కర్షే రక్షణే వ్యయే । నాశ ఉపభోగే ఆయాసః త్రాసః చింతాభ్రమో నృణామ్* -17). ధనం వల్ల 15 రకములైన కష్టాలు - చౌర్యము, హింస, అసత్యము, దంభము (కపటము), క్రోధము, విస్మయము, గర్వము, భేదబుద్ధి, వైరము, అవిశ్వాసము, స్పర్థ, స్త్రీ, జూదము, మద్యము, వ్యసనములు కలుగుతాయి. కావున ధనాన్ని దూరంగా వదలాలి - అప్పుడే శ్రేయస్సు కలుగుతుంది (*స్తేయం హింసా అనృతం దంభః కామః క్రోధః స్మయో మదః । భేదో వైరం అవిశ్వాసః సంస్పర్ధా వ్యసనాని చ ॥* 11-23-18, *ఏతే పంచదశ అనర్థాః హి అర్థమూలాః మతాః నృణామ్ । తస్మాత్ అనర్థం అర్థ ఆఖ్యం శ్రేయః అర్థీ దూరతః త్యజేత్ ॥* 11-23-19).

ధనము వల్లనే సోదరులు, భార్యా పుత్రులు, తల్లిదండ్రులు, బంధువులు, మిత్రులు మొదలగువారు, శత్రువులవుతారు, విడిపోతారు. మిగుల కలత చెందినవారై రగిలిపోయిన కోపముతో చివరకు సంహరించుకుంటారు కూడా *(భిద్యంతే భ్రాతరో దారాః పితరః సుహృదస్తథా । ఏకస్నిగ్ధాః కాకిణినా సద్యః సర్వేఽరయః కృతాః* 11-23-20); *అర్థేన అల్పీయసా హి ఏతే సంరబ్ధా దీప్తమన్యవః । త్యజన్తి ఆశు స్పృధో ఘ్నంతి సహసా ఉత్సృజ్య సౌహృదమ్ ॥* (11-23-21).

మానవజన్మ దుర్లభమైనది:

ఔరా! ధనం పోవడం నా అదృష్టమేమో. ఎందుకంటే దేవతలచే కోరబడే మానవజన్మ పొందాను. అందులో బ్రాహ్మణుడిగా జన్మించా, బ్రాహ్మణత్వాన్ని వదలి దానధర్మాలు చేయక నాకు నేనే నాశనము చేసుకొని అశుభ గతిని తెచ్చుకున్నా కదా! *(లబ్ధ్వా జన్మ అమర ప్రార్థ్యం మానుష్యం తత్ ద్విజ అగ్ర్యతామ్ । తత్ అనాదృత్య యే స్వార్థం ఘ్నంతి యాంతి అశుభాం గతిమ్ ॥* 11-23-22). మానవజన్మ అంటే స్వర్గాన్ని మోక్షాన్ని కూడా పొందే అవకాశము ఉంది. సరిగ్గా వాడుకోకపోతే నరకలోకమే కదా! కావున అనర్థములకు దారితీసే ధనసంపాదనను చనిపోయే లక్షణములు కల ఏ మానవుడైనా కోరుతాడా! *(స్వర్గ అపవర్గయోర్ ద్వారం ప్రాప్య లోకం ఇమం పుమాన్ । ద్రవిణే కః అనుషజ్జేత మర్త్యో అనర్థస్య ధామని* 11-23-23) *(Bhuloka is a Karma Bhoomi and Humanform of life is a booking counter for entering Svarga, Apavarga (Vaikunta Lokas) or Narakalokas).*

కావున దేవతలకు, ఋషులకు, పితరులకు, ప్రాణులకు, జ్ఞాతులకు, బంధువులకు వారి వారి భాగములు వారికిచ్చి సంతుష్టిపరచక తాను అనుభవించక ఉన్న అధఃపతితుడు అగును కదా! *(దేవ ఋషి పితృ భూతాని జ్ఞాతీన్ బంధూంశ్చ భాగినః । అసంవిభజ్య చ ఆత్మానం యక్షవిత్తః పతతి అధః ॥* 11-23-24). వివేకవంతులైనవారు అర్థాదులను దాన ధర్మములను చేసి సిద్ధిని పొందుచున్నారు. వ్యర్థమగు ధనార్జన వ్యాపారముచే ప్రమత్తుడనై నేను నా ధనమును, వయస్సును, బలమును పోగొట్టుకున్నా. ఇప్పుడేమో ముసలితనం వచ్చింది. ఇంకేమి సాధించగలను? *(వ్యర్థయా అర్థ ఈహయా విత్తం ప్రమత్తస్య వయో బలమ్ । కుశలాః యేన సిద్ధ్యంతి, జరఠః కిం ను సాధయే ॥* 11-23-25). అయ్యో! విద్వాంసుడిని బ్రాహ్మణుడిని ఈ వ్యర్థమైన ధనసంపాదనలో పడ్డానే! మాయతో ఈ లోకము మోహితమవుతున్నది అనుట సత్యమే కదా! *(కస్మాత్ సంక్లిశ్యతే విద్వాన్ వ్యర్థయా అర్థ ఈహయా అసకృత్ । కస్యచిత్ మాయయా నూనం లోకో అయం సువిమోహితః ॥* 11-23-26).

మృత్యువును పొందే జీవుడికి ధనము, ధనమునిచ్చు పనులు, భోగవాసనలు, భోగములు కలిగించు పనులు ఏమి లాభాన్ని కలుగజేస్తాయి? ఈ కర్మలన్నీ జన్మలనే ఇస్తాయి కాని అసలైన ముక్తిని ఇవ్వలేవు కదా! అని వాపోయాడు (*కిం ధనైః ధనదైః వా కిం కామైః వా కామదైః ఉత । మృత్యునా గ్రస్యమానస్య కర్మభిః వా ఉత జన్మదైః ॥* 11-23-27).

ఎవ్వరి కృప వల్ల నాకు ఈ ధనహీనదశ – బీదరికము వచ్చిందో, నా ఆత్మలోని సందేహాలు బాధలు తొలగినాయో అట్టి శ్రీహరి, సర్వదేవతలకు కూడా ఆరాధ్యమైన ఆ శ్రీహరిని పట్టుకొని ఆ నౌక (పడవ) ద్వారా ఈ సంసార సముద్రమును దాటుతాను. ఇది నిశ్చయము. ధనంపోవడం నా అదృష్టం, ఇది శ్రీహరి కృపే అని జ్ఞానంతో సరిగ్గా ఆలోచించగలిగాడు *(నూనం మే భగవాన్ తుష్టః సర్వదేవమయో హరిః । యేన నీతో దశాం ఏతాం నిర్వేదః చ ఆత్మనః ప్లవః ॥* 11-23-28). ఇక మిగిలిన ఆయుష్షును వాడుకొని ధర్మాది సాధనములయందు అప్రమత్తుడనై సాధన, తపస్సు చేసుకుంటా *(సోఅహం కాల అవశేషేణ శోషయిష్యే అంగం ఆత్మనః । అప్రమత్తో అఖిలస్వార్థే యది స్యాత్ సిద్ధ ఆత్మని ॥* 11-23-29). త్రిలోక అధిపతులు నన్ను దీవించుదురుగాక! వారి దయవల్లనే ఖట్వాంగ రాజు క్షణకాలము ఆయుష్షు ఉందని గ్రహించినవాడై ఆ క్షణ కాలమును వాడి శ్రీహరిని పొందాడు. నేను అదే పనిచేస్తా అని మనస్సులో నిశ్చయించుకొన్నాడు *(తత్ర మాం అనుమోదేరన్ దేవా త్రిభువనేశ్వరాః । ముహూర్తేన బ్రహ్మలోకం ఖట్వాంగః సమసాధయత్ ॥* 11-23-30).

హృదయ గ్రంథులైన అహంకార మమకారాలను వదలి శాంతుడై సన్యాసి అయ్యాడు. భిక్షార్థమై వెళుతుంటే దుర్జనులు అవమానించసాగారు. వస్త్రంలాగడం, భిక్ష పాత్రను గుంజుకోవడం, తినే అన్నంలో మూత్రం పోయడం, ముఖముపై ఉమ్మి వేయడం, మరికొందరు, ధనమంతా పోవడం వల్ల బంధువులు వదలిపెట్టారు వీణ్ణి అని నిందించసాగారు. కొందరు తాళ్ళతో కట్టి ఆడసాగారు. అవంతిదేశస్థు డగునా బ్రాహ్మణోత్తముడు మనస్సును చలింపనీయక హృదయగ్రంథులైన అహంకారమమకారములను వదలి

పిదప అతడు శాంతుడు, అవధూత, మౌని, సన్న్యాసిగా ఉండెను (*శ్రీభగవానువాచ - ఇతి అభిప్రేత్య మనసా హి ఆవన్త్యో ద్విజసత్తమః । ఉన్ముచ్య హృదయగ్రంథీన్ శాన్తః భిక్షుః అభూత్ మునిః ॥* 11-23-31). ఆ సన్న్యాసి మనస్సును, ఇంద్రియములను, ప్రాణములను నిగ్రహించి యీ భూమిపై సంచరించుచుండెను. ఆసక్తిశూన్యుడై దీనభావముతో భిక్షార్థమై ప్రతినగరమునకు, ప్రతి గ్రామమునకు వెడలెను (*సః చచార మహీం ఏతాం సంయత ఆత్మ ఇంద్రియ అనిలః । భిక్షా అర్థం నగర గ్రామాన్ అసంగః అలక్షితః అవిశత్ ॥* 11-23-32). ఉద్ధవా! వృద్ధుడు, అవధూతయగు ఆ భిక్షుకుని జూచి వివిధములగు తిరస్కారములతో నీచజనులు నానా రకములుగా అవమానింపసాగిరి (*తం వై ప్రవయసం భిక్షుం అవధూతం అసత్ జనాః । దృష్ట్వా పర్యభవన్ భద్ర బహ్వీభిః పరిభూతిభిః ॥* 11-23-33). కొందఱు ఆయన త్రిదండమును, కొందఱు వాని భిక్షాపాత్రమును, కొందఱు కమండలమును, కొందఱు ఆసనమును, కొందఱు జపమాలను, కొందఱు ఆయన వస్త్రఖండమును కౌపీనమును అపహరించుండిరి. కొందఱు వస్తువుల నిచ్చి, కొందఱు వస్తువుల జూపుచు మఱల వాని నుండి లాగికొనుచుండిరి, దాచి పెట్టు చుండిరి (*కేచిత్ త్రివేణుం జగృహుః ఏకే పాత్రం కమండలుమ్ । పీఠం చ ఏకే అక్షసూత్రం చ కంథాం చీరాణి కేచన । ప్రదాయ చ పునః తాని దర్శితాని ఆదదుః మునేః ॥* 11-23-34). *భిక్షయందు లభించిన అన్నమును ఆయన నదీతీరమున భుజించుచుండగ పాపిష్ఠులు వాని అన్నమున మూత్రమును విడచిరి, శిరస్సున ఉమ్మివేసిరి* (*అన్నం చ భైక్ష్య సంపన్నం భుంజానస్య సరిత్ తటే । మూత్రయన్తి చ పాపిష్ఠాః ష్ఠీవన్తి అస్య చ మూర్ధని ॥* 11-23-35). మౌని యగు నా సన్న్యాసిని వివిధములగు విషయముల గూర్చి జెప్పుమని యడుగుదురు, అతడట్లు చెప్పనిచో వానిని కఱ్ఱలతో గొట్టుచుండిరి. 'ఇతడు దొంగ' యని కొందఱు బెదరింపసాగిరి. 'బంధింపుడు, బంధింపుడ'ని పలుకుచు కొందఱు ఆయనను త్రాటితో కట్టి వేయుచుండిరి (*యతవాచం వాచయన్తి తాడయన్తి న వక్తి చేత్ । తర్జయన్తి అపరే వాగ్భిః స్తేనః అయం ఇతి వాదినః । బధ్నన్తి రజ్జ్వా తం కేచిత్ బధ్యతాం బధ్యతాం ఇతి ॥* 11-23-37). కొందరు ఇట్లు అవమానించుచు 'ఇతడు ధర్మధ్వజుడు (త్రిదండచిహ్నములచే జీవించువాడు), లోకవంచకుడు, ధనమంతయు నశించి పోవుట వలన బంధువులు వీడిని విడచిపెట్టిరి. అప్పటినుండి యితడు ఈ భిక్షుక వృత్తిని స్వీకరించి ధర్మము పేరిట వ్యాపారము చేయుచున్నాడని నిందింపసాగిరి (*క్షిపన్తి ఏకే అవజానన్తః హి ఏష ధర్మధ్వజః శఠః । క్షీణవిత్తః ఇమాం వృత్తిం అగ్రహీత్ స్వజన ఉజ్ఝితః ॥* 11-23-38). ఆహా! ఇతడు అతి బలవంతుడు, మహాపర్వతము వలె గొప్ప ధైర్యశాలి. కొంగవలె స్వకార్యసాధనమునందు కృత నిశ్చయుడై మౌన భావముతో తన పనిని సాధించుకొనుచున్నాడు. కొంగలా అన్ని సాధిస్తున్నాడన్నారు (*అహో ఏషః మహాసారః ధృతిమాన్ గిరిరాట్ ఇవ । మౌనేన సాధయతి అర్థం బకవత్ దృఢ నిశ్చయః ॥* 11-22-39). అని యిట్లు పలికి కొందఱు పరిహసింపసాగిరి, కొందఱు వానిపై అపానవాయువును విడువసాగిరి. ఒకప్పుడు కొందఱు పెంపుడు జంతువు వలె వానిని గొలుసులతో బంధించుచూ ఆటలాడుచుండిరి (*ఇతి ఏకే విహసన్తి ఏనం ఏకే (మన్యే) దుర్వాతయన్తి చ । తం బబన్ధుః నిరురుధుః యథా క్రీడనకం ద్విజమ్ ॥* 11-22-40).

అన్ని అవమానాలను సహించసాగాడు. ఆ సన్యాసి భౌతిక కష్టాలను (దుర్జనులచే చేయబడినవి), దైహిక కష్టాలను (జ్వరము, శరీర బాధలు), దైవికము (శీతోష్ణాదుల వలన కలిగినది) వల్ల వచ్చే కష్టాలు – ఇవన్నీ విధి నిర్ణయాలు, చేసిన కర్మానుసారంగా వస్తుంటాయి. కాబట్టి ఇదంతా తప్పదు, అనివార్యములు అని అనుభవించసాగాడు (*ఏవం సః భౌతికం దుఃఖం దైవికం దైహికం చ యత్। భోక్తవ్యమ్ ఆత్మనః దిష్టం ప్రాప్తం ప్రాప్తం అబుధ్యత ॥* 11-23-41). దుర్జనులు ఆయనకు కోపం తెప్పించే పనులు ఎన్ని చేసినా వాటిని సహించి సాత్త్వికమైన దృఢ (ధృతి) నిశ్చయముతో ఉండేవాడు. దుర్జనులు అతనిని స్వధర్మచ్యుతునిగా జేయుటకు నానా విధములుగా అవమానించిరి. అయినను అతడు సాత్త్వికమగుధైర్యము అవలంబించి స్వధర్మమునందు ఉండి యీ క్రింది గాథను ఆలపించెను (*పరిభూత ఇమాం గాథాం అగాయత నరాధమైః। పాతయద్భిః స్వధర్మస్థో ధృతిమాస్థాయ సాత్త్వికీమ్ ॥* 11-23-42).

భిక్షుక గీత
"జీవిత నగ్న సత్యాలు - జీవితాన్వేషణలో తుదిమెట్టు"

మానవులుగాని, దేవతలు గాని, ఆత్మగాని, గ్రహములు గాని, కర్మలు గాని, కాలము గాని ఇవి ఏవియూ నా సుఖ దుఃఖములకు కారణములు కావు. ఈ సంసార చక్రములో పడవేసిన మనస్సుయే కారణము అని పెద్దలు చెప్పుచున్నారు *(నాయం జనో మే సుఖ దుఃఖ హేతుర్ న దేవతా ఆత్మా గ్రహ కర్మ కాలాః। మనః పరం కారణం ఆమనంతి సంసార చక్రం పరివర్తయేత్ యత్* ॥ 11-23-43).

బలవంతమైన మనస్సు వల్లనే గుణములు సృష్టింపబడుచున్నాయి. ఆ త్రిగుణముల వల్లనే శుక్లములు (సాత్త్వికములైన కర్మలు), కృష్ణములు (తామసములైన కర్మలు), లోహితములు (రాజసములు అయిన కర్మలు) అయిన కర్మలు చేస్తుంటాము. ఆ కర్మల వలన ఆ కర్మల ఫలిత రూపములు (సవర్ణములు) అయిన దేవ తిర్యక్ మానవ ఆది జన్మలు కలుగుతున్నాయి *(మనో గుణాన్ వై సృజతే బలీయః తతశ్చ కర్మాణి విలక్షణాని। శుక్లాని కృష్ణాని అథ లోహితాని తేభ్యః సవర్ణాః సృతయో భవంతి ॥* 11-23-44).

జ్ఞాన శక్తిమయుడు (హిరణ్మయుడు), క్రియాశీలకమైన మనస్సు గలవాడు (సమీహతా), జీవులకు సఖుడు అయిన పరమాత్మ, నిష్క్రియ భావముతో సాక్షి రూపముగా జీవాత్మలను చూస్తూ వారికి గురువుగా బోధలు చేస్తూ అంతర్యామిగా ఉంటాడు. కాని, జీవాత్మ సంసారము నందు శ్రద్ధ గల మనస్సుతో, మనస్సునకు సంబంధించిన క్రియలతో కూడినవాడై విషయ భోగములను గ్రహించుచూ గుణములతో నిండి సంసారమునందు ఆసక్తుడగును *(అనీహ ఆత్మా మనసా సమీహతా హిరణ్మయో మత్ సఖః ఉద్విచష్టే। మనః స్వలింగం పరిగృహ్యా కామాన్ జుషన్ నిబద్ధో గుణసంగతో అసౌ ॥* 11-23-45).

దానము, స్వధర్మము (వర్ణాశ్రమధర్మాలను అనుసరించి చేయవలసిన ధర్మాచరణ), యమనియమములు (అహింసాదులు), శ్రుతము (శాస్త్ర శ్రవణము), సత్ వ్రతములు, సత్కర్మలు – ఇవి

అన్ని మనో నిగ్రహ ఉపాయములు. మనో నిగ్రహమే పరమయోగము. మనస్సును స్వామియందు ఉంచుటయే యోగము. సమ్యక్ ఆధీయతే సమాధిః (*దానం స్వధర్మో నియమో యమశ్చ శ్రుతం చ కర్మాణి చ సత్ వ్రతాని । సర్వే మనోనిగ్రహలక్షణాంతాః పరో హి యోగో మనసః సమాధిః ॥* - 46).

మనస్సును లొంగదీసుకొని వశీకరణము చేసుకొని (సమాహితము) స్వామియందు మనస్సును ఉంచకలిగి ప్రశాంత మనస్సు గలవాడికి దానాదులతో ప్రయోజనము ఏమిటి? (అట్టివానికి డబ్బు ఉంటే దానము చేసుకోవచ్చు, లేక, బీదరికములో ఉంటే దానము చేయలేకపోయాననే బాధ వలదు). అలసత్వమునకు వశమై స్వామి యందు నియమితముగాని మనస్సు గలవానికి దానాదుల వల్ల ప్రయోజనము ఉండదు - (Charities done out of ego, without considering the lord are useless) (*సమాహితం యస్య మనః ప్రశాంతం దానాదిభిః కిం వద తస్య కృత్యమ్ । అసంయతం యస్య మనో వినశ్యత్ దానాదిభిః చేత్ అపరం కిం ఏభిః ॥* 11-23-47).

మహాభయంకరమైనది మనస్సు. దేవతలకు కూడా స్వాధీనము కానిది మనస్సు. మనస్సు బలవంతుని కంటెను మిక్కిలి బలవంతమైనది. యోగులకు కూడా భయంకరమైనది. దీనిని వశము చేసికొనినవాడు దేవదేవుడితో సమానము (మనస్సును వశపరచుకోవాలంటే దానిని స్వామిసేవకై వినియోగించాలి, అర్పణ చేయాలి అని అర్థము). (*మనోవశే అన్యే హి అభవన్ స్మ దేవా మనశ్చ న అన్యస్య వశం సమేతి । భీష్మో హి దేవః సహసః సహీయాన్ యుంజ్యాత్ వశే తం సః హి దేవదేవః ॥* 11-23-48).

మనస్సు భరించలేని రాగద్వేషములతో కూడినది. శరీరమునే కాక హృదయాది మర్మస్థానములను కూడా బాధించునది. జయించుటకు శక్యము కాని శత్రువు. మన శత్రువు మనస్సు రూపములో మనయందే ఉన్నాడు - మనోరూప శత్రువు. ఈ శత్రువును జయించలేక ఇతరులలో తప్పులు వెదుకుచూ వ్యర్థముగ కలహించుచుందురు (తమలోని తప్పులను ఎఱుగరు). ఈ వ్యవహారములో పడ్డ మనస్సు కొందఱిని మిత్రులని, కొందఱిని ఉదాసీనులనియు (తమ మనస్సుకు నచ్చిన వారిని) వివేచన చేయును. అట్టి వారు మూర్ఖులు (మనస్సును నమ్ముకొని తను చేసేదే సరి అయినది అని అనుకొనేవాడు పరమ మూర్ఖుడు - నల్ల గురివింద తన నలుపు ఎరుగనట్లు. మనస్సు బహుచెడ్డది. మోసం చేస్తుంది, మోసం చేయిస్తుంది. మోసంలో పడేస్తుంది. దీనికి మందు సాధుసేవ, నిరంతర భగవన్నామకీర్తన వినుట గానము గట్టిగా చేయుట), (*తం దుర్జయం శత్రుం, అసహ్య వేగం, అరుం తుదం, తత్ న విజిత్య కేచిత్ । కుర్వంతి అసత్ విగ్రహం అత్ర మర్త్యైః మిత్రాణి ఉదాసీన రిపూన్, విమూఢాః ॥* 11-23-49).

మనస్సు చేసే పనుల వల్లనే ఈ దేహము వచ్చినది. దేహము మనః కల్పితము. వివేకశూన్యులై మానవులు ఈ దేహము అనగా నేను, ఇది నాది అనుకొనుచున్నారు. అందువల్లనే భ్రమలోపడి దుస్తరమైన సంసార సాగరములో ఇదే నిజమనుకొని ఇదే సరి అయినది అని (భ్రమ) తలచి సంసారములో, "నేను, నా వారు, ఇది నాది, అది వారిది" అనెడి భ్రమలో మునిగిపోయారు (*దేహం మనోమాత్రం, ఇమం గృహీత్వా*

మమ అహం ఇతి అంధధియః మనుష్యాః । ఏషః అహం అన్యం అయం ఇతి భ్రమేణ దురంతపారే తమసి భ్రమంతి ॥ 11-23-50).

మనము అనుభవించే సుఖదుఃఖాలు ఇతరుల వల్ల కాదు. సుఖదుఃఖాలు ఇతరుల వల్ల అనుకొనే వారు అజ్ఞానులు. అజ్ఞానులు ఏమనుకుంటారంటే "నేను మంచి వాణ్ణే, వాళ్ళే నన్ను బాధపెడుతున్నారు" అని. అయితే నీ గురించి వాళ్ళేమనుకుంటున్నారో ఆలోచించుకోవాలి. వాళ్ళ వల్లనే బాధలు అని నీవు అంటున్నావా? వాళ్ళంటున్నారా? మనము పడే బాధలు ఇతరుల వల్ల వచ్చినవికావు. అవి మనస్సు పెట్టే బాధలే. మనస్సును అనుసరించి చేసే స్వార్థపనుల వల్లనే దుఃఖములు కలుగుతాయి (*పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్ ।*). మంచి మనస్సుతో ధర్మాచరణమైన పనులు చేస్తే సుఖాలు కలుగుతాయి. ఇతర మానవుల వల్లనే సుఖదుఃఖములు వస్తాయంటే వాటితో ఆత్మకు ఎట్టి సంబంధము కలదు? వారు బాధలు పెడుతున్నారంటే అవి వీడి అవిద్యవల్లనే. సుఖదుఃఖాలు శరీరానికికాని ఆత్మకు కావు కదా! కర్మలు చేయుట అనుభవించుట సూక్ష్మస్థూల దేహములకు సంబంధించినవి. ఆత్మకు కావు కదా! ఇది గ్రహించినవాడు జీవుడు అధర్మకార్యములలో పాల్గొనడు. ఎప్పుడైనా భోజనం చేయునప్పుడు దంతములతో నాలుకను కొరికికొనినచో దానివల్ల బాధ కలిగినపుడు మానవుడు ఎవ్వరిని కోపించును? కావున తప్పుడు పనులు చేయు అవిద్యతో కూడిన జీవాత్మలు– జీవులు క్షోభిస్తారు. దీనికి ఇతరులను నిందించరాదు (*జనః తు హేతుః సుఖ దుఃఖయోః చేత్ కిం ఆత్మనః చ అత్ర హి భౌమయోః తత్ । జిహ్వాం క్వచిత్ సన్దశతి స్వదద్భిః తత్ వేదనాయాం కతమాయ కుప్యేత్ ॥* 51).

మనము అనుభవించే దుఃఖములకు దేవతలు కారణము కాదు. ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు అందరి శరీరములో ఉన్నారు. కావున వారు ఒకరినొకరు బాధించరు. కావున మన మనస్సు వల్లనే దుఃఖము అని అర్థము (*దుఃఖస్య హేతుః యది దేవతాః తు కిం ఆత్మనః తత్ర వికారయోః తత్ । యత్ అఙ్గం అఙ్గేన నిహన్యతే క్వచిత్ క్రుధ్యేత కస్మై పురుషః స్వదేహే ॥* 52).

మన దుఃఖములకు పరమాత్మ కూడా కారణము కాదు. పరమాత్మ సాక్షీభూతుడు మాత్రమే. అంతర్యామిగా ఉండి గురువులా ఉపదేశిస్తాడు. స్వామి సఖుడు, సహృదయుడు (*ఆత్మా యది స్యాత్ సుఖదుఃఖ హేతుః కిం అన్యతః తత్ర నిజస్వభావః । న హి ఆత్మనః అన్యత్ యది తత్ మృషా స్యాత్ క్రుధ్యేత కస్మాత్ న సుఖం న దుఃఖమ్ ॥* 53).

గ్రహపీడన శరీరమునకే గాని ఆత్మకు కాదు. గ్రహబాధలు ఆత్మను ఏమి చేయలేవు (*గ్రహాః నిమిత్తం సుఖదుఃఖయోః చేత్ కిం ఆత్మనః అజస్య జనస్య తే వై। గ్రహైః గ్రహస్య ఏవ వదన్తి పీడాం క్రుధ్యేత కస్మై పురుషః తతః అన్యః ॥* 54). ఇంకా ఆలోచిస్తే కర్మమూలము కూడా దుఃఖము కాదు. కర్మలే సుఖదుఃఖములకు కారణమని ఊహించినను అది ఆత్మకు సంబంధించిన విషయమే కాదు. ఎందుకనగా జ్ఞాని అయినవాడు గ్రహించేది – కర్మఫలితము శరీరానికే కాని ఆత్మకు కాదు కదా! కాబట్టి మనస్సుతో చేసే

కర్మలు శరీరాన్ని బాధ పెడతాయి కాని ఆత్మను కాదు. ఆత్మకు కర్మలేదు. జ్ఞానమే ప్రధానము కలది ఆత్మ - పురుషః *అయం సుపర్ణః* కావున కర్మలఫలం ఎవ్వరిపైన ? ఆత్మకు అంటనిది కదా! (*కర్మ అస్తు హేతుః సుఖదుఃఖయోః చేత్ కిం ఆత్మనః తత్ హి జడ అజడత్వే । దేహః తు అచిత్ పురుషః అయం సుపర్ణః క్రుధ్యేత కస్మై న హి కర్మ మూలమ్ ॥* 55). కాలము వల్ల మనము అనుభవించే సుఖదుఃఖాలు వెలుగులోకి వస్తాయి, పోతాయి కదా! ఈ కాలము కూడా దివ్యమైన ఆత్మకు అంటనిది. కాలప్రభావము లేనిది ఆత్మ. కావున కాలానుగుణంగా వచ్చే సుఖదుఃఖాలు ఆత్మను తాకవు. కాలానుగుణంగా వచ్చే ఎండలు అగ్నిని, నిప్పుకణికలను ఏమి చేయలేవు. అలాగే చలి మంచు ముక్కలను ఏమి చేయలేదు. అనగా మార్పు కల్పించలేవు. అట్లాగే కాలానుగుణంగా వచ్చే సుఖదుఃఖాలు ఆత్మను ఏమి చేయలేవు. వాటికి శరీర సంబంధమే కాని ఆత్మసంబంధము లేదు. కావున ద్వంద్వములకు ఆత్మతో సంబంధం లేదు. ఇది గ్రహించి జీవుడు ద్వంద్వాతీతుడు కావాలి. కావున ఎవ్వరిపైన ఈ ద్వంద్వాలు, భేదబుద్ధి? (*కాలః తు హేతుః సుఖదుఃఖయోః చేత్ కిం ఆత్మనః తత్ర తత్ ఆత్మకః అసౌ । న అగ్నేః హి తాపః న హిమస్య తత్ న స్యాత్ క్రుధ్యేత కస్మై న పరస్య ద్వంద్వమ్ ॥* 56). నేను నాది అను అహంకారము వల్లనే సంసారము కలుగును. జన్మలు కలుగును. శరీరమునకు ద్వంద్వములకు సుఖదుఃఖ సంబంధము ఉన్నట్లు. ప్రకృతి కంటే అతీతమైన ఆత్మకు ఎప్పుడును దేనితోను సుఖదుఃఖాల సంబంధం ఉండదు. ఈ విషయము తెలుసుకొనిన మానవుడు భౌతికసృష్టిలో ఉన్నా దానివల్ల భయపడడు, దానికి దాసోహమనడు, దానికి లొంగడు, దానిచే ఆకర్షితుడుకాడు. అనగా భౌతికవిషయములచే చలింపడు, భయపడడు (*న కేనచిత్ క్వ అపి కథంచన అస్య ద్వంద్వ ఉపరాగః పరతః పరస్య । యథా అహమః సంసృతిరూపిణః స్యాత్ ఏవం ప్రబుద్ధః న బిభేతి భూతైః ॥* 11-23-57).

ఆత్మ ప్రకృతి కంటె అతీతమైనది కావున దానికి సుఖదుఃఖాలు లేవు. దానిని అంటి ఉన్న అహంకారము వల్లనే సంసారము, సుఖదుఃఖములు. ఇది గ్రహించిన ఆత్మ, బుద్ధిని వాడి అహంకారానికి దూరంగా ఉంటుంది. నిరంహకారి కావడమే ముక్తి. ఎవరు ఎలా అవమానించినా సహిస్తూ నిరహంకారియై, పూర్వీకులైన మహర్షులు అందించిన జ్ఞానాన్ని స్వీకరించి, ముకుందుడి సేవ స్వీకరించి దుస్తరమైన దుర్లభమైన తమోగుణ ప్రధానమైన ఈ సంసారమునుండి తరింపబడ్డాను అని తనకు తానే తలచాడు *ఆ భిక్షుకుడు (ఏతాం స ఆస్థాయ పరాత్మనిష్ఠాం అధ్యాసితాం పూర్వతమైర్ మహర్షిభిః । అహం తరిష్యామి దురంతపారం తమో ముకుందాంఘ్రి నిషేవయా ఏవ ॥* 11-23-58).

ఇలా, భిక్షుకుడు - ధనహీనుడై, భేదరహితుడై (సమదర్శి అయి), వైరాగ్యము గలవాడై జ్ఞానము గల పిచ్చివాడిలా తిరుగుతూ, దుర్జనులచే అవమానింపబడ్డా స్వధర్మము నుండి చలింపక పైన తెలిపిన కథను/ విషయాన్ని గానము చేస్తూ నెమరువేసుకుంటూ తరించాడు - అని శ్రీకృష్ణ భగవానుడు ఉద్ధవుడికి తెలియజేసాడు (*శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ - నిర్విద్య నష్టద్రవిణే గతక్లమః ప్రవ్రజ్య గాం పర్యటమానః ఇత్థమ్ । నిరాకృతః అసద్భిః అపి స్వధర్మాత్ అకంపితః అముం మునిః ఆహ గాథామ్ ॥* 59). (కర్మఫలముల

ఆశ్రయింపక కర్తవ్యకర్మలను ఆచరించువాడే నిజమైన సన్న్యాసి, నిజమైన యోగి. కాని, కేవలము అగ్ని కార్యములను త్యజించినంత మాత్రమున సన్న్యాసియు కాడు. అట్లే కేవలము క్రియలను త్యజించినంతమాత్రమున యోగియు కాడు–*అనాశ్రితః కర్మఫలం కార్యం కర్మ కరోతి యః । స సన్న్యాసీ చ యోగీ చ న నిరగ్నిః న చ అక్రియః ॥ భగవద్గీత* –6.1).

ఇంకా – ఇలా అన్నాడు స్వామి. కావున, ఓ ఉద్ధవా! జీవునికి సుఖదుఃఖములు కలుగజేయు వారెవ్వరునూ లేరు. ఇదంతా వాడి మోహము, భ్రమ – చిత్తభ్రమ వల్లనే. ఈ సంసారమున జీవుడికి గల మిత్రులు, శత్రువులు, బంధువులు, దాసీజనము అంతా అజ్ఞానము వల్లనే ఇలా వారివారిని గుర్తిస్తారు – అజ్ఞానము అవిద్య తోటే సంసారము నాది అనుకుంటాడు (*సుఖదుఃఖప్రదో నాన్యః పురుషస్య ఆత్మవిభ్రమః । మిత్రో ఉదాసీనరిపవః, సంసారః తమసః కృతః ॥* 11–23–60). ఇంద్రియభోగములను అనుభవించుటకు, తన మిత్రులను ప్రసన్నులను చేయుటకు, శత్రువులను ఓడించుటకు, ఉదాసీనులతో యథాస్థితిని కొనసాగించుటకై ప్రతి యొక్కరు కష్టించి పనిచేయుచున్నారు. ఈ బంధములన్నియు దేహముపై ఆధారపడినవై అనివార్యమగు మృత్యువువల్ల నశించిపోవును. ఇది అవిద్య లేదా మోహమని తెలుసుకొన్న ముక్తి. ఇది సరిఅయినది అని దాంట్లో రమించిన సంసారబంధనము, సుఖదుఃఖములు, మరి ఎన్నెన్నో జన్మలు కలుగుతాయి (సంసారం నాది కాదు అనుకొన్నవాడు ముక్తుడవుతాడు). కావున నాయందు బుద్ధిని ఉంచి, మనస్సును నిగ్రహించుటయే యోగసారము అని తెలుసుకొనుము (*తస్మాత్ సర్వాత్మనా తాత నిగృహాణ మనో ధియా । మయి ఆవేశితయా యుక్తః ఏతావాన్ యోగ సంగ్రహః ॥* 11–23–61). ఈ భిక్షుక గీతమును చదివినవారు, ఇది శ్రద్ధతో విన్నవారు, ఇతరులకు వినిపించినవారు, వీటిని ధరించినవారు సుఖదుఃఖములకు వశులు కారు (*యః ఏతాం భిక్షుణా గీతాం బ్రహ్మనిష్ఠాం సమాహితః । ధారయన్ శ్రావయన్ శృణ్వన్ ద్వంద్వైః న ఏవ అభిభూయతే ॥* 11–23–62).

సృష్టి జరిగే పద్ధతి – సృష్టిరహస్యము – ప్రళయము జరిగే విధానము
సృష్టి ప్రళయముల సాంఖ్య విధానము
శ్రీ కృష్ణ భగవానుడిచే ఉద్ధవుడికి తెలియజేయుట

మాయాభ్రమనుండి బయటపడి నిజస్థితిలోనికి రావడానికి, సుఖదుఃఖాలను వదలిపెట్టడానికి అహంకారాన్విత వికారములనుండి విముక్తికి సాంఖ్యయోగము చెబుతా విను. ఇది ముఖ్యమైన సనాతనమైన జ్ఞానము (*శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ – అథ తే సంప్రవక్ష్యామి సాంఖ్యం పూర్వైః వినిశ్చితమ్ । తత్ విజ్ఞాయ పుమాన్ సద్యః జహ్యాత్ వైకల్పికం భ్రమమ్ ॥* 11–24–1).

బ్రహ్మజ్ఞానము పరబ్రహ్మతత్త్వము అన్ని యుగాలలో కొనసాగుతుంది, ఉంటుంది. సత్యజ్ఞానములు ఒక్కటే, స్థిరము, నిజమైనది, నిలిచేది అది మాత్రమే. దానిని గ్రహించే వివేకవంతులు కృతయుగమున ఉండేవారు. ఇప్పటికి వివేకవంతులు ఉన్నారు (*ఆసీత్ జ్ఞానం అథ హి అర్థః ఏకం ఏవ అవికల్పితమ్ । యదా*

వివేక నిపుణాః ఆదౌ కృతయుగే అయుగే ॥ 11-24-2). వాక్కులకు మనస్సుకు అందని సత్యము, అసలు విషయమేమిటంటే - మాయాఫలరూపమైన "ప్రకృతి" దానికి వశులైన జీవులు, మరియు పరబ్రహ్మము - పరమాత్మతత్త్వములతో గల పురుషుడనైన నేను "పరమేశ్వరుడను", అను ఈ రెండు ఉండుట సంభవము (*తత్ మాయా ఫల రూపేణ కేవలం నిర్వికల్పితమ్ । వాక్ మనః అగోచరం సత్యం ద్విధా సమభవత్ బృహత్ ॥* 11-24-3, *తయోః ఏకతరః హి అర్థః ప్రకృతిః స ఉభయ ఆత్మికా । జ్ఞానం తు అన్యతమః భావః పురుషః సః అభిధీయతే ॥* 11-24-4). పిమ్మట నేను ప్రకృతిని క్షోభ చేయగా దాని నుండి సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు అను మూడు గుణములు - బద్ధజీవుల తీరని కోరికలను తీర్చుటకు నా వల్ల అభివ్యక్తము అయినాయి (*తమో రజః సత్త్వం ఇతి ప్రకృతేః అభవన్ గుణాః । మయా ప్రక్షోభ్యమాణాయాః పురుషానుమతేన చ ॥* 11-24-5). ఈ గుణత్రయము (అవ్యక్త ప్రకృతి) నుండి సూత్రము (క్రియాశక్తి) దాని నుండి మహత్తత్త్వము (జ్ఞానశక్తి - ప్రధానము), అది వికారము చెందుట వల్ల విమోహము లేక భ్రమలో పడవేయు "అహంకారము" ఉద్భవించినది (దీనికి కొన్ని జీవులు ఆకర్షితమైనవి) (*తేభ్యః సమభవత్ సూత్రం మహాన్ సూత్రేణ సంయుతః । తతః వికుర్వతః జాతః అహంకారః యః విమోహనః ॥* 11-24-6). ఈ అహంకారము నుండి సత్త్వ, రజ, తామస అహంకారములు వీని నుండి పంచ తన్మాత్రలు వీటి నుండి పంచ భూతాలు పంచేంద్రియాలు, మనస్సు ఏర్పడినవి (*వైకారికః తైజసః చ తామసః చ ఇతి అహం త్రివృత్ । తత్ మాత్ర ఇంద్రియమనసాం కారణం చిత్ అచిత్ మయః ॥* 11-24-7). ఈ విధముగా తామసాహంకారము నుండి సూక్ష్మతన్మాత్రలు, వాని నుండి స్థూలతత్త్వములు అయిన పంచ మహా భూతములు ఉత్పన్నమైనవి. రాజసాహంకారము నుండి జ్ఞాన కర్మ అను దశ ఇంద్రియములు వచ్చినవి. సాత్త్వికాహంకారము నుండి మనస్సు మరియు పదునొకండుగురు దేవతలు - వాయుదేవుడు, సూర్యుడు, వరుణుడు, అశ్వినీదేవతలు, అగ్ని, ఇంద్రుడు, ఉపేంద్రుడు, మిత్రుడు, బ్రహ్మ, చంద్రుడు అనువారలే ఆ పదునొకండుగురు దేవతలు ఉద్భవించిరి (*అర్థః తత్ మాత్రికాత్ జజ్ఞే తామసాత్ ఇంద్రియాణి చ । తైజసాత్ దేవతాః ఆసన్ ఏకాదశ చ వైకృతాత్ ॥* 11-24-8). నా యొక్క ప్రేరణ, నా యొక్క సంకల్పం వల్ల వీటి మధ్య సమన్వయము, సంబంధము ఏర్పడుతుంది. దీని వల్ల నివాసస్థానమైన ఉత్తమమైన అండము- బ్రహ్మాండము ఏర్పడినది (*మయా సంచోదితా భావాః సర్వే సంహత్యకారిణః । అండమ్ ఉత్పాదయాం ఆసుః మమ ఆయతనం ఉత్తమమ్ ॥* 11-24-9). జలము నందున్న (కారణజలము) ఈ అండమున నారాయణ స్వరూపుడనై నేను ప్రవేశించినాను. నా నాభి నుండి చతుర్దశ భువనాత్మకమైన విశ్వమను నొక పద్మము ఉత్పన్నమైనది. దానియందు చతుర్ముఖుడైన బ్రహ్మ ఆవిర్భవించెను (*తస్మిన్ అహం సమభవమ్ అండే సలిల సంస్థితౌ । మమ నాభ్యాం అభూత్ పద్మం విశ్వాఖ్యం తత్ర చ ఆత్మభూః ॥* 11-24-10). బ్రహ్మదేవుడు తపస్సు చేసి రజోగుణయుక్తుడై, లోకపాలకులతో కలసి నా అనుగ్రహము వల్ల భూర్భువర్స్వర్ అను ముల్లోకములను సృష్టించెను (*సో అసృజత్ తపసా యుక్తో రజసా మదనుగ్రహాత్ । లోకాన్ స పాలాన్ విశ్వాత్మా భూః భువః స్వః ఇతి త్రిధా* - 11). స్వర్గలోకము దేవతలకు, భువర్లోకము భూతగణములకు, భూలోకము మనుష్యులకు

నివాసస్థానముగా నెలకొల్పబడినవి. ఈ మూడు లోకములకంటె పరమైన మహర్ లోకాదులు సిద్ధులకు ఆశ్రయములైనవి (*దేవానాం ఓకః ఆసీత్ స్వర్ భూతానాం చ భువః పదమ్ । మర్త్యాదీనాం చ భూర్లోకః సిద్ధానాం చ త్రితయాత్ పరమ్* 11-24-12). ప్రభువైన బ్రహ్మ సృష్టి కార్య సమర్థుడై భూలోకమునకు క్రింద అసురులకు, నాగులకు నివాసమునకై అతలాది లోకములను సృజించెను. జీవులు చేయు కర్మలననుసరించి వారి గుణములననుసరించి ముల్లోకాలలో జన్మలు పొందుతారు (*అధో అసురాణాం నాగానాం భూమేః ఓకః అసృజత్ ప్రభుః । త్రిలోక్యాం గతయః సర్వాః కర్మణాం త్రిగుణాత్మనామ్ ॥* 11-24-13).

యోగులు వారి తపస్సు విధానమును అనుసరించి మహర్ లోకము, జనలోకము, తపోలోకము, సత్యలోకము అను పవిత్ర ఊర్ధ్వలోకములను పొందుతారు. భక్తులు నా లోకములను పొందుతారు (*యోగస్య తపసశ్చైవ న్యాసస్య గతయో అమలాః । మహః జనః తపః సత్యం, భక్తియోగస్య మత్‌గతిః ॥* 11-24-14). కేవలము భగవత్ప్రీతి గురించియే ఆలోకవాసులు తలచెడి కారణమున అచట మోసము, చింత, కామము, నిరాశ వంటివి ఉండనే ఉండవు. కనుకనే భగవద్గీత యందు ఇట్లు చెప్పబడినది - ఓ భరతవంశజుడా! నాయందు సంపూర్ణముగా శరణుపొందుము. నా కరుణచే పరమశాంతిని దివ్యమైన శాశ్వత స్థానమును పొందగలవు (*భక్త్యా మాం అభిజానాతి యావాన్ యశ్చాస్మి తత్త్వతః । తతః మాం తత్త్వతః జ్ఞాత్వా విశతే తదనన్తరమ్ ॥ భగవద్గీత* 18-55, *సర్వకర్మాణ్యపి సదా కుర్వాణః మద్వ్యపాశ్రయః । మత్ప్రసాదాత్ అవాప్నోతి శాశ్వతం పదం అవ్యయమ్ ॥* 56, *చేతసా సర్వకర్మాణి మయి సన్న్యస్య మత్పరః । బుద్ధియోగం ఉపాశ్రిత్య మచ్చిత్తః సతతం భవ ॥* 57, *మచ్చిత్తః సర్వదుర్గాణి మత్ప్రసాదాత్ తరిష్యసి । అథ చేత త్వం అహంకారాత్ న శ్రోష్యసి వినజ్క్ష్యసి ॥* 58, *తమేవ శరణం గచ్ఛ సర్వభావేన భారత । తత్ప్రసాదాత్పరాం శాన్తిం స్థానం ప్రాప్స్యసి శాశ్వతమ్ ॥* 62, *మన్మనాః భవ మద్భక్తః మద్యాజీ మాం నమస్కురు । మామేవ ఏష్యసి సత్యం తే ప్రతిజానే ప్రియోఽసి మే ॥* 65, *సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ । అహం త్వాం సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా శుచః ॥* 66).

ఈ జగత్తు కర్మయుక్తమై ఉన్నది. త్రిగుణ ప్రవాహమగు ఈ సంసారములో జీవుల కర్మానుసారము మునుగుచున్నారు, తేలుచున్నారు. అనగా అధోగతిలో అధోలోకాలను, ఉత్తమగతిలో ఊర్ధ్వలోకాలను పొందుచున్నారు (11-24-15). కాలము ద్వారా దీనిని నడిపించువాడను, ధరించువాడను, భరించువాడను నేనే (శ్రీకృష్ణవచనము) (*మయా కాలాత్మనా ధాత్రా కర్మయుక్తమ్ ఇదం జగత్ । గుణప్రవాహ ఏతస్మిన్ ఉన్మజ్జతి నిమజ్జతి* - 15). జగత్తులోని చిన్నవి, పెద్దవి, స్థూల సూక్ష్మ శరీరములు పదార్థములు వస్తువులు అన్నీ ప్రకృతి, పురుషులు - ఈ ఇద్దరి సంయోగం వల్ల ఏర్పడినవి. సంయుక్తముల వల్ల ఏర్పడినవి (*అణుర్ బృహత్ కృశః స్థూలో యో యో భావః ప్రసిధ్యతి । సర్వో అపి ఉభయ సంయుక్తః ప్రకృత్యా పురుషేణ చ ॥* 11-24-16).

పంచ భూతములతో కల తైజస పార్థివములన్నియు (ఇంద్రియ సహిత శరీరములు) మొదట, మధ్యలో చివరలో కూడా వికారము చెందియున్నవి. ఇవి వ్యవహారము చేయుటకు సంసారము చేయుటకు సరిపోతాయి.

వీటికి కారణమైన పరమాత్మయే సత్యము. వికారం చెందిన పదార్థములు ఏఏ రూపాలలో ఉన్నా అది బంగారమైనా మట్టి అయినా అవి ఆది మధ్య అంత్యములయందు కూడా అవే వికారములతో లేక ఆయా గుణములతో ఉంటాయి (*యస్తు యస్యాదిర్ అంతశ్చ స వై మధ్యం చ తస్య సన్ । వికారో వ్యవహారార్థో యథా తైజస పార్థివాః ॥* 11-24-17). వీటన్నింటి కంటె పూర్వమైనది, వీటికి మూలకారణమైనది, ప్రకృతికి మూలమైనది, ప్రకృతిని అంతమొందించేది ప్రకృతిని సృష్టింపచేసేదానినే- "సత్యము" అంటాము (అదే పరమాత్మ), సృష్టికి పూర్వపరములలో నిలకడగా గలదే "సత్యము" (*యత్ ఉపాదాయ పూర్వస్తు భావో వికురుతే అపరమ్ । ఆదిః అంతో యదా యస్య తత్ సత్యం అభిధీయతే ॥* 11-24-18). ప్రకృతి, కాలము, పురుషుడను నేనే. కాలమును అంశగా దానిలో ప్రవేశించి సృష్టిని ఆవిర్భవింపచేసేవాడను నేనే, నా కంటే భిన్నమైనది వేరయినది మరి ఏదియు లేదు (*ప్రకృతిర్ హి యస్య ఉపాదానం ఆధారః పురుషః పరః । సతో అభివ్యంజకః కాలో బ్రహ్మ తత్ త్రితయం తు అహమ్ ॥* 11-24-19).

గుణ ప్రవాహముతో వివిధ భావములతో గల జీవులు వారి కర్మానుసారము కలుగు భోగముల కొఱకు పితృపుత్రాది రూపములలో వివిధ శరీరములలో ఈ సృష్టి చక్రము నిరంతరము పరమాత్మ ఈక్షణము వల్ల నడుస్తూనే ఉంటుంది. త్రిగుణతాపములు ఉన్నంతవరకు జీవుడు ఒకానొక తల్లిదండ్రులకు సంతానముగను, ఒకానొక సంతానమునకు తల్లిదండ్రులుగను జన్మిస్తూ ఇలా భగవత్ వీక్షణమున భౌతిక జగత్తు దాని పోషణాంతము వరకు ప్రవర్తిల్లుతుంది (*సర్గః ప్రవర్తతే తావత్ పౌర్వ అపర్యేణ నిత్యశః । మహాన్ గుణవిసర్గార్థః స్థిత్యంతో యావద్ ఈక్షణమ్ ॥* 11-24-20).

ఈ నా విరాట్ పురుషుడిలో గల లోకాలన్నీ పంచ విశేషములతో (బ్రతుకు, ఉనికి, నివాసము, స్వస్వరూపము, ఆవిర్భావము) కూడుకొని ఉన్నవి. ఇవి సృష్టి స్థితులేకాక ప్రళయములను కూడా పొందుతాయి (*విరాట్ మయా ఆసాద్యమానో లోకకల్పవికల్పకః । పంచత్వాయ విశేషాయ కల్పతే భువనైః సహ ॥* 11-24-21).

ప్రళయ కాలము వచ్చినప్పుడు సృష్టి అంతా ప్రకృతిలోకి, జీవులతో గల ప్రకృతి నాలోనికి (కృష్ణస్వామి లోనికి) లాగబడి అవ్యక్తరూపమున ఉంటుంది. ఇట్లా మళ్ళీ కాలము వల్ల సృష్టి జరిగేంత వరకు నిద్రావస్థలో ఉంటుంది. ప్రళయకాలమున జరుగు సృష్టి ప్రకృతి మార్పులు వాటి యొక్క తిరోభావ విలీనము ఎలా అంటే-

జీవుల పార్థివ శరీరము □ అన్నము (మట్టియందు) □ బీజములు (DNA disintegrates) □ భూమి □ గంధతన్మాత్ర □ జలము □ తన గుణమైన రసములో □ రసము తేజస్సులో □ తేజస్సు రూపములో □ రూపము వాయువు నందు □ వాయువు స్పర్శమునందు □ స్పర్శము ఆకాశము నందు □ ఆకాశము శబ్దతన్మాత్ర యందు □ తన్మాత్రలు యింద్రియములయందు □ ఇంద్రియములు వాటి అధిష్ఠాన దేవతల యందు □ వారు మనస్సులో □ మనస్సు □ అహంకారము నందు (ఇక్కడ

వైకారిక, తైజస, తామస అహంకారాలు కలుస్తాయి) □ అహంకారము మహత్తత్త్వమునందు □ మహత్తత్త్వము గుణములలో □ గుణములు ప్రకృతి యందు □ ప్రకృతి కాలము నందు □ కాలము మాయామయులయిన జీవుల యందు □ జీవులు నాయందు వికల్పము చెందుతారు (*అన్నే ప్రలీయతే మర్త్యం అన్నం ధానాసు లీయతే । ధానా భూమౌ ప్రలీయంతే భూమిర్గంధే ప్రలీయతే ॥* 11-24-22, *అప్సు ప్రలీయతే గంధ ఆపశ్చ స్వగుణే రసే । లీయతే జ్యోతిషి రసో జ్యోతీ రూపే ప్రలీయతే ॥* 11-24-23, *రూపం వాయౌ సః చ స్పర్శే లీయతే సో అపి చ అంబరే । అంబరం శబ్ద తత్ మాత్రే ఇంద్రియాణి స్వయోనిషు ॥* 11-24-24, *యోనిః వైకారికే సౌమ్య (సౌమ్యుడా! ఉద్ధవా!) లీయతే మనసి ఈశ్వరే । శబ్దో భూత ఆదిం అప్యేతి భూతాదిర్ మహతి ప్రభుః ॥* 11-24-25), *స లీయతే మహాన్ స్వేషు గుణేషు గుణవత్తమః। తే అవ్యక్తే సంప్రలీయంతే తత్కాలే లీయతే అవ్యయే ॥* 11-24-26, *కాలో మాయామయే జీవే జీవ ఆత్మని మయి అజే । ఆత్మా కేవల ఆత్మస్థో వికల్ప అపాయ లక్షణః ॥* 11-24-27).

ఈ సృష్టి రహస్యాలను విన్నవారు, అర్థం చేసుకొన్నవారు ఇక ఏ మానసిక వికారమునకు భ్రమలకు లోనుకారు. వారు సుఖఃదుఖాలకు అతీతులవుతారు. మనస్సులో హృదయములో ఉన్న మలినాలు పోతాయి. ఎలా అంటే సూర్యోదయము కాగానే చీకటిపోయినట్లుగా *(ఏవం అన్వీక్షమాణస్య కథం వైకల్పికో భ్రమః । మనసో హృది తిష్ఠేత వ్యోమ్ని ఇవ అర్కోదయే తమః ॥* 11-24-28).

ఇదే సృష్టి, ప్రళయముల సాంఖ్య పద్ధతి. అన్ని సంశయాలు ఇది వినడం వల్ల పోతాయి. సర్వ కార్య కారణాలు, తత్త్వాలు, అన్నింటి పుట్టు పూర్వోత్తరాలు, భూత వర్తమాన భవిష్యత్‌లు తెలిసిన నేను చెపుతున్నా కాబట్టి అన్ని సంశయాలను వదలి దీనిని నేర్చుకో పఠించు *(ఏష సాంఖ్య విధిః ప్రోక్తః సంశయ గ్రంథి భేదనః ప్రతిలోమ అనులోమాభ్యాం పర అవరదృశా మయా* 11-24-29).

సత్త్వ రజస్ తమో గుణములు జీవుల మానసిక గుణములే కాని నావి మాత్రము కాదు. వీటిచే జీవులు సంసారములో బంధింపబడతారు (*సత్త్వం రజస్తమ ఇతి గుణా జీవస్య న ఏవ మే । చిత్తజా యైః తు భూతానాం సజ్జమానో నిబధ్యతే* 11-25-12). ఉద్ధవా! పురుషశ్రేష్ఠా! గుణసాంగత్యమున జీవుడు ఎట్లా ప్రవర్తిస్తాడో తెలియజేస్తాను (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ – గుణానాం అసమిశ్రాణాం పుమాన్ యేన యథా భవేత్ । తత్ మే పురుష వర్య ఇదం ఉపధారయ శంసతః ॥* 11-25-1).

శమము (మనో నిగ్రహము), దమము (ఇంద్రియనిగ్రహము), తితిక్ష (ఓర్పు), ఈక్ష (వివేకము లేదా విచక్షణ), తపస్సు, సత్యము, దయ, భూతభవిష్యత్తు (స్మృతి), సంతోషము (తుష్టి), త్యాగము, ఇంద్రియ భోగవిరక్తి (వైరాగ్యము), శాస్త్రమునందు శ్రద్ధ, అనుచితకార్యముల పట్ల సిగ్గు (లజ్జ), దయాది సద్గుణములు (దానము, సరళత్వము, వినమ్రత), ఆత్మరతి, ఆత్మానందము మున్నగునవి సత్త్వగుణలక్షణములు (*శమః దమః తితిక్షా ఈక్షా తపః సత్యం దయా స్మృతిః । తుష్టిః త్యాగః అస్పృహా శ్రద్ధా హ్రీః (సిగ్గు) దయా ఆదిః స్వనిర్వృతిః ॥* 11-25-2). భౌతికవాంఛ (కామము), ప్రయత్నము, మదము, తృష్ణ, గర్వము (స్తంభః),

దేవతలనుండి ధనము మున్నగు వానికై ప్రార్థించుట, భేదబుద్ధి (భిదా), ఇంద్రియభోగము (సుఖము), మదోత్సాహము (మదముచేత యుద్ధాదులయందు అభినివేశము గలుగుట), కీర్తియందభిలాష, పరిహాసము, పరాక్రమము, బలమును చూసుకొని మురిసిపోవుట మున్నగునవి రజోగుణ లక్షణములు (*కామః ఈహా మదః తృష్ణా స్తమ్భః ఆశీః భిదా సుఖమ్ । మద ఉత్సాహః యశః ప్రీతిః హాస్యం వీర్యం బల ఉద్యమః ॥* 11-25-3). క్రోధము, లోభము, అసత్యభాషణము, శత్రుత్వము (హింస), యాచన, దంభము (పాషండము), సోమరితనము, కలహము, శోకము, విషాదము, ఆర్తి (దుఃఖదైన్యములు), నిద్ర, ఆశ, భయము, ధర్మమునకై ప్రయత్నించకపోవుట (అకర్మణ్యత) మున్నగునవి తమోగుణ లక్షణములు (*క్రోధః లోభః అనృతం హింసా యాచ్నా దమ్భః క్లమః కలిః । శోకమోహౌ విశాద ఆర్తీ నిద్రా ఆశా భీః అనుద్యమః ॥* 11-25-4). ఇంతవఱకును భిన్నభిన్నముగా నున్న సత్త్వరజస్తమో గుణముల వృత్తులను వివరించితిని. ఇక యిప్పుడు కలిసియున్న ఈ గుణముల ప్రభావమును గూర్చి చెప్పెదను వినుము (*సత్త్వస్య రజసః చ ఏతాః తమసః చ అనుపూర్వశః । వృత్తయః వర్ణితప్రాయాః సన్నిపాతం అథో శృణు ॥* 11-25-5). ఉద్ధవా! జీవుల 'నేను, నాది' యనుబుద్ధి సమ్మిశ్రణములైన త్రిగుణములకు సంబంధించినది. మనస్సు వలన, శబ్దాది విషయములవలన, ఇంద్రియములవలన, ప్రాణములవలన ఆయా సందర్భానుసారముగా పైన చెప్పబడిన ఆయా త్రిగుణములలో ఏదో ఒకటి ప్రకోపితమగును. ఇవి అన్నియు సాత్త్వికరాజసతామసములే (*సన్నిపాతః తు అహం ఇతి మమ ఇతి ఉద్ధవ యా మతిః । వ్యవహారః సన్నిపాతః మనః మాత్రా ఇంద్రియ అసుభిః ॥* 11-25-6). పురుషుడు ధర్మార్థకామ విషయములందు ఆసక్తుడగునపుడు వానికి శ్రద్ధను, రతిని, ధనమును గలిగించునది ఈ మూడుగుణముల యొక్క మిశ్రవృత్తియేయని తెలిసికొనుము (*ధర్మే చ అర్థే చ కామే చ యదా అసౌ పరినిష్ఠితః । గుణానాం సన్నికర్షః అయం శ్రద్ధా రతి ధన ఆవహః ॥* 11-25-7). ప్రవృత్తిలక్షణములైన కామ్యకర్మాదుల యందు పురుషున కాసక్తి కలిగినపుడు అతడు గృహస్థాశ్రమమున ప్రవేశించును. పిమ్మట స్వధర్మములయందు అనగా నిత్య నైమిత్తికముల యందు రతుడగును. ఇది గూడ గుణత్రయసమ్మిశ్రణము వలననే సాధ్యమగును (*ప్రవృత్తి లక్షణే నిష్ఠా పుమాన్ యర్హి గృహ ఆశ్రమే । స్వధర్మే చ అనుతిష్ఠేత గుణానాం సమితిః హి సా ॥* 11-25-8). శమదమాది లక్షణములతో పురుషుని సత్త్వగుణముల యుక్తునిగను, కామాదిలక్షణములతో రజోగుణ యుక్తునిగను, క్రోధ లోభాది లక్షణములతో తమోగుణయుక్తునిగను గుర్తింపవలెను. ఆయా సందర్భాలలో ఆయా గుణములు బద్ధ జీవుల స్వభావమును బట్టి ఆవేశిస్తాయి (*పురుషం సత్త్వసంయుక్తం అనుమీయాత్ శమ ఆదిభిః । కామ ఆదిభిః రజః యుక్తం క్రోధ ఆద్యైః తమసా యుతమ్ ॥* 11-25-9). కర్మలను ఆచరిస్తూ, కర్మ ఫలాదులను కోరక భక్తితో స్వకర్మలచే నన్నే సేవించు పురుషుని గాని స్త్రీనిగాని సత్త్వ ప్రకృతి గలవారని తెలిసికొనుము (*యదా భజతి మాం భక్త్యా నిరపేక్షః స్వకర్మభిః । తం సత్త్వ ప్రకృతిం విద్యాత్ పురుషం స్త్రియం ఏవ వా ॥* 11-25-10). విషయములను కోరుతూ, భౌతిక లాభాపేక్షతో స్వకర్మలతో నన్ను సేవించు మానవుని రజోగుణ ప్రకృతి గలవాడనియు, హింసను సంకల్పించి నన్నారాధించు వానిని తమోగుణ ప్రకృతి గలవాడనియు తెలుసుకొనుము (*యదా హి ఆశిషః ఆశాస్య మాం భజేత స్వకర్మభిః తం రజః ప్రకృతిం విద్యాత్ హింసాం ఆశాస్య*

తామసమ్ ॥ 11-25-11). సత్త్వరజస్తమస్సులను ఈ మూడును జీవుని మానసిక గుణములే గాని అవి మాత్రము నావి కావు. ఈ గుణముల ద్వారా జీవుడు దేహసంబంధం గల ఐహికాది పదార్థముల యందాసక్తుడై సంసారపాశమున బద్ధుడగును (*సత్త్వం రజః తమః ఇతి గుణాః జీవస్య న ఏవ మే । చిత్తజాః యైః తు భూతానాం సజ్జమానః నిబధ్యతే ॥* 11-25-12). ప్రకాశకము, స్వచ్ఛము, శాంతము, మంగళకరమునగు సత్త్వగుణముతో రజోగుణ, తమో గుణములను జయించినపుడు పురుషుడు సుఖధర్మజ్ఞానాదులతో గూడియుండును (*యదా ఇతరౌ జయేత్ సత్త్వం భాస్వరం విశదం శివమ్ । తదా సుఖేన యుజ్యేత ధర్మ జ్ఞాన ఆదిభిః పుమాన్ ॥* 11-25-13). సంసారహేతువు, భేదహేతువు (నేను, నాది), ప్రవృత్తి స్వభావము (Materialism) గల రజోగుణములతో తమస్సత్త్వములను జయించినపుడు మానవుడు దుఃఖముతో కూడినను లౌకిక కార్యములలో చతురత కలిగి ఐశ్వర్యవంతుడు, కీర్తిశాలి మున్నగు గుణములతోను గూడియుండును (*యదా జయేత్ తమః సత్త్వం రజః సఙ్గం భిదా చలమ్ । తదా దుఃఖేన యుజ్యేత కర్మణా యశసా శ్రియా ॥* 11-25-14). మూఢము (వివేకమును నాశము చేయునది), లయము (బుద్ధి చిత్తమునకు ఆవరణము కలది), జడము (ప్రయత్నము లేనిది) అగు తమోగుణముతో సత్త్వరజోగుణములను జయించినపుడు మానవుడు శోకము, మోహము, నిద్ర, హింస, దురాశ మున్నగు గుణములతో గూడియుండును (*యదా జయేత్ రజః సత్త్వం తమః మూఢం లయం జడమ్ । యుజ్యేత శోకమోహాభ్యాం నిద్రయా హింసయా ఆశయా ॥* 11-25-15). చిత్తము నిర్మలము, ఇంద్రియములు ప్రశాంతము, దేహము భయశూన్యము, మనస్సు విషయసాంగత్యరహితము అగునపుడు నన్ను పొందుటకు అవకాశము కలిగెడి అట్టి స్థితిని గుణప్రధానమైనదిగా తెలుసుకొనుము (*యదా చిత్తం ప్రసీదేత ఇంద్రియాణాం చ నిర్వృతిః । దేహే అభయం మనః అసఙ్గం తత్ సత్త్వం విద్ధి మత్ పదమ్ ॥* 11-25-16). కామ్యకర్మలచే మోహితుడు, మోహచిత్తుడునగు పురుషుని బుద్ధిని మనస్సు వశపరచుకొని ఇంద్రియముల సంతుష్టికై బుద్ధిని వాడి, జ్ఞాన కర్మేంద్రియములు వికారమును చెంది, మనస్సు చాంచల్యమును పొందుట, అను ఈ స్థితిలో రజోగుణము ఉద్రిక్తమైనదని తెలిసికొనుము (*వికుర్వన్ క్రియయా చ ఆధీః అనివృత్తిః చ చేతసామ్ । గాత్ర అస్వాస్థ్యం మనః భ్రాన్తం రజః ఏతైః నిశామయ ॥* 11-25-17). చిత్తము కలతచెంది, నియంత్రణలేని చేతస్సు బుద్ధిని కోల్పోయి అసమర్థమైనదై ఉన్న, సంకల్పాత్మకమగు మనస్సు కూడ పనిచేయని స్థితిలో, అజ్ఞానము విషాదము వృద్ధియగును. అపుడు తమోగుణము ఉద్రిక్తమైనదని తెలిసికొనుము (*సీదత్ చిత్తం విలీయతే చేతసః గ్రహణే అక్షమం । మనః నష్టం తమః గ్లానిః తమః తత్ ఉపధారయ ॥* 11-25-18). ఉద్ధవా! సత్త్వగుణము వృద్ధియైనపుడు దేవతలకు, రజోగుణము వృద్ధియైనపుడు అసురులకు, తమోగుణము వృద్ధియైనపుడు రాక్షసులకు బలము పెరుగును (*ఏధమానే గుణే సత్త్వే దేవానాం బలం ఏధతే । అసురాణాం చ రజసి తమసి ఉద్ధవ రక్షసామ్ ॥* 11-25-19). సత్త్వగుణము ఉద్రిక్తమైనపుడు జీవులకు జాగరూకత, రజోగుణము ఉద్రిక్తమైనపుడు స్వప్నముతో కూడిన నిద్ర, తమోగుణము ఉద్రిక్తమైనపుడు మొద్దునిద్ర కలుగును. తురీయావస్థ అయిన బ్రహ్మజిజ్ఞాస, మోక్షభావన - పైన చెప్పబడిన మూడు అవస్థలలో నిగూఢముగా ఉంటూ, ప్రకృతి గుణములచే కప్పబడినదై, ఏ సమయములో నైనను మేల్కొలిపిన ప్రకటమగుటకు సిద్ధముగా ఉండును (*సత్త్వాత్ జాగరణం విద్యాత్ రజసా స్వప్నం ఆదిశేత్ । ప్రస్వాపం తమసా జన్తోః తురీయం త్రిషు సన్తతమ్*

॥ 11-25-20). సద్ బ్రాహ్మణులు సత్త్వగుణముచే పైకి బ్రహ్మలోకము వరకు వెడలుదురు. తమోగుణయుక్తులగు వ్యక్తులు నీచాతినీచమైన జన్మలలోకి త్రోసివేయబడుదురు. వారు నరకలోకాలలోకి కూడా తలక్రిందులుగా పడిపోతారు. ఇలా అధోగతిని పొందుదురు. రజోగుణ యుక్తులగు వ్యక్తులు మానవలోకమును పొందుదురు (*ఉపరి ఉపరి గచ్ఛన్తి సత్త్వేన బ్రాహ్మణాః జనాః । తమసా అధః అధః ఆముఖ్యాత్ రజసా అన్తరచారిణః ॥* 11-25-21). సత్త్వగుణము వృద్ధియైనపుడు మరణించిన తరువాత స్వర్గలోకమునకు, రజోగుణము వృద్ధిపొందిన సమయమున మరణించినవారు నరలోకమునకు, తమోగుణము వృద్ధియైనపుడు మరణించినవారు నరకమునకు పోవుదురు. త్రిగుణములకు దూరమైన వ్యక్తులు నన్ను పొందుదురు (*సత్త్వే ప్రలీనాః స్వః యాన్తి నరలోకం రజఃలయాః । తమః లయాః తు నిరయం యాన్తి మాం ఏవ నిర్గుణాః॥* 11-25-22). నాకు ప్రీతి గలిగించు నుద్దేశ్యముతో చేయబడిన కర్మలు అనగా ఫలితమును ఆశించక నాకై చేయు కర్మలు సాత్త్వికములు. కోరికలను తీర్చుకొనుటకై చేయు కర్మలు రాజసములు. జంతుస్థితిలో చేయు హింసాదియుక్తములు లేదా దంభమాత్సర్యాదికృతములగు కర్మలు అనగా కీర్తి ప్రతిష్ఠలకై చేయు కర్మలు తామసములు (*మత్ అర్పణం నిష్ఫలం వా సాత్త్వికం నిజకర్మ తత్ । రాజసం ఫలసంకల్పం హింసాప్రాయ ఆది తామసమ్ ॥* 11-25-23). కైవల్యజ్ఞానము అనగా ఆత్మ విషయకమగు జ్ఞానము సాత్త్వికము, వైకల్పికమగు జ్ఞానము ధర్మ అర్థ కామ మోక్ష జ్ఞానము రాజసము, ప్రాకృతజ్ఞానము లేదా లౌకికజ్ఞానము తామసము. పరమేశ్వరుడనైన నా భక్తి పూరితజ్ఞానము నిర్గుణము అని తెలుసుకొనుము (*కైవల్యం సాత్త్వికం జ్ఞానం రజః వైకల్పికం చ యత్ । ప్రాకృతం తామసం జ్ఞానం మత్ నిష్ఠం నిర్గుణం స్మృతమ్ ॥* 11-25-24). వనవాసము సాత్త్వికము, గ్రామవాసము రాజసము, జూదమాడు గృహములలో నుండుట తామసము, నా మందిరములలో నా గూర్చి తెలుపు ఆశ్రమములలో నుండుట నిర్గుణము (*వనం తు సాత్త్వికః వాసః గ్రామః రాజసః ఉచ్యతే । తామసం ద్యూతసదనం మత్ నికేతం తు నిర్గుణమ్ ॥* 11-25-25). సంసారికులతో కలసి ఉండక పోవడం సాత్త్వికత్త్వము, రాగాంధుడై కర్మ చేయువాడు రాజసికుడు, స్మృతిభ్రష్టుడై అనగా పూర్వాపర విచారరహితుడై కర్మ చేయువాడు తామసికుడు. నన్ను ముందుంచుకొని, నా ఉపదేశములను పాటిస్తూ నేచెప్పినట్లుగా చేస్తూ కేవలము నన్నాశ్రయించి కర్మలు చేయువాడు నిర్గుణుడు (*సాత్త్వికః కారకః అసంగీ, రాగ అంధః రాజసః, స్మృతః । తామసః స్మృతి విభ్రష్టః, నిర్గుణః మత్ అపాశ్రయః ॥* 11-25-26). ఆధ్యాత్మిక జీవనము గడుపుట, శాస్త్రోక్తమునగు శ్రద్ధ - సాత్త్వికము, కర్మకాండము నందలి శ్రద్ధ - రాజసము, కార్య అకార్య విచక్షణలేక అధర్మమునందలి శ్రద్ధ - తామసము, నన్ను సేవించుటలో గల శ్రద్ధ నిర్గుణము (*సాత్త్వికీ ఆధ్యాత్మికీ శ్రద్ధా కర్మ శ్రద్ధా తు రాజసీ । తామసీ అధర్మే యా శ్రద్ధా మత్ సేవాయాం తు నిర్గుణా ॥* 11-25-27). పుష్టి, లాభకరమైనది, పవిత్రమైనది, శుద్ధమైనది, అహింస ద్వారా లబ్ధమైనది, అనాయాసముగా లబ్ధమైన ఆహారము, సాత్త్వికము. ఇంద్రియతృప్తికై సేవించు ఆహారము రాజసికము. దుఃఖమును కలుగజేయునవి, హింస ద్వారా లభ్యమైనవి అపవిత్రములైన ఆహారము తామసము (*పథ్యం పూతం అనాయస్తం ఆహార్యం సాత్త్వికం స్మృతమ్ । రాజసం చ ఇంద్రియప్రేష్ఠం తామసం చ ఆర్తిద అశుచి ॥* 11-25-28). ఆత్మానుభవము వలన గలిగిన సుఖము సాత్త్వికము, విషయ

భోగము వలన గలిగిన సుఖము రాజసము, మోహదైన్యముల వలన ఇతరులను ఏడ్పించడం వల్ల గలిగిన సుఖము తామసము, నన్ను కీర్తించుట వలన గలిగిన సుఖము నిర్గుణము (*సాత్త్వికం సుఖం ఆత్మ ఉత్థం విషయ ఉత్థం తు రాజసమ్ । తామసం మోహ దైన్య ఉత్థం నిర్గుణం మత్ అపాశ్రయమ్ ॥* 11-25-29).

ద్రవ్యము, దేశము, కర్మఫలము, కాలము, జ్ఞానము, కర్మ, కర్త, శ్రద్ధ, అవస్థ, ఆకృతి, గమ్యము (నిష్ఠ), చూడబడినవి, వినబడినవి, ఆలోచింపబడినవి, తినబడునవి, జీవుల స్వభావములు ఇవన్నీ మూడు రకములుగా సత్త్వరజోతమః పూరితములుగా ఉంటాయి – త్రిగుణాత్మకములు, త్రిగుణమయములు. పురుషశ్రేష్ఠా! చూడబడినవి, వినబడినవి, ఆలోచింపబడినవి, లోకమున కనబడేటివి, బద్ధజీవుల కర్మలు, ఆచరణలు, ఆలోచనలు భావములన్నియు త్రిగుణమయములేయని తెలిసికొనవలెను (*ద్రవ్యం దేశః ఫలం కాలః జ్ఞానం కర్మ చ కారకః । శ్రద్ధా అవస్థా ఆకృతిః నిష్ఠా త్రైగుణ్యః సర్వః ఏవ హి ॥* 11-25-30, *సర్వే గుణమయాః భావాః పురుష అవ్యక్త ధిష్ఠితాః । దృష్టం శ్రుతం అనుధ్యాతం బుద్ధ్యా వా పురుష ఋషభ ॥* 11-25-31).

జగత్తు నందు ప్రతి విషయము త్రిగుణముల నుండి పుట్టినదే. జగత్తు ఇంద్రియానుభూతికి నిలయము. జగత్తు త్రిగుణమయము. జగత్తులోని వస్తువులు, కర్మలు, జ్ఞానము, ద్రవ్యము లేక ధనము, దేశము, ఆలోచన, స్వభావము – ఇవన్నీ త్రిగుణములతో కూడినవి – మూడు రకములుగా ఉండును: శ్రీకృష్ణ వచనము

వస్తువు	సత్త్వ గుణము	రజో గుణము	తమో గుణము	నిర్గుణము
మానవుడు 11-25-2 to 4, 16	మనోనిగ్రహము- శమము, ఇంద్రియనిగ్రహము -దమము, ఓర్పు - తితిక్ష వివేకము- ఈక్ష, తపస్సు, సత్యము, దయ, స్మృతి, సంతోషము, త్యాగము, వైరాగ్యము, శ్రద్ధ, లజ్జ, సంతృప్తి.	కామము, ప్రయత్నము, మదము, తృష్ణ, గర్వము, కామ్యకర్మలతో దేవతార్చన, భేదబుద్ధి, సుఖము, కీర్తి, పరిహాసము, పరాక్రమము, మదోత్సాహము.	క్రోధము, లోభము, అసత్యభాషణ, హింస, యాచన, దంభము, శ్రమ, కలహము, శోకము, విషాదము, ఆర్తి, నిద్ర, ఆశ, భయము, జాడ్యము	నిర్మలచిత్తము, ఇంద్రియ నిగ్రహము, దేహభ్రాంతి లేక భయము లేకుండుట. మనస్సులో విషయ సాంగత్యములేక నాకై పని చేయుట.
11-25-13,14, 15	సుఖ ధర్మ జ్ఞానప్రాప్తి	కర్మశ్రేయస్సు, ధనము, దుఃఖము	మోహము, సోమరి, హింస, ఆశ, శోకము, నిద్ర.	
11-25-9	శమదమాది లక్షణములు	కామాది లక్షణములు	క్రోధలోభాది లక్షణములు	
అర్చన 11-25-10	ఫలము కోరక దేవతా భక్తి చేయుట.	ఫలకాంక్షతో దేవతా భక్తి చేయుట.	హింసను సంకల్పించి, భక్తి చేయుట, జంతుబలి	కృష్ణభక్తి, కృష్ణసేవ
భవిష్యత్ జన్మ 11-25-19, 21, 22	స్వర్గలోకము, దేవతాజన్మ, బ్రహ్మలోకము.	నరలోకము - అసుర జన్మ	నరకలోకములు మరియు పశు పక్షి ఆదిజన్మలు	వైకుంఠము
కర్మ 11-25-23, 26	అనాసక్త భావముతో చేయు నిత్య నైమిత్తిక కర్మలు	కామ్యకర్మలు	హింస, దంభముతో కూడిన కర్మలు	నాకై కర్మలు చేయువాడు
జ్ఞాన 11-25-24	కైవల్య జ్ఞానము	దేహాది విషయక జ్ఞానము	ప్రాకృత జ్ఞానము	శ్రీకృష్ణతత్త్వము తెలుసుకొనుట
స్థలము 11-25-25	వనవాసము	గ్రామవాసము	పట్టణవాసము, జూదమాడు స్థలము	భక్తసాంగత్యము, దేవాలయనివాసము

శ్రద్ధ 11-25-27	ఆధ్యాత్మిక శాస్త్రమునందు శ్రద్ధ	కర్మకాండమునందు శ్రద్ధ	అధర్మమునందు శ్రద్ధ	నన్ను సేవించుటలో శ్రద్ధ.
ఆహారము 11-25-28	శుద్ధము, హితకరము, అనాయాస లబ్ధము. కందమూలములు, ఫలములు, కాయకూరలు	ఇంద్రియములకు సుఖము కలిగించునది. వగరు, పులుపు, తీపి, ఉప్పు, Onion, Garlic.	రోగము తెచ్చేవి, అపవిత్ర ఆహారము, Tobacco, Meat, Alcohol	నాకు నివేదించినవి భుజించుట, ఏకాదశి వ్రతపాలన.
సుఖము 11-25-29	ఆత్మానందము పర దుఃఖ దుఃఖి	విషయభోగముల వలన సుఖము. స్వార్థ సుఖము.	మోహ, దైన్యము, హింసల వల్ల సుఖము. ఎదుటి వారి దుఃఖము సుఖముగా భావించేవారు.	నన్ను కీర్తించుట వల్ల వచ్చే సుఖము. నా సేవలో సుఖము.
నిద్ర 11-25-20	మితమైన నిద్ర, పగటి కాలమున సంధ్యలలో నిద్రపోకుండుట	స్వప్న, నిద్ర	మొద్దునిద్ర, అతినిద్ర, అకాలనిద్ర	నిద్రలో కూడా స్వామి ధ్యాన, బ్రాహ్మీముహూర్తమున మరియు సంధ్య కాలమున స్వామిని ఉపాసించుట

సామాన్య జీవనపు వివిధ కర్మాచరణలు ఈ త్రిగుణముల నుండి పుట్టినవే. ఈ గుణములు మనస్సు నుండి పుడుతాయి. త్రిగుణములతోటే సంసారభావన. గుణములను జయించి నా యందు భక్తి, ప్రపత్తి, నిష్ఠలలో వ్యవహరిస్తూ, నన్ను ముందుంచుకొని నా ఉపదేశములను పాటిస్తూ నా భావన కలిగిన నన్ను పొందుతాడు – (*ఏతాః సంసృతయః పుంసః గుణకర్మనిబన్ధనాః। యేన ఇమే నిర్జితాః సౌమ్య గుణాః జీవేన చిత్తజాః । భక్తియోగేన మత్ నిష్ఠః మత్ భావాయ ప్రపద్యతే ॥* 11-25-32).

కావున మానవజన్మ పొందినవారు, విచక్షణాజ్ఞానము కలవారు, ఈ దేహాన్ని వాడుకొని, జ్ఞాన విజ్ఞాన సమన్వితులై త్రిగుణములయందు ఆసక్తిని వదలి, అట్టి బుద్ధిమంతులు నన్ను మనసా వచసా కర్మణా సేవించుకోవాలి – (*తస్మాద్ దేహం ఇమం లబ్ధ్వా జ్ఞాన విజ్ఞాన సంభవమ్ । గుణసంగం వినిర్ధూయ మాం భజంతు విచక్షణాః ॥* 11-25-33). వివేకవంతుడవుకమ్ము. అప్రమత్తుడవై ఇంద్రియవాంఛలను గెలువుము. సాత్త్విక గుణములను తీసుకొని రజోతమో గుణాలను వదలాలి (*నిఃసంగః మాం భజేత్ విద్వాన్ అప్రమత్తః జిత ఇంద్రియః । రజః తమః చ అభిజయేత్ సత్త్వసంసేవయా మునిః ॥* 11-25-34). పిమ్మట సాత్త్విక గుణములను కూడా యుక్తితో వదలి గుణాతీతుడవై, అంటే నిర్గుణస్థితుడవై, జితేంద్రియుడవై, నిరపేక్షుడవై, శాంతుడవై ఇలా గుణములనుండి ముక్తుడవై ఈ బద్ధజీవనమును విడిచి నన్ను చేరుతాడు. నా సేవ, నాకై కర్మలు చేస్తూ నేను తప్ప ఇంకేమి తెలియనివాడై నన్ను పొందుతాడు (*సత్త్వం చ అభిజయేత్ యుక్తః నైరపేక్ష్యేణ శాన్తధీః । సంపద్యతే గుణైః ముక్తః జీవః జీవం విహాయ మామ్ ॥* 11-25-35). జీవుడు జీవితాశయమును గ్రహించాలి. భౌతిక చిత్తము నుండి పుట్టిన త్రిగుణముల నుండి ముక్తుడై, జీవుడు నా బ్రహ్మతత్త్వము, పరతత్త్వమును తెలుసుకొని, నా దివ్యరూపానుభవముతో పూర్తి సంతుష్టుడగును. అతడు బయట ఇంద్రియభోగమునకై అన్వేషింపడు, అట్లే లోపల చిత్తమున – మనస్సున అట్టి భోగమును చింతించుట గాని, స్మరించుట గాని చేయడు (*జీవః జీవవినిర్ముక్తో గుణైః చ ఆశయ సమ్భవైః । మయా ఏవ బ్రహ్మణా పూర్ణః న బహిః అన్తరః చరేత్ ॥* 11-25-36). ఇదే జీవన్ముక్తికి హేతువు. భౌతిక కోరికలు, ఇంద్రియతృప్తిలేక, భూతదయ, అహింస కలిగి లోకకళ్యాణమునకై దానధర్మాలు చేయుటయే జీవనలక్ష్యము. నిరాడంబరతతో జీవిస్తూ అహింసా మార్గమున సంచరించుట

మోక్షమార్గము. ఇదే శ్రీకృష్ణతత్త్వము అని స్వామి విన్నవిస్తున్నాడు. ఈ భావనలు, ఈ సన్మార్గ ఆలోచనలు రావాలంటే నోరార శ్రీకృష్ణా! అని తలచుకో పిలుచుకో.

మానవదేహము పొందినవాడు జన్మసార్థకమునకై చేయవలసినది-

ధర్మాచరణ చేయుట, నా గూర్చి తెలుసుకొనుటవల్ల పరమానందము పొందుతాడు. మానవదేహము పొందిననాడు నా ఉపదేశములను ఆచరించడం వల్ల తన ఆత్మలో పరమాత్మను చూస్తాడు, తదుపరి పరమాత్మనైన నన్ను పొందుతాడు (*మత్ లక్షణం ఇమం కాయం లబ్ధ్వా మత్ ధర్మ ఆస్థితః । ఆనందం పరమాత్మానం ఆత్మస్థం సముపైతి మామ్ ॥* 11-26-1).

దైవజ్ఞానము పొందిన వాడు ఈ గుణమయములతో కూడిన జీవనము నందు ఆసక్తిలేనివాడై త్రిగుణములు మాయతో కూడినవి "ఇవి పైన పటారము లోన లోటారము" అని గ్రహిస్తాడు. వస్తువులు, పదార్థములను చూస్తున్నా, వాటి మధ్య ఉన్నా, వాటిచే ఆకర్షితుడు కాడు. వాటిచే మోహితుడు కాడు. ఇదే జ్ఞానిలక్షణము. ప్రకృతి గుణములు, వాటిని ఆరాధించుటవల్ల వచ్చు ఫలితములు శాశ్వతములు కావు, అవి అసత్యములు, మాయామయములు - *అవస్తుభిః గుణైః, గుణేషు మాయామాత్రేషు* (*గుణమయ్యా జీవయోన్యా విముక్తో జ్ఞాననిష్ఠయా । గుణేషు మాయామాత్రేషు దృశ్యమానేషు అవస్తుతః । వర్తమానః అపి న పుమాన్ యుజ్యతే అవస్తుభిర్ గుణైః ॥* 11-26-2).

శిశ్నోదరములయందు ఆసక్తులైన అసత్పురుషులతో శిశ్నోదరపరాయణులతో సహవాసము చేయరాదు. కావున శిశ్నోదరపరాయణులతో కలిసి ఉన్న ఘోరమైన అంధకారములో పడి భ్రష్టుడు అవుతాడు. వారిని అనుసరించుట ఎటువంటిదంటే ఒక గుడ్డివాడు మరొక గుడ్డివానిని అనుసరించి బొందలో పడుటవంటిది (*సఙ్గం న కుర్యాత్ అసతాం శిశ్న ఉదర తృపాం క్వచిత్ । తస్య అనుగః తమసి అన్ధే పతతి అన్ధ అనుగ అన్ధవత్ ॥* 11-26-3). ఈ విషయములో ఇలా పుత్రుడైన పురూరవ చక్రవర్తి (ఐలః) కథ చెబుతారు. "ఇలా" నందనుడైన పురూరవుడు ఊర్వశీ విరహమును భరించలేనివాడై ఉన్మత్తుడై దుఃఖించసాగాడు. ఎన్నో ఏళ్ళు ఆమెను రాత్రులయందు అనుభవించినా కామంతో తృప్తిచెందలేకపోయాడు (*కామాన్ అతృప్తః అనుజుషన్ క్షుల్లకాన్ వర్షయామినీః ॥* 11-26-6). ఎప్పుడైతే వైరాగ్యము కలిగిందో, జ్ఞానోదయము చెంది "ఛీ! - ఇది ఏమి బ్రతుకు? ఎందుకు ఇలా స్త్రీ వాంఛలో పడిపోయాను?" అని బాధపడ్డాడు. తన అజ్ఞానాన్ని గానము చేయసాగాడు. అవే ఐల గీతలు.

ఐల గీత

(స్త్రీల వ్యామోహము సర్వనాశనమునకు దారితీస్తుందని నిరూపణ - స్త్రీ శరీర వర్ణన)

అయ్యో! మోహము ఎంత బలీయమైనది. కాలాన్ని మరచి కామవాంఛతో నిండిన మనస్సుతో ఊర్వశిచే ఆలింగనము చేసుకొనబడినవాడినై కౌగిలింతలో నామెడను గట్టిగా తన పిడికిలిలో పట్టుకున్నది. ఆమె నన్ను వదలినా నేను మరచిపోలేకపోయాను (*అహో మే మోహవిస్తారః కామకశ్మలచేతసః । దేవ్యా*

గృహీత కంఠస్య న ఆయుః ఖండా ఇమే స్మృతాః ॥ 11-26-7). ఆమెకై తపిస్తూ ఎన్నో రోజులు సంవత్సరాలు గడిపాను. ఆమె మోహములో పడి చక్రవర్తిని, రాజును అయి ఉండి స్త్రీల చేతిలో క్రీడామృగముగా అయ్యాను కదా! *(అహో మే ఆత్మసమ్మోహో యేనాత్మా యోషితాం కృతః । క్రీడామృగశ్చక్రవర్తీ నరదేవ శిఖామణిః* -9). *చక్రవర్తిని మహాశక్తిమంతుడనైన నన్ను ఒక గడ్డిపోచలాగా తీసిపారేసినట్లుగా నన్ను వదలి వెళ్ళింది. నేను రాజ్యాన్ని కూడా వదలి ఆమెకై పిచ్చివాడిలా తిరిగానే!* (10). ఆడ గాడిద తన వెనక కాళ్ళతో మగగాడిదను తన్నినా, దాని వెనకాలే పోయినట్లుగా నేను ఈ ఊర్వశి వెనకాల పడిపోయానే! ఇక నాలో ఏమి విద్య ఉంది. ఏమి పవిత్రత ఉంది నాకు పశువుకు తేడా ఏముంది, నాలో ఆత్మజ్ఞానము లేనట్టేకదా! *(కుతః తస్య అనుభావః స్యాత్ తేజః ఈశత్వం ఏవ వా । యో అన్వగచ్ఛం స్త్రియం యాంతీం ఖరవత్ పాదతాడితః ॥* 11-26-11).

మనస్సులో స్త్రీని తలచే వాడికి విద్య, తపస్సు, త్యాగము, అధ్యయనము, వివేకము, మౌనము మొదలగు సాధనలు ఎక్కడ నుండి వస్తాయి ? ఇవి రావు. కావున సర్వము వ్యర్థమే *(కిం విద్యయా కిం తపసా కిం త్యాగేన శ్రుతేన వా । కిం వివిక్తేన మౌనేన స్త్రీభిః యస్య మనోహృతమ్* 11-26-12). నేను మూర్ఖుణ్ణి తెలివి తక్కువవాణ్ణి గోవులాగా గాడిదలాగా స్త్రీకి వశుడనైతిని *(స్వార్థస్య అకోవిదం ధిక్ మాం మూర్ఖం పండితమానినమ్ । యో అహం ఈశ్వరతాం ప్రాప్య స్త్రీభిః గోఖరవత్ జితః ॥* 11-26-13). ఎంత నెయ్యి పోసినా అగ్ని దాన్ని తాగి ఇంకా కావాలంటుంది. అలాగే, ఊర్వశి అధరామృతమును పానము చేసినా నా కామము తృప్తిపొందనిదై మిక్కిలి వృద్ధి పొందినది. *(సేవతః వర్షపూగాన్ మే ఊర్వశ్యా అధర ఆసవమ్ । న తృప్యతి ఆత్మభూః కామో వహ్నిర్ ఆహుతిభిర్ యథా ॥* 11-26-14). ఈ స్త్రీ వ్యామోహము నుండి మనస్సును మరల్చాలంటే ఎవరికి సాధ్యం అవుతుంది? ఆత్మారాములకు ప్రభువు అధోక్షజుడైన శ్రీకృష్ణుని వేడుకోవాలి. ఆయన (అధోక్షజుడు) ఒక్కడే సమర్థుడు. ఆయన ఇంద్రియములకు ఆవలనున్నవాడు. కావున అదే మనస్సుతో స్వామిని ఆరాధించాలి తప్ప వేరే మార్గము లేదు కదా! (*పుంశ్చల్యా అపహృతం చిత్తం కః ను అన్యః మోచితుం ప్రభుః । ఆత్మా ఆరామ ఈశ్వరం ఋతే భగవంతం అధోక్షజమ్ ॥* 11-26-15).

ఊర్వశి నాకెంతగానో బోధ చేసింది, కాని నాది దుర్మతి, మహామోహములో ఉన్న నాకు అవి రుచించలేదు (*బోధితస్య అపి దేవ్యా మే సూక్తవాక్యేన దుర్మతేః । మనోగతో మహామోహో న అపయాతి అజితాత్మనః ॥* 11-26-16). ఆ దేవకన్య ఊర్వశి చెప్పినదంతా భ్రాంతితో తాడునందు సర్పముగా చూసాను. స్వస్వరూపము ఎఱుగనివాడను, ఇంద్రియకోరికలో నిమగ్నుడనైన నన్ను ఆమె వదలి నాకేమి అపకారము చేయలేదు. నేనే అంధకారములో పడి వాస్తవమును మరచినాను (*కిం ఏతయా నః అపకృతం రజ్జ్వా వా సర్పచేతసః ద్రష్టుః । రజ్జుః స్వరూప అవిదుషో యో అహం యత్ అజితేంద్రియః ॥* 11-26-17). అసలు, ఆలోచిస్తే స్త్రీ శరీరంలో ఏముంది -అతి చెడువాసన, అతి మలినము అనగా అది, అశుచి యుక్తము. స్త్రీకి నేను ఆకర్షితుడైనను ఆ స్త్రీ మనస్సు, గుణములు మాయారచితములే కదా! (*క్వ అయం మలీమసః*

కాయః దౌర్గన్ధ్య ఆది ఆత్మకః అశుచిః । క్వ గుణాః సౌమనస్య ఆద్యాః హి అధ్యాసః అవిద్యయా కృతః ॥ 11-26-18). ఈ శరీరం నాదా? జన్మనిచ్చిన తల్లిదండ్రులదా? సుఖాన్నిచ్చే భార్యదా? పోషించే నా యజమానిదా? ఇది అగ్నికి ఇంధనమా? లేదా కుక్కలకు గ్రద్దలకు ఆహారమా? ఇది ఆత్మకు చెందినదా! లేక బంధుమిత్రుల సేవలో దీన్ని ఉంచాలా? దీని విషయములు ఎంతగ ఆలోచించినా తెలియడం లేదు *(పిత్రోః కిం స్వం ను భార్యాయాః స్వామినో అగ్నేః శ్వగృధ్రయోః । కిమాత్మనః కిం సుహృదాం ఇతి యః న అవసీయతే ॥* 11-26-19). కాని ఒకటి నిజము, ఇది స్త్రీ శరీరము కావాలి అనుభవించాలి అంటుంది. ఛీ, ఈ స్త్రీ శరీరము గుర్తుకు వస్తే దాంట్లో ఉంది మలమూత్రాల పేటిక, ఈ అపవిత్రమైన స్త్రీ దేహముపై జనులు మోహాన్ని చూపిస్తూ ఈమె నాసిక ఎంత చక్కగా ఉంది, ఈమె ఎంతో సుందరముగా ఉంది, ఎంతో ఉల్లాసంగా నవ్వుతుంది కదా! అని వర్ణిస్తూ కామవాంఛలో పడ్తారుకదా! నీచగతిని పొందుతారు కదా! (*తస్మిన్ కలేవరే అమేధ్యే తుచ్ఛనిష్ఠే విషజ్జతే । అహో సుభద్రం సునసం సుస్మితం చ ముఖం స్త్రియాః ॥* 11-26-20). స్త్రీ శరీరములో కల చర్మము, మాంసము, రక్తము, కండరములు (స్నాయువు), మేధస్సు, మజ్జ, ఎముకలు, మలము, మూత్రము, చీములతో కూడిన దీన్ని రమించువాడికి, మలమూత్రాలలో ఉంటూ దాన్నే తింటూఉండే క్రిములకు తేడా ఏమిటి? *(త్వక్ మాంస రుధిర స్నాయు మేదో మజ్జా అస్థి సంహతౌ । విణ్మూత్రపూయే (విట్ = మలమూత్రములు, పూయే = చీము), రమతాం కృమీణాం కియత్ అంతరమ్ ॥* 11-26-21). అందువల్ల తెలివిగలవాడు స్త్రీలతోను స్త్రీలంపటులతోను ఎప్పుడూ స్నేహము చేయరాదు. వారి సహవాసము వల్ల మనస్సు చలిస్తుంది, వారిని అనుభవించాలని ఇంద్రియాలు ఉరకలు పెడతాయి. ఇది ఎలా అంటే, మనస్సు కనబడని, వినబడని, రుచిచూడని విషయములచే కలత చెందదు. కాబట్టి మనస్సు స్థిమితంగా ఉండాలంటే విషయములకు దూరంగా ఉండటం చాలా మంచిది. కావున స్త్రీలు, స్త్రీలయందు వ్యామోహము కలవారికి దూరంగా ఉండాలి, స్త్రీలను చూచుట, పరీక్షించుట, మాట్లాడుట, పరిహసించుట వీలయినంతవరకూ చేయరాదు. మనోనిగ్రహము గల జ్ఞానులు - పంచ జ్ఞానేంద్రియాలు, మనస్సును వాడి విషయముల వైపు పోరు కదా! ఆరుగురు శత్రువులైన కామక్రోధ లోభ మోహ మదమాత్సర్యములు అను షట్వర్గమునకు దూరంగా ఉండాలి కదా! మరి నాకు ఆ జ్ఞానం లేదా? రాదా? అని పురూరవుడు బాగా ఆలోచించసాగాడు *(అథ అపి న ఉపసజ్జేత స్త్రీషు స్త్రైణేషు చ అర్థవిత్ । విషయ ఇంద్రియ సంయోగాత్ మనః క్షుభ్యతి నాన్యథా ॥* 11-26-22, *అదృష్టాత్ అశ్రుతాత్ భావాత్ న భావ ఉపజాయతే । అసంప్రయుంజతః ప్రాణాన్ శామ్యతి స్తిమితం మనః ॥* 11-26-23, *తస్మాత్ సంగో న కర్తవ్యః స్త్రీషు స్త్రైణేషు చ ఇంద్రియైః । విదుషాం చ అపి అవిస్రబ్ధః షడ్వర్గః కిము మాదృశామ్ ॥* 11-26-24).

ఉద్ధవా! పురూరవుడు ఈ రకముగా ఆలోచించి, జ్ఞానుడై వైరాగ్యముతో తాను సాధించిన (గంధర్వలోకము) ఊర్వశీలోకాన్ని వదలి ఆత్మతో పరమాత్మ అయిన నన్ను తెలుసుకోసాగాడు (*శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ - ఏవం ప్రగాయన్ నృప దేవ దేవః సః ఊర్వశీలోకం అథ ఉ విహాయ । ఆత్మానం ఆత్మని అవగమ్య మాం వై ఉపారమత్ జ్ఞాన విధూతమోహః ॥* 11-26-25). దుస్సాంగత్యము వదలి సత్సాంగత్యముతో మనస్సు కోరికలను నాశనము చేసుకొని ముక్తిమార్గాన్ని పొందాడు. ఈ విధముగా ఆలోచించగలిగే

సాధువులు మనోవ్యసనములను సాధువుల వాక్కులచే పోగొట్టుకుంటారు. అది సత్సంగమహిమ (*తతో దుస్సంగ ముత్సృజ్య సత్సు సజ్జేత బుద్ధిమాన్ । సంత ఏతస్య ఛిందంతి మనోవ్యాసంగం ఉక్తిభిః ॥* 11-26-26). సత్పురుషులు ఎవరంటే - నిష్కాములు, నా యందు మనస్సు గలవారు, ప్రశాంతులు, ద్వంద్వరహితులు అనగా సమదర్శులు, నేను నాది అనని వారు, అహంకార శూన్యులు, వస్తువులను స్వీకరింపని వారు అనగా లోభరహితులు (*సంతో అనపేక్షా మచ్చిత్తాః ప్రశాంతాః సమదర్శినః । నిర్మమా నిరహంకారా నిర్ద్వంద్వా నిష్పరిగ్రహాః ॥* 11-26-27).

ఓ మహాభాగ్యము గల ఉద్ధవా! అట్టి సాధుజన సాంగత్యములో నిరంతరము ఈ సత్పురుషులు నా కథలను కీర్తిస్తుంటారు. అవి విన్న మానవులు పాపములను చేయకుండా ఉంటారు (*తేషు నిత్యం మహాభాగ మహాభాగేషు మత్కథాః । సంభవంతి హితా నృణాం జుషతాం ప్రపునంతి అఘమ్ ॥* 11-26-28). నా కథలను వినువాడు, కీర్తించువాడు, వాటిని ఆదరముతో హృదయమున నిలుపుకొనువాడు శ్రద్ధతో నా యెడ అనురక్తుడై ఆ విధముగా నా భక్తియుత నడవడికి కర్మలు ఆచరిస్తాడు (*తాః యే శృణ్వంతి గాయంతి హి అనుమోదంతి చ ఆదృతాః । మత్పరాః శ్రద్దధానాః చ భక్తిం విందంతి తే మయి ॥* 11-26-29). నా యందు ఆసక్తి చెంది, నా భక్తిని పొందుతారు. నన్ను కొలిచే వాడికి పొందలేనిది అందనిది ఏది లేదు కదా! ఎందుకంటే నేను అనంతగుణకళ్యాణుడను, పరబ్రహ్మస్వరూపుడను, చిదానందమయుడను (ఇక్కడ శ్రీకృష్ణుడు తన లక్షణములు, కృష్ణభక్తి ప్రయోజనములను శ్రీకృష్ణుడే తెలియజేశాడు). (*భక్తిం లబ్ధవతః సాధోః కిం అన్యత్ అవశిష్యతే । మయి అనంత గుణే బ్రహ్మణి ఆనంద అనుభవ ఆత్మని ॥* 11-26-30). ఇదంతా సత్సంగము వల్లనే పొందగలరని మరొక్కసారి శ్రీకృష్ణభగవానుడు తెలియచేస్తున్నాడు ఇలా -

అగ్ని వల్ల చలి, భయము, అంధకారము పోయినట్లుగా భక్తుల సేవ, భక్తుల సాంగత్యము - సాధుసేవ సాధుసాంగత్యము వల్ల కర్మజడత్వము, సంసారభయము, అజ్ఞానము నశించిపోతాయి. సంసారసాగరము అను నీటిలో పదేపదే మునిగితేలు వారికి దృఢమైన నౌక లాంటిది - శాంత జ్ఞాన భక్తుల సాంగత్యము అదే సాధుసాంగత్యము (*యథా ఉపశ్రయమాణస్య భగవంతం విభావసుమ్ । శీతం భయం తమో అప్యేతి సాధూన్ సంసేవతః తథా ॥* 11-26-31, *నిమజ్జ్య ఉన్మజ్జతాం ఘోరే భవాబ్ధౌ పరమ అయణమ్ । సంతో బ్రహ్మవిదః శాంతా నౌః దృఢా ఇవ అప్సు మజ్జతామ్ ॥* 11-26-32).

అన్నము ప్రాణులకు జీవనము అయినట్లుగా, ఆర్తులకు నేను రక్షకుడైనట్లుగా, ధర్మము మరణానంతరము పరలోకమున మానవులకు ధనమైనట్లుగా, అట్లే సత్పురుషుల సాంగత్యము భయంకరసంసారము నుండి రక్షించగలదు (*అన్నం హి ప్రాణినాం ప్రాణః ఆర్తానాం శరణం తు అహమ్ । ధర్మో విత్తం నృణాం ప్రేత్య, సంతో అర్వాక్ బిభ్యతో అరణమ్ ॥* 11-26-33). సూర్యుడి వల్ల మానవుల నేత్రములకు వెలుగు కలిగి జగత్తును చూచుటకు ఎలా వీలవుతుందో, అలాగే సత్పురుషుల సేవ వల్ల జ్ఞానచక్షువులు పొందగలరు. కావుననే జీవులకు సత్పురుషులే దేవతలు, బంధువులు, ఆత్మీయులు. నిజానికి నా భక్తులు నాకు అభిన్నులు. వారి బుద్ధి, మనస్సు నాదే. మేము ఒక్కటే మా ఆలోచనా ఒక్కటే (అది భూతదయ, అహింస) (*సంతో దిశంతి*

చక్షూంషి బహిరర్కః సముత్థితః । దేవతాః బాంధవాః సంతః సంతః ఆత్మాహమేవ చ ॥ 11-26-34). పురూరవుడు సత్పురుషుల సేవవల్లనే ముక్తసంగుడై, ఊర్వశియందు ఆసక్తిలేనివాడైనాడు. ఆ విధంగా, ఆయన ఊర్వశిలోకము వదలి ముక్తసంగుడై, ఆత్మారాముడై ధరణిపై సంచరించాడు (*వైతసేనః తతః అపి ఏవం ఊర్వశ్యాః లోకనిస్పృహః । ముక్తసఙ్గః మహీం ఏతాం ఆత్మ ఆరామః చచార హ ॥* 11-26-35).

శ్రీ కృష్ణుడిచే ఉద్ధవుడికి తెలుపబడిన అర్చన పద్ధతి - క్రియాయోగము
(షోడశోపచార విధి, హవిస్సు విధి, కావలసిన ద్రవ్యములు, ఫలితములు)

శ్రీ ఉద్ధవ ఉవాచ

స్వామి! సాత్వత ఋషభా! నిన్ను ఆరాధించుట ఎట్లాగో తెలుపగలవు. ఏ రీతిగా నీ భక్తులు నిన్ను అర్చించాలో తెలియజేయగలవు. నీ అర్చన పద్ధతి - క్రియా యోగము వివరించగలవు (*శ్రీ ఉద్ధవా ఉవాచ - క్రియాయోగం సమాచక్ష్వ భవత్ ఆరాధనం ప్రభో । యస్మాత్ త్వాం యే యథా అర్చన్తి సాత్త్వతాః సాత్త్వత ఋషభ ॥* 11-27-1). ఏ పద్ధతిని బ్రహ్మ తన కుమారులైన భృగువాదులకు, శివుడు పార్వతికి, బృహస్పతి దేవతలకు, నారదుడు వ్యాసునకు మొదలగువారు తెల్పినారో అట్టి నీ ఆరాధన గూర్చి వివరించగలవు (*ఏతత్ వదన్తి మునయః ముహుః నిఃశ్రేయసం నృణామ్ । నారదః భగవాన్ వ్యాసః ఆచార్యః అంగిరసః సుతః ॥* 11-27-2, *నిఃసృతం తే ముఖ అమ్భోజాత్ యత్ ఆహ భగవాన్ అజః । పుత్రేభ్యః భృగుముఖ్యేభ్యః దేవ్యై చ భగవాన్ భవః ॥* 11-27-3). ఓ విశ్వ ఈశ్వర ఈశ్వరా! కర్మ బంధనము నుండి విముక్తి పొందదలచిన భక్తులు మరియు సర్వ వర్ణాశ్రమముల వారు, పామరులు, స్త్రీ శూద్రులకు కూడా వీలయినది అయిన నీ అర్చన గూర్చి తెలియజేయగలవు (*ఏతత్ వై సర్వవర్ణానాం ఆశ్రమాణాం చ సమ్మతమ్ । శ్రేయసాం ఉత్తమం మన్యే స్త్రీ శూద్రాణాం చ మానదః ॥* 11-27-4, *ఏతత్ కమల పత్ర అక్ష కర్మబన్ధ విమోచనమ్ । భక్తాయ చ అనురక్తాయ బ్రూహి విశ్వ ఈశ్వర ఈశ్వర ॥* 11-27-5).

శ్రీ విగ్రహార్చన పద్ధతి - పూజా విధానము
(కర్మకాండ అనంతమైనది. సంక్షిప్తంగా వర్ణిస్తా: శ్రీభగవానువాచ)-

నన్ను అర్చించు యజ్ఞయాగాదులు, వ్రతములు, నోములు అనంతములు. అవి వేదాల నిండా కన్పిస్తాయి. వాటిని సంక్షిప్తంగా వివరిస్తాను. మీ దేశకాల పరిస్థితులను అనుసరించి తగిన రీతిగా ఆచరించండి (*శ్రీ భగవాను ఉవాచ - న హి అన్తః అనన్తపారస్య కర్మకాండస్య చ ఉద్ధవ । సంక్షిప్తం వర్ణయిష్యామి యథావత్ అనుపూర్వశః ॥* 11-27-6). నా అర్చన వైదికము, తాంత్రికము, మిశ్రమము అని మూడు రకములైన యజ్ఞములు కలవు (*వైదికః తాన్త్రిక మిశ్రః ఇతి మే త్రివిధః మఖః । త్రయాణాం ఈప్సితేన ఏవ విధినా మాం సమర్చరేత్ ॥* 11-27-7). వేదాంతర్గతమైన భక్తిశ్రద్ధలతో మీ మీ సమర్థతను బట్టి చేసే అర్చన విధానమును తెలియజేస్తా (*యదా స్వ నిగమేన ఉక్తం ద్విజత్వం ప్రాప్య పూరుషః । యథా యజేత మాం భక్త్యా శ్రద్ధయా తత్ నిబోధ మే ॥* 11-27-8). మొదట ఉపనయన సంస్కారము పొందినవాడై,

ద్విజుడై, కపటమును వదలి ప్రతిమలో, భూమి, అగ్ని సూర్య జలములయందు లేక తన హృదయమునందు నన్ను నిలుపుకొని ద్రవ్యములను వాడి భక్తితో నన్ను కొలవగలరు (*అర్చాయాం స్థండిలే అగ్నౌ వా సూర్యే వా అప్సు హృది ద్విజే । ద్రవ్యేణ భక్తియుక్తః అర్చేత్ స్వగురుం మాం అమాయయా ॥* 11-27-9). దంతధావనము, దేహశుద్ధి మృత్తికాలేపనంతో స్నానము చేసి విహితములైన సంధ్యోపాసన వేదోక్తకర్మలను చక్కటి సంకల్పమును అనుసరించి కర్మపాశములను తెంచు నా పూజ చేయగలరు (*పూర్వం స్నానం ప్రకుర్వీత ధౌత దన్తః అఙ్గ శుద్ధయే। ఉభయైః అపి చ స్నానం మంత్రైః మృత్ గ్రహణ ఆదినా ॥* 11-27-10, *సన్ధ్యా ఉపాస్తి ఆది కర్మాణి వేదేన ఆచోదితాని మే । పూజాం తైః కల్పయేత్ సమ్యక్ సంకల్పః కర్మ పావనీమ్ ॥* 11-27-11). నా ప్రతిమలను 8 విధములుగా ప్రతిష్ఠ చేసుకోవచ్చు - శిలామయము, కఱ్ఱతో, లోహముతో, లేప్యముతో (మృత్తిక చందనము), చిత్రపటముతో, ఇసుకతో, మణులతో తయారు చేయబడినది లేక మనోమయముగా కూడా ఆరాధించవచ్చును (*శైలీ దారుమయీ లౌహీ లేప్యా లేఖ్యా చ సైకతీ। మనోమయీ మణిమయీ ప్రతిమా అష్టవిధా స్మృతా ॥* 11-27-12). చలము, అచలము అను రెండు విధములైన విగ్రహములు. అచల ఆవాహన చేయబడినట్టి శ్రీ విగ్రహమునకు ఎన్నడును ఉద్వాసన చెప్పకూడదు (*చలా అచలా ఇతి ద్వివిధా ప్రతిష్ఠా జీవమందిరమ్ । ఉద్వాస ఆవాహనే న స్తః స్థిరాయాం ఉద్ధవ అర్చనే ॥* 11-27-13). మృత్తికా, చిత్రమయములకు స్నానాదులు ఉండవు. కేవలము తుడువవలెను. శ్రీ విగ్రహమునకు స్నానము అలంకరణము అత్యంత ప్రీతికరమైనవి అభిషేకము ఉత్తమమైన పదార్థములచే నా తత్త్వకీర్తనలచే (మంత్రపుష్పము) నా పూజ నిర్వహించవలెను. భక్తి ముఖ్యము. అగ్ని ద్వారా అర్చించినప్పుడు ఘృతము తిలలతో పూజించవలెను (*స్నాన అలంకరణం ప్రేష్ఠమ్ అర్చాయాం ఏవ తు ఉద్ధవ । స్థండిలే తత్త్వవిన్యాసో వహ్నౌ ఆజ్య ప్లుతం హవిః ॥* -16).

సూర్యుని ద్వారా నన్ను ఆరాధించినప్పుడు అర్ఘ్యాదులు, యోగాసనములు దానముల వల్ల, జలము నందు తర్పణాదులచే నన్ను ఉపాసింపవలెను. ఏది ఏమైనను చక్కనైన శ్రద్ధ గల భక్తితో ఉపాసించిన వాడు నాకు ప్రియుడు (*సూర్యే చ అభ్యర్హణం ప్రేష్ఠం, సలిలే సలిలాదిభిః । శ్రద్ధయా ఉపాహృతం ప్రేష్ఠం భక్తేన మమ వారి అపి* 11-27-17). భక్తిలేనివాడు మొక్కుబడిగా ఎన్ని పదార్థాలను సమర్పించినా స్వీకరించను. భక్తుడు గంధధూప పుష్పదీప నైవేద్యములు ఇచ్చినా చాలు, తృప్తి చెందుతాను (*భూరి అపి అభక్త ఉపాహృతం న మే తోషాయ కల్పతే । గంధో ధూపః సుమనసో దీపో అన్న ఆద్యం చ కిం పునః ॥* 11-27-18). దర్భలను తూర్పు దిక్కుకొనలుండునట్లు పరిచి తూర్పు లేక ఉత్తర దిక్కు ముఖము కలవాడై స్థిర విగ్రహమునకు ఎదురుగా కూర్చొండి పూజించవలెను (*శుచి స్సంభృత సంభారః ప్రాక్ దర్భైః కల్పితాసనః । ఆసీనః ప్రాక్ ఉదక్ వా అర్చేత్ అర్చాయాం అథ సమ్ముఖః ॥* 11-27-19). అంగన్యాస కరన్యాసముల వల్ల తనలోనికి విగ్రహము లోనికి నన్ను ఆహ్వానించాలి. తదుపరి విగ్రహము నందు మంత్రన్యాసము చేయాలి. ప్రోక్షణార్థమై జలపూర్ణ కలశమును (జలపూర్ణ కుంభమును) యథావిధిగ చందన పుష్పాదులచే ఉపాసన చేయాలి (*కృతన్యాసః కృతన్యాసాం మత్ అర్చాం పాణినా ఆమృజేత్ । కలశం ప్రోక్షణీయం చ*

యథావత్ ఉపసాధయేత్ ॥ 11-27-20). ప్రోక్షణ పాత్రములోని జలముతో పూజాస్థానమును, పూజాద్రవ్యమును తన దేహమును ప్రోక్షించి, జలపూర్ణములగు మూడు కలశములను ఉంచాలి *(తత్ అద్భిః దేవయజనం ద్రవ్యాణి ఆత్మానం ఏవ చ । ప్రోక్ష్య పాత్రాణి త్రీణి అద్భి తైః తైః ద్రవ్యైః చ సాధయేత్ ॥* 11-27-21). పూజకుడు పాద్యము, అర్ఘ్యము, ఆచమనీయము అనువాని కొరకై స్థాపించబడిన మూడు పాత్రలను క్రమముగా హృదయమంత్రము (హృదయాయ నమః) శిరోమంత్రము (శిరసే స్వాహా), శిఖా మంత్రము (శిఖాయ వషట్) అని ఉచ్చరించుచు ఆయా పాత్రలను పవిత్రమొనరించాలి. గాయత్రీ మంత్రముతో వాటిని సంస్కరించాలి. అనగా అభిమంత్రము చేయాలి *(పాద్య అర్ఘ్య ఆచమనీయార్థం త్రీణి పాత్రాణి దేశికః । హృదా శీర్ష్ణా చ శిఖయా గాయత్ర్యా చ అభిమంత్రయేత్ ॥* 11-27-22).

శరీరమును ఓంకారనాదంతో (అకార, ఉకార, మకారములు, బిందువు, నాదము అను ఐదు అంశలతో ఓంకారము కలదని శ్రీధరవ్యాఖ్య). ప్రాణాయామముతో అమృతమయము చేసి హృదయ కమలములో నాదాంతమున నన్ను ధ్యానించాలి *(పిండే వాయు అగ్ని సంశుద్ధే హృత్పద్మస్థాం పరాం మమ । అణ్వీం జీవకళాం ధ్యాయేత్ నాదాంతే సిద్ధ భావితామ్ ॥* 11-27-23). పిమ్మట శరీరమందంతటా నన్ను వ్యాపింపచేసి మానసిక ఉపచారములచే పూజించాలి. పిమ్మట తన్మయభావముతో ప్రతిమలో అంగన్యాసము చేసి నన్ను స్థాపించుకోవాలి (*తయా ఆత్మభూతయా పిండే వ్యాప్తే సంపూజ్య తత్ మయః । ఆవాహ్య అర్చా ఆదిషు స్థాప్య న్యస్తాంగం మాం ప్రపూజయేత్* - 24). అష్ట దళపద్మమును వేసి అర్ఘ్య ఆచమనీయ మొదలగు షోడశ ఉపచారములు సమర్పింపవలెను. అందు ధర్మజ్ఞానవైరాగ్య ఐశ్వర్యములను, నా నవవిధశక్తులను (విమల, ఉత్కర్షిణి, జ్ఞాన, క్రియ, యోగ, ప్రహ్వి, సత్య, ఈశాన, అనుగ్రహా అనునవి భగవంతుని నవ విధశక్తులు) ఆహ్వానించాలి (*పాద్య ఉపస్పర్శ అర్హణ ఆదీన్ ఉపచారాన్ ప్రకల్పయేత్ । ధర్మఆదిభిః చ నవభిః కల్పయిత్వా ఆసనం మమ ॥* 11-27-25, *పద్మం అష్టదళం తత్ర కర్ణికా కేసర ఉజ్జ్వలమ్ । ఉభాభ్యాం వేదతంత్రాభ్యాం మహ్యం తు ఉభయ సిద్ధయే ॥* 11-27-26). ఆ తర్వాత సుదర్శనము, పాంచజన్యము, గద, ఖడ్గ, బాణ, ధనస్సు, హలము, ముసలము, కౌస్తుభమాల, శ్రీవత్సమును పూజించాలి (*సుదర్శనం పాంచజన్యం గదా అసి ఇషు ధనుః హలాన్ । ముసలం కౌస్తుభం మాలాం శ్రీవత్సం చ అనుపూజయేత్ ॥* 11-27-27). తర్వాత ఎనిమిది దిక్కులయందు గల నంద, సునంద, ప్రచండ, చండ, మహాబల, బల, కుముద, కుముదేక్షులను నా ఎనిమిది పార్షదులను మరియు నా ఎదుట స్థాపించిన గరుడుని పూజించాలి (*నన్దం సునన్దం గరుడం ప్రచండం చండం ఏవ చ । మహాబలం బలం చ ఏవ కుముదం కుముద ఈక్షణమ్ ॥* 11-27-28). వారి వారి స్థానములలో ఉంచిన దుర్గాదేవి, వినాయకుడు, వ్యాసుడు, విష్వక్సేనుడు, గురువు, ఇంద్రాది లోకపాలురను ప్రోక్షణాదులచే పూజించి నాకు అభిముఖముగా ఉన్నారని భావించాలి (*దుర్గాం వినాయకం వ్యాసం విష్వక్సేనం గురూన్ సురాన్ । స్వేస్వే స్థానే త్వభిముఖాన్ పూజయేత్ ప్రోక్షణాదిభిః ॥* (11-27-29). సుగంధ ద్రవ్యములైన చందనము, వట్టివేరు, కర్పూరము, కుంకుమ, అగరు మున్నగు ద్రవ్యములు, పవిత్రజలముతో అర్చన, పురుషసూక్తం, వేదమంత్రాలు చదవాలి

(30, 31). వస్త్రము, ఉపవీతము, ఆభరణము, తులసి, పుష్పములు, గంధము, అనులేపనములతో ప్రేమతో అలంకరించాలి (పై మంత్రములు చదువుతున్నప్పుడు) (*వస్త్ర ఉపవీత ఆభరణ పత్ర స్రక్ గన్ధలేపనైః । అలంకుర్వీత స ప్రేమ మత్ భక్తః మాం యథా ఉచితమ్ ॥* 11-27-32). పాద్యము (పాదప్రక్షాళన జలము), ఆచమనీయము (ముఖ ప్రక్షాళన జలము), గంధము, పుష్పములు, అక్షతలు దూపము దీపములతో శ్రద్ధతో అర్చన చేయాలి (*పాద్యం ఆచమనీయం చ గన్ధం సుమనసః అక్షతాన్ । ధూప దీప ఉపహార్యాణి దద్యాత్ మే శ్రద్ధయా అర్చకః ॥* 11-27-33).

బెల్లము, పాయసము, నేతితో వండిన పదార్థములు, చక్కిలములు, అపూపములు (అరిశెలు, లడ్డూలు), యవాన్నము, పెరుగు, పప్పు మొదలగు ద్రవ్యములు నాకు నివేదించాలి (*గుడ పాయస సర్పింషి శష్కులి ఆపూప మోదకాన్ । సంయావ దధి సూపాంశ్చ నైవేద్యం సతి కల్పయేత్ ॥* 11-27-34). శ్రీ విగ్రహమునకు ప్రతి రోజు అభ్యంగస్నానము, అలంకరణ, ఆరగింపు మరియు నృత్య గీతాదులను ప్రతీరోజు సల్పవలెను (*అభ్యంగ ఉన్మర్దన ఆదర్శ దన్తధావ అభిషేచనమ్ । అన్న ఆద్య గీత నృత్యాది పర్వణి స్యుః ఉత అను అహమ్ ॥* 11-27-35).

హోమమునకు కావలసిన ద్రవ్యములను అగ్నికి ఉత్తరదిక్కున ఉంచి, దర్భలపై (కుశగ్రాసము) సమిధలను పరచి, ప్రోక్షణ పాత్రయందున్న జలముచే వాటిని ప్రోక్షించి (36, 37), అగ్ని యందు నా చతుర్భుజ, శంఖచక్రగదాపద్మములచే పద్మ కేసరముల రంగువంటి నా వస్త్రములను, కిరీట కంకణ, కటిసూత్ర, బాహువులపై గల సుందర ఆభరణములను, శ్రీవత్స చిహ్నముతో గల వక్షస్థలమును, ప్రకాశమానమగు కౌస్తుభమణిని, మెడలో వనమాలతో విరాజిల్లు నా రూపమును ధ్యానించవలెను (*తప్త జాంబూనద ప్రఖ్యం శంఖచక్ర గదా అంబుజైః । లసత్ చతుర్భుజం శాంతం పద్మకింజల్కవాససమ్ ॥* 11-27-38, *స్ఫురత్కిరీట కటక కటిసూత్రవరాంగదమ్ । శ్రీవత్సవక్షసం భ్రాజత్కౌస్తుభం వనమాలినమ్ ॥* 11-27-39). పిమ్మట ఘృతసిక్తములైన సమిధలను అగ్నియందు ఆహుతి చేయవలెను. అభిఘారము చేయవలెను (*ధ్యాయన్ అభ్యర్చ్య దారూణి హవిషా అభిఘృతాని చ । ప్రాస్య ఆజ్యభాగౌ ఆఘారౌ దత్త్వా చ ఆజ్యప్లుతం హవిః ॥* 11-27-40. ఓం నమో నారాయణాయ యను మూలమంత్రము, పురుషసూక్తమందలి

16 మంత్రములతో ఆహుతులను వేయుచు "హవనము" చేయవలెను. ధర్మాది (యమధర్మాదులు) దేవతలకు యథావిధిగ "స్వాహా" మంత్రములచే హోమము చేయవలెను (*జుహుయాత్ మూలమంత్రేణ షోడశ ఋచా అవదానతః । ధర్మా ఆదిభ్యో యథాన్యాయం మంత్రైః స్విష్టకృతం బుధః ॥* 11-27-41). స్వామిని ఇలా అర్చించినవాడై భగవత్పార్షదులకు నమస్కరించి వారికి బలులను (బలి = ఆహారము, కానుకలు) ఈయవలెను. పిమ్మట పరబ్రహ్మ స్వరూపుడైన శ్రీమన్నారాయణ మూలమంత్రజపమును మౌనముగా చేయవలెను (*అభ్యర్చ్య అథ నమస్కృత్య పార్షదేభ్యః బలిం హరేత్ । మూలమంత్రం జపేత్ బ్రహ్మ స్మరన్ నారాయణ ఆత్మకమ్ ॥* 11-27-42).

తర్వాత ఆచమనీయము ఇచ్చి నైవేద్యభాగమును విష్వక్సేనునకు అర్పింపవలెను. ముఖశుద్ధి చేయు సుగంధయుక్తమగు తాంబూలమును సమర్పించాలి (*దత్త్వా ఆచమనం ఉచ్ఛేషం విష్వక్సేనాయ కల్పయేత్ । ముఖవాసం సురభిమత్ తాంబూల ఆద్యం అథ అర్హయేత్ ॥* 11-27-43). ఆ తర్వాత గానము నృత్యము, కీర్తనము ద్వారా మరియు నా దివ్యలీలల అభినయము ద్వారా నా కథాశ్రవణమున కొంతకాలమైనను లీనము కావాలి (*ఉపగాయన్ గృణన్ నృత్యన్ కర్మాణి అభినయన్ మమ । మత్ కథాః శ్రావయన్ శృణ్వన్ ముహూర్తం క్షణికో భవేత్ ॥* 11-27-44). పురాణములుగాగల శాస్త్రములందలి స్తోత్రములను, స్తుతులను పారాయణం చేయుచూ శరణాగతి ప్రపత్తులతో సాష్టాంగ దండ ప్రణామములను చేయవలెను (*స్తవైః ఉచ్చ అవచైః స్తోత్రైః పౌరాణైః ప్రాకృతైః అపి। స్తుత్వా ప్రసీద భగవన్ ఇతి వందేత దండవత్ ॥* 11-27-45).

నా పాదయుగళమందు శిరము నుంచి దక్షిణవామ బాహువులచే నా దక్షిణ వామపాదములను స్పృశించి – జన్మమృత్యు సంసారసాగరమున రక్షించుమని, ఉద్ధరించమని వేడుకోవాలి (*శిరః మత్ పాదయోః కృత్వా బాహుభ్యాం చ పరస్పరం। ప్రపన్నం పాహి మాం ఈశ భీతం మృత్యు గ్రహ అర్ణవాత్ ॥* 11-27-46). నా నిర్మాల్యమును శిరస్సున ధరించుము. శేష వస్త్రములను ధరించుము. పూజాంతమున ప్రతిమను విసర్జన చేయదలచినచో ప్రతిమలోని జ్యోతిని నీ హృదయములోనికి ఆహ్వానించుము. (ఇదే పుదుకోట శ్రీ గోపాలకృష్ణ భాగవతస్వాముల దివ్య నామావళి, దీపార్చన అను క్రియాయోగము) (ఇతి *శేషాం మయా దత్తాం శిరసి ఆధాయ స ఆదరమ్ । ఉద్వాసయేత్ చేత్ ఉద్వాస్యం జ్యోతిః జ్యోతిషి తత్ పునః ॥* 11-27-47). నేను సర్వభూతములయందు సర్వాంతర్యామిగా అలాగే అర్చామూర్తిలో కూడా పూజలు శ్రద్ధగలవారిచే అందుకుంటాను (*అర్చా ఆదిషు యదా యత్ర శ్రద్ధా మాం తత్ర చ అర్చయేత్ । సర్వభూతేషు ఆత్మని చ సర్వాత్మా అహం అవస్థితః* 48).

ఈ విధంగా వైదిక తాంత్రిక మంత్రములతో నన్ను ఈ అర్చన పద్ధతి – క్రియా యోగము ద్వారా అర్చించి ఇహపర లోకములలో ఇష్టమైన సిద్ధిని పొందవచ్చును (*ఏవం క్రియాయోగపథైః పుమాన్ వైదికతాంత్రికైః । అర్చన్ ఉభయతస్సిద్ధిం మత్తో విందతి అభీప్సితామ్ ॥* 11-27-49). శక్తి ఉంటే నా

మందిర నిర్మాణము కూడా చేసుకోండి. దానిలో ఉద్యానవనము పూదోటలు పెంచుకోండి. దీనికై భూదానము చేసిన వారికి సకల ఐశ్వర్యాలు పొందుతారు (*మద్ అర్చాం సంప్రతిష్ఠాప్య మందిరం కారయేత్ ధృఢమ్ । పుష్ప ఉద్యానాని రమ్యాణి పూజాయాత్రోత్సవ ఆశ్రితాన్ ॥* 11-27-50). (*పూజా ఆదీనాం ప్రవాహార్థం మహాపర్వసు అథ అను అహమ్ । క్షేత్ర ఆపణ పుర గ్రామాన్ దత్త్వా మత్ సార్ష్టితాం ఇయాత్ ॥* 51).

విగ్రహ ప్రతిష్ఠచేత సార్వభౌమ పదవిని, మందిర నిర్మాణము చేత త్రిలోకాధిపత్యమును, పూజాదులచే బ్రహ్మలోకమును, ఈ మూడింటిచే నాతో సమానత్వమును నా వంటి దివ్యరూపమును పొందుదురు (*ప్రతిష్ఠయా సార్వభౌమం సద్మనా భువనత్రయమ్ । పూజ ఆదినా బ్రహ్మలోకం త్రిభిః మత్ సామ్యతాం ఇయాత్॥* 11-27-52).

ఈ విధముగా భక్తియోగముతో శ్రద్ధతో నా పూజ నిష్కామభక్తితో ఆచరించిన నన్నే పొందుతారు (*మామేవ నైరపేక్ష్యేణ భక్తియోగేన విందతి । భక్తియోగం స లభతే ఏవం యః పూజయేత మామ్ ॥* 11-27-53).

దేవపూజలను అడ్డగించువాడు, నేను గాని, ఇతరులు గాని బ్రాహ్మణులకు ఇచ్చిన సొత్తును అపహరించువాడు, బ్రాహ్మణవృత్తిని హరించువాడు కోట్లకొలది సంవత్సరముల వరకు మలమును భక్షించు క్రిమి అయి జన్మించును (*యః స్వదత్తాః పరైః దత్తాం హరేత సుర విప్రయోః । వృత్తిం సః జాయతే విట్ భుక్ వర్షాణాం అయుత అయుతమ్ ॥* 11-27-54). ఈ పాపపు పనికి సహాయము చేయువారు, సమర్థించువారు, ప్రేరేపించువారు మరణానంతరము ఆయా కార్యములకు తగ్గట్టుగా అమిత దుఃఖమును, నరకయాతనలను అనుభవింతురు (*కర్తుశ్చ సారథేః హేతోః అనుమోదితుః ఏవ చ । కర్మణాం భాగినః ప్రేత్య భూయో భూయసి తత్ఫలమ్ ॥* 11-27-55). *(Since Krishna is leaving to his abode, in his absence Uddhava is instructed to do Vigraha-aradhana - His deity worship, If he so wishes. And this is what anyone can follow).*

అజ్ఞాన - జ్ఞాన - విజ్ఞానముల వివరణ

శ్రీభగవానువాచ: జీవుల మనో సంకల్పము, కర్మమయము ఈ జగత్తు. ప్రకృతి పురుషుల (జీవుల) కలయికతో గల ఈ విశ్వమును కీర్తించుట లేక కించపరచుట చేయరాదు (*పరస్వభావ కర్మాణి న ప్రశంసేత్ న గర్హయేత్ । విశ్వం ఏకాత్మకం పశ్యన్ ప్రకృత్యా పురుషేణ చ ॥* 11-28-1). అట్లాకాక, ఇతరులను కీర్తించుట, కించపరచుట, కొండెములు చెప్పుట, అవమానించుట మొదలగునవి చేసిన వాటి ఫలితంగా భూమి మీదకు వచ్చిన ధ్యేయము (పరమార్థ సిద్ధి) మరచి అసత్యమునందు ఇష్టము కలవాడై భ్రష్టుడవుతాడు (*పరస్వభావ కర్మాణి యః ప్రశంసతి నిందతి । స ఆశు భ్రశ్యతే స్వార్థాద్ అసతి అభినివేశతః ॥* 2). ఇట్టివారు, కర్మను ప్రోత్సహించే ఇంద్రియములు నిద్రావస్థకు చేరుకొనగా (వార్ధక్య అవస్థ) పిండము (శరీరము) పనిచేయక నష్టచేతనుడై మాయామృత్యువులో పడతాడు. అప్పటిదాకా జీవితములో కన్న

కలలు, సంపాదించిన సొమ్ము మంట కలసిపోతాయి *(తైజసే నిద్రయా ఆపన్నే పిండస్థో నష్టచేతనః । మాయాం ప్రాప్నోతి మృత్యుం వా తద్వత్ నానార్థదృక్ పుమాన్ ॥* 11-28-3). ప్రాకృతిక ఆలోచనలు, వాక్కులు, పనులు అనగా లౌకికములో ఆరితేరిన వారు వస్తువుల నిజరూపమును తెలుసుకోలేరు. ఏది రక్షణ ఇస్తుందో దేనివల్ల రక్షణ పొందలేరో వారు గ్రహించలేరు. మనస్సుచే పొందగలిగే వస్తువులన్నియు భ్రమకు లోనుచేస్తాయి. వీరు ద్వంద్వములకు అతీతులు కాలేరు *(కిం భద్రం కిం అభద్రం వా ద్వైతస్య అవస్తునః కియత్ । వాచా ఉదితం తత్ అనృతం మనసా ధ్యాతం ఏవ చ ॥* 11-28-4). ప్రతిబింబము, నీడ, ప్రతిధ్వని మొదలగునవి వస్తువులకు అవి మిథ్యాప్రతిబింబములే అయినప్పటికి వాటి ద్వారా అవి గ్రాహ్యమైనట్లు ఉన్నట్లుగా, ఆత్మకు శరీరము, మనస్సు, అహంకారము అంటుకొని ఉండుటవల్లనే సంసార భయము, మృత్యువు ఉన్నట్లుగా కన్పడతాయి (*ఛాయా ప్రత్యాహ్వయా ఆభాసా హి అసంతో అపి అర్థకారిణః । ఏవం దేహ ఆదయో భావాః యచ్ఛంతి ఆ మృత్యుతో భయమ్ ॥* 11-28-5). కావున పరమార్థము తెలుసుకో. నశించే శరీరముతో అంటిపెట్టుకొన్న జీవాత్మ తానూ నశిస్తానని భ్రమపడతాడు. భయమొందుతాడు. జీవాత్మ చావులేనిది.

ఈ విశ్వాన్ని సృష్టించి, విశ్వకారణుడై విశ్వములో అంతర్యామిగా ఉన్న పరమాత్మ వినాశకాలము రాగానే ఈ విశ్వాన్ని హరిస్తాడు (*ఆత్మైవ తత్ ఇదం విశ్వం సృజ్యతే సృజతి ప్రభుః । త్రాయతే త్రాతి విశ్వాత్మా హ్రియతే హరతి ఈశ్వరః ॥* 11-28-6). పరమాత్మ లేకుండా సృష్టి నిలువలేదు. దీనికి వేరే దిక్కులేదు. అయితే ఇది స్వతంత్రముగా ఉన్నట్లుగా గోచరించేది. సృష్టి త్రిగుణములతో కూడినది. దీన్నే మాయా కల్పితము అంటారు. జీవులు అవిద్య అజ్ఞానములో కూరుకుపోయి త్రిగుణములతో ఉన్నారు *(తస్మాత్ న హి ఆత్మనో అన్యస్మాత్ అన్యో భావో నిరూపితః । నిరూపితే అయం త్రివిధా నిర్మూలా భాతిః ఆత్మని । ఇదం గుణమయం విద్ధి త్రివిధం మాయయా కృతమ్ ॥* 11-28-7). కావున నేను ఉపదేశించిన జ్ఞానమును ఆమోదించిన విద్వాంసులు విజ్ఞానులై సూర్యునిలా ప్రకాశిస్తూ సమభావము గలవారై, ఎవ్వరిని నిందించక, స్తుతించక సంచరిస్తారు *(ఏతత్ విద్వాన్ మత్ ఉదితం జ్ఞాన విజ్ఞాన నైపుణమ్ । న నిందతి న చ స్తౌతి లోకే చరతి సూర్యవత్ ॥* 11-28-8). ప్రత్యక్ష అనుమానముల ద్వారా, ఆత్మానుభూతి ద్వారా, శాస్త్రము ద్వారా సత్యము గ్రహించినవాడై ఈ జగత్తు ఉత్పత్తి వినాశశీలనమైనదని గ్రహించి దీనిని అంటక నిస్సంగుడై సంచరిస్తాడు *(ప్రత్యక్షేణ అనుమానేన నిగమేన ఆత్మసంవిదా। ఆది అంతవత్ అసత్ జ్ఞాత్వా నిః సంగో విచరేద్ ఇహ ॥* 11-28-9).

శ్రీ ఉద్ధవ ఉవాచ: శరీరము జడము. ఆత్మ చైతన్యము కలది. సుఖదుఃఖములు ఆత్మకా శరీరానికా? దేవా! ఆత్మ స్వాభావికముగా జ్ఞానసంపన్నమగు చేతన వస్తువు. దేహము జడము. అందువలన ఆత్మదేహముల రెండింటికి సుఖదుఃఖాది అనుభవముండదు. అట్టి సమయమున ఈ సుఖదుఃఖాది అనుభవము ఎవరికి చెందినది? *శ్రీ ఉద్ధవః ఉవాచ – న ఏవ ఆత్మనః న దేహస్య సంసృతిః ద్రష్టృ దృశ్యయోః । అనాత్మ స్వదృశోః ఈశ కస్య స్యాత్ ఉపలభ్యతే ॥* 11-28-10), ఆత్మనాశనము లేనిది. దివ్యమైనది రాగాదిశూన్యమైనది,

శుద్ధమైనది (పాప పుణ్యాది రహితమైనది), అగ్నివలె స్వప్రకాశమైనది, ఆవరణ శూన్యమైనది కాని కర్రలో నిప్పు ఉన్నట్లుగా ఉండి అచేతనమైనది. కనుక ఈ జగత్తులో వాస్తవమునకు సంసార అనుభవం పొందునది ఎవరు? (*ఆత్మా అవ్యయః అగుణః శుద్ధః స్వయంజ్యోతి అనావృతః। అగ్నివత్ దారువత్ అచిత్ దేహః కస్య ఇహ సంసృతిః ॥* 11-28-11).

జ్ఞానవిజ్ఞాన సముపార్జనే సంసారవిముక్తికి కారణము:

శ్రీభగవానువాచ: "జీవాత్మ" - దేహము ఇంద్రియ ప్రాణములతో సంబంధము పెట్టుకున్నంత వరకు సంసారము సత్యముగానే కన్పడుతుంది. అవివేకులకే సంసారము (*యావత్ దేహేంద్రియ ప్రాణైర్ ఆత్మనః సన్నికర్షణమ్ । సంసారః ఫలవాన్ తావత్ అపార్థో అపి అవివేకినః ॥* 11-28-12). కలలో వ్యాఘ్రసర్పాది దర్శనము అవివేకము వలన సత్యముగా కనబడి మేల్కొనేవరకు భయపెడుతుంది. అలాగే విషయచింతన వల్లనే అనర్థాలు. విషయములు ధ్యానం చేసే వాడికే సంసారము. అవిద్యవల్లనే సంసారము నశింపదు (*అర్థే హి అవిద్యమానే అపి సంసృతిః న నివర్తతే । ధ్యాయతో విషయాన్ అస్య స్వప్నే అనర్థ ఆగమో యథా ॥* 11-28-13). ఎలా అంటే కల (స్వప్నము) నిద్రించువానికి ఎన్నో అనర్థాలను కలుగజేయును. కాని మేలుకొనిన వాని కది ఎట్టి మోహమును కలుగచేయజాలదు. అలాగే సంసారము కూడా అంతే జ్ఞానోదయమైన సంసారము దానంతటదే తొలుగుతుంది (*యథా హి అప్రతిబుద్ధస్య ప్రస్వాపో బహ్వనర్థ భృత్। స ఏవ ప్రతిబుద్ధస్య న వై మోహాయ కల్పతే ॥* 11-28-14). (ఈ జ్ఞానము పరిపూర్ణముగ శ్రీమద్భాగవతమున కలదు. దీనిని నిత్యము పారాయణము చేసిన జ్ఞానవైరాగ్యాలు భక్తిభావన వాటంతటవే కలుగుతాయి).

శోకము, హర్షము, భయము, క్రోధము, లోభము, మోహము, స్పృహ (అత్యాశ), జననము, మరణము - ఇవి అన్నియూ అహంకార జనితములు అనగా దేహాభిమాన కార్యములు. ఆత్మకు సంబంధించినవి కావు (*శోకహర్ష భయక్రోధలోభ మోహ స్పృహా ఆదయః । అహంకారస్య దృశ్యంతే జన్మ మృత్యుశ్చ న ఆత్మనః ॥* 11-28-15). దేహమును, ఇంద్రియములను మనస్సును అభిమానించు జీవుడు, దేహముతో అంతరాత్మగా ఉంటూ గుణకర్మలను చేస్తూ, సూత్రము- మహత్తత్త్వమును అంటి పెట్టుకొని, కాలమునకు వశుడై అజ్ఞానము వలన సంసారమున అంతట కాలముతో పరుగెడుతున్నాడు (*దేహేంద్రియప్రాణమనో అభిమానో జీవో అంతరాత్మా గుణకర్మమూర్తిః । సూత్రం మహాన్ ఇతి ఉరుధా ఇవ గీతః సంసార ఆధావతి కాలతంత్రః ॥* 11-28-16). ఈ అవిద్య / అహంకారము ఎన్నెనో రూపాలు ఆలోచనలు కార్యములతో మనస్సు, వాక్కులు (మాటలలో), ప్రాణము, శరీరము, కర్మలలో అంతటా వ్యాపించి ఉంది. ముని అయినవాడు జ్ఞానమనే ఖడ్గముతో దీన్ని ఛేదించి కామవాసనలులేక భూమిపై అంతటా సంచరిస్తుంటాడు (*అమూలం ఏతత్ బహురూప రూపితం మనోవచః ప్రాణ శరీర కర్మ । జ్ఞాన అసినో ఉపాసనయా శితేన ఛిత్వా మునిః గాం విచరతి అతృష్ణః ॥* 11-28-17). ఈ అవిద్య అహంకారము ఎన్నో శాఖలతో దేహ ఇంద్రియ మనస్సులతో నెలకొన్నా అసలు వాస్తవముగా దీనికి మూలమే లేదు.

కావున దీనిని ప్రయత్నముతో వదల్చుకోవచ్చును. జ్ఞానము, వివేకము, వేదము, తపస్సు (స్వధర్మాచరణ), ప్రత్యక్షము (స్వానుభవము), ఐతిహ్యము (పురాణ ఉపదేశము), కాలము, హేతువు, అనుమానము వీటిని వాడిన జగత్తు అంతటా (ముందు, వెనక, మధ్య) నేను ఉన్నానని గ్రహించవచ్చును *(జ్ఞానం వివేకో నిగమః తపశ్చ ప్రత్యక్షం ఐతిహ్యం అథ అనుమానమ్ । ఆద్యంతయోః అస్య యత్ ఏవ కేవలం కాలశ్చ హేతుశ్చ తత్ ఏవ మధ్యే ॥* 11-28-18). (కాలము స్వామి యొక్క అంశ). ఎలాగంటే ఆభరణాలలో అంతటా బంగారము ఉన్నట్లుగా విశ్వమంతటా నేను ఉన్నాను. అలాగే ఆభరణములు చెడిపోయిన పిమ్మట కూడా బంగారమే ఉండును. అట్లే ఈ విశ్వసృష్టికి పూర్వము ఉన్నది నేనే, సృష్టికి అస్తిత్వమును, సృష్టిని కొనసాగించుటయు నా వల్లనే. దీని విలయమునందు పిమ్మట కూడా నేను ఉందును. నా కంటే భిన్నముగా విశ్వములేదు *(యథా హిరణ్యం స్వకృతం పురస్తాత్ పశ్చాత్ చ సర్వస్య హిరణ్మయస్య । తత్ ఏవ మధ్యే వ్యవహార్యమాణం నానా అపదేశైః అహం అస్య తద్వత్ ॥* 11-28-19).

స్వప్నావస్థ, నిద్ర, మేలుకొనుట అను మూడు అవస్థలలో సత్త్వరజో తమోగుణములతో గల జీవుడు (కర్తృ) చేసే కర్మలను అనుసరించి, ప్రకృతిలో ఉన్నప్పటికి, వీటిని సమన్వయపరచినచో త్రిగుణాతీతుడు (నిర్గుణుడు) అవుతాడు, తుర్యావస్థ అయిన సత్యమును పొందుతాడు. అట్లాకాక తుర్యావస్థ అయిన సత్యమునకు వ్యతిరేకముగా ప్రవర్తించిన, వ్యతిరేక కర్మలను ఆచరించిన విపరీత ఫలితమును పొందుతాడు. జన్మమరణ చక్రములోనే ఉండిపోతాడు. సంసారమును జాగ్రత్తగా గ్రహించిన మోక్షము అట్లులేకున్న సంసారమునందు విచ్చలవిడిగా తిరిగిన నరకము. వీటికి ఆధారమైన సత్యస్వరూపుడను నేనే. కావున ప్రకృతి, తురీయ చైతన్యము (సత్యము) యొక్క సమన్వయ వ్యతిరేకములతో నిండి ఉన్నది (ద్వంద్వములు) (సత్యస్వరూపుడు శ్రీ కృష్ణుడు. దీనికి ఆధారము శ్రీకృష్ణుడు) *(విజ్ఞానం ఏతత్ త్రి అవస్థం అంగ (ఉద్ధవా!) గుణత్రయం కారణ కార్య కర్తృ। సమన్వయేన వ్యతిరేకతశ్చ యేన ఏవ తుర్యేణ తత్ ఏవ సత్యమ్ ॥* 11-28-20). (అధ్యాత్మిక, అధిభూత, అధిదైవికములతో గలది సంసారము). జగత్తు యొక్క అన్ని అవస్థలలో – (మొదట, మధ్య, వెనుక) ఉండగలిగే సత్యము – పరమాత్మ. పూర్వము లేనిది, చివరిదాక ఉండలేని దానిని ఆ సంసారమును వదల్చుకోవచ్చును. మధ్యలో వచ్చేది మధ్యలో పోతుంది. మొదటినుంచి ఉన్నది అదే మిగులుతుంది – అదే సత్యము. అంటే జీవునకు మొదట లేనిది మధ్యలో అంటుకొన్నది, అహంకారము– అవిద్య – త్రిగుణసంసారము. అది ప్రయత్నించిన తొలగిపోతుంది. ఈ అహంకారము నామమాత్రమే (వ్యపదేశమాత్రమ్). ఇది కొత్తగా జీవునకు అంటుకొన్నది, విస్తరించినది. దీనికి మూలము వేళ్ళూ లేవు (no roots), కావున తొలగించుకోవచ్చును. ఇది నా అభిప్రాయము *(న యత్ పురస్తాత్ ఉత యత్ న పశ్చాత్ మధ్యే అపి తత్ న వ్యపదేశమాత్రమ్ । భూతం ప్రసిద్ధం చ పరేణ యత్ యత్ తత్ ఏవ తత్ స్యాత్ ఇతి మే మనీషా ॥* Definition of Absolute Truth 11-28-21).

అహంకార (అవిద్య) వికారములు అయిన ప్రకృతి, ఇంద్రియములు, మనస్సు ఇవన్నీ వికార చిత్రములు. వీటితో పాటు అంటక పరమాత్మ ఉంటాడు. వాస్తవముగా లేనప్పటికిని రజోగుణము వలన సృజింపబడిన

ప్రకృతి వికారములు సత్యమైనట్లు గోచరించును. స్వయముగా ప్రకటమైనవాడు, స్వప్రకాశుడునగు పరతత్త్వము యొక్క వికారముగా ఇంద్రియములు, ఇంద్రియార్థములు, మనస్సు, ప్రకృతి తత్త్వములనెడి భౌతికవిద్య రూపములో జీవుల అవిద్యకు తగ్గట్లుగా చిత్రవిచిత్రముగా ప్రకటించుకొనుటయే దీనికి కారణము (*అవిద్యమానో అపి అవభాసతే యో వైకారికో రాజస సర్గః ఏషః । బ్రహ్మస్వయం జ్యోతిః అతో విభాతి బ్రహ్మేంద్రియార్థాత్మ వికార చిత్రమ్ ॥* 11-28-22). ఇది నిశ్చితంగా తెలుసుకొన్నవాడు అన్ని సందేహాలు పోగొట్టుకొన్నవాడై అన్ని కోరికలు పొందినవాడై, ఏ కోరికలు లేనివాడై ఆత్మానందాన్ని పొందుతాడు (*ఏవం స్ఫుటం బ్రహ్మవివేక హేతుభిః పర అపవాదేన విశారదేన । ఛిత్వా ఆత్మ సందేహం ఉపారమేత స్వ ఆనంద తుష్టో అఖిల కాముకేభ్యః ॥* 11-28-23).

ఆత్మ వేరు శరీరము వేరు. ఆత్మకాక, పంచభూతములతో కల శరీరము, ఇంద్రియములు, ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలు, ప్రాణములు, మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము ఇవి ప్రకృతికి చెందినవి. ఇవన్నీ అన్నమునాశ్రయించి ఉండుట వలన ఇవి అన్ని అన్నవికారములే. వీటికి భిన్నమైనది ఆత్మ (ఆత్మ లక్షణాలు 11-28-10, 11) (*న ఆత్మా, వపుః పార్థివం ఇంద్రియాణి దేవా హి అసుః వాయుః జలం హుత ఆశః । మనో అన్నమాత్రం ధిషణా చ సత్త్వం అహంకృతిః ఖం క్షితిః అర్థ సామ్యమ్ ॥* 11-28-24).

కావున ఈ సంసార బంధము నుండి బయట పడాలంటే నా స్వరూపము, తత్త్వము తెలుసుకున్న వాడు ఇంద్రియములను నా సేవలో వినియోగిస్తాడు లేక ఇంద్రియనిగ్రహము చేస్తాడు. అట్టి వాడికి గుణదోషములు ఉండవు. ఎలాగంటే మబ్బులలో నుండి సూర్యుడిని చూసిన వాడికి సూర్యుడి వృద్ధి క్షయములు కనబడ్డా, అసలు సూర్యుడికి అవి అంటనట్లుగా, అలాగే జీవుడు కూడా అవికారుడు. మబ్బులు వచ్చిపోయినా సూర్యుని ఏమి చేయలేవు. అలాగే జీవునకు సంసారము కూడాను (*సమాహితైః కః కరణైః గుణాత్మభిః గుణో భవేత్ మత్ సువివిక్త ధామ్నః । విక్షిప్యమాణైః ఉత కిం ను దూషణం ఘనైః ఉపేత్యైర్ విగతై రవేః కిమ్ ॥* 11-28-25).

నన్ను అంటి పెట్టుకొని ఉన్న నా లక్షణాలే వస్తాయి. నేను మలిన పూరితములైన సత్త్వరజతమ గుణములకు, అహంకార అభిమానములకు లొంగనివాడను. వాటికి వేరుగా దూరంగా ఉండుట నా సహజలక్షణము. ఎలాగైతే ఆకాశము వాయువు, అగ్ని జలము పృథివి కాలానుగుణంగా వాటి గుణములు మారవో ఎలాగైతే మారకుండా ఋతువులు వచ్చిపోతుంటాయో నేను అంతే మలినుడను కాను (*యథా నభో వాయు అనల అంబు భూ గుణైః గత ఆగతైః వా ఋతు గుణైః న సజ్జతే । తథా అక్షరం సత్త్వరజస్తమోమలై అహంమతేః సంసృతిహేతుభిః పరమ్॥* 11-28-26). (అనగా జీవునకు సంసారమలినం అంటవచ్చును, కాని స్వామికి అది అంటదు. అనగా జీవులు స్వామి అంశలైనను కొంత భిన్న ప్రకృతి గలవారు).

విషయాది గుణములయందు ఆసక్తి గల మనస్సును నా భక్తిలో నా భక్తియుక్త కర్మలలో పెట్టనంత వరకు ఆత్మకు ఈ లంపటము తప్పదు. బాగా చికిత్స చేయని రోగం మళ్ళీ మళ్ళీ వృద్ధి చెంది బాధను

కలిగించినట్టుగా, మనోగతములైన వాసనలు వాటిని అనుసరించి చేసే కర్మలు సంపూర్ణముగా నశించనిచో ఏదోరకముగా ఆవహిస్తూ, ఉదా: పుత్ర కళత్రాదులయందు, ప్రతిష్ఠ కీర్తియందు, పదవులయందు, స్త్రీ కాంక్షయందు ఆసక్తమై, కుయోగిగా మారి భ్రష్టత్వాన్ని పొందుతాడు (*తథాపి సంగః పరివర్జనీయో గుణేషు మాయా రచితేషు తావత్ । మద్ భక్తి యోగేన దృఢేన యావత్ రజో నిరస్యేత మనః కషాయః ॥* 27), (*యథా ఆమయో అసాధు చికిత్సితో నృణాం పునః పునః సంతుదతి ప్రరోహన్ । ఏవం మనో అపక్వ కషాయ కర్మ కుయోగినం విధ్యతి సర్వసంగమ్* 11-28-28).

తీవ్రమైన జ్ఞానవైరాగ్య నిష్కామకర్మ గల భక్తియోగములో ఉండాలి. కర్మతంత్రములో చిక్కుకోరాదు. నా భక్తియోగము చేస్తూ నా సేవలో ఉన్నవాణ్ణి కూడా దేవతాప్రేరితములైన మానవరూపంలో బంధువులు శిష్యులుగా వచ్చి మోసగింపచేస్తారు. వారికి ఆకర్షితులైన కుయోగులు, సంస్కారబలముచే జన్మాంతరమున మరల యోగము నందు ఆసక్తి కాగలరు. కావున నిజయోగి వీరివల్ల కూడా జాగ్రత్తగా ఉండాలి. కర్మతంత్రములో పడరాదు (*కుయోగినో యే విహితాంతరాయైః మనుష్య భూతై త్రిదశో ఉపసృష్టైః । తే ప్రాక్తన అభ్యాస బలేన భూయో యుంజంతి యోగం న తు కర్మతంత్రమ్ ॥* 11-28-29). (భక్తిమార్గములో దేవతల పరీక్ష కల్గుతుంది. వారు స్వామిని కొలువక మా సేవ చేసుకోమని అడ్డుపడతారు ఉదా: ఇంద్రాదులు. కావున బహుజాగ్రత్త అని స్వామి హెచ్చరిస్తున్నాడు).

కర్మతంత్రము అనగా కర్మలను ఆచరించడం వల్ల వచ్చే సుఖదుఃఖాలు. యోగి అయిన వాడు కర్మలు తనకై కాక నాకై చేయడం వల్ల ప్రకృతిలో ఉన్నా అట్టి యోగి పరమానందాన్నే పొందుతాడు, సంసారము అంటదు (*కరోతి కర్మ క్రియతే చ జంతుః కేన అపి అసౌ చోదిత ఆ నిపాతాత్ న తత్ర విద్వాన్ ప్రకృతౌ స్థితో అపి నివృత్త తృష్ణః స్వ సుఖ అనుభూత్యా* 11-28-30). ఇట్టి యోగి పైకి శారీరకధర్మాలు నెరవేర్చడంలో కన్పడినా అతని మనస్సు, బుద్ధి అంతర్యామినే ధ్యానిస్తాయి. తన ఆత్మలో హృదయంలో అంతర్యామిగా ఉన్న స్వామిని ధ్యానించేవాడు స్వామికై ఆర్తనాదాలు చేసేవాడు, తన దేహకలాపములనైనను గుర్తించడు, పట్టించుకోడు. నిలబడినపుడు, కూర్చున్నప్పుడు, నడుచునపుడు, పరుండినపుడు, మూత్ర విసర్జన చేయునపుడు, భుజించునపుడు లేదా ఇతర దేహకలాపములను ఒనరించునపుడు దేహము దాని స్వభావము ననుసరించి పనిచేయుచున్నదని అది తనది కాదని గుర్తించినవాడై స్వామినే దేహధ్యాసలేక నామసంకీర్తన చేస్తాడు (*తిష్ఠంతం ఆసీనం ఉత వ్రజంతం శయానం ఉక్షంతం అదంతం అన్నమ్, స్వభావం అన్యత్ కిం అపి ఈహమానం ఆత్మానం ఆత్మస్థ మతిః న వేద ॥* 11-28-31). ఇంద్రియములకు ఆకర్షణీయమైన విషయములు కన్పడినా చలించడు. అసదింద్రియ విషయములను దర్శించినను వివేకులు ఆత్మ వ్యతిరిక్తములగు విషయభోగములను సత్యములని యంగీకరింపరు. ఇది ఎట్లనిన, స్వప్నము నుండి మేలుకొనిన పురుషుడు స్వప్నదృష్టములు అసత్యములు అని గ్రహించినట్లు (*యది స్మ పశ్యతి అసత్ ఇంద్రియ అర్థం నానా అనుమానేన విరుద్ధం అన్యత్ । న మన్యతే వస్తుతయా మనీషీ స్వాప్నం యథా ఉత్థాయ తిరోదధానమ్ ॥* - 32). అజ్ఞానమున్నప్పుడే గుణకర్మలకు లోనవుతారు. ఇవన్నీ మనస్సు వల్లనే

తప్పు ఆత్మవల్ల కాదు. ఈ గుణకర్మలు, అజ్ఞానం ఇదివరకు చేసిన కర్మల ఫలితంగా అంటి ఉన్న విషయవాసనలు. తెలివిని వాడిన ఈ అజ్ఞానము నుండి జ్ఞానము లోనికి రావచ్చును (*పూర్వం గృహీతం గుణకర్మ చిత్రం అజ్ఞానం ఆత్మని అవివక్తం అంగ । నివర్తతే తత్ పునరీక్షయా ఏవ న గృహ్యతే న అపి విసృజ్య ఆత్మా ॥* 11-28-33). సూర్యుడు ఉదయించడం వల్ల వస్తువులు కన్పడతాయే తప్ప వస్తువులు లేనివి పుట్టవు. అలాగే జ్ఞానోదయము కాగానే ఎల్లప్పుడూ ఉండే ఆత్మదర్శనము కలగడం వల్ల వాస్తవాన్ని చూడగలుగుతాడు. అట్టి స్థితిలో పరమాత్మ స్వప్రకాశుడు, అజుడు, అప్రమేయుడు, సర్వవ్యాపకుడు, సర్వజ్ఞుడు, లౌకిక వాక్కులకు అందనివాడని గ్రహిస్తాడు. లౌకికవాక్కులు మానిన వేదవాక్కు వినపడుతుంది (*యథా హి భానోః ఉదయో నృ చక్షుషాం తమో నిహన్యాత్ న తు సత్ విధత్తే । ఏవం సమీక్షా నిపుణా సతీ మే హన్యాత్ తమిస్రం పురుషస్య బుద్ధేః ॥* 34, *ఏష స్వయం జ్యోతిః అజో అప్రమేయో మహా అనుభూతిః సకలానుభూతిః ఏకో అద్వితీయో వచసాం విరామే యేన ఈషితా వాక్ అసవః చరంతి ॥* 35).

ఇతరులవల్ల, దేహమువల్ల ఎన్నో బాధలు కలిగినా, వస్తు పరిజ్ఞానము కలిగినా యథార్థము గ్రహించక పోవడం, ఈతిబాధలు అనుభవిస్తున్నా ఇవి ఎందుకు వస్తున్నాయో తెలుసుకోకపోవడం, అలాగే సుఖాలు, ధనం వస్తుంటే ఇవి ఎందుకు వస్తున్నాయి కారణం ఏమిటి వీటిని ఎట్లా వాడాలో గ్రహించలేకపోవడం, కాలయాపన చేయడం, విషయములయందు ఆసక్తి చూపడం ఇవన్ని జీవుడు (ఆత్మ) నమ్ముకొన్న మనస్సు వికారములు. ఇది గ్రహించినవాడు వీటికి దూరమవుతాడు. అప్పటిదాకా నామరూపాలతో కల ఈ పంచ భూతాత్మకము గల ప్రపంచము వల్ల కలిగే ద్వంద్వములకు (సుఖదుఃఖాలు) లోనవుతారు. అవి ఎందుకు వస్తున్నాయో గ్రహించలేరు. ఇవి పండితులను కూడా మోహింపచేస్తాయి. తాను చేసేదే సత్యము- కరెక్ట్ అయినది, అదే అర్థవాదము అనుకుంటారు. అర్థహీనము అనుకోరు. ఈ నామమాత్ర పండితులు నానా సిద్ధాంతములను ఊహిస్తూ, వాటిని ప్రతిపాదిస్తూ ప్రజలను పెడత్రోవ పట్టిస్తారు (*ఏతావాన్ ఆత్మ సంమ్మోహో యత్ వికల్పు తు కేవలే । ఆత్మన్ ఋతే స్వం ఆత్మానం అవలంబో న యస్య హి ॥* 36, *యత్ న్నామ ఆకృతిభిః గ్రాహ్యం పంచవర్ణం అబాధితమ్ । వ్యర్థేన అపి అర్థవాదో అయం ద్వయం పండితమానినమ్ ॥* 11-28-37).

యోగ సాధన, యోగాభ్యాసము చేయు యోగి విఘ్నములను, శరీరము వల్ల కలిగే బాధలను ఈ క్రింది ఉపాయములచే తొలగించుకోవాలి (*యోగినో అపక్వయోగస్య యుంజతః కాయ ఉత్థితైః । ఉపసర్గైః విహన్యేత తత్ర అయం విహితో విధిః ॥* 11-28-38).

శీత తాపములను సూర్య చంద్ర ధారణ యోగము ద్వారా, వాతాది రోగములను ఆసన ప్రాణాయామముల ద్వారా, గృహసర్పాది కృత విఘ్నములను తపస్సు, మంత్రము, ఔషధము మొదలగు వాటి ద్వారా పోగొట్టుకోవాలి (*యోగధారణయా కాంశ్చిత్ ఆసనైః ధారణా అన్వితైః ॥ తపోమంత్రౌషధైః కాంశ్చిత్ ఉపసర్గాన్ వినిర్దహేత్ ॥* 11-28-39), అశుభమగు అవాంతరములను, కామాది విఘ్నములను ధ్యానము, నా నామసంకీర్తన వల్ల, అశుభప్రదములగు దంభము, మదము మొదలగు వాటిని యోగేశ్వరులైన

భక్తులను ఆశ్రయించుట వల్ల పోగొట్టుకోవాలి (*కాంశ్చిత్ మమ అనుధ్యానేన నామ సంకీర్తన ఆదిభిః ॥ యోగేశ్వర అనువృత్త్యా వా హన్యాత్ అశుభదాన్ శనైః ॥* 40). ఇంకా ఎన్నో ఉపాయాలు ద్వారా శరీరమును జరారోగాది రహితముగా చేసుకొనే మార్గాలు ఉన్నాయి (*కేచిత్ దేహం ఇమం ధీరాః సుకల్పం వయసి స్థిరమ్ । విధాయ వివిధో ఉపాయైః అథ యుంజంతి సిద్ధయే ॥* 41). శాశ్వతమైన వృక్షమునకు ఫలములు, ఆకులు వచ్చి పోయినట్లుగా ఆత్మకు పట్టిన ఈ శరీరాలు వస్తుంటాయి, పోతుంటాయి. అయినా శరీరము ఆ సమయము రాగానే పోయేదే, ఆత్మ ముఖ్యమైనది. ఆత్మజ్ఞానము సంపాదించుటకు బుద్ధిని శరీరమును త్వరగా వాడుకోవాలి. ఆత్మ వృక్షమువలె స్థిరమైనది. దేహము ఫలము వలె నాశనము పొందేది. కావున అన్ని కర్మలను, యోగములను నా కొరకై చేస్తూ శ్రద్ధతో నాకు అర్పణ చేయాలి (*న హి తత్ కుశల ఆదృత్యం తత్ ఆయాసో హి అపార్థకః । అంతవత్త్వాత్ శరీరస్య ఫలస్య ఇవ వనస్పతేః* 11-28-42). నిత్యము యోగాభ్యాసపరుడగు వాని దేహము జరారోగాదులు లేనిదై సుదృఢమగును. ఐనను బుద్ధిమంతుడగు పురుషుడు అట్టి సిద్ధిప్రదమగు యోగానుష్ఠానమునందే శ్రద్ధ కలిగి తన ఆత్మను నాకు అర్పణ చేస్తాడు. నాకై తప్ప ఇతర యోగములను నా భక్తుడు చేయడు (*యోగం నిషేవతో నిత్యం కాయః చేత్ కల్పతాం ఇయాత్ । తత్ శ్రద్ధధ్యాత్ న మతిమాన్ యోగం ఉత్సృజ్య మత్పరః ॥* 11-28-43). నన్ను ఆశ్రయించిన యోగి, నిత్యజీవిత అంతరాయములకు భయపడక, దురాశ చెందక, సరళంగా బ్రతుకుతూ ఆత్మానందం పొందుతాడు (*యోగచర్యాం ఇమాం యోగీ విచరన్ మత్ అపాశ్రయః । న అంతరాయైః విహన్యేత నిః స్పృహ స్వ సుఖ అనుభూః ॥* 11-28-44).

భాగవతధర్మ నిర్ణయము: శ్రీకృష్ణ భగవానుడి ముఖ్యమైన చివరి ఉపదేశములు: (Final Instructions - The Final Orders of Supreme God Srikrishna)

శ్రీ ఉద్ధవ ఉవాచ

ఓ అచ్యుతా! కృష్ణా! నీవు పైన తెల్పిన యోగము ఇంద్రియనిగ్రహము, మనో నిగ్రహము ఆచరించుట మా వంటి వారికి అతికష్టమైనది. అందువలన సులభమైన మార్గము బోధించగలవు. యోగులు కూడా మనస్సును అదుపులో పెట్టడానికి కష్టపడుతున్నారు. కావున నా వంటి వాడికి అది అసాధ్యమైనది (*సుదుస్తరాం ఇమాం మన్యే యోగచర్యాం అనాత్మనః । యథా అంజసా పుమాన్ సిద్ధ్యేత్ తత్ మే బ్రూహి అంజసా అచ్యుత ॥* 11-29-1. *ప్రాయశః పుండరీకాక్ష యుంజంతో యోగినోమనః । విషీదంతి అసమాధానాత్ మనోనిగ్రహ కర్శితాః ॥* 11-29-2).

అరవిందలోచనా! విశ్వేశ్వరా! నీ పాదాలను సేవిస్తే సర్వపాపాలు పోతాయి. సంపూర్ణ ఆనందం కలుగుతుంది. ఇలా చేసేవారే సరిఅయిన యోగులు. నిన్ను చూడక, నీకై చేయక, ఏ యోగాలు చేసినా ఏ కర్మలను చేసినా వారు మాయలో ఉన్నట్టు (*అథాత ఆనంద దుఘం పదాంబుజం హంసాః శ్రయేరన్ అరవింద లోచన । సుఖం ను విశ్వేశ్వర యోగకర్మభిః త్వత్ మాయయా అమీ విహతాః న మానినః ॥* 11-29-3).

ఓ అచ్యుతా! నీవు అందరికీ సముడవు. అందరితో బాంధవ్యము పెట్టుకొనేవాడివి. శరణు అనే వారిని - బృందావన పశుపక్ష్యాదులు (గోవులు, ఇతర జంతువులు, పక్షులు, వృక్షములు, లతాగుల్మములు), మృగాలైనా (గజేంద్ర మోక్షము), అనన్యశరణులైనా (నంద, గోపాలురు, గోపికలు) వారందరికి అధీనుడవవుతావు. నీవు ఈశ్వరుడవు, బ్రహ్మాదులు వారి కిరీటములతో నీ పాదములు తాకే సమర్థుడవైనా, అందరికీ అందుబాటులో ఉంటావనడానికి సందేహము లేదు (*కిం చిత్రం అచ్యుత తవ ఏతత్ అశేషబంధో దాసేషు అనన్య శరణేషు యత్ ఆత్మ సాత్త్వమ్ । యో అరోచయత్ సహ మృగైః స్వయం ఈశ్వరాణాం శ్రీమత్ కిరీటతట పీడిత పాదపీఠః* 11-29-4). ఇలాంటి నిన్ను - అందరికి ప్రియమైనవాడవు, ఈశ్వరుడవు, జగత్ అంతర్యామివి, శరణు అన్నవారిని రక్షించేవాడివి - నిన్ను ఎవ్వరు వదలుకుంటారు? నిన్ను మరిపించే స్వర్గాదులు ఎవరికి కావాలి. నీ పాదరజము తప్ప ఇంకేమి అక్కర్లేదు- అనేవారికి ఇంద్రియభోగములతో ఏమిపని? అలాగే, ఇంద్రియ భోగలాలసులకు నీ పాదరజముతో ఏమిపని? వారు నిన్ను ఆశ్రయించరు కదా! (*తం త్వా అఖిల ఆత్మ దయితే ఈశ్వరం ఆశ్రితానాం సర్వ అర్థదం స్వకృతవిత్ విసృజేత కో ను । కో వా భజేత్ కిమపి విస్మృతయే అనుభూత్యై కిం వా భవేత్ న తవ పాదరజోజుషాం నః ॥* 11-29-5). దేవా! బయట ఆచార్య రూపముగా, హృదయమున అంతర్యామిగా ఉంటూ జీవులకు ఉపదేశము చేస్తూనే ఉంటావు. నీవు మమ్ము ఉద్ధరించుటకై ఎన్నో ప్రయత్నాలు చేస్తావు. దీనిని గ్రహించి ఆచరించినవారు బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నులై అశుభములను పోగొట్టుకొన్నవారై నిన్ను స్మరిస్తూనే ఉంటారు. ఇట్టి వారు నీ ఋణము తీర్చుకోలేరు, నీవు చేసిన సేవ నుండి విముక్తి కాలేరు కదా! బ్రహ్మదేవుడిలాంటి ఆయుష్షు పొంది నీకు నిరంతరము కృతజ్ఞతలు తెల్పినా నీ ఋణమును తీర్చుకోలేము కదా! అని ప్రార్థించాడు ఉద్ధవుడు (*న ఏవ ఉపయంతి అపచితిం కవయః తవ ఈశ బ్రహ్మాయుషా అపి కృతం ఋద్ధ ముదః స్మరంతః । యో అంతర్ బహిః తనుభృతాం అశుభం విధున్వన్ ఆచార్య చైత్యవపుషా స్వగతిం వ్యనక్తి ॥* 11-29-6).

శ్రీశుక ఉవాచ : పరిపూర్ణ ప్రేమానుభూతితో ఉద్ధవుడు ఇట్లు ప్రార్థించగా, జగదీశ్వరుడు, స్వయంశక్తివంతుడు, జగత్తును సులభముగా ఒక క్రీడాస్థలముగా నడిపించేవాడు, బ్రహ్మాదులకు ఈశ్వరుడు, తన ప్రేమచే తన చింతనచే ఇతరుల మనస్సులను ఆహ్లాదపరిచే స్వామి నవ్వుతూ ఇలా పలికాడు (*ఇతి ఉద్ధవేన అతి అనురక్త చేతసా పృష్టో జగత్ క్రీడనకః స్వశక్తిభిః । గృహీత మూర్తి త్రయ ఈశ్వరేశ్వరో జగాద సప్రేమ మనోహర స్మితః ॥* 11-29-7).

శ్రీభగవానువాచ : ఏ ధర్మాచరణ చేస్తే అన్ని శుభములు కలుగుతాయో, ఏ ధర్మాలను శ్రద్ధగా పాటిస్తే మరణశీలుడైన మానవుడు అతి కష్టమైన మృత్యువును కూడా జయించగలడో, వాటిని వివరిస్తా విను (*హంత తే కథయిష్యామి మమ ధర్మాన్ సుమంగళాన్ । యాన్ శ్రద్ధయా ఆచరన్ మర్త్యో మృత్యుం జయతి దుర్జయమ్* 11-29-8).

- క్రమ క్రమంగా నన్నే స్మరిస్తూ, ధ్యానిస్తూ, అన్ని కర్మలు నా కొరకై చేస్తూ, కర్మఫలాలను నాకు అర్పిస్తూ, నన్నే మనస్సులో ఉంచుకొని స్వధర్మాచరణ చేయాలి (*కుర్యాత్ సర్వాణి కర్మాణి మత్ అర్థం శనకైః స్మరన్ । మయి అర్పితమనః చిత్తో మత్ ధర్మ ఆత్మమనోరతిః ॥* 11-29-9).
- భక్తులు ఉండు పుణ్య దేశములయందు నివసించుచు, సత్సంగములో ఉండుము. దేవ అసుర మనుష్యుల యందు జన్మించిన నా భక్తులను అనుకరించుము (*దేశాన్ పుణ్యాన్ ఆశ్రయేత్ మత్ భక్తైస్సాధుభిః శ్రితాన్ । దేవాసుర మనుష్యేషు మద్భక్త ఆచరితాని చ ॥* 11-29-10).
- తీర్థయాత్రలు చేయి. నా ఉత్సవములలో పాల్గొనుము. నృత్య గీత వాద్యములచే నా ప్రీతికై ఉత్సవములను శక్తి ఉన్న గొప్పగా ఏర్పరచుకోగలవు (*పృథక్ సత్రేణ వా మహ్యం పర్వ యాత్రా మహోత్సవాన్ । కారయేత్ గీతనృత్య ఆద్యైః మహారాజ విభూతిభిః ॥* 11-29-11).
- ఆకాశము అంతటా పవిత్రంగా వ్యాపించి ఉన్నట్టుగా, నన్ను అన్నిప్రాణులలో పదార్థములలో లోపల బయట, మరియు నీలో అంతటా వ్యాపించి ఉన్నానని చూడుము. అన్ని ప్రాణులలో నన్ను చూడు (*మాం ఏవ సర్వభూతేషు బహిరంతర అపావృతమ్ । ఈక్షేత ఆత్మని చ ఆత్మానం యథా ఖమ్ అమలాశయః ॥* 11-29-12).
- నా జ్ఞానము పొందినవాడవై అంతటా నేనున్నానని గ్రహించినవాడవై బ్రాహ్మణ చండాల, దొంగల, దాతలయందు, సూర్యుని యందు, నిప్పులయందు, అక్రూరునియందు, క్రూరుని యందు సమదృష్టితో అంతటా సమదర్శినివై పండితుడిలాగా చూడుము – (అవధూత ధర్మాలు). (అనివార్య సమయము లలో అవాంతరములు అరిష్టములు లేక కష్టములు వచ్చినచో ఉదాసీనుడిగా ఉండుము) (It does not mean you move with bad people. Help them when necessary and keep them away while showing mercy upon them. You should understand that they are acting according to their Karma. Their behaviour and status are sanctioned by the Lord although the Lord does not appreciate their activities. Sometimes they punish you for no cause, but you face it with patience since this reduces your false ego). (*ఇతి సర్వాణి భూతాని మద్భావేన మహాద్యుతే । సభాజయన్ మన్యమానో జ్ఞానం కేవలం ఆశ్రితః* 11-29-13, *బ్రాహ్మణే పుల్కసే స్తేనే బ్రహ్మణ్యే అర్కే స్ఫులింగకే । అక్రూరే క్రూరకే చ ఏవ సమదృక్ పండితో మతః* 11-29-14).
- నీతో సమానులైనవారు, నీ కంటె ఉత్తములైన వారు, నీకంటె హీనులైన వారు – అందరియందు నన్ను చూడటము వల్ల త్వరలోనే నీ అహంకారము, స్పర్ధ, అసూయ, తిరస్కారము మొదలగునవి నష్టమైపోతాయి (నీతో సమానులైన వారితో స్నేహము చేయి, పోటీపడు. ఉత్తములను చూసి అసూయపడక ఎంత అదృష్టవంతులో కదా అని గౌరవించు, అధములను చూసి సంతోషించక

వారిని అవమానించక ఎంత దౌర్భాగ్యులో అని జాలిపడి వీలయినంత సహాయము చేయి) (*నరేషు అభీక్ష్ణం మద్భావం పుంసో భావయతో అచిరాత్ । స్పర్ధ అసూయా తిరస్కారాః స అహంకారా వియంతి హి ॥* 11-29-15).

- బంధువులు చేయు పరిహాసమును సహించు, నేను ఉత్తముడను అను భావమును వదులు, సిగ్గును వీడి నా సేవ చేసుకో. తురీయ స్థితిలో అవధూత లక్షణములైన అన్ని వస్తువులను గౌరవించు అనగా కుక్క, చండాలుడు, గో, గాడిద అన్నింటికి నమస్కరించు (అంటే వాటియందు దయతలచి వీలయినంత భూతదయ చూపుము. అంతేకాని వాటితో తిరుగుట నిషేధము) (*విసృజ్య స్మయమానాన్ స్వాన్ దృశం వ్రీడాం చ దైహికీమ్ । ప్రణమేత్ దండవత్ భూమౌ ఆ శ్వ చాండాల గో ఖరమ్* 11-29-16). (Read with 11-29-30. Keep them at their respective position and show mercy on them and help them when necessary. Do not invite them to your home).
- అన్ని ప్రాణుల యందు సమభావన వచ్చే దాకా అనగా అంతటా నన్ను చూసేదాకా అనగా అంతటా నేను కనబడేదాకా అనగా కనబడే అన్ని నారూపాలు నావే అనే భావన వచ్చేదాకా, మనో వాక్కు శరీరముతో కర్మలను ఆచరిస్తూ నన్ను ఉపాసించవలెను. నన్ను ఉపాసించేది దీని గూర్చియే (సర్వం బ్రాహ్మమయం అని గ్రహించుటకే) (*యావత్ సర్వేషు భూతేషు మద్భావో న ఉపజాయతే । తావదేవం ఉపాసీత వాక్ మనః కాయ వృత్తిభిః* 11-29-17). నాలో జగత్తును చూడు, జగత్తులో నన్ను చూడు ఇలా నా ఉపాసనచేయి. అంతటా నన్ను చూడటంవల్ల సరియైన విద్య కలవాడై అన్ని సంశయములు పోయినవాడై సంసారము యందు అనాసక్తితో నడువుము (నాది అనేది ఏది లేదు అంతా స్వామిదే అని దానధర్మాలు చేసుకో) (*సర్వం బ్రహ్మాత్మకం తస్య విద్యయా ఆత్మమనీషయా । పరిపశ్యన్ ఉపరమేత్ సర్వతో ముక్తసంశయః ॥* 11-29-18).
- నన్ను పొందే ఉపాయములన్నింటిలో ముఖ్యమైనది ఏమనగా మనోవాక్ శరీరములతో చేసెడి కర్మల ద్వారా సర్వభూతములయందు నన్ను చూచుట, నా గురించి తెల్పుట, భూతదయ కలిగి ఉండుట, స్వార్థము వదలుట, సర్వాంతర్యామిగా నన్ను చూచుట. ఇది నా అభిప్రాయము (*బ్రహ్మభూతః ప్రసన్నాత్మా న శోచతి న కాంక్షతి । సమః సర్వేషు భూతేషు మత్ భక్తిం లభతే పరామ్* - గీత 18-54). (*అయం హి సర్వకల్పానాం సధ్రీచీనో మతో మమ । మద్భావః సర్వభూతేషు మనోవాక్కాయవృత్తిభిః ॥* 11-29-19). శాంతికి మార్గము ఇదే. ఇదే అసలైన ధర్మము. నాశనము లేనిది. నిష్కామమైన భాగవత ధర్మము. త్రిగుణాతీతము. ఈ ధర్మమునకు ఎన్నటికిని ఏ విధముగాను హాని లేదు. దీన్ని ఆచరిస్తేనే సుఖము శాంతి ఆనందము. ఇదే నా ధర్మము, ఈ ధర్మమును స్వీకరించెడి భక్తులు ఏ మాత్రము వినాశము చెందరు (*న హి అఙ్గ ఉపక్రమే ధ్వంసో మత్ ధర్మస్య ఉద్ధవా అణు అపి। మయా వ్యవసితః సమ్యక్ నిర్గుణత్వాత్ అనాశిషః ॥* 11-29-20), నిష్కామముతో నాయీ

ధర్మమును ఆచరించిన భయశోకాదులు పోతాయి, వ్యర్థ కర్మలు నష్టమవుతాయి (*యో యో మయి పరే ధర్మః కల్ప్యతే నిష్ఫలాయ చేత్ । తత్ ఆయాసో నిరర్థః స్యాత్ భయ ఆదేః ఇవ సత్తమ ॥* 11-29-21).

- ఎవడికైనా ఏ మాత్రము బుద్ధి ఉన్నా, మానవత్వము ఉన్నా, ఈ అశాశ్వతమైన శరీరము వాడి అమృతతుల్యమైన సత్యమైన పొందదగినదైన, నేను వివరించిన ఈ నిష్కామ భాగవతధర్మాన్ని ఆచరించాలి. కావున నాశనము పొందే శరీరమును పొందిన జీవుడు అమృతతుల్యమైన లోకమును మరియు తిరిగిరాని శాశ్వతమైన దివ్యలోకమును పొందవచ్చును. అనిత్యమైన మానవ శరీరమును వాడి నిత్యమైన దివ్యమైన శరీరమును, లోకమును పొందవచ్చును *(ఏషా బుద్ధిమతాం బుద్ధిః మనీషా చ మనీషిణామ్ । యత్ సత్యమ్ అనృతేన ఇహ మర్త్యేన ఆప్నోతి మా అమృతమ్ ॥* 11-29-22).

- దేవతలు కూడా ఆచరించలేని ఈ బ్రహ్మావాదసంగ్రహమును నీకు వివరించాను. విస్పష్టంగా జ్ఞానబోధ చేసా. ఇది వేదరహస్యము, సనాతనమైన పరబ్రహ్మను పొందే మార్గము. దీనిని నా భక్తులకు అందజేయి బోధించు, ఇలా చేసిన వారికి నేను వశుడనవుతాను. నన్ను నేను సమర్పించుకుంటాను.

దేవతలకు దుర్గమమగు ఈ బ్రహ్మావాదసంగ్రహము అంతటిని నీకు సంక్షేపముగను విస్తారముగను చెప్పితిని (*ఏషః తే అభిహితః కృత్స్నో బ్రహ్మావాదస్య సంగ్రహః । సమాస వ్యాస విధినా దేవానామపి దుర్గమః ॥* 11-29-23).

ఈ జ్ఞానమును నేను స్పష్టముగా యుక్తితో నీకు పదే పదే చెప్పితిని. దీనిని చక్కగా నెరిగినవాడు విజ్ఞాని. అట్టివాడు సంశయదూరుడై ముక్తిని పొందగలడు (*అభీక్ష్ణశః తే గదితం జ్ఞానం విస్పష్ట యుక్తి మత్ । ఏతత్ విజ్ఞాయ ముచ్యేత పురుషః నష్టసంశయః ॥* 11-29-24).

నీ ప్రశ్నలకు ఇవ్వబడిన ఈ స్పష్టమగు సమాధానములను ధారణ చేయువాడు వేదముల సనాతన పరమరహస్యమును మరి దాని లక్ష్యమగు పరబ్రహ్మమును పొందగలడు (*స వివిక్తం తవ ప్రశ్నం మయా ఏతత్ అపి ధారయేత్ । సనాతనం బ్రహ్మగుహ్యం పరం బ్రహ్మ అధిగచ్ఛతి ॥* 11-29-25).

నా భక్తులలో ఈ జ్ఞానమును స్వేచ్ఛగా విస్తరింపజేయువాడు బ్రహ్మజ్ఞాన ఉపదేష్టుడగును. అట్టివానికి నన్ను నేను సమర్పించుకొందును (*య ఏతత్ మమ భక్తేషు సంప్రదద్యాత్ సుపుష్కలమ్ । తస్య అహం బ్రహ్మదాయస్య దదామి ఆత్మానం ఆత్మనా ॥* 11-29-26).

ఈ పరమపవిత్రమైన తత్త్వమును బిగ్గరగా పఠించువాడు, జ్ఞానదీపముతో ఇతరులకు నా ఈ భాగవత మానవతాధర్మాలను తెలియజేసినవాడు, రోజు రోజుకు పవిత్రుడగును. శ్రద్ధతో నిత్యము దీనిని విన్నవాడు నా యందు భక్తి కలవాడై సరి అయిన కర్మలను ఆచరిస్తూ, కర్మ బంధముల నుండి విడివడును (*య ఏతత్*

సమధీయాత పవిత్రం పరమం శుచి । స పూయేత అహః అహః మాం జ్ఞానదీపేన దర్శయన్ ॥ 11-29-27, *య ఏతత్ శ్రద్ధయా నిత్యం వ్యగ్రః శృణుయాత్ నరః । మయి భక్తిం పరాం కుర్వన్ కర్మభిః న సః బధ్యతే ॥* 11-29-28).

మిత్రుడా! ఉద్ధవా! ఈ బ్రహ్మతత్త్వము చక్కగా అర్థము చేసుకున్నావా! నీ మోహము శోకము మనస్సులోని కలతలన్నీ తొలగినవా ? *(అపి ఉద్ధవ త్వయా బ్రహ్మ సఖే సమవధారితమ్ । అపి తే విగతో మోహః శోకః చ అసౌ మనోభవః* 11-29-29). ఒకటి గుర్తుంచుకో – ఈ జ్ఞానాన్ని దాంభికునకు (గర్విష్టి), నాస్తికునకు, శఠునకు, మోసగానికి, వినుటకు ఇష్టము లేనివానికి, నాభక్తి లేనివానికి, దుర్వినీతునకు ఉపదేశించరాదు *(న ఏతత్ త్వయా దాంభికాయ నాస్తికాయ శఠాయ చ । అశుశ్రూషోః అభక్తాయ దుర్వినీతాయ దీయతామ్ ॥* 11-29-30). పై దోషములు లేని బ్రాహ్మణులకు, బ్రహ్మతత్త్వము యందు ప్రియమైన వారికి, శ్రద్ధగల వారికి, సాధు స్వభావులకు, పవిత్రులకు ఈ నా ఉపదేశములు తెల్పుము. నా యందు సుముఖులై భక్తి కలిగి ఉన్నచో స్త్రీలకు, శూద్రులకు కూడా తెలుపుము *(ఏతైః దోషైః విహీనాయ బ్రహ్మణ్యాయ ప్రియాయ చ । సాధవే శుచయే బ్రూయాత్ భక్తిః స్యాత్ శుద్ర యోషితామ్ ॥* 11-29-31).

ఈ తత్త్వము తెలుసుకొన్నవారికి ఇక తెలుసుకో తగ్గది ఏమీ లేదు. ఎలాగంటే అమృతము తాగే వాడికి ఇంకా ఏమి ఇతరములైనవి త్రాగవలసినది లేనట్లుగా *(న ఏతత్ విజ్ఞాయ జిజ్ఞాసోః జ్ఞాతవ్యం అవశిష్యతే । పీత్వా పీయూషం అమృతం పాతవ్యం న అవశిష్యతే ॥* 11-29-32).

మానవులు కోరుకొనే ధర్మ అర్థ కామ మోక్షములు వారికి జ్ఞానము, కర్మలు, యోగము, వాణిజ్యము, దండనీతి వల్ల సమకూరుతాయి. మరి నీలాంటి అనన్య భక్తులకు సర్వం నేనే కదా! ఈ నాలుగు ఫలములు ఇచ్చేవాడను నేనే *(జ్ఞానే కర్మణి యోగే చ వార్తాయాం దండధారణే । యావాన్ అర్థో నృణాం తాత తావాన్ తే అహం చతుర్విధః ॥* 11-29-33). కావున సమస్త కామ్యకర్మలను వదలి నాయందు ఆత్మను మనస్సును ఉంచి నా నిష్కామసేవలో ఉన్నవాడు అమృతత్త్వమును పొంది నా అంతటి వాడు అవుతాడు. *మర్త్యో యదా త్యక్త సమస్త కర్మా నివేదిత ఆత్మా విచికీర్షితో మే । తదా అమృతత్వం ప్రతిపద్యమానో మయా ఆత్మ భూయాయ చ కల్పతే వై ॥* 11-29-34) (Here Krishna is asking all living entities to elevate to his position. He is not making anyone subordinate, although by nature we are subordinates. One has to serve either maya or the Lord. If you want to stay with Krishna (*dharma svarupa*), you should have those qualities of Lord Krishna that is adhering to dharma . This is what Uddhava acheived).

ఉద్ధవుడి శ్రీకృష్ణవిరహము: శ్రీ శుకమహర్షి - పరీక్షిత్తుకు తెల్పుట

శ్రీకృష్ణుడిచే యోగమార్గమును తెలుసుకొన్న ఉద్ధవుడు, శ్రీకృష్ణుని ఎడబాటు సహించలేనివాడై కళ్ళలో నీళ్ళు పెట్టుకున్నాడు, కంఠములో నుండి మాట పెకలడం లేదు. స్వామి పాదపద్మముల వద్ద శిరస్సును ఉంచాడు. ప్రేమవిరహముతో ఉన్న ఉద్ధవుడు ధైర్యాన్ని తెచ్చుకొని కృష్ణుడితో మాట్లాడసాగాడు

–(స ఏవం ఆదర్శిత యోగమార్గః తదా ఉత్తమఃశ్లోక వచో నిశమ్య బద్ధాంజలిః ప్రీతి ఉపరుద్ధకంఠో న కించిత్ ఊచే అశ్రు పరిప్లుతాక్షః ॥ 11–29–35, విష్టభ్య చిత్తం ప్రణయ అవఘూర్ణం ధైర్యేణ రాజన్ బహు మన్యమానః । కృతాంజలిః ప్రాహ యదుప్రవీరం శీర్ష్ణా స్పృశన్ తత్ చ్చరణారవిందమ్ ॥ 11–29–36).

శ్రీ ఉద్ధవుడు అశ్రునయనములతో దీనావస్థలో మాట్లాడిన పలుకులు

దేవా! నీ సాన్నిధ్యము వలన మోహము అనే మహా అంధకారము నుండి బయటపడ్డాను. ఎలాగంటే సూర్యుడి వల్ల చీకటి, చలి, భయము, పోయినట్లుగా నీవు ఉన్నాక ఈ బాధలు ఉంటాయా ఏమిటి ? (శ్రీ ఉద్ధవ ఉవాచ – విద్రావితః మోహ మహా అంధకారః యః ఆశ్రితః మే తవ సన్నిధానాత్ । విభావసోః కిం ను సమీపగస్య శీతం తమః భీః ప్రభవన్తి అజ ఆద్య ॥ 11–29–37). దయతో విజ్ఞానాన్ని ఈ భృత్యునకు ప్రసాదించావు. నీ పాదములను విడిచిన నాకు ఇంక ఎక్కడ ఆశ్రయం లేదు (ప్రత్యర్పితః మే భవతా అనుకంపినా భృత్యాయ విజ్ఞానమయః ప్రదీపః । హిత్వా కృతజ్ఞః తవ పాదమూలం కః అన్యం సమీయాత్ శరణం త్వదీయమ్ ॥ 11–29–38). నీ ఈ ఉపకారమును మఱచి నీ పాదశరణములను విడిచి యితరులను ఏల ఆశ్రయించగలను? బుద్ధి గలవాడు నీ పాదములను తప్ప దేన్ని ఆరాధిస్తాడు. యదుకులంలో జన్మించి స్నేహపాశముతో దాశార్హ, వృష్ణి, అంధక, సాత్వత వంశములను బంధించావు. ఇప్పుడు ఆత్మతత్త్వజ్ఞానమనే ఖడ్గముతో నాకు పట్టిన మాయను తొలగించావు. ఇప్పుడు నీవు వెళ్ళిపోతున్నావు కాబట్టి ఆత్మతత్త్వ జ్ఞానము ఉపదేశించి "అంతటా నన్ను చూడు" "నేను నీకు దూరములేను" అని నిరూపించావు (వృక్ణః చ మే సుదృఢః స్నేహపాశః దాశార్హ వృష్ణి అన్ధక సాత్వతేషు। ప్రసారితః సృష్టి వివృద్ధయే త్వయా స్వమాయయా హి ఆత్మ సుబోధహేతినా ॥ 11–28–39). మహా యోగీశ్వరా! నిన్ను శరణు పొందాను. నమస్కరిస్తున్నాను. నీ చరణ కమలముల యందు అనన్య భక్తి కలుగునట్లుగా నన్ను శాసింపుము (నమోఅస్తు తే మహాయోగిన్ ప్రపన్నం అనుశాధి మామ్ । యథా త్వత్ చరణాంభోజే రతిః స్యాత్ అనపాయినీ ॥ 11–29–40).

ఉద్ధవుని తక్షణ కర్తవ్యము ఏమిటో కృష్ణస్వామి తెలుపుట

ఉద్ధవా! బదరికాశ్రమము వెళ్ళు. అక్కడ నా పాదతీర్థములో (అలకనంద మరియు గంగ, 11–29–42) స్నానఆచమనాదుల ద్వారా పవిత్రుడవై ద్వంద్వములను సహిస్తూ (సుఖదుఃఖాలు, శీతోష్ణాలు), జితేంద్రియుడవు, సుశీలుడవు, శాంతుడవు, జ్ఞాన విజ్ఞాన యుక్తుడవు కమ్ము (తితిక్షుః ద్వంద్వ మాత్రాణాం సుశీలః సంయత ఇంద్రియః । శాంతః సమాహిత ధియా జ్ఞాన విజ్ఞాన సంయుతః ॥ 11–29–43). నేను తెల్పిన భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యాదులను నెమరు వేసుకుంటూ (అనుశీలనము), మనస్సులో నన్ను ఉంచుకొని, నా గురించి మాట్లాడు, ధర్మాచరణచేయి. దాని వలన త్రిగుణాత్మకములైన (దేవ తిర్యక్ మనుష్య యోనులను) మూడు ప్రకృతి గుణగతులను దాటి నన్నే పొందుతావు (మత్తః అనుశిక్షితం యత్ తే వివిక్తం అనుభావయన్ ।

మయ్యావేశిత వాక్ చిత్తో మత్ ధర్మనిరతో భవ । అతివ్రజ్య గతీః తిస్రో మాం ఏష్యసి తతః పరమ్ ॥ 11-29-44) అని స్వామి ఆదేశించాడు.

ఉద్ధవుని కృష్ణవిరహ పరిస్థితిని శ్రీ శుకమహర్షి తెలుపుట: ఉద్ధవుడు బదరిక వనమునకు ఏగుట: శ్రీ శుక ఉవాచ-

ఎవరి వల్ల సంసార క్లేశము నశింపజేయుబడునో అట్టి మేధస్సు గల ఆ శ్రీ కృష్ణభగవానునిచే ఆజ్ఞాపింపబడిన వాడైన ఉద్ధవుడు శ్రీ కృష్ణునకు ప్రదక్షిణము చేసి, ఆయన చరణములపై శిరస్సును ఉంచి బాష్పబిందువులచే శ్రీకృష్ణచరణములను అభిషేకించినవాడై, ఎడబాటును భరించలేనివాడై శిరస్సుతో మాటిమాటికి పాదాభివందనము చేయుచూ ద్వంద్వములకు అతీతుడైన ఉద్ధవుడు బహు కష్టముతో బదరిక వనమునకు బయలుదేరాడు (*శ్రీ శుకః ఉవాచ - సః ఏవం ఉక్తః హరిమేధసా ఉద్ధవః ప్రదక్షిణం తం పరిసృత్య పాదయోః । శిరః నిధాయ అశ్రుకలాభిః ఆర్ద్ర ధీః న్యషించత్ అద్వంద్వ పరః అపి అపక్రమే ॥* 11-29-45), (*సుదుస్త్యజ స్నేహ వియోగ కాతరః న శక్నువన్ తం పరిహాతుం ఆతురః । కృచ్ఛ్రం యయౌ మూర్ధని భర్తృపాదుకే బిభ్రన్ నమస్కృత్య యయౌ పునః పునః ॥* 11-29-46).

ఆ తర్వాత ఉద్ధవుడు జగత్తుకు ఏకైక బంధువు అగు శ్రీకృష్ణుడు ఉపదేశించిన రీతిని, మహాభాగవతుడైన ఉద్ధవుడు హృదయమున స్వామిని నిలుపుకొని భాగవతధర్మాలను అనుసరించి హరిపదమును చేరుకున్నాడు (*తతః తం అన్తః హృది సన్నివేశ్య గతో మహాభాగవతో విశాలామ్ । యథా ఉపదిష్టాం జగత్ ఏక బంధునా తపః సమాస్థాయ హరేః అగాత్ గతిమ్ ॥* 11-29-47).

యోగేశ్వరుడైన శ్రీ కృష్ణ భగవానుడి ఈ ఆనంద సముద్రము (శ్రీ కృష్ణ-ఉద్ధవ సంవాదము), జ్ఞానామృతము, మహాభాగవతుడైన ఉద్ధవునకు ఉపదేశించిన ఈ జ్ఞానామృతాన్ని ఎవరైతే శ్రద్ధతో కొద్దిగా సేవించినా వారు ముక్తులవుతారు మరియు వారితో కలసి ఉన్నవారు కూడా సంసారబంధము నుండి విముక్తులవుతారు (*య ఏతత్ ఆనంద సముద్ర సంభృతం జ్ఞానామృతం భాగవతాయ భాషితమ్ । కృష్ణేన యోగేశ్వర సేవితాంఘ్రిణా సత్ శ్రద్ధయా ఆసేవ్య జగత్ విముచ్యతే ॥* 11-29-48). ఇది వేదసారం తుమ్మెద పూవుల నుండి తేనె తీసినట్టుగా సర్వ వేదముల సారమై ఉన్నది. సంసారభయం నుండి విముక్తులు కావాలనుకునే వారికి జ్ఞాన విజ్ఞాన శ్రేష్ఠమైన భక్తిరసామృతము. దీనిని అందించిన జగత్కారకుడు, ఆద్యుడు, పరమపురుషుడు, సముద్రము నుండి అమృతమును వెలికితీసి, మోహినీ రూపముతో అసురులను వంచించి, తనను సేవించు దేవతలకు పంచిపెట్టిన కృష్ణుడను నామధేయము గల అఖిలాండకోటిబ్రహ్మాండ నాయకుడైన ఆ శ్రీకృష్ణునికి నమస్కరిస్తూ ఆయన సాంగత్యం పొందాలని కోరుకుంటున్నాను (*భవభయమ్ అపహంతుం జ్ఞాన విజ్ఞానసారం, నిగమకృత్ ఉపజహ్రే భృంగవత్ వేదసారమ్ । అమృతం ఉదధితః చ అపాయయత్ భృత్యవర్గాన్, పురుషం ఋషభం ఆద్యం కృష్ణసంజ్ఞం నతః అస్మి* 11-29-49).

శ్రీ కృష్ణ ఉద్ధవ సంవాదము సమాప్తి

యదుకుల సంహారము

పరీక్షిన్మహారాజు శ్రీ శుకుని ఇలా అడిగాడు – మహాభాగవత ఉద్ధవుడు వన సంచారి అయిన తర్వాత ద్వారకలో ప్రియులకు సర్వనేత్ర ఆకర్షకుడు (*ప్రేయసీం సర్వనేత్రాణాం*) అయిన స్వామి యాదవశ్రేష్ఠుడు యదుకుల వినాశమును బ్రాహ్మణుల శాపంగా గుర్తించి తన సచ్చిదానంద శరీరమును త్యజించాడా? లేదా? తెల్పగలరు. స్వామి ఎంత అందగాడంటే –

గోప స్త్రీలు ఏ శ్రీకృష్ణస్వామి యొక్క సౌందర్యము నందు తమ నేత్రముల ద్వారా ఆసక్తులై వానిని మరలించుటకు సమర్థురాండ్రు కాకపోవుచుండిరో, ఏ సౌందర్యము కర్ణరంధ్రముల ద్వారా సాధువుల హృదయములలోనికి ప్రవేశించి, దానియందు లగ్నమై దాని నుండి నిర్గమించలేదో, ఏ సౌందర్యము మహాభక్తకవుల వాక్కులకు ఉల్లాసమును విశేషముగ జగత్తునకు అధిక గౌరవమును గలుగజేయుచుండెనో, అర్జునుని రథమునందున్న ఏ శ్రీకృష్ణస్వామి యొక్క రూపమును దర్శించి యుద్ధమున మరణించిన పురుషులు ఆయన సారూప్యమును పొందిరో, అట్టిది శ్రీ కృష్ణ స్వరూపము, (స్వామి ఆకర్షణ, సౌందర్యరూపము) (*ప్రత్యాక్రష్టుం నయనం అబలాః యత్ర లగ్నం న శేకుః, కర్ణ అవిష్టం న సరతి తతః యత్ సతాం ఆత్మ లగ్నమ్ । యత్ శ్రీః వాచాం జనయతి రతిం కిం ను మానం కవీనాం, దృష్ట్వా జిష్ణోః (జయశీలుడు, అపరాజితుడు, అధితుడు) యుధి రథగతం యత్ చ తత్ సామ్యం ఈయుః ॥* 11–30–3) – అని మరొక్కసారి శ్రీ శుకులవారు వినేట్లు రాజు పరీక్షిత్తు స్మరించుకున్నాడు.

బ్రాహ్మణశాపం వల్ల అంతటా వివిధములైన ఉత్పాతములు, అశుభములు కలుగుట చూసిన శ్రీకృష్ణస్వామి, ద్వారక నీటిలో మునుగుతుందని, కావున స్త్రీలు, బాలురు, వృద్ధులు శంఖోద్ధారమునకు వెళ్ళమని బోధ చేశాడు. మనము సరస్వతీ నది పశ్చిమమున గల ప్రభాస క్షేత్రమునకు వెళ్ళి దేవతా బ్రాహ్మణ ఆరాధన చేద్దామని స్వామి తెల్పాడు. బ్రాహ్మణులు మనకొరకై శాంతికర్మల నొనర్చుచుండగా మనము గోవులు, భూములు, స్వర్ణము, వస్త్రములు, ఏనుగులు, అశ్వములు, రథములు, గృహములు మున్నగువాటి దానము ద్వారా మహాత్ములగు ఆ బ్రాహ్మణులను ఆరాధింతుము (*బ్రాహ్మణాన్ తు మహాభాగాన్ కృత స్వస్తి అయనాః వయమ్ । గో భూ హిరణ్య వాసోభిః గజ అశ్వ రథ వేశ్మభిః ॥* 11–30–8). ఇదియే విఘ్ననాశనమునకు, శుభసాధనమునకు ఉపాయము. ముఖ్యముగా, దేవ బ్రాహ్మణ గోపూజలు చేయడం వల్ల దేవలోకమున జన్మించుటకు ఇవి కారణమగును (*విధిః ఏషః హి అరిష్ట ఘ్నః మంగళ అయనం ఉత్తమమ్ । దేవ ద్విజ గవాం పూజా భూతేషు పరమః భవః ॥* 11–30–9). అలాగే నౌకలలో ద్వారకను వీడి రథములపై ప్రభాసక్షేత్రమునకు చేరారు.

స్వామి చెప్పినట్లుగా పూజలు, దానములు చేశారు. ఆ కార్యక్రమానంతరము మతిభ్రష్టులై మైరేయకమను మద్యమును ఎక్కువగా త్రాగి, గర్వితచిత్తులై అస్త్రములతో యుద్ధము చేసుకున్నారు. తరువాత కృష్ణమాయామోహితులు, మహాపాన ప్రమత్తులు, గర్వితచిత్తులు యగు యాదవవీరులలో పరస్పరము

యుద్ధము జరిగింది. పిమ్మట ఆతతాయులగు (తాగితే ఆతతాయులవుతారు) యాదవవీరులు క్రోధావిష్టులై ప్రభాస సాగరతటమున ధనుస్సు, అసి, భల్లము, గద, తోమరము, ఋష్టి (ఈటె) మున్నగు అస్త్రముల ద్వారా పరస్పరము యుద్ధము చేసుకొనసాగిరి. అడవియేనుగులు దంతముల ద్వారా పరస్పరము కొట్టుకొనుటకు సిద్ధపడునట్లు దుర్మదులగు యాదవవీరులు గూడ చంచలములైన పతాకములతో గూడిన రథములపైన, ఏనుగులపైన, గాడిదలపైన, ఒంటెలపైన, గోవులపైన, మహిషములపైన, నరులపైన, అశ్వతరముల (కంచరగాడిదల) పైన ఎక్కి పరస్పరము కలిసి బాణములతో చంపుకొనసాగిరి. ప్రద్యుమ్నుడు సాంబుడు, అక్రూరుడు భోజుడు, అనిరుద్ధుడు సాత్యకి, సుభద్రుడు సంగ్రామజిత్తు, కృష్ణానుజుడైన గదుడు కృష్ణ నందనుడైన గదుడు, సుమిత్రుడు సురథుడు - వీరు ఒకరిపైనొకరు విద్వేషమును పూని దారుణముగ యుద్ధార్థమై కలిసి కొట్లాడిరి. వీరేకాక నిశఠోల్ముకాదులు, సహస్రజిత్తు, శతజిత్తు, భానువు మున్నగు యాదవ వీరులు గూడ మదాంధతచే ఒకరినొకరు శౌర్యముతో కొట్టుకొనజొచ్చిరి. దాశార్హులు, వృష్ణ్యంధకులు, భోజులు, సాత్వతులు, మధువులు, అర్బుదులు, శూరసేనులు, విసర్జనులు, కుకురులు, కుంతివంశజాతులు- ఈ వంశములలో పుట్టిన వీరులు పూర్తిగా బంధుత్వమును వదలి పరస్పరము వినాశము చేసికొనసాగిరి. పుత్రులు తండ్రులతోను, సోదరులు సోదరులతోను, మేనమామలు మేనల్లుండ్రలతోను, మాతామహులు దౌహిత్రులతోను, సోదరుల పుత్రులు పినతండ్రులతోను, మేనల్లుండ్రు మేనమామలతోను, మిత్రులు మిత్రులతోను, సుహృదులు సుహృదులతోను యుద్ధము చేసుకొనిరి. మూర్ఖులైన జ్ఞాతులు జ్ఞాతులను సంహరింపసాగిరి. పిమ్మట బాణములన్నియు పూర్తియయ్యెను. ధనుస్సులు విరిగిపోయెను. శస్త్రములు క్షయమయ్యెను. అప్పుడు వారు పిడికిళ్ళ ద్వారా "ఏరక" మను దీర్ఘతృణదండములను (తుంగగడ్డిని) తీసికొనసాగిరి (11-30-13 నుండి 20). ముఖ్యముగా ప్రద్యుమ్నుడు, సాంబుడు, అక్రూరుడు మొదలగువారు బాణములు అయిపోయిన తర్వాత తుంగ గడ్డిని తీసికొని కృష్ణుడు వద్దన్నా వినక కొట్టుకొనసాగిరి (21). కృష్ణ బలరాములు వద్దని వారిస్తే వారిని కూడా ఎదుర్కొన్నారు. రాజా! మోహితులైన ఆతతాయిలు బలదేవుని గూడ శత్రువుగా భావించి ఆయనను సంహరించుటకు కృతసంకల్పులై ఆయనవైపు పరుగులుతీసినారు (22). కురునందనా! పిమ్మట రామకృష్ణులు గూడ క్రుద్ధులై ఏరకాముష్టిమయమైన పరిఘుల నెత్తిపట్టుకొని యుద్ధరంగమున సంచరించుచు శత్రువులను సంహరింపసాగిరి (23). ఆ తుంగ గడ్డి వజ్రము వలె దృఢముగా మారినది. సర్వనాశనము చెందారు. వెదురు నుండి పుట్టిన అగ్ని సమస్తవనమున దగ్ధము చేయునట్లు కృష్ణమాయావృత చిత్తులు, బ్రహ్మశాపోపగ్రస్తులునగు యాదవుల స్పర్ధ వలన పుట్టిన క్రోధము గూడ వారి వంశక్షయమునకు సాధనమయ్యెను (*బ్రహ్మశాప ఉపసృష్టానాం కృష్ణమాయా ఆవృత ఆత్మనామ్ । స్పర్ధా క్రోధః క్షయం నిన్యే వైణవః అగ్నిః యథా వనమ్ ॥* 24). ఇట్లు తన వంశమంతయు నశించగా మిగిలియున్న శ్రీకృష్ణుడు అప్పుడు పృథివి యొక్క భారము తొలగిపోయెనని తలచెను (ఏవం *నష్టేషు సర్వేషు కులేషు స్వేషు కేశవః । అవతారితః భువః భారః ఇతి మేనే అవశేషితః ॥* 25). బలరాముడు తన యోగబలం ద్వారా సముద్రపు ఒడ్డున మానవలోకాన్ని పరిత్యజించాడు (*రామః సముద్ర వేలాయాం యోగం ఆస్థాయ పౌరుషమ్ । తత్యాజ లోకం మానుష్యం సంయోజ్య ఆత్మానం ఆత్మని ॥* 26).

శ్రీ కృష్ణుడు చతుర్భుజ రూపములో తన ఆయుధములను ధరించి అశ్వత్థ వృక్ష మూలములో కూర్చున్నాడు (*రామనిర్యాణం ఆలోక్య భగవాన్ దేవకీసుతః । నిషసాద ధరా ఉపస్థే తుష్ణీం ఆసాద్య పిప్పలమ్ ॥* 27). అప్పుడు స్వామి దేదీప్యమానంగా పొగలేని అగ్నివలె, చల్లని తేజస్సుతో వెలిగిపోతున్నాడు. స్వామి ఇలా ఉన్నాడు- *బిభ్రత్ చతుఃభుజం రూపం భ్రాజిష్ణు ప్రభయా స్వయా । దిశః వితిమిరాః కుర్వన్ విధూమః ఇవ పావకః ॥* 28, *శ్రీవత్స అంకం ఘనశ్యామం తప్త హాటక వర్చసమ్ । కౌశేయ అమ్బర యుగ్మేన పరివీతం సుమంగళమ్ ॥* 29, *సున్దర స్మిత వక్త్ర అబ్జం నీల కున్తల మండితమ్ । పుండరీక అభిరామ అక్షం స్ఫురత్ మకర కుండలమ్ ॥* 30, *కటిసూత్ర బ్రహ్మసూత్ర కిరీట కటక అంగదైః । హార నూపుర ముద్రాభిః కౌస్తుభేన విరాజితమ్ ॥* 31, *వనమాలా పరీత అఙ్గం మూర్తి మద్భిః నిజ ఆయుధైః । కృత్వా ఉరౌ దక్షిణే పాదం ఆసీనం పంకజ అరుణమ్ ॥* 32.

ఎడమ కాలును కుడి తొడపై పెట్టిన ఆపాదాన్ని "జర" అను బోయవాడు చూసి అది మృగమని తలచి పదునైన ముసలపు ముక్కను బాణమునకు పెట్టి వదిలాడు (33). తప్పు తెలుసుకొని భీతుడై స్వామి కాళ్ళమీద పడ్డాడు (*చతుః భుజం తం పురుషం దృష్ట్వా సః కృత కిల్బిషః । భీతః పపాత శిరసా పాదయోః అసురద్విషః ॥* 34). జరిగిన తప్పుకు క్షమించమని బోయవాడు ఏడ్చాడు (వాలిని చెట్టు చాటు నుండి రాముడు బాణముతో చంపాడు కదా!), ఆ బోయవాడు ఇలా స్తోత్రం చేసాడు-

అనఘా! ఉత్తమశ్లోకుడా! మధుసూదనుడా! నేను మిగుల పాపిని, ఇప్పుడు అజ్ఞానము వలన ఈ మహాపాపకార్యము చేసితిని. అందువలన నీవు నా అపరాధమును క్షమింపుము (*అజానతా కృతం ఇదం పాపేన మధుసూదన । క్షన్తుం అర్హసి పాపస్య ఉత్తమఃశ్లోక మే ప్రభో ॥* 11-30-35). (మధుసూదన అనగా గౌణనామముగా వర్ణింపబడిన మధు అను రాక్షసుని చంపినవాడవుతాడు. వేదాంతపరంగా ఆలోచిస్తే మనకు మిక్కిలి ప్రియమైనది - మధువు - ఏమంటే ఎవ్వరి శరీరము వారికే అతిప్రియమైనది. ఈ అతిప్రియమైన శరీరములను నశింపచేసి దివ్యమైన ఆత్మను తనలోకమునకు చేర్చు శక్తిగలవాడు ఆ మధుసూదనుడు).

విష్ణుదేవా! ప్రభూ! జ్ఞానులు నీవు అజ్ఞానమనే అంధకారనాశకుడవని నిన్ను అనుక్షణము స్మరించుచూ వర్ణించుచుందురు. అట్టి నీకు నేను ఇట్టి అపరాధమును చేసితిని (*యస్యానుస్మరణం నృణామ్ అజ్ఞాన ధ్వాన్త నాశనమ్ । వదన్తి తస్య తే విష్ణో మయా అసాధు కృతం ప్రభో* ॥ 11-30-36).

నేను పాపాత్ముడను, వేటగాడిని, ఇలాంటి అపకారము ఏ సాధువుకు చేయకుండా ఉండటానికి నన్ను వెంటనే చంపగలవు (*తత్ మా ఆశు జహి వైకుంఠ పాప్మానం మృగలుబ్ధకమ్ । యథా పునః అహం తు ఏవం న కుర్యాం సత్ అతిక్రమమ్* 11-30-37). బ్రహ్మరుద్రాది దేవతలే మాయలో ఉండి

నీయోగీశ్వర లీలను ఎరుగలేరు. నాలాంటి పాపాత్మునికి ఏం తెలుస్తుంది స్వామి అని ఏడ్వసాగాడు (*యస్య ఆత్మయోగ రచితం న విదుః విరించో రుద్రాదయో అస్య తనయాః పతయో గిరాం యే । యత్ మాయయా పిహిత దృష్టయ ఏతత్ అంజః కిం తస్య తే వయం అసత్ గతయోః గృణీమః ॥* 11-30-38). ఇలా వ్యాధుడు శ్రీ కృష్ణుడి పాదములపై పడి ఏడ్వసాగాడు.

శ్రీభగవానువాచ

ఓ వేటగాడా! భయపడకు, నా కోరిక నెరవేర్చావు. విమానం తెప్పించా ఇదిఎక్కి పుణ్యలోకాలకు వెళ్లు అని ఆదేశించాడు (*మా భైః జరే త్వం ఉత్తిష్ఠ కామ ఏష కృతో హి మే । యాహి త్వం మత్ అనుజ్ఞాతః స్వర్గం సుకృతినాం పదమ్ ॥* 11-30-39), ఇచ్ఛానుసారము దివ్యశరీరము తీసుకునే శ్రీకృష్ణ భగవానునిచే ఆదేశింపబడినవాడై ముమ్మారు ఆయనకు ప్రదక్షిణ నమస్కారములు చేసి జరావ్యాధుడు విమానము నధిరోహించి స్వర్గమునకు వెడలెను (*ఇతి ఆదిష్టో భగవతా కృష్ణేన - ఇచ్ఛా శరీరిణా । త్రిః పరిక్రమ్య తం నత్వా విమానేన దివం యయౌ ॥* 11-30-40).

అప్పుడు దారుకుడు శ్రీకృష్ణుని వెదుకుతూ తులసీ గంధముతో గల వాయువును పీల్చి, స్వామిని గుర్తించి అభిముఖముగా వెళ్ళాడు. రథముతో అచ్చటకు చేరుకున్నాడు (*దారుకః కృష్ణ పదవీం అన్విచ్ఛన్ అధిగమ్య తాం । వాయుం తులసికా ఆమోదం ఆఘ్రాయా అభిముఖం యయౌ ॥* 11-30-41). పిమ్మట అశ్వత్థవృక్ష మూలమున ఉన్నవాడు, తీక్ష్ణములైన కాంతులు గలిగిన ఆయుధములచే పరివృత్తుడై యున్నవాడు అయిన శ్రీకృష్ణ భగవానుని దర్శించి దారుకుడు అనురాగభావముతో అశ్రు భరిత లోచనములతో, తాను రథమునుండి దిగి ఆయన పాదములపై బడ్డాడు. అచట విలపించాడు. నీవులేకపోతే చంద్రుడులేని రాత్రి వంటిది, దిక్కులు తెలువవు. అంధకారములో ఉన్నాను, నాకు శాంతి లేదు, నీచరణాలు వదలి ఉండలేను అని ఏడ్చాడు (*అపశ్యతః త్వత్ చరణాంబుజం ప్రభో దృష్టిః ప్రణష్టా తమసి ప్రవిష్టా । దిశో న జానే న లభే చ శాన్తిం యథా నిశాయాం ఉడుపే ప్రణష్టే* 11-30-43). దారుకుడు తెచ్చిన రథము, అశ్వము దారుకుని యెదుటనే ఆకాశానికి ఎగిరిపోయాయి. వైష్ణవాస్త్రములు ఆ రథాన్ని అనుసరించాయి. ఇదంతా దారుకుడు చూచి ఆశ్చర్యచకితుడైనాడు (*ఇతి బ్రువతి సూతే వై రథో గరుడలాంఛనః । ఖం ఉత్పపాత రాజేంద్ర స అశ్వధ్వజః ఉదీక్షతః ॥* 11-30-44, *తం అన్వగచ్ఛన్ దివ్యాని విష్ణుప్రహరణాని చ । తేన అతి విస్మిత ఆత్మానం సూతం ఆహ జనార్దనః ॥* 11-30-45). కృష్ణుడు దారుకుని ద్వారకకు వెళ్ళి అక్కడ ఉన్న బంధువులకు నా తల్లి దండ్రులకు, జరిగినదంతా తెలియజేసి, అర్జునునిచే రక్షితులై ఇంద్రప్రస్థమునకు వెళ్ళమని, ద్వారకను సముద్రములో ముంచి వేస్తుందని తెలియజేసాడు. దారుకా! విజ్ఞానముతో ఇదంతా గ్రహించినవాడవై, ఉదాసీనుడువై ధర్మస్థాపనకు ఇదంతా నా మాయశక్తి విరచితము అని గ్రహించి నా భక్తియుత ధర్మాన్ని ఆచరించు, ఇక వెళ్లు అని స్వామి తెలియజేసాడు (*త్వం తు మత్ ధర్మం ఆస్థాయ*

జ్ఞాననిష్ఠః ఉపేక్షకః । మత్ మాయా రచితాం ఏతాం విజ్ఞాయ ఉపశమం వ్రజ ॥ 11-30-49). పిమ్మట దారుకుడు శ్రీకృష్ణునకు ప్రదక్షిణము చేసి, పాదములను శిరస్సుపై మాటిమాటికి ఉంచి నమస్కరించి, దుఃఖ చిత్తముతో ద్వారకకు వెళ్ళాడు (*ఇతి ఉక్తః తం పరిక్రమ్య నమస్కృత్య పునః పునః । తత్ పాదౌ శీర్ష్ణి ఉపాధాయ దుర్మనాః ప్రయయౌ పురీమ్ ॥* 11-30-50).

శ్రీకృష్ణ నిర్యాణము-ప్రయాణలీల-శ్రీకృష్ణుడు స్వధామమునకు వెళ్ళుట - గోలోక ప్రవేశము

శ్రీశుక ఉవాచ

పిమ్మట బ్రహ్మ, శివపార్వతులు, ఇంద్రాదులు, మునులు, ప్రజాపతులు, మొదలగువారు మరియు పితర సిద్ధ గంధర్వ విద్యాధర చారణ యక్ష రాక్షస, కిన్నర అప్సరసలు బ్రాహ్మణాదులు భగవానుని ప్రయాణలీలను చూచుట, స్వామిని దర్శించుట, కీర్తించుటకై శ్రీకృష్ణుడి దగ్గరకు చేరుకున్నారు (*ద్రష్టుకామా భగవతో నిర్యాణం పరమోత్సుకాః । గాయన్తః చ గృణన్తః చ శౌరే ః కర్మాణి జన్మ చ* (11-31-3). పలు విమానములో వచ్చి పుష్పవృష్టిని కురిపించారు ఎంతో భక్తితో. స్వామి ఆత్మతో ఆత్మలో తన చిత్తమును నిలిపాడు (*సంయోజ్య ఆత్మని చ ఆత్మానం పద్మనేత్రే న్యమీలయత్ ॥* 11-31-5). తన యోగధారణచే తన విగ్రహమును దగ్ధము చేయక తన ధామమునకు వెళ్ళాడు (*లోక అభిరామం స్వతనుం ధారణా ధ్యాన మంగళం । యోగధారణయా ఆగ్నేయ్యా అదగ్ధ్వా ధామ ఆవిశత్ స్వకమ్ ॥* 11-31-6). ఆకాశమున దుందుభులు మ్రోగాయి. సత్యము, ధర్మము, ధృతి, కీర్తి, శ్రీ- ఇవి అన్నియు శ్రీకృష్ణుడితో పాటుగా వెళ్ళాయి (*సత్యం ధర్మో ధృతిర్ భూమేః కీర్తిః శ్రీ చ అనుతం యయుః* 11-31-7). శ్రీకృష్ణుడు అదృశ్యం కావడం అందరిని ఆశ్చర్యపరిచింది ఎలా అంటే ఆకాశములోని మెఱుపు గమనము తెలియని విధంగా- ఆకాశమున మేఘమండలమును వదలి అంతర్ధానముచెందు మెఱపు యొక్క గమనమును మనుష్యుడు కనుగొనలేనట్లు తన లోకమునకు వెడలు శ్రీకృష్ణుని గమనమును దేవతలు గూడ కనుగొనలేకపోయిరి (*సౌదామిన్యా యథా ఆకాశే యాన్త్యా హిత్వా అభ్ర మండలమ్ । గతిః న లక్ష్యతే మర్త్యైః తథా కృష్ణస్య దైవతైః ॥* 11-31-9), బ్రహ్మరుద్రాదులు శ్రీకృష్ణుని యోగప్రభావమును దర్శించి విస్మితులై అట్టి యోగగతిని ప్రశంసించుచు తమతమ లోకములకు వెడలిరి (*బ్రహ్మరుద్ర ఆదయః తే తు దృష్ట్వా యోగగతిం హరేః । విస్మితాః తాం ప్రశంసన్తః స్వం స్వం లోకం యయుః తదా ॥* 11-31-10).

ఓ పరీక్షిత్తు! శ్రీకృష్ణ స్వామి యోగగతి ఎవ్వరికీ తెలియదు (10). ఇది ఆయన లీల. రాజా! దేహధారులమగు మనలాగే మనకు అర్థమయ్యేవిధంగా జన్మకర్మాదులను ఆచరించి అంతర్ధానం చెందాడు. ఈ కృష్ణలీలలను మనకర్థము చేయించడానికి నటుని వలె ప్రవర్తించాడు. అంతే తప్ప ఆయనకు జన్మకర్మాదులు లేవు. మాయానటన సూత్రధారి కదా! ఈ విశ్వమును సృజించిన పిమ్మట అతడు దానియందు ప్రవేశించి ధర్మస్థాపనకై కొంతకాలం దానియందు విహరించి, తుదకు దానిని తనయందు లయింపజేయును. ఇదంతా

స్వామి దివ్యమహిమగా గుర్తించుము (*రాజన్ పరస్య తనుభృత్ జనన అప్యయ ఈహాః మాయా విడంబనం ఆవేహి యథా నటస్య । సృష్ట్వా ఆత్మనా ఇదం అనువిశ్య విహృత్య చ అన్తే సంహృత్య చ ఆత్మమహిమా ఉపరతః సః ఆస్తే ॥* 11-31-11). బ్రహ్మాస్త్రముతో దగ్ధమౌతున్న నిన్ను గర్భం నుంచి రక్షించాడు. తనపై బాణము వేసిన వేటగాణ్ణి కూడా సశరీరముతో ఊర్ధ్వలోకానికి పంపాడు. అలాగే అశేష శక్తిశాలి స్వామి కూడా తన శరీరాన్ని ఇక్కడ ఉంచక శరీరముతో పాటు వెళ్ళాడు. స్వామి ఎంత శక్తిమంతుడో చూశావు కదా! ఇది మానవులకు సాధ్యము కాదు కదా! (*మర్త్యేన యః గురుసుతం యమలోకనీతం త్వాం చ అనయత్ శరణదః పరమ అస్త్ర దగ్ధమ్ । జిగ్యే అన్తక అన్తకం అపి ఈశం అసౌ అనీశః కిం స్వ అవనే స్వః అనయత్ మృగయుం స దేహమ్ ॥* 11-31-12). అశేష శక్తి సంపన్నుడైన స్వామి ఏ కోరికలు లేనివాడై జీవుల సృష్టి బాగోగులను చూచుచు, ఈ మర్త్యలోకము అశాశ్వతమని చక్కని తన లోకమునకు రమ్మని జీవులను ఆకర్షించుటకే తన దేహముతో సహా వెళ్ళాడు. కావున మర్త్యలోకమున ఊగిసలాడుట, ఇదే ఉత్తమమైనదని భ్రమించుట, అనుభవించుటకై నిత్యము వేళాపొద్దులు మఱచి ధనార్జనకై ప్రయత్నము చేయుట ఏమి ప్రయోజనము? అని శ్రీశుకుడు పరీక్షిత్తునకు మరొక్కసారి హెచ్చరిస్తున్నాడు (*తథా అపి అశేష స్థితి సమ్భవ అప్యయేషు అనన్య హేతుః యత్ అశేష శక్తి ధృత్ । న ఐచ్ఛత్ ప్రణేతుం వపుః అత్ర శేషితం మర్త్యేన కిం స్వస్థ గతిం ప్రదర్శయన్ ॥* 11-31-13). కావున శ్రీ కృష్ణుడు తన ఉన్నత లోకమును పొందిన విధానమును నిద్రనుండి లేచి ఎవరైతే ఉదయమున గుర్తు చేసుకొంటారో అట్టివారు మరియు శ్రీకృష్ణుని కీర్తించువారలు అదే పరమగతిని జీవితాంతమున పొందుతారు (*యః ఏతాం ప్రాతః ఉత్థాయ కృష్ణస్య పదవీం పరామ్ । ప్రయతః కీర్తయేత్ భక్త్యా తాం ఏవ ఆప్నోతి అనుత్తమామ్॥* 11-31-14). దారుకుడు ద్వారక చేరి వసుదేవ ఉగ్రసేనుల పాదములపై పడి కన్నీటితో వాటిని తడుపుతూ శ్రీకృష్ణుని కోల్పోయామని శోకించాడు. జనులు కృష్ణ విరహ విహ్వలురై తమ జ్ఞాతులు పడియున్న యుద్ధ ప్రదేశమునకు ఏడ్చుచూ వెళ్ళారు. దారుకుడి ద్వారా విషయము తెలుసుకొన్న దేవకీ, రోహిణి వసుదేవాదులు, శ్రీకృష్ణపత్నులు మొదలగు వారు కూడా ప్రాణాలను వదిలారు (18,19). రుక్మిణీ మొదలగు శ్రీ కృష్ణ పత్నులు అగ్నిలో ప్రవేశించారు (20). శ్రీహరి కోడండ్రు ప్రద్యుమ్నాది తమ తమ భర్తల చితులలో ప్రవేశించిరి. అర్జునుడు విరహ కాతరుడైనాడు. పిమ్మట కృష్ణగీతను (Bhagvat Gita) గుర్తు తెచ్చుకొని తనకుతాను ఓదార్చుకున్నాడు (*అర్జునః ప్రేయసః సఖ్యుః కృష్ణస్య విరహ ఆతురః । ఆత్మానం సాన్త్వయాం ఆస కృష్ణగీతైః సత్ ఉక్తిభిః ॥* 11-31-21). అందరికి శాస్త్రోక్తంగా అంత్యక్రియలు చేశాడు అర్జునుడు. శ్రీహరి వదలిన ద్వారకలో స్వామి నివసించిన నివాసస్థానము తప్ప మిగిలిన ప్రదేశం అంతా సముద్రము ముంచివేసింది (*ద్వారకాం హరిణా త్యక్తాం సముద్రః అప్లావయత్ క్షణాత్ । వర్జయిత్వా మహారాజ శ్రీమత్ భగవత్ ఆలయమ్ ॥* 11-31-23). ఆస్థానము సర్వమంగళ మంగళమ్, దర్శించిన పుణ్యము.

స్వామి మనకు సన్నిహితుడై ఉన్నాడు. భగవాన్ మధుసూదనుడిని కీర్తించడం, స్వామి చెప్పిన అడుగు జాడలలో నడవడంవల్ల అది అశేష అశుభములను పోగొడుతుంది. సర్వమంగళములకు పరమైన మంగళము చేకూరుస్తుంది *(నిత్యం సన్నిహితః తత్ర భగవాన్ మధుసూదనః । స్మృత్యా అశేష అశుభహరం సర్వమంగళ మంగళమ్ ॥* 11-31-24).

యదువంశములో మిగిలిన స్త్రీ బాలవృద్ధులను అర్జునుడు ఇంద్రప్రస్థమునకు తీసుకువెళ్ళాడు. అనిరుద్ధ పుత్రుడైన వజ్రుని వాని రాజ్యమునకు పట్టాభిషేకము చేసాడు (11-31-25). రాజా! పరీక్షిత్తు! శ్రీకృష్ణుడు తన లోకమునకు వెళ్ళిన తర్వాత నిన్ను నీ పితామహులైన అర్జునాదులు రాజసింహాసనమున నిలిపి వారు మహాప్రస్థానము (మహాపథము) పొందారు కదా!(26).

ఈ శ్రీ కృష్ణ జన్మ వృత్తాంతము విని కీర్తించిన వారు సర్వ పాపముల నుండి విముక్తులవుతారు. ఇది మంగళకరము. కృష్ణ భక్తి కలుగుతుంది. పరమహంసలై వారు మోక్షమార్గము పొందుతారు (*య ఏతత్ దేవదేవస్య విష్ణోః కర్మాణి జన్మ చ । కీర్తయేత్ శ్రద్ధయా మర్త్యః సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥* 11-31-27). ఈ విధముగా శ్రీహరి అవతారలీల అద్భుతకృత్యములు, బాల్యలీలలు పరమ మంగళకరమైనవి. ఎక్కడ శ్రీహరి వర్ణన కలదో ఆ శాస్త్రములు వింటూ, కీర్తన చేసే భక్తి గల మానవుడు పరమహంసల మార్గమున దివ్యలోకములను చేరుతాడు (*ఇత్థం హరేర్ భగవతో రుచిర అవతార వీర్యాణి బాలచరితాని చ శం తమాని । అన్యత్ర చ ఇహ చ శ్రుతాని గృణన్ మనుష్యో భక్తిం పరాం పరమహంసగతౌ లభేత ॥* 11-31-28).

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే పారమహంస్యాం
సంహితాయాం ఏకాదశస్కంధః

ద్వాదశ స్కంధము

(ఆశ్రయము)

కలియుగ రాజవంశముల వర్ణన

శ్రీ శుక ఉవాచ : పరీక్షిత్తు! దుష్టమైన రాజకీయకుట్ర కలియుగమున జరుగుతుంది. రాజులు పతితులు, దుర్మార్గులు అవుతారు. పురంజయుడు = రిపుంజయుడు అనురాజు (9వ స్కంధము చూడండి) జరాసంధ వంశీయుడుగా భవిష్యత్తులో జన్మించును. ఇతనిని మంత్రి శునకుడు సంహరించి తన పుత్రుడైన ప్రద్యోతను రాజుగా చేస్తాడు (మంత్రుల పాలన మొదలయ్యింది). ఇతని సంతతివారు రాజ్యమేలినారు (12-1-1 నుండి 6). ఆ తర్వాత రాజులలో మహానంది శూద్రస్త్రీ యందు కలిగిన నందుని రాజుగా చేస్తాడు. అప్పటి నుండి రాజులు శూద్రప్రాయులు, అధార్మికులు అయ్యారు (12-1-7,8). చాణుక్యుడను బ్రాహ్మణుడు, రాజు నందుని అతని ఎనిమిది మంది పుత్రులను సంహరించును. చాణుక్యుడు చంద్రగుప్తుని రాజుగా చేస్తాడు. ఈయన పుత్రుడు వారిసారుడు, ఆయన పుత్రుడు అశోకవర్ధనుడు మొదలగువారు మౌర్యవంశరాజులు (12-1-11 నుండి 14). ఆ తర్వాతది శుంగ వంశపు రాజుల పరిపాలన, వారిలో చివరివాడైన రాజు దేవభూతి పరస్త్రీలోలుడు కావడం వల్ల వధింపబడి కణ్వ వంశీయుడైన మంత్రి వసుదేవుడు రాజు అవుతాడు. ఆ తర్వాత అల్పగుణవిశిష్టులైన కణ్వ వంశరాజుల పాలన కలియుగమున 345 సంవత్సరములు జరుగుతుంది. వీరిలో చివరివాడైన రాజు సుశర్మను, శూద్రుడు సేవకుడు అయిన బలి చంపుతాడు. ఈయన వంశీయులు 456 సంవత్సరాలు పాలిస్తారు. తర్వాత అభీరులు, గర్దభరాజులు ఆ తర్వాత 16గురు కంకరాజులు ఏలి అతిలోభులు అని తెలియబడతారు. వారు 1099 సంవత్సరాలు రాజ్యపాలన చేస్తారు (27). యవనరాజులు, తురుష్క రాజులు, మౌల లేక ఆభీరులు మొదలగు రాజులు భిన్న భిన్న ఖండ రాజ్యముల పాలన చేస్తారు (*తతః అష్టౌ యవనాః భావ్యాః చతుఃదశ తురుష్కకాః । భూయః దశ గురుండాః చ మౌః ఏకాదశ ఏవ తు ॥* 12-1-30), (*ఏక కాలాః ఇమే భూపాః సప్త అంధ్రాః సప్త కోసలాః । విదూర పతయః భావ్యాః నిషధాః తత ఏవ హి ॥* 12-1-35) బ్రాహ్మణులను, క్షత్రియులను హీనజాతులుగా రాజులు మారుస్తారు (34,35,36). మ్లేచ్ఛులు, శూద్రులు, సంస్కారహీనులచే సింధూనది ప్రాంతము, కాశ్మీర రాజ్యపాలన జరుగుతుంది (37) – వీరు అధార్మికులు, అసత్య పరాయణులు, కోపిష్టులు, అల్పదానశీలురు అయి ఉందురు (38). వీరు స్త్రీ బాలగోద్విజహంతకులు, పరస్త్రీ పరధనహరణా సక్తులు, అల్పవీర్యులు, అల్పాయుష్కులు అయి ఉండి రాజుల వేషధారణలో స్త్రీ బాల గో బ్రాహ్మణులను వధించుచుందురు (*స్త్రీ బాల గో ద్విజ ఘ్నాః చ పర దార ధన ఆదృతాః । ఉదిత అస్త మిత ప్రాయాః అల్ప సత్త్వ అల్పక ఆయుషః ॥* 12-1-41), (*అసంస్కృతాః క్రియాహీనాః రజసా తమసా ఆవృతాః । ప్రజాః తే భక్షయిష్యన్తి మ్లేచ్ఛాః రాజన్యరూపిణీః ॥* 12-1-42). ప్రజలను పీడింతురు (*తత్ నాథాః తే జనపదాః తత్ శీల ఆచార వాదినః । అన్యోన్యతః రాజభిః చ క్షయం యాస్యన్తి పీడితాః ॥* 12-1-43).

కలియుగ ప్రజల లక్షణములు

కలియుగము పురోగమించిన కొలది మనుజుల సమస్త సద్గుణములు నశించిపోవును, దుర్గుణములు వృద్ధి చెందును. వేదధర్మములను తొలగించుచు పాషండ ధర్మములు కానవచ్చును. ప్రతి దినము మానవులు ధర్మము, సత్యము, శౌచము, క్షమ, దయ, ఆయువు, బలము, స్మృతి తగ్గిపోయి స్వార్థపరులవుతారు. ధనము వల్లనే గౌరవము, న్యాయస్థానములలో బలమే కారణముగా కలదు (*తతః చ అను దినం ధర్మః సత్యం శౌచం క్షమా, దయా । కాలేన బలినా రాజన్ నఙ్క్ష్యతి ఆయుః బలం స్మృతిః ॥* 12-2-1). (*విత్తమేవ కలౌ నృణాం జన్మాచార గుణోదయః । ధర్మన్యాయ వ్యవస్థాయాం కారణం బలం ఏవ హి ॥* 12-2-2). దాంపత్య భావములో శ్రద్ధలేకపోవుట, స్త్రీ పురుషులు కామవాంఛలతో ఉండుట, కపట వ్యవహారములు చేయుట, బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మణత్వమును వదిలి యజ్ఞోపవీతము (సూత్రము) ధరించిన చాలు అనుకుంటారు (*దాంపత్యే అరుచిర్ హేతుః మాయా ఏవ వ్యవహారికే । స్త్రీత్వే పుంస్త్వే చ హి రతిః విప్రత్వే సూత్రం ఏవ హి॥* 12-2-3). బ్రహ్మచర్యము, గృహస్థ, వానప్రస్థ, సన్యాసాశ్రమములు నామమాత్రమై ఉండును. దండము పట్టిన సన్యాసి అగును. (మిగతా సన్యాస ఆశ్రమ లక్షణాలు ఉండవు అని అర్థము). ధనము లేకపోయిన అసమర్థుడు అగును అన్యాయము చేయుదురు. పండితుడు అనగా జ్ఞానముతో పనిలేదు. వాక్చాతుర్యము ఉంటే చాలు (*లింగం ఏవ ఆశ్రమఖ్యాతౌ అన్యోన్య ఆపత్తి కారణమ్ । అవృత్త్యా న్యాయ దౌర్బల్యం పాండిత్యే చాపలం వచః ॥* 12-2-4). దంభము కలవాడే సాధువుగా కనబడతాడు. దారిద్రము ఉంటే అసాధువు (మంచివాడు కాదు) అంటారు. సంస్కారము, వర్ణభేదము మరచి వాక్కులకు ఆకర్షితులైతే - వాక్చాతుర్యముతో వివాహము చేసుకుంటారు. సాధనలేక, స్వధర్మాచరణ అంటే స్నానము చేస్తే చాలంటారు (*అనాఢ్యతా ఏవ అసాధుత్వే సాధుత్వే దమ్భ ఏవ తు । స్వీకార ఏవ చ ఉద్వాహే, స్నానం ఏవ ప్రసాధనమ్ ॥* 12-2-5). తీర్థయాత్రలు అంటే జలకాటలే తప్ప వాటి మహత్యము మరుస్తారు. కేశాలంకరణ తోటే ఆనందము అని గర్విస్తారు. (శిఖ ఉండదు, స్త్రీలు జుట్టుని కత్తిరించి అదే అలంకరణ అనుకొనుట మొదలగునవి). తన కడుపునిండితే చాలు అనుకొనే స్వార్థపరులవుతారు (నా చిన్నారిబొజ్జకు శ్రీరామరక్ష!) (*ఉదరంభరతా స్వార్థః*) పొగరుబోతులు అబద్ధము ఆడేవారి మాటలే సత్యము అనుకుంటారు. కుటుంబపాలన చేయడమే ఘనకార్యము అనుకుంటారు. గృహస్థాశ్రమధర్మాలతో పనిలేదు. కుటుంబ పాలనమే దక్షత. కీర్తిని పొందుటకే దానధర్మాలు చేస్తారు (*దూరే వారి అయనం తీర్థం, లావణ్యం కేశధారణమ్ । ఉదరం భరతా స్వార్థః సత్యత్వే ధార్ష్ట్యం ఏవ హి । దాక్ష్యం కుటుంబ భరణం, యశోఽర్థే ధర్మసేవనమ్ ॥* 12-2-6). ఇట్లు దుష్ట ప్రజలచే భూమండలము నిండగా బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రులలో బలవంతుడైనవాడే రాజగును (*ఏవం ప్రజాభిః దుష్టాభిః ఆకీర్ణే క్షితిమండలే। బ్రహ్మ విట్ క్షత్ర శూద్రాణాం యః బలీ భవితా నృపః ॥* 12-2-7). రాజు నిర్దయుడు లోభి (ధర్మాపహరణ, అపరహరణ) అధర్మరతుడగుట వలన ప్రజల నుండి అక్రమముగా ధనమును స్త్రీలను అపహరించుట వలన (By state sponsored Gundas), ప్రజలు భీతిల్లి పర్వత అరణ్యములలో నివసించుటకు వెళ్తారు (*ప్రజా హి లుబ్ధైః రాజన్యైః నిర్ఘృణైర్ దస్యు*

ధర్మభిః । ఆచ్ఛిన్న దార ద్రవిణా యాస్యన్తి గిరి కాననమ్ ॥ 12-2-8). రాజులచే విధింపబడిన పన్నులు కట్టలేక, కరువులచే పీడింపబడినవారై, అరణ్యములలో దొరుకు శాకమూలములను మాంసమును క్షుద్రమైన ఫల పుష్ప ధాన్యములను తింటూ బ్రతుకుతారు *(శాకమూల ఆమిష క్షౌద్ర ఫల పుష్ప అష్టి భోజనాః । అనావృష్ట్యా వినజ్క్ష్యన్తి దుర్భిక్ష కర పీడితాః ॥* 12-2-9). పరస్పర వివాదములు, ఆకలిదప్పులు, వ్యాధులు, దిగులు, బాధలు, శీతతాపముల వల్ల బాధలను పొందుతారు (*శీత వాత ఆతప ప్రావృత్ హిమైః అన్యోన్యతః ప్రజాః । క్షుత్ తృడ్భ్యాం వ్యాధిభిః చ ఏవ సన్తప్స్యన్తే చ చిన్తయా ॥* 12-2-10). కలియుగములో మానవుల వయస్సు 50 సంవత్సరములకు పడిపోతుంది (*త్రింశత్ వింశతి వర్షాణి పరమాయుః కలౌ నృణామ్ ॥* 12-2-11).

మానవుల దేహముల పరిమాణం క్రమంగా తగ్గుతుంటాయి. వర్ణాశ్రమాలు పోతాయి. వేదోక్త ధర్మములు నశిస్తాయి (*క్షీయమాణేషు దేహేషు దేహినాం కలిదోషతః । వర్ణాశ్రమవతాం ధర్మే నష్టే వేదపథే నృణామ్ ॥* 12). పాషండ మతములు ధర్మములు వృద్ధిలోకి వస్తాయి. రాజులు దొంగ పనులతో బ్రతుకుతారు. మానవులు చౌర్యము, అసత్యము, వృథాహింసలతో జీవిస్తారు. రాజులు మోసగాండ్రు కాగా, ప్రజలు అబద్ధములాడుచూ నీచవృత్తులతో బ్రతుకుతారు. ఇదే బ్రతుకు విధానము అనుకుంటారు *(పాషన్డ ప్రచురే ధర్మే దస్యుప్రాయేషు రాజసు । చౌర్య అనృత వృథా హింస నానావృత్తిషు వై నృషు ॥* 12-2-13). అందరూ శూద్రప్రాయులవుతారు. గోవులు తక్కువ పాలు ఇస్తూ మేకల పరిమాణముతో ఉంటాయి. ఆశ్రమములలో మఠములో కూడా సంసారములే చేస్తుంటారు. యోని సంబంధములతోటే బాంధవ్యము (*శూద్రప్రాయేషు వర్ణేషు ఛాగప్రాయాసు ధేనుషు, గృహప్రాయేషు ఆశ్రమేషు, యౌనప్రాయేషు బన్ధుషు ॥* 12-2-14). ఓషధులు కల చెట్లు క్షీణిస్తాయి. వృక్షాలు జమ్మి చెట్టులా కళావిహీనముగా ఉంటాయి. మేఘగర్జన మెఱుపు ఉంటుంది కాని వర్షము తక్కువగా కురుస్తుంది. గృహములు ధర్మాదిరహితములుగా ఉంటాయి *(అణు ప్రాయాసు ఓషధీషు, శమిప్రాయేషు స్థాస్నుషు, విద్యుత్ ప్రాయేషు మేఘేషు, శూన్యప్రాయేషు సద్మసు* 12-2-15). మానవులు గాడిదలలాగా ప్రవర్తిస్తూ పనిచేస్తూ దిగజారిపోయి, మానవ జన్మ పరమార్థ సిద్ధికై అనేది మరచి, గాడిద బ్రతుకు బ్రతుకుతారు. వీరిని మళ్ళీ ఉద్ధరించడానికి భగవంతుడు అవతరిస్తాడు *(ఇత్థం కలౌ గతప్రాయే జనేషు ఖరధర్మిణి । ధర్మత్రాణాయ సత్త్వేన భగవాన్ అవతరిష్యతి॥* 12-2-16).

దుష్టుల నుండి సాధువులను కాపాడడానికి, ధర్మరక్షణకై శ్రీహరి ఆవిర్భవిస్తాడు కల్కిరూపములో శంబల గ్రామములో, శ్రేష్ఠుడైన విష్ణుయశసుడు అను బ్రాహ్మణవంశంలో విష్ణుమూర్తి ఆవిర్భవిస్తాడు (చర *అచర గురోః విష్ణోః ఈశ్వరస్య అఖిలాత్మనః ధర్మత్రాణాయ సాధూనాం జన్మ కర్మ అపనుత్తయే ॥* 12-2-17, *శంబల గ్రామముఖ్యస్య బ్రాహ్మణస్య మహాత్మనః । భవనే విష్ణుయశసః కల్కిః ప్రాదుర్భవిష్యతి* 12-2-18). జగదీశ్వరుడైన కల్కి దేవుడు సాటిలేని కాంతి కలవాడై అష్టైశ్వర్యములతో దేవదత్తమనే అశ్వారూఢుడై

భూమండలమున తిరుగుచూ ఖడ్గముచే కపట రాజవేషధారులైన ధర్మాపహులైన కోట్ల కొలదిగా గలవారిని సంహరిస్తాడు (*అశ్వం ఆశుగం ఆరుహ్య దేవదత్తం జగత్పతిః । అసినా అసాధు దమనం అష్టైశ్వర్య గుణాన్వితః ॥* 12-2-19, *విచరన్ ఆశునా క్షోణ్యాం హయేన అప్రతిమ ద్యుతిః నృపలిఙ్గ ఛ్ఛదః దస్యూన్ కోటిశో నిహనిష్యతి ॥* 12-2-20).

ఇట్లు దుష్టసంహారము అయిన తర్వాత, పౌరజనులు తాపము నుండి వీడినవారై వాసుదేవుని చందనాది అంగరాగముల పవిత్ర సువాయువుల స్పర్శచే కోలుకొన్నవారై వాసుదేవుడిని హృదయమున నిలుపుకుంటారు. వారి వల్ల ప్రజాసృష్టికార్యము మొదలుకాగలదు (*అథ తేషాం భవిష్యంతి మనాంసి విశదాని వై । వాసుదేవాంగరాగ అతి పుణ్యగంధానిలస్పృశామ్ । పౌరజానపదానాం వై హతేషు అఖిల దస్యుషు ॥* 12-2-21). (*తేషాం ప్రజావిసర్గశ్చ స్థవిష్ఠః సమ్భవిష్యతి । వాసుదేవే భగవతి సత్త్వమూర్తౌ హృది స్థితే ॥* 12-2-22). అదే సత్యయుగ ప్రారంభమునకు నాంది. ధర్మరక్షకుడైన కల్కి భగవానుడు ఏ సమయమున అవతరిస్తాడో ఆ సమయమున సత్యయుగము లేక కృతయుగము ప్రారంభమైనట్లు. అప్పుడు వారు సత్త్వగుణసంపన్నులై ఉంటారు (*యదా అవతీర్ణో భగవాన్ కల్కిః ధర్మపతిః హరిః । కృతం భవిష్యతి తదా ప్రజాసూతిశ్చ సాత్త్వికీ ॥* 12-2-23).

సూర్య చంద్రులు, పుష్యమి నక్షత్రం, బృహస్పతి ఏ సమయములో ఒకే రాశిలో కలిసి ఉన్నవో అప్పుడు సత్యయుగము ప్రారంభమగును (*యదా చంద్రశ్చ సూర్యశ్చ తథా తిష్య బృహస్పతీ । ఏకారాశౌ సమేష్యంతి తదా భవతి తత్కృతమ్ ॥* 12-2-24). ఈ విధముగా జరిగిన, జరుగుచున్న జరుగబోయే రాజవంశముల పాలనలను ముఖ్యంగా సూర్యచంద్రవంశరాజుల చరితములను నీకు తెల్పాను (*యే అతీతాః వర్తమానాః యే భవిష్యన్తి చ పార్థివాః । తే తే ఉద్దేశతః ప్రోక్తాః వంశీయాః సోమసూర్యయో ॥* 12-2-25).

శ్రీ కృష్ణుడు వైకుంఠమునకు వెళ్ళిన తదుపరి ప్రజలు ఎక్కువ పాపాసక్తులై ఉండుట వల్ల ఈ కాలాన్ని కలియుగమన్నారు (*విష్ణోర్భగవతో భానుః కృష్ణ ఆఖ్యః అసౌ దివంగతః । తదా అవిశత్ కలిర్లోకం పాపే యత్ రమతే జనః ॥* 12-2-29). భూమండలమునందు శ్రీ కృష్ణుడు ఉన్నంతవరకూ పాపాత్ములను నిగ్రహించాడు కావున కలియుగము స్వామి వెళ్ళిన తర్వాతనే ప్రారంభమైనది (*యావత్ సః పాదపద్మాభ్యాం స్పృశన్ ఆస్తే రమాపతిః । తావత్ కలిః వై పృథివీం పరాక్రాన్తుం న చ అశకత్ ॥* 12-2-30) (*యస్మిన్ కృష్ణో దివం యాత తస్మిన్నేవ తదా అహని । ప్రతిపన్నం కలియుగం ఇతి ప్రాహుః పురా విదః ॥* 12-2-33).

సప్తర్షి మండలము మఘానక్షత్ర ప్రవేశమున కలియుగము ఆరంభమైనది. ఇది సుమారు 1000 దివ్య సంవత్సరములు నడుస్తుంది. సప్తర్షి మండలము పూర్వాషాఢనక్షత్రమునకు వెడలినప్పుడు నందరాజు వంశము మొదలుకొని విజృంభించగలదు. ఆ తరువాయి ప్రళయానంతరము ధర్మయుగమైన కృతయుగము ప్రారంభమగును (*యదా దేవ ఋషయః సప్త మఘాసు విచరన్తి హి । తదా ప్రవృత్తః తు కలిః ద్వాదశ*

అబ్దశత ఆత్మకః ॥ 12-2-31), (*యదా మఘాభ్యః యాస్యన్తి పూర్వ ఆషాఢం మహా ఋషయః । తదా నన్దాత్ ప్రభృతి ఏషః కలిః వృద్ధిం గమిష్యతి ॥* 12-2-32). (*దివ్య అబ్దానాం సహస్రాన్తే చతుర్థే తు పునః కృతమ్ । భవిష్యతి తదా నౄణాం మన ఆత్మప్రకాశకమ్ ॥* 12-2-34). ప్రతియుగములోనూ వర్ణాశ్రమాలు (బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యశూద్రులు) ఉంటాయి. అయితే కృతయుగములో వర్ణాశ్రమాల ధర్మాలు పాటిస్తారు. రాను రాను వాటిని మరచిపోయి పాపాసక్తులవుతారు. నామమాత్రముననే బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులుగా పిలవబడతారు. ధర్మాచరణ చేయువారి కథలను చెప్పాను కదా! వారి కీర్తి భూమండలమున ఎల్లప్పుడు నిలుస్తుంది (*ఇతి ఏషః మానవో వంశో యథా సంఖ్యాయతే భువి । తథా విట్‌శూద్రవిప్రాణాం తాః తాః జ్ఞేయాః యుగే యుగే ॥* 12-2-35), (*ఏతేషాం నామ లిఙ్గానాం పురుషాణాం మహాత్మనామ్ । కథా మాత్ర అవశిష్టానాం కీర్తిః ఏవ స్థితా భువి ॥* 12-2-36).

చంద్రసూర్య వంశరాజుల సంతతి వారు వారి యోగ బలముతో కలాప గ్రామములో ఇప్పటికి నివసించుచున్నారు. కలియుగాంతమున వాసుదేవుడి ప్రేరణతో వారు కృతయుగాన్ని వర్ణాశ్రమధర్మాలను స్థాపిస్తారు (12-2-37, 38).

ప్రతి చతుర్యుగాంతమున సృష్టికార్యమున జీవులను ఆవిర్భవింప చేసినప్పుడు వారి పూర్వకృత పాప లక్షణములను తీసివేసి వారిని సత్త్వగుణములో ఉంచి చక్కటి వర్ణాశ్రమధర్మాలను ఆచరించి తరించమని స్వామి అవకాశము ఇస్తాడు. అయితే జీవులు ఈ అవకాశమును వాడుకోక, క్రమంగా అధర్మముయందు ఆసక్తులై పాపకర్మలను ఆచరిస్తూ వివిధ యోనులలో తిరుగుతూ కృత త్రేత ద్వాపర కలియుగములలో ప్రవర్తిల్లుతుంటారు. కలియుగమున వీరి రాక్షసత్వ కారణంగా జీవులు బ్రతికి ఉండే పరిస్థితి నెలకొనదు. అందువల్ల స్వామి ప్రళయాన్ని ఏర్పరచి, అంతా విలీనము చేసి, శుద్ధము చేసి సృష్టిని తిరిగి ఆవిర్భవింపజేస్తాడు. ఈ రకంగా కాలచక్రము నడుస్తూ ఉంటుంది (*కృతం త్రేతా ద్వాపరం చ కలిశ్చేతి చతుర్యుగమ్, అనేన క్రమ యోగేన భువి ప్రాణిషు వర్తతే ॥* 12-2-39).

రాజులు మరి ఇతర మానవులు మమకారముతో ఈ పృథివియందు కొంతకాలమున్నారు. ఆ తర్వాత వారు వారి స్థానమునకు వెళ్ళారు (*రాజన్ ఏతే మయా ప్రోక్తా నరదేవా తథా అపరే । భూమౌ మమత్వం కృత్వా అన్తే హిత్వా ఇమాం నిధనం గతాః ॥* 12-2-40). పాపాత్ములే వివిధ యోనులలో పృథివిలో తిరుగుతున్నారు. రాజైనా, సామాన్యుడైనా - ఏవ్యక్తి అయినా ప్రాణులను హింసిస్తాడో వాడికి శాంతి ఉండదు. నరకయాతన చెందక అట్టివారు ఎట్లు ఉండగలరు? కావున క్రిమి కీటకాలతో, అగ్నిలో చివరికి రాజైనా పడే ఈ శరీరాన్ని చూసి మురిసిపోరాదు (*కృమి విట్ భస్మ సంజ్ఞా అన్తే రాజనామ్నః అపి యస్య చ । భూతధ్రుక్ తత్కృతే స్వార్థం కిం వేద నిరయో యతః ॥* 12-2-41). నా పూర్వజుల నుండి వస్తున్న ఈ రాజ్యము పుత్రులు, పౌత్రులకు ఎలా పొందేట్లు చేయాలి? అని తలుస్తాడు (*కథం సా ఇయం అఖండా భూః పూర్వైః మే పురుషైః ధృతా । మత్ పుత్రస్య చ పౌత్రస్య మత్ పూర్వా వంశజస్య వా ॥* 12-

2-42). (ధర్మకార్యాలలో జీవితాన్ని వినియోగించాలి. అంతేకాని పుత్రపౌత్రాదులకై ధనార్జన చేసి దాచిపెట్టి వారికి ఇచ్చుట మమకారమే తప్ప ధర్మము కాదు).

నిప్పు నీరు అన్నంతో నిర్మింపబడ్డ ఈ శరీరమే నిత్యమని సత్యమని, ఈ పృథివి నిజమని అనుకుంటారు అజ్ఞానులు. ఈ రెంటిని వదలి వెళుతాడు జీవుడు, వివిధ యోనులు లోకాలను పొందుతూ ఉంటాడు (*తేజో అప అన్న మయం కాయం గృహీత్వా ఆత్మతయా అబుధాః । మహీం మమతయా చ ఉభౌ హిత్వా అన్తే అదర్శనం గతాః ॥* 12-2-43).

కావున ఓ రాజా పరీక్షిత్తు! గొప్ప రాజుల చరిత్రలను మాత్రమే పౌరాణిక కథలలో వింటాము. మిగతా మానవులు గుర్తులు లేకుండా పోయారు. కాలగర్భంలో ఇది గ్రహించదగ్గ విషయము. తమ తమ బలాలతో రాజ్యాలను ఏలిన మహారాజులు కూడా కాలగర్భంలో కలిశారు. వారు చరిత్రలో కేవలము కథగా మిగిలారు (*యేయే భూపతయో రాజన్ భుంజతే భువం ఓజసా । కాలేన తే కృతాః సర్వే కథామాత్రాః కథాసు చ ॥* 12-2-44).

చాతుర్ యుగధర్మాలు - లక్షణములు

(Kali - the ill effects of man are not enforced upon us by the divinity. Kali is the evil mind of Living entities)

I. భూమి నవ్వుకొనుట: శ్రీ శుక ఉవాచ

భూదేవి- భూమి తనను ఆక్రమించాలని, జయించాలనే కోరికతో యుద్ధము చేసుకొనే రాజులను, కలహించుకొనే మానవులను, పండితులను చూసి నవ్వుకుంటుంది. ఆశ్చర్యపడుతుంది. ఏమని అంటే -

"అయ్యో వీరు మృత్యువు వస్తుందని, ఈ శరీరము అశాశ్వతము అని మరిచారు. అతి దగ్గరలో ఉన్న మృత్యువును చూడక దూరంగా ఉన్న రాజ్యకాంక్షతో ఉన్నారు. ఆశాబద్ధచిత్తములతో వీరు ఆసన్న మృత్యువును గమనించుట లేదు. వీరు మృత్యువు చేతిలో ఆట బొమ్మలు కదా! మృత్యువును జయించే మార్గము అయిన ఇంద్రియ అరిషడ్వర్గములను జయించకనే భూమిని కాంక్షించి కలహములలో చిక్కుకుంటున్నారు. ఎంతటి మూర్ఖులు! మృత్యువు చేతిలో ఆటవస్తువుల వంటివారు ఈ రాజులు. కోరికలకు బానిసలై ఈ రాజులు, నీటి బుడగలాంటి మాంసపిండమనే దేహమును శాశ్వతమని తలుస్తున్నారు (*మృత్యోః క్రీడనకా నృపాః* 12-3-1, *కామ ఏష నరేంద్రాణాం మోఘః స్యాత్ విదుషాం అపి । యేన ఫేన ఉపమే పిండే యే అతి విశ్రమ్భితా నృపాః ॥* 12-3-2, *పూర్వం నిర్జిత్య షట్ వర్గం జేష్యామః రాజమంత్రిణః । తతః సచివ పౌర ఆప్త కవి ఇంద్రాన్ అస్య కంటకాన్ ॥* 12-3-3). ఎంతో మంది పూర్వీకులైన రాజులను చూసాను. ఇలాగే తన్నుకున్నారు, కాలగర్భంలో కలిసిపోయారు. భూమిని సాగరములు చుట్టి ఉన్నట్లుగా ఆశాబద్ధులైన వీరిని కబళించుటకై వేచియున్న మృత్యువును కానజాలరు (*ఏవం క్రమేణ జేష్యామః పృథ్వీం సాగర*

మేఖలామ్ । ఇతి ఆశా బద్ధ హృదయాః న పశ్యన్తి అన్తికే అన్తకమ్ ॥ 12-3-4). కావున ఆత్మను సంతృప్తి చేయుటకై పరమాత్మవైపు చూచుట మరియు ఇంద్రియములవైపు పోక ఆత్మనిగ్రహమే ముక్తికి మార్గము (5,6). నాయందలి (భూమి-భూదేవి) మమకారము వలన పితృపుత్రభ్రాతృలలో వివాదములు చెలరేగి, చంపి, తాము కూడా చచ్చుట చూస్తున్నాను *(మత్కృతే పితృపుత్రాణాం భ్రాతౄణాం చ అపి విగ్రహః, జాయతే హి అసతాం రాజ్యే మమతాబద్ధచేతసామ్ ॥* 12-3-7, *మమ ఏవ ఇయం మహీ కృత్స్నా న తే మూఢ ఇతి వాదినః । స్పర్ధమానా మిథో ఘ్నన్తి మ్రియన్తే మత్కృతే నృపాః ॥* 12-3-8). ఎందరో రాజులు నా యందు మమకారముతో తన్నుకు చచ్చారు. వారిలో కొందరు అజేయులు, సర్వజితులు, శూరులు ఉన్నారు. జన్మమృత్యు నియమములకు బలి అయినవారు *(మర్త్య ధర్మిణః)*, కాలగతిచే కథలలో చెప్పబడ్డారు తప్ప వీరు నన్ను శాశ్వతముగా పొందలేకపోయిరి (*పృథుః పురూరవా గాధిః నహుషః భరతః అర్జునః । మాంధాతా సగరః రామః ఖట్వాంగః ధున్ధుహా రఘుః ॥, తృణబిన్దుః యయాతి చ శర్యాతిః శన్తనుః గయః । భగీరథః కువలయాశ్వః కకుత్స్థః నైషధః నృగః ॥, హిరణ్యకశిపుః వృత్రః రావణః లోకరావణః । నముచిః శంబరః భౌమః హిరణ్యాక్షః అథ తారకః ॥, అన్యే చ బహవః దైత్యాః రాజానః యే మహా ఈశ్వరాః । సర్వే సర్వవిదః శూరాః సర్వే సర్వజితః అజితాః ॥, మమతాం మయి అవర్తన్త కృత్వా ఉచ్చైః మర్త్య ధర్మిణః। కథా అవశేషాః కాలేన హి ఆకృత అర్థాః కృతాః విభో ॥* 12-3-9 నుండి13).

ఓ రాజా! అందరి చరిత్రలను నీకు తెలియజేశాను. వాక్కుల అలంకరణతో కీర్తి ప్రతిష్ఠలతో వీరు మిగిలారు. విజ్ఞాన, వైరాగ్య బోధనలే నా లక్ష్యము అంతేకాని వాక్చాతుర్యము, పనికిరాని ఊకదంపుడు ముచ్చట్లు, పొగడ్తలు, స్వామిని కొలవని వాక్ విభూతులు నా లక్ష్యములు కావు (*కథాః ఇమాః తే కథితాః మహీయసాం వితాయ లోకేషు యశః పరేయుషామ్ । విజ్ఞాన వైరాగ్య వివక్షయా విభో వచః విభూతీః న తు పారమ అర్థ్యమ్ ॥* 12-3-14).

కావున తెలివైన వారు చేయాల్సింది ఏమంటే - శ్రీకృష్ణ చరితమును కీర్తించుచూ శ్రీ కృష్ణభక్తిని నిష్కాములై ప్రతిదినము సేవించాలి. అట్లా సర్వ అమంగళములను తొలగించుకోవచ్చును *(యస్తు ఉత్తమశ్లోక గుణానువాదః సంగీయతే అభీక్ష్ణం అమంగళ అఘ్నః । తం ఏవ నిత్యం శృణుయాత్ అభీక్ష్ణం కృష్ణే అమలాం భక్తిం అభీప్సమానః ॥* 12-3-15).

శ్రీ రాజోవాచ: కలియుగములో దోషపూరితములైన మనస్సు కలవారు ఎట్లా - పవిత్రులు కాగలరు ? (*కేనోపాయేన భగవన్ కలేః దోషాన్ కలౌ జనాః । విధమిష్యన్తి ఉపచితాన్ తత్ మే బ్రూహి యథా మునే ॥* 12-3-16). యుగములు, యుగ ధర్మములు, కాలరూపుడైన విష్ణుభగవానుని స్వరూప విజ్ఞానమును, యుగములలో ధర్మము ఎందుకు క్షీణిస్తుందో చెప్పవలసినది (*యుగాని యుగధర్మాన్ చ మానం ప్రళయ కల్పయోః । కాలస్య ఈశ్వరరూపస్య గతిం విష్ణోర్ మహాత్మనః ॥* 12-3-17).

II. యుగములలో ధర్మక్షీణత జీవుల ప్రవర్తన వల్లనే-కలియుగములోని జీవుల నీచత్వ వర్ణన-కలియుగ దోషముల నుండి విముక్తి పొందే మార్గము-జీవుల ముక్తి మార్గము వివరించుట-కలియుగ గొప్పతనము తెల్పుట:

శ్రీ శుక ఉవాచ: సత్యయుగము లేక కృతయుగమున ఆనాటి ప్రజలచే అనుష్ఠింపబడిన ధర్మము నాలుగు పాదములతో (100%) కూడి ఉండెను. అందరూ హంసలే, కృతార్థులే. సత్యము, దయ (అహింస), తపస్సు, దానము అను నాలుగు గుణములు ధర్మము యొక్క నాలుగు పాదములు (*కృతే ప్రవర్తతే ధర్మః చతుష్పాద్ తత్ జనైర్ ధృతః । సత్యం దయా తపో దానం ఇతి పాదా విభోర్ నృప ॥* 12-3-18).

అపుడు మానవులు సంతుష్టులై, అహింసావ్రతులు, దయగలవారు, మైత్రీభావయుక్తులు, శాంతులు, ఇంద్రియనిగ్రహులు, తితిక్షువులు, ఆత్మానందులు, సమదర్శులు, వర్ణాశ్రమధర్మములతో పనిలేక - స్వధర్మాచరణ యుక్తులు అయి ఉండెడివారు (*సంతుష్టాః కరుణా మైత్రాః శాన్తా దాన్తా తితిక్షవః । ఆత్మా ఆరామాః సమదృశః ప్రాయశః శ్రమణా జనాః ॥* 12-3-19) (This is the status awarded by the Supreme Lord Krishna to all living entities, after excusing their past sinful actions and their results. He put them on upper level. He gave them a chance to elevate. This is the kindness of all merciful Lord. But the living entities, instead of using their elevated position many started falling down having interest in unlawful activities. That is what we see in the subsequent time periods called - Treta, Dvapara and Kali Yugas).

అధర్మమునందు మానవులు ఆసక్తులవుట వల్ల క్రమంగా "త్రేతాయుగము" వచ్చేసరికి ధర్మము యొక్క నాలుగు పాదములలో ఒక పాదము క్షీణించెను (75% Dharma remained). అధర్మ అంశలైన అసత్యము, హింస, అసంతోషము, (అసంతృప్తి) కలహము, ఒక పాదముగా వ్యాపించినవి (¼th that is 25% Adharma) (*త్రేతాయాం ధర్మపాదానాం తుర్యాంశో హీయతే శనైః । అధర్మపాదైర్ అనృత హింసా అసంతోష విగ్రహైః ॥* - 20). రాజా! అప్పుడు మానవులు సామాన్యముగా యజ్ఞాది కర్మలయందు తపస్సునందు నిష్ఠగలవారు, హింసారహితులు, లంపటము లేనివారు, త్రివర్గ నిరతులు (ధర్మార్థకామములు), వేదజ్ఞానసమృద్ధులు, అందరూ దాదాపుగా బ్రాహ్మణ ప్రధానులుగా అయి ఉండిరి (*తదా క్రియా తపోనిష్ఠా న అతిహింస్రా న లంపటాః । త్రైవర్గికాః త్రయీ వృద్ధా, వర్ణా బ్రహ్మోత్తరా నృప ॥* 12-3-21). తరువాత యుగమైన "ద్వాపర యుగము"న- హింస, అసంతోషము, అసత్యము, ద్వేషము అను అధర్మపాదములచే (50%)- దయ, తపస్సు, సత్యము, దానము అను ధర్మపాదములు సగభాగము తెగిపోయెను (50%). (That is 50% Dharma and 50% adharma war prevalent in Dvapara Yuga). (*తపస్ సత్య దయా దానేషు అర్థం హ్రసతి ద్వాపరే । హింసా అతుష్టి అనృత ద్వేషై ధర్మస్య అధర్మలక్షణైః* 12-3-22). వర్ణాశ్రమ ధర్మాలు పూర్తిగా ఏర్పడ్డాయి. అపుడు వర్ణాశ్రమ స్వధర్మములను ఆశ్రయించిన మానవులు కీర్తిప్రియులు, ఉత్తమ స్వభావులు, వేదపాఠనిరతులు, సమృద్ధులు, సంపన్న బహుకుటుంబీకులు,

ఉత్సాహముతో జీవితమును సన్మార్గమున అనుభవించువారు అయిన బ్రాహ్మణ క్షత్రియ జాతులు ప్రధానులై ఉండిరి *(యశస్వినో మహాశీలాః స్వాధ్యాయ అధ్యయనే రతాః । ఆఢ్యాః కుటుంబినో, హృష్టాః వర్ణాః క్షత్ర ద్విజోత్తరాః ॥* 12-3-23).

"కలియుగము" (The present age) న ధర్మపాదములలో ఒక వంతు, ఒక పాదము మాత్రమే ప్రజలలో ధర్మము కలదు (¼ of Dharma or 25% of Dharma). అది కూడా కలియుగాంతమున క్షీణదశకు వస్తుంది. అనగా ప్రజలు 100% అధర్మ జీవనాన్ని గడుపుతారు (25% of Dharma reducing to zero level) *(కలౌ తు ధర్మపాదానాం తుర్యాంశో అధర్మ హేతుభిః । ఏధమానైః క్షీయమాణో హి అన్తే సో అపి వినజక్ష్యతి ॥* 12-3-24). అప్పుడు ప్రజలు లుబ్ధులు, దురాచారాలు, ప్రతి చిన్నదానికి కలహించుకునేవారు, దౌర్భాగ్యులు, అధికముగ ఆశ, విషయతృష్ణ - లౌకిక వాంఛలతో (Not interested in self realisation or to know the purpose of life) శూద్రుల కంటె నీచంగా మ్లేచ్ఛులవలె ప్రవర్తిస్తారు *(తస్మిన్ లుబ్ధా దురాచారా నిర్దయాః శుష్కవైరిణ । దుర్భగా భూరితర్షాః చ శూద్ర దాస ఉత్తరాః ప్రజాః ॥* 12-3-25). సత్త్వరజస్తమో గుణములు కూడా పురుషులలో అదే విధంగా యుగాలు గడుస్తుంటే మార్పుచెందుతూ తమో గుణ వృద్ధి అవుతుంది *(సత్త్వం రజః తమః ఇతి దృశ్యన్తే పురుషే గుణాః । కాలసంచోదితాః తే వై పరివర్తన్త ఆత్మని ॥* 12-3-26).

ఏ కాలమున మనస్సు బుద్ధి ఇంద్రియములు సత్త్వగుణముతో కలిగి జ్ఞానము, తపస్సు నందు ఆసక్తి కలిగి ఉంటయో ఆ కాలమును సత్యయుగము అని తెలుసుకొనవలెను *(ప్రభవన్తి యదా సత్త్వే మనో బుద్ధి ఇంద్రియాణి చ । తదా కృతయుగం విద్యాత్ జ్ఞానే తపసి యత్ రుచిః ॥* 12-3-27).

ఏ కాలమున జీవులు రజోగుణము ప్రాధాన్యముగా కలిగి కామ్య కర్మలయందు, యశస్సు నందు ఆసక్తి కలిగి ఉంటారో ఆ కాలమును త్రేతాయుగము అందురు (Definition of Tretayuga) *(యదా కర్మసు కామ్యేషు భక్తిర్ యశసి దేహినామ్ । తదా త్రేతా రజోవృత్తిః ఇతి జానీహి బుద్ధిమన్ ॥* 12-3-28).

ఏ కాలమున జీవులు రజస్ తమోగుణ ప్రాధాన్యములుగా ఉండి లోభము, అసంతోషము, కీర్తి, దంభము, మాత్సర్యము, కామ్యకర్మల యందు ఆసక్తి కలిగి ఉంటారో ఆకాలమునకు ద్వాపర యుగము అనవలెను (Definition of Dvapara yuga) *(యదా లోభః తు అసంతోషో మానో దమ్భో అథ మత్సరః । కర్మణాం చ అపి కామ్యానాం ద్వాపరం తత్ రజః తమః ॥* 12-3-29).

ఏ కాలమున మోసము, అసత్యభాషణ, సోమరితనము, అతి నిద్ర, హింస, విషాదము, శోకము, మోహము, భయము, దీనావస్థ మొదలగునవి ముఖ్యముగా ఉంటాయో ఆకాలమును తమోగుణ ప్రధానమగు కలియుగము అని తెలుసుకొనవలెను (Definition of Kaliyuga) Kaliyuga is not enforced upon us by the Divinity. It is the State of fallen activities of the humanbeings). *(యదా మాయా అనృతం తన్ద్రా నిద్రా హింసా విషాదనమ్ । శోక మోహౌ భయం దైన్యం సః కలిః తామస స్మృతః ॥* 12-3-30).

కలియుగములో ప్రజలు ఎట్లా తయారవుతారో వివరణ - కలియుగ లోకుల నీచత్వ వర్ణన

కలియుగవాసులు మందమతులు (Not interested in knowing the purpose of life), కళావిహీనులు, అకాల మరణం పొందేవారు, భాగ్యహీనులు, అధికాహారులు, కాముకులు, దరిద్రులు. స్త్రీలు స్వేచ్ఛా చారిణులు శీలము లేని వారును అగుదురు *(యస్మాత్ క్షుద్రదృశో మర్త్యాః క్షుద్రభాగ్యా మహా అశనాః । కామినో విత్తహీనాశ్చ స్వైరిణ్యశ్చ స్త్రియో అసతీః ॥* 12-3-31). కలియుగ జనులు లౌకిక పరాయణులై ఆత్మానుభూతి పట్ల అభిరుచిలేక జీవిస్తారు.

జనులు చోర లక్షణములు కలవారు, పాషండ మతములు స్వీకరించినవారై వేదములను దూషిస్తారు. రాజులు ప్రజలను పీడించువారు, విప్రులు, మేధావులు, శిశ్నోదరపరాయణులు అవుతారు *(దస్యు ఉత్కృష్టా జనపదా వేదాః పాషణ్డదూషితాః । రాజానశ్చ ప్రజాభక్షాః శిశ్నోదరపరా ద్విజాః ॥* 12-3-32).

బ్రహ్మచారులు ఆచార శౌచములను వదలుతారు, గృహస్థులు, హోటళ్ళు, పార్టీలలో ఎగబడితింటూ అడుక్కుతినేవారులా అవుతారు. వానప్రస్థులు గ్రామవాసులు అవుతారు. సన్యాసులు డబ్బును కూడపెట్టే వారు అవుతారు *(అవ్రతా వటవో అశౌచా, భిక్షవశ్చ కుటుంబినః । తపస్వినో గ్రామవాసా, న్యాసినో అత్యర్థలోలుపాః ॥* 12-3-33).

స్త్రీలు పొట్టిగా ఉండి, భోజన ప్రియులు, అధికసంతానవతులు, సిగ్గులేనివారు, నిరంతర కటుభాషిణులు, చౌర్య కాపట్య మహా సాహస వతులు అవుతారు (*హ్రస్వకాయాః మహా ఆహారాః భూరి అపత్యాః గత హ్రియః । శశ్వత్ కటుక భాషిణ్యః చౌర్య మాయా ఉరుసాహసాః ॥* 12-3-34).

వర్తకులు అధర్మయుక్తులు, కపటులు, క్రయ విక్రయాదులందు మోసము చేస్తారు. కలియుగ వాసులు ఆపదలలోనే కాక ఎల్లప్పుడూ చెడు పనులు చేస్తూ, మేము గొప్ప వారము అనే భ్రమలో ఉంటారు (*పణయిష్యన్తి వై క్షుద్రాః కిరాటాః కూటకారిణః । అనాపది అపి మంస్యన్తే వార్తాం సాధు జుగుప్సితామ్ ॥* 12-3-35).

ప్రజలు ధనహీనులైనా సరియైన రాజును వదలి మోసగాళ్ళనే రాజులుగా లీడర్లుగా చేసుకుంటారు. తరతరాలుగా సేవలు చేస్తున్నా ముసలివారై అసమర్థులైన సేవకులను వదలిపెడతారు. పాలివ్వని ఆవులను త్యజిస్తారు, వధశాలలకు పంపుతారు (*పతిం త్యక్ష్యన్తి నిర్ద్రవ్యం భృత్యాః అపి అఖిలోత్తమమ్ । భృత్యం విపన్నం పతయః కౌలం గాః చ అపయస్వినీః ॥* 12-3-36).

తల్లిదండ్రులు, సోదరులు, బంధువులు, జ్ఞాతులను విడిచి సంభోగము నందు ప్రీతి గలవారై బావమరదులతోను, మరదండ్రతోను కలిసి తిరుగుతూ ఆలోచనారహితులై దీనులై స్త్రీలంపటులు అవుతారు (*పితృ భ్రాతృ సుహృద్ జ్ఞాతీన్ హిత్వా సౌరత సౌహృదాః । ననాన్దృ స్యాల సంవాదా దీనాః స్త్రైణాః కలౌ నరాః ॥* 12-3-37).

శూద్రులే తపోవేషధారులై ధర్మతత్త్వమును ఎఱుగని వారైననూ ఉన్నతాసనములను పొంది ధర్మమును ఉపదేశింతురు (*శూద్రాః ప్రతిగ్రహీష్యన్తి తపోవేష ఉపజీవినః । ధర్మం వక్ష్యన్తి అధర్మజ్ఞాః అధిరుహ్య ఉత్తమ ఆసనమ్* ॥ 12-3-38).

కలియుగ ప్రజలు శాంత చిత్తము లేనివారై అపార్థములు పొందుతూ ఉద్విగ్నచిత్తులై ఉందురు. భూమి పంటలను ఇవ్వక సారహీనము అవుతుంది. రైతులు దుర్భిక్షాన్ని కరువును అనావృష్టి పరిస్థితులను చూస్తారు. రాజులు విధించు పన్నులచే పీడితులై అన్నము, వస్త్రము, గృహోపకరణములులేని వారై ప్రేత కళలతో పిశాచములుగా అవుతారు (*నిత్యం ఉద్విగ్న మనసో దుర్భిక్ష కర కర్శితాః । నిరన్నే భూతలే రాజన్ అనావృష్టి భయ ఆతురాః* ॥ 12-3-39), (*వాసో అన్న పాన శయన వ్యవాయ స్నాన భూషణైః । హీనాః పిశాచసన్దర్శా భవిష్యంతి కలౌ ప్రజాః* 12-3-40).

స్వల్ప ధనమునకై కూడా కలహించుచూ బంధుత్వాన్ని వదలి శత్రువు లవుతారు. ఒక్కోసారి చంపుకుంటారు (*కలౌ కాకిణికే అపి అర్థే విగృహ్య త్యక్త సౌహృదాః । త్యక్ష్యన్తి చ ప్రియాన్ ప్రాణాన్ హనిష్యన్తి స్వకాన్ అపి* ॥ 12-3-41).

మానవులు క్షుద్రచిత్తులై, శిశ్నోదరపరాయణులై వృద్ధులైన తల్లిదండ్రులను, సత్కుల జాతయగు భార్యను, పుత్రులను కూడా చూడరు. వారు కేవలము క్షుద్రమైన ఉదర ఉపస్థ సంతృప్తికై జీవింతురు (*న రక్షిష్యన్తి మనుజాః స్థవిరౌ పితరౌ అపి । పుత్రాన్ భార్యాం చ కులజాం క్షుద్రాః శిశ్నోదరంభరాః* ॥ 12-3-42).

పాషండ మతములచే ఆకర్షింపబడి, వికృతచిత్తులై, బ్రహ్మాది త్రిలోకేశ్వరులచే పూజింపబడువాడు, త్రిలోకములకు మూల పురుషుడైన శ్రీహరిభగవానుని సేవించరు (*కలౌ న రాజన్ జగతాం పరం గురుం త్రిలోకనాథ ఆనత పాదపంకజమ్ । ప్రాయేణ మర్త్యా భగవంతం అచ్యుతం యక్ష్యన్తి పాషణ్డ విభిన్నచేతసః* ॥ 12-3-43). (న యక్ష్యన్తి = పూజింపరు).

వివశుడై ఆర్తుడై మాట తడబడుచున్నవాడైనను, మరణము పొందే సమయములో కూడా శ్రీహరి నామాన్ని మాత్రము ఉచ్చరించడు. ఏ శ్రీహరినామాన్ని తలుస్తే కర్మశృంఖలము తెగిపోయి ఉత్తమ గతిని పొందుతారో అట్టి శ్రీహరిని ఎట్టి పరిస్థితిలో కూడా తలవరు. రోగగ్రస్తులు, ముసలి తనములో కూడా మోక్ష కారకమైన శ్రీహరి నామాన్ని పలుకరు (*యత్ నామధేయం మ్రియమాణ ఆతురః పతన్ స్ఖలన్ వా వివశో గృణన్ పుమాన్ । విముక్త కర్మ అర్గళ ఉత్తమాం గతిం ప్రాప్నోతి యక్ష్యన్తి న తం కలౌ జనాః* 12-3-44).

కలి ప్రజలు ఉద్ధరింపబడే మార్గము - శ్రీహరి కీర్తనయే

ఎవరైతే శ్రీహరినామాన్ని తలుస్తారో, వారి హృదయములలో నివసించు పురుషోత్తముడు కలియుగము వల్ల అపవిత్రమైన ధన ధాన్య వస్తు ప్రదేశములలో గల పాపాన్ని హరించి మేలు చేకూరుస్తాడు (*పుంసాం*

కలికృతాన్ దోషాన్ ద్రవ్య దేశ ఆత్మ సంభవాన్ । సర్వాన్ హరతి చిత్తస్థో భగవాన్ పురుషోత్తమః ॥ 12-3-45).

అంతర్యామిగా హృదయస్థానములో గల శ్రీకృష్ణ భగవానుని ధ్యానించిన, లేక బాహ్యముగా పూజించిన మానవుల అనేక జన్మల నుండి వచ్చే పాపపుణ్యాలను నశింపచేస్తాడు. కావున శ్రీహరి కథలను వినుట, సంకీర్తన చేయుట, శ్రీహరిని ధ్యానించుట పూజించుట వల్ల అన్ని అశుభములు దూరమవుతాయి (*శ్రుతః సంకీర్తితో ధ్యాతః పూజితః ఆదృతో అపి వా । నృణాం ధునోతి భగవాన్ హృత్స్థో జన్మ ఆయుత అశుభమ్ ॥* 12-3-46).

అగ్ని వల్ల బంగారములోని మలినములు పోయినట్లుగా యోగులచే ఆహ్వానింపబడ్డ శ్రీహరి యోగుల హృదయాలలో ఉండి వారి చిత్త కల్మషములను తొలగిస్తాడు (*యథా హేమ్ని స్థితో వహ్ని దుర్వర్ణం హన్తి ధాతుజమ్ । ఏవం ఆత్మగతో విష్ణుర్ యోగినాం అశుభాశయమ్ ॥* 12-3-47).

శ్రీహరిని మనస్సున నిలుపుకోక ఇంక వేరే మార్గములైన పాండిత్యము, ప్రాణాయామము, తీర్థ స్నానములు, వ్రతములు, తపస్సు, జపము, దానము ఇవి ఏమి చేసినా నిరుపయోగమే. కావున శ్రీహరిని తలుస్తూ ఇవన్నీ ఆచరించాలి (*విద్యా తపః ప్రాణనిరోధ మైత్రీ తీర్థాభిషేక వ్రతదాన జప్యైః । న అత్యన్తశుద్ధిం లభతే అన్తరాత్మా యథా హృదిస్థే భగవతి అనన్తే ॥* 12-3-48). రాజా! కావున శ్రీహరిని ఎల్లప్పుడూ తలుచుకొనుము. హృదయములో నిలుపుకొనుము. ఇట్లా అభ్యసించిన మరణకాలములో కూడా అతనినే ధ్యానిస్తావు, ఆ విధంగా పరమగతిని పొందగలవు (*తస్మాత్ సర్వాత్మనా రాజన్ హృదిస్థం కురు కేశవమ్ । మ్రియమాణో హి అవహితః తతో యాసి పరాం గతిమ్ ॥* 12-3-49). మానవులు మరణాలు పొందేవారు. శరీరము పోయేది, ఆత్మ నిలిచేది, కావున మరణం రాక మునుపే సకల జీవులకు ఆశ్రయుడు, పరమేశ్వరుడైన శ్రీహరిని ధ్యానించిన అట్టి వారికి శ్రీహరి ఆధారుడై నిలుస్తాడు (*మ్రియమాణైః అభిధ్యేయో భగవాన్ పరమేశ్వరః । ఆత్మభావం నయతి అఙ్గ సర్వాత్మా సర్వసంశ్రయః ॥* 12-3-50).

సర్వదోషములు కల ఈ కలియుగ ప్రజలను రక్షించేది, ఉద్ధరింపచేసేది శ్రీకృష్ణనామసంకీర్తన. దీని వల్లనే అన్ని కలిదోషముల నుండి విముక్తులై శ్రీహరిని పొందుతారు. కలియుగము అన్ని దోషములతో నిండినా, దీని యొక్క ఒక గొప్ప గుణము ఏమంటే సులభమైన శ్రీకృష్ణనామకీర్తన వల్లనే ముక్తి కూడా పొందవచ్చును (*కలేర్దోషనిధే రాజన్ అస్తి హి ఏకో మహాన్ గుణః । కీర్తనాత్ ఏవ కృష్ణస్య ముక్తసంగః పరం వ్రజేత్ ॥* 12-3-51). కృతయుగమున విష్ణువును ధ్యానించడంవల్ల కలిగే ఫలితము, త్రేతాయుగమున చేసే యజ్ఞముల ఫలితము, ద్వాపర యుగమున విష్ణువును పొందడానికి చేయవలసిన అర్చన వల్ల కలిగే ఫలితము, అదే ఫలితాన్ని కలియుగమున కేవలము శ్రీహరినామమును కీర్తించుట వలన పొందవచ్చును (*కృతే యద్ ధ్యాయతో విష్ణుం, త్రేతాయాం యజతో మఖైః । ద్వాపరే పరిచర్యాయాం, కలౌ తద్ హరికీర్తనాత్ ॥* 12-3-52). యుగధర్మాల ననుసరించి ఎలా శ్రీకృష్ణుని పొందాలో ఇక్కడ వర్ణించబడింది. విష్ణు

పురాణము (6.2.17) నందు, పద్మ పురాణము (ఉత్తరఖండము 72.25) నందు, బృహన్నారదీయ పురాణము (38.97) నందును ఇట్లే తెల్పబడినది- సత్యయుగము యందు ధ్యానముచే, త్రేతాయుగమునందు యజ్ఞాచరణముచే, ద్వాపరయుగము యందు శ్రీ కేశవుని అర్చనవల్ల ఏ ఫలితము లభించునో అదే ఫలితము కలియుగమునందు కేవలము కేశవకీర్తనముచే లభించగలదు (*ధ్యాయన్ కృతే యజన్ యజ్ఞైస్త్రేతాయాం ద్వాపరే అర్చయన్ । యదాప్నోతి తదాప్నోతి కలౌ సంకీర్త్య కేశవమ్ ॥*). స్కంద పురాణములోని చాతుర్మాస్య మహాత్మ్యము నుండి శ్రీ జీవగోస్వామి ఇట్లు తెల్పిరి - ఈ రీతిగా లోకమున శ్రీహరినామసంకీర్తనమే ఉత్తమోత్తమమైన తపస్సు. విశేషముగా కలియుగమునందు సంకీర్తనము ద్వారా మానవులు శ్రీకృష్ణుని ఆ విష్ణుని జిష్ణుని ప్రసన్నుని చేయగలరు (*తథా చైవోత్తమం లోకే తపః శ్రీహరి కీర్తనం । కలౌ యుగే విశేషేణ విష్ణుప్రీత్యై సమాచరేత్ ॥*).

బ్రహ్మదేవుడి వయస్సు-కల్పములు-ప్రళయ సమయములు-ప్రళయ విధములు

Brahma's Time Scale - Time and Activity - Types of Pralaya-Process of withdrawing creation:

శ్రీ శుక ఉవాచ: ఓ రాజా! పరీక్షిత్తు - నీకు పరమాణువు నుండి బ్రహ్మదేవుని కాలములో రెండు అర్ధభాగములు - ద్విపరార్ధముగా గల కాలములు, కృతాదియుగముల కాలపరిమాణము ఇది వరకు వివరించాను. ఇప్పుడు కల్పములు, ప్రళయముల గూర్చి చెబుతా వినుము (*కాలః తే పరమాణు ఆదిః ద్వి పర అర్ధ అవధిః నృప । కథితో యుగమానం చ శృణు కల్పలయౌ అపి ॥* 12-4-1). (These are the concluding remarks of the Sri Shuka. Since 7th day of his teachings has come and King Parikshit has to leave i.e. undergo laya or Pralaya. Hence the teaching)

నాలుగు వేల యుగములు (4000 Time Cycles or called yuga or 1000 Maha Yugas) గడిస్తే బ్రహ్మకు ఒక పగలు అవుతుంది. దానినే కల్పము అంటారు. ఒక కల్పములో 14 మనువులు ఉద్భవిస్తారు (*చతుర్యుగసహస్రన్తు బ్రహ్మణో దినముచ్యతే, స కల్పో యత్ర మనవః చతుర్దశ విశాంపతే (ఓ రాజా!)* 12-4-2). బ్రహ్మకు పగలు సమయం అయిన తర్వాత నైమిత్తిక ప్రళయం రావడం వల్ల త్రిలోకాలు (ముల్లోకాలు) లయము చెందుతాయి. అపుడు బ్రహ్మకు రాత్రి అని చెప్పబడినది. నాలుగు వేల యుగముల సమయము బ్రహ్మకు రాత్రి కాలము. ఈ రాత్రి కాలములో తనకు మూలస్థానమయిన అనంతాసనమున (వేయిపడగల అనంత శేషుడు) పవళించి ఉన్న విష్ణుగర్భంలోకి లయమైన విశ్వముతో పాటు ప్రవేశించి నిద్రిస్తాడు. దీన్ని నైమిత్తికప్రళయము అంటారు. మళ్ళీ మరుసటి రోజు పద్మనాభుడి నుండి ఆవిర్భవించి మళ్ళీ ముల్లోకాల సృష్టి చేస్తాడు. ఇలా బ్రహ్మదేవుడికి 100 ఏళ్ళు (ద్విపర అర్ధములు) గడచిన తర్వాత ప్రాకృతప్రళయము లేక మహాప్రళయము లేక మహాకల్పప్రళయము వస్తుంది. అప్పుడు మహత్తత్త్వము,

అహంకారము, పంచ తన్మాత్రలు (రూప రస గంధ స్పర్శ శబ్దములు) అను సృష్టికై వెలసిన విభాగములు ప్రకృతిలో లయము చెందుతాయి *(తదన్తే ప్రలయః తావాన్ బ్రాహ్మీ రాత్రిః ఉదాహృతా । త్రయో లోకా ఇమే తత్ర కల్పన్తే ప్రలయాయ హి ॥ 12-4-3), (ఏష నైమిత్తికః ప్రోక్తః ప్రలయో యత్ర విశ్వసృట్ । శేతే అనన్తాసనో విశ్వం ఆత్మ సాత్కృత్య చ ఆత్మభూః ॥ 12-4-4), (ద్విపరార్ధే తు అతిక్రాన్తే బ్రహ్మణః పరమేష్ఠినః । తదా ప్రకృతయః సప్త కల్పన్తే ప్రలయాయ వై ॥ 12-4-5).* ఈ మహాప్రళయములో బ్రహ్మాండములన్నియు సమిష్టిలయమును పొందుతాయి *(ఏష ప్రాకృతికో రాజన్ ప్రలయో యత్ర లీయతే । అణ్డకోశస్తు సంఘాతో విఘాత ఉపసాదితే ॥ 12-4-6).* ఇది ఎలా అవుతుందంటే-

ప్రాకృతప్రళయము లేక మహాప్రళయము లేక మహాకల్పప్రళయవిధానము

ఈ ప్రళయ సమయం వచ్చినప్పుడు మేఘములు 100 సంవత్సరములు భూమి యందు వర్షమును కురిపించవు. అనావృష్టి వల్ల అన్నహీనులై ఆకలిబాధ తట్టుకోలేక ప్రజలు పరస్పరము చంపుకు తింటూ కాలముచే పీడితులై క్రమంగా నశిస్తారు *(పర్జన్యః శతవర్షాణి భూమౌ రాజన్ న వర్షతి । తదా నిరన్నే హి అన్యోన్యం భక్ష్యమాణాః క్షుధా అర్దితాః । క్షయం యాస్యన్తి శనకైః కాలేన ఉపద్రుతాః ప్రజాః ॥ 12-4-7).* (When people reduce in their qualities in Kaliyuga etc., the Lord punishes them in this way. The demoniac activity of scientists lead to complete toxic polluted atmosphere thus clouds cannot rain, and life cannot survive on this planet. Every day tons and tons of Petrol exhausts of cars and industries are polluting the air, when air is polluted the clouds are dispersed. Therefore no rain. This leads to Pralaya.) అపుడు సాంవర్తక నామధేయుడైన సూర్యుడు తన వేడి కిరణములచే సముద్రములు, నదులు, భూమియందలి నీటిని లాగేస్తాడు. కాని ఏ మాత్రము వర్షములు కురిపింపడు *(సాముద్రం దైహికం భౌమం రసం సాంవర్తకో రవిః, రశ్మిభిః పిబతే ఘోరైః సర్వం న ఏవ విముంచతి-8).* (Samvartaka sun is equavalent to 12 suns light and heat).

పిమ్మట సంకర్షణ భగవానుని (ఆదిశేషుడు, శివుడు) ముఖము నుండి వెలువడు "సంవర్తకమను" అగ్ని వాయువేగమున రావడం వల్ల, ప్రాణి శూన్యములైన పాతాళాది భూలోకములను దగ్ధము చేయును *(తతః సంవర్తకో వహ్నిః సంకర్షణ ముఖో ఉత్థితః। దహతి అనిలవేగ ఉత్థః శూన్యాన్ భూ వివరాన్ అథ ॥* 12-4-9).

అపుడు పై భాగము నుండి సూర్య కిరణముల చేత, క్రింది భాగమున పాతాళమునందున్న సంకర్షణుని నుండివచ్చు అగ్నిజ్వాలలచే బ్రహ్మాండమంతయు దగ్ధమై "అగ్నిదగ్ధమగు గోమయపిండము" (కాలిన పిడక) లాగా కనబడుతుంది *(ఉపర్యధః సమన్తాత్ చ శిఖాభిః వహ్ని సూర్యయోః । దహ్యామానం విభాతి అణ్డం దగ్ధ గోమయపిణ్డవత్ ॥ 12-4-10).* సాంవర్తకమను ప్రచండ వాయువు 100 సం॥ వీచగా ఆకాశ మండలము ధూళితో నిండిపోతుంది *(తతః ప్రచండ పవనః వర్షాణాం అధికం శతమ్ । పరః సాంవర్తకః*

వాతి ధూమ్రం ఖం రజసా ఆవృతమ్॥ 12-4-11). ఆ తర్వాత విచిత్ర వర్ణములు గల మేఘములు 100 సం॥ వర్షించగా బ్రహ్మాండమంతయు నీటితో నిండిపోతుంది. విచిత్ర జలప్రళయము కలుగగా ఆ చిత్రజలము పృథివి యొక్క గంధ - గుణమును హరించి వేస్తుంది. అందువల్ల భూమి నీటిలో లయము అవుతుంది. (*తతః మేఘకులాని అఙ్గ చిత్రవర్ణాణి అనేకశః । శతం వర్షాణి వర్షన్తి నదన్తి రభస స్వనైః ॥* 12-4-12), (*తతః ఏక ఉదకం విశ్వం బ్రహ్మ అండ వివర అన్తరమ్ ॥* 12-4-13), (*తదా భూమేః గన్ధగుణం గ్రసన్తి ఆపః ఉదప్లవే । గ్రస్తగన్ధ తు పృథివీ ప్రళయత్వాయ కల్పతే ॥* 12-4-14) - Fluid form of Earth. ఆ తర్వాత తేజస్సు జలము యొక్క రస గుణమును లాగి వేయగా జలము నీరసమై తేజస్సు (అగ్నిలో) కలుస్తుంది - Fire form of Earth. అదేవిధంగా వాయువు తేజస్సు యొక్క రూప గుణమును హరింపగా రూపరహితమగు తేజస్సు వాయువులో లీనమగును (*అపాం రసం అథ తేజః తాః లీయన్తే అథ నీరసాః। గ్రసతే తేజసః రూపం వాయుః తత్ రహితం తదా ॥* 12-4-15) - Gaseous form of Earth. అపుడు ఆకాశము, వాయువు యొక్క స్పర్శ గుణమును హరింపగా స్పర్శహీనమగు వాయువు ఆకాశములో లయమవుతుంది (*లీయతే చ అనిలే తేజః వాయోః ఖం గ్రసతే గుణమ్ । సః వై విశతి ఖం రాజన్ తతః చ నభసః గుణమ్ ॥* 12-4-16) - Electromagnetic wave form of Earth, $E = mc^2$. ఆకాశము యొక్క శబ్దగుణమును తామస అహంకారము లాగి వేయగా, ఆకాశము తామస అహంకారమునందు లయమగును - False-ego form of Earth or Thamas-ahamkaara form of Earth-another subtle form of matter. ఇట్లే సాత్త్విక అహంకారము ఇంద్రియ అధిష్ఠాన దేవతలను, రాజస అహంకారము ఇంద్రియములను లీనము చేసుకుంటాయి (*శబ్దం గ్రసతి భూత ఆదిః నభః తం అనులీయతే । తైజసః చ ఇంద్రియాణి అఙ్గ దేవాన్ వైకారికః గుణైః ॥* 12-4-17). ఈ మూడు అహంకారములు కలవడం వల్ల మహత్తత్త్వము, ఇది కాలచోదితము వల్ల త్రిగుణములను లయము చేసుకొనగా అవ్యాకృతము ఏర్పడుతుంది (అవ్యక్తము-అవ్యక్తముల ప్రకృతి) ఈ అవ్యక్త మూలప్రకృతి కాలము వల్ల కలిగే షట్ వికారములకు లోను కాదు. దీనిని అవ్యయము, సూక్ష్మము, అనంతము, అవ్యక్తము, నిత్యము అంటారు లేక ప్రకృతి గుణత్రయము, ప్రధానము, కారణము అంటారు (*మహాన్ గ్రసతి అహంకారం గుణాః సత్త్వ ఆదయః చ తమ్ । గ్రసతే అవ్యాకృతం రాజన్ గుణాన్ కాలేన చోదితమ్ ॥* 12-4-18. ఇది కాలముతో మార్పు చెందని అవస్థలో ఉంటుంది. అప్పుడు కాలమే లేదు. ఇది జగత్ కారణ స్వరూపములో ఉంటుంది (*న తస్య కాల అవయవైః పరిణామ ఆదయో గుణాః । అనాది అనన్తం అవ్యక్తం నిత్యం కారణం అవ్యయమ్* -19) - condensed plasma form embedded with souls. ప్రధానమని పిలువబడెడి అవ్యక్త ప్రకృతియందు వాక్కు, మనస్సు, సత్త్వరజస్తమస్సులు, మహత్తత్త్వము, అహంకారము మున్నగు భావపదార్థములు విడివిడిగా ఉండవు. ప్రాణము, బుద్ధి, ఇంద్రియములు, వాటి అధిష్ఠాన దేవతలు వీటిని వెల్లడిచేయు సమర్థములు కావు, దీనియందు స్వర్గాది లోకసృష్టి లేదు. ఇది స్వప్న జాగరములతోను, సుషుప్తిదశతోను గూడి యుండదు, ఆకాశము, జలము, భూమి, వాయువు, సూర్యుడు, అగ్ని యెచటలేవో అట్టి సుషుప్తితుల్యము, శూన్యమువలె జడము,

అచింతనీయము, తర్కమునకు అందనిది అయిన ఆ మూలభూతఆధార పదార్థములకు లేక సర్వభావ పదార్థము మూలకారణము మరియు అనిర్వచనీయమైనదీ "ప్రధానము", అని చెప్పబడినది (*న యత్ర వాచః న మనః న సత్త్వం తమః రజః వా మహత్ ఆదయః అమీ । న ప్రాణ బుద్ధి ఇంద్రియ దేవతాః వా న సన్నివేశః ఖలు లోకకల్పః ॥* 12-4-20), (*న స్వప్న జాగ్రత్ న చ తత్ సుషుప్తం న ఖం జలం భూ అనిలః అగ్నిః అర్కః । సంసుప్తవత్ శూన్యవత్ అప్రతర్క్యం తత్ మూలభూతం పదం అమనన్తి ॥* 12-4-21). ప్రకృతిలో జీవరాసులు కూడా కాల విప్లవముచే వివశములై లీనమై ఉండుటనే ప్రాకృతిక ప్రళయము లేక మహా కల్ప ప్రళయము లేక మహా ప్రళయములంటారు. ప్రళయకాలమున అనంతకోటి జీవరాశులు అవ్యక్తస్థితిలో ఉంటాయి (*లయః ప్రాకృతికో హ్యేష పురుషా వ్యక్తయోర్యదా । శక్తయః సంప్రలీయన్తే వివశాః కాల విద్రుతాః ॥* 12-4-22). (Pralaya is also the mercy of the Lord. By this process, the Lord withdraws the toxic elements from air, water and earth and once again buries them at suitable positions inside the earth in the form of petroleum products, natural gas and coal. Once Air, Water, Earth are purified life sprouts again on this planet by the will of the Lord).

జీవులు ఎన్నాళ్ళు సృష్టి ప్రళయములకు లోనవుతారు?

బుద్ధి, ఇంద్రియములు, ఇంద్రియార్థములైన విషయములు బద్ధజీవులు సంపాదించిన బద్ధజ్ఞానమును ఆశ్రయించి ఉంటాయి. వాటిని వాడి ఇంద్రియభోగములు అనుభవించవచ్చు లేక గురువును ఆశ్రయించి విజ్ఞానముతో పరతత్త్వమును పొందవచ్చును. జీవరాసులకు శరీరములు ప్రకటమైన సృష్టి, లేకున్న ప్రళయకాలమున నిద్రావస్థలో జీవరాశులు శూన్యములా పడి ఉంటాయి (*బుద్ధి ఇంద్రియ అర్థ రూపేణ జ్ఞానం భాతి తత్ ఆశ్రయమ్ । దృశ్యత్వ అవ్యతిరేకాభ్యాం ఆది అన్తవత్ అవస్తు యత్ ॥* 12-4-23). అలాగే రూపమును గ్రహించు నేత్రము, రూపమును చూపించే తేజస్సు/అగ్ని/జ్యోతి, దానిని చూడగలిగే జ్ఞానేంద్రియములు - అగ్ని కంటె భిన్నములు కావు. అలాగే విషయములను గ్రహించే "బుద్ధి", విషయ గ్రహణమునకు ఉపయోగపడే "ఇంద్రియములు", గ్రాహ్య విషయములగు "వస్తువులు" - ఇవన్ని వేరు వేరు కావు, కలిసే ఉంటాయి. వాటిని వాడి ఇంద్రియభోగములు అనుభవించవచ్చు లేక పరతత్త్వమును పొందవచ్చును. దీపము, ఆ దీపపు జ్యోతిచే దర్శించెడి నేత్రము, దర్శించబడెడి రూపము అన్నియును అగ్నితత్త్వమునకు అభిన్నములు. అదేరీతిగా బుద్ధి, ఇంద్రియములు, ఇంద్రియానుభూతులు పరతత్త్వమునకు పూర్తిగా భిన్నమైనప్పటికిని వాటిని వాడి సత్యమైన పరతత్త్వమును పొందే అధికారము జీవునకు గలదు (*దీపః చక్షుః చ రూపం చ జ్యోతిషః పృథక్ న భవేత్ । ఏవం ధీః ఖాని మాత్రాః చ న స్యుః అన్యతమాత్ ఋతాత్ ॥* 12-4-24). జీవుల బుద్ధి-మాయ (అవిద్య)కు ఆకర్షింపబడినదైననూ జాగ్రత్ (awakened state in creation), స్వప్న (illusionary state also in creation), సుషుప్త (Suspended state of creation - Pralya) లను మూడు అవస్థలలో ఉంటుంది. అలాగే మేల్కొని ఉన్నప్పుడు జాగ్రదవస్థ, కలలుకంటున్నప్పుడు స్వప్నావస్థ మరియు నిద్రలో కూడా బుద్ధిపని చేస్తూ ఉంటుంది, మాయాపూరిత

విషయములను స్మరిస్తుంటుంది (*బుద్ధేః జాగరణం స్వప్నః సుషుప్తి ఇతి చ ఉచ్యతే। మాయామాత్రం ఇదం రాజన్ నానాత్వం ప్రత్యక్ ఆత్మని ॥* 12-4-25). సత్యము గ్రహించడానికే సృష్టికార్యము. "జగత్తు" ఉత్పత్తి మరియు వినాశశీలమైనది. ఎప్పటికీ ఉండేది స్వామియే. ఆకాశమున మేఘములు తమ యందలి ఘటక పదార్థముల ఏకీకరణ విలీనములచే పుట్టును, నశించును. అట్లే యీ కనబడే భౌతిక విశ్వము గూడ బ్రహ్మతత్త్వముచే ఉదయించును, నశించును. అందువలన సకల హంగులతో గల ఈ పాంచభౌతిక విశ్వము ఎల్లప్పుడు ఉండునది కాదు (*యథా జలధరాః వ్యోమ్ని భవన్తి న భవన్తి చ। బ్రహ్మణి ఇదం తథా విశ్వం అవయవి ఉదయ అప్యయాత్ ॥* 12-4-26), రాజా! ఈ సర్వవిషయ కార్యవస్తువుల యొక్క కారణము - సత్యము తెలుసుకోవడానికి మాత్రమే అని వేదాంతశాస్త్రమున చెప్పబడినది. నిత్యుడు సత్యస్వరూపుడు శ్రీకృష్ణుడే. ఉదా: వస్త్రమున ఏమి గలదో తెలుసుకొనుటకు ఆ సత్యము ప్రత్యక్షముగ ఆరోపించబడకపోయినను అందు సత్యము ప్రత్యక్షముగ గోచరించకున్నను లేకపోయినను కారణ పదార్థములగు తంతువులను పరిశీలించిన ఆ సత్యము ఏమిటో తెలుసుకోవచ్చును (*సత్యం హి అవయవః ప్రోక్తః సర్వ అవయవినాం ఇహ। వినా అర్థేన ప్రతీయేరన్ పటస్య ఇవ అఙ్గ తన్తవః ॥* 12-4-27), జగత్తులో కనపడు పదార్థములన్నియు శబ్ద రస రూప స్పర్శ గంధములతో గలవి - అవి అశాశ్వతములే యని తెలుసుకొనవలెను. ఏలయన కార్యకారణ భావ విచారమున ఇవి పరస్పరాపేక్షములని, భ్రమయని, భౌతిక సుఖదుఃఖ హేతువులని గ్రహించుము. ఎందుకనగా వీటికి ఆది అంతములు కలవు. అందువలన ఆత్మసాక్షాత్కారమునకై ఏ పదార్థములు ఉత్పత్తివినాశశీలములు గలవో ఆ పదార్థములను నమ్ముట మంచిది కాదు. కావున స్వామిని నమ్ముము, ఆయన శాశ్వతుడు (*యత్ సామాన్య విశేషాభ్యాం ఉపలభ్యేత సః భ్రమః। అన్యోన్య అపాశ్రయాత్ సర్వం ఆది అన్తవత్ అవస్తు యత్ ॥* 12-4-28), ఆత్మ లేకుండా మనస్సు, బుద్ధి పనిచేయవు. అలాగే ఈ ప్రపంచము కనబడుచున్నను బ్రహ్మవస్తుప్రకాశము లేకుండగా అణుమాత్రము గూడ నిరూపించుటకు సాధ్యము కాదు. పరమాత్మునితో అన్వయించునపుడు పరమాత్మ దృగ్గోచరమయ్యును ప్రకృతిలోని ఒక చిన్న కణము యొక్క వికారమైనను కూడా పరమాత్మ లేనిదే చివరకు అర్థరహితమేయగును. వాస్తవముగా నెలకొనియున్నదని సత్యము శాశ్వతము అని అంగీకరించుటకు ఏదైనను ఏ వస్తువైనను నిత్యత్వము, అవికారత్వమనెడి విశుద్ధాత్మ గుణమునే కలిగియుండవలెను. అనగా అది కాలానుగుణంగా మార్పు చెందక చెడిపోక ఉండాలి. ప్రకృతి పదార్థములకు ఇది లేదు. ప్రకృతికి పరమైనవాడు స్వామి. కావున స్వామియే సత్యము, నిజము, నమ్మదగ్గవాడు మరియు జీవాత్మల బంధువు (*వికారః ఖ్యాయమానః అపి ప్రత్యక్ ఆత్మానం అన్తరా। నిరూప్య న అస్తి అణుః అపి స్యాత్ చేత్ చిత్ సమః ఆత్మవత్ ॥* 12-4-29), పరతత్త్వమునకు నానాత్వము ఉండదు. సత్యము ఒక్కటే భాసిల్లుతుంది. అది రెండుగా ఉండదు. సత్యమును అంతటా నడిపించుటయే స్వామి ఏకైక లక్షణము. విశ్వరూపుని విశ్వమంతటా చూచుటయే జీవలక్ష్యం కావాలి. అదే అద్వైతస్థితి. అదే ముక్తికి మార్గము. అజ్ఞానియగు వ్యక్తిచే చూడబడెడి నానాత్వము ఘటాకాశమునకు, బాహ్యాకాశమునకు గల భేదము లేదా జలములో

సూర్యప్రతిబింబమునకు, ఆకాశములో సాక్షాత్తు సూర్యునికి గల భేదము లేదా ఒక దేహమందలి ప్రాణమునకు, ఇంకొక దేహములోని ప్రాణమునకు గల భేదము వంటిది. లేక ఒకే కన్నును ఒత్తిపట్టి ఆ కంటితో చూసినచో ఒకే వస్తువు రెండుగా కనిపించు భ్రమవంటిది. కావున స్వామి ఒక్కడే, ఇదంతా ఆయనవల్లనే భాషిస్తున్నది. (*న హి సత్యస్య నానాత్వం అవిద్వాన్ యది మన్యతే । నానాత్వం ఛిద్రయోః యద్వత్ జ్యోతిషః వాతయోః ఇవ ॥* 12-4-30). కావున ఆయనను గుర్తించి, ఆయన చెప్పినట్లుగా నడుచుకోవాలి.

జీవునకు భేదజ్ఞానము వల్లనే నానాత్వము (different bodies). బంగారము ఒకటైనా ఆభరణములను వేరుగా చూసినట్లు, శ్రీహరి ఒక్కడే అయినా వివిధ రూపాలలో ఆరాధిస్తారు లౌకికులు. అహంకార విశిష్టులగు మానవులు లౌకిక మరియు వైదిక వాక్కులచే అధోక్షజుడగు స్వామిని వేరు వేరు రూపాలలో చూస్తారు. అలానే ఆరాధిస్తారు (*యథా హిరణ్యం బహుధా సమీయతే నృభిః క్రియాభిః వ్యవహార వర్త్మసు । ఏవం వచోభిర్ భగవాన్ అధోక్షజో వ్యాఖ్యాయతే లౌకిక వైదికైర్ జనైః* 12-4-31).

సూర్యుడి వల్లనే మేఘం పుట్టింది. సూర్యుడి వల్లనే మేఘం కన్పడుతుంది. సూర్యుడి వల్లనే కన్ను చూస్తుంది. మేఘం అడ్డం వస్తే అదే సూర్యుణ్ణి చూడలేము. సూర్యుడు వల్ల పుట్టిన మేఘం సూర్యుణ్ణే కప్పివేస్తుంది. మేఘం సూర్యకిరణముల పరిణామ విశేషము వలన నీటి మార్పుతో ఉత్పన్నమై, సూర్యుడి చేతనే ప్రకాశితమై, సూర్యుడి యొక్క అంశభూతమగు చక్షువునకు సూర్యదర్శనమున ప్రతిబంధకము చేయునట్లు, జీవుడి నుండి ఉత్పన్నమైన అహంకారము- బ్రహ్మాంశభూతుడగు జీవునికి పరమాత్మ అను బ్రహ్మస్వరూప దర్శనమున ప్రతిబంధకము అగును. సూర్యుని వలన పుట్టిన మేఘము వాయు సంచలనముచే విచ్ఛిన్నమైనపుడే చక్షువు సూర్యుని చూడగలదు. అట్లే ఆత్మకు ఉపాధియగు అహంకారము జిజ్ఞాసచే విజ్ఞానముచే నశించినపుడు జీవుడు కూడా తన స్వస్వరూపమగు బ్రహ్మతత్త్వమును దర్శింపగలడు (ఇది ఎట్లా అంటే కన్నుకు పట్టిన క్యాటరాక్ట్‌పొరను తొలగించిన కన్ను ప్రకాశవంతమయినట్లు) (*యథా ఘనః అర్క ప్రభవః అర్క దర్శితః హి అర్క అంశభూతస్య చ చక్షుషః తమః । ఏవం తు అహం బ్రహ్మగుణః తత్ ఈక్షితః బ్రహ్మ అంశకస్య ఆత్మనః ఆత్మబన్ధనః ॥* 12-4-32, *ఘనః యదా అర్కప్రభవః విదీర్యతే చక్షుః స్వరూపం రవిం ఈక్షతే తదా । యదా హి అహంకారః ఉపాధిః ఆత్మనః జిజ్ఞాసయా నశ్యతి తర్హి అనుస్మరేత్ ॥* 12-4-33). కావున జీవులు అహంకారము వదలిన, ఆత్మబంధనములు పోయి స్వరూపానుభవమును పొంది యథార్థము అయిన శ్రీహరిని అర్థము చేసికొనుటయే బద్ధజీవుని చివరి దశ- అనగా ఆత్యంతికము అనగా అతడు ముక్తజీవుడు కాగలడు. అంటే అవిద్యతో గల మర్త్యశరీరము నశిస్తుంది, అజ్ఞానము నశిస్తుంది, జ్ఞానోదయము కలుగుతుంది. తన స్వంత దివ్యశరీరము జీవుడు పొందుతాడు. కావున మర్త్యశరీరము పోవుటయే మరియు దివ్యశరీరము వచ్చుటయే ఆత్యంతికము (*యదా ఏవం ఏతేన వివేక హేతినా మాయామయ అహంకారణ ఆత్మబన్ధనమ్ । ఛిత్వా అచ్యుత ఆత్మ అనుభవో అవతిష్ఠతే తమ్ ఆహుర్ ఆత్యన్తికం అంగ (రాజా) సంప్లవమ్ ॥* 12-4-34) - ఇదే బద్ధ జీవులకు మోక్షము.

పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతము - సకల జీవులు సృష్టి ప్రళయములకు లోనవుతూ నిరంతరము మార్పు చెందుదురు అని పరిశీలకుల భావన (*నిత్యదా సర్వభూతానాం బ్రహ్మ ఆదీనాం పరంతప । ఉత్పత్తి ప్రళయౌ ఏకే సూక్ష్మజ్ఞాః సంప్రచక్షతే ॥* 12-4-35).

ప్రతి రోజు కాల ప్రవాహ వేగము వల్ల నదీ ప్రవాహములాగా, ప్రకృతిలాగా, అలాగే జీవుల శరీరాలు మారుతూనే ఉంటాయి. ఇందువల్లనే జనన మరణాలు కలుగుతాయి. దీనిని నిత్యప్రళయము అంటారు (*కాల స్రోతో జవేన ఆశు హ్రియమాణస్య నిత్యదా । పరిణామినామ్ అవస్థాః తాః జన్మ ప్రళయ హేతవః ॥* 12-4-36). కాల ప్రభావముచే ప్రతి క్షణము ఉత్పన్నమగు అవస్థాభేదము తెలియుటలేదు. ఇది ఎట్లా అంటే ఆకాశంలోని నక్షత్రములు స్థిరమైనట్టుగా కనబడినట్టు. కాలముతోనే ప్రళయములు. కాలము ఈశ్వర అంశ. ఆద్యంత రహితమైనది కాలము (*అనాది అన్తవతా అనేన కాలేన ఈశ్వర మూర్తినా । అవస్థాః న ఏవ దృశ్యన్తే వియతి జ్యోతిషాం ఇవ ॥* 12-4-37). కాలము వల్లనే నిత్య (మన శరీరములో ఎల్లప్పుడు మార్పు కలుగుచున్నది. అది ఏమనగా పుట్టిన పిల్లవాడు యవ్వనదశ మరియు ముసలితనము మరియు ఆ శరీరమును జీవుడు వదులుటయే నిత్యప్రళయము), నైమిత్తిక (బ్రహ్మకు ఒక రోజు అనగా వెయ్యి మహాయోగముల తరువాత వచ్చునది నైమిత్తికప్రళయము), ప్రాకృతిక (బ్రహ్మదేవునకు వంద సంవత్సరముల పూర్ణాయుష్షు నిండిన తరువాత వచ్చు ప్రళయము ప్రాకృతికప్రళయము), ఆత్యంతికప్రళయములు (అన్ని బ్రహ్మాండములు ప్రళయము చెంది మహాతత్త్వమున కృష్ణస్వామి వక్షస్థలమున గల శ్రీవత్స అను పుట్టుమచ్చ యందు లీనమగుట. బద్ధజీవులు, ముక్తజీవులు అగుటయు కూడా ఆత్యంతికప్రళయమని భాష్యకారులు తెలిపినారు). దీన్ని "కాలగతి" అంటారు (*నిత్యో నైమిత్తికశ్చైవ తథా ప్రాకృతికో లయః । ఆత్యన్తికశ్చ కథితః కాలస్య గతిః ఈదృశీ ॥* 12-4-38). ఓ కురుశ్రేష్ఠా! ఇదంతా జగత్తునకు సృష్టికర్త అయిన సకల జీవులకు ఆశ్రయుడైన శ్రీమన్నారాయణుని లీలగా గ్రహించు. దీనినంతటిని సంక్షిప్తంగా తెలియజేశా. ఇదంతా పూర్తిగా తెల్పుట, గణించుట బ్రహ్మకు కూడా సాధ్యము కానిది. అంటే అంత బృహత్ లీల ఇది. ఈ కాలగతి నారాయణుని లీలనే (*ఏతాః కురుశ్రేష్ఠ జగత్ విధాతుర్ నారాయణస్య అఖిల సత్త్వధామ్నః । లీలాకథాస్తే కథితాః సమాసతః కార్త్స్న్యేన న అజః అపి అభిధాతుం ఈశః ॥* - 39). దీన్ని నీకు క్లుప్తంగా వర్ణించా.

ఆధ్యాత్మిక ఆధిభౌతిక ఆధిదైవికముగా వచ్చు వివిధ దుఃఖ దావానలము పోగొట్టుకోవాలన్నా, అతి కష్టమైన సంసారసముద్రమును దాటాలన్నా పురుషోత్తముడగు శ్రీహరి భగవానుని లీలాకథారసమును సేవించుట ఆచరించుట తప్ప వేరే ఏ విధమైన నౌక లేదు (*సంసారసింధుం అతిదుస్తరం ఉత్తితీర్షోర్ న అన్యః ప్లవో భగవతః పురుషోత్తమస్య । లీలాకథారస నిషేవణం అన్తరేణ పుంసో భవేద్ వివిధ దుఃఖ దవ అర్దితస్య ॥* 12-4-40).

ఓ రాజా! ఈ విషయాన్ని ఇదివరకు నరనారాయణ ఋషి నారదునకు, నారదుడు కృష్ణద్వైపాయనవ్యాసునకు, వ్యాసుడు నాకు అన్ని వేదములకు సమానమైనట్టి శ్రీమద్భాగవతమును

ఉపదేశించాడు (*పురాణసంహితాం ఏతాం ఋషిః నారాయణో అవ్యయః । నారదాయ పురా ప్రాహ కృష్ణద్వైపాయనాయ సః ॥* 12-4-41), (*స వై మహ్యం మహారాజ భగవాన్ బాదరాయణః । ఇమాం భాగవతీం ప్రీతః సంహితాం వేదసమ్మితామ్ ॥* 12-4-42). నేను నీకు, ఇక్కడ చేరిన ఋషులకు దీన్ని ఉపదేశిస్తున్నాను (at the place - Sukratal or Shukasthali near Muzaffarnagar). ఇక్కడకు వచ్చిన విన్న సూతుడు, ఈ శ్రీ మద్భాగవతమను వేదసారాంశమును నైమిశారణ్యమున శౌనకాది ఋషులకు ఈ వేదసంహితను వివరించగలడు (*ఇమాం వక్ష్యతి అసౌ సూత ఋషిభ్యో నైమిశ ఆలయే । దీర్ఘసత్రే కురుశ్రేష్ఠ సంపృష్టః శౌనకాదిభిః ॥* 12-4-43).

(Now Parikshit soon gets Atyantika-Pralaya. Hence it was here taught about the types of Pralya by Shuka maharshi).

శ్రీమద్భాగవత సారాంశము

(The most important and final Instruction of Shuka to king Parikshith. Srimad Bhagavatham Summarised - Abstract of Srimad Bhagavatham)

శ్రీ శుక ఉవాచ: రాజా! ఎవరి వల్ల ఈ విశ్వము ఆధారమై ఉన్నదో, ఎవరి అనుగ్రహము వలన బ్రహ్మ, బ్రహ్మక్రోధము నుండి రుద్రుడు (శివుడు) ఆవిర్భవించిరో అట్టి భగవానుడైన శ్రీహరి గూర్చి ఈ శ్రీమద్భాగవత గ్రంథము నందు అంతటా కీర్తించబడినది. దీనిని శ్రవణము చేసిన వాడికి ఎట్టి భయము ఉండదు. భాగవతపఠనము వల్ల భయము పోతుంది (*అత్ర అనువర్ణ్యతే అభీక్ష్ణం విశ్వాత్మా భగవాన్ హరిః । యస్య ప్రసాదజో బ్రహ్మ రుద్రః క్రోధసముద్భవః ॥* 12-5-1). కావున రాజా! నీవు భాగవతము నా వద్ద చెప్పుకున్నావు. దేహము పుట్టుతుంది, నశిస్తుంది, కాని నీవు (నీ ఆత్మ) నశింపబడవు కదా! కావున మృత్యు భయము "నేను చనిపోతాను" అను పశుబుద్ధిని విడిచిపెట్టుము. నిర్భయుడవు కమ్ము (*త్వం తు రాజన్ మరిష్యే ఇతి పశుబుద్ధిం ఇమాం జహి, న జాతః ప్రాక్ అభూతో అద్య దేహవత్ త్వం న నజక్ష్యతి ॥* 12-5-2). నీవు భాగవతము చెప్పుకున్నావు కాబట్టి నీకు పుత్ర పౌత్రాది రూపములలో మరుజన్మలేదు. కట్టెలలో ఉన్న అగ్ని కట్టె కంటె వేరైనట్లుగా, దేహాది పదార్థములతో నీవు ఉన్నా వాటికంటె భిన్నుడవు (*న భవిష్యసి భూత్వా తం పుత్ర పౌత్ర ఆది రూపవాన్ । బీజ అంకురవత్ దేహ ఆదేః వ్యతిరిక్తః యథా అనలః ॥* -3). అయితే "నేను అంటే శరీరమే" అనే భ్రమ ఎందుకు కలిగిందంటే - స్వప్నం వచ్చినప్పుడు శిరస్సు తెగుట చనిపోవుట చూస్తున్నావు, అంటే శరీరము వేరు నీవు వేరు అని గ్రహించు. అలాగే నిత్య జీవితంలో కూడా దేహమార్పు చనిపోవుట చూస్తున్నావు. అందుకని మరణిస్తానని భయపడుతున్నావు, భ్రమలో ఉన్నావు. కాని వాస్తవముగా నీ ఆత్మ చావులేనిది, అజము, అమరమునైనది (*స్వప్నే యథా శిరచ్ఛేదం పంచత్వ ఆది ఆత్మనః స్వయమ్ । యస్మాత్ పశ్యతి దేహస్య తత ఆత్మా హి అజో అమరః* -4) (Actually Soul is eternal, but in contact with matter it wrongly thinks that it will die like material body. The soul has fear of death because it is associated with perishable body. Alternatively, the

soul does not want to die because it is eternal. It is fearful of its death in illusion, because it is in contact with the perishable body). మట్టికుండ పగిలిన లోపల ఉన్న ఆకాశం వెలుపల ఉన్న ఆకాశముతో సంబంధము పొందినట్లుగా, దేహభావన పోయినచో తత్త్వజ్ఞానముచే జీవుడు కూడా తిరిగి బ్రహ్మసంబంధమును పొందును (బ్రహ్మలో చేరుతాడు, కలిసిపోడు) *(ఘటే భిన్నే ఘటాకాశ ఆకాశః స్యాద్యథా పురా । ఏవం దేహే మృతే జీవో బ్రహ్మ సంపద్యతే పునః ॥* 12-5-5). కష్టాలన్ని మనస్సు వల్లనే. మనస్సు వల్లనే ఆత్మకు దేహము, గుణములు, కర్మలు ప్రాప్తించినాయి. మాయ (అవిద్య) (అజ్ఞానము) (భ్రమ) నుండి పుట్టినది మనస్సు. మనస్సు వల్లనే జీవునకు సంసారదశ కలుగుతున్నది *(మనః సృజతి వై దేహాన్ గుణాన్ కర్మాణి చ ఆత్మనః, తన్ మనః సృజతే మాయా తతో జీవస్య సంసృతిః ॥* 12-5-6). (Mind is the root cause of material miseries and it is the cause for the formation of material bodies).

ఎట్లా అయితే నూనె దీపము వెలగాలంటే నూనె, ప్రమిద (ఆధారము), వత్తి, అగ్నిల సంయోగము అవసరమో, అలాగే మనస్సు, రజస్ సత్త్వ తమోగుణములు ఉన్నంతవరకే సంసారదీపం వెలుగుతుంది (Repeated formation of material bodies for conditioned jiva-soul continues in repeated births. Conditioned soul exists until the mind that is associated with soul has material desires). ఆ తర్వాత నశిస్తుంది. ఈ త్రిగుణాలు పోవాలంటే, సంసారదీపం ఆరిపోవాలంటే, ఆత్మజ్ఞానము అవసరము *(స్నేహ అధిష్ఠాన వర్తి అగ్ని సంయోగో యావత్ ఈయతే । తావత్ దీపస్య దీపత్వం ఏవం దేహకృతో భవః । రజః స్సత్త్వతమోవృత్యా జాయతే అథ వినశ్యతి ॥* 12-5-7). నీవు అంటే ఆత్మ, శరీరముకావని చెప్పడానికి ఆత్మల లక్షణములు మరొక్కసారి శుకుల వారు వర్ణించారు. నశించే దేహములో ఉన్నా నశింపనిది, కనిపించే వస్తువులకు, కనిపించని వాటికంటె, సూక్ష్మదేహమున కంటె భిన్నమైనది, స్వయంప్రకాశము కలది, నిత్యమైనది, జడపదార్థము కానిది, ముఖ్యమైనది, ఆకాశము వలె సూక్ష్మమైనది జీవ ఆత్మ. అన్ని వస్తుసముదాయములకు ఆకాశము ఆధారమైనట్లుగా, అన్ని రకముల శరీరములకు జీవాత్మలు ఆధారము. జీవాత్మను పోల్చదగ్గ వస్తువు మరొకటి లేదు. *(న తత్ర ఆత్మా స్వయంజ్యోతిః యః వ్యక్తావ్యక్తయోః పరః । ఆకాశ ఇవ చ ఆధారో ధ్రువో అనన్త ఉపమః తతః ॥* 12-5-8).

రాజా! నేను ఇది వరకు తెల్పిన విధంగా బుద్ధిని వాడి ఆత్మను వాసుదేవుడి చింతన యందు ఉంచుము. మనస్సును దేహాది పనుల నుండి నిగ్రహించి వాసుదేవుడి యందే నిలుపుము. ఇలా నీ ఆత్మను, ఏదయితే దేహమున నెలకొని ఉన్నదో అట్టి దానితో బుద్ధిని వాడి మనస్సును ఇంద్రియముల నుండి ఉపసంహరించి వాసుదేవుని చింతన చేయుము. వాసుదేవునే ఆలోచింపుము *(ఏవం ఆత్మానం ఆత్మస్థం ఆత్మనా ఏవ ఆమృశ ప్రభో । బుద్ధ్యా అనుమాన గర్భిణ్యా వాసుదేవ అనుచిన్తయా ॥* 12-5-9). ఇలా మృత్యువులకు మృత్యువైన స్వామియందు చిత్తము నిలిపిన తర్వాత, నిన్ను బ్రాహ్మణ వాక్య ప్రేరితుడైన తక్షకుడు కూడా ఏమి చేయజాలదు *(చోదితో విప్రవాక్యేన న త్వాం ధక్ష్యతి తక్షకః । మృత్యవో న ఉపధక్ష్యన్తి*

మృత్యూనాం మృత్యుమీశ్వరమ్ ॥ 12-5-10). నేను బ్రహ్మపదార్థమే, ఆ పరబ్రహ్మ స్వామి అంశను అనే జ్ఞానంతో చిత్తమును గట్టిగా పూర్తిగా స్వామియందు ఉంచిన (*ఆత్మానం ఆత్మని ఆధాయ*) అనగా ఆత్మను పరమాత్మయందు ఉంచినచో, విషముతో కాటువేయుచున్న తక్షకుని నీవు చూడలేవు. అట్టి యోగస్థితిలో నీ శరీరము జగత్తు వేరు కావు. రెండూ ఒకటే అనే భావన కలుగుతుంది. నీవు నీ శరీరమునుండి వేరని గట్టిగా స్వామిని ధ్యానించిన ఈ శరీరాన్ని ఎవరు ఏమి చేసుకున్నా బాధపడవు. ఇదే యోగసమాధి (*అహం బ్రహ్మ పరంధామ బ్రహ్మ అహం పరమం పదమ్ । ఏవం సమీక్ష్య న ఆత్మానం ఆత్మని ఆధాయ నిష్కళే ॥* 12-5-11). (*దశన్తం తక్షకం పాదే లేలిహానం విషాననైః । న ద్రక్ష్యసి శరీరం చ విశ్వం చ పృథక్ ఆత్మనః ॥* 12-5-12).

అనగా శుకుల వారు భాగవత కథను 12 స్కంధాలలో వాసుదేవుడి వర్ణన, వాసుదేవుడికి జీవులకు గల సంబంధము, జీవాత్మకు శరీరముతో గల సంబంధము, సృష్టి ప్రళయముల అవసరము, కృష్ణుని పొందే మార్గము, జన్మ మృత్యువుల నుండి బయటపడే పద్ధతి తెలియజేసి, ఇప్పుడు స్వానుభవముగా ఆ పద్ధతిని అనుసరించి ఆత్మను మనస్సుకిష్టమైన విషయముల నుండి మరల్చి వాసుదేవుడి చింతనలో ఉంచిన, తక్షక భయనివృత్తిమార్గము కలుగుతుందని తెలియజేసాడు.

ఓ రాజా! నీవు అడిగిన సత్యమును వివరించాను. సర్వాంతర్యామియగు శ్రీహరి భగవానుని లీలా చరితము అడిగావు. అంతా తెలియజేసాను. ఇంకా ఏమి కావాలో ఏమి చెప్పాలో తెల్పుము అన్నాడు శుకులవారు (*ఏతత్ తే కథితం తాత యత్ ఆత్మా పృష్టవాన్ నృప । హరేః విశ్వాత్మనః చేష్టాం కిం భూయః శ్రోతుం ఇచ్ఛసి* 12-5-13), అని విద్వత్ సభలో సూతుడు శౌనకాదులకు నైమిశారణ్యమున తెలియజేశాడు. ఇంకా పరీక్షిత్తు మహారాజు గొప్పతనాన్ని ఈ విధముగా తెలియజేశాడు-

విష్ణురాతుడైన (కృష్ణుడిచే రక్షింపబడినవాడు, ఇవ్వబడినవాడు) ఆ పరీక్షిన్మహారాజు జ్ఞాన సంపన్నుడు, అంతటా స్వామిని చూసేవాడు, సమదర్శనుడు (*నిఖిలాత్మదృశా సమేన* 12-6-1), అయినవాడై వ్యాసనందనుడైన శుక మహర్షి పాదములకు శిరస్సుచే నమస్కరించి చేతులు జోడించి ఇలా పలుకసాగెను (*ఏతత్ నిశమ్య మునినా అభిహితం పరీక్షిత్ - వ్యాసాత్మజేన నిఖిలాత్మదృశా సమేన ।, తత్పాదమూలం ఉపసృత్య నతేన మూర్ధ్నా బద్ధాంజలిః తం ఇదం ఆహ స విష్ణురాతః* 12-6-1).

శ్రీ రాజోవాచ: ఓ మునిశ్రేష్ఠా! శుకమహర్షి! కరుణా హృదయుడవైన నీ వల్ల నేను అనుగ్రహింపబడి ధన్యుడనయ్యాను. నా జీవిత లక్ష్యము నెరవేరింది. ఆద్యంతరహితుడైన శ్రీహరిచరిత్రను (*రాజా ఉవాచ - సిద్ధః అస్మి అనుగృహీతః అస్మి భవతా కరుణ ఆత్మనా । శ్రావితః యత్ చ మే సాక్షాత్ అనాది నిధనః హరిః ॥* 12-6-2) వినిపించావు. మహాపురుషుడివి. అచ్యుతుడిని ఆత్మలోనిలుపుకున్న వాడివి మీలాంటి వారు నాలాంటి అజ్ఞానులు, సంసారికులుపై అనుగ్రహము చూపుట ఆశ్చర్యమేమి లేదు. అది మీ గొప్పతనము, మహా పురుష లక్షణము (*న అతి అద్భుతం అహం మన్యే మహతామ్ అచ్యుత ఆత్మనామ్ ।*

అజ్ఞేషు తాపతప్తేషు భూతేషు యదనుగ్రహః 12-6-3). దేనియందు ఉత్తములచే కీర్తింపబడు శ్రీహరి భగవానుని గూర్చి వర్ణింపబడెనో అట్టి శ్రీమద్‌భాగవత పురాణ సంహితను నీవల్ల తెలుసుకోగలిగాను (*పురాణ సంహితాం ఏతాం అశ్రౌష్మ భవతో వయమ్ । యస్యాం ఖలు ఉత్తమః శ్లోకో భగవాన్ అనువర్ణ్యతే* 12-6-4). దేవా! నాకు తక్షకుడన్నా మృత్యువన్నా, ఇంకెవరన్నా ఎట్టి భయము కలుగుట లేదు. నీవు చూపిన అభయ మార్గము అయిన కైవల్య బ్రహ్మపదాన్ని పొందగలను (*భగవన్! తక్షకాదిభ్యో మృత్యుభ్యో న బిభేమి అహమ్ । ప్రవిష్టో బ్రహ్మ నిర్వాణం అభయం దర్శితం త్వయా* 12-6-5). మహాత్మా! నేను అధోక్షజుడగు శ్రీహరి యందు ఇంద్రియనిగ్రహముతో విషయవాసనారహితుడనై చిత్తమును ఉంచి, ప్రాణములను వదలిపెడుతాను. నన్ను అనుమతించగలరు (*అనుజానీహి మాం బ్రహ్మన్ వాచం యచ్ఛామి అధోక్షజే । ముక్తకామాశయం చేతః ప్రవేశ్య విసృజామి అసూన్* -6) (అనగా పరీక్షిత్తు ప్రాణాలను వదలివెళ్ళిన తర్వాతనే, తక్షకుడు ఆ చచ్చిన శరీరాన్ని శవాన్ని కాటువేసి దగ్ధము చేసాడు).

స్వామీ! నా అజ్ఞానమంతా తొలగిపోయినది. జ్ఞాన విజ్ఞానముతో నిండి ఉన్నా. మీరు నాకు నిత్యకళ్యాణప్రదుడైన శ్రీహరి భగవానుడి పరమ స్వరూపమును, క్షేమము పొందడానికి ఆయనను చేరు విధిని తెలియచేసారు, అని ఆనందమూ వినయ విధేయతతో పలికాడు (*అజ్ఞానం చ నిరస్తం మే జ్ఞాన విజ్ఞాన నిష్ఠయా । భవతా దర్శితం క్షేమం పరం భగవతః పదమ్ ॥* 12-6-7). శ్రీ సూత మహర్షి శౌనకాదిమునులకు ఇంకా ఈ క్రింది విధముగా తెలియజేశాడు -

శ్రీ సూత ఉవాచ: పరీక్షిన్మహారాజు కోరికననుసరించి శుకమహర్షి ఆయనకు ప్రాణత్యాగవిషయమున అనుమతిని ఇచ్చి, ఆ రాజుచే పూజితుడై ఇతర భిక్షుకులచే పూజితుడై శ్రీ శుక మహర్షి వెళ్ళిపోయాడు (*ఇతి ఉక్తః తం అనుజ్ఞాప్య భగవాన్ బాదరాయణిః । జగామ భిక్షుభిః సాకం నరదేవేన పూజితః ॥* - 8).

పరీక్షిత్తు పరమగతిని పొందుట, జనమేజయుడు సర్పయాగము చేయుట- బృహస్పతిచే యజ్ఞవిరమణ:

శ్రీ సూత ఉవాచ: మహాయోగి లాగా మారిన పరీక్షిత్తు మహారాజు, బ్రహ్మజ్ఞానము ఆత్మజ్ఞానము నందు ఎట్టి సంశయము లేనివాడై, అంతా బ్రహ్మమయమే అనే భావన కలిగినవాడై గంగానది ఒడ్డున ఒంటరి వాడై తూర్పుదిక్కుగా నున్న కొనలు కలిగిన దర్భాసనముపై ఉత్తరముఖంగా కూర్చుండి, ఎట్టి కోరికలు లేక, సంగరహితుడై బుద్ధిబలంతో ఆత్మను పరమాత్మ శ్రీహరి ధ్యానములో ఉంచి ఒళ్ళు మరిచి నిమగ్నమయ్యాడు. కదలక నిశ్చేష్టుడై చూపరులకు వృక్షమువలె జడముగా ఉన్నాడు సమాధి యోగము నందు (*పరీక్షిత్ అపి రాజర్షిః ఆత్మని ఆత్మానం ఆత్మనా । సమాధాయ పరం దధ్యౌ అస్పన్ద అసుః యథా తరుః ॥* 12-6-9, *ప్రాక్ కూలే బర్హిషి ఆసీనో గంగాకూలే ఉదక్ ముఖః । బ్రహ్మభూతో మహాయోగీ నిఃస్సంగః ఛిన్న సంశయః ॥* 10).

మునిపుత్ర విప్రశాపాన్ని అమలుకై బయలుదేరిన తక్షకుడికి మార్గమధ్యంలో విషపు విరుగుడు తెలిసిన కశ్యపుడు కూడా పరీక్షిత్తు వద్దకు వెళ్ళడం గ్రహించాడు తక్షకుడు. కశ్యపునికి ధనము ఇచ్చి, విప్రశాపానికి

అడ్డురావద్దని బ్రతిమాలి వెనక్కు పంపాడు తక్షకుడు (*తక్షకః ప్రహితః విప్రాః క్రుద్ధేన ద్విజ సూనునా । హన్తుకామః నృపం గచ్ఛన్ దదర్శ పథి కశ్యపమ్ ॥* 12-6-11). (మహాభారతములో కథ వివరించబడినది). కోరిన రూపము ధరించగలిగే శక్తివంతుడైన తక్షకుడు, కపట బ్రాహ్మణరూపము ధరించి రాజు వద్దకు వెళ్ళి సమాధిలో ఉన్న పరీక్షిత్తు యోగీంద్రుని కాటువేసి, ఆయన శరీరాన్ని భస్మము చేయగలిగాడు (*తం తర్పయిత్వా ద్రవిణైః నివర్త్య విషహారిణమ్ । ద్విజరూప ప్రతిచ్ఛన్నః కామరూపః అదశత్ నృపమ్ ॥* 12-6-12, *బ్రహ్మభూతస్య రాజఋషేః దేహః అహి గరళ అగ్నినా । బభూవ భస్మసాత్ సద్యః పశ్యతాం సర్వదేహినామ్ ॥* 12-6-13). దేవతలు, అసురులు, నరులు అంతా ఆకాశాన, భువిపై అన్ని దిక్కులయందు హాహాకారాలు చేసారు. ఆ తర్వాత దేవతలు పుష్పవృష్టి కురిపించారు. గంధర్వ అప్సరసలు గానం చేశారు, ప్రశంసించారు (*హాహాకారః మహాన్ ఆసీత్ భువి ఖే దిక్షు సర్వతః । విస్మితాః హి అభవన్ సర్వే దేవ అసుర నర ఆదయః ॥* 12-6-14). (*దేవ దున్దుభయః నేదుః గన్ధర్వ అప్సరసః జగుః । వవృషుః పుష్పవర్షాణి విబుధాః సాధువాదినః ॥* 12-6-15).

తక్షకుడిపై ప్రతీకారము చేయదలచి పరీక్షిన్ మహారాజు పుత్రుడు జనమేజయుడు బ్రాహ్మణులతో కలసి సర్పయజ్ఞము మొదలుపెట్టి మహాసర్పములను ఆహుతుల రూపమున అందు పడవేయసాగెను. భీతిల్లిన తక్షకుడు ఇంద్రుని శరణువేడి రక్షణ పొందాడు. ఆగ్రహించిన రాజు జనమేజయుడు, ఇంద్రుడితో సహా తక్షకుని హోమములో పడవేయమని బ్రాహ్మణులను కోరాడు. ఋత్వికులు అలానే కావాలని మరుద్గణములు తక్షకుడితో కూడిన ఇంద్రుడు యాగాగ్నిలో పడేటట్టు ఆహుతులు వేశారు (*తత్ శ్రుత్వా ఆజుహువుః విప్రాః సహ ఇన్ద్రం తక్షకం మఖే । తక్షక ఆశు పతస్వ ఇహ సహ ఇంద్రేణ మరుత్ వతా ॥* 12-6-21). ఇంద్రుడు భ్రష్టుడై తక్షకుడితో సహా తన విమానముతో సహా వచ్చి యజ్ఞములో పడుతున్న సమయములో అంగీరసుని పుత్రుడు, దేవతల గురువు బృహస్పతి అచటకు వచ్చి జనమేజయునకు అలా చేయకూడదని జ్ఞానబోధ చేసాడు (*ఇతి బ్రహ్మ ఉదిత అక్షేపైః స్థానాత్ ఇన్ద్రః ప్రచాలితః । బభూవ సంభ్రాన్త మతిః సవిమానః సతక్షకః ॥* 12-6-22). తక్షకుడు అమృతము సేవించినందువల్ల వినాశనము పొందుటకు అర్హుడు కాదని, మానవులచే చంపబడడని అమరుడని తెలియజేశాడు (*న ఏషః త్వయా ఇంద్ర వధం అర్హతి సర్పరాట్ । అనేన పీతం అమృతం అథ వై అజర అమరః ॥* 12-6-24). అయినా చావుపుట్టుకలు కర్మానుసారమే తప్ప ఇందులో తక్షకుని తప్పు ఏమీ లేదని, యజ్ఞాన్ని నిలుపవలసినదిగా తెల్పాడు (*జీవితం మరణం జన్తోర్గతిః స్వేన ఏవ కర్మణా । రాజన్ తతో అన్యో న అస్తి అస్య ప్రదాతా సుఖ దుఃఖయోః ॥* 12-6-25). (బృహస్పతి బోధ : జీవుడు చేసిన కర్మలను అనుసరించియే జీవనము, మరణము, సుఖ దుఃఖాలు కలుగుతాయి తప్ప మరియే ఇతర కారణము కాదు (12-6-25). మరణమునకు హేతువు - సర్పము, చోరుడు, అగ్ని, విద్యుత్తు, ఆకలి, దప్పిక, వ్యాధి మొదలగునవి ఇలా కన్పడినా, వాస్తవముగా జీవునకు ప్రారబ్ధకర్మఫలము వల్లనే మరణము ఆసన్నమగును (*సర్ప చోర అగ్ని విద్యుద్భ్యః క్షుత్ తృట్ వ్యాధి ఆదిభిః నృప । పంచత్వం ఋచ్ఛతే జన్తుః భుంక్తే ఆరబ్ధ కర్మ తత్ ॥* 12-6-26). కావున ఈ యజ్ఞమును వెంటనే నిలిపివేయండి. ఇప్పటికే ఎన్నో అమాయకములైన సర్పాలు దగ్ధమైనవి. జనులు వారి

వారి గత కర్మలకు తగ్గట్టుగా ఊహింపని పరిణామాలను నిజముగా అనుభవించాల్సి ఉంటుంది (*తస్మాత్ సత్రం ఇదం రాజన్ సంస్థీయేత అభిచారికమ్ । సర్పాః అనాగసః దగ్ధాః జనైః దిష్టం హి భుజ్యతే ॥* 12-26-27).

పరిస్థితిని గ్రహించిన జనమేజయుడు బృహస్పతి మాటలకు వశుడై యజ్ఞాన్ని నిలిపివేయమని ద్విజులకు తెలియచేసాడు (12-6-28), అని సూతుడు శౌనకాదులకు వివరించాడు. ఇదంతా చూసిన సూతుడు ఇలా స్వామిని ధ్యానము చేశాడు-

శ్రీ సూతమహర్షిచే శ్రీ కృష్ణతత్త్వధ్యానము:

ఇదంతా ఆపలేనిది. వైష్ణవమాయ అంతు చిక్కనిది, రహస్యమైనది. జీవులు స్వామి అంశలైనను వారు మోహమునకు అవిద్యకు లోనుకాగలరు. జీవుల కర్మానుసారము వారిని త్రిగుణము గల మోహములో పడేస్తుంది (*సా ఏషా విష్ణోర్ మహామాయా అబాధ్యయా అలక్షణా యయా । ముహ్యన్తి అస్య ఏవ ఆత్మభూతా భూతేషు గుణవృత్తిభిః ॥* 12-6-29). ఇది విభిన్న రకములు. కపటులు, మోసగాండ్రు, స్వామితత్త్వమును అర్థము చేసుకోలేనివారిపై మాయా ప్రభావము తీవ్రముగా ఉంటుంది. భక్తిలేని జ్ఞానులు కూడా స్వామి తర్కమును అర్థము చేసుకొనని వారై, వారి వారి స్వంత తర్కములతో ఊహాగానాలు చేస్తూంటారు. వీరు కూడా మాయామోహితులే (6-4-31).

ఎక్కడైతే కపటము, స్వార్థము ఉండదో అక్కడ మాయాభయము ఉండదు. మనస్సుచే లౌకికకర్మల సంకల్ప వికల్పములు లేనిచోట, ఆత్మతత్త్వము తెలుసుకొనుటకై ఆధ్యాత్మిక విచారణ చేయుచోట మాయాతత్త్వము నిలువదు. అచ్చట సత్యము భాసిల్లుతుంది (*యత్ర దమ్భీ ఇతి అభయా న విరాజితా మాయా ఆత్మవాదే అసకృత్ ఆత్మవాదిభిః । న యత్ వివాదః వివిధః తత్ ఆశ్రయః మనః చ సంకల్ప వికల్ప వృత్తి యత్ ॥* 12-6-30). పరమసత్యమును రమింపకోరిన మునులున్నచోట - సృజింపబడిన వస్తువులు, వాటి కారణములు, వాటిచే సాధింపబడిన ప్రయోజనములు త్రిగుణములు, అహంకారయుతములు వీటన్నిటికి అచ్చట తావులేదు. కావున బాధ పెట్టువస్తువులు, త్రిగుణాత్మక బాధకులైన బద్ధజీవులను వదలి, అహంకారమును వదలి మునులు ఆ పరమసత్యమున రమిస్తారు (*న యత్ర సృజ్యం సృజతా ఉభయోః పరం శ్రేయః చ జీవః త్రిభిః అన్వితః తు అహమ్ । తత్ ఏతత్ ఉత్సాదిత బాధ్య బాధకం నిషిధ్య చ ఊర్మిన్ విరమేత్ స్వయం మునిః ॥* 12-6-31).

యోగులు ధ్యానించేది, జ్ఞానము "నేతి నేతి - ఇది కాదు, ఇది కాదు" అని ఆత్మ వ్యతిరిక్తమైన దేహ, వస్తు జ్ఞానాదులను వదలి, చివరికి పొందే పరమాత్మ జ్ఞానమే "ఆ పరమ వైష్ణవ పదము" అని గ్రహించగలరు. దానినే వారు ధ్యానిస్తారు (*పరం పదం వైష్ణవం ఆమనన్తి తద్ యత్ న ఇతి న ఇతి, ఇతి అతత్ ఉత్సిసృక్షవః । విసృజ్య దౌరాత్మ్యం అనన్య సౌహృదా హృదో ఉపగుహ్య అవసితం సమాహితైః ॥* 12-6-32).

ఈ విష్ణుతత్వాన్ని ఒప్పుకోవాలంటే, విష్ణుతత్త్వము అర్థము కావాలంటే– అట్టి వారు మాయారహితులై, అహంకారమమకారములను వదలినవారై, శరీరము, ఇల్లు అనే భావన, నేను నాది అనే భావన లేనివారై, తర్కమును వదలినవారై, వైరిభావన లేనివారై, దేహమును అవమానించినా సహించేవారై ఉండాలి. వీరికి మాత్రమే ఈ విష్ణుతత్త్వము అర్థము అవుతుంది *(త ఏతత్ అధిగచ్ఛన్తి విష్ణోర్యత్ పరమం పదమ్ । అహం మమేతి దౌర్జన్యం న యేషాం దేహ, గేహ జమ్ ॥* – 33, *అతివాదాన్ తితిక్షేత న అవమన్యేత కంచన, న చ ఇమం దేహమాశ్రిత్య వైరం కుర్వీత కేనచిత్ ॥* 12–6–34). (Herein, the qualifications to understand Bhagavatha Dharma are reiterated by Sri Suta Goswami).

శ్రీసూతమహర్షిచే శ్రీకృష్ణుని ధ్యానము, శ్రీమద్భాగవతధ్యానము

నమో భగవతే తస్మై కృష్ణాయ అకుంఠమేధసే ।
యత్పాదాంబురుహధ్యానాత్ సంహితాం అధ్యగామి ఇమామ్॥ 12–6–35

“తిరుగులేని పరిపూర్ణ జ్ఞాన స్వరూపుడైన ఆ శ్రీ కృష్ణ భగవానునికి నమస్కరించుచున్నాను. ఆయన పాదపద్మ చింతన చేసిన నిష్కామభక్తులచే ఈ భాగవతము వర్ణింపబడినది, వెలువడినది, దీనిని నేను తెలుసుకొనగలిగితిని.”

శ్రీ శౌనక మహర్షి శ్రీసూత మహర్షిని ప్రశ్నించుట: మహానుభావా! శ్రీ వ్యాసునిచే విభజించబడిన వేదములను ఆయన శిష్యులైన పైలుడు మొదలగు వారు ఎలా వర్ణించారో తెలుపవలసినది (12–6–36).

ఓంకార నాదవర్ణన–వేద ఆవిర్భావ పద్ధతి:

శ్రీ సూత ఉవాచ: ఓ మహర్షులారా! మొట్టమొదట, సమాధిచిత్తుడై పరమాత్మతత్త్వమును తెలువగోరి బ్రహ్మ తపస్సు నందు నాదమును విన్నాడు. చెవులను మూసిన మన శరీరములో కూడా ఈ నాదము వినవచ్చును (*సూతః ఉవాచ – సమాహిత ఆత్మనః బ్రహ్మన్ బ్రహ్మణః పరమేష్ఠినః । హృది ఆకాశాత్ అభూత్ నాదః వృత్తి రోధాత్ విభావ్యతే ॥* 12–6–37). ఈ నాదోపాసన ద్వారా యోగులు ఆధ్యాత్మికము, ఆధిభౌతికము, ఆధిదైవికమను ఆత్మకు పట్టిన మలమును పరిహరించుచున్నారు (మనోఇంద్రియ నిగ్రహణ) (*యత్ ఉపాసనయా బ్రహ్మన్ యోగినః మలం ఆత్మనః । ద్రవ్య క్రియా కారక ఆఖ్యం హిత్వా యాన్తి అపునఃభవమ్ ॥* 12–6–38). ఈ నాదమును ఉపాసించిన దాని నుండి ఓంకారము ఉత్పన్నమగును. భగవంతుని ఆయన అంశలైన పరమాత్ముని బ్రహ్మజ్యోతిని పొందుటకు ఓంకారము ప్రధాన సాధనము, లింగము. ఈ ఓంకారమే శబ్దబ్రహ్మ, పరబ్రహ్మను సంయోగపరచగలదు. దీని మహిమలు అగోచరములు (*తతః అభూత్ త్రివృత్ ఓంకారః యః అవ్యక్త ప్రభవః స్వరాట్। యత్ తత్ లిఙ్గం భగవతః బ్రహ్మణః పరమ ఆత్మనః ॥* 12–6–39). ఓంకారము నుండి పుట్టినదే జ్ఞానం – స్వారాజ్యం. ఓంకారము సర్వమంత్రములకు మూలము, సనాతనమైన వేదమునకు బీజస్వరూపము. ఈ ఓంకారము హృదయాకాశమున ఆత్మ నుండి వెల్లడి అవుతుంది. హృదయంలో ఓంకారనాదం ఉండటం వల్లనే ఎన్నో శబ్దాలు (Alphabets) నోటి

నుండి బయటకు వస్తున్నాయి. సుప్తశ్రోత్రే చ శూన్యదృక్ - కళ్ళు, చెవులు మూసుకొని శ్వాసను నియంత్రించిన లోపల ఉన్న ఓంకారనాదం వింటే చాలు అది పరమాత్మను చూపుతుంది. ఓంకారము నుండే జగత్తు సృష్టి. ఇది సృష్టినాదము. ఇది సర్వమంత్రములకు మూలము. సనాతనము (*శృణోతి యః ఇమం స్ఫోటం సుప్తశ్రోత్రే చ శూన్యదృక్ । యేన వాక్ వ్యజ్యతే యస్య వ్యక్తిః ఆకాశ ఆత్మనః ॥* 12-6-40), (*స్వధామ్నః బ్రహ్మణః సాక్షాత్ వాచకః పరమ ఆత్మనః సః సర్వ మంత్ర ఉపనిషత్ వేద బీజం సనాతనమ్ ॥* 12-6-41). ఓంకారమున అకార ఉకార మకార మను మూడు త్రిమాత్రలు - వర్ణములు కలవు. ఇవి సత్త్వరజస్తమములను మూడు గుణములను, ఋగ్యజుర్ సామములను మూడు వేదములను (నామములు), భూర్భువస్వర్లోకము లను (అర్థములను), జాగృత్ స్వప్న సుషుప్తులను మూడు వృత్తులను ధరించియున్నది (*తస్య హి ఆసన్ త్రయః వర్ణాః అకార ఆద్యాః భృగు ఉద్వహ । ధార్యన్తే యైః త్రయః భావాః గుణ నామ అర్థ వృత్తయః ॥* 12-6-42). అక్షరమాలకు మూలము ఓంకారము - అంతస్థములు (యరలవ), ఊష్మములు (శషసహ), స్వరములు (అ నుంచి ఔ వరకు), స్పర్శలు ('క' నుండి 'మ' వరకు), హ్రస్వములు (అ,ఇ,ఉ,ఋ...), దీర్ఘములు (ఆ,ఈ,ఊ...) మొదలగునవి దీని రూపాంతరములే. కావున బహుజాగ్రత్తగా మితంగా మాట్లాడాలి (*తతః అక్షర సమామ్నాయం అసృజత్ భగవాన్ అజః । అన్తస్థ ఉష్మ స్వర స్పర్శ హ్రస్వదీర్ఘ ఆది లక్షణమ్ ॥* 12-6-43).

ఈ అక్షరమాలతో పిమ్మట బ్రహ్మదేవుడు చతుర్ముఖుడై చతుర్వేదముల ద్వారా ఓంకార సప్త వ్యాహృత్తులను ప్రకటింపచేశాడు. వేదపారాయణములకై యజ్ఞక్రతువులకై చతుఃహోత్రలను వెల్లడి చేశాడు. పై వర్ణమాల ఆధారంగా బ్రహ్మదేవుడు తన నాల్గుముఖాలనుంచి - హోత, అధ్వర్యు, ఉద్గాత మరియు బ్రహ్మ (పురోహిత్) అను ఈ నల్గురు ఋత్విజుల - ఋత్విక్కుల కర్మానుష్ఠానం తెలుపుటకు వారి కర్మలను వివరించుటకై ఓంకార, వ్యాహృతి సహితంగా వాటితో గూడిన నాల్గు వేదాలను ప్రకటించాడు (*తేన అసౌ చతురః వేదాన్ చతుర్భిః వదనైః విభుః । స వ్యాహృతికాన్ స ఓంకారాన్ చతుఃహోత్ర వివక్షయా ॥* 12-6-44). ఆయనయే మరీచి మొదలగు పుత్రులకు వేదమును బోధించెను. వారు, వారి పుత్రులకు బోధించిరి. వారి శిష్యులు గురుపరంపరగా వేదమును బోధించారు. ద్వాపరము చివర వేదవ్యాసుడి వల్ల అవి విభజించబడినవి (*పుత్రాన్ ఆధ్యాపయత్ తాన్ తు బ్రహ్మ ఋషీన్ బ్రహ్మ కోవిదాన్ । తే తు ధర్మ ఉపదేష్టారః స్వపుత్రేభ్యః సమాదిశన్ ॥* 12-6-45, *తే పరంపరయా ప్రాప్తాః తత్ తత్ శిష్యైః ధృతవ్రతైః । చతుఃయుగేషు అథ వ్యస్తాః ద్వాపర ఆదౌ మహా ఋషిభిః ॥* 2-6-46). శ్రీహరి ప్రేరణ వల్లనే వ్యాసుడు - కలిమానవులు అల్పాయువులు, అల్పబుద్ధులు అని తలచి వేదమును విభజించాడు (*క్షీణ ఆయుషః క్షీణసత్త్వాన్ దుర్మేధాన్ వీక్ష్య కాలతః । వేదాన్ బ్రహ్మ ఋషయః వ్యస్యన్ హృదిస్థ అచ్యుత చోదితాః ॥* 12-6-47). ఓ బ్రాహ్మణ భగవానుడా! శౌనకా! లోకములను ఉద్ధరించుటకు బ్రహ్మశివలోకపాలురచే అర్థించబడి ధర్మమును నిలుపుటకు వ్యాప్తి చేయుటకు సత్యవతీ పరాశరపుత్రునిగా, స్వామి అంశాంశ అవతారముగా స్వామి వేదవ్యాసుడిగా అవతరించి వేదమును నాలుగు భాగములు చేశాడు. వ్యాసుడు శ్రీహరి యొక్క

అంశాంశ అవతారము (*అస్మిన్ అపి అన్తరే బ్రహ్మన్ భగవాన్ లోకభావనః । బ్రహ్మ ఈశ ఆద్యైః లోకపాలైః యాచితః ధర్మగుప్తయే ॥* 12-6-48, *పరాశరాత్ సత్యవత్యాం అంశ అంశ కలయా విభుః । అవతీర్ణః మహాభాగ వేదం చక్రే చతుఃవిధమ్ ॥* 12-6-49). ఈ క్రింద వివరించిన తన శిష్యులైన వారికి ఆ యా వేదములను బోధించాడు –

మహర్షి పైలునకు ఋగ్వేదము మరియు బహ్వృచ (బహు, ఋచ) అను ఋక్ సంహితను ఇచ్చాడు (ఇంద్రప్రమిత, బాష్కలుడు, బోధ్యుడు, అగ్నిమిత్రుడు, సౌబరి, జాబాలుడు, యాజ్ఞవల్క్యుడు, పరాశరుడు, మాండుకేయఋషి, ముద్గలుడు, వాలఖిల్యులు అను ఋషులు ఈ సంహిత ప్రచారమున ముఖ్యులు).

మహర్షి వైశంపాయనునకు యజుర్వేదమును మరియు “నిగదము” అను యజుస్సంహితను ఇచ్చాడు (యాజ్ఞవల్క్యుడు, భరద్వాజ, కణ్వుడు, మాధ్యందినుడు అను వారు ఇందు ముఖ్యులు).

మహర్షి జైమినికి సామవేదమును మరియు “ఛందోగము” అను సామసంహితను ఇచ్చాడు (సుమంతుడు, సుత్వానుడు, సుకర్మ, పౌష్యంజి అను వారు దీనిని వృద్ధి చేశారు).

మహర్షి సుమంతునకు అథర్వవేదమును మరియు “అంగీరసము” అను అథర్వవేదసంహితను బోధించెను (పిప్పలాయనుడు, సుమంతుడు, వేదదర్శుడు, కశ్యపుడు, జాజలి, ఆంగిరసముని ఇందు ముఖ్యులు) (53).

వీరు వారి శిష్యులైన ఎందరో ఋషులకు ఈ శాఖోపశాఖలను బోధించారు. ఋషుల పేర్లు వారు తీసుకున్న వేదశాఖ సంహితల పేర్లు వర్ణించబడినది (శ్లో॥ 48 నుండి 60). ఈ వేద విభజన విన్నవారికి సర్వపాపములు తొలగును (60). ఇందు ముఖ్యముగా వైశంపాయనశిష్యుడైన యాజ్ఞవల్క్యుడు గురువుతో చర్చించుట, గురువుగారు దానినంగీకరించక పోవడంవల్ల, తను నేర్చుకున్న యజుర్వేద మంత్రములను వెడలగ్రక్కుట, దానిని తిత్తిరి పక్షుల రూపములో ఇతర మునులు స్వీకరించుట – అందుకే కొన్ని యజుర్వేద శాఖలు తైత్తిరీయమను నామముతో ప్రసిద్ధికి వచ్చాయి (65). ఆ తర్వాత యాజ్ఞవల్క్యుడు సూర్యభగవానుని ద్వారా తన గురువుకు కూడా తెలువని రహస్య యజుర్వేద వేదమంత్రములను పొందుటకు సూర్యోపాసన చేసి సూర్యభగవానుని స్తోత్రం (12-6-67 నుండి 72) చేశాడు ఇలా –

సూర్యోపాసన మంత్రములతో సూర్యభగవానుని స్తోత్రము: (ఇది గాయత్రి మంత్రమునకు వ్యాఖ్యానము)

శ్రీయాజ్ఞవల్క్యః ఉవాచ – ఓం నమః భగవతే ఆదిత్యాయ అఖిల జగతాం ఆత్మ స్వరూపేణ కాల స్వరూపేణ చ చతుః విధ భూత నికాయానాం బ్రహ్మ ఆది స్తమ్బ పర్యన్తానాం అన్తః హృదయేషు బహిః అపి చ ఆకాశః ఇవ ఉపాధినా అవ్యవధీయమానః భవాన్ ఏకః ఏవ క్షణ లవ నిమేష అవయవ ఉపచిత సంవత్సర గణేన అపాం ఆదాన విసర్గాభ్యాం ఇమాం లోక యాత్రాం అనువహతి ॥ 12-6-67, *యత్ ఉ హ వావ విబుధ ఋషభ సవితః అద తపతి అనుసవనమ్ అహః అహః ఆమ్నాయ విధినా ఉపతిష్ఠమానానాం అఖిలదురిత వృజిన బీజ అవభర్జన భగవతః సమభిధీమహి తపన మండలమ్ ॥* 12-6-68, *యః ఇహ*

వావ స్థిరచర నికరాణాం నిజ నికేతనానాం మనః ఇంద్రియ అసుగణాన్ అనాత్మనః స్వయం ఆత్మ అన్తః యామీ ప్రచోదయతి ॥ 12-6-69, *యః ఏవ ఇమం లోకం అతికరాళ వదన అన్ధకార సంజ్ఞా అజగర గ్రహ గిలితం మృతకం ఇవ విచేతనం అవలోక్య అనుకంపయా పరమ కారుణికః ఈక్షయా ఏవ ఉత్థాప్య అహః అహః అనుసవనం శ్రేయసి స్వ ధర్మ ఆఖ్య ఆత్మ అవస్థానే ప్రవర్తయతి ॥* 12-6-70, *అవని పతిః ఇవ అసాధూనాం భయం ఉదీరయన్ అటతి పరితః ఆశాపాలైః తత్రతత్ర కమలకోశ అంజలిభిః ఉపహృత అర్హణః ॥* 12-6-71, *అథ హ భగవన్ తవ చరణ నళిన యుగళం త్రిభువన గురుభిః అభివన్దితం అహం అయాత యామ యజుఃకామః ఉపసరామి ఇతి ॥* 12-6-72).

ఇలా స్తోత్రము చేయడం వల్ల సూర్యభగవానుడు సంతృప్తిచెందినవాడై, అశ్వరూపములో (*భగవాన్ వాజిరూపధరో రవిః* 12-6-73) (*వాజిః = గుఱ్ఱము*) వాజసనేయ శాఖ అయిన యజుర్వేదమంత్రాలను ఉపదేశించాడు. యాజ్ఞవల్క్యుడు ఈ అపరిమితమైన యజుర్వేదమంత్రములను 15 శాఖలుగా చేసి - కాణ్వుడు, మాధ్యందినుడు మొదలగు వారికి ప్రచార నిమిత్తము ఇచ్చాడు (74). జైమిని తన శిష్యులచే సామవేదసంహితను ప్రచారంలోకి తెచ్చాడు (75 నుండి 80). (12-7-1 నుండి 4).

వ్యాసుడి నుండి మా తండ్రి గారైన రోమహర్షణుడు, ఆయన నుండి అకృతవ్రణుడు, కశ్యపుడు, నేను, సావర్ణి వీటిని అధ్యయనము చేసాము. పౌరాణికాచార్యులు - త్రయ్యారుణి, కశ్యపుడు, సావర్ణి, అకృతవ్రణుడు, వైశంపాయనుడు, హారీతుడు అనువారు రోమహర్షణుడు లేక ఉగ్రశ్రవణుని నుండి ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క పురాణసంహితను నేర్చిరి. నేను ఈ ఆరుగురికి శిష్యుడనై వారి పౌరాణికజ్ఞానమును చక్కగా నేర్చితిని (12-7-5,6,7). పురాణాల లక్షణములు చెబుతూ విను - వేదశాస్త్రానుసారముగా వర్ణితములైన పురాణములు ఆవిర్భవించాయి (*పురాణ లక్షణం బ్రహ్మన్ బ్రహ్మర్షిభిర్ నిరూపితమ్ । శృణుష్వ బుద్ధిం ఆశ్రిత్య వేదశాస్త్రానుసారతః ॥* 12-7-8).

పురాణ లక్షణములు : మహాపురాణ లక్షణములు

10 లక్షణములతో కూడినది మహాపురాణము, 5 లక్షణములతో కూడినది ఉపపురాణము. సర్గము (సృష్టి), విసర్గము, వృత్తి (స్థితి), రక్ష (పోషణము), మన్వంతరము, వంశము, వంశానుచరితము, సంస్థ (నిరోధము), హేతువు, అపాశ్రయము (ఆశ్రయము) అనునవి పది పురాణ లక్షణములు. ఈ పది విషయములను వర్ణించునది మహాపురాణము (*సర్గో అస్య అథ విసర్గశ్చ వృత్తి రక్షా అన్తరాణి చ । వంశో వంశానుచరితం సంస్థా హేతుః అపాశ్రయః ॥* 12-7-9. *దశభిః లక్షణైః యుక్తం పురాణం తత్ విదో విదుః । కేచిత్ పంచవిధం బ్రహ్మన్ మహత్ అల్ప వ్యవస్థాయ ॥* 12-7-10). సర్గ, విసర్గ, వంశము, మన్వంతర, వంశానుచరితములు అను ఐదు విషయములను ప్రధానంగా వర్ణించినది ఉపపురాణము (*సర్గశ్చ ప్రతిసర్గశ్చ వంశో మన్వన్తరాణి చ । వంశానుచరితం చేతి పురాణం పంచలక్షణమ్ ॥*) (శ్రీమద్భాగవతము నందలి దశలక్షణములు పండ్రెండు స్కంధములలో ప్రతిదాని యందు గోచరించునని శ్రీల జీవగోస్వామి వివరించిరి). ఈ పది లక్షణములు ఏమంటే -

1. సర్గ – సృష్టి పద్ధతిని తెలుపునది. అవ్యక్తము (ప్రధానము) యొక్క గుణక్షోభము వల్ల ఏర్పడ్డ మహత్తత్త్వము దాని నుండి త్రివిధ అహంకారములు వాటి నుండి పంచ తన్మాత్రలు, ఇంద్రియములు, ఇంద్రియార్థములైన విషయములు, అధిష్ఠాన దేవతలు మొదలుగా గల సృష్టిక్రమవర్ణన (12-7-11) (*అవ్యాకృతగుణ క్షోభాన్ మహతః త్రివృతో అహమః । భూతసూక్ష్మేంద్రియ అర్థానాం సమ్భవః సర్గ ఉచ్యతే ॥* 12-7-11). ఇది దేవాదిదేవుడైన శ్రీకృష్ణుని ముఖ్య అంశలైన మహావిష్ణు, గర్భోదకవిష్ణు మరియు క్షీరోదకవిష్ణువులచే నిర్వహించబడుతుంది.

2. **విసర్గ (జీవులకు వాసనామయ దేహము బ్రహ్మదేవుడు ఏర్పరచుట) (Attachment of *Vasanas* to the Living entities based on their past activities)**

పూర్వకర్మ వాసనలను అనుసరించి బీజము నుండి బీజము వచ్చినట్లుగా చరాచరప్రాణులను సృష్టించుట. ఇందువల్ల జీవులు అవిద్యను తొలగించుకునే అవకాశము స్వామి అనుగ్రహిస్తున్నాడు. దీనినే విసర్గ అంటారు. దీని వర్ణన పురాణములలో ఉండాలి కదా! *(పురుష అనుగృహీతానాం ఏతేషాం వాసనామయః । విసర్గో అయం సమాహారో బీజాద్ బీజం చరాచరమ్ ॥* 12-7-12). ఇది బ్రహ్మ చేయు సృష్టి.

3. **వృత్తి (జీవులకు సరియైన బ్రతుకుదెరువు చూపించుట)**

చరాచరప్రాణులకు వాటి వృత్తులను నిర్వహించుటకు శరీరములను ఏర్పరచిన స్వామి కామాసక్తులై కర్మలు చేయుటకు అధికారము కల్పించుట *(వృత్తిర్ భూతాని భూతానాం చరణామ్ అచరాణి చ, కృతా స్వేన నృణాం తత్ర కామాత్ చోదనయా అపి వా* -13).

4. **రక్ష (పోషణ)**

దైత్యవినాశార్థము (రాక్షసులు, చెడ్డవారు, అధర్మములను ఆశ్రయించినవారు, (anti-social elements) ప్రతి యుగమునందును తిర్యక్కులు, మర్త్యులు, ఋషులు, దేవతారూపాలలో శ్రీహరి ధరించిన అవతారములు, లీలలు, ధర్మరక్షణ చేసిన విధానము తెలియజేయుట *(రక్షా అచ్యుత అవతార ఈహా విశ్వస్య అను యుగే యుగే । తిర్యక్ మర్త్య ఋషి దేవేషు హన్యన్తే యైః త్రయీ ద్విషః ॥* 12-7-14).

5. **మన్వంతరము (ప్రతి మనువులో వచ్చిన మహాపురుషుల చరిత్ర)**

ప్రతి మన్వంతరములో వచ్చిన మనువు, దేవతలు, మనుపుత్రులు (ప్రజాపతులు), సురేశ్వరులు (ఇంద్రాదులు), ఋషులు, శ్రీహరి అవతారములు లీలలు అనునవి ఆరు ముఖ్య విషయముల వర్ణన *(మన్వన్తరం మనుః దేవా మనుపుత్రాః సురేశ్వరాః । ఋషయో అంశావతారాశ్చ హరేః షడ్విధం ఉచ్యతే ॥* 12-7-15).

6. వంశము

బ్రహ్మ నుండి మూడు కాలములలో వ్యాపించినట్టి రాజుల చరితము, వారు చేసిన కర్మలు, ధర్మాచరణ వివరములు తెల్పుట (*రాజ్ఞాం బ్రహ్మప్రసూతానాం వంశః త్రైకాలికో అన్వయః ॥* 12-7-16).

7. వంశానుచరితము

బ్రహ్మ నుండి పుట్టిన రాజుల సంతాన వర్ణన పాలన, వంశ చరిత్రలు (*వంశానుచరితం తేషాం వృత్తం వంశధరాః చ యే ॥* 12-7-16).

8. సంస్థ (ప్రళయములు) (నిరోధము)

నైమిత్తిక, ప్రాకృతిక, నిత్య, ఆత్యంతిక ప్రళయములను నాలుగు విధానములు, వాటి అవసరము, వాటి వర్ణన (*నైమిత్తికః ప్రాకృతికో నిత్య ఆత్యన్తికో లయః । సంస్థేతి కవిభిః ప్రోక్తః చతుర్ధా అస్య స్వభావతః ॥* 12-7-17).

9. హేతువు (బద్ధజీవుల ప్రవర్తన, ఫలితములు)

జీవుల అవిద్య, అవిద్యకర్మలు, వాటి ఫలితాలు మొదలగునవి సృష్ట్యాది కార్యములకు హేతువు అని నిరూపణ. జీవులు వారు చేయు కర్మలకు బాధ్యత వారిదే - *అనుశాయినమ్*. జీవులు అవిద్యతో కర్మలు చేయడం వల్ల వారు, వారి స్వస్వరూపమును ఎరుగజాలరు - *అవ్యాకృతమ్* (*హేతుర్ జీవోఽస్య సర్గాదేర్ అవిద్యా కర్మకారకః । యం చ అనుశాయినం ప్రాహుః అవ్యాకృతం ఉత అపరే ॥* 12-7-18) ఈ వర్ణనయే సృష్టికి హేతువు.

10. అపాశ్రయము (ఆధారము, శరణాగతి, ప్రపత్తి వర్ణన)

జాగృత్ స్వప్న సుషుప్తి - అన్ని అవస్థలలో గల మాయామయులైన జీవులతో సంబంధము కలిగి వారికి ఆధారము మరియు వారి కర్మలను అన్వయపరచేవాడు, వారి కొన్ని కర్మలను వ్యతిరేకించేవాడు, ఆధారభూతుడు అయిన స్వామితో జీవులకు గల సంబంధము, అనుబంధము, వ్యతిరేకములను ఆశ్రయములను "అపాశ్రయము" అని వర్ణించవచ్చును. జీవునికి స్వామి తప్ప వేరే దిక్కులేదు కదా! ఈ వ్యవహారమంతా కూడా పురాణాంతర్గతమే (*వ్యతిరేక అన్వయో యస్య జాగ్రత్ స్వప్న సుషుప్తిషు । మాయా మయేషు తద్బ్రహ్మ జీవవృత్తిషు అపాశ్రయః ॥* 12-7-19).

మృత్తికాది పదార్థములు ఏవిధముగ ఘటాది పదార్థముల యందు యుక్తభావముతో మొదట మధ్యన చివరన (Before its preparation, during its existence and during its destruction) రూపనామములతో ఉన్నాయో, అదే విధంగా జీవులతో వారి గర్భాధానాది మరణపర్యంతము అన్ని దేహావస్థల యందు సాక్షిగా యుక్తఅయుక్తముగా ఉన్నాడో అట్టి స్వామియే అపాశ్రయమను నామమున

చెప్పబడుచున్నాడు *(పదార్థేషు యథా ద్రవ్యం సత్ మాత్రం రూపనామసు । బీజాది పంచతా అన్తాసు హి అవస్థాసు యుత అయుతమ్ ॥* 12-7-20).

పురాణలక్ష్యము: పురాణముల సంఖ్య

జీవుల చిత్తములు ఏ సమయమున జాగ్రదాది త్రివృత్తుల యందు (జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తి అవస్థలయందు) వాసనా విషయములను విరమించునో ఆత్మస్వరూపమున గల భగవత్‌తత్త్వానుసారము తెలుసుకొని అలాగే యోగిలాగా ప్రవర్తిస్తారో ఆ సమయమున సంసారము నుండి మరలి స్వామిని దర్శించుట మోక్షలక్షణము. ఈ ప్రయత్నము యోగము వలన లేక సహజముగ సత్‌సాంగత్యము వలన కూడా చేయుట ఆ యా విషయములను విపులీకరించుట నియంత్రించుటయే పురాణలక్ష్యము *(విరమేత యదా చిత్తం హిత్వా వృత్తిత్రయం స్వయమ్ । యోగేన వా తదా ఆత్మానం వేద ఈహాయాః నివర్తతే ॥* 12-7-21). పురాణవేత్తలగు మునులు ఇట్టి లక్షణయుక్తములగు విషయములను అష్టాదశ ఉపపురాణములుగా మరియు అష్టాదశ మహాపురాణములుగా వర్ణించినారు *(ఏవం లక్షణ లక్ష్యాణి పురాణాని పురావిదః । మునయో అష్టాదశ ప్రాహుః క్షుల్లకాని మహాన్తి చ ॥* 12-7-22). అవి ఏమంటే-

18 మహా పురాణముల పేర్లు

బ్రాహ్మము, పాద్మము, వైష్ణవము, శైవము, లైంగము, గారుడము, నారదీయము, భాగవతము, ఆగ్నేయము, స్కాందము, భవిష్యము, బ్రహ్మవైవర్తము, మార్కండేయము, వామనము, వారాహము, మాత్స్యము, కౌర్మము, బ్రహ్మాండము - అనునవి అష్టాదశమహా పురాణములు *(బ్రాహ్మం పాద్మం వైష్ణవం చ శైవం లైఙ్గం స గారుడమ్, నారదీయం భాగవతమ్ ఆగ్నేయమ్ స్కాన్ద సంజ్ఞితమ్, భవిష్యం బ్రహ్మవైవర్తం మార్కణ్డేయం స వామనమ్, వారాహం మాత్స్యం కౌర్మం చ బ్రహ్మాండాఖ్యమితి త్రిషట్ ॥* 12-7-23, 24).

మహాత్మా! ఓ శౌనకమునీ! వ్యాసదేవుడు చేసిన ఈ వేదపురాణశాఖల విస్తారమును గూర్చి నీకు చెప్పాను. శిష్యప్రశిష్య క్రమంలో - గురుపరంపరలో దీనిని ఎవరైతే చెప్పుకుంటారో (Not through cinemas, TV, Media and in casual discussions) వారికి బ్రహ్మతేజస్సు వృద్ధి పొందుతుంది *(బ్రహ్మన్ ఇదం సమాఖ్యాతం శాఖా ప్రణయనం మునేః । శిష్య శిష్యప్రశిష్యాణాం బ్రహ్మతేజో వివర్ధనమ్ ॥* 12-7-25).

NOTE : These 18 Mahapuranas are described by Vyasadeva to attract Sattvik, Rajasik, Tamasik and a combination of these mixed guna affected men. Once they are attached to any of these puranas and listen to it carefully and practise it in daily life, then they can elevate from the lower gunas to the higher guna (Sattvik) and from there can transcend all the gunas to become Nirguna, in which state he can perform activities to the full satisfaction of the Supreme Lord Sri Krishna. That is called self-less service to the Lord, the Nishkama Karma. This is the original intended nature of jiva souls. Therefore, the 18

Mahapuranas can be divided based on trigunas and their combinations. Some of them are Tamasic, some are Rajasic and some purnas are Sattvik to attract diffent classes of men. Undoubtedly, This Srimad Bhagavatha Purana is A1 Class Purana limited to the Parama-hamsas for their audition and rendition as described by Sri Shuka himself in the first three slokas of this Mahapurana (1-1-1, 2, 3 read the slokas).

శ్రీహరికై మార్కండేయుని తపస్సు-ఇంద్రుడిచే తపోభంగ ప్రయత్నమున విఫలము-శ్రీహరి ప్రత్యక్షము-నరనారాయణస్తోత్రము-మాయా దర్శనము-వటపత్రశాయి దర్శనము కలుగుట-ఇత్యాదులు:

శ్రీ శౌనక ఉవాచ : మహానుభావా! సూతుడా చిరంజీవివి కమ్ము (ఎందుకంటే మాకు ఎంతో బోధ చేయాలి కాబట్టి – *సూత, జీవ చిరం సాధో*) అని గురువుగారితో పలికాడు (12-8-1) ఇలా – మార్కండేయ ఋషిని చిరంజీవి అని అందరూ అంటున్నారు. కాని ఆయన ఈ కల్పములో మా వంశములో జన్మించినట్టు నాకు తెలుసు. ప్రళయ కాలములో వటపత్రశాయి బాలుణ్ణి చూసాడని ప్రచారములో ఉంది. మరి ఇంకా ప్రళయము రాలేదు కదా! మరి వటపత్రశయనుని ఎట్లా చూడగలిగినాడు? ఇదెట్లా సాధ్యము? ఇదేమిటి అర్థము కావడం లేదు, కుతుహలముగా ఉంది తెలుసుకోవాలని. దయచేసి నా యీ సందేహాన్ని పోగొట్టండి. మీరు మహాయోగులు, అన్నీ తెలిసిన వారు కాబట్టి పురాణాలలో ఉన్నది ఉన్నట్లుగా దయతో తెల్పండి *(ఆహుః చిర ఆయుషం ఋషిం మృకండు తనయం జనాః । యః కల్ప అన్తే హి ఉర్వరితః యేన గ్రస్తం ఇదం జగత్ ॥* 12-8-2, *సః వా అస్మత్ కుల ఉత్పన్నః కల్పే అస్మిన్ భార్గవ ఋషభః । న ఏవ అధునా అపి భూతానాం సంప్లవః కః అపి జాయతే ॥* 12-8-3, *ఏక ఏవ అర్ణవే భ్రామ్యన్ దదర్శ పురుషం కిల । వటపత్రపుటే తోకం శయానం తు ఏకం అద్భుతమ్ ॥* 12-8-4, *ఏష నః సంశయో భూయాన్ సూత కౌతూహలం యతః । తం నః ఛిన్ధి మహాయోగిన్ పురాణేషు అపి సమ్మతః ॥* 12-8-5).

శ్రీ సూత ఉవాచ: లోక సంశయము పోగొట్టడానికి మంచి ప్రశ్నవేశావు. ఇది కూడా నారాయణమూర్తి లీలా కథనే కాబట్టి ఇది విన్న వారికి కలిదోషాలు అంటవు మరియు ఇతరుల వల్ల పొందే బాధ తొలగుతుంది. కావున చెబుతా విను *(ప్రశ్నః త్వయా మహర్షే అయం కృతో లోకభ్రమాపహః నారాయణకథా యత్ర గీతా కలిమలాపహా ॥* 12-8-6) -

మార్కండేయుడు తండ్రి వలన ద్విజాతి సంస్కారములను పొంది, తపస్సు, వేద పాఠమునందు నిరతుడై ధర్మముతో పాటు, తపస్సు, అధ్యయనము, నైష్ఠిక బ్రహ్మచర్యము ఆచరిస్తూ శాంతుడై జటాధారియై వల్కల వస్త్రములతో కమండల దండ ఉపవీతములు, మేఖల, కృష్ణ అజినమును, కలువపూల గింజలతో తయారైన జపమాలను ధరించి, కుశగ్రాస ఆసనముపై ధ్యానము చేసేవాడు (*ప్రాప్త ద్విజాతి సంస్కారః మార్కండేయః పితుః క్రమాత్ । ఛందాంసి అధీత్య ధర్మేణ తపః స్వాధ్యాయ సంయుతః ॥* 12-8-7), (*బృహత్ వ్రతధరః శాన్తః జటిలః వల్కల అంబరః । బిభ్రత్ కమండలుం దండం ఉపవీతం సమేఖలమ్ ॥* 12-9-8), (*కృష్ణ అజినం స అక్షసూత్రం కుశాన్ చ నియమ బుద్ధయే । అగ్ని అర్క గురు విప్ర ఆత్మసు*

అర్చయన్ సన్ధ్యయోః హరిమ్ ॥ 12-9-9). ఉదయ సాయంకాలములయందు భిక్షాన్నమును గురువునకు సమర్పించి అతని అనుమతితో ఒక మారు భోజనం తీసుకొనవలెను (*సాయం ప్రాతః సః గురవే భైక్ష్యం ఆహృత్య వాక్ యతః । బుభుజే గురు అనుజ్ఞాతః సకృత్ న ఉ చేత్ ఉపోషితః ॥* 12-9-10), (*ఏవం తపః స్వాధ్యాయ పరః వర్షాణాం అయుత అయుతమ్ ।* 12-9-11). నైష్ఠిక బ్రహ్మచారియై సంధ్యోపాసనల ద్వారా సూర్యునిలో, యజ్ఞోపాసన ద్వారా అగ్నిలో, గురువులో, ఆత్మలో, అంతటా శ్రీహరిని దర్శించి అర్చించేవాడు (*అగ్నిర్ అర్క గురు విప్ర ఆత్మసు అర్చయన్ సన్ధ్యయోర్ హరిమ్ ॥* 12-8-9). కొన్ని వేల సంవత్సరాలు ఇలా తపస్సు, ఆధ్యాత్మిక పారాయణములు- అనగా స్వఅధ్యయనము శ్రీహరికై ఆచరించడం వల్ల మృత్యువును కూడా జయించ గలిగాడు (*ఏవం తపస్స్వాధ్యాయపరో వర్షాణాం అయుతాయుతమ్, ఆరాధయన్ హృషీకేశం జిగ్యే మృత్యుం సుదుర్జయమ్ ॥* 12-8-11). ఇలా ఆరు మన్వంతరముల కాలము గడిచింది (14). ఇది చూసిన బ్రహ్మ, భృగువు, శివుడు, దక్షుడు, ప్రజాపతులు మొదలగువారు విస్మయులైనారు (12). అధోక్షజుడైన శ్రీహరిని వదలడు (*ఇత్థం బృహత్ వ్రతధరః తపః స్వాధ్యాయ సంయమైః । దధ్యౌ అధోక్షజం యోగీ ధ్వస్త క్లేశ అన్తః ఆత్మనా ॥* 12-8-13). ఇంద్రుడు తన పదవికి ముప్పు వస్తుందేమోనని గంధర్వులను, అప్సరసలను, మన్మథుని కామమును ప్రేరేపించుటకు చక్కని వసంతమును, పిల్లవాయువులను, మార్కండేయునియందు మదమత్తులను కలిగించడానికి రజోగుణమును ప్రేరేపించాడు. నిష్ఠాభంగమునకై వీరిని పంపాడు (*గన్ధర్వ అప్సరసః కామం వసన్త మలయ అనిలౌ । మునయే ప్రేషయాం ఆస రజః తోక మదౌ తథా ॥* 12-8-16). కాని మార్కండేయుని పరిస్థితి భిన్నంగా ఉంది. నిత్య యజ్ఞాగ్నికి ఆహుతులు ఇచ్చి కళ్ళు మూసుకొని ధ్యానం చేస్తుంటే ఇంద్రానుచరులకు మూర్తీభవించిన అగ్నివలె గోచరించాడు (*హుత్వా అగ్నిం సముపాసీనం దదృశుః శక్ర కింకరాః । మీలిత అక్షం దురాధర్షం మూర్తిమన్తం ఇవ అనలమ్ ॥* 12-8-23). అయినా తాము వచ్చిన పని చేయాలి కాబట్టి మన్మథుడు తన బాణాలను వదిలాడు. అప్సరసలు నాట్యంచేశారు. కామక్రీడలు చేశారు (కావున భక్తి యోగమున ఉన్నవారు ఎన్నో అవాంతరములను ఎదుర్కోవాల్సి వస్తుంది. బహు జాగ్రత్త సుమా! అందుకే స్వామిజీలు కూడా దిగజారిపోవుట చూస్తుంటాము. ఒంటరిగా స్త్రీలతో మాట్లాడుట వారి కళ్ళలోకి చూచుట – శ్రీ భక్తిసిద్ధాంత సరస్వతి మహారాజులవారు నిషేధించినారు. కామవాంఛ అతి బలీయమైనది. చూపులతో మొదలై స్త్రీలతో శబ్ద, గంధ, స్పర్శ, రుచి అను ఇంద్రియ సంభోగములకు దారితీస్తుంది – *కామః పంచముఖమ్*) (*సన్దధే అస్త్రం స్వధనుషి కామః పంచముఖం తదా । మధుః మనః రజః తోకః ఇంద్ర భృత్యాః వ్యకంపయన్ ॥* 12-8-25). మహాముని శౌనకా! బాలకులు నిద్రించు సర్పమును మేలుకొలిపి పిమ్మట దాని ప్రతాపముచే భయకంపితులై పారిపోవుచునట్లు ఇంద్రుని అనుచరులు గూడ ముని కపకారము తలపెట్టగా అతని తేజస్సుచే దేహము దహింపబడుతున్న వారై అచట నుండి మరలిపోయిరి. ఇలా వారు పరాభవముతో వెనుదిరిగారు (*తే ఇత్థం అపకుర్వన్తః మునేః తత్ తేజసా మునే । దహ్యమానాః నివవృత్తుః ప్రబోధ్య అహిం ఇవ అర్భకాః ॥* 12-8-29). మహాత్మా! మహాముని యగు మార్కండేయుడు ఇంద్రానుచరులచే నిట్లు దాడి చేయబడినవాడయ్యును మన్మథబాధను పొందలేదు. మహాత్ముల కిట్టి ప్రవర్తనము విచిత్రము

కాదు గదా! (*ఇతి ఇన్ద్ర అనుచరైః బ్రహ్మన్ ధర్షితః అపి మహామునిః । యత్ న అగాత్ అహమః భావం న తత్ చిత్రం మహత్సు హి ॥* 12-8-30). మన్మథుడు అతని అనుచరులైన అప్సరసలు, గంధర్వులు తేజోవిహీనులగుట చూచిన ఇంద్రభగవానుడు, ఆ బ్రహ్మఋషి ప్రభావమునకు విస్మితుడయ్యెను (*దృష్ట్వా నిస్తేజసం కామం సగణం భగవాన్ స్వరాట్ । శ్రుత్వా అనుభావం బ్రహ్మ ఋషేః విస్మయం సమగాత్ పరమ్ ॥* 12-8-31). ఇలా తపస్సుచేత, వేదాభ్యాసముచేత, సంయమముచేత చిత్తయోగాభ్యాసరతుడగు మార్కండేయ ఋషిపై అనుగ్రహమును చూపుటకు అచ్చటకు నరనారాయణులు ఆవిర్భవించారు (*తస్య ఏవం యుంజతః చిత్తం తపః స్వాధ్యాయ సంయమైః । అనుగ్రహాయ ఆవిరాసీత్ నర నారాయణః హరిః ॥* 12-8-32). హిమాలయములో కల మార్కండేయుని ఆశ్రమమునకు (17) శ్రీహరి స్వరూపులైన నరనారాయణులు వచ్చారు (*అనుగ్రహాయావిరాసీన్ నరనారాయణో హరిః* - 32). నరనారాయణలు ఎలా ఉన్నారంటే - వర్ణన (12-8-33, 34)-

ఆ నరనారాయణ లిరువురు శుక్లకృష్ణవర్ణులు, నవకమలసదృశనయనులు, చతుర్భుజులు, కృష్ణాజినములను తరువల్కలములను ధరించినవారు, పవిత్రహస్తులు, ముప్పేటలుగల ఉపవీతములు, కమండములను, వెదురుకఱ్ఱచే నిర్మితములైన దండములను ధరించినారు (తౌ శుక్ల (నరుడు-తెలుపు) కృష్ణౌ (నలుపు నారాయణుడు) *నవకంజలోచనౌ చతుర్భుజౌ రౌరవ వల్కలామ్బరౌ । పవిత్ర పాణీ ఉపవీతకం త్రివృత్ కమండలుం దండం ఋజుం చ వైణవమ్ ॥* 12-8-33), అంతేకాక వారు పద్మబీజ నిర్మిత జపమాలలను, సకల జీవ పునీతము చేయు వేదరూపమైన దర్భకట్టలను ధరించి, దేదీప్యమానమగు జ్వలించే పసుపురంగు తేజస్సుతో సమానముగా ప్రకాశించుచుండిరి. మూర్తీభవించిన తపస్స్వరూపులుగా ఆజానుబాహువులుగా గోచరించుచు దేవతలచే శ్రేష్ఠులచే పూజితులునై యుండిరి (*పద్మాక్షమాలాం ఉత జన్తుమార్జనం వేదం చ సాక్షాత్ తపః ఏవ రూపిణౌ । తపత్ తడిత్ వర్ణ పిశఙ్గ రోచిషా ప్రాంశూ దధానౌ విబుధ ఋషభ అర్చితౌ ॥* 12-8-34).

వారిని చూచిన మార్కండేయుడు సాష్టాంగ ప్రణామములు చేసి, ఆసనములు వేసి, పూజ చేసి, ఇలా స్తోత్రం చేయసాగాడు (*తే వై భగవతః రూపే నర నారాయణౌ ఋషీ । దృష్ట్వా ఉత్థాయ ఆదరేణ ఉచ్చైః ననామ అఙ్గేన దండవత్ ॥* 12-8-35, *సః తత్ సందర్శన ఆనన్ద నిర్వృత ఆత్మ ఇంద్రియ ఆశయః । హృష్ట రోమా అశ్రు పూర్ణ అక్షః న సేహే తౌ ఉదీక్షితుమ్ ॥* 12-8-36, *ఉత్థాయ ప్రాంజలిః ప్రహ్వః ఔత్సుక్యాత్ ఆశ్లిషన్ ఇవ । నమః నమః ఇతి ఈశానౌ బభాషే గద్గద అక్షరమ్ ॥* 12-8-37, *తయోః ఆసనం ఆదాయ పాదయోః అవనిజ్య చ । అర్హణేన అనులేపేన ధూప మాల్యైః అపూజయత్ ॥* 12-8-38, *సుఖం ఆసనం ఆసీనౌ ప్రసాద అభిముఖౌ మునీ । పునః ఆనమ్య పాదాభ్యాం గరిష్ఠౌ ఇదం అబ్రవీత్ ॥* 12-8-39).

మార్కండేయఋషిచే నరనారాయణస్తోత్రము: శరణాగతి మంత్రములు

నీ లీలను ఏమని వర్ణించగలను. నీవల్లనే మా ప్రాణాలు పనిచేస్తున్నాయి, మాట్లాడగలుగుతున్నాము. నీవు భజనరతులగు వారికి బ్రహ్మ రుద్రాదులకు కూడా నీవే ఆత్మ బంధువుడవు- *భజతామసి భావబన్ధు.*

మా వాక్కు, ఇంద్రియములు, మనస్సు నీవల్లనే పనిచేస్తున్నాయి. దేహధారులు నీ వల్లనే బ్రతుకుతున్నారు, జీవితులై ఉన్నారు (*శ్రీ మార్కండేయః ఉవాచ - కిం వర్ణయే తవ విభో యత్ ఉదీరితః అసుః సంస్పన్దతే తం అను వాక్ మనః ఇంద్రియాణి । స్పన్దన్తి వై తనుభృతాం అజ శర్వయోః చ స్వస్య అపి అథ అపి భజతాం అసి భావబన్ధుః ॥* 12-8-40). (భగవంతునికి నిర్వచనమేమన మన గుండె కాయలను లబ్‌డబ్ అంటూ చక్కగా కొట్టుకొనేట్లు చేసేవాడు).

త్రిలోకాల క్షేమాన్ని చూసేవాడవు, తాపమును తీసివేయువాడవు నీవే, రక్షించువాడవు నీవే (*మూర్తీ ఇమే భగవతో భగవన్ త్రిలోక్యాః క్షేమాయ తాప విరమాయ చ మృత్యుజిత్యై ॥* - 41). దేవా! మీరు యీ రెండు నరనారాయణ రూపములతో మూడు లోకముల పాలనకు, జీవుల దుఃఖనివృత్తికి, మృత్యుంజయము నకు అనగా మోక్షమునకు కారణమైయున్నారు. నీవు ఈ విశ్వముయొక్క పాలనమునకై జీవులను ఉద్ధరించుటకై నానా విధములగు రూపములను ధరించుచున్నావు. సాలెపురుగు దారము తీసినట్లుగా నీవీ విశ్వమును సృష్టించి మరల అది చెడిపోయినప్పుడు దానిని నీవే గ్రహించుచున్నావు (*మూర్తీ ఇమే భగవతః భగవన్ త్రిలోక్యాః క్షేమాయ తాప విరమాయ చ మృత్యుజిత్యై । నానా బిభర్షి అవితుం అన్య తనూః యథా ఇదం సృష్ట్వా పునః గ్రససి సర్వం ఇవ ఊర్ణనాభిః ॥* 12-8-41).

వేదములను తెలుసుకొన్న మునులు నిన్నే ధ్యానము చేస్తారు, వారు నిన్నే కీర్తిస్తారు. నిన్నే ఆశ్రయిస్తారు, నీవే కావాలంటారు - *ధ్యాయన్తి వేదహృదయా మునయః తత్ ఆప్త్యై*. స్థిరచరాదులన్నిటికి రక్షకుడవు పోషకుడవు, ఈశ్వరుడవు, నీ పాదమూలమును రక్షించు జనులకు కర్మ, గుణ, కాల, కల్మషములు అంటవు. త్రిగుణయుతకర్మల ఫలితములు, కాలముతో కల్గెడి మార్పులు, బాధలు, ఇతర తాపములు దుఃఖములు నీ భక్తజనులను బాధింపవు. కావున నేను నిన్ను ఆశ్రయించాను (*తస్య అవితుః స్థిరచర ఈశితుః అంఘ్రిమూలం యత్ స్థం కర్మగుణ కాల రజః న స్పృశన్తి । యత్ వై స్తువన్తి నినమన్తి యజన్తి అభీక్ష్ణం ధ్యాయన్తి వేదహృదయాః మునయః తత్ ఆప్త్యై ॥* 12-8-42).

భీతి చెందిన జీవులకు నీ శ్రీచరణములు తప్ప వేరే దిక్కులేదు కదా! నీవే కాలుడవు. బ్రహ్మదేవుడు కూడా కాలవశమునే ఉన్నాడు (*న అన్యం తవ అంఘ్రి ఉపనయత్ అపవర్గమూర్తేః క్షేమం జనస్య పరితో భియః ఈశ విద్మః ॥* 12-8-43). రెండు పరార్ధముల కాలము వఱకే నుండు బ్రహ్మదేవుడు కూడా నీ కాలమునకు భయపడుచున్నాడు. అందువలన అట్టి బ్రహ్మచే సృష్టించబడిన ప్రాణుల విషయమిక చెప్పనేల? వారు జీవితమున అడుగడుగున దుఃఖములను, ప్రమాదములను, బాధలను ఎదుర్కొనుచున్నారు. క్షేమము పొందకోరువారందరికి నీ శ్రీపాద శరణ్యము తప్ప వేరే గతి లేదు కదా! (*న అన్యం తవ అంఘ్రి ఉపనయత్ అపవర్గమూర్తేః క్షేమం జనస్య పరితః భియః ఈశ విద్మః । బ్రహ్మా బిభేతి అలం అతః ద్విపరార్ధ ధిష్ణ్యః కాలస్య తే కిముత తత్ కృత భౌతికానామ్ ॥* 12-8-43). ఓ ఆత్మగురూ! విషయవాసనలతో నన్ను ఆవరించెడి వ్యర్థములైన, యథార్థహీనములైన, తాత్కాలికములైన, సంసారబంధనములు స్వతః సత్తా ఉన్నట్లుగా కనబడే దేహాదులను వాటి వాంఛలను వదలి పరతత్త్వము ఆచరించుటకై నీ దరి చేరాను. నా యొక్క ఆత్మను

ఆవరించునది, తుచ్ఛమైనది, వినశ్వరమైనది, సహజముగ ఆత్మ వ్యతిరిక్తమైనదియగు ఈ దేహాది సంబంధమును పరిత్యజించి - సత్యజ్ఞానసంపన్నుడవు, జీవనియంతవు, పరమపురుషరూపుడవగు నీ పాదములను భజించుచున్నాను. మానవులు నిన్ను సేవించుట వలననే సర్వాభీష్టములను బొందుట కర్హులగుదురు కదా! అందువల్లనే నేను దేహవాంఛలను వదలి నీ పాదసేవ చేస్తున్నాను స్వామి (*తత్ వై భజామి ఋత ధియః తవ పాదమూలం హిత్వా ఇదం ఆత్మఛది చ ఆత్మగురోః పరస్య । దేహ ఆది అపార్థం అసత్ అన్త్యం అభిజ్ఞమాత్రం విన్దేత తే తర్హి సర్వ మనీషిత అర్థమ్ ॥* 12-8-44) (భౌతిక దేహముతో ఇంద్రియభోగములను అనుభవించాలనేవాడు జగత్తును స్వలాభము కొరకు వాడుచున్నాడు. అట్టివాడు తనను, జగత్తును కలుషితము చేయుచున్నాడు).

ఓ ఆత్మబంధు! త్రిగుణములతో కల మాయలో పడ్డ జీవులను ఉద్ధరించడానికి సృష్టి స్థితి లయములు సాగిస్తుంటావు. అనాథజీవబాంధవా! జగదీశా! నీవీ విశ్వము యొక్క సృష్టిస్థితి లయముల కొరకు సత్త్వరజస్తమోగుణ రూపములు మాయామయములునగు లీలలను, బద్ధజీవులను ఉద్ధరించుటకు స్వీకరించితివి. బద్ధజీవుల కోరికలను తీర్చుటకై వివిధ సత్త్వరజోతమోదేవతారూపములలో వారి పూజలను స్వీకరిస్తూ వారి కోరికలను తీరుస్తావు. అయినను మానవుల సాత్త్వికలీలలే మోక్షమునకు హేతువులైయున్నవి. వ్యసన మోహజనకములగు రాజసతామస లీలలు మోక్షజనకములు గావు. ఇవి మోహం కలుగచేసేవి. జీవులకు ప్రశాంతత మోక్షము కలుగజేసేది వారి సాత్త్విక అలవాట్లు, భావనలు, కర్మలు మాత్రమే (*సత్త్వం రజః తమః ఇతి ఈశ తవ ఆత్మబన్ధో మాయామయాః స్థితిలయ ఉదయ హేతవః అస్య । లీలాః ధృతాః యత్ అపి సత్త్వ మయీ ప్రశాన్త్యై న అన్యే నృణాం వ్యసన మోహ భియః చ యాభ్యామ్ ॥* 12-8-45). ఓ భగవాన్! నీ సేవ వల్లనే అభయము, ఆత్మసుఖం కలుగుతుంది (46), అంతే తప్ప వేరే మార్గము లేదు (*లోకో యతో అభయం ఉత ఆత్మసుఖం న చ అన్యత్* -46). ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానమందు కుశలురైన అట్టి వారికే దివ్యశరీరాన్ని, నీలోకాన్ని ఇస్తావు. సాత్త్విక భక్తులు నీ సాత్త్విక రూపము సత్యస్వరూపము, నారాయణ సంజ్ఞకము విశుద్ధము అగు నీ రూపమును మరియు నీ భక్తులలో శ్రేష్ఠుడయిన నర సంజ్ఞకమయిన విశుద్ధ రూపమును ఉపాసిస్తారు. దేవా! సత్త్వగుణములను పొందినవారికి వైకుంఠపదము, అభయము, ఆత్మసుఖము లభించును. భక్తులా సత్త్వగుణమునే ఈశ్వరుని స్వరూపమని భావింతురు. అందువలన వివేకులీ జగత్తులో స్వాభీష్టమైన నారాయణ సంజ్ఞకము విశుద్ధమునగు నీ శరీరమును, నీ భక్తులలో నరసంజ్ఞకమైన నీ విశుద్ధతనువును ఉపాసించుచుందురు. అట్టివారే నీ లోకమున దివ్యరూపములు ధరించి నీ ప్రియమైన నరులుగా విలసిల్లుతారు (ఇక్కడ నరనారాయణుల ఇద్దరి తత్త్వములను మార్కండేయమహర్షి వర్ణిస్తున్నాడు - బద్ధజీవులు, విశుద్ధసాత్త్విక భక్తియుత కర్మలను ఆచరించినచో వైకుంఠము చేరి విశుద్ధ నరరూపమున శ్రీమన్నారాయణునితో దాస్యసంబంధము ఏర్పరచుకొని శాశ్వతంగా పరమానందాన్ని పొందవచ్చును. ఇదే నరుడు గోలోకము చేరి స్వామితో శాశ్వతముగా దాస్యవాత్సల్యసాఖ్యమాధుర్య రసములను పొంద వచ్చును. వీటన్నింటికి అతీతమైన రాసక్రీడలను కూడా స్వామితో సల్పవచ్చును. ఇదే గోపీభావన, గోపికాతత్త్వము. దీనిని ప్రదర్శించుటకే స్వామి నరనారాయణుల రూపమున భరతవర్షమున అవతరించి

నరనారాయణులుగా కృష్ణార్జునులుగా ఎన్నో లీలలను జీవుల ఉద్ధరణకై చేశారు. నరుడు తనతత్త్వాన్ని మరచినప్పుడల్లా నారాయణుడు గీతోపదేశం చేస్తుంటాడు. ఇదే నరనారాయణతత్త్వాన్ని మార్కండేయుడు ఇక్కడ కీర్తిస్తున్నాడు. ఈ నరనారాయణులు ఆవిర్భవించి, సహస్ర అజ్ఞాన కవచులమైన మన అజ్ఞాన కవచములను సంహరింపచేసి, మన అవిద్యలను తొలగింపచేసి మనలను ఉద్ధరింపజేసి జ్ఞానవంతులను చేయుటకే నరనారాయణుల అవతారములు. అందుకే వారు ఈ భరతవర్షమున వేంచేసియున్నారు. నారాయణుడంటే నరులను ఉద్ధరించేవాడు అని అర్థము).

ఓ పురుషశ్రేష్ఠా! పరమపురుషా! విశ్వరూపము – విరాట్ రూపము కూడా గలవాడా! విశ్వమునకు గురువైనవాడా! దేవతలకు కూడా దేవుడా! ఓ నారాయణ ఋషి నీకు వందనములు మరియు నరులలో ఉత్తముడా! నరశ్రేష్ఠుడా! పూర్ణసత్త్వగుణసంపన్నుడా! వాక్కులను నియంత్రిస్తూ ప్రీతికరంగా మాట్లాడేవాడా! వేదాధ్యయనమువల్ల వేద వాఙ్మయమునకు ప్రభువులాంటివాడవు, కావున నీకును నా వందనములు. ఇపుడు రెండు రూపములుగ ఉన్న నీకు – అనగా నరోత్తముడైన నర ఋషిరూపములోను మరియు పరమ గురువైన నారాయణ ఋషి రూపములోను ఉన్న నీకు ప్రణామములు (*తస్మై నమో భగవతే పురుషాయ భూమ్నే విశ్వాయ విశ్వగురవే పరదైవతాయై । నారాయణాయ ఋషయే చ నరోత్తమాయ హంసాయ సంయత గిరే నిగమేశ్వరాయ ॥* 12-8-47).

– కపటులు, ఇంద్రియలోలులు అయినవారు వారిలో అంతర్యామిగా హృదయములో ఉన్న నిన్ను తెలుసుకోలేరు. అవి వదలినప్పుడే నీవు కన్పడతావు. కపట జిత్తులతో స్వార్థమునకై ఇంద్రియవాంఛలకై భ్రమించువాడు నిన్ను గుర్తించడు. వాడు తన తెలివిని వక్రబుద్ధిలో పెట్టి తానే గొప్ప అని భ్రమిస్తాడు. కపటములయిన ఇంద్రియమార్గములచే విక్షిప్తబుద్ధి గల వ్యక్తి నీమాయచే ఆవరింపబడిన మతి గలవాడై తన ఇంద్రియాది కరణములను, రూపాది విషయములను ధ్యానించు అట్టివాడు ఆత్మహృదయమున నిరంతరము ఉన్న నీ ఒకానొక స్వరూపమును తెలిసికొనజాలడు. అజ్ఞాని అయిన ఆ వ్యక్తియే జగద్గురుడవగు నీచే ప్రవర్తితమైన వేదజ్ఞానమును పొందినచో నిన్ను సాక్షాత్తుగా నెఱుంగగలడు. అఖిల జగత్ గురువైన నిన్ను బద్ధజీవులు రెండింటికి (ప్రవృత్తి, నివృత్తి మార్గముల యందు) నిన్ను వాడుకొందురు. వారు వారి వారి మనస్సు, ఇంద్రియములచే ప్రేరేపితులై అట్లాగే ప్రవర్తిస్తారు. నీవు ప్రతి జీవుని ఇంద్రియముల యందును, ఇంద్రియార్థముల యందును, విషయముల యందును, ప్రాణముల యందును , హృదయముల యందును విరాజమానుడవైయున్నను, నీ మాయా ప్రభావమున జీవుని బుద్ధిని మోహము ఆవరించియుండును. అందువలన ఆ జీవుడు అసత్యములును, నిష్ఫలములును ఐన ఇంద్రియసుఖములలో చిక్కుకొని, తన దృష్టిని నీవైపు మరల్చడు. కానీ, జీవుడు అజ్ఞానములో కొట్టుమిట్టాడుచున్నను; జగద్గురుడవైన నిన్ను గుర్తించినచో నీ జ్ఞాననిధులైన వేదములు అతనికి ప్రాప్తించును. అప్పుడు అతడు నిన్ను దర్శింపగలడు (*యం వై న వేద వితథ అక్ష పథైః భ్రమత్ ధీః సన్తం స్వఖేషు అసుషు హృది అపి దృక్ పథేషు । తత్ మాయయా ఆవృత మతిః సః ఉ ఏవ సాక్షాత్ ఆద్యః తవ అఖిల గురోః ఉపసాద్య వేదమ్ ॥* 12-8-48).

దేవా! నీ రహస్యమును వెల్లడిచేయు జ్ఞానము వేదములందే కలదు. బ్రహ్మాది జ్ఞానులు గూడ వివిధ వాదములు తర్కములు సాంఖ్యాదిమార్గములచే ప్రయత్నపరులై గూడ నీ విషయమున మోహమును పొందుచున్నారు. నీవు వారికి అంతుచిక్కుటలేదు. నీవు సాంఖ్యవాదుల విభిన్న వాదముల తర్కముల ననుసరించువారలకు కూడా దొరుకుటలేదు. నీకై భౌతిక జ్ఞానముతో పరిశీలించువారలకు విభిన్న స్వభావములను వెల్లడి చేయుచు దొరకకున్నావు. దేహాది ఉపాధులచే చిక్కుకున్న బద్ధజీవునకు, నీ స్వరూప జ్ఞానము నిగూఢముగ నున్నది. కేవలము ఆత్మజ్ఞానము, భక్తి గలవారికే గోచరిస్తావు. అట్టి దివ్య మహాపురుషుడవు నీవు నాకు దర్శనము ఇచ్చావు. ఇది మహాభాగ్యము, నీకు నమస్కరించుచున్నాను. బ్రహ్మాది ప్రతిభాశాలులు నీ స్వరూప జ్ఞానమును పొందుటకు ప్రయత్నించినను వారు నీ మోహములో పడిపోవుచున్నారు. నీ లీలావిహారములు అత్యద్భుతములు, వేర్వేరు మతములవారి యొక్క ఆలోచనములకు అనుగుణముగా నీవు సకల స్వభావములను, రూపములను గ్రహించి, వారి ముందు ప్రకటితుడవగుచుందువు. వాస్తవముగా నీవు దేహాది ఉపాధులలో ఉండెడివాడవుకావు. విశుద్ధవిజ్ఞాననిధివి, పురుషోత్తముడవు ఐన నీకు ప్రణమిల్లుచున్నాను. బ్రహ్మాది జ్ఞానులకు కూడా దొరకని వాడవు. నీ స్వరూప విషయములో విభిన్న స్వభావములను తెలియజేస్తూ ఎందరో మోహము పొందుతుంటారు. అట్టి నీవు, రహస్యుడవు, మహాపురుషుడవు నాకు వెల్లడి అయినావు. నీకు నమస్కరించుచున్నాను (*యత్ దర్శనం నిగమ ఆత్మరహః ప్రకాశం, ముహ్యన్తి యత్ర కవయో అజ పరా యతన్తః । తం సర్వవాద విషయ ప్రతిరూపశీలం వన్దే మహాపురుషం, ఆత్మ నిగూఢ బోధమ్ ॥* 12-8-49).

శ్రీ భగవానువాచ: నరసఖుడగు నారాయణుడు మార్కణ్డేయుని స్తుతితో సంతృప్తి చెంది ఇట్లా పలికాడు (*నారాయణో నరసఖః ప్రీతః* - 12-9-1).

నీ అనన్యమైన భక్తికి మెచ్చాను, సిద్ధి పొందావు. ఆత్మనిగ్రహముతో చలించక బ్రహ్మర్షులలో శ్రేష్ఠుడవయ్యావు. తపస్సు, వేదాధ్యయనము, నియమనిష్ఠలతో నన్ను సంతృప్తిచేశావు (*శ్రీభగవాన్ ఉవాచ – భోః భోః బ్రహ్మ ఋషివర్యః అసి సిద్ధః ఆత్మసమాధినా । మయి భక్త్యా అనపాయిన్యా తపః స్వాధ్యాయ సంయమైః ॥* 12-9-2). నేను వరదరాజ స్వామిని కావున ఏమి కావాలో కోరు, ఇస్తాను. నేను సంతుష్టుడనయ్యాను. నన్ను పొందాలనే నీ నిష్ఠ బలీయమైనది. భౌతిక భోగములను కోరక అన్ని విధముల నన్ను పొందుటకై ప్రయత్నము చేశావు. నీవు నా వాడవు, ఏ వరం కావాలో ఈ వరదరాజస్వామిని అడుగు అని స్వామి ప్రేమతో పలికాడు (*వయం తే పరితుష్టాః స్మ త్వత్ బృహత్ వ్రతచర్యయా । వరం ప్రతీచ్ఛ భద్రం తే వరదః ఈశాత్ అభి ఈప్సితమ్ ॥* 12-9-3).

శ్రీ మార్కండేయ ఋషి ఇలా అడిగాడు. దేవదేవేశా! అచ్యుతా! నిన్ను చూడగలిగా, ఇక వేరే కోరిక ఏమిలేదు. అచ్యుతా! సమస్త క్లేశములను తొలగించువాడా! నీకు జయము జయము (*జితం తే దేవదేవేశ ప్రపన్న ఆర్తి హర అచ్యుత । వరేణ ఏతావతా అలం నో యత్ భవాన్ సమదృశ్యత* 12-9-4). మనస్సు నిండా నిన్ను నింపుకొని యోగపరిపక్వతతో సిద్ధి పొందిన బ్రహ్మాదియోగులు కోరుకునే నీ పాదపద్మములను

నా కళ్ళతో చూడకలిగాను. అబ్బ! ఎంత అదృష్టం *(గృహీత్వా అజ ఆదయః యస్య శ్రీమత్పాదాబ్జదర్శనమ్, మనసా యోగపక్వేన స భవాన్ మే అక్షిగోచరః* 12–9–5). ఓ అంబుజపత్రాక్ష! మహాత్ములచే కీర్తింపబడే శిరోమణి! అయిననూ నీ మాయాబలము ఎటువంటిదో తెలుసుకోగోరుతాను. లోకములోని ప్రజలు వారిని పాలించు లోకపాలురు అందరూ నీ మాయామోహితులైనారు. అది ఎట్లాగో చూపగలవు. ఎందుకంటే లోకపాలురతో పాటు సర్వలోకములు భేదబుద్ధిని కలిగిఉన్నాయి. అదేమిటో చూపగలవు స్వామీ! *(అథాపి అంబుజపత్రాక్ష పుణ్యశ్లోకశిఖామణే । ద్రక్ష్యే మాయాం యయా లోకః సపాలో వేద సద్భిదామ్ ॥* 12–9–6). (భగవన్ మాయ ఎట్లు పనిచేయునో తెలుసుకొనుటకై దానిని చూడగోరెను).

అంతటా స్వామిని చూచుటయే యోగధారణ – శ్రీసూత ఉవాచ

అప్పుడే అర్చించబడి స్తుతింపబడిన కళ్యాణమూర్తి అయిన శ్రీ నర నారాయణ మూర్తులు నవ్వి అట్లే అవుతుందని బదరికాశ్రమానికి వెళ్ళారు (12–9–7). భగవద్ధ్యాన ప్రయోజనమును గుర్తించినవాడై, పిమ్మట మార్కండేయుడు శ్రీహరిసేవలో తన ఆశ్రమములో ఉండిపోయాడు. అంతటా స్వామిని చూడసాగాడు. అగ్ని, సూర్యచంద్రులు, భూమి, వాయువు, ఆకాశము, అన్ని వస్తువులలో, అన్ని ప్రాణులలో, అంతటా, ఆత్మలో, బయట (కళ్ళు మూసినా, తెరచినా), అన్ని కర్మలలో మానసోపచారముతో పూజించసాగెను. కాని ఒకప్పుడు భగవత్ ప్రేమలో పడి ధ్యాసలేనివాడై ఒళ్ళు మరచినవాడై తాను చేసెడి నిత్య అర్చనను మరుచుచుండెను *(తం ఏవ చిన్తయన్ అర్థం ఋషిః స్వాశ్రమే ఏవ సః । వసన్ అగ్ని అర్క సోమ అమ్బు భూ వాయు వియత్ ఆత్మసు ॥* 12–9–8, *ధ్యాయన్ సర్వత్ర చ హరిం భావద్రవ్యైః అపూజయత్ । క్వచిత్ పూజాం విసస్మార ప్రేమ ప్రసర సంప్లుతః॥* 12–9–9). (This is the practical method of Bhagavatha Dharma to see the Lord Hari). (This is the original instruction given by the Supreme Lord Sri Krishna to Gopis and to Uddhava when they were not willing to depart from Sri Krishna. Here we see Markandeya applying it in his daily life. He did not aspire to go with Nara Narayana Since he is seeing every where the Narayana. This is what Prahlada did. This is ultimate in philosophy of Srimad Bhagavatha Dharma. Also see Bg 6-30).

శ్రీమార్కండేయునిచే మాయాదర్శనము మరియు వటపత్రశాయి దర్శనము

భృగువంశ శ్రేష్ఠుడైన మార్కండేయుడు పుష్పభద్రా తీరమున సంధ్యావందనము చేయుచుండగా ఒకసారి ప్రచండమగు వాయువు వీయసాగెను. మేఘములు పెద్దగా గర్జించెను. వర్షధారలు కురియసాగెను. చతుఃస్సముద్రములు కలిసిపోయినవి భూమి కనబడుట లేదు. నీటిలో తేలసాగాడు. చుట్టూ మొసళ్ళు, తిమింగలములచే అలలచే, గాలులచే బెదిరిపోతూ అంధకారమున పడి భయపడసాగెను. ఒక్కోసారి నీట మహా సుడిగుండాలలో మునుగుచు తరంగ తాకిడులకు చెల్లా చెదురవుతూ శోకమోహ దుఃఖ సుఖ భయములను, రోగములను అనుభవించసాగెను. భూ భువర్ స్వర్ లోకాలన్ని నీటితో నిండిపోయాయి. దిక్కులు, ఆకాశము పృథివి ఏమి తెలుసుకోలేని పరిస్థితిలో ఉండిపోయాడు. మరణయాతన అనుభవించ

సాగాడు (*క్వచిత్ మగ్నః మహా ఆవర్తే తరలైః తాడితః క్వచిత్ । యాదోభిః భక్ష్యతే క్వ అపి స్వయం అన్యోన్య ఘాతిభిః ॥* 12-9-17), (*క్వచిత్ శోకం క్వచిత్ మోహం క్వచిత్ దుఃఖం సుఖం భయమ్ । క్వచిత్ మృత్యుం అవాప్నోతి వ్యాధి ఆదిభిః ఉత ఆర్దితః ॥* 12-9-18). ఇట్లు విష్ణుమాయచే ఆవరింపబడిన చిత్తము గలవాడై జలములో వేల కోట్ల సంవత్సరములు గడుపసాగెను. ఇదే జీవులు కర్మానుసారము అనుభవించు భవసాగరము. విష్ణుమాయ (*అయుత అయుత వర్షాణాం సహస్రాణి శతాని చ । వ్యతీయుః భ్రమతః తస్మిన్ విష్ణుమాయా ఆవృత ఆత్మనః ॥* 12-9-19). ఒక చోట ఉన్నత ప్రదేశమున చిన్న ద్వీపమున పెద్ద మర్రి చెట్టును చూసాడు (*సః కదాచిత్ భ్రమన్ తస్మిన్ పృథివ్యాః కకుది ద్విజః । న్యగ్రోధ పోతం దదృశే ఫల పల్లవ శోభితమ్ ॥* 12-9-20). చెట్టు కొమ్మల నడుమ మర్రి ఆకుపై నిద్రిస్తున్న శిశువును చూసాడు. ఆ శిశువు వెలిగిపోతూ అంధకారమును నశింపచేయుచుండెను (*ప్రాక్ ఉత్తరస్యాం శాఖాయాం తస్యాపి దదృశే శిశుమ్ । శయానమ్ - పర్ణపుటకే గ్రసన్తం ప్రభయా తమః ॥* 12-9-21). చిన్ని శిశువు -

వటపత్ర శయనుడు ఎట్లా ఉన్నాడంటే - వటపత్రశాయి వర్ణన

మరకతమణితో సమానమైన శ్యామల వర్ణము గలవాడు, సుందరమైన వదన కమలము గలవాడు, శంఖమువలె మూడు రేఖలతో కూడిన కంఠము గలవాడు, ప్రశస్తమగు వక్షస్థలము గలవాడు. సుందరమైన నాసిక, సుందరములైన కనుబొమలు గలవాడు, శ్వాసించునపుడు కదల్పబడు ముంగురులచే శోభిల్లువాడు, శంఖతుల్యములైన అంతర్వలయముతో కూడిన సుందర కర్ణములయందు దానిమ్మ పుష్పములలాగా శోభిల్లువాడు, పగడము వలె ఎఱ్ఱనైన అధరము యొక్క కాంతిచే కొలదిగ ఎఱ్ఱగా చేయబడిన అమృతతుల్యమైన చిరునవ్వుతో కూడినవాడు, పద్మకోశమువలె ఎఱ్ఱనైన కనుగొలుకులు గలవాడు, మనోహర మందహాసముతో కూడిన చూపులు గలవాడు, అశ్వత్థపత్రము వంటి ఉదరమునందు లోతైన నాభి గలవాడు, సుందరములైన వ్రేళ్ళు గల చేతులతో పాదములను పట్టుకొని నోటియందు ఉంచుకొని చీకుచున్నవాడునూ అగు శిశువును చూసి - అంటే "నాకు ఈ విశ్వసృష్టికి ఎలాంటి సంబంధము లేదు. ఇది జీవుల అవిద్య అజ్ఞానము వల్లనే మాయ అంటుకున్నదని", చెప్పేట్లుగా ఉన్నాడు స్వామి. మార్కండేయుడు విస్మితుడయ్యెను (*మహామరకత శ్యామం శ్రీమద్వదన పంకజమ్ । కంబుగ్రీవం మహాఉరస్కం సునాసం సున్దరభ్రువమ్॥* 12-9-22, *శ్వాస ఏజత్ అలక ఆభాతం కంబు శ్రీకర్ణ దాడిమమ్। విద్రుమ అధర భాసా ఈషత్ శోణాయిత సుధా స్మితమ్ ॥* 12-9-23, *పద్మగర్భ అరుణా అపాఙ్గం హృద్య హాస అవలోకనమ్ । శ్వాస ఏజత్ వలిసంవిగ్న నిమ్ననాభిదళోదరమ్॥* 12-9-24, *చారు అంగుళిభ్యాం పాణిభ్యాం ఉన్నీయ చరణాంబుజమ్ । ముఖే నిధాయ విప్రేన్ద్రో (మార్కండేయుడు) ధయన్తం వీక్ష్య విస్మితః ॥* 12-9-25). (*కరారవిన్దేన పదారవిన్దం ముఖారవిన్దే వినివేశయన్తమ్ । వటస్య పత్రస్య పుటేశయానం బాలం ముకున్దం మనసా స్మరామి ॥* శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము 2-58). వటపత్రశయనుని జూచి అలసట తీరినవాడై ఆనందించాడు. పరిచయము చేసుకుందామని దగ్గరికి వెళ్ళాడు. వెంటనే ఆయన, శిశువు యొక్క శ్వాస వాయువుల ఆకర్షణముచే ఉచ్ఛ్వాసముచే దోమవలె శిశువు శరీరము లోనికి ప్రవేశించి అక్కడ కూడా జగత్తును చూడసాగాడు.

ప్రళయమునకు పూర్వము ఈ విశ్వము ఎలా ఉండెనో దానిని చూసి విస్మితుడయ్యాడు (*తావత్ శిశోః వై శ్వసితేన భార్గవః సః అన్తః శరీరం మశకః యథా అవిశత్। తత్ర అపి ఆదః న్యస్తం అచష్ట కృత్స్నశః యథా పురా అముహ్యత్ ఆతీవ విస్మితః ॥* 12-9-27). సృష్టిని, లోకాలను, జ్యోతిర్ మండలమును, పర్వతములను, సముద్రములను, దిక్కులను, సురులను, అసురులను, వనములను, దేశములను, నదులను, పురములను, గ్రామములను, ఆశ్రమములను, వర్ణాశ్రమములను, ప్రకృతి యొక్క మూలభూతములను వాటి భౌతిక వస్తు ప్రకటములను వివిధ యుగ కల్పములను, సృష్టి చేయుకాలమును అన్ని వ్యవహారకారణ వస్తువులను ఈ శిశువునందు సమస్త విశ్వము - విరాట్ రూపము ప్రకటింపబడుట చూసెను. హిమాలయములను, పుష్పభద్ర నదిని, తన ఆశ్రమాన్ని కూడా చూసుకున్నాడు. ఇట్లా దర్శించినవాడై, ఆ బాలుని యొక్క నిశ్వాస వాయు వేగముచే మరల బయటకు నెట్టబడినవాడై ప్రళయ సముద్రములోకి మళ్ళీ పడ్డాడు (12-9-28 నుండి 30). అక్కడ ఉన్న వటవృక్షమును, దాని పత్ర పుటమున శయనించి ఉన్న బాలుని చూసాడు. ప్రేమతో మధుర హాస్యమయమునగు ఆ బాలుని నవ్వును తన హృదయములోకి వెళ్ళిన ఆ బాలుని చూపును చూసి, ఆ బాలుడు అధోక్షజుడైన శ్రీహరి రూపము అని గ్రహించి, బాలుని ఆలింగనము చేసికొనుటకై దగ్గరకు వెళ్ళబోయాడు (12-9-31, 32). హృదయ గుహయందు శయనించి ఉండే యోగేశ్వరుడు (*భగవాన్ సాక్షాద్ యోగాధీశో గుహా శయః* 12-9-33), వెంటనే మార్కండేయుని ఎదుట నుండి అంతర్ధానము చెందాడు స్వామి. స్వామి అంతర్ధానము చెందగానే వటవృక్షము, జలరాశి, లోక ప్రళయము అన్ని అంతర్ధానము చెందాయి. వెనుకటివలె తన ఆశ్రమములో ఉన్నాడు (*తం అను అథ వటః బ్రహ్మన్ సలిలం లోకసంప్లవః । తిరోధాయి క్షణాత్ అస్య స్వ ఆశ్రమే పూర్వవత్ స్థితః ॥* 12-9-34). ఇదే వైష్ణవయోగ మాయ. బద్ధజీవులకు గాని బ్రహ్మాదులకు కాని ఎవ్వరికీ అర్థము కానిది (12-10-2). ఇట్లా నారాయణుడిచే సృష్టింపబడిన యోగమాయ యొక్క వైభవమును అనుభవించి, ఆ నారాయణునే శరణు పొందాడు మార్కండేయుడు (*సూతః ఉవాచ - సః ఏవం అనుభూయ ఇదం నారాయణ వినిర్మితమ్ । వైభవం యోగమాయయాః తం ఏవ శరణం యయౌ ॥* 12-10-1). మాయాదర్శనానంతరము స్వామిని మర్చిపోకుండా మరొక్కసారి శరణనన్నాడు, కీర్తించాడు. ఆయన మాయ, దేవతలను కూడా మోహింపచేస్తుందని, బలీయమైనదని, అజ్ఞానులు కూడా జ్ఞానముతో ఉన్నామనే భావన కల్పిస్తూ అహంకార హేతువని మరొక్కసారి గుర్తుచేసుకొని జాగ్రత్తపడ్డాడు (*శ్రీమార్కండేయః ఉవాచ - ప్రపన్నః అస్మి అంఘ్రిమూలం తే ప్రపన్న అభయదం హరే । యత్ మాయయా అపి విబుధాః ముహ్యన్తి జ్ఞానకాశయా ॥* 12-10-2). భక్తియోగసమాధిన నిలచి స్వామిని ఆనందిస్తూ కాలం గడపసాగాడు.

మార్కండేయునికి శివుడు వరములను ఇచ్చుట

(నారాయణభక్తుడు దొరికితే శివుడు దర్శిస్తాడు. అది శివుడికి ఎంతో ఆనందము).

శ్రీసూత ఉవాచ: తన భార్యతో సహా శివుడు అంటే శివపార్వతులు వృషభము మీద సంచరిస్తూ తన శిష్యులతోపాటు మార్కండేయుని వద్దకు వచ్చారు (*రుద్రాణ్యా భగవాన్ రుద్రో దదర్శ స్వగణైః వృతః ॥*

12-10-3). ఋషిని గాంచిన ఉమ గిరీశునితో ఇట్లు పలికెను: ప్రభూ! దేహము, మనస్సు, ఇంద్రియములు నిశ్చలమై సమాధిలో ఉన్నట్టి ఈ బ్రాహ్మణుని చూడుము (*అథ ఉమా తం ఋషిం వీక్ష్య గిరిశం సమభాషత । పశ్య ఇమం భగవన్ విప్రం నిభృత ఆత్మ ఇంద్రియ ఆశయమ్ ॥* 12-10-4). మీరు సిద్ధ పురుషులు కావున వీరికి తపఃసిద్ధిని బోధించండి (*కురు అస్య తపసః సాక్షాత్ సంసిద్ధిం సిద్ధిదః భవాన్ ॥* - 5). అపుడు శివుడు పార్వతికి ఇలా తెల్పాడు- దేవీ! ఈ బ్రహ్మర్షి తిరుగులేని తరుగులేని అనంతశక్తి ఐశ్వర్యములు గల శ్రీహరి భగవానుని యందు పరమభక్తిని పొందినాడు. అందువలన స్వర్గాది లోకములను చివరకు మోక్షమును గూడ కోరదు (*శ్రీ శివ భగవాన్ ఉవాచ- న ఏవ ఇచ్ఛతి ఆశిషః క్వ అపి బ్రహ్మ ఋషిః మోక్షం అపి ఉత । భక్తిం పరాం భగవతి లబ్ధవాన్ పురుషే అవ్యయే ॥* 12-10-6). ఇలా పార్వతి ప్రోత్సాహముతో శివుడు ఆశీర్వదించడానికి వచ్చాడు అని సూతుడు శౌనకాదిమునులకు తెల్పాడు. శివస్మరణతో సూతుడు శివుని కీర్తించాడు ఇలా - *ఈశానః సర్వవిద్యానాం ఈశ్వరః సర్వదేహినామ్ ॥* 12-10-8. (అందరికి జ్ఞాన ప్రదాత = జ్ఞానంతు *శంకరాదిచ్ఛేత్* కదా!). విష్ణుభక్తులైన ఆత్మయోగులను దగ్గరికి తీసేవాడు శివుడు (*భగవాన్ సః సతాం గతిః*). విశుద్ధాత్మలకు ఆశ్రయమైనవాడు, సర్వవిద్యలకు ప్రభువు, సకల దేహధారుల యొక్క దేహములను లయము చేయు శక్తిసంపన్నుడు, ఈశ్వరుడు అగు శంకరుడు ఆ విధముగా పలికి ఋషి చెంతకు వెడలెను. అందుకే మార్కండేయుడి ముందు ప్రత్యక్షమయ్యాడు (12-10-8). (*రుద్రం త్రిలోకైక గురుమ్* -14). అపుడు సమాధి యోగమున గల మార్కండేయుడు, జగత్తులో ఏమి అవుతుందో గ్రహించశక్తిగల ఉమామహేశ్వరుల రాకనుగాని, తన దేహమునుగాని, బాహ్యలోకమును కూడా మైమఱచి బాహ్య స్పృహలేక ఏకాగ్రతతో స్వామినే ధ్యానించుచుండెను (*తయోః ఆగమనం సాక్షాత్ ఈశయోః జగత్ ఆత్మనోః । న వేద రుద్ధ ధీవృత్తిః ఆత్మానం విశ్వం ఏవ చ ॥* 12-10-9). శంకరుడు మార్కండేయుని ఆ భావమును తెలుసుకున్నవాడై చెవి రంధ్రమున ప్రవేశించిన వాయువువలె, యోగమాయా బలముచే వాని హృదయాకాశమున స్థాపితుడయ్యెను (*భగవాన్ తత్ అభిజ్ఞాయ గిరిశః యోగమాయయా । ఆవిశత్ తత్ గుహా ఆకాశం వాయుః ఛిద్రం ఇవ ఈశ్వరః ॥* 12-10-10).

అపుడు వెంటనే హృదయమున ప్రకాశితుడు, తేజోమయుడు (మెఱుపుతో సమానుడు), బంగారువర్ణ జటాధారియు, త్రినేత్రుడు, దశభుజుడు, ఉన్నత శరీరము, శూలధనుర్బాణములను అసిని కవచమును జపమాలను డమరుకమును కపాలమును వ్యాఘ్ర చర్మమును పరశువును ధరించినవాడును, ఉదయించు భాస్కరునివలె నున్నవాడును నగు మహేశ్వరుని లోపల చూచాడు.

శివుడు ఎలా ఉన్నాడంటే - పింగళజటాధారి, త్రినేత్రుడు, దశభుజుడు (పంచముఖ శివుడు), శూల ధనుర్బాణములను అసిని కవచమును జపమాల డమరుక కపాలమును వ్యాఘ్ర చర్మము పరశువును ధరించినవాడు (10 చేతులలో 10 ఆయుధాలు మరియు ధ్యాన సామాగ్రితో గలవాడు) అగు స్వామిని చూచాడు ఆశ్చర్యంతో (*ఆత్మని అపి శివం ప్రాప్తం తడిత్ పిఙ్గ జటాధరమ్ । త్రి అక్షం దశభుజం ప్రాంశుం ఉద్యన్తం ఇవ భాస్కరమ్॥* 12-10-11, *వ్యాఘ్ర చర్మ అంబర ధరమ్ । శూల ధనుః ఇషు అసి చర్మభిః ।*

అక్షమాలా డమరుక కపాలం పరశుం సహ // 12-10-12, *బిభ్రాణం సహసా భాతం విచక్ష్య హృది విస్మితః । కిం ఇదం కుతః ఏవ ఇతి సమాధేః విరతః మునిః* // 12-10-13). ఇదియేమి? ఎచట నుండి వచ్చినాడని సమాధి నుండి విరతుడయ్యెను. కళ్ళు తెరిచాడు. అంతట మార్కండేయముని కన్నులు తెఱచిచూడగా పరమేశ్వరుడు పార్వతీదేవితో, భూతగణములతో అచటికి విచ్చేసి యుండుటను గమనించెను. పిమ్మట అతడు ముల్లోకములకును ఏకైక గురువైన ఆ శంకరభగవానునకు శిరసా నమస్కరించెను. అనంతరము ఆ ముని పరమశివునకును, ఉమాదేవికిని, భూతగణములకును స్వాగతసత్కారముతో, ఆసన-అర్ఘ్యపాద్యాదులతో, గంధపుష్పాక్షతలతో, ధూపదీప నైవేద్యములతో సేవలొనర్చెను. ఇలా త్రిలోక గురువు అయిన పరమశివుడు ఉమాదేవితో కలిసి ఉండుటను చూచి సంతోషించి, ప్రణమిల్లి స్వాగతం పలికాడు - *నేత్రే ఉన్మీల్య దదృశే సగణం స ఉమయా ఆగతమ్ । రుద్రం త్రిలోక ఏక గురుం ననామ శిరసా మునిః* // 12-10-14, *తస్మై సపర్యాం వ్యదధాత్ సగణాయా సహ ఉమయా। సు ఆగత ఆసన పాద్య అర్ఘ్య గన్ధ స్రక్ ధూప దీపకైః* // 12-10-15). **ఆ తరువాత మార్కండేయుడు శివుని ఇలా స్తోత్రం చేశాడు -**

ఓ మహాశక్తిసంపన్నుడా! దేవా! ఆత్మానుభవముచే పూర్ణసంతుష్టుడవై ఏ కోరికలులేక యున్నట్టి నీకు నమస్కారం తప్ప నేనేమి చేయగలను? నిజముగా నీ కరుణచే నీవు సమస్త జగత్తుకు ప్రశాంతత చేకూర్చడానికి ప్రయత్నిస్తావు (*ఆహా తు ఆత్మ అనుభావేన పూర్ణకామస్య తే విభో । కరవాణి కిం ఈశాన యేన ఇదం నిర్వృతం జగత్* // 12-10-16). నీవు శివుడవు అనగా సర్వమంగళ దివ్యరూపుడవగు అట్టి నీకు పదే పదే నమస్కరించెదను. సత్త్వగుణసంపన్నునిగా శాంతుడవు. అట్లా నీవు ప్రమోదము నొసగెదవు. రజోగుణ సంపర్కములో ఘోరమైన సృష్టికార్యమును నిర్వర్తిస్తావు. రాక్షసులకు కూడా ఆశ్రయమునిస్తావు. నీవు తమోగుణముతో పరమఘోరరూపునిగా గోచరిస్తావు. తమోగుణాశ్రితుడవు పైకి, కాని, లోపల శాంతుడవు సత్త్వగుణము కలవాడవు (*నమః శివాయ శాన్తాయ సత్త్వాయ ప్రమృడాయ చ । రజో జుషే అపి అఘోరాయ నమస్తుభ్యం తమోజుషే* // 12-10-17) అట్టి నీకు నమస్కారము అని మార్కండేయముని స్వాగత వచనములతో శివుని గుణగణములతో పొగిడాడు. సంతోషించిన

శ్రీ శివభగవానుడు ఇలా బదులు పలికాడు - మునిశ్రేష్ఠా, కావలసినది కోరుకో. బ్రహ్మవిష్ణు శివులము మేము ముగ్గురము కూడా వరదాతలలో శ్రేష్ఠులము (12-10-19). నీలాంటి బ్రాహ్మణులు సాధుస్వభావులు, శాంతులు, లౌకిక సాంగత్యరహితులు, సకల జీవుల యందు దయతో వ్యవహరించువారు,

మాయందు ఎనలేని భక్తి గలవారు, వైరరహితులు, సమదర్శనులు, ఇట్టి మిమ్ము సజ్జనులు అయిన లోకపాలురు మరియు నేను, బ్రహ్మదేవుడు, దేవదేవుడగు శ్రీహరి కూడా మిమ్ము కీర్తిస్తాము, అర్చిస్తాము, ఉపాసిస్తాము (*బ్రాహ్మణాః సాధవః శాన్తాః నిఃసంగాః భూతవత్సలాః । ఏక అన్త భక్తాః హి అస్మాసు నిర్వైరాః సమదర్శినః ॥* 12-10-20). (*సలోకాః లోకపాలాః తాన్ వన్దన్తి అర్చన్తి ఉపాసతే । అహం చ భగవాన్ బ్రహ్మా స్వయం చ హరిః ఈశ్వరః ॥* 12-10-21). మా మధ్య ఏ విభేదాలు లేవు, చూడరాదు. జీవులలో కూడా భేదమును భక్తులు చూడరు కదా! నీవు అటువంటివాడివి. కావున నీ వంటే మా కిష్టము (*న తే మయి అచ్యుతే అజే చ భిదాం అణు అపి చక్షతే । న ఆత్మనః చ జనస్య అపి తత్ యుష్మాన్ వయం ఈమహి ॥* 12-10-22). నీవంటి సాధువులు దర్శన మాత్రము చేతనే మానవులను పవిత్రులుగా చేస్తారు (*యూయం దర్శన మాత్రతః* 12-10-23). నిన్ను చూద్దామని వచ్చా. మాట్లాడలేని తీర్థస్థానములు, శిలావిగ్రహములు ఎంతో కాలము ఆరాధిస్తే కాని ఫలితాలను ఇవ్వవు. కాని మీలాంటి సాధువులు దర్శన మాత్రముననే వెంటనే పవిత్రులను చేస్తారు (*న హి అప మయాని తీర్థాని న దేవాః చేతన ఉజ్ఝితాః । తే పునన్తి ఉరుకాలేన యూయం దర్శన మాత్రతః ॥* 12-10-23). మీ లాంటి బ్రాహ్మణులు మమ్ములను ధ్యానిస్తూ, మూడు వేదాధ్యయనములను చేస్తూ, ఆత్మసమాధిలో మమ్ములను ధరిస్తూ, తపస్సు ద్వారా నియమనిష్ఠలను, వేద పురాణ సంహితల స్వాధ్యాయము చేస్తారు. కాబట్టి బ్రాహ్మణులకు నేను నమస్కరింతును (*బ్రాహ్మణేభ్యః నమస్యామః యే అస్మత్ రూపం త్రయీమయమ్ । బిభర్తి ఆత్మసమాధాన తపః స్వాధ్యాయ సంయమైః ॥* 12-10-24). నీలాంటి భక్తుల పేర్లను తలచుట చేతనే మహా పాతకాలు పోతాయి, అంత్యజులు కూడా పవిత్రులవుతారు. ఇక దర్శన సంభాషణాదుల ఫలము వర్ణించలేము కదా! (*శ్రవణాత్ దర్శనాత్ వా అపి మహాపాతకినో అపి వః । శుధ్యేరన్ అన్త్యజాః చ అపి కిం ఉ సంభాషణాదిభిః ॥* 12-10-25). స్వాధ్యాయము, ఆత్మ దర్శనము, తపస్సు చేయు బ్రాహ్మణులు వారి కోరికననుసరించి మా రూపాలనే పొందుతారు. కావున అట్టి నీలాంటి బ్రాహ్మణులకు నమస్కరిస్తున్నాను (*బ్రాహ్మణేభ్యో నమస్యామో యే అస్మద్రూపం త్రయీమయమ్, బిభర్తి ఆత్మ సమాధాన తపః స్వాధ్యాయ సంయమైః ॥* -24). శ్రీ మార్కండేయుడు శివపార్వతులతో (*భగవాన్‌శర్వః శర్వయా*) ఇలా ప్రార్థించాడు -

చంద్రమౌళి శంకరుడు ఇలా నిరాడంబరముతో భాగవత ధర్మ రహస్యాలతో కూడి ప్రియమైన పొగడ్తలను మార్కండేయుడిని అభినందిస్తూ తెలియజేసేటప్పటికి, అవి విన్న మార్కండేయ ఋషి సిగ్గుపడ్డాడు సంతుష్టుడు కాలేదు (*సూతః ఉవాచ - ఇతి చంద్ర లలామస్య ధర్మగుహ్య ఉపబృంహితమ్ । వచః అమృత అయనం ఋషిః న అతృప్యత్ కర్ణయోః పిబన్ ॥* 12-10-26). ఇదంతా విష్ణుమాయగా తలచాడు. దీనివల్ల ఇదివరకు చాలా అలసిపోయాను. ఇక దీనికి దూరంగా ఉండాలనుకున్నాడు. అయితే శంకరుని బోధనలలో గల వాక్ అమృతమును తాగినవాడై మార్కండేయుడు - మాయతో, అవిద్యతో వచ్చే పలు కష్టాలను గ్రహించినవాడై శివుని స్తుతించసాగాడు (*సః చిరం మాయయా విష్ణోః భ్రామితః కర్శితః భృశమ్ । శివ వాక్ అమృత ధ్వస్త క్లేశ పుంజః తం అబ్రవీత్ ॥* 12-10-27) ఇలా -

శ్రీ మార్కండేయుడు శివనిరంబరాదత్వమును కొనియాడుట

ఓహో! విశ్వనియామకుల లీలలు అర్థము చేసుకొనుట మర్త్యశరీరులకు అత్యంత కఠినమైనవి కదా! జగదీశ్వరులైన మీరు నాకు నమస్కారము చేయుట ఇదేమిటి? సృష్టి కార్యములో పాల్గొనే బ్రహ్మస్వరూపుడవు నీవు (ప్రళయమును తెచ్చే సామర్థ్యము గలవాడవు). అట్టి నీవు నన్ను కీర్తించుట, అర్చించుట, ఉపాసించుట ఇది ఏమి విచిత్రము? మీ సమదర్శనతత్త్వము మా వంటి అజ్ఞానులకు అర్థము కాదు కదా! (*శ్రీ మార్కండేయః ఉవాచ – అహో ఈశ్వర లీలా ఇయం దుర్విభావ్యా శరీరిణామ్ । యత్ నమన్తి ఈశితవ్యాని స్తువన్తి జగత్ ఈశ్వరాః ॥* 12-10-28).

శ్రీ శివా! ధర్మప్రవర్తకులుగా మీరు ధర్మాన్ని ఆచరిస్తూ ఉదాసీనంగా ఉంటూ, మమ్ములను ధర్మం చేయుటకు ప్రోత్సహిస్తుంటారు. దానికై మమ్ములను ప్రియవచనములతో పొగుడుతుంటారు (*ధర్మం గ్రాహయితుం ప్రాయః ప్రవక్తారః చ దేహినామ్ । ఆచరన్తి అనుమోదన్తే క్రియమాణం స్తువన్తి చ ॥* 12-10-29). మాయమంత్రగారడీ వాడి కుయుక్తులతో వాడికి నష్టముండదు పైగా జనులను రంజింప చేస్తాడు. అట్లాగే నీ యీ నమస్కారాదులైన మాయిక కార్యములచే నీ మహాత్మ్యమేమియును దూషితముకాదు. ఇది లోకులకు శిక్షణ ఇచ్చుటకే (*న ఏతావతా భగవతః స్వమాయామయవృత్తిభిః । న దుష్యేత అనుభావః తై మాయినః కుహకం యథా ॥* 12-10-30). జీవుల కోరికల ఫలితంగా సంకల్పమాత్రము చేతనే యీ విశ్వమును సృష్టించి అందు అంతర్యామిగా దానిలో ప్రవేశించి, తాను అకర్తయయ్యును కర్త వలె ప్రకాశించుచున్నారు. ఇది ఎట్లా అంటే స్వప్నము చూచువాడు ఆ స్వప్నమందు లీనమైనట్లు త్రిగుణమయులై మీరు గుణావతారములను తీసుకొని గురువులలాగా త్రిగుణముల నియంత్రణ చేయుచుందురు. అట్టి విశుద్ధ అద్వితీయ బ్రహ్మ స్వరూపులగు మీకు జగద్గురువులకు నమస్కరించుచున్నాను (*సృష్ట్వా ఇదం మనసా విశ్వం ఆత్మనా అనుప్రవిశ్య యః । గుణైః కుర్వద్భిః ఆభాతి కర్తా ఇవ స్వప్న దృక్ యథా ॥* 12-10-31, *తస్మై నమః భగవతే త్రిగుణాయ గుణ ఆత్మనే । కేవలాయ అద్వితీయాయ గురవే బ్రహ్మమూర్తయే ॥* 12-10-32).

మహాత్మా! వరములు కోరుకో ఇస్తానన్నావు. నీ దర్శనం వల్ల నా అన్ని కోరికలు తీరాయి, పూర్ణకాముడను సత్యకాముడను అయ్యాను. ఇంకా ఏమి కోరమంటావు? (*కం వృణే ను పరం భూమన్ వరం త్వత్ వర దర్శనాత్ । యత్ దర్శనాత్ పూర్ణకామః సత్యకామః పుమాన్ భవేత్ ॥* 12-10-33). అయినా అడిగావు కాబట్టి, ఒక వరం ఇవ్వు. అదేమంటే శ్రీ హరి యందు, భాగవతులయందు ఆచార్యుడువైన నీయందు అకుంఠిత భక్తిని ఇవ్వగలవు (*వరం ఏకం వృణే అథ అపి పూర్ణాత్ కామ అభివర్షణాత్ । భగవతి అచ్యుతాం భక్తిం తత్ పరేషు తథా త్వయి ॥* 12-10-34).

శ్రీ భగవాన్ శర్వాణి సమేత శర్వుడు (పార్వతీ పరమేశ్వరులు) మార్కండేయుని అభినందించుట –

నీవు అర్చించే శ్రీహరి నీ కోరికలు అన్నీ తీరుస్తాడు. అట్లే అగుగాక! కల్పాంతము వరకు చిరంజీవిగా, అజరత్వముగా ఉంటూ పవిత్రకీర్తి పొందగలవు. బ్రహ్మవర్చస్సు గల నీకు త్రికాల జ్ఞానము, జ్ఞాన వైరాగ్యాలు,

పురాణాచార్యత్వము కలుగుగాక! అని శివుడు ఆశీర్వదించాడు (మార్కండేయ పురాణము మహాపురాణము) *(కామో మహర్షే సర్వో అయం భక్తిమాన్ త్వం అధోక్షజే । ఆకల్ప అన్తాత్ యశః పుణ్యం అజర అమరతా తథా ॥* 12-10-36, *జ్ఞానం త్రైకాలికం బ్రహ్మన్ విజ్ఞానం చ విరక్తిమత్ । బ్రహ్మవర్చస్వినో భూయాత్ పురాణాచార్యతా అస్తు తే ॥* 12-10-37).

శ్రీసూత ఉవాచ : శ్రీ మార్కండేయునకు ఇలా వరములు ఇచ్చినవాడై పార్వతితో కలసి వెళుతూ మార్కండేయుడి వైభవాన్ని అతడికి కలిగిన మాయదర్శనాన్ని శివుడు పార్వతీ దేవికి తెలియజేసాడు *(సూతః ఉవాచ - ఏవం వరాన్ సః మునయే దత్వా అగాత్ త్రి అక్షః ఈశ్వరః । దేవ్యై తత్కర్మ కథయన్ అనుభూతం పురా అమునా ॥* 12-10-38).

మహాయోగ మహిమను పొందినవాడు, భార్గవోత్తముడు-భృగువంశీయుడు శ్రీహరి ఏకాంత భక్తుడు అయిన మార్కండేయుడు నేటికిని లోకమున తిరుగుచున్నాడు *(సః అపి అవాప్త మహాయోగ మహిమా భార్గవ ఉత్తమః । విచరతి అధునా అపి అద్ధా హరౌ ఏక అన్తతాం గతః ॥* 12-10-39).

ఓ శౌనకాదులారా! పరమభక్తుడైన మార్కండేయుని చరిత్రను అతడు అనుభవించిన విచిత్రమైన మాయా వైభవమును, అమరత్వాన్ని, మార్కండేయ మహాపురాణ బోధ మొదలగునవి పురాతనమైనవి, మాటిమాటికి వినదగ్గవి *(అనువర్ణితం ఏతత్ తే మార్కణ్డేయస్య ధీమతః । అనుభూతం భగవతో మాయా వైభవమద్భుతమ్ ॥* 12-10-40).

విద్వాంసులు కూడా మాటి మాటికి వినవలసినది ఈ మార్కండేయ చరిత్ర. అట్లయిన మాయా సంసృతిగాగల ఆత్మకు పదును పెట్టినట్లు అవుతుంది. అంటే బద్ధజీవుడు ముక్తజీవుడవుతాడు *(ఏతత్ కేచిత్ అవిద్వాంసో మాయా సంసృతిర్ ఆత్మనః । అనాది ఆవర్తితం నృణాం కదాచిత్కం ప్రచక్షతే ॥* 12-10-41).

భృగువర్యా! ఓ శౌనకా! రథాంగపాణి అయిన శ్రీహరి లీలలను ఎల్లప్పుడూ మనస్సున నిలుపుకొన్న, ఆ శ్రీహరిభక్తుడైన మార్కండేయుని చరిత్రము ఇతరులకు చెప్పువారు, దానిని శ్రవణము చేయువారు, వారిరువురు కర్మవాసనల వలన కలుగు భయము నుండి విముక్తులు అవుతారు. అనగా కామ్యకర్మ చేయు సంసారచక్రము నుండి విడుదలవుతారు- *కర్మాశయ సంసృతిః న భవేత్ (య ఏవం ఏతద్ భృగువర్య వర్ణితం రథాఙ్గపాణేః అనుభావ భావితమ్ । సంశ్రావయేత్ సంశృణుయాత్ ఉ తౌ ఉభౌ తయోః న కర్మాశయసంసృతిర్ భవేత్ ॥* 12-10-42).

విరాట్ రూపము, స్వామి ఆయుధముల రహస్యము - వైష్ణవ విభూతులు

సర్వతంత్రశాస్త్రముల సారము ఏమిటి? మరి దానిని వాడి శ్రియఃపతి యొక్క అంగములను, పార్షదులను, ఆయన ఆయుధములను, ఆభరణములను, అలంకారములను ఏ ఏ రీతిలో క్రియాయోగము ద్వారా ఎట్లా కొలిచిన మర్త్యుడు అమృతత్వమును బడయగలడో తెలుపవలసినదని శౌనకాదులు శ్రీ సూతుని

ఆశీర్వదిస్తూ అడిగారు (*శ్రీశౌనకః ఉవాచ - అథ ఇమం అర్థం పృచ్ఛామః భవన్తం బహు విత్తమమ్ । సమస్త తంత్ర రాద్ధ అన్తే భవాన్ భాగవత తత్త్వవిత్ ॥* 12-11-1, *తాంత్రికాః పరిచర్యాయాం కేవలస్య శ్రియఃపతేః । అఙ్గ ఉపాంగ ఆయుధ అకల్పం కల్పయన్తి యథా చ యైః ॥* 12-11-2, *తత్ నః వర్ణయ భద్రం తే క్రియాయోగం బుభుత్సతామ్ । యేన క్రియానైపుణేన మర్త్యః యాయాత్ అమర్త్యతామ్॥* 12-11-3). వేదములచేత తంత్రశాస్త్రములచేత ఆచార్యులచేత వర్ణితమైన వైష్ణవ విభూతులను మా గురువులకు నమస్కరిస్తూ వర్ణిస్తున్నాను (*సూతః ఉవాచ - నమస్కృత్య గురూన్ వక్ష్యే విభూతీర్ వైష్ణవీః అపి । యాః ప్రోక్తాః వేదతంత్రాభ్యామ్ ఆచార్యైః పద్మజాదిభిః ॥* 12-11-4).

శ్రీ సూత ఉవాచ: త్రిభువనాలంటే వికారములతో గల స్వామి యొక్క విరాట్ రూపము. వికారము అంటే మాయతో ఏర్పడిన తొమ్మిది తత్త్వములు- ప్రకృతి, పురుషుడు, మహత్తత్త్వము, అహంకారము, పంచ తన్మాత్రలు అనవచ్చు. నవ శక్తులచే సృష్టి ఆవిర్భవించింది (ఇవి మాయాశక్తులు). వీటి ద్వారా 11 ఇంద్రియములు (మనస్సు + 5 జ్ఞానేంద్రియాలు + 5 కర్మేంద్రియాలు) మరియు 5 మహాభూతములు ఏర్పడతాయి. అనగా ఈ 16 వికారములతో ఏర్పడినది ముల్లోకాలు లేక విరాట్ పురుషుడు లేక విరాట్ రూపము (*మాయా ఆద్యైః నవభిః తత్త్వైః సః వికారమయో విరాట్ । నిర్మితో దృశ్యతే యత్ర సచిత్కే భువనత్రయమ్ ॥* 12-11-5).

ఈ విరాట్ పురుషుని రూపమున పృథ్వి పాదయుగళము, స్వర్గము మస్తకము, ఆకాశము నాభి, సూర్యుడు నేత్రములు, వాయువు నాసికలు, దిక్కులు చెవులు, ప్రజాపతి మేఢ్రము, యముడు పాయువు, లోకపాలురు బాహువులు, చంద్రుడు మనస్సు, యముడు కనుబొమ్మలు, లజ్జ పై పెదవి, లోభము క్రింది పెదవి, జ్యోత్స్న (వెన్నెల) దంతములు, మాయ నవ్వు, వృక్షములు రోమములు, మేఘములు కేశరాశి. (*ఏతత్ వై పౌరుషం రూపం భూః పాదౌ ద్యౌః శిరః నభః । నాభిః సూర్యః అక్షిణీః నాసే వాయుః కర్ణౌ దిశః ప్రభోః ॥* 12-11-6, *ప్రజాపతిః ప్రజననం అపానః మృత్యుః ఈశితుః । తత్ బాహవః లోకపాలాః మనః చంద్రః భ్రువౌ యమః ॥* 12-11-7, *లజ్జా ఉత్తరః అధరః లోభః దన్తాః జ్యోత్స్నా స్మయః భ్రమః । రోమాణి భూరుహాః భూమ్నః మేఘాః పురుష మూర్ధజాః ॥* 12-11-8). మనము మన అవయముల ద్వారా ఎలా నెలకొని ఉన్నామో అలాగే విరాట్ పురుషుడు లోకమున అలానే నెలకొని ఉన్నాడు (*యావాన్ అయం వై పురుషః యావత్యా సంస్థయా మితః । తావాన్ అసౌ అపి మహాపురుషః లోకసంస్థయా ॥* 12-11-9). (మనకు మన శరీరము ఏడు జేనలు ఎలాగో, అలాగే విరాట్ పురుషునకు కూడా ఈ విశ్వము ఏడు జేనలు మాత్రమే).

శ్రీహరి అలంకరణములు - ఆయుధముల వర్ణన

కౌస్తుభమణి - వక్షఃస్థలమున ముక్త జీవుల ధారణ. శుద్ధ భక్తులంటే స్వామికి ఎంతో ప్రేమ. వారిని తన వక్షఃస్థలమున ధరిస్తాడు. వారి రూపమునకు ప్రతీక కౌస్తుభమణి (*కౌస్తుభ వ్యపదేశేన స్వ ఆత్మ జ్యోతిః బిభర్తి అజః*).

శ్రీవత్స పుట్టుమచ్చ – వక్షఃస్థలమున బద్ధజీవులు మరియు ప్రకృతిధారణారూపము ఇది. దీనిని కౌస్తుభ "ప్రభ" అంటారు. అంటే కౌస్తుభమణి యొక్క వెలుగు లేక నీడ లేక మిథ్యా మాయారూపము ఈ శ్రీవత్స అను పుట్టుమచ్చ. మనమంతా స్వామి యొక్క పుత్రులమైనను, అధర్మకార్యములందు శ్రద్ధ కలిగి ఉండడంవల్ల – ఆయనకు చెడు సంతానముగ తయారయినాము. దీనికి ప్రతీకగా పుట్టుమచ్చ రూపమున, శ్రీవత్స అను పుట్టుమచ్చగా మనలను స్వామి ధరిస్తున్నాడు (*కౌస్తుభ వ్యపదేశేన స్వ ఆత్మజ్యోతిః బిభర్తి అజః । తత్ప్రభా వ్యాపినీ సాక్షాత్ శ్రీవత్సం ఉరసా విభుః ॥* 12-11-10).

వనమాల – వివిధ గుణములతో, ఐదు రంగులతో గల వనమాల రూపము – నానా గుణములు రూపములు గల మాయ. సత్త్వరజస్తమగుణమయ రూపముల ప్రతీక వనమాల(*స్వమాయాం వనమాలాఖ్యాం నానాగుణమయీం దధత్ ।* 12-11-11).

పీత వస్త్రము – పసుపు వన్నెగల వస్త్రధారణ – స్వామి ధరించిన ఛందోరాశి అనగా వేదమునకు ప్రతీక. గాయత్ర్యాది ఛందస్సులే ఆ స్వామి పట్టుపీతాంబరరూపముగ ధరిస్తాడు (స్వామి ధరించిన యజ్ఞోపవీతము ప్రణవము ఓంకారమునకు చిహ్నము.)

వస్త్రధారణ (*వాసః ఛన్దోమయం పీతం, బ్రహ్మసూత్రం త్రివృత్ స్వరమ్* 12-11-11).

మకర కుండలము – విభిన్న లెక్కలు తత్త్వములతో కూడిన సృష్టి స్వరూపము సాంఖ్యయోగము (బ్రహ్మాండము కూడా ఇదే మకర ఆకారము లేదా ఉడుము ఆకారములో గలదు). (*బిభర్తి సాంఖ్యం యోగం చ దేవో మకరకుండలే* 12-11-12).

కిరీటము (మౌళి) – సకల లోకముల యొక్క రక్షణ, సకల జీవులకు అభయము ఒసగే ధీమా యొక్క ప్రతీక కిరీటము (*మౌళిం పదం పారమేష్ఠ్యం సర్వలోక అభయం కరమ్ ॥* 12-11-12).

శేషశయనము – ఆదిశేషుడు – స్వామి శయనించు ఆదిశేషుడు ప్రకృతి రూపమున జీవులను నియంత్రణ చేయుట లేక జీవుల అహంకారమును నియంత్రించుట. ఇది ప్రకృతి, ప్రధానము, అవ్యక్తమునకు ప్రతీక– ఇది భౌతిక సృష్టి యొక్క అవ్యక్తస్థితి. దీనిని నియంత్రించువాడు శ్రీహరి. అహంకారమునకు వేయిపడగలు, అవే ఆదిశేషుని పడగలు. కావున మూలప్రకృతియే ఆ సర్వేశ్వరుడు అధిష్ఠించిన శేషతల్పము (*అవ్యాకృతం అనన్తాఖ్యం ఆసనం యత్ అధిష్ఠితః* 12-11-13).

పద్మము – పద్మమును చేత ధరించినవాడు. ధర్మజ్ఞాన వైరాగ్యములకు ప్రతీక పద్మము. శాంతికి చిహ్నము పద్మము. పద్మకోశమున నివసించువాడు స్వామి – పద్మాసనుడు, పద్మప్రియుడు. సత్త్వగుణమే పద్మ స్వరూపము (ఇది బ్రహ్మాండాల సృష్టికి సూచకము. సృష్టికర్త బ్రహ్మ–పద్మాసనుడు). పద్మము బ్రహ్మ సృష్టి కాదు, స్వామి సృష్టి (*ధర్మజ్ఞానాదిభిర్యుక్తం సత్త్వం పద్మం ఇహ ఉచ్యతే ॥* 12-11-13). అందుకే దీన్ని లీలాకమలము అన్నారు. అలా కమలమును చేత ధరించినవాడు స్వామి – (*భగవాన్ భగశబ్దార్థ లీలాకమలం ఉద్వహన్ ॥* 12-11-18). ధర్మమే స్వామి యొక్క యశస్సు. పద్మమును ధరించువాడు స్వామి పద్మనాభుడు.

శాంతిని స్థాపించువాడు పద్మనాభుడు. పద్మమును ఆసనముగా చేసుకొని శాంతికాముకుడై సర్వమంగళములకు నిలయమైన వాడు లక్ష్మీనాథుడు, పద్మమును చేత ధరిస్తాడు. లక్ష్మీ అమ్మవారిని అందుంచుతాడు. అందుకే పద్మప్రియుడు అయ్యాడు. అట్లాగే బ్రహ్మదేవుని శాంతిస్థాపనకై పద్మమున కూర్చోబెడతాడు. ధర్మజ్ఞానాదులతో గూడిన సత్త్వగుణమే ఆ శ్రీమన్నారాయణుని నాభిన అవతరించిన కమలము.

గద – ఓజస్సు, సహనము, బలము అనువానితో కూడిన ముఖ్యతత్త్వం (ప్రాణతత్త్వము) ఇంద్రియశక్తి, మనశ్శక్తి, దేహబలము అనువాటితో గూడిన ముఖ్యతత్త్వమైన ప్రాణమే ఆ ప్రభువు ధరించునట్టి కౌమోదకీ గద *(ఓజః సహో బలయుతం ముఖ్యతత్త్వం గదాం దధత్ ।* 12-11-14).

శంఖము, సుదర్శనము – శంఖము జలతత్త్వము. జలతత్త్వరూపమైన పాంచజన్యమే శంఖము. తేజస్సు తత్త్వమే సుదర్శన చక్రము. సుదర్శనము ఉత్కృష్టమైన అగ్ని లేక తేజస్సుతత్త్వము *(అపాం తత్త్వం దర వరం తేజస్తత్త్వం సుదర్శనమ్* 12-11-14).

అసి (ఖడ్గము) – ఆకాశతత్త్వము–నభస్తత్త్వము–నిర్మలమైనది–మలములేనిది ఆకాశము (Transparent). దానికి ప్రతీక ఖడ్గము. నిర్మలమైన ఆకాశతత్త్వమే ఆ వైకుంఠనాథుని నందక ఖడ్గము.

డాలు (చర్మ) – డాలు తమోతత్త్వమునకు ప్రతీక (*నభోనిభం నభః తత్త్వం అసిం చర్మ తమోమయమ్ ॥* 12-11-15).

శారఙ్గము – అనునది ధనస్సు. కాలరూపమే శారఙ్గధనస్సు.

అమ్ముల పొది, బాణములు – కర్మమయములు అమ్ముల పొది. కర్మతత్త్వమే తూణీరము (*కాలరూపం ధనుః శార్ఙ్గం తథా కర్మమయ ఇషుధిమ్ ॥* 12-11-15). ఇంద్రియములే బాణములు (*ఇంద్రియాణి శరాన్*).

రథము, ముద్రలు – ధర్మరథము స్వామి శరీరము. దాని నుండి వెడలు బాణములు క్రియాసహితములయిన శుద్ధజ్ఞానేంద్రియములు. క్రియాశీలమైనది ఆ రథము. అదే స్వామి యొక్క విశుద్ధమనస్సు. పంచ తన్మాత్రలు ఆ రథము యొక్క బయటకు కన్పడే భాగములు. అభయదానము, వరదానము మొదలగు ముద్రలు ఆ స్వామి క్రియాశీలత్వమును ప్రకటించును. రక్షణకు సంకేతము అభయముద్ర. శరణు ప్రపత్తికి నిదర్శనము. వర అభయాది స్వరూపము – జీవుల ధర్మఅర్థమగు కార్యముల సాధనకు రక్షణ (*ఆహుః ఆకూతీః అస్య స్యన్దనమ్ । తత్ మాత్రాణి అస్య అభివ్యక్తిం ముద్రయా అర్థక్రియా ఆత్మతామ్ ॥* 12-11-16).

సూర్యమండలము – భగవత్ పూజా అధిష్ఠానము– భగవంతుడు పూజింపబడు స్థానము. కావున సంధ్యోపాసన, సూర్య నమస్కారము సూర్యుని యందు ఆచరించాలి. దీక్షాసంస్కారము – భగవత్ పూజా అధికారము ఆత్మకు విధించబడినది. భగవత్ పరిచర్య వల్లనే ఆత్మకు పట్టిన వాసనలు, మలినములు పోతాయి. భగవత్ సేవ సర్వపాప వినాశ స్వరూపము, సుఖప్రదము. మన అంతఃకరణము శుద్ధి అగుటయే మంత్రదీక్ష (*మణ్డలం దేవయజనం దీక్షా సంస్కార ఆత్మనః । పరిచర్యా భగవత ఆత్మనో దురితక్షయః ॥* 12-11-17).

భగవాన్ – అనగా భగములు గలవాడు – ఐశ్వర్యాది షాడ్గుణ్య రూపము గలవాడు. సమగ్రమైన ఐశ్వర్యము, బలము (వీర్యము, ధర్మము), యశస్సు, లక్ష్మీ, జ్ఞానము, వైరాగ్యము అను ఆరు గుణముల ప్రతీక లీలాకమలము. స్వామి ఈ లీలాకమలమును తన హస్తమందు ధరించును (*భగవాన్ భగశబ్దార్థ లీలాకమలం ఉద్వహన్ ॥* 12–11–18). (*ఐశ్వర్యస్య సమాగ్రస్య వీర్యస్య యశసః శ్రియః జ్ఞాన వైరాగ్యయోశ్చైవ షణ్ణాం భాగ ఇతింగణ* – విష్ణుపురాణము 6–5–47).

చామర, వ్యజనములు – ధర్మము, కీర్తి స్వీకరించువాడని అర్థము. ధర్మమే స్వామి యొక్క యశస్సు. కావున చామర, వ్యజనములను వాడి స్వామిసేవ చేసుకోవాలి (*ధర్మం యశశ్చ భగవాన్ చామర వ్యజనే అభజత్ ॥* 12–11–18).

ఛత్రము–ఆతపత్రము– శ్రీహరి యొక్క ఛత్రము సర్వభయరహితమైన వైకుంఠధామమునకు ప్రతీక (*ఆతపత్రం తు వైకుంఠం ద్విజా ధామ అకుతోభయమ్ ॥* 2–11–19).

గరుడ – వేదత్రయము గరుడస్వరూపము. ఆ వేదములే యజ్ఞపతి, యజ్ఞమూర్తి, యజ్ఞస్వామి, యజ్ఞరూపుడగు విష్ణువును గరుడునిగా మోయుచున్నాడు(*త్రివృత్ వేదః సుపర్ణ ఆఖ్యో యజ్ఞం వహతి పూరుషమ్ ॥* 12–11–19).

లక్ష్మీదేవి – శ్రీహరి యొక్క అంతరంగిక శక్తి స్వరూపిణి – నిత్యశక్తిః స్వరూపిణి, భగవతి లక్ష్మీదేవి శ్రీహరి యొక్క అంతర్యామి. ఆమె ఎన్నడును స్వామిని విడనాడి ఉండలేదు (*అనపాయినీ భగవతీ శ్రీః సాక్షాద్ ఆత్మనో హరేః ॥* 12–11–20). లక్ష్మీదేవియే సమస్త భౌతికైశ్వర్యములకు ఆదిమూలమని శ్రీ జీవగోస్వామి తెలిపిరి. భూదేవి – భగవానుని న్యూనశక్తిగా (మహామాయగా) నడుపబడగా, లక్ష్మీదేవి భగవానుని అంతరంగిక, ఉన్నతశక్తియై యున్నది (యోగమాయ). అయినను భగవానుని న్యూనశక్తి విభూతి అయిన భూదేవి, లక్ష్మీదేవి యొక్క పరమ ఆధ్యాత్మిక విభూతి నుండియే వచ్చుచున్నది. ఇది శ్రీహయశీర్ష పంచరాత్రములలో ఇట్లు చెప్పబడినది– శ్రీహరి అంశ పరమాత్మ. శ్రీహరి శక్తి ఈ జగత్తులో శ్రీ అని పిలువబడును. శ్రీ యొక్క అంశ ప్రకృతి. శ్రీని ధరించువాడు దేవదేవుడగు కేశవపురుషుడు అని తెలియబడును. ఆ దేవి అతనిని విడనాడి ఉండలేదు. అట్లే ఆమె లేకుండా స్వామి ఉండలేదు (*పరమాత్మా హరిర్దేవస్తచ్ఛక్తిః శ్రీరిహోదితా । శ్రీర్దేవీ ప్రకృతిః ప్రోక్తా కేశవః పురుషః స్మృత । న విష్ణునా వినా దేవీ హరిః పద్మజాం వినా ॥* – శ్రీ హయశీర్ష పంచరాత్రము)

విష్వక్సేనుడు – పార్షదులలో ప్రధానుడు (Military Commander) పాంచరాత్రాది ఆగమస్వరూపుడు. స్వామిని కొలిచే పూజా విధానానికి అధిష్ఠాన దేవత విష్వక్సేనుడు (*విష్వక్సేనః తంత్రమూర్తిః విదితః పార్షద అధిపః ॥* 12–11–20).

నందాది ద్వారపాలకులు – ఎనమండుగురు ముఖ్య ద్వారపాలకులు – శ్రీహరి యొక్క అణిమాది అష్టగుణ స్వరూపులు (*నన్దాదయో అష్టౌ ద్వాఃస్థాః చ తే అణిమా ఆద్యాః హరేర్ గుణాః ।* 12–11–20). వీరే కాక

పద్మపురాణము (256.9-21) నందు భగవానుని పద్దెమినిది మంది ద్వారపాలకుల పేర్లు తెలుపబడినవి – నందుడు, సునందుడు, జయుడు, విజయుడు, చండుడు, ప్రచండుడు, భద్రుడు, సుభద్రుడు, ధాత, విధాత, కుముదుడు, కుముదాక్షుడు, వామనుడు, శంకుకర్ణుడు, సర్వనేత్రుడు, సుముఖుడు, సుప్రతిష్ఠుడు.

శ్రీహరి – వాసుదేవ, సంకర్షణ, ప్రద్యుమ్న, అనిరుద్ధ అను రూపములను శ్రీహరి సృష్టిరచన, దాని నిర్వహణ వ్యూహమున ఆవిష్కరిస్తాడు (*వాసుదేవ సఙ్కర్షణః ప్రద్యుమ్నః పురుషః స్వయమ్ । అనిరుద్ధ ఇతి బ్రహ్మన్ (ఓ బ్రాహ్మణా! శౌనకా!) మూర్తి వ్యూహో అభిధీయతే ॥* 12-11-21).

ఇట్టి శ్రీహరి, మానవులు చేయు సరియైన కర్మఫలితముల వల్ల, అనగా విషయములను వాడి ఇంద్రియములతోను, సరిఅయిన ఆశయములతోను, సరిఅయిన జ్ఞానముతోను చేయు సరిఅయిన కర్మ వృత్తుల వల్ల తెలుసుకోబడతాడు. రూపరసాది బాహ్య అర్థ విషయములు చేయుచూ, ఇంద్రియాధిపతియగు మనస్సును నియంత్రిస్తూ, స్థూల సూక్ష్మ జగత్తున స్వామిని దర్శిస్తూ, జ్ఞానవంతుడై ఆలోచిస్తూ బహుజాగ్రత్తతో కర్మలు చేసి బ్రతకాలి. ఇలా ఈ నాలుగు వృత్తులు (వృత్తి చతుష్టయము) ద్వారా శ్రీహరి సేవింపబడతాడు, నిర్ణయింపబడతాడు, తెలుసుకొనబడతాడు, చింతింపబడతాడు. అంటే విశ్వతైజసప్రాజ్ఞతురీయ వృత్తులతో స్వామిని పొందవచ్చును. జ్ఞానము, కర్మలు, ధనము, బలమును వాడి ధర్మరక్షణ చేసిన శ్రీహరి సంతృప్తి చెందుతాడు (*స విశ్వః తైజసః ప్రాజ్ఞః తురీయః ఇతి వృత్తిభిః । అర్థ ఇన్ద్రియ ఆశయ జ్ఞానైః భగవాన్ పరిభావ్యతే ॥* 12-11-22). శ్రీహరి ఈశ్వరుడు. వాసుదేవాది మూర్తి చతుష్టయ రూపముతో (విశ్వము, తైజసము, ప్రాజ్ఞము, తురీయము అను అవస్థా చతుష్టయ మూర్తులుగాగల వాసుదేవ, సంకర్షణ, ప్రద్యుమ్న, అనిరుద్ధ చతుఃమూర్తులతో), పార్షదులతో, ఆయుధములతో, అవతారములతో ధర్మరక్షణకై జగత్తును ఏలుతాడు. శ్రీహరి యొక్క స్వయం రూపము– వ్యూహములే వాసుదేవుడు, సంకర్షణుడు, ప్రద్యుమ్నుడు, అనిరుద్ధుడు. ఈ రూపములతో విశ్వమును ధరిస్తూ దాన్ని పోషిస్తూ తనను చేరు కర్మలను చేయమని ప్రోత్సహిస్తూ జీవులను పరిపాలిస్తాడు ఈశ్వరుడైన శ్రీహరి (*అఙ్గో ఉపాఙ్గా ఆయుధౌ ఆకల్పైర్ భగవాన్ తత్ చతుష్టయమ్ । బిభర్తి స్మ చతుర్ మూర్తిర్ భగవాన్ హరిరీశ్వరః ॥* 12-11-23).

ద్విజ ప్రముఖా! శౌనకాదులారా! స్వామి బ్రహ్మాదుల సృష్టికర్త, వేదమయుడు, స్వప్రకాశుడు, అంతటా ఒకేసారి చూడగలవాడు, అన్నీ తెలిసినవాడు, పరిపూర్ణమైన ఎన్నో మహిమలు స్వతఃగా గలవాడు. బద్ధజీవుల మాయా జగత్తునకు సృష్టి స్థితి లయములు చేయుటకై ఎన్నో భిన్న భిన్న రూపములు తీసుకున్నా స్వామి ఒక్కడే, భిన్నుడు కాడు. బ్రహ్మ విష్ణు శివాదులు భిన్నముగా కనబడ్డా వీరందరూ స్వామి యొక్క విభిన్న రూపములు మాత్రమే. కావున శ్రీహరిని ధ్యానించు అంతర్ముఖంతో, బాహ్యంగా అంతటా అన్ని వస్తువులు స్వామివే అని గ్రహిస్తూ మర్యాదపూర్వకంగా ప్రవర్తిస్తూ సేవచేస్తూ ఇలా అంతటా స్వామిని చూస్తూ ఆత్మసాక్షాత్కారం చేసుకో (*ద్విజ ఋషభ స ఏష బ్రహ్మయోనిః స్వయంధృక్, స్వమహిమ పరిపూర్ణో మాయయా చ స్వయా ఏతత్ । సృజతి హరతి పాతి ఇతి ఆఖ్యయా అనావృత అక్షో వివృత ఇవ నిరుక్తః, తత్ పరైర్ ఆత్మలభ్యః ॥* 12-11-24). (Demigods are different makeups of Sri Hari. Therefore,

see Sri Hari in Brahma, Vishnu, Shiva, demigods, maharshis, etc., and worship them, respect them, see in them the Supreme Godhead- Srikrishna).

ఓ శ్రీ కృష్ణా! గోవిందా! వృష్ణివర్యా! అర్జునమిత్రుడా (కృష్ణసఖ)! శ్రవణ మంగళా! - నీ లీలలను నీ నామములను విన్నంతనే శుభము చేకూర్చువాడా! నీ రూపము నామములే అన్ని తీర్థములుగా గలవాడా! గోపకాంతల చేత, భక్తుల చేత కీర్తింపబడువాడా! పవిత్రుడా! పృథివికి ద్రోహము చేయు రాజన్యవంశములను దగ్ధము చేయువాడా! అట్లే గోవులు, గోపాలకులు, గోపికలు, గోకులమును రక్షించువాడా! మా వంటి సేవకులను రక్షింపుము అని సూతుడు ప్రార్థించాడు (*శ్రీకృష్ణ కృష్ణసఖ వృష్ణి ఋషభ అవని ధ్రుగ్ రాజన్య వంశ దహన అనపవర్గ వీర్య । గోవిన్ద గోపవనితావ్రజభృత్యగీత తీర్థశ్రవః శ్రవణ మజ్గళ పాహి భృత్యాన్॥* 12-11-25). పైన తెల్పబడిన విరాట్‌రూపముతో గల భగవంతుని, ఆ మహాపురుషుని లక్షణములను ధ్యానిస్తూ, శ్రీహరిశరీర అలంకరణలను, పార్షదులను పైన తెల్పబడిన మంత్రముల ద్వారా ఎవరు కీర్తిస్తారో అట్టివారికి స్వామి హృదయమున నెలకొని, వారిని సన్మార్గమున నడిపిస్తాడు స్వామి. బ్రాహ్మీముహూర్తమున శుచియై - వైష్ణవ విభూతులు, విరాట్ రూపము, స్వామి ఆయుధముల రహస్యముగా గల మంత్రములను (12-11వ అధ్యాయమున గల శ్లోకములను) జపించిన యెడల ఆ మహాపురుషుడు, బ్రహ్మతత్త్వపరుడు, వేదపురుషుడు, పరమపురుషుడు - హృదయస్థుడు అవుతాడు. అట్టి శ్రీకృష్ణుని అనుగ్రహమునకు పాత్రులు కాగలరు. ఈ విధంగా ఆయన తత్త్వమును ఎరుగగలరు (*య ఇదం కల్య ఉత్థాయ, మహాపురుష లక్షణమ్ । తత్‌చిత్తః ప్రయతో జప్త్వా, బ్రహ్మ వేద గుహాశయమ్ ॥* 12-11-26).

ఆదిత్యరూపుడైన శ్రీహరి - సూర్యవ్యూహము - సూర్యగణములు

సూర్యాత్మనో హరేః - సూర్యోపాసన వేదములోని అరుణ భాగం. శ్రీహరివ్యూహములో అంతర్భాగమైన సౌరగణములు, నెలలపేర్లు, ఉపాసకులు, సహాయకులు, గణముల గూర్చి వివరించమని శౌనకాదులు సూతుని అడిగారు. (*శ్రీశౌనకః ఉవాచ - శుకః యత్ ఆహ భగవాన్ విష్ణురాతాయ శృణ్వతే । సౌరః గణః మాసి మాసి నానా వసతి సప్తకః ॥, తేషాం నామాని కర్మాణి నియుక్తానాం అధీశ్వరైః । బ్రూహి నః శ్రద్దధానానాం వ్యూహం సూర్య ఆత్మనః హరేః ॥* 12-11-27, 28). నిఖిల జీవులకు అంతర్యామి అయిన శ్రీహరి వల్ల నిర్మింపబడ్డ సూర్యుడు- మాయాబద్ధులైన అవిద్యకు లోనైన జీవులను ఉద్ధరించుటకు లోకమున సంచరించుచున్నాడు (*అనాది అవిద్యయా విష్ణోః ఆత్మనః సర్వదేహినామ్ । నిర్మితో లోకతన్త్రో అయం లోకేషు పరివర్తతే ॥* 12-11-29). సర్వవైదిక కర్మలకు, ఋషులకు మూలము, ఉపాధి - సూర్య భగవానుడు. శ్రీహరియే సూర్యరూపమున ప్రకాశించుచున్నాడు. అతడు ఆదికర్త, జగత్‌కారకుడు, అద్వితీయుడు. అతడు ఋషులచే వివిధ నామములతో వేదమంత్రములతో నానా ప్రకారములుగా ఉపాసింపబడుతున్నాడు (*ఏక ఏవ హి లోకానాం సూర్య ఆత్మాదికృత్ హరిః । సర్వవేద క్రియా మూలం ఋషిభిః బహుధా ఉదితః ॥* 12-11-30). సూర్యరూపుడైన శ్రీహరివల్లనే కాలము, దేశము, క్రియ, కర్త, కరణము, కార్యము, ఆగమము, ద్రవ్యము, ఫలము అను తొమ్మిది నిర్విఘ్నముగా కొనసాగుచున్నవి (*కాలో దేశః క్రియా కర్తా కరణం*

కార్యం ఆగమః । ద్రవ్యం ఫలం ఇతి బ్రహ్మన్ నవధా ఉక్తో అజయా హరిః ॥ 12-11-31). లోకయాత్రా నిర్వహణమునకై కాలరూపుడైన స్వామి 12 నెలలుగా విభజింపబడి, ప్రతీ మాసమున విభిన్నమైన గణములతో ప్రయాణిస్తుంటాడు. ఈ 12 నెలలందు సూర్యునకు విభిన్న పేర్లతో సూర్యదేవతలు, విభిన్న ఋషులు, యక్షులు, గంధర్వులు, అప్సరసలు, రాక్షసులు, నాగులు అను వారితో 6 గణములుగా గల ప్రాధాన్యులతో సంచరిస్తాడు (*మధు ఆదిషు ద్వాదశసు భగవాన్ కాలరూప ధృక్ । లోకతంత్రాయ చరతి పృథక్ ద్వాదశభిః గణైః ॥* 12-11-32, *ధాతా కృతస్థలీ హేతిః వాసుకిః రథకృత్ మునే । పులస్త్య తుంబురుః ఇతి మధుమాసం నయన్తి అమీ ॥* 12-11-33, *అర్యమా పులహః అథౌజాః ప్రహేతిః పుంజికస్థలీ । నారదః కచ్ఛనీరః చ నయన్తి ఏతే స్మ మాధవమ్ ॥* 12-11-34, *మిత్రః అత్రిః పౌరుషేయః అథ తక్షకః మేనకా హాహాః । రథస్వనః ఇతి హి ఏతే శుక్రమాసం నయన్తి అమీ ॥* 12-11-35, *వసిష్ఠః వరుణః రంభా సహజన్యః తథా హూహూ । శుక్రః చిత్రస్వనః చ ఏవ శుచిమాసం నయన్తి అమీ ॥* 12-11-36, *ఇన్ద్రః విశ్వావసుః శ్రోతాః ఏలాపత్రః తథా అంగిరాః । ప్రమ్లోచా రాక్షసః వర్యః నభఃమాసం నయన్తి అమీ ॥* 12-11-37, *వివస్వాన్ ఉగ్రసేనః చ వ్యాఘ్రః అసారణః భృగుః । అనుమ్లోచ శంఖపాలః నభస్య ఆఖ్యం నయన్తి అమీ ॥* 12-11-38, *పూషా ధనంజయః వాతః సుషేణః సురుచిః తథా । ఘృతాచీ గౌతమః చ ఇతి తపఃమాసం నయన్తి అమీ ॥* 12-11-39, *క్రతుః వర్చా భరద్వాజః పర్జన్యః సేనజిత్ తథా । విశ్వః ఐరావతః చ ఏవ తపస్య ఆఖ్యం నయన్తి అమీ ॥* 12-11-40, *అథ అంశుః కశ్యపః తార్క్ష్య ఋతసేనః తథా ఊర్వశీ । విద్యుచ్ఛత్రుః మహాశంఖః సహః మాసం నయన్తి అమీ ॥* 12-11-41, *భగః స్ఫూర్జః అరిష్టనేమిః ఊర్ణః ఆయుః చ పంచమః । కర్కోటకః పూర్వచిత్తిః పుష్యమాసం నయన్తి అమీ ॥* 12-11-42, *త్వష్టా ఋచీకతనయః కంబలః చ తిలోత్తమా । బ్రహ్మోపేతః అథ శతజిత్ ధృతరాష్ట్రః ఇషంభరాః ॥* 12-11-43, *విష్ణుః అశ్వతరః రంభా సూర్యవర్చా చ సత్యజిత్ । విశ్వామిత్రః మఘాపేతః ఊర్జమాసం నయన్తి అమీ ॥* 12-11-44).

ఆదిత్యరూపుడైన శ్రీహరి యొక్క యీ విభూతులను నిత్యము సంధ్యలలో స్మరించు మానవుల సర్వపాపములను అనగా ఏ రోజు చేసే పాపములను ఆ రోజే హరింపచేస్తాడు (*ఏతా భగవతో విష్ణోరాదిత్యస్య విభూతయః । స్మరతాం సన్ధ్యయోః నృణాం హరన్తి అంహః దినే దినే ॥* - 45).

సూర్యభగవానుడు ఆయన 6 రకముల గణములతో కూడి 12 నెలలు సంచరించుట మానవులకు సద్బుద్ధిని కలుగచేయుటకే ఇట్లా మానవులకు పరజన్మమున మరియు ఈ జన్మమున సహాయం అందిస్తాడు (*ద్వాదశసు అపి మాసేషు దేవో అసౌ షడ్భిః అస్య వై । చరన్ సమన్తాత్ తనుతే పరత్ర ఇహ చ సన్మతిమ్ ॥* 12-11-46).

ఆయా గణములలోని ఋష్యాదులు సామ ఋగ్యజుర్వేదములచే ఆ యా మాసములలో ఆ యా సూర్యులను స్తుతించుచుందురు. గంధర్వులు అతని మహాత్మ్యమును గానము చేయుదురు. అప్సరసలు ఆయన ఎదుట నృత్యము చేయుచుందురు. నాగులు సూర్య రథ పగ్గములను మోయుదురు. యక్షులు

సూర్యరథమును అలంకరించుచుందురు, అశ్వములను రథమునకు పూన్చెదరు. బలవంతులగు రాక్షసులు వీపుపై పెట్టుకొని ఆ సూర్యరథాన్ని తోస్తుంటారు (12-11-47, 48).

పవిత్రులు బ్రహ్మర్షులు అయిన 60 వేల మంది వాలఖిల్యులు సూర్యునకు అభిముఖముగా రథమునకు ముందు భాగమున నడుచుచు, స్తోత్రవాక్కులతో స్తుతించుచుందురు *(వాలఖిల్యా ః సహస్రాణి షష్టిర్ బ్రహ్మర్షయో అమలాః । పురతో అభిముఖం యాన్తి స్తువన్తి స్తుతిభిర్విభుమ్ ॥* 12-11-49).

సనానతనుడు, అనాది నిధనుడు, అజుడు, జగదీశ్వరుడు అయిన స్వామి తన వ్యూహములతో వివిధ పద్ధతులతో ప్రతికల్పమున లోకములను రక్షిస్తుంటాడు, పాలిస్తుంటాడు *(ఏవం హి అనాది నిధనో భగవాన్ హరిరీశ్వరః । కల్పే కల్పే స్వమాత్మానం వ్యూహ్య లోకాన్ అవతి అజః ॥* 12-11-50). (కల్పము = బ్రహ్మదేవునికి ఒక రోజు = 1000 మహాయుగాల కాలము).

సనాతనధర్మ వర్ణనయే శ్రీమద్భాగవతము - ఇది విననివాడు సుఖము పొందలేడు - శ్రీమద్భాగవత సంక్షిప్త వర్ణన - శ్రీమద్భాగవపఠన ఫలితములు :

శ్రీసూత ఉవాచ: నేను ధర్మమునకు, ఆ ధర్మము నెఱిగిన ధర్మస్వరూపుడు శ్రీకృష్ణభగవానునకు మరియు బ్రాహ్మణులకు నమస్కరించి సనాతనమైన ధర్మము గూర్చి వర్ణిస్తాను *(నమో ధర్మాయ మహతే నమః కృష్ణాయ వేధసే బ్రాహ్మణేభ్యో నమస్కృత్య ధర్మాన్ వక్ష్యే సనాతనాన్ ॥* 12-12-1).

మునులారా! మానవులకు సుఖమును కలిగించే శ్రీహరి యొక్క అద్భుత చరితమును మీరు అడిగినది నేను మీకు వివరించాను. ఈ శ్రీమద్భాగవతము వినినా కీర్తించినా సర్వపాపాలు పోతాయి. ఇది సాక్షాత్తు సర్వ పాపాలను తొలగించే ఆ స్వామి శ్రీహరి అయిన నారాయణుడు, హృషీకేశుడు, సాధువులను రక్షించువాని చరిత్ర *(ఏతత్ వః కథితం విప్రా విష్ణోశ్చరితమద్భుతమ్ । భవద్భిః యత్ అహం పృష్టో నరాణాం పురుషోచితమ్ ॥* 12-12-2, *అత్ర సంకీర్తితః సాక్షాత్ స్సర్వపాపహరో హరిః । నారాయణో హృషీకేశో భగవాన్ సాత్వతాం పతిః ॥* 12-12-3). సృష్టిప్రళయములు, జ్ఞానము మరి దానిని పొందే మార్గము, బ్రహ్మతత్త్వమూ రహస్యమూ అయిన శ్రీకృష్ణహృదయము ఇందు వర్ణితములైనవి. జ్ఞానవైరాగ్యాలు, విజ్ఞానముతో కూడిన భక్తి, పరీక్షిత్తు కథ, నారదుడి కథ, పరీక్షిత్తు ప్రాయోపవేశము, బ్రహ్మఋషి శుక మహర్షికి పరీక్షిత్తునకు జరిగిన ధర్మ విషయకమగు సంవాదము ఇందు వర్ణితములైనవి *(అత్ర బ్రహ్మ పరం గుహ్యం జగతః ప్రభవ అప్యయమ్ । జ్ఞానం చ తదుపాఖ్యానం ప్రోక్తం విజ్ఞాన సంయుతమ్ ॥* 12-12-4, *భక్తియోగః సమాఖ్యాతో వైరాగ్యం చ తదాశ్రయమ్ । పారీక్షితం ఉపాఖ్యానం నారద ఆఖ్యానం ఏవ చ ॥* 12-12-5, *ప్రాయ ఉపవేశః రాజ ఋషేః విప్రశాపాత్ పరీక్షితః । శుకస్య బ్రహ్మ ఋషభస్య సంవాదః చ పరీక్షితః ॥* 12-12-6).

యోగధారణ పద్ధతి, అర్చిరాది గమనము, బ్రహ్మనారద సంవాదము, శ్రీహరి అవతారముల వర్ణన, ప్రధానము నుండి జరిగిన సృష్టి వివరించబడినది *(యోగధారణయా ఉత్క్రాన్తిః సంవాదః నారద అజయోః ।*

సూర్యగణములు - ఆయా మాసములను పాలించు గణాధిపతుల వివరములు

క్ర.సం.	సూర్యదేవత	ఋషి	యక్షులు	గంధర్వులు	అప్సరసలు	రాక్షసులు	నాగులు	మాసము	సంస్కృత మాసం
1.	ధాత	పులస్త్యుడు	రథకృత్తు	తుంబురుడు	కృతస్థలి	హేతి	వాసుకి	చైత్రం	మధుమాసం
2.	అర్యముడు	పులహుడు	అథౌజుడు	నారదుడు	పుంజికస్థలి	ప్రహేతి	కచ్ఛనీర	వైశాఖం	మాధవమాసం
3.	మిత్రుడు	అత్రి	రథస్వనుడు	హాహా	మేనక	పౌరుషేయుడు	తక్షకుడు	జ్యేష్ఠం	శుక్రమాసం
4.	వరుణుడు	వసిష్ఠుడు	చిత్రస్వనుడు	హూహూ	రంభ	సహజన్యుడు	శుక్రము	ఆషాఢం	శుచిమాసం
5.	ఇంద్రుడు	అంగింసుడు	శ్రోత	విశ్వావసు	ప్రమ్లోచ	వర్యుడు	ఏలపత్ర	శ్రావణం	నభోమాసం
6.	వివస్వానుడు	భృగువు	ఆసారణుడు	ఉగ్రసేనుడు	అనుమ్లోచ	వ్యాఘ్రుడు	శంఖపాలుడు	భాద్రపద	భస్యాఖ్యమాసం
7.	పూష	గౌతముడు	సురుచి	సుషేణుడు	ఘృతాచి	వాతుడు	ధనంజయ	మాఘం	తపోమాసం
8.	పర్జన్యుడు	భరద్వాజ	ఋతువు-క్రతువు	విశ్వుడు	సేనజిత్తు	వర్చుడు	ఐరావతము	ఫాల్గుణం	పస్యాఖ్యమాసం
9.	అంశుడు	కశ్యపుడు	తార్యుడు తార్క్ష్యుడు	ఋతుసేనుడు	ఊర్వశి	విద్యుచ్ఛత్రుడు	మహాశంఖము	మార్గశీర్షం ఆగ్రహాయణ	సహోమాసం
10.	భగుడు	ఆయు	ఊర్ణుడు	అరిష్టనేమి	పూర్వచిత్తి	స్ఫూర్జుడు	కర్కోటకుడు	పుష్యం	పుష్యమాసం
11.	త్వష్ట	జమదగ్ని	శతజిత్తు	ధృతరాష్ట్రుడు	తిలోత్తమ	బ్రహ్మపేతుడు	కంబలుడు	ఆశ్వయుజం	ఇషమ్భర మాసం
12.	విష్ణువు	విశ్వామిత్రుడు	సత్యజిత్తు	సూర్యవర్చుడు	రంభ	మఖాపేతుడు	అశ్వతర	కార్తికం	ఊర్జమాసం

అవతార అనుగీతం చ సర్గః ప్రాధానికః అగ్రతః ॥ 12-12-7), విదుర - ఉద్ధవ సంవాదము, విదుర-మైత్రేయ సంవాదము, పురాణ సంహితా ప్రశ్నలు, మహా పురుష సంస్థితి - ప్రళయ సమయమున స్వామిలో సృష్టి వచ్చి చేరు ప్రళయ విధానము వర్ణితములు (*విదుర ఉద్ధవ సంవాదః క్షత్తృ మైత్రేయయోః తథా । పురాణ సంహితా ప్రశ్నః మహాపురుష సంస్థితిః ॥* 12-12-8). ప్రాకృతికసృష్టి, సప్తవికారసృష్టి, బ్రహ్మాండోత్పత్తి- వైకృతికసృష్టి, విరాట్ పురుష వర్ణన ఇందు గలదు (*తతః ప్రాకృతికః సర్గః సప్త వైకృతికాః చ యే । తతః బ్రహ్మ అండ సంభూతిః వైరాజః పురుషః యతః ॥* 12-12-9). స్థూల సూక్ష్మమగు కాల గమనము, నాభికమలముల సృష్టి, ప్రళయ సముద్రము నుండి పృథ్విని ఉద్ధరించుటలో హిరణ్యాక్షవధ వర్ణన, దేవతాసృష్టి (ఊర్ధ్వ సృష్టి), జంతుసృష్టి (తిర్యక్ సృష్టి), నీచ జీవులసృష్టి - అధసృష్టి, రుద్రసృష్టి, స్వాయంభువ మనువు - అర్ధనారీశ్వర సృష్టి వర్ణన శ్రీమద్భాగవతమున గలదు (*కాలస్య స్థూలసూక్ష్మస్య గతిః పద్మసముద్భవః । భువః ఉద్ధరణే అమ్భోధేః హిరణ్యాక్షవధః యథా ॥* 12-12-10, *ఊర్ధ్వ తిర్యక్ అవాక్ సర్గః రుద్ర సర్గః తథా ఏవ చ । అర్ధనారీ ఈశ్వరస్య అథ యతః స్వాయంభువ మనుః ॥* 12-12-11). స్త్రీలలో మొదటిదైన శతరూప రమణి కథ, కర్దమ ప్రజాపతి ధర్మపత్నుల ద్వారా కలిగిన సంతాన విస్తరణ, కపిల దేవుని అవతారము, కపిల-దేవహూతి సంవాదము శ్రీమద్భాగవతమున వర్ణించబడ్డాయి (*శతరూపా చ యా స్త్రీణాం ఆద్యా ప్రకృతిః ఉత్తమా । సన్తానః ధర్మపత్నీనాం కర్దమస్య ప్రజాపతే ॥* 12-12-12, *అవతారః భగవతః కపిలస్య మహా ఆత్మనః । దేవహూత్యాః చ సంవాదః కపిలేన చ ధీమతా ॥* 12-12-13). మరీచి మొదలగు నవబ్రహ్మల ఉత్పత్తి (తొమ్మండుగురు బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మదేవుని పుత్రులు), దక్షయజ్ఞ వినాశము, ధ్రువ చరిత్ర, పృథు చరిత్ర, ప్రాచీనబర్హి చరిత్ర, నారద సంవాదము, ప్రియవ్రత చరిత్ర, పృథు చరిత్ర, ప్రాచీన బర్హి చరిత్ర, నారదసంవాదము, ప్రియవ్రత చరిత్ర, నాభి, ఋషభదేవ చరిత్ర, భరత చరిత్రలు ఇందు గలవు (*నవబ్రహ్మ సముత్పత్తిః దక్షయజ్ఞ వినాశనమ్ । ధ్రువస్య చరితం పశ్చాత్ పృథోః ప్రాచీనబర్హిషః ॥* 12-12-14, *నారదస్య చ సంవాదః తతః ప్రైయవ్రతం ద్విజాః । నాభేః తతః అనుచరితం ఋషభస్య భరతస్య చ ॥* 12-12-15). ద్వీపములు, వర్షములు, సముద్రములు, గిరి నదీ జ్యోతిర్మండల, పాతాళ నరకలోకముల వర్ణనలు శ్రీమద్భాగవతమున గలవు (*ద్వీపవర్షసముద్రాణాం గిరినదీ ఉపవర్ణనం । జ్యోతిః చక్రస్య సంస్థానం పాతాళ నరక స్థితిః ॥* 12-12-16). ప్రచేతసుల వలన దక్షపునర్జన్మము, దక్షకన్యకలు సంతానము పొందుట, వారి నుండి దేవ అసుర నర తిర్యక్ యోనులు, వృక్షములు, పక్షులు మొదలగు సర్వప్రాణుల పుట్టుక వర్ణన ఇందు గలవు (*దక్షజన్మ ప్రచేతోభ్యః తత్ పుత్రీణాం చ సన్తతిః । యతః దేవ అసుర నరాః తిర్యక్ నగ ఖగ ఆదయః ॥* 12-12-17). వృత్రాసురుని కథ, దితిపుత్రులైన హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపుల జనన వినాశములు, దైత్యేశ్వరుడైన ప్రహ్లాద చరిత్ర వర్ణింపబడినవి (*త్వాష్ట్రస్య జన్మ నిధనం పుత్రయోః చ దితేః ద్విజాః । దైత్య ఈశ్వరస్య చరితం ప్రహ్లాదస్య మహా ఆత్మనః ॥* 12-12-18). మన్వంతరవర్ణన, గజేంద్రమోక్షణము, శ్రీహరియొక్క హయగ్రీవాది మన్వంతర అవతారముల వర్ణన, కూర్మ మత్స్య నారసింహ వామన అవతారముల వర్ణన, అమృతమునకై దేవతలు

క్షీరసాగర మథనము వర్ణన, దేవాసుర యుద్ధము, వివిధ రాజవంశ వర్ణన, ఇక్ష్వాకు జననము వంశము, సుద్యుమ్నుని వంశము వర్ణన ఇందు గలవు (*మను అన్తర అనుకథనం గజేంద్రస్య విమోక్షణమ్ । మను అన్తర అవతారాః చ విష్ణోః హయశిరా ఆదయః ॥* 12-12-19, *కౌర్మం ధాన్వంతరం మాత్స్యం నారసింహం వామనం చ జగత్ పతేః । క్షీర ఉద మథనమ్ తద్వత్ అమృత అర్థే దివ ఓకసామ్ ॥* 12-12-20, *దేవ అసుర మహాయుద్ధం రాజవంశ అనుకీర్తనమ్ । ఇక్ష్వాకు జన్మ తత్ వంశ సుద్యుమ్నస్య మహా ఆత్మనః ॥* 12-12-21). ఇలోపాఖ్యానము, తారోపాఖ్యానము, సూర్యవంశ వర్ణన, శశాద, నృగ రాజుల చరిత్ర, సుకన్య, శర్యాతి, కకుత్థ్సుడు, ఖట్వాంగుడు, మాంధాత, సౌభరి, సగర చరిత్రలు వర్ణితములు (*ఇలా ఉపాఖ్యానం అత్ర ఉక్తం తారా ఉపాఖ్యానం ఏవ చ । సూర్యవంశ అనుకథనం శశాద ఆద్యాః నృగ ఆదయః ॥* 12-12-22, *సౌకన్యం చ అథ శర్యాతేః కకుత్థ్సస్య చ ధీమతః । ఖట్వాంగస్య చ మాంధాతుః సౌభరేః సగరస్య చ ॥* 12-12-23), కోసలేంద్రుడగు శ్రీరామకథ, నిమి దేహత్యాగము, జనక రాజుల వంశ వర్ణన, పరశురాముడి క్షత్రియ సంహార విధానము, సోమవంశజులు అయిన ఐలుడు, యయాతి, నహుషుడు, దుష్యంత భరతుడు, శాంతనుడు, అతని పుత్రుడైన భీష్ముడు మొదలగు చంద్రవంశరాజుల చరితములు, యయాతి యొక్క జ్యేష్ఠపుత్రులగు యదువంశ వర్ణనలు పొందుపరచబడినది (*రామస్య కోసల ఇంద్రస్య చరితం కిల్బిష అపహమ్ । నిమేః అఙ్గ పరిత్యాగః జనకానాం చ సమ్భవః ॥* 12-12-24, *రామస్య భార్గవ ఇంద్రస్య నిఃక్షత్రీకరణం భువః । ఐలస్య సోమవంశస్య యయాతేః నహుషస్య చ ॥* 12-12-25, *దౌష్యన్తేః భరతస్య అపి శాన్తనోః తత్ సుతస్య చ । యయాతేః జ్యేష్ఠ పుత్రస్య యదోః వంశః అనుకీర్తితః ॥* 12-12-26).

గోలోకమున తన మాధుర్య భక్తులతో గల శ్రీకృష్ణస్వామి

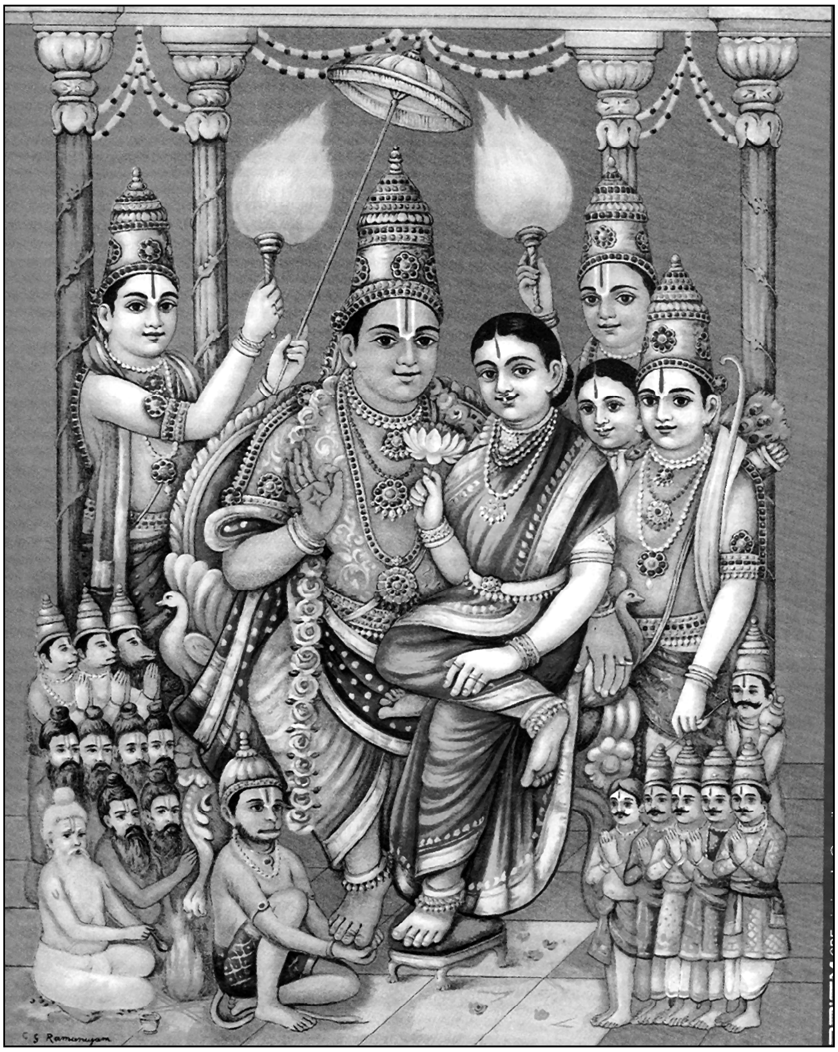

శ్రీకృష్ణుడు తన రామస్వామి రూపమున వైకుంఠ లోకములలో ఒకటైన అయోధ్యన తన దాస్య భక్తులకు సేవలనొసంగుట

ఆ తర్వాత యదువంశమున జగదీశ్వరుడైన శ్రీ కృష్ణజననము, గోకులమున పెరుగుట, పూతన స్తన్యపానము - సంహారము, శకటభంజనము, తృణావర్త, బకాసుర, వత్సాసురవధ, అఘాసురవధ వర్ణితములు. ఇట్లా రాక్షసులచే అసహ్యించుకొనే (అసురద్విషః = అసురారి యొక్క చరితములు) స్వామి లీలలు అపారములు అవి కీర్తితములు. బ్రహ్మచే గోవత్సహరణము, ధేనుక ప్రలంబాసురవధ, విస్తరించు దావానలము నుండి గోవులను రక్షించుట, కాళీయ సర్పమును అణచుట, మహాసర్పముచే మింగబడ్డ నందరాజును రక్షించుట, గోపకన్యలు కృష్ణుని పొందుటకై వ్రతము చేయుట, యజ్ఞరతులగు విప్రుల పత్నులపై అనుగ్రహము చూపుట, విప్రులు పశ్చాత్తప్తులగుట, గోవర్ధనపర్వతమును ఎత్తుట, ఇంద్రుడు

కామధేనువును ఇచ్చుట, గోవింద పట్టాభిషేకము, రాసక్రీడ, దుర్మతులగు శంఖచూడ, అరిష్ట, కేశి అను దైత్యుల సంహరణ మొదలగు స్వామిలీలలు అద్భుతముగా శ్రీమద్భాగవతమున వర్ణింపబడినవి (*యత్ర అవతీర్ణః భగవాన్ కృష్ణ ఆఖ్యః జగత్ ఈశ్వరః । వసుదేవగృహే జన్మ తతః వృద్ధిః చ గోకులే ॥* 12-12-27, *తస్య కర్మాణి అపారాణి కీర్తితాని అసుర ద్విషః । పూతనా అసు పయః పానం శకట ఉచ్చాటనం శిశోః ॥* 28, *తృణావర్తస్య నిష్పేషః తథా ఏవ బకవత్సయోః । అఘ అసుర వధః ధాత్రా వత్సపాల అవగూహనమ్ ॥* 29, *ధేనుకస్య సహ భ్రాతుః ప్రలంబస్య చ సంక్షయః। గోపానాం చ పరిత్రాణం దావ అగ్నేః పరిసర్పతః ॥* 30, *దమనం కాళియస్య అహేః మహా అహేః నన్ద మోక్షణమ్ । వ్రతచర్యా తు కన్యానాం యత్ర తుష్టః అచ్యుతః వ్రతైః ॥* 31, *ప్రసాదః యజ్ఞపత్నీభ్యః విప్రాణాం చ అనుతాపనమ్ । గోవర్ధన ఉద్ధరణం చ శక్రస్య సురభేః అథ ॥* 32, *యజ్ఞ అభిషేకః కృష్ణస్య స్త్రీభిః క్రీడా చ రాత్రిషు । శంఖచూడస్య దుర్బుద్ధేః వధః అరిష్టస్య కేశినః ॥* 33). అక్రూరుడు వ్రజమునకు వచ్చుట, రామకృష్ణులు మధురకు వెడలుట, వ్రజస్త్రీలు విలపించుట మొదలగునవి వర్ణితములు (*అక్రూర ఆగమనం పశ్చాత్ ప్రస్థానం రామకృష్ణయోః। వ్రజ స్త్రీణాం విలాపః చ మధురా ఆలోకనం తతః ॥* 12-12-34). కువలయపీడ అను గజమును, ముష్టికచాణూర అను మల్లయోధులను, కంసాదుల సంహారము చేయుట వర్ణితములు. యముని గృహము నుండి గురు సాందీపని మృతపుత్రులను తిరిగి తెచ్చుట, మధురానివాసము, జరాసంధ సైన్య వధ, కాలయవన సంహారము, ద్వారకా నగరనిర్మాణము, పారిజాత వృక్షమును దేవసభ నుండి ద్వారకకు తెచ్చుట, శ్రీకృష్ణుడిచే రుక్మిణీ అపహరణమున శత్రురాజులను పరాజితులు చేయుట, బాణాసురుడితో యుద్ధమున శివుని నిలువరించుట, బాణాసురుని భుజములను ఛేదించుట, ప్రాగ్జ్యోతిష పురాధిపతియగు నరకాసురుని వధ మరియు వానిచే బందీలైయున్న 16000 మంది రమణులను ద్వారకకు తెచ్చి పెండ్లియాడుట మొదలగునవి శ్రీమద్భాగవతమున వర్ణితములు (*అక్రూర ఆగమనం పశ్చాత్ ప్రస్థానం రామకృష్ణయోః । వ్రజ స్త్రీణాం విలాపః చ మధురా ఆలోకనం తతః ॥* 12-12-34, *గజ ముష్టిక చాణూర కంస ఆదీనాం తథా వధః । మృతస్య ఆనయనం సూనోః పునః సాందీపనేః గురోః ॥* 35, *మధురాయాం నివసతా యదుచక్రస్య యత్ ప్రియమ్ । కృతం ఉద్ధవ రామాభ్యాం యుతేన హరిణా ద్విజాః ॥* 36, *జరాసంధ సమానీత సైన్యస్య బహుశః వధః । ఘాతనం యవన ఇంద్రస్య కుశస్థల్యాః నివేశనమ్॥* 37, *ఆదానం పారిజాతస్య సుధర్మాయాః సుర ఆలయాత్ । రుక్మిణ్యాః హరణం యుద్ధే ప్రమథ్య ద్విషతః హరేః ॥* 38, *హరస్య జృంభణం యుద్ధే బాణస్య భుజ కృన్తనమ్ । ప్రాగ్జ్యోతిషపతిం హత్వా కన్యానాం హరణం చ యత్ ॥* 39). శిశుపాల పౌండ్రక సాల్వ దంతవక్త్ర, శంబర, ద్వివిధ, పీఠ, ముర, పంచజన మొదలగు వారి ప్రభావము-సంహారము; వారణాసీ పుర దహనము, పాండవులను నిమిత్తముగా చేసి కురుక్షేత్రమున భూభారమును హరించుట కూడా శ్రీమద్భాగవతమున తెల్పిరి (*చైద్య పౌండ్రక సాల్వానాం దన్తవక్త్రస్య దుర్మతేః । శంబరః ద్వివిదః పీఠః మురః పంచజన ఆదయః ॥* 12-12-40, *మాహాత్మ్యం చ వధః తేషాం వారాణస్యాః చ దాహనమ్ । భార అవతరణం భూమేః నిమిత్తీకృత్య పాండవాన్ ॥* 12-12-41). యదువంశనాశనము, వాసుదేవ-ఉద్ధవసంవాదమున ఆత్మజ్ఞాన వర్ణాశ్రమ మొదలగు ధర్మ నిర్ణయములు అద్భుతముగా తెలుపబడినవి.

యోగమాయను వాడి మర్త్యలోకము నుండి శ్రీ కృష్ణనిర్యాణము వర్ణితములైనవి (*విప్రశాప అపదేశేన సంహారః స్వకులస్య చ । ఉద్ధవస్య చ సంవాదః వాసుదేవస్య చ అద్భుతః ॥* 12-12-42, *యత్ర ఆత్మవిద్యా హి అఖిలా ప్రోక్తా ధర్మ వినిర్ణయః । తతః మర్త్య పరిత్యాగః ఆత్మయోగ అనుభావతః ॥* 12-12-43).

తరువాత యుగములలో జనులు రూప వృత్తులు, లక్షణములు, కలియుగమున మానవుల ఈతి బాధలు, చతుర్విధ ప్రళయములు, త్రివిధ సృష్టులు, పరీక్షిత్తు విముక్తి-దేహత్యాగ విధానము వ్యాసుడు వేదపురాణ శాఖలను విస్తరింపచేయుట, మార్కండేయుని పుణ్యచరితము, శ్రీహరి విభూతుల ఆయుధముల వర్ణన, సూర్యోపాసన, సూర్య గణముల వర్ణన మొదలగునవి తెలుపబడినవి (*యుగ లక్షణ వృత్తిః చ కలౌ నృణాం ఉపప్లవః । చతుః విధః చ ప్రలయః ఉత్పత్తిః త్రివిధా తథా ॥* 12-12-44, *దేహత్యాగః చ రాజఋషేః విష్ణురాతస్య ధీమతః । శాఖా ప్రణయనం ఋషేః మార్కండేయస్య సత్ కథా । మహాపురుష విన్యాసః సూర్యస్య జగత్ ఆత్మనః ॥* 12-12-45). ఓ బ్రాహ్మణులారా! మీరు అడిగిన స్వామి లీలావతార కర్మలు చక్కగా శ్రీమద్భాగవతము నిండా కీర్తించబడ్డాయి కదా! (*ఇతి చ ఉక్తం ద్విజశ్రేష్ఠాః యత్ పృష్టః అహం ఇహ అస్మి వః ॥ లీలా అవతార కర్మాణి కీర్తితాని ఇహ సర్వశః ॥* 12-12-46).

శ్రీహరి కీర్తన, శ్రీమద్భాగవత శ్రవణ ఫలితములు-హరికథ, హరినామ మహాత్మ్యము

ఓ విప్రులారా! "హరయే నమః" (హరికి నమస్కారము) అని బిగ్గరగా పల్కిన అన్ని భయముల నుండి, పాతకముల నుండి జనులు విముక్తులవుతారు. కావున ఎల్లప్పుడు "హరయే నమః" అని సుఖ దుఃఖాలలో, అన్ని అవస్థలలో, అన్నికాలములలో బిగ్గరగా సిగ్గువిడచి నోరార పలకండి (*పతితః స్ఖలితః చ ఆర్తః క్షుత్వా వా వివశః బ్రువన్। "హరయే నమః" ఇతి ఉచ్చైర్ ముచ్యతే సర్వపాతకాత్॥* 12-12-47).

శ్రీహరి భగవన్నామ సంకీర్తన, శ్రీహరి చరిత్రను కీర్తించిన లేక వినినచో, ఆ శ్రీహరి మానవుల చిత్తమున ప్రవేశించి సర్వదుఃఖములను పోగొడతాడు, ఇది ఎలా అంటే సూర్యుడు రావడం వల్ల అంధకారము పోయినట్లుగా లేక గట్టి గాడ్పుల వల్ల మేఘములు చెదరిపోయినట్లుగా-చెడు అలవాట్లు, వ్యసనములు దుఃఖములు ఈతిబాధలు అన్నీ విడిపోతాయి (*సంకీర్త్యమానో భగవాననన్తః శ్రుత అనుభావో వ్యసనం హి పుంసామ్ । ప్రవిశ్య చిత్తం విధునోతి అశేషం యథా తమః అర్కః అభ్రం ఇవ అతివాతః ॥* 12-12-48).

శ్రీహరిని వర్ణించు కథలు సత్యములు, మంగళ ప్రదములు, సుఖమును కలుగజేయునవి. శ్రీహరిలేని కథలు వాక్కులు చచ్చుకబుర్లు, టైమ్‌పాస్ కబుర్లు, ఊకదంపుడు ముచ్చట్లు, చాడీలు, కొండెంగములు, అసత్యవాక్కులు, మిథ్యావాక్కులు, లౌకికముచ్చట్లు ఇవి అన్నియు వ్యర్థములు, అసత్యములు కావున పనికిరానవి (*మృషా గిరస్తా హి అసతీః అసత్కథాః న కథ్యతే యత్ భగవాన్ అధోక్షజః । తత్ ఏవ సత్యం, తత్ ఉ హ ఏవ మఙ్గళం, తత్ ఏవ పుణ్యం భగవత్ గుణోదయమ్ ॥* 12-12-49). శ్రీహరిని కీర్తించు శ్లోకములు, గీతములు చిత్తరంజకములు, శోక సముద్రములను నశింపచేయునట్టివి మరియు అవి ఉత్సాహకరములు, అవి ఆహ్లాదకరములు, ఆనందమయములు, మనోల్లాసములు (*తత్ ఏవ రమ్యం రుచిరం*

నవం నవం, తత్ ఏవ శశ్వత్ మనసో మహోత్సవమ్ । తత్ ఏవ శోక ఆర్ణవశోషణం నృణాం యత్ ఉత్తమః శ్లోక యశో అనుగీయతే ॥ 12-12-50). శ్రీహరిలేని వాక్కులు లౌకికములు, శ్రీహరిని కీర్తించని కవితలు, పదములు, మాలలు – అక్కరకురానివి. అవి అసార గ్రాహులగు మానవులనే ఆకర్షిస్తాయి తప్ప, హంసల వంటి జ్ఞానులను ఆకర్షించలేవు. అవి కాకిమడుగులు, మురికి గుంటలు, కాకతీర్థతుల్యములు. కపటపు బుద్ధిలేని వారు మాత్రమే శ్రీహరికథలకు ఆసక్తులవుదురు *(న యత్ వచః చిత్రపదం హరేర్యశో జగత్పవిత్రం ప్రగృణీత కర్హిచిత్ । తత్ ధ్వాఙ్క్షతీర్థం న తు హంససేవితం యత్ర అచ్యుత తత్ర హి సాధవోఽమలాః ॥* 12-12-51). ఛందో వ్యాకరణ బద్ధముగా లేకున్నను సాధువులచే ఆలపించే శ్రీహరికీర్తనలను – విన్నా, కీర్తించినా, తలచినా, ఇతరులకు అందించినా అవి జనుల పాపరాశిని నాశనము చేస్తాయి. వారిలో చక్కటి విప్లవాత్మక మార్పులు తెస్తాయి. వారు బాగుపడతారు (*సవాగ్విసర్గో జనతా అఘసంప్లవో యస్మిన్ ప్రతిశ్లోకం అబద్ధవతి అపి । నామాని అనన్తస్య యశో అఙ్కితాని యత్ శృణ్వన్తి గాయన్తి గృణన్తి సాధవః ॥* 12-12-52).

నిష్కామ కర్మలు ఆచరించినా, ఎంత జ్ఞానము సంపాదించినా సంఘసేవ చేసినా శ్రీహరిభక్తి తలంపులేని కర్మలు శ్రీహరికి అర్పించని కర్మలు ఎంత గొప్పపనులైనా, దానధర్మములైన వ్యర్థములే, అదంతా జ్ఞానమలమే, వ్యర్థమే – *నైష్కర్మ్యం అపి అచ్యుత భావవర్జితం న శోభతే జ్ఞానమలమ్.* కావున శ్రీహరి గురించి శ్రీహరిని స్మరిస్తూ అన్ని సత్కర్మలు ఆచరించాలి (*నైష్కర్మ్యం అపి అచ్యుత భావవర్జితం న శోభతే జ్ఞానం అలం నిరంజనమ్ । కుతః పునః శశ్వత్ అభద్రం ఈశ్వరే న హి అర్పితం కర్మ యత్ అపి అనుత్తమమ్ ॥* 12-12-53). కీర్తి ఐశ్వర్యములకై ప్రాకులాడుట కేవల వృథా పరిశ్రమ మాత్రమే. వర్ణాశ్రమ ధర్మాలు, తపస్సు, శ్రీమద్భాగవతగ్రంథ పారాయణముల వల్ల శ్రీహరిలీలాగుణఅవతార కథల శ్రవణ కీర్తనలవల్ల శ్రీధరుడి పాదపద్మముల యందు అవిచల స్మృతి కలుగుతుంది *(యశః శ్రియాం ఏవ పరిశ్రమః పరో వర్ణాశ్రమాచార తపః శ్రుత ఆదిషు । అవిస్మృతిః శ్రీధర పాదపద్మయోః గుణానువాద శ్రవణ ఆదర ఆదిభిః ॥* 12-12-54). ఇట్లా సత్త్వ గుణములతో చిత్తశుద్ధితో జ్ఞాన విజ్ఞాన వైరాగ్యములు గల స్వామి భక్తి ఉన్న, శ్రీకృష్ణ పాదారవిందముల యందు అవిచలస్మృతి కలగడంవల్ల మానవుల అన్ని అభద్రములు, అశుభములు, అమంగళములు, పీడలు, అశాంతి క్రమంగా వాటంతటవే క్షీణించిపోతాయి (*అవిస్మృతిః కృష్ణపదారవిన్దయోః – క్షిణోతి అభద్రాణి చ శం తనోతి । సత్త్వస్య శుద్ధిం పరమాత్మ భక్తిం జ్ఞానం చ విజ్ఞానవిరాగయుక్తమ్ ॥* 12-12-55).

విప్ర శ్రేష్ఠులారా! మీరు – సర్వాంతర్యామి, దేవతాధీశుడు, దేవదేవుడు, తనకు అతీతంగా వేరొక దైవము లేనివాడు (దేవమ్ అదేవమ్), జగదీశ్వరుడు అగు శ్రీమన్నారాయణుని హృదయమున నిలుపుకొనిన వారై నిరంతర భక్తియుక్తులై పుణ్యశీలురై ఉంటారు. నిరంతరము శ్రీహరి భజన చేయండి, శ్రీహరిని మనస్సున నిలపండి. అలాగే, మీరు అడగడం వల్లనే, నేను శుక మహర్షుల వద్ద పరీక్షిత్తు ప్రాయోపవేశ వ్రతమున శ్రోతలగు ఋషులు, మహాజనుల సభలో వినిన ఆత్మజ్ఞానతత్త్వమును మరొక్కసారి నెమరు

వేసుకోగలిగాను. మీరు నా చిత్తములో మరల ఆ ఆత్మతత్త్వ స్మృతిని కలుగచేసారు *(యూయం ద్విజాగ్ర్యా బత భూరిభాగాః యత్ శశ్వత్ ఆత్మని ఆఖిల ఆత్మభూతమ్ । నారాయణం దేవం అదేవం (తనకు వేరొకడు దైవముగా లేనివాడు) ఈశం అనన్యభావాః భజత ఆవివేశ్య ॥* 12-12-56. *అహం చ సంస్మారితః ఆత్మతత్త్వం శ్రుతం పురా మే పరమ ఋషి వక్త్రాత్ । ప్రాయోపవేశే నృపతేః పరీక్షితః సదసి ఋషీణాం మహతాం చ శృణ్వతామ్ ॥* 12-12-57). ఏ ఒక్కటి మాత్రమే సర్వ అశుభములను నశింపచేస్తుందో అట్టి వాసుదేవుడి లీలలను, మహాత్మ్యమును మీకు వివరించగలిగాను *(ఏతత్ వః కథితం విప్రాః కథనీయో ఉరుకర్మణః । మాహాత్మ్యం వాసుదేవస్య సర్వ అశుభ వినాశనమ్ ॥* 12-12-58). మనస్సు లగ్నముతో ప్రతి దినము ఒక్క పూటైన ఒక్క క్షణకాలమైన శ్రీమద్భాగత శ్లోకములను వినుట చదువుట లేక సమయము లేకున్న శ్రద్ధతో ఒక్క శ్లోకమైనా అర్థముతో చెప్పుకున్నా, లేక కనీసం ఒక శ్లోకములోని ఒక పాదమైన అర్ధపాదమైనా విన్నా అట్టి మానవుడు తనకుతాను పవిత్రుడు అవుతాడు (*య ఏవం శ్రావయేత్ నిత్యం యామ క్షణం అనన్య ధీః । శ్లోకం ఏకం తదర్ధం వా పాదం పాద అర్ధం ఏవ వా, శ్రద్ధావాన్ యో అనుశృణుయాత్ పునాతి ఆత్మానం ఏవ సః ॥* 12-12-59).

ద్వాదశినాడు లేదా ఏకాదశి నాడు దీనిని శ్రవణము చేసినచో దీర్ఘజీవితుడు అవుతాడు. ఏకాగ్రచిత్తుడై, ఉపవాసియై పఠించినచో అన్ని పాపాల నుండి విముక్తుడు అవుతాడు (*ద్వాదశ్యాం ఏకాదశ్యాం వా శృణ్వన్ ఆయుష్యవాన్ భవేత్ । పఠతి అనశ్నన్ ప్రయతః పూతో భవతి పాతకాత్ ॥* 12-12-60). పుష్కరాలలో కాని, మథుర ద్వారకలలో కాని, ఉపవాస దీక్షలతో శ్రీమద్భాగవత కథను పఠించిన సర్వభయ విముక్తుడవుతాడు *(పుష్కరే మథురాయాం చ ద్వారవత్యాం యతాత్మవాన్ । ఉపోష్య సంహితాం ఏతాం పఠిత్వా ముచ్యతే భయాత్ ॥* 12-12-61).

శ్రీమద్భాగవతమును కీర్తించువారిని, ఉచ్చరించువానిని, పారాయణము చేయువానిని, శ్రవణము చేయువాని సర్వవాంఛలను తీర్చుటకై దేవతలు, మునులు, సిద్ధులు, పితరులు, మనువులు, నృపతులు అనుకూలురు అవుతారు *(దేవతాః మునయః సిద్ధాః పితరో మనవో నృపాః । యచ్ఛన్తి కామాన్ గృణతః శృణ్వతో యస్య కీర్తనాత్ ॥* 12-12-62).

ద్విజులు ఋగ్వేదమును, యజుర్వేదమును, సామవేదమును పఠించి లబ్ధిపొందే మధుకుల్య (స్వర్గలోకం), ఘృతకుల్య (రసాతలం), పయఃకుల్య (బ్రహ్మలోకం) అను ఏ ఫలములను పొందుతారో అట్టి ఫలములన్నీ ఈ శ్రీమద్భాగవతపఠనము వల్ల పొందవచ్చును *(ఋచో యజూంషి సామాని ద్విజో అధీత్య అనువిన్దతే । మధుకుల్యాః ఘృతకుల్యాః పయఃకుల్యాః చ తత్ఫలమ్ ॥* 12-12-63). అంతేకాక మనస్సు నుంచి యీ పురాణసంహితను పఠించినచో స్వయాన స్వామిచే వర్ణితమైన భగవంతుడి లోకము-పరమపదము-వైకుంఠమును పొందవచ్చును *(పురాణసంహితాం ఏతాం అధీత్య ప్రయతో ద్విజః । ప్రోక్తం భగవతా యత్ తు తత్ పదం పరమం వ్రజేత్ ॥* 12-12-64).

శ్రీమద్భాగవత సంహితను అధ్యయనము చేసిన బ్రాహ్మణుడు బుద్ధిని, భక్తిని, క్షత్రియుడు రాజ్యమును, వైశ్యుడు ధనమును పొందుతాడు. అలాగే శూద్రుడు సకల పాతకముల నుండి విముక్తినొంది శుద్ధి పొందుతాడు (*విప్రో అధీత్య ఆప్నుయాత్ ప్రజ్ఞాం, రాజన్య ఉదధి మేఖలామ్ । వైశ్యో నిధిపతిత్వం చ శూద్రః శుధ్యేత పాతకాత్॥* 12-12-65).

కలిమలముతో గల మానవుల రక్షకుడు, నిఖిల జగత్పతి అయిన శ్రీహరి మరి ఏ ఇతర శాస్త్రములందు ఇంతగా కీర్తింపబడలేదు. ఈ శ్రీమద్భాగవత గ్రంథమున కథా ప్రసంగముల యందు గల ప్రతీ పదమునందును అనంతరూపములు విస్తారములు గల భగవాన్ అనంతుని కథలు కీర్తింపబడినవి (*కలిమల సంహతి కాలనో అఖిలేశో హరిః ఇతరత్ర న గీయతే హి అభీక్ష్ణమ్ । ఇహ తు పునః భగవాన్ అశేషమూర్తిః పరిపఠితో అనుపదం కథాప్రసఙ్గైః ॥* 12-12-66).

అచ్యుతుడు శ్రీకృష్ణుడు అంటే జగత్ సృష్టి స్థితి సంహారక శక్తి కలవాడు, బ్రహ్మ ఇంద్ర శంకరాదులకు కూడా తెలియబడని స్తోత్రము కలవాడు మరియు అచ్యుతుడు, అజుడు, అనంతుడు, అంతర్యామి అయిన అట్టి స్వామిని నమస్కరించుచున్నాను (*తం అహం అజం అనన్తం ఆత్మతత్త్వం జగత్ ఉదయ స్థితి సంయమ ఆత్మశక్తిమ్ । ద్యుపతిభిః, అజ శక్ర శంకర ఆద్యైర్ దురవసిత స్తవమ్ అచ్యుతం నతో అస్మి ॥* 12-12-67).

ఎవరి నవ విధ శక్తుల చేత (ప్రకృతి, పురుషులు - జీవులు, మహత్తత్త్వము, అహంకారము, పంచ తన్మాత్రలు) స్థావర జంగములకు నివాసము ఏర్పరచబడినదో అట్టి విజ్ఞానరూపుడు, దేవతలలో ఉత్తముడు, సనాతనుడు అగు ఏ స్వామి మనకు అందుబాటులో గలడో ఎవ్వరిని సులభముగా పొందగలమో ఎవరి ధామమునకు వెళ్ళగలమో అట్టి శ్రీహరికి నమస్కరించుచున్నాను (*ఉపచిత నవ శక్తిభిః, స్వ ఆత్మని ఉపచరిత స్థిరజఙ్గమ ఆలయాయ । భగవత ఉపలబ్ధిమాత్రా ధామ్నే, సుర ఋషభాయ నమః సనాతనాయ ॥* 12-12-68).

ఆత్మారాముడు-ఆత్మానందుడు, ఏకాంతవాసి, శ్రీకృష్ణలీలాచింతన తప్ప మరి ఎట్టి అన్య భావన లేనివాడు, శ్రీకృష్ణ చింతనచే ఆకర్షింపబడినవాడు, జీవుల యందు కృపతో శ్రీమద్భాగవత తత్త్వదీపాన్ని ప్రకాశింపచేసి విస్తరించినవాడు, సర్వపాపములను తొలగించే శక్తి కలవాడు (That is how he saved King Parikshit), వ్యాసతనయుడు అయిన శ్రీ శుకుల వారికి నమస్కరించుచున్నాను (గురుసన్మానము - గురువందనము- గురుపట్టాభిషేకము) (*స్వసుఖ నిభృత చేతాః తత్ వ్యుదస్త అన్యభావో అపి అజిత రుచిర లీలా ఆకృష్ట సారః తదీయమ్ । వ్యతనుత కృపయా యః తత్త్వదీపం పురాణం, తం అఖిల వృజినఘ్నం వ్యాససూనం నతోఽస్మి ॥* 12-12-69). శ్రీ శుకమహర్షి తన ఆత్మానందమునందే నిమగ్నుడైయుండెను. ఈ అఖండ అద్వైతస్థితి ప్రభావమున ఆయన అందరిలో పరమాత్మ అంశ స్వరూపమునే చూడగలిగెను. మురళీధరుడైన ఆ శ్యామసుందరుని యొక్క మనోహరలీలలకు ఆ శుకయోగి యొక్క మనోవృత్తులన్నియును

ఆకర్షితములయ్యెను. ఆ పరమయోగి ప్రాణులపై గల కనికరముతో లోకకల్యాణమునకై భగవత్తత్త్వమును బోధించెను. సకల పాపహారియగు శ్రీమద్భాగవత మహాపురాణమును లోకమున విస్తరింపజేసెను. వ్యాసనందనుడైన అట్టి శ్రీ శుకమహాత్మునకు సాగిలపడి నమస్కరింతును (ఇచట సూతుడు గురువు గారైన శ్రీ శుకమహర్షి లక్షణములను వర్ణిస్తూ నమస్కరిస్తున్నాడు. అలాగే మాకు శ్రీమద్భాగవతమును తెలియజేసిన శ్రీసూతుల వారికి శౌనకాదులకు మరెందరో గురుపరంపరలో గల భాగవతులకు, దీనిని ఇప్పుడు అందించిన శ్రీ ప్రభుపాదుల వారికి నమస్కరించుచున్నాము).

శ్రీ మద్భాగవత ఆవిర్భావము - శ్రీమద్భాగవతము అంటే ఏమిటి ? ఇది ఎందుకు? దీనివల్ల ఏమి ప్రయోజనము? - శ్రీమద్భాగవత స్థానము

శ్రీ సూతుడిచే దైవస్తుతి

యం బ్రహ్మ వరుణ ఇంద్ర రుద్ర మరుతః స్తున్వన్తి
దివ్యైః స్తవైర్ వేదైః స అఙ్గపదక్రమ ఉపనిషదైర్ గాయన్తి ।
యం సామగాః, ధ్యాన అవస్థిత తద్గతేన మనసా పశ్యన్తి యం
యోగినో, యస్య అన్తం న విదుః సురాసురగణాః, దేవాయ తస్మై నమః॥ 12-13-1

పృష్ఠే భ్రామ్యత్ అమన్ద మన్దరగిరి గ్రావ అగ్ర కణ్డూయనాత్
నిద్రాళోః కమఠాకృతేర్ భగవతః శ్వాస అనిలాః పాన్తు వః ।
యత్ సంస్కార కలా అనువర్తనవశాత్ వేలా నిభేన అమ్భసాం
యాత ఆయాతం అతన్ద్రితం జలనిధేః న అద్యాపి విశ్రామ్యతి ॥ 12-13-2

బ్రహ్మ, వరుణ, ఇంద్ర, రుద్ర, మరుత్తులు మొదలగువారు దివ్య స్తోత్రముల చేత, అంగపదక్రమోప నిషధములతో కూడిన వేదవచనముల చేత ఎవ్వరిని స్తుతించుచుందురో, సామవేద గానముతో కొలుస్తారో, యోగులు ధ్యానము నందు ఏకాగ్రచిత్తముతో ఎవరిని కొలుస్తారో, యోగులు ధ్యానము నందు ఏకాగ్ర చిత్తముతో ఎవరిని చూస్తారో, సురులు అసురులు మరి అందరూ ఎవ్వరి మహాత్మ్యమును పూర్తిగా తెలుసుకోలేక పోయినారో అట్టి ఆదిదేవునకు నమస్కరించుచున్నాను (Who is Krishna and what is Krishna is defined and glorified here by Suta Maharshi). ఆ స్వామి, తన కూర్మరూపములో మంధర పర్వతమును వీపుపై ధరించి దానిని కవ్వముగా చేసి తిప్పడం వల్ల, ఆయన వీపు గోకినట్టు కావడం వల్ల ఆనందించి నిద్రించాడట! ఆహా ఎంత అద్భుతలీలలు చేస్తాడు స్వామి! అనంతుడి లీలలు అనంతములు కదా! ఆ కూర్మరూపుడైన భగవానుని నిద్రవేళ వచ్చిన ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసలు నేటికిని ఆగలేక సముద్రమున తరంగములుగా నిరంతరమూ చూస్తూనే ఉంటాము. ఆనాటి నుండి నేటివరకు సముద్రపుటలలు ఆగలేక భగవానుని ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములను నేటికిని అనుకరించుచున్నవి. అలాంటి ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసలను గాలులు గల శ్రీకూర్మనాథస్వామి మమ్ములను రక్షించుగాక! అని శ్రీసూతుడు స్వామిని ధ్యానించి, పురాణ సంహితలను,

వాటి విషయములను, మహాత్మ్యములను, ప్రయోజనమును, వాటి దానముల ఫలితములను, పాఠ ప్రయోజనములను, వ్యాపక ప్రయోజనములను తెలుపసాగాడు (*పురాణ సంఖ్యా సంభూతిం అస్య వాచ్య ప్రయోజనే । దానం దానస్య మహాత్మ్యం పాఠ ఆదేః చ నిబోధత ॥* 12-13-3) -

"*బ్రాహ్మం దశ సహస్రాణి పాద్మం పంచ ఊన షష్టి చ । శ్రీ వైష్ణవం త్రయః వింశత్ చతుః వింశత్ శైవకమ్ ॥* 12-13-4, *దశ అష్టౌ శ్రీభాగవతం నారదం పంచవింశతిః । మార్కండం నవ వాహ్నం చ దశపంచ చతుఃశతమ్ ॥* 12-13-5, *చతుఃదశ భవిష్యం స్యాత్ తథా పంచ శతాని చ । దశ అష్టౌ బ్రహ్మవైవర్తం లైఙ్గం ఏకాదశ ఏవ తు ॥* 12-13-6, *చతుఃవింశతి వారాహం ఏకాశీతి సహస్రకమ్। స్కాందం శతం తథా చ ఏకం వామనం దశ కీర్తితమ్ ॥* 12-13-7, *కౌర్మం సప్తదశ ఆఖ్యాతం మాత్స్యం తత్ తు చతుఃదశ । ఏక ఊన వింశత్ సౌపర్ణం బ్రహ్మాండం ద్వాదశ ఏవ తు ॥* 12-13-8, *ఏవం పురాణ సన్దోహః చతుః లక్షః ఉదాహృతః । తత్ర అష్టౌ దశ సాహస్రం శ్రీభాగవతం ఇష్యతే ॥* 12-13-9".

	పురాణము పేరు		శ్లోక సంఖ్య
1.	బ్రహ్మ పురాణము	-	10,000 శ్లోకములు
2.	పద్మ పురాణము	-	55,000 శ్లోకములు
3.	విష్ణు పురాణము	-	23,000 శ్లోకములు
4.	శివ పురాణము	-	24,000 శ్లోకములు
5.	శ్రీమద్భాగవత పురాణము	-	18,000 శ్లోకములు
6.	నారద పురాణము	-	25,000 శ్లోకములు
7.	మార్కండేయ పురాణము	-	9,000 శ్లోకములు
8.	అగ్ని పురాణము	-	15,400 శ్లోకములు
9.	భవిష్య పురాణము	-	14,500 శ్లోకములు
10.	బ్రహ్మవైవర్త పురాణము	-	18,000 శ్లోకములు
11.	లింగ పురాణము	-	11,000 శ్లోకములు
12.	వరాహ పురాణము	-	24,000 శ్లోకములు
13.	స్కంద పురాణము	-	81,100 శ్లోకములు
14.	వామన పురాణము	-	10,000 శ్లోకములు

15. కూర్మ పురాణము - 17,000 శ్లోకములు

16. మత్స్య పురాణము - 14,000 శ్లోకములు

17. గరుడ పురాణము - 19,000 శ్లోకములు

18. బ్రహ్మాండ పురాణము - 12,000 శ్లోకములు

ఈ విధముగా సమస్త అష్టాదశ మహాపురాణములు-4,00,000 శ్లోకాలను కలిగి ఉన్నాయి (12-13-4 నుండి 9).

శ్రీమద్భాగవతమును మొట్టమొదట తన నాభిపద్మమున (పద్మనాభుడు) ఆవిర్భవించిన బ్రహ్మదేవునకు ఉపదేశించాడు (చతుః శ్లోకి భాగవతము). బ్రహ్మదేవుడు ఒంటరిగా ఉండి ఎటు చూసినా చీకటిగాఉన్నవేళ భీతిచెందినవాడైఉన్న ఆ సమయములో తపస్సును ఆచరించి బ్రహ్మదేవుడు స్వామికరుణకు పాత్రుడై స్వామిచే ఉపదేశింపబడినాడు (*ఇదం భగవతా పూర్వం బ్రహ్మణే నాభిపంకజే । స్థితాయ భవభీతాయ కారుణ్యాత్ సంప్రకాశితమ్ ॥* 12-13-10). ముండకోపనిషత్ నందు ఇట్లు చెప్పబడినది - దేవతలందరిలోనూ మొదట జన్మించినవాడు బ్రహ్మదేవుడు. అతడే ఈ జగత్తుకు సృష్టికర్త. బ్రహ్మదేవుడు తన జ్యేష్ఠపుత్రుడగు అథర్వునకు సర్వవిద్యలకు ఆధారమైనట్టి బ్రహ్మవిద్యను బోధించెను - *బ్రహ్మా దేవానాం ప్రథమః సమ్బభూవ విశ్వస్య కర్తా భువనస్య గోప్తా । స బ్రహ్మవిద్యాం సర్వవిద్యాప్రతిష్ఠాం అథర్వాయ జ్యేష్ఠపుత్రాయ ప్రాహ ॥* - ముండకోపనిషత్ - 1.1.1).

శ్రీమద్భాగవతము నందు మొదట మధ్యలో చివరనా అంతటా అన్ని శ్లోకాలలో జ్ఞానవైరాగ్యాలు ఇచ్చే హరికథ అనే అమృతము నిండి ఉన్నది. దీనిని త్రాగగలవారే సజ్జనులు, దేవతా స్వరూపులు (*ఆది మధ్య అవసానేషు వైరాగ్య ఆఖ్యాన సంయుతమ్ । హరిలీలా కథావ్రాత అమృత ఆనన్దిత సత్ సురమ్ ॥* 12-13-11). శ్రీమద్భాగవతము సకల వేదాంతసారము, పరబ్రహ్మతత్త్వమును నిర్ధారించునది, అద్వితీయమైనది, కైవల్య ప్రయోజనము కలది *(సర్వవేదాన్తసారం యద్ బ్రహ్మ ఆత్మ ఏకత్వ లక్షణమ్ । వస్తు అద్వితీయం, తన్నిష్ఠం కైవల్య ఏక ప్రయోజనమ్ ॥* 12-13-12). భాద్రపదమాసమున పూర్ణిమనాడు సువర్ణ సింహాసనమున బెట్టి దీనిని దానము చేసికొన్న పరమగతిని పొందగలరు (*ప్రౌష్ఠపద్యాం పౌర్ణమాస్యాం హేమసింహ సమన్వితం దదాతి యః భాగవతం సః యాతి పరమాం గతిమ్ ॥* 12-13-13). శ్రీమద్భాగవతము సకల వేదశాస్త్రములు, పురాణములకు రాజు కనుక దానిని బంగారు సింహాసనముపైననే ఉంచవలెను. భాద్రపద పౌర్ణమినాడు సూర్యుడు సింహరాశి యందున్నవాడై రాజసింహాసనము నందు ఆసీనుడైనట్లుగా గోచరించును. అట్లే ఈ పురాణరాజము కూడా ఉన్నతమైనదని గ్రహించవలెను. (జ్యోతిషశ్శాస్త్రమును బట్టి సూర్యుడు సింహరాశిలో సర్వోచ్చస్థితి యందున్నట్లుగా చెప్పబడును). ఈ విధముగా మనుజుడు నిష్కపటముగా పరమ దివ్యసంహితయగు శ్రీమద్భాగవతమును దానము ఇచ్చుకొనుట శ్రేష్ఠాతి శ్రేష్ఠము.

ఈ భాగవత అమృత సాగరము చెవుల పడనంత వరకే ఇతర పురాణములు రాజిల్లుతాయి, వాటిని వినగలుగుతాము. ఒక్కసారి దీనిని విన్న ఇక ఏ పురాణాలు, ఏ శాస్త్రాలు సాటిరాలేవు (*రాజన్తే తావద్ అన్యాని పురాణాని సతాం గణే । యావద్ భాగవతం న ఏవ శ్రూయతే అమృతసాగరమ్ ॥* 12-13-14). దీనిని రుచి చూసిన వాడికి మరి దేనియందునూ ఆసక్తి కలుగదు. ఇది అమృతము లాంటిది, సర్వవేదాన్తసారము యొక్క రూపము శ్రీమద్భాగవతము (*సర్వ వేదాన్తసారం హి శ్రీభాగవతం ఇష్యతే । తత్ రస అమృత తృప్తస్య న అన్యత్ర స్యాత్ రతిః క్వచిత్ ॥* 12-13-15).

నదులలో గంగ, దేవతలలో అచ్యుతుడైన శ్రీహరి, వైష్ణవులలో శివుడు శ్రేష్ఠుడైనట్లు, పురాణములలో శ్రీమద్భాగవతము శ్రేష్ఠమైయున్నది (*నిమ్నగానాం యథా గఙ్గ, దేవానామ్ అచ్యుతో యథా, వైష్ణవానాం యథా శమ్భుః, పురాణానాం ఇదం తథా* 12-13-16). ఓ బ్రాహ్మణులారా! ద్విజులారా! సర్వపుణ్య స్థానములలో కాశీ క్షేత్రము శ్రేష్ఠమైనట్లు, పురాణములలో శ్రీమద్భాగవతము సర్వోత్తమమైనది (*క్షేత్రాణాం చ ఏవ సర్వేషాం యథా కాశీ హి అనుత్తమా, తథా పురాణవ్రాతానాం శ్రీమద్భాగవతం ద్విజాః ॥* 12-13-17).

శ్రీమద్భాగవతము అతిపవిత్రము, కల్మష రహితము, మరి ఇది వైష్ణవులకు ప్రియమైనది. పరమహంసలు అనగా పవిత్రులైన వారికి కూడా కావలసిన జ్ఞానము ఇందు కూర్చబడినది. జ్ఞానవైరాగ్యముల ద్వారా భక్తిని నిష్కామకర్మను ఆచరించగలిగే విధానము తెలుపబడినది. దీనిని భక్తితో విన్నవారు, పఠించిన వారు, తెలియచేసినవారు, ప్రచారము చేసినవారు సంసారబంధము నుండి విముక్తులవుతారు (*శ్రీమద్భాగవతం పురాణం అమలం, యద్వైష్ణవానాం ప్రియం । యస్మిన్ పారమహంస్యం ఏకం అమలం జ్ఞానం పరం గీయతే, యత్ర జ్ఞాన విరాగభక్తి సహితం నైష్కర్మ్యం ఆవిష్కృతం । తచ్ఛృణ్వన్ విపఠన్ విచారణపరో భక్త్యా విముచ్యేత్ నరః॥* 12-13-18).

శ్రీమద్భాగవత గురుపరంపర: శ్రీ సూతులవారిచే వెల్లడిచేయబడ్డ సత్యము

కల్పారంభమున బ్రహ్మదేవునకు, శ్రీవాసుదేవ భగవానుడిచే అందింపబడిన ఈ జ్ఞాన దీపము, బ్రహ్మ నుండి నారదునకు, నారదుని నుండి కృష్ణద్వైపాయన వ్యాసునకు, వేదవ్యాసుని నుండి శుకయోగీంద్రునకు, శ్రీశుకుల నుండి పరీక్షిత్తుకు, అచ్చట చేరిన నా వంటి ఋషులకు ఉపదేశింపబడినది. ఇది శుద్ధము, విమలము అయినది, శోకమును పోగొట్టే అమృత స్వరూపము, పరమసత్యము అయిన దీనిని ఎల్లప్పుడూ ధ్యానిస్తూ ఉంటాను. శ్రీమద్భాగవతము గాయత్రీ మంత్రమునకు వివరణ. ఇది శ్రీ గాయత్రిమంత్రార్థము (*కస్మై యేన విభాసితో అయం అతులో జ్ఞాన ప్రదీపః పురా, తద్రూపేణ చ నారదాయ, మునయే కృష్ణాయ తద్రూపిణా । యోగీన్ద్రాయ తదాత్మనా అథ భగవత్‌రాతాయ (విష్ణురాతుడు) కారుణ్యతః తత్ శుద్ధం విమలం విశోకమ్ అమృతం, సత్యం పరం ధీమహి ॥* 12-13-19). శ్రీమద్భాగవతము యొక్క మొదటి శ్లోకమున "*సత్యం పరం ధీమహి*"- పరమసత్యమును నేను ధ్యానింతును, అట్లే సమాప్తమున ఈ శ్లోకమున

కూడా *"సత్యం పరం ధీమహి"* అని ఈ మహిమాన్విత దివ్యవాఙ్మయము నందును అవే మంగళకర వాక్కులు పలుకబడినవి.

శ్రీమద్భాగవతకర్త వాసుదేవునకు నమస్కారము. సర్వజీవులకు సాక్షి అయినట్టి శ్రీ వాసుదేవునకు నమస్కారము. ఆయన కృపవల్ల శ్రీమద్భాగవతమనే జీవుల మోక్షగ్రంథము బ్రహ్మదేవునకు వివరించబడినది *(నమః తస్మై భగవతే వాసుదేవాయ సాక్షిణే । య ఇదం కృపయా కస్మై వ్యాచచక్షే ముముక్షవే ॥* 12-13-20). సంసారమనే కాలసర్పముచే కాటు వేయబడిన పరీక్షిత్తు మహారాజును రక్షించినవాడు, బ్రహ్మజ్ఞాన స్వరూపుడు, యోగీంద్రుడు అగు ఆ శుకమహర్షి గురువునకు నమస్కరించుచున్నాను *(యోగీన్ద్రాయ నమః తస్మై శుకాయ బ్రహ్మరూపిణే । సంసారసర్పదష్టం యో విష్ణురాతం అమూముచత్ ॥* 12-13-21).

మానవుడు కోరుకోవలసినది ఏమిటో శ్రీసూతుడిచే వివరణ

దేవదేవా! వాసుదేవా! కృష్ణా! మాకు ఎన్ని జన్మలున్నా ఫరవాలేదు. కానీ ప్రతి జన్మలో దేని వలన నీ పాదములయందు యథార్థమైన భక్తి కలుగుతుందో దానిని ఇవ్వగలవు. స్వామి! ఎన్నిసార్లైనా పుట్టించు కానీ నీ భక్తి కావాలి, వదలను (*భవే భవే యథా భక్తిః పాదయోః తవ జాయతే । తథా కురుష్వ దేవేశ నాథః త్వం నః యతః ప్రభో ॥* 12-13-22). మానవుడి ఈ కోరిక సాధించాలంటే చేయవలసినది ఏమిటో శ్రీ సూతుల వారు ఈ క్రింది విధముగా తెలిపారు -

శ్రీహరి నామసంకీర్తనము వల్ల జీవుడు చేసుకొన్న సర్వ పాపములు హరించిపోతాయి, అవి పటాపంచలము అవుతాయి. సర్వ దుఃఖములను నశింపచేయు శక్తి గల అట్టి ఆ శ్రీహరికి నమస్కరించుచున్నాను -

నామసంకీర్తనం యస్య సర్వపాపప్రణాశనమ్ ।
ప్రణామో దుఃఖశమనః తం నమామి హరిం పరమ్ ॥ 12-13-23

ఇలా బద్ధజీవుని కళ్యాణమవుతుంది, అప్పుడే లోకకళ్యాణమవుతుంది. తద్వారా జీవులు వారి నిజస్వరూపమును పొంది హాయిగా వైకుంఠ గోలోకములలో ఎల్లప్పుడు విహరిస్తారు.

శ్రీ హరయే నమః । శ్రీ కృష్ణాయ నమః ॥

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే పారమహంస్యాం సంహితాయాం ద్వాదశస్కంధేః త్రయోదశ అధ్యాయః సమాప్తః ॥

॥ ద్వాదశ స్కంధ సమాప్తము ॥

శ్రీమద్భాగవత మహాపురాణ గ్రంథః పరిసమాప్తః

- లోకాః సమస్తాః సుఖినో భవంతు -

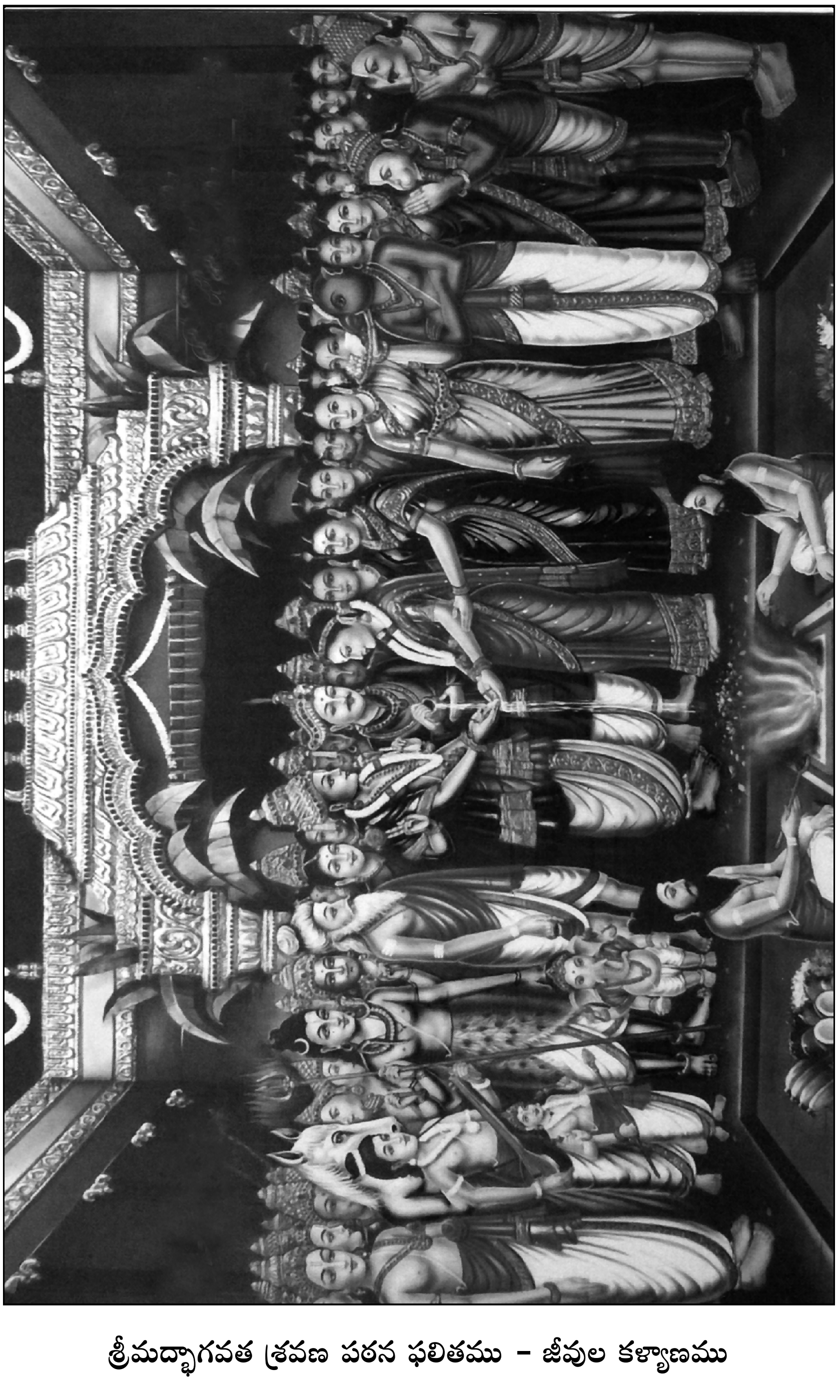

శ్రీమద్భాగవత శ్రవణ పఠన ఫలితము – జీవుల కళ్యాణము